

Academia Română D I C T I O N A R U L G E N E R A L A L L I T E R A T U R I I R O M Â N E

*Ediția a II-a revizuită
adăugită și adusă la zi*

Fundația Națională
pentru Știință și Artă
2021

S / Ș

Academia Română
DICȚIONARUL
GENERAL AL
LITERATURII
ROMANE

S/Ș

Coperta: Mircea DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată și pregătire pentru tipar: Mihăița STROE

Iconografia dicționarului a folosit fotografii din fototecile Bibliotecii Academiei Române, Muzeului Național al Literaturii Române, precum și din fototeca Ion Cucu; de asemenea, fotografii trimise de scriitori. Le mulțumim tuturor. Mulțumim în mod special dnei Gabriela Dumitrescu, șef al serviciului *Manuscrise–Carte rară* al Academiei Române, pentru ajutorul acordat.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ACADEMIA ROMÂNĂ (București)

Dicționarul general al literaturii române / Academia Română. - Ed. a 2-a, rev., adăug. și adusă la zi. - București : Editura Muzeul Literaturii Române, 2016-2021
8 vol.

ISBN 978-973-167-380-6

Vol. 7. : S-Ș. - București : Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2021. -
ISBN 978-606-555-307-1

81'374.2:821.135.1.09=135.1

DAcademia Română ICTIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMANE

*Ediția a II-a revizuită
adăugită și adusă la zi*

*Fundația Națională
pentru Știință și Artă*

2021

S / Ș

Volum apărut cu sprijinul

TTS (TRANSPORT TRADE SERVICES) SA

COORDONATOR GENERAL
Eugen SIMION

COORDONARE ȘI REVIZIE

Gabriela DANȚIȘ
Gabriela DRĂGOI
Teodora DUMITRU
Victor DURNEA
Laurențiu HANGANU
Mihai IOVĂNEL
Remus ZĂSTROIU

Autori

A. C.	Alexandra CIOCÂRLIE	I.-A. P.	Ioan-Aurel POP
A. T.	Andrei TERIAN	Il. M.	Ileana MIHĂILĂ
A. Td.	Adrian TUDURACHI	J. W.	Joachim WITTSTOCK
Al. G.	Alex. GOLDIȘ	L. Cș.	Lucia CIREȘ
Al. S.	Alexandru SÂNDULESCU	L. H.	Laurențiu HANGANU
B. C.	Bogdan CREȚU	L. Td.	Ligia TUDURACHI
C. H.	Constantin HÂRLAV	L. V.	Leon VOLOVICI
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE	M. C.	Mihai CIMPOI
C. T.	Constantin TEODOROVICI	M. Dg.	Mihail DOLGAN
Cs. B.	Cosmin BORZA	M. I.	Mihai IOVĂNEL
Ct. C.	Constantin CUBLEȘAN	M. Pp.	Mircea POPA
D. B.	Doru BURLACU	M. P.-C.	Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU
D. C. M.	Dan C. MIHĂILESCU	M. S.	Monica SPIRIDON
D. G.	Dan GRIGORESCU	M. W.	Magda WÄCHTER
D. Gr.	Dorina GRĂSOIU	M. Z.	Mircea ZACIU
D. H. M.	Dan Horia MAZILU	N. Bl.	Nicolae BILEȚCHI
D. M.	Dan MĂNUCĂ	N. Br.	Nicolae BÂRNA
D. Mc.	Dumitru MICU	N. F.	Nicolae FLORESCU
D. Mn.	Doris MIRONESCU	N. M.	Nicolae MECU
D. V.	Dumitru VLĂDUȚ	N. S.	Nicoleta SĂLCUDEANU
E.-E. T.	Elena-Esther TACCIU	O. K.	OLOSZ Katalin
E. P.	Eugen PAVEL	O. S.	Oana SOARE
E. S.	Eugen SIMION	Ov. S. C.	Ovid S. CROHMĂLNICEANU
F. F.	Florin FAIFER	P. C.	Paul CERNAT
G. B.	Grigore BOSTAN	P. D.	Petre DAN
G. D.	Gabriela DRĂGOI	R. D.	Raluca DUNĂ
G. Dn.	Gabriela DANȚIȘ	R. P.	Rodica PANDELE
G. O.	Gabriela OMĂȚ	R. Z.	Remus ZĂSTROIU
I. C.	Ion CIOCANU	S. C.	Stănuța CREȚU
I. D.	Iordan DATCU	S. I.	Stancu ILIN
I. I.	Ion ISTRATE	S. V.	Stan VELEA
I. M.	Ioan MILEA	V. D.	Victor DURNEA
I. O.	Ionel OPRÎȘAN	V. T.	Valentin TAȘCU
I. R.	Ilie RAD		

Au mai colaborat

A. B. Alexandru BURLACU
A. Cb. Alina CIOBANU
A. Gț. Anca GOȚIA
A.-M. B. Ana-Maria BREZULEANU
A. Ml. Andrei MILCA
A. N. Andrei NESTORESCU
A. P. Augustin POP
A. S. Aurel SASU
A. Sm. Algeria SIMOTA
A. St. Alexandra SAFTA
Ad. S. Andrei SIMUȚ
Al. F. Alexandru FARCAȘ
C. B. Cristina BÂRSAN
C. Br. Carmen BRĂGARU
C. Bz. Constanța BUZATU
C. Dt. Cristina DEUTSCH
C. Pp. Corina POPESCU
C. R. B. Constantina Raveca BULEU
C. U. Cornel UNGUREANU
C. V. Cătălina VELCULESCU
D. C.-E. Daniel CRISTEA-ENACHE
D. Mr. Dana MARINESCU
E. M. Emil MOANGĂ
E. O. Eugen ONU
F. P. Florentin POPESCU
G. Bl. Gheorghe BULUȚĂ
Gr. B. Grigore BOTEZATU
I. Cr. Ion CRISTOFOR
I. Dg. Irina DIGODI
I. H. C. Ion H. CIUBOTARU
I. T. Ioana TĂMĂIAN
Il. C. Ileana CIOCĂRLIE
L. A. Lucian ALEXIU
L. B. Leon BACONSKY
L. Bd. Lucia BERDAN
L. Bz. Liliana BOTEZ

L. C. Lucian CHIȘU
L. Cr. Liliana COROBCA
L. D. Livia DUMITRU
L. P. Laura PAVEL
L. P. B. Liviu P. BERCEA
L. T. Lucia TOADER
M. A. Manuela ANTON
M. A. D. Mircea A. DIACONU
M. D. Marcel DUȚĂ
M. Dr. Magda DRAGU
M. In. Mariana IONESCU
M. P. Mariana PASCU
M. Ș. Mihaela ȘCHIOPU
M. V. Mariana VARTIC
M. Vs. Marian VASILE
Mr. M. Maricica MUNTEANU
N. Bc. Nicoleta BORCEA
N. Cr. Nicolae CREȚU
O. D. Octavian DOCLIN
O. I. Ofelia ICHIM
P. Ct. Petruș COSTEA
R. S. Roxana SORESCU
R. Ș. Rodica ȘUIU
S. I.-J. Sorina IANOVICI-JECZA
S. P. Sava PÂNZARU
Ș. A. Șerban AXINTE
T. A. Tiberiu AVRAMESCU
T. H. Tudor HÂNDĂBUȚ
T. R. Tania RADU
T. T. Teodor TIHAN
T. V. Teodor VÂRGOLICI
V.P. Virginia POPOVICI
V. S. Vasile SPIRIDON
V. V. G. Victor V. GRECU
VI. C. Vlad CHIRIAC
*** În redacție

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare de tip enciclopedic, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător, editor ș.a.), scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), concept literar, curent literar, societate/asociație literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund în general locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în ansamblul literaturii noastre. Articolul dedicat autorilor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume, paranteză care conține eventualele schimbări de nume și date biografice limită) urmat de trei secțiuni – biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolelor sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială, premii, distincții românești și străine). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile și genurile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii ale semnatarului fișei. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse, atunci când sunt relevante, traducerile din opera autorului în discuție și, selectiv, traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural într-un sens apropiat literarului (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului – în întregime sau siglată –, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții – în întregime sau siglat –, locul și anul apariției

– atunci când nu există siglă –, paginația). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2012 (cu excepția datelor care consemnează decesul autorului). Articolele consacrate autorilor reprezentativi sunt însoțite de citate critice sau memorialistice semnificative. În cazul marilor scriitori (dar nu și pentru cei în viață) se adaugă un tabel cronologic privind biografia și opera lor. Celelalte tipuri de articole, cu excepția fișelor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de repere bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează, de indicații pentru utilizarea DGLR (prezente în **NOTA** de față) și de o listă cu abrevieri. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

**

Ediția a doua din *Dicționarul general al literaturii române*, care va apărea în opt volume (față de cele șapte ale celei dintâi, apărute între 2004 și 2009), prezintă, pe lângă actualizarea și/sau rescrierea multor articole inițiale, câteva sute de intrări noi. Acestea încearcă să acopere atât absențele din prima ediție, cât și evoluțiile ulterioare ale literaturii și metaliteraturii române.

Actualizările articolelor din ediția întâi ai căror autori, din diverse cauze, nu au putut continua colaborarea la DGLR au fost realizate, în cea mai mare parte, în cadrul colectivului de coordonare și revizie, care își asumă de altfel, din rațiuni de omogenizare stilistică și calitativ-cantitativă, versiunea finală a tuturor articolelor. În funcție de alegerea celor care au participat la această activitate, contribuția lor a fost marcată sau nu prin dublarea semnăturii de la sfârșitul articolelor.

ABREVIERI

BAR	– Biblioteca Academiei Române
ed.	– ediție; ediția
edit.	– editor(~ului); editori(~lor)
f.a.	– fără an de apariție
fasc.	– fasciculă(~e)
f.l.	– fără localitate de apariție
fragm.	– fragment(~e); fragmentar
introd.	– introducere
îngr.	– (ediție, traducere) îngrijită de...
j.	– județul
ms.	– manuscris
ms.rom.	– manuscris românesc
n.	– născută
pref.	– prefață
publ.	– publicat de...
reed.	– reeditat
republ.	– republicat
sec.	– secol(~e)
supl.	– supliment
t.	– tom(~uri)
tr.	– traducere de...
trad.	– traducător(~ului); traducători(~lor)
vol.	– volum(~e)

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, CRITICĂ LITERARĂ, EDIȚII

- Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zăciu, Iași, 1992
- Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003
- Adam, *Inelele* = Ioan Adam, *Inelele lui Saturn*, București, 1998
- Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984
- Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească*, I–III, București, 1921–1928
- Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913
- Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983–1988
- Agache, *Lit. rom. țările vecine* = Catinca Agache, *Literatura română în țările vecine. 1945–2000*, Iași, 2005
- Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979
- Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971
- Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977
- Al-George, *Arhaic* = Sergiu Al-George, *Arhaic și universal. India în conștiința culturală românească*, București, 1981
- Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995
- Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973
- Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974
- Andriescu, *Stil* = Al. Andriescu, *Stil și limbaj*, Iași, 1977
- Andriescu, *Studii* = Al. Andriescu, *Studii de filologie și istorie literară*, Iași, 1997
- Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938
- Anghel-Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910
- Angheliescu, *Creație* = Adrian Angheliescu, *Creație și viață*, București, 1978
- Angheliescu, *Vedere* = Adrian Angheliescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986
- Angheliescu, *Clasicii* = Mircea Angheliescu, *Clasicii noștri*, București, 1996
- Angheliescu, *Lectura* = Mircea Angheliescu, *Lectura operei*, București, 1986
- Angheliescu, *Mistificiuni* = Mircea Angheliescu, *Mistificiuni. Falsuri, farse, apocrife, pastişe, pseudonime și alte mistificații în literatură*, București, 2008
- Angheliescu, *Preromant. rom.* = Mircea Angheliescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971
- Angheliescu, *Scriitori* = Mircea Angheliescu, *Scriitori și curente*, București, 1982
- Angheliescu, *Textul* = Mircea Angheliescu, *Textul și realitatea*, București, 1988
- Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980
- Antonescu, *Scriitori și reviste* = Nae Antonescu, *Scriitori și reviste din perioada interbelică*, Iași, 2001
- Apetri, *Atitudini* = Dumitru Apetri, *Atitudini și opinii*, Chișinău, 2010
- Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978
- Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983
- Apolzan, *Casa* = Mioara Apolzan, *Casa ficțiunii*, Cluj-Napoca, 1979
- Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909
- Ardeleanu, „A urî” = Virgil Ardeleanu, „A urî”... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
- Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
- Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
- Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
- Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poezilor*, București, 1969

- Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I–XXXIII, București, 1962–1983, vol. XXXIV–XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985–1988, vol. XXXIX–XLVI, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, cuvânt de încheiere Eugen Simion, București, 1994–2006
- Baba, *Compendiu* = Ioan Baba, *Compendiu bibliografic*, Novi Sad, 1997
- Baconsky, *Colocviu* = A.E. Baconsky, *Colocviu critic*, București, 1957
- Baconsky, *Poeți* = A.E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
- Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
- Balacciu–Chiriacescu, *Dicționar* = Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
- Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
- Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
- Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
- Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
- Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
- Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920–1980*, București, 1981
- Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
- Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
- Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
- Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
- Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
- Barbu, *Opere* = Ion Barbu, *Opere*, II, îngr. Mircea Colosenco, București, 2000
- Barbu, *Romanul* = Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981
- Barbu, *Momente* = N. Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1977
- Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
- Băileșteanu, *Abside* = Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, 1979
- Băileșteanu, *Aorist* = Fănuș Băileșteanu, *Aorist*, București, 1988
- Băileșteanu, *Refracții* = Fănuș Băileșteanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
- Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
- Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
- Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
- Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
- Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1987
- Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
- Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987
- Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
- Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
- Bârna, *Prozastice* = Nicolae Bârna, *Prozastice*, București, 2004
- Bârna, *Capșa–Corso* = Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, ed. 2, București, 2005
- Bărsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bărsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
- Behring, *Scriit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945–1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
- Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
- Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
- Berca, *Dicț. scriit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940–1996)*, Timișoara, 1996
- Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
- Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
- Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
- Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
- Bitte–Chiș–Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, Reșița, 1998
- Bodiu, *Evadarea* = Andrei Bodiu, *Evadarea din vid. Studii despre poezia românească de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI*, Pitești, 2008
- Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
- Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = G. Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
- Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. Dumitru Petrescu, București, 1975
- Boldea, *Vârstele* = Iulian Boldea, *Vârstele criticii*, Pitești, 2005
- Borbély, *Cercul* = Ștefan Borbély, *Cercul de grație*, Pitești, 2003
- Borbély, *Existența* = Ștefan Borbély, *Existența diafană*, București, 2011
- Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
- Borbély, *O carte* = Ștefan Borbély, *O carte pe săptămână*, București, 2007
- Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
- Bostan–Bostan, *Bucovina* = Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți. 1775–2000*, Cernăuți, 2000.
- Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966
- Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii*, I–II, București, 1970–1973
- Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
- Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
- Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
- Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
- Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935

- Bradu, *Poezii* = Ioan Bradu, *Poezii și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
- Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
- Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
- Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
- Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
- Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
- Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
- Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
- Bratu, *Cronici* = Savin Bratu, *Cronici*, I-II, București, 1957-1958
- Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
- Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu, Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
- Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
- Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966
- Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I-III, București, 1966-1982
- Brădățeanu, *Viziune* = Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977
- Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I-II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970-1973
- Buciu, *Panorama* = Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, vol. I-III, Craiova, 2003-2010.
- Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993
- Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973
- Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie-destin-dramă*, București, 1982
- Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000
- Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I-II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971-1977
- Budău, *Bacăul lit.* = Eugen Budău, *Bacăul literar*, Bacău, 2004
- Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971
- Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986
- Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966
- Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I-II, Iași, 1915-1922
- Burlacu, *Critica* = Alexandru Burlacu, *Critica în labirint*, Chișinău, 1997
- Burlacu, *Lit. rom. Basarabia* = Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20 - '30*, Chișinău, 2002
- Burlacu, *Existențe* = Alexandru Burlacu, *Existențe*, I-III, Chișinău, 2007-2012
- Burța-Cernat, *Fotografie* = Bianca Burța-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, București, 2011
- Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, Florin Busuioc, *Scriitori și publiciști ieșeni contemporani*, ed. 2, Iași, 2002
- Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922
- Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]
- Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I-III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986-1992
- Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I-III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930-1932, vol. IV-VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938-1942
- Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972
- Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976
- Caraion, *Tristețe* = Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, București, 1995
- Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979
- Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982
- Cartoian, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, București, 1929-1938
- Cartoian, *Ist. lit.* = Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1940-1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996
- Călin, *Clasici* = Liviu Călin, *Pornind de la clasici*, București, 1957
- Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986
- Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978
- Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I-II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991-1992
- Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I-II, îngr. Geo Șerban, București, 1973-1974
- Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. și pref. Al. Piru, București, 1982
- Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972
- Călinescu, *Opere* = G. Călinescu, *Opere. Publicistica*, I-XII, coordonator Nicolae Mecu, introd. Eugen Simion, București, 2006-2012
- Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968
- Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
- Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, pref. Al. Piru, București, 1966
- Călinescu și contemporanii = G. Călinescu și contemporanii săi (*Corespondență primită*), I-II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984-1987.

- Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
- Călinescu, *Universul* = G. Călinescu, *Universul poeziei*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1971
- Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
- Călinescu, *Conceptul* = Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă*, București, 1972
- Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
- Călinescu, *Eseuri lit. modernă* = Matei Călinescu, *Eseuri despre literatura modernă*, București, 1970
- Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
- Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
- Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
- Cărturari brașoveni = *Cărturari brașoveni (Sec. XV–XX). Ghid biobibliografic*, Brașov, 1972
- Căndroveanu, *Alfabet* = Hristu Căndroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
- Căndroveanu, *Aromânii* = Hristu Căndroveanu, *Aromânii ieri și azi*, Craiova, 1995
- Căndroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Căndroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
- Căndroveanu, *Poeți* = Hristu Căndroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
- Căndroveanu, *Printre poeți* = Hristu Căndroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
- Cernat, *Avangarda* = Paul Cernat, *Avangarda românească și complexul periferiei: primul val*, București, 2007
- Cernat, *Modernismul* = Paul Cernat, *Modernismul retro în romanul românesc interbelic*, București, 2009
- Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
- Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
- Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, București, 1990
- Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Ioșif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
- Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
- Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
- Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
- Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
- Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
- Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, vol. I–IV, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1988–1995, vol. V–X, îngr. Dumitru Bălăeț și Ioan Spătan, București, 2001–2007
- Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
- Chinez, *Pagini* = Ion Chinez, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoitescu, București, 1969
- Chioaru, *Noi dezvoltări* = Dumitru Chioaru, *Noi dezvoltări în perspectivă*, Cluj-Napoca, 2010
- Chioaru, *Poetica* = Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000
- Chiorean–Kocziány–Nițu–Ploșteanu, *Profiluri* = Ioan Chiorean, Ladislau Kocziány, Valeriu Nițu, Grigore Ploșteanu, *Profiluri mureșene*, Târgu Mureș, 1971
- Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
- Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
- Cimpoi, *Alte disocieri* = Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971
- Cimpoi, *Critice* = Mihai Cimpoi, *Critice*, I–IX, Craiova, 2001–2011
- Cimpoi, *Disocieri* = Mihai Cimpoi, *Disocieri*, Chișinău, 1969
- Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
- Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
- Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
- Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
- Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I–II, București, 1977–1979
- Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
- Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, București, 1982
- Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972
- Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923
- Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989
- Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946
- Ciocan, *Incursiuni* = Iulian Ciocan, *Incursiuni în proza basarabească*, Chișinău, 2004
- Ciocanu, *Critică* = Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990
- Ciocanu, *Itinerar* = Ion Ciocanu, *Itinerar critic*, Chișinău, 1973
- Ciocanu, *Lit. rom.* = Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, 1998
- Ciocanu, *Vase comunicante* = Ion Ciocanu, *Nevoia de vase comunicante sau Cartea între scriitor și cititor*, Chișinău, 2006
- Ciocârlie, *Fals tratat* = Corina Ciocârlie, *Fals tratat de disperare*, Timișoara, 1995
- Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983
- Ciocârlie, *Mari corespondențe* = Livius Ciocârlie, *Mari corespondențe*, București, 1981
- Cioculescu, *Lecturi* = Barbu Cioculescu, *Lecturi de vară, lecturi de iarnă*, I–II, București, 2003–2004.
- Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981
- Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932–1947)*, București, 1972
- Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I–V, București, 1973–1989
- Cioculescu, *Poeți* = Șerban Cioculescu, *Poeți români*, București, 1982
- Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977

- Cioculescu, *Varietăți* = Șerban Cioculescu, *Varietăți critice*, București, 1966
- Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971
- Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979
- Ciopruga, *Amfiteatru* = Const. Ciopruga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995
- Ciopruga, *Efigii* = Const. Ciopruga, *Efigii în frescă. Poeți ai acestui timp*, București, 2008
- Ciopruga, *Lit. rom.* = Const. Ciopruga, *Literatura română între 1900 și 1918*, Iași, 1970
- Ciopruga, *Partituri* = Const. Ciopruga, *Partituri și voci. Poeți ai acestui timp*, Iași, 2004
- Ciopruga, *Personalitatea* = Const. Ciopruga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973
- Ciopruga, *Portrete* = Const. Ciopruga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967
- Ciopruga, *Propilee* = Const. Ciopruga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984
- Ciopruga, *Ulysse* = Const. Ciopruga, *Între Ulysse și Don Quijote*, Iași, 1978
- Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944
- Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943
- Cistelean, *Al doilea top* = Al. Cistelean, *Al doilea top*, Brașov, 2004
- Cistelean, *Diacritice* = Al. Cistelean, *Diacritice*, vol. I, București, 2007, vol. II: *Magna cum laude*, București, 2012
- Cistelean, *Poezie* = Al. Cistelean, *Poezie și livresc*, București, 1987
- Cistelean, *Top ten* = Al. Cistelean, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000
- Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I-IV, Cluj-Napoca, 1975-2003
- Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I-IX, Chișinău, 1993-2012
- Comșa-Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754-1948*, București, 1994
- Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984
- Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973
- Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950-1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994
- Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971
- Constantin, *Prozatori-critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973
- Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983
- Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]
- Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928
- Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I-VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967-1972
- Corbea-Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, vol. I-III, București, 1973-1984
- Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu* = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966
- Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990
- Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984
- Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974
- Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972
- Cornea, *Regula* = Paul Cornea, *Regula jocului*, București, 1980
- Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995
- Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962
- Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962
- Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contemporane din România - Figures contemporaines de Roumanie* (în colaborare), I-III, București, 1909-[1914]
- Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942
- Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985
- Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*, vol. I, București, 1988, vol. II, Cluj-Napoca, 1998
- Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933
- Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I-II, București, [1937]
- Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990
- Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983
- Cozea, *Prozatoare* = Liana Cozea, *Prozatoare ale literaturii române moderne*, Oradea, 1994
- Craia, *Fețele* = Sultana Craia, *Fețele orașului*, București, 1988
- Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985
- Crainic, *Memorii* = Nichifor Crainic, *Memorii*, vol. I, îngr. Nedic Lemnaru, pref. Alexandru Cojan, București, 1991, vol. II, îngr. Alexandru Condeescu, București, 1996
- Crăciun, *Cu garda* = Gheorghe Crăciun, *Cu garda deschisă*, Iași, 1997
- Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980
- Crețu, *Constructori* = Nicolae Crețu, *Constructori ai romanului*, București, 1982
- Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginară*, București, 1977
- Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980
- Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974
- Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor teleormăneni*, Alexandria, 2005
- Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977
- Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
- Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975

- Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987
- Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
- Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
- Cristea-Enache, *București* = Daniel Cristea-Enache, *București Far West*, București, 2005
- Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
- Cristea-Enache, *Timpuri noi* = Daniel Cristea-Enache, *Timpuri noi*, București, 2009
- Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriptori din Țara Sfântă*, I–III, Cluj-Napoca, 2000–2004
- Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977
- Crișan–Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdreffre, București, 1969
- Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989
- Crohmălniceanu, *Amintiri* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, București, 1994
- Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984
- Crohmălniceanu, *Cronici* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957
- Crohmălniceanu, *Cronici și articole* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Cronici și articole*, București, 1953
- Crohmălniceanu, *Evreii* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001
- Crohmălniceanu, *Literatura* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I–III, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967
- Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971
- Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981
- Crohmălniceanu – Heitmann, *Cercul Literar* = Ov. S. Crohmălniceanu, Klaus Heitmann, *Cercul Literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane*, București, 2000
- Cronologia* = *Cronologia vieții literare românești. 1944–1964*, I–X, coordonator Eugen Simion, București, 2010–2012
- Cubleșan, *Civic-etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983
- Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.
- Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979
- Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976
- Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981
- Culianu, *Studii rom.* = Ioan Petru Culianu, *Studii românești*, I–II, îngr. Tereza Culianu-Petrescu, tr. Corina Popescu, Dan Petrescu și Maria-Magdalena Anghelescu, Iași, 2006–2009
- Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975
- Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968
- Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene*, I–IV, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928
- Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social*, I–II, Iași, 1928–1929
- Damaschin, *Cercul Literar* = Dan Damaschin, *Cercul Literar de la Sibiu/ Cluj. Deschidere spre europeism și universalitate*, Cluj-Napoca, 2009
- Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963
- Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970
- Damian, *Mănușa* = S. Damian, *Aruncând mănușa*, București, 1999
- Damian, *Replici* = S. Damian, *Replici din burta lupului*, București, 1997
- Dan, *Contribuții* = Ilie Dan, *Contribuții*, București, 1978
- Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975
- Danțiș, *Bucolica* = Gabriela Danțiș, *Poezia bucolică românească*, București, 2000
- Dascal, *Aventuri* = Mihai Dascal, *Aventuri în Țara Imanenței*, București, 2003
- Dascal, *Fascinația* = Mihai Dascal, *Fascinația exegezei. Exerciții de hermeneutică literară*, București, 1998
- Dascălu, *Germanitatea* = Bogdan Mihai Dascălu, *Germanitatea și literele române*, București, 2006
- Datcu, *Dict. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, ed. 3, București, 2006
- Datcu, *Miscellanea* = Iordan Datcu, *Miscellanea etnologica*, București, 2010
- Datcu, *Pagini* = Iordan Datcu, *Pagini de istorie literară și etnologie*, Târgoviște, 2011
- Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002
- Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975
- Dărbăuș-Popović, *Lit. rom. Serbia* = Carmen Dărbăuș, Virginia Popović, *Literatura de limbă română din Serbia și antropologia culturală*, Cluj-Napoca, Novi Sad, 2012
- Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979
- Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891
- Densusianu, *Ist. lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Istoria literaturii române*, București, 1898
- Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I–III, București, 1920–1933
- Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, îngr. Boris Cazacu, Valeriu Rusu, Ioan Șerb și Florica Șerb, pref. Boris Cazacu, București, 1968–1985
- Diaconescu, *Condiția* = Romulus Diaconescu, *Condiția umană în dramaturgia postbelică*, Craiova, 2001
- Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983
- Diaconu, *Fetele* = Mircea A. Diaconu, *Fetele poeziei*, Iași, 1999
- Diaconu, *Instantanee* = Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998

- Diaconu, *Poezia* = Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Braşov, 2002
- Diaconu, *Studii* = Mircea A. Diaconu, *Studii bucovinene*, Iaşi, 2011
- Dicţ. analitic = *Dicţionar analitic de opere literare româneşti*, I–IV, coordonator Ion Pop, Bucureşti, Cluj-Napoca, 1998–2003
- Dicţ. Banat = *Dicţionar al scriitorilor din Banat*, coordonator Alexandru Ruja, Timişoara, 2005
- Dicţ. biografic = *Dicţionarul biografic al literaturii române*, I–II, coordonator Aurel Sasu, Piteşti, 2006
- Dicţ. Chişinău = *Dicţionarul scriitorilor români din Basarabia. 1812–2010*, ed. 2, coordonator Valeriu Nazar, Chişinău, 2010
- Dicţ. Echinox = *Dicţionar Echinox*, coordonator Horea Poenar, Bucureşti, 2004
- Dicţ. esenţial = *Dicţionarul esenţial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, Bucureşti, 2000
- Dicţ. lit. 1900 = *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănucă, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici şi Remus Zăstroiu, Bucureşti, 1979
- Dicţ. scriit. rom. = *Dicţionarul scriitorilor români*, I–IV, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, Bucureşti, 1995–2002
- Dima, *Aspecte* = Al. Dima, *Aspecte şi atitudini ideologice*, Turnu Severin, 1933
- Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, Bucureşti, 1977
- Dima, *Gândirea* = Al. Dima, *Gândirea românească în estetică*, Sibiu, 1943
- Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare româneşti*, Bucureşti, 1962
- Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iaşi, 1982
- Dimisianu, *Amintiri* = Gabriel Dimisianu, *Amintiri şi portrete literare*, Bucureşti, 2003
- Dimisianu, *Fragmente* = Gabriel Dimisianu, *Fragmente contemporane*, Bucureşti, 2004
- Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, Bucureşti, 1983
- Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, Bucureşti, 2000
- Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, Bucureşti, 1977
- Dimisianu, *Oameni* = Gabriel Dimisianu, *Oameni şi cărţi*, Bucureşti, 2008
- Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, Bucureşti, 1978
- Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, Bucureşti, 1970
- Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, Bucureşti, 1990
- Dimisianu, *Schiţe* = Gabriel Dimisianu, *Schiţe de critică*, Bucureşti, 1966
- Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, Bucureşti, 1987
- Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, Bucureşti, 1974
- Dimitriu, *Ares* = Daniel Dimitriu, *Ares şi Eros*, Iaşi, 1978
- Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, Bucureşti, 1980
- Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, Bucureşti, 1979, vol. II–III, Iaşi, 1981–1984
- Dobrogeanu-Gherea, *Opere* = C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, I–VIII, Bucureşti, 1976–1983
- Doinaş, *Diogene* = Ştefan Aug. Doinaş, *Lampa lui Diogene*, Bucureşti, 1970
- Doinaş, *Lectura* = Ştefan Aug. Doinaş, *Lectura poeziei, urmată de Tragic şi demonic*, Bucureşti, 1980
- Doinaş, *Măştile* = Ştefan Aug. Doinaş, *Măştile adevărului poetic*, Bucureşti, 1992
- Doinaş, *Orfeu* = Ştefan Aug. Doinaş, *Orfeu şi tentaţia realului*, Bucureşti, 1974
- Doinaş, *Poezie* = Ştefan Aug. Doinaş, *Poezie şi modă poetică*, Bucureşti, 1972
- Doinaş, *Scriit. rom.* = Ştefan Aug. Doinaş, *Scriitori români*, Bucureşti, 2000
- Dolgan, *Crez* = Mihail Dolgan, *Crez şi măiestrie artistică*, Chişinău, 1982
- Dolgan, *Poezia* = Mihail Dolgan, *Poezia contemporană, mod de existenţă în metaforă şi idee*, Chişinău, 2007
- Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realităţii*, Bucureşti, 1978
- Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, Bucureşti, 1975
- Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, Bucureşti, 1934
- Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice şi estetice*, îngr. Z. Ornea şi Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, Bucureşti, 1969
- Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, Bucureşti, 1943
- Drăgan, *Aproximaţii* = Mihai Drăgan, *Aproximaţii critice*, Iaşi, 1970
- Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici şi moderni*, Bucureşti, 1987
- Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iaşi, 1978
- Drăgan, *Reacţii* = Mihai Drăgan, *Reacţii critice*, Iaşi, 1973
- Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, Bucureşti, 1938
- Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română şi comparată*, Bucureşti, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, 1983
- Dumitrescu-Buşulenga, *Itinerarii* = Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Itinerarii prin cultură*, Bucureşti, 1982
- Dumitrescu-Buşulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Valori şi echivalenţe umanistice*, Bucureşti, 1973
- Dumitriu, „*Ambasadorii*” = Dana Dumitriu, „*Ambasadorii*” sau *Despre realismul psihologic*, Bucureşti, 1976
- Dunăreanu-Apostoleanu-Corcheş, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheş, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanţa, 1997
- Durnea, *Noi propuneri* = Victor Durnea, *Noi propuneri de recurs*, Iaşi, 2011
- Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iaşi, 1999
- Durnea, *Propuneri* = Victor Durnea, *Propuneri de recurs*, Iaşi, 2011
- Duţu, *Cărţile* = Alexandru Duţu, *Cărţile de înţelepciune în cultura română*, Bucureşti, 1972
- Duţu, *Coordonate* = Alexandru Duţu, *Coordonate ale culturii româneşti în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1968
- Duţu, *Explorări* = Alexandru Duţu, *Explorări în istoria literaturii române*, Bucureşti, 1969
- Duţu, *Modele* = Alexandru Duţu, *Modele, imagini, priveleşti*, Cluj-Napoca, 1979

- Duțu, *Sinteză* = Alexandru Duțu, *Sinteză și originalitate în cultura română (1650–1848)*, București, 1972
- Duțu, *Umaniștii* = Alexandru Duțu, *Umaniștii români și cultura europeană*, București, 1974
- Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
- Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965
- Eliade, *Fragmentarium* = Mircea Eliade, *Fragmentarium*, București, 1939
- Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992
- Eliade, *Scrieri* = Mircea Eliade, *Scrieri de tinerețe*, I–IV, îngr. Mircea Handoca, pref. Constantin Noica, București, 1996–2008
- Eliade și corespondenții* = Mircea Eliade și corespondenții săi, I–V, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993–2007
- Encicl. istoriografiei rom.* = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978
- Encicl. rom.* = *Enciclopedia română*, I–III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898–1904
- Encycl. jud.* = *Encyclopaedia judaica*, I–XVI, Ierusalim, 1972–1978
- Faifer, *Cordonul* = Florin Faifer, *Cordonul de argint*, pref. Liviu Leonte, Iași, 1997
- Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983
- Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999
- Faifer, *Incursiuni* = Florin Faifer, *Incursiuni în istoria literaturii dramatice românești*, ed. 3, Iași, 2010
- Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002
- Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993
- Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
- Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990
- Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, I–III, Cluj-Napoca, 1977–1984
- Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965
- Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971
- Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982
- Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968
- Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974
- Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
- Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, I–II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986–2003
- Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985
- Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946–1970)*, Pančevo, 1971
- Florescu, *Aristarc* = Nicolae Florescu, *Înapoi la Aristarc*, I–II, București, 2009–2010
- Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991
- Florescu, *Întoarcerea* = Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998
- Florescu, *Menirea* = Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003
- Florescu, *Profitabila* = Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983
- Fornade, *Pesonalități clujene* = Dan Fornade, *Personalități clujene (1800–2007)*, Cluj-Napoca, 2007
- Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980
- Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870–1900*, București, 1974
- Galaicu-Păun, *Poezia* = Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, pref. Al. Cistelean, Chișinău, 1999
- Gáldi, *Introducere* = Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971
- Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.
- Gavril, *Cercul Literar* = Gabriela Gavrila, *De la „Manifest” la „Adio, Europa”*, *Cercul Literar de la Sibiu*, Iași, 2003
- Gavrilov, *Reflecții* = Anatol Gavrilov, *Reflecții asupra romanului*, Chișinău, 1984
- George, *Alte întâlniri* = Alexandru George, *Alte întâlniri*, București, 2000
- George, *Alte reveniri* = Alexandru George, *Alte reveniri, restituiri, revizui*, București, 2003
- George, *Întâlniri* = Alexandru George, *Întâlniri*, București, 1997
- George, *Litere* = Alexandru George, *Litere și clipe*, Târgoviște, 2007
- George, *Petrecheri* = Alexandru George, *Petrecheri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986
- George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizui*, București, 1999
- George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971
- George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I–IV, București, 1973–1993
- Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I–II, București, 1957–1958
- Georgescu, *Părerii* = Paul Georgescu, *Părerii literare*, București, 1964
- Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară*, București, 1967
- Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
- Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
- Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750–1831*, București, 1972
- Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
- Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
- Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
- Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984

- Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
- Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
- Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
- Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
- Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
- Goga, *Precursori* = Octavian Goga, *Precursori*, București, 1930
- Goldiș, *Critica* = Alex Goldiș, *Critica în tranșee. De la realismul socialist la autonomia esteticului*, București, 2011
- Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
- Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci”*, București, 1982
- Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
- Grigurcu, *A doua viață* = Gheorghe Grigurcu, *A doua viață*, București, 1997
- Grigurcu, *Amurgul* = Gheorghe Grigurcu, *Amurgul idolilor*, București, 1999
- Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
- Grigurcu, *De la un critic* = Gheorghe Grigurcu, *De la un critic la altul*, Iași, 2005
- Grigurcu, *Eminescu-Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
- Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
- Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
- Grigurcu, *Imposibila* = Gheorghe Grigurcu, *Imposibila neutralitate*, Iași, 1998
- Grigurcu, *În pădurea* = Gheorghe Grigurcu, *În pădurea de metafore*, Pitești, 2003
- Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
- Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I–III, 1993–1999
- Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
- Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I–II, Iași, 2000
- Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
- Guțan, *Cercul Literar* = Ilie Guțan, *Cercul Literar de la Sibiu. Semnificație și destin*, Sibiu, 1995
- Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
- Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
- Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
- Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
- Hangiu, *Dicț. presei lit.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei literare românești (1790–2000)*, ed. 3, București, 2004
- Hinescu, *Oamenii* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
- Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I–III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970–1975
- Holban, *Ist. lit.* = Ioan Holban, *Istoria literaturii române contemporane*, I–III, Iași, 2006.
- Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989
- Holban, *Portrete* = Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003
- Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987
- Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983
- Holban, *Salonul* = Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1995
- Horodincă, *Structuri* = Georgeta Horodincă, *Structuri libere*, București, 1970
- Horodincă, *Studii* = Georgeta Horodincă, *Studii literare*, București, 1978
- Hostiuc, *Scriitori* = Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, I, București, 2005
- Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999
- Husar, *Întoarcerea* = Al. Husar, *Întoarcerea la literatură*, Iași, 2000
- Ianoși, *Romanul* = Ion Ianoși, *Romanul monumental și secolul XX*, București, 1963
- Ibrăileanu, *Note* = G. Ibrăileanu, *Note și impresii*, Iași, 1920
- Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I–X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974–1981
- Ibrăileanu, *Scriitori* = G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, București, 1968
- Ibrăileanu, *Scriit. și curente* = G. Ibrăileanu, *Scriitori și curente*, Iași, 1909
- Ibrăileanu, *Spiritul* = G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iași, 1909
- Ibrăileanu, *Studii* = G. Ibrăileanu, *Studii literare*, București, 1930
- Ideologia 1848* = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968
- Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994
- Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991
- Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995
- Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993
- Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974
- Ilie, *Dicț. poeziei ieșene* = Emanuela Ilie, *Dicționarul critic al poeziei ieșene contemporane*, Iași, 2011
- Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985
- Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972
- Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia personelor*, Timișoara, 1986
- Indrieș, *Dimensiuni* = Elena Indrieș, *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, București, 1989
- Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979

- Ionescu, *Note* = Eugen Ionescu, *Note și contranote*, tr. Ion Pop, București, 1992
- Ionescu, *Nu* = Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934
- Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I-II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992
- Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976
- Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977
- Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I-II, Vălenii de Munte, 1908–1909; ed. 2, I-II, București, 1928–1930
- Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, ed. 2, I-III, București, 1925–1933
- Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I-II, București, 1934; ed. I-II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1985–1986
- Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904
- Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, ed. 2, I-II, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969
- Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, vol. I-II, București, 1907–1908, vol. III, Vălenii de Munte, 1909
- Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922
- Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I-IV, București, 1934–1939
- Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I-II, Vălenii de Munte, 1914–1916; ed. I-II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979
- Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I-II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968
- Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976
- Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982
- Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981
- Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979
- Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985
- Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974
- Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978
- Iosifescu, *De-a lungul* = Silvan Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983
- Iosifescu, *Drumuri* = Silvan Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957
- Iosifescu, *Proză* = Silvan Iosifescu, *Proză și luciditate*, București, 1974
- Iovănel, *Evreul* = Mihai Iovănel, *Evreul improbabil. Mihai Sebastian: o monografie ideologică*, București, 2012
- Ist. comp. Rom.* = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972
- Ist. filos. rom.* = *Istoria filosofiei românești*, I-II, București, 1972–1980
- Ist. lit.* = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
- Ist. teatr. Rom.* = *Istoria teatrului în România*, I-III, București, 1965–1973
- Istrate, *Barocul* = Ion Istrate, *Barocul literar românesc*, București, 1982
- Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I-III, București, 1966–1988
- Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969
- Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I-IV, București, 1980–1985
- Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
- Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939
- Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976
- Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945–2000*, [Botoșani], 2000
- Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962–1968
- Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958
- Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995
- Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983
- Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60-'90. Critica literară*, Pitești, 2002
- Lefter, *Flashback* = Ion Bogdan Lefter, *Flashback 1985: Începuturile „noii poezii”*, Pitești, 2005
- Lefter, *Primii postmoderni* = Ion Bogdan Lefter, *Primii postmoderni: „Școala de la Târgoviște”*, Pitești, 2003
- Lefter, *Scriit. rom. '80-'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar biobibliografic*, I-III, Pitești-Brașov-București-Cluj-Napoca, 2000–2001
- Lefter, *5 poeți* = Ion Bogdan Lefter, *5 poeți*, Pitești, 2003
- Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I-VI, Iași, 1970–1991
- Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984–1989
- Literatura* = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia și Al. Dima, București, 1979
- Lit. rom. cont.* = *Literatura română contemporană*, vol. I: *Poezia*, coordonator Marin Bucur, București, 1980
- Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982
- Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926
- Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I-VII, București, 1925–1929
- Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I-III, București, 1924–1925
- Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I-VI, București, 1926–1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, București, 1937
- Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943
- Lovinescu, *Memorii* = E. Lovinescu, *Memorii*, vol. I, București, 1930, vol. II, Craiova, 1932, vol. III, București, 1937

- Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I–IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, București, 1982–1992
- Lovinescu, *Portrete* = E. Lovinescu, *Portrete literare*, București, 1921
- Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, vol. I–VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993–2002
- Lovinescu, *Scieri* = E. Lovinescu, *Scieri*, I–IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969–1982
- Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler*, București, 1992
- Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I–VI, București, 1990–1996
- Lungu, *Itinerar* = Ion Lungu, *Itinerar critic*, București, 1965
- Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
- Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I–II, Craiova, 1941
- Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romana*, Firenze, 1955
- Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romeno*, Milano, 1939
- Macedonski, *Opere* = Alexandru Macedonski, *Opere*, I–IV, îngr. și introd. Tudor Vianu, București, 1939–1946
- Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
- Macrea, *Linguști* = Dimitrie Macrea, *Linguști și filologi români*, București, 1959
- Maței, *Personalități* = Ionel Maței, *Personalități ieșene*, vol. I–VIII, Iași, 1972–2000, Ioan Timofte, *Personalități ieșene*, vol. IX–XII, Iași, 2001–2012
- Maiorescu, *Critice* = Titu Maiorescu, *Critice*, I–III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926–1930
- Maiorescu, *Opere* = Titu Maiorescu, *Opere*, I–IV, îngr. Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, introd. Eugen Todoran, București, 1978–1988
- Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
- Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
- Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945–1989*, ed. 2, București, 2010
- Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
- Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
- Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
- Manolescu, *Benzile desenate* = Ion Manolescu, *Benzile desenate și canonul postmodern*, București, 2011
- Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I–III, București, 1980–1983
- Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990; *Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură*, Pitești, 2008
- Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
- Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I–III, Brașov, 2001
- Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
- Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
- Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I–VII, București, 1971–1988
- Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
- Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
- Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
- Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
- Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
- Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controverse*, București, 1983
- Marcea, „*Convorbiri*” = Pompiliu Marcea, „*Convorbiri literare*” și *spiritul critic*, București, 1972
- Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
- Marcus, *Paradigme* = Solomon Marcus, *Paradigme universale*, Pitești, 2011
- Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I–VI, Cluj-Napoca, 1991–2000
- Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
- Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
- Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
- Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
- Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974
- Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
- Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I–II, 1967–1971
- Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
- Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
- Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
- Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
- Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
- Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
- Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
- Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I–VIII, București, 1961–1981
- Mazilu, *Barocul* = Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976
- Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
- Mazilu, *Lit. rom. barocă* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română barocă în context european*, București, 1996
- Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
- Mazilu, *Noi printre ceilalți* = Dan Horia Mazilu, *Noi printre ceilalți sau Despre literatura peregrinilor*, București, 2003

- Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I–II, București, 1986–1987
- Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I–III, București, 1994–2000
- Mazilu, *Studii* = Dan Horia Mazilu, *Studii de literatură română veche*, București, 2005
- Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
- Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
- Mănuță, *Analogii* = Dan Mănuță, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
- Mănuță, *Argumente* = Dan Mănuță, *Argumente de istorie literară*, Iași, 1978
- Mănuță, *Lectură* = Dan Mănuță, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
- Mănuță, *Perspective* = Dan Mănuță, *Perspective critice*, Iași, 1998
- Mănuță, *Principiile* = Dan Mănuță, *Principiile criticii literare junimiste*, Iași, 2000
- Mănuță, *Scriit. jun.* = Dan Mănuță, *Scriitori junimiști*, Iași, 1971
- Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
- Mecu, *Fapte-sens* = Nicolae Mecu, *Între fapte și sens*, București, 2004
- Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor*, I–II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
- Mică encicl. = *Mică enciclopedie ilustrată a scriitorilor din Republica Moldova*, București–Chișinău, 2005
- Micu, *Critici prozatori* = Dumitru Micu, *Critici prozatori*, București, 2010
- Micu, „Gândirea” = Dumitru Micu, „Gândirea” și gândirismul, București, 1975
- Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
- Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, I–II, București, 1992–1994
- Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900–1916*, București, 1970
- Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
- Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
- Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900–1916*, București, 1964
- Micu, *Mileniu* = Dumitru Micu, *Sfârșit și început de mileniu*, București, 2010
- Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I–II, București, 1984–1985
- Micu, *Romanul* = Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959
- Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980
- Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I–IV, București, 1994–1997
- Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944–1964*, București, 1965
- Mihăescu, *Timp* = Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983
- Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
- Mihăilă, *Scriitori* = G. Mihăilă, *Scriitori și filologi români (secolele XVI–XX)*, București, 2005
- Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988
- Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism* = Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceaușism*, I–III, Iași, 2004–2007
- Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, I–II, București, 1976–1979
- Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999
- Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Mărgărita Miller-Verghy, Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, București, 1935
- Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I–II, 1969–1971
- Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
- Mincu, *Poeticitate* = Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000
- Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
- Mincu, *Repere* = Marin Mincu, *Repere*, București, 1977
- Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925
- Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900–1918*, II, Timișoara, 1972
- Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, vol. I–II, Tel Aviv, 1986–1997, vol. III, Cfar Habad, 2008
- Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816–1918)*, București, 1973
- Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
- Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești*, I, București, 1985
- Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
- Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900–1918*, Cluj-Napoca, 1983
- Morar, *Avangarda rom.* = Ovidiu Morar, *Avangarda românească în context european*, Suceava, 2003
- Morar, *Avatarurile* = Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003
- Morar, *Scriitori evrei* = Ovidiu Morar, *Scriitori evrei din România*, București, 2006
- Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
- Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului*, București, 1981
- Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
- Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
- Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I–II, București, 1976–1978
- Mugur, *Profesiunea* = Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979
- Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
- Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972

- Munteanu, *Românii-Ungaria* = Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria (1951–2008)*, vol. I, Iula, 2006, vol. II, Cluj-Napoca, 2009
- Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
- Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
- Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți*, I–VII, București, 1973–1998
- Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
- Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
- Mușat, *Strategiile* = Carmen Mușat, *Strategiile subversivității*, postfață Mircea Martin, Pitești, 2002
- Muthu, *Balkanismul* = Mircea Muthu, *Balkanismul literar românesc*, I–III, Cluj-Napoca, 2002; ed. Pitești, 2008
- Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
- Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
- Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
- Muthu, *Permanențe* = Mircea Muthu, *Permanențe literare românești din perspectivă comparată*, București, 1986
- Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945–1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
- Negoieșcu, *Alte însemnări* = I. Negoieșcu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
- Negoieșcu, *Analize* = I. Negoieșcu, *Analize și sinteze*, București, 1976
- Negoieșcu, *Engrame* = I. Negoieșcu, *Engrame*, București, 1975
- Negoieșcu, *Ist. lit.* = I. Negoieșcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1991
- Negoieșcu, *Însemnări* = I. Negoieșcu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970
- Negoieșcu, *Lampa* = I. Negoieșcu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
- Negoieșcu, *Scriitori* = I. Negoieșcu, *Scriitori moderni*, București, 1966
- Negoieșcu, *Scriitori contemporani* = I. Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
- Negrici, *Expresivitatea* = Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
- Negrici, *Figura* = Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, București, 1978
- Negrici, *Imanența* = Eugen Negrici, *Imanența literaturii*, București, 1981
- Negrici, *Introducere* = Eugen Negrici, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
- Negrici, *Comunism* = Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, vol. II: *Proza*, București, 2002, vol. I: *Poezia*, București, 2003
- Negrilă, *Dicț. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dicționarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
- Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
- Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
- Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, București, 1921
- Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul*, București, 1973
- Netea, *Maior-Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
- Nicola, *Valori* = Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, I–VI, Bârlad, 1999–2004
- Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
- Nicolescu, *Contemporanul* = G.C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul”*, București, 1966
- Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat* = Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, vol. I (în colaborare cu Gheorghe Petcu), Buzău, 1999, vol. II, partea 1–2, București, 2001.
- Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică*, I–II, București, 1975–1984
- Nițescu, *Atitudini* = M. Nițescu, *Atitudini critice*, București, 1983
- Nițescu, *Poeți* = M. Nițescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
- Nițescu, *Proletcultismul* = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995
- Nițescu, *Repere* = M. Nițescu, *Repere critice*, București, 1974
- Nițescu, *Scylla* = M. Nițescu, *Între Scylla și Charybda*, București, 1972
- Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
- Noica, *Publicistică* = Constantin Noica, *Publicistică*, I–III, îngr. Marin Diaconu, București, 1994–2004
- Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj-Napoca, 1974
- Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
- Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
- Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
- Omăt, *Modernismul* = Gabriela Omăt, *Modernismul literar românesc în date (1880–2000) și texte (1880–1949)*, I–II, București, 2008
- Onu, *Critica* = Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973
- Oprea, *Fața* = Al. Oprea, *Fața nevăzută a literaturii*, București, 1980
- Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
- Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
- Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
- Oprea, *Opera* = Nicolae Oprea, *Opera și autorul*, Pitești, 2001
- Oprea, *Provinciile* = Nicolae Oprea, *Provinciile imaginare*, Pitești, 1993
- Oprea, *Timpul* = Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002
- Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
- Opriș, *Reviste* = Tudor Opriș, *Reviste literare ale elevilor. 1834–1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
- Opriș, *500 debuturi* = Tudor Opriș, *500 debuturi literare*, Galați, 1991

- Opriță, *Anticipația* = Mircea Opriță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
- Opriță, *Cronici* = Mircea Opriță, *Cronici de familie*, Cluj-Napoca, 2008
- Opriță, *Istoria* = Mircea Opriță, *Istoria anticipației românești*, Iași, 2007
- Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
- Ornea, *Comentarii* = Z. Ornea, *Comentarii*, București, 1981
- Ornea, *Confluențe* = Z. Ornea, *Confluențe*, București, 1976
- Ornea, *Contemporanul* = Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul”*, București, 1977
- Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
- Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
- Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975
- Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997
- Ornea, *Medalioane ist. lit.* = Z. Ornea, *Medalioane de istorie literară (1999–2001)*, îngr. Tiberiu Avramescu, București, 2004
- Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
- Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
- Oțoiu, *Proza* = Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I–II, Pitești, 2000–2003
- Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
- Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
- Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
- Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
- Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
- Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
- Panaitecu, *Contribuții* = P.P. Panaitecu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitecu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
- Panaitecu, *Începuturile* = P.P. Panaitecu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
- Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I–II, București, 1943; ed. I–II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
- Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
- Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
- Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
- Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
- Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1990
- Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
- Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
- Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
- Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
- Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
- Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
- Papu, *Despre stiluri* = Edgar Papu, *Despre stiluri*, București, 1986
- Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
- Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
- Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
- Papu, *Scriitori-filosofi* = Edgar Papu, *Scriitori-filosofi în cultura română*, Craiova, 1994
- Pascu, *Ist. lit.* = Gheorghe Pascu, *Istoria literaturii române din secolul XVIII*, I–III, București, Iași, 1924–1927
- Pavel, *Arheologia* = Eugen Pavel, *Arheologia textului*, Cluj-Napoca, 2012
- Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
- Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I–II, București, 1981–1984
- Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
- Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
- Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I–III, București, 1991–1994
- Pârvolescu, *Alfabetul* = Ioana Pârvolescu, *Alfabetul doamnelor. De la Doamna B. la Doamna T.*, București, 1999
- Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
- Perian, *A doua tradiție* = Gheorghe Perian, *A doua tradiție. Poezia naivă românească de la origini până la Anton Pann*, Cluj-Napoca, 2003
- Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
- Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996
- Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I–III, București, 1961–1967
- Perpessicius, *Jurnal* = Perpessicius, *Jurnal de lector completat cu Eminesciana*, București, 1944
- Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971
- Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I–V, București, 1928–1946
- Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948–1956)*, București, 1957
- Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, vol. I–IV, București, 1966–1971, vol. V–XII, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1972–1983
- Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
- Petraș, *Cărțile* = Irina Petraș, *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003
- Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
- Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001

- Petrașcu, *Figuri* = Nicolae Petrașcu, *Figuri literare contemporane*, București, 1893
- Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I–IV, București, 1935–1941
- Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contemporani*, București, 1898
- Petrescu, *Teze* = Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936
- Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
- Petrescu, *Eminescu* = Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989
- Petrescu, *Studii* = Ioana Em. Petrescu, *Studii de literatură română și comparată*, Cluj-Napoca, 2005
- Petrescu, *Realitate* = Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc*, București, 1969
- Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979
- Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973
- Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitori transilvăneni*, București, 1997
- Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992
- Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508–1998*, Târgoviște, 1999
- Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995
- Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991
- Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1997
- Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958
- Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963
- Petroveanu, *Studii* = Mihail Petroveanu, *Studii literare*, București, 1966
- Petroveanu, *Traietorii* = Mihail Petroveanu, *Traietorii lirice*, București, 1974
- Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I–II, București, 1970–1972
- Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I–IV, București, 1976–1978
- Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978
- Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*, București, 1969
- Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943
- Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973
- Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989
- Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981
- Piru, *Discursul* = Al. Piru, *Discursul critic*, București, 1987
- Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I–II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la începuturi până azi*, București, 1981
- Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950*, București, 1968
- Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978
- Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950–1975*, I–II, București, 1975
- Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974
- Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978
- Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I–II, București, 1972–1973
- Poantă, *Cercul Literar* = Petru Poantă, *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul original*, Cluj-Napoca, 1997
- Poantă, *Dicț. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998
- Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
- Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I–II, Cluj-Napoca, 1978–1983
- Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994
- Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origine evreească*, I–II, București, [1935–1936]
- Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
- Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
- Pop, *Avangardismul* = Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969
- Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
- Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
- Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente*, Cluj-Napoca, 1997
- Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
- Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
- Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
- Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
- Pop, *Vocile poeziei* = Ion Pop, „Echinox”. *Vocile poeziei*, Cluj-Napoca, 2008
- Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literaturilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, I–II, București, 1875–1876
- Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
- Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
- Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
- Popa, *Dicț. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
- Popa, *Formă* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
- Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I–II, București, 2009
- Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971
- Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
- Popa, *De la est* = Mircea Popa, *De la est spre vest*, Cluj-Napoca, 2010
- Popa, *De la iluminism* = Mircea Popa, *De la iluminism la pașoptism*, Cluj-Napoca, 2004
- Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
- Popa, *Inserții* = Mircea Popa, *Inserții*, Cluj-Napoca, 2003
- Popa, *Pagini* = Mircea Popa, *Pagini bihorene*, Oradea, 2003
- Popa, *Penumbre* = Mircea Popa, *Penumbre*, Cluj-Napoca, 2004

- Popa, *Prezențe* = Mircea Popa, *Prezențe literare*, Cluj-Napoca, 2011
- Popa, *Reîntoarcerea* = Mircea Popa, *Reîntoarcerea la Ithaca*, București, 1998
- Popa, *Semnul Franței* = Mircea Popa, *Sub semnul Franței*, Cluj-Napoca, 2006
- Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
- Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
- Popa, *Uleiul* = Mircea Popa, *Uleiul din candelă*, Blaj, 2009
- Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pancevo, 1997
- Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
- Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistică, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
- Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
- Popovici, *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945
- Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829–1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
- Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare*, I–VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, postfață Aurel Martin, Cluj, 1972–1989
- Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
- Popovici, *Lumea* = Vasile Popovici, *Lumea personajului*, București, 1997
- Prangati, *Dict. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
- Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugețarea”*, București, 1940
- Prelipceanu, *Dialoguri* = Nicolae Prelipceanu, *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976
- Profiluri = *Profiluri literare*, îngr. Raisa Suveică și Simion Cibotaru, Chișinău, 1972
- Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978
- Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
- Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895–1906)*, București, 1968
- Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902–1906)*, București, 1909
- Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930
- Rachieru, *Poeți Basarabia* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Basarabia*, București – Chișinău, 2010
- Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
- Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
- Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1988
- Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
- Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
- Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica – formă de viață*, București, 1976
- Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
- Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
- Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
- Ralea, *Scrieri* = Mihai Ralea, *Scrieri*, vol. I–III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972–1981, vol. IV–VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988–1989
- Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
- Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV–XX)*. Dicționar, Deva, 2000
- Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731–1918*. Dicționar bibliografic, București, 1981
- Răduică, *Dict. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești. 1731–1918*, București, 1995
- Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
- Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I–III, București, 1979–1989
- Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
- Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
- Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
- Râpeanu, *Pe drumurile* = Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, Cluj, 1973
- Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
- Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, vol. I–III, îngr. Nicolae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, vol. IV–XXIII, îngr. Nicolae Gheran, 1970–2005
- Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
- Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
- Regman, *Confluente* = Cornel Regman, *Confluente literare*, București, 1966
- Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
- Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
- Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, 1997
- Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
- Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, București, 1982
- Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990
- Regman, *Selecție* = Cornel Regman, *Selecție din selecție*, București, 1972
- Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
- Robu, *Science-fiction* = Cornel Robu, *Scriitori români de science-fiction*, Cluj-Napoca, 2008
- Românii = *Românii în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
- Rom. magy. ir. lex. = *Români și magyar irodalmi lexikon*, I–V, îngr. Balogh Edgár, București, Cluj-Napoca, 1981–2010

- Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor din România (1800–1898)*, București, 1898
- Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, ed. 2, București, 1971
- Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
- Roșu, *Personalități Voivodina* = Costa Roșu, *Personalități românești din Voivodina (1734–2004)*, Pančevo, 2004
- Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I–III, București, 1971–1987; ed. I–VI, Galați, București, 1994–2001
- Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I–II, București, 1976–1983
- Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I–II, Timișoara, 1994–1999
- Ruja, *Prin ani* = Alexandru Ruja, *Printre cărți – prin ani*, Timișoara, 2009
- Ruja, *Printre cărți* = Alexandru Ruja, *Printre cărți*, Timișoara, 2006
- Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979
- Russo, *Studii istorice* = Demostene Russo, *Studii istorice greco-române*, I–II, îngr. Constantin C. Giurescu, Ariadna Camariano și Nestor Camariano, București, 1939
- Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–2003. Dicționar*, ed. 3, pref. Eugen Simion, București, 2003
- Rusu, *Eminescu–Blaga* = Liviu Rusu, *De la Eminescu la Lucian Blaga și alte studii literare și estetice*, București, 1981
- Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969
- Sadoveanu, *Scrieri* = Ion Marin Sadoveanu, *Scrieri*, I–VIII, îngr. și introd. I. Oprișan, București, 1969–1985
- Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001
- Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I–XXII, București, 1954–1973
- Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. Z. Ornea și Cornelia Botez, introd. Z. Ornea, București, 1968
- Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903
- Sanielevici, *Noi studii* = H. Sanielevici, *Noi studii critice*, București, 1920
- Sanielevici, *Poporanismul* = H. Sanielevici, *Poporanismul reacționar*, București, 1921
- Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001
- Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
- Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
- Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976
- Satco, *Encicl. Bucovinei* = Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, I–II, Suceava, 2004
- Satco-Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
- Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973
- Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998
- Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976
- Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972
- Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003
- Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966
- Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982
- Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983
- Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980
- Sân-Giorgiu, *Cercetări* = Ion Sân-Giorgiu, *Cercetări critice*, I, București, 1923
- Scarlăt, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlăt, *Istoria poeziei românești*, I–IV, București, 1982–1990
- Scrisori – Camil Petrescu = *Scrisori către Camil Petrescu*, I–II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981
- Scrisori – Densusianu = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, București, 1979–1989
- Scrisori – Ibrăileanu = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I–IV, îngr. Mihai Bordeianu, Grigore Botez, Viorica Botez, Ion Lăzărescu, Dan Mănuță și Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966–1973
- Scriitori rom. – lit. străine = *Scriitori români și în literaturile străine*, coordonator Alexandru Ruja, Timișoara, 2010
- Scurtu, *Cercetări* = Nicolae Scurtu, *Cercetări literare. Scriitori dâmbovițeni*, I–III, Târgoviște, 2007–2010
- Scurtu, *Contribuții* = Nicolae Scurtu, *Contribuții de istorie literară*, I–II, pref. Ilie Rad și Mircea Popa, București, 2011–2012.
- Sebastian, *Esouri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972
- Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002
- Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I–II, București, 1966–1969
- Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească”*, București, 1966
- Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral (1944–1984)*, I, București, 1992
- Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
- Simion, *Dimineața* = Eugen Simion, *Dimineața poezilor*, București, 1980
- Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001
- Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, vol. I–II, Craiova, 1997–1998, vol. III–VI, București, 1999–2009; vol. I, ed. 2, București, 1998
- Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002; ed. I–II, București, 2008
- Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator–operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
- Simion, *Mercurio* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercurio*, București, 1993
- Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
- Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978

- Simion, *Sfidarea* = Eugen Simion, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, 1985
- Simuț, *Arena* = Ion Simuț, *Arena actualității. Confidențe*, Iași, 2000
- Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
- Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
- Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
- Simuț, *Reabilitarea* = Ion Simuț, *Reabilitarea ficțiunii*, București, 2004
- Simuț, *Revizuire* = Ion Simuț, *Revizuire*, I, București, 1995
- Simuț, *Vămile* = Ion Simuț, *Vămile posterității*, București, 2012
- Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
- Sorescu, *Biblioteca* = Marin Sorescu, *Biblioteca de poezie românească*, îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1997
- Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
- Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
- Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
- Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
- Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
- Soriano, *Contrapunct* = Vlad Soriano, *Contrapunct critic*, Iași, 1971
- Soriano, *Glose* = Vlad Soriano, *Glose critice*, București, 1968
- Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
- Soviany, *Apocaliptica* = Octavian Soviany, *Apocaliptica textului*, București, 2008
- Soviany, *Cinci decenii* = Octavian Soviany, *Cinci decenii de experimentalism*, I-II, București, 2011
- Soviany, *Textualism* = Octavian Soviany, *Textualism, post-modernism, apocaliptic*, I-II, Constanța, 2000-2001
- Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, București, 1984
- Spiridon, *Apărarea* = Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, 1996
- Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
- Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
- Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
- Stănescu, *Cronici* = C. Stănescu, *Cronici literare*, 1971
- Stănescu, *Jurnal* = C. Stănescu, *Jurnal de lectură*, I-III, București, 1978-1988
- Stănescu, *Poeți și critici* = C. Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
- Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
- Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
- Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976
- Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
- Stere, *Scrieri* = C. Stere, *Scrieri*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1979
- Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
- Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
- Straje, *Dict. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudo-nime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973
- Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969
- Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I-II, București, 1968, vol. III-V, îngr. George Muntean, București, 1974-1977
- Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966
- Sturdza, *Familiile* = *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească*, I-II, coordonator Mihai Dim. Sturdza, București, 2004-2011
- Suceveanu, *Emisferele* = Arcadie Suceveanu, *Emisferele de Magdeburg*, Chișinău, 2005
- Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928
- Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, 1940
- Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, I-II, Iași, 1923-1928
- Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
- Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968
- Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei*, București, 1980
- Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939
- Șiulea, *Retori* = Ciprian Șiulea, *Retori, simulacre, impos-turi*, București, 2003
- Șleahțițchi, *Cerc* = Maria Șleahțițchi, *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*, Iași, 2007
- Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984
- Ștefănescu, *Istoria* = Alex. Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000*, București, 2005
- Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980
- Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977
- Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987
- Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973
- Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974
- Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I-III, București, 1982-1987
- Tanco, *Dict. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639-1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori-publicații-socetăți*, Cluj-Napoca, 1998
- Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984
- Tașcu, *Incidențe* = Valentin Tașcu, *Incidențe*, Cluj-Napoca, 1975
- Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985
- Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Braniște, *Între presă și literatură*, I-II, București, 1989

- Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980
- Terian, *A cincea esență* = Andrei Terian, G. Călinescu, *A cincea esență*, București, 2009
- Tertulian, *Eseuri* = N. Tertulian, *Eseuri*, București, 1968
- Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972
- Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988
- Tihan, *Umanități* = Teodor Tihan, *Umanități și valori*, Cluj-Napoca, 2000
- Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984
- Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976
- Todor, *Confluente* = Avram P. Todor, *Confluente literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dávid Gyula, București, 1983
- Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973
- Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733–1830*, București, 1957
- Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968
- Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969
- Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974
- Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981
- Tomuș, *Răsfrângerii* = Mircea Tomuș, *Răsfrângerii*, Cluj, 1973
- Tomuș, *Romanul* = Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc*, I–II, București, 1999–2000
- Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968
- Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
- Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
- Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I–II, București, 1974–1980
- Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
- Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
- Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
- Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
- Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea cultural-socială în Basarabia după Unire. 1918–1944*, București, 1976
- Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
- Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
- Țărcovnicu, *Contribuții* = V. Țărcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780–1918)*, București, 1970
- Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
- Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospectivă*, București, 1989
- Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
- Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
- Țepelea-Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
- Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
- Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
- Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
- Ulici, *Confort Procust* = Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983
- Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, vol. I: *Promoția '70*, București, 1995
- Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I–II, București, 1975–1978, vol. III, Timișoara, 1991, vol. IV, îngr. Aurelia Ulici, pref. Eugen Negrici, postfață Ioan Es. Pop, București, 2004
- Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
- Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
- Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
- Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
- Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
- Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
- Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978
- Ungureanu, *Geografia lit.* = Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi*, vol. I: *Muntenia*, Pitești, 2003, vol. IV: *Banatul*, Pitești, 2005
- Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I–II, Timișoara, 1980–1990
- Ungureanu, *Istoria secretă* = Cornel Ungureanu, *Istoria secretă a literaturii române*, Brașov, 2007
- Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975
- Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I–II, Timișoara, 1995–2000
- Ungureanu, *Mitteleuropa* = Cornel Ungureanu, *Mitteleuropa periferiilor*, Iași, 2002
- Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
- Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
- Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800–1864*, I–IV, București, 1892–1901
- Uricariu, *Ecorșeuri* = Doina Uricariu, *Ecorșeuri*, București, 1989
- Ursu, *Memorialistica* = G.G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
- Ursu, *Alte contribuții* = N. A. Ursu, *Alte contribuții de istoria culturii românești*, Iași, 2012
- Ursu, *Contribuții ist. culturii* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002

- Ursu, *Contribuții ist. lit.* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997
- Ursu, *Contribuții sec. XVII* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea*, Iași, 2003
- Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978
- Vakulovski, *Portret* = Mihai Vakulovski, *Portret de grup cu generația „optzeci”*. Poezia, București, 2010
- Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
- Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
- Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
- Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
- Vasile, *Lumea* = Geo Vasile, *Lumea în optzeci de cărți*, București, 2003
- Vasile, *Mărci* = Geo Vasile, *Poezie română contemporană. Mărci stilistice*, Iași, 2010
- Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
- Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
- Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
- Vărgolici, *Comentarii* = Teodor Vărgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
- Vărgolici, *Începuturile* = Teodor Vărgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
- Vărgolici, *Portrete* = Teodor Vărgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
- Vărgolici, *Retrospective* = Teodor Vărgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
- Vărgolici, *Scriitori* = Teodor Vărgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
- Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
- Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
- Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
- Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
- Velea, *Universalisti* = Stan Velea, *Universalisti și compariști români contemporani*, București, 1996
- Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I–II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
- Vianu, *Figuri* = Tudor Vianu, *Figuri și forme literare*, București, 1946
- Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I–XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, Cornelia Botez, George Gană și Vlad Alexandrescu, prefețe și postfețe Gelu Ionescu, Sorin Alexandrescu și George Gană, București, 1971–1990
- Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I–III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
- Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
- Vintilescu, *Istoria* = Virgil Vintilescu, *Istoria literaturii române*, vol. II: *Epoca modernă*, Timișoara, 2011, vol. III: *Epoca „Junimii”*, Timișoara, 2008
- Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880–1917)*, Timișoara, 1987
- Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
- Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
- Vlad, *Analiză–sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză*, Cluj, 1970
- Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
- Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
- Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
- Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura – un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
- Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
- Vlad, *Lecturi* = Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975
- Vlad, *Orizonturile* = Ion Vlad, *Orizonturile lecturii*, Cluj-Napoca, 2007
- Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
- Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991
- Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
- Voica, *Etape* = Adrian Voica, *Etape în afirmarea sonetului românesc*, Iași, 1996
- Voncu, *Secvențe* = Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane*, I–II, București, 2001–2002
- Vrabie, *Folcloristica* = Gh. Vrabie, *Folcloristica română*, București, 1968
- Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul*, București, 1940
- Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
- Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869
- Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmăruului. Dicționar. 1700–2000*, Satu Mare, 2000
- Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
- Zaciu, *Bivuac* = Mircea Zaciu, *Bivuac*, Cluj-Napoca, 1974
- Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
- Zaciu, *Colațe* = Mircea Zaciu, *Colațe*, Cluj, 1972
- Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
- Zaciu, *Depart* = Mircea Zaciu, *Depart / aproape*, București, 1998
- Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
- Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Ahile*, București, 1980
- Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
- Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
- Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
- Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
- Zaciu, *O scenă, Transilvania* = Mircea Zaciu, *Ca o imensă scenă. Transilvania ...*, București, 1996
- Zaharia-Filipaș, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retorică și semnificație*, București, 1993

- Zaharia-Filipaș, *Studii* = Elena Zaharia-Filipaș, *Studii de literatură feminină*, București, 2004
- Zalis, *Aspecte* = H. Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971;
- Zalis, *Estetica* = H. Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
- Zalis, *Scriitori* = H. Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
- Zalis, *Tensiuni* = H. Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
- Zalis, *Valori* = H. Zalis, *Valori de referință în critica și istoria literară românească*, București, 1991
- Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988; ed. București, 2006
- Zamfir, *Panorama* = Mihai Zamfir, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, I, București-Iași, 2012
- Zamfir, *Poemul* = Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981
- Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
- Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
- Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I-II, București, 2003
- Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
- Zamfirescu, *Căutarea* = Vasile Dem. Zamfirescu, *În căutarea sinelui*, București, 1994
- Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, I-II, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
- Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
- Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I-II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

- AA = „Ardealul”, București, 1941 ș.u.
- AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj, 1932 ș. u; din 1980 „Anuarul de folclor”; din 1991 „Anuarul Arhivei de Folclor”
- AAR = „Analele Societății Academice Române”, București, 1867 ș.u.; din 1879 „Analele Academiei Române”
- AC = „Academica”, București, 1990 ș.u.
- ADLTR = Arhiva Dicționarului literaturii române. 1900–1950, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
- ADV = „Adevărul”, București, 1888 ș.u.; 1990 ș.u.
- ADZ = „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien”, București, 1993 ș.u.
- AFT = „Amfiteatru”, București, 1966 ș.u.
- AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, 1921 ș.u.
- AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A.D. Xenopol»”, Iași, 1964 ș.u.
- ALA = „Adevărul literar și artistic”, București, 1920 ș.u.; 1990 ș.u.
- ALIL = „Studii și cercetări științifice”, filologie, Iași, 1950 ș.u.; din 1965 „Anuar de lingvistică și istorie literară”
- ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969
- AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, Cluj, 1958 ș.u.

- AMI = *Arborele memoriei. Antologia poezilor de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârnelci, pref. Roxana Sorescu, București, 1997
- ANB = „Analele Banatului”, Timișoara, 1928 ș.u.
- AO = „Arhivele Olteniei”, Craiova, 1922 ș.u.
- APF = „Apostrof”, Cluj-Napoca, 1990 ș.u.
- ARG = „Argeș”, Pitești, 1966 ș.u.
- ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1941
- AST = „Astra”, Brașov, 1966 ș.u.
- ATN = „Ateneu”, Bacău, 1964 ș.u.
- AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»”, București, 1952 ș.u.; din 1956 „Analele Universității București”
- AUC = „Analele Universității din Craiova”, Craiova, 1972 ș.u.
- AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, Iași, 1955 ș.u.
- AUT = „Analele Universității din Timișoara”, Timișoara, 1956 ș.u.; din 2000 „Analele Universității de Vest din Timișoara”
- BOR = „Biserica Ortodoxă Română”, București, 1874 ș.u.
- BRLR = *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1859–1918*, I–III, București, 1980–1985; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1919–1944*, I–X, București, 1997–2009
- BRM = *Bibliografia românească modernă (1831–1918)*, I–IV, București, 1984–1996
- BRV = *Bibliografia românească veche. 1508–1830*, I–IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903–1944
- BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români”, București, 1916 ș.u.
- BUC = „Buletinul cărții”, București, 1923 ș.u.
- BVS = „Buna Vestire”, București, 1837 ș.u.
- CAP = „Capitala”, București, 1936 ș.u.
- CC = „Caiete critice”, București, 1982 ș.u.
- CEL = „Cercetări literare”, București, 1934 ș.u.
- CF = „Contrafort”, Chișinău, 1994 ș.u.
- CFL = „Cercetări folclorice”, București, 1947.
- CGM = „Cuget moldovenesc”, Bălți, Iași, 1932 ș.u.
- CHRM = *Chrestomație română*, I–II, îngr. M. Gaster, Leipzig-București, 1891
- CI = „Cercetări istorice”, Iași, 1925 ș.u.
- CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I–III, publ. Tudor Vianu, București, 1956–1962
- CL = „Convorbiri literare”, Iași, București, 1867 ș.u.; Iași, 1970 ș.u.
- CLG = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 ș.u.
- CLI = „Cuvântul liber”, București, 1919 ș.u.
- CLT = „Cultura”, București, 2004 ș.u.
- CML = „Curentul magazin”, București, 1939 ș.u.; din 1940 „Curentul magazin literar”; din 1941 „Curentul literar”
- CN = „Contimporanul”, București, 1922 ș.u.
- CNP = „Contrapunct”, București, 1990 ș.u.
- CNT = „Contemporanul”, București, 1946 ș.u.; din 1990 „Contemporanul – Ideea europeană”
- CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I–II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
- CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
- CRC = „Cronica”, Iași, 1966 ș.u.

- CRE = „Curentul”, București, 1928 ș.u.
 CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires”, București, 1973 ș.u.
 CTC = „Cele trei Crișuri”, Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș.u.
 CU = „Cuvântul”, București, 1924 ș. u; București, 1990 ș.u.
 CVC = „Convorbiri”, București, 1907; din 1908 „Convorbiri critice”
 CZ = „Cosinzeana”, Orăștie, 1911 ș.u.
 D = „Datina”, Turnu Severin, 1920 ș.u.
 DAA = „Dacia”, București, 1941 ș.u.
 DCL = *Documente literare*, I–II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971–1973
 DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
 DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
 DEP = „Dreptatea”, București, 1927 ș.u.; 1944 ș.u.; 1990 ș.u.
 DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
 DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I–III, București, 1955–1960
 DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I–IV, București, 1956–1960
 DL = „Dacia literară”, Iași, 1840; 1990 ș.u.
 DM = „Dilema”, București, 1993 ș.u.; din 2004 „Dilema veche”
 DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I–II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967–1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV–V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981–1986, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
 DMN = „Dimineața”, București, 1904 ș.u.
 DMT = „Dilemateca”, București, 2006 ș.u.
 DR = „Dacoromania”, Cluj, 1920 ș.u.; Cluj–Napoca, 1994 ș.u.
 DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, București, 1995–1997
 DRO = „Dacoromania”, Freiburg, 1973 ș.u.
 E = „Euphorion”, Sibiu, 1990 ș.u.
 ECD = „Echidistanțe”, Iași, 1991 ș.u.
 ECH = „Echinoc”, Cluj, 1969 ș.u.
 EL = „Előre”, București, 1953 ș.u.
 F = „Familia”, Pesta, Oradea, 1865 ș.u.; Oradea, 1926 ș.u.; 1934 ș.u.; 1944 ș.u.; 1965 ș.u.
 FCI = „Facla literară”, București, 1923 ș.u.
 FCL = „Facla”, București, 1910 ș.u.
 FDZ = „Foaia diecezană”, Caransebeș, 1886 ș.u.
 FF = „Făt-Frumos”, Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș.u.
 FK = „Filológiai Közlöny”, Cluj, 1961 ș.u.
 FLC = „Flacăra”, București, 1948 ș.u.
 FLR = „Flacăra”, București, 1911 ș.u.
 FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, 1838 ș.u.
 FON = „Foaia noastră”, Budapesta, 1957 ș.u.
 FRZ = „Frize”, Brașov, 1934 ș.u.
 G = „Gândirea”, Cluj, București, 1921 ș.u.
 GBV = „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1918 ș.u.; București, Cernăuți, 1994 ș.u.
 GL = „Gazeta literară”, București, 1954 ș.u.
 GR = „Gând românesc”, Cluj, 1933 ș.u.
 GT = „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 1938 ș.u.
 HT = „A Hét”, București, 1970 ș.u.
 IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916
 IGZ = „Igaz Szó”, Târgu Mureș, 1953 ș.u.
 IIȘ = „Însemnări ieșene”, Iași, 1936 ș.u.; 2004 ș.u.
 IL = „Iașul literar”, Iași, 1955 ș.u.
 JL = „Jurnalul literar”, Iași, 1939; București, 1947 ș.u.; 1990 ș.u.
 KOR = „Korunk”, Cluj, 1926 ș.u.; 1957 ș.u.
 KR = „Karpatenrundschaу”, Brașov, 1958 ș.u.
 L = „Literatorul”, București, 1880 ș.u.; 1991 ș.u.
 LA = „Literatura și arta”, Chișinău, 1977 ș.u.
 LAI = „Literare, arte & idei”, supliment al ziarului „Cotidianul”, București, 1991 ș.u.
 LAR = „Literatură și artă română”, București, 1896 ș.u.
 LCF = „Luceafărul”, București, 1958 ș.u.; din 2009 „Luceafărul de dimineață”
 LL = „Limbă și literatură”, București, 1955 ș.u.
 LR = „Limba română”, București, 1952 ș.u.
 LRC = „Limba română”, Chișinău, 1991 ș.u.
 LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
 LRP = *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, coordonator Mihail Dolgan, Chișinău, 1998
 LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
 LU = „Luceafărul”, Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș.u.; Sibiu, 1941 ș.u.
 LUP = „Lupta”, Iași, București, 1884 ș.u.
 LUT = „Lupta”, București, 1921 ș.u.
 MA = „Mitropolia Ardealului”, Sibiu, 1956 ș.u.
 MB = „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1951 ș.u.
 MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor”, București, 1987 ș.u.
 ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»”, Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș.u.
 MLI = „Minerva literară ilustrată”, București, 1909 ș.u.
 MM = „Mitropolia Moldovei”, Iași, 1925 ș.u.
 MMN = „Meșterul Manole”, București, 1939 ș.u.
 MO = „Mitropolia Olteniei”, Râmnicu Vâlcea, 1950 ș.u.
 MOM = „Le Moment”, București, 1935 ș.u.
 MOT = „Momentul”, București, 1945 ș.u.
 MS = „Manuscriptum”, București, 1970 ș.u.
 NL = „Neue Literatur”, Timișoara–București, 1956 ș.u.
 NRL = „Neamul românesc literar”, Vălenii de Munte, 1908 ș.u.
 NRR = „Noua revistă română”, București, 1900 ș.u.
 NW = „Neuer Weg”, București, 1949 ș.u. (din 1993 supliment al ziarului „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien”)
 NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlömények”, Cluj, 1957 ș.u.
 O = „Scrișul bănățean”, Timișoara, 1949 ș.u.; din 1964 „Orizont”
 OC = „Observator cultural”, București, 2000 ș.u.
 ORT = „Orizont”, București, 1944 ș.u.; în 1947 „Revista literară”
 PAU = *Poezii și prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
 PBU = *Poezii și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
 PE = „Presa”, București, 1939 ș.u.
 PIL = „Prietenii istoriei literare”, București, 1931 ș.u.
 PL = „Preocupări literare”, București, 1936 ș.u.
 PLI = „Pagini literare”, Turda, 1934 ș.u.

- PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
- POS = *Poeți de la „Sămănătorul”*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
- PPR = *Publicațiile periodice românești*, introd. Ioan Bianu, t. I–IV, București, 1913–2003, t. V, partea 1–2, București, 2009–2012
- PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală*, I–III, Constanța, 1998–1999
- PRL = „Propilee literare”, 1926 ș.u.
- PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism*, vol. I–II, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
- PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
- PRS = „Presă”, Craiova, 1930 ș.u.; din 1934 „Presă Olteniei”
- PRV = „Porunca vremii”, București, 1932 ș.u.
- PSS = „Poesis”, Satu Mare, 1990 ș.u.
- R = „Ramuri”, Craiova, 1905 ș.u.; 1964 ș.u.
- RA = „Revista arhivelor”, București, 1924 ș.u.
- RAZ = „Raza literară”, București, 1932 ș.u.
- RC = „Revista clasică”, București, 1910 ș.u.
- RCM = „Revista cultului mozaic”, București, 1956 ș.u.; din 1995 „Realitatea evreiască”
- RCR = „Revista Cercului Literar”, Sibiu, 1945.
- REF = „Revista de folclor”, București, 1956 ș.u.; din 1964 „Revista de etnografie și folclor”
- REVR = „Revue roumaine”, București, 1946 ș.u.
- RFR = „Revista Fundațiilor Regale”, București, 1934 ș.u.
- RI = „Revista istorică”, Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș.u.
- RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, București, 1882 ș.u.
- RIR = „Revista istorică română”, București, 1931 ș.u.
- RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952 ș.u.; din 1964 „Revista de istorie și teorie literară”
- RL = „România literară”, București, 1968 ș.u.
- RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974
- RLSL = „Limba și literatura moldovenească”, Chișinău, 1958 ș.u.; din 1989 „Revista de lingvistică și știință literară”; din 2009 „Philologia”
- RMB = „România liberă”, București, 1943 ș.u.
- RML = „România literară”, București, 1939 ș.u.
- RMZ = „Revista muzeelor”, București, 1964 ș.u.
- RP = „Rampa”, București, 1911 ș.u.; din 1915 „Rampa nouă ilustrată”
- RR = „Revista română”, Iași, 1995 ș.u.
- RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, vol. I–IV, București, 1985–1991
- RSE = „Revue des études sud-est européennes”, București, 1963 ș.u.
- RSL = „Romanoslavica”, București, 1953 ș.u.
- RVM = „Revista vremii”, Galați, 1934 ș.u.
- RVS = „Revista scriitoarei”, București, 1926 ș.u.; din 1929 „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”
- RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
- RVVR = „Revista vremii”, București, 1921 ș.u.
- SBR = „Sburătorul”, București, 1919 ș.u.
- SBZ = „Siebenbürgische Zeitung”, München, 1950 ș.u.
- SC = „Studii clasice”, București, 1959 ș.u.
- SCB = „Studii și cercetări de bibliologie”, București, 1955 ș.u.
- SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, București, 1964 ș.u.
- SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei”, București, 1954 ș.u.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 ș.u.
- SDC = „Suplimentul de cultură”, Iași, 2004 ș.u.
- SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I–XXV, publ. N. Iorga, București, 1901–1913
- SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II–XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931–1946
- SDM = „Societatea de mâine”, București, 1924 ș.u.
- SE = „Seara”, București, 1937 ș.u.
- SI = „Studii italiene”, București, 1934 ș.u.
- SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, coordonator Ovidiu Papadima, București, 1968
- SILF = „Studii de istorie literară și folclor”, Cluj, 1951 ș.u.
- SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I–II, București, 1969
- SL = „Studii literare”, Cluj, Sibiu, 1942 ș.u.
- SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tinerețului»”, București, 1981 ș.u.
- SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
- SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I–III, București, 1969–1974
- SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
- SLU = „Studii de literatură universală”, București, 1956 ș.u.
- SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei”, București, 1962 ș.u.
- SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
- ST = „Steaua”, Cluj, 1954 ș.u.
- STD = „Studii. Revistă de istorie”, București, 1948 ș.u.; din 1974 „Revista de istorie”
- STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romanismul românesc (1830–1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976
- SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»”, Cluj, 1956 ș.u.; din 1959 „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”,
- SV = „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, München, 1958 ș.u.
- SXX = „Secolul 20”, București, 1957 ș.u.; din 2000 „Secolul 21”
- SZ = „Südostdeutsche Zeitung”, München, 1945 ș.u.
- T = „Transilvania”, Brașov, Sibiu, 1868 ș.u.; Sibiu, 1972 ș.u.
- TBR = „Tribuna României”, București, 1972 ș.u.
- TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
- TIA = „Tribuna”, Cluj, Brașov, 1937 ș.u.
- TIL = „Timpul”, București, 1937 ș.u.
- TM = „Timpul”, București, 1876 ș.u.
- TMS = „Tomis”, Constanța, 1966 ș.u.
- TP = „Timpul”, Iași, 1990 ș.u.
- TR = „Tribuna”, Sibiu, 1884 ș.u.; Cluj, 1957 ș.u.
- TTR = „Teatrul”, București, 1956 ș.u.; din 1990 „Teatrul azi”
- ȚA = „Țara noastră”, Sibiu, Cluj, 1907 ș.u.
- Ț = „Universul”, București, 1884 ș.u.
- UR = „Unirea”, Blaj, 1891 ș.u.; Alba Iulia, 1968 ș.u.
- UTK = „Utunk”, Cluj, 1946 ș.u.
- UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
- UVR = „Universul literar”, București, 1888 ș.u.
- VAA = „Viața”, București, 1941 ș.u.
- VAN = „Vieța nouă”, București, 1905 ș.u.
- VBA = „Viața Basarabiei”, București, 1932 ș.u.; Chișinău, 2002 ș.u.

VK = „Volk und Kultur”, București, 1956–1993
VL = „Viața literară”, București, 1926 ș.u.
VLT = „Viața literară”, București, 1906; din 1907 „Viața literară și artistică”
VR = „Viața românească”, Iași, 1906 ș.u.; București, 1930 ș.u.; 1948 ș.u.
VRA = „Vremea”, București, 1928 ș.u.
VRP = „Versuri”, „Versuri și proză”, Iași, 1911 ș.u.
VS = „Vestul”, Timișoara, 1930 ș.u.

VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
VST = „Viața studentească”, București, 1956 ș.u.
VTRA = „Vatra”, Târgu Mureș, 1971 ș.u.
ZGR = „Zeitschrift der Germanisten Rumäniens”, București, 1992 ș.u.
ZSL = „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, Gundelsheim, 1978 ș.u.

Academia Română
D
ICTIONARUL
GENERAL AL
LITERATURII
R
OMÂNE

SABARUL, revistă apărută la Găești, la început lunar, apoi cu dese numere comasate, din decembrie 1935 până în decembrie 1938. Este editată ca publicație a elevilor Liceului „Dr. C. Angelescu”, sub egida Societății Literare „Vasile Cârlova”, condusă de profesorul de limba română și scriitorul Mihail Ilovici. Articolul-program, *Cultură cu orice preț*, semnat de Mihail Ilovici, pune apariția **S.** sub semnul necesității de a cultiva tineretul, instruirea constituind o condiție a accesului la civilizație. Revista încearcă să lanseze un grup de poeți începători, cei mai mulți debutând aici. Cel mai frecvent publicat este Aurel Iordache (care publicase primele versuri în 1934 în revista „Graiul Dâmboviței” din Târgoviște) cu poeziile *Reminiscență de basm*, *Basm pentru leagănul tău* ș.a., în care se simte influența lui Adrian Maniu. Alături de el mai semnează Ovidiu Bănescu, Iorgu Ghiță, Dumitru Codăuș, Dimitrie Moises, Florian C. Ștefănescu, George Colfescu (viitor avocat, autor de poezii menționabile și de epigrame; debutează în **S.** cu poezia *Colind*), Ion C. Balaban, Marin Oprea, Emil Meleca, dar nici unul nu a confirmat așteptările, așa cum nici în proză nu se va impune vreun colaborator al periodicului. La „Cronica literară” sunt prezentate cărți nou-apărute, aparținând lui Mircea Eliade, Gib I. Mihăescu, Mihail Sadoveanu, Ion Biberi, C. Stere, Mihail Sebastian, G.M. Zamfirescu, Mateiu I. Caragiale ș.a., printre semnatarii comentariilor aflându-se Aurel Iordache, Dan Emanoil, Dimitrie Moises, George Bișin, Constantin Minculescu ș.a. Tânărul George Potra scrie despre orașul Găești și despre mănăstirea Cobia și recenzează volumul *Mihai Viteazul* al lui P.P. Panaitescu. Alți colaboratori: George Bucur, Ilie Boghez, Petre Niculae, Ioan Săvulescu, Niculae Stroescu.

II.

SABIN, Mihail (pseudonim al lui Mișu Sachter; 25.VIII.1935, Cernăuți – 10.IX.1975, Bacău), poet, dramaturg. Este fiul lui Sali Sachter și al lui Aron Sachter, funcționari. În 1953 a absolvit Liceul de Mecanică din Giurgiu, iar în 1957 Facultatea de Filologie, secția germană, a Universității din București. Lucrează la Bacău, ca profesor la Liceul „G. Bacovia” (1957–1962), metodist la Casa Regională de Creație (1962–1964), redactor la revista „Ateneu” (1964–1974) și, în ultimii doi ani de viață, ca director adjunct al Teatrului Dramatic „G. Bacovia”. A debutat în 1958, cu poezie, într-o culegere editată de Casa Regională de Creație din Bacău. În deceniul în care a fost redactor la „Ateneu” a semnat și cronici

teatrale. Pe lângă volumele de versuri, a mai scris piese de teatru, nepublicate, dintre care, la teatrul băcăuan, s-au reprezentat *Totul într-o noapte* (1973), postum *O oră de poezie (Arena cu paiațe)* (în stagiunea 1975–1976) și *24 de ore din viața unui geniu* (în stagiunea 1977–1978). A utilizat și pseudonimele Grigore Aburel, Cititor, Ioana Parava, Mircea Sarca.

În versurile de început, adunate în volumul *Întreținerea focului* (1968), **S.** se dovedește un poet care își caută încă personalitatea, pendulând între elegiac și sarcasm, folosindu-se de „măștile” unor personaje celebre: Ulise, Icar. În schimb, *Îngerul și măscăriciul* (1970) marchează pregnant ipostazele sale poetice, prezente și în cărțile ulterioare. Pe de o parte, o structură vitală, exuberantă chiar: „Am vinul în nerv, pot dansa pentru voi” (*Moștenitor*), iar pe de alta – un ins chinuit de o dihotomie existențială din care simte că nu are scăpare: „Jumătate din mine era un măscărici/ care urla la lună dintr-o trompetă de-argint,/ jumătatea cealaltă avea chipul ascetic/ al unui înger sau al unui gânditor medieval” (*Îngerul și măscăriciul*). În prima secvență a volumului, intitulată *Salt în adolescență*, se resimte nostalgia anilor primei tinereți, când „goana după cel mai mare vis” nu era o iluzie, o utopie, așa cum se va dovedi cu trecerea timpului. Dacă aici sentimentul predominant este tristețea pentru anii „care ne-au înșelat la tot pasul,/ [...] un amestec neîncetat de grandoare și greață” (*Prietenii mei*), în secțiunea *Interpretări* există o jubilație, o bucurie intensă a simplului fapt de a fi: „Dans, frenezie, credință în orga naturii” (*Traversări*). Dedicând versuri unor cunoscute personaje (Yorick, Casandra, Charlot, Peer Gynt, Horatio), **S.** reușește să le surprindă, în imagini uneori remarcabile, caracteristicile definiției. În *Arena cu paiațe* (1972) se observă o mai mare atenție acordată prozodiei, fără a fi afectat mesajul poetic, ci dimpotrivă. Începe să se strecoare, insidios, presentimentul morții: „eu pierd/ măsura, echilibrul, orgoliul meu tăcut,/ cuvintele pe care ți le spun se-ntorc/ și nu mai au putere./ Ce-ar mai fi de adăugat, inconștientă doamnă moarte?” (*Idila*). Apar cu obstinație, și nu doar acum, ca simbol bufonul, saltimbancul, măscăriciul, simpla enumerare a unor titluri fiind elocventă: *Fluturi și clauunul*, *Claun vorbind muzelor*, *Claun către adolescenți*, *Lamentația clauunului* etc. Poeziile din *Pașărea medievală* (1973) nu fac decât să potențeze

lăitmotivele anterioare: presentimentul morții iminente (*Acest turnir*), nostalgia după anii copilăriei și amărăciunea în fața unei realități decepționante: „Astăzi castelul/ năpădit de bălării/ și de ierburi otrăvitoare/ coboară spre somnul ruinelor./ Eu însumi nu sunt decât/ firul de praf/ de la capătul gloriei/ neamului meu” (*În ce pământuri a coborât*). O ediție selectivă postumă, *Despre apusul soarelui* (1977), dă la iveală și câteva inedite, cu totul diferite ca ton și mod de abordare a poeziei: nimic din ironia, împinsă până la sarcasm, din ciclurile antume, nici din tenta elegiacă a versurilor de început, ci o meditație asupra vieții, dar, mai ales, copleșitoare, meditația asupra morții. Așa cum remarcă Gheorghe Grigurcu, S. a fost „extatic precum Emil Botta, iubitor de mișcare scenică și curtenitor precum Radu Stanca, irezistibil parodic precum Emil Brumaru, [...] a fost el însuși în măsura în care și-a căutat cu înfrigurare o identitate care era însăși căutarea”.

SCRIERI: *Întreținerea focului*, București, 1968; *Îngerul și măscăriciul*, Iași, 1970; *Arena cu paiațe*, București, 1972; *Păsărea medievală*, Iași, 1973; *Despre apusul soarelui*, îngr. Sergiu Adam, postfață George Bălăiță, Iași, 1977.

Repere bibliografice: M.N. Rusu, *Întreținerea poeziei*, LCF, 1968, 13; Al. Andriescu, „*Întreținerea focului*”, CRC, 1968, 16; Ilie Constantin, „*Îngerul și măscăriciul*”, RL, 1970, 28; Sorianu, *Contrapunct*, 106–112; Mihai Minculescu, [Mihail Sabin], RL, 1973, 4, 33; Mircea Iorgulescu, „*Păsărea medievală*”, LCF, 1973, 21; Daniel Dimitriu, „*Arena cu paiațe*”, CL, 1973, 7; Constantin Călin, „*24 de ore din viața unui geniu*”, RL, 1977, 38; Grigurcu, *Poeți*, 390–393; Vlad Sorianu, *Mihail Sabin*, ATN, 1984, 9; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 458–462; [Mihail Sabin], ATN, 2002, 9 (grupaj special); *Dict. scriit. rom.*, IV, 131–133; Sergiu Adam, *Despre Mihail Sabin, cu tristețe*, ATN, 2004, 8.

D.Gr.

SADI IONESCU, Alexandru (27.VI.1873, Saint-Maurice, Franța – 20.IX.1926, București), bibliograf. Este fiul unui medic veterinar care și-a completat studiile în Franța. Elev la Liceul „Matei Basarab” și apoi student al Facultății de Litere și Filosofie din București, își susține lucrarea de licență, intitulată *Bibliografia critică a călătoriilor făcute în Principatele Unite de la 1700 la 1859*, sub îndrumarea lui N. Iorga. Din 1899 lucrează ca funcționar în cadrul Ministerului de Externe și al Ministerului de Agricultură și Domenii. În 1902 este angajat la Biblioteca Academiei Române pe postul de „scriitor” (bibliotecar începător), avansând până la funcția de director. Este primul profesor de bibliologie la

Școala de Arhivistică și Paleografie (1925–1926), întocmind și un curs de biblioteconomie, lăsat în manuscris. Desfășoară o activitate laborioasă în scopul organizării și sistematizării bibliografice în instituțiile de carte românești. Introduce catalogul pe materii, având ca model pe cel al Bibliotecii Universității din Halle, îl adaptează „la trebuințele noastre speciale” și impune utilizarea sistemului de clasificare zecimală. Debutază cu studiul *Un călător englez în Muntenia după Eterie* (1899), scris împreună cu Emilia Cioranu, în „Revista societății Tinerimea Română”, și mai târziu publică articolul (nesemnat) *Lista alfabetică a publicațiilor periodice românești din și afară de Regat* în „Vulturul” (1907). Prima carte, *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*, îi apare în 1916. Colaborează la „Universul literar” (1908–1926), redactând și un „Buletin bibliografic săptămânal”. Numele lui consacrat prin uz este Sadi Ionescu, deși numele de familie era Ionescu.

Apreciat, alături de Ioan Bianu și de Nerva Hodoș, între cei mai buni bibliografi și bibliotecari români, S.I. are meritul de a fi primul care stabilește criteriile științifice ale organizării unei biblioteci. A promovat principiile apusene de lucru și a susținut o serie de idei durabile despre biblioteconomie, menite a elimina viziunea împământenită la noi despre biblioteci, considerate numai „depozite complete” de cărți. Lui i se datorează alcătuirea inventarelor model, a fișei internaționale, înființarea secției de foi volante, punerea la punct a periodiceilor și constituirea catalogului pe materii. Contribuția sa în organizarea bibliotecilor s-a manifestat în primul rând practic și abia după aceea prin prelegeri în cadrul Școlii de Arhivistică și Paleografie. Lucrarea *Publicațiunile periodice românești*, apărută în 1913, scoasă în colaborare cu Nerva Hodoș, a reprezentat un model în epocă. Pentru fiecare ziar, gazetă și revistă din perioada 1820–1906 sunt consemnate titlul, subtitlul, locul, durata de apariție, formatul, prețul, directorul sau comitetul de redacție și tipografia, fiind semnalate toate schimbările survenite în redacție și în format sau suspendările, uneori reproducându-se articole-program rare ori foarte importante. Clarificări de natură teoretică a obținut în urma documentărilor cu privire la sistemul de organizare și funcționare al marilor biblioteci, întreprinse la Leipzig, Liège, Bruxelles, Paris, și în cadrul activităților Institutului

Internațional de Bibliografie (1914), a căror consecință este studiul *Instrucțiuni regulamentare de organizare* (1916), unde se inițiază noul catalog sistematic, bazat pe clasificarea zecimală. Între 1916 și 1918 efectuează și o revizuire a catalogului alfabetic al cărților. Ideile lui **S.I.** au fost fructuoase, fiind considerate un vademecum pentru colaboratori și urmași. Forma tipărită a lucrării *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*, la origine lucrare de licență, a ars în anii Primului Război Mondial, reconstituindu-se cu dificultate un exemplar incomplet, păstrat la Biblioteca Academiei Române. De altfel, din cauza vicisitudinilor timpului, o mare parte a lucrărilor sale a rămas în manuscris. În aprecierea lui Ioan Bianu, **S.I.** „a fost un muncitor cum foarte, foarte rar se găsesc între oameni. Ziua și noaptea muncea, [...] era un fanatic al muncii, muncea mult, prea mult, ceea ce l-a făcut să se istovească și să se stingă la vârsta de 54 de ani [...]”. Pasionat bibliofil, pasionat bibliograf, pasionat bibliotecar, cu figura scundă și firavă, părea un schimnic din alte vremi”.

SCRIERI: *Publicațiunile periodice românești* (în colaborare cu Nerva Hodoș), I, introd. Ioan Bianu, București, 1913; *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*, București, [1916]; *Biblioteca Academiei Române. Instrucțiuni regulamentare de organizare*, București, 1916; *Tovarăși de muncă dispăruți*, IB, 265–303; Nicolae Kretzulescu. *Activitatea în serviciul patriei*, București, f.a.; *Plan pentru organizarea Bibliotecii Ateneului Român*, București, [1925]; *Curs de biblioteconomie ținut la Școala de Arhivistică și Paleografie în anul școlar 1925–1926*, București, [1926]; *Note și planul complet pentru „Enciclopedia română”*, București, [f.a.]; *Contribuțiuni la repertoriul bibliografic universal*, București, [f.a.].

Repere bibliografice: Diabolo, „*Publicațiunile periodice românești*”, „La Politique”, 1914, 633; Perpessicius, *Opere*, V, 124–125, XI, 63–64; [Petru Comarnescu], *Al. Sadi Ionescu*, „Politica”, 1926, 96; N. Georgescu-Tistu, *Studiul și organizarea cărții*, București, 1929, 5–9; Al. Iordan, *Al. Sadi Ionescu*, „Mișcarea”, 1931, 22 septembrie; Ioachim Crăciun, *Doi bibliologi români: Ioan Bianu (1856–1935) și Al. Sadi Ionescu (1873–1926)*, Cluj, 1937; Dan Simonescu, *Al. Ionescu Sadi*, „Hrisovul”, 1941, 469–476; Ioan Lupu, *Alexandru Sadi Ionescu*, în *Biblioteca Academiei. 1867–1967. Cartea centenarului*, București, 1968, 282–287; Theodorrescu, *Ist. bibl.*, 105–109; Kalustian, *Simple note*, II, 260–264; Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Galeria bibliologilor români*, Târgoviște, 2003, 30–31. **L.C.**

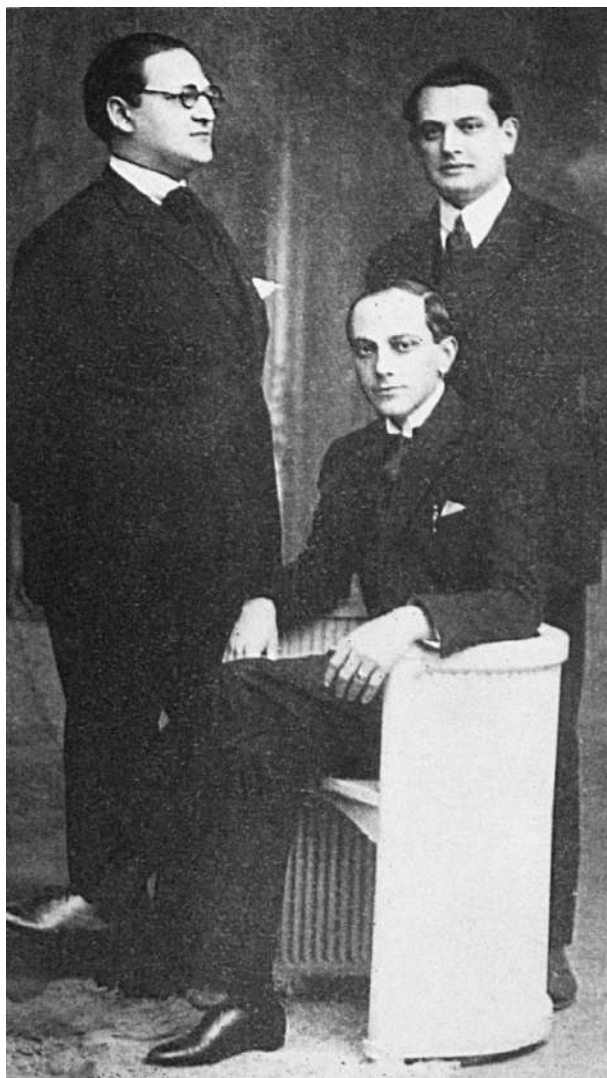
SADOVEANU, Ion Marin (15.VI.1893, București – 2.II.1964, București), prozator, dramaturg, eseist, cronicar dramatic și literar, traducător.

Este fiul Emiliei (n. Petrescu) și al medicului Nicolae Marinescu, care și-a adăugat numele Sadoveanu; **S.** își va oficializa numele de scriitor în 1949. Învață din copilărie germana, franceza, engleza și se inițiază în cultura universală. Urmează Liceul „Sf. Sava” din București (1908–1912), în ultimul an de școală publicând, împreună cu alții, „Revista celor șase” (15 februarie–1 mai 1912), în paginile căreia debutează cu poema *Apus*. Studiază la Facultatea de Drept în paralel cu Literele, absolvind, în 1916, doar cursurile primei facultăți. În timpul războiului urmează, la Botoșani, cursurile Școlii Militare de Subofițeri. Se căsătorește cu Marietta Bârsan (Sadova), cu care, în 1919, pleacă la Paris cu gândul de a-și da doctoratul în drept. Se specializează în arta teatrală cu Jacques Copeau, la Vieux Colombier. Întors în țară, fondează în 1921, împreună cu Tudor Vianu și Ion Sân-Giorgiu, cercul Poesis, menit a face cunoscută mișcarea contemporană de idei din Europa. Colaborează la „Letopiseți”, unde în 1919 este în comitetul de conducere, „Revista vremii”, „Viața românească”, „Gândirea”, „Cugetul românesc”, „Teatrul”, „Mișcarea literară”, „Viața literară”, „România literară” ș.a., iar după 1952 la majoritatea ziarelor centrale și la revistele Uniunii Scriitorilor. Activitatea de cronicar dramatic îl propulsează în conducerea vieții teatrale și dramatice românești: director al propagandei culturale prin teatru (1923), inspector, inspector general al teatrelor (1929), inspector general al teatrelor și operelor (1933), subsecretar de stat în Ministerul Artelor, director al Teatrului Național din Cluj, director al Operei Române din București, director al Teatrului Național din București în mai multe rânduri (ultima dată între 1956 și 1958). Membru al Societății Autorilor Dramatici Români din 1931, a fost vicepreședinte al Societății Scriitorilor Români între 1935 și 1941. Îndepărtat

după rebeliunea legionară de la conducerea instituțiilor culturale, S. va lucra mai bine de un deceniu ca redactor la ziarul „Timpul”, „Viața”, „Națiunea” și din nou la „Timpul”. Întreprinde ample călătorii de documentare, în anii '20–'30 ai secolului al XX-lea, în Italia, Germania, Elveția, Franța, Austria, în vederea elaborării monografiilor, rămase în stadiu de proiect, *Martin Luther* și *Sf. Francisc de Assisi*.

Cărțile publicate de S. reflectă prea puțin dimensiunile activității sale literare. Din sutele de cronică dedicate fenomenului teatral românesc și universal de-a lungul a patru decenii el nu reușește să tipărească decât o mică antologie, *Dramă și teatru* (1926), cu care debutează editorial, pe când dintr-un vast proiect, *Istoria universală a dramei și teatrului*, conceput în treizeci (sau chiar patruzeci) de volume și materializat parțial sub formă de conferințe experimentale, nu finalizează decât o singură fasciculă, *Drama și teatrul religios în Evul Mediu* (1942), precedată de o antologie de texte traduse, *De la mimus la baroc* (1933). Pe de altă parte, beletristica propriu-zisă este firavă și puțin semnificativă până către sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Volumul de poezii *Cântece de rob* (1930) ori piesele de teatru *Metamorfoze* și *Anno Domini...* (ambele din 1927), *Molima* (1932) nu impun o voce distinctă, deși maniera tradiționalistă (gândiristă chiar, în poeme) este concurată, în dramaturgie, de o profundă influență strindbergiană și ibseniană sau expresionistă, ce îi dau o notă particulară în epocă. Realizarea majoră a lui S. – la nivelul celor mai bune cărți ale literaturii române – este *Sfârșit de veac în București* (1944), roman de formulă balzaciană, circumscris liniei tematico-epice marcate de *Ciocoi vechi și noi* de Nicolae Filimon, *Tănase Scatiu* de Duiliu Zamfirescu și *Enigma Otiliei* de G. Călinescu. Conceput ca primă parte a trilogiei (în unele variante, a tetralogiei) *Lume*, romanul reia tema parvenirii burgheze, îngemănată cu tema-revers a decăderii boierimii pe fundalul evoluției, de-a lungul mai multor generații, a unei familii în funcție de circumstanțele istoriei. Pe de o parte, abordarea dintr-o multitudine de unghiuri de analiză psihologică, unele foarte moderne, pe de alta, familiaritatea autorului cu lumea luată ca prototip au avut ca rezultat depășirea schematizării și a privirii părtinitoare a personajelor, specifică primilor doi mari antecesorii, astfel încât la apariție scrierea

Ion Marin Sadoveanu, Sorin Negruzzi și Tudor Vianu

a putut fi considerată o încercare de reabilitare și de înnoire a temei. Romanul urmărește, în stil de cronică obiectivă, apariția unei întregi categorii sociale. Cartea impune prin patosul extraordinar al vieții și, îndeosebi, prin relieful puternic al chipurilor umane. Căci, de la figurile de prim-plan până la aparițiile episodice, toate personajele trăiesc ca entități de sine stătătoare, pe deplin conturate. Protagonistul, Iancu Urmatecu, este un Dinu Păturică obsedat nu atât de averea stăpânului (în cazul de față baronul Barbu), cât de condiția lui socială. Cum a remarcat critica literară, el este omul din anticameră care așteaptă să fie primit în marele salon al

lumii de sus. Nefiind acceptat, fiul măcelarului încearcă să își împlinească acest vis prin fiica sa, Amelica. Este un individ perspicace, nu lipsit de mândrie, amator de petreceri și foarte nesățios când e vorba de femei. „Femeia – zice el –, oricare și în orice fel, înspre el trebuie să vină.” Când în preajma lui apare Jurubița, tânără și iabărășă, i-o fură numaidecât cumnatului său, Tudorică, ofițer de pompieri. Același lucru i-l face și lui Lefterică, „nagoda” care aduce la masă o femeie ce îi place lui Urmatecu. Jurubița pare o chera Duduca mai inteligentă. Tipologia romanului este, în genere, bogată, fixată în maniera realismului din secolul al XIX-lea. Baronul Barbu are toate virtuțile și slăbiciunile unei clase vechi. Este molatec, inert social, asistă fără să se răzvrătească la ruina averii sale. Când i se semnalează lăcomia și necinstea lui Iancu Urmatecu, administratorul bunurilor sale, nu reacționează. „Căderea neamurilor”, de care vorbesc nuvelisti de la începutul secolului al XX-lea, se face în romanul lui S. prin absorbție, prin substituie lentă. Fiul baronului, Barbu C. Barbu (Bubi), continuă acest proces. În *Ion Sântu* (1957) tânărul baron reapare, acum instalat în casa lui Urmatecu. El a devenit – zice naratorul obiectiv, auctorial – „un chiriaș al lumii”. Personajele au oarecare complexitate interioară, oricum mai multă decât cele ale lui Nicolae Filimon și Duiliu Zamfirescu. Urmatecu își iubește, ca Moș Goriot, cu pasiune fiica, nu e un arivist fără scrupule, îi place să fie filotim, ține pe lângă casa lui un număr mare de rubedenii sărace, bucuria lui este să dea mese bogate și să își tachineze, spre a-i umili, oaspeții. Ambiționează „s-o așeze” pe Amelica în lumea de sus (aristocrația) în care el nu a reușit să intre, cu toată istețimea și râvna lui. *Sfârșit de veac în București* este un roman solid, de un realism minuțios, cu o galerie de personaje memorabile. Șerban Cioculescu îl pune în rând cu romanele lui Liviu Rebreanu, socotindu-l „monumental”. Cu *Ion Sântu* S. abandonează – din cauza împrejurărilor istorice în care și-a elaborat cartea – proiectul inițial, dezvoltând narațiunea în sensul unui Bildungsroman, în bună măsură independent de *Sfârșit de veac în București*. Intenția de cronică a lumii și a epocii se păstrează, dar ea prinde de data aceas-ta contururi din perspectiva procesului de formare a personajului central, Ion Sântu. De altfel, evoluția caracterologică și intelectuală a acestuia nu este altceva decât o lungă peregrinare printre diverse

sisteme educative, reflectând tot atâtea idei despre viață pe care personajul le aprobă și le însușește, ia doar act de ele sau le respinge. Dorința de a înzestra protagonistul cu o mentalitate în sensul directivelor ideologice ale anilor '50 impregnează textul cu un tezism greu mascat de virtuozitatea epică. Totuși, *Ion Sântu* rămâne o interesantă tentativă de utilizare în aria prozei românești a formulei Bildungsromanului, cu trimitere la Goethe și Thomas Mann. În paralel cu romanul de ficțiune, S. a fost atras de epica de reconstituire istorică. O tetralogie romanesă dedicată epocii Cantacuzino–Brâncoveanu, intitulată *Haini la Înalta Poartă*, a rămas în stadiul de proiect. Mai multe nuvele, între care *Akho și Tao* (1963), „o poveste din vremea ghețarilor înalți”, ca și proza *Din viața înaintemergătorului și botezătorului Ioan*, atestă vocația autorului în această direcție. Îndeosebi ultima scriere se distinge prin ineditul viziunii și prin puterea de plasticizare a unor simboluri biblice. Memorabilă e scena finală, în care Ioan vede păcatul într-o infinitate de întruchipări. Romanul *Taurul mării* (1962), ultimul text amplu editat antum, relevă pasiunea, mărturisită adeseori, pentru epocile îndepărtate ale istoriei. Acțiunea se desfășoară la Histria, în secolul al V-lea î.Hr., și aduce în pagini credințe religioase, scene de sacrificii închinare zeilor, întâmplări din viața olarilor, reprezentări de teatru popular, prin care se încearcă reconstituirea vieții de zi cu zi pe țărmurile Pontului Euxin. Erudit frământat de ambiția construcțiilor ciclopice, S. este totodată un subtil analist și un rafinat stilist.

La Ion Marin Sadoveanu, pentru întâia oară, romanul nu se întoarce în satiră împotriva parvenitismului și în elegie pentru reprezentanții crepusculari ai marii proprietăți rurale. D-sa conturează fizionomiile, pune oamenii să fâptuiască, îi lasă pe urmă să acționeze potrivit logicii interioare individuale și nu intervine în nici un fel ca să-și trădeze preferința pentru vreunul sau altul. N-am citit poate de la Ion de Liviu Rebreanu un roman românesc atât de obiectiv ca Sfârșit de veac în București. Și tot așa, de la Ion încoace, n-am mai întâlnit la noi un alt romancier cu atâta putere de creație obiectivă ca Ion Marin Sadoveanu. Parvenitul său, noul Dinu Păturică, pe nume Iancu Urmatecu, depășește toate modelele sale autohtone; prin complexitatea caracterului și puterea de viață, este de-a dreptul balzacian, fără să amintească precis pe vreunul din protagoniștii Comediei umane.

ȘERBAN CIOCULESCU

SCRIERI: *Dramă și teatru*, Arad, 1926; *Metamorfoze. Anno Domini...*, București, 1927; *Cântece de rob*, București,

1930; *Molima*, București, 1932; *Drama și teatrul religios în Evul Mediu*, București, 1942; ed. pref. George Banu, București, 1972; *Sfârșit de veac în București*, București, 1944; ed. pref. S. Damian, București, 1962; ed. îngr. I. Oprișan, București, 1975; *Romain Rolland*, București, 1955; *Între trecut și prezent (Pe marginea alegerilor de azi)*, București, 1957; *Ion Sântu*, București, 1957; ed. pref. Petre Răileanu, București, 1989; *Viciu și virtute*, București, 1957; *Sistemul celor 24 de sori*, București, 1959; *Taurul mării*, București, 1962; *Akho și Tao (O poveste din vremea ghețarilor înalți)*, București, 1963; *Scrieri*, I–VIII, îngr. și introd. I. Oprișan, București, 1969–1985. **Traduceri:** Herondas din Kos, Arnoul Gréban, Hans Sachs, Francesco Andreini, Andreea Perrucci, Lope de Rueda, Andreas Gryphius, în *De la mimus la baroc*, pref. trad., București, 1933; Shakespeare, *Regele Richard al III-lea*, București, 1934; Max Halbe, *Tînerete*, București, [1942]; Stendhal, *Roșu și negru*, *Cronica secolului al XIX-lea*, București, 1950; G. A. Bürger, *Uimitoarele călătorii și aventuri pe uscat și pe apă ale baronului von Münchhausen*, București, 1955; Heinrich von Kleist, *Ulciorul sfărâmat*, București, 1957; *Traduceri*, în *Scrieri*, VIII, București, 1985.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 498–502; Perpessicius, *Opere*, III, 98–100, IV, 153–156, XII, 203–210, 302–305; Vianu, *Opere*, III, 517–523; Barbu, *Opere*, II, 118–131; Biberi, *Études*, 127–129; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 115–116, 376–377; Cioculescu, *Aspecte*, 442–445; Streinu, *Pagini*, II, 412–437; Șuluțiu, *Scritori*, 301–316; Georgescu, *Încercări*, II, 221–228; Ralea, *Scrieri*, II, 495–499; Negoțescu, *Scritori*, 277–280; Regman, *Cărți*, 123–136; Baconsky, *Marginalii*, 54–65, 168–174; I. Oprișan, *Geneza trilogiei lui Ion Marin Sadoveanu*, SIL, 445–459; Piru, *Panorama*, 269–272; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 562–569; Micu, „Gândirea”, 675–676, 876–878, 980–982; Balotă, *Universul*, 7–25; Simion, *Scritori*, II, 265–279; Vartic, *Spectacol*, 92–99; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 291–295; Mircea Anghelescu, *Ion Marin Sadoveanu traducător*, T, 1986, 12; Craia, *Fețele*, 176–186; Mădălina Nicolau, *Pe urmele lui Ion Marin Sadoveanu*, București, 1988; Mircea Mancaș, *Ion Marin Sadoveanu – istoric al teatrului și dramaturg*, RL, 1991, 15; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 221–222; Cornel Munteanu, *Ion Marin Sadoveanu. Coordonate lirice*, F, 1993, 7–8; D. St. Rădulescu, *Dicționarul personajelor din „Sfârșit de veac în București” de Ion Marin Sadoveanu*, București, 1997; Regman, *Întâlniri*, 200–213; *Dicț. esențial*, 733–735; Ghițulescu, *Istoria*, 170–172; Micu, *Ist. lit.*, 270–272; *Dicț. analitic*, IV, 136–138; Răzvan Ionescu, *Cazul Ion Marin Sadoveanu sau Proiectul risipit în „repetate acomodări”*, ALA, 2005, 775.

I.O.

SADOVEANU, Izabela (24.II.1870, Săucești, j. Bacău – 6.VIII.1941, București), critic literar. Este fiica Eleonorei (n. Dumitriu) și a lui Gheorghe Morțun; va fi adoptată la scurt timp după naștere de Mia și

Alexandru Andrei. Urmează ciclul primar la Bacău, apoi la Iași Institutul Pedagogic (1881–1886), doi ani frecventând cursuri de filosofie și fiziologie la Universitate, în paralel cu pensionul de fete „Dodun des Perrières”, unde este și pedagogă pentru clasele mici. Din această perioadă datează primele contacte cu ideile socialiste, frecventarea grupului de la „Contemporanul”, a cinaclului condus de Nicolae Beldiceanu (unde îi cunoaște pe Ion Creangă, pe Artur Stavri, pe frații Constantin, Paul și Dimitrie Anghel). În 1891 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Tot acum obține postul de profesoară de filosofie și pedagogie la Școala „Pentis-Zurmale” din Brăila. Aici și la Galați se implică intens în mișcarea socialistă. Îi vizitează la București pe C. Dobrogeanu-Gherea și pe Anton Bacalbașa, îi cunoaște pe I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță. În 1898 se căsătorește cu Alexandru Sadoveanu, ofițer, fratele mai mare, după tată, al lui Mihail Sadoveanu, și câțiva ani va profesa la Focșani. În 1908 este transferată la Școala Centrală de Fete din București. În 1912 devine studentă la Institutul Pedagogic „Jean-Jacques Rousseau” din Geneva, pe care îl va absolvi în 1915. Este directoare a liceului de refugiați din Iași (1917–1919), a Școlii Normale „Elena Doamna” din București (1919–1926), profesoară la Școala de Puericultură și Educatoare (1926–1936) și consilier în Ministerul Instrucțiunii (1932–1936). **S.** este o strălucită militantă pentru noile curente în pedagogie, în primul rând pentru ideile școlii active, are o viziune modernă în problema învățământului pentru fete și a educației lor, inițiază la noi și susține metoda Mariei Montessori (1916). Este autoare, împreună cu C. I. Angelescu, a primului manual românesc de psihologia copilului, manifestă o preocupare constantă pentru îndrumarea lecturii copiilor pe vârste, scrie numeroase articole despre cartea școlară, în 1933 editează împreună cu Mihail Sadoveanu și Ion Simionescu un volum de lecturi istorice și geografice pentru elevi, traduce *Insula comorii* de Robert Louis Stevenson. S-a remarcat, de asemenea, ca o perseverentă luptătoare pentru emanciparea femeii (în 1923, ca delegată la Societatea Națiunilor și în Biroul Internațional al Muncii, va susține cu ardoare principii feministe) și ca o lucidă militantă antifascistă (din 1936 este secretară a Comitetului Național Permanent pentru Pace, al cărui președinte de onoare era Nicolae Titulescu). Debutează în 1890

cu poezii, semnate Izabela Andrei, la „Școala nouă” din Roman, alături de G. Ibrăileanu ș.a.; în același an o proză intitulată *Din trecut...* îi apare în „foiletonul” ziarului „Drapelul” al lui I.N. Roman, unde mai dă poezii și o amplă traducere din L.N. Tolstoi (*Liza*). Alte nuvele (*Și ce-i o fată?!...*, *În întuneric*, *O vânătoare*) îi sunt găzduite de „Noua revistă română” în 1901. Își începe cariera de critic literar mai târziu, la cotidianul „Voința națională” (1904), cu un articol despre debutul lui Mihail Sadoveanu, urmat în 1905 de *Artă și morală*, o primă intervenție polemică, răspuns la textul denigrator al lui H. Sanielevici cu privire la literatura lui Sadoveanu. Confirmarea vocației critice vine ulterior, odată cu apariția revistei „Viața românească” (1906), la care va publica aproape un deceniu. Va scrie și la „Adevărul” (unde inaugurează rubrica „Femeile între ele”), „Dimineața” (redactează în 1932 „Pagina femeii”), dar mai cu seamă la „Adevărul literar și artistic”, unde va deține și rubrica intitulată „Cărți și reviste”, fiind prezentă în paginile revistei din 1925 până în 1939, precum și la „Noua revistă română”, „Drapelul”, „Povestea vorbei”, „Educația”, „Renașterea română”, „Lamura”, „Gazeta cărților”, „Boabe de grâu” ș.a. Semnează și Evan, Izabela Sadoveanu-Evan.

În cronicile și eseurile sale S., influențată de Hippolyte Taine, susține importanța criticii științifice, ca demers imparțial, fără păreri preconcepute și total subordonat operei literare. Mai ales în perioada colaborării la „Viața românească” autoarea se remarcă prin incisivitatea ideilor și tonul polemic. Volumul *Impresii literare* (1908) strânge articole despre scriitori cu vederi socialiste (O. Carp, Sofia Nădejde), dar și despre D. Anghel și Mihail Sadoveanu. În aceeași revistă S. i-a susținut pe St. O. Iosif, I. Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Panait Cerna, iar mai târziu, la „Adevărul literar și artistic”, va scrie despre Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Jean Bart, Ionel Teodoreanu, Mihai Ralea, Demostene Botez, G. Călinescu. Dintre poeți, l-a apreciat în mod deosebit pe Tudor Arghezi, dar și pe Al. A. Philippide, Lucian Blaga, Ion Pillat, Adrian Maniu, Mihai Codreanu, G. Topîrceanu. S. semnează în presă pagini despre importanța culturalizării celor mulți și despre probleme sociale, în paralel cu eseuri despre curente literare la modă și despre personalități literare. Este foarte receptivă față de literatura străină, cunoaște scrierile și ideile lui Anatole France, Romain Rolland, opțiunile lui

Louis Aragon, realismul lui D. H. Lawrence, vizionarismul lui J. B. Priestley, comentează favorabil, înaintea multora, proza lui Franz Kafka. De asemenea, recenzează autori italieni (Giacomo Leopardi, Luigi Pirandello) și ruși (I. S. Turgheniev, F. M. Dostoievski, L. N. Tolstoi, A. P. Cehov) și în mod deosebit „literatura proletarietului așa cum a realizat-o Maxim Gorki”, transpune în 1909–1910 din proza Grației Deledda, a Matildei Serao și a lui Giovanni Verga. Inițiată la „Viața românească” și continuată la „Adevărul literar și artistic”, o serie de profiluri feminine le cuprinde pe Irène Joliot-Curie, Anna de Noailles, Katherine Mansfield, Virginia Woolf, George Sand, Colette, surorile Brontë. În cronici S. le susține pe Elena Farago, Hortensia Papadat-Bengescu, Otilia Cazimir și, fidelă principiilor feministe, vorbește cu implicare despre greutățile și prejudecățile pe care le au de surmontat scriitoarele. Memorialistica, editată postum, în 1980, aduce în prim-plan portrete ale scriitorilor de la „Viața românească” și mai ales ale fruntașilor mișcării socialiste. Atmosfera entuziast-revoluționară de la sfârșitul secolului al XIX-lea din mediile socialiste și radical burgheze este prinsă aici cu acuitate.

SCRIERI: *Impresii literare*, București, 1908; *Educația estetică și artistică din ultimele două decenii*, București, 1911; *Educația nouă. Îndrumări pentru părinți și educatori*, București, 1930; *Teatru pentru copii și tineret*, București, 1931; Ion Teodorescu, *Din lumea umbrelor*. Izabela Sadoveanu, *Sufletul altor generații. Amintiri*, îngr. Aristița Avramescu, pref. Tiberiu Avramescu, București, 1980; *Cărți și idei*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001. **Antologii:** *Să ne cunoaștem neamul și țara*, cu ilustrații de Magdalena Iorga, București, 1933 (în colaborare cu Mihail Sadoveanu și Ion Simionescu).

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 119–122; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 109–111; Călinescu, *Opere*, II, 306–311; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 152; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 35; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 591, *Ist. lit.* (1982), 667; Sevastos, *Amintiri*, 433–434; Ciopraga, *Lit. rom.*, 718–721; Cora Barbu, Lenormanda Benari, Gheorghe Popescu, *Izabela Sadoveanu. Viața și opera*, București, 1970; *Scrisori–Ibrăileanu*, II, 319–357, III, 223–226; Margareta Feraru, *Izabela Sadoveanu la „Viața românească”*, RITL, 1994, 2; Cornelia Ștefănescu, *Repere pentru literatură*, RL, 2002, 51–52; Teodor Vârgolici, *Restituirea Izabelei Sadoveanu*, ALA, 2002, 612; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 147–149; Eugen Budău, *Izabela Sadoveanu*, ATN, 2003, 3; Bianca Burța, „Femeile între ele” în 1937, OC, 2005, 33.

SADOVEANU, Mihail

(5.XI.1880, Pașcani
– 19.X.1961, București),
prozator.

Este fiul Profirei Ursachi, urmașă a unei familii de răzeși, și al lui Alexandru Sadoveanu, de origine oltenească, avocat. Crește mai mult sub influența mamei, având în casa bunicilor de la Verșeni un contact direct cu lumea satului și cu natura. Urmează școala primară în târgul natal (1887–1891), unde dascălul Mihai Busuioc, devenit „domnul Trandafir” în povestirea intitulată astfel, îi insuflă dragostea pentru istoria neamului. În 1897 va absolvi Gimnaziul „Alecu Donici” din Fălticeni. Intern la Liceul Național din Iași (1897–1900), e atras către literatură de autorii pe care îi citește: Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, M. Eminescu și, în special, Ion Creangă. Printre lecturile preferate din acești ani se află și cărțile populare *Alexandria*, *Esopia* și *Halima*. Tot acum îi descoperă pe Gustave Flaubert și pe N. V. Gogol, cu al cărui *Taras Bulba* în buzunar a umblat luni de zile. După modelul romanelor în foileton ale lui N. D. Popescu, pornește să scrie istorisiri haiducești (pe una dintre ele, *Florea Corbeanu*, avea să i-o confişte profesorul de franceză). Haiducul Iancu Jianu îl va inspira pentru compunerea unui text dramatic. Editează, împreună cu un coleg, o revistă poligrafiată, „Aurora”, redactată aproape în întregime de el, dar dezaprobată de profesorul G. Ibrăileanu (în ziarul „Noutatea”). Scrie și sute de versuri, menționabil fiind poemul eroicomic *Tragediile Galatei*, pentru că i-a atras o eliminare temporară din liceu. După ce în 1897, sub pseudonimul Mihai din Pașcani, publicase o schiță, *Domnișoara M. * * Fălticeni*, dar și versuri sau niște istorii hazlii într-o foaie obscură, „Dracu”, debutează efectiv în 1898 la „Vieața nouă”, unde îi apar schițele *Dușman*, *Binecrescută*, poeziile *Oriental*, *Cântăreții*, *Amurg*, semnate cu numele real. Nu îi place însă linia macedonskiană a revistei și își îndreaptă producțiile către alta mai cuminte, „Pagini literare”, scoasă de Artur Stavri și de

Ion Gorun, unde i se tipăresc o suită de schițe, versuri, traduceri. Grație și colaborărilor din ziarul „Opinia”, ajunge să fie considerat „poetul liceului”, fiind solicitat să compună imnul acestuia, pe muzică de Enrico Mezetti. Tot acum editează, împreună cu Matei Rusu, revista literară „Lumea” (1–15 octombrie 1899). După terminarea studiilor secundare pleacă la București cu intenția de a urma Dreptul. Atracția pentru literatură îl determină să se răzgândească și să se înscrie la Litere. Nu termină facultatea din cauza unui eveniment care survine în existența sa. Întors la Fălticeni, în 1901 se căsătorește cu Ecaterina Bălu și curând, în 1902, e încorporat. Anii serviciului militar, în garnizoana de la Târgu Ocna, îi inspiră paginile care vor alcătui volumul *Amintirile căprarului Gheorghită* (1906), unde sunt înfățișate brutalitățile și umilințele îndurate de soldații țărani din partea gradaților, iar experiența contactului cu ocnașii care lucrau în saline și erau păziți de ostași hrănește povestirile *Petrea străinul* și *Două firi*. În 1904 i se propune să intre în redacția revistei „Sămănătorul”, unde N. Iorga remarcase numele prozatorului. S. acceptă și revine la București, fiind copist la Casa Școalelor (1904, 1905) și funcționar la Direcția Artelor din Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1905). În 1904 îi apar primele cărți: trei culegeri de istorisiri – *Povestiri*, *Dureri înăbușite* (ambele distinse cu Premiul „V. Adamachi” al Academiei Române), *Crâșma lui Moș Precu și alte câteva povestiri* – și romanul *Șoimii*, de asemenea premiat de Academie. E anul literar care stă sub numele prozatorului și îl consacră, fiind considerat chiar atunci „anul lui Sadoveanu” (N. Iorga). În 1905 dă la lumină *Povestiri din război* și *Comoara dorobanțului...*. Romanul *Floare ofilită* și alte câteva culegeri de proză scurtă ies în 1906. Neagreând însă munca redacțională și nici mediul literar bucureștean, S. revine la Fălticeni, unde își clădește, în 1906, o casă cu pridvor, înconjurată de livadă și grădină, și ia hotărârea să trăiască exclusiv din scris. E cel dintâi exemplu, la acea dată, de scriitor liber-profesionist care, printr-o prolificitate excepțională și o hărnicie rară, izbutește. Ia naștere, ca urmare, un șir impresionant de cărți, sporite aproape anual. Încearcă să realizeze și o operă practică de „luminare” a satelor, scoțând, împreună cu Artur Gorovei, „Răvașul poporului” (1907–1909), foaie în care tipărește sfaturi destinate a ameliora muncile agricole, informații diverse, dar, în urma răscoalei din 1907, autoritățile suprimă

publicația, suspectând-o că face agitație politică printre țărani. În 1909–1910 își asumă, alături de Ilarie Chendi, D. Anghel și St. O. Iosif, redactarea revistei „Cumpăna”. Aici semnează proză, articolul *Cărți pentru popor*, cuprinzând considerații amare privind starea țărănimii. Din 1906, când luase ființă la Iași revista „Viața românească”, își îndreaptă tot mai mult simpatia către cercul ei, legând prietenii trainice cu D. D. Patrașcanu, G. Topîrceanu, C. Botez, Mihail Carp și mai ales cu G. Ibrăileanu. Criticul și îndrumătorul publicației îi luase apărarea în „Curentul nou” (1905) împotriva atacurilor lui H. Sanilevici și va deveni unul din exegeții săi cei mai avizați. În 1908 e desemnat cenzor într-o primă încercare de constituire a Societății Scriitorilor Români, căreia îi va fi președinte în 1909–1911, 1917–1919 și 1923–1924. În 1910 ocupă postul de director al Teatrului Național ieșean. Combatant în campania balcanică din 1913, notează în *44 de zile în Bulgaria*

(1916) impresiile culese cu acest prilej. Mobilizat în timpul Primului Război Mondial, e repartizat la ziarul „România” (Iași, 1917–1918), pe care îl conduce și unde scrie articole patriotice, unele adunate în volumul *File însângerate* (1917). Demisionează însă în martie 1918, pretinzând că atitudinea „războinică” și antantofilă i-a fost impusă de autoritățile militare. Demobilizat, scoate, împreună cu G. Topîrceanu, revista „Însemnări literare” (1919), destinată a pregăti reparația „Vieții românești” într-o nouă serie. Prestigiul scriitoricesc îi crește considerabil, pe măsură ce tot mai numeroase cărți, cum sunt *Cocostârcul albastru* (1921), *Strada Lăpușneanu* (1921), *Venea o moară pe Siret...* (1925), *Dumbrava minunată* (1926), *Țara de dincolo de negură* (1926), *Hanu Ancuței* (1928), *Împărăția apelor* (1928), *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* (I–II, 1929), *Baltagul* (1930), *Nunta domniței Ruxanda* (1932), *Uvar* (1932), *Creanga de aur* (1933), *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* (1933), *Noaptea de Sânziene* (1934), *Frații Jderi* (I–II, 1935–1936), cuceresc admirația criticii și a cititorilor. În 1921 e ales membru titular al Academiei Române, unde în discursul de recepție face elogiul poeziei populare, iar în 1924 i se acordă Premiul Național pentru Proză. Este redactor la săptămânalul „Lumea” (1924–1926), scoate revista „Comoara” (1926–1927), se află între cei care inițiază și conduc „Însemnări ieșene” (1936–1940). Atașat cercului „Vieții românești”, S. adoptă poziția acestuia față de evoluția vieții politice din deceniul al patrulea. Se mută la București în 1936. Își oferă autoritatea intelectuală ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, acceptând să devină directorul lor. Sprijinul acordat acestora, precum și încadrarea sa în francmasonerie – în 1928 devine mare maestru al Marii Loji Naționale din România – îi atrag o campanie furibundă de insulte și amenințări din partea extremei drepte. Legionarii îi ard demonstrativ cărțile în piețe publice. Primește acasă, drept avertisment, un exemplar al romanului *Baltagul* despicaț cu toporul. Continuă să scrie și să publice alte cărți, toate pătrunse de umanism: *Ochi de urs* (1938), *Valea Frumoasei* (1938), *Morminte* (1939), *Divanul persian* (1940), *Vechime* (1940), *Ostrovul Lupilor* (1941). După moartea primei soții, cu care a avut unsprezece copii, se căsătorește, în 1942, cu Valeria Mitru. În septembrie 1944 moare pe front mezinul scriitorului, Paul-Mihu. Apar acum ultimul volum din trilogia *Frații Jderi* (*Oamenii Măriei Sale*, 1942), culegerea

Poveștile de la Bradu-Strâmb (1943) și scrierea autobiografică *Anii de ucenicie* (1944). După august 1944 S. se alătură fără rezerve regimului impus de ocupanții sovietici și primește funcții importante: președinte al Camerei (1946–1947), apoi vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale (1947–1961), membru în Consiliul Mondial al Păcii, președinte de onoare (1946–1956) și președinte activ (1956–1961) al Uniunii Scriitorilor, președinte al Secției literare (1935–1938) și al celei de limbă, literatură și arte (1948–1961) a Academiei RPR. Își exprimă adeziunea politică și într-o serie de intervenții publicistice, care se fac ecoul orientării oficiale din epocă și alcătuiesc volumele *Lumina vine de la Răsărit* (1945), *Caleidoscop* (1946), *Însemnări pe marginea articolului 80* (1952). Concesii față de linia ideologică oficială vedește și o bună parte a literaturii lui din acești ani: *Păuna Mică* (1948), deși romanul, imaginând un falanster rural, va fi criticat de potențaii culturali ai zilei pentru înapoiere ideologică, *Mitrea Cocor* (1949; Premiul de Stat), *Clonț de fier* (1951) și *Aventură în Lunca Dunării* (1954). Deloc sau mai puțin atinse de imixtiunea conjuncturalului politic rămân *Fantazii răsăritene* (1946), *Nada Florilor* (1950), *Nicoară Potcoavă* (1952; Premiul de Stat), *Evocări* (1954) și *Cântecul Mioarei* („Viața românească”, 1961). S. e distins cu Premiul Internațional pentru Pace (1951) și cu Premiul Lenin (1961), primește titlul Erou al Muncii Socialiste (1955). O hemiplegie, survenită în 1955, cu o recidivă în 1957, îl condamnă la infirmitate. Între alte texte, lasă în manuscris și versuri de dragoste. În periodice a mai semnat Valeriu Arsenescu, Ion Cernat, M. S. Cobuz, Anton Constantinescu, Silviu Deleanu, Misado, S. Prisăcaru, Ilie Pușcașu, M. Tufan, Ivan Turbincă.

În opera de început a lui S. se întrevide orientarea sămănătoristo-poporanistă, în ambianța căreia a luat naștere. Proze ca *Petrea străinul*, *Ion Ursu* (ilustrând „stricarea” sufletului rural „curat” în contact cu corupția citadină) ori *Comoara dorobanțului...* (atribuind alcoolismului sărăcia populației sătești) sunt produse ale acestui tip de literatură. Culegerile *Crâșma lui Moș Precu...*, *Amintirile căprului Gheorghiiță*, *La noi, în Vișoara* (1907) îi reflectă optica. Sub aspecte mai puțin izbitoare, ea nu lipsește nici din alte numeroase povestiri prin care scriitorul s-a impus ca un talent viguros. Vechilii scot fără milă femeile bătrâne și bolnave la clacă (*În*

drum spre Hârlău), fetele și nevestele țăranilor sunt seduse de „domnișori” (*Păcat boieresc*), pe multe moșii muncitorii agricoli se recrutează din rândul dezertorilor și fugarilor, au drept locuințe bordeie și lucrează sub regimul unei exploatare nemiloase (*Bordeienii*). Disperați de abuzurile autorităților, oamenii își iau câmpii (*Emigranți la Brazilia*) ori țin calea persecutorilor și îi judecă ei singuri (*O umbră*). Hoți de codru vestiți, prezentați cu vădită simpatie idealizantă (*Cosma Răcoare*) și populând adesea narațiunile lui S., ba chiar unele romane târzii, ca *Noaptea de Sânziene* sau *Paștele Blajinilor* (1935), aparțin și ei „micului romantism” sămănătoristo-poporanist. Inițial narațiunile sadoveniene urmează aproape toate aceeași schemă: obsedat de „chestiunea țărânească”, prozatorul caută să dezvăluie drame care se petrec sub regimul „durerilor înăbușite”. E vorba de oameni încercați, cărora o tărie interioară le dictează să rabde suferințele fără să se jeluiască, să le ascundă sub o mândrie stoică. Singuratici, închiși în lungi tăceri, sunt totuși firi sociabile, simt nevoia de a găsi înțelegere. De aici „spovedania”, care intervine într-o împrejurare anume, când ei socotesc momentul potrivit să își destăinuie motivele apăsării sufletești. Istorisesc ce li

	VIATA	OPERA
1880	noiembrie 5 Se naște la Pașcani Mihail Ursachi, fiul Profirei Ursachi, urmașă a unei familii de răzeși stabilite la Verșeni, și al lui Alexandru Sadoveanu, avocat, descendent din „pribegi olteni, veniți la Iași îndată după zăvera din 1821”.	
1887–1891	Frecventează școala primară în Vatra Pașcanilor, avându-l învățător pe Mihai Busuioc, devenit personaj în povestirea <i>Domnul Trandafir</i> .	
1891	I se legalizează numele de familie Sadoveanu.	
1892–1897	Învăță la Gimnaziul „Alecă Donici” din Fălticeni, unde funcția de director era îndeplinită de Vasile T. Lovinescu, tatăl lui E. Lovinescu. În clasa a II-a începe să scrie compuneri despre haiduci și „nuvele sentimentale”. Repetă clasa a III-a.	
1897	Intră ca intern la Liceul Național din Iași.	aprilie 20 Folosind pseudonimul Mihai din Pașcani, trimite schița <i>Domnișoara M. *** Fălticeni</i> , apărută în săptămânalul umoristic bucureștean „Dracu”. În același periodic îi mai sunt incluse poezia <i>Homo</i> , publicată tot sub pseudonim, și anecdote, iscălite Un drac din Fălticeni. Redactează împreună cu un coleg de liceu, Constantin Moțet, revista săptămânală litografiată „Aurora” (zece numere).
1898		Semnează cu numele real schițele <i>Dușman</i> , <i>Binecrescută</i> și poeziile <i>Oriental</i> , <i>Cântăreții</i> , <i>Amurg</i> , apărute în revista de orientare macedonskiană „Vieața nouă”.
1899		Cu pseudonimele Cobuz și M.S. Cobuz publică, începând din februarie, schițe și nuvele, versuri originale și traduceri în revista „Pagini literare”, editată de Artur Stavri și de Ion Gorun. La „Opinia” trimite, sub semnătura George C. Ursachi, o poezie influențată de <i>Sonetul</i> lui Felix Arvers, apoi transpunerea propriu-zisă, dar și pagini de proză. octombrie 1–15 Editează la Iași, împreună cu publicistul Matei Rusu, trei numere ale revistei literare „Lumea”, în care îi apar proză și versuri sub pseudonimul M.S. Cobuz.
1900	martie Alături de alți colegi, este eliminat temporar din liceul ieșean în urma „evenimentelor” relatate în poemul eroicomic <i>Tragediile Galatei</i> . toamna Se înscrie la Facultatea de Drept din București. Acaparat de viața literară boemă a Capitalei, abandonează studiile juridice și devine student al Facultății de Litere.	

1901	Renunță la pregătirea universitară, se întoarce la Fălticeni și se căsătorește cu Ecaterina Bălu; vor avea unsprezece copii.	În „Revista modernă” din București publică, folosind pseudonime (M. Sadoveanu-Cobuz, S. Prisăcaru, Ilie Pușcașu, M. Tufan ș.a.), nuvele, poezii, recenzii, traduceri.
1902	iunie Este încorporat și din iulie efectuează serviciul militar în garnizoana de la Târgu Ocna. octombrie 19 I se naște primul copil, Despina Iulia.	Îi apar în „Revista modernă” câteva transpuneri din <i>Povestiri vânătoarești</i> de I.S. Turgheniev. Textele sunt semnate Ilie Pușcașu. În „Pagini literare” se publică povestirea <i>Frații Potcoavă</i> .
1903		Colaborează la „Sămănătorul”, „Revista idealistă”, „Făt-Frumos”, „Luceafărul”. Romanul <i>Șoimii</i> apare, în foileton, în „Voința națională”, colaborare intermediată de Vasile Pârvan.
1904	Se mută din nou la București, unde este angajat copist la Casa Școalelor.	martie 12–august În câteva articole din „Sămănătorul”, Nicolae Iorga îi remarcă entuziast talentul narativ, deschizându-i căi de promovare și susținere prin intermediul gazetelor atașate ideologiei sămănătoriste. St. O. Iosif îi propune să intre ca redactor la „Sămănătorul”. mai Debutează cu volumele de proză scurtă <i>Povestiri</i> , <i>Dureri înăbușite</i> , <i>Crășma lui Moș Precu</i> și alte câteva povestiri, precum și cu romanul <i>Șoimii</i> . iunie–octombrie Primește aprecieri în presă din partea lui G. Bogdan-Duică, E. Lovinescu, Sextil Pușcariu, Izabela Sadoveanu ș.a. N. Iorga consideră că 1904 este „anul Sadoveanu”.
1905	ianuarie 5 I se naște primul fiu, Dimitrie Sadoveanu, viitor pictor. Este funcționar la Direcția Artelor din Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Se reangajează la Casa Școalelor, ocupându-se de „înștiințări și cereri în legătură cu comorile”. Academia Română îi decernează Premiul „V. Adamachi” pentru romanul <i>Șoimii</i> și pentru <i>Dureri înăbușite</i> ; volumul <i>Povestiri</i> fusese propus la Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” (rapoartele fiind susținute de Ioan Bianu), dar în 1906, la ediția a doua, i se va acorda tot Premiul „V. Adamachi”, raportor fiind Titu Maiorescu.	Lucrează ca redactor la „Sămănătorul”, alături de St. O. Iosif și Ion Scurtu. Continuă colaborarea la „Luceafărul”, „Voința națională”, începe să fie prezent în „Albina”. Apar volumele <i>Comoara dorobanțului...</i> și <i>Povestiri din război</i> .

1905

noiembrie 15 Se confruntă cu cele dintâi contesări: H. Sanielevici publică în primul număr al revistei „Curentul nou” din Galați articolul *Morala domnului Sadoveanu*. Inventariind tematica povestirilor sadoveniene, considerate ca fiind centrate predilect pe subiecte precum „beția, adulterul, prostituția și violența până la criminalitate”, H. Sanielevici constată lipsa de „sănătate” morală a acestora.

noiembrie 30–decembrie 29 Izabela Sadoveanu, sub pseudonimul Evan, răspunde atacurilor în articolele *Artă și morală* și *Morala lui M. Sadoveanu*, publicate în „Voința națională”, unde, între timp, și Ilarie Chendi va avea o intervenție în favoarea scriitorului, ca și E. Lovinescu în „Epoca”.

decembrie 15 În articolul *Doi critici și mai mulți scriitori* (*Morala d-nului Sadoveanu*), apărut în numărul 2 al „Curentului nou”, și G. Ibrăileanu îi dă replica lui H. Sanielevici (care își continua seria de comentarii), apreciind drept secundare elementele menționate de acesta și accentuând problematica „morală sau socială” a povestirilor sadoveniene.

1906

ianuarie E prezent în „Convorbiri literare”, unde va mai scrie sporadic.

Apar romanul *Floare ofilită*, volumele de proză scurtă *Amintirile căprarului Gheorghică* și *Mormântul unui copil*.

martie Cu nuvela *Pustiul*, inclusă în primul număr al revistei „Viața românească”, începe o colaborare de durată la publicația ieșeană.

aprilie Părăsește Capitala și se stabilește la Fălțiceni, unde își va construi o casă; ia hotărârea de a trăi exclusiv din scris, ceea ce nu se va întâmpla.

mai 21 Se naște Profira Sadoveanu.

1907

Ministrul Spiru Haret îl numește inspector al cercurilor culturale sătești și al bibliotecilor populare.

noiembrie 15 Scoate la Fălțiceni, împreună cu Artur Gorovei, „Răvașul poporului”, gazetă „de educație cetățenească și îndrumare economică”; aceasta va apărea până la 9 octombrie 1909.

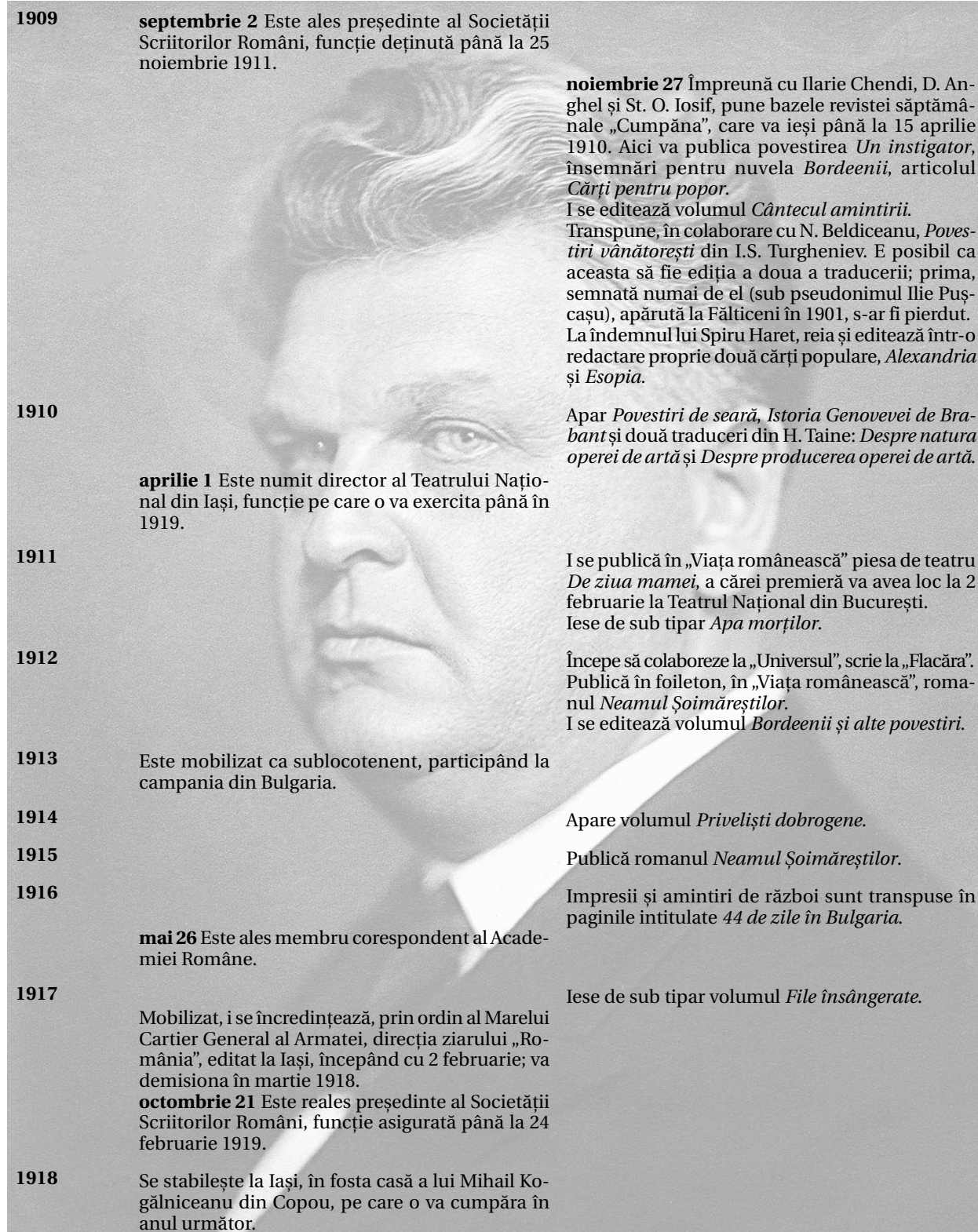
I se editează *La noi, în Viișoara. Scrisori către un prietin, Vremuri de bejenie* și *Însemnările lui Neculai Manea*.

Traduce din Guy de Maupassant: *Povestiri alese*.

1908

Apar volumele *Oameni și locuri*, *O istorie de demult*, *Duduia Margareta*.

aprilie 28 E desemnat cenzor în comitetul unei prime încercări de constituire a Societății Scriitorilor Români.

1909	septembrie 2 Este ales președinte al Societății Scriitorilor Români, funcție deținută până la 25 noiembrie 1911.	noiembrie 27 Împreună cu Ilarie Chendi, D. Anghel și St. O. Iosif, pune bazele revistei săptămânale „Cumpăna”, care va ieși până la 15 aprilie 1910. Aici va publica povestirea <i>Un instigator</i>, însemnări pentru nuvela <i>Bordeenii</i>, articolul <i>Cărți pentru popor</i>. I se editează volumul <i>Cântecul amintirii</i>. Transpune, în colaborare cu N. Beldiceanu, <i>Povestiri vânătoarești</i> din I.S. Turgheniev. E posibil ca aceasta să fie ediția a doua a traducerii; prima, semnată numai de el (sub pseudonimul Ilie Pușcașu), apărută la Fălticeni în 1901, s-ar fi pierdut. La îndemnul lui Spiru Haret, reia și editează într-o redactare proprie două cărți populare, <i>Alexandria</i> și <i>Esopia</i>.
1910	aprilie 1 Este numit director al Teatrului Național din Iași, funcție pe care o va exercita până în 1919.	Apar <i>Povestiri de seară</i>, <i>Istoria Genovevei de Brabant</i> și două traduceri din H. Taine: <i>Despre natura operei de artă</i> și <i>Despre producerea operei de artă</i>.
1911		I se publică în „Viața românească” piesa de teatru <i>De ziua mamei</i>, a cărei premieră va avea loc la 2 februarie la Teatrul Național din București. Iese de sub tipar <i>Apa morților</i>.
1912		Începe să colaboreze la „Universul”, scrie la „Flacăra”. Publică în foileton, în „Viața românească”, romanul <i>Neamul Șoimăreștilor</i>. I se editează volumul <i>Bordeenii și alte povestiri</i>.
1913	Este mobilizat ca sublocotenent, participând la campania din Bulgaria.	
1914		Apare volumul <i>Priveliști dobrogene</i>.
1915		Publică romanul <i>Neamul Șoimăreștilor</i>.
1916	mai 26 Este ales membru corespondent al Academiei Române.	Impresii și amintiri de război sunt transpuse în paginile intitulate <i>44 de zile în Bulgaria</i>.
1917	Mobilizat, i se încredințează, prin ordin al Marelui Cartier General al Armatei, direcția ziarului „România”, editat la Iași, începând cu 2 februarie; va demisiona în martie 1918. octombrie 21 Este reales președinte al Societății Scriitorilor Români, funcție asigurată până la 24 februarie 1919.	Iese de sub tipar volumul <i>File însângerate</i>.
1918	Se stabilește la Iași, în fosta casă a lui Mihail Kogălniceanu din Copou, pe care o va cumpăra în anul următor.	

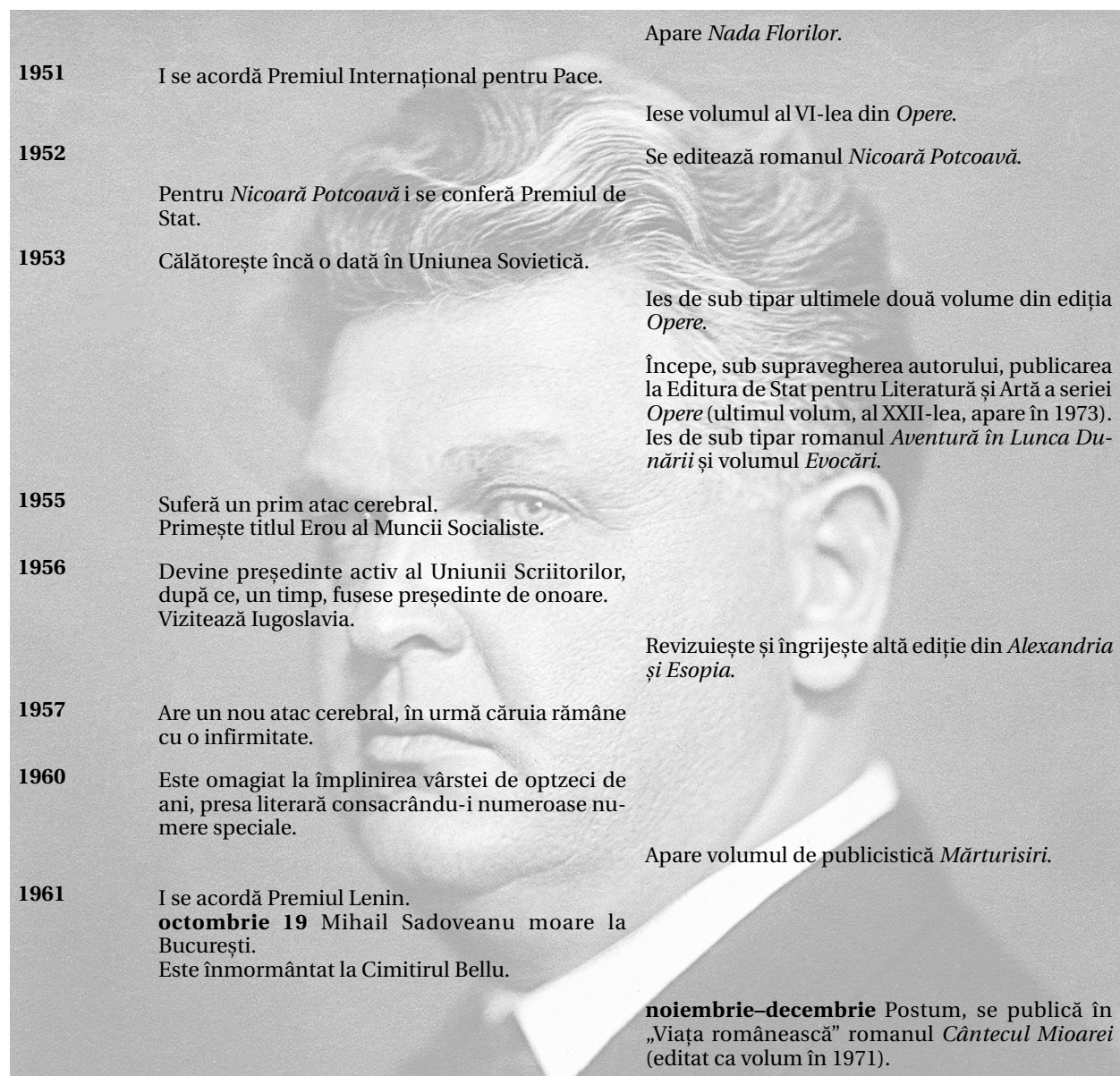

1919		februarie 2 – decembrie 21 Împreună cu G. Topîrceanu, figurează ca redactor al publicației „Însemnări literare”, continuatoare a revistei „Viața românească”, a cărei apariție încetase temporar; adevăratul redactor e G. Ibrăileanu, care evita prim-planul din cauza atitudinii sale „germanofile”.
1920		Începe să colaboreze la „Adevărul literar și artistic”. Scoate volumele <i>Frunze-n furtună</i> , <i>Umbre</i> și, la Chișinău, <i>Priveghiuri</i> .
	iulie 3 Se naște Paul-Mihu Sadoveanu.	
1921		Ies de sub tipar <i>Cocostârcul albastru</i> , <i>Orhei și Soroca</i> , romanul <i>Strada Lăpușneanu</i> și <i>Povestiri din Halima</i> .
	iunie 1 Devine membru titular al Academiei Române.	
1922		Apar <i>Neagra Șarului</i> , <i>Pildele lui cuconu Vichentie</i> ș.a.
1923		Publică romanul <i>Oameni din lună</i> și culegerea de povestiri <i>Ți-aduci aminte...</i>
	iunie 9 Ține discursul de recepție la Academia Română, intitulat <i>Poezia populară</i> . iunie 17 Este ales din nou președinte al Societății Scriitorilor Români, rămânând în funcție până la 15 iunie 1924.	
1924	I se acordă Premiul Național pentru Proză.	Este redactor permanent la „Lumea”, „bazar săptămânal” editat sub conducerea lui G. Topîrceanu (până în 1926). Apare volumul I al transpunerii <i>Din viețile sfinților</i> , realizată în colaborare cu D.D. Patrașcanu; volumul al II-lea iese în 1926.
1925	Merge în drumeție cu Panait Istrati în munții Moldovei.	I se editează romanul <i>Venea o moară pe Siret...</i>
1926	Călătorește în Polonia și în Germania.	Publică <i>Dumbrava minunată</i> , <i>Țara de dincolo de negură</i> , <i>Povestiri pentru copii</i> .
	mai Participă la Berlin, ca reprezentant ai Societății Scriitorilor Români, la Congresul PEN-Clubului. Este președinte al Federației Române de Șah.	
1927	Vizitează Olanda.	
1928		Apar <i>Demonul tinereții</i> , <i>Hanu Ancuței</i> , <i>Împărăția apelor</i> , precum și notele de călătorie strânse în volumul <i>Olanda</i> .
1929	Călătorește în Turcia, împreună cu Ionel Teodoreanu.	Publică, în două volume, romanul <i>Zodia Cănelor sau Vremea Ducăi-Vodă</i> .

- 1930** La Editura Cartea Românească din București apare romanul *Baltagul*. Mai ies de sub tipar *Depărtați*, *Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India*.
- 1931** Este ales președinte al Senatului României.
- 1932** Apare *Măria-Sa, Puiul Pădurii*.
- 1933** Ies de sub tipar romanele *Nunta domniței Ruxanda* și *Uvar*.
- 1933** I se publică romanele *Creanga de aur* și *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, precum și povestirile din culegerea *Soarele în baltă sau Aventurile șahului*.
- 1934** Apar romanele *Noptile de Sânziene* și *Viața lui Ștefan cel Mare*.
- 1935** Este desemnat președinte al Secției literare a Academiei Române, funcție exercitată până în 1938.
- 1936** I se editează *Cele mai vechi amintiri*, *Cuibul învaziilor*, romanul *Paștele Blajinilor* și primul volum, *Ucenicia lui Ionuț*, din romanul *Frații Jderi*.
- ianuarie 1** Înființează, împreună cu G. Topîrcianu, Gr. T. Popa și Mihai Codreanu, revista „Însemnări ieșene”, care va apărea până la 1 octombrie 1940.
- Se editează romanul *Cazul Eugeniței Costea* și volumul al II-lea, *Izvorul Alb*, din *Frații Jderi*.
- Se mută la București, unde preia conducerea ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”.
- Este atacat violent în presa de extrema dreaptă, cerându-se să i se ardă cărțile, să fie lapidat public ori stigmatizat cu fierul roșu.
- 1937** Din cauza apartenenței la francmasonerie, intră în conflict cu legionarii, care îi ard cărțile în piața publică. Un exemplar din *Baltagul*, despicat cu un topor, îi este trimis prin poștă. Atacurile din presa de extrema dreaptă („Sfarmă-Piatră”, „Buna Vestire” ș.a.) se intensifică.
- aprilie 1** În apărarea scriitorului, ziarul „Dimineața” publică un *Protest al intelectualilor*, semnat de Liviu Rebreanu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, Zaharia Stancu, Al. A. Philippide, Andrei Oțetea ș.a.
- Publică *Țara Kangurului* și *Istorisiri de vânătoare*.
- 1938** Ies de sub tipar romanul *Ochi de urs* și culegerea de povestiri *Valea Frumoasei*.
- 1939** I se înmânează diploma de *doctor honoris causa* al Universității din Iași.
- Moare Ecaterina Sadoveanu, soția scriitorului.

1940		Publică <i>Divanul persian</i> . La Editura Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă îi apar primele două volume din seria <i>Opere</i> .
1941	Cumpără un teren la Oașa Mică, unde își va construi o casă de vacanță.	I se editează romanul <i>Ostrovul lupilor</i> .
1942	Se căsătorește cu Valeria Mitru.	Iese de sub tipar volumul al III-lea, <i>Oamenii Măriei Sale</i> , din <i>Frații Jderi</i> .
1943		Publică <i>Poveștile de la Bradu-Strâmb</i> . Apare volumul al III-lea din seria <i>Opere</i> .
1944	Împlinește patruzeci de ani de la debut. Este sărbătorit în presă și într-o sesiune specială a Academiei. septembrie 22 Moare pe front Paul-Mihu Sadoveanu, mezinul scriitorului.	Iese cartea autobiografică <i>Anii de ucenicie</i> .
1945	Face o călătorie în Uniunea Sovietică, unde vizitează Moscova și Leningrad.	Este editat volumul al IV-lea din <i>Opere</i> . La Editura Cartea Rusă i se publică broșura <i>Lumina vine de la Răsărit</i> .
1945–1949	Colaborează la „Jurnalul de dimineață”, „Veac nou”, „Scânteia”, „România liberă”, aderând la politica noului regim.	
1946	Este președinte al Camerei din 1946.	Iese de sub tipar <i>Caleidoscop</i> și <i>Fantazii răsăritene</i> .
1947	decembrie 30 Devine vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, funcție pe care o va îndeplini până în 1961.	
1948	Este desemnat președinte al Secției de limbă, literatură și arte a Academiei, demnitate deținută tot până la sfârșitul vieții. Vizitează Cehoslovacia.	Apare volumul <i>Păuna Mică</i> . Se editează volumul al V-lea din <i>Opere</i> .
1949		Publică romanul <i>Mitrea Cocor</i> . I se decernează Premiul de Stat pentru <i>Mitrea Cocor</i> . Este șeful delegației române la Congresul Mondial al Păcii de la Paris. Se numără printre participanții la reuniunea de la Roma a Comitetului Mondial al Partizanilor Păcii.
1950	La împlinirea vârstei de șaptezeci de ani este sărbătorit public. Vizitează din nou Uniunea Sovietică.	

		Apare <i>Nada Florilor</i> .
1951	I se acordă Premiul Internațional pentru Pace.	Iese volumul al VI-lea din <i>Opere</i> .
1952	Pentru <i>Nicoară Potcoavă</i> i se conferă Premiul de Stat.	Se editează romanul <i>Nicoară Potcoavă</i> .
1953	Călătorește încă o dată în Uniunea Sovietică.	Ies de sub tipar ultimele două volume din ediția <i>Opere</i> . Începe, sub supravegherea autorului, publicarea la Editura de Stat pentru Literatură și Artă a seriei <i>Opere</i> (ultimul volum, al XXII-lea, apare în 1973). Ies de sub tipar romanul <i>Aventura în Lunca Dunării</i> și volumul <i>Evocări</i> .
1955	Suferă un prim atac cerebral. Primește titlul Erou al Muncii Socialiste.	
1956	Devine președinte activ al Uniunii Scriitorilor, după ce, un timp, fusese președinte de onoare. Vizitează Iugoslavia.	Revizuieste și îngrijește altă ediție din <i>Alexandria și Esopia</i> .
1957	Are un nou atac cerebral, în urmă căruia rămâne cu o infirmitate.	
1960	Este omagiat la împlinirea vârstei de optzeci de ani, presa literară consacrandu-i numeroase numere speciale.	Apare volumul de publicistică <i>Mărturisiri</i> .
1961	I se acordă Premiul Lenin. octombrie 19 Mihail Sadoveanu moare la București. Este înmormântat la Cimitirul Bellu.	noiembrie-decembrie Postum, se publică în „Viața românească” romanul <i>Cântecul Mioarei</i> (editat ca volum în 1971).

s-a întâmplat și le-a marcat grav existența. Dau, în consecință, confesiunii o inevitabilă solemnitate. Apoi reintră în muțenie. Sub raport narativ, are loc o pauză înfiorată în desfășurarea vieții curente, trecutul invadează prezentul, îl dizolvă și absoarbe, iar realitatea ajunge să trăiască doar pe oglinda aburită a amintirilor. Câteva notații privind cadrul natural și reținând de obicei o mișcare lentă, abia perceptibilă, precum căderea unei frunze, adierea vântului, alunecarea norilor, restaurează cu delicată grijă curgerea întreruptă a timpului. Pe motive întâlnite și la

alții **S.** are însă, din capul locului, o viziune, care va da o fizionomie originală operei sale, eliberată treptat de clișeele literaturii sămănătoristo-poporaniste. Ochiul unui mare poet al naturii înnobilează și conferă grandoare până și celei mai anodine întâmplări, unor expediții cinegetice, mese rustice, întâlniri cu oamenii locurilor, îndeobște vânători, pescari, pădurari, plutași, ciobani, inși care, prin îndeletnicirile lor, duc o viață singuratică, departe de așezările populare, fie ele chiar sate sau cătune, și se dovedesc adaptați perfect peisajului frust și sălbătăciei lui

virgine. E o umanitate care încearcă o retragere tăcută din fața civilizației în inima firii, spre a-și conserva o anume integritate, un cod moral nescris, dar bazat pe o despărțire categorică a omeniei de opusul ei. Potecile munților, codrii deși, dumbrăvile tănuite, labirintul gârlelor închipuie o fortăreață naturală. Izolarea ei îngăduie încă umanității descrise de S. să își apere valorile. Poetul naturii este totodată un moralist, descoperitor de robustețe sufletească și înțelepciune în această existență retrasă. Pictura impresionistă a peisajului se împletește cu observarea vieții elementare, iar simbioza om-natură prilejuiește pagini antologice, ca în *Venea o moară pe Siret...*, *Împărăția apelor*, *Uvar*, *Noptile de Sânziene*, *Ochi de urs*, *Ostrovul Lupilor*. Punctul cel mai înalt în studiul sadovenian al valorilor sociomorale pe care o civilizație arhaică reușește să le conserve prin izolare de lumea modernă se află în *Baltagul*, unul din romanele fundamentale ale literaturii române. Aici se istorisește cum o munteancă, Vitoria Lipan, nevastă de oier, caută și descoperă cadavrul bărbatului ei care nu se mai întorsese acasă. Femeia îi identifică și pe autorii crimei, doi ciobani, jefuitorii mortului, îi silește să își recunoască fapta și procedează la pedepsirea lor cu arma victimei și cu ajutorul câinelui său. E o ingenioasă istorie detectivistă în mediul rural autohton, unde protagonistă desfășoară o anchetă originală, interogând la fiecare pas în primul rând natura, martoră a itinerariilor păstorești din vremuri imemorabile. Construit pe schema baladei *Miorița*, dezvoltând o variantă mai puțin cunoscută a „măicuței bătrâne”, romanul întoarce sensul resemnat al textului popular în altul, activ și justițiar. Mari umbre mitice însoțesc astfel o narațiune realistă, care învie o civilizație străveche, cu legile, rosturile ei, fiindând paralel cu cea modernă, contemporană, necomunicând nicăieri. Ilustrând cum funcționează rânduiala, normele etice într-o societate arhaică, tradițională, romanul este și una din principalele personificări literare a firii românului. Cât privește poezia naturii, prezintă copleșitor, S. excelase și în două cărți anterioare, *Țara de dincolo de negură* și *Dumbrava minunată*. Prima cuprinde tablourile unor locuri prin care autorul e purtat de pasiunea sa cinegetică. Cealaltă izbutește să facă din pădure, traversată de o fetiță care fuge de mama ei vitregă la bunici, un spațiu miraculos, cu infinite, compensatoare duioșii ocrotitoare materne. Simbioza om-natură implică

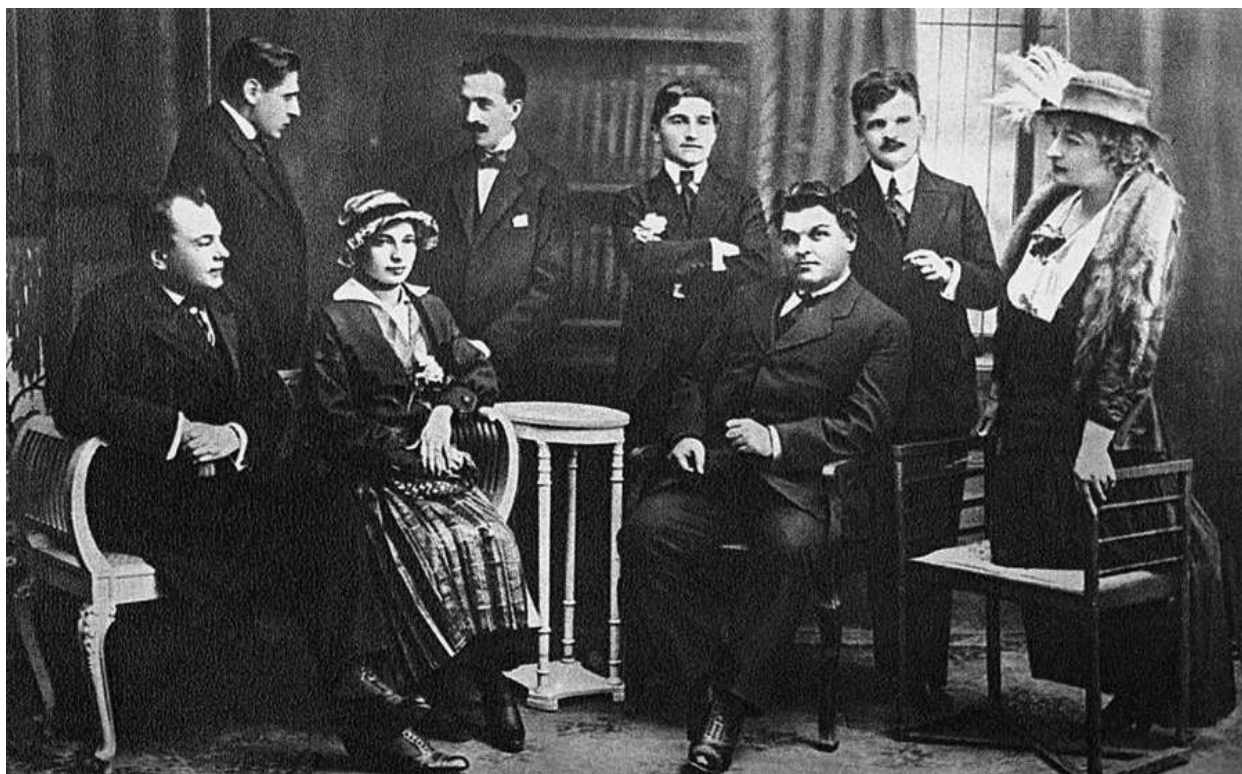
nu numai planul fizic, ci și pe cel psihic. Peisajul devine un uriaș ecran de proiecție pentru stările sufletești ale personajelor, sclipește vesel ori se posomorăște, după cum oamenii trec prin momente fericite ori apăsătoare, își schimbă luminile și culorile cu o tulburătoare empatie, vorbește mai ales printr-o muzică secretă – foșniri, murmure, clipoceli, gâlgăituri, vuiete îndepărtate; vântul – remarcă Tudor Vianu – este un adevărat personaj al povestirilor lui S. Tablourile de natură nu sunt doar *états d'âme*, ca în literatura romantică, ci posedă într-un fel și facultățile „corespondențelor” baudelairiene, fiindcă pădurea, câmpia sau balta intervin în acțiunile umane cu funcții complice și inițiative secrete. Dintre nenumărate exemple citabile, o mențione specială merită strania istorisire *Ochi de urs*, unde natura se demonizează, ca și cum asupra ei ar fi fost azvârlită o vrajă rea. Tablourile sunt zugrăvite cu tehnica pictorilor impresionisti. Efectele de lumină primează asupra formelor. Culorile preferate – vântul, argintiul – destramă conturul lucrurilor și le dă o înfățișare ireală, fantomatică. Fiindcă autorul e conștient că retragerea în sălbăticia naturală nu poate fi o soluție istoric durabilă, ci doar schița unor reflexe defensive, de prelungire agonice a vieții, peste peisagistica sadoveniană plutește o stăruitoare mahnire ce impregnează cu melancolie discretă frumusețea locurilor, încifrând în termeni simbolici o dramă umană generală, care nu încetează a se consuma. Opera lui S. închină un panou și vieții amorțite din măruntele târguri moldovenești. Ele comunică prin partea din spate a curților și prin ulițele prăfoase, continuate în drumuri de țară, aproape nemijlocit, cu lumea satului, căreia până mai ieri îi aparțineau. Îndeletnicirile multor târgoveți, impiegați obscuri sau meseriași amărâți, sunt încă legate de începuturile lor rurale. La Pașcani și la Fălțiceni scriitorul a cunoscut bine forme de excrescență urbană recentă pe un fundal sătesc. Aici descoperă însă o umanitate cu totul diferită. Alcătuită din inși șterși, cărora S. le închină prima lui carte inspirată de monotonia vieții lor, *Floare ofilită*, acest mediu închipuie o lume fără orizont, condamnată la un trai rutinier, strivind, sub tirania mecanismului său repetitiv, aspirațiile omenești autentice. Narațiunile, cehoviene, dar cu trimitere și la Maupassant, părăsesc povestirea pentru schiță (*O zi ca altele*, *Câinele*, *Balta liniștii*), nuvelă (*Haia Sanis*, *Faceri de bine*, *Însemnările lui Neculai Manea*,

1907) sau roman (*Floare ofilită, Apa morților*, 1911, *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*) și au subiecte asemănătoare: destine resemnate, supuse la atrocități sufletească, după ce au riscat, fără succes, un gest de revoltă. Victimele sunt mai ales femei care își trăiesc ratarea aspirațiilor amoroase când au curajul să le dea ascultare, indiferent de opoziția mediului, care are însă ultimul cuvânt. Haia Sanis, personaj memorabil prin obstinția disperată de a refuza o atare soartă, plătește cu viața împotrivirea. Se întâlnesc aici și intelectuali care caută anestezierea în alcool a ambițiilor spirituale descurajate, ca Neculai Manea. Dramele surprinse sunt ale sensibilității omenești rănite de ambianța înăbușitoare și chiar titlurile sugerează înămolirea și degradarea lentă. *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, cu personaje ceva mai numeroase și recuperând o tipologie socială și psihologică aparte, realizează sinteza literaturii sadoveniene de inspirație provincială. În centrul romanului stă o ipostază moldovenească a „oamenilor de prisos” din literatura rusă (Turgheniev, Cehov), un boier care, ca să își omoare plictiseala,

se apucă să o formeze intelectual pe o tânără fată de extracție modestă. Repetă astfel experiența lui Pygmalion, dar e prea lăș pentru a ține piept prejudecăților și provoacă o catastrofă sentimentală, sfârșită cu sinuciderea tinerei. Literatura sadoveniană consacrată târgului moldovenesc are și ea o pronunțată notă poetică. E prin excelență o proză de atmosferă, descrierile fiind topite într-o unică tonalitate sufletească, a tristeții provinciale. Se întâlnește astfel cu o întreagă lirică, aptă să furnizeze, de la G. Bacovia la Demostene Botez și B. Fundoianu, o variantă locală a spleen-ului baudelairian.

Altă sursă de poezie la S. rezidă în evocarea trecutului. Scriitorul a creionat încă din tinerețe povești și romane istorice. Pline de culoare romantică, având inițial ca modele pe Walter Scott și pe N. V. Gogol, cel din *Taras Bulba*, acestea sunt foarte animate, descriu cavalcade și bătălii, masacre, incendii și înfruntări voinicești, o năvălire a tătarilor și rezistența localnicilor, înarmați cu coase și topoare (*Vremuri de bejenie*, 1907), o incursiune căzăcească la Iași (*Șoimii*) sau felul în care se răzbună răzeșii

Jos: N.N. Beldiceanu, Anicuța Cârje, Mihail Sadoveanu. În picioare: Mihai Codreanu, Nicolae Papadat-Bengescu, G. Topîrceanu, G. Rotică, Hortensia Papadat-Bengescu

orheieni pe boierul care vrea să le ia pământurile (*Neamul Șoimăreștilor*, 1915). Începând cu *Hanu Ancuței*, narațiunile sadoveniene de acest tip se purifică. Localizarea istorică suportă o estompare, trecând în contur legendar, iar trecutul, chiar atunci când privește anume domnii, capătă o aură mitică, devine *illo tempore*. La hanul Ancuței, pe vreme de pace, printre necurmatele lupte care pustiesc Țara Moldovei, oamenii zăbovesc împrejurul focului, golesc ulcele cu vin vechi și spun „povești”. Cartea e un *Decameron* românesc, cuprinzând istorisiri cumplite (*Județ al sărmanilor*), miraculoase (*Balaurul*) sau glumețe (*Iapa lui Vodă*), fiecare fiind o piesă antologică de artă narativă. Într-o istorie zbu-ciumată, plină de seisme, hanul Ancuței devine un punct geografic privilegiat, un popas simbolic îngădui-t scurtă vreme vieții reflexive, când aducerile-aminte umplu sufletele cu o dulceață melancolică. Peste bucurii înfrigate și pasagere cade adesea umbra mâhnirii și, după acțiuni viforoase, vin să se aștearnă lungi tăceri, pe care le rupe doar jalea cimpoiului sau trosnetul vreascurilor. Câte o zicală ori câte o înțepătură pun o ramă paremiologică materiei epice. Cartea reușește să realizeze o sinteză între suportul baladesc și tânguirea doinei, proiectând personaje și întâmplări pe covorul țesut de plăcerea orientală a povestitului. De altfel, romanele istorice de maturitate ale lui S. nu mai urmează formula celor juvenile, ci dezvoltă rafinamentul narativ cu care drumeții poposiți la hanul Ancuței deapănă întâmplări trecute. Acum autorul dă la iveală vaste compuneri epice de o factură proprie, foarte originală. Ele reconstituie realist momente din istoria Moldovei, cu oamenii și așezările ei, dar fac să transpară îndărătul lor paralelisme cu basmul, dăruind personajelor și isprăvilor acestora un abur fabulos. Romanul *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, poveste amoroasă terminată tragic după o tentativă eșuată de răpire, are loc sub semnul Racului, adică al unei epoci funeste, când toate dau înapoi. Prințul Ruset, protagonistul romanului, e o speță moldavă de Don Juan, pe care îl cuprinde o iubire nebunească tocmai pentru fiica domnitorului țării, inamicul jurat al familiei sale. El îi răpise chiar tatălui său tronul și îi suspecta de uneltiri la Poartă pe urmașii fostului voievod. Ruset însoțește un abate francez care străbate țara, în drum spre Constantinopol, cu o misiune secretă, prilej de prezentare ingenioasă a Moldovei, dintr-o perspectivă apuseană, și a

obiceiurilor locului drept ciudățenii exotice. Sub peripeții și sub meandrele acțiunii se insinuează mitul lui Tristan, al „amorului pasiune”, ceea ce imprimă unei frânturi de cronică însuflețirea turnirurilor din romanul curtean, cu întreg ritualul vasalității amoroase trubadurești. Întâmplările din *Nunta domniței Ruxandase* petrec tot într-o vreme ingrată pentru Moldova, când domnitorul Vasile Lupu, ca să își câștige aliați, făgăduiește mâna fiicei sale lui Timuș, feciorul hatmanului cazacilor zaporojeni. Fiindcă vodă trăgănează ținerea nunții, logodnicul, o făptură semisălbatică vine la Iași săi și pradă cetatea. Îl ucide însă un tânăr moldovean, Bogdănuț, care o îndrăgise pe domniță. Aici, îndărătul personajelor și împrejurărilor istorice reale, pare să intervină mitul dragonului. Timuș ar întruchipa monstrul căruia i se dau jertfă fecioarele, iar Bogdănuț ar fi un alt Perseu, salvator al Andromedei. Cu conștiința unor asemenea analogii, S. traduce sugestiile lor în amănuntele realiste ale narațiunii, fără să îi trădeze nicăieri verosimilitatea. Trimiterea la arhetipuri nu dă, ca urmare, impresia de act deliberat, pare naturală, fabulosul e captat în istorie, căreia îi transferă semnificații tainice, tâlcuri. Ciclul *Frații Ideri*, alcătuit din *Ucenicia lui Ionuț*, *Izvorul Alb* și

Oamenii Măriei Sale, încorporează într-o saga romanele consacrate evocării vremurilor trecute. Obiectul e slava și decăderea Moldovei. Trilogia *Frații Jderi* vine să înfățișeze ceasul de glorie al țării, după ce *Zodia Cancerului* îi prezentase ticăloșirea. E vorba de lunga domnie a lui Ștefan cel Mare, când acesta izbutește să pună rânduială în toate, să asigure înflorirea ținuturilor pe care le stăpânește și să le apere împotriva invaziilor tătărești și turcești. *Frații Jderi* ar fi aparent un roman de aventuri, asemănător *Celor trei muschetari* de Al. Dumas, unde feciorii boierului Manole Păr Negru primesc rolurile unor Athos, Porthos, Aramis și D'Artagnan, ba chiar anumite trăsături ale eroilor lui Dumas, precum chibzuința, gustul bunului trai ori nesăbuiința tineretii. Toți patru îi slujesc domnului și îndeplinesc pentru el misiuni primejdioase. Faptele istorice se împletesc cu elemente legendare. Jderii recuperează armăsarul pe care dușmanii voievodului puseseră să i se fure, în credința că îl vor face astfel să își piardă invincibilitatea; cel mai tânăr dintre frați, Onuț, pătrunde ca iscodă până la Stambul, spre a culege informații asupra pregătirilor de incursiune ismailitană; tot el îl prinde cu arcanul pe fiul Hanului și se duce după iubita răpită până în inima tătarimii; deghizați în negustori de vite, Jderii trec hotarul din spre Polonia și îi lovesc pe conspiratorii la tronul domnesc. Sunt alături de Ștefan în bătălia cumplită de la Valea Albă, unde pier comisul Manole și fiul lui cel mai mare. Episoade din cântece bătrânești (*Chiră Chiralina*, *Șerb sărac*, *Doicin bolnavul*, *Novăcești*) devin scene de roman, tratate cu fervoare imaginativă și ironie realistă. Mitul dragonului reapare, Onuț îl răpune pe Hrana Beg, al cărui sânge e rece și căruia îi trebuie trup de fecioară ca să se încălzească, oștile turcești pătrund în codrii Moldovei ca o uriașă reptilă, mlădiindu-și corpul și solzii sclipitori, prapuri lui Ștefan poartă chipul Sfântului Gheorghe străpungând balaurul. Trilogia prinde în pânza ei epică viața satească, negustorească, meșteșugărească și de Curte din Moldova mijlocului de secol XV. E o lume pictată cu exactitate istorică și stilizare discretă, aducând aminte de zugrăvelile murale voronețene. Observația socială (reazemul puterii domnești e oastea de țară, mai cu seamă componenta ei răzeșească), aerul misterios (animale fabuloase, schimnici clarvăzători, tărâmurii infernale), gesta eroică sunt amalgamate fără cusur, făcând din *Frații Jderi* o culme a romanului istoric românesc. Autorul

a reluat, la bătrânețe, *Șoimii*, realizând, pe trama narativă gogoliană a vechiului roman, *Nicoară Potcoavă*, o operă inedită, de mari rafinamente stilistice. Pentru motive circumstanțiale sunt îngroșate aici conflictele societății feudale și înnobilit ajutorul acordat domnului moldovean de oștile căzăcești. Totodată, din răzbunătorul lui Ion Vodă, trădat de boieri fiindcă pornise să le restrângă privilegiile în favoarea țăranilor, S. face o figură justițiară și un umanist, cu vederi care depășesc timpul evocat. Dar marele talent al prozatorului salvează cartea prin alte personaje – răzvrățiți spontani, credibili, dieci isteți, oșteni credincioși și jupânese înțelepte. Și aici, prin toți porii, romanul primește poezia basmului. Presvitera Olimbiada e o Sfânta Vineri înconjurată de viețuitoarele ajutoare care îi stau în preajmă, Moș Petrea, Căpitanul, e un fel de Sfânt Ilie, stăpân pe foc. Nu lipsește nici dragonul, prezent prin multe lui capete, dușmani ai voievodului care își răpune succesiv adversarii, așa cum vitejii din basme retează numeroasele scâfârlii ale balaurilor. Un loc aparte în rândul romanelor istorice sadoveniene îl deține *Creanga de aur*, scriere ce învie o epocă foarte îndepărtată, când creștinismul abia începuse să pătrundă printre locuitorii Daciei. Acțiunea se desfășoară mai cu seamă în Bizanț și are un caracter inițiativ, trădând preocupările autorului pe acest tărâm. Pattern-ul care regizează subteran textul e mitul amneziei și al recăștigării memoriei pierdute. Protagonistul romanului, Kesarion Breb, un preot dac, după ce primește o inițiere egipteană în simbolistica religioasă, se oprește la Bizanț ca să studieze noua credință (creștinismul) „comparativ” cu învățătura lui Zamolxis, conform misiunii primite. Încercând să o protejeze pe nevinovata împărătiță Maria de intrigile sângeroase care se țin în jurul tronului, începe să simtă o atracție amoroasă pentru ea și își neglijează sarcina spirituală. Anamneza, „trezirea”, intervine la capătul unui exercițiu mistic de biruire a trupului prin concentrare intelectuală, post și rugăciuni. Reușind o unire nepieritoare, în spirit, cu Maria, ultimul Deceneu se întoarce acasă spre a propovădui noua religie. Romanul reconstituie lumea bizantină și pasiunile ei politice cu o pastă coloristică flaubertiană. În același timp o muzică de înalte purități traversează textul, imprimându-i o mișcare solemnă, ritualică. Opera de maturitate a lui S. dobândește tot mai pronunțat caracterul literaturii „vizionare”, așa cum o înțelegea C. G. Jung.

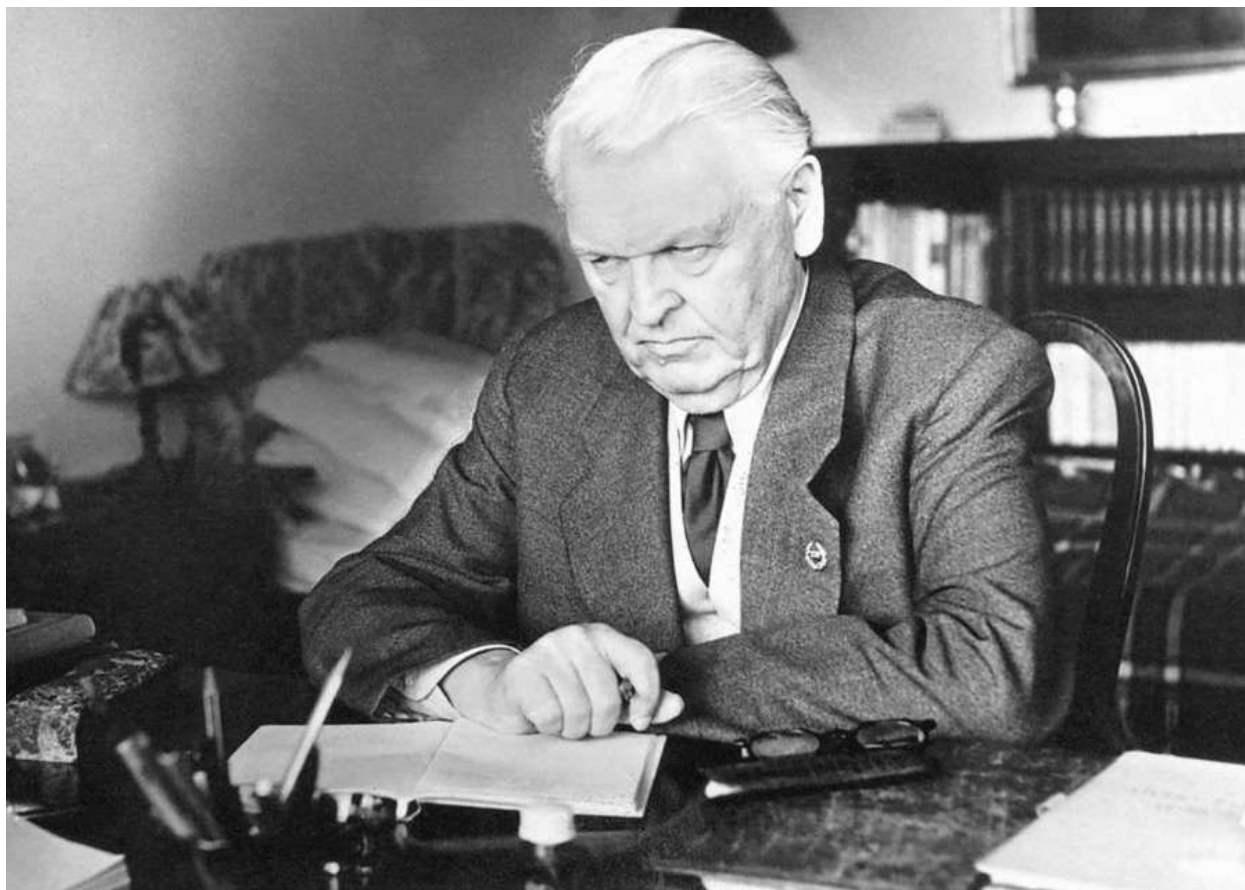
Are o mereu sporită tangență cu mituri și figuri arhetipale, transcende experiența individuală, deschizând porți către cea a subconștientului comunităților umane, împrumută comportărilor senzația străvechimii, prin încetinire ceremonială și prelungire simbolistică. În cărțile târzii, *Valea Frumoasei*, *Poveștile de la Bradu-Strâmb*, expedițiile cinegetice își pierd finalitatea practică, devin doar prilejuri de a conduce pașii vânătorului pe meleaguri vrăjite, cum e dumbrava cocoșilor sălbatici, veritabilă mandala, din povestirea *Raiul*. În *Ostrovul Lupilor* și în *Fantazii răsăritene* se face elogiul înțelepciunii orientale. Plăcerea de a povesti e suverană, se renunță la invenție și autorul se mulțumește cu înfloritură pe marginea unor motive epice vechi, bine cunoscute, care au alcătuit subiectele cărților populare. S. își dăduse chiar osteneala în tinerețe, la îndemnul lui Spiru Haret, să dăruiască o haină lingvistică nouă câtorva asemenea scrieri, spre a furniza sătenilor o literatură instructivă și totodată delectabilă: *Istoria marelui împărat Alexandru Macedon, în vremea când era cursul lumii 5250 de ani* (1909), *Esopia sau Vieața și pildele preînțeleptului Esop* (1909), considerate „ediții în redacția Sadoveanu”, cu unele „revizui” (I.C. Chițimia), *Istoria Genovevei de Brabant* (1910). Cele două volume *Din viețile sfinților* (1924–1926), transpuse în colaborare cu D. D. Patrașcanu, au o țință identică. Autorul o urmărește și mai târziu, cu *Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India* (1930). Viața Genovevei de Brabant a repovestit-o și într-o formă mai liberă, bogată în contribuții personale și intitulată *Măria Sa, Puiul Pădurii* (1931). Pe aceeași linie, *Divanul persian* este o versiune proprie a *Sindipei*, reistorisită cu un mare rafinament stilistic, asociind limbajului paremiologic o ironie fină franciană, în defazarea modernă a modelului tradițional, și realizând o operă originală, de o fermecătoare virtuozitate narativă. Așa cum indică titlul, *Anii de ucenicie* relatează formația autorului, copilăria petrecută la țară, inițierea precoce în arta vânătorului, descoperirea naturii, perioada școlarității și primele experiențe scriitoricești. În ciuda numărului foarte mare de texte care o compun, opera lui S. păstrează o profundă unitate. Din povestiri, descripții de natură, din nuvele, evocări și din romane se încheagă un vast epos al existenței românilor, cu îndeletnicirile, credințele, instituțiile și obiceiurile lor străvechi. În proza sadoveniană situațiile, atmosfera sunt încărcate de ecouri și rezonanțe multiple.

Din întâmplări mărunte, chipuri fugare, din scurte drame anonime, spovedanii la un popas, în preajma focului, se învie ample fragmente de viață comunitară, civilizația pastorală, lungă și zbuciumată istorie a răzeșimii, tenacea rezistență împotriva mereu altor năvăliri cotropitoare, legile codrului sau ale pustietății bălților, unde își găsesc lăcaș refractarii. Chiar atunci când duc o existență singuratică, oamenii lui S. sunt împlânați adânc într-o tradiție, ascultă de cutume ancestrale și respectă o rânduială nescrisă, aparținând naturii locurilor înseși. O veritabilă etnografie a neamului românesc poate fi descifrată în nenumăratele detalii, necolecționate anume de prozator, dar ivindu-se la tot pasul, firesc, pe parcursul narațiunii. Și natura lui – observă Mihai Ralea – „e o natură istorizantă, natura care a văzut, a auzit, a înghițit multe suflete”. Se găsește aici „un cimitir de veleități și frământări stinse”, iar „strigoii neosteniți închiși în ea îi dau o mișcare și un suflet. Șoptele lor se aud câteodată toamna, ca și speranțele lor de înviere, primăvara. Un fluid, ca o osmoză,

curge mereu de la om către pământ și de la pământ renaște către om”. În ciuda preferințelor pentru peisajul frust, S. nu e poetul unei geografii gigantice, ca Walt Whitman. Pe autorul *Dumbrăvii minunate* îl atrag armoniile vieții, veșnicele ei transformări, pulsația neostenită a firii, mișcările cosmice, scurgerea liniștită cu care se succedă ziua și noaptea, răsăritul și amurgul, lumina și umbra, rotirea anotimpurilor, apariția aceluiași constelații deasupra noastră. Poezia lui peisagistică restituie o natură umanizată și, paradoxal, familiară, în ciuda rusticității. Nicăieri în descripții nu apare acel homerism livresc, întâlnit, de pildă, la Calistrat Hogaș. E altceva și decât natura edenică, luxuriant romantică eminesciană. Chiar în cea mai înfiorată singurătate, viața nu încetează să fie prezentă, se face perceptibilă prin infinite zvâcniri, o mulțime de șoapte și zvonuri cuceresc auzul, ceea ce îl face pe prozator să nu își poată fixa atenția pe amănuntul muzical și să aibă o senzație copleșitor simfonică. Evocarea naturii degajă un lirism solemn, având simplitatea

gravă a marilor texte fundamentale care celebrează pacea existenței potolite, senine, integrată desăvârșit în ordinea cosmosului. Mare artist al cuvântului, S. folosește o limbă plină de savoarea vorbirii populare, cu o dulceață a graiului moldovenesc, dar la antipodul exprimării curente. Materia verbală e rodul unui travaliu artistic excepțional. Ca și Luther – spune G. Călinescu – scriitorul a creat o limbă literară numai a lui. O pricep perfect contemporanii săi, dar ar înțelege-o și Ștefan cel Mare. Limba lui are rădăcini adânc înfipite în principalul zăcământ al idiomului național, de unde își soarbe seva, dar trece substanța verbală printr-o sită culturală fină, unde curtenia, simțul nuanțelor și onctuoșitatea savantă sunt obligatorii. Rezultatul e o stilizare subtilă, care dă exprimării un aer ceremonios, sărbătoresc, atât în vocea autorului, cât și a personajelor sale, fie ele oameni de rând, fără ca senzația autenticității să sufere, fiindcă timbrul grav se percepe mereu adecvat. În această privință, autorul poate fi apropiat de Anatole France, foarte prețuit în cercul

„Vieții românești”. Diferența e – atrage atenția Tudor Vianu – că la scriitorul francez limbajul trece prin filtrul unui umanism „occidental și păgân”, asimilat în urma frecventării îndelungate a „poetilor clasici” și a „filosofilor epicurieni și stoici”, pe când S. alege cuvintele după alte repere culturale, venind cu o formație diferită: autorul român raportează limbajul – remarcă tot Vianu – la un umanism „oriental și bizantin, extras și purificat din vechile cărți ale tradiției poporane și din întinsa literatură teologică a ortodoxiei”. E o inițiativă în care prozatorul deține înțâietatea în scrisul românesc.

Sadoveanu este poate cel mai puternic poet al naturii pe care l-a avut literatura noastră. Senzația vizuală fiind la baza temperamentului său artistic, era și normal ca scriitorul să procedeze prin descripție; nu este, în adevăr, colț al Moldovei de Sus care să nu fi înmărmurit într-o pagină a operei sale. Descripția nu-i însă pur picturală, ci-i și umanizată; cântă munții și pădurile, cântă izvoarele și câmpiile, cântă imobilitatea naturii moldovenești în emoția succesivă a acestui animator, care pe lângă culoare are și vibrație, pe lângă senzație are și fluiditatea armonică și ritmică a expresiei.

E. LOVINESCU

Luat în totalitate, M. Sadoveanu e un mare povestitor, cu o capacitate de a vorbi autentic enormă, asemănător lui Creangă și lui Caragiale, mai inventiv decât cel dintâi, mai poet decât cel de-al doilea, deși fără echilibrul artistic al lui Caragiale. Prin gura sa vorbește un singur om, simbolizând o societate arhaică, dar, spre deosebire de Eminescu, societatea aceasta este analizată în toate instituțiile ei. Opera scriitorului e o arhivă a unui popor primitiv ireal: dragoste, moarte, viață agrară, viață pastorală, război și asceză, totul e reprezentat. Cu o inteligență de mare creator, scriitorul a fugit de document, ridicându-se la o idee generală. Dacă Sadoveanu n-a creat oameni, a creat însă un popor de o barbarie absolută, pus într-un decor sublim și aspru, mareș fabulos, dotat cu instituții geto-scitice, formulate pe cale imaginativă. Ca și Chateaubriand, Sadoveanu creează întâi un Univers pentru a-și așeza fapăturile sale, care nu sunt însă mișcate ca la romanticul francez de melancolii stilizate, ci de porniri instinctive, tăcute și rituale. Goticul, muzicalul lipsesc din opera sa, care ar fi clasică dacă echilibrul n-ar fi stricat în sensul rigidității. Idilicul lui Sadoveanu e în înțelesul cel mai larg asiatic, scitic (fără înnegurări slave), revărsat într-o netulburată placiditate, într-o cantitate mută.

G. CĂLINESCU

Temele literaturii sadoveniene? Natura, țărânul, provincia, trecutul istoric. Dar ce ne spun ele? Constituie ele „lumea” despre care scrie Sadoveanu? Sadoveanu nu scrie despre o lume: el creează o lume. Care nu este produsul memoriei, după cum nu este al observației. Memoria sadoveniană

este o pură imaginație și opera cea mai universal documentară din literatura noastră este integral o operă de imaginație. Nu este dramă socială sau umană pe care Sadoveanu să n-o fi înfățișat: tot ce reprezintă viață, gândire, sentiment, toate raporturile omului cu oamenii, sau cu natura, sau cu Dumnezeu – politica, religia, instituțiile și moravurile – se află în ea. Dar această sinteză inefabilă a unui popor bătrân, a existenței și a miturilor lui, a istoriei și a fanteziei lui nu este o „comedie umană”, ci o mitologie care-și are zeii, riturile și eroii ei legendari. S-a spus adesea despre Sadoveanu că este un mare povestitor: ceea ce povestește el sunt „o mie și una de nopți” ale românilor. Opera lui Sadoveanu este o Halima.

NICOLAE MANOLESCU

Cultura, chiar erudiția, fără de care opera de maturitate a lui Sadoveanu nici nu ar fi fost de conceput, este la el materie de viață și meditație, modelatoare în plan uman, operantă în ordinea spiritului. În loc să fie simulată, cum vedem la unii, la Sadoveanu erudiția e disimulată, încorporată formativ în actul de creație, dar un spirit exersat o poate printre rânduri decela.

ALEXANDRU PALEOLOGU

SCRIERI: *Povestiri*, București, 1904; ed. 2, București, 1906; *Șoimii*, București, 1904; *Dureri înăbușite*, București, 1904; *Crâșma lui Moș Precu și alte câteva povestiri*, București, [1904]; *Povestiri din război*, București, 1905; *Comoara doboranțului...*, București, 1905; *Floare ofilită*, București, 1906; *Amintirile căprarului Gheorghită*, București, 1906; *Povestiri de sărbători*, București, 1906; *Mormântul unui copil*, București, 1906; *La noi, în Vișoara. Scrisori către un prietin*, București, 1907; *Vremuri de bejenie*, București, 1907; *Însemnările lui Neculai Manea*, București, 1907; *Duduia Margareta*, București, 1908; *Oameni și locuri*, I, București, 1908; *O istorie de demult*, București, 1908; *Cântecul amintirii*, București, 1909; *Povestiri de seară*, București, 1910; *Apa morților*, București, 1911; *Povestiri de petrecere și de folos*, Vălenii de Munte, 1911; *Un instigator*, București, 1912; *Bordeienii și alte povestiri*, București, 1912; *Priveliști dobrogene*, București, 1914; *Neamul Șoimăreștilor*, București, 1915; *Foi de toamnă*, București, 1916; ed. Iași, 1921; *44 de zile în Bulgaria*, București, 1916; *Printre gene*, București, 1916; *File însângerate*, Iași, 1917; *Frunze-n furtună*, București, 1920; *În amintirea lui Creangă*, Iași, 1920; *Priveghiuri*, Chișinău, 1920; *Umbre*, Iași, 1920; *Cocostârcul albastru*, Iași, 1921; *Orhei și Soroca*, Chișinău, 1921; *Strada Lăpușneanu. Cronică din 1917*, Iași, 1921; *Drumuri basarabene*, București, [1922]; *Lacrimile ieromonahului Veniamin*, Iași, 1922; *Neagra Șarului*, Iași, 1922; *Pildele lui cuconu Vichentie*, Iași, 1922; *Oameni din lună*, București, 1923; *Poezia populară*, București, 1923; *Războiul balcanic*, București, [1923]; *Ți-aduci aminte...*, București, 1923; *Venea o moară pe Siret...*, București, 1925; *Dumbrava minunată*, București, 1926; *Povestiri pentru copii*, București, 1926; *Țara de dincolo de negură*,

București, 1926; *Dimineți de iulie. Stigletele*, București, 1927; *Demonul tinereții*, București, 1928; *Hanu Ancuței*, București, 1928; *Împărăția apelor*, București, 1928; *Olanda. Note de călătorie*, București, 1928; *O întâmplare ciudată*, București, 1929; *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, I-II, București, 1929; *Baltagul*, București, 1930; *Depărtări*, București, 1930; *Măria Sa, Puiul Pădurii*, București, 1931; *Nunta domniței Ruxanda*, București, 1932; *Uvar*, București, 1932; *Creanga de aur*, București, 1933; *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, București, 1933; *Soarele în baltă sau Aventurile șahului*, București, 1933; *Trenul-fantomă*, București, 1933; *Inima noastră*, București, 1934; *Noaptea de Sânziene*, București, 1934; *Viața lui Ștefan cel Mare*, București, 1934; *Cele mai vechi amintiri*, București, 1935; *Cuibul invaziilor*, București, 1935; *Frații Jderi*, vol. I: *Ucenicia lui Ionuț*, București, 1935, vol. II: *Izvorul Alb*, București, 1936, vol. III: *Oamenii Măriei Sale*, București, 1942; *Paștele Blajinilor*, București, 1935; *Soarele în baltă*, București, 1935; *Cazul Eugeniței Costea*, București, 1936; *Istorisiri de vânatoare*, București, 1937; *Țara Kangurului*, București, 1937; *Ochi de urs*, București, 1938; *Valea Frumoasei*, București, 1938; *Morminte*, București, 1939; *Divanul persian*, cu desene de Aurel Bordenache, București, 1940; *Vechime*, București, 1940; *Opere*, I-VIII, București, 1940-1953; *Ostroful Lupilor*, București, 1941; *Poveștile de la Bradu-Strâmb*, București, 1943; *Anii de ucenicie*, București, 1944; *Lumina vine de la Răsărit*, București, 1945; *Caleidoscop*, București, 1946; *Fantazii răsăritene*, București, 1946; *Păuna Mică*, București, 1948; *Poezia cimiturilor*, București, 1949; *Mitrea Cocor*, București, 1949; *Nada Florilor*, București, 1950; *Despre marele povestitor Ion Creangă*, București, 1951; *Clonț de fier*, București, 1951; *Cântece bătrânești*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1951; *Lupta pentru pace*, București, f. a.; *Nicoară Potcoavă*, București, 1952; *Însemnări pe marginea articolului 80*, București, 1952; *Opere alese*, I-IV, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1952-1953; *Aventură în Lunca Dunării*, București, 1954; *Muncitori și păstori*, București, 1954; *Evocări*, București, 1954; *Opere*, vol. I-XVIII, note de Profira Sadoveanu, București, 1954-1959, vol. XIX-XXII, îngr. Constantin Mitru, note de Profira Sadoveanu, București, 1964-1973; *Mărturisiri*, București, 1960; *Cântecul Mioarei. Lisaveta*, îngr. Constantin Mitru, introd. Mihai Gafița, București, 1971; *Correspondența debutului (1894-1904)*, îngr. și introd. Savin Bratu și Constantin Mitru, București, 1977; *Opere*, I-VIII, îngr. Cornel Simionescu și Fănuș Băileșteanu, introd. Constantin Ciopraga, București, 1981-1997; *Preocupări de teatru*, îngr. și pref. D. Ivănescu, Iași, 1986; *Opere alese*, I-V, îngr. Cornel Simionescu, introd. Constantin Ciopraga, București, Chișinău, 1993-1998; *Pagini de jurnal și documente inedite*, îngr. Constantin Mitru, Maia Mitru, Olga Rusu, introd. Constantin Ciopraga, Iași, 2005. **Ediții:** *Istoria marelui împărat Alexandru Machedon, în vremea când era cursul lumii 5250 de ani*, București, 1909; *Esopia sau Vieața și pildele*

preaînțeleptului Esop, Fălțiceni, 1909; ed. (Alexandria. Esopia), București, 1956; ed. pref. I. C. Chițimia, București, 1966; *Istoria Genovevei de Brabant*, București, 1910; *Istoria sfinților Varlaam și Ioasaf de la India*, pref. Sextil Pușcariu, Sibiu, 1930. **Antologii:** *Să ne cunoaștem neamul și țara*, cu ilustrații de Magdalena Iorga, București, 1933 (în colaborare cu Ion Simionescu și Izabela Sadoveanu). **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Povestiri alese*, București, 1907; I. S. Turgheniev, *Povestiri vânătorești*, pref. trad., București, 1909 (în colaborare cu N. Beldiceanu); H. Taine, *Despre natura operei de artă*, București, 1910, *Despre producerea operei de artă*, București, 1910; Alecu Russo, *Iașii și locuitorii lui în 1840*, București, 1912, *Piatra teiului și Iașii în 1840*, București, 1915; *Povestiri din Halima*, București, 1921; *Din viețile sfinților*, I-II, București, 1924-1926 (în colaborare cu D.D. Patrașcanu); Wilhelm Hauff, *Caravana sau Povestiri neîntrecute*, București, 1931 (în colaborare cu Ilse Chevalier și P. Gheorgheasa); *Psalmii*, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 1992.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă*, I, 277-278; E. Lovinescu, *Critice*, I, București, 1909, 92-117, II, București, 1910, 263-324, VII, București, 1922, 83-87; Sanielevici, *Poporanismul*, 15-89, 159-177; Chendi, *Scrieri*, IV, 382-386, V, 171-174; Ibrăileanu, *Opere*, I, 224-253, III, 3-23, 271-275, IV, 466-467; Maiorescu, *Critice*, III, 267-273; Davidescu, *Aspecte*, 149-151, 439-441, 452-455, 621-624; Aderca, *Contribuții*, I, 193-198, 619-621, II, 439-441, 450-453; Perpessicius, *Opere*, II, 263-265, 287-291, 315-318, 350-352, III, 116-120, IV, 110-114, 116-120, 308-311, V, 73-77, 279-283, VI, 93-96, 191-194, 289-292, VII, 34-37, 214-215, 280-285, 291-294, VIII, 141-143, IX, 13-22, X, 63-77, XI, 125-131, 330-334, 375-379, XII, 355-357, 474-476, 508-509; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 503-548; Ralea, *Scrieri*, II, 229-237, 446-447, 457-458, 490-492; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 20-49; Călinescu, *Opere*, I, 487-490, 876-881, 1364-1368, II, 72-73, 209-213, 752-757, 923-927, III, 30-36, 227-331, 537-541, 845-851, VII, 819-833, 1067-1075, VIII, 720-723, X, 36-38, 294-315, 786-788; Philipide, *Considerații*, I, 237-241, II, 215-220; Șerban Cioculescu, [Mihail Sadoveanu], RFR, 1936, 3, 11, 1937, 5, 1939, 11; Streinu, *Pagini*, I, 118-120, II, 201-206, III, 114-124, IV, 102-110; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 194-198; Densușianu, *Opere*, III, 693-704; Munteanu, *Panorama*, 212-220; Vianu, *Opere*, III, 86-128, 471-474, IV, 481-483, V, 186-202, 533-542; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 545-561, *Ist. lit.* (1982), 615-631; Crohmălniceanu, *Cronici și articole*, 28-74; Dumitru Micu, *Sensul etic al operei lui Sadoveanu*, București, 1955; Georgescu, *Încercări*, I, 11-19, II, 87-93; Micu, *Romanul*, 26-30, 80-88, 358-375; Savin Bratu, *Mihail Sadoveanu. O biografie a operei*, București, 1963; Ianoși, *Romanul*, 425-473; Georgescu, *Păreri*, 7-48; Constantin Ciopraga, *Mihail Sadoveanu*, București, 1966; Georgescu, *Polivalența*, 5-61; Baconsky, *Marginalii*, 7-21, 143-149; Piru, *Panorama*, 203-223; Ornea, *Sămănătorismul*, 71-73, *passim*; Oprea, 5 *prozatori*, 9-63; Crohmălniceanu,

Literatura, I (1972), 192–254; Eugen Luca, *Sadoveanu sau Elogiul rațiunii*, București, 1972; Vlad, *Convergențe*, 219–232; Vlad, *Povestirea*, 90–93, *passim*; Ciopraga, *Personalitatea*, 168–176; Dumitrescu-Bușulenga, *Valori*, 116–139; Ungheanu, *Pădurea*, 115–157; Mihail Sadoveanu interpretat de..., îngr. și pref. Fănuș Băileșteanu, București, 1973; Dan, *Proza*, 155–163; Nicolae Manolescu, *Sadoveanu sau Utopia cărții*, București, 1976; ed. 4, postfață Raluca Dună, București, 2005; Pompiliu Marcea, *Lumea operei lui Mihail Sadoveanu*, București, 1976; Zaharia Sângeorzan, *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale*, București, 1976; Simion, *Scriitori*, II, 5–27; Cioculescu, *Prozatori*, 339–357; Mincu, *Repere*, 139–194; Papu, *Clasicii*, 146–157; Ungureanu, *Proză*, 12–57; Fănuș Băileșteanu, *Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1977; Pompiliu Marcea, *Umanitatea sadoveniană de la A la Z*, București, 1977; Constantin Mitru, *Sadoveanu despre Sadoveanu*, București, 1977; *Studii despre opera lui Mihail Sadoveanu*, îngr. și pref. Ilie Dan, București, 1977; Anghelescu, *Creație*, 47–91; Alexandru Paleologu, *Treptele lumii sau Calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978; ed. 3, București, 2006; Mircea Tomuș, *Mihail Sadoveanu. Universul artistic și concepția fundamentală a operei*, Cluj-Napoca, 1978; G. I. Tohăneanu, *Arta evocării la Sadoveanu*, Timișoara, 1979; Manolescu, *Arca*, I, 197–223, III, 110–125; Constantin Ciopraga, *Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare*, București, 1981; ed. 2, București, 2006; Ion Vlad, «Cărțile» lui Mihail Sadoveanu, Cluj-Napoca, 1981; Piru, *Ist. lit.*, 201–215; Fănuș Băileșteanu, *Eseuri*, București, 1982, 96–143; Raicu, *Calea de acces*, 47–134; Mihai Cazacu, *Sinteza sadoveniană*, București, 1982; Dan Mănucă, *Pe urmele lui Mihail Sadoveanu*, București, 1982; Monica Spiridon, *Sadoveanu. Divanul înțeleptului cu lumea*, București, 1982; Florescu, *Profitabila*, 38–91; Marcea, *Concordanțe*, 142–184; Țeposu, *Viața*, 90–97; Vlad, *Lectura rom.*, 116–128; Ciopraga, *Propilee*, 128–174; Crohmălniceanu, *Cinci prozatori*, 5–58; Aurelia Rusu, *Lecțiuni și convergențe*, București, 1984, 104–199; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 12–57; Muthu, *Permanențe*, 29–36, 122–142, 160–162, 195–197, 201–202; I. Oprișan, *Opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1986; Băileșteanu, *Aorist*, 42–98; Popovici, *Eu, personajul*, 81–104; Holban, *Literatura*, I, 269–280; Florescu, *Itinerarii*, 103–263; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 197–200; Vlad, *Lect. prozei*, 26–47; Petru Ursache, *Sadovenizând, sadovenizând...*, Iași, 1994; Mănucă, *Analogii*, 147–178; Faifer, *Cordonul*, 123–149; Constantin M. Popa, *Ceremonialul sadovenian*, Craiova, 1997; Popovici, *Lumea*, 121–144; Spiridon, *Apărarea*, 15–28; *Dict. analitic*, I, 85–87, 207–209, 239–242, 305–308, 342–344, II, 86–89, 127–129, 376–378, III, 115–117, 128–132, 148–152, 160–163, 185–188, 403–405, IV, 262–267, 359–365, 432–438, 531–535; Tomuș, *Romanul*, I, 76–131; *Dict. esențial*, 735–741; Micu, *Ist. lit.*, 173–176, 248–252; Constantin Dram, *Mihail Sadoveanu. Modelul istorisirii de dragoste*, Iași, 2002; Negrici, *Comunism*, *Proza*, 86–89, *passim*; Istrate, *Portrete*, II,

53–81, 229–238, III, 188–194, V, 55–58, *passim*; Constantin Parascan, *Monografie sadoveniană toponimico-literară*, Reșița, 2004; Ștefănescu, *Istoria*, 67–72; Cornel Căpușan, *Sadoveanu sau Fascinația lumii*, Cluj-Napoca, 2007; Horia Nestorescu-Bălcești, *Mihail Sadoveanu mason*, București, 2007; Carmen Popa, *Coordonate ale magicului*, Sibiu, 2008; Manolescu, *Istoria*, 571–598; Popa, *Ist. lit.*, I, 633–638, *passim*; Florescu, *Aristarc*, II, 228–260; Nicolae Florescu, *Mihail Sadoveanu între realitate și mit*, București, 2011; Simuț, *Vămile*, 15–59. **Ou.S.C.**

SADOVEANU, Paul-Mihu (3.VII.1920, Iași – 22.IX.1944, Turda), prozator. Este fiul mezin al Ecaterinei (n. Bălu) și al lui Mihail Sadoveanu. Urmează în orașul natal cursul primar, apoi Școala Normală „Vasile Lupu”, iar la București Colegiul Național „Sf. Sava”, unde își ia bacalaureatul în 1939. Frecventează doi ani Facultatea de Drept (1940–1942), ulterior fiind mobilizat la Școala de Ofițeri de Rezervă din Câmpulung. Obține gradul de sublocotenent într-un regiment din Sibiu, se înrolează voluntar împotriva voinței tatălui său, pleacă pe front și moare răpus de gloanțe în luptele de pe Mureș. Va fi înmormântat cu onoruri militare în Cimitirul Eroilor din Alba Iulia. În 1944, postum, îi apare microromanul *Ca floarea câmpului...*

Sursa de inspirație a unicei scrieri a lui S. o constituie propria copilărie și adolescență, locul central ocupându-l figura prietenului și mentorului Alexandru Drăgănescu, un văr mai mare. Romanul polarizează sentimente puternice, transformându-se într-o evocare plină de delicatețe, generată de dispariția prematură, într-un accident de automobil, a neprețuitului tovarăș. În episoadele povestite de Petru, personajul-copil, sunt transferate trăiri ale autorului, care nu caută cu tot dinadinsul o cale narativ-literară, ci preferă dialogul ca modalitate de creionare a personajelor, cadrul natural fiind amintit fugitiv și numai pentru a fixa locul de desfășurare a evenimentelor. Dealul Copoului, malul lacului Brateș sau al Dunării nu îl incită să-și exerseze condeiul, preocuparea principală fiind reconstituirea, cu accente grave, premonitorii parcă, a portretului celui dispărut. Textul, plin „de un proaspăt neastâmpăr, de lumina unei generoase adolescenți...” (Camil Petrescu), relevă însă un talentat scriitor confesiv, care nu a avut timp să-și cizeleze, ba nici măcar să-și revadă scrierea, operațiune îndeplinită de sora sa, Profira Sadoveanu. *Ca floarea câmpului...* este cartea inocenței pierdute, în parte și a inițierii în suferință.

SCRIERI: *Ca floarea câmpului...*, București, 1944.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 57–59; Șerban Cioculescu, „*Ca floarea câmpului...*”, „Tribuna poporului”, 1945, 111; Camil Petrescu, „*Ca floarea câmpului...*”, RFR, 1945, 2; Sadoveanu, *Opere*, XVII, 607–608; Vasile Sadoveanu, *Bădia Mihai*, București, 1968, 6; Profira Sadoveanu, *Planeta părăsită*, București, 1970, 253; Leon Baconsky, *Paul-Mihu Sadoveanu*, ST, 1971, 12; Profira Sadoveanu, [Paul-Mihu Sadoveanu], RL, 1974, 19, 1984, 28; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 145.

N.Bc.

SADOVEANU, Profira (21.V.1906, Fălticeni – 3.X.2003, București), prozatoare, poetă, memorialistă, traducătoare. Este fiica Ecaterinei (n. Bălu) și a lui Mihail Sadoveanu. Urmează școala primară la Fălticeni și tot aici frecventează clasa I la Gimnaziul „Alec Donici”. Clasa a II-a a trecut-o în particular, iar clasele următoare la Liceul „Oltea Doamna” din Iași (1918–1923). Și-a continuat studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene (1923–1927). În perioada decembrie 1923 – mai 1924 face o călătorie de studii la Praga, împreună cu prietena și colega ei Valeria Mitru (viitoarea soție a lui Mihail Sadoveanu). Vrea să studieze arta dramatică la Paris, dar nu primește încuviințarea lui Mihail Sadoveanu. Se dedică publicisticii literar-artistice, gravitând în jurul revistei „Adevărul literar și artistic”, la care va debuta în 1932 cu reportajul *Trei zile de congres la Bratislava*. Mai colaborează la „Viața românească”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Însemnări ieșene”, iar mai târziu la „Iașul literar”, „Tânărul scriitor”, „Utunk”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul” ș.a.

Primul volum, *Mormolocul* (1933), nu e un roman propriu-zis, ci o carte de evocare a copilăriei, apropiată mult de atmosfera din *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu. Cu mijloace diferite, dintr-o altă perspectivă, **S.** întreprinde o introspecție în psihologia copilului, surprinzând bucuria și uimirea cu care acesta descoperă lumea înconjurătoare, florile, apa, lumina, farmecul naturii. Cartea constituie o fină radiografiere a vârstei inocente, a inițierii în cotidian (strada, jocurile, grădina publică, gramofonul) și a schimbărilor survenite în vederea intrării în viața obișnuită a adulților. Bine prinse sunt apetitul pentru fabulos, aspirația contopirii realului cu fantasticul. Întreaga narațiune reconstituie într-o manieră lirică înfripirea unei individualități sub protecția tatălui, întrevăzut aproape ca o divinitate. De o cu totul altă factură este romanul de aventuri

Naufragații de la Auckland (1937), a cărui acțiune se desfășoară în anii 1863–1864, având ca protagoniști câțiva navigatori porniți din portul australian Sydney. Alegerea subiectului și interesul pentru continentul de la antipod îi erau stimulate autoarei de preocuparea lui Mihail Sadoveanu din anii '30 pentru Australia, pe care scriitorul o evoca în *Țara Kangurului*, în marginea jurnalului lui Hubert de Castella. **S.** primise, după cum mărturisește, „misiunea de a adapta” în românește povestea naufragaților de la Auckland. Proza urma să se dezvolte într-o mai amplă „colecție” narativă alimentată de vechile scrieri străine despre Australia. „Cutremurele” de tot felul din preajma anului 1940 au întrerupt însă inițiativa. În paralel cu aceste incursiuni în zona epicului, **S.** se dedică unei intense activități jurnalistice, publicând în anii 1936–1937, sub pseudonimul Valer Donea, pe care îl folosisese și anterior, o suită de interviuri cu N. Iorga, Cella Delavrancea, Demostene Botez, Liviu Rebreanu, Henriette Yvonne Stahl, George Georgescu, Ion Minulescu, Lucia Sturdza Bulandra, Cezar Petrescu, Nicolae Tonitza, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, G. Ibrăileanu ș.a., reunite în volumul *Domniile lor domnii și doamnele...* (1937) și reluate în volumul *Stele și luceferi* (1969). Convorbirile excelează prin ingeniozitatea și subtilitatea întrebărilor, prin modul de a conduce discuția către răspunsuri interesante, cu multe date inedite, definitorii pentru destinul uman și artistic al personalităților interviewate. Remarcabilă este atmosfera de bună comunicare stabilită cu cei mai mulți parteneri de dialog și venerația manifestată față de marile figuri ale culturii. Relevante sunt îndeosebi sobrietatea, cumpănirea cu care **S.** definește opera ilustrului său părinte, evitând elogiile exagerate, mai ales pentru că era conștientă de valoarea acesteia. Revenind în sfera epicii, cu volumul *Ploi și ninsori* (1940) abordează proza de notație, de o molcomă vibrație lirică, unde conturează peisaje apuse, evocă atmosfera patriarhală a orașelor de odinioară sau scrie câteva adevărate incantații poetice de smerenie în fața naturii, sub vraja dangătului clopotelor, a foșnetului teilor, a „melancoliei” prunilor, a feeriei ninsorilor și a fanteziilor iernii. Proza poetică o conduce spre poezia propriu-zisă, unde se afirmă cu volumul *Umilinți* (1944), cuprinzând versuri fluide, de acută condensare, străbătute de un statornic fior metafizic. Târziu, în *Rechinul* (1987), **S.** revine la proza de

introspecție, utilizând un vechi procedeu romantic: atribuirea paternității manuscrisului cărții unei necunoscute, Mariana Val (nume sub care autoarea își ascunde identitatea), pentru a-și putea supune unei analize lucide trăirile erotice, dramele cunoașterii. Un farmec aparte îl au scrierile memorialistice. În *Planeta părăsită* (1970) domină amintirile copilăriei, încadrată în universul miraculos al vârstei. O secțiune distinctă în sumar o constituie publicistica axată pe întâmplări cotidiene, unele cu inflexiuni afective, altele cu tăiș ironico-satiric la adresa a ceea ce i se pare urât și reprobabil. În *Destăinuiri* (1989) autoarea portretizează personalitățile pe care le-a cunoscut îndeaproape: G. Topîrceanu, Jules Cazaban, Demostene Botez, George Enescu, Ion Marin Sadoveanu, Panait Istrati, George Lesnea, Mihai Ralea ș.a. Deosebit de interesant este ciclul *Popasuri sadoveniene*, ce reia sau adâncește scene din cărțile anterioare dedicate marelui povestitor: *O zi cu Sadoveanu* (1955) și *Viața lui Mihail Sadoveanu. Copilăria și adolescența* (1957), reluată sub titlul *Ostrovul Zimbrului* (1966). O comedie, *Visuri americane*, i se joacă în 1935 la Teatrul Național din Iași, pentru repertoriul căruia mai traduce *Chiriașul de la etaj* de Jerome K. Jerome. În ultima parte a vieții scriitoarea revine la o mai veche preocupare, semnând versuri, mai cu seamă sonete, și povestiri destinate copiilor. A tradus foarte mult (singură sau în colaborare), oprindu-se la A.N. Ostrovski, A. P. Cehov, Honoré de Balzac, Al. Dumas, Anatole France, Charles Dickens, John Steinbeck, William Saroyan ș.a.

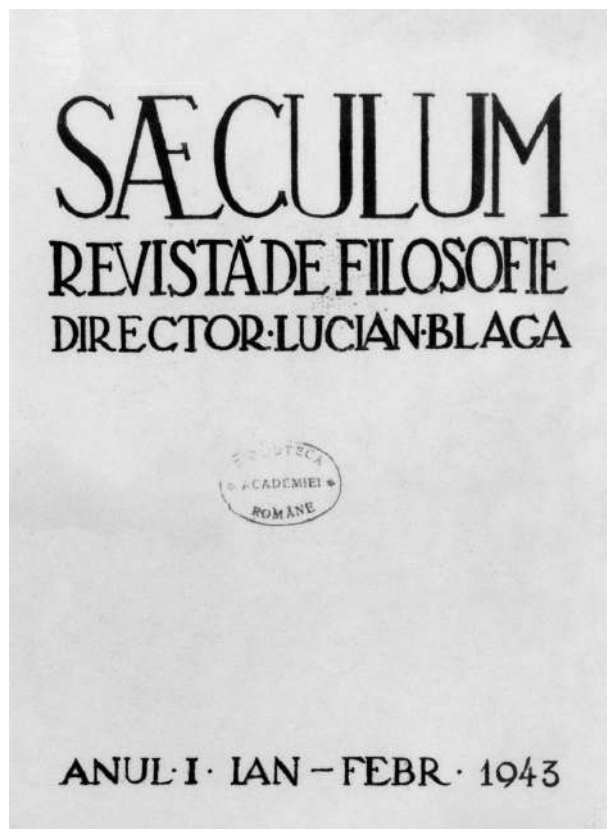
SCRIERI: *Mormolocul*, București, 1933; ed. pref. Const. Ciopraga, București, 1972; *Naufrația de la Auckland*, București, 1937; *Domniile lor domnii și doamnele...*, București, 1937; ed. (Stele și luceferi. Reportaje (1936–1937)), pref. G. Călinescu, București, 1969; *Ploi și ninsori*, București, 1940; ed. București, 1975; *Umilinți*, București, 1944; *Scrieri din Sihăstrie*, București, 1945; *Cozonacii*, București, [1950]; *Balaurul alb*, cu ilustrații de Demian, București, 1955; *O zi cu Sadoveanu*, București, 1955; *Viața lui Mihail Sadoveanu. Copilăria și adolescența*, București, 1957; ed. (Ostrovul Zimbrului), București, 1966; *Vânătoare domnească*, pref. Demostene Botez, București, 1963; *În umbra stejarului*, București, 1965; *Ochelarii bunicăi*, București, 1969; *Planeta părăsită*, București, 1970; *Somnul pietrei*, București, 1971; *Cântece lui Ștefan-Vodă*, București, 1974; *Flori de piatră*, București, 1980; *Ora violetă*, București, 1984; *Foc de artificii*, București, 1985; *Rechinul*, București, 1987; *Destăinuiri*, București, 1989; 33 sonete, București, 1993; *Sonete*, București, 2007. **Traduceri:** Alfred de Musset, *Mierloiul alb. Romanul tinereții lui...*,

București, 1930; Roland Dorgelès, *Plecarea*, București, 1931 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Peter Neagoe, *Vîfor*, București, 1936 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Conte de Lytton, *Antony, viconte de Knebworth*, pref. J. M. Barrie, București, 1939 (în colaborare cu Costache Popa); François Mauriac, *Pustiul dragostei*, București, 1942 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Charles Dickens, *Aventurile lui Oliver Twist*, I–II, București, 1944 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); A. N. Ostrovski, *Lupii și oile*, București, 1950 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu), *Teatru*, București, 1950 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu), *Pădurea*, București, 1954 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu), *Bun e adevărul, dar mai bun norocul*, București, 1957 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu), *Talente și admiratori*, București, 1957 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); Honoré de Balzac, *Verișoara Bette*, București, 1952; A. P. Cehov, *Povestiri*, București, 1957 (în colaborare cu Anda Boldur, Valeria Sadoveanu și Xenia Stroe); John Steinbeck, *Despre oameni și șoareci*, București, 1957 (în colaborare cu Sima Zamfir); Vasili Stefanik, *Frunze de arțar*, București, 1958 (în colaborare cu Val Cordun); M. A. Gherșt, N. I. Danilov, *Jucătorul*, București, 1960 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu); William Saroyan, *Unu, doi, trageți ușa după voi*, pref. trad., București, 1964 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu), *Mă cheamă Aram*, București, 1969 (în colaborare cu Teodora Sadoveanu); Anatole France, *Crinul roșu*, București, 1967; Al. Dumas, *Doctorul misterios. Fiica marchizului*, I–II, București, 1976; Eudora Welty, *Bătălii pierdute*, București, 1976.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, „*Mormolocul*”, *VRA*, 1934, 331; Octav Șuluțiu, „*Mormolocul*”, *RP*, 1934, 14; Mihail Șerban, „*Naufrația de la Auckland*”, *DMN*, 1937, 10 880; Călinescu, *Opere*, III, 694–696; Streinu, *Pagini*, II, 202–204; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 936; Nicolae Manolescu, *Amintiri despre scriitori*, CNT, 1969, 42; Cioculescu, *Itinerar*, I, 241–245; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 185–192; Al. Raicu, *Autografe*, București, 1983, 183–195; Ciopraga, *Propilee*, 350–360; Monica Spiridon, „*Foc de artificii*”, *RL*, 1985, 48; Șerban Cioculescu, „*Planeta părăsită*” sau *Geocentrismul familiei*, *RL*, 1987, 11; Aurel Martin, „*Destăinuiri*”, *JL*, 1990, 32; Faifer, *Faldurile*, 25–28; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 145–147; Valeriu Râpeanu, *Profira Sadoveanu și lumea unor valori apuse*, TMS, 2004, 1; Antonio Patraș, *Cu Profira Sadoveanu, în dulcele stil clasic*, CL, 2007, 12.

I.O.

SAECULUM, revistă apărută la Sibiu, o dată la două luni, din ianuarie 1943 până în aprilie 1944. Director: Lucian Blaga, secretar de redacție: Zevedei Barbu (până la numărul 6/1943). Într-o notă din primul număr, intitulată *Saeculum* și semnată de Lucian Blaga cu inițiale, se afirmă: „Directivele revistei vor putea să fie judecate de abia mai târziu și aceasta numai după conținutul însuși al studiilor și

articolelor ce apar în paginile ei”. Altă intervenție, „Unitatea” de la *Saeculum* (2/1943), sub semnătura Z. B. (Zevedei Barbu), replicând celor ce reproșau publicației că are colaboratori de orientări diferite, în parte chiar opuse, preciza că S. își propune doar „o unitate românească”, cu adăugirea că profilul său nu se va confunda cu nici una din pozițiile exprimate, luate în parte. Rubrici: „Comentarii”, „Recenzii”, „Note”. Lui Lucian Blaga îi aparțin îndeobște contribuțiile de reflecție filosofică, în care se regăsesc preocupările lui dominante: *Despre viitorul filosofiei românești*, *Getica* (privitor la „particularitățile stilistice” ale spiritualității dace), *Despre permanența preistoriei* (continuitatea prin vreme a unor reminiscențe arhaice), *Fenomenul istoric* (considerații de filosofie a istoriei), *Kant și metafizica*, *Organism și societate* (cu trasarea deosebiriilor). Tot el face publice amintiri despre Mahatma Gandhi sau realizează o privire de sinteză asupra istoriografiei, din Antichitate până în epoca modernă. La rândul său, Constantin Noica, sub titlul *Nou înțeles pentru gândirea filosofică*, dezbate problema raportului dintre om și lume, după cum altcândva,

plecând de la *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, exprimă opinia că „există momente filosofice [...] care să îndreptățească o istorie a gândirii românești pornind din sec. XVI”. Victor Iancu se ocupă de *Analiza fenomenologică a formei*, I. Negoîtescu îl ia în considerare pe moralistul Descartes, iar Radu Stanca face aprecieri cu privire la posibilitatea ca preocuparea pentru aspectele stilistice să se constituie ca o disciplină filosofică de sine stătătoare. În perimetrul filosofiei mai dau contribuții Zevedei Barbu și N. Mărgineanu. Conținutul revistei depășește însă această arie, făcându-și loc și subiectele de sociologie sau etnografie (prin George Em. Marica, Gheorghe Pavelescu), precum și de estetică (Victor Iancu abordează funcționalitatea formei). De asemenea, Ovidiu Drimba schițează trăsăturile spiritualității engleze, alte intervenții se referă la caracterul istoric al fenomenelor de cultură și al percepției lor ori la perenitatea umanismului. Nu puține sunt studiile din sfera teoriei, istoriei și criticii literare. Tudor Vianu e preocupat de „eul poetic”, iar Edgar Papu sesizează, cu trimiteri la lirica lui Tudor Arghezi și la cea a lui Lucian Blaga, o direcție nouă în poezia română, cultivând „elementul religios, în esența sa cristalină, liberat de insinuările factorului moral”. Lucian Blaga își exprimă tranșant o convingere: „critica literară, cel puțin aceea care a izbutit să joace un rol de seamă în viața spirituală a unui popor, nu și-a interzis niciodată fântânile filosofiei”, „nu se poate lipsi de filosofie”. Pe de altă parte, Ștefan Aug. Doinaș atrage atenția că în evaluarea creației literare nu are ce căuta criteriul sincerității, după cum I. Negoîtescu blamează „pășunismul”. La moartea lui E. Lovinescu, S. îl omagiază prin intermediul lui Victor Iancu. Există în această publicație de aleasă intelectualitate și numeroase texte consacrate literaturilor și scriitorilor străini. Astfel, Basil Munteanu e prezent cu studiul de sociologie literară *Forme de sociabilitate în literatura franceză*, Dragoș Protopopescu face, cu referiri la Chaucer, Shakespeare, Milton, Shelley, Keats, Byron, Wordsworth ș.a., un excurs intitulat *Viziunea lumii la poezii englezi*, Edgar Papu se arată interesat de „temele existenței” la Georg Büchner, iar Victor Iancu de „depășirea estetismului” la Stefan George. Mai sunt discutați Claudel, Rimbaud, Rilke, Gide, Valéry, Verlaine. Se publică și câteva tălmăcirii din lirica universală, datorate lui Blaga: *Lauda femeilor* de Stefan

George și *Cântecul soartei*, Menon plânge după Diotima, *Amiaza vieții* de Hölderlin, cu prilejul centenarului morții acestui din urmă poet, considerat, într-un cuvânt introductiv al traducătorului, „cel mai înalt și mai pur liric al Germaniei de totdeauna”. E.O.

SAECULUM, revistă apărută la Sibiu, ca publicație trimestrială, în 1995 și 1996, editată de Universitatea „Lucian Blaga” (prin Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică) în colaborare cu Editura Thausib. Colegiul de redacție e alcătuit din Ion Dur (redactor-șef), D.-I. Cenușer, Ilie Guțan (redactor-șef adjunct), Eugène van Itterbeek, Margareta Kamla. În articolul-program *Nădejdea unei biruințe*, scris cam prețios și semnat Saeculum, se arată, raportat la periodicul omonim condus de Lucian Blaga, că „nu despre vreo (im)posibilă continuare e vorba”, deoarece „astăzi existăm, desigur, în alveolele unui alt eon – altul e acum «spiritul timpului»”. Se mărturisește însă, în același timp, că Blaga va fi patronul spiritual și se acceptă ca element de relație cu vechiul S., „o substanțială armătură teoretic-filosofică”. Se mai precizează: „Ceea ce vrem nu e «un simplu magazin de mărfuri» [...] ci un discurs sincretic, în albia căruia să coexiste, să se încapsuleze sau să se întrețească arta, filosofia, știința, morala, religia, în întrupările lor particulare și în metabolismul lor cel mai specific”. Rubricile interesează literatura și istoria culturii: „Fețele veacului”, „Istorie și memorie”, „Cronica literară”, „Religie și spirit”, „Convergențe/Divergențe”, „Salonul literar” (proză, versuri), „Palimpsest”, „Recenzii – Note – Însemnări”. Printre studiile și articolele pe teme filosofice se află unele despre personalități aparținând și literaturii: Eugeniu Speranția, Camil Petrescu (despre care scrie Ion Dur), Constantin Noica. Ultimului i se publică, postum, o conferință din 1943, *Cunoaștere și asceză*. Există și contribuții de istorie, critică și teorie literară privitoare la limbajul poetic al lui M. Eminescu, la relația între poezie și ființă (Horia Bădescu) sau, în plan universal, la poemul *Beowulf* și la *Hamlet* de Shakespeare; de asemenea, o evocare scriitorului Wolf von Aichelburg. Primul număr mai cuprinde, în traducere, o convorbire cu importanți critici literari de peste Ocean, intitulată *Gramatica discursului critic american*. În sfera istoriei culturii sunt furnizate informații asupra începuturilor Tipografiei Arhidiecezane de la Sibiu. Compartimentul de beletristică e reprezentat prin versuri de Mircea Ivănescu

și Rodica Braga, un fragment din romanul *Lupul și Catedrala* de I. D. Sîrbu, pagini memorialistice de Titu Popescu. Se alătură câteva tălmăciri din creația poetei americane Judith Viorst (în românește de D. Ciocoi-Pop), dar și versiuni în engleză din M. Eminescu. În deschiderea unui alt număr Ion Dur semnează articolul *Rezistența la cultură sau Intellectualizarea kitschului*, în care stabilește o diferență între „rezistența prin cultură” manifestată înainte de 1989 și „rezistența la cultură” instaurată în prezent. Prin ștergerea sau mai degrabă prin „ambiguizarea” graniței dintre cultură și divertisment, societatea se complăce într-un „trăirism” sui-generis, atâta timp cât cultura imaginii strică imaginea culturii. Revista își propune de aceea să slujească Limba, Adevărul și Valoarea. Centrat pe centenarul lui Lucian Blaga, numărul îi are ca semnatori pe Alexandru Boboc (care scrie despre paradigma stilistică a poetului), Gheorghe Pavelescu (care lansează o ipoteză de natură biografică privitoare la geneza „spațiului miotic”), Ioan Mariș (cu articolul *Extazul în teatrul lui Blaga*) ș.a. La rubrica „Fețele veacului” Eugène van Itterbeek întreprinde o analiză amănunțită a modului în care a fost tradusă poezia lui Blaga *Sufletul satului* în limbi europene de circulație, oferind și el două variante, în franceză și în neerlandeză. În cadrul unei rubrici noi, „Generația '30”, Ion Dur înseamnă câteva texte inedite, *Tragicul cotidian*, *Adolescența*, *Scrisoare provincială*, scrise de Emil Cioran la șaptesprezece–optsprezece ani și oferite revistei de fratele acestuia, Aurel Cioran; în ultimul număr sunt tipărite încă trei texte: *Despre creștinism*, *Despre protestantism*, *Teismul ca soluție a problemei cosmologice*. Tot Ion Dur este autorul unui articol despre colaborarea lui C. Noica la revista interbelică „Credința” cu articole ce conțineau opinii politice (*Noica și vămile impurificării*). Antonie Plămădeală publică o poezie inedită a lui Sandu Tudor (*Notă de război*) și amintiri referitoare la gruparea Rugul Aprins de la mănăstirea Antim, iar Ion Dur se ocupă de monografia lui Ilie Guțan despre Cercul Literar de la Sibiu. O chestiune frecvent dezbătută în acești ani e abordată în articolul *Avatarurile postmodernului* de Alina Sas. Se mai tipăresc traduceri de Hans Magnus Enzensberger, Wolfgang Borchert și Wolf von Aichelburg. Din numărul editat în 1996 sunt de semnalat discursul de recepție la Academia Română ținut de Ștefan Aug. Doinaș (referitor la Cercul Literar de la Sibiu), un studiu al lui Ilie Guțan despre D.

Ciurezu, două articole de istoria religiei semnate de Lucian Grozea și Vasile Avram, precum și o pledoarie a lui Eugène van Itterbeek privind transgresarea frontierelor culturale. După cum arată editorialele revistei (scrise de Ion Dur), **S.** a urmărit să se impună ca o publicație de ținută academică, distanțându-se în egală măsură de cultura „de mase”, de vulgaritatea gazetărească și de exaltările provinciale. **M.Ș.**

SAECULUM, revistă care apare la Focșani din iulie 2002, trimestrial (2002–2003, din 2010) și lunar (2004–2009). Este inițiată de publicistul Al. Deșliu și de profesorul de limba română Valeriu Anghel, sub egida Consiliului Județean Vrancea, a Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național și a Primăriei Municipiului Focșani. Din comitetul redacțional fac parte Al. Deșliu (redactor-șef până în 2007), Mircea Dinutz (redactor-șef din 2008), Ioan Adam, Constantin Coroiu, Maria Nițu, Horia Dumitrescu, Florentin Popescu, Lucia Dărămuș, Magda Ursache, Andrei Milca, Virgil Panait ș.a. **S.** își propune să continue tradiția periodicelor vrâncene „Revista noastră”, „Milcovia”, „Ethnos”, „Revista V”, să susțină elanul creator local și inserția lui în cel național, să fie deschisă oricărei inițiative culturale. Sumarul cuprinde poezie, proză, istorie și critică literară, articole de cultură, documente inedite, traduceri. Publicația apare în condiții grafice deosebite, ilustrată cu reproduceri după picturile unor artiști clasici și contemporani. Între rubricile mai importante se numără „Eseu”, „Poesis”, „Proză”, „Lector”, „Aniversări–comemorări”, „Contemporanii noștri”, „Meridiane”, „Restituiri”, „Memoria arhivelor”, „Atitudini” și „Info-cultural”. Cu-prinzătoare și variată, cu o ținută constantă, **S.** își atrage încă din primele numere colaboratori de prestigiu, precum Virgil Cândea, Eugen Simion, D.R. Popescu, Mihai Cimpoi sau Constantin Ciopraga, unii prezenți cu regularitate în paginile sale cu studii și eseuri pe teme științifice sau de actualitate imediată. Între domeniile abordate, precum filosofia, istoria, critica de artă, sociologia, arheologia etc., beletristica și exegeza literară ocupă un loc privilegiat, reunind semnatari din toate generațiile și din întreaga țară, într-un spirit lipsit de provincialism. Sunt publicate versuri, uneori cu o scurtă prezentare a autorilor, de Gheorghe Istrate, Liviu Ioan Stoiciu, Virgil Panait, Adrian Botez, Anghel Dumbrăveanu, Ion Panait, Passionaria Stoicescu, Radu Cârnelci, Ion Roșioru, Ion Gheorghe Pricop, iar sporadic poezii

de Emil Botta, Nichita Stănescu, Aurel Rău, Ion Horea, Cezar Ivănescu ș.a. În numărul 4/2003 apar câteva poeme inedite de Nicolae Labiș din ciclul *Flăcări negre*, restituite de Dumitru Huțanu. La fel de consistente sunt și scrierile în proză, povestiri, nuvele, fragmente de roman, aparținând lui Fănuș Neagu (*Cadențe*, *Sfânta duminică de marți*, *Ninge*), Petru Dumitriu (*File de jurnal*, inedit, *Plimbarea*, *Parfumul iubirii*), Nicolae Breban (*Vinovați fără vină*), lui Mircea Nedelciu, Al. Săndulescu, Nicolae Iliescu, Leo Butnaru, Maria Nițu, Aura Christi, Vasile Andru, Eugen Uricaru, Lucia Dărămuș, Constantin Cubleşan, George Cușnarencu ș.a. Începând cu numărul 5/2003 sunt publicate în foileton fragmente inedite din jurnalul lui Eugen Barbu, iar în 2002, în cadrul rubricii „Pagini regăsite”, o nuvelă și o „filă de jurnal” a lui Duiliu Zamfirescu, sub îngrijirea lui Ioan Adam. Pagini de literatură confesivă oferă, tot în foileton, Irina Mavrodin și Liviu Ioan Stoiciu. Colaborator constant, D. R. Popescu încredințează revistei două scurte piese dramatice, *Pielea de tigru* și *Valeria și Aurelia*, alături de alți reprezentanți ai genului, precum Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Bâgiu, Florentin Popescu sau Cristian Vechiu. Cea mai generoasă rubrică întrunește, sub genericul „Eseu”, comentarii literare, prezentări de cărți, dezbateri pe probleme de actualitate culturală, evocări ale unor personalități din varii domenii, fie sub formă de însemnări, fie în calitate de studii propriu-zise. Sunt de menționat aici numeroasele eseuri semnate de D.R. Popescu despre Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, George Bălăiță, Anghel Dumbrăveanu, de Eugen Simion despre Eminescu, Ion Slavici, Tudor Arghezi, Eugen Ionescu, Marin Sorescu sau despre retorica interpretării, de Constantin Ciopraga, Mihai Cimpoi, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Rotaru, Emil Manu, Irina Mavrodin și mulți alții. Printre principalii colaboratori ai rubricilor „Eseu”, „Lector”, „Recitiri”, „Istorie literară” și „Restituiri” se numără Magda Ursache, Constantin Frosin, Florin Paraschiv, Andrei Milca, Ioan Holban, Constantin Coroiu, Ana Dobre, Ion Roșioru, Dumitra Baron, Lucia Dărămuș, Valeria Manta Tăicuțu, Dumitru Matală, Titi Damian, Ionel Popa, Ioan Dumitru Deniciu. Alte studii de istorie și critică literară aparțin Irinei Petraș, lui Theodor Codreanu, Iordan Datcu, Nicolae Bârna, Nicolae Mecu, Constantin Cubleşan, Mircea Popa, Mircea Handoca ș.a. Atenția publicației se îndreaptă deopotrivă către actualitatea

fenomenului literar, surprins în diversitatea sa prin cronici, recenzii, prezentări de autori români și străini, și către tradiția noastră clasică, interbelică și modernă, prin evocări, studii istoriografice sau hermeneutice, prin valorificarea de documente și scrieri inedite. Astfel, în cadrul rubricii intitulată „Inedit” apar texte ale lui Titu Maiorescu, G.T. Kirileanu și Ion Creangă, scrieri ale Iuliei Hasdeu, ale lui Ion Caraion, Leonid Dimov, Gheorghe Pituș sau Petru Dumitriu, restituite și comentate de Gheorghe Istrate, Crina Bocșa Decuseară, Emil Manu și Ecaterina Țărălungă. La secțiunile „Arhive literare”, „Document” și „Memoria arhivelor” sunt redade fragmente din schimbul epistolar dintre Vintilă Horia și Ion Caraion, amintirile lui Alice Voinescu însoțite de o scrisoare a lui André Gide, pagini de corespondență politică și literară de Nicolae Iorga, Victor Eftimiu, Ion Vineanu, Nichifor Crainic și Ion Petrovici, oferite de Gheorghe Buzatu. Nu lipsesc nici numerele omagiale consacrate lui Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Slavici, V. Voiculescu, Camil Petrescu, Duiliu Zamfirescu, Marin Preda, Eugen Simion, Fănuș Neagu ș.a. Numeroasele traduceri din **S.** includ sonete de William Shakespeare în versiunea lui Radu Cârneli, poeme de Victor Hugo tălmăcite de Aurel Rău, versuri de Paul Éluard și Pierre de Ronsard traduse de Paula Romanescu, proză de Franz Kafka, Dino Buzzati, Bertold Brecht, Mihail Bulgakov, transpusă în limba română de Elena Roșioru, Ion Dumitru Denciu, Laura Iulia Pogan și Stelian Ceampuru, precum și eseuri de Roger Caillois, Maurice Blanchot, Paul Valéry sau Paul Ricoeur, oferite de Florin Paraschiv, Irina Mavrodin, Ion Roșioru și Mădălina Roșioru. Un spațiu generos îl ocupă interviurile, dialogurile și convorbirile, realizate de Al. Deșliu, Lucia Dărămuș sau de Rodica Lăzărescu cu scriitori și oameni de cultură, precum Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Eugen Simion, Ana Blandiana, Irina Petraș, Aura Christi ș.a. Treptat revista își conturează profilul prin pozițiile teoretice exprimate în articolele de atitudine, în editorialele lui Mircea Dinutz sau în cadrul rubricilor „Atitudini” și „Polemos”, susținute de Magda Ursache, Mircea Radu Iacoban și Dan Brudașcu, dar și prin extinderea ariei de interes înspre domenii culturale variate. Sunt relevante în acest sens studiile istorice, filosofice, lingvistice sau cele de istoria artei și civilizației semnate de Gheorghe Buzatu, Ionel Necula, Dan Berindei, Răzvan Theodorescu, Marius Sala, G.G.

Costandache, Florinel Agafiței, Al. Zub, Ana Bazac ș.a. **S.** mai cuprinde o masă rotundă, *Teatrul azi*, organizată de Basarab Nicolescu (5/2007), ancheta *Scriitorii între ei* (5–6 și 7–8/2011), cronici plastice, dramatice, cinematografice și muzicale, autori fiind Ion Murgeanu, Elena Stoiciu, Nicolae Havriliuc, Elena Abrudan, Viorel Cosma, Olțița Cântec, Gheorghe Mocanu, aforisme în foileton de Ionel Bandrabur, „Revista revistelor” de Radu Costea, un „breviar editorial” de Dinu Mirea, consemnări de evenimente culturale locale și naționale.

A.L.S., M.W.

SAHIA, Alexandru

(pseudonim al lui Alexandru Stănescu; 9.X.1906, Mănăstirea, j. Călărași – 13.VIII.1937, Mănăstirea, j. Călărași), prozator, gazetar.

Este fiul Voicăi și al lui Alexandru Stănescu, țărani înstăriți („culaci”, cum îi numește chiar **S.**). În 1915 începe școala primară în satul natal, în 1917 rămâne orfan de mamă, iar din 1920 urmează cursurile Liceului Militar „D.A. Sturdza” din Craiova. Neputându-se acomoda până la capăt cu rigorile educației cazone, se transferă la Liceul „Sf. Sava” din București (1927), apoi, în 1928, este student al Facultății de Drept. Nemulțumit și de mediul elitist-burghez bucureștean, se retrage la mănăstirea Cernica (1929–1930), unde citește preponderent literatură marxistă. Debutează cu articolul *Sculptorul Boambă* în numărul din februarie 1926 al revistei „Șoimii” din Târgu Mureș, semnând Al. Mănăstireanu. Numele Sahia (de origine arabă, adoptat probabil în urma unei călătorii în Egipt și la Ierusalim) e utilizat începând cu 1929, când colaborează la „Vremea” și la „Bilete de papagal”. Din 1931 devine gazetar profesionist, scriind mai ales pentru publicații de stânga: „Azi”, „Cuvântul liber”, „Dimineata” (rubrica „Fapt divers” și pagina „Tribuna muncitorească”), „Era nouă”, „Facla”, „Rampa” (la rubrica „Mișcarea literară”, susținută împreună cu Eugen Jebeleanu), „Ultima oră”, „Viața literară”, „Viitorul social” ș.a. În 1932, cu sprijinul Partidului Comunist, înființează „Veac nou” („ziar politic, muncitoresc și social”) și „Bluze

albastre” („revistă de literatură proletară”), ambele suprimate de cenzură după doar câteva apariții. În 1934 face o călătorie de trei luni în URSS, care îi inspiră seria de reportaje ce compun singurul său volum antum: *URSS azi* (1935, reeditat anul următor).

Deși a publicat doar puțin peste treizeci de schițe sau nuvele, câteva zeci de articole jurnalistice și o carte de reportaje, S. prilejuiește dezvoltarea unei mitologii cvasiromantice. Încă din timpul vieții, afișându-și simpatiile comuniste și participând la acțiuni ilegale, prozatorul este recunoscut drept unul dintre cei mai activi susținători ai exploataților regimului capitalist: muncitorii industriali și agricoli. S. duce campanii critice împotriva rasismului, antisemitismului, hitlerismului, ba chiar semnează *URSS azi*, singurul volum românesc interbelic cu totul elogios la adresa bolșevismului. Și moartea la nici 29 ani, din cauza unei tuberculoze netratate, contribuie la consolidarea mitului, mai ales că pagniricele și evocările de la finalul anilor '30, scrise, între alții, de Ștefan Roll, de Gherasim Luca sau de Miron Radu Paraschivescu, proiectează caracterul „revoluționar” al scrierilor sale. Considerată precursoră a realismului socialist, literatura „proletară” a lui S. este de-a dreptul canonizată după cel de-al Doilea Război Mondial. Autorul este numit, post-mortem (1948), membru al Academiei RPR, schițele și nuvele sale intră în manualele școlare, unul dintre poemele-simbol ale sovietizării/colectivizării României, aparținându-i lui Eugen Jebeleanu, se intitulează *În satul lui Sahia* (1952), străzi, cenecluri și premii literare, inclusiv studioul cinematografic de stat îi poartă numele, i se consacră statui și o casă memorială, precum și numeroase reeditări ori studii critice (printre care și mai multe monografii). Prozatorul devine exemplar pentru ideologii comuniști nu doar fiindcă ar reflecta verosimil viața muncitorilor, ci mai ales pentru că însce-nează și stimulează apariția conștiinței lor de clasă. Tezismul, accesibilitatea, precum și elaborarea unor epiloguri în care „obidiților” li se revelează speranța rămân principalele argumente ale vastei revalorificări critice și ideologice în perioada imediat post-belică. În cea mai cunoscută nuvelă a lui S., *Uzina vie* (1932), sărăcia lucie ori condițiile inumane de muncă nu-i abrutizează pe proletari, dimpotrivă, le potențează solidaritatea și elanul justițiar. Cu cât mediul este mai ostil (dogoarea soarelui „pătrunde

usturător ca un gaz de război”, uzina „urlă înnebunită”), cu atât angajații empatizează mai mult și cu tovarășii de muncă, și cu produsele materiale ale efortului lor: unul dintre personaje plânge de dragul unui vehicul proaspăt asamblat, iar un altul patetizează că „locomotivele sunt copiii noștri, copiii de fier”. Nu întâmplător, atunci când un coleg își pierde un picior după ce cade în plumb topit, iar patronatul refuză să-i sponsorizeze o proteză de lemn, conștiința că „spinări proletare se încovoie în timp ce burțile câtorva se umflă” îi transformă într-o forță protestatară pe care nici armata nu o poate înăbuși definitiv. Aceeași manieră schematică, prin care sloganurile substituie introspecția, iar intriga se rezumă la pretextele ori contextele lămuririi ideologice, caracterizează atât *Șomaj fără rasă* (1936), unde cei umiliți fraternizează în pofida diferențelor etnice, cât și *Revoltă în port* (1932), nuvelă ce prezintă revolta unor hamali nevoiți să intre în grevă ca să-și poată înmormânta un camarad: „Lupta cea mare va veni. De douăzeci de ani mă mușc singur, îndârjindu-mă, dar nu mai trebuie să întârziem”. Pentru asigurarea impactului emoțional al personajelor și al situațiilor existențiale, S. apelează adeseori la notația naturalistă ori la intensificarea simbolică a unor fapte cotidiene. Totuși, prozele sale nu se deschid către vibrații „expresioniste” (cum afirmă Ov. S. Crohmălniceanu), ci adoptă mai degrabă strategii retorice și stilistice tipice literaturii de senzație. Această particularitate e vădită inclusiv în, aparent, cea mai puțin tezistă nuvelă a lui S., *Ploaia din iunie* (1935), care urmărește drama unei familii de țărani prea sărace pentru a se putea bucura de nașterea a încă doi copii. O mamă care nici nu are măcar răgazul să-și îngrijească pruncii, care se întoarce la muncă în intervalul dintre venirea pe lume a gemenilor, servește acestui tip de literatură mult mai bine decât o eventuală transfigurare expresionistă a durității existenței țărănești. Tot astfel, prozele dedicate lumii monahale, proiectate ca parte din ciclul *Huliganii lui Dumnezeu*, precum și cele cu tematică militară din anii 1933–1934 (*Moartea tânărului cu termen redus*, *Execuția de primăvară*, *Întoarcerea tatei din război*, *În câmpia de sânge a Mărășeștilor*) etalează experiențe traumatizante, burlești sau grotești, preponderent pentru a exemplifica teze convenabile ideologiei comuniste: corupția, cinismul și cruzimea slujitorilor bisericii, războiul – produs tipic capitalist – devastator exclusiv pentru viețile

celor mulți și umili (muncitori, țărani, intelectuali din provincie), patriotismul ca simulacru și manipulare etc. În ciuda acestei stări de fapt și dincolo de caracterul său propagandistic, proza autorului *Uzinei vii* se dovedește relevantă pentru mediile muncitorești ilustrate înainte de apariția realismului socialist și pentru demantelarea neconcesivă a miturilor sociale ale României interbelice.

SCRIERI: *URSS azi*, Craiova, 1935; ed. 2, București, 1936; *Nușele*, București, 1948; *Revoltă în port*, București, 1948; *Șomaj fără rasă*, București, 1948; *Uzina vie. Ploaia din iunie*, pref. I. Vitner, București, 1948; *Nușele și articole*, București, 1951; *Pagini alese*, București, 1952; *Nușele*, București, 1953; *Scrieri alese*, pref. George Macovescu, postfață Pompiliu Marcea, București, 1960; *Uzina vie*, îngr. Virgiliu Ene, pref. Pompiliu Marcea, București, 1961; *Execuția din primăvară*, pref. Gh. Achiței, București, 1962; *Scrieri*, București, 1964; *Întoarcerea tatei din război*, îngr. și pref. Ileana Manole, București, 1974; *Scrieri*, îngr. și pref. Valentina Marin Curticeanu, București, 1978; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Valentina Marin Curticeanu, Craiova, 1988.

Repere bibliografice: *Alexandru Sahia*, „Ultima oră”, 1929, 26; Silviu Cernea, *Literații proletari*, „Calendarul”, 1932, 92; Romulus Demetrescu, *Ne întoarcem la nușelă?*, PLI, 1935, 4–5; Erasm [Petru Manoliu], „*URSS azi*”, „Credința”, 1935, 567; Octav Șuluțiu, [Al. Sahia], F, 1937, 8; Argezi, *Scrieri*, XXVII, 326–327; Gherasim Luca, Al. Sahia, „Lumea românească”, 1937, 74; Constantin Noica, *Un gând pentru Alexandru Sahia*, VRA, 1937, 501; Ștefan Roll, [Alexandru Sahia], ALA, 1937, 872, „Lumea românească”, 1938, 469; Cicerone Theodorescu, *Alexandru Sahia*, „Credința”, 1937, 1131; Miron Radu Paraschivescu, *Pomenirea lui Alexandru Sahia*, „Tinerimea nouă”, 1939, 15; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 843, *Ist. lit.* (1982), 928; Sașa Pană, *Alexandru Sahia – un antemergător*, ORT, 1945, 18; Dan Petrașincu, *Alexandru Sahia*, „Dreptatea nouă”, 1945, 48; Eugen Jebeleanu, [Alexandru Sahia], CNT, 1947, 31; George Macovescu, *Viața și opera lui Alexandru Sahia*, București, 1950; Eugen Jebeleanu, *Din veacul XX*, București, 1956, 146–148, 245–246, 302–305; George Macovescu, *Oameni și fapte*, București, 1957, 103–107; Pompiliu Marcea, *Alexandru Sahia*, București, 1961; I. Peltz, *Cum i-am cunoscut*, București, 1964, 157–163; Radu Popescu, *Alexandru Sahia*, GL, 1967, 34; Roxana Sorescu, *Sahia azi*, RITL, 1971, 2; Nicolae Florescu, *Alexandru Sahia. Revelația corespondenței*, MS, 1971, 3; Rotaru, *O ist.*, II, 375–378; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 305–307; Al. Sahia interpretat de..., îngr. și pref. Emil Vasilescu, București, 1976; Valentina Marin Curticeanu, *Permanență și modernitate*, București, 1977, 57–91; Emil Vasilescu, Al. Sahia. *Dimensiuni și repere*, București, 1979; Pop, *Mărturia*, 217–222; Mircea Popa, Al. Sahia – un scriitor religios, ALA, 2002, 627; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 149–153; Stelian Tănase, *Stafia lui Sahia*, „Idei în dialog”, 2004, 3; Emil Vasilescu, *Contraforturi*, I, Târgoviște,

2004, 164–174; Radu Ciobotea, *Reportajul românesc interbelic. Senzaționalism, aventură și extremism politic*, București, 2006, 143–148; Victor Petrescu, *Alexandru Sahia*, „Literă”, 2007, 4; Sever Voinescu, *URSS mereu*, DM, 2010, 325.

Cs.B.

SAIOC, Florian (27.I.1931, Seaca, j. Teleorman), poet. Este fiul Catrinei (n. Dorcescu) și al lui Ion Saioc, țărani; prenumele la naștere: Florea. După cursuri la Liceul Comercial din Turnu Măgurele (1945–1948), devine student în prima promoție a Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Va fi repartizat ca redactor în secția de poezie a revistei „Viața românească”, de unde, în 1952, în urma unui conflict cu Nicolae Moraru, își dă demisia. În 1953 a fost trimis în batalioanele de muncă forțată de la Mangalia, Medgidia, Constanța, fiind eliberat în decembrie 1956. Redactor la Editura Cartea Rusă și la revista „Albina”, în 1958 se angajează ca muncitor necalificat la uzina bucureșteană Semănătoarea, unde în 1960 ajunge secretar de redacție al ziarului acesteia, apoi redactor-șef până în 1975, ulterior, până în 1991, funcționând ca tehnician. Debutează cu versuri la „Flacăra” în 1950, an în care câștigă un premiu la concursul de poezie organizat de Editura Tineretului, dar prima carte, *Baladă pe rug*, îi apare abia în 1971. A mai fost prezent în „Săteanca”, „Femeia”, „Scânteia tineretului”, „Iașul literar”, „Columna” („Caietele Columna”), „Acolada”, „Poezia” ș.a.

Directivile Școlii de Literatură din Șoseaua Kiseleff, unde a fost coleg cu Nicolae Labiș, Al. Andrițoiu, Aurel Rău, Victor Felea ș.a., și-au pus amprenta și asupra versurilor de început ale lui S., când acesta închină, între altele, un imn lui Gh. Gheorghiu-Dej. Curând însă are loc o „dezbrobodire”, o dezertare din rândul soldaților partidului. E o perioadă în care scrie mult, dar nu publică nimic, se manifestă doar în câteva cercuri literare, uimind cu poemele fățiș anticomuniste, incluse mai târziu în volume precum *Coșmarurile din carcera comună* (1992). Versurile în care poetul caută marile adevăruri ale existenței ajung să ocupe tot mai mult loc în preocupările lui. Producția aceasta va fi adunată mai întâi în *Revelații sacre* (I–II, 2001–2003), cu texte de meditație religioasă, pe care S. le denumește „poeseuri”. Adorația și smerenia stau alături de îndoială, de întrebări și dubii. Sunt valorizate acum, ca și în alte numeroase volume publicate în anii 2000, diverse filoane: protestul împotriva unor monstruoziități ale istoriei, transpus în balade și „rugăciuni”, în „poeme

manifest” etc., precum în *Psalmul cenușii (Holocaustul perpetuu)* (2003), *Cu diktatul și ucazul ne-au înlăcrimat obrazul* (2004), *Cartea de identitate: douăsprezece poeme manifest pentru reîntregire* (2010), sau poezia trubadurescă, de celebrare a visului și a eternului feminin, ca în *Dragoste la vârsta întâi, dragoste la vârsta a treia* (2001), *Nocturnele – alfabetul iubirii (ea luna și eu)* (2007), care cuprind totuși multe versificări facile, ori, în fine, disponibilitatea umoristică, epigramatică din *Imaginara paranghelie* (2002); de altfel, S. figurează între fondatorii revistei „Pann Duru”, subintitulată „foaie de tot râsu” (2001).

SCRIERI: *Baladă pe rug*, București, 1971; *Motive istorice*, București, 1973; *Cercul perfect*, București, 1979; *Ștefăniță-Luminiță*, București, 1981; *Arborele de sânge*, București 1986; *Cartea cu ferestrele deschise*, București, 1988; *Coșmarurile din carcera comună*, București, 1992; *Dragoste la vârsta întâi*, București, 1994; *Revelații sacre*, vol. I, București, 2001, vol. II, pref. Pan M. Vizirescu, Bacău, 2003; *Dragoste la vârsta întâi, dragoste la vârsta a treia*, ed. 2, postfață Gheorghe Grigurcu, București, 2001; *Imaginara paranghelie*, Târgu Jiu, 2002; *Psalmul cenușii (Holocaustul perpetuu)*, Târgu Jiu, 2003; *Anotimpurile cuvântului*, Cluj-Napoca, 2004; *Cu diktatul și ucazul ne-au înlăcrimat obrazul*, Cluj-Napoca, 2004; *Fericirea înfinitei mirări*, Cluj-Napoca, 2004; *Nocturnele – alfabetul iubirii (ea luna și eu)*, Târgu Jiu, 2007; *Slugă la zădărnice*, Târgu Jiu, 2008; *La ruleta vieții* (Florin Sicoie în dialog cu Nicolae Marin), Ploiești, 2010; *O sută unu poeme*, cu *Itinerar biografic* de Vasile Căpățână, Târgu Jiu, 2010; *Cartea de identitate: douăsprezece poeme manifest pentru reîntregire*, Târgu Jiu, 2010; *Casa fără pereți*, Târgu Jiu, 2011; *Versete fără corsete*, Târgu Jiu, 2011; *Iluminările*, Târgu Jiu, 2012; *Incantații ludice*, Târgu Jiu, 2012; *Panorame – căruța cu proști*, Târgu Jiu, 2012.

Repere bibliografice: Ion Al. Stănescu, *Dicționar al oamenilor de cultură, artă și știință din județul Teleorman*, Pitești, 1993, 135; Gheorghe Grigurcu, [Florin Saioc], „Caietele Columna”, 2000, 4, R, 2003, 11–12; Aureliu Goci, *Trubadur și pandur*, „Economistul. Ecart”, 2003, 257; Cristea, *Teleorman*, 426; Ion Popescu-Brădiceni, *Legea transcripției*, „Oglinnda literară”, 2009, 89. **I.D.**

SAIZU, Ioan (11.I.1931, Iași – 18. VIII. 2005, Iași), poet, eseist. Este fiul Elenei (n. Nora) și al lui Ioan Saizu, zidar. În Iași face cursuri primare la Școala „Spiru Haret” și liceale la Școala Medie Tehnică de Comerț (1942–1951), fiind apoi licențiat al Facultății de Filologie–Istorie, secția istorie (1957). Din 1958 lucrează în calitate de cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași, iar după

1989 la Centrul de Istorie și Civilizație Europeană. Publică numeroase studii de specialitate în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” și în publicațiile Societății de Științe Istorice din București. Ca scriitor, colaborează la „Luceafărul”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Ateneu” ș.a., debutând editorial cu volumul de versuri *77 dedicații pentru statornica demnitate*, apărut în 1977, semnat, ca și celelalte cărți de poezie, I. Saizu-Nora.

O exemplară linearitate se observă în primul rând la S., care cumulează, într-o manieră netrucată, deseori vetustă („Eu sunt o umbră din alt veac”), sub același semn al neliniștilor, candorii și dorurilor, versuri ce marchează vârstele poetului. Tristeți moldave, străbătute de un vag sentiment religios sunt exprimate în formă clasică, iar stihurile („o luptă cu vechi arme și fără de trofeu”) se înșiruie cuminți, mărturii „sub al tristeții arc”, fără miză estetică, doar ca semne ale trecerii prin lume. În altă zonă, ca rod al unor cercetări asidue a spațiilor de interferență între istorie și cultură, studiile lui S. despre M. Eminescu, îndeosebi lucrarea *Eminescu – cât veșnicia* (1997), conturează profilul poetului din perspectiva „atributelor cugetării sale în domenii extrem de variate”. Sunt evidențiate elementele care definesc gândirea eminesciană aplicată la teme istorice, economice și, în primul rând, geopolitice (într-un timp când disciplina ca atare nu apăruse), făcându-se apel la publicistică, la comentariile lui Eminescu privind politica internă și externă a României. Afirmatiile cercetătorului se sprijină în primul rând pe texte, dar și pe opiniile exprimate de Titu Maiorescu, N. Iorga, E. Lovinescu și G. Călinescu. Aceași deschidere multidisciplinară are și studiul *Intellectualii români implicați în dezvoltarea civilizației economice* (2003).

SCRIERI: *77 dedicații pentru statornica demnitate*, pref. Emil Manu, Piatra Neamț, 1977; *Cultură și economie (Puncte de vedere din perioada interbelică)* (în colaborare cu Mihai Todosia), Iași, 1986; *Ca o pasăre plâpândă*, Iași, 1991; *Modernizarea României contemporane (perioada interbelică)*. *Pas și împas*, București, 1991; *Eu știu că îngerii nu plâng*, Iași, 1993; *Fântâni cerești*, Iași, 1994; *Singur la altarul vieții*, Iași, 1995; *Singur pe-un bizar aisberg*, Iași, 1995; *Armonii din orgi divine*, Iași, 1996; *În fața veșniciei*, postfață Gabriela Drăgoi, Iași, 1997; *Eminescu – cât veșnicia*, Iași, 1997; *Nu toți au Paradisul*, Iași, 1999; *Poezie, templu sacru*, Iași, 1999; *Reflecții și însemnări la trecerea prin timp*, Iași, 1999; ed. Iași, 2003; *Patima sublimă*, Iași, 2001; *Reflecții minore pe teme majore*, I–[V], Iași, 2002–2005;

Intellectualii români implicați în dezvoltarea civilizației economice, București, 2003; *Istorie și cultură prin cronici și articole (Caleidoscop istorico-cultural)*, Iași, 2004; *Însemnări, reflecții, poezii*, îngr. Nicu Simion, pref. Natalia Simion, Iași, 2005. **Antologii:** *Eminescu: sens, timp și devenire istorică*, I–II, Iași, 1988–1989 (în colaborare).

Repere bibliografice: Vasile Pușcaș, „Cultură și economie”, TR, 1986, 47; Al. Zub, „Cultură și economie”, VTRA, 1987, 1; Gheorghe Platon, „Cultură și economie”, AUI, istorie, t. XXXIII, 1987; Mihai Ungheanu, „Eminescu: sens, timp și devenire istorică”, LCE, 1989, 23; Ioan Holban, *Panoramic editorial*, CRC, 1992, 17; Horia Gârbea, „Eu știu că îngerii nu plâng”, LCE, 1993, 28; Daniel Dimitriu, „Eminescu – cât veșnicia”, ALA, 1997, 351; Nicolae Panaite, *Trudă și cântec*, CL, 2001, 5; *Interferențe: istorie și literatură. Istoricul poet dr. Ioan Saizu*, îngr. C. Gh. Marinescu, Iași, 2001; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 369–370. **E.M.**

SAKA, Serafim (16. III.1935, Vancicăuți–Hotin – 20.V.2011, Chișinău), prozator, dramaturg, publicist.

Este fiul Mariei (n. Bordeianu) și al lui Teodot Saca. Rămas orfan de ambii părinți – tatăl cade în august 1944 în război, iar mama moare de tifos în 1945 –, S. va fi crescut de un unchi (deportat în 1949 în Siberia), apoi de bunica paternă. Face școala primară și pe cea medie în satul natal (1942–1952) și lucrează, după absolvirea în 1953 a unor „cursuri de vară” la Institutul Școlilor din Cernăuți, ca „învățător de matematică” la școala din Forosna. În 1954 intră la Facultatea de Istorie și Filologie a Institutului Pedagogic din Chișinău, pe care o va termina în 1959. În ultimii doi ani de studenție publică articole și proză în cotidianul „Tinerimea Moldovei”, unde ulterior devine redactor. Un timp este șomer, dar, reprimat în redacție, e trimis „la pământurile de țelină” din Kazahstan, ca reporter al aceluiasi ziar, care acum apărea în limba rusă. În 1962 vizitează pentru prima dată România, unde revine în 1978. Între 1965 și 1967 urmează, la Moscova, Școala Superioară de Cinematografie, secția de scenariști; se împrietenește cu dramaturgul Aleksandr Vampilov, despre care scrie și din ale cărui piese va traduce. Lucrează la Studioul

Moldova-Film, fiind și un prolific autor de scenarii și realizator de filme documentare; demisionează în 1968 (formula fiind „Dacă voi nu mă vreți, eu cu atât mai mult!”), iar din 1970 se angajează ca redactor la revista „Nistru”. După debutul cu o culegere de nuvele, *Era târziu* (1968), în 1972 îi apare romanul *Vămile*, care stârnește atacuri vehemente, iar în 1976 volumul de confesiuni și interviuri *Aici și acum*. Urmează zece ani de interdicție literară, în care sursa de existență o constituie traducerile. Reîntors în presă în 1986, semnează articole dinamitarde, care generează polemici, controverse. În 1986 participă, în calitate de invitat, la Congresul Uniunii Scriitorilor din URSS, unde s-a încercat, fără succes, reformarea instituției. Ales secretar, în 1987, al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească, după un an demisionează, fiind în dezacord cu direcția oficială. În toamna lui 1990 întreprinde o călătorie prin opt țări – Turcia, Grecia, Italia, Franța, Egipt, Malta, Cipru, Israel –, adunându-și notele, impresiile, reflecțiile în *Orbi-rea*, serial ce va fi tipărit în „Literatura și arta”, în 1992. Stabilit o vreme la Iași, ca director cultural al Concernului Valeologia (1991–1993), inițiază diverse proiecte culturale (o editură, un teatru și câteva formațiuni muzicale) și susține mai mulți tineri din Basarabia să studieze în România. Este ales președinte al secției din Republica Moldova a PEN-Clubului (1994–1998) și numit, pentru câteva luni, director artistic (1995), apoi consilier (1999–2006) la Uniunea Scriitorilor. După debutul în „Tinerimea Moldovei”, semnează numeroase articole, note critice, intervenții polemice, proză etc. în „Cultura”, „Nistru”, „Literatura și arta”, „Sud-Est”, „Jurnal de Chișinău” ș.a. „Microromanul” *Întoarcerea noastră de-o clipă* (1966), criticat vehement de autorități, este tipărit doar în „Nistru”. Dintre piesele lui S., *Această copilărie îndepărtată* (1976) și *Omul a doua zi* au fost puse în scenă de teatre din Chișinău. Între distincțiile ce i s-au acordat se numără Premiul de Stat pentru cartea de publicistică *Pentru tine bat...* (1987), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1988, 1995), titlul Maestru al Artei (1992), Ordinul Gloria Muncii (1996), Premiul de Excelență al Fundației Soros (1999), Premiul de Excelență al Centrului de Jurnalism (2009), Ordinul Republicii (2010).

Nuvelistica de început a lui S., cuprinsă în volumul *Era târziu*, e influențată de formulele narative camusiene și kafkiene și prezintă personaje

neconvenționale, tipologii netradiționale și o atmosferă dezolantă, pesimistă, în contrast cu optimismul promovat propagandistic de oficialități. Năruirea morală a individului și încercările de recuperare sub presiunea unui timp tensionat istoric și psihologic condiționează întoarcerile retrospective și radiografierea comportamentistă a reacțiilor și trăirilor. „Târziul” se instaurează în realitate și în suflete, producând fisuri și mutații, personajele înscriindu-se în galeria celor învinși. Pentru scriitor întrebarea este în mod esențial legată de existență: întrebând și întrebându-se, autorul și personajele se transpun în miezul realului, străluminându-l din interior. Vămile prin care ele trec, tentate fiind să se împlinescă în virtutea unor porniri umane firești, reprezintă întrebări obsesive, uneori chiar chinuitoare. În felul de a fi al lui Delaoancea, protagonistul romanului *Vămile*, se recunoaște o trăsătură proprie prozei moderne: tendința de a înfățișa un om în formare. Delaoancea este confruntat cu „vămile” vieții de toate zilele, cu multele și măruntele probleme ale cotidianului. Știe că nu mai poate rămâne „un copil minune”, dar ardoarea donquijotescă a pornirilor sale nu dispăre. Nevoia de rezistență, de luptă îi reînnoiește puterile secătuite și el pornește spre alte vămi. În schimb, în romanul *Linia de plutire* (1987) există numai învinși, oameni înecându-se în inerție, în stereotipie („uniformizare”, după cum spune prozatorul), în neîmplinire. Puterea inerției este irezistibilă, e hăul care înghite omul, factorul care îl depersonalizează și îl transformă într-un naufragiat. *Linia de plutire* prezintă radiografia provincialismului ca mentalitate și fenomen social: închistare, încultură, dublată de agresivitate, interes meschin față de treburile altuia. Provincialismul se devoră pe sine însuși, fiind formă fără fond, loc fără spațiu, prezent fără trecut. O anumită deficiență de materie epică, determinată și de caracterul caleidoscopic, fragmentar al narațiunii, ca și de tentația comentariului, a eseisticii, se face simțită în mai multe scrieri ale lui S., spirit nonconformist și incomod, prezență intelectuală deosebită în contextul cultural basarabean. Publicist cu vocație, S. a intervievat sau a dialogat cu diferite personalități – *Aici și acum*, *Pentru tine bat...*, *Aici: atunci și acum* (2010) – și a scris un volum documentar-memorialistic ce recuperează drama românilor din stânga Prutului, *Basarabia în GULAG* (1995). De asemenea, a tradus în presă din A. N. Ostrovski, Maxim Gorki, Vasili Șukșin,

Aleksandr Vampilov, Cinghiz Aitmatov, Viktor Rozov ș.a., unele pagini figurând și în volume colective.

SCRIERI: *Era târziu*, Chișinău, 1968; *Vămile*, Chișinău, 1972; ed. îngr. Dumitru M. Ion, București, 1990; *Aici și acum*, Chișinău, 1976; *Linia de plutire*, postfață Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; ed. postfață Mircea V. Ciobanu, București, 1993; *Pentru tine bat...*, pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 1987; *Peregrinările și suferințele spătarului Neculai din Milești* (în colaborare cu Valeriu Matei), Chișinău, 1988; *Basarabia în GULAG*, Chișinău, 1995; *Aici: atunci și acum*, pref. Leo Butnaru, Chișinău, 2010.

Repere bibliografice: Vlad Zbârciog, [Serafim Saka], „Tinerimea Moldovei”, 1969, 17 ianuarie, LA, 2002, 30; Mihai Cimpoi, *Serafim Saka*, în *Profiluri*, 510–514; Ion Ciocanu, [Serafim Saka], „Cultura”, 1976, 27 noiembrie, „Tinerimea Moldovei”, 1986, 17 februarie, CF, 1998, aprilie–mai, VBA, 2005, 3–4; Mihai Cimpoi, [Serafim Saka], LA, 1985, 21 martie, RL, 1991, 26; Valentina Tăzlăuanu, „...m-am aruncat la un moment dat să cuprind cât mai multă viață în brațe și în peniță” (interviu cu Serafim Saka), LA, 1987, 20; Constantin Cubleşan, „Vămile”, ALA, 1991, 91; Dan Mănucă, [Serafim Saka], LCF, 1991, 32, LA, 2000, 12, LRC, 2007, 10–12; Nicolae Popa, *Între Potop și Apocalipsă*, „Sfatul Țării”, 1992, 220–224; Ioan Adam, *Dincolo de oceanul Prut*, „Vocea României”, 1994, 122; Laurențiu Ulici, *Un prozator basarabean*, RMB, 1994, 1 323; Vladimir Beșleagă, *Linia Serafim*, CF, 1995, 5–6; Nicolae Negru, *Înțelegerea suferinței*, „Basarabia”, 1996, 5–6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 195–196; Mănucă, *Perspective*, 130–138; Cristina Cârstea, „Nu eu mi-am ales genul, ci el m-a ales pe mine” (interviu cu Serafim Saka), CRC, 1999, 8; *Mică encicl.*, 529–540; Suceveanu, *Emisferele*, 108–109; *Serafim Saka. Biobibliografie*, Chișinău, 2005; Ciocanu, *Vase comunicante*, 383–384; Eugen Lungu, *Omul-atitudine*, „Semn”, 2010, 1; Apetri, *Atitudini*, 113–118; *Dicț. Chișinău*, 468–471. **M.C.**

SALA, Vasile (1.I.1862, Drăgănești, j. Bihor – 6.VIII.1942, Vașcău), folclorist. Face gimnaziul la Beiuș, studii „preparandale” la Arad, un curs „complementar” la București (1906) și va fi învățător în câteva localități bihorene; este pensionat în 1928. Colaborează la „Almanahul învățătorilor români”, „Banatul literar”, „Biserica și școala”, „Bunul econom”, „Calendarul diecezan”, „Calicul”, „Cele trei Crișuri”, „Familia”, „Foaia literară”, „Foaia poporului”, „Gazeta de Vest”, „Gazeta poporului”, „Izvorușul”, „Luceafărul literar”, „Poporul român”, „Revista critică literară”, „Rânduri”, „Sibiul umoristic”, „Șezătoarea”, „Timișana”, „Tribuna poporului” ș.a.

Ca elev la Beiuș, S. citea „Familia”, unde era interesat cu deosebire de horele și doinele publicate de S. Fl. Marian. Astfel că debutează în folcloristică răspunzând, în 1882, la unul din chestionarele lui

B. P. Hasdeu, *Obiceiele juridice ale poporului român*; peste un deceniu va da curs și la acela al lui N. Densușianu, *Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticități ale țărilor locuite de români*, iar în 1895 răspunde la *Apelul literar* al lui S. Fl. Marian, trimițându-i creații populare despre Avram Iancu. Culege și tipărește doine și hore, descântece, colinde, balade, legende, strigături, povești. Deși prelucrarea este vizibilă, poveștile sunt cele mai interesante, autorul figurând drept primul culegător care manifestă un interes mai larg pentru proza populară bihoreană. Scoate la Editura Noastră din București, în colecția „Biblioteca Vașcăului”, peste cincizeci de broșuri pe care le împarte singur țăranilor, în zilele de târg la Vașcău, credincios devisei antonpannești pe care, ca și I. G. Sbiera, o așază ca motto la fiecare colecție a sa: „De la popor adunate, la popor date”. Lipsa de pregătire filologică, carențele privind autenticitatea unor texte, faptul că introduce în culegeri și creații personale, absența unor precizări privind informațiilor și localitățile micșorează meritele lui S., a cărui intenție era realizarea unei monografii a folclorului bihorean. Altminteri e prețuit de Iuliu A. Zanne, Ovid Densusianu, S. Fl. Marian, Mihail Sadoveanu, Bela Bartók, Jan Urban Jarník, Gustav Weigand, căroră le trimite variante și informații, ca și de Muzeul Limbii Române din Cluj, care îl premiază pentru culegerile lui.

Culegeri: *Datinele poporului românesc la nuntă, în plășile Beiușului și Vășcăului*, Beiuș, 1937; *Dorea, istețul Drăgăneștilor*, București, 1937; *Avram Iancu și ungurii (1848)*, București, f.a.; *Balade și legende*, București, 1937; *Craiul pruncilor*, București, f.a.; *O sută de frați și o sută de surori*, București, 1938; *Cei doi grofi*, București, 1938; *Strigături bătrânești*, București, 1938; *Doine din Bihor*, București, f.a.; *Hore bihorene*, București, 1938; *Chiuituri bihorene*, București, 1938; *Poezii populare din Bihor*, București, 1938; *Flori din Bihor*, București, 1939; *Comoara cu povești frumoase*, București, 1939; *Soacra tirană*, București, f.a.; *Frumusețea chiuiturilor de pe plaiurile bihorene*, București, 1939; *Bihorul în cântecele sale populare*, București, 1939; *Hai la joc*, București, 1939; *Mândrețea jocului bihorean*, București, 1939; *Folclorul bătrânesc*, București, 1939; *Du-te bade și te culcă*, București, 1939; *Aș muri...*, București, 1939; *Mormântul*, București, 1939; *Doruri*, București, 1939; *De-ale poporului*, București, 1939; *Pățania lui Mândru Solomon cu ciuma*, Oradea, 1939; *Descântece bihorene*, București, f.a.; *Descântece*, București, 1940; *Descântece de prin Bihor*, București, f.a.; *Descântecul de la mine, leacul de la Dumnezeu*, București, f.a.; *Descântece bătrânești*, București, f.a.; *Descântec de speriat*, București, f.a.; *Zâmbete populare*, București, f.a.; *De-ale mele*, București, f.a.;

Descântec de descăntit, București, f.a.; *Descântec de Marin*, București, f.a.; *Descântec de matrice cu ceas rău*, București, f.a.; *Descântec de deochiat (potcă)*, București, f.a.; *Descântec de mărit*, București, f.a.; *Descântec de legat*, București, f.a.; *Un suspin*, București, f.a.; *La pruncii mici*, București, f.a.; *Bocete*, București, f.a.; *Cântarea de nuntă*, București, 1940; *Văietări, bocete după morți*, București, 1940; *Bocete bihorene*, București, f.a.

Repere bibliografice: Ion Mușlea, *Vasile Sala*, T, 1942, 12; Ion Bradu, *Contribuții la cunoașterea folclorului și folcloriștilor bihoreni*, Oradea, 1970, 251–253; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970, 336–340; Marius Sala, *Vasile Sala*, F, 1975, 10; Artur Gorovei, *Literatură populară*, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1976, 214–216; *Simeon Florea Marian și corespondenții săi*, îngr. Eugen Dimitriu și Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, București, 1991, 321–324; Mircea Popa, *Vasile Sala și începuturile interesului său pentru folclor*, „Unu”, 2000, 4–5; Datcu, *Dicț. etnol.*, 784–785. **I.D.**

SALCIA, Constantin (pseudonim al lui Constantin Grasu; 28.VIII.1910, Salcia, j. Teleorman – 21.XI.1994, București), poet, memorialist. Este fiul Stancăi și al lui Radu Grasu, țărani. A urmat patru clase la Liceul „Sf. Haralambie” din Turnu Măgurele, apoi s-a alăturat familiei la cultivarea pământului, dându-și examenele în particular. La douăzeci și unu de ani vine în București. Se înscrie la Facultatea de Drept, dar renunță după doi ani, lucrând ca funcționar la Academia de Educație Fizică, șef de serviciu în Ministerul Învățământului și bibliotecar-șef la Institutul Medico-Farmaceutic. În 1941, concentrat la o unitate de artilerie, lucrează la Marele Stat Major al Armatei, în redacția ziarului „Soldatul”. În decembrie 1944 e trimis în țară, fiind grav bolnav. În perioada postbelică, arestat în mai 1949 și din nou arestat în februarie 1951 sub acuzația „propagandă anticomunistă”, va fi condamnat la patru ani de temniță grea, pedeapsă executată la Jilava și la Canal. Suferințele atroce din această perioadă vor fi rememorate într-o carte editată postum, *A doua viață. Destăinuirile unui deținut politic* (2005). **S.** începe să publice la optsprezece ani versuri în „Lumina poporului” și „Drum” (Roșiori de Vede), „Speranța” (Alexandria), „Drum nou” (Turnu Măgurele). Din 1933, primind girul lui Mihail Sevastos, scrie timp de șase ani la „Adevărul literar și artistic”, unde îi apar multe din versurile care vor alcătui primele două volume, *Năvodar de stele* (1935) și *Logodna apelor* (1939), apoi la „Cuvântul liber”, „Vremea”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Gândirea”,

„Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Munca literară”, „Meridian” (Craiova), „Pământul”, „Litere”, „Teleormanul” ș.a. A scos, singur sau în colaborare, publicațiile „Trâmbița Teleormanului” (Salcia, 1929), „Gazeta literară a Teleormanului” (Cârligați, 1929) și „Colecția tinerilor scriitori” (Turnu Măgurele, 1933). Semnează și Const. G. Grasu-Salcia, Cezar Plopeanu, Vlad Cerbu. Din 1942 face parte din Societatea Scriitorilor Români.

Cartea de început, *Năvodar de stele*, este ilustrativă pentru principala obsesie a liricii lui S.: satul ancestral. E o poezie a teluricului, solidarizând asprimea și duritatea lutului și stâncii cu aspirația către inefabilul ascensional. Tradiționalist în atitudine, tematică și limbaj, poetul refuză totuși bucolicul sau spiritualizarea în manieră gândiristă. Natura, satul, oamenii, cu ritualurile, dar mai ales cu suferințele lor de chinuși ai pământului – toate au o frumusețe frustă și aspră, colțuroasă: brazdele „fierb în gura sapei”, boii au „sângerat în jug”, solul e „mușcat” de unelte, pastelistul are „aripile înecate-n sânge”, lumina lunii cade-n „țândări”, satul doarme „somn de metal”, în noaptea cu „păr de smoală” tăcerea dă un „chiot de spaimă”, spărgând „luna ca un ou”, iar „din pompe zorile țâșnesc cascada”. S. se vrea rapsodul acestei câmpii aride și potrivnice, versurile lui înscriindu-se în paradigma perspectivei antipoetizante a lui Zaharia Stancu și a lui Marin Preda, de altfel conjudețeni: „Eu port în ochi toți bulgării de lut, / Ce i-am arat atâția ani de-a rândul”. Unele poeme au ceva din „priveștiile” lui B. Fundoianu sau din tablourile lui Adrian Maniu, fără să închege totuși viziunea expresionistă de acolo, altele anticipează întrucâtva amărăciunea „îngerului vagabond” Dimitrie Stelaru („Cu florile de lut ale tristeții mele, / Pe care țarm de zgură voi adormi în veac? / Când sunt atât de singur și-atâta de sărac... / Cine să-mi ardă gândul în amforă de stele?...”), în fine, sub „deznădejdi” circulă apa freatică din care se alimentează și retorica vindictei plebeie a lui Nicolae Crevedia. Locul geometric al poeziei lui S. este intervalul dintre notație și viziune și dintre pastel (formă de lirism obiectiv) și proiecția (auto) biografică. *Logodna apelor* continuă acest mod liric, adăugând tematicii coordonată erotică. Aceasta pendulează între tonul de romanță, remarcat de critică, și cel de lirism aspru, reflex al stărilor de spirit ale celui ce se simte marginalizat, proletar, și pentru care singurul bun inalienabil este libertatea

himericului „năvodar de stele”: „Eram sărac, dar câmpul îl așterneam în drum, / Și putregai de stele împrăstiam pe ape...”. *Drumuri spre legendă* (1947) pune un accent în plus pe rememorarea copilăriei dure, nu lipsită totuși de un farmec special, reînviat nostalgic: „Mă văd copil prin praful ce poleiește zarea / Și lângă-mbrățișarea atâtor bolovani, / Alătura cu tata încovoind spinarea, / Cum au făcut pe vremuri toți moșii mei țărani”. Cu trecerea timpului perspectiva evocatoare consolidează conștiința poetului ca exponent al unei lumi arhaice și nobile în austeritatea ei primitivă. Volumul selectiv *Liniștea furtunii* (1968) este ilustrativ pentru obsesiile lui S., dar și pentru dificultatea lui de a inova. Filtrată „prin sitele muzicale ale simbolismului” (Dragoș Vrânceanu), poezia de dragoste a lui S. – *Ora târzie* (1972), *Poeme intime* (1980) – se definește prin discreția confesiunii, ce va fi turnată acum în forme lapidare și armonioase, precum sonetul și elegia. Dintr-un impuls etic se nasc paginile din *A doua viață. Destăinuirile unui deținut politic*. E mărturia celui care vrea să dea seamă de o față mai puțin știută a unor evenimente „ce-au venit peste noi – spune S. – ca un tăvălug și au distrus sufletul atâtor vieți omenești”. Declarat „criminal de război”, el rememorează detenția la Jilava și în coloniile de muncă de la Canal, marcată de numeroase episoade dramatice, nu are cum uita metodele punitive diabolice, bătăile crunte legate mai ales de încercarea de „reeducare” a celor închiși. Sunt evocate însă și câteva momente complet opuse, portrete și dialoguri ce scot în relief un fond profund omenesc, păstrat chiar în condițiile vieții carcerale. Și perioada de după închisoare, asupra căreia S. insistă, e caracterizată printr-o serie de privațiuni, de presiuni din partea Securității etc. Cartea nu face uz de artificii literare, ci mizează numai pe autenticitatea depoziției din cuprinsul ei.

SCRIERI: *Năvodar de stele*, Roșiori de Vede, 1935; *Logodna apelor*, Roșiori de Vede, 1939; *Cântece de luptă*, București, 1941; *Drumuri spre legendă*, București, 1947; *Liniștea furtunii*, pref. Dragoș Vrânceanu, București, 1968; *Ora târzie*, București, 1972; *Poeme intime*, București, 1980; *Izvoare subterane*, București, 1984; *Marea eclipsă*, București, 1993; *A doua viață. Destăinuirile unui deținut politic*, pref. Dumitru Radu-Udar, București, 2005.

Repere bibliografice: Nichifor Crainic, *Voința de originalitate*, G, 1936, 1; Streinu, *Pagini*, V, 146–147, 149; C. Fântâneru, „*Logodna apelor*”, UVR, 1939, 17; George Ivașcu, „*Logodna apelor*”, JL, 1939, 22; Dragoș Vrânceanu,

„Logodna apelor”, CML, 1940, 41; Dumitru Micu, „Liniștea furtunii”, GL, 1968, 36; Horia Bădescu, „Liniștea furtunii”, TR, 1968, 36; Al. Raicu, [Constantin Salcia], RL, 1973, 5, 1989, 36; Nicolae Prelipeanu, „Ora târzie”, TR, 1973, 38; Dicț. scriit. rom., IV, 153–154; Cristea, *Teleorman*, 427–428.

N.M.

SALEM, H. [Hary] (14.IX.1927, București – 13.III.1991, București), prozator, dramaturg. Este fiul Rașelei (n. Kohn) și al lui Heinrich Salem, corist. Urmează la București școala primară și gimnaziul. În perioada 1938–1939 cântă în corul de copii al Operei Române, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în diverse spectacole ale Teatrului Barașeum. După război va absolvi Școala de Literatură „M. Eminescu” (1955) și Facultatea de Filologie a Universității bucureștene (1960). Lucrează pentru diverse publicații militare, între 1960 și 1978 fiind și secretar literar al Teatrului „Ion Vasilescu” din București. Va colabora mult la emisiunile de radio și televiziune. De-a lungul timpului i se vor monta numeroase piese de teatru, printre care *Comedia întrebărilor*, scrisă împreună cu Ștefan Haralamb (1969, Teatrul de Comedie din București), *Logodnicul din pom*, în colaborare cu Lucia Verona (1978, Teatrul din Turda), sau *Dragoste la prima vedere* (1984, Teatrul „Constantin Tănase” din București). În 1970 i se acordă Premiul „Vasile Alecsandri” pentru piese într-un act. Debutează la „Scânteia tinerețului” în 1947, continuând să colaboreze la „Urzica”, „Almanahul literar” scos de Asociația Scriitorilor din București, „Luceafărul”, „Cronica” ș.a. Semnează și Horia Salem. A fost căsătorit cu scriitoarea Lucia Verona.

Prima carte a lui S., romanul *La poarta nr. 3*, apare în 1961 și ilustrează mai toate poncifele realismului socialist. Autorul trasează evoluția protagonistului, Anghel Dușe, electrician la Uzinele Sinești, comunist în devenire în anii imediat următori celei de-a doua conflagrații mondiale: experiența închisorii, implicarea în viața sindicatelor, politica vremii ș.a.m.d. Personajele, mai toate schematice, întruchi-pează, totuși, o lume în schimbare, tulbure. Dacă teza nu ar fi atât de simplist urmărită, s-ar reține observația atentă, structurată prin acumulări, a unor medii. În următoarele scrieri S. cultivă cu preponderență umorul, în diverse registre. Umorul sec, ca în *Pastile contra prostiei* (1968), cel al mediilor și al caracterelor (lumea teatrului, a filmului și a televiziunii), ca în *Vărul șarpelui cu clopoței* (1978),

umorul cu conotații religioase și politice, ca în na-rațiunile din *Audiență în cer* (1983) sau din *Cercul virtuos* (1986), umorul negru, autoironia, satira, grotescul dau naștere unei proze cu implicații uneori profunde. Schițele din *Pastile contra prostiei* înregistrează situații comice, aceleași idee fiind reluată în romanul *Întrerupătorul* (1991), unde un director de întreprindere recurge la pastilele doctorului Pap Esculap pentru a-i „vindeca” pe angajații săi de prostie. Lipsa capacității de înțelegere, opacitatea ar fi ținta umorului lui S., defect atacat în mai toate variantele sale. Se conturează o lume caleidoscopică, ies la iveală tare de care suferă o întreagă societate, câteva săgeți fiind dirijate și spre sistemul politic al timpului. Omul, libertatea sa de a gândi și de a acționa, definirea lui ca ființă umană demnă, și nu ca element al unui angrenaj, sunt, de fapt, ideile de fundal pe care autorul le susține, cu toate că epicul rămâne deseori factice. Dacă *Vărul șarpelui cu clopoței* se va înscrie în același tipar, schițele și povestirile din *Audiență în cer* nuanțează gama umorului. În timp ce romanul *Dragoste la a doua vedere* (1981) se menține în registrul umoristic, *Cercul virtuos* și *Întrerupătorul* vor da măsura posibilităților prozatorului. În *Cercul virtuos* (interzis imediat după apariție, romanul va reapărea sub o formă modificată tot în 1986, iar necenzurat va fi publicat postum, în 2011), Gavrilă C. Gavrilă, redactor al unei emisiuni de umor a televiziunii, ajunge în cer „fără bon” și începe să vagabondeze studiind Iadul, Raiul, întâlnindu-se cu personaje de pe alte planete și din alte galaxii, descoperind, de fapt, un spațiu identic celui din care provine. Defectele sunt aceleași, birocrăția, minciunile, monotonia, plafonarea, lipsa de demnitate nefiind străine nici personajelor de aici. Este vorba de o scriere parodică, unde e transpusă o „lume în oglindă”, ducând gândul la *Cartea Raiului* a lui Ițic Manger. Critica din *Întrerupătorul* merge și mai departe: de la o lume a adevărurilor, a schematizării și birocratizării se ajunge la „un grad atât de înalt de perfecțiune” a sistemului, încât nu se mai poate face deosebirea între oamenii adevărați și roboți. S. deformează și recompune imaginile, îmbină stilurile, e digresiv și concis, satirizează ori cedează jocului, gratuității umoristice. Sunt aptitudini scriitoricești de regăsit și în volumul postum *Misterul persistă* (2007), unde, de data aceasta, ele caracterizează pagini de poezie.

SCRIERI: *La poarta nr. 3*, București, 1961; *Pastile contra prostiei*, București, 1968; *Entuziastul de cursă lungă* (în colaborare cu Ștefan Haralamb), București, 1970; *Vărul șarpelui cu clopoței*, București, 1978; *Dragoste la a doua vedere*, București, 1981; *Audiență în cer*, București, 1983; *Luna de pe cer* (în colaborare cu Lucia Verona), București, 1985; *Cercul virtuos*, București, 1986; ed. București, 2011; *Înterupătorul*, București, 1991; *Motorul cu aplauze*, București, 1999; *Misterul persistă*, pref. Lucia Verona, București, 2007.

Repere bibliografice: Pompiliu Marcea, *Romanul unui debutant*, LCF, 1962, 9; M. Onea, „La poarta nr. 3”, „Scân-teia tineretului”, 1962, 3 997; Gabriel Dimisianu, „Pastile contra prostiei”, GL, 1968, 21; H. Zalis, „Vărul șarpelui cu clopoței”, RL, 1979, 4; Elena Tacciu, *Virtuțile umorului*, ST, 1982, 6; Virgil Nistor, „Audiență în cer”, ST, 1984, 3; Mircea Constantinescu, „Audiență în cer”, RL, 1984, 19; Mircea Ghițulescu, „Luna de pe cer”, ST, 1986, 8; Ștefan Mitroi, „Misterul persistă”, „Drama”, 2008, 3–4; Horia Gârbea, „Cercul virtuos” – ediție necenzurată, LCF, 2011, 29. **C.Dt.**

SALOMIE, George Virgiliu (24.III.1945, București), prozator, traducător. E fiul Leliei (n. Platon) și al lui Gheorghe Salomie. Urmează la București cursurile secundare la Liceul „Gh. Șincai”, absolvit în 1962, și Facultatea de Geologie Tehnică a Institutului de Petrol, Gaze și Geologie (1962–1967). După absolvire lucrează în calitate de cercetător științific la Institutul Geologic din București.

Plecând de la modele celebre (Agatha Christie, Georges Simenon), **S.**, împreună cu Mia Morogan, scrie, semnând Morogan–Salomie, o proză cu tematică polițistă, în care trama propriu-zisă, bazată pe poncifele și rețetele genului, nu o dată parodiate, lasă loc și observației de natură socială, adesea ferită de canoanele ideologice ale anilor '80. Personajele, trecute parcă de pe stradă direct în paginile de carte, au vitalitate, umor, fiind desenate cu migală și aplicație. Albul și negrul se îmbină inteligent, convingător, într-un efort meritoriu al autorilor, dus uneori până la capăt, de a evada din tiparele policier-ului și de a se sustrage schematismului caracterologic agreat oficial. În zona aceleiași preocupări se înscriu și traduceri din autori contemporani de romane polițiste și de spionaj.

SCRIERI: *La revedere, pe curând!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1980; *Să nu exagerăm!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1981; *Scuzați deranjul!* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1982; *Agepsina și bătrânii* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1984; *Amnezii de iarnă* (în colaborare cu Mia Morogan), București, 1985; *Să nu ne enervăm!* (în colaborare cu Mia

Morogan), București, 1990. **Traduceri:** Jan Mårtenson, *Aurul dragonului*, București, 1991 (în colaborare cu Teodor Atanasiu), *Moartea vizitează vrăjitoarele*, București, 1992; Nicholas Luard, *Capcană pentru o nălucă*, București, 1993, *Serialul Robespierre*, București, 1995; Jeffrey Archer, *Hoți de onoare*, București, 1995; Tom Clancy, *Fără șovăire*, București, 1997, *Duel la înălțime*, I–II, postfață Peregrine Cliff, București, 1998.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Lectură de vacanță*, RL, 1980, 26; Sultana Craia, *La revedere, pe cât mai curând!*, LCF, 1980, 33; Dana Dumitriu, *Un roman polițist*, RL, 1980, 43; Ioan T. Morar, *Consumați literatura de consum!*, O, 1985, 47; Al. Dobrescu, *Tandem*, CRC, 1985, 48. **D.G.**

SALONUL LITERAR, revistă apărută la Arad, lunar, din martie 1925 până în mai 1926. Director: Al. T. Stamatiad. Articolul-program, intitulat *Puterea ideii* și semnat de D. Nanu, pleacă de la un citat din Titu Maiorescu și mărturisește intenția publicației de a se transforma într-un „agent de armonizare a sufletului mulțimei”, căci „cu multă dibăcie poți să educi pe alții când în viața ta a fost o plăcere îndeletnicirea armonizării propriului tău suflet”. Beneficiind de colaborări de prestigiu, **S.L.** reușește să adune un grup de poeți importanți, din mai multe generații. Sunt publicate în primul rând versuri de Al. T. Stamatiad, încă din numărul inaugural (*Timiditatea, În primăvară*), apoi cu o mare frecvență semnează, de asemenea, Aron Cotruș (*De-aproape sau din depărtări, Minerul, Prin întuneric de pădure, Firul de iarbă, La atac, Primăvara, În cimitir* ș. a.), poetului fiindu-i și recenzat de Perpessicius volumul *Versuri*, tipărit în 1925. Poezie mai trimit Perpessicius (*Pastelul neoclastic*), Mihail Celarianu (*Chemare în amurg, Cântecul orelor, Înnoptare*), V. Demetrius (*Psalmistul, Iarnă, Adolescentul*), Ion Minulescu (*Echinox de toamnă, Toamna*), Eugeniu Ștefănescu-Est (*Poemă de argint de lună, Oglinda lacului albastru, Seara lăcrimează parcul*), Eugeniu Speranția (*Lumină ce cobori pe mine*), Marcel Romanescu, George Dumitrescu ș.a. O inițiativă a revistei constă în inserarea în sumar a unor tălmăciri în franțuzește din lirica română, ca și în transpunerea unor poeți străini în românește. Astfel, Al. Gr. Suțu e recuperat ca traducător în limba franceză din Eminescu (*O, mere..., Venise*), Adolphe Clarnet din D. Anghel (*Lettre*), Léo Bachelin din Al. T. Stamatiad (*L'Oubli*). Elena Văcărescu publică poeme în franceză, dar și transpuneri din opera unor mari poeți români (Octavian Goga, *Les Opprimés*). În schimb, Al. T. Stamatiad traduce din Charles Baudelaire (*Spleen*,

Copacul), Maurice Maeterlinck (*Necunoscuta*) ș.a. Sunt reluate câteva poeme scrise de Al. Macedonski în franțuzește (*La Forge, L'Éphèbe aux pâles yeux*). Proza este mai puțin ilustrată, deseori apelându-se tot la retipărirea unor texte (Al. Macedonski, *Nuvele fără oameni – Cartea de poezii*). Sunt găzduite, totuși, însemnări de Emanoil Bucuța (*Pe un drum de țară*), un poem în proză de Al. Popescu-Negură (*Pustnicul*) ș.a. Eseurile aparțin lui E. Lovinescu (*Presa și limba literară*), Perpessicius (*Înflorirea romanului, Câteva cuvinte despre Moise Nicoară*), Tudor Vianu (*Autoritate și evidență, Două profesii de credință*), Eugeniu Sperantia (*Sărutarea lui Antistene*). Carlo Russo se ocupă de Ion Minulescu (*Ecce Homo: I. Minulescu*), D. Nanu scrie despre opera lui Panait Istrati (*Între patrie și umanitate*), iar Const. Șăineanu susține o vreme cronica literară, comentariile referindu-se la Panait Istrati (*Chira Chiralina*), E. Lovinescu (*Critice*) ș.a. Semnificativă este prezența lui Perpessicius, care comentează, printre altele, și volumul *Câteva scrisori* de Al. T. Stamatiad. Câteva însemnări critice – de pildă, M. Gillard, *Sufletul francez* și „*Le Feu*” de Henri Barbusse – sunt reluate după „Ideea europeană”. Numeroase sunt și transpuneri din proza universală. Al. T. Stamatiad tălmăcește *Singurătate* din Guy de Maupassant, alt text tradus din același autor fiind *Istoria Franței în cuvinte celebre*, iar din Oscar Wilde sunt selectate *Privighetoarea și trandafirul* și *Prințul fericit*, din Guillaume Apollinaire *Moartea Salomeii*, iar din Giovanni Papini *Ziua nerestituită*. Vie, diversă, rubrica „Știri și însemnări literare” se referă la evenimente culturale din țară și de peste hotare. Alți colaboratori: Petre Grimm, Teodor Solacolu, Vasile Bogrea, Grigore Sălceanu.

I.I.

SAMARINEANU, M.G. [Mihail G.] (1.IV.1893, Mețova, Grecia – 1959, București), poet, prozator, gazetar. Tatăl lui S., Guli Papageorge Samarineanu, era un ardent luptător pentru păstrarea identității aromânilor din Pind, cognomenul luându-și-l de la localitatea Samarina, unde se stabilise. Ideea independenței acestei localități și a zonei limitrofe o va plăti cu moartea soției sale, el însuși scăpând doar printr-un miracol. Viitorul scriitor primise, probabil, la naștere prenumele Tache, cu care apare mai târziu în scriptele militare. După primele clase la Ianina, urmează școala comercială românească din Salonic. Acum publică, se pare, versuri în revista școlară ploieșteană „Curierul liceului”. Trece, după Pacea de la

București (1913), împreună cu un frate mai mare, în România, unde se va fi angajat la vreun ziar, iscălitura sa apărând sub câteva scrisori și articole în „Acțiunea” și „Solidaritatea”. În 1915–1916 „Universul literar” îi găzduiește destul de frecvent încercările lirice, semnate și M. San-Marino. La intrarea țării în război se înrolează voluntar, botezul luptei primindu-l în vara anului 1917. După un an, mobilizat din nou, cu gradul de sublocotenent, face parte din primele trupe românești care intră în Brașov. Ofițerul participă la reînfrirarea vieții culturale în urbe, colaborând la „Gazeta Transilvaniei”, iar peste câteva luni, după demobilizare, va fi angajat redactor al venerabilei publicații. În august–noiembrie 1919 scoate și o foaie umoristică, „Ghimpele”. Își adună poeziile în volumul *Șoapta clipelor trăite*, apărut tot în 1919. Va părăsi însă Brașovul, chemat la Oradea de colonelul G. Bacaloglu, directorul revistei „Cele trei Crișuri”, la care aproape doi ani e secretar de redacție sau (unic) redactor. Aceași funcție o are și la „Sentinela de la Vest” și „Vestul României”. Celor trei periodice orădene, dar și altora din Capitală – „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Peninsula Balcanică” – ori din țară – „Drum nou”, „Cosinzeana”, „Evoluția” – le dă, pe lângă versuri, impresii de călătorie, scurte cronici teatrale și literare, iscălite și cu pseudonimele Misa, Seneca, Senectus ș.a. Concomitent, face să reapară, în noiembrie 1922, la Oradea, „Ghimpele” și tipărește al doilea volum de versuri, *Tablouri din Pind* (1923). În 1924 i se încredințează direcția școlii secundare românești din Grebena, care e însă desființată după un an. Revenit la Oradea, unde e numit director al internatului de ucenici, face mari eforturi pentru reparația revistei „Familia”, lucru ce îi izbuteste în 1926. Noua serie încetează în 1929, odată cu declanșarea crizei economice, dar, tenace, S. va reuși să o scoată din nou în 1934. Aici el dă la iveală scurte proze, fragmente din drama istorică în versuri *Costa Vlahia*, romanul *Kyazim*, note pe teme culturale, conferințe, o amplă anchetă referitoare la posibilitatea unei înțelegeri culturale între români și unguri etc. În interval îi iese de sub tipar romanul *Romanță fără note* (1932). Mai colaborează la „Gazeta de Vest” și trimite „corespondențe” bihorene ziarelor bucureștene „Universul”, „Curentul” ș.a. Admis în 1936 în Societatea Scriitorilor Români, activează, de asemenea, pentru înființarea Societății Scriitorilor Români din Ardeal, fiind ales vicepreședinte în 1937. În urma Dictatului

de la Viena se mută în Capitală, unde rămâne și după 1945. A încercat până în ultima clipă să convingă autoritățile comuniste să reînființeze „Familia”, prestigioasa revistă orădeană.

Titlul primei plachete a lui S., *Șoapta clipelor trăite*, ar vădi intenția autorului de a depăși desuete atitudini și forme romantice. Surdinizarea revărsărilor lirice e însă parțială: persistă pe alocuri declarația emfatică, amintind de primii noștri romantici, sentimentalismul lacrimogen, pesimismul negru, de împrumut, o imagistică uzată, chiar atunci când se adoptă ritmuri coșbuciene ori polimetria simbolistă. Oarecare progres atestă al doilea volum de versuri, *Tablouri din Pind*. Idilicul, sugerat eventual de titlu, se manifestă mai mult printr-o ușoară voalare a peisajului în amintire. Pigmentată de dor este și rememorarea figurilor dragi (mama, tatăl, iubita) ori a câtorva episoade ale copilăriei. S. încearcă o apropiere mai mare de simbolism, dar nu izbutește, în poezii precum *Cărăruie* sau *Râul*, decât simple alegorii. Paradoxal, în încercările lui lirice lipsesc cu totul vocabulele dialectale, dar abundă neologisme, unele inoportun utilizate. Dacă fragmentele publicate din piesa *Costa Vlahia* nu pot da seama nici de dramatismul acțiunii, nici de veridicitatea personajelor, ele arată dexteritate în versificare și o bună mânăuire a dialogului, calitate vizibilă și în epica lui S. Prozele scurte sunt îndeobște simple povestiri sau relatări de călătorie, în care țința nu e atât transpunerea unui peisaj, cât reliefaarea unor aspecte negative, criticabile. Conștient de necesitatea construcției romanești, despre care vorbește într-o conferință consacrată începuturilor speciei la noi, prozatorul nu dispune însă de resurse adecvate. *Romanță fără note* cuprinde o poveste de iubire, atrăgătoare prin personajele implicate, pline de viață, de o mare spontaneitate, dar și un tablou în tușe acide al vieții orădene de la sfârșitul celui de-al treilea deceniu din secolul trecut, poate prea șarjat, precum și un episod de epică senzațională, legat de reînscăunarea lui Carol al II-lea, în fond prilej al unui elogiu peste poate al noului rege. Stângăcie în însuflețirea unui personaj ideal, ca și în atingerea obiectivității se înregistrează în romanul *Kyazim*, care ar fi trebuit să fie o reconstituire veridică a Revoluției Junilor Turci, interesantă ca suită de evenimente, dar și pentru reflexul lor în viața aromânilor. Totuși, mai importantă decât încercările lui poetice și prozastice este contribuția adusă de S. la apariția

revistelor „Cele trei Crișuri” și „Familia”. Punându-și în aplicare crezul că o publicație apărută în provincie nu trebuie să fie oglinda și promotoarea spiritului local îngust, ci, dimpotrivă, trebuie „să formeze o școală”, va reuși să adune, mai ales în paginile seriei a treia a „Familiei”, contribuții valoroase aparținând unui impresionant număr de poeți, prozatori, esești și critici.

SCRIERI: *Șoapta clipelor trăite*, Brașov, 1919; *Tablouri din Pind*, Oradea, 1923; *Romanță fără note*, Oradea, 1932.

Repere bibliografice: Menes, „*Tablouri din Pind*”, UVR, 1923, 35; I. I. Biciolla, „*Tablouri din Pind*”, „*Vestul României*”, 1923, 47; Delapind, *Convorbire cu d. Guli Papageorge Samarineanu*, „*Peninsula Balcanică*”, 1927, 7–8; G. M. Amza, „*Romanță fără note*”, „*Pământul*”, 1933, 55; Erasm [Petru Manoliu], „*Kyazim*”, „*Credința*”, 1934, 262; Aurel Tripon, *Monografia-almanah a Crișanei*, Oradea, 1936, 439; Predescu, *Encicl.*, 754; Ion Bradu, *Revista „Cele trei Crișuri” din Oradea, în Contribuții culturale bihorene*, Oradea, 1974, 361–362; Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bihor*, Oradea, 1979, 274–275; Nae Antonescu, *Centenar: M. G. Samarineanu*, E, 1993, 4; Ovidiu Papadima, *Evocări*, Iași, 1997, 26–28. **V.D.**

SANDA, George (13.V.1937, Ghermănești, j. Ilfov), istoric literar, editor, poet, prozator, dramaturg. Este fiul Alexandrinei Sanda (n. Popescu) și al lui Gheorghe Sanda, învățători. În București va absolvi Liceul „Aurel Vlaicu” și Facultatea de Filologie (1960), unde va fi numit asistent la Catedra de limba română. În 1974 obține, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, titlul de doctor în filologie cu teza *Otilia Cazimir*. În 1965 devine lector de limba și literatura română la Universitatea din Pekin și în 1967 la Universitatea Jagellonă din Cracovia. A debutat cu o poezie în „*Gazeta literară*” din 1958, iar prima carte, monografia *Veronica Micle*, îi apare în 1972. Mai colaborează la „*Viața studentescă*”, „*Femeia*”, „*Cronica*”, „*Argeș*”, „*România literară*”, „*Flacăra*”, „*Revista noastră*” ș.a. Se afirmă ca editor și istoric literar, autor al unor monografii, primite cu o oarecare reticență de critică. După ce și-a înființat propria editură (care îi poartă numele), fără a abandona cu totul istoria literară, el va aborda domenii ce păreau a-i fi cu totul străine: poezia, proza, dramaturgia și chiar minie-seul aforistic.

În monografia *Veronica Micle* S. reface profilul poetei bazându-se pe documentele existente în acel moment fie în manuscris, fie în reviste sau în exegezele ce i-au fost dedicate. Concomitent, încearcă să reconstituie și să reinterpreteze povestea de dragoste

dintre Veronica Micle și M. Eminescu, absolvindu-i pe amândoi de infidelitate. E o încercare de a privi totul din perspectiva tinerilor săi eroi, numai că tonul patetic, deloc conform cu stilul sobru impus de specificul unui astfel de studiu, dăunează comentariului. Analizând lirica Veronicăi Micle, pe care o apreciază ca fiind „modestă”, S. ajunge la concluzia că autoarea a fost primul poet vizibil influențat de versul eminescian. În monografia *Otilia Cazimir* (1984) modul de abordare este cu totul altul. Excesul de informații, provenite chiar de la sursă (după cum indică deseale trimiteri la „colecția George Sanda”), devine balast, estompând portretul, și așa foarte vag conturat. Dacă într-o ediție critică variantele poeziilor își au rostul lor, într-un studiu monografic ele nu fac decât să disperseze întregul. S. este cazul tipic de exeget apropiat până la confundare cu „subiectul” său. Nu are o minimă detașare în comentariul critic, din păcate edulcorat chiar și atunci când s-ar fi impus o ierarhizare valorică a operei poetei în contextul literaturii interbelice și contemporane. Maniera nu diferă când în centrul atenției se află altă poetă, Magda Isanos, ca într-un eseu din 2005, dedicat „destinului unei mari poezii”. *G. Topîrceanu, inedit* (1997) nu este propriu-zis o monografie, ci o ediție a unor texte necunoscute (sau mai puțin cunoscute) ale poetului: un studiu despre geneza comicalui (scris în limbile română și franceză), *Dicționarul de rime*, variante ale unor poezii, paginile care atestă participarea la editarea liricii eminesciene (alături de G. Ibrăileanu), toate fiind văzute drept contribuții necesare la înțelegerea unui autor considerat facil. Extrem de utile se dovedesc informațiile reunite în volumele intitulate *Contribuții inedite la istoria literaturii române* (I–II, 2001–2009), referitoare la câteva personalități literare. Este vorba despre „manuscrite, documente, mărturii și mărturisiri”, dar și despre corespondență din colecția lui S., provenite de la sau referitoare la G. Topîrceanu, Radu Gyr, Otilia Cazimir, Magda Isanos, Coca Fargo, Constanța Marino-Moscu, Mihail Drumeș, Nichita Stănescu, Ioanid Romanescu, Ana Mășlea. Poeziile din *Răstignit pe un fir de nisip* (1997), *Răspântii pustii* (2001), *Hermeneutica iubirii* (2003), *Teroarea clepsidrei* (2003) reflectă, după opinia lui Dumitru Micu, „maree ale unei conștiințe răvășite, intermitent de-a dreptul traumatizate. În reflecții și interogații pe cele mai diverse teme, eterne și seculare, de la geneza cosmosului la moartea universală, de la specificitatea, derutantă,

a naturii umane la măștile disimulative ale dezumanizării, de la Dumnezeu și Iisus la absurdul istoriei contemporane, discursul poetic transmite mișcări și atitudini sufletești [...] reductibile, în ultimă analiză, la adorația omenescului autentic și respingerea numeroaselor forme de pervertire a eului”, ceea ce, cu nuanțe de timbru, rămâne neschimbat în *Crochiuri: umbre* (2008), o masivă carte de versuri, ori în *Ecoul umbrelor* (2011). În proza din *Drumul, simbolul Golgotei* (1997) și din *Singurătatea măștilor* (2001) S. întreprinde, pe de o parte, comentarii politice, dovedindu-se un atent observator al vieții sociale, iar pe de alta, meditează la rostul omului pe pământ, la unicitatea și singurătatea lui, la vină și iertare. Volumele *Teatru* (I–II, 2002–2007) fie reiau, aproape jurnalistic, teme întâlnite în proză: privatizarea deseori pripită și nejustificată etc., fie pun în scenă sentimentul iubirii într-o serie de piese cu titluri aproape didactice. În prima categorie replicile sunt prea lungi (de fapt, mici discursuri politice), lipsa instinctului dramatic lăsând impresia că sunt folosite textele unor articole de ziar. În *Așchii de gând. Gnomice* (2002, ediția a treia, amplificată, în 2004) sunt adunate reflecții despre adevăr, minciună, cultură, artă, literatură, dragoste, democrație, viață, timp, prostie. Într-o formulă eseistică, notații asemănătoare aduc paginile din *Carnavalul măștilor* (2004), *Adevărul înlănțuit* (2010) ș.a.

SCRIERI: Veronica Micle, București, 1972; ed. București, 1994; Otilia Cazimir, București, 1984; *Drumul, simbolul Golgotei*, București, 1997; *Răstignit pe un fir de nisip*, București, 1997; G. Topîrceanu, *inedit*, București, 1997; *Răspântii pustii*, București, 2001; *Singurătatea măștilor*, București, 2001; *Așchii de gând. Gnomice*, București, 2002; ed. 3, București, 2004; *Teatru*, I–II, București, 2002–2007; *Hermeneutica iubirii*, București, 2003; *Teroarea clepsidrei*, București, 2003; *Carnavalul măștilor*, București, 2004; *Magda Isanos – destinul unei mari poezii*, București, 2005; *Destine*, București, 2006; *Crochiuri: umbre*, București, 2008; *Pensula și dalta*, București, 2009; *Adevărul înlănțuit*, București, 2010; *Ecoul umbrelor*, București, 2011. **Ediții, antologii:** Ioan Slavici, *Amintiri*, pref. edit., București, 1967; *Topîrceanu scrie și desenează pentru copii*, pref. edit., Iași, 1970; G. Topîrceanu, *Minunile Sfântului Sisoe*, pref. edit., Iași, 1972, *Poezii și desene pentru copii*, pref. edit., București, 1982, *Țiganul în cer*, pref. edit., București, 2001, *Dicționar de rime*, pref. edit., București, 2008; Otilia Cazimir, *Baba Iarna intră-n sat... și alte poezii*, București, 1972, *Inscripții pe marginea anilor*, pref. edit., Iași, 1973, *Scrieri despre teatru*, pref. edit., Iași, 1978; *Contribuții inedite la istoria literaturii române*, I–II, București, 2001–2009.

Repere bibliografice: Al. Piru, [George Sanda], RL, 1972, 38, 46; Florin Faifer, „Veronica Micle”, CRC, 1972, 46; D. Florea-Rariște, G. Topîrceanu, „Minunile Sfântului Sisoe”, CRC, 1972, 47; I. D. Bălan, *Publicistica Otiliei Cazimir*, RL, 1974, 6; Șerban Cioculescu, *Otilia Cazimir și teatrul*, FLC, 1978, 28; N. Barbu, *Cinci scrieri despre teatru*, CL, 1978, 6; Ileana Berlogea, *O nouă colecție „Arlechin”*, RL, 1978, 32; Z. Cârlugea, *Între „evocare” și monografie*, LCF, 1986, 31; Laura Șuhan, „G. Topîrceanu, inedit”, DL, 1999, 1; Constantin Ciopraga, *Gnomice*, ARG, 2002, 14; Mara Magda Matei, *Magda Isanos în monografie*, VR, 2006, 1–2; Liviu Papuc, *Otilia Cazimir – peste veac*, DL, 2009, 87; Dan Mănucă, *Scrisori ieșene (I–II)*, CL, 2010, 2, 3. **D.Gr.**

SANDU, Vasile (22.VII.1936, Dranovățu, j. Olt), istoric literar. Este fiul Floarei (n. Bădăloi) și al lui Gheorghe Sandu, agricultori. Urmează școala primară în satul natal, începe Liceul Comercial la Slatina, dar în urma reformei învățământului trece la o școală elementară (1948–1950), apoi frecventează liceul din Slatina (1950–1954). Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București în 1959, este angajat preparator la Catedra de literatură română, devine asistent (1960), lector (1969) și conferențiar (1992). Debutează cu o recenzie în „Luceafărul” din 1960. În 1973 obține titlul de doctor în filologie cu o teză despre publicistica lui B. P. Hasdeu, care va deveni prima sa carte, apărută în 1974. Mai colaborează la „Analele Universității București”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Limbă și literatură”, „Manuscriptum”, „Revista bibliotecilor”, „Revista de istorie și teorie literară” ș.a.

Specializat în literatura română a secolului al XIX-lea, S. optează pentru aprofundarea biografiei și creației lui B.P. Hasdeu, alegând pentru început un sector mai puțin cunoscut al operei. Lucrarea *Publicistica lui Hasdeu*, venind după studiile de tip monografic ale Eufrosinei Dvoicenco și ale lui George Munteanu și Mihai Drăgan, detaliază și aduce completări substanțiale la cercetarea activității jurnalistului, structurând rezultatele pe un criteriu cronologic și tematic: revistele unioniste, cele umoristice, „vizionare” și „erudite”, totul urmat de o bogată bibliografie. Este o onestă cercetare de istorie literară pozitivistă, a cărei valoare rămâne preponderent documentară. Capitolul final, rezervat sintezei, este mai degrabă o schiță de profil a scriitorului, privit în ansamblul preocupărilor sale, decât un portret specific al publicistului. *Viața lui B.P. Hasdeu* (1989), lucrare de același tip, urmărește să configureze imaginea unei biografii

contradictorii, „câmp de confruntări ale unor linii de forță tensionate, uneori ireconciliabile”. Biograful lasă să vorbească mai cu seamă documentele, considerate nu o dată „mai elocvente decât orice comentariu”. Capitolele amintesc prin titlu de secvențele operelor dramatice și de proză istorică ale lui Hasdeu (*Rădăcini, Mărirea, Cumpăna, Căderea* etc.) și sunt centrate pe momentele de cotitură ale vieții scriitorului, în vreme ce partea finală (*Legături primejdioase și Excelsior*) creionează, ținându-se în proximitatea faptelor verificabile, profilul omului de geniu sortit solitudinii, ca și portretul în mișcare al veșnicului rebel, polemist și fantast, care și-a trăit întreaga existență „cu graba tinereții”, rămânând astfel în chip esențial „un scriitor de tip «Sturm und Drang»”. Ambele monografii sunt însoțite de bibliografii ample. Activitatea istoricului literar este completată de câteva lucrări de uz didactic universitar, între care capitolele despre cărțile populare și începuturile poeziei române moderne, Dinicu Golescu, M. Kogălniceanu și B. P. Hasdeu din sinteza *Istoria literaturii române de la origini până la sfârșitul secolului al XIX-lea*, multigrafată la Tipografia Universității din București (I–II, 1971–1972). Caracter didactic are și textul din *Opera lui Ion Pillat* (1998). S. a scos și câteva ediții despre scriitori mai puțin cunoscuți, precum Vasile Pogor sau Nicolae V. Scurtescu.

SCRIERI: *Publicistica lui Hasdeu*, București, 1974; *Viața lui B. P. Hasdeu*, București, 1989; *Opera lui Ion Pillat*, București, 1998. **Ediții:** Vasile Pogor, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1986; Lucian Blaga, *Peisaj și amintire*, pref. edit., București, 1988; Nicolae V. Scurtescu, *Teatru, poezii*, pref. edit., București, 2006.

Repere bibliografice: Mircea Angheliescu, *Cercetarea tra-seelor hasdeene*, LCF, 1974, 43. **N.M.**

SANDU-ALDEA, C. [Constantin] (14.XI.1874, Tichilești, j. Brăila – 21.III.1927, București), prozator, traducător. Este fiul Tudorei și al lui Sandu Petrea Pârjol, plugar, apoi căraș în portul Brăila, oraș în care S.-A. va urma școala primară (1881–1886) și liceul (1886–1892). Frecventează apoi Școala de Agricultură și Silvicultură de la Herăstrău (1892–1896), îmbrățișând cariera de agronom. Va deveni un reputat specialist în acest domeniu, autor a numeroase lucrări științifice. Concomitent, se dedică scrisului literar, ocupând un loc distinct în peisajul din primele două decenii ale secolului al XX-lea. A publicat mai întâi, semnând C. Sandu, o traducere, poezia

Întoarcerea acasă de Heine, în revista „Vieța” din 1896. Împrietenindu-se cu St. O. Iosif, intră redactor la „Floare-albastră”, unde își face debutul în 1899 și ca prozator, cu schița *Nițșor*, dând totodată versuri cu teme rurale, anemice însă din punct de vedere artistic, iscălite cu pseudonimele C. Răzvan și S. Voina. După ce revista „Floare-albastră” își încetează apariția, va fi angajat copist la Direcția Generală CFR. În această perioadă colaborează la „Lumea nouă literară și științifică” și la „Familia”, traduce împreună cu Ilarie Chendi piesele de teatru *Ziua Învierii* de Henrik Ibsen și *Ioan Botezătorul* de Herman Sudermann. Între 1901 și 1904 beneficiază de o bursă în Franța, unde se va specializa în agricultură, viticultură și horticultură la ferma Varrières-le-Buisson a Casei Vilmorin-Andrieux et C-nie. De aici trimite în țară, la „Sămănătorul”, proze scurte și note de drum semnate Miron Aldea. La întoarcere e numit la ferma-model Laza, din județul Vaslui. În 1905 pleacă din nou la studii, în Germania, în 1907 obținând titlul de doctor în științe agricole la Landwirtschaftliche Hochschule din Berlin. După revenirea în țară practică scurt timp iarăși la Laza, apoi trece ca șef al Biroului de statistică agricolă din Ministerul Agriculturii și Domeniilor. În 1908 devine conferențiar la Școala de Agricultură și Silvicultură de la Herăstrău, apoi profesor și director al acestei instituții de învățământ superior, unde va funcționa până la sfârșitul vieții. Traduce, singur sau în colaborare, proză și piese de teatru de Leonid Andreev, H. Ibsen, Pierre Loti, H. Sudermann ș.a. Versuri, proză, articole pe teme literare și sociale i-au apărut și în „Revista poporului”, „Apărarea națională”, „Minerva”, „Epoca”, „Curierul literar”, „România jună”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Viața românească” ș.a. A mai folosit pseudonimele Chepteia, S. Dancu, Stan Pârjol.

Afirmându-se ca prozator îndeosebi prin colaborările la „Sămănătorul”, seria de sub conducerea lui N. Iorga, unde din 1906 figura și ca redactor, S.-A. a fost considerat un reprezentant tipic al curentului sămănătorist, apreciere doar parțial justificată, deoarece scrierile sale nu se încadrează într-un totuș mișcării. Cartea care a determinat subsumarea sa la sămănătorism a fost romanul *Două neamuri* (1906). Aici se ilustrează într-adevăr ideea potrivit căreia suferințele și dramele țărânimii din epocă s-ar datora exclusiv moșierilor, arendașilor și cârciumarilor străini, îndeosebi greci și evrei.

Cum sugerează și titlul, confruntarea are loc între „două neamuri”, boierul român de viță veche Ilarie Măcieș și arendașul grec Iani Livaridi, care ajunge să îl ruineze pe primul. G. Ibrăileanu a remarcat cu justețe că autorul „păcătuiește împotriva adevărului; d-sa nu zugrăvește oameni reali; d-sa procedează în mod simplist”. Spre deosebire de romanul *Două neamuri*, schițele și nuvelele lui S.-A. nu mai sunt tributare decât în mică măsură tezelor de acest tip. Ele impun o perspectivă diametral opusă idilismului sămănătorist. Satul nu mai este văzut doar ca o oază de seninătate și puritate morală, ca un leagăn al celor mai frumoase tradiții și comportamente umane. În cele mai izbutite nuvele personajele principale sunt oameni stăpâniți de patimi răvășitoare, de porniri tulburi, primare, telurice. Protagonistii, naturi impulsive, firi aprige, ajung, puși în situații-limită, să comită nelegiuiri și crime. Conflictul se desfășoară tensionat, bine dozate în

scene de intens dramatism, inducând emoții puternice, cu reverberații prelungi. Un personaj ilustrativ este Sima Baltag, din nuvela eponimă. Urmărit pentru omor, intră argat în gospodăria unui preot. Aici face dovada forței sale aproape supraomenești, doborând un taur turbat care era gata să o calce în copite pe preoteasă. Ca orice erou care a biruit monstrul, își primește răsplata și devine ibovnicul femeii cucerite astfel. Cei doi încearcă să fugă cu sania peste Dunăre, dar gheața se rupe și sfârșesc înecați. Dragostea, dezlănțuită până la sfidarea tuturor limitelor, îi încearcă și pe bărbați, și pe femei, care se lasă orbește în seama patimii. Hangița Iana, din nuvela *Pe drumul Bărăganului* (1908), dominată sufletește de argatul Mitrea Cazacu, e o variantă feminină a lui Sima Baltag. Făptuiește împreună cu argatul uciderea soțului ei, dar apoi, măcinată de gelozie, îl denunță pe Mitrea că face parte dintr-o bandă de hoți. Atmosfera de mister apăsător, de teroare, amintește de *Moara cu noroc* a lui Ioan Slavici. La fel de încordată și bine surprinsă este atmosfera din nuvela *Pe Mărgineanca* (1912). Logofătul Mărgărit, aparent un bărbat dârz, onest, este în fond viclean, în stare chiar de crimă pentru a parveni. După ce se căsătorește cu sora administratorului Müller, o seduce pe nevasta moșierului Arțăreanu, cu care plănuiește să se însoare, după ce aceasta își va ucide soțul. Dar, cuprinsă de spaimă și remușcare, femeia se sinucide. În alte schițe și nuvele **S.-A.** înfățișează sugestiv bălțile Dunării și peisajul arid al Bărăganului, dezastrelor naturale din lumea satelor, incendiile devastatoare (*La arie*), seceta (*Ape mari*). Aceste descrieri – observă Tudor Vianu – se caracterizează prin „preciziunea imaginii”, natura fiind transpusă frecvent „cu simplitate sugestivă, fără comparații și epitete”, într-un stil de remarcabilă concretețe.

SCRIERI: *Scrisori către plugari*, București, 1901; *Drum și popas*, București, 1904; *În urma plugului*, București, 1905; *Două neamuri*, București, 1906; *Pe drumul Bărăganului*, București, 1908; *Ape mari*, București, 1910; *Pe Mărgineanca*, București, 1912; ed. București, 1925; *Ion Măgură*, București, f.a.; *Nuvele*, București, f.a.; *Călugărenii*, București, 1920; *Cantonul cu stejari*, București, [1921]; *Povestiri*, București, [1923]; *Pe drumul Bărăganului*, îngr. și introd. Petre Pintilie, București, 1969; *Correspondență*, îngr. și pref. Horia Oprescu, București, 1982. **TRADUCERI:** Henrik Ibsen, *Ziua Învierii*, Orăștie, 1900 (în colaborare cu Ilarie Chendi); Herman Sudermann, *Ioan Botezătorul*, Orăștie, 1901 (în colaborare cu Ilarie Chendi); Pierre Loti, *Pescar de Islanda*, București,

1908; Leonid Andreev, *Guvernatorul*, București, 1908, *Nuvele*, București, [1908]; Frank Stevens, *Prin împărăția furnicilor*, București, 1922; Ernest Seton Thompson, *Făpturi alese*, București, 1923.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, III, 106–111, V, 231–232, 235–236; Ibrăileanu, *Opere*, I, 298–312, III, 381–382; Iacob Negruzzi, *Raport despre „Două neamuri”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; Ioan Bianu, *Raport despre „Pe drumul Bărăganului”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXI, 1908–1909; Iorga, *O luptă*, I, 371–372; Trivale, *Cronici*, 105–112; Sanielevici, *Cercetări*, 271–274; Sextil Pușcariu, *Raport despre „Călugărenii”*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XLI, 1920–1921; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 549–553; Lovinescu, *Critice*, I, 69–73; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 162; Dragomirescu, *Scrieri*, 211–212; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 227–229; Munteanu, *Panorama*, 120; Vianu, *Opere*, V, 174–178; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 564, *Ist. lit.* (1982), 634–635; Ioan M. Gane, *C. Sandu-Aldea. Viața și opera lui*, București, [1941]; Ciopraga, *Lit. rom.*, 508–514; Micu, *Început*, 383–385; Dumitru G. Chițoiu, *Constantin Sandu-Aldea*, București, 1971; Piru, *Varia*, I, 235–237; Piru, *Ist. lit.*, 218–219; Buculei, *Prezențe*, 208–209; Micu, *Ist. lit.*, 184–185; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 155–156. **T.V.**

SANDU-TIMOC, Cristea (8.IX.1916, Zlocutea, Serbia – 7.VIII.2012, Timișoara), poet, folclorist. Este fiul Gherghinei (n. Rima) și al lui Petru Sandu, țărani. Face primele patru clase în limba sârbă în localitatea natală. Trecând clandestin frontiera, urmează cursurile liceului la Turnu Severin (1929–1932), continuate la Școala Normală din Târgu Jiu și încheiate, în 1937, la Școala Normală din Craiova. Între 1945 și 1949 este student la Facultatea de Drept a Universității din București. A frecventat, în același timp, Academia de Studii Comerciale și Industriale, secția pedagogică, precum și Institutul „Maxim Gorki”, abandonat în cele din urmă. Revenit în Iugoslavia după absolvirea Școlii Normale din Craiova spre a efectua serviciul militar la Zrenjanin, solicită sprijin la oficialități pentru înființarea de școli în limba română și fondează la Vârșeț cenaclul Junimea Bănățeană. În 1939 se refugiază în România în urma unui proces pentru propagandă românească. În timpul războiului lucrează în Ministerul de Externe și al Propagandei, conducând activitatea culturală în Comitetul Românilor Timoceni, al cărui președinte va fi între 1942 și august 1944. În 1945 se află tot în Ministerul de Externe, iar din 1946 la Ambasada României din Belgrad. În 1948, în urma numirii Anei Pauker ca

ministru de Externe, își dă demisia. Este, un timp, cercetător la Institutul de Studii și Cercetări Balcanice, condus de Victor Papacostea, iar din 1949 funcționează ca profesor la Liceul Zootehnic din Ciacova (Timiș) și la Liceul de Fete din Timișoara (1951–1953). Arestat, în martie 1953, sub acuzația de „spion titoist”, e condamnat la cinci ani de muncă forțată. Ulterior i se schimbă calificarea infracțiunii în „activitate intensă împotriva clasei muncitoare” și e condamnat la șase ani de temniță grea, cu confiscarea averii. Ieșit din închisoare, se angajează secretar-șef și bibliograf la Facultatea de Agronomie din Timișoara, apoi consilier juridic la Uniunea Județeană a Cooperativelor de Consum Banat, de unde se pensionează. Face parte dintre fondatorii asociației Astra Română pentru Banat, Porțile de Fier și Românii de Pretutindeni, devenind secretar general coordonator. **S.-T.** debutează în 1936 în revista „Izvoarașul”, publicând în aceeași vreme în ziarul „Nădejdea” din Vârșeț. A mai colaborat la „Universul”, „Curentul”, „Timocul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Timpul”, „Școala și viața”, „Orizont”, „Familia”, „Tribuna”, „Steaua”, „Folclor literar” (Timișoara).

În volumul debutului în poezie, *Pasărea sufletului* (1981), **S.-T.** fructifică simbolul folcloric al perpetuării amintirii celor morți în gândurile celor vii. Peisajul este cel rustic, mai bine zis păstoresc, tinzând să restituie sensul unei comuniuni cu profunzimile. *Tăcerea de piatră* (1982) include o lirică a ruralului și teluricului, proiectată pe ecranul unui relief aspru, pietros, în ambianța căruia se descoperă credințe, eresuri și descântece, obiceiuri și ritualuri vechi. Poetul evocă prezența strămoșilor, sugerând că existența se află sub semnul mării treceri și al întoarcerii spre originar. Crescut pe un fond de sensibilitate arhaică, versul exprimă dorul de integrare în fire și se individualizează nu numai prin lumea descrisă, ci și prin meditația asupra existenței, prin simbolurile de esență folclorică și structura metaforică, ca și prin limbajul arhaizant, ferit de prețiozitate sau livresc. Pe de altă parte, **S.-T.** este cel mai autorizat culegător de folclor contemporan de la românii din Valea Timocului. Prima sa culegere, *Poezii populare de la românii din Valea Timocului* (1943), conține balade antiotomane, haiducești și fantastice, care demonstrează, printre altele, rolul românilor timoceni în vehicularea cântecelor bătrânești, în transmiterea motivelor pe

ambele maluri ale Dunării. Culegerea *Cântece bătrânești și doine* (1967) se impune atenției atât prin caracterul științific al alcătuirii, cât și prin bogatul capitol de balade (peste o sută de piese) fantastice, vitejești, păstorești, haiducești, de Curte și familiale. Alături de baladele timocene, figurează și câteva cu largă circulație în Oltenia și în Moldova. O carte de basme prelucrate, *Casa din Dunăre* (1974), cu punct de plecare tot în folclorul românesc de pe Valea Timocului, este urmată de *Coroana munților* (1983), concepută în același fel și conținând povestiri, basme, snoave populare ce au ca sursă folclorul maramureșean, timocian și macedonean, repovestite în limbajul și stilul folcloric oral. Bun cunoscător al istoriei românilor din sudul Dunării, luptător pentru identitatea culturală a acestora și a celor din alte părți ale Europei, **S.-T.** a publicat câteva cărți referitoare la aceste aspecte: *Istoria românilor timoceni (Dacia Aureliană)* (1944), *Tragedia românilor de peste hotare (9–13 milioane)* (1994), *Mărturii de la românii uitați (9–13 milioane)* (1995), *Vlahii sunt români. Documente inedite* (1997), precum și broșura *Memoriul românilor din Serbia de N-E Iugoslavia – The Memorial of the Romanians from North-West Serbia Yugoslavie*, reprezentând comunicarea susținută la Congresul Uniunii Federale a Naționalităților Europene, desfășurat la Praga în mai 1998.

SCRIERI: *Casa din Dunăre*, Timișoara, 1974; *Pasărea sufletului*, București, 1981; *Tăcerea de piatră*, București, 1982; *Coroana munților*, București, 1983. **Culegeri:** *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*, introd. N. Cartoian, Craiova, 1943; ed. îngr. Christian Căpînu, București, 2007; *Cântece bătrânești și doine*, pref. Tudor Arghezi, București, 1967; *Povești populare românești*, București, 1988.

Repere bibliografice: Emanoil Bucuța, *Glas de la românii uitați*, „Timocul”, 1943, 4; Perpessicius, *Opere*, X, 242–247; I. Oprea, „Cântece bătrânești și doine”, RITL, 1967, 2; Bârlea, *Ist. folc.*, 550; Ion Arieșanu, *Prezențe literare: Cristea Sandu-Timoc*, O, 1979, 39; Eugen Todoran, „Pasărea sufletului”, O, 1981, 26; Alexandru Ruja, „Tăcerea de piatră”, O, 1983, 9; Victorela Neagoe, „Mărturii de la românii uitați”, „Fonetică și dialectologie”, 1996, 15; Ion Pachia-Tatomirescu, *Cristea Sandu-Timoc: 90 de ani între „Scylla” sârbo-timociană și „Caribda” Porților de Fier ale României*, „Banat”, 2000, 8–9; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 785–786; Cornel Rusu, *Pelerin în românități*, Craiova, 2006, *passim*; Doru Scărlătescu, *Un mesager al românilor sud-dunăreni: Cristea Sandu-Timoc (I)*, RR, 2012, 4. **D.V.**

SANIELEVICI, H.
[Henric] (21.IX.1875,
 Botoșani – 19.II.1951,
 București), eseist,
 teoretician și critic
 literar.

Prenumele la naștere: Henrich. Este fiul Rebecăi și al lui Leibis (Leon) Sanielevici, comerciant și administrator de moșii, între care și Podriga. Ambii bunici erau rabini, iar dintre frații lui S., Simion (Simon) Sanielevici va fi matematician, membru al Academiei Române, Maximilian (Max) Sanielevici e profesor, în timp ce Solomon Sanielevici este un pictor relativ notoriu, ultimii doi fiind și colaboratori ai revistei „Viața românească”. Urmează școala primară și primele cinci clase liceale la Botoșani, continuând la București, unde în 1894 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, obținând licența în 1901. Va fi profesor secundar de franceză și germană la Târgoviște, apoi la Galați (1905–1908), unde înființează și conduce „Curentul nou” (1905–1906). Studiază antropologia la Göttingen (1911–1914), consacrându-se cercetărilor în acest domeniu și în acela al paleontologiei. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea colaborează, îndeosebi cu traduceri, la gazete socialiste, precum „Proletarul” din Botoșani, în paginile căreia debutează în 1892, „Adevărul” și suplimentele lui literare, „Lumea nouă”, „Lumea nouă literară și științifică”, „Munca” ș.a. În 1900 C. Rădulescu-Motru îl aduce secretar de redacție la „Noua revistă română”, calitate în care facilitează colaborarea celor cunoscuți la „Munca” și „Lumea Nouă”, între care C. Dobrogeanu-Gherea, Izabela Sadoveanu și G. Ibrăileanu, acesta semnând și primele numere ale „Curentului nou”, publicație de orientare radical antisămăntoristă. La „Viața românească” e secretar de redacție în intervalul aprilie–septembrie 1909, dar, fire conflictuală, părăsește revista. Mai colaborează la „Convorbiri literare”, „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber” ș.a. Folosește și pseudonimele Has, Hassan, H. Iciveleinas, T. (sau V.) Podriga, Privitor, H. Richard, H. Silvius. În 1916 rămâne în Capitala ocupată; peste câteva luni este internat în

lagărul Filipopol din Bulgaria, perioadă dificilă evocată în paginile lui memorialistice. În 1920 editează la București o nouă serie a „Curentului nou”. Tot acum candidează, pe listele Partidului Poporului (al lui Alexandru Averescu) pentru Camera Deputaților, dar fără succes. Ultimii ani de viață îi sunt marcați dramatic de o boală degenerativă.

Printre contemporani, dar și în posteritate, S. s-a impus ca un erudit și polemist de marcă, original până la excentricitate și bizarerie, elaborând proiecte și ipoteze grandioase și donquijotești, asemeni lui B. P. Hasdeu, cu care a și fost comparat tipologic. Cu o conștiință de sine megalomană – în fond, dacă e privită de la distanță, simpatică și dezarmantă prin candoarea cu care S. își proclama meritele, nu o dată socotite epocale sau unice în plan mondial –, a trăit cu psihologia geniului neînțeles, atrăgându-și ironia persiflantă și marginalizarea. Omul de știință, teoreticianul și criticul literar se caracterizează prin dogmatism, dar și prin interogații euristice și intuiții fertile, novatoare. Într-o carte intitulată *Încercări critice* (1903), discută scrieri ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, I. L. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, St. O. Iosif ș.a., notă aparte făcând articolul *Literatura de peste munți*, unde formulează ideea că, literatura din Regat stând prea mult sub influența franceză mai ales, salvarea nu poate veni decât de la scriitorii ardeleni. După mai bine de un deceniu S. publică volumul *Cercetări critice și filosofice* (1916). Format la școala „criticii științifice” explicative a lui C. Dobrogeanu-Gherea și în atmosfera materialistă și pozitivistă a cercurilor socialiste, S. abordează literatura de pe baze deterministe și istoriste, opuse autonomiei esteticului și disocierii valorilor. Treptat determinismul sociologic se varsă într-unul mai larg, însă tot schematic în taxonomia lui rigidă. Absorbit de cercetările antropologice și paleontologice, materializate în *La Vie des mamifères et des hommes fossiles* (1926), el elaborează o tipologie a scriitorilor în funcție de climă, nutriție, rasă, fiziologie și fizionomie, ca în articolul *De la critica literară la biologia mamiferelor*, unde va afirma că *homo mediterraneus* ar fi liric și romantic, *homo alpinus* – realist și didactic, iar *homo europaeus* – epic și clasic. Conceptele deduse din curente literare (istorice) sunt înțelese ca tipuri recurente (eterne) ce își fac apariția în diversele vârste ale ciclurilor culturii, de la Antichitate până la evul modern: „Fiecare epocă, fiecare formă de organizare socială trece prin două faze: o fază de

echilibru, ascensiune și optimism, care produce o literatură clasică; și o fază de dezagregare și nemulțumire, care produce romantism și realism”. Axiologia literară a lui **S.** este guvernată de criteriul etic, teoreticianul fiind convins că „valoarea literară [...] crește în raport cu valoarea ei morală”. Din coroborarea acestor determinări rezultă superioritatea clasicului, „product firesc al oricărei societăți sănătoase”. „Clasic”, adică „sănătos” moralmente și activ – iată marota criticului. El pledează de fapt cauza unei literaturi menite să „propage” valorile întreprinzătoare și austerei burghezii în ascensiune: „munca regulată și stăruitoare, viața liniștită de familie, «cinstea», economia, sobrietatea, hărnicia, sentimentele delicate”. Pornind de la aceste convingeri teoretice și programatice, criticul îi va exalta pe Vasile Alecsandri (pastelistul), Duiliu Zamfirescu (*Viața la țară*), I. Al. Brătescu-Voinești, iar dintre străini îi va recomanda drept exemplari pe Charles Dickens și pe George Eliot. La noi, modelul de literatură sănătoasă îl identifică în creația scriitorilor transilvăneni: Ioan Slavici, Ion Agârbiceanu, dar și la modestul Ion Pop-Reteganul sau minorii Teodor V. Păcățian și Vasile Ranta-Buticescu, iar „realismul clasic” este salutat la I. L. Caragiale, Al. Vlahuță și D. D. Patrașcanu. Așa stând lucrurile, apare logică inaderența la literatura „cazurilor” („subiectivă”), căreia îi opune substanța universal umană din opera ardelenilor și a celorlalți „clasici”, după cum în aceeași logică intră și condamnarea vehementă a simbolismului și mai ales a „decadentismului”. „De un Verlaine – vaticinează el – ne va feri îngerul de pază al României Mari”, iar lectura unui roman de D’Annunzio îi provoacă „un dezgust pe veci”. Criticul jură pe „clasicismul de fier” rezultând din consolidarea burgheziei naționale și crede a identifica în *Moș Anghel* de Pannait Istrati „clasicismul proletariatului”. Fostul socialist devine însă un aprig partizan și promotor al liberalismului, și astfel al „clasicismului burghez”: „Burghezia noastră ori va pacta cu capitalul străin, va pune în valoare bogățiile țării, va face ordine în stat, va selecționa valorile, va dezlănțui energiile, va cere tuturor munca intensivă – într-un cuvânt: va merge asanându-ne – ori va duce țara la pieire. Eu cred că va asana. Și în acest caz, literatura viitorului imediat va fi clasicismul burghez [...], în care, firește, eticul ocupă locul de cinste”. Prin același grund teoretic se explică și campania antisămănătoristă începută la „Curentul nou” și în declanșarea căreia **S.** are

meritul priorității. Polemistul atacă direcția sămănătoristă ca fiind ruralistă, paseistă și imorală, deci opusă valorilor burgheze, liberalismului. Literatura promovată de această direcție „idealizează pe față beția, adulterul, promiscuitatea sexuală, vagabondarea, haiducia, brigandajul, impulsivitatea bestială, crima chiar, și, mai presus de toate, instinctul războinic ca cea mai înaltă virtute a omului”. Acuzațiile sunt ilustrate de polemist îndeosebi cu proza lui Mihail Sadoveanu. Povestirile de început ale lui Sadoveanu sunt catalogate, într-un articol din 1905 care va deveni celebru, *Morala domnului Sadoveanu*, în funcție de păcatele personajelor, care ar fi „beția”, „adulterul”, „omorul”, „prostituția”, „bestialitatea”, „sexul” și „bătaia”, tânărul prozator fiind denunțat ca o „primejdie pentru morala publică”. G. Ibrăileanu pune lucrurile la punct într-o nu mai puțin notorie replică, publicată tot în paginile revistei „Curentul nou”, iar E. Lovinescu va arata că atacurile lui **S.** stăteau pe o (parțial) falsă contradicție: „prin nediferențierea esteticului de etic și chiar etnic, H. Sanielevici era, în realitate, și sămănătorist, și poporanist; sămănătorismul l-a combătut numai din supralicitare etică, iar poporanismul tardiv și din motive de ideologie politică”, și anume ideologia liberală. Abstracție făcând de confuzia axiologică semnalată de Lovinescu și de frapantele erori de valorizare, la care se adaugă aserțiunea că poezia lui Octavian Goga ar fi caducă, pe când cea a lui St. O. Iosif nu, trebuie recunoscut meritul lui **S.** de a fi atras atenția asupra unor iluzii și de a fi sugerat și alte căi de evoluție – mai productive – ale literaturii de la începutul veacului trecut. Se mai cuvin subliniate analizele de finețe asupra universului uman al nuvelor lui I. Al. Brătescu-Voinești, al „momentelor” caragialiene și mai ales amplul studiu despre *Sărmanul Dionis* de M. Eminescu. Criticul dă prima analiză temeinică a nuvelei eminesciene și, în pofida unui demers comparativ deficitar ca metodă, el revelează puternicele înrudiri (pe care le crede influențe) cu marea proză romantică germană (Novalis, Hoffmann, Tieck), capodopera prozei lui Eminescu realizând o sinteză a romantismului de tip germanic. **S.** este totodată creatorul unui stil critic și eseistic foarte personal. Un stil de idei, nervos și polemic, de expresivitate literară (G. Călinescu a relevat picturalitatea descrierilor), atrăgător și fermecător chiar prin libertățile pe care și le asumă: e direct, de o familiaritate netrivială, antrenant și provocator prin asocierile neașteptate și

divagațiile ce predispon la reflecție, acestea fiind favorizate de o cultură solidă și de o excepțională vivacitate a spiritului. Impresii diverse din experiențele trăite în Dobrogea, ori în Germania, apărute inițial în „Viața românească”, sunt adunate în *Icoane fugare. Documente omenesti* (1916). Criticul a tradus din Honoré de Balzac (nuvele), Vicente Blasco Ibáñez (*Călătoria unui romancier în jurul lumii*) și Heinrich von Kleist (povestiri).

Notele caracteristice ale personalității acestui critic sunt, în ordinea intelectuală, puterea de speculație și spiritul de sistematizare, iar în ordinea sentimentală, pasiunea tradusă în deformație pamfletară și violență stilistică. Spiritul de sistematizare și de speculație nu se dezvoltă în domeniul pur estetic; încă de tânăr criticul și-a sorocit misiunea de a „propovădui” o literatură morală, sănătoasă, evanghelie a muncii și a „amorului conjugal”, al cărei model i se pare a-l fi găsit în modesta literatură ardeleană, și a propovăduit un realism clasic; ca și N. Iorga, H. Sanielevici are un temperament de misionar laic pentru ridicarea poporului prin morală. Adevăratele lui speculații nu puteau fi deci de natură estetică, ci se desfășoară în domeniul științelor sociale și al antropologiei.

E. LOVINESCU

Critica lui Sanielevici e mai degrabă o estetică în care se discută „probleme sociale și psihologice”, făcându-se mari asociațiuni biologice în stilul unei erudiții vii, extravagante, tip Hasdeu. [...] Toată această parte a eseisticii sale, trecând peste

latura doctrinară ce poate forma obiect de violente discuții, se remarcă printr-un spirit polemic viu, amestecat cu elemente de grandomanie mai curând inocente și simpatice, acordând paginilor sale mișcări de umoare care încântă.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903; *Cercetări critice și filosofice*, București, 1916; ed. 3, București, 1925; *Icoane fugare. Documente omenesti*, București, 1916; ed. 2, București, 1921; *Studii critice*, București, f.a.; *Noi studii critice*, București, 1920; *Probleme sociale și psihologice*, București, 1920; *Poporanismul reacționar*, București, 1921; *Clasicismul proletariatului: Panait Istrati*, București, 1924; *Alte cercetări critice și filosofice*, București, [1925]; *În tren*, București, [1925]; *Familia Lowton*, București, [1926]; *Noi probleme literare, politice, sociale*, București, 1927; *Studii critice*, București, 1927; *Civilizație*, București, [1928]; *La Montmorency. O casă de țară în Franța*, București, [1928]; *Literatură și știință*, București, 1930; *Alte orizonturi. Studii și polemici literare și științifice*, București, [1932]; *În slujba Satanei?!*, I–II, București, 1935; *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1968. **Traduceri:** Honoré de Balzac, *Nuvele*, Craiova, [1895]; M. Eminescu, *Der arme Dionis*, București, 1904 (în colaborare cu W. Majerczik); Heinrich von Kleist, *Logodna din St. Domingo și alte povestiri*, București, [1928]; Vicente Blasco Ibáñez, *Călătoria unui romancier în jurul lumii*, București, [1932].

Repere bibliografice: Sadoveanu, *Cărți*, I, 3–8; Chendi, *Scrieri*, IV, 382–386; Ibrăileanu, *Opere*, I, 224–253; N. Iorga, „Curentul nou”, „Sămănătorul”, 1905, 49; Botez, *Scrieri*, 35–46; Aderca, *Contribuții*, I, 326–328, II, 259–260; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 154–156; Lovinescu, *Critice*, V, 81–86; Ralea, *Scrieri*, II, 365–376; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 554–561; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 129–148; Jean Bart, *Misterul casei din Sărărie*, ALA, 1929, 424; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 33–34; Munteanu, *Panorama*, 75; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 569–570, *Ist. lit.* (1982), 641–643; Z. Ornea, *Privire critică asupra concepției sociologice și estetice a lui H. Sanielevici*, „Cercetări filosofice”, 1963, 1; Ciopraga, *Portrete*, 235–246; Z. Ornea, *Trei esteticieni (M. Dragomirescu, H. Sanielevici, P. P. Negulescu)*, București, 1968, 123–175; Maria Lamparter, *H. Sanielevici, critic literar*, RITL, 1970, 4; Ciopraga, *Lit. rom.*, 69–72, 732–736; Micu, *Început*, 82–84, 235–236; Bucur, *Istoriografia*, 178–179; Piru, *Ist. lit.*, 234–235; *Scrisori – Ibrăileanu*, III, 230–381; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 274–286; Ștefan Cazimir, *Un concept perimat*, ALA, 1999, 4; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 156–158; Adrian Jicu, *Dinastia Sanielevici. Prințul Henric, între uitare și reabilitare*, București, 2008. **N.M.**

SARA, cotidian apărut la Iași între 1 noiembrie și 15 decembrie 1896. Organ al unei grupări politice locale de orientare conservatoare condusă de Alexandru A. Bădărau, ziarul, scos în scopuri electorale, era redactat, cu destulă îngrijire, de câțiva tineri gazetari cu veleități literare, între care și Eugen Herovanu. În **S.**

nu se publică multă literatură originală, doar câteva schițe de Herovanu (*Răpire și Despărțire*, schița dramatizată *Femeile. Destăinuire*) și de G. Botez-Gordon (*Areci o dată!...*). În schimb, se dă o atenție deosebită vieții culturale, discutată în forme variate – note critice, comentarii („*Cum iubim*”, analiză a romanului lui Traian Demetrescu; Blan, *Industria poeziei*; Halicarnas, „*Cresus*”, discuție cu numeroase observații critice pe marginea dramei cu acest titlu de Ioan Tanoviceanu, ș.a.), cronici în versuri, anecdote (scrise, cele mai multe, de Herovanu, care semna și Rigoletto). Sub pseudonimele Vioreanu, Tambur, Oberon, Yvann (Gheorghe Rădulescu-Archibald), Gil, Blan, Halicarnas – dintre care unele sunt, desigur, tot ale lui Herovanu – se ascund și alți gazetari. Chiar din primul număr se insera și următorul anunț redacțional: „Atragem atenția cititorilor asupra *Cronicei de joi*, datorată penei ilustrului scriitor Ion L. Caragiale. Sub acest titlu, amicul și colaboratorul nostru va continua în fiecare joi seria cronicelor literare începute în cursul acestei veri în «Adevărul» și întrerupte din cauze independente de voința sa [...]. Suntem bucuroși să anunțăm cititorilor că «Sara» va publica în fiecare marți articole politice datorate aceleiași pene de elită”. Cea de-a doua promisiune nu s-a materializat, dar în primele cinci săptămâni de apariție a ziarului Caragiale este autorul unei serii de articole publicate sub titlul anunțat, în care discută probleme generale, plecând de la evenimentele zilei (cazul mitropolitului Ghenadie, moartea actriței Teodora Pătrașcu ș.a.). Într-o atitudine publicistică superioară se îmbină în aceste texte maturitatea scriitorului cu experiența observatorului pătrunzător și avizat al vieții sociale. Tot lui Caragiale îi aparține și o scrisoare, datată București, 21 noiembrie 1896, în care el comentează amical o anecdotă versificată semnată Șandernagor (George Ranetti), apărută în **S.** la 20 noiembrie. Cu o atenție deosebită au urmărit gazetarii cotidianului într-un șir de reportaje intitulate *Inaugurarea teatru-lui* și de comentarii privitoare la pregătirile care se făceau în vederea acestui eveniment (*Scandalul de la Comitetul teatral*, *Teatrul și politica* ș.a.) finalizarea construcției și deschiderea stagiunii 1896–1897 în noua clădire a Teatrului Național din Iași. **R.Z.**

SARGEȚIU, Octav (23.X.1908, Vlad Țepeș, j. Călărași – 11.III.1991, București), poet, publicist. Este fiul Mariei (n. Cristea) și al lui Vișan Popa, țărani; prenumele la naștere: Dumitru. După ce urmează Școala Normală din Călărași (1921–1927), devine învățător și

director de școală la Mârzaci, județul Orhei (1927–1939), redactor la „Cuvânt moldovenesc” (1938–1939), „Albina”, „Căminul cultural și școala țăranului” (1941–1947), „Viața Basarabiei” (1942–1944). A fost director al Ateneului Popular „Al. I. Cuza” din București (1948–1952) și al Căminului Cultural „Ștefan Gheorghiu” (1953–1956). Debutază cu versuri în 1927, la revista „Brazda” (Călărași), sub pseudonimul Dumitru Octav Sargețiu, care din 1945, an când e și primit în Societatea Scriitorilor Români la propunerea lui N.D. Cocea, devine nume oficial. A mai colaborat la „Ancheta”, „Bugeacul”, „Convorbiri literare”, „Curierul”, „Curentul literar”, „Datina”, „Familia”, „Gazeta Transilvaniei”, „Gândirea”, „Gorjanul”, „Iconar”, „Itinerar”, „Izvorașul”, „Însemnări ieșene”, „Munca literară”, „Opaițul satelor”, „Orientări”, „Pagini basarabene”, „Pământul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista franco-română”, „Tomis”, „Tribuna” (Călărași), „Universul literar”, „Viața literară”, „Viața românească”, „Zorile”. A semnat și Lucian Dumbravă, Dumitru V. Dumitru, D. V. Dumitru-Studolna. Primul volum, *Poeme*, îi este publicat în 1936.

S. s-a afirmat îndeosebi prin *Cântece în singurătate*, plachetă apărută în 1942, distinsă cu Premiul Societății Scriitorilor, reluată în 1943 cu adăugarea unui singur poem. Simpatia nedisimulată pe care i-au arătat-o foiletoniștii epocii nu poate fi pusă exclusiv sub semnul emoțional al momentului istoric (campania din Est). Versurile lui **S.** reprezentau, într-adevăr, drama unui refugiat, rupt și înstrăinat de matca sa, însă nimic conjunctural (poate cu o singură excepție: poemul final *Nistrul*). Se anunța astfel o nouă voce lirică, alăturată de Perpessicius, în cronica radiofonică a cărții, lui D. Iov și lui Nicolae Coban, tustrei preluând „făclia aceluia lirism basarabean pe care l-a aprins cu un sfert de veac în urmă poetul și preotul Alexie Mateevici”. Poemele evocă nostalgic și melancolic efigia Basarabiei, peste care „ca un fluviu dragostea mi se revarsă”, Chișinăul academic și boem (un Heidelberg răsăritean), „vadul basarabean” care hotărânește un tărâm făcut din „pământ și cer, holdă și zare”, „codrii Orheiului” și „freamătul de plopi gemând în aer”, Nistrul și „doina basarabeană”, livezile încărcate de rod, zvonurile îndepărtate și enigmatice ale stepei. Aparent pasteluri, aceste poeme sunt în realitate elegii, în care amintirea și reveria filtrează peisajul și îl înțețosează, convertindu-i datele într-o confesiune șoptită și tremurată. Departe și de retorica ostentării eului, și de tentațiile

lirismului militant resuscitat de contextul istoric, textele se remarcă prin discreție și catifelări muzicale: „Pe-aici mi-am pârguit, în febră, visul / Sub freamătul și fructele de soi, / De mă tot trage dorul înapoi / Precum o apă-și trage-n fund ucisul. // Mă tot visez în car cu moldoveni / Și codrii mi se zbuclumă în piept; / Din sanctuar toți anii mi-i deștept, / Frumozii, anii mei basarabeni...”. S. a făcut publică existența în manuscris a altor scrieri (între ele, ciclurile de poeme *Singurătate lirică* și *Ancorare depărtată*, precum și o antologie, *Lirica tânără basarabeană*, mai multe evocări și portrete de scriitori, epigrame), care însă nu au mai fost tipărite.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1936; *Cântece în singurătate*, cu un portret de Vasile Blendea, București, 1942; ed. cu un portret de Lucia Demetriade Bălăcescu, București, 1943; *Satul meu, povestea mea*, București, 1945.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 759; Laurențiu Fulga, *Chipurile Chișinăului*, UVR, 1942, 9; Ștefan Baciuc, *Domnul Octav Sargețiu: un poet*, UVR, 1942, 27; Mihai Niculescu, „Cântece în singurătate”, UVR, 1942, 43; Virgil Carianopol, *La aniversare*, SPM, 1983, 41; Al. Raicu, *Octav Sargețiu – 75*, RL, 1983, 42; Colesnic, *Basarabia*, I, 208–211; *Octav Sargețiu*, în *Mireasa de peste Prut*, îngr. Alexandru Darie, cuvânt înainte Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 120–124; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 155; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 158–159; *Dicț. Chișinău*, 471–472; Nicolae Scurtu, [Octav Sargețiu], „Litere”, 2011, 3, 2012, 9–10. **E.H., N.M.**

SARPICINEMA, revistă apărută la Iași, săptămânal de la 14 iunie 1924 până la 8 noiembrie 1925 și lunar de la 10 martie 1928 până în aprilie 1929, ca organ de presă al Casei Sarpic (La Societă Romena per Industria Cinematografica). Subintitulată inițial „Scenă și ecran”, de la numărul 25/1925 apare cu titlul și subtitlul „Spectacolul. Teatru și cinematograf”, iar de la numărul 1/1928 revine la subtitlul „Scenă și ecran”. Difuzată gratuit până la numărul 12/1924, publicația este dedicată în special cinematografului, văzută ca „o artă serioasă”, alături de spectacolul dramatic, cum se spune și în articolul-program, intitulat *Apostolat* (2/1924), text apărut sub semnătura God, aparținând lui Berman Goldner, prezent în presă îndeobște sub pseudonimul Giordano. În al doilea an redacția își fixează mai clar obiectivul de a extinde analiza asupra fenomenului teatral. Rubricile mai importante sunt „Din fuga condeului”, „Ce vom vedea”, „Filmul zilei”, „Amintiri din teatru”, „Teatru–muzică”, „Diferite știri”. Alături de spectacolul dramatic și cinematografic, revista se ocupă și de literatura propriu-zisă. Lui Mihai Codreanu i se

publică traducerea din *Cyrano de Bergerac* de Edmond Rostand, primul număr fiind dedicat literaturii franceze. R. Cionca scrie un comentariu despre Richard Wagner. Treptat, în aria de preocupări a publicației intră și literatura română. Astfel, apare un fragment din piesa *De Anul Nou* de Const. C. Păun, în timp ce Em. Al. Manoliu susține în 1924 un serial intitulat *Figuri din trecutul teatrului ieșean*. Sub semnătura Comp., este recenzat romanul *Petru Arbore* de Eugen Relgis. Se publică versuri de D. Teleanor, Victor Eftimiu, Nichifor Crainic, George Lesnea (*Psalmul 4*), C. Mihăilescu, Savin Constant. **I.I.**

SARSAILĂ, gazetă apărută la București, de trei ori pe săptămână, de la 8 aprilie până la 6 iunie 1871. Aceeași denumire fusese folosită în 1866 de N. T. Orășanu, în timpul uneia din desele suspendări ale ziarului său „Nichipercea”. Gazeta din 1871 este însă editată și redactată de G. Dem. Teodorescu (Ghedem), care nu mai colabora la periodicele umoristice scoase de N.T. Orășanu. De altfel, S. polemizează cu celelalte foi satirice ale vremii. Lui Orășanu i se reproșează că a abandonat apărarea intereselor țării de când a obținut funcții oficiale. Ghedem critică și monarhia; poezia și-ar fi pierdut aura romantică, iar poezii, în loc să trezească sentimentele patriotice ale poporului, se îngrămădesc pe scările palatului domnesc pentru a obține privilegii. Satira lui Ghedem este însă greoaie, viitorul profesor universitar nu are nici umorul, nici sprinteneala de limbaj proprii lui Orășanu. Lirică erotică, fabule și parodii, precum și două traduceri (poeziile *Fluturile* de Lamartine și *Anima* după Musset) sunt publicate în paginile de literatură ale gazetei. **R.Z.**

SASU, Aurel (21. VII.1943, Alba Iulia – 27.IX.2018, Cluj-Napoca), critic și istoric literar, editor, traducător.

Este fiul Elenei (n. Munteanu) și al lui Clement Sasu, muncitor. Face școala elementară în Oarda de Sus (1950–1954) și în Oarda de Jos, județul Alba (1954–1957), și urmează cursurile liceale la Alba Iulia

(1957–1961). Va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj în 1968, fiind repartizat cercetător la sectorul de istorie literară al Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române. În 1974 își susține doctoratul cu teza *Retorica ficțiunii*. Urcă toate treptele profesionale până la gradul de cercetător științific principal gradul I (1990). În 1981 și în 1982 este trimis lector de limba și literatura română în Statele Unite ale Americii, la University of Washington din Seattle. Obține în două rânduri (1990, 1998) o bursă Fulbright la Library of Congress, apoi la Georgetown University din Washington DC. În 1991 se află pentru studii în Canada, la Toronto, la Multicultural History Society of Ontario, iar în 1993 la Northrop Frye Center, Victoria University. În fine, în 1996 va fi invitat al Centrului de Studii și Documentare al Românilor Americani „Valerian D. Trifa” din Jackson, Michigan. Profesor și decan (2002–2004) la Facultatea de Științe Umaniste a Universității „Avram Iancu” din Cluj-Napoca, va fi din 2006 profesor la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării a Universității „Babeș-Bolyai”. Debutează la „Tribuna” în 1968, colaborând ulterior și la „Steaua”, „Transilvania”, „Echinoc”, „Familia”, „România literară”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „Vatra” ș.a. Primul volum, *Progresii*, îi apare în 1972. Este prezent în volume colective: *Probleme de literatură comparată și sociologie literară* (1970), *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc* (1982) ș.a. Editează, împreună cu Iosif Pervain și Ana Ciurdariu, bibliografia adnotată *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778–1840)* (I–II, 1977–1983). Participă la elaborarea lucrării *Scriitori români* (1978), realizează, împreună cu Mariana Vartic, antologiile *Romanul românesc în interviuri* (I–IV, 1985–1991) și *Dramaturgia românească în interviuri* (I–V, 1995–1997). Experiența dobândită în elaborarea unor instrumente de lucru atât de necesare culturii române își pune amprenta și pe cărțile proprii. Astfel, pe baza unor cercetări minuțioase în arhive și biblioteci, alcătuiește lucrarea *Cultura română în Statele Unite și Canada* (I–III, 1993–2002; Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române), *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada* (2001), precum și *Comunitățile românești din Statele Unite și Canada* (2003), iar în 2005 și în 2007 alte câteva lucrări, în colaborare, care refac „istoria unui deceniu

de cultură română în Statele Unite”, despre revista „Lumină lină” și despre cenaclul „Mihai Eminescu” de la New York. Se adaugă în 2012 o carte despre „New York Magazin”, alcătuită tot în colaborare. În 1996 semnează un volum de documente despre un general de origine română, erou al războiului civil american: *George Pomutz. The Legend Lives On*. Din seria instrumentelor de lucru fundamentale face parte și *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), coordonat împreună cu Mircea Zăciu și Marian Papahagi, lucrare a cărei apariție fusese oprită de cenzura comunistă în 1985, fiind reluată și tipărită abia după 1989. Cartea a primit câteva distincții la Cluj-Napoca, Oradea, Bacău și București, dintre care se detașează Premiul Opera Magna al Uniunii Scriitorilor (1995). Într-o ediție concentrată, selectivă, a fost publicată în 2000 sub titlul *Dicționarul esențial al scriitorilor români*. Pentru asemenea lucrări va fi distins în 2002 cu Ordinul Național Pentru Merit în grad de Cavaler. Vor urma într-o cadență susținută *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989* (2004, în colaborare), *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989* (2005, în colaborare), *Dicționarul biografic al literaturii române* (2006), *Dicționarul limbii române de lemn* (2008), *Dicționarul cronologic al romanului românesc. 1990 – 2000* (2011, în colaborare).

S. nu operează o distincție netă între critică și istorie literară, socotindu-le aspecte ale aceluiași proces de examinare a operei. Ideea este perceptibilă încă din *Progresii*, ce are drept motto un citat din G. Călinescu: „Punctul de plecare al criticului și al istoricului literar este opera ca realitate artistică”. Chiar și titlul pare călinescian, amintind de conceptul de organicitate a literaturii române, pe care marele critic îl teoretiza. **S.** notează mai ambiguu: o „mișcare în direcția sintezei”. Ar fi o justificare a unirii într-un sumar miscelaneu a unor articole oarecum diferite și îndepărtate în timp, ilustrând „un orizont al conștiinței faptului estetic”, fie și prin limitarea investigației la presa literară din Transilvania. Dar tot așa de bine ar putea fi un exercițiu ca „formă a propriei facultăți creatoare”. Fiecare articol ar deschide perspectivele unei sinteze viitoare privind retorica și hermeneutica unor clasici interbelici, teoria criticii, deslușirea tehnicilor jurnalului la scriitorii contemporani etc. Interesul pentru Liviu Rebreanu pare a izvorî din cercetarea unei reviste

locale, „Cosinzeana”, la care scriitorul colaborase în perioada începuturilor sale. Dar S. este la curent cu evoluțiile teoretice ale criticii, astfel încât cartea *Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei* (1978) va fi structurată pe coordonate noi. Criticul nu mai analizează cronologic romanele sau nuvelele lui Rebreanu, ca într-o monografie canonică, ci se axează pe idei sau pe tipuri de personaje. Eseul se deschide cu capitolul *Omul revoltat*, vizând atât personajul Petre Petre, cât și masa informă din romanul *Răscoala*, iar concluzia, surprinzătoare, este că „erosul e forța care susține unitatea mulțimii revoltate”. În altă secvență, *Eroul problematic*, se rediscută o formulă a lui G. Călinescu, după care Ion se definește ca un „erou de epopee care trece prin criza așezării la casa lui”, fundamentală în roman fiind solidaritatea tragică dintre om și pământ. *Retorica literară românească* (1976) este o lucrare doctorală, cu o bogată informație de specialitate, urmărind istoria conceptului, punctele de contact cu religia, antiretorica, concentrându-se asupra domeniului în literatura română. Din aceeași sferă de preocupări face parte și volumul *Textul ipotetic. Contribuții la o istorie a hermeneuticii românești* (1984). Celor două cărți trebuia să li se alăture o istorie a poeziei românești, pentru a închide un cerc de preocupări de peste un deceniu. În ciuda teoretizărilor, necesare în epocă, demersul criticului se dovedește mai simplu: de a cerceta și valoriza moștenirea literară din perspectiva unei idei centrale, cu scopul declarat al „risipirii prejudecăților”. O scriere de hotar în activitatea lui S. o reprezintă *În căutarea formei* (1979). Autorul ei se află încă sub tutela lui G. Călinescu în privința relației dintre istorie și literatură, folosește încă fișele cercetărilor pozitivistice în privința lui Ion Heliade-Rădulescu, Ilarie Chendi sau Ion Agârbiceanu. Însă trimitere la critica mai nouă și mai ales revelația criticii lui Mircea Zăciu și a lui Adrian Marino sunt semne vizibile ale unui nou drum. De altfel, încă din 1972 scrisese *Eul suveran. Paradigme lovinesciene*, volum editat abia în 1994; un post-scriptum explică drama unei epoci: „*Eul suveran* a așteptat lumina tiparului douăzeci și doi de ani. Eseul a fost gândit și scris în 1972, aproximativ în aceeași perioadă în care Lovinescu, scepticul Lovinescu simboliza pentru tot mai mulți intelectuali români refuzul regiei politice și chinurile apropierei de realitate”. Nu va fi socotită o surpriză apariția, în 1999, a unui „jurnal american”, *Strategia disperării*. Este o

biruință a spiritului liber care nu trebuie să fie preocupat – într-o formulă a lui Sainte-Beuve – decât de adevăr și de inteligența lui. Ultimele volume ale lui S. sunt retrospective și recuperatorii. Autorul privește înapoi cu luciditate și consemnează avaturile lucrărilor sale. Titlul cărții *Noapte după noapte* (2010) semnifică atât efortul coordonatorilor *Dicționarului scriitorilor români* – Mircea Zăciu, Marian Papahagi și S., rămas singur la timonă după anul 2000 –, cât și incredibila opoziție de după noaptea regimului totalitar a societății postdecembriste, „bolnavă de complexe și ambiții”. Venite după paginile de convorbiri cu Valeriu Anania (*Despre noi și despre alții*, 2009) și după *Starea de excepție. Valeriu Anania – omul și destinul: 1946*, volum îngrijit și prefăcut de S. în 2010, „glosele la memoriile lui Valeriu Anania”, intitulate *Dragostea și vântul* (2011) au o valoare aparte. Se împletesc armonios „spovedania” lui Anania despre „suferința roditoare” în închisorile comuniste sau despre misionariatul său în Statele Unite și impresiile comentatorului în convorbirile cu acest „om de Renaștere târzie românească”. Relatările despre conflictul cu Ion Cârje, coleg de temniță la Aiud și exilat politic în America, cu șeful cenzurii, Mihai Dulea, probează verticalitatea morală a prelatului. Într-alt loc, menționând „relația purificatoare” cu Tudor Arghezi, S. găsește prilejul unei analize noi a romanului *Cimitirul Buna-Vestire*, iar o referire la Liviu Rebreanu îi amintește de romanul *Gorila*, de unde citează o frază memorabilă: „Ne-a cotropit politica și ne-a stricat până în măduva oaselor. Poate de aceea merg treburile din rău în mai rău”. Romanul *Gorila* nu e văzut de critic ca un pamflet la adresa unor figuri controversate (Pamfil Șeicaru, Nichifor Crainic, Romulus Dianu), ci ca o metaforă a „marii nefericiri a veacului nostru”. La polul opus se află „toate așa-zi-sele romane cu cheie ale perioadei postbelice totalitare”. Exemplul în care „omul tip” își consumă „sfânta ură” împotriva Marelui Anonim (Lucian Blaga) este romanul *Pe muchie de cuțit* al lui Mihai Beniuc. În nu puține pagini S. aduce în discuție măturii noi, scoase din presă, despre atitudinea lui Anania. Spre finalul gloselor este definit specificul relațiilor lui Anania cu marii scriitori: pe Arghezi îl iubește, pe Gala Galaction îl ghicește, pe Anton Holban îl deploră pentru ateism, iar V. Voiculescu i se furișează în suflet ca un înger. Surprinzător, în 2012 S. publică și un volum de poezii, intitulat *Elegiile*

răscumpărării. Versurile par să fie un reflex al convorbirilor cu Valeriu Anania și al lecturii memoriilor lui. „Elegiile răscumpărării” nu sunt altceva decât litanii ale morții, ale „muzicii de oseminte”, ale „tăcerilor din morminte”, ale „pustiului” ce coboară în lume. Poetul își ia ca părtașă, pentru restaurarea sacralului, „vecia” (argheziană), vorbește de „tăcerile fericite”, de alergări către sine – „întoarcerea înăuntru” – pentru a găsi (blagian) „misterul suferinței și al iubirii”. Extrem de bogată este și activitatea de editor a lui S., care se ocupă, alături de scrieri ale unor autori importanți, și de texte mai puțin cunoscute, mai cu seamă din perioada interbelică.

SCRIERI: *Progresii*, Cluj, 1972; *Retorica literară românească*, București, 1976; *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778–1840)* (în colaborare cu Iosif Pervain și Ana Ciurdariu), I–II, București, 1977–1983; *Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei*, București, 1978; *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979; *Textul ipotetic. Contribuții la o istorie a hermeneuticii românești*, București, 1984; *Cultura română în Statele Unite și Canada*, I–III, București, 1993–2002; *Eul suveran. Paradigme lovinesciene*, Cluj-Napoca, 1994; *George Pomutz. The Legend Lives On*, București, 1996; *Strategia disperării. Jurnal american*, București, 1999; *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001; *Cazul Policarp Morușca*, Cluj-Napoca, 2002; *Comunitățile românești din Statele Unite și Canada*, Cluj-Napoca, 2003; *Breviter. Întâlnirea cu mine însumi*, Cluj-Napoca, 2003; *Căile luminii. Istoria unui deceniu de cultură română în Statele Unite* (în colaborare cu Carmina Popescu), pref. Theodor Damian, Cluj-Napoca, 2005; *Dicționarul biografic al literaturii române*, I–II, Pitești, 2006; *Cartea mea de muncă. Atelier critic*, Cluj-Napoca, 2007; *Mircea Zăciu, Aurel Sasu, Amiaza cea mare – corespondență*, Pitești, 2008; *Dicționarul limbii române de lemn*, Pitești, 2008; *Valeriu Anania, Aurel Sasu, Despre noi și despre alții*, București, 2009; *Noapte după noapte*, Cluj-Napoca, 2010; *Dragostea și vântul. Glose la memoriile lui Valeriu Anania*, Cluj-Napoca, 2011; *Elegiile răscumpărării*, Cluj-Napoca, 2012; *New York Magazin. Istoria adnotată a unei publicații românești. 1997–2012* (în colaborare cu Liliana Burlacu și Doru George Burlacu), Cluj-Napoca, 2012. **Ediții, antologii:** Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie*, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971, *Licean... odinioară*, pref. edit., Cluj, 1972, *Povestiri*, postfața edit., București, 1979; *Supplex Libellus Valachorum*, tr. în limba maghiară Kőllő Károly, București, 1971 (în colaborare cu Iosif Pervain și Ana Ciurdariu); E. Lovinescu, *Acord final*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974; Ioan Piuariu-Molnar, *Retorică, adevărat învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1976; Ion Heliade-Rădulescu, *Critica literară*, pref. edit., București, 1979; Gheorghe Banea, *Mușchetarii în Balcani. Vin apele!*, pref. edit., București, 1982; Mircea Gesticone, *Războiul*

micului Tristan. Vest, I–II, pref. edit., București, 1983 (în colaborare cu Sabin Vlad); *Romanul românesc în interviuri*, I–IV, București, 1985–1991 (în colaborare cu Mariana Vartic); Emil Cioran, *Revelațiile durerii*, pref. Dan C. Mihăilescu, Cluj-Napoca, 1990 (în colaborare cu Mariana Vartic); Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I–II, București, 1992 (în colaborare cu Mariana Vartic); *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, București, 1995–1997 (în colaborare cu Mariana Vartic); *Bătălia pentru roman*, pref. edit., București, 1997 (în colaborare cu Mariana Vartic); C. Fântâneru, *Cărți și o altă carte*, pref. edit., București, 1999, *Cruciada umbrelor*, pref. edit., Pitești, 2001, *Cuvinte de humă*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2009, *Slujba din hol*, pref. Arabela Prodan, Cluj-Napoca, 2009 (în colaborare cu Arabela Prodan), *Jurnale*, I–II, pref. edit., Cluj-Napoca, 2012 (în colaborare cu Liliana Burlacu și Doru Gelu Burlacu); Policarp Morușca, *Drumul vieții*, pref. edit., București, 2001; *Întoarcerea în insulului. Întâlniri cu Mircea Zăciu*, Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare cu Mircea Petean); *Întâlnirile de vineri. Istoria unui deceniu de cultură română în Statele Unite* (în colaborare cu Carmina Popescu), Cluj-Napoca, 2005; *Lăuntru și departele*, Iași, 2007 (în colaborare cu Theodor Damian); *Starea de excepție. Valeriu Anania – omul și destinul: 1946*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2010. **Traduceri:** Northrop Frye, *Dubla viziune*, București, 1993 (în colaborare cu Ioana Stanciu), *Marele cod*, București, 1999 (în colaborare cu Ioana Stanciu); Susan Sontag, *Boala ca metaforă*, Cluj-Napoca, 1995.

Repere bibliografice: Zăciu, *Colaje*, 127–136; Al. Andriescu, *O disciplină controversată: retorica*, CRC, 1976, 33; Iorgulescu, *Scriitori*, 342–343; Marian Papahagi, *Alte interviuri despre roman*, TR, 1986, 35; *O istorie literară deschisă (în dezbatere: „Romanul românesc în interviuri”)*, AFT, 1986, 11; Călinescu, *Bibliotecă*, 243–248; Piru, *Critici*, 8–11, 127–130; Ion Vlad, *Măștile provocării, măștile sfidării*, TR, 1992, 36–37; Mircea Angelescu, *Românii în America*, LCE, 1994, 5; Florin Manolescu, *Un reper deontologic al criticii*, ST, 1994, 10–11; Dan C. Mihăilescu, „Dicționarul scriitorilor români”, LAI, 1995, 2; Nicolae Mecu, „Cultura română în Statele Unite și Canada”, VR, 1995, 1–2; Nicolae Manolescu, *Odiseea unui dicționar*, RL, 1995, 33; Doina Modola, „Dramaturgia românească în interviuri”, APE, 1996, 6; Simuț, *Arena*, 61–72; Dan C. Mihăilescu, „Dicționarul esențial al scriitorilor români”, „22”, 2001, 576; Daniel Cristea-Enache, *Un dicționar de autor*, ADV, 2001, 3 567; *Dict. scriit. rom.*, IV, 946–947; Mircea Iorgulescu, *Monument și document*, „22”, 2003, 674; Gelu Neamțu, *Singularizarea creatoare*, TR, 2003, 29; Rodica Zăfăruș, *Cuvintele limbii de lemn*, RL, 2009, 26; Dumitru Ichim, *Da, cuvintele au suflet*, TR, 2010, 19; Constantin Coroiu, *Istории autobiografice*, CLT, 2011, 17–19; Dan Mănucă, *Cultură și creație*, CL, 2011, 14; Borbély, *Existența*, 181–185; Gheorghe Grigurcu, *O cronică trăită*, „Acolada”, 2012, 6; Ioan Adam, *Afinități selective*, Târgoviște, 2012, 100–108. **S.I.**

SATIRA, revistă apărută la București, săptămânal, între 8 iunie și 19 octombrie 1897. Panait Macri, editor și director, și Atanasie Ranetti (sub pseudonimul Picolo-Iași), redactor-șef, scot această publicație în care predomină nota umoristică, dar nu lipsește nici aceea de critică socială, așa cum se specifică în *Programul „Satirei”*, articol inserat în numărul 2: „Biciuirea tuturor relelor din societatea noastră”, fără a se depăși „regulile estetice”. De fapt, Macri se folosește de noua lui foaie pentru a continua să îi atace, ca și în alte periodice pe care le conducea, pe acei scriitori care, datorită talentului, se impuseseră atenției publice. De data aceasta, principala țintă e G. Coșbuc, ale cărui poezii sunt analizate tendențios, răstălmăcite și parodiate (*Din ale premianților Academiei*, „*Draga mamei*”). Mai obiectiv, Picolo-Iași satirizează versuri neizbutite apărute în volume sau în paginile gazetelor, începând cu acelea ale colegului său de redacție. Au mai colaborat cu epigrame, versuri și proză umoristică D. Teleor, Th. D. Speranția și C. Muțescu, care semnează și Costache Modestu, cu numeroase poezii umoristice – *Regret*, *La curs...*, *Necunoscutei*. *Versuri geniale imitate după un poet actual* ș. a., anecdote versificate – *Judecată ovreiască*, *Pieptenele țiganului*, schițe – *Alecuzazu*, *Din memoriile unui ginere*. O rubrică este dedicată unor cafenele și restaurante frecventate de scriitorii bucureșteni: *Închiderea cafenelei Fialcowski*, *Concurența cafenelei Capșa*, *Cafeneaua Bulevardului* ș.a. În numărul din 10 august 1897 i se răspunde la *Poșta redacției* lui Mihai din Pașcani (Mihail Sadoveanu), unul dintre cei ce dezlegau jocurile din S. („Cuvinte încrucișate”, „Aritmografie”).

R.Z.

SATUL ȘI ȘCOALA, publicație apărută la Cluj din septembrie 1931 până în februarie 1940, cu subtitlul „Revistă lunară pentru educație și învățământ”. Redactori: Constantin Iencica și D. Goga. În *Cuvânt către cititori* se arată că publicația va urmări îmbunătățirea „culturii generale a învățătorilor”, oferind material pentru activitatea școlară și extrașcolară. Principalele rubrici sunt „Studii și articole”, „Pagina literară”, „Medicina școlară”, „Pagina juridică”, „Cronica”, „Cărți, reviste”, „Consemnări”. Articolele din domeniul pedagogiei și psihologiei școlare sunt semnate de N. Mărgineanu, Liviu Rusu, Onisifor Ghibu, Al. Ghidionescu, Ana și Constantin Iencica, Al. Roșca, Zoica Boerescu, Ion Chelcea, Romulus Demetrescu, Mihai Beniuc (*Câteva metode de*

observație, *Importanța pedepselor și recompenselor*, *Maturitatea copilului pentru clasa întâia primară*, *Sigmund Freud*). Pe teme de istorie, sociologie sau cultură scriu Ion Simionescu, D. D. Roșca, H. H. Stahl, Ion Petrovici, N. Iorga, Ion Moga, G. Bogdan-Duică (*C. Rădulescu-Motru*), N. Bănescu, Apostol D. Culea, Al. Lapedatu, Ioan Lupaș, Ion Breazu (*Bălcescu ca erou social*), Horia Teculescu, Grigore Popa (*Cercetări pentru definirea inteligenței umane*), Vasile Băncilă (*Literatură și puritate*, *Iubire, seriozitate și doctrină*, *Formalism și povestire*), Sextil Pușcariu (*Dicționarul limbii române*), G. Vâlsan (*Conștiință și geografie*), Vasile Netea (*Ion Pop Reteganul*) ș.a. Revista are câteva prezențe remarcabile și în domeniul literar: lui Lucian Blaga i se reproduce discursul de recepție la Academia Română (*Elogiul satului românesc*), G. M. Cantacuzino colaborează cu articolele *Satul românesc*, *O casă la țară*, *Școala satului*. Lui Panait Istrati i se reproduc însemnările *Cum am debutat eu?*, un număr e consacrat lui Octavian Goga, altul lui Onisifor Ghibu, un al treilea lui Ion Moldoveanu. Prilejuate de moartea acestuia din urmă, se publică articole de evocare, se reiau unele poezii (*Ideal*, *Rugă*) sau sunt tipărite versuri ce îi sunt închinat (George Popa, *Secvență de baladă*, George Todoran, *Poetul*, Dimitrie Danciu, *Noi nu ne-am cunoscut*). În „Partea literară” sunt incluse texte pentru copii din scrieri de I. A. Bassarabescu, Mihail Sadoveanu (*Domnul Busuioc*), Ion Dongorozi (*În ajun de examen*), Liviu Rebreanu (*Învățătorul*), Ion Agârbiceanu (*Dascălul Vintilă*), Mihail Lungianu (*Cum potrivește Dumnezeu*), Eugenia Mureșanu, dar și din Giovanni Pascoli (*Copilașul*), A. P. Cehov (*Ocotirea*) ș.a. Se publică contribuții de istorie literară (G. Bogdan-Duică despre G. Barițiu, G. Pretorian despre O. Goga), se comentează opera lui Lucian Blaga (Grigore Popa) sau sunt discutate cărțile consacrate lui M. Eminescu de Cezar Petrescu și G. Călinescu, volume de Mihail Sadoveanu, Vasile Alecsandri, Ion Breazu, Olimpiu Boitoș, Radu Boureanu, A. I. Odobescu, Vasile Netea ș.a. Există aici și o rubrică intitulată „Portrete pedagogice” și, în general, o intensă preocupare față de contemporaneitate. Mai colaborează Ion Mușlea, V. Cristu, Petru Lenghel Izanu, N. Marian, C. Stan, V. Moldovanu, P. Sergescu, V. Demetrius, V. L. Bologa, V. Lazăr, Gh. D. Mugur, Gh. Popa, Gh. Tulbure, Victor Stanciu, I. Nisipeanu, Silviu Dragomir, Tit Liviu Valea, Sever Stănilă, Elie Dăianu ș.a.

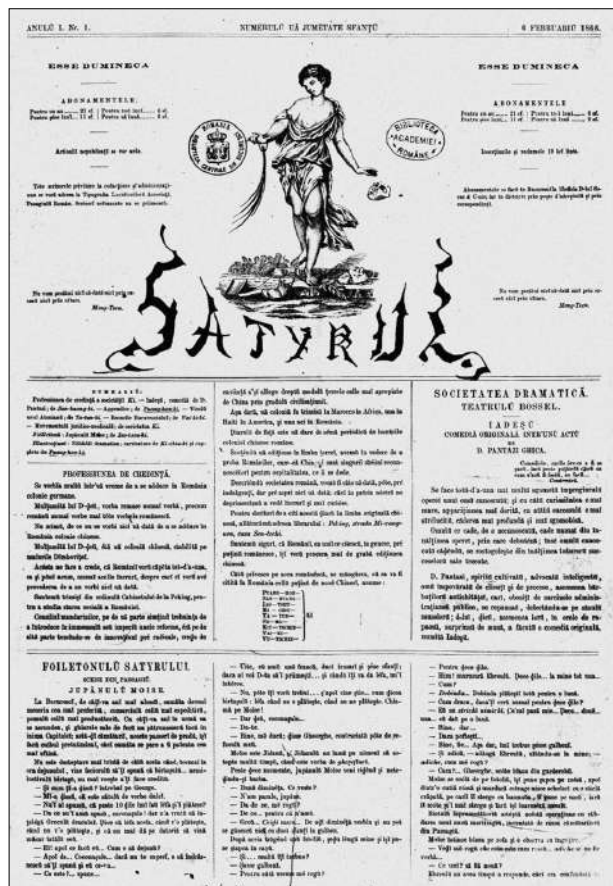
M.Pp.

SATYRUL, gazetă apărută la București, săptămânal, între 6 februarie și 5 iunie 1866. Reflectând actualitatea politică din zilele detronării lui Al. I. Cuza și ale înscăunării principelui străin, S. este totodată un periodic de literatură și critică literară. Redactor e B. P. Hasdeu, iar colaboratori sunt Nicolae Nicoleanu, I. C. Fundescu și Ștefan Vellescu. Toți semnează cu pseudonime care imită nume chinezești; de altfel, în *Profesiune de credință* se anunță, în glumă, editarea simultană a două ediții, în limba română și în chineză, deoarece românii ar prefera numai literatura și gazetele străine. Articolele politice se referă la instabilitatea guvernelor și a administrației, la grevarea bugetului prin cheltuieli nesocotite, la înființarea de instituții netrebuincioase, la lipsa de pregătire a celor chemați să călăuzească destinele țării. În altă serie de articole se constată discrepanța între pretențiile protipendadei și nevoile societății, superficialitatea și spolia de civilizație caracteristice unor reprezentanți ai păturilor sociale avute. Violențele de limbaj nu lipsesc din această

publicistică, izvorâtă mai curând din tensiunea de moment a luptelor politice, decât dintr-un program limpede de acțiune socială. Autorii articolelor sunt Hasdeu (folosea pseudonimele Puang-Ho, Ho, Wang-Pouki ș.a.), precum și N. Nicoleanu (San-Huang, San Huang-ki), care dă aici și versuri în nota obișnuită a liricii sale (*Femeia, Dor și jale*, satira *În carnaval* ș.a.). Hasdeu scrie și cronică dramatică, schițând un adevărat plan de dezvoltare a teatrului românesc, dar, mai ales, criticând aspecte ale stagiunii din 1866: repertoriul necorespunzător, format din localizări și imitații, lipsa de pregătire a actorilor, punerea în scenă nesatisfăcătoare etc. (despre *Iadeș. Comedie originală* de Pantazi Ghica, de pildă; într-un *Appendice* notează că de fapt este o prelucrare după comedia franceză *Les Gageurs; Musculițele* de Sardou; *Dama cu camelii; Hamlet* ș.a.). Într-o recenzie la *Tentamen criticum* el combate exagerările etimologice ale lui A. T. Laurian și tot el alcătuiește note bibliografice, comentează stilul gazetelor din București (*Ziarele în România*), se ocupă de cele mai vechi poezii satirice românești, scrie un studiu asupra spătarului Nicolae Milescu, compune versuri (*La Iulia*, sonetul *Spune-mi de ce ai plecat, Amicului meu San Huang Ki* ș.a.). Un foileton excelent, intitulat *Scene din pasagiu*, în care sunt surprinse elemente caracteristice ale boemei bucureștene, pare să fie scris alternativ de Hasdeu, de I. C. Fundescu (Se-ma) și Șt. Vellescu (Iad-Theu). În S. a apărut pentru prima dată poezia *Viața la țară* de Al. Depărețeanu, însoțită de o prezentare a activității autorului, aparținând lui Hasdeu; cumnatul poetului, Alexandru Vericeanu, o dăruise redactorului de la S. în manuscris, cu informația că fusese compusă cu câteva zile înainte de moartea prematură a lui Depărețeanu în ianuarie 1865. O rubrică de „ecouri” teatrale și literare urmărește viața artistică din săptămâna care precedea apariția gazetei, alta, denumită „Vorba vorbei”, îi satirizează pe autorii netaleantați sau pe plagiați.

R.Z.

SAV, Vasile (27.XI.1949, Șoimuș, j. Sălaj – 3.IX.2003, Cluj-Napoca), poet, traducător. Este fiul Auricăi (n. Cosma) și al lui Ion Sav, agricultori. Urmează liceul la Jibou, unde își ia bacalaureatul în 1967, și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția română-latină (1967–1972). Lucrează la Cluj ca instructor la Comitetul de Presă și Tipărituri (1972–1977), asistent la Catedra pentru studenți străini a Facultății de Filologie clujene (1977–1983),

redactor la „Tribuna” (1983–1996) și „Steaua” (2002–2003). Debutază în 1969 la „Echinox”, iar editorial în 1984 în volumul colectiv de poezie *Alpha '80*. Mai scrie la „Luceafărul”, „Amfiteatru”, „Transilvania”, „Vatra”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Poesis” ș.a. I se acordă numeroase distincții pentru activitatea de traducător: Premiul Uniunii Scriitorilor (1992, 2002), Premiul Salonului Național de Carte de la Cluj-Napoca (1992), Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj (2000). Îngrijește o lucrare a cardinalului Alexandru Todea, *Luptele mele, un strigăt în pustiu vreme de un pătrar de veac* (2003).

Retrăind Antichitatea filtrată prin cultura secolului al XX-lea, S. oferă în prima sa carte, *Elogii* (1986), un florilegiu de versuri unde se asociază tonalitatea ceremonios hieratică, stilul lapidar oracular, construcția atentă, ritmurile și chiar prozodia hexametrilor sau endecasilabilor din poezia latină cu subversiunea ironică sau cu spiritul ludic, practicate de optzeciști. Fie că e vorba despre poezii de dragoste, în care erosul este înțeles ca modalitate de a trăi plener în armonie cu lumea, sau de elogii închinat eroilor neamului – Horea sau înfăptuitorii Unirii –, fie că evocă mitologia clasică ori datinile și eresurile autohtone, animismul păgân sau spiritualitatea creștină a lumii medievale, autorul se arată a fi un virtuoz al intertextualității, amator de emoții livrești. De multe ori el inserează în versurile proprii citate latinești sau parafrazează texte clasice. Ecourile din poezia antică se îmbină și cu reminiscențe din scrierile unor autori moderni, cum ar fi Lucian Blaga, Georg Trakl și mai ales Saint-John Perse, la care trimit titlul volumului, formula versetului și unele sintagme sau simboluri. Tehnica citatului autentic sau fals este folosită și în *Solilocvii* (1989), carte precedată de un preambul în care S. descifrează titlul ales: pentru autor, cuvântul compus din *solus* și *loquor* semnifică mai degrabă dialogul interior de tip augustinian decât monologul solitar. Cu un stil criptic, dat de alegorismul uneori excesiv, se urmărește scenariul inițiat dantesc al drumului parcurs în căutarea izbăvirii între infernul senzualității și al patimilor, purgatoriul contemplației purificatoare și paradisul credinței. Familiaritatea cu lumea antică se resimte și în versurile din *Catulliene* (2002), ce transpun imagini ale lumii moderne în ritm, metrică și chiar topică latine. Cele șaizeci și șapte de poeme, majoritatea invective, recompun parodic atmosfera culturală a Clujului, văzut din

perspectiva autorului, marginal revanșard cu înclinații justițiare. Adânc influențat de lirica antică în creația personală, S. este și un remarcabil traducător din latină, situat în tradiția școlii clujene a lui Ștefan Bezdechi. Cu sensibilitate la farmecul sonurilor arhaice, dar și cu o mare inventivitate verbală, el reușește să ascundă, prin firescul transpunerii, travaliul implicat în elaborarea migăloasă a frazei poetice. S. realizează primele ediții bilingve integrale din operele lui Tibul (1988) și Propertiu (1992), precum și o ediție bilingvă din scrierile Sfântului Augustin, din care au apărut șase volume (2002–2005).

SCRIERI: *Elogii*, Cluj-Napoca, 1986; *Solilocvii*, Cluj-Napoca, 1989; *Catulliene*, București, 2002. **Traduceri:** Albius Tibullus și autorii *Corpusului tibullian*, *Elegii*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., București, 1988; Propertiu, *Opera omnia*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., București, 1992; Montri Umavijani, *Călătorii prin tranziții*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1997 (în colaborare cu Lucia Sav); *Călătorie în Împărăția Tang*, Cluj-Napoca, 2004 (în colaborare cu Lucia Sav); Sfântul Augustin, *Opera omnia*, ed. bilingvă, I–V, VIII, îngr. și introd. trad., Cluj-Napoca, 2002–2005.

Repere bibliografice: Petru Poantă, „*Elogii*”, TR, 1986, 25; Adrian Marino, *Intertextualitatea*, TR, 1986, 27; Adrian Popescu, [Vasile Sav], ST, 1986, 7, 1993, 11, 2003, 1–2; Gheorghe I. Șerban, „*Corpus Tibullianum*” în română, LCE, 1989, 32; Ioan Milea, *Dialogul sinelui cu sinea*, TR, 1990, 14; Irina Petraș, *Portret de traducător*, ATN, 1993, 9; Poantă, *Dicț. poeți*, 181; Victor Cubleşan, *Savienele*, ST, 2002, 8–9; Titu Popescu, *Catullianul Vasile Sav*, ST, 2004, 4–5; Cistelecan, *Al doilea top*, 88–90; *Dicț. Echinox*, 356–360; Ion Pop, *Un clasicizant*, ST, 2008, 7; Adrian Țion, *Latinist și menestrel*, „Acolada”, 2008, 8; Vasile Sav – *in memoriam*, îngr. Lucia Sav, Cluj-Napoca, 2010. **A.C.**

SAVA, Ion (10.XII.1900, Focșani – 26.X.1947, Agigea), teatrolog, dramaturg, traducător.

Era fiul Ioanei Sava, profesoară la Școala de Aplicații de pe lângă Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, și al lui Grigore Sava, funcționar comercial, devenit intendent al acestei școli. Urmează cursurile Liceului Internat, absolvind în 1920. Student la Facultatea de

Drept a Universității ieșene, după obținerea licenței, în 1925, intră în Baroul de Iași. Cu un an înainte avusese prima expoziție de caricaturi. Abandonează avocatura, pleacă la București și, cu un condei ascuțit și uneori afurisit, începe să scrie comentarii în care fulgeră ochiul lui de plastician. Publică, totodată, desene în „Universul literar”. În 1929 se întoarce la Iași, unde va da curs noii sale pasiuni, aceea pentru teatru. Angajat la Teatrul Național, din 1930 montează – la început, secondându-l pe A. I. Maican – spectacole în care personalitatea i se manifestă tot mai accentuat, inclusiv în domeniul scenografiei. În 1938 semnează un contract cu Naționalul bucureștean, unde se impune, uneori șocând, prin maniera peste măsură de îndrăzneală de a aborda un text dramatic. Cu frenezia lui de revoluționar al scenei, împinge lucrurile până la a visa la un teatru fără actori. Din 1939 din nou la Iași, în august 1940 e numit director, fiind însă nevoit să demisioneze după numai două luni. În 1941 se statornicește ca director de scenă la Teatrul Național din Capitală. Debutază în 1923 la „Naționalistul” (Iași), unde este și prim-redactor, ca și la „Svastica Iașului” și la „Cuvântul studentesc”. A făcut reportaje, a semnat cronicile teatrale și cronicile plastice, omul de teatru fiind un desenator înzestrat, cu o înclinație pronunțată spre caricatural (cum spune singur – într-un interviu acordat lui Ion Biberi – cu o „viziune caricaturală și tragică a vieții”). A deschis, de altfel, mai multe expoziții cu desene satirice, atrăgându-și prețuirea deosebită a lui Tudor Arghezi. Iar spectacolele pe care le-a montat poartă amprenta unui fel al său de a vedea, dominat de valențele plasticității. Intervențiile lui, de un radicalism ce nu se dezmințe, apar în „Universul literar”, „Lumea” (Iași) „Opinia”, „Manifest”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Democrația”, „România”, unde a fost redactor și director tehnic, „Lumea”, „Veac nou”, „Jurnalul de dimineață”, „Teatrul” (Iași), „Rampă”; sporadic, semnează și în „Apărarea națională”, „Spectacolul”, „Teatrul Național”, „Viața”, „Bilete de papagal”, „Femeia și căminul”. A folosit pseudonimele Țepeș, Veringetorix, Vig, Vix. În octombrie 1937 a scos o revistă, „Caricatura”, care a rezistat doar câteva numere. A tradus pentru scenă o seamă de piese din autori italieni (Luigi Pirandello, cu *Șase personaje în căutarea unui autor*, Giuseppe Adami, Rosso di San Secondo, Giovanni Penzato, Gherardo Gherardi, Federico Nardelli, Alessandro de Stefani) și francezi (Alfred Gehry, Charles Vildrac; o dramatizare după Jules

Renard, *Morcoveață*). Prin intermediul unor texte transpuse în limbile pe care le stăpânea, a mai realizat versiuni românești din Shakespeare (*Macbeth*), Calderón de la Barca (*Viața e vis*), N. V. Gogol (*Carrefourii*, împreună cu Th. Kiriakoff), Eugene O’Neill, Thornton Wilder, poate din Karel Čapek, precum și din Franz Molnar (Molnár Ferenc) și Allan Laughton Martin.

Fire nonconformistă, avidă de nou, trăind înfrigurarea experimentului menit să ducă la reformarea teatrului, S. poate fi considerat „primul regizor modern român” (Livu Ciulei). Un regizor-animator febricitant, exploziv, inventiv. Pledoariile sale, marcate de teoriile lui Aleksei Tairov, Anton Giulio Bragaglia (pe care l-a și cunoscut), Gordon Craig (conceptul de „supramarionetă” al acestuia îl entuziasma), privilegiază, cu inflexiuni incisive vizând „corul babelor tradiționaliste”, regizorul creator, suveran în spațiul scenic. În teatru, potrivit viziunii sale cu nuanțe de fanatism, prioritatea trebuie să revină imaginației. Cu o debordantă inventivitate, S. are, de pildă, ideea unui Teatru de Vedenii, care să transfere cotidianul în fantastic, precum și – într-o montare de răsunset cu *Macbeth* de Shakespeare, în 1946 – fantezia, pentru mulți contrariantă, a folosirii unor măști (care ar exprima „esența artei actoricești”); închipuie Teatrul Rotund (în mijloc publicul, de jur-împrejur actorii, pe o scenă circulară); recurge la tehnica cinematografică ș.a.m.d. Spectacolul teatral, așadar, dispune de un limbaj al lui – fiind altceva decât literatura dramatică – și numai cultivând, fie și în exces, acest limbaj există șansa regenerării și a creării de valori ieșite din comun. Utopia lui S. era „remagicizarea teatrului printr-o «neomagie», sub semnul misterului social modern” (*Un program teatral*). Voia, în orice caz, „un teatru sintetic, dinamic, cu acțiune simultană, alogic, supra-realist” (*Pitic-manifest teatral*). O bună parte a articolelor lui S. a fost strânsă în volumul postum *Teatralitatea teatrului* (1981). Nici piesele nu s-au tipărit în timpul vieții autorului, fiind adunate în volumul *Măști* (1973). I se mai datorează două scenarii de film, *Școala cea mare* și *Paița sau Angela cu ochii de azur* (după romanul *Baletul mecanic* al lui Cezar Petrescu), precum și o revistă, *Bimba-Bimba*, singurul text reprezentat în timpul vieții sale; a regizat coproducția româno-italiană *Escadrila albă* (1944), după un roman al lui George Acsinteanu. Monologul de înrâurire pirandelliană *Paricidul* („Revista

Fundațiilor Regale”, 1947) instituie un pariu esențial în dramaturgia autorului, și anume între „viața reală” și „viața de iluzii”, între convenție și trăire autentică. Un actor se adresează publicului din sală, exprimându-și nedumeririle în legătură cu rolul pe care urmează să îl joace. Și ajunge la concluzia că e mai complicată „viața plăsmuită cu inspirația și fantezia”. Farsa radiofonică *Săraca Rica!* nu e decât o glumă ieftioară, cu oarecare nostime efecte de limbaj. *Raky* propune un dialog cu tentă umoristică între tineri înșurăței. De fapt, nu este un dialog, ci o ciorovăială cu derapaje, cvasiionesciene, în absurd. „Pantomima...cu zgomote” *Vreau să număr stelele* (apărută în primul program al Teatrului de Comedie din București, jucată în stagiunea 2001–2002 la Teatrul Luceafărul din Iași) este o fabulă urzită, fără cuvinte, numai din sunetele caracteristice diferitor animale. Satira, amintind de ludicul commediei dell’arte, șfichiuieste obtuzitatea, agresivitatea neroadă a societății față de cei ce sunt altfel, ieșind din gregarismul turmei. *A murit păpușa* („Teatrul”, 1966), „bufonadă tristă”, se petrece la circ, unde se amestecă și lacrima, și hohotul de râs. În *Lada* („Teatrul”, 1965), farsă cu elemente grotești, se înfruntă „viața” și „iluzia”, „realitatea” și „convenția”, în întruchiparea scenică. La o repetiție cu piesa *Romeo și Julieta* cei implicați în spectacolul ce se pregătește se pomenesesc cu o ladă în care zac întinși, frumoși și reali, tinerii îndrăgostiți din tragedia shakespeariană. Dintr-un mesaj găsit în ciudatul cufăr, perplexii martori ai întâmplării află că un alchimist din Evul Mediu a izbutit să conserve trupurile îndrăgostiților din Verona. Interpretii rolurilor principale se burzuiesc, în virtutea rutinei lor, care sfidează bunul simț și, în fond, potrivirea cu natura. Ei nu pot concepe ca rolul lui Romeo să fie jucat de un băiețandru de nici optsprezece ani, iar cel al Julietei de o fetișcană de nici paisprezece. Din pricina unei gafe a Regizorului asistent, care uită să agite flaconul la nările celor două „manechine”, tinerii treziți la viață nu pot nici vorbi, nici auzi. Punțile unei comunicări rămân suspendate. Văzând, fără să priceapă, agitația creată, ei se sperie și, ca în celebrissima tragedie, se sinucid. Melodrama, cu infiltrații expresioniste, *De la început până la sfârșit* panoramează un destin. Acela al doctorului Dan Adam, un „strigoi al laboratoarelor”, care își consumă tinerețea în studii deșarte, uitând să mai trăiască. Viața lui s-a risipit fără rost. Scenele de final, proiectate într-o sofisticată

lume de dincolo, sclipesc de verva unei ingeniozități poznașe. O „comedie de salon”, cu alură parodică, este *Triunghiul în patru colțuri* (reeditată postum, în 2004, împreună cu alte trei piese, reprezentată în 2009 la Teatrul „Victor Ion Popa” din Bârlad). **S.** încearcă aici, jucându-se de fapt, să execute câteva măsuri pe claviatură psihologică. *Ușile*, „reportaj senzațional” în scenografie constructivistă, plimbă o oglindă pe dinaintea porților de intrare în (micro) universuri diferite. Câte uși, atâtea destine, mai curând triste și eșuând în moarte. E ca un film, trecând cu ușurință de la un cadru la altul, pentru a surprinde secvențe din viața unui oraș unde, ca pretutindeni, multe drame se petrec. Realistul și Fantezistul, două personaje de alegorie, își pledează fiecare cauza în „tragicomedia” *Iov*, de contaminație pirandelliană, dar și cu momente de commedia dell’arte. Realistul, de profesie autor dramatic, vrea să transporte în lumina rampei faptul nud: un ins, părăsit de iubita lui nevestă, vrea să se sinucidă. Fantezistul, și el în căutare de subiecte, complică lucrurile, văzând în nefericitul soț un Iov al zilelor noastre. De fapt, fugara nu e o femeie plină de vino-ncoa, ci o matroană bașoaldă, iar văicărețul își are ciudățeniile lui de masochist. Ca să retrăiască fiorul iubirii de altădată, el își obligă consoarta să îl părăsească din când în când. Pe scenă, unde e poftit să își suspine patimile, se simte mai bine ca acasă, între patru pereți. E o farsă pe care trăirea mimată o face realității fruste. O piesă ambițioasă, complexă în intenție, este *Președintele*, „mister social tragi-comic”. Imagistică expresionistă, luciditate tăioasă și umor absurd, scene improvizate, ca în comedia italiană medievală, flashuri de real și inserări în simbolic. Și încă: pasaje în versuri, efecte sonore, „ritmică alegorică”. Sumedenie de personaje, „personaje corale și speciale”, „personaje reci” („voci”, „umbre” ș.a.), personaje-măști, balerini. Toate, slujind un proiect dramatic orgolios, dar fără o deosebită percutanță în plan valoric. Talentul, la **S.**, nu-i pe măsura gândirii lui teatrale efervescente. Într-o țară capitalistă – ca om de stânga, autorul are ce are cu burghezia ahtiată după îmbogățire –, o societate, Harmonia, își propune să perfecționeze rasa umană, izbăvind-o de „mamiferism”. Afacerea absoarbe, din felurite surse, fonduri grase. Utopia lui Novatorius, nepotul Președintelui societății, este o bazaconie grotescă: omul să se nască „din icre”. Șarjă social-politică, după cum se vede, cam groasă și nu chiar plină de

haz. Batjocura stângistă a dramaturgului relevă și limitele ingeniozității lui.

SCRIERI: *Pericolul Satanei*, pref. A. C. Cuza, București, 1924; *Măști*, îngr. G. Pienescu, pref. Ileana Berlogea, București, 1973; *Teatralitatea teatrului*, îngr. și postfață Virgil Petrovici, pref. Liviu Ciulei, București, 1981; *Triunghiul în patru colțuri*, pref. Ștefan Oprea, Iași, 2004.

Repere bibliografice: Argezi, *Scieri*, XXIX, 355–356, 370–371, 429–431, XXX, 417–419, 420–421, XXXIV, 601–603; Sebastian, *Jurnal*, 558–560; Ion Biberi, *Lumea de mâine*, București, 1945, 236–252; Vianu, *Opere*, XII, 424–428; Ion Cazaban, *[Ion Sava]*, TTR, 1965, 12, SCIA, teatru–muzică–cinematografie, 1970, 1; Petru Comarnescu, *Ion Sava*, pref. Tudor Argezi, București, 1966; Crin Teodorescu, *[Ion Sava]*, TTR, 1969, 4, 5; Brădățeanu, *Comedia*, 309–312; Leon, *Umbre*, I, 83–89; Ana Maria Popescu, *Dramaturgia lui Ion Sava*, SCIA, teatru–muzică–cinematografie, 1972, 2; Al. Mirodan, *„Măști”*, VR, 1974, 4; Ion Biberi, *Ion Sava*, București, 1974; Paleologu, *Simțul practic*, 135–137; Dumitru Solomon, *Teatrul ca metaforă*, București, 1976, 135–137; Mîndra, *Jocul*, 150–153; Valentin Silvestru, *„Teatralitatea teatrului”*, RL, 1982, 15; Brădățeanu, *Istoria*, III, 86–91; Vartic, *Modelul*, 308–309; Ceuca, *Teatrologia*, 24–27, 59–61, *passim*; Mircea Morariu, *Teatralitatea teatrului lui Ion Sava*, F, 1997, 9; Virgil Petrovici, *Macbeth cu măști*, pref. Liviu Ciulei, București, 1997; Ștefan Oprea, *[Ion Sava]*, CL, 2000, 11, TTR, 2002, 1–2; Ghițulescu, *Istoria*, 173–175; Sorina Bălănescu, *Meșterul Ion Sava văzut de actori*, DL, 2001, 41; *Dict. scriit. rom.*, IV, 159–161; Bogdan Ulmu, *Despre mereu modernul Ion Sava*, CL, 2005, 2; Antoaneta Iordache, *Ion Sava*, TTR, 2005, 4–5; Florin Faifer, *Un orgolios*, CL, 2005, 11; Victoria Anghelescu, *Ion Sava*, ALA, 2008, 935. **EE**

SAVA, Nicolae (23.XI.1950, Vânători, j. Neamț), poet. Este fiul Catrinei (n. Marian) și al lui Sava Sava, muncitor. Urmează școala elementară în satul Drehuța, din Vânători, județul Neamț, absolvită în 1965. Începe cursurile liceale la Târgu Neamț, pe care le întrerupe pentru a se angaja hamal în portul Constanța, reia apoi studiile și le finalizează tot la Constanța. Este profesor suplinitor, după care se califică tehnician auto. Lucrează douăzeci de ani la Autobaza Târgu Neamț (ca taxator, impiegat, șef de autogară, tehnician personal-salarizare). Face parte din gruparea literară polarizată de „Caietele de la Durău” (1995–1998). Din 1990 este redactor la ziarul „Ceahlăul” (Piatra Neamț). Debutează în 1969 la „Tomis”, iar editorial în volumul colectiv *Caietul debutanților 1980–1981*, publicat de Editura Albatros. Mai colaborează la „Antiteze”, „România literară”, „Viața românească”, „Lucefărul”, „Tribuna”, „Orizont”,

„Poezia”, „Poesis”, „Convorbiri literare” (unde ține o rubrică intitulată „Curier de ambe sexe”) ș.a.

De la debut, în *Fericit precum mirele* (1984; Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist), S. propune formula poemului în proză, de care nu se va dezice nici mai târziu. O particularitate o constituie lipsa semnelor de punctuație, ceea ce conferă fluentă discursului poetic, sugerând spontaneitatea limbajului. Deși, la prima vedere, sintaxa pare de descendență suprarealistă, nu sunt practicate ruptura, insolitul, paradoxul. Textul împrumută din optzecism limbajul colocvial, ludic, ironic și autoironic, cultivă umorul neostentativ și livrescul, are ceva din farmecul unei discuții casnice sau între prieteni, dar transgresează această orientare. Există, în subtext, o dramă a poetului și a cuvântului, îmblânzită prin acceptarea firescului ei și cu o melancolie liniștită, cu vagi reflexe expresioniste, care trimit la poezia lui Aurel Dumitrașcu; alte corespondențe cu lirica acestuia ar fi utilizarea stilului epistolar sau a imaginii vizionare, adesea cu semnificația unei parabole: „Domnule v-a căzut privirea strigă un tânăr cu care îmi încrucișasem pașii în plimbarea de seară într-adevăr în urmă rămăsese spațiul acela neobișnuit de gol prin care trecuse deja o împăturisem o pusesem cu grijă în buzunar să o citesc în liniște acasă cu întreaga familie ca pe orice scrisoare de duminică” (*Scrisoare de duminică*). În *Privighetoarea* (1989) se accentuează elementul metafizic-vizionar, caracterul elegiac, livresc și discursiv, uneori abundă termenii neologici și parantezele: „Nu-mi mai dicta domnule poemele mele sunt scrise demult anotimpurile au trecut cuviincios de cuminiți în fiecare am o naștere sigură privesc în cana cu ceai și nu-mi recunosc îndoielile mele postume...” (*Plutitoarele noastre duminici*). Se poate vorbi de o vârstă poetică diferită, hrănită de un filon tragic, dar care adesea transpare la suprafață printr-un sentimental umor negru, printr-o percepție deziluzionată, dezabuzat-amuzată. În spectacolul singurătății imaginea-cheie este clovnul, căreia i se adaugă și altele: „ne vom iubi ca două ploșnițe de bucătărie” (*Intâia carte către un prieten*), „eram fericit precum un vierme bătrân” (*Romanță*), „iată ieșind din arenă o flacăra trăgând după ea un actor” (*Stagiune non stop*). Antologia *Proză, domnilor, proză!* (1997), cuprinzând și inedite, oferă o imagine de ansamblu asupra unei poezii de factură autobiografică, nu lipsită de un element etic, predispusă către o confesiune „prozaică”.

Lirismul, reținut, melancolic-contemplativ, ia forma unei înregistrări a cotidianului interior și exterior, prin acumularea de detalii mai mult sau mai puțin disparate. Volumul următor, *Insolența nopților* (2004; Premiul Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor), confirmă, în ciuda titlului, mai degrabă eticheta pe care i-o pusese în anii 2000 Gheorghe Grigurcu, aceea de „Bacovia logoreic”. Simplitatea, colocvialitatea devin pură facilitate, prozaicul ajunge platitudine, iar filonul melancolic-expresionist-umorist care colora poemele se topește în formulări pițăgăiat sau tern plângăcioase de genul: „Am obosit să mai fiu om, nu mai vreau să iubesc. / Totuși din când în când mi-e dor de păcat” (*Din când în când mi-e dor de păcat*) sau „Golful disperării se ivește atunci când clachezi/ și nimeni nu-ți mai întinde măcar o privire” (*Golful disperării*). *Privighetoarea arsă*, antologia din 2011, cuprinde o nouă selecție din întreaga producție a acestui poet căruia Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor i-a decernat Premiul de Excelență.

SCRIERI: *Fericit precum mirele*, Iași, 1984; *Privighetoarea*, Iași, 1989; *Viață publică*, Piatra Neamț, 1995; *Proză, domnilor, proză!*, Botoșani, 1997; *Insolența nopților*, Botoșani, 2004; *În aripi de gală*, Cluj-Napoca, 2011; *Privighetoarea arsă*, Iași, 2011.

Repere bibliografice: Cristian Livescu, „*Fericit precum mirele*”, CRC, 1984, 39; Laurențiu Ulici, *Memorie și respirație*, RL, 1984, 51; Cristian Popescu, *Realitățile redutabile ale cuvântului*, SLAST, 1985, 1; Al. Călinescu, *Tineri poeți*, CRC, 1989, 18; Romul Munteanu, *Virtuozitate și poezie*, FLC, 1989, 22; Daniel Dimitriu, *Istoriei provinciale*, RL, 1990, 6; Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*, Iași, 1993, 79–81; Țeposu, *Istoria*, 60; Dan Silviu Boerescu, *Unora le place Robinson*, LCE, 1996, 11; *O carte în discuție: „Viață publică”*, „Caietele de la Durău”, 1996; Gabriel Rusu, *Îndeletnicirea de martor*, TMS, 1996, 11; Nicolae Coande, *Ultimul poet fericit*, „Calende”, 1997, 1–2; Diaconu, *Instantanee*, 250–252; Grigurcu, *Poezie*, II, 355–361; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, 130–132; Geo Vasile, *Nocturne*, LCE, 2006, 8; Mircea A. Diaconu, *Nicolae Sava*, CL, 2009, 4; Ioan Holban, *Casa de iarbă*, CL, 2012, 9.

R.D.

SAVA, Octavian (1.II.1928, București – 2.XII. 2013, București), dramaturg, prozator. S-a născut într-o familie în care bunicul era proprietar de cinematograf, iar tatăl a fost mult timp director adjunct al cinematografului bucureștean Aro; numele la naștere: Octavian Segall. În 1946 se înscrie la Facultatea de Medicină, dar renunță după un an și trece la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. În 1947 și în 1948 colaborează la emisiunile

radiofonice „Ora tineretului” și „Ora școlii”. În 1949 este angajat redactor la Radio, unde va ocupa diverse funcții, ajungând redactor-șef adjunct în Redacția culturală. Va răspunde de emisiunile pentru copii, de cele de satiră și umor ori de emisiunile de teatru la microfon. Debutază în 1951 cu *Aventurile echi-pajului Val Vârtej*, o adaptare după *Tartarin din Tarascon* de Alphonse Daudet, acesta fiind primul serial radiofonic românesc, realizat împreună cu Alexandru Otti. Inițiază în 1959 și concursul radiofonic de cultură generală „Drumeții veseli”. În 1964 se transferă la Televiziune, devenind redactor-șef adjunct și redactor-șef la emisiunile de varietăți și teatru. Scrie scenarii de film, din 1970 răspunde de partea umoristică a programelor de revelion, contribuind cu numeroase scheciuri, monoloage, cuplete (unele în colaborare). Dintre scenariile TV – cum sunt *Primul pas* (1978) sau *Mama* (1988) –, unele vor fi tipărite în colecția Institutului de Cercetări Etnologice, ca piese de teatru pentru amatori. După 1989, pe lângă scenarii de film și televiziune, farse radiofonice, compune teatru pentru copii, versuri pentru cuplete de muzical (*Idolul și Ion Anapoda*, adaptare după G. M. Zamfirescu), comedii (*Furtul secolului*, premiată de revista „Moftul român”) ș.a. Pentru libretul la *Divanul persian* (muzical după Mihail Sadoveanu) este distins cu Premiul Uniunii Compozitorilor. Scenariile sale obțin de două ori Premiul Asociației Umoriștilor și trei premii ale Asociației Profesioniștilor de Televiziune din România.

S. inaugurează în 1955 „Colecția «Povestiri științifico-fantastice»” (editată de revista „Știință și tehnică”) cu *Meteoritul de aur*. Autorul abordează întâmplări extraordinare ale unor exploratori, probe de inițiere și călătorii fascinante, modelul fiind Jules Verne, dar și *Tarzan* al lui E. R. Burroughs sau *Aventurile submarinului Dox*. Este povestea unui temerar profesor de geografie, Ion Spineanu, care îi relatează tânărului său asistent o expediție întreprinsă la început de secol XX în jungla africană. Urmând o legendă arabă, maiorul Rosenchamps (din a cărui echipă făcuse parte și Spineanu, acceptat după un concurs dificil) pleacă în fruntea unui grup aflat în „goana după aur” să caute în Congo un meteorit foarte valoros. În afara geografului român, toată echipa pornește la drum numai pentru a-și însuși obiectul care i-ar fi îmbogățit. De aici trădări, crime, intră în scenă pigmei canibali, „idoli”, „fantomе” ș.a.m.d. E exploatat tot arsenalul literaturii de

acțiune și mistere, în care autorul demonstrează imaginație și talent. „Basmul” se sfârșește exemplificator, cu o lecție de morală și cu o pledoarie ecologistă. Va exista încă o tentativă în proză, când S. abordează (împreună cu Andy Alexandru) polițier-ul, dar parodiindu-l: în *Pisica din Baskerville* (1957) se demontează clișee din literatura lui Arthur Conan Doyle, tratându-se cu umor o serie de „dispariții” senzaționale, în care este implicat un detectiv cumva opus lui Sherlock Holmes, „ajutat” de un pseudodocitor Watson. Scriitorul va trece și de acest gen, în care părea că excelează, spre a se dedica teatrului. Cea mai importantă piesă a sa este chiar cea de debut, scrisă în colaborare cu Virgil Stoenescu, *Nota zero la purtare* (1957), jucată în teatrele din România și din țările vecine, vreme de patru decenii, în peste o sută de spectacole. Este o comedie lirică, pornind de la un motto „mobilizator” din Gh. Gheorghiu-Dej, amestec de umor și romantism, portretizând expresiv profesori și liceeni, sugerând conflictul între generații, dar și solidaritatea între tineri și păstrând nostalgia anilor de școală (în varianta radiofonică piesa se numește *Rămas-bun, copilărie!*). Elevi și dascăli se împart maniheist, în tabăra „bunilor” încadrându-se „blândul” director Pleșoianu, visătorul profesor de geografie zis Columb, sentimentală Mia, iar de cealaltă parte situându-se „negativul” Mișu Felecan, un Mefisto al clasei, bătașul Ionaș Oproiu, zis Tarzan, sau drasticul profesor de istorie, poreclit Vucea. S. mizează și pe o idilă între protagoniști, Ștefan Vardia și Mariana Pleșoianu, fiica directorului. Acțiunea are loc în 1944–1945, într-un liceu de provincie, înaintea instalării guvernului Petru Groza, adică într-o perioadă de puternice schimbări ideologice. Altă piesă, cu tentă de melodramă, pornind de la un fapt senzațional (o fiică își regăsește mama adevărată după ani de „mister”) este *Inimă fierbinte* (1980), orientată tematic tot spre viața din școală. *Dincolo de nori* (1981) e, de asemenea, o comedie lirică, totul petrecându-se într-o stațiune montană, în Bucegi. O iubire se destramă, pentru ca meteorologul Petre să își găsească, chiar în noaptea de revelion, o nouă pereche, refăcând într-o altă dimensiune cuplul mitic Adam și Eva. *Rămas-bun, tinerețe!* (1983) (unde „Tinerețea” este și organul de presă al Uniunii Tineretului Comunist), o dramă cu trei personaje idealiste, folosește procedeul retrospectivei și construcția de caractere pe modelul celor din *Nota zero la purtare*.

Piesa exploatează două planuri temporale, cel contemporan și cel vechi – anii '40 –, implicând și registrul politic, cu figuri simbolice. Dincolo de unele schematizări tipologice și conflictuale, S. practică un fel de teatru psihologizant, încadrându-se în dramaturgia poetică, unde sunt abordate deseori situații-limită, dar cu o ironie fină, cu mult umor, pe linia Tudor Mușatescu – Victor Ion Popa – Mihail Sebastian. Cărți târzii, *Cazul Beilis – Filmul unei nelegiuii* (2005) și *Prințul rătăcitor – George Bibescu* (2010), restituie două destine senzaționale, utilizând deopotrivă documentarea, dar și procedeele specifice acestui gen de biografii.

SCRIERI: *Meteoritul de aur*, București, 1955; *Pisica din Baskerville* (în colaborare cu Andy Alexandru), București, 1957; *Nota zero la purtare* (în colaborare cu Virgil Stoenescu), București, 1957; *Inimă fierbinte*, București, 1980; *Dincolo de nori*, București, 1981; *Rămas-bun, tinerețe!*, București, 1983; *Destine și iubiri*, Botoșani, 1984; *Furtul secolului*, Cluj-Napoca, 1992; *Val Vârtej și Vasul Fantomă*, București, 2002; *Cazul Beilis – Filmul unei nelegiuii*, București, 2005; *Comoara din templul reginei*, București, 2005; *Prințul rătăcitor – George Bibescu*, București, 2010.

Repere bibliografice: Eugen Radu Lazăr, *Inscripții xxx*, Bârlad, 1983, 125–126; Marian Popescu, „*Nota zero la purtare*”, RL, 1984, 44; Ghițulescu, *Istoria*, 507; Olțița Cântec, „*Nota zero la purtare*”, CRC, 2001, 5; Titus Vișeu, *Scripta manent*, București, 2004, 299–300; Boris Marian Mehr, *Romanul unui proces celebru*, RCM, 2005, 241. **A.ML.**

SAVEL, Vasile (25.I.1885, Fălticeni – 17.V.1932, București), prozator, gazetar, traducător. Este fiul Ecaterinei și al lui Ion Savel, preot și învățător, vecini pe ulița din Fălticeni cu Mihail Sadoveanu; pe cât se pare, S. se înrudea îndeaproape cu Vasile Conta. Primii ani de învățătură sunt urmați în orașul natal, la Școala „Al. I. Cuza” și la Gimnaziul „Alec Donici”. Din 1897 se transferă la Liceul Internat din Iași, unde îl are profesor pe G. Ibrăileanu. Absolvent, în 1904, al secției clasice, se înscrie la Universitatea din București, unde frecventează cursurile Facultății de Litere și Filosofie și pe cele ale Facultății de Drept. Nu își susține examenul de licență decât la Drept, devenind avocat pledant. Intră în jurnalistică încă din timpul studiilor universitare, nevoit fiind să se întrețină singur. Din 1906 publică versuri, schițe, nuvele, cronici literare și articole diverse în „Convorbiri critice”, „Epoca”, „Sămănătorul”, „Lupta” (Budapesta), „Minerva” (unde este, în primii ani de apariție, și redactor), „Viața românească”, „Falanga” (la care asigură secretariatul de redacție), „Minerva literară și ilustrată”, „Rampa”,

„Seara” ș.a. Participă, ca ofițer de rezervă, la războiul balcanic (1913) și la Primul Război Mondial, aflându-se mereu pe linia frontului. După încetarea luptelor reintră în gazetărie, mai întâi, în 1919, ca redactor-șef la „Românul” din Arad; scrie apoi la „Cuvântul liber”, „Dimineața”, „România nouă”, „Flacăra”, „Lupta”, „România” (la care este redactor), „Universul”, „Universul literar” ș.a. Cu începere din 1928, este secretar general de redacție la „Dreptatea”, oficiosul Partidului Național Țărănesc. În noiembrie 1911 devine membru al Societății Scriitorilor Români. Un șir de note polemice intitulate *Opera d-lui Ilarie Chendi*, unele apărute inițial în „Epoca”, sunt strânse în 1906 într-o broșură care a stârnit multe discuții. Cu o dezinvoltură pe care o poate explica doar tinerețea autorului, se expun aici păreri despre rosturile criticii și, mai ales, despre menirea criticului, lectura atentă a operei criticilor Hippolyte Taine, Jules Lemaitre sau Émile Faguet făcându-se simțită în fiecare pagină. Dar scopul real al scrierii este unul polemic, iar ținta o constituie activitatea publicistică a lui Ilarie Chendi, judecată în termeni frecvent inadecvați, nedrepti. Următoarea carte, tipărită după un lung răstimp sub titlul *Între rețele* (1919), adună în paginile ei impresii din război. Vor urma culegerea de portrete *Contemporanii* (I, 1920) și alta de note și articole, *Pribeag* (1920). Nuvelele, multe publicate anterior în gazete, sunt reunite în volumele *Într-un sat de contrabandiști* (1920), *Oameni care nu vorbesc* (1923), *Seara a 13-a* (1927) și *Lucrătorul viei* (1929). Un roman bazat pe elemente autobiografice, cu evidente influențe sămănătoriste, *Miron Grindea* (1921), constituie doar parțial o reușită. Cu mai mult interes va fi primit de critică *Vadul hoșilor* (1926), roman distins de Societatea Scriitorilor Români cu Premiul „C. A. Rosetti”. Concomitent cu activitatea gazetărească a anilor de început, S. traduce mult, mai ales din scriitorii francezi și germani: Honoré de Balzac, Al. Dumas, Guy de Maupassant, Karl Emil Franzos, dar și proză de Rudyard Kipling sau de F. M. Dostoievski, rămasă, aceasta din urmă, în presă. O dramă, *Disciplina* de Franz von Conring, a fost oferită pentru reprezentare Teatrului Național din Iași. A mai semnat M. Gr., Miron Grindea și S. Avel.

Notațiile din volumul *Între rețele* sunt, sub toate aspectele, superioare încercărilor românești de mai târziu. Proza lui S. apare aici dominată de scepticism, chiar de mizantropie. Este rezultatul contactului direct cu o realitate dură, cel mai adesea

dezamăgitoare. Acest „carnet de front” al unui tânăr ofițer care din prima până în ultima zi de război nu iese din tranșee relatează cu o extremă implicare încercările trăite. Notabile sunt, în primul rând, paginile de jurnal intitulate *Zile de durere*, înregistrare exactă, sobră, fără retușuri sentimentale ori patriotarde. Se urmăresc, cu o mare economie de mijloace, dar fără să se piardă ceva din încărcătura emoțională firească, momentele ulterioare bătăliei de la Mărășești, apoi viața de zi cu zi a celor aflați în prima linie a frontului în iarna 1917–1918, cu întreg tragismul ei. Puține scrieri de război autohtone pot egala autenticitatea și relevanța, cât documentară, cât omenescă, a acestor pagini, pe care le completează fericit schițe precum *Încă unul*, *În capcană* sau *Bombardament obișnuit*. O experiență, de asemenea nemijlocită, asigură substanța epică a nuvelor din culegerea *Seara a 13-a*. De data aceasta S. urmărește procesul reintegrării combatantului întors de pe front în lumea, deja străină, de acasă. Trama din *Colonelul Chabert* – un om plecat pe front este crezut mort –, scrierea lui Balzac pe care o tălmăcise în 1910, îi oferă prozatorului un punct de plecare pentru cea mai reușită nuvelă a sa, unde atinge punctul maxim al mijloacelor narative. Drama lui Ion Frasin este trasată în linii sigure, cu sobrietate și înțelegere. Evenimentele curg fără opreliști, cu o logică a lor. Înțelepciunea protagonistului, puritatea lui îl ajută să depășească răul pe care, în egală măsură, i l-au făcut războiul și oamenii. În *Miron Grindea*, roman cu multe inserții autobiografice, se încearcă o analiză a societății românești din primele decenii ale secolului al XX-lea. Observațiile pornesc de la o realitate incontestabilă, dar perspectiva de ansamblu se dovedește simplistă, schematică, dominată de o percepție sămănătoristă deja vetustă. Personajele rămân simple eboșe lipsite de viață. Nici protagonistul nu este creionat convingător. Mai aproape de o reușită, paginile în care se urmărește relația dintre Miron Grindea și tatăl său capătă, în cele din urmă, aceeași notă de proces-verbal. Ceva mai izbutit, înfățișând cu siguranță medii sociale pe care S. le-a cunoscut bine, este celălalt roman, *Vadul hoșilor*. Un observator obiectiv și necruțător surprinde acum viața unui orașel de graniță în zilele premergătoare și în acelea de început ale Întăiului Război Mondial. Săgețile critice nimeresc adesea la țintă, personajele – ofițeri, funcționari locali, oameni de afaceri – au consistență, atmosfera e tensionată, încărcată de

semnificații. Dar ansamblul rămâne totuși neînche-gat, intențiile nu se transformă întotdeauna în rea-lizări. **S.** ratează din nou ocazia de a depăși limita dintre înregistrarea primară, frecvent gazetărească, a impresiilor și exigențele romanescului. *Contimpo-ranii* adună laolaltă încercări critice ponderate, ade-sea mărturisind o remarcabilă justețe și acuitate a opiniilor, cu amintiri revelatoare despre scriitori pe care autorul i-a cunoscut (St. O. Iosif, D. Anghel, Pa-nait Cerna, Emil Gârleanu ș.a.) și cu portrete, uneori chiar șarje, în care ironia de calitate face casă bună cu aciditatea notelor pamfletare (N. D. Cocea, D. D. Patrașcanu). Cartea include și rânduri dedicate lui Mihail Sadoveanu, prieten ceva mai vârstnic, cunos-cut în perioada viețuirii la Fălticeni. Informațiilor biografice, prețioase, li se alătură câteva păreri, ori-când demne de luat în seamă, privitoare la arta scri-itorului și la destinul operei. **S.** apare, din aceste pa-gini, în postura unui comentator matur, bine orien-tat în meandrele vieții literare din primele decenii de după 1900.

SCRIERI: *Opera d-lui Ilarie Chendi*, București, 1906; *Între rețele*, București, 1919; *Contimporanii*, I, Arad, 1920; *În-tr-un sat de contrabandiști*, Arad, [1920]; *Pribeag*, Bucu-rești, [1920]; *Miron Grindea*, București, 1921; *Oamenii care nu vorbesc*, București, [1923]; *Doine din război*, Arad, 1925; *Vadul hoților*, București, [1926]; *Seara a 13-a*, București, [1927]; *Cuza Vodă*, [București], 1928; *Lucrătorul viei*, Bu-curești, [1929]; *Pelerina verde*, București, 1929. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Duminicile unui burghez din Paris*, București, [1908]; Karl Emil Franzos, *Vrăjitoarea*, Bucu-rești, 1908; Honoré de Balzac, *Colonelul Chabert*, Bucu-rești, 1910; Al. Dumas, *Cei doi studenți*, București, 1913.

Repere bibliografice: M. Sd. [Mihail Sadoveanu], *Balzac, „Colonelul Chabert”*, VR, 1910, 7; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], *„Între rețele”*, „Avântul”, 1920, 115; Ion Foti, *„Pribeag”*, „Viitorul”, 1921, 25; Leon Donici, *„Mi-ron Grindea”*, „Aurora”, 1922, 297; Mihail Dragomirescu, *„Contimporanii”*, „Buletinul Institutului de Istorie Litera-ră”, 1923, 1; Lovinescu, *Scrieri*, V, 61, VI, 193; Perpessicius, *Opere*, II, 323–326, IV, 44–49, V, 289–293, XII, 572–573; Camil Petrescu, *„Vadul hoților”*, „Cetatea literară”, 1926, 7–8; Călinescu, *Opere*, I, 124–127; Pompiliu Constanti-nescu, *„Seara a 13-a”*, VL, 1927, 45; Constantin Străinu [Constantin Pelmuș], *„Seara a 13-a”*, DEP, 1928, 299; D. V. Barnoschi, [Vasile Savel], ALA, 1928, 405, 1929, 461; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 195, 203, 274; Artur Gorovei, *Fălti-ceni*, Fălticeni, 1938, 239; Predescu, *Encicl.*, 762; N. Dună-reanu, *Amintiri de Vasile Savel*, CL, 1941, 11–12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 834, 923, *Ist. lit.* (1982), 919, 1026; George Bardelly, *Vasile Savel*, DEP, 1944, 44; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 161–162.

R.Z.

SAVIN, Viorel
(4.IV.1941, Borzești,
j. Bacău), dramaturg,
poet, publicist.

Este fiul Sofiei Savin (n. Bibire) și al lui Emil Savin, învățători. Face cursul primar la Bibirești, apoi învață la Parincea și în comuna Sărata, toate localități din județul Bacău. Urmează liceul la Bacău (1955–1958), absolvit la curs seral în Târgu Ocna (1960), în răstimp efectuând un stagiu disciplinar de calificare în me-seria de strungar la Întreprinderea de Utilaj și Trans-porturi din Bacău. Student la Institutul Pedagogic din Bacău, se transferă la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1961–1963), dar va fi exmatriculat și trimis laborant în betoane pentru construcții hidrotehnice și merceolog la Corbeni, județul Argeș (1963–1964). Își va echivala studiile și în 1971 va absolvi, la cursuri fără frecvență, Faculta-tea de Filologie a Institutului Pedagogic din Iași. E profesor suplinitor la Viforeni, județul Bacău (1964–1965) și Dragomirești, județul Vaslui (1965–1966), bibliotecar la Biblioteca Regională Bacău (1967), director la căminele culturale din Filipeni (1968–1969) și Răchitoasa (1970–1971) din județul Bacău, director al Casei de Cultură și al Teatrului Popular din Slănic Moldova (1971–1979), conservator muzeal și custode la Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău (1979–1989). În etapa postdecembristă se va implica în politică, va fi director fondator al săptămânalului „Moldova” (1990) și al primului post de radio privat din regiune, Star B (1993). Ulterior va funcționa ca referent literar (1997), director (1997–1998), ulterior consultant artistic (1998–2000) la Teatrul „G. Baco-via” din Bacău, director al Bibliotecii Județene „C. Sturdza” din Bacău. Va fonda revistele „Teatrul româ-nesc” (1997–1998) și „Cartea” (2001), în 2003 deven-nd director al ediției băcăuane a cotidianului „Mo-nitorul” și director al Editurii Casa Scriitorului. Din 2002 conduce Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor. Debutază cu proză la „Ateneu” în 1969, iar editorial cu piesa *Ovidiu la Tomis*, inclusă în volumul colectiv

Teatru. Din creația dramaturgilor amatori (1979). Prima carte personală, *Jocul de dincolo de ploaie*, îi apare în 1985. Începând din 1973 i s-au reprezentat mai multe piese de teatru la Slănic Moldova, Bacău, București, Pitești, Constanța, Botoșani, Iași, Giurgiu, Reșița ș.a.m.d. A fost distins cu numeroase premii la concursuri și festivaluri, cu Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1978), Premiul Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor (2002, 2006, 2009) ș.a., i s-a acordat Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2004).

O constantă care se degajă din teatrul lui S. este refuzul prejudecăților, al ipocriziei și, nu în ultimul rând, al agresiunii istoriei. Dramaturgul abordează probleme grave sub forma unor „panotări” etice și psihologice, fiind un analist și un moralist, propensiune pusă în evidență și în publicistica sa postdecembristă, adunată în culegerea *Acorduri pentru urechi surde. Din însemnările unui naiv* (1999). Nu o dată dezbaterea de idei prevalează asupra dinamismului scenic, încât se accentuează impresia de statism, dată de claustrarea într-un spațiu întotdeauna încatenat, cu sugestii trimițând spre cel concentraționar. În piesa *Căderea – trei moduri de sinucidere* (1993) personajele, înscrise într-o mișcare grotescă, cu o suită de „întâmplări” bizare ce însoțesc un accident și starea de agonie ce îi succedă, își contemplă din exterior alterarea identității. Ele par să fi acceptat resemnate acest proces de disoluție dintr-o repulsie funciară față de impostură. Eliberate de prejudecăți ori conformisme, de complexe și frustrări, vor să își înțeleagă identitatea profundă prin confesiuni necenzurate, dar și prin experiențe în lumi paralele, unde perspectiva asupra realului se modifică, se ambiguizează. În altă piesă, *Funia sau Comedia supunerii* (1997), este surprinsă drama celor care parcurg traseul frică – supunere. Funia, departe de a da sentimentul trăinicie, îngrădește libertatea de mișcare și de conștiință, întrucât e împletită sub formă de bici, căpăstru, leagăn, centură, pripon, ștreang și laț. Finalul piesei sugerează schimbarea acestor stări determinate de contradicția dintre înveșnicirea răului social și libertatea conștiinței morale a individului. Personajele – călăi și victime – sunt ademenite și prinse în amplul păienjenis al rețelelor socialului și suferă o răsturnare (în variație liberă) a raporturilor dintre ele, transferul producându-se pe nesimțite, la fel cum se întâmplă în *Bătrâna și Hoțul* (inclusă în volumul *Jocul de*

dincolo de ploaie, reprezentată în premieră la Teatrul Mic din București în 1987), cea mai cunoscută și mai jucată piesă a lui S. Aici se confruntă mentalitatea Hoțului, personaj generic, cu aceea a unui virtual păgubaș: un infractor ocazional vrea să fure (din rațiuni „umanitare”) un tablou valoros și, după o conversație cu Bătrâna, proprietară a acelei „cârpe mizerabile de pe vremea burgheziei”, începe să aibă dubii în privința inițiativei sale, apoi devine confesiv, își dezvăluie candoarea și sfârșește prin a fi o victimă sentimentală. În *Lucruri și ființe* (1987) un Bătrân, înconjurat de simulacre de ființe vii, crește, într-un decor neoexpresionist, iepuri de casă și cută să dea rezervației sale semnificațiile unei reconcilieri cu forțele cosmice, iar un ofițer german poartă de două decenii identitatea victimei sale ucise din eroare în timpul războiului și, implicit, culpa tuturor purtătorilor de uniformă fascistă. La rândul său, „relegatul” Ovidiu din *Bucuria de a fi îndurerat la Tomis* (piesă apărută inițial cu titlul *Ovidiu la Tomis*) descoperă în lumea cosmopolită și coruptă a cetății pontice un *modus vivendi* al geților deloc barbar, așa cum și-l imaginase el până atunci, dând curs prejudecăților care circulau în imperiu. Dar totul pare tratat parodic, poetul roman vedește o maiestate găunoasă, semnele tragicului se șterg sub presiunea degradării și a deriziunii. Altă dramă istorică, *Ștefan, după amiaza* (2004), implică figura lui Ștefan cel Mare în miezul unei intrigi de Curte cu aspecte sângeroase, prin înfruntarea dintre Doamna Voichița, soția domnitorului, și ambițiosul fiu al acestuia, Alexandru. Aici concepția dramatică este mai curând convențională, mizând pe „umanitatea” eroului, prins la mijlocul unor rivalități acerbe, dar construind cu pricepere atât în planul politicii dincolo de hotarele țării, cât și în cel al continuității dinastice. În *Jocul de dincolo de ploaie* (reprezentată pe scenă în 1977), scenariu dramatic aparent eterogen, dar mărturisind aceeași intenție de dinamitare a clișeelelor ce domină atât viața, cât și literatura, câțiva tineri se adăpostesc de furtună într-o șură părăsită și, ca într-un fel de experiență suferită în tunelul timpului, li se modifică identitatea. Dimensiunea spațio-temporală se vede abolită, ei capătă alte vârste, alte preocupări. Pe de altă parte, piesele care au drept decor lumea postcomunistă suferă din cauza schematicului polemic și a excesului parodistic: *Bustul* (din volumul *Tragedii în fond*, 2002) descrie tensiunile etnice, complicate de

oportunismul politic al personajelor și de amintirea vieților pierdute la Revoluție, „acțiunea” fiind plasată într-un oraș transilvănean în anii '90, când miturile comunitare sunt falsificate sistematic. *Hotel „Far East”* (2012) se folosește de un intertext clasic pentru a spune o poveste a tranziției imorale, în care un interlop cinic este capturat cu ajutorul a doi bătrâni actori și, se subînțelege, cu folosirea esenței morale extrase din vechile lor roluri caragialiene: îi jucaseră, pe vremuri, pe conu Leonida și pe soția lui, Eftimița. De asemenea neconvențional, demersul, de data aceasta de natură bibliografică, din volumul *Despre starea autografului. Cărți cu olografe* (2001) încearcă să impună conceptul „autograf” ca specie a literaturii de frontieră, să îi întocmească o tipologie, aici fiind talonat tot un teren nebătătorit. De altfel, S. vizează și în ficțiunile sale o abolire a granițelor dintre speciile literare. Discursul narativ din *Evangelhia eretică sau Melec, purtătorul de nucă și de nyvas* (2000), un „roman în versuri” care preia, în cheie modernă, motivul trădării Mântuitorului, este descompus în secvențe de jurnal, cânturi, scrisori, lamentații, structura fragmentară, discontinuă presupunând o reconsiderare a nivelelor formale ale romanului. Versurile de aici, împreună cu acelea din *Lamentația fructelor* (1994) sau din *Exilat în strigăt* (2011), impun un poet de vocație neoexpresionistă. Romanul *Impostorul – arta înfrângerii de sine* (2011, la prima ediție, din 2009, intitulat *Gresia albastră*) revizitează „obsedantul deceniu”, discutând opțiunile îngredite fatal ale unui om cinstit, un învățător de țară șantajat din mai multe direcții în epoca de jistă, care trebuie să facă față dușmăniei neînduplecate a unui instructor de partid ce râvnește la soția sa și pentru asta îi aruncă în închisoare fratele și-i prigonește tatăl. Învățătorul trebuie să se apere în fața anchetatorilor săi de acuzațiile mincinoase cu privire la acțiunile sale din timpul războiului, dar mai ales să reziste securiștilor, milițienilor și activiștilor angajați în colectivizarea cu forța a țăranilor din sat. El reușește să-și mistifice prigonitorii care puseseră mâna pe copia unei piese de teatru de-ale sale cu mesaj anticomunist, înfățișându-le altă versiune, în stil curat realist-socialist și acuzându-și turnătorii de înscenare. Vocația teatrală a lui S. răzbate și în acest roman, fie și numai ca prezență textuală. Tema ar fi înfrângerea vocii disidente, renunțarea la luptă, acceptarea „imposturii”, adică acceptarea dogmelor opresante ca mijloc de

supraviețuire într-o lume coruptă și brutală. Scrierea dezvoltă veleități de metaroman: narațiunea este întreruptă de fragmente evocative sau onirice, dar și, în anexă, de fișe de personaje, epistole sau note informative ale acestora, prelungind protoplasmatic lumea ficțională dincolo de rama inițială.

SCRIERI: *Ovidiu la Tomis*, în *Teatru. Din creația dramaturgilor amatori*, București, 1979; *Jocul de dincolo de ploaie*, Iași, 1985; *Lucruri și ființe*, București, 1987; *Căderea – trei moduri de sinucidere*, Iași, 1993; *Lamentația fructelor*, Bacău, 1994; *Funia sau Comedia supunerii*, pref. Vlad Sorianu, București, 1997; *Ginere de import*, București, 1997; *Greșeala*, postfață Mircea Ghițulescu, București, 1997; *Jocuri (de unu, de doi...)*, Iași, 1998; *Acorduri pentru urechi surde. Din însemnările unui naiv*, Bacău, 1999; *Pagini alese*, pref. Petre Isachi, Bacău, 2000; *Evangelhia eretică sau Melec, purtătorul de nucă și de nyvas*, Iași, 2000; *Scriitori băcăuani* (în colaborare cu Eugen Budău), I, Bacău, 2000; *Despre starea autografului. Cărți cu olografe*, Bacău, 2001; *Etnologul Dorinel Ichim* (în colaborare), Bacău, 2002; *Tragedii în fond*, Iași, 2002; *Octavian Voicu. Biobibliografie* (în colaborare), Bacău, 2003; *Ștefan, după amiaza*, pref. Vlad Sorianu, Bacău, 2004; *Teatru*, I–VII, postfețe Petre Isachi și Ion Rotaru, Bacău, 2004–2005; *Creatori din Moldova de Mijloc*, Bacău, 2005; *Gresia albastră*, Buzău, 2009; ed. 2 (*Impostorul – arta înfrângerii de sine*), Cluj-Napoca, 2011; *Exilat în strigăt*, Râmnicu Sărat, 2011; *Hotel „Far East”*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, [Viorel Savin], RL, 1986, 6; Val Condurache, „*Jocul de dincolo de ploaie*”, CL, 1986, 3; Mircea Ghițulescu, „*Jocul de dincolo de ploaie*”, ST, 1986, 4; Valentin Silvestru, „*Bătrâna și Hoțul*”, TBR, 1987, 335; Ludmila Patlanjoglu, „*Bătrâna și Hoțul*”, RL, 1987, 8; Constantin Călin, Viorel Savin, ATN, 1988, 12; Victor Cubleşan, „*Lamentația fructelor*”, ST, 1995, 9; Ștefan Oprea, „*Funia sau Comedia supunerii*”, DL, 1998, 29; Mircea Morariu, „*Jocuri (de unu, de doi...)*”, F, 1999, 7–8; Ghițulescu, *Istoria*, 371–378; Carmen Mihalache, *Unora le place teatrul*, Bacău, 2000, 29–42; Petre Isachi, [Viorel Savin], „Plus”, 2001, 6–7, 2005, 3–5, 11, 2009, 1–3, 7–9, 2011, 1–3, „Plumb”, 2012, 61; Bogdan Ulmu, *Dramaturgul la 60 de ani*, CL, 2001, 10; Ioan Enache, Viorel Savin – 60. *Biobibliografie*, Bacău, 2001; Vlad Sorianu, *Literatura noastră cea de toate zilele...*, Bacău, 2001, 170–180; Cristina Modreanu, *Survolând dramaturgia românească (I)*, ALA, 2002, 614; Vlad Sorianu, [Viorel Savin], ATN, 2003, 7, 2004, 3, CL, 2003, 8; Adrian Țion, [Viorel Savin], ST, 2003, 7–8, LCF, 2004, 36; Budău, *Bacăul lit.*, 543–548; Adrian Jicu, [Viorel Savin], ATN, 2005, 7, 2009, 10; Valeria Manta Tăicuțu, *Închisoare pentru îngeri*, LCF, 2006, 30–31; Gelu Ionescu, *Poetul Viorel Savin și orgoliul umilității*, „Plumb”, 2011, 52.

V.S., D.Mn.

SAVU, Cornelia Maria (4.IX.1954, Vatra Dornei – 21.XI.2014, București), poetă, jurnalistă. Este fiica Veronicăi Savu (n. Tabarcea) și a lui Nicolae Savu, militar de carieră. Urmează liceul la Vatra Dornei (1969–1973) și Facultatea de Filologie, secția română–engleză, la Universitatea din București, absolvind în 1977. Devine profesoară în orașul natal (1977–1989); după o scurtă perioadă ca director adjunct la Editura Ion Creangă, lucrează ca jurnalist la cotidianul „Curierul național” și apoi la revista „Cultura”. Debutează cu versuri în „România literară” (1971) și editorial cu placheta *Totem în alb* (1973), premiată de Uniunea Scriitorilor. Scrie articole de critică literară și culturală în „Pagini bucovinene”, „Luceafărul”, „Amfiteatru”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”, „Bucovina literară”, „Vatra” ș.a.. A mai fost premiată pentru jurnalism cultural de Uniunea Scriitorilor (1996) și pentru poezie de Asociația Scriitorilor București (2005).

Ca poetă, **S.** se remarcă de la început prin maturitatea scriiturii și construcția sigură a versului, „prin bogăția și diversitatea lexicului” (Laurențiu Ulici). Vădește abilitatea de a trece ușor de la o formulă la alta, exploatează ambiguitatea sau ascunderea semnificatului pentru a evita simplismul. Apreciată a fost îndeosebi *Balada crăiesei Mab*, „în linia Isarlăkului” lui Ion Barbu, unde poeta etalează o imaginație debordantă, inventând simboluri peste simboluri, chiar cu riscul obscurității asumate, întrucât tema cea mai importantă este aceea a banalului și a previzibilului. *Uraniu, forme și oameni de zăpadă* (1978) continuă seria baladelor într-un balcanism bine temperat, dar experimentează și autoficțiunea, cu accente expresioniste remarcate de critica literară, în poeme seriale, a căror linie va fi prelungită în următoarele cărți. Complementare, *Emblema* (1980) și *Aventuri fără anestezie* (1983) pun în evidență o mai accentuată notă socială și o radicalizare a discursului. Atenția se întoarce de la un univers mai curând fantastic (în primele volume) spre cotidian, spre recuperarea biografiei, în consens cu optzeciștii, replică la poezia ideologică oficială. Dar, cum a sesizat critica, autoarea se teme de clișee, e în stare să își înfrâneze sentimentele pentru a nu cădea în stereotipii, să fugă de melancolia pe care „au cărat-o în spate poeții neoromantici”. De aici, un „discurs antidiscursiv”, contorsionat cu bună știință, alungarea sentimentalismului prin exces de luciditate. În volumul *Semne de viață* (1987), expresia se simplifică, dar rămân contrastele, ca și

refuzul coerenței ori supravegherea critică a textului („chiar așa filmul acesta/ voalat pe care-l numesc/ literatură”). Construcție a textului și critică a lui, poemul devine un metadiscurs ce echivalează cu o *ars poetica* de tip postmodernist. Într-un asemenea text, cu o astfel de intenționalitate, nu poate lipsi ironia, tot un semn al autocontrolului. Nonconformism, dispreț pentru plafonare, senzații tari, menite să zdruncine uniformitatea existenței. Tendința de limpezire a versului nu exclude asocierea de elemente variate, picturale, sonore, în imagini de mare efect. După o lungă tăcere **S.** a revenit cu volumul *Roman cu sertare* (2005), orchestrând melancolii thanatice și valorificând numeroase ecouri livrești, precum cele din corespondența dintre Ingeborg Bachmann și Paul Celan: „ți-ai pus ochelarii pe prima treaptă a scărilor/ care duc la apa îndiguită./ cu ochii larg deschiși ai început să cobori/ după ce ți-ai scos pantofii./ știai că drumul va fi ușor, legănat de alge/ și pânza broaștei./ ai prins cu mâna dreaptă lanțul balustradă/ rece și umed./ înaintai cu ochii larg deschiși/ ca două globuri de gheață/ în care au și început să lucească valurile verzi,/ îndemnând la călătorie printre lucruri opuse/ și fără urmări./ degetele ți s-au încleștat pe balustradă când apa/ ți-a trecut peste frunte și-ai văzut câmpia neagră/ cu orizontul înfipt în ochii încă larg deschiși. atât./ din camera de hotel făcută scrum ar trebui să te văd/ cum înaintezi pe câmpia pe care-am pășit și eu/ când m-am trezit/ din rufe somnului în prima dimineață după./ cum ne-am închipuit în scrisul nostru/ și cum nu se-ntâmplă./ când amesteci poezia cu moartea/ scoți la vânzare bunurile mântuirii/ și nebunia-i monedă de schimb...” (*ingeborg și paul*). **S.** a tradus din poezia engleză și americană, fiind prezentă, la rândul ei, în reviste și antologii editate peste hotare.

SCRIERI: *Totem în alb*, pref. Nicolae Balotă, București, 1973; *Uraniu, forme și oameni de zăpadă*, București, 1978; *Emblema*, București, 1980; *Aventuri fără anestezie*, București, 1983; *Semne de viață*, București, 1987; *Roman cu sertare*, București, 2005.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, „*Totem în alb*”, ST, 1973, 23; Daniel Dimitriu, „*Totem în alb*”, CL, 1974, 3; Barbu, *O ist.*, 441–444; Ulici, *Prima verba*, I, 128–132; Andrei Roman, *Nostalgia cunoașterii*, LCF, 1978, 38; Mircea Scarlat, „*Uraniu, forme și oameni de zăpadă*”, RL, 1978, 40; Alexandra Indrieș, „*Uraniu, forme și oameni de zăpadă*”, O, 1979, 16; Petru Poantă, „*Aventuri fără anestezie*”, TR, 1983, 36; Valeriu Cristea, „*Aventuri fără anestezie*”, RL,

1983, 38; Cristea, *Fereastră*, 283–287; Coșovei, *Pornind*, 188–192; Ulici, *Lit. rom.*, I, 228–231; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 388–390; Gheorghe Secheșan, *Poeți moldavi*, CL, 2003, 10; Holban, *Portrete*, 94–96; Dan Bogdan Hanu, *Brandul discreției*, CL, 2006, 2; Simona-Grazia Dima, *Autoportret la persoana a doua*, RL, 2006, 12; Holban, *Ist. lit.*, I, 216–218.

M.Vs.

SAVU, George (29.X.1923, Pianu de Jos, j. Alba – 29.III.2019, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Anei și al lui George Savu, țărani. Face școala primară în comuna natală, patru clase gimnaziale la Sebeș-Alba și pe celelalte la Liceul „Mihai Viteazul” din Alba Iulia. În 1942–1943, elev în penultima clasă, întrerupe școala pentru un an, fiind grav bolnav. Licențiat al Facultății de Silvicultură (1948), a urmat în paralel și cursurile Facultății de Filosofie și Litere a Universității din București, nereușind să facă decât primii doi ani (când a audiat cursul de estetică al lui Tudor Vianu). Asistent și apoi cercetător științific în cadrul Institutului de Cercetări Forestiere din Capitală (1950–1953), angajat al Direcției Silvice Cluj (1957–1964), apoi șef de șantier silvic la Bistra-Câmpeni (1964–1967), șef al serviciului tehnic la Inspectoratul Silvic (din 1967), lucrează, în calitate de cercetător, la Stațiunea de Cercetări Silvice din Cluj (1972–1984). Debutază la „Universul literar”, în noiembrie 1942, cu poezia *Tristia*, pe care i-o comentează Ștefan Baciuc în cadrul rubricii „Cântece noi”. Mai colaborează la publicațiile brașovene „Tribuna” (1942) și „Claviaturi” (1943), iar în 1946, la recomandarea lui Ion Caraion, pe care îl cunoscuse încă din 1939 în redacția revistei „Tinerimea română”, va fi prezent în câteva numere din „Lumea”, condusă de G. Călinescu.

S. face parte din „promoția amânată”, cum o numește Laurențiu Ulici. Întrerupând contactul cu viața literară în anii imediat următori celui de-al Doilea Război Mondial, revine la poezie abia în 1957, când redebutează în „Tribuna” și continuă să publice în „Steaua”, „Familia”, „Vatra” ș.a. Nu reușește să recupereze „codurile imaginarului” în care se impusese inițial, ci „se situează, deloc mimetic, pe sensul de adâncime al liricii contemporane” (Petru Poantă). Prima carte, *Maluri înalte*, îi apare târziu, în 1974. Poezia de acum transgresează realitatea în planul sensibilului, dominată fiind de o senzualitate oarecum rafinată, într-un registru ce decurge din stilistica manieristă. Într-o a doua fază lirica lui S. evoluează spre un discurs încărcat metaforic, unde

cotidianul capătă rezonanță și fior, într-o stare de contemplație dramatică, mereu întoarsă spre trăiri latente. Astfel, „sensul lucrurilor lacrimază/ Ca o corabie ce se depărtează/ Cu fructele dulci ale existenței”, poetul ținând să își declare despărțirea de orice aroganță în fața spectacolului lumii și să își definească implicarea în viață cu o robustețe ce amintește de misionarismul propriu liricii ardelenești de esență tradițională. S. caligrafiază atent imagini de o plastică sugestivitate, într-un vers de expresie modernă, în care ideile sunt metaforizate totuși nepretențios. Ulterior, mai cu seamă în volumele târzii *Fals tratat de melancolie* (2006) și *Timpul de aur* (2010), poezia lui S. se detașează de livresc, își pierde încărcătura metaforică și tenta ermetică. Emoțiile sunt lăsate la vedere, într-o transcriere simplificată, directă, apropiată de tranzitivitatea poeziei contemporane. Sunt pagini de senectute care comunică o stare de melancolie în fața ireparabilului. „Cuprins(ă) de asfixie lacrimală” (Petru Poantă), această lume îmbătrânită pare că nu și-a pierdut nici memoria, nici corporalitatea, ci doar s-a „îngreunat” și s-a prăfuit, făcând dificilă atingerea concretului și a amintirilor, „cu pielea lor subțire”. Jocul cu vorbele capătă funcție terapeutică, de „gimnastică a vorbirii”, ca modest exercițiu „de întreținere”. Fără să modifice fundamental profilul unei opere moderniste întârziate, această ultimă ipostază a lui S. reține prin intensitatea explorării lirice a unei vârste la care alți poeți aleg tăcerea.

SCRIERI: *Maluri înalte*, București, 1974; *Ce nu vindecă vremea*, Cluj-Napoca, 1978; ed. 2, Cluj-Napoca, 2011; *Cultura de fosfor*, București, 1982; *Discursul îndrăgostit*, Cluj-Napoca, 1986; *Mic tratat de miresme*, Cluj-Napoca, 1989; *Vedere de pe Olimp*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1993; *Circe și păunul*, Cluj-Napoca, 1995; *Soluția fericirii (conspect de versuri vechi)*, Cluj-Napoca, 1997; *Închisoarea liberă*, Cluj-Napoca, 1998; *Cocoșul metalic*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1999; *Dintr-un potop de cuvinte*, Cluj-Napoca, 2001; *Fals tratat de melancolie*, Cluj-Napoca, 2006; *Timpul de aur*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 2010.

Repere bibliografice: Daniel Dimitriu, „*Maluri înalte*”, CL, 1974, 12; Petru Poantă, [George Savu], ST, 1974, 12, 1978, 10, TR, 1983, 9; Ulici, *Prima verba*, I, 132–134; Dan C. Mihăilescu, *Obsesia de viață*, LCE, 1978, 29; Constantin Cubleșan, „*Ce nu vindecă vremea*”, TR, 1978, 49; Codrin Liviu Cuțitaru, „*Discursul îndrăgostit*”, CL, 1986, 11; Ion Lungu, *Avatarurile unei afirmări*, RL, 1987, 2; Laurențiu Ulici, *Promoția amânată*, RL, 1987, 45; Traian Vedinaș, „*Mic tratat de miresme*”, TR, 1990, 16; Alex. Ștefănescu, *Poesis omnia*

vincis, RL, 1990, 23; Poantă, *Scriitori*, 50–53; Poantă, *Dicț. poezi*, 182–184; Alexandru Cistelean, *Legiunea ardeleană*, „Piața literară” (Cluj-Napoca), 2002, 7. **Ct.C., L.Td.**

SAVU, Tudor Dumitru
(1.II.1954, Râmnicu
Vâlcea – 19.X.2000,
Cluj-Napoca), prozator,
jurnalist.

Este fiul Victoriei Savu (n. Iscrulescu), profesoară, și al lui Dumitru Savu, medic. Urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” din Călimănești (1961–1973) și cursurile Facultății de Filologie, secția română-franceză, la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, absolvite în 1977. Lucrează ca redactor la „Tribuna”, făcând parte dintre prozatorii tineri lansați de revista clujeană. După 1989 deține funcții de conducere la TVR Cluj, este redactor-șef la „Tribuna”, precum și cercetător la Institutul „Sextil Pușcariu” al Academiei Române. Primele versuri îi apar în 1970, în cotidianul „Orizont” din Râmnicu Vâlcea, iar proză începe să publice din 1977 la „Tribuna”. Debutează editorial cu volumul *Marginea Imperiului*, apărut în 1981 și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. Mai colaborează la „Echinoc”, „Napoca universitară”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Cronica”, „Vatra”, „Steaua” ș.a. În 1995 i se conferă Premiul Academiei Române.

S. păstrează o anumită independență față de promoția '80, căreia îi aparține biologic și mai puțin programatic, ceea ce se vede și din structura epicului său. Prozatorul este un fabulant înnăscut. Există în cărțile sale un manierism vizibil, care trimite la filiera latino-americană, prin sudura perfectă a observației realiste și a închipuirii nestrunite. Metacommentariul lipsește aproape cu totul, deși ficțiunea nu este lipsită de o dimensiune autoreflectantă. Specularitatea cantonează însă în limitele exprimării cu mijloace simbolice, fără a se etala enunțiativ în materia epică, așa cum se întâmplă la alți optzeciști. Chiar *Marginea Imperiului*, cuprinzând șase povestiri, schițează coordonatele geografice și

simbolice care vor caracteriza proza lui **S. Vama**, „orașul de trecere: din Imperiu spre câmpie și Gurile Dunării, din Orient spre Occident, de la munte la mare”, Mila 33, satul izolat, plasat pe unul dintre canalele de vărsare a Dunării în mare, portul Cantacuzina, centrul comercial și administrativ al zonei, forturi misterioase sau fantasmatiche, desigur, grinduri, ostroave imposibil de străbătut sau de-a dreptul tainice sunt reperele unui teritoriu fabulos, cvasimitic (un comitat Yoknapatawpha sui-generis). Într-un astfel de spațiu – o lume de pescari, negustori, circari, toți cu experiență ambulatorie – personajele sunt cuprinse de o adevărată frenezie de a vedea, a asculta și mai ales de a spune: „Toate lucrurile se zbugiumă mai mult decât omul poate să spună: ochiul nu se satură de câte vede și urechea nu se umple de câte aude”, avertizează prozatorul prin cuvintele Ecleziaștului în mottoul romanului *Treizecișitrei* (1982; Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist). Realul palpabil este alcătuit după legile cărții – de fapt, după cele ale poveștii. Cum reiese din *Augusta – Povestire (Avocatul)*, proza care deschide volumul de debut al lui **S.**, mărirea și decăderea orașului Vama se datorează unui scriitor, retras la „marginea Imperiului” pentru a-și definitiva un roman. Moartea lui subită, dublată de distrugerea manuscrisului la care lucra, stârnește „nebunia scrisului”: unii ajung să-i preia vocea, alții umplu mii de pagini încercând să suplinească povestea pierdută, tipografii și edituri apar într-un ritm aiuritor, comerțul cu hârtie și cu instrumente de scris explodează, falimentând orice alt tip de negustorie, sute de romancieri închipuiți invadează localitatea, iar existența în oraș devine sufocantă. De asemenea, arhitectul care a proiectat Cantacuzina se numește Gramatopol, cărămida din care sunt construite clădirile din ținut este realizată de un meșter matusalemic, Rumeliu Sosipatru, singurul care mai cunoaște miturile fondatoare ale locului, iar unul dintre protagoniști, cu apariții măcar episodice în toate prozele, este Agachi Gherasim, negustorul ambulant de povești. Nu întâmplător, metaficțiunile lui **S.** înscenează ample travestiuri burlești la adresa încercărilor de a percepe logic realitatea ori de a formaliza și birocratiza relațiile dintre oameni. Toate romanele includ „trimiși ai Imperiului” (judecători, procurori, avocați, oameni de știință, ofițeri etc.), a căror misiune constă în așa-zisa reorganizare rațională a existenței dunărenilor.

Când nu-și pierde mințile ori chiar viața, aceștia se convertesc la modul de a fi și de a gândi specific Milei 33 sau Cantacuzinei, unde suverană este norma reversibilității: circulația liberă de la început la sfârșit și invers. Fiind confecționată din stofa povestirii, lumea miraculoasă a lui **S.** e propice revenirii, timpul și spațiul fiind băntuite de stafii. O bună parte din tot ce se petrece oscilează între iluzia teatrală, efectul optic și banala istorioară cu strigoi. Anecdotică se concentrează în jurul unor opreliști sau al unor stagnări, care tulbură normalitatea circulației libere, în ambele sensuri, în gând sau în faptă. În *Treizecișitrei* satul pescăresc, întins pe „mai bine de șaptesprezece kilometri”, este afectat de o anomalie aparent naturală: proliferarea tumorală a brădișului care sufocă totul. Bolii încearcă să-i găsească leac un profesor străin de loc, însă săptămânile în care adună neconținut probe și le studiază la microscop nu generează vreun rezultat științific, ci doar contaminarea sa definitivă cu istoriile când străinii, când miraculoase ale Milei 33. Salvarea e oferită, în schimb, de tratamentul fabulatoriu administrat de „povestașul” Agachi Gherasim, care izbuteste să readucă lucrurile la vechea lor stare repovestindu-le: „După ce a terminat de povestit, brădișul din Delta dispăruse, parcă o mână nevăzută îl culesese din apă, dispăruse ca și cum n-ar fi fost niciodată”. Asemănătoare e și trama din *De-a lungul fluviului* (1985), doar că de această dată cataclismul ia forma autoritarismului militar. În maniera „romanelor dictatorului” consacrate de Alejo Carpentier (*Recursul la metodă*), de Gabriel García Márquez (*Toamna patriarhului*) ori de Augusto Roa Bastos (*Eu Supremul*), traduse și în limba română la finalul anilor '70 și la începutul anilor '80, **S.** conferă prozei o dimensiune parabolică fățiș politică. Profitând de vanitățile locuitorilor, care deveniseră tot mai obsedați de a-și proteja interesele mercantile, generalul Ion Leopold Margea preia puterea absolută în orașul-port Cantacuzina. El instituie o blocadă, ridicând în calea oamenilor, cuvintelor și mărfurilor bariere și chiar ziduri care întorc din drum poveștile, transformându-le în ecou destinat doar urechilor sale. Singurul care îl subminează este un „circular”, conducătorul „Teatrului ambulant al Dunării”. Așadar, terapia constă într-un spectacol revelator, care luminează mințile locuitorilor orașului, dovedindu-le că dictatura fusese o simplă farsă, iar „conducătorul suprem” doar o paieță. Același subiect revine în *Eclipsa*

generalului (2001), carte editată postum, care prezintă dispariția Cantacuzinei, după ce romanul intitulat chiar *Cantacuzina* (1995) îi dezvăluise agonia dramatică. Orașul-port devine aproape în exclusivitate doar un spațiu al petrecerii, unde singurii care mai muncesc și se chinuie să trăiască autentic sunt bătrânii. În prozele lui **S.** de după 1989 dobândește tonalități apocaliptice sentimentul sfârșitului. Sugestiv rămâne episodul din *Cantacuzina* care prezintă invazia lupilor în oraș și stratagema supraprealistă de împotrivire inventată de bătrâni – sacrificarea unor cai injectați în prealabil cu otravă: „Haita devora și urla și mârâia satisfăcută. Veniseră și lupoaicele și lupii mai bătrâni. [...] Otrava începuse să muște, mulțimea haitelor se tânguia, lupii se tăvăleau prin sângele cailor sfârtecați și mureau și ei cu fălcile pline de carne. Cai și lupi zvârcolindu-se și murind împreună după o agonie care părea că nu mai are sfârșit”. În *Eclipsa Generalului* portul primește lovitura finală. Un fost ofițer, frustrat că fusese respins de localnici, asediază localitatea nu cu ajutorul soldaților, ci cu al cerșetorilor adunați din toate așezările de pe Dunăre: „Atacă în haită, ca lupii... ce mai, orașul e în mâinile lor. [...] negustorii mari au început să ne ocolească și asemeni lor, bancherii, vasele. Sărăcia rânjește de peste tot și eu cred că până la sosirea iernii Cantacuzina nu va mai rezista”. Distinct în cadrul creației lui **S.** este *Fortul* (1988), tot un roman al spațiului dobrogean, în care tehnica se schimbă, fără a lua totuși o întorsătură radicală. Metaficțiunea câștigă o voce inedită și ia, ca în literatura interbelicilor, înfățișarea unui document ego-grafic: jurnalul, ținut de protagonist, locotenentul Dierna, antrenat într-o serie de aventuri spectaculoase. După absolvirea școlii militare de ofițeri în timpul căreia se remarcase mai degrabă prin obsesia sa pentru lectură și prin calitățile de scriitor, el e distribuit la o garnizoană de pe malul Dunării. Nu va ajunge însă niciodată să-și ia în primire postul, de vreme ce călătoria sa spre iluzoriul Fort Cardon îi va dovedi că viața dunărenilor însumează labirinturi de istorii, de mituri și de fantasmă pe care nu poate să le descifreze oricâte cărți ar fi citit. În plus, în acest roman **S.** aplică metodic, dar într-un plan exterior, fără subtext metafizic, lecția lui Mircea Eliade: camuflează în real sensuri profunde sau amenajează, în locuri speciale de pasaj, căderea din timpul profan în cel sacru. E de remarcat că toate romanele lui **S.** au un timbru aparte, interpretând într-un mod

original una din imaginile favorite ale promoției sale: „Stăm pe o carte”. Funcția critică nu este, ca la ceilalți, disociată de cea fabulatorie, ci mai degrabă absorbită în ea. În romane determinismului munden îi ia locul o cauzalitate livrescă. Din fuziunea celor două planuri ia naștere o proză dezinvoltă, o lume semnată și în cel mai înalt grad repetitivă, cu un impact special la lectură.

Fiind un produs al fanteziei expansive, în căutare de sensuri transcendente, proza lui Tudor Dumitru Savu n-are detașare ironică față de propriile canoane și, tocmai de aceea, inflația livrescului nu are un sens superior. [...] De cele mai multe ori, vigoarea, indiscutabilă, a talentului de povestitor pe care-l arată autorul explodează în cadrele strâmte ale influențelor, deși acestea sunt manipulate abil, până la insinuarea impresiei de originalitate. Ce contrariază la acest prozator e faptul că el nu calchiază un stil anume, o manieră, și nu s-ar putea spune că e tributar, în chip hotărât, unui scriitor, lăsând la o parte rădăcinile înfipte în literatura lui Ștefan Bănuțescu. De toți afinii săi, Tudor Dumitru Savu se desparte prin temperamentul impulsiv și exuberant, dar mai ales prin absența rafinamentului manierist, prin lipsa preocupărilor pentru exercițiul parodic. Fondul prozei sale vine din ingenuitatea basmului.

RADU G. ȚEPOSU

SCRIERI: *Marginea Imperiului*, Cluj-Napoca, 1981; *Treizecișitrei*, București, 1982; *De-a lungul fluviului*, Cluj-Napoca, 1985; *Fortul*, București, 1988; *Cantacuzina*, Cluj-Napoca, 1995; *Echipa Generalului*, București, 2001.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Povești... povești*, RL, 1983, 32; Vlad, *Lectura rom.*, 209–212; Nicolae Prelipceanu, *Imperiul și restul lumii*, VR, 1984, 3; Titel, *Cehov*, 190–193; Al. Dobrescu, „De-a lungul fluviului”, CL, 1986, 21; Holban, *Profiluri*, 398–401; Mircea Popa, *Ferestrele realului*, LCF, 1989, 9; Marian Papahagi, *Cartea ca o oglindă*, TR, 1989, 10; Mircea Muthu, *Meșterul de oglinzi*, VR, 1989, 5; Simion, *Scriitori*, IV, 702–713; Spiridon, *Melancolia*, 325–335; Vlad, *Lect. prozei*, 283–287; Țeposu, *Istoria*, 144–145; Petraș, *Lit. rom.*, 89–93; Bogdan Popescu, [*Tudor Dumitru Savu*], CC, 1996, 3, 2002, 3–4; Valeriu Cristea, *Un cavaler al iubirii la Dunărea de Jos*, CC, 1996, 8; Petrescu, *Studii transilvane*, 170–185; Simion, *Fragmente*, II, 134–137; Cristea-Enache, *Concert*, 190–192; Dicț. scriit. rom., IV, 162–163; Voncu, *Secvențe*, II, 65–67; Petraș, *Cărțile*, 182–184; Dicț. analitic, IV, 249–251; Holban, *Portrete*, I, 307–311; Holban, *Ist. lit.*, II, 312–317. **M.S., Cs.B.**

SĂCEALA, publicație apărută la Iași, lunar, între 29 ianuarie și 25 decembrie 1884. Nu i se cunosc redactorii, articolele fiind neiscălite ori semnate cu pseudonime (Săcelescu, Gh. Cârlig din Sfințeni). Gazeta are un caracter umoristic, întreținându-și verva

aproape numai din parodiare. *Profesie de credință* parodiază limbajul demagogic al partizanilor politici ai diferitelor partide, între care S. nu prea făcea deosebire (par a exista totuși unele simpatii liberale). Excelând în parodiarea stilului bombastic, revista publică imitații, scrise cu spirit și vervă, ale stilului rapoartelor oficiale. La „Partea literară” periodicul tipărește două foarte reușite parodii (*Orașul morții și Misterele nopții sau Natura siluită de infamii*), în care se ironizează clișeele romantismului decadent și ale foiletoanelor mediocre ale epocii. Rubrica „Feliurimi” cuprinde, uneori, judicioase observații asupra incorectitudinii limbii din periodicele vremii. **D.M.**

SĂCEANU, Amza (28.IX.1934, Băilești – 1.II.2007, București), teatrolog. Este fiul Georgetei (n. Colan) și al lui Petrică Săceanu. Urmează Școala Pedagogică din Craiova (1949–1953) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1953–1957); ulterior își ia doctoratul în sociologia culturii. Are o lungă carieră de funcționar la Comitetul de Cultură și Artă al Capitalei (1957–1984), fiind, succesiv, inspector, șef serviciu artistic, vicepreședinte și președinte al instituției, apoi, în cadrul organelor administrației locale din județul Neamț, secretar și vicepreședinte cu probleme de cultură și învățământ (1984–1989), consilier la Ministerul Culturii (1994–1997). În perioada 1989–1994 funcționează ca profesor de limba și literatura română la liceele bucureștene „C. A. Rosetti” și Electroaparataj. Din 1997 va fi director – mai întâi adjunct, apoi general – al Teatrului Național de Operetă „Ion Dacian” din București. Specializat în teatrologie, atent la manifestările fenomenului dramaturgic contemporan, S. a publicat – în periodice și în volume – numeroase eseuri vizând în special arta spectacolului și impactul sociologic al reprezentațiilor teatrale, dar cuprinzând, în context, și consistente referiri la dramaturgie și la componenta literară a teatrului. A coordonat volumul *Horea Popescu – creator de spectacole memorabile, reformator al teatrului românesc* (2002).

Debutul editorial al lui S. e reprezentat de culegerea de convorbiri intitulată *Fața văzută și nevăzută a teatrului* (1974), care reunește interviuri, de substanță, realizate cu peste treizeci de regizori, actori, scenografi, critici, dramaturgi – Eugen Barbu, Aurel Baranga, Paul Everac, Radu Popescu, Horia Lovinescu, Dumitru Radu Popescu ș.a. Dar majoritatea cărților lui sunt solide lucrări de teatrologie teoretico-aplicată, având în atenție exclusiv ori cu

precădere arta spectacolului (regie, jocul actorilor, scenografie etc.), contextul social al acesteia, aspecte ale politicii culturale (repertoriu, reconsiderarea clasicii sau montarea adecvată a producției autorilor moderni etc.) sau cu privire la sociologia receptării, critica dramatică etc. Toate sunt tratate nu în mod „tehnicist”, ci eseistic, deseori într-o alternare incitantă a unghiurilor de vedere, printr-o procedare sincretică, așa cum, de altfel, e și domeniul investigat. Nici dimensiunea literară a teatrului, fie că e vorba de dramaturgia clasică ori de textul contemporan, nu este neglijată. Cartea probabil cea mai consistentă este *Clasicii nu vor să îmbătrânească* (1983). Lui I. L. Caragiale și lui Camil Petrescu le sunt alocate, în economia volumului, ample secțiuni (*Caragiale – contemporanul nostru*, *Camil Petrescu – delimitări critice*), ceilalți dramaturgi fiind Victor Ion Popa și G. M. Zamfirescu. Ei sunt examinați sub un dublu aspect: la nivelul operei dramatice și al părerilor despre teatru, apoi ca sursă de „rezonanță” pentru lumea anilor '70 – '80 ai secolului trecut. Eseistul, documentat și perspicace, face observații de finețe, întregul demers având aerul unei întreprinderi superioare-didactice, nerebarbative. **S.** încearcă să demonstreze cristalizarea unui concept românesc al gândirii despre teatru, stăruie în învederarea valorii pieselor, examinează caracteristicile punerii în scenă, cu referiri concrete la spectacole, utilizează metoda aprecierii unor „întâmplări teatrale” ale prezentului în raport cu judecățile de valoare formulate de dramaturgii care fac obiectul interesului său. Caracteristic este recursul la citate ample, țesute în pânza comentariului. În general, **S.** s-a dovedit un observator atent și un receptor avizat al tendințelor domeniului, afirmându-se nu numai ca specialist în sociologia receptării, dar și ca distins propagator al problematicei artei teatrale. Cu un punct de vedere modern-echilibrat, criticul e deopotrivă receptiv la înnoire și atent la tradiție, întregul lui discurs fiind focalizat în ultimă instanță pe valoarea edificatoare a artei spectacolului, pe mesajul umanist. Pe de altă parte, tematic situat tot în lumea teatrului, un volum precum *Talia ... Thaliei* (1975), de pildă, grupează texte aparent aflate la frontiera dintre publicistica de observație (și „reportaj”) și schița satirică, pagini cu un dialog bogat, unele prezentate, prin tehnoredactare, ca mici texte dramatice. Ascuțișul criticii țintește racile ale breslei actricești, ale activității directorilor de teatre, regizorilor etc. În secțiunea *Convorbiri*

imaginare cu... sunt incluse un fel de ingenioase „interviuri”, alcătuite din montaje de citate alternate cu „întrebări” adresate unor personalități sau personaje din trecut (Aristotel, Hamlet, Goldoni, Ion Sava, Schiller, Vasile Alecsandri, M. Eminescu, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, George Enescu, Lucia Sturdza Bulandra, G. Călinescu). Volumul *Cad măștile* (2001) este subintitulat *Amintirile unui băileștean*.

SCRIERI: *Fața văzută și nevăzută a teatrului*, pref. Aurel Baranga, București, 1974; *Teatrul în cetate*, pref. Eugen Barbu, Iași, 1974; *Talia... Thaliei*, București, 1975; *Teatrul și publicul*, București, 1977; *Dialog la scenă deschisă*, pref. Ion Iordache, București, 1979; *Conexiuni teatrale*, pref. Dinu Săraru, București, 1981; *Clasicii nu vor să îmbătrânească*, București, 1983; *Teatrul ca lume*, pref. Radu Beligan, București, 1985; *Cad măștile. Amintirile unui băileștean*, București, 2001; *Privire spre teatru*, București, 2002; *Teatrul în oglinzi retrovizoare*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 2003.

Repere bibliografice: Natalia Stancu, „*Fața văzută și nevăzută a teatrului*”, RL, 1974, 36; M. N. Rusu, *Amza Săceanu: două cărți despre teatru*, AFT, 1974, 9; Valentin Silvestru, *Scrisoare către un tânăr coleg pe marginea unei cărți*, TTR, 1974, 9; Margareta Bărbuță, *Teatrul românesc contemporan*, CNT, 1974, 47; Ion Băieșu, „*Talia... Thaliei*”, SPM, 1976, 271; Dan Cruceru, „*Teatrul și publicul*”, LCE, 1977, 48; Doina Uricariu, „*Dialog la scenă deschisă*”, LCE, 1979, 15; Mihai Ungheanu, „*Dialog la scenă deschisă*”, LCE, 1979, 29; Mariana Brăescu, *Actualitate și durabilitate*, TTR, 1984, 10–11; Ion Zamfirescu, „*Clasicii nu vor să îmbătrânească*”, „*Revue roumaine d'histoire de l'art*”, 1984; Cristian Livescu, „*Teatrul ca lume*”, CRC, 1986, 9; George Genoiu, [Amza Săceanu], ATN, 1986, 2, „*Scrisul românesc*”, 2004, 1–2; Marian Popescu, *Convorbiri teatrale*, RL, 1986, 17; Firan, *Profiluri*, II, 227–228. **N.Br.**

SĂGETĂTORUL, revistă apărută la București, în două serii, cea dintâi între 1 octombrie 1921 și 4 februarie 1922, a doua, într-un singur număr, la 25 februarie 1922. Subtitlul este „Publicațiune săptămânală pentru apărarea culturii românești”. Director: Mihail Sorbul. Articolul-program, *Săgetătorul*, nesemnat, afirmă că revista „se va ocupa numai de manifestările culturale românești, lăsând celorlalți misiunea să pregătească și să cultive generațiile cu tot ceea ce geniul creator universal împodobește și eternizează alcătuirea slabă și trecătoare a omului”. În această publicație, devenită o portavoce a Comitetului Societății Scriitorilor Români condus de Corneliu Moldovanu, își găsește loc și o chestiune preocupantă pentru breaslă, referitoare la organizarea unui congres al artiștilor români de orice naționalitate, idee

promovată de Octavian Goga, ministru al Cultelor și Artelor, și susținută de câteva grupări umanitariste. Inițiativa e contracarată de Corneliu Moldovanu în „Viitorul”, iar textul e reluat, cu unele nuanțări, în *S.*, accentul căzând pe inutilitatea unui astfel de conclave multietnic. Intervine și Mihail Dragomirescu (Naționalism cultural), precum și maiorul George Băgulescu (care ulterior va figura și cu o proză scurtă). Rubricile obișnuite sunt „Viața culturală”, „Teatru”, „Cronica artistică”, „Comentarii”, „Impresii din Ardeal”, „Revista revistelor”. În numărul 7/1921 se publică, fără semnătura autorilor, un grupaj masiv de sonete, toate participând la un concurs finalizat în numărul următor. Cu poezie mai sunt prezenți Alexandrina Scurtu, Ion Al-George, Volbură Poiană-Năsturaș, George Gregorian, Corneliu Moldovanu, Vladimir Corbasca, Const. T. Stoika, George Voevidca, Const. Iliescu ș.a. Emilian I. Constantinescu comentează cartea lui D. Caracostea *Poetul Brătescu-Voinești*, Nicolae I. Russu scrie despre volumul de versuri *Floarea pământului* de Demostene Botez ori despre literatura lui G. Topîrceanu, G. Marinescu realizează retrospectiva *V. Alecsandri, poet liric*, iar

Paul I. Papadopol este autorul unei ample exegeze, *Forma poeziei populare*, în timp ce Corneliu Moldovanu îi evocă pe unii din confracții căzuți în războiul recent încheiat, ca în articolul *O lacrimă pentru un poet: Săulescu*. Se dau „pagini de antologie” din Ioan Slavici (un fragment din *Închisorile mele*), Al. Lascarov-Moldovanu (*Dragoș banditul*), Carol Ardeleanu (*Funcționarii*), Al. Cazaban (*Un drum la Snagov*). Mihail Sorbul dă o parte din actul al III-lea al piesei *A doua tinerețe*, tot el realizând, în primele numere, cronică dramatică la spectacolele Naționalului ieșean și ale celui bucureștean, rubrică preluată apoi de Tudor Zăganu. Critica literară din revistă se ridică deasupra nivelului beletristicii. În primele două numere, „Revista revistelor” este asigurată de Perpessicius. Mihail Dragomirescu oferă și alte texte, între care *Mandragora...*, semnând Radu Bucov. Nichifor Crainic și I. Nandriș scriu despre „românii la Viena”. Articole bine scrise, în genere de direcție, dau Scarlat Struțeanu (*Meteorologie literară, Rolul criticului*), dar și mai puțin cunoscutul Nicolae I. Russu (*Dadaism critic, Institutul de Literatură Română, Naivitatea în critică*), care recenzează și cartea Nataliei Negru, *Helianta*, Radu Dragnea, (*Mihail Kogălniceanu ș.a.*). Alți comentatori literari sunt Mihail Sorbul (*Un om supărător: Al. Cazaban. Cu prilejul volumului „La umbra unui car”, Artă pentru artă*), Mihail Straje, I. Peltz și Al. Isăceanu. În *S.* apare și o rubrică intitulată „Procesul lui Victor Eftimiu”, sunt publicate documente și scrisori din public, ce condamnă atitudinea poetului, care ar fi refuzat să fie mobilizat (ca „supus” albanez) și ar fi denigrat România la Paris. Periodic se înscriu în sumar materiale despre marile orașe transilvănene, Cluj, Sibiu, Brașov, urmărindu-se modul de integrare a vieții lor culturale în aceea a României Mari. Unele articole sunt însoțite de fotografii (Mihail Sorbul, Mihail Săulescu, Liviu Rebreanu – cu prilejul conferirii Premiului Academiei Române pentru romanul *Ion*). Un Fra Angelico face cronică expozițiilor, iar Triton pe cea muzicală. Alți colaboratori: G. Rotică, George Ranetti, Constantin Ștefănescu (sub pseudonimul Costin Fulga), Sterie Diamandi, Al. Terziman, Gh. Marinescu, Radu D. Rosetti.

I.I.

SĂLĂGEAN, Sergiu (24.VI.1945, Săcel, j. Maramureș – 12.II.2004, Eremitu, j. Mureș), poet, eseist. Este fiul Adrianei (n. Găzdac) și al lui Ioan Sălăgean, preot. Urmează liceul la Cluj, absolvit în 1962, și Facultatea de Filologie, începută tot aici și încheiată în 1967 la

București. Lucrează un an ca profesor în Ilfov, din 1970 e bibliograf la Biblioteca Academiei, iar din 1971 până în 1981 redactor la Editura Univers. Din cauza unei boli grave, se retrage din activitate. Debutează în 1967 la „Viața românească”. E prezent și în „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară”, „Ramuri”, „Transilvania”, „Echinox” ș.a.

Poezia lui S. se înscrie în descendența liricii lui Lucian Blaga și a celei a lui Ion Vinea – căruia i-a dedicat și o micromonografie –, zvâcnirile de originalitate nefiind întru totul înăbușite de această înrâurire. Două ar fi supratemele din volumul *Soare, fântâni, trandafiri...* (1972), derivate și ele din textele avute de model: mirajul transparenței, ca montaj metaforic al utopiei, și „lauda somnului”, ca purificare prin revenire la esențele primordiale. Simbolistica transparentului presupune un spațiu al pendulării serafice sau al imaculării, precum în *Năluca* („Ca voaloarea mâinilor pe albeața clapelor/ Trupul tău transparent a trecut/ Zdrumicând egala ardere a lumânării în oglinda plină/ de vis/ Și odaia pulsa dureros în penumbra de fildeș/ Precum inima reculeasă în tăcerea-nsorită a /catedralelor”), sau favorizează propensiunea spre lumea „glacialității translucide”, intermediată prin „mari viziuni plutonice”, cum remarcă Ion Vartic („O deschidere îngrozitoare de cataracte/ Cari se adumbresc – liniștit fluviu Lethe/ Ajungând spre ostroavele tăcute ale morților/ Iar pe drumul rupt în adâncimi/ Vine înapoi cea mai grea/ Cea mai ucigătoare otravă/ Plăsmuită în cuptoarele de sub oceane grele”). Lumea astfel suspendată, cu prelungiri spre un dincolo mistic („Deschid aceste porți spre o lume fără margini/ Deasupra cărora serafii cântă-n mâini cu stele/ [...] Mângâie-mi pe veci auzul cu glasuri cerești/ Și ochii să se-mbete de arderea albastră/ a lemnului sfânt”), se regenerează, oracular, prin cosmogonii, în care între celest și mitica „mumă” htonică nu se înregistrează nici o fisură și în care aventura simbolică e echivalentă cu căutarea graalului, ca în *Început* („Deasupra lor bolțile veciei se arcuiesc,/ Plouând flori albe, presimțiri de rod,/ Și tot ce-ncepe până recunoaște fiecare/ Pe celălalt în sine, rămânând el însuși. / Dar tu, cel ce pătrunzi, ești cel ce poartă-n el/ Sâmburul sfânt?/ [...] Sorbind pământu-n sine-l face viu. / E totul mumă, totul e sicriu”). Începută încă de pe acum, adaptarea simbolisticii „laudei somnului” e continuată în *Inscripții* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu). Somnia-regenerare e

protagonista „imperiului întunecat”, a „pădurii străbătute de iluminări” și cu cărările șterse, poetul fiind și de astă dată în căutarea „sensurilor graalice ale unor eterne semne” (Marcel Petrișor). *Coloana infinitului* intermediază identificarea hipnotică și contopirea cu lanțul mitic genealogic: „E vremea când morții își trec sufletele/ Deplin în cei vii/ Copiii nenăscuți își cheamă părinții/ Iar aceștia strigă după pruncii uitați./ E o învolburare a puterilor lumii / [...] Bărbații și femeile își simt sângele rodnic/ Cerând înviere”. În rest, versurile din *Inscripții* par o pastişă a poeziei din *În marea trecere* de Lucian Blaga. Micul studiu monografic *Ion Vinea* (1971), cel dintâi dedicat operei scriitorului, îmbină critica de tip tematic cu o necesară deschidere comparatistă. Deși transpusă într-un stil hibrid, împănat uneori cu paranteze teoretizante neconcludente sau neavenite, analiza temelor din lirica lui Vinea, partea cea mai consistentă a lucrării, ar fi putut constitui uvertura unei pline de sugestii interpretări critice. S. comentează motivele și simbolurile „imaculării” din *Ora fântânilor*, descriează nucleeele mistice (*Sfântul, Rugă, Proorocul, Vid*), inventariază imaginarul din linia expresionismului magic (*Peisaj, Câinele pământului, Moara umbrelor, Ielele, Adam*). Totodată, în investigarea prozei lui Vinea, eseistul este printre cei dintâi care decelează, alături de influențe de tip romantic, rolul freudismului și al suprarealismului în articularea imageriei onirice.

SCRIERI: *Ion Vinea*, București, 1971; *Soare, fântâni, trandafiri...*, București, 1972; *Inscripții*, București, 1981. **TRADUCERI:** Hermann Hesse, *Peter Camenzind*, București, 1975; Prosper Mérimée, *Studii asupra artelor din Evul Mediu*, pref. Marius Tătaru, București, 1980.

Repere bibliografice: Marcel Petrișor, „*Ion Vinea*”, E, 1971, 10; Alex. Ștefănescu, „*Ion Vinea*”, LCF, 1971, 46; Florin Manolescu, „*Ion Vinea*”, RL, 1971, 48; Valentin Tașcu, „*Ion Vinea*”, TR, 1972, 2; Al. Protopopescu, „*Soare, fântâni, trandafiri...*”, TMS, 1972, 8; Ion Vartic, „*Soare, fântâni, trandafiri...*”, ST, 1972, 11; Teodor Tihan, *Ion Vinea – ipostaze critice*, ST, 1973, 4; Marcel Petrișor, „*Inscripții*”, E, 1981, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 163–164. **O.S.**

SĂLĂJAN, Doina (14.II.1936, Beiuș), poetă. Este fiica Margaretei (n. Nagy) și a lui Vasile Sălăjan, funcționar; prenumele la naștere: Doina Cornelia. Urmează ciclul liceal mai întâi la Oradea (1950–1952) și, după o întrerupere, la Liceul „Gh. Lazăr” din București, absolvit târziu, în 1961. Frecventează cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu” (1952–1954) și pe cele ale Facultății de Filologie bucureștene (1965–1970).

Redactor al „Almanahului literar” din Cluj (1954), unde anterior, în 1952, și debutase, între 1955 și 1958 este angajată la publicația „Cravata roșie”. În perioada 1958–1967 va fi lipsită de drepturi civile și de dreptul de a semna în publicații, în urma unui proces care i se înscenează, incriminată fiind ca „dușman de clasă”. Se angajează ca muncitor necalificat, desenator etc., iar din 1968 devine funcționar, până în 1983, când iese la pensie, apoi secretar literar al Uniunii Scriitorilor. Cele dintâi cărți, *Confidențe* și *Despre copilărie*, îi apar în 1957. Mai colaborează la „Luceafărul”, „România literară”, „Tomis” ș.a. I s-a acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Smalțuri* (1979), un volum de versuri destinate copiilor.

În volumul *Confidențe* bucuria de a trăi transformă poemul într-un chiot al energiilor interioare clocotitoare: „Dealul în floare e, cerul e larg./ Bucuriile inima ca pe-o sticlă mi-o sparg./ Hei tinerețe, vânt năvăleş, / O clipă în pace să nu mă lași! / Dă-mi braț puternic, chiot înalt, / Măsoară-mi văzduhul pentru un salt”. Peste un deceniu, placheta *Versuri* (1967) ilustrează înclinația autoarei pentru pastel; poemele utilizează tehnici picturale în care mănuierea perspectivei se îmbină cu folosirea inspirată a culorii, de la tușele groase ale verdelui ierburilor la albastrul delicat al zării: „Un râu imens de iarbă se revărsa pe câmpuri, / Cirezile de arbori se profilau pe zări, / Mișcând fără-ncetare pădurea lor de coarne, / Tălăzuind cu valuri de nouri și de mări. / Un verde gros ca pasta se întindea pe dealuri, / Fluid precum o apă se liniștea pe foi. / Departe, ca o pâclă se subția-n albastru; / Aproape, ca veninul în ierburile moi”. Într-un loc se deplânge slăbiciunea cuvintelor de a reda flăcările pasiunilor sufletești: „Cuvintele-s puține și sarbede pe lângă / Năpraznicele flăcări ce-ades în suflet ard; / Turnate-n vorbe parcă aproape-s să se stingă / Și-adăugăm atuncea culoarea unui fard”. În *Amintirea miresmelor* (1977) S. cultivă un lirism melancolic, în care delicatețea simțirii se conjugă cu un limbaj pronunțat metaforic, creator de imagini plasticizante: „Era ca și când n-ar fi fost / Acea grădină fermecată / Ca o poemă pe de rost / Știută într-un vechi alt-dată... / Mireasma fructelor i-o simt / Ca pe-o iubire ce mă plânge – / Nuci amărui cu miez de-argint, / Harbuji cu adâncimi de sânge”. Talentul autoarei pentru versuri sonore nu a trecut neobservat de critică, Nicolae Manolescu apreciind că poeta „este un virtuoz al versului sonor,

manevrând cu multe lungimi și cu diverse ritmuri care ne aduc în minte «muzica» unor poeți risipiți pe un veac și jumătate de poezie. [...] De altfel, Doina Sălăjan este o poetă la care o anume candoare genuină, o anume «naivitate» țesută din sentimentalism, nostalgie și privire spre un trecut personal care a marcat-o definitiv se împletesc constant cu o puternică inteligență și cu o bogată memorie livrescă. Între virtuozități metrice și ritmice și alegorism moral e loc la Doina Sălăjan și pentru un subtil lirism al inimii”.

SCRIERI: *Confidențe*, București, 1957; *Despre copilărie*, București, 1957; *Versuri*, București, 1967; *Transfigurări*, București, 1969; *Umbra faptei*, București, 1973; *Amintirea miresmelor*, București, 1977; *Smalțuri*, București, 1979; *Sanctuar tulburat*, București, 1986. **Traduceri:** Horváth Imre, *Taina apei*, București, 1958.

Repere bibliografice: Nichita Stănescu, „*Despre copilărie*”, GL, 1957, 16; Aurel Martin, *Două tinere poetese: Doina Sălăjan și Violeta Zamfirescu*, „*Tânărul scriitor*”, 1957, 8; Paul Georgescu, *Primăvara curată*, CNT, 1957, 40; Victor Felea, *Două cărți de poezie*, ST, 1957, 10; Nicolae Manolescu, „*Versuri*”, CNT, 1967, 20; Dan Cristea, „*Versuri*”, AFT, 1967, 23; Ion Pop, „*Transfigurări*”, ST, 1969, 9; Veronica Porumbacu, „*Transfigurări*”, VR, 1969, 11; Piru, *Poezia*, II, 109–112; Raicu, *Critica*, 276–278; *Lit. rom. cont.*, I, 310–312; Raicu, *Contemporani*, 115–118; Niculae Stoian, „*Sanctuar tulburat*”, TBR, 1987, 340; Căndroeanu, *Lit. rom.*, 288–291; Tita Chiper, *Scene din viața unei persoane demascate*, DM, 1995, 127; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 164–165. **L.H.**

SĂLĂJAN, Vasile (27.I.1947, Tătărești, j. Satu Mare), prozator. Este fiul Amaliei (n. Tămaș) și al lui Traian Silaghi, țărani. Învață întâi în satul natal și din 1954 urmează liceul la Abrud. Între 1965 și 1970 frecventează Facultatea de Filologie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. În anii studenției debutează cu povestirea *Joc frumos* în „*Tribuna*” (1968), fiind angajat după absolvire redactor. O vreme va fi activist cu probleme culturale la Comitetul Județean Cluj al Partidului Comunist Român. Se va întoarce la „*Tribuna*” în 1982, în calitate de redactor-șef. După decembrie 1989 va fi, doi ani, redactor-șef adjunct, secondându-l pe Augustin Buzura, care preluase conducerea publicației imediat după dezmembrarea vechilor structuri sociopolitice și culturale. Concomitent, va funcționa ca șef al Biroului teritorial de presă „*Expres magazin*”. Din 1992 până la pensionare, în 2012, este redactor, apoi redactor-șef adjunct (1996) la „*Transylvanian Review*” și la publicațiile Centrului de Studii Transilvane, înființate de

Fundația Culturală Română. A mai colaborat, de-a lungul anilor, cu proză, reportaje, însemnări și interviuri la „Steaua”, „Orizont”, „Echinoc”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Transilvania”, „Cronica”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Flacăra”, „Ateneu” ș.a. Prima carte, romanul *Coborând spre nord-vest*, îi apare în 1972, fiind distinsă cu Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist.

În câteva pagini programatice puse în fruntea celui de-al doilea roman, *Săptămâni de dragoste* (1975), dar care ar putea prefața oricare dintre cărțile sale, S. exprima nevoia unor delimitări menite să îi configureze o poziție aparte în cadrul genului. Excedat de agitația derizorie a unor colegi de generație, ce se lăsaseră – după opinia sa – într-atât acaparați de o insignifiantă „mărturisire de sine” încât nu mai aveau „ochi pentru prezent”, tânărul romancier ținea să se smulgă din acest climat de „apatie” printr-o mai decisă atașare la idealurile unei literaturi cu tradiție, mereu angajată, „mereu în campanie pentru viitor”. Reacție salutară, chiar dacă, în cazul său, „ruptura” se baza, în plan epic, pe o tehnică narativă nefrecventată de romanul de tip tradițional. Fapt e că obsesia „înaintașilor” și a unei „istorii” în stare să legitimizeze și să motiveze, la un moment dat, biografii și destine, se instituie ca o supratemă distinctivă a romanelor sale. Personajele de prim-plan presimt, de altfel, că faptele și gesturile lor nu își pot recâștiga sensul, coerența în afara unui trecut insinuat, pe căi obscure, în existența lor, marcându-le viața. De aceea sunt ispitite, în clipe de cumpănă, să se întoarcă spre obârșii, pentru a regăsi, pe firul generațiilor, punctul nevralgic care le-ar putea, în cele din urmă, justifica. Călătoria lor în timp e subiectivă și urmează meandrele unei imprevizibile memorii afective, care îngăduie evocării să se lase impregnată de un lirism subteran. Mecanisme de trăirii acestui timp interior, deprinse din scrierile lui Marcel Proust, William Faulkner, James Joyce ori D.R. Popescu, ies în evidență chiar în romanul *Coborând spre nord-vest*, unde își află cea mai adecvată expresie. Tema descendenței, care răzbate în mai toate scrierile prozatorului, se va deschide aici unui înțeles existențial mai profund. Căci, purtat de nostalgia originilor, protagonistul, un tânăr inginer, specialist în hidroameliorații, parcurge, în patruzeci și două de minute de agonie într-un avion sanitar, nu doar un drum spre miticii lui strămoși, ci și calea

înțelegerii prea scurtei sale vieți. Se va simți legat de acei „puternici bărbați de odinioară” care au stat la temelia neamului său, tocmai fiindcă fusese, la rândul-i, prins de mirajul câmpiei. În orizontul matern-protector al acesteia va găsi și puterea de a-și accepta iminentul sfârșit. Pentru că, aidoma mării, câmpia „te familiarizează cu infinitul”, atenuând, prin nelimitarea ei, dureroasa limitare a ființei. Cu *Săptămâni de dragoste* S. își schimbă unghiul de observație, punând în discuție atitudinea individului în fața provocărilor pe care i le adresează istoria. Tema inițial anunțată se va pierde însă în evocarea voit confuză a trecutului unui clan, pentru a fi reluată, mai mult declarativ, abia spre final. Un gest de curaj și, în ultimă instanță, un gest politic – Ștefan Rohia, un licean utecist, arborase, în timpul ocupației horthyste, în semn de protest, tricolorul românesc pe coșul unei cărămidării dintr-un orașel nord-transilvănean – tinde a se motiva ca o răscumpărare, în ordine morală, a clipelor de lașitate care duseseră la o „imperceptibilă decădere din bărbat în bărbat” a unui neam. Personajul central pare a fi, astfel, ispitit să compenseze lipsa de demnitate a celor care își trimiseseră cândva nevestele în brațele unui fantomatic strămoș voievodal, ahtiat să își exercite, ca stăpân al locului, „dreptul primei nopți”. Interesantă în sine, explicația rămâne exterioară psihologiei personajului, prilejuind doar o reintrare redundantă în tema descendenței. Ea se va infiltra și în romanul cu caracter istoric *Rodeo* (1983). Decupând o serie de secvențe din Revoluția de la 1848 în Transilvania, narațiunea utilizează documente ale epocii, introduce, alături de protagoniști ai timpului (Avram Iancu, Nicolae Bălcescu, G. Barițiu ș.a.), un număr de personaje secundare, multe fictive, în încercarea de a da o notă de modernitate genului. Menținând doar aleatoriu o temă a povestitorului, capabilă să imprime coerență transgresării planului istoric, romanul eșuează într-un colaj aiuritor nu numai la nivel textual, ci și evenimential.

SCRIERI: *Coborând spre nord-vest*, Cluj, 1972; *Vine istoria* (în colaborare cu Nicolae Prelipeanu și Radu Mareș), Cluj, 1972; *Săptămâni de dragoste*, Cluj-Napoca, 1975; *Rodeo*, Cluj-Napoca, 1983.

Repere bibliografice: Mirela Roznoveanu, „*Coborând spre nord-vest*”, TMS, 1972, 19; Ion Vlad, [Vasile Sălăjan], TR, 1972, 31, 1975, 36; În discuție: „*Coborând spre nord-vest*” de Vasile Sălăjan, TR, 1972, 32; Nicolae Manolescu, *Două romane de debut*, RL, 1972, 36; Marcel Pop-Corniș, „*Coborând spre nord-vest*”, O, 1973, 5; Dumitru Micu, *O scriere*

ciudată, CNT, 1975, 38; Dinu Flămând, *Povara amintirilor*, AFT, 1975, 9; Liviu Leonte, *Două romane*, CRC, 1975, 43; Anton Cosma, *În lumina viitorului*, TR, 1975, 49; Ardeleanu, *Opinii*, 133–135; Culcer, *Citind*, 234–240; Valeriu Cristea, *Inconsecvențe*, RL, 1976, 17; Iorgulescu, *Scriitori*, 240–241; Al. Călinescu, *Noul roman istoric*, CL, 1984, 1; Tania Radu, *În șaua istoriei*, FLC, 1984, 6; Valentin Tașcu, „Rodeo”, ST, 1984, 4; Vasile Chifor, *Istorie și ficțiune*, T, 1984, 5; Nicolae Oprea, *Desprinderea din ramă*, VR, 1984, 10; Holban, *Profiluri*, 327–329; Gheorghe Mocuța, *Timpul interior*, O, 1988, 14; Stănescu, *Jurnal*, III, 140–144; Teodor Tihan, *Coborând din Nord-Vest*, ST, 2001, 5–6; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 165–166.

T.T.

SĂLCEANU, Grigore (23.IV.1901, Galați – 19.VII.1980, Constanța), poet, dramaturg, traducător. Este fiul Elenei și al lui Nicolae Sălceanu, mic meseriaș. Învață la Liceul „V. Alecsandri” din Galați și la Liceul „Spiru Haret” din Tulcea, absolvind Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, unde se stabiliseră părinții. Din 1922 devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, frecventând și cenaclul Institutului de Literatură, condus de Mihail Dragomirescu. Se va specializa în limba și literatura franceză, continuându-și studiile în Franța, la Sorbona. În 1927 este titularizat profesor la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Debutează cu versuri la „Analele Dobrogei” (1921), unde va continua să publice masiv până în 1938, colaborând totodată și la „Ritmul vremii”, „Plaiuri dobrogene”, „Gloria Dobrogei”, „Dobrogea jună”, „România de la mare”, „Adevărul literar și artistic”, „Tomis”, iar mai târziu „Convorbiri literare”, „Tomis” ș.a. Va înființa în anii '20 și un cenaclu literar care va funcționa mai mult timp. Pe lângă versuri, publică și comentarii despre Liviu Rebreanu, Victor Hugo, Ovidiu ș.a., câteva traduceri semnate Sulcină etc. În 1928 îi apare primul volum de poezii, *Flori de mare*, debutează ca autor de teatru cu *Întâia sărutare*, piesă difuzată în 1936 la Radio, apoi tipărită, ca și altele scrise ulterior. În 1957 i se va juca tragedia în cinci acte *Ovidius* la Teatrul de Stat din Constanța, unde în 1965 va fi reprezentată și piesa *Hyperion*, iar în 1976–1978 și după câteva decenii, în 2010, *Tropaeum Traiani*, alte texte dramatice fiind păstrate în manuscris. S. a deținut și funcția de președinte al Filialei din Dobrogea a Uniunii Scriitorilor.

În pofida tinereții autorului, viziunea poetică predominantă în *Flori de mare* este pesimistă, sumbră. Pământul e văzut ca o navă „alunecând în gol”, fără țință, tot mai amenințat de stingere – imagine

recurentă în poezia lui S. –, viața omului e jalonată de haos („cu groază privim înainte, cu groază privim înapoi”, *Odată*), eul resimte vertijul trecerii, al efemerității și insignifianței individului („noi suntem o fărâma din Totu-mprăștiat”, o sintagmă antinomică pentru „Marele Tot”). Ulterior percepțiile negative (unele doar reflexe livrești) se atenuează, și în plachetele *Fierbea az-noapte marea...* (1933), *Nopti pontice* (1937) – reluate, împreună cu alte poezii din periodice sau inedite, în antologia *Nopti pontice* (1969) – privirea poetului contemplă mai calmă realitatea, în special schimbătorul peisaj marin. În *Poemul creațiunii* (1942) S. renunță la întrebările fără răspuns și încearcă să se apropie de adevărurile din *Biblie*, versificând fluent momentele cheie ale *Facerii*, ale vieții și faptelor Mântuitorului, dar totul în limbaj, imagini, viziuni convenționale. Cei care i-au comentat lirica relevă în primul rând calitățile formale, tehnice, versurile atent elaborate după norme clasice, cursivitatea, naturalețea desfășurării textelor, precum și percepția vizuală nuanțată, de unde efecte plastice notabile. Șerban Cioculescu, de pildă, remarcă „virtuozitatea metrică” și consideră că poetul este creatorul unui „lirism luminos și stenic”. Ca dramaturg, S. începe prin a se ocupa de cazuistica relațiilor amoroase, în special de importanța încrederii între parteneri, de rezistența cuplului. Un mic amănunt ascuns din viața soției declanșează în soț o dramă acută (*Întâia sărutare*, 1937), iar imixtiunea agresivă a unei femei dornice de aventuri duce o familie în pragul destrămării (*Furtuna*, 1937). Gratuit și lipsit de substanță e „poemul dramatic” *Iluzia* (1944), unde o fată se lasă sedusă de un bărbat pe care îl luase drept altcineva. Deși versificația e armonioasă, construcția dramatică e artificială, iar situațiile, potențial semnificative, sunt fals imaginate. Mai târziu S. va aborda subiecte „grele”, dar de pe poziția păgubitoare a omagiului convențional, ba chiar conjunctural. *Ovidius* (publicată 1958) și *Hyperion* sunt compuneri encomiastice bazate pe situarea a doi mari poeți – Ovidiu și Eminescu – în contexte sociale care să le releve calitățile excepționale fie prin contrast, fie direct, prin laude nemăsurate aduse de cei din jur. *Tropaeum Traiani* este o ficțiune istorică menită să preamărească virtuțile dacilor, demnitatea și spiritul de jertfă al lui Decebal, fericita armonizare dintre învinși și cuceritori, care va duce la formarea poporului român. Simple exerciții de versificare și de imaginație

conține *Basmul zmeilor* (1969), o culegere de trei „narațiuni” numite „poeme feerice”, dintre care prima, apărută în 1941 sub titlul *Fata de împărat*, a fost distinsă de Academia Română cu Premiul „V. Adamachi”. Încă de la început S. s-a impus ca un bun traducător din lirica franceză: Alfred de Lamartine, Victor Hugo, Leconte de Lisle, Charles Baudelaire, Paul Verlaine ș. a. Transpunerile, pentru care i s-a acordat și un premiu al Institutului de Literatură în 1925, sunt publicate în periodice sau în volumul *Flori de mare*. De prețuire s-au bucurat și tălmăcirile în franceză ale unor capodopere folclorice – *Miorița*, *Meșterul Manole* – sau culte – *Luceafărul* lui Eminescu (tipărită în „Revue de l'ACILECE”, Paris, 1972), precum și alte versiuni după Vasile Alecsandri, Perpessicius ș.a., rămase în periodice.

SCRIERI: *Flori de mare*, Constanța, 1928; *Fierbea az-noapte marea...*, București, 1933; *Basmul zmeilor*, București, 1934; *Regina*, Cernăuți, 1935; *Feerie*, Cernăuți, 1936; *Furtuna*, Cernăuți, 1937; *Întâia sărutare*, Cernăuți, 1937; *Nopti pontice*, București, 1937; *Credința marelui voievod Mihai*, Cernăuți, 1939; *6 iunie*, Cernăuți, 1939; *Fata de împărat*, București, 1941; *Poemul creațiunii*, București, 1942; *Iluzia*, București, 1944; *Ovidius*, București, 1958; *Nopti pontice*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1969; *Basmul zmeilor*, București, 1969.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, 170–171; Nicolae Roșu, „*Fierbea az-noapte marea*”, CRE, 1933, 2 011; N. Iorga, *Poezie de ieri și de totdeauna*, „Cuget clar (Noul Sămănător)”, 1937, 20; Paul I. Papadopol, *Un poet al mării și al basmului*, U, 1939, 298; Nichifor Crainic, „*Poemul creațiunii*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1942–1943; Florin Manolescu, „*Nopti pontice*”, *Basmul zmeilor*, RL, 1969, 47, 1970, 4; Constanța Călinescu, *Reprezentanți ai Dobrogei în știința și cultura românească*, Constanța, 1969, 281–290; Gheorghe Basarab, „*Ovidius*”, TMS, 1971, 11; Al. Raicu, *Grigore Sălceanu* – 75, RL, 1976, 17; Valeria Ducea, „*Tropaeum Traiani*”, TTR, 1976, 7; Rodica Florea, *Dramaturgul Grigore Sălceanu*, TMS, 1979, 1; *Scrisoare de la Grigore Sălceanu*. 1980, ADLTR, S-34; Victor Corcheș, *Grigore Sălceanu*, TMS, 2001, 6; Dan Perșu, *Colocviul Grigore Sălceanu*, TMS, 2002, 6–8; C. D. Zeletin, *Poetul Grigore Sălceanu*, ATN, 2002, 10; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 166–168; Arthur Porumboiu, *Momente cu poetul Grigore Sălceanu*, LCF, 2004, 26; Enache Puiu, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Constanța, 2005, 256–266; Luana Lauriana Luban, *Seri de teatru antic*, TMS, 2010, 6. **C.T.**

SĂLCEANU, Ilie (29.VIII.1946, Orșova), prozator. Este fiul Sofiei (n. Avramovici) și al lui Francisc Sălceanu, arhitect; prenumele la naștere: Albert Ilie. Urmează liceul la Orșova (1960–1964) și cursurile

Facultății de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1964–1969). Obține în 2007 titlul de doctor în istorie, cu specialitatea arheologie, la Universitatea Ovidius din Constanța. Din 1969 până în 1971 lucrează la Arhivele Naționale Dolj, apoi este profesor și documentarist în Satu Mare; în perioada 1988–1990 devine redactor al revistei „Solstițiu”, apoi director al Muzeului Județean din Satu Mare, iar din 1993 director editor al cotidianului „Informația zilei” din același oraș. Debutează în „Steaua” cu o nuvelă (1976), iar editorial cu romanul *Umbra slugerului Theodor* (1988). Mai colaborează la „Tribuna”, „Nord literar”, „Poesis internațional” ș.a.

S. oferă în romanele sale o viziune modernă asupra povestirii de tip oriental, situată într-un topos exotic și într-un cadru temporal îndepărtat. Cere monialul narațiunii, impregnat de culoare locală și străbătut de o muzicalitate fluidă, se ramifică regresiv și cumulativ, prin dezvăluiri și învăluiri graduale, însumând confesiunile, amintirile, reflecțiile mai multor personaje, care joacă pe rând rolul de martori, povestitori și ascultători ai întâmplărilor. Încredințat, asemenea lui Mateiu I. Caragiale, că „o istorisire niciodată nu-ți oferă adevărul”, scriitorul distribuie umbre, surdine, sugerează înțelesuri ascunse, creează o atmosferă de ambiguitate lucrată după o veritabilă poetică a misterului. Obiectivitatea rezidă în îmbinarea vocilor purtătoare de interpretări, inevitabil fragmentare, asupra aceluiași eveniment. Printr-o astfel de pluralitate a perspectivelor sunt evocate în *Umbra slugerului Theodor* și în *Cămașa morții. Theodor Vladimirescu* (1999) episoade din istoria secolului al XIX-lea valah, aflat sub dominație fanariotă, precum și a insulei Ada Kaleh, stăpânită de Imperiul Otoman. Personajele centrale, Theodor Vladimirescu și Regep, fostul guvernator al ostrovului, sunt portretizate indirect, prin confesiunile unor martori, îmbogățite de o serie de relatări paralele, filtrate, la rândul lor, prin memoria celor dintâi. Intriga istorică, și anume alianța dintre revoluționarul român și pașa Regep în vederea înlăturării stăpânirii fanariote, se conturează prin această tehnică a confesiunii în ramă, reunind multiple modalități ale reflectării, altfel spus, printr-o obiectivitate mediată, substituită clasice perspective auctoriale. Elementele specifice romanului istoric sunt, astfel, absorbite într-o proză de atmosferă și de analiză psihologică, unde fabulosul și oniricul joacă un rol esențial.

Același farmec enigmatic al întâmplărilor narate, după toate regulile unui ritual oriental, în jurul unei mese, la o cafea și o baclava, transpare și în romanele cu intrigă erotică, *Ada Kaleh* (2008) și *Gelin, mireasa din Ada Kaleh* (2010). Și aici povestirea, urzită subtil, evoluează pe paliere multiple, printr-o suită de mărturii, orale și scrise, ale mai multor personaje, aflate deopotrivă sub vraja irezistibilă a insulei. Relația amoroasă dintre guvernatorul Ali Kadri și strania Meriem este descifrată treptat, prin istorisirile câtorva raisonneuri, dar și prin pasaje dintr-un jurnal și prin fragmente dintr-un roman, aparținând unor la fel de bizari vizitatori ai așezării. Toate aventurile se petrecuseră deja demult, iar personajele par chipuri ale povestirii, strălucind sporadic pentru a lăsa loc altor chipuri, într-o alternanță bine elaborată. Adevăratul protagonist este insula Ada Kaleh, încărcată de taină și aflată, la fel ca oamenii de odinioară, la apusul unei existențe desprinse din legendă. Asemenea iubitei lui Ali Kadri, enigmatica așezare răscolește pasiuni fără a se dezvălui pe de-a întregul, răspândind în jur o vrajă ce pare a spori pe măsură ce i se apropie sfârșitul. Expresivă, fluentă, narațiunea se rotește concentric, într-un ritm sadovenian, pentru a absorbi semnificațiile într-un permanent joc de oglinzi.

SCRIERI: *Umbra slugerului Theodor*, Cluj-Napoca, 1988; *Cămașa morții. Theodor Vladimirescu*, pref. Eugen Uricaru, Cluj-Napoca, 1999; *Ada Kaleh*, pref. Eugen Uricaru, Cluj-Napoca, 2008; *Gelin, mireasa din Ada Kaleh*, pref. Alexandru Zotta, Cluj-Napoca, 2010.

Repere bibliografice: Cornel Munteanu, *Roman și confesiune*, TR, 1988, 21; Ion Roșioru, *Resurecția romanului istoric*, CL, 2000, 5; Mircea Moisa, *Pornind de la un roman semnificativ*, „Nord literar”, 2005, 3; George Vulturescu, *Cronicar pe frontiera Poesis*, Iași, 2005, 87–91; Horia Gârbea, „Ada Kaleh”, LCF, 2008, 12; Constantin Dram, „Ada Kaleh”, CL, 2008, 12; Irina Petraș, *Literatură română contemporană*, București, 2008, 812–814; Ștefan Vlăduțescu, *Mesaje și texte gânditoare*, Craiova, 2008, 105–108. **M.W.**

SĂLCUDEANU, Nicoleta (21.II.1960, Târgu Mureș), critic literar. Este fiica Mariei Buică (n. Ciontoș), muncitoare, și a lui Nicolae Buică, maestru militar. Urmează la Târgu Mureș cursurile școlii primare și ale Liceului „Al. Papiu Ilarian”, secția filologie–istorie (1975–1979). Va absolvi în 1989 Facultatea de Filologie, secția română–engleză, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În 2003 obține titlul de doctor în litere cu teza *Exilul literar românesc (1944–1989)*. Lucrează ca actriță la Baia Mare (1980–1983), apoi

bibliotecară la Biblioteca Județeană Mureș (1990–1994). Din 1994 e cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” al Academiei Române, Filiala Târgu Mureș. În 2003 devine redactor la revista „Vatra”, unde a și debutat în 1995 cu un articol de critică literară, iar editorial în 1999 cu volumul *Grafitti* (Premiul Editurii Cartea Românească, Premiul Asociației Mureș a Uniunii Scriitorilor). E prezentă, de asemenea, în „Discobolul” (unde activează și ca redactor), „Cuvântul”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Cultura”, „Dilema veche”, „România literară”, „Euphorion”, „Viața românească”, „Seine et Danube” ș.a.

Aparținând, ca vârstă, mai curând generației anilor '80–'90, S. a debutat editorial și s-a afirmat o dată cu criticii generației 2000. A fost chiar percepută, o vreme, ca „douămiistă”, inclusiv prin atitudine și prin prospețimea mobilă a discursului. Stilul, remarcat ca variantă „feminină” a criticii lui Al. Cistelean (unii comentatori au identificat și înrudiri cu cel al lui Dan. C. Mihăilescu), are, în *Grafitti*, o prețiozitate „artistă” a cărei vegetație parazitară sufocă ideea și blochează adesea înțelegerea. Cronicile despre volume ale unor congeneri coexistă cu secvențe despre altele ale unor autori exilați (unii importanți: Paul Goma, Vintilă Horia, Dumitru Țepeneag, alții irelevanți: Lia Savu), iar autori de prim-plan ca Nicolae Breban stau alături de scriitori de plan secund sau terț. Destinate, potrivit mottoului din jurnalul lui Jeni Acterian, „plictisirii eului viitor”, textele alternează speculația eseistică acută cu pasaje care-și ratează obiectul prin excesul de narcisism stilistic. În cărțile următoare discursul se limpezește progresiv, iar înzoronarea lasă locul nuanțelor și malițiilor unui stil de rafinament polemic în mânășă de catifea. Păstrând ceva din răsfățurile manieriste ale debutului, dar mai bine temperate ludic, cronicile din *Pasiențe* (2005) au în atenție critici contemporani din varii generații. S. sancționează necomplezent, pieziș, dar eficient, maladii ale evaluării, malformații ideatice sau stilistice, determinări și dedesubturi „omnesc prea omenești”, cu spiritul de observație al unei moraliste, dar și cu simț detectivistic dublat de umor. De exemplu, corelațiile dintre mizele polemice ale lui Mircea Mihăieș și ale lui Adrian Păunescu, considerațiile despre proiectele istorico-literare ale lui Cornel Ungureanu sau ale lui Ion Simuț, sau felul în care sunt stabilite legături între versurile realist-socialiste ale Ninei Cassian, antologate de Eugen

Negrici, și circumstanțe evocate de autoare în memorialistica sa. La origine o teză de doctorat pe o temă în vogă, *Patria de hârtie* (2003; Premiul Asociației Mureș a Uniunii Scriitorilor) se subintitulează – provocator, dar exact – „eseu despre exil”: dincolo de un capitol teoretic destul de consistent, atât taxonomiile, cât și comentariile evită discursul conceptual de tip *scholar* în favoarea eseismului petulant. În pofida modestiei precaute (S. afirmă că nu și-a propus un inventar exhaustiv, ci unul „minimalist” al exilului literar românesc, în funcție de o „alcătuire tipologică triadic-schematică”), panorama propusă este suficient de relevantă, iar reconfigurarea „textuală” a identităților exilate prilejuiește excursuri speculative incitante. Deși mai curând metaforică, triada ilustrată de „Ex-Patrioți”, „Expatriati” și „Ex-patrioți” (ultima categorie, nefiind ilustrată, din păcate, de nimeni) are în spate tipologizarea triadică a Evei Behring din *Scriitori români din exil* și, mai ales, distincțiile lui Tzvetan Todorov din *Omul deșezădăcinat*: aculturație, deculturație și transculturație. „Ex-Patrioții”, prezentați în capitole analitice intitulate, grațios, „frotiuri critice” prin cazurile lui Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Vintilă Horia, Petru Dumitriu, al Monicăi Lovinescu și al lui Virgil Ierunca, sunt cei care „nu se pot desprinde de spațiul mental originar”, pe care-l poartă cu ei în varii feluri, pe o „traietorie gravă”, asumată obsesiv, „Expatriatii” (Dumitru Radu Popa, Herta Müller, Al. Papilian, Petru Popescu, Bujor Nedelcovici, dar și o autoare ca Sanda Nițescu, menită a arăta, prin cartea ei de bucate, că „exilul trece și prin stomac”) sunt, în schimb, adaptați fără traume la noile medii. A treia categorie, „transculturală”, pare a fi fost gândită pentru cazuri precum Eugen Ionescu sau Emil Cioran. E remarcată, la Monica Lovinescu și la Virgil Ierunca, „gâlceava dintre etic și estetic”, taxată autopastișa postcomunistă a „scrisurilor” lui Paul Goma și amendată drastic poziția lui Petru Dumitriu, dintr-o perspectivă pe care autoarea o va revizui ulterior. Nu o istorie socială a exilului este în *Patria de hârtie*, ci o lectură fenomenologică a acestuia, explorat în mai multe direcții ca *formamentis*. De altfel, secvențele micromonografice se dovedesc a fi cele mai consistente, cu analize speculative fine, percutante, expresive. Evoluția autoarei cunoaște, în ultimul deceniu, mutații deopotrivă estetice și ideologice. Stilul artist lasă locul unuia superior colocvial, de o suplețe mordantă. Nonconformismul polemic triumfă în *Asupra critice de azi*

(2011), culegere de cronici și eseuri despre critici și esești contemporani al cărui titlu trimite, nu întâmplător, la articolul lui C. Dobrogeanu-Gherea. Chiar dacă mai curând lovinesciană, S. încearcă, subiacent sau explicit, după caz, să reabiliteze atitudinea criticului socialist de acum un secol, situându-se în răspăr cu (pseudo)maiorescianismul reîncărcat post-decembrist (sunt examinate, între altele, *Istoriile...* autonomist-estetice ale lui Alex. Ștefănescu sau Nicolae Manolescu, cărți ale Ioanei Pârvulescu etc.). Atentă la „chițibușuri” de tot felul pe care le sancționează cu voluptate, riscând uneori judecăți excesive, critica se deschide tot mai mult către „moravurile” contextului socioideologic. Studii mai recente redimensionează radical, pe coordonate de istorie culturală, proiectul din *Patria de hârtie...*, deconstruind mitologiile anticomuniste ale exilului și, implicit, ale Războiului Rece intelectual.

SCRIERI: *Graffiti*, București, 1999; *Patria de hârtie. Eseu despre exil*, Brașov, 2003; *Pasiențe*, București, 2005; *Asupra critice de azi*, București, 2011.

Repere bibliografice: Nicolae Breban, „*Graffiti*”, CNT, 2000, 20; Dan C. Mihăilescu, *Întâmpinând*, „Ziarul de duminică”, 2000, 22; Nicolae Coande, *În exercițiul funcțiunii*, R, 2000, 7–8; Ioana Sabău, „*Graffiti*”, ST, 2000, 7–8; Mihai Dragolea, *Pereți cu inscripții fericite*, VTRA, 2001, 2–3; Cornel Moraru, *Trei debuturi critice*, VTRA, 2001, 4–5; Boldea, *Vârstele*, 250–252; Cristea-Enache, *București*, 623–630; Ștefănescu, *Istoria*, 1127–1128; Tudorel Urian, *Funambulism critic*, RL, 2006, 16; Cistelean, *Diacritice*, I, 220–229; Cristea-Enache, *Timpuri noi*, 449–452; Bianca Burța-Cernat, *Critica literară – între ecumenism și partizanat*, OC, 2011, 597; Alex Goldiș, *Critica de hărțuire*, RL, 2012, 7.

P.C.

SĂLCUDEANU, Petre
(8.IX.1930, Gligorești, j.
Cluj – 1.XI.2005,
București), prozator.

Este fiul Valeriei (n. Mureșan) și al lui Petre Sălcudean, muncitor la CFR. Urmează Liceul Comercial „Andrei Bârseanu” din Brașov (1941–1950), face studii de filosofie la Universitatea din București

(1950–1951) și e trimis la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1951–1956). La înapoiere devine redactor la ziarul „Drum nou” din Brașov (1956–1959). În 1960 e ales secretar al Asociației Scriitorilor din Brașov, apoi lucrează ca redactor-șef, director, director general la Studioul Cinematografic București (1961–1972). Deputat în Parlamentul României (1992–1996), va fi, în august–noiembrie 1993, și ministru al Culturii. Debutează cu versuri în 1946, la ziarul „Drum nou”. Peste măsură de productiv, S. este autor a numeroase nuvele și romane: *Cartierul muncitoresc* (1950), *Un gram de aur* (1958), *Iubește ziua de mâine* (1960), *Strada Lux* (1962), *Vreau să trăiesc!* (1964), *Săptămâna neterminată* (1965), *Singur fără cer* (1966), *Prea cald pentru luna mai* (1967), *De ce văd invers?* (1970), inclusiv polițiste și de aventuri: *Moartea manechinului* (1970), *Un biet bunic și o biată crimă* (1970), *Bunicul și păcatele lumii* (1971), *Detectiv la paisprezece ani* (1971), *Bunicul și porunca să nu ucizi* (1972), *Bunicul și doi delincvenți minori* (1974), *Bunicul și o la-crimă de fată* (1976) ș.a. Și-a cucerit însă o poziție centrală pe tărâmul prozei abia în 1980, cu *Biblioteca din Alexandria* (Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR; ediția din 1992 nu va mai fi cenzurată), roman de o formulă inedită la noi, anticipată doar într-o altă carte a lui S., *Corabia cu suflete* (1967).

În *Biblioteca din Alexandria* se află romanul unei ambianțe, dar al uneia cu o componentă aparte: un sanatoriu rezervat elitei de partid, construit în munți, la Cota 1400. Textul lui S. trimite la *Muntele vrăjit* de Thomas Mann, citat de altfel în prima pagină, dar și la *Pavilionul canceroșilor*, romanul lui Aleksandr Soljenițin. Admis într-un spațiu privilegiat, protagonistul, scriitorul Petre Curta, ftizic, ascultă destăinuirile unor pacienți proveniți din structurile determinante ale societății socialiste. Confesându-i-se, înșii se autoportretează implicit și astfel, prin coroborarea faptelor rememorate cu diversele lor comportamente în sanatoriu, se creează portrete morale și la nivel tipologic. Comunist din adolescență, trimis de regimul antonescian pe front în prima linie, de unde trece la sovietici în două rânduri, a doua oară după îndeplinirea unei misiuni deosebit de riscante, încredințată de ei, parașutat spre sfârșitul războiului în munți, pentru acțiuni subversive antinaziste, cercetat după „eliberare” de propriii tovarăși, cu duritate, un an întreg, înainte

de promovarea în aparatul Siguranței Statului, comandant al plutonului de execuție care i-a suprimat pe doi frați ai săi, „înăitați” cu o bandă legionară, unul dintre locatarii sanatoriului, Olariu (pe numele real Toma Ghimbășan), e un om sfârșit. Altul, Lică Cozmin, „revoluționar de profesie”, dur, inflexibil, dezumanizat, uscat sufletește, onest în orizontul propriei înțelegeri, încarnează dogmatismul și fanatismul leninist. Devotat „revoluției” cu o fervoare mistică, el îi sacrifică totul, ca unui moloh fascinant și înspăimântător, fiind în stare să extermină pentru ea întreaga omenire. În percepția lui intelectualii sunt niște încurcă-lume, țărănimea e o „pleavă” în calea revoluției. Așa-zisa „revoluție” îl spulberă însă, curând, și pe el: în contextul purificărilor din partid de după zdrobirea „devierii” zise „de dreapta”, deși promotorii erau în realitate stângiști, Cozmin cade victimă năprasnicei zeități ce își devoră progenitura. Petre Curta îl va întâlni, zdrobit, însângerat, în beciul Securității. Nu aceeași soartă îl paște pe prietenul lui Cozmin, de cu totul altă calitate intelectuală și formație psihică, Isaac Landesman, comunistul evreu, rezoneurul cărții, figură de înțelept mucalit și sceptic, rostitor hazliu de adevăruri cumplite. Colaborator al Anei Pauker, dezavuat de intoleranta „tovarășa Ana” în urma unei discuții în care el a deconsiliat-o să promoveze o politică de izolare și oprimare a intelectualității, bătrânul comunist e mutat din spital, iarna, într-o cabană. Unul dintre bolnavi, Morăscu, tipul birocratului absolut, e un personaj la limita sinistrului: secretar al organizației de bază a bolnavilor, el decide ca medicamentele străine să se administreze într-o ordine de priorități stabilită nu în funcție de gravitatea bolii, ci de valoarea socială a muncii virtualilor beneficiari, întocmește fișe politice medicilor și pretinde să fie desemnați pentru operații, indiferent de competența profesională, cei cu dosare cât mai „curate”. Veșnic la pândă pentru a surprinde abateri și aplica sancțiuni, scotocitor obstinat de biografii, de la cea a ultimului internat la aceea a directorului, privit ca dușman de clasă potențial întrucât fusese în bune raporturi cu Nicolae Iorga, perversul hârțogar stimulează delațiunea și încurajează oportunismul sub cuvânt că nu îl interesează ce gândește cineva, de vreme ce lucrează „pentru noi”, adică pentru organele Securității. Direct angajat în serviciul acestei instituții este Baci, informator de profesie, recrutat prin șantaj în studenție, când, din spirit de frondă,

cântase imnul regal. E de fapt un ins nevertebrat, o epavă morală, ținut în viață, cum el însuși o dezvăluie, doar de o ură animalică față de semenii. Galeria de portrete include și o seamă de alte figuri, între ele preotul greco-catolic Ghideon Ghinolea, salvatorul vieții lui Landesman, pe care îl ascunsese în timpul prigoanei antisemite, sau Buzangiu, un țicnit care se închide în congelator spre a se îmbolnăvi mai rău și ca să nu fie externat înainte de îngrășarea unor porci pe care îi hrănește cu ceea ce rămâne din hrana bolnavilor, transmitându-le implicit tuberculoza. Puțin consistent ca personaj, având doar rolul de a înregistra situații și confidențe, Petre Curta nu rămâne tot timpul doar în spațiul sanatorial. Convocat la Securitate, după ce i-au ajuns acolo, prin Baci, caietele conținând romanul scris pe „muntele vrăjit”, el află, nu fără a suporta în prealabil tratamentul aplicat de angajații instituției oricui le cade în gheare, că anchetatorul lui colectează manuscrise „dușmănoase”, dar de valoare, pe care speră să le editeze cândva, dar deocamdată le studiază spre a dibui cu ajutorul încifrărilor din cuprinsul lor urmele celor arestabili. Manuscrisele compun o adevărată bibliotecă, replică la Biblioteca din Alexandria, de unde și titlul romanului. Cartea devine un roman-metaforă, căci sanatoriul de pe munte închide o umanitate bolnavă, alienată, emanație a bolii incurabile de care suferă lumea din afara spitalului, societatea „socialistă”, iar „biblioteca” tănuiește reflectă, asemenea unui fișier medical, aspectele degradării umane. Speranța de reînnoșare o insuflă pădurea verde și pământul de sub ea, „fața pământului” fiind, cum spune un pădurar, „chipul pământean al lui Dumnezeu”. Fenomene psihosociale de aceeași natură, manifestări psihopatologice ale degenerării și alienării conștiinței umane conțin și câteva romane ulterioare ale lui S. În *Cina cea de taină* (1984), bunăoară, acestea sunt proiectate în universul rural de la începutul erei socialiste, într-o viziune coșmarică, halucinatorie, iar în *Ochiul și marea* (1989) filiațiile, deși aluzive, sunt revelatoare. Situații bizare apar, pe un fundal de viață rurală scoasă din făgaș în timpul demolărilor, în *Nuntă cu garoafe mov* (1990): Geta, îngrijitoarea serelor cooperativei, cultivatoare de splendide garoafe urmează a se căsători cu Vasile, șofer pe un buldozer, cu care a rămas însărcinată. Toată materia cărții, nu îndeajuns de structurată, are drept liant pregătirile pentru nuntă, apoi ziua cununiei, când mireasa refuză,

inexplicabil, să meargă în fața altarului, iar mirele, furios, intră cu buldozerul în sere, călcând un lan de porumb, omorând câini etc., în timp ce altcineva provoacă un incendiu. E o lume dementă, răscolită de convulsiile demoniei. În *Marx librarul* (2003) sunt zugrăviți pescuitorii în ape tulburi ai tranziției.

Ca și în alte scrieri – nu atât Biblioteca din Alexandria, cât, de astă dată, Cina cea de taină – prozatorul folosește tehnici complicate, suprapune perspectivele și amestecă până la confundare planurile trecut–prezent, întrerupe traseele biografice ale unor eroi pentru a le racorda la ale altora, apelează la substituiți de identitate sau interpoalează în biografia unor personaje tranșe din trăirile altora, amalgamează trăirea realistă cu visul, pune în relație personaje construite realist cu fantasme, cu figuri fantasmatiche, din totul adunându-se o impresie puternică de tumult existențial și de fabricare.

GABRIEL DIMISIANU

SCRIERI: *Cartierul muncitoresc*, București, 1950; *Din regiunea de ieri și de azi*, Orașul Stalin, 1957; *Un gram de aur*, București, 1958; *Iubește ziua de mâine*, București, 1960; *Front fără tranșee*, București, 1961; *Strada Lux*, București, 1962; *Vreau să trăiesc!*, București, 1964; *Săptămâna neterminată*, București, 1965; *Singur fără cer*, București, [1966]; *Corabia cu suflete*, București, 1967; *Prea cald pentru luna mai*, București, 1967; *De ce văd invers?*, București, 1970; *Moartea manechinului*, București, 1970; *Un biet bunic și-o biată crimă*, București, 1970; *Bunicul și păcatele lumii*, București, 1971; *Detectiv la paisprezece ani*, București, 1971; *Bunicul și porunca să nu ucizi*, București, 1972; *Bunicul și doi delincvenți minori*, București, 1974; *Un bunic și o biată aventură*, București, 1974; *Ucenicie printre gloanțe*, București, 1974; *Bunicul și o lacrimă de fată*, București, 1976; „*Munții în flăcări*” – *Transilvania 1849*, București, 1978; *Biblioteca din Alexandria*, București, 1980; ed. postfață Gabriel Dimisianu, București, 1992; *Un biet bunic și o biată cinste*, Cluj-Napoca, 1980; *Apa care tace*, București, 1984; *Cina cea de taină*, București, 1984; *Judecata de Apoi*, București, 1987; ed. București, 1992; *Ochiul și marea*, București, 1989; *Nuntă cu garoafe mov*, București, 1990; *Umbre*, București, 1990; *Păcatele lumii*, București, 1993; *Bunicul și lacrima din carburator*, București, 1994; *Măi, fericiților!*, București, 1994; *Noaptea calomniei*, București, 1994; *Bunicul, Thailanda și ?*, București, 1997; *Sauna*, București, 1999; *Paznic la porțile raiului*, București, 2000; *Marx librarul*, București, 2003; *Mamă, dacă nu te împaci cu tata, mă fac detectiv!*, București, 2004.

Repere bibliografice: Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, București, 1962, 142–171; Damian, *Direcții*, 245–254, *passim*; Dimisianu, *Schițe*, 65–70; Constantin, *Prozatori-critici*, 98–100; Dana Dumitriu, *Muntele magic*, RL, 1980,

35; D. R. Popescu, *Portretul scriitorului la maturitate*, RL, 1980, 39; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 129–138; Iorgulescu, *Ceara*, 225–234; Dimisianu, *Lecturi*, 146–151; Vlad, *Lectura rom.*, 212–216; Odangiu, *Romanul*, 140–143; Moraru, *Textul*, 180–184; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 688–698; Teodor Tihan, *Petre Sălcudeanu – pe noi „corăbii cu suflute”*, ST, 1985, 3; Iorgulescu, *Prezent*, 202–205; Dimisianu, *Subiecte*, 121–129; Rotaru, *O ist.*, III, 802–808; Traian Ungureanu, *Înțelegerea istoriei*, RL, 1988, 1; Gheorghe Glodeanu, *Istorie și confesiune*, TR, 1988, 5; Cosma, *Romanul*, I, 133–136; Mircea Iorgulescu, *Umbrele părinților uitați*, RL, 1989, 14; Gabriel Dimisianu, *Sălcudeanu*, RL, 1990, 36; Diana Adamek, *Nuanțele destrămării*, TR, 1991, 4; Adriana Iliescu, *Jocul dragostei și al simulării*, RL, 1991, 18; Sebastian Vlad Popa, *„Atotduhovnicul înțelept”*, CC, 1993, 5–6; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, Craiova, 1993, 221–232; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 169–173, IV, 127–131; Ruxandra Cesereanu, *Romanul obsedan-tului deceniu între dizidență și impostură*, ST, 1994, 12; *Dicț. analitic*, I, 92–94; Daniel Cristea-Enache, [*Petre Sălcudeanu*], CC, 2000, 4–8, CLT, 2005, 2; Micu, *Ist. lit.*, 481–483; Grigor, *Moromete*, 179–183; *Dicț. scrit. rom.*, IV, 168–170; Negrici, *Comunism*, *Proza*, 253–254; Anca Hațiegan, *Prin menajeria narativă a lui Petre Sălcudeanu*, VTRA, 2004, 3–4; Popa, *Ist. lit.*, II, 663–666. **D.Mc.**

SĂMĂNĂTORISM. Curent ideologico-literar configurat în primul deceniu al secolului al XX-lea, **s.** își trage numele de la revista „Sămănătorul”, care l-a promovat. Precedată, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, de periodice ca „Vieața”, „Vatra”, „Povestea vorbeii”, „Curierul literar” ș.a., publicația, apărută la 2 decembrie 1901, își propunea să trezească în conștiințe „cea mai adâncă evlavie pentru trecutul glorios al neamului acestuia, pentru faptele nespuse de mărețe ale străbunilor [...], cea mai entuziastă iubire pentru patrie [...], pentru frumusețile acestui pământ”. Scriitorii erau îndemnați să „sufle colbul de pe cronici” spre a face „să renască virtuțile bătrânilor de atunci în sufletele tinerilor de azi”. Chezașia izbânzii era legătura cu poporul, în speță cu lumea țărănească: „Acolo e un suflet mare care cere lumină. Acolo stau genii ascunse, gata să zburcească, asemenea izvorului care așteaptă în stâncă lovitură de toiaș a lui Moise. Acolo-i puterea și viitorul nostru”. Prin asemenea îndemnuri, directorii publicației, Alexandru Vlahuță și George Coșbuc, se străduiau să mențină și să revitalizeze orientarea tradițională a literaturii române, amenințată, după ei, de proliferarea spiritului occidental modernist, care aducea „în altarul vieții sufletești a noastre câte și mai câte bolnave idei și cu totul străine spiritului

românesc”. Programul „Sămănătorului” a fost însușit de alte noi reviste, precum „Făt-Frumos” din Bârlad, „Junimea literară” din Cernăuți, „Ramuri” din Craiova, „Viața literară” din București, parțial și de „Luceafărul” (Budapesta, apoi Sibiu), mai apropiat de poporanism. Principiile **s.** au început să acționeze ca idei-forțe din 1903, când N. Iorga și-a inaugurat colaborarea la revistă cu articole de directivă. Director al periodicului în 1905–1906, istoricul își continuă acțiunea în publicații întemeiate de el însuși: „Floarea darurilor”, „Neamul românesc literar”, „Drum drept”, iar mai târziu, în deceniul al patrulea, în „Cuget clar”. Asumându-și rolul unui „director de conștiință” încă înainte de 1900, în ziarul de limbă franceză „L’Indépendance roumaine”, exercitându-l, în continuare, în „România jună” și în „Epoca”, N. Iorga concepea literatura ca parte constitutivă a unei mari acțiuni de „îndreptare” națională, cu implicații sociale. Acea acțiune era menită, în viziunea lui, să provoace o „răscolire sufletească profundă”, ducând „la o nouă viață morală”, un instrument de cel mai mare preț fiind literatura, care trebuia însă regândită, întrucât ajunsese, „la unii tineri”, „rătăcitoare”, în sensul că atrăgea spiritele „spre țărături streine de periculoasă robie”, strecura în suflete „seducțiile unor civilizații prea înaintate ca să-și fi putut păstra frăgezimea inițială”. Prin însemnătatea acordată originii și rolului social al artei, N. Iorga menținea **s.** – sub aspectul orientării estetice – la polul opus estetismului junimist și oricărui estetism, opus chiar preocupării față de artă. Directorul „Sămănătorului” acorda, obișnuit, puțină atenție calității artistice a literaturii pe care o promova. El voia nu atât să determine producerea unor opere care să rămână, cât să antreneze scriitorii, fie aceștia de mare talent sau numai de orientare „sănătoasă”, în acțiunea dusă de publicație. Îl interesa, cu alte cuvinte, aspectul cultural al muncii scriitorilor (pe care îi dorea mai curând răspânditori decât creatori de cultură), îl preocupa eficiența imediată a producției literare, arta apreciind-o numai întrucât sporea această eficiență. De aici, prețuirea unor autori modești, ca Vasile Pop, Ion Gorun, Constanța Hodoș, George Vâlsan, Teodor Cercel, Ioan Adam ș.a., și respingerea lui Calistrat Hogaș, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Liviu Rebreanu ș. a. Toate raționamentele doctrinarului pornesc de la ideea priorității factorului moral. Prin transformarea conștiințelor avea să se transforme societatea. Factorul schimbării nu

putea fi decât cultura. Regenerarea morală avea să se producă prin asimilarea a ceea ce istoricul numea „cultura națională”, înțelegând prin aceasta totalitatea realizărilor în care, în decursul timpului, s-au exprimat însușirile sufletești ale poporului român. Dorind să vadă literatura angajată în serviciul cauzei naționale, a afirmării valorilor spirituale românești, N. Iorga îndemna scriitorii să producă opere organic integrate în tradiția culturală românească. „O literatură – se spune într-un articol din seria *Împotriva clevetitorilor* – trebuie să afirme sufletul unui popor în forme cari corespund culturii timpului.” Scriitorilor le revenea îndatorirea de a da „neamului românesc o literatură care să pornească de la el, de la ce e mai răspicat și mai caracteristic în el”, oferind în același timp „literaturii universale, în formele cele mai bune ale ei, un capitol nou și original”. Orice mediu meritând a fi înfățișat în literatură „în măsura valorii sale artistice, a valorii sale sociale și naționale”, era normal – considera Iorga – ca interesul scriitorilor să se îndrepte în special către lumea țărănească, deoarece, și numeric, și prin contribuția ei

la viața economică și socială, și prin valoarea materialului sufletesc, țărănimea deținea primul loc. Luându-și tematica din realitatea rurală, literatura nu trebuia să dezvăluie neapărat (cum sugera doctrina poporanistă) convulsiunile sociale de care era cutremurat satul ori, în tot cazul, să nu înfățișeze marea proprietate ca fiind cauza mizeriei și a înapoierii vieții țărănești; din contră, literatura trebuia să contribuie la venerarea boierului „de neam”. „Ni trebuie – scrie N. Iorga – o cultură a tuturor, de sus până jos, dintr-un hotar al românimii până la altul, o cultură care să fie a noastră, cărți pe rândurile inspirate ale cărora să cadă deopotrivă lacrima înaltei, bogatei doamne și a sătencei, cărți smulse de mâini nerăbdătoare până unde răsună graiul acestui neam.” Pentru realizarea acestui țel, îndemnurile erau tranșante: „Jos nemernica băiguială străină din saloanele cosmopolite, pentru întreținerea cărora curg sudori de sânge pe lanurile muncite din greu, jos cărțuliile de simțire falsificată și de corupție, cu care Apusul otrăvește țări nepricepute, jos maimuțăriile nelegiuite! O nouă epocă de cultură trebuie să înceapă pentru noi. Trebuie sau altfel vom muri!”. De altfel, „nemernica băiguială străină” e o altă expresie, mai violentă, pentru „bolnave idei” – expresia lui G. Coșbuc. Ca și autorul *Baladelor și idilelor*, Iorga nutrea cea mai sinceră aversiune pentru poezia franceză de după 1880, considerând-o „bolnavă”, „rătăcită”, văzând în ea o molimă periculoasă pentru literatura română, cu toate că Émile Verhaeren, de pildă, îi inspira admirație. Ce detesta mai mult Iorga în simbolism era „destrăbălarea”, senzualismul morbid, ruptura de tradiție, vădită mai cu seamă în răsucirea arbitrară a limbii, în alambicarea expresiei, în lexicul extravagant – aspecte proprii, într-adevăr, unei părți a poeziei produse sub impulsul acestui curent, nu însă întregii lirici occidentale moderne. Osândind fără drept de apel aproape toată literatura franceză de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, N. Iorga milita pentru o literatură „sănătoasă” nu numai în sensul profesării unui adevărat puritanism în expresie, cu evitarea oricărui aluzii senzuale (atât de abundente, totuși, în folclor), ci și în sensul „cumințeniei”, al menținerii stricte pe linia tradiției, al renunțării la înnoirea conținutului și a limbajului liric. În obstinația lui împotriva pretensei putreziciuni a aproape întregii literaturi occidentale moderne, menită, potrivit convingerii sale, să dispară spre a ceda locul uzurpat unei

literaturi nepervertite, care să învie bunele tradiții, directorul „Sămănătorului” mergea până acolo încât să ceară „taxe pe cărțile de literatură (nu de știință) străine, taxe pe ziarele străine [...], taxe pe trupele străine [...], taxe pe cei ce stau în străinătate și-și culeg, de pe moșii lucrate în sudori de sânge de țărani noștri, veniturile cu care caută a speria Apusul”. Adversar neînduplecat al celor care concepeau arta în afara determinărilor morale și naționale, N. Iorga s-a ridicat totodată și împotriva literaturii patriotarde, demagogice. În articolul *Cultura națională și surrogatele ei* doctrinarul s. pecetluiește sarcastic concepțiile potrivit cărora „literatura națională e în legătură cu tot patriotismul de irozi, care se stânge sub ochii noștri în zdrențele-i pestrițe, de șarlatan, scoțând blestemuri de melodramă”. Însă, pe cât e de precisă adresa criticii conținute în acest articol, pe atât de vagă e caracterizarea culturii pentru care articolul militează. De necontestat este năzuința lui N. Iorga de a da impuls unei culturi pline

Nicolae Iorga

de conținut, care să exprime originalitatea spirituală a poporului nostru, geniul său specific. Din coloanele publicațiilor și din sălile de cursuri și conferințe, ideile naționaliste, propagate de înflăcăratul istoric, aveau să coboare curând în stradă. Sub impresia unui articol din „Epoca”, a unei prelegeri universitare ad-hoc, a unei conferințe rostite într-o sală publică și a întregii propagande galofobe duse de Iorga în „Sămănătorul”, numeroși tineri au umplut, în seara zilei de 13 martie 1906, Piața Teatrului Național din București, decizi să nu permită reprezentarea pe prima scenă românească a unei piese frivole în limba franceză. Intervenția forțelor de ordine și a armatei, brutală, cu vărsare de sânge, a agravat lucrurile, manifestația din Piața Teatrului a avut, totuși, darul să înspăimânte vârfurile conducătoare ale statului, să sensibilizeze opinia publică și să determine crearea unui nucleu al viitorului Partid Naționalist Democrat. O chestiune rămâne esențială: a fost literatura sămănătoristă o emanație a doctrinei care a susținut-o sau, dimpotrivă, doctrina e o emanație a acestei literaturi? Se poate spune că programele tuturor publicațiilor sămănătoriste sunt axate pe ideea de continuitate și cheamă la preluarea moștenirii, la reînvierea tradițiilor, deplângând lipsa de pietate pentru valorile trecutului. „Culegeți și însuflețiți din nou vorbele acestea mari!”, îi îndemna Vlahuță confrății în numărul inaugural al „Sămănătorului”. Coșbuc, în numărul următor, îl completa: „Să nu risipim ce au adunat părinții noștri, dacă nu putem înșine noi să mai sporim averea”. Precursorare imediată a „Sămănătorului”, revista „Curierul literar”, condusă de I. Constantinescu-Stans, și-a deschis primul număr cu programul „Daciei literare”, devenit astfel și al ei. Aceleași voințe de menținere în marginile tradiției îi dăduse expresie, în 1894, „Vatra”: „Trebuie să ne întoarcem, pe cât întoarcerea mai e cu putință, la vatra strămoșească, la obârșia culturală a noastră”. Și din articolele-program și din beletristica tipărită în paginile lor, se va vedea clar că publicațiile din sfera „Sămănătorului” nu năzuiau la crearea unei literaturi noi, ci la perpetuarea și sporirea celei existente. Accentul nu cade, în pledoariile lui Vlahuță, Coșbuc ș.a., pe ideea de creație, ci pe aceea de transmitere. Vestind, în 1903, „o nouă epocă de cultură”, N. Iorga nu numai că nu înțelege înnoirea ca o rupere de tradiție, dar manifestă pentru trecut un adevărat cult. Prin urmare, doctrina sămănătoristă a pornit de la o

literatură care exista, și nu de un deceniu-două, ci de mult mai înainte. Sămănătorii se voiau continuatorii acelei direcții literare, dominantă în jumătatea a doua a secolului al XIX-lea, care se bizuia pe cronici, pe folclor, pe datini și căreia îi dăduse impuls „Dacia literară”. Spre a demonstra valabilitatea unei asemenea orientări, doctrinarii s. nu aveau nevoie să caute argumente noi, pentru că acestea se aflau în articolele lui Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, B. P. Hasdeu, M. Eminescu, ale altor scriitori din același secol. Reluând idei ale precursorilor, declanșatorii mișcării sămănătoriste le-au insuflat o vigoare sporită, le-au încredințat o nouă funcție formativă. Principala preocupare ce și-a aflat expresia în literatură, ca și în ideologia literară ce definește s., e aceea de a întreține cultul trecutului. Un adevărat credo în acest sens e poezia *E mult de-atunci...* a lui St. O. Iosif. După evocarea timpurilor defuncte, în care, deși „amarnice și grele”, erau „inimi drepte, credincioase, vin bun și cântece frumoase”, poetul conchide, împrumutând vocea unui uncheaș care a trăit în acele timpuri: „Azi cat nedumerit, nepoate:/ Cum toate se schimbă, toate!/ Din cântece azi n-ai ce alege,/ Nici vinul nu e vin în lege,/ Nici inimi nu mai sunt, nepoate!”. În genere, „vremurile acele” sunt descrise de poezia și proza sămănătoristă în culori trandafirii, ele reprezentând o eră de pace socială, de fericire pentru toți. Chezășia acestei binecuvântate stări o constituie prezența unei boierimi înțelepte, legată de pământ, înfrățită cu țărănimea. De aici, regretul pentru surparea așezărilor patriarhale, pentru stingerea vechii boierimi și a răzeșimii. Ca scrieri tipice în acest sens sunt de amintit, în primul rând, majoritatea povestirilor din *Bătrânii* de Emil Gârleanu, în special nvela *Nucul lui Odobac*, ori *Cuconul Stolniceanul* de N. N. Beldiceanu. Nostalgia trecutului e punctată uneori de accente xenofobe. Acțiunea romanului *Două neamuri* al lui C. Sandu-Aldea e construită pe un conflict atavic, generat de o pretinsă dușmănie fatală între români și greci. Atitudini șovine apar și în alte producții sămănătoriste (*Într-un an* de Emil Gârleanu, *Am scăpat și Un învingător* de Ioan Adam, *Pământ și apă* sau *Martirii* de Constanța Hodoș ș.a.). Prin orientarea lui ideologică fundamentală, s. a fost un curent ce a favorizat, pe un fundal de patriotism, grefarea unei doctrine conservatoare. Curentul a stimulat o literatură pătrunsă de duh patriotic, dar simțitor alterată de tendințe paseiste, care

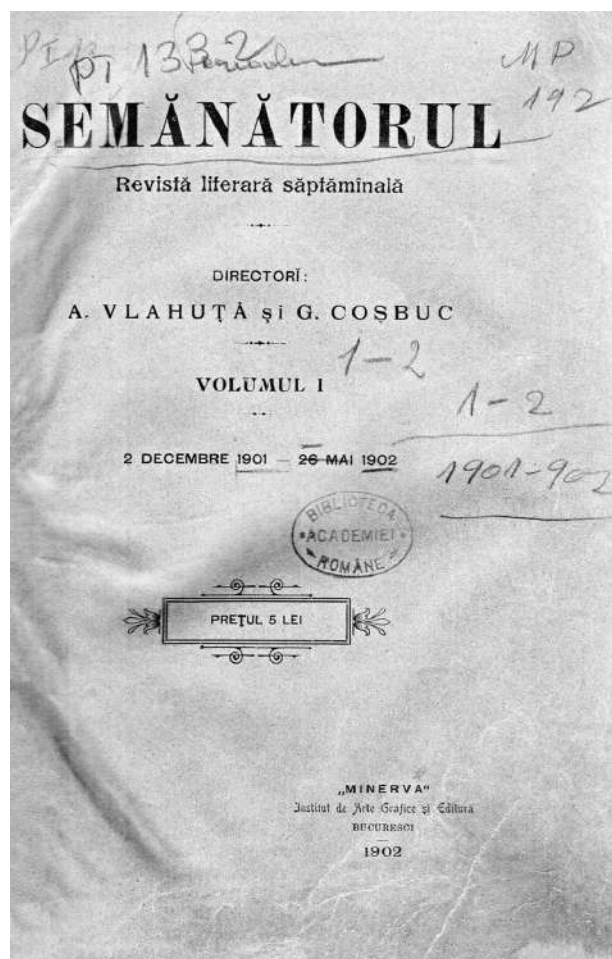
au dus la idealizarea satului medieval, a trecutului, a economiei patriarhale, la o imagine idilică, decorativă a țăranului, la demonizarea orașului, prezentat ca Sodomă și Gomoră. Talentul scriitorilor autentici nu a fost atins de mărginirile maniheiste și fanatisme doctrinare. Din paginile revistelor „Sămănătorul”, „Ramuri” și ale altor periodice înrudite se desprind – peste ideologia s. – o seamă de povestiri semnate de Mihail Sadoveanu, un număr de poezii ale lui St. O. Iosif, D. Anghel, O. Goga și ale altora, iar din articolele lui N. Iorga, cititorul de azi, trecând peste erori explicabile istoric, receptează vibrația conștiinței unui cărturar de întâia mărime.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă* (1979), I–II, *passim*; Sanielevici, *Cercetări*, 259–277; Densusianu, *Opere*, IV, 163–180; Lovinescu, *Critice*, I, *passim*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 10–79, *passim*, II, 5–66, III, 11–14, *passim*, IV, 13–49, *passim*; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, 157–164, *passim*; Davidescu, *Aspecte*, 379–382; Pompiliu Constantinescu, *Sămănătorismul*, „Mișcarea literară”, 1925, 32–33; Al. Dima, *Istoria mișcării „Sămănătorului”*, „Datina”, 1925, 7–8; Șerban Cioculescu, *Sămănătorism și poporanism sub unghiul artistic*, VL, 1926, 16; Aderca, *Contribuții*, II, 9–15; I. A. Bassarabescu, *Două epoci din literatura română*, București, 1928; Nichifor Crainic, *Sensul tradiției*, G, 1929, 1–2; Constantinescu, *Opere*, 154–159, 187–188; D. Tomescu, *Atitudini politice și literare*, Craiova, 1932, 197–237, *passim*; Dan Smântănescu, *Mișcarea sămănătoristă*, pref. N. Iorga, București, 1933; Dragomirescu, *Scrieri*, 199–221; N. Iorga, *O viață de om, așa cum a fost*, I, București, 1934, 104–147; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 49–82; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 75–88, 187–190, *passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 531–583, *Ist. lit.* (1982), 602–640; Lovinescu, *Maiorescu post.*, 179–235; Streinu, *Pagini*, II, 389–399; Mircea Zăciu, [*Sămănătorismul*], TR, 1960, 3–6; Pompiliu Marcea, *Despre sămănătorism*, AUB, filologie, t. XVII, 1968; Ion Rotaru, *Sămănătorismul. Câteva puncte de vedere*, AUB, filologie, t. XVII, 1968; Z. Ornea, *Țărănismul*, București, 1969; Ciopraga, *Lit. rom.*, 95–217, 501–550; Micu, *Început*, 26–82, 183–249; Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970; ed. 3, București, 1998; H. Zalis, *Sămănătorismul în literatura română. Contribuții bibliografice*, București, 1971; *Poeți de la „Sămănătorul”*, îngr. Petru Homocianul, pref. Al. Piru, București, 1978; Vasile, *Conceptul*, 160–170; Mircea Popa, *Sămănătorismul în Transilvania*, LL, 1996, 2; Adriana Iliescu, *Vocația modernității în literatura contemporană română*, București, 2001, 5–39. **D.Mc.**

SĂMĂNĂTORUL, publicație apărută la București din 2 decembrie 1901 până în 27 iunie 1910, având subtitlul „Revistă literară săptămânală”. Primii directori, Alexandru Vlahuță și George Coșbuc, vin la

conducere ca răspuns la o inițiativă a lui Spiru Haret, promotor al unei vaste serii de acțiuni de culturizare a satelor, și conduc hebdomadarul până la sfârșitul anului 1902. Din 1903 *S.* iese „sub direcția unui comitet”, proprietar fiind St. O. Iosif. De la numărul 23/1905 director devine N. Iorga, iar din comitetul de redacție fac parte St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu și Ion Scurtu. După demisia lui Iorga din funcția de director, consemnată în numărul 43/1906, la conducerea revistei rămân cei trei redactori, de la numărul 46/1906 grupului asociindu-i-se D. Anghel și C. Sandu-Aldea. Începând cu numărul 5/1907 se adaugă o secție științifică, la conducerea căreia este numit G. M. Murgoci. De la numărul 14/1908, când subtitlul devine „Revistă săptămânală”, în colegiu intră și Aurel C. Popovici pentru partea politică, secțiunea literară rămânând în seama grupului format din D. Anghel, St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, C. Sandu-Aldea și Ion Scurtu, în vreme ce partea științifică

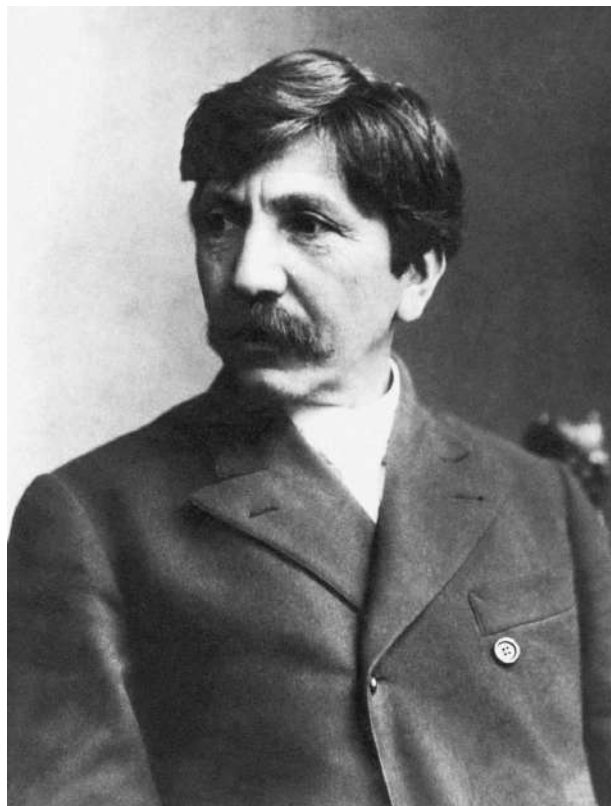
continuă să fie îngrijită de G. M. Murgoci. Cu numărul inaugural din 1909, pe pagina de titlu este menționat doar Aurel C. Popovici în calitate de director, situație neschimbată până la numărul 51/1909, când, în articolul *Către cititori*, semnat Red., se poate citi: „Cu acest număr actuala direcție și redacție a revistei încetează”. În 1910 *S.* va fi condus de „un grup de foști și actuali colaboratori”. Între aceștia, alături de C. Sandu-Aldea, Ion Scurtu și G. M. Murgoci, se numără D. Nanu, G. Tutoveanu, N. N. Beldiceanu, Pericle Papahagi, A. de Herz, I. Popovici-Bănățeanul ș.a., dar și C. Gane, G. Murnu, Caton Theodorian ș.a. Din toamna anului 1902 revista apare cu numele ortografiat „Sămănătorul”, formă asupra căreia va reveni abia în 1910, când încetează directoratul lui Aurel C. Popovici și când titlul e „Sămănătorul”. Anunțată în ultimul număr al „Curierului literar” (1901), noua publicație preia, de fapt, numele unei reviste bărlădene din secolul al XIX-lea, titlu acceptat pentru caracterul său sugestiv, la propunerea lui Al. Vlahuță. Articolul-program *Primele vorbe*, nesemnat, inclus de Vlahuță, cu titlul *Îndemn*, în volumul său *File rupte* (1909), anunță o linie pe care scriitorul o urmăse începând cu „Vieața” (1893–1896): „Ne strângem, cu credință și cu dragoste, în jurul aceluiași stindard, stindard de pace, de înseminare și de înfrățire intelectuală, de apostolică muncă pentru dezmoțirea inimilor care tânjesc, pentru redeșteptarea avântului de-odinioară în sufletele românești, pentru chemarea atâtor puteri risipite la o îndrumare mai sănătoasă – la sfânta grijă a întăririi și-a înălțării neamului acestuia”. Reluând orientarea „Daciei literare” (1840), nu și exclusivismul junimist, aceeași perspectivă culturală e prezentă și în intervenția lui G. Coșbuc intitulată *Uniți* (2/1901), care fixează direcția militantă a ceea ce va rămâne valabil în ideologia sămănătoristă: „Să nu risipim ce au adunat părinții noștri, dacă nu putem înșine noi să mai sporim averea; și dacă nu putem spori lumina, să năzuim a răspândi în popor tot mai mult aceea pe care o avem”. Un tradiționalism asumat, așadar, modelat la flacăra patriotismului, cum mărturisește și Al. Vlahuță, nuanțând programul în *Cărți pentru popor* (3/1901): „Ar fi timpul ca literații noștri, ei mai ales, să-și îndrepte luarea-aminte și toată dragostea lor spre popor! [...] Cărți, cărți pentru popor! Acolo e un suflet mare care cere lumină. Acolo stau genii ascunse, gata să izbucnească, asemenea izvorului care așteaptă în stâncă lovitura de

toiag a lui Moise. Acolo-i puterea și viitorul nostru". Astfel exprimată, formula inițială a sămănătorismului înseamnă mesianism cultural și sentiment al datoriei naționale, fără vreo obligatorie abdicare de la criteriul estetic. Nicolae Grigorescu este ilustratorul primului număr, în care sunt incluse sonetele cu caracter exortativ *Sămănătorul* de Al. Vlahuță și *Către tinerii poeți* de St. O. Iosif. Din perioada primului directorat datează și inițiativa publicării unui grup compact de inedite eminesciene (poezie, proză, teatru) alese din manuscrisele predate de Titu Maiorescu Academiei Române la începutul anului 1902. Poeții acestei etape sunt Al. Vlahuță, G. Coșbuc (*Fragment epic*), care dă și traduceri din *Divina Comedie* de Dante ori din *Odiseea* lui Homer, alături de Maria Cunțan, Samson Bodnărescu, iar proza e ilustrată de Ion Gorun, Constanța Hodoș, George Moroianu, Zaharia Bârsan, Ion Ciocârlan (și sub pseudonimul Marioara Florian). În numărul 13/1902 Al. Davila tipărește un fragment din *Vlaicu-Vodă*. Se publică traduceri din Gottfried Bürger, Ada Negri, Paul Verlaine; în numărul 32/1902 apare studiul *Humorul lui Eminescu*, aparținând lui Ilarie Chendi. Odată cu plecarea lui Vlahuță și Coșbuc de la conducerea S., redactorii ascunși în umbra „comitetului” sunt Ilarie Chendi și St. O. Iosif, iar un articol-program semnat de Chendi, *Semne bune* (1/1903), mărturisește o mai decisă îndrumare a revistei spre sursele de inspirație istorică: „Studiul istoriei este cărarea cea mai sigură pe care putem să ieșim la lumină. Pe urma lui e natural să apară o literatură de nobile năzuinți, căci ne vom ordona astfel sentimentele, ne vom disciplina gândurile, vom relua raporturile cu scriitorii vechi, cu limba și poezia veche, cu credințele poporului, ne vom regăsi pe noi înșine”. Pentru o bună perioadă continuă tipărirea masivă a ineditelor eminesciene, iar poezii cel mai frecvent întâlnite aici sunt St. O. Iosif, D. Anghel, Natalia Negru, Maria Cunțan. Cu vremea, la S. vin și alți scriitori, precum Panait Cerna, care își începuse colaborarea din 1901, cu poema *Noapte de vară*, sub pseudonimul Elvira M., dar acum continuă cu numele real (*Spre Bucovina, Din depărtare, Către pace*), sau Octavian Goga, care semnează poemul *Cântăreților de la oraș* și căruia i se reproduc versuri apărute în „Luceafărul” ș.a. Se alătură Corneliu Moldovanu, D. Nanu, la îndemnul înflăcărat al lui Iorga. Istoricul, adus în redacție de Ilarie Chendi, semnează texte precum *Rostul închipuit și cel*

adevărat al literaturii (34/1903), în care poetul român este îndemnat „să stea cu luare-aminte, ca unul care ar aștepta să i se coboare o revelație, pentru a cuprinde în el sufletul celor din țara, din neamul, din vremea lui și, exprimându-l, să deștepte în inimi frăția adormită”. Tot Iorga elogiază *Cântecele de vitejie* ale lui G. Coșbuc și îi sugerează lui St. O. Iosif să obțină participarea lui Mihail Sadoveanu, ceea ce se și întâmplă. Astfel, odată cu publicarea povestirii *Cozma Răcoare* (47/1903) începe o îndelungată colaborare, poate cea mai rodnică din câte va avea revista. Seria, prefigurând cvadruplul debut editorial din 1904, continuă cu un fragment din romanul *Șoimii (În tabăra cazacilor)*, urmat de *Moș Simion* (din *Dureri înăbușite*), de *Claca* (fragment din *Crâșma lui Moș Precu*), precum și de tipărirea în foileton a romanului *Floare ofilită*. În ciuda prezenței unor noi comentatori, cum ar fi Ovid Densusianu, Vasile Pârvan, G. Bogdan-Duică, Alexandru Lapedatu, Artur Gorovei, revista este treptat acaparată de personalitatea dominatoare a lui N. Iorga, care ajunge adesea să confunde, în textele sale critice, esteticul

Alexandru Vlahuță

cu etnicul și naționalul cu eticul. Devenit director în 1905, Iorga imprimă publicației un eclectism derutant, consonant cu concepția pe care o avea acum asupra literaturii, văzută ca expresie exclusivă a naționalului și ca modalitate de edificare culturală a celor mulți. Texte precum *Biblioteci circulante*, *Cărți de școală*, *Teatre de diletanți* rămân grăitoare pentru această mentalitate transgresivă, alimentând o atmosferă de confuzie a valorilor. Caracterizarea ei apare în comentariul *Ce este „Sămănătorul”?* (1/1906): „Ne încercăm printr-o muncă iubitoare de fiecare clipă să înălțăm [țăranul român] către cultura modernă a neamurilor conștiente și mândre, care pot fi sigure că vor trăi de sine la lumina ce pornește din însăși alcătuirea lor sufletească”. Dar eticismul militant e tot atât de departe de literatură ca și inspirația din tradiția istorică dacă textul e lipsit de valoare estetică propriu-zisă. Iorga nu pregetă să polemizeze în acest sens cu A. D. Xenopol ori cu Gr. G. Tocilescu și își sintetizează poziția într-o suită de articole din 1905, poziție care explică atât ruptura sa de o parte a generației a căreia îi aparține, cât și

George Coșbuc

izolarea de care se va plânge după apariția, în 1906, a „Vieții românești”. Intitulată *Împotriva clevetitorilor*, seria încearcă să contrazică acuzațiile aduse sămănătorismului și să fixeze cadrele acestuia, așa cum le înțelegea marele istoric: *Ura împotriva culturii străine*, *Țărănismul „Sămănătorului”*, *Adorația trecutului* și, mai ales, „*Sămănătorul*”, o revistă personală?. Dar demontarea sistematizată a argumentelor „clevetitorilor” nu reușește să spulbere impresia de reacție umorală a unei personalități animate de mesianismul neoromantic, din perspectiva căruia trecutul trebuie să fie drapat într-un eroism de paradă, iar țărănimea să fie prezentată ca o clasă socială omogenă și idilică. Se retipăresc acum poeme de Coșbuc (*Non omnis moriar*), alături de texte ale unor noi poeți, precum Ecaterina Pitiș, C. Sp. Hasnaș, I. M. Marinescu, Mihail Săulescu (debut în 1906), A. de Herz (debutează în 1906, folosind și pseudonimul Dinu Ramură), în vreme ce Mihail Sadoveanu continuă să publice proză. Iorga elogiază poeziile lui Goga („E revărsarea, în forme create năprasnic, a unei dureri care s-a grămadit clipă de clipă într-un suflet neobișnuit de simțitor la sânge-roasele jigniri ale dreptății și mândriei neamului nostru, e strigătul de agonie al pieptului pe care-l sfărâmă o stâncă”), dar și scrisul Elenei Farago sau pe cel al lui C. Stamati. Tot el scrie despre proza lui M. Eminescu, despre romanele lui Ioan Slavici (este comentat *Mara*, recent apărut), despre C. Sandu-Aldea ori despre începuturile romanului românesc. Ion Scurtu se ocupă, în aceeași perioadă, de Eminescu și Schopenhauer, G. Bogdan-Duică de Vasile Cârlova și de Ion Ghica. În seria dirijată de Iorga semnează și Emil Gârleanu (schita *Uitat*). În ciuda rezistenței declanșate în frontul literar de programul propus de istoric, sămănătorismul se afirmă în vremea directoratului său ca o mișcare culturală de amploare, câștigând numeroși aderenți. E vorba de revistele „Făt-Frumos” de la Bârlad (1904–1909), de „Junimea literară”, editată în 1904 la Cernăuți ș.a., dar mai ales de „Ramuri”, care apare în 1905 la Craiova, primii ani din îndelungata sa existență fiind întru totul dominați de ideologia sămănătoristă. Demisia lui Iorga, anunțată într-o scrisoare din 15 octombrie 1906, nu va reprezenta, în aceste condiții, un moment de cotitură în evoluția curentului. St. O. Iosif, D. Anghel și Natalia Negru rămân în fruntea plutonului de poeți ai revistei, alături de ei începând să semneze G. Vâlsan, Mircea Dem. Rădulescu, I. U.

Soricu, Constanța Hodoș ș.a. Eclectismul stilistic al programului, afirmat anterior, este probat, în poezie, de acceptarea unui poem de Ion Minulescu, *Romanța celor trei galere*. În primăvara lui 1907, ca o reacție la reprimarea răscoalelor țărănești, Coșbuc tipărește *Parabola Sămănătorului*. În 1908 Ion Scurtu prezintă „un scriitor nou”, A. Mirea, după ce anterior apăruse *Povestea unei nopți de iarnă*, din *Caleidoscopul lui A. Mirea*, rezultatul colaborării dintre St. O. Iosif și D. Anghel. Lui Mihail Sadoveanu, care rămăsese în continuare printre redactori, îi aparțin acum mai multe scrieri în proză, unele reprezentând mici capodopere ale genului: *Înecatul*, *În pădurea Petrișorului*, *O istorie de demult*, *Mergând spre Hârlău*, *Plăceri nevinovate*, *La schitul Brătești*. Se traduce proză de Guy de Maupassant, Pierre Loti (*Pescar de Islanda*, în versiunea lui C. Sandu-Aldea), Bjørnstjerne Bjørnson, teatru de Shakespeare (*Iuliu Cezar*). Odată cu instalarea lui Aurel C. Popovici ca redactor politic, ideologia sămănătoristă se radicalizează, publicația intrând într-un lung șir de polemici, cea dintâi cu „Viața românească”, dar și cu „Luceafărul” de la Sibiu (*Ideii anarhice. În chestia d-lui Tăslăoanu, Revista generală: Pentru d-l Stere de la Iași*). Poeți ai noii etape, alături de un grup numeros preluat din anii anteriori, sunt C. Teodorescu, Oreste, C. Vlădescu-Albești, C. Manolache ș.a. Numărul 24/1909, dedicat lui Eminescu, conține o evocare a lui Slavici, *Eminescu – omul*, alături de un poem preluat din scrierile Veronicăi Micle. Alte sumare învederează din nou o vie preocupare pentru traduceri: Selma Lagerlöf, Alphonse Daudet, A. P. Cehov, Maxim Gorki. Afirmând că ține „deschise paginile revistei pe seama tinerelor talente ce se vor ivi”, articolul-program al seriei din 1910, semnat de Ion Scurtu, anunță o publicație „cu totul impersonală, liniștită, care să se mulțumească a da publicului bucăți literare alese, articole pozitive de critică și de știință, precum și o bogată formațiune culturală”. Absența unui program estetic, supliniți, în diverse etape, de comandamente ideologice, lipsa de discernământ critic au făcut ca, adesea, lângă nume de primă mărime, paginile **S.** să găzduiască produse literare ale unor manufacturieri veleitari, în timp ce vehemente exortări din articolele de direcție rămăneau fără urmare și fără acoperire. Totuși, prin repetatele apeluri la inspirație națională, la patriotism și militantism cultural, la evitarea imitației servile a unor modele străine, **S.** a jucat un rol meritoriu

în climatul cultural de început de secol. Dacă nu a impus decât „voci” literare minore, precum cele ale lui Vasile Pop, Ion Ciocârlan, I. U. Soricu, N. Vulovici, a sprijinit în schimb talentul unor scriitori ca Mihail Sadoveanu, Panait Cerna, St. O. Iosif, D. Anghel. Traducerile, un capitol deosebit de important în paginile revistei, au adus în atenția cititorilor nume de prim rang, de la cele ale scriitorilor antici până la moderni, parnasieni și simbolști ori la reprezentanți ai literaturilor nordice și orientale. Spre pildă, în 1909 Ioan Borgia tălmăcea *Blestemul bardului* de Ludwig Uhland, Horia Petra-Petrescu (sub pseudonimul Radu Paltin) dădea o versiune la *Corbul* de Edgar Allan Poe, iar Nicolae Budurescu transpunea *Serenadă* de Paul Verlaine. Alți colaboratori: Ion Agârbiceanu, Sextil Pușcariu, Cezar Petrescu (debut în 1907), Vasile Savel, D. N. Ciotori, Al. G. Doinaru, I. Ionescu-Boteni, D. Cristorian, Ernest Ene, D. Ionescu-Morel, Ecaterina Bălăcioiu, C. Sfetea, Gheorghe Săpunaru, C. Rădulescu-Codin. **I.I.**

SĂNDULESCU, Al.

[Alexandru] (13.

VI.1929, Pleșești, j.

Buzău–19.V.2018,

București), istoric și

critic literar, editor,

memorialist.

Este fiul Mariei (n. Dediu) și al lui Anton Săndulescu, învățător. Urmează școala primară în satul natal, Liceul „Regele Ferdinand” din Râmnicu Sărat (absolvit în 1948), apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (licența în 1952), unde îi are profesori pe G. Călinescu și pe Tudor Vianu, iar printre colegi pe Ștefan Bănulescu și pe Mircea Horia Simionescu. Lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă până în 1958, când i se desface contractul de muncă din cauza dosarului, tatăl său aflându-se în închisoare ca deținut politic. Din 1963 până în 1997, când se pensionează, este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române, șef de sector sau de colectiv, coordonator al unor proiecte, redactor-șef, între 1991 și 1996, la „Revista de istorie și teorie literară”. În 1972 obține titlul de doctor în

filologie cu o teză despre literatura epistolară. Debută cu versuri în 1948 la „Universul copiilor”. Tentat de lingvistică, e prezent la rubrica „Vocabular regional” a revistei „Cum vorbim” din 1949. Debutul editorial are loc în 1958 cu monografia G. Topîrceanu. *Viața și opera*. Mai scrie, de-a lungul timpului, la „Adevărul literar și artistic”, „Ateneu”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Jurnalul literar”, „Limbă și literatură”, „Luceafărul”, „Orizont”, „România literară”, „Scrisul bănețean”, „Secolul 20”, „Steaua”, „Synthesis”, „Tânărul scriitor”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a., precum și la publicații din Râmnicu Sărat, Buzău și Focșani. Pentru editarea scrisorilor lui Duiliu Zamfirescu i s-a acordat Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei RSR.

Fără a ocoli cronică literară, pe care o va practica mai mult sau mai puțin accidental, S. se orientează de timpuriu către cercetarea istorico-literară. În linii mari, intervalul în care se mișcă dezinvolt este cel cuprins între 1848 și 1948, cu incursiuni nealeatorii înainte sau înapoi, așezând în prim-planul preocupărilor proza de toate tipurile: proza de imaginație, ca în monografiile *Delavrancea* (1964) și *Duiliu Zamfirescu* (1969), studii micromonografice sau adâncind un anume aspect esențial, precum în *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu* (1976), în amplul studiu introductiv la ediția critică *Opere* de Calistrat Hogaș (I, 1984) ori în medalioane, profiluri și analize parțiale: Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, C. Stere, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, D.D. Patrașcanu, Gib I. Mihăescu, precum și Tudor Arghezi, G. Călinescu, aceștia doi în ipostaza de prozatori, D. R. Popescu. Un accent în plus este pus pe cercetarea prozei neficționale – înclinație personală, coîncizând totodată cu „foamea de document” a cititorului contemporan. S. se numără printre promotorii interesului pentru memorial, jurnal și corespondență literară. De altfel, în *Literatura epistolară* (1972) consacră domeniului un studiu teoretic și istoric de referință, vizându-i pe principalii ei reprezentanți din literatura franceză clasică și din literatura română, de la poeții Văcărești la Duiliu Zamfirescu. E un demers recuperator (vizibil și în studiul corespondenței lui B. P. Hasdeu, a cărei ediție în trei volume, apărută în 1982–1984, a coordonat-o), ce pledează cauza valorizării literaturii subiective din perspectiva literarității, uneori superioară valoric operelor ficționale scrise de unul și același autor. Pasiunea acestui gen de cercetări

crește pe măsură ce, după 1989, se mărește și corpul de luat în studiu, prin publicarea memorialisticii și jurnalelor „de sertar”, a corespondenței unor personalități până atunci prohibite, dar și prin editarea unor texte mai vechi (I.G. Duca, C. Argetoianu ș.a.), tot oculte sub regimul comunist. Interesat și de teoria prozei, S. s-a ocupat de conceptul de realism, în aceeași ordine de preocupări fiind de menționat și contribuția la *Dicționar de termeni literari* (1976), pe care l-a și coordonat. Celălalt teritoriu al cercetărilor sale este critica și istoria literară românească. Scrie despre Paul Zarifopol (cărui îi și editează opera eseistică și bogata corespondență), dar și despre ceilalți reprezentanți ai direcției estetice, de la Titu Maiorescu la generația interbelică și la contemporanii Mircea Zăciu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, fără a uita contribuția lui C. Dobrogeanu-Gherea ca deschizător de drumuri pentru critica analitică și explicativă. Idealul interpretului este critica creatoare, iar pledoaria pentru integrarea biografiei (tocmai în anii freneziei structuraliste) particularizează felul în care vede istoria literară. Raportată la proză, poezia ocupă un loc secundar în atenția exegetului și se rezumă, în linii mari, la monografia „documentară” despre G. Topîrceanu – text reluat din alt unghi în introducerea la ediția *Scrieri* din 1983 –, la câteva articole despre V. Cârlova, Anton Pann, Octavian Goga, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Otilia Cazimir și la studiul privind evoluția conceptului liric de la Dimitrie Cantemir la Arghezi. Deși se ocupă mai rar de poeți, S. urmărește semnele lirismului în alte genuri, de la roman („fântânile arteziene” din epica lui G. Călinescu) la literatura de călătorie, jurnal, scrisori, identificând-o, neașteptat, în scrisorile „raționalistului”, „scepticului” și „cinicului” Paul Zarifopol, de pildă, sau în cele ale ilustrului său congener I.L. Caragiale. Și analizele critice proprii conțin o discretă undă lirică, mai ales în secvențele narativ-evocatoare. Abordând îndeobște autori și opere pentru care are afinități, comentatorul o face cu empatie. E o participare bine strunită prin exercițiul obiectivării, ceea ce conferă interpretărilor credibilitatea judecăților echilibrate. Calmul exegetic este vizibil în conștientizarea „pașilor pe nisip”-urile mișcătoare ale literaturii. Este Eminescu un poet „dificil” sau „hermetic”, cum îl crede Vladimir Streinu? Sau este George Coșbuc, conform aserțiunii aceluiași, un poet citadin? Felul în care comentatorul se îndoiește rămâne fertil, invitând la

redeschiderea problemei, nu la clasarea sau eludarea ei. Concluziile definitive nu sunt totuși ocolite atunci când există suficiente probe la dosarul chestiunii. Un exemplu: „achitarea” lui Duiliu Zamfirescu, catalogat, până la demonstrația lui S., printre detractorii lui Eminescu. Calmul exegetic este atestat și de alt aspect al metodei utilizate: se adoptă dintru început o strategie a înaintării în spirală, ceea ce presupune reveniri și revizuri, completări și rafinări. Comentariile despre Topîrceanu, Delavrancea și mai ales despre Zarifopol și Duiliu Zamfirescu sunt edificatoare. Se observă, în cazul lui Duiliu Zamfirescu, trecerea de la un aspect particular la micromonografie, apoi la ediții succesive de inedite epistolare și la ediția critică a corespondenței, în fine la reluarea lărgită a biografiei și la sinteza asupra corespondenței literare. Pentru S. istoria literară se justifică doar atunci când, în descendență călinesciană, ea poate identifica și acredita o anumită devenire și organicitate, diverse conexiuni în interiorul genurilor, între genuri, între epoci, serii / filiații și categorii etc., surprinse în dialectica infinitesimală a identității și alterității, a sincroniei și diacroniei. A stabili raporturi, diferențe este una din regulile istoricului literar, evidentă în studiile despre Anton Pann, C.A. Rosetti, A.I. Odobescu, B.P. Hasdeu, I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Gib I. Mihăescu, E. Lovinescu, Tudor Vianu. Același interes pentru stabilirea de relații se manifestă la nivelul analizei unuia și aceluiași scriitor: legături între diversele secvențe ale operei, raporturi de anticipare sau de ruptură, reliefuri valorice etc. Astfel, Vasile Alecsandri- „omul de lume” din scrisori e raportat la creația sa literară, pentru a obține imaginea unei „interferențe a planurilor”. Evident, atari conexiuni se întâlnesc mai frecvent în demersurile monografistului și în notele informate ale editorului. Fidel strategiei sale de revenire în spirală asupra unui autor, istoricul literar își îmbogățește necontenit sintezele. Cazul cel mai relevant este acela al preocupării pentru Paul Zarifopol. În *Constelații literare* (1998) se oferă, între altele, suma unei exegeze întinse pe câteva decenii. Sunt explorate teza de doctorat a lui Zarifopol – pe care S. o descoperă – și dosarul examenului, se comentează formația filosofico-literară germană a eseistului etc. Sub raportul editării, ultimii ani îi permit publicarea „textelor cenzurate”, revelând în Zarifopol un adversar lucid și tenace al totalitarismelor de orice culoare și în primul rând al celui roșu.

Cercetător pasionat al genului memorialistic, a dat el însuși la iveală, tot după 1989, câteva scrieri ce aparțin acestei categorii. *Efectele dosarului „dalmațian”* (1995), având ca fir central metafora din titlu, este un memorial autobiografic în care se reconstituie o existență „sub vremi” (evocarea începe cu prima copilărie și sfârșește cu ultimii ani ai epocii ceaușiste), momentele dramatice la originea cărora stau arestarea și condamnarea tatălui, iar în plan general instaurarea regimului comunist, cu consecințele lui dezastruoase asupra unei cariere de scriitor, adică de om prin definiție liber. *Operație pe cord deschis* (2002) e un jurnal presărat cu evocări ale unor personalități: efigiile lui Tudor Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, Dinu Pillat. S. are darul portretisticii și al refacerii unei atmosfere, fie privind familia, anii de liceu și de facultate, fie lecturile de la Biblioteca Academiei ori atmosfera din institutul academic patronat de G. Călinescu, atât în timpul directoratului acestuia, cât și, ca sub o luminoasă umbră, după moartea marelui critic. O revenire la amintirile din anii copilăriei este confesiunea din *Tăblița și condeiul* (2010), care aduce noi elemente din biografia familiei, reluând însă, cu aceleași accente de pioasă iubire, evocarea tatălui, deținut politic la Gherla.

SCRIERI: G. Topîrceanu, *Viața și opera*, București, 1958; Delavrancea, București, 1964; *Pagini de istorie literară*, București, 1966; *Duiliu Zamfirescu*, București, 1969; *Literatura epistolară*, București, 1972; *Citind, recitind...*, București, 1973; *Continuități*, București, 1976; *Dicționar de termeni literari* (în colaborare), București, 1976; *Introducere în opera lui Liviu Rebreanu*, București, 1976; *Portrete și analize literare*, București, 1982; *Istoriografia literară românească. 1944–1984* (în colaborare), București, 1984; *Duiliu Zamfirescu și marele său roman epistolar*, București, 1986; *Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu*, București, 1989; ed. 2 (*Viața lui Duiliu Zamfirescu*), Focșani, 2002; *Efectele dosarului „dalmațian”*, București, 1995; *Constelații literare*, București, 1998; *Ghicitul în lacrimi*, București, 1998; *Operație pe cord deschis*, București, 2002; *„Pădurea spânzuraților” de Liviu Rebreanu*, Cluj-Napoca, 2002; *Memorialiști români*, București, 2003; ed. 2 (*Întoarcere în timp. Memorialiști români*), București, 2008; *Acele puncte lucii...*, București, 2004; *Tăblița și condeiul*, București, 2010. **Ediții, antologii:** G. Topîrceanu, *Opere*, I–II, pref. edit., București, 1955, *Scrieri alese*, I–II, pref. edit., București, 1970–1971, *Scrieri*, I–II, introd. edit., București, 1983; Corneliu Moldovanu, *Poezii*, pref. edit., București, 1966; Duiliu Zamfirescu, *Scrisori inedite*, introd. edit., București, 1967, *Opere*, VII–VIII, București, 1984–1985; Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I–II, introd. edit., București, 1971;

ed. I–II, București, 1997–1998, *Paul Zarifopol în corespondență*, pref. edit., București, 1987 (în colaborare cu Radu Săndulescu), *Eseuri*, I–II, pref. edit., București, 1988 (în colaborare cu Radu Săndulescu), *Marxism amuzant. Eseuri cenzurate*, pref. edit., București, 1992, *Încercări de precizie literară*, introd. Alexandru Paleologu, Timișoara, 1998; *Conceptul de realism în literatura română*, București, 1974 (în colaborare cu Marcel Duță și Adriana Mițescu); *Delavrancea interpretat de...*, pref. edit., București, 1975; *B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini*, I–III, introd. și postfața edit., București, 1982–1984 (în colaborare).

Repere bibliografice: Z. Ornea, [Al. Săndulescu], GL, 1959, 2, RL, 1999, 7; Cornelia Ștefănescu, „*Delavrancea*”, VR, 1965, 4; Streinu, *Pagini*, IV, 266–269; Zăciu, *Glose*, 33–38; Piru, *Varia*, I, 197–199, II, 180–183; Ion Vlad, *Condiția literară a genului epistolar*, T, 1973, 4; Nicolae Manolescu, [Al. Săndulescu], RL, 1973, 36, 1976, 53, 1996, 8; Zăciu, *Bivuac*, 196–200; Liviu Leonte, „*Continuități și „confluente”*”, CRC, 1976, 44; George, *Sfârșitul*, II, 34–38; Ungheanu, *Lecturi*, 330–335; Nicolae Mecu, [Al. Săndulescu], VR, 1984, 12, 1989, 3–4, RL, 2004, 22, „*Ex Ponto*”, 2011, 1; Angheliescu, *Lectura*, 114–124; Șerban Cioculescu, „*Paul Zarifopol în corespondență*”, RL, 1987, 19; George Muntean, *Istoricul literar și editorul*, RL, 1989, 25; Alex. Ștefănescu, *O viață de om*, RL, 1995, 14–15; Florin Mihăilescu, *Oameni, dosare, destine*, VR, 1996, 1–2; Nicolae Florescu, [Al. Săndulescu], ALA, 2002, 632, 2004, 704, JL, 2003, 7–12; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 171–172; Vlad Sorianu, [Al. Săndulescu], ATN, 2003, 1, 2004, 5; Barbu Cioculescu, [Al. Săndulescu], RL, 2003, 14 „*Litere*”, 2009, 3; Carmen Brăgaru, [Al. Săndulescu], JL, 2003, 21–24, RL, 2005, 24; Cristian Măgură, *Un mănunchi de fascicule critice*, RL, 2005, 4; Teodor Vârgolici, „*Memorialiști români*”, RL, 2009, 12; Radu Ciobanu, *Memorialiști*, O, 2010, 8. N.M.

SĂNDULESCU, Ecaterina (11.X.1904, Movilița, j. Vrancea – 24.VIII.1988, București), poetă, prozatoare, memorialistă. Urmează Liceul Unirea din Focșani, unde îl are profesor pe I.M. Rașcu, și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, absolvită în 1925. Funcționează ca profesoară la diverse licee din Râmnicu Sărat, Craiova, Sibiu (revine în câteva rânduri la Liceul „Domnița Ileana” și aici face parte din Gruparea Intelectuală Thesis, condusă de istoricul literar Al. Dima), Bacău, Ploiești, iar în 1969 se stabilește la București. Debutază cu poezie în 1927 la „Floarea soarelui”, colaborând ulterior la „Provincia literară”, „Viața literară”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Sibiul literar”, „Adevărul”, „Curentul”, „Falanga”, „Universul”, „Convorbiri literare”, „Țara noastră”, „Hyperion” ș.a. Publică plachetele *Spleen* (1930) și *Nemesis* (1936), reunite în antologia

de autor *Cântecul spiralelor* (1969), completate cu o suită de poezii reluate „din periodice și inedite”, date între 1936 și 1961. A semnat și Ecaterina Cătrinaru, căsătorită fiind cu locotenentul Celestin Cătrinaru, mort în 1942 pe Frontul de Răsărit.

Simboliștii sunt modelele indubitabile ale poeziei scrise de S., pentru care tristețea, dezolarea, singurătatea, inutilitatea, nevroza constituie note definitorii. Orașul „abator, sanctuarul umanității carnivore” (*Civilizație*) sau „sepulcral, cu toamne târzii, / Cu lungi bulevarde, / – Grele cascade, / De melancolii” (*Provincială*), accentul pus pe starea autumnală: „E toamnă afară... și-i frig... / Te caut... prin beznă te strig...” (*Melodii de toamnă*) trimit la motive bacoviene. Singurătatea ca stare de spirit revine în cartea de poeme în proză *Omul din vis* (1973), dominată de confesiunea îndurerată și invocarea ființelor apropiate trecute în neființă. „Parfumul sufletului sacru al mamei” dispărute se simte și în paginile memorialistice intitulate ...*Din umbra umbrelor* (1981). Adesea cu un exces de sentimentalitate, S. evocă, pe rând, copilăria, anii de liceu și facultate, experiența de profesoară, amintirile ducând până în 1945. Memoria afectivă vie conturează portrete nuanțate, convingătoare, ale profesorilor I.M. Rașcu și Mihail Dragomirescu – acesta considerat „părinte literar” –, relatează momente din relația de colaborare cu Mărgărata Miller-Verghy la antologia *Evoluția scrisului feminin în România* (1935). Pe când era la Sibiu, în 1940, participă la Cercul studențesc „Octavian Goga”, condus de Lucian Blaga. Atrasă de puternica personalitate a poetului, se detașează ulterior de el, ajungând să producă o aserțiune uimitoare: lirica blagiană nu ar fi „îndeajuns de convingătoare în structurile intime ale evoluției culturii noastre naționale”. În această perioadă publică broșura *De ziua mamei* (1943), o conferință ținută la Societatea Ortodoxă a Femeilor Române din Sibiu, care tratează, într-un stil patetic și abundent metaforic, tema maternității.

SCRIERI: *Spleen*, Sibiu, 1930; *Nemesis*, București, 1936; *De ziua mamei*, Sibiu, [1943]; *Cântecul spiralelor*, pref. Dumitru Micu, București, 1969; *Omul din vis*, București, 1973; ...*Din umbra umbrelor*, București, 1981. **EDIȚII:** Alice Călugăru, *Versuri*, introd. Dumitru Micu, București, 1968. **Antologii:** *Evoluția scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, București, 1935 (în colaborare cu Mărgărata Miller-Verghy). **Traduceri:** Emil Gârleanu, *Der Nussbaum. Welt der Wortlosen*, București, 1974.

Repere bibliografice: M. Gr., H.H., *Spleen feminin*, DMN, 1931, 8694; Erastia Peretz, *Literatura feminină*, CL, 1935, 6–8; Pompiliu Constantinescu, *O antologie*, VRA, 1935, 405; Sergiu Ludescu, „Evoluția scrisului feminin în România”, „Mișcarea”, 1935, 1301; Perpessicius, *Opere*, VII, 148–150; Agatha Grigorescu-Bacovia, „Nemesis”, RVS, 1936, 5; Silviu Cernea, „Nemesis”, „Naționalul nou”, 1936, 515; C. Dan Pantazescu, „Spleen” și „Nemesis”, „Țara noastră”, 1936, 1067; Ion Molea, *Manuale didactice bune*, „Țara noastră”, 1937, 1454; Florin Manolescu, „Cântecul spiralelor”, RL, 1969, 52; D. Gherghinescu-Vania, „Cântecul spiralelor”, AST, 1970, 1; Ilie Guțan, „Omul din vis”, „Tribuna Sibiului”, 1973, 20 aprilie; Boris Buzilă, *Un autor, o carte*, „Magazin”, 1973, 5 mai; G. Nistor, „Omul din vis”, T, 1973, 7; Simona Cioculescu, *O parteneră de corespondență a lui Cioran*, RL, 2000, 43.

L.Cr.

SĂNDULESCU, Mircea

(20.IX.1945, Brăila),
prozator, dramaturg.

Este fiul Elenei Săndulescu (n. Panaitescu), profesoară de istorie, și al lui Vasile Săndulescu, jurist. Urmează liceul la Brăila și este licențiat al Facultății de Filologie, secția limba engleză, a Universității din București (1969). Până în 1980 lucrează ca profesor la liceele bucureștene „Mihail Sadoveanu”, „I. L. Caragiale” și „George Coșbuc”, ulterior fiind redactor la „Viața românească”. În 1985 pleacă în Statele Unite ale Americii. Se stabilește la New York, unde este profesor în învățământul public. Debutează în 1969, la „Luceafărul”, cu povestirea *Al doilea musafir*, acesta fiind singurul său text publicat înainte de prima carte, romanul *Victorie clandestină*, apărut în 1977 și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași. În stagiunea teatrală 1979–1980 Teatrul „Al. Davila” din Pitești îi pune în scenă piesa de teatru *O pasăre văzută de aproape sau Omul de paie*, iar la Teatrul de Stat din Sibiu i se joacă *Broasca țestoasă*; în 1981 cele două piese apar în volum.

Masivul roman *Victorie clandestină* a fost considerat un debut remarcabil, după Nicolae Manolescu S. fiind „probabil singurul romancier de mare anvergură apărut în ultimii șapte-opt ani, într-o proză

care a afirmat mai ales povestitori și nuvești”. Apreciat pentru spiritul analitic și pentru capacitatea de a realiza o structurare complexă la nivel epic, scriitorul e asimilat tradiției romanului românesc interbelic (Mircea Zăciu), majoritatea comentatorilor relevându-i și afinitatea faulkneriană. Substanța epică, dispusă în două planuri, se concentrează în jurul protagonistului narator Mihai Vancu, tânăr intelectual cu multe date biografice ce trimit la autor. Preocupat de studierea relațiilor umane, ca și de clarificarea propriilor sentimente și îndoieli (moartea/ sinuciderea tatălui, iubirea pentru adolescența Nadia), Vancu părăsește anturajul bucureștean, unde era bine ancorat, și se refugiază la Brăila, în casa unchiului Eugen Norșa, importantă personalitate locală. Aici, în orașul adolescenței, reconstituie din fragmente istoria familiei, întâlnește vechi cunoștințe și face altele noi. Retrospecția și introspecția – mai toate personajele, intelectuali, au această înclinație – amplifică și construcția epicului; amintirile de familie coboară la a treia generație, până la începutul secolului al XX-lea, când Alexandru Norșa, descins din Transilvania, se stabilește în portul dunărean. Dacă desfășurarea narativă își pierde cursivitatea prin numeroase inserții (mulțimea de personaje din mediul academic bucureștean, ca și din spațiul provincial alunecă în digresiuni de tot felul), romanul câștigă în profunzime analitică. Naratorul observă și pune sub lupă comportamentul celor din jurul său și destinul lor în plan social, politicul insinuându-se doar pe alocuri. Societatea românească a anilor '60–'70 ai secolului trecut i se înfățișează cu învinșii și învingătorii ei. Roman realist, *Victorie clandestină* aglomerează în final multe scene cu încărcătură simbolică. După Mircea Zăciu, cei care „triumfă clandestin” pot fi „personajele marginale, neimplicate în marile conflicte, preferând existența strict senzorială, de suprafață... Cei ce acceptă trăirea într-o lume «buiacă» și ireală”. Personaje, idei, motive și tipologii de aici se regăsesc, dezvoltate sau doar enunțate, în romanele următoare, procedeul temei cu variațiuni caracterizând toată proza lui S. *Tratat despre oaspeți* (1979) începe cu urmărirea de către Eugen Norșa a unui urs uriaș care ucide vitele dintr-o localitate brăileană. Un episod cu o vânătoare de mistreți, având același protagonist, există și în romanul anterior. Acum vânătoarea ritualică, necesară unei întemeieri, este o temă care dezvoltă experiența a trei personaje-oaspeți. Narațiunea este

stufoasă, interpretările din mai multe perspective dau însă adâncime faptelor, trăirile personajelor sunt analizate cu lux de amănunte. Cea mai importantă realizare este, după Nicolae Manolescu, „alianța [...] dintre ideea care asigură simbolismul general (admirabil condusă pe toată durata epică) și forfota vieții, răsuflarea caldă a oamenilor și a viteilor, gesturile, gândurile, febra”. *Placebo* (1983) este un text-experiment, compus din două părți distincte: romanul propriu-zis, al cărui protagonist, din familia personajelor lui Nicolae Breban, este Dumitru Gorea, un vitrinier-șef de patruzeci de ani, și jurnalul acestuia, alcătuit din fișe neprelucrate pentru un „tratat despre ratare”. În confruntarea dintre personaj și prototipul său, „creația” este superioară naturii umane, care, prin urmare, încearcă să o imite. În *Placebo* învingător este cel ce poate să sară din „bunul simț... așa cum sare o maimuță din copacul care a adăpostit-o, deși acesta are încă fructe berechet”, în vreme ce „a trăi, ca toți ceilalți, [...] o viață simplă înseamnă a pierde”. Efortul de a moderniza construcția este evident și în *Intermediarul* (1983), roman cu multe personaje, în jurul cărora se configurează nuclee narrative din care cu dificultate se identifică cel principal. Planurile se succedă cu rezeziune și se intersectează, mai toți își schimbă partenerii, desfășurarea epică se orientează în direcții neașteptate, problematica este și ea complicată. Nu lipsesc referirile la „obsedantul deceniu”, frecvente în proza românească din anii '80. Un episod remarcabil se desfășoară într-un sanatoriu de boli psihice – „Munții Nevrozei” –, unde inginerul Moțiu confecționează „pești mecanici”, scopul vizând „devierea unor energii care creează tensiuni”, ceea ce ar reprezenta „salvarea personală” a celor internați la Colțești. Cu Virgil Lepădatu, personajul central, S. împlinește tipologia „intermediarului”, anunțată încă de Mihai Vancu în romanul de debut. Tânărul care îmbrățișează cauza altora își caută de fapt un drum, un model, o „linie de plutire”. Valeriu Cristea, care recunoaște în „adolescentul” dostoevskian modelul protagonistului din *Intermediarul*, apreciază „ordinea cavaleriească” propusă, întrucât „cavalerismul, prietenia, eroismul și, desigur, iubirea reprezintă reperele esențiale, declarate, ale cătorva din eroii principali ai cărții”. După emigrare S. publică în țară mai întâi un fals roman polițist, *Tenișii miresei* (1993), care exploatează mizeria, sărăcia, precaritatea morală și culorile tipătoare de la

începutul tranziției postcomuniste. Este tabloul unor medii sociale mișcătoare, conturat cu gust pentru senzațional, populat de personaje care pendulează între naivitate și vulgaritate truculentă. Efortul de coordonare tematică și asemănarea cu scrisul lui Nicolae Breban dispar în această etapă, cumva inferioară și oricum diferită. *Evadări și zădărnicii*, editat în engleză în 2003 și în română în 2005, este un roman senzaționalist de dragoste, aceasta fiind acum formula aleasă de autor. Cu *Un loc bun să te sinucizi* (2007) S. revine la intriga polițistă, păstrând și ambițiile de pictor al moravurilor, dar din nou fără capacitatea de a ține sub control acțiunea, traseul personajelor etc. În fine, poate ca un indiciu al epuizării imaginației epice, *Epitaful pentru sabotor* (2008) e gândit ca o prelungire a istorisirii din *Un loc...*, combinată cu elemente din *Evadări...* și cu substanța din *Tenișii...*, carte rescrisă pe alocuri și pentru a justifica transferul de personaje din celelalte narațiuni romanești.

SCRIERI: *Victorie clandestină*, București, 1977; *Tratat despre oaspeți*, București, 1979; *O pasăre văzută de aproape sau Omul de paie*, București, 1981; *Intermediarul*, București, 1983; *Placebo*, București, 1983; *Tenișii miresei*, București, 1993; *Escapes and Ashes*, Norcross (SUA), 2003; ed. (*Evadări și zădărnicii*), tr. Liviu Bleoca, Pitești, 2005; *Un loc bun să te sinucizi*, Pitești, 2007; *Epitaful pentru sabotor*, București, 2008.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Un nou romancier*, LCE, 1977, 48; Eugen Simion, *Debuturi în roman*, LCE, 1977, 48; Mircea Iorgulescu, *Întâmpinare*, LCE, 1977, 51; Cornel Ungureanu, [*Mircea Săndulescu*], RL, 1978, 17, O, 1979, 50; Nicolae Manolescu, [*Mircea Săndulescu*], RL, 1979, 51, 1983, 14; Liviu Petrescu, *Personaj și „text”*, ST, 1980, 4; Ștefănescu, *Jurnal*, 224–225; Zăciu, *Lancea*, 89–93; Cocora, *Privitor*, III, 166–170; Regman, *Noi explorări*, 101–112; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 134–138; Florin Manolescu, „Placebo”, CNT, 1983, 19; Mircea Muthu, *Romanul ca provocare*, ST, 1983, 7; Ioan Holban, *Reportajul de idei*, CRC, 1983, 42; Roxana Sorescu, *Romanul ficțiunii romanești*, VR, 1984, 1; Victor Durnea, *Scriitori în exil. Între creație și analiză*, CRC, 1990, 6, 7; Ulici, *Prima verba*, III, 28–30; Cristea, *A scrie*, 179–184; Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*, București, 1998, 231–274; Ghițulescu, *Istoria*, 459–460; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 259–262; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 172–175; Tania Radu, *Despre întoarcere*, „22”, 2005, 811; Popa, *Ist. lit.*, II, 778–779; Manolescu, *Enciclopedia*, 636. **M.P.-C.**

SĂPLĂCAN, Radu (2.IV.1954, București – 15.IV.2002, Braniștea, j. Bistrița-Năsăud), poet, critic literar. Este fiul Aureliei (n. Mureșan) și al lui Petru Săplăcan. A

absolvit Liceul „Al. Papiu-Ilarian” din Dej (1973) și Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1979). Lucrează ca profesor la Dej, Beclean, Baia Mare și Sighet, în 1989 devine redactor-șef la „Gazeta someșană”, iar din 1990 redactor la Studioul de Radio-TV Cluj. Colaborează la „Echinox”, unde își face debutul în anii studenției, „Tribuna”, „Steaua”, „Astra”, „Vatra”, „Transilvania”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „România literară”, „Cronica”, „Poezia” ș.a. În 1994 îi apare volumul de poezii *Livada Röntgen* (Premiul Salonului de Carte din Cluj-Napoca). A îngrijit, împreună cu Ioan Pinte, *Pledoarie pentru o literatură „nobilă și sentimentală”* de N. Steinhardt (I–II, 2001–2002).

Lirica lui S. se remarcă de la debut prin forța de sugestie a limbajului și a imaginii și, în același timp, frecvent prin lipsa ostentației. Fără să violenteze limbajul, fără să șocheze, poetul sugerează cu naturalețe și simplitate, comunică semne-simboluri ale realității, oferind o percepție sincretică a lumii, de o concretețe și o acuitate senzorială care constituie marca sa stilistică. Poemele sunt scurte, concentrate, materia poetică se strânge într-un nucleu de masă minimă și densitate maximă. S. este un (neo) modernist vizionar al „esențelor”, în descendență simbolistă, o structură lirică tensionată, atrasă când de expresionism, când de un imagism de tip oniric, cu metafora cel mai adesea oximoronică. Construcția poemului, în ansamblu, urmează „logica” notației disparate, vizând reconstituirea, din părți dezmembrate, a unei emoții, a unei stări, atmosfere, în ceea ce au acestea esențial. Principiul ordonator pare a fi simplitatea – vizionară, realistă ori ludică, așa cum se va spune în *Definiție mincinoasă* din *Memorial cu păianjeni și fructe* (2002): „Simplitatea e un joc de cuburi răsturnate./ Uneori poartă numele unei ființe/ ascunsă sub schelării somnoroase –/ alteori e doar accentuarea detaliilor/ pe o fotografie de epocă –/ mai rar poate fi o minge/ din fâșii de păslă/ uitată în garaj...”. În versurile din primele trei cărți – *Livada Röntgen*, *Ușor, deasupra lumii* (1999) și *Factorul Șarpe* (2000) – se percepe o anume „pudoare cinică” (Gheorghe Grigurcu), un fel „de rușine de cuvinte” și o revoltă neputincioasă față de realitate. Această pudoare îmbracă uneori haina unei aparent jucăușe, dar de fapt grave ironii, alteori se manifestă printr-o artă a îndepărtării și a aluziei: „sub picioarele mele scârțâie zăpada/ pe o uliță cu miros de vâsle –/ a trecut și trupul meu pe acolo/ și

m-a-ntrebat «unde naiba ai fost și cui să cer iertare?...»/ un arlechin i-a răspuns:/ privighetorile sunt încă în război...” (*De seară din Ușor, deasupra lumii*). Discreția lirismului conduce spre concentrare și contragere, de obicei într-un registru lexical nominal, dar și spre abstractizare. În *Factorul Șarpe* frapează lirismul lacunar, aluziv, vizibil și în construcția, inclusiv grafică, a poemelor. Emoția, din ce în ce mai difuză, se obscurizează, în consemnarea detașată, uneori ludică, a unor obiecte-realiități disparate, interioare sau exterioare: „respirația ta liniștită, zâmbetul așternut,/ insular...// prin fereastră,/ pe patina discretă a tabloului,/ lumina cade oblic” (*Nox*). Poemele din *Memorial cu păianjeni și fructe*, organizate în două cicluri, *Scrisori din salonul 30* și *Ferigi și staniol*, sunt probabil cele mai valoroase din literatura lui S. Miniaturi lirice în care se fixează spaima de trecerea timpului și de iminența morții, ele compun un jurnal de muribund și consemnează lupta cu așteptarea morții: „De câteva zile defilez prin propriu-mi trup,/ cu tot alaiul: pompieri, cămătari, perfuzii și rock-mani –/ pereții sunt fie scrojiți, fie afumați/ iar tribuna a înmugurit./ Îmi oglesc sângele în cana cu ceai amar/ așteptând căruța cu un câine/ pe coviltir...” (*Drapel la indigo*). Imaginea trupului (dinăuntru, cel cu organe bolnave, ori trupul dinafară, spiritual) revine obsedant, deghizând boala și spaima de moarte în mici „spectacole”, liniștite sau terifiante, realiste sau onirice: „Respirația cicatrizată/ printre sceptre și oase colorate,/ abandonează pieptul despuat/ asemeni unui ciocan uitat în ploaie –/ râul negru ni se refugiază în obraji/ și sub stern –/ dintr-un clopot uriaș,/ fără limbă,/ cad pisici roșietice –/ prin mine trece tata fluierând/ o melodie veselă...” (*Cortina*); „De la o vreme picadorii înfruntă,/ noapte de noapte,/ cămile uriașe –/ de pe cântarul de farmacie/ izbucnesc strigătul nevrotic:/ ole!/ flautiști și cimpoiieri/ descântă piruetele spaimei/ pășind din arenă în arenă” (*Fantezie*). Se remarcă un gust al spectaculului, al imaginii ostentative, o articulare și o dinamică aparte a poemului – prin suprapunerea unor paliere de semnificație aparent fără legătură, finalul adunând dintr-o mișcare sugestiile într-o implozie de semnificație. Ultimele versuri exprimă două tendințe contrare: aceea de a trăi concret, „expresionist”, spaima și moartea – ca absurd existențial – și aceea de a le alegoriza, de a le „dantela”, acordându-le astfel o semnificație fie estetică, fie religioasă.

Dezechilibrul, dizarmonia, „ieșirea din cadență” se confruntă cu liniștea și împăcarea: „lumânările/ se așază cumiști/ în duminica trupului”. Se caută o paradoxală primăvară în pragul morții („Inima înverzește pe un taler cu ghimpi”), un echilibru în dezechilibru, un „pact” între păianjeni și fructe, între moartea care se țese și viața care rodește continuu. În *Exerciții de balistică* (2003), carte postumă, au fost adunate articolele de critică din intervalul 1979–1989, apărute în „Tribuna” și „Astra”. Volumul oferă imaginea unui critic sever, care scrie concis, convingător, cu nerv, îmbinând expresivitatea stilistică și demonstrația argumentată. Principalele calități sunt probitatea, claritatea și intuiția – evidentă în cazul paginilor despre scriitorii tineri. Dovada deschiderii și a lipsei de *parti-pris* ideologic poate fi considerată aprecierea de care se bucură autori atât de diferiți: Ion Mureșan, Traian T. Coșovei, Ioan Moldovan, Ion Stratan, Ion Groșan, Liviu Ioan Stoiciu, Aurel Pantea, Aurel Dumitrașcu, Paul Daian, Radu Țuculescu, Mariana Ionescu, în timp ce capacitatea de sinteză e relevată de texte precum *Lampadoforii poeziei de mâine*, tablou succint al literaturii române contemporane. Savoarea paginii provine din afirmații aluzive ori aparteeuri ironice. Interesat de fenomenul literar, nu doar de autori, S. lansează sarcastice discursuri împotriva „literaturii futele”, fără valoare, „false”, cu subspeciile ei, dintre care „critica futilă” e „cea mai periculoasă”, întrucât „tinde fie să o inventeze, atunci când nu există ca literatură autentică, fie să existe, ea însăși, cu mijloacele literaturii futele”. Corupția critică (a scrie despre un scriitor sau a nu scrie dintr-un interes anume), „parazitismul cultural”, uzanțele culturale festive și găunoase (*De la efort Procust la confort Sisif*) devin ținta unor autentice „exerciții de balistică”.

SCRIERI: *Livada Röntgen*, Timișoara, 1994; *Ușor, deasupra lumii*, Bistrița, 1999; *Factorul Șarpe*, postfață Mihai Dragolea, Botoșani, 2000; *Nicolae Steinhardt*, Iași, 2001; *Memorial cu păianjeni și fructe*, prefață Mihai Dragolea, Cluj-Napoca, 2002; *Exerciții de balistică*, îngr. Ioan Pinteș și Sorin Gârjan, Cluj-Napoca, 2003; *Poezii*, îngr. Ion Mureșan, Bistrița, 2003. **Ediții, antologii:** N. Steinhardt, *Pledoare pentru o literatură „nobilă și sentimentală”*, I–II, Iași, 2001–2002 (în colaborare cu Ioan Pinteș).

Repere bibliografice: Ion Mureșan, *Text de frontieră*, TR, 1996, 8; Cristina Cârstea, „Inadaptarea este dimensiunea fundamentală a poetului român” (interviu cu Radu Săplăcan), CRC, 1998, 2; Poantă, *Dicț. poeți*, 184–185;

Daniel Corbu, „Ușor, deasupra lumii”, CRC, 1999, 8; Gri-gurcu, *Poezie*, II, 365–370; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, 133–135; Valeriu Stancu, „Dintr-un jilț de mesteceni salut ultima veste...” (interviu cu Radu Săplăcan), CRC, 2002, 4; Mihai Dragolea, *Dansând cu spaimă*, CRC, 2002, 4; Adrian Alui Gheorghe, *Radu Săplăcan. În memoriam*, CL, 2002, 4; *În memoriam*, CL, 2002, 5 (grupaj special); Mircea A. Diaconu, *Poezia – între cultură și natură*, CL, 2002, 8; Raluca Dună, „Memorial” pentru Radu Săplăcan, LCF, 2003, 15; Valentin Talpalaru, „Exerciții de balistică”, DL, 2003, 3; Imola Antal, *Autoexecuție între „cătușe și alice” și osanale*, VTRA, 2003, 8–9; Ana Dobre, *Critica în exercitare*, LCF, 2004, 6; Titus Vîjeu, *Scripta manent*, București, 2004, 302–303.

R.D.

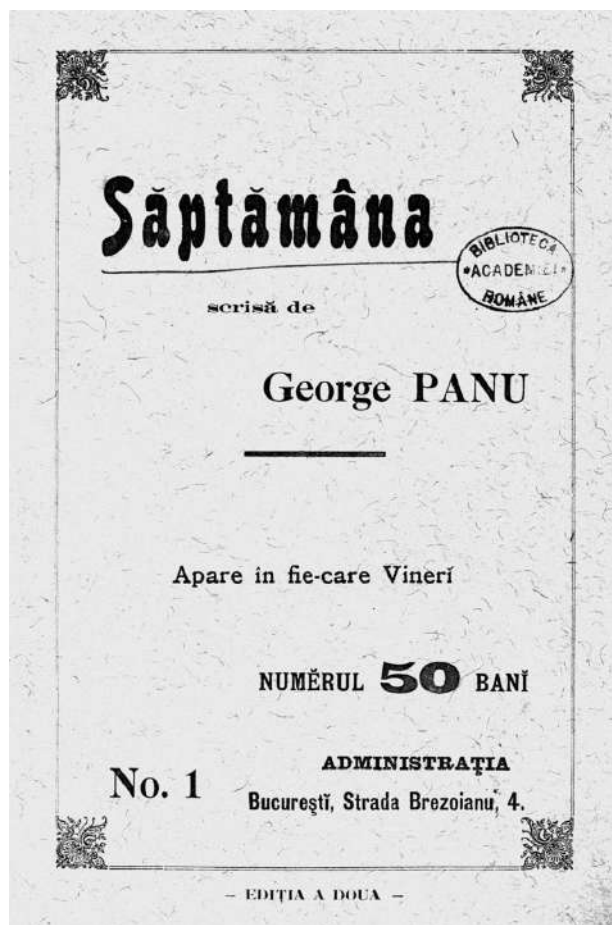
SĂPTĂMÂNA, publicație apărută la Iași de la 9 mai 1853 până la 1 mai 1854. Subintitulată „foaie satească” și subvenționată de Departamentul Cultului și Învățăturilor Publice, gazeta apărea, probabil, în continuarea mai vechiului periodic „Foaie satească” (1839–1851), propunând, în spirit iluminist, o acțiune moderată de culturalizare a țăranului. Acest program, sintetizat într-o *Înștiințare* semnată de Costache Negruzzi, în calitate de redactor, prevede tipărirea de scrieri cu caracter moral și educativ, potrivit cu nivelul de înțelegere al sătenilor, de articole referitoare la economia rurală și casnică și chiar de liste de prețuri. Articolul ilustrează conservatorismul scriitorului, ale cărui idei politice erau desuete. Publicistica lui Negruzzi și povestirile care îi apar aici pornesc, cele mai multe, de la prejudecata că lenea și beția ar fi principalele cauze ale sărăciei țăranului; soluția ar putea veni de la respectarea vechiului sistem de relații dintre clasa avută și cei de jos și de la întărirea credinței în Dumnezeu (*Mărturisirea păcatelor noastre*, *Monumentul lui Veniamin*, *Omul de țeară*, *Familia*, *Păcală și Tândală*, *Iepurile lui Donici*, *Meșterul orb* ș.a.). Aceleași idei sunt re-luate de Al. Donici în fabulele publicate aproape în fiecare număr (*Anteriuul lui Arvințe*, *Leul și iepurile*, *Vulpea în livadă*, *Vulturul și paingul* ș.a.). Alte colaborări aparțin lui Ion Ionescu de la Brad și lui G. Sion; Ioan Ianov este autorul versurilor intitulate *Învățăături religioase și morale*. Traducerile, fragmentare, din scrierile lui Aimé Martin, Fénelon (*Venirea popoarelor la histrianism*), J.-J. Rousseau (*Ne-materialitatea sufletului*), Cambacérès, Buffon (*Cel întâiu om*), Derjavin pun la îndemâna cititorilor o literatură în deplină concordanță cu orientarea gazetei.

R.Z.

SĂPTĂMÂNA, revistă politică și literară apărută la București, săptămânal între 2 noiembrie 1901 și 7 iunie 1902, între 23 martie 1903 și 28 decembrie 1905, apoi bisăptămânal între 6 ianuarie 1906 și 18 iunie 1910. Este scrisă integral de George Panu, care își publică aici, în foiletoane, începând cu numărul 4/1901, seria *Amintiri de la Junimea din Iași*. De altfel, tonul acestor texte, ca și atitudinea implicită a celorlalte intervenții vor stârni interesul cititorilor, atrași atât de stilul polemic, cât și de noutatea punctelor de vedere exprimate. Încă din *Precuvântare* George Panu afirmă: „Ceea ce m-a decis ca să scot această mică revistă este că simțesc necesitatea de a avea un organ ca să-mi exprime părerile... scurt și cuprinzător”. Pe lângă viața politică, ale cărei tropisme sunt consemnate printr-un baleiaj continuu și pasionat al întregului eșichier, publicația atinge și chestiuni proprii doar literaturii. Sunt recenzate, cu vădită condescendență, volume de versuri de Florian I.

Becescu sau Ion Gorun, dar și *Poezii* de Octavian Goga (*Un nou poet, Octavian Goga*, 122/1905), carte în care, deși sunt evidențiate *Dăscălița*, *Olutul*, *Noi*, criticul nu reușește să vadă mai mult decât tematica specifică și un anume regionalism, la care trimite cu obstinație. Pe un ton asemănător sunt comentate traducerea lui Nicolae Gane din *Infernul* de Dante, poezia lui Vasile Alecsandri ori versurile lui Gheorghe din Moldova. Poziții tranșante, adesea lipsite de nuanțare, ia Panu și când vorbește despre proză, deși el reprezenta totuși, la începutul secolului, alături de puțini alții, direcția scientist-teoretică în promovarea unor genuri literare noi, cum ar fi romanul. Discutând fenomenul teatral, observă modernitatea lui Henrik Ibsen, teoretizează „deznodământul în teatru”, înfățișând raporturile acestei părți cu întregul opere (*À propos de Othello*), definește relația dintre diferitele etaje ale compoziției unei piese. În ciuda simplificării, adesea supărătoare, a perspectivei critice – de unde și lipsa de priză la text –, cronicile dramatice semnate de G. Panu merită să fie relecturate. Astfel, el se implică în apărarea piesei *De la oaste* de Ion C. Bacalbașa, scoasă de pe afiș pentru că ataca armata, recenzează favorabil spectacolul cu drama *Vlaicu Vodă* de Al. Davila, laudă reluarea spectacolelor cu *Năpasta* de I. L. Caragiale la Naționalul bucureștean, intervine în polemica asupra piesei *Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu (*Chestiuni de critică teatrală*), subliniază, actualizând-o, valoarea artistică a dramei *Despot-Vodă* de Vasile Alecsandri. Atent la evenimentele vieții teatrale, sesizează de la început importanța procesului Caion (*Caragiale reclamat*), pe care îl urmărește în timp (*D. Caragiale și D. de Lorde*), reluarea, la Teatrul Național din București, a piesei *O scrisoare pierdută* prilejuindu-i o analiză a tipologiei personajelor, cu ecouri până într-un articol teoretic din 1906, *Patriotismul în literatură*. În 1907, în timpul mișcărilor țărănești, Panu se află pe aceleași poziții cu Nicolae Iorga și Spiru Haret. Cum cel din urmă fusese acuzat de instigare la revoltă pentru că publicase o broșură, *Chestia țărănească*, Panu scrie articolul *Campania contra domnului Haret*, unde, pe același ton înflăcărat, chiar dacă ușor superficial, ia apărarea marelui organizator cultural, atrăgând atenția asupra adevăratelor cauze ale răscoalei.

I.I.

SĂPTĂMÂNA, revistă apărută la Craiova din 18 ianuarie 1931 până în septembrie 1932. Director: Al. Popescu-Telega. Articolul-program, *Sub semnul demoralizării*, semnat de director, afirmă răspicat importanța întăririi climatului de moralitate a muncii intelectuale, necesar pentru constituirea unui stat românesc modern. Rubricile hebdomadarului sunt bine constituite dintru început, mai ales acelea cu caracter literar: „Prin gaura cheii”, „Curier literar și artistic”, „Cărți și reviste”, „Informații”. La capitolul poezie, alături de Nicu C. Pavel, un colaborator constant se va dovedi Alexandru Marius (*Sunt ultimul pescar...*, *Fapt divers*, *Vis interior*, *Vară*, *Drumuri de toamnă*, *Privești de iarnă*, *Rustică*). Cum publicația nu are caracter preponderent literar, ea nu va reuși să îi strângă în jur pe poeții valoroși ai momentului. Nici în materie de proză nu este capabilă să impună condeie noi ori să le cultive pe cele afirmate. T. Păunescu-Ulmu prezintă elogios colecția „Clasici comentați” de la Editura Scrisul Românesc, condusă de N. Cartoian, același autor semnând și articole ca *Un intelectual de rasă: Ovid Densusianu*. Este consemnată apariția cărții *Carpe rosam. Tema poetică a trandafirului în literatura italiană și franceză a Renașterii*, aparținând Anitei Belciugățeanu. Traian Mateescu face cronică spectacolului cu piesa *Doamna lui Ieremia* de Nicolae Iorga, jucată la Naționalul craiovean. Se scrie despre L. N. Tolstoi, Oscar Wilde, Artur Schnitzler, în timp ce Hermann Keyserling și Giovanni Papini sunt subiecte ale altor comentarii, din aceeași serie mai făcând parte însemnările despre Anatole France, Alfred de Vigny, Bernard Shaw. Piesa de teatru *Campo di Maggio*, atribuită lui Benito Mussolini, este analizată în urma unui spectacol pus în scenă la Budapesta. Articolele de fond, încercând, pe linia programului anunțat, îmbinarea literarului cu politicul, sunt semnate ori de Al. Popescu-Telega, ori de Traian Mateescu și T. Păunescu-Ulmu, acesta din urmă fiind și autorul unui text intitulat *Pesimismul lui Eminescu*. **II.**

SĂPTĂMÂNA, publicație apărută la Buzău între 17 februarie și 31 martie 1935, având subtitlul „Informativă și culturală”. Director: Nicolae Niculescu. Articolul-program, *Reglementarea ziaristicii*, afirmă: „Apărem pentru a susține că la vremurile grele de azi avem nevoie de reforme mari, în viață, în moravuri și oameni, fără de cari nu vom putea pași mai departe pe calea progresului”. Scopurile, mai degrabă etico-sociale, sunt atinse sub aspect literar

prin încercarea de a promova poeți și prozatori locali. Astfel, dau poeme Ioan Georgescu, Ștefan Crăciun, George Popescu, Mary Mihăescu-Nigrim, George Ionaș, George Bejan, proză oferă Ion Tadeu, tot el scriind despre romanul românesc, iar N. Gr. Mihăescu-Nigrim se ocupă de poezia modernă. În cadrul rubricii „Marginalii” sunt comentate cărți semnificative: *Cum am devenit huligan* de Mihail Sebastian, *Ion* de Liviu Rebreanu. Chiar din numărul inaugural, la „Cronica literară”, se prezintă *Un uomo finito* de Giovanni Papini și *Cartea de la San Michele* de Axel Munthe. Alți colaboratori: Emil Marinescu, Vasile Munteanu, Ioan Săftoiu, Const. Lupescu. **III.**

SĂPTĂMÂNA CFR, revistă apărută la București, în două serii, din 24 ianuarie 1932 până în 26 februarie 1933 și din 7 iunie 1942 până în 18 februarie 1945. Prima serie nu menționează comitetul de redacție; cea de-a doua are, până la numărul 71/1944, ca prim-redactor pe Ion Maxim, ulterior fiind condusă de un comitet. Articolul-program mărturisește interesul profesional, cultural și informativ al publicației. Alături de oglindirea „chestiunilor care interesează viața și nevoile slujbașilor drumului de fier”, hebdomadarul năzuiește să obțină „colaborarea celor mai distinse pene din toate domeniile de activitate: științifică, economică, socială și literară”. Rubricile se intitulează „De la inimă la inimă”, „Literă, muzică, teatru, arte”, „Cronica turistică”. În prima serie sunt incluse, în genere, texte selectate din opera unor autori ca V. Alecsandri, Al. Macedonski, Al. Vlahuță, George Coșbuc, Demostene Botez, Octavian Goga, Victor Eftimiu. Poeții revistei sunt minori: Ioan Georgescu, Const. Rîuleț, George Gregorian, Nikita Macedonski. Tot aici C. Săteanu se ocupă de tema trenului în lirica română (*Sub inspirația trenului*, *Când te inspiră trenul...*), Al. T. Stamatiad scrie despre Iuliu Cezar Săvescu, Romulus Dianu reține un eveniment cu ecou în conștiința multor români: *Se dărâmă casa lui Coșbuc*. Se tipărește proză de Victor Eftimiu (*Unchiul din America*), Mihail Dragomirescu (un fragment din romanul *Copilul cu trei degete de aur* și povestirea *Logodna lui Zenobie*), alți autori de schițe și scurte povestiri fiind Alice Sturdza și Constantin Ștefănescu (sub pseudonimul Costin Fulga). Lui Mihai Tican-Rumano îi apar, în foileton, însemnările intitulate *Pe drumuri africane*. Printre editorialiști se numără și Tudor Arghezi, alături de el figurând, în aceeași pagină întâi,

Constantin Bacalbașa sau Romulus Dianu. Articolul-program al celei de-a doua serii, *Reapărem*, semnat cu numele revistei, subliniază unitatea de preocupări a inițiatorilor publicației, care iese din nou de sub tipar „în vremea războiului contra bolșevismului”. Sunt găzduite acum versuri de Al. A. Philippide, Tudor Arghezi, Aurel Tita, Otilia Cazimir, Cicerone Theodorescu, Mihai Codreanu, Mircea Dem. Rădulescu, Teodor Scarlat, C. Ignătescu, Const. Goran, George Gregorian, Fane George Pajiște, Șerban Bascovici ș.a. Un poet cultivat constant este Radu Gyr, colaborarea sa încetând odată cu evenimentele din august 1944. Tudor Arghezi scrie despre G. Tutoveanu, stins din viață la Bârlad (*Un poet*), Ion Maxim semnează un dialog cu Mihai Codreanu, interviuri cu Ionel Teodoreanu, Radu D. Rosetti, iar Al. A. Philippide recenzează volumul *Dincolo de pădure* de Emil Giurgiuca ori semnează medalioane despre V. Alecsandri și Panait Cerna. Ca și alți editorialiști (Emanoil Bucuța, Ioachim Botez), Tudor Arghezi atacă, în intervențiile sale, nu numai chestiuni politice, ci și literare (*O poezie nouă*), între comentarii fenomenului poetic autohton mai numărându-se Al. A. Philippide, Ionel Teodoreanu, Pompiliu Constantinescu, Gala Galaction. Cât privește proza, genul e ilustrat prin tipărirea, în foileton, a romanului lui Marian Halchini, *Bănilești... un minut!* (1942–1943), în timp ce rubrica „Nuvelele săptămânii” cuprinde povestiri de Tudor Mușatescu, I. C. Vissarion, Neagu Rădulescu, Liviu Bratoloveanu, Gala Galaction, Al. Raicu, Ionel Teodoreanu, Angela Raicu. După august 1944 începe să publice masiv Mihail Sadoveanu. Dintre comentarii prozei, cel mai aplicat se dovedește Al. A. Philippide, dar sunt prezenți și Ionel Teodoreanu, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sadoveanu, Emanoil Bucuța, Constantin Ștefănescu, Trandafir Lația Șirianu, Paul I. Papadopol, I. G. Ionescu. Colaboratori permanenți, Ioachim Botez, C. Ignătescu, D. Karnabatt, mai târziu Ion Pas alternează, la pagina literară, cu Mihail Sadoveanu, Al. A. Philippide, Pompiliu Constantinescu, Tudor Arghezi (până la închiderea sa în lagăr, în 1943), alături de ultimii afirmându-se pe parcursul existenței revistei nume noi, cum ar fi Al. Raicu. Semnând Inotescu, H. Blazian ține un timp rubrica de cronică plastică. Alți colaboratori: D. Iov, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Th. Ilea, Teodor Al. Munteanu, Eugen Herovanu.

LL

SĂPTĂMÎNA CULTURALĂ A CAPITALĂI, revistă apărută la București între 21 decembrie 1962 și 22 decembrie 1989, apoi la 27 decembrie 1989, cu titlul „Săptămâna liberă”, și, după o întrerupere, din 3 iunie 1991 până în 11 august 1993. Publicația este editată de Comitetul de Cultură și Artă al orașului București. Din 1972 redactor-șef al hebdomadaru-lui este Eugen Barbu. Va fi continuată din 31 ianuarie 1990 de „Viața Capitalei”, al cărei redactor-șef e Mircea Micu, până la reluarea din 1991, când director devine Dumitru Dragomir, iar redactor-șef Dan Claudiu Tănăsescu. Paginile primei serii reflectă informativ viața artistică bucureșteană. Manifestările culturale sunt prezentate în primul rând prin texte publicitare, afișe, anunțuri, programe de teatru, cinema, concerte și instantanee fotografice. Informației i se adaugă interviuri și scurte comentarii. Rubrica „Reflector” prezintă expoziții de pictură, artă grafică, fotografie, sculptură sau discută dramatizarea unor romane și tipologia personajelor dramatice. Din 1966 înregistrarea manifestărilor culturale e marcată de filtrul ideologic, devenit mai evident la nivel programatic în seria „nouă”, inaugurată la 11 decembrie 1970. În „Cursiv” (1/1970) Eugen Barbu anunță că de-acum revista se va axa pe „discuții în materie de fenomen artistic”, purtate pe „un ton pasionat, dar civilizat” și enumeră drept condiții „o claritate ideologică absolut necesară”, „puțin umor”, „puncte de vedere exprimate franc”. Scopul ar fi acela de a oferi „informația onestă, ca atitudine netă în fața vieții artistice”, într-o „publicație bine vertebrată” și „obiectivă”. În fapt, aceste deziderate nu vor fi atinse deoarece atitudinea publicației va fi guvernată, mult mai accentuat decât a altor periodice culturale, de ideologia Partidului Comunist, iar vocile care, în mod voalat sau fățiș, nu vor pactiza cu orientarea politică a epocii vor fi imediat înlăturate. Într-un articol de bilanț, inclus în numărul 500/1980, Eugen Barbu plasează „crezul artistic și politic” al revistei „sub flamura socialismului”, afirmă că articolul politic este indispensabil pentru înțelegerea realității, cere atitudini ferme și

pune în evidență, ca merite ale gazetei, opțiunea pentru tradiția românească, premiile acordate lui Constantin Noica, Nichita Stănescu, Fănuș Neagu, Gheorghe Zamfir, Radu Beligan, crearea unei rampe de lansare pentru artiștii tineri, înființarea unui ceneclu. În realitate, valorile culturale românești sunt asumate în mod tendențios și numai cu intenția de a ilustra ideologia oficială a momentului. Eugen Barbu militează pentru caracterul „angajat” al culturii, așa încât valorile estetice și intelectuale să fie subordonate unor „comandamente morale”. Argumentele sale servesc atacurilor împotriva grupului de intelectuali români aflați în exil la Paris, care se opun, în intervențiile lor de la Radio Europa Liberă, printr-o atitudine critică vehementă, regimului politic din România. Publicația susține în mod fățiș și subversiv, într-un limbaj frecvent suburban, campanii violente împotriva persoanelor, organizațiilor sau publicațiilor care împărtășesc alte orientări ideologice. În climatul din epocă sunt semnificative polemicile cu Eugen Simion, Nicolae Manolescu și cu „România literară”, după cum e relevantă lipsa de aderență la textele (puse, indirect, în valoare) ce ilustreau un model cultural opus principiilor programatice ale revistei. Astfel, spiritul lui Constantin Noica din *Jurnalul de la Păltiniș* e considerat un fals, nu sunt agreeți Marin Preda, Geo Bogza, Ov. S. Crohmălniceanu, Daniel Turcea, Mircea Zăciu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea ș.a. După 1980, când revista devine și mai acut un organ de propagandă, campaniile ei denigratoare se desfășoară pe un spațiu tipografic mai extins. Rubricile sunt aproximativ constante. După un nelipsit editorial consacrat evenimentului politic, în „Săptămâna pe scurt” sunt prezentate instantanee din realitate, surprinse într-un așa-zis scenariu „subiectiv”, semnat argus, ciclop, polifem, ajax, memo, observator. La rubrica „abc” se comentează, profund tendențios, actualitatea culturală, în timp ce „Agenda”, cu un titlu ulterior „De vineri până vineri”, informează despre programele de teatru, cinema, muzee, case de cultură etc. Cronica literară e semnată de H. Zalis, I. Negoțescu (până în august 1971), Cornel Regman, Aurel Baranga, Liviu Călin, Ben Corlaci (înlăturat după un timp), Mircea Vaida, Marian Popa, I.D. Bălan, Cornel Ungureanu, Dan Zamfirescu, Dan Mutașcu, Emil Manu, Ion Lotreanu, sporadic scriind și Mircea Scarlat, Pavel Chihaiia, Paul Cornea, Pompiliu Marcea, Edgar

Papu, Ioan Alexandru ș.a. Comentarii teatrale dau Radu Beligan, N. Carandino, Aurel Baranga, Dinu Săraru, I. Cojar, Paul Everac, Dina Cocea, Ileana Colomieț. În prezentarea cărții străine selecția realizată de Romul Munteanu a contribuit la receptarea unor importante lucrări de poetică, estetică și teorie literară, precum cele ale lui Michel Butor, H.-R. Jauss, Lucien Goldmann, Mikel Duffrenne, Jean Starobinski, Jean Rousset, a adus în atenție teoria poeziei ca montaj, poetica antiromanului, psihanaliza literară, structuralismul, texte de Eugen Ionescu, Salvador Dalí, Nathalie Sarraute. Alte rubrici permanente: „Cronica plastică”, semnată de Valentin Hossu, Emil Manu, Adrian Beldeanu ș.a., „Cronica limbii”, unde Constantin Otobăcu dezbate probleme de oralitate și stil, dezvoltă analize semantice și simbolice, urmărește structuri ale gândirii și exprimării logice și poetice, „Expoziții – cronica sentimentală” (Cristina Angelescu), „Comori de artă ale Capitalei” (Constanța Iliescu, Maria Șeican), „Săptămâna acum 100 de ani” (Radu Tiuлесcu), „Dicționar de artă” (Valeriu Oișteanu), „Moda”, „Sport”, „Panseurile lui Gâgă”. Deși temporare, unele rubrici se impun prin ineditul lor sau prin valoarea colaboratorilor: „Cronica bijuteriilor”, asigurată de Gabriela Melinescu în 1971, „Capricii” – scurte eseuri de Mircea Horia Simionescu (1970–1971), „Calendar fantastic”, realizat de Victor Kernbach, „Pioneză”, cu eseurile lui Romulus Vulpescu. În promovarea culturii sunt invocate „sensul activ al literaturii române”, specificul național, „arta din perspectiva comunismului”, „critica literară militantă”, ilustrarea principiului „politicul e pentru cultură combustibilul vital”. Totuși, alături de așa-zisa „artă cetățenească” sunt găzduiți poeți valoroși: texte din „caietul portocaliu” al lui Nicolae Labiș (inedite în numărul 51/1978), poeme din volumul *Opere imperfecte* de Nichita Stănescu sau versuri de Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ioanid Romanescu, Aurel Rău, Mihai Ursachi, cât și pagini din Carl Sandburg (în transpunerea lui Mihnea Gheorghiu), Elena Văcărescu (traducere de Mihail Steriade) ș.a. Sunt tipărite fragmente de roman aparținând lui Eugen Barbu și Ilenei Cudalb, proză scurtă de Mihai Vlasie, Mircea Râmniceanu. Critica literară întreprinsă de Eugen Barbu acoperă, prin rubrici personale, un spațiu larg. Sub titlul „Gloria victis”, redactorul-șef caută să sublinieze valențe necunoscute ale operei lui Grigore Alexandrescu,

Vasile Alecsandri, Costache Caragiali, Matei Millo, Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Nicolae Filimon. Întreruptă de publicarea *Caietelor Principelui*, rubrica devine, în 1974, „Aventura limbii române”, unde Eugen Barbu proiectează „o istorie polemică și antologică a literaturii române”, pe care o ilustrează cu fragmente din cărțile vechi românești, cu texte din M. Eminescu și I.L. Caragiale ș.a.m.d. În scenariul rezultat exemplele alese au rol de nucleu care adună și emite filiații socotite emblematice pentru literatura noastră. Tendențioasă este și dezbaterea asupra poeziei românești contemporane, inclusă în rubrica „Spirale” (1982). Aici Eugen Barbu identifică „poetii calofili” (Dan Botta, Grigore Arbore, Vasile Nicolescu), „calofili și livrești” (Daniel Turcea, Cezar Baltag, Modest Morariu, Cezar Ivănescu), „poetii în derivă” (Alexandru Mușina), „poezia fără sare” (Ana Blandiana), „zglobii” (Mircea Dinescu), „poezie zidărită” (Mircea Cărtărescu) ș.a.m.d. Revista consacră studii în serial operei lui Dimitrie Cantemir (1973), M. Eminescu (1975), Mircea Eliade (1978), George Enescu (1981), dezbate, de asemenea tendențios, sincronismul și protocronismul, avangarda literară, al cărei spirit nu îl înțelege (1978), ține să își aproprieze, ca spirite afine, pe G. Călinescu și pe N. Densușianu. De altfel, la începutul anilor '80, alături de „Luceafărul” și de „Flacăra”, revista contribuie decisiv la campania de susținere a protocronismului, idee și atitudine critică inițiate de Edgar Papu în cadrul unui proiect cultural și hermeneutic în care, inițial, protocronismul nu era conceput în termeni de ideologie politică. Reprezentative pentru dezbateră și plasarea conceptului în siajul național-comunismului sunt dosarele din numerele 574/1981 și 593/1982, precum și seria de articole semnate de câțiva promotori ai teoriei: Dan Zamfirescu (*Sensul tradiției și al protocronismului*, 580 și 582/1982, *Din nou despre sensul unei dezbateri: protocronismul românesc*, 694/1983) ori de Artur Silvestri (*Concepte critice noi*, 705/1984, *Ora cronologiei specifice*, 707/1984). Manipulând cu megalomanie datele culturii românești, apelând, pe de altă parte, la calomnii, delațiuni și atitudini șovine, redactorii și colaboratorii publicației etichetează orice critici la adresa protocronismului drept probe ale „antiromânismului” și ale pactizării cu forțe străine care vizează destabilizarea țării. Astfel de poziționări propagandistice urmăreau, de fapt, o

apropiere cât mai mare de doctrina oficială și chiar obținerea unor avantaje în raport cu puterea politică. După 1989 periodicul păstrează aceeași structură, dar nu reușește să mai capteze, nici măcar parțial, interesul publicului. **I.T.**

SĂPTĂMÂNA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București între 1 ianuarie și 6 iunie 1893. Condusă de Laura Vampa (directoare) și de Eugen Vaian (redactor-șef), publicația se situează printre acelea care au arătat simpatie pentru ideile estetice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, fără să se alăture însă presei periodice socialiste. Vaian se angaja, într-o „Convorbire săptămânală” (rubrică permanentă), să continue orientarea literară de la „Contemporanul”, numindu-se el însuși „elev modest” al școlii lui Dobrogeanu-Gherea. Noua revistă își propunea să promoveze o beletristică accesibilă tuturor, pregătind astfel receptarea literaturii „de valoare”. Versuri, schițe și nuvele, o rubrică intitulată „Scriitori vechi”, în care s-au reluat, între altele, poezii de Cezar Bolliac (*Țiganul vândut*), Andrei Mureșanu (schița *Țigara cea dintâi*), pitarul Hristu Ioanide și Al. Donici (*Înființarea fabulei*), alta de întrebări și răspunsuri, precum și ecouri literare, note bibliografice și „Poșta redacției” se publică în fiecare număr. Versurile aparțin lui Eugen Vaian, Traian Demetrescu (*Corbi*), Al. Obedenaru, I. N. Roman, Corneliu Budu (Badea Pletea), Ioan Catina, C. Z. Buzdugan (Zamfir Cobuz – *Doina*), Eugen Herovanu (*Nu se poate!*); N. G. Rădulescu-Niger, Th. D. Speranția și Șt. C. Dumitrescu (Stecedum) colaborează cu anecdote versificate. Laura Vampa (*Viața de pension, Naivii* ș.a.), Eugen Vaian (*Boul*, nuvelă, și *Măritată*, fragment dintr-un roman) și Traian Demetrescu se arată adepții unei proze de observație socială, cu accente naturaliste. I. L. Caragiale, prieten și mentor literar al lui Vaian, și-a republicat în **S.i.** schița *Norocul culegătorului*, iar din scrierile lui Dobrogeanu-Gherea se relua *Decăderea literaturii contemporane*. **R.Z.**

SĂPTĂMÂNA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București între 17 mai 1917 și 2 octombrie 1918. Prim-redactor: M. Sărățeanu (pseudonim al avocatului M. Zelțer). Publicație socioculturală de orientare germană, **S.i.** este editată în timpul ocupației Capitalei de către trupele germane. Țelul publicației este mărturisit încă din articolul-program, *Ce voim*, semnat de M. Sărățeanu: „Revista noastră se va strădui să aducă la cunoștința poporului român tot

ce spiritul și munca germană au produs și produc spre binefacerea și ridicarea omenirii”. Poezia autohtonă este, în acest context, prea puțin cultivată, fiind tipărit, de exemplu, un poem de V. Demetrius. În schimb, se traduce masiv din lirica germană: Schiller (*Scufundătorul*), Goethe, Heine, Lenau, în transpunerea lui Barbu Nemțeanu, fără a fi uitată Carmen Sylva (tălmăciri de Elena Poenaru). Din versurile lui St. O. Iosif este reluat *Blestemul bardului* (prelucrare după Uhland), lui Ilarie Chendi i se retipărește articolul *Despre traducătorii români ai lui Heine*, în alte numere fiind introduse articole, nesemnate, despre *Faust* de Goethe, despre poezia austriacă, despre Heinrich von Kleist, Friedrich Hebbel, Theodor Fontane, Franz Grillparzer, Eduard Mörike ș.a. D. Karnabatt scrie despre Goethe, dar și despre George Coșbuc (la moartea acestuia), text însoțit de o iconografie inedită. Proza este nesemnificativă, interes putând stârni doar câteva evocări: situația Berlinului în timp de război, din textul lui D. Karnabatt, *Statuia de lemn a lui Hindenburg*, ori atmosfera din București în preajma

iminentei intrări a trupelor germane, în însemnările lui Dem. Theodorescu, *Miercuri, 6 decembrie 1916*, și A. Nora (pseudonim al lui Aron Rosen), *Zile nouitate. Un an de atunci*. Un articol de D. Karnabatt se referă la centenarul nașterii lui Mihail Kogălniceanu, Gala Galaction scrie despre Curtea de Argeș, Barbu Nemțeanu traduce un fragment din *Nathan înțeleptul* de Lessing, Liviu Rebreanu semnează comentariul *Literatura dramatică germană din România*, iar Dem. Theodorescu, semnând Ion Olteanu, vorbește, în articolul *Titu Maiorescu*, despre moartea marelui om de cultură român. Cronica dramatică, susținută de Barbu Nemțeanu, are în vedere mai ales spectacolele de la Teatrul Modern, unde juca trupa Marioarei Voiculescu, dar și pe acelea ale Naționalului bucureștean. Herbert Lewandowski semnează, în 1918, una din primele intervenții publicistice referitoare la pătrunderea pe teren românesc a celei de-a șaptea arte (*Cinematograful în România*). Rar sunt prezenți și D. Teleor, Tudor Arghezi, Al. Tzigara-Samurcaș, Emanoil Cerbu.

I.I.

SĂPTĂMÂNA LITERARĂ, PLASTICĂ, TEATRALĂ, periodic apărut la București între 23 decembrie 1928 și 13 ianuarie 1929, cu subtitlul „Gazetă de informație, critică și bibliografie”. Director este poetul și pictorul George Nichita, fost secretar de redacție la „Sburătorul” și editor, împreună cu G. Călinescu, al revistei „Sinteza”. Țelul, foarte ambițios, este mărturisit de articolul de deschidere, *În loc de program*, unde se precizează că forța revistei „va rezida tocmai în faptul că, stând de-o parte de orice politică de partid – nu greșim când afirmăm că și în artă se face politică –, va fi oglinda fidelă a întregii noastre mișcări literar-artistice. De aceea la gazeta de față vor colabora, rând pe rând, artiști și oameni de gândire din toate curentele care alimentează astăzi viața noastră culturală și vor mai colabora scriitori tineri, căci vom deschide porțile noilor generații”. Sunt incluse în sumar versuri de Ion Minulescu (*De vorbă cu Moș Crăciun*), Scarlat Callimachi (*Corbii, Robii*), G. Murnu (*Vieața*), Al. T. Stamatiad (*Peisagiul*), George Gregorian (*O zi ca alta*), dar și de Haig Acterian, Gh. Bobei, G. Nichita, Șt. V. Ionescu, N. N. Crețu. Lui Tudor Arghezi îi aparține un poem în proză, A. Bădăuță comentează volumul *Cerbul de lumină* de Radu Gyr, Scarlat Struțeanu discută *Strofe pentru suflet*, placheta lui D. N. Teodorescu, ori cartea Anitei Belciugățeanu *Poezia lui Giacomo*

Podul de la Râmnicu-Vâlcea, după retragerea armatei române.

Leopardi ș.a. Tudor Arghezi are o primă intervenție critică (*Informația literară*), articole despre poezie dând Andrei Tudor (*Generație lirică*) și Scarlat Struțeanu (*Poezia pură*). Relațiile poetei Otilia Cazimir cu Societatea Scriitorilor Români sunt urmărite de G. Nichita. Li se solicită interviuri lui Mihail Sadoveanu, lui N. N. Tonitza și lui D. D. Patrașcanu, iar A. Bădăuță recenzează romane de Eugen Goga (*Cartea facerii*) și V. Demetrius (*Monahul Damian*), în timp ce Scarlat Struțeanu face cronică literară la Cezar Petrescu, *Omul care și-a găsit umbra* și la Al. O. Teodoreanu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc*. N. N. Crețu publică un studiu despre romanul *Anna Karenina* de L. N. Tolstoi, Lascăr Sebastian scrie despre Oscar Wilde (*The King of Life*) și, sub pseudonimul Catihetel Titivillus, prezintă romanul *Climats* de André Maurois și traducerea din Giovanni Papini realizată de Alexandru Marcu (*Viața lui Iisus*). N. N. Crețu se referă la actualitatea liricii lui Francesco Petrarca. Liviu Andrei tălmăcește *Tabloul* de Jerome K. Jerome, iar Julieta Lupașcu-Blazianu transpune un fragment, *O dramă pe mare*, din Arkadi Avercenko. Câteva pagini din romanul *Fântâna cu chipuri* publică N. Davidescu. Critica este prezentă cu numeroase articole de direcție chiar din numărul inaugural, unde C. Rădulescu-Motru, în textul *Încotro merge literatura?*, dă tonul unei discuții mai largi, ce va fi continuată de Tudor Arghezi (*Literatura, meșteșug*) și de Șerban Cioculescu (*Pentru știință, intelect și dogmă*), ilustrând calea estetică a temperanței intelectuale și evitarea extremismelor ideologice. Pe același ton intervine și Mihail Dragomirescu atunci când evocă anii formației sale culturale. Cronicarul dramatic al hebdomadarului este A. Dominic, care urmărește, pe rând, spectacolele de la Naționalul bucureștean cu piesele *Femeia mării* de Henrik Ibsen, *Papagalii* de Const. Rîuleț și *Vrajă* de Henry Bataille sau cele de la Teatrul „Regina Maria” cu piesa *Societate* de John Galsworthy. Alte rubrici bine reprezentate: „Cronică plastică” (susținută de G. Nichita, N. N. Tonitza ș.a.), „Cronica muzicală” (Andrei Tudor), „Bibliografie” (unde sunt consemnate cărțile nou-apărute), „Revista revistelor”, „Varia”, „Cronica pariziană” (H. Burileanu, care semnează Miron Grindea). Revista își încetează apariția, directorul ei plecând cu o bursă la studii în Franța.

I.I.

SĂPTĂMÎNA MUNCII INTELECTUALE ȘI ARTISTICE, periodic apărut la București între 5 ianuarie și 15 martie 1924 (unsprezece numere în format de ziar), sub „redacția” lui Camil Petrescu și condus de „un comitet” din care sunt deconspirați pe parcurs inginerii Virgil Ionescu și Petre Cătunaru (acesta și cu veleități literare). Publicația, cu profil ferm definit de cultură social-ideologică și artistică, se declară – sfidând eticheta de utopie – animată de o idee-forță: militantismul pentru construirea unei conștiințe de clasă a intelectualității și pentru solidaritatea de breaslă. Promovându-se modelul francez al recent înființatei (decembrie 1923) Confédération Internationale des Travailleurs Intellectuels, se susține federalizarea tuturor asociațiilor de „muncitori intelectuali”, ca armă în lupta politică. Două coloane intitulate *Lămuriri asupra rostului gazetei noastre*, din numărul inaugural, explică structurarea sumarului în funcție de un obiectiv – „evidențierea și apărarea intereselor muncitorilor intelectuali”. Se specifică și necesara distincție: aceștia sunt „cei la care predomină în activitatea socială munca intelectuală și nu intelectualitatea pur și simplu”, calitate evaluabilă după criterii care nu ar selecta „nici o duzină de intelectuali în toată țara”. Propunându-și să arate că interesele lor sunt cu totul distincte de ale celorlalte categorii sociale, revista își declara însă ca scop „armonizarea tuturor acestor interese în numele unui ideal de cultură și umanitate”. În consecință, sumarul numerelor urma să se deschidă cu articole de propagandă ideologică și tactică, să continue cu „material informativ despre mersul organizației muncitorilor intelectuali” și să consacre restul de pagini culturii și vieții artistice, „împotriva practicii gazetelor de a pune în prim-plan politicienii”: „Patru pagini întregi sunt rezervate mișcării culturale și artistice, în directă relație cu menirea clasei muncitorilor intelectuali, dări de seamă critice și informații complete asupra cărților și revistelor apărute de-a lungul săptămânii”. Se prevedea, la anumite intervale, și realizarea unei pagini-documentar, despre o personalitate culturală de prim rang, astfel încât, în zece-cincisprezece numere să se ofere întreaga galerie a elitei culturale românești; s-a izbutit numai

prezentarea lui George Enescu – „cea mai autentică glorie a României de azi” –, Gheorghe Marinescu, Nicolae Iorga și Nicolae Paulescu. Preocuparea de a antrena publicul în stabilirea și conștientizarea unei ierarhii a intelectualității naționale, la scară istorică, a inspirat – potrivit modei, foarte prizate, a anchetelor – și un sondaj, deschis în numărul 6, sub titlul *Pentru fixarea fizionomiei culturale și artistice românești*, cu două întrebări: 1. „Care sunt cele cinci figuri principale ale istoriei poporului nostru, de la fondarea Principatelor până azi?” și 2. (vizând determinarea liderilor de top după cota de intelectualitate creatoare, și nu doar de „muncă intelectuală”): „Care sunt cei doi frunțași ai poeziei românești de azi?; ai prozei?; ai criticii?; ai literaturii dramatice?”. Cele cinci figuri tutelare ale românilor, potrivit unui număr de voturi între 692 și 487, au rezultat a fi Ștefan cel Mare, Alexandru Ioan Cuza, Tudor Vladimirescu, M. Kogălniceanu și I. L. Caragiale; între 429 și 200 voturi se înscriau Eminescu, Mircea cel Bătrân, Ion Creangă, regele Ferdinand, Dimitrie Cantemir și Mihai Viteazul; pe ultimul palier, cu sub o sută de opțiuni, se găseau I. C. Brătianu, regele Carol I, N. Iorga și Titu Maiorescu. În numărul 11 comentarea datelor (nesemnată) releva că nu s-a ținut stabilirea unei ierarhii reale, ci s-a dorit „a pipăi sensul opiniei publice” spre a obține un „document” asupra nivelului general de cultură. Interpretând numărul firav de reponenți, „performanțele pe grupuri de profesie” (au dominat politicienii), „ce se citește” și „cum se judecă”, concluzia era că testul a dovedit „anarhia culturală în care ne zbatem” și implicit misiunea uriașă ce revenea „muncii intelectuale” întru maturizarea mentalului public. Ambiția redactorului revistei, în direcția creșterii nivelului de cultură politică și intelectuală, e neobosită. La pagina întâi, teoretică, Camil Petrescu, în postură de ideolog, sociolog și politolog, semnează toate editorialele revistei, între care *Muncitorii intelectuali și ideea de clasă*: (1) *Cum s-a creat burghezia noastră*, (2) *Naționalismul burgheziei în industrie și naționalismul ei în război*; *Ce ne preocupă?*, *Cine sunt muncitorii intelectuali?*, *Materialism, mașinism, psihologism, Criza parlamentarismului, Despre intervenția statului*, iar în numărul în care publicația sucomba din lipsă de suport financiar, pateticul text *Faceți din virtute o voluptate aprigă, ca un viciu. Fiți egoiști, dar nu fiți proști*, cu o teză paradoxală, care descrie maximalismul moral ca

epicureism: „Societatea, statul nu pot să aibă la bază decât principiul armoniei intereselor unor egoiști inteligenți și senzuali, oameni care gustă beția de a fi cinstit, de a fi inteligent, de a fi brav”. Prima pagină a revistei conținea și o rubrică de reflecții asupra confruntării între valori și a valorilor cu idealul, „Între oglinzi paralele”; deschisă de Paul Zarifopol cu *Două cariere* (despre Voltaire și Goethe) și încheiată de Perpessicius cu *Interdevorarea intelectualilor*, în restul numerelor și această rubrică fiind susținută tot de Camil Petrescu – sub semnătura C. Pietraru sau fără semnătură, dar inconfundabil – cu microeseuri febrile, precum *Deșteptii și inteligenții*, unde lansează distincția, care a făcut carieră, între deșteptăciune, obiect al cultului la români, ca abilitate a învârtelii, și inteligență, aptitudine spirituală, a creativității, obiect al disprețului vulgar, *Domnul intelectual, Geniu și sărăcie, Sufletul scriitorului*; tipic camilpetresciene sunt și meditațiile asupra feminității din „*La Garçonne*”, *Femeile generatoare de ideal, Petrecere frumoasă, doamnă*. Pagina întâi rezerva spațiu și unor „cursive” de atitudine, colaborări externe, în chestiunea intelectualității, precum *Ajutoare, nu pensii* (numărul 10), în care E. Lovinescu chema revista să militeze pentru înlocuirea premiilor literare exorbitante, monopolizate de „profesioniști” ai acumulării distincțiilor, cu ajutoare repartizate echitabil și pe merit autorilor strâmtorați. Impasul financiar prin care publicația se străduia să răzbată e mărturisit chiar în cartușul promoțional de la primele numere: „Începuturile unei reviste care nu e sub aripa unui mare cotidian sau nu se adresează vulgar și exclusiv unui anumit instinct, sunt dintre cele mai grele. Noi facem toate eforturile pentru ca să oferim o gazetă complectă, pusă în slujba unui ideal. Fără concursul celor care simpatizează cu gândurile noastre, truda noastră este mult mai grea”. Mai târziu, într-o chemare la implicare, severă ca o somație, se deplângea cheltuirea timpului și energiei cu activități administrative, din lipsa resurselor pentru personal adecvat: „sprijinul nu ne poate veni decât de la cei cari [...] cred că există anumite obligații sufletești de neînălțurat și de la cei cari nu găsesc o românească și infamă scuză în indiferența generală”. Dar curând apărea, tot pe pagina întâi (numărul 4), o patetic-ironică *Scrisoare deschisă către un eventual mecenat* – autorul, din nou Camil Petrescu, semna „Săptămâna” –, dezvăluind colapsul material al orgolioasei reviste, nevoită a

conștientiza neputința dispensării de sponsorizare, odată cu neputința de a o primi într-un mediu social opac; iar apelul retoric la un iluzoriu „domn” care, „deși bogat, citește totuși”, și-a dobândit averea cinstită și, în plus, ar fi „înzestrat cu o inimă” e tocmai un denunț al opacității definitive: „Ca să restabilim valoarea muncii intelectuale – căci pomana e o infamie – am hotărât să scoatem această foaie. [...] Nici n-am putut răzbate până la publicul cel mare, care singur poate întreține o revistă și care ne-ar fi scăpat de toate necazurile. [...] Dă sprijinul dumitale pentru triumful muncii intelectuale. [...] Iar dacă lucrul acesta ți se pare mult, fii calm. Nu e vorba decât de o lirică expansiune. Mai ales fii calm”. Se mai anunța că în urma epistolei s-a născut ideea organizării unui mare festival pentru adunare de fonduri, reunindu-se, dincolo de adversitățile de idei, nume sonore de scriitori și artiști dramatice, de la I. Al. Brătescu-Voinești, Gh. Brăescu, Liviu Rebreanu și Ionel Teodoreanu la Tudor Arghezi, Ion Pillat, Jean Atanasiu și George Folescu. Dar **S.m.i.a.** va înceta să apară înainte de a-l organiza. Între timp, cu restrângere de pagini și acoperire a întregului sumar prin unicul condei al redactorului – la numărul 2 aproape toate materialele, nesemnate, i se datorau –, publicația se zbătea să supraviețuiască, menținându-și ținuta și fervoarea ideilor. În pagina a doua, „profesională”, se consemnau, în serial, adresele și componența principalelor asociații de breaslă și, număr de număr, se repeta acest cartuș exortativ: „Dacă s-ar uni Asociația generală a medicilor, Asociația generală a inginerilor, Sindicatul presei, Asociația generală a presei, Asociația corpului didactic, Uniunea generală a advocaților, Liga farmaciștilor și droghiştilor, Sindicatul artelor frumoase, Sindicatul artelor dramatice, Societatea Scriitorilor Români, Asociația PTT, Asociația CFR, Uniunea Funcționarilor Publici, Asociația Contabililor și Funcționarilor Comerciali într-o puternică și vastă «Confederație generală a muncii intelectuale», multe probleme ar găsi dezlegare imediată, spre binele țării românești”. (Caseta va trece, ca un mesaj încă neajuns la receptori, și în următoarea publicație condusă de Camil Petrescu, doi ani mai târziu, „Cetatea literară”.) La primul număr o listă promitea drept viitori colaboratori ai revistei o sută doisprezece dintre cei mai notorii scriitori și publiciști ai vremii, din toate generațiile și direcțiile ideologice, sugerând o cooperare intelectuală ideală și arătând

opțiunea valorică a selecționarului; între cei anunțați, fără a fi și onorat colaborarea: Tudor Arghezi, Constantin Bacalbașa, Al. Cazaban, Nichifor Crainic, N. Davidescu, Scarlat Froda, Tita Bobeș, Mihail Manoilescu, I. Gr. Periețeanu, I. Nădejde, Timoleon Pisani, Adrian Maniu, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu. Semnatarii primului număr au fost Paul Zarifopol, Perpessicius, Mircea Bârsan, Petre Cătunaru, F. Aderca, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca, George Silviu, Șerban Cioculescu, prea puțini continuând pe întregul parcurs. Dintre materialele cu tematică profesională semnalabile sunt *În jurul organizării muncii intelectuale*, *Învățământul românesc în completă descompunere*, *Profesori universitari „fără rușine” și profesori universitari „cu”*, *Premiile literare la noi*, apărute fără semnătură. Pagina a treia, intitulată „Critica săptămânii”, purta un chenar de recapitulare punctuală a săptămânii culturale încheiate; urmau rubrici de recenzii – „Cărțile”, de cronică teatrală și muzicală – „Teatrele”, artistică – „Expozițiile”, „Revista revistelor”, asigurate, uneori prin rotație, de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, F. Aderca, Perpessicius, Tudor Mușatescu, Sergiu Dan, Petre Cătunaru, Ion Negulescu sau, frecvent, nesemnate; aici condeiul lui Camil Petrescu se recunoaște în comentariile teatrale sau în însemnările despre reviste. Cronică literară o inaugura Șerban Cioculescu cu o întâmpinare pozitivă a volumului *Critice*, IX: *Poezia nouă* de E. Lovinescu, semnalând originea cărții în polemica dusă cu N. Davidescu și cu B. Fundoianu, pe tema aservirii literaturii române de către cea franceză, precum și meritul autorului de a nu mai ignora pe Tudor Arghezi și pe Adrian Maniu, dar combătând valorizarea excesivă a lui Camil Baltazar; Cioculescu se mai ocupa, foarte critic, de ediția Eminescu, *Poezii filosofice*. *Poezii lirice*, realizată de Lucian Blaga și Sextil Pușcariu, pe care o contesta integral, ca nejustificată, chiar „vătămătoare” (prin „lipsă de discernământ, de gust, ignoranță”, chiar „tembelism” în alterările de text etc.), apoi comenta amiabil romanul *Moartea unei republici roșii* al lui F. Aderca și *Drumul cu plopi* al lui Cezar Petrescu. Se mai recenzează (semnat T.M., inițialele fiind ale lui Tudor Mușatescu): *Restriști de Ilarie Voronca* și „Buletinul Institutului de Literatură”, *Românii dintre Vidin și Timoc* de Emanoil Bucuța (text scris de Camil Petrescu), volumul de nuvele *Rătăcire* de I. Al. Brătescu-Voinești (comentariu nesemnlat). Inaugurând revista presei literare, Ilarie

Voronca constată o preocupare simptomatică pentru criza din societatea românească: morală, de autoritate, a cărții etc. și impută „Vieții românești” de a fi „rămas” la o literatură de nivelul Otilia Cazimir și Olga Vrabie. În numărul 2, fără semnătură, se acordă un spațiu privilegiat „Gândirii”, apreciată ca o „revistă occidentală”; mai sunt comentate „Cugețul românesc”, „Revista vremii politice, literare și economice”, „Țara noastră”, iar Perpessicius răsfoiește revistele literare franceze. Nedestinată publicării de literatură, **S.m.i.a.** inserează totuși câteva texte, în numerele târzii, când deriva financiară îi perturbă vădit programul. Camil Petrescu semnează poezie: *Un luminis pentru Kicsikém, În prag, Nimfa, Cearta, Vanitas, Cântecul mele*; Petre Cătușanu dă o nuvelă, *Logofătul Nicoară*. Pot fi citite și câteva traduceri: a lui F. Aderca din drama utopică *R.U.R.* de Karel Čapek, a lui Tudor Mușatescu – un fragment din *Casa morților* de Dostoievski, iar sub titlul *Noaptea nordică* Perpessicius face o transpunere din *Aîno* de Paul Morand. Foarte vivace este pagina a patra, cu genericul „Viața literară și socială”, unde, la rubrica „Troie și icoane”, cu microcomentarii de actualitate, colaborează Perpessicius – *Tanatofilie* și probabil *Profesorul tânăr, Atmosfera literară* (nesemnate) și mereu Camil Petrescu, sub inițiale sau anonim, dar recognoscibil în *An nou, De Crăciun, Moartea cărții, Cititorii în vacanță, Fast regal*, ca și în reportajul *București, iadul intelectualității*, unde orașul e denunțat drept „capitală de parveniți”, în care „sărăcia e mai grea ca oriunde pentru un muncitor intelectual”. În aceeași pagină se reproduc opinii critice despre propria revistă, din alte publicații, sau exprimate verbal; Perpessicius realizează un reportaj – *Atelierele sculptorilor noștri*, Tudor Mușatescu îl interviuează pe Marin Simionescu-Râmnicănu, directorul Editurii Cultura Națională, iar Camil Baltazar e autorul relatărilor *O vizită la sculptorul Jalea și O vizită la „Bibliofila” din str. C. A. Rosetti. De vorbă cu Fisher-Galați*, despre expoziția de carte rară, deschisă de Asociația Bibliofilă Română, fondată de H. Streitman, H. Fisher-Galați, Al. Tzigara-Samurcaș, M. Antoniadă, Ion Minulescu, M. Negreanu și Aristide Blank. După comprimarea revistei, tot în pagina a patra e încadrată spirituala microrubrică „Cu ochi și cu sprâncene” de la pagina a șasea, cuprinzând comentarii năstrușnice la anunțuri publicitare, care inițial pigmentau umoristic un spațiu abundând de cele mai diverse informații și

știri de ultimă oră. **S.m.i.a.** este o tipică publicație de autor, purtând în configurație și mesaj marca personalității lui Camil Petrescu, teoreticianul „nocrăției necesare”.

G.O.

SĂPTĂMÎNA RĂZBOIULUI, gazetă apărută la București între 2 noiembrie 1914 și 14 august 1916, ca publicație de informație și de reportaj. Însoțite de o bogată iconografie, știrile despre diversele momente ale înclăștării armate sunt ilustrate și prin traduceri din literatura dedicată înfruntărilor militare. Sunt tipărite tălmăcirii din Alphonse Daudet (*Stegarul, Cea din urmă lecție. Povestirea unui mic alsacian, Asediul Berlinului*), Guy de Maupassant (*Războiul, Bătrânul Milon*), L. N. Tolstoi (*Pentru ce?*), Émile Zola (*Șarja de la Rozenville*), Arthur Conan Doyle (*Contele din Castelul Negru*). Unele texte au caracter ideologic (Romain Rolland, *Din două rele, cel mai mic. Pangermanism, panslavism?*). Altele sunt reportaje de front semnate de autori străini, diferiți atât sub aspect valoric, cât și ideologic, în funcție de „tabăra” din care provin: Hermann Wagner, Harry Livingstone, Paul Kurmann, Camille Maclair, Felix Solten, Jean Reibrach, Gustave Cirilli, Hans Hyan, Julius Schaumberger, Paul Rosenhayn, Frederic Boutet, J.-H. Rosny, Adolf Koester ș.a.

I.I.

SĂPUNARU, Gheorghe (26.II.1883, Urechești, j. Vrancea – 28.VII.1920, Valea Călugărească, j. Prahova), poet. Este fiul Joitei (n. Sârbu) și al lui Sandu Săpunaru, învățător. Va absolvi în 1903 Școala de Agricultură și Silvicultură de la Herăstrău, devenind în 1907 director al Școlii de Viticultură de la Valea Călugărească. Se specializează în Franța, la Montpellier. În ultimul an de viață era prefect al județului Prahova. Editează „Buletinul agricol și economic”, ulterior numit „Rodul pământului”, scrie la „Embrioul” (Herăstrău), „Sămănătorul”, „Ramuri”, „Neamul românesc”, „Neamul românesc literar”, „Revista noastră”, „Furnica”, „Drum drept”, „Revista marină”.

Ca și alți poeți care au colaborat la „Sămănătorul”, **S.** nu a publicat în timpul vieții nici o carte. Poeziile sale au apărut postum, în 1926, volumul fiind prefăcut de N. Iorga, care opinează că autorul „n-a pornit de la concepții critice ca să spuie limpede și duios ce era în sufletul lui ales, în inima lui deosebit de simțitoare. Și cu toate acestea nu se va putea pomeni marea înflorire de talente de acum douăzeci de ani fără a-l numi pe dânsul”. E. Lovinescu era, printr-o formulă lapidară, și mai

trășant: „G. Săpunaru reprezintă ruralismul integral”. Lirica lui S. celebrează figuri ale satului (*Învățătorul, Secerătorul, Ciobănița, Bunica*), reface imagini rustice (*Tablou de iarnă, La muncă*), evocă figuri de justițieri (*Trei fărtați*), apelează la motive de basm (*Din vremea veche, Moartea spătarului*) și la motive istorice (*Închinare Cetății Hotinului, 1907. Fragmente*). Peste toate se așterne regretul pentru un „ce-a fost odată”: „Azi dumbrava stă pustie.../ Cântecel-le-au încetat/ Azi e multă sărăcie/ Și e multă vrajbă-n sat./ – Ce mai vii în traiul nostru, Domnule prea învățat?/ Nu mai e ce-a fost odată”. Alături de sonorități folclorice (ca în *Cuculeț, drăguțe cuc*), persistă ecouri eminesciene, coșbuciene, chiar macedonskiene.

SCRIERI: *Versuri*, pref. N. Iorga, București, 1926.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 68–69; Liviu Găzdac, *Un poet prahovean: G. Săpunaru*, „Anuarul Filialei Ploiești a Societății de Științe Filologice din RSR pe anul 1982”, 140–149; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 175–176.

I.D.

SĂRARU, Dinu
(30.I.1932, Slătioara,
j. Vâlcea), prozator,
cronicar teatral,
gazetar.

Este fiul Corneliei (n. Morărescu) și al lui Costică Săraru, învățător; prenumele la naștere: Constantin Grigore. Urmează școala primară în comuna natală, apoi învață la liceele „Alexandru Lahovary” din Râmnicu Vâlcea (1943–1947), „Matei Basarab” (1947–1948) și la fostul liceu „Mihai Viteazul” (1948–1950) din București. Și-a luat bacalaureatul în 1972. Devine reporter cultural la Radiodifuziune (1950–1960), este secretar general de redacție la „Secolul 20” (1960–1963), redactor și șef al Secției culturale la „Scânțea tineretului” (1963–1964), secretar general de redacție la „Luceafărul” (1964–1968), responsabil al publicațiilor Radioteleviziunii (1968–1969) și apoi al emisiunilor de teatru de la Radio și TV, redactor-șef al Redacției culturale TVR (1969–1977), director al Teatrului Mic și al Teatrului Foarte Mic

din București (1977–1989). Termină, în 1978, cursuri de ziaristică la Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. În 1979 este cooptat membru supleant în Comitetul Central al Partidului Comunist. După 1989 înființează și conduce revistele „Noi” (1990) și „Clipa” (1991), în 1992 primește conducerea cotidianului „Universul românesc”, dar după un an finanțatorii suspendă apariția ziarului; din 1993 scoate revista „Armonia”, organ al Centru-lui Internațional Ecumenic, iar în 1998 inițiază Fundația Națională pentru Civilizația Rurală „Niște țărani”. Între 2001 și 2004 este director general al Teatrului Național „I.L. Caragiale” din București. Debuttează la „Tânărul scriitor”, în 1951, cu recenzii și editorial cu volumul *Teatru românesc și interpreți contemporani*, apărut în 1966. După un prim roman, *Niște țărani* (1974), ecranizat cu titlul *Vânătoare de vulpi* (regizor Mircea Daneliuc), publică altul, *Clipa* (1976), cu acțiunea situată în mediul activiștilor de partid, de asemenea ecranizat, în regia lui Gheorghe Vitanidis, care a realizat un film și după *Dragostea și revoluția* (I–III, 1981–1989). Dramatizările după primele două romane, ca și după *Crimă pentru pă-mânt* (1994) au fost puse în scenă la diverse teatre. S. are colaborări la „Viața românească”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Contemporanul”, „Ramuri”, „Săptămâna” ș.a. I s-au acordat numeroase distincții, între care și Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1986), Premiul Ministerului Culturii (2003).

Cartea care l-a consacrat pe S. este romanul *Niște țărani* (Premiul revistei „Săptămâna”, Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR), ce înfățișează un sat oltean izolat, Cornu Caprei, cățărât în parte pe dealuri păduroase, stăpânit încă de rânduiești patriarhale, inclusiv de sărăcia inerentă înapoierii. În scenă sunt aduși în special țărani asemănători cu cei din *Morometii*, în frunte cu Năiță Lucean, aproape o „copie” a lui Ilie Moromete, cel mai fascinant personaj din literatura lui Marin Preda: mai puțin complex, dar semănând în felul de a reacționa în situații dificile, de a se apăra prin disimulare, de a vorbi în doi peri, de a-și lua interlocutorul, cu subtilitate, peste picior, de a mima inocența. Vizitat de făuritori ai „vieții noi”, Năiță îi întâmpină în curte, îi invită în casă, dar intră înaintea lor și le închide ușa, lăsându-i în seama câinelui, care îi sfășie unuia pantalonii. Spectacolul amintește, cu alte detalii, pe cel în care Ilie Moromete, făcând pe prostul, își bate joc

de cel venit să încaseze „fonciirea”. Nu mai puțin moromețiană e scena în care același țăran taie scara de la pod, în timp ce podul e scotocit de strângătorii de cote, încât la coborâre cad cu sacul peste ei. Prieten nedespărțit al lui Năiță, „aghiotantul” său, cum îi spun unii în derâdere, Pătru cel Scurt îl întregește tipologic, mai mult decât Dumitru lui Nae pe Moromete. Fapte petrecute în timpul colectivizării satului din *Niște țărani* sunt reluate și dezvoltate în *Clipa*. Apariție episodică în primul roman, comunistul Dumitru Dumitru, prim-secretar al comitetului raional de partid, devine aici o prezență centrală. Rezultă, din propriile memorii, că, refuzând, în etapa de început a cooperativizării, să aprobe arestarea unui țăran incomod pentru birați, nu altul decât Năiță Lucean, se pomenește până la urmă arestat și internat în lagăr, împreună cu cel pe care îl apărase. Reabilitat după un număr de ani, promovat în funcția de secretar al comitetului județean, el ar fi trebuit să personifice, în intenția lui S., tipul comunistului înțelept, drept, integru. Prin demersurile și reacțiile acestui personaj, traumatizat de pe urma nedreptăților îndurate, epicul devine suport al unor dezbateri ideologice pe tema funcționalității puterii, asemănătoare prin natura și teza lor celor din trilogia romanească *Pumnul și palma* a lui Dumitru Popescu. Directorul general al Grupului (nume generic al unui combinat industrial) este, de câteva luni, obiectul unor curioase „analize”, operate de o „brigadă”, apoi de o „comisie” din București care, în loc de a discuta cu el, adună cu sâng, aproape în secret, date pentru a-l discredita. Adevăratul motiv al acestei anchete ar fi încăpățănarea directorului de a nu înainta forurilor superioare rapoarte false. Dar, *deus ex machina*, primul secretar intervine salutar, la momentul oportun, pentru împiedicarea nelegiuirii puse la cale. Situațiile aduc față în față personaje desemnate de autor să întrupeze conștiințe oneste, sprijinite de Dumitru Dumitru, și suflete pervertite (birați incorigibili, carieriști amoral, ariviști siniștri), în stare de orice pentru atingerea unor scopuri personale meschine. Tezismul partinic, în spiritul orientării impuse după al IX-lea Congres al PCR, este evident, însă portretizarea plauzibilă a câtorva inși detestabili constituie, totuși, un merit. *Clipa* nu are calitatea epicului din *Niște țărani*, dar posedă, în schimb, o abilitate picturală superioară celei din multe romane cu tematică industrială, nu doar din perioada manifest

dogmatică. Aceste trăsături sunt prezente și în *Dragostea și revoluția*, unde protagoniștii sunt descendenți, integrați existenței socialiste, ai unui cronicar. Și aici apar o seamă de cameleoni, iar Dumitru Dumitru continuă să se împotrivescă birocratizării extreme a aparatului de partid. În înțelegerea lui, faptul că nimic nu merge cum ar trebui s-ar datora fetișizării mecanismului politico-administrativ, care riscă, „în numele principiilor”, considerate de el cu adevărat sacre, „să ajungă să funcționeze independent de ele și de sfințenia lor, să funcționeze chiar ireproșabil, însă doar de dragul perfecțiunii tehnice”. Ambianța lumii rurale din primul roman al lui S. revine, în viziune grotescă, inclusiv prin prezența unui preot vrednic de proza lui Jaroslav Hašek, în *Iarba vântului* (1993) și în *Crimă pentru pământ*. Aceste cărți, care completează „trilogia țărănească” a prozatorului, sondează posibilitățile renașterii satului în postcomunism. În *Iarba vântului* o secetă de proporții biblice din vara lui 1989 pustiește Cornu Caprei, dezintegrând definitiv întreaga comunitate. Semne timide ale vitalității societății țărănești apar în *Crimă pentru pământ*, primul roman rural din România care tematizează tranziția spre capitalism. Totuși, speranțele apărute odată cu restituirea proprietăților se năruie repede, satul îmbătrânit fiind măcinat nu doar de sărăcie sau de boli, ci mai ales de vechile rivalități economice și erotice, acutizate din cauza inechităților sociale tot mai pregnante. Nu întâmplător, cele cinci proze scurte care compun *Ultimul țăran din Slătioara* (2006) se axează pe portretizarea unor săteni în pragul sau chiar în momentul morții: clopotarul centenar, ultimul olar al satului, Speranța, țărancă atât de energică odinioară, Gena și Dumitru, cei din urmă reprezentanți autentici ai familiei lui Năiță Lucean. Fățiș neidilice, însă uneori excesiv parabolice, scenariile agoniei sunt cu atât mai tragice, cu cât toți sătenii așteaptă moartea ca pe o izbăvire de singurătate și de uitare, într-o Slătioara depopulată masiv. Deosebite de construcțiile romanești anterioare ale lui S. sunt romanele *Ciocoi noi cu bodyguard* (2003) și *Ultimul bal la Șarpele Roșu* (2011), care asociază intriga politică și umorul cu satira virulentă, punctată nu o dată de erupții pamfletare. Cel dintâi, al cărui titlu trimite la opera lui N. Filimon, *Ciocoi vechi și noi*, este o scriere în linia prozei de inspirație socială cu specific balcanic. Protagoniști sunt profitorii de pe urma evenimentelor din decembrie

1989, iviți, pe de o parte, dintre foști privilegiați ai regimului comunist care au știut să se adapteze, iar pe de alta dintre „revoluționarii” cu „fitanție”, ca nea Niță, isnaful, personajul lui I.L. Caragiale. Sub nume și porecle pitorești, precum Jupânul, Eftimie Belciug, Nae Ormolu, Bebe Burtosu, Erotida, Didi Sfi-osu, Olimpia Ciubaru, Dinu Ceașcă, Dandu Patricianul, Coriolan Pomposul, Elefterie Teoforul, Smărăndel Găitanaru, Arvinte Broscoi, Vârdarie Pelticul, Dumitru Gușoiu, generalul Spirache Dorobanțu, Popa Țucal, sunt portretizați politicieni, afaceriști, gazetari, scriitori, militari, fețe bisericești – o galerie nesfârșită de specimene caracterologic șarjate, care se întrec în a-și etala semnele bogăției acumulate prin fărâdelegi. Prin integrarea acestora în spectacolul de epocă, prin imaginarea unora dintre personaje în situații vrednice de *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, cartea lui Fănuș Neagu, romanul compune o frescă a cărei dominantă e grotescul. Aceeași faună umană populează și *Ultimul bal la Șarpele Roșu*, cu deosebirea că S. acompaniază travestiurile burlești cu tonalități melancolice. Accentul nu mai e pus pe desfășurarea unor spectacole ale vieții politice postcomuniste pe cât de repulsive, pe atât de pitorești, ci pe procesul dezabuzării „ciocoilor noi”. Îmbătrâniți precoce, ridicoli în tentativele lor disperate de a mima prestanța ori autoritatea, reprezentanții protipendadei anilor '90 pierd puterea. Pozițiile influente sunt acaparate de generația tânără de potențați locali, care se distinge prin și mai multă incultură, corupție sau obscenitate. Inclusiv cârciuma lor preferată, Șarpele Roșu, e pe cale de dispariție, fiind retrocedată. În consecință, acțiunea romanului trenează pe zeci de pagini, discursuri caragi-a-lești interminabile alternând cu evocarea câte unei intrigi politice gratuite prin inutilitatea ei sau cu relatarea dispariției primilor îmbogățiți ai tranziției. Activitatea de prozator a lui S. a fost precedată de una de cronicar literar și, mai ales, de cronicar dramatic, materializată editorial în *Teatru românesc și interpreți contemporani* și în *Al treilea gong* (1973). Culegerea *Adevăruri de toată ziua* (1987) comasează publicistică politică, iar *Generalul Revoluției cu piciorul în ghips* (2005), având subtitlul *Interviu- fișe pentru un posibil roman*, cuprinde o serie de documente, comentarii și dialoguri cu Victor Atanasie Stănculescu despre ceea ce S. consideră a fi uciderea „cu sânge rece” a idealurilor schimbării de regim din decembrie 1989.

SCRIERI: *Teatru românesc și interpreți contemporani*, București, 1966; *Al treilea gong*, pref. Eugen Barbu, postfață Aurel Baranga, București, 1973; *Niște țărani*, București, 1974; ed. București, 1991; *Clipa*, București, 1976; *Dragoste și revoluția*, I–III, București, 1981–1989; *Adevăruri de toată ziua*, București, 1987; *Un fluture alb cu sânge pe aripi*, Chișinău, 1992; *Iarba vântului*, București, 1993; *Crimă pentru pământ*, București, 1994; *Râmnicul meu*, Râmnicu Vâlcea, 2002; *Ciocoii noi cu bodyguard*, București, 2003; *Generalul Revoluției cu piciorul în ghips. Interviu-fișe pentru un posibil roman*, București, 2005; *Ultimul țaran din Slătioara*, București, 2006; *Ultimul bal la Șarpele Roșu*, București, 2011.

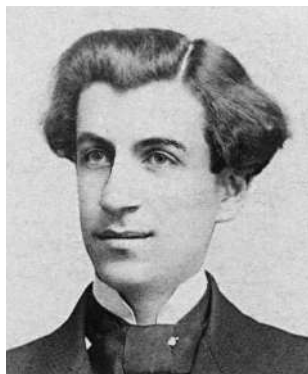
Repere bibliografice: Dumitru Micu, [*Dinu Săraru*], CNT, 1975, 9, 1977, 7; Eugen Barbu, [*Dinu Săraru*], LCF, 1976, 21, 23–25; Mihai Ungheanu, „*Clipa*”, LCF, 1976, 47; Dan Zamfirescu, *Marginalii la două romane*, SPM, 1976, 317; Iorgulescu, *Ceara*, 238–244; Marcea, *Varietăți*, 257–260; Răpeanu, *Memoria*, 93–103; Stănescu, *Jurnal*, II, 120–140; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 720–726; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 147–152; Bogdan Popescu, *În pripă*, CC, 1995, 3–4; Ierunca, *Dimpotrivă*, 211–213; Perian, *Pagini*, 142–148; Răzvan Voncu, *O tragedie țărănească la sfârșit de mileniu*, CC, 2000, 2–3; Micu, *Ist. lit.*, 480–481; *Dicț. analitic*, III, 132–136; Cristina Modreanu, „*Crimă pentru pământ*” – o telenovelă autohtonă, ALA, 2002, 641; Aureliu Goci, *Dinu Săraru și reconvertirea romanului în poveste*, București, 2002; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 176–178; Negrici, *Comunism, Proza*, 252–253, 297; Traian Ștef, *Proza noului „obsedant deceniu” începe, iar, cu Dinu Săraru*, F, 2004, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 682–686; C. Stănescu, *Insula pinguinilor*, CLT, 2012, 1; *Dinu Săraru 80*, îngr. Simona Ilină, București, 2012. **D.Mc., Cs.B.**

SĂRBĂTOAREA EROILOR, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 1913 până în aprilie 1914, cu o întrerupere în iunie–august 1913. Redactor: Eugeniu Sperantia. În deschiderea acestei publicații de orientare modernistă este plasat un credo: „Viață intensă, clocotitoare, energie, iubire de realitate și de lumină, imperialism”. Redactorul semnează chiar un fel de poem în proză intitulat *Sărbătoarea eroilor*. Într-un articol despre Ovid Densusianu, scris de Dragoș Protopopescu sub pseudonimul Valde, acesta este definit drept „cel mai rafinat spirit din câte am avut și avem”, „un poet al eului”. Versurile dintr-un recent volum al lui Ovid Densusianu, *Limanuri albe*, sunt considerate exemplare pentru înțelegerea ideii de „imperialism în artă”, autorul fiind „cel dintâi care a vorbit la noi de cultul energiei în literatură și artă”. Printre poeții prezenți se află Ion Minulescu (*Nocturnă, Spre soare, Va fi*), Dragoș Protopopescu (*Pe coardă de rebeș, Ditirambă, Finis*),

Eugeniu Sperantia, D. Karnabatt, Barbu Solacolu, Alexandru Colorian (care debutează aici), Mihail Cruceanu ș.a. Cu toții sunt socotiți de Mihail Cruceanu poeți simbolști, creatori ai „adevărului vers liber”, în articolul dedicat volumului *Din trâmbițe de aur* al lui Al. T. Stamatiad. La rubrica „Notițe” sunt consemnate cu regularitate aparițiile revistelor „Vieața nouă” și „Versuri și proză”. Un articol al lui Al. Macedonski, *Criteriile în literatură* (1/1913), stabilește câteva repere „pentru formarea unei opinii publice literare”: limba (ajunsă la o treaptă de echilibru) și ideea (calitățile formei interioare). Lui Eugeniu Sperantia îi aparțin și mai multe scrieri în proză: *Decepție și vis*, *Iubire și suflet*, *Din „Cartea omului practic”*, iar Horia Furtună dă fragmente dintr-un proiectat roman *Loria*, dar care va fi editat abia în 1934, sub titlul *Iubita din Paris*. Traducerile sunt, de asemenea, orientate spre promovarea literaturii simboliste: din Émile Verhaeren tălmăcește G. Răceanu poemul *Căldură*, iar Iosif Bercovici transpune *Fecioare pătimășe*, Barbu Solacolu și Al. Westfried (care semnează V. Sandu) dau versiuni la poeziile *Năzuințe* și *Cântecul IX* de Maurice Maeterlinck, Emanoil Cerbu (sub pseudonimul Mircea Cerbul) tălmăcește din Albert Samain, iar Alexandru Munteanu din Walt Whitman.

M.Ș.

**SĂRMANUL
KLOPSTOCK**
(pseudonim al lui Paul
Mihaescu; 1879,
București – 1954,
București), prozator,
publicist.

Probabil fiu al unui funcționar, și-a petrecut copilăria într-o periferie bucureșteană. Condițiile familiale precare, influența mediului, dar și o anume dezorientare l-au împiedicat să își continue studiile. Ajunge în cele din urmă grefier. Semnând cu numele adevărat, debutează în 1898 la „Foaia populară”, iar editorial în 1900 cu opusculul *Flori de nufăr*, apoi colaborează la „Revista modernă” și „Acțiunea (conservatoare)”. Pseudonimul său va deveni cunoscut după 1921, când „Adevărul literar și artistic”, mai târziu „Dimineața”, „Politica”, „Rampa”, „Universul

literar”, „Dreptatea”, „Universul”, „Vremea”, „Gazeta municipală” ș. a. îi publică masiv proza și articolele, ceea ce, împreună cu volumele, îi asigură o prezență constantă în câmpul literar și gazetăresc. Are numeroase intervenții pe teme social-politice sau literare, teatrale, dar calitatea opiniilor era departe de a-l impune în acest domeniu. Tot în periodice îi apar și câteva traduceri din scrierile Fraților Goncourt. Atât ciudatul pseudonim, atașat unei persoane masive, un gurmand anacronic costumat, pitoresc, grandilocvent, cât și caracterul insolit al prozei sale îi aduc o notorietate specială printre confrăți și critici, care, ușor amuzați, ușor intrigati, i-au apreciat prestația. O piesă nepublicată, *Parodia omului*, a fost transmisă în cadrul unei emisiuni de teatru radiofonic (1936).

Primele apariții editoriale – *Flori de nufăr*, *Culise cernite* (1904), *Comedia adolescenței* (1922) – conțin secvențe descriptive sau meditative de un lirism desuet, a căror improprietate stilistică și abundență de figuri forțate generează texte bizare, care vor să ilustreze ideea „filosofică” din prefața la *Comedia adolescenței*: „Deci, vis și viață, egal halucinațiune”. Cam de aceeași factură sunt și nuvelele din volumul *Trilogia dragostei* (1933), oricum mai consistent ca narațiune, dar sufocat de o exprimare inadecvată, în încercarea de a prezenta trei ipostaze ale relațiilor dintre bărbați și femei. Mai apreciat în epocă a fost romanul *Feciorul lui nenea Tache vameșul*, scriere memorialistică din care au apărut trei volume (1932–1943), iar al patrulea, deși în 1945 este recomandat unei edituri de Octav Șuluțiu, a fost lăsat în manuscris. În prim-planul amintirilor se află mahalaua copilăriei, ale cărei repere sunt mai bine conțurate decât protagonistul și asigură o oarecare unitate. Cu o curiozitate uimică, dublată când de duioșie, nostalgie, compătimire, când de umor, (auto)ironie, (auto)persiflare, este urmărit comportamentul unor oameni conduși de instincte, de credințe și obiceiuri primitive, viețuind în locuințe rudimentare, dărăpănate, într-un mediu invadat de gunoarie bănuite de paludism, miasme și spaima biologice. Atins parcă de farmecul descompunerii și al mușgaiului, autorul insistă cu voluptate asupra mizeriei și vulgarității, pictând cu migală, deși fără plan, tabloul dezolant al unui „ecosistem” închis. În această lume bolnavă, în care „nenea Tache” e un campion al dezmațului și al dezinteresului față de numeroasa-i familie, „feciorul” se pierde printre celelalte

personaje, prezentându-se nebulos, contradictoriu. Viciat de mediul insalubru, de lingoare, de sărăcie, dezorientat, atras într-un mod confuz de artă, acesta, ajuns la maturitate, se vede „rămas în drum, prăbușit la răspântia neagră a nedumeririi, singur, orfan și pustiu”. Rememorarea devine o formă de tânguire despre destinul vitreg și neîmplinire, acutizată de revelația morții. În general, scrierii nu îi lipsește suflul evocator, **S. K.** are un simț artistic sui-generis, reușind uneori să realizeze o anume poezie a lucrurilor, care reverberează dincolo de marginile și înțelesurile lor firești, de asemenea știe să valorizeze un limbaj colorat, viu, caracterizant pentru mediu și personaje. G. Călinescu aprecia că „pentru întâia oară viața de mahala e prezentată în culori abundente și autentice, de interes literar tocmai prin lipsa oricărei ficțiuni literare”. Cu o scriitură mai sigură, culegerea *Ginta latină* (1936) conține câteva zeci de „momente”, schițe, mici povestiri cu personaje rurale sau de suburbie, pe care autorul le privește cu umor, ironie sau chiar le caricaturizează. Sunt de reținut capacitatea prozatorului de a înregistra amănunte de oarecare expresivitate plastică și unele reușite stilistice în compunerea vorbirii unor țărani, cârciumari etc. **S. K.** este, alături de Alexis Nour, Doctorul Ygrec și Alexandru Bilciurescu, autor al unui experiment de roman parodic, *Stațiile dragostei* (1929), interesant ca idee, în care el însuși deține „rolul” lui Ștefan Străjescu. Culegerea *Relief* (1935) reia o serie de secvențe din *Feciorul...*, iar „romanul” *Meduza* (1938) este un eșec.

SCRIERI: *Flori de nufăr*, București, 1900; *Culise cernite*, București, 1904; *Comedia adolescenței*, București, 1922; *Stațiile dragostei* (în colaborare cu Alexis Nour, Doctorul Ygrec și Alexandru Bilciurescu), București, 1929; *Feciorul lui nenea Tache vameșul*, I–III, București, 1932–1943; *Trilogia dragostei*, București, 1933; *Relief*, București, 1935; *Ginta latină*, București, 1936; *Meduza*, București, 1938.

Repere bibliografice: [E. Lovinescu], „*Comedia adolescenței*”, SBR, 1921, 14; I. Valerian, *Un roman cu patru autori*, VL, 1929, 101; Izabela Sadoveanu, „*Stațiile dragostei*”, ALA, 1929, 448; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 286–287; Sebastian, *Eseuri*, 282–284; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 562–571; Perpessicius, *Opere*, V, 255–262, VI, 266–269, VII, 192–194; Călinescu, *Opere*, I, 914–917, III, 1451–1452; Octav Șuluțiu, „*Feciorul lui nenea Tache vameșul*”, F, 1935, 9–10; Erasm [Petru Manoliu], „*Ginta latină*”, „*Credința*”, 1936, 676; Mihail Sebastian, „*Ginta latină*”, RP, 1936, 5477; Silviu Cernea, *Sensul și destinul unui pseudonim*, RFR, 1936, 7; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 250; Munteano, *Panorama*, 224–227; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 833–834, *Ist. lit.* (1982), 918;

Ovidia Babu Buznea, *Un scriitor uitat – Sărmanul Klopsstock*, AUB, filologie, t. XVI, 1967; Isaiia Răcăciuni, *Amintiri*, București, 1967, 126–128; Neagu Rădulescu, *Sărmanul Klopsstock*, „*Urzica*”, 1971, 4; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 303–304; Vlad, *Povestirea*, 102–103; Octav Șuluțiu, „*Feciorul lui nenea Tache vameșul*”, vol. IV, MS, 1974, 3; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 178–179. **C.T.**

SĂSĂRMAN, Gheorghe (9.IV.1941, București), prozator. Este fiul Elisabetei (n. Gardoș) și al lui Alexandru Săsărman, muncitor. Urmează liceul la Cluj, unde studiază în același timp viitorii scriitori SF Mircea Opriță și Ion Mânzatu, absolvind în 1959, apoi Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București (1959–1965), devenind arhitect-proiectant. În 1978 își va da doctoratul cu teza *Funcțiune, spațiu, arhitectură*, publicată în volum în 1979. Între 1965 și 1974 deține la „Scânțea” rubrica de arhitectură și urbanism, pentru ca în perioada 1974–1982 să și-o transfere la „Contemporanul”. În 1982–1983 lucrează ca analist de sisteme la Institutul Județean de Proiectare din Arad. În 1983 rămâne în Republica Federală Germania, unde se reprofilează profesional, lucrând ca analist de sisteme (1985–1999), ulterior ca șef al compartimentului de software la firma GIB din München (până în 2006).

S. debutează, ca majoritatea autorilor SF din primele decenii postbelice, în colecția „Povestiri științifico-fantastice”, în 1962. Textul de debut, *Cătălina*, un „poem din secolul al XXII-lea”, premiat la un concurs internațional din șapte țări socialiste, este o derivare liricoidă – marcată stilistic de repetiții à la Zaharia Stancu – din *Luceafărul* eminescian, cu specificarea că partitura cosmică a lui Hyperion este preluată, literal, de un astronaut figurând biruința colectivă a oamenilor asupra cosmosului, și că de această dată Cătălina îl așteaptă credincioasă. Urmează, publicate în foileton în aceeași colecție, trei lucrări (dintre care două scrise în colaborare) având ca temă contactul problematic și chiar fatal al cosmonauților pământeni cu varii civilizații extraterestre: *Catastrofa mezonică* (I–III, 1963, în colaborare cu Ion Mânzatu), miniromanul polițist–SF *Proba tăcerii* (I–IV, 1965) și *Cursă în vid* (I–II, 1969, în colaborare cu Adrian Rogoz). Rezultatele sunt în mare măsură naive, chiar puerile, trecerea timpului conferindu-le o doză de ridicol pe care în epocă nu vor fi avut-o. O primă mobilizare editorială propriu-zisă, în afara acestei colecții, se produce odată cu volumul de povestiri *Oracolul* (1969), unde sunt

atinse cu relativă dexteritate teme obligatorii ale genului SF: roboți, extraterestri, voiajul temporal sau, ca în nuvela titulară, citirea viitorului etc. Un câștig ar fi, totuși, dat de încercările timide de tratare în răspăr a rețetei SF. Însă *Cuadratura cercului* (1975) nu doar descoperă un prozator semnificativ superior celui etalat mai înainte, ci oferă ficțiunii speculative românești una dintre capodoperele sale. Subintitulat *Fals tratat de urbogonie* și servit de formația de arhitect a autorului, volumul adună, în maniera lui Jorge Luis Borges sau a lui Italo Calvino, o colecție de schițe pretins „documentate” ale unor orașe imaginare, unele cu atestare mitologică. În acest format când mai narativ, când mai descriptiv-eseistic se integrează optim diverse nuclee parabolice, morala, punctând în zona degradării umanului, fiind sugerată sau chiar marcată. O temă ar fi lupta oamenilor organizați în varii structuri urbane – de regulă finalizată prin înfrângere – cu entropia, declanșată pe rând de factori ecologici, fantastici, supranaturali, umani, extraterestri. La data publicării, textele – care vorbesc adesea despre macroprocese de inginerie socială având ca țel uniformizarea, deformarea sau privarea ființei umane – au amorsat inevitabile conotații politice, volumul fiind de altfel publicat într-o variantă cenzurată, deși textele eliminate au putut fi tipărite chiar în epocă în reviste sau în almanahuri. Traduse în engleză de Ursula K. Le Guin, urbogoniile (cuvântul a fost inventat de Adrian Rogoz pornind de la structura „cosmogoniei”) vor avea șansa unei cariere internaționale. *Himera* (1979) conține povestirea *Evadarea lui Algernon*, altă scriere importantă a lui S. și piesă de rezistență a literaturii SF autohtone. În titlu, dar și în cuprins, apare „citată” sursa: nuvela, clasică, *Flori pentru Algernon* a lui Daniel Keyes. Tema este identică – manipularea inteligenței în sensul creșterii coeficientului IQ –, dar aceasta este singura datorie a autorului român, onorată de altfel exemplar într-un text subtil construit și bine scris. Dintr-un laborator de cercetări genetice aflat pe o insulă securizată scapă, printr-un accident, virusul G, „al genialității”, care afectează exclusiv persoanele cu inteligență inferioară. Această microsocietate este perturbată radical și, din câte se poate infera din datele narațiunii, următoarea stație a virusului este lumea din exteriorul insulei. Cel care expune povestea, un ziarist mai degrabă mediocru, este el însuși afectat de virus, iar textul surprinde dubla lui

„deșteptare”. Altă povestire care a reținut atenția criticii, *Puțin mai devreme*, încercare de SF politic, nu și-a transmis interesul dincolo de anii războiului rece: un savant descoperă modul de a neutraliza toate materialele fisionabile ale planetei și amenință guvernele că își va pune descoperirea în practică în cazul în care nu vor interzice armele atomice. De aici, lung prilej de vorbe și de ipoteze, de satiră a politicii planetare de înarmare nucleară, într-o derulare percepută astăzi ca desuetă. O dezbatere morală propune romanul *2000* (1982): acesta exploatează tema colapsului milenarist provocat de un experiment științific produs de un uriaș accelerator de particule, provocând în fapt apariția unor culoare temporale prin care secvențe ale trecutului pătrund în prezent și invers. Inconștienta știință care a produs întreaga harababură apocaliptică este citată și acuzată, în cuvinte simplist-umaniste, în fața unui tribunal planetar din care fac parte Socrate, Newton, Einstein ș.a., transportați prin intermediul culoarelor temporale. Pe aceeași temă a dezbaterii morale cu privire la responsabilitatea științei va fi construit și romanul *Sud contra Nord* (2001), înfățișând o lume postapocaliptică și postștiințifică, în care fanatismul religios încearcă să șteargă orice urmă a vechii tehnologii. Asemănările cu *Numele trandafirului* al lui Umberto Eco, deși integrate și speculate intertextual, nu sunt de nici un folos, construcția fiind insuficientă și puerilă în ciuda încercărilor de a mixa coduri precum romanul de aventuri, utopia negativă, povestea polițistă și cyberpunk-ul. O altă referință ar fi *Cantică pentru Leibowitz* de Walter M. Miller Jr. În schimb, *Cupa de cucută* (1994, ediție revăzută 2002), extrapolând în cheie satiric-distopică experiența de gazetar în comunism a autorului, reușește să fie una dintre scrierile de vârf ale lui S., alături de *Evadarea lui Algernon* și de *Cuadratura cercului*. Formula romanului cu cheie, prin care se camuflează și exacerbează onomastic diverse caractere din birocrăția partinică dejistă și ceaușistă, reprezintă probabil o remanență a unor reflexe esopice create de vechiul sistem. Dar verva satirică produce pagini memorabile despre congresele de partid, cultul suprarealist al liderului, cozile la autobuz, destalinizare, planificarea „rațională” a alimentației, activitatea ficțională în calitate de gazetar. Distopia propriu-zisă este încadrată de o ramă metanarativă, cibertextuală în prima ediție a romanului și fantastică în cea de-a doua. Alt unghi de atac al

autobiografiei, de această dată prin literatură *mainstream*, va fi încercat în *Nemaipomenitele aventuri ale lui Anton Retegan și ale dosarului său* (2011). O culegere de povestiri fantastice oferă *Vedenii* (2007). Se reține în special textul *În metrou*, despre ultima zi din viața tipizată a unui funcționar.

SCRIERI: *Cătălina*, București, 1962; *Catastrofa mezonică* (în colaborare cu Ion Mânzatu), I–III, București, 1963; *Proba tăcerii*, I–IV, București, 1965; *Cursă în vid* (în colaborare cu Adrian Rogoz), I–II, București, 1969; *Oracolul*, București, 1969; *Cuadratura cercului. Fals tratat de urbogonie*, Cluj-Napoca, 1975; ed. Cluj-Napoca, 2001; *Himera*, București, 1979; *2000*, București, 1982; *Cupa de cucută*, Timișoara, 1994; ed. Cluj-Napoca, 2002; *Sud contra Nord*, Cluj-Napoca, 2001; *Vedenii*, București, 2007; *Între oglinzi paralele. Publicistică (1998–2009)*, Cluj-Napoca, 2009; *Nemaipomenitele aventuri ale lui Anton Retegan și ale dosarului său*, București, 2011.

Repere bibliografice: Virgil Stanciu, [*Gheorghe Săsărman*], ST, 1969, 11, 2002, 10; Voicu Bugariu, „2000”, LCF, 1982, 18; Horia Aramă, „2000”, ST, 1982, 12; Anton Cosma, *Patru decenii de literatură SF românească*, VTRA, 1984, 7; Nicolae Bârna, *O carte rară*, ALA, 2002, 635; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 179–182; Opriță, *Anticipația*, 272–282; Ion Pop, [*Gheorghe Săsărman*], „Piața literară”, 2002, 14, ST, 2008, 1, RL, 2010, 35, TR, 2011, 219; Robu, *Science-fiction*, 168–177, 359–368, 398–403; Popa, *Ist. lit.*, II, 939; Mariano Martín Rodríguez, „*Cuadratura cercului*” și critica, ST, 2010, 9; Manolescu, *Enciclopedia*, 636–637. **M.I.**

SĂTEANU, C. (pseudonim al lui Carol Schönfeld; 23.I.1878, Iași – 28.II.1949, București), publicist, traducător. A învățat în urbea în care s-a născut, urmând clasele primare la o școală de pe Sărărie. La un pension ieșean își însușește limba germană, pe care ajunge să o stăpânească bine. În rest, despre pregătirea lui se știe prea puține lucruri. Se poate să fi fost un autodidact, în orice caz unul foarte informat și cu mare râvnă de a afla mereu lucruri noi. Și-a consacrat viața jurnalisticii culturale și literare, neinteresându-l pesemne alte funcții. Cu simpatie pentru liberali, îndeplinește o vreme funcția de comisar al Guvernului în Consiliul Local al orașului Iași. Ultimii săi ani avea să îi trăiască precar, asediat și de suferințe fizice.

Publicist de vocație, cu o putere de muncă ieșită din comun, conștiincios până la sacrificiu, S. își manifestă încă din tinerețe destoinicia, scriind neobosit – cum va face toată viața – la sumedenie de ziare și reviste: „Lumea ilustrată” (1894, unde își face probabil debutul), „Pagini literare”, „Evenimentul”, „Opinia” (Iași), „Noua revistă română”, „Revista

modernă”, „Carmen”, „Pagini alese”, „Universul literar”, „Epigonii” (Iași), „Scena” (Iași), „Adevărul”, „Ploieștii”, „Gazeta Moldovei” (Iași), „Pagini libere” (Galați), „Revista ilustrată” (1908–1910), unde a fost și redactor, „Mișcarea” (1909–1929, 1934, 1938), având aici răspunderi ca secretar de redacție, „Teatrul” (Iași, 1912–1913), la care a făcut parte din colegiul de redacție, „Viitorul”, „Cuvântul liber”, „Lumea literară și artistică”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața”, „Săptămîna CFR”, „Adam”, „Libertatea”, „Seara”, „Orizont” (Cernăuți), „Gazeta evreiască” și multe altele. Alături de Mihail Sadoveanu și Matei Rusu, e prezent în publicația literară „Lumea” (trei numere, în 1899), se implică în redactarea altei foi efemere, „Mișcarea literară și artistică” (1901), conduce revista „Arta” (Iași, 1903–1904), în paginile căreia G. Bacovia figurează prima dată cu pseudonimul sortit celebrității. A mai semnat cu inițiale, cu numele prescurtat și cu pseudonimele Arald, Brândușă, Narcis, Nayr, poate și Trad. O parte din intervențiile publicistice ale lui S. e strânsă în volumele *Anecdote literare* (1930), *Carnaval literar* (1930), *Figuri din Junimea* (1936), *Caragiale în anecdotă* (1937), *Mușchetarii literaturii române moderne* (1939). O „disertație”, *Sărutarea* (1903), cuprinde o suită de reflecții cam romanțioase asupra sărutului și a felului cum se oglindește el în literatură, iar *Pictorul Octav Băncilă* (1930) e o micromonografie. Ca traducător, îl atrage literatura rusă, S. recurgând însă, după cât se pare, la un text intermediar nemțesc. A transpus din scrierile lui F. M. Dostoievski, L. N. Tolstoi, A. P. Cehov, I. S. Turgheniev, dar și din Șalom Alehem îndeosebi, apoi din Henryk Sienkiewicz, Alfred de Musset și Byron (câte un poem), străduindu-se să respecte spiritul originalului. A mai tradus cărți de Herbert Eulenberg, Dmitri Merejkovski, Emil Ludwig, A. Korálnik. Tălmăcirile din Maxim Gorki (*Azilul de noapte*, prima versiune românească a dramei) și E. Cirkov (*Evreii*) s-au jucat pe scena Naționalului ieșean; alte piese la care S. și-a încercat virtuțile de traducător îi au ca autori pe Bjørnstjerne Bjørnson, dar și pe căzuții în obscuritate Albini, Raoul Auernheimer, K. Warterburg și alții de aceeași talie. Fără a fi convins că ar avea virtuți de poet, S. a compus în tinerețe și versuri, unele în formă populară, altele – sub înrăurirea lui Mihai Codreanu – cu o structură de sonet. Expansiunile sufletești ale vârstei le proiectează mai ales în formula clorotică a poemului în proză, cu despletite

înfiorări de melancolie și de extaz. Tonul plângător, cu impudice înduioșări, suferă de o incurabilă monotonie. Vocația lui **S.** se manifestă cu adevărat în publicistică. Avea condei ușor și o hărnicie nemai-pomenită. În felul lui, în periodicele vremii, e un recordman al asiduității. Se încumetă în cronica plastică (incidental, și în cea muzicală), iar în câmpul literaturii se lansează într-o promptă și lejeră critică de întâmpinare, recenzând, în aprecieri succinte și în genere judicioase, fel de fel de apariții. Dacă mai și plusează, e pentru că nesațul, mărturisit, al lecturii îl predispune acceselor de încântare. Ceea ce îl face, câteodată, să nimerească alături sau să o ia razna. Răzleț, îi reușesc schițe de portret (G. Ibrăileanu, „marele senzitiv”, P. P. Carp, un „caracter de bronz”, Vasile Pogor, „un tip de faun”, C. Stere, „de ortodoxă și apostolică înfățișare”, „chipul de sfânt bizantin al lui Bacovia”). Câteva substanțiale „portrete scandinave” sunt probabil preluate din surse necitate. Cu o bună priză în cronica dramatică, publicistul, împătimit iubitor de teatru, conturează mai multe medalioane de actori ieșeni, care ar merita să fie recuperate. Iubește Iașul vechi, cu aura lui aparte, și de aici îi vine râvna de a strânge cât mai multe mărturii despre „frumoasele vremuri trecute”. Întâmplări felurite, figuri dispărute („lumini stinse”), legende al căror ecou încă persistă. Câte o amintire personală se strecoară, cu modestie, în noianul de „reminiscențe de altădată”. Îl indispon ambiguitățile și de aceea, când e cazul, caută să limpezească o situație sau alta apelând, ca un istoriograf, la documente, unele rânduie în arhiva lui de acasă. Decent în tot acest efort, el cedează uneori unei înclinații, gazetărești, către senzațional, provocând cititorul și prin titluri care intrigă. Dincolo de vorbe de duh, anecdote, istorioare hazlii, picanterii și alte nostimade, răsar și informații ce pot interesa istoria literară. Printre scenele amuzante și rostirile cu șart, la care condeierul face urechea pâlnie, se deslușesc fizionomii, siluete care, preț de o clipă, capătă viață. Cele mai multe se regăsesc în „mediul înălțător și impunător al Junimii”, pentru care **S.** nutrește aproape un cult. În articolașele lui mișună, de altfel, tot soiul de „reminiscențe junimiste”. O „istorie anecdotică” (cum o definea Șerban Cioculescu) este lucrarea, de minuțioasă documentare, *Figuri din Junimea*. Din destăinuirile unor membri ai societății ieșene (obținute și prin discuții particulare, și prin interviuri), din texte cunoscute sau

nepublicate încă (unele, redată în facsimil), scoțând la iveală fotografii, desene, caricaturi, plasând în pagină afișe și reproduceri de tablouri, incluzând în comentariu chiar invitații (la banchete ș.a.), bilețele și alte mărunțișuri, **S.** reface întrucâtva ambianța în care se mișcau convorbiriștii. Sunt și secvențe aburite de tristețe, însă episoadele amuzante (farse, pozne, felurite năzbâtii) precumpănesc. E parcă o întrecere între șugubeți în „pururi vesela și animata societate a Junimii”, calambururile, poantele, șarjele cordiale sau corozive (nu toate debordând de umor) înlănțuindu-se ca într-un „carnaval”. În înmănuncherea de medalioane *Mușchetarii literaturii române moderne* **S.** își controlează până la un punct pornirea de a privi lucrurile în latura lor jucăușă. Nu convinge însă ca, așa-zicând, istoric literar. E copleșit îndată de emoție când se întoarce cu gândul la „epoca de aur” a Junimii, care a impus în cultura română „o nouă etică ideologică și sufletească”. Cvartetul de „mușchetari” (I. L. Caragiale, B. Delavrancea, Al. Vlahuță, G. Coșbuc) este înfățișat cu o lipsă de detașare care deformează liniile. Dacă la Vlahuță, bunăoară, caracterizarea („solitar, fanatic și monahal”) s-ar potrivi, Caragiale, tras sub zodia „romantismului idealist”, e integrat, aiurea, curentului eminescian. **S.** glumește uneori și fără să vrea.

SCRIERI: *Sărutarea*, Iași, 1903; *Anecdote literare*, Iași, [1930]; *Pictorul Octav Băncilă*, București, [1930]; *Carnaval literar*, Iași, [1930]; *Figuri din Junimea*, București, [1936]; *Caragiale în anecdotă*, București, [1937]; *Mușchetarii literaturii române moderne*, București, 1939. **Traduceri:** Șalom Alehem, *Stația Baranovici și alte schițe*, pref. trad., Iași, 1921, *Cartoforii*, Iași, 1923, *O catastrofă comică*, București, [1927], *Povestiri tragicomice*, pref. Octav Botez, Iași, 1928, *Un șaizeci și șasă și alte nuvelete umoristice*, București, f.a.; Herbert Eulenberg, *Siluete literare*, pref. trad., Iași, 1924, *Alte siluete literare și artistice*, Iași, [1924], *Ultime siluete*, Iași, 1928; Dmitri Merejkovski, *Scriitori ruși*, Iași, [1925]; Emil Ludwig, *Geniu și caracter*, Iași, 1929; A. Korálnik, *Scriitori și artiști*, Iași, 1930.

Repere bibliografice: G. Baiculescu, Dmitri Merejkovski, „*Scriitori ruși*”, ALA, 1925, 217; Dafin, *Iașul*, I, 185, II, 93–97; J. Bk. [Jacques Byck], „*Anecdote literare*”, ALA, 1930, 498; Izabela Sadoveanu, [C. Săteanu], ALA, 1930, 521, 1936, 829; Șerban Cioculescu, „*Figuri din Junimea*”, ADV, 1936, 16 210; Octav Botez, „*Caragiale în anecdotă*”, „*Lumea*”, 1937, 5 857; [Aurel Vlad], „*Mușchetarii literaturii române moderne*”, PL, 1940, 4; Straje, *Dicț. pseud.*, 634; Florin Faifer, *Anecdotistul*, CL, 2006, 5. **EE**

SĂTEANUL, publicație apărută în satul Beregseu de lângă Timișoara, săptămânal, între 15 august și 25

decembrie 1891. Proprietar, editor și redactor: Emilia Andreescu. Foiaia își va înceta apariția din cauza conflictului în care redactorul va intra cu autoritățile austro-ungare. Destinată comercianților și țăranilor, **S.** își propunea să se ocupe numai de chestiunile naționale. Se republică apelul lui At. M. Marienescu adresat învățătorilor români prin gazeta „Pedagogul român”. Se poartă polemici aprinse cu ziarul timișorean „Luminătorul”. Apar diverse articole pe teme sociale, sunt publicate și câteva schițe datorate lui Teodor Daul, scenete și povestiri cu caracter popular. Foarte numeroase sunt versurile, mediocre, semnate de N. Țințariu, D. Voniga, I. N. Roman. Cele mai multe sunt însă iscălite cu inițiale. N. Țințariu publică un ciclu de „doine populare”, fără a specifica însă locul, data și nici numele celui de la care le-a cules. La fel procedează și Teodor Daul cu un șir de colinde.

D.M.

SĂUCAN, Mircea (5.IV.1928, Paris – 13.IV.2003, Nazaret Illit, Israel), prozator. Este fiul Terezei (n. Solomon) și al inginerului Alexandru Săucan. De la Paris familia se mută la Praga, iar de aici pleacă în 1934 în România. Locuiește la Carei până în 1940, când este nevoită să se refugieze, până în 1944, la Sibiu și la Sighișoara. Este perioada în care peste treizeci de rude din partea mamei, începând cu părinții acesteia, sunt deportate la Auschwitz de către administrația horthystă. În anii 1948–1952 **S.** studiază regia de film la Școala Superioară de Cinematografie din Moscova, unde antihitlerismul, sporit de evenimentele din timpul războiului, îi facilitează aderența la ideologia stalinistă. Întors în țară, predă o scurtă perioadă la Institutul de Teatru și Film, ajunge secretar de partid al Studioului „Al. Sahia” (1952–1961), apoi se transferă la Studioul Cinematografic București (1961–1970), iar între 1970 și 1974 e nevoit să lucreze temporar pe contract la Studioul „Al. Sahia”, fiind apoi reîncadrat. Dar acest regizor procomunist, care începe prin a servi propaganda oficială, devine indezirabil fiindcă refuzul său de a face compromisuri „sfârșește într-un vag criticism social, relativizat și filmic prin pastașă anilor '60, decizi de Antonioni, Bergman și Godard” (Marian Popa). Majoritatea filmelor sale, între care se disting *Meandre* și *Suta de lei*, îi sunt cenzurate sau interzise de autoritățile comuniste și vor fi proiectate mult mai târziu în România sau în Israel. În 1987 pleacă împreună cu familia în Israel și se stabilește la Nazaret Illit, unde rămâne tot restul vieții. Debutază editorial cu volumul de

proză *Camera copiilor*, publicat în 1969. Din cauza cenzurii, alte trei proze scrise în România – *Manuscrisul de la Ciumați*, *David rege* și *Izidor Măneacă: cioburi* – nu au putut să apară la vremea lor în țară. Postum, scrierile literare i-au fost reproduse în volumul *Colivia caută pasărea* (2007).

Plecând de la procedeele narative din *Camera copiilor*, critica îi găsește un loc în rândul contemporanilor care recurg la tehnicile fluxului de conștiință. Mult mai târziu, citind ampla povestire *Parastasul* (1994), Adrian Marino constată că scrierile lui **S.** se integrează în proza românească absurdă, care debutează cu Urmuz și continuă cu G. Ciprian, Jacques G. Costin, Grigore Cugler ș.a. Așa-zise nuvele, textele din *Camera copiilor* propun o narațiune dificilă la lectură, care urmează, ca într-o mișcare filmică, mozaicul unui univers sui-generis prin aglutinarea unor percepții prezente, fantezii și frânturi de memorie, alunecând toate într-o metamorfoză lentă, marcată de absurdul generator de straniu, în notă onirică. Prin urmare, diversele relatări se pot comunica unei sensibilități „ca realitate complexă, integrală, nerezumabilă”, însă „ele nu se pot comprima într-un aspect logic: nu se pot povesti. Scriitorul vizează construirea sau amintirea acelor stări de grație, excepționale, în care acest film simultan acaparează complet conștiința, anihilând uzura logicului noțional. Ele se declanșează în apropierea morții sau durerii, sunt frecvente în copilărie sau în demență, survin după crizele psihice acute” (Magdalena Popescu). Părăsind logica obișnuită, discursul ia forma delirului propice atmosferei onirice, simbolului și metaforei, astfel încât, deși investit cu semnificație eliberatoare, el se prezintă armonizat și chiar ordonat în virtutea exigenței literare. În același timp, lectura captivează prin amestecul de încărcătură existențială, insolit și poetic, îndeosebi în finalul textelor. Ideea de joc, susținută și de titlul simbolic *Camera copiilor*, favorizează abstragerea din spațiul curgerii normale a existenței într-un spațiu marcat de ficțiune, care face însă ca jocul să devină halucinație și suferință crispată (Sonia Larian). Spre sugestia artei și jocului vine și subtitlul *Requiem*, urmat de indicația părților genului („Introitus”, „Kyrie” etc.), care vizează nota alegorică: în *Dies irae* o ședință constituie rama tematică a existenței în totalitarism; *Acrobatul* este „Agnus Dei”; „Libera me” corespunde morții („eliberării”) în

zăpadă a unui bătrân, în *Dumnezeu și zăpezile care au nins în iarna aceea*. Mozaicul de imagini cuprinde mai mult stări decât întâmplări, dar nucleeele epice topite în magma discursului impun unul din cele două motive obsedante: motivul tanatic – fie ca agonie (*Cei șapte care trebuiau să moară, Dumnezeu și zăpezile care au nins în iarna aceea*), fie, mai ales, ca mort înviat, de vreme ce rămâne să locuiască împreună cu cei vii (*Dies irae, Timpul cerbilor*). Al doilea motiv obsedant este manuscrisul, fapt explicabil poate fiindcă scrierile lui S. au rămas mult timp în „sertar” înainte de a fi publicate. Considerată de autor cea mai complexă carte a sa, *Manuscrisul de la Ciumați* (scrisă în 1969 și publicată în 1989, la Tel Aviv) este o proză arborescentă, cu fraze întortocheate și cu un epic minim, prezentând o imagine caleidoscopică a lumii: la conacul Mironeștilor, transformat într-un azil de bătrâni, A. M. Mironescu stăruie în consemnarea gândurilor într-un manuscris, ca supremă încercare de supraviețuire prin cuvinte și imagini (Emanuel Aczél). Orovitz Gersen, din romanul *David rege* (scris în 1972 și publicat în 1991 la București), trăiește în locuința lui din Piața Amzei numai pentru a-și scrie cartea despre „regele” David (copilul Rozei), se sinucide înainte să o termine, dar rămâne în familia Rozei, ca martor al vieții și păstrându-și mirosul putrefact. Despre *Izidor Măneacuță: cioburi* (scris în 1975 și editat în 1990 la Tel Aviv) S. crede că este cel mai sincer text al său, adică cel mai direct și cel mai „citeț”, privind aluziile la perioada trăită în România. Într-o construcție liniară și alegorică, protagonistul, un funcționar care se ocupă cu „organizarea muncii”, își redactează manuscrisul pe propria-i piele; acest fapt nefiind acceptat de autorități, Izidor Măneacuță va suporta consecințele. Autorul îi împrumută personajului multe elemente autobiografice: spitalizarea, drumul la Moscova, întâmplarea de după externare, când doi indivizi în civil încearcă să îl determine să se arunce pe geam. În fond, ficțiunea se concentrează asupra condiției creatorului sufocat de realitate. Scriitorului nu îi rămâne decât soluția, valabilă dintotdeauna, de a-și salva arta prin propria-i viață: el și opera lui devin o singură entitate, idee regăsită și în „hemografia” inventată de Nichita Stănescu în *Respirări*. În perspectivă alegorică, păstrarea sincerității („goliciunea”) se obține cu sacrificii, și anume cu morți succesive: „În ultima

vreme deceda din ce în ce mai des...”. Motivul morțului rămas între cei vii va fi reluat în *Funérailles à Bucarest* (2000; originalul românesc s-a pierdut), unde un mort bântuie fantomatic prin oraș, deoarece nu are banii și actele necesare pentru a se îngropa cum se cuvine. În *Parastasul* sunt adunați morți veseli și vorbăreți, între care cei mai interesați sunt personajul Cioran, personajul Zaharia Stancu, beneficiind de un portret pozitiv, apoi Marin Preda, Carol al II-lea, Elena Lupescu, Nicolae Iorga, Ana Pauker, Lenin. Morții trăiesc ca viii (se întâlnesc, își scriu, pregătesc parastasul etc.), doar că macabru se insinuează prin repetarea mirosului de putreziciune și a ororii de canibalism. Bazat pe absurd, comicul permite uneori trimiteri surprinzătoare. De altfel, orașul București, de care S. se dovedește atât de legat în scrierile sale, e transpus – cum remarca Adrian Marino – „absurd și straniu, grotesc și parodic, proiectat pe un fundal simbolic-kafkian, care deschide perspective imaginare total inedite”.

SCRIERI: *Camera copiilor*, București, 1969; *Manuscrisul de la Ciumați*, Tel Aviv, 1989; *Izidor Măneacuță: cioburi*, Tel Aviv, 1990; ed. (Isidore), tr. Monica Costandache, Paris, 1994; *David rege*, București, 1991; *Parastasul*, București, 1994; *Funérailles à Bucarest*, tr. Sanda Peri și Monica Costandache, Tel Aviv, 2000; *Colivia caută pasărea*, îngr. Iulia Blaga, pref. Leon Volovici, București, 2007.

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, „*Camera copiilor*”, RL, 1969, 48; Sonia Larian, „*Camera copiilor*”, VR, 1970, 2; Ioana Părvulescu, *Iluzii și aluzii*, RL, 1994, 28; Solo Har, *Generația confruntărilor*, Tel Aviv, 1994, 250–253; Adrian Marino, *Moarte și umor negru*, OC, 2000, 14; Felicia Antip, *Vede enorm și simte monstruos*, ALA, 2000, 525; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 111–113; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 136–138; Magda Mihăilescu, „*Fantasme și adevăruri*”, ALA, 2003, 663; Eugenia Vodă, *Lupta cea mare a lui Mircea Săucan*, RL, 2003, 175; Mihai Fulga, *O carte despre Mircea Săucan*, CC, 2003, 6–8; Valerian Sava, *Gradul zero al filmologiei, cota maximă a vocației*, OC, 2003, 177; Iulia Blaga, *Fantasme și adevăruri. O carte cu Mircea Săucan*, București, 2003.

M.in.

SĂULESCU, Gheorghe (4.III.1798, Roșiești, j. Vaslui – 6.IX.1864, Corni-Albești, j. Vaslui), filolog, poet, publicist. Este descendent al unei vechi familii de preoți din ținutul Fălciului. Panait Săulescu, tatăl lui S., e însă proprietar de cirezi, cu pământuri luate în arendă. Învăță mai întâi în satul natal, urmează la Huși, din 1807, clasa de limbă greacă a dascălului Gheorghe Patmionul, continuându-și

instruirea la Iași, sub protecția mitropolitului Veniamin Costache. Studiază la Școala Domnească, în clasele „gramaticale” și „umanioare”, retorica, poezia și limbile clasice. Cu ajutorul mitropolitului, este trimis în 1819 la Academia din insula Chios, condusă de rectorul Neofit Vamva. Izbucnind mișcarea din 1821, S. pleacă la Cernăuți, unde face, până în 1826, studii de limba germană, latină, de limbi romanice (franceza și italiana) și de filosofie germană. În acest interval, când dobândește o solidă cultură filologică și filosofică, face și câteva călătorii la Viena. Întors în țară, va fi numit în 1826 învățător la Școala de la Trei Ierarhi din Iași, iar în 1828, când se deschid Școala Normală și Gimnaziul Vasilian, profesor de limba română, istorie universală și logică, precum și conducător al celor două școli și al internatului de stipendiști. Din 1829, când Gh. Asachi începe publicarea „Albinei românești”, devine redactor al gazetei. A ținut locul lui Asachi la conducerea ei, ca și în Epitropia Învățăturilor Publice, cât timp acesta a lucrat în comisia de redactare a Regulamentului Organic. În decembrie 1832 este desemnat membru permanent și secretar al Comitetului scolastic, organ consultativ al Epitropiei Învățăturilor Publice. Din 1835 funcționează ca profesor la Academia Mihăileană și director al Tipografiei Mitropoliei, unde va scoate, în două volume, în 1835–1836, *Hronicul romano-moldo-vlahilor* al lui Dimitrie Cantemir. Are și o bogată activitate publicistică în periodicele vremii: „Albina românească”, „Icoana lumii”, „Spicuilor moldo-român”, „Almanah pentru învățătură și petrecere”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Gazeta Transilvaniei”, unde îi apar fabule și alte poezii, articole de filologie, arheologie, istorie, psihologie, etică, informații statistice, traduceri ș.a. În 1839 susține, în „Albina românească”, o polemică dură cu Costache Negruzzi și cu Ion Heliade-Rădulescu în probleme de limbă și gramatică românească. În calitate de profesor al Academiei Mihăilene, a redactat o serie de manuale – netipărite – de retorică și poetică, de psihologie, mitologie, logică, statistică, de pedagogie și metodică. Se retrage de la Catedră în noiembrie 1843, dar își va continua activitatea socială și publicistică. În 1849 este numit de domnitorul Grigore Alexandru Ghica inspector provizoriu al școlilor, iar din 1851 se ocupă de reorganizarea învățământului. În 1855 l-a însoțit pe Costache Negri la

Conferința de la Viena a reprezentanților puterilor angajate în războiul Crimeii, contribuind la redactarea protocoalelor care priveau interesele Moldovei. Pentru activitatea social-culturală va fi răsplătit cu ranguri boierești: paharnic în 1835, căminar în 1853, iar mai târziu spătar. Își petrece ultimii ani ai vieții retras la proprietatea sa de la Vladnic, lângă Huși.

Preocupările lui S. subîntind mai multe domenii: filologie, istorie, arheologie, literatură. Este autorul unui *Abecedariu românesc sau Întâile cunoștințe* (1832), retipărit în numeroase ediții. Pe lângă obișnuita materie a unui abecedar, se introduc capitole educativ-literare, de o importanță care depășește necesitățile didactice. Sunt incluse, astfel, fabule în proză, într-un stil precis și limpede, împodobite cu învățături morale ca la Dimitrie Țichindeal; de asemenea, se dau proverbe și zicale, „sentinții sau ziceri morale”, sfaturi pentru purtarea în viață. Urmează o „dietetică”, cu „regule de viețuit”, cuprinzând însemnări privitoare la igienă, la alimentație, îmbrăcăminte. Partea mai accentuat literară este cea din „sentinții”, unde autorul vorbește despre patria ce trebuie iubită și pentru care e nevoie de multă silință. S. amintește obârșia romană a locuitorilor țării. La a treia ediție, din 1836, manualul conține și notițe despre geografia celor cinci continente, iar în retipăririle din 1842 și 1846 se aduc lămuriri mitologice privind numele zilelor săptămânii, note de istorie românească generală și chiar versuri despre trecutul îndepărtat al românilor. A doua lucrare a lui S. este *Gramatică românească sau Observații gramaticești asupra limbii românești pentru școalele normale și gimnaziale* (I–III, 1833–1834), care, deși tipărită cu chirilice, lasă la vedere tendințele latiniste ale autorului, intenția de a schimba fizionomia limbii, ca în secțiunea consacrată etimologiei, unde dă liste întregi cu forme de neologisme pe care le vrea introduse după propriile idei lingvistice, fără să înțeleagă cât de rebarbative erau aceste „înnoiri”. O curiozitate e și sistemul ortografic propus, tot aici se susține purificarea limbii de elemente nelatine. Această opțiune se răsfrânge și asupra preocupărilor de folclorist ale lui S. Pentru a evidenția latinitatea românilor și prin literatura populară, el preface materialul cules, introduce nume din mitologia romană sau cuvinte de origine latină, vrea să dea un loc în mitologia noastră „zânelor parnasiene”, iar Maicii Domnului îi

schimbă numele în „Matrea Domnului”. În manuscris s-au păstrat *Tratații poetice*, cu o introducere intitulată *Despre istoria literaturii și a poeziei ghintelor*, numeroase fabule și versuri cu un caracter variat, precum și o disertație, *Discurs asupra distincției în stat și societate*, în care se combate ideea egalității între oameni, sunt contestate Revoluția Franceză și „comunismul”. În 1837 S. publica cea dintâi lucrare arheologică scrisă la români, *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis, Capul Boului sau Ghertina*. Plecând de la monedele romane și de la alte urme găsite în ruinele de la Ghertina sau Țiglina (Galați), el crede că poate localiza aici vechea cetate Caput Bovis. A tipărit și un manual școlar de istorie universală, *Hronologhia și istoria universală prelucrată pe scurt* (I–II, 1837). Cartea, alcătuită după modele germane, începe cu istoria vechilor greci și romani, expunerea evenimentelor se continuă până în secolul al XVIII-lea, istoria românească fiind urmărită până în epoca fanariotă. Manualul, învechit ca metodă, este mai mult o juxtapunere de date ale istoriei dinastice. S. se integrează literaturii beletristice prin volumul *Fabule în versuri sau Poezii alegorice* (1835). În prefață se face și o încercare de teoretizare asupra fabulei, punându-i-se în valoare scopul educativ. Fabulistul critică vicii generale (*Avarul sau zgârcitul și bețivul*), falsele judecăți (*Mățele și cașul*) etc. Ca o localizare pitorească a motivelor universale, introduce elemente lingvistice arhaice și provinciale ori nume autohtone (cotoiul e Petrică, găina e Porumbaca). O fabulă deosebită este *Asinul*, care ar fi rămas o piesă clasică a genului dacă ar fi lipsit elementele licențioase din final. Asemănătoare poemului lui G. B. Casti *Gli animali parlanti*, textul expune pățaniile unui măgar obosit, flămând, batjocorit și bătut, care reușește să își ia în cele din urmă revanșa cu mijloacele pe care i le-a dat firea. S. scrie și câteva poezii sentimentale, mediocre. În *Porul* (1833) descrie o luptă pe mare pentru eliberarea Greciei. El încearcă aici metrul lui Lamartine, fiind unul din primii admiratori ai poetului francez în Moldova. Realizează și câteva versiuni din Boileau și Homer, se dovedește un bun traducător din vechea poezie eroică elină, pe care o tălmăcește în hexametri corecți. În periodice se află versuri fragmentare traduse din Sappho și din A. Hommaire de Hell, iar în manuscris a lăsat o transpunere din Shakespeare, *Șeiloc evreul*.

SCRIERI: *Abețedariu românesc sau Întăile cunoștințe*, Iași, 1832; ed. Iași, 1836, 1842, 1846; *Gramatică românească sau Observații gramaticești asupra limbei românești pentru școalele normale și gimnaziale*, I–III, Iași, 1833–1834; *Fabule în versuri sau Poezii alegorice*, Iași, 1835; *Hronologhia și istoria universală prelucrată pe scurt*, I–II, Iași, 1837; *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis, Capul Boului sau Ghertina*, Iași, 1837; ed. îngr. și pref. Silviu Sanie și Vasile Cristian, București, 1991. **Traduceri:** [Boileau, Homer], în *Fabule în versuri sau Poezii alegorice*, Iași, 1835.

Repere bibliografice: *Mănunchiu din manuscrisele lui Gh. Săulescu (Raporturi despre ele de domnii S. Fl. Marian, N. Ionescu, T. Maiorescu și Iacob Negruzzi)*, București, 1883; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 162–172; Densusianu, *Opere*, IV, 540–542; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 247, *Ist. lit.* (1982), 264–265; Popovici, *Studii*, II, 396–399; Petru Zugun, *Polemica filologică dintre Gh. Săulescu și I. Eliade Rădulescu*, *AUI, filologie*, t. XII, 1966, fasc. 2; *Ist. lit.*, II, 377–378; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 485–486; Geo Bogza, *Săulescu*, *CNT*, 1970, 9; N. C. Enescu, *Gheorghe Săulescu, Dimitrie Pop, Anton Velini*, București, 1970; Păcurariu, *Clas. rom.*, 63–64; *Dict. lit.* 1900, 766–767; Florin Faifer, [Gheorghe Săulescu], *CL*, 2002, 6, 7.

A.Sm.

SĂULESCU, Mihail (23. II.1888, București – 30.IX.1916, Predeal), poet, dramaturg.

Este fiul Ecaterinei (n. Gaist) și al lui Nicolae Săulescu, ofițer și pictor. Învăță în București, la liceele „Sf. Sava” și „Matei Basarab” (1898–1903), apoi urmează, fără să termine, Conservatorul de Artă Dramatică. Lucrează mai întâi ca învățător în județul Gorj (1907), apoi în Prahova, la Posada; în 1911 devine redactor la „Luceafărul” din Sibiu, de unde trece la „Rampa” și, în continuare, ca bibliotecar la Biblioteca Populară Socec (1912–1913), funcționar în Ministerul Instrucțiunii Publice și la Casa Școalelor (1913), redactor la „Rampa nouă ilustrată” (1914). Debutază cu versuri în „Sămănătorul” (1906). Exemplarele primului său volum, *Versuri* (1906), pe care S. însuși îl considera fără valoare, sunt strânse de autor din librării și distruse. O parte

din texte va fi inclusă în cele două cărți care vor urma: *Depart...* (1914) și *Viața* (1916). Colaborează la periodice de felurite orientări: „Sămănătorul”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Viața literară”, „Convorbiri critice”, „Falanga”, „Flacăra”, „Noua revistă română”, „Universul literar”, „Insula”, „Seara” ș.a. A fost admis, în 1911, în Societatea Scriitorilor Români. Chiar din primele zile ale angajării României în conflagrația mondială, se înrolează voluntar și cade în luptele de pe șoseaua Predeal–Timiș. La Predeal, la intrarea dinspre Brașov, sculptorul Oscar Han a înălțat un monument în memoria poetului-erou.

Poezia lui S. fructifică atitudini și motive din fondul comun al simbolismului: mirajul „departelui” (cuvânt tematic frecvent utilizat) și al „zărilor albastre”, marea, corăbiile, „insulele stinghere” ce „zac necunoscute” în Pacific, peisajele exotice, parcul autumnal, ploaia, solitudinea, reclusiunea, nevrozele și *morbidezza*, dar și marele oraș, „Capitala”. Nota specifică e apetența pentru meditația gravă. În lipsa unui fundament cultural solid, cum remarca E. Lovinescu, ceea ce ar fi putut deveni explicare metafizică a lumii se oprește la stadiul întrebărilor preliminare. Lirica sa e „o continuă interogație” (Perpessicius), iar S. este un poet al lui „de ce?”. De ce omul e mistuit de dorul depărtărilor și al absolutului? De ce e sortit inexorabilei treceri? „Ce s-au făcut atâția [înaintași] câți i-am avut în mine?” De ce mai toți sunt „muncii de-aceleași gânduri și teamă de neant”? Tensiunea lirică se naște din chiar febrilitatea și recurența obsesivă cu care apar asemenea interogații. Ecoul lor reverberează în imaginarul lectorului, făcându-l părtaș neliniștilor poetului. Un statut de anticameră a lirismului reflexiv îl au și poemele mai ample ce reiau motive biblice (*Eva, Iuda*), glosează tema ciclurilor istorice (*Lumile, Civilizația*) sau deplâng, în urma unei fervente căutări eșuate, absența divinității, a Logosului. Ca atitudine – și cu reflexe izomorfe în stil – poetul se vădește un dual: melancolic și exuberant, claustrat în faldurile tăcerii sau coborând frenetic, vitalist, „în stradă”, visător și atent la urgențele veacului, ca în versurile din *Viața* sau ca în poemul *Războiul*, cu infiltrații de tip expresionist: vorbește de o „lume nouă”, exaltând civilizația, dar întrezărindu-i trepidația și haosul, absurdul chiar. Trăsătura dominantă a liricii lui rămâne însă neliniștea metafizică, poetică prin pura ei afirmare, indiferent de

densitatea tematică. Ca dramaturg, S. a scris un text antologic, *Săptămâna luminată*. Subiectul, de inspirație rustic-arhaică, explorează eresuri de sursă creștină, dar și incidente precreeștine, coagulate în formule sincretice specifice imaginarului folcloric. Drama (definitivată în 1913, când și apare în „Rampa”; jucată postum, la Teatrul Național din București în stagiunea 1921–1922 și la Grosses Theater din Berlin în stagiunea 1924–1925), mult prețuită de Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Camil Petrescu și Liviu Rebreanu, se impune și astăzi grație modernității construcției și personajelor, anticipând plâsmuirile expresioniste: Bolnavul, Femeia, Bătrâna, întrupări de idei și de trăiri paroxistice și extatice. Protagonisții sunt bântuiți de fantasmе, așteptări terorizante, torturante neliniști și apariții. S. anticipează astfel câte ceva din misterele și dramele lui Lucian Blaga și ale lui Adrian Maniu. Mai puțin structurate, *Călătorii* (apărută în 1916 în „Rampa nouă ilustrată”) și *În fața mării* (publicată în 1973 în „Manuscriptum”) atestă faptul că scriitorul era conștient de înclinația sa spre teatru. Împreună cu Victor Eftimiu traduce în 1912 drama *Păpușile* de Pierre Wolff. A compus și proză scurtă: narațiuni moralizatoare, caracterologice și cu intenție satirică, evocări. Încă demne de atenție rămân meditațiile lirice sub forma poemului în proză (gen ce atinge apogeul la noi în această epocă, sub semnul poeticii simboliste), construite în jurul unei propoziții-nucleu, reiterată astfel încât să centreze și să ritmeze dezvoltările descriptive și componentele narrative. *Toamna – crizantelele, Cei care se mută, Toamna...*, *Urma, Tăcerile, Primăvara sufletului* și alte câteva pot fi incluse în sumarul unei antologii a poemului în proză simbolist.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1906; *Depart...*, București, 1914; *Viața*, București, 1916; *Săptămâna luminată*, București, 1921; *Opere*, îngr. Eugen Jebeleanu, București, 1947; *Versuri. Teatru. Articole*, îngr. Elena Gronov-Marinescu, pref. Const. Ciopraga, București, 1974; *Pagini alese*, pref. Const. Ciopraga, București, 1988.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Revista critică*, CVC, 1910, 12; Mihail Sorbul, [*Mihail Săulescu*], „Ilustrațiunea națională”, 1914, martie, „România literară”, 1933, 77–78; G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, II, îngr. Al. Săndulescu, București, 1971, 337–343; I. M. Rașcu, *Convingeri literare*, București, 1937, 50–56; Ion Vinea, „Viața”, „Cronica”, 1916, 53–54; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 256–259; Camil Petrescu, [*Mihail Săulescu*], FLR, 1921, 3, „Fapta”, 1947, 855; Davidescu, *Aspecte*, 256–259, 579–580;

Aderca, *Contribuții*, I, 429–431, II, 399–402; Perpessicius, *Opere*, II, 95–96; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 183–185; Nichifor Crainic, [Mihail Săulescu], G, 1930, 361; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 114, 350; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 631, *Ist. lit.* (1982), 710; Ov. S. Crohmălniceanu, „Opere”, CNT, 1947, 56; Bote, *Symbolismul*, 53, *passim*; Ciopraga, *Lit. rom.*, 325–329; Micu, *Început*, 475–476; Elena Gronov, *Mihail Săulescu*, pref. Victor Eftimiu, București, 1970; Doinaș, *Poezie*, 59–62; Negoîtescu, *Analize*, 124–129; Vartic, *Spectacol*, 6–11; Brădățeanu, *Istoria*, II, 97–98; Modola, *Dramaturgia*, 214–215; Negoîtescu, *Ist. lit.*, I, 168–171; Claudia Dimiu, *Un scriitor uitat: Mihail Săulescu*, ALA, 1997, 380; *Dicț. esențial*, 743–744; Ghițulescu, *Istoria*, 176–177; *Dicț. analitic*, IV, 86–87; Manolescu, *Istoria*, 523.

N.M.

SĂVESCU, Iuliu Cezar

(22.IX.1866, Brăila
– 9.III.1903, București),
poet, prozator,
traducător.

Fiu de avocat (părinții se numeau Eulampiu și Fani), S. învață întâi în orașul natal, apoi își continuă școala la București, urmând cursul secundar al Liceului „Sf. Sava”. Este remarcat de profesorul Bonifaciu Florescu, împreună cu care va scoate, în 1890–1891, o „gazetă de familie”, „Duminica”; singur va edita în 1895, ca număr de probă, publicația „Nuvelistul”. Scrie mult, cu precipitare, publicând impresii, schițe, traduceri în revistele macedonskiene „Literaturul”, „Liga literară”, „Revista literară”, precum și în „Peleşul”, unde debutează în 1888 cu poezia *Pe când cerul vieții mele*, „Biblioteca familiei”, „Revista poporului”, „Ilustrațiunea română”, „Revista theatrelor”, „Revista orientală”, „Foaia pentru toți”, „Liberalul”, „Foaia interesantă”, „Foaia populară”, „Tribuna familiei”, „Curentul literar”, „Carmen” ș.a. Prin intervenția lui Al. Macedonski, obține un post de corector la „Monitorul oficial”. Mereu strâmtorat, boemul, care într-o scrisoare din 1898 se recomanda „student în litere și drept”, nu isprăvește o facultate. Reușește să vadă tipărite câteva coli dintr-un volum, intitulat *Poezii*, apărut în 1901. S-a stins prematur, din cauza unei boli de piept. Postum, în 1926, N. Davidescu i-a scos o carte de versuri.

Lirica lui S., uneori de expresie simbolistă, alteori de cristalizări parnasiane, este în esență aceea a unui romantic. Ecouri din M. Eminescu și G. Coșbuc se regăsesc în textele acestui poet, îndatorat la începuturile sale și lui D. Bolintineanu sau lui Al. Depărățeanu. Idilele câmpenești, mai suave ori mai senzuale, dar oricum naive și edulcorate, pastelurile, respirând un aer bucolic, îl apropie de V. Alecsandri. E un temperament labil, când contemplativ, când exaltat, cu frecvente pendulări între euforie și deznădejde. Există în stihurile sale o tensiune către adâncimile celeste, o chemare, străbătută de un fior de neliniște, a altor orizonturi. Gustul pentru exotic își are aici una din surse. *Leul*, cu un peisaj saharian conceput în maniera lui Leconte de Lisle, *La Polul Nord*, desfășurând priveliștea feerică a întinderilor de gheață încremenite într-un somn etern, *Tanit – imn cartaginez*, la fel ca *Pe muntele Sitú*, *Cântarea lui Walmiki* ș.a., sunt câteva izbânzi ale acestui prețuitor al formei frumoase și limpezi (*Arta versurilor clare*). Amețit de miresme, încercat, ca și D. Anghel, de nevroze, tânjind de „dorul vecinic de mister”, el se supune ritualului poemelor moderniste, dar într-un chip exterior, fără să aibă o înclinație structurală. De altfel, deși discipol al lui Macedonski, va lua în derâdere anumite experimente propovăduite de maestru. Întrăurit de Edgar Allan Poe și de Maurice Rollinat, își ia o înfățișare cumplită sau răvășită de disperare, gesticulând amenințător, convulsiv și sarcastic. Este poetul damnat, muncit de „un duh satanic”, bântuit de viziuni macabre sau de coșmaruri populate de strigoi, schelete, siniștri corbi și împânzite de morminte lugubre. Sub afectările acestea există totuși o exasperare, o oboseală adevărată. Poezia erotică e palidă și convențională, cu foarte rare excepții. Încă mai neconcludente sunt cele câteva versificări pe teme sociale și patriotice. Mai profund apare S. în evocarea priveliștilor naturii, unde înfiorările extincției apropiate îl prevestesc pe G. Bacovia. E o poezie preponderent vizuală, cu însușiri de plasticitate și armonii nu lipsite de prospețime. Ca traducător, prezent îndeosebi în „Liga literară”, în afară de Poe (*Corbul*) și Shelley (*Regina visurilor Mab*), a fost atras de scriitorii antici. Astfel, el dă o versiune românească din Ovidiu (*Elegia VII*) și o tălmăcire fluentă după Sofocle (*Antigona*). A mai transpus, în „Liberalul”, o idilă, *Milo și Haïdhée* de Ghuse Skiro, poet albanez. În proză S. se dovedește a fi un imaginativ cu predispoziții onirice și un

descriptiv cu o certă vocație a fantasticului. El poate fi considerat un precursor al poemului în proză la noi.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1901; *Poezii*, pref. N. Davidescu, cu un portret de Ștefan Dimitrescu, [București, 1926]; *Scrieri*, îngr. Ion Popescu-Sireteanu, pref. Ion Popescu-Sireteanu și Lucian Chișu, București, 1984.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, II, 69–75; Al. T. Stamatiad, *Doi dispăruți: Iuliu Săvescu – Ștefan Petică*, București, 1915, 9–15; Davidescu, *Aspecte*, 221–226, 392–395; Perpessicius, *Opere*, II, 221–227; Densusianu, *Opere*, III, 725–727; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 608, *Ist. lit.* (1982), 686; D. Karnabatt, *Bohema de altădată*, București, 1944, 101–111; Bote, *Symbolismul, passim*; Romulus Vulpescu, *Iuliu Cezar Săvescu*, ATN, 1967, 6; Ciopraga, *Lit. rom.*, 359–360; Micu, *Început*, 426–428; *Dicț. lit.* 1900, 767–768; Anghelescu, *Scritori*, 179–190; Micu, *Modernismul*, I, *passim*; Ion Popescu-Sireteanu, *Iuliu C. Săvescu inedit*, ALIL, seria B, t. XXXII, 1988–1991; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 184–185. **EE**

SĂVULESCU-VOUDOURIS, Monica
(24.V.1942, Galați),
prozatoare, poetă,
eseistă, traducătoare.

Este fiica Georgetei și a lui Ion Săvulescu, medic. Urmează școala primară și o parte din liceu la Șimleu Silvaniei, învățând apoi la Cluj și la Oradea, unde va absolvi studiile medii în 1961. Ulterior e studentă a Facultății de Filosofie din cadrul Universității din București. Va obține în 1974 doctoratul în estetică cu o teză privitoare la dramaturgia lui A. P. Cehov, teză care va sta la baza unui eseu publicat în 1981. În 1962 își face debutul în presă, semnând o cronică teatrală în „Contemporanul”. Mai colaborează la „România literară”, „Astra”, „Tribuna” și este redactor la Radiodifuziune. Prima carte, culegerea de nuvele *Tulburi, apele Crasnei...*, îi apare în 1974. În anii următori publică romanele *Lumea toată, slobodă* (1976), *Pragul de sus* (1980), *Pietrele din lună* (1984). În 1985 emigrează în Olanda și se stabilește la Utrecht, ulterior, după mai bine de două decenii, optând pentru stabilirea definitivă în Grecia. În perioada în care a locuit în Olanda a lucrat

ca sociolog, activând în mod deosebit în centre europene de cercetare specializate în sociopsihologia emigrației; în Grecia are un rol important în Balkania Contemporană, societate culturală pe care a înființat-o și pe care o conduce. În timpul exilului elaborează romanul *Tată, sîntem lunateci* (1989), eseurile și poemele din volumele *În Europa! În Europa!* și *Diaspora, rădăcinile mele*, ambele editate în 1993, ș.a. De altfel, după 1989 publică numai în România: îi apar, în periodice sau în volume, proză, versuri, eseuri, amintiri, asigură rubrici la revistele „Cultura” și la „Contemporanul–Ideea europeană”, traduce în limba română și prefațează scrieri ale unor autori olandezi. A mai semnat Monica Săvulescu, Monica Săvulescu Voudouris, Monica Săvulescu Voudori.

S.-V. a debutat cu *Tulburi, apele Crasnei*, un volum de nuvele care pot fi privite și ca posibile fragmente de roman. Intitulate *Una-alta, Pendula, Recurs, Problema, Semnați pentru garda de noapte*, ele nu se remarcă prin vigoare epică ori prin complexitate compozițională, însă oferă o reconstituire convingătoare, bogată în accente pitorești, a viețuirii într-o anumite epocă și într-un anumite loc: anii '50 ai secolului trecut, în mediul cvasirural al Șimleului Silvaniei, orașel din nord-vestul Transilvaniei. Există și unele „abateri” de la cronotop, vizând momente mai târzii și orașe ceva mai mari. Atmosfera, peisajul, forfota cotidianului sunt verosimile, la fel și personajele, câteva schematice, însă unele bine individualizate, precum medicul Vasaliev Veiza, învățătorul Pințu ș.a., figuri reluate în alte scrieri ale autoarei. Se pot remarca anumite încercări de „polifonie” și chiar rudimente de „inginerie textuală”, de fapt fiind vorba de mănuierea inspirată a discursului prozastic, cu mici dislocări ale cronologiei și alternări ale identității emitentului de text, ceea ce sporește spectaculos expresivitatea, nuvela *Problema*, bunăoară, devenind aproape un poem datorită acestor procedări. Elementele folosite în nuvele trec și în romanul *Lumea toată, slobodă*, a cărui acțiune acoperă un interval care merge din primăvara anului 1945 până prin 1960. Sunt evocate drame survenite în urma războiului: întoarcerea acasă a unor evrei supraviețuitori ai Holocaustului, dar și întoarcerea unor localnici aparținând altor etnii, care fuseseră mobilizați pe fronturile conflagrației, în sfârșit încercarea de a reporni viața într-un context nou, extrem de tulbure. Romanul se articulează ca o colecție de mici povești

familiale sau individuale, pățanii sau schimbări în timp ale unor familii, cupluri, personaje. Tumultul primenirilor este observat în genere realist, adică nici excesiv polemic sau denigrator, nici laudativ, conform realismului socialist impus în anii '50. Romanele *Pragul de sus* și *Pietrele din lună* se situează, prin tematică și personaje, prin cronologia ficțiunii, în continuarea primelor două cărți, dar au și trăsături de diferențiere. Unele personaje, reluate, ocupă acum un loc central în economia narațiunii, altele sunt scoase din prim-plan și pomenite sporadic, după cum apar și personaje noi. Discursul românesc capătă densitate, predilecția pentru pitoresc și lirismul nostalgic sunt abandonate în favoarea investigării noimelor existenței, personajele aparțin unor medii sociale diferite, iar de la Șimleu (botezat acum Urvind) se trece la periferia orașelor mari și în cele din urmă la ambianța Capitalei. Intervin iarăși drame, complicate evoluții individuale. Vasalie Veiza asigură legătura între poveștile personajelor și capătă mai mult relief. Contemporane cu optzecismul, aceste cărți, „de actualitate”, sunt reprezentative însă pentru neomodernismul șaizecist și postșaizecist, autoarea acordând atenție aspectelor sociale, morale și mizelor existențiale. În privința situației față de contextul social-politic, proza publicată de S.-V. prezintă o ciudată ambiguitate: pe de o parte, ea poate părea o literatură în acord cu normele impuse în epocă, dat fiind că descrie viața „oamenilor muncii”, dezvoltarea industrială, că pare să glorifice munca în industrie, avântul construcțiilor de locuințe și al urbanizării localităților etc., dar, pe de altă parte, e bogată în accente critice la adresa stării de fapt, include observații intransigente, deloc conforme cu discursul oficial, condamnă triumful autoritarismului și al carierismului, formulează, prin intermediul personajelor, considerații aprobatoare față de gândirea creștină etc., ba chiar introduce secvențe care confirmă că lumea, privată de libertate și de adevăr, ascultă posturi străine etc. Substratul autobiografic devine mai evident în proza de după 1985. *Tată, sintem lunateci*, carte editată în românește în Olanda, poate fi considerată un mic roman (autobiografic), însă e mai degrabă o lungă confesiune rememorative adresată de naratoare (autoarea implicată a textului) tatălui ei. Protagonista, o româncă, cu studii de filosofie, jurnalistă și scriitoare, exasperată de neajunsurile, umilințele și vătămrile morale și sufletești îndurate sub regimul Ceaușescu, emigrează în

Olanda. Tatăl ei, un medic chirurg care a adoptat-o și crescut-o, e Vasalie Veiza, personaj care se regăsește și aici. Bătrân, bolnav, el izbuteste să obțină permisiunea de a-și vizita fiica în țara ei de adopție, de unde, după un sejur de câteva luni, se întoarce în România. După plecarea lui, naratoarea expune un amplu monolog adresat tatălui, în absența lui, discursul fiind chiar textul cărții, a cărui desfășurare durează aproximativ cât zborul părintelui până în țară, monolog în care e trecută în revistă o bună parte din viața fiicei, în special anii care au determinat-o să emigreze. E dramatismul zbaterii unei tinere oneste și idealiste, vulnerată de agresiuni și dezamăgiri. Tot un roman autobiografic e *Fetele Nikas în lumina zilei, mare și albă* (2011), fiind vorba însă mai degrabă de o (schiță de) saga familială, cu personaje și generații ale căror vieți s-au petrecut într-un răstimp de mai mult de un secol. *Diaspora, rădăcinile mele* este un volum de poezie puternic marcat de biografism, ca și proza publicată de S.-V. În poeme discursive, cvasiretorice, cu vers alb, sunt deplânse suferințe sufletești, impasuri culturale, aspecte alienante legate de emigrare. Sunt drame ale strămutării, ale înstrăinării, ale inadaptării, ale pierderii identității, ale nostalgiei, ca în aceste versuri: „Mama Chrisanti visează Smirna. / Mihalis, Grecia. / Eu, România. / Ce-o să viseze oare fiica noastră Iannula [...] înstrăinată cum mă tem că va rămâne și ea/ în această Europă de vest/ a sfârșitului de mileniu?”. Și în *Mediterranea – Méditerranée* (1997), un ciclu de poeme meditative prilejuit de un sejur al autoarei în Israel, totul se întoarce spre interogațiile asupra omului și a rostului în lume, reluând, uneori pe un ton sentențios, dramele strămutării. S.-V. a publicat și un consistent eseu despre opera lui Cehov, perfect caracterizat de Sorin Titel: „Cartea Monicăi Săvulescu [...] nu este o monografie, în ciuda colecției în care a apărut. Nu cu ajutorul unor date biografice încercă autoarea studiului să-l înțeleagă pe cel care a scris *Livada cu vișini*, să-i descifreze opera, supusă, de-a lungul timpului celor mai diverse și mai contradictorii interpretări. Cehov și teatrul – iată care ar fi tema acestui eseu în care finețea analizei și pasiunea cercetării își dau mâna într-un mod fericit”. Alt volum, *În Europa! În Europa!*, cuprinde, de asemenea, eseuri, dar și secvențe de jurnal, pe când *Balkania – veșnica noastră întoarcere* (I–II, 2004–2005) este o culegere de texte scurte care reprezintă, într-un fel, o completare literară a activității de sociolog a

autoarei, de cercetător specializat în sociopsihologia emigrației. Cei prezentați sunt în mare majoritate „eleno-români” sau „româno-eleni”, adică oameni ai căror strămoși s-au stabilit în România venind din Grecia, și care, la rândul lor, s-au strămutat, fie repatriindu-se, fie alegând alte țări ale lumii ca loc de viață, iar ceea ce îi unește se numește Balkania. *Strada. Loc de trecere și petrecere* (2007) grupează, pe teme tematice, o serie de fragmente eseistice care tratează aspecte ale vieții în ziua de azi, surprinse în spațiul „străzii” – ca spațiu public în sensul larg –, observate în lumea întreagă și comentate cu competența sociologului și îndemânarea scriitorului, la acestea adăugându-se un florilegiu de impresii de călătorie și de amintiri nostim-revelatoare. În fine, volumul *România din afara României: „Avem!”* (2012) este unul de portrete literare, totodată de reportaj sociocultural și de eseistică, asemănător cu *Balkania...*, dar în care, de data aceasta, este vizată diaspora românească.

SCRIERI: *Tulburi, apele Crasnei...*, București, 1974; *Lumea toată, slobodă*, București, 1976; *Pragul de sus*, București, 1980; *Anton Pavlovici Cehov*, București, 1981; *Pietrele din lună*, București, 1984; *Tată, sintem lunateci*, Aarhus (Danemarca), 1989; ed. București, 1991; *Un alt glob, vă rog!*, București, 1992; *Diaspora, rădăcinile mele*, București, 1993; *În Europa! În Europa!*, București, 1993; *Mediterraneană – Méditerranée*, ed. bilingvă, tr. Mira Iosif Fischmann, București, 1997; *Identitatea iudaică după cel de-al Doilea Război Mondial – Jewish Identity after the Second World War* (în colaborare cu Camil Fuchs), ed. bilingvă, București, 1999; *Balkania – veșnica noastră întoarcere*, I–II, București, 2004–2005; *Strada, loc de trecere și petrecere*, București, 2007; *Fetele Nikas în lumina zilei, mare și albă*, București, 2011; *România din afara României: „Avem!”*, București, 2012. **Traduceri:** Marga Minco, *O casă goală*, pref. trad., București, 1993 (în colaborare cu Saskia Nieuwenhuis); Leon De Winter, *Savantul și traficanții*, București, 1996, *SuperTex*, București, 1998 (în colaborare cu Ioana Mira Voudouris); Jeroen Brouwers, *Roșu ucigaș*, pref. trad., București, 1997 (în colaborare cu Ioana Mira Voudouris); Hella S. Haasse, *Străin pentru totdeauna*, postfața trad., București, 2000.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 195–197; Dumitru Micu, *Romane de debut*, CNT, 1976, 51; Dana Dumitriu, *Calmul triumfător*, RL, 1977, 12; Ion Vlad, *Proză feminină?*, TR, 1977, 12; Valentin Tașcu, „Lumea toată, slobodă”, F, 1977, 3; Mihai Ungheanu, „Lumea toată, slobodă”, LCF, 1977, 25; Iorgulescu, *Scriitori*, 241–242; Ștefan Damian, *Destine contemporane*, TR, 1980, 19; Valentin F. Mihăescu, *Șansa duratei*, LCF, 1980, 37; Mirela Roznoveanu, *Vieți paralele*, RL, 1980, 39; Marcea, *Concordanțe*,

36–37; Titel, *Cehov*, 86–88; Mariana Codruț, *Lunaticii comunismului*, RL, 1992, 16; Evelin Fonea, *Un studiu-pilot de sociologie comparată*, RCM, 1999, 107–108; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 185–187; Ioan Groșan, *Un bildungsroman exemplar*, LCF, 2011, 29.

N.Br.

SÂMBOTEANU, Ecaterina (Catinca) (prima jumătate a sec. XIX-lea), traducătoare. Cu o biografie rămasă încă necunoscută, S. a fost, așa cum se poate deduce din prefața traducerii sale după Lesage (*Dracul șchiop*, 1836), una din femeile cultivate ale societății bucureștene, care au sprijinit cu entuziasm activitatea culturală inițiată de membrii Societății Filarmonice. Pentru reprezentațiile teatrale ale trupei românești, ea a tălmăcit în 1836 *Méropé* de Voltaire, transpunere care, deși anunțată în „Gazeta Teatrului Național” (1836) ca fiind în curs de tipărire, se pare că nu a mai apărut. Traducerea romanului lui Lesage este fidelă, cu o frază bine echilibrată, fără asperități. Prefața evocă atmosfera de însuflețire patriotică întreținută de reprezentațiile teatrului românesc. Se face un elogiu al teatrului, „oglinda în care se vede triumful faptelor celor cu adevărat mari”, și al foloaselor lecturii, care „înflorește duhul” și îndeamnă la fapte bune și nobile.

Traduceri: Alain-René Lesage, *Dracul șchiop*, pref. trad., București, [1836].

Repere bibliografice: *Dicț. lit.* 1900, 787.

L.V.

SÂMPETREAN, Viorel
(26.II.1953, Purcăreni, j. Brașov), poet, jurnalist.

Este fiul Elvirei (n. Ceapă) și al lui Ioan Sâmpetresan, muncitor. Urmează școala generală la Purcăreni, apoi Liceul Unirea din Brașov și devine student la Facultatea de Filologie a Universității din București. Frecventează cenaclurile literare studențești. Licențiat în filologie (1978), cu teza *Introducere în po(i)etica bogziană*, lucrează în presă, mai întâi la „Scân-teia tineretului”, iar din 1990 la „Zig-zag”, „Expres”, „Azi”, unde din 1995 este redactor-șef adjunct și

coordonator al suplimentelor culturale „Azi literar”, „Rampa” și „A.B.C.” În 2001 e numit consilier la Președinția României. Debutază cu versuri, ca elev, în „Astra” (1971), iar primul volum, *Vară de amiază*, îi apare în 1978. Mai colaborează cu poezie, eseuri și publicistică la „Amfiteatru”, „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Astra”, „Literatorul” ș.a. E prezent la Radio România Cultural cu scenariile *Întorcerea din cruciadă* (despre Radu Gyr) *Libertatea de a trage cu pușca* (despre Geo Dumitrescu), *Heraldica iubirii* (despre Radu Cârneli); între 1996 și 2005 deține rubrica „Radiografii culturale”. În 2002 participă la realizarea volumului *Portret de grup cu Laurențiu Ulici*. Primește Premiul Asociației Scriitorilor din București în 2006 și 2007.

Elogii, invocații și elegii, versurile lui S. din *Vară de amiază* și *Amiaza lui Empedocle* (1983) se înscriu frecvent într-o dicțiune solemnă, ceremonioasă, care amintește de tonalitatea și tiparul poeziei lui Lucian Blaga (Eugen Simion), precum și de „plastica” lirică a lui Adrian Maniu. Asimilarea lecțiilor modelatoare este evidentă, dincolo de transcrierea în cheie proprie a sugestiilor: „Eu cred în cel ce caută./ Tăcerea-i este duhul./ Eu știu: nu lespedeas apasă peste gând./ Nu adierea morții/ Îl înspăimântă pe cel părăsit” (*Lumina de noapte*) sau: „O vânăta înserare-i în preajmă/ Ori doar lumina altui veac?/ Prea multe sunt cele cutremurate/ Și, uneori, mai pătrunzătoare/ Decât lancea și fulgerul” (*Bruma argintie*). Poetul imaginează „austere ceremonii ale meditației” (A.I. Brumaru), ale căutării unui mister ori esențe. Mișcarea lăuntrică a poemului e înscenată uneori ca vânătoare, „pândă” a sensului ultim, a „sunetului ca ființă”, iar alteori ca revelație transpusă laconic, eliptic, într-o imagine stilizată sever, sterilizată de orice emoție materială. Starea cel mai frecvent cultivată este aceea de contemplație extatică a singurei „privești stăruitoare”, „asemeni cântecului” – „privești-tea dinlăuntru”. Nostalgia purității originare și, cum s-a observat, „o tendință abia vizibilă de îngroșare expresionistă a detaliilor de univers liric” (Laurențiu Ulici) prefigurează o dimensiune complementară a poeziei lui S. Publicat după aproape două decenii, *Îngerul exterminator* (2002) sugerează încă din titlu altă viziune, oximoronică. Totuși fără modificări majore, dicțiunea poetică trimite acum la „retorica damnării”. Poemul e conceput ca „arc voltaic”, amintind iarăși de Lucian Blaga.

Dominante sunt imaginile care vorbesc despre destrămare, dezechilibru, vinovată maculare și agonie, într-o dramatică încercare de reconciliere a contrariilor, ca în *O moarte suntem*: „Ești invocată/ Ori de câte ori ne întunecă/ O presimțire.// Ești prihănită/ Ori de câte ori vreo caravană a norilor/ Trimite flori de var/ Și acoperă vinișoarele copilului – întors din drum// Dar laudă, mai cu seamă,/ Căci tu ești mai presus/ Și mai aproape de toate!/ Iar noi suntem ai tăi/ În amăgitoarea ta prezență,/ Și nu otrăvim ceea ce ne întunecă”. *Cartea lui Ionuț* (2002) și *Ardealul* (2003) revin cu o poezie eteroclită de factură tradiționalistă, cuminte, cu rime pereche, cu multe poeme religioase, pentru ca volumele *Powder, uimire* (2006) și *Iubire, la capătul nopții, ghilotina* (2010) să combine genurile și formulele: poemul cu jurnalul, tema personală cu tema socială, religioasă sau erotică într-un fantasmatic discurs autobiografic, arborescent, febril, uneori până la delirul incomprehensibil. *Războiul sfârșitului lumii nu va avea loc* (2008) este o antologie de autor care oferă o imagine de ansamblu a poeziei sale și a receptării critice, iar *(Contra)bandă cu moravuri subțiri* (2011) îi reunește o parte din publicistica literară și culturală.

SCRIERI: *Vară de amiază*, Iași, 1978; *Amiaza lui Empedocle*, București, 1983; *Îngerul exterminator*, postfață Valentin F. Mihăescu, București, 2002; *Cartea lui Ionuț*, București, 2002; *Ardealul*, București, 2003; *Powder, uimire*, București, 2006; *Războiul sfârșitului lumii nu va avea loc*, pref. Eugen Simion, București, 2008; *Iubire, la capătul nopții, ghilotina*, București, 2010; *(Contra)bandă cu moravuri subțiri*, Sinaia, 2011.

Repere bibliografice: Nicolae Stoie, *Viorel Sâmpetorean*, AST, 1971, 6; A. B. [Ana Blandiana], *Prezentare*, AFT, 1973, 3; Constanța Buzea, *Viorel Sâmpetorean*, AFT, 1974, 5; Adrian Mihai Popescu, *Aplecare asupra cuvântului*, AST, 1979, 6; Constanța Buzea, „*Vară de amiază*”, AFT, 1979, 8; Ioan Adam, *Contururile imaginarii*, T, 1979, 8; Titus Vișeu, „*Vară de amiază*”, „Scânteia tineretului”, 1979, 9 257; A.I. Brumaru, [Viorel Sâmpetorean], „Cuvântul nou” (Covasna), 1979, 2 273, AST, 1984, 6; Ciobanu, *Însemne*, II, 214–217; Victor Atanasie, „*Amiaza lui Empedocle*”, RL, 1984, 21; Costin Tuchilă, *Ritmuri plenitudinii*, LCF, 1984, 37; Ulici, *Prima verba*, III, 141–142; Ulici, *Lit. rom.*, I, 309; Raluca Dună, „*Îngerul exterminator*”, LCF, 2002, 36; Constantin Stan, *O altă generație pierdută*, „Ziarul de duminică”, 2002, 40, 41; Gabriel Rusu, *Manual de metavietuire*, LCF, 2007, 4; Eugen Simion, *Un poet al nuanței și al unei stilizate neliniști*, CLT, 2008, 24. **C.H.**

SÂNGEORZAN, Zaharia (23.XI.1939, Feldru, j. Bistrița-Năsăud – 28.XI.2002, Iași), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Dib) și al lui Zaharia Sângeorzan. Urmează școala elementară la Feldru, apoi Școala Tehnică Silvică la Năsăud (1955–1959), la care renunță pentru a trece la Liceul „George Coșbuc”, absolvit în 1963. Devine student la Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1963–1968). Ulterior este angajat redactor la revista „Cronica”. Demis abuziv în două rânduri (1974 și 1983), este reintegrat și își continuă activitatea într-o atmosferă de adversitate până în 1990. Obține doctoratul în 1979, la Universitatea din București, cu teza *Opera lui Mihai Ralea*. Bursier al Universității din Perugia în 1980, conferențiază despre raporturile româno-italiene la Napoli, Roma, Genova, Florența, Torino. Va fi, din 1991, director al editurii și revistei „Virtus Romana Rediviva” din Iași, și, scurt timp, cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca. În 1995 beneficiază de o bursă de studii la Arhivele Vaticanului. Colaborează cu cronici literare, eseuri, note de călătorie la „Iașul literar”, „Convorbiri literare”, „România literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Astra”, „Ateneu”, „Dacoromania” (Freiburg), „Apostrof”, „Orizont”, „Literatorul”, „Caiete critice”, „Viața românească”, „Minerva” (Bistrița), „Telegraful român” (Sibiu) ș.a. Debutază editorial în 1972 cu antologia de texte critice *Zaharia Stancu interpretat de...*, iar cu un volum propriu în 1976: *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale*. Redactează studii introductive, prefețe, postfețe sau editează scrieri ale lui George Lesnea (1977) și ale lui N. I. Popa (1981).

Eseul *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale* a fost precedat de o bogată activitate de comentare a actualității literare, concretizată în recenzii, cronici literare și articole de opinie, publicate cu predilecție în revistele ieșene. **S.** e un critic egal interesat de cărțile de poezie, de proză, de critică și istorie literară. Comentariile și interpretările se bazează, în principal, pe descrierea și rezumarea conținutului, fiind finalizate, după situații cronologice și tematice, în evaluări tranșante, fără nuanțe între elogiul (frecvent) și respingere (rar). O selecție din cronicile și eseurile răspândite în presă formează sumarul volumelor *Conversații critice* (1980) și *Anotimpurile criticii* (1983), despre prozatori și poeți contemporani (primul) și despre critici români de ieri și de azi (al doilea). Pornind de la o carte sau de la o nouă

ediție, **S.** vizează realizarea unei imagini critice de ansamblu a operei autorilor comentați. Având ca punct de plecare observația lui G. Călinescu privind reluarea în variante a unor teme esențiale, eseul dedicat lui Mihail Sadoveanu le identifică, prin descriere, selecție și generalizare, pe cele definitorii: „hanul” (cu subtema „moara”), „muntele vrăjit” (conexată cu tema „pădurea”), „istoria”, „poezia”. În capitolul final interpretul aproximează fenomenul numit „sadovenianism”. O carte de convorbiri cu N. Steinhardt, „monahul de la Rohia”, publicată în 1992, s-a constituit din corespondența celor doi. Formulate și expediate zilnic, cele „365 de întrebări incomode” reflectă criza spirituală a celui care încearcă limpeziri, ca într-un jurnal disimulat. Început la 11 ianuarie 1988, dialogul epistolar s-a întrerupt la 11 martie 1989, în preajma morții destinatarului. Întrebările și răspunsurile aduc în discuție teme care acoperă o arie vastă, aproape derutantă prin diversitate, de la condiția scrisului și a scriitorului la „teroarea mediocrității” sau la modelele spirituale care ar putea fi propuse tinerilor. **S.** formulează întrebări pe care interlocutorul le apreciază ca dovedind „o minte extralucidă”. Fără îndoială că dramatismul stării de spirit a criticului de la Iași, tensiunea interogației (căci totul vine în cascadă), așteptarea înfrigurată a unui răspuns salvator îl provoacă și îl conving pe N. Steinhardt. Inspirate, limpezi, deschise, vădind o irepresibilă nevoie de certitudini, de repere, de comunicare spirituală și afectivă, întrebările declanșează replici memorabile. Monahul de la Rohia analizează câteva poeme propuse de **S.** (din Eminescu, Esenin, Trakl ș.a.), caracterizează aforistic personalități românești și universale, definește strălucit virtuți și păcate ale lumii contemporane, se arată înspăimântat de anul 2000 („triumful haimanalelor, haidamacilor, teroriștilor, fanatismului individualist”). Câteva micro-eseeuri despre literatura contemporană și despre personalitățile zilei, fine disociații în câmpul valorilor etice și estetice completează „lumea” acestui dialog, a cărui definiție poate fi libertatea de spirit. Ceea ce explică și dispariția fără urmă a unor scriitori, confiscate de organele de supraveghere polițienească aflate în slujba regimului comunist.

SCRIERI: *Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale*, București, 1976; *Pelerinii români la Columna lui Traian*, București, 1979; *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980; *Anotimpurile criticii*, București, 1983; *Monahul de la Rohia*

răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan, București, 1992; ed. 2, București, 2000.

Repere bibliografice: Florin Faifer, [Zaharia Sângeorzan], CRC, 1973, 11, 1980, 23; Nicolae Manolescu, *Tineri critici*, RL, 1975, 12; Valeriu Cristea, [Zaharia Sângeorzan], RL, 1976, 36, 1981, 29; Al. Săndulescu, „Mihail Sadoveanu. Teme fundamentale”, RITL, 1977, 3; Vlad, *Lectura*, 124–128; Iorgulescu, *Scriitori*, 343–345; Ulici, *Prima verba*, II, 219–221; Ungheanu, *Lecturi*, 228–232; Adrian Popescu, „Pelerinii români la Columna lui Traian”, ST, 1979, 12; Dan C. Mihăilescu, „Conversații critice”, LCF, 1980, 21; Piru, *Debuturi*, 29–32; Mircea Popa, *Critica la zi și critica specializată*, ST, 1981, 2; Ornea, *Comentarii*, 162–165; Grigurcu, *Între critici*, 326–331; Cristian Moraru, *Critica criticii*, LCF, 1983, 40; Mircea Scarlat, „Anotimpurile criticii”, RL, 1984, 19; Cornea, *Semnele*, 232–236; Cristea-Enache, *Concert*, 429–434; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 187–188; Oprea, *Timpul*, 79–83; Constantin Cubleşan, *Zaharia Sângeorzan, o personalitate distinctă a generației sale*, VR, 2003, 6–7; Nicolae Turtureanu, *Capăt de linie (Exerciții de neuitare)*, București, 2010, 234–239.

C.H.

SÂN-GIORGIU, Ion

(20.XI.1892, Botoșani
– 20.XI.1950, Üdem-
Düsseldorf, Germania),
poet, dramaturg,
germanist, traducător.

Este fiul Mariei (n. Stroici) și al lui Alexandre Saint-Georges, mare proprietar și arhitect, între ai cărui strămoși se numără, în secolul al XVI-lea, un principe al Transilvaniei. Urmează școala primară în orașul natal și, tot acolo, ciclul secundar, la Liceul „A. T. Laurian”, absolvit în 1912. Se înscrie apoi la Universitatea din Leipzig, pentru a studia filologia și filosofia, dar la declanșarea Primului Război Mondial se întoarce în țară, continuându-și studiile la Iași. Licențiat în iunie 1916, este de îndată mobilizat și încadrat la o unitate de artilerie; cu aceasta participă la campania din vara anului 1917, fiind decorat cu Ordinul Coroana României. După încheierea păcii își susține doctoratul în filologie la Facultatea de Filosofie a Universității din Basel, în 1920, cu teza *Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*, publicată în 1921. În virtutea specializării, este numit în februarie 1921 conferențiar la

Catedra de literatură germană a Facultății de Litere și Filosofie din București, unde este promovat docent (1924), apoi profesor suplinitor (1925), conferențiar definitiv (1928) și profesor titular. În 1918, la Botoșani, editează, împreună cu Victor Miclescu, gazeta de orientare conservatoare „Îndrumarea”. La București, înființează, în 1921, cu Ion Marin Sadoveanu și Tudor Vianu, cercul Poesis. Funcționează, între 1922 și 1929, ca director de studii al Universității Populare de la Vălenii de Munte, aflată sub patronajul lui N. Iorga, din 1925 conducând și Teatrul Popular. În același an, din aprilie până în noiembrie, este prim-redactor la „Universul literar”, condus acum de N. Iorga. Același rol îl are la „Neamul românesc literar” (1925–1926). Primele versuri i-au apărut pe când avea paisprezece ani, în „Neamul românesc” (1907). Mai colaborează atât la publicații tradiționaliste – „Sămănătorul”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Drum drept”, „Căminul nostru”, „Minerva literară ilustrată”, cât și la altele ce se înclină spre modernism – „Falanga”, „Versuri și proză”, „Citiți-mă”, „Rampa nouă și ilustrată”, „Flacăra”. Debutul editorial are loc în 1915 cu placheta *Freamăt*, în același an dând tiparului și piesa în versuri într-un act *Don Juan sentimental*. Cu poezii, fragmente de piese, traduceri, articole și studii despre literatura germană, în special despre cea expresionistă, colaborează relativ frecvent la „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Aurora”, „Mișcarea literară”, „Cuvântul liber” (seria 1924–1925), „Rampa”, „Nașterea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Curentul”, „Revista română”, „Gândirea” ș.a., precum și la periodice din spațiul lingvistic german – „Die Literatur”, „Dichtung und Welt” etc. A mai semnat A.E. și I. S. (împreună cu Artur Enășescu), Ion Balica, Ianus, Polux și Castor (împreună cu Artur Enășescu). Este membru al Societății Scriitorilor Români din februarie 1919 și al Societății Autorilor Dramatici Români din 1929, secretar al secției române a PEN-Clubului în 1934. După ce activează în formațiunile politice conduse de N. Iorga și Gh. I. Brătianu, se înscrie în Partidul Național Creștin, iar după moartea lui Octavian Goga se aproprie de mișcarea legionară. Conduce în 1940–1941 săptămânalul „Chemarea vremii”. Intrând în conflict cu regimul antonescian, în 1942 este destituit din învățământ și închis, motivul fiind că nu s-ar fi prezentat la mobilizare. Eliberat la intervenția savantului Ernst Gamillscheg, S.-G. trece linia frontului în toamna anului 1944, predându-se

trupelor germane. Ajuns în Austria, este cooptat ca ministru al Instrucțiunii în „guvernul” lui Horia Sima. Ulterior se stabilește în Germania, în zona de ocupație engleză, într-un sat de pe valea Rinului inferior. În țară este eliminat din cele două societăți scriitoricești în care era membru și e condamnat la moarte în contumacie. În puținii ani pe care i-a mai trăit a scris relativ foarte mult, lăsând în manuscris volume de versuri (*Omul fără țară*), piese de teatru (*Grișa*, scoasă în 1952 la Salzburg, *Ulisse și Penelopa*, „comedie serioasă în trei acte”, editată postum în „Jurnalul literar”, 2005), scrieri memorialistice (*Fereastra cu zăbrele*, însemnări din temniță, anii 1941–1942, și *Din umbra spânzurătorii. Din însemnările unui criminal de război*) ș.a.

S.-G. devine cunoscut mai întâi ca poet și dramaturg. Primul său volum de versuri, *Freamăt*, e străbătut de un discret ton elegiac. Scrise în manieră clasică, fluide și expresive, stihurile dau glas cu precădere melancoliei, singurătății și dorului de ființa dragă. În perioada Primului Război Mondial **S.-G.** compune o înflăcărată poezie patriotică, *Ruguri* (1918), mobilizatoare, de evocare a trecutului glorios și de proslăvire a vitejiei ostașilor, „pelerini ai morții”, „sfînții noștri de la Mărășești”. Vibrante acorduri, într-o manieră amintindu-l pe Aron Cotruș, închină munților, naturii în genere, participantă la suferințele oamenilor. Ulterior cultivă lirica erotică axată pe frământările unei iubiri dezamăgite, ca în *Arcul lui Cupidon* (1932), sau luminată de perspectivele împlinirii, precum în culegerea de sonete *A doua primăvară* (1940). În exil și-a reunit poemele ultimilor ani în trei culegeri care nu s-au publicat: *Strigăt de temniță*, *Omul fără țară* și *Pădurea de pe Rin*. În *Omul fără țară*, bunăoară, sunt cuprinse poezii din anii 1945–1946, pătrunse de o profundă nostalgie a plaiurilor natale și de condamnare a ororilor războiului. Reînfririparea vieții între ruine, frumusețea naturii eterne și bucuria păcii sunt temele principale ale acestei culegeri, superioară valoric celor anterioare. În sfera teatrului **S.-G.** a debutat cu poemul dramatic *Don Juan sentimental*, situând personajul într-o ipostază mai puțin obișnuită, de erou aflat la „capăt de linie”, respins de Dona Bianca, Don Juan însuși realizând că e doar năluca celui de altădată. Urmează comedia *Masca* (1923, reprezentată la Teatrul Național din București), subintitulată, în spiritul teatrului expresionist, „grotescă dramatică într-un act”, a cărei „acțiune se petrece în Europa”, în timpul

unui bal mascat. Melodrama *Femeia cu două suflete* (1925), dedicată celor două iubiri pe care protagonistă le împărtășește: pentru sculptorul Dionis și pentru directorul de teatru Fink, se cristalizează într-o formă notabilă. Scriitorul cultivă și comedia mai mult sau mai puțin spumoasă, fără exigențe artistice speciale: *Omul zilei* (1930), *Duduca Sevastița* (1939), *Timon II* (1941), ultimele două puse în scenă la Naționalul bucureștean, iar *Duduca Sevastița* și la câteva teatre din Germania. Ar mai fi elaborat piesele de teatru *Eva* (sau *Capriciile Evei*), *Apostolul* (1933), *Întâlnirea cu norocul* (1938), *Văduva tristă* (1942), *Aceeași femeie* (1943), *Soarele răsare-n temniță* (1945), *Doamna cea tirană* (1949) ș.a. Domeniile în care **S.-G.** s-a impus ca o prestigioasă personalitate sunt însă germanistica și literatura comparată. El a înfățișat cititorilor români diverse aspecte ale literaturii germane, mai întâi în volumul *Cercetări critice* (1923), structurat în trei secțiuni, consacrate teoriei dramatice a lui Schiller, creației lui Hölderlin și „expresionismului dramatic”. După *Lirica germană contemporană* (1927), cuprinzând un studiu asupra câștigurilor modernității în poezia de expresie germană, va oferi altă imagine critică în *Generația nouă în lirica germană* (1931), insistând asupra poeziei elegiace a lui Jakob Haringer și a liricii de cabaret a lui Hermann Kästner. Cercetările comparatiste sunt inițiate cu lucrarea *Mihail Eminescu și Goethe* (1929), unde susține, între altele, că *Luceafărul* ar avea ca izvor și poemul *Hochbild* de Goethe. Aceleași preocupări îi sunt destinate studiile *Eminescu und der deutsche Geist* (1936) și *Neue deutsche Quellen bei Mihail Eminescu* (1941), cărora li se adaugă *Deutscher Geist in der rumänischen Literatur* (1939). Diverse aspecte ale literaturii universale sunt discutate în textele cuprinse în *Atitudini critice* (1932), *Pagini de critică* (1933) și *Aspecte literare* (1938). Cea mai importantă contribuție istorico-literară a lui **S.-G.** o constituie solida și documentata monografie *Goethe* (I, 1938). Sunt prezentate în special momentele biografiei poetului: tinerețea, anii de studii și începuturile literare, perioada avântului și a deplinei afirmări, încununată de creațiile sale reprezentative *Goetz von Berlichingen*, *Suferințele tânărului Werther* și *Faust*. Lucrarea debutează cu privirea de sinteză intitulată *Imaginea lui Goethe în literatura universală* și se încheie cu o amplă bibliografie. Analiza detaliată a operei goetheene urma să facă obiectul altor cărți, dintre care două ar fi fost

– după spusele autorului – duse la capăt, iar alta menționată ca aflându-se „în pregătire”. Inedit a rămas studiul intitulat *Goethes Geist in der Weltliteratur*. Din nefericire, arhiva scriitorului nu a intrat decât parțial în fondurile publice după moartea sa, unele manuscrise fiind depuse la Biblioteca Română din Freiburg. **S.-G.** a tradus mult din literatura germană, în presă și în volume distincte: *Antigona* de Walter Hasenclever (1922), *Cristofor Columb*, *Don Quichotte al oceanului* de Jacob Wassermann (1936), din lirica lui Goethe (1935), *Torquato Tasso*, *Clavigo* și *Egmont* de Goethe, *Rose Berndt* de Gerhart Hauptmann ș.a.

SCRIERI: *Freamăt*, București, 1915; *Don Juan sentimental*, București, 1915; *Ruguri*, Botoșani, 1918; *Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*, Basel, 1921; *Cercetări critice*, București, 1923; *Masca*, București, 1923; *Rodul suflului*, Craiova, [1923]; *Femeia cu două suflete*, București, 1925; *Banchetul*, Craiova, 1926; *Lirica germană contemporană*, București [1927]; *Între critică și literatură*, București, 1928; *O cetate culturală: Vălenii de Munte*. 1908–1928, Vălenii de Munte, 1928; *Mihail Eminescu și Goethe*, Craiova, [1929]; *Omul zilei*, București, 1930; ed. (*Der Held des Tages*), München, 1937; *Generația nouă în lirica germană*, București, [1931]; *Arcul lui Cupidon*, București, [1932]; *Atitudini critice*, [București, 1932]; *Personalitatea lui Goethe*, București, 1932; *Zece ani de activitate academică*, București, 1932; *Pagini de critică*, București, [1933]; *Eminescu und der deutsche Geist*, Jena–Leipzig, 1936; ed. București, 1936; *Spovedania unei reînțoarceri*, București, 1937; *Aspecte literare*, Sibiu, 1938; *Goethe*, I, București, 1938; *Deutscher Geist in der rumänischen Literatur*, Halle, 1939; *Duduca Sevastița*, București, 1939; *A doua primăvară*, [București], 1940; *Gaetano Cerri, inspiratorul lui Eminescu*, București, 1940; *Neue deutsche Quellen bei Mihail Eminescu*, Jena–Leipzig, 1941; *Timon II*, București–München, 1941; *Grișa*, Salzburg, 1952. **Traduceri:** Walter Hasenclever, *Antigona*, București, [1922]; Goethe, *Lirica lui ...*, București, [1935]; Jacob Wassermann, *Cristofor Columb*, *Don Quichotte al oceanului*, București, 1936; Josef Magnus Wehner, *Struensee*, București, [1940].

Repere bibliografice: Alex. Al. Hodoș, „*Freamăt*”, „Revista noastră”, 1915, 15; Nichifor Crainic, „*Ruguri*”, „*Dacia*”, 1919, 56; N. Iorga, „*Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*”, RI, 1921, 7–9; Șerban Cioculescu, [Ion Sân-Giorgiu], FCL, 1923, 15, ADV, 1932, 14 772; Ion Marin Sadoveanu, „*Masca*”, G, 1924, 15; L. R. [Liviu Rebreanu], „*Masca*” și „*Povara*”, „*România*”, 1924, 150; Emil D. Fagure, „*Femeia cu două suflete*”, LUT, 1925, 961, 962; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 70–72; Lucian Boz, *De vorbă cu d-l profesor Ion Sân-Giorgiu*, FCL, 1930, 366; Călinescu, *Opere*, I, 776–778; Dragoș Protopopescu, *Între*

critică și poezie, „*Calendarul*”, 1932, 50; Perpessicius, *Opere*, V, 217–218; I. E. Torouțiu, *De la sinteză la compilație*, „*Litere*”, 1934, 14; Ion Gherghel, [Ion Sân-Giorgiu], „*Revista germaniștilor români*”, 1935, 3, „*Tribuna literară*”, 1941, 3–7; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 379; Ovidiu Papadima, „*Goethe*”, G, 1938, 7; Sabin Vasia [Ștefan Popescu], „*Goethe*”, CL, 1938, 6–10; Mihail Sebastian, „*Duduca Sevastița*”, VR, 1939, 3; Ion Marin Sadoveanu, „*Timon II*”, TIL, 1941, 1 592; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 923, *Ist. lit.* (1982), 1025; Zaharia Stancu, *Ion Sân-Giorgiu*, „*Ultima oră*”, 1945, 249; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 27–32, 42–45; Bucur, *Istoriografia*, 291–292; *Ion Sân-Giorgiu*, DRI, IV, 315–326; *Dict. scriit. rom.*, IV, 188–190; Em. D. Popa, *Ion Sân-Giorgiu. Pagini memorialistice*, IL, 2005, 11–16; Florescu, *Aristarc*, I, 63–86; Manolescu, *Enciclopedia*, 638–640. **I.O.**

SÂN-PETRU, Paul (pseudonim al lui Paul Cioriciu; 18.III.1936, Galați – 2.X.2020, București), poet, prozator. Urmează cursurile liceale în orașul natal (1950–1954) și Facultatea de Medicină Generală din București (1961–1967). Este repartizat medic stagiar în județul Neamț, la Poiana Teiului, din 1971 continuându-și cariera la Ploiești, Plopeni, Moreni–Țuicani și la Combinatul Siderurgic din Galați. Din 2000 până în 2005 va fi medic de familie în mai multe localități din județul Galați (Oancea, Vlădești, Măstăcani, Cudalbi). În anii studenției face parte din Cenaclul „Mihai Eminescu” al Casei de Cultură a Studenților, condus de Victor Ernest Mașek și de Gabriela Melinescu. Debutază în 1962, cu poezia *Vechiul obor*, într-un grupaj alcătuit de revista „*Lucceafărul*”, iar editorial în 1969 cu volumul de versuri *Urme*. Mai colaborează la „*Cronica*”, „*România literară*”, „*Ateneu*”, „*Convorbiri literare*”, „*Ramuri*”, „*Literatorul*”, „*Amfiteatru*”, „*Astra*”, „*Tribuna*”, „*Axioma*”, „*Dacia literară*”, „*Poezia*”, „*Dunărea de Jos*” ș.a. Din 2006 este redactor-șef al revistei „*Antares*”. În 2006 i se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Galați–Brăila, pentru volumul *Carul de biruință*.

Chiar dacă uneori lasă impresia că reia consecvent formula din prima plachetă – asocieri între descrieri de natură, pastorale și expresii lirice ale sentimentului religios –, **S.-P.** fiind receptat îndeosebi ca „un poet egal cu sine de la o carte la alta” (Laurențiu Ulici), accentul dobândit de unele teme contribuie la delimitarea a două etape. Cea dintâi, incluzând versurile din *Urme* (1969), *Poeme* (1975), *Pământ de bun venit* (1976) și *Cumpăna soarelui* (1981), mizează pe construcția de cadre peisagistice (*Alb, Zare cu plop*), cărora le subordonează alte fi-loane lirice, ilustrate doar embrionar: poezia de

dragoste (*Zbor de revedere*, *Rondelul serii cu ploaie*) sau simbolismul biblic (*Păstorul Abel*, *Babel continuu*, *Geneză cu exod amestecat*). Pe de altă parte, seria anunțată timid înainte de 1989, odată cu *Anotimp* (1985), unde dominant e sentimentul pustiu-lui, și constituită ulterior din *Poeme creștine* (1999), *Sacra Coralia* (2002), *Poeme antisatanice* (2002) și *Mersul pe fulger* (2003) ș.a. dispune ordonarea materiei poetice în funcție de sinteza dintre perspectiva și fervoarea mistică a credinciosului. Adecvat însă mai degrabă registrului clasic, bucolic, decât configurării prin vers a subtilităților conceptuale, stilul autorului nu reușește întotdeauna să evite metaforizarea sterilă. Poetul evocă emfatic „sistemele galactice din lucruri”, „curgeri de sori”, „timpul dințat”, „frunzele iodate”, „ploaia deasă de fotoni”, „stări de rug” ce traduc crispări lăuntrice rostite cu fast. Mărturisiri de credință pioase alternează cu invocații de psalm arghezian în versuri retorice, saturate de imagini abstracte. Privite în ansamblu, scrierile lui **S.-P.** poartă marca unui efort destinat să le confere altitudine. Dar când încearcă să consemneze mai mult decât simple ipostazieri ale chipului lumii, poetul își îngreunează discursul cu serii de raționamente și simboluri care, departe de a da profunzime, produc o discretă ilizibilitate. Cărțile anilor 2000, *Mersul în vârful peniței*, ce include „duble rondeluri în coriamb” (2005), *Carul de biruință*, subintitulat *Jurnal de reflecții și micropoeme la limita sacrului* (2006), sunt susținute vizual de reproduceri după sculpturi din creația personală. Vechile teme revin în versurile cu caracter experimental din volumul *Ființa mea de vânt și măr oprit* (2012), într-un elogiu al credinței temperat pe alocuri prin distanțarea proprie unei sensibilități postmoderne. Imnurile de slavă invocă grandilocvent-ironic „hipertemporala mântuire”, „celulele stelate”, „creierul galactic”, „spam-ul neantului”, „merele edenice second-hand”. Mai reușite sunt micile poeme meditative, notate minimalist: „Cu fața spre cer/ am adormit în grădină/ și-am visat că-mi visam trezirea/ și Porumbelul Duhului/ îmi fâlfâia deasupra inimii/ într-o blândă și sfântă lumină”. În suita acelorași preocupări se încadrează versurile din alte câteva cărți, precum și participarea la volumele *Rugă pe harpă. Antologie colectivă a cappella, cu 36 piese corale pe versuri și muzică proprie* (2005) și *Psaltirea renascentistă franceză* (2012), pentru acesta din urmă **S.-P.** versificând în limba română psalmii 90–97, traduși în franceză, în secolul

al XVI-lea, de Clement Marot. Proza din *La limita șansei* (2004) și din *Cine face liniștea* (2006) reia gama tematică a versurilor, îmbinând formule narrative diverse, de la schiță și tablou de natură la parabolă, eseu filosofic, povestire absurdă sau fantastică. Lumea satului, cu mici întâmplări din universul casnic, alternează, la fel ca în versurile poetului, cu sugestia unei realități paralele, precum „hiperspățiul” ori transcendentul, accesibilă numai ochiului inițiat. Într-un stil relativ monocord **S.-P.** evocă meșteșugari, clopotari, artiști, filosofi, profeți, povestește aventurile unei libelule, unui ulcior sau ale unui contrabas, descrie călătorii în spațiu și meditează asupra „protocreațiunii” sau asupra antimateriei, îmbinând imaginile domestice cu cele biblice, metafizice sau științifico-fantastice. Interferența dintre planul real și cel oniric, alterarea timpului și a spațiului prin rupturi de nivel, șansa de revelare, prin inspirație și har, a feței ascunse a lumii constituie temele centrale ale acestor fulgurații epice.

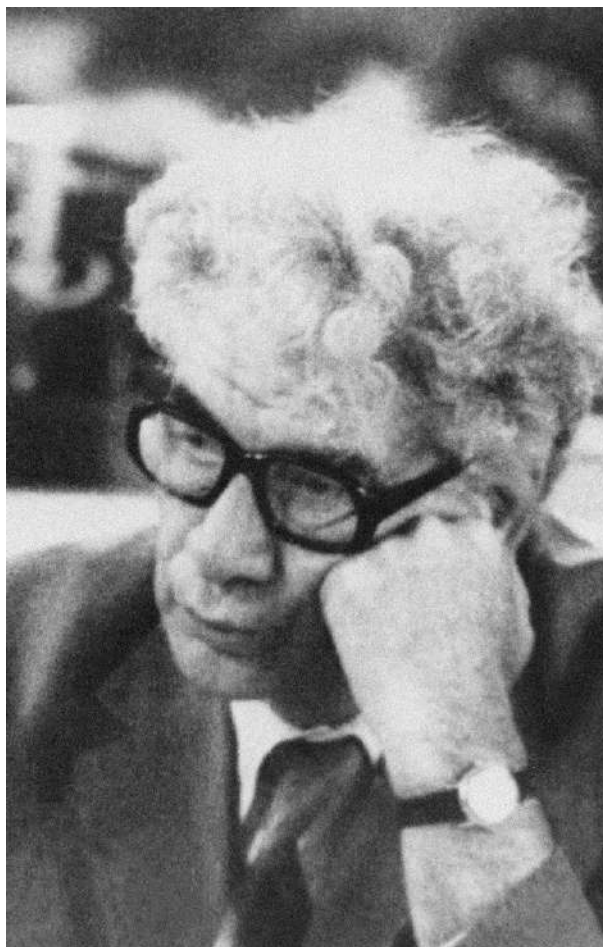
SCRIERI: *Urme*, București, 1969; *Poeme*, București, 1975; *Pământ de bun venit*, București, 1976; *Cumpăna soarelui*, București, 1981; *Anotimp*, Iași, 1985; *Poeme creștine*, București, 1999; *Poeme regale*, Galați, 1999; *Sacra Coralia*, Câmpina, 2002; *Poeme antisatanice*, București, 2002; *Mersul pe fulger*, București, 2003; *La limita șansei*, București, 2004; *Mersul în vârful peniței*, Iași, 2005; *Carul de biruință. Jurnal de reflecții și micropoeme la limita sacrului*, Buzău, 2006; *Cine face liniștea*, pref. Aureliu Goci, București, 2006; *Alchimia muzelor*, pref. Valentin Ciucă, Iași, 2009; *În paroxismul vremii pe sfârșite...*, pref. Aureliu Goci, București, 2011; *Alchimie lirică*, Iași, 2012; *Ființa mea de vânt și măr oprit*, Galați, 2012.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*Urme*”, RL, 1969, 38; Cristian Livescu, „*Pământ de bun venit*”, CRC, 1977, 24; Aureliu Goci, [*Paul Sân-Petru*], R, 1983, 11, CRC, 2006, 3, „Poezia”, 2006, 2; Codrin Liviu Cuțitaru, „*Anotimp*”, CRC, 1986, 31; Ulici, *Lit. rom.*, I, 309–310; Adrian Alui Gheorghe, „*Poeme creștine*”, „Poezia”, 2000, 2; Victor Sterom, [*Paul Sân-Petru*], TMS, 2001, 12, CRC, 2006, 3, „Oglinda literară”, 2006, 53; Constantin Trandafir, *Structuri anamorfoțice ale imaginarii*, „Axioma”, 2003, 10; Virgil Țigănuș, *Timpul rugăciunii*, „Dunărea de Jos”, 2003, 14; Apostol Gurău, *Broffft-moft*, Galați, 2003, 139–142; Emilian Marcu, „*Mersul în vârful peniței*”, CL, 2006, 5; Tania Nicolescu, *Cu arca pe cea mai tristă stea*, „Ex Ponto”, 2011, 2. **C.M.B., M.W.**

SÂNTIMBREANU, Mircea (7.I.1926, Băița, j. Hunedoara – 18.VIII.1999, București), prozator. Este fiul Letiției (n. Ardean) și al lui Gheorghe Sântimbreanu, miner. Învăță mai întâi la Ghelari, Vețel și Leșnic, urmează Liceul „Avram Iancu” din Brad

(1935–1943), Facultatea de Drept (1943–1947) și Facultatea de Filosofie (1944–1951) la București. O perioadă este asistent la Catedra de drept penal a Universității bucureștene (1948–1951) și profesor de istorie la un liceu din București, apoi activează în cadrul Consiliului Național al Organizației Pionierilor (1966–1969), ca director general al Centru-lui Național al Cinematografiei (1970–1972), șef la Direcția Literaturii din Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1972–1974). Din 1974 e desemnat director al Editurii Albatros, funcție din care este demis în 1985, motivele invocate de oficialități referindu-se la „superficialitate, lipsă de fermitate față de conținutul politic al cărților editate”. A fost membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor, în Comitetul Asociației Scriitorilor din București și președinte de onoare al Târgului Internațional de Carte Gaudeamus (1994–1998). Debutază editorial în 1956 cu volumul de proză *Cu și fără ghiozdan*, tradus prompt în limbile maghiară, sârbă și germană. I s-au acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Recreația mare* (la ediția a doua, 1973), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Mama mamușilor mahmuri* (1980).

Consacrat ca scriitor în literatura pentru copii, **S.** poate fi socotit autorul unei singure cărți, *Recreația mare* (1965), în care a reunit multe din povestirile sale anterioare și care a cunoscut numeroase ediții. Revizuirile succesive țin de însăși maniera în care este înțeles actul scrisului, ca modalitate permanentă de autoperfecționare. Lucrând o nouă variantă, prozatorul regândește ordinea pieselor, le elimină pe unele și le introduce pe altele, face numeroase modificări (schimbări de titlu, stilizări). **S.** a intuit că literatura pentru copii nu trebuie echivalată nici cu evadarea factice în fabulos sau în fantastic, nici cu scenariul moralizator. Într-un interviu scriitorul afirma că mărcile prozei sale ar fi „culoarea, hiperbola, ritmul, verva și fantezia, accentul patetic”, în altul propunea ca modalități de resuscitare a genului „epica densă până la suspans, umorul până la grotesc, melodramatismul până la lacrimă, fantezia până la fabulos și absurd, gingășia, tandrețea”. Principalele atribute ale cărților lui **S.** sunt, într-adevăr, fantezia bine temperată, dublată de umor și ironie, oralitatea obținută prin alternarea vocilor narative și utilizarea persoanei a doua singular, precum și grija de a schimba tiparele compoziționale și clișeele genului practicat. Astfel,

el aduce destule inovații tematiche: intenția moralizatoare se derobează într-o proză cu inserții SF (*A se feri de umezeală*), în animisme umoristice (epistola servietei din *Scrisoare pe adresa unui chiulanguiu*), în suspans detectivistic (ca în *Obiectul neidentificat*, unde e vorba despre un maculator neîngrijit) etc. La acestea se adaugă ingeniozitatea compozițională: *Post-scriptum* și *PTTR* sunt concepute, pe filieră caragialiană, din multiplele post-scriptumuri sau din bilețele trimise de un elev neatent, iar în *O poveste plicticoasă* sunt demontate abil scenariile basmelor, în timp ce *Recapitulare* este articulată în jurul unui fel de lingvistică absurdă, limba inventată permițând unui elev memorarea rapidă a lecțiilor. Și ca traducător **S.** se oprește tot la textele destinate în primul rând copiilor. De interes documentar este volumul postum *Carnete de editor. Interviuuri. Addenda* (2000), un jurnal al omului public **S.**, unde sunt descrise „peisajul” și stratagemele

editoriale ale anilor '70-'80 din secolul trecut, cunoscute în chip direct. De o atenție deosebită se bucură cazul Ion Lăncrănjan, cu odiseea publicării romanului *Caloianul* și atmosfera de la Editura Albatros.

SCRIERI: *Cu și fără ghiozdan*, București, 1956; *Sub lupă*, București, 1957; *Micii noștri prieteni*, București, 1958; *La telefon... telefonul!*, București, 1961; *32 de premianți...*, București, 1962; *Băiețelul de hârtie*, București, 1963; *Ex-temporale și... alte lucrări scrise*, București, 1963; *Lângă groapa cu furnici*, București, 1964; *Eu eram zâna*, București, 1965; *Recreația mare*, București, 1965; ed. 2, București, 1973; ed. 3, București, 1996; *Caramelle cu piper*, București, 1966; *Elefanți în rochițe*, București, 1966; *Să stăm de vorbă fără catalog*, București, 1967; ed. 3, București, 1981; *Ștafeta fanteziei*, București, 1968; *Schițe vesele*, București, 1969; *Melcul mincinos*, București, 1972; *Aducătorului, mulțumiri*, București, 1976; *Viitorule, când te-ai născut?*, București, 1977; *Mama mamușilor mahmuri*, București, 1980; *Un Gulliver în țara chiticilor*, București, 1983; *N-ați văzut un mînz maro?*, București, 1999; *Carnete de editor. Interviuuri. Addenda*, îngr. Sanda Sântimbreaanu și Ion Nicolae Anghel, Timișoara, 2000. **Traduceri:** Gianni Rodari, *Aventurile lui Cepelică*, București, 1957 (în colaborare cu I. Barta); Natalia Attardi Donnini, *Povestea „furnicuței” și a „furnicarului”*, București, 1965 (în colaborare cu C. Raicu); Dimény István, *Ionică, maimușoiul și plastilina*, București, 1965; L. Gheranskina, *În țara lecțiilor neînvățate*, București, 1968 (în colaborare cu E. Niță); Alexandre Dumas, *Cei trei muschetari*, București, 2009 (în colaborare cu Sanda Sântimbreaanu).

Repere bibliografice: Simion Ștefan, „Viitorule, când te-ai născut?”, TR, 1977, 26; Constantin Sorescu, *Carte de iubire...*, SPM, 1981, 575; Adriana Iliescu, „Un Gulliver în țara chiticilor”, RL, 1983, 52; Zaharia Sângeorzan, „Un „han” al poveștilor”, CRC, 1984, 22; Cândroveanu, *Lit. rom.*, 190–193; Iordan Datcu, *Carnetele de editor ale lui Mircea Sântimbreaanu*, ALA, 2001, 551; Paul Cernat, *Sertarele lui Mircea Sântimbreaanu*, OC, 2002, 101; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 264–266; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, 358–360; Niculae Gheran, *Un uriaș cu suflet de copil*, CLT, 2007, 2–4; Horia Gârbea, „Recreația mare”, LCE, 2008, 30; Popa, *Ist. lit.*, I, 953–954.

O.S.

SÂNZANA, săptămânal apărut la București între 9 octombrie 1937 și 29 ianuarie 1938. Director: C. Gane. Articolul-program, nesemnlat, intitulat *Haine vechi și haine noi*, arată o certă orientare de dreapta: „Exponenți ai unor idei cunoscute, din care s-a născut lupta împotriva nefastei democrații și a corolarului ei, sălbatica demagogie, și exponenți ai unor sentimente care au cuprins de la o vreme, ca o volbură, sufletul românului, noi nu

vrem altceva decât să dăm unei limbi sătule de bătrâne tiparnițe o altă tiparniță nouă”. În genere, editorialele sunt semnate de director. Rubrici mai importante: „Un tăciune și-un cărbune”, „Una caldă și-una rece”, „Acum o sută de ani”, alături de cele de cronică literară, cinematografică, plastică, teatrală. O bună perioadă ultima pagină conține materiale și în limba franceză, germană și italiană, apoi numai în una sau două din aceste limbi. Se publică, încă din primele numere, versuri de Radu Gyr (*Ucenicie, Balada peșterii din munte, Balada haiducului vândut de o muiere, Poemă veche*). Alți poeți prezenți în sumar sunt Petru Vignali, C. Ștefăniu, G. Mihăescu, George Ionașcu, I. Butoiu, Codin Lăzărescu. Aici Virgil Carianopol scrie despre poetul N. I. Herescu, C. Gane despre Octavian Goga, este recenzat volumul *Procesiuni* de Vintilă Horia. Cât privește proza, se inserează fragmentul de roman *Ceva la ordinea zilei* de N. I. Lazăr, alături de nuvele de Neculai Totu, René Bogdan, Petru Vignali. Amintiri și evocări istorice semnează Alexandru Jippa (*Amintiri din viața mea*) și C. Gane (*Despre Ioniță Vodă Sturza*). Cronici la spectacolele de la Naționalul bucureștean scrie Codin Lăzărescu, în timp ce N. I. Lazăr recenzează volumul *Cărvunarii* al lui D. V. Barnoschi, N. Lascu romanele *Gol* de G. M. Vlădescu și *Mărăcini* de Lucreția Petrescu, alte cărți consemnate fiind *Judaica* de Nicolae Iorga, *Cula de la Măldărești* de Olga Greceanu, romanul 1907 de Cezar Petrescu. Publicistica, relativ abundentă, ține de domeniul politic, articole semnând I. Diaconescu (*Naționalism și antisemitism*), Radu Budișteanu (*Germania nouă*), Mihail Polihroniade (*Cincisprezece ani de la marșul asupra Romei*), Petru Vignali (*Perspectiva naționalismului român*), Th. Râșcanu (*C. Stere și chestiunea evreiască*). Criticul literar și de direcție al revistei este însă Mircea Eliade, care își câștigă pe parcurs acest statut. În genere, textele sale încearcă surprinderea realităților culturale autohtone din perspectiva ideologiei și a valorilor promovate, pe plan european, de mișcările de dreapta (*Sincopa cărții, Sincopa cărții în România, Agonia și înnoirea literaturii, Folclor și creație cultă, O revistă de critică teologică, Libertate și creație în literatura legionară*). Tot Mircea Eliade se oprește asupra unor oameni de cultură italieni (*Ernesto Buonaiuti*), fenomenul cultural străin fiind comentat și de Stelian Popescu-Segarcea (*Divinul Dante Alighieri*), Petru

Vignali (despre Pirandello, *Cele șase personaje nu și-au găsit încă autorul*), Paul Lahovari (*Digresiuni pe marginea piesei «Gândul» de Leonida Andreev*). Alți colaboratori: Virgil Huzum, Vlaicu Bârna, Horia Hulubei, Victor A. Beldiman, Petre Paulescu. **II.**

SÂNZIANA, revistă apărută la Iași, lunar, între noiembrie 1912 și octombrie 1913. Din comitetul de redacție fac parte frații Alexandru A. Naum și Teodor A. Naum, precum și Eugen Boureanu. Cu un accentuat caracter de valorizare a literaturii greco-romane, publicația înscrie în sumar numeroase traduceri. Astfel, Teodor A. Naum transpune din *Idilele* lui Teocrit (*Vrăjitoarea, Trebuie să bei, Căprarul sau Amarilis* ș.a.) sau din Anacreon (*Unui greier, Femeilor* ș.a.). Tălmăcirii din Shakespeare semnează State Dragomir (fragmente din *Othello*), versiuni din Victor Hugo și din Giosuè Carducci dau cei doi frați Naum. Se publică inedite eminesciene (*Catrene, Cugetări, teatru – Alexandru-Vodă și Gogu tatii*). Nu este neglijată nici producția poetică la zi, versuri oferind Alexandru A. Naum (*Zâna, Cânticul doinei, Bucolică* ș.a.), Teodor A. Naum (*Bucolică, Pentru iubire* ș.a.), Gh. Vasiliu, care folosește pseudonimul G. Prut (*Ideal, Verde, În colțul fereștii* ș.a.), George Murnu (*În fața unui volum*), G. Rotică, Liviu Marian. Cu proză este prezent îndeosebi Eugen Boureanu (*Puiul, Dulgherul, Leul, Fanta* ș.a.). Câteva studii de istorie a filosofiei și a artei – Alexandru A. Naum, *Grigorescu și impresioniștii, Începuturile creștinismului și arta, Vechea artă creștină*, M. Rădulescu, *Transcendentalismul logic al lui Kant și psihologismul lui Fries*, Eugen Boureanu, *Dracul în basmele și credințele poporului român* (o încercare de „mitologie comparată”) – indică preocuparea redactorilor pentru studierea culturii europene, dar și pentru încadrarea literaturii naționale în spațiul european, cum se vede și dintr-un articol al lui Teodor A. Naum, *Clasicismul și cultura națională*. De la numărul 3/1913, în rubrica „Însemnări culturale”, sunt menționate evenimente ale momentului ori sunt omagiați cei dispăruți (Spiru Haret, Panait Cerna, St. O. Iosif, Ilarie Chendi). Deloc surprinzătoare pentru acești apărători ai tradiționalismului, atitudinea de împotrivire la pătrunderea neologismelor în limbă este susținută de Eugen Boureanu în comentariul intitulat *Decăderea limbii românești*. În rubrica „Cărți nouă” intră scurte note de lectură privind aparițiile editoriale. Sunt recenzate cărți de istorie și de literatură aparținând lui N. Iorga, al

cărui spirit pare să tuteleze paginile **S.**, volume de Mihail Sadoveanu, Elena Farago ș.a. Teodor A. Naum prezintă traducerea lui George Murnu din *Iliada* de Homer, versiunea lui Mihail Strajanu la *Herman și Dorothea* de Goethe, susținând, concomitent, necesitatea transpunerilor sistematice din marii scriitori europeni. Câteva însemnări și o cronică dramatică au în vedere spectacole ale Teatrului Național din Iași.

M.Dr.

SÂRBU, Cristian (14.V.1897, Buești, j. Ialomița – 9.III.1961, București), poet. Fiu de țărani, **S.** urmează școala primară în sat, apoi pleacă în Capitală, unde este cizmar, profesiune pe care o va practica până în 1950, dar continuă să se instruiască, citind sau audiind diverse cursuri la Universitate, frecventând cercurile socialiste. Cel mai important eveniment al tinereții lui nespectaculoase este efectuarea stagiului militar în marină, când a putut naviga între Marea Neagră și Mediterană, vizitând și zone din Turcia și Grecia. Debutează la „Dimineața copiilor” în 1924 și publică mult timp versuri în „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Cruciada românismului”, „Curentul magazin”, „Caiet de poezie” (suplimentul „Revistei Fundațiilor Regale”), mai târziu în „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Luceafărul”, „Scrisul bănațean”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. În 1935 îi apare primul volum, *Pași spre lumină*, ulterior devine membru al grupării poetice Adonis, care îi editează câteva plachete și îl include în miniantologia tematică *Toamna* (1938). Statutul de militant socialist și condiția proletară îi aduc anumite privilegii după război, când, în 1950, intră în redacția revistei „Viața românească”.

Se pare că **S.** a început să versifice sensibilizat de puternica încărcătură de exotic și visare prilejuită de călătoriile lui pe mare. Primul ciclu din *Pași spre lumină*, intitulat *Fragment de jurnal*, încearcă să prindă felul în care, în umilitatea periferiei și a atelierului, imaginile aveau reverberații magice. Privirea îi cade pe ce este concret, descris conștiințios, dar tern, în ciclurile *Rurale* și *Urbane*, unde sunt prezente chipuri ale Bărganului natal sau ale suburbiei bucureștene. În *Tablouri și cântece din călătoria mea* (1938), *Slove desculțe* (1939), *Daruri pentru cocioabe* (1944) **S.** continuă să schițeze diferite scene, unele și din natură, adesea în alcătuiuri destul de expresive, deși nu foarte originale, repetând în exces câteva figuri de oarecare efect la început. Discret, își fac loc și aluzii la nedreptățile și

revoltele sociale – acestea fiind preponderente în culegerea *D. Th. Neculuță* (1940) – sau versuri inspirate de obsesia morții. Deși răspunsese „comenzii sociale” a anilor '50 prin câteva plachete, în volumul postum *Pasărea de stea* (1971), mai ales în secțiunea *Addenda*, sunt incluse versuri în care se observă că **S.** era preocupat de teme moderne ale meditației lirice. Aspirația nostalgică spre puritatea „erelor primare” este motivată de dorința utopică de reluare a mersului lumii pe alte căi, mai fericite. Apar și „melancolii de plumb”, generate, „din vremuri ancestrale”, de plânsul și suferințele strămoșilor. **S.** are percepția dureroasă a propriului spațiu interior – „stau în mine zăvorât ca-ntr-o chilie”. Dar de obicei nu se poate desprinde de micile întâmplări cotidiene, de unde o versificare a imediatului, cu aglutinări de imagini și enunțuri cvasinarrative. Preponderent descriptive, stihurile demonstrează unele virtuți plastice, câteodată finețe cromatică, iar o serie de secvențe alegorizante au o prospețime senzorială care surprinde. Este, poate, și atitudinea unui meseriaș, hotărât să facă lucruri utile și frumoase („daruri pentru cocioabe”), dar și doritor de a da drept de existență în artă realităților umile, dintr-un fel de (auto)compasiune, mândrie și frondă față de „lumea bună” socială sau literară. Generos apreciat de Tudor Arghezi ca un „talent autentic și sigur”, **S.** aduce totuși numai mărturia unei firi sensibile, fruste, ce pare să încerce un fel de terapie prin poezie.

SCRIERI: *Pași spre lumină*, București, 1935; *Tablouri și cântece din călătoria mea*, București, 1938; *Slove desculțe*, București, 1939; *D. Th. Neculuță*, București, 1940; *Daruri pentru cocioabe*, București, 1944; *Poeme de ieri și de azi*, București, 1951; *Cântece pentru Sanda*, București, 1956; *Dragoste de viață*, București, 1956; *Pași spre lumină*, îngr. Romulus Vulpesu, pref. Ion Bănuță, București, 1963; *Pasărea de stea*, pref. G. G. Ursu, București, 1971.

Repere bibliografice: Barbu Lăzăreanu, [*Un lucrător cizmar poet*], ADV, 1924, 12 563; Perpessicius, *Opere*, VII, 104–105; N. Davidescu, „*Pași spre lumină*”, ALA, 1935, 748; Șerban Cioculescu, „*Pași spre lumină*”, RFR, 1935, 9; L. I. [Lazăr Iliescu], „*Tablouri și cântece din călătoria mea*”, VR, 1938, 4; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 359–360; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 937; Traian Chelariu, „*Daruri pentru cocioabe*”, UVR, 1944, 6; Mircea Tomuș, *Cristian Sârbu*, ST, 1961, 3; Romulus Vulpesu, *Un roman descoperit. Inocența sintaxei*, MS, 1971, 2; Aureliu Goci, „*Pasărea de stea*”, VR, 1971, 9; *Lit. rom. cont.*, I, 177–178; Mircea Șerbănescu, *Când poezia tânără se numea Adonis*, JL, 2002, 13–20; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 266–267; Șerban Codrin,

Personalia. Dicționar al personalităților ialomițene, Constanța, 2002, 133–134; Negrici, *Comunism, Poezia*, 60–61, 99, 104–105, *passim*. **C.T.**

SÂRBU, Ioan (15.I.1830, Ignăței–Orhei – 10.IV.1868, Măscăuți–Chișinău), poet, traducător. Era fiul Smarandei (n. Tomovici), originară din Iași, și al lui Gheorghe Sârbu, moșier și căpitan „de margine”. Urmează cursurile gimnaziului la Chișinău, absolvind în 1848. Om de țară, dezinteresat de funcțiile administrative – lucrase, în 1849, într-o cancelarie judecătorească, în 1850 fiind numit traducător titular, iar în 1851 era registrator de colegiu –, se statornicește la Măscăuți, unde se arată priceput într-ale gospodăriei și, în același timp, are vreme destulă pentru scris și lecturi.

S. începe să compună devreme, primul volumaș, *Fabule alcătuite în limba moldovinească*, fiind tipărit la Chișinău în 1851. Dacă se îndeamnă la scris, cu puținătatea înzestrării sale, este pentru că îl însuflețește dorința de a îmbogăți limba și literatura română cu o carte, fie ea și de traduceri. În fabulele tălmăcite de **S.** (din I. A. Krîlov mai ales, dar și din I. I. Dmitriev și I. I. Hemnițer) nu se vede intenția de a localiza, de a adapta alegoria la realitățile locale. Intervențiile lui sunt neînsemnate și se rezumă la câteva schimbări sau inversiuni de titluri, la unele parafraze și omisiuni. Versificator modest, cu posibilități reduse sub raportul invenției lexicale, fabulistul se exprimă sărăcăcios, destul de aproximativ în ce privește ritmul și rima. Din piesele traduse se desprind învățăminte de tot felul, precum și o serie de caractere morale. Sunt texte care fac aluzie la libertate, la egalitate, mărturisind o compasiune pentru omul simplu și sărman, nevoit să îndure nedreptățile și samavolniciile celor mari. În vreme ce virtuți precum cinstea, munca, bunătatea sunt prețuite cum se cuvine, trândăvia, îngâmfarea, minciuna sunt, firește, osândite. Dacă în primul său volum **S.** e un moralizator deghizat, în cel de-al doilea, *Alcătuirile d. Ioan Sirbu* (1852), care cuprinde tălmăciri și încercări originale, o asemenea înclinație este evidentă. E mai puțin apropiat, ca preferințe, de M. I. Lermontov sau de A. S. Pușkin (din care transpune, totuși, *Florile cele târzii*), modelul său fiind G. R. Derjavin (din care prelucrează poezii ca *Visul sau Cătră moarte*). O altă trăsătură, în afară de didacticism, este decepționismul, de sorginte livrescă, dar ținând probabil și de o predispoziție temperamentală. Cuvinte mari, ca „soarta”, „fericirea”, „viața și

moartea”, „dreptatea”, revin în versuri de tentă mediativă, poetul mărturisindu-și tristețea în fața curgerii de neoprit a timpului, jalea pentru tinerețea apusă, teama de moarte, dar și resemnarea dinaintea providenței. **S.**, care își dedică volumul „patrioților” vremii, aduce un prinos de dragoste pământului țării, ca în poezia *Moldova*, apărută în 1855 și în „Foiletonul Zimbrului”, însoțită de o notă laudativă semnată de Dimitrie Gusti. Totul e spus, la acest „fiu dezlipit de la brațele mamei sale” (Dimitrie Gusti), în stihuri simple, cam naive, prin care se obțin uneori (*Obșteasca petrecere a carnavalului*) și efecte mai notabile.

SCRIERI: *Fabule alcătuite în limba moldovinească*, Chișinău, 1851; *Alcătuirile d. Ioan Sirbu*, Chișinău, 1852; *Poezii*, pref. L. T. Boga, Chișinău, 1938; *Fabule și poezii*, Chișinău, 1954. **Traduceri:** [I. A. Krilov, I. I. Dmitriev, I. I. Hemnițer, A. S. Pușkin], în *Fabule și poezii*, Chișinău, 1954.

Repere bibliografice: G. Missail, *Idei despre cultura românilor din Basarabia*, „Buletinul Instrucțiunii Publice”, 1865, 507; Ciobanu, *Cultura*, 200–215; I. Negrescu, *Influențe slave asupra fabulei românești*, II, Chișinău, 1925, 41–90; Călinescu, *Opere*, V, 103–107; Haneș, *Scritorii*, 21–25; Bezviconi, *Profiluri*, 205–207; *Ist. lit.*, II, 596–597; *Dicț. lit.* 1900, 787; Efim Levit, *File vechi necunoscute...*, Chișinău, 1981, 149–162; Vasile Ciocanu, *File de istorie literară*, Chișinău, 1989, 167–176; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 61; *Dicț. Chișinău*, 474–475.

EE

SÂRBU, Nicolae (21.IX.1945, Ohaba-Forgaci, j. Timiș), poet, publicist. Este fiul Mariei-Ana (n. Iliaș), cusătoreasă la Arta Populară, și al lui Roman Sârbu, muncitor. Urmează cursurile școlii primare din Ohaba-Forgaci și ale celei generale din Sinersig, liceul din Buziaș (1960–1964), apoi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1964–1969). După absolvire este redactor la ziarul „Orizont” din Râmnicu Vâlcea (1969–1972) și ulterior la ziarul „Flamura” din Reșița (până în 1990). Între 1990 și 1997 funcționează ca redactor, apoi redactor-șef la ziarul „Timpul” din Reșița, iar din 1997 până la pensionare (2010) este director al Bibliotecii Județene „Paul Iorgovici”. Este membru fondator al cenaclului și revistei „Echinoc” din Cluj, fondator și redactor-șef al publicației „Avertisment” din Reșița (1990). Debutează cu poezie în revista „Tribuna” în 1965, iar editorial cu volumul de reportaje *Aurul din aripă* în 1986. Mai colaborează la „Amfiteatru”, „Orizont”, „Poesis”, „Reflex”, „România literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Pro Saeculum”, „Studii de limbă, literatură și folclor”, „Transilvania”, „Vatra”,

„Orient latin”, „Ardealul literar”, „Banat”, „Caraș-Severinul”, „Luceafărul”, „Semenicul”, „Vitrării”, „Confluente”, „Tăt Banatu-i fruncea” ș.a., la reviste din Serbia („Lumina”, „Floare de latinitate”), la o seamă de ziare locale și centrale, la posturi locale de radio și televiziune. A mai semnat N.S. Timișan, N.S. Iliaș, N.S. Trăica, Nicolae de Ohaba, Nicolae Trăica. A fost distins cu mai multe premii, între care Premiul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România (2008).

Deși în poezie debutează devreme, în 1965, la nici 20 de ani, editorial își face apariția abia peste trei decenii, în 1995, când publică *Ascultând ceasornicul în baie: 77 de poeme preș și Cochetăria cu fulgerul*. Prin acest debut matur, **S.** promova o lirică a existenței problematice, a precarității și a derizoriului. În *Ascultând ceasornicul...* motivul antic al cetății Troia, simbol bogat în sensuri, lasă loc invocării lui Agamemnon, care, revenit din război, își găsește sfârșitul tragic în baie, devenind prilej de prefigurare și așteptare neliniștită a clipei din urmă. Unele poeme propun peisaje interioare suprarealiste, labirinturi misterioase ale realului ori salturi în oniric, spații închise ori coșmarești. Versurile din *Cochetăria cu fulgerul* sunt caracterizate de autopersiflarea aspirației spre ideal, precum și de reprezentarea unui cotidian marcat de compromisuri. Această înclinație spre dimensiunea incomfortabilă a existenței își află expresia deplină în volumul *Că poetul nu-i ca omul. Paiața unui pierde viață* (2005), unde dominant este sentimentul maculării lumii. **S.** reia, în registru parodic, două versuri din *Miorița* („pe-un picior de lemn/ pe-o gură strâmbă de rai”), pentru a imagina un univers lipsit de sens, alcătuit din elemente absurde. Orice încercare de restabilire a armoniei sau de atingere a idealului eșuează, valorile tradiționale ori vechile mituri culturale, precum cel al iubirii dintre Romeo și Julieta, sunt complet anulate de noile manifestări ale instinctualității, cruzimii și întunericului. Aceeași atitudine e ilustrată în *Ferestre pentru labirint* (2008), unde labirintul devine simbolul rătăcirii poetului, iar fereastra, căutată cu disperare, semn al ieșirii, imposibile, din această captivitate. *N-am operă*, plachetă din 2004, subintitulată *Povestea unor poeme care-și dau palme*, reiterează spiritul autoironic și autovictimizator, care definește poezia lui **S.** încă de la primele încercări. Rechizitoriul vizează de această dată absența operei și „vina” conștiinței creatoare: „Da, onorată instanță,

n-am/ operă cu turn de faianță/ și fără geam să mă scurg,/ cum o vacă portocalie/ ar striga în amurg/ am lapte dar n-am uger”. Versul alunecă ușor înspre vituperare, însă asumată emfatic, ca poză: „unde-s editorii șpăgari și nimfele lor/ Dezbrăcându-se pe malul vreunei plachete?”. Definitoriu pentru acest volum, ca și pentru cel următor, *Că poetu’ nu-i ca omu’. Paiața unui pierde viață*, este spiritul autoflagelator, sarcastic și minimalizator, al „confesiunii ludic-persiflante, dispusă să ia totul «la légère», începând cu propria ipostază de poet” (Ion Pop). Totuși, nu toată poezia lui S. este caracterizată de gesturi devalorizante. *Provinciile cerului* (2000), culegere de poeme consacrată dimensiunilor fundamentale ale umanului, evocă, în prima parte, satul copilăriei, „centrul de greutate al nunții unui neam” și al existenței în istorie. Aceeași poetică articulează și *Eu, Nicolae de Ohaba* (2011), în prefața căreia S. exprimă aspirația programatică pentru „o lirică și dramatică mărturie de dragoste” adusă localității natale. Satul apare aici în perspectivă mitică, „Un fel de foc înmugurind/ pe vatra unde mama coace/ dintotdeauna rouă”, dar și ca un depozitar al valorilor tradiționale condamnat la pieire: „Să-l preacinstim pe inculpat,/ suit pe rug dintr-o eroare./ Să facem ceva pentru sat,/ în toată vremea ce ne doare”. Versurile redau splendoarea fanfarelor din Almăj sau figuri emblematice ale unei copilării fericite („Făceam de zor cu sapa cuiburi/ rotunde și perfect aliniate,/ așezând cu grijă mare,/ să nu se rupă colții,/ doi trei cartofi de sămânță”). În poezia disciplinată prozodic din *Vitralii sparte* (2011), scriitorul încearcă mai multe game lirice, inclusiv variațiuni ludic fonice și lexicale: „Ce frumos mai moare piatra!/ Mori, mă-mbie Cleopatra,/ Când cu picioroan-gele/ Vânam faraoan-gele./ Iar cu suprarînghișpilu/ Desecasem debil Nilu;/ Pe când azi trec Gangele/ Lingându-mi falangele”. S. a fost și un gazetar pasionat. În *Aurul din aripi*, volumul său de debut, reunește o seamă de reportaje consacrate Aninei, investigată atât etnogeografic și istoric, cât și uman, unele articole fiind de fapt fișe biografice ale unor eroi sau ale unor mineri. Impresia de autenticitate, referințele documentare, dar și intruziunea mijloacelor prozei și imaginarului sunt câteva dintre trăsăturile acestei prime antologii de publicistică. Următoarea culegere de reportaje, *La Paradisul mineral Gruescu* (2001), e dedicată renumitei colecții de flori de mină realizate de Constantin Gruescu din

Ocna de Fier, numit aici „doctor în suflul pietrelor”. Într-o notă distinctă e conceput volumul *De o sută de ori Banat. Patima și pătimirile unui publicist în pustie* (2003), care reunește articole scrise „dintr-o datorie morală și profesională. Ca un act de dreptate” pentru a reflecta realitățile și valorile Banatului, nedreptățit nu numai prin centralismul excesiv, dar și de parveniți locali fără orizont. Autorul angajează polemici ori pamflete contra „bășnașilor” contemporani, adică a cârcotașilor, subliniind importanța patrimoniul unic al zonei, precum și moștenirea sa multiculturală: „Lada de zestre a Banatului nu-i goală!”. Alte două culegeri de publicistică, *Cămila din Bucegi. Veghind la căpătâiul cărții* (2006) și *Și veți trece prin vamă ca fluturii* (2007), includ articole consacrate experienței de bibliotecar a autorului și călătoriilor sale în străinătate. Impresiile sunt cele ale unui intelectual care vede călătoria ca o aventură în necunoscut, surprins de ceea ce întâlnește, mișcat de peisaje și mai ales de monumentele culturale.

SCRIERI: *Aurul din aripi*, Timișoara, 1986; *Ascultând ceasornicul din baie: 77 poeme preș*, Oravița, 1995; *Cochetăria cu fulgerul*, Reșița, 1995; *Șantier în creier*, Reșița, 1996; *Rezervația naturală Cheile Nerei-Beușnița* (în colaborare cu Cornel Sturza Popovici), Reșița, 1996; *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin* (în colaborare cu Victoria Bitte și Tiberiu Chiș), postfață Gheorghe Jurma, Reșița, 1998; *Neputința de-a închide cerul*, Timișoara, 1999; *Provinciile cerului*, Reșița, 2000; *Pe valuri, spartele vitralii. Album pseudo-orice*, f.l., 2000; *La Paradisul mineral Gruescu*, Reșița, 2001; *De o sută de ori Banat. Patima și pătimirile unui publicist în pustie*, Deva, 2003; *N-am operă. Povestea unor poeme care-și dau palme*, Reșița, 2004; *Că poetu’ nu-i ca omu’. Paiața unui pierde viață*, Timișoara, 2005; *Cămila din Bucegi. Veghind la căpătâiul cărții*, Timișoara, 2006; *Cu pumnul pe i*, îngr. Ion Cocora, pref. Ion Pop, București, 2007; *Și veți trece prin vamă ca fluturii*, Cluj-Napoca, 2007; *Ferestre pentru labirint*, Cluj-Napoca, 2008; *Eu, Nicolae de Ohaba*, Cluj-Napoca, 2011; *Vitralii sparte*, Reșița, 2011. **EDIȚII:** *Un enciclopedist român aproape uitat: dr. Corneliu Diaconovici*, pref. edit., Reșița, 1999; Ionel Bota, *Bibliotecile din Banat între 1850–1918*, pref. edit., Reșița, 2000; Constantin Gruescu, *Cu focul inimii stingând flăcări vrăjmașe. Amintirile unui fost pompier militar*, postfață edit., Reșița, 2007; Nicolae Danciu-Petniceanu, *Lumina de la Vărădia*, pref. Crișu Dascălu, postfață Paul Miclău, Timișoara, 2008.

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, *Între onirism și coșmar liric*, TMS, 1968, 5; Mircea Martin, N. Sârbu, „Caraș-Severinul”, 1973, 2; Petre Stoica, *O lalea imperială pentru prieteni*, O, 1981, 21; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni*,

132–133; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș*, 235–237; Adrian Alui Gheorghe, „Nepuțința de-a închide cercul”, CL, 1999, 10; Ruja, *Parte*, II, 207–208; Ionel Bota, *Visul și inorogul. Eseu asupra poeziei lui Nicolae Sârbu*, Reșița, 2000; Alex. Ștefănescu, *Ceva care seamănă cu literatura*, București, 2002, 20–21; Adrian Popescu, *Echinocox* – 35, ST, 2003, 12; Adrian Dinu Rachieru, *Nicolae Sârbu* – 60, CL, 2005, 9; *Dicț. Banat*, 663–666; Ruja, *Printre cărți*, 287–291; Pop, *Vocile poeziei*, 77–79; Gavril Moldovan, *Inechinoxidabile*, Cluj-Napoca, 2011, 82–84; Adrian Dinu Rachieru, *De trei ori Nicolae*, CL, 2012, 12. **D.V.**

SÂRBU, Valeriu (18.IX.1931, Bujoreni, j. Vâlcea – 4.XII.2009, Brăila), poet, dramaturg. Este fiul Tomiței (n. Budeanu) și al lui Gheorghe Sârbu, ofițer. Urmează școala primară și cursurile Liceului „Moise Nicoară” la Arad (1938–1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română (1950–1955), cu o întrerupere de un an (1952–1953), când a fost exmatriculat din motive legate de dosar, cărora se pare că li s-a adăugat un denunț privind participarea la întâlnirile unei grupări poetice (Dimitrie Stelaru, Tudor George, Ludovic Antal), unde se citeau versuri nonconformiste. Reporter la revista „La Roumanie nouvelle” (1955–1957), va fi apoi profesor la școala din Gherghița, județul Prahova (1957–1962) și la Liceul „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte (1962–1981). Demisionează din învățământ pentru a se consacra literaturii. A debutat cu versuri în 1966 la „Povestea vorbii”, supliment al revistei „Ramuri”, editat de Miron Radu Paraschivescu, pe care S. îl va considera unul din mentorii săi. În 1968 i se difuzează radiofonic prima piesă de teatru, *Balerina portocalie*, iar prima carte, *Poeme banale*, îi apare în 1969. Cu o intensă activitate publicistică desfășurată la „Flacăra”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua” ș.a., S. fondează el însuși câteva reviste cu o existență efemeră: „Ecou” (Vălenii de Munte, 1969), „Accent” (Vălenii de Munte, 1998) și participă la înființarea revistei „Interval” (Brașov, 1990). A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie și dramaturgie (1980, 1986, 2003).

Volumele de versuri ale lui S. pornesc de la descrierea celor mai obișnuite obiecte, asimilând datele unui lirism ce pendulează între realitate și vis. Un singur element își păstrează aproape nemodificat conturul: polemica purtată cu civilizația lipsită de idealitate a epocii contemporane. Tema capătă un suport teoretic lipsit de orice emfază mai târziu, în alte volume de versuri, precum *Tratat de fantezie*

(1997). Dar succese semnificative a obținut S. în teatrul radiofonic. Fiind o construcție dramatică cu reguli aparte, autorul nu recurge la o „repovestire” în dialog a unor texte prin definiție narative, ci izbuteste să transforme efectele vizuale în efecte verbale. A scris, de pildă, seriale radiofonice cu subiecte împrumutate din Dimitrie Cantemir, Liviu Rebreanu sau Radu Tudoran, din Mateiu I. Caragiale sau Boccaccio, dar și din Aristofan, știind să se adapteze la specificul teatrului la microfon, diferit în chip substanțial de cel jucat pe scenă. Problemele acestor transformări semantice au fost discutate de dramaturg în mai multe cicluri de emisiuni, care dovedesc seriozitatea cu care abordează versiunea textelor pentru radio și dramatizarea unor opere narative. Așa se și explică buna primire de care au avut parte piesele de teatru radiofonic ale lui S.: unele au fost alese să reprezinte Radiodifuziunea Română la manifestări internaționale (*Balerina portocalie* și *Acceptați retrovizorul* la „Prix Italia”, Roma, *Eclipsa 99* la „Euro 99”, Berlin ș.a.), au fost distinse cu premii în România și în străinătate, au fost transmise de radiodifuziunile din München, Köln, Roma, Belgrad, Sarajevo, Helsinki, Bratislava. Câteva piese vor alcătui volumul *Multiplii faptului divers* (1986), altele au fost reunite în *Cartelă pentru iluzii* (2003), unele fiind difuzate în repetate rânduri, ca răspuns la solicitările publicului, care a descoperit, sub aparențele a ceea ce unii comentatori au numit „un absurd agreabil”, o meditație adesea gravă asupra destinului lumii de astăzi.

SCRIERI: *Poeme banale*, București, 1969; *Balerina portocalie*, București, 1970; *Ora translucidă*, București, 1974; *Acceptați retrovizorul*, București, 1974; *Aventură în cosmos*, București, 1974; *Pregătirea pentru echinox*, București, 1977; *Amfora de rezervă*, București, 1979; *Destăinuirile vulcanilor stinși*, București, 1985; *Antinomii*, Cluj-Napoca, 1986; *Multiplii faptului divers*, București, 1986; *Depart, între ieri și mâine*, Cluj-Napoca, 1991; *Destin de împrumut*, București, 1995; *Învinși de abstracțiuni*, București, 1995; *Delapidatorul de timp*, Cluj-Napoca, 1996; *Tratat de fantezie*, Cluj-Napoca, 1997; *Partitură pentru uimire*, București, 1999; *Generația fast-food*, București, 2001; *Proiect de fericire și uitare*, București, 2001; *Cartelă pentru iluzii*, București, 2003.

Repere bibliografice: Miron Radu Paraschivescu, *Discursul poetic al lui Valeriu Sârbu*, R, 1966, 6; Vladimir Streinu, *Cu cititorii și cu poeții despre poezie*, CNT, 1966, 50; Mircea Iorgulescu, „Ora translucidă”, LCF, 1974, 24; Dana Dumitriu, „Ora translucidă”, RL, 1974, 38; Radu Boroianu, *Liviu Rebreanu*, „Răscoala”, dramatizare de Valeriu Sârbu, RL,

1977, 14; Eugen Simion, *Poezia obiectelor*, RL, 1980, 10; Ilieș Câmpeanu, „*Amfora de rezervă*”, CNT, 1980, 20; A.I. Brumar, [Valeriu Sârbu], AST, 1986, 10, „*Gazeta de Transilvania*”, 1996, 1798; O. Dobre, *Proză informațională*, CC, 1991, 10–12; Ulici, *Lit. rom.*, I, 231–233; Petria, *Vâlcea*, 365–366; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 272–274; Firan, *Profiluri*, II, 244–245.

D.G.

SÂRBULESCU, Marin (15.I.1921, București – 18.IV.1971, București), traducător, prozator, gazetar. Elev al Liceului „Marele Voievod Mihai”, S. va fi și unul din redactorii revistei școlare „Licăriri”, în ale cărei pagini și debutează în 1937 cu epigrame, versuri și proză. Este licențiat al Facultății de Litere și Filosofie din București (1943). Colaborează cu poezie și însemnări literare în 1941 la „Albatros”, publicație a unui grup de tineri avându-l în frunte pe Geo Dumitrescu, alături de care participă la înființarea cenacului omonim. Este redactor la „Tribuna tineretului” (1940), apoi, ca ziarist profesionist, la „*Tim-pul*” (1942–1948) și, în 1947, la „*Revista literară*”. În aceste publicații, ca și în „*Prepoem*”, „*Zarathustra*”, „*Fapta*”, „*Tineretea*”, „*Flacăra*”, „*Rampa*”, „*Meridian*”, „*Capitala*”, „*Curentul magazin*”, „*Pământul românesc*”, „*Preocupări literare*”, „*Armata*”, „*Lupta Moldovei*”, „*România literară*” e prezent cu poezii, schițe, nuvele, fragmente de roman, articole politice și culturale, traduceri. Publicistica lui denotă o atitudine și un angajament de stânga, antrenând și idei referitoare la subordonarea ideologică a artei. A mai semnat George Costin, Narator.

Prima carte a lui S., *Primăvara lui Crișan* (1949), o evocare istorico-poetică, cât și *Minunatele isprăvi ale lui Păcală* (1950), în fapt prelucrări ale snoavelor populare, nu au consistența unui demers scriitoricesc. Debutul semnificativ al lui S. se produce mai târziu, odată cu volumul de proză scurtă *Prin foc și pară* (1971), alcătuit din șaisprezece narațiuni ilustrative pentru momentul de oarecare destindere politică și deschidere spre experimentul literar, propriu pentru scurtă vreme vieții culturale. Tentația „scrișului printre rânduri”, curent în epocă, va caracteriza și literatura lui S. Autorul se vrea a fi un kafkian care vede monstruos lumea înconjurătoare și o restituie, ca percepție, în game de la cinism la fantasmagorie. Emblematică este *Întâmplarea prozatorului Chițu*, o întâlnire imaginară a scriitorului cu personajele sale, prilej de evadare, dar și de alienare a celui nevoit să trăiască în lumi paralele, una a ficțiunii, cealaltă a realității. Narațiunea devine o

călătorie printre oglinzi deformatoare, întâmplări aparent „normale”, chiar banale, sunt relatate străveziu, spre a se extrage din ele învățăturile potrivite. *Nepuiul* este o proză cu săgeți ironice la adresa poeziei din anii '60 ai secolului al XX-lea, parazitată de cuvinte și sintagme insolite. Spre exemplificare, S. folosește cuvinte create cu ajutorul prefixului negativ: un poet cumpără un „neou”, dar fiindcă are în mâini o „canistră cu vrăbii” și o „mapă cu maipresuste”, iar buzunarele doldora de... țigări, nepoeme, micropegăși... etceterisme”, îl ține la sub-suoră, coaja neoului se sparge, iar din găoace iese un nepui. Altă schiță, *Coada de mătură*, este construită pe convenția poveștilor populare, în care interdicțiile și sancțiunile sunt frecvente. Îndrăgostit de o vrăjitoare, naratorul o regăsește seară de seară în apartamentul lui, preschimbată într-o serafică domnișoară. Condiția ca să nu redevină bătrâna zgripturoaică este stranie: autorul nu trebuie să se atingă de o coadă de mătură (ținută în balcon), „vehicul” cu care vrăjitoarea pleca în zbor în timpul zilei. Poanta este însă nerelevantă: rațiunea interdicției vine din faptul că femeia era hoată – fura aur și bijuterii și ținea totul ascuns în coada măturii. Turnuri de acest tip sunt evidente și în *Metamorfoza*, *O jumătate de om*, *Încercare de sinucidere*, *Prin foc și pară*, ultima fiind cea mai izbită. Ca traducător, S. are o activitate mai bogată. A tălmăcit (în colaborare) din Feodor Gladkov, Lev Kassil, Móra Ferenc, Aleksandr Ceakovski, Hans Leberecht, Herbert Nachbar, Aleksandr Iakovlev, Sigurd Hoel.

SCRIERI: *Primăvara lui Crișan*, București, 1949; *Minunatele isprăvi ale lui Păcală*, București, 1950; *Prin foc și pară*, București, 1971. **Traduceri:** Feodor Gladkov, *Jurământul*, pref. Pompiliu Constantinescu, București, 1945 (în colaborare cu K. Rima); Lev Kassil, *Dragii mei copii...*, București, 1946 (în colaborare cu Natalia Petrușevici); Móra Ferenc, *Viclenescu-Șterpelici*, București, 1958 (în colaborare cu I. Tâmpănar); Aleksandr Ceakovski, *Căile pe care le alegem*, București, 1962 (în colaborare cu Rodica Șiperco); Hans Leberecht, *Palatele Vassarilor*, București, 1963 (în colaborare cu Ana Gherasim); Herbert Nachbar, *Casa în ploaie*, București, 1969 (în colaborare cu Nicolae Köhl); Sigurd Hoel, *Întâlnirile cu uitați*, pref. Alexandru Sever, București, 1970 (în colaborare cu Const. A. Gâdei); Aleksandr Iakovlev, *Roald Amundsen*, București, 1973 (în colaborare cu Maria Roth).

Repere bibliografice: N. Olt, *Alb și negru*, PRV, 1942, 2 582; [Marin Sârbulescu], RL, 1971, 17; Nicolae Jianu, „*Prin foc și pară*”, RL, 1972, 1; *In memoriam*, LCF, 1972, 16; Manu, *Reviste*, 120–121, 127, 159–160; Opreș, *Reviste*, 91; Popa,

Dicț. lit. (1977), 511; Manu, *Eseu*, 248–250; Marin Iancu, *Marin Preda, corespondență de tinerețe*, RL, 2004, 37; Corneliu Vasile, *Scriitorul vremii, vremea scriitorului*, București, 2010, 26.

L.C.

SÂRCU, Polihronie (30.VII.1855, Strășeni–Lăpușna – 23.VI.1905, Sankt Petersburg), slavist. Provenit dintr-o familie de răzeși, este fiul lui Agapie Sârcu. A urmat clasele primare la mănăstirea Căpriană, unde a avut prilejul să învețe și limba bulgară. Își continuă studiile la Seminarul Teologic din Chișinău, apoi la Odessa și Sankt Petersburg, absolvind în 1878 Facultatea de Filologie–Istorie cu medalia de aur. Reținut la Universitatea din Sankt Petersburg, este trimis într-o călătorie de studii în țările balcanice și în România (1879), unde colaborează cu B. P. Hasdeu. Se specializează în romanistică și în studiul limbilor slave de sud. Numit în 1883 privat-docent pentru limba și literatura română, își deschide cursul în ianuarie 1884 cu o prelegere despre însemnătatea romanisticii pentru limbile slave. Mai târziu a ținut cursuri de limba slavă veche și de istoria limbii ruse (ca docent ordinar, din 1888). Alte călătorii de documentare le face în Peninsula Balcanică (1887 și 1899), la Cracovia, Lvov, Cernăuți și Suceava, apoi în Croația, Serbia, Banat și Transilvania (1893 și 1894), ulterior în Europa Centrală și Occidentală, până la Oxford și Londra (1895–1898, 1903). A cercetat un număr mare de manuscrise slavone și românești, din care a rezultat o serie de lucrări filologice și istorico-literare ce au introdus în circuitul științific internațional aspecte mai puțin cunoscute ale literaturii medievale din aria de cultură bizantino-slavo-română. A obținut titlul de magistr (1891) și de doctor în filologie (1899) cu două ample cercetări consacrate epocii și operei patriarhului Eftimie al Târnovei. Studiile, cele mai multe redactate în limba rusă, privind istoria și cultura românilor sau a slavilor de sud și a celorlalte popoare din Peninsula Balcanică, realizate din perspectivă comparată – *Reminiscențe ale literaturii slave în Moldova* (1882), *Importanța romanisticii pentru știința slavă* (1884), *O nouă părere despre viața și activitatea lui Gr. Țambblac* (1884), *Nicolae Spătarul până la sosirea în Rusia* (1885) ș.a. –, i-au apărut în volume sau în „Archiv für slavische Philologie”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, „Russkii filologhiceskii vestnik”, „Jurnal Ministerstva Narodnogo Prosveščeniia”, „Sbornik ORJaS”, „Jivaia starina”, „Izvestia otdeleniia russkogo iazâka i slovenosti Imperatorskoi

Akademii Nauk” ș.a. O prețioasă colecție de manuscrise vechi și documente referitoare la istoria românilor, alcătuită de-a lungul anilor, se păstrează în fondurile Bibliotecii din Sankt Petersburg a Academiei de Științe din Federația Rusă.

Debutând încă în 1874, la Chișinău, cu o lucrare în limba rusă consacrată obiceiurilor și cântecelor de Crăciun și Anul Nou în Basarabia, S. a căutat, ca istoric literar, să contribuie la cunoașterea în Rusia a limbii și literaturii române, în contactul lor cu civilizațiile vecine. După o scurtă schiță a literaturii române vechi până la marii cronicari și prelați din secolul al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea, se oprește în mod special asupra lui Dimitrie Cantemir. Trecând la primii scriitori moderni din Principate și la Școala Ardeleană, el se concentrează asupra occidentalizării culturii și literaturii române, direcție ilustrată mai ales de Ion Heliade-Rădulescu, „cel mai bun scriitor și publicist al anilor 1840”, urmat de poeți și prozatori ca Dimitrie Bolintineanu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, „incisivul Eminescu”, socotind că ei „pot fi considerați scriitori occidentali în deplinul înțeles al cuvântului”. O contribuție notabilă are S. la punerea în valoare a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* într-un studiu tipărit în 1901 și realizat pe baza cercetării parțiale a manuscrisului original de la Sofia și a celor două copii românești aflate în posesia lui M. Gaster, la Londra. De asemenea, filologul basarabean a adus argumente plauzibile pentru identificarea cronicarului Eftimie cu egumenul mănăstirii Căpriană, sol al lui Alexandru Lăpușneanu, precum și informații despre Nicolae Milescu. Cercetările întreprinse la București și în alte centre românești l-au pus în contact și i-au adus sprijinul unor personalități culturale și științifice din țară, printre care, alături de B. P. Hasdeu, se numără A. I. Odobescu, Ioan Slavici, Ioan Bianu, George Barițiu, G. Dem. Teodorescu ș.a. Corespondența cu unii dintre aceștia se adaugă studiilor, edițiilor de documente slavo-române și descrierilor de manuscrise de proveniență românească din diverse fonduri europene, în care se vedește atașamentul cercetătorului față de istoria și cultura română.

SCRIERI: *Vizantiiskaia povest ob ubienii imperatora Nikifora Foki v starinnom bolgarskom pereskaze*, Sankt Petersburg, 1883; *Kă istorii ispravleniia knig v Bolgarii v XIV v.*, vol. I, partea 1–2, Sankt Petersburg, 1898–1900; *K voprosu o podlinnike poucenii valașskogo gospodaria Ioanna Neagoe k svoemu sânu Feodosiiu*, Sankt Petersburg, 1901.

Traduceri: 534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul (1346–1603) din arhivele orașelor Brașov și Bistrița [...], tipărite la Viena, în 1905–1906, îngr. Gr. G. Tocilescu, București, 1931 (în colaborare).

Repere bibliografice: I.V. Jagić, *Istoriia slavianskoi filologii*, Sankt Petersburg, 1910, 805–808; Damian P. Bogdan, *Basarabeianul Polihron Sârcu și contribuția lui la cultura românească veche. Bibliografia scrierilor lui...*, „Arhiva românească”, 1942; Alexandrina Matcovschi, *Polihronie Sârcu (Schiță biobibliografică)*, Chișinău, 1967; L. E. Semionova, *Sârcu Polihronii Agapievici*, în *Slavianovedenie v dorevolucionnoi Rossii. Biobibliograficeskii slovar*, Moscova, 1979, 327–328; B.P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini, II, introd. Al. Săndulescu, București, 1983, 187–191.

II.M.

SBIERA, Ion al lui Gheorghe (I.XI.1836, Horodnic de Jos, j. Suceava – 22.X.1916, Cernăuți), folclorist, istoric literar. Era al optulea din cei zece copii ai țăranilor înstăriți Ana și Gheorghe Sbiera. Învăță un an acasă, continuă la școala primară de limbă germană din Rădăuți, iar ultima clasă o face la Cernăuți, unde va urma și gimnaziul. În 1857 își trece bacalaureatul și pleacă la Viena pentru a studia dreptul. Frecventează, în același timp, cursurile Facultății de Filosofie. În 1861 se întoarce în țară și este gata să accepte o funcție în guvern. La insistența fraților Alecu și Gheorghe Hurmuzachi, renunță la hotărârea sa și primește să îl suplinească la gimnaziul din Cernăuți pe fostul său profesor Aron Pumnul, care se îmbolnăvise. În 1862 se află între intelectualii care organizează Reuniunea Română de Leptură, devenită, după trei ani, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Se numără, de asemenea, printre întemeietorii și principalii colaboratori la „Foaia Soțietății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”, pe care a condus-o din iulie 1866 până în decembrie 1869. În coloanele acestei reviste, precum și în „Almanahul Societății Academice Social-Literare «România Jună»”, „Arhiva”, „Candela”, „Familia”, „Gazeta Transilvaniei”, „Vatra” ș.a. i-au apărut cronici și articole, studii de istorie, de lingvistică și istorie literară, studii și culegeri de folclor. Cunoscut și apreciat, S. va fi ales în 1866 membru al Societății Literare Române (Academia Română). Era, totuși, un adept al sistemului fonetic preconizat de Pumnul, iar aplicarea excesivă a acestui sistem în „Foaia Soțietății...” îi va aduce destule critici. În urma unor neînțelegeri cu comitetul de redacție, părăsește revista, pentru ca în 1871 să

demisioneze și din învățământ. Câțiva ani va îndeplini funcția de custode al Bibliotecii Bucovinei, iar în 1875 va fi numit profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți, unde predă până în 1906.

Convins că folclorul constituie temelia pe care se poate dura literatura națională, S. străbate în 1855–1856 satele Horodnic de Jos și Voitin, de unde adună un mare număr de povești, care aveau să fie tipărite abia peste trei decenii: *Povești populare românești*, 1886. Dar valoarea colecției trebuie raportată la momentul întocmirii ei. Deși repovestește, folcloristul nu denaturează expresivitatea limbajului popular și reușește, cu destulă iscusință, să reconstituie atmosfera firească a narațiunii. Culegerea se încheie cu câteva anecdote și un apreciabil număr de ghicitori, apărute, în parte, în revista „Familia”. O contribuție însemnată e adusă de volumul *Colinde, cântece de stea și urări la nunți* (1888), realizat de S. cu sprijinul elevilor săi. Dincolo de unele neajunsuri, care decurg mai ales din culegerea neriguroasă a textelor, lucrarea se impune prin câteva observații privind datina colindatului, precum și prin descrierea amănunțită a obiceiurilor *Malanca* și *Irozii*. Mai izbutite ca realizare artistică, orațiile de nuntă prezentate sunt însoțite de note explicative și alcătuiesc o succintă schiță monografică a acestui ceremonial. Un apel pentru adunarea poveștilor, cântecelor, cimiliturilor și descântecelor populare, publicat de S. în 1858, mai întâi în „Gazeta Transilvaniei”, apoi în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nu are urmări. În primul număr din „Foaia Soțietății...” i-a apărut un studiu de folclor în care se ocupă de originea și semnificația refrenului „O, Lere Doamne” din colindele românești. Spre deosebire de înaintași, autorul articolului consideră că la baza acestui refren ar sta vechea credință a romanilor în lari, credință pătrunsă la noi odată cu creștinismul. S. a scris și lucrări de istorie, în care documentele sunt corelate cu tradițiile folclorice, a publicat, în 1885, *Codicele Voronețean* și a intenționat să realizeze o istorie culturală și literară a românilor, din care au apărut numai volumele *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării, în răstimpul de la 1504–1714* (1897) și *Contribuiri pentru o istorie soțială cetățenească, religioasă bisericească și culturală literară a românilor, de la originea lor încoace până în iuliu 1504* (1906). Cu o valoare documentară de necontestat, acestea reprezintă o

prelucrare a cursului de limba și literatura română predat de S. în îndelungata sa carieră didactică. Dacă studiile monografice despre Grigore Ureche (1884) și Aron Pumnul (1889) rețin atenția într-o mai mică măsură, lucrarea cu caracter autobiografic *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului* (1899) este impresionantă prin bogăția informațiilor.

SCRIERI: Grigoriu Ureche. *Contribuiri pentru o biografie a lui*, București, 1884; Aron Pumnul. *Voci asupra vieții și însemnătății lui, precum și scrierile lui mărunte și fragmentare*, Cernăuți, 1889; *Traiul românilor înainte de fundarea staturilor naționale*, Cernăuți, 1890; *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării, în răstimpul de la 1504–1714*, Cernăuți, 1897; *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului*, Cernăuți, 1899; *O pagină din istoria Bucovinei, din 1848–1850, dimpreună cu niște notițe despre familia Hurmuzachi*, Cernăuți, 1899; *Contribuiri pentru o istorie socială cetățenească, religioasă bisericească și culturală literară a românilor, de la originea lor încoace până în iuliu 1504*, Cernăuți, 1906. **Culegeri:** *Povești populare românești*, Cernăuți, 1886; *Colinde, cântece de stea și urări la nunți*, Cernăuți, 1888; *Povești și poezii populare românești*, îngr. și pref. Pavel Țugui, București, 1971. **Ediții:** *Codicele Voronețean*, introd. edit., Cernăuți, 1885.

Repere bibliografice: Alexe Procopovici, *Doi dascăli bucovineni: I. G. Sbiera și Sextil Pușcariu*, LU, 1920, 4–5; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 99–102; Alexe Procopovici, *I. G. Sbiera*, Cernăuți, 1936; Nicolae Tcaciuc-Albu, *Viața și opera lui Ion Sbiera*, Cernăuți, 1936; Nicolae Bot, *Activitatea de folclorist a lui I. G. Sbiera*, REF, 1967, 1; Iorga, *Oameni*, 45; Vrabie, *Folcloristica*, 142–144; Ivașcu, *Ist. lit.*, 551; Bucur, *Istoriografia*, 201–203; Bârlea, *Ist. folc.*, 124–127; *Dicț. lit.* 1900, 768–769; George Muntean, *Un cărturar bucovinean: Ion G. Sbiera*, RL, 1987, 8; Pavel Țugui, *I. G. Sbiera*, „Glasul Bucovinei”, 1996, 4; Virgiliu Florea, *I. G. Sbiera (în corespondență cu Moses Gaster)*, MS, 1992, 1–4; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 354–355; Alis Niculică, *Ion G. Sbiera. Viața și opera*, Suceava, 2005; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 790–791. **I.H.C.**

SBUCIUM, revistă apărută la Ploiești, lunar, din martie 1937 până în aprilie 1938, susținută de grupul omonim, sub îndrumarea profesorului N. Ch. Dimancea. Redactor-șef: Alex. Al. Ionescu-Lungu, redactor: Marcel C. Preoțescu. Publicația atrage, ca redactori și colaboratori, elevi din provinciile istorice ale României, între aceștia numărându-se George Meniuc, redactor pentru Chișinău, Pavel P. Belu pentru Banat și Oravița, Demostene G. Nolla și Th. Zuca pentru Pind, Petru Sfetca pentru Lipova și Banatul de Nord. S. are deviza „Mai multă lumină”. Articolul-program, intitulat *Dacă ni se cere*

vreun program și semnat de Alex. Al. Ionescu-Lungu, enunță aspirația ca aici „să se întâlnească, să se înfrățească prin scris gândurile celor de la Nistru cu cei de la Tisa, cei din Hotin cu cei de la Mare și din Pind”, periodicul propunându-și „să arate tuturor forța intelectuală și gradul de cultură către care tinde tineretul” și să împlinească un rost educativ. Primele numere sunt tematice: *Literatura religioasă, Pindul, Despre literatură*. Publică versuri Leonida Secrețeanu, Demostene G. Nolla, George Meniuc, Pavel P. Belu, Petru Sfetca, Mircea Georgescu, proză trimit Mihail Lungianu, Aurel D. Bugariu, George Meniuc, Nacea Varsani, Dinu Pillat (*Înmuguriri în toamnă*), Leonida Secrețeanu, Alex. Al. Ionescu-Lungu, cronici și eseuri semnează Gh. Simionescu (*Ceva despre Titu Liviu Maiorescu*), N. Ch. Dimancea, Mircea Georgescu, Alex. Al. Ionescu-Lungu, George Meniuc (*Cultura europeană*). În sumar se includ și note de călătorie, studii de istorie etc. Sunt semnalate apariția publicațiilor similare din Craiova, Târgu Mureș, Oradea, Brăila, Chișinău, Reșița, precum și debutul editorial al câtorva colaboratori: Aurel D. Bugariu, Pavel P. Belu, Mircea Georgescu. În colecția editorială „Sbucium” a apărut volumul de versuri *Boema* de Leonida Secrețeanu.

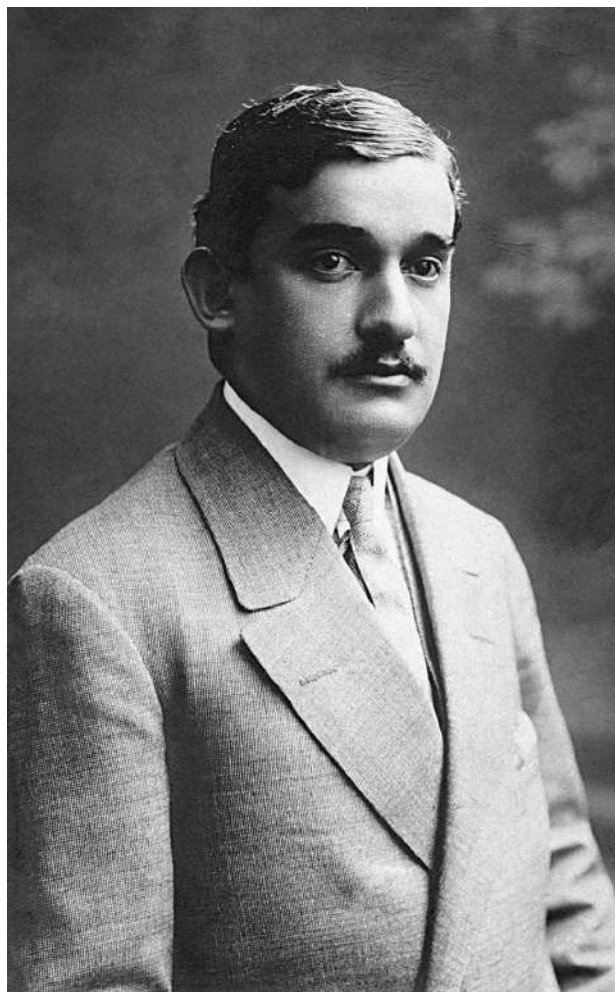
C.H.

SBURĂTORUL, revistă care apare la București, inițial săptămânal în intervalul 19 aprilie 1919 – 7 mai 1921; își sistează apariția până în 17 septembrie 1921, apoi până la 22 decembrie 1922 iese cu titlul „Sburătorul literar. Revistă literară, artistică și culturală”, cu o numărătoare nouă; ultima serie, din martie 1926 până în iunie 1927, revine la titlul inițial și apare lunar. Pe a doua pagină a primului număr sunt trecuți mulți dintre cei care vor fi colaboratorii constanți: Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, George Căir, Radu Cosmin, Nicolae Davidescu, V. Demetrius, Ion Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, George Gregorian, Alfred Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, D. Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Rădulescu, Liviu Rebreanu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, Al. T. Stamatiad, Alexandrina Scurtu, Mihail Sorbul, G. Stratulat, Caton Theodorian, Tudor Vianu, I. C. Vissarion. Acestora li se vor adăuga în timp F. Aderca, Camil Baltazar, Ion Barbu, Gheorghe Brăescu, G. Călinescu, Ion Călugăru, Pompiliu Constantinescu, B. Fundoianu, George Murnu, Perpessiciu, Ion Pillat, Ramiro

Ortiz, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca ș.a. Director este E. Lovinescu, secretari de redacție sunt Liviu Rebreanu (pentru prima serie) și George Nichita (începând cu 1926). După mărturisirea lui Lovinescu din *Memorii*, inițiativa nu i-a aparținut lui, ci editorului S. Benvenisti (Editura Alcalay & Co.) și unor scriitori precum Liviu Rebreanu, Corneliu Moldovanu și Ion Minulescu, cel care a ales și titlul. Articolul programatic semnat de Lovinescu, intitulat *Sburătorul*, este mai curând liric decât pragmatic: „Palidul domn al visurilor nelămurite nu se mai lasă pe raza argintie a lunii. A plecat spre alte generații ce se ridică. În noi și-a desăvârșit însă opera. Nu mai simțim fiorii de odinioară. Necunoscutul nu ne mai chinuiește. [...] Căci ne gândim și la cei ce vin. Virilitatea noastră se apleacă fratern peste pubertatea melancolică a generațiilor ce se ridică, pentru a le limpezi greutățile începutului. Le vom fi de folos poate. [...] Cât despre program, va ieși din talentul celor ce vor publica la *Sburătorul*. Meritul revistei va sta în limitele scrisului colaboratorilor lui”. Prin urmare, scopul declarat este sprijinirea afirmării scriitorilor tineri. La primele sale numere *S.* nu are o direcție definită și nu cultivă scriitori care să aparțină unei singure tendințe literare. În primul număr apar poeme de Elena Farago, D. Nanu, Al. T. Stamatiad, Alfred Moșoiu, proze de Caton Theodoroian, Hortensia Papadat-Bengescu (*Femeia în fața oglinzei*) și Victor Eftimiu. Critica literară este susținută de E. Lovinescu cu un articol despre G. Coșbuc, Liviu Rebreanu asigură rubrica de cronică teatrală, iar Tudor Vianu inaugurează rubrica „Cronica ideilor”, pentru ca Francisc Șirato să țină cronică artistică. Încheindu-se cu o scurtă rubrică de revistă a revistelor, *S.* nu surprinde prin noutate și nu anunță, la primele numere, însemnătatea pe care o va avea imprimând direcția modernistă în literatura română. Treptat mentorul revistei va defini programul ei: în numărul 2 vorbește despre „sectarismul” literaturii române și militează pentru o critică imparțială, dar care să respecte „principiul buneivoinți față de fenomenul literar”. Într-un alt editorial, intitulat *Cei ce vin...*, socotește că „cea dintâi datorie a unei reviste e să dea literatură bună” și că marea miză este descoperirea unor scriitori tineri și talentați. În numărul 12, în articolul de fond *Glosse asupra criticei*, precizează că, la modul ideal, critica înseamnă în primul rând admirație și fidelitate față de operă. Cum programul său se sprijină pe încurajarea

tinerilor scriitori, Lovinescu afirmă că preferă în mod manifest indulgența: „Critica e raza de inteligență cordială ce străbate opera artistului. Ea-i luminează adâncurile, mărindu-i frumusețile sub căldura admirației pricepătoare, ce se oprește cu deosebire asupra părților bune pentru a le da și mai mult relief”. Admite că există și „critica negativă”, care are meritele sale igienice, dar oricum timpul va opera această selecție intransigentă. De aceea, consideră că e mult mai necesară critica „prietenească, înțelegătoare”. Treptat *S.* își definește clar profilul: devine revista care sprijină scriitorii tineri și care caută să imprime o direcție către modernitate a literaturii autohtone. Aceste deziderate sunt atinse prin campaniile sau cronicile literare ale lui Lovinescu, dar și prin publicarea sistematică a unor poeți și prozatori aflați la început de drum, care, consideră Lovinescu, vor imprima un profil nou literaturii române. Referindu-se la literatura feminină, pe care o consideră intim legată de statutul social al femeii, criticul observă că aceasta se concentrează

E. Lovinescu

asupra dragostei în tonalități sentimentale, delicate, discrete. „În mijlocul acestei literaturi rituale a unei dragoste imateriale, mai mult suspinată decât afirmată, literatura d-nei Hortensia Papadat-Bengescu, păgână până la impudiciție și de o rară putere de analiză până la sfârșiere, e de o mare noutate și originalitate”. În mod evident, încă din primul an al apariției revistei, Hortensia Papadat-Bengescu este unul dintre marile pariuri ale criticului. Tot ei îi consacră și Tudor Vianu un articol intitulat *O ideologie feminină. Noua feminitate*: „D-na Papadat-Bengescu a creat o ideologie feminină”. Nu întâmplător ea semnează fragmente de proză în foarte multe numere ale revistei. Altă descoperire importantă este aceea a tânărului poet Ion Barbu, căruia Lovinescu îi fixează și pseudonimul literar și căruia îi publică, în numărul 34, din 6 decembrie 1919,

poemele parnasienne-nietzscheene *Ființa, Lava, Munții, Copacul, Banchizele*, pe care le întâmpină cu o recomandare generoasă sub titlul *Un poet nou*. „«Sburătorul» își face o cinste deschizându-și coloanele acestui poet nou, căruia i-am dat numele de Ion Barbu. Nimănui nu-i va scăpa viziunea genetică, lapidaritatea concepției și a expresiei, sobrietatea relativă a acestui tânăr, care ne evocă în versuri frumoase și reci poezia forțelor naturii, a materiei inerte, a prefacerii universale și a misterelor germinației. Prin vigoarea geometrică și noutatea concepției, cât și prin stăpânirea formei pietroase literatura română s-a îmbogățit cu un nou talent tocmai în clipa în care își pierde pe cel mai autorizat reprezentant al generației trecute. Este eterna goană a torței...”, în acest final criticul referindu-se la momentul debutului lui Barbu, care coincide cu înmormântarea lui Vlahuță. El va reveni asupra poemelor parnasienne ale lui Ion Barbu în numărul 38, din 3 ianuarie 1920. Alături de Camil Petrescu, Ion Barbu va reprezenta, pentru Lovinescu, una dintre cele mai importante descoperiri în poezie. Prin lansarea unor astfel de autori, cărora li se alătură Hortensia Papadat-Bengescu, S. își justifică apariția. La trecerea în cel de-al doilea an de apariție, Lovinescu precizează că intenția revistei este să își păstreze echilibrul într-un climat tumultuos politic și ideologic și să practice o critică estetică. Tonul este alarmat, dar ferm; în pofida tuturor amenințărilor, literatura trebuie să rămână nepătată de interesele sau de dilemele ideologice ale zilei: „Fermentații revoluției amenință cu distrugerea unei civilizații milenare. Ochii curioși sau îngrijorați se întorc înspre răsărit. [...] În mijlocul unei nevroze universale, în mijlocul trepidației perpetue, de a trăi, de a se îmbogăți sau de a risipi, în nesiguranța zilei roșii de mâine, primim ca o jertfă, voluntar consimțită, de a ne ocupa numai cu literatura”. S. devine reducta estetismului în cultura română, aici se cristalizează teoriile mentorului său. De pe pozițiile criteriului estetic, Lovinescu întâmpină (în numerele 32 și 33 din 1920) ca pe un eveniment apariția romanului *Ion* al lui Liviu Rebreanu. Chiar dacă romanul nu e cel mai bun exemplu pentru doctrina lui, pentru programul său critic, nici tematic, nici tipologic, criticul acceptă marea reușită a autorului și îi explică rolul în evoluția spre modernitate a literaturii autohtone: „Unei literaturi care abia acum începe să se înfiripe în elaborațiuni mai subtile, chinuită și fecundată totodată de o ideologie,

de o vibrație nervoasă, de probleme de conștiință, vehiculată prin complicate procedee de analiză și de stil, unei astfel de literaturi, nerealizată încă definitiv, dar care se poate resimți prin atâtea eforturi remarcabile, e o fericire că i s-a pus substrucția solidă a acestei epoei țărănești”. Pentru a justifica proza de analiză, cu toate contorsionările psihologice și stilistice ale Hortensiei Papadat-Bengescu, spune el, era nevoie de o operă solidă pe model clasic („blocul granitic, rud dar solid, al lui *Ion*”). În mod vizibil însă, preferințele criticului se îndreaptă către un alt model literar, mai bine sincronizat cu literatura occidentală. Tot în prima serie a revistei încep să publice frecvent autori precum Gh. Brăescu, Ion Călugăru, F. Aderca, Mihail Celarianu, I. Peltz. În numărul 51 Lovinescu semnează articolul *Maiorul Gheorghe Brăescu*, afirmând că acest prozator este superior lui I. L. Caragiale prin obiectivitate, prin discreția procedeelelor folosite; va reveni asupra acestei idei într-un amplu serial întins pe cinci episoade în numerele 33–37/ 1922. Gh. Brăescu este principalul pariu în proză al criticului, totuși după Hortensia Papadat-Bengescu (care debutase la „Viața românească” a lui G. Ibrăileanu), ba mai mult, un scriitor moșit de critic, a cărui existență justifică programul său critic: „Prin ironie, Caragiale se interpune între noi și obiect; cu ajutorul ei voiește să ne determine simpatiile și antipatiile; ne violentează astfel seninătatea contemplației și a liberului arbitru. Admirabilă armă polemică, ironia este deci un principiu distructiv al emoției estetice. Sub acest raport, satira lui Brăescu reprezintă un progres evident. Prin imparțialitate, ea îndreaptă genul satiric spre literatura obiectivă”. Brăescu îndeplinește două dintre dezideratele criticului: e o descoperire proprie și, mai ales, scrie o literatură „obiectivă”. Doar așa se explică tonul entuziasmat al comentariilor și prețuirea prea înaltă pe care i-o acordă. De altfel, în articolul care marchează încheierea apariției seriei din 1922, Lovinescu va plasa în privința prozatorului: după ce înșiră numele scriitorilor lansați de S., insistă asupra lui Brăescu: „din vatra lui, mai ales, s-a desprins marele talent al lui Brăescu. În momentul când unii tineri se întreabă de avem literatură, el este o apariție definitivă, cu care se poate cinsti orice literatură”. Începând cu 17 septembrie 1921, revista se va numi „Sburătorul literar”, fără a suferi modificări de redacție sau de structură. În articolul de fond, *Sburătorul literar*, E.

Lovinescu afirmă: „Am făcut din ea o tribună exclusiv literară atunci când nimeni nu se gândea la literatură.” În numărul care încheie această serie criticul va putea constata, simetric, îndeplinirea promisiunii: „N-a existat niciodată o revistă română care, cu mijloace atât de puține și într-un timp atât de restrâns, să fi creat, din necunoscut, atâtea valori pozitive”. Colaboratorii rămân aceiași: Hortensia Papadat-Bengescu, Elena Farago, Victor Eftimiu, Gh. Brăescu, D. Nanu, Alice Soare, Mihail Iorgulescu, Ion Sân-Giorgiu, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca. F. Aderca preia cronică teatrală, iar Mihail Iorgulescu va ține cronică literară. Numărul 19 este închinat „poetului necunoscut”. „Suntem într-o evidentă epocă de renaștere poetică”, constată Lovinescu, iar revista publică un fel de antologie a poezilor lansați de S., între care se numără Camil Petrescu, Emil Dorian, Alexandru Bilciurescu, Mihail Cosma, Mihail Celarianu, Alice Soare, Alexandrina Scurtu, Eugen Relgis, Virgiliu Moscovici (Virgiliu Monda), I. Valerian, George Silviu, Vladimir Streinu. Tot acum sunt publicate o serie de articole provocatoare semnate de B. Fundoianu. Liberalismul lui Lovinescu și deschiderea spre dezbateri a revistei sunt dovedite și de apariția unor polemici între colaboratori: F. Aderca critică volumul *Imagini și cărți din Franța* al lui Fundoianu, Lovinescu însuși răspunde, în numerele 41 – 44, unor articole incisive ale autorului *Priveliștilor* printr-un amplu excurs intitulat *Există o literatură română?*. Este o replică dată opiniei lui Fundoianu, conform căreia literatura română e o provincie a celei franceze, și lui N. Davidescu, care pretinde că literatura română începe cu simbolismul. Lovinescu va susține, înaintea lui G. Călinescu, organicitatea literaturii române și ideea reprezentativității sale naționale: „Literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualități, ci ca o sumă, ca o totalitate organică și armonică de însușiri etnice, virtuale în producțiunea populară și realizate în literatura cultă prin artiști de un talent incontestabil. Între cei patru pilaștri (Eminescu, Creangă, Coșbuc, Caragiale) ai expresiei artistice a sufletului românesc se întinde rețeaua unei întregi literaturi reprezentative. (Câteva nume de scriitori mai recent: Goga, Hogaș, Sadoveanu, Rebreanu, Gârleanu, Brătescu-Voinești etc.) Departe de a păși în pragul Europei cu mâinile goale, pășim nu numai cu posibilitățile unui suflet original și ca fond, și ca formă, ci și cu afirmații categorice, solidare între ele,

dar diferențiate în cromatica literaturii universale". Lui Fundoianu, care continuă să publice în **S.** după ce fondatorul revistei polemizase cu el, îi apare un eseu exploziv, *Spiritul critic în cultura română* (45, 46/1922). Una dintre marile pierderi o reprezintă, afirmă eseistul, transformarea criticii culturale în critică literară. „Nu putem nici astăzi, cum nu puteam nici la 1840, să avem o critică estetică. Critica culturală nu e numai singura posibilă – e singura necesară”. Fundoianu definește critica culturală drept „critica de posibilități de creștere, de înăvuiere și de dezasimilare a unei culturi”. Mai mult decât atât, face o teorie scandaluoasă în epoca naționalismului postunionist: „România actuală, de origine obscură, traco-romano-slavo-barbară, își datorește existența și aparența ei actual europeană grație unei erori fecunde devenite în slujba instinctului de conservare o idee fixă: e *ideea originii noastre latine*. Fără iluzia aceasta, am fi rămas poate un trib incoerent și balcanic. Istoria românilor, politică și culturală, nu-i decât istoria și aventura acestei idei fixe, fecunde. Un act de bovarism, desigur. [...] Iluzia noastră, transformată în adevăr, că suntem latini, ne-a creat o țară și ne-a dat necesități europene: cea dintâi, de a face parte din Europa. Suntem latini de când credem că suntem: adică de vreo 300 de ani. Cultura noastră a adus atunci singura ei notă specifică și cea mai mare; ideea latinității noastre e un produs exclusiv cultural, dar cu roade culturale și politice. Dacă ea ne-a împins spre Franța și dacă rolul nostru de colonie a Franței a fost inevitabil, aceasta e o consecință a premisei că suntem latini – iată deci și reversul medaliei. Dacă ideea că suntem latini ne-a fost de un folos inimaginabil, ideea asta împiedică astăzi poate elaborarea celeilalte note *specifice* fără de care nu putem exista. Atâta vreme cât vom fi în Europa o *națiune de consumatori* – consumatori de cultură, firește – atâta timp nu ne vom putea diferenția de Europa”. Lovinescu pune, în același număr, temperatura ridicată a articolului pe seama frondei grăbite, specifică tinereții, care vrea cu orice preț să conteste totul și de aceea criticul refuză o nouă dezbatere. Important este că **S.** devenise un spațiu de dialog, fie el și aprins, în care își găseau locul autori dintre cei mai diverși, cu orientări ideologice diferite, dar cu o singură condiție: să aibă ceva de spus, să fie talentați (termenul apare foarte des în aprecierile mentorului revistei). În cadrul rubricii „Figurine” Lovinescu evaluează

încercările tinerilor care s-au lansat în paginile revistei și tonul este conciliant, încurajator. În cazul lui G. Bacovia însă, prudența și indulgența lipsesc, criticul formulând verdicte care astăzi stârnesc interesul mai ales prin cecitatea lor: „poezia dlui Bacovia este deci expresia unei nevroze. Prin concordanța peisagiului interior cu cel exterior impresionează în ansamblu; nu reține totuși prin nici un fel de amănunt. [...] Arta poetică a dlui Bacovia este tot atât de elementară ca și cântatul cocoșului mecanic; ea se reduce la câteva note de o sumbră simplitate. Atmosfera iese din limitarea senzațiilor, a imaginilor, a expresiei poetice și din repetiția lor monotonă și indefinită. Obsesia dă chiar impresia unei intensități și profunzimi, la care spiritele vaste și mobile nu ajung. Poezia se reduce astfel nu numai la un nihilism intelectual, ci și la unul estetic: emoțiunea ei elementară nu are nici o legătură cu arta. Îi recunoaștem sinceritatea, îi recunoaștem chiar un fel de profunzime lugubră de fântână părăsită; nu-i recunoaștem însă nici o valoare estetică”. Nu este însă numai eroarea lui Lovinescu, ci a majorității criticii importante ai epocii, care nu l-au așezat pe Bacovia în afara formulei simboliste și l-au socotit mimetic și artificial. Această serie a **S.** se încheie cu un scurt articol de bilanț al lui Lovinescu, în care consideră încheiată misiunea revistei de a lansa noi scriitori și cu o laudă adusă editorului. Numele invocate sunt Ion Barbu, Camil Petrescu (publicat exclusiv ca poet), Camil Baltazar, Alexandrina Scurtu, Alice Soare (rar număr din care să lipsească), Emil Dorian, Vladimir Streinu (cunoscut deocamdată doar ca poet), Virgiliu Moscovici (Virgiliu Monda), Mihail Celarianu, I. Valerian, Sanda Movilă, George Silviu și Ilarie Voronca. Pe Hortensia Papadat-Bengescu criticul o omite pentru că o considera dincolo de orice dubiu, definitiv lansată. La fel cum, din alte considerente, îl omite și pe B. Fundoianu, poate cel mai incitant publicist al primei serii a revistei. Ultima serie a **S.**, cu apariții mult mai rare (șase numere în 1926 și cinci, dintre care ultimul dublu, în 1927), are însemnătatea ei. Între timp a funcționat cenaclul Sburătorul, iar revista a devenit inevitabil o anexă a acestuia. În fiecare număr se publică fragmente din *Concert din muzică de Bach*, romanul Hortensiei Papadat-Bengescu, poeziile fiind semnate de Vladimir Streinu, G. Nichita, Ion Barbu (*Apropiat*, *Ocean*, *Mariaspring*, *Legenda*, *Grup*, *Prezență*, *Desen pentru un cort*), Sandu Tudor

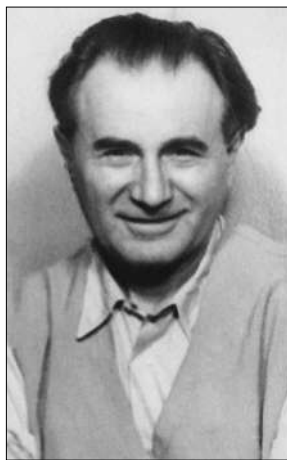
Colaboratori ai revistei „Sburătorul”

Ion Minulescu

Liviu Rebreanu

Camil Petrescu

Hortensia Papadat-Bengescu

Ion Barbu

B. Fundoianu

Ion Pillat

Tudor Vianu

G. Călinescu

Pompiliu Constantinescu

Perpessicius

Vladimir Streinu

sau de G. Călinescu (*Idolatrie, Inviolata Aeternitas*) și Ilarie Voronca. Începe colaborarea în calitate de critic a lui Vladimir Streinu și aceea a lui Pompiliu Constantinescu. Alături de F. Aderca (remarcabilă este cronică la *Cuvinte potrivite*, cartea lui Tudor Arghezi) și de Lovinescu, ei vor alcătui echipa critică prestigioasă a publicației. Mai semnează recenzii Hortensia Papadat-Bengescu sau Anton Holban, care publică în ultimele două numere ale revistei un amplu studiu despre două romane ale Hortensiei Papadat-Bengescu, *Fecioarele despletite* și *Concert din muzică de Bach*. S. își deschide paginile și pentru colaborarea critică a celui care acum semnează Gh. Călinescu: o cronică despre Otilia Cazimir și un articol demolator, purtând deja semnele temperamentale ale stilului său, despre doi premiați ai epocii, Carol Ardeleanu și Vasile Savel. De altfel, scurta dare de seamă despre cenaclu îl consemnează printre participanți. Criticii tineri preiau concepțiile lovinesciene: în primul rând, practică o critică eminemamente estetică; în al doilea rând, susțin nevoia modernizării literaturii și combat formele tradiționaliste, sămănătorismul, poporanismul sau etnicismul și ortodoxismul gândirist, considerând că esteticul nu este condiționat de specificul etnic ori religios. Într-un articol din numărul 3, intitulat *Tradiționalism sau modernism?*, Pompiliu Constantinescu afirmă că, punând accentul pe temă, tradiționalismul ratează specificul estetic al literaturii, iar „atitudinea grupului se transformă într-o cruciadă gregară ce apără o formulă fără viabilitate, devenită feteșul unor nechemați”. Tot el publică studiul *Problema romanului* (6/1926), în care consideră că romanul românesc a trebuit să învingă, pentru a se moderniza, două defecte: „documentul pitoresc sau pur înregistrator și lirismul, ce marca mai adesea un tendenționism transformat în pledoarie socială, când nu era mărturia directă a lipsei de creație obiectivă”. Criteriile, conceptele sunt cele lovinesciene. În mod evident, S. reprezintă o școală critică și are meritul de a fi lansat o extraordinară generație de critici literari, adepți ai criticii estetice, care vor fi continuatorii programului lovinescian. Eugen Simion consideră, în *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, că lansarea în paginile revistei a unei noi generații de critici literari „e, poate, realizarea ei cea mai de seamă”. În numărul 4/ 1926 Lovinescu anunță apariția primului volum din seria *Istoria literaturii române contemporane*; multe capitole cuprinse în

carte figurează (sau vor figura) în sumarul revistei. Anul 1927 se deschide cu un articol dedicat lui Ion Barbu, căruia i se sancționează subtil ermetismul. În numărul 4 apare un amplu grupaj cu versuri închinat Monicăi Lovinescu, fiica directorului, la care contribuie Hortensia Papadat-Bengescu, F. Aderca, Mia Frollo, Sanda Movilă și George Nichita. În cadrul rubricii „Aspectele vieții literare” se poartă polemici tot mai aprinse cu revistele și grupările tradiționaliste. Țintă predilectă este Mihail Dragomirescu, numit adesea Mihalache. Dar Lovinescu se războiește și cu alți stâlpi ai conservatorismului literar, precum „Gândirea” sau „Viața românească”, dar și cu publicațiile „Falanga” ori cu mai vechea „Hiena”. În aceste pagini se ascute stilul incisiv, plastic al polemistului, de regăsit în cele mai bune pagini din *Memorii*. În numărul 7 din 1927 Lovinescu se arată dezamăgit de dezertarea lui Tudor Vianu și de colaborarea lui cu revista „Gândirea”, spunând că ar fi putut deveni „criticul generației sale ce se ridică” dacă, în pofida altor calități, „nu i-ar fi lipsit «vocația»”. Tonul este acid, dar și amar. Tot în această rubrică, extinsă de la număr la număr, Lovinescu răspunde aprins atacurilor pe care le stârnește apariția istoriei sale. Mai târziu, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, G. Călinescu nu va ezita să remarce: „Genul prin care, după 1919, s-a relevat personalitatea lui E. Lovinescu este polemica. El este într-adevăr un polemist mare, ca și Titu Maiorescu, discontinuu ca și acela”. Pe ultima pagină G. Nichita ține o cronică a ședințelor cenaclului Sburătorul, în cadrul cărora citesc frecvent, printre alții aspiranți, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Ion Barbu, F. Aderca, Sanda Movilă, Ticu Archip, Gh. Brăescu, E. Lovinescu însuși. Odată încheiată apariția S., Lovinescu va așeza în narațiune critică gruparea revistei și a cercului literar omonim. În *Istoria literaturii române contemporane* din 1937 va afirma: „În această intenție precisă de a descoperi talente noi și de a stimula pe cele vechi stă, așadar, rolul de căpetenie al «Sburătorului», rol cu atât mai însemnat cu cât în evoluția literaturii române, în afară de «Convorbiri literare» și «Sămănătorul» în prima fază a existenței lor, nici o revistă n-a trezit atâtea energii noi, încât se poate afirma că, în bună parte, literatura de după război este creațiunea exclusivă a «Sburătorului»”. Este, într-adevăr, una dintre cele mai liberale publicații ale epocii, programul lui Lovinescu neadmițând discriminarea literară,

neluând în discuție alte criterii în afara celui estetic; dovadă că esteticul este un criteriu democratic, cuprinzător, care include, nu exclude categorii diferite de scriitori, așa cum face critica ideologică. Astfel, în cadrul cenaclului și al revistei se afirmă cele mai multe dintre scriitoarele epocii: Hortensia Papadat-Bengescu, nume pe care criticul își va baza cel mai adesea argumentele programului său critic, Ticu Archip, Alexandrina Scurtu, Alice Soare, Mia Frollo, Elena Farago, Constanța Marino-Moscu, Sandra Movilă. Mult mai multe autoare frecventează cenaclul din jurul revistei, iar acest lucru constituie o schimbare de atitudine, de nu chiar de mentalitate, densitatea prezențelor feminine în cenaclu și în revistă atrăgând însă, nu o dată, și ironii adresate mentorului. Dar Lovinescu era convins, conform principiilor sale estetice, că „arta nu trebuie să cunoască legile sexelor”. De asemenea, într-o perioadă în care antisemitismul devine tot mai acut, în *S.* se manifestă mulți scriitori evrei. În volumul al doilea al *Memoriilor* Lovinescu nu ezită să explice normalitatea, afirmând că unica atitudine legitimă față de literatura scrisă de autori de altă etnie este aceea estetică: „În fața acestei literaturi românești ca expresie, dar evreiești ca nuanțe sufletești, nu ne rămâne decât să avem singura atitudine obiectivă a înregistrării ei pe măsura valorii estetice, indiferent de elementul psihologic, întrucât toate popoarele au o egală îndreptățire de a-și exprima sufletul în artă”. Prin urmare, *S.* găzduiește în cel mai democratic spirit cu putință, „fără restricție”, o serie de scriitori evrei, dintre care unii vor deveni ulterior nume mari, poate și cu sprijinul și cu lecția asimilată a doctrinei estetice a lui Lovinescu: B. Fundoianu, F. Aderca, Camil Baltazar, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, I. Peltz. Cu unii dintre aceștia criticul chiar polemizează în revista pe care o conduce, dar nu le refuză colaborarea. Ajuns la momentul punerii în silogism a carierei, se consideră îndreptățit să remarce: „E poate pentru prima dată când un critic naționalist și independent în toate actele lui și-a pus autoritatea în slujba scriitorilor evrei de câte ori i s-a părut că servește însăși literatura română”. *S.* este o revistă pe care tocmai miza estetică o ferește de segregat-ionismul practicat de multe reviste ale epocii. Fără un program estetic bine precizat de la început, publicând scriitori din generații diferite și cu diverse orientări literare, propunând-și să cultive literatura valoroasă indiferent de orientarea ei ideologică,

sprijinind apoi scriitorii tineri, impunând câteva nume mari ale literaturii interbelice, precum Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu, orientând literatura spre obiectivare și urbanizare, promovând opțiunea estetică a criticii literare, *S.* este o revistă esențială în evoluția literaturii române și, nu în ultimul rând, este spațiul în care E. Lovinescu și-a rafinat stilul și unde și-a prezentat multe dintre teoriile care vor imprima literaturii române direcția spre modernizare. **B.C.**

SCAIETELE, revistă umoristică apărută la București, ca săptămânal. Data primului număr nu se cunoaște, cel de-al doilea ieșind la 6 martie 1899, iar ultimul la 3 aprilie 1899. Directorul și, probabil, proprietarul semna De la Beiu. De altfel, toate colaborările din acest periodic sunt semnate cu pseudonime, dintre care unele cunoscute. Astfel, George Ranetti, sub pseudonimul Cyrano, publica în mod curent scenete și versuri. Iscăbind Bel-Ami, V. Scânteie tipărește schițe umoristice facile pe tema infidelității feminine, câteodată și versuri. O țință predilectă este simbolismul. În *Literatura noastră* Rodolphe ironizează „Literatorul” și ortografia lui, iar *Supărarea poetului*, semnată Răstoacă, este o parodiere a procedeelelor simboliste, la fel ca și versurile iscălite Raicu ori Clak-Ston. **D.M.**

SCARLAT, Grigore (7.III.1942, Gârbovi, j. Bihor), poet, gazetar. Urmează clasele elementare la Câmpanii de Sus, liceul la Beiuș (1956–1960) și Facultatea de Filologie la Cluj (1960–1965). Profesează în localitatea Pădurea Neagră, lângă Aleșd, stabilindu-se după aceea la Satu Mare. Lucrează ca metodist la Casa Raională de Creație (1966–1968), ziarist la „Cronica sătmăreană”, director la Centrul de Librării (1982–1986), redactor la „Gazeta de Nord-Vest” (1987–1999), apoi ca redactor-șef la săptămânalul „Accent”. Debutează la revista „Steaua” în 1965, iar editorial în 1986 cu *Cercuri de aur*. Mai publică poezie, proză, interviuri în „Ramuri”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Poesis”, „Unu”, „Apostrof”, „Aurora”, „Viața românească”, „Vatra”, „Nord literar” ș.a. Un volum de convorbiri cu Gheorghe Grigurcu îi este editat sub titlul *Dialoguri crude și insolite* (1999). Colaborează cu articole politice la „România liberă”, „Cotidianul”, „Curentul”.

Încă de la prima carte, *Cercuri de aur*, *S.* se dovedește un intimist melancolic, o voce lirică temperată, în bună tradiție ardelenescă, postblagiană, filtrată prin elegiile lui A. E. Baconsky. Un

scepticism domol răzbate din versuri ca acestea: „Nu poți străbate iarna / Până la capăt. Cuprins ești / În prima ninsoare, în fulgii / Acoperindu-ți umerii – semne de întrebare” (*Hibernală*). Nostalgia și hieratismul domină peisajul hiperboreean, e „o pace deplină, cum n-a mai fost” (*Elice*). Și în placheta următoare, *Ora crepusculară* (1993), pendularea între amintire și banalitatea cotidiană este rostită pe un ton moderat, cu nuanțe livrești, creând o ambianță proprie. Autorul găsește surse poetice ilustre în Nichita Stănescu („Trecuse iarna – / Cu oasele ei albe, prelungi”) sau în G. Bacovia („Și iată, azi ca și ieri”). Obsesia mitică a Nordului se suprapune cercului dureros al amintirilor: „Într-un ochi al Nordului / Developam, în amintire, imagini fastuoase, / Când primăvara m-a cotropit / Ca o armată ce iernase în preajmă” (*Într-un ochi al Nordului*). Trupul este adesea imaginat ca o corabie naufragiată ori ancorată într-un port „și prea oboșită să mai simtă chemarea mării” (*De altfel*). Volumul *Rouă medievală* (1996) se deschide cu precizarea metaforică a vârstei spirituale a autorului, aflat „în zenitul vieții” ca un „cerc, un alburii disc”. Aici se adună teme majore: moartea, neputința atingerii idealului, dragostea, teama, resemnarea prin meditație, condiția poetului. **S.** este un sceptic care alege „vocea de catifea” și care știe că poezia nu poate vindeca, chiar dacă ai crezut „Că toată murdăria acestei lumi / O poți șterge cu un singur vers”. În *Țărnuț himerei* (1998), *A doua paranteză* (1999) și în *Prizonier în deșert* (2000) revin motivele anterioare, accentuate însă și ajungând uneori până la manieră. Însingurarea devine din ce în ce mai intensă, la fel și însinuarea regretului mării treceri. Nostalgia și blazarea se înstăpânesc: „Îmbătrânisem absurd, dintr-o dată, / Ca o frunză prelungă de nuc” (*Cotidian*). Poetul nu pare preocupat de originalitatea limbajului, ci obține performanțe în linia discursului șaizecist: „Un bulgăre, / Un meteorit, ciudat, de oseminte, / Plesnind pe scoarța pământului”. El își rostește versul în termeni esențiali, grav și împăcat cu destinul.

SCRIERI: *Cercuri de aur*, Timișoara, 1986; *Ora crepusculară*, București, 1993; *Rouă medievală*, Cluj-Napoca, 1996; *Țărnuț himerei*, Oradea, 1998; *A doua paranteză*, Iași, 1999; Gheorghe Grigurcu, *Dialoguri crude și insolite realizate de Grigore Scarlat*, Iași, 1999; *Prizonier în deșert*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Nae Antonescu, [Grigore Scarlat], ST, 1987, 1, VR, 1997, 9–10, „Discobolul”, 1999, 19–20; Al.

Pintescu, [Grigore Scarlat], FLC, 1987, 8, PSS, 1998, 5–6; Mircea A. Diaconu, *Melancolii cerebralizate*, „Bucovina literară”, 1994, 1; Al. Cistelecan, *Delicatețea cu bovarisme*, LCF, 1994, 8; Ioan Moldovan, *A treia carte*, F, 1996, 7–8; Octavian Soviany, *Umbra și semn*, CNT, 1996, 35; Ștefan Melancu, *Contemplația elegiacă*, APF, 1997, 1–2; Gheorghe Grigurcu, *Dualități lirice*, VR, 1997, 5–6; Alex. Ștefănescu, *Scritorul exilat la Târgu Jiu*, RL, 1999, 50; Adrian Alui Gheorghe, [Grigore Scarlat], CL, 2000, 2, 9; Vulturescu, *Cultură*, 214–217.

ALF

SCARLAT, Mircea

(10.IV.1951, Cervența, j. Teleorman – 18.XII.1987, București), istoric și critic literar.

Este fiul Melaniei Scarlat (n. Cazacincu) și al lui Marcel Scarlat, biolog. A urmat clasele primare în comuna natală, iar școala gimnazială și liceul (1966–1970) la Alexandria. După un an petrecut la Institutul Pedagogic din București, a frecventat cursurile secției română-franceză din cadrul Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1971–1975). După absolvire, până în 1983, a fost profesor de franceză la Liceul „Alexandru Ghica” din Alexandria. Între 1980 și 1981 a beneficiat de un stagiul de pregătire la Universitatea din Viena, bursa Herder fiind primită la recomandarea lui Al. Rosetti. Din 1983 a fost secretar literar la Asociația Scriitorilor din București, unde a editat, împreună cu Traian T. Coșovei, „Almanahul literar”, iar din 1986 a devenit redactor la „Viața românească”. În 1971 a publicat prima recenzie în ziarul „Teleormanul”, însă debutul publicistic semnificativ s-a produs în 1974, când i-au apărut o cronică dramatică în „Viața studențească” și articolul *Integrarea poetică* în „Amfiteatru”. Doi ani mai târziu a debutat editorial cu *Introducere în opera lui Miron Costin*. A mai publicat numeroase studii, eseuri, cronici și interviuri în „România literară”, „Lucașul”, „Contemporanul”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Astra”, „Ateneu”, „Argeș”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Dialog”, „Echinoc”, „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Secolul 20”, „Revista de

istorie și teorie literară”, „Revista română”, „Viața românească” ș.a. A îngrijit sau a prefătat/postfațat ediții sau antologii din scrierile lui Grigore Ureche, Cezar Bolliac, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Marin Sorescu ș.a. Pasiunea pentru filatelie a motivat colaborarea la publicații precum „Filatelia”, „L'Écho de timbrologie”, „Junge Sammler” ș.a., unde semnează uneori cu pseudonimul Ecofil. I s-a acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București (1981).

Deși moare la doar 36 de ani, S. scrie o istorie a poeziei românești de la origini până la mijlocul secolului al XX-lea, patru micromonografii, un volum de metacritică, o schiță de dicționar al poezilor de dinainte de 1800 (publicată postum, în „Almanahul literar” din 1988), un roman, sute de articole de exegeză literară, contribuind de asemenea la realizarea a numeroase ediții și antologii tematice sau de autor. Această remarcabilă efervescență dă seama atât de vulnerabilitățile, cât și de potențialul teoretic prin care se distinge activitatea singurului istoric literar veritabil format în cadrul generației '80 (Nicolae Manolescu). Pe de o parte, cărțile sale par mai mereu edificii în lucru. Sub semnul provizoratului pot fi plasate nu doar postumele – volumul IV din *Istoria poeziei românești* (1990), *Posteritatea lui Creangă* (1990), romanul *Un romantic întârziat* (2002), scris în perioada studenției și neterminat, ca și paginile de jurnal –, ci și câteva antume. Secțiuni consistente din monografiile dedicate lui Miron Costin, Ion Barbu (1981), Cezar Bolliac (1985) și George Bacovia (1987), postfața la *Poezie veche românească* (1985) și prefața la *Climat poetic simbolist* (1987) fie compun, fie revizuiesc minimal capitole din primele trei volume ale *Istoriei poeziei românești* (1982–1986). S. apelează constant, aproape manierist, la reiterări ale propriilor analize, nuanțându-le, ba chiar infirmându-le, ca și când corpusul teoretic s-ar lămuri concomitent cu formularea ideilor. Pe de altă parte, dinamica studiilor lui S. se justifică prin numărul însemnat de deschideri interpretative implicate. Fără a li se recunoaște întotdeauna înțaietatea, ele au influențat substanțial viziunea asupra evoluției literaturii. *Istoria poeziei românești* oferă un model metodologic pertinent, simplu și cu valențe didactice, dar deloc reductiv. Asumând abordarea organicistă a istoriilor literare tradiționale, S. recuză pozitivismul, biografismul ori propensiunea spre demersurile monografice, fără a adopta totuși grila de lectură impresionistă. Istoricul literar respinge

totodată fetișizarea influenței folclorului (perspectiva autohtonistă), absolutizarea impactului culturii occidentale (viziunea comparatistă), exagerarea relevanței contextului sociopolitic (interpretarea istoristă) și, translatând cu distanță (auto)critică terminologia saussuriană în spațiul istoriei literare, investighează metamorfozele poeziei românești în funcție de raportul semantic dintre semnificant și semnificat. Rezultă o istorie a formelor, a convențiilor, a paradigmatelor, urmărind cauzele și efectele genezei, stabilizării sau ale perimării criteriilor de definire a poeticului: „suma de judecăți și prejudecăți (*ce* și *cum* este această formă de literatură)”, prin prisma căreia este selectată strategia retorică dominantă, anume „convenția prozodică”, „preferința pentru anumiți tropi”, precum și un vocabular acceptat ca poetic. De-a lungul a trei secole în spațiul cultural românesc se succedă când lent, cumulativ, când alert, dinamizant, cinci vârste ale poeziei, căroră li s-ar putea spune, într-un limbaj actualizat, canoane poetice. Primul volum al *Istoriei...* lui S., structurat în două cărți, prezintă atât obiectivarea celei dintâi convenții, cât și reformarea ei. Dacă scriitorii epocii vechi, care manifestă „o mentalitate de versificatori”, nu de poeți, sunt preocupați exclusiv de semnificat, de „ornarea fastuoasă”, arta literară identificându-se cu „poezirea” (cu termenul parodic vehiculat de Anton Pann), autorii de la finalul secolului al XVIII-lea încep să acorde atenție semnificatului, exprimarea emoției subsumând înțelegerea artizanală a poeziei: „Abandonând hainele prea ceremonioase, hieratice adesea, ale versurilor «la stemă», poezia română «iese în stradă» odată cu narațiunile versificate, de unde va trece apoi în alcov”. Noul model de percepere a poeticului facilitează promovarea lirismului în secolul al XIX-lea, chiar dacă dăinuie încă valorificarea instrumentală (didacticistă, militantă) a textului poetic. Vasile Cârlova, Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri și mai ales Ion Heliade-Rădulescu orientează noul gust estetic, „dinamizează și polarizează climatul poetic autohton”, așa încât reușesc să consolideze o concepție clasicizantă („în sens tipologic, nu istoric”) despre artă, modelată prin apelul la motive și strategii literare romantice. Nonconformist, dar deloc demitizant, S. argumentează în *Cartea a treia*, care deschide volumul II al *Istoriei...*, că această convenție clasicizantă este desăvârșită și epuizată de M. Eminescu. În loc să se nască din neant și să

revoluționeze lirica autohtonă, poetul duce la apogeu sedimentările și latențele modelului vremii sale, consacră noi procedee retorice, lărgește sfera vocabularului artistic, consfințește imanența actului poetic, deschide lirismul confesiv spre reflexivitate și vizionarism, împlinind o „sinteză integratoare” a semnificantului și semnificatului poeziei. Autorul *Epigonilor* nu este, pentru S., un reformator, ci un continuator și un constructor eretic al convenției clasicizante. Moștenitor „ingrat” al scriitorilor pașoptiști, Eminescu devine principalul „factor dinamizator al poeziei românești” fiindcă „trădarea” sa ajunge marea obsesie a literaturii române din secolul al XX-lea. Primul demers „antieminescian”, fundamentat teoretic de Alexandru Macedonski și formulat artistic de simbolști, este dezbătut în *Cartea a patra* (a doua parte a volumului II). Inițial, demonstrează istoricul literar, reforma se manifestă la nivelul semnificantului (experimentarea versului liber, a încifrărilor lingvistice și tipografice, refuzul ornării discursului cu tropi clasici, ba chiar inserarea unor cuvinte programatic nepoetice), însă revoluția literară autentică se produce abia odată cu schimbarea criteriului poetic datorită cultivării sugestiei. Totuși, adaugă S., impactul estetic și influența istorică asumate de convenția simbolistă nu pot fi explicate prin asimilarea dogmatică a principiilor ei (căci, de pildă, un poet minor ca I.M. Rașcu este exemplar pentru supunerea față de normă), ci tocmai prin „ilustrările deformatoare” aparținând „popularizatorului” Ion Minulescu și în special „ereticului”, cu puterile creatoare într-o stare de epuizare perpetuă, George Bacovia. Tot astfel, volumul III al *Istoriei...*, cuprinzând cărțile a cincea și a șasea, accentuează ideea că impunerea mutației moderniste este mai degrabă îndatorată inovatorilor atipici, moderați și conservatori, atașați valorilor tradiționale, precum „clasicii” Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Ion Barbu, decât militanților avangardiști. Această stare de fapt e motivată de „cea de-a treia cale”, consolidată de arta interbelică (pe lângă supunerea față de convențiile acreditate sau pe lângă diferențierea de ele): „conformarea polemică la convenții literare abandonate”. Ultima metamorfoză radicală a poeziei românești, aceea impusă brutal de „proletcultism”, este doar schițată de S., fiind inclusă, postum, în ultimul volum. Această mutație generează doar o reconectare artificială la epoca lui Miron Costin, poezia fiind „redușă, iarăși, la

versificație”. Prin urmare, în *Istoria poeziei românești* S. evită configurarea un tablou evolutiv schematic, axat exclusiv pe rețele de influențe și de corespondențe. Dimpotrivă, afin perspectivei analitice a lui Harold Bloom din *Anxietatea influenței*, istoricul literar se preocupă de momentele când presiunea tradiției duce la necesitatea „trădării” modelului clasicizat, ereziile, deformările sau eșecul asumării canonului creator al epocii fiind salutare și fecunde, întrucât revigorează ori reformează convențiile date. Din această concepție, și metodologică, și de viziune teoretică, S. extrage câteva revizuri majore ale prejudecăților criticii și istoriei literare tradiționale. Pentru a explica relevanța și valoarea estetică a orientărilor literare ce mizează pe depoetizare și deliricizare, exegetul polemizează cu Hugo Friedrich, care, în *Structura liricii moderne*, discută doar direcția poetizantă deschisă de Charles Baudelaire, neglijând-o pe cea vitalistă și prozaică („tocmai ceea ce a adus realmente nou poezia secolului nostru”), inaugurată de Walt Whitman. Teza lui S., dezvoltată în prefața la o antologie din versurile lui Marin Sorescu, *Drumul* (1984), reprodușă în volumul III al *Istoriei poeziei românești*, fundamentează discret numeroase studii ulterioare dedicate (post)modernismului poetic românesc, dintre care se distinge cel al lui Gheorghe Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne* (2002). La fel, carieră fac atât definirea bacovianismului drept „una din expresiile individualizate ale neoromantismului din prima jumătate a secolului nostru, apărându-ne drept un simbolism «ruinat», ros de nostalgia eminescianismului” (*George Bacovia–Nuanțări*), cât și pledoaria din *Introducere în opera lui Cezar Bolliac* ori din prefața la *Climat poetic simbolist* pentru studierea profesionistă a poezilor minori sau marginali, în absența căreia stabilirea ierarhiei artistice și perceperea noutății scriitorilor „clasici” ar rămâne simple speculații. În consecință, proiectele de istorie literară ale lui S. vădesc destule legături fertile cu principalele dezbateri teoretice de la începutul secolului al XXI-lea. Criticul literar este și autor al unui roman autobiografic nefinalizat, *Un romantic întârziat*, elaborat la 20 de ani și menit, inclusiv prin reproducerea unor însemnări diaristice, să reprezinte opoziția unui tânăr filolog față de cultura populară de inspirație occidentală, care îi captivase pe mulți colegi de generație. Protagonistul, un student timid și melancolic, își însoțește doi buni prieteni într-o

vacanță la mare, însă hedonismul și obsesia acestora pentru aventuri erotice cu turiste străine îi accentuează atât mizantropia, cât și dorința de a-și lămuri prin scris convingerile spirituale ori sentimentale alternative. Totuși, introspecția rămâne doar o promisiune, confesiunile emfactice ale „romanticului întârziat” imaginat de S. fiind în prea mare măsură tributare șabloanelor identitare de la începutul anilor '70: cultul strămoșilor neamului, decadența Europei de Vest, promovarea valorilor „umanismului revoluționar”, reacția împotriva pragmatismului și hipertehnologizării ș.a.

SCRIERI: *Introducere în opera lui Miron Costin*, București, 1976; *Ion Barbu. Poezie și deziderat*, București, 1981; *Istoria poeziei românești*, vol. I–III, București, 1982–1986, vol. IV, îngr. Dora Scarlat, pref. Nicolae Manolescu, București, 1990; ed. 2, I–III, pref. Nicolae Manolescu, Alexandria, [2003]; *Introducere în opera lui Cezar Bolliac*, București, 1985; *George Bacovia – Nuanțări*, București, 1987; *Posterioritatea lui Creangă*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1990; *Un romantic întârziat*, pref. Romulus Toma, Alexandria, 2002. **Antologii:** *Poezie veche românească*, postfața edit., București, 1985; *Climat poetic simbolist*, pref. edit., București, 1987.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, 216–219; Nicolae Manolescu, [Mircea Scarlat], RL, 1981, 35, 1982, 23, 1985, 43, 1987, 1, 52, 1990, 51–52; Dinu Flămând, *Istoria poeziei românești*, AFT, 1982, 6; Adrian Popescu, *Istoria internă a poeziei românești*, TR, 1984, 31; Cristian Moraru, *Divanul istoricului cu poezia*, VR, 1986, 2; Ion Pop, *Modernismul românesc în istoria poeziei*, ST, 1986, 12; Dimisianu, *Subiecte*, 229–234; Petru Poantă, *Mircea Scarlat, istoric și critic literar*, ST, 1988, 2; Piru, *Critici*, 101–108; Monica Spiridon, *Portretul criticului la tinerețe*, R, 1990, 11; Țeposu, *Istoria*, 163–167; Papahagi, *Fragmente*, 163–167; Ornea, *Înțelesuri*, 162–168; Cornea, *Semnele*, 40–49; Grigurcu, *Peisaj*, II, 323–326; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 105–107; Constantin Coroiu, [Mircea Scarlat], ALA, 1999, 493, CL, 2003, 8, RL, 2006, 40; Dimisianu, *Lumea*, 254–257; Lefter, *Scriit. rom.* '80–'90, III, 135–138; Manolescu, *Lista*, III, 407–410; *Dict. scriit. rom.*, IV, 190–191; Lefter, *Critica*, 414–423; Holban, *Portrete*, I, 442–444; Cristea, *Teleorman*, 432–434; Ștefănescu, *Istoria*, 1077–1078; Holban, *Ist. lit.*, III, 191–194; Manolescu, *Istoria*, 1372–1373; Popa, *Ist. lit.*, II, 1041–1042; Iulian Boldea, „*Uitutul*” Mircea Scarlat, RL, 2010, 28; Al. Cistelean, *Mircea Scarlat*, CLT, 2010, 295.

Cs.B.

SCARLAT, Teodor (6.X.1907, Valea Argovei, j. Călărași – 18.XII.1977, București), poet, prozator. Poartă numele părinților adoptivi; mama adevărată se cheama Teodora Oprea. În 1923 se înscrie la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești, dar dificultățile materiale

îl obligă să renunțe la studii și să lucreze ca ucenic mecanic, apoi ca hamal. Le va continua mai târziu, în particular, la București, ocupând concomitent diverse posturi: învățător suplinitor, salariat la Pirotehnica Armatei ș.a. În 1930 redactează, împreună cu I. N. Copoiu, Virgil Carianopol ș.a., revista „Vraja”, în care debutează cu versuri, iar în 1931 îi apare prima plachetă, *Artificii*. În 1936 devine membru al Societății Scriitorilor Români; organizează un an mai târziu, în sala Mozart, Expoziția antologică a poeziei tinere, prima manifestare de acest gen la noi, prezentată de Șerban Cioculescu. În 1938 era funcționar (probabil secretar de presă) la Teatrul Național din București și, în perioada când la conducere este Liviu Rebreanu (1941–1944), redactor al programelor de spectacol. După 1944 a lucrat ca muncitor la CFR, la fabrica Zarea, ca magaziner la Teatrul Mic și la Teatrul „Ion Creangă” din București, de unde se și pensionează. A colaborat la „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (unde a fost și secretar de redacție în 1934), „Bilete de papagal”, „Meșterul Manole”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”, „Manifest”, „Răboj”, „Semne”, „Viața literară”, „Vremea” ș.a. A semnat și Silviu d'Ilivahia.

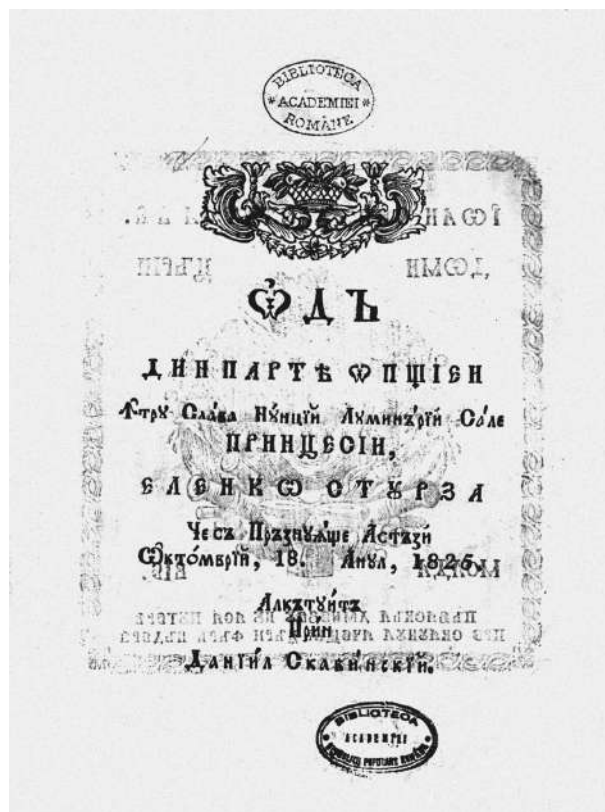
Debutând semnificativ sub semnul suprarealismului, S., interesat îndeaproape de fenomenul poeziei tinere, realizează în 1934 *Antologie de imagini din poezia nouă*, un colaj inedit de texte la zi. Numai un accident biografic a făcut ca volumul de factură avangardistă *Dicteuri pentru fantoma ta*, pregătit pentru tipar încă din 1934, la editura revistei „unu”, să fie publicat abia în 1972. Acestea au fost, totuși, singurele dovezi ale înclinației pentru poezia nouă, fiindcă în rest S. a cultivat versul clasic, „caligrafiind delicat”, cum remarcă G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Cărțile de poezie apărute în perioada interbelică – *Artificii*, *Claviaturi* (1935), *Floarea reginei* (1939), *Ora de zbor* (1940), *Vatra magilor* (1943) –, al căror conținut e prezent parțial și în volumul antologic *Poeme* (1969), conturează imaginea unui spirit sensibil, cu propensiune spre introspecție: „Când viu câteodată/ să-mi regăsesc copilăria/ mă-mpiedic de amintiri ca de niște bolovani/ și în față/ îmi joacă mereu începutul de dimineață/ în care/ pentru mine zările și-au pus zăvoare./ Doamne, pentru cine să aprind aici o lumânare?” (*Casa bătrânească*). Tonul general este

elegiac, poetul dedicând versuri delicate iubitei pierdute, confesându-se trist într-un decor de „aducere-aminte”, ton ce se păstrează până târziu, în *Noaptele din underground* (1972), unde meditația horațiană asupra trecerii timpului ia forme dramatice, iar nostalgia după dragostea apusă se transformă în suferință. Un roman, *Viața la-ntâmplare* (1938), cu evidentă tentă autobiografică, aducând notații pitorești din lumea „haimanalelor”, narează tribulațiile – o iubire ratată, o prietenie pierdută – la care e supus protagonistul, în încercarea disperată de a se integra vieții trepidante a Capitalei. S. și-a mai publicat câteva „cuvântări” rostite radiofonic (*Anotimpurile în lirica noastră contemporană*, 1941), iar în colaborare cu Mihail Straje a semnat în 1940 o culegere de traduceri din versurile lui Remy de Gourmont.

SCRIERI: *Artificii*, București, 1931; *Claviaturi*, București, 1935; *Viața la-ntâmplare*, București, 1938; *Floarea reginei*, București, 1939; *Ora de zbor*, București, 1940; *Anotimpurile în lirica noastră contemporană*, București, 1941; *Vatra magilor*, București, 1943; *Poeme*, București, 1969; *Dicteuri pentru fantoma ta*, București, 1972; *Noaptele din underground*, București, 1972. **Traduceri:** *Interpretări din lirica lui Gourmont*, București, 1940 (în colaborare cu Mihail Straje).

Repere bibliografice: Mircea Streinul, *Vitrina cărții*, „Junimea literară”, 1933, 10–12, 1934, 1–6; Pompiliu Constantinescu, *Despre poeți și poezie*, VRA, 1935, 401; Șerban Cioculescu, *Expoziția antologică a poeziei tinere*, ADV, 1937, 16 307; C. Fântâneru, „*Viața la-ntâmplare*”, UVR, 1939, 2; Vintilă Horia, „*Viața la-ntâmplare*”, G, 1939, 1; Perpessicius, *Opere*, VIII, 185–186; Streinu, *Pagini*, V, 148–149; Octav Sargețiu, *Teodor Scarlat*, VBA, 1941, 4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944, 1029; Ion Șugariu, *Viața poeziei*, RFR, 1943, 8; Traian Chelariu, „*Vatra magilor*”, UVR, 1943, 15; Ion Caraion, *O secătură de cenzor*, ORT, 1944, 1; Dumitru Micu, „*Poeme*”, RL, 1969, 34; Daniel Dimitriu, „*Noaptele din underground*”, CL, 1972, 14; Al. Raicu, „*Dicteuri pentru fantoma ta*”, „*Noaptele din underground*”, RL, 1972, 25; Carianopol, *Scriptori*, II, 137–154; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 191–193. **D.Gr.**

SCAVINSCHI, Daniil (1795 – 8.XI.1837, Iași), poet, traducător. Originar din Bucovina și orfan de părinți, a fost crescut de o rudă care ținea o farmacie în Lvov. Își modifică numele Scavin adăugându-i un sufix polonez. Leon Asachi, în trecere prin Lvov, remarcă talentul literar al calfei de spițer și îl aduce pe S. la Iași. Aici își va câștiga existența dând lecții de germană. Era o fire bizară și un personaj pitoresc: avea complexe, crize de melancolie și se droga cu

opium. A și murit în urma unei intoxicații cu medicamente pe bază de mercur sau cu laudanum.

Un portret al lui S. a lăsat prietenul său Costache Negruzzi într-o scrisoare din ciclul *Negru pe alb*. Tot el i-a publicat, în 1840, împreună cu Mihail Kogălniceanu, traducerea piesei *Democrit* de J.-Fr. Regnard. Ar fi lăsat și alte tălmăciri: *Brutus* de Voltaire și *Moartea lui Socrate* de Lamartine. În 1814 a frecventat cursul de ingineri hotarnici deschis de Gh. Asachi, de unde, probabil, vin cunoștințele sale de limba franceză. Din germană a tradus, fragmentar, prefața *Macrobioticii* lui C. W. Hufeland. S. scria versuri: ode – singura publicată e *Oda din partea opștiei întru slava nunții luminății sale prințesii Elenco Sturza* (1825) –, imnuri și sonete „pentru fericirea patriei”, rămase în manuscris și pierdute. Configurația neoclasică a poeziei, ca și înclinația spre persiflaj și satiră trec și într-un jurnal de călătorie în versuri, din 1828, *Călătoria dumnealui hatmanului Costandin Paladi la feredeile Borsăcului* (publicat de Aron Pumnul în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*), unde, pentru prima dată la noi, este întrebuințat termenul „romantic”. S. se declară

„pătruns” de frumoasa, „romanticeasca priveală” a muntelui, dar sentimentului naturii îi lipsește fervoarea, scriitorul fiind copleșit de înregistrarea detaliată și prozaică a celor văzute, de transcripția mitologică și de tiparul descriptiv al bucolicii clasice, cât și de efectele neașteptate ale unui stil comic.

SCRIERI: *Odă din partea opștiei întru slava nunții luminății sale prințesii Elenco Sturza*, Iași, 1825; *Călătoria la Borsec*, în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, publ. Aron Pumnul, III, Viena, 1865, 397–402. **Traduceri:** J.-Fr. Regnard, *Democrit*, îngr. Costache Negruzzi și Mihail Kogălniceanu, pref. Costache Negruzzi, Iași, 1840.

Repere bibliografice: Costache Negruzzi, *Negru pe alb*, București, 1969, 159–166; Densusianu, *Lit. rom.*, II, 36–37; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 47–49; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 156–158, *Ist. lit.* (1982), 163–164; Popovici, *Studii*, I, 424–425, 437; Piru, *Ist. lit.*, II, 301–304; *Ist. lit.*, II, 379–380; Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu*, 381–382; Păcurariu, *Clas. rom.*, 65–66; Cornea, *Originile*, 400–402; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 43–47; Gabriela Drăgoi, *Ceva despre viața lui Daniil Scavinschi și o ipoteză asupra datei morții lui*, ALIL, t. XXVI, 1977–1978; *Dicț. lit.* 1900, 769–770; Angheliescu, *Textul*, 13–20; Faifer, *Semnele*, 54–55; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 239–241; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 193–195; Andrei Oișteanu, *Narcotice în cultura română*, Iași, 2011, 135–138.

S.C.

SCÂNTEIA, revistă apărută la București, săptămânal, între 1 noiembrie 1892 și 25 aprilie 1893. Fiecare număr este deschis printr-o rubrică intitulată „Convorbiri săptămânale”, semnată Democrit, în care se face o trecere în revistă a unor evenimente din viața socială, politică și literară. Scrise fără spirit și nerv, aceste cronici conțin totuși uneori aprecieri judicioase despre I. L. Caragiale, Barbu Delavrancea, Al. Vlahuță, Iosif Vulcan, Mihail Polizu-Micșunești. Se republică în mod obișnuit versuri de M. Eminescu, Al. Macedonski, Th. D. Speranția, Th. I. Anestin, A. D. Bogdan, G. Russe-Admirescu, Mihail Zamfirescu, V. D. Păun, Al. Vlahuță, Th. Șerbănescu. Schițele și povestirile, în cea mai mare parte retipăriri, aparțin lui I. L. Caragiale, A. I. Odobescu, Ion Ghica. În afara unor tălmăciri din scrierile unor foiletoniști străini cu totul obscuri, S. a publicat o bună parte din cugetările lui Giacomo Leopardi, transpuse cu oarecare îndemănare, precum și fragmente din scrierile lui Edmondo De Amicis, Paolo Mantegazza, Ernest Renan, Jean Richepin, Guy de Maupassant.

D.M.

SCÂNTEIA, publicație apărută la Iași, bilunar, din 3 martie până la 5 octombrie 1919, având subtitlul „Revistă literară, artistică, distractivă”, care de la numărul 3 devine „Literară, artistică, socială”. Director: B. Gr. Verpier. Articolul-program, intitulat *Cuvântul nostru* și semnat Direcțiunea, afirmă: „Scopul nostru principal este încurajarea tinerelor talente, adică a acelora care, deși lipsiți de cultura «reglementară», ce li se cere pentru a se putea numi scriitori sau publiciști, deși n-au urmat cursuri speciale, au talent, aplicație și sunt în stare să ne prezinte lucrări de merit”. Primii publicați vor fi, în poezie, H. Burileanu, sub pseudonimul Petre Grancea (*Mormântul*), și Nestor C. Begrini (*Amintire*). Tot în întâile numere intră traduceri din autori francezi (Maurice de Valette, *Aviatorii*, Henri Barbusse, fragment din romanul *Focul*) sau din spațiul francofon. Treptat, alături de literatura originală reprodușă din alte periodice – Tudor Arghezi, *Inscripție pe o casă de țară*, Panait Cerna, *Iisus* –, în sumar își fac loc câțiva poeți de stânga ai momentului: I. Broșu, Iosif Schreiber, care folosește și pseudonimul Geri Spina (*Spartacus, Războiul* ș.a.), dar și Enric Furtună (*Deschide larg ferestrele*), precum și autori de articole protestatare. Ultimele numere, aproape în întregime acaparate de ecourile sinuciderii poetului și gazetarului A. Steuerman-Rodion, conțin articole pe această temă semnate de Ion Alexis, I. Schreiber, I. Peltz. Alți colaboratori: Demostene Botez (cu două portrete dedicate lui Traian Demetrescu și lui A. Steuerman-Rodion), Eugen Relgis, Virgiliu Moscovici (Virgiliu Monda), L. Leoneanu, C.R. Ghiulea, I. Livianu, Leon Ghelerter.

I.I.

SCÂNTEIA, publicație apărută la Gherla, lunar, între 1 ianuarie 1924 și 27 noiembrie 1926, 14 mai 1928 și iunie 1929, ianuarie 1934 și februarie 1938, mai-august 1940, având subtitlul „Revistă literară-științifică și de folclor a Societății de Lectură «Ion Creangă» a elevilor Liceului «Petru Maior»”. Directori: profesorii Claudiu Percec (1/1924–4/1926) și Emil Precup (1/1928–8/1940), ajutați permanent de un comitet de redacție. Editată în climatul de emulație națională caracteristic primilor ani ai României Mari, S. adună în jurul ei elevi care se vor afirma, în perioada următoare, în viața literară a țării. Astfel, Emil Giurgiuca debutează în 1924 cu poemele *Rugăciune* și *Desen*, pentru ca în anul următor să fie prezent în „Datina”, o revistă cu o altfel de notorietate. Emil Giurgiuca activează aici nu numai ca poet, ci și ca

prozator (*Nevinovatul, Baciul Costin, Între copii*) și culegător de folclor. În numărul 11–12/1926 îl urmează Bazil Gruia, elev al liceului din Aiud (*Nu-i vina mea...*). În etapa de început a revistei mai publică versuri Aurel Zegrean, I. Budai ș.a. Petre Grimm, profesor de limba și literatura engleză la Universitatea din Cluj, traduce poemul *Dora* de Alfred Tennyson, I. Macaveiu semnează articolul *Fabula și fabuliștii români*; este recenzată *Orizont și stil*, cartea lui Lucian Blaga. Cât privește comentariile despre proză, Emil Precup, folosind date comunicate chiar de scriitor, alcătuiește o notiță biobibliografică *Ion Agârbiceanu*, iar din „Falanga” se reproduc informații despre Liviu Rebreanu. Elevul Grigore Caraba încearcă o dramatizare după *O făclie de Paști* de I.L. Caragiale, tot el dând drama în cinci acte *Mira, fată de-mpărat*. Sunt inserate, în numere succesive, scrisori către Gavril Precup, venite din partea lui Ioan Bianu și a lui Andrei Bârseanu, epistole ale lui Gavril Precup către George Pop de Băsești etc. Maxim Domide se străduiește să tipărească o amplă monografie a școlii românești din comuna Rodna, județul Năsăud, iar profesorul Avram Giurcă un studiu de psihologie aplicată, *Mărturia auditivă*. Între colaboratori se află Iuliu Moisi, Horia Petra-Petrescu, N. Hristea, Dumitru Mălinaș, Dan Smântânescu, Horia Teculescu, P.V. Haneș, Petre Stati.

I.I.

SCÂNTEIA, publicație apărută la București, inițial în clandestinitate, neregulat, de la 15 august 1931 până la 8 octombrie 1940, apoi zilnic de la 21 septembrie 1944 până la 21 decembrie 1989. Până în 1947 are subtitlul „Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român”, între 1948 și 1964 „Organ al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român”, iar de la numărul 6 685/1965, care marchează începutul Congresului al IX-lea al PCR, se revine la subtitlul inițial. Din ultimele luni ale anului 1944 gazeta publică liste de scriitori și de artiști colaboraționiști care trebuie epurați. Publicația este animată de spirit partinic și de „valorile” comuniste care vin din URSS, ajungând o tribună a noului regim. În calitate de cotidian oficial al Partidului Muncitoresc Român, apoi al Partidului Comunist Român, **S.** a urmat îndeaproape agenda propagandei de partid, căutând să o impună nu numai în câmpul societății în general, ci și în spațiul culturii și literaturii. Organul de presă al PCR a parcurs, din punct de vedere cultural, câteva etape relativ distincte:

perioada realismului socialist până la mijlocul deceniului al șaptelea, apoi aceea a așa-numitului „dezgheț cultural” la mijlocul anilor '60, prelungit până în prima parte a anilor '70 și, în sfârșit, etapa dintre 1974 și 1989, purtând pecetea unui naționalism înverșunat, dublat de cultul personalității. Atitudinea oficială față de literatură și viața literară, ca și reacția scriitorilor față de „directive” sunt reflectate, de-a lungul timpului, de nelipsitele dări de seamă despre conferințele naționale ale scriitorilor (de pildă, cea din 15 martie 1949, când se înființează Uniunea Scriitorilor) sau despre congresele și plenaryele Uniunii Scriitorilor (1956, 1960, 1962 și 1972), dar și de campaniile îndreptate împotriva unor mari scriitori, prima fiind inițiată în 1948 de Sorin Toma la adresa lui Tudor Arghezi (*Poezia putrefacției sau Putrefacția poeziei*). Se adaugă mesele rotunde cu cititorii, unele cu caracter vehement acuzator, debateri de felul celor cuprinse în rubrica numită „Colocviile «Scânteii»”: *Umanismul revoluționar* (texte de Mihai Beniuc, Francisc Păcurariu, Violeta Zamfirescu), *Vitalitatea poeziei civice și patriotice* (I.D. Bălan, Radu Boureanu, Nicolae Dan Fruntelată), *Vocația politică a romanului românesc contemporan* (Dinu Săraru, Platon Pardău, Paul Anghel) sau „anchete” printre scriitori, cu titluri cât se poate de grăitoare: *Un DA unanim al oamenilor de artă și cultură pentru politica marxist-leninistă a Partidului* (august 1969), *Ce calități sunt definitorii pentru eroul literaturii noastre* (decembrie 1971), *Munca și creația – acorduri la „Cântarea României”* (1977) etc. Acelorași țeluri propagandistice le răspunde și nesfârșita masă a articolelor de direcție, care au împânzit neîncetat paginile publicației, începând, bunăoară, cu materialele din preajma sărbătoririi a nouăzeci de ani de la nașterea lui V.I. Lenin (semnatați: Cezar Petrescu, Eusebiu Camilar, Geo Bogza, Maria Banuș ș.a.). Spicuirea unor exemple din această puzderie de articole este ilustrativă, criteriul fiind mai degrabă elocvența clișeele folosite ca titlu. Spre pildă, grupajul intitulat *Scriitorii întâmpină semicentenarul Partidului* (noiembrie 1970) sau articolele *Patriotismul socialist – izvor nesecat al literaturii noastre* de Aurel Mihale, *Scriitorul – mesager al spiritualității poporului* de Laurențiu Fulga, *Idealurile Partidului – idealurile scrisului nostru* de Nicolae Breban, *Tradiția militantismului patriotic al literaturii române* de Ion Rotaru, *Literatura actuală, oglindă a marilor evenimente din viața*

poporului de Mihail Diaconescu, *Spiritul militant al poeziei patriotice* de C. Stănescu. În corul publicisticii dirijate s-au lăsat incluse nu doar nume de plan secund ori, adesea, ne semnificative, ci și voci dintre cele mai distincte ale literaturii române, cum este aceea a lui Tudor Arghezi, care, după o perioadă de interdicție, rememorează în *S.* grevele muncitorești din epoca interbelică, publicând, de asemenea, o suită de tablete menite să convingă regimul de adeziunea sa la noua orânduire (*Partidul, Perspectiva, Cu poporul, A fi sau a nu fi..., Republică și monarhie*). Direcția cultural-literară impusă de strategia partidului unic răzbate și din beletristica propriu-zisă, căreia ziarul îi face loc din când în când în paginile sale: o literatură profund marcată de conjunctura politică, de canoanele realismului socialist și de obediența colaboratorilor. Uneori cu anume ezitare, alteori pe față, aceștia erau nevoiți ori considerau util să își adapteze scrisul canoanelor, pe care, de altfel, mulți au știut să le exploateze oportunist în beneficiul propriei cariere, ceea ce se vede clar din versurile apărute în *S.* Aparținând, adesea, unor poeți autentici, dar dispuși la compromis, textele au, în prima fază, o turnură realist-socialistă vădită, pentru ca mai târziu să tindă spre un militantism prosocialist și patriotard și să cadă cu totul în mrejele cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu. E vorba de poeți din toate generațiile, de la cei afirmați înainte de al Doilea Război Mondial sau imediat după (Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Maria Banuș, Eugen Jecbeleanu, Virgil Carianopol, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Cicerone Teodorescu, Dan Deșliu, Marcel Breslașu ș.a.) la cei care au debutat în anii '50-'60 (Ilie Constantin, Nichita Stănescu, Ion Horea, Adrian Păunescu, Florența Albu, Gheorghe Tomozei, Petre Ghelmez, Al. Andrițoiu, Ion Brad, Mihai Negulescu, Tiberiu Utan ș.a.) până la cei ale căror prime cărți apar abia după 1970 (Nicolae Dragoș, Mircea Florin Șandru și mulți alții). Tot mai agreeate au fost, îndeosebi între 1975 și 1989, când festivalul ceaușist se exacerbase, producțiile ocazionale ale unor versificatori de serviciu (Victor Tulbure, Eugen Frunză, Nicolae Stoian, Dan Rotaru și mulți alții). Nici proza inclusă în sumar la răstimpuri nu dezmințe de obicei regula tendențiozității partinice. Apar, între altele, fragmente din romanele *Lisaveta* de Mihail Sadoveanu, *Risipitorii* de Marin Preda, *Francisca* de Nicolae Breban, *Biografii*

contemporane de Petru Dumitriu, *Cordovanii* de Ion Lăncrănjan, *Cu amândouă mâinile* de Dumitru Mircea, *Satul uitat* de Eusebiu Camilar, povestiri de Cezar Petrescu (*În satul lui Ion Săracu*), *Ce mult te-am iubit* de Zaharia Stancu, Nicolae Velea, D. R. Popescu, Petre Sălcudeanu, Radu Tudoran, Corneliu Leu, Ioan Grigorescu, Paul Everac, Petru Vintilă, schițe de Teodor Mazilu (*Bădăranii*), reportaje de F. Brunea-Fox, Geo Bogza (*Noua laudă a toamnei, Suceava, Pe Bistrița și pe Trotuș, Oameni, ape și munți*), Traian Filip, Traian Coșovei, Ion Gheorghe ș.a. Cel mai însemnat loc în secțiunea literară a ziarului îl deține însă critica, definită de câteva intenții programatice urmărite statornic. Astfel, fără a abandona publicistica de pură propagandă, *S.* și-a propus totuși – după depășirea primei faze dogmatice, centrată pe denigrarea violentă a culturii „burghezo-moșierești” și ilustrată în anii '50 de Nicolae Moraru, Traian Șelmaru, Nestor Ignat, Sergiu Fărcășan ș.a., multe „edictе” nefiind semnate – o recuperare sau reactualizare a unor nume de seamă ale literaturii române. Așa se face că apar numeroase articole comemorative sau aniversare despre M. Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă (Al. Rosetti, *Arta prozatorului*, G. Călinescu, *O expresie monumentală a poporului*, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Specific și universalitate*, 1964), Nicolae Filimon, Dimitrie Bolintineanu, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu (omagiat, la împlinirea a optzeci de ani, de Mihai Ralea, Zaharia Stancu, Paul Georgescu). Semn al relativei deschideri culturale din deceniul 1965–1974, binevenită, dar nu lipsită de ambiguități, este publicarea unor comentarii semnate de esești, critici și istorici literari precum Șerban Cioculescu (*Critica și etica literară, Despre accesibilitatea literaturii*), Al. A. Philippide (*Universalitatea literaturii*) ori de alții care vor deveni, nu peste mult timp, prestigioși: Nicolae Balotă (*Actualitatea eseului*), Edgar Papu (*Inovație și continuitate în literatură, Profunzimea clasicității, Actualitatea literaturii de inspirație istorică, Personajul cărții de proză*), Dumitru Micu (*Lucian Blaga – personalitate proeminentă a culturii românești*), Ștefan Aug. Doinaș (*Notății despre evoluția conceptului de poezie, Poezie și modă poetică*), Virgil Nemoianu (*Contribuții la studiul literaturii universale*), Mircea Zăciu (*Lucrările de sinteză, Dialectica tradiției în creația literară*) ș.a. Altă intenție a cotidianului, aceea de a urmări actualitatea vieții scriitoricești, răzbate din cele câteva

rubrici care, deși sporadice și fără colaboratori constanți, au semnalat sau comentat evenimente literare, apariția unor cărți și a unor tinere talente. La „Cronica literară” au colaborat de-a lungul anilor o mulțime de critici, între alții, în ordine cronologică, aflându-se S. Damian, Gabriel Dimisianu, Miron Dragu, Valentin Lipatti, Valeriu Râpeanu, Eugen Luca, Alexandru Balaci, Vlad Sorianu, Mihail Petroveanu, Aurel Martin, Sorin Movileanu, Emil Vasilescu, Alex. Ștefănescu, Doina Uricariu, H. Zalis, Emil Manu, C. Stănescu ș.a. Printre recenzenții care scriu la rubrica „Note de lectură” sau în afara ei pot fi întâlniți Ileana Vrancea, Pompiliu Marcea, Savin Bratu, M. N. Rusu, Adrian Anghelescu, Z. Ornea, Mihai Gafița, Mircea Iorgulescu, Voicu Bugariu, Ion Rotaru. O rubrică efemeră, din 1968, poartă titlul „Portrete literare” și cuprinde mici medalioane despre tinerii poeți Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag. Alături de cele rezervate literaturii, ziarul a avut și alte rubrici culturale: „Note bibliografice”, „Cronica teatrală” (susținută de Andrei Băleanu, Vicu Mîndra, Călin Căliman, D. Costin, Aurel Baranga), „Carnet cultural”, „Panoramic cultural”, „Foileton”, „Carnet muzical”, „Cronica filmului”, „Pe ecranele cinematografelor”, „Viața culturală”, „Adnotări”, „Carnet plastic”. Opiniile exprimate căpătau greutate prin caracterul oficial al ziarului de partid care, ca instrument al puterii, a impus și consolidat frecvent așa-zise valori sau, invers, a marginalizat sau a periclitat destinul unor personalități și opere cu adevărat de valoare. Alți colaboratori: Constantin Chiriță, Toma George Maiorescu, Otilia Cazimir, Nicuță Tănase, Pop Simion, Al. Căprariu, Marin Mincu, Al. Săndulescu, Valentin Silvestru, Al. Oprea, Ioan Adam, Corneliu Sturzu, Dragoș Vrânceanu, Cornel Regman, Al. Dima, Ion Hobana, Gh. Bulgăr, Ion Zamfirescu, Dan Tărchilă, Dumitru Bălăeț, Ilie Tănăsache, Nicolae Țic, Eugen Uricaru, Aurel Rău, Ion Ianoși.

T.H., I.M.

SCÂNTEIA TINERETULUI, cotidian apărut la București de la 5 noiembrie 1944 până la 21 decembrie 1989. Subtitlul „Organ central al Uniunii Tineretului Muncitor” se schimbă în „Organ central al Uniunii Tineretului Comunist”, apoi în „Organ al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist”. Din 20 septembrie 1981 ziarul are un supliment literar-artistic săptămânal. **S.t.** ilustrează, asemenea tuturor publicațiilor similare, principalele evenimente petrecute în România postbelică, în toate sferile de

activitate, inclusiv în cea cultural-artistică. Pe tot parcursul apariției sale ziarul are o evidentă orientare propagandistică, normativă. Profilul politic este mai pronunțat, mai agresiv în primii ani, când periodicul e un for de luptă comunistă în disputa pentru impunerea ideologiei marxist-leniniste și a modelului politic sovietic, în condițiile instaurării și consolidării noului regim. **S.t.** reflectă de pe o poziție partinică dogmatică evenimentele care marchează comunizarea României: prima Conferință Națională a PCR (16 octombrie 1945), instituirea guvernului Petru Groza (6 martie 1945), abdicarea regelui (30 decembrie 1947), proclamarea Republicii Populare Române etc. Sunt, de asemenea, prezentate tendențios evenimentele din viața culturală și literară a țării, precum Congresul Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști (octombrie 1947), Conferința pe Țară a Scriitorilor, în care s-a decis înființarea Uniunii Scriitorilor (15 martie 1949), sub președinția de onoare a lui Mihail Sadoveanu, organizație menită să ofere un cadru oficial noii orientări culturale instituite de Partidul Comunist, întemeiată pe conceptul de artă angajată, partinică și pe „metoda de creație” a realismului socialist. Și în deceniile următoare **S.t.** rămâne un organ de propagandă comunistă, ce înregistrează evenimente politice precum cel de-al II-lea Congres al PMR, din decembrie 1955, plenara din iunie 1958 a Comitetului Central al Partidului etc., publică decrete, rezoluții, comunicate, directive, discursuri ale oficialilor vremii. În aceeași manieră doctrinară și propagandistică sunt relatate și principalele manifestări din sfera culturii și a literaturii, ca primele congrese ale Uniunii Scriitorilor (1956, 1960, 1962), urmate de numeroase alte momente similare. În calitatea sa de organ de luptă și educație comunistă, **S.t.** va oferi îndeosebi știri, editoriale, articole de directivă, reportaje, comentarii din actualitatea politică, dar și materiale informative din toate domeniile de activitate, inclusiv din literatură. Textele literare respectă cu fidelitate programul ziarului și ilustrează fenomenul de politizare a culturii, impus de ideologia comunistă. În deceniile al cincilea și al șaselea ale secolului trecut există o evidentă orientare prosovietică, antitetică în raport cu așa-zisa literatură „burgheză”, „decadentă”, „cosmopolită”, dar în consens cu imperativul subordonării esteticului de către politic. O destindere a spiritului dogmatic, vizibilă și în scrierile apărute în **S.t.**, are loc după 1964,

când purismul realist-socialist începe să facă unele concesii elementului estetic. Literatura își menține însă același caracter partinic, propagandistic, respectând în continuare cerința angajării în slujba politicului. Astfel, în 1964, cotidianul, reproducând o cuvântare a lui Gh. Gheorghiu-Dej, afirmă că literatura trebuie să reflecte viața contemporană, opera „grandioasă” de construire a socialismului, faptele „mărețe” ale omului „nou”, iar judecata critică trebuie făcută de pe pozițiile ideologice ale marxism-leninismului. O bună parte a publicisticii constă în declarații de adeziune a scriitorilor la directivele și normele de „creație” oficiale, precum și în intervenții pe marginea raportului dintre literatură și politică, din perspectiva subordonării celei dintâi la cea de-a doua. Printre rubricile semnificative se numără „Mișcarea muncitorească”, „Pagina culturală”, „Viața de organizație”, „Cu dalta și ciocanul”, „Cronica filmului”, „Cronica dramatică”, „Note de lector”, „Sport”, „Actualitatea”, „Lumea ideilor”, „Cântarea României”, „Accentate”, „De peste hotare”, „Agenda”, „Ultimele știri”. Versurile, incluse destul de rar în sumar, au în general un caracter ideologic pronunțat. Ele sunt semnate de Ștefan Iureș, Mihai Beniuc, Veronica Porumbacu, Dan Deșliu, Nina Cassian, Marcel Breslașu, Eugen Jebeleanu, Al. Andrițoiu, Nicolae Labiș, Ion Brad, Victor Tulbure, Florența Albu, Adrian Păunescu, A.I. Zăinescu, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Marin Sorescu (trei poeme din ciclul *Don Quijote*), Grigore Hagiu, George Țârnea, Darie Novăceanu, Dan Rotaru, Horia Aramă, Florin Mugur ș.a. Sunt reproduse sporadic versuri ale unor poeți clasici ca Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Grigore Alexandrescu și se organizează concursuri de poezie, precum cel din 1960, închinat celui de-al III-lea Congres al PMR, la care participă, printre alții, Nichita Stănescu, Constantin Abăluță, Miron Scorobete. Scrieri în proză semnează Mihail Sadoveanu (un fragment din romanul *Nicoară Potcoavă*), Camil Petrescu (fragmente din romanul *Un om între oameni*), Marin Preda (nuvela *Ședința de producție*), Mihai Beniuc (un fragment din romanul *Pe multe de cuțit*), Eugen Barbu (fragmente din romanul *Șoseaua Nordului*), Tudor Arghezi (tableta *Ai carte, ai parte*), Petru Dumitriu, Ion Marin Sadoveanu, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, Teodor Mazilu, Haralamb Zincă, Vasile Băran, Tita Chipșer ș.a., iar dramaturgia e ilustrată de Radu Boureanu, Laurențiu Fulga, Mariana

Pârvulescu. Asemenea celorlalte gazete politice ale epocii, **S.t.** cultivă, mai ales în deceniile al cincilea și al șaselea, o publicistică partinică: articole de popularizare a literaturii sovietice, dezbateri și texte teoretice cu caracter normativ, axate pe dezideratele literaturii de partid, luări de poziție critice de „reevaluare” a tradiției culturale din perspectiva dogmelor marxist-leniniste, recenzii consacrate scrierilor realismului socialist din țară și de peste hotare. De-a lungul timpului, cronicile literare, apărute destul de parcimonios, uneori în cadrul unor rubrici cu caracter nepermanent, intitulate „Cronica literară”, „Literatură și artă”, „Note de lectură”, „Cartea de debut”, „Vitrina cu cărți”, „Literatură – artă”, „Opinia literară și artistică”, aparțin lui S. Damian, Ion Vitner, Mihai Gafița, Eugen Luca, Lucian Raicu, Cezar Petrescu, Al. I. Ștefănescu, Al. Piru, Ion Cristoiu, C. Stănescu, Victor Atanasiu, Sorin Preda, Nicolae Baltag, Petru Poantă, Nicolae Ciobanu, Fănuș Băileșteanu ș.a. Din deceniul al șaptelea articolele și eseurile literare sporesc calitativ și numeric, reunind noi colaboratori, precum Perpessicius (*Postumele*, într-un număr omagial, închinat în 1964 lui M. Eminescu), Șerban Cioculescu, Nicolae Balotă, Marian Popa, Dinu Flămând, Emil Manu, Adrian Popescu ș.a. Alături de textele programatice și propagandistice, abundente mai cu seamă în primele două decenii de apariție a publicației, semnate de Ion Vitner, Al. Oprea, Ion Brad ș.a., cotidianul face loc și articolelor comemorative, consacrate unor scriitori clasici români, precum M. Eminescu și I.L. Caragiale, sau străini, ca J. W. Goethe, N. V. Gogol, Vladimir Maikovski, Maxim Gorki, Victor Hugo. Conform imperativului angajării politice, scriitorii și criticii sunt și semnatari ai unor texte publicistice cu caracter propagandistic, normativ și educativ. Printre aceștia se numără Emil Manu, Mihai Stoian, Mihai Beniuc, Al. Mirodan, Traian Șelmaru, Aurel Baranga, Corneliu Leu, Zaharia Stancu, Demostene Botez, Eugen Barbu, Geo Bogza, Miha Dragomir, Titus Popovici, Al. Căprariu, Laurențiu Ulici, Savin Bratu ș.a. Traducerile se axează aproape exclusiv asupra unor texte din literaturile socialiste: poezii de Vladimir Maikovski și Ilya Ehrenburg, altele din lirica bulgară, coreeană, chineză, în tălmăcirea lui Marcel Breslașu, Al. Andrițoiu, Ștefan Iureș, Ion Hobana, Nicolae Labiș, Victor Tulbure, Miron Radu Paraschivescu, A. Toma, Miha Dragomir, Cicerone Theodorescu. În 1949 apare și un fragment dintr-un roman al lui

Mihail Șolohov, *Ei au luptat pentru patrie*, în traducerea lui V. Tescoveanu. Sunt de menționat, de asemenea, numeroasele dezbateri și anchete referitoare la relația dintre literatură și politică (1977), responsabilitatea socială a scriitorului (1979), oglindirea comunismului în literatură (1979) etc., la care participă, printre alții, Laurențiu Ulici, Dumitru Micu, Ion Lăncrănjan, Gheorghe Tomozei, Marius Tupan, Vasile Andru, Const. Ciopraga. În deceniul al cincilea, în primii ani ai nou-instauratului regim, câteva anchete au un pronunțat caracter demascator, în consens cu campaniile antiburgheze purtate în întreaga presă de stânga. Astfel, ancheta intitulată *Aspecte din literatura contemporană*, inițiată pe 8 mai 1945, combate cu virulență suprarealismul (sub semnătura lui M.I. Cosma), ideologia Cercului Literar de la Sibiu (Nicolae Veronescu) ș.a.m.d. Ilustrative pentru pulsul vieții literare postbelice sunt și interviurile cu Mihai Beniuc, Cezar Baltag, Radu Boureanu, Mihai Ungheanu, Eugen Barbu ș.a. Cronică teatrală publică sporadic Vicu Mîndra, Ion Hobana, Ada Simionescu, Sanda Faur, Liliana Ursu, dar și George Banu, C. Stănescu, Victor Parhon, Miruna Ionescu, Margareta Bărbuță, Bogdan Ulmu ș.a. Cronică cinematografică este ținută de Mihai Lupu, Ion Lazăr, Florin Mugur, B. Dumitrescu, Alice Mănoiu, Radu Cosașu ș.a. Destul de frecvent apare și o cronică muzicală, susținută de Octavian Ursulescu, Iosif Sava, Eugen Pricope, Alina Popovici, precum și una plastică, asigurată de Mariana Celac, Petru Comarnescu, C. R. Constantinescu, Magda Cârnelci, Florența Albu, Franz Storch. **S.t.** mai cuprinde o „cronică săptămânală a culturii” semnată de Aurel Baranga, o „cronică la obiect” scrisă de Marina Nedelciu, o rubrică de „Însemnări” alcătuită de Georgeta Horodincă, poșta redacției, în cadrul rubricii „De la om la om”, girată de Ion Băieșu, „note de drum” oferite de Leonard Gavrilu, Veronica Porumbacu, Dumitru Popescu, Al. Simion, Ioan Adam, Lucia Demetrius, D.I. Suchianu, Ion Segărceanu, Adrian Dohotaru.

M.W., I.T.

SCÂNTEIA TINERETULUI. SUPPLEMENT LITERAR-ARTISTIC, publicație editată la București, săptămânal, de la 20 septembrie 1981 până în decembrie 1989; cu titlul „Tineretul liber. Supliment literar-artistic” continuă până în mai 1992. Suplimentul nu are o casetă redacțională proprie. *De facto*, cele douăsprezece pagini, care se vindeau și separat, sunt realizate de o echipă de redactori ai secției

culturale a ziarului, coordonată de Ion Cristoiu, redactor-șef adjunct al „Scânteii tineretului” până în 1987, și de Victor Atanasie, cuprinzând și pe Mariana Brăescu, Constantin Sorescu, Mariana Dănilă ș.a. Lor li s-a alăturat, în diferite perioade, un număr de colaboratori constanți, între care figurau Alex. Ștefănescu, Aurelian Titu Dumitrescu, Dan Ciachir. Retorica oportunist-conformistă a unui *Cuvânt înainte* părea destinată să adoarmă vigilența „organelor superioare”, deoarece, cel puțin într-o primă etapă, suplimentul încearcă să canalizeze – între limitele concesate de sistemul politic al epocii – aspirațiile de înnoire ale unor tineri literați și artiști. Se proclamă adeziunea la necesitatea „artei angajate” și a cultivării unui „spirit patriotic, revoluționar”, dar se afirma net respingerea rutinei, închistării, convenționalismului. Numerele din toamna anului 1981 și din primele luni ale anului 1982 vădesc atenția acordată creatorilor tineri (majoritatea celor invitați să colaboreze, intervievați, prezentați și promovați aici nu împliniseră treizeci de ani) și unor probleme de actualitate – literar-artistice, dar și sociale etc. – mai puțin „comode”, abordate fără convenționalism. Primul număr cuprinde un interviu-portret luat lui Gabriel Chifu, o „masă rotundă” cu tema *Genul scurt – genul implicării imediate în actualitate*, cu participarea tinerilor scriitori Cristian Teodorescu, George Cușnăreanu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Mircea Nedelciu, un fragment de roman de Radu Pinte, o schiță de Ioan Lăcustă. Pagina consacrată artelor plastice include reproduceri ale unor lucrări ale lui Virgil Mancaș. Există și o rubrică dedicată muzicii. Versuri publică George Arion, Dan Ciachir, Ioana Dinulescu, Carolina Ilica, Ion Mircea, Mircea Florin Șandru, Corneliu Vadim Tudor ș.a. În al doilea număr scriitorul interviuat (de Mariana Dănilă) era Matei Vișniec. Intră în sumar versuri de Carolina Ilica, Radu Felix, schițe de Cristian Teodorescu, un fragment de roman de Eugen Uricaru, o dezbateră la care participă tineri regizori de teatru (Cătălina Buzoianu, Alexa Visarion, Alexandru Colpacci, Dan Micu). Emil Brumaru deschide, sub titlul „Diligența poștală”, o rubrică de consiliere a aspiranților la recunoaștere literară. O pagină e consacrată literaturii științifico-fantastice. În numerele următoare se continuă publicarea de interviuri (cu Virgil Mancaș, Cleopatra Lorințiu, actorul Mihai Mălaimare, Mircea Săndulescu, Mircea Florin Șandru, Werner Söllner, Alexandru Dobrescu, Doina Uricariu, Mircea

Nedelciu), sunt găzduite proză scurtă (Eugen Șerbănescu, Sorin Preda, Mircea Nedelciu, George Cușnarencu, Al. Papilian, Tudor Octavian), fragmente de roman (Ioan Dan Nicolescu, Alexandru Vlad), versuri (Grete Tartler, Adrian Popescu, Mara Nicolară, Ștefan Mitroi, Nicolae Băciuț, Liviu Ioan Stoiciu, Aurelian Titu Dumitrescu, Liliana Ursu, Ion Bogdan Lefter, Gabriel Stănescu, Lucian Vasiliu, Eugen Evu, Augustin Frățilă, Cristiana Hâncu, Traian T. Coșovei, Mariana Codruț, Carmen Firan). Un grupaj aparținând unor tineri poeți care aveau cărți în curs de apariție la Editura Eminescu reunea texte de Nicolae Dan Fruntelată, Adrian Popescu, Vasile Dan, Cornelia Maria Savu, Doina Uricariu, Lucian Avramescu, Adrian Vasiliu, Viola Vancea, Ioana Ieronim, Ioana Diaconescu. Un roman polițist, în serial, dă George Arion. Se selectează și texte dramatice, semnate de Carmen Firan (cu o prezentare de Ion Cristoiu), Șerban Codrin. Sunt frecvente dezbaterile și anchetele pe diferite teme: *O relație încă neîmplinită: artă-cotidian*, *Semnificația locului natal* (la care Mircea Cărtărescu participă cu un text intitulat *Bucureștiiul copilăriei*, unde se pot depista, în schiță, teme,

motive și elemente de recuzită ulterior dezvoltate în *Visul* și în *Orbitor*) ș.a. Rubricile, unele mai persistente, se numesc „Constelații lirice”, „Viața literară”, „Anchete”, „Reportaje”, „Cronică plastică”, „Cronică cinematografică” etc. „Cronica literară” este susținută de Ion Cristoiu, alte comentarii intrând la rubrica „Panorama literaturii tinere”, unde scriu Alex. Ștefănescu, Ion Bogdan Lefter, Constantin Sorescu, Constantin Pricop ș. a. După o vreme Alex. Ștefănescu ține cu asiduitate rubrica „Literatura tânără. Bibliografia unei generații”, în care discută cărți de Matei Vișniec, Ion Simuț, Doina Uricariu, Mircea Florin Șandru, Adrian Popescu ș.a., iar alte cronici, inserate la rubrica „Viața literaturii”, sunt semnate de Constantin Sorescu și Gheorghe Grigurcu, precum și – sporadic – de Adrian Dinu Rachieru, George Ioniță, Ecaterina Vaum, Mihai Coman, Aureliu Goci. Mai colaborează cu texte critice, articole de publicistică culturală etc. H. Zalis, Aurelian Titu Dumitrescu, Dan Ciachir, Artur Silvestri ș.a. O rubrică este intitulată „Se anunță o nouă carte”, aici fiind prezentate fragmente din scrieri aflate în curs de apariție (autori: Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Traian T. Coșovei ș.a.). Ultima pagină găzduiește, timp de câteva luni, o rubrică miscelaneă de știri, note și relații, realizată de Mariana Brăescu. La un moment dat, Emil Brumaru își abandonează rubrica, alta, „Cenaclu prin corespondență”, susținută de Alex. Ștefănescu, luându-i locul. Publicația – de fapt, ziarul „Scânteia tineretului” – patronează și un cenaclu literar, Confluente, ale cărui lucrări sunt consemnate aici. Bunăoară, la ședința din 26 noiembrie 1981 invitați de onoare sunt Emil Brumaru și Mihai Șora, ei îi prezintă pe tinerii autori care citesc din scrierile lor – Matei Vișniec și Nicolae Sava –, iar la dezbateri participă Liviu Antonesei, Nichita Danilov, Ion Bogdan Lefter, Dinu Pătulea, Nicolae Țone, Victor Atanasiu, Stelian Tănase, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Iliescu. O „cronică a cronicilor sportive” e ținută de Cornel Nistorescu, rubrica „Dialog cu cititorii” (pe teme diverse, neliterare) e realizată de Mariana Brăescu, iar Ioan Adam redactează „Revista revistelor”. Ilustrația fotografică e asigurată de Ion Cucu și de Gheorghe Cucu. În primele luni ale anului 1982 din conținutul publicației se deduce o întărire a controlului exercitat de organele de partid, date fiind renunțarea treptată la obiectivele novatoare și creșterea ponderii materialelor docil aliniate exigențelor propagandistice oficiale. Nicolae

Ceaușescu e glorificat tot mai stăruitor, se înmulțesc articolele „înflăcărate”, encomiastice, versurile de slăvire, sunt ilustrate oportunist campaniile momentului (pentru pace, împotriva înarmării, împotriva bombei cu neutroni, împotriva implantării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa etc.). În general, sporește intensitatea discursului propagandistic-mobilizator. Cât despre preocupările literar-artistice și, în general, culturale, se observă o modificare treptată, dar rapidă, a orientării generale, manifestă la nivelul obiectivelor și temelor predilecte, dar și la cel al vârstei și componenței echipei de colaboratori. Astfel, vârsta medie a colaboratorilor – dar și, mai ales, a celor invitați sau promovați – crește cam cu un deceniu-un deceniu și jumătate. Interesul pentru tinerii autori scade în favoarea cultivării numelor consacrate. Se înmulțesc conformiștii, sau, mai precis spus, cei atașați liniei ceaușiste a momentului, adică orientării desemnate, după 1989, prin termenul „național-comunism”, cu versiunea ei culturală numită „protocronism”. Sunt intervievați acum Eugen Barbu, Mihai Bandac, Sabin Bălașa, Ion Lăncrănjan, Doru Popovici, Dinu Săraru, Tudor Octavian, Valeriu Râpeanu, Dan Zamfirescu, Mihai Ungheanu, Ion Coja. Cresc sensibil preocupările de ideologie culturală, este cultivat eseul cu tentă istoriografico-politică, sunt publicate ample texte de epocă (din perioada interbelică), izvoare narrative, documente, fragmente inedite din memoriile unor oameni politici din epoca precomunistă etc. Atenția față de literatura de ultimă oră și de valențele ei novatoare diminuează, iar poziția față de acestea devine una mai degrabă de respingere, criteriul principal de valorizare fiind cel al eficienței în propagarea unor idei zise naționale și patriotice. O dezbatere prelungită și destul de fur-tunoasă pe tema *Realismul minor – o pseudosoluție pentru abordarea problemelor realității* (anchetă realizată de Ioan Adam) pare să marcheze un început de dezavuare a literaturii optzeciste. Se recomandă o cale mai conformistă și explicit „angajată”, deci cu adevărat minoră și retrogradă sub aspect literar și se conchide că „publicul are nevoie de o literatură cu un spirit mai combativ, patriotic” etc., ceea ce înseamnă implicit o întoarcere la formula literaturii de propagandă. Totuși, la rubrica „Se anunță o nouă carte” este oferit, în septembrie 1982, un amplu fragment din romanul *Playback* de Stelian Tănase, în serial sunt găzduite pagini de

memorialistică ale lui Vlad Mușatescu (*Memorii aproximative*) și convorbiri realizate de Aurelian Titu Dumitrescu cu Nichita Stănescu sub titlul *Antimetafizica*, iar din literatura străină sunt inserate în traducere, sub titlul *Parfum de guyaba*, convorbiri între Gabriel García Márquez și Plinio Apuleyo Mendoza. Tradiția publicării de transpuneri din marii scriitori latino-americieni se va păstra, în anii 1987–1988 fiind dată, de pildă, versiunea românească a romanului *Dragostea în vreme de ciumă* de Gabriel García Márquez. Continuă însă campania pentru „poezia patriotică”. Sunt lansate polemici, atacuri, luări de poziție: Ion Lăncrănjan polemizează cu Mircea Iorgulescu, Ion Coja susține, sub titlul *Poezie și impostură*, un atac violent la adresa lui Dorin Tudoran, Gheorghe Grigurcu se pronunță cu extremă asprime la adresa lui Eugen Simion, Alex. Ștefănescu combate complicarea, considerată inutilă, a limbajului critic, dar tot el, în alt articol, ia apărarea tinerilor autori ai volumului *Cinci* (Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Alexandru Mușina), contestați agresiv de Corneliu Vadim Tudor în „Săptămâna culturală a Capitalei”. Cu o politică editorială ezitantă, marcată de situația din epocă – alternări de întăriri și relaxări ale controlului de partid, limitări și interdicții impuse de cenzură, rivalitate între protocroniști, care reușiseră să își adjudece spijinul oficialității, și cei atașați principiului estetic și necesității înnoirii reale, mari și mici manifestări de oportunism, compromisuri etc. – , revista cultivă, totuși, valori ale literaturii și artelor. Dintre textele editate în serial, două sunt importante cu deosebire: un roman de Eugen Barbu și un amplu documentar comentat de istorie literară aparținând lui Ion Cristoiu. Începând cu numărul 6/1983, timp de douăzeci și una de săptămâni, apar fragmente din romanul – rămas inedit ca volum de atunci încoace – *O lume de câștigat* de Eugen Barbu. Sub titlul *Propuneri pentru o posibilă istorie a literaturii române contemporane*, Ion Cristoiu publică din 28 martie 1982 până în 30 ianuarie 1983 un material reprezentând – după cum precizează autorul – ultima parte, și cea mai masivă, a unei lucrări din care fragmente fuseseră tipărite în „Amfiteatru”. Este un întins montaj comentat de extrase din presa literară românească a anilor când se impusese dictatura dogmelor realismului socialist, în special din perioada 1949–1955. Lucrarea lui Ion Cristoiu – needitată ulterior ca volum – a făcut oarecare vâlvă în

epocă prin caracterul scandalos al practicilor pe care le dezvoltă, fiind considerată un demers îndrăzneț, deși se poate opina că era și un demers apreciat de oficialități, deoarece limita „dezvăluirile” la perioada de față. Cu vremea, tenta puternic protocronistă a publicației se estompează, obsesia temelor istorice, național-patriotice, cedează locul unei „linii” ceva mai echilibrată și mai adecvată unui periodic literar-artistic pentru tineret. Cu toate acestea, în ultimii ani înainte de decembrie 1989, suplimentul „Scânteii tineretului” se înfățișa ca o publicație mai degrabă ternă, cu spațiul tipografic „blocat” de materiale convențional-obediente față de directivele puterii totalitare. În paginile și rubricile rămase disponibile pentru tratarea aspectelor literar-artistice, legătura cu actualitatea literară și atenția față de valorile emergente nu sunt cu totul ignorate. Se succedă diferite rubrici, unele fiind abandonate sau înlocuite. Prezent în secțiunea „Lecturi complementare”, Constantin Sorescu asigură cronica literară, rubrica intitulată oficial astfel fiind abandonată de Ion Cristoiu, plecat din redacție, și reluată din noiembrie 1987 de Al. Piru. Alte cronici apar la „Viața literaturii”, sub semnături diferite, unele constante pentru perioade mai îndelungate, altele întâlnite sporadic sau ocazional (Gh. Bulgăr, Florentin Popescu, Dorin Măran, Aurel Martin, Ioan Holban, Nicolae Țone, Paul Dugneanu, Nicolae Băltă, Dan Silviu Boerescu ș.a.). Critică literară fac și Victor Atanasiu, Aureliu Goci, H. Zalis ș.a. Rubrica „Un tânăr autor, o carte” e ținută de Traian T. Coșovei, aici fiind prezentați Gabriel Chifu, Ioana Ieronim, Nichita Danilov, Bogdan Ficeac, Cornelia Maria Savu, Radu Sergiu Ruba ș.a., în timp ce Valeriu Bârgău asigură rubrica „Scriitorii tineri și cărțile lor”. Sunt înscrise în sumar versuri de Tudor Ion Iovian, Mircea Florin Șandru ș.a. Găzduit și cu alte contribuții, Alex. Ștefănescu onorează în continuare rubrica intitulată „Cenaclu prin corespondență”, de unde se retrage la un moment dat. Îi succedă, din noiembrie 1988, Mircea Iorgulescu, rubrica numindu-se acum „Poșta literară”. Nicolae Țone realizează consistente convorbiri cu scriitori de valoare. Sunt purtate dezbateri sau organizate anchete pe teme de actualitate, în special privind afirmarea noilor generații de scriitori (de pildă, sub genericul *Cei ce vin*), în speță fiind vizată generația optzecistă. În cadrul unei astfel de dezbateri, în ianuarie 1988, Mircea Martin publică un articol tranșant, în care își

exprimă încrederea în tineri, pledează pentru primatul valorii și deplânge ceea ce el desemnează drept „un fel de masificare și anonimizare a debuturilor”. E o îndrăzneță condamnare a politicii oficiale a momentului în materie de debuturi literare. Într-un articol intitulat *Cine se teme de solii generației '90?* Paul Nancă îi semnalează și prezintă elogios pe Horia Gârbea, Ramona Fotiade, Radu Sergiu Ruba, Caius Dobrescu, Simona Popescu. O anchetă, realizată în 1987 de Constantin Sorescu, are în atenție conceptul de postmodernism, aflat la ordinea zilei în dezbaterile din mediile literare, principala întrebare fiind dacă acesta „va deveni o modă ca atâtea altele ori se va cristaliza într-un (supra)stil integrator”. Răspunsurile venite de la Nicolae Băciut, Gabriel Chifu, Nichita Danilov, Aurelian Titu Dumitrescu sunt mai degrabă prudente, însă nuanțate, nu convenționale. Sunt relatate periodic ședințe ale cenaclului Confluente, unde citesc, între alții, Dan Lungu, Daniel Bănulescu, Cristian Popescu. După 22 decembrie 1989 publicația, devenită „Tineretul liber. Supliment literar-artistic”, afirmă că „își propune să sprijine literatura de autentică valoare”, fiind vituperate opreliștile perioadei ceaușiste recent încheiate. Cercul colaboratorilor este lărgit și parțial primenit, în funcție de situația nou-creată. Scriu, între alții, Cristian Tudor Popescu, Nicolae Țone, Dan Stanca, Mircea Nedelciu. Sunt interviewate personalități literare considerate a fi fost ostile ceaușismului (Eugen Simion, Valeriu Cristea, Augustin Buzura ș.a.). Publică proză Nicolae Iliescu, George Cușnarencu, Daniel Bănulescu. Alături de Al. Piru, titular, în continuare, al rubricii, ține cronică literară Gabriel Rusu. Este valorizată în mod deosebit generația '80, inclusiv acei membri ai ei – cei mai marcanți, de altfel – care fuseseră boicotați ori minimalizați în perioada predecembristă. În numărul 8/1990 e publicat un „dosar” intitulat *Optzeciștii*, în care e recapitulată activitatea de la Cenaclul de Luni, Cercul de Critică și Cenaclul Junimea, prin texte provenite chiar de la conducătorii lor – Nicolae Manolescu, Eugen Simion și Ov. S. Crohmălniceanu –, și este evocată „epopeea” optzecistă, prin contribuții aparținând lui Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Hanibal Stănculescu, Gheorghe Ene, Emil Paraschivoiu și Gheorghe Iova. E prezent și Marin Mincu. În alte numere intră proză de Bedros Horasangian, Anca Delia Comăneanu, Cătălin Țîrlea, versuri de Mihail Gălățanu, Adrian Alui

Gheorghe ș.a. Asigurând rubrica „Un critic literar la dispoziția dv.”, Alex. Ștefănescu reia „cenaclul” prin corespondență. Cristian Tudor Popescu traduce *Comunismul – adevăr și minciună*, text selectat din eseistica lui Nikolai Berdiaev.

N.Br.

SCÂNTEIERI, revistă apărută la Târgu Mureș, lunar, între 15 februarie 1938 și august 1940. Redactor-responsabil: Iacob Timiș. Articolul-program, aparținând lui Iacob Timiș, subliniază înscrierea publicației în demersul de afirmare a valorilor românești, caracteristic Transilvaniei interbelice. Dacă în primele numere versurile incluse în sumar sunt semnate Alfred, Lucian, încet-încet gruparea poetică din jurul revistei se cristalizează, poeții care scriu în mod consecvent în **S.** fiind Lucian Văleanu, Iacob Timiș, Demostene G. Nolla, Traian Tincu, Mihail Pinte, G. Tulnic, Romeo Dăscălescu. Se consemnează inițierea, la Turda, a revistei „Pagini literare”, în text făcându-se și o apreciere asupra liricii lui Mihai Beniuc. Proza găzduită are un accentuat aspect provincial, întreținut de nume precum Augustin Colceriu, Afton Nicoară, Florian Bozeșianu, E. Ceontea, Ion Râpeanu. În segmentul de publicistică literară, Al. Plopșor încearcă o prezentare a personalității lui Mircea Eliade, Ioan I. Petrov scrie despre *În casa bunicilor* de Ionel Teodoreanu, Traian Turcu despre *Două chemări*, romanul lui Octav Dessila, A.R. (probabil Al. Rusu) despre *Amândoi* de Liviu Reboreanu. De asemenea, Al. Plopșor semnalează traducerea romanului *Contrapunct* al lui Aldous Huxley, realizată de Jul. Giurgea. Articolele teoretice despre artă și literatură, semnate de Traian Turcu, Al. Plopșor, Ioan Miclea, Ionel Olteanu, afișează, fără acoperire, pretenții de profesionalitate. Totuși, demne de interes sunt *Misticismul mioritic în creația culturii*, articol aparținând lui Eugen Todoran, ori recenziile la cărțile lui Constantin Noica, *Viața și filosofia lui René Descartes* (Al. Rusu) sau *De Caelo* (Al. Plopșor). Un studiu foarte documentat, intitulat *Sistemul religios al Islamului*, scrie Andrei Antalfy, care pleacă de la lectura directă a unor texte arabe. În tălmăcirea lui Traian Turcu se publică versuri de Paul Verlaine.

I.I.

SCENA, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 26 octombrie și 14 decembrie 1903, de la numărul 3 având subtitlul „Revistă pentru teatru, literatură și muzică”. Ca program, se inserează un articol al lui Victor Anestin, *Actorii*, în care, printre altele, se argumentează necesitatea alcătuirii unei istorii a

teatrului românesc. Literatura este prezentă îndeosebi prin versuri și poeme în proză semnate de Constanța Hodoș (*Crizantema*), Mihail D. Paleologu, Maria Popescu, Maria Aldea, Ioan Demetrescu, G. Marinescu ș.a. Cele mai multe comentarii privesc literatura străină, fie că este vorba de cronici teatrale, literare sau de traduceri propriu-zise. Astfel, Mihail D. Paleologu traduce articolul *Shakespeare* (după Octave Uzanne), Cristian P. Popovici tălmăcește un fragment din eseul *Hamlet și Don Quijote* al lui I.S. Turgheniev, N. Livescu un fragment din lucrarea *Tragedia* de Hippolyte Taine, iar Spiru Prasin schițează portretul lui Catulle Mendès. Din Alphonse Daudet este selectată schița *Prima mea piesă* (tradusă de N. Livescu), iar V. Podeanu tălmăcește poezia *O lacrimă* de Sully Prudhomme. Încercarea de a deplasa atenția publicului de la vodevil și melodramă spre „piesele serioase, clasice ori moderne, dar nesenzaționale” este exprimată în articolul *Curentul german în teatrul nostru*, semnat Naid Lireanu (probabil un pseudonim). Mihail D. Paleologu și N. Vaschide trimit materiale legate de viața teatrală din Paris: *O repetiție la Comedia Franceză*, *Publicul și operele dramatice*. Pornind de la ideea că „teatrul e menit să aibă o mare influență asupra limbii”, Vlad Comneanu anunță în articolul *Teatru românesc peste munți* posibila înființare a unei scene românești stabile în Transilvania. Alți colaboratori: N.A. Bogdan (și sub pseudonimul Dan), G.V. Botez (sub semnătura Gordon), Octav Minar.

A.-M.B.

SCENA, publicație apărută la București, bilunar, de la 15 mai până la 1 septembrie 1908, ca organ de presă al Sindicatului Artiștilor Dramatici și Lirici din România, înființat la 3 aprilie 1908, sub conducerea lui Th. M. Stoenescu. În comitetul de redacție intră G. Popescu (secretar girant), Șt. Ciocârlan, Nicolae Țincu, Lucia Rosandi-Calomeri, Iuliu I. Roșca. Pornind de la deviza „Facem din teatru școală; vrem din autori și artiști, profesori”, prezentă în articolul-program *Ce facem... Ce vrem*, **S.** pledează pentru extinderea teatrelor de calitate și în alte capitale de județ, în afara celor consacrate, existente la București, Iași și Craiova. Accentul este însă pus pe probleme administrative: „statutul și procedura Sindicatului”, dreptul de proprietate literară, repertoriu, sedii etc. Secțiunea literară, restrânsă, se referă doar la aspecte legate de dramaturgie și spectacolul teatral, textele aparținând în mare măsură lui Th.M. Stoenescu, care semnează articolele *Reforme*, *Iluzia în teatru* și

Punerea în scenă ideală și reală, „bucata pentru studiu” *Fără judecată*, traducerea piesei *Cabina lui Molière* de Charles Joliet. Din Leipzig Horia Petra-Petrescu trimite o corespondență intitulată *Revistele teatrale germane*. Sunt inserate și câteva amintiri sub titlul *Costache Caragiali (Manuscript inedit de Pantazi Ghica)*. În articolul nesemnat *Primul conflict* este reprodus și comentat schimbul de scrisori polemice dintre H.G. Lecca și „secretarul particular” al lui Pompiliu Eliade, director al Teatrului Național din București, în legătură cu modificările operate în textul prelucrării lui H.G. Lecca după piesa *La Femme de Claude* de Al. Dumas-fiul.

A.-M.B.

SCENA, revistă apărută la București, săptămânal, din 15 septembrie 1910 până în ianuarie 1911, sub îngrijirea lui Liviu Rebreanu și a lui Mihail Sorbul. „Misiunea” pe care și-o propune această publicație „de teatru și muzică” este de „a stabili o legătură mai strânsă, mai intimă între public și teatru și a contribui astfel la propășirea unuia și cultivarea celuilalt”. Colaborările îi conferă o calitate deosebită în ceea ce privește prezentarea vieții teatrale, mai ales a celei din țară. În rubrica de cronică dramatică, pe care o susține Liviu Rebreanu, se comentează mai cu seamă spectacolele bucureștene de la Teatrul Național și Teatrul Modern, discutându-se calitatea pieselor, a interpretării sau a traducerii. Liviu Rebreanu critică transpunerea „cât se poate de neromânească” făcută de H.St. Streitman la piesa *Între culise* de H. de Rothschild, apreciind însă versiunea lui Ovid Densusianu la *Judecătorul din Zalamea* de Calderón de la Barca, consideră că farsa *Nevasta lui Cerceluș* de Petre Locusteanu e „fără pretenții literare dramatice”, deși trădează „talentul considerabil al autorului”. Emil Gârleanu publică articolul *Teatrul lui Vasile Alecsandri* și proza poetică *Zile de iarnă*, dar și însemnări despre piese și actori. Mihail Dragomirescu face un izbutit portret lui Nicolae Soreanu, Victor Eftimiu creionează portretul lui Henry Bataille (cu prilejul reprezentării piesei *La Femme nue* la Teatrul Național) și pe cel al lui Oscar Wilde. În câteva amintiri, intitulate *Dezgropate...*, Caton Theodorian își povestește, la rugămintea lui Liviu Rebreanu, experiențele de actorie din tinerețe. Tabloul mișcării teatrale este întregit cu însemnări și comentarii aparținând lui Mihail Sorbul, Corneliu Moldovanu, Mihail Sadoveanu și A. de Herz, precum și cu o informare permanentă privind programul spectacolelor.

A.-M.B.

SCENA, revistă „teatrală, literară, artistică și culturală” apărută la București, săptămânal, între 6 noiembrie și 27 decembrie 1914. În *Prolog* se marchează explicit legătura cu publicația omonimă din 1910–1911: „«Scena» reapare după o apariție de câteva luni și o retragere resemnată de patru ani. Reapare sub îngrijirea aproape a acelorași redactori, care și-au urmat activitatea lor la cotidianul «Rampa»”. Rubrici: „Scena artistică”, „Scena bibliografică”, „Scena literară”, „Scena teatrală”, „Scena muzicală”, „Scena răutăcioasă”, „Scena bucureșteană”, „Scena sportivă”, „Scena feminină”, „Foiletonul «Scenei»”, „Varietăți”, „Programul spectacolelor”. Sunt inserate versuri de Mihail Săulescu, V. Demetrius, Zaharia Bârsan, G. Rotică ș.a., iar din poezia lui D. Anghel, omagiat în articolul *Petale pentru Anghel* de Geri Spina, se reproduce *Paharul fermecat*. Se publică proză de Emil Gârleanu și Al. Cazaban, fragmente din piesele *Bujoreștii* de Caton Theodorian și *Doamna munților* de I. U. Soricu, precum și *13 martie*, un text inedit al lui Emil Gârleanu. În numărul 2 se află un scurt „jurnal de război” din Ardealul îndoliat de Marele Război, semnat de Ion Vinea (*Compania a doua*). Aici Liviu Rebreanu este titularul cronicii teatrale, Mihail Sorbul comentează cărți aparținând lui Mihai Codreanu, I. Trivale, Victor Eftimiu ș.a., Mihail Dragomirescu dă un fragment din studiul *Pictura religioasă*, Ion Minulescu semnează articolul *Academia boemă*. Din Charles Baudelaire sunt selectate *Cugetări, paradoxe, impresii*, în transpunerea lui Al. T. Stamatiad. Alți colaboratori: D. Nanu, Const. A. Giulescu, Vasile Stoica, I. Irimescu-Cândești, George Marinescu (sub pseudonimul G. Marius). **S.** este ilustrată de J. Al. Steriadi, Al. C. Száthmáry, Camil Ressu ș.a.

A.L.F.

SCENA, gazetă apărută la București de la 27 septembrie 1917 până la 11 noiembrie 1918, purtând subtitlul „Ziar zilnic de teatru, muzică, literatură, sport”. Director: A. de Herz. **S.** este o publicație aflată sub influența comandaturii germane de ocupație. Liviu Rebreanu, în articolul *Începem!* din numărul inaugural, consemnează: „Se zicea că peste o sută de mii de oameni au luat drumul pribegiei înainte de a intra armatele străine în Capitală. Au plecat cei cu dare de mână; în locul aceloră însă au răsărit alții”. Justificând necesitatea de a continua viața culturală românească în teritoriul ocupat de inamic, articolul lui Rebreanu complinește cele afirmate în articolul-program, nesemnat, intitulat *Scena*, apărut în

același număr, unde se vorbește însă cu precădere de rațiunea noii publicații de a fi o oglindă a vieții teatrale: „Nu lipsea teatrelor decât un ziar care să țină publicul zilnic la curent cu mișcarea teatrală. [...] Acest scop și-l propune astăzi «Scena», în jurul căreia s-au grupat vreo câțiva din cei mai de seamă scriitori români în București”. Dintre autorii rămași în Capitală publică frecvent poezii I.C. Vissarion, D. Karnabatt, Oreste (autor din cercul lui Al. Macedonski), Al. Terziman, Sarina Cassvan, Th. M. Stoenescu, H. Bonciu, B. Nemțeanu, Al. Davila, Tudor Măinescu (debut). Alături de aceștia figurează însă și versificatori: V. Sandu (pseudonim al lui Al. Westfried), S. Lacrimă (pseudonim al lui F. Lobodă), Sandu Rovine, ș.a. În S. e prezent și Tudor Arghezi. În numărul 50/1918 lui George Coșbuc i se include poema *Vulturul* (ultimele lui versuri publicate), pentru ca, în numărul 122, A. de Herz să scrie despre moartea poetului. Se reiau ulterior fragmente din studiul lui C. Dobrogeanu-Gherea despre „poetul țărănimii”, iar numărul 129/1918 e dedicat în întregime lui Coșbuc, conținând texte de Barbu Lăzăreanu, V. Demetrius, C. Dobrogeanu-Gherea, precum și două pagini alese din lirica poetului; tot aici, la „Note”, se relatează cum alcătuia Coșbuc petiții în limba germană pentru refugiați, în timpul ocupației. După un timp apare și studiul *Coșbuc traducător* de B. Nemțeanu. Dintre prozatori, cel mai important este Liviu Rebreanu care, în numărul 9/1917, într-un articol tulburător, *Puia*, își exprimă dragostea pe care i-o purta fiicei sale adoptive. După plecarea, în iulie 1918, a lui Liviu Rebreanu la Iași, figura notabilă de la S. rămâne Gala Galaction, secondat de V. Demetrius. Sarina Cassvan semnează povestiri, dar și un fragment din romanul abia încheiat *Între artă și iubire*. Tot proză publică I.C. Vissarion și A. de Herz. Sunt recenzate volumele *Ca doi străini* de Victor Eftimiu, *Povestea unui dor (Yester și Li)* de Bernhard Kellermann, roman tradus de Liviu Rebreanu. Mihail Stăncescu semnează comentariul intitulat *Romanul modern și Hugo von Trünberg*, iar M. Valeriu (probabil Valeriu Marcu) scrie despre Hermann Sudermann și Gerhart Hauptmann. Spațiul acordat dramaturgiei este, programatic, cel mai extins. Cronica dramatică e ținută, aproape număr de număr, de A. de Herz, înlocuit uneori de Mihail Stăncescu și de M. Valeriu; Liviu Rebreanu se referă la jocul actriței Marioara Voiculescu, la spectacolul cu *Trandafirii roșii* de Zaharia Bârsan ori glosează cu privire

la „mustăți, barbe, peruci” și la „sufleur”. A. de Herz se oprește asupra ibsenismului, revista începând și tipărirea în serial a studiului lui Georg Brandes despre dramaturgul norvegian. Dr. Landsberg, redactor la „Bukarester Tageblatt”, evocă activitatea lui Goethe ca director de teatru, Gala Galaction dedică un medalion actorului Zaharia Burienescu, Barbu Lăzăreanu creionează un portret al lui Victor Eftimiu. Scrieri originale sunt *Oștean Vodă* de Al. Davila, *Fata din dafin* de Adrian Maniu și Scarlat Froda, ultimii dând și un interviu referitor la piesă. Anunțând moartea lui B. Delavrancea, A. de Herz are nefericita inspirație de a-l acuza pe marele dispărut de lipsă de patriotism. De altfel, directorul S. îi blamează pe toți scriitorii refugiați la Iași pentru „vina” de a fi propovăduit războiul de partea Antantei. Al. Macedonski, care va colabora în postura de comentator al teatrului lui Al. Davila (140/1918), dă aici și unul din puținele sale interviuri (*O după-amiază cu maestrul Macedonski*, 28/1917), unde oferă noi detalii asupra împrejurărilor scrierii piesei *Moartea lui Dante*. În ultima parte a anului 1918, sub

pseudonimul K. Mill, scrie la S. Camil Petrescu (*Școala lui Arghezi, Publicul românesc și teatrul ș.a.*), ce revenea din prizonierat. S. își încetează apariția când trupele de ocupație părăsesc Bucureștiul, iar directorul revistei, A. de Herz, e adus în fața justiției pentru colaboraționism, în „procesul ziariștilor”, fiind însă achitat. **I.I.**

SCENA ȘI ECRANUL, publicație de critică și informație teatrală și cinematografică apărută la București, ca săptămânal, la 11 ianuarie și la 18 ianuarie 1936. Director: Dumitru Andreescu, redactor: I.N. Soare. Articolul-program afirmă: „Această revistă năzuiește să țină publicul la curent cu toată mișcarea teatrală și cinematografică din țară și din străinătate”. Primul număr conține o confesiune a Soranei Țopa asupra destinului ei de actriță, al doilea include un articol semnat de E. Lovinescu, *Debutul meu... în teatru*, alături de un interviu cu dramaturgul Victor Ion Popa. Se publică, tot în ultimul număr, *În semnările unei paiațe*, aparținând actriței Alice P. Sturdza, urmat de fragmentul ce evocă viața lui Nicolò Paganini din *Nopțile florentine* de Heinrich Heine, în traducerea lui G. Niculescu. În ambele numere apar informații despre spectacole de la teatrele din Capitală: Teatrul Național, Comedia, Alhambra. **I.I.**

SCHARF, Erika (21.VI.1929, Timișoara – 14.VII.2008, Timișoara), traducătoare. Este fiica Laurei (n. Claiici) și a lui Carl Scharf, inginer. Frecventează școala în orașul natal, cu liceul făcut la seral, în interval lucrând ca muncitoare la Tehnometal; tot la Timișoara asistă mai târziu (1964) la cursurile Facultății de Filologie. Se simte atrasă de viața literar-artistică, încât își caută în primul rând suportul material al existenței în sfera teatrului – este bibliotecară la Teatrul Național din Timișoara (1955–1964), apoi la Teatrul de Stat German (1964–1970). Traduce și prelucrează piese pentru nevoile scenei, scrie circa o mie cinci sute de cronici de film, publică poezie și proză în foiletoanele ziarelor germane din țară și în antologii etc. Vremelnic practică gazetăria, ca redactor la „Neue Banater Zeitung” (1970–1972), renunțând însă curând. Se dedică transpunerilor în limba germană, selectând atât scrieri din limba română, cât și din maghiară (de menționat sunt traduceri poeziilor maghiare ale lui Robert Reiter/ Franz Liebhards, apărute în Austria, în 1989, precum și versiunea unei piese, pe motivul Medeei, de Árpád Göncz). Triunghiul lingvistic român-maghiar-german, caracteristic pentru ambianța culturală a Banatului

este definitoriu și pentru S. A fost distinsă cu Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor, Filiala Timișoara (1999) și cu un premiu al Cercului „Adam Müller-Guttenbrunn” (1989).

Ca traducătoare, S. este preocupată de teritoriul mitului – se oprește la basmele populare românești – și de proza clasică, ea oferind cititorului tânăr transpunerea în germană a unor nuvele de Costache Negruzzi și A. I. Odobescu. Și narațiunile lui Mihail Sadoveanu o țin în perimetrul inspirației istorice: romanul *Creanga de aur* și *Povestiri din război*. Tălmăcirea ei preferată va fi, după propria-i mărturisire, cea realizată în 1981 la romanul *Cartea nunții* de G. Călinescu. Din proza contemporană alege romanul *Intrusul* de Marin Preda și, împreună cu Helga Reiter, tălmăcește romanul *Galeria cu viță sălbatică* de Constantin Țoiu. De menționat sunt și piesele de teatru traduse pentru a fi jucate, nu destinate tiparului: *Omul cu mârțoaga* de G. Ciprian (1964), *Om care a văzut moartea* de Victor Eftimiu (1966), *Visul unei nopți de iarnă* de Tudor Mușatescu (1969), *Sărutul* de Dan Tărchilă (1976) ș.a., puse în scenă de Teatrul German din Timișoara, *Iona* de Marin Sorescu (nereprezentată).

Traduceri: Aurel Storin, *Der Löwe*, Timișoara, 1965; *Der Recke von der Linde. Rumänische Volksmärchen*, București, 1968; Mihail Sadoveanu, *Der letzte Magier*, Timișoara, 1973; ed. (*Der goldene Zweig*), București–Berlin, 1989; *Erzählungen aus dem Krieg*, pref. Ludwig Schwarz, comentarii Wilma Michels, Timișoara, 1977; Marin Preda, *Der Ausgewiesene*, Timișoara, 1974; *Franz Liebhards. Ein Schriftstellerleben*, îngr. Nikolaus Berwanger, Timișoara, 1979; G. Călinescu, *Honigmond*, Timișoara, 1981; *Historische Novellen aus der rumänischen Literatur*, îngr. și postfață Lucian Hanu, București, 1981 (în colaborare); Constantin Țoiu, *Die Galerie mit wildem Wein*, București, 1987 (în colaborare cu Helga Reiter); Mircea Vaida-Voievod, *Lucian Blaga. Ein rumänischer Dichter und die deutsche Literatur*, Hildesheim–New York, 1992.

Repere bibliografice: A. Ga. [Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, îngr. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986, 274–306; Ion Acsan, *50 de ani de traduceri din literaturile de limbă germană în limba română și din literatura română în limba germană. 1945–1995*, București, 1996; Annemarie Podlipny-Hehn, *Die Übersetzerin Erika Scharf*, în *Deutsche Literaturtage in Reschitza (1991–1995). Eine Dokumentation*, București, 1996; Adriana Babeți, „Sunt un salcâm din Iozefin” (Interviu cu Erika Scharf), O, 2003, 3; *Dicț. Banat*, 667–670; *50 Jahre Temeswarer Germanistik. Eine Dokumentation*, îngr. Horst Fassel și Roxana Nubert, Deggendorf–Tübingen, 2008, *passim*. **J.W.**

SCHECHTER, I. [Izu] (1.X.1934, Bârlad – 28.IX.2007), poet, prozator. Este fiul Rebecăi (n. Solomon) și al lui Șaia Schechter, comerciant. Urmează Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din localitatea natală, pe care nu îl termină, și Școala de Literatură „M. Eminescu” din București, absolvită în 1952. Până în 1958 lucrează în presă, ca redactor la „Contemporanul” și la „Viața studentescă”, semnând I. (sau Igor) Șerbu. Câțiva ani este șomer. În 1966 se stabilește în Israel, la Tel Aviv, continuându-și activitatea de ziarist. E redactor principal la publicațiile de limba română „Viața noastră” (rubrica „Cronica fantezistă”), „Revista mea”, „Facla”, apoi la „Ultima oră” (pagina de umor „Lama?”), „Orient-Expres”, „Tribuna” și „Minimum”. O vreme scoate și revista satirică „Muzeul de ceară”. În cele peste trei decenii de scris israelian semnează numeroase volume de proză și poezie, începând cu *Pe o planetă comică* (1976). Este, între altele, redactor-șef la numerele anuale din „Izvoare”, vicepreședinte (1967) și președinte (1981, 1983, 1986) al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, laureat al Premiului Sion (1977).

Pana ironică și corozivă a lui **S.** exprimă, cum spune Radu Cosașu, „hazul și tristețea ghetto-dacă”, plasându-l oarecum în sensul unei tradiții ilustrate de Tudor Arghezi (ca foiletonist) și mai ales de I. L. Caragiale. Între contemporani, scrisul lui, transpus în foiletoane, cronici fanteziste, secvențe dramatice etc., își află spirite congenere în Al. Mirodan, Radu Cosașu, Ion Băieșu. Glosarea ironică pe marginea miturilor iudaice nu semnifică, plasate în cotidianul israelian, o abjurare. Dimpotrivă, este o formă de adeziune, censurată însă de o retorică antiromantică, prin paradox, calambur, joc de cuvinte și autoironie. Autorul refuză solemnitatea banală, clișeul lozincard, stilul truismelor oficiale. Tristețea unor lumi dispărute sub asaltul necruțătoarei sete de bani a secolului, materialismul plat, impostura îi smulge un oftat deloc jucăuș, iar în text domină demitizarea. Patriarhul Moise își trimite solii în Canaan, ei fiind ipostazieri ale agenților Mosadului; rapoartele acestora vorbesc despre o „țară mică cu distanțe lungi”, loc pentru multe partide liberale, de stânga, religioase și de dreapta, unde autohtonii le par fioroși (*Manuscrisele animate de la Marea Moartă*, 1996). Antisemitismul va fi supus ironiei pentru absurditățile produse, după care, bunăoară, Isaac Singer, inventatorul mașinii de cusut, ar viza

dominația mondială a evreilor (*Istoria lumii de la sfârșit și până la început*, 1993). Limbajul, ca și telefonul ajung azi instrumente mistificatoare, deturând mesajul adevărului emis și receptat. În ochii comuniștilor, dolarul, personaj suveran al lumii moderne, este vinovat de toate delictelor, rămânând în același timp obiect de cult, nu doar al lor, ci și al senatorilor, al socialiștilor și al rabinilor. Convocarea umbrelor marilor evrei oferă termeni de referință viziunilor contemporane, deseori ironice. Dreyfus și Martin Buber, de pildă, sunt implicați în istoria modernă a Israelului. Și scriitorul însuși are discursul critic dulce-amărui al inteligenței contemporane, situându-se între Charlie Chaplin și Shalom Alehem, strămutați în Tel Aviv. În fine, în poezia lui **S.** suprarealismul, șocul arbitrarului se accentuează. *Știri eterne* (1992), o carte de versuri satirice, comunică fragmente din realitatea anului 1990, la fel de tensionată ca în Israelul anilor ce vor veni. Ziaristul trebuie să își găsească un sponsor, lucru cu atât mai dificil, cu cât e nou-venit. Lăcomia, iubirea de arginți și alte năravuri sunt abordate sarcastic, cu o luciditate dezabuzată. Există însă și un **S.** liric, poet care își dă jos masca cinică și visează. Stiluri și teme, motive de reacție pozitivă ori negativă, izbucniri violent-sarcastice conturează la un loc imaginea unui scriitor de temperament israelian în veșmântul cuvântului românesc.

SCRIERI: *Pe o planetă comică*, Tel Aviv, 1976; *O viață autotată*, Tel Aviv, 1978; *Ironia soartei*, Tel Aviv, 1980; *Memoriile unui mincinos*, Tel Aviv, 1982; *Denunțuri*, Tel Aviv, 1983; *Știri eterne*, Tel Aviv, 1992; *Istoria lumii de la sfârșit și până la început*, Tel Aviv, 1993; *Culmea ironiei*, Tel Aviv, 1994; *Bilete în Zidul Plângerii*, Tel Aviv, 1995; *Manuscrisele animate de la Marea Moartă*, pref. Radu Cosașu, București, 1996; *Cartea de rugăciuni laice*, Tel Aviv, 2001; *Biografia romanțată a evreului*, București, 2002; *Legitimă de instigator*, Tel Aviv, 2002; *Cea mai mare țară mică. Plângeri și deplângeri*, [București], 2005; *Lapte și m(f)iere*, București, 2006; *Schechtereza*, îngr. și introd. Andrei Strihan, București, 2009.

Repere bibliografice: I. Schechter, AMI, 238–251; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 501–509; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, 188–191; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 139–141; Boris Marian Mehr, [I. Schechter], RCM, 2004, 215, 2005, 237, 2006, 258; Alex. Ștefănescu, *O pastă de poezie, de genul celei care se găsește azi în sute de cărți*, RL, 2005, 34; Iulia Deleanu, [I. Schechter], RCM, 2005, 236.

E.-E.T.

SCHENK, Christian W. (11.XI.1951, Brașov), poet, eseist, traducător. Este fiul Gisellei (n. Engel), croitoreasă, și al lui Friedrich Wilhelm Schenk, economist, un timp director de mină. Face cursul primar în localitatea brașoveană Vulcan, apoi învață la Codlea, luându-și bacalaureatul târziu, în 1973. Lucrează în răstimp ca operator la Buftea, țesător la Codlea etc. Ulterior e profesor suplinitor în Vulcan, primitiv-distribuitor la un atelier mecanic din Codlea. Atras de poezie, **S.** se formează îndeosebi prin lecturi în limba română. „Pentru mine – declară el într-un interviu – limba română înseamnă, în primul rând, limba formării mele poetice, posibilitatea exactității exprimării, metaforica unui cuvânt nenăscut și posibilitatea sondării unor stări care, pentru mine, nu sunt posibile decât în limba română.” La opt ani trimite versuri la revista „Luminița”. În 1968 se produce debutul propriu-zis în „Astra”. În 1976 pleacă împreună cu familia în Republica Federală Germania. Mai întâi tehnician dentar la Koblenz, studiază medicina la Universitatea „Johannes Gutenberg” din Mainz (1980–1985). Se stabilește și practică medicina la Kastellaun. Paralel, desfășoară o intensă activitate literară, publicistică și editorială. Întemeiază și conduce revista tetralingvă „Romanian Convergences” (1983–1986). Colaborează la numeroase periodice, precum și la posturi de radio și televiziune din România, Germania, Elveția, SUA, Canada ș.a. Editorial a debutat ca traducător în 1969 cu antologia *Cele mai frumoase balade germane*, iar ca poet în 1981 cu volumul bilingv *Poezii – Gedichte*, apărut la Mainz. Tipărește frecvent cărți proprii, dar și traduceri, deseori în colaborare cu soția sa, românișta Simone Reicherts-Schenk, apărute în România sau în Germania, inclusiv la Editura Dionysos, pe care o conduce (îndeosebi în colecția „Rumänische Gegenwartslyrik”). Soții Schenk au transpus din română în germană o seamă de poeți contemporani, printre care Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Lucian Vasiliu, Valeriu Stancu, George Vulturescu. **S.** e membru al unor organizații precum Uniunea Scriitorilor din România, Uniunea Scriitorilor Germani, Asociația Scriitorilor și Publiciștilor Medici din România, Societatea Hesperus, Societatea Balcaniștilor Germani, Academia Româno–Americană, Südosteuropa–Gesellschaft, PEN-Clubul din Renania și este laureat al mai multor premii, între care Premiul Asociației Autorilor Liberi de Limbă Germană (1993), Premiul revistei

„Poesis” (1994), Premiul Frontiera Poesis (1998, 2000), Premiul jubiliar „Goethe” (1999), Premiul revistei „Convorbiri literare” (2001), precum și Premiul Uniunii Scriitorilor acordat de Filiala Iași (2007).

Principală sursă a poeziei lui **S.** e tristețea. Discursul liric transmite îndeosebi anxietăți, dezamăgiri, resemnări, reculegeri, așteptări, uneori și luciri de speranță, chiar euforii, dar în expresie potolită. Sentimentul predominant este unul de *Weltschmerz*, atenuat prin procedări disimulative, acoperit de măști mai mult sau mai puțin sofisticate. Dacă la începutul aventurii sale lirice poetul se destăinuie cu inocență („Mi-e inima bolnavă de cutremur/ și sufletul îmi este adormit/ cu capu-n poala cârnii ce îmi arde”), mai târziu autoexilatul denunță banalul cotidian („Cei ce au lucrat la cer, unii l-au vopsit albastru/ alții l-au înroșit, seara/ alții/ au vopsit iarba în verde și cei mai răutăcioși/ au făcut-o cenușie”), constatarea fiind însoțită de o săgeată trimisă spre făcătorul lumii („Ce puțin gust estetic/ are Dumnezeu!”). Versurile anterioare stabilirii în Occident exprimă, în tonalitate neoromantică, nu o dată cu inflexiuni simboliste, o stare de spirit comună generației sale. Asemenea atâtor confrăți, poetul se simte, pe asfaltul desfumat, „o groapă [...] în care picură coșmare de-ntunerice”, vede sufocându-se totul în

Mircea Zăciu și Christian Schenk

jur și are sentimentul de a fi, acasă, un străin, chiar un muribund. Metaforă integratoare, neputința copacilor de a crește include și denunțarea reprimării scelerate a oricărei libertăți. Dar implantarea în alt climat nu curmă sentimentul de neîmplinire. Fostul captiv nu se simte liber nici în noua lui patrie sau nu are ce face cu libertatea. În țara de baștină el suferise de zgomotul tăcerii, înnebunind de gânduri fără glas. În cea adoptivă, deși are atâtea de spus, tace pentru că „vremea asprelor cuvinte/ s-a cuibărit în noi cuvinte moi”. Libertatea se dovedește neputincioasă. Vag bacoviană, tonalitatea unor versuri din *Testament* (1991) evoluează spre Georg Trakl și Gottfried Benn (nu fără a trece și prin Lucian Blaga), devenind, cu intermitențe, un vehicul al grotescului terifiant. Imaginația edifică un spațiu de coșmar, de lume întoarsă pe dos. Dacă tonul elegiac al unor versuri scrise în țara natală emană dintr-o neputincioasă exasperare a individului și a istoriei, mesajele poemelor ulterioare comunică sentimentul unei damnări inerente destinului omenesc. **S.** o face adoptând mijloace expresive diverse, fără obsesia sincronizării cu ultimele performanțe de limbaj.

SCRIERI: *Poezii – Gedichte*, ed. bilingvă, Mainz, 1981; *Transilvania*, Rhein, 1982; *Phoenix. Amintiri lirice (1959–1984)*, Mainz, 1984; *Strigătul morților*, Lünen, 1986; *Omina*, Dortmund, 1987; *Testament*, pref. Emil Manu, postfață Dan Tărchilă, București, 1991; *Răzeșul cuvintelor*, Kastellaun–Port Barcares (Franța), 1991; *Răstignirea ultimului cuvânt*, pref. Gh. Bulgăr, București, 1992; *Lichtebbe*, Freudenstadt, 1994; *Blinder Spiegel*, Freudenstadt, 1994; *Semne, gratii și simboluri*, postfață Al. Cistelean, Cluj-Napoca, 1995; *Mandala*, Kastellaun, 1996; *Două anotimpuri, toamna*, Timișoara, 1997; *Poeze – Gedichte*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; *Vorbe sugrumate-n aer. Exegeza înființării*, tr. Andrei Zanca, îngr. Ion Țepelea, Oradea, 1999; *Poeze vechi și noi*, postfață Dumitru Micu, Botoșani, 2000; *Elegii coliconeze*, postfață Valeriu Stancu, Iași, 2000; *Dincolo de noi*, Lugoj, 2003; *55 poezii*, Piatra Neamț, 2006; *Suferind tăcerea*, Iași, 2011. **Ediții:** M. Eminescu, *Gedichte*, Kastellaun, 2000 (în colaborare cu Simone Reicherts-Schenk). **Traduceri:** *Cele mai frumoase balade germane*, București, 1969; *Streiflicht. Eine Auswahl zeitgenössischer rumänischer Lyrik – Lumină piezișă. O selecție a liricii românești contemporane*, ed. bilingvă, îngr. Simone Reicherts-Schenk, Kastellaun, 1994; George Vulturescu, *Augenlieder*, ed. bilingvă, Kastellaun, 1996 (în colaborare); Lucian Vasiliu, *Tanz der Monaden*, Kastellaun, 1996 (în colaborare); Ștefan Aug. Doinaș, *Geboren in Utopia*, Kastellaun, 1996 (în colaborare); Marin Sorescu, *Die Leere der Glocke*, Kastellaun, 1997 (în colaborare); Valeriu Stancu, *Wortwunde*, ed. bilingvă, Kastellaun, 1998 (în

colaborare); Ana Blandiana, *Sternenherbst*, Kastellaun, 1999; Ion Caraion, *Ein Garten ist in mir*, Kastellaun, 2000; Marin Mincu, *Drehung*, Kastellaun, 2002 (în colaborare).

Repere bibliografice: M. N. Rusu, [*Christian W. Schenk*], ALA, 1991, 71, 1992, 106; Dan Brudașcu, „*Limba română, limba formării mele poetice*” (interviu cu Christian W. Schenk), TR, 1992, 15; Ov. S. Crohmălniceanu, *Alăptat la două mame*, Phoenix, 1992, 10; Eugen Simion, *Limba maternă și limba poeziei. Cazul Christian W. Schenk*, PSS, 1993, 2; Lucian Chișu, *Călătorie spre centrul cuvântului*, L, 1993, 48; Constantin Cubleşan, „*Testament*”. „*Răstignirea ultimului cuvânt*”, ST, 1993, 12; Gh. Bulgăr, Emil Manu, C.W. Schenk, *o prezență poetică în literatura română*, București, 1993; Adrian Popescu, *Un poet bilingv*, TR, 1994, 2; Virgil Mihaiu, [*Christian W. Schenk*], ST, 1994, 3, 1996, 2; Mircea Zăciu, *Tabletă pentru cititorul român*, L, 1994, 41; Ion Cristofor, „*Sunt mândru a fi un poet ce scrie în limbile a două culturi*” (interviu cu Christian W. Schenk), TR, 1996, 12; Al. Lungu, [*Christian W. Schenk*], „*Argo*” (Bonn), 1996, 13, 14; Mircea M. Pop, [*Christian W. Schenk*], „*Arca*”, 1997, 7–9, CRC, 2000, 8, 2001, 4; Borbély, *Xenogramme*, 161–221; Mircea A. Diaconu, *Christian W. Schenk*, CL, 1999, 11; Marin Mincu, *Christian W. Schenk și poezia „antilucruților”*, LCF, 2001, 42; Andrei Zanca, *După ani, după noi*, Norcross (SUA), 2003, 134–146; Cassian Maria Spiridon, *101 dialoguri în libertate*, II, București, 2007, 257–270. **D.Mc.**

SCHERG, Georg (19.I.1917, Brașov – 20.XII.2002, Bodelshausen, Germania), traducător. Părinții naturali au murit înainte de vreme (mama la naștere, iar tatăl, Peter Kurmes, pe front), încât copilul, ajuns la orfelinatul evanghelic din Brașov, este înfiat în 1922 de Ernst Wilhelm Scherg, proprietarul unei fabrici de pielărie. După ce frecventează Liceul „Johannes Honterus” din orașul natal, unde îl are profesor pe scriitorul Adolf Meschendörfer, și îl termină în 1934, va studia (câte un an în fiecare centru universitar) la Giessen, Berlin și Paris, preocupat de germanistică, romanistică, filosofie și muzică. Întors în țară, efectuează stagiul militar la Târgu Mureș (1938–1941) și apoi își continuă studiile la Tübingen și Strasbourg, susținând examenul de licență în romanistică în 1944. În 1944–1945 este profesor de gimnaziu la Reutbingen (Germania), este translator temporar, iar în 1947 pleacă pe jos spre România. Din același an activează în învățământul general și mediu, mai ales la Brașov, fiind ulterior conferențiar și șef de catedră la Universitatea din Cluj (1957–1958). Arestat în toamna anului 1958 și condamnat, din motive politice, în „procesul scriitorilor” germani de la Brașov, va sta, până în 1962, în diferite închisori și tabere de muncă. Amnistiat, lucrează ca

muncitor, mai târziu ca violonist la Filarmonica de Stat „Gheorghe Dima” (1963–1968) din Brașov, iar după reabilitare (1968) din nou ca profesor de liceu la Brașov, apoi cadru didactic universitar la Sibiu până la pensionare (1970–1984), conducând timp îndelungat Catedra de filologie. Încercările Securității de a-l recruta sub numele de cod „Mihail Petrescu” și „Scriitorul” au eșuat, prin necolaborarea reală. În 1990 emigrează în Germania, la Mössingen-Belsen, lângă Tübingen, stabilindu-se apoi la Bodelshausen. Debutează în 1934 în revista brașoveană „Klingsor”, iar editorial în 1954 cu volumul de teatru *Giordano Bruno*. Universitatea „Lucian Blaga” îi conferă în 1997 titlul *doctor honoris causa*. I s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru proză (1969, 1981) și pentru versiunea germană a romanului *Păsările* de Al. Ivasiuc (1975).

Cunoscându-l în timpul detenției pe Al. Ivasiuc, S. va urmări, după eliberare, cu interes evoluția prozatorului. Este atras de primul roman al lui Ivasiuc, *Vestibul*, pe care îl consideră mai dens decât alte opere ale romancierului. Consideră că e o scriere de meditație și o situează în șirul narațiunilor filosofice românești, începând cu *Sărmanul Dionis* de Eminescu. Reușește să ofere un echivalent german la fel de exact, care reconstituie atmosfera caracteristică a textului. Și *Păsările* a găsit în S. un interpret atent, dornic să realizeze o versiune germană fluidă, fidelă sursei românești. Traducătorul se va mai opri asupra unor narațiuni de mare întindere: romanele *Animala bolnave* de Nicolae Breban și *Marele singuratic* de Marin Preda. Pe de altă parte, apropierea de lirica lui Ion Caraion s-a datorat impulsului de a pătrunde sensul unor texte concentrate și de a găsi pentru imaginile cu o încărcătură simbolică specială corespundențe pe măsura mesajului din original. Transpunerea versurilor cuprinse în volumul *Lied, das in der Flöte blieb* nu a fost doar un exercițiu dificil de limbă, ci și un prilej de cunoaștere poetică dăătoare de satisfacții. Selecția, efectuată pe baza mai multor cărți ale lui Caraion, este însoțită de o introducere a traducătorului în lumea mitică a autorului. Peste o mie de versuri ale lui Eminescu au fost tălmăcite la solicitarea lui Dieter Roth, îngrijitorul unei antologii eminesciene, aici S. aducând poeme netranspuse încă în germană, ca *Miradoniz*, versiuni moderne la poezii ce aveau doar versiuni germane prăfuite, variante demne de luat în seamă la unele versuri care fuseseră echivalate modest de alții. De altfel,

mărturisește că și-a impus să realizeze „pur și simplu imposibilul: să redea inefabilul, acel ceva ce nu se poate explica prin vorbe, ce trece dincolo de adevărul cuvintelor, să redea într-o transpunere liberă acea muzică intraductibilă a poeziei”. Exemplificând, într-un eseu, cu mai multe variante germane ale poeziei *Mai am un singur dor*, S. vorbește despre strădaniile sale „de a subordona, pe lângă conținutul verbal al expresiei poetice, toate componentele osaturii poeziei sunetului și ritmului, care la rândul lor evocă o imagine profund poetică”. În fine, lui Constantin Noica i-a tradus volumul de eseuri *De dignitate Europae* (1988). Alegerea acestei cărți, de asemenea efortul traducerii ei pot fi văzute ca o încununare a activității lui S. în serviciul contactelor dintre ambele culturi.

Traduceri: Laurențiu Fulga, *Die Fremde*, București, 1969; Al. Ivasiuc, *Im Vorhof der Hölle*, București, 1971; ed. Berlin, 1972, *Die Vögel*, Cluj-Napoca, 1975; Nicolae Breban, *Kranke Tiere*, București, 1973; Ion Caraion, *Lied, das in der Flöte blieb*, pref. trad., București, 1974; M. Eminescu, *Gedichte*, îngr. Dieter Roth, introd. Edgar Papu, București, 1975 (în colaborare); Marin Preda, *Der Einsame*, București, 1976; Constantin Noica, *De dignitate Europae*, București, 1988; ed. pref. Mădălina Diaconu, Nordhausen, 2012.

Repere bibliografice: Walter Engel, *Mit Georg Scherg über „Im Vorhof der Hölle”* (interviu), „Die Woche”, 1972, 217; Horst Anger, *Übersetzen als Vermittlung. Interview mit Georg Scherg*, KR, 1975, 34; Dieter Roth, *Mihai Eminescu deutsch. Kritischer Blick auf ein Jahrhundert übersetzerischer Rezeption*, SV, 1992, 1; *Worte als Gefahr und Gefährdung. Fünf deutsche Schriftsteller vor Gericht*, îngr. Peter Motzan și Stefan Sienerth, München, 1993, *passim*; Michael Astner, *Man schlägt den Sack und meint den Esel. Ein Gespräch mit George Scherg* (interviu), în *Beiträge zur Geschichte der Germanistik in Rumänien*, Bd. I, îngr. George Guțu și Speranța Stănescu, București, 1997, 67–82; Udo Peter Wagner, *Timpul atribuit unui om*, T, 2003, 8–9; Gert Ungureanu, *Povestea de pe urmă. George Scherg – dincolo de bine și de rău*, „Saeculum”, 2004, 1. J.W.

SCHIFIRNEȚ, Constantin (29. VIII. 1945, Bahna, j. Neamț), eseist, editor. Este fiul Mariei (n. Movileanu) și al lui Neculai Schifirneț, țărani. Urmează școala elementară la Bahna (1952–1959), liceul la Bacău (1959–1963), apoi Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1963–1968). Va lucra un timp în calitate de cercetător la Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului. În 1980 obține titlul de doctor în filosofie cu teza *Teoria formelor fără fond în cultura română (Cu referire specială la gândirea lui Titu Maiorescu)*. Cadru didactic la câteva

universități particulare bucureștene, cofondator al Facultății de Științe Politice la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, decan în intervalul 1999–2002, va fi ulterior profesor la Facultatea de Comunicare și Relații Publice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București. Debutază în 1962 în ziarul băcăuan „Steagul roșu”, iar prima carte, *Generație și cultură*, îi apare în 1985. Colaborează la „Viața românească”, „Contemporanul”, „Manuscriptum”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Vatra”, „Adevărul literar și artistic” ș.a., la publicațiile academice „Revista de istorie și teorie literară”, „Revista de filosofie”, „Revista română de sociologie”, „Sociologie românească” ș.a. Din 1996 coordonează seria „Etnos” a Editurii Albatros.

Studiile interdisciplinare ale lui S. – circumscrise domeniului istoriei ideilor și, în special, ideii de națiune – abordează probleme referitoare la sociologia dezvoltării culturale (la Mihail Kogălniceanu), conceptul de gândire paradigmatică (la M. Eminescu), modernizarea culturală (la Titu Maiorescu), etnic (la C. Rădulescu-Motru), națiune (la Simion Mehedinți) sau la dimensiunea religioasă a națiunii (la Nichifor Crainic), revoluție (la Mihai Ralea) ș.a., corectând înțelegerile reduționiste și partizane. În cadrul cercetărilor privind problema modernizării este reevaluată teoria maioreșciană a „formelor fără fond”, reciclată și aplicată în explicarea disfuncționalităților culturale și mentalității românești contemporane, S. considerând că această teorie este deplin actuală în orice societate care parcurge epoci de tranziție. Monografia *C. Rădulescu-Motru. Viața și faptele sale* (I–III, 2003–2005) e structurată pe mai multe paliere analitice, configurând personalitatea complexă a savantului. Se prezintă mai întâi cele două mari reviste pe care le conduce filosoful culturii („Noua revistă română” și „Ideea europeană”), relațiile lui cu Junimea și în special cu Titu Maiorescu, dar și cu I. L. Caragiale, polemicile cu Mihail Dragomirescu, A. C. Cuza, N. Iorga, Ilarie Chendi, E. Lovinescu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, inclusiv cele pe teme literare, relațiile cu G. Coșbuc, F. Aderca, Ovid Densusianu, N. Cartoian, Mihai Ralea, Tudor Vianu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Mircea Eliade, Petru Comarnescu. E luat în discuție ceea ce este mai puțin cunoscut, și anume creația literară a lui C. Rădulescu-Motru (dramaturgia), studiile și cursurile lui de estetică sau despre literatură. În

ultimele două volume exegeza are în vedere, cu minuție și aplomb documentar, atât ipostaze ale portretului intelectual consacrat: Rădulescu-Motru creator al unui sistem filosofic numit personalismul energetic, psiholog, sociolog etc., cât și etapele manifestării sale ca profesor, pedagog, academician, dar și ca om politic. Perioada dominată de comunism (pe care, cu o intuiție surprinzătoare, Rădulescu-Motru îl vedea durând cel mult jumătate de secol) introduce alte puncte de reper în derularea vieții savantului acum proscris: nedreptăți flagrante, între care înlăturarea din Academie, privațiuni de tot felul, starea materială precară fiind cel mai greu de suportat etc. Nu întâmplător autorul acestei monografii se numără între teoreticienii români ai unor concepte, precum și cel de generație, în lucrarea *Generație și cultură* analizând, în premieră, și concepția lui Mircea Vulcănescu în această privință. Alte cercetări se referă la lectura publică și, în genere, la receptarea cărții de cultură în diverse medii sociale. Astfel, susținute și de un corp de ediții elaborate după un program adecvat, fiecare având studii introductive consistente, scrierile lui S. pot fi anexate sociologiei literare, dar și istoriei literare, pe care le provoacă din perspectiva mereu fertilă a interdisciplinarității. Lucrarea *Formele fără fond, un brand românesc* (2007) prezintă istoria problemei la noi, de la „antemaioreșcienii” Dinicu Golescu, Costache Conachi, Eufrosin Poteca la Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu, Simion Bărnuțiu, Ioan Maiorescu, B. P. Hasdeu ș.a., ajungând la titularul teoriei canonice (un capitol separat despre Titu Maiorescu), continuând cu Eminescu, C. Dobrogeanu-Gherea, N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, C. Stere și trecând apoi la adepții evoluției de sus în jos – A. D. Xenopol, E. Lovinescu, C. D. Zeletin și ceilalți. Alt capitol se referă la accepțiunile conceptului (la noi și în alte culturi), mai ales în societățile aflate în tranziție. În ce fel conceptul acesta ar fi un „brand” românesc se poate afla din finalul studiului: „Întrucât exprimă activități și realități din alte culturi, termenul fiind preluat ca atare de români, brandul însuși este o formă fără fond, ceea ce este tragic și ironic în același timp”.

SCRIERI: *Generație și cultură*, București, 1985; *Lectura și biblioteca publică*, București, 1991; *Civilizație modernă și națiune*, București, 1996; *Geneza modernă a ideii naționale*, București, 2001; *C. Rădulescu-Motru. Viața și faptele sale*, I–III, București, 2003–2005; *Formele fără fond, un brand românesc*, București, 2007. **EDIȚII:** C.

Rădulescu-Motru, *Etnicul românesc. Naționalismul*, introd. edit., București, 1996, *Timp și destin*, pref. edit., București, 1997, *Psihologia poporului român*, pref. edit., București, 1999, *Personalismul energetic*, introd. edit., București, 2005, *Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor*, introd. edit., București, 2005; Nichifor Crainic, *Ortodoxie și etnocrație*, introd. edit., București, 1997, *Puncte cardinale în haos*, pref. edit., București, 1998; A. C. Cuza, *Stat și națiune*, tr. Petre Pandrea, introd. edit., București, 1997; Mihai Ralea, *Fenomenul românesc*, introd. edit., București, 1997, *Ideea de revoluție în doctrinele socialiste*, București, 1997; Octavian Goga, *Naționalism dezrobitor*, introd. edit., București, 1998; M. Eminescu, *Națiunea română. Progres și moralitate*, introd. edit., București, 1999; A. D. Xenopol, *Națiunea română*, introd. edit., București, 1999, *Românii și ungurii*, introd. edit., București, 1999, *Istoria partidelor politice în România*, introd. edit., București, 2005; Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, I–V, pref. edit., București, 2001–2003; G. Călinescu, *Cultură și națiune*, introd. edit., București, 2002; Dumitru Stăniloae, *Națiune și creștinism*, introd. edit., București, 2003; *Operele lui Spiru Haret*, ed. 2, I–XII, introd. edit., pref. Remus Pricopie, București, 2009–2010.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Vocile realității*, RMB, 1983, 11 mai; Ion Bogdan Lefter, *Conceptele actualității culturale*, AFT, 1986, 3; Gheorghe Grigurcu, *Rădulescu-Motru a avut dreptate*, RL, 1999, 1; G. Gheorghică, *Un act editorial de excepție*, VR, 2001, 7–8; Ana-Stanca Tăbărași, *Maiorescu, orator parlamentar*, RL, 2002, 23; Dan C. Mihăilescu, *Titu Maiorescu, „Discursuri parlamentare” (I)*, LAI, 2002, 17; Al. Săndulescu, *G. Călinescu despre cultură și națiune*, RL, 2003, 31; Alex. Ștefănescu, *Discursurile parlamentare ale lui Titu Maiorescu*, RL, 2003, 42; Iordan Datcu, [Constantin Schifirneț], RL, 2005, 32, 2006, 2. **N.M.**

SCHILERU, Eugen (13. IX.1916, Brăila – 10.VIII.1968, București), eseist, traducător.

Este fiul Mariei (n. Demetrescu) și al lui Henri Schiller, medic. Frecventează cursurile Liceului „Nicolae Bălcescu” din Brăila (1930–1934). Scrie la gazetele locale „Columna lui Traian” (1931), „Premergătorul” (1932–1933) și „Tribuna” (1934). Probabil că, sub pseudonim, se află între redactorii revistei „Stilet”

(1933). Student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, secția estetică filosofică (1934–1938), urmează, în paralel, cursurile Facultății de Drept, al cărei licențiat devine în 1939. Activează în grupul studenților de stânga, sub conducerea Uniunii Tineretului Comunist. Va absolvi și Seminarul Pedagogic (1939), fiind profesor la liceele bucureștene „Matei Basarab” și „Gh. Lazăr”. Între 1948 și 1951 funcționează ca director la Biblioteca Academiei RPR, iar din 1949 predă istoria esteticii la Institutul de Arte Plastice din București, unde ține și cursuri de artă universală, istoria criticii de artă, istoria costumului, istoria ceramicii, istoria textilelor de artă, istoria literaturii universale, a teatrului și a cinematografului. În ultimul an de viață este șef al Catedrei de istoria artei. Sub semnătura Adrian Schileru, colaborează în 1936 la „Era nouă”, publicație condusă de N. D. Cocea, unde va da recenzii și însemnări despre cinematografie. În 1945–1946 semnează în revista „Lumea” (unde și traduce din Benjamin Fondane) și în „Revista Fundațiilor Regale” cronici cinematografice, plastice și literare. Mai e prezent în „Cuvântul liber”, „Adevărul literar și artistic”, „Adevărul”, „Viața românească”, „Tineretea”, „Democrația”, „România liberă”, iar după război scrie în „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Secolul 20” ș.a. Prea puține din aceste texte, prefetele la cărți de literatură universală, ca și comentariile din emisiunile de televiziune ori transpunerile proprii din lirica germană vor fi reunite antum într-o carte.

Intellectual preocupat să aducă în planul interferențelor variate domenii ale spiritului, pe care le supune unui demers critic sever și imaginativ deopotrivă, S. este în cele din urmă un impresionist care, fără nici un efort, se poate plasa în zone de rigori absolute. De aici, și extazele estetice ale criticului și severa incursiune a interpretării simpatetice, prin apeluri la discipline umaniste și științe sociale. O pătrunzătoare și empatică întâlnire dă naștere monografiei *Rembrandt* (1966). Perioadele frazei măsoară persuasiv treptele dezvelirii unui fenomen esențial: aspirația continuă a pictorului către o „artă paradigmatică cu valoare de exemplu moral și social”. Eseistul afirmă că Rembrandt practică aventura interioară, este un sedentar călătorind în universul spiritual al picturii, iar coloristica sa devine „element constitutiv al atmosferei afective”, poartă un „timbru liric”. S. definește clar-obscurul rembrandtian ca lumină fluidă, permeabilă, aptă să cunoască creșteri

și descreșteri care potențează o atmosferă poetică, prilej de a trece în revistă contribuțiile la reprezentarea picturală a spațiului-lumină. O definiție pascaliană a omului ca „mănunchi de contradicții”, ființă care transformă și se transformă, este asociată portretului rembrandtian, ce reflectă esența unui mesaj spiritual. Este descrisă „vitalitatea nevulgară” a pictorului îndrăgostit, care pictează în Saskia lumina spiritului său, transfigurând-o, precum și verva de regizor a lui Rembrandt. Sunt urmărite metamorfozele sugestiilor goticului flamboiant, dar și apropierea de morfologia barocă, sub influența lui Caravaggio, cu jocuri ale mișcării personajelor. Fraza lui S. este alertă și nuanțată când descrie obiectele, apropiindu-se de un lirism apofatic când vorbește de absența ființei în *Furtuna*, luminată de o prezență covârșitoare: „Sub ceruri schimbătoare și dramatice au rămas, ca după o mare catastrofă istorică sau cosmică, doar ruinele mândrelor așezări umane”. Eseistul analizează și citează câțiva poeți, contemporani ai artistului, care au consacrat măcar o poezie descriptivă artei lui Rembrandt. Moartea timpurie a lui S., un erudit cu o extraordinară capacitate de cuprindere a fenomenului artistic, a făcut ca o serie de proiecte să rămână neîncheiate sau să se risipească. Așa se explică fragmentarea textului din monografia *Impresionismul* (1970), unde curentul e prezentat în dubla sa definire: restrâns, pictural, dar și spiritual, pe urmele lui Marcel Proust, care îl transferă pe Claude Monet într-un personaj din romanul *À la recherche du temps perdu*. Limpezimea stilistică a expunerii tehnicilor picturale – circumscrise esteticii fenomenului – face din interpret, în pofida caracterului fulgurant și nefinit al textului, un scriitor al forței subtile: asociații surprinzătoare, finețe a nuanțelor, originalitate a expresiei. Volumul, de asemenea postum, *Scrisoarea de dragoste* (1971) reunește într-o primă secțiune șase studii și eseuri de ordin general, iar în a doua cronici și articole dedicate unor artiști și unor mari opere de artă. Eseul care dă titlul cărții definește stilul de exeget al lui S., precaut și irezolut cu „definițiile”, care pot funcționa doar ca decupaje generatoare de eroare, și mefient cu rețetele de conduită mentală. Deruta e provocată de dorința de a învăța despre metaforă de la un filosof, Claude Lévy-Strauss, și de constatarea, ivită citindu-i pe Gottfried Benn sau pe Alain Robbe-Grillet, că metafora nu limpezește nimic, pentru că escamotează realul. Impenitent, autorul riscă totuși o metaforă și

compară creația artistică, în accepția de proces și de produs, cu o scrisoare de dragoste. Se propun trei modele analogice de creații artistice, incursiune a cărei premisă ar fi că actul artistic presupune totdeauna un „celălalt”, un adresant. Premisa este falacioasă, dar poate funcționa în limite rezonabile: arta modernă occidentală, determinată de un capitalism alienant, este expresia imposibilității comunicării, scrie S. Citând cazul entropiei în artă, prin Norbert Wiener sau prin Max Dvořak, eseistul deduce a doua paradigmă, cea a supralicitării patrimoniului existent (academism, naturalism, formalismul lui Paul Klee, manierism), și invocă o serie de teoreticieni ai artei (Weidllé, Sedlmayr) și critici (Croce, Gramsci) pentru a arăta că aici accentul cade pe acel „cum” al actului, pe retorismul poeziei despre poezie, pe retorismul picturii despre pictură etc. Pentru că semnificația unui simbol sau a unui mit nu poate fi explicată decât în interiorul unei serii, S. arată că pierderea legăturii cu alteritatea înseamnă o pierdere a libertății, a legăturii interumane eliberatoare. Alt eseu, despre culoare, care începe doctoral și tehnic, devine un pasionant excurs în simbolismul cultural al culorii, în cheie comparatistă. În *Tradiție, inovație și spirit critic* se distinge, în istoria paradigmelor, arta care „face artă despre artă” de arta „care face artă despre viață”, fragmentarismul primei tendințe putând totuși contribui la edificarea spirituală a omului ca totalitate, după cum – tot prin spirit critic – absolutizările pot contribui la construirea globalității spirituale. Remarcabile sunt tonul comprehensiv, hermeneutica asociativă și precizia caldă a prezentării unor artiști ca Theodor Pallady, Nicolae Petrașcu, Ștefan Ciucurencu, Corneliu Baba, Corneliu Medrea, Paul Erdős, Henri Catargi, Constantin Brâncuși, Ligia Macovei, Aurel Iiquid, Nicolae Dărăscu, Florin Pucă, Ion Irimescu, Vasile Kazar ș.a. Alte texte, antologate de Andrei Pleșu în volumul *Preludii critice* (1975), marchează încercările – în sensul de schițare precisă și promițătoare – de istorie a artei moderne universale, fiind la origine studii, articole, cronici, prefete, dar și note stenografiate după cursuri. Dincolo de caracterul fragmentar – S. pare să nu fi avut dorința de a-și finisa eșafodajul a ceea ce ar fi putut deveni un sistem –, mai toate propun preeliminarii teoretice ale unei istorii a artelor. Aspirația este de a articula o critică „remisivă”, cu caracter sever, pătrunzător, arheologic, dar și tolerantă, aptă de fructificare și mediantă concomitent, capabilă deci

să producă o *paideia*. O critică aptă să „citească” o operă de artă într-un efort de a-i reconstitui – ca într-un sau printr-un text literar – gramatica, sintaxa, articulațiile. În fine, în ediția Dan Botta, *Scrieri* (IV, 1968) este cuprinsă și o scurtă (și neterminată) monografie dedicată de S. poetului și eseistului. Se trasează un portret spiritual al omului și sunt denunțate etichetele comode puse de critică, afirmându-se că Dan Botta, „ermeticul”, „poet al morții”, este un descoperitor de arhetipuri și esențe, cu o dezinvoltură provenită din detașarea de posesiune și din stil. Botta este astfel înscris în tradiția literaturii române, văzută de poet ca purtând vocația pentru clasicism, căruia S. îi schițează, pe urmele ideilor celui interpretat, o ontologie – clasicismul ca mod de a fi în lume. Pe de altă parte, se referă la orfismul poetului, înțeles ca mod de refacere a unității originare, la care și suprealismul visa, dar care aici este meditație ordonatoare, ideal al clasicismului. Comentatorul mai pune în relief analogiile de model și de structură muzicală avute în vedere de Dan Botta în eseurile sale.

SCRIERI: *Rembrandt*, București, 1966; *Ion Sima*, București, 1968; *Dan Botta*, în Dan Botta, *Scrieri*, IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, București, 1968, 403–427; *Ion Irimescu*, București, 1969; *Impresionismul*, îngr. Nina Stănculescu-Zamfirescu, București, 1970; *Scrisoarea de dragoste*, îngr. Mihaela Schileru-Chiose, pref. Miron Constantinescu, București, 1971; *Preludii critice*, îngr. și pref. Andrei Pleșu, București, 1975. **Traduceri:** Sinclair Lewis, *Kingsblood royal*, București, f.a. (în colaborare cu I. Bujes); Ernest Hemingway, *Cui îi bate ceasul*, București, 1945 (în colaborare cu I. Bujes); James Hilton, *Nu suntem singuri*, București, 1947; Horace McCoy, *Giulgiurile nu au buzunare*, București, 1949; Albert Maltz, *Curentul subteran*, București, 1951; Tirso de Molina, *Don Gil de Ciorap-Verde*, București, 1957 (în colaborare cu Ion Frunzetti); Giovanni Germanetto, *Memoriile unui bărbier*, pref. Palmiro Togliatti, București, 1960 (în colaborare cu Constanța Tudor); Claude Lévy-Strauss, *Tropice triste*, București, 1968 (în colaborare cu Irina Pâslaru-Lukacsik).

Repere bibliografice: [Eugen Schileru], „Fapta”, 1946, 570; Virgil Mocanu, „Scrisoarea de dragoste”, RL, 1971, 50; Andrei Savu, „Scrisoarea de dragoste”, VR, 1972, 1; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, „Scrisoarea de dragoste”, „Viitorul social”, 1972, 2; Marin Bucur, *Dezvoltarea contemporană a comparatismului românesc*, în *Ist. comp. Rom.*, 233–275; Silvestru, *Jurnal*, I, 37, 110; Mariana Șora, *O viață-n bucăți*, București, 1992, 28, 260; Buculei, *Prezențe*, 212; Valerian Sava, *Istoria critică a filmului românesc contemporan*, București, 1999, 156–160, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, IV, 195–196; Dan Boicea, *Eugen Schileru, genialul boem*, ALA,

2008, 906; Elena Clonaru, *În lumea cărților cu Eugen Schileru*, CLT, 2009, 10; Geo Șerban, *Ninel, darnicul*, OC, 2009, 248.

E.M.

SCHINTEE, Ion (27.XII.1911, Peștișani, j. Gorj – 19.VIII.1985, Craiova), poet, eseist, traducător. Este fiul Anei și al lui Nicolae Schintee. Rămas fără tată la șase ani, S. este crescut la orfelinatele din Târgu Jiu și Craiova. Urmează Liceul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu și Liceul „Carol I” din Craiova. Cu o bursă oferită de Primăria Craiovei, își continuă studiile la București, frecventând Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept, absolvite în 1937, iar mai târziu susține un doctorat cu tema *Idee și acțiune în opera lui Giuseppe Mazzini* (1949). Este profesor de franceză și italiană la Craiova, iar după înființarea Institutului Pedagogic și a Universității din același oraș devine cadru didactic la Catedra de limba franceză a Facultății de Filologie. Debutează în 1931 la revista „Ion Maiorescu” a Liceului „Carol I” din Craiova, iar editorial cu volumul *Leopardi și operele morale*, apărut în 1938. Încă din perioada studenției scrie recenzii, cronici plastice și dramatice în ziare și reviste din Craiova și București: „Hyperion”, „Gând”, „Reforma”, „Presa Olteniei”, „Timpul”, „Ramuri”, „Înainte” și „Momentul națiunii”. Mai colaborează la „Familia”, „Meridian”, „Vatra”, „Viața românească”, „Oltenia literară”, „Analele Universității din Craiova” ș.a. Semnează și I. Schintee-Seuca. A condus, la înființare, Filiala din Craiova a Uniunii Scriitorilor, când editează și un „Caiet literar”.

S. este autorul a două volume de versuri: *Ibis* (1942) și *Ion al Mare* (1946). Poemul *Ibis* evidențiază o formație livrescă și tentația pentru structuri prozodice de factură clasicistă, sonetul fiind cultivat predilect. Conceput sub forma unui lung colocviu cu sinele, *Ibis* devine reprezentarea metaforică a unei încăperi sufletești, mobilată conform gustului propriu și confortului (intelectual) personal. Sunt prelucrate, artizanale, numeroase motive livești, re-integrate în tiparul afectiv al discursului liric propriu. Influența simbolismului exotic minulescian aduce pe același plan imaginea „palidelor fecioare” cu „tam-tamul” tobelor, stelelor, durerii, valurilor. Poemul este cutreierat de Isolde și Melisande, Pulcinele, trubaduri și truveri. În același context apar umbrele altarului din Chartres, ca și Laïs, Erasm, Ronsard, Musset, Andersen ș.a. *Ion al Mare* este o prelucrare în manieră de baladă haiducească,

însoțită de comentarii conjuncturale ale proaspătului angajat în lupta de clasă. Amplitudinea și seriozitatea lecturilor lui **S.** sunt prezente mai cu seamă în activitatea lui de critic și eseist. În *Leopardi și operele morale*, dar mai ales în eseu monografic *Giono (Povestea unui suflet și a unei poezii)* (1943), temeinicia se confirmă. Cartea, o introducere în opera scriitorului francez, e scrisă modern, ca viziune și structură. Motive literare italiene, franceze și anglo-saxone sunt convocate spre a evidenția, pe de o parte, originalitatea lui Jean Giono, iar pe de alta, apartenența acestuia la o familie de spirite în care figurează Victor Hugo, Henri Bosco, Edmond Jaloux, Paul Claudel, René Lalou, D. H. Lawrence ș.a., dar și Geo Bogza. În textele scriitorului francez monograful descoperă influențe din poezia lui Homer, Hesiod, Vergiliu. Ca repere critice, se folosește de Chateaubriand, Van Thieghem, Tudor Vianu, din ale căror lucrări citează. În portretul omului și artistului rețeta de tip tradiționalist a demersului critic este înlocuită cu unghiul de abordare evocator-exegetic și cu dialogul comparatist. Ca traducător, **S.** a selectat scrieri de Ugo Foscolo, Aldo Oberdorfer și Bartolomeo Bertolini.

SCRIERI: *Leopardi și operele morale*, Craiova, 1938; *Ibis*, Craiova, 1942; *Giono (Povestea unui suflet și a unei poezii)*, Craiova, 1943; *Ion ăl Mare*, București, 1946. **Traduceri:** Ugo Foscolo, *Cântecul mormintelor*, Craiova, 1941; Aldo Oberdorfer, *Regele nebun*, Craiova, 1943; Bartolomeo Bertolini, *Campania lui Napoleon în Rusia*, Craiova, 1943.

Repere bibliografice: Marcel Saraș, *Foscolo, „Cântecul mormintelor”*, „Meridian”, 1941, 13; C. N. Negoită, *Foscolo, „Cântecul mormintelor”*, „Sfarmă-Piatră”, 1941, 189; Al. Olaru, „*Ibis*”, „Horia, Cloșca și Crișan”, 1942, 7–9; Mihai M. Andreescu, *Un meridianist clasic*, „Ion Maiorescu”, 1942, 8–9; Marieta Popescu-Florea, „*Ibis*”, F, 1942, 11–12; Pericle Martinescu, „*Giono*”, VRA, 1944, 742; Alexandru Baciuc, „*Giono*”, „Câmpia Libertății”, 1944, 4; B. Cocoș, „*Ion ăl Mare*”, „Momentul națiunii”, 1946, 10; Piru, *Panorama*, 527–528; Firan, *Macedonski–Arghezi*, 399–400; Firan, *Profiluri*, II, 233.

L.C.

SCHLESACK, Dieter (7.VIII.1934, Sighișoara – 29.III.2019, Camaiore, Italia), traducător. Urmează Liceul Pedagogic German în orașul natal (1948–1952) și Facultatea de Filologie, secția germană, a Universității din București (1954–1959). Determinantelor săsești, explicabile în primul rând prin proveniență – din genealogia familiei face parte și un reprezentant al tradiționalismului literar, Michael Albert (1836–1893) –, li se asociază laturile

românești ale formației și activității sale. Ca redactor la „*Neue Literatur*” (1959–1969), este receptiv la mutațiile literare din acea vreme, la tendințele de înnoire a limbajului poetic, încercând promovarea unei literaturi a modernității nedogmatice, cum se observă în *Sunt lacrimae rerum*, un grupaj de versuri tradus în 1969 din lirica lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru ș.a. Este anul în care emigrează în Germania, locuind la München, apoi la Stuttgart, dar stabilindu-se, din 1973, la Camaiore, în Italia. A colaborat la revista „*Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik*”, apărută din 1989 în mai multe limbi în Germania, cu scopul de a prezenta evoluția istorico-politică și culturală din Europa centrală, răsăriteană și de sud-est. A beneficiat de diferite burse și a obținut premii literare, precum „*Andreas Gryphius*” (1980), „*Schubart*” (1989), „*Nikolaus Lenau*” (1993), „*Friedrich Schiller*” (2001) (pentru întreaga operă), iar în 2006 i se acordă titlul *doctor honoris causa* al Universității din București.

Inițial adept al scrisului convenabil și ușor accesibil, **S.** traduce, între altele, povestiri de Francisc Munteanu. Treptat își impune exigențe crescânde, ajungând – împreună cu cei interesați de revitalizarea literaturii – în miezul procesului de receptare a liricii universale contemporane. Fiind el însuși poet, prozator și eseist, această experiență îl leagă de personalități din generația sa. Încearcă – înainte și după plecarea din țară – să promoveze scrierile lor prin traduceri, prin recomandări și consilieri în mediul redactorilor, al editorilor, ca și prin comentarii critice, eseuri etc. Un atașament constant dovedește față de poezia lui Nichita Stănescu, din care traduce în 1969, vorbind despre importanța deosebită a volumului *11 elegii*, a acestui „sistem hegelian al poeziei”, „expresia cea mai clară și mai concentrată a generației”. De asemenea, manifestă interes față de Emil Cioran (cu care a fost în corespondență), Paul Goma (despre care a publicat câteva eseuri în anii '70), Norman Manea (despre care a scris în anii '80) și față de alți reprezentanți ai literaturii române din a doua jumătate a secolului al XX-lea, printre care Dumitru Țepeneag. *Gefährliche Serpentina* (1998), un volum cuprinzător de „lirică românească actuală” (peste o sută de nume), începând cu anii '60, bazat pe transpuneri proprii, la care se adaugă versiuni ale altor traducători, îi încununează demersurile de promovare a poeziei din România,

dar și a celei din Republica Moldova, în spațiul de limbă germană. Pentru cititorii români a îngrijit și prefăcut, în 1968, o cuprinzătoare antologie din literatura austriacă modernă, ce include și traduceri care îi aparțin.

Antologii: *Proza austriacă modernă*, I–II, pref. edit., București, 1968; *Gefährliche Serpentinien. Rumänische Lyrik der Gegenwart*, Berlin, 1998 (în colaborare). **Traduceri:** Francisc Munteanu, *Der Himmel beginnt beim dritten Stockwerk und andere Erzählungen*, București, 1964; Nichita Stănescu, *11 elegii – 11 Elegien*, ed. bilingvă, postfața trad., București, 1969; ed. Ludwigsburg, 2005; *Fische und Vögel. Junge rumänische Lyrik*, Regensburg, 1970 (în colaborare cu Wolf Peter Schnetz); Magdalena Constantinescu, *Briefe über die Grenze*, Göttingen, 1978; *Zeitgenössische Dichter aus Rumänien*, București, 1981; Norman Manea, *Trennwand*, Göttingen, 1992 (în colaborare); Gheorghe Pituț, *Olimp – Der Olymp*, ed. bilingvă, cu ilustrații de Florin Pucă, București, 1998 (în colaborare cu Markus Lakebrink și Franz Johannes Bulhardt).

Repere bibliografice: A. Ga. [Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, îngr. Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986, 276–304; Vasile Voia, *O antologie a liricii românești actuale*, ST, 1998, 10; Marian Papahagi, *Dieter Schlesak: un portret*, VTRA, 1999, 6; William Totok, *Premiul Schiller pentru Dieter Schlesak*, OC, 2001, 71; Rodica Binder, „Limba – o amantă neliniștită și nemuritoare” (interviu cu Dieter Schlesak), RL, 2004, 34; Mircea M. Pop, *Elegiile lui Nichita Stănescu publicate în Germania*, PSS, 2006, 1–2; Andrei Zanca, *Dieter Schlesak*, VTRA, 2006, 6; George Guțu, *Laudatio Domini Dieter Schlesak*, VTRA, 2006, 6; Marian Victor Buciu, *Dieter Schlesak*, București, 2007.

J.W.

SCHOR, Dorel (30.VII.1939, Iași), prozator, eseist. Este fiul Udlei (n. Schor) și al lui Nathan Schor, economist. Urmează Liceul „A.T. Laurian” din Botoșani (1952–1955), unde frecventează cenaclul „M. Eminescu”, condus de Lucian Valea, și Facultatea de Medicină din Iași (1956–1962). Până în 1967 practică medicina la Stăuceni, de unde se va transfera la Botoșani. Face studii de specializare la București (1967–1970). În septembrie 1977 emigrează în Israel. Colaborează, începând din tinerețe, cu schițe, foiletoane, versuri umoristice la „Urzica”, „Informația Bucureștiului”, „Flacăra Iașului”, „Zori noi”, „Clopotul”, „Contemporanul”, „Însemnări ieșene”, „Timpul” ș.a., iar în Israel la revistele „Facla”, „Orient Express”, „Tribuna”, „Izvoare”, „Revista mea” (în care ține rubricile „Sfaturi medicale” și „Umor”), „Minimum”, „Ultima oră”, precum și la publicații din Canada,

Australia, SUA, Germania, cu proză umoristică și eseuri de artă plastică. E prezent în mai multe antologii de umor apărute în România sau în Israel. Este membru al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română. I s-au decernat, între altele, Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași (2008), iar în Israel Premiul „Sara și Haim Ianculovici” (2009). Volumele apărute în țară în anii ’70 sunt semnate Dorel Șora.

În schițele din volumul *Șarpele și cupa* (1972), jurnal al unui tânăr medic de țară, urmate de cele din *Zmeul cel mic* (1977, în colaborare cu Radu Cadelcu), era evident că formula literaturii pentru copii însemna pentru Ș. o strategie metaforică. Schemele de basm prezentau în culori umoristice situații și tipuri contemporane. Stabilirea în Israel, contactele proprii medicului îi consolidează preferința pentru creionarea unor tipuri surprinse colocvial, cu temperamente și mentalitate etnică specifică. Umorele generate de nume proprii cu trimiteri caracterologice, ca și de mecanismul vorbirii incontenente, evidențiază dorința irepresibilă de afirmare a indivizilor. Volumele *Doctor în umor* (1985) și *Consultatii gratuite* (1987) reprezintă în acest sens o reușită. În schița *Sfaturi pentru începători* Ș. fixează agresivități verbale ale personajelor, în dorința lor de a ieși în relief. Bunăoară, în preajma unei plecări turistice în Anglia, viitorii călători sunt asediați de o adunare care îi copleșește cu sfaturi, unul mai absurd decât celălalt. Surse de umor sunt numele: doamna Gurnișt le explică ce este smogul britanic, recomandând umbrela, dentistul Kleinergerois deplânge scumpetea plasturilor din Anglia, un fost sindicalist comunist amintește monotonia „mâncării coloniale”, iar o doamnă din Odessa e sigură că englezii nu au acasă la ei vitamine. Doamna Gurnișt, despre care e greu de imaginat că știe engleza, se interesează de cunoștințele lingvistice ale celor doi soți, propunându-le dicționare și cărți de călătorie. Domnul Oîțerman, comis voiajor, are însă o propunere radicală: lipsa completă a bagajelor, căci totul, inclusiv geamantanele, poate fi cumpărat la fața locului. *Aventuri incredibile* adună un areopag asemănător în jurul povestitorului, înveterat pelerin și, de altfel, autor al unor delectabile note de călătorie. El va fi sufocat de elanul paranoic al agresivilor săi ascultători. Procedeu caracteristic la Ș., recurgerea la schema basmului este aplicată realităților lumii de astăzi. În *Fructele de aur* moștenitorii lui Portocaliu-Împărat pleacă, după armată, în țări străine,

în timp ce tatăl angajează tot felul de păzitori de fructe și oameni de afaceri. E furat de ei ca în codru, iar la întoarcerea unui fiu, lefter de tot, acesta îi cere să ocupe el locul hoților dinainte, ca să îi „iasă măcar de-o motocicletă”. Conflictul subteran e tipic pentru realitatea Israelului. În *Făt-Frumos, fiul Iepeii*, mama-iapă, vădană, își rupe bucățica de la gură ca să facă educație mînzului ei chipeș și mintos. El ajunge să ia toate treptele și toate diplomele, se mută într-un oraș mare, uitând, firește, de bătrâna Iapă. Pornind la drum spre el, mama îl găsește locuind în cartierul de vile, iar pe ușa lui scria: „Inginer Făt-Frumos, fiul Leului”. Ingenioasele „povești” ale lui Ș., străbătute de un umor inteligent, nu ar fi proză de calitate fără simțul cuvîntului bine ales, arhaic sau neologistic, și fără concizie epică. Exprimarea aforistică și ironică predomină în ultimele cărți.

SCRIERI: *Șarpele și cupa*, Iași, 1972; *Zmeul cel mic* (în colaborare cu Radu Cadellu), București, 1977; *Amărătul fericit*, Tel Aviv, 1983; *Doctor în umor*, Tel Aviv, 1985; *Consultații gratuite*, Tel Aviv, 1987; *Înger cu coarne*, Iași, 2007; *Toate spectacolele sunt unice. Miniaturi umoristice*, București, 2012; *Zâmbește, mâine va fi mai rău*, pref. Adi Cristi, postfață Mihai Batog-Bujeniță, Iași, 2012.

Repere bibliografice: George Pruteanu, „*Șarpele și cupa*”, CL, 1972, 11; Mircea Iorgulescu, „*Șarpele și cupa*”, LCE, 1972, 27; Viola Vancea, „*Șarpele și cupa*”, RL, 1972, 33; Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 511–519; Mihail Mihailide, *Medici scriitori români*, București, 2001, 260–261; Aczél, *Scriitori rom. Israel*, 142–143; Mihai Batog-Bujeniță, *Ce-i trebuie îngerului coarne?*, CRC, 2009, 1; Raquel Weizman, *Interviu cu umoristul Dorel Schor*, „Armonii culturale” (Adjud), 2011, 28 decembrie; Roni Căciuleanu, *Mai în glumă, mai în serios... De vorbă cu scriitorul umorist Dorel Schor*, „Anima News” (Israel), 2012, 21 septembrie.

E.-E. T.

SCHUSTER, Paul (20.II.1930, Sibiu – 5.V.2004, Berlin), traducător. Este fiul Marthei (n. Josephi) și al lui Wilhelm Schuster, comerciant. Frecventează în orașul natal Liceul „Brukenthal” și își dă examenul de bacalaureat la Liceul „Gh. Lazăr”. Ulterior se ocupă de gazetărie în Capitală, ca reporter al ziarului „Neuer Weg” (1949–1951), dar revine în ținutul de baștină ca învățător în diferite sate (1951–1954). Din nou în Capitală, se dedică literaturii, scriind povestiri și romane destinate mai ales cititorului tânăr. Membru în conducerea Uniunii Scriitorilor (1955–1971), va fi, din 1959, și redactor (pentru proză) la revista „Neue Literatur”. Emigrează în Germania, stabilindu-se în 1972 la Berlin, unde trăiește ca scriitor liber

profesionist, publicist și popularizator al literaturii în cadrul unor forme de învățământ pentru adulți: universitate populară, cursuri pentru deținuți. A folosit și pseudonimul Kurt Haller.

Pe lângă transpuneri din versurile lui Tudor Arghezi, din cele ale lui Nichita Stănescu sau ale Anei Blandiana și a unei piese de teatru (*Neamurile* de Teofil Bușecan, jucată la Teatrul German din Timișoara în 1963), S. a tradus mai ales proză românească. Opțiunile, cel puțin în perioada bucureșteană, sunt în funcție de tipurile de narațiune practicate de el însuși ca autor: proză discursivă, accesibilă, cu mesaj social. Astfel, tălmăcește romanele *Dispariția unui om de rând* de Mihai Beniuc și *Rădăcinile sunt amare* de Zaharia Stancu. Manifestă interes și pentru literatura secolului al XIX-lea, traducând *Însemnare a călătoriei mele* de Dinicu Golescu, ori pentru proza din prima jumătate de secol XX: romanele *Ion* de Liviu Rebreanu sau *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu. Ținând seama de preferința pentru exotic a cititorilor, transpune, împreună cu germanista Ruth Kisch, romanul istoric *Fanar* de Horia Stancu, dar nu neglijează nici pe amatorul tânăr de literatură, oprindu-se, de pildă, la *Coiful de aur* de Alexandru Șahighian. În perioada berlineză S. descoperă povestirile și romanele unui scriitor emigrant, Norman Manea, transpunându-i în germană, singur sau în colaborare, mai multe cărți, dar și ampla scriere cvasiautobiografică a lui Panait Istrati, *Viața lui Adrian Zograffi*.

Traduceri: Teofil Bușecan, *Vetternwirtschaft*, București, 1962; Zaharia Stancu, *Frühlingsgewitter*, București, 1962; Alexandru Șahighian, *Der goldene Helm*, București, 1964; Tudor Arghezi, *Ketzerbeichte*, Berlin, 1968 (în colaborare cu Heinz Kahlau), *Cuvinte potrivite – Wohlgefügte Worte*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1996 (în colaborare cu Heinz Kahlau, Franyó Zoltán, Oskar Pastior, Alfred Margul-Sperber și Ion Acsan); Liviu Rebreanu, *Mitgift*, Berlin, 1969; Mihai Beniuc, *Verwandlung eines Unscheinbaren*, Berlin, 1970; Gib I. Mihăescu, *Donna Alba*, București, 1971; Dinicu Golescu, *Aufzeichnung meiner Reise*, București, 1973; Horia Stancu, *Fanar*, Berlin, 1978 (în colaborare cu Ruth Kisch); Norman Manea, *Roboterbiographie*, postfață Dieter Schlesak, Göttingen, 1987 (în colaborare cu Gerhard Csejka și Ernst Wichner), *Fenster zur Arbeiterklasse*, Göttingen, 1989, *Training fürs Paradies*, pref. Ernst Wichner, Göttingen, 1990 (în colaborare cu Roland Erb), *Trennwand*, Göttingen, 1992 (în colaborare cu Gerhard Csejka și Ernst Wichner), *Der schwarze Briefumschlag*, München, 1995, *Über Clowns*, München, 1998, *Oktober, acht Uhr*, München, 2007 (în colaborare cu Gerhard

Csejka și Roland Erb); Ana Blandiana, *Kopie eines Alptraum*, Göttingen, 1990 (în colaborare cu Veronika Riedel); Panait Istrati, *Leben des Adrian Zograffi. Werkausgabe*, XII–XIV, Frankfurt am Main, 1990–1993.

Repere bibliografice: A. Ga. [Anneli Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung*, în *Rumänisch-deutsche Interferenzen*, coordonator Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986, 274–306; *Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller*, II, Hildesheim–Zürich–New York, 1993; *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, Innsbruck, 1993, 463; Ion Acsan, *50 de ani de traduceri din literaturile de limbă germană în limba română și din literatura română în limba germană. 1945–1995*, București, 1996, *passim*; Stefan Sienerth, *Paul Schuster*, în *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 23, Berlin, 2007. J.W.

SCHWARTZ,
Gheorghe
(16.IX.1945, Lugoj),
prozator.

Este fiul Mariei-Mariana Schwartz (n. Selinsky), profesoară de pian, și al lui Eugen Schwartz, funcționar. Urmează în orașul natal școala elementară și liceul (1952–1963). Studiază din 1963 la Facultatea de Istorie–Filosofie, secția limba și literatura română, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, absolvind în 1968. Specializat în defectologie, după facultate lucrează ca profesor la Școala Specială din Arad. E redactor-șef adjunct la revista „Arc” (1990–1992), consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură al Județului Arad (1990–1994), consilier cultural al Ambasadei României la Bonn (1992–1993). Întors la Arad, e redactor-șef, apoi director al Institutului de Televiziune Intersat 1 (1994–1996), dar și cadru didactic, între 1990 și 2001, la Universitatea „Vasile Goldiș”, apoi, din 2002, profesor la Facultatea de Științe Umaniste și Sociale a Universității „Aurel Vlaicu”, unde în 2003 va fi ales decan. În 2000 devine doctor în filosofie. Debutează cu proză scurtă în 1969 la revista „Familia”, ulterior fiind prezent în numeroase publicații din țară și în presa culturală din Austria, Germania, Ungaria, Franța, SUA etc.

Romanul de debut al lui S., *Martorul* (1972; Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist), primit mai curând cu reticență de critică – a fost invocată imaturitatea de concepție și de tehnică –, anunță totuși linia scrierilor semnate de prozator în următorul deceniu. E prelucrat aici, într-o formulă tipică pentru anii '70 ai secolului trecut, un melanj de roman politic și parabolic. Psihologismului insistent, metodă predilectă de despicare în patru a anecdoticului, i se asociază un plan fantastic ce facilitează bătaia simbolică. Teza, aceea a „trezirii”, e și simplă, și frecventă în epocă, fiind reductibilă la „procesul prin care un «martor» indiferent se transformă într-un «participant», sub presiunea factorilor social-politici”, în forma unei „investigații de psihologie abisală” (Mircea Iorgulescu). Narațiunea, plasată într-un cadru interbelic și provincial, e semidetectivistă: doctorul psihiatru Poolo reface, folosindu-se de instrumente specifice meseriei – hipnoza –, ancheta în urma căreia tânărul comunist Marius Gruia a fost condamnat pe nedrept pentru o dublă crimă. Personajul Poolo va fi reluat în volumul de povestiri fantastice *Ucenicul vrăjitor* (1976): în nuvela *Inelul domnului Silar* doctorul se trezește implicat într-o lanț absurd de întâmplări; retras la țară, într-o cabană, pentru odihnă, primește cadouri din partea unui enigmatic domn Silar, care îl însărcinează și cu un comision înainte de a muri în circumstanțe cu totul neclare. Poolo, neînțelegând nimic, intră într-o nevroză cezarpetresciană de-a lungul căreia construiește explicații și rezolvări. Câteva pagini exploatează cu oarecare succes tipul de umor caragialian din *Cum se înțeleg țărani*. Calitățile comice – surprinzătoare, s-ar zice, dat fiind profilul general al autorului – apar mai aplicat în *Maximele, minimele* (1984) și în *Paranoia Schwartz* (1998), culegeri de schițe ce introduc cuplul de personaje Gough și Finch. Sunt valorificate neseriozitatea sistematică a la „Urzica”, aiurismele de tip Alphonse Allais sau Daniil Harms și din când în când morala fabulistică (Gough cumpără un televizor care recepționează o singură melodie și buletinul meteorologic; după ce aparatul se „strică” și începe să ofere programe variate, Gough se transformă într-un frenetic consumator, abandonându-și viața socială). O prelungire a cărții de debut, în termeni de psihologism și metodă parabolică, se produce în „ciclul lugojan” compus din romanele *Pietrele* (1978), *A treia zi* (1980) și *Spitalul* (1981). Primul

compune un preludiu alcătuit din două secvențe (una situată în veacul al XIX-lea, cealaltă în interbelic secolului următor). *A treia zi*, care propune numeroase personaje, urmărește fenomenul mișcării legionare în Lugoj. În *Spitalul*, care încheie secțiunea interbelică a ciclului, povestea e plasată imediat după rebeliunea legionară. Un adversar local al legionarilor, negustorul de cherestea Lazăr, mituiește doctorii unui spital și se internează pentru a scăpa provizoriu de eventuale represalii. Dar ideea sa nu este originală și spitalul se umple rapid de „bolnavi”. Însuși Lazăr e nevoit să împartă salonul cu căpetenia legionară, Luca. Dat fiind caracterul discreționar al personalului medical, pacienții pun la cale o lovitură de spital și, ca în *Sistemul doctorului Catran și al profesorului Pană* de Edgar Allan Poe, preiau controlul. Luca devine „Comandant”, iar Lazăr director administrativ. În alianța legionarilor cu negustorul stă teza marxistă a fascismului ca ultimă redută a burgheziei. La sfârșitul romanului, după ce spitalul e ocupat de armată și ordinea veche reinstaurată, Lazăr e înfățișat fugind de istorie. Scrierea e anemică, iar parabola este o proteză insuficientă. Monologul interior găsește o utilizare intensivă. Alegerea provinciei ca spațiu-cadru poate fi speculată ca fiind sugestivă pentru coordonatele scrisului lui S. din această serie: de vreme ce mecanica periferiei o „oglindește” pe cea a centrului, microfizica ficțională țintește la „oglundirea” unei ordini esențiale; de aici, o anume solicitare excesivă a tuturor elementelor în sensul reprezentativității simbolice. Ciclul mai capătă o piesă prin *Om și lege* (1987), narațiunea ajungând în anii '50 și reluând mai multe personaje. Profitând de logica ambiguă a traseului realitate-fantasmatic și retur, romanul are în centru procesul prin care avocatul Ladislau Pietraru își salvează identitatea evadând în Evul Mediu via fantasmă: o alienare controlată, în care regresia schizoidă are finalitate curativă. Modelul asumat e *Sărmanul Dionis* al lui M. Eminescu. Romanul *Efectul P.* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), avându-l iarăși ca protagonist pe Polo, exploatează în cheie parțial comică motivul SF al obținerii nemuririi. În culegerea de povestiri fantastice *Castelul albastru* (1986), plăcerea invenției narative nu mai este inhibată de nici un tezism. Fără a străluci printr-o originalitate deosebită, textele sunt broderii uneori delectante pe motive clasice, în stilul practicat în *Clepsidra cu venin* de Alexandru George. Pe

tărâmul celălalt propune, à la Ray Bradbury, o construcție magică dintr-un bălci în care, odată intrat, ieșirea nu mai poate fi găsită. *Castelul albastru* are o ironie erudită specific borgesiană, *Nișa goală de la Rabemberge* o explorare în stil M. R. James asupra unor artefacte medievale, în timp ce transferul de identitate din *Un oarecare Knut Olaf Jakobsen* amintește de un text al lui R. L. Stevenson. În *Cochilia* (1992) comicul negru și ludicul narativ postmodernist (capitolele au titluri precum *Despre dificultățile conservării aceluiași miez în altă coajă, ceea ce duce, în mod firesc, la întrebarea: câte piei are diavolul?*) își dau mâna pentru a reface, savurându-i absurdul, odiseea imobiliară a doctorului Niky Diamant. Romanul *Procesul. O dramă evreiască* (1996; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad) reconstituie ficțional dosarul afacerii Dreyfus, văzută ca mit fondator al politicilor antisemite care au dus în secolul al XX-lea la Auschwitz. Opera majoră a lui S. stă într-un al doilea ciclu romanesc, *Cei o sută*, deschis prin *Anabasis* (1988) și continuat cu *Ecce homo* (1993; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad), *Oul de aur* (1998; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Mâna albă* (2000; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad), *Vara rece* (2004), *Axa lumii* (2005), *Culoarul templier* (2008; Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române), *Secretul Florența* (2010), *Diavolul argintiu* (2011) și *Bastonul contelui* (2012), care își propune să urmărească o sută de generații succesive începând cu căderea Babilonului sub ocupație persană. *Bastonul contelui* ajunge cu istorisirea până la „Al Nouăzeci și treilea”, dispărut în 1849. Fondatorul enormei cronici de familie (care, ca întindere cronologică, își găsește unul dintre puținii termeni de referință în *Les Mystères du peuple*, romanul întins pe aproape două milenii al lui Eugène Sue) vine din *no man's land*-ul mitului, fiind adus de fluviu, asemenea lui Moise, într-un coș de paie. Succesorii lui vor părăsi Babilonul, mutându-se după zonele în care se face istorie și stabilindu-se pe rând în Atena, Macedonia, Alexandria, Roma, Constantinopol, apoi în Florența, Hanovra, Londra, Milano, dar răzbătând și până în Dacia sau în Moldova din vremea lui Petru Mușat. În această odisee, de-a lungul căreia sunt însoțiți de evreul rătăcitor Țipor, se vor apropia sau îndepărta ciclic de trinomul putere – cunoaștere – lege, influențând prin circumstanțe de regulă apocrife istoria cunoscută. Ca ampolare, proiectul nu are precedent în literatura română. Punctele forte

sunt invenția epică și caracterologică, cu toate că prima se reduce uneori la simple enumerări nedramatizate de evenimente, iar cea de-a doua nu reușește întotdeauna să evite redundanțele. Dar o anumită stereotipie ar fi intenționată, din moment ce ideea ciclicității istorice și a eternei reîntoarceri a identicului ocupă un loc central în conceptul romanului. Vechiul psihologism al autorului a dispărut cu totul, deoarece personajele au o existență caracterologică statică, de tip clasic. Fiecare din lanțul de fii succesivi – succesiunea făcându-se pe linie masculină – se definește prin dominația unei trăsături asupra celorlalte: unul e un geniu al comerțului, altul e ros de ambiție, altul are noroc în tot ce atinge, altul are privire letală de basilisc. În funcție de prezența unuia din aceste caractere se particularizează și diferitele epoci, care altfel se scaldă într-o generalitate fără culoare, cu atât mai mult cu cât și limbajul lui S., perfect modern, nu aspiră la invenția pluristratificată a „vechimii” produsă de stilul sado-venian. Tema care însoțește saga celor o sută este a scribului care o reconstituie sau o imaginează, actant metafictional fățiș anacronic și redundant, prezent prin reflecții morale, note de subsol sau notații de jurnal (în care, de pildă, menționează că a început să scrie pe calculator sau consemnează stadiul cercetărilor de documentare sau citează din diverși autori moderni), dar și prin euristica postmodernistă a generării discursului. Datele pe care le furnizează coincid cu acelea ale lui S., anticipând relevarea coincidenței dintre autor, narator/ scrib și personaj (ultimul din cei o sută). De altfel, în câteva *addenda* sunt deturnate texte din *Castelul albastru* sau din *Paranoia Schwartz*. Precaritatea plastică este compensată de arabescurile epicii și de erudiția laborioasă, fie că suscită referințe reale (dialogurile lui Platon) ori apocrif-imaginare. Unitare stilistic, paginile sunt eterogene ca genuri utilizate sau citate: mitul, hagiografia, cronica, dialogul, basmul, nuvela fantastică, povestirea polițistă, literatura gotică, literatura apocaliptică ș.a. Vortexul romanelor absoarbe de asemenea mituri mult ulterioare cronologiei ficționale, precum acelea ale lui Faust ori ale masonilor sau „invizibililor”. Societățile secrete – temă firească într-o ficțiune având ca obiect istoria secretă a lumii – reprezintă de altfel o componentă esențială. Astfel, al patrulea roman e construit pe motivul confreriei secrete Măna Albă, care evoluează dinspre o finalitate pur interlopă către o aspirație

umanist-spirituală. Literatura inițierii din *Creanga de aur* a lui Mihail Sadoveanu – un Decheneu apare de altfel în capitolul cu Dacia din timpul războaielor cu Traian – servește ca referință proximă, ca și simbolistica masonică din romanele lui Eugen Uricaru. În al șaptelea volum apar cavalerii templieri, în altul rozicrucienii – agenți în mod curent ai unei enorme cantități de paraliteratură. Însă autorul nu este orientat nici către estetica genuină a teoriilor conspirației, nici către modulul consumerist de tip thriller. Modelul său de performanță rămâne cu precădere unul estetic. Judecați de un consumator de romane vicioase, impenetrabil la dialectica ideatic-ideologică, templierii lui S. vor fi condamnați ca plictisitori.

SCRIERI: *Martorul*, Timișoara, 1972; *Ucenicul vrăjitor*, București, 1976; *Orele orașului Arad* (în colaborare), București, 1978; *Pietrele*, București, 1978; *A treia zi*, București, 1980; *Spitalul*, București, 1981; *Efectul P*, București, 1983; *Maximele, minimele*, Cluj-Napoca, 1984; *Castelul albastru*, Cluj-Napoca, 1986; *Om și lege*, București, 1987; *Cei o sută (Anabasis)*, Timișoara, 1988; *Cochilia*, București, 1992; *Cei o sută (Ecce homo)*, București, 1993; *Procesul. O dramă evreiască*, Timișoara, 1996; *Oul de aur*, prefată Dan-Silviu Boerescu, București, 1998; *Paranoia Schwartz*, Cluj-Napoca, 1999; *Măna albă*, pref. Dan Grădinaru, București, 2000; *Politica și presa*, Iași, 2001; *Filosofia comportamentului. Introducere în filosofia transversală*, Arad, 2002; *Psihologia transversală (Partea generală) – Aspectele filosofiei comportamentului*, Arad, 2003; *Vara rece*, București, 2004; *Axa lumii*, Iași, 2005; *Culoarul templier*, București, 2008; *Secretul Florența*, București, 2010; *Diavolul argintiu*, București, 2011; *Bastonul contelui*, București, 2012.

Repere bibliografice: Marcel Pop-Corniș, [*Gheorghe Schwartz*], O, 1973, 7, 1975, 28, 1981, 27, TR, 1980, 50; Cristea, *Domeniul*, 287–290; Valeriu Cristea, [*Gheorghe Schwartz*], RL, 1978, 33, 1981, 30, 1989, 20; Iorgulescu, *Scriitori*, 242–243; Ungureanu, *Imediata*, 226–228; Eugen Simion, *Bravul soldat Svejk la Lugoj*, RL, 1987, 44; Ulici, *Lit. rom.*, I, 344–347; Victor Neumann, *Dreyfus și dreyfusismul*, O, 1996, 8; Vitalie Ciobanu, *Valsul pe eșafod*, Chișinău, 2001, 110–116; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 196–199; Holban, *Portrete*, I, 241–247; *Dicț. Banat*, 476–480; Holban, *Ist. lit.*, II, 161–169; Gheorghe Mocuța, [*Gheorghe Schwartz*], „Arca”, 2008, 7–9, 2010, 7–9, RL, 2012, 28; Popa, *Ist. lit.*, II, 802; Caius Dobrescu, *Despre a îndrăzni să îndrăznești*, OC, 2012, 361. **M.I.**

SCHWARZFELD, Moses (8.XII.1857, Iași – 11.X.1943, București), folclorist, publicist. Se trage dintr-o familie (tatăl Benjamin Schwarzfeld, frații Elias și Wilhelm) cu înclinații literare și preocupări istorico-filologice; mama lui S. era Chaia Leia (n. Finkelstein). Cel mai cunoscut va deveni nepotul său,

poetul și eseistul B. Fundoianu, pentru care, după propria-i mărturisire, bogata bibliotecă moștenită de la bunicul matern a avut un rol decisiv în formarea sa. După absolvirea școlii primare la Iași, unde îl are învățător pe Ion Creangă, S. frecventează liceul și cursurile Facultății de Litere și Filosofie tot aici, dar, atras și de medicină, în 1876 este student la facultatea din București, unde se și stabilește. Îndeplinește funcția de secretar al Societății Sinai, apoi al Spitalului Israelit și al Azilului de Bătrâni. A înființat și o școală pentru adulți, care erau inițiați în limbă română, matematică și istorie. Ca redactor la „Anuar pentru israeliți” și director al ziarului „Egalitatea”, desfășoară o asiduă activitate de publicist, semnând fie cu numele întreg, fie cu inițiale sau cu pseudonimele Ploșteanu, Un călător, Ben Bril. A colaborat la „Analele Societății Istorice «Iuliu Barasch»”, „Arhiva”, „Buciumul român”, „Calendar pentru israeliți”, „Contemporanul”, „Curierul israelit”, „Fraternitatea”, „Lumea evreie”, „Lumea israelită”, „Revista israelită”, „Revista olteană”, „Șezătoarea” ș.a.

S. debutează cu încercări literare (o schiță îi apare în 1874 în „Revista israelită”), precum și cu studii istorice care aveau să atragă critica aspră a lui V. A. Urechia. Prima lui preocupare legată de folclor o reprezintă editarea operei lui Cilibi Moise, împreună cu o schiță biografică și un comentariu elogios (*Practica și apropourile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*, 1883). Publică apoi, în „Contemporanul”, texte populare culese din Muntenia, fără a se supune exigențelor unei metode științifice, ale cărei principii le va susține, însă, în scrierile sale teoretice. Excepție face textul *Lacrimile și blestemul mumei sau Călătoria mortului*, apărut în „Revista olteană” (1889), la care adaugă o notă despre informator și citează alte variante autohtone și străine ale motivului. Spirit combativ, S. și-a definit opiniile despre folclor în lucrări polemice. În studiul *Poeziile populare colecția Alecsandri (1866) sau Cum trebuie culese și publicate cântecele populare* (1889) susține că folclorul trebuie să fie „un izvor pentru psihologia populară”, „un repertoriu al limbii poporului”, care să folosească lingviștilor, scriitorilor și istoricilor. De aceea este condamnată modificarea textului și considerată absolut necesară culegerea tuturor variantelor, cu indicații precise privind localitatea și informatorul. S. afirmă că frumusețea poeziei populare nu trebuie apreciată după canoanele literaturii culte. Atunci când are de judecat colecția lui V.

Alecsandri, tonul său devine violent, acuzându-l pe alcătuitoarea de „rău gust” și de „pildă rea”. Citează, pe două coloane, textele din ediția 1866 și versiunile apărute în periodice sau în ediția 1852–1853, punând toate neconcordanțele pe seama intervenției lui Alecsandri, numit „meșterul drege-strică”. Atitudinea lui S. a stârnit, în general, indignare, dar printre cei ce i-au împărtășit părerile se numără și Traian Demetrescu, care îi publică în „Revista olteană” o nouă intervenție: *Vasile Alecsandri sau Meșterul drege-strică și apărătorii săi* (1889). Este, de fapt, o reluare a ideilor din studiul precedent, de pe aceeași poziție de critică acerbă. Justețea opiniilor lui S. despre folclor va fi recunoscută îndeobște, dar i se va reproșa inconsecvența, de vreme ce, analizând peste câțiva ani anecdotele lui Th. D. Speranția, va abdica de la principiile susținute anterior. S-a ocupat și de istoria și cultura poporului evreu, a alcătuit o bogată colecție de folclor în limba idiș, a scris studii de etnopsihologie comparată, cu privire specială asupra creației folclorice evreiești, precum și numeroase articole, unele polemice, privitoare la situația comunității evreiești din România. În lucrarea sa despre motivul evreului în literatura populară (1892) culege din texte populare (proverbe, anecdote, cântece și credințe populare, legende) idei pentru conturarea imaginarului românesc asupra evreului ca alteritate absolută, subliniind cumulumul de stereotipuri mai ales negative, dar menționându-le și pe cele pozitive. Concluzionează că „evreul literaturii populare este evreul legendei și nu al realității”. Privind retrospectiv această contribuție a lui S., Andrei Oișteanu consideră că este, totuși, depășită astăzi. Pare-se că importantă cu adevărat ar fi fost ampla colecție *Tezaur popular evreiesc*, pe care folcloristul a lăsat-o în manuscris.

SCRIERI: *Anecdote populare române cu privire la evrei. Cercetare critică*, București, 1889; *Poeziile populare colecția Alecsandri (1866) sau Cum trebuie culese și publicate cântecele populare*, Iași, 1889; *Vasile Alecsandri sau Meșterul drege-strică și apărătorii săi*, Craiova, 1889; *Evreii în literatura populară română. Studiu de psihologie populară. Anexă: Evreii în literatura populară universală*, București, 1892; ed. 2, București, 2004; *Basmul cu pantoful la evrei, români și la alte popoare*, București, 1893; *Evreii în literatura lor populară (sau Cum se judecă evreii înșiși)*, [București], 1898. **Ediții:** *Practica și apropourile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*, pref. edit., Craiova, 1883; *Două istorioare prea frumoase din viața lui Cuză-Vodă*, Craiova, 1884. **Traduceri:** Leopold Kompert,

Christu și Leea, București, 1892; Max Nordau, *Starea socială și economică a evreilor*, București, 1910.

Repere bibliografice: Gion [G. I. Ionescu-Gion], „*Poeziile populare colecția Alecsandri*”, „Românul”, 1889, 5 aprilie; A. Cozma, *Schwarzfeld și Alecsandri. Ochire critică*, CL, 1889, 2; D. Wertenstein, *Moses Schwarzfeld (1857–1943)*, pref. A. Axelrad, București, 1944; L. Fink, *M. Schwarzfeld*, RCM, 1962, 86; Savin Solomon, *O colecție de proverbe idiș culese de Moses Schwarzfeld*, RCM, 1965, 113; Chițimia, *Folcloriști*, 24–33; Israel Bar-Avi, *Familia Schwarzfeld*, ed. 3, Ierusalim, 1968; *Dicț. lit. 1900*, 770–771; Andrei Oișteanu, *Imaginea evreului în cultura română*, București, 8–9; Evelin Fonea, *Moses Schwarzfeld – patriarh al culturii evreiești*, RCM, 2004, 204; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 796–797. **L.Cș.**

SCOBIOALĂ, Aurel (17.IX.1941, Mălăiești-Bălți – 3.VII.2007, Chișinău), prozator. Este fiul Nadejdei (n. Lupăcescu) și al lui Andrei Scobioală, țărani. Își începe învățătura în satul natal (1948–1955), apoi la școala din Șaptebani (1955–1958). Urmează Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic „Alec Russo” din Bălți (1958–1963). Este pedagog, apoi profesor la școala medie din satele Știubeieni și Vasileuți, redactor la Radiodifuziunea din Chișinău (1963–1976), redactor-șef la editurile Lumina și Literatura Artistică (1976–1986), consilier la Uniunea Scriitorilor (1986–1992), director general al Departamentului Edituri, Poligrafie și Difuzarea Cărții (1992–1994), redactor-șef la Editura Prut Internațional (1998) și din nou consilier la Uniunea Scriitorilor. Colaborează la „Literatura și arta”, „Basarabia”, „Viața Basarabiei”, „Florile dalbe”, „Revista V” ș.a. A fost distins cu mai multe premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1987, 1999, 2000). Debutază în 1971 cu povestiri în „Scân-teia leninistă”, iar editorial în 1974 cu două cărți pentru copii, *Cărăruia albă* și *La menagerie*.

Deși cunoscut mai ales ca autor de literatură pentru copii, premiat de Uniunea Scriitorilor (1987, 1994, 1999, 2001), distins la saloane internaționale de carte de profil (2003, 2006) etc., **S.** semnează și volume destinate cititorului matur, lansându-se cu proze scurte în *Dincoace de poveste* (1977) și în *Greu mai cresc bărbății* (1978). Scrierile vădesc multe stângăcii de limbă, cu împrumuturi și expresii calchiate din limba rusă, construite deseori pe câteva idei cu rol didacticist. La fel cu o mare parte a scriitorilor din anii '70 – '80, **S.** își axează textele, în general, pe lumea satului, spațiu original, conservator, păstrător al tradițiilor și al unui limbaj mai pur,

ruralismul funcționând, prin simbolismul care îi este atașat, ca o alternativă la ideologia comunistă a industrializării. Din acest motiv, evenimentul lipsește aproape cu desăvârșire, fiind înlocuit cu situația de viață, în funcție de care lumea rurală este cartografiată, **S.** decupează secvențe din viața obișnuită, încercând să deslușească dincolo de gesturile banale câteva adevăruri esențiale, precum bunul simț rural, echilibrul și seninătatea țăranului sau acceptarea morții ca eveniment natural. Mai elaborată, cu o dezvoltare aproape nuvelistică, este povestirea *Șoimul tatii*, o microanaliză a satului urbanizat, ce ridiculizează formele incipiente ale industrializării, nepotrivite lumii rurale. Dincolo de accentele sociale, mai interesantă este situația creată în jurul „șoimului”, care nu poate fi primit nici la herghelia obștească și nici păstrat de proprietar pentru că ar fi un exemplu de individualism, situație „rezolvată” ingenios de autor prin imprimarea unui final echivoc, imaginea calului prefăcut în statuie putând fi citită fie ca simbol al satului, fie ca element fantastic. *Ispita* (1980) este o nuvelă de proporții întinse care analizează conflictul de idei, comportamente și atitudini surprins la trei generații, reprezentate de țăranul autentic, orașeanul dezrădăcinat și tânărul care redescoperă lumea satului, fiecare reflectând alt mod de a gândi și de a reacționa la evenimente. Pe lângă nuvele și povestiri, **S.** semnează și două culegeri de anecdote, istorioare nostime, curiozități delectabile, șarje simpatice și glume cu personalități notorii în *Ulciorul cu pătăranii* (1994) și în *Alt ulcior cu pătăranii* (2001). Anecdotele, populare printre colegii de breaslă, se sustrag umorului de divertisment și mizează mai curând pe complicitatea cu cititorul, valorificând, spre exemplu, istoria cu tâlc, portretul moral al celui vizat, croșeul spre lumea politică sau gluma cu bătaie lungă. În același timp, anecdota este o modalitate de autoreprezentare, căci scriitorul se ipostiază deseori în personaj al propriilor glume, configurând astfel imaginea unui ins mucalit și receptiv, protagonist, și nu doar receptor, în cafenelele intelectualității basarabene. Discursul scris se mulează pe cel rostit, însă o scădere semnificativă este neasumarea integrală a oralității ca stil, înjumătățind efectul anecdotei la trecerea ei pe hârtie. *Peripeții cu melodii sau Cum l-a descoperit America pe Liubomir Iorga* (2001) este o biografie-reportaj despre un cunoscut instrumentist, meșter popular și dansator consacrand, prin

scris, o figură importantă a culturii din Basarabia. Epicentrul relatării este și aici anecdota și povestirea cu șart, artistul fiind prezentat ca un ins care parează cu umor și ironie neajunsurile realității. *Scriitorii când erau copii* (2004) este o culegere hibridă de texte care însumează amintiri despre copilărie ale unor personalități, fragmente din opere de ficțiune care evocă timpul copilăriei sau repovestiri de către autor ale unor mărturisiri ale colegilor de breaslă. Dincolo de modelul lui Ion Creangă sub semnul căruia se plasează autorul, cartea radiografiază un mediu de viață specific, fiind vorba, în cele mai multe dintre fragmente, despre copilăria din anii '30-'40 ai secolului trecut. Astfel, se pot studia mentalități, atitudini și imagini caracteristice copilului din Europa de Est. **S.** publică, în colaborare, *Acasă, la Mălăiești* (2006), o culegere de istorii orale, mărturisiri, folclor și producții literare ale unor autori originari din sat, reconstituind o istorie, pe jumătate documentară, pe jumătate ficțională, a satului natal. Un segment important al creației lui **S.** îl constituie cărțile pentru copii. Aici scrisul este dominat de umor, prozatorul făcând parte din speța antonpannescă. Candoarea și lirismul fac casă bună cu gluma și jocul de cuvinte, conferind narațiunii atributele oralității. Fără a apăsa pe pedala moralizării, se urmărește, adesea cu rezolvări narative surprinzătoare, transmiterea unei învățături. Căutând mereu să facă mesajul înțeles de cei mici, **S.** se „copilărește” inteligent și cu folos pentru lectorii săi.

SCRIERI: *Cărăruie albă*, Chișinău, 1974; *La menagerie*, Chișinău, 1974; *Dincoace de poveste*, Chișinău, 1977; *Greu mai cresc bărbații*, Chișinău, 1978; *Ispita*, Chișinău, 1980; *Viceversa hop*, Chișinău, 1981; *Lu-ma-me jo-vi-să-du sau Micu cel tare din grupa mare*, Chișinău, 1984; *Ce te-nvață o povată*, Chișinău, 1987; *Aricioaica... doctoriță*, Chișinău, 1989; *Băiețelul din lună*, Chișinău, 1990; *Alfabetul-grădiniță*, Chișinău, 1992; *Vorba bună ne adună*, Chișinău, 1992; *Ulciorul cu pătăranii*, Chișinău, 1994; *Marele fermier Buș-Lăbuș*, Chișinău, 1999; *Alt ulcior cu pătăranii*, Chișinău, 2001; *Dumnezeu nu bate cu bățul*, Chișinău, 2001; *Peripeții cu melodii sau Cum l-a descoperit America pe Liubomir Iorga*, Chișinău, 2001; *Carte pentru câini deștepți*, Chișinău, 2003; *Câte rude are Nelu*, Chișinău, 2003; *Învăță-Minte din vorbă cu Minte*, Chișinău, 2004; *Lunile-cununile*, Chișinău, 2004. **Antologii:** *Scriitorii când erau copii*, Chișinău, 2004; *Acasă, la Mălăiești*, Chișinău, 2006 (în colaborare).

Repere bibliografice: Nicolae Bătrânu, „*Ispita*”, LA, 1981, 12 martie; Efim Tarlapan, *Zâmbete cu supliment*, Chișinău, 1987, 222–224; Eugen Lungu, *Se non è vero, è ben*

trovato, „Basarabia”, 1994, 11–12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 212; Vlad Zbârțog, *În căutarea „Ulciorului cu galbeni”*, LA, 2001, 13 septembrie; Ion Ciocanu, *Dincolo de literă*, Chișinău, 2004, 246–254; *Mică encicl.*, 541–548; Ana Bantoș, „*Scriitorii când erau copii*”, LRC, 2005, 1–3; Aurel Scobioală. *Bibliografie*, Chișinău, 2006; *Dict. Chișinău*, 476–478.
Mr.M., A.B.

SCORADEȚ, Victor (27.III.1953, Strehaia, j. Mehedintși), traducător, critic de teatru. Este fiul Anei-Aurelia Scoradeț (n. Jelea) și al lui Leopold Scoradeț, contabil; prenumele la naștere: Victor Marian. Grație unei bunici venite din zona Tirolului și a mediului familial, prima limbă vorbită de **S.** este germană. Studiile gimnaziale și liceale le face tot în limba germană, la București, unde urmează și cursurile Facultății de Limbi Germanice. După absolvire, vreme de cinci ani (1976–1981), este profesor de germană și de engleză la Școala Generală din Doicești, județul Dâmbovița. Ulterior ocupă diverse funcții în instituții de presă și de cultură: secretar de redacție la cotidianul „Neuer Weg” (1982–1990), redactor la revista „Neue Literatur” (1990–1992), redactor la revista „Contemporanul – Ideea europeană” (din 1992). Din 1994 până în 2000 este director al Departamentului proiecte și programe al UNITER, perioadă în care editează colecția „Proiecte noi”, publicată de Teatrul „Constantin Nottara” din București, precum și consultant artistic la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț și director artistic al Festivalului Internațional de Teatru din Piatra Neamț (aprilie 1995 – septembrie 2001). Între 1994 și 1996 este președinte al secției române UNITER a Asociației Mondiale a Criticilor de Teatru și între 2002 și 2006 membru al Senatului UNITER. Din 2002 coordonează proiectul *ACT-ul lecturii*, realizat în colaborare cu Teatrul ACT, în cadrul căruia sunt traduse și prezentate ca spectacole-lectură texte din dramaturgia contemporană de expresie germană. În decembrie 2004 înființează Teatrul ARCA, iar din 2007 devine consultant artistic al Teatrului „George Bacovia” din Bacău. Între 2004 și 2008 este și redactor de carte la editura ALLFA, iar între 2010 și 2012 secretar literar la Teatrul Municipal din Târgoviște. Debutază în „Luceafărul” cu traduceri din lirica lui Bertolt Brecht (1986) și editorial cu traducerea cărții lui Peter Handke *Frica portarului înaintea loviturii de la unsprezece metri* (1993). Mai colaborează la „Cotidianul”, „Itinerar cultural”, „Libertatea”, „Dilema veche”, „Observator cultural” și la Televiziunea Română. În 1993 i s-a conferit Premiul

Uniunii Teatrale din România, iar în 2009 Medalia Goethe, decernată de statul german personalităților care s-au remarcat în promovarea limbii și culturii germane pe plan internațional.

Traducând în 2004, la îndemnul lui Nicolae Breban, *Dincolo de bine și de rău* de Friedrich Nietzsche, S. și-a dovedit încă o dată atracția pentru o dimensiune ce poate fi regăsită în personalitatea și în scrisul filosofului german: teatralitatea, dimensiune care se impune în opțiunile traducătorului și care l-a consacrat ca pe unul dintre cei mai competenți în acest domeniu. În afara unei serii de romane aparținând lui Günter Grass, Martin Walser sau Dieter Schlesak, S. a transpus în românește numeroase piese reprezentate de mai multe teatre, unele regizate de el însuși, semnate de clasici ai genului ca Frank Wedekind, Arthur Schnitzler, Bertolt Brecht, dar și de alți dramaturgi mai mult sau mai puțin cunoscuți: Peter Handke, Hans Magnus Enzensberger, Walter Jens, Tankred Dorst, Oliver Bukowski, George Tabori, Dea Loher, Igor Bauersima, Lukas Bärfuss, Sibylle Berg, Urs Widmer, Roland Schimmelpfennig, Marius von Mayenburg, Irmgard Keun, Erhard Schmied, Andri Beyeler, Lutz Hübner, Catherine Aigner, Franz Xaver Kroetz și Daniel Call; numai câteva din textele traduse au fost și publicate. Pe de altă parte, în calitatea sa de critic de teatru, exersată în rubrici precum „Masca” din „Contemporanul – Ideea europeană” sau „Chronik” din „Neue Literatur”, S. a promovat cu pricepere și stăruință dramaturgia contemporană din România și din spațiul cultural de limbă germană. Nu a neglijat însă nici potențialul creativ al provinciei, articolele sale analizând cu luciditate funcția artei teatrale și a discursului cultural nu numai la „centru”, ci și în alte zone. Laborioasa lui activitate de critic teatral a determinat-o pe Cristina Rusiecki să-l catalogheze drept „cel mai bun și serios cunoscător al teatrului contemporan de aici și de aiurea (unde aiurea înseamnă mai ales «de expresie germană»)”. În plus, atât cronicile, cât și studiile care îi acompaniază traducerile vădesc interesul pentru relația de adâncime dintre artă și realitate, dintre imaginar și istorie, dintre substanța narativă și planul scriiturii, dar și pentru contextul mai larg, înglobând biografia autorului, mutațiile generaționale și cele survenite la nivelul mentalităților.

Traduceri: Peter Handke, *Frica portarului înaintea loviturii de la unsprezece metri*, pref. trad., București, 1993; Dieter Schlesak, *Zile acasă sau Arta dispariției*, postfața trad., București, 1995, *Revolta morților*, București, 1998;

Hans Magnus Enzensberger, *Filantropul*, pref. trad., București, 1998; Martin Walser, *Clocot*, București, 2002, *Vânătoare*, București, 2004, *Moartea unui critic*, București, 2004; Botho Strauss, *Trilogia revederii. Mare și mic*, București, 2004; Friedrich Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău. Preludiu la o filosofie a viitorului*, București, 2004; Günter Grass, *Decojind ceapa*, Iași, 2007; Hans-Thiess Lehmann, *Teatrul postdramatic*, București, 2009.

Repere bibliografice: Grete Tartler, [Victor Scoradeț, traducător], RL, 1997, 20, 2008, 11; Alina Nelega, *Piese noi și proiecte „de resuscitare”*, OC, 2001, 57; Mircea Morariu, [Victor Scoradeț, traducător], F, 2002, 7–8, 2003, 3–4, 2004, 7–8, TTR, 2005, 1–3; Lia Catargiu, *Lista celor trei care-au speriat Estul*, OC, 2003, 161; Michaela Michailov, [Victor Scoradeț], OC, 2003, 170, 180, 2004, 204; Iulia Popovici, „Mi se pare scandalosă o artă care lucrează cu materia vie să ignore tocmai viața” (I–II) (interviu cu Victor Scoradeț), OC, 2003, 186, 187; Cristina Rusiecki, [Victor Scoradeț], OC, 2004, 207, CLT, 2005, 1, 3; Dea Loher, *Laudatio pentru Victor Scoradeț*, OC, 2009, 236; Victor Parhon, *Lecție de profesionalism*, ATN, 2009, 12; [Victor Scoradeț], OC, 2012, 360 (grupaj special).

C.R.B.

SCOROBETE, Ion (26.V.1947, Meria, j. Hunedoara), poet, prozator. Este fiul Cătuței și al lui Andrei Scorobete. După absolvirea unei școlii profesionale de siderurgie la Hunedoara, urmează cursurile liceale în același oraș (1965–1967) și la Făget, județul Timiș (1969–1971). Ulterior va absolvi Școala de Biblioteconomie la București (1973), iar în 1986 devine licențiat al Facultății de Drept a Universității bucureștene. În interval lucrează ca sudor, apoi ca tehnician la Combinatul Siderurgic din Hunedoara, iar după încheierea studiilor profesează ca jurist în mai multe întreprinderi și instituții timișorene, în 1995 fiind numit director al Direcției Drept–Ordine din cadrul Primăriei Timișoara. Începând cu anul 2000, este avocat pledant în Baroul Timiș. Își face debutul cu versuri în 1973 la „Orizont”, iar editorial, individual, cu *Geometria zăpezii*, carte apărută în 1993, după ce fusese prezent în 1987 în volumul colectiv *Atelier literar*. Colaborează și la „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Argeș”, „Familia”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Steaua”, „Banat”, „Poezia”, „Lumina”, „Književni život” (Serbia), „Signum” (Germania), „Cafeneaua literară”, „Discobolul”, „Scrișul românesc”, „Luceafărul”, „Nord literar”, „Reflex”, „Semenicul”, „Vatra veche”, „Cenaclul de la Păltiniș”, „Ardealul literar”, „Lumină lină”, „Origini”, „Contrapunct”, „Orient latin”, „Nova Provincia Corvina”, „ProSaeculum”, „Citadela”, „Acolada” ș.a. A mai semnat Romulus Mitu-Meria, Ion Pădureanu.

Cu o afirmare mult timp amânată, trăind departe de mediile literare, **S.** reține atenția de la început prin distincția frazării lirice. Rând pe rând meditativ, invocativ, melancolic, el transferă în poezie nostalgia spațiului original. Este, asemeni majorității poezilor din generația căreia îi aparține, un calofil pentru care voința de modernitate a discursului poetic face casă bună cu sentimentalismul intrinsec acestuia. Truculent în limite rezonabile, **S.** este un autor din speța imagiștilor – agreabil prin prestațiile fanteziste, baroce –, un liric ce mizează îndeobște pe suportul culturii. O temă recurentă e legată de efemeritate, de trecere: „oriîncotro aş întinde eu panglica să măsor/ starea de fapt a ființei/ dau de ochii păianjenului Heraclit”. O anume luxurianță a imaginii și a metaforei, precum și derogările în manieră suprarealistă de la sintaxa convențională în poeme incluse în mai toate volumele, de la *Dragoste și alte păsări de pradă* (1996), la *Elemente de contur* (2011), la care se adaugă de la un moment dat autoevaluarea ironică a discursului liric și biografismul ușor bășcălios ar putea fi puse pe seama preocupării autorului de a nu pierde contactul cu plutonul tinerei poezii a acestor ani. Conștiința efortului, a luptei dificile cu materia poeziei figurează și ea în panoplia autorului, nu fără o amară ironie: „eu lent cum măștiu șlefuiesc/ îndărătul ușii instrumentul/ care se va potrivi/ la spart nuca miezului amânat/ sine die”. Cărțile de versuri alternează la **S.** cu volume de proză în care prestațiile poetului se recunosc cel mult în frazarea sacadată ori în asocieri lexicale insolite. Construit din trei secvențe cvasiautonomes, *Cavalerul după-amiezii* (1998) este un roman de substanță potențial autobiografic, încercând să surprindă tribulațiile sociale și erotice ale unui tânăr de proveniență rurală pus în situații pitorești ori dramatice. Consistență au personajele aparținând unor colectivități muncitorești și urbane cu un grad de coagulare socială incert, episoadele care valorifică viața de cazarmă a tinerilor recruți și scenele halucinante ale unei inundații apocaliptice. *Noaptea orgoliilor* (1999), de data aceasta un roman al mediilor intelectuale, se deplasează spre formula prozei de introspecție și analiză, de interes în plan epic rămânând și fundalul social-politic al ultimelor decenii de regim totalitar. Un experiment în planul construcției epice, ca și al soluțiilor narative este *Îngerul de faianță* (2004), unde alternanța real-fantastic, oniric-contingent, conștient-inconștient pulverizează și coagulează, succesiv,

istorii interpretate în cheie psihanalitică. Criza de identitate, disoluția personalității, lipsa de autoritate și dezordinea, maladivul, promiscuitatea și atracția abisului, germenii răului și ai morții definesc lumea din jur, care e livrată de vocea auctorială și de lungile rememorări ale celor câteva personaje cheie ale romanului – Toni Matu zis Barabas, fiul natural al lui Toni Buracă și al Galenei, Marina Buracă, incestuoasă, neștiuta soră a celui dintâi, estropiatul Matu, cel întors din prizonierat la decenii după încheierea războiului, atunci când nimeni nu-l mai aștepta. Radiografie halucinantă a prăbușirii individului pe fondul crizei morale și al lipsei de repere ce marchează o lume în tranziție, *Îngerul de faianță* este un roman de substanță veristă, un studiu de caz și o parabolă susținută de o viziune lipsită de optimism asupra condiției umane. Un proiect cu miză aparte între scrierile lui **S.** este trilogia romanescă *Decolarea*, dedicată inventatorului Traian Vuia și alcătuită din *Zbor interior*, *Decolarea*, *Ornicul din Garches*. Cu o solidă documentare asupra epocii, autorul nu alege soluții facile în planul construcției epice. Alternând pasaje de Bildungsroman, de frescă socială și istorică, *Zbor interior* (2006), primul și singurul volum tipărit până în prezent, întregește traseul biografic al protagonistului cu evocări consistente ale societății bănățene din deceniile premergătoare Marii Uniri din 1918. Fiu natural al unui preot de țară, Traian Vuia va căuta, dincolo de alianțele și fascinațiile vârstelor pubere, modele. Cel dintâi, în absența reperului patern, este învățătorul Anton Mahler, personaj misterios, ins cu o pregătire tehnică superioară și pedagog atent, care stimulează curiozitatea naturală și preocupările pentru tehnică ale învățăcelului de la școala din Făget. Mai apoi, pentru juristul și doctorul în drept Traian Vuia, mentor devine avocatul George Dobrin, personalitate cu rosturi recunoscute în mișcarea de emancipare a românilor bănățeni din fostul Imperiu Austro-Ungar. Obsesiv pentru protagonistul romanului este însă modelul lui Leonardo da Vinci cu al său proiect de a realiza o mașină de zbor.

SCRIERI: *Geometria zăpezii*, Timișoara, 1993; *Baricada cu îngeri*, Timișoara, 1994; *Dragoste și alte păsări de pradă*, Timișoara, 1996; *Ziua tip vagon*, Timișoara, 1998; *Cavalerul după-amiezii*, Timișoara, 1998; *Noaptea orgoliilor*, Timișoara, 1999; *Biblioteca de zgomote*, Iași, 2000; *Pădurile celeste*, Deva, 2003; *Îngerul de faianță*, Timișoara, 2004; *Zbor interior*, Timișoara, 2006; *Mierea de pelin*, Timișoara, 2007; *Îmblânzitorul de sferă*, Timișoara, 2008;

Imperiul mărunț, Timișoara, 2010; *Elemente de contur*, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Generali și soldați*, O, 1995, 1; Radu Ciobanu, [*Ion Scorobete*], T, 1995, 9, „Rostirea românească”, 1996, 7–8; Lucian Vasiliu, *Adnotări fulgurante*, DL, 1995, 16; Gheorghe Mocuța, „*Dragoste și alte păsări de pradă*”, „Arca”, 1997, 1–3; Dan-Silviu Boerescu, „*Cavalerul după-amiezii*”, „ArtPanorama”, 1999, 14; Luminița Marcu, „*Noaptea orgoliilor*”, RL, 2000, 3; Adrian Țion, *Cunoaștere de noapte*, ST, 2002, 2–3; Dan Bogdan Hanu, *Zgomotele și ecoul (controlat)*, CL, 2002, 6; Maria Nițu, *Lecturi la fileu*, Timișoara, 2007, 34–38; Mircea Bârsilă, *Geometria zăpezii*, ARG, 2008, 9; Emanuela Ilie, „*Îmblânzitorul de sferă*”, „Poezia”, 2009, 2; Dumitru Hurubă, „*Elementele*” poetului Ion Scorobete, „Poezia”, 2011, 4; Constantin Buiciuc, *Oglinda lui Narcis*, II, Timișoara, 2011, 36–39; Lucian Gruia, *Singurătatea abisului*, „Vatra veche”, 2012, 3; Maria Nițu, *Prezent continuu*, Timișoara, 2012, 62–71.

L.A.

SCOROBETE, Miron (1.V.1933, Răchitova, j. Huneedoara), poet, prozator. Este fiul Mariei (n. Nicula) și al lui Ion Scorobete, țărani. Frecventează cursul elementar și mediu la Poieni, Petroșani și Călan, Școala Pedagogică din Deva (1949–1953), apoi cursurile Facultății de Filologie a Universității din Cluj (1953–1957). Va fi redactor la „Tribuna” (1957–1970), redactor și director-adjunct al Studioului de Radioteleviziune Cluj (1970–1983), redactor la Editura Tineretului, redactor-șef la „Renașterea română” (1994–1995) și din 1998 redactor-șef adjunct la „Cetatea culturală”. Își face debutul cu poezie la „Almanahul literar” în 1954. Mai colaborează la „Luceafărul”, „Scrisul bănățean”, „Steaua”, „România literară”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Ateneu”, „Contemporanul” ș.a., semnând și cu pseudonimele S. Cerna și S. Coryll.

Primul volum de versuri al lui S., *Manuscris*, publicat în 1962, una din culegerile rezistente ale deceniului, amintește energia lui Nicolae Labiș prin sinceritatea și prospețimea cu care tratează teme inevitabil convenționale. Paradoxal, epoca de liberalizare a literaturii echivalează pentru S. cu o sărăcire a filonului liric: în *Fântâni* (1966) poetul explorează zonele naturii, erosului, folclorului sau culturii, dar lărgirea tematicii nu este neapărat dublată și de o înnoire a mijloacelor, iar versul se înscrie mai degrabă în nota tradiționalistă. *Ultima vânătoare de toamnă* (1969) comunică, sub pretextul unor imaginare aventuri cinegetice, melancolia, însingurarea, neliniștea și dorul de echilibru, căci peisajul se naște din proiecția unor stări de spirit. O poezie

tradițională, nu lipsită de delicatețe scrie S. și în *Imperiul unei singurătăți* (1985), carte în care sentimentalismul este dublat de umor, iar evocarea nostalgică se împletește cu livrescul. Orientarea, cu ecouri din George Coșbuc, Ion Pillat sau V. Voiculescu, revine în *Scrisori din Isihia* (1987), unde reperele rămân natura, erosul, satul copilăriei, eroii martiri ai Transilvaniei. În ipostaza de prozator, S. confirmă înclinația fantezistă, ca și umorul. Povestirile din *Drumul Gomorei* (1967), unde se regăsește ceva din spontaneitatea și verva demistificatoare a lui Marin Sorescu, pornesc de la simbol pentru a dezvoltă o concluzie insolită sau umoristică. În proza științifico-fantastică din *Femeia venită de sus* (1971), *Crâncena luptă dintre „Ate” și „Abile”* (1976), *Trofeul* (1980) se păstrează, cu intenții polemice, recuzita genului, dar accentul nu cade pe inventivitate, ci pe meditația existențială, pe satirizarea hipertehnici-zării sau pe reconstituirea unei atmosfere poetice. Scrisul lui S. este întregit cu un roman polițist neconvențional, având prelungiri lirico-fantastice, *Meduza* (1976), cu un grupaj de interviuri luate funcțional și sobru unor personalități culturale, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx* (I–II, 1979–1981, în colaborare cu Vasile Rebreanu), precum și cu mai multe volume de proză ori de versuri pentru copii și tineret: *Comoara din Peștera Scheletelor* (I–II, 1969), *Povești din curtea mea* (1980), *Sus, în satul de argint* (1981), *Marile vacanțe* (1984). Ținând mai mult de domeniul religios decât de cel literar, câteva lucrări eseistice de după 1989 reflectă traseul lui S. între scepticism și credință. Recitare a *Noului Testament* și meditație asupra întrupării lui Iisus, *Norul de martori* (2003) abordează, din unghiul celui pătruns de credința că doar creștinismul reprezintă starea de normalitate a omenirii, teme cum ar fi genealogia lui Iisus, rolul martorilor în *Scripturi*, raportul dintre oameni și demoni în textul biblic ș.a.

SCRIERI: *Manuscris*, pref. Nina Cassian, București, 1962; [*Miron Scorobete*], București, 1966; *Drumul Gomorei*, București, 1967; *Comoara din Peștera Scheletelor*, I–II, București, 1969; *Ultima vânătoare de toamnă*, București, 1969; *Femeia venită de sus*, București, 1971; *Crâncena luptă dintre „Ate” și „Abile”*, București, 1976; *Meduza*, Cluj-Napoca, 1976; *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx* (în colaborare cu Vasile Rebreanu), I–II, Cluj-Napoca, 1979–1981; *Povești din curtea mea*, Timișoara, 1980; *Trofeul*, Cluj-Napoca, 1980; *Sus, în satul de argint*, București, 1981; *Marile vacanțe*, Cluj-Napoca, 1984; *Imperiul unei singurătăți*, București, 1985; *Scrisori din Isihia*, Cluj-Napoca, 1987; *Valahia în „Cartea Genezei”*, Cluj-Napoca, 1996;

Norul de martori, Cluj-Napoca, 2003; *Dacia edenică*, Cluj-Napoca, 2006.

Repere bibliografice: Felea, *Dialoguri*, 267–269; Nicolae Manolescu, [Miron Scorobetel], CNT, 1966, 33, RL, 1985, 46; Gabriel Dimisianu, „Fântâni”, GL, 1966, 33; Marian Popa, „Drumul Gomorei”, LCF, 1968, 4; Florin Manolescu, „Ultima vânătoare de toamnă”, RL, 1970, 13; Piru, *Poezia*, II, 171–172; Poantă, *Radiografii*, I, 63–65, II, 156–158; Popescu, *Cărți*, 116–119; Tașcu, *Poezia*, 213–217; Liviu Grăsoiu, *Înnobilarea singurătății*, LCF, 1988, 15; Ion Lungu, „Scrisori din Isihia”, ST, 1988, 7; Poantă, *Dicț. poeți*, 186–188; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 199–200; Opriță, *Anticipația*, 240–243; Constantin Cubleşan, „Dacia edenică”, „Cetatea culturală”, 2007, 7. **A.C.**

SCORȚEANU, Paul (21.V.1856, Brăila – 1916), prozator, publicist. Învăță la Liceul „Sf. Sava” și are studii de drept făcute la București și la Paris. Publicist de orientare socialistă, a făcut parte din redacția ziarului „Drepturile omului” (1885). Debutase cu versuri în 1875 la „Revista junimei”, fiind prezent și în „Femeia română”, „Timpul”, „Țara”, „Dunărea română”, publicații la care a fost și redactor. Numele îi apare sporadic în „Literatorul”. În articole cu caracter teoretic a comentat câteva teze ale socialismului, susținând ideea revoluției, cât și pe cea a proprietății colective asupra mijloacelor de producție. Fiica lui S., Paulina, a fost mama poetului Miron Radu Paraschivescu.

Meditații-eseu pe teme de sociologie, comentarii în jurul conceptelor de libertate, solidaritate, cultură, patriotism, din perspectivă deterministă, dar și prin prisma unui umanitarism creștin, au fost adunate de S. în volumul de „schize sociologice și literare” *Realități*, apărut în 1894. Încercarea de roman istoric *Inimi de femeie. Strănepotul lui Țepeș*, publicată în 1904–1905 în foiletonul ziarului „Adevărul”, e o construcție compozită, cuprinzând cam tot ce intră în rețeta genului: secvențe etnografice (nunta, botezul) și folclorice (legenda Meșterului Manole, miracolul icoanei făcătoare de minuni), aventură complicată, amintind romanul de mistere, scene erotice, momente de exaltare eroică etc. Narațiunea e plasată în vremea lui Neagoe Basarab, în anii în care acesta construiește mănăstirea Argeș și încearcă să pună capăt adversității dintre Basarabi și Drăculești prin căsătoria Ruxandrei, fiica sa, cu Radu Paisie. Autorul făcuse o serioasă documentare și, uneori, nu reușește să se desprindă de ea. Scenele de acțiune alternează cu pagini de istorie povestită, în care se dau citate din A. D. Xenopol și din alte

izvoare. Limbajul personajelor e moderat arhaic și popular, în felul în care va fi folosit, pe altă treaptă artistică, de Mihail Sadoveanu. Dar prozatorul nu poate renunța la o rostire care e a sa și care sună inadecvat la personajele istorice, după cum nu reușește să se desprindă de pilda moralizatoare, tentat cum e să nareze aventuri situate în istorie. Nu lipsite de firesc sunt câteva scene de viață cotidiană din palatul domnesc. S. este și autorul volumului de publicistică *Noutăți extraordinare* (1907) și al unei lucrări intitulate *Sufletul animalelor* (1914).

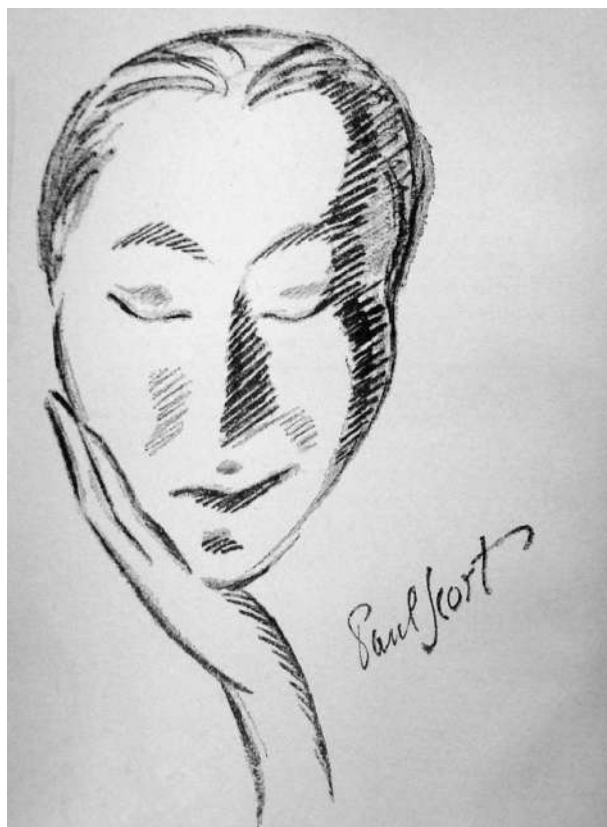
SCRIERI: *Christ și Cesar*, București, 1879; *Realități (schize sociologice și literare)*, București, 1894; *Noutăți extraordinare*, București, 1907; *Sufletul animalelor*, București, 1914.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 769; Miron Radu Paraschivescu, *Amintiri*, București, 1975, 12. **S.C.**

SCORȚESCU, Teodor (12.I.1893, Iași – 1976, Italia), poet, dramaturg, prozator. Este fiul Paulinei (n. Orășanu) și al lui Alexandru Scorțescu, funcționar, al cărui tată, George A. Scorțescu, fusese directorul și proprietarul ziarului ieșean „Evenimentul”; prenumele la naștere: Teodor Leon. Urmează cursurile Liceului Internat din Iași, unde își susține și licența la Facultatea de Drept. În 1920 își începe cariera diplomatică, fiind atașat la Legația României din Istanbul (1921) și la cea din Atena (1922). În 1928 este transferat la Legația României din Ankara, iar doi ani mai târziu la cea din Helsinki, din 15 decembrie 1930 deținând și funcția de secretar la Legația din Riga. După o serie de alte mandate diplomatice, la Praga (1937), unde este detașat la Secretariatul Permanent al Micii Înțelegeri, la Berna (1939) și la Vatican (1940), este numit consul general al României la Istanbul (1942), apoi ministru plenipotențiar la Sfântul Scaun (1943) și însărcinat cu afaceri ad-interim pe lângă guvernul Italiei (1944). Rechemat în țară în 1945, refuză să se întoarcă, fiind ulterior considerat demisionat (1946). Stabilite un timp în Sicilia, de unde era originară soția sa, o principesă Borgheze, după 1950 emigrează în Argentina; face parte din Consiliul de administrație al Căminului „Regina Maria” din Buenos Aires și colaborează la „Curierul creștin. Buletinul Bisericii Române Unite” (1951–1953). Debutul literar al lui S. are loc în 1914, în numărul 3 al revistei „Viața românească”, cu două sonete, *Broaștele* și *Din epoca de piatră*. Doi ani mai târziu „Capitala” publică în foileton nuvela *Salonul unde se gândește*, prefigurare a romanului *Concina*

prădată (1939), după care scriitorul se consacră, pentru o lungă perioadă, dramaturgiei.

Temele dominante ale prozei lui S. puteau fi observate deja în nuvela *Într-o temniță*, publicată în 1921 în paginile „Vieții românești”. Inspirată de violențele revoluției din Rusia și construită dramatic în jurul unei situații-limită, aceasta relatează istoria lui Petru și a Natașei, care cedează unei desperate afirmări erotice a vieții înainte de a deveni umbre. „Demonismul posesiei și instinctului” (Ion Simuț), acutizat în această nuvelă, se menține – chiar dacă moderat – în romanele de mai târziu. Rămân constante, de-a lungul întregii cariere de prozator a scriitorului, exotismul, misterul subtil și lirismul, împletite cu interesul pentru redarea atmosferei mondene, fascinația desuetudinii, acuitatea introspecției și tematica erotică. În acest sens, G. Călinescu saluta în S. un „explorator liric al eternului feminin”. Dincolo de aparența unei relatări de călătorie, înzestrată cu o intrigă simplă, *Popi* (1930) este o operă de o modernitate incontestabilă, datorată profunzimii analizei și a dinamicii alerte a narațiunii. Povestea unei cuceriri erotice este proiectată pe fundalul exotic al unei Elade sfâșiate între pitoresc și civilizație contemporană, între supraviețuirea spiritualității antice și triumful modelelor de viață occidentalizate. Un tânăr român, însărcinat de Banca Dacia Romană cu o misiune financiar-diplomatică pe lângă guvernul elen, ajunge la Atena într-un moment de maximă instabilitate politică, semnalată, de altfel, prin subtitlul romanului, 1922, referință clară la evenimentele războiului civil purtat între partizanii regelui Constantin și facțiunea republicană condusă de Eleftherios Venizelos. Confruntat încă de pe vapor cu ecourile divergențelor politice, tânărul navighează prudent într-o societate elenă scindată, observându-i atent moravurile și fanatismul politic, dedicându-i în același timp o serie de tablouri lirice, în care sensibilitatea plastică este sistematic filtrată cultural, ilustrând fragmentar ceea ce D.I. Suchianu numește „exotism diplomatic”. Atmosfera tensionată nu-i permite protagonistului să-și ducă la îndeplinire misiunea, însă, în forfota ateniană el o întâlnește pe Popi Kiparisis, o tânără divorțată, de care se îndrăgostește. Ființă cu o personalitate accentuată, solară și temperamentală, de o frumusețe clasică, dificil de sedus și sensibilă la ceremonialul seducției, Popi își supune pretendentul unor probe, printre care și serenade nocturne. Aici intervine

Desen de Paul Scorțescu la romanul *Popi*

Spyros Valasinos, refugiat din Smyrna, cooptat de tânărul român în campania sa de cucerire muzicală, pe un scenariu preluat explicit din *Cyrano de Bergerac*. Însă, când trubadurul de substitut amenință să câștige afecțiunea lui Popi, *qui pro quo*-ul eșuează, deoarece protagonistul își scoate rivalul trădător din scenă, provocându-l să-și declare opțiunile politice venizeliste, ceea ce stârnește furia regalistei Popi. Admirând „concentrarea artistică” a romanului *Popi*, Paul Zarifopol remarca „echilibrul delicat între plastic și dramatic” și, mai ales, „sobrietatea elegantă” a discursului. Cu o țesătură epică mai generoasă, romanul *Concina prădată* exploatează fascinația unui decadentism filtrat livresc și supus unui rafinat tratament satiric, sugerat de simbolismul ludic și crepuscular al titlului, concina fiind atât numele unui vechi joc de cărți, cât și un sinonim cu etimologie rusească pentru sfârșit și moarte. Cu o acțiune plasată într-un Iași de la 1910, acest roman „fin-du-siècle mult întârziat” (Ion Simuț) pare a fi o cronică mondenă de provincie, populată de

aristocrați impenitenți guvernați de exces și de indivizi mediocri. Ei configurează un univers alexandrin, în care atmosfera decomplexată, snobismul, artificialitatea cultivată, libertinajul spectacular și dezabuzarea erotică amintesc de *Craii de Curtea-Vechi*, scrierea lui Mateiu I. Caragiale, referință comparativă constantă în exegeza consacrată romanului lui S. Fundamental contemplativ, tânărul Vlad are o intensă existență mondenă, consumată în frecventarea salonului Sylviei Vodiș, soția controversată, plictisită și inteligentă a bogatului George Vodiș, în vizitarea magistratului Petre Vornicel, avid colecționar de femei și misogin monstruos cu impulsuri dominatoare, sau în discuțiile potențial pedagogice cu doctorul Geană și cu Marta, sora acestuia. Devenind amant al Sylviei Vodiș, tânărul Vlad trece printr-o criză de gelozie după ce are revelația libertinajului ei erotic. La polul opus, Marta asigură o anumită doză de echilibru și normalitate. Ea denunță conduita lui Vlad și îi recomandă o schimbare radicală printr-o expediție la Polul Nord. Adoptată de Vlad ca utopie soteriologică, expediția exotică eșuează în moravurile unei existențe cotidiene bulversate, în ultimă instanță, prin suprasaturare. Construite cinematic, o serie de secvențe romanești urmăresc mișcările câtorva tineri debusolați, animați de clișee dostoevskiene și referințe livești ale decadentismului, care se narcotizează imaginându-se „nihilști metafizici”, capabili să scandalizeze societatea burgheză, dar sfârșesc prin a alimenta o metafizică moldavă ce duhnește „a zădărnici și vin”. Trenantă pe alocuri, această istorie a unei aventuri mondene consemnează evenimentele unei societăți închise, animate de inițiative precum „Prânzul Săracilor”, proiectul unui spital filantropic la Iași sau al unei curse automobilistice București – Monte Carlo, desfășurată într-o geografie urbană recognoscibilă, din care fac parte mahalalele Țicăului, Sărăria sau faimoasa cofetărie Tuffli. *Magie albă*, ultima încercare de roman a lui S., schițată deja în țară, nu va apărea decât în 1952, în exil, fiind tipărită la Valle Hermoso (Argentina) de către Cartea Pribegiei, editura lui Grigore Manolescu. Inspirat de experiența diplomatică a autorului și proiectat în Istanbulul interbelic, microromanul este istoria lui Ștefan, un funcționar al Comisiei Mixte, care, ajuns la patruzeci de ani, se refugiază într-o resemnare senină, consecutivă unei crize generate de sentimentul ratării. Senzual, agnostic, fascinat de

nihilism și obosit de limitările „mimetismului psihic” practicat în relațiile sale amoroase, el intră într-un joc de provocări erotice subtile cu Ioana, fiica lui Turzu, fost ofițer ratat, cu afinități spiritualiste și cu o pasiune distructivă pentru jocurile de cărți. Și în *Magie albă* insolitul temei face corp comun cu un discurs analitic extensiv și cu rezonanța poetică, percepută ca antidot la amenințatoarea sterilitate sufletească a protagonistului. Opera în proză a scriitorului e completată de o suită de aforisme publicate în „Revista Fundațiilor Regale” sub titlul *Fum* (1938). Construite cu un accentuat instinct ludic și uneori formulate liric („Broaștele: privighetori cu aripile rupte”), aforismele lui S. ilustrează adevăruri sociopolitice și psihologice incomode, probleme de reprezentare artistică, aspecte de conduită erotică sau moravuri autohtone („Este vreo voluptate să fii pierde-vară într-o țară unde aceasta e regula comună?...”). Ca dramaturg, S. debutează cu *Halandala*, o revistă teatrală scrisă în colaborare cu George Bădăraș, jucată la Naționalul ieșean în 1916, continuând cu *Mirajul Alpilor* și *Arta iubirii* în stagiunea 1924–1925, iar cu *Tanti Viorica* în stagiunea următoare. Tradusă din franceză de Al. O. Teodoreanu și publicată de „Viața românească” (1921), *Le Mirage des Alpes* pune în scenă tragedia unui triumfi amoros într-un sanatoriu elvețian, în vreme ce *Arta iubirii* evocă exilul lui Ovidiu la Tomis, departe de rafinamentul erotic al lumii romane. Îndatorată clișeeilor literaturii sentimentale, piesa în patru acte *Tanti Viorica* urmărește eșecurile și împlinirile amoroase ale unei tinere. Acestor texte needitate li se alătură drama *Sfârșitul lumii*, o comedie scrisă împreună cu Al. O. Teodoreanu, și *Cobaiul*, piesă în trei acte cu o premisă pirandelliană, în care doi dramaturgi în căutare de subiecte își dispută conflictul unui banal episod de viață. Considerat un autor „nedreptățit” (G. Călinescu), S. a avut parte, totuși, de o receptare bogată, cu aprecieri adesea generoase și cu mai multe episoade de reevaluare a creației sale romanești, nu numai pentru „finețea” artei narrative (Ov. S. Crohmălniceanu), ci și pentru capacitatea sa de a ilustra exemplar destinele frânte ale scriitorilor români din exil.

SCRIERI: *Popi*. 1922, București, 1930; *Concina prădată*, București, 1939; *Magie albă*, Valle Hermoso (Argentina), 1952; ed. îngr. Mihaela Constantinescu, București, 2000; *Concina prădată*, îngr. și pref. Ion Simuț, Cluj-Napoca, 1982; *Concina prădată. Popi*, îngr. și pref. Aureliu Goci, București, 1997.

Repere bibliografice: Enric Furtună, „*Arta iubirii*”, „*Lumea*”, 1921, 897; D.I. Suchianu, „*Popi*”, ALA, 1929, 432; Al. A. Philippide, „*Popi*”, ALA, 1930, 493; Paul Zarifopol, „*Popi*”, ALA, 1930, 499; Pompiliu Constantinescu, „*Popi*”, VRA, 1930, 135; Perpessicius, *Opere*, IV, 223–226; Mihail Sebastian, *Întâlniri cu teatrul*, București, 1969, 159–163; Streinu, *Pagini*, V, 200–204; C. Fântâneru, *Theodor Scorțescu*, UVR, 1938, 5; Călinescu, *Opere*, IV, 1102–1105; Mircea Eliade, *Un roman 1900*, RFR, 1940, 2; Octav Șuluțiu, „*Concina prădată*”, F, 1940, 3–4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 705, *Ist. lit.* (1982), 789; V.H. [Vintilă Horia], „*Magie albă*”, „*Destin*”, 1954, 8–9; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 342–344; Ion Simuț, *Proza galantă a lui Teodor Scorțescu*, F, 1982, 4; Nicolae Manolescu, „*Concina prădată*”, RL, 1982, 31; Mircea Angheliescu, *Un prozator uitat*, T, 1983, 2; Teodor Vărgolici, *Redescoperirea unui romancier – Teodor Scorțescu*, ALA, 1997, 370; Aureliu Goci, *Delictul de ignoranță și complexele criticului provincial*, ALA, 1997, 394; Henri Zalis, *Proba de recitare*, CNT, 2001, 20; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 200–203; Elisabeta Lăsconi, *Cărți pereche. Femei în derivă*, ALA, 2003, 689; Florescu, *Aristarc*, I, 159–176; Buciu, *Panorama*, II, 260–263; Manolescu, *Enciclopedia*, 640–641; Simuț, *Vămile*, 398–408. **D.Mc., C.R.B.**

SCRIBAN, Filaret (1811, Burdujeni, azi Suceava – 23.III.1873, Iași), cărturar, traducător. Vasile Popescu, după numele mirean, este unul din cei patru copii ai Pelaghiei (n. Bogatu) și ai preotului Ioan Artimescu. Urmează la Iași cursurile Gimnaziului Vasilian și ale Academiei Mihăilene (1835–1837), unde îi are ca profesori pe Vasile Fabian-Bob (care îi dă numele Scriban), pe Eftimie Murgu și pe Christian Flechtenmacher. Ajunge curând, elev încă, profesor suplinitor la Școala Normală de la Trei Ierarhi (1834) și la Academia Mihăileană (1837), unde predă retorica, poezia, mitologia și apoi istoria, pe lângă Gh. Săulescu. Trimis în 1839 de mitropolitul Veniamin Costache să studieze la Academia Teologică din Kiev, cunoaște aici teologi renumiți în epocă. Strânge din arhivele și bibliotecile rusești o bogată documentație referitoare la istoria, biserica și literatura română. Călugarit în 1841 la Lavra Pecerska de mitropolitul Filaret Amfiteatrov, este primul român care primește, în anul următor, titlul de magistru în teologie. La întoarcerea în țară, ca profesor și rector, mult timp, al Seminarului de la Socola (1842–1860), reorganizează disciplinele de studiu, redactează numeroase manuale, instruieste profesori, punând, astfel, bazele învățământului teologic superior din Moldova. Continuă să predea, între 1860 și 1863, la Facultatea de Teologie a Universității din Iași. Arhimandrit (1843) și arhieru de Stavropoleos (1852), a fost,

concomitent, egumen al mănăstirii Socola (1843–1862). Eccleziast și om de cultură, **S.** a participat la evenimentele politice ale vremii. Unionist ca și fratele său Neofit Scriban, a fost deputat în Divanul Ad-hoc, din partea mănăstirilor neînchinat (în 1857), și senator al unui colegiu electoral ieșean (1867–1869). Alături de fratele său, după 1865, luptă pentru canonicitatea Bisericii Ortodoxe Române.

Dedicându-și mare parte a vieții activității didactice, **S.** perseverează în redactarea manualelor necesare diferitelor trepte ale învățământului. În acest scop compune, prelucrează și traduce numeroase lucrări cu profil teologic, istoric, literar și filologic. Ca profesor la Academia Mihăileană, a redactat manuale de limba franceză, de retorică și o geografie a Țărilor Române. Pentru învățământul teologic trece la lucrări docte, specializate, acoperind domenii ca dogmatica, pastorală, hermeneutica, dreptul canonic, omiletica, arheologia biblică și istoria bisericească. Elaborează *Istoria bisericească a românilor pe scurt* (1858), bazată pe documentația făcută la Kiev și pe surse românești: Petru Maior, Gh. Șincai, Dionisie Fotino, Andrei Șaguna, Mihail Kogălniceanu ș.a. Poeziile originale, lăsate în manuscris, mărturisesc frământările tânărului aflat la Kiev; el meditează la concepte abstracte (*Fericirea, Adevăr*), melancolizează înstrăinat de țară (*Acasă, Toamna*) sau versifică în limitele ocazionalului. Bun filolog, **S.** folosește limbile pe care le cunoștea – latina, franceza, rusa – pentru traducerile sale din Cornelius Nepos, Platon (*Viața lui Socrate*), Fénelon (*Dialogurile morților*) și, păstrate în manuscris, *Tragodia lui Brutus* (1838) după Voltaire și *Ambrosie Cruzoe* (1836), roman transpus prin intermediar francez după Daniel Defoe. Din scrierile lui Alexandru Sturdza, prietenul și protectorul său, **S.** a tălmăcit din rusește „epistoliile” pastorale (I–II, 1843) și din franceză *Învățăături religioase, morale și istorice* (1844). Tot acum realizează o bună transpunere, din rusește, a lucrării *Mărturisirea ortodoxă a apostolei și catolicești Biserici de Răsărit*, aparținând mitropolitului Petru Movilă, versiune adoptată ca manual de teologie. În completarea traducerii face o prezentare a personalității lui Petru Movilă. În manuscris s-au păstrat numeroase predici, memorii, compuneri literare, documente și o bogată corespondență cu personalități culturale și religioase: Gh. Asachi, Veniamin Costache, Andrei Șaguna, Neofit Scriban, Al. Sturdza.

SCRIERI: *Viața mitropolitului Petru Movilă*, în Petru Movilă *Mărturisirea ortodoxă a apostoleștei și catoliceștei Biserici de Răsărit*, Mănăstirea Neamț, 1844; *Istoria bisericească a românilor pe scurt*, îngr. Iosif Bobulescu, Iași, 1858; ed. Iași, 1867, 1871; *Scrieri teologice*, îngr. Gheorghe Popa, Ion Vicovan și Iulian Moga, pref. Gheorghe Popa și Virginia Popa, introd. Ion Vicovan, Iași, 2010. **Traduceri:** Alexandru Sturdza, *Epistolii sau scrisori despre datoriile sfințitei dregătorii preuțăști*, I–II, Iași, 1843, *Învățăături religioase, morale și istorice*, Iași, 1844; Petru Movilă, *Mărturisirea ortodoxă a apostoleștei și catoliceștei Biserici de Răsărit*, Mănăstirea Neamț, 1844.

Repere bibliografice: C. Erbiceanu, *Istoricul Seminarului „Veniamin” din monastirea Socola*, Iași, 1885, 62–112; A. D. Xenopol, *Memoriu asupra învățământului superior în Moldova*, Iași, 1885, 56–58, 119–133; C. Erbiceanu, *Viața, activitatea și scrierile preasfințitului Filaret Scriban, tratată din punct de vedere religios, moral și literar*, București, 1892; Gheorghe Bezviconi, *Filaret Scriban*, „Cetatea Moldovei”, 1941, 14; Mircea Păcurariu, *Arhieriei Neofit și Filaret Scriban*, MM, 1959, 1–2, 1970, 1–2; *Dicț. lit.* 1900, 771–772; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 396–397. **A.Sm.**

SCRIBAN, Neofit (1803, Burdujeni, azi în Suceava – 9.X.1884, Burdujeni, azi în Suceava), cărturar, autor de versuri. Este urmașul unei familii ardelene la origine, din care descinde tatăl său, preotul Ioan Artimescu din Câmpulung Moldovenesc, căsătorit cu Pelaghia Bogatu. Din cei patru copii, Gavriil și îndeosebi Vasile (Filaret) se vor ilustra, și ei, în cariera didactică și ecleziastică. Cele dintâi cunoștințe de limba elină **S.** le datorează călugărilor greci de la mănăstirea Todireni din Burdujeni. Îmbrăcând rasa monahală în mănăstirea Gorovei (în apropiere de Dorohoi), i se preschimbă numele de Nicolae în Neofit. (Ca și fratele său Filaret, mai târziu și-l va adăuga și pe acela de Scriban.) În 1827 era psalt al mănăstirii. Ieromonah la Iași, la Trei Ierarhi, în 1833 își reia studiile, audiind cursuri (literatură, filosofie, latină, greacă, franceză) la Gimnaziul Vasilian, apoi la Academia Mihăileană. În 1838 urcă treapta de singhel, fiind numit totodată predicator și catihet la Mitropolie. Rodul îndeletnicirilor de acum va fi un catehism tipărit cu litere latine în același an, *Catihis sau Învățăături de căpitenie ale Bisericii Răsăritene*. La îndemnul profesorului său Eftimie Murgu, va studia în 1838–1839 la București, la Colegiul „Sf. Sava”. Revine la Iași, ca predicator la Mitropolie și catihet al școlilor publice de la Trei Ierarhi, fiind ridicat la gradul de protosinghel. Într-un *Cuvânt* rostit în 1840, cu prilejul deschiderii cursurilor Gimnaziului Vasilian, **S.** pomenește de „soarele științelor” și

face apologia educației, principala cauză a „propășirii sau căderii unei nații”, pledând pentru o cultură în limba națională. Suspectat de a fi propagat idei progresiste, acuzat de a-l fi citit pe Voltaire și de a fi cântat la vioară, i se percheziționează chilia, fiind silit să își vândă biblioteca și să părăsească Iașii, pentru a se „pocăi”, vreme de cinci ani, la mănăstirea Neamț. Prețuit însă pentru cunoștințele sale, în acest răstimp al îndeplinirii canonului **S.** răspunde mai multor însărcinări venind din partea mitropolitului Veniamin Costache sau a domnitorului Mihail Sturdza. Înființează, în aprilie 1842, o școală publică la Fălticeni, la care funcționează un an ca profesor, avându-l ca elev pe N. Gane, în vara lui 1843 administrează, ca egumen, mănăstirea Mogoșești, tot acum predă elina și religia la școala instituită pentru călugări la mănăstirea Neamț. I se impune, de asemenea, să corecteze *Pidalionul* tradus din grecește de Veniamin Costache. După ce revine la Iași, în 1846, i se încredințează funcția de director al școlii de la Trei Ierarhi. Până în 1862 el va reorganiza, împreună cu Filaret Scriban, cursurile Seminarului de la Socola, unde e profesor de istorie, filosofie, retorică și limbă elină. Între 1860 și 1862 funcționează și ca membru al Consiliului Superior al Instrucțiunii Publice. Acum îi apar traducerea unei lucrări de simbolică dogmatică, *Duplul paralel sau Biserica în fața papității și a reformei veacului al XVI-lea* (1851) a lui Alexandru Sturdza, precum și două manuale destinate școlilor publice: *Urziri istorice sau Curs metodic de istorie* (1851), prelucrare după D.-E. Lévi-Alvarès, în care introduce un capitol privitor la istoria țării, și *Metoda pentru studiul limbii elenice* (1861–1862), după J. L. Burnouf. **S.** va susține cu înflăcărare cauza Unirii Principatelor. Via arhimandriților Scriban de la Socola adăpostește întrunirile secrete ale comitetului unionist din Moldova, numărând între alții pe M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, D. Ralet, V. Mălinescu, Anastase Panu, C. Hurmuzachi. Pentru articolul *Unirea și neunirea Principatelor Române*, publicat în „Zimbrul”, în iunie 1856, **S.** este atacat de antiunioniști, prin N. Istrati, care îl combate într-un răspuns polemic (*Despre cvestia zilei în Moldova*). Ripostând la rândul său, din nou în „Zimbrul”, unde în iulie 1856 îi apare al doilea articol, *Foloasele Unirii Principatelor Române*, este în primejdie de a fi surghiunit. În scopuri de propagandă unionistă mai tipărește în 1857, la Paris, o *Scurtă istorisire și hronologie despre*

Mitropolia Moldaviei, în care argumentează în favoarea autocefaliei Bisericii Române. Tot în 1857, delegat de comitetul unionist din Moldova, călătorește la București, pentru a lua legătura cu unioniștii de peste Milcov și pentru a transmite membrilor Comisiei Europene protestul moldovenilor împotriva abuzurilor caimacamului N. Vogoride. Ca și Filaret Scriban, va fi ales reprezentant al clerului în Divanul Ad-hoc din Moldova, a cărui deschidere o întâmpină cu un discurs, la 28 septembrie 1857. Se distinge și acum ca adept al reformelor democratice. Rostește cuvântări în preajma alegerilor pentru Adunarea Electivă, apoi cu prilejul începerii lucrărilor acesteia și adresează o *Salutare României la 1859, ianuarie 24* (apărută în „Steaua Dunării”, la 3 februarie 1859), după alegerea ca domn în ambele Principate a lui Alexandru Ioan Cuza, pe care îl va felicita și într-un cuvânt pronunțat la 12 decembrie 1861, cu ocazia proclamării Unirii definitive. În 1862 S. este ridicat la rangul de arhiepiscop, episcop de Edessa, în același an fiind numit și locotenent de episcop al Argeșului. Mai multe lucrări date la iveală imediat după Unire – *Necesitatea clerului în societate și nevoia de punere a sa în adevărata cale a sortirii sale* (1859), *Clerul român în fața articolului 46 din Convențiune* (1860), *Nelegalitatea și defectuositatea proiectului de lege pentru alegerea mitropoliților și episcopilor din Principatele Unite* (1861) – par a fi destinate întăririi poziției clerului în statul modern. Ca urmare, legea numirii episcopilor și mitropoliților, sancționată de Cuza în 1865, îl va îndepărta definitiv pe S. de domnitor. Decretat episcop de Argeș în mai 1865, el refuză titlul prin demisie, declanșând o violentă campanie împotriva procedurii „necanonice”, în scrieri ca *Răspuns guvernului și sinodului românesc din 1865* (1866), *Apărare a adevărului și a dreptului față cu episcopatul necanonic* (1866) ș.a. Mai păstorește, totuși, ca locotenent de episcop în Argeș, între 1869 și 1872. Își editează cea mai mare parte a discursurilor sale în *Cuvinte bisericești compuse și rostite la deosebite ocazii* (1868), va da a treia ediție, revizuită, în limba română, a *Mărgăritarelor* lui Ioan Hrisostom (1872) și o ultimă lucrare teologică, *Testamentul Vechi studiat duce la cel Nou* (1876). După un pelerinaj la Ierusalim, în 1878 se retrace la Burdujeni, unde se sfârșea din viață peste câțiva ani, cu gândul la unirea Transilvaniei cu România.

S. lasă în urmă și o modestă creație poetică, alături de câteva note de călătorie. Volumul *Încercări poetice. Discursuri politice. Memuare și scrisori politice* (1870) adună într-o secțiune poezii ocazionale, evocând entuziasme colective sau dureri intime (*La sfîșțirea temeliei Academiei Moldovei*, *Vocea patriei*, inspirată de înființarea școlii din Fălticeni, *Liberarea sclavilor în Moldova la 1856*, *La unirea românilor*, *La moartea fratelui meu Gavriil Scriban* ș.a.), precum și câteva compuneri de tinerețe cu caracter elegiac și meditativ (*Lumea*, *Cătră cel mîhnit*, *Norocul*, *Exilul meu în pustie*, la 1840, *la mănăstirea Neamț*, *Salutare Sucevei*, *vechea capitală a Moldovei*), ce eșuează, toate, în prozaism, ca și mai târziile stihuri din *Plîngerile unui sihastru pentru România* (1875), cu accente de critică socială. *Călătoria mea la pămîntul sânt și la Ierusalim în lunile iunie, iulie, august și septembrie 1874*, tipărită în 1875 și dedicată memoriei lui Filaret Scriban, cuprinde câteva însemnări despre Bulgaria și Grecia, Constantinopol, Ierusalim și locurile sfinte, curiozitatea pelerinului erudit reținând uneori cu precizie anumite detalii din care emană un vag exotism biblic.

SCRIERI: *Unirea și neunirea Principatelor Române*, Iași, 1856; *Foloasele Unirii Principatelor Române*, Iași, 1856; *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei*, Paris, 1857; *Cuvinte bisericești compuse și rostite la deosebite ocazii*, București, 1868; *Încercări poetice. Discursuri politice. Memuare și scrisori politice*, îngr. Romulus Scriban, Iași, 1870; *Călătoria mea la pămîntul sânt și la Ierusalim în lunile iunie, iulie, august și septembrie 1874*, București, 1875; *Plîngerile unui sihastru pentru România*, [Iași], 1875.

Repere bibliografice: Aron Pumnul, *Neofit Scriban*, în *Lepeturiu rumânesc cules din scriptori rumâni*, IV, partea I, Viena, 1864, 214–218; Maiorescu, *Critice*, I, 129–130; Pop, *Conspect*, II, 56–59; Constantin Erbiceanu, *Viața și activitatea preasfințitului Neofet Scriban*, București, 1888; D. Lascăr, *P. S. Neofit Scriban*, București, 1898; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 176–178; Iorga, *Ist. Bis.*, II, 260–262; Horia Opreșan, *Un prelat poet: Neofit Scriban*, „Îndreptarea”, 1933, 53; Di-onisie I. Udișteanu, *Luminișuri din viața suflătoare a călugărilor Scriban*, Mănăstirea Cernica, 1939; Mircea Păcurariu, *Arhieriei Neofit și Filaret Scriban*, MM, 1959, 1–2, 1970, 1–2; *Dicț. lit.* 1900, 773–774; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 398–399.

R.Ș.

SCRIBAN, Romulus (24.VIII.1838, Burdujeni, azi Suceava – 29.X.1912, Iași), publicist, autor de versuri. Fiu al lui Gavriil Scriban, nepot de frate al cărturarilor Neofit și Filaret Scriban, S. este tatăl arhimandritului Iuliu Scriban, al profesorului August

Scriban și al juristului Traian Scriban. A învățat mai întâi la Iași, frecventând cursurile Seminarului de la Socola și cursul superior al Academiei din Iași (fosta Academie Mihăileană). În 1860 pleacă la Torino, continuându-și studiile la Universitate, unde urmează teologia și dreptul, luându-și doctoratul în 1864 cu o disertație de drept civil. Este ales secretar al Societății Internaționale Neolatine din Torino. Revenit în țară la începutul anului 1865, se prezintă la un examen pentru Catedra de procedură civilă și penală la Universitatea din Iași, dar fără succes. Procuror la Tribunalul de Comerț Ilfov (1865), va ajunge prim-procuror la Galați. După un timp demisionează (1872), urmând a profesa la Catedra de drept și economie politică a Școlii Comerciale din localitate, precum și ca avocat. Între timp colaborează cu articole la publicațiile gălățene. În câteva lucrări – *Istoria economiei politice, a comerțului și a navigațiunii României* (1885), *Istoria comerțului* (1893) – se arată preocupat de creșterea economică a țării. Pensionat în 1899, spre sfârșitul vieții se stabilește la Iași.

Format într-o ambianță în care prestigiul lui Gh. Asachi mai avea încă înrăurire, S. debutează, ca elev, în ultima clasă a Academiei ieșene, cu versuri la „Ateneul român” (1860). A mai scris la „Steaua Dunării” și „Românul”. În articole el atacă o seamă de chestiuni politice, juridice, economice, religioase (în „Biserica Ortodoxă Română”), culturale. Cunosător al mai multor limbi vechi și moderne, încearcă să detecteze „origenele unor cuvinte grele”, dar etimologiile lingvistului improvizat sunt în bună parte fanteziste. Împreună cu Demetriu N. Preda, întemeiază bisăptămânalul politic, comercial, literar și religios „Dacia română” (octombrie 1866 – februarie 1867). În 1868–1869 scoate la Galați revista „Dacia literară”. În introducerea la primul număr al publicației, redactorul își enunță crezul: „Literatura este sufletul și paladiul unei națiuni”. Debitor lui Gh. Asachi și, într-o măsură, lui Grigore Alexandrescu, S. se înfățișează în poezie ca un fals romantic, divagând pe tema ruinelor ori a soartei proprii. Prin temperament și prin formație, e mai curând un clasic, obsedat de ideea de a transpune în stihuri istoria națională. Mândru de ascendența latină, el deplânge spulberarea vremurilor de slavă de odinioară, invocând glorioase umbre strămoșești, care să îl întărească în credința-i profetică în mântuirea deplină a neamului, într-o țară unită, puternică și

demnă ca Dacia de altădată. Reveriile sale livrești sunt proiectate într-o ambianță solemnă, într-un cadru istoric invadat de mitologie, încremenit parcă între vestigii arhaice. De adâncime sau de un fior lăuntric nu poate fi vorba, nici chiar în lirica erotică, searbădă și convențională. Poezia lui S. – *Încercări poetice* (1860), *Poeme* (1866) –, cu versificația ei sonoră, bine meșteșugită, e o poezie de cârturar.

SCRIERI: *Încercări poetice*, Iași, 1860; *Buba s-au spart și țigina au rămas*, București, 1866; *Poeme*, București, 1866; *O noapte pe ruinele Sucevei*, f.l., f.a. **Ediții:** Neofit Scriban, *Încercări poetice. Discursuri politice. Memuare și scrisori politice*, Iași, 1870.

Repere bibliografice: A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ed. 3, XIII, îngr. I. Vlădescu, București, 1930, 106–107; N. Iorga, *Un romantic poet al unității naționale*, RI, 1920, 7–9; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, 63–66; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 301, *Ist. lit.* (1982), 339–340; Claudio Isopescu, *Il poeta Romolo Scriban e l'Italia*, Roma, 1943; Cornea, *Aleksandrescu–Eminescu*, 302; *Ist. lit.*, II, 760–761; *Dicț. lit.* 1900, 774. **EE**

SCRIDON, Gavril (16.V.1922, Feldru, j. Bistrița-Năsăud – 6.IX.1996, Cluj-Napoca), critic și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Iloaie) și al lui Vasile Scridon, țărani. Frecventează școala primară în satul natal (1929–1933), apoi Liceul Grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud (1933–1940), devenit, după Dictatul de la Viena, Gimnaziul Regal Ungar (1940–1941). Student la Universitatea denumită acum „Ferenc Jozsef” din Cluj (1941–1944), la sfârșitul războiului trece la Universitatea „Regele Ferdinand I”, revenită de la Sibiu, cu profesorii D. Popovici, Ștefan Pașca, Ion Breazu, Teodor Naum, Henri Jacquier, Liviu Rusu. Își ia licența în filologie modernă (1946) și funcționează ca profesor la Liceul „George Coșbuc” din Năsăud (1944–1948), la Sângeorz Băi (1948–1950) și la Liceul „Brassai Samuel” din Cluj (1950–1952), apoi în învățământul superior, la Universitatea din Cluj. Este doctor în științe filologice din 1968 cu teza *Ecouri literare universale în poezia lui George Coșbuc*, profesor universitar din 1970 și șef al Catedrei de literatură română, comparată și teorie literară (1972–1985). În paralel, a lucrat în calitate de cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj al Academiei RPR (1953–1954), redactor la „Tribuna” (1957–1959), coordonator al revistei bilingve „Pro Didactica” (1980–1989). De asemenea, conduce Catedra de română și limbi străine de la Institutul de Medicină și Farmacie din Târgu Mureș (1959–1964), fiind și decan al Facultății

de Filologie și șef al Catedrei de română de la Institutul Pedagogic din Târgu Mureș (1960–1967). Beneficiază de câteva stagii în străinătate: lector de limba și literatura română la Universitatea „Ludwig Maximilian” din München (1968–1970), profesor invitat la Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta (1982–1991) și la Institutul Pedagogic din Seghedin (1991). Debutază cu un articol de folclor în „Tribuna Ardealului” (1941), iar editorial cu volumul *Pagini despre Coșbuc. Contribuții la cunoașterea vieții și operei poetului* (1957). E prezent cu articole, studii, evocări și în „Steaua”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Utunk”, „Korunk”, „Helyikon”, „Forrás”, în „Foia noastră” și „Noi” (ultimele două, săptămânale ale românilor din Ungaria), „Viața creștină” (Cluj), „Cultura creștină” (Blaj), „Ziridava” (Arad), „Limba și literatură”, precum și în alte publicații, participă la realizarea unor volume colective. Președinte al Filialei Cluj a Societății de Științe Filologice din România (1978–1989), activează și ca membru al Societății Internaționale de Ungarologie (1980) și este ales membru extraordinar al Uniunii Scriitorilor Maghiari din Budapesta (1991). I s-a acordat, în 1966, Ordinul Meritul Științific.

În tradiția școlii clujene de critică și istorie literară, S. și-a orientat cercetările spre cunoașterea și aprofundarea valorilor literare din Transilvania. Totodată, studiază scriitorii maghiari din România și confluențele literare româno-maghiare. Numele său rămâne legat în mod esențial de George Coșbuc și de Liviu Rebreanu, în special cel dintâi constituind nu doar obiectul unor investigații devotate, ci și al unui adevărat cult. Ediția *Opere alese* (I–VI, 1966–1982), contribuțiile privind biografia și opera, bibliografia Coșbuc, realizată în 1965 în colaborare cu Ioan Domșa (una dintre primele de acest gen apărute la noi), cercetarea comparată a poeziei constituie un corpus de lucrări temeinice. Istoricul literar investighează momentele biografiei lui Coșbuc, insistând asupra chestiunilor controversate (etapele formației intelectuale și universul lecturilor, activitatea publicistică și de traducător, manuscrisele etc.), fără a rămâne în perimetrul strict factologic. Materialul documentar este valorificat și cu instrumentele criticului ori ale comparatistului. S. corectează argumentat afirmația lui Titu Maiorescu despre Coșbuc („prea puțină cultură generală”) și demonstrează inconsistența acuzației de plagiat,

lansată de Grigore Lazu după apariția volumului *Balade și idile*. Identificarea „izvoarelor universale”, a influențelor, similitudinilor și ecourilor, analizate în ipostaza genurilor, motivelor, miturilor literare etc., este utilizată în general, dar mai cu seamă în lucrarea *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc* (1969), în care susține originalitatea liricii autorului comentat, situată sub specia idilei într-un tablou ce începe cu idiliștii antici greci și romani. Ținta cercetării rămâne aceea de „a înțelege mai bine profilul artistic al unui mare poet”. Rezultatele acestor analize sunt reluate în capitolul *George Coșbuc* din tratatul academic *Istoria literaturii române* (III, 1974). S. a mai dedicat poetului, la fel ca și celuilalt născădean celebru, Liviu Rebreanu, câteva lucrări de popularizare, structurate pe tema relației cu lumea plaiurilor născădene. Din preocupările de critic și istoric literar au ieșit și o serie de articole publicate în *Kindler Literatur Lexikon* (V–VII, Zürich–München, 1969–1972), unde sunt incluse scrieri românești reprezentative, precum și o antologie a poeziei române din perioada interbelică, editată la Budapesta în 1993, acompaniată de un riguros aparat critic. A doua direcție importantă de cercetare caracteristică pentru S. privește literatura maghiară de la noi și este ilustrată de *Istoria literaturii maghiare din România. 1918 – 1989* (1996), mai curând „o panoramă de personalități, destine, opere” (Irina Petraș) decât o istorie literară propriu-zisă. Cadrul istoric este descris în capitole introductive: *Perspectivă istorică, Începuturile vieții literare, Dezvoltarea vieții literare, Literatura maghiară din România după 1944*. Sunt prezentate pe scurt grupări literare, publicații, manifeste, edituri, evenimente și atitudini semnificative, iar autorii sunt analizați pe genuri literare. Bun cunoscător al limbii maghiare – a colaborat la realizarea *Dicționarului român-maghiar* (I–II, 1954) și a fost coautor al manualelor de limba română pentru școlile cu limba de predare maghiară, editate în perioada 1957–1962 –, profesorul clujean a fost un cititor atent al literaturii maghiare clasice și al celei scrise în România.

SCRIERI: *Pagini despre Coșbuc. Contribuții la cunoașterea vieții și operei poetului*, București, 1957; *George Coșbuc. Bibliografie* (în colaborare cu Ioan Domșa), București, 1965; *George Coșbuc și pământul natal*, Cluj, 1966; *Liviu Rebreanu pe plaiuri născădene*, Bistrița, 1967; *Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc*, București, 1969; *George Coșbuc în locurile anilor de ucenicie*, Bistrița, 1975; *Liviu Rebreanu între „oameni de pe Someș”*, Bistrița, 1976;

Popas la Feldru (în colaborare cu Ioan Nechiti), Cluj-Napoca, 1991; *Istoria literaturii maghiare din România. 1918–1989*, Cluj-Napoca, 1996; *Viața lui George Coșbuc*, pref. Ion Vlad, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții, antologii:** George Coșbuc, *Opere alese*, I–VI, pref. edit., București, 1966–1982; Homer, *Bătaia broaștelor cu șoarecii*, tr. Iosif Kontz (după versiunea maghiară a lui Csokonai Vitéz Mihály), Budapesta, 1991; *Antologie de literatură română*, vol. IV, 1–2: *Poezia română din perioada interbelică*, Budapesta, 1993.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *În amintirea lui Coșbuc*, GL, 1957, 35; Gabriel Țepelea, „George Coșbuc. Bibliografie”, VR, 1966, 2; Nicolae Manolescu, „*Ecouri literare universale în poezia lui Coșbuc*”, CNT, 1970, 28; Piru, *Varia*, I, 202–204; Mircea Popa, *Gavril Scridon, cercetător al literaturii maghiare*, TR, 1996, 43; Ilie Rad, *Erudiție și modestie: Gavril Scridon (1922–1996)*, TR, 1996, 43; Irina Petraș, „*Istoria literaturii maghiare din România. 1918–1989*”, CC, 1996, 9–10; [Gavril Scridon], ST, 1996, 9–10 (grupaj special); Lucian Tăutu, *Gavril Scridon și avatarul sintezei: „Istoria literaturii maghiare din România”*, DL, 1997, 1; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 175–176; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 203–205; Petraș, *Cărțile*, 363–367.

C.H.

SCRIMA, Andrei (1.XII.1930, Gheorgheni – 19.VIII.2000, București), scriitor teolog. Provenind dintr-o familie de origine aromână, **S.** este fiul Victoriei (n. Marcu) și al lui Nacu Scrima, inginer silvic. Locuiește împreună cu părinții la Orăștie, unde urmează un timp Liceul „Aurel Vlaicu”, apoi la Hunedoara și București. În 1943 devine absolvent al Liceului „Gh. Lazăr” din Capitală. Urmează cursurile Facultății de Filosofie și Litere a Universității București (1944–1948), absolvită cu lucrarea *Logos și dialectică la Platon*, și ale Facultății de Teologie (1949–1956), încheiată cu o teză de licență intitulată *Schiță a unei antropologii apofatice în spiritul tradiției ortodoxe*. A mai frecventat cursurile Facultății de Matematică din București, nefinalizate (1943–1944). Între 1957 și 1959 beneficiază de un stagiul doctoral la Benares, în India, unde pregătește teza intitulată *The Ultimate, its Methodological and Epistemological Connotation According to Advaita-Vedanta*; este membru și organizator, din 1959, al comunității monastice de la Deir-el-Harf (Beirut, Liban). În răstimp a ocupat funcțiile de secretar particular al lui Anton Dumitriu, directorul Societății Creditul Minier (1946), secretar la mănăstirea Antim (1949), profesor la Seminarul Monahal de la mănăstirea Neamț (1950–1952), ajutor de bibliotecar la Biblioteca Centrală a Patriarhiei (1952), ucenic la mănăstirea Slatina, unde în 1956 va îmbrăca rasa de călugăr. În 1956

emigrează în Occident și apoi în Africa. Funcționează ca profesor de filosofie și de științe religioase la Universitatea dominicană Le Saulchoir din Paris (1966–1968) și la Universitatea franceză din Beirut (1968–1989). Este membru fondator (1966) al Academiei Internaționale de Științe Religioase de la Bruxelles, arhimandrit al patriarhatului ecumenic de la Constantinopol, reprezentant al patriarhului ecumenic Athenagoras la Conciliul Vatican II. Membru al grupului de la mănăstirea bucureșteană Antim (Rugul Aprins), teolog cu o largă deschidere intelectuală și figură carismatică de predicator, **S.** are un impact considerabil după 1989, influențând și cristalizarea practicilor religioase în această etapă.

Profilul de scriitor teolog al lui **S.** a fost fixat de volumul *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană* (1996), unde autorul compune biografia spirituală a acestei grupări. Pe de o parte, cartea reface portretele membrilor mișcării, centrul mirean al grupului fiind reprezentat de Sandu Tudor, V. Voiculescu, Paul Sterian, în timp ce „versantul monastic” se coagulează în jurul figurii starețului Benedict Ghiuș. Toți sunt inspirați de experiența monahului Ioan cel Străin (Ivan Kulighin), călugăr rus refugiat pe teritoriul României. Caracterul hagiografic al portretelor e accentuat de insistența asupra persecuției la care a fost supusă gruparea de către regimul totalitar al anilor '50. Pe de altă parte, textul configurează un ethos spiritual caracterizat de **S.** prin deschidere, prin „interesul viu pentru tradiția spiritual răsăriteană” și printr-un „cod al umorului”. Dacă explicațiile cu privire la semnificația acordată „rugului aprins” sunt tributare unui limbaj sibilinic (sintagma e echivalată cu un „semn originant”, unde „litera, imaginea simbolul” sunt „încendiate de sens”), în schimb orizontul de idei al grupării se reconstituie coerent; aceasta, susține cartea lui **S.**, practică și propovăduiește anularea ierarhiei dintre religii, a barierei dintre perspectiva omului religios și a celui laic, respinge confiscarea naționalistă a ortodoxismului și separația artificială dintre teologie și cultură. Reticenți față de totalitarismul comunist instaurat de puterea sovietică, membrii grupării se revendică intelectual de la cultura rusă, practicând lectura intensivă a scrierilor lui Nikolai Berdiaev, Lev Șestov, Mihail Bulgakov, Mihail Bakunin, Piotr Kropotkin. Următoarele lucrări ale lui **S.**, de interes mai degrabă teologic, sunt simptomatice pentru ecumenismul programatic al autorului. Majoritatea sunt

cărți fragmentare, provenite din recuperarea postumă a contribuțiilor (conferințe, cursuri, articole) din Liban, India, Franța, Italia, SUA etc. *Despre isihasm* (2003) reface geografia simbolică a curentului contemplativ, angajând toposuri simbolice care pornesc din Sinai sau de la Muntele Athos și sfârșesc la mănăstirea Neamț. Cartea e o evidentă încercare de integrare a ortodoxismului românesc în constelația religiilor lumii, în virtutea profesiei universaliste a autorului. *Antropologia apofatică* (2005) și *Biserica liturgică* (2005) reflectă tendința lui S. de a aclimatiza discursul teologic la limbajul filosofiei contemporane în măsura în care asceza religioasă e analizată în termenii reducăției fenomenologice (Vlad Alexandrescu). *Antropologia apofatică* este privită ca „o structură obiectivă, independentă de făptura contingentă și de aptitudinile sau inaptitudinile sale gnoseologice”. În *Ortodoxia și încercarea comunismului* (2008) autorul deschide reflecția teologică spre raporturile cu ideologia. Eseul nu opune pur și simplu cele două doctrine, ci le privește într-un raport dialectic: comunismul este o provocare cathartică a ortodoxismului, dar în același timp o proiecție întoarsă a premiselor sale: „ținta adâncă și statornică a comunismului este lumea valorilor creștine, pe care le maimuțărește”. *Funcția critică a credinței* (2011) lărgeste spațiul interogațiilor teologului, preocupat de raporturile dintre religios și modernitate: în spiritul aceleiași abordări comprehensive și cosmopolite, S. nu deplânge dispariția sentimentului mistic, ci îl redescoperă într-o serie de simptome actuale, considerând expansiunea laicității drept „o provocare mobilizatoare”.

SCRIERI: *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, îngr. Anca Manolescu, pref. Andrei Pleșu, București, 1996; *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, îngr. Anca Manolescu, București, 2003; *Despre isihasm*, îngr. Anca Manolescu, București, 2003; *Duhul Sfânt și unitatea Bisericii. „Jurnal” de conciliere*, București, 2004; *Teme ecumenice*, îngr. Anca Manolescu, București, 2004; *Antropologia apofatică*, îngr. Vlad Alexandrescu, București, 2005; *Biserica liturgică*, îngr. Anca Manolescu, București, 2005; *Comentariu integral la Evanghelia după Ioan*, București, 2008; *Experiența spirituală și limbajele ei*, îngr. Anca Manoliu și Radu Bercea, București, 2008; *Ortodoxia și încercarea comunismului*, îngr. Vlad Alexandrescu, București, 2008; *Funcția critică a credinței*, București, 2011.

Repere bibliografice: Dana Bucerzan, „*Timpul Rugului Aprins*”, TR, 1997, 11; Ioan Alexandru Tofan, *Pelerinul*, CL, 2002, 5; Adrian C. Romila, *Comentariul ca exercițiu de*

libertate, CL, 2003, 9; Christian Crăciun, „*Despre isihasm*”, LAI, 2003, 38; Anca Manolescu, *Europa și întâlnirea religiilor*, Iași, 2005, 169–197; Andrei Găitănaru, *Dubla resursă a tradiției*, „Idei în dialog”, 2006, 8; Andrei Pleșu, *Note, stări, zile*, DM, 2009, 272; Roxana Sorescu, *Andrei Scrima, maestru spiritual?*, OC, 2012, 31.

AL.G.

SCRISOAREA LUI NEACȘU, cel mai vechi text românesc păstrat. Descoperit în arhivele Brașovului, datat 1521 – la care cercetări ulterioare au precizat zilele de 29–30 iunie – și publicat de N. Iorga în lucrarea sa asupra istoriei otomane (scrisă în limba germană și apărută în 1909), textul interesează prin conținutul său cu caracter diplomatic, politic și militar, referitor la expansiunea otomană de la începutul secolului al XVI-lea. Autorul scrisorii, Neacșu, era un negustor din Câmpulung, om umblat și cultivat, cunoscător al slavonei, care avea relații cu Brașovul și cu turcii, de unde primea mărfuri, dar și informații prin agenții săi, unul dintre ei, Negre, fiindu-i ginere. Neacșu făcea parte dintr-o vastă rețea de legături ce unea Viena de Nicopole, rețea în care se intercalau Brașovul și Sibiul, a căror soartă era influențată, prin vecinătatea cu Țara Românească, de Imperiul Otoman. Informațiile transmise în scrisoare judeului sas al Brașovului, Johannes Benkner, se referă la campania lui Soliman al II-lea contra Ungariei. Textul cuprinde detalii despre mișcarea flotei otomane pe Dunăre, despre dificultatea trecerii prin zona Porților de Fier („locul cela strimtul”) și despre intenția lui Soliman de a cuceri Transilvania trecând prin Valahia. Alte știri se referă la incursiunile de jaf, îngrijorătoare și pentru Neagoe Basarab, proiectate de Mehmed-beg, sangiacul Nicopolei, căruia sultanul îi dăduse „slobozenie” de a intra în Țara Românească. Importanța textului este de ordin istoric și literar-lingvistic: *Scrisoarea lui Neacșu* marchează începuturile folosirii în scris a limbii române, este o adevărată filă de cronică și cea mai veche mărturie păstrată a stilului epistolar în limba română. Elementele proprii sistemului vechi de redactare a scrisorilor (adresa, salutația și subscripția) sunt în limba slavonă. Vocabularul și aspectul fonetic al textului sunt apropiate de limba română modernă. Lexicul este predominant latin, cu puține cuvinte slave (i pak, ot, za) și turcești. Structura morfologică și sintactică a limbii nu diferă prea mult de cea actuală, cu unele elemente morfologice arhaice. Această primă scriere românească este pe deplin încheată, enunțurile au legătură logică, informațiile fiind

comunicate într-o formă concisă și în același timp explicită. Fraza clară și bine construită, energică, este superioară celei din textele rotacizante.

Ediții: *Scrisoarea lui Neacșu (1521)*, în *Documente privitoare la istoria românilor*, XI, București, 1909, 843, reed. în LRV, I, 166–167, în *Crestomație de literatură română veche*, I, îngr. I. C. Chițimia și Stela Toma, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Cluj-Napoca, 1984, 32–33, în LRM, 3–4.

Repere bibliografice: Cartoian, *Ist. lit.*, I (1940), 47; *Ist. lit.*, I, 282–283; Matei Cazacu, *Sur la date de la lettre de Neacșu de Câmpulung*, RSE, 1968, 3; G. Mihăilă, *Cel mai vechi text în limba română: Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung (1521)*, LRV, I, 164–166; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 93–94; G. Mihăilă, *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung, vestitor de zori noi în istoria culturii românești*, ARG, 1971, 9; Săndulescu, *Lit. epistolară*, 66–67; *Dict. lit. 1900*, 775; Ion Gheție, Alexandru Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, 177–183, *passim*; Grigore Brâncuș, *Studii de istorie a limbii române*, București, 2007, 45–47. **A.Sm.**

SCRISORI DIN SPANIA, publicație apărută la Madrid, lunar, din iulie 1950 până în iulie 1951, realizată de Horia Stamatu prin procedeul sapirografiei. Primul număr, într-un format de cinci pagini dactilografiate și într-un tiraj de o sută de exemplare, cuprinde un *Cuvânt înainte*, unde redactorul, nementionat, al acestei curioase serii de „răvașe”, cum pare a fi gândită gazeta, specifică intenția „de a face cunoscut românilor de pretutindeni condițiile de viață și fizionomia țării care a primit românii”, ceea ce „răspunde la două rosturi: 1. stabilește un contact între românii risipiți în țări străine și-i contopește măcar simbolic într-o mare comunitate peste mări și frontiere; 2. informează despre țara în care trăiesc românii, îi descrie diferitele aspecte și-i definește importanța în ceea ce interesează acum în primul rând popoarele subjugate: lupta pentru libertate”. Horia Stamatu caută cu tenacitate să își definească orizontul prin adoptarea acelor poziții

ale exilului care se identifică și cu atitudinea, și cu așteptările sale. Una din ideile-cheie este rezistența prin cultură, concept ce se impune în fața tendințelor de desnaționalizare și de rusificare forțată a lumii de acasă. Stamatu discută astfel despre propagandă și adevăr, despre Congresul de la Roma al studenților români din emigrație sau recenzează „cartea unui dezamăgit” (Enrique Castro Delgado, *Cum am pierdut încrederea în Moscova*). Scrie, de asemenea, articolul *Spania și ideea de libertate* ori glosează pornind de la un volum de critică militară al lui Ignacio I. Arroya, *Pretinsul eroism al soldatului rus*. Altcândva sunt reținute și comentate relatările unui polonez, Mihail Piasieschi, surprins de invazia rusească din România (*Noaptea de groază la București*). În articolul *Cultura românească în exil*, constatând că, până la urmă, „consecințele cele mai tragice ale subjugării unei națiuni se înregistrează în ordinea culturală”, iar „cultura unui popor este identitatea lui spirituală în societatea celorlalte popoare”, Horia Stamatu observă că „ocupantul urmărește, în primul rând, să demobilizeze esența spirituală a nației subjugate, sugrumându-i potențialul de creație culturală, după cum în plan material caută să o pauperizeze, exploatându-i bogățiile și confiscându-i puterea de muncă”. Devine astfel necesară realizarea în exil a unui refugiu esențial, în stare „să dezvolte pe mai departe spiritul acestei culturi”, în ciuda perspectivelor limitate care diminuează considerabil capacitatea de „a provoca emulația creatoare”. Autorul solicită „un interes mai direct”, ca fenomenul cultural românesc să poată fi prezentat lumii libere prin constituirea unei „echipe de intelectuali calificați pentru a trata problemele românești într-o comunitate de gândire și a crea apoi instituții culturale organice”, așa cum îi apar Biblioteca Românească de la Freiburg, Editura Cartea Pribegiei de la Buenos Aires sau Centrul Român de Cercetări de la Paris. Misiunea culturii românești în exil ar fi, așadar, „să salveze valorile trecutului, să mențină legătura cu Occidentul și să elaboreze o orientare potrivită cu timpul și cu structura spirituală a românilor”. În alte numere Horia Stamatu se referă la Crăciunul românilor în exil sau vorbește despre 1 Decembrie 1918, fixează din nou, destul de elocvent, misiunea românilor în exil, definește rolul eroilor în destinul neamurilor, recenzează traducerea spaniolă a romanului *Ion* de Liviu Rebreanu, în versiunea Victoriei Cotruș, discută despre

semnificația zilei de 10 Mai în istoria României ori semnează comentariul *Războiul român împotriva Rusiei Sovietice, dreptul împotriva barbariei*. Horia Stamatu a preluat mai târziu, ca rubrică, seria acestor „răvașe” în „Fapta”, pe care o va scoate tot la Madrid în 1956–1958, 1963–1964. **N.F.**

SCRISUL NOSTRU, revistă apărută la Bârlad, lunar, din ianuarie 1929 până în octombrie 1931. Din colectivul redacțional fac parte G. Tutoveanu, Maria Grigorescu, Sylvia Pan (Natalia Pașa), D. Iov, G. Nedelea, D. Fărcășanu, G.G. Ursu, G. Ioniță, I. Mihail. În tradiția vechilor publicații literare apărute la Bârlad, **S.n.** cuprinde texte ale scriitorilor locali și ale altor personalități legate de mișcarea literar-culturală a orașului. Între rubricile mai importante se numără „Cronica literară”, „Însemnări”, „Discuții literare. De vorbă cu...”, „Corespondență literară”. În afară de redactori, sunt prezenți cu versuri și proză Alexandru Pogonat, D. Fărcășanu, Nicolae Bogescu (care folosește și pseudonimul N. Poiană), Vasile Damaschin (și sub pseudonimul Dan Valentin) ș.a. G. Tutoveanu semnează câteva medalioane dedicate lui Al. Vlahuță, Ștefan Petică, Al. Antemireanu, iar în articolul *Un singur argument* condamnă critica literară autohtonă, mai cu seamă „îndărătnicia copilărească a lui Ilarie Chendi”, „savantlăcul parfumat al domnului Eugen Lovinescu”, „indiferența diplomatică a domnului M. Dragomirescu”, opinii susținute și în însemnările intitulate *Ilarie Chendi, Eugen Lovinescu, Mihail Dragomirescu*. Alte medalioane literare scrie V. Demetrius. Eseuri publică I.A. Bassarabescu și Constantin T. Moroșanu, în timp ce Olga Alexa și Aurel Greifenberg traduc versuri din Lucrețiu, Horațiu și Propertiu. Revista oferă, de asemenea, articole despre viața literară a Bârladului, semnate de V. Damaschin și G. Nedelea, un interviu cu G. Pallady, informații în legătură cu Academia Bârlădeană, o rubrică de corespondență literară, unde sunt incluse un dialog epistolar între G. Tutoveanu și Emil Gârleanu, scrisori privitoare la revista „Făt-Frumos”, aparținând lui A.C. Cuza și lui Mihail Sadoveanu, precum și diferite documente bârlădene cu relevanță culturală. Alți colaboratori: Zoe G. Frasin (Tutoveanu), G. Ranetti, Ion Ciocârlan, I. Beldiman. **M.W.**

SCRISUL ROMÂNESC, revistă apărută la Craiova, lunar, din noiembrie 1927 până în februarie 1928, sub conducerea lui D. Tomescu. Adeptă a direcției sămănătoriste în literatură, publicația se pronunță împotriva școlii moderniste. Se afirmă, în pofida

numărului mare de ani care trecuseră, că sămănătorismul, „departe de a fi o mișcare consumată”, oferă posibilități de înnoire literară printr-o „continuă înaintare spre regiunile încă neexplorate ale fondului național” (D. Tomescu, *Înnoirea literaturii*, 1/1927). Rubrici: „Mișcarea literară și intelectuală în țară și străinătate”, „Cronica culturală”, „Scrisori bănațene”, „Oameni, curente și idei”. **S.r.** găzduiește versuri de Ion Pillat (*Drumuri, Elegie*), V. Voiculescu (*Din flori*), proză de Ion Agârbiceanu (*Dactilografa*), Gib I. Mihăescu (*Poarta de fier* ș.a.), Damian Stănoiu, Tudor Arghezi (*Scrisori din București*) ș.a. Confirmând orientarea tradiționalistă a revistei sale, D. Tomescu îl acuză, cu suficiență și opacitate, pe E. Lovinescu de lipsa „preocupărilor critice și estetice” „când e vorba de aprecierea valorilor literare produse de modernism”. **S.r.** mai cuprinde prezentări de cărți și reviste din țară și străinătate, semnate de N.I. Herescu și Ion Dongorozi, precum și cronici artistice, teatrale, financiare și agricole. Alți colaboratori: Cezar Petrescu (*Noi, Europa și Panait Istrati*), Emanoil Bucuța, C. Rădulescu-Motru, Radu Dragnea, N.M. Condiescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Olimpiu Boitoș, Victor Slăvescu, Al. Busuioceanu, T. Păunescu-Ulmu. **M.W.**

SCRISUL ROMÂNESC, revistă care apare la Craiova din ianuarie 2003, cu periodicitate trimestrială (în 2003), apoi bimensuală (între 2004 și 2007) și mensuală (după 2008); se consideră serie a doua a publicației interbelice cu același titlu. E condusă de Florea Firan (redactor-șef) și de Gabriel Coșoveanu (secretar general de redacție) și e susținută inițial de un colegiu editorial alcătuit din Adrian Cioroianu, Andrei Codrescu, Irina Mavrodin, Eugen Negrici, Nicolae Panea, Dumitru Radu Popa și Dumitru Radu Popescu. Lor li se alătură Monica Spiridon (din ultimul trimestru al anului 2003), Daniela Crăsnaru (din 2006, cu intermitențe), Ina Voinea (din 2008) și Daniela Tarniță (în 2012); în 2003 redacția e alcătuită doar din Cosmin Dragoste și Mihai Ene. De-a lungul anilor echipa (de redactori și redactori asociați) îi mai numără pe Lidia Drăghici, Daniela-Mihaela Moise, Irina Cucu, Iulia Negrea, Ion Parhon, Florin Rogneanu, Cornelia Cristina Marcu, Dan Ionescu, Felicia Burdescu, Monica Joița, Florentina Anghel, Gabriela Rusu-Păsărin, Răzvan Hotăranu, Viorel Forțan, Adrian Boldișor și Mihaela Chirițescu. Potrivit articolului-program „*Scrisul românesc*” – serie nouă, semnat de redactorul-șef, revista „se dorește

un pandant la activitatea editurii cu titlul omonim, sub a cărei egidă și apare”, motiv pentru care cronicile vizează prioritar, nu și exclusiv, cărțile apărute la editură. Pe de o parte, publicația își asumă un caracter regional, monitorizând viața culturală din „zona Olteniei și nu numai”. Pe de alta, **S.r.** își declară și o misiune „interculturală”, de conectare la spațiul mondial, și mai cu seamă la literatura scriitorilor români din diaspora. Ambele dimensiuni sunt ilustrate abundant în paginile revistei. Numeroși semnatori sunt universitari craioveni sau literați din cercurile revistelor „Mozaicul” și „Ramuri”, alții fiind stabiliți în străinătate, de obicei în Statele Unite ale Americii. Neaderând la o ideologie bine definită, **S.r.** alternează accentele, având în atenție valorile oltene și transatlantice, naționale și globale, conservator-tradiționale și postmoderne. Se publică în mod susținut pagini inedite de poezie, proză, teatru, jurnal și corespondență de Marin Sorescu, precum și texte inedite de N. Davidescu și Virgil Carianopol. Nina Cassian trimite extrase consistente din proiectul său autobiografic *Memoria ca zestre*, iar D.R. Popescu contribuie cu fragmente de proză și teatru. Dintre scriitorii de peste Ocean legați într-un fel sau altul de România, sunt traduși frecvent Andrei Codrescu, Julian Semilian, Bruce Benderson, Andrey Gritsman. Poeme mai semnează Irina Mavrodin, Gabriel Chifu, Romulus Vulpescu, George Stanca, Elena Ștefoi, Liviu Ioan Stoiciu ș.a. Proză publică Adrian Buz, Horia Dulvac, Cornel Mihai Ungureanu, Mircea Daneliuc, Carmen Francesca Banciu ș.a. Carmen Firan și Adrian Sângeorzan sunt prezențe permanente, cu versuri, fragmente de roman, note de călătorie ș.a., multe pagini fiind alocate producției literare a celor care aderă la profilul **S.r.** În același timp revista împarte spații generoase unor poeți contemporani englezi, americani, irlandezi, austrieci, brazilieni, belgieni, spanioli, dar și sași, corsicani, basci sau canadieni din Québec, promovând cu destulă consecvență literaturile minorităților. De regulă, editorialul lui Florea Firan realizează medallionul biobibliografic al unui autor asociat cu regiunea Olteniei, prin naștere ori prin adopție. Susțin rubrici regulate Irina Mavrodin (pe teme de cultură franceză, traductologie, poetică și poietică), Monica Spiridon (despre canon, multiculturalism, europenism, semiotică, Centru și periferie, despre teoreticienii de origine română din exil), Adrian Cioroianu (revizitând idei politice locale în contexte

euro-atlantice), Virgil Nemoianu (cu „note de lectură” pe marginea literaturii universale, din 2011). Subiecte de istorie literară românească atacă Marian Victor Buciu, Constantin M. Popa, Sorina Sorescu și Ion Buzera, pe când Gabriel Coșoveanu comentează „cărțile-eveniment” apărute recent în țară, George Sorescu recitește câțiva poeți „clasici” autohtoni folosind grila mitocriticii, Ovidiu Ghidirmic glosează în registrul moralei practice, Mihai Ene explorează imaginarul decadentismului, Adrian Boldișor îi privește pe autorii români interbelici din unghi spiritualist-religios (după 2010). Dumitru Radu Popa și, din 2010, Deyan Ranko Brashich se concentrează asupra unor aspecte ale lumii americane, Nicolae Panea scrie despre antropologia urbană, Ioan Lascu urmărește practicile traducerii, iar Șerban Centea inaugurează în 2009 un serial despre cultura digitală. Secțiunea de teatru beneficiază de contribuția substanțială a lui Ion Parhon, iar Florin Rogneanu asigură cronica plastică. Multe dintre rubricile de cursă lungă vor furniza materialele unor volume publicate ulterior la Editura Scrisul Românesc. Semnează recenzii Rodica Grigore, Gabriela Rusu-Păsărin, Petrișor Militaru ș.a. Nu lipsesc nici comentariile aplicate literaturilor anglofone (Felicia Burdescu, Florentina Anghel, Mihaela Prioteasa), germanofone (Cosmin Dragoste), francofone (Maria Tronea, Mihaela Chirițescu) și hispanofone (Geo Constantinescu). Sporadic apar interviuri, alocuțiuni, eseuri sau articole ale unor poeți, prozatori, critici și traducători precum Ana Blandiana, Magda Cârneci, Norman Manea, Gabriela Adameșteanu, Varujan Vosganian, Paul Cornea, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Nicolae Manolescu, Ion Pop, Eugen Negrici, Dan Cristea, Mihnea Gheorghiu sau Ileana Alexandra Orlich. Câteodată, în siajul evenimentelor culturale, revista alocă spațiu unor dosare tematice compacte, dezbătând shakespeareologia (cu ocazia Festivalului Internațional Shakespeare din Craiova), creația soresciană (cu trimitere la Zilele Marin Sorescu), personalitatea lui Emil Cioran (la centenarul nașterii autorului). **S.r.** dedică un număr anual manifestării desfășurate sub genericul Colocviul Scrisul Românesc (de regulă în octombrie, după 2007). Temele tratate sunt presa literară românească, multiculturalismul, actualitatea istoriei literare, viitorul cărții, cititul, literatura și sincretismul artelor. Numai în 2008 revista include suplimentul electronic trimestrial *Ferestre deschise. Scriitori români*

în traducere, în care autori majori din secolele XIX–XX sunt tălmăciți în engleză, franceză, spaniolă, italiană sau germană, cei care realizează versiunile în aceste limbi fiind traducători consacrați. Începând din anul 2004, premiile revistei se acordă anual, alături de premiile Editurii Scrisul Românesc. **Șt.F.**

SCROB, Carol (21.VII.1856, Săbăoani, j. Neamț – 17.I.1913, București), poet. Este fiul Emiliei și al lui Francisc Scrob, medic. În Războiul pentru Independență din 1877, **S.**, absolvent de liceu la Iași (promoția 1875), era sublocotenent de infanterie. A avansat până la gradul de maior. Sentimentalul ofițer scria versuri care apăreau în „Stindardul” (1876) și în „Literatorul” (1880–1884). În 1881 Al. Macedonski îl prezintă publicului ca pe o speranță, alături de Dui-liu Zamfirescu, iar în 1883 făcea parte din comitetul societății de la „Literatorul”, în 1890 fiind în redacția revistei. Colaborează la „Revista literară”, „Seara”, „Peșul”, „Curierul”, „Universul”, „Minerva literară ilustrată” și scoate revista „Viitorul țării” (1902). Publică volumele *Rime pierdute* (1881), *Poezii complete* (1883), *De-ale inimei și Rouă și brumă* (1900).

Cunoscut ca poet galant, **S.** e autor de omagii lirice, madrigale, versuri de album, elegii erotice, romane. Patetismul forțat, sensibilitatea superficială, comună nu erau departe de gustul unui anumit public și, susținute de muzică, romanele sale au avut succes, fiind revitalizate și în zilele noastre. *Dor de război*, considerată „capodopera” genului, provoacă însă, prin gesticulație grandilocventă, un comic involuntar. Cursivitatea dobândită la școala lui Macedonski și, deopotrivă, facilitatea liricii lui **S.** au făcut ca mai mult de cincizeci de compoziții muzicale să îi illustreze versurile. *Valurile Dunării*, pe muzica lui Iosif Ivanovici, se mai cântă și azi. **S.** a experimentat, fără reușite, poemul în proză și a lăsat câteva prelucrări din lirica lui Goethe, Heine, Lenau, François Coppée, Sully Prudhomme.

SCRIERI: *Rime pierdute*, Craiova, 1881; *Poezii complete*, precedate de o scrisoare de V. Alecsandri, pref. G. Sion, București, 1883; *De-ale inimei*, Iași, f.a.; *Rouă și brumă*, București, 1900.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 469, *Ist. lit.* (1982), 531; *Dicț. lit.* 1900, 775; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 164–168; Sorescu, *Biblioteca*, 247–251; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 205. **S.C.**

SCURTESCU, Nicolae V. (1844, Valea Lungă, j. Dâmbovița – 31.III.1879, București), publicist, poet, autor dramatic. Este fiul Adrianei și al lui Niculae Scurtescu, țărani. **S.** pornește la șaisprezece ani spre

București, ca să învețe. Va absolvi în doi ani primele patru clase și în 1862 intră la Colegiul „Sf. Sava”. Încă elev, scrie versuri și participă la ședințele societății Orientul, condusă de Gr. H. Granda. Însărcinat, în 1869, de societate, a strâns literatură populară în județe din Muntenia. Tot acum își publică primele încercări literare în „Albina Pindului” – transpuneri în proză din Ovidiu și din Fedru. În 1870 este numit institutor la o școală primară din București, unde o va avea elevă pe Iulia Hasdeu. Membru al societății Românismul, va aduce un elogiu lui Tudor Vladimirescu și pandurilor săi la sărbătorirea organizată, în iunie 1871, pe Câmpul Cotrocenilor. Participă, de asemenea, la pregătirea serbărilor de la Putna, din august 1871. În 1873 e ales secretarul Societății Didactice și intră redactor la „Ghimpele”. Publică versuri, articole și piese de teatru în „Albina Pindului”, „Viitorul”, „Columna lui Traian”, „Tranzacțiuni literare și științifice”, „Revista contemporană”, „Revista literară și științifică”, „Foaia societății Românismul”, „România liberă”, „Românul”, „Seara”. A semnat și Vintilă Stroe sau Niță Vintilă Stroe. În 1876 putea fi întâlnit la Junimea. Moare tânăr, ultimii ani fiindu-i chinuți de tuberculoză.

S. a scris versuri erotice și meditații, în care surprinzătoare sunt unele accente preeminesciene. Sceptica poemă *Gânditorul* prefigurează, prin atmosferă și idei, dar fără amplexarea tragică și fiorul marilor singurătăți, *Scrisoarea I*. O undă de lirism, datorată tristeții resemnate în fața veșniciei, străbate *Elegia frunzelor*, dar **S.** rămâne, în genere, conceptual în poezie. Problematika țărănească și antimonarhică din versurile (unele în forma baladei și cântecului) pe care el le numea „populare”, ținuta lor protestatară anunță lirica de la „Contemporanul”. Mai interesant decât poetul este autorul dramatic. În *Studii asupra teatrului*, publicate în „Foaia societății Românismul”, se arată adept al unui teatru românesc în care omul simplu să apară după „tipul și caracterul său”, istoria națională fiind recomandată ca izvor de inspirație. Piese sale sunt rezultatul unei încercări de a contribui la realizarea dramei istorice românești, iar în această direcție a avut un singur predecesor, pe B. P. Hasdeu. Cunoscute au fost, la vremea lor, *Rhea-Silvia* (1873) și *Despot Vodă* („Revista contemporană”, 1875), ambele incluse într-un volum din 1877. Prima inițiază la noi teatrul de factură clasică și raciniană. Aici se interpretează legenda întemeierii Romei în sensul triumfului

libertății împotriva tiraniei. Caracterele sunt reduse la o pasiune unică, acaparatoare: setea de putere – Amuliu, răzbunarea – Rhea-Silvia. Ecouri din *Andromaca* lui Racine se infiltrează în construcția cuplului. Intriga este condusă cu abilitate, chiar cu intuirea adevărului sufletesc al personajelor, dar tiradele rămân pedante și greoaie. *Despot Vodă* este considerată de autor doar o introducere la drama *Alexandru Lăpușneanu*, care s-a pierdut. Conflictul din *Despot Vodă* este cel care va deveni clasic în dramaturgia istorică românească: ciocnirea dintre domnitorul străin și boierii susținători ai tradiției, considerată factorul de rezistență al neamului. Poziția scriitorului este exprimată de țărani comentatori ai evenimentelor: neîncredere în voievodul venetic, fără aderență la obiceiurile țării, pe care urmărește, cu dibăcie, să o treacă la luteranism. Figura lui Despot Vodă nu apare convingător motivată prin temperament și caracter, Moțoc în schimb, concentrat pe o singură trăsătură, versatilitatea, devine personajul central. Neadormit conspirator, uneltitor din umbră, el acționează cu un fel de conștiință a puterii sale diabolice de a așeza și dărâma domniile. Ca în nuvela *Alexandru Lăpușneanu* a lui C. Negruzzi (avută de model), dar fără pătrundere în conturarea psihologiei colective, mulțimea îl silește pe Despot să predea Suceava lui Tomșa. Dramaturgul respectă formula teatrului clasic, dar limbajul său este neadecvat, pentru că este generalizator și lipsit de culoare locală. Totuși, între *Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu și *Despot-Vodă* de Vasile Alecsandri, piesele lui S. au contribuit, în ciuda neajunsurilor, la consolidarea teatrului istoric în versuri.

SCRIERI: *Rhea-Silvia*, București, 1873; *Teatru*, București, 1877; *Poezii*, București, 1877; *Teatru, poezii*, îngr. și pref. Vasile Sandu, București, 2006.

Repere bibliografice: Iuliu I. Roșca, *Scriitori și artiști*, București, 1890, 3–20; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 23–28; Călinescu, *Opere*, III, 986–990, VIII, 1063–1065; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 339–340, *Ist. lit.* (1982), 394–395; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 84–88; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 198–201; Brădățeanu, *Drama*, 118–120; *Ist. teatr. Rom.*, II, 132, 231, 460; *Ist. lit.*, III, 26–29; *Dicț. lit.* 1900, 776–777; Piru, *Ist. lit.*, 93; Alexandru Nicolescu, *Nicolae Scurtescu*, Târgoviște, 2004. **S.C.**

SCURTU, Alexandrina (20.VII.1880, Râmnicu Sărat – 11.X.1949, Galați), poetă. Este fiica Mariei și a lui Ion Constantinescu, profesor. După absolvirea Pensionului Humpel din Iași studiază artele plastice la Dresda. Din 1901 se stabilește la Galați, unde va fi o

vreme profesoară de desen la Liceul de Fete „M. Kogălniceanu”. Prezentă inițial în „Dunărea de Jos”, mai târziu, începând din 1916, îi apar versuri în „Capitala”, „Literatorul”, „Însemnări literare”, „Sburătorul”, „Lectura pentru toți”, „Cuvântul Galaților”, „Săgetătorul”, „Năzuința”, „Rampa”, „Ramuri” ș.a. Împreună cu Alice Soare, înființează un salon literar și patronează revista „Dunărea” (25 mai–16 noiembrie 1919), în care publică poezie și proză (sub pseudonimul Daia), iar în primii ani ai „Sburătorului” face parte din nucleul cenaclului condus de E. Lovinescu. În 1920 debutează editorial cu *Sonete* și peste un an devine membră a Societății Scriitorilor Români. Recăsătorindu-se, din 1922 își schimbă numele în Crăciun-Fostini, dar prezența ei publică aproape că va înceta după 1924, când îi apare alt volum. Totuși continuă să scrie, în manuscris păstrându-se încă două caiete de sonete.

Prima parte a culegerii din 1920 conține o poezie generată de memorii, de retrăirea unei copilării întunecate de moartea mamei, de meditații triste și resemnare dureroasă. Timpul pare comprimat într-un prezent fără viitor, umbrele celor duși apasă obsesiv sufletul, provocând o stare de „durere trudită”, toamna trezește „o cântare strunată-n plâns” etc. Deși tonul elegiac mai persistă o vreme, primăvara, cu „înflorate balsamuri dulci”, activează altă zonă a sensibilității, prilejuind intuiții subtile, traduse în imagini nu lipsite de finețe. Evoluând spre o atitudine lirică mai impersonală, dar și sub o evidentă influență parnasiană, poeta înclină spre compoziția estetizantă, imaginând o „romantă violetă” sau alt fel de cântec, de o intensitate delirantă, care reclamă „îmbrățișări imense de mistere”. Apoi fantezia plonjează în Antichitate și brodează câteva mici tablouri animate, de o oarecare pregnanță plastică, în jurul unor personaje istorico-mitologice (*Salome*, *Cleopatra*, *Semiramis*, *Satirul*, *Dionysos*). Aici transpare și o anumită descătușare, o tendință spre manifestarea liberă a simțurilor, care ar putea crea senzația de plenitudine a vieții, atitudine ce se accentuează în al doilea volum de sonete. Acum frumusețile lumii „se aștern pe suflet ca un cânt” și se simte intensificarea bucuriei de a fi, identificată cu o stare aproape extatică, transpusă într-o viziune panteistă: „Sunt iarba, câmpul, zărilor bogate/Și gândul meu atunci e Dumnezeu,/ Când tot ce văd și tot ce simt sunt eu” (*Când în vârtejul*). Poeta compune însă îndeobște doar versuri notabile tehnic, epuizându-și substanța lirică, activă

numai în limitele experiențelor propriiei vieți și alimentată fie de tristețe, fie de o debordantă bucurie.

SCRIERI: *Sonete*, București, 1920; *Sonete*, Craiova, 1924.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *Epiloguri literare*, București, 1919, 116–121; Al. Dan [G. Ibrăileanu], „*Sonete*”, VR, 1920, 10; b. l. [Barbu Lăzăreanu], „*Sonete*”, „Viața socialistă”, 1920, 2; I. Peltz, „*Sonete*”, CLI, 1921, 47; George Baiculescu, „*Sonete*”, „Îndrumarea” (Râmnicu Sărat), 1921, 2; Scarlat Struțeanu, „*Sonete*”, „Viitorul”, 1921, 4 077; Emilian Constantinescu, [„*Sonete*”], „Buletinul Institutului de Literatură”, 1921–1922, buletin 1–9; Eugen Constant, „*Sonete*”, „Năzuința (românească)”, 1924, 6; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 194–195; Lovinescu, *Memorii*, II, 207–208; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 378–384; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 134; Ecaterina Șoitu, *Sonetista Alexandrina Scurtu*, „Lucrări științifice” (Galați), 1967; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 38–39; Nicolescu, *Buzău–Râmnicu Sărat*, II, partea I, 500; Adresă. *Primăria Municipului Galați*, ADLTR, S-135; Ioan Brezeanu, *Alexandrina Scurtu*, „Porto-Franco”, 2009, 10–12. **C.T.**

SCURTU, Ion

(17.III.1877, Brașov
– 23.VII.1922,

București), istoric
literar, editor, gazetar.

Este fiul Anei (n. Drăgan) și al lui Ioan Scurtu, profesor. După absolvirea, ca „stipendist” al Fondurilor Arhidiecezane, a liceului la Brașov (1895), se înscrie la Universitatea din Budapesta, unde studiază filologia și istoria. Lipsurile materiale, dar și pasiunea luptei pentru afirmarea idealului național îl determină să se angajeze ca redactor la „Tribuna” din Sibiu. Intrând însă în conflict cu unii conducători ai partidei naționale, părăsește Sibiu și ajunge la București, unde va lucra, grație sprijinului acordat de Aurel C. Popovici, ca redactor la ziarul „Dreptatea” al lui Nicolae Flea, condus de Anton Bacalbașa (1897–1898). Un ajutor din partea societății Transilvania îi înlesnește continuarea studiilor la Cluj (1898–1899). Se înscrie la Facultatea de Drept. Mai mult decât la Budapesta, el devine acum liderul studențimii române, apărând interesele românești împotriva stăpânirii austro-ungare. Încoronarea cu

flori a mormântului lui Avram Iancu de la Țebea și, mai ales, victoria morală obținută asupra maghiarilor la Congresul Federației Internaționale a Studenților de la Paris, organizat de Asociația Corda Fratres (impunând constituirea în secții a participanților pe naționalități, și nu pe țări), determină excluderea sa din Universitate și intentarea unui proces pentru „agitație împotriva statului”, încheiat cu condamnarea la închisoare. În aceste condiții, S. trece din nou Carpații. Cu ajutor de la Sibiu și cu puținii bani strânși, se înscrie în 1900 la Universitatea din Leipzig, unde în 1902, sub îndrumarea lui Gustav Weigand, își dă doctoratul cu teza *Mihail Eminescu's Leben und Prosaschriften*, publicată în 1903. Întors în țară, funcționează ca profesor suplinitor în București, la liceele „Sf. Sava” și „Gh. Lazăr”, apoi ca profesor titular de limba și literatura germană la Seminarul Central și la Seminarul Nifon. Elev fiind, debutase în 1893, la „Gazeta de Transilvania”, cu articolul *Codrul în poezia populară română*. E cooptat în 1905 de N. Iorga ca redactor la „Sămănătorul”, iar după demisia, în anul următor, a istoricului, conduce revista împreună cu St. O. Iosif, D. Anghel, Mihail Sadoveanu și C. Sandu-Aldea, cărora li se adaugă, fără a fi menționat ca atare, Ilarie Chendi. În curând, în urma implicării tot mai reduse a „comitetului”, devine stâlpul publicației. Din 1908 devine și redactor al cotidianului „Minerva”, alături de Ioan Slavici. A fost membru fondator al Societății Scriitorilor Români (1909). În 1916, la solicitarea sa, este angajat „ofițer voluntar pentru serviciile de informație”, translator, în cadrul Cartierului General al Armatei a II-a, acționând în sudul Transilvaniei și, ulterior, în munții Moldovei. Războiul îi zdruncină profund sănătatea. În primăvara anului 1918 se vede reformat ca inapt pentru serviciul militar. Revenit la București, este zdrobit de știrea că, în timpul ocupației, i s-au confiscat și dus la Budapesta toate materialele strânse de-a lungul vieții în vederea elaborării unei sinteze despre M. Eminescu. Se stinge după patru ani de suferință. De-a lungul timpului a mai colaborat cu versuri, articole de istorie literară, cronici și recenzii, note polemice la „Revista Orăștiei”, „Foaie literară” (Orăștie), „Familia”, „Tribuna literară”, „Epoca”, „Minerva literară ilustrată”, „Revista politică și literară”, la cotidianul „Seara” (1910–1916), la „Românul” (Arad), „Conservatorul”, „Universul” ș.a. A folosit și semnăturile Ascanio, I. Radu.

Ca istoric literar, **S.** a fost animat de o unică pasiune, aceea de a cerceta viața și de a descifra semnificațiile scrierilor lui M. Eminescu. Concepută înainte ca Titu Maiorescu să predea manuscrisele eminesciene la Biblioteca Academiei Române, lucrarea sa de doctorat ia în discuție doar textele publicate în timpul vieții poetului și în primul deceniu de după moartea lui. Sunt prezentate în special publicistica politică, pe baza articolelor din „Curierul de Iași” și „Timpul”, polemicile critico-filosofice, articolele teoretice asupra teatrului și literaturii populare, iar din proza artistică sunt analizate doar nuvelele *Sărmanul Dionis*, *Cezara*, poveștile *Făt-Frumos din lacrimă*, *Borta vântului* și „micile povestiri” *La aniversară*, *Sf. Gheorghe în oraș și la țară* și *Sinucidere*. Cu toate acestea, opera lui Eminescu este corect încadrată în mișcarea romantică și în gândirea filosofică europeană, în special germană, cu care poetul a avut cele mai profunde afinități. „Urmând, după cum mărturisea într-o prefață, cercetările asupra vieții și operelor lui M. Eminescu, pentru o monografie care să încerce a închea – din mulțimea și varietatea elementelor strânse și controlate cu iubirea adevărului – unitatea personalității celei mai mărețe a poeziei și a cugetării românești moderne”, **S.** își dă seama că o asemenea lucrare nu va putea fi realizată înaintea cunoașterii și publicării integrale a scrierilor rămase în manuscris ori în periodice și acordă prioritate pregătirii unei ediții critice. În 1904 editează romanul *Geniu pustiu*, însoțit de o substanțială introducere critică și de note, în 1905 dă la lumină primul volum (din cele trei proiectate) al ediției critice *Scrieri politice și literare*, cuprinzând *Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste* din intervalul 1870–1877, cu un amplu studiu introductiv, în 1908 scoate volumele *Proza literară și Poezii*, „ediție îngrijită după manuscrise”, cât și o traducere a lui Eminescu, *Laïs* din Émile Augier, iar în 1910 alcătuiește și îngrijește, într-o viziune proprie, ediția completă a liricii sub titlul dorit de poet: *Lumină de lună*. Din păcate, proiectul integralei eminesciene visat de **S.** nu s-a putut realiza la începutul secolului al XX-lea, în pofida rigorii, a acribiei filologice, a cercetării ample a surselor, a viziunii integratoare a fiecărui text în ansamblul operei și mai ales în pofida pasiunii puse de editor. După cum e aproape de neînțeles de ce istoricul literar nu a finalizat înainte de război monografia proiectată, deși dispunea de toate instrumentele necesare elaborării ei și cu toate că a răspândit în

publicațiile vremii numeroase studii și articole referitoare la viața și creația lui Eminescu: *Portretele lui Eminescu*, *Din copilăria lui Eminescu*, *Eminescu și d. G. Panu*, *Eminescu și istoria națională*, *Eminescu în Banat*, *Eminescu și tinerețea*, *Eminescu și Moldova*, *Eminescu și chestiunea evreiască* (1903), *Eminescu și Alecsandri* (1904), *Eminescu și Schopenhauer* (1905), *Drama lui Eminescu „Bogdan-Drăgoș”*. *Câteva considerații generale* (1906), *Eminescu în lumina vremurilor de azi* (1907), *Edițiile poeziilor lui Eminescu* (1908) ș.a. Contribuția lui **S.** la cercetarea operei lui Eminescu rămâne și acum importantă.

SCRIERI: Mihail Eminescu's *Leben und Prosaschriften*, Leipzig, 1903; *Portretele lui Eminescu*, București, 1903. **EDIȚII:** M. Eminescu, *Geniu pustiu*, introd. edit., București, 1904; ed. 4, București, 1918, *Scrieri politice și literare*, I, introd. edit., București, 1905, *Poezii*, București, 1908; ed. București, 1910, *Proză literară*, introd. edit., București, 1908, *Lumină de lună*, București, 1910; ed. București, 1912; Émile Augier, *Laïs (Le Jour de flûte)*, tr. M. Eminescu, pref. edit., București, 1908; Adina Gr. Olănescu, *Cugetări*, București, 1908.

Repere bibliografice: I. Pătrășcoiu, „Mihail Eminescu's *Leben und Prosaschriften*”, „Cronica”, 1903, 767, 768; Chendi, *Scrieri*, III, 199–200, VI, 202–203, 317–319; G. Bogdan-Duiacă, „Mihail Eminescu's *Leben und Prosaschriften*”, CL, 1904, 2; N. Iorga, *Cel dintâi volum din operele în proză ale lui Eminescu*, „Sămănătorul”, 1905, 28; I. G. [Ion Gorun], *Mihail Eminescu*, „Scrieri politice și literare”, „Revista noastră”, 1908, 10; N. Georgescu-Tistu, *Ion Scurtu*, DR, 1921–1922; Sextil Pușcariu, *Ion Scurtu*, „Cuget românesc”, 1922, 6; [Al. Lapedatu], *Dr. Ion Scurtu (1877–1922). Cuvinte de amintire*, Cluj, 1922; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 52–55; Dragomirescu, *Scrieri*, 202–203, 307–308; Ciopraga, *Lit. rom.*, 674–675; Bucur, *Istoriografia*, 126–129; Nicolae Scurtu, *Noi date despre primul nostru eminescolog*, AFT, 1975, 1. **I.O.**

SCURTU, Nicolae (4.II.1951, Văratec, j. Neamț), istoric literar. Este fiul Anei (n. Manolache) și al lui Dumitru Scurtu, agricultori. Urmează clasele primare în localitatea natală, apoi învață la Filioara și la Târgu Neamț. Frecventează Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1978. Funcționează ca profesor de limba și literatura română la liceele bucureștene „I. L. Caragiale”, „Grivița Roșie”, „Tudor Vianu” și „Gh. Lazăr”. Între 1991 și 2002 este inspector de limba și literatura română în cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București. Își susține doctoratul în 1999 cu teza *Reviste literare conduse de Mihail Dragomirescu între 1895–1935*. Debutază în 1973 la revista „Orizont”. Mai e prezent în „Ateneu”, „Biblioteca”, „Biserica Ortodoxă

Română”, „Dimineața”, „Cronica”, „Ecart”, „Jurnalul literar” (București), „Jurnalul literar” (Onești), „La Tazlău”, „Litere”, „Luceafăr nou” (Viena), „Luceafărul”, „Lumea militară”, „Manuscriptum”, „Mitropolia Olteniei”, „Orizont”, „Revista arhivelor”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România liberă”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Tomis”, „Tricolorul” (Toronto), „Viața românească” ș.a., în unele publicații având, mai mulți ani, rubrici permanente.

Autor a numeroase studii și articole de istorie literară care valorizează îndeobște texte inedite, S. editează concomitent trei masive volume de documente și manuscrise, fundamentale pentru înțelegerea personalității lui G. Călinescu (*Scrisori și documente*, 1979), E. Lovinescu (*Scrisori și documente*, 1981) și Ion Barbu (*Ion Barbu în corespondență*, I, 1982, în colaborare cu Gerda Barbilian). Textele, adunate cu aplicație din fonduri publice și particulare, relevă legăturile celor trei cu lumea în care au trăit, fiind însoțite de note, comentarii și prezentări de ansamblu. O însemnătate cu totul aparte are publicarea jurnalului inedit al lui G. Călinescu, precum și amplele incursiuni documentare în epoca de tinerețe a fiecărui autor avut în atenție. Interesantă prin noutatea ei e *Addenda* la ediția E. Lovinescu, în care sunt incluse prefețele criticului, însemnările de album, textul autografelor, lista manuscriselor și a cărților cu autograf din biblioteca mentorului de la „Sburătorul”. Demnă de menționat e și valorificarea în ediții a scrierilor unor autori mai puțin cunoscuți, dar care au dat consistență peisajului literar interbelic (Dumitru Cosma, Nicolae Peligrad, Elena Farago, Mia Frollo, Sandu Tudor, Ion Simionescu ș.a.), incluse, la Editura Ulpia Traiana, în colecția „Restituiri”, toate însoțite de comentarii istorico-literare. O atenție deosebită a acordat S. editării unor mărturii aflate în bibliotecile române provenind de la scriitori străini (Ramiro Ortiz, Robert de Flers, Henri Focillon, Louis Barral, Göran Björkman, Paul Morand, Eugène Montfort, Armand Godoy ș.a.), prin care sunt puse în evidență deschiderile culturii române către universalitate. Cele două direcții urmate de S. – luminarea biografiei și a contribuției literare a scriitorilor români din perspectiva arhivelor, pe de o parte, și relevarea legăturilor importante ale personalităților române cu cultura universală, pe de alta, sunt continuate cu și mai mare perseverență în ultima vreme, autorul fiind stimulat în acest demers

de rubrica permanentă pe care o ține în „România literară”. Cert este că planurile ample de valorificare a fondurilor documentare privitoare la scriitorii din două importante centre ale culturii române, Târgoviște și Piatra Neamț–Târgu Neamț, încep să prindă contur. Volumele *Cercetări literare. Scriitori dâmbovițeni* (I–III, 2007–2010), G. T. Kirileanu și *contemporanii săi* (I, 2012), prefigurare a proiectului „nemțean”, *Contribuții de istorie literară* (I–II, 2011–2012) ilustrează cuprinderea largă a valorificării informațiilor inedite despre literatura română. Galeria de autori despre care se oferă date noi e relevantă: Tudor Arghezi, Valeriu Anania, Emanoil Bucuța, G. Călinescu, Al. Ciorănescu, Nichifor Crainic, Șerban Cioculescu, Const. Ciopraga, Ion Caraion, Mircea Eliade, Petru Dumitriu, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Al. Ivasiuc, Nicolae Labiș, Adrian Marino, Titu Maiorescu, Gib I. Mihăescu, Basil Munteanu, Constantin Noica, George Oprescu, Dinu Pillat, Perpessicius, Marin Preda, Dan Simonescu, Dimitrie Stelaru, Pamfil Șeicaru, Sorin Titel, Ion Vlasiu, Paul Zarifopol ș.a. Mai puțin bogată, dar interesantă apare investigarea legăturilor literaturii și culturii române cu străinătatea, deschiderea spre universalitate. Semnificativ e volumul *Ion Stăvăruș și contemporanii săi. Mărturii, corespondență, iconografie* (2008), scriitor căruia S. îi alcătuiește și o ediție (*Scrieri*, I–II, 2010–2011). La diversele contribuții din cărțile lui S. se adaugă cele publicate doar în periodice, toate riguros adnotate. Pasionat de documente și manuscrise inedite, posesor al unei bogate biblioteci specializate, cercetătorul ilustrează în contemporaneitate o direcție de activitate ce părea aproape stinsă.

SCRIERI: *Cercetări literare. Scriitori dâmbovițeni*, I–III, Târgoviște, 2007–2010; *Contribuții de istorie literară*, I–II, pref. Ilie Rad și Mircea Popa, București, 2011–2012. **Ediții:** G. Călinescu, *Scrisori și documente*, pref. Al. Piru, București, 1979; E. Lovinescu, *Scrisori și documente*, pref. edit., București, 1981; *Ion Barbu în corespondență*, I, București, 1982 (în colaborare cu Gerda Barbilian); Zaharia Stancu, *Jocul cu moartea*, pref. Nicolae Ciobanu, București, 1984; Dumitru Cosma, *Inscripții pentru steaua de la Bethleem*, postfața edit., cu desene de Constantin Piliuță, București, 1994; Nicolae Peligrad, *Poezii*, București, 1996; *Eminescu văzut de gruparea literară „Meșterul Manole”*, București, 1997; Elena Farago, *A ciocnit cu un ou de lemn*, pref. edit., București, 1997; Mia Frollo, *Însemnări despre monseniorul Vladimir Ghika*, pref. edit., București, 1999; Sandu Tudor, *Colindul mocanului*, pref. Pericle Martinescu, București, 1999; Ion Simionescu, *Piatra Neamț*, pref. edit., București, 2002; *Ion*

Stăvăruș și contemporanii săi. Mărturii, corespondență, iconografie, Târgoviște, 2008; Mihail Dragomirescu, *Viața lui Isus*, București, [2009]; Ion Stăvăruș, *Scrieri*, I–II, București, 2010–2011; *Autografe de la Nichita Stănescu*, București, 2012; *G.T. Kirileanu și contemporanii săi*, vol. I: *Scrisori către Nicolae Iorga*, Piatra Neamț, 2012.

Repere bibliografice: Vlad Sorianu, *Ipostaze ale exegezei călinesciene*, ATN, 1979, 1; Stancu Ilin, *Correspondența lui G. Călinescu*, „Scânteia”, 1979, 11 433; Șerban Cioculescu, [*Nicolae Scurtu*], RL, 1979, 23, 25, 1981, 37, 38; Nicolae Manolescu, [*Nicolae Scurtu*], RL, 1979, 26, 1999, 32, CL, 1979, 6; Al. Dobrescu, [*Nicolae Scurtu*], CL, 1979, 6, 1981, 10; Petru D. Anghel, *Taina ineditelor*, SPM, 1979, 454; Mirrela Roznoveanu, *Correspondența G. Călinescu*, RL, 1979, 38; Augustin Cosmuță, *Rigoare și consecvență*, ST, 1981, 10; Mircea Angheliescu, *E. Lovinescu în scrisori*, T, 1981, 10; Cornea, *Semnele, 198–203*; Dan Stanca, *Recuperări necesare*, RMB, 2000, 3 227; Marcel Duță, *Noi restituiri recuperatoare*, CC, 2003, 9–11; Teodor Vârgolici, [*Nicolae Scurtu*], RL, 2008, 2, 2009, 7, 2010, 42; Săluc Horvat, [*Nicolae Scurtu*], „Nord literar”, 2008, 3, 2009, 9; Gheorghe Lăzărescu, *Destine de scriitori în pagini inedite*, JL, 2008, 21–24; Mihai Stan, *Confreria*, Târgoviște, 2009, 299–305. **I.O.**

SEARA, revistă apărută la București, săptămânal, între 21 septembrie 1886 și 18 ianuarie 1887. Sunt prezenți cu versuri Th. M. Stoenescu și Carol Scrob. În cel dintâi număr se anunță că se vor publica romane „alese” din toate literaturile. Primul dintre acestea era *Dracul schiop* de Lesage, din care s-au tipărit câteva capitole într-o transpunere destul de cursivă. S-au mai tradus romanul de aventuri *Pielea roșii* al lui Paul Duplessis și fragmente dintr-un alt roman foileton de epocă al scriitorilor A. Sirven și H. Leverdier, *O dramă la mănăstire*. Toate aceste traduceri îi aparțin, probabil, lui Th. M. Stoenescu, editor al revistei și proprietar al tipografiei care o realiza. **R.Z.**

SEARA, cotidian apărut la București între 10 ianuarie 1910 și 15 august 1916. Director proprietar: Alexandru Bogdan-Pitești (martie 1913 – octombrie 1914); ulterior proprietar devine o societate germană, fondatorul fiind în continuare director. Situându-se „de partea patriotismului luminat”, ziarul prezintă, cu precădere între 1913 și februarie 1915, în perioada colaborării intense a lui Tudor Arghezi, lucrări literare și artistice, cronici și rezumate ale unor conferințe (cele mai numeroase ținute de Jules Lemaître). Articole politice, majoritatea de atitudine progermană în anii neutralității, scriu Al. Bogdan-Pitești, Al. Tisescu, D. Karnabatt (cu o prezență diversă,

susținută pe întreaga perioadă a funcționării publicației), Tudor Arghezi, F. Aderca, Petre Locusteanu (care folosește frecvent pseudonimul Sfiredeluș), Traian G. Stoienescu, N. I. Porfiriu (sub pseudonimul Escamillo), Ion Scurtu, Ion C. Bacalbașa, Radu Corbea, Zamfir C. Arbore, Ion Lupu, Ilie Bărbulescu, C. I. Dicescu, Ion Rădulescu-Joldea, Al. Filipescu, Ion Gorun, Ion D. Filitti, Emil Isac, C. Stere (rar, în 1915, cu articole reproduse), I. Radian. O rubrică permanentă, „Săptămâna literară”, ce cuprinde însemnări și recenzii, este asigurată în 1910–1912 de Ion Scurtu. Cronica teatrală, la început nesemnată, este ținută de N. Pora și Ion C. Bacalbașa, apoi de Tudor Arghezi (printre altele, la spectacolele cu *Idealul* de Oscar Wilde și cu *Achim* de Victor Eftimiu). Tot Arghezi susține „Cronica artistică”, unde scrie despre Constantin Brâncuși, Nicolae Luchian, Theodor Pallady, Nicolae Vermont, Jean Steriadi, Oscar Spaethe, Nicolae Dă-răscu, comentând expozițiile grupării Tinerimea Artistică, precum și rubrica „Note literare”, iar pentru o vreme „Tabula rasa”, unde sunt incluse comentarii politice și pamflete scrise într-un registru moderat. O rubrică de artă prezintă în 1915 D. Karnabatt. Alte rubrici: „Tigheluri”, cu scurte pamflete politice, „Peste picior”, „Note zilnice”, „Așchii”, „Peceți”, „Încurcături”, unde calamburul, satira și ironia politică sunt de bună calitate, autor fiind mai cu seamă D. Karnabatt, care se află și sub pseudonimele Pierrot, Don Ramiro ș.a. O rubrică permanentă de literatură universală cuprinde prezentări, îndeobște nesemnate, de istorii literare, de lucrări critice și monografii, în special din spațiul francez, rar fiind prezent numele lui D. Karnabatt. În sumar intră versuri, unele retipărite, de Adrian Maniu (*Întunecatele*, *Litanii*, *Orfeu*, *Porcul blând sugă de la sute de oi*, *Fata Morgana*, *Irod cheamă dansul Salomeii*, *Moartea Salomeii și cheamă marea roabei*, *La Dame aux camélias*, *Noapte*

prelungă), Constanța Zissu, Ion Vinea (*Tatiana, Moravuri ușoare, Cântec de noapte, Capitolul*), Tudor Arghezi (*Psalmul de taină, Îmi voi ucide timpul, Vino-mi tu*), G. Bacovia (*Nervi de toamnă, Plumb de iarnă, Plumb de toamnă, Romanță, Nocturnă*), Mihail Săulescu, Al. Vițianu, Ștefan Bascovici, Geri Spina, Ion Al-George ș.a. Se publică sau se republică proză de Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu (*Iertarea*), D.N. Ciotori, D. Anghel (*Doi prieteni*), N. Pora, H. Coșoi, Ion Minulescu (*Ploaie de primăvară*), Mihail Lungianu, Ernest Poldi, Adrian Maniu (*Parabola săracului bogat*). Cu publicistică sunt găzduiți Emil Isac, care în perioada neutralității României ține și o rubrică de „impresii de război” și una de „notițe”, I. Ludo (rar, o cronică ieșeană), Geri Spina, A. de Herz, Ion Vinea (*Inspectorele artelor*, pamflet contra lui D. Anghel), Ion Costin, N. I. Porfiru, F. Aderca (*Parisul în 1914* și o rubrică „Desacorduri”, cu o patetică evocare a culpei evreiești în *Rugăciune*). Un supliment al gazetei, din mai 1911, reproduce lucrări de Iser, Camil Ressu, Francisc Șirato, Theodor Pallady, Ștefan Luchian, N. Vermont. Ziarul dă în foileton romanele de senzație *Milioanele și metresele regelui Leopold* și *Cinstea fatală* de Vasile Pop (sub pseudonimul C. Fulger) și alte câteva nesemnate (*Dragoste criminală, O taină de nepătruns, Răzbunarea hidalgiului, Crimele bancherului*), dar și traduceri: Selma Lagerlöf, *Copiii din Betleem* (transpunere de D.N. Ciotori), Rudyard Kipling (în tălmăcirea lui Vasile Savel), Al. Dumas, *Pescarul din Neapole*, Al. Dumas-fiul, *Dragostea care ucide*, H.G. Wells, *Omul invizibil*, August Strindberg, *Mustrare de cuget*, Lev Tolstoi, *Să nu ucizi*. Din 1915, după plecarea celor mai mulți colaboratori care asiguraseră substanța culturală și ținuta ziarului (rămân F. Aderca și Emil Isac), dispar și rubricile care îi dădeau formatul, acum primând informația și articolul politic. **E.M.**

SEARA, cotidian apărut la București între 27 octombrie 1937 și 1 aprilie 1944, cu subtitlurile „Ziar popular ilustrat” (1937–1942) și „Ziar popular de informații” (1942–1944). Directori: Eugen Titeanu (1938), Nicolae Văraru (1939), C. Tănăsescu (1940), Vasile Dova (1944); prim-redactori: Cassian Mihăilescu (1942), Constantin Nani (1943). Nu este indicat colegiul de redacție și în primii ani cele mai multe articole nu sunt semnate. Literatura și evenimentele culturale sunt prezente în pagina a doua, iar viața cea mai lungă o are rubrica „Nuvelele «Serii»”. Pe parcursul anilor 1937 și 1938 au apărut în foileton

câteva romane, precum și multe nuvele comerciale traduse, ulterior fiind incluse în sumar și transpușeri din proza lui Guy de Maupassant (*Aventura din tren, Doamna Hermet, Odinioară, Între dragoste și moarte*), Jack London (*Șansa, Un subiect de piesă*), Honoré de Balzac (*Un amor în tren, Accidentul*), Leonid Andreev (*Râsul, Revoluționarul*), André Maurois (*În zăpadă*), Luigi Pirandello (*Gandelora*), Miguel de Unamuno (*Bursierul*), Knut Hamsun (*Alexandru și Leonarda*), Arthur Conan Doyle (*Otrava salvatoare*), Arkadi Avercenko (*O femeie frumoasă*), Aleksandr Kuprin (*Visul lui Cezar*), Karel Čapek (*Ghicitoarea*) ș.a. Colaborează cu scrieri în proză Ruxanda Berindei Mavrocordat (*Tania*), Aurel Ganea (*Jocul servietelor, Cazul Marienfeld*), Paul B. Marian – sub pseudonimul Ion Albotă (*Fedor, clownul trapezist, Un domn bine în tramvai, Iubire tristă*). Altă rubrică permanentă, „Caleidoscop intelectual”, conține în primii ani scurte notițe (nesemnate, de obicei) despre aparițiile editoriale și evenimentele culturale mai importante. Cu timpul

comentariile devin mai substanțiale, iar subiectele alese reflectă chestiunile de interes ale momentului. Emil Cioran este autorul articolului *Nu înțeleg cum există oameni care dorm liniștiți*, iar Camil Petrescu al altuia intitulat *Puncte de reper*. V. Damaschin e prezent cu mai multe însemnări (*Anul literar*, *Rainer Maria Rilke*, *Literatura religioasă actuală*, *Paciurea și secretul său*, *Ne reîntoarcem la schiță și nuvelă*, *Literatura eroică și naționalistă*, *Baudelaire în românește*, *Relațiile culturale italo-române*) ori cu cronici la Mircea Eliade, *Nuntă în cer*, Radu Gyr, *Cununi uscate*, Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* etc. Și Mihai Anastasiu, care semnează și Mircea Postelnicu, publică, de-a lungul anilor, atât cronici literare (Al. A. Philippide, *Floarea din prăpastie*, Mihai Beniuc, *Poezii* ș.a.), cât și scurte eseuri („*Patima roșie*” și *succesul de public al d-lui Mihail Sorbul*, *Încurajarea pictorilor și valoarea realizărilor de artă plastică*, *Traducătorul ideal*, *Între literatură și filosofie sau Despre moravurile noastre literare*, *Tinerii scriitori realiști*, *Scriitorii români și frământările spiritualității contemporane*, *Funcțiunea criticii literare și rolul criticului ca îndrumător al publicului cititor*, *Încurajarea literaturii dramatice originale* ș.a.), ca și Al. Raicu, autor de cronici (Ionel Teodoreanu, *Întoarcerea în timp*, Marin Radu Voinea, *Asceza*, Radu Tudoran, *Un port la Răsărit*), dar și de comentarii (*Teatru pentru copii*, *Realizări dramatice reprezentative*, *Cultura germană*, *rezistența culturii europene* ș.a.). La pagina a doua mai scriu Constantin Nani, Horia Oprescu (*Marile tezaure spirituale ale popoarelor mici: „Kalevala”, „Motive nordice*), Laurențiu Fulga (*Correspondențe între om și scriitor*), Ion Sava (*Turnee teatrale*), Matei Alexandrescu (însemnări despre Constantin Virgil Gheorghiu, *Ceasul de rugăciune*, Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, articolele Schiller și Eminescu, *Misiunea istorică a tinerilor scriitori basarabeni*), C. Săteanu (și sub pseudonimul Arald), Al. Alexianu, Olga Caba (*Eternul Don Quijote*, *Ceva despre moderație*), George Oprescu ș.a. Unor evenimente culturale li se acordă o atenție deosebită: Expoziția Cărții, alegerea noului președinte al Societății Scriitorilor Români ș.a. Din 1940 orientarea prolegionară a publicației devine evidentă. Sporadic sunt prezente „Cronica dramatică”, semnată de Al. Raicu, Dan Petrașincu, Mihai Anastasiu, „Cronica muzicală”, susținută de Const. A. Orășianu, „Cronica cinematografică”, „Cronica științifică”. Rubrici

culturale sunt și „Cinema”, „Astă seară veți asculta la radio”, „Muzică”, „Cărți noi”, „Bibliografie”, „Spectacole”, „Cărți, reviste”, „Plastică”, „Știri artistice”, „Teatrul și oamenii lui”, „Reflectoare”. Alți colaboratori: Anișoara Odeanu (sub semnătura Doina Peteanu), Arșavir Acterian (sub pseudonimul A. N. Suitariu), N. Pora, C. Dan Pantazescu, Alexandru Pană.

L.Cr., R.P.

SEBASTIAN, Lascăr (pseudonim al lui Sebastian Salmen; 14.X.1908, București – 9.X.1976, București), gazetar, traducător, dramaturg. Este fiul Sofiei și al lui Leonard Salmen, pictor. Frecventează Liceul „Gh. Lazăr” din București, absolvit în 1926, și urmează doi ani la Conservatorul de Artă Dramatică. Angajat al librăriei bucureștene „C. Dobrogeanu-Gherea” (1926–1927), ulterior este funcționar la Editura Națională – Ciornei, redactor la „Adevărul”, secretar de redacție la „Dimineața” (din 1928) și, mai târziu, redactor la „Facla” (1937–1940). Temându-se de legionari, până în 1946 se află în refugiu în URSS. Revenit în țară, va fi redactor la Agerpres, regizor la Teatrul Muncitoresc, apoi la teatre din Arad, Reșița, Brașov, Brăila, Craiova, iar din 1955 redactor-șef de secție la „Flacăra”. A debutat cu versuri în „Cultura proletară” (1926). În 1937 scoate „Pinguinul”, săptămânal umoristic aflat sub influența unor organizații de stânga, suspendat după câteva numere. Bogata activitate publicistică – articole despre scriitori străini, cronici literare și dramatice, recenzii, note culturale, reportaje, interviuri, intervenții polemice, traduceri – i-a fost inserată în „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Sinteza”, „Dimineața” (era semnată rubricii „Puncte de vedere”), „Rampa”, „Apărarea”, „Bilete de papagal”, „Săptămâna literară, politică, teatrală” (unde scrie și sub pseudonimul Catihetel Titivillus), „Cortina”, „Cronicarul”, „Viața românească”, „Reporter”, „Cugetul liber”, „Lupta”, „Încotro?”, „Azi”, „Cuvântul liber”, „Timpul” (la care a fost redactor), „Femeia și căminul”, „Facla”, „Fapta”, „Gazeta familiei”, „Magazin”, „Mondial magazin”, „Societatea de mâine”, „Secolul” ș.a. La „Tribuna românească” (1946–1947) răspunde de pagina culturală. După război a mai scris la „Tribuna”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”; între 1968 și 1972 a ținut în „România literară” o rubrică de note, „Pescuitorul de perle”, semnată Profesorul Haddock. Și-a mai iscalit contribuțiile Bătrânul Aristide, Brian cel Pios, Calamber, Generalul Greautauk, Seb. Leonard, Șarpele cu ochelari.

S. și-a asigurat un loc în istoria literaturii române prin traduceri din literaturile antice și moderne, fiind atras de autori diverși, de toate mărimile, de la Vergiliu la Pitigrilli. Printre cei pe care i-a mai transpus în românește, cel mai adesea prin intermediar francez sau german, se numără Horațiu, Iuvenal, Petrarca (*Rime de dragoste*), Fernando de Rojas (*Celestina*), Leopardi, Lermontov, Flaubert (*Doamna Bovary*), Federico García Lorca (*Nemaipomenita pantofăreasă*), Alfredo Panzini, Miguel de Unamuno (*Negura*). În schimb, un interes doar documentar prezintă producțiile sale originale: textele publicistice din *Oameni. Portrete literare* (1934), piesele de teatru *Cu pâine și sare*, jucată în stagiunea 1949–1950, și *Colivia cu sticleți*, comedie scrisă în colaborare cu Silviu Georgescu și reprezentată în 1958.

SCRIERI: *Oameni. Portrete literare*, București 1934; *Colivia cu sticleți* (în colaborare cu Silviu Georgescu), București, 1957; *Cu pâine și sare*, București, 1958. **Traduceri:** Anatole France, *Pe piatra albă*, București, f.a., *Ulmul din alee*, București, 1937, *Insula pinguinilor*, București, 1947; Han Ryner, *Tata Diogene*, București, f.a.; Ivan Turgheniev, *Un cuib de boiernași*, București, f.a., *Imnul iubirii*, București, f.a.; Guy Chantepleure, *Pasagera*, București, 1928; Henryk Sienkiewicz, *Hania*, București, f.a.; Alfredo Panzini, *Caut nevastă!*, pref. trad., București, 1928; Miguel de Unamuno, *Negura*, introd. trad., București, 1929; ed. 2, București, 1975, *Eu!* București, f.a.; Pitigrilli, *În goană după dragoste*, București, 1932; Nicolas Ségur, *Primăvara voluptuoasă*, București, 1932; Petrarca, *Rime de dragoste*, pref. Al. Marcu, București, 1933, *Sonete*, pref. trad., București, 1959; Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, I–II, București, [1940]; Federico García Lorca, *Nemaipomenita pantofăreasă*, introd. trad., București, 1946; Mihail Lermontov, *Mascarada*, pref. Mihai Novicov, București, [1948]; Horațiu, *Versuri*, pref. trad., București, 1961; Vergiliu, *Bucolice*, *Georgice*, pref. trad., București, 1963; Giacomo Leopardi, *Versuri*, pref. trad., București, 1963; Iuvenal, *Satire*, pref. trad., București, 1966; Vergiliu, Horațiu, Iuvenal, *Pagini alese*, pref. trad., București, 1969; Fernando de Rojas, *Celestina*, pref. Paul Alexandru Georgescu, București, 1973 (în colaborare cu Nina Ecaterina Popescu).

Repere bibliografice: Izabela Sadoveanu, [*Lascăr Sebastian*], ALA, 1933, 681, 1934, 706; Călinescu, *Opere*, II, 535–537; D. I. Suchianu, *Două cărți*, ADV, 1934, 15 393; V. Cristian, „*Oameni*”, ADV, 1934, 15 459, 15 528, 15 529; Gala Galaction, *O carte prea isteată*, CLI, 1935, 11; Isaiia Răcăciuni, „*Nemaipomenita pantofăreasă*”, comedie de F. G. Lorca, tradusă de Lascăr Sebastian, „*Libertatea*”, 1946, 708; Sidonia Drăgușanu, *Mihail Lermontov*, „*Mascarada*”, „*Femeia și căminul*”, 1948, 168; Nella Stroescu, „*Cu pâine și sare*”, CNT, 1949, 138; Ștefan Tita, *Lascăr Sebastian*, RL, 1976, 42; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 500; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 205–207. **D.Gr.**

SEBASTIAN, Mihail
(8.X.1907, Brăila
– 29.V.1945, București),
eseist, prozator,
dramaturg, gazetar.

S., al cărui nume la naștere era Iosef Hechter, este fiul Clarei (n. Weintraub) și al lui Mendel Hechter, funcționar comercial. Urmează școala primară și Liceul „N. Bălcescu” în orașul natal. În 1926 susține bacalaureatul, fiind remarcat de Nae Ionescu, președintele comisiei. În 1929 va absolvi Facultatea de Drept din București, iar în 1930 – 1931 beneficiază de o bursă la Paris pentru a-și pregăti doctoratul, pe care însă nu îl va finaliza. Debutează în 1926, cu versuri în revista ieșeană „Lumea”, sub pseudonimul Eraclie Pralea, și cu articolul *Bacalaureatul, generația violenței și altele* în ziarul „Politica”, sub semnătura Mihail Sebastian. Din 1927 începe să scrie la ziarul „Cuvântul”, primul articol fiind o polemică purtată cu Mircea Eliade pe tema „sentimentalului” Remy de Gourmont; va fi angajat de Nae Ionescu, mentorul său, ca redactor și va lucra la ziar până la sfârșitul lui 1933. Aici semnează și cu pseudonimul gidian Amyntas, producând (mai puțin în perioada pariziană) texte zilnice pe cele mai diverse teme – culturale, politice, sociale. Eterogenitatea e adusă la un numitor comun de verva foiletonistului, nu rareori pamfletară, și de argumentația dispusă mai mult deconstructiv-persiflant-ironic decât în numele unei cauze sau al unui program, deși pozițiile punctuale ale lui Nae Ionescu sunt adesea asumate și apărate de devotatul „năist”. Mai colaborează la „Universul literar”, „Tiparnița literară”, „Vremea” (din 1928), „Contimporanul”, „Vitrina literară” (din 1929), „România literară” (condusă de Liviu Rebreanu), unde este redactor, și „Azi” (din 1932), „Index”, „Reporter” (din 1933), „Analele Brăilei”, „Rampa” și „L’Indépendance roumaine”, la care este conicrar muzical sub pseudonimul Flaminus (din 1935), „Revista Fundațiilor Regale” (fiind redactor din 1936), „Viața românească” (din 1938). În 1932 se numără printre membrii fondatori ai Grupării

Intelectuale Forum, înlocuită ulterior de Gruparea Criterion. Tot în 1932 îi apare primul volum, *Fragmente dintr-un caiet găsit*. După interzicerea în 1934 a ziarului „Cuvântul”, urmează scandalul stârnit de romanul *De două mii de ani...* și de prefața lui Nae Ionescu, S. fiind atacat și ironizat din toate direcțiile ideologice. Un răspuns și o sinteză ale scandalului apar în *Cum am devenit huligan* (1935). Ia parte în 1936 la înființarea Grupării Criticilor Literari Români. Secretar într-un cabinet de avocatură, în 1937 pledează în procesul intentat lui Geo Bogza, acuzat de pornografie pentru *Poemul invectivă*. Debutează ca autor dramatic cu piesa *Jocul de-a vacanța*, regizată de Sică Alexandrescu în 1938, la Teatrul Comedia din București. În 1940 este dat afară, ca evreu, de la „Revista Fundațiilor Regale” și, în baza excluderilor rasiale, semnătura sa nu va mai putea fi găsită în nici o publicație. Din 1941 până în 1944 e profesor la liceul evreiesc „Cultura B” și la Colegiul „M. Onescu”, unde îi are elevi pe Paul Cornea, Petre Solomon, Vicu Mîndra ș.a. În martie 1944 i se pune în scenă la Teatrul Alhambra piesa *Steaua fără nume*, sub pseudonimul Victor Mincu, ales spre a înșela cenzura. Înainte de 23 august 1944 ar fi scris, conform mărturiei unor apropiați, broșura *Armata Roșie vine!*, conținând pagini de pamflet antiantonescian și antifascist. După întoarcerea armelor împotriva Germaniei, perspectivele se schimbă radical. Participă la redactarea primelor numere din legalitate ale ziarului comunist „România liberă”, fiind autorul *Manifestului Blocului Național-Democratic*, și ia parte, în calitate de conferențiar, la confruntările implicate de noile realități. În februarie 1945 e numit consilier de presă principal în Ministerul Propagandei Naționale (Direcția Presei și Informațiilor). Îi sunt reprezentate două adaptări după S. Berger și John Steinbeck – *Potopul* și *Noaptea fără lună*. În plină vogă, moare în urma unui accident, fiind lovit de un camion în timp ce traversa strada, cu puțin înainte de a deschide cursul *Balzac și problemele sociale ale timpului său* la nou-înființata școală populară Universitatea Liberă Democratică. În 1946 piesa *Ultima oră* e pusă în scenă cu mare succes la Teatrul Național din București, pentru ca în 1947 piesa neterminată *Insula*, al cărei ultim act e scris de un prieten apropiat, actorul Mircea Sepilici, să aibă premiera la Teatrul Municipal.

Critica foiletonistică este domeniul în care S. se formează și se afirmă ca scriitor. *Considerații asupra*

romanului modern, foileton în opt episoade publicat în „Cuvântul” între octombrie 1927 și martie 1928 și care în biografia autorului are valoarea unui volum, relevă ambiții teoretice invers proporționale cu vârsta crudă a autorului, fapt vizibil în lipsa de cristalizare a ideilor și în dicțiunea lor confuză. S. pornește de la Julien Benda, autorul cărții antibergsoniene *Belphégor. Essai sur l'esthétique de la présente société française* (1918), pentru a diagnostica disoluția genurilor în modernitate și, în particular, „un declin al romanului ca specie”, prin care se înțelege declinul epicului și al intrigii „cu desfășurare gradată și motivată perfect” în favoarea „romanului liric”. Pentru a explica acest declin, eseistul împrumută de la Benda conceptul „panlirism”, prin care înțelege, la fel ca Mircea Eliade în *Itinerariu spiritual*, orizontul care face posibilă schimbarea subiectului: „Toate există în ritmul unui absolut lirism. Patetism pur. Toate se nasc, trăiesc, se înlănțuie în virtutea unor legi de logică afectivă. Trăim o imensă revărsare emoțională la astfel de proporții, încât amintirea romantismului se vedește falsă și nesinceră. Este o grozavă cutremurare și o deștelenire obștească. Ca două strigăte scurte și potrivnice, misticismul și sexualismul ne frământă traiul. Integrală valorificare a posibilităților neîncercate încă, inconștientul este prezent. Vremea pateticului deplin se cheamă PANLIRISM”. „Romanul liric” e chiar „romanul modern”, caracterizat prin „disponibilitatea psihologică, actul gratuit, discontinuitatea personalității”, iar lirismul ar fi forma unui nou spiritualism marcat de experiența războiului, opus „stupidului secol” al XIX-lea, „exprimând legături strânse între creator și obiect și descoperind o a doua realitate – cea a spiritului –, pe lângă care cea a contingentului nu izbutește să fie decât o săracă transpunere”. În continuare, tânărul eseist integrează esteticii panlirismului „romanul pur” al lui André Gide, care prin „actul gratuit” eludează tocmai detestata intrigă și verosimilitate, „novele” lui Miguel de Unamuno și *În căutarea timpului pierdut* de Marcel Proust, căruia, pentru a cadra, i se neagă intenționalitatea construcției: „*À la recherche...* este scrisă doar după legile digresive ale memoriei și crește doar din frământările obscure ale visului. [...] e cu neputință să se distingă respectarea vreunei legi de înlănțuire și gradare epică”. Apar o serie de incongruențe. Cazul lui Gide este cel mai complicat, întrucât S. sesizează incoerența dintre impuritatea

romanului liric – pe care tocmai o proclamase – și puritatea de gen afirmată de romanul gidian. Ca atare, interpretează actul gratuit ca fiind un act ratat și citește în asta nu o mascare a vechii teleologii a intrigii, ci exprimarea „patetismului unui dinamism interior”, adică a unui *Weltanschauung* ce face posibil panlirismul. Actul ratat îi permite, simultan, să combată puritatea de gen a „romanului pur” și să îl reintroducă, întărit, în categoria panlirismului. De asemenea, nu este clar de ce „aventura” (concept împrumutat de la Jacques Rivière, al cărui eseu din 1913, *Le Roman d'aventure*, este utilizat fără a fi citat), unic element epic compatibil în viziunea lui S. cu estetica panlirică pe motiv că se sustrage „intrigii” și recuperează autenticitatea realului, ar fi fundamental altceva decât ceea ce predică Gide; sau de ce autenticitatea aventurii s-ar sustrage suspiciunii de „acte manqué”. În rest, se reține pionieratul în introducerea pe filieră românească a programului anticalofil: „Un romancier bun nu posedă stil, dar cunoaște conștiincios gramatica”. *Considerațiile asupra romanului modern* vor avea și nu vor avea consecințe în scrierile lui S. Vor avea în măsura în care ele se reflectă în romanul *Orașul cu salcâmi*, publicat în 1935, dar scris între ianuarie 1929 și ianuarie 1931. Nu este vorba de lirismul care înțeacă această scriere imatură, cea mai slabă a lui S., întrucât „poezia” metamorfozării provincialei Adriana din adolescență într-o domnișoară are mai mult de-a face cu lirismul debutonat din scrierile de început ale Hortensiei Papadat-Bengescu decât cu lirismul teoretizat de autor în foiletonul lui, ci e vorba de prezența unor personaje secundare precum Buță, „transfug din *L'Immoraliste* și *Les Faux-monnayeurs*” (Lucian Boz), precum și de lipsa unor articulații cauzale în procesul formării Adrianei. Imotivarea acțiunilor amoroase ale protagonistei este de altfel o trăsătură care, sub influența lui Gide (vizibilă și prin episodul de erotism neortodox dintre Soeur Denise și Lucreția), se impune ca tendință evidentă în romanul interbelic românesc, inclusiv sau mai ales în acela scris de femei. În 1932, când S. publică broșura *Fragmente dintr-un carnet găsit* („prima sa plachetă de proză”, cum o numea fără mare considerație Pompiliu Constantinescu), teoriile lui din 1927 – 1928 erau deja depășite. Adoptând formula jurnalului, *Fragmente...* îi oferă autorului posibilitatea de a pune între coperti o eseistică de felul celei din *Soliloquii* de Mircea Eliade, carte apărută tot

atunci. El se distanțează de la primele rânduri de clișeele eliadești: „Cum îi povesteam lui M. D. întâmplarea asta, el observă în treacăt: «– Frumoasă experiență!» Atâta a înțeles din tot ce i-am spus. O experiență. Am oroare de termenul ăsta”. După cum observă Pompiliu Constantinescu, „nimic [...] nu-l leagă de problemele mistice ale tinerei generații”. Pot fi totuși inventariate teme precum experiența, ratarea, crizele (în amor, sufletești), inteligența, morală, amoralismul, singurătatea, ireductibilul, Dumnezeu, livrescul, introspecția, moartea, miracolul, inefabilul etc. Față de acestea naratorul recurge însă, invariabil, la un grad zero al atitudinii, opus freneziei experimentaliste a „trăiriștilor”, idealul său fiind exprimat consecvent prin fantasma botanică, prin aspirația la condiția de „plantă” sau de „arbore”. Revenind la S. în chip de critic, aceasta este prima calitate în care se face, în ordine istorică, cunoscut și recunoscut. Practicarea foiletonului și a recenziei îi aduce deja în 1929 o extrem de onorantă includere de către E. Lovinescu în *Mutația valorilor estetice* (ultimul volum din *Istoria literaturii române contemporane*), unde, amintit imediat după G. Călinescu și Șerban Cioculescu, tânărului critic – „un copil aproape” – i se recunosc „o reală pasiune literară înclinată spre lucruri serioase, putere dialectică, în genere în vid, abstracție stilistică”. În 1932 câteva cuvinte de apreciere venite de la G. Călinescu remarcă „frazе clare, clasice, neornamentate decât în măsura necesității unei nuanțări și atunci, adesea, în imagini fericite”. Prima calitate a criticii stă în valoarea ei ca proză inteligentă, elegant construită, ca și în subtilitatea analitică. Critic nu suficient de independent, prea sensibil la linia revistelor unde colaborează și la umorile contingente (la amicitiiile sau inimitițiile de moment), nici suficient de constant sau de obiectiv, S. scrie bine despre autorii români, dar fără a reuși să prindă esențialul sintetic, mai ales în legătură cu cărțile mari ale momentului. Mihail Sadoveanu, de pildă, este abordat exclusiv pe frontul titlurilor minore; există însă și excepții, cum ar fi literatura Hortensiei Papadat-Bengescu. În cazul cărților care îi plac – de pildă, romanele lui Mircea Eliade – se pierde adesea într-o critică de identificare emoțională, de empatizare cu subiectul sau cu personajele. Savuroase și ironic-superioare sunt cronicile negative (Ionel Teodoreanu sau Ilarie Voronca fiind două ținte predilecte), scrise nu fără cruzime și nici fără spirit, deși, în cazul articolelor

preponderent negative despre E. Lovinescu s-ar putea observa că **S.** are dreptate pe amănunte, dar se înșală global. Procesul de valorizare nu este punctul forte al criticului, care își dă întreaga măsură în cazul valorilor deja clasate. Cronicile lui au o bătaie de regulă scurtă și nu compun o narațiune critică mai amplă sau un program prin care să-și depășească contingența. Articolele despre literatura străină, preponderent franceză și engleză, sunt mai sigure decât aplicațiile pe spațiul autohton. Deși de-a lungul timpului anunță diverse proiecte (în primul rând o cercetare în două tomuri asupra romanului românesc), *Correspondența lui Marcel Proust* (1939) este singurul volum de critică scos de **S.** Cartea încununează o veche pasiune pentru autorul francez. În 1928–1929, perioadă de publicistică febrilă dedicată subiectului, se declara unul dintre „cei șase cititori ai lui Proust” din România, polemiza intens cu F. Aderca, autorul unor considerații despre „simbolismul” francezului, anunța studiul *Tragedia lui Proust* (sau *Tragedia proustiană*), din care avea să publice un fragment despre domnișoara de Stermaria. În 1932 constata că pasiunea i s-a temperat și îi mai recunoștea lui Proust, „Saint-Simon al acestui început de veac”, doar „interesul documentar”. În studiul din 1939 astfel de considerații sunt depășite. **S.** își revizuieste opiniile din tinerețe cu privire la lipsa „unui plan prestabilit” în construcția romanului *În căutarea timpului pierdut*, admitându-i „severa construcție arhitectonică”. Pionieratul cercetării se manifestă și prin subiect (aflat încă, la nivel mondial, la începuturi), și prin metodă. Critica genetică practică aici nu avea la acea dată prea mulți practicanți în România, o excepție fiind D. Caracostea. Corpusul de scrisori disponibil (aproximativ o mie două sute de epistole) este valorificat nu *per se*, ca valoare suficientă sieși (deși sunt apreciate o serie de „pagini admirabile, pagini ce pot figura în cea mai severă antologie proustiană”), ci ca valoare de relație aptă să conducă în „camera obscură a romanului”, să îi lumineze geneza și cristalizarea. Sunt cercetate pe rând edițiile scrisorilor, personalitatea biografică reflectată în ele, raporturile scriitorului cu mama sa, originile operei, efectul ei de noutate, caracterul de „roman cu cheie”, strategiile proustiene de legitimare în câmpul cultural al timpului. *Correspondența lui Marcel Proust* este, în fond, o micromonografie pe care autorul nu a dus-o mai departe numai din cauza destinului său lipsit de șansă.

Mihail Sebastian și Cicerone Theodorescu

Adevărata miză personală a lui **S.** stă în exercitarea ficțiunii, pe care o asumă prima oară în *Femei* (1933). Prezentat ca „roman”, deși e doar o colecție de patru nuvele legate printr-un personaj comun, Ștefan Valeriu, și prin mărunte corespondențe, reprezintă, după *De două mii de ani...*, cartea de proză cea mai bună a scriitorului. Sunt abordate patru versiuni ale amorului: dragostea frivolă de vacanță în *Renée*, *Marthe*, *Odette* (care va fi reluată cu modificări în piesa *Jocul de-a vacanța*: sexualizarea, amoralismul și blazarea promiscuă din povestire sunt înlocuite în piesă de o sexualitate mult bemolată, de un erotism euforic, idealizat), dragostea între două ființe simple – doi „primitivi” – în *Emilie*, dragostea care subordonează o femeie de bună condiție unui bărbat indolent în *Maria*, în fine, dragostea de foileton dintre Ștefan și o artistă de varieteu, falsă femeie fatală, tot o natură simplă și netransparentă în

Arabela. Nuvelele sunt grațioase, spirituale, bine scrise și, excepție făcând *Emilie* (în care prozatorul atinge profunzimea din nuvela *Deschiderea stagiunii*, tristă și probabil psihanalizabilă ilustrare a ratării în mediile gazetărești), monden-superficiale, literatură de consum superioară mediei. În epocă *De două mii de ani...* este o surpriză, nu doar prin prefața antisemită a lui Nae Ionescu. Până atunci S. preferase să își decodoreze etnicitatea din rațiuni mai curând sociale decât ideologice. Evreitatea era asociabilă cu ghetoul, cu parohialul specificului și al problemelor implicate (antisemitism, sionism etc.) și mai puțin cu poza subțire pe care și-o construia foiletonistul de la „Cuvântul”. Încercând să pună în ecuație autohtonă, dar și transnațională „problema evreiască”, *De două mii de ani...* este, cum observa Ioan I. Cantacuzino, un roman dialectic, construit pe metoda organizării de opoziții între câte doi termeni, fiecare cu discursuri de escortă argumentative. Antitezele rămân, cu program, netranșate. Reproșul din prefață că „Josef Hechter nu izbutește să explice nimic” este corect, cu observația că aceasta este chiar intenția romanului. Pot fi inventariate de-a lungul cărții dezbatere de felul: individ versus colectiv, sionism versus asimilaționism, sionism versus marxism, cartezianism versus misticism, capital versus specific, iudaism versus antisemitism etc. S. urmărirea nu doar investigarea prin ficțiune a problemei evreiești în România de după Marea Unire, ci și urmărirea contextelor sociopolitice din România structurată de sfârșitul Primului Război Mondial. Cele șase părți acoperă mișcările studențești antisemite din 1921 – 1923, modernizarea prin capitalul străin (aproximată prin momentul 1929), pregătirea revoluției stângiste din 1931 și resurecția antisemitismului, impunerea fascismului din 1933. Din punct de vedere ideologic, structura romanului e dată de succesiunea autohtonism (naționalist-antisemit-huliganic) – internaționalism (capitalist) – internaționalism (comunist) – autohtonism (din nou, naționalist-antisemit-huliganic). Instaurarea fascismului, sugerează romancierul, e rezultatul ratării modernizării prin capitalism sau prin revoluția de stânga; dar e un rezultat, crede el, care corespunde „fondului” românesc, în a cărui celulă este înscris, paradigmatic, într-un raport recesiv care acum devine dominant, autohtonismul lui Ghiță Blidaru, personaj inspirat de Nae Ionescu. Romanul a provocat un imens scandal, fiind atacat

atât dinspre presa naționalist-ortodoxistă, cât și de publicațiile evreiești: printre motive se numără insistența de a nu renunța la prefața lui Nae Ionescu, numeroasele personaje „cu cheie”, un plasament strategic greșit în contextul perioadei (distanțarea de colectivismul noii generații și desolidarizarea de minoritatea lui oprimată sunt mișcări egale pentru S., duse în numele aceluiași principiu individualist și antiolektivist) și, nu în ultimul rând, faptul că în unele secvențe răzbate limbajul esențialist al metafizicii etniciste, deprins de la Nae Ionescu. S. a organizat o apărare în *Cum am devenit huligan*, scriere de vârf a literaturii polemice românești, în care inventariază, clasifică și combate atât reacțiile suscitrate, cât și pe autorul prefeței (îndepărtându-se însă mai mult de interpretările lui Nae Ionescu decât de felul său de a pune problema). *Accidentul* (1940) prelucrează tema jocului terapeutic de-a vacanța: Nora, profesoară de franceză, îl trage pe Paul, avocat cunoscut de ea în urma unui accident oarecare pe stradă, într-o vacanță de iarnă, la schi, pentru a-l vindeca astfel de depresia în care l-a aruncat dragostea punctată de gelozie pentru pictorița Ann. Cei doi urcă de la Brașov la cabane, nimerind în spațiul straniu al locuinței lui Gunter Grodeck, un tânăr moștenitor al unei eredități misterioase și al unei averi uriașe. În final, după peripeții în regim totuși static, Paul este vindecat, găsindu-și fericirea alături de Nora, rezolvare care i-a trezit lui Camil Petrescu parafraza sarcastică „faceți schi și vă veți lecu de amorurile nefericite”. *Accidentul* e romanul cel mai problematic din punctul de vedere al elaborării (o primă variantă incompletă a fost pierdută, apoi reconstituită cu multă dificultate) și în același timp scrierea cea mai kitsch a autorului, rivalizând în această privință doar cu câteva pagini din imaturul *Oraș cu salcâmi*. Cartea ar fi fost doar o nuvelă de almanah fără episodul gotic al lui Gunther Grodeck (care funcționează bine prin indeterminarea reperelor, prin caracterul său de ficțiune incompletă, în contrast cu supraexpunerea didactică a celorlalte secvențe și personaje) și fără câteva pagini din analitica geloziei lui Paul față de Ann. O parte semnificativă a stridențelor vine din concepția teatrală: scris sub formă de roman, *Accidentul* este gândit de un autor dramatic care caută efecte pentru scenă și care, de altfel, voia să rescrie cartea în acest sens. De aceea multe replici au un caracter emfatic și excesiv de reliefat, iar scenele capătă un aer artificios prin

apăsarea intenției și prin „poezie”. Altfel stau lucrurile în scrierile pentru teatru ale lui S., care au cules, mai ales după moartea autorului, un mare și constant succes. Comedii amare ca ton general, exploatare cu ample disponibilități lirice comicul de situație, farsa și melodrama teatrului de bulevard, piesele dezvăluie o schemă mentală predilectă. În primul rând, le este comună fantasma evaziunii, a navigării către „insula” care să ofere decuplarea de la realitatea trivială, imediată. În *Jocul de-a vacanța* „insula” este pensiunea Weber, unde calendarul și proza realității sunt uitate; în *Steaua fără nume* este noaptea care șterge realitatea diurnă; în *Ultima oră* este itinerariul lui Alexandru Macedon și „jocul de-a vacanța” pe urmele lui Alexandru; în sfârșit, în *Insula* este spațiul erotic camaraderesc încropit de trei personaje. Acestui puternic impuls evazionist i se opun o serie de mișcări inhibitive, care tind să tragă eroii de mână înapoi în realitate, să conserve realitatea, să semnaleze caracterul de reverie al „jocului de-a vacanța”. S. rezolvă de regulă conflictul dând câștig de cauză elementului inhibitor (mai puțin în *Ultima oră*), cu sugestia că insula rămâne totuși să existe într-un plan fantasmatic, intim și secret. În al doilea rând, este constantă opoziția dintre limbajul liric asociat evaziunii și limbajul pragmatic al realității. De raportul dintre ele depinde și valoarea textului: el este optim în *Steaua fără nume*, capodopera autorului, în care „locul unde nu s-a întâmplat nimic” se transformă preț de o noapte într-o fantasmă prea frumoasă și neadevărată ca să reziste zilei următoare, și fragil în *Jocul de-a vacanța*, unde lirisul, notat de toți comentatorii, ocupă prea mult scena. În al treilea rând, piesele (într-o mai mică măsură *Ultima oră*) sunt construite în jurul aceluiași gen de personaj feminin: Corina (*Jocul de-a vacanța*), Necunoscuta/ Mona (*Steaua fără nume*), Magda Minu (*Ultima oră*), Nadia (*Insula*). E vorba de o maestră a jocurilor (atât a celor centrifuge, cât și a celor erotice), un caracter voluntar, dincolo de dantela și superfițiile capriciilor feminine, o fire camaraderască, o natură dublă, luminoasă în aria în care se desfășoară „joaca de-a vacanța”, cenușie în partea „cotidiană”. Tema evadării din realitate a fost exploatată de critica marxistă de după 1948, care astfel i-a construit autorului o poziție de excelență canonică. Un critic în forme directe S. nu este decât în *Ultima oră*, scriere mai puțin caracteristică, inspirată din lumea – asemănătoare cu aceea din *Gorila* lui Liviu

Rebreanu – a ziariștilor pescuitori în ape tulburi, așteptând „lovitura” și neezitând să o provoace prin șantaj. Conflictul piesei stă într-un *qui pro quo* nici prea verosimil, nici foarte subtil, dar eficient teatral: lectura greșită pe care o face industriașul Bucșan unui nevinovat articol de istorie. Acest *misreading* e pus să ducă greul acțiunii, să susțină câteva scene importante, ceea ce dă piesei un aer de farsă ușoară, contrastând cu satira modelată realist a puterii cinice din zona marii industrii sau a corupției ziariștilor. Utopia, care nu încetează să eșueze în dramaturgia lui S., poate fi citită invers decât în romanele „huliganice” ale lui Mircea Eliade (*Întoarcerea din rai* și *Huliganii*), ca elegie a intimității pierdute și a unui spațiu al subiectivității private care descrește, făcând cu resemnare loc realității din ce în ce mai invazive și mai autoritare. Vila din *Jocul de-a vacanța* va fi redusă în *Insula* la dimensiunile unei maghernițe, și totuși, această din urmă lucrare, rămasă neîncheiată, ar fi urmat poate să părăsească cercul vicios al pieselor anterioare pentru a afirma preeminența vieții asupra oricărei versiuni de „conștiință nefericită”. Rândurile în nota cărora sfârșește actul al doilea („nu vreau ca soarele, mâine dimineață, să răsară fără noi”) pare să îl evoce pe Albert Camus din *Fața și reversul*, autorul propoziției „la urma urmei, soarele ne încălzește totuși oasele”. În fine, scrierea principală a lui S. este jurnalul său, revelat într-o ediție, în intenție completă (deși asupra textului integral există încă semne de întrebare), abia în 1996. Secvențe fuseseră publicate în mai multe rânduri înainte și după moartea lui S., într-o cantitate

suficientă pentru a permite evaluarea rezonabilă a calităților documentare, umane și literare ale textului. Jurnalul este un concept recurent la S., o formulă intimă literaturii și publicisticii sale – fapt deloc surprinzător, dată fiind generația egotist-narcisistă din care face parte. Scriitorul își motivează în treacăt, într-o cronică din 1932, empatia față de jurnal. Argumentul său este unul cât se poate de previzibil pentru epocă, pe linia autenticismului gidian: „Jurnalele intime au o veche preferință în alegerile mele de cetitor dezordonat. În parte, pentru că răspund poate unei ușoare curiozități sociale: să cunoști oamenii și să afli istorii ascunse despre ei, să-i vezi trăind la adăpostul convențiilor este o plăcere certă, deși poate de calitate mediocră. Dar mai ales pentru că aceste jurnale au un accent de adevăr pe care literatura nu-l realizează niciodată pe de-a-ntregul. Fiindcă literatura, oricât ar fi de bună, simulează”. Înainte S. publicase paginile din jurnalul de creație al romanului *Orașul cu salcâmi*, în siaj explicit gidian („Exemplul lui Gide, care a scris un jurnal al romanului *Les Faux-monnayeurs*, mi-a fost de folos”). Jurnalul parizian este de fapt mai întins decât arată paginile de jurnal ce însoțesc *Orașul cu salcâmi*. S. publicase din el în 1930 și 1931, în „Cuvântul”. De asemenea, mai multe pagini din *De două mii de ani...* (din partea a patra) par să își aibă originea, prin caracterul lor notațional și „rupt” din punct de vedere stilistic de ansamblu, tot în jurnalul corespunzător perioadei 1930 – 1931 a studiilor doctorale de la Paris. Încă mai remarcabil este că *De două mii de ani...* e un pre-jurnal care codifică deja relațiile ce vor fi oferite ulterior de *Jurnal*, doar că le pune în convenție romanescă, simulându-le și disimulându-le. Două sunt trăsăturile sau calitățile principale ale jurnalului, corespunzând celor două planuri (amândouă legitime), ideologic și literar, de-a lungul cărora își diseminează sensurile. În plan ideologic, el transmite discursul unui martor, în sensul latinescului *superstes*. Deși, conform unei definiții din epocă aparținând lui Tudor Vianu, „jurnalele intime alcătuiesc o manifestare literară din care reprezentarea oricărui public este absentă”, cazul lui S. reprezintă o excepție, în sensul în care discursul său e instrumentat în direcția unui public dacă nu concret (deși într-un rând mărturisește că se gândește la data în care îl va citi lui Mircea Eliade), atunci abstract, impersonal. Reflecțiile despre publicul căruia i se adresează un jurnal se strecoară

într-o cronică din 1940 la însemnările lui Titu Maiorescu. Jurnalul nu mai este văzut acum ca o formă mai autentică de a face literatură, ci tot o contrafacere, un „trucaj”: „E posibil ca, la punctul de plecare, Stendhal sau Goncourt sau Jules Renard să fi avut intenția de a ține, în jurnalele lor, socoteli strict personale, ferite de orice ochi străin, dar, cu vremea, ele au devenit chiar pentru autorii lor o adevărată operă, destinată mai curând sau mai târziu tiparului. Atâta e de-ajuns pentru ca libertatea de expresie să capete o instinctivă prudență. În literatură, cele mai mari sincerități sunt totuși discret «dirijate»”. Este importantă această confesiune indirectă, în sensul în care ea poate fi asociată cu prezența la autor a conștiinței sale de martor public. Tot din punct de vedere ideologic, jurnalul este cu atât mai relevant pentru cel care îl scrie cu cât abia prin el ajunge să depășească vocabularul metafizic și „logica colectivelor”, deprinse de la Nae Ionescu și vizibile în romanul *De două mii de ani...* S. descoperă prin suferințele și angoasele trecute în discurs, atât prin evenimentele propriu-zise, cât și prin travaliul notării lor, valoarea solidarității umane și o etică a concretului care se opune atât individualismului, cât și colectivismului (ambele doar cuvinte, abstracțiuni). Trecând la planul literar al jurnalului, e de observat că efectul de romanesc este captat într-un sens major, eșuat în celelalte scrieri. Ca formă relaxată, ne-publică de literatură, jurnalul oferă scriiturii lui S. o poziție neînhibată, golită – retoric și anecdotic – de convențiile literare prea romanțioase și lirice cărora le cade victimă în *Orașul cu salcâmi* sau în *Accidentul*. Apoi, contextul excepțional din punct de vedere istoric (teatru al unor tensiuni etnice, ideologice, politice, umane cu o densitate remarcabilă) îi dă scriitorului, laolaltă cu neșansa decăderii lui sociale, „șansa” unei problematice extraordinare, care să fie tratată cu o autenticitate nesimulată. Contextul acoperit de jurnal este atât de dens, încât orice detaliu concurează la rangul de metaforă. Relevanța personajelor angrenate asigură enunțurilor o cantitate importantă de semnificație suplimentară, de pre-text de care textul propriu-zis profită. Canonicitatea (construită în unele cazuri ulterior) a unor figuri precum Camil Petrescu, Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran este un combustibil eficient pentru captarea și augmentarea interesului, cu atât mai mult cu cât perspectiva

adusă de S. este una subiectivă, adesea piezișă sau chiar „demitizatoare”.

D. Sebastian este un scriitor prin excelență inteligent. Ceea ce prețuim în scrisul său este netăgăduita posibilitate de a disocia, de a analiza idei și stări sufletești. Structura sa ni se pare mai curând a unui critic, dublat de un moralist în sensul francez al cuvântului. [...] Formația literară a d-lui Sebastian este cert gidiană, chiar specifică atmosferei generale de la N.R.F.; individualist, analist și moralist, d. Sebastian poate fi identificat nu numai în ambianța psihică munteană, dar, cu deosebire, în aceea a unei anume culturi franțuzești. Nu-i facem o mustrare, ci constatăm: prin tehnică, prin unele tipuri, prin neliniștea dominată de luciditate, De două mii de ani... este o carte tipic gidiană.

POMPILIU CONSTANTINESCU

În teatrul lui Mihail Sebastian nu poți vedea nimic din ceea ce ar fi merit să dea clasicitate, spirit și autenticitate durabilă literaturii noastre dramatice; dar poate că nimeni nu s-a gândit să le caute acolo unde era altceva de aflat: în aceste comedii simple și juste, scrise de un condei salubru și fermecător, nădăjduiești cu modestă ambiție să găsești repertoriul meritoriu al spectacolelor comune.

I. NEGOIȚESCU

Mihail Sebastian face figură de critic impresionist care dis-cută opera în cauză fără prejudecăți, cu o înțelegere de ajuns de elastică, ceea ce l-a făcut să nu cadă în erori fundamentale de estimatie. În ipostaza de cronicar literar, spre deosebire de alți scriitori care au făcut cronică literară ca amatori, el este unul dintre cei cu judecata cea mai pertinentă, nelăsând impresia complacerii în arbitrar și teribilitate paradoxală, cum se întâmplă cu Eugen Ionescu, și nici nu se lasă antrenat de un subiectivism excesiv ca Anton Holban ori Ion Călugăru. [...] Cronicar dramatic, Sebastian reeditează formula cronicarului literar, cu un plus de participare încordată pe care o transmite, dincolo de text, spectacolul, contactul direct cu sala și cu jocul actorilor.

CORNELIA ȘTEFĂNESCU

SCRIERI: *Fragmente dintr-un carnet găsit*, cu un portret de Mac Constantinescu, București, 1932; *Femei*, București, 1933; *De două mii de ani...*, pref. Nae Ionescu, București, 1934; ed. pref. Z. Ornea, București, 1995; *Cum am devenit huligan. Texte, fapte, oameni*, București, 1935; *Orașul cu salcâmi*, București, 1935; *Corespondența lui Marcel Proust*, București, 1939; *Jocul de-a vacanța*, București, 1939; *Acidentul*, București, 1940; *Teatru*, București, 1946; *Ultima oră*, București, 1956; *Opere alese*, I, îngr. și introd. Vicu Mîndra, București, 1956; *Opere alese*, I-II, îngr. și pref. Vicu Mîndra, București, 1962; *Întâlniri cu teatrul*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 1969; *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972; *Opere*, I, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1994; *Jurnal. 1935-1944*, îngr. Gabriela Omăt, pref. Leon Volovici, București, 1996; *De două mii de ani.... Cum am devenit huligan*,

pref. Z. Ornea, București, 2000; *Convorbiri cu...*, îngr. Geo Șerban, București, 2002; *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002; *Itinerar spiritual francez*, îngr. Cornelia Ștefănescu, selecția textelor Constantin Virgil Bănescu, pref. Matei Călinescu, București, 2007; *Opere*, I-II, coordonator Mihaela Constantinescu-Podoclea, pref. și postfață Eugen Simion, București, 2011.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, VI, 62, 268-269; Perpessicius, *Opere*, V, 302-305, VI, 76-80, VII, 50-53, 202-204, VIII, 237-242, 393-397, XI, 52-56; Călinescu, *Opere*, I, 1052-1053, II, 288-293, 639-640, 1196-1199, VIII, 305-306; Constantinescu, *Scieri*, IV, 572-590; Petre Pandrea, „De două mii de ani...”, ALA, 1934, 713; Șerban Cioculescu, [Mihail Sebastian], RFR, 1934, 10, 1936, 4; Streinu, *Pagini*, II, 225-229, V, 258-260; Șuluțiu, *Scriitori*, 317-322; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 66, 285-286; Cioculescu, *Aspecte*, 411-413; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 876-878, *Ist. lit.* (1982), 963-964; Aderca, *Contribuții*, II, 484-493, 508-509; B. Elvin, *Teatrul lui Mihail Sebastian*, București, 1955; Geo Șerban, *Mihail Sebastian și poezia*, GL, 1957, 13; Georgescu, *Părerii*, 88-94; Negoțescu, *Scriitori*, 317-325; Cornelia Ștefănescu, *Mihail Sebastian*, București, 1968; George, *Sfârșitul*, I, 181-187; Ștefănescu, *Momente*, 129-137, 232-235, *passim*; Dana Dumitriu, *Inteligența modernă și sentimentalismul provincial*, CL, 1975, 6; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 91-113; Anghelescu, *Creație*, 247-268; *Mihail Sebastian*, îngr. și pref. Anatol Ghermanschi, București, 1981; Dorina Grăsoiu, *Mihail Sebastian sau Ironia unui destin*, București, 1986; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 350-352; Aurel Martin, *Mihail Sebastian, romancierul*, București, 1993; Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1995, *passim*; Nicolae Manolescu, *Vânătoarea de vrăjitoare*, RL, 1997, 23; Monica Spiridon, *De ce scrie Mihail Sebastian un jurnal?*, VTRA, 1997, 5; Grigurcu, *A doua viață*, 423-437; Norman Manea, *Incompatibilitățile*, „22”, 1998, 23; *Dicț. analitic*, I, 272-274, II, 287-289, 305-308, IV, 161-166, 516-517; Glodeanu, *Poetica*, 369-394; Faifer, *Faldurile*, 39-47; Tomuș, *Romanul*, I, 427-448; *Dicț. esențial*, 750-752; Ghițulescu, *Istoria*, 119-121; Micu, *Ist. lit.*, 298-300; *Sebastian sub vremi. Singurătatea și vulnerabilitatea martorului*, coordonator Geo Șerban, pref. Dorel Dorian, București, 2000; *Dosar Sebastian*, APF, 2001, 5; *Dosar Mihail Sebastian*, coordonator Iordan Chimet, București, 2001; Pop, *Viață*, 83-88; Simion, *Ficțiunea*, III, 252-264; Mac Linscott Ricketts, *Former Friends and Forgotten Facts*, îngr. Gabriel Stănescu, Norcross (SUA), 2003, 7-28; Cioculescu, *Lecturi*, II, 22-25; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, 52-68; Morar, *Scriitori evrei*, 55-77; Constantin Trandafir, *Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune*, București, 2007; Marta Petreu, *Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu - Mihail Sebastian*, Iași, 2009; *Mihail Sebastian. Dilemele identității*, îngr. Leon Volovici, Cluj-Napoca, 2009; Simion, *Fragmente*, VI, 68-78; Micu, *Critici prozatori*, 137-150; Mihai Iovănel,

Evreul improbabil. Mihail Sebastian: o monografie ideologică, București, 2012. **M.I.**

SEBASTIAN ALCALAY, Gina (18.III.1927, Bacău), prozatoare, eseistă. Este fiica Lorei Sebastian (n. Adelstein), profesoară de pian, și a lui A. Sebastian, economist. Urmează la Bacău Liceul de Fete, apoi Liceul Evreiesc, absolvit în 1944. Licențiată a Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1950), timp de douăzeci și cinci de ani va fi redactor la Agerpres și ulterior profesoară de limba engleză. În 1983 emigrează în Israel, unde lucrează tot ca profesoară de engleză. Alături de soțul ei, Alexandru Alcalay, desfășoară și o meritorie activitate de traducătoare din literatura anglo-saxonă. În 1986 începe să colaboreze cu schițe, eseuri și portrete literare la publicațiile în limba română din Israel și din alte țări: „Viața noastră” („Ultima oră”), „Facla”, „Minimum”, „Tribuna”, „Izvoare”, „Micromagazin” (New York), „Observator” (München), dar și la „România literară”, „Dacia literară” ș.a. Este membră a Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română și i s-au acordat mai multe premii: „Brickman”, „Sara și Haim Ianculovici”, „Nicu Paltu”.

S.A. debutează editorial târziu, în 1994, cu proza de factură modernă *Poate mâine...*, caracterizată de o observație percutantă, sensibilitatea asociindu-se cu luciditatea. Modalitățile de relatare (monologul, fragmentele dialogate, povestirea la persoana a treia) favorizează schimbarea unghiului de analiză, autoanaliza și, mai ales, observarea personajelor din diverse perspective. Prozatoarea împrumută formula jurnalului pentru a susține miza autenticității, incluzând astfel fapte, note de lectură și reflecții cotidiene, iar dramatismul este accentuat de interogații neliniștitoare. Tensiunea narațiunii provine și din intercalările temporale frecvente, și din distanța în timp între însemnări succesive. Mare pondere au elementele autobiografice: protagonista, Mimi Janculovici, este o prozatoare cu un debut amânat, cauza fiind imposibilitatea de a scrie, cu acceptarea compromisurilor inerente, în perioada totalitară românească. Trimiterile la tarele epocii vizează câteva aspecte caracteristice, printre ele presiunile exercitate asupra oamenilor pentru a accepta colaborarea cu Securitatea. Culegerea de povestiri și eseuri *Peregrinări* (1997) și volumul de miniaturi literare intitulat *Pe urmele altora* (1997) cuprind o serie de meditații privind literatura, arta, cultura, dar și societatea contemporană.

Singurătatea alergătorului de cursă scurtă (2003), roman compus ca un colaj de scrisori, articole, reflecții, reprezintă totuși o narațiune a cărei consistență este dată de desfășurarea discursului în jurul a două teme centrale, reluate, de altfel, din *Poate mâine...*: maternitatea și iubirea. Iubirea dintre protagoniști, deși târzie și cu un sfârșit nefericit, este trăită plener, cu bucurie și freamăt adolescentin, fiind, în același timp, iubirea unor oameni maturi și cultivați, bogați sufletește. Există și aici numeroase secvențe autobiografice (emigrarea în Israel, debutul târziu a protagonistei ca prozatoare etc.) și inserții privind corupția, meschinăria, societatea de consum, alteritatea ș.a. În ceea ce privește formula pentru care optează **S.A.**, accentul cade pe corespondență: scrisorile dintre Natalia și Pierre dau savoare ficțiunii, au o amprentă intelectualistă, asumându-și afinitatea cu operele mai multor scriitori și muzicieni.

SCRIERI: *Poate mâine...*, pref. Sergiu Levin, Tel Aviv, 1994; ed. 2, pref. Solomon Marcus, București, 2004; *Cei de dincolo*, Tel Aviv, 1997; *Peregrinări*, Tel Aviv, 1997; *Pe urmele altora*, București, 1997; *Singurătatea alergătorului de cursă scurtă*, București, 2003; *Înainte de a fi prea târziu*, pref. Gabriel Dimisianu, București, 2006; *Toată lumea știe tot*, București, 2009; *Rapsodie în alb și negru cu Leonard Bernstein*, București, 2010.

Repere bibliografice: Adriana Bittel, *Confesiuni despre ratare*, RL, 1994, 32; Felicia Antip, *Un caz particular al unui caz particular*, ALA, 1997, 389; Nicoleta Sălcudeanu, *Școlăind între Marea Neagră și Marea Moartă*, VTRA, 2000, 10–11; Cristofor, *Țara Sfântă*, I, 177–182; Barbu Cioculescu, [Gina Sebastian Alcalay], RL, 2003, 33, 2004, 29; Evelin Fonea, *O victorie împotriva prejudecăților*, RCM, 2003, 192; Aczél, *Scriitori rom. Israel, 144–146*; Budău, *Bacăul literar*, 370–371; Alex. Ștefănescu, *O minte clară*, RL, 2006, 37; Răzvan Voncu, *Cartea fiului*, CNT, 2010, 8. **A.St.**

SECELEANU, Eugen (18.V.1940, Gheorgheni – 16.XI.1982, București), prozator, jurnalist. După absolvirea, în 1963, a Facultății de Filosofie la Universitatea din București lucrează ca educator la o școală de surdo-muți (1964–1966), redactor la revista „Paza contra incendiilor” (1966–1972), la Studioul Cinematografic „Al. Sahia”, iar din 1973 la „Flacăra”. Debutează la „Astra” în 1967, iar prima carte, micromanul *Eternitate locală*, îi apare în 1973.

Umorist dotat cu vervă și cu o capacitate de a observa modul în care limbajul tinde să recreeze imaginea realității, **S.** izbuteste să dea în *Eternitate locală* și în *Solfegiul biruinței* (1983), roman scris în

colaborare cu Oprea Georgescu, o bună comedie a limbajului de lemn al epocii comuniste. Cea dintâi scriere folosește tehnica flash-backurilor în notele de subsol și surprinde viața dintr-un orașel de provincie, animată de întâmplări banale, aduse, prin amplificare, la proporții spectaculoase. Dintr-o pricină amoroasă, un pensionar sexagenar și poet autodidact, își părăsește soția și fiica, refugiindu-se în Deltă. Gestul său are un mare ecou în comunitatea locală, iar dezbaterile – pro și contra – sunt o sursă spumoasă de umor. Bănuiala că bărbatul ar fi ucenic al Sfântului Anton e dezmințită printr-un comunicat al organizației de pensionari „din cartierele de lângă Olt”, întreaga aventură având așteptatul happy-end, când toți se împacă. Sunt vizibile intențiile satirice ale autorului, înscrise în arhitectura ficțiunii. De pildă, membrii cercului simbolic numit „Arta noastră, viața noastră” încearcă să pună în scenă o piesă de teatru intitulată *Ei pășesc spre felul propus*, prilej pentru S. de a realiza o parodie a literaturii schematice, după cum apreciază Valeriu Cristea. Și în romanul *Solfegiul biruinței* alcătuirea și redactarea unui ziar devin un mobil ideal pentru a pune în pagină nenumărate mostre de comedie lexicală, ca simptom al vidului interior. Cărțile de reportaje *Martori oculari* (1976, semnată împreună cu Dorin Tudoran) și *Evenimente mari, evenimente mici* (1982) uzează, de asemenea, de etalarea și demontarea demagogiei de partid, căreia i se dezvăluie goliciunea și ridicolul. Radiografia unor aspecte ale „realității socialiste”, cu efect comic crud, trimite la o meditație mai profundă asupra condiției degradante a individului în societatea românească a anilor '70 din secolul trecut.

SCRIERI: *Eternitate locală*, București, 1973; *Martori oculari* (în colaborare cu Dorin Tudoran), Iași, 1976; *Evenimente mari, evenimente mici*, București, 1982; *Solfegiul biruinței* (în colaborare cu Oprea Georgescu), Craiova, 1983.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „*Eternitate locală*”, RL, 1973, 35; Zaharia Sângeorzan, *Certitudinea debutului*, CRC, 1973, 52; Ulici, *Prima verba*, I, 34–37; Eugen Simion, *Un roman satiric*, LCF, 1976, 23; Iorgulescu, *Scriitori*, 243–246; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, 56–59; Poantă, *Radiografii*, II, 158–159; Cosma, *Romanul*, I, 210–212.

AL.F.

SECHEȘAN, Gheorghe (24.VIII.1956, Orșova), prozator, eseist, jurnalist. Este fiul Eleonorei Secheșan (n. Foltea) și al lui Gheorghe Secheșan, funcționari. A urmat liceul la Reșița (1971–1975) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, secția

română–franceză (1976–1980). Lucrează ca profesor de limba și literatura română la școli generale din Timișoara, iar după 1989 devine cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității de Vest. Participă activ la Revoluția din decembrie 1989. În 1999 se transferă la Universitatea Tibiscus, an în care își ia doctoratul cu teza *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*. Membru fondator și redactor-șef la ziarele „Gazeta de Vest” și „Dialog liberal”, are și calitatea de membru fondator și membru în comitetul de coordonare al revistei „Ariergarda”. Debutează în 1980, cu proză scurtă, la „Forum studentesc”, iar editorial în volumul colectiv *Drumul cel mare*, apărut în 1985. Mai colaborează la „Orizont”, „Helikon”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „Meridianul Timișoara”, „Aradul literar”, „Semenicul”, „Banat”, „Arca”, „Reflex” ș.a.

Grupajul *Trezește-te, Maria* din culegerea colectivă *Drumul cel mare*, este o încercare de explorare a spațiului bănățean. Lumea descrisă de S. se configurează prin ochii unui copil care își pierde inocența. Erosul și politicul se impun concomitent drept componente ale acestei proze, scrisă în tradiția realismului. Romanul *Casca de oțel* (1995), în esență o narațiune despre anii epocii totalitare, abordează realitatea tot din perspectiva unui copil, fiu de activist, care observă și pune întrebări incomode adulților. *Darul de Crăciun* (1995) ar fi romanul unei renașteri sufletești, experiență încercată de un intelectual în ultimii ani ai dictaturii comuniste, care învață treptat să trăiască în alt timp și își învinge sterilitatea interioară cu ajutorul unei femei. „Terapia” pleacă de la a-i infuza protagonistului atât conștiința mizeriei sociale, cât și pe aceea a propriei precarități sufletești. În critica literară practică de S. este de reținut îndeosebi studiul *Proza lui Mircea Eliade sau Moartea fantasticului* (2001), o analiză a textelor *La țișănci*, *Cele trei grații* și *Noaptea de Sânziene*, dezvoltând subiectul tezei de doctorat. Perspectiva este cea folclorică : *La țișănci* constituie călătoria în lumea de dincolo, narațiunea din *Cele trei grații* transpune credința în nemurire, iar *Noaptea de Sânziene* exploatează eresurile legate de ziua de 24 iunie. Concluzia, într-un fel derutantă, e că din unghiul interpretării folclorice aceste scrieri nu ar avea țesătură fantastică. Cu preocupări constante privind cultura populară și plecând de la constatarea că „în folclorul românesc s-a acumulat, de-a lungul timpului, o sumă de credințe, de idei, de

concepte care, considerate în ansamblul lor, formează un corpus ce nuanțează o veritabilă ontologie”, **S.** își propune în lucrarea *Viața spirituală. Un model ontologic* (2001) să prezinte acest orizont, dedus mai întâi din textele ceremoniale de înmormântare, apoi din folclorul obiceiurilor și al basmelor. Autorul se referă și la elemente din cultura dacilor, prevenind că cercetările asupra acestui subiect trebuie ferite de accentele patetice sau naționaliste. De o factură asemănătoare este cartea *Tradiții și obiceiuri culinare bănățene: etnologie* (2012), cu referire restrânsă la o anumită latură a vieții tradiționale a bănățenilor. *17 după 16* (2006) reprezintă un jurnal în care autorul consemnează experiența sa de participant la Revoluția de la Timișoara din decembrie 1989. Stilul este alert, sincopat, în intenția de a recupera ritmul frenetic al acelor zile: „O mulțime vine însă din sens invers, iar din spate auzim un zgomot îngrozitor. Ne întoarcem și îi vedem pe milițieni cum înaintează, exact ca în scenele incriminate la televizor de comuniști ilustrându-i pe polițiștii occidentali cum îi intimidează, cu aceste gesturi, pe demonstranți. Dar nu ne e frică. Ne îndreptăm alături de ceilalți (noi suntem acum în frunte). Polițiștii se opresc. Se retrag. Ura! Am învins!”. **S.** a elaborat, de asemenea, lucrarea *O istorie a literaturii pentru copii* (2000), studii didactice consacrate acestui domeniu, precum și jurnalismului cultural, istoriei culturii și civilizației române, etnologiei bănățene. În presă a semnat fragmente dintr-un proiect de istorie a optzecismului bănățean (*Dimensiunea '80*).

SCRIERI: *Trezește-te, Maria*, în *Drumul cel mare*, Timișoara, 1985; *Casca de oțel*, Timișoara, 1995; *Darul de Crăciun*, Timișoara, 1995; *O istorie a literaturii pentru copii*, Timișoara, 2000; *Proza lui Mircea Eliade sau Moartea fantasticului*, Timișoara, 2001; *Viața spirituală. Un model ontologic*, Timișoara, 2001; *Limbaje literare: jurnalism cultural*, Timișoara, 2006; *Antropologie literară II: Carte de iubire*, Timișoara 2006; *17 după 16*, Timișoara, 2006; *Tradiții și obiceiuri culinare bănățene: etnologie*, Timișoara, 2012.

Repere bibliografice: Radu Enescu, *La drumul cel mare*, F, 1985, 5; Radu Călin Cristea, *La drumul mare al prozei scurte*, F, 1985, 5; Mircea Mihăieș, *Pași în bibliotecă: „Drumul cel mare”*, O, 1985, 17; Lidia Handabura, „*Casca de oțel*” în *scurt comentariu plastic și, mai apoi, literar*, „Orient latin”, 1996, 8; Doru Timofte, „*Antropologie literară II: Carte de iubire*”, „Banat”, 2008, 6; „*M-am simțit mereu ca un tren tras pe linie moartă*” (dialog Gheorghe Secheșan – Eugen Bunaru), O, 1999, 9; Dumitru Vlăduț, *Perspectiva antropologică în abordarea literaturii*, „Reflex”, 2007, 7–9;

Lucian-Vasile Szabo, *Jurnaliști, eroi, teroriști. Revoluția de la Timișoara în presa locală*, Timișoara, 2009, 5, 31, 32, *passim*. **D.V.**

SECOLUL, periodic apărut la București, bisăptămânal, de la 4 aprilie până la 5 decembrie 1857 și de la 2 aprilie până la 22 decembrie 1860, sub conducerea lui Gr. R. Bossueceanu. Deși se subintitula „jurnal politic-comercial”, **S.** publică și literatură. Se continuă astfel acțiunea politică și literară a ziarului conservator „Timpul”, în locul căruia **S.** a apărut în două rânduri, atunci când acesta a fost suspendat de autorități. Sunt prezenți în paginile publicației Ion Heliade-Rădulescu, în primul rând ca om politic, dar și ca literat (el va prefăța, în coloanele gazetei, versurile lui C. Bălăcescu), G. Sion, C. Caragiali, Gr. Serrurie și, desigur, Gr. R. Bossueceanu. **R.Z.**

SECOLUL, gazetă apărută la Iași, săptămânal, între 8 martie 1869 și 5 august 1871; până la 5 mai 1869 iese cu denumirea „Secolul al nouăsprezecelea”. Redactor, în primii doi ani, este V. Brănișteanu. Deși nu este menționată o opțiune politică, totuși **S.** combate cu convingere pe „roșii” și „fracțiunea liberal-independentă”. Colaborează cu versuri și proză Nicolae Roiu, Gheorghe Tăutu (*Domnului I. I. ș.a.*), Petru V. Grigoriu și Grigore Melidon. Ultimul publică, în octombrie 1870, o poezie intitulată *Eminentului poet Eminescu*, unde, întâia dată, se recunoaște geniul poetului. Într-un articol nesemnat, din iunie 1871, intitulat *Direcția nouă a domnului T. Maiorescu*, se discută, cu unele observații justificate, dar și cu multe critici neavenite, programul cultural și ideile estetice ale mentorului societății Junimea. **R.Z.**

SECOLUL, gazetă apărută la Craiova, săptămânal, în două serii: de la 1 octombrie la 26 noiembrie 1890 și de la 1 septembrie 1891 la 22 ianuarie 1892. Redactori sunt Al. Constantinescu și Traian Demetrescu, urmați de la 1 octombrie 1891 de un comitet de redacție condus de N. Mărcușu și M. N. Săulescu. Rubricile literare, destul de frecvente, nu au totuși relief și nu lasă să se întrevadă o orientare. Traian Demetrescu semnează schițe de observație și meditații lirice (*Șoapte de ape*, *O scrisoare intimă*, *Răspuns unor amici*). Tot el ține rubrica intitulată „Convorbiri teatrale”, comentând repertoriul și spectacolele teatrului craiovean. În alte articole, iscălite Dramaturgus sau nesemnate, se analizează activitatea aceluiași teatru. La rubrica de critică sunt

recenzate, de Gh. D. Pencioiu și de un colaborator ascuns sub pseudonimul Un amic al literaturii, volumele lui Traian Demetrescu *Cartea unei inimi* și *Profile literare*. Rubrica de observație socială „Tipuri” este redactată de Mirmidon (Al. Vlahuță). Cu poezii este prezent N. Burlănescu-Alin. **L.V.**

SECOLUL, revistă apărută la București, săptămânal sau bilunar, între 14 februarie și 21 august 1932, sub conducerea lui C.Ș. Făgețel, având subtitlul „Publicațiune săptămânală, politică și de cultură generală”. **S.** se dorește a fi, așa cum se afirmă în articolul-program, „un organ de atitudine”, o continuare a revistei „Ramuri”, menită să preia „o parte din rosturile pe care le-a avut glorioasa revistă craioveană”, „deși cu o altă croială și cu un alt caracter”. Între rubricile permanente se numără „Teatru-cinema-plastică”, „Curente-idei-fapte-oameni”, „Literatură”, „Educație fizică-turism”, „Cronica externă”, „Economie-finanțe”, „Ecouri”. În sumar sunt selectate versuri de Radu Gyr, Ovidiu Papadima, V. Ciocâlțeu, Eugen Constant, George Silviu, proză de Liviu Rebreanu, Gib. I. Mihăescu, Carol Ardeleanu, Al. Lascarov-Moldovanu, Otilia Ghibu-Silviu, N. Milcu, iar cu teatru figurează D. Nanu. Tudor Arghezi, un colaborator constant al revistei, contribuie cu numeroase pamflete politice și sociale, precum și cu articole despre teatru, cinema și arte plastice. **S.** include, de asemenea, cronicile literare semnate de M.D. Ioanid, C.V. Gerota și Const. D. Ionescu, alături de prezentări ale unor cărți apărute în țară sau în străinătate. De remarcat sunt două recenzii la volumul al doilea din *Memorii* de E. Lovinescu, unde Al. Dima și C.V. Gerota îl acuză pe mentorul „Sburătorului” de absența totală a obiectivității, de poetizare a materialului critic și de exuberanță imaginativă. **S.** mai cuprinde studii despre I.L. Caragiale și M. Eminescu, articole comemorative de C.V. Gerota (*Pe marginea lui Duiliu Zamfirescu*) și D. Bodin (*Bogdan Petriceicu Hasdeu*), o „revistă a revistelor” românești și străine, o cronică plastică și una dramatică. Publicistica este semnată de N.N. Tonitza, D. Tomescu, Al. Lascarov-Moldovanu și Ion Dragu, iar traduceri aparțin lui I.U. Soricu (un fragment din *Faust* de J.W. Goethe), Al. Marcu (*Cântul lui Uli-se* de Dante) și D. Nanu (*Britannicus* de J. Racine). Alți colaboratori: I.M. Rașcu, A. Bădăuță, Ilariu Dobridor, Radu Vulpe, Ion Sân-Giorgiu, Al. Busuioceanu. **M.W.**

SECOLUL 20/SECOLUL 21, revistă care apare la București, din 1957, bianual și anual până în 1961, apoi ca lunar, dar neregulat, adesea în numere multiple; din 2001 denumirea „Secolul 20” e înlocuită cu „Secolul 21” (o firească actualizare a numelui) și are în intenție apariția trimestrială, în fapt ieșind frecvent două numere pe an datate 1–6 și 7–12, sau numere triple. Subtitlul inițial, care marchează profilul acestui periodic editat de Uniunea Scriitorilor, este „Literatură universală – arte – dialogul valorilor”, devenit în 1998 „Revistă de sinteză, literatură universală, științele omului, dialogul culturilor”, iar ulterior „Publicație periodică de sinteză”. Redactori-șefi: Marcel Breslașu (1961–1965), Dan Hăulică (1969–1993), Ștefan Aug. Doinaș (1993–2002). Din 2002 Alina Ledeanu devine director, iar Livia Szász redactor-șef. Redactori-șefi adjuncți: Mihnea Gheorghiu (1961–1969), Savin Bratu (1961–1965), Dan Hăulică (1963–1968), Georgeta Horodincă (1963–1969), Ștefan Aug. Doinaș (1969–1992). Secretari generali de redacție: Dinu Săraru, Florian Potra, Alexandru Baci, Roger Câmpeanu. Din colegiul redacțional au făcut parte, de-a lungul timpului, Tudor Vianu, Al. A. Philippide, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Paul Georgescu, Mihai Novicov, Zaharia Stancu, Olga Zaick, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Alexandru Balaci, Ov. S. Crohmălniceanu, Edgar Papu, Vasile Nicolescu, Maria Banuş, precum și Tatiana Nicolescu, Ion Brad, Ion Hobana, Geo Șerban, Andrei Brezianu, Alexandru Al. Șahighian, Liviu Andreescu, Ilinca Anghelescu, Carmen Diaconescu, Monica Pillat ș.a. Din 2002 există și un colegiu onorific, format din Michel Deguy, Pierre Oster, Virgil Nemoianu, Jean Starobinski, Gianni Vattimo, Nicolae Balotă, Geta Brătescu, Solomon Marcus, Irina Mavrodin, Mihai Șora, Al. Paleologu și Eugen Vasiliu. În anul 2011 componența redacției este următoarea: Alina Ledeanu director; Geta Brătescu director artistic, Irina Mavrodin senior editor, Livia Szász redactor șef, Carmen Diaconescu, Sofia Oprescu redactori, Adriana Ghițoi, Monica Pillat redactori asociați. În casetă era menționat și colegiul onorific, compus din Michel Deguy, Pierre Oster, Jean Starobinski, Gianni Vattimo, Antonio Muñoz Molina, Geta Brătescu, Mariana Celac, Solomon Marcus, Irina Mavrodin, Virgil Nemoianu, Mihai Șora, Eugen Vasiliu. Prodigioasă replică la spiritul uniformizant al regimului totalitar, revista urmărește, în primul rând prin traduceri, punerea

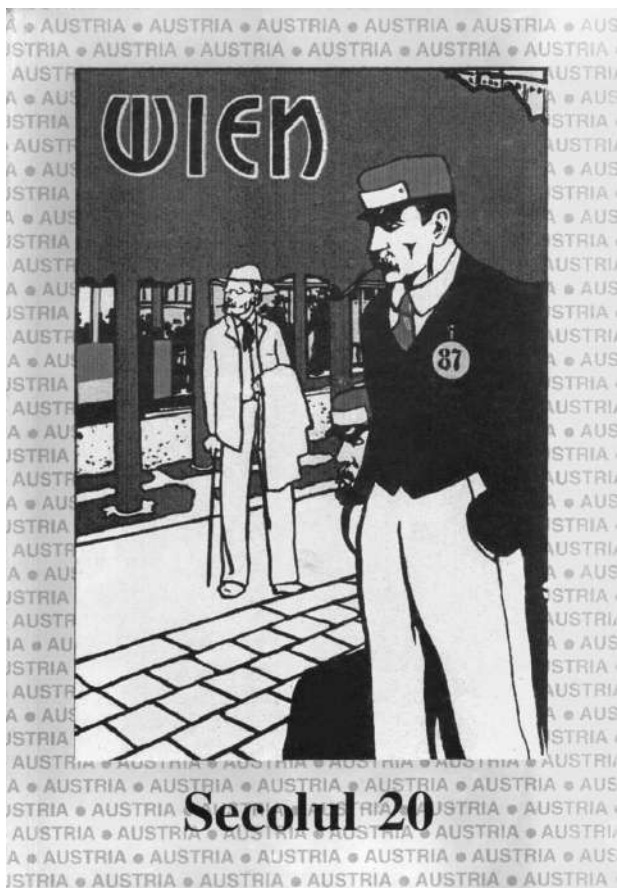
în circulație a marilor opere ale literaturii universale, „publicarea unor antologii de poezie, nuvele, fragmente de roman, piese de teatru, note și reportaje contemporane ale autorilor celor mai prețuiți astăzi de către opinia publică mondială” (Petru Dumitriu, *Un început*, 1/1957). Dar, dacă inițial **S. 20** este un receptacol de traduceri ce își propune „înlăturarea lacunelor informative” ale cititorului român, cauzate de vicisitudinile din vremea războiului și din anii următori, treptat accentul se deplasează asupra judecății interpretative, formative, de la „opere și autori readuși pe rând în atenția publicului nostru” înspre „direcții, curente, interferențe, surprinse în sinteze critice” (*Gânduri din mers*, 1–3/1981). Obiectivele sunt enunțate într-un număr jubiliar (Dan Hăulică, *Secolul 20 la numărul 100*, 4/1969), dar ilustrate pe tot parcursul apariției sale: a „ierarhiza nobil faptele de cultură”, a „îmbrățișa o întinsă arie culturală într-un chip coerent”, a realiza „sinteze fertile între domenii deosebite”, „a simultaneiza pentru cititor totalitatea spațiului

literar, pe cât posibil pe decupaje sesizante, pe o idee, pe o problemă acută”, „a organiza adevărate antologii critice”. Rubrici: „Sinteze”, „Cronica literară”, „Arte”, „Cărți-idei-opinii”, „Cadran mondial”, „Cronica ideilor”, „Carnet”, „Imaginea prezentului în lume”, „Scriitori români în perspectivă universală”, „Cronica traducerilor”, „Extremul contemporan”, „Noi și orașul” ș.a. Manifestând preferință pentru tratarea subiectelor într-o manieră comparativă, sincronică, fiecare număr are în vedere și schimbul de valori între literatura română și cea universală. Alături de transpunerile din operele scriitorilor străini, adesea însoțite de note, bibliografii selective și comentarii, se are în vedere și difuzarea literaturii române peste hotare, prin cronici și traduceri. Sunt publicate versuri de Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, George Bacovia, Nichita Stănescu (inedite, 11–12/1981, 289–291/1985), Ștefan Aug. Doinaș (inedite, 1–6/2003), uneori tălmăcite și în alte limbi. **S. 20** cuprinde, de asemenea, proză de A. I. Odobescu, Mircea Eliade (*La țigănci* și fragmente din *Aspecte ale mitului*, 9/1967), Marin Preda (povestirile *Pârlitu’* și *Salcâmul*, 1–3/1982), Eugen Ionescu (*Viața grotescă și tragică a lui Victor Hugo*, 2/1972), Ion Vianu, Norman Manea, Oana Orlea ș.a. Dramaturgia este reprezentată de Eugen Ionescu, căruia i se publică și comediile *Englezește fără profesor* (inedit, 1/1965) și *Jacques sau Supunerea* (11–12/1969), în versiunea Sandei Șora, de Mircea Eliade (*Coloana nesfârșită*, 10–12/1976), Marin Sorescu (un fragment inedit din piesa *Vărul Shakespeare*, 319–321/1990), Dumitru Crudu și Alexandru Buruiană. Preocupată de receptarea scrisului românesc peste hotare, revista pune accent pe transpunerea unor cărți în alte limbi, consemnată în cadrul unei cronici a traducerilor, precum și pe studiile de critică și istorie literară vizând fenomenul cultural românesc, adesea privit și prin prisma considerațiilor unor scriitori și critici străini. **S. 20** realizează numere omagiale închinat lui Eminescu (6/1964, semnează Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. A. Philippide, Marcel Breslașu, Giuseppe Ungaretti, Elisaveta Bagreana), lui I. L. Caragiale (5–6/1962), lui Ion Creangă (12/1964, cu un studiu de G. Călinescu, *Creangă scriitor universal*), Tudor Vianu (5/1972, cuprinzând texte inedite ale autorului și articole de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Edgar Papu, Eugen Ionescu, Al. Dima, Matei Călinescu, Al. Dușu), Ștefan Aug. Doinaș (1–6/2003, cu

poezii și scrisori inedite, texte critice, traduceri și un interviu) ș.a. Alte studii despre literatura română sunt semnate de Nicolae Manolescu și Dumitru Micu (*Viziuni inedite în romanul românesc contemporan*), Tudor Arghezi (*Pompiliu Constantinescu*), Al. Piru (*Arghezi, poet universal*), Ștefan Aug. Doinaș (*Despre structura poetică bacoviană*), Ov. S. Crohmălniceanu (*Ilarie Voronca*), Eugen Simion, Alexandru Paleologu, Nicolae Balotă, Virgil Nemoianu, Mircea Zăciu, Adrian Marino, Șerban Cioculescu, Mircea Iorgulescu, Gelu Ionescu, Vladimir Streinu, Georgeta Horodincă, Horia Bratu, Florian Potra, Dan Hăulică, Lucian Raicu, Andrei Ionescu ș.a. Traducerilor din literatura universală, care formează partea cea mai consistentă a publicației, li se adaugă eseuri și comentarii ale unor traducători și exegeți, între care se disting, în decursul anilor, Mihai Rălea, N. Steinhardt, Petru Comarnescu, Sorin Alexandrescu, Mircea Martin, Mihai Isbășescu, Gheorghe Grigurcu, I. Negoșescu, Mihnea Gheorghiu, Romulus Vulpescu, Radu Tudoran, Dumitru Solomon, Ion Vlad, Dan Grigorescu, Sânziana Pop, Andrei Brezianu, B. Elvin, I. Igiroșianu, Vera Călin, Silvian Iosifescu, Ioanichie Olteanu, Radu Popescu, Simona Drăghici, Radu Lupan, Virgil Stanciu, Cornel Ungureanu. Nu lipsesc din sumar nici remarcabile eseuri privind fenomenologia culturală (Tudor Vianu, *Conceptul de literatură universală*, Virgil Nemoianu, *Simptomatologie literară*) sau aspecte particulare ale creației artistice, cu deosebire literare și filosofice, cum sunt paginile din Mircea Eliade (*Morfologia și funcția miturilor*, 2–3/1978), Anton Dumitriu, Cella Delavrancea, Petru Creția, B. Fondane, Ion Marin Sadoveanu, Geo Bogza, Savin Bratu, Valentin Silvestru, Cornel Regman, Alexandru Balaci, Romul Munteanu, Geo Șerban, Al. Duțu, Ion Ianoși, Tatiana Nicolescu, Irina Mavrodin, Alexandru Sever, Barbu Brezianu, Modest Morariu, Mariana Șora, Sorin Vieru, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu. Devenit cu timpul specia predilectă a revistei, în consens cu orientarea acesteia înspre arii de interes tot mai largi, eseu este bine reprezentat în anii 2000 de scriitori din țară și de peste hotare, ca Solomon Marcus, Václav Havel, Gianni Vattimo, Jürgen Habermas, Peter Sloterdijk, Monica Pillat, Ion Bogdan Lefter ș.a. Din seria anterioară mai rețin atenția câteva texte inedite de Ion Barbu (2/1964), G. Călinescu (*Disociații*, 6/1965, *Universitate – universalitate* și alte scrieri în 6/1969, *Civilizație și*

cultură, *Nu există criză*, *Rostul femeii române*, 4/1974), N. Iorga (*Sinceră mărturisire de credință*, 5/1968), Titu Maiorescu (*Epistolarium*, 12/1970), Constantin Noica (*Repede aruncătură de privire asupra limbii*, 325–327/1991), iar mai târziu de Emil Cioran (1–6/2008), N. Steinhardt (7–12/2009) ș.a. Pentru a oferi un cadru de întâlnire a culturii române cu marile culturi ale lumii sunt realizate mai multe anchete pe această temă, precum *Cultura română în circuitul marilor valori* (începând cu numărul 8/1974), *Interferențe și determinări reciproce ale literaturilor în contextul lumii contemporane* (10/1979) ș.a., la care participă critici literari, poeți, prozatori și esești din țară și străinătate. Revista alcătuiește multe numere tematice consacrate parțial sau integral personalității și operei unor scriitori străini (Cervantes, J.W. Goethe, F.M. Dostoievski, André Gide, Friedrich Hölderlin, Jorge Luis Borges, Cesare Pavese, Virginia Woolf, André Malraux, Roland Barthes) sau români (Mircea Eliade, Tudor Vianu, Emil Cioran), culturii și literaturii

Secolul 20

unor țări de pe toate continentele, dar și unor curente literare (expresionismul, de pildă) sau unor subiecte în dezbatere, cuprinzător și original tratate sub titluri precum *Vitalitatea romanului*, *În universul mitului*, *Limbajul* sau *Fantasticul*. Exegeza este complinită de exemplificări semnificative, în vederea realizării unei perspective de morfologie și axiologie culturală. Sunt traduse opere fundamentale ale marilor scriitori moderni și contemporani, laureați ai unor premii internaționale, dar și texte de referință din literatura clasică, adesea în cadrul unor numere omagiale. Sunt inserate antologii de poezie franceză, italiană, engleză, germană, spaniolă, belgiană, norvegiană, versuri de William Shakespeare, Dante, J. W. Goethe, Hölderlin, E. A. Poe, Rainer Maria Rilke, Paul Valéry, Stéphane Mallarmé, Guillaume Apollinaire, T. S. Eliot, Ezra Pound, Jorge Luís Borges, Lautréamont, Jacques Prévert, Antonio Machado, Salvatore Quasimodo, Umberto Saba, Pablo Neruda, Carl Sandburg, Juan Ramón Jiménez, Federico García Lorca, Paul Éluard, Bertolt Brecht, Gheorghios Seferis, Serghei Esenin, Saint-John Perse, Boris Pasternak, Rabindranath Tagore sau Constantin Kavafis. Printre principalii traducători se numără Ioanichie Olteanu, Petre Stoica, Tașcu Gheorghiu, Aurel Rău, Mihnea Gheorghiu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Maria Banuș, Dan Duțescu, Ion Frunzetti, Miron Radu Paraschivescu, A. E. Baconsky, Veronica Porumbacu, Ion Caraion, Virgil Teodorescu, Petre Solomon, Andrei Bantaș. Scrierile în proză din literatura universală sunt selectate după criteriul valorii, dar și al noutății, fie că este vorba de schițe, nuvele, povestiri, fie de fragmente de roman sau de romane întregi publicate în foileton. Cititorul român ia astfel contact cu o seamă de scriitori și opere, transpuse în românește în premieră: romanul *Herzog* de Saul Bellow, *Ulysses* de James Joyce, critica lui George Steiner, reflecțiile lui Herbert Marcuse ș.a. Se publică fragmente din *Numerele trandafirului* de Umberto Eco, traduse de Florin Chirițescu, *Vocile tăcerii* și *Antimemorii* de André Malraux, transpuse de Sanda Râpeanu, Dan Hăulică și Alexandru Baci, romanele lui Albert Camus *Ciuma*, tradus de Marin Preda și Eta Preda, și *Străinul*, tălmăcit de Georgeta Horodincă, *Zgomotul și furia* de William Faulkner, în versiunea lui Mircea Ivănescu, *Omul fără însușiri* de Robert Musil, în traducerea lui N. Argintescu-Amza, *O sută de ani de singurătate* și *Toamna patriarhului* de

Gabriel García Márquez, transpuse de Mihnea Gheorghiu și Andrei Ionescu, romanul lui Franz Kafka *America*, tălmăcit de Pop Simion și de Erica Voiculescu, *Lupul de stepă* de Hermann Hesse, tradus de Al. Al. Șahighian, *La răsărit de paradis* și *Iarna nemulțumirii noastre* de John Steinbeck, în versiuni de D.I. Suchianu, Tania Malița, Mihai Dragomir. Acestora li se adaugă numeroase alte scrieri în proză de Ernest Hemingway, Mihail Șolohov, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Roger Martin du Gard, André Gide, Henry Miller, Marguerite Duras, Aleksandr Soljenițin, John Dos Passos, Gustave Flaubert, Balzac, Dino Buzzati, Mihail Bulgakov, Louis-Ferdinand Céline, Jean-Paul Sartre, Lawrence Durrell, Marguerite Yourcenar, Virginia Woolf, Heinrich Mann, Boris Pasternak, în versiuni realizate de Alexandru Balaci, Dumitru Mazilu, Georgeta Horodincă, Sanda Râpeanu, Virgil Tănase, Catinca Ralea, I. Igiroșianu, Cristina Hăulică, Dragoș Vrânceanu, Eugen Barbu, Ovidiu Cotruș. **S. 20** publică, de asemenea, dramaturgie de Luigi Pirandello (*Uriășii munților*, piesă transpusă de Florian Potra), Erich Maria Remarque (*Ultima etapă*, dramă tradusă de Laurențiu Fulga și Aneta Dobre), Samuel Beckett (*Așteptându-l pe Godot*, în versiunea lui Gellu Naum), T.S. Eliot, Mihail Bulgakov, Guillaume Apollinaire, Tennessee Williams, Hugo von Hofmannsthal, Bertolt Brecht, William Saroyan și Jean Anouilh. Profilul cultural al publicației depășește aria de interes strict literar, vizând fenomenul artistic în ansamblu, așa cum demonstrează și eseurile pe teme de lingvistică, filosofie, etnologie, sociologie, istorie, muzică, plastică, coregrafie, cinematografie, teatru, autorii selectați fiind Leonardo da Vinci, Friedrich Nietzsche, Søren Kierkegaard, Roland Barthes, Benedetto Croce, José Ortega y Gasset, Ferdinand de Saussure, Martin Heidegger, John Ruskin, Henri Matisse ș.a.. Documentul, mărturia, memorialistica de interes literar se încadrează frecvent în diverse configurații tematice, pentru a oferi un plus de informație. De menționat sunt cele aparținând lui François Mauriac, Lion Feuchtwanger, Nikos Kazantzakis, Paul Valéry, Salvador Dalí, Giuseppe Ungaretti, Ernst Jünger sau August Strindberg. Corespondența, abundentă, uneori inedită, interesează prin valoarea documentară, prin conținutul informativ și ideatic. Rețin atenția scriitorile lui Lucian Blaga (către Tudor Vianu, inedit, 5/1972), C. G. Jung și Gaston Bachelard (către

Mircea Eliade, 2–3/1978), Marcel Proust (către Marta Bibescu, inedit, 7/1971), André Malraux, Virginia Woolf, Paul Valéry, Panait Istrati, Samuel Beckett, dialogul epistolar dintre André Gide și Marcel Proust (6–7/1971) ș.a. În consens cu preocuparea de a menține o permanentă legătură cu scriitori și artiști de peste hotare, sunt consemnate declarații ale unor oameni de cultură, oferite în exclusivitate revistei: J.L. Borges, Alberto Moravia, Saul Bellow sau Roland Barthes. Sunt publicate în traducere și alte interviuri, cu William Faulkner, John Steinbeck, Erich Maria Remarque, Gabriel García Márquez, Mihail Șolohov, Salvatore Quasimodo, William Saroyan, Graham Greene, Ernesto Sábato, Ezra Pound, Giuseppe Ungaretti ș.a.. În cadrul rubricii „Cadran mondial” sunt prezentate principalele evenimente literare din țară și străinătate, apariții și proiecte editoriale, se comentează articole din presa culturală de peste hotare și se includ cronici ale revistelor, unele aflate în contact cu **S. 20**. Sumarul cuprinde, de asemenea, fișe biobibliografice ale unor scriitori, premii literare, o bogată iconografie, în general de o ținută grafică remarcabilă. După 1989 revista, aceeași ca structură, apare cu multe numere cumulate, interzise în decursul ultimilor ani de dictatură, cum ar fi numărul consacrat lui Emil Cioran (tipărit în 1991, dar datat ca fiind numărul 4–6/1988, lucru explicabil prin întârzierea de la sfârșitul anilor '80 din cauza cenzurii comuniste. Ca o consecință a diversificării pieței culturale, publicația își pierde semnificativ din pondere și impact, pentru a deveni preponderent o „revistă de sinteză”, cu o miză interdisciplinară și multiculturală, reunind texte și numere tematice cu profil filosofic, sociologic, politologic, epistemologic, urbanistic etc. Sunt abordate concepte (*Feminism, feminitate*, 7–9/1996, *Balkanismul*, 7–9/1997, *Alteritate*, 1–7/2002, *Dreapta – stânga*, 4–9/2005, *Punctul și linia*, 7–12/2011), atenția se oprește asupra unor spații geografice cu o anume rezonanță în cultura română (*Austria*, 1–3/1997, *Viena*, 7–9/2003, *Elveția*, 5–10/2004, *Madrid*, 11–12/2004, *New York*, 10–12/2005, *Chișinău*, 10–12/2006, *Sibiu*, 1–6/2007, ș.a.), asupra artelor (*Filmul*, 10–12/2001, *Dans-dans-dans*, 1–11/2010) ori abordează probleme de interes general, precum fotbalul (4–7/1998) sau drogurile (1–4/2004). Rubrici permanente: „20 spre 21”, o vreme coordonată de H.-R. Patapievic, apoi de Alina Deleanu (subiecte: *Satul planetar*,

Milenarismul, *Stéphane Lupasco*, *Ordine și haos*, *Multiculturalismul* ș.a.), ori „Arta dialogului”, asigurată de Ștefan Aug. Doinaș. În pofida extremei lor diversități, criteriul de tratare a subiectelor rămâne totdeauna cultural și documentar. Și în perioada de după anul 2000, revista și-a păstrat nivelul conținutului, calitatea textelor literare, eseistice, teoretice, științifice, documentare, memorialistice, publicistice etc. Natura preocupărilor vizează o sinteză de anvergură, conectată la tendințele mondiale în materie, iar competența colaboratorilor – și acum nume prestigioase, din România și din străinătate – conferă fiabilitate, autoritate și atractivitate rafinată contribuțiilor puse în pagină. Temele sunt și ele de un mare interes: *Marea Britanie astăzi* (8–12/2002), *Doinaș* (1–6/2003), *Viena, o metropolă contemporană* (7–9/2003), *Universitatea* (10–12/2003), *Cultură și mass-media* (1–6/2006), *7 teme* (acestea sunt *Filosofia ca literatură*, *Steinhardt inedit*, *Arhitectura în lemn din Norvegia și România*, *Arhitectul B. Ioanide (1887–1964)*. *Biografie fictivă*, de Mariana Celac, *O carte în dezbatere: Virgil Nemoianu și Sorin Antohi*, „*România mea*”, *De la Istanbul la Essen* (7–12/2009), *Francofonii* (1–6/2009), *Cincizeci* (număr omagial consacrat **S.20/S.21**) (12/2010 1–6/2011), *Școala sociologică de la București* (1–6/2012), *America prin ochii europenilor* (7–12/2012) ș.a. **M.W.**

SECREȚEANU, Leonida (11.X.1914, Băraitaru, j. Prahova – 3.IV.1978, Ploiești), poet, prozator, dramaturg. Este fiul Anghelinei și al lui Nicolae Sicrețeanu, țărani. Urmează școala primară în satul natal. Absolvent al unei școli comerciale (1932) și al Liceului „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești (1937), **S.** se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Frecventează, în paralel, și Facultatea de Drept (1938–1946), cu întreruperi din cauza războiului. Încă elev, întemeiază în 1932, la Mizil, revista „Răsăritul de soare”, unde și debutează, scrie la revista școlară „Munca personală”, figurează ca redactor și secretar de redacție la „Prahova” (1934–1935), conduce „Boabe de rubin” (1935), apoi e redactor la „Deșteptarea României” (1937–1938) și membru al grupării de la „Sbucium” (1937–1938). Mobilizat, participă la război pe Frontul de Răsărit și este rănit, la Dalnic, în octombrie 1941. Întors acasă, funcționează din iulie 1942 ca inspector la Oficiul Muncă și Lumină și devine prim-redactor al revistei „Gând prahovean”, editată din octombrie 1943 până în

februarie 1944. În ianuarie 1945 este arestat „pentru activitate legionară desfășurată în presă”. Eliberat, lucrează ca profesor la Ploiești (1946–1952) și activist cultural (1952–1953). Întemnițat din nou pe motive politice (1954–1957), se va angaja după ieșirea din închisoare tot ca activist cultural, la Rupea (1958–1959). Revine la Ploiești, dar e iarăși arestat (1960–1963). Debutează editorial cu volumul de versuri *Boema*, apărut în 1938. Mai e prezent cu versuri, proză, recenzii, însemnări critice și în „Prahova noastră”, „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Gânduri și rânduri”, „Vremea”, „Timpul”, „Tribuna”, „Cum vorbim”, „Contemporanul”, „România liberă”, „Îndrumătorul cultural”, „Orizont”, „Cronica” ș.a. Membru fondator sau conducător al unor cenacluri și societăți literare din Ploiești (Gândul Nostru, „Nicolae Iorga”, Echinox, „I. L. Caragiale”), activează și la grupări din București („G. Călinescu”, „Ionel Teodoreanu”, „Cincinat Pavelescu”). Teatrul Ligii Culturale din Ploiești îi joacă piesele *Conștiința* (1935) și *Învierea* (1939), iar radiofonic i se difuzează scenariile *Fete... este destule* și *La datorie* (1943). Semnează și cu pseudonimele Anteu, Daleony, Liviu Anghel, Stelorian Cricoveanu.

În versurile din primele culegeri ale lui S. răzbate ceva din atmosfera boemei ploieștene, alcătuită la sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30 ai secolului trecut în jurul poetului și compozitorului Ionel Fernic. Singurătatea, sărăcia, visul compensator, disperarea sunt temele unor scurte poeme retorice și convenționale, în care efuziunea discursivă nu compensează deficitul de lirism. Accentul autobiografic, expresia aspră, sincopată, cu tentă de satiră, dar și de lamentație, produc rareori o atmosferă poetică originală. Înclinația satirică și tendința către formele concentrate se concretizează în câteva cicluri de epigrame. Stimulul cercului de epigramiști ploieșteni, precum și influența tutelară a lui Al. O. Teodoreanu sunt evidente în *Epigrame* (1938), *Poante bahice* și *Epigrame* (ambele din 1941). Orientarea către sonet devine aproape exclusivă în ultimele cărți tipărite, *Cântec pentru Prometeu* (1969) și *Marea aurărie* (1975). S. și-a conturat târziu o identitate lirică, după experiența scrisului ocazional, adunat în două volume de „poeme de război”, *Cneaz peste furtuni* (1942) și *Marele salt* (1943), în care versurile rămân discursive, declarative, de un patetism zgomotos și grandilocvent, vădind o experiență

insuficient interiorizată. „Baladele de război”, deseori simple versificări, stau sub înrăurirea poeziei pe aceeași temă a lui Radu Gyr. Câteva sonete îl anunță pe artizanul de mai târziu al acestei forme fixe de poezie. În *Pârjol* (de fapt, un dublu sonet, dispus simetric, în oglindă), *Balada omeniei* (sonet structurat astfel: 4, 3, 3, 4), *Și a fost ziua* (sonet inversat), dar și în altele, S. realizează nu doar performanțe prozodice. Acum lirismul devine substanțial și transparent totodată: „A-ncremenit în goluri clipa / ca duhul sevei în ierbar. / Privirea-și spânzură aripa / de stinsa zi din calendar” (*Singurătate*), poetul căutând turnura muzicală și lapidaritatea aforistică a versului. Proza lui S. a rămas, în cea mai mare parte, în pagini de reviste. Menționate în diverse publicații, volumele *Fântâni arteziene* (1934), *Noi, milioanele* (1946) și *Scurt tratat politic* (1946) nu se găsesc în biblioteci.

SCRIERI: *Boema*, Ploiești, 1938; *Epigrame*, Ploiești, 1938; *Epigrame*, [Ploiești], 1941; *Poante bahice*, [Ploiești], 1941; *Cneaz peste furtuni*, București, 1942; *Marele salt*, [Ploiești], 1943; *Cântec pentru Prometeu*, București, 1969; *Marea aurărie*, București, 1975.

Repere bibliografice: Niculae Manolescu, „*Boema*”, „Gânduri și rânduri”, 1938, 8–10; Șt. Al. [Ștefan Alexiu], „*Epigrame*”, „Școala Prahovei”, 1942, 3–4; Ion Șiugariu, „*Cneaz peste furtuni*”, RFR, 1942, 9; Mihail Chirnoagă, „*Marele salt*”, VAA, 1943, 894; Nichifor Crainic, „*Cneaz peste furtuni*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, 1942–1943; Florin Manolescu, „*Cântec pentru Prometeu*”, RL, 1970, 4; D. Gherghinescu-Vania, „*Cântec pentru Prometeu*”, AST, 1970, 5; Haralambie Țugui, „*Marea aurărie*”, CRC, 1975, 45; Oprea, 500 debuturi, 78–79; Petre Pascu, *În lagărul de la Caracal*, LAI, 1992, 31; Ana Selejan, *Reeducare și prigoană*, Sibiu, 1993, 149–150; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 210–212. **C.H.**

SECULA, Septimiu Sever (19.XI.1869, Baia de Criș, j. Hunedoara – 24.III.1912, Sibiu), prozator, publicist. Fiu de avocat, S. învață la Arad, Sibiu și Blaj, din 1887 la Institutul Teologic din Arad, înscriindu-se în 1889 la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde își ia licența în 1896 cu lucrarea *Românii în revoluțiunea lui Gheorghe Doja (1514)*, publicată în revista „Arhiva” din Iași și, separat, într-o broșură (1897). Rămăs în București, este ajutor de bibliotecar la Academia Română (1895–1898) și funcționar la Arhivele Statului (1898–1900). Revenit în Transilvania, devine profesor la Școala de Fete a Episcopiei Aradului (1901–1902), referent școlar ajutor (1902–1904), profesor la Institutul Teologic

din Arad (1904–1908), diacon și secretar al Consistoriului din Oradea (1908), fiind mai târziu preot în comuna arădeană Odvoș. Aflat o perioadă de timp la București, **S.** se racordează la atmosfera culturală de aici. Scrie la „Correspondența română” a lui Ioan Slavici, fiind prezent cu articole, informații politice, schițe literare, traduceri din Bjørnstjerne Bjørnson (1893–1894), ca și la „Liga literară”, unde dă proze scurte, versuri de inspirație eminesciană, traduceri din poezia lui Petőfi (1893–1895). Sunt probabil primele lui scrieri literare tipărite. Cam în aceeași vreme îi apare în „Tribuna” schița *Sonata Kreutzer* (1895). Colaborează mai intens la „Foaie literară”, condusă de Lucreția Suci-Rudow, la „Tribuna poporului” din Arad, „Familia”, „România jună”, „Luceafărul”. În „Convorbiri literare” (1899) îi apar câteva însemnări în completarea unui studiu istoric, *Țara de Sus și Țara de Jos în Principatele Române*, tipărit cu un an înainte. Va fi mult timp redactor la „Biserica și școala” (1900–1910).

Ca și alți scriitori ardeleni de la sfârșitul secolului al XIX-lea, **S.** ilustrează în proza lui, adunată parțial în volumele *Realități și visări* (1897), *Povestiri și schițe* (1903), tendința de a ieși dintr-un tipar provincial, de a depăși romantismul artificios, eticist, înveșmântat frecvent într-o greoaie haină latinizantă. Povestitor talentat, cu toate că e mai puțin cunoscut decât alți confrăți de la „Tribuna” și „Luceafărul”, **S.** dovedește în instantaneele lui epice sau lirice un spirit de observație fin, vervă, spontaneitate, alteori sensibilitate și discreție, dar mai cu seamă ușurința de a scrie fără asperități, ferit în bună măsură de prolixitate jurnalistică. *Calul de tramvai*, *Romeo și Julieta*, *Sonata Kreutzer* sunt narațiuni inteligente, echilibrate, ca și amintirile nostalgice din *Primăvara* (subtitlul e *Trilogie impresionistă*) sau însemnările de călătorie în Orient. Acestea din urmă au rămas în presa vremii, alături de traduceri și numeroase articole. Cu prea multă modestie, **S.** își atribuia doar un rol de „hamal cultural”, aflându-se între publicisții care întrețineau comunicarea permanentă între Regat și Transilvania.

SCRIERI: *Realități și visări*, [București], 1897; *Povestiri și schițe*, Arad, 1903; *Un memoriu al lui Moise Nicoară*, Arad, 1904.

Repere bibliografice: *Sever Secula*, „Biserica și școala”, 1912, 15; Al. Sadi Ionescu, *Tovarăși de muncă dispăruți*, IB, 273–277; *Dicț. lit.* 1900, 777–778; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 400.

G.D.

SEGĂRCEANU, Ion (14.V.1937, Segarcea-Vale, j. Teleorman), poet, publicist. Este fiul Floarei (n. Cazan-giu) și al lui Dumitru Geabău, agricultori. A urmat școala elementară în satul natal și în comuna vecină, Lița, iar liceul la Turnu Măgurele (1951–1954). Frecventează la București Institutul „Maxim Gorki” (1955–1956) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română (1956–1961), urmând mai târziu și un curs postuniversitar de jurnalistică (1972–1973) la Academia „Ștefan Gheorghiu”. Lucrează ca profesor suplinitor în satul Olteanca, județul Teleorman (1954–1955), instructor la Casa de Cultură din Sinaia (1961–1963), redactor la „Apărarea patriei” și la „Viața militară” (1963–1968), redactor, șef de secție și publicist-comentator la „Viața studentescă” și „Amfiteatru” (1968–1980), redactor detașat, timp de un an și jumătate, la revista „Actualités roumaines”, instructor principal la Direcția literaturii și publicațiilor din cadrul Consiliului Culturii (1980–1990), expert la Centrul de Perfecționare al Ministerului Culturii (1990–1994), expert parlamentar la Camera Deputaților (1994–2002). În 2002 emigrează în Canada, stabilindu-se la Toronto. A debutat în presă în 1957, cu versuri, la „Viața studentescă”, sub semnătura I. Geabău. Mai colaborează la „Scânteia tinerețului”, „Luceafărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Săptămâna”, „Argeș”, „Ramuri”, „Tomis”, „Orizont”, „Cronica” ș.a. Mult timp va semna cu numele I. Geabău-Segarcea, ulterior va adopta oficial numele Ion Segărceanu, sub care îi vor apărea primul volum de versuri, *Fuga din hazard* (1970), și următoarele.

Începând cu *Fuga din hazard*, **S.** produce o poezie tradiționalistă, rimând harnic și epigonic sub influența lui Eminescu sau a lui Blaga. *Solitarul citadin* (1972) abordează tematica sămănătoristă a existenței trepidante din metropolele tentaculare. Sursele originare pentru poet sunt satul și lumea copilăriei, cu tradițiile și legendele sale. În acest spirit se configurează *Lungul drum către casă* (1976), *Tărâmul magic* (1980), *Veghe și dor* (1984), unde autorul încearcă să confere spațiului natal o dimensiune mitică, morală și sentimentală. Volume ca *Tărâmul eternei iubiri* (1989), *Eternele izvoare* (1996), *Pururi iubirea* (1998), *Ascuns într-o lacrimă* (1999) ș.a. rămân în aceste date. **S.** a tipărit și câteva culegeri de eseuri și consemnări, precum și cărți pentru copii. *Fascinația lirei* (1993) cuprinde transpuneri din lirica universală.

SCRIERI: *Fuga din hazard*, București, 1970; *Solitarul citadin*, București, 1972; *Embleme*, București, 1976; *Lungul drum către casă*, București, 1976; *Tărâmul magic*, București, 1980; *Veghe și dor*, București, 1984; *Oameni, stele, flori*, București, 1986; *Poemograme și alte poezii*, București, 1986; *Sub flamuri purpurii de mai*, București, 1989; *Tărâm al eternei iubiri*, București, 1989; *O poezie pentru fiecare*, București, 1993; *Eternele izvoare*, București, 1996; *Năzdrăvăniile perușului Ciufulică și alte poezii*, București, 1997; *Vălurel, fiul Dunării*, București, 1998; *Călătorind prin „Țara frunzei de arțar”* (în colaborare cu Cristina Segărceanu-Udrea), București, 1998; *Dreams and Songs – Visuri și cântece*, ed. bilingvă, București, 1998; *Pururi iubirea*, Târgu Jiu, 1998; *Ascuns într-o lacrimă*, București, 1999; *Stele de mare sau Fals tratat de poezie*, București, 2000; *Mit și poezie*, București, 2001; *Curcubeu de vis și dor*, București, 2001. **Traduceri:** *Fascinația lirei*, București, 1993.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Solitarul citadin*”, LCF, 1972, 43; Dan Mutașcu, „*Solitarul citadin*”, TMS, 1972, 19; Constantin, *A doua carte*, 237–239; Ion Lotreanu, *Caligrafii critice*, București, 1977, 222–225; M.N. Rusu, *Poezia pământului natal*, AFT, 1980, 3; Fănuș Băileșteanu, „*Tărâmul magic*”, CNT, 1980, 19; Dumitru Micu, *Moduri poetice*, RL, 1981, 3; Artur Silvestri, „*Veghe și dor*”, LCF, 1984, 49; Aureliu Goci, *Spațiul natal*, RL, 1987, 20; Munteanu, *Jurnal*, IV, 226–229; Micu, *Scurtă ist.*, II, 383–384; Cristea, *Teleorman*, 438–439.

M.Vs.

SEIN, Corina Victoria (pseudonim al Corinei Victoria Bădulescu; 25.XII.1936, Pojogi–Cernișoara, j. Vâlcea – 20.VIII.2017, Timișoara), poetă, prozatoare. Este fiica Mariei Călugăru (n. Ștefănescu) și a lui Ștefan Călugăru, muncitori. Face studii liceale la Timișoara (1959–1963), apoi Școala Tehnică Sanitară din Arad (1963–1965). Desfășoară o activitate variată, este asistent social, funcționar, corector, apoi secretar de redacție la revista „Orizont”. Din 1991 devine proprietar și director al Editurii Excelsior Art din Timișoara și președintă a Fundației Genesa. Debutează cu reportaje la „Drapelul roșu”, în 1967, și editorial cu volumul de poezii *Adăpost într-o floare*, apărut în 1977. Mai colaborează la „Amfiteatru”, „Astra”, „Convorbiri literare”, „Orizont”, „Steaua”, „Tribuna”, „Luceafărul” ș.a.

Poezia scrisă de S. îmbină, de la debut, delicatețea confesiunii cu luciditatea; consemnarea senzației are drept scop „spiritualizarea” ei, așa încât poeta nu rămâne niciodată la simpla înregistrare. *Din spre oglindă* (2008), publicat după un intermezzo romanesc de două decenii, confirmă aceeași formulă reflexiv-confesivă, dedicată temelor explorate și

în proza sa – feminitatea, singurătatea, eșecul existențial, trecerea timpului. Versurile sunt în general de o discursivitate excesivă, cu imagini anodine și o metrică inegală: „Sunt eu!/ Din capcane ale vieții evaderez/ S-ascult cum un val destramă tăcerea pe trepte sonore.// Văzul din nou mi se-ascute, când/ Din trecutu-mi, încă mustind a fum,/ Răsare prag de vânt, trup neîmplinit, sloind a ceață,/ Stavilă să pună corăbiei încărcată cu ce-a mai rămas din zori” (*Marea și ucisa tăcere*). Mult mai reușite sunt romanele, infuzate de lirism, tinzând pe alocuri spre proza poetică, după tiparul literaturii Virginiei Woolf: o proză subiectivă, psihologizantă, care urmărește imponderabilele sufletului feminin. Anumite leit-motive precum oglinda sau tema sexualității feminine amintesc și de modelul romanesc al Hortensiei Papadat-Bengescu. Autoanaliza, relațiile de cuplu eșuate dintre bărbat și femeie, relațiile de prietenie dintre femei, uneori cu conotații ambigue sexual, alcătuiesc subiectul romanelor sale, de la *Fata amurg* (1987) la *Destine în oglindă* (2012). Ele îmbină introspecția și dialogul, planul psihologic și planul narativ, încercând să surprindă nu doar tablourile în mișcare ale interiorității, ci să fixeze și social destinele personajelor, în scurte cadre obiective, precum scenele provinciale sau micile fâșii de viață urbană, uneori S. folosindu-se, precum Virginia Woolf, de personaje-reflectorii și de alternarea perspectivei narative.

SCRIERI: *Adăpost într-o floare*, București, 1977; *Somnul izvoarelor*, București, 1981; *Frica albă*, București, 1982; *Coridor în oglindă*, București, 1983; *Inelul de fum*, București, 1984; *După concert*, București, 1986; *Fata amurg*, Timișoara, 1987; *Cercul de oglindă*, București, 1990; *Și dragostea ucide*, Timișoara, 1995; *Evadare spre nicăieri*, Timișoara, 1999; *Adolescență suspendată*, Timișoara, 2005; *Din spre oglindă*, Timișoara, 2008; *Destine în oglindă*, Timișoara, 2012.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, „*Adăpost într-o floare*”, O, 1978, 7; Al. Piru, *Epicul și liricul*, LCF, 1978, 16; Virgil Nistor, *Cărți la Editura Litera*, ST, 1978, 5; Mircea Mihăieș, *Somnul izvoarelor*, CL, 1982, 12; Brândușa Armanca, *Un roman liric*, O, 1983, 5; George Bădărău, „*Frica albă*”, CL, 1983, 6; Adrian Dinu Rachieru, *Alți candidați la fericire*, O, 1984, 5; George Chirilă, „*Coridor în oglindă*”, CNT, 1984, 10; Marian Odangiu, [Corina Victoria Sein], O, 1984, 39, 1987, 5; Adrian Dinu Rachieru, *Romanele poetei*, O, 1986, 9; Pia Brînzeu, *Permanenta devenire*, O, 1988, 5; Rodica Opreanu, *Poezia scriiturii*, 1989, 8; Mariana Lazăr, „*Cercul de oglindă*”, ST, 1990, 6; Ruja, *Parte*, II, 71–73; Dicț. Banat, 686–688.

L.P.B., R.D.

SELEJAN, Ana

(19.IX.1946, Almașu,
j. Sălaj), istoric literar,
bibliograf.

Este fiica Mariei (n. Ghila) și a lui Nicolae Coție, muncitor. A urmat școala elementară în Almașu, liceul la Huedin (1961–1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvită în 1970; este doctor în filologie al aceleiași universități din 1992. Stabilită inițial în Sfântu Gheorghe, lucrează ca redactor la ziarul „Cuvântul nou” (până în 1975) și ca profesoară de limba română la Liceul de Filologie–Istorie. În 1978 devine bibliograf la Biblioteca Județeană Astra din Sibiu, iar în 1992 cadru didactic (profesor din 1998) la Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică a Universității sibiene „Lucian Blaga”. Debutează cu critică literară în 1970 la „Cuvântul nou”, colaborând apoi la „Cronica sătmăreană”, „Tribuna Sibiului”, „Cercetări de limbă și literatură”, „Transilvania”, „Colocviile de critică literară ale revistei «Transilvania»”, „Biblioteca și cercetarea”, „Valori bibliofile”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Literatorul”, „Caiete critice”, „Arhipelag”, „Adevărul literar și artistic”, „Luceafărul” ș.a. După o utilă lucrare bibliografică intitulată *Carte rară și prețioasă. Sec. XVI–XVIII* (I–II, 1991–1992), publică, în 1992, volumul *Trădarea intelectualilor*, purtând genericul *România în timpul primului război cultural (1944–1948)*. E un prim studiu de istorie literară dintr-o viitoare suită consacrată literaturii române în deceniile comuniste, distins de Academia Română cu Premiul „Titu Maiorescu”; sub același generic, cartea următoare, *Reeducare și prigoană* (1993), a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul „Mihai Eminescu” al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova; Premiul Fronde al Ordinului Național de Deontologie a Elitei Franța–România i s-a decernat pentru ambele tomuri. Cu *Literatura în totalitarism* S. deschide ampla serie de șase volume referitoare la perioada 1949–1960, cărți apărute între 1994 și 2000; i se acordă la tomul întâi

Premiul Lobbyart – Sibiu, iar la cel de-al patrulea Premiul Uniunii Scriitorilor. A mai realizat o monografie dedicată poeziei lui Radu Selejan, *Retorica vulnerabilității* (2001), alte trei lucrări restitutive de istorie literară, iar în domeniul bibliologiei, *Scut la Nordul Dunării. Istorie și bibliofilie în cartea de patrimoniu* (1996). Și-a editat și cursurile universitare *Literatura română. Evoluția literaturii medievale și preromantice* (2002), *Literatură română contemporană* (2003), *Romantismul românesc* (2004). A fost soția scriitorului Radu Selejan.

Dipticul *Trădarea intelectualilor – Reeducare și prigoană* apărea într-un orizont de așteptare avidă de recuperarea memoriei și punerea în problemă a ierarhiilor literare consacrate sub comunism. Reconstituirea în premieră a avatarurilor literaturii și literaților români după 1944, prin largi reproduceri – cu minim comentariu – de texte-șoc ale presei din anii de instaurare a dictaturii au asigurat cărților audiență și lauri. În fond, sintagma focalizată în primul titlu, atestată (nu însă dominantă) în presa deceniului al cincilea din secolul trecut, asumă incriminarea angajării politice a cărturarilor, lansată în celebra carte a lui Julien Benda *La Trahison des clercs*. Pentru S., atașată canonului constituit în anii '70, G. Călinescu, Tudor Arghezi, Marin Preda ș.a. nu decad din eminența lor valorică prin vremelnicele tribulații politice sau prin derapaje etice, în care au deopotrivă statut de victime și de colaboratori ai puterii comuniste, simetrică fiind situația marilor scriitori diabolizați imediat după 1944 pentru colaborare sau opțiuni de dreapta, de la Liviu Rebreanu la Mircea Eliade, Ion Barbu sau Lucian Blaga. Pe de altă parte, o suspiciune îi vizează pe radicalii adepți ai revizuirilor morale și reordonării grilelor valorice, cândva combatanți înverșunați pentru întronarea dictatului partinic în cultură, sindrom al aceleiași maladii a dependenței intelectualilor de politic și de mirajul puterii. Sunt semnalate ostilitățile din viața literară a anilor '44–'49 și '89–2000, văzute ca „ravage” al ispitei carierelor politice, pentru care s-au declanșat campanii acerbe de invalidare morală a competitorilor. Expunerea urmează cronologic temele-vedetă ale fiecărui an, iar un aparat abundent de note bibliografice recuperează în extrase o materie subsidiară dar revelatoare. Cercetarea își propune să obțină un dosar de istorie literară bazat exclusiv pe spectacolul publicistic al unei culturi „intrate în stare de război”. *Trădarea intelectualilor*

observă pas cu pas intervalul 1944–1946, definit prin involuția discursului public de la dezbaterile pluralistă la campania univocă. În deschidere e relevant un stadiu uitat al demolării valorilor, anume declanșarea „demascărilor” și a incitării la epurare nu în presa procomunistă, ci într-o publicație ca organul țărănist „Dreptatea”, „România liberă” și „Scânteia” intensifică tirul, și furia listelor negre escaladează, inflamându-se la maximum în preajma marilor măsuri politice de consolidare a noului regim. Sunt detaliate etapele politizării Academiei și a Societății Scriitorilor Români, care dau curs, chiar din septembrie 1944, epurărilor, angajându-se să promoveze tipul scriitorului-luptător social. Câteva capitole prezintă campaniile care au jalonat în această perioadă drumul literaturii spre condiția de instrument al propagandei: promovarea „culturii de masă”, stigmatizarea „turnului de fildeș”, adoptarea modelului literar sovietic, discreditarea modernismului, „lichidarea rămășițelor dușmănoase”, contestarea „crizismului”, abolirea „decadentismului” și cosmopolitismului – etape în acțiunea de „arestare a cărților și ideilor”, de „revizuire a patrimoniului”. Combatanți în această ofensivă maculată de „umbre, pete și noroi” sunt, lângă Oscar Lemnaru sau Ion Călugăru, și nume sonore, de la Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu și Petru Dumitriu la G. Călinescu. *Reeducare și prigoană* evocă intervalul 1947–1948, când „sensul unic al culturii” triumfă. Capitolul prim, *Alegeri, congrese, decizii hotărâtoare*, trece în revistă instanțele care au definitivat configurația cazonă a vieții literare, iar secvența centrală, *Contestarea lui Tudor Arghezi*, reconstituie un prototip de rechizitoriu și execuție comunistă, după ce identifică actele de recalcitrantă publicistică ale poetului care, proaspăt încununat în 1946 cu Premiul Național pentru Poezie, nu răspundea – încă – omagiilor prin cooperare și deplora îngrădirea libertății de exprimare. Tribulațiile altei ținte a „reeducării” prin „prigoană”, G. Călinescu, sunt examinate ca preț al vanității unei ascensiuni politice prin compromis, dar și, pentru demolatorii lui, ca patologie a resentimentului. Se mai trec în revistă cazurile Al. A. Philippide, Cezar Petrescu, Marin Preda, muștruluirea de către partid a propriilor aderenți, ca Ov. S. Crohmălniceanu și Nina Cassian, suspendarea unor publicații. Ciclul de șase volume *Literatura în totalitarism* continuă reconstituirea, borna fiind anul 1949, când, cu instalarea deplină a puterii Partidului

Muncitoresc Român, se finaliza și „cotitura” către „literatura de partid”. Primul tom, cronică a anilor 1949–1951, începe, pentru punerea în context, cu prezentarea măsurilor de stimulare și recompensă a „creatorilor” prin Hotărârea Comitetului Central al PMR din ianuarie 1949, apărută, nu întâmplător, simultan cu *Legea privind introducerea pedepsei cu moartea* pentru trădători și sabotori, și alternează, după regulile războiului psihologic, „reeducarea și prigoana”, cu tentația enormelor remunerații în premii ale Academiei și Uniunii Scriitorilor. Urmează relatarea agitației în jurul Congresului Intelectualilor din martie 1949, descinderi în poezia și proza momentului, cu „bătăliile” pentru nuvelă, roman, „tipic” și „spiritul de partid” în critica literară, prezentări ale scriitorilor validați ca exemple – Dan Deșliu, Petru Dumitriu –, numeroase relatări de caz, ca Marin Preda cu nuvela *Ana Roșculeț* sau A. E. Baconsky și poezia „eului”. Comutând, în același mod, reflectorul fie asupra unor genuri și specii alterate de directiva politico-ideologică, fie asupra scriitorilor de prim-plan, cu antologări abundente de texte supuse șabloanelor, următoarele tomuri relevă competiția dintre generații (anul 1954), triumful realismului socialist, bilanțurile și prioritățile tematice succesive, „despărțirea” de Titu Maiorescu și de autonomia esteticului, stadiul discursului critic la Congresul Scriitorilor din 1956, anexarea propagandistică a unor concepte – bunăoară clasicul –, sinusoidale unor glorii, războiul cu diaspora, stadiile recuperării și „valorificării moștenirii literare” și ale reintegrării unor veterani ostraciizați, ca Lucian Blaga sau Ion Vinea, pe pragul deceniului al șaptelea. Crestomație cu arie largă de cuprindere problematică, această investigație operată de S. a suplinit, în anii '90, absența edițiilor de documente stocate în arhivele Serviciului Român de Informații, de memorialistică și corespondență etc. Un demers complementar este *Poezia românească de tranziție (1944–1948)*, volum publicat în 2007 și focalizat pe modalitățile în care cincizeci de poeți reacționează la presiunile politice și ideologice din primii ani postbelici, subiect care solicită un efort de analiză și de sinteză. Pe de o parte, în linia cărților anterioare, demonstrația vizează momente și cazuri speciale de istorie literară: prima utilizare în literatura română a sintagmei „realism socialist” de către Sașa Pană în 1945, debutul de factură modernistă al Veronicăi Porumbacu în 1947, receptarea poeziei

postbelice a lui Geo Dumitrescu drept trădare a militantismului „progresist” manifestat în publicistica sa interbelică. Pe de altă parte, evitând interpretarea critică a materialului literar, **S.** se mărginește la tipologizări strict descriptive, în timp ce analizele rămân preponderent tematiste, unele eludând chiar miza centrală a cercetării. Mult mai echilibrate metodologic sunt lucrările *Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989* (2011) și „*Glasul Patriei*”. *Un cimitir al elefanților în comunism* (2012), în care **S.** revine la instrumentele de lucru care i-au adus notorietate: plasarea în prim-plan a documentului, limitarea comentariilor la statutul de ecouri explicative. Prima carte utilizează informațiile reunite anterior începând cu anul 1992, pentru a evalua probitatea a „zece depoziții de martor” despre perioada 1944–1960. E vorba de jurnalele, memoriile sau interviurile care îi au ca protagoniști pe Miron Radu Paraschivescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Petru Dumitriu, Victor Felea, Mihai Beniuc, Dumitru Micu, Nina Cassian, Sorin Toma, Lucia Demetrius și Petre Solomon. Confruntarea datelor din presa vremii cu interpretările nu o dată manipulative înscenate de câțiva dintre cei mai importanți actanți ai epocii realist-socialiste reprezintă o contribuție semnificativă la structurarea unei istorii culturale postbelice cât mai veridice. Relevantă în acest sens este și micromonografia despre „*Glasul Patriei*”, publicație adresată românilor din emgrație, editată între 1955 și 1972 de Comitetul Român pentru Repatriere, la care colaborează multe personalități interbelice marginalizate sau interzise în presa din țară. Spații extinse le sunt dedicate prezenței în revistă a lui Ion Vineanu, Nichifor Crainic și Radu Gyr cu articole de autocritică, militante sau demascatoare, toate edificând versatilitatea pe cât de cinică, pe atât de asiduă a represiunii coordonate de regimul totalitar. Mai puțin convingătoare sunt, în schimb, excursurile confesive ale autoarei, în special acelea care susțin „sinceritatea” de „român adevărat” a reconvertitului Nichifor Crainic sau „certa valoare” și „perenitatea” poeziei postbelice a lui Radu Gyr. O dovadă în plus că meritul cercetărilor lui **S.** e de identificat în tentativele de recuperare a factualului istoric din epoca realismului socialist, iar nu în digresiunile evaluative.

SCRIERI: *Carte rară și prețioasă. Sec. XVI–XVIII*, I–II, Sibiu, 1991–1992; *România în timpul primului război cultural (1944–1948)*, vol. I: *Trădarea intelectualilor*, Sibiu, 1992, vol. II: *Reeducare și prigoană*, Sibiu, 1993; *Literatura*

în totalitarism, [I–VI], Sibiu, 1994–2000; ed. 2, București, 2007–2008; *Scut la Nordul Dunării. Istorie și bibliofilie în cartea de patrimoniu*, Sibiu, 1996; *Retorica vulnerabilității*, București, 2001; *Literatura română. Evoluția literaturii medievale și preromantice*, Sibiu, 2002; *Literatură română contemporană*, Sibiu, 2003; *Romantismul românesc*, Sibiu, 2004; *Poezia românească în tranziție. 1944–1948*, București, 2007; *Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989*, București, 2011; „*Glasul Patriei*”. *Un cimitir al elefanților în comunism*, București, 2012. **Ediții:** Radu Selejan, *Din cele mai frumoase poezii*, Sibiu, 2005; *Opera lui Radu Selejan în interpretări critice*, Sibiu, 2007; Radu Selejan, *Poezii*, Sibiu, 2008.

Repere bibliografice: Al. Piru, [*Ana Selejan*], „*Dimineața*”, 1992, 23 iulie, 1993, 7 octombrie; Andrei Grigor, *Mesajul documentului*, L, 1992, 48; Constantin Cubleşan, „*Trădarea intelectualilor*”, TR, 1993, 4; Valeriu Râpeanu, *Istoria se repetă*, „*Curierul național magazin*”, 1993, 80, 81; Dumitru Micu, *Trădarea intelectualilor?*, L, 1993, 11; Valeriu Cristea, [*Ana Selejan*], CC, 1993, 3, 1994, 9–11; Florin Mihăilescu, *Iluzia cu o mie de fețe*, ST, 1993, 5; C. Stănescu, „*Scenariul unei contestații: T. Arghezi*”, ADV, 1993, 1 101; Horia Florian Popescu, „*Trădarea intelectualilor*” și „*România în timpul primului război cultural*”, „22”, 1994, 43; Virgil Nemoianu, *Umanismul cultural și mecanismul tiraniei*, RL, 1995, 18; Gheorghe Grigurcu, *Anul 1954*, RL, 1997, 6; Nicolae Manolescu, *După o jumătate de veac*, RL, 1998, 6; Simion, *Fragmente*, I, 250–271; Dimisianu, *Lumea*, 87–91; Luminița Marcu, *Critica unui coșmar*, RL, 2001, 17; Alexandru George, *De vorbă tot cu autorii*, LCF, 2005, 32; Ștefănescu, *Istoria*, 1128; Al. Săndulescu, *Literatura română și comunismul* (I–II), RL, 2006, 34, 35; Cosmin Ciotloș, *Impresionismul socialist*, RL, 2007, 51; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, III, 197–203; George Florian Neagoe, *În grabă*, CLT, 2008, 46; Felix Nicolau, *Pentru 30 de arginți*, T, 2009, 2; Alex Glodiș, *În intimitatea realismului socialist*, CLT, 2012, 7; Vasile Spiridon, *Fumigene informative*, ATN, 2012, 7; Gheorghe Glodeanu, *Scriitori în infern*, VR, 2012, 9–10. **G.O., Cs.B.**

SELEJAN, Radu (5.XI.1935, Brad – 7.VI.2000, Sibiu), poet, gazetar, prozator. Părinții săi sunt Victoria (n. Radovici) și Teodor Selejan, muncitor. Termină școala elementară în orașul natal și urmează tot la Brad Liceul Ortodox „Avram Iancu” (1947–1948), transformat în Școala Tehnică Minieră (1949–1953). Câțiva ani va fi tehnician minier (1953–1956), după care devine student al Institutului de Mine din Petroșani, absolvit în 1961. Intră în producție ca inginer la exploatarea miniere din Transilvania și Banat (1961–1967). În 1968 își începe cariera de ziarist, ca șef al secției economice la ziarul „Steagul roșu” din Petroșani, de unde se transferă la „Cuvântul nou” din Sfântu Gheorghe, rămânând aici, în calitate de

redactor-șef adjunct, până în 1978. Va fi, în continuare, redactor la ziarul „Tribuna” din Sibiu. Debutează încă din studenție, în 1958, la revista „Tribuna” din Cluj. A mai colaborat cu poezii și proză scurtă la „Transilvania”, „Contemporanul”, „Familia”, „Luceafărul”, „Flacăra”, „Vatra”, „România literară” ș. a. Este remarcat de Vladimir Streinu în 1968, când îi apare prima carte de versuri, *Corturile neliniștei*. A doua plachetă, *Cântece și descântece de piatră* (1972), va fi prefăcută elogios de Miron Radu Paraschivescu, iar pentru volumul *Târziul clipei* (1973) i se va acorda Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov. A fost căsătorit cu Ana Selejan.

Lirica lui S. este legată tematic de „Țara de Piatră”, proiectată și în scrisul lui Geo Bogza. Din folclorul creștin preia metafora „pomului cer”: „cânt și descânt, / mă înclin și mă rog odată cu stelele. / Caut sămânța-cuvânt / din care au crescut rădăcina / și tulpina și frunzele nescuturate / de furtuni ori de liniști / ale pomului cer” (*Sap la rădăcina cerului*). Viziunea din poeme produce un amestec al regnurilor, generator de cântec: „o piatră a crescut / într-un copac”, „adunată-n bob de piatră, / lumea plânge”. Câteva teme din primul volum (*Gorunul lui Horia, Strămoșii*) vor trece uneori într-o bună poezie a pământului românesc (*Țara*). În versurile din *Cântece și descântece de piatră*, dar mai ales în cele din *Târziul clipei*, se observă o glisare către un expresionism cu mesaj politic. Dar timbrul nu îi este la îndemână și sunt introduse, câteodată, revărsări căutate sau epigonice, servind canonul ideologic al epocii. Poezia patriotică a lui S., de asemenea conformistă, vrea să fie una a transparențelor subpământene, a mișcărilor abia perceptibile, glorificând cu exaltare și cu o imagistică vânoasă continuitatea și durabilitatea în veac a neamului. Stângace, câteva poezii de dragoste (*Minune, Ochii tăi, Poveste*) presupun doar, fără să le poată traduce adecvat, ardențe lirice interioare. În *Lupta cu îngerul* (1996), unde își impune rigoarea sonetului, poetul re trăiește spaimele existențiale intensificate de boală și cultivă un blagianism *à rebours*, într-o încercare de dialog cu absolutul. E o lirică invocând mila Tatălui ceresc și iertarea. Ciclul care dă titlul volumului este un recviem, o suită de psalmi pentru „fiul Victoriei cel mare”, care se pregătește pentru lungul drum al despărțirii de cei apropiați. Cartea mai conține o selecție severă din versurile publicate între 1966 și 1972, sub titlul *Urc drumul nașterii din nou*. Ca prozator,

S. își axează romanele, nuvelele, povestirile și reportajele pe tematica mineritului, cu o accentuată notă autobiografică. Romanele *Cercul adevărului* (1976) și *Barieră pentru cocori* (1981), modeste, au drept protagonist pe același inginer Nicolae Dudu, un rebel „salvator de mine”, aflat în conflict cu birocrăția de partid. „Romanul-document” *Roata fără sfârșit* (1984) reconstituie momente din răscoala lui Horea, epicul și ficțiunea, minimală, fiind modelate în lumina filelor de arhivă și a altor texte din epocă. Faptul că S. și-a exersat condeiel mai întâi în reportaje – *Transparența subpământului* (1972), *Țara curcubeului de piatră* (1973), *Aurul lui Bruda* (1978) ș.a. – și-a lăsat amprenta și în roman, unde se observă o compoziție eteroclită și o eroicizare artificială a cotidianului. Aspectul e mult mai marcat în culegerile de proză scurtă – *Eliberarea lui Bularda* (1974), *Avesalon cel bătrân* (1983) –, unde povestirile sunt dispuse într-un lanț narativ, împletind schematic fapte comune cu legende și eroi idilici. Scriitorul va compune și o carte adresată tineretului, *Taina munților de aur și alte povești* (1992), precum și două piese de teatru, *Ana lui Manole* și *Ulise a rămas la Troia*, editate în 1995. Postum vor fi publicate *Taina cenușii de stele* (2000), volum ce propune „o proză simbolică, mitică”, *Privind înapoi cu mirare* (2001) – o carte de memorii având ca motto versul eminescian „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”, precum și poezii.

SCRIERI: *Corturile neliniștei*, București, 1968; *Cântece și descântece de piatră*, pref. Miron Radu Paraschivescu, București, 1972; *Transparența subpământului*, București, 1972; *Târziul clipei*, București, 1973; *Țara curcubeului de piatră*, București, 1973; *Eliberarea lui Bularda*, București, 1974; *Cercul adevărului*, București, 1976; *Patimile rădăcinilor*, București, 1976; *Aurul lui Bruda*, București, 1978; *Cetății subpământene*, București, 1979; *Barieră pentru cocori*, București, 1981; *Avesalon cel bătrân*, Iași, 1983; *Gânduri pentru lauda pământului*, București, 1983; *Roata fără sfârșit*, București, 1984; *Taina munților de aur și alte povești*, Sibiu, 1992; *Două piese de teatru*, Sibiu, 1995; *Fără puncte cardinale*, Sibiu, 1995; *Lupta cu îngerul*, Sibiu, 1996; *Nanu*, Sibiu, 1998; *Taina cenușii de stele*, Sibiu, 2000; *Privind înapoi cu mirare*, postfață Ana Selejan, București, 2001; *Din cele mai frumoase poezii*, Sibiu, 2003; *Poezii postume*, Sibiu, 2003; *Cărticica de cinci ani*, Sibiu, 2005; *Poezii*, îngr. Ana Selejan, Sibiu, 2008.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, IV, 90, 92–93; Ion Oarcău, „*Corturile neliniștei*”, TR, 1968, 51; Mircea Iorgulescu, „*Cântece și descântece de piatră*”, LCF, 1973, 2; Sorin Titel, „*Transparența pământului*”, RL, 1973, 9; Nicolae

Baltag, „Țara curcubeului de piatră”, LCF, 1974, 26; Mihai Minculescu, „Eliberarea lui Bularda”, RL, 1975, 27; Dumitru Micu, *Romane de debut*, CNT, 1976, 51; Vasile Chifor, „Barieră pentru cocori”, RL, 1981, 35; Vasile Netea, „Roata fără sfârșit”, SPM, 1984, 28; Ulici, *Lit. rom.*, I, 308–309; Gabriela Pintelescu, „Două piese de teatru”, ST, 1997, 5–6; Ana Selejan, *Retorica vulnerabilității*, București, 2001; *Dict. scriit. rom.*, IV, 212–214; *Opera lui Radu Selejan în interpretări critice*, îngr. Ana Selejan, Sibiu, 2007. **S.I.**

SELENA, Ana (pseudonim al Anei Chiș; 2.VI.1944, Hideșelu de Sus, j. Bihor – 20.XI.2005, Reșița), poetă, prozatoare. Urmează liceul la Oradea. Va fi bibliotecară la Reșița, unde după 1989 va conduce SC Melnelas. Își face debutul în 1968 la „Familia”, fiind prezentă și în „Orizont”, „Reflex”, „Semenicul” ș.a.

Străbătute de sentimentul legăturii cu pământul, versurile incluse de S. în prima ei carte, *Drum peste vină* (1977; Premiul Editurii Facla), amestecă ezitant formule lirice clasice și moderne. Datini, lucrarea câmpului, tradiții, rituri de trecere, obiceiuri magice, toate intră în materia poemelor. Mereu în consonanță cu natura („Eu noaptea nu dorm, ca roua să poată-nflori”), poeta vădește o anume pudoare, vrând parcă să disimuleze sentimentele care pot fragiliza legătura cu ritmurile și miracolul firii. Ros-tul i se precizează în versurile din *Melancolia trandafirului albastru* (1982), unde textul intitulat *Roată în cuvânt născută* vorbește despre misterul creației: „Sunt olarul,/ Roată în cuvânt născută./ Pe uliți strig/ Ca darul să se-mpartă./ Cine-mi cere prețul?/ Eu leg cărări...”. Se remarcă totodată o îndulcire a rostirii lirice, preferința pentru pastelurile anotimpurilor, dar se păstrează tonul confesiv, expresionist („Dați-mi cuvinte/ Să nu mă pot ucide/ Niciodată în ele!”), care tinde să evite autobiograficul și registrul sentimental. Roman al satului bănățean, *Călina* (1982) recompune lumea foarte diversă din care se desprinde protagonista-naratoare, alter ego al autoarei, acțiunea fixându-se în preajma celui de-al Doilea Război Mondial. Enunțul sec, alert, care evită descrierea și explicația, ritmul nervos al derulării secvențelor, transpus în propoziții minimale, fac din narațiune mai degrabă o panoramă dramatică a în-crâncenării personajelor, a intenției lor de a-și menține intact propriul univers. *Învolburata lume a Călinei* (1986) imaginează, prin vocea aceluiași personaj-narator, etapele maturizării Călinei, ruptă nu într-un totu – cel puțin nu la nivelul memoriei vii – de lumea rurală bănățeană. Cu impulsuri teziste, textul e lipsit de forță, banalul cotofind epicul.

SCRIERI: *Drum peste vină*, Timișoara, 1977; *Melancolia trandafirului albastru*, București, 1982; *Călina*, Cluj-Napoca, 1982; *Învolburata lume a Călinei*, Cluj-Napoca, 1986.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, *Premiile Editurii Facla 1977*, O, 1977, 52; Laurențiu Ulici, *Lirica feminină*, RL, 1978, 13; Nicolae Ciobanu, *Poeți timișoreni*, LCF, 1978, 19; Claudiu Daniel, „Călina”, F, 1983, 2; Brândușa Armanca, „Călina”, O, 1983, 10; Dumitru Micu, „Călina”, CNT, 1983, 51; Adrian Dinu Rachieru, *O lume de câștigat*, O, 1987, 11; Berca, *Dict. scriit. bănățeni*, 140–141; Nicolae Irimia, *Ne-a părăsit Ana Selenia*, „Reflex”, 2005, 7–12. **E.M.**

SEMCINSKI, Stanislav (2.V.1931, Akmanghât, azi Bilolissia, Ucraina – 16.XII.1999, Kiev), istoric literar, traducător ucrainean. Este fiul Mariei Semcinski (n. Maiboroda) și al lui Volodimir Semcinski, învățători. Face școala primară în satul de baștină, apoi urmează Liceul „Regele Mihai” din Cetatea Albă (1942–1944) și, în limba rusă, școala medie din Tatarbunar (1944–1948), pe care a absolvit-o cu „medalie de aur”. Frecventează cursurile secției de filologie clasică a Facultății de Filologie de la Universitatea „Taras Șevcenko” din Kiev (1948–1953), fiind în continuare doctorand la Catedra de lingvistică generală și filologie clasică a aceleiași facultăți (1953–1956). Susține teza de candidat în științe filologice în 1958 cu tema *Împrumuturi lexicale de origine rusă și ucraineană în limba română*. Tot acum organizează Seminarul de limbă română. În 1974 obține titlul de doctor habilitat în filologie cu studiul *Interferențe semantice dintre limbi (pe baza contactelor lingvistice slavo-române)*. Numit asistent în 1956, în 1975 devine profesor. Din 1976 până în 1999 deține și funcția de șef de catedră; în mai multe rânduri prodecan, decan ad-interim în 1970, în 1999 e profesor emerit al Universității „Taras Șevcenko”. A ținut cursuri de lingvistică generală, de istoria limbii române sau privind raporturile lingvistice slavo-române ș.a. și a participat la diverse congrese și conferințe internaționale, multe organizate la București și Chișinău. Studii și articole de lingvistică și istorie literară i-au apărut în reviste din Ucraina și din alte țări, în primul rând din România și din Republica Moldova. În 1991 a fost ales membru de onoare al Academiei de Științe de la Chișinău, iar în 1993 președinte al Asociației Ucraina–România, în 1997 fiind distins cu titlul *doctor honoris causa* al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. A predat lecții de filologie română la Universitatea „Iuri Fedikovici” din Cernăuți, la Universitatea „M.V. Lomonosov” din Moscova ș.a.

Literaturii române **S.** i-a închinat monografia *Mihail Sadoveanu. Viața și opera* (în limba ucraineană, 1980), precum și lucrări didactice pentru școlile cu limba de predare română din Ucraina, consacrate lui M. Eminescu, Ion Creangă, Costache Negruzzi, Dimitrie Cantemir sau poveștilor populare românești. De asemenea, a tipărit în reviste, în volume colective și în enciclopedii generale și literare ori ca prefețe și postfețe la traduceri numeroase articole consacrate unor scriitori români, între care Grigore Ureche, Miron Costin, Petru Movilă (de care se ocupă în mai multe rânduri, lăsând în manuscris o monografie), B. P. Hasdeu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Reboreanu, Camil Petrescu. **S.** se dovedește a fi unul dintre cei mai autorizați propagatori și traducători ai literaturii române în Ucraina. A dat, între altele, un studiu teoretic privind unele probleme de traducere din română în ucraineană în volumul colectiv *Teoria i praktika perevoda* (1962) și versiuni în ucraineană la scrieri precum Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă* (1957), I. L. Caragiale, *Triumful talentului* (1978), M. Eminescu, *Geniu pustiu* (1989) ș.a., multe transpuneri figurând în antologii sau în sumarul unor publicații. A mai tălmăcit proverbe și zicători românești (1978) sau texte ce ilustrează proza și publicistica (1977) ori povestirea română contemporană (1982).

SCRIERI: *Mihail Sadoveanu. Jitia i tvorcisti* [Mihail Sadoveanu. *Viața și opera*], Kiev, 1980. **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Nikoara Pidkova* [Nicoară Potcoavă], Kiev, 1957, *Tvori* [Opere], introd. trad., Kiev, 1980 (în colaborare); Francisc Munteanu, *U misti na Mureși* [În orașul de pe Mureș], Kiev, 1958; Radu Tudoran, *Ostannia kazka* [Ultima povestel], Kiev, 1972; M. Eminescu, [Geniu pustiu], Kiev, 1989; *Tvorți novogo sviti* [Operele lumii noi], Kiev, 1977 (în colaborare); I.L. Caragiale, *Triumf talantu* [Triumful talentului], Kiev, 1978 (în colaborare); *Rumunski prislivia ta prikaski* [Proverbe și zicători românești], pref. trad., Kiev, 1978; *Suciasna rumunska povistâ* [Povestirea română contemporană], Kiev, 1982 (în colaborare); *Suciasna moldavska povistâ* [Povestirea moldovenească contemporană], Kiev, 1985 (în colaborare).

Repere bibliografice: *Interviu cu prof. dr. Stanislav Semcinski*, „Curierul ucrainean”, 1996, 28–29; Onufrie Vințeler, *Laudatio*, TR, 1997, 28–29; S. Lucicanin, *Profesorul Stanislav Semcinski*, „Concordia”, 2001, 42. **ILM.**

SEMENICUL, revistă apărută la Lugoj, lunar, de la 1 ianuarie 1928 până la 15 aprilie 1932, cu unele numere duble sau triple; de la numărul 1–2/1930 se

intitulează „Seminicul”. Redactor-șef: Aurel E. Peteanu. Într-un *Cuvânt înainte* se spune că menirea revistei „e să strângă toate forțele culturale românești din această provincie și să le armonizeze în acorduri de muncă devotată, cinstită, răbdătoare și conștiincioasă”. Consecventă cu programul anunțat, **S.** va promova cu deosebire numele literare și culturale locale. Versurile sunt semnate de Mia Cerna (pseudonimul Mariei Florescu), Lucian Costin, Mihai Novac, Cassian R. Munteanu, Olimpia Teodoru, Grigore Buharin (debut) ș.a., iar paginile de proză sunt susținute de Damian Izverniceanu, Alexandru Bistrițeanu, Mia Cerna ș.a. De semnalat colaborarea Constanței Hodoș și a Anișoarei Odeanu (prezentă cu nuvela *A plecat un tren*). Partea culturală a **S.** merită atenție în special datorită materialului documentar oferit. Astfel, la rubrica „Figuri bănățene” sunt publicate medalioane ale unor personalități din partea locului: George Popovici, Valeriu Braniște, Paul Iorgovici, Iosif Popovici, Coriolan Brediceanu, Damaschin Bojincă, Ion Popovici-Bănățeanul, folcloristul Gheorghe Cătană, Tiberiu Brediceanu, Mihail Gașpar, Sabin Drăgoi. Numărul 2/1928 este consacrat împlinirii unui deceniu de la realizarea Marii Uniri și include cuvântările ținute în 1918 de regele Ferdinand, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, decretul regal privitor la unirea Transilvaniei cu Regatul României ș.a. În același perimetru documentar se înscriu *Două scrisori autografe ale lui Eftimie Murgu*, adresate primarului Lugojului, Constantin Udrea. În anul al treilea de existență **S.** acordă spații ample eseului: Aurel E. Peteanu (*Natura și poezia*), Ioan I. Corabeu (*Literatura și trecutul*), Maia Ceia (*Mântuitorul Iisus și știința*), Filaret Barbu (*Expresivitatea în artă*) și Ștefan Bezdechi (*Dragostea în poezia populară din Banat*). Recenziile la cărți și reviste, impresiile și notele de călătorie, câteva traduceri din italiană și din engleză, acestea din urmă datorate lui Petre Grimm, informațiile despre conferințele ținute în cadrul Extensiunii Universitare (de Silviu Dragomir, Sextil Pușcariu, Onisifor Ghiбу), culegerile de folclor întregesc sumarul unei publicații provinciale nu lipsite de interes. **I.R.**

SEMNALUL, săptămânal politic care apare la București între 22 ianuarie și 14 martie 1913. Scopul declarat al revistei este de „a scutura puțin din amorțirea-i condamnabilă pătura așa-zisă conștiință a neamului nostru” și „a contribui la opera de deșteptare a opiniei publice”. Între colaboratori figurează

Constantin Banu (care semnează și Cunctator, Mefisto etc.), G. Diamandy (*P. Carp, Un dezertor* ș.a.), Ștefan Meitani (*Îngerul păzitor: Titu Maiorescu* ș.a.), Gala Galaction (*Artiști, ce faceți voi!*), Petre Locusteanu, N. Davidescu (*Puncte pe nasul d-lui Al. Davila*), Ion Minulescu. Publicația se remarcă prin antiregalismul său, precum și prin atacuri dure la adresa unor personalități precum M. Eminescu (se reia un articol din 1882 al lui Nicolae D. Xenopol, plin de venin la adresa poetului, acuzat, printre altele, că nu cunoaște limba română), Tudor Arghezi (atacat pentru viața personală într-o „amintire” extrem de calomnioasă, *Trădarea lui Teo*, apărută în numărul 5 din 3 februarie 1913; autorul diatribei, Petre Locusteanu, semnează Sfredeluș, iar altădată Spurcocea), Camil Ressu ș.a. Mai colaborează cu poezii autori ce preferă, ca mulți dintre cei ce scriu aici, folosirea unor pseudonime. Ilustrația gazetei este asigurată de Iser.

A.L.F.

SEMNALUL, cotidian apărut la București din 1 februarie 1938 până în 5 iulie 1940 și din 2 septembrie 1944 până în 31 august 1948. Directori: Ion Totu și C.A. Orășianu; începând cu numărul 186/1938, Em. Brancovici devine președintele consiliului de administrație, iar Sebastian Șerbescu figurează ca director. În articolul *În loc de program*, publicat în numărul inaugural, se afirmă că **S.** va fi cronicarul obiectiv al tuturor evenimentelor, va apăra „tot ce este legat de sufletul românesc”, va fi „un ziar curajos în exprimarea opiniei”, susținând „liniștea, ordinea, legalitatea și armonia socială” și năzuind să devină „ziarul democrației românești”. Se urmăresc marile evenimente politico-sociale, interne și internaționale (instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea, arestarea și condamnarea conducătorilor legionari, cotropirea Cehoslovaciei de către armatele hitleriste, invadarea Poloniei etc.). Dar se acordă un spațiu apreciabil și fenomenului literar, cultural-artistic în general. Încă de la primele numere sunt prezenți cu articole și tablete Demostene Botez, Al. Cazaban, Victor Eftimiu, Alexandru Talex, Al. Mironescu, Alexandru Bogdan, Al. C. Constantinescu, N. Mihăescu, Dem. I. Dobrescu, Alexandru Bistrițeanu, Ion Totu, Otilia Ghiu-Silviu, Ștefan Tita, C.A. Orășianu ș.a. Întrerupându-și apariția în 1940, **S.** re apare în 1944, în alt context politic. Articolele de fond sunt semnate acum de Sebastian Șerbescu, Radu Patrulius, Ion Zamfirescu. Articole și reportaje dau Mircea Ștefănescu, Ion

Zamfirescu, Al. Ștefanopol, G. Vrânceanu, Al. Mironescu, Alice Gabrielescu, Eugen Crăciun ș.a. **I.R.**

SEMNALUL, publicație editată la Tel Aviv cu începere din 17 februarie 1977, cu subtitlul „Săptămânal independent, politic, social, economic, literar”. Redactor: Ion Catz, secretar general de redacție: Avram Perl. Problemele culturii române sunt aproape sporadice în paginile revistei. Se abordează, însă, pe larg chestiunile la ordinea zilei ale comunității evreiești ce consideră limba română drept un mijloc natural de comunicare. Dovadă că puțin numeroasele texte literare publicate ies de sub pana autorilor într-o expresie curată, firească. Colaborează cu articole, versuri și proză Eugen Luca, Daniel Leibovici, Filip Cohn (*Rugămintea*, poem), Ludovic Bruckstein (*Vid*, proză), Mitu Grosu, O. F. Cortea (*Remember*, poem), I. Flodi, Reb Eliezer, Adriana Bercovici, Ștefan Castor (*Flagelul*, poem), A. Clain (*Veronica*, o evocare a Veronicăi Porumbacu), Silvia Biran, Radu Miron, Iosef Eugen Campus. **I.O.**

SEMNE, publicație apărută la Slatina, ca lunar, de la 1 februarie 1937 până în mai 1938 (opt numere). Redactor: Stelian Tecucianu. Dacă subtitlul numărului inaugural semnala interesul pentru „literatură, artă, critică”, de la numărul 2 subtitlul devine „Revistă de cultură”. Deși nu are un articol programatic, **S.** se vrea o publicație de orientare modernistă, începând cu prezentarea grafică și până la valorile literare promovate. Se dau pagini întregi cu versuri originale și traduceri, eseuri pe teme de filosofie și sociologie, informații despre viața literară și artistică (cronica aparițiilor editoriale și revuistice). Intră în sumar cu versuri Mircea Streinul, Virgil Carianopol, Constantin Virgil Gheorghiu, Ion Frunzetti (care folosește și pseudonimul Mircea Vuian), Simion Stolnicu, Radu Stanca, Ovid Caledoniu, Ilie Radu (sub pseudonimul Radu Miriade), Lucian Marinescu. Proza e semnată de Dan Petrașincu (*Adolescenta*) și de Al. Leontescu. Foarte bine reprezentat este sectorul eseistic, susținut de Mihai Șora (*Autenticitate, convertire, trădare, Arta moralității și moralitatea în artă*), Stelian Tecucianu (*Emil Cioran și perspectiva României*), Mircea Eliade (*Un înțeles al semnelor*), Traian Herseni (*Câteva considerații de antropologie filosofică*), G.M. Vlădescu (*Revistele de provincie*). În numărul 2/1937 Stelian Tecucianu recenzează romanul *Domnișoara Christina* de Mircea Eliade. Alți colaboratori: Teodor Scarlat, Ion Aurel Manolescu, Pavel Georgescu. **I.R.**

SEMNE, publicație apărută la Paris, neregulat, din iunie 1960 până în iunie 1963, cu subtitlul „Revistă de gândire, artă și literatură”. Redactor la cel dintâi număr: B. I. Gâdea, la restul numerelor: Octavian Buhociu. Revista își întrerupe apariția după un număr și o reia după opt luni, când Octavian Buhociu o cumpără. Concepută ca o publicație de ținută, în primul rând literară, menită a continua bunele tradiții românești în contextul unui moment și al unui loc cu totul diferit, **S.** își fixează ca ideal „eliberarea dinlăuntru” a cititorului: „Pentru cucerirea eliberării dinlăuntru – care să-i dăruie, în sfârșit, o consistență durabilă, un conținut etic și spiritual valabil, o conștiință civică pe plan național și o conștiință națională pe plan universal – neamul românesc s-a angajat la timp într-o luptă de viață și de moarte, o luptă care, nedeșăvârșită, trebuie să continue” (*Noi*). Dispunând de o echipă redacțională provenind în parte de la Centrul Român de Cercetări și de colaboratori din întreg exilul românesc, **S.** se impune ca una dintre cele mai importante reviste literar-culturale românești din exil. Nimic nu pare aici încorsetat de actualitatea de zi cu zi, faptele fiind privite îndeobște în perspectiva filosofiei culturii. Întrebărilor despre viitor și trecut li se răspunde în decursul timpului prin meditații și reflecții (*Preliminarii la ora istorică exactă* de Paul Costin Deleanu) sau prin excursuri erudite (*Toponimia Munților Carpați* de Andrei de Vincenz, *Despre Rusali și Sân Toaderi, Cronica existențială a românilor: poezia lui George Bacovia, Călușarii, Colindele românești și vechimea lor* de Octavian Buhociu). Critica literară, inclusă la rubrica „Semnalări”, aspiră spre expozeul complex, susținut de incursiunea în politică, istorie, istoriografie literară, estetică, fenomenologie literară, filosofie, așa cum se întâmplă în cazul amplului comentariu dedicat de Paul Costin Deleanu (sub pseudonimul Andrei Flor) „cazului” Vintilă Horia, legat de obținerea și retragerea Premiului Goncourt. Adevărat model de analiză literară a semnificațiilor romanului *Dieu est né en exil*, a procedeelelor estetice utilizate, a posibilelor paralelisme identificabile între momentele narațiunii și evenimentele istorice contemporane, eseu lînteste către formularea unor concluzii menite a-i împiedica pe români „să mai suporte o a doua asemănătoare” întâmplare. În sumarul publicației e prezent și un text inedit, „*Fenomenologia spiritului*” de G. W. F. Hegel, aparținând lui Constantin Noica, ce se tipărește și în volum separat, iar necrologul consacrat lui Lucian Blaga e însoțit de

reproducerea poemului *Peisaj transcendent*. Dar mai mult decât orice, **S.** devine un prilej de întâlnire și emulație pentru cei mai valoroși poeți români din exil. Aici poate fi găsită o antologie reprezentativă a liricii de exil din anii '60 ai secolului al XX-lea. Cele mai frecvente nume sunt Vasile Posteuca, Nicolae Petra, Nicolae Caranica, Filimon Veredia, Aron Cotruș, Tudor Dan Matia, Nicolae Novac, P. I. Silișteanu, Ileana Duma, Nicolae Marea, Virgil D. Vasiliu, Ion Țolescu, Ion Cicală ș.a. Alți colaboratori: Ion A. Bucur, F. Stoica, Virgil Gheorghiu, Traian Cosmandin, M. Cristea, Coriolan Silvestru, Dumitru Sinu, N. I. Herescu, Victor Bunea, Piu Bellagine, Ion Dumitrescu, Basil Lapadat, Ion Ureche, Ion Drescan, George Alban, Eugen Lozovan.

I.O.

SENIC, Valeriu (18.IX.1939, Criva-Hotin – 16.X.2003, Chișinău), critic literar. Este fiul Paulinei (n. Cuhut), croitoreasă, și al lui Boris Senic, funcționar la căile ferate. După terminarea școlii elementare din sat și a școlii medii, își ia licența la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1961), unde își susține și doctoratul (1973). Funcționează ca pedagog în Rezeni și în Anenii Noi, lector, șef de catedră, apoi decan al Facultății de Filologie a Institutului Pedagogic „Alec Russo” din Bălți, conferențiar la Universitatea de Stat și la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. După 1992 până la sfârșitul vieții predă la Universitatea de Stat din Tiraspol. A mai activat ca redactor la Studioul Moldova-Film, redactor-șef la „Literatura și arta” (1984–1986). O vreme, din 1994, a fost parlamentar din partea Partidului Socialist și al Mișcării Unitate-Единство”. A debutat editorial cu volumul *Internaționalul și naționalul în romanul moldovenesc contemporan* (1973). Colaborează la revistele „Nistru”, „Cultura”, „Moldova socialistă”, „Kodri”, „Învățămintul public” ș.a. Este coautor al unor lucrări colective, în general cu destinație didactică: *Literatura moldovenească pentru copii* (1983), *Metodica predării literaturii moldovenești* (1985), *Istoria criticii literare moldovenești* (1984), *Lectura expresivă, Literatura moldovenească* (2001, 2002) ș.a.

În anii '70–'80 din secolul trecut **S.** publică articole vizând modalitățile de transpunere a comicului în poveștile lui Ion Creangă, angajarea civică a poeziei, liricizarea epicului (în proza lui Iacob Burghiu) etc. Practică frecvent critica de întâmpinare, analizând tendințele din critica literară (Ion Ciocanu, Simion Cibotaru), poezie (Pavel Boțu, Bogdan Istru,

Victor Teleucă, Arhip Cibotaru, Valentin Roșca, Gheorghe Vodă, Petru Dudnic), proză (Spiridon Vangheli, Ion Druță, Haralambie Moraru, I. C. Ciobanu, Vlad Zbârciog). Comentează literatura punând accentul pe social și pe ideologic, considerate criterii preeminente ale literaturii, fiind un promotor dogmatic al ideologiei și politicii culturale oficiale din perioada totalitarismului comunist. Lucrări precum *Realitate și mesaj. Patos social. Valori estetice* (1981), *Cuvântul: angajare și răspundere partinică* (1984), *Omul nou: patriot și internaționalist* (1986), *Pagini de leniniană: permanență și continuitate* (1988) ș.a. așază nu numai în prim-plan, ci și exclusiv factorul social și „angajarea” militantă, înțelese simplist în aprecierea fenomenului literar.

SCRIERI: *Internaționalul și naționalul în romanul moldovenesc contemporan*, Chișinău, 1973; *Realitate și mesaj. Patos social. Valori estetice*, Chișinău, 1981; *Cuvântul: angajare și răspundere partinică*, Chișinău, 1984; *Creația lui V. Teleucă în școală*, Chișinău, 1985; *Omul nou: patriot și internaționalist*, Chișinău, 1986; *Ecuția poetică a înaltului. Studiu asupra creației literare a lui Victor Teleucă*, Chișinău, 1986; *B. Istru, în Em. Bucov, P. Darienco, B. Istru, P. Boțu*, Chișinău, 1987; *Cuvântul și datoriile noastre*, Chișinău, 1988; *Pagini de leniniană: permanență și continuitate*, Chișinău, 1988.

Repere bibliografice: Vasile Stati, *Atitudini*, Chișinău, 1976, 131–140; Mihail Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 120–128; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 271; *Dicț. Chișinău*, 478.

S.P.

SENTINELA, gazetă apărută la București, zilnic, între 2 iulie și 3 august 1887. Organ al Partidului Național Liberal, publicația, ieșită la început sub direcția lui Gr. H. Granda, era condusă în realitate de un comitet care și preia direcția de la 9 iulie. Editată din necesități politice, **S.** publică articole și comentarii extrem de violente la adresa adversarilor. Dar, datorită probabil lui Gr. H. Granda, ziarul include în coloanele sale și literatură. Afară de cronici în versuri, mai sunt tipărite pamflete care parodiază discursurile politice ale conservatorilor. Se reproduc poezii de G. Coșbuc (*Paul de Nola* ș.a.), Miron Pompiliu (care traduce sub titlul *Cocostârcul orb* o poezie de Arany János), P.V. Grigoriu, Mihail Belador, Ion Catina, Petre Rășcanu. În foileton apare o povestire polițistă. Cu toate că, pentru a lovi în adversarii politici, redacția a privit cu circumspecție strângerea unui fond pentru ajutorarea lui Eminescu, după o vreme și-a schimbat atitudinea, publicând știri despre starea sănătății poetului și despre rezultatele subscripției (*Poetul Eminescu*). **D.M.**

SENTINELA, publicație apărută la București, săptămânal, de la 25 decembrie 1939 până la 24 septembrie 1944, din inițiativa Ministerului Propagandei. Echipa redacțională nu este prezentată, doar într-un articol aniversar (din numărul 52/1941), semnat de I. Valerian, se menționează că ar fi alcătuită din „câțiva scriitori (dl. G. M. Vlădescu și alții)”. Periodic tipărit în scopul susținerii morale a soldatului român, „pentru a-i fi și prieten, și sfătuitor” și pentru a-l ajuta să-și păstreze credința în „Dumnezeu, patrie și rege”, după cum se afirmă în articolul *La început de drum* din numărul inaugural, **S.** are următoarea structură: un editorial (*Tăria noastră, Încredere în noi, Apa trece, pietrele rămân, Jertfitorii neamului* ș.a.), adesea fără semnătura autorului, alteori redactat de G. M. Vlădescu, iar de la numărul 17/1944 de I. Valerian; paginile 2–6 includ compuneri literare ale combatanților și rezerviștilor, unii devenind scriitori: D. Ailincăi-Almaș, *Călugărenii, O minte luminată. Cronicarul Miron Costin, Basarabia, provincie românească*, Radu Gyr, *Către Iisus, Țara, Dobrogea*, Neculai Tăutu, *Unirea*, Laurențiu Fulga, *Sublocotenentul Teodorescu Victor, Sergentul Bălan Constantin, Calul bolșevic*, pagina 7 găzduiește diverse: epigrame de Al. O. Teodoreanu, un serial de benzi desenate (*Pățaniile soldatului Neață*) și un foileton-ilustrat (*Epistoliile frunțașului Neață*) de Neagu Rădulescu etc.; ultima pagină conține informații de pe front sub titlul „Faptele săptămânii”. Sumarul a mai cuprins temporar „Poșta «Sentinelii»” și alte câteva rubrici. Se publică (sau se republică) proză de Eugen Jebeleanu (*Pilduitoarea viață a domnului Ștefan cel Mare și Sfânt*), Damian Stănoiu (*Cel dintâi ofițer pe care l-am cunoscut*), I. C. Vissarion (*Boul lui Dumnezeu*), I. Popescu-Băjenaru (*Viața Mântuitorului*), Gh. Brăescu (*Soldatul Busuioc*), I. Valerian (*Biserica din Târgul bucuriilor*), dar și versuri: N. I. Herescu (*Frunză neagră, Cântecul Feleacului*), Ion Pillat (*Țara*), Adrian Maniu (*Rugăciune pentru izbânda armatelor noastre*), Zaharia Bârsan (*Noi n-avem morți*), Emil Gulian (*Ghimpi și stele*), Nichifor Crainic (*Cântecul pământului*), Emil Giurgiuca (*Odată*), Miha Dragomir (*Marș*), Aron Cotruș (*Transilvaniei*) ș.a. Se acordă atenție și memorialisticii, pe care o ilustrează I. Valerian (*Amintiri din războiul cel mare. Un Crăciun pe front*), G. M. Vlădescu (*Bucătarul nostru Turtoi. Însemnări din război*), Ion Lumezianu (*Amintiri de la Sevastopol*), ori articolelor de atitudine și reportajelor, intervențiile aparținând lui Al. O. Teodoreanu,

Radu Gyr, Simion Mehedinți, Tudor Mănescu, Cicerone Theodorescu, George Ivașcu, I.M. Sadoveanu. Se retipăresc extrase din scrierile lui Liviu Rebreanu (fragmente din romanul *Crăișorul*) și Mihail Sadoveanu (din *Lacrimile ieromonahului Veniamin*), precum și versuri despre eroism și țară, avându-i autori pe George Coșbuc și pe Octavian Goga. **C.M.B.**

SENTINELA DUNĂREI, gazetă apărută la Galați, de trei ori pe săptămână între 7 august și 28 august 1892, zilnic între 2 septembrie și 27 septembrie 1892. Continuă numerotarea „Trompetei Covurluiului”. Director este G. Georgiade Heleujanu, care scrie și articole cu caracter politic, mai toate într-un stil demagogic și cu frecvente greșeli gramaticale. Apar câteva schițe neisclăite, fără valoare. Se publică însă, în foileton, romanul *Thalassa* al lui Al. Macedonski. Printre numeroase versuri lipsite de însemnătate, cele mai multe anonime, iar altele aparținând Elizei Mustea, sunt găzduite adesea poezii de Th. M. Stoenescu (*Sărmana țară, Oamenii*). O cronică a vieții muzicale gălățene, redactată de Fantasio (probabil G. Georgiade Heleujanu), semnalează preocupările artistice ale gazetei. **D.M.**

SEPIA, revistă apărută la București în martie 1931, ca număr unic, sub direcția lui Ștefan S. Pop. Apreciind formatul foarte mic, puțin obișnuit, al publicației, Tudor Arghezi va spune în articolul *O revistă, o floare*: „În toate literaturile revista mică a însemnat un cântec, și un cântec mai mult și atâta altă sămânță câtă îi trebuie unei epoci literare ca să se fecundeze”, în timp ce Vladimir Streinu consideră, în eseu *Sepii*, că titlul sugerează programul redactorilor, „anticipând în germene fapte de artă nevăzute”. Sunt prezenți cu versuri Ștefan Stănescu și D.G. Luca, un poem în proză de Ștefan S. Pop, în timp ce Augustin Popescu (Augustin Z.N. Pop) dedică un text descrierii mănăstirii Cernica. E inserată o singură traducere, din romanul *Nevinovatul* de Gabriele D'Annunzio (capitolul *Privighetoearea*), semnată I.G. Sumarul mai cuprinde o cronică a lui Șerban Cioculescu la volumul *Poarta neagră* al lui Tudor Arghezi, în care criticul surprinde astfel esența artei argheziene: „Universul arghezian e făcut din miracole, proiectate de cristalul, cu o mie de fețe, al ochiului său”. La rubrica „De toate”, redactată de Dan Smântânescu și de Augustin Popescu, ca și în alte însemnări, sunt prezente accente polemice, chiar pamfletare. Sunt avute în vedere și unele periodice cu secțiuni dedicate literaturii, precum „Universul literar”, „Duminica Universului” ș.a. În notațiile eseistice

intitulate *Europa în București* F. Aderca invocă pe Maurice Chevalier și filmele cu Stan și Bran. **M.Ș.**

SEPTENTRION, publicație apărută la Gălănești, județul Suceava, și la Rădăuți, începând cu 30 iunie 1990, inițial anual până în 1997, iar din 2001 neregulat. Din primul colegiu redacțional fac parte Mircea Aanei (secretar de redacție), Petru Bejinaru, Viorel Dârja (redactor-șef), Radu Economu, Emil I. Emandi, Petre Froicu, Mircea Irimescu, Dragoș Luchian, George Muntean, Gheorghe Onica (redactor-șef adjunct) și Vladimir Trebici. Din 1995 D. Vatamaniuc figurează ca director, iar în 2003 redacția e alcătuită din Petru Bejinaru, Alexandrina Cernov, Vasile Ghețău, Mircea Irimescu, Gheorghe Nandriș, Lucia Olaru-Nenati, Marian Olaru, Vasile Precup, Ion Puha și Aurelia Ștefănescu. Subintitulată „Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, revista își propune să valorifice și să reanimeze „bogata și puternica tradiție de culturalitate a acestui pământ”, dorind să lanseze și „un apel către tineretul creator al acestui ținut de a-și pune talentul, puterea de muncă și entuziasmul curat în slujba edificării patriei viitoare”. Cele mai numeroase și consistente pagini capătă astfel valențe conservativ-patrimoniale, dând seamă și readucând în atenția publicului profilul special și contribuția culturală a Bucovinei. Astfel, sunt de semnalat câteva numere tematice: *Bucovina în perioada interbelică*. *Universitatea* (6–7/1992–1993), *Rădăuți* (8–9/1993–1994), pentru ca în numărul 12–13 să se lanseze un apel referitor la situația dramatică a românilor din Nordul Bucovinei, Ținutul Herței și din fostul județ Hotin. Un număr tematic sărbătorește „650 ani de la întemeierea statului medieval Moldova” (30/2008–2009). Nu lipsesc articolele speciale despre istoria și cultura (instituțiile culturale) ale regiunii: *Bucovina. Istorie și demografie* de Vladimir Trebici, *Modelul Bucovinei*, *Bucovina în mileniul al treilea* de Radu Grigorovici, „*Revista Bucovinei*” (1942–1945) de Mircea Grigoroviță, *Bucovina istorică – un eden pierdut?* de Daniel Hrenciuc, *Despre case memoriale în Bucovina* de Mircea Irimescu; de semnalat și o serie de intervenții despre instituția fondatoare (Radu Economu, despre ultima adunare generală a Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina, din martie 1944, în 2007 oferindu-se și câteva repere cronologice la 145 ani de la înființarea acesteia. Amatorii genealogiilor și ai „micii istorii” (inclusiv familiale) pot găsi suficient material documentar în mai toate aparițiile revistei, din numărul 29/2007 creându-se „Pagina cititorilor”, unde sunt publicate

biografii, autobiografii sau diferite documente (inclusiv corespondență). Mare importanță este dată și intervențiilor despre bogata moștenire culturală a regiunii, nelipsind referințele la legăturile lui Eminescu sau ale altor scriitori cu Bucovina: *Ioan Slavici și Bucovina*, *Eminescu și literatura bucovineană la 1860–1870* de D. Vatamaniuc, *Vasile Alecsandri și Bucovina* de Mircea Cenușă, *Ideea de progres la Eminescu* de Ioan Saizu, *Acte culturale bucovinene* de George Muntean etc. Și la rubrica „Personalități ale Bucovinei” sunt incluse texte evocatoare: *Un cărturar întemeietor: Aron Pumnul* (Petru Bejinaru), *Leca Moraru, lingvist și folclorist* (Traian Cantemir), *Profesorul Octavian Nandriș* (Gabriel Vasiliu), *Traian Brăileanu, omul și profesorul* (Vladimir Trebici), *Dimitrie Onciul* (Oltea Cojocar) ș.a.; numărul 14–15/1997 este dedicat pictorului George baron Löwendhal și familiei sale. Nu în ultimul rând merită semnalate o serie de interviuri ample: cu Eugen Dimitriu despre Basarabia și despre biografia Lovineștilor (25/2006), cu Matei Vișniec (27/2007), cu Arcadie Suceveanu (28/2007) etc. În **S.** figurează cu versuri Victor Săhleanu, Vasile Colibaba, George Drumur, C. Silvestru, George Putneanu, Ion Puha, Mihai Prepelită, Lucreția Andriu, Clement Antonovici, George Onica, Mihai Scutaru, Constantin Hrehor, Carmen Veronica Steiciuc ș.a. Vasile Țigănescu publică fragmente de proză memorialistică (*Gaudeamus, Gudrenii*). În cadrul rubricii „Scrisori inedite” sunt recuperate pagini de corespondență: Vasile Bumbac către Iosif Vulcan, Atanasie C. Bălăcescu către Leca Moraru ș.a. Ion Crețu îngrijește rubrica „Din calendarul activității științifice și cultural-artistice a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”. Alte rubrici: „Din arhiva Societății”, „Lumea în care trăim”, „Restituiri”, „Pagina cititorilor”. Alți colaboratori: Ion Filipciuc, Ion Popescu-Sireteanu, Mircea A. Diaconu, Liviu Papuc, Emil Satco, Adrian Dinu Rachieru, Nicolae Iosub. **I.D., L.Cr.**

SEPTENTRION LITERAR, publicație care apare la Cernăuți, neregulat, din martie 1999, cu subtitlul „Revistă a scriitorilor români din Cernăuți”. Colecțivul redacțional inițial este alcătuit din Ilie Tudor

Zegrea (redactor-șef), Ștefan Hostiuc (redactor-șef adjunct), Arcadie Suceveanu, Grigore C. Bostan, Dumitru Covalciuc, Grigore Crigan ș.a. Trei articole din primul număr încearcă să definească statutul revistei: *Sub steaua lui Eminescu* de Ștefan Hostiuc, care accentuează necesitatea editării unei reviste în spațiul „septentrional”, *La început de drum* de Laurențiu Ulici, care salută apariția unei noi publicații literare, și *Argument* de Grigore C. Bostan, care subliniază că **S.I.** „trebuie nu numai să reflecte viața literar-artistică a românilor de pe aceste meleaguri, ci să revigoreze, să încurajeze și să stimuleze creativitatea, să incite spiritele, să creeze o atmosferă de efervescență cultural-literară”. Cele mai stringente probleme ale culturii, ale presei și ale intelectualității cernăuțene formează, de obicei, tematica editorialelor scrise de I.T. Zegrea și Ștefan Hostiuc. Pagini de istorie literară și culturală, de critică și esestică publică Mihai Cimpoi (*Iconarii între logos și istorie*), Mircea Lutic (studii despre reviste literare bucovinene), Grigore C. Bostan (*Intelectualul român la Cernăuți*), Nicolae Bilețchi (*Nuvelistica lui Ion Druță: viziune unitară și coerență compozițională*), Alina Ciobanu-Tofan (*Fenomenul literar basarabean între protocronism și sincronism*) ș.a. La rubrica „Eminesciana” colaborează cu articole George Muntean (*Eminescu și Veronica Micle, Mihai Eminescu. Note despre debutul său literar*), Constantin Hrehor (*Eminescu și Putna*), Dumitru Apetri (*Bucovina – dragostea și durerea marelui Eminescu*), de asemenea fiind preluat și tradus din franceză un eseu despre poet de Emil Cioran. Sunt intervievați Svetlana Paleologu-Matta, Sorin Alexandrescu, Mircea A. Diaconu, Vasile Andru ș.a. În nr. 3-4/2002 este omagiat poetul Arcadie Suceveanu cu ocazia împlinirii vârstei de cincizeci de ani, revista cuprinzând, de asemenea, o selecție de versuri și de „aprecieri, reflecții, interpretări” despre sărbătorit. Lui Arcadie Suceveanu îi aparțin și o sumă de comentarii despre lirica de azi, incluse în rubrica „Portrete în sepie”. La **S.I.** figurează cu versuri Elena Marița, Ilie Motrescu, Vasile Tărățeanu, Ion Beldeanu, Ion Filipciuc, Simion Gociu, Vitali Kolodii, Mircea Lutic ș.a. „Poezia tânără bucovineană” este reprezentată de Rodica Ursuleac, Constantin Ungureanu, Elena Apetri. Texte, cele mai multe memorialistice, semnează Grigore Crigan (*Programul «Timpul», Petrică*), Dumitru Covalciuc (*Tinerețea lui Doxachi Hurmuzachi*), Gheorghe Ardinu (*Basme și clepsidre*), Nicolae Havriliuc

(*Pe strada Holgasse*). La rubrica „Documentar” se prezintă Memorandumul Congresului Intelectualității Românești din regiunea Cernăuți. „Cronica literară” e semnată de Ștefan Hostiuc, rubrica „Etimologii neconvenționale” e susținută de Theodor Herodot, „Cuvinte românești fundamentale” e asigurată de Ion Popescu-Sireteanu, „Repere istorice” de Mircea Pahomi. Alte rubrici: „Oratio pedestris”, „Cronica literară”, „Din istoria literaturii bucovinene”, „Sempiternum”, „Revista revistelor literare”. Publicația este ilustrată cu desene de Vasile Anghel Siminiuc, Constantin Hrehor ș.a. Alți colaboratori: Lucia Olaru-Nenati, Serafim Saka, Pavel Țugu. Cu prilejul împlinirii unui deceniu de la apariția primului număr al revistei, în 2010 apare la Alba Iulia „Almanahul «Septentrion literar»”.

L.Cr.

SERGHI, Cella

(22.X.1907, Constanța
– 19.IX.1992, București), prozatoare.

Părinții ei sunt Carolina (n. Golestan) și Avram Marcoff, mic agent comercial, probabil bulgar de origine. Urmează clasele primare la Constanța și la București, unde va face apoi liceul (1919–1927) și Facultatea de Drept (1927–1931). Un timp a practicat avocatura. Debutează cu reportaje în cotidianul „Gazeta” din 1934, sub semnătura Cella Marin, și publică, rar, în „Reporter”, „Revista Fundațiilor Regale”, aici iscăbind inițial Christiana Livia Serghei, „Universul”, „Democrația”, „Viața românească”, „Femeia”, „Femeia și căminul”, „Frontul plugarilor”, „Dobrogea nouă”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Tomis”, „Iașul literar” ș.a. Prima carte, romanul *Pânza de păianjen*, îi apare în 1938, fiind reeditată, după 1944, în numeroase rânduri, cu modificări și adăugiri. Urmează, în 1950, romanul *Cad zidurile*, retipărit în 1965 sub titlul *Cartea Mironei* și devenit, în următoarele ediții, *Mirona*. În timpul perioadei virulent dogmatice, scriitoarea s-a adaptat și va ilustra de îndată realismul socialist, compunând, pe teme date (munca în industrie, prefacerile din

agricultură, rolul femeii, demascarea dușmanilor de clasă, educația patriotică în armată) și cu sloganurile epocii, romanele *Cântecul uzinei* (1950), *Cantemiriștii* (1954) și nuvelele *S-a dumirit și Moș Ilie* (1950), *Surorile* (1951). Diferit în bună măsură, dacă nu prin optică, cel puțin prin stil și relevanță picturală e romanul *Fetele lui Barotă* (1958), republicat, în 1974, sub titlul *Iubiri paralele*, unde sunt înfățișate confruntări de mentalități într-un imobil locuit de foști proprietari și chiriași de altă condiție socială. La aproximativ același nivel se află romanul *Gențiane* (1970), mai puțin izbutite fiind povestirea de aventuri *În căutarea somnului uriaș* (1980) și romanul *Această dulce povară, tinerețea* (1983). În schimb, *Pe firul de păianjen al memoriei* (1977) e o edificatoare scriere memorialistică.

Potrivit aprecierii criticilor, principala realizare a prozatoarei este primul roman. „Pânza de păianjen” simbolizează mediul sufocant al copilăriei Diane Slavu, fiica unui ins de la „periferia burgheziei”, cu idei și inițiative care îi ies mereu pe dos, irascibil, imprudent în afaceri, dar pâinea lui Dumnezeu, miostiv cu cei amărâți, arțăgos cu nemernicii, chiar dacă depinde de ei, și a unei gospodine îndelung răbdătoare. Fată inteligentă, sânguincioasă la școală, cititoare pasionată, autoare de compuneri literare ce vestesc un talent, una din ele având titlul metaforic al romanului, protagonista e, pe de altă parte, un temperament expansiv, iubește muzica, dansul și este irezistibil atrasă de compania băieților, predispusă să își facă din fiecare un iubit. Sufletul ei se revelă din relatările unei bune prietene și, mai ales, din scrisorile pe care i le trimite. La șaisprezece ani, tână se îndrăgostește de un pictor care, deși îi rămâne inaccesibil, înseamnă pentru ea iubitul ideal. Experiențele erotice ulterioare îi răvășesc sufletul și stările traumatizante pe care le trăiește vor compune substanța romanului. Smulsă prin căsătorie din păinjenul strângulant al ambianței copilăriei, tână încearcă să evadeze din stereotipia unei căsnicii depersonalizante, dar nimereste în alt păinjen, acela al unor contradicții interioare și relaționale aproape insurmontabile. Elanurile, scrupulele, ezitățile, rezistențele, furiile, exasperările protagonistei sunt analizate cu o incisivitate și o finețe vrednice de o romancieră formată de lecturi din Marcel Proust (adeseori invocat), Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. Semnificativ e că E. Lovinescu

aprecia detașarea cu care e comunicată în roman o experiență traumatizantă, absența lirismului, a „febrei”, stilul „dens, cenușiu”, nepatetic. Cartea procură, totuși, emoții de lectură și prin vibrații (discrete) de reală poezie, conținute în evocarea peisajelor și a atmosferei patriarhale a Mangaliei și Balcicului de altădată, ca și în episodul morții tatălui protagonistei. Considerat de S. și de unii comentatori roman (sau jurnal) al unui roman, *Cad zidurile*, nu dezvăluie însă procesul lăuntric al propriei plămădiri, ci rememorează, la persoana întâi (cu intercalarea unor pagini de jurnal și corespondență) experiența existențială, pe durata scrierii, a unei virtuale proza-toare, aceeași cu personajul feminin principal. Asemănătoare psihic cu Diana Slavu, dar de condiție socială diferită și purtătoare a unui mesaj conjunc-tural, propriu anilor '50 ai secolului al XX-lea, Mirona Runcu studiază la Paris, unde se împrietenește cu tineri antifasciști, unii de naționalitate română, care se vor înrola în brigăzile internaționale republicane din Spania. Are o idilă cu unul din ei, față de altul nutrește o deosebită admirație, petrece, la întoarcerea în țară, trei zile la Viena, fiind martoră la persecuțiile rasiale declanșate după includerea Austriei în Germania nazistă. Repatriată, ruptă de familie, asistă cu groază la expansiunea Gărzii de Fier, la instaurarea dictaturii militare, traversează anii cumpliti ai războiului, pentru ca, în sfârșit, să se bucure de ves-tea actului de la 23 august 1944. Aflată în aceeași noapte într-un adăpost, Mirona are, spre dimineață, impresia că se zguduie pământul și se surpă ziduri, ceea ce ar explica și titlul scrierii. În sfera vieții intime, experiența capitală a eroinei e dragostea mistu-itoare pentru Ștefan, împărtășită de el platonice. Mai mult povestire decât roman, *Gențiane* desfășoară o biografie în felul ei exemplară. Fiică a unui restaurator dintr-o gară rurală, Rada Ionac, ajunsă chelneriță, e, sufletește, o țărană robustă, floare aspră de mun-te, deșteaptă și ambițioasă, agresivă la nevoie, neîn-duplecată în voința de a se realiza. Atrasă irezistibil spre teatru, ea ține cu tot dinadinsul să i se consacre și nimic nu îi poate clinti hotărârea. Fugindu-i ne-vasta cu un ibovnic, tatăl se mută la București, unde Rada urmează liceul și devine studentă la regie de teatru. Spre a se întreține, lucrează în spitale, ca soră, întâmpină piedici, invidii, uri, dușmăanii, dar întâl-nește și oameni care o ajută. Cel mai puternic relie-fat, profesorul și cronicarul dramatic Cirus Hotar, natură ciudată, minte scăpărătoare, spirit paradoxal,

are idei și comportamente ce amintesc de persona-jele lui Camil Petrescu.

SCRIERI: *Pânza de păianjen*, București, 1938; ed. Bucu-rești, 1973; ed. îngr. Corneliu Popescu, București, 1993; *Cad zidurile*, București, 1950; ed. 2 (*Cartea Mironei*), București, 1965; ed. 3 (*Mirona*), București, 1972; ed. (*Cartea Mironei*), pref. Elena Zaharia-Filipaș, București, 2009; *Cântecul uzi-nei*, București, 1950; *S-a dumirit și Moș Ilie*, București, 1950; *Surorile*, București, 1951; *Cantemiriștii*, București, 1954; *Fetele lui Barotă*, București, 1958; ed. 2 (*Iubiri para-lele*), București, 1974; *Gențiane*, București, 1970; *Pe firul de păianjen al memoriei*, București, 1977; ed. București, 1991; *În căutarea somnului uriaș*, București, 1980; *Această dulce povară, tinerețea*, București, 1983; *Interviuri*, îngr. și pref. Ilie Rad, Cluj-Napoca, 2005. **Traduceri:** Françoise Sagan, *Vă place Brahms?*, București, 1971 (în colaborare cu Catin-ca Ralea); Françoise Mallet-Joris, *Casa de hârtie*, București, 1972; Andrée Chedid, *Celălalt*, București, 1977.

Repere bibliografice: Ieronim Șerbu, *Itinerarii critice*, Bu-curești, 1971, 54–58; C. Fântâneru, „*Pânza de păianjen*”, UVR, 1938, 12; Perpessicius, *Opere*, VIII, 88–89; Constan-tinescu, *Scrieri*, IV, 591–594; Mihail Sebastian, *Debuturi*, RFR, 1938, 8; E. Lovinescu, *Aquaforte*, București, 1941, 325–326; Mihnea Gheorghiu, „*Cântecul uzinei*”, VR, 1951, 2; Georgeta Horodincă, „*Fetele lui Barotă*”, GL, 1958, 24; Piru, *Panorama*, 356–359; Mircea Iorgulescu, „*Gențiane*”, RL, 1971, 31; I. Negoîtescu, „*Mirona*”, F, 1972, 11; Valentin Tașcu, „*Mirona*”, F, 1972, 11; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 434–435; Sorin Titel, „*Iubiri paralele*”, RL, 1974, 45; Sânziana Pop, *Propuneri pentru paradis*, Iași, 1975, 210–219; *Encicl. jud.*, XIV, 422–427; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 145–151; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 372–377; Piru, *Ist. lit.*, 441–442; Constantin Ciopraga, [Cella Serghi], CL, 1984, 4, CRC, 1987, 46; Florin Faifer, *Anul trecut la Man-galia*, CRC, 1990, 44; Liana Cozea, [Cella Serghi], ST, 1992, 2, 1997, 2–3; Anna Alexandrescu, *Zeii nu coborau din Olimp (Scriitori de la Cella Serghi)*, Alexandria, 2001; Evelin Fonea, *Cella Serghi – o prezență răscolitoare*, ALA, 2002, 633; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 214–216; Zaharia-Filipaș, *Studii*, 142–144; Geo Șerban, *Reviriment pe jumătate*, OC, 2009, 481; Burța-Cernat, *Fotografie*, 261–282. **D.Mc.**

SERGHEIE, Emil (12.V.1897, Hudești, j. Botoșani – 9.II.1977, București), gazetar, poet, traducător. Fiu al Zoei și al preotului Ion Sărgheie, S. a absolvit și el se-minarul, în Iași, la „Veniamin Costache”, dar nu s-a îndreptat către preoție, ci a urmat (sau numai a au-diat) cursuri la Facultatea de Litere și Filosofie și la Drept. În 1916, în „Unirea”, semnează întâiul articol, iar primele versuri îi sunt tipărite în „Zorile” din 1919. Începând din 1921 se va afirma ca un „muncitor al scrisului zilnic” – cum se autodefinia –, dovedin-du-se un gazetar talentat și pasionat, prob și de largă

deschidere intelectuală. Colaborator devotat al publicațiilor ieșene, apropiat de cercul de la „Viața românească”, e prezent masiv și în periodicele bucu-reștene. Scrie în „Mișcarea”, „Gândul nostru”, „Rampa”, „Libertatea”, „Lumea” (1926–1936), „Politica”, „Pagini moldovene”, „Manifest”, „Chemarea”, „Opinia”, „Teatrul”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Jurnalul”, „Revista română”, „Curierul”, „Dreptatea”, „Momentul”. Era redactor la unele – „Gândul nostru”, „Lumea”, „Dreptatea” – și se implică în redactarea revistei „Lumea copiilor”. Din 1936 face parte din Societatea Ziariștilor Progresiști. Semna Emil Sârgu, em. s., S. Emiliu, S. Em., Flavius, Interim, Obs. Din 1933 până în 1937 a deținut funcția de director al Teatrului Național din Iași. Pentru vederile sale democratice și luările de poziție contra fanatismului politic și împotriva extremei drepte, sub regimul antonescian a fost internat în lagărul de la Târgu Jiu. Rămas fără slujbă, o vreme a servit ca îndrumător cultural într-o mică fabrică ieșeană. În 1944 era director general al teatrelor, în 1945 se afla în conducerea ziarului „Momentul”. Începând cu anii '50 s-a dedicat activității de traducător.

Deși debutează cu poezie – ciclul *Din acordurile toamnei* intră, alături de *Pastele* de M. Sturdza (Grigore M. Sturdza, coleg de redacție la „Gândul nostru”), în volumul *Poeme*, apărut în 1923 –, cu toate că, exersând, traduce din versurile lui Paul Verlaine, Francis Jammes, Rabindranath Tagore, nu lirica va fi definitorie pentru vocația lui S. Mai bogat ilustrată în reviste, poezia rămâne, totuși, doar rodul unei aspirații artistice. Ritmat în obsesii autumnale (*Litanii pentru toamna mea, C-un paznic, în toamnă, Toamnă putredă* ș.a.), versul se lasă purtat de nuanțele indecisului verlainian (definit de S. prin imaginea „malurilor neprecise ce despart raționalul de irațional”) către „tăcutul susur al tristeții” și al tainei. Precumpănește însă pastelul de tradiție autohtonă, pe fundalul căruia se proiectează, surprinzător, izbucniri de tragism, cu brutale accente existențialiste, născut din închiderea în cotidian (*Un cerșetor vorbește toamnei, Fecioarele albe*). Esențial este S. în tabletele, cronicile ori în anchetele privind actualitatea, foarte numeroase, neadunate într-o carte. Imediatul, politicul sunt întotdeauna trecute prin filtrul culturii, filosofiei, ironiei, căutându-se aspectele reprezentative, general valabile. În recenzii, cronici, însemnări critice, portrete literare comentatorul dă romanului un loc central, fiind genul care,

adâncind analiza vieții prin înscriere în istoria trăită, în economic, ca și prin incursiunile în psihologia de neam și în inconștient, tinde să cuprindă totalitatea omenescului. Privilegiind, cu sinceritate, „obligăția de conștiință” în artă și pe scriitorul luptător social, cronicarul știe să prețuiască, alături de Émile Zola („unul din acele glasuri articulate ale omenirii”), de Romain Rolland, Maxim Gorki, André Malraux sau C. Stere, „umbrele rembrandtiane” din scrisul lui F. M. Dostoievski și chiar pe James Joyce (care are, prin S., una din primele receptări românești) pentru forța „materiei obscure” din romanul *Ulise*. Aprecia folclorul, afirmând, precum, mai târziu, Mircea Eliade, că „basmele noastre au elemente care ar putea revendica, în fața altor literaturi, o originalitate bine definită” (*De la Petre Ispirescu la George Lesnea, C. Berariu*), îi elogia pe marii creatori de limbă M. Eminescu, Ion Creangă, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu. Din literatura română îi recomandă pe G. Ciprian, George Lesnea, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Al. Iacobescu, Ion Călugăru, Petre Pandrea ș.a., iar din literatura universală pe Albert Samain, Jean Moréas, Upton Sinclair, Ilya Ehrenburg, Leonid Andreev, Anatole France ș.a. Dogmei inflexibile i-a opus omenescul umorului (*Unde ne sunt humorii ?*) și tăișul ironiei. A fost un cronicar de artă pertinent, cu intuiții precise, cu o bază teoretică formată mai ales datorită lui Hippolyte Taine și lui John Ruskin, dar și un cronicar dramatic condus de ideea selecției unui repertoriu de valoare: Shakespeare, Molière, Oscar Wilde, Bernard Shaw, August Strindberg. Apărător al libertății presei, jurnalist nu lipsit de nerv polemic (intră în confruntare cu Nicolae Iorga, Tudor Arghezi ș.a.), S. s-a menținut mereu în granițele urbanității, susținându-și ideile cu probitate și profesionalism. A tradus din literatura franceză, cu precădere scriitori din secolul al XIX-lea: Alfred de Musset, Étienne de Sénancour, Guy de Maupassant, Émile Zola ș.a.

SCRIERI: *Poeme*, Iași, [1923]. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Gogoloi de său. Mademoiselle Fifi. Doi prieteni*, pref. trad., Craiova, f.a.; Alfred de Musset, *Cu dragostea nu-i de glumit*, pref. M. Baraz, București, 1956 (în colaborare cu Scarlat Callimachi); Émile Zola, *Excelența sa, Eugène Rougon*, pref. Theodosia Ioachimescu, București, 1957; G. I. Matveev, *Scorpionul*, București, 1959 (în colaborare cu N. Bocunescu); Semeon Babaevski, *O vară în stepă*, București, 1960 (în colaborare cu Ștefania Brădulescu); Wilkie Collins, *Piatra lunii*, pref. H. Zalis, București, 1962 (în colaborare cu Andrei Bantaș); Daniil Granin, *Împotriva furtunii*, București, 1965 (în colaborare cu Ana Gherasim); Mulud Feraun, *Fecior de om sărac*, București, 1966;

Vincent Van Gogh, *Scrisori*, I-II, București, 1970; Étienne de Sénancour, *Oberman*, pref. Al. Dumitriu-Păușești, București, 1971; Louis Aragon, *Aurélien*, București, 1973.

Repere bibliografice: Sandu Teleajen, „*Poeme*”, „Gândul nostru”, 1924, I; Al. O. Teodoreanu, *Emil Serghie*, „Opinia”, 1931, 7343; Alexandru Pogonat, *Noul director al Teatrului Național din Iași*, „Ziua”, 1933, 339; G. Pascu, *Emil Serghie*, „Cetatea Moldovei”, 1940, 7; Straje, *Dicț. pseud.*, 645; Petre Pascu, *Emil Serghie*, RL, 1977, 6; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, 163, 211, *passim*; Leon, *Umbre*, IV, 223–232; Maftai, *Personalități*, V, 236–238; Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.*, II, 175; N. Carandino, *Noapți albe și zile negre*, București, 1992, 255–256, 281, 395; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 216–217; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 375–376.

S.C.

SERNET, Claude
(pseudonim al lui
Ernest-Benoît Spirt;
24.V.1902, Târgu Ocna
– 15.III.1968, Paris),
poet, publicist,
traducător.

Este fiul Sidoniei (n. Marcovici) și al lui Eugen Spirt, medic. Urmează școala primară la Târgu Ocna, în 1913 devine elev al Liceului Internat din Iași, apoi se transferă la Liceul „Matei Basarab” din București, unde își ia bacalaureatul în 1921. Se înscrie la Facultatea de Drept, pe care însă nu o frecventează. Totuși, în 1925 devine student la Facultatea de Drept din Pavia (Italia), unde își va lua și doctoratul cu teza *La psicanalisi giudiciaria* (1928). Încă de la sfârșitul liceului frecventează cenaclul Sburătorul, unde citește versuri de factură parnasiană. E. Lovinescu (care îi fusese și profesor de limbi clasice) îi publică poezie în „Sburătorul literar” și îi recomandă să semneze cu pseudonimul Mihail Cosma; va folosi acest pseudonim pe durata studiilor italiene și îl va păstra o vreme și după plecarea la Paris (1928). Despărțirea de futurismul italian (motivată de oficializarea mișcării, atașată politicii lui Benito Mussolini) îl determină să se reorienteze spre revoluția suprarrealistă, adoptând pseudonimul cu care va semna ca poet de expresie franceză – Claude Sernet (Sernet fiind anagrama lui Ernest). Se numără, în 1924, printre colaboratorii revistei „75 HP”, editată de Ilarie Voronca și de Victor Brauner; sloganul „Littérature», le meilleur papier

hygiénique du siècle” îi aparține. Prieten și model literar, Voronca îi devine cumnat prin căsătoria acestuia cu Colomba Spirt, sora mai mică a lui S. Aproximarea de avangardă îl va determina să renunțe la publicarea unui volum (*Laude*) cuprinzând poeme în proză de factură simbolistă. Ca student la Pavia, devine corespondent din Italia al revistei „Integral”, publicând, alături de poeme semnate Mihail Cosma, manifeste și interviul *De vorbă cu Pirandello*. Tot în Italia se familiarizează cu cercurile futuriste și îl cunoaște pe F.T. Marinetti, intermediind legături epistolare cu „75 HP”. După stabilirea în Franța, se integrează grupărilor artistice din Montparnasse, editând, împreună cu Arthur Adamov, efemera publicație „Discontinuité” (iunie 1928), apropiindu-se, totodată, și de cercul suprarrealiștilor de la „Le Grand jeu”. Un an mai târziu participă, alături de Adamov și de Fernand Lumbroso, la realizarea plachetei *Mises au point*, unde cei trei încearcă să clarifice motivele care au dus la eșecul revistei „Discontinuité”, în al cărei sumar se regăsesc, alături de artiști emigranți de varii naționalități, și foști compatrioți, ca B. Fondane sau Victor Brauner. În 1933 coordonează numărul patru al publicației de cinema „Cahiers jaunes”. Publică sporadic poeme în „Cahiers du Sud”, „Journal des poètes”, „Les Nouvelles littéraires”, „La Phare de Neuilly”, dar și în presa literară din Elveția sau din Brazilia, editorial debutând însă individual abia în 1937 cu volumul de versuri *Commémorations*, urmat de *Un Jour et une nuit* (1938). Obține naturalizarea franceză în februarie 1938. Este mobilizat în Regimentul 22 Infanterie de la Fontainebleau (1939), luat prizonier la Méry-sur-Seine în iunie 1940, trecând, în lunile următoare, prin mai multe lagăre. Evadează un an mai târziu (mai 1941) și participă la acțiunile Rezistenței. Sub regimul de ocupație, refugiat în apropiere de Narbonne, colaborează la „Méristien” (publicație a Rezistenței, unde ține o rubrică de critică a poeziei) și la „L'Éternelle revue”. Este prezent și în volume colective precum *L'Honneur des poètes*. Experiența prizonieratului și a Rezistenței vor marca o criză spirituală de pe urma căreia poemele și reflecțiile sale se vor resimți masiv. S. nu e numai un răzvrătit, ci și un moralist, martor neliniștit al angoaselor spiritului modern. În 1944 se aliază Partidului Comunist Francez și Comitetului Național al Scriitorilor. „Cahiers France-Roumanie” îi publică în 1946 traducerea unui fragment din proza lui M. Blecher, iar în 1947, în „Revista literară” condusă de

Miron Radu Paraschivescu, îi apare o nuvelă tradusă de Sașa Pană și un text evocator, *Lui Benjamin Fondane, deportat*. Următoarele volume, *Mais une île ou peut-être un rivage* (1947), *Enfin, ces neuf poèmes* (1948, necomercializat), *Poèmes dûs* (1950), *Jour après jour* (1951), *D'une Suite sans fin* (1953), culegerea retrospectivă *Avec les mêmes mots* (1930–1954) (1954), *Fidèle infidèle* (1955), *Étapes* (1956), *Aurélia* (1958), *Une Élegie* (1960), antologia de autor *Les Pas recomptés* (1962; Premiul „Antonin Artaud”), *Éléments* (1963), *L'Étape suivante* (1964; Premiul „René Laporte”), se îndepărtează, ca la Voronca, de vechiul avangardism, evoluând către un lirism limpezit, subiectiv și incantatoriu, de meditație visătoare sau elegiacă. Ultimul volum antum poartă un titlu premonitoriu: *Ici repose* (1967), cu un „frontispiciu” de Jacques Hérold. O gravură a aceluiași însoțește și volumul postum dedicat lui (*À Jacques Hérold*, 1969). Tot postum e și *Ces Pas d'une autre étape* (1970). **S.** a tradus în franceză primele poeme ale lui Tristan Tzara (1965; Premiul Mandat des Poètes), cu un studiu introductiv în care aduce precizări istorico-biografice utile (cum ar fi cea despre geneza pseudonimului). Împreună cu Gaston Puet a editat un poem inedit al lui B. Fondane, *L'Exode*. A mai tradus în franceză din Tudor Arghezi și Alexandru Vona, din literatura realist-socialistă a lui Mihail Sadoveanu (*Mitrea Cocor*), din Eusebiu Camilar și din Zaharia Stancu (*Desculț*). În transpuneri proprii nu tocmai fericite, *Anthologie de la poésie roumaine* îi poartă semnătura, dar e realizată în fapt de Alain Bosquet și apărută postum, în 1968. În România **S.** a colaborat și la „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Gândul nostru”, „Năzuința” (Craiova), „Clopotul”, „Punct”, „Contemporanul”, „unu”. A mai semnat Ernest Spirt, Ernest Cosma, René Doussaint și Armand Lanson. Din 1976 un premiu care îi poartă numele este acordat anual unui poet străin de expresie franceză. În 2001, într-un număr special, în ediție bilingvă, al revistei „Aldebaran” au fost reproduse numeroase texte ale lui **S.** din presa românească și franceză, versurile din primele lui volume, traduceri din Tristan Tzara, în sumarul periodicului intrând și note, comentarii etc. ale unor critici care s-au ocupat de opera acestui autor româno-francez.

Primele poeme publicate de **S.** când încă se numea Mihail Cosma se situează în descendența parnasianismului; geometria versurilor, deprinsă poate și de la postromanticii francezi (Gérard de Nerval sau

Stéphane Mallarmé), conține însă note simboliste. Deși publicat în „Punct”, *Priveliști pentru o domniță medievală*. *Blazon* e o baladă neoclasică, studiat arhaizantă, în maniera care-i va consacra, mai târziu, pe poeții Cercului Literar de la Sibiu. Aparent nimic sau aproape nimic din subversiunea primului Tristan Tzara. Lipsite de imagismul feeric și de verva asociativă inepuizabilă a „maestrului” Voronca, poemele avangardiste din revista „Integral” se caracterizează, în schimb, printr-un dinamism metropolitan caleidoscopic, de reportaj hiperrealist, cu recuzită (ultra)modernă, decor pentru o angoasă autentică în fața „evului industrial”. Un ev pe care comilitonul Ștefan Roll îl asuma cu entuziasm sportiv, iar Voronca îl privea cu un amestec de jubilație și anxietate. Unele poeme (*Fortuna*) sunt organizate ca niște narațiuni alegorice accentuat morbide, iar discursul fracturat, eliptic, avansează printr-o tehnică dinamică a colajului. Alteori poemele sunt scurte, precum caligramaticul *Prospect*, cu indicii succinte ale vieții moderne („urmăresc viața pe hartă/zilele compun tratate de geografie/caut la tabla de materii/unde voi fi mâine”), ori catrenul *Prefață pentru un baedeker* („Atlas geografic cea mai frumoasă poezie/zâmbet acid peste oceane și trenuri/viață sau succesiune de gări și debarcadere/duc gândul mai departe după cum un hamal o valiză”) sau *Reportaj* („Nessus centaurul de 125 HP/campionul uzinelor Fiat și al curselor de la Epson/.../a fost făcut knock-out după 7 round-uri/de către celebrul boxeur elin Herakles”). *Pavia* extinde aceeași recuzită, configurând un spațiu dezumanizat, iar *Scrisoare deschisă* deschide alienarea metropolitană către posibila recuperare a comunicării afective directe („tu ce mai faci scumpul/meu Stephan Roll”). Standardizarea comercială e tratată cu ironie, iar formula futuristă este deviată spre o critică existențialistă: „iubire plătită 3 dolari ora/adică „Mica publicitate” a existenței/zile ajung spre mine ca mostre fără valoare/timpul poartă stampila Oficiilor Poștale/Internaționale/.../vrei să fii banal cum vrei să trăiești și cum/dorind să nu fii singur îți cauți pretutindeni frați/faptele bune sunt răsplătite în valută forte”. Fără vreun volum în limba română, **S.** e un poet de antologie. Integral futuriste sunt două prozopoeme multilingve din „Punct”, *Binomul cu exponentul de argint* și *La Poupée au sommeil d'allumettes*. În „unu” **S.** a trimis de la Paris texte în franceză; în cele mai ample (*Hands up, Hommage*) poematice se descompune în notații

diaristice despre experiențe, lecturi și prieteni sau despre neliniștile viețuirii în metropolă. Alte poeme (catrenele *Mandragora*, *Omagiu* și *Colomba*, succintele *Tunnel du zéro*, *L'Autre*, *Proverbe*, reluate în *Com-mémorations*) sunt combinații de ermetism barbian și suprarealism. „Manifestele” lui S. sunt, de fapt, eseuri; cel mai important, *De la futurism la integralism*, e o dare de seamă despre „sensibilitatea ultimelor decenii”, cu o privire retrospectivă asupra curentelor de avangardă, topite în „sinteza modernă” a integralismului (descrie, optimist, ca o viitoare „incandescentă epocă de clasicism”). „Notele inedite” restituite de monograful Michel Gourdet (însemnări din etapa franceză) aparțin unui modern reflexiv, confruntat cu alienarea, moartea și limita.

SCRIERI: *Mises au point* (în colaborare cu Arthur Adamov și Fernand Lumbroso), Paris, 1929; *Commémorations*, Paris, 1937; *Un Jour et une nuit*, cu o ilustrație de Joseph Sima, Paris, 1938; *Mais une île ou peut-être un rivage*, 1947 (hors commerce); *Enfin, ces neuf poèmes*, 1948 (hors commerce); *Poèmes dūs*, Paris, 1950; *Jour après jour*, 1951; *D'une Suite sans fin*, Paris, 1953; *Avec les mêmes mots (1930–1954)*, Paris, 1954; *Fidèle infidèle*, Paris, 1955; *Étapes*, Paris, 1956; *Aurélia*, Paris, 1958; *Une Élegie*, Wülfrath (Germania), 1960; *Les Pas recomptés*, Paris, 1962; *Éléments*, Paris, 1963; *L'Étape suivante*, Paris, 1964; *Ici repose*, cu o gravură de Jacques Hérold, Montpellier, 1967; *À Jacques Hérold*, cu o gravură de Jacques Hérold, Montpellier, 1969; *Ces Pas d'une autre étape*, Paris, 1970. **Ediții:** B. Fundoianu, *L'Exode*, pref. edit, Paris, 1965 (în colaborare cu Gaston Puet). **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, Paris, 1951; Zaharia Stancu, *Le Nu-pieds*, Paris, 1951; Eusebiu Camilar, *Dans le brouillard*, pref. Louis de Villefosse, Paris, 1952; *Les Premières poèmes de Tristan Tzara, suivis de cinq poèmes oubliés*, introd. trad., Paris, 1965; *Anthologie de la poésie roumaine*, pref. Șerban Cioculescu, Paris, 1968.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 448–450; Sașa Pană, *Claude Sernet*, „Unirea”, 1948, 153; Eugen Jebeleanu, *Claude Sernet*, CNT, 1968, 13; Șerban Cioculescu, *La moartea poetului*, GL, 1968, 14; Ștefan Roll, *Ospățul de aur*, pref. Al. A. Philippide, București, 1968, 235–237; *Encycl. Jud.*, XIV, 423; Michel Gourdet, *Claude Sernet – l'homme et l'œuvre*, I–II, Nisa, 1977; ed. bilingvă, tr. Dana Monah, Paris–Iași, 2005; *Claude Sernet*, în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, 197–208, 573–577, 676; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 21, 34, 43; Pop, *Avangarda*, 151–156, *passim*; Nicolas Catanoy, *Claude Sernet*, „Euresis”, 1994, 1–2; *Claude Sernet*, „Aldebaran”, 2001, 1–4 (grupaj special); Cornel Galben, *Centenar Claude Sernet*, ATN, 2002, 6; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, 2003, 156; Bârna, *Avangardismul*, București, 2003, 75–79; Dan Gulea, *Domni*,

tovarăși, camarazi, Pitești, 2007, *passim*; Manolescu, *Enciclopedia*, 642–643. **P.C.**

SERRE, Odile (27.XI.1961, Fontenay-aux-Roses, Franța), traducătoare. Părinții săi sunt Francine Serre (n. Auberlet), infirmieră școlară, și Robert Serre, inginer. Frecventează cursurile liceelor „Marie Curie” și „Lakanal” din Sceaux (departamentul Hauts-de-Seine) și face studii de filologie modernă la Universitatea Sorbonne-Paris IV. Convinsă din adolescență, cum va declara, că meseria „minunată și ingrată în același timp” de traducător i se potrivea, și-a ales ca specialitate secundară limba și literatura română oarecum din întâmplare, ghidată doar de informațiile oferite de un unchi și de fotografiile unor mănăstiri bucovinene. Își susține masteratul cu teza *Une Poétique de l'exil*, focalizată asupra operei lui Benjamin Fondane. Obține apoi și diploma de cercetare și studii aplicate în limba și cultura română la INALCO-Paris VII. Ulterior lucrează la Editura Seuil din Paris, unde va ajunge director editorial. Traduce mai întâi, la propunerea lui Virgil Tănase, cartea despre Gogol a lui Lucian Raicu (1993), după care purcede la realizarea unui proiect ambițios, de durată, acela de a transpune în franceză opera românească a poetului care o fascinase în facultate, Benjamin Fondane. Astfel, apărea versiunea franceză a *Privelistilor* (în volumul *Le Mal des fantômes*, 1996), apoi traducerea paginilor de critică literară (*Images et livres de France*, 2002), drama *Tăgăduința lui Petru* urmând să fie inclusă în volumul *Le Reniement de Pierre, suivi de poèmes inédits*, pentru care Centre National du Livre îi acordă o bursă. Se apropie și de creațiile altor poeți și, mai rar, de textele unor prozatori români, publicând studii, articole și tălmăcirii în „Action poétique”, „La Quinzaine littéraire”, „Europe”, „Seine et Danube”, „MEET”, „Po&sie”, „Missives”, „Cahiers Benjamin Fondane” (Israel), „Continuum” (Israel) ș.a. ori în reviste din România – „Apostrof”, „Poesis”, „Observator cultural”, „Vatra”. În decembrie 1997 s-a realizat la Théâtre-Poème din Bruxelles, în cadrul festivalului Pour un Symbolisme Européen, un spectacol pe versuri traduse de S. din *Plumb* de George Bacovia (avându-i ca protagoniști pe Radu Duda și pe Monique Dorsel), iar volumul *Plomb*, publicat în 1998, va fi distins cu Premiul Frontiera Poesis. Îi apar și alte versiuni la cărți de poezie românească – *Psaume* de Magda Cârneci (1997, în colaborare), *L'Appel du nom* de Cezar Baltag (1999, în colaborare cu Alain Paruit

și Ilie Constantin) –, florilegiile *Une Anthologie de la poésie moldave* (1996, în colaborare cu Alain Paruit și Cornelia Golua), *Romanian Poets of the 80's and 90's* (1999, în colaborare cu Alain Paruit pentru partea franceză a antologiei), *Comme dans un dessin de Escher. Huit poètes roumains* (2002, în colaborare), *Poèmes sans vergogne* de Marta Petreu (2005, în colaborare cu Alain Paruit și Ed Pastenague [D. Țepeneag]), precum și *Composition aux parallèles inégales* al lui Gheorghe Crăciun (2001; Premiul „Pierre-François Caillé”, acordat de Société Française des Traducteurs), *Pupa russe* (2005) de același autor ori *Le Retour du hooligan* (2006, în colaborare cu Nicolas Véron; Premiul Médicis Étranger), *L'Heure exacte* (2007, în colaborare cu Alain Paruit, André Vornic și Marie-France Ionesco) și *Les Clowns* (2009, în colaborare cu Marily Le Hir) de Norman Manea.

La apropierea traducătoarei de poezia lui B. Fundoianu au contat aspirația de a uni cele două domenii ale studiilor ei universitare, dar au fost active și afinități, consonante cu propria fire. În plus, dificultățile de transpunere fiind mai speciale, S. răspunde provocării de a găsi echivalentul exact al cuvântului românesc și de a lucra cu răbdare de artizan muzicalitatea versului. Cele mai multe piese cuprinse în *Paysages*, ca și în bacovianul *Plomb* relevă „inventivitatea și forța cu care se păstrează inventarul lexical al originalului, sporindu-i expresivitatea prin mici modificări de timp, persoană, substantivizări ale verbului etc.” (Mircea Anghelescu). Aceleași calități pot fi observate și în versiunile textelor aparținând unor poeți români contemporani, precum Cezar Baltag, Leonid Dimov, Marta Petreu, Simona Popescu, Magda Cârneci, Angela Marinescu, Ioan S. Pop, Valeriu Matei, Irina Nechit ș.a. Deși preferința pentru lirică se vedește mereu, S. a atacat și proza. Prima carte aleasă, *Compunere cu paralele inegale* a optzecistului Gheorghe Crăciun, îi pune, de asemenea, numeroase dificultăți – schimbări de formulă narativă și de registru stilistic, trimiteri la contextul social-politic, referințe literare. Toate vor fi învinse prin investire totală, prin muncă epuizantă, încununată de realizări recunoscute și prin distincțiile care i s-au acordat. În aceeași parametri se înscriu și porțiunile traduse din Norman Manea: *Le Retour de hooligan*, *L'Heure exacte* și *Les Clowns*

Traduceri: Lucian Raicu, *Avec Gogol*, Lausanne, 1993; Benjamin Fondane, *Le Mal des fantômes, précédé de Paysages*, Paris, 1996, *Paysages – Priveliști*, ed. bilingvă, Pitești, 1999, *Images et livres de France*, pref. Monique Jutrin, Paris, 2002,

Poèmes d'autrefois, suivis de Reniement de Pierre, pref. Monique Jutrin, Cognac (Charente, Franța), 2010; *Une Anthologie de la poésie moldave*, ed. bilingvă, pref. Sorin Alexandrescu, Paris, 1996 (în colaborare cu Alain Paruit și Cornelia Golua); Magda Cârneci, *Psaume*, Marseille, 1997 (în colaborare), *Trois saisons poétiques*, Esch-sur-Alzette (Luxemburg) – Trois Rivières (Canada), 2008 (în colaborare cu Linda Maria Baros); G. Bacovia, *Plomb*, Lausanne, 1998, *Plumb – Plomb*, ed. bilingvă, Pitești, 1998; Cezar Baltag, *Chemarea numelui – L'Appel du nom*, ed. bilingvă, pref. Mircea Anghelescu, București – Paris, 1999 (în colaborare cu Alain Paruit și Ilie Constantin); *Romanian Poets of the 80's and 90's*, Pitești, 1999 (în colaborare); Gheorghe Crăciun, *Composition aux parallèles inégales*, pref. Serge Fauchereau, Paris, 2001, *Pupa russe*, în *Douze écrivains roumains*, Paris, 2005; *Comme dans un dessin de Escher. Huit poètes roumains*, Esch-sur-Alzette (Luxemburg) – Trois Rivières (Canada), 2002 (în colaborare cu Olivier Apert, Ed Pastenague [D. Țepeneag] și Alain Paruit); Marta Petreu, *Poèmes sans vergogne*, Cognac (Charente, Franța), 2005 (în colaborare cu Alain Paruit și Ed Pastenague [D. Țepeneag]); Norman Manea, *Le Retour du hooligan*, Paris, 2006 (în colaborare cu Nicolas Véron), *L'Heure exacte*, Paris, 2007 (în colaborare cu Alain Paruit, André Vornic et Marie-France Ionesco), *Les Clowns*, Paris, 2009 (în colaborare cu Marily Le Hir).

Repere bibliografice: Virgil Tănase, *Fascinante Russie*, „Vendredi”, 1993, 171; Vasile Gârnet, *Poeți basarabeni editați la Paris*, CF, 1996, 10; Gheorghe Crăciun, [Odile Serre, traducătoare], „Paralela 45”, 1996, 1, OC, 2001, 47, 63; Mircea Anghelescu, *Bacovia, între traductibil și intraductibil*, RL, 1998, 25; C. Rogozanu, *Alte priveliști în opera lui Fondane*, RL, 1999, 31; Serge Fauchereau, *Préface à un roman d'amour*, „La Quinzaine littéraire”, 2001, 807; Marta Petreu, *Poeți români în limba franceză*, APF, 2002, 9; Marie-France Ionesco, „Images et livres de France”, „Bulletin de la Société Paul Claudel”, 2002, 168; Gisèle Vanhès, „Images et livres de France”, „Romantisme”, 2003, 119; *O meserie minunată și ingrată în același timp*. Odile Serre în dialog cu Gabriela Adameșteanu, „22”, 2003, 2; Ion Pop, *L'angoisse de Benjamin Fondane*, „Seine et Danube”, 2004, 2; Francine de Martinoir, *Norman Manea, itinéraire d'un enfant déplacé*, „La Croix”, 2006, 31 august; André Clavel, *Mémoires en brun et en rouge*, „L'Express”, 2006, 31 august; Marc Weitzmann, *Norman Manea, l'éternel étranger*, „L'Express”, 2006, 31 august; Josyane Savigneau, *Ce dur exil est aussi un privilège*, „Le Monde”, 2006, 1 septembrie; Philippe Coste, *L'hôtel des Amériques*, „Lire”, 2006, septembrie; Natalie Lévisalles, *Manea et l'amère patrie*, „Libération”, 2006, 19 octombrie; Pierre Pachet, *Benjamin Fondane, l'expérience du gouffre*, „La Magazine littéraire”, 2009, 490; Benoît Legemle, „Poèmes d'autrefois, suivis de Reniement de Pierre”, „La Matricule des Anges”, 2010, 111. **V.D.**

SERRURIE, Grigore (25.I.1821, Giurgiu – 29.I.1893, București), publicist, poet, traducător. Este fiul lui Panait Serrurie, originar din insula Egina, ostaș în armata rusească, stabilit apoi în Muntenia. În preajma Revoluției de la 1848 era locotenent în garnizoana Giurgiu și devenise om de încredere al comandantului său, Christian Tell. Ridicat la rangul de căpitan, avea să ia parte la bătălia din Dealul Spirii. După înfrângerea mișcării va fi exilat la Brussa, unde rămâne până în 1856. La întoarcerea în țară se avântă în campania pentru Unire. Era, de altfel, un membru activ în Divanul Ad-hoc, iar ca deputat de Giurgiu își exercită mandatul în toate camerele liberale până în anul 1888, când se retrage din activitatea politică. Amic al lui C. A. Rosetti, **S.** lucrează mai mulți ani în redacția ziarului „Românul”. Arestat de patru ori sub domnia lui Al. I. Cuza, ar fi fost, după propria mărturie, unul din cei care au pregătit răsturnarea domnitorului. Înainte de 1861 mai îndeplinise funcția de director în Prefectura de Poliție a Bucureștiului. Mai târziu avea să fie ajutor de primar al Capitalei. Din 1866 până în 1877 colonelul **S.** este comandantul Legiunii a IV-a de Gardă Civică. În ultimii ani ai vieții trăiește mai mult retras.

Om politic și publicist, **S.** se dovedește un temperament combativ, chiar pătimaș, preocupat de binele obștesc. A militat cu multă ardoare, în versuri sau în articole de presă (în „Reforma”, „Steaua Dunării”, „Dâmbovița”, „Românul” ș.a.), pentru cauza Unirii, pentru suveranitate și autonomie, clamând împotriva despotismului sau denunțând lipsa de patriotism, nu numai a adversarilor politici. Socotind că e un „timp de conștiință”, lansează energice apeluri către compatrioți, somându-i să își facă datoria către țară. În versuri răspicate, pe un ton patetic, el deplânge soarta clăcașului, condamându-i vehement pe cei ce îl asupresc. **S.**, care scrie de pe la 1845, versifica, se pare, cu multă ușurință, nu în afara înrâuririi unor Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac. În 1858 îi apare volumul *Colecțiune de poezii scrise în esiliu*. E aici o lirică searbădă și monocordă, autorul lamentându-se întruna, pururi nemângăiat de pierderea iubitei și covârșit de amărăciunea exilului. Nota socială, uneori cu adresă satirică, nu lipsește. Unele poezii sunt adaptări din grecește. De oarecare interes ar fi elementele exotice și mai ales cele de pastel. Nu doar în sensul observației caracterologice, ci și în plan etic **S.** e un critic lipsit de seninătate, un înverșunat.

El are oroare de luxul, corupția, abuzurile și viciile care minează societatea română a vremii. Un reportaj în versuri este *Brussa la 1850*, descriere minuțioasă a cetății, zugrăvită în ce ar fi având mai rău și depravat. În calitate de martor ocular, el descrie *Catastrofa Brussei la 1855* și povestirea lui versificată se încarcă de o anume tensiune. Referirile, prin analogie, la Țările Române sunt stăruitoare. În 1872 publică *Catehism român și creștin*. După trei ani iese de sub teascuri un lung poem alegoric, *România și Mihai Viteazul* (1875), care, în violența lui pamfletară, consună pe alocuri cu *Scrisoarea III* a lui Eminescu. Verbul e congestionat, autorul, inventiv în imprecății, indignându-se, retoric, de fățarnicia clerului sau de nepăsarea tinerilor cu inimi bătrâne. Autodidact, **S.** cunoștea limbile greacă, turcă și franceză. Din franțuzește transpune *Question économique des Principautés Danubiennes*, lucrarea lui N. Bălcescu. A tradus, de asemenea, texte de Armand Lévy, Felice Orsini, Édouard Laboulaye.

SCRIERI: *Colecțiune de poezii scrise în esiliu*, București, 1858; *Catehism român și creștin*, București, 1872; *România și Mihai Viteazul*, București, 1875. **Traduceri:** Armand Lévy, *Împăratul Napoleon III și Principatele Române*, București, 1859; Felice Orsini, *Temnițele austriace în Italia*, București, 1861; Édouard Laboulaye, *Parisul în America*, București, 1864.

Repere bibliografice: George Potra, *Un pașoptist uitat: Grigore Serrurie (1821–1893)*, în *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*, Bălcești pe Topolog, 1970–1971, 537–578; Mircea Angheliescu, *Literatura română și Orientul (secolele XVII–XIX)*, București, 1975, 139–143; *Dicț. lit.* 1900, 778–779; Faifer, *Semnele*, 303–304. **EE**

SERVIEN, Pius
(pseudonim al lui Șerban Coculescu;
18.III.1902, București
– 28.I.1959, Paris), poet,
estetician.

Este fiul lui Nicolae Coculescu, profesor de astronomie, director al Observatorului Astronomic din București. A urmat școala primară și clasele gimnaziale la Liceul „Gh. Lazăr” din București, continuându-le la Liceul „Saint-Louis” din Paris (1917–1920). În

capitala Franței va urma Facultatea de Litere, studii ce se vor încheia cu un doctorat la Sorbona (1930), susținut cu tezele *Lyrisme et structures sonores* și *Les Rythmes comme introduction physique à l'esthétique*. Audiază și cursuri de astronomie, matematică, fizică, chimie etc. Între timp se întoarce în România spre a-și efectua serviciul militar (1926–1927), apoi se stabilește definitiv în Franța. Devine membru al Academiei de Științe din România (1937), e laureat la Institut de France (1942) și cercetător la Centre National de la Recherche Scientifique din Paris (1948). Participă la mai multe congrese internaționale de filosofie, lingvistică, estetică, fizică teoretică, intervențiile sale bucurându-se de o foarte bună primire din partea specialiștilor, ca și studiile apărute în „Revue de culture française”, „Revue d'esthétique”, „Revue philosophique”, „Revue des cours et conférences”, „Scientia”, „Revue de Paris” ș.a. În țară a colaborat la „Convorbiri literare” (unde semnează și Piu Șerban, *Serenadă*, poezie publicată în decembrie 1920, fiind probabil debutul său în presă), „Grai și suflet” ș.a. A debutat tot în 1920 cu un volum de versuri, *Curgând clepsidra*, urmat de *Introducere la un mod de a fi* (1927), eseu ale cărui idei prefigurează multe din scrierile pe care le va elabora și publica în limba franceză.

Comentatorii au constatat că începuturile lui S., personalitate care va aduce înnoiri esențiale în analiza versului, stăteau încă sub semnul influenței lui M. Eminescu, dar și a lui George Coșbuc în unele compuneri ce evocau, într-o factură idilică, tablourile lumii satului. Și mai semnificativă e prezența acestor ecouri în lirica sa franceză de mai târziu – *Orient* (1942) – ori în versurile din volumul *Amor* (1958), scrise în românește și editate în regie proprie, într-o etapă când S. se impusese ca o autoritate necontestată în întemeierea unei discipline care viza cercetarea versificației dintr-o perspectivă interdisciplinară, bazată pe exemplele furnizate de marea poezie. Astfel încât s-ar părea că opera lui S. s-a constituit prin participarea a două personalități diferite: un poet ce și-a păstrat candoarea juvenilă, exersând cu o plăcere neascunsă diverse scheme prozodice, și un estetician riguros, care apelează în numeroasele sale lucrări, sintetizate în *Esthétique. Musique, peinture, poésie, science* (1953), la criterii noi ce solicită participarea matematicii în sistemul de referințe axiologice. Estetica lui a atras în primul rând atenția deoarece a deschis perspective pe care

le vor valorifica demersurile întreprinse de poeticieni din ultimele decenii ale secolului al XX-lea, de cei care au aplicat teoria probabilității la cercetarea versului, de reprezentanții teoriei modelării și, mai ales, ai esteticii informaționale. Remarcabil este faptul că esteticianul pornea de la analiza unui element mai curând tehnic, care nu părea să aibă legătură cu valoarea artistică, și anume structura prozodică; or, sistemul construit de el va anticipa metoda care aplică analiza cantitativă unui obiect definit anterior prin judecata de valoare. Așa cum s-a observat, „format pe o bună cunoaștere a limbajului poetic și a celui muzical, demersul său estetic tinde spre o metafizică a ritmului ca principiu de universalitate” (Ion Marcoș). S. interpretează limbajul liric ca fiind separat de cel științific, „reciproc ireductibile”: „specifică unuia este omonimia infinită, tipică pentru celălalt este sinonimia, echivalența, posibilitatea substituirilor”. Notăția numerică a silabelor ce constituie un picior o înlocuiește pe cea clasică, greco-romană, a silabelor lungi și scurte, și pe cea a silabelor accentuate și neaccentuate. În felul acesta, se obține o imagine clară a succesiunii ritmurilor într-un poem în versuri sau în proză, ceea ce pune în lumină, așa cum s-a constatat, „natura tonică a limbii franceze” și, firește, a versului francez. Ritmul e definit – deopotrivă în poezie și în muzică – în funcție de perceperea lui de către cititor sau ascultător; poezia e privită ca o formă de comunicare și va fi supusă legilor complicate ale comunicării. S. refuză transformarea demersului său estetic într-un sistem și îi păstrează forma deschisă spre o înțelegere a funcției umanului. Din păcate, exemplele folosite denotă o ciudată lipsă de atenție privitoare la poezia germană – de pildă, Rainer Maria Rilke sau Hugo von Hofmannsthal – sau la cea anglo-saxonă – T. S. Eliot, Ezra Pound ori imagiștii – și nu izbutesc, în consecință, să dovedească tocmai caracterul universal al acestor teze estetice. Pe de altă parte, dificultățile de lectură ale studiilor lui S. ar putea explica parțial slaba lor reprezentare în sintezele de estetică apărute în ultimele decenii în Franța. Un merit neîndoielnic revine unor specialiști români care, în acest răstimp, le-au acordat importanța meritată.

Asemenea lui Caillois și înaintea lui, Pius Servien credea că arta nu e decât împlinirea unei tendințe înscrise în structura lumii naturale, mai precis în structura organismelor vii [...]. Estetica acestui precursor al poeticii matematice combină vitalismul bergsonian cu o reactivare

(științifică, nu mistică) a viziunii pitagoreice asupra structurii numerice a universului. La intersecția biologiei (un fel de „estetică generalizată” a viului) cu matematica, Pius Servien proiectează o estetică științifică, a cărei cheie rămâne studiul ritmului.

IOANA EM. PETRESCU

SCRIERI: *Curgând clepsidra*, Timișoara, 1920; *Essai sur les rythmes toniques du français*, Paris, 1925; *Introducere la un mod de a fi*, Craiova, 1927; ed. (*Introduction à une manière d'être*), Paris, 1932; ed. îngr. și introd. Grigore Traian Pop, Craiova, 1987; *Les Lettres du scribe accroupi*, Bar-Le-Duc, [1925]; *Introduction à une connaissance scientifique des faits musicaux*, Paris, 1929; *Lyrisme et structures sonores. Nouvelles méthodes d'analyse des rythmes appliquées à „Atala” de Chateaubriand*, Paris, 1930; *Les Rythmes comme introduction physique à l'esthétique*, pref. Paul Valéry, Paris, 1930; *Le Langage des sciences*, Paris, 1931; *Principes d'esthétique. Problèmes d'art et langage des sciences*, Paris, [1935]; *Langage des sciences et théorie du choix, en science et en art*, Paris, 1941; *Mathématique et humanisme*, Geneva, 1942; *Orient*, postfață (*Le Cas Servien*) Paul Valéry, Paris, 1942; *Sagesse et poésie*, Paris, 1947; *Science et poésie*, Paris, 1947; *Science et hasard*, Paris, 1952; *Esthétique. Musique, peinture, poésie, science*, Paris, 1953; ed. (*Estetica. Muzică, pictură, poezie, știință*), pref. Victor Ernest Mașek, București, 1975; *L'Artiste*, Paris, 1957; *Amor*, Paris, 1958.

Repere bibliografice: O.D. [Ovid Densusianu], „*Les Rythmes comme introduction physique à l'esthétique*”, „Grai și suflet”, 1930–1931, fasc. 1; Constantin Noica, *Gândirea lui Pius Servien*, CL, 1937, 8–10; Petru Manoliu, *Cazul Servien*, TIL, 1943, 2 051; Sandu Tzigara-Samurcaș, „*Introduction à une manière d'être*”, „Duminică”, 1944, 1; I. G. Dimitriu, [*Pius Servien*], „Înșir' te mărgărite”, 1953, 10–11, 1957–1958, 27–32; D.N.C. [D.N. Ciotori], *Pius Servien*, „La Nation roumaine”, 1959, 187; N. A. Gheorghiu, „*Amor*”, „Caete de dor”, 1959, 12; Solomon Marcus, [*Pius Servien*], „*Revue roumaine de linguistique*”, 1965, 4, R, 1978, 11, RL, 2002, 33; Șerban Cioculescu, *Pius Servien*, GL, 1967, 23; V. G. Paleolog, *Limbajul liric și muzicalismul lui Pius Servien*, R, 1967, 7; Victor Ernest Mașek, *Artă și matematică*, București, 1972, 40–45; Balotă, *Arte*, 224–240; Dan Oprescu, *Pius Servien și Matyla Ghyka*, VR, 1976, 5; Matila C. Ghyka, *Estetica și teoria artei*, tr. Traian Drăgoi, îngr. și postfață Ion Iliescu, București, 1981, 440–450; Ion Deaconescu, [*Pius Servien*], MS, 1985, 1, 2; Artur Silvestri, *Pius Servien – un renaștător printre moderni*, MS, 1985, 3; Simion, *Mercușio*, 88–91; George Bădărau, *Estetica lui Pius Servien*, CL, 1998, 8; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 217–221; Manolescu, *Enciclopedia*, 643–645; Alunița Cofan, *Pius Servien – un précurseur roumain dans l'esthétique scientifique*, CC, 2012, 11.

D.G.

SESTO PALS (pseudonim al lui Simon Sestopali; 18.IX.1913, Odessa – 27.X.2002, Haifa), poet. Este fiul Berthei (n. Berman) și al lui Emanoil Șestopal, comerciant. După unele cercetări (Michael Finkenthal), ar fi văzut lumina zilei la 5 septembrie 1912. Familia se refugiază în 1920 la Galați, unde tatăl obține statutul de protejat italian, schimbându-și numele în Sestopali. **S.P.** urmează aici școala primară și primele trei clase ale ciclului secundar, pe care îl va continua la București, la Liceul „Matei Basarab”, absolvit în 1932. Încă elev, participă, împreună cu Gherasim Luca, Aurel Baranga și (mai târziu) Paul Păun, la apariția revistelor avangardiste „Alge” (în două serii: 1930 și 1933), în care mai iscălește D. Amprent, sau „Muci” (număr unic, 1932). Un text i-a mai fost găzduit în „unu”. La sesizarea făcută Procuraturii de N. Iorga, căruia, în chip provocator, i se trimisese un exemplar din „Muci”, tinerii redactori sunt arestați și închiși la Văcărești, învinuiți de publicarea unor texte pornografice. Sunt eliberați după zece zile, iar judecarea lor se va amâna până când survine o amnistiere a faptei. Episodul îl va marca pe **S.P.**, care nu va mai publica nimic în anii următori, dedicându-se total studiilor universitare, începute cu o întârziere de un an, la Politehnica din Capitală. În 1940 obține licența în minerit și metalurgie, dar în condițiile legislației rasiste din acel moment nu poate profesa, prestând în schimb munca obligatorie pe un șantier CFR. Va continua să lucreze în același domeniu și după 1945, când e detașat o perioadă la construirea de tunele în zona Cluj-Câmpia Turzii, intrând apoi la Institutul de Proiectări Căi Ferate. Căsătorit cu o verișoară, Valentina Berman, ulterior arestată pentru că dactilografiasse poemele lui Ion Caraion, va divorța în 1963 și se va recăsători cu scenografa Lucia Metsch. Retrogradat și detașat pe un șantier la Dej, întrucât solicitase emigrarea încă din 1962, izbutește să plece abia în decembrie 1970. În Israel, până în 1982, când se pensionează, va fi inginer la o firmă ce instala cabluri telefonice și electrice. În intervalul 1945–1982 continuase să scrie, fără să caute a-și tipări versurile, deși unii prieteni – Geo Bogza și Aurel Baranga –, care le cunoșteau, l-ar fi putut sprijini. Ulterior poezii i-au apărut în revistele „Izvoare” (Tel Aviv), „Mele”, „Argo”, „Don Quijote” (Lausanne), „Aldebaran”. Aceștia li se adaugă, după 1989, prezența în reviste din țară, precum „Adevărul literar și artistic” și „Apostrof”. În 1998 publică volumul *Omul*

ciudat, cuprinzând poeme scrise între 1963 și 1990, a doua ediție, amplificată cu alte texte din epoca „Algelor” și cu câteva grafopoeme, fiind tipărită postum, în 2003. În manuscris a lăsat ciclurile *Întuneric și lumină* și *Poeme*.

Textele publicate de **S.P.** în anii 1931–1933 se circumscriu suprarealismului prin ocolirea obstinată a poeticului canonic, prin voința de a șoca (în ele abundă macabrul, bestialul, dezgustătorul), prin discontinuitate (trimițând la logica visului, dar și la „dicteul automat”), prin tonul colocvial-familiar, cu note de umor (negru, uneori) față de „interlocutori” îndeobște gravi, precum moartea sau divinitatea. Și „inspirația socială” (Ov. S. Crohmălniceanu), în fapt un vag atașament față de cei obijduiți și un sarcasm acid la adresa celor bogați și a instituțiilor coercitive, poate conduce, la rigoare, în aceeași direcție. Texte precum *Poem punctat cu suflete*, *Vid*, *Noe*, *Stăpânul meu nu-și schimbă niciodată cărarea*, *Poeme scrise pe înțelesul oamenilor pe care îi întâlnesc în trambulaie* anunță însă limpede creația de mai târziu, care se prezintă unitară în volumul din 1998, izvorând dintr-o sensibilitate acută la „misterul existenței în însăși existență”. Sintagma ce servește drept titlu al cărții, „omul ciudat”, este o autodefiniție a eului liric, așa cum îl lasă traversarea „patimilor”, trăirea convingenței, finitudinea sau „urgența” morții, absența scopului ultim, lipsa libertății, precaritatea sufletească. Fără trecut, amnezic, dar și fără viitor, eul liric se percepe ca obiect („dus de viață cu trăsura”, *Palma*), piatră sau lemn, copac (*Eu, copacul* sau, într-un scenariu mai complicat, *Moartea unui baobab*), „de plumb”, „păpușă” (*Nu-s bun de tipar*, *Joc de păpușă*), „marionetă”, „paiață/în iarmarocul inutil” (*Sau poate*), „ceasornic” (*Obsesie*), actor cu o colecție de măști „care atârnă în pod ca niște spânzurați” (*Măștile*) etc. Altcândva e prizonier (*Zăbrele*, *Zidul*), drumeț al cărui țel unic este mersul ori așezarea propriului trup în locul cărămizii ce lipsește în zidul de la capăt (*Meșterul Manole*), călător ce înconjoară mereu abisul propriu (*Prăpastia*), fugar perpetuu (*Fugeam*), locutor în care „nu-i loc de cuvânt” (*Sunt vânt*, *Ajuns la tăcere*), instalat într-o chinuitoare dilemă (*Este o întrebare sau un răspuns?*), respingând întrebarea, căci „cuvântul e străin în limba sa: tăcere” (*Art poétique*). Prin intensitatea trăirilor lirice **S.P.** se înrudește cu Emil Botta, autorul *Întunecatului April*, de care îl apropie și capacitatea de a-și întrupa anxietățile și de a le pune în scenă.

Păstrând din faza inițială, de la „Alge”, câteva elemente suprarealiste, poetul se întoarce adeseori la versul clasic, valorificându-i muzicalitatea, ca în *Chemarea*: „Mă miră, mă miră/ O carte, o liră/ Un vis, un catarg/ Cum stau și respiră/ Cu malul conspiră/ Să fugă în larg”.

SCRIERI: *Omul ciudat*, pref. Nicolae Țone, București, 1998; ed.îngr. și pref. Nicolae Țone, București, 2003.

Repere bibliografice: Crohmălniceanu, *Evreii*, 171–172, 200; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 89–91; Michael Finkenthal, [*Sesto Pals*], OC, 2003, 169, APE, 2003, 10; Paul Cernat, *Sesto Pals, avangardistul subteran*, OC, 2003, 179; Irina Marin, *Cuvinte ciudate*, RL, 2003, 43. **VD.**

SEVASTOS, Elena Didia Odorica (16.V.1864, Cucurani, j. Botoșani – 18.III.1929, Chișinău), etnograf, prozatoare. Strănepoată a lui Sevastos Kimenitul (cel puțin așa se considera), **S.** era singurul copil al Xeniei și al lui Alecu Sevastos, mic proprietar de pământ. Învață un an în particular, după care, în 1876, dă examene pentru trei clase la o școală primară din Botoșani, trecând în același an la Școala Centrală de Fete din Iași. Are de înfruntat greutăți materiale, deoarece, între timp, tatăl său sărăcise. În ultimii ani de școală manifestă interes față de ideile noi ale timpului, citește și comentează cu însuflețire operele lui Ludwig Büchner și Charles Darwin, ceea ce determină conducerea școlii să o acuze de ateism și socialism. În 1886 își ia bacalaureatul și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, pe care o termină fără să se prezinte la examenul de licență. Dând curs unei vechi pasiuni, își dedică cercetărilor folclorice întreaga vacanță a primului an de studenție. Este perioada în care, întovărită de tatăl ei, călătorește prin țară pentru a-și aduna materialul necesar redactării studiului *Nunta la români*, publicat în 1889. Rod al acestor investigații sunt și volumele *Călătorii prin Țara Românească și Câtece moldovenești*, care au apărut în 1888. Energică și entuziastă, **S.** desfășoară o variată activitate publicistică, concretizată în culegeri de folclor, scrieri literare, precum și în câteva articole de atitudine împotriva războiului, propune soluții pentru îmbunătățirea soartei țăranilor, pledează pentru emanciparea femeii. Colaborează la „Convorbiri literare”, „Familia”, „Tribuna”, „Universul”, „Lumea ilustrată”, „Vatra”, „Viața literară”, „Dochia”, „Gazeta sateanului”, „Viitorul româncelor” ș.a., semnând uneori numai cu prenumele Odorica. În 1893 scoate, la Iași, revista de literatură și folclor „Rândunica”,

suportând, timp de un an, aproape toate cheltuielile. Căsătoria cu poetul Jean Boniface Hétrat nu i-a adus prea multe bucurii. O sărăcie apăsătoare, pe care au fost nevoiți să o îndure și cei doi copii ai ei, Ionel Mihai (viitorul scriitor Mihail Sevastos) și Ecaterina, i-a umbrat ultimul deceniu de existență. A fost înmormântată la Iași.

Îndrăgostită de literatura populară, **S.** a cules din Moldova, Muntenia, Dobrogea și, într-o mai mică măsură, din Oltenia și Transilvania, numeroase doine, balade, anecdote, strigături, snoave și povești, pe care le-a publicat în periodicele vremii sau în volume. O singură lucrare cu caracter teoretic, din 1898, în care discută, tendențios, volumul *Poezii populare* al lui Mihail Canianu, dovedește, totuși, că principiile metodologice din cercul folcloristic al lui B. P. Hasdeu nu îi erau străine. Colecțiile sale de folclor, *Cântece moldovenești*, *Povești* (1892) și *Anecdote poporane* (1893), unde, alături de creații autentice, cu valoare artistică și documentară, își află locul destule producții prolixе, care trădează intervenția autoarei, o apropiere mai mult de școala romanticilor. Poveștile publicate de **S.** sunt foarte scurte, poartă titluri moralizatoare și par să fie mai curând mici nuvele, în care cei necăjiți luptă cu neajunsurile vieții. O contribuție remarcabilă, de data aceasta nu numai în domeniul folclorului, ci și în acela al etnografiei, o reprezintă „studiul istorico-etnografic comparativ” *Nunta la români*, preferat pentru premiere de Academia Română cărții prezentate de folcloristul S. Fl. Marian. Alte contribuții (*Nașterea la români* și *Înmormântarea la români*), anunțate de **S.** în 1892 și în 1906 ca fiind în curs de apariție, au fost lăsate în manuscris. Fragmente din aceste lucrări au apărut în revistele „Rândunica”, „Dochia” și „Lumea ilustrată”, iar studiul despre nașterea la români a fost editat după aproape un secol, în 1990. Creația literară proprie, mai puțin însemnată, cuprinde note de călătorie, poezii, nuvele, prelucrări după legende populare și piese de teatru. Mai izbutit este volumul epistolar *Călătorii prin Țara Românească*, în care **S.** zugrăvește oameni și locuri, consemnează obiceiuri și credințe, legende, proverbe și zicători, explică o serie de termeni dialectali și se referă la câteva meșteșuguri populare. A tradus din scrierile lui Heine (*Don Ramiro*, în revista „Viitorul româncelor” din 1912).

SCRIERI: *Călătorii prin Țara Românească*, Iași, 1888; *Nunta la români*, București, 1889; *Limba română și autoarii evrei*, vol. I: *Critică literară asupra poeziilor populare*

de M. Canianu, Iași, 1898; *Ștefan cel Mare în Munții Vrancei*, Galați, 1904; *Mijloace pentru îmbunătățirea stărei poporului român*, Galați, 1905; *Pace, înfrățire*, Galați, 1905; *Dreptul tău*, București, 1906; *Omagiu Franței*, Iași, 1919; *Literatură populară*, I–II, îngr. și pref. Ioan Ilișiu, București, 1990. **Culegeri:** *Cântece moldovenești*, Iași, 1888; *Povești*, Iași, 1892; *Anecdote poporane*, Iași, 1893.

Repere bibliografice: Miller–Săndulescu, *Evoluția*, 244–257; Ion Mușlea, *Elena Sevastos*, DR, 1931–1933; Al. Bistrițianu, *Elena Sevastos*, RITL, 1957, 1–2; Octav Păun, *O cercetătoare a folclorului*, GL, 1964, 45; Bârlea, *Ist. folc.*, 292–294; *Dicț. lit.* 1900, 779–780; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 801–802.

I.H.C.

SEVASTOS, Mihail

(8.VIII.1892, Botoșani

– 24.IX.1967,

București), prozator, memorialist, poet, traducător, gazetar.

Este fiul natural al folcloristei Elena Didia Odorica Sevastos și al poetului Artur Stavri; prenumele la naștere: Ionel Mihai. Își face studiile în Iași, la Liceul Internat, apoi la Facultatea de Drept (1910–1913) și devine avocat. Debutează cu *Cântecul ciobănașului Nacu*, în 1908, la „Buciumul”. Din 1911 este corector, ulterior, timp de câțiva ani, secretar de redacție la „Viața românească”, redactor la „Mișcarea”, „Teatrul”, „Momentul”, colaborează apoi la „Facla”, „Rampa”, „Cronica”, „Însemnări literare”, „Cuvântul liber” (seria 1924–1925), „Opinia”, „Lumea” ș.a., periodice în care îi apar versuri, traduceri, comentarii teatrale, literare (de multe ori acide, zeflemitoare) sau de o mai largă cuprindere socială, unele în rubrici precum „Cronica” („rimată” sau „teatrală”), „Note și impresii”, editoriale, articole politice, semnate și Cronicar, M. Ieșanu, M. Sever, M. Sv., Proletar, Rinaldo, Tran, Yacassa. Din 1925 se stabilește la București, unde e numit director la „Adevărul literar și artistic”, funcție deținută până la suprimarea publicației (1939). Aici, fără a avea el însuși contribuții semnificative (doar succinte cronici teatrale, recenzii sau note la rubricile „Însemnări”, „Din viață... și din cărți”), dar promovând scriitori valoroși, cu precădere pe cei din cercul „Vieții românești”, participă

la consolidarea prestigiului revistei. În paralel, e prezent cu sute de articole, unele în rubricile „Carnetul nostru”, „Glose politice”, la publicațiile „Adevărul”, „Dimineața”, „Dreptatea”, „Jurnalul literar” ș.a., luând atitudini de bun-simț în favoarea unei funcționări echitabile a societății. Oarecum proscris după 1939 (atacase frecvent dreapta politică, în special pe A. C. Cuza și pe Octavian Goga), reapare ca director al săptămânalului „Torța” (1945), apoi ca redactor și membru în comitetul de direcție al „Universului”, metamorfozat din 1946, sau ca sporadic colaborator la unele ziare și reviste, între care și „noua” „Viața românească”. Latura de enciclopedist a lui S. este evidențiată și de elaborarea unor lucrări oarecum surprinzătoare. Astfel semnează *Monografia orașului Ploiești* (1938), de peste nouă sute de pagini format mare, structurată în patru părți, tratând atât istoria localității – care cuprinde și *Galeria oamenilor de seamă* –, cât și viața socială contemporană, toate ilustrate cu numeroase documente. *Carte de bucate* (1939) este un fel de tratat de gastronomie, cu abordarea mai multor aspecte complementare: *Bucătăria la români*, *Alimentele și alimentația*, *Aranjarea meniurilor*, *Arta serviciului*, *Politețea la masă*. Rețetele provin din bucătăriile românească, franceză, rusă, greacă, turcă, ungară, poloneză și germană. Modest, dar extrem de harnic și riguros, S. s-a bucurat de apreciere și datorită altor calități, recunoscute până și de un neiertător pamphletar precum Tudor Arghezi, care îi remarcă politețea înăscută, eleganța atitudinii și a comportamentului, conchizând: „discret, atent și făcând abstracție de persoana lui, domnul Sevastos a știut să-și facă un prestigiu și să-l mențină”.

Volumele *Cronici rimate* (1963) și *Versuri* (1967) adună colaborările lui S. din periodice – unele apărute și în *Rime sprintene* (1920) –, grupate pe cicluri. Primul, *Campanii* (1911–1916), cuprinde textele militantului socialist din tinerețe („sunt zămislit din ură și durere, / Și răzvrătirea-mi gâlgâie-n artere”). Solidar cu „cei în lanțuri”, ale căror gânduri și aspirații „se lovesc de boltă și se frâng de zid”, poetul atacă realități sociale, critică dur tare nocive. Când e vorba de slujitori ai condeiului sau ai scenei, o dă pe glumă, dispute cu gazetari sau poeți, reflexe și comentarii ale unor evenimente sau întâmplări obișnuite fiind rimate în înjghebări frecvent neatînse de scânteia spiritului. Umorul palid din ciclul *Cronici ieșene* (1911–1920), persiflarea „eroilor” care

doreau intrarea țării în conflict doar pentru a-și dezvolta afacerile, prezentă în ciclul *Războiul* (1914–1919), satirizarea plată a moravurilor din *Viața politică, socială, culturală* (1920–1945) nu justifică gestul autorului de a încerca salvarea acestor versificări, rămase fără efect prin scoaterea din contextul lor generator. Iar în secțiunea *Lirice* se află doar stanțe stângace, descriptive. Primii comentatori ai *Rimelor...* au apreciat ca originală preocuparea pentru cei mici și umili, a căror suferință S. o înțelegea, devenind „cântărețul durerii resemnate”, cu „o notă de discreție, de finețe”, ajutat de „facilitatea de versificație, și de eleganța rimei și de bogăția imaginilor” (Tudor Teodorescu-Braniște). Ulterior G. Călinescu reține numai „o foarte spirituală și plastică definiție a sonetului”, iar mai târziu Al. A. Philippide, considerând cronica rimată „o formă artistică de gazetărie”, subliniază caracterul militant social, grav al unor secvențe, recunoscându-i, în general, și alte „remarcabile calități” – „o poezie de fantezie și umor”, „lucrată cu artă”. *Aventurile din Str. Grădinilor* (1934) este titlul unei culegeri de proză despre care S. afirmă că „nu va fi «literatură», ci simplu document omenesc”. În povestirile despre locatarii de pe Strada Grădinilor, ale căror interese sau atitudini interferează uneori, se creează o anume atmosferă. Apar tipuri, comportamente, care vin să ilustreze mai ales defecte și apucături, întâmplări neplăcute, uneori tragice. Relatările sunt în cheie voit ilară, oscilând între comedie și dramă, mai ales când e vorba de isprăvile femeilor și de bărbații încornorați care se resemnează găsind explicații și scuze pentru infidelitatea consoartelor. Naratorul, în general doar martor sau confident, își povestește și propriile „aventuri” sentimentale, mai degrabă ridicole, în ton cu celelalte întâmplări. După o experiență dezagreabilă în mișcarea socialistă, ziaristul Nichita din „romanul” *Camioneta verde* (1935) intră în „partidul agrarian” și activează intens pentru difuzarea ideologiei acestuia. Electoratul, sedus de promisiuni, îi aduce pe agrarieni la putere, dar ei își văd de propriile afaceri. Deși numai din altruism, Nichita intră în jocul aranjamentelor, cunoscându-i astfel pe mai toți șefii vieții politice, pe care, dezamăgit, dezgustat, îi prezintă sec și concis, ironic sau caricatural, într-un limbaj sincopat, neutru, aparent inofensiv. Povestea sa de amor, relatată episodic, cu o neutralitate sceptică, e și ea marcată de urâciunea din jur, ceea ce îl determină pe ziarist să părăsească totul și

să se retragă, cu un fel de disperare mută, la o fermă. Comentatorii vor aprecia proza lui S. ca fiind anecdotică, dar izvorâtă dintr-o „cunoaștere a eternului omenesc atât de ascutită”, încât sintetizează „drama și îndeobște tragicomedia închisă în câteva linii dure”, cu o sobrietate însoțită de un „lirism discret, delicat”, într-un „stil limpede și elegant” (G. Călinescu) ori vor remarca „sarcasmul rece, profesional” (Dragoș Vrâncianu). Mult mai rezonantă, mai aptă să-i dea un loc special în istoria literară românească, este memorialistica lui S., care cuprinde atât evocări ale unor fapte și personalități, ca în *Amintiri de la „Viața românească”* (1956), cât și relatările autobiografice intitulate *Din copilăria lui Ionel* (1962), reluate și amplificate în 1970. Începuturile marii reviste ieșene sunt reconstituite prin citate din întemeietori, apoi fiind descrisă viața redacțională. În prim-plan se află G. Ibrăileanu, al cărui portret expresiv, viu, se întregeste în capitolele dedicate lui, dar și prin referințele din alte episoade. Îi sunt puse în evidență felul de a fi, delicatețea, inteligența, spiritul, cultura, eforturile de a promova valorile românești, intransigența și atașamentul total față de revistă, abnegația cu care muncea. Impunător îi apărea lui S. mai cu seamă C. Stere, prin aspectul fizic deosebit și prin felul de a se purta, care exprima forță și hotărâre, un caracter frust, autoritar, chiar aspru, neîncovoiat de ostilitatea oficială și de numeroasele atacuri împotriva lui, dar și prin capacitatea intelectuală excepțională. Era un spirit agitat, expansiv, care se antrena până la uitare de sine în expunerea unor idei. Din cele peste treizeci de creionări ale membrilor cercului sau colaboratorilor revistei, mai pregnante sau doar mai amuzante sunt cele consacrate lui Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Calistrat Hogaș, D. D. Patrașcanu, Jean Bart, A. Philippide, Gala Galaction. Totuși, frecvent primează anecdoticul, secvențele cât de cât spectaculoase, selecția și tratarea scenelor făcând evidentă și intenția lui S. de a da o tentă umoristică relatărilor, dar și de a se situa el însuși la înălțimea celor evocați, dovedind un spirit viu, o inteligență subțire. Sunt în carte și alte informații de istorie literară, despre debuturi, pseudonime, despre munca neștiută la stilizarea și corectarea textelor, asigurată de Ibrăileanu și de Topîrceanu etc. Încercătura documentară e prețioasă, pentru că S. nu dorește decât să consemneze, să lase „documente”, să spună adevărul. Cam în aceeași manieră a scris și *Amintiri de la „Adevărul*

literar și artistic”, din care a lăsat fragmente în periodice. Devenit protagonistul rememorării propriiei vieți în *Din copilăria lui Ionel*, S. se prezintă pe sine și pe cei din jur cu detașare și imparțialitate jovială, cu umor discret, începând din primii ani, continuând, la școală și internat, cu o galerie a profesorilor. Revelatoare e relația cu mama sa, percepută ca o rudă îndepărtată, despre care vorbește cu un fel de reproș ironic, dezaprobat, cu aluzii la căsniciile ei nereușite, la preocupările ei nelămurite, rămase fără efecte practice și care l-au silit să trăiască pe cont propriu de mic copil, lipsindu-l și de afecțiune. Din cauza modului strict informativ în care se referă la sine, evoluția personajului are ceva mecanic, de individ purtat prin întâmplări de o forță străină, cel ce scrie fiind asemenea unui simplu operator cinematografic, neimplicat, interesat doar ca toate secvențele înregistrate să se rânduiască cronologic, exact. După o colecție de miniaturi despre animale – *Istorisiri adevărate* (1961) – lui S. i se editează în 1970 o serie intitulată *Documente omenesti*, care conține scurte povestiri, observații, luări de poziție, critici ale unor întâmplări, specifice mai degrabă unui jurnal mai extins sau gazetăriei (de unde au și fost selectate unele) decât prozei scurte. S. a fost și un harnic traducător, activitate ce datează din 1910, când la solicitarea soțului mamei sale, Jean Boniface Hétrat, a tălmăcit câteva povestiri din Voltaire, apărute fără semnătură în broșuri ale colecției „Biblioteca «Minerva»”. Urmează o lungă serie de transpuneri din scriitorii ruși, întâi în periodice, apoi în apariții editoriale, unele postume – Gleb Uspenski, *Lăcustele* (1924), A. P. Cehov, *Dragostea* (1926) și *Ivanov* (1972), F. M. Dostoievski (mai multe proze, între care și romanul *Eternul soț*), I. S. Turgheniev, *Un cuib de nobili* (1967), *Rudin* (1967), *În ajun* (1969) ș.a. Se adaugă câțiva autori sovietici – Mihail Șolohov, *Pământ desțelenit* (I–II, 1949, 1960) ș.a. Dar cea mai importantă, probabil și cea mai bună ca nivel literar (dată fiind îndeosebi colaborarea cu Ștefana Velisar Teodoreanu), este traducerea romanului *Anna Karenina* de Lev Tolstoi, care a apărut postum, în mai multe ediții, între 1972 și 1992; o primă versiune realizată în colaborare numai cu Radu Donici apăruse în 1950. S. a mai transpus sau numai a stilizat din literatura din Iugoslavia (câteva culegeri de folclor, proză de Branko Ćopić), din literatura cehă (Vladislav Vančura) ș.a. Doar reprezentate sau rămase în bibliotecile teatrelor sunt piesele

pe care le-a tălmăcit – *Gelozia* de M.P. Arțîbașev (Craiova, 1927), *Profesorul Storițan* de Leonid Andreev (jucată la Iași și București în 1939–1940), *Bătrânețe zbuciumată* de L. Rahmanov, *Ilia Golovin* de S. Mihalkov, *Cartoforii* de N. V. Gogol, înscrise în repertoriul Teatrului Național din București după 1950.

SCRIERI: *Rime sprintene*, Iași, 1920; *Aventurile din Str. Grădinilor*, București, [1934]; *Camioneta verde*, București, 1935; *Monografia orașului Ploiești*, București, 1938; *Carte de bucate*, București, 1939; ed. București, 1998; *Amintiri de la „Viața românească”*, pref. Dumitru Micu, București, 1956; ed. București, 1966; *Istorisiri adevărate*, București, 1961; ed. București, 1970; *Din copilăria lui Ionel*, București, 1962; *Cronici rimate*, pref. Al. A. Philippide, București, 1963; *Versuri*, pref. Al. A. Philippide, București, 1967; *Documente omenеști. Amintiri*, București, 1970. **Traduceri:** Voltaire, *Micromégas*, pref. Jean Boniface Hétrat, București, 1910; Gleb Uspenski, *Lăcustele*, București, 1924; A. P. Cehov, *Dragostea*, București, 1926, *Ivanov*, București, 1972 (în colaborare cu Mihail Calmăcu); Mihail Șolohov, *Pământ desțelenit*, vol. I, pref. Silvan Iosifescu, București, 1949, vol. I–II, București, 1960 (în colaborare cu Lidia Bimbulov), *Obrăznicătura*, București, 1957; Lev Tolstoi, *Ana Karenina*, pref. Mihail Novicov, București, 1950 (în colaborare cu Radu Donici); ed. (*Anna Karenina*), I–IV, București, 1972 (în colaborare cu Ștefana Velisar Teodoreanu și Radu Donici); *Tom-Degețel (Povești populare engleze)*, București, 1962; *Massaro cel Drept (Povești populare italiene, după Italo Calvino)*, București, 1963; *Basme satirice rusești*, îngr. și pref. Mihail Pop, București, 1964 (în colaborare cu M. Protopopov); *Viezurile și vulpea (Povești populare iugoslave)*, București, 1964; Victor Sivetidis, *Cu fabula la drum*, București, 1964; *Povestea cu leul și taurul (Basme populare africane)*, București, 1965 (în colaborare cu C. Ianculescu); *Basme sârbo-croate*, București, 1965 (în colaborare cu Dorin Gămulescu); F. M. Dostoievski, [*Proză*], în *Opere*, I, II, IV, București, 1966–1969; I. S. Turgheniev, *Un cuiub de nobili*, București, 1967 (în colaborare cu V. Stoian), *Rudin*, București, 1967 (în colaborare cu V. Stoian), *Fum*, București, 1969, *În ajun*, București, 1969.

Repere bibliografice: *Scrisori – Ibrăileanu*, II, 424–439, III, 391–392; Andrei Braniște [Tudor Teodorescu-Braniște], „*Rime sprintene*”, DMN, 1920, 5 161; Demostene Botez, [Mihail Sevastos], VR, 1920, 10, ALA, 1934, 695; Camil Petrescu, „*Rime sprintene*”, UVR, 1928, 14; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, 286–288; Izabela Sadoveanu, [Mihail Sevastos], ALA, 1933, 658, 1935, 15670; G. Topîrceanu, *Explicația unui succes*, ALA, 1933, 675; Călinescu, *Opere*, II, 560–565, 577–579, 791–796, III, 1142–1149; Petre Pandrea, *Disoluții interioare*, ADV, 1934, 15 363; G. Spina, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, „*Lumea*”, 1934, 4 733; Dragoș Vrâncănu, „*Aventurile din Str. Grădinilor*”, CRE, 1934, 2 190; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generații*, București, 1934,

187–189; Const. Leon, *Prin grădinile de zarzavat ale d-lui Sevastos*, Iași, 1934; Al. A. Philippide, „*Camioneta verde*”, CLI, 1935, 12; M. D. Ioanid, *Un biet om lucid: Adrian Nichita*, R, 1935, 1–3; L. Leoneanu, *Portrete literare și artistice*, București, 1935, 85–108; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 747, *Ist. lit.* (1982), 831–832; Liviu Călin, „*Viața românească*” evocată de Mihail Sevastos, VR, 1956, 9; Victor Efimiu, „*Cronici rimate*”, „*Magazin*”, 1963, 301; Petre Pascu, „*Cronici rimate*”, VR, 1963, 12; Valeriu Neșțian, „*Amintiri de la „Viața românească”*”, IL, 1967, 2; Liviu Oprescu, „*Versuri*”, VR, 1968, 2; Botez, *Memorii*, I, 315–319; Piru, *Varia*, I, 405–407; Ornea, *Tradiționalism*, 182–186; Piru, *Ist. lit.*, 318–319; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 111–112; Valentin Chifor, *Mihail Sevastos*, F, 1992, 2; Gheorghe Barbă, *Prelegeri de literatură rusă și relații literare româno-ruse*, București, 1995, 216–220; *Dicț. scrît. rom.*, IV, 221–223. C.T.

SEVER, Alexandru
(pseudonim al lui
Solomon Zilberman;
22.I.1921, Moinești
– 13.V.2010, Beer Sheva,
Israel), dramaturg,
prozator, eseist,
traducător.

Este fiul Mariei (n. Leibur) și al lui Nathan Zilberman, negustor. Între 1941 și 1945 va fi evacuat, împreună cu întreaga comunitate evreiască din Moinești, la Bacău și încorporat în detașamente de muncă obligatorie. Aici urmează Liceul „Regele Ferdinand”, continuându-și învățătura la liceul israelit din București, absolvit în 1945, apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, unde își susține licența în 1948. Va fi redactor la Editura PMR (1949–1950) și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1950–1958), de unde este concediat. Duce ulterior o viață izolată, dedicându-se scrisului. Din 1990 se stabilește în Israel, unde continuă să publice, fiind laureat a numeroase distincții. Debutează, sub semnătura St. Leonte, în 1948 la revista „Studentul român”, iar în volum cu o „povestire cinematografică”, *Boieri și țărani* (1955), urmat de culegerea de nuvele *Regele, spionul și actorul* (1957), pentru a trece la roman cu *Cezar Dragoman* (I–II, 1957). Ambiția narațiunilor sale românești este de a evoca nu numai mediul citadin interbelic, ca în *Uciderea pruncilor* (1966), ci și problemele intelectualului aflat în conflict cu mediul social, cum se întâmplă

în *Cercul* (1968). Fragmente din piesele de teatru, articole îi sunt publicate în „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Teatrul”, „Veac nou”, „Revue roumaine”, „Luceafărul” ș.a. În Israel deține o rubrică permanentă la revista „Minimum”, fiind prezent și în alte periodice de limba română. I se decernează de mai multe ori Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie (1976, 1982, 1986), Premiul „F. Aderca” al Uniunii Scriitorilor (2002) și alte câteva premii în Israel (1991, 1993, 1999).

Până să descopere o formulă romanescă singulară, în care miezul epic este pus în abis prin insertul dramatic, S., natură scriitoricească laborioasă, se impune ca autor de teatru, spațiu în care își definește temele și motivele. În 1955 i se reprezintă *Boieri și țărani*, piesă dezvoltată în jurul momentului 1907, fără prea mari concesii ideologice, dar și fără un conflict dramatic pregnant. Ulterior își face ucenicia în genul pseudofacil al comediei pe tema conjugălității, astfel că *Divorțul* („Teatrul”, 1966), *Întoarcerea* („Teatrul”, 1969), *Noaptea speranțelor* (apărută în 1973 în volum) și *Menajera* („Teatrul”, 1974, reluată în volum în 1979) par variante la *Casa cu păpuși* de Henrik Ibsen (cum opinează Mircea Ghițulescu), unde influența e destul de naiv preluată. Această etapă este neconcludentă pentru evoluția scriitorului, iar curba ascendentă a dramaturgiei sale poate fi pusă în evidență prin prezentarea cronologic răsturnată a pieselor. Astfel, cele mai reușite se dovedesc acelea incluse în volumul *Don Juan apocalipticul* (1984), marcând o direcție distinctă în teatrul românesc postbelic. Autorul cultivă cu precădere drama parabolică, sprijinită de schelăria subtilă a speculației, pornind de la pretexte istorice, cazurile grotesc-ambigue fiind transpuse în tragedii cinice sau în farse atroce. În centru se află analiza sistemelor politice opresive și a figurii tiranului, de unde și articularea parabolilor în jurul topoilor închiderii. Metaforele recluziunii forțate antrenează o întregă ambianță a claustrofobiei, de la obsesia spațiului și a timpului închis (temniță, buncăr, noapte) până la predilecția pentru destinele demențial întoarse asupra lor însele sau retezate prin eliminarea noțiunii de liber arbitru. *Îngerul slut* și *Don Juan apocalipticul*, reprezentative pentru imaginarul lui S., sunt parabole despre malignitatea dictatorului, ingenioasă fiind decriptarea cauzalităților psihologice și descripția profilului tipologic. În *Îngerul slut*,

recitare inovatoare a motivului faustic prin Dostoievski, Kafka și teatrul existențialist, tiranul este văzut, în chip neașteptat, ca un Hamlet sangvinar, care ucide dintr-o stranie necesitate, ca urmare a pactului semnat cu Mephiticus, însăși viața fiindu-i condiționată de săvârșirea zilnică a unui omor. Acest Sisif al morții mereu amânate, în același timp „Călăul lui Satan”, înzestrat însă cu conștiință, ajunge, înspăimântat, să își negocieze propria sinucidere, pedeapsă și expiere totodată. În *Don Juan apocalipticul*, „comedie neagră cu balet, măști și cântecele”, destinul lui Hitler apare ca bufonadă tragică a simulacrului, nebuniei și morții. Hitler joacă aici rolul „îngerului slut”, iar un bizar personaj proteic, cu numele Joker, pe acela al lui Mephiticus. Parabolă ingenioasă, mizând pe o simbolistică a paradoxurilor: istoria pare un joc de pocher sângeros, în care Hitler se străduiește să fie „eternul Joker” (cartea care „dă sens și câștigă toate partidele”), mânuit din umbră de un alt Joker malefic, un soi de personaj-idee, luând în piesă diferite măști, de la cea de actor la cea de oglindă inversă a dictatorului, și care în final se dovedește a fi Moartea. A treia piesă din volum, *Leordenii*, în care Ion Vartic vede o reverie freudiană pornind de la *Orestia* lui Eschil, schimbă decorul, plasând acțiunea pe teren românesc, în Moldova, pe la 1700: localizare iluzorie, intenția lui S. fiind montarea dramatică a cazuisticii unei „vini tragice”. În prim-plan evoluează neamul Leordenilor, organizat psihologic după legi maniheiste, iar miza protagonistului, mezinul familiei, pare să fie decapitarea simbolică a genealogiei tarate prin orchestrarea colectivă a propriei morți. El își ucisese tatăl, un spirit sangvinar și dionisiac, nod nefast al lanțului familiei, dar paricidul declanșează blestemul asupra stirpei. Avându-l ca prototip mitic pe Sisif, mezinul va fi condamnat la pribegie și la imposibilitatea sinuciderii, dar matricea sa – goana după propria moarte – survine, eliberator, în cele din urmă. (Un fel de sagă a Leordenilor, în anii tulburi de după 1944, se va afla și în romanul *Cronica unui sfârșit amânat* (2006), scriere parțial ratată din pricina dezorganizării compoziționale). Privită din perspectiva fiecărei piese de teatru, dramaturgia lui S. relevă în continuare câteva direcții principale. Astfel, *Îngerul bătrân sau Comedia nebunilor* (publicată în „Teatrul”, 1976, reluată în volum în 1982) și *Noaptea e parohia mea* (1982) sunt, de asemenea, mostre despre personalitatea lui Hitler și sistemul

opresiv, variante, aproximări tematice ale piesei *Don Juan apocaliptic*. Și *Îngerul bătrân* este o parabolă a ororilor totalitarismului, drapată în metaforele derutante ale speranței decapitate. La Auschwitz bântuie fantoma unui înger, simbol cu semnificații multiple, de la aceea de produs al halucinației colective până la cea de păzitor al memoriei (încarnat în persoana medicului Godieu) sau la aceea, paradoxală, a sinuciderii ca mântuire (întruchipat în tână Elsa, scăpată cu viață din camera de gazare, dar care totuși decide să moară). Interesul simbolistici vine mai ales din substratul său beckettian: în lipsa lui Dumnezeu, „îngerii bătrâni” nu au cum alege decât propria lor moarte. Dipticul *Noaptea e parohia mea* (cu părțile *Urletul* și *Beciul*) surprinde destinul „groparului Europei” (Hitler) în două momente-limită: la preluarea puterii și în ultimele zile petrecute în buncăr, când are loc și sinuciderea. Nu personalitatea dictatorului iese în evidență, sufocată în tirade prelungite, ci eforturile lui S. de a învăța lecția articulării scenariului dramatic și a montării simbolurilor unei parabole. Înainte de *Leordenii* S. pornise de la motive din istoria națională, ca în *Descăpătânarea sau Pragul de taină* (în revista „Teatrul”, 1977, reluată în volum în 1979), unde încercase construirea unei parabole filosofice a dilemelor politice în jurul personalității lui Miron Costin. Prin Miron, fratele său Velișco și prin domnitorul Constantin Cantemir se schițează atitudini diferite ale așteptării și supunerii în istorie, de la amânarea filosofică, modalitate de a așeza destinul sub vremi (Miron) la curajul scurtcircuitării riscante (Velișco) și la acceptarea benevolă, dar șireată, a tutelei turcești (voievodul). Prins între forțe contrare și în mecanismul irațional al istoriei, care nu se lasă decodat prin nuanțe, Miron este decapitat, iar tragedia sa rămâne să vorbească posterității despre „fascinația unei posibilități”. Producția dramatică a lui S. este completată în anii '80 ai secolului trecut cu o serie de comentarii și eseuri critice, multe axate tot pe problemele teatrului în lumea contemporană. O revenire a autorului în actualitatea literară are loc odată cu apariția masivului roman *Cartea morților*, publicat inițial la Tel Aviv (1995), apoi, integral, la București (1997). Narratorul este gândit aici ca un personaj proteic, care ia diferite identități, un diavol ce îndeplinește rolul de „martor al cerului” în anturajul lui Hitler și în lumea lagărelor de concentrare naziste. Abia apariția acestui roman, sintetizează a literaturii lui

S., a atras atenția criticilor asupra manierei insolite de compoziție a cărților sale, a căror departajare pe genuri este practic imposibilă, în corpul construcțiilor romanești fiind incluse, în *Cercul*, ca și în *Impostorul* (1977), piese de teatru și comentarii critice ale textului epic. *Cartea morților* își dezvăluie semnificația filosofică prin intermediul piesei *Don Juan apocaliptic*, „comedia neagră” cuprinsă în spațiul epic al romanului, „unul dintre cele mai interesante și mai profunde ale epocii postbelice” (Ion Vartic). Tema pactului cu diavolul, demistificarea polemică a demonismului romantic, viziunea pregnant metafizică indică multiple înrâuriri provenind din spațiul literaturii de limbă germană. Formula insolită de scriitură, bazată pe intertextualitate și pe ambiguitatea identităților, pe continua metamorfoză a discursului, care trece de la narațiunea-eseu la construcția dramatică, îngăduie o abordare totală a lumii personajelor. S. a încercat și romanul frescă, ca în *Insomniacii* (I–II, 2000), care urmărește să reconstituie mediul românesc și evreiesc din perioada Primului Război Mondial. Pentru a obține o perspectivă poliedrică asupra evenimentelor, textul este organizat ca un puzzle în care fiecare capitol poartă numele unui protagonist. Însă nici vocile, nici tipurile nu se individualizează, cu atât mai mult cu cât romancierul preferă omnisciența stilului indirect. Conflictele nu sunt prea bine conturate, iar tempoul epic e lent, insistând asupra tuturor detaliilor. Recunoscut ca scriitor de o specială originalitate, S. nu a fost totuși receptat de public pe măsura valorii sale. Un ecou deosebit l-a avut însă reintrarea sa în arena publicisticii din România, în 1997, cu *Epistolă despre convertire*, un comentariu la cărțile lui N. Steinhardt (publicat în revista „Apostrof”), care include un eseu datând din 1944. S. a tradus, între alții, din Henrik Ibsen (*Rosmersholm*) și din August Strindberg (a cărui influență se poate recunoaște în scrisul său) și, în 1971, a făcut cunoscut publicului din România *Manuscrisul de la Saragosa* de Jan Potocki. I s-a tipărit și un pseudojurnal intitulat *Umbre de la zidul plângerilor mele* (2004), în care predomină notațiile de tip eseistic.

Fascinat de teatru, Al. Sever scrie un fel de monografie tragică a grandorii și mizeriei acestei îndeletniciri. Fiindcă actoria presupune și un paradox dureros: este o insinuire în viață, dar nu pe cale naturală, ci printr-o înșelătorie. De aci și titlul romanului: Impostorul. [...] Abilitatea romancierului e de a sugera, în impostura aceasta perpetuă, acțiunea hazardului care face ca născocirea să devină

câteodată realitate și întâmplările petrecute aievea să ia turnura unui spectacol aranjat.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

SCRIERI: *Boieri și țărani*, București, 1955; *Cezar Dragoman*, I–II, București, 1957; *Regele, spionul și actorul*, București, 1957; *Uciderea pruncilor*, București, 1966; *Cercul*, București, 1968; *Noaptea speranțelor*, București, 1973; *Impostorul*, București, 1977; *Descăpătânarea sau Pragul de taină. Menașera*, București, 1979; *Eseuri critice*, București, 1982; *Îngerul bătrân*, București, 1982; *Don Juan apocaliptic*, pref. Ion Ianoși, București, 1984; *Memoria durerii*, București, 1985; *Iracunde*, București, 1988; *Cartea morților*, Tel Aviv, 1995; ed. București, 1997; *Inventarul obsesiilor circulare*, postfață Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1999; *Insomniacii*, I–II, București, 2000; *Ordine și dezordine*, București, 2002; *Umbre de la zidul plângerilor mele*, București, 2004; *Cronica unui sfârșit amânat*, București, 2006. **Traduceri:** Henrik Ibsen, *Rosmersholm*, în Henrik Ibsen, *Teatru*, III, București, 1966 (în colaborare cu Florin Murgescu); Lidia Seifullina, *Nușele*, pref. trad., București, 1966 (în colaborare cu Ludmila Vidrașcu); Johan Bojer, *Fascinația minciunii. Foamea cea mare*, pref. trad., București, 1969 (în colaborare cu Maria-Alice Botez); Jan Potocki, *Manuscrisul de la Saragosa*, pref. trad., București, 1971.

Repere bibliografice: B. Elvin, „*Boieri și țărani*”, GL, 1955, 28; Z. Ornea, „*Cezar Dragoman*”, GL, 1958, 5; Mircea Iorgulescu, „*Noaptea speranțelor*”, LCF, 1974, 3; Ștefan Borbély, „*Impostorul*”, VTRA, 1978, 5; Elena Tacciu, *Puterea dialogului*, RL, 1979, 41; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 247–251; Ion Vartic, [Alexandru Sever], F, 1984, 9, APE, 1997, 9; Cristea, *Modestie*, 201–205; Raicu, *Fragmente*, 428–433; Popescu, *Teatrul*, 140–153; Doina Modola, *Dramaturgia și critica ei*, ST, 1989, 2; Grigurcu, *Peisaj*, I, 231–234; Valeriu Cristea, *Dumnezeu în camera de gazare*, CC, 1997, 3–4; *Dicț. analitic*, II, 158–160, IV, 540–542; Ghițulescu, *Istoria*, 226–233; Micu, *Ist. lit.*, 681–682; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 114–120; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 223–226; Popa, *Ist. lit.*, I, 926–927; Gabriel Dimisianu, *Cercul tăcerii*, „Acolada”, 2010, 7–8.

C.Pp., O.S.

SEVERIN, Constantin (pseudonim al lui Constantin Lazarovici; 8.II.1952, Baia de Aramă, j. Mehedinți), poet, prozator, jurnalist. Urmează școala elementară și liceul la Suceava, iar în 1972–1977 este student la Facultatea de Chimie Industrială a Institutului Politehnic din Iași. Face cursuri postuniversitare la Inter University Center din Dubrovnik, Croația (1991) și e beneficiar al unei burse în Suedia. Până în 1991 va lucra ca inginer chimist la Combinatul de Celuloză și Hârtie din Suceava. Redactor la câteva gazete sucevene („Monitorul de Suceava”, „Obiectiv-Voceă Sucevei”), a fost câțiva ani

redactor-corespondent al cotidianului „România liberă” (1991–1994) și redactor la „Flacăra” (1994–1997). Debutează în 1980 la revista „Familia”, iar editorial cu volumul *Duminica realului*, apărut în 1984. Inițiator al revistei „Continent” (1999), e prezent, de asemenea, în „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Ateneu” ș.a. Ca artist plastic, participă la mai multe expoziții. I s-au decernat Premiul Fundației Culturale a Bucovinei (1994, 1998, 2003), Premiul pentru poezie haiku (Japonia, 1996), Premiul pentru jurnalism cultural al Ministerului Culturii (1998) ș.a.

S. scrie o poezie cerebrală, vizibil lucrată. În prima sa carte, poetul se autodefineste „blând visător al realului”, iar o sintagmă precum „jetul real al iluziei” sugerează coexistența a două lumi interșanjabile, cotidianul și lumea închipuirii. Autorul are abilitatea de a integra elemente aparent nepoetice, vizibile atât în ceea ce privește lexicul (precum în recuzita suprarealistă), cât și sintaxa, iar asocierile sunt adesea surprinzătoare. „Textul” și „cuvântul” sunt laitmotivele poetului: „umil alchimist în/ textul vieții/ unde plaga materiei/ e indescifrabilă/ prin porii culorilor/ am zărit/ forma nocturnă a cuvântului”. Pentru **S.** „toate drumurile au prins rădăcini/ în păienjenishul peniței” (*Fila de aer*), în timp ce versul ia naștere pe „câmpia regală a cuvântului”. Citadin bântuit de nostalgii ce îi stimulează fantezia, poetul cultivă imaginea unui eros cu „trup de cerneală și schije de adjective”, iar „Cum să te-appropii/ de centrul comprimat în ochiul/ unicornului” (*Fila de aer*) este una din întrebările care tematizează alunecarea continuă spre mitic și livresc. *Zid și neutrino* (ediție bilingvă, 1994) reia ciclul cu același nume din volumul de debut și aduce în prim-plan o combinație insolită între orizontul științei și cel al literaturii, amplul poem impunându-se prin tensiunea generată de revelația tragismului unei civilizații alienate. Discursul liric vorbește despre condiția omului contemporan, relevând dramatismul impactului cu o realitate degradată, al cărei topos semnificativ este metropola. Sentimentului de dezolare („neantul se aude în lucruri”), omniprezent, poetul nu îi poate opune decât forța logosului („numai cuvântul poate învia lucrurile”). Revin nostalgiiile campestre, amplificate și prin contrastul dintre limbajul științific prezent în versuri și melancolia celui care vede „dincolo de marile ziduri/ caii despletind verdele insolit al câmpiei”. Pe linia cărților anterioare, *Improvizații pe cifraj armonic* (1998) stăruie asupra forței de

comunicare poetică și asupra capacității de a transfigura, care textualizează lumea înconjurătoare („cândva vom fi texte vii/ într-un stomac orbitor de oraș scufundat/ exact în cuvântul oraș”). În erotica lui S. ființa iubită se poate confunda cu poemul, portretul ei fiind produsul unui amalgam insolit: „era un infern de inocențe/ și-i auzeam chipul cum își descarcă umbra/ în miriadele/ de blițuri senzitive ale mâinilor”. Expresia calofilă intră în opoziție cu textualismul propriu orientării optzeciste, căreia autorul, totuși, îi aparține. Textualismul placat pe o imagistică oximoronică de factură modernistă, limbajul muzical, grațios-neologic rămân definitorii pentru întreaga sa creație poetică, dar fără note originale distinctivă. Romanul *Iubita lui Esto* (2010) imaginează povestea de iubire clandestină dintre scriitorul Ernesto Sábato și o profesoară de origine română, Maria Rusti, transpusă sub forma mesajelor pe care cei doi și le trimit. Romanul se caracterizează prin senzația de autenticitate conferită de o strategie narativă amintind de convenția jurnalului găsit și de introducerea unor episoade biografice reale din existența unor personalități precum Borges, Astor Piazzolla, Xul Solar ș.a. Volumul *Marele Joc* (2012) conține publicistică și eseuri „contemporane” pe teme diverse, literare, culturale, sociale, precum post-literatura, realitatea virtuală, societatea spectrală și mediul online, rezistența anticomunistă etc., axul cărții fiind raportul dintre individ și societatea globală aspirând spre control și manipulare, spre o „barbarie” fără precedent în istorie.

SCRIERI: *Duminica realului*, Iași, 1984; *Zid și neutrino – Wall and Neutrino*, ed. bilingvă, tr. Liviu Martinescu, Pitești, 1994; *Axolotl – The Axoloth*, ed. bilingvă, tr. Liviu Martinescu, postfață Florin Vasiliu, București, 1998; *Improvizații pe cifraj armonic*, Botoșani, 1998; *Orașul alchimic*, Cluj-Napoca, 2002; *Imperiul sacru. Mănăstiri și biserici din nordul Moldovei*, Pitești, 2003; *Iubita lui Esto*, București, 2010; *Marele Joc*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Al. Cistelean, [*Constantin Severin*], F, 1985, 2, LCF 1994, 18; Ioan Holban, *Fizică și metafizică*, CRC, 1985, 30; Laurențiu Ulici, „*Duminica realului*”, RL, 1985, 44; Liviu Papadima, „*Duminica realului*”, TBR, 1986, 314; Țeposu, *Istoria*, 77–78; Alex. Ștefănescu, *Un poem al secolului XXI*, RL, 1995, 3; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 398–400; Diaconu, *Instantanee*, 235–238; George Șipoș, *Mai nimic despre „lirica niponă”*, RL, 1999, 13–14; Ion Roșioru, „*Improvizații pe cifraj armonic*”, CL, 1999, 9; Mincu, *Poeticitate*, 436–437; Marian Victor Buciu, *Poezia lui Constantin Severin*, CNT, 2004, 6; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II,

382–383; George A. Stoia, [*Constantin Severin*], VTRA, 2011, 4, „Oglinda literară”, 2012, 125, 127, 128. **A.St.**

SFARMĂ-PIATRĂ, publicație apărută la București, săptămânal între 14 noiembrie 1935 și 29 ianuarie 1941, apoi zilnic până la 11 aprilie 1942. Din august 1940 are subtitlul „Săptămânal de luptă și doctrină românească”, iar din ianuarie 1941 „Ziar de informație și luptă românească”. Directori: Al. Gregorian (noiembrie 1935 – octombrie 1938, ianuarie 1941 – aprilie 1942), Nichifor Crainic (octombrie 1938 – august 1940), Ion Gregorian (august 1940 – ianuarie 1941). Din redacție fac parte, de-a lungul timpului, N. Crevedia, Dragoș Protopopescu, Toma Vlădescu (ultimii doi trec în 1937 la „Buna Vestire”), Vintilă Horia, Ovidiu Papadima, Dan Botta. Cu o ideologie naționalistă care susține nu numai un tradiționalism conservator de nuanță spiritualist-ortodoxă, ci și antisemitismul și tendințele legionaroide, **S.-P.** se situează în zona presei oficioase de extrema dreaptă, ca parte a unei serii de publicații animate de Nichifor Crainic. „Ediție politică a «Gândirii»”, așa cum avea să afirme Al. Gregorian într-un bilanț din 1937, prelungită de „Porunca vremii”, revista e menită să ia locul „Calendarului” (inițiat în ianuarie 1932 și interzis în decembrie 1933). Oscilând între o publicistică de factură culturală și caracterul de gazetă politică, schimbându-și de altfel de câteva ori formula de-a lungul celor șapte ani de apariție, ea se definește îndeosebi prin retorica vehementă și expresia violentă a opiniei, cel mai adesea sub forma pamfletului. Unele evoluții ideologice ale publicației se explică prin contactele directe cu politica extremistă a zilei. **S.-P.** aderă la măsurile antisemite ale guvernului Goga-Cuza, pe care însă îl atacă după demitere, adoptă o orientare filocarlistă, iar după proclamarea statului național-legionar redevine apărător al mișcării legionare și al lui Ion Antonescu. Dincolo însă de angajamentele de durată sau de circumstanță, publicația se identifică prin atașamentul constant față de proiectul naționalist, participând, din acest punct de vedere, la ampla dezbatere culturală dintre cele două războaie, cu aspecte atât creatoare, cât și nocive. „Sfarmă-Piatră» al nostru – se afirmă în articolul-program – apare nu ca o forță oarbă, ci ca o forță în serviciu comandat. El se subjugă de bunăvoie prințului vremii noastre: naționalismul”. Asumând de la început un rol reflexiv și normativ în raport cu programul naționalist, publicația dezbate,

conceptualizează, corectează, evaluând nu numai disciplina guvernărilor de dreapta, ci și coerența sau consistența filosofiei ortodoxiste, temele literaturii tradiționaliste sau recuperarea naționalistă a clasicilor. Nu întâmplător, unul dintre primele numere din 1935 găzduiește o analiză semnată de Dragoș Protopopescu asupra revendicării lui I. L. Caragiale din perspectiva mișcării naționaliste (*Naționalism carnavalesc*), care se încheie cu un avertisment asupra utilizării operei într-un asemenea context. Și nu o dată, în paralel cu critica curentelor avangardiste sau moderniste, publicația amendează politica naționalistă din perspectiva fidelității față de nucleul dur al doctrinei. „Domnilor conducători ai mișcării politice naționaliste, accentuează Ovidiu Papadima într-un text din 1937, dovediți-ne că NU sunteți numai niște simpli retori talentați” (*Destulă vorbă!*). Contribuția gazetei stă în ebuliția ideatică și în agitația opiniilor, care fac din **S.-P.** un creuzet ideologic și de discurs, alimentând gândirea și reprezentările spiritului public dintre cele două războaie. Aici se poartă discuții în marginea „spațiului moral” (Grigore Popa, *Alt spațiu moral*), „geniului rural” (N. Crevedia, *Geniul rural sub obroc*), „naționalismului latin” (Nichifor Crainic, *Imperialismul latin*), iar câteva numere din 1941 conțin o polemică între Lucian Blaga și Dan Botta referitoare la paternitatea ideilor din studiul *Spațiul mioritic*. Tot aici, în 1937, Nichifor Crainic dă la iveală programul statului etnocratic, ce se dorește a fi o nouă constituție bazată pe „întâietate românească” sub raport politic, cultural, social și economic. Aceste idei sunt asumate și în articole semnate de Nichifor Crainic, Vintilă Horia, Al. Gregorian, Horia Nițulescu, Dan Botta, N. Crevedia, Dragoș Protopopescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Toma Vlădescu, Ștefan Dragu, V. Beneș, Florian Becescu ș.a. Pe plan literar dimensiunea cea mai vizibilă e contestarea – zgomotoasă – a câtorva scriitori, revista făcându-și o reputație prin atacurile virulente împotriva lui Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, E. Lovinescu, Tudor Arghezi, H. Bonciu, Camil Baltazar. Când se orchestrează campanii, acestea se poartă împotriva literaturii autorilor evrei, a pornografiei, a -ismelor și, în mod constant, contra criticii moderniste, de la Pompiliu Constantinescu până la G. Călinescu (Pan M. Vizirescu, *Degradarea scrisului*). Mai importantă cantitativ, deși nu atât de pregnantă ca publicistica polemică, e eseistica, cuprinsă o vreme

și într-o pagină de literatură, cronică și critică literară. Pe lângă unele texte ale lui Nichifor Crainic (publicate ulterior în volumul *Puncte cardinale în haos*), în **S.-P.** există abordări consistente ale realităților literare contemporane, cum sunt cele ale lui Vintilă Horia (*Reabilitarea fantasticului*, articol despre Mircea Eliade, *Matei Caragiale craiul întunericului, Răposatul Sadoveanu, Credință și creație*) sau ale lui Ovidiu Papadima (*Creangă și mitul românesc, Poezia lui Lucian Blaga, În actualitatea literaturii noastre, Un an de muncă românească*). Ordinea valorilor în contextul actualității literare se poate constata într-o sinteză făcută de Ovidiu Papadima (1937 *literar*), care pune pe primul loc, înaintea producției beletristice, sintezele culturale (Lucian Blaga, Al. Rosetti, G. Oprescu, Nicolae Iorga, Constantin Giurescu). Articolul înregistrează de asemenea, ca specii tematice, poezia legionară sau literatura de război inspirată de conflictul din Spania și acordă atenție unei literaturi a experiențelor poetice, „care caută o mai hotărâtă apropiere a poeziei de viață”, unde sunt amintiți Iulian Vesper, Vintilă Horia sau Virgil Carianopol. Fără să marcheze o direcție, **S.-P.** se identifică totuși cu o generație de scriitori și cu o literatură naționalistă emergentă, reușind să adune în jurul proiectului său ideologic un număr mare de autori tineri, poate și datorită interesului arătat vieții universitare. Textele lirice publicate ilustrează, aproape fără excepție, o convenție naționalistă, amestecând accente mesianice și lamentații specifice poeziei începutului de secol cu prelucrări gândiriste ale recuzitei patriotice și cu un imaginar al revoltei hrănit uneori de social. „Eu duc cu mine din adâncuri sure/ – Și peste veac – poveri umilitoare,/ Străvechi mâinii care-au dospit în spuza/ Tărilor închise sub zăvoare”, sună primele versuri din *Răscoala* lui Pan M. Vizirescu (1935). În același spirit publică Vasile Militaru, Vintilă Horia, George Gregorian, Virgil Carianopol, Dem. Basarabeanu, Al. Cerna-Rădulescu, George Pallady, Valeriu Bora ș.a. Uneori revista dedică pagini întregi poemelor lui Aron Cotruș (*Peste prăpăstii de potrivnicie* în 1938, *Țară* în 1940 etc.). Mai puțin omogenă este proza, prezentă sporadic prin nuvele sau fragmente de roman semnate de Cezar Petrescu (*Noapte de toamnă, În satele anului jubiliar*, un fragment din romanul 1907), Victor Ion Popa, Dragoș Protopopescu (fragmente din *Fortul 13*, imediat după apariție), Alexandru Călinescu, Al. Gregorian, C.

Stan (*Casa studentescă*) ș.a. Asemeni altor publicații din același spectru ideologic, **S.-P.** revendică tradiția literaturii sămănătoriste și poporane omagiind, printr-o serie de numere tematice publicate în cursul anului 1939, personalitatea lui George Coșbuc, Octavian Goga și I. Al. Brătescu-Voinești. Notabil e faptul că eseurile nu reiau calificări istorico-literare deja consacrate, ci propun interpretări din perspectiva noului naționalism. Astfel, în dosarul dedicat lui George Coșbuc intră, pe lângă un articol al lui Ion Șiugariu, *George Coșbuc, prințul baladei*, și cel al lui Pan M. Viziurescu, *Temele etnice ale lui Coșbuc*, care oferă o lectură vitalistă și nietzscheeană a poetului: „Lumea lui nu este o lume de închipuiri și de meditație, ci o plastică desfășurare de forțe vii care sunt aievea în lumea lui Dumnezeu, ca și în lumea noastră românească”. Tot în numere omagiale sunt prezentați domnitorul Constantin Brâncoveanu, Vasile Conta, Ion Pillat, Gib I. Mihaescu ș.a. Dar pentru naționalismul practicat de **S.-P.** tradițiile locale sunt contrabalansate de reperele europene, proiectul revistei legitimându-se printr-o permanentă raportare la „spiritul timpului”. Prin recenzii, semnalări sau comentarii, se menține programatic contactul cu o literatură internațională înrudită ideologic, de la poezia și aforismele lui Charles Maurras (cărui a se dedica un număr în 1936) până la viața și opera lui Knut Hamsun, a cărui apropiere de nazism e marcată în mai multe însemnări. În cadrul unei rubrici specializate, intitulată „Imagini europene”, se acordă o atenție particulară romantismului. În 1938 Ștefan Baciuc scrie articolul *Esențele romantismului german* sau se oprește la povestirile fantastice ale lui E.T.A. Hoffmann, Vintilă Horia figurează cu *Baudelaire și romantismul*, iar Ortansa Ciudin discută despre Nietzsche sub titlul *Ceva despre secolul XIX*, contextualizând astfel mitologia eroică a revistei. Mai târziu, în unele dintre numerele apărute în timpul războiului, se publică scurte recenzii, nesemnificative cultural, în cadrul rubricilor „Cronica revistelor italiene” și „Cărți germane noi”. Traducerile publicate de **S.-P.** nu urmăresc un program coerent, cele mai multe aparținând lui Radu Donici din literatura rusă (*Poveste tristă de Crăciun* de F.M. Dostoievski, *Răzbnătorul* de A.P. Cehov și mai ales prozele lui Arkadi Avercenco, culese apoi în volumul *Povestirile unui cinic*). Caterina Radian transpune fragmente din Gabriele D'Annunzio și din Luigi Pirandello,

Vintilă Horia dă versiunea *Fiul tatălui* după Giovanni Papini, George Vaida are în vedere poezia lui Paul Verlaine, iar George Fonea un text de Paul Claudel. În ultimii ani de apariție **S.-P.** renunță la preocupările literare, pentru a se rezuma la texte cu caracter pur informativ. În cursul anului 1940, în noul format de cotidian al publicației, apare, ca rubrică de actualitate literară, „Slovă românească”, cu știri despre scriitori români sau străini din cercul jurnalului, precum și despre apariții din presă. De-a lungul timpului gazeta mai cuprinde cronică internă și externă, știri din industrie și economie, o cronică a revistelor, anunțuri din actualitatea culturală, informații din sport și, uneori, cronică plastică, dramatică, muzicală, cinematografică, științifică și judiciară, între rubricile mai importante numărându-se „Note, polemici, înfierări”, „Ultima oră”, „Externe”, „Din toată lumea”, „Reportagii-Fapte”, „Fragmentarium”, „Economie-Finanțe-Industrie” ș.a. Alți colaboratori: Radu Gyr, Dumitru Stăniloae, Nicolae Roșu, Gabriel Bălănescu, V. Oprescu-Spineni, Al. Cazaban, Miha Dragomir, Ion Potopin, Grigore Popa, Horia Stanca, Mircea Streinul, Dinu Stegărescu, Vladimir Dogaru, Ovid Caledoniu, Septimiu Bucur, Horia Nițulescu, Axente Sever Popovici, Mihail Straje, Cuza Marinescu. **M.W., A.Td.**

SFÂRLEA, Alexandru (22.VI.1947, Cihei, j. Bihor), poet. Este fiul Mariei (n. Buda) și al lui Nicolae Sfârlea, agricultor. Învață în satul natal, apoi urmează liceul la Salonta. Până în 1991 lucrează într-o fabrică, ulterior e corector, iar din 1991 până în 2004 face parte din redacția cotidianului județean „Crișana”, unde debutase cu poezie în 1967. Prima carte, *Dezvăluiri*, îi apare în 1989. Colaborează cu versuri, recenzii, reportaje la „Luceafărul”, „Familia”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Orizont”, „Ramuri”, „Al cincilea anotimp”, „Origini – Romanian Roots” (SUA), „Caietele Oradiei”, „Unu”, „Aurora”, „Informația de Vest”, „Cele trei Crișuri”, „Crișana plus”, „Vestul românesc”, „Munții Apuseni”, „Bihorul”.

Versurile lui **S.**, îndeosebi cele din *Strigătul de siliciu* (1997), anexează unei fervori declamatorii fără suport reflexiv o materie eterogenă. Cu toate că uneori vivacitatea perorației, inervată în ideea ludicului, deturnează poemul în sensul unui umor neintenționat („Vai ție (mi-au zis) cum ai cântat în versuri nimicul/ (ești un zero tăiat mămăligă dezamorsată)/ fire-ai doar tu săltat în slăvi cu cricul/

explozie totală să nu faci niciodată”), media ar fi una relativ onorabilă, în măsura în care nu intervin bruscări stridente. Poeziile sunt construite pe principiul invenției abundant metaforice, pusă în funcțiune, în dispozitive rimate și ritmate, din trop în trop: „Chiar uimit nu-s, în puna stupefacției i-ascuns un roi/ (Zumzăie elogii în stupul stimei de sine)/ cu-raju-mi dă pe dinafară ca huma dintr-un mușuroi/ lehamitea e ca o târfă mimând un scâncet de rușine –/ mi-s mie însumi tren de marfă”. Poza de poet, în sensul unei anumite râvne combinatorice, pare mai percutantă decât poezia în sine. Scrierea principală a lui S. e ciclul de poeme *Către Sing*, răsfirat, începând din 1995, de-a lungul mai multor volume. Aici autorul apare ca un elegiac cu manifestare epistolară. Textele întocmesc un jurnal al unor dispoziții și situații diverse, trecând de la inventarierea cotidianului trivial la poziții sentențioase. În *Verde de... Oradea* (2009) poetul și-a strâns publicistica.

SCRIERI: *Dezvăluiri*, București, 1989; *Către Sing*, Oradea, 1995; *Strigătul de siliciu*, Oradea, 1997; *Către Sing*, Oradea, 1997; *Flame degerate*, Oradea, 2001; *Les Visions avec Sing – Viziunile cu Sing*, ed. bilingvă, tr. Constanța Niță, Oradea, 2001; *Către Sing*, Oradea, 2005; *Rac săgetat*, Oradea, 2007; *Verde de... Oradea*, Oradea, 2009; *Intenții și consecințe*, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Ion Simuț, *Singurătatea la zi: „Către Sing”*, F, 1995, 10–11; Horea Poenar, „Către Sing”, ECH, 1996, 10–12; Florin Lazăr, „Către Sing”, ST, 1996, 11–12; Ioan Moldovan, [Alexandru Sfârlea], F, 1997, 2, 1997, 12, 2007, 6–7; Borbély, *Xenograme*, 143–145. **M.I.**

SFETCA, Petru (22.XI.1919, Lipova – 12.XI.1987, Timișoara), poet, traducător. Este fiul Corneliiei (n. Mirescu) și al lui Petru Sfetca, muncitor feroviar. Urmează școala primară și gimnaziul în orașul natal (1926–1934), apoi Liceul Comercial din Arad (1934–1938), tot aici frecventând Academia Teologică (1938–1941). Redactor-șef al ziarului „Vestul” (1939–1944) și al revistei „Lupta patriotică” (1945–1946), ulterior va fi redactor la „Banatul” (1946–1947), „Frontul plugarilor” (1948–1949), corector la „Flacăra” (1949–1951), secretar de redacție la „Tânărul scriitor” (1951–1957). A fost unul din cei care au aderat la Manifestul Cercului Literar de la Sibiu (1943). Condamnat la închisoare din motive politice în 1957, iese din detenție în 1963. Se angajează bibliotecar la Spitalul „Carol Davila” din București, unde va lucra până în 1970, când se pensionează. Debutează în 1939 la „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu. A publicat și sub semnăturile Mirescu și AiAx.

În primele culegeri de poeme ale lui S., *Solii către lumină* (1940) și *Echinoux* (1941), versurile se remarcă prin discreție și naturalețe, prin tonalitatea frecvent depresivă și prin sobrietatea mijloacelor figurative. Cu vagi irizări din G. Bacovia și Lucian Blaga, dar și din Giuseppe Ungaretti, Umberto Saba sau Eugenio Montale, se propune o lirică a câmpiei vaste, dezolante și a așteptării. În *30 de poeme* (1973), volum editat la mai bine de trei decenii după cele de început, accentul se mută pe caracterul imnic, juxtapus unei presiuni conceptuale impresionante. Lirica transfigurează spectacular convulsiile imanenței în versul eliptic, axat pe cuvinte menținute într-o subtilă stare de vibrație, întrevăzându-se o replică dată literaturii osificate din epocă. Traseul poetic al lui S. poate fi observat în antologia *Cumpăna vieții* (1979), unde poeziei „spiritual-naturaliste” (Ion Cristofor) i se opune alternativa imaginărilor a întâlnirii dintre imobilismul materiei și orizonturile dezarmăginate ale spiritului: „Eu vin de undeva departe și am trecut prin câmpul gol, / Pe mânăjii mei azurul șade și Timpul e domol, domol... / [...] Și mă revărs în slăvi de boare, ca un descântec nesfârșit, / Am aripi calde peste lume și sunt grăbit, și sunt grăbit...” (*Autobiografie*). Lui S. i se datorează pionieratul în traducerea liricii lui Ungaretti, Montale, Saba și Quasimodo în românește. Tălmăcește, de asemenea, din Hölderlin, Novalis, Leopardi, Baudelaire și Ezra Pound. Din pricina conjuncturii culturale nefavorabile, a lăsat în manuscris multe scrieri. Printre ele se află și pagini care ar putea fi oricând luate ca model pentru arta traducerii: *Spațiul intim al poeziei universale* (o antologie) și *Traducători români din lirica universală*.

SCRIERI: *Solii către lumină*, Timișoara, 1940; *Echinoux*, Timișoara, [1941]; *Afiș literar*, Timișoara, 1945; *Osmoze*, Timișoara, 1947; *30 de poeme*, București, 1973; *Cumpăna vieții*, Timișoara, 1979; *Agora. Interviuuri cu...*, Timișoara, 1985. **Traduceri:** Giuseppe Ungaretti, *Poeme*, Timișoara, 1943; Umberto Saba, *Poeme*, Timișoara, 1944; Eugenio Montale, *Poeme*, Timișoara, 1945; Henri Delacroix, *Plăcere și durere*, Timișoara, 1946; Salvatore Quasimodo, *Poeme*, Timișoara, 1946; Giacomo Leopardi, *Către Italia*, București, 1956; Friedrich Hölderlin, *Poezii*, pref. trad., București, 1969; Piero Chiara, *Cu fața la pământ*, București, 1969; *Împărțeala*, Timișoara, 1994; Friedrich Novalis, *Poezii*, pref. trad., București, 1969, *Nevoia de credință*, Timișoara, 1998.

Repere bibliografice: G. M. Ivanov, *Primăvara literară în Banat*, RML, 1939, 37; Lucian Costin, *Noul scriitor bănățean*, „Drapelul”, 1939, 37; George Sbârcea, „Solii către

lumină", TIA, 1940, 119; Dan Petrașincu, „*Echinox*”, VAA, 1941, 235; Pompiliu Constantinescu, „*Echinox*”, VRA, 1942, 635; Petru Comarnescu, *Cei unsprezece*, TIL, 1942, 2 018; Alex. Jebeleanu, [Petru Sfetca], VS, 1943, 2 967–2 968, „Lupta patriotică” 1945, 30; Felea, *Secțiuni, 154–156*; Țirioi, *Premise*, 35–37, 71–72, 82–83; Eugen Dorcescu, *Petru Sfetca*, O, 1978, 35; Lucian Alexiu, „*Cumpăna vieții*”, O, 1979, 38; Manu, *Eseu, 140–141*; Șerban Foarță, *Pledoarie pentru un „absent”*, O, 1980, 15; Valentin Tașcu, *Modificarea formei*, ST, 1980, 4; *Lit. rom. cont.*, I, 508–509; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, 134–141; Ungureanu, *Imediata*, I, 61, 99–101; Nicolae Băciut, „*Agora*”, SLAST, 1986, 10; Nicoale Scurtu, *Petru Sfetca*, RL, 1987, 48; Nicolae Țirioi, *Așteptându-l pe Godot*, O, 1987, 48; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 226–228; *Dicț. Banat*, 688–690; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, 75–77.

G.BI.

SFINȚESCU, Rodica (12.III.1925, București – 2008, București), prozatoare. Este fiica Victoriei (n. Seni) și a lui Hurmuz Aznavorian, avocat, cu studii și doctorat la Paris. Urmează la București Liceul „Regina Maria” (1936–1944), Institutul de Arhitectură (1944–1946), întrerupt din cauza arestării tatălui, fost deputat liberal și pledant în procesul miniștrilor antonescieni – situație care îi va marca existența –, și secția de regie scenică de la Conservatorul de Artă Dramatică, absolvită în 1950. A fost asistent de director de scenă și regizor la diferite teatre (1950–1960), apoi instructor artistic la Institutul de Arhitectură (1960–1962), desenator tehnic (1962–1966), secretar de redacție la revista „Modă” (1966–1968). Debutează la o emisiune radiofonică, în 1938, cu piesa de teatru *Copiii de la țară și copiii din oraș*, iar editorial cu traducerea romanului *Marchizul de Saffras* de Jules de la Madelène în 1969. A mai semnat Rodica Aznavorian și Rodica Gheorghiu.

Scris cu o anumită dezinvoltură, primul roman publicat de S., *Joc viclean* (1972), prezintă un caz de bovarism împins până la alterarea personalității. Actul de creație – artistică ori științifică – se dovedește a fi pentru protagonist, un modest inginer de provincie, doar o capcană, un „joc viclean” care îi stimulează veleitarismul. Pentru a se sustrage unui mediu meschin și agresiv, personajul pretextează că lucrează la un roman, ceea ce stârnește curiozitatea tuturor. Prins în jocul vanității, elaborează „fragmente”, prilej pentru autoare de a insera diverse încercări cu caracter parabolic, experimente ale „scriitorului”-personaj, care începe să se bucure de atenție locală. În căutarea gloriei, el demisionează din funcție și se stabilește în Capitală, unde

frecventează cercuri boeme la modă, se implică în tot felul de încurcături și „experiențe” de viață și ajunge în cele din urmă pacient incurabil în clinica de psihiatrie a singurului său prieten adevărat. Acțiunea este inutil complicată, aproape o jumătate de roman devine parazitară și, în pofida unei anumite îndemânări în schițarea unor personaje, îndesebi grotești, motivațiile psihologice rămân superficiale. Tot un inginer este și protagonistul următorului roman, *Nașterea bărbaților* (1974), unde ilustrativismul tezist cu privire la făurirea „omului nou” în perioada socialistă este condus mecanic, în secvențe reportericești de „producție”. Prozatoarea intrică trama cu un fir paralel, ceva mai izbutit, ce se dorește monden și select, în societatea elitistă, oarecum snoabă, a Bucureștiului intelectual de la începutul anilor '70 ai secolului trecut, pe fundalul unei relații erotice a eroului, dar, din păcate, și aici „se dau lecții”, de această dată de cultură. Cum s-a observat (Valeriu Cristea), romanul devine nelogic în momentul când personajul principal, deși se făcuse util în calitatea sa de inspector de minister, pleacă în producție (la sugestia unui secretar de partid „exemplar”), pentru a depăși insatisfacția de funcționar ce simte că se plafonează și a căuta să își făurească „adevărata” personalitate. Promițător la început, ca roman al unui tânăr cuplu aflat în dificultate temporară, *Zona de umbră* (1978) înglobează mai multe „povești” din „înalta societate”, amestec de „foști” și de actuali „oameni de lume”, având mai mult sau mai puțin legătură cu clanul autoritarului Traian Lupa, activist de plan secund, care „aranjează” viețile celor din familie după rețete oportuniste. Ca și în romanele precedente, autoarea nu adâncește conflictele și psihologiile, rezumându-se la istorisiri complet nerelevante despre fiecare personaj în parte, relatând „fapte eroice” sau întâmplări plicticoase, menite a suplini atmosfera diferitelor medii sociale. Și aici neprevăzutul, senzaționalul, neverosimilul invadează realitatea. O dezbatere-parabolă în jurul raportului dintre individ și societate, oricare ar fi ea, și a iluziilor pe care acesta și le făurește despre libertate încearcă S. în *Bricheta roz* (1985). Construit schematic, tributar ideologiei din plină „epocă de aur”, romanul pune problema emigrației în Occident. În pofida intenției de a-și înscrie romanele în actualitatea imediată, S. nu izbutește să închege credibil materia epică și nici să construiască personaje viabile: trama se diluează în

acțiuni paralele excesive, conturul personajelor se estompează în conversații superflue, fie într-un stil afectat, fie simplificat în dauna realismului psihologic. Dacă ar fi insistat asupra mediilor mondene aflate într-o epocă de tranziție, în care noua societate, în căutare de „blazon” și legitimare, încearcă să asimileze ce a mai rămas din lumea veche, scriitoarea ar fi putut da un interesant roman de societate. Un fel de memorii, concepute în dialog cu un alter ego presupus a corija eventualele exagerări și imprecizii, imaginează **S.** în *Oile mele* (1999), unde amintirile unei vieți pline de evenimente se îmbulzesc „independente și zălud”, ca o turmă – cum mărturisește autoarea –, pentru a restitui adevărurile unei conștiințe marcate de vicisitudinile veacului.

SCRIERI: *Joc viclean*, București, 1972; *Nașterea bărbaților*, București, 1974; *Zona de umbră*, București, 1978; *Bricheta roz*, București, 1985; *Oile mele*, București, 1999. **Traduceri:** Jules de la Madelène, *Marchizul de Saffras*, București, 1969.

Repere bibliografice: Viola Vancea, „*Joc viclean*”, RL, 1972, 30; Dana Dumitriu, „*Joc viclean*”, ARG, 1972, 8; Mircea Iorgulescu, „*Joc viclean*”, LCF, 1972, 37; Dan Culcer, „*Joc viclean*”, VTRA, 1972, 9; Cristea, *Domeniul*, 348–351; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 504; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 224–228; Fănuș Băileșteanu, „*Zona de umbră*”, CNT, 1979, 24; Ecaterina Țarălungă, „*Zona de umbră*”, RL, 1979, 33; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 228–229.

G.Dn.

SFURA, Dimitrie (1831, Vezendiu, j. Satu Mare – 7.XI.1858, Oradea), poet. Fiul de țăran, **S.** învață la școli din Carei, Beiuș și din Oradea, unde termină și teologia. În 1857 este numit profesor la Școala Normală (Preparandia) orădeană, fiind și unul din susținătorii „lepturiștilor” de aici. Moartea lui, prematură, va fi deplânsă de elevi, trezind ecouri în presa românească din Transilvania.

În „*Diorile Bihorului*”, almanah beletristic „național”, scos la Oradea, în 1854, de Societatea de Leptură a Junimei Române, **S.** și-a publicat o parte din scrieri (versuri, mai ales, dar și o proză și o seamă de „sentințe”), restul rămânând în manuscris. Postum, prin grija lui Iosif Vulcan, care îi fusese elev, îi vor mai apărea poezii în „*Familia*” (1867) și în „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”. Câteva s-au tradus și în maghiară. Dacă stanțele de dragoste sunt cu totul fade, o anume pulsație au cele de inspirație patriotică, în care autorul, în aceeași limbă greoaie, provincială, invocă „timpii fericiți” de demult și cugetă cu tristețe la „românul cel decăzut”.

Jalea pentru „națiunea” lui, accesele de exasperare, amărăciunea persistentă ar lăsa să se întrezărească în stihuitorul bihorean un depresiv. Unele poezii, puse pe muzică, s-au cântat o vreme. Dintre acestea, *La vin*, creația cea mai populară a lui **S.**, în versiunea ei melodică, îi atrăsese atenția lui Eminescu.

Repere bibliografice: Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, 25–29; Vasile Vartolomei, *Veche cultură românească în Țara Biharei*, Cluj, 1941, 70–73; Vasile Bolca, „*Lepturiștii*” din Oradea, Sibiu, 1943, 28–29; *Dicț. lit.* 1900, 780; Vulturescu, *Cultură*, 219–220; Viorel Câmpean, *150 de ani – Dimitrie Sfura*, PSS, 2008, 9–10. **EE**

SHAFRAN, Dan (5.XI.1948, București), traducător. Este fiul lui Tony (n. Schwartz) și al profesorului universitar Oisie Șafran, psiholog. În 1966 termină Liceul „Spiru Haret” din Capitală, apoi urmează Facultatea de Limbi Germanice, secția limba și literatura engleză, a Universității din București (licența în 1971), iar în 1980 își susține doctoratul în filologie tot aici cu teza *Mitul lui Orfeu în literatura contemporană engleză și americană*. După absolvire este asistent de limba engleză la Institutul de Științe Economice din București, predând, în paralel, și la Universitate, până în 1982, când emigrează în Suedia. Din 1983 lucrează la Biblioteca Regală din Stockholm, iar în 2006 este numit director al Institutului Cultural Român din capitala Suediei, unde desfășoară o bogată activitate de punere în valoare a creației românești. Debutează în 1989 în revista „*Lyrikvännen*” din Stockholm, colaborând apoi regulat la principalele periodice culturale suedeze („*Dagens Nyheter*”, „*Svenska Dagbladet*”, „*Expressen*”, „*Artes*”, „*BLM*”, „*Ord & Bild*”, „*Horisont*”, „*Fenix*”, „*ResPublica*”, „*Halifax*”) și românești („*România literară*”, „*22*”, „*Observator cultural*”, „*Dilema*”, „*Apostrof*”, „*Cuvântul*” ș.a.) cu articole, eseuri, traduceri, interviuri. Debutul editorial se produce în 1991 cu transpunerea în suedeză a unui volum de versuri din Marin Sorescu, *Jag såg ljus på jorden*. A primit însărcinări oficiale: în calitate de membru al Comitetului Parlamentar Suedez, participă la elaborarea unui program de acțiune privind statutul limbii suedeze (în 2000), a fost membru al juriului care acordă Premiul August, decernat de Asociația Editorilor din Suedia (în 2008 și în 2009), iar în 2010 a devenit președintele acestui juriu. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Suedia (din 1995) și al Uniunii Scriitorilor din România (din 2009). A alcătuit, în 1994, la Stockholm, *Svensk-rumänskt lexikon*,

apărut în 2010 în ediția a doua. A mai tradus, pentru Teatrul Dramatic din Brașov, piesa lui George Bernard Shaw *Nu se știe niciodată*, jucată în stagiunea 1979–1980, iar pentru Teatrul Național al Suediei o piesă de Matei Vișniec (*Despre sexul femeii ca un câmp de luptă*, 1999), precum și ale altor contemporani (Saviana Stănescu, Ilinca Stih), reprezentate tot în Suedia. I s-au acordat, în țara adoptivă, premii pentru traducere, între care Premiul Academiei De Nio (1999) și Premiul Academiei Suedeze (2003). Din partea Institutului Cultural Român primește Premiul pentru promovarea culturii românești în lume (2003). De asemenea, a fost distins cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer (2004). A semnat și Dan Șafran.

În calitate de ambasador și mediator între cele două culturi, suedeză și română, S. s-a implicat într-un amplu program de cunoaștere a fiecărei literaturi în cealaltă țară. O face cu precădere prin intermediul unor antologii lirice bilingve, precum *Correspondențe lirice – Lyrisk brevväxling* (1997), amplificată în 2002 sub titlul *Noi correspondențe lirice – Ny lyrisk brevväxling*, prin numărul textelor și al autorilor incluși. Selecția vizează poeți din veacul trecut, aleși după preferințele traducătorului, prezentați în succinte medalioane biobibliografice, români (de la avangardiștii Tristan Tzara, Geo Bogza, Eugen Ionescu, Gellu Naum la generația lui Nichita Stănescu, printre care figurează Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Gabriela Melinescu, dar și cei deplin afirmați în anii '80, ca Mircea Dinescu, Daniela Crăsnaru, Mariana Marin, Mircea Cărtărescu, Grete Tartler ș.a.) și suedezi (nume prestigioase, de la pioniera liricii moderne, Edith Södergran, la Gunnar Ekelöf și Kjell Espmark sau Tomas Tranströmer, poetul cel mai tradus și deținător al Premiului Nobel, la suprarealistul Lasse Söderberg și la tineri contemporani, asupra cărora, de altfel, va reveni în alt florilegiu, apărut la București, în 2005, *Un pod peste Europa*). Afinitățile pentru anume poeți sunt evidente în reluările în volume autonome transpuse din Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ileana Mălăncioiu, Nina Cassian, Mircea Cărtărescu sau Ioan Es. Pop și Denisa Comănescu dintre români, iar dintre cei suedezi Kjell Espmark și Tomas Tranströmer, S. fiind adeptul versiunilor pe cât posibil fidele, ținând cont de oarecare dificultăți inerente trecerii de la o limbă romanică la una germanică (și invers), precum și de bogata sinonimie a

limbii române în comparație cu cea suedeză. A abordat și câteva texte „savante” (unele traduse după originalul în care au fost create) de Mircea Eliade, Emil Cioran, Matei Călinescu, Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, dar și proză de Urmuz și Norman Manea, iar din suedeză romane de Agneta Pleijel sau Torgny Lindgren.

Traduceri: Marin Sorescu, *Jag såg ljus på jorden* [*Am văzut lumina pe pământ*], Stockholm, 1991, *Fallenhet för höjder* [*Geniu pentru înălțimi*], Tollarp, 1996, *Steg till himlen* [*Scară spre cer*], Lund, 1999; Ingmar Bergman, *Lanterna magică*, București, 1994 (în colaborare cu Carmen Banciu și Elena Florea); Ileana Mălăncioiu, *Skärseldsberget* [*Muntele Purgatoriu*], Stockholm, 1995 (în colaborare cu Gabriela Melinescu); Ana Blandiana, *Med läppar blåsvar* [*av ord*] [*Cu buze învinețite de cuvinte*], pref. trad., Stockholm, 1995 (în colaborare cu Cecilia Lagerhorn); *Correspondențe lirice – Lyrisk brevväxling*, ed. bilingvă, București, 1997; ed. (*Noi correspondențe lirice – Ny lyrisk brevväxling*), ed. bilingvă, îngr. trad., București, 2002; Emil Cioran, *På förtvivlans krön* [*Pe culmile disperării*], Ludvika, 1998 (în colaborare cu Åke Nylinder); Matei Călinescu, *Modernitetens fem ansikten* [*Five Faces of Modernity*], Ludvika, 2000, *En väg genom världen* [*Portretul lui M*], Ludvika, 2008 (în colaborare cu Åke Nylinder); Ingmar Söhrmann, *Suedia și România – Sverige och Rumänien*, Stockholm, 2000; Urmuz, *Bisarra blad* [*Pagini bizare*], Lund, 2001 (în colaborare cu Tom Sandqvist); Mircea Eliade, *Myten om den eviga återkomsten* [*Le Mythe de l'éternel retour*], Ludvika, 2002 (în colaborare cu Åke Nylinder); Kjell Espmark, *Scris in piatră*, pref. trad., București, 2003 (în colaborare cu Gabriela Melinescu); Tomas Tranströmer, *Pagini din cartea nopții*, pref. trad., Iași, 2003, *Taina cea mare*, Iași, 2005; *Un pod peste Europa*. *Tineri poeți din Suedia*, București, 2005; Eugen Ionescu, *Gnistor* [*Sclipiri și alte fabule*], Lund, 2006; Nina Cassian, *Mirakelvinnan* [*Femeia miracol*], Lund, 2008, *Kontinuum*, Stockholm, 2011; Mircea Cărtărescu, *En lycklig dag i mitt liv* [*O zi fericită din viața mea*], Lund, 2008 (în colaborare cu Lars-Inge Nilsson); Ioan Es. Pop, *Ieud utan utgång* [*Ieudul fără ieșire*], Stockholm, 2009; Norman Manea, *Lyan* [*Vizuina*], Stockholm, 2009 (în colaborare cu Peter Handberg), *Huliganens återkomst* [*Întoarcerea huliganului*], Stockholm, 2012 (în colaborare cu Lars-Inge Nilsson); *Om jag inte får talamed någon nu: 27 rumänska poeter* [*Dacă acum nu am cu cine sta de vorbă: 27 de poeți români*], Stockholm, 2011 (în colaborare cu Eva Leonte).

Repere bibliografice: Andreea Deciu, *O saga biblică*, RL, 1995, 24–25; Grete Tartler, *Metafizică de pădure nordică*, RL, 1995, 45; Ștefan Cioacă Ioanid, *Dan Shafran*, „Curierul românesc”, 2003, 1; Al. Cistelean, *Podul româno-suedez*, CU, 2005, 8; Claudiu Komartin, *[Interviu cu Dan Shafran]*, „Ziarul de duminică”, 2009, 22 august; Sanna Toren Björling, *En direktor med känsla för poesi* (interviu

cu Dan Shafran), „Dagens Nyheter” (Suedia), 2010, 28 februarie.

G.Dn.

SIBIUL LITERAR, publicație apărută la Sibiu, lunar, între ianuarie și decembrie 1934, ca supliment al cotidianului „Sibiul”; subtitlul e „Revistă de literatură și cultură generală”, numerele fiind cumulate în trei caiete format carte. Director fondator: Elie Măgeanu, redactor: Pimen Constantinescu. În peisajul publicațiilor periodice transilvănene din perioada interbelică **S.I.** se remarcă prin strădania de a face cunoscută viața literară sibiană, după cum se precizează în *Predoslovie*, semnată de Pimen Constantinescu. În paginile **S.I.** intră cu precădere poezie și proză scurtă. Poezia, promovată generos, aparține lui Elie Măgeanu, Virgil M. Duiculescu, Ecaterinei Săndulescu, Mariei N. I. Apostolescu-Steriopol ș.a. Reține atenția și asprul glas de acuzare al preotului Mécs Ladislau la adresa vinovaților de căderea morală a tineretului (*Rechizitoriu și cuvânt de apărare*). Se distinge însă, prin subiect, dar și prin calitatea versului, cele douăzeci și șase de fragmente din poemul *Horea* de Aron Cotruș. Cu predilecție pentru schițe și nuvele, proza aparține în genere autorilor transilvăneni: Constanța Hodoș (un fragment din romanul *Din același sânge*), Ecaterina Săndulescu (*Reabilitare*), Mircea Alexiu (*File de taină*, creionări de pe front referitoare la luptele din 1917), I. Neamțu (eseul *Despre adolescență*), P. Dascălu (Petre Olariu) (*Cucu*) ș.a. O rubrică ce se remarcă prin bogăția informației este cronica literară, unde se prezintă cărți ale scriitorilor sibieni. Pimen Constantinescu dedică o schiță biografică poetului Elie Măgeanu. Nu sunt uitați nici scriitorii stinși din viață în anul 1934, care veniseră în contact cu viața culturală a Sibiului: G. Bogdan-Duică și Constanța Hodoș, „una din cele dintâi bune scriitoare pentru copii”. Cronica se oprește și asupra aparițiilor literare de ultimă oră, cum sunt volumul *Memorii* al artistei Agatha Bârsescu, comentat de Ecaterina Săndulescu, sau lucrarea lui Lucian Bologa intitulată *Lecturi tineretului*, despre care scrie Ioan Lupăș. Se discută și sumarele unor publicații periodice ca „Provincia literară” sau „Revista Fundațiilor Regale” și se relatează cu regularitate ședințele Grupării Intellectuale Thesis, la ale cărei întruniri regulate participau reprezentanți ai culturii locale: Al. Dima, Horia Petra-Petrescu, Pimen Constantinescu, Mircea Alexiu, Ecaterina Săndulescu, I. Neamțu ș.a. Se rezervase inițial și o pagină pentru

elevi, „Rubrica elevilor”, la care s-a renunțat în scurtă vreme. O inițiativă salutară s-a dovedit apariția colecției „Extrasele revistei «Sibiul literar»”, care cuprinde, între altele, studiul *Publicațiile periodice românești ale Sibiului de azi* de Pimen Constantinescu. **S.I.** se ocupă și de literatura sașilor din Transilvania, publicând, în tălmăcire românească, din scrierile lui Richard Breckner și Robert Stellner. Dintre traduceri se evidențiază cele ale lui Pimen Constantinescu din literatura italiană (Onofrio Minzoni, Lionello Fiumi, Ada Negri, Filippo Pananti, Gabriele D'Annunzio, Giosuè Carducci, Giovanni Pascoli). Sintetizând rostul acestei reviste, redactorul ei, Pimen Constantinescu, observa în ultimul număr că **S.I.** „a întrunit o parte [...] dintre literații mai cunoscuți sau dintre debutanții locali, aprinzând în acest fel o sfioasă făclie pe altarul din ce în ce mai neglijat al culturii naționale”.

A.Gf.

SICOIE, Florin (6.VII.1956, Ploiești), prozator, eselist, traducător. Este fiul Stelei-Tamara Elena (n. Caracăș) și al lui Corneliu Sicoie, ofițer. Urmează cursurile Liceului „I. L. Caragiale” din Ploiești și Facultatea de Fizică, secția fizică tehnologică, a Universității din București, absolvită în 1980. Inginer fizician la Combinatul Petrochimic din Teleajen (1980–1981), se transferă la Institutul de Cercetare, Inginerie Tehnologică și Proiectare pentru Rafinării din Ploiești. Între 1993 și 1995 va fi redactor-șef la Editura Harisma, iar în 1994 se află printre întemeietorii Fundației pentru Pluralism din București. Secretar de redacție la revista „Sfera politicii” (1994–1995), ulterior este director la ziarul prahovean „Ziua” (1995–1996) și redactor-șef la Editura Eleusis din Ploiești (1995–1998). Un timp figurează ca redactor-șef la „Contemporanul – Ideea europeană”, deținând aceeași funcție la revista ploieșteană „Itinerar” și în cadrul Edit-Art. A mai fost consilier local, șef de birou senatorial, consilier de imagine și relații cu mass-media la Filarmonica „Paul Constantinescu” din Ploiești. Prima carte, romanul *Herbert*, îi apare în 1988. Colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Contrapunct”, „Apostrof”, „Caiete critice”, „Cronica”, „Literatorul” ș.a., semnând editoriale, eseuri, interviuri, versuri, analiză politică, traduceri, cronici literare. A transpus în limba română *Râsul. Eseu asupra semnificației comicului* de Henri Bergson (1990), pagini din Marguerite Duras ș.a., precum și texte ale unor autori din diasporă (Emil Cioran, Petru Popescu). A mai tradus lucrări de

factură enciclopedică (istorie, religie, paranormal, terapii alternative etc.).

În romanul *Herbert*, urmat în 1992 de un roman-pamflet, *Tratat asupra cozii*, iar în 1998 de volumul *Sâmbăta engleză și alte povestiri*, S. este, după cum a remarcat critica, „un cronicar al valorilor burgheziei”, cu personaje ce amintesc de Anton Holban și Mihail Sebastian, dar și de Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, Cezar Petrescu (eroii inadaptabili), Mateiu I. Caragiale și Ion Vinea (prin „decadentism”) ori, mai cu seamă, de Nicolae Breban, model preferat în sensul sugestiilor nietzscheene și dostoievskiene; de altfel, în *Herbert* există referințe la *Bunavestire* de Breban, cât și la alt etalon literar, *Moarte la Veneția* de Thomas Mann. Dincolo de aceste raportări, este vorba despre un prozator inventiv, original, neconvențional și mai ales inteligent, care nu cade deloc în gratuitatea manierismului și în artificul facil. Boala lui Herbert – cel care are pasiunea lucrurilor vetuste de genul „păpușa mecanică” – este plictisul, nefericirea de a fi „ca și mort”. El ratează toate experiențele, într-un fel de pseudobildungsroman. Personajele se târăsc, complet golite de sentimente reale, protagonistul, mereu în căutarea unei femei, vrea și nu reușește să fie bărbat, iubita sa, Luiza, se crede și ea – fără a fi – o „femeie tare”, cei doi sfârșind ca niște victime ale sufocării într-o lume redundantă. Având convingerea că supraviețuirea este posibilă doar prin scris, prozatorul realizează mai mult decât un roman erotic și epistolar (între Luiza și Cristian): opune Capitalei provincia, recurge la onirism, întoarce în trecut și mister într-o fascinantă mixtură, echivalentă cu o confesiune de tipul „a trăi pentru a-ți povesti viața”, ca la Gabriel García Márquez. Delirul existenței, evadările imposibile, greața, lupta cu fantomele și obsesiile somniei sunt dominate de vocea auctorială, care fac din roman un exercițiu stilistic, concomitent joc de idei: se va transforma Herbert într-o carte? Confesiv și imprezvizibil, între a percepe și a transfigura decăderea unui tânăr „născut bătrân”, dependent de universul citadin și de familie, S. trece, după Nicolae Breban, prin câteva teme esențiale: amurgul zeilor, mitul morții și al prieteniei, erosul feminin sacru (Doamna Theresa, „bunica”, este un astfel de personaj). „Visam să scriu un roman ca o suită de senzații, o carte ca un flux de imagini” – ar fi arta poetică a autorului-personaj. *Tratat asupra cozii* este un eseu despre așa-numita „epocă de aur”, pamflet în care autorul

raportează efectele postmoderne la cauze mai vechi ale lumii socialiste, urmărind „insecta umană”. Coada (cu sensul de „rând în așteptare”) poate fi, nu doar în mod ironic, ci și dramatic, un topos al unei realități dispărute – și nu prea – după 1989. Critica acestei triste practici devine o cronică a anilor '90 din secolul trecut, un fals tratat despre tot și nimic, cu definiții sarcastice, biografii „secrete” (între istorie și literatură), și culminează într-o addenda (cu „biografi” ai fenomenului: de la Tucidide la Al. Ivasiuc) și un „mic curs practic de stat la coadă”. Analizând societatea la scară redusă, S. reușește o abordare tragicomică a istoriei ceaușiste, în care noțiunea „grup” implică și mentalități populare, subconștient colectiv etc. Coada, element civilizator în viziune comunistă, poate ajunge obiect de studiu – ca o materie școlară –, cu evoluții, clasificări fiziologice și psihologice proprii, gradele ei de „dezvoltare” semnalându-le și pe cele de dezordine, violență, lipsă de orizont. Conceptul, raportat la revoluție, război sau la trecerea spre alt sistem, e privit cu umor sardonice, ca o „călătorie” esențială. Și textele din *Sâmbăta engleză și alte povestiri* se concentrează asupra unor stări conflictuale și situații limită provocate de un regim care aplatizează oamenii, ignoră suferința, demnitatea, aristocratismul sufletesc. Alex. Ștefănescu crede că S. „este un poet al declinului, al timpului care fuge ireparabil, al curajului de a miza totul pe o aruncare de zar și de a pierde”.

SCRIERI: *Herbert*, București, 1988; ed. 2, pref. Dan-Silviu Boerescu, București, 1998; *Tratat asupra cozii*, pref. Nicolae Breban, București, 1992; *Sâmbăta engleză și alte povestiri*, Cluj-Napoca, 1998; *La ruleta vieții. Florin Sicoie în dialog cu Nicolae Marin*, Ploiești, 2001. **Traduceri:** Henri Bergson, *Râsul. Eseu asupra semnificației comicului*, București, 1990; Marguerite Duras, *Amanta engleză*, București, 1994; Emil Cioran, *Despre neajunsul de a te fi născut*, București, 1995; Varujan Vosganian, *The Queen's Vacant Gaze*, București, 2001 (în colaborare cu Ștefan Stoienescu); Michel Winock, *Vocile libertății. Scriitori angajați din secolul al XIX-lea – Les Voix de la liberté. Les écrivains engagés au XIX-e siècle*, ed. bilingvă, Chișinău, 2003; Amin Maalouf, *Samarkand*, Iași, 2006.

Repere bibliografice: Dan Grădinaru, *Herbert și herbertismul*, CNP, 1990, 22; Ioan Holban, *Cum ne învățăm în jurul cozii*, CRC, 1992, 10; Alex. Ștefănescu, *Jocul de-a știința*, RL, 1992, 13; Cristina Necula, *Biografia imperfectă a unei „diabolice abstracții”*, CC, 1993, 7–9; Petras, *Lit. rom.*, 134–136; Papahagi, *Interpretări*, 178–182; Florin Lazăr, „*Sâmbăta engleză și alte povestiri*”, ST, 1998, 11–12; Ioan Stanomir, *Animale bolnave*, LCE, 1999, 9; Bogdan Popescu,

În umbra lui Thanatos, CC, 1999, 1–3; Petraș, *Cărțile*, 184–186; Ștefănescu, *Istoria*, 1084–1086; Elisabeta Lăsconi, *Manuscrise călătore*, RL, 2007, 31. **A.M.I.**

SIDOROVICI, George (13.II.1920, Frasin, j. Suceava – 8.XII.1976, Suceava), prozator. Este fiul Leopoldinei și al lui Onisim Sidorovici, țărani. Urmează cursurile primare și liceale la Școala Normală din Cernăuți, absolvite în 1939. Va lucra apoi ca învățător la Bucșoaia-Frasin (1942–1944), Bașcov, județul Dolj (1944–1945), Gura Humorului (1961–1965) și ca redactor al ziarului „Zori noi” din Suceava (1965–1971). Debutază în 1943 la „Bucovina literară” din Cernăuți și va fi prezent, mai ales cu reportaje, în „România liberă”, „Scânteia”, „Gazeta literară”, „Iașul literar” ș.a.

Înainte de a debuta editorial, S. s-a remarcat în presă ca poet și prozator care a proiectat, într-o manieră neidilizată, locurile natale, problemele sociale și politice ale acestui ținut. Textele publicate în revista „Bucovina” din 1944–1945 relevă un poet în linie tradiționalistă, mesianică, atașat de spațiul cultural și identitar de obârșie. O scurtă nuvelă, *Pământul*, creează, într-un limbaj colorat de regionalisme, un conflict între o văduvă și cumnații ei care vor să îi ia pământul moștenit de la soțul ce-i murise de curând. Narațiunea este alertă, capătă accente dramatice atunci când cei doi bărbați, după ce pierd procesul, o înjunghie pe femeie și o îngroapă sub un fag, răzând apoi satisfăcuți: „De-amu să ne mai iei pământu’, tu Varvară!”. Numai că Varvara revine ca strigoi, cei doi o dezgroapă, îi înfig un țărș în inimă și o aruncă într-o fântână. Nuvela atrage atenția prin desfășurarea narativă distantă, cinematografică, comportamentistă, ducând gândul la primele proze ale lui Marin Preda. Din păcate, autorul va abandona aceste strategii ale textului după 1948. Prima carte a lui S., povestirea *Luceferii de sub grindă*, apărută în 1950, urmărește întocmai schema impusă de realismul socialist. De altfel, și celelalte proze, reduse ca dimensiuni, situate între istorisire și nuvelă, vor păstra aceeași amprentă ideologică și literară, precum și același scop propagandistic, ținta fiind cititorul provenit din mediul rural. Și *Inima gospodăriei* (1951), *Învățătoarea* (1951), *Tinerețe* (1953), *Păpușoi* (1955) fac parte din colecția „Albina”, dedicată în acești ani literaturii de îndoctrinare a unei categorii sociale. Firul epic, simplist, din *Tinerețe*, de pildă, relatează conflictul între țărani din două localități, rezolvat prin intermediul căminului

cultural. Personajele sunt invariabil pozitive și negative, adică „țărani săraci” și „chiaburi”, maniheism care ilustrează conflictul dintre două lumi, cea nouă fiind idilizată pueril. Ca de obicei în astfel de alcătuiți literaturizate, limbajul e pitoresc, iar câte un portret de țăran pare izbutit. Proza pe care o va scrie S. după 1970 va intra în altă categorie, autorul apelând fie la fantastic, așa cum se întâmplă în povestirile din *Vulpile* (1970), fie la mijloacele reportajului, ca în *Oameni și munți* (1972). În pofida schimbării tematice și a unei oarecare nuanțări a perspectivei, cadrul narativ rămâne același: satul, munții, o Bucovină dominată de credințe și superstiții. Povestirile *Taurul negru*, *Porțile* sau *Arborele schilod* au un registru liric susținut de o obsesie a mitologiei folclorice, caracteristică prozatorului. Este o lume cu țărani stranii, vrăjitoare, diavoli și diavolițe, strigoi, pitici și idoli de lut, un „cătun fără nume” care face legătura între civilizația urbană și cea a satului. Preferința pentru scene de coșmar, pentru imagini șocante domină în exces ficțiunea. În *Oameni și munți* caracteristice sunt texte ca *Bistrița, apă vioară*, *Un râu al sintezelor*, *Legende și oameni*, *plute, păduri* sau *Bistrița urcă pe trepte de aramă*, amestec de relatare reportericească și exaltare poetică. Munții din peisajul bucovinean, considerați „niște fâpturi mărețe și vii”, figurile oamenilor, legendele spațiului rural în relația lui cu contemporaneitatea, fantasticul, obiceiurile folclorice pigmentate cu vocabule specifice conduc spre alcătuirea unei „monografii sentimentale”.

SCRIERI: *Luceferii de sub grindă*, București, 1950; *Inima gospodăriei*, București, 1951; *Învățătoarea*, București, 1951; *Tinerețe*, București, 1953; *Păpușoi*, București, 1955; *Oameni din satul de azi*, București, 1956; *Vulpile*, Iași, 1970; *Oameni și munți*, București, 1972; *Pădurea de dincolo*, Iași, 1974.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Vulpile*”, RL, 1971, 2; Constantin Pricop, *Atracția elementului folcloric*, CRC, 1971, 7; Grigore Ilisei, „*Oameni și munți*”, CRC, 1972, 3; Nicolae Turtureanu, „*Pădurea de dincolo*”, CRC, 1974, 37; Val Condurache, *Miniaturi*, CL, 1975, 1; [George Sidorovici], CRC, 1976, 52 (grupaj special); Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 386–387; Ion Drăgușanul, *Mărturisitorii. O istorie a scrisului bucovinean*, II, Suceava, 2007, 681–690; Liviu Papuc, *George Sidorovici – un „magician al cuvântului”*, „Lumina”, 2007, 1 noiembrie; Dumitru Teodorescu, *George Sidorovici*, „Crai nou”, 2010, 5267; Mitruț Mihalăș, *George Sidorovici – amintiri*, „Crai nou”, 2010, 5276. **C.Dt., B.C.**

SIHLEANU, Alexandru

(6.I.1834, București
– 14.III.1857, Bucu-
rești), poet.

Este fiul Mariei (n. Popescu) și al paharnicului Zamfirache Sihleanu. După copilăria petrecută pe moșia părintească din ținutul Buzăului, după anii de învățătură la Pensionul „Monty” și la Colegiul „Sf. Sava” din București, la optsprezece ani **S.** se afla la Paris, unde va obține bacalaureatul în 1853, la Liceul „Louis-le-Grand”. Câtva timp a frecventat și cursurile Facultății de Drept. A fost coleg cu A. I. Odobescu și, alături de acesta, publica în „Junimea română”, revista scoasă de studenții români din Paris în mai-iunie 1851. La întoarcerea în țară intră în cercul ziarului „Concordia” (1857). Moare pe neașteptate, de dalac, la nici douăzeci și trei de ani. A fost reînhumat, în 1877, la Sihlea.

Volumul *Armonii intime* (1857) strânge douăzeci și patru de poezii – toată creația lui **S.** Prin modele și temperament, nota dominantă este cea romantică. Pasionat, violent, poetul îl imită pe Byron, văzându-se sub zodia unui destin tragic. Mănat de o chemare nelămurită, ar vrea să zboare spre alte țărâ-muri; sufletul îi arde, avid de „senzații/ de-acele ce doboară”, de priveriști „sângeroase”. Vijelia, spaima, duhul celui rău țin în stăpânire lumea (*Strofe, Sonet III*). Baladele *Logodnicii morții* și *Strigoiul* sunt nocturne și fantastice, urmând trama byronienelor *Oscar of Alva* și *The Vampire*. Autentic este fiorul în fața sălbaticelor pustietăți din descrierile carpatine. *Barcarolă* are note luminoase ce prefigurează idila eminesciană, după cum *Ce e mai dulce-n lume?* și *La patria* anunță *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*. **S.** nu a putut da o expresie definită înclinației sale pentru poezie, dar limba lui, fără asperități, limpede, atinge, pe alocuri, sonoritățile de „liră de argint”, întrevăzute la el de Eminescu și elogiare în *Epigonii*. G. Călinescu îi creionează un portret memorabil: „Între lirismul de iatac al lui Alecsandri și nemișcarea lunatică a lui Eminescu, Sihleanu ar fi adus, de

trăia mai mult, un temperament sangvin, furtunos, de fiu de boier cult trăind între salon și sălbăticia de la moșie, biciuit de turburea ereditate pe jumătate aristocratică, pe jumătate câmpenească. Complexitatea bărbatului rafinat și barbar totdeodată, pe care se va încerca s-o înfăptuiască Macedonski mai târziu, o găsim la Sihleanu nefabricată. Instinctul războinic, literar la romantici, la el născut în tradiția unui trecut frământat și crunt, este autentic”.

SCRIERI: *Armonii intime*, București, 1857; ed. 2, pref. George Crețeanu, București, 1871; ed. pref. Constantin-Zamfir Ghica, București, 1896; ed. pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1909; ed. 6, Buzău, 1998; Vasile Cârlova, Al. Sihleanu, *Poezii*, îngr. și pref. Lucian Predescu, București, 1933; *Armonii intime*, Sihlea, 1992.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 211–217; Ibrăileanu, *Opere*, VIII, 367–369; Călinescu, *Opere*, III, 354–373, VII, 1017–1022; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 287–289, *Ist. lit.* (1982), 321–323; Cioculescu, *Varietăți*, 127–131; Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu*, 288–324; *Ist. lit.*, II, 763–765; Ileana Verzea, *Byron și byronismul în literatura română*, București, 1977, 156–159; Elena Tacciu, *Trei poeți preeminescieni*, București, 1978, *passim*; *Dicț. lit.* 1900, 780–781; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 396–399; Sorescu, *Bibliotecă*, 184–186; Grigore Radu Stănescu, *Alexandru Sihleanu (Om și opera)*, introd. Vasile Sandu, Buzău, 1999; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 229–231; Zamfir, *Panorama*, I, 271–275. **S.C.**

SILAȘI, Grigore (27.I.1836, Beclean – 17.I.1897, Năsăud), filolog, folclorist. Fiu al protopopului greco-catolic Vasile Silași, **S.** învață la liceul grăniceresc din Năsăud, apoi la Dej și la Cluj. Face studii de teologie la Blaj și i se acordă o bursă care îi înlesnește înscrierea la Colegiul „Sf. Barbara” din Viena, absolvit în 1859. În 1862, după ce își ia doctoratul în teologie la Universitatea din Viena, este numit vicerector al Colegiului „Sf. Barbara”. Aici începe să se manifeste vocația sa de organizator și animator cultural: conduce o societate literară a teologilor români din Viena, editează „Sionul românesc” (1865–1867, 1872), participă la întemeierea și întrunirile societății România Jună. În anii petrecuți în capitala Austriei va fi făcut și studii temeinice de limbă, literatură și folclor, căci în 1872, la întoarcerea în țară, devine profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cluj, unde predă până în 1886. Străduințele sale pe plan științific, social sau politic se orientează în direcția afirmării națiunii române. De la catedră propovăduia ideea descendenței nobile a românilor, însuflând discipolilor săi, între care Petre Dulfu, Virgil Onițiu, Silvestru Moldovan, poate și G. Coșbuc,

sentimentul mândriei naționale. Aceleași idei îi în-suflețeau și pe membrii Societății de Lectură „Iulia”, pe care S. o inițiază la începutul anului universitar 1872–1873 și o conduce mai mulți ani. A fost și „director onorar” al despărțământului Astrei din Cluj, iar din 1877 este ales membru onorific al Academiei Române. Militantismul său a atras însă aversiunea autorităților ungare și în 1885 se vede înlăturat de la catedră prin pensionare. Se retrage la Năsăud, unde trăiește până la sfârșitul vieții.

Scrierile lui S., câte s-au păstrat în paginile revistelor „Transilvania”, „Familia” și „Amicul familiei”, tratează chestiuni de literatură, de limbă și în special de folclor. Ca filolog, susține originea latină a limbii române, dar se declară pentru o limbă populară, nu artificială, creată de savanți. Lucrarea lui cea mai importantă este *Renașterea limbei românești în vorbire și scriere* (I–III, 1879–1885), publicată mai întâi în „Amicul familiei”. A avut, de asemenea, preocupări de teorie, istorie și critică literară. Cursurile sale de istoria literaturii, împărțite pe perioade sau pe genuri (teatrul, scrierile istorice, lirica, literatura satirică și didactică etc.), nu s-au păstrat. A cercetat și a comentat texte vechi, printre care o psaltire calvino-română, un abecedar românesc din secolul al XVII-lea, o traducere manuscrisă din Homer, făcând el însuși o tălmăcire din Cezar (*De Bello Gallico*), lăsată în manuscris. Câteva principii de teorie literară și de estetică sunt enunțate într-o prelucrare după S. Brassai, *Despre operele de artă*. A mai scris câteva recenzii și articole, între acestea unul foarte elogios despre Petre Dulfu, pe care îl recomandă lui Vasile Alecsandri. Mai substanțiale sunt studiile de folclor ale lui S., unde se conturează apartenența sa la curentul mitologizant latinist. Considerând literatura, în general, și folclorul, în special, drept cea mai fidelă oglindă a unei națiuni, el studiază multiplele aspecte pe care le poate revela cunoașterea creației populare (*Însemnătatea literaturii române tradiționale, Românul în poezia sa populară*). Artă, însă în primul rând document, literatura populară dezvăluie fapte istorice, mitologice, lingvistice și, mai ales, viața spirituală. Psihologia unui popor fiind văzută ca obiectiv major al folcloristicii, S. întrepreinde o largă descriere a caracterului românesc așa cum transpare el din poezia populară. Pentru valoarea sa estetică și pentru caracterul național, folclorul se cuvine să fie principala sursă de inspirație a unui scriitor. Familiarizat cu metodele istoriei

literare, S. studiază originea și evoluția creației populare pe specii. Poezia a apărut în faza „juniei” omenirii, iar „poeticitatea românilor” este moștenită pe de o parte de la romani, pe de altă parte este determinată de mediul geografic. „Legende mitice”, adică basmele, descind din mituri străvechi, ariene, originare din Asia și evoluează spre „narațiuni epice”, tot mai săracite de miraculos. Datinile și credințele sunt, de asemenea, reminiscențe ale aceluiași fond mitologic. Analiza poeziei populare îl determină să constate varietatea acestora și strânsa ei legătură cu viața. Activitatea lui S. în domeniul folcloristicii țintește concomitent să argumenteze romanitatea poporului român și drepturile sale naționale.

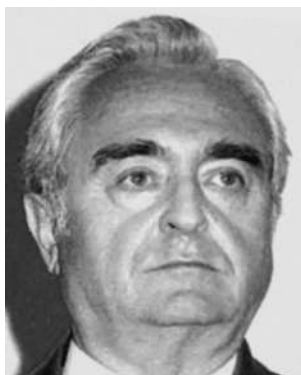
SCRIERI: *Apologie. Discuțiuni filologice și istorice maghiare privitoare la români*, Cluj, 1879; *Renașterea limbei românești în vorbire și scriere*, I–III, Cluj–Gherla, 1879–1885.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 185; *Autobiografie*, TR, 1897, 8, 9; Chendi, *Scrieri*, 152–153; Dumitru Pop, *Grigore Silași folclorist*, SUB, Philologia, t. IX, 1964, fasc. 1; Viorica Nișcov, *Ecouri în România ale activității folcloristice a Fraților Grimm*, RITL, 1967, 2; Octavian Șchiau, *Grigore Silași, dascălul*, TR, 1967, 8; Gh. Platon, V. Russu, *Grigore Silași, luptător pentru cauza națională a românilor*, AUI, istorie, t. 1973; Ileana Ene, *Folcloristul din Năsăud*, MS, 1986, 4; *Grigore Silași – 100 de ani de la moarte*, în *Studii și cercetări etnoculturale*, Bistrița, 1997, 3, 83–156; Lascu, *Clasicii*, 305; *Dicț. lit. 1900*, 781; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 403–404; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 332–333; Rusu, *Membrii Academiei*, 483–484; Dumitru Suciu, *Grigore Silași*, „Anuarul Institutului de Istorie «G. Bariț» din Cluj-Napoca”, 2006; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 803. **L.Cș.**

SILVANIA, publicație apărută la Zalău, lunar (martie 1990 – 1998) și trimestrial (martie 2002 – iunie 2006), cu subtitlul „Revistă de cultură, literatură și artă”, schimbat în „Cultură, culte, patrimoniu” în 2002. Din colectivul redacțional fac parte Ioan Moldovan (redactor-șef, martie–iunie 1990), Valentin Dărăban (redactor-șef, iulie 1990 – iulie 1991), Gheorghe Chende-Roman (director, 2000–2006), Iulian Suciu (redactor-șef din 2002), Gheorghe Șișeștean, Florin Horvath, Eugen Crihan, Marcel Lucaci, Viorel Mureșan, Ileana Petrean-Păușan. Fost supliment literar-artistic al gazetei „Năzuința” sau încorporată trimestrial în revista clujeană „Tribuna”, S. se înscrie între publicațiile literare postdecembriste ce urmăresc să încurajeze promovarea valorilor locale. Din 2002 include pagini de poezie, uneori însoțite de

scurte prezentări ale autorilor, unii aflați la debut, precum Simona Mărieș, Lavinia Pastor, Angela Iuhoș ș.a. Scrierile în proză aparțin în cea mai mare parte unor scriitori din partea locului, ca Ștefan Goanță, Mariana Pop, Viorel Tăutan sau Cristian Contraș, în vreme ce cronică literară, susținută de Viorel Mureșan, Marcel Lucaciu și Teodor Sărăcuț-Comănescu, urmărește în primul rând promovarea autorilor sălăjeni. Gazeta cuprinde însă și studii despre scriitori români clasici, precum George Bacovia și Tudor Arghezi, alături de eseuri pe teme diverse din sfera fenomenului cultural, aparținând lui Ioan Alexandru, Mircea Florian, Ion Lungu, Gheorghe Șișeștean. Câteva traduceri din Raymond Chandler, Friedrich Nietzsche, Evgheni Evtușenko sunt semnate de Lucia Șildan, Eugen Crișan, Viorel Mureșan și Aurel Lung. Sumarul mai conține studii despre religie, etnologie, arhitectură, lingvistică, sociologie, interviuri, articole comemorative, o agendă culturală, o cronică a revistelor și, sporadic, una artistică și cinematografică. Alți colaboratori: Emil Hurezeanu, Dina Horvath, T. Tudor Topan, Mircea Breban.

M.W.

SILVESTRU, Valentin

(20.X.1924, Vaslui
– 25.XI.1996, București), teatrolog,
prozator, dramaturg.

Este fiul Surei și al lui Isac Moscovici, constructor. După absolvirea Liceului Național din Iași în 1942, urmează la București Facultatea de Litere și Filosofie, al cărei licențiat devine în 1949. Debutul în presă are loc în 1943, cu un articol despre Henrik Ibsen, publicat în ziarul „Ecolul”, iar cel editorial în 1949 cu nuvela *Trenul regal*. Reporter la cotidienele „Victoria” (1944–1946) și „România liberă” (1946–1947), colaborează la „Contemporanul”, unde în 1947 îi apare prima proză, intitulată *Luminătorii satelor*, trece redactor la „Rampa” (1947–1948) și „Flacăra” (1948–1950), scrie în „Lumea” (1946) lui G. Călinescu. Ulterior se consacră aproape exclusiv teatrului, filmului și radioului. Director artistic al

Studioului Cinematografic București (1950–1951), redactor-șef al publicației „Probleme de cinematografie” (1951–1953), profesor de estetică la Institutul de Teatru din București (1953–1959), șef al secției de artă și cronicar dramatic la „Contemporanul” (1954–1969), din 1969 până în 1992 este titularul cronicii dramatice la „România literară”. Colaborează și la „Astra”, „Ateneu”, „Cronica”, „Familia”, „Ramuri”, „Teatrul”, „Tribuna”, „Viața românească” ș.a. Pentru publicul larg se face cunoscut cu rubrica „Poșta veselă”, pe care o susține ani de-a rândul în cadrul emisiunii „Unda veselă” la Radio București. A scris scenarii radiofonice, pentru filme de televiziune (*Arta conversației*, 1975), documentare (despre Lucia Sturdza Bulandra, 1961), de desene animate (*Căsuțe ascunse*, 1961) sau artistice, folosind uneori propriile-i proze (*Tufă de Veneția*, 1975). Din mari scriitori spanioli și francezi, cum sunt Lope de Vega, Cervantes, Federico García Lorca, Prosper Mérimée, Anatole France, Aimé Césaire, a dat versiuni în limba română utilizate mai ales în spectacole teatrale. A fost unul din inițiatorii Asociației Umoriștilor din România și ai Festivalului Bienal de Umore de la Vaslui și președinte în juriul pentru teatru al Festivalului Cântarea României. De asemenea, a fost membru al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, a întemeiat și condus Fundația Teatrul 21. I s-au decernat Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1978) și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Elemente de caragiologie* (1979), precum și Premiul Academiei RSR pentru volumul colectiv *Teatrul românesc contemporan* (1975). Eseistul Paul Silvestru este fiul său.

Primele scrieri în proză ale lui S. sunt total aservite canonului oficial, ilustrând mai mult decât obișnuitul compromis menit a face posibilă „trecerea” peste granița cenzurii. Nuvela *Trenul regal* și schițele din volumul *Bordeiul de la Poarta Albă* (1952) sunt scrieri de propagandă, de vehementă incriminare a regalității carliste în prima proză, de exaltare a noilor „realizări” (Canalul Dunăre–Marea Neagră etc.), dar și a „vigilenței”, denunțului și calomniei (un text precum *Cetățeanca Melinte Aneta* e caracteristic) în culegerea de schițe. *Jurnalul cu file violete* (1955) e menționabil numai pentru introducerea notei umoristice, fiindcă în rest conformismul se păstrează, acordat cu noile indicații, prin care se recunoaște că pe lângă „realizări” mai sunt și „neajunsuri”. De altfel, întreaga proză umoristico-satirică a lui S. are

această notă de acomodare și chiar de ocolire a strategiilor esopice și subversive. Faptul că în 1987 el lăuda încă „brigada artistică de amatori” ca formă spontană de umor popular este grăitor. Odată cu volumul *Glastra cu sfecle* (1965), care include „microfoiletoane, momente și schițe vesele”, gama tematică și de procedee se lărgeste, iar tezismul propagandistic se atenuează. Prozatorul exploatează resursele umoristice ale cotidianului, faptul divers, savoarea dialogului, convențiile și stereotipurile, rutina și micul absurd existențial, noua birocratie, mita mărunță, nepotismul, micile compromisuri și imposturi, noul parvenitism (venal, totuși), noile variante ale mitocăniei etc. O sursă de comic frecvent investigată este vorbirea (numeroase schițe au aspect de scenetă sau sunt colaje de scrisori, ca la I. L. Caragiale, luat ca model), cu amestecul de termeni comuni, colocviali, triviali ori sentimentali și de limbaj tehnic sau în genere neologistic (vorbirea în „radicale”), amintind și de seria cu Tanța și Costel a lui Ion Băieșu. Scenetele sunt plasate în noua geografie economică și socială (CAP-uri, întreprinderi de stat, ferme agricole, birouri, stații de autobuz, stațiuni de odihnă muncitorești, magazine, școli ș.a.m.d.). În mod obișnuit, aici comicul mizează pe efectul poantei și al contrarierii expectației și nu depășește, ca anvergură, nivelul agreabilului și al divertismentului. Proza scurtă instituie o lume caleidoscopică de care nu sunt străine nici scrierile teatrologului S. Majoritatea cărților sale sunt alcătuite fragmentariste care au la bază activitatea prodigioasă a cronicarului dramatic. Autorul se caracterizează cu exactitate: „menirea mea pe lume e să fiu gazetar”. Partea tare a comentatorului de teatru nu e vocația teoretică și nici cea sistemică, ci o bună aplicare la textul dramatic și la tehnicile regizorale și actoricești, provenită dintr-un îndelungat și consecvent exercițiu de urmărire a fenomenului teatral curent din țară și, pe cât a fost posibil, din lume. De altfel, din călătoriile sale de documentare sau însoțind diverse trupe a ieșit o memorialistică nu lipsită de calități. S. este un teatrolog cu o cultură respectabilă și cu o bună priză la text și la punerea în scenă. Prima lucrare reprezentativă, *Personajul în teatru* (1966), propune și câțiva termeni insolitiți, chiar dacă nu îndeajuns de tehnic definiți: „talentul personajului” (potențialul marilor personaje de a permite interpretări noi, în funcție de epocă, mediu sociocultural, talent regizoral și actoricesc) și „cultura

rolului” (pregătirea culturală a actorului, cunoașterea epocii în care evoluează personajul interpretat etc.). Lucrările secvente, deși dominate de același fragmentarism, pun premisele unor panorame care țin seama îndeobște de criteriul valorii – există și excepții, precum supralicitarea lui Aurel Baranga – și sunt deschise la inovație: studii despre teatrul experimental în *Prezența teatrului* (1968) și, tot aici, despre viziunea regizorală a lui David Esrig, iar cu altă ocazie despre Liviu Ciulei. Istoria dramaturgiei și artei scenice românești din anii 1970–1990 nu poate neglija contribuția lui S. la lucrarea *Teatrul românesc contemporan*, unde scrie capitolul *Evoluția conceptelor teatrale*, dar și paginile din *Ora 19,30* (1983) sau din *Un deceniu teatral* (1984), după cum istoria teatrului autohton de la începuturi până spre 1990 nu poate face abstracție de incursiunile sale în trecutul și prezentul dramei istorice. Notabil este S. ca antologator care resuscită interesul pentru dramaturgi și piese uitate, efortul recuperator fiind prezent în primul rând în articolele exegetice. Astfel, în volumul *Clio și Melpomena* (1977), cea mai amplă secțiune, intitulată *Piesa uitată*, atrage atenția asupra unui repertoriu marginalizat sau de-a dreptul necunoscut, de la hasdeiana *Răposatul postelnic* la *Vrăjitoarele* lui Dimitrie Stelaru, trecând prin dramaturgia lui Iacob Negruzzi, I. L. Caragiale (*Începem!*), Al. Macedonski (*Moartea lui Dante Alighieri*), Barbu Delavrancea (*A doua conștiință*, piesă ibseniană, atipică în ansamblul operei scriitorului), Ion Minulescu, Caton Theodorian, Ion Agârbiceanu, Ion Luca, Dan Botta ș.a. Un loc aparte între scrierile comentatorului îl ocupă cartea *Elemente de caragialeologie*, abordare modernă privind diagrama receptării, motivele operei (scrisoarea, semidoctismul, personajul care nu apare), dezbaterile nu o dată polemice pe marginea noilor montări ale pieselor (aparținând lui Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Lucian Giurchescu, Alexa Visarion), dar și cariera internațională a dramaturgului ori receptarea sinuoasă pe care a avut-o drama *Năpasta* ș.a.

SCRIERI: *Trenul regal*, București, 1949; *Într-o noapte înstelată*, București, 1951; *Bordeiul de la Poarta Albă*, București, 1952; *Jurnalul cu file violete*, București, 1955; *O femeie aprigă*, București, 1955; *Din fotoliul spectatorului. Însemnări teatrale dintr-o călătorie în URSS*, București, 1956; *Teatrul Național „I. L. Caragiale” la Paris*, București, 1957; *Necazurile lui Șurubel (fabulă veselă pentru păpuși, în cinci întâmplări)*, București, 1959; *Mâniosul*, București, 1961; *Întoarcerea Zânei Minunilor pe Pământ*, București,

1962; *Jules Cazaban*, București, 1964; *Suferințele Haralambinei*, București, 1964; *Glastra cu sfeclă*, București, 1965; *Personajul în teatru*, București, 1966; *Prezența teatrului*, București, 1968; *Teatrul de păpuși în România* (în colaborare cu Letiția Gâțză și Iordan Chimet), București, 1968; *Tufă de Veneția*, București, 1971; *Spectacole în cerneală*, București, 1972; *1000 de ore în Spania*, București, 1972; *De ce râdeau gepizii...*, București, 1973; *Caligrafii pe cortină*, București, 1974; *Când plouă, taci și-ascultă...*, București, 1974; *Teatrul românesc contemporan* (în colaborare), București, 1975; *Zâna castraveților*, București, 1976; *Clio și Melpomena*, București, 1977; *Elemente de caragialeologie*, București, 1979; *Arta îmbrobodirii*, București, 1982; *Ora 19,30*, București, 1983; *Carte despre Toma Caragiu*, București, 1984; *Un deceniu teatral*, București, 1984; *Umorul popular românesc modern*, București, 1987; *Ce mai faci?*, București, 1988; *Umorul în literatură și artă*, București, 1988; *Birlic: o viață trăită pe scenă*, București, 1991; *Un bou pe calea ferată*, Iași, 1992; *Jurnal de drum al unui critic teatral*, I–IV, București, 1992–2006; ed. 2, I–II, București, 2008–2010; *Oasele ca proprietate personală*, București, 1993; *Alexandru Giugariu*, Vaslui, 1996; *Praf și pulbere*, București, 1996. **Antologii:** *Die Kâmel*, Berlin, 1976; *Sub zodia comediei*, I–II, Vaslui, [1976]; *Antologia piesei românești într-un act*, I–IV, introd. edit., Cluj-Napoca, 1979–1982. **Ediții:** D. R. Popescu, *Teatru*, I–II, București, 1985–1987.

Repere bibliografice: Dinu Kivu, „*Glastra cu sfeclă*”, CNT, 1965, 34; Al. Andriescu, „*Tufă de Veneția*”, CRC, 1972, 7; Amza Săceanu, *Fața văzută și nevăzută a teatrului*, București, 1974, 260–269; Cristea, *Domeniul*, 320–324; Ungureanu, *Proză*, 223–225; Raicu, *Practica scrisului*, 268–276; Șerban Cioculescu, *Caragialeologie*, RL, 1980, 9; D. I. Suchianu, *Caragialeologie*, RL, 1980, 15; Iorgulescu, *Critică*, 175–177; Titel, *Cehov*, 173–176; Călinescu, *Biblioteci*, 164–168; Alex. Ștefănescu, [Valentin Silvestru], RL, 1989, 14, 1992, 5; Mircea Morariu, [Valentin Silvestru], F, 1993, 5–6, 2005, 11–12, TTR, 2006, 7–9; Călin Căliman, „*Jurnal de drum al unui critic teatral*”, CC, 1993, 10–12; Grigurcu, *Peisaj*, I, 225–230; Viorel Cacoveanu, *Valentin Silvestru* 70, ST, 1994, 10–11; Mircea Ghițulescu, *Secretul celebrității*, L, 1996, 48–49; Adrian Țion, *Valentin Silvestru, un senior al teatrului românesc*, TR, 1996, 51–52; Petre Bokor, *Planeta Silvestru*, București, 1998; Faifer, *Faldurile*, 107–110; Sorina Bălănescu, *Jurnalul lui Valentin Silvestru*, TP, 2000, 4; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 231–233; Bogdan Ulmu, *Jurnalul (util al) unui critic*, CL, 2005, 12. **N.M.**

SILVIU, George (pseudonim al lui Silvius Golliger; 2.I.1901, Focșani – 16.V.1971, Paris), gazetar, poet, dramaturg, prozator, traducător. Este fiul Herminei și al lui Iancu Golliger, arhitect, președinte al Comunității Israelite din Focșani. Urmează cursurile Liceului Unirea din orașul natal, iar după Primul Război

Mondial se înscrie la Facultatea de Drept din București, pe care o va absolvi în 1922. Doctoratul în drept și științe politice și economice și-l va susține târziu, în 1947. În 1916, elev fiind, publică o poezie ocazională în ziarul focșănean „Națiunea”, precum și proză scurtă, iscălită Silvigio, în „Veselia”. Proaspăt student, aderă la Partidul Social Democrat, în al cărui periodic – „Socialistul” – dă la iveală articole și versuri. Mai colaborează la „Hasmonaea”, „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, „Convorbiri literare”, „Flacăra”, „Năzuința”, „Spre ziuă”, „Revista copiilor și a tinerimii”, folosind frecvent și pseudonimul Moș Grigore Sfătosu. După obținerea licenței practice avocatura, desfășurând totodată și o intensă activitate publicistică. E cronicar la „Dimineața” (1925–1926), scrie și la „Adevărul”, „Dimineața copiilor”, „Omul liber”, „Clopotul”, „Cotidianul”, „Icoane maramureșene”. „Universul copiilor”, „Cetatea literară”, „Viața literară”, „Opoziția” ș. a. Redactor politic la ziarul „Lupta”, codirector la „Ultima oră”, director de programe radiofonice (1928), e o vreme atașat de presă pe lângă delegația românească la Societatea Națiunilor. Între timp i se joacă piesele pentru copii *Ciufulici* și *Motanul încălțat* (ultima scrisă în colaborare cu Adrian Maniu), *alta, Verde Împărat și zmeii*, fiindu-i tipărită în 1924. Îi mai apar plachetele *Flori și fluturi* (1924), *Jucării* (1927) și traducerile *Răpirea* de Paul Bourget, *Ditirambe către Dionysos* de Friedrich Nietzsche și *Odaia ceasornicului* de Georges Duhamel (1931). În deceniul al patrulea e prezent în „Cuvântul liber”, „Vitrina literară”, „Europa”, „Viața de azi”. De sub tipar îi ies volumele de poezii *Înfrângeri* (1934), *Paisie psaltul spune...* (1934) și *Notații* (1936), precum și eseul *Nietzsche* (1937). În timpul regimului antonescian S. e radiat din barou și din corpul ofițerilor de rezervă, i se interzice să publice și prestează muncă obligatorie. După august 1944 își recapătă drepturile și, mai mult, devine secretar general la Ministerul de Interne. Colaborează acum la ziarele „Răspântia” și „Libertatea”, i se pun în scenă piesele *Ciufulici* și *Brumărel*, i se tipărește placheta *Sub flacăra nădejdi* (1947). Va intra însă curând în dizgrație, nefiind primit în Partidul Muncitoresc Român, iar în 1953–1954 e chiar arestat, fără a mai fi judecat. Izbutește totuși să mai scoată două cărți – *Întâmplări cu tâlc* (1957) și *Salba fermecată* (1958), înainte ca, în 1960, să i se aprobe expatrierea. Stabilizat la Paris, va continua să scrie în românește. Postum, familia va edita,

într-o serie de cinci volume, *Poezii* (1994), *Păcală* (1994), *Salba fermecată* (1996), *Jucării* (1998) și romanul *Igrasia* (2000).

De-a lungul unei bune părți a carierei sale **S.** își asumă concomitent ipostaze lirice diferite, chiar contradictorii. El este, astfel, poet social, care își deghizează tendenționismul în filosofie umanitaristă ori sceptică, poet intimist, apoi ispitit de experiențe moderniste, dar și evocator al unui autohtonism impregnat de evlavie ortodoxă, de simplitate rustică și de bravură haiducească, precum și autor pentru copii. Vocația profundă este însă deficitară. Dacă versurile din *Înfrângeri*, *Notații* și *Sub flacăra nădejdi* sunt minate de prozaism și de locul comun, în schimb *Paisie psaltul spune...* evidențiază, pe lângă ecouri din psalmii arghezieni și din viziunile lui Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Radu Gyr sau Paul Sterian, și un efort de diferențiere, în căutarea unui lexic propriu, a unor motive epice noi și într-o preocupare specială pentru euritmie și bogăția rimei. Pe drumuri bătătorite merge **S.** și în primele sale cărți pentru copii. Dar plusul de experiență, ivirea unor rezonanțe intime și dobândirea unui simț scenic determină un progres în dramatizarea unor povești ori în piesa *Ciufulici*, care a înregistrat un notabil succes de public. Calități deosebite, în registru dramatic, dar și în cel poetic, are „basmul” în trei acte *Salba fermecată*. Stăpân pe unelte, adesea inventiv se arată **S.** și în fabulele scrise în ultima parte a vieții. Din aceeași perioadă mai reține atenția atât o suită de expresii lirice ale condiției exilatului, cât și romanul *Igrasia*, care încearcă să dea un tablou al vieții în închisorile comuniste, dar alunecând, după un început promițător, în istorisirea unei destul de banale escrocherii.

SCRIERI: *Verde Împărat și zmeii*, București, [1924]; *Flori și fluturi*, București, [1924]; *Ciufulici*, București, 1927; *Jucării*, București, [1927]; *Înfrângeri*, București, 1934; *Paisie psaltul spune...*, București, 1934; *Notații*, București, [1936]; *Nietzsche*, București, [1937]; *Brumărel*, București, 1945; *Sub flacăra nădejdi*, pref. Ion Pas, București, [1947]; *Întâmplări cu tâlc*, București, 1957; *Salba fermecată*, București, 1958; [Scieri], vol. I: *Poezii*, pref. Dan Grigorescu, București, 1994, vol. II: *Păcală*, București, 1994, vol. III: *Salba fermecată*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1996, vol. IV: *Jucării*, pref. Simion Bărbulescu, București, 1998, vol. V: *Igrasia*, București, 2000. **TRADUCERI:** Paul Bourget, *Răpirea*, București, [1926]; Friedrich Nietzsche, *Ditirambe către Dionysos*, București, [1927]; Georges Duhamel, *Oda ie ceasornicului*, București, [1931].

Repere bibliografice: *** [Camil Petrescu], „*Flori și fluturi*”, „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”, 1924, 2; Lovinescu, *Scieri*, IV, 668; I. Plugaru [Ion Pas], „*Înfrângeri*”, „Șantier”, 1934, 7; Perpessiciu, *Opere*, XII, 428–429; Claudia Millian, „*Paisie psaltul spune...*”, ADV, 1935, 15 643; L. Bz. [Lucian Boz], „*Notații*”, CLI, 1936, 29; Eugen Ciuchi, *Poezii cu caracter religios*, PL, 1937, 5–6; Podoleanu, *60 scriitori*, I, 289–292; Predescu, *Encicl.*, 782; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 853, *Ist. lit.* (1982), 938; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. și pref. Ion Popișteanu, Constanța, 1996, 65; Simion Bărbulescu, *Un debut românesc postum*, LCF, 2001, 5; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 233–235. **VD.**

SIMA AL LUI ION, Grigore (21.IX.1856, Gârbova, j. Alba – 26.XII.1907, Cărpiniș-Gârbova, j. Alba), folclorist, prozator. Este fiul Sofiei și al lui Ioan Sima. Frecventează cursurile primare în satul natal și Institutul Teologic–Pedagogic din Sibiu, absolvit în 1875. Este mai întâi învățător la Poeni, iar din 1884 învățător și preot la Cărpiniș, localități din județul Alba. Încercarea de a-și depăși condiția precară de existență prin exploatarea unei mine eșuează și **S.** moare sărac.

Alături de Ion Pop-Reteganul, pe care l-a cunoscut, **S.** a cules și a publicat folclor – cântece lirice, balade, povești, colinde, de regulă din Țara Moșilor – în „Familia”, „Convorbiri literare”, „Telegraful român”, „Tribuna”, „Transilvania”, „Revista Orăștiei” ș.a. La aceleași periodice și la mai multe calendare trimite și câteva schițe și nuvele. A redactat „Foișoara pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte” (1886) și calendarul „Amicul poporului” (Sibiu, 1891–1899). Într-un apel adresat cărturarilor de la sate pentru culegerea literaturii populare, amenințată de uitare, el subliniază valoarea artistică a creațiilor orale și totodată necesitatea ca materialul cules să fie reproduș fidel. Aceste opinii sunt, de altfel, reluate în articolul *Câteva observări asupra scrierilor din popor și pentru popor*. **S.** crede că limba creațiilor populare are și o deosebită însemnătate pentru lingvistică, prin materialul de multe ori arhaic pe care îl oferă spre studiu (în special colindele). În ceea ce privește culegerea folclorului, el admite numai înlăturarea cuvintelor indecente, inestetice sau străine, introduse, după părerea sa, fără rost. Totuși, poveștile publicate în „Tribuna” și în „Convorbiri literare” au o formă oarecum cizelată de către folclorist. Formulele tradiționale (inițiale, medii, finale), proverbele, zicătorile, expresiile populare, destul de numeroase, provincialismele introduse moderat de **S.**, care intervine și cu

unele reflecții în maniera povestitorului popular, conferă textelor ceva din pitorescul basmelor lui Ion Creangă. Culegerea *Ardeleanu glumeț* (1889) reunește anecdote cu o tematică variată. Prostia, îngâmfarea, infidelitatea conjugală sunt câteva defecte satirizate. Merită, de asemenea, amintite ghicitoriile, întrebările și răspunsurile, „frământările de limbă” adunate în colecția *Din bătrâni* (1885), interesul pentru aceste specii fiind întâmplător până atunci. În nuvele (puține la număr și cele mai multe rămase în paginile revistelor) se resimte uneori influența lui Ion Creangă, alteori cea a lui Ioan Slavici. Semnificativ pentru proza lui S. este personajul titular din nuvela *Petre Butuc*, modest dascăl de țară, lipsit de talent, dar aspirând spre gloria literară.

SCRIERI: *Tei legănat*, Sibiu, 1885; ed. 2, Sibiu, 1887; *Vlad și Catrina*, Sibiu, 1885; ed. 2, Sibiu, 1887. **Culegeri:** *Din bătrâni. Găcituri, întrebări și răspunsuri, frământări de limbă*, Sibiu, 1885; ed. 2, Sibiu, 1886; *Vorbe pentru înțelepciunea în viață*, Sibiu, 1889; *Isvor de bunăstare*, Sibiu, 1889; ed. 2, Sibiu, 1898; *Ardeleanu glumeț sau 101 de anecdote populare*, Sibiu, 1889; *Folclor din Țara Moșilor*, îngr. Ioan Felea și Mircea Popa, pref. Mircea Popa, postfață Romulus Felea, Cluj-Napoca, 2003; ed. 2 (*Povești*), Alba Iulia, 2012.

Repere bibliografice: I. Bratu, *Grigorie Sima al lui Ioan*, LU, 1908, 1–2; Alexandru Ciura, *Foiletoane*, Beiuș, 1912, 75–79; Ion Breazu, *Literatura „Tribunei” (1884–1895)*, DR, 1934–1935; Romulus Felea, *Un folclorist uitat: Grigorie Sima*, LL, 1968; Vrabie, *Folcloristica*, 201–202; Bârlea, *Ist. folc.*, 291; *Dicț. lit.* 1900, 781–782; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 404–405; Popa, *Penumbre*, 100–114; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 803–804.

C.Bz.

SIMBOLISM. Curent literar și artistic apărut spre sfârșitul secolului al XIX-lea în Franța și în Belgia francofonă, s. are prelungiri până în preajma Primului Război Mondial și reverberații în majoritatea țărilor europene, dar și pe continentul american. Prefigurat de poeți postromantici „damnați” precum Charles Baudelaire – de la a cărui „pădure de simboluri” din volumul *Les Fleurs du mal* (1857), trimitând la principiul magic al analogiilor universale, provine și numele curentului – sau Arthur Rimbaud, de Edgar Allan Poe sau Gérard de Nerval, de filonul fantastico-metafizic al romantismului german (Novalis, E.T.A. Hoffmann, Ludwig Tieck), situat în relativă opoziție cu estetismul neoclasicizant al școlii parnasiene (pe care o continuă totuși pe linia artei pentru artă), s. a reprezentat o reacție estetizantă și idealist-aristocratică la curente

raționaliste, antiidealiste, „burgheze”, ale epocii (realism, naturalism, pozitivism), ca și, mai general, față de progresiva mercantilizare utilitaristă a societății. S-a manifestat ca școală literară constituită, cu program și arte poetice, odată cu manifestul *Le Symbolisme*, publicat de Jean Moréas în suplimentul literar al ziarului „Le Figaro” din 18 septembrie 1886. O lună mai târziu tot Moréas, împreună cu Gustave Kahn și Paul Adam, va lansa și un periodic de direcție, „Le Symboliste”. Principalul ziar afiliat s. a fost însă „Mercure de France”, iar între primele reviste asociate se află „La Plume”, „La Revue wagnérienne”, „La Revue blanche”, „La Vogue”, „La Pléiade”, „La Conque”, treptat ajungându-se la mai multe zeci doar în Franța, majoritatea însă efemere. În Belgia una dintre primele reviste ale s. a fost „La Wallonie” a lui Albert Mockel, între colaboratori numărându-se și Al. Macedonski. Poeți-reper ai grupării au fost, de la început, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé și, înaintea tuturor, Baudelaire (cu doctrina de sursă ezoterică a corespondențelor), și Arthur Rimbaud (cu „audiția colorată” din *Voyelles* și „dereglarea sistematică a tuturor simțurilor” din *Illuminations*). Treptat curentul, care a avut de la apariție partizani și contestatari, devine modă și unul din cele mai influente fenomene artistice postromantice. Simboliști francezi influenți, chiar dacă nu și reformatori ai limbajului, sunt Henri de Régnier, Albert Samain, Tristan Corbière sau Jules Laforgue. Alții, precum Maurice Rollinat (poet al nevrozei și al erotismului macabru), fac figură de epigoni retorici. Un caz aparte este cel al lui Francis Jammes, poet al atmosferelor campestre, cu influență majoră asupra lui Ion Pillat și asupra lui B. Fundoianu. Notabili, dar atipici sunt reprezentanții belgieni ai s., în primul rând Georges Rodenbach și Émile Verhaeren, apologet liric al „orașelor tentaculare”, influențat de profetismul vitalist al lui Walt Whitman. Figura cea mai proeminentă a s. belgian rămâne însă Maurice Maeterlinck, poet, prozator, eseist și mai ales dramaturg de impact (piesa *Pelléas et Mélisande* e un standard al teatrului simbolist). În Anglia s. a avut un reprezentant de prim-plan în Oscar Wilde, scriitor care se manifestă în toate genurile și este unul dintre cei mai radicali pledanți ai artei pentru artă. Romanul său, *Portretul lui Dorian Grey*, este, alături de *În răspăr* de J.-K. Huysmans, un reper al romanului decadent, ilustrat în România prin *Thalassa* de Al. Macedonski sau prin *Craii de Curtea-Veche* de

Mateiu I. Caragiale. Cea mai articulată grupare engleză afină **s.**, dar care o premerge cu câteva decenii, e preraphaelismul, inspirat de Quattrocento-ul italian, definit teoretic de criticul John Ruskin și prezent la nivel plastic la William Hunt, Dante Gabriel Rossetti, Christina Rossetti ș.a.; gruparea a avut o influență determinantă asupra liricii lui Ștefan Petică. Influența **s.** francez s-a manifestat, după 1900, asupra a numeroși poeți britanici sau americani (William Butler Yeats, Charles Algernon Swinburne, Arthur Symonds, Stuart Merrill, Wallace Stevens ș.a.). **S.** cunoaște în Rusia o dezvoltare comparabilă cu cea din Franța, literatura rusă fiind, la acel moment, puternic înrăuită de cea franceză. Autorul primului manifest al **s.** rus e Dmitri Merejkovski, care combină decadentismul cu un filon mistic. Poeți importanți (unii dintre ei și prozatori sau dramaturgi) precum Viaceslav Ivanov, Osip Mandelstam, Nikolai Gumiliev, Andrei Belii, Alexandr Blok, Anna Ahmatova, Leonid Andreev, Valeri Briusov, Konstantin Balmont, Fiodor Sologub, unii înrolați în 1913 sub steagul akmeismului, dau consistență mișcării,

pregătind mutația futuristă. **S.** a marcat, deopotrivă, artel plastice, muzica și teatrul din Rusia. În Italia prefuturistă **s.** are un corespondent în decadentismul lui Giovanni Pascoli și mai ales al flamboyantului Gabriele d'Annunzio, dar și în gruparea poezilor „crepusculari” (Sergio Corazzini, Marino Moretti, Guido Gozzano), afirmată către 1910. În Germania și în Austria curentul a avut o iradiere particulară, pe linia culturii decadentei, în lirica lui Rainer Maria Rilke, Stefan George, Hugo von Hoffmannstahl, Karl Diefenbach, în timp ce Richard Wagner (în muzică) și Friedrich Nietzsche (în filosofie) sunt modele pentru **s.** francez. Grupări mai mult sau mai puțin consistente se întâlnesc și în Spania (cu așa-numita „generație de la 1898”: Rubén Darío, Antonio Machado, Miguel de Unamuno, Jorge Guillén, Juan Ramón Jiménez ș.a.), în Ungaria (cu Babits Mihály, Ady Endre, Kosztolányi Dezső), mai puțin în Portugalia (Camilo Pessanha) sau în Polonia (mișcarea Młoda Polska, Antoni Lange), dar și cu ecouri notabile în Armenia (Daniel Varujan, Siamanto), Georgia (Grigol Robakidze), Serbia (Jovan Dučić), Bulgaria

Alexandru Macedonski, Ion Minulescu, N. Davidescu și Al. T. Stamatiad

(Dimcio Debelianov), Cehia (Antonin Sova, Arnošt Procházka) și Slovacia (Ivan Krasko), Lituania (Jurgis Baltrušaitis), Slovenia (Josip Murn Aleksandrov), Turcia (Yayia Kemal), Argentina (Jorge Luis Borges), Uruguay (Julio Herrera y Reissig) sau Canada (Émile Nelligan) ș.a.m.d. Un paradox face ca principiile **s.**, enunțate de Paul Verlaine în *Art poétique*, să nu fie mai puțin riguroase și constrângătoare decât îndreptarul omonim al neoclasicului Boileau. Dacă există un clasicism intrinsec al **s.**, există, în pofida opoziției programatice și a etosurilor opuse, și compatibilități cu naturalismul, pe linia cultivării comune a maladivului, a eredităților declinante, a sexualității excentrice. Absolutizarea „nuanței” și a „muzicii înainte de orice”, rejectarea „elocvenței” retorice, primatul artificialului în fața naturalului etc. sunt subsumate unui cult estetizant al limbajului instituit ca lume alternativă, purificată, ca spațiu de refugiu și elecțiune artistică al elitelor antiburgheze, ultime păstrătoare ale unui etos aristocratic sublimat. **S.** refuză programatic expresia directă, pe care o consideră utilitaristă și trivială, cultivând în schimb gratuitatea „pură”, masca („minciuna” estetică), ambiguitatea fantasmatică și misterul sugestiei; Stéphane Mallarmé: „a sugera, iată visul”. Comună simbolistilor este și atracția pentru indecis, neterminat, procesual și inefabil. Apelul constant la tradiția hermetică și alchimică e proiectat, și el, în spațiul limbajului, ca „alchimie a verbului”, după formula lui Arthur Rimbaud, care, prin dereglarea „sistematică” a „tuturor simțurilor” are în vedere și o alchimie a existenței. **S.** teoretizează eliberarea de canoanele prozodice, experimentată încă de Victor Hugo, și introducerea versului liber, ale cărui principii vor fi expuse pe larg în *La Livre des masques* a lui Remy de Gourmont. În sens tipologic, transistoric, **s.** poate fi privit ca ipostază incipient-modernistă a manierismului teoretizat de Gustav René Hocke, ca avatar postromantic al marii tradiții asianice, anticlasice și antimimetice, sau – în accepția lucrării *Saturn și melancolia* de Erwin Panowski, Raymond Klibansky și Fritz Saxl – al tradiției saturniene, melancolice, care vine din Antichitate și întâlnește latura nocturnă, antiraționalistă a modernității pe linia negativului, demonismului, ocultului și morbidului. Cu parnasianismul, euphuismul și vechile curente asianice **s.** are în comun prețiozitatea, stilul înflorit, încărcat (prezent și în artele decorative asociate, de la Art Nouveau la Secession și Jugendstil).

În general, ideea romantică privind natura repugnă **s.**, care preferă ca decoruri natura prelucrată artistic în cadru urban (parcul, grădina etc.) sau se refugiază în spații ale intimității citadine (salonul, camera). Alături de sinestezii (sinteza combinatorie a simțurilor) și de corespondențele magice, îl particularizează morbidetea, langoarea, atracția față de stările intermediare ale conștiinței, față de indeterminările de tot felul (psihice, morale sau sexuale), preferința pentru crepuscular și declinant, pentru vaporos și diafan. Nu visul și vizionarismul romantic, ci reveria, nu sănătatea psihomorală sau, dimpotrivă, psihoză, ci melancolia și nevroza, acestea sunt atributele sale. Melancolia simbolistă reformulează, sub semnul mentalității *fin-de-siècle*, „maladii” ale existenței romantice precum spleenul sau *Weltschmerz*-ul. Preocuparea pentru atmosferă constituie o altă trăsătură definitorie. Caracterul obsesional duce adesea la monotonie discursivă, stereotipă, dar tendința dominantă e de insolitare, inclusiv prin căutarea de cuvinte rare, de sonorități epatante, de neologisme (mai rar arhaizări) provocatoare sau de împerecheri originale de neologisme și arhaisme; în asemenea condiții, ca și în cazul romantismului, discursul ajunge repede la manieră și clișeu emfatic. Se poate vorbi și despre un mod de existență tipic **s.** Evazionismul artistic, indus adeseori prin substanțe narcotice și psihotrope (formula baudelairiană a „paradisurilor artificiale” rămâne emblematică), indică primatul fantasmaticului asupra vieții diurne și idealul transformării vieții în operă de artă, ca în estetica dandy, cu care **s.** manifestă puternice înrurdiri. Devalorizarea religiozității și a moralei tradiționale prin extravaganță individualistă sau erezii merge împreună cu criza identității masculine și feminine tradiționale; apar frecvent reprezentări ale masculinității declinante și ale feminității vampirice, seducător-agresive. Călătoria capătă în cazul **s.** caracterul unei fugi de realul opresiv, asimilabil închisorii sau spitalului, iar exotismul e asimilat căutării de senzații rafinate, inaccesibile oamenilor comuni. Vagul, efemerul, evanescentul, nebulosul sunt cultivate cu obstinație, **s.** excelând și în formule hibride, „bastarde”, de tipul poemului în proză sau al prozei poetice. Centrat pe poem, **s.** forțează apropierea prozei și a romanului de poezie și muzică nu doar prin hibridizare stilistică și lirism subiectiv, ci mai ales prin dizolvarea epicului tradițional în compoziții de tip abstract, simbolic-inițiativ sau

similipoematic, unde referentul nu mai e realul, ci o transfigurare artistică a acestuia. Este ceea ce se întâmplă la Oscar Wilde, André Gide și la Marcel Proust, reprezentant de prim ordin al **s.** în *À la recherche du temps perdu*, marele său ciclu romanesc. Proza modernistă europeană va merge, în bună măsură, pe acest culoar al crizei reprezentării. Făcând corp cu noțiunea *fin de siècle*, în răspăr cu „sănătatea” clasică și cu voluntarismul eroic al romanticilor, fascinat de eșec, degradare și inadaptare, **s.** a fost adeseori considerat un atribut al decadentismului estetic inaugurat formal în 1886 de Anatole Baju prin editarea revistei „Le Décadent littéraire et artistique”. Pentru alți teoreticieni, **s.** e doar o fază incipientă a modernismului literar înalt; pentru alții, în schimb, e chiar un sinonim al acestuia. Persistă și ideea potrivit căreia **s.** ar reprezenta doar o „tranziție” dinspre romantism spre marele modernism, o artă a epuizării, lipsită de profunzime și energie, un „stil minor” aflat în proximitatea kitsch-ului decorativ, cantonat la nivelul impresiilor epidermice, al emoțiilor vagi. Preocuparea pentru experimentarea de armonii sonore prin jocuri de aliterații și asonanțe, variațiuni prozodice ș.a., mergând până la transpunerea poetică a sunetelor produse de instrumente muzicale, a dus la teoretizarea instrumentalismului poetic (René Ghil, *Traité du verbe*, 1886). Dacă parnasianismul e definit de *ut pictura poesis*, **s.** stă sub semnul lui *ut musica poesis*. Deși introduce **s.** pe o scară mai mult sau mai puțin largă improvizația, formele fixe sunt cultivate ca exerciții de virtuozitate formală. Ele sunt investite însă cu o sensibilitate și un imaginar caracteristic. Dacă la Baudelaire retorica rămâne (încă) una clasică, odată cu Rimbaud și Mallarmé se produce o reformare de substanță a limbajului poetic; prin Mallarmé în special, sublimarea lirică a limbajului tinde către poezia pură, indicând o realitate esențializată („a da un sens mai pur cuvintelor tribului”). În *De la Baudelaire la suprarealism* Marcel Raymond va identifica două mari filiere ale poeziei franceze moderne: cea a vizionarilor (filierea Rimbaud–Lautréamont) și cea a artiștilor (filierea Mallarmé–Valéry). Prima duce, prin mutații succesive, la avangarde și suprarealism, cea de-a doua, pe o linie de continuitate și adâncire, la modernismul înalt, inclusiv la cel spiritualist de tip Rilke–Claudel, iar la noi Ion Pillat–Adrian Maniu. Influența filosofiei idealiste, pesimiste și contemplative a lui Schopenhauer și a amoralismului

iraționalist al lui Nietzsche i-a făcut pe mulți comentatori francezi să vadă în **s.** un „germanism” (asimilat prin traduceri), o resurrecție minor-estetizantă a marelui romantism metafizic german. Printre sursele filosofice ale **s.** se numără însă și scoțianul Thomas Carlyle, iar pe teren francez afine sunt fenomenologia și intuiționismul lui Henri Bergson. **S.** poate reprezenta și un triumf tardiv al romantismului german pe terenul postromantismului francez în condițiile epuizării romantismului social-progresist și ale saturației de pozitivism și naturalism. Pe de altă parte însă, ca și suprarealismul de mai târziu, el are un caracter marcat francocentric, ca produs conceptual parizian difuzat cu precădere în țări și spații aflate în orbita culturii franceze. În termenii lui Max Nordau, **s.** pare a indica și o „degenerare” a romantismului, iar naturalismul o degradare a realismului burghez; mai adecvat ar fi să se vorbească totuși despre o mutație a acestor curente. **S.** tinde către purificarea artei, pledând pentru eliminarea din poezie a anecdotului, a didacticismului, a reportajului, a discursivității politice sau filosofice, tendință amplificată până la extrem de postimpresionism, abstracționism și de avangardele nonfigurativiste. Caracterul etic negator, de refuz al *statu quo*-ului burghez și al moralei oficiale, nu este mai puțin definitoriu. Satanismul specific romantismului negru va fi reformulat în **s.** ca imoralism sau amoralism, tradus ca anarhie a simțurilor sau prin experimentări rafinate de senzații inaccesibile profanilor, la limită ca „liturghii negre”. Anticlericalismul, nihilismul sau preferința pentru spiritualități alternative nu exclud, în cazul adepților **s.**, reformulări ale tradiției catolice de tip Paul Claudel, dar, sporadic, și ortodoxe (Al. Macedonski, Dmitri Merejkovski). Cunoscut nu numai ca poet, eseist și romancier de un elitism popular, ci și ca mag („Sâr”), Joséphin Péladan a cultivat ezoterismul estetizant și prin al său Salon de la Rose-Croix. **S.** a generat și un stil de viață și de sociabilitate – boema, cultivând dezordinea artistă și autodistrugerea voluptuoasă (bahică, narcotică sau erotică) în spații conviviale care sfidează ordinea burgheză (cafeneaua, taverna, precum Le Chat Noir în Paris). Există și un „**s.** proletar”, cu caracter marcat social, practicat îndeobște de „proletari ai condeiului” care se ipostaziază (sau nu) drept „aristocrați ai spiritului”. Înaintea constituirii efective a curentului, viitorii simbolști se reuniau în grupări nonconformiste și antifilistine

(zutiștii, fumiștii, hirsuții, hidropații). O formulă și o atitudine caracteristice fenomenului se referă la „epatarea burgheziei”. Revoltați de lipsa de comprehensiune a criticii oficiale, poeții simboțiști se erijează drept înlocuitori ai criticii universitare, ca înaintemergători antiacademiști (Albert Thibaudet va vorbi despre „la critique des artistes”). Artiștii plastici se segregă, la rândul lor, față de cei oficiali în așa-numitele saloane ale „independenților”; insularizarea constituie, aici, o formă de elecțiune în raport cu vulgul ostil sau cu oficialitatea conformist-opresivă. Unii poeți (Mallarmé, Stefan George, Macedonski) țin cenecluri sibarite, versiuni moderne ale vechilor saloane aristocratice, și impun prin revistele lor direcții în poezie. Un efect major în

Dimitrie Anghel

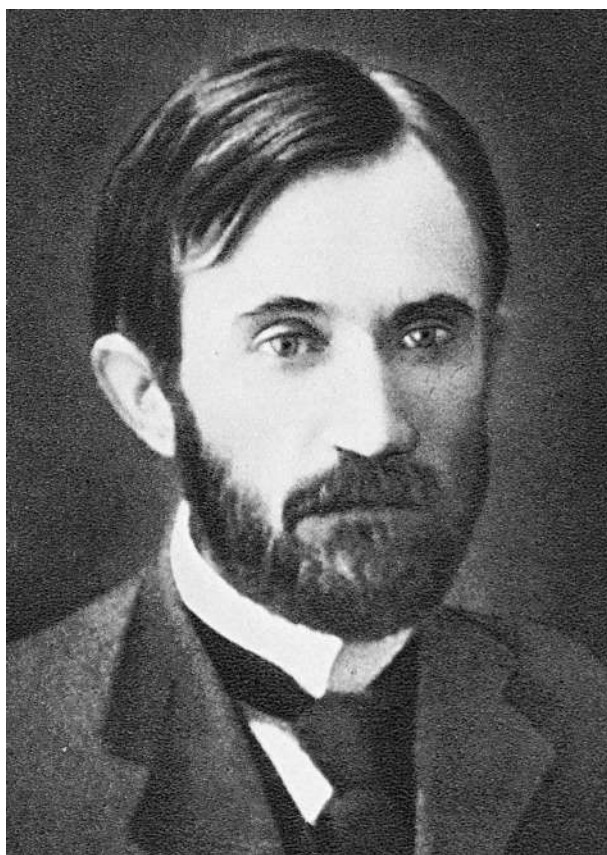

planul criticii literare îl reprezintă subiectivizarea acestuia prin apropierea de artă, inclusiv prin afectarea unui stil artist sau poemat, prin individualismul capricios și senzualist (primatul acordat gustului personal), prin negarea spiritului de sistem (relativismul estetic și disponibilitatea pentru toate orientările artistice) și prin cultivarea paradoxului, a „răspărului” sau a „inconfortabilului”. Un spirit tutelar a fost Remy de Gourmont, cu influență masivă asupra unor poeți români afiliați **s.**, în primul rând N. Davidescu și B. Fundoianu. Deși unii critici literari își recunosc, fie și retrospectiv, afinități cu această orientare, precum E. Lovinescu, care și-a afirmat nu o dată „esența muzicală”, de sorginte simbolistă, a criticii practicate, deși a fost un adversar al curentului în perioada ecloziunii acestuia, termenul predilect folosit e impresionismul. La fel stau lucrurile în cazul muzicii sau al picturii. În muzică repere ale **s.** sunt în primul rând Richard Wagner (prin sincretismul artelor) și Claude Debussy (probabil cel mai caracteristic reprezentant). De asemenea, Maurice Ravel, César Franck, Georges Auric ș.a. Caracterizată prin relativitatea contururilor, fluiditatea cromatică și atmosfera vapoasă, delicată, nuanțată și vag, pictura impresionistă apare cu un *analogon* perfect al poeziei specifice **s.** prin artiști precum Paul Cézanne, Edgar Degas, Claude Monet, Edouard Manet, Berthe Morisot, Pierre Renoir, André Derain, Alfred Sisley, Camille Pisaro, Paul Gauguin, Vincent van Gogh ș.a. În România pictura impresionistă s-a manifestat, la început, prin Ștefan Luchian, Iosif Iser sau prin Cecilia Cuțescu-Storck.

S. are, în general, un caracter cosmopolit și citadin, aspirând uneori (ca, mai târziu, avangardele care descind din el) la o internațională a artiștilor de pretutindeni. Există însă numeroase adaptări specifice ale curentului, în funcție de datele fiecărui spațiu cultural. În România, în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, când se produc primele experimente ale grupării de la „Literatorul” lui Al. Macedonski, criticii organicist-conservatori i-au taxat deseori pe reprezentanții **s.** drept „înstrăinați” și „bolnavi”, imitatori mecanici fără aderență la fondul autohton. Pornind de la atare constatări, G. Ibrăileanu (prețuitor, altminteri, al **s.** francez) postula chiar imposibilitatea existenței unui **s.** românesc, dată fiind „tinerețea” culturii noastre. În replică, N. Davidescu, apoi B. Fundoianu, dar și F. Aderca au

încercat să extragă **s.** și decadentismul de sub stigmatul minoratului inaderent la fondul autohton, văzând în ele o șansă de înnoire prin aclimatizare, în acord cu „ritmul veacului”. Principalii poeți simbolști, de la Ștefan Petică și D. Anghel la G. Bacovia și Ion Minulescu, apoi moderniștii Tudor Arghezi, Adrian Maniu, B. Fundoianu și Ion Pillat, Mateiu I. Caragiale, Ilarie Voronca ș.a. vor adânci „asimilarea” deplină a curentului. În România, ca și în alte țări intrate relativ târziu pe orbita modernizării, **s.** a avut un caracter hibrid, asociat cu ism-e înrudite (parnasianism, decadentism, romantism târziu etc.), recuperate simultan printr-un fenomen tipic de ardere a etapelor. Deși Macedonski a fost apropiat grupării belgiene de la revista „La Wallonie” la începuturile acesteia, experimentând de timpuriu versul liber și chiar alb (în *Hinov*, de pildă), creația sa, tributară romantismului francez, a avut raportări exterioare la noul curent, cum se observă în instrumentalismul pueril din *Lupta și toate sunetele ei* ori în mai puțin grațiosul exotism muzical din *Guzla*. **S.** a fost la Macedonski un fenomen de mimetism, emulându-i nu atât pe marii inovatori (Rimbaud, Mallarmé), cât pe epigoni, cum era Maurice Rolliat, prin filtrul căruia a fost asimilat baudelairianismul; teoretizările sale asupra „poeziei viitorului” și a **s.**, primele de acest fel la noi, sunt totuși coerente și sincrone. Estetismul macedonskian cel mai pur se întâlnește în proza scurtă (*Cartea de aur*, *Palatul fermecat*, *Casa cu no. 10*), dar mai ales în romanul *Thalassa* (1916), iar în poezie se remarcă *Noaptea de mai* și *Noaptea de decembrie* sau orfevreria parnasiană din *Poema rondelurilor*. Prin reprezentanții săi retorici și exotizanți din epocă, precum Mircea C. Demetriade, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Ștefănescu-Est, Al. Obedenaru, Al. Petroff, Traian Demetrescu, Iuliu Cezar Săvescu, C. Cantilli, Gabriel Donna, Mihail Cruceanu ș.a., atât „Literatorul”, revistă apărută cu întreruperi mai bine de trei decenii, cât și cenaclul omonim au avut meritul de a fi oferit, în răspăr cu canonul momentului, un climat de ecloziune a modernismului incipient într-un mediu literar ostil, dominat de posteminescianism epigonic, adică de un romantism paseist și idilizant, din care ideologiile culturale ruraliste (sămănătorism, poporanism) sau postjunimiste și-au făcut stindard. **S.** a fost deopotrivă respins de Junimea (deși printre primele traduceri din Baudelaire au apărut în „Convorbiri literare”) și la „Contemporanul” (pe linia lui

Max Nordau). Curentul se întâlnește totuși cu o temă dominantă a literaturii epocii: inadaptarea la modernitatea burgheză, comună deopotrivă conservatorilor și socialiștilor. Antieminescianismul macedonskian, himeric și idealist-novator, nu a fost însă urmat decât parțial, și nu de principalii reprezentanți ai **s.** autohton, care, în cea mai mare parte a lor, au reușit o sinteză între cei doi mari poeți rivali. Eminescu însuși va fi recuperat prin filonul său ontologic, prin nostalgia și melancolia sa muzicală, proprii **s.** S-a discutat mult pe marginea competiției regionale dintre un **s.** moldovean (posteminescian), interiorizat, contemplativ și un **s.** muntean (postmacedonskian), extravertit și decorativ. Distanța poate fi susținută, până la un punct, cu destule exemple – G. Bacovia, D. Anghel, Ștefan Petică, B. Fundoianu, I.M. Rașcu pentru cel dintâi, iar I. Minulescu, N. Davidescu, I. Pillat pentru cel de-al doilea. Primul volum al unui poet român care a asimilat intim **s.** este considerat a fi *Fecioara în alb* (1902) al preraphaelitului Ștefan Petică, autor foarte cultivat, bun cunoscător al literaturii moderne, teoretician al curentului în mai multe articole de la cumpăna veacurilor XIX și XX. Dar câțiva reprezentanți autohtoni sunt poeți atipici, cu evoluție în afara curentului: Ion Minulescu, cabotin galant, sentimental, frivol și bonom, format în ambianța cafenelei pariziene și apreciat inclusiv de adversarii lui Macedonski (de I.L. Caragiale în primul rând), Tudor Arghezi (viitorul mare poet al modernității românești, cu un debut precoce, sub pseudonimul Ion Theo, în revista macedonskiană „Liga ortodoxă”), G. Bacovia (simbolist heterodox a cărui tensiune lirică sparge canoanele **s.**) sau Ion Pillat (al cărui filon autohtonizat pornind de la Francis Jammes a fost privit ca „neotraditionalism”, dar care rămâne fidel **s.** în stilizările sale exotizante). Între cei mai apropiați de sensibilitatea simbolistă se numără, alături de Petică, verlainianul D. Iacobescu și reflexivul I. M. Rașcu. Principalii critici „de direcție” ai **s.** autohton sunt tot poeții, de la Al. Macedonski la Ștefan Petică, N. Davidescu și B. Fundoianu. Spirit devotat culturii franceze, I. M. Rașcu a editat la Iași în 1911 revista „Versuri”, care din 1914 se numește „Versuri și proză”, titlu ce îl reia pe cel al periodicului condus de simbolistul Paul Fort și în care s-au ilustrat viitoare nume sonore (Bacovia, Fundoianu, Tristan Tzara). Dinspre **s.** vine, de asemenea, Adrian Maniu, decadent în linia lui Jules Laforgue, care cochetează chiar

George Bacovia

cu preavangardismul în primele sale plachete; ca și Ion Pillat, el se va deplasa, după Primul Război Mondial, către neotraditionalismul revistei „Gândirea”, în linia unui neobizantinism imagist și fantast. Din sânul **s.** provin și viitorii avangardiști Ion Vinea (a cărei sensibilitate va rămâne tot timpul simbolist-decadentă, dincolo de măștile abstracționiste) și Tristan Tzara (minulescian la debut), ca și – după 1920 – mai tinerii Ilarie Voronca și Sașa Pană. Dacă Pillat și Maniu evoluează către autohtonizarea modernismului, Ion Vinea duce **s.** către abstracționism liric, B. Fundoianu către existențialism, iar mai tânărul Voronca spre un imagism dezlănțuit. Trecut și el prin cercul lui Macedonski, ca și prietenul său Tudor Vianu, ermetizantul Ion Barbu emulează la început un parnasianism cu tentă nietzscheană pentru a se întâlni, într-o ecuație lirică particulară, cu purismul orfic și cu sofisticatele experiențe de limbaj ale lui Mallarmé și Valéry. Este, practic, singurul mallarméan în poezia românească din epocă, **s.** autohton fiind mai curând refractar la influența

marilor reformatori de limbaj, dar foarte permeabil la muzicalitatea melancolică a lui Verlaine, Samain sau Laforgue, compatibili cu Eminescu, Heine sau Lenau. Relația între **s.** și „neotraditionalisme” e constitutivă, nostalgia aristocratizantă fiind compatibilă cu paseismul patriarhal. Cazul lui D. Anghel, simbolist decadent notabil în poezie (rafinat-decorativul *În grădină*, alegorizantul *Fantazii*), dar mai ales în proză și, împreună cu colaboratorul său, heineanul St. O. Iosif, în teatru, e relevant, scriitorul fiind totodată unul dintre redactorii revistei „Sămănătorul”. Unii simbolști se îndreaptă, în funcție de sensibilitățile ideologice, către conservatorismul estetic, alții către avangarde. Istoria **s.** românesc, înțeles ca fenomen delimitat, cu reviste, programe și manifeste specifice, a cunoscut mai multe etape. După cea a ecloziunii, definită prin dificila desprindere de romantism, prin traduceri din autori străini și apariția primelor texte programatice, are loc, după 1905, un salt marcat prin apariția revistei „Vieața nouă”, condusă de Ovid Densusianu. Adept, înaintea lui E. Lovinescu, al citadinizării literaturii și al neolatinității moderne, directorul publicației, care în 1909–1910 patronează și un ciclu de conferințe asupra **s.**, s-a dovedit însă în bună parte un academizant fără mult gust, fapt vizibil și în poezia pe care o semnează cu pseudonimul Ervin. Instituționalizarea incipientă a curentului prin intermediul prelegerilor sale universitare – primele de acest fel la noi – despre literaturile neolatine moderne, i-a adus vehemente acuze de academism din partea simbolștilor independenți, **s.** fiind prin excelență antiacademic în România și aiurea. Principalul lider al revoltei, care a transformat **s.** într-o avangardă autohtonă, a fost Ion Minulescu. El e și cel care a popularizat „bazarul” sentimental și artistic al **s.** în mediile cafenelei bucureștene, acomodându-l cu gustul burghez. Volumul său de debut, *Romanțe pentru mai târziu* (1908), s-a bucurat de un neașteptat succes de public, iar apariția sa a coincis cu lansarea unei publicații-manifest, „Revista celorlalți”. Ea va fi urmată, patru ani mai târziu, de o alta, mai matură („Insula”), în care **s.** internațional și cel românesc sunt perfect acclimatizate. Titlurile amănândurora sunt elocvente pentru voința de insolitare polemică și de insularizare într-o „mare” de înapoiere provincială sau plebee. Bătălia pentru **s.** va continua în anii imediat următori printr-un serial polemic al lui F. Aderca, unde în 1914 se afirmă că **s.** este

la noi „singurul cort de adăpost în Sahara eminesciană”, și, imediat după război, prin B. Fundoianu. Supraevaluată în anii de dominație a realismului socialist, evitată compensator după aceea, latura socială a s. românesc nu poate fi totuși ignorată, deși opțiunile ideologice ale simboलिष्टilor sunt dintre cele mai diverse. Între tinerii „proletari intelectuali” posteminescieni la care „arta pentru artă” întâlnește „arta cu tendință” pot fi menționați Traian Demetrescu, primul Ștefan Petică sau Mihail Cruceanu; personalitatea cea mai pregnantă rămâne însă cea a lui G. Bacovia. Afinitățile dintre Tudor Arghezi, Gala Galaction (estetizant la începuturile sale) și socialiștii N.D. Cocea sau V. Demetrius se traduc prin editarea, în 1904, a revistei „Linia dreaptă” și, în 1910, a revistei „Viața socială”, unde s. capătă accente mai robust-combative. Poezia „feminină” se maturizează și ea sub impulsul s. prin Claudia Millian, Alice Călugăru și, la un nivel valoric mai modest, prin Natalia Negru sau prin Agatha Grigorescu. În mod puțin obișnuit, după teoretizările lui Macedonski, Ștefan Petică ș.a., primul studiu de sinteză obiectiv și informat asupra mișcării s. apărut în România, publicat în 1908, aparține unei femei-critic, Izabela Sadoveanu-Evan, venind dinspre cercul poporanist al „Vieții românești”, cerc formal anti-simbolist, dar în care s-au lansat o serie de prozatori îndatorați estetismului decadent: Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu I. Caragiale, sporadic Gala Galaction, dar și poeți afini s., ca Demostene Botez sau Al. A. Philippide. Către 1912 se observă o proliferare a micilor reviste simboliste în București și în numeroase orașe de provincie (mai multe zeci de publicații), dar și cu debușee în publicații centrale („Flacăra”, „Noua revistă română”, „Seară” etc.), expansiunea curentului anunțând însă apropiata epuizare. Unele din aceste reviste efemere („Simbolul”, „Fronța”) prefigurează avangarda, altele („Grădina Hesperidelor”) vădesc autopastișa. După 1920 primele antologii de poezie modernă românească – *Antologia toamnei* (1921), *Antologia poezilor români de azi* (I–II, 1925–1927) sau *Antologia poezilor tineri* (1934) – dau măsura expansiunii lirice a s. și sunt realizate de importanți debitori ai curentului: Ion Pillat (autor al primei antologii și coautor al celei de-a doua), Perpessicius (coautor al celei de-a doua, poet simbolist și critic impresionist) și Zaharia Stancu (a cărui sensibilitate se îndepărtează de tradiționalism). Prin Emil Isac, cu ale lui „impresii și

suveniruri moderne” din 1908, s. pătrunde și în poezia din Ardeal, greu permeabilă influenței franceze. Canonizarea deplină are loc în anii '30 ai secolului trecut prin omologarea principalilor reprezentanți ai curentului. Prim filtru al liricii noastre moderne, s. devine, de acum, un element difuz, dar care, în diverse combinații, supraviețuiește până în prezent în poezie, proză și teatru, la autori ca Emil Brumaru, Șerban Foarță, Octavian Soviany ș.a.

Repere bibliografice: Izabela Sadoveanu-Evan, *Symbolismul*, VR, 1908, 18; *Conferențele „Vieții nouă”*, București, 1910; Trivale, *Cronici*, 128–166, 351–355, 483–494; Emil Isac, *Symbolismul român*, NRR, 1914, 7; Aderca, *Contribuții*, I, 309–321, 333–335, 688–700; Davidescu, *Aspecte*, 310–317, 323–327, 340–341, 396–423, 516–518, 520–522, 584–602, 613–618, 630–631; Fundoianu, *Imagini*, 66–70, 133–138, *passim*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 126–200, II, 242–263, *passim*; I. E. Torouțiu, *Modernismul. Symbolism–impresionism–expresionism*, București, 1926; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 41–48, 144–159, *passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 605–632, *Ist. lit.* (1982), 683–711; Micu, *Literatura*, 196–306; Lidia Bote, *Symbolismul românesc*, București, 1966; H. Zalis, *Symbolismul în literatura română. Contribuții bibliografice* (în colaborare cu D. Copilu și Constantin Pompilian), pref. Mircea Tomescu, București, 1967; Adriana Iliescu, „*Literatorul*”, București, 1968; Adrian Marino, *Modernism, modernitate*, București, 1969; Ciopraga, *Lit. rom.*, 143–170; Micu, *Început*, 125–171; *Antologia poeziei simboliste românești*, îngr. Lidia Bote, București, 1972; Călinescu, *Conceptul*, 127–140; Al. Dima, *Aspecte naționale ale curentelor literare internaționale*, București, 1973, 9–28, 32–39; Dan Grigorescu, *Direcții în poezia secolului XX*, București, 1974, 9–112; Ioan Mihuț, *Symbolism, modernism, avangardism*, București, 1976, 13–41; *Symbolismul european*, vol. I–II, îngr. și introd. Zina Molcuț, vol. III, îngr. Magdalena Lázlo-Kučiuk, București, 1983; Micu, *Modernismul*, I–II, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 277–362, *passim*; Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985; Pop, *Jocul*, *passim*; Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, 1987, 174–180; Leon Baconsky, *Studii literare. Din istoria presei culturale și literare românești*, Cluj, 1987, 96–140; Dumitru Vlăduț, *Symbolismul poetic românesc*, Timișoara, 1990; *Macedonski–Bacovia. Symbolismul românesc*, îngr. Constantin M. Popa, Craiova, 1993; Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*, București, 1995; *Poezia simbolistă românească*, îngr. și introd. Rodica Zafiu, București, 1996; *Poezia simbolistă românească*, îngr. și pref. Ion Bălu, București, 1997; Dumitru Vlăduț, *Poetici simboliste în România și Franța. Interferențe retorico-stilistice*, introd. G. I. Tohăneanu, Timișoara, 1999; Micu, *Ist. lit.*, 188–198; Adriana Iliescu, *Vocația modernității în literatura română contemporană*, București, 2001, 5–39; *Poezia simbolistă românească*, îngr. și pref. Marin Beștelu,

Craiova, 2001; Iulian Boldea, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Brașov, 2002, 7–81, *passim*; Gabriela Duda, *Metafora în poezia simbolistă românească. Reflecții asupra formelor analogice*, București, 2002; Manolescu, *Istoria*, 526–531; Angelo Mitchievici, *Decadență și decadentism în contextul modernității românești și europene*, București, 2011; Mihai Ene, *Vălurile Salomeei. Literatura română și decadentismul european*, Craiova, 2011. **P.C.**

SIMBOLUL, revistă apărută la București, bilunar, între 25 octombrie și 25 decembrie 1912 (patru numere), fără menționarea conducerii și a echipei de redactori. Istoria literară a înregistrat varii versiuni asupra realizatorilor: cea mai vehiculată se referă la un tandem de liceeni de la „Mihai Viteazul”, S. Samyro și I. Iovanaki – viitorii Tristan Tzara și Ion Vinea, alta îl asociază și pe pictorul Marcel Iancu, autor în majoritate al graficii, care ar fi finanțat și tipărirea; s-a afirmat și că partea materială i-ar fi revenit lui Ion Vinea. Singurul indiciu cert este o notiță inserată în numărul 3, ca o punere la punct: „Cu toată partea redacțională a revistei noastre e însărcinat numai d-l S. Samyro”, acesta fiind, în toate variantele, personajul principal și Tzara însuși vorbind în mărturii biografice târzii despre S. ca despre „revista sa”. În orice caz, numărul speculațiilor denotă cota crescândă, retrospectiv, a acestei publicații efemeride, valorizată la jumătatea deceniului al treilea de E. Lovinescu numai pentru că e locul debutului principalilor doi lideri ai modernismului avangardist românesc, iar prin Tzara și internațional; în deceniul al cincilea, într-o *Introducere în modernism* de Dinu Stegărescu, e considerată „prima revistă modernistă românească, al cărei titlu dovedește că, la noi, ultimul cuvânt în materie de modernism îl constituia simbolismul”. S. este, prin tot conținutul, foarte semnificativă pentru devenirea literaturii române în primul sfert al secolului al XX-lea. La începutul anilor '90, ca istoric al avangardei, Ion Pop releva întâlnirea fertilă, pentru prima oară aici, a „treimii moderniste românești”, Tzara–Vinea–Maniu, cel din urmă, prezent și el în revistă, atât cu texte, cât și cu grafică din placheta în curs de apariție *Figurile de ceară*. Lui Marcel Iancu i se alătură cu „desenuri” Claudia Millian și Henry Weisselberg, cu toții susținând fericit, și în registrul plastic, un mesaj modern, cu o paletă elocventă a stilisticii de epocă. Editată la sfârșitul unui an de prag pentru evoluția mentalului și formelor literare, când, pe un fond de sămănătorism stagnant și sub ofensiva „literaturii

noi”, presa culturală era dominată de problematica „direcțiilor”, „curentelor”, „crizei”, „derutei”, S. nu urmează însă moda momentului printre micile publicații de frondă – care începea a se recunoaște drept „modernistă” – și nu arborează vreun manifest provocator. În schimb, sub blazonul titlului, practică un programatism al conținutului, înscris în aria simbolismului, prin exclusivismul selecției textelor și prin minusculele semnalări promoționale pe ultima pagină, la rubrica „Note”. Astfel, în planul experienței formelor și ca barometru al stării de spirit, S. ilustrează stadiul târziu al curentului, conjugat, în versificație și maniera descriptivă, cu parnasianismul, dar și cu unele elemente *modern style* – Jugendstil. Apar însă și manifestări de saturare a formulei, care tinde spre ruperea grilei. Cea dintâi dintre ele este tematica dominantă a textelor – poezie, proză sau traduceri, critica nefiind prezentă –, anume conștiința târziului unui tip de trăire; familiară și „decadenților” simbolști ca mediu pentru melancolii sinestezice, scenografia de amurg sugerează acum o viziune culturală; imaginarul estetic, alterat de plictis și osteneală, e concurat de un altul, al ruinării și relicvelor; se mai face observată o înclinație spre ricanare, alta decât în „satanismul” baudelairian sau în cabotinadele „diabolice” din școala lui Maurice Rollinat, diferența constând în demonia demistificatoare a eului artistic, acut conștient de convențiile literare. Dăinuie totuși cultul literaturii – dinamitat pe atunci, în Italia și Franța, de futurismul lui F. T. Marinetti; mai ales cultul poeziei face din ea un simbol cardinal în rețeaua imaginilor celor mai frecventate (iubirea-poem, amintirea-poem, femeia-poem), ceea ce denotă, pentru literatura de la noi, o cotă ridicată de narcisism și autoreferință, nu încă explozivă. Firește, poezia e în revistă genul pilot și, cum ea deschide fiecare număr, rolul de „editorial” al textelor de pagina întâi trebuie avut în vedere. Bunăoară, ilustrativ pentru această stilistică este poemul liminar inclus în numărul 1, *Templul iubirii*, în care însuși robustul Al. T. Stamatiad versifică descripția parnasiană a unui edificiu visat, nepământesc, din aur și pietre nestemate, spre a deplânge în final mirajul năruit: „Și iată că deodată toți îngerii suspină/ Căci templul se prefăce cu-ncet în ruină”. Și debutul publicistic absolut al lui Ion Vinea, cu o prelucrare după Albert Samain, *Cetate moartă*, exprimă aceeași detresă a ruinelor tragice, iar în *Dedicație*, o erotică de N.

Davidescu, versul central e „Și-n sufletu-mi prea sunt adânci ruine”. S. obține colaborarea sau acordul de reproducere de la scriitori notorii din școala macedonskiană și minulesciană, nu și din grupul simboiștilor „academici” de la „Vieața nouă”. Spirit tutelar, Al. Macedonski acceptă prezența pe prima pagină, în numărul 2, cu violentul poem *Ură* (apărut încă în 1883, în „Literatorul”, și inclus în volumul *Excelsior* din 1895), într-un moment când poetul era mai curând rău-famat, iar gestul gazetei echivala cu o sfidare a „bunelor moravuri” din lumea literară. Tot în pagina întâi se publică din Emil Isac *Două versuri. Femeia prețioasă*, o antologabilă tratare livrescă a iubirii ca poem, în care Shakespeare, Byron și Heine sunt convocați spre a defini erosul vampiric, delirant și pervers. Și din Ion Minulescu se reproduce, în deschiderea numărului 4, *Romanța unui rege asiatic*, o badinerie cu recuzită macabră, pe motivul amorului sadic criptat în statuile feminine dintr-un parc, văzute ca „o sută de poeme

trăite-n altă lume”. Notabilă e și inserarea, alături de textul minulescian, a poemului *Tanit* de Iuliu Cezar Săvescu, precursorul simbolist defunct; invocarea lunii, cu reminiscențe eminesciene, turnată în stanțe după model macedonskian, e o mostră de confluență a modurilor de poematizare în pragul noului secol. Poeziile de debut ale lui Ion Vinea și ale lui Tristan Tzara arată și ele o culminare a manierei simboliste, ancorată încă în lirismul de tip Verlaine–Laforgue–Samain la cel dintâi, dar ajunsă în proximitatea parodicului și antilirismului prin minulescianismul dezarticulat al celui alt. Poemele lui Vinea, *Sonet*, *Lewdness*, *Mare*, arată un condei sigur în imagistica impresionistă somptuoasă, cu ninsori pointiliste, pulberi de lumină, „neguri sfâșiate”, nori-„galere roze-n drum către Cythera” și îndrăznele asociative precum „Noaptea se așterne ca pe nisip o undă” sau „În ochii-i verzi, smaralde solitare/ Cum pânze trec la orizont de vaste zări/ Se perindau ciudatele-i visări”. Între puținele texte rămase de la Tzara cel dinaintea erupției Dada, *Pe râul vieții*, *Cântec*, *Poveste*, *Dans de fee* dovedesc puțina compatibilitate cu modul poetic muzical, în utilizarea disonantă până și a versificării fără rigori, à la Minulescu, pentru a da expresie unei imaginații marcate prematur de sordid, de prozaic și de absurdul destinului sub iminența morții. Pelerinii către ideal, împrumutați și ei de la Minulescu, sunt descumpăniți de un miraj funest: „Și totuși ei zăresc din când în când în zare/ (În zare totul doar e gol)/ Un negru, mare, rece și monstruos simbol,/ Trimesul morții –/ Un sicriu”. Un scherzo despre trei prințese plecate în căutarea iubiților din Turnul Vieții lasă să se vadă și dispoziția ludică, etalată deplin abia în anii următori: „Și s-au dus, s-au dus, au mers/ ca și-n ritmul unui vers”. Alte poeme sunt semnate de Șerban Bascovici, Al. Vițianu, Eugen Ștefănescu-Est, Const. T. Stoika, George I. Stratulat, C. R. Ghiulea și Ch. Poldy (Leopold Chefa). Selecția de proză e la fel de coerentă programatic. Un adevărat indicator de direcție – fragmentarism, frazare discontinuă, torpilarea tuturor clișeele sentimentale și literare prin acumulări în exces, alternate cu adnotări în zeflema – sunt textele lui Adrian Maniu *Cântec pentru când e întuneric* (inclus și în *Figurile de ceară*), *Noapte de mai*, *Mirelă*, *Minciuni trăite*, pe cât de rafinat poematice, pe atât de radical demistifiante și sfidătoare pentru „moralitatea scandalizată”. Cel dintâi, o lamentare baroc delirantă asupra nefericirii amorului,

caricaturizează confesiunea drept transă isterică: „Ha! Ha! Ha! – Cine nechează? (Râd eu. Sunt eu.)” și sfârșește cu o imagerie „horror” de necrofagie a „hoitului” iubirii. Și Emil Isac semnează o schiță în regim (auto)ironic și nonconvențional, *Protopopii familiei mele*. O microproză erotică, estetic senzuală, de Claudia Millian, *Ție, obsesia mea*, debutează cu un crochiu descriptiv care transpune frapant maniera sofisticat decorativă a lui Gustav Klimt, maestrul picturii Jugendstil: „De atunci mă port mereu cu părul ridicat de pe urechi; la piciorul stâng păstrez șarpele de aur cu ochiul verde – șarpele de aur cu care mi-ai încătușat pulpa în noaptea aceea... În noaptea în care ai venit să-mi ceri forme noi și plăceri noi, în noaptea în care iarăși s-a ridicat deasupra umerilor mei obsesia ființei tale ca o himeră cu ochii de foc”. Prozele lui Alfred I. Solacolu și Theodor C. Solacolu, deși similare tematic și stilistic până la interșanjabil (*Fecioarele cumînți*, *Cele trei fecioare*, *Cântec fecioarei preacurate*), nu coboară calitativ sub medie și sunt conspectabile pentru inventarierea motivelor și iconografiei estetismului; la fel, *Buduarul unei fecioare* de Hidalgo (Alfred Hefter), exercițiu pe tema oglinzii ca radiografie iluzorie a feminității. Theodor C. Solacolu atrage atenția și prin procedeul de a-și demarca secvențele unei proze prin fragmente de portativ din *Appassionata* de Beethoven, *Simfonia fantastică* de Berlioz și un *Trio* de Ceaikovski. O raritate istorico-literară oferă **S.** cu poemul în proză *Seara*, apărut în primul număr și iscălit A. Coșbuc, mostră fluentă de sincretism stilistic între naturismul sadovenian și simbolism, în linia Samain – Maeterlinck; este poate unicul text care atestă preocupările literare ale fiului lui G. Coșbuc, Alexandru, care va muri prematur, în 1915, într-un accident. Nesemnate, cu excepția grupajului din numărul 2, în care cineva (Tzara?, Vineă?, un colaborator misterios?) se recomandă drept „Jacob Șearpele”, *Notele* prezente la finele revistei (nu și în numărul ultim) semnalează apariții, recente sau proxime, de cărți, exclusiv din „literatura nouă românească”: *Visări păgâne* de Ion Pillat, *Flori sacre* de Al. Macedonski, *Zâna din fundul lacului* de N. Davidescu, *Figurile de ceară* de Adrian Maniu, *De vorbă cu mine însumi* de Ion Minulescu, dar și „o carte despre cubism a lui Metzinger și Gleizes”, o traducere a lui Al. T. Stamatiad din Maeterlinck ș.a.; sub același pseudonim apar înțepături bonome la profesiunea de „trubadur” a lui Cincinat Pavelescu

și la fadoarea revistei „Vieța nouă” a lui Ovid Densusianu. **S.** constituie un document prețios de antologare din literatura direcției simbolist-moderniste, după exigențele simptomatice ale unor tineri ce urmau foarte curând să schimbe fața literaturii române.

G.O.

SIMENSCHY, Theofil

(27.I.1892, Iași –

15.XII.1968, Iași),

clasicist, traducător.

Este fiul Emiliei și al lui Teofil Simenschi, revizor de vagoane. În orașul natal urmează cursurile primare (la „Gh. Asachi”), Liceul Național, absolvit ca șef de promoție în 1910, și este licențiat *magna cum laude* al Facultății de Litere și Filosofie (1913). A frecventat și Seminarul Pedagogic ieșean. Obține titlul de doctor cu o teză de sintaxă istorică și comparativă, *Le Complément des verbes qui signifient „entendre” chez Homère* (1927), apreciată de savanți ca Antoine Meillet și Paul Kretschmer. Profesor la Liceul Național și la Gimnaziul „Ștefan cel Mare” din Iași, la Școala Militară de Infanterie din București, la Seminarul „Sf. Andrei” din Galați (1916–1918), la Liceul „Iulia Hasdeu” din Chișinău, inspector al școlilor particulare din Basarabia (1927–1928), va ocupa funcția de conferențiar de limbi clasice la Facultatea de Teologie din Chișinău, iar din 1926 va fi asistent, conferențiar și din 1942 profesor de limba greacă și de gramatică comparată a limbilor indoeuropene la Universitatea din Iași. În urma epurărilor din 1948 este retrogradat ca asistent, apoi înlăturat din învățământ (1950), fiind repus în drepturi în 1955. Este membru al unor societăți științifice românești (Societatea Română de Lingvistică, Societatea de Studii Clasice) și străine (Société de Linguistique de Paris, Indogermanische Gesellschaft). Debutează în 1913, la „Arhiva”, cu studiul *Spre ideal (Importanța învățământului clasic)*. E prezent cu versuri, note, studii, cugetări, traduceri în „Glasul țării”, „Orpheus”, „Revista clasică”, „Luminătorul”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața Basarabiei”,

„Însemnări ieșene”, „Cuget moldovenesc”, „Cetatea Moldovei”, „Camenae”, „Ethos”, „Analele științifice ale Universității «Al.I. Cuza» din Iași”, „Anuar de lingvistică și istorie literară” ș.a. *Povestea lui Nala*, un episod din *Mahabharata* tradus din sanscrită, a fost distins în 1937 cu un premiu al Academiei Române. A lăsat în manuscris mai multe lucrări, unele fiind publicate postum.

După Iuliu Valaori, S. este al doilea lingvist român care se dedică studiului comparativ al limbilor indoeuropene, dintre cărțile sale reținându-se îndeosebi *La Construction du verbe dans les langues indo-européennes* (1949). Scrie câteva gramatici ale limbilor clasice: *Gramatica limbii latine* (1924), *Gramatica limbii grecești* (1935), *Gramatica limbii sanscrite* (1959), ultima fiind unica de acest gen elaborată în limba română. În 1981 G. Ivănescu publică, sub titlul *Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*, cursul ținut de S. între 1939 și 1949. Cu destinație didactică, clasicistul editează la Chișinău, frecvent în colaborare cu preotul Cicerone Iordăchescu, câteva „texte mici pentru prelegeri și exerciții de seminar” din scrieri ale lui Lactantius și Grigore din Nyssa. Traduce dialogul *Gorgias* de Platon, romanul *Hero și Leandru* de Musaios, texte din Lucian din Samosata, Dionisie Pseudo-Areopagitul ș.a. De asemenea, editează texte sanscrite în original, cu transcriere latină, versiune românească și comentarii: sutre din *Gramatica* lui Pāṇini, originalele echivalentelor lui George Coșbuc din *Antologia sanscrită*, sentințe și maxime din întreaga literatură indiană. Din sanscrită a tradus *Panciatantra*, *Bhagavadgita*, episoade din *Upanișade* și *Mahabharata*, iar volumul postum *Cultură și filosofie indiană în texte și studii* (I, 1978) mai include imnuri vedice, un fragment din *Anotimpurile* lui Kalidasa – poetul clasic al literaturii sanscrite – și altul din lirica lui Somadeva, precum și importante studii ale lui S. despre limba și literatura sanscrită, despre civilizația indiană și morala hindusă, precum și despre literatura sanscrită și ecurile ei în cultura românească, la Petre Ispirescu, I. L. Caragiale și George Coșbuc. Lucrarea postumă *Un dicționar al înțelepciunii* (I–IV, 1970–1975, ediție ce va fi întregită după manuscris în 2008 de I. Oprișan), e o culegere cu peste șase mii de maxime – reproduse în original și în traducere –, selectate din opere scrise în paisprezece limbi, din Antichitate până la jumătatea secolului al XIX-lea. Aforismele sunt grupate pe categorii

ilustrând formarea conceptelor de adevăr, bine, caracter, frumos etc. în diferite civilizații. El însuși autor al unor cugetări, S. era preocupat de transmiterea în contemporaneitate a unui compendiu de filosofie socială și morală a umanității.

SCRIERI: *Tradiția învățăturii în patria lui Gandhi*, București, 1938; *Cugetări*, I–II, Iași, 1940–1943; *Cultură și filosofie indiană în texte și studii*, I, îngr. și pref. Cicerone Poghir, București, 1978; ed. îngr. și pref. Mircea Manta, Brașov, 1996. **TRADUCERI:** Platon, *Gorgias*, Iași, 1920; *Panciatantra*, I–V, București, 1932–1936; ed. București, 1969; Dionisie Pseudo-Areopagitul, *Despre numele divine. Teologia mistică*, Iași, 1936 (în colaborare cu Cicerone Iordăchescu); ed. postfață Ștefan Affloraei, Iași, 1993; *Apa vie (basm neogrec)*, Chișinău, 1937; *Povestea lui Nala (episod din Mahabharata)*, Chișinău, 1937; Lucian, *Toxaris (Despre prietenie)*, Chișinău, 1938; Musaios, *Hero și Leandru*, Chișinău, 1938; Herodot, *Cresus*, Iași, 1941; *Bhagavadgita*, București, 1944; *Un dicționar al înțelepciunii*, I–IV, îngr. Mihai Grădinaru, Iași, 1970–1975; ed. îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2008; [Imnuri vedice ș.a.], în *Cultură și filosofie indiană în texte și studii*, I, îngr. și pref. Cicerone Poghir, București, 1978.

Repere bibliografice: Ștefan Cuciureanu, *Theofil Simenschy*, ALIL, t. XIX, 1968; Traian Diaconescu, *Theofil Simenschy*, AUI, lingvistică, t. XV, 1969; Cicerone Poghir, *Theofil Simenschy*, „Studia et acta orientalia”, 1971, 8; Maftai, *Personalități*, II, 245–247; Mihai Drăgan, *Theofil Simenschy*, L, 1992, 6; Pavel Țugui, *Profesorul Theofil Simenschy – adaos la portret*, L, 1992, 15; Stelian Dumitrăcel, *Theofil Simenschy*, ALIL, secțiunea A, t. XXXIII, 1992–1993; Ionel Savitescu, *Theofil Simenschi*, CRC, 1998, 10; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 378–379; Istrate, *Portrete*, II, 234–247. A.C.

SIMETRIA, publicație apărută la București, anual, din toamna lui 1939 până în 1947, cu o întrerupere între 1943 și 1945; are subtitlul „Caiete de artă și critică”. Redactori sunt G.M. Cantacuzino, Octav Doicescu, Matila C. Ghyka, Horia Creangă, cărora li se alătură mai târziu Tudor Vianu, P.E. Miclescu, Maria Costescu, Haralamb Georgescu, iar din 1945 Titu Evolceanu, N. Nedelescu, Ștefan Constantinescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Paul Miracovici, Petre Grant, Mac Constantinescu, Paul Marinescu. Pledând pentru valorile permanente în artă, pentru echilibrul și armonia culturii umaniste, revista încearcă, prin cercetările pe marginea arhitecturii și a artelor înrudite, să își asume „un spirit critic riguros și lucid”, eliberat atât de „arhaismele împovărate”, cât și de „inovațiile obsedante” (G.M. Cantacuzino, *Notă explicativă*, 7/1946). În credința că „simetria vitruviană este eternă”, dincolo de orice

revoluție în artă, publicația se pronunță pentru restabilirea echilibrului dintre „cunoștință și simțire” în contextul „analfabetismului spiritual” al timpului (G.M. Cantacuzino și Octav Doicescu, *Declarație*, 1/1939). **S.** include studii substanțiale de Tudor Vianu (*Despre câteva prejudecăți estetice, Criza ideii în artă* ș.a.), Ion Pillat (*Poezie și plastică, Spiritul mediteranean*), Constantin Noica (*Înțelesul materialului la Goethe*), Octav Doicescu, G.M. Cantacuzino. Ultimul semnează, în fiecare număr, un dicționar de termeni din artă și arhitectură (la care colaborează la un moment dat și Tudor Vianu), precum și articole despre scrieri ale lui Lucian Blaga ori despre estetica lui André Gide ș.a. Revista conține eseuri despre arhitectură, estetică, pictură, arte grafice, artă decorativă, sculptură, muzică, scrise de Adrian Maniu, Paul Miracovici, N. Nedeleșcu, Emanoil Ciomac, P.E. Miculescu, Haralamb Georgescu și Petre Florescu. Sunt semnalate, de asemenea, apariții editoriale din țară și străinătate și unele articole din presa literară. Revista e elegant ilustrată cu reproduceri de picturi, gravuri, sculpturi, desene, planșe. Alți colaboratori: Mihail Hangan, Toma Socolescu, M. Rădulescu.

M.W.

SIMIAN, Mira (16.V.1920, Râmnicu Vâlcea – 2.VII.1978, Honolulu, SUA), poetă, prozatoare, eseistă. Tatăl, Constantin (Dinu) Simian, avocat, membru marcant al Partidului Național Țărănesc, a murit în închisoarea de la Sighet, iar mama, Constanța Simian, a cunoscut, de asemenea, ca și alți membri ai familiei, temnițele comuniste. **S.** face la București școala primară la Notre Dame de Sion, studiile secundare la Institutul Moteanu și la Facultatea de Farmacie, absolvită în 1943. Târziu, peste mai bine de două decenii, frecventează cursuri la Faculté des Lettres et Sciences Humaines din Strasbourg, unde susține și un doctorat cu teza *Le Sentiment de la mort dans l'oeuvre d'Eugène Ionesco* (1970), devine master of Arts la Middleburg College din Vermont, SUA (1967). Căsătorită în 1945 cu poetul Ștefan Băciu, urmează din 1946 același itinerar cu acesta. Pleacă la Berna, unde Ștefan Băciu fusese numit atașat de presă al Legației României (își exercită aici profesia de farmacistă), iar în 1949 ajunge în Brazilia, la Rio de Janeiro, unde rămâne treisprezece ani. Lucrează tot ca farmacistă, apoi, fiind vorbitoare a șapte limbi, va fi interpret la conferințe internaționale și la Camera Deputaților. O scurtă perioadă conduce o galerie de artă împreună cu Rafael

Barraza Monterrosa și face parte din cercul literar Peña Diplomática Ruy Barbosa. În capitala Braziliei participă, de asemenea, la activitățile Cercului cultural „Andrei Mureșanu”, întemeiat de Ștefan Băciu, și semnează cronică plastică și muzicală din „Înșir’ te mărgărite”, revista grupului (1951–1952). În 1952 face cronică plastică în „Exil” și dactilografiază integral, în vederea multiplicării, această revistă a lui Ștefan Băciu și Faust Brădescu. În 1962 pleacă în Statele Unite ale Americii, la Seattle, unde Ștefan Băciu este invitat ca profesor la University of Washington, și va fi lector de limba și literatura spaniolă la aceeași universitate; din 1964 până la sfârșitul vieții va fi profesoară de limba și literatura franceză la Universitatea din Honolulu, în Hawaii. Este totodată președinte al mai multor societăți culturale și literare ale Universității: Cercle Français, Alliance Française și Société „Paul Claudel” au Pacifique. Din 1966 colaborează la revista de poezie „Mele”, editată de Ștefan Băciu (numărul 44/1979 va fi dedicat, postum, poetei). În ultimii ani ai vieții începe să picteze. A publicat versuri în „Limite” (Paris), „Drum” (Mexico), „Apoziția” (München), „Micron” și în „Revista scriitorilor români” (München), unde apare *Ibrahim*, fragment din romanul *Povestea Râmnicului*.

Două plachete îi reunesc creația poetică, inclusiv pe cea risipită de **S.** în revistele exilului. Versurile din volumul *Farmece*, apărut în 1966 la Fundația Regală Universitară „Carol I” din Paris (reluat postum, în 1979, într-o antologie în care intră și alte cicluri – *Cântec de frunză, Uși, Interplanetarii*, precum și poezii din periodice), o situează în imediata apropiere a lui Ștefan Băciu. Caracteristice sunt prospețimea dicției, cu imagini exuberante și autentic lirice, configurând lumea și decorurile străbătute, dar și evocarea permanentă a originilor: „Măine vom fi trestia de zahăr /lângă țeposul ananas/ sau tic-tacul șopârlei în noapte/ dialogul păsării, cioc roșu/ [...] /toaca de la Cozia,/ atârând soarele/ în fiecare picătură de rouă...”. Cum nimic nu a dispărut din memorie, lumea este metamorfozată acum – remarca Horia Stamatu – „într-un fel de «euharistie cosmică». Sentimentul nostalgiei, profund, și suferințele exilului, relevate și în pagini de jurnal (*Călcând pe urmele lui Nerval și Verlaine*), trezesc stări sfâșietoare și presimțiri încărcate de neliniște care, în ciuda aparentei frenezii, erau vizibile chiar și în versurile primei cărți: „Murim în fiecare stea/ lăsăm sămânța-n fiecare vulcan/ cruce ruptă, troița Pacificul/

cenușa aruncată-n vânt/ în ocean pentru peștii ară-mii/ sau sub stele călătoare ascunse-n ocean...”. Autoare a unei poezii moderne, de notație, cu vibrații înalte consumate în secvențe laconice, S. a lăsat, cum de asemenea constata Horia Stamat, „una dintre cele mai nobile, mai sincere poezii românești de azi”, pentru că exilul „nu se vede nicăieri în limbă, limba ei românească nu este deloc o «limbă moartă», adică rămasă în loc, ci în subiacenta jale de nelecuit care peste tot este la fel de acută”. În *Fata lui Temelie* (1974) sunt reunite pagini de proză poetică.

SCRIERI: *Farmece*, Paris, 1966; *Houla, macoumba, hora*, pref. Jacques Borel, cu ilustrații de Jacques Hérold, Paris, 1973; *Fata lui Temelie*, Honolulu, 1974; *Cântec de frunză*, îngr. Ștefan Baci, pref. Matei Călinescu, San Francisco, 1976; *Charles d'Orléans et Ronsard, poètes d'avant-garde*, Paris, 1976; *Farmece*, pref. Matei Călinescu, Honolulu, 1979; *Urmuz il precursore*, tr. Gaspare Mancuso, Torino, f. a.

Repere bibliografice: Valeriu Anania, „*Farmece*”, „Credința” (Detroit), 1967, 6; N. A. Gheorghiu, „*Farmece*”, „Ființa românească”, 1967, 6; Mircea Popescu, *Căutătorul de comori din Honolulu*, „Revista scriitorilor români” (München), 1971, 10; Sanda Stolojan, *La moartea Mirei Simian*, „Revista scriitorilor români”, 1978, 15; Monica Lovinescu, *La moartea Mirei Simian*, „Limite” (Paris), 1979, 28–29; Eugen Ionescu, *Mira Simian*, „Mele”, 1979, 44; Horia Stamat, *Poezie românească de dincolo de mări*, „Revista scriitorilor români”, 1980, 17; *Români*, 336–337; Ștefan Baci, *Mira*, Honolulu, 1979; ed. București, 1998; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 262; Manolescu, *Enciclopedia*, 648–649. **M.P.-C.**

SIMIGINOWICZ-STAUFE, Ludwig Adolf (28.V.1832, Suceava – 19.V.1897, Cernăuți), etnograf, traducător. Tatăl său era rutean, iar mama, Anna (n. Krug), de origine germană, aparținea unei familii care imigrase din Württemberg. După studii gimnaziale la Cernăuți, urmează filosofia și literale la universitățile din Cernăuți și Viena. Înflăcărat de ideile Revoluției de la 1848, debutează în liceu cu o poezie patriotică în limba germană. Un timp (1852–1856) practică la Viena gazetăria, semnând și cu pseudonimele Adolf Sand și Adolph Staufe. Ulterior colaborează cu versuri, critică de teatru și proză populară culeasă din nordul Bucovinei la gazete de limbă germană din Cernăuți și Viena. Profesor mai întâi la Cernăuți, în 1855 fondează aici revista „Familienblätter”, care va fi editată până în 1895. În 1863 este numit profesor la Gimnaziul Romano-Catolic din Brașov, perioadă în care poartă o susținută corespondență cu

membrii Astrei. Se întoarce la Cernăuți după 1870, funcționând ca profesor principal la Institutul Pedagogic din localitate.

Activitatea de traducător a lui S.-S. se concentrează inițial asupra narațiunilor populare. Impresionat de bogăția și varietatea repertoriului folcloric bucovinean, el transpune patruzeci și opt de povești populare. Culegerea *Romänische Märchen aus der Bukowina*, inclusă în „Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde” (1853, 1855) și în „Czernowitzer Zeitung” (1881, 1883), cuprinde basme, povești propriu-zise, povești cu animale, prezente și în colecțiile lui I. G. Sbiera și S. Fl. Marian, dar cea mai mare parte a textelor sunt snoave despre țigani. Versiunile în limba germană se impun prin ținuta îngrijită, prin limbajul cursiv, tălmăcitorul urmărind echivalarea conținutului narațiunii. Volumul *Romänische Poeten*, editat la Viena în 1865, conține traduceri din scrierile lui V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, Gh. Asachi, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, C. Negruzzi, Andrei Mureșanu, C. A. Rosetti, dar și din ale lui C. Conachi, Iancu Văcărescu, I. Heliade-Rădulescu, N. Istrati, C. Negri, G. Baronzi, G. Sion, G. R. Melidon. Un capitol de literatură populară românească – *Sage und Volkslied* – restituie în versiune germană doine și strigături din culegerile lui V. Alecsandri și o legendă în versuri despre întemeierea Bucureștiului (*Die Gründung von Bukarest*). Bun cunoscător al limbii și literaturii române, S.-S. pune la dispoziția cititorilor de limbă germană transpuneri fidele atât din punct de vedere al mesajului semantic, cât și din cel al respectării metricii. Este demnă de menționat strădania de a-i convinge pe cititorii săi de forma artistică remarcabilă a prozodiei populare românești. De altfel, în același an cartea ajunge la a doua ediție. Fidel preocupărilor pentru folclorul românesc, S.-S. transpune în proză legenda mănăstirii Argeș – *Der Klosterbau zu Argesch. Erzählung aus dem romanischen Volksleben* (1870). Traduce și din folclorul altor naționalități: *Ruthenische Sagen und Märchen aus der Bukovina* (în „Czernowitzer Zeitung”, 1880), *Ruthenische Märchen* (în „Bukowiner Hauskalender”, 1882), *Volkslieder der Zigeuner* (în „Czernowitzer Zeitung”, 1882), *Kleinrussische Volkslieder* (în „Czernowitzer Zeitung”, 1884, reeditate în volum în 1888 la Leipzig). Îi mai aparțin lucrările etnofolclorice *Die Lipowaner in der Bukowina* (în „Westermanns

Monatshefte", Braunschweig, 1866), *Julius am Pruth. Hochzeitsbräuche in der Bukowina* (în „Czernewitzer Zeitung”, 1882), *Die Huzulen* (în „Die Heimat”, Viena, 1883), *Die Völkergruppen in der Bukowina. Ethnographisch-kulturhistorische Skizzen* (1884), câteva studii cu caracter istoric (*Zwei Geschichts-Studien*, Cernăuți, 1875) sau geografic (*Die Bodenplastik der Bukowina*, Brașov, 1873).

SCRIERI: *Die Völkergruppen in der Bukowina. Ethnographisch-kulturhistorische Skizzen*, Cernăuți, 1884. **Traduceri:** *Romänischen Poeten (In ihren originalen Formen und metrisch übersetzt)*, Viena, 1865; *Der Klosterbau zu Argesch. Erzählung aus dem rumänischen Volksleben*, Brașov, 1870; *Volkssagen aus der Bukowina*, Cernăuți, 1875; *Kleinrussische Volkslieder*, Leipzig, 1888; *Basme populare din Bucovina. O colecție inedită*, transcrierea textelor în limba germană și introd. Helga Stein, tr., îngr. și pref. Viorica Nișcov, București, 2010.

Repere bibliografice: Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 37. Band, 1878, 272–273; Friedrich Schuller, *Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen*, IV, Sibiu, 1902, 441; Erich Beck, *Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina. Literatur bis Jahre 1965*, München, 1966, *passim*; Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe, *Dichter und Schriftsteller*, „Der Süddeutsche” (München), 1963, 2, 5; Virgil Tempeanu, *Vechi traducători germani ai prozei românești*, SLU, 1969; Anca Goția, *Din corespondența lui L. A. Simiginowicz-Staufe cu Astra*, T, 1986, 9; Joachim Wittstock, *Scriitorul bucovinean Ludwig Adolf Simiginowicz-Staufe în Transilvania*, „Filosofie și istorie” (Sibiu), 1990; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 390; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 822; Helga Stein, [L. A. Staufe-Simiginowicz], „Cercetări etnologice românești contemporane”, 2007, 1, în *Romania Occidentalis, Romania Orientalis*, îngr. Alina Branda și Ion Cuceu, Cluj-Napoca, 2009, 617–634; Viorica Nișcov, *O colecție inedită de narațiuni populare românești*, în *Romania Occidentalis, Romania Orientalis*, îngr. Alina Branda și Ion Cuceu, Cluj-Napoca, 2009, 455–460; Nicolae Constantinescu, *Basme românești într-o ediție de calitate nemțească*, CLT, 2011, 15. **A.Gf.**

SIMION, AL. [Alexandru] (26.VI.1925, Bacău – 2008, București), prozator. Este fiul Simonei Eti (n. Rigler) și al lui Avram Simion, muncitor forestier. Începe să învețe la Bacău, unde urmează cursul primar (1932–1936) și Liceul „Regele Ferdinand” (1936–1945). Frecventează Facultatea de Drept a Universității din Iași (1945–1948), apoi cursurile Institutului de Literatură „Maxim Gorki” de la Moscova (1949–1954). Între timp lucrase ca tâmplar (1941–1944), dar ocupase diferite posturi atât în presă, cât și în domeniul cultural: redactor la ziarul băcăuan „Luptătorul” (1946–1948), redactor la „Viața Capitalei” și la ziarul

„Libertatea” din București (1948–1949). Întors de la Moscova, va fi instructor în cadrul Secției de știință și cultură a Comitetului Central al Partidului Comunist Român (1954–1971) și funcționar la Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1971–1985). Debutează, folosind pseudonimul S. Sandu, cu o schiță publicată în ziarul „Înainte” din Bacău (1948). Prima carte, romanul *La marginea orașului*, îi apare în 1962. De-a lungul timpului a colaborat la „Tânărul scriitor”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „România literară” ș.a.

Atât romanele lui S. – *La marginea orașului*, *Preșimțirea zăpezilor* (1967), *Anotimpul posibil* (1971), *Sângele unei vârste* (1973), *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ* (1974; Premiul Asociației Scriitorilor din București), *Blocul de marmură* (1975), *Șansa* (1977), *Despărțirea* (1981), *Gemenii* (1983), *Orașul lunar* (1985), *Coridorul* (1988) –, cât și volumul de povestiri *Accident banal* (1966) sunt construite pornind de la delimitări tematice și formule structurale croite astfel încât să aducă în ficțiune teza confruntării „noului” cu „vechiul”. Profitând de experiența frecventării mediilor muncitorești (în special, cel al lucrătorilor forestieri) ori imaginând situații referitoare la ilegaliști și activiști de partid, prozatorul se străduiește, totuși, să demonstreze că poate depăși literaturizările propagandistice. Prin urmare, el accentuează latura psihologică a intrigii, strecoară trimiteri simbolice (precum metafora bobului de grâu), vorbind despre înstrăinarea și inadaptabilitatea unor activiști, caută să fructifice în orizontul existenței un material de obicei conotat exclusiv ideologic. Dar de la intenție la realizare distanța e considerabilă, totul rămânând la nivelul unor pledoarii în favoarea unui așa-zis spirit romantic revoluționar al primelor cadre de partid postbelice. În romanul de debut, *La marginea orașului*, textul nu depășește dimensiunea propagandistică: reflectarea rolului Partidului Muncitoresc în schimbarea vieții locuitorilor dintr-un cartier sărac, perspectivă prezentă și în povestirile din culegerea *Accident banal*. Conflictul din *Anotimpul posibil* se desfășoară în toamna anului 1944, când aveau loc întrunirile Frontului Plugarilor, iar sarcina protagonistului, activistul Emil, este de a recupera o lume al cărei spirit se risipise treptat. Înclinația spre reconstituire și redescoperirea de sine se manifestă în alte câteva romane, unde, în înfruntarea cu „oameni (sau

gânduri) vechi”, noii activiști, personaje predilecte ale prozatorului, imaginați ca niște oameni chinuiți de dileme și zbucium interior, se văd obligați să se redefiniească moral. Ioan Micle, protagonistul din *Blocul de marmură*, deține arta de a se plia condițiilor de moment, în dorința acerbă de a schimba totul; o ceartă banală între un tată, considerat fără autoritate, și fiul său, dornic de afirmare prin intransigență excesivă, sugerează incompatibilitatea a două modalități de a judeca un accident de muncă (*Șansa*). Excepțiile, modeste, de la regula generală, tendențioasă, a viziunii schematice a lui S. sunt reprezentate de romanele *Presimțirea zăpezilor*, *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ* și *Despărțirea*. Cu mai mult aplomb narativ, autorul se străduiește să nu mai literaturizeze tezisă și se îndreaptă către alte arii de interes: în *Presimțirea zăpezilor*, într-un cadru doctrinar muncitoresc, are loc un conflict de tip tradițional, incluzându-i pe hoțul de zestre (Ion Cătare – „tânăr, frumos, perseverent”), fata pe care acesta o iubea (Maria Dominte) și fiica lui Bartos, „slăbănoagă, sperioasă, cu nasul cam bont și clăpăugă”, a cărei avere urmărea să o dobândească; în *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ* Maria Vișinescu, veche luptătoare ilegalistă, află că nici măcar iluziile politice nu pot opri evoluția vertiginoasă a unei boli incurabile, că „nemurirea” promisă de ideologi nu este decât o formă de vanitate; în *Despărțirea* ilegalistul Toader Proca, arestat și deținut în anii '40, încearcă după douăzeci de ani, străbătând Europa, să își regăsească fiica pierdută. Cu timiditate, S. încearcă în cele din urmă să își salveze scrisul de intruziunea masivă a politicului conjunctural.

SCRIERI: *La marginea orașului*, București, 1962; *Accident banal*, București, 1966; *Presimțirea zăpezilor*, București, 1967; *Anotimpul posibil*, București, 1971; *Sângele unei vârste*, București, 1973; *Grăuntele de grâu, când cade pe pământ*, București, 1974; *Blocul de marmură*, București, 1975; *Șansa*, București, 1977; ed.2, București, 1989; *Despărțirea*, București, 1981; *Gemenii*, București, 1983; *Orașul lunar*, București, 1985; *Coridorul*, București, 1988.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*La marginea orașului*”, CNT, 1963, 4; Ov. S. Crohmălniceanu, „*La marginea orașului*”, GL, 1963, 8; I. D. Bălan, *Delimitări critice*, București, 1964, 286–293; Micu – Manolescu, *Literatura*, 226–227; Mihai Novicov, *Literatura și viața*, București, 1965, 112–127; Mircea Iorgulescu, „*Anotimpul posibil*”, RL, 1971, 25; Sorianu, *Contrapunct*, 123–128; Ciobanu, *Panoramic*, 190–193; S. Damian, *Fals tratat despre psihologia succesului*, București, 1972, 128–136; Georgescu,

Printre cărți, 164–168; Ciobanu, *Incursiuni*, 153–155; Cristea, *Domeniul*, 225–233; Titel, *Pasiunea*, 118–129; Valentin Tașcu, *Romanul șansei sau Șansele romanului*, ST, 1978, 3; Dimisianu, *Opinii*, 127–130; Georgescu, *Volume*, 92–96; Cristea, *Faptul*, 245–249; Vlad Sorianu, [Al. Simion], ATN, 1982, 1, 1984, 1, 1986, 2, 1989, 23; Vlad, *Lectura rom.*, 217–221, 288–296; Valeriu Cristea, [Al. Simion], RL, 1985, 42, 1988, 44; Nițescu, *Proletcultismul*, 332; *Dict. scriit. rom.*, IV, 235–237; Budău, *Bacăul lit.*, 358–360. **C.M.B.**

SIMION, Eugen

(25.V.1933,
Chiojdeanca,
j. Prahova), critic și
istoric literar, eseist.

Este fiul Sultanei (n. Moise) și al lui Dragomir Simion, moșneni cu o ascendență ardelenească. Urmează școala primară în satul natal (1940–1944), apoi Liceul „Sf. Petru și Pavel” (devenit „I.L. Caragiale”) din Ploiești (1944–1952), unde e coleg cu Nichita Stănescu, și cursurile Facultății de Filologie a Universității din București (1952–1957), unde îi are profesori pe Tudor Vianu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur, J. Byck ș.a. După absolvire lucrează în colectivul „Eminescu” al Academiei, condus de Perpessicius (1957–1964), între 1962 și 1968 fiind și redactor la „Gazeta literară”. În mai 1964 va fi numit asistent la Catedra de literatura română a Universității din București, unde devine lector în 1967, conferențiar în 1971 și profesor în 1990. Obține titlul de doctor în filologie în 1969 cu o teză despre E. Lovinescu, sub îndrumarea lui Șerban Cioculescu. Funcționează ca lector de limba și literatura română la Universitatea Paris IV, Sorbona (1970–1973), apoi obține o bursă de studii în Republica Federală a Germaniei (1974). Publică un prim articol în „Tribuna” (1958), subiectul fiind *Caietele Eminescu*. Va colabora la majoritatea revistelor, deținând rubrici permanente la „Gazeta literară”, „România literară”, „Contemporanul”, „Flacăra”, iar din 1991 la „Literatură” ș.a. Din 1983 conduce revista „Caiete critice”, al cărei director ajunge în 1990. Debutează editorial cu *Proza lui Eminescu*, carte apărută în 1964. A îngrijit ediții din opera lui

M. Eminescu, E. Lovinescu, Mircea Eliade, Tudor Vianu, G. Călinescu, a prefătat numeroase ediții din scrierile lui Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. Bacovia, Ion Barbu, G. Călinescu, Marin Preda, Geo Dumitrescu ș.a. A fost distins de mai multe ori cu Premiul Uniunii Scriitorilor, i s-a decernat Premiul Academiei RSR (1976) ș.a. Ales în 1991 membru corespondent al Academiei, în 1992 e membru titular. Va fi desemnat în 1994 vicepreședinte al forului academic, iar în intervalul 1998–2006 va deține funcția de președinte al Academiei Române. Din 2006 este director al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. Are și președinția Secției de Filologie și Literatură a Academiei. Concomitent conduce Fundația Națională pentru Știință și Artă, coordonează seria „Opere fundamentale”, din care între 1999 și 2012 au apărut peste 150 de volume, majoritatea beneficiind de studii introductive semnate de S. De asemenea, este inițiatorul și coordonatorul general al proiectului academic *Dicționarul general al literaturii române*, finalizat în șapte volume apărute în intervalul 2004–2009, urmate de compendiul *Dicționarul literaturii române*, editat în două volume (2012). A inițiat, de asemenea, publicarea celor 24 de caiete-manuscris ale lui Eminescu (circa 14000 de pagini), lucrarea fiind o ediție-facsimil în 38 de volume. A fost ales membru al Academiei Regale de Științe din Danemarca, membru corespondent al Academiei de Științe Morale și Politice din Franța, membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei ș.a. Între alte distincții, i s-au acordat Ordinul Steaua României în grad de Marea Cruce, iar în 2002 Legiunea de Onoare a Franței.

Continuator al lui E. Lovinescu, dar fructificând adesea și sugestii călinesciene, S. se identifică subtextual cu cel dintâi, prin asumarea unui tablou cvasicomplet al literaturii din ultimele șase decenii de istorie românească. Actul critic-analitic este continuu confruntat cu perspectiva istorico-literară și cu demersul teoretic modern, ale cărui tendințe și soluții autorul le stăpânește cu finețe și discernământ. Admirabil portretist, el nu ezită să alunece în proză curată, în eseu, jurnal și note de călătorie. Modelul lovinescian, recunoscut și nu o dată invocat, se arată a fi prezent și în acest capitol al operei. Până în 1974, data la care începe seria *Scriitori români de azi* (I–IV, 1974–1989), S. își definise

suficient de limpede profilul critic, prin abordarea succesivă a trei direcții de studiu. Una e acaparată de observarea atentă a evoluției scrisului contemporan, iar alta de „recuperare” – atunci atât de stringentă – a valorilor clasice, trecând prin proba de foc a analizei eminesciene, abordată cu temeritate juvenilă în cartea de debut, *Proza lui Eminescu*, în aceeași linie înscriindu-se monografia *E. Lovinescu, scepticul mântuit* (1971). La data scrierii monografiei, E. Lovinescu, directorul de conștiință al criticii interbelice, era încă *persona non grata* (în unele privințe, din motive extraliterare), fiind supus, în deceniul precedent, unui tir de atacuri. Reluarea în dezbatere a marelui critic, cât și a rolului decisiv pe care l-a jucat programul său estetic după 1919, era, în chiar momentul dificil al „tezelor din iulie”, un act afirmat împotriva curentului oficial. Elaborată în tradiția călinesciană (viața și opera), paralel cu îngrijirea seriei *Scrieri* ale marelui critic (I–IX, 1969–1982), monografia lui S. semnifică tentativa restabilirii unei ierarhii valorice reale în perspectiva istorică a secolului al XX-lea românesc și, cu toate eschivele sau rostirile neduse până la capăt, fixează o dată importantă într-o primă etapă de „revizuire”. Împlinirea acestui proces o realizează criticul în cele o sută de pagini ce amplifică și limpezesc, în versiunea din 1996, prima ediție. În fine, a treia direcție de studiu căreia i se consacră avea să fie – mai precizată în deceniul al nouălea – cea teoretică, preocupată îndeosebi de relația autor–operă. *Întoarcerea autorului* (1981; tradusă în 1996 în Franța și SUA) este, în acest sens, o carte care încearcă să „facă ordine” în „cearta”, încă fierbinte, a „metodologiilor” noi de lectură. Criticul își fixează, prin urmare, de-a lungul unei activități foarte laborioase, prin aceste trei proiecte, ambiții majore. Monografismului îi va acorda, în primele decenii de activitate, o atenție sporadică: de la Lovinescu se va întoarce către micromonografiile unor „figurine” din veacul al XIX-lea, ca în *Dimineața poezilor* (1980), și abia mai târziu la altă reconstituire critică de anvergură, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii* (1995; tradusă în 1998 în Franța și în 2001 în SUA). Preocuparea sa principală rămâne, în tot acest interval, configurarea unei „panorame” a literaturii contemporane. Seria *Scriitori români de azi* o confirmă. De la bun început S. acceptă ideea „provizoratului” tabloului la care lucrează, cum spune în *Postfața* din 1978, la ediția a doua a primului tom.

Îi este limpede că, luând în discuție fenomenul contemporan, „analiza critică rămâne deschisă”, iar corectarea, chiar contrazicerea ei nu sunt excluse. Cu alte cuvinte, din capul locului acceptă, în deplin spirit lovinescian, ideea viitoarelor „revizuri” (care preocupă obsedant unele spirite). Nefiind încă o istorie a literaturii, seria *Scriitorii români de azi* se cere judecată în substanța ei, nu în chestiuni de procedură, criterii de grupare, opțiuni etc. Ea are totuși ambiția de a constitui o „etapă” către țelul final (istoria literaturii din a doua jumătate de veac XX), ceea ce și explică adăugirile, retușurile și chiar „absențele” din ediția a doua a volumului prim și din cele trei următoare. Sunt restituite aproape două sute de siluete critice ale principalilor „actori” aflați în scena literară contemporană. Criticul construiește portretul interior al unor creații, reușind uneori adevărate tururi de forță (în contextul acelor

ani) în cazuri delicate sau extrem-vulnerabile (Mihai Beniuc, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Miron Radu Paraschivescu ș.a.). Traectoria, nu o dată capricioasă, a câte unui destin literar, e trasată succint, cu o distanțare afabil-ironică. Rezervele moral-estetice nu lipsesc, ele sunt însă rostite când aluziv, când subtextual, cu o insinuare stilistică înșelătoare, în genul „perfidiei” lui Perpessicius. Alteori, judecata e tranșantă și **S.** – se poate observa la o nouă lectură – nu are ce „revizui” în capitole suficient de severe, cum ar fi cele despre ultimele creații ale lui Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Zaharia Stancu ș.a. Astfel, deși situat în miezul fenomenului actual, făcând, de cele mai multe ori, critică așa-zis curentă, el nu se desparte nici un moment de conștiința istoricului literar, care îi impune prudență, distanță și desfacerea din hățișul intereselor contingente. Crezând în valabilitatea ideii lovinesciene despre mutația valorilor estetice, o vede confirmată în relief frământat al celei de-a doua jumătăți a veacului al XX-lea și o verifică în spațiul de creație al multor autori analizați. Principala calitate a ciclului *Scriitorii români de azi* (dincolo de retușurile impuse de perspectiva istorică) va consta tocmai în fundamentarea istorico-literară a judecății estetice, în refuzul oricărei metafizici estetizante, în efortul de comprehensiune a totalității unei creații, nu în laboratorul steril și abstract al metodelor de ultimă oră, ci în contextualitatea ei. Sunt respinse cu egală vigoare atât absolutizarea valorilor contemporane rupte de orice tradiție, sofistică în care avangardismul și realismul socialist postbelic și-au găsit terenul de convergență și de emisie a unor false ierarhii, cât și cealaltă absolutizare, inversă, a negației estetizante, venită dintr-o așa-zisă situație *sub specie aeternitatis*. Totodată, punerea în acord a analizei estetice cu dialectica istorică exclude spiritul minor al polemismului, persiflării sau ironizării facile, instrumente adecvate probabil publicisticii angajate într-o bătălie de zi cu zi, dar niciodată recomandabile într-o construcție a unui tablou de epocă, unde preeminenți sunt factorii de adâncime, nu fenomenele de suprafață, lesne supuse luărilor în răspăr. În postfața volumului al treilea **S.** lămurește acest aspect, sub forma unei adevărate profesiuni de credință: „Am încercat, pe cât a fost cu putință, să cuprind integral opera unui scriitor și, întrucât opera a trecut prin mai multe cercuri ale istoriei, să surprind sunetul

ei intim în raport cu circumstanțele. Sunetul își poate regăsi, dacă are în el forța necesară, natura adevărată, inconfundabilă. Criticul trebuie să aibă răbdare și să înțeleagă, acolo unde e cazul, drama talentului copleșit de vremi. Zeflemeaua nu lămuirește nimic, pamfletul atacă doar suprafețele. Gravitatea unui fenomen impune un stil al meditației (recepției) și o gravitate a tonului. Nu cred nici în ruptul capului că ne despărțim de o epocă dramatică râzând și, în genere, că râsul explică și spală totul. Unele fapte din existența noastră și din existența istoriei trebuie privite mai atent și cu o mai mare liniște a spiritului. Avem atunci șansa să le înțelegem și să împiedicăm, cu slabele noastre forțe, dacă nu repetarea lor, cel puțin falsificarea lor în istoria literară”. Precizarea ultimă își păstrează actualitatea intactă în fața unor atacuri, pe față ori piezișe, la adresa lui S., după 1989. E limpede că majoritatea nu se bazează pe o recitare a ciclului *Scriitori români de azi* și nici pe luarea în seamă a unor repetate și clare precizări ale autorului privind

poziția sa în chestiunea „revizuirilor” ș.a., opinii ce stau la îndemâna oricărei judecăți nepărtinitoare, adunate în *Fragmente critice* (I–VI, 1997–2009). La o nouă lectură, *Scriitori români de azi* rezistă în bună măsură, mai ales în capitolele consacrate prozatorilor, cu mai multe rezerve posibile la sectorul liricii și, firește, cu unele lacune (unele determinate de interdicțiile epocii când a apărut). Sunt însă capitole integral solide, cu judecăți valabile esteticește și cu inegalabile calități portretistice, cu efecte excelente din scurte reconstituiri biografice ori dintr-o anecdotică exploatată în manieră lovinesciană. Frapante prin pitorescul și plastica lor sunt figurile lui Geo Bogza, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Mircea Dinescu și ale altora. Cu asemenea „personaje” se înaintează nu o dată într-un spațiu cvasiromanesc, de unde și ispita autorului de a construi – pentru „eroii” săi – un decor adecvat: voluptatea descrierii Ploieștilor postbelici în capitolul despre Nichita Stănescu, de pildă, atrage cititorul în capcana unui început de adevărată operă

Eugen Simion și Șerban Cioculescu

epică. Și exemplele sunt mai numeroase. Asemenea recompuneri „arheologice” nu trebuie totuși să înșele: accentul cade totdeauna pe judecata critică și ea e, în multe cazuri, judicioasă și rezistentă. La fel de înșelătoare poate să apară reconstituirea istorică din *Dimineța poezilor*, unde S. pare a-și acorda o „vacanță” de la „registratura” criticii curente, întorcându-se spre „începuturile poeziei române”. Dar strategia e numai aparentă: când criticul se întreabă liminar „cum citim poezia veche, ce ne spune ea astăzi?”, e limpede că accentele nu cad pe reconstituirea arheologică, ci pe găsirea unor punți de comunicare cu sensibilitatea estetică de azi. Smulse din uitare, fragmentele lirice „aurale” pot îndeplini o funcție catalitică asupra lectorului/producerului de poezie nouă. În direcția refacerii unui credit estetic se orientează citirea din unghi modern a creației Văcăreștilor, a lui Costache Conachi, Anton Pann, Vasile Cârlova, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri ș.a. Dacă funcția culturală nu le-a fost contestată (de la N. Iorga la Ovid Densusianu, G. Bogdan-Duică, D. Popovici ș.a.), controversa asupra capacității lor de a putea vorbi posterității prin emoție, frumusețe frustă mai fusese abordată de G. Călinescu, Perpessicius, I. Negoitescu, Nicolae Manolescu, Paul Cornea ș.a. Nouă, așadar, în cartea lui S. nu este preocuparea, ci realizarea unei sinteze și metoda aplicată (tematismul lui Jean-Pierre Richard) unei materii pe nedrept disprețuite. Criticul demonstrează că deschiderea lirică angajează o retorică, „o rețea de teme, figuri” și o „modificare a imaginarii poetice”, cu șansa de a descoperi, dincolo de stratul unui limbaj „desuet”, apariția conștiinței scrisului, „un mod propriu de a gândi poezia”. Pe această traiectorie se detectează neașteptate prevestiri moderne, eminesciene, argheziene ș.a. Incursiunea în opera Văcăreștilor sau a lui V. Cârlova este urmată de „portretul integrator”, complex, al lui Ion Heliade-Rădulescu, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu și V. Alecsandri. „Justificarea estetică” a creației fiecăruia s-a mai încercat, însă autorul *Dimineții poezilor* caută zonele nerecuperate, „uitate” și, între acestea, rezultatele sunt spectaculoase în explorarea eroticii lui C. Conachi, Anton Pann, V. Alecsandri, precum și în identificarea „spațiilor securizante”, a timpurilor și anotimpurilor amoroase („înserarea”, „noaptea”, „matinalul”) sau în evoluția deplasării de la iatac spre o natură-martor, refugiu,

exil; la fel, în urmărirea unei „patologii” a erosului (singurătatea, urâtul, mahniciunea, necazul), cu primele accente misogine (la Anton Pann), sau în semiologia „obiectelor erotice”, în „carnavalul numelor” ș.a. Se găsesc aici, pe lângă justificarea lecturii tematiste, pagini persuasive, analize de subtilă acuitate. Participând la „cearta metodologică” a anilor '70–'80, S. o face încă mai explicit în următoarea carte, *Întoarcerea autorului*. El reia aici, din perspectiva istorico-teoretică, problema relației creator–operă. Problema e urmărită începând cu opusculul proustian *Contre Sainte-Beuve*, căruia i se asociază poziții (și inconsecvențe) – Paul Valéry, Stéphane Mallarmé, ca precursori ai „criticii profunzimilor” sau ai grupării „Tel Quel”. Relația autor–operă e urmărită apoi la Roland Barthes, Hans Robert Jauss, Gérard Genette, ca și prin „recuperarea” autorului în „laboratoarele psihoanalizei” (Freud, Marie Bonaparte, Charles Baudouin, Marthe Robert ș.a.) până la Jacques Lacan. În această etapă „autorul”, aparent „recuperat”, rămâne încă prizonierul altor determinări. Abia cu Roland Barthes și cu „școala geneveză” (îndeosebi cu Jean Starobinski) S. stabilește o afinitate de concepție. Secvențele comentariilor nu se rezumă la simpla descripție: tonul polemic, dialogarea liberă de orice complexe tutelare sporesc calitățile acestei panorame istorice a problemei. Intenția nu e însă „o critică a metodelor”, ci mai degrabă relevarea modului în care diverse curente ale criticii contemporane au înțeles prezența (rolul, funcția) sau absența autorului. A vedea această „prezență” în operă ca „structura unei existențe” e ceea ce își propune S. în a doua secțiune a cărții, acordând aici o atenție specială textelor deschis autobiografice (jurnale, memorii, epistolare etc.). Jean-Jacques Rousseau, André Malraux, Albert Camus, Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir sunt protagoniștii de marcă, împreună cu Marin Preda. S. este, de altfel, un excelent „diarist” el însuși, în „jurnalul parizian” *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* (1977) și în cel „german”, care intră în volumul *Sfidarea retoricii. Jurnal german* (1985). Examinând într-o secțiune specială „strategia criticilor”, cu excelente pagini consacrate lui Roland Barthes, Jean-Pierre Richard ș.a., își definește o formulă proprie, reclamându-se atât de la cei ce, sintetizând tendințele noi, redau criticii „libertatea și puterea ei de creație”, cât și de la respingerea oricărui „fanatism metodologic”. Critica nouă

trebuie să fie una a pregătirii sensului pierdut, sens „al plenitudinii și al totalității”. *Întoarcerea autorului* rămâne, prin problematică și calități stilistice, acestea topind dezinvolt-elegant asperitățile celor mai „aride” aspecte, un moment semnificativ în dezbaterile critice românești dintr-o fază extrem de dificilă, anii '80 ai dictaturii. Dincolo de abordarea istorico-teoretică, S. discută pe un ton „optimist” idei grave, legate de soarta romanului, clasicism, cultul marilor valori, spirit modern, „terorism” metodologic ș.a. Multe judecăți sunt concentrate sub forma unor reflecții remarcabile: „Toți cei ce dau ca sigur decesul autorului manifestă în text și în afara textului un despotism insuportabil. Iar despotismul este, cum știți, forma patologică a conștiinței personalității”. Sau: „Acolo unde nu există o conștiință morală mare, nu poate exista nici o conștiință estetică mare. Cine face în literatură doar fraze frumoase, nu mă interesează, n-am timp. Cine se hotărăște să spună adevărul pe față merge în sensul artei. Minciuna frumoasă îi dă doar roată”. Și, în fine: „Curajul fără artă este o voce în pustiu. Dar și arta fără curaj nu are bătaie lungă”; „Acolo unde nu există artă nu poate exista nici adevăr”. Asemenea luări de poziție, în contextul socioistoric dat, justifică ideea – pe care o va apăra după 1989 – a „rezistenței prin cultură”, ceea ce a făcut să curgă multă cerneală polemică în presa literară. În *Moartea lui Mercutio* (1993), ca și în *Fragmente critice*, S. răspunde diversilor preopinenți, încercând să își expliceze (consecvent ponderat) idei și opțiuni cu privire la „autonomia esteticului”, „rezistența prin cultură”, apărarea figurilor de vârf din literatura anilor 1944–1989 de tendințe demolatoare, fără a nega nici o clipă nevoia unor „revizuiți”, înțelese în deplin spirit lovinescian.

În tumultul politico-mediatic al anilor 1990–2000 se va fi putut contura impresia că S., unul dintre criticii literari de prim rang și de necontestată autoritate ai anilor '60–'80 din secolul al XX-lea, ar fi abandonat, la fel ca alți câțiva confrăți, activitatea critică propriu-zisă. Impresie înșelătoare: practicând, ce-i drept cu mult mai puțină asiduitate decât în trecut, critica de întâmpinare, S. tipărește totuși mai multe volume din seria *Fragmente critice*, cu tematică diversă: cronici propriu-zise, articole, mici eseuri, comentarii critice mai succinte ori mai ample despre autori contemporani sau despre clasici, prefețe, texte evocatoare, omagiale ori

comemorative, mici portrete ori crochiuri memorialistice, meditații ori glosări pe subiecte culturale, morale etc. De notat că fiecare tom poartă un subtitlu care se vedește grăitor în privința intenției organizării materialului: *Scritura taciturnă și scriitura publică* (volumul I), *Demonul teoriei a obosit* (volumul II), *Mit. Mitizare, Mistificare* (volumul III), *Cioran. Noica, Eliade, Mircea Vulcănescu* (volumul IV), *Sfârșitul literaturii?* (volumul V), „*Ne revizuim, ne revizuim...*” (volumul VI). S. publică, în aceeași perioadă, cărți de convorbiri (cu Petru Dumitriu în 1994, cu Aurora Cornu în 1998), întocmește și prefațează volume antologice de texte confesive ale unor mari personalități ale culturii române: Tudor Vianu, *Cunoașterea de sine* (1997), G. Călinescu, *Fals jurnal* (1999). Un proiect mai vechi, proiect ambițios, realizat cu răbdare de-a lungul anilor, este masivul studiu *Ficțiunea jurnalului intim* (I–III, 2001), carte importantă în peisajul general al criticii literare. Conținutul specific al fiecărui volum e semnat sintetic de titlu. Primul tom, intitulat *Există o poetică a jurnalului?*, examinează pe larg – teoretic și demonstrativ – chestiunea enunțată. Al doilea, *Intimismul european*, investighează cu armele criticii literare scrierile diaristice – intime, subiective, confesive – a peste douăzeci de autori iluștri ori reprezentativi pentru acest gen, de la Samuel Pepys, Amiel, Benjamin Constant la Paul Léautaud, Franz Kafka, Cesare Pavese, Anaïs Nin, Raymond Queneau sau Witold Gombrowicz. Demersul se axează pe spațiul Europei Occidentale, „centru” al literaturii universale în perioada modernă. Din Est sunt reținuți Lev Tolstoi și Witold Gombrowicz („anexați”, adică recunoscuți și promovați în spațiul occidental) și literatura română, examinată separat în al treilea volum, intitulat *Diarismul românesc*. Acesta cuprinde o secțiune teoretică adecvată domeniului strict al textelor diaristice (ori asimilabile, fie și parțial, jurnalului intim) scrise în limba română (cu excepții, uneori explicabile, precum jurnalul din exil al lui Mircea Eliade), și capitole aplicat-analitice vizând operele de gen, de la spătarul Nicolae Milescu la Ion D. Sîrbu, Dumitru Țepeneag, Mircea Zăciu, trecând prin scrierile lui Mihail Sebastian, Liviu Rebreanu, ale Alicei Voinescu, ale lui Radu Petrescu și prin ale altor „vedete” ale diarismului românesc. S. își dovedește, din nou, buna stăpânire a artei parafrazării comentate. Reconstituie critic opera, reproduce, recenzează, dar ceea ce se

impune relevant e dinamica, „mizanscena”, traiecul comparării punctelor de vedere. Examinarea teoretică și comentariul la obiect sunt împletite strâns, criticul procedând fără a face concurență teoreticienilor propriu-ziși ai chestiunii, care sunt menționați și citați selectiv, creditați intermitent și cu circumspecție, într-o lectură personală. El se referă la opinii diverse, le face să dialogheze, alternează citate ori referiri care se susțin ori se contrazic. Le „împănează” cu comentariul propriu, comentariu de regulă prudent, nuanțat, refuzând să crediteze orice „ambalări”, fie ele psihanalitice, filosofice ori calofile. Sunt recurente și caracteristice (și savuroase prin umorul subtil pe care-l conțin) prudențele, retractările, dubitațiile, scepticismele ori uimirile (discret) jucate, ca și așa-zisa limitare de competență simulată tocmai pentru a introduce mai pregnant susținerea unor certitudini judicioase cumpănite. Lucrarea nu e o panoramă neutră, istorică, ci exprimă o poziționare. Criticul operează cu concepte ori cu idei – cum le califică chiar el – „vaporozee”, pe care le circumscrie cu infinite disocieri și relativizări, cu efecte de refracție ș.a.m.d., cum se întâmplă când e vorba despre problemele spinoase ale autenticității, sincerității, verosimilității, și se confruntă, după caz, cu prefăcătorie, poza, bovarismul, histrionismul, chiar cu excesul de sinceritate (altă formă de ficțiune, în fond) a diariștilor. Delicată, deloc ușoară postură pentru comentator. Și totuși, se vedește că asediarea minuțioasă, din diferite unghiuri apropiate, a chestiunilor vizate, jocul subtil de ipoteze și retractări limitate, punctate cu afirmații revelatoare rostite energic, repetiția inteligent-persuasivă impun concluziile cu tăria unei demonstrații. *Ficțiunea jurnalului intim* nu este (doar) un instrument de referință, un compendiu academic. E, în sensul cel mai deplin, o carte a unui critic-scriitor, excelent scrisă și în mod evident scrisă cu plăcere, oferind o lectură agreabilă, însoțită de bucuria întâlnirii cu un spectacol intelectual de calitate. Această trilogie e urmată de *Genurile biograficului* (2002), carte înrudită, tratând în esență aceeași delicată temă și atestând statornica preocupare a criticului pentru literatura confesivă și, pe un plan mai cuprinzător, pentru relația complexă dintre biografic și literar, dintre persoana unui autor și literatura lui. Textele regrupate aici, deși scrise în epoci diferite, învederează apartenența lor la un demers unitar și vizează cu deosebire scrieri

memorialistice și/sau autobiografice – deosebire greu de „legiferat” în chip tranșant, așa cum semnalează S. după examinarea susținerilor teoreticienilor care au abordat subiectul –, dar și jurnale. Câteva eseuri cu râvnă teoretică, operând cu generalizări și sistematizări (*Memoriile. Autobiografia. „Un pact de identitate”, Spațiul biograficului, Genurile înrudite*), grupate în deschiderea cărții, sub forma unui capitol intitulat *Pactul cu istoria*, trasează liniile directoare ale cercetării și schițează întreaga problematică a genurilor biograficului. Numeroasele eseuri critice sau cronici literare care formează grosul volumului ilustrează convingător, nuanțează sau întregesc, prin observații de finețe și glosări de detaliu, observațiile și concluziile din segmentul introductiv. Autorii de memorii ori textele de autoficțiune biografică la care se referă criticul sunt deopotrivă români sau străini, contemporani sau figuri din trecut, scriitori ori intelectuali din alte domenii decât literatura, de la Sainte-Beuve la Borges, Buzzati, Chagall ori Einstein, de la Titu Maiorescu la C. Fântâneru, Petre Pandrea, Valeriu Cristea, Nichita Stănescu sau Gabriela Melinescu. Elaborarea unor ample monografii critice, preocupare mai puțin prezentă în opera criticului în primele decenii de activitate, devine mai frecventă în agenda lui după 1989 și mai ales după 2000. De remarcat, pe de altă parte, faptul că atenția se focalizează pe investigarea unor autori de origine română stabiliți în alte țări, care și-au dobândit notorietatea în spațiile culturale în care s-au integrat și, în general, pe plan internațional. Este vorba, mai precis, de tripla formată din Mircea Eliade (scriitor român cu producție beletristică exclusiv de limbă română, dar devenit o autoritate mondială în domeniul cercetării culturologice, ca specialist în istoria religiilor și studierea miturilor), Eugen Ionescu/Eugène Ionesco (scriitor și eseist român în tinerețe, devenit mare scriitor francez, de asemenea cu renume mondial) și Emil Cioran (eseist român în tinerețe, mare scriitor de limbă franceză la maturitate). Se poate întrevădea în această opțiune grija criticului de a consolida, prin comentariu, anvergura unor autori cu șanse sporite de a aduce un răsunet românesc în arena universală. Monografia despre Mircea Eliade din 1995 a fost reluată ulterior, augmentată și reeditată sub titlul *Mircea Eliade, nodurile și semnele prozei* (2005). S. a mai redactat o carte, *Tânărul Ionescu* (2006), care, în principiu,

era menită să-l descopere și portretizeze pe autorul de limbă română, în scopul de a releva trăsături ale personalității lui Eugène Ionesco, scriitor francez. Demersul criticului a excedat însă obiectivul inițial, lucrarea, augmentată și amendată la reeditări (cum se întâmplă cu mai toate cărțile criticului), ajungând să dea seama de personalitatea și de cariera literară a lui Eugen Ionescu nu numai în limitele perioadei românești, ci la scara întregii sale vieți. Textul este unul de critică mai degrabă biografistă, fiind însă vorba de un biografism care urmărește repercusiunile experienței trăite asupra spiritului creator și vizează biografia intelectuală și afectivă, dezvăluită la nivelul mărturiilor și mai ales al textelor: textele confesive ale scriitorului, textele sale nonficionale și cele ficționale. O monografie specială, elogiată de critică și de cititori, a dat S. în 2011 – *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*. Este o investigare totală a universului operei, dar și a retoricii ei, rezultat al unor abordări din varii perspective și cu instrumente critice multiple,

complementare. Exegețul își vădește din nou abilitatea de a îmbina recursul la panoplia teoriei cu comentariul slobod, eliberat de constrângerile vreunei metode tehnice, obținând astfel o sinteză metodologică și expresivă cu rezultate dintre cele mai fericite. Sunt invocate toate studiile importante despre Creangă publicate anterior (de pildă, cele semnate de Jean Boutière, Vasile Lovinescu, Cornel Regman, Valeriu Cristea, precum și, în primul rând, contribuția lui G. Călinescu), studii cu care S. înțelege să dialogheze în chip fertil, acceptând unele susțineri ale preopiniențelor, pe altele respingându-le ori nuanțându-le prin confruntarea cu propriile opinii, în vădita intenție de a înfățișa o imagine cât mai completă a receptării de care a avut parte opera lui Creangă. Ceea ce n-a trecut neobservat de critică: „Reconstituirea lumii lui Creangă, astfel cum o înfăptuiește Eugen Simion, e trecută prin naratologie, prin Bahtin, prin toți autorii moderni și contemporani preocupați de problema biograficului și de relația autor–operă, făcând însă din

Mircea Dinescu, Eugen Simion, Marin Preda și Alexandru Piru

studiul său nu doar o cercetare doctă, dar și una care se citește cu mare plăcere și cu sentimentul redescoperirii unui scriitor complex, meritând mai mult, desigur, decât statutul de obiect al predării în școală. [...] Cele mai atrăgătoare pagini ale cărții lui Eugen Simion sunt tocmai acelea dedicate raportului dintre omul și scriitorul Creangă, precum și concluzia aparent paradoxală la care ajunge: că nu opera îi este datoare celui care a scris-o, cât acesta operei a cărei creație este în fond” (Gabriel Dimisi-anu). Dincolo de unele diferențe legate de receptarea cărții, care ar propune o imagine nouă sau, dimpotrivă, una veche remodelată parțial, un lucru este cert: **S.** a dat un eseu critic remarcabil despre un Creangă complet.

Ca și marele său model (E. Lovinescu), urmașul și luminosul exeget al „scepticului mântuit” are darul formulărilor pregnante și al pătrunderii în mijlocul fenomenului literar, într-un cuvânt, al intuiției critice lucide și elegante, de o aleasă urbanitate [...]. Lovinescu ar fi citit cu pasiune Scriitori români de azi și ar fi văzut în Eugen Simion un al doilea urmaș al său, numai cronologic vorbind, după Pompiliu Constantinescu. Este supremul elogiu ce i se poate aduce, într-o viziune panatheneică, de succesiunea generațiilor și de cei mai aleși lampadofori.

ȘERBAN CIOCULESCU

E. Simion este, astăzi la o vârstă incredibilă pentru cine-l vede și aude, cel mai important critic al literaturii noastre postbelice. Autor al unor impresionante studii de sinteză, el n-a lăsat nici un colț al tabloului neacoperit. Nici exilul n-a scăpat atenției sale, lucru cu atât mai remarcabil cu cât, înainte de 1989, nu era deloc ușor să te referi la scriitori aflați, de obicei ca urmare a unei acțiuni politice, dincolo de granițele țării. Ceea ce distinge critica lui E. Simion este judecata cumpănită și limpede. Nu vom stărui niciodată îndeajuns asupra acestei însușiri. Ea explică popularitatea comentariilor în rândul profesorilor de literatură, al studenților și, de ce nu, al elevilor. Mulți, foarte mulți dintre intelectualii români contemporani au învățat literatura ultimelor decenii din cărțile lui E. Simion. De numele lui este asociat „succesul” de public al unor scriitori, indiferent de valoare; prin E. Simion au ajuns la cunoștința multora Marin Preda și Nichita Stănescu, Mircea Eliade (postbelic) și Marin Sorescu.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Proza lui Eminescu*, București, 1964; *Orientări în literatura contemporană* București, 1965; *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, București, 1971; ed. 2, I–II, București, 1996; *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978; ed. I–IV, București–Chișinău, 1998; *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, București, 1977; ed. 4, București, 1999; ed. 5, pref. Antonio Patraș,

București, 2006; *Dimineața poezilor*, București, 1980; ed. 2, prefață Valeriu Cristea, București, 1995; ed. 4, postfață Valeriu Cristea, Iași, 2008; *Întoarcerea autorului*, București, 1981; ed. 2, București, 1993; ed. 3, postfață Andrei Terian, București 2005; *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, 1985; ed. 2, București, 1999; *Moartea lui Mercurio*, București, 1993; ed. 3, București, 2012; *Eugen Simion comentează pe...*, [I–II], București, 1993–1994; *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iași, 1994; ed. 2, București, 1998; ed. îngr. Oana Soare, București, 2011; *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, București, 1995; ed. (*Mircea Eliade, nodurile și semnele prozei*), București, 2005; ed. 4, București, 2011; *Fragmente critice*, vol. I–II, Craiova, 1997–1998, vol. III–VI, București, 1999–2009; vol. I, ed. 2, București, 1998; Marin Preda, *Scrisori către Aurora*. Eugen Simion – Aurora Cornu, *Convorbiri despre Marin Preda*, București, 1998; ed. (*Portretul scriitorului îndrăgostit – Marin Preda*), îngr. Oana Soare, București, 2010; *Clasici români*, I, București, 2000; *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001; *Genurile biograficului*, București, 2002; ed. I–II, București, 2008; *În ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor*, București, 2004; ed. 2, București, 2012; *Laudă criticului român* (discurs de recepție în Academia Română), București, 2006; *Tânărul Eugen Ionescu*, București, 2006; ed. 2, București, 2009; ed. 3, postfață Paul Cernat, București, 2012; *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Iași, 2011. **Ediții, antologii:** M. Eminescu, *Proză literară*, introd. edit., București, 1964 (în colaborare cu Flora Șuteu), *Poezii*, pref. edit., București, 1991; E. Lovinescu, *Scrieri*, I–IX, introd. edit., București, 1969–1982; Lucian Blaga, *Ce aude unicornul*, postfața edit., București, 1975; *Timpul n-a mai avut răbdare*, pref. edit., București, 1981; Mircea Eliade, *Proză fantastică*, I–V, postfața edit., București, 1991–1992; Tudor Vianu, *Cunoașterea de sine*, introd. edit., București, 1997; ed. București, 2000; G. Călinescu, *Fals jurnal*, pref. edit., București, 1999.

Repere bibliografice: Regman, *Cărți*, 105–115; Cese-reanu, *Ipostaze*, 210–218; Piru, *Varia*, I, 470–473; Vlad, *Convergențe*, 84–88; Grigurcu, *Idei*, 261–267; Raicu, *Structuri*, 298–302; Dimisianu, *Valori*, 9–13; Nițescu, *Repere*, 46–52; Negoîtescu, *Engrame*, 237–240; Ungheanu, *Arhipelag*, 346–355; Vlad, *Lecturi*, 119–124; Ungureanu, *La umbra cărților*, 35–38; Cioculescu, *Itinerar*, II, 351–355; Cristea, *Domeniul*, 389–400; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 134–141; Raicu, *Critica*, 446–457; Regman, *Colocvial*, 13–19, 83–84; Ștefănescu, *Preludiu*, 275–280; Dimisianu, *Opinii*, 151–156; Georgescu, *Volume*, 157–160; Raicu, *Practica scrisului*, 412–420; Ungheanu, *Lecturi*, 285–291; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 119–123; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 132–137; Mugur, *Profesiunea*, 138–153; Raicu, *Contemporani*, 198–203; Zăciu, *Lancea*, 57–62, 190–196; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 313–322, 399–403; Grigurcu, *Critici*, 331–338; Iorgulescu, *Critică*, 214–220; Zăciu, *Cu cărțile*, 187–191; Stănescu, *Jurnal*, II, 176–180;

Ciocârlie, *Eseuri*, 110–113; Dimisianu, *Lecturi*, 164–166; Gheorghiu, *Reflexe*, 160–172; Săngeorzan, *Anotimpurile*, 159–175; Cristea, *Modestie*, 222–228; Raicu, *Fragmente*, 454–475; Iorgulescu, *Prezent*, 140–151; Călinescu, *Biblioteci*, 156–161; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 181–186; Dimisianu, *Subiecte*, 178–188; Cristea, *Fereastra*, 186–190; Piru, *Critici*, 272–275; Monica Spiridon, *O istorie vie a literaturii de azi*, R, 1990, 3; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 410–411, 481–484, III, 334–341; Cristea, *A scrie*, 99–102; George, *Sfârșitul*, IV, 292–299; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 377–380; Simuț, *Incursiuni*, 187–200; Dan Grigorescu, *Timpul viu al literaturii*, L, 1997, 6; Grigurcu, *Peisaj*, II, 40–55; Grigurcu, *Imposibila*, 269–280, *passim*; Grigurcu, *Amurgul*, 28–29, *passim*; *Dicț. esențial*, 754–758; Dimisianu, *Lumea*, 310–318; Micu, *Ist. lit.*, 710–711; Cimpoi, *Critice*, I, 77–96, III, 170–174; Cristea-Enache, *Concert*, 295–298; Manolescu, *Lista*, III, 218–232; Voncu, *Secvențe*, I, 156–164, II, 99–104; Andrei Grigor, *Eugen Simion*, Brașov, 2001; Alexandru Zub, *Eugen Simion între logosferă și discurs confesiv*, AC, 2003, 15; *Manual de truidire a cuvântului. Eugen Simion* – 70, București, 2003; Boldea, *Vârstele*, 25–29; Cristea-Enache, *București*, 447–454; Ștefănescu, *Istoria*, 753–764; *Vertical într-o lume agitată. Eugen Simion și Basarabia*, îngr. Elena Tamazlăcaru, coordonator Mihai Cimpoi, Chișinău, 2005; Antonio Patraș, *Jurnalul criticului*, CC, 2006, 6–7; Dascălu, *Germanitatea*, 299–305; Gabriel Dimisianu, [*Eugen Simion*], RL, 2007, 27, 2011, 34; Virgil Podoabă, *Eugen Simion – „Jurnal”-ul parizian sau un „Bildungsroman” confesiv încheiat pe un scenariu inițiat și în jurul unei experiențe revelatoare*, VTRA, 2007, 8; Cistelean, *Diacritice*, I, 17–23; Constantin Coroiu, *Criticul în ariergarda avangardei*, CLT, 2008, 3; Horia Zilieru, *Addenda la un portret*, CL, 2008, 7; Nicolae Breban, *A fi Eugen Simion*, RL, 2008, 20; [*Eugen Simion*], CLT, 2008, 21 (grupaj special); Gheorghe Glodeanu, *Genurile biograficului*, PSS, 2008, 6–8; Bogdan Crețu, *Oasele tari ale criticului*, VR, 2008, 8–9; Manolescu, *Istoria*, 1213–1220; Paul Cernat, *O „ars amandi” critică*, „Bucureștiul cultural”, 2009, 20; Mircea Morariu, *Teatrul și cărțile lui*, Oradea, 2009, 237–245; Terian, *A cincea esență*, 615–623; Micu, *Mileniu*, 417–424; Lucian Chișu, *Temele jurnalului cultural*, CC, 2011, 1; Răzvan Voncu, *Eugen Simion recitindu-l pe Creangă*, CNT, 2011, 12; Mihai Cimpoi, *O nouă lectură din Creangă*, CLT, 2011, 19; Cosmin Ciotloș, *Negru pe alb*, RL, 2011, 35; Sorin Lavric, *O minune de povestitor*, RL, 2011, 36; Goldiș, *Critica*, 92–93, *passim*. **M.Z., N.Br.**

SIMION Dascălul (a doua jumătate a sec. XVII), copist, interpolator. Este posibil ca „Simion dascălul din satul dumisale Roșiiași”, semnat al unui act din 1669, să fie cel care a copiat și a făcut adăugiri la cronică lui Grigore Ureche sau care, eventual, a scris propria istorie a Moldovei, folosind ca izvor

textul vornicului. Se poate ca tot el să fi fost o vreme preceptorul copiilor boierului Gavril Costache din Lungani, unde locuia și una din fiicele lui Grigore Ureche, care i-ar fi putut încredința manuscrisele tatălui. Contribuția lui **S.D.** la constituirea formei cunoscute a *Letopisețului Țării Moldovei* este foarte controversată. Deși o mărturie contemporană îl apreciază ca pe un om cu „neștiință și minte puțină”, iar cărturarii și cronicarii deceniilor următoare au criticat vehement imixtiunile sale în textul lui Ureche, unii editori și cercetători din prima jumătate a secolului al XX-lea l-au considerat coautor sau chiar adevăratul autor al variantei păstrate. Opiniile acestora au fost susținute mult mai târziu de concluziile analizei lingvistico-stilistice întreprinse de N. A. Ursu, care stabilește ca unic autor al letopisețului consacrat pe **S.D.**: el și-ar fi redactat lucrarea pe scheletul unei cronici alcătuite de Ureche în limba slavonă, dar a folosit și alte izvoare, fiind, astfel, întemeietorul istoriografiei în limba română; lui i-ar reveni toate meritele atribuite de o tradiție nedreaptă lui Grigore Ureche. Dar, deși reale și pertinente, argumentele de ordin stilistic nu pot infirma în totalitate tradiția istorică, nici concluziile unor cercetători care au încercat să definească personalitatea lui **S.D.** (fragilă din punct de vedere intelectual-moral) și contribuția (superfluă, inexactă), așa cum reies din cronică. Oricum, trista celebritate i-a adus-o inserarea în letopiseț a unei legende despre originea moldovenilor din tâlharii romani așezați de unguri în Maramureș, ca stavilă împotriva tătarilor. Șocant de falsă și gratuit denigratoare, „basna” aceasta a provocat indignarea nestăpânită a cărturarilor moldoveni și munteni (Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir ș.a.), pe care i-a determinat să dovedească în scrierile lor netemeinicia afirmațiilor puse astfel în circulație. Dacă lui **S.D.** i se datorează păstrarea cronicii lui Grigore Ureche (chiar și indirect, deoarece și manuscrisul dascălului s-a pierdut), vina de a fi alterat textul original cu informații nesemnificative sau neadevărate și de a fi provocat mistificări grave a făcut ca faima lui să fie preponderent negativă.

SCRIERI: [*Interpolări*], în Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. îngr. și introd. P. P. Panaitescu, București, 1958, 64–65, 68–71, 175–185, 187–188, 195–224; [*Interpolări*], în Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973, 405–407, 413–425; *Letopisețul Țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de*

cursul anilor și de viața domnilor, carea scrie de la Dragoș Vodă până la Aron Vodă (1359–1595), atribuit lui Grigore Ureche, compilat de Simion Dascălul, îngr. și introd. Ovidiu Pecican, Cluj-Napoca, 2007.

Repere bibliografice: Constantin Giurescu, *Introducere la Simion Dascălul, Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595)*, București, 1916; Șiadbei, *Cerectări*, I, *passim*; Cartoian, *Ist. lit.*, II (1942), 148–153; *Ist. lit.*, I, 353–364; Chițimia, *Probleme*, 197–271; Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973, 151–174, 317–321; Dumitru Velciu, *Grigore Ureche*, București, 1979, 198–255; *Dicț. lit.* 1900, 782; Ursu, *Contribuții ist. lit.*, 22–93; Ovidiu Pecican, *Lumea lui Simion Dascălul*, Cluj-Napoca, 1998; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 235.

C.T.

SIMION ȘTEFAN (? – iunie/iulie 1656, Alba Iulia), cărturar, traducător. Cunoscut inițial sub numele de călugărul Ștefan, el era fiul lui Simion, de unde va deriva și numele său de familie: Simion Simionovici. Se presupune că a învățat la o școală mănăstirească din Alba Iulia, poate și la Colegiul Academic calvin, după care a funcționat ca preot, pentru ca, în cele din urmă, să fie tuns în monahism la mănăstirea din același oraș. După ce mai candidase, fără succes, în 1640 la scaunul mitropolitan, el va fi ales după îndepărtarea lui Iorest, iar în 4 martie 1643 semnează „reversalul” în 15 puncte calvinizante, socotite umilitoare, cuprinse și în diploma de confirmare din 10 octombrie 1643. După unii istorici, fire lipsită de autoritate, dispusă spre compromis, din cauza acestor concesi, sau, dimpotrivă, subtil diplomat, procedând cu mult tact în relațiile cu autoritățile laice și ecleziastice calvine, el pare să nu fi cedat, în principiu, punând în aplicare doar prima condiție care i-a fost impusă, aceea ca preoții să predice scriptura numai în românește. Nu se știe sigur dacă a fost hirotonit arhiepiscop, după tradiție, în Țara Românească, N. Iorga negând prezența sa la Târgoviște, spre deosebire de Ștefan Mețș care crede că a fost sfințit de către mitropolitul Teofil. În ceea ce privește identitatea lui **S.Ș.**, s-au făcut mai multe presupuneri, unele destul de puțin credibile. N. Iorga lansa ideea identificării acestuia cu Simion Dascălul, interpolatorul cronicii lui Grigore Ureche. Această paralelă forțată va fi preluată de I. Șiadbei, acesta fiind convins că autorul traducerii cronicii lui Grigore Ureche, care ar fi fost scrisă mai întâi în latină, nu este nimeni altul decât mitropolitul ardelean, aflat prin Moldova în 1642–1643. Ipoteza va fi îmbrățișată și de alți autori, cu

toate criticile fondate care i s-au adus între timp. Supoziția va fi demontată de I.C. Chițimia, care face o distincție clară între „umilul” diac Simion Dascălul, simplu copist cu „mari năzuințe”, un falsificator stângaci, și vlădica de la Bălgrad. Rămâne singulară și improbabilă încercarea de a-l identifica pe **S.Ș.** cu popa Simion din satul Zagra, fiul popii Ștefan, descendența viitorului mitropolit din părțile Năsăudului fiind sugerată pe baza unei însemnări dintr-un manuscris slavon. Ierarhul ardelean apare, așadar, într-o ipostază nu îndeajuns de clarificată în istoriografie, fiind receptat deseori din perspective contradictorii. În decurs de câțiva ani N. Iorga își va modifica radical unghiul de vedere asupra personalității lui **S.Ș.** Astfel, dacă în 1902 istoricul afirma că „buna orânduială, limba clară, populară, cu caracter general a acestor tipărituri” îl pun pe mitropolit sub „o lumină ceva mai bună, măcar ca scriitor și om de carte”, nu peste mulți ani avea să-i minimizeze calitățile de cărturar pe motivul că fostul călugăr n-ar fi avut „unde să capete știința de slavonește și grecește pe care de o bucată de vreme o aveau aceia dintre prelații români ce se socoteau învățați”. Acest verdict, pripit și tranșant, a devenit un loc comun în istoriografia românească, în care vor predomina opiniile privitoare la instrucția îndoielnică a „ereticului” mitropolit de la Bălgrad. Alți istorici contemporani ai Bisericii Ortodoxe nu acceptă ideea că mitropolitul ardelean ar fi fost un ignorant, care să fi patronat asemenea lucrări de anvergură fără să se implice efectiv în realizarea lor cu o competență de necontestat. A afirma însă că **S.Ș.** era pe deplin familiarizat cu marile limbi de cultură ale timpului sau că formația sa umanistă l-ar plasa în aceeași familie de spirite cu Petru Movilă, Constantin Cantacuzino, spătarul Milescu sau cu Dimitrie Cantemir ar fi o exagerare. Stilul encomiastic adoptat uneori în privința evaluării rolului jucat de cărturarul ardelean nu este operant, după cum nici diminuarea poziției sale sau a gradului de educație nu are o susținere solidă. Prestigiul ierarhului de la Bălgrad, ca și al anturajului său cărturar, nu sunt deloc știrbite dacă se ia în considerare implicarea unor exponenți ai Bisericii Calvine și ai Curții princiare în pregătirea și supravegherea editării. Paternitatea prefețelor celor două cărți apărute sub patronajul mitropolitului ardelean, *Noul Testament* din 1648 și *Psaltirea* din 1651, a suscitât numeroase puncte de vedere. Deși doar prima

prefață din *Noul Testament*, dedicată principelui Ardealului, Gheorghe Rákóczi, este semnată de mitropolit, acestea au fost atribuite, în totalitate, lui S.Ș., sau, dimpotrivă, i s-a negat orice contribuție în alcătuirea lor. Utilizarea unor fraze mai greoaie în prima predoslovie, care reeditează perioada oratorică amplă, savantă, pare să indice un model străin, textul fiind tradus ulterior în română. Nu sunt date suficiente privind cultura teologică și, implicit, formația umanistă a cărturarului pentru a nu-i atribui un text pe care el însuși îl semnează. Nu este exclus ca predoslovie să fi fost concepută în colaborare cu unii dintre apropiații săi, poate chiar revăzută, în unele pasaje, de oficiali ai Bisericii Calvinice, dar textul arată neîndoiește faptul că emană de la ierarhul ortodox. Asumarea muncii de editare și traducere, cu sprijinul unor cărturari, probabil localnici, este afirmată cu claritate de S.Ș.: „Și mi-ai poruncit să caut în popii miei preuți cărtulari și oameni înțelepți”. Pe de altă parte, stilul concis, ordonat al celei de-a doua predoslovii, cu fraze mai scurte, ar putea să sugereze că autorul nu este același cu al primei predoslovii. În pofida diferențelor de

redactare, se presupune că textul ar aparține tot mitropolitului sau unui alt cărturar din anturajul său, conștient de realitatea lingvistică a vremii sale și de cerințele imperioase pe care trebuie să le îndeplinească textul sacru pentru a fi difuzat și receptat în dimensiunile sale reale, „cum să înțeleagă toți”. Trebuie admis, așadar, că predoslovie a fost scrisă sub îndrumarea ierarhului bălgrădean, care poate fi considerat autorul ei moral. În alcătuirea *Psaltirii* din 1651 se întrevide o concepție editorială asemănătoare cu cea care a stat la baza *Noului Testament*, evidențiată și prin intermediul textelor care însoțesc cartea. Există în această ediție trei predoslovii, dintre care două sunt plasate la începutul volumului, având rolul unor prefețe propriu-zise, iar ultima la sfârșit, ca postfață. În deschiderea lucrării se află, și de data aceasta, o dedicație către principele Ardealului, Gheorghe Rákóczi, în care este susținută, cu numeroase argumente biblice, necesitatea traducerii cărții de cult în limba națională, „să o poată înțelege și să o știe ascultătorii”. Autorul apelează, la fel ca diaconul Coresi, la citate din *Epistola întâi către corinteni a Sfântului Apostol Pavel*, care, „cu multe lucruri frumoase, arată și aduce înaintea că nu-i nici un folos a grăi în limbă streină în săbor”. Ideea propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu în limba înțeleasă de credincioși este, într-adevăr, o teză specific protestantă, dar ea penetrase în mediile culturale românești cu un secol în urmă. Cea de-a doua prefață, cu un conținut exegetic mai pronunțat, se intitulează *Predoslovie la Psaltire și către cetitoriu*, cu o specificație în subtitlu: *Despre lauda și de folosul Psaltirii*. Avertismentul adresat, în final, cititorilor, de a nu se pronunța asupra traducerii „până nu vor socoti izvoadele” pentru a afla calea de echivalare a textului, denotă un simț critic avansat în promovarea scrierilor biblice.

SCRIERI: *Predoslovie către Măria Sa, craiul Ardealului; Predoslovie către cetitori*, în *Noul Testament sau Împăcareaua lui Isus Hristos, Domnului nostru*, Bălgrad, 1648; ed. îngr. Dalila Lucia-Aramă, Alba Iulia, 1988, 111–113, 115–116; *Predoslovie către Măria Sa, craiul Ardealului, Predoslovie la Psaltire și către cetitoriu, Predoslovie către cetitori*, în *Psaltirea ce să zice Cântarea a fericitului proroc și împărat David*, Bălgrad, 1651; ed. îngr. Alexandra Moraru, Mihai Moraru și Alin-Mihai Gherman, Alba Iulia, 2001, 68–77, 78–101, 698–701.

Repere bibliografice: Ilarion Pușcariu, *Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1900, 13–14; Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a[le]*

Psaltire, Bălgrad, 1651

Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bălgradului, Blaj, 1902, 94–99; N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902, 55–60; Iorga, *Ist. lit.*, I, 281–283; Iorga, *Ist. Bis.*, ed. 2, II, 336–337; Densusianu, *Opere*, III, 54–58, 242–243; Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, ed. 2, I, Sibiu, 1935, 201–206, 394–399; N. Iorga, *Istoria românilor*, VI, București, 1938, 190–193; I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicilor moldovene*, Iași, 1939, 31–34; I. Lupaș, *Documente istorice transilvane*, I, Cluj, 1940, 218–223; Tului Racotă, *Mitropolitul Simion Ștefan al Bălgradului, adnotator al cronicii lui Grigore Ureche, și relațiile sale cu calvinii*, T, 1942, 2–3; Ioan Zăgrean, *Mitropolitul Simion Ștefan*, Cluj, 1947; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), I, 285–288; *Ist. lit.*, I, 349–352; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 104–106; Chițimia, *Probleme*, 262; Petru Bogdan, *Considerații generale asupra Noului Testament de la Bălgrad (1648) al mitropolitului Simion Ștefan*, MB, 1973, 10–12; Mihai Plătică, *Noul Testament de la Bălgrad și personalitatea mitropolitului Simion Ștefan*, „Glasul bisericii”, 1973, 11–12; *Dict. lit.* 1900, 782–783; Francisc Kiss, *Informații privitoare la Simion Ștefan*, ST, 1980, 3; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, 68–76; Miskolczy Ambrus, *Sub semnul Reformei?*, „Europa-Balkanica-Danubiana-Carpathica. Annales”, 1995, 2A; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 443–444; Eugen Pavel, *Carte și tipar la Bălgrad (1567–1702)*, Cluj-Napoca, 2001, 43–60, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, IV, 242–243; Alin-Mihai Gherman, *Aspecte umaniste în cultura românească veche*, București, 2004, 42–67; *Mitropolitul Simion Ștefan – teolog, cărturar și patriot*, coordonator Jan Nicolae, Alba Iulia, 2011.

E.P.

SIMIONESCU, Cornel (7.IX.1927, Iași), editor. Este fiul Emmei (n. Massari), care provenea dintr-o familie din nordul Italiei, și al lui Anton Simionescu, funcționar la CFR; numele la naștere era Corneliu Marius. În orașul natal urmează cursurile primare la „Notre-Dame” și Liceul Național (1934–1944), trecând la Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1944–1946), unde părinții se refugiaseră din cauza războiului. Este absolvent, din 1950, al Facultății de Filologie a Universității ieșene. Repartizat lector la Institutul „Maxim Gorki” din București, intră ulterior redactor la Editura Politică, fiind transferat, în 1960, la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura pentru Literatură, devenită în 1970 Editura Minerva. Aici, într-un mediu deosebit de prielnic, alcătuit din înzestrați editori de texte clasice, își află adevărata vocație. Ca șef al redacției Valorificarea moștenirii literare (1962–1969) și sub îndrumarea lui Mihai Șora, redactorul-șef al Editurii, se ocupă de realizarea unui ambițios program de editare a scriitorilor clasici români, ceea ce va presupune înființarea unor noi colecții sau restructurarea celor

vechi. Profitând de relativa destindere ideologică din acești ani, sunt promovate la tipar lucrări editate sau inedite ale unor mari scriitori neagreați inițial de regimul comunist, între care V. Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Barbu ș.a. Tot acum sunt inaugurate ediții importante consacrate scrierilor lui Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, G. Călinescu, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu ș.a.

S. debutează editorial în 1962 cu o prefață la romanul *Răscoala* de Liviu Rebreanu. Va alcătui, în anii următori, bune ediții selective din scrierile lui Zaharia Bârsan (1969), Iacob Negruzzi (1970), Victor Ion Popa (1972), pregătindu-se, chiar de prin 1963, în vederea realizării unei ediții critice a operei lui Mihail Sadoveanu. Mai întâi va publica, în 1969–1971, o ediție de popularizare, în douăsprezece volume, lucrată în colaborare cu Constantin Mitru, cumnatul și secretarul lui Mihail Sadoveanu. După o perioadă de documentare de aproape două decenii, îi apare, în 1981, primul tom din ediția Mihail Sadoveanu, *Opere*, proiectată ca o serie completă în douăzeci și cinci de volume, editorul apreciind că opera scriitorului cuprinde aproximativ o sută patruzeci de tomuri în peste cinci sute de ediții. În cel dintâi volum au fost incluse scrierile „începuturilor” (1897–1904), precum și cartea de debut, *Povești* (1904), notele și comentariile fiind realizate – aici și la toate celelalte tomuri – în colaborare cu Fănuș Băileșteanu, care se ocupa de geneza și de receptarea operei în epocă. Volumul, extrem de favorabil primit de critica literară, va fi distins cu o „mențiune specială” de juriul premiilor Perpessicius, făcând și obiectul unei dezbateri la Muzeul Literaturii Române. Au urmat alte șapte tomuri până în 1997, lucrarea oprindu-se odată cu falimentarea Editurii Minerva, deși erau predate la tipar încă două. Ediția, una dintre cele mai bune realizate în a doua jumătate a veacului trecut, cuprinde toate scrierile autorului publicate până în anul 1912. De-a dreptul impresionantă rămâne strădania lui **S.** de a realiza o ediție filologică de ținută. Atât textul, cât și variantele integrale au fost definitivite prin colajonare cu zeci de volume, manuscrise, periodice, antologii ș.a., romanul *Șoimii*, de pildă, comportând paisprezece colajonări succesive. Pentru prima dată fiecare tom al ediției beneficiază de un bogat aparat de indici, cu referire la nume de persoane, personaje și locuri, dar și la elementele constitutive ale universului sadovenian: vietăți și

plante, profesii, tradiții și sărbători etc., adeverind remarca lui G. Călinescu, după care „niciodată n-a intrat în opera unui creator mai mult din Univers”.

Ediții: Zaharia Bârsan, *Scrieri*, pref. edit., București, 1969 (în colaborare cu Aurora Pârvu); Iacob Negruzzi, *Scrieri alese*, I–II, București, 1970; Victor Ion Popa, *Ghicește-mi în cafea*, pref. N. I. Popa, București, 1972; *E scris pe tricolor Unire*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1980; Mihail Sadoveanu, *Romane istorice*, I–II, București, 1980 (în colaborare cu Constantin Mitru), *Povestiri*, I–II, București, 1981 (în colaborare cu Constantin Mitru), *Opere*, I–VIII, introd. Constantin Ciopraga, București, 1981–1997 (în colaborare cu Fănuș Băileșteanu), *Opere alese*, I–V, introd. Constantin Ciopraga, București, Chișinău, 1993–1998.

Repere bibliografice: Gheorghe Suci, *Împărăția Sadoveanu*, LCF, 1981, 49; Șerban Cioculescu, *Un remarcabil act editorial*, „Scânțea”, 1982, 14 ianuarie; Pompiliu Marcea, *Sadoveanu într-o nouă etapă exegetică*, CNT, 1982, 3, 4; Mircea Angheliescu, [Cornel Simionescu], T, 1982, 1, 2, 1986, 8, 1987, 4, 1988, 7; V. Fanache, *Sadoveanu – opera omnia*, ST, 1982, 2; Gavril Istrate, [Cornel Simionescu], CRC, 1982, 15, „Opinia” (Iași), 1992, 10 ianuarie; *Cartea de istorie literară în dezbatere: M. Sadoveanu, „Opere”*, MS, 1982, 4 (grupaj special); Liviu Grăsoiu, *Mihail Sadoveanu, „Opere”*, I, ATN, 1983, 4; Z. Ornea, [Cornel Simionescu], RL, 1985, 52, 1987, 5, 1988, 21, 1991, 41, 1996, 43; Alex. Ștefănescu, *Valori restituite*, RMB, 1986, 25 februarie; Valeriu Râpeanu, *O nouă ediție Sadoveanu*, FLC, 1986, 11; Nicolae Manolescu, [Cornel Simionescu], TBR, 1986, 318, RL, 2001, 41; Sultana Craia, *Opera omnia*, CNT, 1986, 37; Teodor Vârgolici, [Cornel Simionescu], VR, 1987, 4, ALA, 1998, 432; Mircea Popa, *Sadoveanu în ediție critică*, ST, 1987, 6; Vlad, *Lect. prozei*, 26–47; Cornea, *Semnele*, 180–186; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 190–192.

T.A.

**SIMIONESCU,
Cristian**

(21.VII.1939, Hlipiceni,
j. Botoșani – 13.XI.2018,
Bârlad), poet.

Este fiul Profirei Simionescu și al lui Ion Simionescu, învățători; tatăl său, luptător pe Frontul de Răsărit, a fost deținut politic în anii postbelici. S.

urmează școala primară în satul natal, liceul la Iași (1950–1955) și la București (1955–1956), apoi Facultatea de Filologie la Iași, secția limba și literatura română, absolvită în 1966. Va fi profesor de limba română la școli generale din Bârlad (1967–1982), apoi la Clubul „Spiru Haret” (cercul de literatură și presă) din același oraș. Debutul editorial are loc în 1970 cu placheta *Tabu*. Va publica mai multe cărți de poezie, dintre care cele editate după 1995 sunt ample antologii de autor. În 1991 organizează expoziția itinerantă „Paul Neagu – desene și documente din anii 1970–1990”; este semnat al textului pentru albumul de artă plastică *Paul Neagu* (Londra, 2001), va fi prezent cu un text și în albumul *A Derridean Tornado. Paul Neagu (1965–2000)* (Londra, 2002). Face parte din grupul de inițiativă al Fundației pentru Promovarea Ideilor Artei Generative Lumi Diverse, constituit la Timișoara în 2001. Poeme i-au fost traduse în reviste sau în antologii din Franța, Marea Britanie, SUA, Macedonia. Este distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru volumul *Maratonul* (1985), mai obține Premiul Filialei Constanța a Uniunii Scriitorilor (1995), Premiul Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor pentru *Opera Omnia* (2007), Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” (2008), precum și alte premii sau medalii ale unor edituri, reviste, festivaluri de poezie etc.

Cu un destin – la nivelul receptării critice, al circulației operei și, mai ales, la cel al promovării mediatice și al prezenței în evenimentele obștii scriitoricești – mai puțin obișnuit, S. oferă cazul unui excelent poet puțin cunoscut de contemporani, prețuit și susținut de un cerc relativ restrâns de „cunoscători” (aceștia fiind, în special, poeți înrudiți sub raportul viziunii), în fine, recunoscut tardiv în dimensiunile reale ale aportului său la întregirea tabloului poeziei românești contemporane. Surprinzătoare și, în chip evident, nedreaptă, situația a putut fi explicată prin împrejurări ținând de temperamentul și de caracterul celui în cauză în contextul social-politic al epocii: retractil, însingurat, izolat geograficește într-un oraș de provincie fără pondere notabilă în viața culturală a țării, dar, mai ales, deloc dispus la concesiile favorizante cu ocârmuirea politică antedecembristă și cu cerințele ei în materie de artă de propagandă, deloc înclinat către gesturi de autopromovare zgomotoasă; S. ar fi preferat o sihăstrie care să-i asigure o mai mare libertate de creație,

și nu o înregimentare. Fapt este că, autor al unei opere care se distinge peremptoriu prin forță, originalitate și relevanță, poetului i s-ar fi cuvenit de mult un loc în plutonul de elită al promoției șaptezeciste și al poeziei contemporane în general. El este, într-adevăr, un șaptezecist, însă nu unul de serie sau înseriabil și, dacă ar fi avut urmași sau imitatori, ar putea fi considerat el însuși un cap de serie. O formulare fericită a unui alt poet, Lucian Vasiliu, exprimă adecvat situarea lui S.: el ar fi „poetul autarhic”. Originalitatea îi este definită, pe de o parte, de non-conformism, iar pe de altă parte, de grandoearea proiectului, de excesivitatea viziunii și a dicțiunii. Programul său poetic este maximalist, vădește aspirații către îmbrățișarea atotcuprinzătoare a omenescului, fără a eșua în vreun fastidios enciclopedism liric. Poezia nu este, pentru S., un joc futil, ci o rostire trăită cu intensitate, el fiind cu adevărat un *vates*, un poet cu dominantă vizionar-oraculară. Viguros, blazat, parcă vindicativ față de omenirea întreagă, de un patetism nesolemn, ușor batjocoritor (și adesea sarcastic, pamfletar, dar nu la modul minor-resentimentar), eul liric afișează o detașare aparentă față de truculentul „bâlci al deșertăciunilor”, pe care îl inspectează cu minuție și îl etalează cu un fel de paradoxală jubilație a constatării degingoladei și purulenței, detașare ce, în fond, maschează implicarea patetică, dată de generozitatea sufletească și de simțul moral. Fiindcă poetul este, în esență, un moralist care se exprimă cu precădere în tonurile tari ale satirei menippee. Cu obstinație și aplicație – demersul poetic pare a fi un nesfârșit maraton, cum sugerează și titlul unui volum – livrează, într-o enunțare neconvențională, productiv contrariantă, un mesaj de un umanism autentic, asumat prin aprofundarea lucidă a omenescului, până la sondarea ascunzișurilor abisale. S-a vorbit, între altele, de compatibilitatea unor abordări ale lui S. cu patrimoniul psihanalizei, dar și de un discurs descriptiv, narativ, uneori greoi, aproape prozastic. Bogata imagerie pusă în operă este de o imprevizibilitate cu totul excepțională: pestriță și entropică, deseori de factură avangardist absurdă, ceea ce ar autoriza părerea că, în materie de delir imagistic, acest poet așa-zis fără înaintași direcți s-ar afla, într-o măsură, în descendența suprarealismului românesc ilustrat de Virgil Teodorescu, Gellu Naum ș.a., ralierea la acesta fiind însă amendată de opțiunea pentru postura etică și recursul la imprecuație; alteori de factură

onirică, având puternice inflexiuni expresioniste, articulată într-o savant orchestrată construcție parabolică abstrusă. Poezia lui S., cu o componentă aforistică și oraculară definitorie, e aparținătoare neomodernismului contemporan, „înaltului” modernism sau extrem-modernismului. Nu este lipsit de tâlc faptul că, de pildă, termenul de referință pentru *Ținutul bufonilor* (2002), carte apărută în colecția „Dictatură și scriitură”, coordonată la Editura Junimea de Cezar Ivănescu, poate fi găsit în poemul *The Waste Land* al lui T. S. Eliot, deși chiar postmodernismul ar putea să și-o revendice măcar în parte. Accentul e dat de neliniștea pentru soarta omului, pentru descălcirea noimelor existentului, însemnate fiind coloratura morală de fond, strădania de exorcizare întreprinsă de poet, exorcizare înrudită, într-un fel, cu cea practică, de pildă, de Cezar Ivănescu. Opera lui S. se înfățișează ca un *continuum*, ca un mare text unic, dincolo de fracturarea în volume și de diferențele de modulație. O secvență din *Ținutul bufonilor* poate fi caracteristică pentru rostirea lui: „Capete pătrate de bigoți ai fumului/ viețuitori după scheme și fixuri, numărători/ de secunde, furnici inocente și fără de trup căutându-și trupul/ și numele, prin case-cutii, case, compartimente, prin faguri/ cu elixir și borhot [...] loviți mai jos de/ stomac, întorși pe dos,/ sătui înfometați aplaudând pâinea/ cu unt,/ castelele de nisip, păguboși păcăliți, salariați/ stocați, prinși de nas, cocoțați, aventuroși de trei lulele,/ vă cade inima prin trup în jos în stomac și mai jos/ până pe bombeu”.

„Maratonul” asociat cu „Ținutul bufonilor” aproximează cei doi mari vectori spațiali al imaginarului acestei poezii: pe drumul lung al vestitorului de victorie din mitologie, „maratonist” este, în fond, poetul care acumulează imagini, aduce vești despre înfățișările lumii pe care o traversează obstinat, cu o imensă cheltuială de energie și fără siguranța că mesajul său va fi întâmpinat cu înțelegerea așteptată. Iar măștile, schimonosite ori destinse, austere ori trădând conviețuiri promiscue, îl întâmpină de pretutindeni. O lume, așadar, funciar alterată, lume pe dos, unde aparența și realele se amestecă și confundă, bricolaj cosmic compozit, deconcertant prin proliferare și articularea precară a elementelor alcătuitoare.

ION POP

Cristian Simionescu apelează la o morală a deriziunii și a autoderiziunii ca la o pavăză sub protecția căreia își aruncă sondele închipuirii în bolgiile Infernului sau în adâncul oceanului primordial, își îngăduie fulgurații

absolutizante, care tâșnesc însă întotdeauna din materialitate, din visceralitate, din cotidianul mizerabil și irezistibil.

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Tabu*, București, 1970; *Vicleniile oceanului*, București, 1980; *Maratonul*, București, 1985; *Insula*, București, 1988; *Maratonul*, Iași, 1995; *Poezii*, București, 1997; *Ținutul bufonilor*, Iași, 2002; ed. postfață Mircea Martin, Pitești, 2010.

Repere bibliografice: Dan Laurențiu, „*Tabu*”, LCF, 1971, 5; Adrian Popescu, „*Tabu*”, TR, 1971, 12; Liviu Antonesei, *Farmecul discret al vetusteții*, CRC, 1981, 5; Mircea Iorgulescu, *Prezențe lirice*, RL, 1981, 15; Valentin Tașcu, [*Cristian Simionescu*], TR, 1981, 15, ST, 1986, 6; Lucian Vasiliu, *Poetul autarhic*, „Dialog”, 1981, 3–4; Cezar Ivănescu, *Numele poetului: Cristian Simionescu*, LCF, 1984, 6; Laurențiu Ulici, *Tehnica umbrelor*, RL, 1985, 22; Eugen Simion, *Poeme în limba delfinică*, RL, 1988, 32; Munteanu, *Jurnal*, IV, 253–256, V, 193–196; Nicolae Prelipceanu, *Insula lui Cristian Simionescu*, VR, 1989, 5; Cornea, *Semnele*, 180–186; Diaconu, *Fețele*, 109–114; *Dicț. analitic*, III, 32–33; Grigurcu, *Poezie*, II, 371–383; Mincu, *Poeticitate*, 291–292; Alexandra Olivotto, *Totalitarismul stilului*, RL, 2003, 20; Gheorghe Grigurcu, *Bufonul și nebunul*, RL, 2003, 40; Lucia Simona Dinescu, „*Ținutul bufonilor*”, OC, 2003, 183; Nicola, *Valori*, VI, 174–181; Mircea Martin, „*Laudatio*” pentru *Cristian Simionescu*, CL, 2009, 3; [*Cristian Simionescu*], DL, 2009, 83, CL, 2010, 3 (grupaje speciale); Popa, *Ist. lit.*, II, 594–595; Nicolae Bârna, *Un nesfârșit maraton*, CLT, 2011, 9; Ion Pop, *Cristian Simionescu în Ținutul bufonilor (I–II)*, TR, 2012, 232, 233.

N.B.

SIMIONESCU, Maria (22.III.1929, Târgu Ocna), editoare. Este fiica Elenei (n. Negri) și a lui Iacob Simionescu, funcționar, și soția criticului Ștefan Cazimir. Urmează școala primară la Onești, iar liceul la București și Pitești, susținându-și bacalaureatul în 1951. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București în 1955, an în care devine redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura pentru Literatură, transformată în 1970 în Editura Minerva. Colaborează la „Adevărul”, „Liberitatea”, „București magazin” ș.a.

Formată la școala de la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, unde se afirmă principalii editori din perioada postbelică, S. se manifestă ca o foarte bună specialistă, caracterizată de o acribie exemplară. Autorul asupra căruia s-au concentrat eforturile editoarei este E. Lovinescu. Începe cu îngrijirea volumului *T. Maiorescu* (1972), urmat de *T. Maiorescu și contemporanii lui* (I–II, 1974, în colaborare cu Z. Ornea), cea mai importantă realizare fiind

ediția critică *Opere* (I–IX, 1982–1990, în colaborare cu Alexandru George), pentru care a fost distinsă în 1990 cu Premiul Uniunii Scriitorilor.

Ediții: E. Lovinescu, *T. Maiorescu*, pref. Alexandru George, București, 1972, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I–II, pref. Z. Ornea, București, 1974 (în colaborare cu Z. Ornea), *Opere*, I–IX, introd. Alexandru George, București, 1982–1990 (în colaborare cu Alexandru George).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Locul lui Maiorescu*, RL, 1972, 46; Mircea Iorgulescu, *E. Lovinescu, „T. Maiorescu”*, LCF, 1972, 46; Z. Ornea, [*Maria Simionescu*], CNT, 1983, 9, RL, 1990, 25; Mihai Ungheanu, *Eugen Lovinescu, „Opere”, I*, LCF, 1983, 12; George Gană, *E. Lovinescu, „Opere”, IV*, MS, 1987, 2.

ALS.

**SIMIONESCU,
Mircea Horia**
(23.I.1928, Târgoviște –
18.V.2011, București),
prozator.

Este fiul Irinei Simionescu (n. Popescu), oficianță PTT, și al lui Stelian Simionescu, ofițer de infanterie. Bunica paternă făcea parte din familia Brătianu și era rudă cu Istrate Micescu și cu Ion Pillat. Născut într-o casă situată, după cum îi plăcea scriitorului să o sublinieze, nu departe de casa natală a lui Grigore Alexandrescu și de cea a lui Ion Heliade-Rădulescu, S. urmează în Târgoviște școala primară și Liceul „Ienăchiță Văcărescu”, absolvit în 1948. Rămâne orfan de tată la vârsta de zece ani. Are preocupări literare precoc, cu înclinare către avangardism, experimentalism, parodie etc. Împreună cu Radu Petrescu, Costache Olăreanu și alți adolescenți târgovișteni, redactează reviste-manuscris într-un singur exemplar („Apollo”, „Carnet literar”, „Cântece noi”, „Cloșca cu pui”, „Colorado”, „Oraș de nikel”, „Metru cub”, „Mogador”, „Spada” ș.a.) și plachete de versuri, dezbat chestiuni stilistice, își comunică proiecte literare, își comentează lecturile, îi admiră pătimaș pe Tudor Arghezi și pe G. Călinescu: este momentul de coagulare a grupului literar care va fi numit ulterior – după vădirea publică, tardivă, în anii '70, a scrierilor reprezentanților lui

– Școala de la Târgoviște. **S.** scrie în ultimii ani de liceu diferite texte-„cărți”, citite prietenilor ori transmise acestora în manuscris, având titluri excentrice (*Marele tratat, Cartea despre femeia esențială și lumile anexe, Vegetații lunare* etc.) și „conținut” asemenea; între ele, *Istoria organică*, primă formă a viitoarei *Bibliografii generale* (1970). Din 1948 e, timp de doi ani, student al Facultății de Filologie a Universității din București. Abandonează facultatea, absolvind-o abia în 1964 cu lucrarea *Lirica lui G. Călinescu*. Gazetar la „Scânteia” (1950–1969), scrie puțin pentru ziar (reportaj, articole, cronică muzicală). În timpul liber își definitivează primele cărți, cu totul străine de comandamentele oficiale ale epocii în materie de literatură, pe care le va putea publica în perioada de relaxare ideologică de la sfârșitul anilor '60. Debutează cu povestirea *Cum l-am trădat pe Pascal*, la „Luceafărul”, în 1968, iar editorial în 1969 cu *Dicționar onomastic*, primul volum al ciclului *Ingeniosul bine temperat*. În pofida tirajului mic, cartea va avea un mare succes de public și va face vâlvă prin noutatea și extravaganța ei contextuală. În 1969 **S.** ajunge șef de cabinet al lui Dumitru Popescu, devenit în acel an secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Funcția e stresantă și oarecum nepotrivită cu temperamentul „artist” al prozatorului, care încearcă să îi ajute, după puteri, pe solicitanți (scriitori, oameni de cultură etc.) și se remarcă printr-un comportament excentric. În 1971–1972 este, în cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, director adjunct al resortului Muzică, iar în 1972–1974 director general al Operei Române din București. Epuizat de solicitarea obligațiilor administrative, demisionează (după discuții tensionate care culminează cu episodul spargerii unui candelabru, intrat în „folclorul” biografic al scriitorului). Pensionat pentru motive de sănătate (după cum avea să explice ulterior, s-a internat în spitale de psihiatrie, regăsindu-și acolo libertatea), **S.** se consacră exclusiv scrisului, iar biografia publică se confundă cu lista cărților editate, numeroase apreciate de critică, unele premiate: *După 1900, pe la amiază* (1974) și *Paltonul de vară* (1996) au fost distinse cu Premiul Uniunii Scriitorilor, iar *Jumătate plus unu* (1976) cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR, Uniunea Scriitorilor acordându-i și Premiul Opera Omnia (1998). I s-a mai decernat Ordinul Național Pentru Merit în grad de Comandor (2000). A

colaborat, cu fragmente de proză, eseuri și articole, la „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „Vatra”, „Familia”, „Literă” ș.a. Își construise, cu mijloace modeste, o casă-refugiu la Pietroșița, în hinterlandul piemontan al Târgoviștei natale, unde obișnuia să petreacă lungi perioade.

Importanța lui **S.** în peisajul literar postbelic e superioară aceleia a operei proprii. Fără să fie inițiatorul unui curent literar și fără să fi devenit șef de școală (el aparține unui grup literar colegial, de „egali”, fără lider autoritar), scriitorul s-a aflat, chiar de la primele cărți, în postura de întemeietor și, prin exemplul oferit, a avut rolul de catalizator al conturării și consolidării uneia dintre cele mai originale căi de înnoire a prozei contemporane. Proza lui este rafinată, ludic-livrescă, ironică și burlescă, nu fără a dezvălui și o componentă nostalgică și sentimentală, ținută sub control de preeminența intelectului și a viziunii estetice. Ilustrând pregnant fenomenul de amestec și destrămare a genurilor și speciilor literare, înlocuind gravitatea convențională cu farsa (farsă cu o gravitate subiacentă, neconvențională), literatura lui **S.** subminează deliberat iluzia reprezentării, demontând sau utilizând ironic convențiile puse în slujba acreditării iluziei, cultivă relativizarea viziunii, abandonează scrupulul privind adecvarea realistă în favoarea preocupării pentru autoreferențialitate, astfel încât poate fi catalogată drept prepostmodernistă. Cea mai cunoscută carte a prozatorului rămâne, probabil, *Dicționar onomastic*. Sub titlul generic *Ingeniosul bine temperat* se află un masiv ciclu format din cinci volume: *Dicționar onomastic*, *Bibliografia generală* (1970), *Jumătate plus unu*, *Breviarul (Historia calamitatum)* (1980) și *Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău* (1983). Ansamblul e totuși o tetralogie, deoarece *Jumătate plus unu* nu e o carte autonomă, ci partea a doua, editată separat, a *Dicționarului onomastic* (Motivul fracționării *Dicționarului*... au fost extraliterare, conjuncturale: mai târziu, în anul 2008, scriitorul avea să-și editeze întregul *Dicționar onomastic* într-un singur volum.) O clasificare ținând seama de caracteristicile fiecărei cărți în parte ar putea, în pofida estompării deosebirelor dintre genuri, să grupeze scrierile în „repertorii” sau „liste” – în această categorie ar intra primele două sau chiar primele trei cărți ale tetralogiei, dar și, de pildă, *Ulise și umbra* (1982), care

are aceeași structurare, de „inventar”, „catalog” ori „fișier”, apoi romane – e vorba de meta- sau pseudo-romane: *Toxicologia...*, *Nesfârșitele primejdii* (1978), *Învățăture pentru Delfin* (1979), *Redingota* (1984), *Licitația* (1985), *Asediul locului comun* (1988), *Cum se face* (2002), volume de proză scurtă: *După 1900, pe la amiază*, *Banchetul* (1982), *Îngerul cu șorț de bucătărie* (1992), *Fărădelegea vaselor comunicante* (1997), *Vârstele* (2007), scrieri confesive: *Trei oglinzi* (1987), volum care cuprinde pagini de jurnal din 1946, sau eseistice, precum *Literatură dus-întors* (2005), așa-zise „note de drum” sau „impresii de călătorie”: *Răpirea lui Ganymede* (1975), și, sub raportul „conținutului”, *Ulise și umbra*, în sfârșit, opere cu statut incert, mixt sau hibrid: *Paltonul de vară*, roman, dar și jurnal, și „repertoriu”, și culegere de proze scurte. Scriitorul a publicat și un volum de versuri: *Versete de unică folosință* (2010). De fapt, mai toate scrierile lui S. au un statut hibrid, iar încercările de sistematizare rămân în mare măsură arbitrare. Dar, cu toată diversitatea componentelor sale, opera e unitară și omogenă, poate prea omogenă, suscitând, sub acest raport, rezervele criticilor, care i-au reproșat uneori monotonia, repetitivitatea: „Noi metri – după vorba lui Călinescu – din același sul de stofă” (Eugen Simion) sau „Această «comedie a literaturii» [...] născută ca o reacție la stereotipie, imobilitate și automatism, sfârșește prin a institui o monotonie a imprevizibilului, o tiranie a mișcării permanente, un delir al metamorfozelor și un triumf al convenționalismului” (Mircea Iorgulescu). Reductibilă, în ultimă analiză, la proze scurte, pentru că, oricât de ample, romanele lui S. sunt decompozabile în fragmente semiautonomie, articulate în manieră postmodernistă, iar „dicționarele” și „fișierele” sunt prin definiție înșiruiuri de astfel de fragmente, literatura lui e totodată unificabilă într-un (virtual) ansamblu coerent și totalizant, o ambițioasă *summa*. Mai întâi, *Dicționar onomastic* parodiază, prin dispunerea textului și principiul de ordonare ales, lucrările lexicografice sau enciclopedice serioase: cuprinde nume de persoane, ordonate alfabetic și însoțite, fiecare, de o fișă caracterologică pretins „tipică” pentru purtătorii acelor nume. Procedul permite desfășurarea neîngrădită a fanteziei, subiectivității, ironiei, travaliului scriptural. „Fișele” sau „articolele” pseudodicționarului pot avea de la câteva cuvinte (uneori simpla semnalare a prezenței în cartea

de telefon a numelui, bizar, la care se referă) până la mai multe pagini de text (e vorba, atunci, de schițe sau adevărate nuvele, a căror legătură cu numele pe care îl „lămuresc” e uneori subtilă, neevidentă, fie întemeiată pe calambur, fie motivată de factori greu depistabili, dacă nu deliberat absentă). În selecția numelor și în redactarea „fișelor” se cultivă bizarul, asocierile năstrușnice, iar „caracterizările” formulate la adresa purtătorului unui nume sau al altuia sunt motivate arbitrar, justificate prin recurs la sugestie, dar făcute plauzibile prin măiestria mijloacelor literare puse în slujba „acreditării” lor. De fapt, demersul caracterologic sau portretistic e un pretext pentru desfășurarea a ceea ce Nicolae Manolescu numea „literatură pură”, un pretext pentru exhibarea ironică a tehnicilor literare, *Dicționar onomastic* fiind în primul rând „un mare repertoriu de teme și motive literare, de artificii, tehnici și mijloace românești, privite cu ochiul parodistului, [...] un flaubertian joc de-a literatura, un loc al locurilor comune, pe care, inventariindu-le ca un scrib alexandrin, autorul le și persiflează”. Asemănătoare cu *Dicționar onomastic* e *Bibliografia generală*, alt repertoriu fantezist și parodic, de asemenea cu obiect fictiv, ale cărui „articole” – care, de data aceasta, nu sunt dispuse alfabetic – s-ar defini ca niște recenzii sau rezumate ale unor cărți imaginare. Pastișe în rezumat, „romane în pilulă”, textele relevă imaginația epică a autorului, desăvârșita lui măiestrie stilistică, perspicacitatea în materie de scheme literare, rafinamentul cultural. Un *Cuvânt înainte* ironic legitimează cartea ca pe o lucrare de bibliologie, dar sugerează și justificarea scrisului metalivresc al lui S.: viața omului modern fiind în mare parte livrescă, se subînțelege că literatura care i se potrivește va trebui să fie metalivrescă. Umorel și ironia vizează aici trei niveluri: sunt „deconspirate”, prin repertoriere parodică, schemele românești, e ironizat limbajul recenziilor, al cronicilor literare și al „referatelor de carte”, cu toate clișeele lor, și e continuat demersul ludic pe teme onomastice inițiat de *Dicționar onomastic*, prin numele autorilor imaginari „recenzați”, purtătoare de referințe și sugestii sau oferind materie pentru calambururi. Uneori apar nume de autori reali, cărora le sunt atribuite cărți inexistente (Mihail Sadoveanu, *În târg la Tananți*) sau nepublicate (Mircea Horia Simionescu, *Cartea despre femeia esențială și lumile anexe*), iar alteori cărți reale sunt recenzate fantezist (George Bacovia,

Dan Deșliu, Valentin F. Mihăescu, Iulian Neacșu, Mihai Ungheanu, Mircea Horia Simionescu

Plumb, prezentat ca un volum de metalurgie). Uneori nume de autori fictivi sunt create pornind de la nume reale (de pildă, Domitio Heimeyer, plăsmuit printr-o paronomază chiasmatică din Heimito von Doderer), ori prin alte procedee ori trucuri expresive în sine sub raport literar. Textul din alt volum, *Breviarul*, e „o scriere de speța alegoriei și a parabolei, o «utopie» satirică în formulă inedită” (Dumitru Micu) și are două mari secțiuni: o serie de „discursuri” ale unor personaje ciudate (animale, păsări, obiecte etc., foste cândva oameni și care în cele din urmă se vădesc a fi pensionarii unui ospiciu psihiatric), transcrierea fiind atribuită unui Anonim, și un masiv corp de „note”, foarte postmodern, asumat de autorul real în pretinsa lui postură de editor și glosator al scrierii Anonimului. În afară de comentariile caleidoscopice și fanteziste (ce includ uneori mici narațiuni independente etc.) ale pseudo-„îngrijitorului de ediție”, sunt introduse și fragmente ale unui al doilea text al Anonimului, paralel cu cel din prima parte. Cartea e, sub

aparențe ludice, o vastă panoramă a lumii contemporane, plină de gravitate și conținând în subtext înfrigurate interogații asupra vicisitudinilor veacului. În schimb, *Toxicologia...* ar putea fi descrisă ca o autobiografie în parte reală, în parte fictivă, unde discursul auctorial e relativizat prin interpretarea lui contrapunctică de personaje ale prozelor de ficțiune ale lui S. Sensul general întregește înțelesul celorlalte volume ale ciclului. *Ingeniosul bine temperat* este considerat, de o bună parte a criticii, a fi „una dintre marile capodopere ale literaturii noastre” (Ion Bogdan Lefter), însă trebuie relevat faptul că restul operei prozatorului nu e inferioară capodoperei canonizate. Celelalte scrieri ale lui S. au, dincolo de diversitatea lor (este, uneori, afectată adoptarea formulei romanului de aventuri, altcândva a textului confesiv ori a biografiei ș.a.m.d.), aceleași trăsături esențiale atât în ce privește construcția și tehnicile, cât și sensul global. Asemănătoare între ele sunt și sub raportul calității, al ținutei literare, al valorii, iar repetitivitatea, câtă este, nu le

diminuează interesul și însemnătatea, mai multe atingând condiția capodoperei, cum se întâmplă cu ultimul roman al scriitorului, *Cum se face* (2002), care, deși perceput ca „ilizibil” de un comentator mai conservator, așteaptă încă să-i fie recunoscut statutul de mare operă. Criticii au semnalat, cvasi-unanim, predominanța discursului ironic, burlesc, parodic, afectat livresc și erudit (cu subtext ludic), ingeniozitatea tehnicii narative; se întâlnesc adevărate broderii scripturale, cascade de „sertare” narative, deschise fie prin punere în abis, fie în paralel față de textul principal, performanțe de jonglerie în materie de atribuii succesive sau alternative ale secvențelor unor naratori diferiți, exploatarea virtuților polifoniei, dezbaterii și dialogului, recursul la digresiune și la citat, real sau apocrif, la pastişă ș.a.m.d. Au fost remarcate și afinități cu Urmuz, cu avangarda interbelică și cu literatura absurdului, Dumitru Micu opinând, de pildă, că proza lui S. conține „poate mai mult dadaism decât întreaga presă românească de avangardă”. Pe de altă parte, prozatorul e unul din primii autori români contemporani care au practicat textualismul. Literatură în mare parte autospeculară, metaliteratură de fapt, scrisul lui, postmodernist *avant la lettre* în contextul românesc, se distinge de postmodernismul radical prin faptul că păstrează o aură nostalgică și sentimentală, o moderație a deconstrucției, un filon „umanist”. Aparent paradoxal – în condițiile dinamitării ostentative a mai tuturor convențiilor narative și compoziționale –, textele atestă un scrupul legat de echilibru, cu filiație clasică, și o preocupare estetică. În ce privește ansamblul datelor concrete, pseudoreferențiale, ale lumii ficționale construite de autor, acesta e greu de rezumat: extrem de bogat, alcătuit din elemente de o mare diversitate, el tinde să coincidă cu o imagine panoramică a existenței umanității moderne. Câteva filoaie tematice privilegiate sau corpuri de motive și situații recurente pot fi totuși remarcate: „aventurosul” romanesc (parodiat cu ironie și bună dispoziție), patrimoniul autobiografic (de la spațiul fabulos, transfigurat de nostalgie, al Târgoviștei până la sihăstrirea intermitentă la Pietroșița, în anii deplinei maturități, o pregnanță obsesivă dobândind-o episodul unui foarte grav accident feroviar din care scriitorul scapă nevătămat), aventura intelectuală, fascinația pentru muzica clasică și, în general, pentru rafinamentul artistic, fascinație

dublată de una față de universul italic, multe fragmente având drept scenă orașele italiene și configurând o Italie idealizată, aproape atemporală, admirată cu pasiune. Postmodernismul optzecist militant-doctrinar și-l revendică, în mod explicit și stăruitor, drept precursor. Interpretarea se cuvine să fie întrucâtva nuanțată, fiindcă minimalizează poate contribuția, neîndoioasă, la cristalizarea formulei lui S. a unei tradiții de umor absurd și fantezist interbelic ori mai vechi, de filiație mai ales galică, precum și influența lui G. Călinescu-prozatorul, el însuși un prepostmodern de un tip special. Pe de altă parte, opera lui S. a avut, în anii '70–'80 ai secolului trecut, un incontestabil sens antitotalitar, a subminat exigențele literaturii de comandă pe care încerca să o impună oficialitatea din epocă. Promotor al modernității extreme – s-au remarcat similitudini între scrierile sale și cele ale unor reprezentanți ai grupului OuLiPo, ca Raymond Queneau și Georges Perec, a fost asemuit uneori cu Borges sau cu Italo Calvino –, precursor al textualismului prin utilizarea unor procedări literare practicate de scriitori afirmați în anii '80, S. e unul din deschizătorii de drum ai postmodernismului românesc și unul din artizanii (re)sincronizării cu orientările novatoare ale literaturii universale. El rămâne, dincolo de succedarea modelor și a canoanelor, un mare scriitor, cu o operă consistentă, originală în cel mai înalt grad, fără îndoială unică în peisajul literaturii noastre contemporane, s-ar putea spune un „clasic” al extremei modernități.

Radu Petrescu ilustrează proza unui intelectualist artist, Mircea Horia Simionescu rămâne un consecvent intelectualist ironic; sunt accentele principale, dar atributele nu se exclud. Primul e un analist, stăpânind știința compoziției, a organizării imaginilor și perseverând să practice impresionismul analizei fine a iubirii. Ingeniosul romancier din Nesfârșitele primejdii denunță noi convenții, printre care și aceea a romanului în roman – un vechi loc comun al prozei. Mircea Horia Simionescu e un antianalist netemperat.

ION SIMUȚ

Citind cărțile lui Mircea Horia Simionescu, vom avea tot timpul senzația prezenței, în spectacol, a artistului, a mare-lui scamator care se ia în serios cu intermitență, se convinge o clipă, chiar pe sine, de savoarea fanteziei sale, pentru ca să-și deconspire brusc mitomania ori să-și comenteze, lucid și detașat, reprezentanția. Artistul parodiază [...] și se auto-parodiază [...]. Împingând foarte departe jocul cărților pe față, scriitorul lasă să se vadă secretele artei sale și ale artei în general și, paradoxal, gestul său nu rămâne fără

consecințe „artistice”: revelarea, îndrăzneță sau disperată, a paradigmei literaturii devine, în chip neașteptat, literatură.

EUGEN NEGRICI

SCRIERI: *Ingeniosul bine temperat*, vol. I: *Dicționar onomastic*, București, 1969; ed. 2, București, 2000; ed. 3, București, 2008, vol. II: *Bibliografia generală*, București, 1970; ed. București, 2007, [vol. III]: *Jumătate plus unu*, București, 1976; ed. 2, București, 2000; ed. 3, București, 2008, [vol. IV]: *Breviarul (Historia calamitatum)*, București, 1980; ed. pref. Dan Culcer, București, 2007, [vol. V]: *Toxicologia sau Dincolo de bine și dincoace de rău*, București, 1983; ed. București, 2007; *După 1900, pe la amiază*, București, 1974; *Răpirea lui Ganymede*, București, 1975; ed. București, 2000; *Nesfârșitele primejdii*, București, 1978; ed. 2, București, 2007; *Învățăture pentru Delfin*, București, 1979; ed. București, 2003; *Banchetul*, București, 1982; *Uli-se și umbra*, București, 1982; *Redingota*, București, 1984; *Licitația*, București, 1985; ed. 2, Pitești, 2003; *Trei oglinzi*, București, 1987; *Asediul locului comun*, București, 1988; *Îngerul cu șorț de bucătărie*, București, 1992; *Povestiri galante*, București, 1994; *Paltonul de vară*, pref. Alex. Ștefănescu, București, 1996; *Fărădelegea vaselor comunicante*, București, 1997; *Febră. File de jurnal (1963–1971)*, București, 1998; *Târgoviște – Scurt excurs sentimental*, Târgoviște, 1999; *Cum se face*, Târgoviște, 2002; *Literatură dus-întors*, Târgoviște, 2005; *Rătăcirile unui caligraf. Mircea Horia Simionescu în dialog cu Mihai Stan*, Târgoviște, 2006; *Vârstele*, Târgoviște, 2007; *Versete de unică folosință*, Târgoviște, 2010. **Ediții:** I.L. Caragiale, *Momente și schițe*, pref. edit., București, 1993.

Repere bibliografice: Damian, *Intrarea*, 81–86; Stănescu, *Cronici*, 195–200; Vlad, *Convergențe*, 320–328; Iorgulescu, *Rondul*, 203–206; Titel, *Pasiunea*, 79–84; Vlad, *Lectura*, 204–212; Ungureanu, *Proză*, 196–201; Ștefănescu, *Preludiu*, 214–220; Negrici, *Figura*, 111–135; Iorgulescu, *Firescul*, 197–201; Zăciu, *Lancea*, 108–115; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 226–230; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 93–100; Gheorghiu, *Reflexe*, 22–28; Manolescu, *Arca*, III, 233–241; Liviu Petrescu, *Roman și intertextualitate*, ST, 1984, 12; Manea, *Contur*, 53–56; Titel, *Cehov*, 187–190; Iorgulescu, *Prezent*, 219–221; Cristea, *Fereastra*, 251–257; Holban, *Profiluri*, 287–298; Regman, *De la imperfect*, 71–83; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 114–121; Holban, *Literatura*, I, 163–166; Simion, *Scriitori*, IV, 292–326; Cristea, *Ascrie*, 92–95; Mihai Dragolea, *În exercițiul ficțiunii. Eseu despre Școala de la Târgoviște*, Cluj-Napoca, 1992, 5–34, *passim*; Negoîtescu, *Scriitori contemporani*, 380–383; Simuț, *Incursiuni*, 160–163; Monica Spiridon, *Ce e nou în garderoba literaturii*, R, 1997, 5–6; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 160–162, 343–351, *passim*; *Dicț. analitic*, II, 163–166, IV, 608–611; Dimisianu, *Lumea*, 223–227; *Dicț. esențial*, 759–761; Micu, *Ist. lit.*, 608–613; Manolescu, *Lista*, II, 122–127; Bârna, *Comentarii*, 135–148;

Cristea-Enache, *Concert*, 456–460; Oprea, *Opera*, 52–80; Mușat, *Strategiile*, 211–221, *passim*; Negrici, *Comunism, Proza*, 379–388; Ioana Părvulescu, *Biblioteca particulară*, RL, 2003, 4; Lefter, *Primii postmoderni*, 129–165; Bârna, *Prozastice*, 14–23; Simuț, *Reabilitarea*, 114–117, 403–419; Ștefănescu, *Istoria*, 603–614; [Mircea Horia Simionescu], OC, 2006, 68, 2008, 151, 2011, 319 (grupaje speciale); Scurtu, *Cercetări*, II, 30–37, III, 98–101; Manolescu, *Istoria*, 1162–1168; Liliana Truță, *Experimentalism și antropocentrism în proza postmodernă românească*, Pitești, 2010, 143–179; Ion Bogdan Lefter, *Ultimul mare „târgoviștean”*, RL, 2011, 21; Iulian Boldea, *Mircea Horia Simionescu – dimensiuni ale prozei*, RL, 2011, 28; Borbély, *Existența*, 11–16; Gabriela Gheorghisor, *Mircea Horia Simionescu. Dezvrăjirea și fetișizarea literaturii*, pref. Eugen Negrici, București, 2011; Ovidiu Pecican, *Prozatorul printre oglinzi și scripeți*, ST, 2012, 9–10.

N.Br.

SIMIONESCU-RÂMNICEANU, Marin (9.XI.1883, Focșani – 25.III.1964, Focșani), estetician, dramaturg, prozator. Este fiul Elenei (n. Mincu) și al lui Dimitrie Simionescu, care se înrudeau cu arhitectul Ion Mincu și cu Duiliu Zamfirescu; părinții lui **S.-R.** l-ar fi inspirat pe autorul *Vieții la țară* în portretizarea lui Tănase Scatiu și a Sașei Comăneșteanu. După absolvirea școlii gimnaziale și liceale la Focșani, urmează studii universitare de filosofie și estetică la București și la Berlin, unde este coleg cu Vasile Pârvan, cu care întreține o bogată corespondență. La sfârșitul anului 1920, cu sprijinul lui Aristide Blank, fondează (alături de Dimitrie Gusti și Vasile Pârvan) Societatea de Cultură și Arte Grafice Editura Românească, redenumită ulterior Editura Cultura Națională, pe care o conduce în calitate de director general până în 1927, impunându-se ca o autoritate în domeniul esteticii tiparului. Din 1919 membru corespondent al Academiei Române, este exclus din Academie în 1948, după schimbarea regimului politic. Ulterior, din motive așa-zis politice, e condamnat și închis la Jilava, Aiud și la Canal. Cu o bogată activitate publicistică, a colaborat, începând din primul deceniu al secolului trecut, la „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Flacăra”, „Gândirea”, „Idea europeană”, „Milcovia”, „Noua revistă română”, „Propilee literare”, „Rampa”, „Ramuri”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista democrației române”, „Sămănătorul”, „Sburătorul”, „Scena” (1914), „Viața românească” ș.a., semnând uneori cu pseudonimul Dumitru Simina. A fost membru al Societății Scriitorilor Români din 1921.

Tratat de Lovinescu în capitolul dedicat „criticii estetice”, alături de Mihail Dragomirescu sau de D. Caracostea, **S.-R.** a fost perceput la debut ca un reprezentant întârziat și radical al maioreșcianismului, „unul dintre cei mai intransigenți puritani în materie de judecată estetică” (Ion Trivale). Această reputație s-a datorat în mare măsură unei polemici purtate în paginile „Luceafărului”, sub titlul *Morala în artă*, care l-a opus lui G. Ibrăileanu în problema atitudinii afective a artistului față de subiectele tratate. În schimb, a trecut aproape neobservat în epocă interesul scriitorului pentru abordarea globală a domeniului artistic, prin tratarea literaturii alături de pictură, muzică, sculptură și arhitectură, și sensibilitatea sa față de manifestările contemporane ale modernității. În realitate, eseurile antologate în *Propilee artistice* (1913), care evocau arta de masă (*Din psihologia scenei*), practicile moderne ale producției artistice (*Arta industrială*) sau relația dintre creație și viață (*Muzeele și arta*), circumscriau o sferă de preocupări care se îndepărta de tradiția speculativă și filosofică a autonomismului estetic. Locul criticului nu e în dezbateră de la sfârșitul secolului al XIX-lea dintre „arta pentru artă” și „arta cu tendință”, ci în seria gânditorilor interbelici interesați de caracterizarea stilistică (idee dominantă la **S.-R.**) și colectivă a fenomenelor artistice (Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Vasile Băncilă ș.a.). Cu o înțelegere postromantică a procesului artistic, eliberată de iluzia individualității care creează în izolare și prin detașare de corpul social, el este de altfel, alături de Francisc Șirato, unul din primii autori care a abordat specificul artei naționale (*Caracterele naționale ale artei românești*, 1925). „Individul izolat e stupid ca o rămă, societatea fiind cea care cugeț”, avea să spună mai târziu în *Libertate* (I–III, 1936–1942), încercarea sa de a articula o doctrină filosofică. Ceea ce definește parcursul său intelectual e efortul de a situa actele artistice între formele locale, în egală măsură estetice, politice și sociale, ale activității colective. În această direcție se înscriu reflecțiile sale despre urbanism, ca „artă aplicată” și „estetică în viață”, strâns legată de modernizare și de viața comună (*Urbanism sau raționalizarea estetice municipale*). Ulterior punerea acestor idei în serviciul propagandei carliste, îndeosebi în *Contribuțiuni la o ideologie politică specific românească* (1939, în colaborare) avea să îl compromită pe autor, constituind un capăt de acuzare în procesul

intentat de autoritățile comuniste. În opera lui **S.-R.** literatura e mai degrabă o preocupare secundară, reflectând atașamentul față de ideal și interesul pentru tipurile umane dedicate propriilor convingeri. Astfel sunt personajele din drama *Andrei Braniște* (1913), oameni ai creației spirituale și artiști care, descumpăniți, răniți de mediocritate și ipocrizie, conștienți că ar trebui să înfrunte precaritatea, dezamăgirea existenței, refuză cu intransigență să o accepte. Există aici, într-o măsură, prefigurarea personajelor lui Camil Petrescu. Publicate la distanță de aproape două decenii, nuvelele din *Martirolog profan* (1930) ilustrează, în același sens, o galerie de personaje obsedate de idei, de adevăr, tratate însă în cheie morală: urmăriți în procesul de constituire a unei fixații, oameni obișnuiți, chiar banali sunt „martiri” ai unei manii, mucenici moderni pradă unui gând care îi conduce inevitabil la auto-suprimare. Oferite ca o colecție de povestiri educative, textele suferă din cauza excesului de psihologism și a naturalismului căutat, precum și din pricina rezolvărilor facile, în manieră senzaționalistă.

SCRIERI: *Andrei Braniște*, București, 1913; ed. Berlin, 1914; *Propilee artistice. Articole teoretice și dări de seamă*, București, 1913; *Ficțiuni în jurul războiului actual*, București, 1915; *Istoria artelor. Scurtă expunere a evoluției stilurilor și a caracteristicilor celor mai însemnați artiști*, București, 1924; *Necesitatea frumuseții*, București, 1925; *Martirolog profan*, București, 1930; *Libertate*, I–III, București, 1936–1942; *Contribuțiuni la o ideologie politică specific românească* (în colaborare cu A. Beligrădeanu, I. Stoica, Dan Simionescu-Râmniceanu), București, 1939; *Considerații stilistice asupra arhitecturii bizantine*, București, f.a.; *Urbanism sau raționalizarea estetice municipale*, București, f.a.; *Bucureștii, metropola culturii* (în colaborare cu Liviu Rebreanu, V.I. Popa și Dem. I. Dobrescu), București, f.a.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, 63–109, 139–150; Trivale, *Cronici*, 203–206; Arghezi, *Scrieri*, XXVIII, 223–228; Ralea, *Scrieri*, II, 422–423; Perpessicius, *Opere*, XII, 241; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 193–197; Tudor Teodorescu-Braniște, *Scara vieții*, îngr. și pref. Constantin Darie, București, 1976, 114–119; Mateiu I. Caragiale – un personaj. *Dosar al existenței*, coordonare și pref. Al. Oprea, București, 1979, 52–54; Dumitru Huțanu, [Marin Simionescu-Râmniceanu], „Revista V”, 1990, 8, „Cronica Vrancei”, 2006, 7, „Oglinda literară” 2007, 71, 72, 2008, 73; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 252–253; Valeriu Anghel, Al. Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe-portret pentru un tablou spiritual-istoric al județului Vrancea*, Focșani, 2000, 264–265; Grigore Smeu, *Istoria esteticii românești*, I, București, 2008, 199, 205; Ruxandra

Demetrescu, *Conceptul de stil național în istoriografia artistică românească*, în *Istoria României prin concepte*, coordonatori Victor Neumann și Armin Heinen, Iași, 2010, 323–338.

A.Td.

SIMONESCU, Dan

(11.XII.1902,
Câmpulung –
10.III.1993, București),
istoric literar, bibliolog,
editor.

Este unul din cei șaptesprezece copii (doar zece ajunși la maturitate) ai Ecaterinei (n. Slăvescu) și ai lui Ion Simon, funcționar. Face școala primară la Câmpulung (1909–1912), începe liceul tot aici și îl termină în 1921 la Pitești. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1925 cu teza *Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung (Muscel) în trecut*, îndrumată de Ioan Bianu. Profesor în învățământul secundar, întâi la Câmpulung, apoi în București, la Liceul „Mihai Eminescu”, devine în 1927 și asistent universitar, bibliotecar la Seminarul de istoria literaturii române al Facultății de Litere și Filosofie. Ioan Bianu l-a încadrat în 1931 bibliotecar la Secția de manuscrise și carte veche de la Biblioteca Academiei Române, unde a lucrat până în 1943. În 1938 își susține teza de doctorat (pentru a cărei pregătire făcuse câteva călătorii de studii în Turcia, Grecia și Franța), intitulată *Literatura română de ceremonial. Condica lui Gheorgachi. 1762*, documentată privire asupra ceremonialului aulic din epoca bizantină până la textele care au urmat *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Din 1939 ține cursuri la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din București. Numit în 1941 profesor suplinitor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, după un an era profesor titular. Din 1947 este director la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din București (unde mai predase între 1935 și 1938) și, fără a-și întrerupe cursurile de la Iași, director în Ministerul Învățământului. Anul 1952 i-a adus îndepărtarea de la catedra universitară, dar din 1953 devine

cercetător științific principal la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, calitate pe care o deține până în 1968. Doctor docent în 1962, va fi din 1963 și profesor la secția de biblioteconomie a Institutului Pedagogic de pe lângă Universitatea din București. În 1968 Facultatea de Limba și Literatura Română a aceleiași Universități l-a primit printre profesorii săi. A ieșit la pensie în 1972, iar peste douăzeci de ani, în 1992, Academia Română l-a ales membru de onoare.

În cariera de universitar și de cercetător S. i-a urmat pe Ioan Bianu și pe N. Cartoian, dând activității sale o dublă direcție: istoria literaturii române vechi și bibliografia. Debutază, student fiind, în 1923, la revista „Șezătoarea”, iar în 1926 adună într-un volum intitulat *Încercări istorico-literare* două lucrări de seminar din anii de facultate despre *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf și Cântarea României*, tot acum publicându-și teza de licență, care inaugurează o direcție de cercetare consacrată studierii producției de carte veche, manuscrisă și tipărită, în centre românești medievale. Mai colaborează la „Raze de lumină”, „Studii italiene”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Cercetări literare”, „Arhiva românească”, „Studii și cercetări istorice”, „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, „Scriptum”, „Anuarul Liceului Național din Iași”, „Arcades”, „Studii și materiale de istorie medie”, „Limba și literatură”, „Studia et acta orientalia”, „The Book Collector” ș.a. În averea sa științifică – mai mult de trei sute de titluri și aproape două sute șazeci de note, recenzii și semnalări cu caracter bibliografic – lucrările de bibliologie domină. S. a terminat de lucrat volumul al treilea din *Bibliografia românească veche* (începută în 1903 de Ioan Bianu și Nerva Hodoș), tom apărut în 1936, și va lucra singur următorul volum, care cuprinde *Adăogiri și îndreptări*, tipărit în 1944. Numeroasele contribuții ulterioare – studii, articole, note, broșuri, prefețe, manuale și cursuri universitare – l-au impus ca reprezentant al reflecției teoretice (și, eventual, istorice) în bibliologia românească, precum și ca investigator al începuturilor tiparului – *Le Vieux livre roumain* (1947), *Incunabula în Rumania* („The Book Collector”, 1976), *Pagini din istoria cărții românești* (1981, în colaborare cu Gheorghe Buluță) –, deschis în același timp spre modernizare în inventarierea cărților vechi din biblioteci, în catalogarea lor pe colecții, în editarea și valorificarea lor științifică. Bibliograful, cunoscător

avizat de carte veche, l-a ajutat neîndoielnic pe istoricul literar. Obligațiile de la Catedra din Iași s-au materializat în câteva cursuri – *Probleme de literatură veche românească* (1942), *Istoria literaturii române din secolul al XVI-lea* (1942–1943), *Curs de istoria literaturii române vechi. Epoca românească a vechii noastre literaturi* (litografiat, 1943–1944), în care „umbra” lui Cartoian se simte chiar și în cercetarea largă a contextelor culturale. Pentru S. – în stare să își surprindă cititorii cu două ediții remarcabile: *Codex Aureus*, text alcătuit în vremea lui Carol cel Mare, și *Codex Burgundus*, manuscris din veacul al XV-lea, ambele conservate la Biblioteca Batthyáneum și tipărite în 1972 și în 1975, sau să își omagieze maestrul, incluzând, în ediția a doua a *Istoriei literaturii române vechi* (1980), o *Bibliografie selectivă* pentru anii 1942–1979 și *Bibliografia scrierilor* lui N. Cartoian – primul textului a rămas indiscutabil, ceea ce îl face un editor plin de merite. *Condica lui Gheorgachi*, pe care o va tipări în 1939, îi slujise drept material de studiu pentru teza de doctorat. Urmează *Legenda lui Afrodițian Persul* (1942), *Istoriia Țării Rumânești...* a stolnicului Constantin Cantacuzino (publicată în 1944 „de pe un manuscris”, împreună cu N. Cartoian), *Cronica lui Baltazar Walter despre Mihai Viteazul, în raport cu cronicile interne contemporane* (în „Studii și materiale de istorie medie”, 1959), precum și textele editate exemplar în anii când era cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”: *Istoria Țării Românești. 1290–1690 (Letopiseșul cantacuzinesc)* (1960, în colaborare cu Constant Grecescu), *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*, carte apărută în 1967, ce va impune un „gen” literar, *Cronica anonimă a Moldovei. 1661–1729* (1975), *Cărțile populare în literatura românească* (I–II, 1963, în colaborare cu I. C. Chițimia). Dintre moderni, pe S. l-a atras cu precădere Mihail Kogălniceanu. A pregătit ediții selective (1947, 1955, 1956, 1962, 1964), i-a editat scrisorile și impresiile de voiaj (1967, împreună cu Augustin Z. N. Pop), i-a publicat scrierile social-politice (*Texte social-politice alese*, 1967, în colaborare), a încercat să definească o poetică a scriitorului pașoptist (*Baza folclorică a artei literare a lui Mihail Kogălniceanu*, 1968).

SCRIERI: *Încercări istorico-literare*, Câmpulung, 1926; *Viața literară și culturală a mănăstirii Câmpulung (Muscel) în trecut*, Câmpulung, 1926; *Sibilele în literatura românească*, București, 1928; *Din istoria presei românești: „Republica română”*, București, 1931; *Bibliografia*

românească veche. 1508–1830, vol. III (în colaborare cu Ioan Bianu și Nerva Hodoș), București, 1936, vol. IV, București, 1944; *Istorie literară în recenzii*, București, 1936; *Lectura particulară și biblioteca școlară* (în colaborare cu D. Murărașu), București, 1939; *Catehismul Sibian. 1544*, București, 1946; *Le Vieux livre roumain*, București, 1947; *Le Roman populaire dans la littérature roumaine médiévale*, Sinaia, 1963; ed. (*Romanul popular în literatura română medievală*), București, 1965; *Târgoviște, vechi centru tipografic românesc* (în colaborare cu Victor Petrescu), Târgoviște, 1972; ed. Târgoviște, 2008; *Curs de teorie a bibliografiei*, București, 1976; *Pagini din istoria cărții românești* (în colaborare cu Gheorghe Buluță), București, 1981; *Contribuții (Literatură română medievală)*, București, 1984; *Scurtă istorie a cărții românești* (în colaborare cu Gheorghe Buluță), București, 1994. **Ediții:** *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi*, București, 1939; *Legenda lui Afrodițian Persul*, pref. N. Cartoian, București, 1942; Constantin Cantacuzino, *Istoriia Țării Rumânești întru care să cuprindă numele ei cel dintâi și cine au fost lăcuiitorii ei atunci*, introd. edit., Craiova, 1944 (în colaborare cu N. Cartoian); Mihail Kogălniceanu, *Scrieri sociale*, București, 1947, *Scrieri alese*, I–II, pref. edit., București, 1955, *Despre literatură*, pref. edit., București, 1956, *Profesie de credință*, pref. Geo Șerban, București, 1962 (în colaborare cu Geo Șerban), *Tainele inimei. Scrieri alese*, pref. edit., București, 1964, *Scrisori. Note de călătorie*, București, 1967 (în colaborare cu Augustin Z. N. Pop), *Texte social-politice alese*, pref. edit., București, 1967 (în colaborare cu Dan Berindei, Leonid Boicu, Nicolae Ciachir și Matei Ionescu), *Opere*, I, introd. edit., București, 1974; *Alexandria*, pref. edit., București, 1956; ed. 2, București, 1958; *Istoria Țării Românești. 1290–1690 (Letopiseșul cantacuzinesc)*, introd. edit., București, 1960 (în colaborare cu Constant Grecescu); *Cărțile populare în literatura românească*, I–II, introd. edit., București, 1963 (în colaborare cu I. C. Chițimia); *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*, introd. edit., București, 1967; *Codex Aureus*, introd. edit., București, 1972; *Codex Burgundus*, introd. edit., București, 1975; *Cronica anonimă a Moldovei. 1661–1729*, introd. edit., București, 1975; N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, pref. Dan Zamfirescu, postfața edit., București, 1980; C. D. Aricescu, *Scrieri alese*, pref. Ștefan Cazimir, București, 1982 (în colaborare cu Petre Costinescu).

Repere bibliografice: N. Drăganu, *Diaconul Coresi; Errare humanum... perseverare diabolicum*, DR, 1934–1935; Ion Breazu, „Din istoria presei românești: «Republica română»”, DR, 1934–1935; Perpessicius, *Opere*, VIII, 357–361, IX, 436–442; [Dan Simonescu], „Studia bibliologica”, 1969, partea I (volum special); Dan Simonescu, *(Biobibliografie)*, pref. Dan Zamfirescu, București, 1972; Bucur, *Istoriografia*, 431–433; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 193–198; Piru, *Varia*, II, 46–50; Al. Duțu, *Reeditarea unei interesante opere din istoriografia secolului al XVIII-lea*, MS, 1976, 3; Șerban

Cioculescu, „Pagini din istoria cărții românești”, RL, 1982, 8; G. Mihăilă, *O viață în slujba cărții românești*, RL, 1982, 52; I. C. Chițimia, *Dan Simonescu la 80 de ani. În onoare*, „Buletinul Societății de Științe Filologice”, 1982; Al. Zub, *Un cărturar și un pedagog*, CL, 1983, 2; I. D. Lăudat, *Dan Simonescu, profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași*, AUI, literatură, t. XXX, 1984; Mircea Angheliescu, *Cărturari și ediții*, LCF, 1991, 36; *Centenar Dan Simonescu*, îngr. și pref. Gheorghe Buluță și Victor Petrescu, Târgoviște, 2002; *Dict. scriit. rom.*, IV, 253–254; Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Galeria bibliologilor români*, Târgoviște, 2003, 36–38; Scurtu, *Contribuții*, II, 124–147. **D.H.M.**

SIMU, Octavian (10.VI.1935, Iliești, j. Suceava), prozator, poet, niponolog. Este fiul Eudochiei (n. Botușanu) și al lui Marcu Simu, funcționar. Urmează școala primară la Hârlău și Sibiu, iar liceul la Sibiu, Calafat și Suceava (1945–1952). Face studii universitare la Facultatea de Medicină din Iași (1952–1958) și profesează, după absolvire, în județele Bacău și Suceava, la Iași și, din 1961, la București. În perioada 1966–1972 învață limba japoneză la Universitatea Populară din Capitală. Debutează cu proză în 1970 la „România literară”, iar editorial cu volumul de povestiri și nuvele *Balanța cu umbre*, apărut în 1971, urmat de mai multe romane și de câteva culegeri de versuri: *Crângul semnelor* (2001), *Adagio de toamnă* (2006), *Cetatea de hârtie* (2012). Mai colaborează la „Luceafărul”, „Cronica”, „Orizont”, „Vatra” ș.a. Este membru fondator al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști (1990), președinte al Societății Române de Niponologie (din 1990) și membru al Asociației de Studii Orientale din România.

Evoluția prozei lui S. este surprinzătoare și deconcertantă. În *Balanța cu umbre*, ca și în romanul *Spațiile altora* (1972), scriitorul încearcă decuparea absurdului cotidian din existența reală, cultivând cu preponderență bizareria și împingând uneori încifrarea sensurilor până la limita dificultății de decodificare. „Sofisticarea” stilistică, remarcată prompt de critica literară, este înlocuită în următoarele romane de exprimarea nudă a faptelor, astfel încât *Lumină târzie* (1974) și *Popasul* (1975) constituie adevărate mostre de proză „limpede”, de realitate recuperată „fotografic”. *Drumețul fără toiaș* (1977) și *Rădăcinile casei* (1978) fac parte din proiectul unui ambițios ciclu romanesc intitulat *Ispășirile Severinilor*. Dacă primul se axează pe destinul de victimă al unui tânăr nevinovat, acuzat de crimă, celălalt pledează patetic pentru salvarea

„rădăcinilor”, în pofida tuturor vicisitudinilor. Pendularea ambiguă între gând și faptă, interferarea conștientului cu subconștientul creează, în final, impresia halucinantă a unui coșmar existențial. Subintitulată *Însemnări de călătorie în China*, cartea *Pecetea dragonului* (1980) nu este o culegere de reportaje, ci jurnalul unui intelectual avid de noutățile altui spațiu geografic și spiritual decât cel familiar lui. Peste câteva decenii, în *Herghelia verde* (2008) autorul realizează o cronică romanescă erudită a evenimentelor dintr-un timp îndepărtat, temuta domnie a lui Timur Lenk. De altfel, subtitlul cărții este explicit: *Însemnările vrăciului Sofur despre Timur Lenk*. Cu minuție, scriitorul recompune imaginea unui personaj legendar din frânturi de cugetări, din vorbe semețe, din surprinzătoarele tactici de luptă pe care acesta le aplica pentru a cuceri țară după țară în goana dezlănțuită pentru a stăpâni cetăți și bogății nenumărate. Personalitatea lui Timur Lenk este conturată din lumini și umbre: sete de putere și cruzime, dar și prețuire acordată meșteșugului ridicării unor construcții impunătoare, poeziei, cărților de înțelepciune. Hyperbolică este descrierea cetății Samarkand sau imaginea armatei care se pune în mișcare „ca o dihanie uriașă, cu sute de brațe îndreptate spre miazănoapte”, pornirea năvalnică a lui Timur Lenk disimulând însă „frica cea mai aprigă de moarte”. Metafora „hergheliei verzi” – cai vopșiți în verde la porunca temutului conducător, sugerează aspirația către adevăr și libertate fără de care existența ar fi calpă. Versurile lui S., cuprinse mai întâi în *Crângul semnelor* și în *Adagio de toamnă*, capătă relevanță îndeosebi în volumul *Cetatea de hârtie*, unde sunt puse în pagină interogații, meditații asupra vieții, în special asupra destinului creatorului de poezie. Poetul se definește ca „pribeag mereu printre cuvinte” ce stau la temelia cetății scrisului, „cetatea de hârtie”, trăind prin vorbe care rescru la infinit poezia vieții. Comuniunea cu sfințenia naturii, sentimentul apartenenței la prezent, efemeritatea vieții omenеști sunt transpuse într-un vers ce tinde să fie „o rugă de lumină”. Fără să abandoneze integral beletristica, S. s-a dedicat din anii '80 unui domeniu de pionierat: niponologia. A alcătuit inițial lucrări utile pentru învățarea limbii japoneze (dicționare și ghiduri de conversație pereche, 1980, 1981). Plecând de la un hobby intelectual, ajunge să elaboreze numeroase cărți cu structură

complexă. Primele sunt *Civilizația japoneză tradițională* (1984) și *Dicționar de literatură japoneză* (1994), lucrări care depășesc simplul interes exotic, autorul instruindu-și potențialii cititori cu o informație densă, distribuită în capitole riguros delimitate. Prezentarea enciclopedică predomină în prima carte, civilizația tradițională medievală – prelungită până la restaurația imperială din 1868, care va marca de altminteri începutul modernizării totale a Japoniei – fiind analizată pe mai multe paliere: mitologie, religie, valorile tradiției (datini, morală, legislație, familie), limba vorbită și scrisă, învățământ, precum și specificul literar și artistic (arhitectură, arte decorative, sculptură, pictură, stampă, grădini, artizani). Singular în lexicografia românească este însă dicționarul consacrat de S. literaturii japoneze de la origini până în contemporaneitate. O imensă cantitate de informație referitoare la opere anonime, autori, perioade istorico-literare, curente, genuri, școli, personaje, termeni și noțiuni (unele din alte arte, întregind ideea de sincretism cultural) se structurează în articole autonome. Fără a se lansa în considerații de natură critică ori eseistică, dar folosind exhaustiv posibilitățile prezentării descriptive, dicționarul are meritul de a înlesni cunoașterea, din perspectivă panoramică, a spiritualității unei mari culturi extrem-orientale. În aceeași manieră sunt elaborate și câteva lucrări dedicate, de data aceasta ținând, expunerii unor zone de interes enciclopedic, precum mitologia: dicționarul *Mitologia japoneză* (2005), *Dragonul în imaginarul mitologic* (2006), religia: *Budismul japonez. Istorie, doctrină și tradiții* (2007), *Shintō – calea zeilor* (2008), *Șamanismul: călătorie între două lumi* (2011). Altă temă, abordată cu erudiție tot dintr-o perspectivă integratoare, este legată de codurile teatrului japonez tradițional (2006), iar un subiect inedit este prezentat în *Eternul feminin japonez* (2011), care trece în revistă prezențele feminine în spațiul și civilizația Japoniei.

SCRIERI: *Balanța cu umbre*, București, 1971; *Spațiile altora*, București, 1972; *Lumină târzie*, București, 1974; *Popasul*, București, 1975; *Drumețul fără toiag*, București, 1977; *Rădăcinile casei*, București, 1978; *Pecetea dragonului. Însemnări de călătorie în China*, București, 1980; *Civilizația japoneză tradițională*, București, 1984; ed. 3, București, 2011; *Prizonierul deșertului*, București, 1985; *Dicționar de literatură japoneză*, București, 1994; *Crângul semnelor*, București, 2001; *Mitologia japoneză*, București,

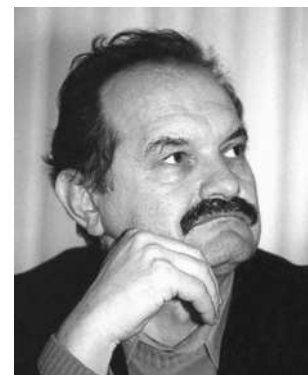
2005; *Adagio de toamnă*, București, 2006; *Dragonul în imaginarul mitologic*, București, 2006; *Lumea teatrului japonez: arta spectacolului în vechea Japonie*, București, 2006; *Budismul japonez. Istorie, doctrină și tradiții*, București, 2007; *Shintō – calea zeilor*, București, 2008; *Herghelia verde*, București, 2008; *Eternul feminin japonez*, București, 2011; *Șamanismul: călătorie între două lumi*, București, 2011; *Cetatea de hârtie*, București, 2012.

Repere bibliografice: Sorin Titel, „*Balanța cu umbre*”, RL, 1971, 41; Mircea Iorgulescu, „*Spațiile altora*”, LCF, 1972, 52; Viola Vancea, „*Spațiile altora*”, RL, 1973, 1; Valeriu Cristea, [Octavian Simu], LCF, 1973, 10, RL, 1974, 38, 1976, 15; Alexandru Ruja, „*Spațiile altora*”, O, 1973, 20; Mihai Dinu Gheorghiu, „*Spațiile altora*”, „Alma Mater”, 1973, 5–6; Vasile Andru, *Un roman al redresării morale*, VR, 1977, 10; Dan C. Mihăilescu, *Întoarcerea fiului...*, LCF, 1977, 45; Radu G. Țeposu, „*Drumețul fără toiag*”, ST, 1977, 11; Maria-Ana Tupan, *Timpul interior al personajului*, LCF, 1978, 47; Adriana Iliescu, „*Prizonierul deșertului*”, RL, 1986, 31; George Sipoș, *Literatura japoneză pe articole*, RL, 1995, 17; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 255–256; Mihai Mihailide, *Medici scriitori și publiciști români. Dicționar biobibliografic*, București, 2003, 244; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 396–397; Mircea Morariu, *Teatrul japonez și codurile sale*, TTR, 2007, 8–9.

D.Gr., O.I.

SIMUȚ, Ion

(26.VIII.1953, Hotar, j. Bihor), critic și istoric literar, editor.

Este fiul Floarei (n. Chirilă) și al lui Ioan Simuț, țărani. Frecventează școala generală în localitatea natală și Liceul Pedagogic „Iosif Vulcan” din Oradea (1968–1973). Din 1974 se înscrie la Facultatea de Filologie, secția română–franceză, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, absolvită în 1978, în aceeași serie cu Ioan Groșan și Radu G. Țeposu. În timpul studenției este redactor și cronicar literar la revista „Echinoc”. După terminarea facultății va fi profesor de limba franceză la Hotar, iar din 1986 redactor la „Familia”. Este doctor în filologie cu o teză despre Liviu Rebreanu, susținută în 1997. Lector (1993), conferențiar (1998) la Facultatea de Litere a Universității din Oradea, din 2000 devine profesor,

prodecan (2000–2008) și decan (2008–2012) la aceeași instituție. Debutază la „Echinox”, în 1975, cu un articol despre Mircea Iorgulescu. Mai e prezent cu recenzii, cronici literare în „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra”, „România literară” (unde între 2004 și 2008 semnează cronica edițiilor), „Luceafărul”, „Cuvântul”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Apostrof” ș.a. Prima carte de critică literară, *Diferența specifică*, îi apare în 1982, simultan cu ediția Teodor Scortescu, *Concina prădată*. Este prezent cu articole și studii în volumele *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu* (1982), *Liviu Rebreanu după un veac* (1985), *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991), *Canon și canonizare* (2003), în *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000) ș.a. Îngrijește ediții din operele lui Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mircea Streinul ș.a. De asemenea, coordonează colecția „Biografia unei capodopere” la Editura Dacia din Cluj-Napoca. I s-au decernat mai multe premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1994), Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române (2004), Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (2004, 2007, 2012), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2005).

Studiile, eseurile, schițele bibliografice, recenzile cuprinse în *Diferența specifică* trasează aria tematică și indică formula exercițiului critic al lui S. Autorul este interesat de literatura română în întregul ei, de valorile din toate epocile, își asumă principiul călinescian după care „raportarea la spiritul integral al unei literaturi” este „cel mai util instrument de estimațiune critică”. În consecință, indiferent de forma în care se concretizează, cărțile sale sunt alcătuite ca suite de prospecțiuni din unghiuri diferite, identificări, revizui, proiecții, ipoteze, încercări de clasificare tipologică și ordonare cronologică, având mereu în atenție nivelul actual, teoretic și aplicat, al interpretării critice. Preponderent analitice, studiile reconstituie traseul receptării unor opere controversate, urmăresc metamorfozele în timp ale unor linii tematice, schițează aria și profunzimea unor influențe etc., argumentând vocația lui S. pentru istoria literară. *Incursiuni în literatura actuală* (1994) este schița unui asemenea proiect de istorie a literaturii române contemporane, cuprinzând „expediții de recunoaștere în vederea unei posibile istorii, exerciții de orientare fixând trasee și repere”. Polemizând, în ceea ce privește abordarea

literaturii postbelice, cu ideea fezabilității unei istorii strict estetice, S. pledează pentru sintetizarea unei duble perspective – estetică și politică-morală. De aici deduce, relativ la perioada 1945–1989, existența a „patru literaturi paralele”, fiecare exemplificată prin studii de caz: literatura oportunistă (Francisc Munteanu, Corneliu Leu, Paul Anghel, Dumitru Popescu, Adrian Păunescu), subversivă (Marin Preda, Ion Caraion, D. R. Popescu, Augustin Buzura, Mihai Sin ș.a.), disidentă (Victor Valeriu Martinescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Paul Goma, Ioan Petru Culianu) și evazionistă (V. Voiculescu, scriitorii Cercului Literar de la Sibiu și ai Școlii de la Târgoviște, Edgar Papu, Ștefan Bănuțescu, George Bălăiță, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea ș.a.). *Revizui* (1995) e un exercițiu asumat lovinescian (de altfel, criticul va îngriji în 2003 o ediție a „revizuirilor” criticului de la „Sburătorul”). Fără a produce mari mutații, dar și fără a-și propune cu dinadinsul aceasta („revizuirea nu trebuie să aibă ca efect o modernizare forțată”, afirmă criticul în textul despre Ion Creangă), eseurile aduc în scenă perspective incitante și polemice, care redeschid dosarele unor „cazuri” prăfuite de clișee. Sunt prinși în sumar atât scriitori de prim-plan (Eminescu, Maiorescu, Hasdeu, Creangă, Caragiale, Macedonski, Arghezi, Bacovia), cât și alții (Gib I. Mihăescu, I. Peltz, Alice Voinescu). În *Personalitatea literaturii române*, de pildă, se relevă „romantismul fundamental al literaturii române”, calitate din care sunt deduse două caracteristici definitorii: un „dinamism pasiv” (cu sintagma lui Edgar Papu), care o expune „efectelor unui dinamism imprimat de suflul epocilor”, și „receptivitatea la nou, la modernitate”. O idee la care S. va reveni este a insuficienței criticii estetice în sens maiorescian. „Critica numai estetică nu mai rentează” – susține criticul pe urmele lui G. Ibrăileanu –, „maiorescianismul reprezintă cei șapte ani de-acasă ai oricărui critic, dar nu poți rămâne la maturitate cu preocupările și problemele copilăriei. [...] Privit de la înălțimea secolului XX, Maiorescu nu este un model suficient pentru o critică modernă, deschisă dialogului de idei și interpretării plurale a operei, cum nu sunt modele suficiente nici Lovinescu sau Călinescu”. *Critica de tranziție* (1996) include, alături de analize și polemici pe teme politice sau literare, un jurnal din perioada 1984–1985 cu reflecții pe tema melancoliei, pregătind o carte care nu a mai fost dusă la capăt. De asemenea, culegerea

Confesiunile unui opinioman (1996) conține, pe lângă pagini de critică propriu-zisă, și fragmente autobiografice, pagini de jurnal, notații autoscopice, „egografii” semnificative prin perspectiva deschisă asupra construcției de sine a unui critic și istoric literar. Despre aceleași grafic al formării, precum și despre avatarurile biografice, ideatice și editoriale ale unui tânăr critic din generația '80, o imagine elocventă se conturează, chiar dacă indirect, din corespondența cu criticul și prozatorul Paul Georgescu, pe care S. o editează în volumul *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie* (1999). Altă carte, *Rebreanu dincolo de realism* (1997), reia editorial cercetarea doctorală întreprinsă de S. asupra autorului lui *Ion*, sistematizând preocupări mai vechi. Volumul este construit pe o mișcare în trei etape: aspirația către realism din timpul formării ca scriitor, atingerea realismului în *Ion* și *Răscoala*, cărora li se va adăuga *Gorila*, și depășirea realismului în sens mistic (*Pădurea spânzuraților*), metafizic (*Adam și Eva*), naturalist (*Ciuleandra*), romantic (*Crăișorul Horia*), melodramatic (*Jar*) sau în sensul divertismentului polițist (*Amândoi*). Dar nici realismul așa-zicând canonic din perioada de mijloc nu este primit fără discuție de critic, care analizează elasticitatea conceptului și a practicii sale la Rebreanu sub presiunea modernismului și a noilor teorii din epocă privind romanul. De o reconsiderare se bucură romanul *Ciuleandra*, analizat pe larg. S. chiar încearcă să facă o rocadă între acesta și *Răscoala* (carte considerată depășită datorită subiectului colectiv): astfel sunt propuse pentru raftul întâi *Ion*, *Pădurea spânzuraților* și *Ciuleandra*, pentru raftul al doilea *Adam și Eva*, *Răscoala* și *Gorila*, iar pentru raftul al treilea *Crăișorul Horia*, *Jar* și *Amândoi*. Interesantă rămâne încercarea de a aplica psihocritica lui Charles Mauron la *Adam și Eva* și *Pădurea spânzuraților*, recitate din unghiul cuplului etern ca mit personal. S. va comprima ulterior textul într-o micromonografie, *Liviu Rebreanu* (2003), o lucrare de factură similară fiind și *Augustin Buzura* (2001), în timp ce *Arena actualității*. *Confidențe* (2000) și *Simptomele actualității literare* (2007) propun pagini polemice, atașate la disputele zilei. *Arena actualității* abordează „carențele criticii actuale”, existența postmodernismului românesc, impasul posterității călinesciene, „prețul erorilor optzeciste”, falsa criză a romanului sau „mersul literaturii prin ceața tranziției”, iar

Simptomele actualității literare contribuie la discuțiile despre canon și revizuire, discută problema premiilor literare și a tirajelor cărților de literatură, critică „autocrația imaginară a poeziei” sau face predicții privind Premiul Nobel ori viitorul literaturii române (anticipând între 2005 și 2015 un „posibil moment de vârf”). Deși calitatea de „profet” – ironizată de Nicoleta Sălcudeanu sub titlul de „critică de anticipație” – nu pare să concorde cu imaginea sobră a criticului ardelean, S. își asumă de fapt numeroase riscuri calculate, care nu vin dintr-un simț gratuit al ludicului, ci din înțelegerea regulilor jocului literar. Articolele sale au provocat constant discuții și chiar scandal, în ciuda tonului cumpănit. De pildă, constatarea că „poezia nu mai contează sau contează foarte puțin” i-a atras probozirea foarte vocală din partea a numeroși poeți ce s-au simțit vizați. Oricum, criticul deține știința tactică de a-și alia periodic interesele de durată – „șantierelor” al căror raport de etapă îl oferă *Vămile posterității* (2012) – cu probleme și concepte aflate pe ordinea de zi. În același sens, apelează la ipoteze de lucru cu bătaie medie-scurtă pentru a organiza/ inerva materialul câte unui volum. Astfel, *Reabilitarea ficțiunii* (2004), deși reciclează parțial texte mai vechi, este construit pe ipoteza întoarcerii ficțiunii după lungul monopol, de-a lungul anilor '90, al literaturii subiective (jurnale, memorii etc.). Alt concept operațional survenit oportun după aderarea României la Uniunea Europeană este cel din *Europenitatea romanului românesc contemporan* (2008), o selecție a 35 de titluri publicate între 1945 și 2005, de la Constantin Virgil Gheorghiu, G. Călinescu și Marin Preda până la Alexandru Ecovoiu, Dan Stanca și Radu Aldulescu, incluzându-i și pe basarabenii Ion Druță, Vladimir Beșleagă și Aureliu Busuioc. La începuturile activității sale S. era descris de Radu G. Țeposu, într-un portret ce nu și-a pierdut relevanța, drept un critic „serios fără morozitate, sistematic fără ticuri, bine informat”, „un glosator subtil și malițios” care „are mereu grijă să-și împartă admirația pentru literatură între respectul civilizată și pasiunea inocentă”. Neocolit de subtilitate (deși nu este întocmai un „critic de gust”), dar ocolit de parti-pris-uri generaționiste, apropiat temperamental de șaizeciști (un text se numește *Declarația de dragoste pentru generația '60*) și de valorile neomoderniste, dar fiu al generației sale, mobil în regim polemic, dar mereu constructiv și atent la civilitatea tonului, S. este un critic solid,

urmărind programatic, prin augmentări succesive ale sumarelor, sinteza și panorama. Fundamental un spirit canonic, el modulează totuși această constantă în sensul conștiinței relativității faptului literar, înscris, pe de o parte, în social-politicul care produce uzură morală (precum în cazul Eugen Barbu, despre care afirmă: „Opera are în ea virusul imoralității autorului”), iar pe de altă parte supus eroziunii intrinseci a mutației valorilor culturale.

Adevărul e că Ion Simuț e un ardelean caracteristic, preocupat de „purități”. Ideolog și militant plin de gravitate, ca, îndeobște, ardelenii, derivându-și energia mesianică în direcția teoriei (autopunițiune, asceză prin abstragere, arta criticului și, de facto, arta pentru artă fiind subiacent resimțite ca niște frivolități). Măcar simbolic vorbind, nu glumește și nu se amuză. Caută pretutindeni cel puțin un grăunte de seriozitate solemnă. [...] Totuși, homo transilvanicus e, în bună măsură, un central-european. Deși tradiționalist și exultant în marginea meleagului originar, nu e un provincial, ațintindu-și privirile în zări universale (de aici Unirea cu Roma) și denunțând mărginirile, vicisitudinile, promiscuitățile toposurilor marginale.

GHEORGHE GRIGURCU

SCRIERI: *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982; *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994; *Revizuire*, București, 1995; *Confesiunile unui opinioman*, Oradea, 1996; *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996; *Rebreanu dincolo de realism*, Oradea, 1997; ed. (Liviu Rebreanu și contradicțiile realismului), Cluj-Napoca, 2010; *Arena actualității. Confidențe*, Iași, 2000; *Augustin Buzura*, Brașov, 2001; *Clepsidra răsturnată* (convorbiri cu Dumitru Țepeneag), Pitești, 2003; *Liviu Rebreanu*, Brașov, 2003; *Reabilitarea ficțiunii*, București, 2004; *Simptomele actualității literare*, Oradea, 2007; *Europenitatea romanului românesc contemporan*, Oradea, 2008; *Vămile posterității*, București, 2012. **Ediții, antologii:** Teodor Scorțescu, *Concina prădată*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1982; Mircea Streinul, *Ion Aluion*, pref. edit., Oradea, 1995; Paul Georgescu, *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie (Corespondență către Ion Simuț)*, Cluj-Napoca, 1999; E. Lovinescu, *Revizuire*, introd. edit., pref. Mircea Martin, Pitești, 2003, *Confesiunile unui critic*, introd. edit., București, 2006.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, [Ion Simuț], RL, 1982, 31, 1994, 22; Ion Pop, *În căutarea diferenței specifice*, ST, 1982, 8; Țeposu, *Istoria*, 184–185; Eugen Negrici, *Respiro*, RL, 1994, 24; Sanda Cordoș, *Haiducul și fantasma*, ST, 1995, 1–2; Monica Spiridon, [Ion Simuț], R, 1995, 11–12, 1996, 10–12; Radu G. Țeposu, *Farmecele maligne ale provinciei*, F, 1996, 7–8; [Ion Simuț], VTRA, 1997, 4 (grupaj special); Grigurcu, *Peisaj*, II, 366–367; Borbély, *Xenograme*, 93–102; Diaconu, *Instantanee*, 168–177; Zigu Ornea, *Paul Georgescu epistolier*, RL, 2000, 11; Dimisianu, *Lumea*,

382–387; Cristea-Enache, *Concert*, 442–448; Dicț. scriit. rom., IV, 256–257; Gheorghe Grigurcu, *În jurul libertății*, București, 2002, 231–253; Nicoleta Sălcudeanu, *Critică de anticipație*, ATN, 2004, 7; Andrei Terian, [Ion Simuț], CC, 2004, 9, CLT, 2008, 18; Dicț. *Echinox*, 361–366; Boldea, *Vârstele*, 188–194; Ștefănescu, *Istoria*, 1073–1075; Mihăilescu, *Lit. rom. postceașism*, III, 444–445; Simion, *Fragmente*, V, 117–120; Alex Goldiș, *Critica lui Nobel*, CLT, 2008, 10; Paul Cernat, *Un rapsod al Canonului*, OC, 2008, 163–164; Manolescu, *Istoria*, 1376–1377; Cristea-Enache, *Timpuri noi*, 420–423; Burlacu, *Existențe*, I, 115–122; Borbély, *Existența*, 215–219.

M.I.

SIN, Mihai

(pseudonim al lui

Mihai Bruda; 5.XI.1942,

Făgăraș – 6.V.2014,

Târgu Mureș), prozator,

eseist, publicist.

Este fiul Eugeniei Sin (n. Bruda), casnică, și al lui Dănilă Sin, maestru mecanic. În 1957 tatăl a fost exclus din Partid, decedând în anul 1958. Familia va trece printr-o lungă perioadă extrem de dificilă (patru copii, toți la studii), mama fiind obligată să se angajeze în comerț, iar S. nevoit să lucreze ca muncitor, în vacanțele de vară, chiar și în ture de noapte, la Combinatul Chimic din Făgăraș. Studiile gimnaziale și liceul le-a urmat în Făgăraș. În anul 1965 va absolvi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Lucrează câțiva ani ca profesor de limba și literatura română în școala generală, apoi la Liceul „Bolyai Farkas” din Târgu Mureș (1967–1971). Începând cu anul 1971, devine redactor, apoi secretar de redacție al revistei „Vatra”, numărându-se printre membrii ei fondatori. În 1990 părăsește redacția, iar până în septembrie 1991 va funcționa ca director al Editurii Albatros, apoi, până în martie 1992, ca director de publicații la Fundația Culturală Română, după care devine atașat cultural al Ambasadei României în Israel, post pe care îl va părăsi foarte curând, în decembrie 1992. Din anul 1994 va fi cadru didactic asociat la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu și cadru didactic la Universitatea de Arte din Târgu Mureș, unde, începând cu anul 2004 până la pensionare, va funcționa ca

profesor și șef de catedră al Secției române. Doctoratul îl susține în anul 2002. Debutul său absolut (1966) este marcat prin publicarea unei schițe, la încurajarea lui D.R. Popescu, în revista „Steaua” din Cluj-Napoca. Debutul editorial va fi în 1973 cu volumul de povestiri *Așteptând în liniște*, premiat de Asociația Scriitorilor din Târgu Mureș. Romanul *Bate și ți se va deschide* va obține Premiul Uniunii Scriitorilor în 1978. În 1985 romanul *Schimbarea la față* va fi de asemenea premiat de Uniunea Scriitorilor, dar, în urma unui articol nesemnificativ din ziarul „Scântea”, extrem de dur la adresa cărții, premiul nu va fi validat de secția de presă a CC al PCR și de Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Volumul de povestiri *Așteptând în liniște* introduce fără tatonări în universul tematic și stilistic al cărților ce vor urma. Aici se găsesc temele majore, precum și întreaga constelație de teme secundare ale scrisului lui S. Comentariul însoțitor de pe coperta a patra, aparținând lui Dan Culcer, fixează o proză „comprimată, învăluitoare și febrilă, realistă fără adjective, dramatică fără scrâșnete inutile, subtilă pentru că e simbolică dincolo de aparența aridă a cotidianului” și prevede autorului ei „destinul artiștilor care construiesc temeinic și nespectaculos, destinul celor adevărați”. Tema majoră a cărților de început este definirea individului cu sistemul. În următoarele volume de proză scurtă, *Terasa* (1979), *Rame și destin* (1989), prozatorul continuă sondarea mediilor umile, a faptului cotidian mărunț, deslușind în spusele și întâmplările personajelor, dar și în universul bietelor obiecte cu care se înconjoară, o mare, uriașă disperare expresionistă, un strigăt reprimat. În *Clipa, ca o lamă rece*, din *Rame și destin*, înstrăinarea omului de la țară, prin eliminarea tradiției în favoarea surogatului modern, e prinsă vizual în descrierea obiectuală a unei încăperi ce vorbește explicit, cu cruzime chiar, despre un paradis definitiv pierdut și despre o existență în serie. Primul roman, *Viața la o margine de șosea* (1975), reprezintă poate cea mai explicită imersiune în autobiografic, o călătorie a autorului în propriu-i trecut prin mijlocirea personajului narator. Achim este un alter ego trimis să-și reconfigureze, chiar să-și reconfirme viața, prin căutarea unui sens. Dar acest sens întârzie să se reveleze din cauză că Achim este un luptător animat, după caz, de necruțare sau de milă, dar unul interiorizat, fiindcă „n-a reușit niciodată să afle cauza pentru care luptele sale nu

răzbăteau în afară, la lumina zilei, devenind reale”. Este un luptător apatic, un rătăcit kafkian, războinic fără țință precisă. Dragostea nu lipsește, cum nu lipsește nici ratarea în proza lui S. Ele sunt prezente și în *Bate și ți se va deschide*, dar ce aduce acest roman în plus este un insuportabil sentiment al strivirii. Dimensiunea politică își croiește un spațiu romanesc mai mare, iar cotele de absurd și de iraționalitate sunt aproape neverosimile având în vedere momentul și conjunctura politică a publicării. Pe parcursul unei narațiuni desfășurate pe spațiul aceleiași zile și brodând pe tema călătoriei, Octavian Șteflea străbate de fapt parabola propriei sale striviri sub mecanismul infernal al absurdului. Inedită în acest roman este alegoria terifiantă a autobuzului ca sistem totalitar, în care șoferul devine dictatorul absolut, iar călătorii victime și complici în același timp. Un „experiment Pitești” la scară redusă. Iar victima supremă este Șteflea care ripostează, iar riposta îi atrage moartea; el este azvârlit din mașina în mers, expulzat din microuniversul concentraționar și din lume deopotrivă. Un solitar este și Pavel Mamina din *Ierarhii* (1981), fost deținut politic, angrenat în reconstituirea biografiei baronului Urs de Margina, exponent al aristocrației patriotice ardelenesti. Aici se relevă o altă dimensiune a scrisului lui S., aceea a unui patriotism salubru, reconfortant, franc. Alt element semnificativ, recurent în proza sa, cu bogate valențe simbolice, este însă cărciuma. Se bea mult, se bea în cantități urieșe, epopeice. În gălgâitul valurilor de alcool, cărciuma e loc al pierderii de sine, dar și al sincerității absolute, al adevărului saturat și al trădării, e lumea în mic: „Spațiul cărciumii era și el privilegiat și binecuvântat, loc al cunoașterii și al plăcerii, deși riscurile erau și aici mari, câți n-au încurcat-o, fiindcă pereții, și nu numai pereții, auzeau, nu-i așa?”. În acest spațiu Șipa, exponent al intermندیului, își expune o preocupare bizară: „M-am gândit să înregistrez ideile pierdute pe care le emit oamenii prin cărciumi, să le înregistrez, să le analizez concentrându-le atât cât mă pricepeam să alcătuiesc un fel de bursă a ideilor”. Ideea va fi preluată și dezvoltată în romanul *Quo vadis, Domine?* (I–II, 1993–1996). Până atunci însă un alt avatar al luptei individului cu sistemul este *Schimbarea la față*, de data aceasta, cum observă Anton Cosma, miza cărții mutându-se pe idee, lăsând narațiunea pe un plan secund. Iuliu Brendea, protagonist, printre

alte, al poveștii de dragoste cu Valeria, este un intelectual care vede idei. Unul care chestionează lumea și se chestionează pe sine asupra raportului dintre individ și putere, despre logica iraționalității. *Schimbarea la față* este un roman despre hybris și resemnare, despre același individ captiv în complexul de „experimente pentru o nouă fericire a omului”, un roman curajos nu doar pentru vremurile în care a fost publicat. Duritatea, asprimea dicției auctoriale sunt remarcabile. Severitatea privirii și răspicarea ideilor vor atrage prompt și sec replica cerberilor ideologici prin vocea anonimă („colegială” ca stil și limbaj), din articolul apărut în pagina culturală a ziarului „Scînteia”, organ al Partidului Comunist, în 31 august 1986, o replică echivalentă cu sancțiunea. În articolul *O înaltă tradiție literară: respectul față de cuvânt, pentru demnitatea scrisului* i se impută autorului vulgaritatea limbajului, „excesul de trivialitate și senzațional”, vorbăria grosolană și „pitorescul nefuncțional”, „graiul haotic și indistinct al străzii mărginașe”. Ca „indicație”, din perspectiva „gustului literar comun” și al „bunului simț”, se spune ritos: „Arta ia din viață ceea ce este semnificativ, ceea ce e frumos”, ceea ce nu se întâmplă la S.: romanul lui manifestă „un adânc dispreț pentru om”, dovedește „o mizantropie neagră”, „mohoreală”, „acreală”. Un roman spectaculos atât din punctul de vedere al realizării, cât și al destinului său, este *Quo vadis, Domine?*, primul roman publicat de S. după căderea comunismului. El spune povestea unui deținut politic al fostului regim, condamnat pentru tentativă frauduloasă de trecere a frontierei și racolat de elita serviciilor secrete în cadrul unui proiect ce viza pregătirea unui grup de intelectuali de formații diferite pentru preluarea puterii imediat după răsturnarea de la putere a lui Ceaușescu. Dominic Vanga se lasă sedus de propuneri și intră în jocurile oculte ale oamenilor din umbră. Totul se petrece într-o vilă secretă din pădure, supravegheată de eminențele cenușii ale bucurărilor aflate în preajmă. Se regăsește aici același conclav din *Ierarhii*, o mână de oameni care cred că vor controla cândva puterea, controlați la rândul lor de un Mare Păpușar, atenția concentrată asupra părții întunecate, oculte a lumii, ce stă să strivească totul. Este poate cel mai bine construit roman al lui S., roman de suflu amplu, de atmosferă minuțios și subtil sugerată, cu inserții de senzațional, dar un senzațional al neliniștii difuze, neidentificabile.

Probabil că încărcătura explozivă a declanșat și lapidarea publică a acestui roman chiar de la apariție. Linșajul s-a aplicat metodic, „profesionist”, etapă cu etapă, până la eliminarea autorului din viața publică. Editurile importante i-au refuzat din acel moment orice manuscris, autorul fiind nevoit să scoată al doilea volum la o editură mică, proaspăt înființată. Abia în 2007 Editura Nemira își asumă „riscul” readucerii la lumină a cărții prin publicarea ei integrală, moment ce coincide cu ieșirea din umbră, din anonimatul impus, a autorului. Ca publicist, S. își face digitația pentru temele și obsesiile dezvoltate în proză, prin crochiuri, interviuri, reportaje, mici tablete publicate, sub rubrică fixă sau nu, la revista „Vatra” și în alte publicații. Se află în *Cestiuni secundare, chestiuni principale* (1983), de data asta în formă explicită, anticalofilia ca profesiune de credință: cel care alege calofilia „nu are încredere în ce are de spus și încearcă să mascheze goliciunea cu «vorbe, vorbe, vorbe».” O deslușire interesantă este viziunea asupra faptului divers mărunt ca gag, ca străluminare a ridicolului în miezul insignifiantului de tip Ilf și Petrov. Propunând ca ipoteză ieșirea de sub „umbra tutelară a marelui Caragiale”, S. caută noi moduri de abordare și mai proaspete resurse de exploatare literară, fiindcă, „până una alta literatura” rămâne „datoare unei lumi și incredibilelor ei povești”. Eseistul este însă o veritabilă surpriză, dovedindu-și apetența de a ataca temerar subiecte delicate și de a lansa ipoteze capabile să iște teme proaspete de dezbatere în lumea ideilor. *Marea miză* (2003) este incitantă, provocatoare, precum enunțul din subtitlu: *Teme și obsesii ale romancierului român contemporan*. Autorul nu ia în serios ideile în vogă, nu se lasă sedus de ceea ce alții consideră modern, în pas cu vremea și cu mersul literaturii, ci rămâne fidel scrisului care spune poveștile lumii, „incredibilele ei povești”.

Câteva date de istorie literară: în ianuarie 1987 se întrunea, în fine, cu o întârziere semnificativă ce nu anunța nimic bun, juriul (avea să fie de altfel ultimul până la 22 decembrie 1989) ales prin vot secret de Consiliul Uniunii Scriitorilor pentru acordarea premiilor pe anul 1985. La proză, printre marii favoriți, figura și Mihai Sin, cu romanul Schimbarea la față, intrat în librării în primăvara lui 1986 și, la puțin timp după aceea, în vizorul presei centrale de partid, însăși „Scînteia” socotind că e cazul să se pronunțe: un rechizitoriu la adresa cărții a apărut, prompt, la rubrica ei „culturală”. Noroc că doi-trei critici – în primul rând Eugen Simion în „România literară” – apucaseră

să scrie despre Schimbarea la față. Căci apoi – după aceea partinică amenințare cu degetul – nu s-a mai putut publica (mai) nimic despre romanul lui Mihai Sin. Un articol al lui Lucian Raicu, predat „României literare” în același an 1986, a văzut lumina tiparului de-abia... după Revoluție. [...] Astăzi putem s-o recunoaștem: „Scânteia” avea toate motivele să fie nemulțumită de romanul lui Mihai Sin. În comparație cu alte romane ale sale, ori cu romanele altora. În Schimbarea la față prozatorul [...] oferă cititorilor o doză sensibil mărită de „realism critic”, mult peste limita admisă în trecut („în trecut” însemnând înainte de decembrie 1989!) de cea mai complice și binevoitoare cenzură.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Așteptând în liniște*, Cluj, 1973; *Viața la o margine de șosea*, București, 1975; *Bate și ți se va deschide*, Cluj-Napoca, 1978; *Terasa*, București, 1979; *Ierarhii*, București, 1981; *Cestiuni secundare, chestiuni principale*, București, 1983; *Schimbarea la față*, București, 1985; *Rame și destin*, București, 1989; *Quo vadis, Domine?*, I-II, București, 1993–1996; ed. I-II, București, 2007; *Marea miză. Teme și obsesii ale romancierului român contemporan*, Târgu Mureș, 2003.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „*Așteptând în liniște*”, ARG, 1973, 5; Ulici, *Prima verba*, I, 199–202; Iorgulescu, *Scriitori*, 246–248; Culcer, *Serii*, 240–245; Moraru, *Semnele*, 154–159, 253–260; Iorgulescu, *Ceara*, 253–259; Cristea, *Modestie*, 206–211; Manea, *Contur*, 68–74; Holban, *Profiluri*, 340–344; Ștefănescu, *Prim-plan*, 302–308; Cosma, *Romanul*, I, 157–162; Simion, *Scriitori*, IV, 436–465; Lucian Raicu, *Proba realului*, RL, 1990, 16; Vlad, *Lect. prozei*, 245–250; Cristea, *A scrie*, 172–179; Tania Radu, *Din lumea paralelă*, LAI, 1994, 4; Alex. Ștefănescu, [Mihai Sin], RL, 1994, 11, 12, CL, 2005, 4; Ștefan Borbély, *Călimara cu otravă*, APF, 1994, 5–7; Caius Dobrescu, *Pro Sin*, RL, 1994, 45–46; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 43–46, IV, 312–317; Petraș, *Lit. rom.*, 61–67; Negoțescu, *Scriitori contemporani*, 383–386; Simuț, *Incursiuni*, 298–301; *Dicț. analitic*, I, 88–89; Perian, *Pagini*, 181–187; Dimisianu, *Lumea*, 258–264; *Dicț. esențial*, 761–764; Micu, *Ist. lit.*, 538–539; Grigor, *Moromete*, 187–191, 208–211; Holban, *Portrete*, I, 233–240; Nicoleta Sălcudeanu, *Graffiti*, București, 1999, 167–172; Ion Simuț, *Proza marilor mize*, F, 2004, 5; Ștefănescu, *Istoria*, 973–978; Nicolae Băciuț, *Mihai Sin, ierarhiile liniștii*, Târgu Mureș, 2006; Holban, *Ist. lit.*, II, 151–160; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, II, 63–69; Bianca Burța-Cernat, *Mihai Sin – printre ultimii mohicani*, OC, 2008, 430; Paul Cernat, *Proza românească față cu marile mize*, „Bucureștiul cultural”, 2008, 12; Popa, *Ist. lit.*, II, 790–791.

N.S.

SINDIPA, carte populară. De origine indiană, motivul epic principal a trecut în Persia (unde a cunoscut o redactare în secolul al III-lea), apoi în

Siria, îmbogățindu-se cu numeroase elemente arabe. În secolul al XI-lea povestea a fost tradusă în grecește, iar mai târziu în slavonă, versiuni care au pătruns și în spațiul românesc, unde au început să fie tălmăcite. Cel mai vechi text al unei variante românești este cuprins în miscelaneul dascălului Costea din Brașov (1703), o copie a unei traduceri anterioare (ms. rom. 1436, tipărit în 1963). În secolul al XVIII-lea *Sindipa* a circulat mult, atât oral, cât și în scris (s-au păstrat numeroase manuscrise), iar în 1802 apare la Sibiu prima ediție: *Istoria Sindipii filosofului*. Schema narativă a acestei cărți populare este asemănătoare cu cea din *Halima*, având și aceeași motivație: includerea în firul epic principal a unei serii de alte povestiri, care au rolul de a suspenda acțiunea, de a amâna sfârșitul unui condamnat la moarte prin demonstrații de înțelepciune și de morală, de a îmbogăți și diversifica narațiunea. Filosoful Sindipa îi prevestește discipolului său, fiul împăratului Chira, o mare nenorocire dacă nu va păstra tăcere timp de șapte zile. Revoltat de purtarea unei soții a tatălui său, fiul vorbește, amenințând să dea în vileag uneltirile acesteia, fapt care o determină pe femeie să îl denunțe împăratului ca pe un răufăcător. Neputându-se apăra, fiul e condamnat la moarte, dar filosofii intervin, încercând, prin povestiri moralizatoare, să dovedească viclenia și răutatea femeilor, pentru a demonstra, indirect, nevinovăția acuzatului. Însă în fiecare zi soția împăratului anulează cu o altă narațiune concluzia filosofilor. Duelul durează șapte zile, după care fiul poate vorbi și dovedi vinovăția femeii. Aceasta e pedepsită, iar înțelepciunea, dreptatea și binele triumfă într-un final sărbătoresc. Principala morală a cărții este că nu trebuie să se acționeze pripit în nici o împrejurare, ci să se chibzuiească adânc înainte de a se lua o hotărâre importantă. Există și un sens implicit, mai larg, privitor la puterea și importanța „literaturii”, a meșteșugului de a folosi cuvântul și de a-l mânui ca pe o armă sau ca pe un scut. În procesul de îndelungată și amplă circulație, *Sindipa* a înglobat elemente din folclorul mai multor popoare, pe de altă parte unele secvențe ale cărții au intrat în circuitul literaturilor populare care au adoptat-o. Folclorul românesc a asimilat câteva motive, care fie apar în prelucrările unor autori (Anton Pann, Ioan Barac), fie au fost culese direct de la informatori autentici. Povestea filosofului păcălit

vremelnic de o femeie a incitat interesul mai multor scriitori, care au „repovestit-o” în viziune proprie: Mihail Kogălniceanu în *Edeș*, Ion Heliade-Rădulescu în *Un filosof și o femeie*, Al. Macedonski în *Iadeș* și Mihail Sadoveanu în *Divanul persian*.

Ediții: *Istoria Sindipii filosofului, care mai întâi s-au întors din limba persască în elinească, iar acum din limba elinească prefăcută în românească*, Sibiu, 1802; *Cuvânt și pocitania filosofului Sindipa cu împăratul din țara Persiei, anume Chira*, CPL, I, 353–401; *Sindipa*, îngr. și introd. Magdalena Georgescu, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, I, București, 1996, 197–320.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 54–77; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 284–297; I. C. Chițimia, „*Sindipa*”, CPL, I, 347–351; Piru, *Lit. lit.*, I, 445–448; *Ist. lit.*, I, 667–669; Mircea Anghelescu, *Literatura română și Orientul*, București, 1975, 48–50, 57–60; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, vol. I, partea II, 407–436; *Dicț. lit. 1900*, 783–784. **C.T.**

SINTEZA, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 1927 până în martie 1928, sub conducerea lui George Nichita și a lui G. Călinescu (din mai 1927). Începând cu numărul 5–6/1927 subtitlul este „Literară, plastică, teatrală”. În intenția de a se afirma fără a tăgădui pe nimeni, redactorii se declară „de partea talentului și culturii”, preferând în

artă „realitatea pipăită intențiilor nelămurite, și în cugetare conceptul luminos și statornic pâlărilor fumegătoare ale unui stil vid” (1/1927). Pledând pentru promovarea tinerilor și nu pentru osificarea tradiției, revista publică scriitori de orientări literare diverse, de la Octavian Goga până la Ion Vinea. Printre rubricile mai importante se numără „Cronica literară”, „Cronica plastică”, „Cronica teatrală”, „Reviste”, „Miscellanea”. Versurile sunt semnate de Tudor Arghezi, G. Călinescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Ion Barbu, Ion Vinea, F. Aderca, George Nichita, Alexandru Vasiliu, V. Demetrius, Haig Acterian și Emil Gulian. Colaborează cu proză Mircea Eliade, (*Iubirea prietenului meu*, 5–6/1927, *Toamnă venețiană*, 10–11/1927), alături de Aureliu Cornea (debut), N.N. Tonitza, Lascăr Sebastian, N. Davidescu. Camil Petrescu încredințează revistei un fragment din ultimul act al piesei *Mioara* (1/1927), precum și scenele finale ale tabloului I din actul I al dramei *Danton*, însoțite de câteva lămuriri preliminare (2/1927), în timp ce Octavian Goga contribuie cu un fragment din drama *Meșterul Manole* (10–11/1928). În **S.** debutează în 1927 G. Ciprian, care oferă un fragment din piesa *Omul cu mârtoaga*. În primele patru numere cronică literară este semnată de G. Călinescu, apoi de Lascăr Sebastian și de George Nichita, care ține și o cronică a revistelor literare. Lui Călinescu îi aparțin și câteva articole de fond: *Valoare și ideal estetic*, *Despre critică și critici* (cu o scurtă caracterizare a confracților), *Mihail Eminescu (Glose)*, *Tudor Arghezi*, alături de un text comemorativ consacrat lui Vasile Pârvan. George Nichita recenzează volume de Aron Cotruș, Demostene Botez și romanul *Ciuleandra* al lui Liviu Rebreanu, considerat a fi o depășire atât a „naturalismului integral din *Ion*”, cât și a „realismului din *Pădurea spânzuraților*”. Tot în cadrul cronicii literare, în numărul 10–11/1928, Mircea Eliade figurează cu „însemnări asupra literaturii noastre contemporane”, intitulate *Feminitate*. Eseurile îi aparțin lui Tudor Arghezi, Gala Galaction și C. Rădulescu-Motru. **S.** mai cuprinde traduceri din G.G. Byron și Edmond Rostand, cronici teatrale de Camil Petrescu, Scarlat Callimachi și Sergiu Milorian și cronică plastică de N.N. Tonitza. Alți colaboratori: I. Valerian, Horia Furtună, Vintilă V. Paraschivescu, George Boldea, Otilia Ghibu, Sandu Tudor, N. Pora, Vladimir Corbasca (sub pseudonimul Simona Basarab).

M.W.

aprilie 1927

s i n t e z a

S i n t e z a

Cei cari s'au strâns înalta pentru a împinge în largul opiniei publice această nouă navă spiritală sunt comeni relativ liberi. Nu însă începători și cu atât mai puțin diletanți. Nu pentru-o și divulga producțiile lor amenințate de perpetuitate ineditului s'au gândit să sporească cu un număr repetitorul revistelor române. Ei au putut scrie și nu scria la alte publicații, dintre care unele au o deosebită autoritate, în măsura în care preferințele și convingerile lor le îndreptau spre. Ei nu tăgăduiesc pe nimeni și nu se despart de nimeni: vor numai să se afirme pe sine. Dar vai! o rădăcină erodă împerechează într-un ritm simplu primele antiteze ale existenței: viața degeră din moarte, libertatea din război. Există, zice-se, un popor (numit sălbatic fiindcă nu prețuiește în nici un fel civilizația noastră) ale cărui moravuri uzurază în chip înțelept legile firii. Tinerii de acest neam au obșescă hândă de a-și săi într-un pom părinții ajunși în stare de impotență și de a seutura apoi cu tărâie (de altfel eu binevoitoarea autoritate a literaturii noastre). Căci această nouă probă se mai pot încheia în lumina soarelui. Căci sunt nești. Desi gingașul suflet european se înfioară la gândul că lesul senilității inutile ar putea servi apoi pentru consumație, anul obșesc rădăcină totuși un simbol al tinereții ce vrea să trăiască cu orice preț, chiar când e silă să-și sacrifice ființele cărora le datoroeste viața. În literatura română sunt multe decepții și cău strânses aerul și fură harnașelor tineri. A le urea în pom și a seutura este un gest neomnes dar necesar. Cu ce autoritate însă crești comeni noi se încumetă să înțreptă o acțiune așa de categorică și așa de îndrăznească? Cu ce drept și, mai ales, cu ce competență? La această — se poate răspunde — îi îndreptătește însă actul îndrăznei lor. Căci desne competență eu ca fi dorăci sau demnă de fapt. Ei pot să se măgălească însă eu n'au bucurat de fala zadarnică a cuvântului tipărit, ei n'au compas scrieri înainte de a fi știut să elocvort și n'au exprimat păreri asupra o ceasă n'au priepat.

D. PĂCURA HETHOVEN

SINTEZE, publicație apărută la Bacău, intermitent, de la 4 februarie 1990 până la 28 ianuarie 1993, ca supliment săptămânal „literar–critic–social” editat de ziarul „Deșteptarea”; după 13 noiembrie 1991, deși anunțată cu titlul modificat în „Deșteptarea literară”, foaia va avea pe frontispiciu numele „Orizonturi culturale”. Din echipa redacțională fac parte Ioan Enache și Constantin Călin. În *Argumentul* din numărul inaugural Ioan Enache prezintă în termeni exaltați motivația acestei inițiative publicistice: „căutarea coordonatelor ființei”, „descoperirea sensurilor”, „luminarea adevăratelor repere morale, culturale, religioase”, necesitatea „reconstruirii prin lectură” etc. Se precizează, de asemenea, că selecția materialelor va fi realizată pe baza „unicului criteriu al competenței și valorii”. Specializată în anchete (*Intellectualul în fața opțiunii politice*, *Caricatura cu subiect politic*), dosare (*Suplinitorii*), interviuri (luate de Constantin Călin unor scriitori, printre aceștia numărându-se Eugen Simion și Tudor Oprîș), traduceri–restituiri (din Andrei Saharov, Alexandr Soljenițin, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Italo Calvino, versiunile fiind semnate de Emilia Rusu și E. Bulai), **S.** încearcă timid să includă în cuprins și fragmente de proză ori versuri, cum e grupajul liric publicat de Daniel Corbu. Treptat, caracterul social va deveni covârșitor în ceea ce privește conținutul articolelor, iar componenta literară va avea numai o prezență ocazională, de circumstanță. Alți colaboratori: Theodor Codreanu (*Portret Ion Druță*), Nicolae Dabija.

C.M.B.

SION, Constandin (7.IX.1795, Iași – 23.II.1862, Iași), memorialist. Coborât dintr-un neam de răzeși din ținutul Vasluiului, **S.**, penultimul din cei șase urmași ai Ecaterinei (n. Danu) și ai bașcaușului Iordache Sion, nu s-a putut împăca niciodată cu ascendența-i modestă. A învățat la Iași, însușindu-și temeinic limba greacă. În 1821, drept recompensă pentru unele servicii aduse ocupanților turci, i se încredințează sarcina de a numi ispravnicii de ținuturi. Peste un an e copist la Vistierie. După o raită prin Țara de Jos, cu „potira” (1824), va fi trimis ceaș prin Balcani. După războiul ruso–turc ajunge „deputat” la marele cartier din Brăila (1829), fiind rânduit în același an staroste la Focșani, pe urmă vechil de staroste în ținutul Putnei. Sameș și îngrijitor la spitalul ostășesc, **S.** este ales, în 1840 și 1842, președinte al Eforiei din Focșani, unde se așezase de la un timp. Odată cu urcarea pe tron a lui Mihail Sturdza, cât și în

vremea domniei lui Grigore Alexandru Ghica, ascensiunea ambițiosului boier, avid de înalte cinuri, încetează. Socotindu-se persecutat, dospind în el nemulțumirea și ranchiuna, paharnicul pune la cale – sau este doar complice al fraților săi, paharnicul Costache și spătarul Antohi Sion – o copioasă mistificare, *Izvodul lui Clănău* sau *Cronica lui Huru* (ce se tipărește în 1856), atribuind neamului Sion o obârșie legendară, cu aparențe de veracitate istorică. Falsul izvod era menit să ateste străvechea noblete a familiei, ai cărei membri se dovedeau, astfel, înrudiți cu cele mai de vază familii boierești moldovene.

Cu același temei documentar și în acest spirit și-a gândit **S.** pătimașa lui operă *Arhondologia Moldovei*. Pregătită minuțios de prin 1822, scrierea a fost întocmită între 1844 și 1856, dar publicată postum, în 1892. Cu o genealogie pe care o pretinde atât de falnică, arhondologul, căftănit cu de la sine putere boier velit, nu are decât cuvinte de dispreț pentru cei parveniți de curând în sânul protipendadei. Mizantrop și pătruns adânc de sentimentul orgoliului de castă, închinându-se doar înaintea evgheniei autentice, de a cărei decădere se arată întristat, **S.**, impostorul, nutrește o ură înverșunată față de orice „pripășit” la Curte și cocoțat în ranguri înalte. Complexul vindicativ al arhondologului megaloman răbufnește aici, împotriva grecilor îndeosebi, în accente violente, într-un limbaj grosolan, inflammat în invective stereotipe. **S.** e un spirit închistat, înlănțuit în prejudecăți, legat de trecut, refractar la înnoiri, așa încât antiunionismul lui vehement nu miră defel. Dacă evocarea unor închipuite fapte de vitejie patriotică ale străbunilor lui rămâne amuzantă, intransigența, austeritatea morală a boiernașului, oroarea lui de orice nelegiuire, abuz sau infamie ar fi lăudabile dacă nu ar deștepta destule suspiciuni, acru moralist putând fi lesne bănuț de ipocrizie. Memorialistul nu e lipsit însă de talent. Unele evocări și câteva portrete își au plasticitatea lor, apăsată și cam vulgară. În general, scrisul lui **S.** apare dezordonat, învălmășit, surprinzând totuși nu rareori cu vreo metaforă savuroasă ori cu o picantă întorsătură de grai popular și arhaic, colorată de un umor parșiv, răutăcios. Paradoxul acestei neobișnuite arhondologii ar fi că, în loc să aureoleze o categorie socială pe care paharnicul o venerează, nu a făcut decât să-i zugrăvească, în tente adeseori groțesti, crepusculul și destrămarea.

SCRIERI: *Arhondologia Moldovei*, pref. Gh. Ghibănescu, Iași, 1892; ed. îngr. Rodica Rotaru, pref. Mircea Anghelescu, postfață Ștefan S. Gorovei, București, 1973.

Repere bibliografice: I. Tanoviceanu, *Studiu asupra „Arhondologiei” paharnicului Costache Sion*, „Arhiva”, 1893, 1–2; Chendi, *Scrieri*, V, 292–293; Gh. Ungureanu, *Familia Sion*, Iași, 1936, 65–71; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 899, *Ist. lit.* (1982), 203–204; Cioculescu, *Varietăți*, 145–176; *Ist. lit.*, II, 607–609; Cioculescu, *Itinerar*, II, 121–125, IV, 38–42; Steinhardt, *Între viață*, 322–324; *Dict. lit.* 1900, 784–785; Negrici, *Imanența*, 94–97; Manolescu, *Istoria*, I, 250–251; Alexandru Periețeanu-Buzău, *Considerații asupra valorii genealogice a „Arhondologiei Moldovei” de C. Sion*, AIX, t. XXIX, 1992; *Dict. scriit. rom.*, IV, 261–263; Simona Vasilache, *(P)omul discordiei*, RL, 2009, 40.

EE

SION, G. [Gheorghe]
(18.V.1822, Mamornița–
Cernăuți – 1.X.1892,
București), memoria-
list, autor de versuri și
teatru, traducător.

Sedus de plăsmuirea enormă din acel fantasmagoric *Izvod al lui Clănău (Cronica lui Huru)*, S. a crezut o vreme – până ce mistificarea fu dovedită – în obârșia legendară a neamului său. Era unul din foarte numeroșii copii ai Eufrosinei (n. Schina), fiică de eterist, și ai paharnicului Ioniță Sion. Învață mai întâi acasă cu un dascăl rus, apoi cu altul grec. Din cauza unui complex de împrejurări, urmează doar două clase la Colegiul „Sf. Sava” din București (1837–1839). După moartea mamei pleacă la Iași, unde intră copist la Departamentul Dreptății (1842) și ajunge în cele din urmă funcționar la Departamentul din Lăuntru. Audiind cursuri la Academia Mihăileană, luând parte la „soaréle” literare, capătă gustul lecturii și al scrisului. Pentru poezia *Viitorul*, socotită subversivă, modestul funcționar se vede destituit. Deși nu participase efectiv la mișcarea de la 1848, e pus pe lista proscrisilor și, după multe peripeții, reușește să treacă în Transilvania (ia parte la adunarea de pe Câmpia Libertății de la Blaj), iar de acolo merge în Bucovina. În 1849 revine la Iași. Este numit șef al Secției I din Departamentul Averilor Bisericești și Învățăturilor Publice. În 1855 lucrează

la Arhivele Statului și se numără printre membrii Divanului de Întărituri. După un an se stabilește la București. În 1861 figurează ca membru al Curții Criminale, un an mai târziu al Curții Apelative, iar în 1866 va fi instalat director general la Regia Monopolului Tutunurilor. „Membru onorariu” al Societății de Medici și Naturaliști din Moldova, al Astrei și al societății Junimea din Cernăuți, în 1868 este ales membru al Societății Academice Române (Academia Română). Fiica lui S., Marica, a devenit soția lui Mateiu I. Caragiale.

Cu nonșalanță de poligraf, S., care mânuiește pana cu multă, chiar cu prea multă ușurință, trece de la articole pe teme politice, sociale, economice, culturale la beletristică – poezii, schițe satirice, impresii de călătorie, traduceri, găzduite fie în volume, fie în publicații precum „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Zimbrul”, „Foiletonul Zimbrului”, „Revista română”, „Album macedo-român”, „Revista contemporană”, „Familia”, „Literatorul”. Împreună cu G. Baronzi, face să apară, în 1859, foaia politică, literară și științifică „Zioa”, cu existență efemeră. Mai mult succes va avea cu „Revista Carpaților” (1860). În cârticica de versuri *Ceasurile de mulțumire a lui Gheorghe Sion* (1844) sunt strânse spovedaniile unui melancolic, care își plânge, în tonuri minore, ofurile unui amor neîmplinit. Nu e mai multă poezie nici în volumul, înrăurit de Béranger, *Din poeziile lui George Sion* (1857). Convins, totuși, că scrisul are și o menire mai înaltă decât simpla delectare, S. năzuia să configureze o „panoramă a Moldovei”, cântându-i trecutul și vitejia strămoșească, exaltând viitorul, dar criticând totodată neajunsurile clipei. Oricum, chiar dacă în epocă era un autor citit, chiar popular, el rămâne un poet ocazional (spune multe un titlu ca *Himnuri pentru Crucea Roșie*, 1877). Vetustă și dulceagă, lipsită de fior, lirica lui erotică nu e mai izbutită decât poezia satirică ori cea de meditație. Nici versurile din *101 fabule* (1869) nu ies prin nimic în evidență. Ceva mai inspirată se arată a fi poezia epică, de asemenea imnurile religioase. Compuneri ca *Limba românească*, *Plugșorul* sau romanța *Hora nouă*, pe muzică de Alexandru Flechtenmacher, au circulat multă vreme, dar calitatea lor nu intră în discuție. S. pătrunde însă în literatură cu traducerea în versuri, din grecește, a tragediei *Ahil* de Athanasie Christopoulos (1843). Din aceeași limbă mai transpune scrieri istorice aparținând lui Dionisie Fotino

și notele de călătorie *De la Tobolsk până în China* ale spătarului Nicolae Milescu (1888). A mai tălmăcit poeme și piese de teatru de Voltaire (*Zaira*), Lamartine (*Moartea lui Socrate*), Milton (*Din Paradisul pierdut*), Molière (*Mizantropul*), Byron (*Visul lui Lord Byron*, în „Foiletonul Zimbrului”, 1855), Alfred de Musset (*Namuna*, în „Revista Carpaților”), Racine (*Athalie* și *Phedra*), Corneille (*Horatius*), Victor Hugo (fragmente din *Ruy Blas*, în „Literatorul”, 1881), Théodore de Banville (*Socrate și femeia sa*). Realizează și alte versiuni, din scrierile lui G. A. Bürger (*Istoria și întâmplările baronului de Miunhausen*) și ale lui M. G. Saphir (*Cartea vieții și cenzorul ei*, 1855, *Piatră prețioasă*, 1857). În „Revista Carpaților”, unde schițează o istorie a poeziei după Edgar Quinet, îi apar versuri tălmăcite din poetul ceh K. J. Erben. Dar **S.** e și un asiduă susținător al literaturii autohtone. Supraveghează apariția unor opere ale lui Dimitrie Bolintineanu și Dimitrie Cantemir, prefătează scrieri aparținând lui Gr. H. Granda, Dimitrie Petrino, Carol Scrob. Stăruind asupra unui manuscris rămas de la un autor pe atunci ca și necunoscut, Ion Budai-Deleanu, el are revelația unei opere remarcabile, *Țiganiada*, despre care vorbește, pe larg, într-o conferință. O experiență neplăcută are cu articolul *Suvenire despre poetul Conachi*, unde câteva grave confuzii de terminologie literară, plus stilul turmentat îi atrag execuția nemiloasă a lui Titu Maiorescu în *Beția de cuvinte*. Neglijabil este **S.** ca autor dramatic. Comedia *Influența morale* (1869) își propune să ia în râs mascarada alegerilor. În vorbirea personajelor sunt elemente ce prevestesc limbajul caragialesc. Elanuri generoase întru iubirea de neam și țară însuflețesc o piesă ca *La Plevna!* (1878). În urma raportului elogios al lui Ion Ghica, volumul *Dramatice* (1879) primește laurii academici. Mai pot fi menționate câteva prelucrări (*Hagi Eni de la Galatz*, *Femeiușca dracului*, în colaborare cu Matei Millo) și localizări (*Sărutarea*, după *Le Baiser* de Théodore de Banville). Iubitor de drumeție, **S.** își consemnează impresiile de voiaj scriind, o dată niște note de drum din Apus, altcândva un reportaj de la Târgu Ocna sau dintr-un „peregrinagiu la Neamț”. În *Suvenire de călătorie în Basarabia meridională* (1857), blajină evocare mărturisind „plăcerea călătoriei”, lasă să se întrevadă că zestrea îi este aceea de povestitor. E ceea ce face farmecul operei sale de căpătâi, *Suvenire contimpurane* (1888). Scriitorul este, prin structură, un

memorialist. Având voluptatea spunerii, el nu reconstituie întâmplări de odinioară („din copilărie”, „din tinerețe”, „din anul 1848”) de dragul adevărului. Nici nu plămăduiește, ci învâluie totul într-un abur de poveste, așa încât anumite istorii – nunta beizadelei Grigore sau aventurile prin care trece răpitoarea cucoană Marghiolița – par să fi fost aievea, dar tot atât de bine ar fi putut să fie imaginate. E un amestec de adevăr și de fabulație ingenuă, de istorie și legendă, într-o ambianță pitorească, degajând o puternică senzație de viață. Amintirile, în pofida numeroaselor digresiuni, nu vin la voia întâmplării, dimpotrivă, ele tind să se așeze într-o structură narativă. Așa se întâmplă în capitolul *Emanciparea țiganilor*, cu o romantică poveste de dragoste sfârșită tragic, și mai ales în *Frații Cuciuc*, unde destinul a „șapte generațiuni de paricizi” stă sub semnul lugubru al fatalității. Atmosfera are aici ceva de basm oriental, realul luând o ciudată înfățișare de imaginar. **S.** știe să țină treaz interesul, intercalând întâmplări neașteptate, anecdote cu haz și episoade de senzație, cum ar fi acela al sfârșitului poetului Al. Hrisoverghi. Limba, cu o patină de vechime, creează o aură evocatoare. Ca povestitor, **S.** nu e mult mai prejos decât memorialistul Ion Ghica.

SCRIERI: *Cesurile de mulțemire a lui ...*, Iași, 1844; *Din poeziile lui...*, București, 1857; *Suvenire de călătorie în Basarabia meridională*, București, 1857; *Influența morale*, București, 1869; *La norocu*, București, 1859; *101 fabule*, București, 1869; ed. 2, București, 1886; „*Reporta din vis*”, București, 1870; *Himnuri pentru Crucea Roșie*, București, 1877; *La Plevna!*, București, 1878; *Dramatice*, București, 1879; *Notițe despre Bucovina*, București, 1882; *Sărutarea*, București, 1888; *Suvenire contimpurane*, București, 1888; ed. îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1915; *Poezii*, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1915; *Moldova romantică*, Iași, 1921; *Proză. Suvenire contimpurane*, îngr. și introd. Radu Albala, București, 1956; *Versuri. Suvenire contimpurane*, I–II, îngr. și introd. Radu Albala, București, 1973. **EDIȚII:** D. Bolintineanu, *Cântice și plângeri*, Iași, 1852, *Poeziile vechi și noue ale d-lui...*, pref. Radu Ionescu, București, 1855, *Poezii*, I–II, pref. edit., București, 1877; *Carte românească de învățătură de la Pravilele Împărătești și de la alte giudețe*, pref. edit., Botoșani, 1875; Dimitrie Cantemir, *Operele principelui...*, V, pref. edit., București, 1878. **TRADUCERI:** Athanasie Christopoulos, *Ahil*, pref. trad., Iași, 1843; Voltaire, *Zaira*, în Gheorghe Sion, *Cesurile de mulțemire a lui...*, Iași, 1844; Lamartine, *Moartea lui Socrate*, Iași, 1847; Milton, *Din Paradisul pierdut*, Iași, 1851; Molière, *Mizantropul*, Iași, 1854; *Prescurtare istorică din Sfânta Evanghelie*, Iași,

1854; G. A. Bürger, *Istoria și întâmplările baronului de Miunhausen*, București, 1855; M. G. Saphir, *Cartea vieții și cenzorul ei*, pref. trad., București, 1855, *Piatră prețioasă*, Iași, 1857; Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, I–III, pref. trad., București, 1859; Mihai Cantacuzino, *Istoria politică și geografică a Țării Românești de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774*, pref. trad., București, 1863; Racine, *Athalie*, pref. trad., București, 1875, *Phedra*, pref. V. Alecsandri, București, 1875; Corneille, *Horățiu*, pref. trad., București, 1875; Théodore de Banville, *Socrate și femeia sa*, București, 1886; Nicolae Milescu, *De la Tobolsk până în China*, pref. trad., București, 1888.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul*, 121–124; Maiorescu, *Critice*, I, 237–242; Pop, *Conspect*, I, 215–220; G. I. Ionescu-Gion, *George Sion*, „Revista nouă”, 1893, 1; Petrașcu, *Figuri*, 195–199; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 22–24, 240–243; Haneș, *Stud. cercet.*, 54–80; Gheorghe Ungureanu, *Familia Sion*, Iași, 1936, 101–167; Călinescu, *Opere*, IV, 861–871; *Din corespondența poetului Gheorghe Sion*, publ. Ștefan Meteș, Cluj, 1940; Nicolae Șerban, *Racine en Roumanie*, București, 1940, 97–105; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 240–243, *Ist. lit.* (1982), 255–259; Ștefan Meteș, *Din scrierile lui Gheorghe Sion. Viața și activitatea sa*, I–II, Sibiu, 1941–1943; Cioculescu, *Varietăți*, 137–144; *Ist. lit.*, II, 609–614; Titus Moraru, *Fiziologia literară*, Cluj, 1972, 162–164; Mîndra, *Clasicism*, 177–180; Manolescu, *Teme*, III, 20–23; Andrei Nestorescu, *Un roman necunoscut al lui George Sion*, RITL, 1979, 2; *Dicț. lit.* 1900, 785–786; Manolescu, *Istoria*, I, 244–249; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 43; Faifer, *Semnele*, 144–145, 254; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 263–264; Zamfir, *Panorama*, I, 262–269.

EE

SIONUL ROMÂNESC, gazetă apărută la Viena, bilunar, de la 1 iulie 1865 la 15 octombrie 1867 și de la 15 ianuarie la 15 septembrie 1872. Grigore Silași, viitorul profesor de limba română de la Universitatea din Cluj, este redactorul acestei publicații care se adresa clerului român din Transilvania. Puțin numeroasele poezii publicate, toate având caracter religios, sunt compuse de Justin Popfiu (*Psalmul 136*), Petru Bran, Ioan Papiu (*Psalmul 129* ș.a.), Laurențiu Pop (*Christos a înviat*) și Victor Rusu (*Cătră iubiții mei consodali*). Aici George Barițiu colaborează cu un studiu de literatură, *Romanele*, în care încearcă o definiție a speciei. Subliniind nevoia de biblioteci populare, Grigore Silași propune să se editeze „catehisme ilustrate”, așa cum sunt cele numite „weberiane”, care se tipăreau la Leipzig. Tot el, într-un apel, îndeamnă tinerii poeți să urmeze exemplul lui Vasile Alecsandri.

R.Z.

SIPOȘ, Mariana (2.I.1949, Bufta), prozatoare, traducătoare. Este fiica Alexandrinei (n. Dragomir) și a lui George Ionică, muncitor. A absolvit în 1966 liceul din Bufta și în 1971 Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română–spaniolă. Funcționează ca profesoară la o școală generală din Câmpina (1971–1975) și la Școala Generală nr. 57 din București (1975–1990), ca redactor la Editura Fundației Culturale Române (1990–1991), secretar general de redacție și redactor-șef al ziarului „Dreptatea” (1991–1993), secretar general de redacție la Tele 7 ABC (1994–1995), apoi ca publicist-comentator în cadrul redacției Literatură–Arte a Televiziunii Române. A debutat cu proză la „Luceafărul” în 1978, iar editorial cu volumul de povestiri *Surâs interzis*, apărut în 1982. Mai colaborează la „România literară”, „Vatra”, „Tomis”, „Familia”, „Observator cultural”, „Contrafort”, „Jurnal literar”, e prezentă cu cronici și interviuri și la revista „Serta” (Spania), din al cărei consiliu de conducere face parte, coordonând secțiunea dedicată României.

Alături de povestirile din *Surâs interzis*, S. este autoare a romanului *Mersul pe ape* (1996), a unei incitante cărți-document – *Dosarul „Marin Preda”* (1999), a unui volum de interviuri cu Mioara Cremene – *La ce folosește Parisul?* (2000), precum și a unor traduceri din limba spaniolă, printre care *Sărbătoarea țapului* (2002, în colaborare), *Paradisul de după colț* (2004), *Tentația imposibilului* (2005) de Mario Vargas Llosa. Se poate spune că de la început scriitoarea își dovedește calitățile ce o vor impune: dezinvoltură stilistică, coerență ideatică, finețe a analizei, capacitate de a descoperi în gesturi aparent banale semnificații cu ample rezonanțe în destinul personajelor. Fără a fi didactice, primele povestiri au o „morală” doar sugerată. De cele mai multe ori momentul surprins este de cumpănă, dând la iveală cele mai ascunse sentimente: de lașitate – din partea potențailor locali ai unui sat aflat sub apă, după inundații (*Râmele*), din partea modestului arhitect accidentat de un important personaj, care se comportă nu ca victimă, ci, pur și simplu, ca un umil profitor (*Oamenii pe care îi cunoșteam*) – sau de resemnare din partea unui soț care își reprimă, prin jocul sorții, „surâsul” (*Surâs interzis*). Alteori, din fragmente aparent disparate, ce nu par a avea vreo legătură unele cu altele, se reface traiectoria vieții unor tinere, fiecare cu împlinirile și neîmplinirile ei, dar totul relatat pe un ton firesc, fără patetism (*Nouă*

luni – sau zece). În schimb, idilismul pătrunde în romanul *Mersul pe ape*, impregnat de nostalgia edelului pierdut al copilăriei și al adolescenței petrecute într-un sat patriarhal. E prezentă și reacția de respingere în fața orașului tentacular, cu toate neplăcerile cotidiene: aglomerația în așteptarea vreunui autobuz, obligatoria înghesuială din tramvaie și troleibuze, alături de oameni obosiți, veșnic nervoși etc. Și aici, ca și în povestiri, întâmplările sunt polarizate de un timp de cumpănă din viața unei tinere femei. Din punct de vedere arhitectonic, romanul este mai puțin izbutit decât prozele scurte, din cauza verbozității și a unor largi acolade-lest, chiar dacă și acum atenția acordată detaliilor, stilul alert dau impresia de naturalețe. Abandonând ficțiunea, S. dă în *Dosarul „Marin Preda”*, subintitulat „viața și moartea unui scriitor în procese-verbale, declarații, arhive ale Securității, mărturii și fotodocumente”, o carte de mare valoare documentară. Coroborând datele accesibile până în momentul redactării, *Dosarul...* se remarcă și prin abilitatea autoarei de a oferi posibile explicații sfârșitului lui Marin Preda, uzând de colaje, de confruntarea opiniilor martoriilor (deseori contradictorii) ș.a.m.d. Sunt folosite nu doar mijloacele reportericești, ci și ipotezele. Posezând simț detectivistic, prin întrebările pe care (și) le pune S. nu avansează un răspuns decis asupra cauzelor morții scriitorului (comă alcoolică, asasinat, sinucidere), ci readuce în discuție, după aproape două decenii, cauzele dispariției lui Marin Preda, încă neelucidate. Textul din *La ce folosește Parisul?* e o convorbire cu Mioara Cremene, în care partenerile se definesc, în cele mai multe cazuri, ca participante egale la discuție. O calitate esențială a cărții vine din aceea că interviuata a fost martora sau protagonista multor evenimente. Stabilindu-se în Franța la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut, Mioara Cremene a avut șansa ca până la plecarea din țară să cunoască îndeaproape scriitori de marcă ai epocii, pe care S. o stimulează cu pricepere să îi evoce, fie cu nostalgie, fie cu unele resentimente, în funcție de subiectivele „afinități electice”, dar și de comportamentul moral și social al unora. Alt dosar, care pune la contribuție interviul, ancheta de presă, mărturii, opinii ale unor personalități, nu numai literare, dar și pagini „strict secrete” din arhivele Securității, este publicat în 2005 sub titlul *Destinul unui disident: Paul Goma*.

SCRIERI: *Surăs interzis*, București, 1982; *Mersul pe ape*, București, 1996; *Dosarul „Marin Preda”*, Timișoara, 1999; *La ce folosește Parisul? Evocări și dileme din exil* (convorbiri cu Mioara Cremene), București, 2000; *Destinul unui disident: Paul Goma*, postfață Iuliu Crăcană, București, 2005. **Traduceri:** Maria Zambrano, *Confesiunea – gen literar*, Timișoara, 2001; Mario Vargas Llosa, *Sărbătoarea țapului*, București, 2002 (în colaborare cu Luminița Răuț), *Paradisul de după colț*, București, 2004, *Tentația imposibilului*, București, 2005; Juan Jesús Armas Marcelo, *Prezumt în cer, așa și la Havana*, București, 2003; Emmanuel Carballo, *Protagoniști ai literaturii mexicane*, București, 2004 (în colaborare cu Corina Sofica).

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, *Suflete anesteziate*, LCF, 1982, 52; Laurențiu Ulici, *Vieți paralele*, RL, 1983, 9; Victor Cubleşan, „*Mersul pe ape*”, ST, 1997, 11–12; Daniel Cristea-Enache, *Un romantism mereu contrariat*, ALA, 1999, 462; Ion Bălu, *Dosarul unei morți încă neelucidate*, APE, 1999, 9; Alex. Ștefănescu, *Moartea lui Marin Preda, subiect de roman polițist*, RL, 1999, 44; Nicolae Manolescu, „... *Sunt un om terminat*”, RL, 2000, 20; Ileana Mălăncioiu, *O filă pentru „dosarul Marin Preda”*, RL, 2000, 28; Vlad Sorianu, *Literatura noastră cea de toate zilele...*, Bacău, 2001, 151–153; Vasile, *Proza*, 249–253; Grete Tartler, *Cu și fără „sangre”*, RL, 2002, 13; Gheorghe Grigurcu, *O carte despre Paul Goma*, „Acolada”, 2007, 3. **D.Gr.**

SITUAȚIUNEA, gazetă apărută la Piatra Neamț, bi-săptămânal, din primele zile ale anului 1878 până la 23 martie 1878. Organ al unei grupări disidente liberale, S. era editată de un comitet format din Calistrat Hogaș, Ioan Negrea, Em. Leonescu, M. Adamescu, Gr. N. Lazu, majoritatea profesori la gimnaziul din localitate. Răspunderile editării și ale redacției îi revin lui Calistrat Hogaș. S-a păstrat un singur număr (din 23 martie 1878), dar Sidonia Hogaș a reprodus fragmente din altele în cartea ei, *Tataia. Amintiri din viața lui Calistrat Hogaș* (1940). Se pare că Hogaș scria singur cea mai mare parte a gazetei, în care se combăteau, cu o violență ce transformă unele articole în pamflete politice, abuzurile administrației locale (*Procurorul C. Iancicof sau Docarul cu doi cai*). Folosind pseudonimele Agache Frige-Linte, Cucoana Zarifa și Leiba Samsarului, scriitorul se ocupă și de afacerea Strousberg (într-o spirituală scenetă) sau ripostează celor care se amestecau în treburile gimnaziului. Un alt pseudonim, Catone, e întrebuințat atunci când, în articole obiective și curajoase (*Un răspuns meritat*), Hogaș apare în ipostaza de critic social. Atitudinea lui îi atrage, de altfel, mutarea de la gimnaziul din Piatra Neamț. Când se va întoarce, după trei ani,

scriitorul va scoate din nou, pentru o scurtă perioadă, gazeta.

R.Z.

SIUPIUR, Elena (22.IX.1940, Caracurt–Ismail), prozatoare, istoric literar. Este fiica Mariei (n. Cernev) și a lui Sava Siupiur, agricultori. Urmează liceul în comuna Viziru, județul Brăila (1953–1957), apoi Facultatea de Filologie, secția limbi slave, a Universității din București (1958–1963). Funcționează doi ani ca profesoară în școli din preajma Bucureștiului și, din 1965, în calitate de cercetător științific la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, unde din 2002 e secretar științific. Își susține doctoratul în 1974, la Institutul de Literatură al Academiei Bulgare, cu tema *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878–1918*. Simultan predă, începând din 1993, la Facultatea de Istorie și la Facultatea de Științe Politice și Administrative din București. Din 1981 e aleasă secretara Comisiei Mixte Româno–Bulgare de Istorie, de pe lângă Academia Română. Este distinsă cu Ordinul „Kiril și Metodie”, clasa a II-a, acordat de Guvernul Bulgariei (1977), în 1999 primește titlul *doctor honoris causa* al Universității „Sf. Kliment Ohridski” din Sofia, iar în 2000 Ordinul „Profesor Marin Drinov” din partea Academiei Bulgare de Științe. Din 2006 devine membru corespondent în Südosteuropa–Gesellschaft (München). Ca scriitoare, debutează în presă cu câteva traduceri din poezia bulgară (1961), iar editorial cu romanul polițist *Cei trei „A”*, apărut în 1975. Colaborează la „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, „Balcania”, „Cahiers roumains d’études littéraires”, „Convorbiri literare”, „Destin românesc”, „Dilema”, „Literaturna istoriia”, „Literaturna misl”, „New Europe College Yearbook”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Revue des études sud-est européennes”, „Revue roumaine d’histoire”, „Secolul 20”, „Steaua”, „Studia Balcanica”, „Südosteuropa”, „Transilvania”, „Vatra”, „22” ș.a.

Preocupările se împart la S. între literatură și cercetarea științifică. Prozatoarea, de o remarcabilă luciditate și, totodată, de o mare sensibilitate, se simte atrasă de mister, de aspectele dramatice, de momentele tensionate, dezechilibrante ale vieții. De aici, subtila explorare a conștientului și a subconștientului uman sau reconstituirea unui destin colectiv marcat de nesfârșite suferințe. Prima tendință, tributară fascinației de a descoperi secretul unor acte criminale, se concretizează în romanul polițist, care nu se limitează la rigorile specifice

(faptele, mobilul crimei, ancheta judiciară, probele, suspansul etc.), ci își depășesc cadrul – *Cei trei „A”*, *Enigma din trenul de noapte* (1977), *Cazul „Fundăția Prejbeanu”* (1982). Infuzia de trimiteri, informații despre mediul intelectual, despre modul de organizare a vieții științifice românești, despre valori artistice și momente de cultură, mărturii din muzee, biblioteci, mănăstiri conferă scenariului polițist virtuți aparte. A doua ipostază a prozatoarei e ilustrată de pagini cutremurătoare despre destinul basarabenilor, acea „categorie umană rătăcitoare prin lume, o populație refugiată sau deportată, răspândită în toate colțurile globului, din Siberia până-n America, încingând ca un inel de nedumerită durere și nostalgie pământul, o populație ajunsă brusc în 1940 și 1944 fără loc și fără țară pentru că numele țării lor a dispărut de atunci din hărțile oficiale”. Motivația afectivă acționează ca un factor coagulant al nucleelor narrative din povestirile despre deportări, refugiu, domiciliu forțat, obsesia claustrării, dar și a spațiilor libere, toate văzute în *Copilăria mea pe-un ambalaj de ciocolată* (1984) prin ochii unei adolescente, după cum același liant acționează și în romanul *Siberia dus-întors, 73 de ruble* (1991), unde țesătura epică este circumscrisă mereu amintirii, experienței trăite. Astfel, se înfățișează cititorului o Siberie parcă ireală, suspendată în timp și spațiu, „o Golgotă a basarabenilor” (Ruxandra Cesereanu), oferind un spectacol terifiant, în decorul sordid al barăcilor și grajdurilor din „lagherele” de concentrare, cu oameni chinuiți și resemnați care, pierzându-și numele, deveniseră numere. În aceeași sferă de interes intră realizarea unor interviuri incitante cu personalități de peste Prut, despre starea limbii, a literaturii și a statutului politic al Republicii Moldova, ca în *Basarabia, prin vocile ei* (1992). În calitate de cercetător specializat în istoria, politica și cultura sud-estului Europei, S. se îndreaptă spre istoria și sociologia literaturii, spre istoria și sociologia vieții intelectuale românești și sud-est europene: *Ek otvād Dunava*, o colecție de documente din arhivele românești (1976), *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878–1918* (1980), *Bălgarska emigrantsia intelighentsia v Rumânia prez XIX-ti vek* (1982), *Intelectuali din Balcani în România. Sec. XVII–XX* (1984), *Bălgarskite ucilišta v Rumânia prez XIX-ti vek. Documenti (1858–1877)* (1999). Se adaugă numeroase studii despre intelectualii din sud-estul european,

relevând rolul universităților germane, ideile politice în societățile balcanice și reflectarea lor în literaturile moderne română și bulgară, evoluția genurilor și speciilor în aceste literaturi, trăsături ale relațiilor româno-bulgare ș.a. Între lucrările consacrate aceleiași zone de interes se înscrie în 2009 volumul *Emigrația: condiție umană și politică în Sud-Estul european*. Emigrarea fiind considerată „forma de renunțare la un chip al identității, la o formă de existență și dobândirea unui nou chip al acestei identități, a unei noi condiții de existență”, sunt urmărite modificările structurale ale comunităților, instituțiile, modalitățile culturale și politice prin care se exprimă acest fenomen care a marcat „caracterul și esența spațiului uman sud-est european”.

SCRIERI: *Cei trei „A”*, București, 1975; *Enigma din trenul de noapte*, București, 1977; *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878–1918*, București, 1980; *Cazul „Fundafția Prejbeanu”*, Iași, 1982; *Bălgarskatsia emigrantska intelligentsia v Rumânia prez XIX-ti vek* [Emigrația intelectuală bulgară în România în secolul al XIX-lea], Sofia, 1982; *Copilăria mea pe-un ambalaj de ciocolată*, București, 1984; *Siberia dus-întors, 73 de ruble*, București, 1991; *Basarabia prin vocile ei*, București, 1992; *Intelectuali, elite, clase politice moderne în Sud-Estul european. Secolul XIX*, București, 2004; *Emigrația: condiție umană și politică în Sud-Estul european*, București, 2009. **Antologii:** *Intelectuali din Balcani în România. Sec. XVII–XX*, București, 1984 (în colaborare); *Bălgarskite ucilišta v Rumânia prez XIX-ti vek. Documenti (1858–1877)* [Școli bulgare în România în secolul al XIX-lea. Documente (1858–1877)], tr. Veselin Traikov, Sofia, 1999; *Impact de l'imprimerie et rayonnement intellectuel des Pays Roumains*, București, 2009 (în colaborare). **Ediții:** Ion Druță, *Clopotnița. Mozart la sfârșitul vieții. Plecarea lui Tolstoi. Horodiște*, Chișinău, 1984.

Repere bibliografice: Mircea Muthu, [Elena Siupiur], T, 1981, 2, TR, 1984, 43; Alexandru Duțu, „Relații literare româno-bulgare în perioada 1878–1918”, T, 1981, 8; Rodica Florea, „Relații literare româno-bulgare în perioada 1878–1918”, RITL, 1981, 4; Constantin N. Velichi, „Relații literare româno-bulgare în perioada 1878–1918”, MS, 1982, 2; Veselin Traikov, *Sur la classe des intellectuels bulgares émigrés en Roumanie au XIX-e s.*, „Études balkaniques”, 1983, 1; Mircea Popa, [Elena Siupiur], ST, 1984, 8, VR, 1991, 9, „Basarabia”, 1992, 9; Monika Skowronski, *Die Intelligenzia der bulgarischen Emigration in Rumänien im 19. Jahrhundert*, „Südost-Forschungen”, 1985; Ruxandra Cesereanu, *Abatorul siberian*, ST, 1992, 2; Valeriu Cristea, *Cea mai înfricoșătoare călătorie a neamului meu: Elena Siupiur*, „Siberia dus-întors, 73 de ruble”, L, 1992, 15; Nicolae Dima, „Siberia dus-întors, 73 de ruble”, „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), 1992, septembrie; *Femei din*

Moldova, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 258–259; Andrei Pippidi, „Emigrația – condiție umană și politică în Sud-Estul european”, „Revista istorică”, 2010, 4. **L.Bz.**

SÎRBU, Anca (10.III.1942, Iași – 21.I.2018, Iași), istoric literar. Este fiica Madlenei Măgureanu (n. Teodoru), farmacistă, și a lui Florin Măgureanu, medic veterinar. Învăță în orașul natal, unde urmează Liceul „Mihai Eminescu” (1948–1959) și Facultatea de Filologie, secția franceză-română, absolvită în 1964. În același an intră preparator la Catedra de limba și literatura franceză a facultății la care fusese studentă, specializându-se în literatura secolului al XIX-lea și urcând treptele didactice până la aceea de profesor (1999). În 1976 obține titlul de doctor în filologie la Universitatea din Iași. A beneficiat de stagii de specializare în Franța (1964, 1968–1969), a ținut cursuri sau conferințe la universitățile din Avignon (1999) și Poitiers (2003), a avut, de asemenea, o susținută prezență la simpozioane și congrese internaționale – Lublin (1995), Nice (1996), Lille (2000 și 2001), Poitiers (2002), Paris (2008). Primele contribuții îi apar în 1965, în „Iașul literar” și în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași”. *Julien Green, o conștiință tragică* (1995), întâia carte publicată, care reia teza de doctorat, va fi urmată de *Personajul literar în secolul al XIX-lea francez* (1997) și de *Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea* (1999). Va participa, în calitate de coautor, la lucrări colective: *Histoire de la littérature française* (1982), *Direcții în critica și poetica franceză contemporană* (1983), *Terminologie poetică și retorică* (1994), *Dimensions du discours littéraire au XIX-e siècle* (2004) ș.a. Mai colaborează la „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Atelier de traduceri”, „Oeuvres et critiques” (Tübingen), „Dialogue” (Montpellier), „Bulletin de la Société Internationale d’Études Greeniennes” (Paris) ș.a.

Construcția și analiza în scopuri didactice se asociază la S. cu demersul istoricului literar înarmat cu instrumentele cercetătorului modern. *Julien Green, o conștiință tragică* ocolește capcanele simplului istorism sau pe acelea ale unui biografism destinat publicului amator de anecdotic, pentru a oferi o descriere coerentă și cu multiple posibilități de înțelegere a prozei unui autor socotit „moștenitor al spiritului dostoevskian”. Literatura „confesivă” a scriitorului francez de origine americană și aceea „ficțională” sunt interpretate în spațiul unei lecturi

„duble”, plecând de la ideea lui Serge Doubrovski despre „reciprocitatea subiectivă”, care face posibilă pătrunderea sensurilor textului laolaltă cu punerea în lumină cât mai corectă a setului de intenții estetice și de mijloace de expresie caracteristic în egală măsură romancierului și celui care, pentru a se „mărturisi”, recurge la o literatură „personală”, adică la autobiografie și memorialistică. Din această perspectivă, cele două secțiuni ale cărții – *Personalitatea lui Julien Green în literatura sa confesivă* și *Condiția dramatică a eroului în operele de ficțiune ale lui Julien Green* – își află o deplină justificare. După cum, tot atât de îndreptățit este și solidul paragraf introductiv în care se urmărește procesul receptării operei greeniene, împreună cu disputele pe care le-a prilejuit. Trei ar fi aspectele specifice ale acestui proces: bilingvismul, apartenența la literatura catolică și locul pe care îl ocupă în tehnica narativă a scriitorului tradiția și modernitatea. În lucrare se glosează pertinent și în jurul unei chestiuni care îi privește în egală măsură și pe Eugen Ionescu sau pe Emil Cioran, și anume experiența oferită de exprimarea în altă limbă decât cea maternă. Rezultă din această abordare, atentă la sensurile textului, dar deloc indiferentă la modul prin care sunt puse în valoare, un portret credibil și plin de culoare al unui scriitor vizionar, preocupat de încărcătura metafizică, de percepția poetică a universului, de intruziunea irealului în real, prezente în opera sa, unde dimensiunea onirică sau fantastică își află firesc locul. De altfel, preocuparea pentru scrisul lui Julien Green e prezentă permanent, S. intrând cu texte semnificative în câteva volume colective editate în Franța: *Julien Green, un voyageur sur la terre* (2006), *Julien Green et alii. Rencontres, parentés, influences* (2011) ș.a. Cu *Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea* S. schimbă, într-un fel, centrul de greutate al demersului. Renunță la comentariul aplicat, destinat să valorizeze trăsăturile fiecărui autor, pentru a proceda la realizarea unui studiu modern de sinteză. „Spațialitatea” și „axa temporală” sunt considerate referințe estetice dominante pentru arta scriitorului francez dintre 1800 și 1900. Argumentele, selectate cu discernământ și cu fervoare analitică, au în vedere scriitori care au conferit personalitate secolului al XIX-lea francez: Chateaubriand, Victor Hugo, Alfred de Musset, Balzac, Stendhal, Gustave Flaubert și Émile Zola. Alături de exactitatea comentariului și de soliditatea

construcției, pe care bogăția aparatului critic nu o sufocă, aceste contribuții se disting prin fluentă și eleganța discursului.

SCRIERI: *Julien Green, o conștiință tragică*, Iași, 1995; *Personajul literar în secolul al XIX-lea francez*, Iași, 1997; *Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea*, Iași, 1999.

Repere bibliografice: Corina Dimitriu, „*Direcții în critica și poezia franceză contemporană*”, „*Oeuvres et critiques*” (Tübingen), 1988, 1; Sorina Bălănescu, *Dicționare și... dicționare*, CRC, 1995, 20; Cronicar [Mariana Codruț], *O viziune asupra lui Julien Green*, CF, 1996, 3; Carmen Neamțu, *Anatomia unei ființe*, O, 1996, 6; Mihai Botez, „*Timp și spațiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea*”, ATN, 2000, 8; Jacques Domenach, *Les Confessions de Rousseau*, Paris, 2000, 156–157; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 382–383.

R.Z.

SÎRBU, I. [Ion] (13.VIII.1930, Cluj – 17.VI.2013, Iași), critic și istoric literar. Este fiul Irinei (n. Secăreanu) și al lui Gheorghe Sîrbu, avocat. Elev al Liceului Militar „Mihai Viteazul” din Târgu Mureș, mutat la Timișoara (1941–1943), și al Liceului „Decebal” din Deva, absolvit în 1949, S. se va înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Iași. După un an i se propune să urmeze cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București. Revenit la Iași în toamna anului 1951, își reia studiile universitare. Este numit tot acum redactor la revista „Iașul nou” (din 1954 „Iașul literar”), unde lucrează și după absolvirea facultății (1953). Va fi demis în 1955, în urma unor critici aduse publicației de oficialități, pentru așa-zise „abateri ideologice”. Preparador, din același an, apoi asistent la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie ieșene, este înlăturat din învățământul universitar în perioada valului de epurări din 1958. După un interval de șomaj și de activitate în învățământul preuniversitar, intră în 1960 referent literar la Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, unde apoi, între 1962 și 1965, va fi secretar literar. În 1963 revine la Universitatea ieșeană ca lector, devenind profesor în 1990. Între 1985 și 1993 a îndeplinit și funcția de șef al Catedrei de literatură română. A fost lector de limbă și civilizație română la Universitatea „Marie Curie-Sklodovska” din Lublin (1973–1974) și la Universitatea „Jean Moulin” din Lyon (1974–1976). Activitatea sa este constituită dintr-o suită de studii, cronici și articole apărute în periodicele din Iași (cele mai multe în „Iașul literar” și în „Cronica”), neadunate ulterior în volume. Cea mai întinsă și mai consistentă parte o reprezintă

cea dedicată actualității literare, astfel încât aproape că nu este scriitor contemporan important care să nu fi fost întâmpinat, adesea încă de la debut, în cronici și recenzii scrise de S. într-un spirit comprehensiv și atent analitic. Prima carte, studiul monografic *Camil Petrescu*, îi apare în 1973, urmată târziu de *Proza artistică a lui Tudor Arghezi* (1995).

Nu numai dramaturgul și romancierul Camil Petrescu, ci și eseistul, poetul, nuvelistul iau parte, cu accente și evaluări diferențiate, în monografia lui S., la evidențierea unor permanențe adânc unificatoare ale operei. Linii de reconstituire biografică și de profil moral (experiența crucială a războiului, trăsăturile esențiale, deloc îndulcite, ale unui „temperament excesiv”, „încrederea în forța omniprezentă a inteligenței” și „dezgustul față de formele bizantinismului moral”) intră în comunicare cu idei și atitudini angajate în câmpul culturii: „sensul cognitiv al autenticității”, fecunditatea spiritului polemic, concepte ca noocrație, substanțialism, convergențe și delimitări, reacții semnificative față de Henri Bergson și Edmund Husserl, Marcel Proust, Luigi Pirandello, Paul Zarifopol, Panait Istrati. Dramaturgul e văzut ca anticipând o opțiune ilustrată ulterior de Albert Camus și Jean-Paul Sartre. S. subliniază sinteza moral-cognitivă în configurația și în tensiunile destinelor de prim-plan, într-un „teatru de cunoaștere”, ferit de riscul uscăciunii disertative. Când este cazul, exegetul replică unei opinii critice nedrept ironice (apropierea, încercată de G. Călinescu, între *Patima roșie*, piesa lui Mihail Sorbul, și *Act venețian*). Crede că romancierul Camil Petrescu, pus sub semnul unor afinități și convergențe, parțiale, cu Stendhal și Proust, face din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* „romanul unei clarificări interioare” în durata a două mari experiențe complementare, marcate de dramatice „momente de vertij interior” și de prețioase adevăruri trăite, decantări ale conștiinței orgolios-exigente, cu sine și cu ceilalți. Analiza lui S. fundamentează interpretarea „formulelor” unor personaje (și destine). Viziunea critică de ansamblu urcă dinspre eros și social către un nivel al ontologicului și de „dramă a incomunicabilului”. Nicolae Bălcescu din *Un om între oameni* (scriere apreciată de monograf prea generos, deși nu lipsesc cu totul rezervele și accentele critice), văzut pe fundalul de „timp patetic” de la 1848, „om profund interiorizat” și caracterizat de „oroarea de compromis”, nu este nici el

rupt de axa întregii creații a lui Camil Petrescu. Preocuparea pentru „omogenitatea structurală” a operei este esențială în demersul lui S. În a doua carte, distingând proza lui Tudor Arghezi, prin mai amplul ei „coeficient de imaginar”, de publicistica gazetarului, criticul avansează câteva definiții: bunăoară, imaginea mediului monahal (*Icoane de lemn*) îi apare ca una de „pandemoniu”, realizată cu „o cruzime a observației și o voluptate a dezvoltării sordidului” neobișnuite, în *Tablete din Țara de Kut* o ironică „mască de sobrietate” susține deriziunea, în timp ce amplificarea fantezistă a absurdului, „în-crâncenarea voioasă” a satirei au drept ținte ordinea statală, instituții, personaje publice, toate caricat grotesc. Față de astfel de dominante ale pamfletelor, criticul crede că o poetică a „copilăririi” auctoriale, aptă să insoliteze un spectacol „cvasipăpușaresc”, al „gesturilor și ritualurilor domestice” (precum în *Cartea cu jucării*), uimirea în raport cu „miracolul creației în general și al creației artistice în special” (*Ce-ai cu mine, vântule?*) definesc arta argheziană a poemului în proză, în vreme ce romanul poate avea ceva de „basm modern” (*Ochii Măicii Domnului*), altelei devenind receptare-interpretare a imaginii lumii „din unghiul derizoriului” (*Cimitirul Buna-Vestire*). Sunt scoase în evidență valențe complementare sau convergente cu cele din lirică. Pamfletarul, satiricul, moralistul e prețuit nu numai pentru arta prozastică, dar și pentru puținele rezonanțe contemporane – Arghezi vorbește despre versatilitatea politicianistă, ipocrizii și „demagogii succesive”, forme de impostură socială, morală, culturală –, în temeiul captării unor formule caracterologice care nu rămân limitate la timpul lor original. Profesor, critic și istoric literar de o solidă formație, sobru și exigent în receptarea actualității literare, distanțat față de „metodologiile” în vogă doar pentru o vreme, S. este un autor echilibrat și riguros, care alege să convingă, nu să seducă.

SCRIERI: *Camil Petrescu*, Iași, 1973; *Proza artistică a lui Tudor Arghezi*, Iași, 1995.

Repere bibliografice: Al. Andriescu, „*Camil Petrescu*”, CRC, 1973, 29; Liviu Leonte, *Virtuțile monografiei universitare*, „Flacăra Iașului”, 1973, 8352; Traian Cantemir, „*Camil Petrescu*”, ATN, 1973, 10; Al. Săndulescu, „*Camil Petrescu*”, „Scânteia”, 1973, 9691; Doru Mielcescu, *O cercetare valoroasă*, LCF, 1974, 8; Dimisianu, *Opinii*, 319–322; Teodor Vârgolici, „*Proza artistică a lui Tudor Arghezi*”, ALA, 1996, 308; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 383–384. **N.Cr.**

SÎRBU, Ion D.
[Desideriu]
 (28.VI.1919, Petrila
 – 17.IX.1989, Craiova),
 dramaturg, prozator,
 memorialist, eseist.

Este fiul Ecaterinei (n. Glaser) și al lui Ion Sîrbu, miner. Urmează școala primară în orașul natal, iar cursurile gimnaziale și liceale la Petroșani (1930–1939). E încorporat și face Școala de Ofițeri de Rezervă la Craiova. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, mutată la Sibiu în toamna anului 1940, după ce Ardealul de Nord fusese cedat Ungariei, în urma Dictatului de la Viena. Debutează în toamna anului 1937, în „Pagini literare” (Turda), cu o traducere din Baudelaire semnată D.I. Sîrbu, urmată de două poezii originale, iar un prim articol îi apare în „Țara” (1941), unde colaborează în anii războiului; tot acum dă o povestire în revista „Răscruci”, la a cărei apariție contribuie, o schiță în „Curțile dorului” (1941). Se numără printre membrii fondatori ai Cercului Literar de la Sibiu, în a cărui revistă va semna, în 1945, o povestire. Mai colaborează la „Universul literar”, „Luceafărul” ș.a. Student de vârf, S. este totodată comunist în ilegalitate, ceea ce face să fie trimis pe front în linia întâi, ca sergent la artilerie. Dat dispărut după luptele și înfrângerea de la Stalingrad, cade prizonier, apoi evadează; secvențe ce par desprinse dintr-un roman foileton, fără a fi astfel. Între 1944 și 1945 e translator pe Frontul de Vest, iar după 1945 publică în „Națiunea” și în „Patria” din Cluj, unde semnează N. Paloș și Stentor, în „Preocupări universitare”. În 1945 își ia licența cu teza *De la arhetipurile lui C.G. Jung la categoriile abisale ale lui Lucian Blaga*, coordonată de Lucian Blaga, iar în 1946 ocupă prin concurs postul de asistent la Catedra de estetică și critică literară a Facultății de Litere clujene. În 1947 își depune teza de doctorat cu tema *Funcția epistemologică a metaforei*. Devine conferențiar, predă istoria literaturii dramatice la Conservatorul „Ion Andreescu” din Cluj. O năvelă, *Păcatul fratelui Vasile*, e distinsă la un concurs lansat de revista „Provincia” din Turnu

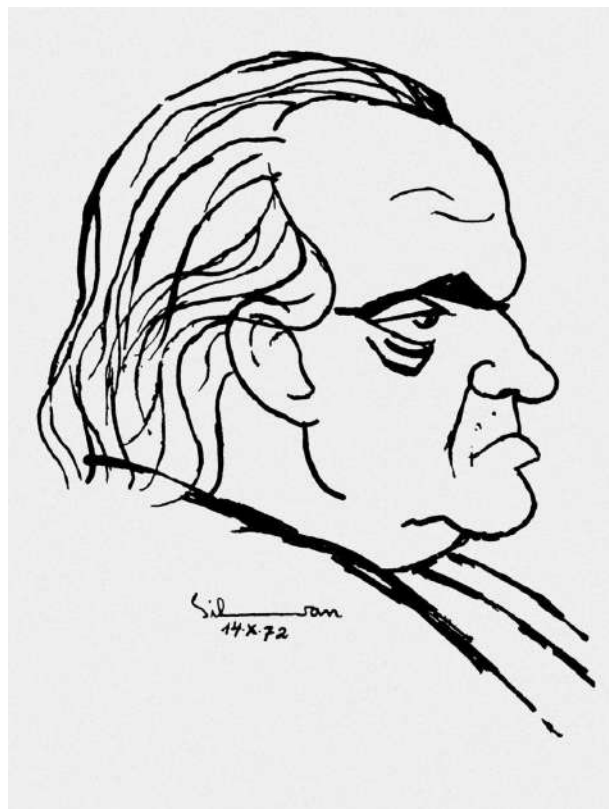
Severin, juriul fiind condus de Victor Papilian. Instalarea comunismului va aduce prima fractură în biografia fostului ilegalist: S. este exclus din învățământul universitar în decembrie 1948, odată cu Lucian Blaga, Liviu Rusu, D.D. Roșca ș.a., acuzați de „orientare idealistă”. Își va câștiga existența lucrând ca profesor suplinitor la școli medii din Baia de Arieș (1950) și din Cluj (1950–1955). În 1955 devine secretar de redacție la „Revista de pedagogie” din București, iar în 1956 e redactor și cronicar dramatic la revista „Teatrul”. Publică proză în „Gazeta literară”, „Tânărul scriitor”, „Flacăra Iașului”, „Iașul literar”, „Scrisul bănățean”, „Flacăra”. Vine al doilea prag dramatic din viața acestui om care nu vrea să își plieze coloana vertebrală după cum i-o cer vremurile noi. Ca un efect al reprimării revoluției anticomuniste din Ungaria (1956), pe fondul unei sporite vigilențe față de posibili „dușmani ai poporului”, este arestat în septembrie 1957 pentru „omisiune de denunț”, condamnat la un an, apoi la trei, în final la șapte ani de închisoare și patru de interdicție, sub acuzația „uneltire contra ordinii sociale”. Este deținut la Jilava, Gherla, Salcia, Grindu, Periprava, fiind eliberat în aprilie 1963. Șomer, fără familie și fără perspective (soția divorțase și îi risipise biblioteca), se angajează vagonetar la mina Petrila, unde lucrase și tatăl său. Întreg traseul, incredibil, parcurs de fostul conferențiar universitar aruncat în închisoare și ajuns muncitor necalificat va figura în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda, prin avatarurile protagonistului Victor Petrini. În 1964 este angajat câțva timp ca șef de serviciu producție la Teatrul de Stat din Petroșani, din toamna aceluiași an până în 1973, când se pensionează medical, fiind secretar literar la Teatrul Național din Craiova. Urmează o etapă oarecum mai fericită în viața lui S., datorită celei de-a doua soții (din care va face un personaj luminos în mai multe cărți) și posibilităților – totuși limitate – de a-și publica opera. După debutul editorial din 1956, cu nuvela *Concert*, și după intervalul de tăcere forțată ce i-a urmat, bibliografia scriitorului se realcătuiește începând din 1973, când îi apar volumul *Povestiri petrilene* și romanul „pentru copii și părinți” *De ce plânge mama?*. Vor urma trei culegeri de piese – *Teatru* (1976), *Arca bunei speranțe* (1982; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul „I.L. Caragiale” al Academiei RSR) și *Bieții comediantși* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova), proza din *Șoarecele B și alte povestiri* (1983;

Premiul Uniunii Scriitorilor), romanul „pentru copii și bunici” *Dansul ursului* (1988). Scriitorul își reorientează, în ultimii ani de viață, interesul dinspre zona teatrului (i se și jucaseră mai multe piese, pe diferite scene ale țării) înspre cea a prozei. Două romane scrise în anii '80, *Adio, Europa!* și *Lupul și Catedrala*, vor apărea postum: primul, în două volume, în 1992–1993, celălalt în 1995. La fel, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, „exerciții de luciditate” inițiate în 1983, dar editate abia în 1991–1993. S. are parte de o extraordinară carieră postumă. Corespondența și publicistica îi sunt strânse în mai multe volume, cel mai important fiind *Traversarea Cortinei* (1994). În 1995 revista „Caiete critice” îi dedică un număr întreg. Post-mortem i s-a acordat, în 1993, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru „Destine excepționale ale culturii românești”. O motivație perfect justificată.

Teatrul, pe care S. a mizat până la un punct, prezintă un balans vizibil între literatura cu teză, cu mai toate defectele structurale ale realismului socialist, și aceea cu amprență parabolică. Îndrăzneț, curajos, modern în comparație cu producția autorilor atenți la comanda socială și jucați intens în anii '50 ai secolului trecut, teatrul fostului „cerchist” pare palid, învechit în raport cu opera de prim rang a dramaturgilor veritabili, afirmați într-un moment istoric de relativă normalitate. Există însă cel puțin două piese (*Pragul albastru* și *Arca bunei speranțe*) care îl legitimează ca un dramaturg original și rafinat, pe deplin familiarizat cu secretele meseriei și cu trucurile *trompe l'oeil* ale modernității – conturat totuși, din voință proprie, în galeria teatrului de idei; și mai exact, în nișa teatrului cu mesaj explicit. S. proiectează piese cu mesaj, dorindu-le însă la antipodul acelora în care acesta consună cu cel al directivelor oficiale. Optează, în consecință, pentru o echilibrare între ponderea adevărilor figurate și cea a scriiturii care le învăluie metaforic pentru a le dezvălui revelator. Dar aceasta îl apropie prea mult de ecuația textuală a moderniștilor; astfel că el se va retrace, mefient, într-o articulare aproape univocă a semnificațiilor propriei opere dramatice și într-o respingere *de plano* a intervențiilor regizorale „creatoare”. De altfel, referințele polemice la adresa regizorilor abuzivi sunt pe cât de numeroase, pe atât de suculente. Textul dramatic al lui S. are, în primul rând, funcția de a efectua secțiuni transversale în corpul bolnav al realității, în epoci trecute sau prezente, și de a oferi cititorului harta interioară

a individului și a comunității, împreună cu soluțiile de supraviețuire încă disponibile. Fie că lărgeste cadrul parabolei, construind câte o „arcă a bunei speranțe”, ce plutește mult dincolo de apele noastre teritoriale, în acolade simbolice universal-valabile, fie că, dimpotrivă, restrânge voit suprafața unor piese, placându-le pe momente istorice bine determinate (Războiul pentru Independență, al Doilea Război Mondial) ori pe drame în plină desfășurare din prezentul comunist (moartea satului românesc), dramaturgul își ia mereu ca referent, ca obiect de observație și ca punct de sprijin omul: omul aflat sub vremi și sub povara propriei condiții imperfecte. Teatrul ilustrează, așadar, cel mai puțin structura ironică a autorului, apetența pentru formularea paradoxală și debordanta fantezie lexicală ce va fi preeminentă în scrisori, în jurnal, în mai multe proze din volumul *Șoarecele B și alte povestiri* și pe tot cuprinsul romanului *Adio, Europa!*. Dramaturgul nu admite ca mesajul său limpede să fie parazitat, ca fondul pieselor lui să fie alterat. Identificat, la bine și la rău, cu neamul său, el oferă

Desen de Silvan

versiuni dramatice alternative la istoriografia de tip Mihail Roller, canonică în anii '50, refuzând totodată să facă simple adaptări după model occidental. Rezultatul artistic este, în majoritatea cazurilor, invers proporțional cu angajamentul și investițiile autorului; și aceasta fiindcă literatura cu tendință își diminuează din start forța de iradiere semantică, evoluând pe un culoar mai îngust. În piesele slabe oamenii devin simple fantoșe verbale, animate exclusiv de bunele intenții ale dramaturgului, pe când calitatea superioară a câtorva texte se datorează refracției caracterologice a unor personaje, „abaterii” lor în raport cu modelul tare trasat de autor. Aceasta se vede cel mai bine în *Pragul albastru*, piesa de maximă rezistență a lui S. În peisajul-matrice creat – un sat vechi din Apuseni, cu oameni bolovănoși, încremeniți în cutumele lor – psihologia aventurierului Lazarus, șarlatan cu ștaif și cu aparat teoretic, intră în contact și, finalmente, în coliziune cu o psihologie colectivă rudimentară, dar sănătoasă, stabilă, fundamentală. Cavalerul marii minciuni, care aduce, chipurile, morții înapoi, jucându-se cu prostia omenească până ce galbenii îi zuruie satisfăcător în buzunar, strică rosturile obștii de mineri aurari, dând peste cap rânduielile și introducând, prin „minuni” bine ticluite, haosul. Sătenii din Roșia îl privesc cu ochii măriți de spaimă pe așa-numitul arhimandrit venit de la Muntele Athos și, datorită talentului său de prestigiu spiritual, i se încredințează fără murmur, cu tot trupul lor masiv și cu sufletul lor simplu, nestrunjit. Numai că – și aici operează fericit inteligența artistică, nu doar speculativă, a dramaturgului – ei trag concluzii prozaice din învierile în care Lazarus i-a făcut să creadă și își fac, la urmă, calculul că morților le stă totuși mai bine în rând cu morții decât cu viii. Aproape fiecare își are socotelile lui, astfel că revenirea miraculoasă a celor îngropați nu ar fi, în fapt, de bun augur. Psihologia colectivă se desface în mărunte interese individuale, grupul ieșind întărit, compact, unit tocmai prin însumarea unor formule de fericire personală. Lazarus va parcurge drumul în direcția opusă: de la certitudinea plată și lucrativă la misterul adânc, insondabil, de la siguranța de sine a înșelătorului la ezitățile și tulburările căutătorului unui ideal. Cu *Arca bunei speranțe*, piesa cu cel mai mare succes de public dintre cele scrise de S., se intră pe terenul predilect al autorului, în însăși formula sa dramaturgică:

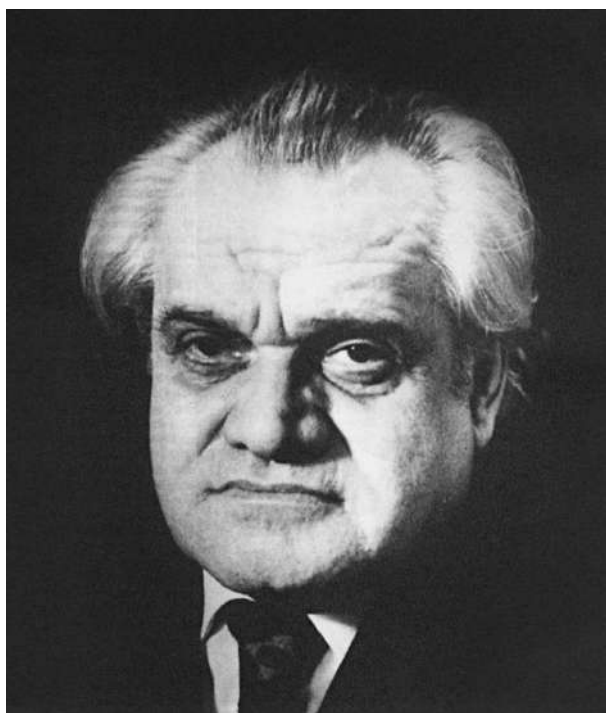
actualizare a unor motive biblice, mitologice în sens larg; conflict bine conturat, cu personajele dispuse pe axe de opoziție moral-intelectuală; teorii expuse liber, fără constrângeri, în intervențiile unora și în ripostele venite prompt, la fel de bine articulate; nu în ultimul rând, o pânză lirică aruncată pe suprafețele mai tari ale dramei, pentru a mai atenua din cerebralitatea discursului dramatic. Tensiunea piesei este egală și, cu toate că S. crede a fi făcut din actul I „actul psihologic”, din al II-lea „actul social-moral”, iar din al III-lea „actul Destinului”, o creștere de intensitate dramatică e greu sesizabilă. Pe o arcă a lui Noe modernizată, imaginată ca un „amestec de transatlantic și distrugător”, fără bărci de salvare, se îndreaptă spre necunoscut câteva personaje cu rezonanță biblică: Noe cel dreptcredincios, apariție patriarhală, Noa, „babă rurală, cumsecade, simplă și bună”, Sem, fratele cel mare, „crud ca un rege din Babilon”, organizator al biosului din cuștile plutitoare, Ham, fratele mijlociu, „rău ca un crivăț”, inteligență rece stăpânind peste motoarele corăbiei, și Iafet, mezinul, o „chitară înecată în alcool”, spirit artist, sensibil și vulnerabil, răspunzător cu transmisiunile în eter. Fiecare membru al acestei familii arhetipale are caracteristici care îl individualizează pregnant, precum și o funcție simbolică bine precizată. Noe, Noa și Iafet sunt fațete ale binelui slab, voci morale nepuținicioase în fața glasurilor puternice, virile, dezlegate etic ale lui Sem și Ham. Deși cu multe fragmente frumoase, textul păcătuiește prin schematismul psihologic și miza simbolică pusă prea apăsător pe umerii personajelor. Comparabilă cu *Arca bunei speranțe* – nu tematic, dar prin echilibrul instabil între însușirile și deficiențele dramatice – este *Simion cel Drept*. Dedicată lui Lucian Blaga „în veșnicie”, piesa intenționează să fie un recviem pentru satul românesc, iar în figura, memorabilă, a lui Simion Albu, ciobanul dârz, profilat în fața casei sale înconjurată amenințător de blocuri, S. sintetizează semnificațiile dramei. Densitatea textului vine din perfectă susținere a temei – stingerea vetrei strămoșești – pe conflictul dintre acest ultim mohican al ruralității și partizanii tot mai numeroși ai „progresului” istoric. Dar piesa este viabilă estetic numai până la actul al III-lea, care aduce o neverosimilă răsucire a protagonistului. Conflictul se „rezolvă” prin cumpărarea de către „generosul” stat comunist a casei lui Simion Albu, pentru ca aceasta să fie

expusă la Muzeul Satului din București. Este prețul plătit de dramaturg, în contextul tot mai apăsător politic și mai constrângător artistic al deceniului al optulea. **S.** dorea să ofere o alternativă ficțională, dramaturgică la istoriografia oficială, recuperând documentar și înfățișând momente de cumpănă sau de izbândă națională. Cu un bun instinct artistic, el alege ceasuri istorice în care cele două fețe ale medaliei (lupta neștiută și victoria oficială, riscul individual și reușita colectivă, spectrul eșecului și confirmarea publică) vibrează și se înfățișează pe rând, până la finalul limpezitor. *Iarna lupului cenușiu* (cea mai bună dintre piesele istorice) e legată de un moment de răscruce al Războiului pentru Independență din 1877, *La o piatră de hotar* are acțiunea plasată „în preajma Primului Război Mondial”, pe granița dintre „Ardealul chezaro-crăiesc și Vechiul Regat”, iar *Covor oltenesc* își desfășoară conflictul în 1944, cu puțin timp înainte de întoarcerea armelor împotriva Germaniei, în al Doilea Război Mondial. **S.**, dramaturgul acesta atât de serios, a scris și comedii. Volumul *Bieții comedianți* grupează piese în care a investit mult, fără satisfacția unor rezultate artistice pe măsură. *Sâmbăta amăgirilor*, unde un cățel este ridicat, în joacă, la rangul de *canis divinus*, „ultimul vlăstar al unei nobile rase”, *Dacia 1301*, o „satiră fantastico-științifică” având drept protagonistă o vacă ținută într-un garaj, *Bieții comedianți*, care numără printre personaje o capră „răbdătoare și misterioasă”, au toate un umor discutabil. Autorul își hibridizează textele, compune aceste comedii-eseu cu procedee și tehnici dramatice divergente, aglomerând spațiul lor cu filosofeme proprii.

Ambițiile de prozator ale lui **S.** sunt și mai mari. El vrea să realizeze nu o simplă glosă la majore experiențe epice anterioare, ci o proză cuprinzătoare, elastică, stratificată, legitimată prin rafinament artistic, dar și prin ambitusul său. Bogată, problematica omului este și complex reprezentată, într-o varietate de formule ce se înscriu, esențial, în două unghiuri diferite de abordare și construcție a lumii ficționale. În primul proza este sentimentală, reprojectând, printr-o oglindă ușor aburită, coordonatele cvasimitice ale universului copilăriei. Autorul, naratorul și protagoniștii acestui tip de literatură – duioasă, nostalgică, recuperatoare a purității pierdute – intră în același plan de referință și „acțiune”, incident prin opoziție cu cel al realului mutilant. În

această speță de proză **S.** încearcă să compenseze urâtul lumii și al existenței prin frumusețea poveștii și a descoperirilor ei succesive. Dacă aici el practică evaziunea în mit, în povestea fondatoare și regeneratoare, în proza ironică deformează plastic structura strâmb constituită a realității din lagărul socialist, obținând din negarea negativului o afirmație morală laborios construită. Evoluția scriitorului, cu totul paradoxală, este inversă în raport cu așteptările: de la o proză lucidă, cerebrală, cu ascuțit satiric și un umor (amar) intelectual de cea mai bună factură, desprinsă parțial din modelul „euphorionist” al Cercului Literar de la Sibiu, la una evocatoare și nostalgică, empatică și patetică, scufundând și recuperând puritatea copilăriei pierdute din apele matriciale ale poveștii. *Șoarecele B și alte povestiri*, volum conținând în mare parte texte scrise (și apoi pierdute) în anii de tinerețe, va fi dedicat colegilor din „fostul Cerc Literar de la Sibiu-Cluj (1941–1950)”, iar în sumar se regăsesc unele dintre cele mai izbutite proze din prima categorie. În schimb, o parte din cărțile concepute și scrise mult după consumarea experienței detenției aparțin cu totul clasei empatică, renunțând la accentul ironic și atingându-l pe cel liric. Pe scara valorică, punctul cel mai de jos îl reprezintă debutul editorial: nuvela extinsă *Concert*, apărută cu puțin timp înainte de începutul călătoriei forțate a lui **S.** prin infernul închisorii politice. Scriitorul își va trece mai târziu sub tăcere, în bilanțurile sale bibliografice, această primă carte, recunoscând, implicit, îndoielnica ei calitate, care nu se explică prin tematică, nici prin formula sentimentală adoptată, ci prin concesiile făcute realismului socialist. Pe o treaptă mai înaltă se plasează romanul *De ce plânge mama?* și, mai ales, volumul *Povestiri petrilene*. Cele două cărți, scrise dintr-un unghi larg-empatic (deși include anumite categorii favorite de personaje năpăstuite: copiii, minerii, animalele, **S.** își extinde compasiunea asupra tuturor oropsiților sorții), au intensități auctoriale diferite. În roman prozatorul se „copilărește” voit, intră în pielea micilor săi eroi, acordându-și stilistic vocea și vibrând emotiv laolaltă cu personajele aflate la vârsta descoperirii lumii. Nu doar o anumită vârstă prezintă, în viziunea scriitorului, nimbul curățeniei sufletești și spirituale, ci și un anumit spațiu. Este vorba despre lumea (credințelor) minerilor, un orizont desfășurat și înfățișat cu încetul, pe dimensiunea sa mitică, în pregnantele

texte intitulate *Povestiri petriline*. Cartea reprezintă un vârf artistic în creația lui S., ilustrând maxima performanță a prozatorului în acest tip de literatură. Prozele impresionează prin densitatea lumii investigate (și a legendelor ei), ca și prin echilibrul artistic obținut de autor. În compoziția de acum este remarcabil dozajul între fantastic și paremiologic, legenda cu deschidere cosmogonică și aceea cu unghi – mai ascuțit – sociogonic, în fine, între culoarea, atmosfera, umbrele și penumbrele originale și, pe de altă parte, coridoarele posibile ce fac legătura între mit și rit. Participarea prozatorului la propriul text nu se mai exprimă prin intruziuni naratoriale. Scriitorul își susține din adânc lumea pe care o conturează, suspendând comentariul naiv/inteligent, renunțând să se mai implice pe suprafața epică și să se interpună în relația personaje–citiitor. Caracterul legendar-mitic al compozițiilor, aflate la granița dintre literatura cultă, scriptică, „înalță” și cea orală, colectivă, populară, îi asigură o mai mare libertate de mișcare. În a doua parte a volumului (cu treisprezece texte grupate sub titlul *Ultimele povestiri*), ca și în întreg ciclul *Colonie*, S. revine și se menține în hotarele bine precizate ale coloniei petriline, aderând la codul realist. Scriitura devine mai directă, iar experiența de miner a autorului constituie un factor esențial în desfășurarea narativă. Elementele și accentele (auto)biografice introduc o grilă suplimentară de lectură: cea a adevărului documentar, verificabil prin compararea cu datele oferite de existența scriitorului. Cât privește prima parte din *Povestiri petriline*, scădată în umbrele și luminile mitului, ea reprezintă, indubitabil, un tur de forță reușit, un parcurs la cea mai înaltă cotă artistică. Romanul *Dansul ursului* prezintă un alter ego al lui S., măgarul Gary, figură principală a a narațiunii, pe care o însuflețește și o îmbogățește cu meditațiile sale. Iar celălalt protagonist din lumea animală, ursul Buru, se va dovedi tot o proiecție alegorică a nefericitului scriitor. Ursul, un adevărat rege al munților, este prins de comenduirea germană și vârat într-un puț de fier și beton semănând cu un buncăr sau cu o pivniță. Natura plânge mută, dar trei copii, cu inventivitate, răbdare și curaj, reușesc în cele din urmă să îl elibereze, ducându-l în mijlocul pădurii Bucov. Buru se va întoarce însă în captivitatea de care nu se mai poate desprinde, iar înțeleptul Gary pornește pe ultimul drum către imensa pădure care îl așteaptă. Nu

numai măgarul Gary, ci și ursul Buru, cu instinctul libertății atrofiat de perioada captivității, îl relevă pe S. însuși, care, după experiența detenției, a minei petriline și a domiciliului obligatoriu în Isarlăkul craiovean, cu prilejul singurei călătorii făcute în Occident, în iarna lui 1981, constată că nu ar putea respira în climatul de libertate individuală și socială întâlnit în Vest. Ca și *Adio, Europa!*, volumul *Șoarecele B și alte povestiri* arată un remarcabil stilist, un prozator pentru care limba română (plus altele, de el cunoscute), în diferite registre de utilizare, nu mai prezintă secrete. Autorul o modulează, aparent fără efort, trecând de la limbajul comun la jargonul filosofic ori științific, de la expresia neaoșă la neologismul „internaționalist”, totul într-un debit formidabil, care ajunge să îl definească. Povestirile din *Șoarecele B...* sunt eșantioane de stil, mostre de îndemănare lexicală și discursivă. S. nu este și nu vrea să pară obiectiv, detașat, imparțial, fără ingerințe în lumea ficțională configurată. Personajele, faptele și acțiunile lor nu sunt proiectate în lumina proprie, ci în a autorului; și nu sunt libere (cu acea libertate, desigur relativă, din proza realismului obiectiv), ci sunt predeterminate de calificarea morală a lui S. Circuitul epic nu furnizează astfel mari surprize, revelații, mutații importante în structura

protagoniștilor. Ca și în piesele de teatru, aceștia sunt prinși de la bun început în insectarul scriitorului și ilustrează categoria în care acesta i-a obligat să evolueze: autorul „colaboraționist”, respirând prin nările sale fine realismul socialist (*Începutul călătoriei*), cadrul de nădejde din învățământul „progresist” (*Caz disciplinar*), savantul deopotrivă meditativ și pragmatic, perfect adaptat la regimul democrației populare (*Doi intelectuali de rasă și Șoarecele B*) ori intelectualul onest prins în malaxorul sistemului, acesta fiind figurat kafkian-birocratic (*Bivolilele*) sau marxist-educativ (*Caz disciplinar*). Povestirea *Perpetuum mobile* și, la un nivel artistic superior, *Cimex lectularia* sunt, în terifianta lor circularitate, niște epure perfecte ale societății contemporane ieșite din matcă, pe fundalul unei istorii degradate și agresive. Tutilă, etern învingătorul Tutilă (preluat ulterior în romanul *Adio, Europa!*), îi trece progeniturii sale cea mai bună moștenire: viclenia unsuroasă, care îl face să se ridice mereu deasupra celorlalți. Simetric, personajul pozitiv, naivul profesor de limbi moarte, îi va transmite odraslei sale cinstea lui păguboasă, un buletin de identitate morală ce nu poate decât să îl dezarmeze în fața lichelelor triumfătoare. Iar în *Cimex lectularia* surparea, implozia sunt ale lumii înseși, pradă a unui inamic tăcut și cumplit care își ocupă lent teritoriul, ia, treptat, universul în posesie: ploșnițele. *Bivolilele* și *Șoarecele B*, poate cele mai bune proze scrise de S., își datorează excelența unei structurări bipolare. Există un nivel la care personajele se mișcă, se străduiesc, se agită, își vorbesc, cât și altul, mai înalt, de la care o forță implacabilă se exercită și le strivește. Cititorul vede simultan scena și culisele, actanții și regizorul, zbaterea protagonistului în plasa ce îl strânge din ce în ce mai puternic, până la desfigurare. *Bivolilele*, nuvelă cu turnură cinematografică, își trece protagonistul printr-o succesiune de întâmplări pe circuitul birocratic, ducându-l la marginea nebuniei și transformându-l, la final, într-o adevărată epavă umană. Dezvoltarea serială a acestei involuții e făcută cu minuție, fără exagerări ce ar fi putut dezechilibra construcția narativă. De o exactitate aproape matematică este decupajul parabolic din *Șoarecele B*, în care un profesor de psihologie experimentală, Fronius, își pune toată voința intelectuală în efectuarea unui experiment ce urmează să dovedească logica fără cusur a colaborării. Fronius este cât pe

ce să răstoarne teoria lui Darwin, sub ochii neîncrezători ai bătrânului profesor de ontologie: șoarecele A și șoarecele B, forțați, dresați, reușesc să se abțină alternativ, ajutându-se reciproc în consumarea râvnitului cașcaval. Minunea însă durează puțin. Corecția naturii nu se poate face, șoarecele A, mai prost, dar mai puternic, ajunge să își exploateze tovarășul de laborator experimental, transformându-l în victimă, în sclav. Comunismul ipocrit (stratificat, în fapt, tot pe clase de robi și exploataitori) și capitalismul sălbatic (în care exploatarea e făcută într-o deplină transparență) sunt, amândouă, ținte ale lui S.: ca expresii viciate – și vicioase – ale sistemului social construit de om. În romanul *Lupul și Catedrala* criza lui Ion Lupu, un personaj aflat la vârsta cristică, nu își găsește explicația nici în planul strict realist, nici în cel marcat simbolic. Autorul nu reușește să îl dezvolte pe al doilea din primul prin translări fine dinspre acțiuni înspre miza protagonistului. Legat, pe de o parte, cu numeroase fire de realitatea socială și politică a timpului său, și cufundat, pe de alta, în catacombele propriei nebunii, Ion Lupu este – ca și romanul în ansamblu – o compoziție hibridă, un fel de poligon de încercare pentru autorul care vrea să spună cât mai mult(e). În schimb, în *Adio, Europa!* râsul și plânsul, comicul și tragicul fuzionează, într-o proză voit (și mărturisit) sintetică. Visul scriitorului era acela de a realiza o operă „caragialesco-matein-Swift-Hašek-Ilf și Petrov-Zošcenko-Candide-voltaireiană”. Cert este că îi reușește, în cazul de față, asamblarea unor componente, chiar dacă nu și sutura lor perfectă. Pot fi identificate mai multe romane într-unul singur, care le cuprinde după modelul păpușilor rușești; dar ele glisează eficient, nestrident unul pe osatura celuilalt, prezentându-se ca atare, fără ambiția holistică din *Lupul și Catedrala*. În planul realist al romanului apare, curând după debutul cărții, „vehiculul” eseistic, iar în interiorul acestuia întră filosofemele autorului, diseminate în discursurile personajelor. Foarte dens compozițional și stilistic, *Adio, Europa!* este totuși aproape transparent în ceea ce privește mesajul antitotalitar. Fostul aderent la ideile stângii radiografiază în spațiul ficțiunii o lume ce nu mai are nimic în comun cu principiul egalității oamenilor, făcând să prolifereze halucinant minciuna și lașitatea, impostura și nedreptatea. Radiografia este dublată frecvent de caricatură, de portretul îngroșat și vitriolant:

personajele negative (frații Tutilă, Osmanescu, Il-derim, Caftangiu și ceilalți) sunt deformate plastic, memorabil, de mâna prozatorului. Dar ceea ce sugerează și întărește scriitorul este răul sistemic al acestei lumi, care apare ca perfect articulată și coerentă în tumoarea ei morală. O mare dorință și o nevoie intensă de comunicare se observă și în paginile din *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, scrise pe durata unor simbolice „ierni”, între 1983 și 1989, ultimii ani de viață ai lui S. Dialogul și comuniunea cu cititorul pe care jurnalul ar putea-o intermedia sunt, deocamdată, virtuale. Prin conținutul lor „dușmănos” față de regim, caietele sunt nepublicabile și ținute în secret, opere de sertar pe care numai altă epocă, a libertății, le va aduce la suprafața editorială. Acest aspect este esențial și el direcționează întregul flux confesiv al autorului, care nu scrie pentru prezent, pentru publicul dat, ci pentru viitor, pentru un destinatar necunoscut și trăind într-un timp istoric mai norocos. Curajul lui S. se înfățișează în toată splendoarea lui tragică în aceste pagini de jurnal și corespondență, puse parcă sub deviza „Am trăit periculos, scriu periculos”. Cercul politic-civic se intersectează cu cel literar-artistic, rezultatul fiind o literatură a adevărului, legitimată prin scriitura, dar mai ales prin conținuturile și sensul ei documentar. De remarcat și evoluția interioară a scriitorului, de la gratuitatea estetică a prozelor de tinerețe (*Compartiment, Păcatul fratelui Vasile, Enuresis nocturna*) la încărcătura majoră pusă în aceste pagini de mai târziu, scrise mult după ieșirea din închisoare. Echivocul ludic și satiric, calamburul căutat și ironia acidă, verbul făcut să provoace și să întrețină râsul devin, treptat, subansamble ale unei depline gravități scriitoricești. Jurnalul și scrisorile compuse de S. indică în mai multe rânduri resorturile acestei atitudini în fața vieții și a literaturii, cu o filosofie specifică a creației artistice. Scriitorul intră, de bună voie, într-o categorie destul de slab reprezentată în mediul cultural autohton: aceea a autorilor de curaj ce își sacrifică oportunitățile de carieră pentru apărarea unor principii etice. Fostul „cerchist” își creează singur un cerc, al cărui centru este. La distanță egală de naționalismul primar al lui Nicolae Ceaușescu și de internaționalismul sovietic, de logica sângeroasă a conflictelor armate și de cea strâmbă a războiului rece, el dezvoltă alte și alte perechi de termeni opuși, pe care îi respinge apoi cu aceeași

satisfacție a neînregimentării. Niciodată plictisit de el însuși, S. se studiază cu reală curiozitate, cântărind și evaluând neîncetat scene și segmente ale unei existențe pline. În scrisori dialogul cu un interlocutor îi oferă o marjă mai mare de autopenzen-tare și exprimare, precum și o sporită legitimitate pentru egocentrismul său. Parcurgând epistolele trimise unor destinatari diferiți, se poate constata că expeditorul se repetă, revine frecvent asupra unor episoade, pentru el importante, și le înfățișează într-o lumină diferită, dar pe același contur bine precizat istoric și biografic. În prezentul trist al redactării, scrisorilor și operelor de sertar le rămânea șansa de a fi citite, peste umărul autorului și al prietenilor săi apropiați, exclusiv de către bunul Dumnezeu. În viitorul sperat altfel, cu totul altfel, opera ficțională și confesivă a lui S. va putea să apară în integralitatea și integritatea ei morală, vorbind, în limbajele specifice literaturii și documentului, și despre scriitorul care a creat-o, și despre omul care a trăit-o.

Este limpede că Ion D. Sîrbu și-a pus geniul în scrisori și, în genere, în confesiune (masiva corespondență, jurnalul intim) într-o epocă, așa cum am precizat deja, în care confesiunea este o mare imprudență, iar genul epistolar este mort de mult. El a învins însă imprudența și, fără a se gândi la literatură, a dat genului epistolar strălucire. Scrisorile sale sunt fragmente dintr-un jurnal intim ardent și, pe alocuri, profetic. Ce personaj sau ce narator extraordinar există în aceste confesiuni vehemente: sergentul TR Ion D. Sîrbu care face războiul de la un capăt la altul, asistentul universitar cu convingeri de stângă dat mereu afară, închis de două ori, redevenit minier (vagonetar), apoi redactor la o publicație pedagogică, în fine, secretar literar și pensionar sărac în târgul numit de el Isarlâk (Craiova). Portretul lui, sumar, ar fi următorul: spirit acut până la vehemență, cu nuanțe mesianice, moralist de clasă, pus mereu pe harță, sarcastic până la cruzime, totuși nu într-atât încât să suprimă în el umorul. Pentru o vorbă de spirit este în stare să sacrifice discursul tragic. Era destinat să devină tribun; un tribun dedulcit însă la filosofie și acaparat, în cele din urmă, de literatură; în tot ceea ce scrie se simte rădăcina lui proletariană; de aici caracterul revendicativ și ușor intolerant, maniheistic al discursului confesiv. Un spirit proletarian, trebuie adăugat numaidecât, care trece prin Hegel și ajunge la arhetipurile lui C.G. Jung. Spirit vital, înainte de orice, viața lui intimă pare, cât timp se bucură de libertate și sănătate, un lung șir de chefuri și de aventuri cu doamne mai mult sau mai puțin culturale. Este mereu, politic vorbind, în contratimp cu istoria. Nu ratează nici un eveniment tragic (de la război la închisorile comuniste) și pare logodit veșnic cu eșecul. Nu iese, cu toate acestea,

înfrânt din asemenea experiențe, spiritul lui este tare și sufletul se lasă adesea cuprins de duioșie și lirism.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Concert*, București, 1956; *La o piatră de hotar*, București, 1968; ed. 2, București, 1978; *De ce plânge mama?*, Craiova, 1973; ed. 2, îngr. Elisabeta Sîrbu, Craiova, 1994; *Povestiri petrilene*, Iași, 1973; ed. 2, Craiova, 1994; *Catrafusele*, București, 1974; *Teatru*, Craiova, 1976; *Hațeg '77 (Rapsodie transilvană)*, București, 1977; *Arca bunei speranțe*, București, 1982; *Șoarecele B și alte povestiri*, București, 1983; ed. București, 2006; *Bieții comedianți*, Craiova, 1985; *Dansul ursului*, București, 1988; *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, vol. I, îngr. Marius Ghica, Craiova, 1991, vol. II, îngr. Elisabeta Sîrbu, postfață Marin Sorescu, Craiova, 1993; ed. I-II, îngr. Toma Velici și Elena Ungureanu, pref. Ovidiu Ghidirmic, postfață Marin Sorescu, Craiova, 1996; ed. I-II, postfață Daniel Cristea-Enache, București, 2005; *Adio, Europa!*, I-II, București, 1992-1993; ed. 2, București, 1997; *Traversarea Cortinei. Corespondența lui Ion D. Sîrbu cu Ion Negoîtescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora*, îngr. Virgil Nemoianu și Marius Ghica, pref. Virgil Nemoianu, Timișoara, 1994; *Publicistica*, îngr. și postfață Dumitru Velea, vol. I: *Atlet al mizeriei. În loc de autobiografie*, Petroșani, 1994, vol. II: *Obligația morală. Din confesiunile unui dramaturg*, Petroșani, 1994, vol. III: *Între Scylla și Carybda. Din însemnările unui secretar literar*, Petroșani, 1996; *Lupul și Catedrala*, îngr. Maria Graciov, București, 1995; „*Cu sufletul la creier*”. *Gary în dialog cu Teatrul Minerilor și cu Dumitru Velea*, îngr. Mihaela Leonescu, Petroșani, 1996; *Între timp murisem*, Petroșani, 1997; *Printr-un tunel (corespondență I. D. Sîrbu – Horia Stanca)*, îngr. și postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1997; *Iarna bolnavă de cancer*, îngr. și pref. Cornel Ungureanu, București, 1998; *Scrisori către bunul Dumnezeu*, îngr. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1998; *Râs-cu-plânsul nostru valah*, îngr. și postfață Dumitru Velea, cu un eseu de Lelia Nicolescu, Petroșani, 1999; *Ce mai taci, Gary? 12 scrisori exemplare*, îngr. Mihai Barbu, Petroșani, 2002; *Tratat de rienologie – 2 (literatură & caricatură de sertar)* (în colaborare cu Ion Barbu), Petroșani, 2002.

Repere bibliografice: Regman, *De la imperfect*, 41-52; Z. Ornea, [Ion D. Sîrbu], RL, 1994, 42, 1996, 44, 1997, 18; Ion Pop, *Asistând la tragicomedia istoriei*, ST, 1994, 10-11; Negoîtescu, *Scritorii contemporani*, 386-394; Simuț, *Incursiuni*, 111-117; [Ion D. Sîrbu], CC, 1995, 10-12, TR, 1996, 19, F, 1999, 6 (grupaje speciale); Gheorghe Grigurcu, *Un „atlet al mizeriei”*, RL, 1996, 12; Ion D. Sîrbu. *Dosar critic*, în *Literatura memorialistică*, îngr. și pref. Ion Manolescu, București, 1996, 111-114; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 45-51; *Dicț. analitic*, I, 19-21, II, 315-317, IV, 589-591; Grigurcu, *Imposibila*, 385-390; Toma Grigorie, *Eseuri subsidiare la „Adio, Europa!” de Ion D. Sîrbu*, București, 1999; Ioan Lascu, *Un aisberg deasupra mării. Eseu despre opera postumă a lui Ion D. Sîrbu*, Craiova, 1999; Lelia Nicolescu,

Ion D. Sîrbu despre sine și lume, Craiova, 1999; Simion, *Fragmente*, III, 238-248, IV, 281-314; Sorina Sorescu, *Jurnalul fără jurnal. Jocurile semnăturii*, Craiova, 1999; Elvira Sorohan, *Ion D. Sîrbu sau Suferința spiritului captiv*, Iași, 1999; *Dicț. esențial*, 744-750; Doinaș, *Scrit. rom.*, 238-247; Ghițulescu, *Istoria*, 335-337; Micu, *Ist. lit.*, 602-605; Nicolae Oprea, *Ion D. Sîrbu și timpul romanului*, Pitești, 2000; Regman, *Ultime explorări*, 173-176; Virgil Nemoianu, *România și liberalismele ei*, București, 2000, 280-299; Bârna, *Comentarii*, 164-175; Cristea-Enache, *Concert*, 346-353, 557-584; Pop, *Viață*, 36-41; Simion, *Ficțiunea*, III, 340-362; Soviany, *Textualism*, II, 219-224; Mircea Muthu, *Modul Isarлъ*, APF, 2003, 1; Gavril, *Cercul Literar*, 253-310; Antonio Patraș, *Ion D. Sîrbu – de veghe în noaptea totalitară*, Iași, 2003; Mihăilescu, *Lit. rom. post-ceaușism*, I, 170-190, II, 38-53; Ștefănescu, *Istoria*, 519-530; Daniel Cristea-Enache, *Un om din Est*, București, 2006; Dumitru Velea, *Scrieri despre Gary*, Petroșani, 2006; Liana Cozea, *Experiența comunismului în jurnale și romane*, în *Valențe europene ale literaturii române contemporane*, coordonator Ion Simuț, Oradea, 2007, 271-287; Manolescu, *Istoria*, 1431-1434; Popa, *Ist. lit.*, II, 912-919; Clara Mareș, *Zidul de sticlă: Ion D. Sîrbu în arhivele Securității*, București, 2011.

D.C.-E.

SÎRGHIE, Anca (9.II.1944, Brașov), istoric literar, bibliograf. Este fiica Mariei (n. Drăghici) și a lui Vlase Bițu, director de spital. A urmat liceul la Sibiu, iar în 1967 a absolvit Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Și-a susținut doctoratul la aceeași universitate, în 1981, cu teza *Radu Stanca – studiu monografic*. După absolvire, este până în 1986 profesoară de limba română la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, apoi la Liceul „Gh. Barițiu” și la Colegiul „Samuel von Brukenthal” până în 1996. Între 1990 și 1992 e funcționară în Ministerul Învățământului și profesoară la Liceul „Sf. Sava” din București, apoi revine la Sibiu. Între 1996 și 2004 este profesor asociat la Universitatea de Arte din Târgu Mureș, unde ține cursuri de estetica teatrului. În 1997 devine conferențiar la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, activând aici până în 2007. Ulterior este conferențiar la Universitatea sibiană Alma Mater. Este membră a UNITER, membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști, a Academiei Româno-Americană etc. Debutază la „Transilvania” în 1972. Mai publică în „Limba și literatură”, „Manuscriptum”, „Tribuna”, „Saeculum”, „Steaua”, „Astra”, „Ardealul literar”, „România literară” ș.a., fiind prezentă și în „Cuvântul românesc” sau în „Destine literare” (Canada), „Lumea românească” (SUA) etc., colaborare care

dublează legăturile strânse pe care le are cu diaspora românească de peste Ocean. A fost distinsă cu mai multe premii și decorată cu Ordinul Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2007).

Volumul de debut, *Radu Stanca și obsesia Thaliei. Ipostazele omului de teatru* (1996), reia o parte din teza de doctorat, studiind activitatea în spațiul teatrului a acestui important scriitor din Cercul Literar de la Sibiu. Cartea oferă o disociere atentă între diferitele categorii de texte dramatice în funcție de izvorul de inspirație, de canalul livresc ales dintre multele disponibile lui Stanca, dar și de gradul lor de finisare. **S.** aplică ulterior o privire hermeneutică asupra creației acestuia, așezând tragicul său în descendența existențialismului heideggerian și identificând trăsături stilistice obținute prin supraîncărcarea barocă a referinței livrești. Eseistul pe teme teatrale Radu Stanca ocupă și el un spațiu consistent, evidențiindu-se opțiunea sa pentru tragic în dauna melodramei burghize și pentru mitul valorificat estetic în teatrul „literar”, după cum nu este ignorată activitatea lui regizorală. În volumul *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa* (1996) **S.** reunește mai multe studii despre viața și activitatea culturală a luptătorului memorandist, redactor al „Telegrafului român” și fondator al „Tribunei”, oprindu-se asupra legăturilor sale cu mitropolitul Andrei Șaguna, asupra jurnalului său scris la senectute (pe care autoarea l-a și editat), asupra unei polemici cu George Barițiu sau a unui dialog epistolar cu Ioan Slavici ș.a. Culegerea *Întâlnire pe calea undelor* (I, 2008, în colaborare cu Alexandru Brașovean) reia prelegerile didactice radio din intervalul 2002–2008, realizate sub forma unor interviuri acordate unui post din Sibiu, în care se discută îndeosebi teme din programa școlară pentru liceu. În *Literatura pentru copii în contextul beletristicii românești* (2008) autoarea ezită între a studia literatura „pentru copii” și cea „despre copii”, hotărând să le accepte laolaltă. Rezultatul este o trecere în revistă rapidă a literaturii române canonice. Intră însă în discuție numeroase scrieri fără legătură directă cu subiectul, precum romanele sociale ale lui Liviu Rebreanu sau poezia lui G. Bacovia, pierzându-se din vedere scopul inițial al cercetării. **S.** a mai publicat numeroase cărți în domeniul său de specialitate, biblioteconomia: *Biblioteci de specialitate* (2002), *Pagini din istoria bibliotecilor* (2003), *Biblioteca și publicul* (2008) ș.a., precum și alte volume

cu destinație didactică privind metodică, metodologia cercetării, istoria presei, editurilor și colecțiilor editoriale, dar și a cărților vechi, a literaturii române în general. O însemnătate deosebită pentru biografia lui Emil Cioran are ediția Aurel Cioran, *Fratele fiului risipitor* (2012), realizată în colaborare cu Marin Diaconu.

SCRIERI: *Radu Stanca și obsesia Thaliei. Ipostazele omului de teatru*, pref. Eugen Todoran, Sibiu, 1996; *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa*, pref. Mircea Păcurariu, Sibiu, 1996; ed. 2, Sibiu, 2011; *Întâlnire pe calea undelor* (în colaborare cu Alexandru Brașovean), I, pref. Ana Blandiana, Sibiu, 2008; *Literatura pentru copii în contextul beletristicii românești*, Sibiu, 2008. **EDIȚII:** Nicolae Cristea. *File de memorialistică. Jurnal*, pref. Antonie Plămădeală, Sibiu, 1998; Radu Stanca, *Dăltuii*, pref. edit., București, 2012 (în colaborare cu Marin Diaconu); Aurel Cioran, *Fratele fiului risipitor*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2012 (în colaborare cu Marin Diaconu).

Repere bibliografice: Z. Ornea, *Jurnalul unui memorandist*, RL, 2000, 12; Elena Macavei, *Invitație la lectură și studiu*, TR, 2001, 117; Maria Vodă Căpușan, *A fi și a avea – jurnal nemetafizic*, TR, 2005, 21; Ilie Ocneriu, *Eminescu la New York*, AST, 2009, 27; Mihai Posada, *Universitatea Alma Mater din Sibiu și diaspora de la New York*, TR, 2011, 204; Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu, *Bibliologi români. Dicționar*, Târgoviște, 2011, 222. **D.Mn.**

SKELITTI, Nicolai (2.VIII.1837, Iași – 20.VI.1872, Viena), poet, traducător. După unele informații, bunicii lui **S.**, Constandin Schelitti, ar fi făcut studii de drept la Padova. În *Arhondologia Moldovei* Constandin Sion susține însă că se numea Gheorghe Skelet, venise la Iași pe la 1816 din Grecia, ca dascăl de limba greacă, și ajunsese la rangul de stolnic. Tatăl lui **S.**, Petru, urmează cariera militară, avansând la gradul de polcovnic. El își trimite fiul să învețe știința armelor la Potsdam și Berlin. Totuși, în 1869 viitorul poet va intra în oștire ca simplu soldat, devenind colonel și comandant de regiment. Atins de o boală psihică, pleacă să se trateze în Germania și în Franța. La întoarcere moare în drum spre țară.

S. a fost unul din membrii fideli ai Junimii, colaborând la „Convorbiri literare” chiar din 1867, de la al doilea număr. Versuri începe să scrie de la douăzeci de ani, probabil în urma unor deziluzii sentimentale. Tot atunci traduce și *Suferințele tânărului Werther* de Goethe, dar refuză să încredințeze tiparului manuscrisul. Era, din fire, un pesimist, iar în strofele sale contrastul dintre ideal și real este profund și fără soluție. Omul ar fi condamnat să trăiască

pe pământ, unde are parte numai de durere și suferință. Simbolul acestui etern condamnat e Werther (eroul lui Goethe), căruia S. îi dedică o lungă poezie. Dar individul tinde către eliberarea din această stare, tentativa, zadarnică, fiind făcută de dragul unui ideal. Acest tip uman ar fi întruchipat de Faust, căruia îi consacră, de asemenea, versuri. După „crude îndoinți”, căutând salvarea în vis și visare, poetul crede că moartea e unicul liman. Versurile lui S., foarte răspândite în epocă, au fost reproduse în numeroase reviste până pe la 1900. A tradus, împreună cu Vasile Pogor, partea întâi din *Faust* de Goethe (1862), unde se concentrează asupra fidelității transpunerii. Mai talmăcește din Georg Herwegh, Matthias Claudius, Uhland, Schiller, Lenau și Heine – e printre cei dintâi care contribuie, prin „Convorbiri literare”, la răspândirea operei poetului german la noi –, din Joseph Christian von Zedlitz, Robert Eduard Prutz și Alphonse de Lamartine.

SCRIERI: *Poezii*, Bârlad, 1888. **Traduceri:** Goethe, *Faust*, Iași, 1862 (în colaborare cu Vasile Pogor); [Goethe, Ludwig Uhland, Friedrich Schiller, Georg Herwegh, Matthias Claudius, Heinrich Heine, J. C. Zedlitz, R. E. Prutz, Lamartine], în Nicolai Skelitti, *Poezii*, Bârlad, 1888.

Repere bibliografice: Iacob Negruzzi, *Neculai Schelitti*, CL, 1872, 4; Pop, *Conspect*, II, 84–88; Vianu, *Opere*, II, 197; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 367, *Ist. lit.* (1982), 421–422; Mănucă, *Scrit. jun.*, 213–224; *Ist. lit.*, III, 40; *Dicț. lit.* 1900, 788; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 137–139. **D.M.**

SLAVICI, Ioan
(18.I.1848, Șiria, j. Arad
– 17.VIII.1925, Crucea
de Jos – Panciu),
prozator, gazetar,
memorialist,
dramaturg.

A fost al doilea copil din cei cinci ai Elenei (n. Borlea) și ai lui Savu Slavici, meșter cojocar. Părinții erau „nu bogați, dar înstăriți. După ce tata-bătrân a murit, tata rămăsese cu avere destul de frumoasă, ogoare, trei vii, paghini, și mai făcea și negoțarie mai ales cu pește, cu berbeci, cu tei pentru legatul viilor” (*Lumea prin care am trecut*, 1930). Satul Șiria, menționat din 1169, era locuit majoritar de români,

dar și de șvabi, maghiari, slovaci, evrei ș.a.; aceștia trăiau în lumi bine delimitate între ele („Nu trăiau românii împreună, ci alături cu ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună”), dar viitorul scriitor învață de timpuriu atât maghiara, cât și germana. Urmează școala primară în comuna natală (1855–1859): „învățător era Dimitrie Voștinar, cântărețul bisericii și vânător vestit, pe care nu mi-l pot închipui decât cu «joarda» în mână, fie arătându-ne slovele pe tăblii, fie pișcând mai pe unul, mai pe altul dintre cei neastâmpărați”. Repetă clasa a IV-a la Arad, unde se și înscrie în 1860 la liceu, din care urmează aici cinci clase, cu rezultate bune, înainte de a se muta în 1865 la Timișoara – cu scopul de a învăța mai bine germană – în clasa a VI-a la Liceul Piarist. În 1867 obține atestatul la Timișoara, iar apoi urmează clasa a VIII-a la un liceu maghiar din Arad. După ce trece bacalaureatul în 1868, se înscrie în același an la Facultatea de Drept și Științe din Budapesta. Renunță după un semestru din motive de boală și de strâmtorare financiară, lucrând apoi o vreme ca „scrietor” (copist) la un notar din Comlăuș, sat arădean locuit de români, șvabi și romi – experiență evocată apoi în ciclul de trei nuvele *Din țigănie* (1911). În toamna anului 1869 începe ca voluntar stagiul militar în termen redus (de un an) în Viena și se reînscrie acolo la Facultatea de Drept. Dimineța frecventează cursurile, iar după-amieziile, de la două la cinci, sunt dedicate exercițiilor militare; serile sunt libere. În Viena se împrietenește cu M. Eminescu; poetul va juca un rol important în viitoarea sa carieră de scriitor, îndemnându-l să citească în română și cizelându-i primele texte scrise „în româneasca de la Șiria”. Prin Eminescu intră și în cercul societății Junimea, ajungând să publice în „Convorbiri literare” comedia *Fata de birău* (martie 1871). Cei doi se înscriu în Societatea Literară-Socială România, din care în 1871 se va forma Societatea Academică Social-Literară România Jună, unde S. e președinte, iar Eminescu bibliotecar; ei vor participa în august 1871 la serbarea de la Putna, în a cărei organizare jucaseră un rol important (fiind însă blamați apoi de ceilalți studenți pentru apropierea de Junimea, „pe care «patrioții» îi socoteau cosmopoliți, francmasoni, cei mai primejdioși dușmani ai neamului românesc”). După ce, tot în 1871, finalizează școala de ofițeri din Viena, părăsește în 1872 capitala austro-ungară, intrând la practică în Arad în cabinetul lui Mircea

Vasile Stănescu-Arădanul. Publică folosind diverse pseudonime (Borlescu, Ioan Ciocârlan, Ioani Lenei Savului a lui Mihai Bogii, Nasone Sclavix, Laviciu Nipocopo) în revista „Gura satului”. În 1873 lucrează pentru scurtă vreme ca arhivar la Consistoriul din Oradea, după care se întoarce la Viena, cu ajutor bănesc din partea Junimii, pentru a-și termina studiile (care vor rămâne nefinalizate); acolo se îmbolnăvește și stă internat vreme de câteva luni pentru „inflamațiunea încheieturii de la cotul brațului stâng”, cu riscul de amputare. Răspunde chemării lui Titu Maiorescu, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, și merge la Iași în octombrie 1874, intrând în gazdă, alături de Eminescu, la Samson Bodnărescu. Frecventează ședințele de la Junimea. Cu sprijinul lui Maiorescu este numit secretar al Comisiunii pentru publicarea manuscriselor rămase de la Eudoxiu Hurmuzachi („peste două mii de documente scrise pe vreo douăzeci de mii de pagini”); în cadrul acestei comisii, în care va rămâne aproape 30 de ani, se îngrijește în special de traducerea documentelor scrise în maghiară. Tot ca editor va îngriji lucrarea lui N. Bălcescu *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul* (1878), publicată și prefătată de A.I. Odobescu. La sfârșitul lui decembrie 1874 se mută în București, unde în anul următor se va căsători cu Ecaterina Szöke Magyarosy și va obține postul de profesor de filosofie la Liceul „Matei Basarab”. Dat afară de la liceu în 1876 de către noul ministru liberal al Instrucțiunii, în 1877 intră în redacția ziarului conservator „Timpul”, unde lucrează, semnând Tanda, până în 1880, alături de Eminescu și, o vreme, de I.L. Caragiale. Este numit în 1880 profesor la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român, iar în 1882 profesor la Azilul „Elena Doamna”. Tot în 1882 devine membru corespondent al Academiei Române, la secția de istorie, datorită activității de la Comisia Hurmuzachi. În 1883 se află la Viena, tratându-și o boală, dar aflând de căderea nervoasă a lui Eminescu se întoarce la București. Aflat în permanentă mișcare între provinciile locuite de români, din aprilie 1884 scoate la Sibiu cotidianul „Tribuna”, având ca motto „Soarele pentru toți românii la București răsare”. În același an devine președinte al Astrei și profesor la școala elementară de fete a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu. În 1885 este acuzat de maghiari de „crimă de agitație împotriva statului”, fiind însă achitat de Curtea de juri din

Sibiu. În 1886 se căsătorește cu profesoara Eleonora Tănăsescu, după ce la sfârșitul anului anterior divorțase de prima soție, cu care avusese un mariaj nefericit. Primul copil, Titu Liviu, li se naște tot în 1886, fiind botezat de Titu Maiorescu și de fiica acestuia Livia; S. va avea cu totul șase copii. Peste scurtă vreme este implicat în alt proces de presă intentat „Tribunei” pentru „crimă de agitațiune”. În timp ce redactorul responsabil Cornel Pop Păcurar este condamnat la un an de închisoare cu executare, el primește o amendă de 100 de florini (o sumă considerabilă). În urma unui nou proces, intentat tot în 1886, este condamnat la trei zile de închisoare și la o amendă de 10 florini, plus cheltuieli de judecată. În aprilie 1888 un nou proces îi aduce o condamnare de un an pentru „delict de agitațiune” și o amendă de 100 de florini. Execută condamnarea la Vác în Ungaria, fiind eliberat în iulie 1889. În 1888

i se reprezentase la Teatrul Național din București drama istorică *Gaspar Grațiani*. În 1890 se întoarce în București. Devine în același an director de studii la Azilul „Elena Doamna”, unde este și profesor de istorie până în 1894. În 1892 primește în sfârșit cetățenia română. Înființează în Capitală ziarul „Correspondența română” (1893–1894). Din ianuarie 1894 până în 1896 scoate la București revista „Vatra”, împreună cu I.L. Caragiale și George Coșbuc (cu acesta din urmă fusese coleg și la „Tribuna” sibiană). Începând cu primul număr, aici este tipărit în foileton, integral, romanul *Mara*, publicat în volum abia în 1906. Tot în 1894 devine director de studii la Institutul „Ion Oteteleșanu” din Măgurele, ținând de Academia Română și aflat sub patronajul regelui Carol I, unde soția lui S. este directoare; rămâne în această poziție până în 1908. Ca profesor elaborează o serie de manuale de filosofie, pedagogie, istorie universală și o gramatică. În 1897 participă la înființarea la Arad a ziarului „Tribuna poporului”, la care va colabora cu numeroase articole. În 1903 romanul istoric *Din bătrâni*. Luca primește din partea Academiei Premiul „Ion Heliade-Rădulescu”, ceea ce îi atrage atacuri din partea lui Duiliu Zamfirescu, al cărui roman *În război* candidase la același premiu. Din 1908 este redactor la ziarul „Minerva” din București, iar din 1909 și la suplimentul „Minerva literară și ilustrată”. În 1910 înființează împreună cu Eugen Brote agenția de presă *Correspondența Română*, al cărei director este între aprilie și iulie, iar din septembrie este „învățător superior” la Școala Evanghelică din Capitală. Tot acum se solidarizează cu arhimandritul Vasile Mangra, membru al Partidului Național Român din Transilvania, care trecuse de partea guvernului maghiar. Evenimentele duc la o fractură adâncă în rândurile intelectualilor români ardeleni. Octavian Goga tipărește în „Tribuna” articolul *A murit un om: Ioan Slavici*, în care-i reproșează că a ajuns „peste noapte apostolul «moderațiunii politice»”, că „și-a stins candela conștiinței și trece în tabăra trădătorilor”. În 1915 publică volumul *Politica națională română*, unde strânge „articoli scriși de la 1871 până la 1881” în care își exprimase loialitatea pentru împăratul de la Viena și convingerile împotriva unirii românilor ardeleni cu România. În austrieci el vede factorul de echilibru transnațional care poate oferi libertăți românilor din Transilvania, temperând presiunea maghiară care mergea în sensul deznăționalizării

românilor: „alipirea către Casa de Habsburg a românilor din Monarhia Austro-Ungară e în adevăr neclintită, iar alipirea aceasta s-a stabilit în inimi tocmai pentru că românii din Ardeal, cei din Banat și din Țara Ungurească, precum și cei din Bucovina n-au făcut în viața lor culturală nici un pas înainte fără ca să fi avut parte de ocrotirea împăratului și de sprijinul său. E în firea lucrurilor ca românii să fie dușmani neînduplecați ai tuturor dușmanilor împăratului și ai Casei împărătești”. Cartea îi înveinează relația cu intelectualii prouniونيști și filofrancezi din România, care, sperând în unirea cu Ardealul, militau pentru o alianță cu forțele militare din Antantă (Franța, Imperiul Britanic și Imperiul Rus) și împotriva intrării în război de partea Imperiului Austro-Ungar și a Germaniei. Mai mult, din 31 iulie 1914 până pe 15 august 1915 conduce ziarul filogerman „Ziua”, activitate ce îi atrage o serie de atacuri în presă. Filogermanismul său e departe de a fi singular în epocă, numeroși alți intelectuali, universitari etc. temându-se de Rusia, credeau că vechea alianță cu Germania trebuie onorată. Însă S. devine o țintă exponențială. În 1915 strânge în volumul *Vox populi* răspunsurile la o anchetă îngrijită în „Ziua” în care susținea pacifismul. După ce România intră în război în 1916 de partea Antantei, este arestat și anchetat. Direcția Poliției și Siguranței Generale îl socotește spion austro-ungar. I se stabilește domiciliu obligatoriu și îi sunt confiscate mai multe manuscrise, care se vor pierde. După ce trupele germane intră în Capitală, devine redactor-corector la „Gazeta Bucureștilor”, varianta românească a ziarului „Bukarester Tageblatt”, rechiționat de ocupanți. Publică un omagiu adresat împăratului Wilhelm II, „camarad de arme”, și mai multe articole în care atacă nu doar Rusia, ci și Imperiul Britanic și Franța, mergând pe coordonatele propagandei germane de război. De asemenea, critică în termeni duri pe regele Ferdinand și conducerea țării, refugiată în Moldova. După sfârșitul Primului Război Mondial, când situația se schimbă și S. reprezintă partida celor care au pierdut, este implicat în „procesul ziariștilor” colaboraționiști cu forțele germane, alături de Tudor Arghezi, D. Karnabatt, Dem. Teodorescu ș.a., și condamnat la cinci ani de închisoare, ajungând la Văcărești. În timpul procesului fusese închis la Hotelul Modern din Capitală. La Văcărești, potrivit evocării lui Arghezi de mai târziu, cultivă „un petec de grădină de zarzavat

în pragul celulei” și scrie câte zece ore pe zi. Este eliberat după unsprezece luni, în decembrie 1919. La sfârșitul lui 1920 începe să scrie la „Adevărul literar și artistic”, în a cărui redacție are un cuvânt decisiv A. de Herz, „colaboraționist” și el, dar achitat la proces. În 1921 tipărește memoriile *Închisorile mele*, încercare de justificare a unei biografii care îl purtase atât în închisorile maghiare, cât și în cele românești. În ianuarie 1925 Tudor Teodorescu-Braniște lansează în ziarul „Aurora” o anchetă care propune o întrebare privind oportunitatea acodării lui S. a Premiului Național de Proză. Răspund afirmativ foarte mulți scriitori, între ei aflându-se Perpessicius, I. Vineanu, Tudor Arghezi, N.D. Cocea, Camil Petrescu, Pamfil Șeicaru, Liviu Rebreanu ș.a. Receptarea critică a operei lui S. a fost un proces acompaniat de mari oscilații. Începuturile, aflate sub semnul societății Junimea, fuseseră extrem de favorabile. Scriind despre *Novele din popor* (1881), M. Eminescu aprecia „adâncimea psihologică” și „adâncimea mării seriozități morale a autorului”, precum și umorul „de-un gen necunoscut

pân-acum la autorii români”. De asemenea, autorul se bucurase de începutul unei circulații internaționale. Nuvelele îi fuseseră traduse și publicate în germană de Mite Kremnitz în volumele *Rumänische Skizzen* (1877), *Neue rumänische Skizzen* (1880) și *Rumänische Märchen* (1882). Pornind de la ele, Titu Maiorescu semnase studiul *Literatura română și străinătatea* (1882), în care S. era privit în calitate de cap al unei direcții noi în proza română. Însă evoluția literară și politică a autorului de-a lungul întinsei lui cariere îl va duce cu timpul la un declin accentuat. Pe de o parte, în plan politic îi este reproșată trădarea românilor din Ardeal și apoi, în timpul Primului Război Mondial, chiar trădarea României. N. Iorga condamnă în 1917 „javra bătrână care agonizează astfel înaintea noastră”. Nici critica estetică nu îi este mai favorabilă. Pompiliu Constantinescu, în 1926, îi neagă mai toate calitățile artistice: „Cu o neguroasă ideologie etică, fără viziune creatoare, fără simț artistic, fără analiză psihologică, artificială în concepții și sentimente, cu expresia voluntar poporană, proza lui Slavici e un anacronism cu prestigiu hrănit de fetișismul trecutului”. Reabilitarea autorului este realizată de G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*: deși îi impută „limba de obicei împiedicată și ridicul de neaoșe”, îi admite calitatea ca „instrument de observație excelent în mediul țărănesc” și vede în *Mara* „aproape o capodoperă”, „un pas mare în istoria genului”. Deși în 1944, în *Istoria literaturii române moderne*, Tudor Vianu încă se simte dator să justifice „trecerea lui I. Slavici în rândul marilor artiști ai «Junimii»”, de-a lungul comunismului S. urcă sigur și ireversibil în canonul critic. Pus alături de ceilalți mari clasici din cercul Junimii (Eminescu, Caragiale, Creangă), i se dedică ediții, monografii (Pompiliu Marcea, D. Vatamaniuc, Magdalena Popescu, Cornel Ungureanu, Virgil Vintilescu ș.a.) și un număr însemnat de pagini în istoriile literare.

Proza lui S., cea mai importantă latură a activității lui literare, vine din fuziunea a trei coduri: idilic, naturalism și realism. Partea idilică, influențată de o lungă tradiție de filieră germană (povestirea lui H. Zschokke *Der goldmachende Dorf* din 1819 sau culegerea lui Berthold Auerbach din 1843–1854 *Schwarzwälder Dorfgeschichten*), fusese observată de la început de Eminescu și documentată ulterior sursologic de Ion Breazu sau de D. Vatamaniuc. În

	VIATA	OPERA
1848	ianuarie 18 Se naște la Șiria, lângă Arad, Ioan Slavici, cel de-al doilea copil al Elenei (n. Borlea) și al lui Savu Slavici, meșter cojocar.	
1855–1858	Învăță la școala de pe lângă biserica din sat.	
1859–1865	La Arad repetă clasa a IV-a, apoi urmează cursurile liceului maghiar.	
1865–1868	Se transferă la Liceul Piarist din Timișoara, ultima clasă urmând-o la liceul maghiar din Arad, ca „privatist”.	
1868	august Își susține bacalaureatul la Satu Mare. octombrie Se înscrie la Facultatea de Drept și Științe a Universității din Budapesta, pe care o părăsește după un semestru. Audiază cursurile de literatură română ținute de Alexandru Roman. Participă la ședințele Societății Academice „Petru Maior”.	
1869	vara E „scrietor” la notariatul din Cumlăuș. octombrie Devine student al Facultății de Drept din Viena. Concomitent cu studiile universitare efectuează stagiul militar. Îl cunoaște pe M. Eminescu, de care îl va lega o strânsă prietenie. Ia parte la întrunirile ținute de Societatea Literară-Socială România.	
1871	 aprilie 8 Este ales președinte al nou-înființatei societăți România Jună a studenților români din Viena. august 26–29 Participă la serbările prilejuite de aniversarea a patru sute de ani de la întemeierea mănăstirii Putna, organizate de România Jună. Prin Eminescu îl cunoaște pe Iacob Negruzzi și obține o bursă de studii din partea societății Junimea din Iași.	 martie Îi apare în „Convorbiri literare” comedia <i>Fata de birău</i> . Eminescu îi făcuse câteva retușuri, recomandând-o spre publicare. aprilie Colaborează la gazeta arădeană „Speranța”. iulie În revista ieșeană va începe seria de articole <i>Studie asupra maghiarilor</i> .

1872

iulie Se încheie perioada studenției la Viena.

Întors în țară, devine „practicant” la Arad, în biroul de avocatură al lui Mircea Vasile Stănescu-Arădanul.

iunie Îi apare în „Convorbiri literare” povestea *Zâna Zorilor*.

Mai târziu intră în sumar nuvela *Gura satului*.

octombrie Își începe colaborarea la revista umoristică „Gura satului”, scoasă de Mircea Vasile Stănescu-Arădanul, unde scrie sub numeroase pseudonime.

Ține, după modelul Junimii, un ciclu de „prelegeri populare”.

În „Gura satului” îi apare în foileton „romanul tragic” *Revoluția din Pârlești*.

1873

iunie–iulie Își pierde ambii părinți (mama moare de tuberculoză, iar tatăl în epidemia de holeră).

august–noiembrie Este secretar consistorial (arhivar) la Episcopia din Oradea.

Cu ajutorul bănesc din partea Junimii ieșene, se întoarce la Viena pentru a-și continua studiile.

Grav bolnav, se internează, pentru o lungă perioadă, în spital la Viena.

Reia legăturile cu studenții români, dar nu reușește să termine facultatea.

1874

octombrie Invitat de junimiști, pleacă la Iași.

decembrie Vine la București, unde fusese numit secretar al Comisiei pentru publicarea documentelor Hurmuzachi (funcție pe care o va păstra trei decenii).

Citește la Junimea nuvela *Popa Tanda*.

În „Convorbiri literare” i se tipărește piesa de teatru *Toane sau vorbe de clacă*.

1875

septembrie Se căsătorește cu Ecaterina Szöke Magyarosy.

octombrie E numit profesor suplinitor de filosofie la Liceul „Matei Basarab” din București.

iunie Se publică în „Convorbiri literare” nuvela *Popa Tanda*.

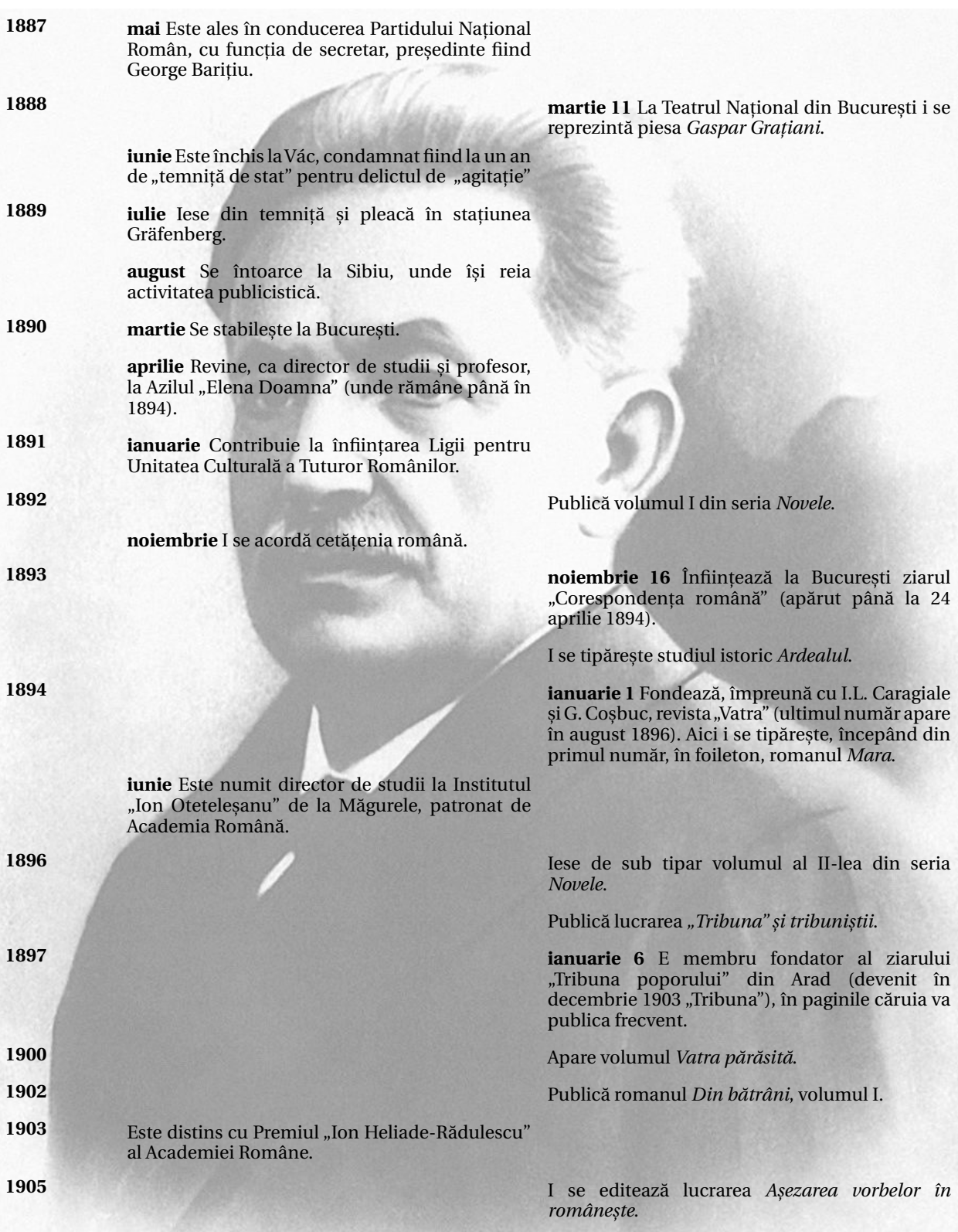
1876

aprilie Este destituit din postul de profesor.

1876–1880

Scrie la „Telegraful român”, „Timpul” și la „Convorbiri literare”, semnând articole politice, cronici dramatice, nuvele (*Scormon*, *La crucea din sat* ș.a.).

- 1877** **ianuarie** Intră în redacția ziarului „Timpul”, la care va lucra până în vara lui 1880, alături de Eminescu (din octombrie 1877) și de I.L. Caragiale (din ianuarie 1878).
- 1880** **iunie–iulie** În „Convorbiri literare” se editează nuvela *Budulea taichii*, citită anterior la Junimea.
- septembrie** Este numit profesor la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român.
- 1881** Publică volumele *Novele din popor* și *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*.
- septembrie** I se conferă Medalia Bene Merenti.
- 1882** **martie 22** Este ales membru corespondent al Academiei Române, secția istorică.
- iulie–septembrie** Călătorește în Italia, pe itinerarul Triest–Udine–Veneția–Padova–Bologna–Rimini–Torino–Milano–Verona–Triest.
- E numit profesor la Azilul „Elena Doamna” din București. Predă în continuare și la Școala Normală.
- 1883** În „Educatorul” i se tipăresc două cursuri, *Literatura poporană* și *Estetica*.
- 1884** **aprilie** Pleacă la Sibiu, unde pregătește apariția cotidianului „Tribuna”.
- aprilie 14** Apare „Tribuna”, ziar a cărui conducere o va deține formal până în noiembrie 1886, în fapt până în iunie 1888. Aici va semna proză, comentarii culturale, literare, politice.
- Apare culegerea de proză scurtă *Pădureanca*.
- E președinte al Astrei și profesor la o școală elementară de fete.
- Se desparte de soția sa.
- Este ales secretar al Partidului Național Român.
- 1885** **februarie** Autoritățile maghiare îi intentează primul proces de presă (vor urma alte patru).
- noiembrie** Se pronunță hotărârea de divorț în procesul cu Ecaterina Slavici.
- 1886** I se editează volumul *Păcală în satul lui*.
- martie** Se căsătorește cu profesoara Eleonora Tănăsescu.
- noiembrie** I se naște primul copil, Titu Liviu, botezat de Titu Maiorescu și de fiica acestuia, Livia; al șaselea copil, Livia, va veni pe lume în 1897.

-
- 1887** **mai** Este ales în conducerea Partidului Național Român, cu funcția de secretar, președinte fiind George Barițiu.
- 1888** **iunie** Este închis la Vác, condamnat fiind la un an de „temniță de stat” pentru delictul de „agitație”
- 1889** **iulie** Iese din temniță și pleacă în stațiunea Gräfenberg.
- august** Se întoarce la Sibiu, unde își reia activitatea publicistică.
- 1890** **martie** Se stabilește la București.
- aprilie** Revine, ca director de studii și profesor, la Azilul „Elena Doamna” (unde rămâne până în 1894).
- 1891** **ianuarie** Contribuie la înființarea Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor.
- 1892** Publică volumul I din seria *Novele*.
- noiembrie** I se acordă cetățenia română.
- 1893** **noiembrie 16** Înființează la București ziarul „Correspondența română” (apărut până la 24 aprilie 1894).
- I se tipărește studiul istoric *Ardealul*.
- 1894** **ianuarie 1** Fondează, împreună cu I.L. Caragiale și G. Coșbuc, revista „Vatra” (ultimul număr apare în august 1896). Aici i se tipărește, începând din primul număr, în foileton, romanul *Mara*.
- iunie** Este numit director de studii la Institutul „Ion Oteteleșanu” de la Măgurele, patronat de Academia Română.
- 1896** Iese de sub tipar volumul al II-lea din seria *Novele*.
- Publică lucrarea „*Tribuna*” și *tribuniștii*.
- 1897** **ianuarie 6** E membru fondator al ziarului „*Tribuna poporului*” din Arad (devenit în decembrie 1903 „*Tribuna*”), în paginile căruia va publica frecvent.
- 1900** Apare volumul *Vatra părăsită*.
- 1902** Publică romanul *Din bătrâni*, volumul I.
- 1903** Este distins cu Premiul „Ion Heliade-Rădulescu” al Academiei Române.
- 1905** I se editează lucrarea *Așezarea vorbelor în românește*.

1906

Apar romanele *Din bătrâni* (volumul al II-lea: *Manea*) și *Mara*, nuvela *La răscruci* și monografia Institutul „Ion Oteteleşanu” din Măgurele.

1907

Face o călătorie în Elveția.

decembrie În „Tribuna” din Arad începe să publice, în foileton, romanul *Corbei*.

1908

Este pensionat din învățământ.

Se editează volumul I din seria *Nuvele*, care se va încheia, cu volumul al VI-lea, în 1927.

decembrie 13 Scoate, ca redactor, cotidianul „Minerva” (care va apărea până în 19 octombrie 1916).

Publică *Povești* și culegerea de nuvele *Spiru Călin*.

1909

Ies de sub tipar volumul de nuvele *Din valurile vieții* și studiile *Educația rațională*, *Educația fizică* și *Educațiunea morală*.

1910

Se editează lucrarea *Românii din Ardeal*.

aprilie Conduce agenția de presă *Correspondența Română* și ziarul omonim (editat în mai–iulie).

septembrie Este numit „învățător superior” la Școala Evanghelică din București.

1913

Lucrează ca redactor la „Buletinul armatei și al marinei”.

Iese ediția a doua a romanului *Mara*.

1914

iulie 31 Apare, sub conducerea sa, cotidianul „Ziua” (ultimul număr poartă data 15 august 1915).

Publică volumul de nuvele *Popa Tanda*.

Semnează lucrarea *Gramatica limbii române*.

1915

Îi apare broșura *Politica națională română*.

1916

august Odată cu intrarea României în război, este arestat și închis, fiind acuzat de propagandă antiromânească.

Este eliberat din închisoare.

decembrie Începe să scrie articole de orientare progermană la „Gazeta Bucureștilor”.

1917

Colaborează cu pagini memorialistice la „Scena”, gazeta lui A. de Herz.

1918

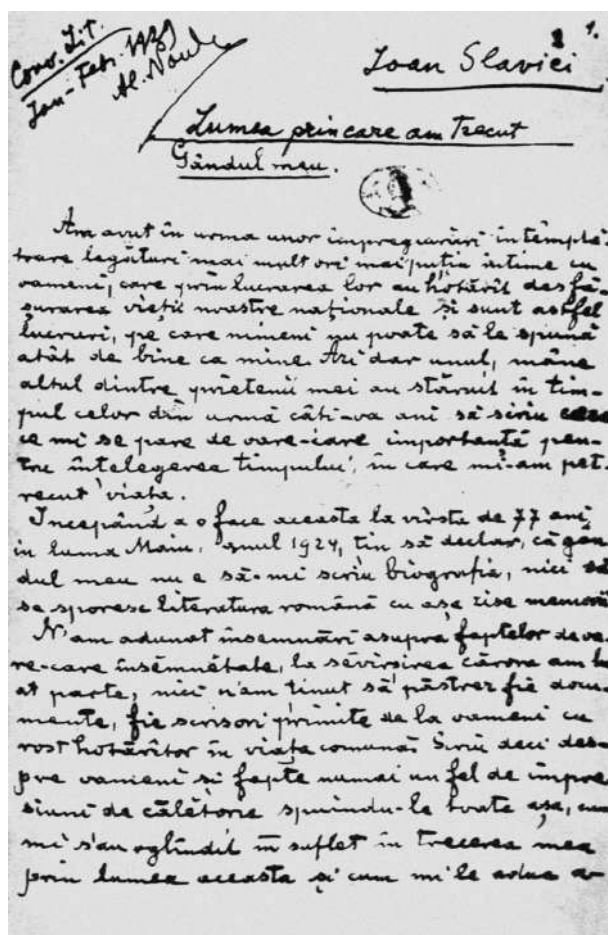
E prezent în „Biblioteca copiilor și a tinerimei”.

1919	ianuarie-februarie Împreună cu alți ziariști, este arestat, judecat și condamnat la cinci ani de închisoare, sub acuzația de colaborare cu inamicul. La sfârșitul anului va fi grațiat și eliberat din închisoarea Văcărești.	
1920		iunie Colaborează la „Umanitatea“.
		decembrie Începe să colaboreze la „Adevărul literar și artistic“.
1921		Publică volumul I din seria <i>Povești</i>, volumul al II-lea ieșind în 1923. Se tipărește romanul <i>Din două lumi</i>. Îi apare scrierea memorialistică <i>Închisorile mele</i>.
1922		În „Revista copiilor și a tinereții“ intră, în foileton, „narațiunea istorică“ <i>Vântură Țară</i>.
1923		Iese de sub tipar romanul <i>Cel din urmă armaș</i>.
1924		noiembrie În foiletonul revistei „Adevărul literar și artistic“ începe publicarea romanului <i>Din păcat în păcat</i>.
		Apare volumul <i>Amintiri</i>.
1925		Lucrează la alte pagini memorialistice, intitulate <i>Lumea prin care am trecut</i>, scriere apărută însă postum, în 1930.
	august 17 Ioan Slavici se stinge din viață la Crucea de Jos – Panciu, în casa fiicei sale Lavinia. Va fi înmormântat la schitul Brazi, fiind reînhumat ulterior în cimitirul orășenesc din Panciu.	

această categorie intră în special nuvelele apărute în presă în prima fază a activității sale, *Popa Tanda* (1875), *Scormon* (1875), *La crucea din sat* (1876), *Gura satului* (1879) sau *Budulea Taichii* (1880). Toate trăsăturile generice ale idilei inventariate peste un secol de Mihail Bahtin se găsesc aici: legătura organică cu un spațiu-fetiș; limitarea la „câteva realități principale ale vieții: dragostea, nașterea, moartea, căsătoria, munca, mâncarea și băutura, vârstele” și sublimarea sexualității; proiectarea acțiunilor umane pe fundalul naturii. În *Popa Tanda* un preot face ca satul unde slujește să progreseze prin exemplul personal. În *Scormon* câinele cu acest nume mediază ca dragostea dintre doi tineri să conducă la happy end. Idile erotice sunt și *La crucea din sat*, și *Gura satului*, unde drumul către

căsătorie se desfășoară într-un spațiu organic puternic ritualizat, în care ochiul comunității veghează și dictează asupra tuturor acțiunilor individuale. *Budulea Taichii* înfățișează ridicarea dintr-o condiție modestă a fiului unui cântăreț la cimpoi: acesta trece printr-o serie de școli, ajungând până la Viena și părănd deschis unei cariere de arivist, pentru ca în cele din urmă să aleagă să se întoarcă totuși în satul de unde plecase, pentru a-și îngriji părinții și pentru a se căsători cu fata dascălului său. Al doilea cod este cel naturalist. El se găsește de la început la S., începând cu nuvela *O viață pierdută* (publicată în presă în 1877) și continuând mai ales cu nuvelele din ultima fază de activitate. Aici moralismul didactic se împletește cu un determinism social din care indivizii – de predilecție firi

slabe sau intrate în turbionul unui hybris ineluctabil – ies zdrobiți. Această parte, extinsă cantitativ, a activității lui S., compatibilă prin didacticism cu sămănătorismul și cu poporanismul, a dus de fapt la scăderea reputației literare a autorului pentru o lungă perioadă de vreme. În fine, al treilea cod ce traversează literatura lui S. este realismul. Este momentul marilor sale nuvele, *Moara cu noroc* (1881) sau *Pădureanca* (1884); acestora le poate fi alăturată și *Comoara* (1896), multă vreme desconsiderată de critică. În *Moara cu noroc* cizmarul Ghiță ia în arendă un han situat în pustietate, la răscrucea unor drumuri. Afacerea este profitabilă, însă treptat hangiuul intră în puterea lui Lică Sămădăul, un porcar cu activități lucrative de lotru, cel mai proeminent personaj negativ din proza lui S. Ghiță plănuiește să-l vândă jandarmilor pe Lică, păstrând în același timp banii pătați de sânge pe care-i făcuse cu ajutorul lui. Însă în această acțiune își pierde soția, pe care o ucide pentru că se lăsase sedusă de Lică și nu-i înțelesese planul ascuns, își pierde și viața, fiind împușcat la ordinul lui Lică. Nuvela – de fapt un roman mai scurt – stă sub semnul vorbeii rostite de soacra lui Ghiță în deschiderea textului: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit”. Însă, deși personajele cu moralitate pătată sfârșesc rău în *Moara cu noroc*, povestea ca atare nu este moralizatoare. Relațiile dintre personaje (hangiu, soția hangiuului, lotri, jandarmi) nu sunt puse în termeni de morală, ci de putere: cel mai tare îl supune pe cel mai slab (o temă care va căpăta amploare în opera lui Nicolae Breban, de pildă). Universul în care ei se mișcă nu sancționează mișeliile, ci le asistă cu răceală. Nuvela a fost influențată de povestirile western ale lui Bret Harte, pe care S. îl tradusese și cu care îl compara și Eminescu; însă această sursă a rămas periferică în sistemul de referințe al criticilor, deși G. Călinescu releva în trecere că „marile crescătorii de porci în pusta arădeană și moravurile sălbatice ale porcarilor au ceva din grandoarea istoriilor americane cu imense preerii și cete de bizoni”. *Pădureanca* este unul dintre textele cele mai enigmatice ale lui S. Iorgovan, fiul bogătanului Busuioc, o iubește pe Simina, fată săracă de la munte. Dragostea îi este împărtășită, însă Iorgovan nu se poate hotărî să-și urmeze inima. În inacțiunea lui intră atât calcule sociale și familiale (Simina ar fi fost privită de sus în familia lui), dar și o doză de

Pagină de manuscris din *Lumea prin care am trecut*

pasivitate opacă, de „insondabil sufletesc”, cum ar fi spus critica mai veche. Interacțiunile dintre personaje, reductibile în bună parte tot la relații de putere (personajele voluntare care-l înconjoară pe pasivul Iorgovan îl împing în cele din urmă să se sinucidă), sunt complicate prin introducerea în conflictul nuvelei a unei epidemii de holeră care modifică atât relațiile sociale, cât și pe cele familiale. Din nou, un univers rece, care nici nu ratifică, nici nu sancționează alegerile personajelor. Aspectul economic și relațiile de putere și de clasă nu lipsesc nici din *Comoara*. Țăranul Duțu descoperă din întâmplare un cazan cu galbeni, însă îi pierde pe toți încercând să-i monetarizeze. Pentru țăranul sosit în Capitală, Bucureștiul este un labirint inscrutabil, iar limba banilor și afacerilor – ca și cea a civilizației urbane propriu-zise – este o limbă străină.

Dincolo însă de comedia țăranului care se crede șiret, dovedindu-se de fapt naiv, autorul desfășoară comedia relațiilor sociale codificate de bani, atât în forma lor de tezaur, cât și în forma lor abstractă. În *Mara*, cel mai important roman al autorului și primul nostru mare roman, cele trei coduri fuzionează exemplar. Realismul privește partea materială a acumulării primitive de capital de către Mara, văduva săracă cu doi copii care oferă literaturii române, după cum observa Nicolae Manolescu, primul model de *businesswoman*. Prin negoț, concesiuni, speculă, camătă și economii, Mara reușește să strângă un capital impresionant în cei trei ciorapi pe care-i ascunde acasă – doi pentru copii, „sărăcuții mamei”, și unul pentru bătrânețile ei. Ea reprezintă, în termenii lui E. Lovinescu (care se referă la *Ion* de Liviu Rebreanu), „tipul volițional”, personajul energic care răzbate prin voință într-un mediu ostil sau dificil: o tipologie caracteristică multă vreme mai mult pentru proza ardelenască decât pentru cea din Muntenia și Moldova, unde „tipul volițional” este redus la personajul arivistului – ca în *Ciocoii vechi și noi* de Nicolae Filimon – și privit cu o antipatie nedisimulată. Mara apare însă mai complexă decât simplul arivist. Ea este un personaj realist în sens balzacian, în care acționează atât patologia avarilor de tipul moș Goriot sau Hagi-Tudose, cât și un model emulativ de feminitate voluntară pe care literatura română – mai curând săracă în astfel de personaje – îl va reîntâlni abia odată cu Vitoria Lipan din *Baltagul* lui Mihail Sadoveanu. Plasat pe valea Mureșului, în arealul geografic dintre Radna, Lipova și Arad, în deceniul care urmează Revoluției de la 1848, când Transilvania se mai afla sub autoritatea Imperiului Austriac, înainte de realizarea monarhiei duale austro-ungare, romanul are și un important caracter etnografic, prezentând detaliat viața breselor (breasla cojocărilor din Lipova, în fruntea căreia se află „maistrul” Bocioacă) și raporturile etnice tensionate. Partea idilică din *Mara* se găsește în povestea de dragoste dintre Persida, fiica Marei, și Națl, fiul măcelarului neamț Hubăr. Deși cei doi înfruntă o serie de piedici și prejudecăți aparent insurmontabile (etnice, religioase și sociale), dragostea dintre ei se dovedește mai puternică, iar restul relațiilor vor trebui să se modeleze după ea. Însă, spre deosebire de nuvele precum *Scormon*, care începeau și sfârșeau în aceleași cheie a idilicului odată cu căsătoria

protagoniștilor, în *Mara* idilicul este finalmente corodat de codul realist al romanului. Dragostea eterică se sfârșește la scurtă vreme după ce Persida și Națl se căsătoresc în secret și fug de acasă. Ea este subminată de dificultățile materiale cu care se întâlnesc cei doi, fiind înlocuită de un comportament abuziv din partea bărbatului și de resemnare orgolioasă din partea femeii. În fine, naturalismul din *Mara* privește ceea ce S. descrie ca un determinism ereditar: Huber are un fiu ilegitim, Bandi, al cărui secret îl păstrează doar pentru sine. Fiul sfârșește prin a-și ucide tatăl în ultima scenă a romanului, într-un acces de nebunie sau pentru a-și răzbuna mama siluită (este doar o sugestie) de Hubăr. Hybrisul provocat de transcenderea normei acționează și prin Națl, fiul legitim, care ridică mâna împotriva tatălui, stăpânindu-se doar în ultima clipă. Mai mult, însuși Națl pare să reproducă temperamentul ascuns, slab și violent al tatălui: deși nu-i iartă lui Hubăr că îi chinuise mama, Națl devine la rândul său violent față de Persida. Primii critici ai cărții au văzut în omorul din final un gest nemotivat și abrupt. De fapt, S. îl construiește minuțios, printr-o serie de anticipări. Crima joacă rolul simbolic al unui sacrificiu plătit în sânge prin care lumea romanului este repusă în țâțâni. O astfel de programare narativă și simbolică iese la rândul său din parametrii materialisti ai naturalismului, intrând mai curând în zona ritualizată din lumea organicității a idilei. Așadar, în *Mara* cele trei coduri nu sunt prezente în forma lor pură, ci într-o versiune ajustată. Mai bine zis, codurile didactice (idilicul și naturalismul) sunt modificate pentru a deveni compatibile cu cadrul mai larg al realismului critic. Realismul reprezintă factorul de mediere între registrele romanului și codul dominant al acestuia, care absoarbe și neutralizează exagerările celorlalte maniere. Acestei preeminențe a realismului i se datorează de altfel și modernitatea cărții. Existența celor trei registre poate fi observată și la nivel stilistic. Stilul indirect liber folosit de S. a făcut să curgă multă cerneală. Nicolae Manolescu observa, pe urmele lui G. Călinescu, că în vocea narativă a romanului – ca și în alte proze ale autorului – fuzionează de fapt mai multe voci: vocea naratorului, vocea Marei, vocea unor personaje-martori, vocea comunității (actualizată, aici și în alte locuri, prin tot felul de maxime și sentințe populare). Însă această voce nu este uniformă de-a lungul cărții. Ea

se asortează personajelor care intră în cadru și corpurilor pe care acestea le reprezintă. Astfel, Mara este urmărită cu o ironie sarcastică nesmintită, fiind persiflată pentru ipocrizia cu care strânge bani, clamându-și în același timp sărăcia și neajutorarea. Pe de altă parte, secvențele în care apare Persida beneficiază de empatia vocii narative, eliberată de orice sarcasm. Însă în momentul în care Persida, odată măritată, începe să se transforme într-o Mara, vocea narativă devine brusc ironică, înregistrând dintr-odată, în fluxul mixt al stilului indirect liber, distanțarea față de personaj, sancționând disimularea pe care Persida o adoptă, la fel ca mama ei, ca tactică de supraviețuire. Se poate spune că în registrul realist al romanului vocea narativă joacă un rol divergent în raport cu personajele (de ironizare), iar în cel idilic un rol convergent (de acompaniere). În registrul naturalist vocea narativă este de regulă desaturată participativ, mulțumindu-se să înregistreze reacțiile și emoțiile personajelor. Această tactică se regăsește distribuită și în nuvelele lui S.: în timp ce în *Comoara Dușu* este luat peste picior de la un capăt la celălalt al textului, în *Scormon* și în celelalte nuvele idilice vocea narativă țese o pânză organică între conștiința comunitară și cea individuală. S. a mai abordat și alte genuri literare. A scris de pildă câteva romane istorice, brevetând și această specie în literatura noastră. Cele două volume pe care a apucat să le scrie din ciclul *Din bătrâni* (în intenție un proiect mult mai vast), *Luca* (1902) și *Manea* (1906), imaginează istoria românilor de-a lungul unor perioade prea puțin acoperite de documente – secolele VI–IX, marcate de migrațiile avarilor, slavilor etc. Pe acest fundal volatil și neguros S. imaginează o civilizație românească stabilă, consolidată și demnă, care se diferențiază civilizațional de popoarele cu care interacționează la sudul și la nordul Dunării. Până și N. Iorga, binevoitor în principiu față de romanțarea trecutului românesc, observa că „o operă de artă nu poate răsufla într-un aer așa de rar” și îi imputa autorului numeroasele anacronisme („O Târgoviște cu voievod în secolul al IX-lea apare anacronic, chiar pentru cine nu e istoric”) și inadecvările produse de reducerea istoriei medievale la ceea ce S. cunoștea cel mai bine – lumea satului („toată acea frământare de popoare se face după ritmul potolit și hazliu al unei petreceri de țărani”). Cu toate acestea, *Manea* are ambiții de panoramă într-o extensiune spațială pe care nici un

roman românesc de până atunci nu o mai avusese. Cartea urmărește peripețiile unui preot român, căruia nevasta îi este răpită de bulgari, la sud de Dunăre și apoi până în Constantinople și Bagdad. Abia Sadoveanu, în *Creanga de aur*, se va mai apropia de Bizanț cu atâta îndrăzneală, încercând, așa cum face S., să ofere o panoramă a disputelor politice și teologice din capitala Imperiului Bizantin. Personajele din *Manea* discută pe zeci de pagini probleme de doctrină și de politică. Interesant de observat e că eroul său nu reprezintă un creștinism pur în sensul ortodoxiei, ci un creștinism eretic, contaminat de arianism. S. a mai scris romane sociale, plasate în lumea micilor meseriași, precum *Din două lumi* (1921), sau romane care urmăresc declinul clasei boierești din Muntenia, cum e *Cel din urmă Armaș* (1923). De asemenea, romane care intră în paradigma didacticismului de factură sămănătorist-poporanistă: *Corbei* (tipărit în foileton în „Tribuna” între 1906 și 1907), *Din păcat în păcat* (în „Adevărul literar și artistic”, 1924–1925). Acestea sunt în general lipsite de valoare, dar împreună fac din S. unul dintre primii noștri romancieri

profesioniști. De asemenea, a mai scris povești culate (începând cu *Zâna Zorilor*, publicată în „Convorbiri literare” în 1872, urmată de *Florița din codru*, *Limir-Împărat* ș.a.) și teatru. Întinsa lui gazetărie și literatura de popularizare au un substrat didactic și propagandistic, atingând istoria românilor și maghiarilor, dar și chestiuni literare, etnografice, economice, sociale etc. sau dezbătând probleme politice ținând de lupta românilor din Ardeal pentru recunoașterea și respectarea drepturilor. Memoriile culese în *Amintiri* (1924) au lăsat informații prețioase asupra lui Eminescu și Caragiale, dar și despre Coșbuc, Maiorescu sau Creangă. Volumul *Lumea prin care am trecut*, început cu puțin înainte de moarte, în 1924, publicat postum (1930) și rămas neterminat, aruncă o lumină *sine ira et studio* asupra contextelor culturale, sociale și politice pe care S. le-a traversat: „Cei ce-mi vor fi citind scrisa au să fie deci deopotrivă cu omul care trece pe lângă un ochi cu apă limpede și vede cele de dimpregiur oglindite în fața lui, deci nu cum în aievea sunt, ci cum par în oglinda nestatornică. Oamenii despre care am să le vorbesc sunt trecuți aproape toți din lumea aceasta, tocmai de aceea însă țin să spun despre dânșii numai ceea ce după cea mai bună a mea știință e adevărat, căci azi-măine am să trec și eu și nu pot să depărtez de la mine gândul că am să stau față-n față cu dânșii și să dau socoteală despre spusele mele. [...] Sunt cuprins de sentimentul că stau răzleț, rămășiță a unei lumi care-ncetul cu încetul se stânge”.

La crucea din sat și Scormon sunt două gingașe idile câmpenești; iar Budulea Taichii – poate nu atât de sobră în formă ca Popa Tanda – e de-o adâncime psihologică mai mare încă. Scrisă cu umor, e de-un gen necunoscut până-acum la autorii români. Adâncimea mării seriozități morale a autorului e acoperită cu bruma ușoară a bății de joc și a comicului. S-ar fi crezut că „umorul”, întristarea și patimele îmbrăcate în haina comică a glumei și a ridicolului e străină geniului nostru popular și proprie numai englezilor și germanilor – Budulea d-lui Slavici e o dovadă învederată de contrariu. Se poate scrie umoristic și românește.

M. EMINESCU

Pentru epoca în care a apărut, Mara trebuia să însemne un eveniment, și astăzi, privind înapoi, romanul acesta apare ca un pas mare în istoria genului. Și totuși, el a trecut în tăcere, toată lumea rămânând încredințată că scrierea este neizbutită. Cu mult înaintea lui Rebreanu, Slavici zugrăvise puternic sufletul țărănesc de peste munți și cu atâta

dramatism, încât romanul este aproape o capodoperă. [...] Slavici n-are nimic din spiritul de înfrumusețare a vieții rurale, atribuit mai târziu sămănătoristilor. Țăranii lui, observați fără cea mai mică părtinire, după metoda de mai târziu al lui Rebreanu, sunt egoiști, avari, îndărătnici, dușmănoși și totdeodată iertători și buni, adică cu acel amestec de bine și de rău ce se află la oamenii adevărați. Atâta vreme cât autorul rămâne în marginile experienței sale, ochiul lui e de o rară ascutime în zugrăvirea eroilor, care toți trăiesc cu o vigoare extraordinară. Mai vie decât toți este Mara. Ea înfățișează tipul comun al femeii mature de peste munți și în genere al văduvei întreprinzătoare și aprige. Proporția aceasta de zgârcenie și de afecțiune maternă, de hotărâre bărbătească și de sentiment al slăbiciunii femeiești e făcută cu o artă desăvârșită și într-un stil sec ce topește termenii dialogului dialectal, păstrându-le totuși culoarea locală.

G. CĂLINESCU

Lângă Eminescu, lângă Creangă și Caragiale, trecerea lui I. Slavici în rândul marilor artiști ai Junimii are nevoie de justificări. Scriitorul este un talent laborios, cu adânci intuiții în sufletul omului, dar lipsit de seducție verbală și imaginativă. Limba sa este mai degrabă săracă, cu veșnica repetare a aceluiași cuvinte generale în interiorul aceluiași fraze. Imaginația sa este cenușie. Ochiul său nu vede bine nici oamenii, nici peisajele. Debitul lui verbal este pe alocuri atât de încâlcit, încât recitirea cu grai viu a paginilor sale este o operație dificilă. După fastuosul banchet al lui Eminescu, al lui Caragiale, al lui Creangă, Slavici ne invită la un ospăț mai sărac. Scriitorul era totuși o personalitate cu multiple inițiative, încât numele lui se așază la începutul a două sau trei serii literare. Înaintea lui Creangă, el este acela care se gândește să folosească limba poporului, cu zicerile lui tipice, în povestirile sale. El este apoi o natură interioară, atentă la desfășurarea procesului intelectual și moral al omului, încât dacă lumea sensibilă trăiește cu slabă strălucire în povestirile sale, pictura omului sufletește și a conflictelor lui, analiza psihologică, în înțelesul pe care realismul și naturalismul contemporan îl dădeau cuvântului, își găsește în el una din primele sale expresii românești. Combinând aceste îndrumări, Slavici este creatorul aceluia realism țărănesc în care Maiorescu va vedea formula cea mai valabilă a nuvelisticii contemporane, o formulă lucrând cu puterea unui cadru organizator pentru o lungă serie de povestitori români și, prin nuanța ei moralizatoare, mai ales pentru atâți din nuveliștii viitori ai Ardealului.

TUDOR VIANU

Forța este pentru Slavici obsesia torturantă, ascunsă în mecanismul creației și în gestică omului, totodată gravă, greoaie, energică. Portretele sale ni-l arată masiv și morocănos, frumusețea lui e numai în monumentalitate. Aparent placid, tern (ca și stilul prozei sale), el observă și înregistrează, iar mișcarea sentimentală vizibilă doar în

„idilele” primelor scrieri, cu viziunea ritualică a existenței rurale, e repede reprimată, ca și accentul unui umor greoi, pentru care în mod vizibil nu avea vocație. Ascunsă, ca și puterea fizică bănuită în mâinile lui mari, de meșteșugar dedat cu uneltele primitive, aspirația acestui creator e forța, singura capabilă să cioplească mari ansambluri umane.

MIRCEA ZACIU

Omul literaturii lui Slavici se manifestă pe marile direcții indicate de Schopenhauer ca fiind ale voinței de a trăi: satisfacerea necesităților biologice și materiale (instinctul de achiziție și posesie, patima lui de a avea, obsesia banului), necesitatea perpetuării speței, sexualitatea (dorința și iubirea ca patimă a iraționalului din om), in justiția (expansiunea voinței prin încălcarea limitelor voinței altora – voința de putere, orgoliul). Pe toate aceste drumuri omul lui Slavici îl întâlnește pe celălalt, dar nu ca pur obiect (al dorinței, al posesiei, al subordonării) și nici ca pur agent (opunându-se, colaborând, subordonându-se). Celălalt există mai ales ca o conștiință care privește și califică. Distincția este esențială. Căci, dacă unei acțiuni omul lui Slavici îi răspunde prin reacție (fapta îl eliberează și îl absolvă), unei priviri nu-i poate răspunde; el o interiorizează ca pe propria sa esență, devenind ceea ce pare a fi în ochii altora, ceea ce privirea acelora i-a sugerat că este. Individul depinde nu atât de faptele sale sau ale altora, cât mai ales de o opinie determinantă pentru perceperea propriei esențialități.

MAGDALENA POPESCU

SCRIERI: *Novele din popor*, București, 1881; *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*, Viena-Tesch, 1881; *Pădureanca*, Sibiu, 1884; *Păcală în satul lui*, Sibiu, 1886; *Novele*, I–II, București, 1892–1896; *Ardealul*, pref. Grigore T. Brătianu, București, 1893; „*Tribuna*” d-lui dr. I. Rațiu. *Explicări documentare*, Orăștie, 1896; „*Tribuna*” și *tribuniștii*, București, 1896; *Vatra părăsită*, București, 1900; *Din bătrâni*, vol. I, București, 1902, vol. II: *Din bătrâni*. Manea, București, 1906; ed. București, [1916]; *Așezarea vorbelor în românește*, București, 1905; *Institutul „Ion Oteteleşanu” din Măgurele*, București, 1906; *La răscruci*, București, 1906; *Mara*, Budapesta, 1906; ed. București, 1913; *Nuvele*, ed. 1, vol. I–VI, București, 1907–1927; *Povești*, București, 1908; *Spiru Călin*, București, 1908; *Din valurile vieții*, București, 1909; *Puișorii*, București, [1910]; *Românii din Ardeal*, București, 1910; *Popa Tanda*, Sibiu, 1914; *Politica națională română*, București, 1915; *Din două lumi*, București, 1921; *Închisorile mele*, București, 1921; *Povești*, I–II, București, 1921–1923; *Budulea Taichii*, București, [1923]; *Cel din urmă Armaș*, București, 1923; *Amintiri*, București, 1924; *Lumea prin care am trecut*, București, 1930; *Opere alese*, îngr. J. Popper, București, 1949; *Nuvele*, I–II, pref. Ion Breazu, București, 1958; *Teatru*, îngr. și pref. I.D. Bălan, București, 1963; *Amintiri*, îngr. și pref. George Sanda, București, 1967;

Opere, I–XIV, pref. D. Vatamaniuc, București, 1967–1987; *Opere*, I–VII, îngr. și introd. D. Vatamaniuc, București, 2001; *Opere*, I–X, îngr. Constantin Mohanu și, de la vol. IX, D. Vatamaniuc, pref. Eugen Simion, București, 2001–2012. **Traduceri:** Bret Harte, *Prietenul meu Vântură-Țară*, Sibiu, 1886; N. V. Gogol, *Strigoaica*, Sibiu, 1886, *Vecinii*, Sibiu, 1886; Rudolf Stratz, *Scumpă țară*, pref. trad., București, 1917.

Repere bibliografice: M. Eminescu, „*Novele din popor*” de Ioan Slavici, T, 1882, 69; Iorga, *Pagini*, I, 227–231; Maiorescu, *Critice*, III, 272–273; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 595–605; Perpessicius, *Opere*, II, 54–57; Breazu, *Studii*, I, 168–171, 484–524, II, 79–113; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 223–228, II, 86–88; Călinescu, *Opere*, III, 793–802; Munteanu, *Panorama*, 94–97; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 447–454, *Ist. lit.* (1982), 506–514; Vianu, *Opere*, II, 295–302, V, 99–102; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, 264–270; Pompiliu Marcea, *Ioan Slavici*, București, 1965; Zăciu, *Masca*, 397–419; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici. Opera literară*, București, 1970; Virgil Vintilescu, *Caragi-ale*, Slavici, Macedonski, Timișoara, 1970, 181–278; Pervain, *Studii*, 423–467; *Ist. lit.*, III, 361–418; Teofil Bugnariu, Ioan Domșa, D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici (1848–1925). Biobibliografie*, București, 1973; Mîndra, *Clasicism*, 132–153; Săndulescu, *Citind*, 43–55; Todoran, *Secțiuni*, 87–137; Popa, *Spații*, 7–24; Zăciu, *Bivualc*, 42–56; *Ioan Slavici. Evaluări critice*, coordonator Virgil Vintilescu, Timișoara, 1977; *Ioan Slavici interpretat de...*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1977; Magdalena Popescu, *Slavici*, București, 1977; *Dict. lit.* 1900, 788–793; Manolescu, *Arca*, I, 141–157; *Piru*, *Ist. lit.*, 154–160; Țeposu, *Viața*, 24–34; Zăciu, *Viaticum*, 167–180; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 144–156; Cosma, *Geneza*, 200–281; I.D. Bălan, *Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare*, București, 1985; Popovici, *Eu, personajul*, 11–81, 127–144; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 114–116; Vlad, *Lect. prozei*, 19–25; Zaharia-Filipaș, *Retică*, 216–281; Culiănu, *Studii rom.*, I, 139–153; Mănucă, *Analogii*, 126–138; Popa, *Estuar*, 28–40; Adriana Dumitrescu, *Introducere în opera lui Ioan Slavici*, București, 1997; Petrescu, *Studii transilvane*, 13–36; Popovici, *Lumea*, 18–90; *Dict. analitic*, I, 102–104, III, 29–32, 71–74, 156–159, 304–307, 397–400, IV, 586–589; *Ioan Slavici și unitatea spirituală națională*, coordonatori Pascu Hurezan și Emil Șimăndan, Arad, 1998; Tomuş, *Romanul*, I, 132–154; Virgil Vintilescu, *Idila slaviciană*, București, 1999; *Dict. esențial*, 764–770; Micu, *Ist. lit.*, 145–149; Mircea Popa, *Homo militans*, Cluj-Napoca, 2000, 26–40; Andreea Deciu, *Nostalgii identității*, Cluj-Napoca, 2001, 86–106; Valentin Tașcu, *Studii literare*, Cluj-Napoca, 2002, 146–162; Cornel Ungureanu, *Ioan Slavici*, Brașov, 2002; Mihăilă, *Scriitori*, 211–226; Dascălu, *Germanitatea*, 176–187; Virgil Vintilescu, *Ioan Slavici*, Timișoara, 2007; Daniel Vighi, *Onoarea și onorariul*, București, 2007; Manolescu, *Istoria*, 440–452; Lucian Boia, „*Germanofili*”. *Elita intelectuală*

românească în anii Primului Război, București, 2009; Alexandra Catrina Ciornei, *Influența germană în literatura română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Sibiu, 2009, 157–250; Lucian-Vasile Szabo, *Un alt Slavici. O geografie publicistică după gratii*, Timișoara, 2012; Zamfir, *Panorama*, I, 402–413.

M.I.

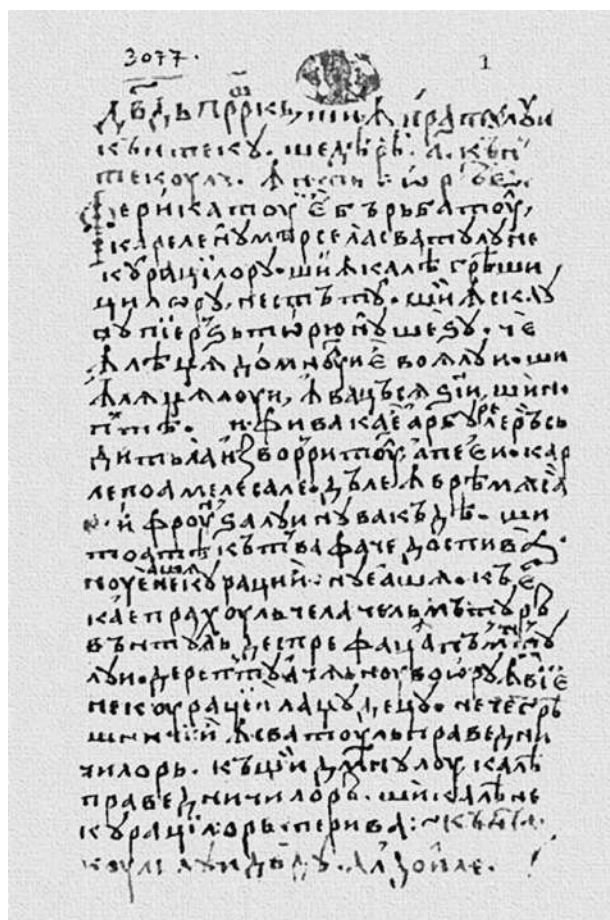
SLAVONISM CULTURAL. Proces istoric derulat în Evul Mediu și în perioada modernă timpurie (între secolele al XIII-lea și al XVII-lea), **s.c.** a fost folosit de elita ecleziastică și laică a românilor pentru produsele sale culturale scrise în limba slavonă (slava bisericească sau medio-bulgara). Unii exegeți extind această perioadă a **s.c.** regresiv în timp, spre anul 1000, sau o prelungesc până după mijlocul secolului al XIX-lea, când Alexandru Ioan Cuza a introdus, în Principatele Unite, obligativitatea folosirii alfabetului latin. Se știe că unii români au scris în limba slavonă și înainte de secolul al XI-II-lea, dar până astăzi nu s-a păstrat nimic relevant în acest sens. (Studiile privind tradiția scrisului slavon oferă argumente pentru utilizarea de către români, cu relativă constanță, a slovelor chirilice, necesară pentru a crea o tradiție grafică locală, posterior primei jumătăți a secolului al XIII-lea.) Dacă se admite această extindere spre vremurile noastre a **s.c.**, atunci acest proces istoric are două perioade în evoluția sa: 1) perioada textelor scrise în limba slavonă (evident, cu alfabet chirilic); 2) perioada scrierilor în limba română cu alfabet chirilic. Primele scrieri teologice și bisericești în limba română cu alfabet chirilic sunt atestate la sfârșitul secolului al XV-lea (*Psaltirea Hurmuzaki*, una dintre psaltirile rotacizante) și s-au păstrat în copii din secolul al XVI-lea. Cei mai mulți specialiști consideră **s.c.** drept perioada în care elita culturală românească a scris în limba slavonă, limba care a fost la românii medievali o limbă a Bisericii, a culturii și a cancelariilor (adică a oficiilor de scriere de toate tipurile, de la Curtea domnească, din dregătorii, orașe și târguri etc.). Produsele culturale în limba slavonă sunt lucrări cu teme religioase, istorice, juridice, beletristice, filosofice, de înțelepciune populară etc. Poporul român este singurul moștenitor actual al romanității orientale, singurul izolat de marea masă a latinității, singurul popor romanic european a cărui limbă a fost puternic influențată de limba slavă, singurul popor romanic de confesiune creștină răsăriteană (ortodoxă), singurul popor romanic ale cărui elite au avut, în Evul Mediu, ca limbă

de cult, de cancelarie și de cultură, slavona. Ca moștenitori ai romanității, românii poartă sigiliul Romei, cel puțin prin numele „român” (derivat din latinescul *romanus*), prin limbă (neolatină) și prin originea directă. Aceasta ar presupune ca și cultura spirituală a românilor să fie de tip occidental, și chiar este în oarecare măsură. Numai că, din cauza așezării lor geografice și a izolării în raport cu latinitatea occidentală, românii au dobândit un *facies* cultural sui-generis. Ei nu au participat direct la marile curente ale culturii apusene, nu au construit catedrale gotice, nu au dat epopei eroice, *chansons de geste*, nici *romans courtois* și nici *commedia dell'arte*, nu au avut universități scolastice în secolele XIII–XIV, nici Renaștere ca în Italia sau Franța, nici mari filosofi, dramaturgi sau fabuliști în secolele XVII–XVIII. Au avut desigur alte valori, dar nu dintre acelea care au creat substanța și faima culturii occidentale. **S.c.** la românii medievali poate face mai inteligibilă identitatea românească și poate arunca lumină asupra raporturilor cultural-religioase dintre Apusul latin (numit apoi catolic) și Răsăritul bizantin (numit ulterior ortodox), cu toate că acest proces e legat de numele unui popor de origine romană, vorbitor al unei limbi neolatine, cu un nume etnic provenit de la cel al Cetății Eterne – Roma – și al statului tricontinental făurit de ea. Când se vorbește de **s.c.** sau de cultura slav(on)ă la români în Evul Mediu, trebuie avut mereu în vedere că oamenii de rând, neștiutori de carte, au avut o cultură proprie, orală, anonimă și colectivă, cu rădăcini puternice în latinitatea târzie. Se vede acest lucru din limba vorbită și cântată, din specificul versului popular (similar celui moștenit din latina vulgară), din proverbe, imprecății, strigături, descântece etc. Pe de altă parte, **s.c.** nu poate fi despărțit de ortodoxie în cazul românilor, pentru că ortodoxia a fost vectorul slavonismului. Spre deosebire de toți vecinii lor, românii nu au o dată precisă, simbolică, a creștinării lor, deoarece, fiind autohtoni în sud-estul Europei, ei nu au fost creștinați prin voința unui conducător, botezat la un moment dat (ca la bulgari / protobulgari, polonezi, ruși, sârbi, unguri etc.). Românii s-au creștinat treptat, pe parcursul câtorva secole, începând cu strămoșii lor daco-romani, cu unii dintre militarii și coloniștii veniți în secolele II–III *ex toto orbe romano* în provincia Dacia. Această creștinare sporadică, secretă și neorganizată, realizată din om în om, în condițiile grele ale

persecuțiilor, a primit un impuls deosebit după Edictul de la Mediolanum / Milano (313), al împăratului Constantin cel Mare. Atunci, deși Dacia Traiană nu se mai afla între frontierele oficiale ale Imperiului Roman, misionarii de la sud de Dunăre au trecut liberi la nord, între latinofoni, și au predicat cuvântul Domnului în limba înțeleasă de aceștia – limba latină. Acest proces a continuat în secolele următoare. Faptul că protoromânii ori străromânii s-au creștinat în limba latină este dovedit nu doar de sursele de epocă, de textele scrise și de datele arheologice, ci și de limba română – un adevărat document viu. Aproape toți termenii referitori la esența credinței creștine (la conținut sau la dogmă) provin în românește din limba latină: *creștin, credință, botez, cuminecătură, rugăciune, altar, cruce, închinare, sânt* (= sfânt), *sărbătoare, păcat, iertare, Dumnezeu, domn, împărat ceresc, biserică,*

îndurare, Păresimi, Cășlegi, Paște, Florii, Crăciun, Sângeorz, Sâmpetru etc. Însă unii termeni românești referitori la organizarea bisericii, la rit, la unele sărbători mai târzii, la tradiția bisericească formată treptat etc. își au rădăcinile în slav(on)ă: *popă, vlădică, slujbă, buche, slovă, prescură, Blagoveștenie, vecernie, utrenie, pomană, pomelnic* etc. Sub aspectul logicii, nu există decât o cale de explicare a acestei dualități, care are și susțineri serioase pe terenul evoluției istorice, al mărturiilor păstrate: creștinarea românilor s-a făcut în limba latină, organizarea temeinică a Bisericii, statornicirea tipicului, ierarhia etc. s-au făcut în formă slavă. După criza Imperiului Roman, după mutarea capitalei la Constantinopol și după divizarea statului, partea răsăriteană a lumii romane s-a grecizat în mare parte sau, mai exact, în aceste regiuni greците a ieșit din nou la suprafață, s-a reafirmat. Dar marea migrațiune a slavilor în sud-estul Europei a schimbat, în parte, etnicitatea acestei zone. S-a produs, în secolele VI–VII, un proces intens de slavizare a Peninsulei Balcanice. La 679–680 pătrund la sud de Dunăre triburile bulgare (protobulgare), conduse de Asparuh, care întemeiază în 681 primul țarat bulgar. Acum începe și procesul intens de slavizare a bulgarilor, care vor lăsa numele lor turcic unui popor slav. La 864–865 hanul bulgar Boris se botează (cu numele de Mihail), împreună cu o parte a nobilimii, prin acțiunea Bisericii de la Constantinopol, și își ia titlul de țar. După încercări nereușite de a-și organiza ierarhia ecleziastică prin Biserica de la Roma, Boris / Mihail făurește o Biserică bulgară autonomă, dependentă nominal de patriarhul Noii Rome, adică al Constantinopolului. Toate aceste evenimente au modificat soarta romanilor / românilor de la nord de Dunăre. Dacia a fost o provincie romană imperială, cu o cultură de tip occidental, latin, și nu greco-oriental. Mutarea capitalei la Constantinopol (în anul 330), apoi divizarea Imperiului și căderea Imperiului Roman de Apus (în anul 476), domnia lui Iustinian (527–565), cu extensiunea statului până la Dunăre, au fost cauze importante ale orientării romanilor de la Dunărea de Jos și Carpați spre Noua Romă și spre Imperiul Bizantin. Invazia și stabilirea slavilor în Peninsula Balcanică (masivă după frângerea frontierei dunărene la 602) și formarea statelor slave la sud de Dunăre, pe o largă fâșie, de la Marea Neagră la Marea Adriatică, au avut ca efect întreruperea legăturilor directe dintre romanicii

Psaltirea Hurmuzaki, BAR, ms. rom. 3077

carpato-dunăreni și Roma. Ultimul episcop cunoscut de pe teritoriul României de azi care a avut o corespondență în limba latină cu papa Virgilius al Romei a fost Valentinian al Tomisului. Tot el a avut și legături directe cu Biserica din Constantinopol. Dar aceste procese care au dus la slavizarea Balcanilor și la întreruperea raporturilor romanice dinunăreni cu Roma au cauzat și îngreunarea legăturilor acestora din urmă cu Noua Romă. În condițiile de izolare în raport cu cele două mari centre ale creștinismului european, localnicii romanici nord-dunăreni (protoromânii și românii timpurii) au trăit o perioadă îndelungată de „creștinism popular”, fără o ierarhie canonică și fără puțința organizării temeinice a unei / unor Biserici proprii. Fi-rește, tipicul organizării a rămas cel bizantin, dar modelul direct de organizare nu a putut fi decât unul slav, mai precis slavo-bulgar. Biserica bulgară, legată ierarhic de patriarhul de la Constantinopol, a devenit singurul și cel mai apropiat model pentru făurirea Bisericii canonice a românilor. Dar nu este vorba numai de imitarea unui model, ci și de impunerea acestuia. Statul bulgar, extinzându-și temporar dominația politică (în secolele IX–X) și asupra unor regiuni întinse de la nordul Dunării de Jos, inclusiv în sudul Transilvaniei (până spre văile Mureșului și Târnavelor), va fi și impus în aceste zone, în colaborare cu ierarhia sa religioasă, propriul tip de organizare a Bisericii, care includea, alături de alte elemente, și limba cultului. Or, în ultimele două decenii ale secolului al IX-lea, grație activității desfășurate de Clement și Naum (discipolii fraților Chiril și Metodiu), veniți din Moravia și Panonia, alfabetul chirilic se generalizează în Bulgaria ca veșmânt firesc al limbii slave, recunoscută în „Commonwealth-ul” bizantin – după expresia istoricului Dimitri Obolensky – drept limbă canonică de cult, alături de greacă. În acest fel, în biserica de limbă și de tradiție latină a românilor – biserică populară, fără organizare canonică – se impune în secolele IX–X modelul bizantino-slav sud-dunărean. Acest model includea drept element exterior esențial limba de cult slavonă și alfabetul chirilic. Faptul a fost posibil nu doar datorită vecinătății și dominației politice, ci și prezenței de câteva secole a elementelor etnice slave alături de români și între români și strămoșii lor daco-romani. Treptat, aceste grupuri slave au fost asimilate, nu înainte de a lăsa importante urme în limba și cultura românilor.

Elita românească (formată până în secolele XII–XIII dintr-o mixtură de elemente etnice românești, slave, pecenego-cumane etc.) a adoptat liturghia slavă, limba de cancelarie slavă, tradiția slavă. Trece-re de la liturghia slavă la cultura scrisă în limba slavonă se explică prin faptul că în Evul Mediu – deopotrivă în Apus și Răsărit, dar mai pregnant în Răsărit – nu se poate imagina cultura scrisă în afara Bisericii, marea patroană a culturii. Odată adoptată limba slavonă ca limbă a cultului, și celelalte produse scrise s-au adaptat modelului slavon. Așadar, deși slavonismul etnic dispăre la nord de Dunăre în secolele XII–XIII, românii au păstrat ca pe o prețioasă tradiție cultura bisericească și politică a slavilor încă vreo patru secole, iar alfabetul chirilic până pe la jumătatea secolului al XIX-lea. Cu alte cuvinte, **s.c.** la români nu trebuie confundat cu slavonismul etnic, deoarece clasa superioară din societatea românească purtătoare a limbii culte slavone și a

Letopisețul lui Ștefan cel Mare

produselor spirituale în această limbă (în secolele XIV–XVII) nu era slavă (elementele slave fuseseră asimilate pe parcursul a cinci–șase secole de conviețuire), ci românească. Tot așa, vectorii limbii latine din Occidentul medieval nu mai erau romani, ci italieni, francezi, germani etc. O mărturie elocventă a acestui dualism medieval al românilor, cu o limbă cultă scrisă (slava) și o limbă vernaculară vorbită (româna, de origine latină), datează de dinainte de 1473 și aparține lui Nicolae, episcop de Modrușsa, un apropiat colaborator al papei Pius al II-lea. Pe când umanistul Enea Silvio Piccolomini (acest viitor papă) își redacta vasta sa scriere geografică, în care expunea pe larg teoria originii romane a românilor (însoțită și de unele deducții etimologice fanteziste), Nicolae de Modrușsa, în lucrarea *De bellis Gothorum*, nota: „Românii aduc ca argument al originii lor faptul că deși se folosesc cu toții [în scris] de limba moesilor, care e ilirică, totuși ei vorbesc din leagăn o limbă populară, care e latina, al cărei uz nu l-au părăsit deloc; și când se întâlnesc cu necunoscuți cu care încearcă să intre în vorbă, îi întreabă dacă nu știu să vorbească romana”. Mărturia lui Nicolae de Modrușsa (care a călătorit în Europa Central-Orientală, a vorbit personal cu episcopul de Oradea, umanistul Ioan Vitez, și l-a cunoscut la Curtea regelui Matia Corvin, la 1463, pe principele român Vlad Țepeș) este importantă cel puțin din două motive: mai întâi, ea arată că unii români aveau conștiința romanității lor în Evul Mediu; în al doilea rând, că aceștia constatau ei înșiși deosebirea dintre funcția limbii române (latina) folosită de popor (*loquuntur*) și cea a limbii slave (moesice sau ilirice), utilizată ca instrument de exprimare a culturii scrise (*utantur*).

Limba slavonă se învăța ca limbă cultă în mănăstirile din Țările Române și era o limbă moartă, cu anumite influențe ale limbilor slave vii (bulgară, sârbă, rusă) și ale limbii române. Limba slavă bisericească era și la români limba în care Chiril și Metodiu traduseseră cărțile bisericești cu ocazia creștinării slavilor. Principalele texte bisericești scrise de români și pentru români datează din secolele XIV–XVII, perioadă din care s-au păstrat și texte de cronici (istoriografie), cărți de legi (literatură juridică), povestiri și acte de cancelarie (mai ales documente de proprietate), porunci princiare, corespondență diplomatică și particulară. Din istoriografia slavonă din secolele al XV-lea și al XVI-lea se

rețin *Letopisețul lui Ștefan cel Mare*, *Letopisețul de la Putna*, cu alte transpuneri în *Cronica moldo-germană*, *Cronica moldo-polonă* și *Cronica moldo-rusă*, apoi cronicile lui Macarie, Eftimie și Azarie, scrise din porunca voievodului Petru Șchiopul, și culminând cu *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, scriere parenetică de referință. Existau centre ale scrisului slavon în mănăstiri și pe lângă biserici, dar și în cancelariile domnești și din orașe. Slavona se învăța și la Curtea domnească și la unele curți boierești. Ulterior s-au creat și academii princiare în limba slavonă. Există încă din secolul al XVI-lea importante biblioteci, mai ales la mitropolii, episcopii, mănăstiri și biserici. Tiparul, introdus la români în 1508, din inițiativa ieromonahului Macarie, a fost și el inițial în limba slavonă, trecându-se abia după câteva decenii, prin munca lui Filip Mahler, a diaconului Coresi, a ucenicilor și urmașilor săi, și la cărți imprimate în românește (dar tot cu litere chirilice). În secolul al XVII-lea se produce o adevărată „renaștere ortodoxă” în Țările Române, însoțită de tipărirea unor valoroase cărți în limba română, dar și în slavonă, prin eforturile principilor Matei Basarab și Vasile Lupu, sprijiniți de Petru Movilă, mitropolitul de origine română al Kievului. Interesant este faptul că și elita românească din Transilvania, Banat și din părțile vestice – formată din mărunți feudali, numiți inițial cnezi / juzi, din clerici și puțini orășeni – avea ca limbă a cultului și a culturii tot slavona. Faptul este evident din cărțile care circulau, din pisanile bisericilor și mănăstirilor ortodoxe, din atelierile de copiiști, din arhivele și bibliotecile păstrate. În plus, pe versourile unor documente de danie emise în limba latină de regii Ungariei în secolele XV–XVI pentru cnezii și nobilii români din anumite regiuni (Hațeg, Banat) se găsesc însemnări personale ale donatarilor (beneficiarilor) în limba slavonă, cu nume proprii și cu un fel de explicații a ceea ce conțineau înscrisurile în latină. De altminteri, Biserica românilor din Transilvania a fost în permanentă legătură cu mitropoliile și episcopiile din Țara Românească și Moldova. Mitropolitul Țării Românești era încă din secolul al XIV-lea „exarh” al Transilvaniei și Ungariei, iar ierarhii transilvăneni și unii preoți și proto-popi se hirotoniseau la sud de Carpați. Din secolul al XV-lea se observă un fel de patronaj spiritual al Mitropoliei Moldovei asupra românilor din Transilvania, mai ales asupra celor din regiunile nordice

și estice ale provinciei intracarpatică. Începuturile culturii scrise în limba română se produc în secolul al XV-lea prin texte religioase rotacizante, elaborate (potrivit unor cercetători) tot în Transilvania, regiunea cu cele mai puternice influențe occidentale. Tot aici apar și primele școli românești, primele traduceri de cărți în românește, aici se trece la primele tipărituri românești, ca și la scrierea cu caractere latine. Din secolul al XVI-lea începând, influența Occidentului latin și neolatin devine tot mai importantă cu precădere în Transilvania, și odată cu aceasta se restrânge aria **s.c.** la români. Cronicarii secolului al XVII-lea scriu în limba română (chiar dacă utilizează încă alfabetul chirilic), Dimitrie Cantemir, principe al Moldovei, este un preiluminist care folosește mult latina și româna, iar unirea românilor transilvăneni cu Biserica Romei (1697–1701) și Școala Ardeleană – principalul curent

Învățăturile lui Neagoe Basarab către
fiul său Theodosie, *BAR, ms. rom. 3572*

iluminist românesc – apropiere și mai mult cultura românească de Occident. Prin aceasta, după mai multe secole de **s.c.**, poporul român își sincronizează cultura cu specificul său neolatin. Totuși, perioada slavonă la români nu a fost un accident al istoriei, ci o realitate vie, fascinantă din mai multe puncte de vedere. Românii au fost în Evul Mediu un popor romanic de credință ortodoxă și de cultură slavonă în primul rând datorită geografiei și apoi datorită istoriei. Așezat geografic în aria de influență bizantină, era firesc ca acest popor să aparțină, sub aspect bisericesc și cultural, Bizanțului. Influența bizantină a fost însă mediată de slavi, așezați geografic între Bizanț și spațiul românesc. Bizanțul a fost cel mai însemnat centru de cultură din toată Europa la începuturile Evului Mediu. Tradiția bizantină înseamnă predominarea clasicismului, a concretului asupra abstracției și intelectualismului; în politică a primat stăpânirea centrală în contrast cu feudalismul cavaleresc apusean etc. Cultura bizantină era potrivită pentru un imperiu, pentru Noua Romă, numai că slavii și românii erau popoare de comunități rurale, cu monarhii patriarhale și agricole. Ei au luat de la Bizanț ceea ce era potrivit cu genul și cu gradul lor de organizare socială: nu filosofia creștină sofisticată, ci predicile pentru călugări, nu scrierile istorice retorice de genul celor ale lui Tucidide, ci modelul cronicilor de Curte, cu evenimentele anuale, nu arta luxoasă a mozaicurilor strălucitoare, ci pictura bisericească pe zid, care să-i învețe pe cei ce nu știau să citească faptele Mântuitorului, ale sfinților, să povestească în imagini Cartea Sfântă; au luat apoi viețile asceților și mucenicilor, cântecele simple de laudă adusă Fecioarei, proverbele istețe etc., adică tot ceea ce se potrivea vieții lor de țărani. Altfel spus, slavii și românii au luat de la bizantini, de la marea cultură bizantină, numai aspectele de factură populară, accesibile și inteligibile pentru ei. Este vorba despre o cultură bisericească de origine bizantină-răsăriteană în haină slavonă, adaptată nevoilor spirituale ale unor popoare agrar-pastorale patriarhale. Slavii au adaptat treptat slavonismul medieval la cultura lor modernă, tot de sorginte slavă, pe când românii, deși rămași de rit bizantin, au revenit la cultura apuseană în haină latină. Un popor neolatin de credință ortodoxă și cu o cultură slavă în Evul Mediu, cu o viață modestă, situat la interferența Apusului cu Răsăritul, poate părea o ciudățenie pentru

Europa, dar și o provocare, un îndemn spre înțelegere și cunoaștere. Mai trebuie observat că limbile sacre și cele de cancelarie și ale culturii scrise sunt o realitate generală în Evul Mediu, în întreaga Europă și în anumite regiuni adiacente. Limbile Bisericii – latina în Apus, greaca (apoi și slavona) în Răsărit – erau peste tot diferite de limbile utilizate de popor, limbi vernaculare sau vorbite. De regulă, popoarele romanice și germanice au avut ca limbă bisericească și cultă latina, iar grecii și slavii au avut greaca și slavona. Dar, așa cum românii sunt o excepție, sunt și slavi care nu se încadrează în regulă: toate popoarele slave occidentale, adică cehii, polonezii, slovaci, croații, slovenii etc., au avut ca limbă sacră și limbă a produselor scrise laice latina, ceea ce a influențat și îmbogățit limbile lor vernaculare. Astfel, în timp ce limbile și literaturile romanice occidentale au fost întărite în romanitatea lor prin uzul, vechi de multe secole, al latinei în Evul Mediu, limba română medievală și modernă timpurie a suferit influența slavonei, încât multe cuvinte slave din vocabularul limbii române contemporane nu provin din perioada conviețuirii dintre românii timpurii și slavi, ci din perioadele mai târzii ale **s.c.** S-a scris mult despre ortodoxie și **s.c.** ca factori care ar fi frânat și chiar împiedicat secole la rând progresul românilor în funcție de modelul de succes (catolic și protestant), care ar fi rupt cultura românească de rădăcinile sale firești romane și ar fi obturat sincronizarea civilizației românești cu cea occidentală. Afirmația, dincolo de toate riscurile pe care le incumbă, este una fără justificare istorică. Românii nu au adoptat modelul religios bizantin (bizantino-slav) și **s.c.** fiindcă li s-ar fi impus aceste realități din afară, prin decizii luate de factori externi de putere, ci fiindcă erau situați geografic în regiuni unde aceste fenomene prevalau, pe de o parte, și deoarece aceste fapte de credință și de cultură se potriveau mai bine modului lor de viață, stadiului lor de organizare, felului lor de trai agrar-pastoral. Legătura românilor cu lumea bizantină a fost una cu Noua Romă. Numele Bizanț este artificial și târziu, impus de istorici. Altminteri, de la creare până la dispariție (c. 400–1453), timp de un mileniu, Imperiul Bizantin s-a numit pe sine „Imperiul Roman”, împărații de la Constantinopol s-au numit „împărați ai romanilor”, iar cetățenii acestui stat s-au chemat „romani” / „romei”. Prin urmare, românii medievali au fost tot sub

oblăduirea Romei, dar a uneia transformate, grecizate și parțial slavizate, toate acestea nedepinzând de români și de voința lor. De asemenea, modelul cultural și de civilizație răsăritean – înfloritor după mutarea capitalei lumii europene de la Roma la Constantinopol (Noua Romă) – a fost, până la criza Bizanțului din secolele XIII–XV, cel mai de succes model european, după ce jumătatea de apus a fostului stat roman se „barbarizase”. Astfel, se poate afirma că **s.c.** a fost un altot înedit pe trunchiul unui popor romanic izolat, o formă de exprimare spirituală care a existat secole la rând și care a produs valori culturale remarcabile.

Repere bibliografice: Ilie Bărbulescu, *Cercetări istorico-filologice*, București, 1900, 27–98; Iorga, *Ist. lit. relig.*, VII–XV; Ilie Minea, *Letopiseștele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925; Ilie Bărbulescu, *Curentele literare la români în perioada slavonismului cultural*, București, 1928; Grigore Nandriș, *The Beginning of Slavonic Culture in the Romanian Countries*, „Slavonic and East European Review”, 1946, 63; Emil Turdeanu, *La Littérature bulgare du XIVe siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Paris, 1947; *Ist. lit.*, I, 261–293; Panaitescu, *Începuturile*, 11–54; Panaitescu, *Contribuții*, 28–49; Mihăilă, *Contribuții*, 9–77; Carlo Tagliavini, *Originile limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică*, tr. Anca Giurescu și Mihaela Cârstea-Romașcanu, îngr. Alexandru Niculescu, București, 1977; Ion Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, 117–164; Șerban Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc*, Cluj-Napoca, 1988; Haralambie Mihăescu, *La Romanité dans le sud-est de l'Europe*, București, 1993; Nelu Zugravu, *Geneza creștinismului popular al românilor*, București, 1997; G. Mihăilă, *Între Orient și Occident. Studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea–al XVII-lea*, pref. Dan Zamfirescu, București, 1999; Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440–1514*, București, 2000; Mihai Mitu, *Slavona românească*, București, 2002; Ioan-Aurel Pop, *Il Cristianesimo presso i Romeni – tra Occidente e Oriente*, în *I Romeni e la Santa Sede*, îngr. Ion Cârja, București–Roma, 2004, 13–18; Dan Horia Mazilu, *Slavona – această „latină a răsăritului”*, „Language and Literature–European Landmarks of Identity” (Pitești), 2005.

I.-A.P.

SLAVOV, Iacob (15.II.1911, Bolgrad – 2.XII.2001, București), poet, cronicar literar. Este fiul Paraschivei și al lui Iacov Slavov, muncitor. Elev la școala primară din Bolgrad (1919–1923) și la Liceul Teoretic din Bolgrad (1923–1930), va deveni student al Facultății de Științe, secția matematică, la Universitatea din Iași (1930–1932), însă din motive financiare este nevoit să renunțe. În 1937 se înscrie la Facultatea de

Drept, însă nu reușește nici de această dată să-și finalizeze studiile. Va fi profesor particular de matematică până în 1942. Ulterior se angajează la Casa Autonomă a Monopolurilor din București, după care este repartizat la Tulcea, unde se va stabili până la pensionare (1971), activând ca funcționar sau ca profesor. Debutează la revista „Bugeacul”, în 1935, cu versuri și cu o recenzie. În 1936–1940 e redactor la aceeași revistă, unde desfășoară o intensă activitate de promovare a literaturii din Basarabia. Mai colaborează cu poezii, cronici literare și articole la „Familia noastră” și „Generația nouă” din Bolgrad, „Poetul”, „Itinerar”, „Pagini basarabene”, „Viața Basarabiei”, „Jurnal literar”, „Lumea”, „Progresul Tulcii” ș.a. În 1940 își adună versurile scrise între 1935 și 1940 sub titlul *Clape de clavir*, apărut în 1941. În 1950 începe să frecventeze cenaclul literar „Panait Cerna” din Tulcea, al cărui conducător este în 1951–1955. În 1980 îi apare volumul de versuri *În brațele Deltei*.

Dacă în *Clape de clavir* S. practică un sentimentalism elegiac, peste patru decenii, încercând să configureze liric spațiul Deltei, scrie o poezie conformistă, cu forme tradiționaliste și rime facile, cu preferință pentru metafora plastică în care domină descriptivul în detrimentul sugestiei. Delta Dunării este văzută ca un tărâm marginal, „la capăt de țară”, eterogen, unde sălbăticia naturii se întâlnește cu vestigiile istoriei: „Scoica vrăjită a Deltei/ o ascult la ureche/ să aud ecoul/ neîntrerupt al mileniilor”. În pofida potențialului pe care o astfel de reprezentare îl conține, de altfel, bine articulată în literatura română, mai cu seamă în proză, poezia lui S. cultivă cuminte o dimensiune peisagistică, de pastel, și alta exaltat patriotică până la limita clișeului vehiculat în epocă. Astfel, poemele sunt fie tablouri de natură, cu pelicani, nuferi, cai sălbatici și șalupe, fie descrieri entuziaste, declamative, ale unor monumente istorice, precum statuia lui Mircea cel Bătrân, Monumentul Independenței din Tulcea sau bustul lui Eminescu din Constanța. Câteva poeme se îndepărtează de la linia generală, urmărind teme precum copilăria (*Porumbeii*), spațiul dobrogean ca refugiu din fața „neliniștilor ucigașe” (*Pe-ntins de ape*), menirea artei (*Arta*) sau destinul omului (*Angoasă*).

SCRIERI: *Clape de clavir*, Bolgrad, 1941; *În brațele Deltei*, Tulcea, 1980.

Repere bibliografice: Laurențiu Fulga, *Tânăra lirică basarabească (I–II)*, UVR, 1938, 23, 24; Predescu, *Encicl.*, 789; Chiril Aldea-Cuțarov, *Iacob Slavov*, „Basarabia”, 1992, 7;

Gheorghe Gheorghiu, [*Iacob Slavov*], „Basarabia”, 1992, 7, „Moldova literară”, 1996, 9, LA, 2001, 15 februarie; *Iacob Slavov*, în *Mireasa de peste Prut*, îngr. Alexandru Darie, cuvânt înainte Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 125–128; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 128; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, 104–105; Iurie Colesnic, *Slavov – un anonim celebru de la „Generația nouă”*, VBA, 2004, 4; *Dicț. Chișinău*, 480–481. **Mr.M.**

SLĂTINEANU, Barbu (14.VII.1895, Paris – 31.X.1959, Jilava), prozator. Este fiul Irinei (n. Metaxa) și al lui Alexandru Slătineanu, medic bacteriolog. Învață mai întâi acasă și își dă examenele în particular, pentru ca din 1908 să fie elev la liceele „Gh. Lazăr” și „Matei Basarab” din București. În 1914, la izbucnirea Primului Război Mondial, era student la Politehnica din München. Revine în țară și intră la Școala de Ofițeri de Artilerie. Va participa, ca sublocotenent, la luptele de la Turtucaia, Valea Prahovei, Oituz și Mărășești, în 1919 făcând parte din armata care intră în Budapesta. La întoarcerea de pe front se reangajează ca ofițer și face carieră militară, din 1941 fiind profesor la Școala de Război, iar din 1945 șef al Secției muniții din Ministerul Înzestrării Armatei. Debutează în „Revista istorică română” în 1933 cu *Contribuțiuni la studiul portretelor lui Mihai Viteazul*, iar editorial cu volumul *Ceramica românească* (1938), distins cu Premiul Academiei Române. Va mai colabora la „Convorbiri literare”, „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Instalarea comunismului în România îl transformă și pe el într-o victimă: în aprilie 1947 este arestat împreună cu toată familia sa, în 1950 i se naționalizează casa din cartierul Cotroceni și o fermă. Se vede constrâns să doneze parțial statului colecția de artă decorativă și ceramică populară. Eliberat, în 1952 va fi angajat lector de istoria ceramicii la Institutul de Arte Plastice, însă în 1958 este din nou arestat, împreună cu toți membrii de seamă ai cenaclului literar pe care îl găzduia în casa lui, capul de acuzație fiind că aici se citise cartea lui Emil Cioran *La Tentation d'exister*. I se confiscă manuscrisul unui studiu de arheologie, e acuzat că hărțile anexate ar fi fost hărți de stat major privind debarcarea aeriană a trupelor SUA. În septembrie 1959 este arestat iarăși și peste o lună moare în timpul anchetei. Colecția donată rămâne închisă pentru public; după alte avataruri, va fi mutată, în 1979, la Muzeul Colecțiilor de Artă. Contribuțiile privind ceramica

românească vor fi strânse postum, în 1972, în cuprinzătorul volum *Studii de artă populară*.

S. nu a fost doar gazdă a cenaclului literar la care, începând din 1949, participau Vladimir Streinu și Elena Streinu, Șerban Cioculescu, Barbu Cioculescu, Dinu Pillat, Cornelia Pillat, V. Voiculescu, Valeriu Anania, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Alice Voinescu ș.a., ci a citit el însuși din ceea ce scria, în timpul vieții lui paginile rămânând în manuscris. Prima ediție postumă va fi romanul *Sub semnul paloșului* (1989), a cărui elaborare datează din 1955–1958. Autorul plasează acțiunea în secolul al XI-II-lea, între 1211 și 1266, nucleul epic principal constituindu-l ipoteza că, după ce participaseră la a cincea cruciadă, cavalerii teutoni (crijicii) au cîtorit, în ostrovul Snagov, o biserică. Cartea este o frescă ce imaginează organizarea socială a vlahilor, cu informații despre gospodăriile lor, muncile specifice, port, sărbători și cutume sau despre modul de strângere a oastei domnești. O epocă zbuciumată, pe care prozatorul o definește contrapunctic: „porniri contradictorii, de senzualism primitiv și de sentimente de exaltare mistică; se împletește un romantism juvenil cu o brutalitate neînfrântă. Suntem în epoca marilor pasiuni, care au stăpânit Evul Mediu”. Personajele, cu excepția lui Seneslau, sunt imaginare și, mai toate, conturate izbutit. Protagonistul este un vlah din Câmpia Dunării, originar, ca toți vlahii din zonă, din Transilvania. Narațiunea este ritmată de acțiune: călcarea jurământului de castitate de către un crijac, o aventură amoroasă mistuitoare, năvăliri tătare, tâlhării făptuite de ȝigani, evenimente înfățișate realist, dar și cu o aură de mister – toate alcătuiesc substanța densă a unui roman captivant, scris de un autor „care nu putea lipsi din istoria noastră literară” (Șerban Cioculescu). În manuscris a mai lăsat alte culegeri (*Joa-gărul Marghitei, Din vina motanului, Întâmplări din război*), proiectate să includă o nuvelistică de un larg evantai tematic: „nuvele comice, tragice, fantastice, unele cu caracter etnografic, altele mistice sau de moravuri”, cum le caracterizează **S.** într-o notă. Recuperate târziu, acestea vor intra în volumele antologice *Coasta lui Adam* și *Oglinda*, ambele editate în 2004.

SCRIERI: *Studii de artă populară*, îngr. Gh. Iacob, introd. Valer Butura, București, 1972; *Sub semnul paloșului*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1989; *Ma-ho, fiul bufniței*, îngr. Constantin Măciucă și Getta Săvescu Slătineanu, București, 1993; *Coasta lui Adam*, îngr. Constantin

Măciucă și Getta Săvescu Slătineanu, pref. Barbu Cioculescu, studii critice de Șerban Cioculescu, Radu Ionescu și Getta Săvescu Slătineanu, București, 2004; *Oglinda*, îngr. Constantin Măciucă și Getta Săvescu Slătineanu, pref. Mihai Șora, studii critice de Doina Uricariu, Șerban Cioculescu și Constantin Bălăceanu-Stolnici, București, 2004.

Repere bibliografice: Grigore T. Popa, „*Ceramica românească*”, IIS, 1938, 6; Irina Petraș, „*Sub semnul paloșului*”, ST, 1990, 7; Ștefan Agopian, *Barbu Slătineanu, un scriitor necunoscut* (dialog cu Stroe Slătineanu), LCE, 1990, 38; Cornel Ungureanu, *De la capăt*, O, 1993, 12; [Barbu Slătineanu], „Plural”, 2004, 1 (grupaj special); Liviu Grăsoiu, *După o jumătate de secol*, CL, 2004, 7; Cioculescu, *Lecturi*, II, 209–212; Onoriu Colăcel, *O recuperare importantă*, „Bucovina literară”, 2005, 4–5. **I.D.**

SLĂTINEANU, Iordache (c.1765, București – 4.II.1822, Brașov), traducător. Este al patrulea copil al Sultanei Crețulescu și al vel vornicului Radu Slătineanu, făcând parte dintr-o mare familie de boieri munteni înrudiți cu Cantacuzinii. A urmat cursurile Academiei Domnești din București, încercându-și de timpuriu și pana: scrie versuri encomiastice grecești, traduce din italiană în grecește etc. Va avea în Divanul Țării Românești, pe rând, rang de vel paharnic, vel logofăt, vel vornic, caimacam. Simpatizant al mișcării de la 1821, prieten cu Rigas Vales-tinlis, când vine armata turcă se refugiază la Brașov, unde în scurt timp se stinge.

Interesul lui **S.** pentru cultură și îndeosebi pentru teatru poate fi documentat prin câteva inițiative pe care le ia: în 1810 e membru fondator al unei societăți literare „greco-dacice”, în 1811 înființează și o revistă unde intenționa să publice scrieri originale (în greacă) și traduceri, în 1812 instalează pe terenul uneia din proprietățile sale un teatru ș.a. Cu mai mulți ani înainte tradusese în limba română și publicase o piesă de Metastasio, sub titlul *Ahilefs la Schiro*, și *Istoria lui Sofronim* de Florian (ambele după intermediare grecești), incluse într-un singur volum, apărut la Sibiu, în 1797, în tipografia lui Martin Hohmaister. Tragedia lui Metastasio este transpusă în proză, cu excepția unor pasaje lirice versificate. Unele dintre aceste secvențe nu aparțin originalului italian, fiind, probabil, introduse de traducătorul grec. Versurile sunt curgătoare, vioaie, iar limba este superioară versiunilor anterioare, manuscrise, din același autor. De altfel, lui **S.** i s-a atribuit și transpunerea altor trei piese ale lui Metastasio (*Milostivirea lui Tit*, *Siroie* și *Caton*), ulterioare

celor din volumul din 1797 și păstrate în manuscris la Biblioteca Academiei Române.

Traduceri: Metastasio, *Ahilefs la Schiro*. Florian, *Istoria lui Sofronim*, pref. trad., Sibiu, 1797.

Repere bibliografice: Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana în Rumania*, București, 1916, 260–265; Densusianu, *Opere*, III, 332–334; I. C. Filitti, *Regeste de documente*, vol. I: *Familia Slătineanu*, București, 1938; I. Verbină [Iosif Pervain], *O dare de seamă germană despre traducerea lui Iordache Slătineanu*, SL, 1942; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 19–20; Ciorănescu, *Lit. comp.*, 137–140; Nestor Camariano, *Sur l'activité de la Société littéraire gréco-dacique de Bucarest (1810–1812)*, RSE, 1968, 1; Anghelescu, *Preromant. rom.*, 119–125; *Dict. lit.* 1900, 793; Eugenia Dima, *Traduceri necunoscute ale lui Iordache Slătineanu din teatrul lui Metastasio*, ALIL, t. XXVIII, 1981–1982.

L.V.

SLĂVESCU, Micaela (17.III.1929, București – 6.XII.2009, București), traducătoare. Este fiica Gabrielei Slăvescu (n. Cavaliotti) și a lui Oliviu Slăvescu, inginer cu studii la Zürich și Berlin, director adjunct al Uzinelor și Domeniilor Reșița (1925–1940), de unde este scos din motive politice în timpul guvernării legionare, director în 1942 la Șantierele Navale Galați, de unde demisionează în anul următor, la preluarea acestora de către germani, director tehnic la Uzinele Astra Vagoane Brașov (1945–1953), cu o scurtă arestare în 1948. Decorat cu Ordinul Vulturul României în 1935, fusese ales deputat de Cahul din partea Partidului Național Liberal în anii '30. **S.** învață la București, urmând din 1940 Școala Centrală de Fete și, în particular, Liceul „Ion Heliade-Rădulescu”, unde își ia bacalaureatul în 1947, când se înscrie la Facultatea de Litere, secția italiană–franceză, pe care o va absolvi în 1951. Din pricina originii sociale, lucrează doar scurtă vreme (1951–1952) la Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, fiind nevoită să se recalifice ca desenator tehnic la Institutul pentru Proiectări în Industria Alimentară (1952–1954). Un timp reușește să obțină colaborări la diferite instituții de cultură grație certificatelor de traducător (obținute în 1953 și în 1963) sau să aibă un post de dactilografă. Treptat începe să publice traduceri și prefețe, manuale și dicționare de limba franceză. Din 1963 predă la Facultatea de Limbi Romanice a Universității din București, unde e numită asistentă suplinoare la Catedra de limba și literatura franceză în 1965 și titularizată în 1969, profesând, până în 1989, când se va pensiona. Debutază cu antologia

Humour en français... de tous les coins... de tous les âges, apărută în 1963, e prezentă în „Secolul 20”, „Revue roumaine” ș.a. Pentru merite deosebite în promovarea limbii și culturii franceze, Guvernul Franței îi conferă în 1977 Les Palmes Académiques în grad de Cavaler. A mai fost distinsă, în 1979, cu Premiul Uniunii Scriitorilor. În 1992 fondează Editura Cavaliotti, având ca profil cartea pentru copii, manuale și cursuri. A elaborat (în colaborare cu Sanda Mihăilescu-Cîrsteanu și Iulia Giroveanu) un cuprinzător *Dicționar francez–român*, reeditat de mai multe ori.

Cu un spirit critic exersat, dar și cu o sensibilitate deosebită în analiza textului literar, **S.** contribuie la realizarea unor importante lucrări colective: *Dicționar al literaturii franceze* (1972), *Histoire de la littérature française* (III, 1981). Concomitent, publică o serie de traduceri din literatura franceză (Gérard de Nerval, Charles Nodier, Victor Hugo, Maurice Druon), cât și transpuneri din literatura română în franceză (*Contes populaires roumains*, 1979, dar și din scrierile lui Lucian Blaga, Marin Preda, Geo Dumitrescu, ale Sandei Stolojan ș.a.), precum și prefețe, note, în special la volume cu versiuni în românește din La Fontaine, Corneille, Molière, Edmond Rostand, Michel Tournier ș.a. S-a dedicat și traducerilor din alte domenii (studii de artă și prezentări la albume de artă, lucrări de istorie).

SCRIERI: *Dicționar al literaturii franceze* (în colaborare), București, 1972; *Histoire de la littérature française*, III (în colaborare), București, 1981. **Traduceri:** Charles Nodier, *Trilby*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Barbu Brezianu); Victor Hugo, *Han din Islanda*, București, 1976; Gérard de Nerval, *Călătorie în Orient*, ingr. și pref. trad., București, 1977; *Contes populaires roumains*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1979; Claude Bremond, *Logica povestirii*, pref. Ioan Pânzaru, București, 1981; Abatele Prévost, *Istoria tinereții comandoului de xxx*, pref. trad., București, 1983; Michel Folco, *Doar Dumnezeu și noi...*, București, 1992; Ambroise Vollard, *Ascultându-i pe Cézanne, Degas, Renoir*, pref. trad., București, 1992; Rudyard Kipling, *Three Short Stories – Trei nuvele*, ed. bilingvă, ingr. și pref. Liana Petrescu, București, 1993 (în colaborare cu N. Steinhardt); Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, I–III, București, 1995 (în colaborare); Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane (Jurnal din exilul parizian)*, București, 1996, *Ceruri nomade (Jurnalul din exilul parizian. 1990–1996)*, București, 1999; Maurice Cocagnac, *Simbolurile biblice*, București, 1997; Geo Dumitrescu, *Biliard–Billard*, ed. bilingvă, pref. Gabriel Dimisianu, București, 2001.

Repere bibliografice: Radu Toma, *Jeunesse avec vieillesse et vie avec mort*, REVR, 1979, 11; Mircea Moga, „Contes populaires roumains”, CNT, 1979, 24; Al. Săndulescu, *Jurnalul Sandei Stolojan*, JL, 2000, 15–18; Luminița Marcu, *La umbra nukului în floare*, RL, 2002, 15; Ion Bălu, *Poezia lui Geo Dumitrescu în limba franceză*, CNT, 2002, 27; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 282–283. **IL.M.**

SLOVA, publicație apărută la Botoșani în 21 iulie și în 11 august 1935, cu subtitlul „Revistă literară-socială”, sub conducerea lui Constantin I. Prisnea. În fapt, **S.** este scoasă de Scarlat Callimachi în locul periodicului „Clopotul”, interzis de autorități pentru orientarea sa de extremă stângă. Periodicul își propune să lupte „împotriva ideilor reacționare, pentru apărarea valorilor culturale”, „pentru libertatea gândului și pentru adevărata democrație” (*Cuvânt înainte*) și conține articole cu caracter politic și cultural, pledoarii pentru pace, pentru o literatură angajată și pentru contactul cu valorile universale. Accentele polemice apar frecvent, privind, de pildă, opiniile politice ale lui Petre Pandrea, excesele „idealurilor naționaliste” ori „diversiunea rasistă”. Gazeta cuprinde un articol despre Romain Rolland, o dare de seamă despre Congresul Scriitorilor pentru Apărarea Culturii desfășurat la Paris, un text de Constantin I. Prisnea despre viața lui Serghei Esenin, precum și un fragment în proză de Alexandru Neverov. Cronică externă este semnată de Scarlat Callimachi. Alți colaboratori: Mircea Balint, Nichita P. Smochină (sub pseudonimul M. Florin), S.V. Comșa. **M.W.**

SLOVA NOASTRĂ, publicație apărută la București, cu periodicitate variabilă (bilunar, lunar, trimestrial), din 29 decembrie 1941 până în decembrie 1944, cu subtitlul „Bilunar de informare literară și pedagogică. Răboj al faptelor și năzuințelor neamului românesc”, schimbat, din august 1944, în „Tribună independentă de luptă profesională. Răbojul faptelor și năzuințelor învățătorimii”. Director: Mircea Ispir. Revista este editată sub auspiciile Asociației Generale a Învățătorilor din România. Printre rubricile mai importante se numără „Note–Informații–Polemici”, „Însemnări”, „Bazar”. Colaborează cu versuri N. Bocșa, Em. Papazissu, I.D. Pietrari, G. Bobei, V. Copilu Cheatră, G. Roiban, iar cu proză Ion Dongorozi, Mihai Spiridonică, Mihail Lungianu, Șerban Nedelcu ș.a. **S.n.** include sporadic articole, cronici literare și recenzii semnate de N. Oană, Mircea Ispir, N. Crevedia și B. Jordan. Publicistica, predominantă, poartă semnăturile lui Emanoil Bucuța,

Dumitru Antohi, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Simionescu, D.I. Atanasiu, Octav Sargețiu, Vasile Netea, Vasile Gh. Ispir. Sumarul cuprinde, de asemenea, însemnări din actualitatea culturală, cronici dramatice, plastice și pedagogice, documente și articole referitoare la statutul și rolul învățătorimii, epigrame, poșta redacției. Alți colaboratori: V.D. Țoni, Sabin Velican, N. Vlădulescu, Titus Cergău, Apostol D. Culea. **M.W.**

SLOVAR, publicație apărută la Râmnicu Vâlcea, neregulat, din 20 martie 1940 până în decembrie 1940, cu subtitlul „Revistă bilunară de literatură și artă”; din octombrie 1940 își schimbă titlul în „Isvod de gând și suflet românesc”. Directori: Elena Zugrăvescu și Paul I. Ștefănescu, redactori responsabili: Al. Cerna-Rădulescu și Radu Const. Popian. **S.** se caracterizează printr-o pronunțată atitudine prolegionară. Rubricile mai importante sunt „Cărți și reviste”, „Îndreptar verde”. Sunt prezenți cu versuri Radu Const. Popian, Emil Manu, Pavel Ion Ștefan (Paul I. Ștefănescu), Miha Dragomir, iar cu proză Elena Zugrăvescu, Mihail Lungianu și R. Sylvan. Sumarul mai conține consemnări și scurte prezentări ale noutăților din viața literară a timpului, o cronică de carte și, sporadic, o cronică a revistelor. Alți colaboratori: Constantin Virgil Gheorghiu, Constant Răutu, Lucian Dumitrescu. **M.W.**

SLOVE, publicație apărută la Calafat, lunar, din aprilie 1922 până în decembrie 1924, sub îngrijirea societății Căminul Cultural. Colectivul redacțional, indicat în numărul 9/1923, este alcătuit din Constantin V. Gerota, G. Ștefanovici, A. Tănase-Măceș și Petre Al. Theodorescu. În articolul-program, intitulat *Gândul nostru*, este mărturisită intenția redactorilor de a contribui la trezirea conștiinței culturale. Rubrici: „Însemnări” și „Revista revistelor”. Se includ în sumar versuri, multe fiind reproduceri, de Radu Gyr, Zaharia Stancu, Traian Demetrescu, Al. Iacobescu, Radu Daniel, Gr. Vêja, Dem. Bassarabeanu, George Tutoveanu, George Pallady, G. Rotică ș.a. Colaborează cu proză C. Ștefanovici, Ș. Damian, Ovidiu Manițiu, N. Milcu, G. Bujoreanu, Ion Mehedințeanu, iar cu dramaturgie George Mihail Zamfirescu (*Baricada, Icoana fugară*, 11/1924). Gazeta consemnează apariții editoriale, însoțite uneori de scurte comentarii și de o cronică a revistelor literare. Cronicile de carte sunt semnate de Eugen Constant și D.I. Atanasiu. Cu eseuri despre viața culturală și literară contribuie George Mihail Zamfirescu, Ion Dongorozi, Silvia

Șerban și G. T. Niculescu-Varone. La rândul său, C.V. Gerota este autorul unui necrolog închinat lui Duiliu Zamfirescu. De menționat sunt și câteva traduceri din A.S. Pușkin și M.I. Lermontov, realizate de Al. Iacobescu și de Eugen Constant, și din lirica japoneză, în versiunea lui George Voevidca. **S.** mai cuprinde informații din viața culturală, cugetări, o cronică sportivă și poșta redacției. Alți colaboratori: C. Nicolăescu-Plopșor, Elena Dan, Cornelia Buzdugan, Petre Strihan, Eugen Relgis. **M.W.**

SLUȘANSCHI, Barbu (13.III.1908, Vinița, Ucraina – 13.I.1993, București), poet, publicist, traducător. Este fiul Corneliei Slușanschi (n. Berariu), pedagog, și al lui Emilian Slușanschi, avocat. Student la Universitatea din Cluj (1926–1930), în 1931 devine bursier al statului francez la Universitatea din Strasbourg, apoi bursier al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses (1932–1933). Întors în țară, va funcționa ca profesor la liceul evreiesc din Cernăuți, iar în perioada 1940–1960 la mai multe școli din București, între care liceele „Gh. Șincai” și „Dimitrie Cantemir”. Din 1963 până în 1970 e șef al Serviciului de traduceri de la Institutul de Cercetări Agronomice. Colaborează cu poezii și articole la „Făt-Frumos”, „Iconar”, „Junimea literară”, „Cuvântul”, „Însemnări sociologice” ș.a., semnând și cu pseudonimul Barbu Pruteanu.

S. publică la Paris, în 1933, un studiu monografic despre diplomatul și poetul de origine franceză Édouard Grenier, bun prieten cu Vasile Alecsandri, care între 1855 și 1856 a locuit în Moldova, ca secretar al principelui Grigore Ghica. Din cauza condițiilor istorice nefavorabile, poemele și prozele scurte ale lui **S.**, apărute în presa anilor 1930–1938, nu au mai putut fi editate în volum. Trăsătura definitorie a textelor sale de proză, precum *Maur Sfântul*, este factura parabolică, purtătoare de semnificație morală și religioasă. Câteva traduceri, semnate împreună cu Dan Slușanschi, fiul său, apar în anii '80–'90.

SCRIERI: *Un Poète français patriote moldave: Édouard Grenier en Moldavie*, Paris, 1933. **Traduceri:** Raymond Bloch, Jean Cousin, *Roma și destinul ei*, I–II, București, 1985 (în colaborare cu Dan Slușanschi); Georges Charachidzé, *Prometeu sau Caucazul*, București, 1988 (în colaborare cu Dan Slușanschi); Pierre Grimal, *Seneca sau Conștiința Imperiului*, îngr. și pref. Dan Slușanschi, București, 1992 (în colaborare cu Dan Slușanschi).

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 823, *Ist. lit.* (1982), 907; Bostan–Bostan, *Bucovina*, 323–328. **L.T.**

SLUȘANSCHI, Dan

(12.IX.1943, Sibiu
– 22.VII.2008,
București), clasicist,
traducător, editor.

Este fiul Silviei Slușanschi (n. Procopovici), profesoară, și al lui Barbu Slușanschi, scriitor; prenumele la naștere: Dan-Mihaiu. A absolvit la București liceul și Facultatea de Filologie, secția filologie clasică, luându-și licența în 1965. I-a avut ca profesori și mentori pe Aram Frenkian, Petru Creția, Cicerone Poghiric; și-a susținut doctoratul în 1972 cu teza *Vocabularul criticii literare latine de la Seneca-tatăl la Iuvenal*. După absolvirea facultății devine cercetător științific la Institutul de Lingvistică din București, din 1973 e secretar științific al Asociației de Studii Orientale, iar din 1975 trece la Catedra de limbi clasice a Facultății de Filologie bucureștene, unde a fost titularizat profesor în 1993. Este ales vicepreședinte al Comisiei Naționale de Limba Latină (1990), director al Seminarului de Latină Medievală din București (1996), e numit director al Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru Românii de Pretutindeni (1997), fondează în 2001 și conduce Societatea Română de Studii Indo-Europene etc. A fost profesor invitat la universitățile din Bruxelles, Liège, Berlin, Caen (aici i s-a conferit și titlul *doctor honoris causa*), Chișinău ș.a. Totodată, la Facultatea de Filologie (Litere) din București, s-a distins prin perseverenta acțiune de repunere în drepturi a învățământului clasic, prin efortul de a cultiva interesul tinerilor pentru un domeniu pe care el îl slujea cu devoțiune în speranța edificării unei școli românești de medievistică, Debutază în 1965, la „Studii clasice”, cu articolul *Considerații asupra urbanității în epoca lui Cicero*. Publică numeroase studii și contribuții științifice în reviste de lingvistică, codicologie, istorie și teorie literară, precum și articole culturale sau politice. Este editor sau coeditor al unor reviste de prestigiu: „Antiqua et mediaevalia”, „Mittelateinisches Jahrbuch” (Berlin), „Archaeus. Revistă de istorie a religiilor” ș.a. Colaborează și la „România

literară”, „Apostrof”, „Contemporanul”, „Orizont”, „Manuscriptum”, „Transilvania” ș.a. Participă la numeroase congrese internaționale: Brno (1966), Varșovia (1968), Sofia și Cluj (1972), Louvain-la-Neuve, Bruxelles și Luxemburg (1990), Innsbruck și Paris (1991), Ierusalim (1993), Caen (1994 și 1998), Berlin (1995 și 1996) etc. I se acordă Premiul „Perpessicius” al Muzeului Literaturii Române și al revistei „Manuscriptum” (1983), Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei RSR (1983), Premiul Salonului Național al Cărții la Cluj-Napoca (1994), Premiul Special al Uniunii Scriitorilor (2006) ș.a.

Pentru literatura română sunt importante, în primul rând, contribuțiile lui **S.** la traducerea și editarea științifică a unor lucrări ale lui Dimitrie Cantemir scrise în limba latină, precum *De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus*, *Historia moldo-valachica*, *Vita Constantini Cantemyrii, cognomeno Senis, Moldaviae Principis*, *Compendiolum universae logices institutionis*, *Historia incrementorum atque decrementorum Aulæ Othmanicae sive Aliothmanicae* ș.a. Istoria culturii române vechi s-a îmbogățit, de asemenea, cu editarea în volume distincte a unor scrieri cantemiriene în latină. **S.** a avut și inițiativa de a edita studiul lui Al. Busuioceanu *Zamolxis sau Mitul dacic în istoria și legendele spaniole* (1985), după cum a mai semnat traducerea corpusului de documente latine dintr-o lucrare a Luciei Protopopescu, *Contribuții la istoria învățământului în Transilvania* (1966). De subliniat că de o remarcabilă precizie și de o inspirată echivalare în limba română sunt și versiunile clasicistului din Platon, făcute fie singur (*Lahes*, 1973), fie împreună cu Petru Creția (*Ion*, 1976). Între realizări mai sunt de semnalat traducerea în metru original a poemelor homerice *Odiseea* (1997) și *Iliada* (1998), precum și a *Eneidei* lui Vergiliu (2000), alături de care **S.** a publicat separat și ediția critică a textului latinesc. Andrei Pippidi apreciază că la **S.** „întâlnirea dintre savant și poet reprezintă una dintre cele mai fericite înzestrări care pot fi hărăzite cuiva”.

SCRIERI: *Introducere în studiul limbii și culturii indo-europene* (în colaborare cu Lucia Wald), București, 1987.

Ediții: Al. Busuioceanu, *Zamolxis sau Mitul dacic în istoria și legendele spaniole*, cu o evocare de Eugenio Battisti, București, 1985; Vergiliu, *Aeneis*, București, 2000; Dimitrie Cantemir, *Historia incrementorum atque decrementorum Aulæ Othmanicae*, pref. Virgil Cândea, Timișoara, 2001.

Traduceri: Platon, *Lahes*, în Platon, *Opere*, I, București, 1973, *Ion*, în Platon, *Opere*, II, București, 1976 (în

colaborare cu Petru Creția); Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, vol. IX, t. I: *De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus* și *Historia moldo-valachica*, pref. Virgil Cândea, îngr. și introd. trad., București, 1983, ed. bilingvă, I–II, introd. Valentina și Andrei Eșanu, București, 2006–2007, *Encomia în autorem*, în vol. VIII, t. II: *Sistemul sau Întocmirea religiei muhammedane*, îngr. și introd. Virgil Cândea, București, 1987, vol. VI, t. I: *Vita Constantini Cantemyrii, cognomeno Senis, Moldaviae principis*, îngr. trad., pref. Virgil Cândea, introd. Andrei Pippidi, București, 1996 (în colaborare cu Ilieș Câmpeanu), *Mic compendiu asupra întregii învățăături a logicii*, îngr. și introd. Alexandru Surdu, București, 1995, *Istoria creșterilor și descreșterilor Curții Othman[n]ice sau Aliothman[n]ice*, îngr. trad., pref. Virgil Cândea, București, 2008; Raymond Bloch, Jean Cousin, *Roma și destinul ei*, I–II, București, 1985 (în colaborare cu Barbu Slușanschi); Georges Charachidzé, *Prometeu sau Caucazul*, București, 1988 (în colaborare cu Barbu Slușanschi); Pierre Grimal, *Seneca sau Conștiința Imperiului*, îngr. și pref. trad., București, 1992 (în colaborare cu Barbu Slușanschi); Georges Dumézil, *Mit și epopee*, București, 1993 (în colaborare cu Francisca Băltăceanu și Gabriela Creția); Giuliano Bonfante, Larisa Bonfante, *Limba și cultura etruscilor*, îngr. trad., pref. Ovidiu Drimba, București, 1995; Homer, *Odiseea*, îngr. și postfața trad., București, 1997, *Iliada*, îngr. și postfața trad., București, 1998; *Dicționar enciclopedic al Bibliei*, București, 1999; Vergiliu, *Eneida*, îngr. și introd. trad., București, 2000.

Repere bibliografice: Ilieș Câmpeanu, *Vocația sintezei – „mit și epopee”*, DM, 1994, 57; Cristian Gașpar, *Homer, „Iliada” – traducere în hexametri*, „Studia indo-europaea”, 2001, 1; Ioana Costa, [Dan Slușanschi], CL, 2006, 1, 2011, 2; *Bibliography of the works of Dan Slușanschi*, „Studia indo-europaea”, 2010, 4; Andrei Pippidi, *Ultimul umanist*, „22”, 2008, 31; Dan Slușanschi. *In memoriam*, „Idei în dialog”, 2008, 8; Andrei Pleșu, *Greaca și latina*, DM, 2009, 257.

C.V.

SMARA (pseudonim al Smarandei Gheorghiu; 5.IX.1857, Târgoviște – 26.I.1944, București), publicistă, prozatoare, autoare de versuri și teatru. Cea dintâi născută din cei zece copii ai Alexandrinei (fiică a serdarului Mihalache Vlădescu) și ai pitarului Ion (Niță) Andronescu, proprietar de vii din ținutul Târgoviștei, **S.** se declara, cu mândrie, „nepoată a poetului Grigore Alexandrescu”. A învățat la o școală particulară din orașul natal, iar din 1870 în București, la Școala Centrală de Fete. Căsătorindu-se cu George O. Gârbea, profesor și poet, **S.** este încurajată de acesta să scrie și să publice. Organizează chiar un cenaclu literar, frecventat și de Eminescu. Era prietenă cu Veronica Micle și cu Al. Vlahuță. Se formează singură, citind și însușindu-și franceza și italiana.

Ajunge, după moartea soțului său, institutoare la Sinaia, apoi, recăsătorindu-se cu căpitanul P. Gheorghiu, la Ploiești și la București. Temperament activ, s-a numărat printre inițiatoarele mișcării feministe la noi și a făcut parte din mai toate societățile culturale ale vremii (ceea ce a dat naștere la numeroase ironii, precum cele din similiepopoea *Smaraida* de Al. G. Doinaru). A conferențiat mult pe teme de educație și emancipare a femeii, în țară și peste hotare (Italia, Belgia, Franța, Suedia, Danemarca, Grecia). A reprezentat Societatea Presei Române la Congresul Orientaliștilor, desfășurat, sub președinția lui Angelo De Gubernatis, la Roma (1899), a organizat, în capitala Franței, Congresul pentru Pace al Uniunii Universale a Femeilor (1900), a participat la Congresul Latin (Paris, 1902) ș.a., fiind o neobosită propagandistă a cauzei românești. Este prezentă la toate întrunirile Societății Învățătorilor și are inițiativa introducerii școlii în aer liber. Datorită acțiunilor de binefacere pe care le-a întreprins a fost numită Maica Smara. În 1893 a scos „Alțițe și bibiluri”, publicație literară, destinată deopotrivă studierii portului și artei cusăturilor populare. Debutează la „Literatorul”, în 1881, cu o traducere din E. A. Poe, iar editorial în 1888 cu placheta *Din pana suferinței*. A mai colaborat la „Revista societății Tinerimea Română”, „Convorbiri literare”, „Fântâna Blanduziei”, „Revista literară”, „Generația viitoare”, „Revista poporului”, „Românul”, „Tribuna”, „Universul”, „Școala română” ș.a., semnând Smara, dar și Smaranda Gârbea, Smaranda Garbinu, Frusinica, Baba Vișa ș.a. Publică numeroase volume, cuprinzând proză (novelă, roman, jurnal de călătorie, povești pentru copii), versuri și teatru.

S. și-a transpus pledoariile feministe în romane „educative”, burdușite de situații dilatate și teziste – *Fata tatii* (1912), *Băiatul mamei* (1917), *Domnul Bădină* (1931). În proza scurtă – *Novele* (1890), *Dumitrițe brumate* (1937) – domină idilismul rural și sentimentalismul. Compasiunea pentru cei umiliți și nefericiți e sinceră, dar expresia ei nu poate depăși nici schematismul, nici artificul. Recunoașterea paternității copiilor naturali, condamnarea incestului, elogiul muncii, istoria ca pildă sunt axele unor declamative poeme dramatice și ale pieselor de „teatru popular”: *Mirza* (1904), *Dorul de țară. Meseriașii. La 24 Ianuarie. Ispășire* (1905), *Stâlpi de pază* (1906). Nici versul nu reușește să reliefeze adevărul trăirii în fața comunei filosofii pesimiste, cum se

întâmplă în paginile grupate sub titlul *Din pana suferinței*, iar poezia patriotică – *Țara mea* (1905), *Spade strămoșești* (1915), *Cântă Dorna* (1939) – rămâne și ea convențională. Totuși, oda *La Columna lui Traian* a fost recitată la Roma, în Forumul Roman, când o delegație de români a depus aici o coroană de bronz. Interesante, scrise cu nerv, sunt impresiile dintr-o călătorie în Danemarca, Suedia și Finlanda, când S. l-a cunoscut pe Henrik Ibsen – *O româncă spre Polul Nord* (1932). Alte volume de memorii („Pasiunea mea de scriitoare a fost călătoria”, mărturisirea ea) sunt *Schițe și amintiri din Italia* (1900), *Schițe și amintiri din Cehoslovacia* (1925), *Simfonii din trecut* (1927). A tradus în 1889 romanul *Ciorap-de-piele* de Fenimore Cooper. Pentru copii a scris ea însăși o feerie în versuri – *Corbul cu pene de aur* (1897).

SCRIERI: *Din pana suferinței*, București, 1888; *Novele*, București, 1890; *Poezii*, București, 1890; *Veronica Micle. Viața și operele sale*, București, 1892; ed. Târgoviște, 2005; *Feciorii și fiicele noastre*, București, 1896; *Inteligența femeii*, București, 1896; *Patru conferințe ținute la Ateneul Român*, București, 1896; *Corbul cu pene de aur*, București, 1897; ed. București, 1935; *Mozaicuri*, București, 1897; ed. pref. Petre Gheorghe Bârlea, postfață Maria Tufeanu, Târgoviște, 2003; *La Columna lui Traian*, Roma, 1899; *Schițe din Târgoviște*, București, [1899]; *Schițe și amintiri din Italia*, București, 1900; *Calvar*, București, 1901; *Mirza*, București, 1904; *Conferințe și discursuri*, București, 1905; *Dorul de țară. Meseriașii. La 24 Ianuarie. Ispășire*, Ploiești, 1905; *Țara mea*, Ploiești, 1905; *Stâlpi de pază*, București, 1906; *Fata tatii*, București, 1912; *Spade strămoșești*, București, [1915]; *Băiatul mamei*, București, 1917; *Schițe și amintiri din Cehoslovacia*, București, 1925; *Simfonii din trecut*, București, 1927; *Mătușica Dița*, București, [1928]; *Domnul Bădină*, București, [1931]; *O româncă spre Polul Nord*, București, 1932; *Dumitrițe brumate*, București, 1937; *Cântă Dorna*, București, 1939. *Grigore Alexandrescu*, îngr. Petre Gheorghe Bârlea și József Pildner, pref. Petre Gheorghe Bârlea, Târgoviște, 2004. **Traduceri:** Fenimore Cooper, *Ciorap-de-piele*, București, 1889.

Repere bibliografice: B. Delavrancea, *Raport*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXVI, 1913–1914; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, 197–205; *Jubileul de 75 de ani al scriitoarei Smara*, București, 1932; Maria Tăulescu, *Smara Gheorghiu, animatoare a învățământului românesc*, „Studii și articole de istorie”, 1978, 195–205; *Dicț. lit.* 1900, 793–794; Petre Gheorghe Bârlea, *O româncă spre Polul Nord. Pe urmele Smarandei Gheorghiu*, București, 1988; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 283–285; József Pildner, *Actualitatea Maicii Smara*, „Armonia”, 2007, 1. **S.C.**

SMĂRÂNDESCU, Vasile (11.X.1932, Topana, j. Olt – 19.XII.2008, București), poet, prozator, publicist. Este fiul Dumitrei și al lui Nicolae Smărăndescu, dascăl. Urmează Liceul Comercial din Pitești și Facultatea de Economie Generală a Institutului de Studii Economice din București, absolvită în 1956. Obține titlul de doctor în economie în 1976. Lucrează ca economist principal, este director adjunct la Centrocoop până în 1969, apoi șef de sector la Consiliul Economic (1969–1971), expert la Consiliul de Miniștri (1971–1984), director adjunct la ONT Carpați și director în Ministerul Turismului (1984–1990). Între anii 1971–1974 este asistent și lector universitar asociat la Institutul de Studii Economice din București. Debutază cu versuri, în 1976, la revista „Tribuna”, colaborând ulterior la „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Familia”, „Luceafărul”, „Magazin istoric”, „Ramuri”, „România literară”, „Scânteia”, „Steaua”, „Transilvania”, „Vatra”, „Cuget românesc”, „Poezia” ș.a. A folosit și pseudonimul Vasile Topana. Este membru fondator al Societății Române de Haiku și membru al altor societăți similare din țară și din străinătate. Prezent în publicații și antologii dedicate haikuului, a fost distins cu mai multe premii.

Într-o tonalitate relativ constantă, pe alocuri monocordă, S. abordează o gamă variată de modalități lirice, de la pastel, elegie, poezie de notație până la formule folclorice sau neoavangardiste. Încă din primele volume micile poeme reflexive sau evocatoare alternează cu versurile abrupte, prozaice, cu iz parodic, imaginile domestice din „doine”, „legende” și „hore” cu cele mitologice, livești sau supra-realiste („Dimineața, devreme, / pe țărmul mării / în doar câteva clipe / se dezleagă spectacolul Marelui Unu inițial / ca într-un film de science-fiction / gen Omul invizibil de Wells” – *Cosmogonie*). Elegia stinsă, cu inflexiuni romantice („Târzie cade vremea / cocorii au plecat”) este însoțită de un dialog crispat, înverșunat cu timpul potrivit, cu veacul „nedrept”, „contorsionat”, „amputat”, dominat de „hadeșii” și „galaxonauții” epocii moderne. Atât în poeziile pe tema creației lumii din cartea *Exclamația muritorului* (1984), concepută ca monolog al Evei „ediția princeps a lumii”, cât și în cele sociale, cu tentă moralizatoare, S. parodiază în chip programatic lirismul clasic și marile teme de creație. Nota distinctivă a lirismului său apare însă pregnant în micile poeme de notație. Noutatea acestor versuri, prevalente

odată cu volumul *Cimitirul ploilor* (1985), constă în transpunerea vechilor teme poetice în diferite variante ale liricii de inspirație niponă, precum haiku, tanka, kyoka și senryu. Lipsită de vechile note retorice, declamative, poezia se interiorizează prin simplitatea și laconismul expresiei. În pasteluri de tip haiku, de pildă, scriitorul contemplă cu calm și detașare trecerea anotimpurilor, cuminența pământului, bogăția roadelor, pădurile de brazi, focul din vatră, zborul cocorilor, „cerul cu stele / coborât în livadă”. Lirismul nostalgic, evanescent, nu lipsit uneori de un anume fast imagistic, transpare în miniaturi poetice lucrate în filigran: „Picură picuri / din sfeșnicele-n flăcări / la Înviere – / și iată Doamne spinii / mai presus ca florile”. Adevărate laude ale frumuseții cântate în surdină alternează cu invocații eminesciene („te-aștept în taină / când se ascunde luna / pe după stâncă – / să visez în părul tău / ca adierea de vânt”) sau cu poezii ale liniștii cu ecouri blagiene („e noapte-n vale / și-o tăcere că aud / fulgii de zăpadă”). Sensibilitatea poetului înclină mai ales către notația peisagistică de inspirație campestră sau citadină, iar alteori se condensează în poemul-aforism de tip modern. În volumele mai târzii, multe bilingve, predomină haikuurile mai mult sau mai puțin îndatorate forme fixe, apar și poeme senryu, unele cu iz minulescian („Mă plimb pe gratis / în nopțile de vară / cu Carul Mare”) sau politico-satirice („gaițe droaie / pe malul Dâmboviței – / parlamentarii”). Apetența scriitorului pentru registrul comic și parodic din versurile de inspirație niponă este evidentă și în poemul dialectal *Drojneala* (1998), se confirmă din plin în paginile de proză umoristică din volumele *Chioșcul de ziare* (1998) și *Caietul din sala de așteptare* (2005), ce cuprind schițe, nuvele, povestiri, însemnări și eseuri din lumea tranziției, reunite arbitrar sub semnul comicului. Mai puțin reușite, reportajele și eseurile din cartea *Recurs la memorie* (2000) constituie o suită de texte despre turismul românesc publicate în presă în anii 1980 și 1990. Antologia *Pasagerul de seară – The Evening Passenger* (2001) reface întregul traseu poetic al lui S.

SCRIERI: *Interogația adevărului*, Iași, 1981; *Discurs despre judecata cea dreaptă*, Cluj-Napoca, 1982; *Exclamația muritorului*, București, 1984; *Cimitirul ploilor*, Cluj-Napoca, 1985; *Așezări pentru toate veacurile* (în colaborare cu Gheorghe David), București, 1987; *Pasagerul de seară*, București, 1988; *Eminescu pe pământ românesc și în durată eternă* (în colaborare cu Victor Crăciun), București, 1989;

Carte însingurată, postfață Florin Vasiliu, București, 1991; *Secunda fără sfârșit – L'Éternelle seconde – The Endless Moment*, ed. trilingvă, tr. Paula Romanescu și Magdalena Dumitrana, pref. Laurențiu Ulici, București, 1996; *Între lumină și umbră – Twixt Light and Shade*, ed. bilingvă, tr. Dana Dima, București, 1998; *Chioșcul de ziare*, București, 1998; *Drojneala*, pref. Ion Rotaru, București, 1998; *Vreme de o clipă – For One Little Second*, ed. bilingvă, tr. Adrian Solomon, pref. Ion Acsan, București, 1999; *Luna ca o iscoadă – The Moon Like a Spy*, ed. bilingvă, tr. Adrian Solomon, pref. Ion Rotaru, București, 1999; *Ecoul clipei – The Echo of a Moment*, ed. bilingvă, tr. Adrian Solomon, pref. Ion Rotaru, București, 2000; *Cerul cu tot albastrul – The Sky Filled with Blue*, ed. bilingvă, tr. Adrian Solomon, pref. Ion Rotaru, București, 2000; *Recurs la memorie*, București, 2000; *Pasagerul de seară – The Evening Passenger*, ed. bilingvă, pref. Ion Rotaru, București, 2001; *Caietul din sala de așteptare*, pref. D.R. Popescu, București, 2004.

Repere bibliografice: Irina Petraș, „Exclamația muritorului”, ST, 1984, 7; Costin Tuchilă, „Exclamația muritorului”, LCF, 1984, 39; Al. Andrițoiu, „Exclamația muritorului”, RL, 1984, 41; Valentin Tașcu, „Cimitirul ploilor”, TR, 1986, 1; Cristian Livescu, „Cimitirul ploilor”, CRC, 1986, 32; V. Iahim, *Inocențe niponofile*, ST, 1992, 11–12; Ion Roșioru, *Cu și fără tropi*, TMS, 1998, 5; Rotaru, *O ist.*, V, 553, 556–557. **M.W.**

SMÂNTÂNESCU, Dan (3.I.1909, București – 15.I.2000, București), istoric literar, publicist, prozator. Studiază la Liceul „Matei Basarab” și la Facultatea de Litere și Filosofie din București, unde își susține licența *magna cum laude* în 1931, ulterior funcționând ca „diplomat cu distincție” la Institutului Superior de Arhivistică și Paleografie; în 1936 își susține doctoratul. În intervalul 1931–1940 este secretar particular al lui N. Iorga, și, totodată, e atât bibliotecar la Arhivele Statului (1933–1934) și la Biblioteca Academiei Române (1934–1937), cât și profesor de limba română la Colegiul „Sf. Sava”, Liceul „Matei Basarab”, Liceul „Mihai Viteazul”, Institutul Militar Muzical din București (1933–1955), și angajat la Straja Țării (1938–1940). Începând din 1956 predă istoria literaturii universale și istoria artelor la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”. Este veteran al celui de-al Doilea Război Mondial. A fost membru al Societății Prietenii Istoriei Literare și președinte al cenaclului „Octavian Goga”. La revista „Sepia”, în martie 1931, redactează rubrica „De toate”, cu accente pamfletare, la „Epoca”, în 1933–1934, semnează o perioadă „Cronica literară”, iar la „Revista generală ilustrată”, în 1938, colaborează la rubrica „Gând, vorbă și slovă scrisă”. Redactor la revistele

„Îndreptar” (ianuarie–aprilie 1936) și „Da și nu” (martie–decembrie 1936), conduce ca redactor-șef „Orfeu”, revista studenților de la Conservatorul din București. Publică articole de critică și istorie literară, precum și memorialistică în „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Răsăritul”, „Țara noastră”, „Neamul românesc”, „Arhivele Olteniei”, „Tinerimea română”, iar în anii postbelici în „Astra”, „Argeș”, „Tomis”, „Orizont”, „Familia”, „Luceafăr nou” (Viena), „Limba și literatură”, „Clopotul”, „Tribuna”, „Literatorul”, „Presa”, „Muzica”, „Arta și tehnica grafică”, „Forum” ș.a.

Concepută de S. ca o „introducere istorică” la o bibliografie analitică a „Sămănătorului”, *Mișcarea sămănătoristă*, lucrarea sa de debut din 1933, este o încercare modestă de definire a curentului ideologico-literar care a marcat începutul de secol XX. Fără a se ridica la înălțimea unor exegeze dedicate sămănătorismului semnate, în aceeași perioadă, de H. Sanielevici, Al. Dima sau de Pompiliu Constantinescu, micromonografia lui S. nu a avut ecou probabil și din cauza celui „aer apologetic” care i s-a imputat (Perpessicius). Particular e modul în care autorul explică motivele plecării lui N. Iorga de la revistă, fiind vorba de o situație politică, și nu de „temperamentul despotice” al istoricului, așa cum au afirmat oponentii acestuia. Tot lui Iorga îi va consacra și altă scriere evocatoare, izvorâtă dintr-un dialog cu Claudiu Istrate, *Titanul Nicolae Iorga* (1996), în care de interes sunt și contribuțiile documentare. *Drumurile lui Ion Neculce* (1984) nu este o reconstituire istorico-literară, ca mai toate aparițiile din colecția Sport–Turism, ci o tentativă cu iz cronicăresc, o rememorare impregnată cu „voroave” de demult a vieții cronicarului, unde e dificil de decelat autenticitatea documentului istoric. Pe de altă parte, editarea poeziilor inedite ale lui Octavian Goga (1973) pornește, după mărturisirea lui S., de la descoperirea unor manuscrise, datând din anul 1900, într-o ladă a unui profesor din Brașov. Repunerea în circulație a unor versuri de tinerețe nepublicate sau rămase în periodice este văzută de antologator ca fiind relevantă pentru laboratorul poetului. Critica a pus însă sub semnul îndoielii acest gen de recuperare forțată, din moment ce Goga își renegase „erotica sa de junețe”, revitalizată de editor printr-un „stil critic pletoric și bombastic” (Mircea Zăciu). Interesul lui S. pentru abordarea istoriei naționale s-a concretizat și în texte ficționale, precum

Fantastica aventură (1969), alături de alte două romane scrise în colaborare cu Mihai Epure. *Eșafodul din Bosfor* (1995) este un roman despre epoca domniei lui Constantin Brâncoveanu în Țara Românească. Descrierea vieții domnului muntean, pe fundalul tribulațiilor politice de la Curte și a complicatelor relații cu austriecii, cu rușii și cu otomanii, ia forma unei istorisiri romanțate („gloria și prăbușirea” protagonistului) din care nu lipsesc intrigile erotice și aventurile haiducești. *Amurg la Paris* (1997), un roman de dragoste, are o intrigă melodramatică desfășurată în decorul evenimentelor care au precedat Revoluția de la 1848 din Țările Române.

SCRIERI: *Mișcarea sămănătoristă*, pref. N. Iorga, București, 1933; *Conservatorul „Ciprian Porumbescu”. 1864–1964* (în colaborare), București, 1964; *Fantastica aventură*, București, 1969; *Drumurile lui Ion Neculce*, București, 1984; *Convorbiri cu Dimitrie Cuclin* (în colaborare cu Ella Istratty), București, 1985; *Dezvăluirile unui artist român* (convorbire cu Emil Băclea), București, 1995; *Eșafodul din Bosfor. Gloria și prăbușirea lui Constantin Brâncoveanu* (în colaborare cu Mihai Epure), București, 1995; *Amintiri din lumea cealaltă*, București, 1996; *Crimele umanității*, București, 1996; *Titanul Nicolae Iorga* (dialog cu Claudiu Istratie), București, 1996; *Amurg la Paris* (în colaborare cu Mihai Epure), București, 1997. **EDIȚII:** *Cronica faptelor regale. Cu discursurile M. S. Regelui Carol II în 1937–1938*, I–II, București, 1938–1939; *Carol II. Lozinci regale*, București, 1939; *Scrisori inedite ale unor muzicieni români*, București, 1955; Octavian Goga, *Poezii inedite*, București, 1973; *Portrete și autoportrete. Cântăreți români*, București, 1974. **TRADUCERI:** Al. Gavard, A. Périer, *Călătoriile lui Livingston*, București, 1940.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „*Mișcarea sămănătoristă*”, „România literară”, 1933, 72; Dragoș Vrâncanu, *Sămănătorismul*, CRE, 1933, 1971; Șerban Cioculescu, *O pledoarie sămănătoristă*, ADV, 1933, 15.263; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generații*, București, 1934, 185–187; Gh. I. Biriș, „*Mișcarea sămănătoristă*”, DR, 1934–1935; I. Răducanu, *Istoria unui curent literar*, DEP, 1935, 2296; Papadima, *Scritori*, 35–43; Bucur, *Istoriografia*, 257; Perpesicius, *Opere*, VI, 261–265; Zăciu, *Bivuac*, 110–118; Florentin Popescu, *Amintirea care ne rămâne*, București, 2002, 9–24.

L.P.

SMEU, Grigore (26.X.1928, Bălțișoara, azi Runcu, j. Gorj – 14.X.2020, București), estetician, poet, prozator. Este fiul Anei (n. Albulescu) și al lui Gheorghe Smeu, țărani. Urmează școala primară în satul natal (1935–1941), Liceul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu (1941–1949), apoi Facultatea de Filosofie a Universității din București (1949–1953). În 1970 obține

titlul de doctor în filosofie cu o teză de istoria esteticii românești. A funcționat în calitate de cercetător științific la Institutul de Filosofie al Academiei Române, parcurgând toate treptele ierarhiei profesionale și ocupând diferite funcții de conducere: șef al sectorului de estetică, director adjunct între 1978 și 1988. După 1989 este și profesor asociat la Universitatea din București. Debutază cu versuri în presa literară, iar cel dintâi studiu îl tipărește în „Cercetări filosofice” (1956). Prima carte, *Prelegeri de estetică. Estetica românească în secolul XX*, îi apare în 1968. Mai colaborează la „Revista de filosofie”, „Studii și cercetări de istoria artei”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Steaua”, „Vatra”, „Ramuri”, „Caiete critice”, „Jurnalul literar”, „Transilvania”, „Revista de istorie și teorie literară” ș.a. Obține Premiul „Simion Bărnuțiu” al Academiei Române (1992).

În studiile sale **S.** urmărește conturarea unei imagini de ansamblu a fenomenului estetic românesc, surprinderea principalelor caracteristici estetice ale literaturii secolului al XX-lea și abordarea unui domeniu în care cercetătorul este, la noi, un pionier – *Esteticul cotidian în lumea de azi* (1992). Perspectiva diacronică e încununată de o sinteză de tip academic, *Istoria esteticii românești*, în două masive volume (2008–2009). Prin disocieri metodologice și critice, autorul trece în revistă principalele concepții estetice românești, de la cronicari până în perioada postdecembristă, în intenția de a delimita coordonatele generale ale disciplinei, în relație cu domeniile conexe și în dialog cu evoluția în plan universal. Dacă estetica literară, alături de cea filosofică, ocupă un loc privilegiat în economia lucrării, **S.** își îndreaptă atenția și asupra esteticilor „particulare”, precum cea muzicală, cinematografică, arhitecturală, teatrală, industrială, informațională, a artei populare sau a cotidianului. La fel ca în alte studii, comentariile referitoare la literatură ținesc să îmbine teoria estetică, conceptuală prin natura ei, cu aplicația la text. Utilizând și achiziții ale esteticii informaționale, lucrarea *Previzibil și imprevizibil în epică* (1972) definește proza modernă la nivelul creației, prin trecerea de la „exclamativ” la „încalmativ” (acest atribut însemnând „zbor paradoxal al spiritului, cu aripile întoarse înăuntru”), iar la nivelul receptării prin creșterea gradului de imprevizibilitate al operei în relația cu cititorul. Prin accentul pus pe categoria imprevizibilității în artă, **S.** se pronunță împotriva

suprasolicitării previzibilului în literatura primilor ani de comunism. În fapt, este vorba despre o pleoară pentru autonomia esteticului și pentru valorificarea tradiției culturale, susținută încă din broșura *Prelegeri de estetică. Estetica românească în secolul XX* și continuată cu volumul *Relația social-autonom în artă* (1976). Analizând conceptele de autonomie estetică și socialitate a artei, autorul propune o reconsiderare a acestora dintr-o perspectivă menită a pune sub semnul întrebării tradiționalul lor raport antinomic. În vreme ce socialul este consubstanțial structurii artistice, autonomia operei de artă, ca imanență estetică, reprezintă o coordonată în lipsa căreia arta devine un nonsens. În ultimă instanță, „socialitatea autonomiei” și „autonomia socialității” sunt considerate inseparabile. *Interdependența valorilor în literatură* (1987) e, la rândul său, o cercetare sistematică, păstrând justa măsură în felul în care sunt apreciate autonomia și heteronomia unei scrieri: „interdependența” nu sacrifică „independența” valorilor extraestetice reunite, prin jocul dialectic al identității și alterității, sub cupola frumosului. S. analizează specificul literaturii ca artă și ideea de „literaritate” în lumina teoriilor literare moderne, stabilește interdependențe și corespondențe între specii literare sau între literatură și celelalte arte. O temă insuficient valorizată de exegeza anterioară e abordată în cartea *Marin Preda – o filosofie a naturii* (1994). În evocarea naturii se identifică o ipostază de prim-plan a palierului filosofic propriu prozei comentate. În relația om-natură criticul descoperă „transferul reciproc de substanță”, dar și preeminența spiritului. Demonstrația vizează evoluția relației de la adversitate la consonanță, arhetipurile și temele naturii (lumina solară, câmpia, salcâmul etc.), cu reflexe în întreaga operă a lui Marin Preda. Alte studii, apărute în volume sau în reviste, se ocupă de tema libertății în literatura română interbelică sau reiau, într-o nouă sinteză, preocupări mai vechi, precum estetica artei de amatori (*Introducere în estetica artei de amatori*, 1980) sau tradițiile artistice rupestre (*Desene rupestre și tradiții artistice. Un spectacol în perimare?*, 2010). Versurile lui S., adunate în volumele *Pelerinaj* (1974) și *Ceremoniile umbrelor* (1996), sunt expresii lirice ale unei sensibilități interogative și evocări ale stărilor vespérale și nocturne, prielnice reveriei. Oscilând între senzorial și evanescent, scriitorul cultivă un lirism metaforic cu note estetizante, pe un fond

confesiv melancolic și nostalgic. Predominante sunt tablourile de natură spiritualizată, decorate în filigran de reflecții asupra trecerii („Ulița copilăriei mergea, mergea/ Misterioasă și pură,/ Aerul ei/ Era un duh înmiresmat,/ O licoare de fum,/ Era un clovn cu o mie/ De fețe” – *Boltă*). Și romanul *Grădina înclinată* (1974), narațiune de proiecție autobiografică, evocă prezența reconfortantă a naturii și a arhaicului. Radiografie a unei suferințe incerte, difuze, cartea analizează, în maniera realismului psihologic, destrămarea fizică și sufletească a protagonistului, un alter ego al autorului, conturat ca spirit meditativ animat de impulsuri contradictorii. „Vindecarea” și, în cele din urmă, revenirea sa la viață echivalează cu întoarcerea la sine și la locurile natale, într-un plan deopotrivă real și simbolic. Mai marcat confesiv este cel de-al doilea roman, *Transplant de vocație* (2007), ce dezvoltă aceleași teme și motive prin prisma relatării memorialistice. Tratat de estetică sub formă romanească, textul îmbină sensibilitatea protagonistului cu luciditatea estetică înclinată spre abstractizarea și intelectualizarea percepției. Un document de epocă, impregnat de accente românești, este și volumul *Zâmbet tras pe roată (Memoriile unui cercetător)* (2012), ce reconstituie în extenso parcursul biografic, îndeosebi pe cel intelectual, al autorului, oferind concomitent informații interesante despre atmosfera cultural-artistă a României socialiste pe parcursul câtorva decenii și a primilor ani după Revoluția decembristă.

SCRIERI: *Prelegeri de estetică. Estetica românească în secolul XX*, București, 1968; *Sensuri ale frumosului în estetica românească*, București, 1969; *Previzibil și imprevizibil în epică*, București, 1972; *Repere estetice în satul românesc*, București, 1973; *Grădina înclinată*, București, 1974; *Pelerinaj*, București, 1974; *Relația social-autonom în artă*, București, 1976; *Introducere în estetica artei de amatori*, București, 1980; *Sensibilitatea estetică românească*, București, 1984; *Interdependența valorilor în literatură*, București, 1987; *Esteticul cotidian în lumea de azi*, București, 1992; *Marin Preda – o filosofie a naturii*, București, 1994; *Ceremoniile umbrelor*, Târgu Jiu, 1996; *Libertatea artistică în literatura română*, Târgu Jiu, 2005; *Transplant de vocație*, Craiova, 2007; *Istoria esteticii românești*, I–II, București, 2008–2009; *Cu Kant la copcă*, Târgu Jiu, 2009; *Trecerea*, Târgu Jiu, 2010; *Desene rupestre și tradiții artistice. Un spectacol în perimare?*, Târgu Jiu, 2010; *Zâmbet tras pe roată (Memoriile unui cercetător)*, Târgu Jiu, 2012.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „*Sensuri ale frumosului în estetica românească*”, RL, 1969, 43; Lucian

Raicu, „Previzibil și imprevizibil în epică”, RL, 1972, 26; Mircea Iorgulescu, „Grădina înclinată”, TR, 1974, 52; Ulici, *Prima verba*, I, 135–137; Marian Vasile, „Relația social-autonom în artă”, RITL, 1977, 4; Călinescu, *Perspective*, 164–168; *Lit. rom. cont.*, I, 520–521; Lucian Dragomirescu, *Seduția – un concept nou în estetica românească*, „Revista de filosofie”, 1984, 5; Dumitru Velea, *Banchetul*, București, 1984, 11–42; Ion Buzera, „Interdependența valorilor în literatură”, R, 1988, 9; Andrei Grigor, *Performanță exegetică*, L, 1995, 9; Firan, *Profiluri*, II, 247–248; Mircea Muthu, *O lecție de estetică*, APF, 2009, 6.

N.M., M.W.

SMOCHINĂ, Nichita P. (14.III.1894, Mahala – Dubăsari – 14.XII.1980, București), gazetar, etnograf. Este fiul Agafiei și al lui Parfenie Smochină. Urmează școala primară, pe cea parohială și liceul, cu predare în limba rusă, la Dubăsari. Recrutat în armata țaristă, în 1914–1917 luptă pe front, ajungând la gradul de căpitan și fiind grav rănit. Întors din război, e ales în 1918 președinte al Zemstvei, prefect la Tiraspol și deputat în Rada ucraineană. Activitatea sa proromânească, susținută și la cotidianul „Moldovanul”, înființat la Dubăsari, îl determină să plece, clandestin, în decembrie 1919 la Iași, unde se stabilește și unde va lucra în contabilitate și concomitent va urma facultățile de Filosofie și de Drept, cea din urmă absolvită în 1924. Ulterior profesează ca avocat și secretar al Rectoratului Universității din Iași. Remarcat de Nicolae Iorga, își continuă studiile în Franța, ca bursier al Școlii Române timp de cinci ani, obținând la Sorbona doctoratul în drept. În 1930 a făcut parte din delegația la Congresul Minorităților de pe lângă Societatea Națiunilor de la Geneva; o vreme este profesor la École pour la Propagation des Langues Étrangères en France de la Paris. Întemeiază revistele „Tribuna românilor transnistreni” (1927–1928) și, întors acasă, editează „Moldova nouă” (1935–1941), organ al Asociației Culturale a Transnistrenilor, și conduce ziarul „Transnistria” (1941–1944). În 1942 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Între 1942 și 1943, ca președinte al Consiliului Național al Transnistriei, inițiază, împreună cu Institutul Științific Român din Tiraspol, numeroase acțiuni culturale. A colaborat cu studii și articole privind cultura și situația economică a românilor transnistreni la „Drum drept”, „Ramuri”, „Societatea de mâine”, „Viața Basarabiei”, „Slova”, „Însemnări ieșene”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Cele trei Crișuri”, „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Balkan Studies”,

„Revue historique”, „Magazin istoric” ș.a. A semnat și M. Florin, T. Vlădică.

S. a efectuat anchete etnofolclorice în satele românești de la Nistru până la est de Bug, în cadrul campaniilor monografice organizate de Dimitrie Gusti și de Traian Herseni, acordând importanță studierii obiceiurilor. Lucrarea *Din literatura populară a românilor de peste Nistru* (1939) conține un studiu introductiv și o culegere de cântece bătrânești, doine, strigături, colinde, descântece, poezii privind obiceiurile familiale, adunate de la țăranii refugiați în România din localitățile de la est de Nistru. În comentariul de aici, ca și într-o altă serie de studii, autorul se bazează pe cercetarea documentelor și a mărturiilor păstrate. În numeroase contribuții, cum sunt *Din obiceiurile românilor de peste Nistru – Dumineca Mare*, *Anul Nou la moldovenii de peste Nistru*, *Crăciunul la moldovenii de peste Nistru*, *Prohoadele la românii de peste Nistru*, *Iarba verde*, *Din obiceiurile moldovenilor de peste Nistru*, *Jocurile de copii la românii de peste Nistru*, *Moscălia* ș.a., se aduc argumente privind identitatea etnică, comunitatea de limbă și cultură a românilor, inclusiv a celor de la răsărit de Nistru.

SCRIERI: *Les Émigrés roumains à Paris (1850–1856)*, Paris, 1933; *Dănilă Apostol, hatmanul Ucrainei*, [București, 1933]; *Republica Moldovenească a Sovietelor*, București, [1938]. **Culegeri:** *Din literatura populară a românilor de peste Nistru*, introd. edit., București, 1939.

Repere bibliografice: Nicolae Dunăreanu, *Figuri contemporane din Basarabia*, Chișinău, 1939, 122; Predescu, *Encicl.*, 790; Gherasim Pânteia, *N. P. Smochină*, „Transnistria”, 1941, 13; Jordan Datcu, *Nichita P. Smochină, etnograf al românilor transnistreni*, REF, 1993, 1–2; Grigore Botezatu, *Nichita Smochină*, „Revista de etnologie” (Chișinău), 1995, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 25–26; Iurie Colesnic, *O generație neînvinsă*, „Flux”, 2000, 12 mai; Datcu, *Repere*, 227–245; Rusu, *Membrii Academiei*, 491; Vlad Chiriac, *Nichita Smochină – cercul existențial al destinului*, VBA, 2004, 1; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 809–811; *Dicț. Chișinău*, 483–484.

Gr. B.

SNOAVĂ, specie a epicii populare, în proză, de obicei uniepisodică, având caracter satiric și conținut anecdotic. Pe lângă denumirile ei regionale (*polojanie*, *jâtie*, *tacla*, *trufă*, *sozie*, *basm*, *păcăleală*, *pildă*, *palavvră*, *isnoavă* ș.a.), există termenii *poveste* și *glumă*, larg răspândiți în toate provinciile. În folcloristică s-a impus cuvântul *snoavă* (de origine veche slavă) și, alături de acesta, au fost adoptați termenii *glumă* și *anecdota* pentru desemnarea unor

categorii. Deși specia pare să fi apărut mult mai târziu decât basmul și legenda, prin fenomenul de poligeneză motive ale ei au fost depistate încă în operele literare ale Antichității. Circulând de la un popor la altul (mai ales în Evul Mediu), a suferit în continuare un proces de selecție și de adaptare la realitățile specifice, contaminându-se uneori cu alte narațiuni. Prin larga lor răspândire, cărțile populare au avut un rol însemnat în îmbogățirea repertoriului **s.** românesc. Astfel, istorioara despre bătrânul care, prin înțelepciune, îi pune în inferioritate pe sfetnicii împărătești sau cea despre fata isteată care dezleagă o serie de întrebări dificile își au sursa în cartea populară *Bertoldo* și prezintă un număr mare de variante românești. O contribuție la fel de însemnată în asimilarea unor noi teme sau în consolidarea celor existente prin subiecte asemănătoare a adus și prelucrarea lui Anton Pann, *Nezdrăvăniile lui Nastratin*

SNOAVA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

EDITURA MINERVA

Hogea. În colecțiile din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, publicate de I. C. Fundescu, Petre Ispirescu, D. Stăncescu, ca și în cea a lui D. Furtună, **s.** apare alături de basm și doar rareori separat. O serie de motive au fost versificate mai întâi de Anton Pann în *Povestea vorbii*, procedeul fiind apoi reluat de Petre Dulfu și Th. D. Speranția. Specia românească este ilustrată de aproximativ patru mii de tipuri de **s.** propriu-zise și două sute de anecdote. Avându-se în vedere conținutul, au fost clasificate în patru categorii tematice: relații sociale, relații familiale, deficiențe psihologice și defecte fizice. Cea dintâi categorie se axează pe conflictul bogat-sărac, ciclul cel mai reprezentativ fiind legat de isprăvile lui Păcală. Existent sub diferite denumiri și la alte popoare, Păcală sau Pepelea din folclorul românesc este personajul care își bate joc și îi pedepsește pe bogați cu arma lui principală, istețimea, ascunsă în spatele unei naivități simulate. În cazuri mai rare, prin intermediul aceluiași tip, satira este îndreptată împotriva prostiei. Relațiile familiale (soț-soție, părinți-copii, naș-fin etc.) stau la baza celei de-a doua categorii tematice. Preferințele colectivității merg îndeosebi spre subiectele referitoare la cuplul conjugal, ilustrate de un număr apreciabil de motive și variante, care vizează infidelitatea, viclenia, răutatea, îndărătnicia unuia din soți (de obicei, femeii i se atribuie aproape toate aceste cusururi). În altă categorie intră istorioare care persiflează defecte general-umane (lenea, beția, hoția, minciuna, lăcomia, zgârcenia și mai ales prostia), de data aceasta fără a le implica neapărat în cadrul conflictelor sociale sau al relațiilor familiale. Mult mai puține la număr și urmărind în special amuzamentul sunt cele din ultima categorie, vizând unele deficiențe fizice. **S.** cu un conținut social au o tentă satirică mai pronunțată decât toate celelalte și înregistrează o evoluție deosebită de la o perioadă istorică la alta. După criteriul compoziției, au fost distinse patru tipuri. Din primul tip fac parte piesele scurte, construite dintr-un singur episod și având un singur personaj, cel negativ (glumele și anecdotele). A doua categorie grupează narațiuni compuse din două scene sau două acțiuni (sistem binar caracteristic **s.** propriu-zise). Alte două tipuri se apropie prin sistemul lor compozițional de basm, fiind alcătuite din mai multe episoade (tip serial – de exemplu, povestea despre mortul ucis de mai multe ori) sau grupându-și întâmplările în jurul personajului

reprezentativ (tip ciclic – ciclul despre Păcală). Istorisită cel mai adesea în momentele de odihnă, **s.** este inspirată din realitatea cotidiană, surprinsă în aspectele ei comice, cu o vădită intenție satirică. Personajul ridiculizat este, de obicei, pus în situația de a-și dezvălui defectele fizice sau morale, comportamentul de natură să îl caracterizeze fiind acela care generează comicul. De la ironia îngăduitoare și inofensivă până la sarcasm, se parcurge o gamă de nuanțe care cresc treptat în intensitate. De obicei simplă, cu un stil lipsit de podoabe, **s.** are efect în cazul în care este relatată de un povestitor talentat, înzestrat cu un anumit dar al expunerii (cursivitate, intonație, mimică). Se apropie uneori de basmul fantastic datorită unor elemente, procedee sau personaje specifice acestuia, existente și în cuprinsul ei (ființe cu puteri supranaturale, obiecte miraculoase). În alte cazuri pătrunde în zona basmului animalier, luând naștere **s.** explicative cu caracter legendar. La fel de ușor se poate identifica și cu legenda propriu-zisă, când motivele dobândesc o finalitate explicativă sau se referă la un anume personaj istoric. Două categorii ale **s.** sunt gluma și anecdota. Mai redusă ca proporții (se limitează la relatarea unui singur moment) și de proveniență citadină, gluma pune accent pe replica finală, așa-zisa poantă care evidențiază anumite calități ale personajului (istețimea, perspicacitatea, inteligența). Dacă replica finală disimulează anumite defecte ale protagonistului (prostia, viclenia), vizând aspectul satiric în primul rând și apoi comicul, e vorba tot de **s.** Gluma rezistă prin ineditul ei, de vreme ce, odată cunoscută, își diminuează efectul. Nu de puține ori **s.** a constituit un punct de plecare pentru literatura cultă (la I. Budai-Deleanu, C. Negruzzi, A. I. Odobescu, I. L. Caragiale, I. Creangă ș.a.). Datorită viabilității pe care i-o conferă caracterul ei realist, rămâne una din speciile folclorice răspândite.

Surse: Anton Pann, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*, București, 1847; D. Iarcu, *Efimeride (anecdote) sau Românul glumeț*, București, 1857; ed. 2 (*Românul glumeț*), București, 1874; Petre Ispirescu, *Legende și basmele românilor. Ghicitori și proverburile*, I–II, pref. B. P. Hasdeu, București, 1872–1876; I. C. Fundescu, *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, pref. B. P. Hasdeu, București, 1875; Th. D. Speranția, *Anecdote populare*, I, București, 1892; D. Stăncescu, *Snoave sau glume populare*, București, 1892; D. Stăncescu, *Snoave*, București, 1893; Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*, București, 1894; D. Stăncescu, *Povești și snoave noi pentru popor*, București, 1895; C. Rădulescu-Codin, *Dăfii, snoave și povești*, Craiova, 1904 (în colaborare cu Șt. Șt. Duțescu);

Dumitru Furtună, *Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri și legende românești*, București, 1914; *Basme, povestiri și snoave*, București, 1958; *De-ale lui Păcală*, îngr. Vasile Adăscăliței și Petru Ursache, pref. Petru Ursache, București, 1964; *Antologie de proză populară epică*, III, îngr. și pref. Ovidiu Bârlea, București, 1966; *Povești, snoave și legende*, îngr. și pref. I. C. Chițimia, București, 1967; *Nevasta cea isteată*, îngr. Sabina Cornelia Stroescu, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1971; Petru Rezuș, *Dochița împărătița*, București, 1972; *Basmul cu soarele și fata de împărat. Povești, snoave și legende argeșene*, îngr. Gh. Vrabie, București, 1973; *Păcală. Snoave populare și prelucrări*, îngr. Sabina Cornelia Stroescu, București, 1975; *Snoava populară românească*, I–IV, îngr. Sabina Cornelia Stroescu, pref. Mihai-Alexandru Canciovici, București, 1984–1989; Pamfil Bilițiu, *Făt-Frumos cel Înțelept: o sută de basme, povești, snoave și povestiri din județul Maramureș*, Baia Mare, 1994; *Povești și snoave din Bucovina*, îngr. Dumitru Covălcuș, Cernăuți, 1994; *Proză populară din Stroești-Argeș*, îngr. Mihail M. Robea, București, 1997; Simion Florea Marian, *Basme populare românești*, vol. IV: *Snoave din Bucovina*, îngr. Paul Leu, Suceava, 1998.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 149–176; Iorga, *Pagini*, I, 3–7; M. Schwarzfeld, *O ochire asupra anecdotelor populare române*, „Șezătoarea”, 1892, 5; Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, București, 1895, 71–78, 911–944; Iorga, *Ist. lit.*, I, 65–74; *Ist. lit.*, I, 95–98; Sabina Cornelia Stroescu, *Cu privire la sistemul de clasificare a snoavei populare românești*, REF, 1965, 6; Ovidiu Bârlea, *Folclorul în „Țiganiada”*, în *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, 512–545; Sabina Cornelia Stroescu, *La Typologie bibliographique des facéties roumaines*, I–II, tr. Elena și Anton Marin, București, 1969; Adrian Fochi, *G. Coșbuc și creația populară*, București, 1971, 186–200; Gheorghe Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, București, 1970, 363–366; Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976, 350–370; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 274–277; *Dicț. lit.* 1900, 794–795; Mihai-Alexandru Canciovici, *Păcală, eroul comic din snoava populară românească*, pref. Dim. Păcurariu, Craiova, 1998; Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, 2001, 443–444; Mihai Alexandru Canciovici, *Tipuri umane în snoava populară românească*, București, 2006.

C.Bz.

SOARE, Alice (28.I.1891, Botoșani – 20.VIII.1945, București), poetă, prozatoare, traducătoare. Este fiica Eugeniei (n. Baltă), dintr-o veche familie moldovenească, și a lui Constantin Zamfirescu, căpitan de artilerie. Primește în casă, cu guvernante și dascăli particulari, educația îngrijită a tinerelor de familie bună. Sporadice informații despre biografia ei apar în anii de după Primul Război Mondial: se

căsătorește cu avocatul Virgil Z. Soare, locuind la Galați; aici anima, alături de Alexandrina Scurtu, un cenacul literar și revista „Dunărea”, unde, sub înrăurirea companioanei sale, îi apăreau, în vara lui 1919, câteva sonete, acesta fiind, probabil, și debutul său în presă. Colaborează și la alte publicații gălățene, ca „Luminișuri”, „Scânteieri” sau „Cuvântul Galaților”, în această perioadă numele ei începând să circule în gazete cu orientări diverse, din toată țara: „Luceafărul”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Neamul românesc literar”, „Însemnări literare”, „Viața românească”, „Sburătorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Flacăra”, „Cronica ilustrată”, „Năzuința” (Craiova), „Viața literară”, „Rampa”, „Renașterea neamului” (Arad), „Universul”, „Universul literar”, „Familia”, „Gazeta cărților”, „Universul copiilor”, „Liberitatea românească”, „Cele trei Crișuri”, „Orizonturi” (Bolgrad), „Țara lui Mircea” (Siliștră) ș.a., la care dă de regulă versuri, mai târziu proză pentru copii și traduceri. Frecventează intermitent, mai ales în anii 1922–1923, 1934, cenacul Sburătorul, dar trăiește retrasă din viața literară; își va urma, pentru câțiva ani, noul soț, Constantin Triandafil (militar de carieră), la Arad, stabilindu-se un timp în Ploiești, iar în ultimii ani ai vieții la București, unde se stinge de leucemie. În 1921 a debutat editorial cu volumul de versuri *Ferestre luminate* (Premiul Societății Scriitorilor Români). I-a urmat, târziu, în 1940, *Sâmburi de lumină* (Premiul „I. C. Mihail” al Academiei Române). În februarie 1933 citea la radio proză dintr-un proiectat volum, *Povești/Povestiri pentru Dinu*, scris în memoria fiului pierdut timpuriu. „Rampa” și „Universul” i-au publicat, în 1928, traducerea (după o versiune franceză) a piesei onirice *În larg* de Sulton Vane, montată la Teatrul Național din Cernăuți în același an. Portretizată de E. Lovinescu, în *Memoarii*, sub numele metaforic Aurora Furtună (*Poeta cu soț irascibil*), S. a lăsat amintirea unei femei cu fizic maiestuos și spirit cultivat (o preocupa astronomia, iar la revista „Sburătorul” ar fi trimis inițial versuri în franceză despre Praga medievală), fire solitară, ancorată în propria trăire, părăndu-le unora absență până la indolență, altora agasant problematică. Cu excepția celor două versiuni ale *Istoriei literaturii române contemporane* lovinesciene, poeta nu a beneficiat, în lucrările de sinteză, decât de mențiuni enumerative.

Conștiința procesului artistic, a „puterilor ce dormitează” în „ideea creatoare” și personalizarea

acută a unor motive poetice o extrag pe S. din plătitudinea veleitară. Deși acuratețea expresivă oscilantă o reține la cote valorice medii, în plan istorico-literar textele ei atestă „metamorfoze” decisive ale poeziei românești și emanciparea lirismului feminin după Primul Război Mondial. Sonetele din *Ferestre luminate* ilustrează confluența simbolismului cu parnasianismul și primul modernism, unde confesiunea e saturată de artefact cultural și clișee estetizante. Forma și prețiozitatea artistă sunt ale sonetului de școală parnasiană (Hérédia, la noi Al. Macedonski): „Ci vreau ca-n hieratică găteală/ Sub valuri de brocarturi și mărgelă,/ Simțirea mea s-a-pară ideală”, iar imagismul reificat abundă: „camee”, cupe de ametist, trupuri de chihlimbar cu sânge de rubine, „cerul de zmalț albastru”, apusuri de mărgean. Dar la fel de prezente sunt și elementele poeticii simboliste: regia misterului, a mesajului fără răspuns, mistica frumuseții, audiția colorată – „albastre duete de privighetori” –, dereglarea simțurilor cu „delir fantasmatic”, beție, veninuri, filtre erotice, nevroze, aiurări agonice florale ca la D. Anghel, triade și majuscule magice ca la Maurice Maeterlinck și Ion Minulescu – „trei cerșetoare: Visul, Dragostea, Durerea” –, pastelul impresionist, cu cețuri irizate și „cocorii pistruind paloarea serii”, badinerii rococo, pantofi de mătase, Pierrotul alb etc. Nou e însă personajul liric, insolit pentru spațiul românesc, marcat sensibil de lectura Contesei de Noailles, la care trimit nu doar accesele de superbie, îndrăzneala imaginilor senzuale, scepticismul religios și chiar apostazia, plânsul pe „râscoliri de jar și de cenușă”, dar și tema regenerării după mari căderi, cu auzul deschis la „bătăia forțelor eterne”. Proiecțiile eului sunt paradoxale: „Îmi port curatul suflet ca o vină/ În lumea-n care nu mai e lumină/Decât pentru Minciună și Păcat”, reunind „vestala senină” cu femeia-damnă a iubirii, sub „stigmatul patimei funeste” și al „simțurilor pervertite”, biciuite de clocotul „turbure” al sângelui; într-o *Metempsicoză*, poeta se vede „Hero, Gretchen, Julieta”, altădată o spaniolă care „dansează sfidător pe masă” ori sultana de o feroce lascivitate: „Și când deodată tâmpilele mi-ar strânge/ În viu-i clește patima barbară /Și trupu-n mii de mlădieri mi-ar frânge/ Aș fi pantera cu priviri de pară,/ Cu Orientul tot trezit în sânge/ Care-și așteaptă prada legendară”. S. izbutește să transpună în acest limbaj compozit o viață interioară proprie, cu prezumția că depozitează un summum de

experiență tragică – o mare iubire trădată, un cămin distrus, copilul mort, o aspră însingurare „pe margini de genuni înfricoșate” –, dar și vocația de a renaște decupând, în întunericul durerii, „ferestre luminate” sau captând „sâmburi de lumină”. Cultivarea formei fixe temperează despletirea lirică și procură o carcasă protectoare. În recuzita imaginilor îi corespunde refugiul în „turnul de fildeș” suit „pe-a culmilor singurătate”: „Mă-nchid de-acum în turnu-mi singuratic/ Croit din sidefarea zării mute,/ Eu singură cu-al inimii jeratic”. Sfidând „noroiul”, viața cu „vag miros de mucigai” și o umanitate mizeră la care „nu vrea să coboare”, **S.** poematizează abundent, în linie macedonskiană, evadarea din teluric, „împrăștierea în imensitate”, unde „A suflului flacăra străbună/ De carne nu mai este-ntunecată”; suita e completă, de la reveria „pneumatică” – „orice răsuflare e un zbor început” – la elanul în erupție, sigilat însă de amintirea lui Icar: „Ca să reție visul culminant/ Nu se mai află nici un frâu în zare,/ În toată vietatea-i un amant/ și beți de dor cad fluturi prin pahare”. *Sâmburi de lumină* e un document al opțiunii moderniste manifeste, într-un lirism care nu mai evită asperitățile prozaice și epicul autobiografic, precum la Ion Pillat, alte repere fiind, acum, Tudor Arghezi, Adrian Maniu sau pictura lui Nicolae Dărăscu și Jean Steriadi. Poeta se detașează cu autoironie, adesea sarcastică, dar și cu regret, de „romantismul demodat din mine” – un „vals fosil” ce „supără urechea mea modernă”. Idealurile „antediluviene” sunt cenzurate de „năzuința de-a nu mai năzui”, fără măști calofile, suflul se livrează contemplării propriei drame: „Mormântu-ți îmi astupă toată zarea”, dar contemplația revelă și bogăția lumii, în care „șchiopătând va reîncepe viața”. Cu ochi de plastician, **S.** compune scene de gen, cultivând pitorescul domestic și o peisagistică antropomorfă, unde valul mării răstoarnă trupul ca „un amant grăbit”, iar duna de nisip spulberată de vânt e suflul pierzându-și conturul sub „nori de stele pe-un cer de levănțică”. Din cele patru cicluri ale cărții – *Medalioane*, *Chivote*, *Brocarturi*, *Scame* –, ultimul versifică, departe însă de modelul arghezian, atașamentul franciscan pentru lighioanele domestice.

SCRIERI: *Ferestre luminate*, București, 1921; *Sâmburi de lumină*, București, 1940.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *O revistă literară la... Galați*, SBR, 1919, 18; Mihail Iorgulescu, „*Ferestre luminate*”, SBR, 1921, 3; Scarlat Struțeanu, „*Ferestre luminate*”, „Viitorul”, 1921, 9 octombrie; Andrei Braniște [Tudor

Teodorescu-Braniște], „*Ferestre luminate*”, RP, 1921, 1 101; G. Topîrceanu, *Scrieri alese*, II, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1971, 375–380; Teodor Râșcanu, *Feminism*, „Hiena”, 1922, 9; Craioveanul [F. Aderca], „*Ferestre luminate*”, „Năzuința”, 1922, 2; Ion Sân-Giorgiu, *Nedrepătății*, NRL, 1926, 21; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 195–196; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 198, 258, 294; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 135; G. Dumitrescu, „*Sâmburi de lumină*”, G, 1940, 9; D. Caracostea, „*Sâmburi de lumină*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LXI, 1940–1941; Radu Cosmin, *Figuri culturale*, „Cele trei Crișuri”, 1941, 1–8; Pompiliu Constantinescu, „*Sâmburi de lumină*”, VRA, 1941, 621; C. Pajură [Cezar Papacostea], *Alice Soare*, „Severinul liber”, 1946, 88; Sevastos, *Amintiri*, 356–357; E. Lovinescu, *Memorii. Aqua forte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 322–324; Lovinescu, *Sburătorul*, I–IV, VI, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 285–286; Gheorghe Median, *Personalități botoșănene uitate: Alice Soare*, „Luceafărul” (Botoșani), 2010, 1. **G.O.**

SOARE, Iulia (pseudonim al lui Lilly Sonnenfeld; 5.VII.1920, Galați – 23.VII.1971, București), prozatoare, traducătoare. Este fiica Iuliei Sofia (n. Lack) și a lui Adolf Sonnenfeld. Face școala primară și liceul în orașul natal, absolvind în 1939, când se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Obligată, din cauza legilor rasiale, să își întrerupă studiile în 1940, le va relua în toamna anului 1944, obținând licența în 1946. Din același an devine redactor la Editura Politică, apoi la Editura de Stat pentru Literatură și Artă și la Editura Meridian. În 1954 se pensionează din cauza sănătății precare.

S. debutează editorial în 1956 cu romanul *Familia Calaff*, care atestă o prozatoare viguroasă, cu înclinații satirice, greu de plasat în registrul canonicului ideologic al timpului, conform căruia ar fi trebuit criticate valorile vieții burgheze. Așezându-se în zona unui realism cu valențe naturaliste, romanul dezvoltă istoria unei familii de origine evreiască în perioada interbelică, insistând pe elemente de dezagregare morală, până la explicații subliminale ținând de etnopsihologie. Povestirile din *O plimbare la Băneasa* (1962) se refugiază în atmosfera Bucureștiului de la mijlocul secolului trecut, cu aceeași înclinație către mica patologie a caracterelor și a moravurilor. Nuvelele din *Vârsta de bronz* (1969) și din *Duminică frumoasă de primăvară* (1971) certifică interesul pentru psihologia singuraticilor, pentru micile drame ale neînserării sociale sau familiale. O tânără handicapată își terorizează familia cu neputințele sale (*Duminică frumoasă de*

primăvară), un bătrân profesor suedez se pregătește febril să își întâmpine o prietenă mult mai tânără, sub reproșurile umilitoare ale fostei soții (*Trenul de Copenhaga sosește la 19,22*), un fiu își duce tatăl bolnav incurabil la o cabană, să se odihnească, dar bătrânul moare de singurătate (*Sus la cabană*) etc. *Fratele meu Hans*, din volumul *Vârsta de bronz*, este cea mai solidă nuvelă scrisă de S., în fapt un roman de mici proporții despre deriva morală a unei familii, silită să adăpostească un fiu de ofițer SS, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Compromisul, cinismul atitudinilor de fațadă e sancționat apăsător. În ciuda scriiturii consistente, lecția moralistă sună totuși strident. Traducătoare asiduă mai cu seamă în anii '60, S. dă versiuni în limba română din literatura unor importanți autori francezi: Hervé Bazin, Jules Verne, Georges Duhamel, André Gide, Roger Martin du Gard, în transpunerile din alte limbi folosind, probabil, ca intermediar tot franceza.

SCRIERI: *Familia Calaff*, București, 1956; ed. 2, București, 2011; *Stendhal* (Henry Beyle), București, 1957; *O plimbare la Băneasa*, București, 1962; *Vârsta de bronz*, București, 1969; *Duminică frumoasă de primăvară*, București, 1971.

Traduceri: Ștefan Zeromski, *Doctorul Judym*, pref. Olga Zaicik, București, 1958 (în colaborare cu Rodica Ciocan); Jacques-Yves Cousteau, Frédéric Dumas, *Lumea tăcerii*, București, 1960; Étienne Bonnot de Condillac, *Tratatul despre senzații*, introd. Dan Bădărău, București, 1962; Karel Čapek, *Opere alese*, II, București, 1963 (în colaborare cu Ihor Lemnij), *Povestiri*, București, 1963; Hervé Bazin, *Vipera sugrumată. Moartea căluțului*, pref. Val Panaitescu, București, 1964; Jules Verne, *În fața steagului*, București, 1965; Bjørnstjerne Bjørnson, *Fata pescarului*, pref. Ovidiu Drimba, București, 1966 (în colaborare cu Virgil Tepeanu și Ion Caraion); Georges Duhamel, *Viața și aventurile lui Salavin*, I–III, pref. Toma Pavel, București, 1966, *Cronica familiei Pasquier*, I–III, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1968; André Gide, *Pivnițele Vaticanului*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1966, *Călătorie în Congo. Note de drum*, București, 1971; Roger Martin du Gard, *Jean Barois*, pref. Val Panaitescu, București, 1966; Gottfried Keller, *Heinrich cel Verde*, I–III, pref. H. Müller, București, 1970 (în colaborare cu Dragoș Vacariuc).

Repere bibliografice: C. Baci, *Un tablou zguduitor al dezumanizării burgheze*, „Scânteia tineretului”, 1956, 2 375; Radu Popescu, „Familia Calaff”, CNT, 1956, 49; Boris Buzilă, „Familia Calaff”, RMB, 1956, 21 decembrie; Georgeta Horodincă, *Familia Calaff și cronicarul ei*, VR, 1957, 1; C. Voita, *Stendhal* 1957, GL, 1957, 10; Vera Călin, *Microcosmosul familial*, GL, 1957, 16; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959, 264–269; Z. Ornea, „O plimbare la Băneasa”, GL, 1962, 14; I. Sîrbu,

„*Vârsta de bronz*”, IL, 1969, 8; Magdalena Popescu, „*Vârsta de bronz*”, RL, 1969, 48; Horia Vasilescu, „*Duminică frumoasă de primăvară*”, O, 1971, 10; Vera Călin, *Iulia Soare*, RL, 1971, 31; Corina Cristea, *Inevitabila întoarcere*, LCF, 1973, 29; Ardeleanu, „A urî”, 138–143; *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar biobibliografic*, Galați, 1973, 249–250; Negoîtescu, *Engrame*, 154–157; Dan Grădinaru, *O scriitoare uitată*, RL, 1990, 27; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 286–287. **T.R.**

SOARE, Oana (8.V.1979, Craiova), critic literar, editor. Este fiica Lorettei Soare și a lui Alexandru Soare, medici. Urmează Liceul Teoretic „Alexandru Ghica” din Alexandria, apoi Facultatea de Litere a Universității din București, secția română–franceză, absolvită în 2001, și Facultatea de Comunicare și Relații Publice din cadrul aceleiași Universități, terminată în 2003. A obținut doctoratul *summa cum laude* în 2007 cu o teză despre opera lui Petru Dumitriu (coordonator: Eugen Simion). De la absolvirea facultății este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. Colaborează la „Caiete critice”, „Adevărul literar și artistic”, „Cultura”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Observator cultural”, „România literară”, „Euresis” ș.a. A fost distinsă cu Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române (2005) și cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (2008), iar în 2009 i s-a acordat Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler.

Afirmându-se la începutul anilor 2000 în ambianta revistei „Caiete critice”, S. s-a exersat mai întâi în comentarea marilor prozatori români postbelici dintr-o perspectivă în răspăr cu revizionismele polemice la modă. Editarea critică integrală, la Fundația Națională pentru Știință și Artă, a operelor lui Ștefan Bănuțescu (2005), precedată de cea a jurnalului intim și a „carnetelor de atelier” ale lui Marin Preda (2004, în colaborare cu Eugen Simion), arată calități certe de cercetător, confirmate de activitatea ulterioară, și anume de colaborarea la ediția completă a publicisticii lui G. Călinescu (I–XII, 2006–2012), precum și la lucrarea colectivă *Cronologia vieții literare românești postbelice* ș.a. Prima carte, *Petru Dumitriu & Petru Dumitriu* (2008) ridică „documentarismul” la puterea unui demers critic și istorico-literar menit să reconsidere, cu probitate și subtilitate interpretativă, opera unui scriitor de prim ordin, „proscris” din cauza oficializării sale realist-socialiste de dinaintea exilării sau a opțiunilor politice de după 1989, ca și a relațiilor proaste cu liderii exilului anticomunist. Cu o examinare

echilibrată a contextelor postbelice, fără o apologie necritică și fără accente justițiare de pamflet, **S.** realizează un examen cvasicomplet al scrierilor lui Petru Dumitriu, inclusiv al celor realist-socialiste (*Drum fără pulbere*, dar mai ales *Pasărea furtunii*, cu un final „distopic” eliminat de cenzură), cărora le relevă dimensiuni inaparente, obsesii de adâncime, subtilități de construcție care trec dincolo de comanda ideologică și socială; prozele livresc-parabolice din *Euridice. 8 proze* sau din trilogia *Cronică de familie* au parte de reinterpretări și de situații credibile, deși unele decriptări biografice și vecinătăți literare sunt supralicite. Complicata relație biografie–operă constituie, deopotrivă, o metodă și o miză a demersului autoarei. Preferințele merg către mai puțin discutata *Colecție de Biografii, Autobiografii și Memorii contemporane* („cel mai spectaculos roman meandric și proteic din literatura română”) și către romanul *Proprietatea și posesiunea*, despre care **S.** scrie cele dintâi pagini pătrunzătoare din critica românească. Fără a mai beneficia de excelența investigațiilor documentare directe, de arhivă, extrase din secvențele dedicate biografiei românești a prozatorului, lectura cărților publicate de acesta în exil (romane, eseuri etc.) și după 1989, precum și discutarea cazului său de „eretic” cu identitate multiplu scindată se mențin totuși la același nivel, rezultatul final fiind cea mai substanțială și mai completă abordare a creației și personalității lui Petru Dumitriu. Exegeta identifică la tot pasul elemente de continuitate subterană (teme, fantasme recurente) urmărite cvasidetectivistic, prin sondaje psihanalitice, tematiste sau biografico-politice.

SCRIERI: *Petru Dumitriu & Petru Dumitriu*, București, 2008. **Ediții:** Marin Preda, *Jurnal intim. Carnete de atelier*, introd. Eugen Simion, București, 2004 (în colaborare cu Eugen Simion); Ștefan Bănuțescu, *Opere*, I–II, pref. Eugen Simion, București, 2005; G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, I–XII, coordonator Nicolae Mecu, introd. Eugen Simion, București, 2006–2012 (în colaborare); Eugen Simion, *Portretul scriitorului îndrăgostit – Marin Preda*, București, 2010.

Repere bibliografice: Ion Bălu, *Marin Preda, „Jurnal intim. Carnete de atelier”*, CNT, 2004, 11; Ion Simuț, *Crepusul bizantin*, RL, 2006, 1; Adrian Jicu, [Oana Soare], ATN, 2007, 5, 2010, 9; Ion Simuț, *Cronologia publicisticii călinesciene*, RL, 2008, 11; Răzvan Voncu, *Încă un debut în critica literară*, CNT, 2009, 9; Andrei Terian, *Cauze profunde și efecte perverse*, CLT, 2009, 45; Paul Cernat, *Viața și opera unui proscris*, „Bucureștiul cultural”, 2010, 6. **P.C.**

SOARELE, publicație apărută la București, săptămânal, între 11 noiembrie 1896 și 6 ianuarie 1898. Gazetă a unei grupări antiliberală, **S.** a fost redactată de G. Urzică, redactor responsabil și proprietar, publicist cu oarecare experiență. El și-a asigurat, pentru paginile de literatură, colaborarea, mai ales cu versuri, a scriitorilor I. Alexandrescu-Dafin, Gheorghe din Moldova, A. Steuerman-Rodion, Radu D. Rosetti, Al. Radeș, T. Duțescu-Duțu. Sporadic au publicat Al. Antemireanu, Virgiliu N. Cișman, J. B. Hétrat, N. Burlănescu-Alin, D. Karr (D. Karnabatt), I. N. Roman, Emanuel Părăeanu, George Murnu, Panaite Zosân, C. Al. Ionescu-Caion, D. Marinescu-Marion ș.a. St. O. Iosif traduce din Lenau (*Vântul*) și Petőfi (*Planuri de prisos și Stelelor*), Radu D. Rosetti din Heine (*Nerozie*) și François Coppée (*Veghea*), iar A. Toma (iscăind Șt. Tomșa) din Heine. Au mai apărut transpuneri din Alfred de Vigny (*Femeia adulteră*, transpunere semnată Titi), Sully Prudhomme (*De departe*, în versiunea lui A. Steuerman-Rodion), din Goethe (un fragment din *Suferințele tânărului Werther*, traducere nesemnată) și Turgheniev (*Serbarea în Rai*, versiune nesemnată). Cineva care semnează Radu este autorul unor profiluri dedicate scriitorilor tineri: A. Steuerman-Rodion, George Coșbuc, Panaite Zosân, Panait Mușoiu, Radu D. Rosetti. **R.Z.**

SOARELE, gazetă apărută la Chișinău, săptămânal, din 30 decembrie 1921 până la 24 aprilie 1923. Redactor: Nicolae Dunăreanu. Publicație independentă scrisă de un grup de intelectuali, **S.** își propune, așa cum rezultă din editorialul lui Pan Halippa intitulat *Un cuvânt înainte*, să își familiarizeze cititorii cu literatura și cultura română, pentru a contribui la schimbarea mentalităților în această parte a țării. De fapt, **S.** se adresează, în primul rând, „oamenilor de la sate”. Acțiunea de culturalizare devine principalul mobil al gazetei. Preocuparea pentru cultivarea limbii române în Basarabia este explicită în articole ca *Moldoveni, grațiți limba strămoșească* de Pan Halippa, *Moldoveni sau români?* de Nicolae Dunăreanu. Sunt selectate, frecvent din alte publicații, scrieri de Emil Gârleanu (nuvela *Ochiul lui Turculeț*, povestirea *Visul lui Pilat*), Nicolae Beldiceanu, George Coșbuc (*O scrisoare de la Muselim-Selo*, *Noapte de vară*, *Trei Doamne, și toți trei*), C. Sandu-Aldea, dar se publică și versuri de V. Alecsandri (*10 Maiu*), Eminescu (*Moldova*), Duiliu Zamfirescu (*Primăvara*), Panait Cerna, St. O. Iosif

(*Frumoasa Irina, Rămas bun*), Alexie Mateevici (*Un sfat*), D. C. Moruzi, I. U. Soricu ș.a., proză de Alecu Russo, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu (*Vechea și frumoasa Moldovă...*), fragment din cartea *Orhei și Soroca*), Jean Bart. Revista i-a avut printre colaboratori pe reprezentanții „generației Unirii” – Iorgu Tudor (versuri: *La țară, Fântâna de la drum* ș.a.; proză: *Moș Toader, Lucruri urâte*), Pan Halippa (versuri: *Între vis și viață, Valea Răutului* ș.a.), Ion Buzdugan, Anton Luțcan (*În luna lui Cuptor, Stejarul singuratic* și alte poezii), Sergiu V. Cujbă, în sumar intrând și versuri de Al. T. Stamatiad, George Tutoveanu, proză de Al. Cazaban, George Bota, V. Lazăr. Publicistica îi are ca autori pe Liviu Marian (*Graiul nostru, Cuvinte străine*, dar și contribuții de istorie literară: *Dumitru C. Moruzi*), Ștefan Ciobanu, Vasile Harea, I. Duscian ș.a. Editorialele sunt scrise de Nicolae Dunăreanu, de Pan Halippa (care asigură și rubrica „Îndrumări politice”), Liviu Marian, Ștefan Ciobanu (redactează și rubrica privind actualitatea școlară și culturală), Vasile Harea, Ion Simionescu. Se publică și fragmente din culegerile de literatură populară alcătuite de Anton Luțcan sau de V. Gheorghian, precum și câteva traduceri din Lev Tolstoi (*Cei doi frați*) și Edmondo de Amicis (*Un copil evreu*).

I.Dg.

SOARELE ȘI LUNA, baladă populară. Fondul acestei balade este mitologic, reflectând o mentalitate arhaică, și oferă o explicare poetică naivă a succesiunii continue a celor doi aștri, a imposibilității întâlnirii lor. Din mitologia greacă se cunoaște legenda incestului lui Apollo (Soarele) cu sora sa, Artemis (Luna), legendă valorificată și de poeții antici, întâlnită apoi la romani (unde Ianus e Soarele și Iana sau Diana – Luna), la popoarele germanice, la slavii răsăriteni și la unele popoare balcanice. În tradiția noastră orală există numeroase credințe despre „sfântul Soare” și „sfânta Lună”. Numai la români, la bulgari și la croați se găsește transpunerea poetică a acestei legende în cântec epic. Potrivit concepției antropomorfe și animiste, cei doi aștri sunt frate și soră, la a căror căsătorie se opun elementele naturii și cele supranaturale. Intriga baladei pornește de la interpretarea veșnicei alternări a Soarelui cu Luna, ca urmare a acestei interdicții de ordin etic. Semnalată mai întâi de V. Alecsandri în Moldova, balada a fost culeasă apoi de pe întreg teritoriul românesc. Versiunea completă și cea mai bine realizată artistic a fost publicată de G. Dem. Teodorescu în 1885.

Vrând să se căsătorească, „puternicul Soare” a străbătut lumea „măre nouă ai, / tot pe nouă cai”. Nu își găsește soție pe plac decât, într-un „prunduț de mare”, pe cea mai mică din cele nouă „fecioarele”, care nu este alta decât sora lui, „Ileana Simzeana, / doamna florilor / ș-a garoafelor, / sora Soarelui, / spuma laptelui”. Sora caută să se opună dorinței fratelui și să amâne împlinirea ei, cerându-i lucruri pe care ea le crede irealizabile: un pod de fier (în alte variante, de aramă sau de ceară) peste mare, la capătul acestuia o mănăstire cu scară până la cer ș.a. Soarele reușește să treacă de încercări. Acțiunea împrumută, în continuare, elemente biblice, cum ar fi cele despre rai și iad. Soarele este trimis de sora lui la moș Adam și la maica Eva – uneori și la Crăciun și Dumnezeu – pentru a le cere sfatul, iar ei îl poartă prin rai și iad în speranța de a-i abate gândul. Neînduplecat, Soarele se întoarce la Ileana Simzeana și împreună pornesc la cununie. Sora îi cere fratelui să meargă înainte (sau se oprește să bea apă) și, pentru a scăpa, se aruncă în mare și se transformă într-o mreană cu solzii de aur. Dumnezeu sau sfinții o scot și-o aruncă pe cer, prefăcând-o în Lună. Astfel, cei doi, oricât s-ar urmări, nu se vor putea întâlni niciodată: „Și de-atunci se trase / și de-atunci rămase / lumea cât o fi / și s-o pomeni, / că ei se gonesc / și nu se-ntâlnesc. / Luna când lucește, / Soarele sfințește, / Soare când răsare, / Luna intră-n mare”. Acesta este primul și cel mai vechi tip al baladei *Soarele și Luna*, întâlnit în spațiul muntean, oltean, bănățean, dobrogean și moldovean. Balada se înrudește, totodată, cu basmele tratând tema incestului. Prin forma ei, se înscrie printre cele mai reușite creații populare, cu deosebire datorită elementelor fantastice, care o apropie de basm și îi potentează expresivitatea. În Transilvania și în Moldova de Nord circulă tipul de baladă cunoscut sub numele *Fratele și sora*, în care domină caracterul nuvelistic și tendința moralizatoare. Aici fratele, fecior de înșurat, o cere pe soră de la mama lui sau îi cere surorii să se căsătorească cu el. Însăpăimântată, sora (sau mama) încearcă să îl abată de la această intenție, trimițându-l în lume să își caute altă mireasă. El se reîntoarce însă cu aceeași cerere. Fata îi pretinde, ca și în tipul mai vechi al baladei, să facă un pod peste mare și o scară până la cer, îi mai cere să aducă stelele în cortegiul nunții, iar pe Soare și pe Lună drept nași. În unele variante, fata se sinucide înaintea cununiei. În altele, la intrarea în biserică, icoanele cad ori

plâng și astfel cununia este împiedicată. Există și versiunea-colindă a acestui tip. Dintre baladele aparținând tipului *Fratele și sora*, cele mai realizate au fost culese de Miron Pompiliu, S. Fl. Marian, Enea Hodoș. Numeroase variante ale baladei *Soarele și Luna* sunt realizate cu mijloace artistice superioare. Alegoria și metafora abundă. În rai Soarele vede „pomi înfloriți” (oameni buni), „dalbe păsărele” (copii creștinați), în iad – „pomi negri și pârliti” (oameni păcătoși), „negre păsărele” (copii nebotezați) ș.a. Într-o variantă se spune că, pentru a ajunge la cer, eroului i-ar trebui „scară de argințel, / toiag de oțel, / opincă de fier”. Pentru a exprima gravitatea sacrilegiului pe cale să îl comită Soarele, autorul anonim imaginează o catastrofă de proporții cosmice. Ca un laitmotiv apare în multe variante descrierea podului („pod de aramă / preste vamă, / pod de fier / până la cer, / pod de argint / preste pământ, / pod de ceară / preste țară”). Imaginea nunții („Sfântul Soare, nănaș mare, / sfânta Lună, mare nună, / stelele drușcuțele, / luceferii vătăjeii”) este prezentă și în *Miorița*. Astăzi balada *Soarele și Luna* se întâlnește mai rar. Ea circulă mai mult fragmentar, observându-se tendința trecerii spre o altă categorie tematică, cea a baladei familiale, prin extinderea tipului *Fratele și sora*.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, București, 1866, 27–29; Miron Pompiliu, *Balade populare române*, Iași, 1870, 32–34; S. Fl. Marian, *Poezii populare române*, I, Cernăuți, 1873, 151–160; T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, 165–173; I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și vioarele*, Gherla, 1884, 14–16; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, 410–415; G. Alexici, *Texte din literatura populară română*, I, Budapesta, 1899, 51–53; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folklorice*, I, partea I, București, 1900, 13–17; Al. Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1906, 4–6; Enea Hodoș, *Poezii populare din Bănat*, II, Sibiu, 1906, 9–16; Gh. Tulbure, *Cântece din lumea vechiă*, Făgăraș, 1908, 48–51; C. N. Mateescu, *Balade*, Vălenii de Munte, 1909, 111–114; Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească*, București, 1910, 182–187; Marin I. Apostolescu, *Balade populare*, I, Alexandria, 1912, 22–27; G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*, București, 1913, 216–228; Gh. Cătană, *Balade populare*, Brașov, 1916, 74–77; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, București, 1930, 263–268; Const. Brăiloiu, *Cântece bătrânești din Oltenia, Muntenia, Moldova și Bucovina*, București, 1932, 11–22; C. Sandu-Timoc, *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*, Craiova, 1943, 35–50; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1975, 89–99; Alexiu Viciu, *Flori de câmp*, Cluj-Napoca, 1976, 263–264.

Repere bibliografice: S. Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1890, 210–212; Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, București, 1895, 9, 413, 505, 677, 898, 978–979; Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, 588–593; I. Otescu, *Credințele țăranului român despre cer și stele*, București, 1907, 60–64; Elena Niculiță-Voronca, *Studii în folclor*, I, București, 1908, 16–20, 67–69; Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, București, 1913, 113–121; Gh. F. Ciușanu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă*, București, 1914, 75–98; Tudor Pamfile, *Cerul și poddoabele lui*, București, 1915, 105–152; Dan Botta, *Scrieri*, IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, București, 1968, 75–82; Paul Petrescu, *Imagini ale soarelui în arta populară*, SCIA, 1963, 1; G. Călinescu, *Estetica basmului*, București, 1965, 273–274; Adrian Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975, 68–72; Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976, 231–234, 372; *Dict. lit.* 1900, 795–796; Petru Caraman, *Studii de folclor*, I, îngr. Viorica Săvulescu, pref. Iordan Datcu, București, 1987, 366–408; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 143–156; Ion Talos, *Cununia fraților și nunta Soarelui: incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal*, București, 2004; Culianu, *Studii rom.*, II, 9–48. **L.Bd.**

SOBIETȚCHI, Ludmila (24.I.1952, Beriozovo–Zverinogolovsk, azi în Federația Rusă), poetă, prozatoare. S-a născut într-o familie de intelectuali deportați în Siberia. Își începe studiile la Școala Medie nr. 1 din Chișinău (1960–1970) și urmează tot aici cursurile Facultății de Filologie a Universității de Stat (1970–1976). Este consultant literar la Uniunea Compozitorilor, secretar literar la Teatrul pentru Copii Literici din Chișinău și redactor la săptămânalul pentru copii „Florile dalbe” (1990–2003). Debutază cu versuri în presă, în 1965, iar editorial cu volumul de poezie *Naiul ploii*, apărut în 1974. Colaborează la „Literatura și arta”, „Moldova”, „Basarabia”, „Curierul românesc”, „Viața satului”, „Contrafort” ș.a. Este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1993). Este cunoscută și ca textieră de cântece: *Ora stelei*, *Monologul Evei*, *Ochii tăi* ș.a. Semnează și Ludmila Sobietysky.

Versurile scrise de S. se alătură poeziei celor din generația '70 sau generația „ochiului al treilea”, cum este desemnată aceasta de critica literară din Basarabia, fiind o reacție față de realismul socialist al vremii prin însușirea imaginarului de factură neoromantică cu irizări moderniste. Cu alte cuvinte, necesitatea de a contesta realul este urmată îndeaproape de celebrarea fanteziei, a visului și iluziei, de

favorizarea stărilor interioare sau de aspirația poeziei de a transfigura lumea. Scriitoarea debutează timid cu volumul *Naiul ploii*, apreciată pe un ton concesiv de Vasile Coroban, prefațatorul cărții, pentru versurile care „izvorăsc din sentimentele ei proprii” și „sunt meditațiile ei sincere, necăutate, dar trăite”. Sinceritatea netrucată denotă, însă, o carență a sensibilității artistice și mijloace expresive precare. Cu al doilea volum, *Paznic la comori* (1982), se întrevede o oarecare evoluție în gestionarea materialului poetic, deși versurile sunt inegale, coroborând romanța cu poemul filosofic, patriotismul triumfal cu pesimismul elegiac, sinceritatea naivă cu cenzurarea confesiunii. Deseori textele sunt lipsite de forță, iar pe alocuri devin declarative, mai ales acolo unde autoarea adună „comori” ale neamului și Patriei, în embleme identitare precum *Miorița*, păstorul, plugarul, țara, limba maternă, Eminescu, Creangă, Meșterul Manole sau ciclul cântecelor de leagăn *Șase poeme pentru Călin*. Cu toate acestea, se poate remarca o tendință de preluare a unor teme și motive de factură neomodernistă care conturează o megaviziune: călătorii interplanetare, coliziuni temporale, migrația sufletului, tablouri de ploi stelare. Puseele moderniste rămân totuși mai curând la stadiul experienței aproape diletante. Notele confesive persistă, spațiul copilăriei identificându-se cu spațiul de început de lume: „La Tocsobeni, sub malul cel de lut,/ Sclipeau oglinzi de ape reci și clare,/ Luceafărul le săruta tăcut/ Și cerbii își aveau aici cărare.” Mai bine articulat este volumul *În toamna uitării de sine* (1988), organizat în câteva cicluri de poeme: *Și în oglinda anilor mă uit*, *Nașterea lotusului*, *În toamna uitării de sine* și *Nimfa*. Comună acestor grupaje este tema memoriei, filtrată, însă, de accentele patriotice și asimilată unei memorii mitice, din *illo tempore*. Astfel, eul feminin se reprezintă în oglindă, văzută ca un culoar temporal, în diverse ipostaze: este vulpea lui Esop, Eva, tragica Antigona, înspăimântătoarea Gorgonă, Elena, Cleopatra, lasciva Messalina sau iubita nelegiuitului poet François Villon. Chipurile din oglindă sunt reîncarnări ale aceluiași suflet, ca în paradigma romantică. Călătorii „prin spații și vremi”, amintiri ale neființei, peisaje autumnale invadate de tristeți, „marginea lumii”, cuvintele tăcerii, iubirea universală, viața fără de moarte sunt bornele acestei poezii romantice. Spre deosebire de penuria mijloacelor din cărțile anterioare, de data aceasta

vocabularul e abundent, dar obscurizează, de cele mai multe ori, mesajul poeziei, care e sufocat de greutatea simbolurilor, metaforelor, imaginilor, alegoriilor. *Spațiu fără timp* (1993), cel mai reușit volum al poetei, este organizat, de asemenea, în cicluri: *Fata Morgana*, *Jurnalul singurătății*, *Porți de altar* și *Spațiu fără timp (cunună de sonete)*. Transferând temele și laitmotivele precedente, S. își selectează mai atent instrumentele, limbajul devine mai adecvat, iar mesajul mai transparent. Există o încercare de substituire a versificației clasice cu mijloace moderne, poeta experimentând versul liber și versul alb sau inovând formele fixe, precum sonetul. Poezia este „alchimie” de sunete, culori și „semne magice”, care deturneză „realul preconcept”, eliberând cuvintele din „închisoarea lucrurilor” și cultivând stările incerte. Acum apar ființe mitice precum centaurul, balaurul, unicornul, sufletul migrează din nou prin evi și spații, iar destinul este suspendat. „Spațiul fără timp” reprezintă o lume cu hotare difuze, în care se suprapun miturile și vârstele anterioare, dar totodată este un spațiu captiv, care perpetuează indeterminarea existențială: „Uneori/ E atâta transparență/ În arborii aceștia/ Care mai cresc/ De parcă absența/ Ce le este predestinată/ Își taie cale/ Într-un spațiu ce nu-i aparține/ Schimbând/ Al timpului mers firesc.// Uneori/ Îmi pare că sunt o iluzie/ Și prezența mea/ Va urma altă dată/ Numai timpul/ Să-și regleze ecluzele/ Dar mi-i teamă că-n evul acela/ În care va fi să ajung/ Voi găsi doar iluzia/ Chipului tău și-a ființei/ Într-un spațiu străin proiectată”. Imortalitatea este văzută ca o incapacitate de a înțelege clipa, ca trecere pe lângă ființa iubită sau ca scindare a eului în lumi paralele, devenind, astfel, un dar inutil. S. scrie și literatură pentru copii: *Corăbioare zburătoare* (1988) și *Ce frumoasă-i lumea!* (2012).

SCRIERI: *Naiul ploii*, pref. Vasile Coroban, Chișinău, 1974; *Paznic la comori*, Chișinău, 1982; *Corăbioare zburătoare*, Chișinău, 1988; *În toamna uitării de sine*, Chișinău, 1988; *Spațiu fără timp*, Chișinău, 1993; *Ce frumoasă-i lumea!*, Chișinău, 2012.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Toate fluierile naiului*, „Nistru”, 1974, 8; Ion Vatamanu, *Viața cuvântului*, Chișinău, 1980, 181–182; Gheorghe Mazilu, *Valori și aparențe*, Chișinău, 1985, 199–204; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, 144–148; Mihail Dolgan, *Iubire de metaforă*, I, Chișinău, 2001, 323; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 230–231; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic,

Chișinău, 2000, 261; *Dicț. Chișinău*, 485; Rachieru, *Poeți Basarabia*, 518.

Mr.M.

SOCIALISMUL, publicație apărută la București de la 14 noiembrie 1918 până la 7 iulie 1940, zilnic (1919–1923), bisăptămânal (1923–1928) și săptămânal (1928–1940), în continuarea ziarului „Lupta” („România muncitoare”). Inițial are subtitlul „Organul Partidului Socialist și al Uniunii Sindicale”, modificat între 1921 și 1924 în „Organul Partidului Comunist” și devenit, din 1928, „Organul Central al Partidului Social Democrat din România”. Din 1933 poartă titlul „Lumea nouă”. Redactor: Constantin Titel Petrescu (mai 1931 – iulie 1940). **S.** are un pronunțat caracter militant, urmărind „răspândirea și propagarea ideilor socialismului științific”, precum și să apere interesele clasei muncitoare. Sporadic, există și rubrici literare, precum „Teatru–literatură–artă”, „Carte și cultură”, și „Vitrina librăriei”. **S.** publică sau mai ales se reproduc versuri de G. Coșbuc (*Lupta vieții*), Traian Demetrescu, Panait Cerna, Tudor Arghezi, Mihail Cruceanu, B. Nemțeanu, Paul Constant ș.a. Cu proză colaborează George Mihail Zamfirescu, Izabela Sadoveanu, Ion Pas, care folosește și pseudonimul Ion Plugaru. Scurtele cronici literare semnate de Andrei Braniște (Tudor Teodorescu-Braniște), Ion Pas, Ion Roată, Dr. Stockmann au coloratură politică, evidentă atât prin selecția scrierilor comentate, cât și prin maniera prezentării. În primii ani C. Dobrogeanu-Gherea, uneori sub pseudonimul Spartacus, contribuie cu câteva articole menite a consolida ideologia publicației (*Sărbătoarea de 1 Mai*), alături de Gala Galaction (*Silue de-o clipă*, în mai multe numere, ș.a.), Emil Isac, Barbu Lăzăreanu, Petre Constantinescu-Iași și Toma Dragu. În același spirit dogmatic un text din 1939 închinat comemorării lui Eminescu deplânge așa-zisa neputință a marelui poet de a înțelege „marile probleme sociale ale timpului” și „dreptatea cauzei mulțimii care se ridică”. **S.** cuprinde, de asemenea, în 1920, un necrolog C. Dobrogeanu-Gherea și ulterior mai multe articole comemorative: *Jean Bart* (1933 și 1939), *I.L. Caragiale* (de Ștefan Voitec, 1939), *Panait Istrati* (de I. Gruia, 1939), *Ștefan Petică* (1939), *Anatole France* (de Ion Pas, 1931), *Victor Hugo* (1939), *Tolstoi* (1939) ș.a. Gala Galaction oferă și un eseu omagial despre Tudor Arghezi (23/1940), iar Ion Pas unul despre George Mihail Zamfirescu (42/1939). Printre autorii traduși se numără Victor Hugo, Charles Dickens, Erich Maria Remarque,

Émile Zola, Jack London, Maxim Gorki, Henri Barbusse și Heinrich Heine. Gazeta mai conține numeroase texte ce incriminează capitalismul și pe guvernanții autohtoni, mesaje ale scriitorilor străini simpatizanți ai cauzei socialiste, publicistică de informare științifică, citate din scriitori și gânditori celebri, manifeste și lozinci comuniste. Alți colaboratori: G. Spina, Lothar Rădăceanu, Șerban Voinea, Nicolae Deleanu, B. Brănișteanu, Em. Socor, Ecaterina Arbore, Sarina Cassvan, N.N. Tonitza (sub pseudonimul Al. Fiorentino).

M.W.

SOCIETATEA ACADEMICĂ „PETRU MAIOR”, asociație înființată la Pesta în 1862. Inițiativa aparține studenților români de la Universitatea din capitala Ungariei, pe care societatea îi va reprezenta până în 1918. Ulterior membrii ei fiind studenți români de la Universitatea din Cluj, societatea își mută sediul în orașul transilvănean (1919–1934, 1938–1946). Este o asociație cu caracter cultural-științific, urmărind, în prima fază, solidarizarea prin limbă și cultură națională, promovarea cercetării folclorului și a obiceiurilor populare, susținerea literaturii și a culturii proprii prin editarea de almanahuri și reviste, ca și prin tipărirea unor scrieri de seamă ale culturii naționale, prin întâlniri și reuniuni muzical-literar-artistice (serate literare și muzicale, baluri și „seri de cunoștință”, echipe de dansatori etc.), în vederea unificării culturale și politice a tuturor românilor. În timpul Primului Război Mondial, dar și ulterior societatea a inițiat acțiuni de sprijinire a luptei pentru realizarea și desăvârșirea statului național român unitar, iar în anii de după al Doilea Război Mondial a luptat pentru democratizare, libertăți politice, sociale și religioase. A fost desființată de două ori, din motive politice, mai întâi în 1934 de rectorul Florian Ștefănescu-Goangă, apoi în 1946. Bogata sa arhivă, aflată în posesia Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, cuprinde un variat material documentar, legat mai ales de prima perioadă. Fondarea societății a fost inițiativa lui Iosif Vulcan, care, la 9 februarie 1862, prezintă colegilor săi, studenți români, *Proiectul statutelor Societății de lectură a junimii române din Pesta*. Proiectul este însușit și votat în adunarea generală din 20 februarie 1862, când se alege și consiliul de conducere: Partenie Cosma – președinte, Ion Nedelea – vicepreședinte, Iosif Vulcan – notar, Sabba Fercu – bibliotecar. La constituire societatea număra douăzeci și unu de membri, iar țelul

urmărit e formulat astfel: „deprinderea în limba maternă prin prelucrarea diferitelor opuri originale, imitațiuni, traduceri și declamări, excluzând dezbaterele politice”. Curând membrii devenind mai numeroși, vor spori și acțiunile ținând solidarizarea tinerilor prin cultură: citirea și discutarea unor scrieri literare originale, disertații, declamări, seri de teatru și poezie, concerte, coruri, dansuri sau baluri. Cele mai așteptate erau serile literare și cele „de cunoștință”, când studenții luau contact cu colegii lor. S-a înființat și un cabinet de lectură, mai ales pentru presa curentă, care, prin ajutoare și donații, a ajuns să aibă abonamente la multe publicații. În preajma primei conflagrații mondiale biblioteca număra aproximativ trei mii de volume și peste o mie trei sute de fascicule de publicații periodice, societatea fiind abonată la treizeci și șase de gazete în limbile română, maghiară și germană. Un moment important îl constituie numirea, în 1862, a profesorului Alexandru Roman de la Liceul „Samuil Vulcan” din Beiuș și de la Academia de Drept din Oradea, ca prim titular al Catedrei de limba și literatura română la Universitatea din Pesta. El a restructurat programul societății pestane după cel al junimii studioase din Oradea și i-a dat numele lui Petru Maior. În anii 1869–1872 se conturează și aici două direcții: una „activistă” și alta „pasivistă”, dar în 1873, când statutele sunt aprobate oficial, ele se reconciliază pe planul acțiunii culturale. Dispunând, încă din 1871, de un local propriu, studenții români se adună la discuții și lecturi de „operate” (disertații). Din 1876, la insistențele repetate ale lui Lazăr Petrovici Petrinu, apare și o foaie manuscrisă, „Rosa cu ghimpi”. Foaia a fost scoasă fără întrerupere până în 1894, trecând prin mai multe modificări. Așezată sub deviza „Cultura va salva românimea”, gazeta ieșea de două ori pe lună, scrisă de mână, cu excepția frontispiciului, care era tipărit. Cuprinsul este mai ales „literar și umoristic”, publicându-se numeroase poezii, povestiri și disertații. Selectarea materialelor o făcea o „comisie criticătoare”, alcătuită din trei–cinci persoane, foarte activă în perioadele când în fruntea ei s-au aflat Ilarie Chendi (1894–1897) și Octavian Goga (1901–1904). Chendi propune transformarea „Rosei cu ghimpi” într-o foaie publică tipărită. El sugerează și titlul, „Echoul tinerimii”, lansând totodată, spre a face față cheltuielilor de imprimare, apeluri cu liste de prenumerare și colectare de fonduri. În noiembrie 1894, când se credea că fuseseră

depășite toate obstacolele, revista este oprită sub pretextul că nu ar fi conformă cu statutele societății. Chendi a propus atunci ca societatea să editeze un almanah, pentru care s-a și pornit o acțiune de colectare de material. Din cauza greutăților întâmpinate, almanahul a putut să apară abia în 1901, sub titlul „Almanahul Societății de Lectură «Petru Maior»”, cu ocazia împlinirii a patruzeci de ani de la înființarea societății. Au colaborat Titu Maiorescu, Ioan Slavici, At. M. Marienescu, Constanța Dunca-Schiau ș.a. Almanahul va reapărea în 1929 la Cluj, marcând și un deceniu de la Marea Unire și bucurându-se de colaborarea unor nume prestigioase, ca N. Iorga, Iuliu Maniu, Emil Hațieganu, Octavian Goga, N. Drăganu, Onisifor Ghibu, Vasile Goldiș, Al. Ciura ș.a. Literatură propriu-zisă dau Zaharia Bârsan (*Veneția*), Teodor Murășanu și Liviu Rebreanu. Societatea s-a făcut remarcată și prin inițierea editării unor importante lucrări istoriografice, cum ar fi *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* de Petru Maior (1883), apărută la Budapesta și Gherla într-un tiraj de două mii de exemplare. Este prima ediție scoasă cu caractere latinești a lucrării lui Maior, catehism al generației de la 1848. În scopul susținerii luptei naționale prin evocarea unor momente ale trecutului istoric s-a editat și drama *Horea*, scrisă de studentul Ghiță Pop (1891). Această activitate nu a fost bine văzută de autorități, care în 1896 efectuează două percheziții la sediul societății, verificând biblioteca, arhiva și procesele verbale ale ședințelor, multe materiale fiind confiscate, între care „operatele” lui Ilarie Chendi asupra nuvelor lui Ion Rusu-Șirianu și Valer Moldovan, ca și piesa lui Ghiță Pop; sediul a fost sigilat, iar arhiva retrocedată cu aspre observații de respectare strictă a statutelor. Momente de reviriment cunoaște societatea în anii 1901–1904, când își face simțită prezența o nouă generație de tineri cărturari, între care se numără Octavian Goga, Al. Ciura, Ioan Lupaș, Vasile Goldiș, Ion Agârbiceanu, Traian Vuia, Vasile Stoica ș.a. Ei se întâlnesc în toamna anului 1901, la hotelul Saskor, cu Nicolae Iorga, care le vorbește despre Mihai Vi-teazul, răspunsul fiind dat de tânărul poet Octavian Goga. Tot acesta participă, ca delegat al societății, la jubileul de patruzeci de ani al revistei „Familia”, unde toastează pentru unitate politică. Studenții inaugurează și o campanie de strângere a legăturilor cu oamenii de la sate, întreprinzând mai multe excursii „de cunoaștere” la Nădlac, Cenad,

Sânmiclăuș, Lipova și Ghioroc, unde vor prezenta programe artistice și vor decide adeziunea la Congresul studențesc internațional Corda Fratres din 1902. Inițiativele societății au avut un rol important în apariția la Budapesta a revistei „Luceafărul” (1 iulie 1902), un organ de presă reprezentativ. În toamna anului 1918 societatea își înteește lupta pentru organizarea sfaturilor și gărzilor naționale românești, iar după Unire își continuă activitatea la Cluj, sub auspiciile nou-înființatei universități românești. În 1922 se editează revista „Lumea universitară”, în care a semnat și Lucian Blaga. Între 1940 și 1944 Universitatea fiind la Cluj exclusiv maghiară, un moment de reviriment îl constituie acțiunile din 1946 conduse de studentul în medicină Valeriu Anania, pentru ca, în scurt timp, autoritățile comuniste să dizolve societatea. Va fi reînființată, pe alte baze, în 1991.

M.P.

SOCIETATEA ACADEMICĂ ROMÂNĂ, asociație constituită la Roma în 1957. Inițiativa a aparținut monseniorului Octavian Bârlea, căruia i s-au alăturat douăzeci și cinci de intelectuali români din exil – filologi, istorici, filosofi, teologi, oameni de cultură –, între care N. I. Herescu, Eugen Lozovan, Paul Miron, Mircea Popescu, George Racoveanu, Flaviu Popan, Vasile Posteuca, D. C. Amzăr, N. A. Gheorghiu, Titus Bărbulescu, Petru Iroaie. Ideea înființării unei Academii Române Libere fusese anunțată în 1952 de generalul Nicolae Rădescu, care a încredințat lui Emil Vasiliu-Cluj misiunea întocmirii unui proiect, dar moartea generalului a întârziat realizarea lui. În 1956 alte inițiative, precum crearea Societății de Filologie Română, au fost lansate la Congresul Internațional de Romanistică de la Florența (Gheorghe Caragață, Eugen Lozovan ș.a.). Între 28 septembrie și 4 octombrie 1957 a avut loc la Roma congresul de constituire al **S.A.R.** Potrivit statutelor adoptate, obiectivele acestei societăți – care prelua denumirea inițială a Academiei Române – erau: „I. Promovarea culturii românești peste hotare prin: a) cercetări istorice asupra poporului român, îndeosebi în raporturile cu Apusul; b) studii lingvistice având ca principală preocupare cultivarea și apărarea limbii române; c) studii sociologice, filosofice și teologice; d) punerea în valoare a operelor românești din domeniul literaturii și al artei; e) relevarea rezultatelor obținute de cercetătorii români în diferite ramuri ale științei. II. Prezentarea realizărilor obținute de cercetătorii români în diferite domenii ale culturii.

III. Colaborarea pe plan internațional cu organizațiile similare din lumea liberă”. Comitetul de conducere e alcătuit din: președinte monseniorul Octavian Bârlea, secretar general Alexandru Gregorian, secretar Mircea Popescu, casier Teodor Onciulescu. Societatea este organizată pe secții: filologie, filosofie și teologie, istorie, sociologie, literatură și artă, economie, cu filiale în Italia, Germania, iar din 1964 și în Franța. Activitatea se desfășoară în ședințe de studii pe secțiuni, cicluri de conferințe, expoziții și concerte, în adunări generale și congrese internaționale. **S.A.R.** editează mai multe publicații cu caracter științific și literar-artistic, printre care „Acta Historica”, „Acta Philologica”, „Acta Philosophica et Theologica”, „Acta Scientiarum Socialium”, „Revista scriitorilor români”, cât și colecții de eseuri și studii, volume de comunicări științifice. În 1958 este redactat primul „Buletin informativ”, cu precizarea că apare când este posibil și când este nevoie, ultimul număr, al doisprezecelea, ieșind la 5 octombrie 1961. Relatările privind activitatea **S.A.R.** sunt preluate în 1962 de „Revista scriitorilor români”. Din 1967 până în 1970 se organizează paisprezece congrese, cu participare internațională și sub patronajul unei personalități din țara unde are loc manifestarea: Roma, 1957 (comemorarea lui Ovidiu), Mainz, 1958 (*Kultur und Freiheit*), Strasbourg, 1959 (*Unité nationale et communauté européenne*), München, 1960 (*Rumänien zwischen West und Ost*), Veneția, 1961 (*Cristi di umanità*), Londra, 1962 (*Engagement and Responsibility*), Nijmegen (Olanda), 1963 (*Culture universelle et originalité nationale*), Regensburg (Germania), 1964 (*Die Donau gestern und heute*), Fribourg, 1965 (*Unité dans la diversité*), Salamanca, 1966 (*Romanidad–Hispanidad–Rumanidad*), Roma, 1967 (*Storia e valori perenni*), Salzburg, 1968 (*Kultur und Zivilisation im europäischen Südosten*), Washington D.C.–Cleveland–Jackson–Detroit, 1969 (*The Romanian and World Culture*), Paris, 1970 (*L'Indépendance roumaine et l'Occident*). La sărbătorirea a zece ani de la înființarea **S.A.R.**, în 1967, ședința inaugurală are loc la Capitoliu, în prezența președintelui Italiei, a primarului Romei, a rectorilor și președinților celor mai importante universități și instituții de cultură, a decanului Facultății de Litere de la Universitatea din Roma. Participă Mircea Eliade, Virgil Ierunca, Mircea Popescu, Constantin Amărieuței, Horia Stamatu, Ionel Jianu, Sanda Stolojan, George Uscătescu, Mira Simian, Angelo Morreta

(Dan Petrașincu), Radu Enescu ș.a. Cu același prilej se deschide o expoziție documentară dedicată lui Constantin Brâncuși și o expoziție a cărții românești în exil. Din 1975, după moartea lui Mircea Popescu, societatea își reduce treptat activitatea.

Repere bibliografice: *O nouă înjghebare românească în exil: Societatea Academică Română*, „America”, 1957, 52; *Societatea Academică Română din Roma*, „Înșir’te mărgărite”, 1957–1958, 27–32; *Activitatea Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1962, 1; *Inițiative ale secției italiene a Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1964, 3; *Adunarea generală a Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1965, 4; [Congresele Societății Academice Române], „Revista scriitorilor români”, 1966, 5, 1967, 6, 1968, 7, 1969, 8; Constantin Sporea, *Date despre istoricul Societății Academice Române*, „Revista scriitorilor români”, 1982, 19; Adrian Popescu, *Academia de pe Gianicolo*, R, 2007, 3; Manolescu, *Enciclopedia*, 649–652. **M.P.-C.**

SOCIETATEA AUTORILOR DRAMATICI ROMÂNI, asociație înființată la București la 14 martie 1923, recunoscută ca persoană juridică la 28 iunie 1923. Dezideratul constituirii unei asociații profesionale a dramaturgilor, independentă de aceea a scriitorilor, începe să se configureze la începutul celui de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea. O primă inițiativă este lansată în 1911 de George Diamandy, în jurul căruia s-au strâns zece autori dramatici. Se redactează – textul aparținându-i probabil lui G. Ranetti – un proiect de statut și se țin mai multe șezători la Teatrul Comedia din București. Altă inițiativă, eșuată și ea, îl are ca promotor pe Al. Davila. Mai bine pregătită va fi încercarea de coagulare a societății la 9 septembrie 1915, sub președinția lui Ion C. Bacalbașa, când Caton Theodorian primește sarcina de a redacta proiectul de statut și de a strânge adeziunile. Demersurile nu s-au finalizat însă până la intrarea României în Primul Război Mondial, fiind reluate în 1919 și continuate în anii următori. La adunarea de constituire din 1923 cei douăzeci și patru de dramaturgi prezenți, recunoscuți, împreună cu alți patru, ca membri fondatori (între ei numărându-se Ticu Archip, I.C. Aslan, Zaharia Bârsan, I.Al. Brătescu-Voinești, Victor Eftimiu, Octavian Goga, Paul Gusty, A. de Herz, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Peretz, Camil Petrescu, Victor Ion Popa, Liviu Rebreanu, Const. Rîuleț, Mihail Sorbul, Cathon Theodorian, I. Valjan), au ales, pe o perioadă de trei ani, comitetul de conducere, Caton Theodorian fiind

desemnat președinte și I. Valjan vicepreședinte. Conform statutului aprobat, scopurile societății erau: „a) păzirea și apărarea intereselor morale și materiale ale autorilor dramatici români; b) ajutoarea morală și materială a membrilor societății; c) acordarea de ajutoare și pensii văduvelor și orfanilor membrilor defuncți și d) încurajarea scriitorilor cu talent de teatru, cari nu sunt membri ai societății”. Societarii se împart în activi, de onoare și donatori, pentru cea dintâi categorie fixându-se condiții de admitere speciale: erau primiți „autori de piese în cel puțin trei acte, jucate de cel puțin cincisprezece ori pe scena Teatrului Național din București, sau de două piese în câte un act, jucate în aceleași condiții, sau de șase localizări”. Drept consecință, de-a lungul anilor, numărul membrilor crește relativ lent. Astfel, în ianuarie 1926 asociația grupa treizeci și doi de autori dramatici, iar în 1936 cincizeci și cinci (dintre care zece decedați). O modificare a statutului, introdusă în 1937, adaugă alte două categorii de membri activi – aderenți și provizorii. Printre cei admiși după constituire s-au numărat Anton Bibescu, G. Ciprian, Horia Furtună, Al. Kirițescu, Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Tudor Mușatescu, Ion Pillat, Paul I. Prodan, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, Ion Sân-Giorgiu, Mircea Ștefănescu, Sandu Teleajen, G. M. Zamfirescu ș.a. Majoritatea membrilor făcea parte și din Societatea Scriitorilor Români. Cel de-al doilea președinte al **S.A.D.R.** a fost Mihail Sorbul (ianuarie 1927 – martie 1930), succedându-i Ion Minulescu (martie 1930 – martie 1933), Caton Theodorian (martie 1933 – ianuarie 1939), Camil Petrescu (1939). Ca vicepreședinți au funcționat A. de Herz (1927–1930), Horia Furtună (1930–1936), Camil Petrescu (1936–1939). În primii cinci ani asociația are sediul într-o cameră a Teatrului Național din București, după care, vreme de șapte ani, împarte cu Societatea Scriitorilor Români așa-numita Casă a Scriitorilor din strada General Berthelot nr. 18. În 1935 asociația izbutește să cumpere un imobil pe strada Izvor nr. 49. Veniturile societății proveneau din surse diverse (cotizații, un procentaj din tantiemele autorilor, o taxă de un leu pe biletele vândute la teatrele naționale din țară, subvenții din partea unor instituții de stat, donații, beneficiul unor spectacole, șezători, profitul antreprizei afișajului Capitalei și al biroului de percepere a drepturilor de autor etc.). Avere societății sporește an de an, „nespectaculos, dar real”, cum declară

unul din președinți, ea nefiind afectată de crahurile băncilor din perioada mării crize economico-financiare. Fondurile au fost folosite și pentru acordarea de împrumuturi și ajutoare, pentru înființarea unei edituri proprii, pentru tipărirea unui anuar, „Buletinul Societății Autorilor Dramatici Români” (cu cincisprezece apariții între 1923 și 1938), pentru constituirea unui premiu acordat comediilor într-un act. Instituit în 1926, acest premiu, în valoare de 10 000 de lei, începe să trezească interes abia în 1932, când se prezintă peste cincizeci de lucrări. În întregime sau divizat, premiul a fost succesiv acordat lui Victor Ion Popa, Valeriu Mardare, Al. Vivosky, Leonard Divarius, Al. Coatu, George Stelian, Liviu Opriș, Victor Negoescu, N. Iliescu ș.a. În urma primirii unei donații din partea soției lui Al. G. Florescu, s-a putut acorda câțiva ani un premiu substanțial, de 25 000 de lei, purtând numele donatorului. Printre lucrările distinse s-au numărat *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu (1929), *Oameni feluriți* de Anton Holban (1930), *Molima* de Ion Marin Sadoveanu (1932), *Căprița* de Petre Drăgoescu (1933), *Dridri* de Ion Cantacuzino (1935). Editura societății a tipărit (în „Colecțiunea de teatru românesc SADR”), până în 1938, circa douăzeci de piese, printre care *Păcală* de Horia Furtună, *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu, *Omul care a văzut moartea* de Victor Eftimiu, *Papagalii* de Const. Rîuleț, *Jucării sfărâmate* de Caton Theodorian, *Molima* de Ion Marin Sadoveanu, *Frați de cruce* de Paul I. Prodan, *Sosesc dese-ră* de Tudor Mușatescu, *Dracul* de Mihail Sorbul, *Pui de lup* și *Joc primejdios* de Lucreția Petrescu ș.a. Comitetele de conducere ale **S.A.D.R.** au întreprins numeroase demersuri în vederea reflectării în textele legislative (îndeosebi în Legea Teatrelor) a intereselor membrilor săi. Multă vreme a fost promovată ideea creării unui „teatru mobil” patronat de societate și chiar a unui Teatru SADR, dar proiectul nu a putut fi realizat. Deosebit de intensă a fost însă activitatea în plan extern. După aderarea asociației la Confederația Internațională a Societăților de Autori și Compozitori, înființată la Paris în 1926, dramaturgii români vor participa la majoritatea congreselor, ținute la Roma (1927), Berlin (1928), Madrid (1929), Budapesta (1930), Londra (1931), Viena (1932), Varșovia (1934), Sevilla (1935), Berlin (1936) etc. Ei susțin cu perseverență punerea în scenă, pe bază de reciprocitate, a lucrărilor dramatice de succes aparținând membrilor societăților naționale, pledează

pentru o cât mai bună informare în buletinul confederației, „Inter Auteurs”, și pentru o mai mare eficiență a „serviciului fișei internaționale”. Activitatea societății diminuează drastic odată cu declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial. Situația se menține și după august 1944. Presa vremii nu informează despre o „epurare” a unora din membrii asociației, dar e de presupus că ea a avut loc. Alegerea ca președinte a lui Al. Kirițescu, în iunie 1945, nu aduce revirimentul așteptat. De altfel, asociația dramaturgilor este dublată de Uniunea Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, înființată în august același an. În cele din urmă, **S.A.D.R.** va fuziona în martie 1949 cu Societatea Scriitorilor din România, formând Uniunea Scriitorilor din RPR.

Repere bibliografice: „Buletinul Societății Autorilor Dramatici Români”, 1923–1938; Ion Munteanu, *Istoricul societăților scriitorilor români (1899–1949)*, București, 1998, 84–87; Victor Durnea, *Societatea Autorilor Dramatici Români*, DL, 2008, 78. **V.D.**

SOCIETATEA CULTURALĂ ROMÂNIA, asociație înființată la 10 mai 1949 la São Paulo și care și-a desfășurat activitatea până în 1957. Este prima societate culturală românească din Brazilia, constituită din inițiativa lui Augustin Hila și a lui Nicolae Iancu Păltinișanu. Președinte: Augustin Hila. Societatea organizează festivități culturale, artistice și patriotice cu prilejul sărbătorilor naționale românești (10 Mai, 1 Decembrie, 24 Ianuarie), expoziții de pictură, concerte și, în 1954, sub patronajul Rectoratului Universității din São Paulo, un ciclu de conferințe publice. A tipărit două broșuri: *Cultura din România între ciocan și seceră* (1950) de Niculae Dumitrescu și *Impresoes do Brasil* (1955) de N. Petrescu-Comnen. În 1951, sub auspiciile societății, N. I. Păltinișanu editează cea dintâi publicație în limba română din Brazilia, „Căminul”, revistă trimestrială la care colaborează poeți și prozatori stabiliți pe continentul american. **S.C.R.**, îndrumătoare a vieții culturale românești în Brazilia, trece în 1957 atribuțiile sale Societății Sf. Treime, organizată, în jurul Bisericii Ortodoxe de aici, de Cercul Literar-Artistic Căminul și, mai târziu, în 1964, de Sociedade Cultural Rome-no-Brasileira care, în 1966, patronează la São Paulo sărbătorirea centenarului George Coșbuc. **M.P.-C.**

SOCIETATEA DE FILOLOGIE ROMÂNĂ, asociație înființată la Florența în 1956, cu ocazia Congresului Internațional de Romanistică desfășurat aici la 6 aprilie. Comitetul e format din Gheorghe Caragață,

Petru Iroaie, Teodor Onciulescu, Ion Popinceanu, Paul Miron și Eugen Lozovan (numit și secretar științific), sub coordonarea lui Sever Pop. **S.F.R.** a activat o perioadă scurtă, până la sfârșitul anului 1956, la Paris, mai ales prin efortul organizatoric al lui Eugen Lozovan. Asociația și-a propus, chiar prin actul de constituire, „stimularea și, pe cât posibil, organizarea cercetărilor, gruparea și stabilirea de contacte între un număr cât mai mare de savanți care se interesează de problemele limbii române, luarea de poziții normative în chestiunile controversate, editarea unei reviste periodice și a altor publicații” cu un caracter filologic mult mai larg cultural decât cel strict lingvistic. Astfel, revista „Romania Orientalis” trebuia să apară în anul următor în Belgia, pe lângă Centrul de Studii Istorice și Lingvistice Române de la Universitatea Catolică din Louvain, sub direcția unui consiliu redacțional din care inițial făceau parte Gheorghe Caragață, Dumitru Găzdaru, Virgil Mihăilescu, Grigore Nandriș, Sever Pop, Ion Popinceanu și Eugen Lozovan. Statutul **S.F.R.** prevedea, de altfel, ca principală formă de activitate, manifestările editoriale, deoarece întrunirile științifice erau proiectate să se desfășoare numai cu ocazia congreselor de lingvistică. Se propunea ca biroul de conducere să fie ales de adunarea generală pe o durată de șase ani. Este semnificativ că în ultimele luni ale anului 1956 au fost desemnați ca membri de onoare Dumitru Găzdaru, N. I. Herescu, Jean Boutière, Ernst Gamillscheg, Alf Lombard, Basil Munteanu, Mario Roques, G. D. Serra, Carlo Tagliavini, iar ca membri activi Mariano Baffi, Victor Buescu, Eugeniu Coșeriu, Petre Ciureanu, Ioan Guția, Gino Lupi, Aureliu Răuță, Mario Ruffini, Emil Turdeanu, Rosa Del Conte, Alphonse Juilland, N. A. Gheorghiu, Pierre Gherman și I. G. Dumitriu. De semnalat și faptul că, în mai 1956, Grigore Nandriș refuză să activeze ca membru al societății. În schimb, Emil Turdeanu propune un consiliu de conducere exclusiv românesc, fără „patronaj străin”, și solicită continuarea lucrării *Bibliografia românească din exil* în paginile proiectatei „Romania Orientalis”, idei susținute și de N. I. Herescu. Din păcate, revista nu a putut să apară din lipsă de fonduri și societatea s-a autodesființat prin absența mobilului de activitate, mulți dintre membrii ei devenind fondatori ai Societății Academice Române, constituită în 1957 la Roma.

N.F.

SOCIETATEA DE LECTURĂ A STUDENȚILOR ROMÂNII, asociație înființată în 1859 la Satu Mare. Constituită în urma numeroaselor și insistentele demersuri ale lui Petru Bran, profesor de limba română la gimnaziul din localitate, societatea avea în program activități în vederea cunoașterii limbii și istoriei poporului român. Petru Bran afirma: „Poporul român nu dorește astăzi nimic mai fierbinte decât institute literare naționale, care sunt factorul de căpetenie al culturii adevărate”. Deviza prelua câteva versuri ale lui G. Sion: „Mult e dulce și frumoasă / limba ce vorbim / altă limbă armonioasă / ca ea nu găsim”. În primii ani activitatea s-a rezumat la copierea de către elevi a unor articole din diferite publicații românești și la difuzarea lor în toate mediile. La 23 aprilie 1863 are loc prima ședință a societății. Cu acest prilej, în cuvântarea rostită, Andrei Cosma face o incursiune în trecutul de luptă al poporului român, schițând totodată și obligația societății de a contribui la ridicarea culturală, economică și politică a națiunii. La întâlnirile asociației se citeau fragmente din scrierile unor mari poeți români sau articole din diverse periodice („Foaie pentru minte, inimă și literatură” ș.a.), din lucrările istorice ale lui Petru Maior (*Istoria pentru începutul românilor din Dachia*), Gh. Șincai ș.a. Cele mai solicitate versuri, care erau și recitate, erau cele ale lui Andrei Mureșanu (*La martirii români din anul 1848–1849, Locul fericirii* ș.a.). În vederea înființării unei biblioteci se fac abonamente la ziare și reviste („Aurora română”, „Românul”, „Amicul școalei”, „Gazeta de Transilvania”). Grație promotorului ei, profesorul Petru Bran, societatea s-a impus ca un puternic centru de educare în spiritul culturii naționale.

P.D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ A TEOLOGILOR ROMÂNII, asociație înființată la Arad în 1867. Societatea ținea „ca prin citirea foilor periodice și a operelor științifice, apoi prin comunicarea ideilor și prin ocupațiuni de diligență să se adauge cât mai mult la erudițiunea tinerimii”. Majoritatea membrilor erau elevii Preparandiei și studenți teologi din localitate. Formele de activitate sunt diverse, dezbaterile literare pe marginea scrierilor proprii sau lecturile atrăgând cel mai mare număr de participanți. În adunări se lansează ideea solidarizării teologilor arădeni cu acțiunile cultural-sociale ale colegilor din alte centre de învățământ teologic (Sibiu, Caransebeș etc.). Existența unei biblioteci și a unui cabinet de lectură avea un rol esențial. Biblioteca,

inaugurată tot în 1867, dotată cu literatură beletristică și științifică, urmarea a „ațâța gustul pentru lectură” al tinerimii studioase și al locuitorilor orașului. Cabinetul de lectură făcuse abonamente la numeroase periodice de limbă română, dar și în alte limbi. Luna februarie 1869 marchează debutul activității publicistice a societății. Acum se tipărește „Speranța”, periodic apărut, cu o întrerupere de un an, până în iunie 1872. Mitropolitul Andrei Șaguna afirmă că revista „lețește cunoștințele temeinice, din care [...] cărturarii noștri pot înavuți științele [...] școlare și cele istorice”. Din august 1872 până în iunie 1875 se va edita, sub egida Episcopiei Ortodoxe din Arad, o nouă publicație, „Lumina”, unde chestiunile școlare au un loc privilegiat. Ca urmare a unificării, în 1880, a Preparandiei cu Institutul Teologic, se creează Societatea de Lectură de la Institutul Pedagogic-Teologic Greco-Ortodox, care va activa până în 1908–1909. Nou-înființata societate va scoate, litografiate, în 1882, revista literar-culturală „Deprinderea”, iar în 1896 „Chemarea”.

P.D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ AURORA, asociație înființată la Cluj în 1845. Inițiativa aparține unui grup de tineri care frecventau Colegiul Romano-Catolic, având în frunte pe Al. Papiu-Ilarian, Iosif Hodoș și Nicolae Popea. Întâiul comitet de conducere e alcătuit din avocatul Al. Bohățel (președinte), Al. Papiu-Ilarian (redactor), Nicolae Popea (cenzor), Avram Iancu, Ioan Moga, Axente Sever, Al. Cassianu, Oprea Moroianu (membri). Între scopurile principale ale asociației figurează învățarea și propagarea limbii și istoriei românilor, cultivarea limbii și încurajarea încercărilor literare în limba română, organizându-se conferințe și șezători în care se citeau și se analizau producțiile literare ale membrilor societății. Adunările generale aveau ca tematică limba și istoria românilor. De asemenea, problemele de ortografie completează lista subiectelor frecvent discutate. În 1845–1846 va fi redactată și difuzată revista manuscrisă săptămânală, „Ziorile pentru minte și inimă”, care, distribuită gratuit școlilor românești, va capta repede interesul în principalele orașe transilvănene. Deviza sub care apărea era „Numai cultura va scăpa pe români, și cultura numai națională va fi”, oglindind crezul inițiatorilor ei, îndeosebi al lui Al. Papiu-Ilarian care, în articolul *Nescari preliminarii*, face un apel vibrant la conștiința românilor, spre a-și înzeca eforturile pe drumul înaintării culturii. Alte două articole, aparținând tot lui

Papiu-Ilarian, pun în discuție chestiuni de maximă însemnătate, precum latinitatea limbii române, devenirea ei (*Limba românească*) și importanța învățării ei corecte (*Să învățăm românește*). Mai sunt inserate proverbe și cimilituri (printre primele culegeri din Transilvania), precum și traduceri din germană, italiană și maghiară. „Gazeta de Transilvania” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură” erau primite regulat de membrii societății. Ca urmare a unui firesc proces de maturizare și radicalizare în interiorul asociației, capătă contur un grup format din Al. Papiu-Ilarian, Nicolae Popea, Iosif Hodoș ș.a., care vor milita îndrăzneț împotriva proiectului unirii Transilvaniei cu Ungaria, pentru drepturile și libertățile politice ale națiunii române.

P.D.

SOCIETATEA DE LECTURĂ DIN ORADEA, asociație înființată la Oradea la 26 noiembrie 1848. Statutul poartă titlul *Legile Societății Junimii Românești*, semnatarii fiind Iosif Roman (președinte), Vasile Șorban (vicepreședinte), Georgiu Deheleanu (secretar) și Ioan Gal (vicenotar). Deși aprobarea oficială este cerută din octombrie 1850, va fi primită abia la 21 martie 1852, iar inaugurarea activității se face în ședința din 25 iunie 1852, societatea „de leptură” avându-l ca îndrumător pe profesorul Alexandru Roman, apoi pe Dionisie Pășcuțiu (1853–1858), Ignat Sabin (1858–1859), Vasile Pop Silaghi (1859–1864), Justin Popfiu (1864–1871), Iulian Papfalvi, Fr. V. Olteanu. Scopul societății este acela de a promova literatura prin lectură, de unde membrilor săi li se trage și numele de „lepturiști”. În cadrul ședințelor sunt prezentate poezii sau alte scrieri literare și se susțin disertații. Uneori aceste reuniuni se transformă în sărbători la care iau parte corul seminarial și interpreți de dansuri populare. În statute se mai prevedeau crearea unei biblioteci, acordarea de premii, tipărirea anuală a unui almanah literar, ceea ce nu s-a realizat în primii ani. Un timp membrii asociației și-au publicat producțiile în „Foaia pentru minte, inimă și literatură” a lui George Barițiu (Iosif Roman, Georgiu Deheleanu ș.a.). Primul almanah apare în 1854 sub titlul „Diorile Bihorului”, având peste trei sute de pagini, în care semnează versuri și proză Carol Grama, Vasile Iuțiu, At. M. Marienescu, Dimitrie Meci, Ioan Popdan, Iosif Roman, Dimitrie Sfura, Paul Vela-Ventrariu. Tot în 1854 se tipărește culegerea *Versuinții români*, unde sunt incluși mai toți poeții vremii, din cele două părți ale Carpaților. Al doilea almanah, „Fenice”, iese la 10

martie 1867. Aici se face un istoric al activității „lepturiștilor” (N. Oncu), iar printre colaboratori se află Vasile Iuțiu, Vasile Ranta-Buticescu, Elie Trăilă, Moise Popiliu (Miron Pompiliu), Ioan Scipione Bădescu. Aceste almanahuri au stârnit criticile lui Titu Maiorescu. Cu toate acestea, realizările asociației orădene au stimulat și alte inițiative. Merită subliniat faptul că s-au dat la lumină și o serie de publicații manuscrise, precum „Deșteaptă-te, române”, foaie redactată de Iosif Vulcan între 1857 și 1859, când a fost membru al societății, „Musa română”, întocmită în 1870 de membrii Societății Literare „Samuil Vulcan”, sub redacția lui Ioan Groza, și „Aurora”, alcătuită în 1883 sub redacția lui George Mihalca. **I.Cr.**

SOCIETATEA DE LECTURĂ „IOAN POPASU”, asociație înființată în 1868 la Caransebeș. Constituită ca instituție a „junimii studioase” de la Institutul Teologic-Pedagogic, societatea are ca membri profesori, elevi și studenți de la institutele de învățământ ale Diecezei Ortodoxe românești din localitate, animați de puternice sentimente patriotice. Ei se înscriu în mișcarea din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea pentru înfăptuirea unirii cu românii din Regat. „Înaintarea în cultură” era scopul major al societății și pentru atingerea lui s-a recurs la variate mijloace: organizarea de manifestări artistice, elaborarea de lucrări cu caracter științific și pedagogic, efectuarea de traduceri din literaturi străine, scrierea de discursuri patriotice. Statutul îi obliga pe membri să participe regulat la ședințele ordinare și extraordinare, obligație extinsă și asupra participării la corul ce funcționa în cadrul societății. La una din ședințele festive (24 aprilie 1894) au fost recitate poezii de Vasile Alecsandri, George Coșbuc ș.a. Cu același prilej elevul Iancu Stan prezintă disertația *Momente care au contribuit la renașterea literaturii române*. Cu alte ocazii corul a interpretat cântece patriotice de Ciprian Porumbescu și Ion Vidu. În aria de preocupări a societății intra și ajutorarea financiară a elevilor săraci și suferinzi. Gazeta editată sub egida asociației, intitulată „Progresul” (redactor Ioan Popovici-Bănățeanul), a publicat lucrări literare și științifice prezentate în adunări. Conducerea clerului ortodox a acordat un substanțial sprijin bibliotecii societății. Se achiziționează *Letopisețele Moldovei*, *Lepturariul rumânesc*... al lui Aron Pumnul, scrierile lui A. D. Xenopol. Într-un raport al bibliotecii, datat 1894, se menționează că lucrările cele mai solicitate

de elevi și studenți erau cele ale lui George Barițiu, Grigore G. Tocilescu, Aug. T. Laurian și A. D. Xenopol. **P.D.**

SOCIETATEA DE LECTURĂ „JULIA”, asociație înființată la Cluj la începutul anului universitar 1872–1873. Grigore Silași, profesor de limba și literatura română, inițiază constituirea unei societăți care să militeze pentru „cultivarea limbii și a literaturii românești”. Tot el redactează statutele în care erau menționate activitățile proiectate: „discursuri științifice, elaborate proprii, traducțiuni din operele clasice ale literaturii străine, declamări de poezii, [...] deprinderi literare corespunzătoare, ținerea de concerte muzicale și declamative, ajutoare pentru membrii mai lipsiți”. În raportul de activitate pe anul 1878 se afirmă că menirea societății „a fost nu numai de a se cultiva membrii ei pe sine, a deștepta și nutri simțul național numai în inimile membrilor ei, ci a-și extinde razele încălzitoare, după putință, peste întregul public român din Cluj și dimprejur”. Se organizează ședințe ordinare și publice. În ședințele ordinare se discută și se citesc scrieri literare românești și străine, se prezintă „elaborate proprii” în poezie, proză, precum și disertații pe teme de istorie, drept, economie, medicină. Grigore Silași ține un ciclu de conferințe intitulat *Despre originea poeziei populare românești* (1876–1877), Petre Dulfu citește atât versuri proprii (*Speranța, Jalea unei floriore, Rugăciunea*), cât și traduceri din Horațiu, Schiller, Petőfi. Teodor Mihali își alege subiectul *Influența civilizațiunii asupra societății omenesci*, Andrei Micu dă *Rolul industriei mari în economia națională și Legislațiunea lui Iustinian și însemnătatea ei în dreptul roman*, Silvestru Moldovan prezintă lucrările *Românii sub fanarioți* și *Are românul drept a se mândri cu numele națiunii sale?*, iar Macedon Rotaru ține conferința *Despre procesul materiilor în corpul omenesc*. În ședințele publice, la care puteau participa și intelectuali din oraș, se recită poezii patriotice de Vasile Alecsandri și Andrei Mureșanu, se execută piese corale (*Deșteaptă-te, române, Cântecul gîntei latine* ș.a.), dansuri populare în costume tradiționale românești. Societatea primea ajutoare din partea unor orașe transilvănene (Deva, Gherla, Năsăud, Zalău, Sibiu, Brașov, Câmpeni, Bistrița, Prundu Bârgăului, Gilău) și din România. Presa acorda atenția cuvenită societății, oglindind diferitele ei manifestări. „Albina”, bunăoară, scria în 1875: „Înainte, junime română, spre cultură și știință,

înainte întru deșteptarea conștiinței și mândriei naționale, înainte cu întreprinderi cât mai dese de atari conveniri folositoare”. Un punct de maxim interes era evocarea, în fiecare an, a zilei de 3/15 mai 1848. Cu acest prilej, în cuvântările rostite erau reînviolate faptele și personalitățile revoluționare de pe Câmpia Libertății din Blaj. Din inițiativa societății se strâng fonduri pentru crearea unei școli de fete la Cluj, a unui gimnaziu la Șomcuta Mare și a unei școli românești la Gilău. La 1 decembrie 1877 iese foaia literară și beletristică „Diorile” („Zorile”), având ca redactor pe Petre Dulfu și doi colaboratori: Vicențiu Nicoară și Gavril Onișor. Foaia, cu apariție lunară, în manuscris, cuprindea lucrările membrilor, selectate de o comisie special constituită. Biblioteca **S. L. „I.”** a avut inițial șaiszeci și patru de volume, iar în 1882, datorită donațiilor, două sute cincizeci. Printre donatori s-au numărat George Barițiu, Grigore Silași, Ioan Bianu ș.a. Numeroase publicații („Transilvania”, „Albina”, „Gazeta de Transilvania”, „Familia”, „Trompeta Carpaților”, „Gura satului”, „Convorbiri literare”, „Foaia școlastică”, „Economul”, „Unirea democratică”, „România literară”) fac, de asemenea, donații. La ocaziile festive membrii purtau o banderolă de mătase tricoloră care avea imprimat numele societății. Emblema, reprezentând „un stejar puternic bătut de uragan, în vârful unui munte”, sugera greutățile cu care se confruntau și pe care se străduiau să le învingă. Un ecou puternic a avut Războiul pentru Independență purtat de România în 1877. La aflarea veștii că puterile europene au recunoscut independența României se va organiza o adunare festivă cu un program artistic compus din piesele corale *Steaua României*, *Cântecul gînteii latine* și *Deșteaptă-te, române*. În decembrie 1884 autoritățile maghiare din Cluj, împreună cu Senatul Universității, apreciază activitatea desfășurată de societate drept „vătămătoare” și hotărăsc desființarea ei. Pentru susținerea deciziei se afirmă că în ședințele literare „Horea, Cloșca, Iancu și Balint sunt zilnic pomeniți ca martiri, sunt numiți eroi care au murit pentru eliberarea de sub iobăgie”. În realitate, oficialitățile doreau scoaterea asociației în afara legii pentru a se înlesni politica de deznaționalizare dusă împotriva națiunii române. Și profesorul Grigore Silași suportă rigorile deciziilor Senatului care, în 1885, hotărăște suspendarea sa din corpul profesoral al Universității. Ziarele românești din Transilvania („Gazeta Transilvaniei”, „Observatoriul”,

„Tribuna”, „Luminatoriul”), cât și cele din România („Unitatea națională”, „Carpații”) dezavuează măsurile abuzive luate. Își ridică glasul și ziarul de limbă germană din Sibiu, „Siebenbürgisch-deutsches Tageblatt”, care afirmă că persecuțiile împotriva tineretului studios român lovesc, în același timp, și în celelalte naționalități. Sosesc telegrame de solidaritate din toate regiunile țării. Publicația social-culturală „Noi” (1913–1914), „organ al studențimii române” din Transilvania, având ca director pe Eugen Bianu, apoi ca redactor responsabil pe Lazăr Isac, va continua activitatea asociației. **P.D.**

SOCIETATEA DE MÂINE, publicație apărută la Cluj, cu periodicitate variabilă (săptămânal, bilunar, lunar și trimestrial), din 12 aprilie 1924 până în august 1940, apoi la București din septembrie 1940 până în aprilie 1945. Subtitlul „Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice” se schimbă în timp, în ianuarie 1935 devenind „Revistă socială culturală”, iar în ultimul trimestru din 1941 „Revistă de știință sociografică, estetică și culturală”. Editor și redactor-șef: Ion Clopoțel. Din comitetul de redacție inițial fac parte Vasile Goldiș, Dimitrie Gusti, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V.C. Osvadă și Radu Dragnea. **S. m.** își propune să fie o gazetă „de teorie și informație largă și obiectivă”, „un îndrumător și sfătuitor în multe chestiuni”, „un organ al democrației” (Ion Clopoțel, *Chemarea noastră*, 1/1924), axat pe aspecte sociale, politice, economice și culturale ale vieții românești, în special ale celei din Transilvania. Titlul principalelor rubrici reflectă această orientare: „Probleme sociale”, „Actualități”, „Cronici culturale și artistice”, „Fapte, idei și observațiuni”, „Figuri reprezentative”, „Pagini literare”, „Învățământ-Educație”, „Progresele științei”, „Biopolitica”, „Politica externă”, „Discuții și recenzii”, „Ardealul vechi”, „Europa contemporană” ș.a. În cadrul unei „Pagini literare” sau într-un „Supliment literar” editat sporadic se publică literatură, eseistică și critică literară, întrunind colaboratori de pretutindeni. Versurile aparțin lui Lucian Blaga, Aron Cotruș, Emil Isac, Ștefan Baciuc, Radu Gyr, Al. T. Stamatiad, N. Davidescu, Teodor Murășanu, Ion Th. Ilea, Al. Iacobescu, Miron Radu Paraschivescu, Valeriu Bora, Zaharia Stancu, Ștefan Bezdechi, George Voevidca, Cicerone Theodorescu, V. Copilu Cheatră ș.a. Ion Agârbiceanu încredințează revistei, în foileton, romanul *Răboiul lui Sf. Petre* (1931) și povestirile *În taină* și *Amintirea* (1927).

Proză mai semnează Teodor Murășanu, Al. Lascarov-Moldovanu, N. Pora, iar dramaturgie D. Psatta. Până în 1926 majoritatea articolelor de critică și teorie literară sunt scrise de G. Bogdan-Duică. Alături de studiile despre Eminescu și de articolul *Expresionism*, criticul oferă recenzii la volume de E. Lovinescu (*Istoria civilizației române moderne*, considerată o lucrare lipsită de consistență), D. Anghel („o distracție a generației sale; talent de a doua mână”), Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, N. Davidescu, Nichifor Crainic, Ioan Slavici, Ion Minulescu și Ion Pillat. Din 1925 Emil Isac contribuie cu însemnări, intitulate *Notițele mele*, iar din 1929, în cadrul „Cronicii intelectuale”, comentează apariții editoriale și alte evenimente culturale. Într-un articol din 1931 Ion Barbu este considerat „poate cel mai original talent al literaturii moderne românești”. Cronica literară, bine reprezentată, mai poartă semnăturile lui Emanoil Bucuța (începând cu numărul 23/1926), Radu Dragnea, Olimpiu Boitoș, Ion Breazu, Tiberiu Boldur, Victor Iancu, Al. Ciura, Const. D. Ionescu, Horia Trandafir, Ion Clopoțel, Pericle Martinescu și Adrian Corbul (Radu Baltag). Sunt consemnate și comentate cele mai importante apariții editoriale, scrieri de Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian ș.a., dar și texte din presa literară a vremii. De o atenție deosebită se bucură revista „Gândirea”, apreciată drept publicația „cea mai conștientă de puterile ei”, „revista cu drumul cel mai clar definit”. **S. m.** cuprinde și articole omagiale semnate de V. I. Bârna (*Mihail Eminescu*), Titu Popa (*La moartea lui Octavian Goga*), Ion Clopoțel (*Eugen Lovinescu și Nicolae Iorga*), Ion Tomuța (*Liviu Rebreanu*) sau Horia Trandafir (*Panait Istrati*). În sumar mai intră texte despre viața și opera unor scriitori reprezentativi ai literaturii universale, studii și eseuri de fenomenologie și sociologie culturală: Emil Isac, *Contactul nostru literar și cultural cu Apusul*, Radu Dragnea, *Sărăcia actuală de realism*, Ion Breazu, *Problema literară a Ardealului în anul al zecelea* ș.a. În câteva numere apar mărturii și documente aparținând lui Coriolan Suciu (*Al. Papiu Ilarian*) și lui Alexandru Talex (*Mărturii despre Panait Istrati*). În ultimii ani de existență publicația, devenită preponderent informativă, se rezumă la simpla înregistrare a principalelor noutăți din actualitatea editorială. Nu lipsesc însă studiile și eseurile pe teme de

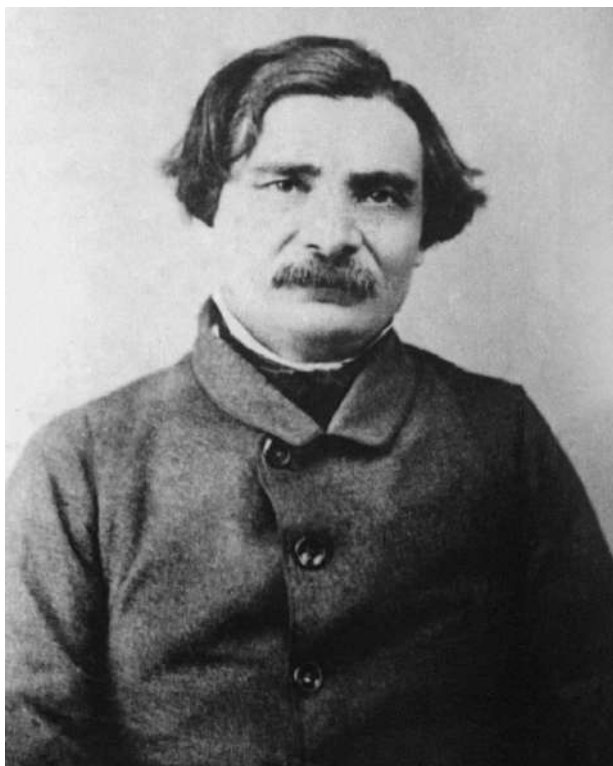
lingvistică, istorie, filosofie, politică și psihologie, semnate de Sextil Pușcariu, Liviu Rusu, Onisifor Ghibu, C. Rădulescu-Motru, Ștefan Pascu, N. Bagdasar, Ion Mușlea, Vasile Bogrea, Mihail Straje, I. I. Sadoveanu, Ion Pas, Mircea Florian, Iosif E. Naghiu și Gavril Todică. În numărul 2/1940 este comentată primirea lui Liviu Rebreanu în Academia Română, fiind reprodus discursul său de recepție; în câteva numere din 1924 este inserată polemica dintre G. Bogdan-Duică și Vasile Bogrea, iar în numărul 1/1941 apare un articol al lui Nae Ionescu despre **S. m.** Mai colaborează cu publicistică Gala Galaction, Ion Minulescu, C. Daicoviciu, Ștefan Voicu, Grigore Bugarin ș.a. Sunt de menționat, de asemenea, traducerile din opera lui Ovidiu, Heinrich Heine, J.W. Goethe sau din lirica japoneză, realizate de Șt. Bezdechi, I. Costantinescu-Delabaia, Ion Gherghel și Al. T. Stamatiad. Numărul 2–3/1941 găzduiește un supliment literar consacrat Italiei, unde apar, ca și în alte câteva numere din anul următor, versuri de Eminescu, Octavian Goga și George Coșbuc, transpuse în limba italiană de Mina Boschi. Revista mai conține cronică dramatică, asigurată sporadic de Victor Eftimiu, cronici culturale și artistice de Liviu Rusu (în 1927–1928), articole și documente din istoria Transilvaniei, un buletin bibliografic al Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, întocmit de Ion Mușlea (în 1929), epigrame de Cincinat Pavelescu și Vasile Bogrea, studii științifice, chestionare, aforisme și ilustrații. Alți colaboratori: Gh. Tulbure, Grigore Popa, I.U. Soricu, Ion Gorun, Teodor Scarlat, Elena Farago, Aurel Decei, Vasile Bucur, Liviu Jurchescu, Ion Chelcea, Petru Suciu, Tiberiu Boldur, Al. Borza, Simion Mehedinți, D. Ciurezu.

M.W.

SOCIETATEA FILARMONICĂ, societate culturală înființată la București la începutul lunii octombrie 1833. Întemeietori pot fi considerați Ion Câmpineanu, Ion Heliade-Rădulescu și Constantin Aristia. În special prin Heliade, **S.F.** continuă Societatea Literară din 1827, propunându-și să contribuie la realizarea unor progrese grabnice în cultura română, la înaintarea literaturii, a muzicii vocale și instrumentale, precum și la întemeierea unui teatru național. Printre membrii societății (la început în număr de patruzeci și trei) se aflau Grigore Băleanu, Constantin Brăiloiu, Ioan Voinescu II, Nicolae Golescu, Dimitrie (Tache) Ghica (tatăl lui Ion Ghica), C. Cornescu, I. Ionescu, I. Otetelișanu, Petrache Poenaru,

I. Roset, Grigore Racoviță, I. Slătineanu, Ștefan Stolica, C. Faca, Iancu Văcărescu. Cel dintâi comitet, ales la 27 octombrie 1835, îl avea ca președinte pe G. Filipescu, vicepreședinte fiind I. Câmpineanu, secretar Petrache Poenaru, director al școlii societății Ion Heliade-Rădulescu, iar membri I. Voinescu II, I. Manu, I. Roset și colonelul Nojin. Pentru atingerea țelurilor propuse, membrii cotizau în vederea strângerii de fonduri bănești. Sub acest raport, Câmpineanu a fost unul din cei mai de seamă susținători. Tot el avea să imprime ideologiei promovate de **S.F.** o direcție democratică și burgheză, contrară orientării plutocrate a domnitorului, ca și a consulului rus. Se pare că, spre sfârșitul activității ei, societatea adăpostea o organizație politică secretă, care milita pentru unirea Principatelor Române, pentru egalitate în fața legii, pentru eliberarea robilor, vot universal, înlăturarea protectoratului țarist ș.a. Lipsită de sprijinul material al oficialităților, chiar combătută de acestea, minată de unele disensiuni între membrii de vază, societatea și-a încetat activitatea în cursul anului 1838. **S.F.** și-a propus, în primul rând, să sprijine înființarea unui teatru în limba

Ion Heliade-Rădulescu

română. Prin cotizări s-a deschis Școala de Literatură, Declamație și Muzică Vocală. Printre elevi s-au aflat Costache Caragiali și Ștefan Mihăileanu. Deschisă la 20 ianuarie 1834, această școală este cea dintâi, în spațiul românesc, unde s-au format actori după un program sistematic. Se predau muzica, arta dramatică, istoria literaturilor europene, noțiuni elementare de estetică. La 23 august 1834 are loc cea dintâi reprezentație, cu piesa *Mahomet sau Fanatismul* de Voltaire, în traducerea lui Heliade. Îngrijindu-se de repertoriu, membrii societății au făcut numeroase traduceri din dramaturgia universală. Foarte apreciat era Molière, din care se tălmăcește intens: I. Em. Florescu (*Amorul doctor*), C. Aristia (*Silita căsătorie*), C. Rasti (*Vicleniile lui Scapin*), I. Voinescu I (*Doctorul fără voie*), I. Ghica (*Precioasele*), Heliade (*Bădăranul boierit*), Grigore Grădișteanu (*George Dandin sau Bărbatul cornat în părere*), I. Roset (*Zgârcitul*). Din Corneille s-a transpus *Eracle, împărat al Răsăritului* (I. Roset), din Voltaire se traduce *Alzira* (C. Aristia), iar din Schiller *Intriga și amorul* (I. Câmpineanu). S-au mai tălmăcit piese de Goldoni (*Văduva vicleană*, transpusă de C. Moroiu), Alfieri (*Virginia*, în versiunea lui C. Aristia), Lesage (*Crispin, rival stăpână-său*, tradusă de Ștefan Burchi). Un autor preferat se pare că era și August von Kotzebue, din care transpun I. Nițescu (*Ștefu nerod*), Iancu Văcărescu (*Grădinarul orb sau Aloiu înflorit*), G. Munteanu (*Încurcătura*). Din alți autori au mai tălmăcit, fără a le indica numele, E. Winterhalder și Șt. Burchi. Numărul mare de versiuni românești din piesele străine se datora concepției potrivit căreia actorii se pot forma îndeosebi la școala unor lucrări de valoare recunoscută. Pe de altă parte, în acest mod **S.F.** a înlesnit cunoașterea de către publicul românesc a unor capodopere ale repertoriului european, contribuind, totodată, și la consolidarea limbii literare moderne. Din pauperul repertoriu autohton s-a reprezentat, pare-se, numai piesa *Comodia vremii* de C. Faca (1835). În schimb, dacă nu i-a îndemnat prea mult pe autorii români către dramaturgie, societatea a avut un rol deosebit în formarea unui public de teatru. A ajutat la aceasta, pe lângă repertoriu, și înființarea revistei „Gazeta Teatrului Național”, apărută, sub patronajul societății, din noiembrie 1835 până în decembrie 1836. Urmărindu-și cu tenacitate țelul, **S.F.** a adunat fondurile necesare pentru ridicarea unui edificiu destinat Teatrului Național, a cumpărat terenul, a alcătuit și

planurile, dar împrejurările i-au fost potrivnice. Reprezentațiile în limba română, pentru prima oară atât de frecvente în Țara Românească, aveau loc în săli închiriate și cu un regizor străin. Actorii-elevi interpretau însă cu pasiune, publicul fiind din ce în ce mai numeros și mai entuziast. În martie 1835 **S.F.** a întemeiat și o școală publică de muzică vocală și instrumentală, ai cărei elevi, conduși de I. A. Wachmann, au interpretat, un an mai târziu, opera *Semiramida* de Rossini, punând astfel, la noi, bazele spectacolului de operă. Între elevele acestei școli se afla și Eufrosina Popescu, cântăreață de operă ce va deveni celebră sub pseudonimul Marcolini. În istoria culturii și a literaturii românești **S.F.** rămâne deschizătoare de drumuri, datorându-i-se mare parte a reușitelor teatrului românesc din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Repere bibliografice: *Lucrările Societății Filarmonice, de la 1 dechem. 1833 până la 1 apr. 1835*, București, 1835; Ion Heliade-Rădulescu, *Echilibrul între antiteze*, I, îngr. și pref. Petre V. Haneș, 1916, 140–153; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, 148–153; Densusianu, *Lit. rom.*, II, 137–143; I. Xenofon, *Filarmonica de la 1833*, București, 1934; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 161–199; *Ist. teatr. Rom.*, I, 141–163; M. N. Rusu, *Societatea Filarmonică*, RL, 1975, 30; *Dicț. lit. 1900*, 796–797; Mircea Anghelescu, *Ion Heliade Rădulescu. O biografie a omului și a operei*, București, 1986, 72–90. **D.M.**

SOCIETATEA JUNIMEA, asociație a studenților români de la Universitatea din Cernăuți care a funcționat între 1878 și 1918; este succesoare directă a Societății Arboroasa, desființată, pentru „înalță trădare”, în 1877, de autoritățile habsburgice. Serbarea inaugurală are loc în seara de Anul Nou 1878, președinte fiind Dimitrie Onciul, iar secretar Ciprian Porumbescu. Cu acest prilej s-au lansat și revistele umoristice „Bondarul” și „Curcanul”. Studenții români s-au opus în 1883 ca sediul Universității să fie mutat la Brünn, au trimis în 1884 delegații la congresul panromânesc de la Constanța și la expoziția de la București din 1906 și au susținut mișcarea pentru înființarea Catedrei de istorie națională la Universitatea din Cernăuți, inițiativă finalizată abia în 1912. Preocupările esențiale au fost legate de cultivarea limbii și literaturii române, prin organizarea unor serbări și festivități sau prin elaborarea unor lucrări ce erau citite în astfel de ocazii. Sunt de amintit ședințele speciale în care s-a vorbit despre viața și opera lui Vasile Alecsandri, despre scrierea limbii române sau despre *Luceafărul* lui Eminescu (lucrare prezentată de studentul Gh. Popovici în

iunie 1883). În atenția membrilor societății au stat și alți scriitori români, între care Anton Naum, St. O. Iosif, Jean Bart, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc (despre care a disertat Aspazia Luția în 1906). Nu puține au fost ședințele pe teme folclorice, istorice sau cele în care s-a citit literatură originală (scrierile lui L. Vicol, V. Vasilovschi, I. Ieșan). Societatea a avut și o secție muzicală, Armonia, precum și o trupă de teatru care a pus în scenă o serie de spectacole (*Arvinte și Pepelea* de V. Alecsandri, *Zorile* de St. O. Iosif, *D-ale carnavalului* de I. L. Caragiale, *Funcționarul de la Domenii* de Petre Locusteanu, *O ceașcă de ceai* de T. V. Ștefanelli, *Luceafărul* de Grigori Pantazi). În 1908 s-a înființat și o secție juridico-economică, iar în 1914 una sportivă. Societatea a contribuit la ridicarea unui monument funerar lui Aron Pumnul. O serie de conferințe literare au avut loc la Suceava, Rădăuți, Siret, Storojineț etc. Societatea a dispus și de un cabinet de lectură (înființat în 1879) și s-a străduit să aibă o revistă proprie: mai întâi foaia litografiată „Tinerimea română” (ianuarie 1892, redactor: C. Berariu), apoi „Încercări literare” (1892–1893, redactor responsabil: Șt. Bodnărescu). În cele din urmă s-au tipărit „Junimea literară” (redactor responsabil: Ion I. Nistor) din ianuarie 1904, și „Deșteptarea”, scoasă în noiembrie 1907 de Ion Grămadă. De menționat este numărul mare de publicații umoristice ieșite sub egida societății, precum „Piperușa” (1878–1879), „Broscoiul” (1878–1880), „Cociorva” și „Cociorva nouă liberă” (1880–1881), „Urzica” (1881–1882), „Vulpoiul” (1889), „Hacu” (1900–1914), „Săpunul” (1902) ș.a. S-au editat, de asemenea, aproape treizeci de rapoarte referitoare la activitatea culturală a studenților care erau membri ai asociației. **I.C.**

SOCIETATEA LITERARĂ, societate înființată la București în 1827. Fondatori sunt Dinicu Golescu și Ion Heliade-Rădulescu. Organizarea ei se datorează programului celor doi oameni de cultură de a impulsiona viața culturală și literară din Țara Românească în perioada imediat următoare instalării primilor domni pământeni. **S.L.** reprezintă o continuare a altei societăți, secrete, din 1822, întemeiată de unii boieri munteni refugiați la Brașov, între care Nicolae Văcărescu, Grigore Băleanu, Constantin Câmpineanu, Ion Câmpineanu, I. Em. Florescu, R. Voiculescu, Dinicu Golescu și episcopul Ilarion al Argeșului, cărora li se alătură brașovenii Vasile Pop și Ioan Barac. După dizolvarea acestei societăți, care

avea în vedere mai ales revendicări politice, Dinicu Golescu și Heliade s-au hotărât să alcătuiască altă asociație, numai cu scopuri culturale și literare. Mai târziu alături de ei vine Stanciu Căpățineanu. Cei trei ar fi fost astfel, după mărturisirile lui Heliade (cel care a pus în circulație unele date – contradictorii – despre **S.L.**), singurii membri ai nucleului secret al societății. După scurtă vreme în jurul lor s-au reunit, fără a face parte totuși din așa-zisa grupare secretă, mai toți boierii luminați din București și chiar cei trei frați ai domnitorului Grigore Ghica. Țelurile **S.L.** erau îndeosebi culturale și vizau transformarea Școlii de la „Sf. Sava” în colegiu, înființarea de școli normale în fiecare capitală de județ, a școlilor primare în fiecare sat, modernizarea instituțiilor. Alte proiecte priveau crearea unor condiții pentru dezvoltarea literaturii naționale, editarea unor ziare în limba română, încurajarea traducerilor în românește, abolirea monopolului tipografic, înființarea unui teatru național. Întrunirile **S.L.** aveau loc în casa din București a lui Dinicu Golescu. Aici au fost citite gramaticile lui Heliade și Iordache Golescu, traduceri din Boileau și Lamartine. Prin stăruința membrilor societății s-a deschis o școală la Craiova, unde s-au predat pentru întâia dată gramatica și literatura în limba română. Deși a avut o existență scurtă, încetând în timpul războiului ruso-turc dintre 1828 și 1830, **S.L.** a contribuit la crearea, în Țara Românească, a unui curent favorabil dezvoltării culturii naționale, pregătind apariția Societății Filarmonice.

Repere bibliografice: Ion Heliade-Rădulescu, *Echilibrul între antiteze*, I, îngr. și pref. Petre V. Haneș, București, 1916, 135–138; *Ist. lit.*, II, 246–247; Cornea, *Originile*, 257–260; *Dicț. lit.* 1900, 797–798.

D.M.

SOCIETATEA LITERARĂ A JUNIMII STUDIOASE, asociație înființată la Suceava în 1867. Inițiativa aparține unui grup de intelectuali bucovineni, între care Simion Florea Marian, Vasile Gherman Pop și Ilie Pantazi, conștienți de necesitatea însuflării în rândul tinerilor a interesului și dragostei față de literatura română și de istoria națională. În viziunea fondatorilor, trebuia ca elevii atrași de activitatea societății să fie stimulați în acțiunea de culegere a folclorului românesc, dar și în elaborarea de scrieri originale. Condițiile politice aspre ale regimului austriac nu autorizau desfășurarea unor acțiuni culturale legale ale românilor. În asemenea situație, societatea a fost obligată să acționeze, până în

preajma Primului Război Mondial, în condiții de clandestinitate. Viitorul istoric Teodor Ștefaniuc asigura legătura între elevii din localitate și elevii români de la liceul german din Cernăuți, precum și cu cei de la gimnaziile din Năsăud și Beiuș. După încheierea păcii și realizarea unității naționale, relațiile asociației sucevene au fost extinse în toate regiunile țării.

P.D.

SOCIETATEA LITERARĂ „GRIGORE ALEXANDRESCU”, asociație înființată la Focșani în 1882. Un grup de profesori de la Liceul Unirea din Focșani – C. Moisil, St. Gram, C. Giurescu, G. Popovici, C. I. Lupu – fondează societatea pentru elevii din cursul superior, cu scopul realizării unei cât mai bune pregătiri în domeniul literaturii române și universale. Principala formă de activitate era dată de ședințele cu tematică literară. Profesorii și elevii prezentau disertații despre scrierile lui Petru Maior, A. I. Odobescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, M. Eminescu, ca și despre literatura lui La Fontaine, Al. Dumas, Paul Verlaine, Charles Baudelaire ș.a. Rețin, de asemenea, atenția și diferite probleme cu care se confrunta mișcarea literară românească. Conducătorii societății inițiază organizarea, pentru elevi, a unor concursuri de creație originală. În vacanțele mari se încetățenise practica unor excursii în Munții Vrancei, prilej de a cunoaște obiceiurile tradiționale, frumusețile naturii. Se organizau, de asemenea, întruniri pentru evocarea unor evenimente deosebite din istoria românilor (de exemplu, mișcarea lui Tudor Vladimirescu de la 1821). Un sprijin substanțial a primit societatea prin constituirea bibliotecii (în 1919–1920 avea 1 683 de cărți, în 1923 erau 2 874 de cărți). De remarcat că publicațiile „Revista noastră” (1912–1915), sub îngrijirea succesivă a profesorilor D. Papadopol, C. Chifu și C. Bondescu, și „Propășirea” (1915–1916), sub conducerea lui V. V. Haneș, sunt inițiate de societate, iar profesorul C. I. Lupu va scoate „Buletinul Societății elevilor din cursul superior de la Liceul Unirea din Focșani” (1899–1900), în care vor apărea câteva încercări literare ale elevilor focșăneni. Între 1919 și 1923, sub redacția lui I. M. Rașcu, profesor al liceului, se editează și un anuar, oglindind toate manifestările patronate de societate.

P.D.

SOCIETATEA LITERARĂ „SAMUIL VULCAN”, asociație înființată la Beiuș în 1861. Fondatorul, Teodor Chioreanu, director al gimnaziului din Beiuș, întemeiat în 1828 de Samuil Vulcan, dorea să contribuie

la răspândirea culturii naționale prin cultivarea limbii și literaturii române, a muzicii corale și instrumentale românești, la formarea și dezvoltarea deprinderilor oratorice. Societatea își va desfășura activitatea prin organizarea de ședințe ordinare, festive și publice. Adunările festive erau menite a omagia, în primul rând, personalitatea lui Samuil Vulcan. În 1877–1878 au loc douăzeci și șapte de ședințe ordinare, în 1878–1879 treizeci și două, ceea ce pune în lumină creșterea interesului locuitorilor orașului pentru manifestările culturale ale societății. La întruniri elevii și profesorii își prezentau scrierile (poezii, schițe, nuvele, fragmente de roman), multe inspirate din trecutul de luptă al românilor. Documentele societății vorbesc despre ecoul suscitât de o disertație a lui Atanasie Tulucescu, *Despre datinile poporului român mai ales din Crișana*, prezentată în iunie 1870. Chiar în 1861 o echipă de diletanți prezintă comedia *Iorgu de la Sadagura* a lui Vasile Alecsandri, iar în 1874, pentru a răspunde interesului față de reprezentațiile teatrale, se constituie o societate cu acest profil, numită Thalia Română. Seratele „declamatorico-muzicale” ofereau ocazia recitării din poeziile lui Andrei Mureșanu (*Deșteaptă-te, române, O privire din Carpați, Glasul unui român*), Vasile Alecsandri (*Către români, Cântecul gintei latine, Santinela română*), Iosif Vulcan, Dimitrie Bolintineanu ș. a. Din 1867 va funcționa și o orchestră, iar din 1873 un cor. La 15 mai 1868 se decide ca societatea să editeze și o publicație săptămânală, purtând titlul „Musa română”, revistă manuscrisă care va apărea în 1870. Biblioteca societății deținea în 1881 peste cinci sute de volume, iar în 1925 mai mult de o mie. Și diversificarea activităților cultural-politice ale asociației era urmărită cu îngrijorare de autorități. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Pesta ia o serie de măsuri împotriva acestui tip de instituții de cultură românești. Astfel, la 7 ianuarie 1868, printr-un decret, se stipula că membrii nu au voie ca în ședințele obișnuite să se ocupe de „afaceri care ar atinge politica”, că sunt obligați să „nu se mărginească numai la obiecte beletristice cari ar stârni imaginațiunii contrare dezvoltării intelectuale a tinerilor, ci să facă elaborate din orice ram de studiu propus de gimnaziu”. După 1894 măsurile coercitive se înăspresc. Ca urmare, în același an este trimis la Beiuș un comisar guvernamental pentru a controla atât activitatea din gimnaziu, cât și din

asociație. În raportul înaintat se arăta că elevii recită versuri ale poeților „care instigau românii în anul 1848–1849 la rebeliune” și că biblioteca conține „cărți primejdioase”. După 1910 se înregistrează un reviriment în activitatea societății, iar anul 1914 marchează trecerea la o nouă formă de acțiune, aceea de elaborare de monografii ale unor așezări, prin care sunt mai corect prezentate obiceiurile populare, datele istorice, creațiile folclorice. Prin paleta deosebit de diversă a activității sale, asociația a contribuit, de-a lungul deceniilor, la ridicarea culturală a românilor, la dezvoltarea gustului pentru limba și literatura noastră.

P.D.

SOCIETATEA LITERAR-SOCIALĂ ROMÂNIA, asociație înființată la Viena în 1868. Studentul bucovinean C. Aronovici, nemulțumit de faptul că în „societatea literară și științifică” a studenților români la Viena, creată în 1864, numărul membrilor era mic, întemeiază o nouă asociație, cu un program mai apropiat de aspirațiile și idealurile lor. Cea dintâi grupare personifica eforturile depuse încă din 1858 de alt bucovinean, I. G. Sbiera. Dacă această societate, avându-l la conducere pe Iosif Gall, pune accentul pe „cultivarea limbii și literaturii naționale prin producerea de teme în limba română”, noua instituție înscria în program, alături de aceste obiective, depunerea tuturor diligențelor pe lângă Ministerul Cultelor din Viena pentru înființarea la Universitate a unei Catedre de limbă și literatură română, diligențe încununate cu succes, de vreme ce, în urma memoriului din 6 februarie 1869, ministrul răspunde afirmativ. Societatea vieneză apelează la Astra sibiană, la asociațiile din Arad și Cernăuți, cu rugămintea de a contribui financiar la suplimentarea salariului stabilit pentru titularul Catedrei. Dar abia în 1901 acesta va fi numit în persoana lui Iosif Popovici, după 1904 titular fiind Sextil Pușcariu. Studenții M. Eminescu și Ioan Slavici vor fi printre cei mai activi membri ai societății. Pentru depășirea dificultăților financiare, se primește un sprijin din partea lui Eugeniu Carada, directorul Băncii Naționale a României, și de la G. Popovici, agent comercial la Viena. Temele preferate ale dezbaterilor vor fi paginile de eroism ale românilor în lupta de apărare a țării. Ieronim G. Barițiu și Ion Moga vorbesc despre Horea, Cloșca și Crișan, iar C. Aronovici despre Ștefan cel Mare și Avram Iancu. Ca urmare a strădaniilor lui Alexandru Hurmuzachi, cele două asociații ce funcționau la Viena, cea din 1864 și cea din 1868,

se contopesc și în 1871 pun bazele unei noi societăți: România Jună. **P.D.**

SOCIETATEA PENTRU CULTURA ROMÂNEASCĂ „MIHAI EMINESCU”, asociație constituită la Cernăuți la 28 mai 1989. Se consideră urmașa Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, întemeiată în 1865. Membri fondatori (unii desemnați ulterior și președinți) sunt scriitorii Grigore C. Bostan, Vasile Levițchi, Ilie T. Zegrea, Mircea Lutic, Dumitru Covalciuc, Vasile Tărățeanu, Ștefan Hostiuc, filologii Lora Bostan, Ilie Popescu, Alexandrina Cernov, Gh. Jernovei ș.a. Sunt organizate numeroase manifestări culturale: lecturi eminesciene, dezvelirea bustului lui Eminescu la Cernăuți (1990) și al lui Ion Neculce la Boian (1994), inaugurarea unor clase și școli românești, trimiterea tinerilor la studii în România și în Republica Moldova, marcarea datelor legate de viața și activitatea lui Vasile Alecsandri, Aron Pumnul, I. G. Sbiera, Traian Chelariu, Mircea Streinul ș.a. Din 1990 până în 1995 editează ziarul „Plai românesc” (redactori: Vasile Tărățeanu, Ilie T. Zegrea, Ștefan Broască), la care colaborează scriitori bucovineni. În cadrul filialei de la Universitatea din Cernăuți funcționează cenaclul literar „Mircea Streinul” (condus de Lora Bostan), care organizează anual festivaluri și concursuri literare, cu participarea scriitorilor din România și Republica Moldova.

Repere bibliografice: Grigore C. Bostan, *Aspecte din activitatea Societății „Mihai Eminescu”*, „Glasul Bucovinei”, 1994, 3; Ion Beldeanu, *Bucovina care ne doare*, Iași, 1996, *passim*. **G.B.**

SOCIETATEA PENTRU CULTURA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN BUCOVINA, asociație înființată la Cernăuți în 1865. Constrânși să se organizeze, ca urmare a opresiunii exercitate asupra lor de Imperiul Habsburgic, românii din Bucovina au reușit să alcătuiască Reuniunea Română de Leptură din Cernăuți (1862), prezidată de Mihai Zotta și avându-i ca membri ai comitetului de conducere pe Alexandru Hurmuzachi, Al. Costin, Aron Pumnul, Ion Calinciuc, I. G. Sbiera, Nicolae Vasilco, Leon Popescu. Timp de trei ani această asociație a pregătit înființarea alteia noi, mai bine structurată și cu scopuri mai precise. Constituirea noii societăți a avut loc la 23 ianuarie 1865, președinte fiind ales Gheorghe Hurmuzachi, care a deținut funcția până la moartea sa (1882), urmat la conducere de Victor Stârcea, Iancu Zotta, Eudoxiu Hurmuzachi, Dionisie Bejan,

Radu Sbiera, Vasile Gheorghiu, Grigore Nandriș, Ion Nandriș ș.a. Vicepreședinți au fost I. Calinciuc (1865–1874), Silvestru Morariu-Andrievici (1874–1879), Miron Călinescu (1880–1887), Vladimir de Repta (1889) ș.a. Societatea a dăinuit până în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, în martie 1944 având loc ultima adunare generală. Este reactivată după aproape o jumătate de secol, la Rădăuți, în 1990, când președinte de onoare este desemnat Vladimir Trebici, iar președinte Mircea Irimescu. Țelul ei era răspândirea și susținerea culturii românești. Pentru strângerea fondurilor necesare realizării unor puncte din program au fost lansate liste de subscripție națională. Între 1865 și 1869 a editat o revistă proprie, „Foaia Soțietății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”, iar între 1881 și 1884 revista „Aurora română”, la care se adaugă numeroase calendare. În 1942 publică „Revista Bucovinei”, transferată în 1944 de la Cernăuți la București. Din iunie 1990 va patrona revista „Septentrión”, apărută la Rădăuți, în același an filiala din Suceava scoate „Țara Fagilor”, iar mai târziu, începând din 2003, filiala din București editează „Mesager bucovinean”. Aflată la început sub înrăurirea ideilor despre limbă ale lui Aron Pumnul, societatea a renunțat treptat la ele, datorită, în parte, și contribuției aduse, în această direcție, de Dimitrie Petrino (în broșura *Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina*) sau de Al. Hurmuzachi și Gh. Hurmuzachi. Consecventă scopurilor propuse, societatea a inițiat în 1886 colecția „Biblioteca pentru tinerimea română”, continuată din 1890 de „Biblioteca pentru tinerimea adultă”. Tot datorită intervențiilor ei a luat ființă în 1875 Catedra de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți. Primul titular a fost I. G. Sbiera, care deținea concomitent și funcția de secretar al societății, arătându-se unul din cei mai activi membri. O atenție deosebită s-a acordat școlii în limba română. S-a organizat o subscripție printre românii bucovineni, pentru obținerea fondurilor necesare întreținerii școlilor comunale românești. S-a înființat, de asemenea, o tipografie (Tipografia Mitropolitul Silvestru). Considerând literatura un mijloc eficient de cultivare și întărire a sentimentului național, societatea a contribuit la răspândirea în Bucovina a scrierilor lui Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, M. Eminescu, Ion Creangă, Petre Ispirescu ș.a., la promovarea unor turnee teatrale, precum și la închegarea unei mișcări

artistice locale, în special în jurul revistelor pe care le-a patronat. Din 1930 la Cernăuți începe să funcționeze Universitatea Liberă, iar peste câțiva ani e înființată Școala Superioară Țărănească, intensificându-se activitățile culturale în mediul rural. Ciclurile de conferințe, impulsivitatea dotării bibliotecii proprii, ca și marcarea evenimentelor istorice și culturale prin manifestări care pot antrena o participare numeroasă intră, de asemenea, în preocupările societății. În 1990 se înființează la Gălănești Universitatea Populară, care funcționează în vara fiecărui an; se organizează simpozioane, cicluri de manifestări culturale, pelerinaje etc. La inițiativa societății, în septembrie 1992, la Rădăuți, se inaugurează Centrul de Studii pentru Problemele Bucovinei, patronat de Academia Română.

Repere bibliografice: *Șaptezeci de ani de la înființarea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Cernăuți, 1932; Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–1932)*, Cernăuți, 1932; Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Cernăuți, 1943; Ioan Negură, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, în *Suceava. Anuarul Muzeului Județean*, Suceava, 1977, 181–190; *Dicț. lit.* 1900, 798; Ilie Luțac, *Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare*, pref. Ștefan Ștefănescu, Cernăuți–Timișoara, 2000, 52–57, *passim*; D. Vatamaniuc, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, „Septentrion”, 2002–2003, 19–20; Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2011)*, I–II, Rădăuți, 2011.

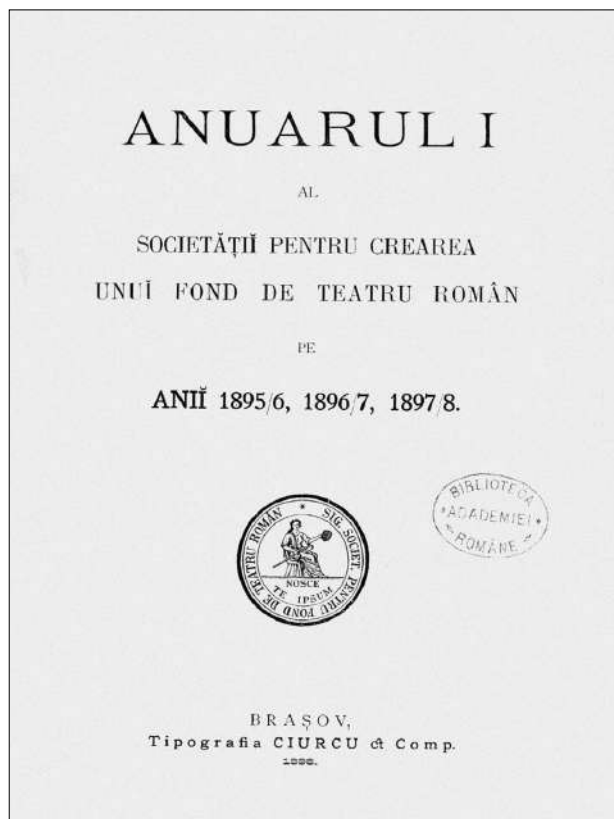
D.M.

SOCIETATEA PENTRU FOND DE TEATRU ROMÂN, asociație constituită la Deva la 4–5 octombrie 1870 și care a ființat până la 14 aprilie 1934, când fuzionează cu Astra. Gândită inițial ca o structură destinată strângerii de fonduri în vederea ridicării unui edificiu pentru spectacole teatrale în limba română în Transilvania, societatea acționează perseverent pentru promovarea mișcării teatrale românești în această zonă. Pregătită de publicațiile vremii, stimulată de succesul unor turnee ale trupelor de teatru de dincolo de Carpați (Tardini–Vlădescu, Mihail Pascaly), despre care, în periodicele ardelenice și îndeosebi în „Familia” lui Iosif Vulcan, apar entuziaste aprecieri, ideea unui teatru stabil este formulată de directorul „Familiei” în articolul exortativ *Să fondăm teatru național!* (1869). După ce caracterizează teatrul ca o școală morală și patriotică, prin care poate fi educat gustul frumosului și poate fi

cultivată limba, Vulcan expune posibilitățile concrete ale acțiunii de ridicare a teatrului în limba română. Se propune formarea de comitete filiale pentru adunarea contribuțiilor bănești, se recomandă organizarea, în beneficiul fondului de teatru, a unor reprezentații cu actori diletanți (care ar putea fi îndrumați de Matei Millo), a unor concerte și serbări populare. Se consideră că localul teatrului ar putea fi ridicat la Brașov, unde să fie date spectacole iarna, iar în restul anului să fie organizate turnee. Articolul lui Vulcan a fost primit cu entuziasm și „Familia” înregistrează numeroase adeziuni la această inițiativă. Dintre intervențiile publicate, câteva articole ale lui I. Al. Lapedatu, *Reuniunile literare și cestiunea teatrală*, *Publicațiuni literare și cestiunea teatrală* (1869), cel al lui Mihail Strajanu, *Cestiunea teatrală la noi și ceva despre originea teatrului în România liberă* (1869), un amplu excurs critic intitulat *Repertoriul nostru teatral* (1870), semnat de Eminescu, student la Viena, insistau asupra precarității dramaturgiei naționale, indicând în preocuparea pentru crearea unui repertoriu original, de inspirație istorică și populară, cu valoare predominant etică, cel mai util serviciu pe care l-ar putea aduce societatea ce se pregătea să ia ființă. Printre românii din Pesta, cărora în februarie 1870 li se adresează un apel, exista de asemenea un climat favorabil. Deputații români solicitaseră în Dieta de la Pesta o subvenție destinată teatrului românesc, dar cererea le fusese refuzată. Constrânși să folosească doar contribuții benevole, intelectualii români aleg un comitet de cinci persoane (Vincențiu Babeș, Iosif Hodoș, Petru Mihaly, Alexandru Mocsonyi și Iosif Vulcan), care redactează un „program preparativ” pentru înființarea societății. În urma unor întâlniri, sunt desemnați Iosif Hodoș președinte, Iosif Vulcan secretar, Vincențiu Babeș casier și se aprobă un *Apel către publicul român*, apărut în aprilie 1870 atât în „Familia”, ce va deveni publicația societății, cât și în periodicele de peste munți. Adunarea de constituire va avea loc în toamnă, la Deva. Aici se dezbate proiectul de statut și sunt aleși Iosif Hodoș președinte, Alexandru Mocsonyi vicepreședinte, Iosif Vulcan și Augustin Horșia secretari, Vincențiu Babeș casier. Iosif Hodoș face o expunere intitulată *Teatrul în Țările Române*, iar Iosif Vulcan rostește discursul *De ce voim să avem un teatru național?*. Adunările generale anuale, ținute pe rând în aproape toate orașele importante din Transilvania, erau evenimente de

seamă în viața culturală a acestor centre, prilejuri de solidaritate națională. Disertațiile, conferințele, pregătite fie de membrii comitetului, fie de alți intelectuali din societate, prezentau probleme de artă teatrală sau sinteze asupra evoluției mișcării teatrale românești: Iosif Vulcan, *Schițe din istoria teatrului*, *Limba și scena*, *Literatura noastră dramatică*, *Pregătiri la înființarea unui teatru român*, At. M. Marienescu, *Despre datinele populare în literatura dramatică*, I. Bunea, *Arta (în special drama) și morală*, Sextil Pușcariu, *Din taina culiselor*, Valeriu Braniște, *Catharza*, Vasile Goldiș, *Idei referitoare la înființarea teatrului nostru*, Iosif Blaga, *Ceva despre psihologia plăcerii estetice*, Ion Scurtu, *Chestiunea teatrului la noi*, Ion Borcea, *Eminescu și teatrul*, A. P. Bănuț, *De după culise*, *Rolul artei naționale* ș.a. Într-o primă etapă a activității societății, ce își avea sediul la Pesta (Budapesta) atunci când principalul animator este Iosif Vulcan, energia s-a îndreptat mai ales spre strângerea de fonduri. Se intensifică în același timp organizarea de spectacole cu actori diletanți, „reuniunile” de teatru și muzică devenind numeroase, la orașe și la sate. Era o acțiune propagandistică și

de aceea criteriul selectării pieselor era cel etico-național. S-au pus în scenă piese accesibile, de obicei comedii inspirate din viața satului, scenete umoristice, vodeviluri, melodrame și mult mai târziu drame și tragedii. Autorii cei mai gustați sunt Vasile Alecsandri și Iosif Vulcan. Au fost jucate și *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, *Ovidiu și Despot-Vodă* de V. Alecsandri. După o perioadă de stagnare între 1890 și 1895, când nici nu mai au loc adunările generale, se hotărăște reorganizarea societății, care își mută sediul la Brașov. În 1895 se modifică și componența comitetului, Iosif Vulcan devenind președinte, Virgil Onițiu secretar și apoi vicepreședinte, Vasile Goldiș secretar, tot secretari fiind ulterior Iosif Blaga și Gheorghe Dima. Se ia hotărârea publicării unui anuar, ce apare din 1898. După 1900 sunt precizate mai ambițios obiectivele, conturându-se desprinderea de vechiul scop al construirii unei clădiri pentru teatrul românesc. Totuși, și cu fondurile colectate s-a ridicat o scenă în cadrul Muzeului Astrei, la Sibiu, inaugurată în 1905. Acum o nouă generație de intelectuali aduce în centrul preocupărilor pregătirea unei trupe de actori profesioniști, înființarea unor noi „reuniuni” teatrale și muzicale și finanțarea lor parțială din fondurile societății, prin intermediul unor comitete filiale. Pentru aceste trupe sunt trimiși la studii teatrale și muzicale bursieri: Zaharia Bârsan, A. P. Bănuț, care din 1908 devine directorul artistic al societății, Nicolae Băilă, Ștefan Mărcuș, Ionel Crișan, Zeno Vancea ș.a. Se produce o evoluție a gustului literar și, deoarece multe piese reprezentate sunt considerate neizbutite, se insistă asupra stimulării creației originale prin concursuri și premii. Încă din 1898 luase ființă, la propunerea lui Virgil Onițiu și cu sprijinul editorului N. I. Ciurcu din Brașov, colecția „Biblioteca teatrală”, unde erau tipărite piese de teatru originale, localizări și traduceri. Puse sub semnul valorii educative, aceste lucrări dramatice, majoritatea de inspirație locală, au circulat mult în Transilvania. Colecția se deschidea cu *Soare cu ploaie*, comedie de Iosif Vulcan, autor care își publică aici numeroase piese. În rândul scrierilor editate erau multe comedii de Theodor Alexi, piese de Maria Baiulescu, Zaharia Bârsan ș.a. În 1904 este deschis un concurs pentru lucrări dramatice, întrerupt în 1908, reluat în 1913, când premiile vor fi acordate însă din fondurile unor donații. Din prima comisie de premiere, alături de Iosif Vulcan, Vasile Goldiș și Iosif Blaga, făceau parte Ilarie

Chendi și St. O. Iosif. Ultimului îi sunt premiate câteva transpuneri din literatura germană (*Dragoste cu toane* de Goethe, *Wilhelm Tell* de Schiller). În 1913 apare „Revista teatrală”, publicație ce înlocuiește vechiul anuar al societății. Animatorul revistei, Horia Petra-Petrescu, numit și secretar literar al societății, deschide o întreagă dezbateră asupra repertoriului teatral. Tendința este de a mări exigența față de ținuta artistică a pieselor, chiar dacă acestea sunt jucate în fața unui public puțin pretențios. Se recomandă lucrări originale, traduceri „vrednice de jucat” (tălmăcirile sunt făcute de scriitori ca D. Anghel și St. O. Iosif), se acordă atenție pieselor pentru copii, se comentează experiențele teatrale din alte țări. În ultima perioadă, când, cu puțin înainte de începerea Primului Război Mondial, este numit secretar Tiberiu Brediceanu, activitatea se orientează mai mult către susținerea muzicii. Interesul merge spre folclorul muzical românesc, pus în valoare prin spectacole, conservat prin editarea melodiilor, recomandat și valorificat în creația compozitorilor. Astfel, se alocă în 1905 o sumă pentru cumpărarea manuscrisului operetei *Crai nou* de Ciprian Porumbescu. La polarizarea mișcării au contribuit Gheorghe Dima, Tiberiu Brediceanu, Valeriu Braniște, Ion Vidu ș.a. Această etapă este și una în care au intervenit numeroase dificultăți, mai ales financiare. Dar, după Unirea din 1918, se înființează ca instituții de stat Teatrul Național și Opera din Cluj, ceea ce determină **S. F. T. R.** să își considere principalul țel realizat. Din fondurile societății au mai fost sprijinite totuși, un timp, trupele de teatru și tipărirea de literatură dramatică. După câțiva ani, contopirea cu Astra apare ca o soluție firească.

Repere bibliografice: Iosif Vulcan, *Istoricul Societății pentru Crearea unui Fond de Teatru Român*, „Anuarul Societății pentru Crearea unui Fond de Teatru Român”, 1898; Breazu, *Studii*, I, 108–117; Mărcuș, *Thalia*, 205–492; Massoff, *Teatr. rom.*, II, 536–546, 565–566, 579–584, 599–601; Constantin Cuza, Maria Lambucă, *Societatea pentru Crearea unui Fond de Teatru Român*, pref. Mircea Mancaș, Brașov, 1971; Lucian Drimba, *Iosif Vulcan*, București, 1974, 215–248; *Dicț. lit.* 1900, 798–800. **G.D.**

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂȚURA POPORULUI ROMÂN, asociație înființată la București în martie 1867. Legea Instrucțiunii din decembrie 1864 prevedea gratuitatea și obligativitatea învățământului primar din România. O gravă atingere aduce acestei legi, în 1867, Ion Strat, ministrul Instrucțiunii

Publice, care prezintă legislativului un proiect de buget al învățământului vizând închiderea a numeroase școli, desființarea multor catedre, reducerea salariilor cadrelor didactice. În fața acestei perspective sumbre, pe de o parte, dar și ca „instrucțiunea generală, gratuită și obligatorie să devină o realitate în România”, un grup de intelectuali, între care P. S. Aurelian, C. Esarcu, Em. Bacaloglu, Theodor Aman, Petre Ispirescu, B. P. Hasdeu, Ștefan C. Michăilescu, G. Sion ș. a., are inițiativa creării societății și decide organizarea, la Ateneul Român din București, a unei adunări de protest împotriva proiectului de buget al învățământului. C. Esarcu evidențiază în discursul său că proiectul „lovește în mod grav instrucțiunea și dezorganizează acolo unde nu o izbește direct”. În fața valului de proteste, guvernul este nevoit să renunțe. Ziarele românești din Transilvania („Albina”, „Familia”, „Gazeta de Transilvania”), „Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina” salută fondarea asociației, exprimându-și satisfacția față de programul de acțiuni anunțat. În numeroase zone ale țării – „Pe unde a sosit ideea proclamată în Capitală a deșteptat entuziasme generoase, aspirațiuni mântuitoare” – apar secții județene și orășenești ale noii instituții. Societatea trece fără întârziere la organizarea de cursuri și școli pentru adulți, cursuri pentru muncitori și micii meseriași. În programele de învățământ o atenție deosebită era acordată limbii și literaturii române, istoriei naționale. Prima școală, cu șaptezeci de elevi, este inaugurată la Ploiești, la 8 februarie 1868, în prezența lui Ion Heliade-Rădulescu. Până în 1870 au mai fost înființate alte școli la București, Bârlad, Focșani. O lege votată de Adunarea Deputaților în 1881 recunoaște că școlile **S. Î. P. R.** sunt egale cu cele ale statului. Alături de școli, societatea găsește numeroase forme de educație specifice diferitelor vârste (grădinițe, atenee populare etc.). Ministerul Instrucțiunii Publice din guvernul lui Lascăr Catargiu hotărăște în 1872 desființarea școlilor normale. În fața acestei situații se trece iarăși la un amplu program de acțiuni, menit a bara aplicarea hotărârii oficiale. Au loc proteste, se redactează moțiuni etc. Petrarhe Poenaru, președinte al societății, afirma că „a distruge pepinierele în care se formează învățătorii destinați a se răspândi în comunele țării este a da instrucțiunii primare cea mai gravă lovitură ce i se poate da, este a lovi această instrucțiune în sorgintea sa”. În diferitele comisii ale

societății erau incluse personalități marcante ale literaturii române, oameni de știință. Astfel, o comisie de control obștesc pentru învățământ avea în componența sa pe A. I. Odobescu, P. S. Aurelian, Barbu Constantinescu. La Iași, sub îngrijirea **S.Î.P.R.** se publică *Metodă nouă de scriere și cetire...*, manualul mai multor institutori, între care și Ion Creangă (membru fondator al asociației), iar la București manualele lui Ștefan C. Michăilescu, Anghel Demețrescu ș.a. Între martie 1870 și mai 1872 apare revista „Societatea pentru Învățătura Poporului Român”, la care colaborează oameni de cultură, medici, istorici, scriitori. Instituția, cu o existență îndelungată – va fi desființată în urma reformei învățământului din 1948 –, a contribuit hotărâtor la modernizarea școlii românești. **P.D.**

SOCIETATEA PENTRU ÎNVĂȚĂTURA POPORULUI ROMÂN, revistă apărută la București, lunar, din martie 1870 până în mai 1872, cu întreruperi în aprilie 1870 și în aprilie–august 1871; ultimele două numere din 1872 s-au tipărit în 1873. Organ al Societății pentru Învățătura Poporului Român, publicația include dări de seamă asupra lucrărilor asociației, conferințe, articole de pedagogie și istorie, de popularizare a științei, profilându-se ca o revistă enciclopedică, de un bun nivel științific și literar. Este împărțită în patru secțiuni: „Actele societății”, „Școala”, „Enciclopedie populară” (aici intră și paginile literare) și „Diverse”. Documentate articole de istorie au publicat C. Esarcu (*Petru Cercel*), G. Sion (*Filosofia la romani*), Barbu Constantinescu (*Cultura domnilor fanarioți din secolul XVIII*), Bonifaciu Florescu și Petre Cernătescu (*Fragmente istorice*). Articolele pe teme de educație și pedagogie aparțin lui C. Esarcu, I. C. Massim, Barbu Constantinescu, iar cele științifice lui Ștefan C. Michăilescu și doctorului Carol Davila. În paginile rezervate poeziei, cu excepția lui V. Alecsandri (prezent cu poezia *Bărăganul*), sunt găzduiți numai autori din București, ceea ce presupune omiterea intenționată a celor grupați în jurul societății Junimea din Iași. Mai frecvent semnează George Crețeanu și Mihail Zamfirescu. Sporadic pot fi întâlniți G. Sion, G. Al. Zamphirolu, G. G. Meitani. Cu prilejul morții lui Ion Heliade-Rădulescu (1872), C. Esarcu reconstituie biografia scriitorului, G. Crețeanu îi închină versuri (*O rugăciune*) și se republică poezia lui Heliade *Cântarea dimineții*. Din „Convorbiri literare” se preiau basme populare

prelucrate, iar Ștefan Vellescu dă o traducere a unei scene din *Mizantropul* de Molière. **L.V.**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE LECTURĂ, asociație înființată la Cluj în 1861; o societate omonimă fusese întemeiată la Cluj, în 1845, de un grup de tineri de la Colegiul Romano-Catolic. Cea din anii '60 este rezultatul strădaniilor „intelighenței” române tot de la Colegiul Romano-Catolic din Cluj, scopul fiind „cultivarea în limba maternă, perfecționarea în literatura română și contribuirea la înăvuierea literaturii prin elaborate proprii”. Statutul evidențiază scopul societății: „înaintarea în cultura mai înaltă și în estetică, prin lecturi de cărți și ziare românești”, mijloacele fiind „adunarea unei biblioteci mai cu seamă din producțiile literare românești, apoi germane, maghiare și alte producții”. Reuniunile aveau loc sâmbăta și în cadrul lor se prezentau disertații pe teme literare, scrieri proprii, urmate de discuții însuflețite, se recitau poezii. Revistele preferate erau „Speranța”, „Foaia literară”, „Părpărița” (o foaie umoristică). În 1868 sosește de la Năsăud tânărul Ioan Baci, care propune crearea unei secțiuni teatrale pentru diletanți. Sprijinit în acțiunea sa temerară, Ioan Baci pregătește, peste puțin timp, o reprezentație teatrală cu piesa *Ciorobor pentru un topor* de Iosif Vulcan, piesă ce fusese tipărită în „Gura satului”. Repertoriul diletanților clujeni se îmbogățește cu „cânticele comice” și cu alte texte de Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi și Matei Millo. Sosind în turneu în 1870, trupa lui Matei Millo acordă sprijin diletanților prin spectacole și îndrumări, contribuind astfel la formarea lor. La reprezentațiile lui Millo studenții aveau acces gratuit. Revista „Familia”, condusă de Iosif Vulcan, va publica în 1870–1872 informații despre activitatea societății, cât și cronici pe marginea spectacolelor teatrale ale diletanților. Asociația s-a bucurat de sprijinul material al mitropoliților Al. Sterca-Șuluțiu și Andrei Șaguna. **P.D.**

SOCIETATEA ROMÂNISMUL, asociație înființată la București la 24 ianuarie 1869. Primul comitet avea următoarea componență: B.P. Hasdeu este președinte, Iancu Brătescu, Ștefan C. Michăilescu vicepreședinți, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu, Teodor P. Rădulescu secretari, N. Ath. Popovici casier, Dem. Urseanu și Dumitru C. Ollănescu-Ascanio membri. Cu prilejul organizării, în iunie 1871, pe Câmpia Cotrocenilor, a unei serbări în memoria lui Tudor Vladimirescu, Nicolae V. Scurtescu prezintă, într-un discurs, rațiunile creării societății: „...Era

trebuință să se constituie aci, între altele, pentru că fiind un astfel de centru poate lega românismul de la o extremitate cu românismul de la cealaltă și cu toată uniformitatea lui să-l facă mai uniform, culegând credințele și datinile din toate părțile, să le răspândească iarăși în toate părțile”, relevând că asociația „este și va fi un scut de care să se lovească novatorii și corupătorii naționalității române”. Creșterea populară fiind o importantă expresie a românismului, N.V. Scurtescu pledează pentru culegerea ei: „Nu este de folos ca literatura poporană să fie culeasă? Este cel mai mare folos pentru două argumente: întâi, că poporul a conservat-o instinctiv [...] și al doilea, că românismul, care este în colibe, trebuie dus și în palate, de unde este de secoli alungat”. Totodată, vorbitorul critică orientarea cosmopolită, prezentă în epocă, de introducere abuzivă în limba română a unor cuvinte străine: „Combină sunetele și aleargă la alte limbi străine, când n-aveau decât să colinde Dacia de la o margine la cealaltă ca să facă cunoștință cu adevărata limbă română”. El îndeamnă la elaborarea de studii de „istorie națională și literatură poporană în care românismul este adânc sculptat cu obiceiuri, datine și costume”. Deviza lui Hasdeu și, implicit, a societății susține „înflorirea patriei” și exercită o puternică influență asupra intelectualilor. Ca urmare a abnegației cu care membrii asociației se angajează la slujirea limbii române și a istoriei țării, este atras și M. Eminescu. Până în septembrie 1871 numărul membrilor era de peste o sută. Societatea își mai propunea organizarea de demonstrații publice la locurile istorice, lecturi și disertații etc., acționând și în plan politic pentru eliberarea de sub dominație străină a provinciilor românești și unirea lor. În aprilie 1870 apare oficiosul „Foaia Societății Românismul”, care continuă până în august 1871. Colegiul de redacție era format din B.P. Hasdeu, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu, N. V. Scurtescu ș.a. Fiind concepută ca o revistă „pur literară”, va ilustra totuși programul mai larg al grupării, găzduind articole de etnografie și folclor (I.C. Tacit, Gr. G. Tocilescu, G. Dem. Teodorescu), literatură populară (culeasă de A. P. Alexi, T.P. Rădulescu și S. Fl. Marian), studii și documente istorice (B. P. Hasdeu).

P.D.

SOCIETATEA SCRITORILOR BUCOVINENI, asociație constituită la Cernăuți la 12 noiembrie 1938, sub egida Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Președinte: Constantin Loghin,

vicepreședinte: Mircea Streinul, membri: N. Tca-ciuc-Albu, Leca Morariu, Traian Chelariu, Traian Cantemir, Dragoș Vitencu, E. Ar. Zaharia, Radu Băcu, Emil Zegreanu, Augustin Z. N. Pop. Pe parcursul a cinci ani, până în 1944, cu excepția perioadei de ocupație sovietică din 1940–1941, **S.S.B.** a ținut ședințe aproape în fiecare sâmbătă, a organizat șezători literare, întâlniri ale scriitorilor cu cititorii, la Cernăuți, Storojineț, Hotin, Suceava, a inițiat „Colecția Societății Scriitorilor Bucovineni”, în care au apărut câteva volume colective de versuri și proză, a editat „Revista Bucovinei” (Cernăuți, 1942–1944, Timișoara, 1944), sub îngrijirea lui Dragoș Vitencu și a lui Traian Cantemir. În 1995 a fost reînființată la Suceava, membri ai ei devenind atât scriitorii profesioniști din sudul Bucovinei, cât și cei din regiunea Cernăuți.

Repere bibliografice: Constantin Loghin, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, Cernăuți, 1943, 91. **G.B.**

SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BASARABIA, asociație înființată la Chișinău la 23 iunie 1939. Constituirea a fost precedată de discuții aprinse și îndelungate în presa locală din anii 1937–1939, cu participarea scriitorilor Nicolai Costenco, Sergiu Matei Nica, Vladimir Cavarnali ș.a. Dezbaterile au gravitat în jurul unor chestiuni precum desemnarea celor îndreptățiți să formeze societatea („tinerii” sau „bătrânii”), calitatea de membru, bazele juridice și scopul ei primordial, atitudinea față de corpul scriitoricesc. Organizarea, în conformitate cu necesitatea de consolidare a forțelor locale și de autodeterminare în câmpul literar național, a fost pusă în seama unui comitet de inițiativă format, spre finele anului 1937, din Elena Alistar, Iorgu Tudor, Cezar T. Stoika, Mihail Țupa, Mihail Ciachir, Nicolae Ivanov ș.a. Lipsa din comitetul de inițiativă a scriitorilor profesioniști, vârsta înaintată a multor membri au provocat reacția negativă a „tinerilor”, care considerau că sarcina de a înființa organizația le revine lor, și nu „oamenilor care au trecut demult prin perioada scriitoricească”. Concomitent cu recunoașterea juridică a **S.S.B.**, în decembrie 1939, este aprobat și statutul, cu anunțarea celor douăzeci și șase de membri fondatori, între care figurau Pan Halippa, Elena Dobroșinschi-Malai, Dominte Timonu, Alla Razu, Sergiu Matei Nica, Ion Bădărău (Bogdan Istru), Vasile Luțcan, Olga Crușevan, Gheorghe Bezviconi, Victor Adiasevici, Vladimir Cavarnali. Statutul stipula

întărirea legăturilor de solidaritate între membrii societății, între membrii societății și scriitorii români de pretutindeni, dar mai ales promovarea scrișului și culturii în Basarabia, apărarea demnității celor ce conlucrează la această acțiune, precum și la punerea în valoare a forțelor literare locale din trecut și prezent, la afirmarea valorilor scrișului basarabean, prin introducerea lor în manuale, almanahuri etc., prin încurajarea inițiativelor menite să contribuie la propășirea literaturii în Basarabia ș.a.m.d. Se pune și problema înființării unei edituri locale, iar Pan Halippa, președintele comitetului de conducere, întreprinde demersuri la București pentru obținerea banilor necesari. Adunarea generală care urma să aleagă noul comitet are loc la 24 martie 1940, în Sala Eparhială din Chișinău. Din conducere vor face parte Pan Halippa președinte, Nicolae Spătaru vicepreședinte, Nicolai Costenco secretar general, Sergiu Matei Nica secretar al secției literare, Petre V. Ștefănuță președinte al secției culturale, Iorgu Tudor președinte al secției administrative, membri în comitet fiind Vladimir Cavarnali, Vasile I. Chicu, Elena Dobroșinschi-Malai ș.a. În aceeași zi are loc o serată condusă de Pan Halippa, în cadrul căreia au citit din scrierile lor Boris Baidan, Ion Buzdugan, Vladimir Cavarnali, Sergiu Matei Nica, Nicolai Costenco, Vasile Luțcan, Nicolae Spătaru, Gh. V. Madan, Dominte Timonu, Iorgu Tudor. Presa a relatat că „șezătoarea a luat sfârșit în liniște”. Dar „liniștea” s-a dovedit amăgitoare: scriitorii din Basarabia nu s-au mai putut întruni din cauza evenimentelor istorice dramatice care au urmat.

Repere bibliografice: Alina Ciobanu, *Fondarea Societății Scriitorilor din Basarabia*, RLSL, 1990, 1. **S.P.**

SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI, asociație înființată la București la 2 septembrie 1909. Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a devenit evidentă necesitatea fondării unei asociații profesionale care să apere interesele scriitorilor în relațiile cu editorii, dar și cu librării, precum și pentru înțelegerea în situații dificile. Aceste obiective erau avute în vedere în cercul revistei „Literatură și artă”, însă ideea constituirii unei societăți cu personalitate juridică s-a conturat târziu, mai mult sub presiunea solicitării unor organizații profesionale străine privind respectarea proprietății intelectuale. Astfel s-a întemeiat Societatea Română de Literatură și Artă, recunoscută ca persoană morală prin legea din 20 mai 1904. Scopurile ei, înscrise în

statut, erau apărarea proprietății literare și artistice, conlucrarea pentru progresul literelor și artelor, ajutorul mutual al membrilor, precum și crearea unui fond din care se vor da pensii membrilor activi, văduvelor și copiilor lor, înființarea unui juriu de arbitraj, care va decide asupra diferendelor dintre membrii societății. Incluzând creatori din toate domeniile, ale căror interese difereau mult, precum și urmași ai artiștilor și chiar colecționari de artă, societatea, în conducerea căreia au fost aleși D. C. Ollănescu-Ascanio, A. D. Xenopol și Gh. Bengescu-Dabija, secretar fiind Nicolae Petrașcu, s-a limitat să organizeze, la București, în 1906, un congres internațional pentru reglarea problemelor legate de proprietatea intelectuală. Societății i-a fost donat de către Primăria Capitalei un teren pentru ridicarea unei Case a Artiștilor, dar destinația lui a fost, se pare, schimbată. Tot în anii 1903–1904 presa face cunoscute alte inițiative de întemeiere a unei asociații scriitoricești, una aparținând ardelenilor Ilarie Chendi și St. O. Iosif. Un pas mai departe s-a făcut peste patru ani, când câțiva poeți și prozatori, în frunte cu Cincinat Pavelescu, au înființat o asociație careia i-au dat numele Societatea Scriitorilor Români. Adunarea de constituire a fost fixată în ziua de 28 aprilie 1908 (zi în care, cu șaptezeci de ani în urmă, se întemeiasă Société des Gens de Lettres din Paris), eveniment consemnat într-un proces-verbal ce menționează prezența a douăzeci de scriitori, fiind iscălit însă doar de opt. Același document precizează componența comitetului: președinte – Cincinat Pavelescu, vicepreședinți – G. Rannetti și D. Anghel, cenzori – C. Sandu-Aldea și Mihail Sadoveanu, chestori – Ioan Adam și G. Murnu, secretari – Emil Gârleanu și Ludovic Dauș, bibliotecar – St. O. Iosif, casier – Virgil Caraivan. Statutul aprobat în adunare nu s-a păstrat, dar, după mărțurii târzii, a fost inspirat de acela al societății franceze. Participarea redusă se explică în parte prin lipsa de interes a scriitorilor vârstnici, prin opoziția câtorva „directori de conștiință” față de scopul strict profesional al societății, precum și prin neadmiterea criticilor literari, clauză împotriva căreia a protestat vehement, încă din faza preparativelor, Ilarie Chendi. În acest context adunarea aproape a trecut neobservată în ziarele și revistele vremii. „Șubrezenia” construcției nu putea să ducă decât la o „moarte timpurie” (Ion Scurtu). Faptul devine evident la mijlocul anului următor, când, climatul literar

în răutățindu-se mult, reluarea eforturilor se impune cu stringență. Trăgând învățăminte din eșecul lui D. Anghel și St. O. Iosif lansează, în iulie 1909, un apel pentru organizarea unui congres al scriitorilor, idee la care se asociază și Chendi. Imposibilitatea concretizării ei imediate a dus la întemeierea unei noi societăți scriitoricești, un comitet format din șaisprezece membri, întrunit la 21 august, sub președinția lui D. Anghel, fixând data adunării de constituire pe 2 septembrie. Inițiativa a fost promovată de presă, ziarul „Minerva” lansând, prin redactorul Vasile Savel, o anchetă privitoare la necesitatea înființării asociației și la posibilele ei obiective. Ancheta are succes, la chestiunile în discuție răspunzând C. Rădulescu-Motru, Ioan Adam, Ilarie Chendi, E. Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Ion Scurtu, D. Anghel, St. O. Iosif și N. N. Beldiceanu, precum și N. Iorga, Simion Mehedinți, Corneliu Moldovanu, Dimitrie Teleor, Aurel Alexandrescu-Dorna ș.a., textele fiind inserate în periodicele pe care le conduceau sau la care colaborau aceștia. Numai N. Iorga se împotrivesc inițiativei, considerată a nu se ridica la înălțimea „rosturilor adevărate ale literaturii

naționale”. Adunarea de constituire a avut loc la data fixată, în amfiteatrul Liceului „Gh. Lazăr” din București, tot sub președinția lui D. Anghel. S-au întrunit douăzeci și cinci de literați, tot atâtia – aflați în Bucovina, Transilvania sau în alte localități din țară – dând procură colegilor prezenți sau trimițând scrisori de aderare. S-au discutat titlatura și statutul societății, a fost ales comitetul și s-a schițat un plan de activitate, scopul **S.S.R.** fiind detaliat astfel: apărarea drepturilor și intereselor morale și materiale ale scriitorilor, sprijinirea prin împrumut a scriitorilor asociați, ajutorarea văduvelor și copiilor orfani ai societăților, precum și a scriitorilor tineri și de talent. S-au stabilit felul membrilor – activi, de onoare și donatori – și condițiile de admitere. În cazul membrilor activi, se preciza că sunt necesare actul de naționalitate română, lista operelor, aderența la statute. (Cea dintâi condiție va crea unele probleme, întrucât mulți participanți la adunare – originari din Transilvania, Bucovina, Macedonia – aveau cetățenie străină.) S-a hotărât, de asemenea, să fie invitați scriitorii vârstnici și criticii de vază, lăsând la latitudinea lor încadrarea ca membri

George Tofan (1), Caton Theodorian (2), A. de Herz (3), Liviu Marian (4), Mihail Sadoveanu (5), Sextil Pușcariu (6), Emil Gârleanu (7), Cincinat Pavelescu (8), Ion Minulescu (9), D. Anghel (10)

activi sau „de onoare”. Comitetul ales a fost următorul: președinte: Mihail Sadoveanu, vicepreședinte: D. Anghel, secretar-bibliotecar: Emil Gârleanu, membri: Artur Stavri, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Ion Minulescu, Zaharia Bârsan, cenzori: E. Lovinescu și Cincinat Pavelescu. S-a mai decis ca, pentru formarea unui fond cât mai substanțial, să se organizeze conferințe, șezători literare, reprezentații dramatice etc. în orașe din Regat, precum și în Transilvania și în Bucovina, să se procure un sediu, să se publice un buletin al societății și să se facă demersuri pentru recunoașterea ei oficială. În lunile următoare comitetul a oferit președinția de onoare reginei Carmen Sylva și a încercat să îi atragă pe scriitorii vârstnici. Dintre ei, cel mai deschis, mai sensibil la problemele tinerilor părea Al. Vlahuță. Dar acesta, obținând promisiunea unui ajutor financiar din partea ministrului Spiru Haret, lansează o subscripție publică prin ziarul „Universul” (la care colabora), pentru înființarea unei „edituri a scriitorilor”, instituție ce urma să fie pusă nu sub egida **S.S.R.**, ci a unui consiliu format din colegii săi de generație. Ca atare, comitetul societății a respins proiectul, care a și eșuat ulterior. Deoparte s-au ținut Titu Maiorescu, Ioan Slavici, Barbu Delavrancea, I. L. Caragiale. Fricțiuni, cauzate îndeosebi de atitudini politice, l-au îndepărtat pe C. Rădulescu-Motru de societate, doar Mihail Dragomirescu devenind membru în 1911. Invitat să adere, C. Dobrogeanu-Gherea a reproșat, într-o scrisoare deschisă adresată lui D. Anghel, condiționarea admiterii nu de valoarea operei, ci de „certificatul de naștere”, declarând în chip ironic că nici nu și l-ar putea procura, deplasarea în Rusia fiind pentru el primejdioasă. În fapt, cum va arăta în răspunsul său D. Anghel, criticul îndeplinea prima condiție, având cetățenie română. Poziția lui Gherea va fi însușită de mai mulți scriitori și publiciști evrei neîmpământeniți, care vor crea o atmosferă nefavorabilă noii societăți. Polemicile se vor învenina, ajungându-se ca **S.S.R.** să ceară Parlamentului, în ianuarie 1910, respingerea legii de împământenire a criticului Eugen Porn. Apariția în noiembrie 1909 a revistei „Cumpăna”, sub redacția a patru membri ai comitetului – D. Anghel, Ilarie Chendi, St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu –, pare multora o acțiune secesionistă și e cât pe ce să conducă la destrămarea societății. Ruptura dintre „dioscurii” Anghel și Iosif va avea și ea urmări nefavorabile. Activitatea rămâne, totuși,

destul de intensă. În primele șase luni se organizează șezători literare la Ploiești, Buzău, Galați, Piatra Neamț, precum și un veritabil turneu în Bucovina. Se amenajează, de asemenea, un sediu provizoriu, cu bibliotecă și obiecte de artă provenite din donații, într-un apartament din hotelul Luvru, sediu care cade pradă flăcărilor în ianuarie 1911. Pierderile materiale sunt compensate de câștigul de prestigiu realizat în șezătorile de mare impact de la Sibiu (martie 1911) și Arad (aprilie–mai 1911). La a doua adunare generală, în noiembrie 1911, sunt validați nu mai puțin de treizeci și șapte de noi membri, printre care Al. Macedonski, I. Al. Brătescu-Voinești (ulterior considerat ca fondator), Duiliu Zamfirescu, Mihail Dragomirescu, precum și tinerii Tudor Arghezi, Gala Galaction, N. Davidescu; se alege un nou comitet, sub președinția lui Emil Gârleanu, când **S.S.R.** este recunoscută ca persoană morală, prin legea votată la 21 ianuarie 1912 în Camera Deputaților și la 22 februarie 1912 în Senat și publicată la 22 martie 1912. Se îndeplineau astfel formele cerute pentru primirea donațiilor și a subvențiilor. Prima subvenție, acordată de ministrul C. C. Arion, de 3 000 de lei, a fost împărțită societărilor. S-a tipărit acum și „Almanahul Societății Scriitorilor Români” (pe 1912 și 1913), nu însă și buletinul proiectat. Până la intrarea României în războiul mondial, deși nu e scutită de unele convulsii, **S.S.R.** se consolidează. În urma adunării generale din noiembrie 1912, când este ales președinte Mihail Dragomirescu, se retrag Al. Davila, I. Al. Brătescu-Voinești, D. Anghel, Natalia Anghel, precum și Mihail Sadoveanu și prietenii săi ieșeni (dintre care unii vor reveni). Cu toate acestea, societatea se fortifică: în 1912 sunt admiși zece membri noi, în 1914 optsprezece, iar în 1915 zece. Conform primului buletin al societății (tipărit în 1916), în iunie 1915, la încheierea celui dintâi mandat prezidențial al lui George Diamandy, în societate erau o sută opt membri, dintre care treizeci și trei fondatori. Numărul ultimilor nu era însă exact, șase fiind omiși din eroare, lucru ce se va corecta la următoarele adunări generale. Averele societății se măriseră, grație subvenției anuale, unui legat de 10 000 de lei al regelui Carol I, precum și cotizațiilor ori încasărilor provenite de la șezători literare și spectacole teatrale. Societatea inițiasse comemorarea unor scriitori, ridicarea de monumente etc. Pe durata conflagrației mondiale activitatea **S.S.R.** diminuează. Președinți devin

Duiliu Zamfirescu (1916) și Mihail Sadoveanu (1917–1919), ștabela fiind preluată apoi de Mihail Dragomirescu (1919–1921). Sub conducerea lui, adunarea generală din 21 martie 1920 hotărăște excluderea scriitorilor „care se vor fi dovedit că au colaborat cu gazetele vrăjmașe” (în timpul ocupației germane a Capitalei), însă măsura nu a fost pusă în practică, de vreme ce ulterior cei în cauză (Tudor Arghezi, Gala Galaction, Dem. Theodorescu, D. Karnabatt ș.a.) figurează pe lista societărilor. Unirea are ca efect o creștere masivă a numărului de membri ai **S.S.R.** Președintele Corneliu Moldovanu (1921–1923) chiar declară că a urmărit „atragera tuturor scriitorilor români” în societate. La începutul celui de-al doilea mandat al său figurau două sute douăzeci și trei de membri activi, iar în anii următori, sub președinția lui Mihail Sadoveanu (1923–1924) și a lui Octavian Goga (1925), se adaugă încă patruzeci. Prezența multor diletanți a făcut ca, odată cu venirea la conducere a lui Liviu Rebreanu (1925–1932), să se procedeze la modificarea statutelor și la instituirea unei comisii care să îi îndepărteze pe cei ce nu îndeplineau condițiile de admitere. Încrederea de care se bucură **S.S.R.** face ca o tentativă secesionistă, Asociația Scriitorilor Independenți, inițiată de Romulus Dianu în 1933, să eșueze și ca asociațiile scriitoricești înființate pe criterii regionale să nu o concureze câtuși de puțin. Datorită poziției sociale a celor care cultivau literatura, precum și a capitalului simbolic al unora (Octavian Goga, Al. Lapedatu, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Liviu Rebreanu, Mihai Ralea ș.a.), tradus și prin pătrunderea lor în funcții înalte ale puterii legislative sau executive, pe parcursul celor două decade care au urmat Primului Război Mondial **S.S.R.** primește o serie de subvenții din partea unor ministere (al Instrucțiunii, al Artelor, al Finanțelor, al Muncii, al Internelor etc.), al altor instituții. Li s-au adăugat, în anumiți ani, o cotă din profitul cazinoului constantinean, o cotă din valoarea „timbrului” instituit cu prilejul Lunii Bucureștilor, precum și plăți pentru „controlul” filmelor. După multe promisiuni neonorate, Primăria Capitalei a donat în 1934 un teren central (pe Bulevardul Carol I), în valoare de circa 4 500 000 de lei, destinat unui Palat al Scriitorilor. În anul următor, la inițiativa generalului N. M. Condiescu (președinte între 1935 și 1939), se constituia un fond pentru construirea edificiului care, datorită unor donații (din partea regelui Carol al

II-lea, a unor ministere și bănci), ajunge repede la aproape 6 800 000 de lei. La veniturile societății au contribuit în mică măsură cotizațiile membrilor (mai întotdeauna neîncasate la timp), beneficiile unor șezători literare și spectacole teatrale, încasările la baluri organizate ad-hoc, exploatarea a două cinematografe (la Brașov și Arad) etc. O lovitură puternică a fost însă crahul (în 1931) al Băncii Marmorosch-Blank, la care **S.S.R.** avea un depozit de peste 10 000 000 de lei, din care a recuperat doar o mică parte. După Primul Război Mondial s-au acordat pensii soțiilor și copiilor unor scriitori decedați, dar și unor scriitori în dificultate. Societatea va fi degrevată de acest capitol în 1939, ca urmare a înființării de către Ministerul Muncii, condus de Mihai Ralea, a Casei de Pensii a Scriitorilor. An de an s-au dat însă ajutoare al căror total era practic de două ori mai mare decât cel al pensiilor. În 1936 Primăria Capitalei a decis să împrumutească în fiecare an cu locuri de casă câte cinci scriitori, dar măsura s-a aplicat doar în acest exercițiu financiar. O importantă activitate, cu rol dublu, de răsplătire materială, dar și de consacrare, a fost acordarea de premii. Conform unui regulament adoptat în 1924, premiile **S.S.R.** erau de două categorii: cele înființate de societate și cele înființate de particulari, instituții, autorități etc., societății revenindu-i sarcina jurizării. În prima categorie s-au încadrat trei premii anuale (primele două pentru poezie și pentru proză, al treilea fiind uneori pentru debut, alteori pentru traducere ori pentru sonet etc.), iar în cea de-a doua categorie intrau alte premii, îndeobște mai substanțiale: Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești”, pentru roman (20 000, apoi 25 000 lei), Premiul „C. A. Rosetti”, instituit de ziarul „Viitorul” în anii 1924–1930 (20 000 de lei), Premiul „Socec”, pentru poezie (10 000 lei), Premiul „Regele Carol II” în intervalul 1934–1940 (25 000 lei), precum și altele, din donații particulare (Premiul „Ștefan I. Costacopol”, de 6 000 lei, pentru critică, în anii 1931–1945) ori din premiile restituite. Presa anilor interbelici abundă în nemulțumiri și contestări ale deciziilor luate de comisiile de premiere, dar se poate spune că pe ansamblu erorile flagrante au fost foarte puține. Astfel, în domeniul prozei au beneficiat de premii Calistrat Hogaș (1922), Gh. Brăescu (1923), Lucia Mantu, Jean Bart și Liviu Rebreanu (1924), Henriette Yvonne Stahl, Gh. Brăescu și N. Davidescu (1925), Eugen Boureanu, Liviu

Rebreanu și I. A. Bassarabescu (1926), Eugen Boureanu, V. Demetrius și Vasile Savel (1927), Hortensia Papadat-Bengescu, Emanoil Bucuța și Ion Foti (1928), I. C. Vissarion, N. Davidescu, V. Demetrius (1929), Al. Cazaban, Gh. Brăescu și Mateiu I. Caragiale (1930), I. Petrovici, Camil Petrescu (1931), Sergiu Dan și G. M. Zamfirescu (1932), G.M. Vlădescu și Gala Galaction (1933), Mircea Damian și Victor Ion Popa (1934), Anton Holban, Neagu Rădulescu, Horia Furtună, Mihail Celarianu și Octav Desilla (1935), Hortensia Papadat-Bengescu și Mircea Eliade (1936), Mircea Gesticone, Ludovic Dauș și Ioan Missir (1938), G.M. Zamfirescu și Radu Boureanu (1939). Pentru poezie au fost distinși cu diferite premii George Gregorian și Al. T. Stamatiad (1922), Claudia Millian și G. Talaz (1923), N. Davidescu și Corneliu Moldovanu (1924), Ion Foti, Const. Rîuleț și Adrian Maniu (1925), Aron Cotruș, I. Dongorozi, Radu Gyr și G. Bacovia (1926), Perpessicius, George Dumitrescu, Artur Enășescu și Ion Pillat (1927), V. Voiculescu, Zaharia Stancu și Radu Boureanu (1928), Mihail Celarianu, Tudor Arghezi și G. Talaz (1929), Ion Barbu, Lucian Blaga și Eugen Jebeleanu (1930), Eugeniu Sperantia, Al. T. Stamatiad (1931), Ilarie Voronca, D. Nanu și Virgil Gheorghiu (1932), Radu Boureanu și Dan Botta (1933), George Dumitrescu, N. Crevedia, Simion Stolnicu și Maria Banuș (1934), Mircea Streinul, Emil Gulian, Adrian Maniu și Vlaicu Bârna (1935), Ștefan Baciuc (1936), Iulian Vesper, Teofil Lianu și Șerban Bascovici (1938), Mihail Celarianu, Emil Giurgiucă, Radu Gyr și Aurel Chirescu (1939). De-a lungul aceleiași perioade **S.S.R.** inițiază sau participă la comemorarea scriitorilor dispăruți, precum și la sărbătorirea, cu diverse prilejuri, a unor figuri marcante. Se întăresc și legăturile cu PEN-Clubul și cu societățile scriitoricești din alte țări, ai căror reprezentanți sunt invitați în România. În reciprocitate, membri ai comitetului sunt solicitați să participe la întâlniri sau la congrese internaționale. Declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial își va pune amprenta asupra activității **S.S.R.**, la conducerea căreia se află, după moartea lui N. M. Condiescu, N. I. Herescu. Răpirea Basarabiei, Dictatul de la Viena, cedarea Cadrilaterului vor avea drept consecință ca un număr important de scriitori să ajungă la statutul de refugiați, cărora societatea le va acorda ajutoare. În condițiile schimbării de regim politic din 6 septembrie 1940, comitetul e forțat să se alinieze politicii rasiste și la

4 octombrie va hotărî „să ridice calitatea de membru activ” unui număr de unsprezece scriitori: F. Aderca, Camil Baltazar, Sergiu Dan, A. Dominic, Scarlat Froda, Virgil Monda, I. Peltz, Mihail Sebastian, Leopold Stern, A. Toma și Ilarie Voronca. A fost obligat, de asemenea, să renunțe la construirea Palatului Scriitorilor, fondul fiind subscris la împrumutul intern „pentru înzestrarea armatei”. Dar „bonurile” își vor pierde valabilitatea în urma naționalizării băncilor din 11 iunie 1948. Diminuarea subvențiilor și a celorlalte venituri, creșterea cuantumului ajutoarelor și împrumuturilor au făcut să se reducă numărul premiilor acordate. Astfel au fost distinși doar Nicolae Ottescu, Ruxanda Levente, George Lesnea, Pompiliu Constantinescu, Virgil Gheorghiu, George Ionescu și Șerban Bascovici (1940), Henriette Yvonne Stahl, V. Demetrius, Al. Busuioceanu, Eugen Bălan, Radu Tudoran, Dumitru Almaș, Dragoș Protopopescu, Otilia Cazimir, Ion Buzdugan și Stelian Constantin-Stelian (1941), Al. A. Philippide, Mihail Șerban, Aron Cotruș, Ovidiu Papadima, Radu Boureanu, Octav Sargețiu, Mircea Mărcoiu, Laura Dragomirescu (1942). Totuși, relațiile cu societăți similare din țări precum Italia, Germania, Spania, Franța, Croația, Slovacia, Finlanda nu sunt întrerupte. Evenimentele din august 1944 produc o cotitură radicală și în viața **S.S.R.** La începutul lunii următoare un grup de treizeci de scriitori convoacă o adunare generală, motivată de absența președintelui N. I. Herescu (aflat în străinătate și în imposibilitate de a se întoarce) și de existența în comitet a unor persoane compromise de colaborarea cu regimul antonescian. Întrunită la 25 septembrie, adunarea va fi declarată legal constituită, deși lipseau mulți membri ce nu locuiau în Capitală. Sunt prezenți scriitorii evrei excluși în 1940, se alege comitetul, cele mai multe voturi întrunind „lista pe care se afla președinte Victor Eftimiu”. Ca membri figurau N. D. Cocea, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu (care demisionează, în locul său fiind cooptat Perpessicius), Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu. Până la sfârșitul lunii noiembrie, în ședințe succesive, noul comitet hotărăște excluderea unui mare număr de membri, alți patruzeci și șase fiind suspendați („li se acordă dreptul să-și justifice activitatea lor trecută”). Oricum, din lista prezentată în buletinul tipărit în 1945,

rezultă că au fost epurați douăzeci și opt de scriitori. Între aceștia, în chip neașteptat, nu se află câțiva care fuseseră deja condamnați sau măcar blamați public (N. Davidescu, N. Crevedia, Marta D. Rădulescu), nici câțiva ce refuzau să se întoarcă în țară (Aron Cotruș, Mircea Eliade, Al. Busuioceanu). În locul celor eliminați au fost „chemați” Maria Banuș, Ury Benador, Geo Bogza, G. Călinescu, I. Călugăru, Emil Dorian, Alexandru Kirițescu, Barbu Lăzăreanu, George Magheru, Alexandru Mironescu, Dinu Nicodin, Miron Radu Paraschivescu, Dan Petrașincu, Ion Pas, Al. Rosetti, George Silviu, H. Sănielevici, Tudor Teodorescu-Braniște, Radu Tudoran și Gheorghe Zane. În *Darea de seamă asupra activității comitetului*, prezentată la 27 mai 1945, președintele Victor Eftimiu consideră excluderile efectuate ca „înregistrarea decesului moral” al scriitorilor în cauză, vinovați „nu numai că au susținut o cauză politică nedreaptă, dar au încercat să schimbe făgașul culturii tradiționale românești”. Motivația venea după constatarea transformărilor din țară („pe culmi bate vântul înnoirilor sociale, fâlfâie drapelul de culoarea răsăritului și sună trâmbița chemării la muncă”), circumstanță în care „rostul societății noastre este nu numai îmbunătățirea stării materiale a scriitorului, dar și înălțarea lui la rangul de lampadofor, de conducător spiritual al neamului și de vrăjitor al sufletului celor mulți”. Se răspundea astfel, într-un limbaj ce va deveni obligatoriu, politicii guvernanților de a face din **S.S.R.** o pârghie pentru atingerea unui obiectiv de mare utilitate în epocă – o literatură integral dirijată. De altminteri, rolul profesional al asociației este în mare parte cedat Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, organism înființat în august 1945, mult mai ușor de manipulat, care va distribui în anii următori și recompensele materiale, și pedepsele (concretizate în excluderi, precum, de pildă, cele din octombrie 1947). Cu epurările și „chemările” efectuate în 1944–1945, numărul membrilor **S.S.R.** se ridică la două sute șaiszeci și opt. Alți treizeci și doi de scriitori au fost admiși în adunarea generală din mai 1946 și probabil că la fel de mulți solicitanți au fost primiți la adunarea generală din 14 septembrie 1947, în cadrul căreia este ales din nou președinte Victor Eftimiu. Din comitet mai fac parte acum Gala Galaction, N. D. Cocea, Cezar Petrescu, Mihail Celarianu, Ion Popescu-Puțuri, Lucia Demetrius, Ion Călugăru, Cicerone Teodorescu,

Dinu Bondi, Zaharia Stancu – membri, Carol Ardeleanu și Dumitru Corbea – cenzori, Vintilă Răsu-Șirianu și Geo Bogza, Teofil Rudenco, Agatha Bacovia, A. Toma și C. Argeșanu – juriul de onoare, Camil Baltazar, Aurel Baranga, Oscar Lemnar, Tudor Șoimaru și Sașa Pană – supleanți. La adunare Zaharia Stancu rostește un discurs ce condamnă răspicat „rezerva în care stăruie unii scriitori față de regimul de democrație populară și față de noua orientare în cultura noastră”. La 28 septembrie are loc la Cluj Adunarea Scriitorilor Maghiari din România, unde se hotărăște aderarea la **S.S.R.** În consecință, la adunarea din ianuarie 1948 asociația își schimbă numele în Societatea Scriitorilor din RPR, iar în locul lui Victor Eftimiu, care demisionează (fusesse numit la direcția Teatrului Național din București), este ales Zaharia Stancu. În urma apariției unui „decret pentru stimularea activității științifice, literare și artistice”, se convoacă adunarea generală a societății având pe ordinea de zi reorganizarea ei. Conferința Scriitorilor din RPR, ținută în intervalul 25–27 martie 1949, „în prezența conducerii de partid și de stat” și a unor oaspeți străini (Marcel Villard și Aimée Césaire), decide transformarea Societății Scriitorilor din RPR în Uniunea Scriitorilor din RPR, pe bază unui nou statut, precum și înființarea Fondului Literar.

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *Societățile Scriitorilor Români*, NRR, 1909, 6; Emil Gârleanu, *Când s-a fondat Societatea Scriitorilor Români. Întâiul ei comitet, actualul*, „Proza”, 1914, 2; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, 283–284, 363–366; D. Teleor, *Societatea Scriitorilor Români (Un mic istoric)*, BSS, 1916; [Informații], BSS, 1916–1945; Virgil Caraivan, *Când a fost întemeiată Societatea Scriitorilor Români (Contribuțiuni la istoricul societății)*, „Răzășul”, 1926, 1; Victor Ion Popa, *Societatea Scriitorilor Români*, „Boabe de grâu”, 1934, 10; G. Tutoveanu, *Societatea Scriitorilor Români*, „Curentul familiei”, 1943, 25 decembrie; Liviu Malița, *Eu, scriitorul. Condiția omului de literă din Ardeal între cele două războaie mondiale*, Cluj-Napoca, 1997; Ion Munteanu, *Istoricul Societăților Scriitorilor Români (1899–1949)*, București, 1998; Teodor Vârgolici, *Istoricul Societății Scriitorilor Români (1908–1948)*, București, 2002; Victor Durnea, *De la Societatea Scriitorilor Români la Uniunea Scriitorilor din România*, Iași, 2009. **V.D.**

SOCIU, Dan (20.V.1978, Botoșani), poet, prozator, traducător. Este fiul Elisabetei Sociu (n. Ciobanu) și al lui Ioan Sociu, profesori. A urmat Liceul „Mihai Eminescu” din orașul natal (1992–1996), după care s-a înscris la Facultatea de Științe Politice și la

Facultatea de Litere, secția limba și literatura rusă–limba și literatura română, de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, fără a-și finaliza studiile. Va lucra o vreme ca redactor la Editura Polirom. Participă la ședințele grupării literare Club 8, alături de Radu Andriescu, Ovidiu Nimigean, Gabriel H. Decuble, Constantin Acosmei, Dan Lungu ș.a. În 1994 debutează cu poezie în revista „Hyperion”. Prima plachetă, *borcane bine legate, bani pentru încă o săptămână*, îi apare în 2002. A fost distins cu Premiul Festivalului Româno-Canadian de Poezie „Ronald Gasparic” (2002), Premiul Național pentru Poezie „Mihai Eminescu” (2002), Premiul Uniunii Scriitorilor (2005) ș.a. A fost selectat în numeroase antologii, între care *Club 8 Poetry* (2001), *Ozone Friendly* (2002), *Compania poezilor tineri* (2011) ș.a.

Poezia lui S. a fost caracterizată prin formule de genul „biografism auster”, „fragilitate existențială cu oroare de spovedania sentimentaloidă” (Ovidiu Nimigean), „autenticism” în corelație cu o anumită „disciplină absurdă a existenței” (Octavian Soviany), dezavuarea opțiunilor retorice, „înregistrarea crudă, neconvențională a unei crize” (Bogdan Crețu). Dar tot ceea ce ține de acest spectru autenticisto-minimalisto-mizerabilist, detectabil la suprafață, provoacă, intrigă, scoate cititorul din inerție și îl obligă să-și pună întrebări. Poezia este, într-o primă fază, ieșire din blocajul și conformismul expresiei, ruptură de schemele mentale previzibile ce favorizează percepția nudă a realității. Dincolo de aceste strategii de conectare la „realitatea reală”, se insinuează un tip de sensibilitate paradoxală, care ar fi fost imposibil de pus în evidență fără acele visceralități nereprimite, expulzate convulsiv ca răspuns la disfuncțiile lumii. În *borcane bine legate, bani pentru încă o săptămână* emoțiile firești sunt mascate printr-o formă de cinism care, în cele mai bune poeme, e depășită prin tot felul de revelații ingenue. Din acest moment „istorioarele” ce frizează banalul devin impetuos necesare. Fără ele nu ar fi convingătoare claritatea contrastivă din finalul poemelor: „și noaptea când mă apuca foamea stăteam în chiloți/ în bucătărie și mâncam borș cu ceapă hop anxietatea dacă ar intra acum cititorii pe ușă/ și te-ar vedea/ așa că n-am scris până acum mai nimic/ pentru că știu eu cum e cu poezia/ și cum se uită ea la tine când te plimbi prin casă-n chiloți” (*vodcă sau vin*). În ciclul *Sociu bătrîn din fratele păduche* (2004) grimasa persistentă e consecința cinismului

suportat ca fatalitate. În alt text poetul încearcă o detașare de sine într-o confesiune la persoana a treia: „la douășcinci/ în viața lui au intrat ambulantele/ facturile/ fracturile/ și până acum/ n-a avut/ nimic/ important de spus”. Tot în acest grupaj poate fi întrezărită și tema paternității, pe care scriitorul o va explora pe larg în *cântece eXcesive* (2005), care impune la un alt nivel același gen de sensibilitate paradoxală. În primă fază jurnalul matrimonial din *Love quarantine* face dovada că în izolarea domestică miracolul poate să existe. Registrul se schimbă oarecum în cel de-al doilea ciclu, unde se regăsesc grupate cam toate caracteristicile poeziei lui S. Minimalismul e în acest caz doar o cale de a impune credibil tensiuni maxime, unele derivând din conștientizarea singurătății absolute, altele fiind niște replici descurajate la suferința neînțeleasă de societate, cu toate că ar putea fi ghicită în spatele gesturilor extreme: „beau pentru cei doi adolescenți/ care s-au aruncat, îmbrățișați,/ de pe un bloc din Craiova./ înainte de a/ aluneca în statistici/ și-au ars buletinele,/ certificatele de naștere/ diplomele de bacalaureat./ Și, desigur, poliția și presa/ au tras, imediat, concluzia/ că sunt sataniști”. Pe de altă parte, poezia lui S. regândește ideea de livresc. Textul său include reflecții de lectură decelate complet, depășite, integrate experienței în desfășurare. La fel, scenele de viață intermediare de media intră în balans cu experiențele personale, astfel încât tot ceea ce vine din exterior înseamnă, până la urmă, tot experiență personală. Poemul *Drumul spre casă nu mai e drumul spre casă*, de pildă, sprijină ideea că eticheta „mizerabilist” e restrictivă, chiar prea puțin potrivită. E și aici o frumusețe paradoxală menită să echilibreze unele tensiuni paroxistice. *Cu gura uscată de ură* aduce iarăși o radicalizare. Limbajul frust, percutant, fraza mitraliată pregătesc terenul pentru *cântecele eXcesive*, acolo unde toate secvențele înseamnă împreună proces, ruptură, continuare, revenire, agitație extremă. Povestea personală are prioritate, „alarmă continuă” se impune cu forța și exasperarea maximei necesități. *Pavor nocturn* (2011) nu mai mizează pe biografismul acroșant. Este, în schimb, un vers mai subtil, cu o bătaie mai îndepărtată. Textele par să prefigureze un exercițiu de înțelegere a unor realități psihologice proiectate simultan. În spatele acestui „studiu de caz” mutifățat se simte neputința revenirii în torentul vital, compensată însă de o mai

intensă trăire a realității indirecte: „crocodilii, / după ce-și trag prada în apă, o ascund în câte o / grotă de sub mal, o lasă acolo, sfârtecătă, dar vie / și se întorc după ea când le e foame. Imaginează-ți / că ești în grotă și aștepți crocodilul”. Ceea ce rămâne neschimbat este tocmai frumusețea „la limită”, ce vine dintr-o decompensare a trăirilor extreme. Volumul *Poezii naive și sentimentale* (2012) nu e altceva decât confirmarea tânjirii spre echilibru (fie și trucată, dar cultivată cu stăruință) din dorința de a se restitui sieși în povestea sa primară, senină, aidoma unui călugăr Zen care are istoria lui în spate. Când traduce, S. selectează tot poezie, fie că e vorba de un autor american, Charles Bukowski, fie de unul irlandez, Seamus Heaney. Ca prozator, recompune în *Urbancolia* (2008), în parametrii autoficțiunii, existența protagonistului, implicându-l în evenimente aflate la limita dintre realitate și ficțiune. Astfel, în text apar personaje cu biografii binecunoscute a căror viață este rescrisă în raport cu imaginația și cu resorturile interioare și obsesive ale acestuia. Elemente de autoficțiune se regăsesc și în *Nevoi speciale* (2008), dar aici predomină biograficul, narațiunea fiind realizată la persoana a treia. Lumea adicțiilor, a „nevoilor speciale” constituie subiectul romanului. Dincolo de biografism și autoficțiune, microromanul *Combinția* (2012) se axează pe realitățile politice, economice și sociale ale României postcomuniste.

SCRIERI: borcane bine legate, bani pentru încă o săptămână, Iași, 2002; fratele păduche, București, 2004; *cântece eXcesive*, București, 2005; *Urbancolia*, Iași, 2008; *Nevoi speciale*, Iași, 2008; *Pavor nocturn*, București, 2011; *Combinția*, București, 2012; *Poezii naive și sentimentale*, București, 2012. **Traduceri:** Charles Bukowski, *Dragostea e un câine venit din iad*, Iași, 2007; Seamus Heaney, *Țara mlaștină și alte poeme*, Iași, 2009.

Repere bibliografice: Andrei Bodiu, *Forever Young*, OC, 2002, 127; Raluca Dună, *Poetul, ca o vîietate înfricoșată*, LCE, 2003, 20; Grigore Chiper, *Doi poeți*, CF, 2003, 10–11; Daniel Cristea-Enache, [Dan Sociu], RL, 2005, 2, 2006, 11, 2008, 28, OC, 2011, 322; Cosmin Ciotloș, [Dan Sociu], RL, 2005, 50, 2007, 34, 2008, 21, 2009, 5, 2011, 11, 2012, 4; Alexandru Matei, *Poezia bună vine de la Botoșani*, OC, 2006, 306; Bogdan Crețu, *Un poet eXcesiv*, ALA, 2006, 819; Paul Cernat, [Dan Sociu], OC, 2006, 82, 2008, 433, 2009, 241, „22”, 2011, 13; Andrei Codrescu, „Urbancolia”, SDC, 2008, 179; Bodiu, *Evadarea*, 159–161; Chioaru, *Noi dezvoltări*, 147–150; Ovidiu Nimigean, „Pavor nocturn”, SDC, 2011, 304; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Un poet naiv și sentimental (I–II)*, SDC, 2011, 311, 317; Soviany, *Cinci decenii*,

II, 105–111; Cristina Ispas, *Despre intenția reinventării*, OC, 2012, 639; Doris Mironescu, *Dan Sociu: un artist al foamei*, SDC, 2012, 367. Ș.A.

SOLACOLU, Barbu
(5.III.1897, București
– 30.X.1976, București),
poet, memorialist,
traducător.

Este fiul Victoriei (n. Petrescu) și al lui Victor Solacolu, magistrat, doctor în drept la Liège. Numele, potrivit mărturiei scriitorului, nu ar fi decât traducerea în limba turcă a poreclei Anghel Stângaciu, pe care o primise străbunicul său, Dimitrie Hagi, un bogat negustor și zaraf. Cursurile primare le-a făcut la Școala Goleșcu din cartierul bucureștean Antim (1904–1907), iar pe acelea gimnaziale la Liceul „Gh. Lazăr”, de unde se transferă la secția clasică a Liceului „Sf. Sava”, absolvit în 1914. În ultimele clase este coleg cu Dragoș Protopopescu și cu Ion Vineanu, de care, ca și de Ion Barbu sau de Tudor Vișanu, îl va lega o prietenie durabilă. Se înscrie la Facultatea de Drept și la Facultatea de Litere și Filosofie ale Universității bucureștene. Acum se apropie de Ovid Densusianu și participă la ședințele cencacului de la revista „Viața nouă”. Ia parte la campaniile militare din 1917 și 1918. După încheierea păcii își susține licența în drept în decembrie 1918, iar în 1920 pleacă în Germania. Va frecventa, la Universitatea din Berlin, cursuri de filosofie, economie, științe politice și geografie cu profesorii Werner Sombart, Alois Riehl, Heinrich Herkner și Albrecht Penk. Obține, în 1923, titlul de doctor în filosofie și științe economice și se întoarce în țară, pentru a se dedica unei cariere de tehnocrat, fiind, între altele, consilier în Ministerul de Finanțe și în Ministerul de Externe sau la Uniunea Camerelor de Comerț, secretar general al unei bănci, profesor onorific la Academia de Înalte Studii Comerciale. Primele încercări literare datează din anii terminali ai liceului. Debutează cu versuri la „Flacăra” în 1912 și continuă să publice, până în 1916, poezii, schițe, cronici și articole mai ales în periodice de orientare

simbolistă și modernistă, dar nu numai – „Sărbătoarea eroilor”, „Rampa”, „Convorbiri literare”, „Vieața nouă”, „Versuri și proză”, „Vremuri nouă”. După întoarcerea din război reia colaborarea la „Vieața nouă”, scrieri apărându-i și în „Sburătorul”, „Analele literare”, „Duminica ortodoxă”, „Viața românească”, „Ramuri”, „Universul literar”, în seria a doua a revistei „Cuvântul liber” sau în „Contemporanul”. Prezența în periodicele de după 1925 devine tot mai sporadică și, câștigat de preocupările profesionale, va semna, în primul rând, studii și articole de economie, finanțe sau analiză politică. Din 1923, pentru un răstimp, este redactor la „Neamul românesc” și, potrivit propriilor mărturisiri, un colaborator apropiat al lui N. Iorga. Mai târziu se raliază partidului condus de Al. Marghiloman, al cărui prieten va rămâne, și ia direcția unui cotidian politic efemer, „Pământul nostru”. Membru al Societății Scriitorilor Români din 1920, când îi apare placheta *Umbre pe drumuri*, e „radiat” șase ani mai târziu. Un eseu dedicat lui F. M. Dostoievski este tipărit la Berlin în 1922 și tot atunci la București, într-o variantă românească. Versurile compuse, tot mai rar, în anii următori vor fi strânse abia în 1968 într-o carte ce reia titlul *Umbre pe drumuri*. Și amintirile lui S. apar târziu, în 1974. Încă din adolescență el a tradus cu o surprinzătoare aplicație o integrală a poeziilor lui Maurice Maeterlinck (împreună cu Al. Westfried, autor, de asemenea, al câtorva transpuneri). Alte versiuni, din Pierre de Ronsard, Shakespeare (sonetele 43, 102, 117 și 146), Goethe, Alfred de Vigny, Charles Baudelaire, Giosuè Carducci, Stéphane Mallarmé, Elisabeth Barrett Browning, Robert Browning, Paul Valéry, Guillaume Apollinaire, incluse în volumul din 1968, confirmă vocația tălmăcitorului de poezie. Experiența obținută prin realizarea unei transpuneri în limba română a comediei *Flori de portocal* de Roberto Bracco („Rampa”, 1912) l-a îndemnat, poate, să încerce să traducă și alte piese, versiunea sa la *Henric al VI-lea*, de pildă, fiind cuprinsă în edițiile succesive din teatrul lui Shakespeare. A semnat și cu inițiale ori cu pseudonimele Barsol, Falstaf, Solo, S. Barbu.

Percepția asupra versurilor lui S. este diferită de la un critic la altul. G. Călinescu le crede încadrabile într-o poezie a „profesiunilor” și îl vede pe autor „înduioșat de soarta proletarului”. Alteori sunt apropiate de lirica lui St. O. Iosif, de a lui Ion Pillat, pe care l-ar preceda în realizarea unei sinteze de

sensibilitate modernă în forma clasică (Șerban Cioculescu), și chiar de poezia lui G. Bacovia. Versul lui S. are, totuși, un sunet adesea particularizat. Este o lirică în care sensibilitatea omului modern, ieșit din experiența traumatizantă a războiului, obține, printr-o transcripție abilă formal, dar porinită din profunzimile eului, o surprinzătoare aparență clasică. Interesului pentru trecut, estompat cu meșteșug, i se asociază o descripție mai mereu sigură, cu intruziuni de straniu, a unui peisaj rural nicidecum copleșit de paseism, ca la sămănătoriști. Din recuzita simbolistă se recurge, cu măsură, la elemente caracteristice, între care nostalgia depărtărilor ori misterul acvatic. Cel mai adesea poetul se lasă în voia satisfacției pe care i-o oferă o rimă rară sau bogată, o aliterare savantă, fără a sacrifica, prin aceste jocuri prozodice, încercate mai ales în sonete, nimic din autenticitatea sentimentului. Cartea de amintiri a lui S., *Evocări. Confesiuni. Portrete*, are un conținut compozit. Prima secțiune, *Pagini de memorial*, un fragment dintr-un text redactat înainte de 1945 și păstrat în manuscris, coboară în timp spre anii copilăriei, aducând în prim-plan vechiul neam al Solacolilor, cu numeroasele lui încrengături de rudenie, pe fundalul Bucureștilor de la sfârșitul veacului al XIX-lea, cu întreg picturalul și insolitul lor. Memorialistul este adesea furat, cu sau fără voie, de jocul, aparent aleatoriu, al unor evenimente pe care le retrăiește cu intensitate. El face să prindă viață o avalanșă de întâmplări, anecdote, aduceri-aminte. Le adaugă izbutite schițe de portret ale unor personalități cunoscute de aproape – bunicul său, generalul medic Zaharia Petrescu, omul politic Constantin Nacu, C. I. Istrati ș.a. – ori ale unor figuri pitorești. S. este un portretist remarcabil care, dacă nu poate să își controleze întotdeauna pornirile subiective, reușește aproape de fiecare dată să afle formulări adecvate, pline de înțelegere, pentru a defini oamenii, reînsuflețiți pentru o clipă prin darul evocării. Locurile prin care destinul i-a purtat pașii sunt desenate cu finețe, precizie și culoare; la fel, străzi, clădiri care au dispărut, „maidane” ale unui oraș încă patriarhal, desfășurat într-un decor ce amintește de târgurile Orientului, dar și impulsionat de ambițiile modernizării, ale europenizării. Specialistul în economie și în științele politice nu se dezmințe, el retrăiește totul dintr-o perspectivă a actualității, și analitică, adesea critică, dar și învăluită într-un halou

nostalgic. Observații profunde, subtile, caracterizări pregnante contribuie la refacerea climatului social. Nu se dezmente însă nici moralistul, preocupat, fără să plictisească, de relevarea semnificațiilor etice ale faptelor relatate. Secțiunea a doua, datând de după 1965, include, într-o alcătuire bine gândită, mărturisiri proprii și portrete ale celor care i-au marcat lui S., într-un fel sau altul, anii de formare, precum și ale prietenilor din perioada studiilor. Al. Macedonski, la al cărui cenaclu a citit versuri, N. Iorga, cel care îl prețuia, dar care nu i-a iertat „dezertarea” de la „Neamul românesc”, Ovid Densusianu, mentorul de la „Vieața nouă”, de care o neînțelegere minoră avea să îl îndepărteze pentru totdeauna, sunt doar o parte dintre cei invocați. Li se alătură „prietenul fantasc” Ion Barbu, celălalt prieten de o viață, Ion Vinea, apoi Tudor Vianu, I. M. Rașcu, Eugeniu Speranția ș.a. Eseul dedicat în 1922 lui F. M. Dostoievski pornește de la datele oferite de biografia scriitorului rus, pentru a încerca, sprijinit și pe păreriile lui Léon Daudet, Jacques Rivière, J. Kessel ori Stefan Zweig, o situare a operei, văzută sub imperiul „suferinței și al umilinței”, în cadrele literaturii europene. Plecând însă de la personajele dostoievskiene, textul e și o percutantă analiză critică a situației din Rusia anilor '20 ai secolului al XX-lea.

SCRIERI: *Umbre pe drumuri*, București, 1920; *Dostoievski als Sozialreformer*, Berlin, 1922; ed. (*Dostoievski*), București, 1922; *De Saint-Simon*, București, 1925; *Regionalism cultural, categorie organică și socială*, București, 1925; W. Sombart, *În marginea omului și a operei*, București, 1930; *Umbre pe drumuri*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1968; *Evocări. Confesiuni. Portrete*, postfață Mihai Gafița, București, 1974. **Traduceri:** Shakespeare, *Henric al VI-lea*, în Shakespeare, *Opere*, VI, București, 1958; Pierre de Ronsard, *Poezii*, îngr. și pref. Valentin Lipatti, București, 1959, *Sonete de dragoste*, Timișoara, 1994; Giosuè Carducci, *Scrieri alese*, introd. Nina Façon, București, 1964 (în colaborare cu Tudor George și Nina Façon); William Styron, *Marșul cel lung*, București, 1967; Cyprian Ekwensi, *Savana în flăcări*, București, 1969; Elizabeth Barrett Browning, *Sonetele unei portugheze*, București, 1971.

Repere bibliografice: Ion Vinea, „*Umbre pe drumuri*”, ADV, 1920, 11 056; [Ovid Densusianu], „*Umbre pe drumuri*”, VAN, 1920, 4–6; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 673; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 851, *Ist. lit.* (1982), 936; Dumitru Micu, *Poezia în „Vieața nouă”*, LL, 1967; Dumitru Micu, „*Umbre pe drumuri*”, GL, 1968, 19; Virgil Gheorghiu, „*Umbre pe drumuri*”, VR, 1968, 11; Ciopraga, *Lit. rom.*, 427; Florin Mihăilescu, *Un memorialist de vocație*, VR, 1974,

12; Cioculescu, *Itinerar*, III, 243–248; Paul Daniel, *Barbu Solacolu*, RL, 1976, 45; Micu, *Lecturi*, 152–153; Iliescu, *Poezia*, 124–125, 253–254; Tacciu, *Romant. rom.*, II, 249–250; *Dict. scriit. rom.*, IV, 287–289.

R.Z.

SOLCAN, Pan (25.V.1924, Botoșana, j. Suceava – 17.XI.2017, București), prozator. Este fiul Todosiei (n. Leșan) și al lui Porfir Solcan, agricultori, urmași ai bejenarilor ardeleni din zona Năsăudului (Ilva Mare), ajunși în Bucovina în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Urmează școala primară în comuna natală, apoi cursurile Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava și susține bacalaureatul în 1945. Obține licența în științe politice la Universitatea din București. Locuiește până în 1968 la Suceava, unde lucrează la ziarul local și, ulterior, în calitate de corespondent al „României libere”, precum și ca inspector sau metodist la Casa Regională a Creației Populare. În 1968 se transferă la București în redacția ziarului „România liberă”, unde va funcționa până în toamna anului 1975 ca redactor, șef de secție și redactor-șef adjunct. Trece apoi în redacția revistei „Tribuna României”, întâi ca șef de secție, apoi ca redactor-șef adjunct. În 1984 a fost detașat, un an, la Redacția publicațiilor pentru străinătate, unde e redactor-șef adjunct. Ca prozator, a debutat cu un fragment din romanul *Căderea* în „România literară” din 1978, iar în volum cu același roman, apărut în 1980. A mai colaborat la „Contemporanul”, „Cronica”, „Bucovina literară” ș.a.

Începând din 1980, S. publică, o dată la doi-trei ani, câte un roman masiv, construit cu grijă și într-o expresie care curge continuu și dens, cu dialoguri și monologuri interioare topite într-un orizont caracterizat de introspecție și analiză psihologică făcută cu rafinament. Critica a relevat încă de la apariția primei cărți, *Căderea*, care ilustrează romanul realist și prezintă toate trăsăturile unei opere de maturitate, capacitatea autorului de a stăpâni mijloacele genului, și anume siguranța construcției, suflul epic, prezentarea acțiunii în planuri spațiale și temporale concurente, proprietatea limbajului și profunzimea psihologică (Dumitru Radu Popa). Protagonistul ilustrează exemplaritatea vieții trăite cu luciditate de un om care, respingând compromisul într-o perioadă dominată de teribile răsturnări și greșeli în plan social și la nivelul conștiințelor, traversează drama celui lovit de mașinațiunile răului. Rezistența lui este susținută de o înțelegere superioară a vieții, fapt pentru care, în

ciuda experienței dureroase a tatălui, fiica lui, Corina, pare să îi continue modelul, pentru a demonstra încă o dată o idee de care S. se va dovedi foarte atașat și în cărțile următoare: singura valoare umană de neînlocuit este viața. De la o carte la alta apare tot mai evidentă preocuparea pentru compoziție prin modificarea formulei realismului până la forțarea limitelor sale. În *Umbra* (1982), roman cu o tensiune internă în exclusivitate intelectuală, personajele preiau rolul naratorului, iar confesiunile paralele asupra acelorași evenimente stimulează participarea cititorului. Structurând imaginarul romanesc, S. realizează aici o construcție opusă romanului anterior: dacă în *Căderea*, ca într-o mișcare centrifugă, el multiplică în jurul protagonistului evenimentele și destinele prinse într-o arborescență epică, în *Umbra* multiplică ipostazele aceluiași eveniment, ca într-o mișcare centripetă, prin receptările diferite ale personajelor naratoare. Întorcându-se într-o zonă nebuloasă a trecutului lor, ele caută să înțeleagă prezentul, subiectivitatea împiedicându-le însă găsirea imaginii precise. Pentru romanul *Jocul* (1984) critica avansează calificativul de realism magic (Constantin Crișan), anticipându-l pe acela din *Vameșul ploilor* (1987), caracterizat de onirorealism (Nicolae Bârna) sau de onirosimil (Adrian Dinu Rachieru). În *Jocul* vechiul motiv „viața e vis” constituie nucleul structurii românești. În compensație, personajele sunt înzestrate cu un vitalism psihic care se dezvoltă prin descoperirea unui eros nesfârșit, dublat de o visare pulverizantă, orientată spre descoperirea unor adevăruri ale începuturilor. Jocul „magic” dintre puterea individului de a-și întrezări destinul și încercarea lui de a-l schimba, impunându-se față de ceilalți, lasă loc abuzului simbolic, dar se desfășoară în contextul verosimil al investigației gesturilor mărunte, care țin de realismul psihologic. În *Nostalgia* și în *Vameșul ploilor*, ambele din 1987, S. recurge la experiențe îndelung exersate în cărțile anterioare: investigarea trecutului și traseul unei călătorii în cerc. Există un vizibil salt valoric în *Vameșul ploilor*, unde călătoria fantomatică în Capitală aduce întoarcerea în trecut pentru a regăsi o frumoasă și cam nebuloasă poveste de dragoste cu o enigmatică Florence, cum sunt mai toate personajele feminine ale prozatorului. Intriga se structurează pe motivul dublului: pentru personajul central, vechiul prieten Edgar (numele ar însemna

„proprietarul bogăției, fericirii”, ceea ce acest parvenit pare să fie) se conturează ca un dublu concurent în acaparea bunurilor existenței, începând cu Florence. Spre deosebire de Valeriu Petran din *Căderea*, cel de acum este cel mai fantomatic dintre personaje, o voce a unei conștiințe care capătă un nume dispus alegoriei (Vameșul ploilor). Privind performanța atinsă aici, s-a observat că la S. „nu contează epicul, ci *discursul onirosimil*, scriitura care se deșiră, reîntorcându-se în trecut, fixându-ne în spațiul amintirii”. (Adrian Dinu Rachieru). În schimb, în *Nostalgia* e imaginată o altfel de lume, și anume satul de odinioară, ferit de seismele sociale, dominat de eros, de femei fatale și bizare, trăind confuzia vis/realitate prin jocul visătoriei. *Nu faceți case mai înalte ca arborii* (1990) este un roman de dragoste, sentimentul fiind tratat din unghi psihologic. Scriitorul se complică mai mult ca oriunde în evidențierea procedeele care par să devină importante în sine. Titlul, un motto atribuit unui filosof și, în același timp, replică finală, se concentrează într-o metaforă, însemnând respingerea încercării de a artificializa firescul până la uitarea propriei naturi, a sinelui. Preocuparea de structurare a universului romanesc este și mai vizibilă în *Strigătul* (1997), în ciuda revărsării abundente a materiei ficționale. Condamnatul inocent, a cărui execuție e inclusă într-un nucleu epic aparținând trecutului, se instituie ca personaj central într-o alegorie ce își extinde sensul asupra lumii din întreaga ficțiune. Prin consonanță, prăbușirea blocului bucureștean Belvedere, care reprezintă prosperitatea orașului și un *axis mundi* modern, contribuie la crearea corespondențelor decisive în organizarea imaginarului; în tradiția biblică, trupul soldatului prăbușit sub gloanțe reprezintă „templul Domnului”, în vreme ce, în ordine lumească, clădirea prăbușită este „templul” omului. *Străina* (1999) proiectează epic povestea istoriei trăite în orgoliul lucidității integrale, în tradiție camilpetresciană. „Străina”, Lavinia, încearcă să cuprindă experiența totală a iubirii, dar, ca în majoritatea cărților anterioare, periplusul e un prilej de întoarcere în trecut ca punct de plecare pentru dezbateri interioare, cu tensiunea unei analize neliniștite, stranii. În romanele lui S. exacerbarea tehnicilor de investigație și analiză constituie o dantelărie creată cu bună știință, de-a lungul unei evoluții de la realism spre alegorie și oniric, pentru a sugera ideea

că viața rămâne permanent o enigmă, un secret prețios.

SCRIERI: *Căderea*, București, 1980; *Umbra*, București, 1982; *Jocul*, București, 1984; *Nostalgia*, București, 1987; *Vameșul ploilor*, București, 1987; *Nu faceți case mai înalte ca arborii*, București, 1990; *Strigătul*, București, 1997; *Străina*, București, 1999.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Romanul-mărturie*, CRC, 1981, 4; Dumitru Radu Popa, „*Căderea*”, TBR, 1981, 198; Ana Selejan, *Spectacolul căderii*, RL, 1981, 6; Tia Șerbănescu, *Debut interesant*, RMB, 1981, 11 298; Vasile Sălăjan, „*Căderea*”, TR, 1981, 24; Alexandru Condeescu, „*Umbra*”, TBR, 1983, 239; Dana Dumitriu, *Un roman de analiză*, RL, 1983, 14; Liviu Papadima, „*Jocul*”, TBR, 1984, 281; Constantin Crișan, *Între magie și real*, RL, 1985, 5; Grigore Scarlat, „*Vameșul ploilor*”, ST, 1988, 2; Adrian Dinu Rachieru, *Tentația onirosimilului*, „Pagini bucovinene”, 1988, 7; Cosma, *Romanul*, I, 251–252; Nicolae Bârna, *Naratorul ca protagonist*, RL, 1989, 29; Claudiu Constantinescu, *Romanul unei metafore*, RL, 1991, 5; Daniel Cristea-Enache, *O viață ca-n romane*, ALA, 1998, 440; Onu Cazan, [Interviuri cu Pan Solcan], „Bucovina literară”, 2000, 4, 2004, 4–5.

M.In.

SOLIA, revistă apărută la București, săptămânal, de la 1 februarie până la 21 iulie 1916. Redactor: Radu Dragnea. Între colaboratori se află Ștefan Berechet, I. U. Soricu, Jul. Giurgea (sub semnătura Iuliu Giurgea-Brad), Eugen Boureanu, Zaharia Bârsan ș.a. În articolul-program *O vorbă la început* S. își anunță intenția de a da expresie „gândurilor celor mai bune pe care ni le sugerează evenimentele de azi”, de a pune literatura „în contact cu psihologia de azi a publicului”, țelul fiind ca scrisul literar să își urmeze cursul firesc. Publicația militează pentru ideea unei literaturi „care nu cunoaște întreruperi”, indiferent de condițiile istorice și sociale. În consecință, textele sunt în strânsă legătură cu evenimentele, războiul fiind mai ales în atenția lui Radu Dragnea (*Scriitorii și luptele politice, Literatura noastră sociologică*) sau a lui P. P. Stănescu (*Henri Bergson și Alfred Croiset despre război*). Versurile aparțin lui Nichifor Crainic (*Romanță, Unei fecioare, Serenadă*), Al. A. Naum, Mihail Pricopie, A. Mândru, Teodor A. Naum, Ion Sân-Giorgiu ș.a. Proză semnează Eugen Boureanu (*Taina lacului*), Mihail Sorbul (*Într-o noapte de vară*), Jul. Giurgea ș.a. Majoritatea narațiunilor sunt scurte, accesibile. Sumarul include și piese de teatru (Oreste, Moise, Mihail Sorbul, *Răzbunarea*), articole literare (Ștefan Berechet, *Poezia populară, izvor al vitejiei și naționalismului sârbesc*), cronici literare

și dramatice susținute de Al. Busuioceanu (la spectacolul cu *Patima roșie* de Mihail Sorbul, comentariul intitulat *Morala lui Caragiale*) sau de Mihail Iorgulescu (*Ironia lui Caragiale*). Traduceri dau Nichifor Crainic (*Elegie* de Albert Samain), Teodor A. Naum (*O stâncă cu rune* de Heine), Ștefan Berechet (schiza *Bucuria* de A. P. Cehov), I. U. Soricu (fragmente din *Faust* de Goethe) sau Apostol D. Culea (*Acțiunea intelectualilor germani în pregătirea războiului european* de Gustave Le Bon). Alți colaboratori: Artur Enășescu, Al. Cazaban, D. Iov, Tudor Teodorescu-Braniște (sub pseudonimul Andrei Braniște).

A.St.

SOLIA MOLDOVEI, publicație apărută la Iași, bilunar de la 24 ianuarie până la 1 octombrie 1927, apoi lunar de la 15 decembrie 1927 până în mai 1930 și de la 8 iunie 1931 până în septembrie 1939, având subtitlul „Foaie de propagandă culturală scoasă de Ateneul Popular Tătărași”, devenit în 1939 „Foaia Regionalei Fundației Culturale Regale «Principele Carol»”. Director: C.N. Ifrim. Redactori: G.C. Răcoare (Gh. Chirițescu, 24 ianuarie – 16 septembrie 1927, 1 februarie – 15 octombrie 1928), preotul Petru Chiriță. **S.M.** are un program de „mobilizare a conștiințelor românești, de întărire a frontului misionarilor culturali”, în convingerea că „singura putere minunată care poate aduce lumină în viața satelor și conștiință românească în lumea orașelor este cultura” (C.N. Ifrim, *Cuvânt de lămurire*, 1/1927). Între rubricile mai importante se numără „Știri”, „Propaganda culturală” și „Foița «Soliei Moldovei»”. Sunt reproduse versuri de M. Eminescu, George Coșbuc, Al. Vlahuță, Alexie Mateevici, poezii populare culese de M. Eminescu și alte cântece din Moldova și Basarabia, precum și scrieri în proză de Mihail Sadoveanu (fragmente din *Lacrimile ieromonahului Veniamin, Haralambie, O amintire*), Ion Agârbiceanu (*Fefelega*), D.D. Patrașcanu, D. Furtună și Ion I. Mironescu. Numărul 16/1928 conține evocarea *Ion Creangă – din amintirile unui fost școlar de-al său* de N.A. Bogdan, iar numărul 10–11/1927 un articol comemorativ despre B.P. Hasdeu. Predominantă este publicistica, ilustrată de numeroase articole de popularizare a fenomenului cultural din Moldova și Basarabia, de comentarii cu caracter religios sau istoric, precum cele semnate de Nicolae Iorga (*Bătălia de la Podul Înalt*), N.A. Bogdan (*Din poveștile lui Moș Andrei Gurăbogată*), Simion Mehedinți, Dimitrie Gusti, Ion Simionescu, C. Manolache, C.N.

Ifrim, Gh. Ghibănescu, Ștefan Ciobanu, Toma Dicescu, Gh. Chirițescu ș.a. Se retipăresc, sub titlul *Filosofie veche indiană*, versuri în traducerea lui George Coșbuc. Gazeta mai cuprinde cuvântări ale regelui Carol al II-lea și ale altor personalități, o revistă a revistelor, articole pe teme medicale, cugetări, proverbe, reclame, poșta redacției și ilustrații. Alți colaboratori: G. Ranetti, I.U. Soricu, Volbură Poiană-Năsturaș, Al. Lascarov-Moldovanu, Pan Halippa.

M.W.

SOLIA SATELOR, publicație apărută la Cluj, săptămânal, de la 14 ianuarie 1912 până la 21 decembrie 1913, având subtitlul „Revistă politică și literară”; a fost continuată după război, la Cluj (între 15 iunie și 14 septembrie 1919) și la București (între 25 aprilie și 26 decembrie 1920), cu diverse subtitluri („Organ democratic neatârnat”, „Ziar poporal săptămânal” etc.). Inițial, proprietar, editor și redactor responsabil este Valentin Drăganu, iar după reparația revistei Amos Frâncu. Secretar de redacție: Eugen Bianu; pentru scurte perioade redactori sunt Alexandru Lupeanu-Melin, apoi Vasile E. Moldovan. Gazeta se adresează cititorilor de la sate, cărora dorește să le dea o îndrumare culturală, politică și economică. Se acordă un spațiu larg și literaturii. Se republică versuri de Vasile Alecsandri, M. Eminescu, George Coșbuc, St. O. Iosif, Octavian Goga, Panait Cerna, dar sunt incluse și pagini de Ioan N. Broșu, Teodor Murășanu, A. Pop-Dafin, Maria Cunțan, Ovidiu Hulea, Octavian Lupeanu, G. Tutoveanu, Zaharia Bârsan, Corneliu Moldovanu, Ioan Borgia, Const. A. Giulescu, Valeriu Bora, V. Bontescu ș.a. La capitolul traduceri se oferă texte din scrierile lui Hans Christian Andersen și Friedrich Rückert, iar preocuparea pentru folclor se reflectă în tipărirea unor doine, balade și colăcării din Bucovina și Maramureș. Gazeta reia seria de articole *Din trecutul neamului* de G. Coșbuc și câteva articole morale și religioase ale lui Ion Agârbiceanu. În numărul 25/1912 e inserat un necrolog închinat lui I.L. Caragiale, iar alt număr (10/1913) este dedicat lui Grigore Alexandrescu. Mai colaborează Elie Dăianu.

M.Pp.

SOLIDARITATEA, cotidian apărut la Arad de la 17 noiembrie 1922 la 1 iulie 1923 sub direcția lui Aron Cotruș; redactor-responsabil: Laurențiu Luca. Are subtitlul „Ziar independent”. În articolul-program *Către cititori* S. se angajează că va fi o publicație independentă politic și că „va căuta să fie un sol de pace și frăție între fiii acestei nații care are încă

atâtea lucruri de făcut”, căutând să fie în același timp în vestul țării „o santinelă trează a românismului, o dezinteresată călăuză de mai bine”. În același număr inaugural se publică un apel intitulat *Chemare a Asociației de propagandă pentru solidaritatea națională și socială a românilor*, semnat de profesori universitari din Cluj (I. Paul, Sextil Pușcariu, Vasile Bogrea, Florian Ștefănescu-Goangă, N. Drăganu, Dan Rădulescu, G. Voinești, Petre Grimm, N. Bogdan ș.a.), care semnalează climatul de insecuritate în țările din jur, ca și instabilitatea din interiorul țării, caracterizată prin „antagonisme sociale, rivalități politice, dihonii confesionale, pe lângă toată pulberea nesfârșită a dușmăniilor personale cu irespirabila atmosferă de «regionalism» fără orizont, de suspiciune și neîncredere reciprocă între «ardeleni» și «regățeni»”. Semnatarii apelului anunță constituirea la Cluj a asociației, care va avea filiale și organizații în toate orașele și ținuturile României, și solicită adeziuni la asociație. Pe lângă articole sociale, culturale, ideologice, se publică sau mai ales se republică și literatură. Bine reprezentată este poezia, unde figurează nume importante ale vremii: Aron Cotruș în primul rând, apoi Ion Pillat, Ion Minulescu, G. Topîrceanu, V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Emanoil Bucuța, Demostene Botez, Elena Farago, George Gregorian, Emil Dorian, Ion Buzdugan, Ștefan I. Nenițescu, Ștefan Bălcești, precum și localnicii Tiberiu Vuia (semnează și T. Sofra), Maria Ciobanu Botiș. Îndeobște se reproduce și proză de Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Al. Vlahuță, Jean Bart, Mihail Sadoveanu, Al. Cazaban, I. Al. Brătescu-Voinești, Corneliu Moldovanu, Calistrat Hogaș, D. Anghel, Gh. Brăescu, Ion Gorun, Ion Popovici-Bănățeanul, Liviu Marian. Teatrul e ilustrat de poemul istoric într-un act *Darul voievozilor* de Ștefan Bălcești. Apar traduceri din Lev Tolstoi, Turgheniev, R.W. Emerson, Giovanni Papini, sunt republicate comentariile lui D. Anghel la volumul *Povești din vremea de demult* de Charles Perrault. Un interviu cu Ion Minulescu e realizat de Al. Popescu-Negură. Mai sunt incluse în sumar articole pe teme de actualitate literară aparținând lui Liviu Rebreanu, N. Davidescu, Mircea Dem. Rădulescu. Se oferă cititorului și pilde moralizatoare (Simion Mehedinți), aforisme și cugetări (N. Iorga).

D.V.

SOLIDARITATEA, publicație apărută la Pitești, lunar, din ianuarie 1928 până în iunie 1929, având

subtitlul „Revistă culturală și pedagogică pentru preoți, învățători și popor”. Din martie 1929 include și un supliment intitulat „Miorița culturală și socială”. Din comitetul redacțional fac parte Radu Petre, Ghica Popescu, D. Udrescu, C. Mocanu, I. Cosmescu, Gh. Păuna și Petre Niță. **S.** își propune să apere și să propage valorile naționale, „comorile ascunse ale geniului popular”, să popularizeze cultura „în viața nouă a satelor” și să contribuie la perfecționarea învățământului rural, apropiindu-l „cât mai mult de nevoile sufletești ale poporului” (D. Udrescu, *Un cuvânt înainte*). Gazeta cuprinde în-deosebi articole pe probleme de pedagogie, lingvistică, psihologie, metodologie și educație școlară, lecții practice, anchete școlare, sociale și culturale, scurte prezentări de cărți și reviste, culegeri de creații populare, cântece, doine, balade, basme, anecdote și ghicitori. Sumarul include, de asemenea, versuri de D. Udrescu, Vasile N. Dobrescu, Ioana P. Demetrescu, Nestor Gogoncea, Theodor Anghel, Maria Bărbulescu ș.a., proze de Mihail Lungianu și D. Udrescu și publicistică de N. Iorga, Radu Petre și Tatiana N. Bobancu. Se adaugă știri din actualitatea politică, informații despre diferite personalități și manifestări culturale cu caracter local, epigrame și poșta redacției. Alți colaboratori: G.I. Breazu, Hristodor Rădulescu, Mihail D. Rădulescu, Vasile Băncilă. **M.W.**

SOLIDARITATEA, publicație apărută la Carei, săptămânal, de la 1 decembrie 1935 până la 30 august 1940, sub conducerea unui comitet. Are subtitlul „Culturală, economică, națională, socială, politică”, devenit în noiembrie 1938 „Ziar pentru afirmarea românească. Organ cultural, pedagogic și de informații”. Din 5 mai 1938 ca fondator figurează Iosif Negreanu, iar ca director Ion Cleja. În articolul-program gazeta își mărturisește intenția de a combate „tot ce-i nesănătos, periculos sau distrugător în calea acestei vieți naționale”. **S.** conține în-deosebi texte cu caracter social-politic, dar și versuri (republicate) de Mircea Dem. Rădulescu, Vasile Militaru sau proză de Marin Udrea. Sporadic apar cronici literare de Petre A. Butucea. Sunt de menționat, de asemenea, un necrolog dedicat lui Octavian Goga, un text omagial *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, precum și un articol din 1936 al lui Liviu Rebreanu, intitulat *Calvarul profesorilor*. Publicistica din **S.** are o orientare pronunțat naționalistă și anticomunistă, pe alocuri prolegionară și uneori

filocarlistă. Gazeta mai cuprinde știri din actualitatea internă și externă, cronici științifice, sportive, școlare și agricole, cugetări, epigrame, o rubrică intitulată „Colțul femeii”, anunțuri, poșta redacției. Alți colaboratori: Sandu Tudor, V.D. Stănculescu, Gh. Dăncuș, Nicolae Mareș, Al. Mironescu, Aurel Rațiu, C. Ionescu-Brădicești. **M.W.**

SOLOMON, Dumitru
(14.XII.1932, Galați
– 9.II.2003, București),
dramaturg, eseist.

Este fiul Esterei (n. Capmare) și al lui Iacob Solomon, funcționar. Frecventează școala primară și Liceul „Gh. Roșca Codreanu” (1944–1951) la Bârlad, apoi cursurile Facultății de Filologie a Universității din București, absolvite în 1955. Este redactor la „Gazeta literară” până în 1962, precum și șef de secție la „Luceafărul” până în 1964. Lucrează apoi la Studioul Cinematografic București ca director artistic (1964–1972), și ca lector de scenarii și producător delegat la Casa de Filme 3 (1972–1989). Din 1990 până în 1997 este redactor-șef al revistei „Teatrul azi” și conferențiar la Academia Națională de Teatru și Film „I.L. Caragiale”, iar între 1998 și 2001 e director al revistei „Scena”. Debutează publicistic în „Viața românească” (1953) și editorial cu eseu *Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu* (1958). Mai colaborează cu cronici literare și dramatice, articole și eseuri la „Contemporanul”, „România literară”, „Teatrul”, „Cinema”, „Noul Cinema”, „Dilema” (unde susține o rubrică), „Rampa” ș.a. A fost distins cu Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei RSR (1978), Premiul Uniunii Scriitorilor (1981, 1983), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1973, 1978, 1982), Premiul UNITER (1996) ș.a.

Dramaturgia lui **S.** cunoaște un important succes de critică și de public, după cum o dovedesc numeroasele montări cu piesele sale începând din anii '70–'80. Teatrul de idei, parabolic, dar nu mai puțin comediile lui amare și farsele tragice sunt încadrabile în sfera unui apolitism specific „estetismului

socialist”, străbătut de mesaje subversive, aluziv-esopice. De altfel, doza de subversivitate se aliază, în dramaturgia lui S., cu tonalitatea moralistă, cu umorul bonom sau cu satira de moravuri, care se regăsesc și în eseurile din volumele *Teatrul ca metaforă* (1976), *Dialog interior* (1987) și *Desene rupestre* (1989). Situate în descendența a ceea ce Camil Petrescu teoretiza ca dramă de conștiință sau „dramă absolută”, piesele se revendică și de la teatrul tandru-ironic al lui Mihail Sebastian. Relevantă pentru această rețea de subtile afinități și influențe este o piesă atipică, „o sinteză scenică” apărută postum, intitulată *Anii „jurnalului”* (2007), în care personaje-cheie sunt Sebastian însuși, alături de Camil Petrescu și de Eugen Ionescu. Dincolo de diversitatea registrelor tematice, a tipologiilor și a intrigii, diferența specifică a teatrului lui S. poate fi identificată în asocierea paradoxală între „abstracțiunea ideilor” și un „spațiu dens de umanitate, înduioșător de concret” (Lucian Raicu). De cele mai multe ori, fie că e vorba de poezia concretă a dramelor cotidianului, fie de dilemele specifice dramelor de idei, ele se petrec într-un cadru îndepărtat de actualitatea imediată a epocii, semnificativ fiind cazul „trilogiei” pieselor ateniene *Socrate*, *Platon* și *Diogene câinele* (1974). Aflat adesea în răspăr cu epoca sa, intelectualul filosof din piese este agentul unei intrigi în care discursul polemic și maieutica declanșează acțiunea, deci cuvântul își activează potențialul performativ și devine act. În *Elogiul nebuniei*, piesă publicată mai întâi sub titlul *Soldatul și filosoful* (în revista „Teatrul”, 5/1982), protagonistul este Erasm din Rotterdam, care polemizează cu prozelitii lui Martin Luther, dar conflictul lui interior, de o complexitate hamletiană, se naște în primul rând între ideile care „nu trebuie să-și facă loc cu sabia” și transpunerea lor brutală în acțiune sau între „nebulnia celor puțini” și voința opusă a „tuturor celor mulți și buni”. Acest teatru de dezbatere, în siajul lui G.B. Shaw, are o limpede miză etică și filosofică, fără a exclude însă umorul, chiar și atunci când subiectele grave (adevărul și libertatea, analizate, de pildă, de personajul Socrate din piesa omonimă) implicau un joc la limită cu vigilența cenzurii din epocă. În comedia *Noțiunea de fericire* Jean-Jacques Rousseau, și el ipostaziat ca personaj, rostește o replică critic-subversivă la adresa prescripțiilor ideologice care deformează comportamente și mentalități: „Nici o societate nu poate forța cetățenii să trăiască

fericiți”. Piesa *Transfer de personalitate* (1990) se apropie, prin intriga ostentativ neverosimilă și prin grotescul personajelor, de estetica farselor tragice a doi importanți dramaturgi elvețieni, Friedrich Dürrenmatt și Max Frisch. S. prelucrează aici o idee din Jaroslav Hašek (creatorul „bravului soldat Švejk”): protagonistul Josef Pavlicek, negustor onest, este luat drept un asasin și se declară vinovat pentru că a găzduit în sine un străin, un eu imaginar, de împrumut. Întrebat de comisar ce a făcut cu Pavlicek, acesta răspunde: „L-am ascuns... în mine”. Multiplicitatea eurilor și teatralitatea rolurilor (exersate în limita psihopatologiei) amintește de pirandellianul *Henric al IV-lea*. Drama-eseu *Între etaje*, intitulată „autoparodie”, poate fi interpretată, de asemenea, ca o parabolă de tip pirandellian. Parcurgând etajele piesei în piesă, protagonistul descoperă acea formă de teatru care e „mai-mult-decât-viața”. O tragicomedie sau farsă absurdă în cheie parodică este *Repetabila scenă a balconului*, în care dilema identitară a personajelor funcționează ca *mise-en-abîme* a unui conflict mai amplu, filosofic și politic în același timp, cel dintre real și imaginar, redat prin confruntarea între tragicii îndrăgostiți shakespearieni Romeo și Julieta și câțiva antieroi anonimi ai vieții cotidiene. Fisura ivită între real și ficțional, redată și prin ciocnirea între „criptocapuleți și montagușafi”, reflectă în fond, în această metapiesă fals moralistă, tribulațiile politice postdecembriste și conflictul dintre „criptocomuniști” și „partidele istorice”, iar imaginarul devine, ca printr-o ironică fatalitate, un instrument necesar manipulării ideologice. Atât dimensiunea etică și aceea filosofică, cât și modalitatea estetizantă de a transfigura cotidianul mizer sunt, în parabolele dramatice ale lui S., modalități de eludare a contextului ideologico-propagandistic al epocii de dinainte de 1989, iar, pe de altă parte, forme de raportare critică la derivatele tranziției din anii '90.

SCRIERI: *Problema intelectualului în opera lui Camil Petrescu*, București, 1958; *Disparația*, București, 1967; *Inamicii. Trenul. Generalul*, București, 1968; *Chibritul. Holul. Peronul*, București, 1970; *Socrate. Măști contemporane*, București, 1970; *Fata morgana*, farsă pseudo-polițistă, București, 1973; *Socrate. Platon. Diogene câinele*, București, 1974; *Teatrul ca metaforă*, București, 1976; *Examele Luciei*, București, 1978; *Fata morgana. Scene din viața unui bădăran*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1978; *Scurtcircuit la creier*, București, 1978; *În unghi ascuțit*, București, 1983; *Beția de cucută*, București, 1984; *Iluzia*

optică. *Teatru cu oameni și animale*, București, 1985; *Dialog interior*, București, 1987; *Desene rupestre*, București, 1989; *Transfer de personalitate*, București, 1990; *Oglindă. De mers în pustiu*, București, 1995; *Repetabila scenă a balconului*, București, 1996; *Teatru*, București, 1997; *Miriam și nisipurile mișcătoare*, București, 2001; *Anii „jurnalului”*. *O sinteză scenică*, București, 2007.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „Dispariția”, CRC, 1967, 43; Ion Vartic, „Socrate. Măști contemporane”, TR, 1970, 48; Mircea Iorgulescu, „Socrate. Măști contemporane”, RL, 1970, 50; Raicu, *Contemporani*, 64–66; Brădățeanu, *Istoria*, III, 279–284; Cocora, *Privitor*, III, 114–121; Diaconescu, *Dramaturgi*, 195–201; Faifer, *Dramaturgia*, 111–114; Ghițulescu, *O panoramă*, 172–179; Popescu, *Teatrul*, 154–175; Alex. Ștefănescu, *Ars longa, prosa brevis*, RL, 1990, 7; Val Condurache, *Cuvintele și lucrurile*, RL, 1990, 25; Diana Adamek, *Paranteze ale existenței*, TR, 1990, 26; Florin Faifer, „Transferul” eticului în politic, CRC, 1990, 29; Alice Georgescu, [Dumitru Solomon], TTR, 1990, 9–10, „22”, 1992, 13; Miruna Runcan, *Schimbare de cheie*, TTR, 1992, 7; Mircea Morariu, [Dumitru Solomon], F, 1995, 10–11, 2008, 4, 2010, 1, TTR, 2010, 3–5; Adrian Mihalache, *Pildele lui Solomon*, DM, 1998, 273; Oltița Cântec, „Cine ajunge sus la fix?”, CRC, 1999, 8; Dumitru Chirilă, *O metaforă a intoleranței*, F, 1999, 6; Ghițulescu, *Istoria*, 268–271; *Dict. scriit. rom.*, IV, 289–291; *In memoriam Dumitru Solomon*, RCM, 2003, 180; Marina Constantinescu, *Adio, Dolfi!*, RL, 2003, 7; Laura Pavel, *Ficțiune și teatralitate*, Cluj-Napoca, 2003, 110–114; Șiulea, *Retori*, 61–67; Nicola, *Valori*, VI, 188–208; Popa, *Ist. lit.*, II, 880–881; Bogdan Ulmu, *Erasmus. Sub semnul Scorpionului*, DL, 2012, 9–10; Ovidiu Morar, *Teatrul lui Dumitru Solomon*, CNT, 2012, 11.

L.P.

SOLOMON, Petre

(15.II.1923, București
– 15.X.1991, București),
traducător, eseist, poet.

Este fiul Zoei (n. Grill) și al lui Elias Solomon, comerciant, apoi funcționar. Urmează Liceul Cultura (1933–1940, bacalaureat în 1941), apoi trei ani de litere-filosofie la Colegiul „M. Onescu” (1941–1944). În primăvara lui 1944, de teama trimiterii într-un lagăr de muncă, pleacă în Palestina, dar, neputându-se adapta muncii dure de „pionier”, se întoarce în România în august 1946. Își va continua studiile

la Facultatea de Litere a Universității din București, secția engleză, pe care o va absolvi în 1948. Lucrează ca redactor la Editura Cartea Rusă (1946–1948) și la Agerpres (1948–1952), de unde va fi scos din cauza „aventurii palestinienne”, dedicându-se ulterior exclusiv activității literare, ca liber profesionist. Debutează în 1944 la „Orizont”, revista lui Sașa Pană, cu note critice, iar editorial în 1949, cu un volum de traduceri din Byron, *Culegere de poeme*. Mai colaborează la „Lumea” lui G. Călinescu, „Contemporanul”, „Flacăra”, „Veac nou”, „Viața românească”, „Gazeta literară”, „Tânărul scriitor”, „Secolul 20”, „România literară” ș.a. În 1982 i s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea romanului *Wilson, zvezecul* de Mark Twain.

S. reprezintă cazul literatului care se devotază mai cu seamă traducerii și comentariului eseistic, lăsând în plan secund creația proprie. „Talent cultivat și fin, măsurat fără rigiditate, liber fără elucubrație”, cum îl definește Al. A. Philippide, el este îndeosebi un poet livresc, cu o tematică eterogenă la început (făcând chiar unele concesii față de ideologia vremii, ca în poemele reportericești din placheta *Pe unde trece Canalul...*, 1950, sau din volumul *Drum spre oameni*, 1956) și versuri descriptive, uneori prea explicite, când clasice, când libere, ca în *Relief* (1965) și *Între foc și cenușă* (1968), asumându-și treptat un soi de lirism contemplativ, ca în *Umbra necesară* (1971) și *Culoarea anotimpurilor* (1977). Poezia se ivește din reminiscențe ocazionate fie de peregrinări intelectuale în spații privilegiate (Flandra, Paris, Londra, Weimar ș.a.), fie din descifrări „didactice” ale sensurilor lumii pentru fiul său, în manieră cvasiargheziană – *Exerciții de candoare* (1974). Cu *Timpul neprobabil* (1985) își face loc un ton reflexiv ce devine gnomic pe alocuri, cu precădere în secvențele de meditație asupra vârstei ori mecanicii succesive a anotimpurilor și stărilor atmosferice, exprimate în false pasteluri (*Marină, Magie, Sonet, Stare*). O notă specifică, accentuată treptat, o constituie reflecția asupra condiției poetului și a mijloacelor sale, în speță cuvântul. Iată, bunăoară, comentariul la un vers mallarméean: „Cuvintele tribului, cele la care/ se întoarce mereu poetul, nu doar/ spre a le da un înțeles mai curat/ ci pentru că numai pe acestea le are./ Ele dorm în proverbe, în cronici, în cărți –/ unele se trezesc la un secol o dată,/ altele aleargă neîncetat/ fără să se gândească la moarte –/ la teribila moarte a cuvintelor,/ de care, adesea,

răspunzător e doar scribul,/ nu tribul!” (*Cuvintele tribului* în volumul *Hotarul de hârtie*, 1988). S-a remarcat derutanta pendulare între tonul didactic și cel parodic (Eugen Simion) în construcțiile ce amintesc specii vechi, precum fabula ori proverbul, întoarse ludic, după modelul suprarealist, către rețeta umorului absurd (*Întâmplări din irealitatea imediată* sau *Proverbe inutile* din același volum). Traducător din vocație, S. a dat versiuni mai cu seamă din literaturile de limbă engleză. A transpus în românește piese de William Shakespeare (*Neguțătorul din Veneția*, *Furtuna*), poeme de John Milton și din romanticii Shelley și Byron, romane de Walter Scott, Joseph Conrad și, în special, din proza lui Graham Greene, de care l-au legat relații de prietenie și o susținută corespondență. Din spațiul american a tălmăcit îndeosebi opere din clasicii Mark Twain și Herman Melville, dar și scrieri ale unui autor SF precum Ray Bradbury (*451° Fahrenheit*). A mai tradus (uneori în colaborare) și din alte literaturi, de pildă flamandă (în antologia *Nuvele din Flandra* sau cărți de Herman Teirlinck, Marnix Gijzen ori Gerard Wal-schap), puțin din franceză (însă a lăsat *Integrala poetică* a lui Rimbaud, apărută postum, în 1992), rusă ș.a. Intensa lui activitate în această direcție, concretizată în peste șaptezeci de titluri, s-a distins prin acuratețea transpunerii, atașamentul față de opere prelungindu-se în numeroase introduceri și prefețe, glose și comentarii care să faciliteze înțelegerea textului. Eseistica lui S. evoluează de la biografia de popularizare pentru colecția „Oameni de seamă” a Editurii Tineretului – *Mark Twain sau Aventurile umorului* (1958), *John Milton* (1962) – către comentariul mai documentat, ca în *Mark Twain. La izvoarele fluviului* (1976), o introducere în creația prozatorului american, în care se susține teza formării sale sub influența tradiției umoristice autohtone. Mult mai elaborate sunt cărțile *Rimbaud. O călătorie spre centrul cuvântului* (1980) și *Henry James Junior* (1988), unde metoda practică este în general eclectică, preponderent explicativă, din plăcerea de a instrui, luminând adesea fațete mai puțin cunoscute, îndeosebi sub aspectul biografiei spirituale a scriitorilor. Autorul se străduiește să țină pasul cu ultimele studii de critică, propunând de fapt lecturi posibile, dense, din perspectiva unui intelectual avid să informeze, totuși cu o anume timiditate în afirmarea opiniilor proprii. Interesant sub raport documentar este volumul *Paul Celan. Dimensiunea*

românească (1987), referitor la popasul poetului, între 1945 și 1947, la București, interludiu considerat de S. „o răspântie a destinului” lui Celan. Mai bine de un an martor al evenimentelor, autorul reconstituie, într-o autentică proză memorialistică, atmosfera efervescentă a epocii, prietenii lui Celan, păstrate și peste decenii, aducând și o prețioasă contribuție la cunoașterea istoriei suprarealismului românesc. În addenda sunt incluse puținele sale poeme scrise în românește, în versuri și în proză, câteva traduceri din Franz Kafka, precum și un eșan-tion din corespondența purtată de Celan cu Alfred Margul-Sperber și cu semnatarul cărții. Parțial publicat de soția sa, pictorița Yvonne Hasan, jurnalul abia început, lăsat de S., „*Am să povestesc cândva aceste zile...*” (I–II, 2006–2008), relatează în secvențe echilibrate despre originile familiei sale, introducând cititorul în atmosfera cvasibalzaciană a mediilor evreiești ale timpului, despre anii formării intelectuale într-o perioadă tulbură a istoriei și despre personalitățile care au exercitat asupra lui o influență majoră, mai cu seamă Mihail Sebastian în anii petrecuți la Colegiul „M. Onescu”. Episodul palestinian este reconstituit din însemnări în proză, poeme și corespondența cu prietenii Nina Cassian și Vladimir Colin.

SCRIERI: *Pe unde trece Canalul...*, București, 1950; *Fiel-ding, un precursor al romanului realist*, București, 1954; *Lumina zilei*, București, 1954; *Drum spre oameni*, București, 1956; *Mark Twain sau Aventurile umorului*, București, 1958; *John Milton*, București, 1962; *Relief*, București, 1965; *Între foc și cenușă*, București, 1968; *Umbra necesară*, București, 1971; *Exerciții de candoare*, București, 1974; *Mark Twain. La izvoarele fluviului*, București, 1976; *Culoarea anotimpurilor*, București, 1977; *Rimbaud. O călătorie spre centrul cuvântului*, București, 1980; *Timpul neprobabil*, București, 1985; *Paul Celan. Dimensiunea românească*, București, 1987; ed. 2, postfață Nina Cassian, București, 2008; ed. (*Paul Celan. L'adolescence d'un adieu*), tr. Daniel Pujol, Paris, 1990; *Henry James Junior*, București, 1988; *Hotarul de hârtie*, București, 1988; „*Am să povestesc cândva aceste zile...*”. *Pagini de jurnal, memorii, însemnări*, I–II, îngr. Yvonne Hasan, București, 2006–2008. **Traduceri:** Byron, *Culegere de poeme*, introd. Vera Călin, București, 1949, *Opere*, I, îngr. Dan Grigorescu și Lia-Maria Pop, introd. Dan Grigorescu, București, 1985 (în colaborare cu Aurel Covaci și Virgil Teodorescu); Honoré de Balzac, *Cămătarul (Gobseck)*, pref. Marcel Cachin, București, 1950; Mark Twain, *Pagini alese*, pref. trad., București, 1951, *Aventurile lui Huckleberry Finn*, București, 1957, *Vorbesc din mormânt*, pref. trad., București, 1962, *Tom Sawyer detectiv. Tom Sawyer în străinătate*, București, 1970,

Autobiografie, București, 1977, *Wilson, zvezecul*, pref. trad., București, 1982; Shelley, *Culegere de poeme*, pref. trad., București, 1951, *Opere alese*, introd. trad., București, 1956, *Poeme*, București, 1957, *Prometeu descătușat și alte poeme*, pref. trad., București, 1965; Charles Dickens, *Clopotele*, pref. trad., București, 1953; Jack London, *Pagini alese*, pref. trad., București, 1953; Walter Scott, *Ivanhoe*, pref. trad., București, 1955, *Kenilworth*, București, 1963; Rabindranath Tagore, *Pietrele flămânde*, pref. trad., București, 1958; Shakespeare, *Furtuna*, București, 1958, *Neguțătorul din Veneția*, în Shakespeare, *Opere complete*, III, îngr. Leon Levițchi, București, 1984; John Milton, *Scrieri alese*, pref. trad., București, 1959; Arthur Rimbaud, *Poezii*, pref. trad., București, 1961, *Integrala poetică*, pref. trad., București, 1992; Ray Bradbury, *451° Fahrenheit*, pref. trad., București, 1963, *Aici sunt tigri*, postfața trad., București, 1974; Graham Greene, *Agentul secret*, pref. trad., București, 1965, *Ministerul groazei*, pref. trad., București 1965, *Ucișorul plătit*, București, 1967, *Un caz de mutilare*, pref. trad., București, 1968, *Comedianții*, București, 1969, *Sfârșitul serbării*, București, 1973, *La drum cu mătușă-mea*, pref. trad., București, 1982, *Al zecelea om. Doctorul Fischer din Geneva*, București, 1987; Herman Melville, *Benito Cereno și alte povestiri*, pref. trad., București, 1967, *Moby Dick*, I-II, pref. trad., București, 1973, *Redburn*, pref. trad., București, 1973, *Cojocelul alb sau Lumea pe un vas de război*, I-II, pref. trad., București, 1976, *Masa din lemn de măr*, pref. și îngr. trad., București, 1984, *Bartleby*, București, 2007; E.A. Poe, *Melonta Tauta*, pref. Ion Hobana, București, 1968 (în colaborare cu Ion Vineanu); Evelyn Waugh, *Declin și prăbușire*, pref. Virgil Nemoianu, București, 1968; Joseph Conrad, *Negrul de pe „Narcis” și alte povestiri*, pref. trad., București, 1970, *Palatul lui Almayer*, pref. trad., București, 1980; Paul Celan, *Versuri*, București, 1973 (în colaborare cu Nina Cassian).

Repere bibliografice: Victor Felea, „*Drum spre oameni*”, TR, 1957, 7; Virgil Teodorescu, „*Relief*”, „*Romanian Review*”, 1966, 1; Dumitru Micu, „*Între foc și cenușă*”, GL, 1968, 38; Al. A. Philippide, *Un poet de încredere*, RL, 1978, 20; Andrei Brezianu, *O prezență de limbă și poezie românească în „Times Literary Supplement”*, SXX, 1980, 10–12; Maria Banuș, *Călătorie spre centrul cuvântului*, RMB, 1980, 27 noiembrie; Ov. S. Crohmălniceanu, *O călătorie spre centrul operei lui Rimbaud*, VR, 1981, 11; Titel, *Cehov, 173–176*; George Bădărău, „*Timpul neprobabil*”, CL, 1986, 3; Cornel Ungureanu, *Paul Celan – etapa românească*, O, 1987, 37; Eugen Simion, *Cuvintele tribului*, RL, 1988, 17; Gabriela Duda, *Sărbătoarea poeziei*, RL, 1993, 37; Negoțescu, *Scriitori contemporani*, 394–397; Dicț. scriit. rom., IV, 291–293; Felicia Antip, *Lumea lui Petre Solomon (I–II)*, CLT, 2006, 45, 46; Barbu Cioculescu, *Petre Solomon – memorialistul*, RL, 2007, 7; Codrin Liviu Cuțitaru, *Cronica traducerilor*, RL, 2007, 26, 2008, 24; Cosmin Ciotloș, *Obsedanții ani*, RL, 2008, 29; Grete Tartler, *Paul Celan în actualitate*, RL, 2009, 8; Ana Selejan, *Adevăr și mistificare în*

jurnale și memorii apărute după 1989, București, 2011, 185–206. **G.Dn.**

SOLSTIȚIU, publicație apărută la Satu Mare de la 10 ianuarie 1990 până în august 1993, cu subtitlul „Săptămânal de cultură”, devenit ulterior „Săptămânal de opinie și cultură”, „Publicație independentă” și „Săptămânal independent”. Din colectivul redacțional fac parte Dumitru Păcuraru (redactor-șef), Ilie Sălceanu (redactor-șef adjunct), Nae Antonescu, George Achim, Ion Baias, Cornel Munteanu, Ioan Nistor, Valeriu Nichitean, Gabriel Rațiu, Paul Emanuel Silvan, Ionel Silaghi, Dorin Sălăjan, Gheorghe Crețu, Paul Hărăguș, Vasile Nechita, Alexandru Pintescu și Sânziana Vlad. **S.** își propune să contribuie la „renașterea politică și culturală a țării”, la „reasezarea în drepturi a adevăratelor valori culturale ale României”, să promoveze „gândirea liberă, o literatură și în general o cultură cu aspirații majore” și să deschidă larg porțile „scriitorilor și operelor mai demult ostracizate de vechile structuri” (Ilie Sălceanu, *La „Solstițiu”*..., 1/1990). Revista se axează, într-adevăr, pe recuperări și reevaluări în varii domenii, acordând o atenție specială evenimentului cultural. Sunt republicate versuri de M. Eminescu, Octavian Goga, Ovid Densusianu, Radu Gyr, Vintilă Horia, Ștefan Baciuc, A.E. Baconsky, alături de altele, semnate de Mircea Dinescu, Aurel Gurghianu, Grigore Vieru, Nicolae Băciuc ș.a. Se mai includ în sumar nuvele de Liviu Rebreanu (*Proștii*) și scrieri memorialistice de Ion Mihai Pacepa (fragmente din *Orizonturi roșii*) ș.a. Cronica literară este susținută de Nae Antonescu, Cornel Munteanu și Paul Emanuel Silvan. Lui I. Negoțescu îi aparțin articolele *Poezia politică în România de astăzi*, *Destinul unor cărți din țările comuniste sau Scriitorii români și regimul comunist*. La rândul său, Nae Antonescu semnează textul *Revizuirei necesare*, însoțit de comentarii despre Nae Ionescu, Vintilă Horia, Emil Cioran, Constantin Noica, Virgil Ierunca, Virgil Nistor, în cadrul rubricilor „Cronica mărunță” și „Cronica ideilor”. Tot Nae Antonescu se ocupă de unele reviste literare importante, precum și de corespondența lui Lucian Blaga. Alte articole sunt semnate de Alexandru Pintescu (*Mircea Eliade sau Descoperirea Indiei*, „*Imperfecțiunea*” criticii), Lucia Negoită (evocări despre A. E. Baconsky), Dorin Sălăjan (*Cum a murit Marin Preda*). O biografie a lui Aleksandr Soljenițin (cu o prezentare în traducerea lui Al. Pintescu), eseu lui Mircea Eliade *Patanjali*

și *Yoga* transpus de Paul Emanuel Silvan, poezia *Întoarcerea în patrie* de Friedrich Hölderlin tălmăcită de Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu, un fragment din romanul *Moarte pe credit* de L.-F. Céline tradus de Maria Ivănescu, precum și versuri de Carlos Drummond de Andrade în versiunea lui Dinu Flămând completează sumarul revistei. **S.** mai cuprinde articole cu caracter politic, istoric, documente, știri din actualitatea teatrală, revista presei, o cronică cinematografică, comentarii sportive, curiozități, reclame și ilustrații. Alți colaboratori: Adrian Matache, Nicolae Boca, H.R. Radian, Iuliu Bud, Aurel Pop.

M.W.

SORA, Simona (8.VII.1967, Deva), critic literar, eseistă, prozatoare. Este fiica Teodorei Sora (n. Bratu), merceolog, și a lui Ionel Sora, tehnician constructor. Urmează cursurile Liceului Sanitar din București, finalizate în 1989. Va absolvi ulterior cursurile Facultății de Litere a Universității din București, secția română-spaniolă (1994) și va face studii aprofundate de teoria literaturii și literatură comparată în cadrul aceleiași facultăți (1995). A fost primul secretar al cenaclului studențesc Litere, condus de Mircea Cărtărescu (1993). Își va lua doctoratul în filologie cu o teză despre „corpul literar românesc” (2007), coordonată de Eugen Negrici. Lucrează inițial ca soră medicală (1985–1989); în 1995 și 1996 a fost referent de specialitate la Fundația Culturală Română, iar din 1999 este redactor la „Dilema” (din 2004 „Dilema veche”), din 2005 fiind redactor-șef al suplimentului „Dilemateca”. Între 2002 și 2005 funcționează în calitate de consilier de presă la Institutul Cervantes din București, iar între 2005 și 2007 e profesor asociat la Secția de comunicare a Facultății de Litere bucureștene. A colaborat cu cronici literare, eseuri și traduceri la numeroase publicații culturale, între care „România literară”, „Lettre internationale” ș.a. A tradus volumul *Crezul meu* de Carlos Fuentes (2005).

S. a debutat în 1992, la „România literară”, cu o cronică la o traducere din *Souvenirs d'égotisme* de Stendhal. Intrarea în câmpul cronicii de întâmpinare a fost apoi amânată aproape zece ani de stagii bursiere în Spania și în Elveția. Cititoare pasionată și cultivată de literatură română și universală, **S.** scrie preponderent despre cărțile cu care își descoperă o „intimitate a lecturii”, amintind lectura empatică a lui Lucian Raicu, dar trecută prin filtru postmodern. Comentariul de actualitate se deschide

adesea către o eseistică subtilă, de naturalețe „nabokoviană”, în care speculația estetică se asociază cu reflecția moral-existențială. Lectura pozitivă nu exclude spiritul critic, dar refuzurile sunt de regulă implicite, vizibile mai ales din selecția valorică. Eleganța eseistică și subiectivitatea temperată se asociază cu deschiderea pentru teoria literară, hermeneutica filosofică și psihanaliză. Toate aceste însușiri se întâlnesc în *Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postmodernă* (2008; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul „României literare” și Premiul dat de „Observator cultural”), în care **S.** elaborează o teorie a intimității psiho-corporalizante în literatură, oferind totodată o listă de opțiuni estetice în câmpul romanului interbelic și al celui postmodern autohton de după 1989. Repere ca Juan Lopez Ibor, Daniel Madelénat, Anthony Giddens, Jean Baudrillard (în câmpul teoriei culturale), filiera filosofică Aristotel–Nietzsche (prin care dualismul suflet versus corp este transgresat), psihanalitică (de la Sigmund Freud la Julia Kristeva) sau a istoriei mentalităților (de la E.R. Dodds la Georges Vigarello), plus o rețea de referințe din critica autohtonă (în frunte cu Matei Călinescu) sunt utilizate avizat și creativ. Analizelor unor narațiuni moderniste precum *Drumul ascuns* de Hortensia Papadat-Bengescu, *Patul lui Procust* de Camil Petrescu, *Adela* de G. Ibrăileanu, *Maitreyi*, *Huliganii* și *Întoarcerea din rai* de Mircea Eliade, *Jar* de Liviu Rebreanu, *Interior* de C. Fântâneru, *Cartea nunții* de G. Călinescu, *Ioana* de Anton Holban, *Întâmplări în irealitate* imediată de M. Blecher ș.a. le răspund capitole despre *Femeia în roșu* de Mircea Nedelciu–Adriana Babeți–Mircea Mihăieș, *Coaja lucrurilor* de Adrian Oțoiu, *Frumoasa fără corp* și *Pupa Russa* de Gheorghe Crăciun, *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, *Exuvii* de Simona Popescu sau *Fric* de Ștefan Agopian. Opțiunea pentru o grilă de lectură sincronizată cu epistema teoretică occidentală își găsește un corespondent în afinitatea cu o tipologie „sincronistă” a prozei: analitică, sofisticată și citadin-cosmopolită, în care autenticitatea senzorială se îmbină cu luciditatea critică. Autoarea rămâne datoare cu o discuție privind statutul intimității și al corporalității în romanele publicate în perioada comunistă, mai ales că o parte din romanele postmoderne discutate au fost scrise sau începute înainte de borna 1989, iar a le discuta ca producții ale climatului postcenzură este problematic. Incitantă e ideea

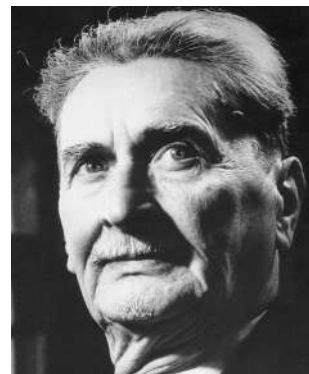
intimității ca „teorie și practică a lecturii literare”, ca relație ideală a cititorului cu textul și ca urmă vie, autentică a autorului în text. *Regăsirea intimității* este o carte de identitate critică a opțiunilor cititoarei S., care se întâlnește aici cu ideile lui Gheorghe Crăciun despre corporalitate și autenticitatea textuală. Atât comentariile din „Dilema veche”, abandonate, după 2010, în rubrica *biografitti* în favoarea unei eseistici libere, de tipul unor autoficțiuni livrești, cât și proza autobiografică din volumul colectiv *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism*, coordonat de Dan Lungu și Lucian Dan Teodorovici (2010) vădesc calități narrative confirmate în romanul *Hotel Universal* (2012; Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române), inspirat de o clădire de pe Strada Gabroveni. Rafinată istorie a contemplării „celor văzute și nevăzute” se înrudește cu proza manierist-balcanică a lui Ștefan Agopian și cu estetismul retro al congenerului Filip Florian, „vecinătatea” cea mai sesizantă rămânând totuși *Pe Strada Mântuleasa* de Mircea Eliade. S. reușește să confere identitate estetică și blazon mitologic unui vestigiu straniu al centrului bucureștean, îmbibat de istorii secrete. Prin intermediul personajului central, alter egoul Maria sau Maia (sau Maya, simbol al lumii ca iluzie), o tânără studentă și soră medicală onestă, venită din provincie în „Capitala care ucide”, autoarea își valorifică fabulatoriu experiența biografică, atât cea „căministă”, cât și cea familială: istorisirile despre spațiul blestemat care o atrage în „Universal” vin de la bunica Maiei, care le-a auzit de la propria-i bunică, bulgăroaica Rada, soția „întemeietorului” Vasile Capșa. Romanul începe și se încheie fantomatic cu Vasile Capșa în decorul subteran și conspirativ al Bucureștilor de la 1850. Titlul indică „universalul”, dar și „provizoratul” locurilor de trecere: între Orient și Occident, pe linia călătoriilor cofetarului Vasile între Paris și Crimeea, dar și între prezent și trecut. Scrisă pe principiul povestirii la persoana a treia și al montajului ludic, cartea avansează contrapunctic pe două paliere. Unul este cel ante- sau imediat postcomunist, când Maia captează poveștile familiei și le așterne pe hîrtie în atmosfera enigmatic-promiscuă a căminului, bântuit, populat de târfe, securiști și interlopi. Celălalt e romanul genealogic și de atmosferă (o atmosferă de secol XIX, amintind de Ion Ghica) al hieraticului și probabil hermafroditului Capșa, al ajutorului său Costache și al clarvăzătoarei Rada. Un rol-cheie îl

dețin femeile păstrătoare ale memoriei și secretului dulciurilor din familia Maiei, majoritatea fiind magiciene, ghicitoare sau vrăjitoare, în vreme ce bărbații au atribute „estetice”: Vasile e un ambasador al gustului, bunicul Maiei e cioban și poet genuin, iar inițiatorul intelectual Pavel Dreptu, a cărui noblețe triumfă din mijlocul abjecției în care se complăce, își estetizează teatral misterioasa viață dublă (modelul său real, transparent, este Petru Creția). Din captivitatea căminului protagonistă, marcată de „otrava” locului, dar conservându-și integritatea, se desprinde în urma unei cure psihanalitice atipice prin scrierea anamnetică a acestui roman.

SCRIERI: *Regăsirea intimității. Corpul în proza românească interbelică și postdecembristă*, Iași, 2008; *Hotel Universal*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Alexandru Budac, *Suprafață și profunzime*, O, 2008, 12; Cosmin Ciotloș, *Încurcate sunt căile verdictului*, RL, 2008, 50; Paul Cernat, *În căutarea intimității literare*, OC, 2008–2009, 197–198; Codrin Liviu Cuțitaru, *Trupul criticii*, SDC, 2009, 212; Al. Cistelean, *Corporalitatea și intimitatea*, CLT, 2009, 209; Adriana Stan, *Corpul teoriei*, CLT, 2009, 216; Adina Dinițoiu, *Intimitate și corporalitate în literatură*, OC, 2009, 215; Claudiu Turcuș, *Ce s-a întâmplat (în ultimii zece ani) cu critica tânăra*, VTRA, 2009, 3; Luminița Corneanu, *Femei povestind*, RL, 2012, 46; Florin Irimia, *O lume dispărută*, SDC, 2012, 374. P.C.

SORBUL, Mihail
(16.X.1885, Botoșani
– 20.XII.1966,
București), dramaturg,
prozator.

Este fiul Mariei (n. Moscovici) și al lui Anton Smolsky, polonez originar din Bucovina, locotenent de ulani, stabilit în România ca acționar la o societate petrolieră; pseudonimul literar, dat în 1909 de Mihail Dragomirescu, îi va deveni nume oficial în 1949. Urmează cursul primar la Botoșani și Iași, iar pe cel secundar îl începe la Liceul Național din Iași, continuându-l la Liceul „Sf. Gheorghe” din București și la două licee din Ploiești, absolvind în 1895. Frecventează un timp Facultatea de Drept (1905–1906)

și Conservatorul de Artă Dramatică din București (1906–1907). Participă în 1913 la campania din Bulgaria, iar în 1916–1918 la războiul de reîntregire. Ulterior este, un an, inspector teatral și, timp de șapte luni, director al Teatrului Național și al Operei din Cluj. Cititor de periodice încă din copilărie, viitorul scriitor scoate, în școala elementară, o „gazetă” proprie, scrisă de mână, pe pagini de caiet, în care intră prima sa încercare literară: repovestirea unui basm. În liceu, la Iași, trage la șapirograf revistele „Între culise”, „Aurora” și „Viitorul”. Între 15 septembrie 1910 și ianuarie 1911 redactează, împreună cu Liviu Rebreanu, cumnatul său, săptămânalul „Sce-na”. În 1914 e director literar la „Ilustrațiunea națională”, iar în februarie 1918 scoate, la Iași, cu Dinu Dumbravă, revista „Cronica artistică și literară”. Mai târziu, de la 1 octombrie 1921 la 4 februarie 1922, conduce singur „Săgetătorul”, „publicațiune săptămânală pentru apărarea culturii românești”. A colaborat la „Rampa”, „Convorbiri critice”, „Noua revistă română”, „Facla”, „Solia”, „Universul”, „România literară” (seria Liviu Rebreanu) ș.a., iar după 1944 va fi prezent în „Scân-teia”, „România liberă”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” ș.a. Editorial a debutat în 1906 cu piesa de teatru *Eroii noștri*, semnată Mihail Smolsky. Admis în Societatea Scriitorilor Români în 1911, face parte în mai multe rânduri din Comitetul de conducere, îndeplinind funcțiile de bibliotecar (1914–1915) și cenzor (1921–1923). Este membru fondator al Societății Autorilor Dramatici Români (1923) și președinte al ei (1927–1930). În 1931 a fost din nou director al Teatrului Național din Cluj. I se acordă în 1937 Premiul Național pentru Teatru.

Piesa care l-a impus pe S. în dramaturgia românească e *Patima roșie*, reprezentată – cu Elvira Popescu în rolul principal – și publicată în 1916. Din punctul de vedere al autorului, meritul incontestabil al dramei rezidă în construcție. Însușindu-și aserțiunea lui I. L. Caragiale că teatrul nu e atât literatură cât arhitectură, el s-a străduit să dea textului o soliditate de edificiu în care toate componentele structurante converg spre asigurarea unității totului. Piesa înscrie și un moment semnificativ în evoluția dramei psihologice românești. Debitoare naturalismului prin supralicitarea eredității, dar având afinități și cu teatrul ibsenian, *Patima roșie* este sincronă cu o direcție principală a teatrului european și, în anumite aspecte, anticipează formule viitoare. S. o subintitulează „comedie tragică”, denotație ce

preludează „farsa tragică”, cultivată ulterior. Tehnica lui e una clasică, în linia lui I. L. Caragiale, însă aliajul de comic și tragic face din autorul *Patimii roșii*, într-o anume privință, un precursor al teatrului absurdului. Dacă în *Letopisești* (1914), text de inspirație istorică, sondajul psihologic constituia o preocupare dependentă, subordonată, devenită până la urmă stânjenitoare prin exces, în *Patima roșie* investigarea stărilor sufletești constituie însăși rațiunea de a fi a piesei. Noutatea acestei scrieri începe chiar cu obiectul ei și cu materialul de la care pleacă. Intră în scenă o umanitate decăzută, suferindă, ce nu mai fusese abordată în literatura noastră sau, în tot cazul, nu așa cum o dezvăluie S. Studentă la Litere, Tofana Sbilț se lasă, timp de patru ani, întreținută de Castriș, fiu de senator, căruia îi dăduse impresia că îl iubește. Când, în preajma examenelor de licență, acesta îi comunică încântat că familia i-a acordat încuviințarea de a o lua de soție, ea primește vestea, spre stupefacția lui, cât se poate de rece și nu acceptă, din orgoliul nutrit de umilința fostei amante întreținute, căsătoria ca pe o favoare. Mândră, având preocupări și aspirații ce depășesc sfera în care ar vrea Castriș să o țină, Tofana se simte, în același timp, în stare să lupte pentru a-și schimba viața, iar atitudinea ei nu este a unei ființe de rând. De-abia se conturează această imagine și noi scene vin să lumineze alte laturi ale psihologiei protagonistei, care contrastează atât de violent cu cele dezvăluite anterior, încât provoacă descumpănire la început, apoi crispare. Își face apariția un personaj nou, Rudy, care, din primul moment, se arată a fi un tânăr ușuratic, prefigurându-l pe Cellino din *Act venețian* de Camil Petrescu. Tofana se îndrăgostește inexplicabil de „omulețul ăsta”, un „pierde-vară”, căruia îi vorbește ironic, mulțumită să îl pună în inferioritate. Totuși, de-abia cunoscut, îi face – după ce îl gonește pe Castriș – avansuri și în cele din urmă i se agață de gât, confirmând parcă misterul dragostei și enigma eternului feminin. Tofana vrea să se smulgă din înjosirea în care o ține legătura cu Castriș și crede că o poate face prin Rudy. În aceasta constă și tragicul, și comicul situației. Tip al mediocrului filfizon, „dobitoc frumos”, cum îl califică Sbilț, Rudy îi este în toate privințele inferior Tofanei. Crezând că îl poate domina, ea vrea să se elibereze de umilința dependenței materiale față de Castriș, făcând din Rudy un om dependent de ea, ceea ce înseamnă că aspiră la o simplă răsturnare de roluri. Lucrurile se complică

neprevăzut prin refuzul lui Rudy de a fi soțul unei femei ca Tofana. Rudy se înapoiase din străinătate plictisit de viața frivolă pe care o dusesse ca protejat al fustelor, decis să se „reabiliteze” printr-o muncă pe măsura puterilor lui. Este, de fapt, cazul Tofanei, la un nivel coborât. Cerându-l de bărbat, Tofana îi oferă exact situația pe care el o avusese și înainte de a o cunoaște, pecetluită de un document legal și agravată de un autoritarism împins până la tiranie. Inferior intelectualizește Tofanei, Rudy se dovedește nu mai puțin îndărătnic decât ea în hotărârea de a nu se întoarce la viața pe care o lăsase în urmă. Zgândărită de atitudinea condescendentă a lui Castriș, trufia Tofanei e răscolită până în străfunduri de refuzul lui Rudy. Această trufie este reversul, răzbu-narea umilințelor îndurate de înaintașii ei obscuri, apăsăți și diprețuiți. Trezită în ființa studentei, nepoata hingherului Sbilț se dezlănțuie năprasnic. Bunicul ei „pedepsea” făcând „hăț cu sbilțul”. Prin-tr-o stratagemă Tofana îl atrage pe Rudy, după mie-zul nopții, în camera Crinei, logodnica lui și prietena ei, și, pentru ultima oară, îi cere imperativ să se în-soare cu ea. Scena, construită cu o măiestrie remar-cabilă, atinge culmea intensității dramatice. Jocul sentimentelor amândurora devine foarte complex. Respinsă de Rudy, Tofana, care sperase într-o con-vertire de ultim moment a tânărului, se gândește totuși să îl cruțe și ezită să descarge revolverul, în-cercând un compromis. Îl va cruța cu o condiție: acesta să se înjosească petrecând noaptea cu ea în patul Crinei. Într-o încăierare tensionată Tofana scoate revolverul și trage, dar după moartea lui Rudy se prăbușește asupra cadavrului și, plângând, îl aco-peră de sărutări. Alter ego ratat al Tofanei, Sbilț este *raisonneur*-ul piesei. În timp ce nepoata lui este un om de acțiune, el „filosofează”. Sfâșiat, ca Tofana, de complexe, din pricina originii lor, Sbilț le converteș-te în frondă și cabotinaj. Se pretinde genial și reflec-țiile lui sinistre atestă, într-adevăr, o inteligență ie-șită din comun. O inteligență de „geniu pustiu”, cum îl caracterizează Tofana. Ieftine, cele mai multe, „cugetările” nu îi sunt, totuși, banale, având măcar în expresie ceva scânteietor. Etern student, „lu-crând” de doisprezece ani la „un op monumental” din care nu a scris un rând, Sbilț e tipul ratatului cinic, care trăiește ca un parazit. Neputându-se aco-moda lumii acesteia și nereușind să o părăsească, el o sfidează cufundându-se și mai adânc în noroi, înrăindu-se și mai mult. Asemenea unui personaj

dostoievskian, Sbilț cade într-o mizantropie abso-lută și crede că ticăloșia e inerentă naturii umane: „Suntem toți bolnavi... Tot pământul ăsta e un spi-tal, dacă nu cumva un uriaș așezământ de... sănă-tate!”, iar soluția sună astfel: „Trebuie să plecăm în lume să propagăm sinuciderea”, pentru ca, odată omenirea distrusă, pământul „să creeze a doua oară pe om”, dar altfel, „sănătos la trup și minte.” E în Sbilț o variantă românească a „omului de prisos” din proza rusească, într-o ultimă etapă a involuției lui. Deprins a-și crea dificultăți spre a le birui, S. fixează cadrul altei „comedii tragice”, *Dezertorul* (1919), de asemenea remarcabilă, într-o mahala a București-lor, probabil spre a dovedi că periferia, din care I. L. Caragiale recoltase atâtea situații comice, poate ofe-ri și material de dramă. Se află aici o lume care vor-bește cu „căzutără”, „înnebunitără”, „lăsatără”, „cumpăratără”, „vrutără”, cu „meletar” și „ordinan-ță”, cu „taifas entim” și „mă-ta”, cu „elitără” și „dina-mitră”, cu „ia nu mai face marafeturi” și „bine, ma-dam, am înțeles!”. E lumea din *D-ale carnavalului*, în care rivalele se vitriolează cu „cerneală violentă”. Petrecută în 1916, în primele zile ale ocupației Ca-pitalei de către trupele germane, comedia ce se con-sumă în *Dezertorul* dobândește un conținut tragic. „Jaluz”, Silvestru Trandafir, zis și Piele-Groasă, ser-gent rezervist, dezertează de pe front într-un mo-ment critic, spre a-și pune în siguranță „onoarea de familist”. Își găsește nevasta cu Lică Chitaristul, cu care ea nu întreținea, de fapt, legături neîngăduite, și îl gonește pe vizitator. Seara apare locotenentul Gottfried Schwalbe, fost reprezentant la București al unei uzine germane de mașini agricole, vechi ad-mirator neacceptat al Aretiei Trandafir, acum mem-bru al comandamentului german. Neamțul se aș-terne pe chef, în timp ce Silvestru Trandafir stă as-cuns în altă odaie, iar după miezul nopții îi pretinde Aretiei să îi cedeze. Neizbutind să o înduplece cu vorbe bune, încearcă să o silească. Atunci apare Trandafir și îl constrânge pe neamț să stea de vorbă de la egal la egal cu el, „dezertorul”. Vorbele pe care i le spune, când rămân doar ei doi, vin și de la un soț ofensat, și de la un patriot revoltat. Înfruntarea de-vine ciocnire între două forțe beligerante, e o părți-cică din războiul în curs, frontul fiind strămutat lângă o masă cu sticle și pahare pline, într-o casă aparent pașnică, de mahala. Duelul verbal scoate la iveală o trăsătură sufletească a lui Silvestru Tranda-fir, de nebănuț din comportarea lui anterioară.

„Dezertorul” se oferă prizonier ofițerului inamic, cu condiția ca acesta să permită plecarea din București a soției și a soacrei sale. Urmează un deznodământ cumplit: uciderea ofițerului care, beat fiind, nu vrea să renunțe la Aretia. Al treilea act, ultimul, încadrează figura lui Silvestru Trandafir în aureola jertfei supreme. Purtând sub carapacea asprimii și vulgarității, cărora își datorează porecla, un suflet vibrant, Piele-Groasă își trimite familia în teritoriul neocupat, el rămânând să răspundă pentru omorul făptuit. O face spre a nu expune mahalaua, după descoperirea uciderii lui Schwalbe, represaliilor dușmanului, dar și pentru a-și putea rosti, în felul său, disprețul față de cotropitori chiar în fața Curții Marțiale. După ce, în momentul despărțirii de familie, dovedește o duioșie de care părea că nu e în stare, Silvestru Trandafir moare cu demnitate. Cu toate lungimile, cu toată prolixitatea, *Letopisești*, altă piesă a lui S., în versuri, rezistă lecturii, dacă nu și luminilor rampei. Aici se evocă domnia lui Ion-Vodă cel Cumplit și lupta lui împotriva otomanilor. Așezând-o, pe scara valorilor, alături de *Vlaicu Vodă*, Ion Trivale observa, într-un articol de un entuziasm ne-reținut, că drama lui S. o completează pe aceea a lui Al. Davila. Dar poate și mai direct, *Letopisești* întregeste viziunea din trilogia istorică a lui Barbu Delavrancea, înfățișând Moldova după „apusul de soare”. În prima piesă a trilogiei lui Delavrancea era proiectată Moldova măreață a lui Ștefan, pe când *Letopisești* transpune scenic o Moldovă tragică. În mijlocul ambițiilor deșarte, al veninoaselor rivalități meschine și al marilor lașități, Ion-Vodă este mistuit de conștiința netrebniceii în care țara lui Ștefan cel Mare se cufundă tot mai adânc. Suflet incandescent, patriot dârz, domnul este stăpânit de o neșovăitoare hotărâre de a restitui Moldovei slava și mândria ei de odinioară. Ca o văpaie, gândul acesta îi determină întreaga conduită, mistuind tot ce îi stă în cale, în afară, ca și înăuntru. Voievodul are o „fiitoare” săsoaică, Ermina, care i-a dăruit un copil; o sacrifică spre a-și lua soață legiuită potrivit datinii. Pe uneltitori îi stârpește fără cruțare. Știind că nu se poate împotrivi sultanului decât sprijinindu-se pe popor, dă porunci prin care relațiile țăranilor cu boierii sunt precizate cu strictețe. Spre a-și întări autoritatea, consolidând prin aceasta puterea statului centralizat, „taie creasta” multor boieri veliți, ca să nu fie „prea mulți cocoși” care să cânte pe glasuri diferite. În schimb, ridică la înalte demnități oameni de jos,

ca „ursul de Dumbravă”, cel din urmă dintre comiși. Când sosește prilejul, Ion-Vodă înfruntă sfidător Poarta, spre groaza unor boieri și spre satisfacția altora, mai perfizi, de-abia așteptând să îl vadă aventurându-se într-o acțiune care să îi aducă pieirea. Țara, adică răzeșimea și mica boierime, sprijină însă cu însuflețire politica domnului. Pusă în fața alternativei plata îndoită a haraciului sau lupta cu o împărăție imensă, țara – chemată să ratifice hotărârea sfatului și a divanului – se rostește, fără ezitare, pentru război. Ce caracterizează toate actele și gândurile aprigului voievod și le încadrează într-un nimb de măreție e credința neștrămutată în biruința cauzei căreia și-a consacrat existența. Aflat pe câmpul de luptă, socotește războiul ca și câștigat, trăind anticipat emoțiile victoriei. Nu îl sperie nici vestea venirii tătarilor în ajutorul turcilor, incomparabil mai numeroși decât moldovenii și cazacii, boierii cuprinși de panică fiind martorii unei stări de mare inspirație a voievodului încrezător în vitejia poporului său. Certitudinea izbânzii îl animă chiar și în momentele cele mai critice, ca atunci când trei boieri de frunte trec la dușman. Trădat și de cel mai apropiat dintre sfetnicii săi, portarul Ieremia Golia, el trăiește o clipă de intensă scârbă („Carnea de pe mine de scârbă-a putrezit/ Și-o simt cum se desprinde bucăți...”), dar, revenindu-și, decide continuarea luptelor, cu o voință teribilă. Nici evidența dezastrului nu îi poate zdruncina certitudinea. Prizonier, soarta fiindu-i în mâinile lui Ahmed-Pașa, el nu își pierde speranța, se vede reînscăunat domn. Încrederea fără margini în capacitatea Moldovei de a se elibera de servitute explică și bărbăția cu care Ion-Vodă, simbol al voinței de neatărnare, primește moartea, mărturisindu-și mișcător dorul de odihna eternă: „Eu simt nevoia tihnei, căci mult m-am zburciat/ Și-aș vrea să dorm întruna, să dorm netulburat/ Nici visul să nu vie să-mi tulbure-adormirea,/ Să nu mai știu de mine, să mă-mpreun cu firea...”. În afară de protagonist, în *Letopisești* prind contur, chiar dacă numai în schiță, și numeroase alte personaje, diferențiate caracterologic, precum violentul Bilăe, obstinat dușman al lui Ion-Vodă, lașul și vanitosul Costea Murgu, perechea opusă psihic a celui dintâi, exaltatul și nemernicul Ieremia Golia, perfidul diplomat Ion Golia, care profesează cel mai diabolic iezuitism, controlând din umbră toate uneltirile, fără a lăsa să i se bănuiască rolul. De cealaltă parte a tipologiei din piesă s-ar situa

modestia morocănoasă a vrednicului Dumbravă, cinstea și cutezanța lui Potcoavă, fratele domnului, oștean călit, vajnic, spartan, firea veselă a inimosului Swerceski, polcovnicul cazacilor, devotamentul împins până la ultimul sacrificiu față de Ion al Erminei. Diversitatea tipologică e realizată însă cu prețul slăbirii forței dramatice și, în consecință, al estompării ideii pe care piesa e clădită bine. Cum crede și Ion Trivale, dramaturgul, „în loc de dramă istorică, ne dă istorie dramatizată”. Reală forță dramatică posedă alte două piese istorice în versuri, dar într-un act, *Săracul popă* și *Praznicul calicilor* (1916). Episod istoric prima, „comedie tragică” a doua, ele evocă pregnant, prin densitatea situațiilor, aducerea capului tăiat al cardinalului Andrei Bathory la Mihai Viteazul și, în cealaltă, ospătarea cerșetorilor din București de către Vlad Țepeș, înainte de a da foc casei în care i-a adunat. Celelalte piese ale lui S. se află, în ordinea realizării literare, mult sub nivelul celor prin care dramaturgul s-a impus anterior. *Coriolan Secundus* (1929), *Durnoia*, *Dracul* (1935), *Baronul mizează pe senzațional și pe comicul de situații*, pe efecte facile, menite să satisfacă gustul unui public puțin cultivat. Nu lipsite de calități (intrigă, dialog, atmosferă, pictură de mediu), dar tot superficiale, sunt *Răzbunarea* și *A doua tinerețe*, debitoare, de altfel, *Patimii roșii*. Dezamăgitoare sunt scrierile în proză: romanele *O iubestî?* (1933), *Mângâierile pantereii* (1934), *Adevărul și numai adevărul...* (1936) sau schițele din culegerea *Glasul nevesti-mii* (1938). Tentativa de a atrage cititorul prin anecdotică, prin întorsături neașteptate în derularea subiectului înlocuiește preocuparea pentru relevarea omenescului mai adânc, prezentă la S. în scrierile dramaturgice.

Numele lui nu intră [...] în conștiința publică decât prin marele succes, confirmat prin diferite reluări, a „comediei tragice” Patima roșie, care constituie pentru critic unul din faptele brutale, obligat să le constate fără a le putea explica. Piesa nu purcede dintr-o observație directă, ci e plină de reminiscențe de literatură rusă, mai ales din Azilul de noapte, desfășurându-se într-o lume vulgară, rău crescută, trivială. Caracterele sunt arbitrare. [...] Singur Șbilț, derivație a actorului din Azilul de noapte, impresionează publicul și susține piesa, „raisonneur” alcoolic, ce iese și vine, comentează, filosofează și glosează asupra faptelor celorlalți în aforisme lapidare și convenționale în genul „genial”; el a realizat, astfel, un tip reluat apoi de alții și a contribuit la succesul piesei, după cum a contribuit și dinamismul construcției ei armonice.

E. LOVINESCU

Patima roșie a stârnit la întâile reprezentații o vie discuție. Unii au văzut în ea un produs al genialității și o capodoperă în materie de „comedie tragică”, cum se subintitulează piesa. De fapt denominațiunea „comedie tragică” este fără motivare, deoarece piesa e o dramă pasională cu aspecte secundare de umor. Drama modernă este tocmai adunarea laolaltă, spre a da sentimentul vieții, a comediei și a tragediei, genuri prea absolute. Detractorii au început a face analiza psihologică a personajilor și a dovedi goliciunea lor. Totuși Patima roșie este o foarte bună dramă și pentru teatrul românesc ea reprezintă o dată.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Eroii noștri*, București, 1906; *Letopiseși*, București, 1914; ed. 2, București, 1922; *Patima roșie*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1916; *Praznicul calicilor*. *Săracul popă*, București, 1916; *Răzbunarea*, București, 1918; *Dezertorul*, București, [1919]; *Prăpastia*, București, 1921; *A doua tinerețe*, București, 1922; *Don Quichotte de la Mancha*, București, 1925; *Coriolan Secundus*, București, 1929; *Ion*, București, [1932]; *O iubestî?*, București, 1933; *Mângâierile pantereii*, București, [1934]; *Dracul*, București, 1935; *Adevărul și numai adevărul...*, București, 1936; *Glasul nevesti-mii*, București, [1938]; *Meeting*, București, [1948]; *Teatru*, I–II, introd. Florin Tornea, București, 1956; *Teatru*, pref. Dumitru Micu, București, 1965; *Patima roșie*, îngr. și pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1988. **Traduceri:** A.P. Cehov, *Pescărușul*, pref. Dumitru Solomon, București, 1967 (în colaborare cu N. Al. Toscani).

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 30–44, 430–433; Lovinescu, *Critice*, III, 112–114, IV, 28–32; Dragomirescu, *Scrieri*, 125–127, 265–266; Ibrăileanu, *Opere*, II, 202–208; Aderca, *Contribuții*, I, 212–218, 473–474; Perpessicius, *Opere*, II, 407–409, VII, 88–90, XII, 419; Argezi, *Scrieri*, XXVIII, 392–395; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 341–344; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 643–644, *Ist. lit.* (1982), 722–725; Vianu, *Opere*, III, 198–204; Ciopraga, *Lit. rom.*, 630–639; Micu, *Început*, 511–525; N. Carandino, *De la Electra la Dama cu camelii*, București, 1971, 171–206; Piru, *Ist. lit.*, 190–191; Vartic, *Modelul*, 236–241; Modola, *Dramaturgia*, 41–42, 97–103, 239–253, 267–290, 305, 333, 347–349, 354; Răpeanu, *Scriitori*, 130–137; Valentin Silvestru, *Mihail Sorbul*, RL, 1991, 50; Rodica Ștefan, *Naturalismul în teatrul românesc*. *Mihail Sorbul*, RITL, 1997, 3–4; *Dicț. esențial*, 770–772; Ghițulescu, *Istoria*, 48–51; Micu, *Ist. lit.*, 187–188; Doina Iliescu, Ion Iliescu, *Mihail Sorbul în lumina unor documente inedite*, Timișoara, 1998; *Dicț. analitic*, III, 282–284; Florin Faifer, *Mihail Sorbul și lumea lui de patimi*, RR, 2005, 2; Niculae Gheran, *În vizită la Al. Cazaban și M. Sorbul*, CLT, 2006, 4.

D.Mc.

SORESCU, George (23.IX.1927, Bulzești, j. Dolj – 2.IV.2021, Craiova), poet, istoric și critic literar. Este fiul Nicolinei-Nicolița (n. Ionescu), și al lui Ștefan Sorescu, țăran, versificator în metru popular; S. este

frate mai mare al lui Marin Sorescu. Își începe învățătura în comuna natală și face cursul secundar la București și la Craiova, absolvind în 1949 liceul. Licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București, în 1953 își începe cariera didactică ca profesor de liceu în Turnu Severin. Din 1961 se transferă la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic craiovean, apoi la Universitatea din Craiova, parcurgând toate treptele didactice până la gradul de profesor. În 1970 își susține teza de doctorat, la Universitatea din București, cu lucrarea *Gheorghe Asachi. Viața și opera*, publicată în același an. Debutează în 1957, cu versuri, la „Oltenia liberă”. A publicat poezie, proză, traduceri, articole de istorie literară în „Ramuri”, „Tribuna”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „Lamura”, „Scrisul românesc” ș.a.

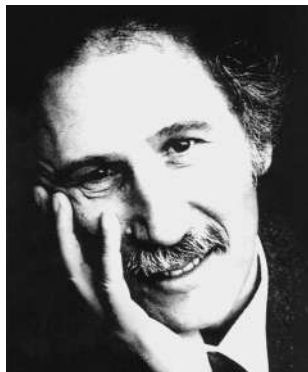
Vocația poetică a lui S. își găsește expresia în câteva volume: *Întoarcerea Euridicei* (1970), *Desen sonor* (1978), *Aripi în timp* (1994). În versuri de factură clasică (prin motive, prozodie) sunt convocate mituri și imagini care definesc universul rustic. „Exilat” de aici, poetul trăiește cu gândul întors spre locurile de odinioară (*În orele tăcerii*) și, nostalgic, își simte adeseori „aripile” frânte (*Zbor*). În cea de-a doua ediție a volumului *Aripi în timp*, apărută în 1996, este inclus un nou grupaj de versuri, *Cutremur în Arcadia*, dedicat lui Marin Sorescu. Ca istoric literar, preocupat de explorarea documentelor de arhivă, S. realizează mai întâi o monografie consacrată lui Gh. Asachi, solidă și coerentă, meritorie prin bogăția informațiilor și riguroasa argumentație filologică. El descoperă și valorifică, în 1974, un manuscris inedit al lui Gh. Asachi, *La Leucaide d'Alviro Corintio-Dacico*, cuprinzând sonete petrarchizante. Traducerea acestor texte constituie și un exercițiu pe care S. îl parcurge cu aplicație, reușind să pună în lumină valențe poetice ignorate, până în acel moment, ale autorului sonetelor pentru Bianca Milesi. Eseurile care au urmat monografiei despre Asachi sunt marcate, ca orientare tematică, de structura lirică a autorului lor: *Structuri erotice în poezia română (1745–1870)* (1982) și *Neliniștea esențelor* (1996), ambele premiate de Uniunea Scriitorilor. Două volume, intitulate *Colocvii în Grădina Hesperidelor* (2002–2008), includ studii, exegeze dedicate, în bună parte, literaturii române. După moartea lui Marin Sorescu S. a pus în circulație atât scrierile de tinerețe ale fratelui său: *Versuri inedite* (2001), *Săgeți*

postume (2002), *Parodii. Fabule. Epigrame* (2003), *Proză scurtă (1955–1963)* (2003), pe care le cunoștea din timpul elaborării lor, ca „mentor” recunoscut, cât și publicistică: *Cronici literare* (2004), *Cronici dramatice* (2005), pagini diaristice: *Romanul călătoriilor. Jurnal inedit* (II–VI, 2006–2012), corespondență și documente inedite: *Marin Sorescu în scrisori de familie* (1999), *Marin Sorescu în documente și scrisori inedite* (2011), desene (profiluri, portrete), crochiuri: *Configurări grafice* (I–II, 2009–2012, în colaborare cu Alexandru Manda). Dincolo de datele biografice noi și de informația de istorie literară relevată de documente, importante sunt încărcătura sentimentală, expresivitatea comunicării, căldura și ironia care gradează trăirile, forța cu care „personajele” – Mama, Marin, George, Nicolae, Ionică și ceilalți – se ridică deasupra evenimentelor, cele mai multe îngrijorătoare, dramatice, convertind epistolarul într-un roman.

SCRIERI: Gh. Asachi. *Viața și opera*, București, 1970; *Întoarcerea Euridicei*, București, 1970; *Desen sonor*, Craiova, 1978; *Structuri erotice în poezia română (1745–1870)*, București, 1982; *Scriitori români (1830–1870)*, Craiova, 1991; *Neodihna vâmlor*, Craiova, 1993; *Aripi în timp*, Târgu Jiu, 1994; ed. 2, pref. Dumitru Micu, postfață Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1996; *Neliniștea esențelor*, Târgu Jiu, 1996; *Colocvii în Grădina Hesperidelor*, I–II, Craiova, 2002–2008. **Ediții:** Marin Sorescu în *scrisori de familie*, introd. edit., Târgu Jiu, 1999; Marin Sorescu, *Versuri inedite*, introd. edit., Craiova, 2001, *Săgeți postume*, introd. edit., București, 2002, *Parodii. Fabule. Epigrame*, pref. edit., Craiova, 2003, *Proză scurtă (1955–1963)*, introd. edit., Craiova, 2003, *Cronici literare*, pref. edit., Craiova, 2004, *Cronici dramatice*, pref. edit., postfață Florea Firan, Craiova, 2005, *Sonete inedite*, pref. edit., Craiova, 2005, *Poezii inedite*, pref. Florea Firan, Craiova, 2006, *Romanul călătoriilor. Jurnal inedit*, II–VI, Craiova, 2006–2012, *Configurări grafice*, I–II, Craiova, 2009–2012 (în colaborare cu Alexandru Manda); *Elena Farago în scrisori și documente inedite*, Craiova, 2010 (în colaborare cu Ada Stuparu); *Marin Sorescu în documente și scrisori inedite*, pref. edit., postfață Florea Firan, Craiova, 2011. **Traduceri:** Gh. Asachi, *Leucaida lui Alviro Corintio-Dacico*, îngr. și introd. trad., București, 1974.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *Seducătorul Asachi*, TR, 1970, 22; Ov. S. Crohmălniceanu, „Gh. Asachi”, RL, 1970, 30; Piru, *Varia*, I, 57–60; Marin Sorescu, *Scrisul rămâne și te judecă*, CRC, 1975, 38; Firan, *Macedonski–Arghezi*, 407–408; Mihai Duțescu, „Desen sonor”, R, 1978, 12; Mihaela Andreescu, [George Sorescu], R, 1983, 1, 1986, 10; Teodor Vârgolici, „Leucaida”, L, 1991, 8–10; Ovidiu Ghidirmic, [George Sorescu], „Cuvântul libertății”, 1993, 3, „Scrisul

românesc”, 2003, 1–2; Florea Miu, *Profil George Sorescu*, R, 2000, 1; Georgeta Drăghici, *Pentru o biografie a operei*, RL, 2001, 2; Eugen Simion, *Marin Sorescu epistolier*, CC, 2001, 10; Firan, *Profiluri*, II, 250–252; Dan Brudașcu, *Recuperări necesare*, „Plumb” (Bacău), 2010, 42. **M.P.-C.**

SORESCU, Marin

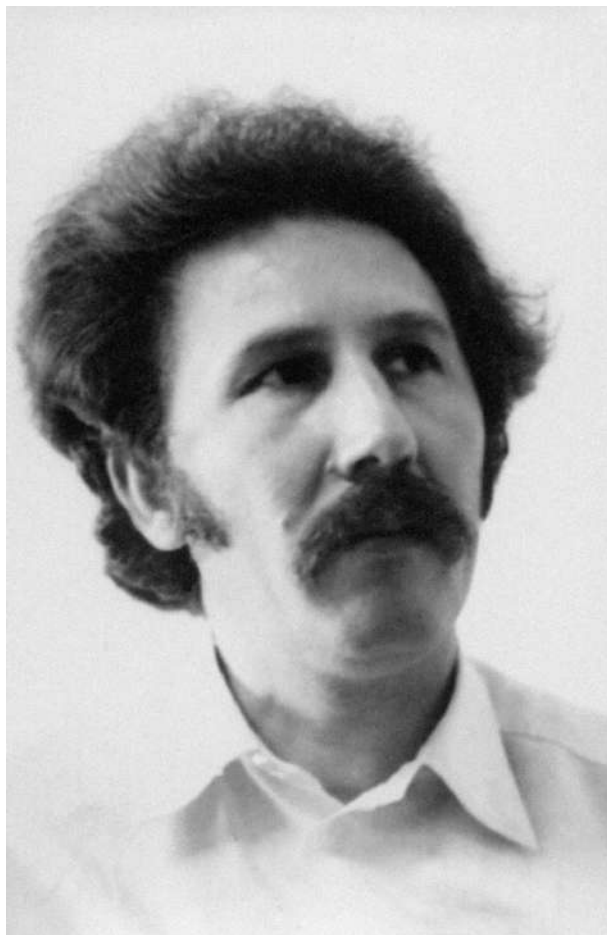
(29.II.1936, Bulzești, j. Dolj – 8.XII.1996, București), poet, dramaturg, prozator, eseist, traducător.

Este fiul Nicolinei-Nicolița (n. Ionescu) și al lui Ștefan I. Sorescu, țărani. Urmează școala primară în satul natal (1943–1947), învață un an la Liceul „Frații Buzești” din Craiova, alți doi în comuna Murgași, pentru ca în 1950 să se înscrie la Școala Militară „Dimitrie Cantemir” din Predeal. Cu toate că aptitudinile literare îi sunt remarcate și apreciate, fiind însărcinat să coordoneze cenaclul liceului, în 1954 abandonează studiile militare. Între 1955 și 1960 este student la Facultatea de Filologie, Istorie și Pedagogie a Universității din Iași. În primii trei ani frecventează cursurile secției de limba și literatura rusă, pe urmă se transferă la cea de limba și literatura română. Publică parodii la „gazeta de perete” a facultății, conduce Cenaclul Casei de Cultură a Studenților. În noiembrie 1957 debutează cu epigrame în revista „Viața studentescă”, în iulie 1959 își începe, cu versuri ocazionale, colaborarea la „Iașul literar”, care, câteva luni mai târziu, îi găzduiește rubrica intitulată „Cronica fantezistă”, deschisă cu poezia *Contribuție la valorificarea lunii*. După ce își ia licența (cu o lucrare despre poezia lui Tudor Arghezi), este repartizat la București, unde îndeplinește funcția de redactor la „Viața studentescă” (1960–1961), apoi la „Luceafărul” (1961–1965). În 1964 îi apare prima carte, volumul de parodii *Singur printre poeți*, și publică, în „Gazeta literară” sau în „Luceafărul”, un număr însemnat dintre poeziile care vor compune ulterior volumele *Moartea ceasului* (1966), *Poeme* (1967) și *Tinerețea lui Don Quijote* (1968). G. Călinescu îi dedică o cronică laudativă, *Un tânăr poet*, care fundamentează succesul de critică și de public

al lui S. În perioada în care a fost redactor-șef la Studioul Cinematografic Animafilm (1965–1972), face primele călătorii în Europa Occidentală, participând la prestigioase festivaluri/recitaluri de poezie ori la reprezentările scenice ale pieselor sale de teatru, primește cele dintâi premii și decorații naționale și internaționale, i se publică traduceri în limbile franceză, italiană, engleză, germană, slovacă, polonă etc. În 1970–1971 beneficiază de un stagiu de creație la Universitatea din Iowa, iar în 1973 i se acordă o bursă de studii în Berlinul de Vest. În 1978 devine redactor-șef la revista „Ramuri” din Craiova, unde scrie, în principal, critică literară și asigură apariția unora dintre cele mai consistente rubrici de poezie română, europeană și americană din timpul comunismului. În ciuda faptului că va suporta repercusiunile presupusei implicări în așa-numitul scandal al „meditației transcendente” (mai 1982), sporesc invitațiile și distincțiile internaționale (din Spania, Olanda sau Italia până în Statele Unite ale Americii, Maroc și Mexic), S. fiind considerat scriitorul român cu cele mai mari șanse la câștigarea Premiului Nobel pentru Literatură. După 1989 între recunoașterea instituțională și receptarea activității sale artistice/intelectuale se instaurează adeseori un clivaj. Pe de o parte, în 1990 e numit director al Editurii Scrisul Românesc din Craiova, din 1991 ajunge redactor-șef la „Literatorul”, în 1992 își susține doctoratul la Universitatea din București cu teza *Insolitul ca energie creatoare*, devine membru corespondent (1991) și titular (1992) al Academiei Române, apoi deține portofoliul de ministru al Culturii (25 noiembrie 1993–5 mai 1995). Pe de altă parte, în februarie 1991 demisionează de la conducerea revistei „Ramuri” și părăsește Uniunea Scriitorilor din România, simțindu-se ofensat atât de o delatăune a redactorilor publicației craiovene, cât și de lipsa de solidaritate a multora dintre colegii de breaslă. În plus, absența participării directe la polemicile politice postdecembriste, precum și dobândirea statutului de academician sau de ministru îl plasează în prima linie a scriitorilor vizați de revizuirile „est-etice”, valoarea estetică a operei sale fiind minimalizată energic inclusiv de critici care odinioară o susțineau prompt. De-a lungul timpului i s-au acordat numeroase premii și distincții: Premiul Uniunii Scriitorilor (1964, 1968, 1973, 1974, 1978, 1985, 1996), Premiul Academiei RSR (1968, 1977), Medalia de Aur Ospiti Napoli (1971), Premiul „Le Muse”

(Florența, 1978), Premiul „Fernando Rielo” (Madrid, 1984), Premiul Herder (Viena, 1991) ș.a.

Alături de Nichita Stănescu, Marin Preda, Nicolae Breban ș.a., S. invalidează câteva dintre cele mai influente prejudecăți despre literatura română de după al Doilea Război Mondial: etichetarea poeziei generației '60, neomodernistă, drept un „remake” modernist sau drept o formă de manifestare a tar-do-modernismului, valorizarea reprezentanților generației '80 ca singurii gestionari autentici ai mutației estetice postmoderne, precum și compromiterea creațiilor artistice din timpul comunismului din cauza coabitării vinovate a scriitorilor cu regimul dictatorial. Încă din anii premergători debutului editorial și până după 1990, în postura de eseist sau de critic literar, S. pledează pentru „reumanizarea” artei, proces ce implică atât „deliteraturizarea literaturii”, cât și „reautentificarea omului”. Toate textele în care își lămurește ideile estetice – de la postfața volumului *Tinerețea lui Don Quijote* la

fragmentele confesive din colecțiile de eseuri sau de cronici *Teoria sferelor de influență* (1969) și *Ușor cu pianul pe scări* (1985) sau la prefața *Tratatului de inspirație* (1985) până la comentariile din antologia neîncheiată *Biblioteca de poezie românească* (1997) – accentuează dezideratul eliberării artei de modele creatoare vechi sau noi, anume de experimentele formale care amenință să-i pună în umbră fondul ideatic. Vizate sunt, în egală măsură, scrierile „boemului pușlama”, „bâjbâind printre noțiuni, trăind numai din propriile-i «revelații» ca bețivul din sughițuri”, „alunecările spre uscăciune și manierism”, „metaforele încâlcite până la călți”, „versul molău, hipertiroidian”, „verbilismul sforăitor” ori „vreascurile abstracte” din lirica așa-zis modernistă, precum și „literaturizarea” unor „teme oarecare, date din afară”, în stilul „naivo-idilic”, „pedagogico-educativ”, „patetico-fanfaron” specific promotorilor realismului socialist. Totodată S. își exprimă adeseori lipsa de aderență la experimentele textualiste și „concretiste” (caligrame, criptograme, logograme, lirica „letristă”, „kinetică”) în mare vogă în Occidentul anilor 1950–1970, iar poezia „concretă”, biografistă și cotidianistă, a beatnicilor americani nu-l fascinează, ci doar îl interesează ca etapă necesară pentru destabilizarea orizonturilor și obișnuințelor de lectură osificate. Nu întâmplător, scriitorul șaizecist se dezice de modelul Ion Barbu, de poezia aflată perpetuu în căutarea „ideii ideii ideii – până la sublimul Nimic”, în schimb, îl elogiază pe „realistul” nonconformist Tudor Arghezi, „finul simbolistului Macedonski și nașul absurdului Urmuz”, în cărțile căruia identifică „punctul maxim atins de modernismul românesc”. Mai mult, inovatorii „moderați” precum T.S. Eliot, Jorge Luis Borges sau Henri Michaux îi par mai reprezentativi decât „radicalii” Allen Ginsberg ori Lawrence Ferlinghetti pentru lupta omului/artistului contemporan de a se elibera de simulacrele sociale, ideologice și discursive care construiesc o falsă mitologie a prezentului. De altfel, mai ales în cartea de microeseuri *Insomnii* (1971) și în studiul *Starea de destin* (1976), aparent dedicat exclusiv tragediei antice, S. susține imperativul reinventării unei umanități desprinse de afectările și alienările caracteristice epocii moderne, în care tragismul se dovedește „comic, absurd sau penibil”, dramele sunt înlocuite de melodrame, iar criza omului se datorează nu frământărilor identitare intense, ci egolatriei sau lipsei cunoașterii de sine. Tocmai

	VIATA	OPERA
1936	februarie 29 Se naște la Bulzești, județul Dolj, Marin Sorescu, fiul Nicolinei-Nicolița Sorescu, fiica notarului Gheorghe Ionescu, și al lui Ștefan I. Sorescu. Văduvă la 37 de ani, din 1939 mama își va crește singură cei șase copii: Nicolae, Marioara, Alexandrina, George, Marin și Ion.	
1943–1947	Urmează școala primară în comuna natală. „La Bulzești am început să scriu prima dată prin clasa a treia primară, urmând, într-un fel, o tradiție a familiei”: mama era o bună povestitoare, iar tatăl avea înclinații spre versificație.	
1947–1948	Învăță la Liceul „Frații Buzești” din Craiova.	
1948–1950	Continuă școala la Murgași, comună apropiată de Bulzești. Din această perioadă datează primul lui caiet de versuri, ca și interesul pentru proverbe, snoave și anecdote, pe care le notează alături de încercările proprii. Revine pentru câteva luni la Liceul „Frații Buzești”, apoi se transferă la Școala Medie Militară „Dimitrie Cantemir” din Predeal. Este remarcat pentru aptitudinile literare și încurajat de profesorii George Lăzărescu, Simion Bărbulescu și Constantin Boroianu. Citește mult, scrie versuri și conduce cenaclul literar „Nicolae Bălcescu” al elevilor din liceu.	
1954	noiembrie Abandonează studiile militare.	
1955–1960	Devine student la Facultatea de Filologie, Istorie și Pedagogie a Universității din Iași, secția limba și literatura rusă; după anul al III-lea se transferă la secția limba și literatura română. Conduce Cenaclul Casei de Cultură a Studenților și este corespondentul, pentru Iași, al „Vieții studențești”.	
1957		noiembrie Debutează cu epigrame în revista „Viața studențească”. Alte epigrame și versuri satirice apar curând și în „Flacăra Iașului”, „Tribuna”.
1959		iulie În „Iașul literar” semnează o poezie ocazională. noiembrie Inaugurează, cu poezia <i>Contribuție la valorificarea lunii</i> , „Cronica fantezistă”, rubrică pe care o susține în „Iașul literar”.
1960	iulie Obține licența cu o lucrare consacrată poeziei lui Tudor Arghezi. august 1 E repartizat ca redactor la revista „Viața studențească”.	

1961 **iunie 6** Se transferă la revista „Luceafărul”, unde din 1963 până în 1965 e redactor la secția de critică.

noiembrie 25 Se căsătorește cu Virginia Șeitan.

Călătorește la Moscova și Leningrad.

1961–1962

septembrie 28 Semnează o primă cronică, volumul avut în vedere fiind *La hotarul dintre lumi* de Ion Bănuță.

Publică în „Luceafărul” parodii din ciclul *Stiluri și tendințe în poezia unor tineri*, precum și cronici literare.

1964

aprilie 2 Un prim grupaj de poeme din proiectatul volum *Tinerețea lui Don Quijote* e publicat în „Gazeta literară”.

Alte versuri intră în sumarul revistelor „Luceafărul” și „Gazeta literară”.

Debutază editorial cu *Singur printre poeți*.

octombrie 22 Apare în „Contemporanul” o cronică elogioasă a lui G. Călinescu, pusă sub titlul *Un tânăr poet*.

1965

octombrie 18 Devine redactor-șef la Studioul Cinematografic Animafilm, unde va funcționa până în 1972.

I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor.

aprilie Semnează în „Secolul 20” primele traduceri: Andrei Voznesenski, *Monologul unui pescar* și *Odă clevetitorilor*.

Apare volumul *Poeme*.

Colaborează la „Ramuri”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Familia”.

1966

Face prima călătorie în Occident, cu ocazia Bienalei de Poezie de la Knokke-le-Zoute (Belgia).

La Roma îl întâlnește pe Mircea Eliade.

Iese de sub tipar volumul *Moartea ceasului*.

Apare *Unde fugim de acasă?*, proză rimată pentru copii.

1967

Se editează volumul *Poeme*.

octombrie Călătorește la Paris, unde îl reîntâlnește pe Mircea Eliade.

Tot acum îl cunoaște pe Emil Cioran, la sugestia căruia, la întoarcerea în țară, îl caută pe Petre Țuțea, de care se va lega statornic.

1968

ianuarie 13 Publică *Iona* în „Luceafărul”.

Curând piesa apare și în volum la Editura pentru Literatură.

I se decernează Premiul Academiei RSR pentru piesa *Iona* și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

martie Finalizează piesa *Paracliserul*, pe care vrea să i-o citească lui Petre Țuțea.

iunie *Paracliserul* apare în „România literară”.

iulie În „Luceafărul” se tipărește piesa *Există nervi*.

Interviul luat lui Mircea Eliade la Paris este primul cu acest savant publicat după război în România („Luceafărul”, nr. 33).

Se prezintă în premieră piesa *Iona* la Teatrul Mic din București; regia Andrei Șerban, George Constantin în rolul titular.

Are loc premiera absolută a piesei *Există nervi* la Studioul Casandra al Institutului de Artă Tetrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București; regia Moni Ghelerter și Zoe Stanca.

I se editează volumul de poeme *Tinerețea lui Don Quijote*.

Publică prima carte de eseuri, *Teoria sferelor de influență*.

Apare, în transpunerea sa, volumul *Lirice* de Boris Pasternak.

Piesa *Paracliserul* este tradusă în limba italiană de Marco Cugno și publicată în revista „Il dramma”.

1969

noiembrie–decembrie Pleacă la Paris pentru a fi prezent la spectacolul cu piesa *Iona*, în regia lui Radu Penciulescu, la Teatrul Lucernaire.

Are întâlniri cu intelectuali francezi și români, între care Emil Cioran, Virgil Ierunca, Ioan Cușa, L.M. Arcade. Asistă la lectura, în franceză, a piesei *Paracliserul*, tradusă și citită de Monica Lovinescu.

1970

ianuarie Își continuă călătoria mergând în Italia; la Torino se întâlnește cu traducătorul Marco Cugno.

Călătorește în Germania, Elveția, Franța și Cehoslovacia. Pentru premiera piesei *Iona* va fi prezent la Freiburg im Breisgau și la Zürich, participând și la lansarea unor traduceri din scrierile sale.

decembrie Participă la International Writing Program, organizat de Universitatea din Iowa, SUA (până în mai 1971).

Ies de sub tipar volumul de versuri *Tușiți* și piesa *Paracliserul*.

1971

Primăria orașului Napoli și revista „Breve” îi conferă Medalia de Aur Ospiti Napoli.

Face prima călătorie în Marea Britanie. Asistă la Festivalul de Teatru de la Edinburgh.

aprilie La Skopje are loc premiera piesei *Paracliserul*; traducere și regie Libisa Gheorghievski.

iunie 26 Primele două tablouri ale piesei *A treia țeapă* apar în revista „Cronica”, titlul fiind *Dimineața în pădure*.

I se tipărește volumul de microeseuri *Insomnii*.

Apare volumul *Suflete, bun la toate*.

I se publică *Rame – Frames*, ediție bilingvă de versuri realizată de Editura Eminescu în colaborare cu International Writing Program de la Univesitatea din Iowa, traducerea aparținând lui Roy MacGregor-Hastie, și 80 poezii – 80 poezii, în transpunerea lui Marco Cugno.

octombrie Primele două poeme din ciclul *La Lilieci – Nea Florea și La Lilieci* – intră în sumarul revistei „România literară”.

1972

1973

ianuarie-februarie Beneficiar al unei burse oferite de Academia de Artă din Berlinul Occidental, se instalează aici pentru un an, împreună cu soția sa.

august–octombrie Elaborează prima variantă a romanului *Trei dinți din față*.

Apare în revista „Il dramma” piesa *Ci sono nervi*, în transpunerea lui Marco Cugno.

I se editează volumul *Astfel*.

Iese prima carte din ciclul *La Lilieci*.

septembrie Se publică, în revista „Teatru”, *Matca*, ultima piesă a trilogiei existențialiste *Setea muntelui de sare*.

I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *La Lilieci*.

1974

ianuarie Călătorește în Olanda.

mai–iunie Participă la Literarisches Colloquium din Berlinul Occidental și la Festivalul de Poezie de la Rotterdam. Îl cunoaște aici pe Octavio Paz, de care îl va lega o durabilă prietenie.

iunie 29–iulie 4 Face o documentare la Muzeul de Artă Modernă din Paris pentru un film despre Constantin Brâncuși, pregătit împreună cu regizorul Jean Pradinas de la Televiziunea Franceză.

I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

1975 Vizitează mănăstiri din Maramureș și din Moldova.

1976

Apare la Stockholm un volum de versuri în transpunerea lui Pierre Zekeli și a Mariannei Sandels, iar în Germania Federală se editează *Noah, ich will dir was sagen*, versuri traduse de Oskar Pastior.

martie Publică în revista „Teatrul” prima piesă istorică, *Răceala*.

Apar volumele de versuri *Descântoteca* și *Poeme*, culegerea de eseuri *Starea de destin* și o variantă în trei acte și opt tablouri a piesei *Matca*.

Un volum de versuri tradus în limba greacă de Menelaos Ludemis iese la Editura Dorikos din Atena.

1977

Se tipărește cartea a doua din *La Lilieci*.

Îi apare primul roman, *Trei dinți din față*; va fi republicat în ediție necenzurată în 2009.

martie 3 Are loc premiera dramei istorice *Răceala* la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” din București.

E distins cu Premiul Academiei RSR.

1978

mai 27 Accademia delle Muse din Florența îi decernează Premiul „Le Muse”.

iulie 1 Este numit redactor-șef al revistei „Ramuri”.

I se conferă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

Impresiile lăsate de marile muzee din Amsterdam și Haga sunt consemnate în paginile intitulate *Jurnal olandez*.

Se publică volumul de teatru *Setea muntelui de sare* (cuprinde piesele *Iona*, *Paracliserul*, *Matca*, *Pluta Meduzei*, *Există nervi*).

La Berlin îi apare culegerea de versuri *Aberglaube*.

octombrie 17 Are loc premiera mondială a piesei *Matca* la Le Nouveau Théâtre de Poche din Geneva.

octombrie 19 La Teatrul Mic din București se reprezintă în premieră piesa *Matca*.

Iese de sub tipar volumul de versuri *Sărbători itinerante*.

1979

februarie 23 Se deschide la Securitate, „cu aprobarea organelor PCR”, dosarul „Soare”, al cărui subiect este poetul, „lucrat pentru relații suspecte cu cetățeni străini și cu unele elemente din emigrație”.

mai 6 Îl întâlnește, la Madrid, pe dramaturgul Antonio Buero Vallejo.

vara Vizitează mănăstiri din Oltenia: Tismana, Cozia, Polovragi.

În „Ramuri” publică mai ales critică literară și traduceri, îmbogățind revista cu pagini importante din literatura universală contemporană.

Are loc premiera absolută a „tragediei populare” *A treia țepă* la Studioul Casandra al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”; clasa Beate Fredanov, regia Ion Caramitru.

decembrie 28 Piesa *A treia țepă* este pusă în scenă la Teatrul Național din Cluj-Napoca; regia Mircea Marin.

Apare, în ediție bilingvă, *Răceala – A Cold* (traducerea Stavros Deligiorgis).

I se editează *Ceramică*, cea mai cuprinzătoare antologie a sa, cu versuri din volumele *Poeme*, *Moartea ceasului*, *Tineretea lui Don Quijote*, *Tușiți*, *Suflete, bun la toate*, *Astfel* și cu nouăsprezece poezii neincluse anterior în volume.

În transpunerea lui Stavros Deligiorgis iese *Don Quijote's Tender Years*, aceeași scriere fiind tălmăcită în spaniolă de Lolita Tăutu: *La juventud de Don Quijote*.

Apare, la Paris, antologia lui Alain Bosquet *Les Cent plus beaux poèmes du monde*, unde îi este selectat poemul *Shakespeare*.

1980

noiembrie Își exprimă (alături de alți scriitori: Gabriel Dimisianu, Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu, Ion Băieșu) dezacordul față de măsurile de reorganizare a Uniunii Scriitorilor, considerate „un prim pas spre desființarea Uniunii”. Refuză să colaboreze la emisiunile politice și culturale ale Televiziunii Române, în ciclul „Cincisprezece ani lumină”.

Iese cartea a treia din *La Lilieci*.

Se tipărește volumul *Teatru*, cuprinzând *Răceala* și *A treia țepă*.

Apare la Paris *L'Ouragan de papier*, un volum de versuri în transpunerea lui Alain Bosquet.

La Napoli se editează *Giona*, textul piesei fiind tradus de Marco Cugno.

1981

august–septembrie Face o călătorie în Mexic, cu ocazia Festivalului de Poezie de la Morelia. Se întâlnește cu Octavio Paz.

Aflat în Statele Unite ale Americii, înregistrează versuri la Poetry Center, Universitatea din San Francisco.

Alte transpuneri din versurile și teatrul său apar în Bulgaria și în Ungaria.

Are loc premiera absolută a piesei *Pluta Meduzei* la Teatrul de Stat „Valea Jiului” din Petroșani.

iunie Se publică în „Convorbiri literare” piesa *Luptătorul pe două fronturi*, actul III, tablourile XI–XV.

Scrie suita de poeme intitulată *Poezie imediată*.

La Amsterdam i se editează volumul *Ghedichten*, traducere de Liesbeth Ziedses de Plantas, la Madrid iese volumul *Poemas. La juventud de Don Quijote*, versiune de Omar Lara, iar la Sofia *Tri predni zuba*, transpunere de Veselina Gheorghieva.

1982

mai Implicat în „cazul meditației transcendente”, suportă presiunile făcute asupra intelectualilor acuzați de apartenență la această „sectă periculoasă”. Ca primă măsură, se interzice premiera piesei *Există nervi* la Craiova. În sprijinul poetului intervine Adrian Păunescu, „rugat” de Octavian Paler, de Eugen Simion și Vasile Băran „să-l ajute pe Marin Sorescu, care se află într-o situație dificilă”.

august Participă din nou la Festivalul de Poezie din Mexic.

Îi apare romanul *Viziunea viziunii*.

La Editura Logbridge-Rodhes, Durango, Colorado, se publică volumul *This Hour*, cuprinzând versuri traduse de Michael Hamburger.

Apare volumul de versuri *Fântâni în mare*.

1983

În Marea Britanie se editează *Selected Poems*, în traducerea lui Michael Hamburger.

septembrie Inaugurează în „Revista de istorie și teorie literară” comentariile care vor intra în cartea *Bibliotecă de poezie românească* (editată postum, în 1997).

1984

Primește, la Madrid, Premiul „Fernando Rielo” pentru volumul *Ecuatorul și polii*, prezentat în manuscris.

septembrie 2 Moare mama poetului.

octombrie Participă la Marrakech (Maroc) la cel de-al VII-lea Congres Mondial al Poeților. Îi întâlnește pe Luis Jorge Borges, Léopold Sédar Senghor, Casimiro de Brito, Eugénio de Andrade ș.a.

Iese de sub tipar volumul de teatru comentat *Ieșirea prin cer*.

În Collection UNESCO d'oeuvres représentatives apare volumul *Céramique*, cuprinzând poeme traduse de Françoise Cayla, cu o prefață de Nicolae Balotă.

1985

I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul „G. Călinescu”, oferit de Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”.

Publică *Tratat de inspirație*.

Sub supravegherea Centrului de Studii Interculturale Université–Lyon 3, se editează volumul *66 poèmes*, în traducerea lui Jean-Louis Courriol.

Iese de sub tipar volumul *Ușor cu pianul pe scări*.

1986

februarie 26 Într-un document al Securității se menționează: „Treptat, împotriva poetului Marin Sorescu se vor aduna mai multe capete de acuzare”.

noiembrie Participă la colocviul *Proiect european. Dramele sfârșitului de secol*, ținut la Bari, în Italia.

În Mexic se tipărește volumul de versuri *El huracán de papel*, în transpunerea lui Marco Antonio Campos.

Este inclus în antologia *Nuovi poeti romeni*, apărută la Florența, îngrijită de Marco Cugno și de Marin Mincu, cu traduceri de Marco Cugno.

Apare în Marea Britanie volumul *Let's Talk about the Wather... and Other Poems*, traducerea fiind asigurată de Andreea Delletant și de Brenda Walker, iar prefața, *De la poet la poet*, de John Silkin.

1987

I se editează volumul *Apă vie, apă moartă*.

Iese la Madrid, precedând cu doi ani ediția românească, volumul de versuri *El Ecuador y los polos*, transpus în spaniolă de Omar Lara.

Se publică în Marea Britanie volumul *Vlad Dracula. The Impaler*, în traducerea lui Dennis Delletant.

1988

Apare cartea a patra din ciclul *La Liliesi*.

Începe să publice în reviste fragmente din piesa *Vărul Shakespeare* („Ramuri”, iulie–septembrie, „România literară”, 8 septembrie, 20 aprilie 1989, „Luceafărul”, 17 septembrie, „Cronica”, 16 decembrie).

Piesa *Iona* este editată în bengali, la New Delhi, tradusă de Amita Bhose.

1889

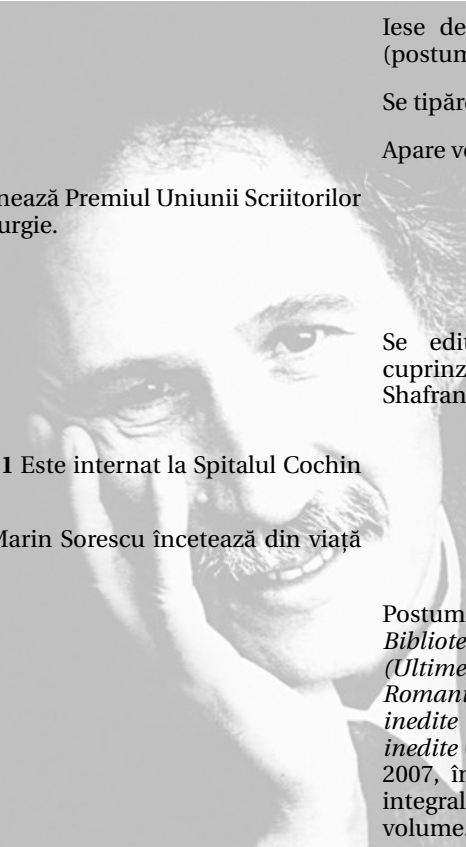
martie 3 Are loc la Amsterdam premiera pieselor *Iona* și *Pluta Meduzei*, spectacol prezentat de studenții grupului CREA. Reprezentația va fi însoțită de lansarea volumului *Ionas, Het vlot van de Medusa*, în traducerea lui Jan Willem Bos.

Apare la Paris volumul *Paysans du Danube*, selecție din *La Liliesi*, în transpunerea lui Jean-Louis Courriol, care semnează și postfața.

Se publică volumul de versuri *Ecuadorul și polii*.

noiembrie 9 La Muzeul de Artă din Brașov are loc prima expoziție personală, cu 43 de uleiuri ale poetului-pictor.

- 1990** **mai 1** Este numit director la Editura Scrisul Românesc din Craiova.
- februarie 12** I se vernisează a doua expoziție personală, deschisă la Muzeul Colecțiilor de Artă din Cluj-Napoca.
- Apare volumul I, *Poezii*, ediție definitivă de autor.
- 1991** **martie 9** Este ales membru corespondent al Academiei Române.
- Părăsește postul de redactor-șef al revistei „Ramuri”.
- Primește, la Viena, Premiul Herder.
- septembrie** Împreună cu Eugen Simion, Fănuș Neagu și Valeriu Cristea întemeiază revista „Literatorul”, poetul fiind redactor-șef, funcție pe care o va deține până la încetarea din viață.
- octombrie 22** Are la Paris o întâlnire cu Emil Cioran.
- Publică *Poezii alese de cenzură*.
- Iese de sub tipar, în Franța, *La Vision de la tanière*, în traducerea lui Jean-Louis Courriol.
- La Oberlin College Press apare *Hands Behind My Back*, versurile fiind prefăcute de Seamus Heaney (laureat al Premiului Nobel în 1995).
- 1992** Își susține doctoratul la Universitatea din București cu teza *Insolitul ca energie creatoare*.
- martie 12** Este ales membru titular al Academiei Române.
- Se publică volumul *Vărul Shakespeare și alte piese*.
- 1993** **noiembrie 25** Este numit ministru al Culturii.
- Se editează volumul al doilea al ediției definitive *Poezii*.
- Apare în colecția „Biblioteca pentru toți” un volum de teatru cuprinzând *Iona*, *A treia țeară* și *Vărul Shakespeare*.
- 1994** Se tipărește volumul *Traversarea*.
- 1995** **mai 5** Bolnav, părăsește funcția de ministru.
- Apare la Torino–București volumul *Poezii – Poesie – Poems*, ediție trilingvă, traducerea în italiană fiind realizată de Marco Cugno și de Ugo Nespolo, în engleză de Michael Hamburger, Andreea Delletant, Roy MacGregor-Hastie, Stavros Deligiorgis, John F. Deane ș.a. Lucrarea cuprinde și treizeci de reproduceri color după tablourile autorului.
- La Singapore i se publică un volum de versuri, transpunerea aparținând lui Tan Swie Hian.

1996

iulie I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

noiembrie 5–11 Este internat la Spitalul Cochin din Paris.

decembrie 8 Marin Sorescu încetează din viață la București.

1997–2012

Iese de sub tipar *La Liliesi*, cartea a cincea (postum, în 1998, se editează și ultima parte).

Se tipărește piesa *Desfacerea gunoaielor*.

Apare volumul antologic *Poezii*, ediție de autor.

Se editează volumul *Fallenhet for hojder*, cuprinzând versuri traduse în suedeză de Dan Shafran.

Postum se publică mai multe volume, între care *Biblioteca de poezie românească* (1997), *Puntea (Ultimele)* (1997), romanul *Japița* (1999), *Jurnal. Romanul călătoriilor* (I–IV, 1999–2012), *Versuri inedite* (2001), *Săgeți postume* (2002), *Sonete inedite* (2005), *Poezii inedite* (2006), iar în 2002–2007, în colecția „Opere fundamentale”, apare integrala Marin Sorescu, alcătuită din șapte volume.

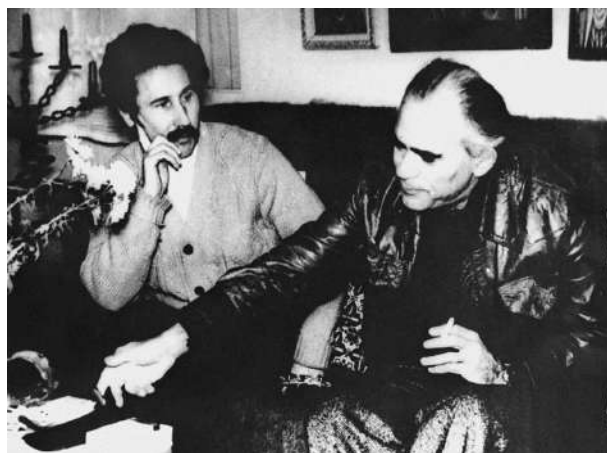
împotriva tot mai numeroaselor convenții existențiale și culturale statornicite de contemporaneitate se îndreaptă parodiile din cartea de debut *Singur printre poeți*. Deși foarte variate ca modalități de realizare, frizând travestiul burlesc, șarja și deriziunea când abordează maniera realist-socialistă perpetuată de Mihai Beniuc, Eugen Frunză, Maria Bănuș, Nina Cassian sau Veronica Porumbacu, mimând pasta și satirizând obtuzitatea receptării neprofesioniste în textele inspirate de Tudor Arghezi, Miron Radu Paraschivescu, La Fontaine, Charles Baudelaire ori Serghei Esenin, încurajând ironic excesele experimentaliste, purist-ermetice, ale lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe și Ilie Constantin, parodiile lui S. au o finalitate polemică unică: respingerea retoricilor literare uniformizante. Contrar definițiilor de autoritate ale neomodernismului românesc, cauzele „singurătății” și obstacolele dobândirii „singularității” poetului sunt constituite nu doar, cum era de așteptat, de presiunea applatizantă a literaturii anilor '50–'60, supusă

directivelor politice, ci și de prestigiul modelelor lirice interbelice, revitalizate pios de unii congeneri. Astfel se explică de ce S. etalează o neîntreruptă reflecție atât despre rosturile, limitele sau inerțiile literaturii, cât și despre alternativele creatoare pe care discursul liric trebuie să le urmeze pentru a accede cu adevărat la o cunoaștere/reprezentare substanțială a lumii ori a interiorității umane, lăsând impresia că „ajunge de fiecare dată la poezie prin parodie”, că e „sortit să scrie întruna *Arte poetice*”, că „meditația asupra lumii se confundă” întotdeauna cu „meditația asupra poeziei” (Mircea Martin). Tot dezideratul reformării convențiilor literare înalt moderniste motivează, începând cu *Poeme*, cultivarea antilirismului/depoetizării, mai precis a așa-numitei poezii tranzitive. Totuși, abordând problematici considerate prozaice ori banale, demitizând marile teme literare, tratate mai mereu în registru grav de scriitorii romantici și moderniști, democratizând eretic limbajul artistic, poetul neomodernist nu poate decât euforic adoptarea unei convenții poetice

salutare, eliberată de constrângerile tradiției culturale și capabilă să revitalizeze omul/realul cotidian. Spre deosebire și de entuziasmul vitalist, frondeur al poezilor din „generația războiului” (Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru), și de patosul cvasiromantic al afirmării unei noi autenticități din versurile optzeciștilor postmoderni, antilirismul promovat de S. implică „o poezie a îndoielii de poezie”, o „aventură a poetului până la limita poeziei, joc al poeziei cu propria moarte” (Nicolae Manolescu). Sceptic nemântuit față de orice formulă creatoare care promite „re-naturalizarea” universului, poetul ironizează sau travestește burlesc afectările omului care aspiră la depășirea simulacrelor existențiale și la reîntemeierea propriei identități ori interiorități: „S-a anunțat, cred, la apocalips, / Nu țin bine minte, / Că un mare uragan de hârtie / Se apropie din direcția N.-V. / Și din toate direcțiile // Uraganul va pustii totul în calea sa, / Prefăcând totul în hârtie. // Copacii se vor transforma în hârtie, / Animalele în hârtie, / Aurul în hârtie. // Oamenii vor țipa de groază, / Și țipetele lor / Vor deveni șerpi de hârtie, // Și apoi ei înșiși se vor desface hârtie: / Hârtie de împachetat, hârtie de plicuri, / Hârtie de saci, hârtie de biblie, / Hârtie de țigarete. / Și mai ales ziare. // Unii vor deveni articole de fond, / Alții vor intra în probleme / Industriale și agrare, / Alții vor trece la pagina externă. / Scriitorii care nu s-au ratat încă, / Din lipsă de spațiu, / Se vor rata în primii cinci cuadrați. // Ce să mai lungim vorba: / Va fi un uragan și o hârtie / Mondială. // Și la urmă, / Scos din răbdări / Se va căsca pământul. / Va înghiți cu poftă totul / Și se va șterge la gură / Cu oamenii care s-au transformat în șervețele” (*Hârtie*). Marcat profund de „conștiința convenționalului” pe care îl detectează în „modurile de interpretare a existenței în limbaj”, dar mai ales „în existența în-săși” (Ion Pop), S. resimte constant epuizarea capacității artei de a reprezenta autentic lumea, iar soluțiile mântuitoare rămân invariabil fragmentare și limitative: „Mă aflu-n groapa cu cuvinte, / În care nu te joci: / Nu-s numai lei, ca la Samson, / Ci tigri, lupi și foci. // Răcnesc la ele, le lovesc / Cu pumnul peste falcă, / Dar ele iarăși se reped / Și-mi smulg câte o halcă. // Ca într-o apă mă scufund, / Cu cât mai mult mă-ncaier, / Ci sufletul eu vi-l trimit / Prin bulele de aer. // Iar dacă într-o zi cu soare / Voi dispărea de tot: / Cătați-mă-n acele vorbe / Care se ling pe bot” (*În groapa cu cuvinte*). De aceea, la un poet lipsit de

candoarea adolescentină a descoperirii universului și mefient în raport cu potențialul discursului liric de a configura viziuni purificatoare sau măcar reprezentative despre lume, umorul (altfel, atât de prezent) nu e aproape niciodată solar ori tonic, ci buf și absurd. Stilul colocvial până în pragul verbismului camuflează mai mereu blocaje ale comunicării, după cum parodiile, alegoriile și parabolele învăluie apocalipse ale interiorității și creativității umane, satire la adresa jocurilor poetice „secunde”. Într-un poem omenirea alienată, cu simțurile atrofiate, refuză să „mai vadă ceva”, dar stă „lipită de ferestre / În ochi cu un gol” (*Atavism*), iar, în altele, o umanitate spectrală se lasă (în)locuită de obiecte, consfințindu-și incontestabil artificialitatea, manifestările strict inerțiale și șablonarde: „Străzile erau înțesate de haine / Care își vedeau de treburile. // Unele alergau să nu întârzie la servicii, / Altele flecăreau, / Ori intrau în magazinele de îmbrăcăminte, / De unde ieșeau modele noi. [...] Iar eu căutam oameni. / Știam că trebuie să se afle / Fie în buzunarul de la vestă, / Fie în fața ori în spatele hainelor, / Anexați cu o clamă” (*Viziune*); „De aceea oamenii nu mai voiau / Să fie oameni de fier. // Și am văzut grupuri întregi / De oameni mecanici / Care, scârbiți de orice fel de mașină, / Se întorceau în carnea strămoșescă / Pe jos” (*Roboții*). Nostalgia naturalului și a autenticului este încă intensă, dar, după cum demonstrează, în principal, *Tinerețea lui Don Quijote, Tu-șiți* (1970) sau *Suflete, bun la toate* (1972), volatilizarea identității/interiorității sub presiunea artificialității relațiilor interumane și a limbajului menit să le exprime generează o criză a definirii și legitimării

Marin Sorescu și Liviu Ciulei

Marin Sorescu, Mircea Ciobanu și Ion D. Sîrbu

omului, lumii, literaturii. Numeroase poeme nu sunt decât șarje la adresa îngustimii spirituale a semenilor: „Da, noi suntem niște sfinți răsfințiți, / Care purtăm aureola / În loc de curea / Pe burtă” (*Blazare*); „Iar noi, cei țepeni într-o singură viață! / Nici măcar pe-asta n-o știm trăi. / Vorbim anapoda sau tăcem ani în șir, / Penibil și inestetic / Și nu știm unde dracu să ținem mâinile” (*Actorii*). Consistente numeric sunt și textele care parodiază pretențiile artei de a transfigura realitatea stridentă și tumorală: „La cele mai bune replici ale mele / Ai tușit, / Scorpie bătrână. // Ele erau cheia / Întregului spectacol, / Le pregăteam în febră / Ani în șir, / Oamenii m-așteptau cu respirația tăiată, / Efectul trebuia să fie formidabil, / Dar pe tine tocmai atunci / Te îneca tusea, / Scorpie bătrână. [...] Tușiți, / Răgușit, pițigăiat, dogit, / Cu pauze, în accese, uscat, pistruiat, / Ca la vocalize, ca la doctor, / Tușiți!” (*Tușiți*). Mai mult, eroticele lui S. din *Descântoteca* (1976) și din *Sărbători itinerante* (1978) deconspiră de-a dreptul programatic blocajul creator indestructibil al poeziei moderniste, cauzat de setul dublu – cultural, și existențial – de constrângeri. Lupta împotriva „de-naturării” iubirii de către ansamblul abundent de convenții literare conduce la o discursivizare excesivă, parazită, exasperantă a sentimentului de dragoste. Deși renunță la majoritatea filtrelor și înscenărilor estetice pentru a transmite „o iubire neconsfințită decât prin ea însăși, / Spusă pe șleau și pe firul apei, / Pe nemâncate, pe îmbrăcate ori pe pielea goală [...] O poveste luată

din viață, / Mai potrivit spus ar fi – ciupită din viață” (*Dimpotrivă*), S. se vede nevoit să accepte că „planul primar”, netransfigurat, al „vieții imediate” îi este complet inaccesibil. Pe de o parte, demersul „râcăirii de artificii” (*Profund cerebrală*) a iubirii implică invariabil trecerea „de la sugestia unui sentiment la reflecția asupra aceluiași sentiment, altfel zis, de la poezia de dragoste, la poezia despre dragoste” (Eugen Simion). Pe de altă parte, chiar și eliberați de tiparele culturale, îndrăgostiții sorescieni se văd nevoiți să se confrunte cu un nou set de automatisme, acelea datorate rutinei, inerției, mimetismului gestual și sentimental: „Sunt oameni care se iubesc o viață-ntreagă. / Îi privește, ceea ce eu nu prea cred, poate, / Mai fac pauze – nu, fără pauze? – mă rog, / Nu întoarce nici unul capul, / O țin așa drept înainte?” (*Stafile*). Năruirea proiecțiilor autenticiste și a iluziei dobândirii unui nou antropocentrism se va acutiza în cărțile din deceniul al nouălea: *Fântâni în mare* (1982), *Apă vie, apă moartă* (1987), *Ecuadorul și polii* (1989). S. apelează inclusiv la structuri poetice clasice pe care odinioară le parodia (sonete, psalmi, versificație muzicală, pe alocuri incantatorie, tropi tot mai tradiționali) pentru a reliefa atât blocajul creator al modernității, cât și faptul că umanitatea nu se mai poate salva de sub presiunea uniformizatoare a simulacrelor și a artefactelor: „Nimic nu mă deprimă mai mult / Decât o enciclopedie a civilizației / Grecești. // Totul a fost gândit / Și răsgândit. / Întors pe față și pe dos. / Luminat ca întreg / Și studiat în amănunt și chițibuș. [...] Cuvântul a fost stors de sens, de lacrimi, / De hohotul de râs home-ric. // Și atunci eu?” (*Și atunci eu?*). Excepțiile de la această viziune asupra literaturii și lumii sunt, la rândul lor, reprezentative pentru poezia unuia dintre cei mai populari scriitori români postbelici. Merită menționate, mai întâi, poemele care au fost selectate, încă din anii 1960–1970, în manualele școlare: *Trebuiau să poarte un nume, Shakespeare, Muzeul satului, Bărbații, Astfel*. Cu toate că aparțin unor vremuri de mult pierdute, poetul „național”, țărani și eroi mitici români ori dramaturgul „universal” englez, în calitatea lor de ființe simili-demiurgice, răspund aparent orizontului de așteptare al unei epoci în care se fundamenta, în parte propagandistic, în parte autentic, încrederea în forța artei ori a națiunii de a reîntemeia umanitatea. Devenind filtrul artistic privilegiat prin care a fost definită lirica soresciană, aceste alegorii disimulează chiar cea

mai pregnantă latură a poeziei lui S.: capacitatea sa de a scruta confruntarea tragică, uneori donquijotescă, alteori sisifică, a literaturii, dar și a umanității, cu propria criză creatoare. O altă ipostază inedită a poetului conturează *Poezii alese de cenzură* (1991), *Traversarea* (1994) ori versurile din volumul postum *Scrânteala vremii* (1999), unde subiectul liric se metamorfozează într-o portavoce protestatară a întregii comunități, deplângându-i oprimarea și secătuirea: „Țăranii fac risipă foarte mare/ Cu vechiul lor nărav de-a mai mânca. [...] Țăranii noștri nu se reproduc/ Și specia le este în scădere.// Tocmai acum când țara e a lor,/ Nu știu ce au, că-s triști și plâng și mor” (*Țăranii*). Memorabilă, prin ineditul confesiunii cutremurătoare despre capacitatea poeziei de a proteja fărâmele de normalitate ale unei existențe sfâșiate de boală, se dovedește și cartea postumă (1997), *Puntea (Ultimele)*, compusă în ultima lună de viață. Dar mutația cu adevărat substanțială a poeticii lui S. este consfințită, începând din anii '70, de ciclul *La Lilieci* (I–VI, 1973–1998). Acest proiect

literar, unic și lipsit de o posteritate directă în poezia română, soluționează cele două mari anxietăți literar-existențiale pe care S. le-a problematizat și teoretic, și literar încă din anii debutului: conștiința că, oricâte strategii depoetizante ar implica, creatorul din secolul al XX-lea înlocuiește un set de convenții cu un altul la fel de dezumanizant, dar și angoasa că realul și naturalul sunt imposibil de recuperat din cauza straturilor artificiale aglutinate prin metamorfozele repetate ale lumii moderne. S. alege să filtreze universul *Lilieciilor* prin perspectiva nu doar total nelivrescă, ci și dezideologizată a copilului, a mamei ori a sătenilor, vocea poetică „ordonatoare”, un fel de regizor modest al unui „teatru mare, cât satul” (*La strigat*), intervenind explicit doar atunci când automatismele comportamentale ori stereotipiile de gândire riscă să compromită configurarea fiirecului existențial. Aceste subiectivități atenuate, „slăbite”, deținând o capacitate redusă de transfigurare a realului, consacră, în fapt, o umilință a literaturii în fața complexității umanului. Autorul

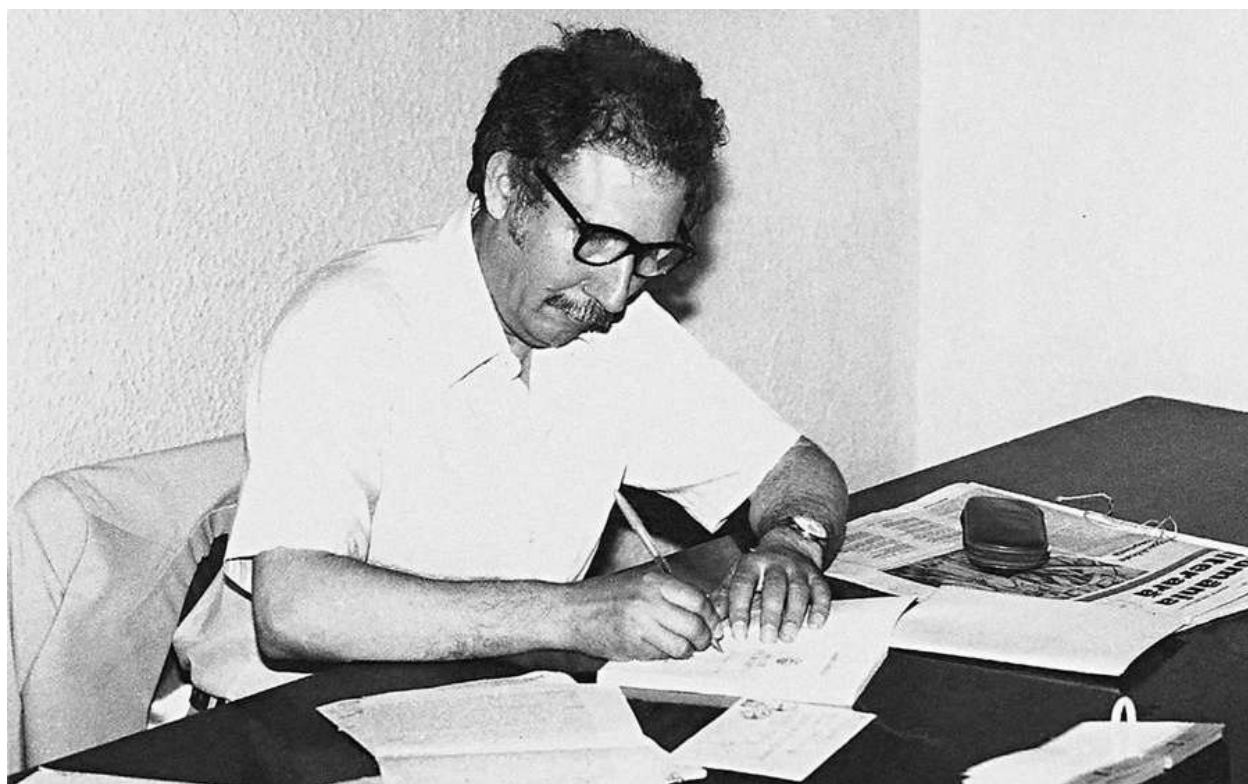
Barbu Brezianu, Șerban Cioculescu și Marin Sorescu

acceptă, nu fără o gesticulație autoironică și auto-parodică, faptul că întreg bagajul său tehnic și cultural îl plasează într-o poziție de inferioritate comprehensivă și interpretativă în raport cu locuitorii comunei Bulzești. Parabolele și alegoriile apar strict incidental, limbajul denotativ și încărcat de oralitate, notația minimalistă și decupajele prozaice sunt tutelare. În consecință, forța artistică a înscenărilor din *La Liliaci* survine tocmai din caracterul lor integrator. Puseurile naiv-idilice sau esențialist-mitice ale sătenilor, manifestările autentice ale empatiei, altruismului, compasiunii și toleranței, întâmplările și personajele burlești ori grotești, blestemele monstruoase, bătăile atroce, obiceiurile arhaice crude conlucrează la stabilizarea unui firesc existențial împărtășit de întreaga comunitate. Cele mai reprezentative poeme ale ciclului – *Lumea albă*, *Hau-Hau!*, *La Liliaci*, *Pâinea suna ca toaca* etc. – evocă veritabile „epifanii” ale normalității, S. reliefând momentele aparent anodine din viața Bulzeștiului, când oamenii experimentează revelația dobândirii „retinei proaspete, fără gunoaie” (*Craiova văzută din car*). De fapt, *La Liliaci* oferă una din marile alternative ale depășirii a ceea ce Monica Spiridon numește „complexul lui Iona”, anume conștiința că „omul este mereu înghițit, într-un fel sau în altul, indiferent că este «prins» în existent, în istorie, sau în deja-creatul culturii”. Cealaltă cale de salvare este consacrată de o bună parte a dramaturgiei lui S., care cuprinde douăsprezece texte finalizate. În maniera insolită tipică poetului, piesele cu un caracter comic pronunțat precum *Există nervi* (a cărei primă variantă datează din 1964), *Casa evantai* și *Desfacerea gunoaielor* (scrise în 1980 și în 1981) inspiră sentimentul angoasant al alienării totale a umanității, în timp ce dramele existențiale din ciclul *Setea muntelui de sare* (*Iona* – 1968, *Paracliserul* – 1970, *Matca* – 1973, în volum în 1976), cărora li se adaugă *Pluta Meduzei* (1974), precum și cele istorice (*Răceala* – în revista „Teatru”, 1976, *A treia țepă* – 1978) dezvoltă parabole ingenioase ale redempțiunii. „Comediile” se inspiră din și pe alocuri pastișează convențiile teatrului absurd promovat de Samuel Beckett, Harold Pinter și Eugen Ionescu. Profesorul care confundă apartamentul Locatarului cu un compartiment de tren și-l determină să accepte că aparențele și esențele „merg mână în mână” (*Există nervi*), Vlad-Vlădescu-Vlăduleasa-Ciovârname, protagonistul multiplu dedublat din *Casa evantai*, obsedat să

claseze universul în cartea vieții sale, *Divina tragedie pentru bibliofili*, ale cărei escapade amoroase se petrec exclusiv cu „eurile” soției Tinca-Tinca I-Tinca II, ori provincialii aflați perpetuu la coadă pentru a se alimenta cu resturile menajere ale vecinilor de cartier (*Desfacerea gunoaielor*) se aseamănă până la identificare cu niște „marionete vorbitoare” menite să potențeze nonsensul lumii. În schimb, piesele evaluate de exegeți sau de autorul însuși drept „tragedii” moderne împărtășesc afirmarea tenace a forței omului de a-și asuma, de a confrunta și chiar de a surmonta condiția de ființă nedesăvârșită și captivă într-un univers aplatizant. Însinguratul Iona, deși se compară cu „un dumnezeu care nu mai poate învia”, întoarce cuțitul (cu care a spintecat inutil burțile chiților) înspre propriul pântec, conștientizând și destăinuind că împlinirea spirituală se obține doar prin întoarcerea către sine a omului. „Autounsul” Paracliser refuză postura de martir, neconsiderându-se capabil să-și înfrângă limitele omenești („Lăsa-mă-n pace, nu vezi că nu sunt Iacob? Nu sunt nici un Iacob!”), dar asumă un autodafeu pentru a ispăși înstrăinarea semenilor nu de credința religioasă, ci de aceea în capacitatea individului de a conferi sens și substanță vieții. Tot astfel, chiar dacă parodiază utopiile bufe ale oamenilor, sortiți statutului de sinistrați ai fericirii obligatorii („Tu zi mulțumesc că trăim... Trăim? Sigur că da, uită-te-n jur... cum colcăie viața... Trăim bine... de bine, de rău, trăim bine...”), învățătoarea Irina din *Matca* opune potopului convingerea că energia vitală nu poate fi înăbușită. Până și domnitorul Vlad (*A treia țepă*) sau căpitanul Toma (*Răceala*), victime ale trapelor istoriei, prizonieri simbolici în cușca de fier ambulantă

unde sultanul Mahomed îi încheie pe conducătorii înfrânți ai Bizanțului, își acceptă senini moartea, încredințați că lupta lor va fi înscrisă în memoria mereu vie a comunității. Totuși, aspirațiile personajelor nu glisează niciodată în extazele mistice și mobilizator-revoluționare din teatrul existențialist. Preponderent „reactivi”, aproape deloc „voluntari” în confruntarea cu destinul (Marian Popescu), reflexivi, dubitativi, relativizând prin ironie, autoironie sau travesti burlesc toate mitologiile, inclusiv pe acelea personale, (anti)eroii lui S. întruchipează un optimism bine temperat. Iluminările din finalul pieselor, când Iona promite (dar nu exclamă) „Răzbim noi cumva la lumină”, când Paracliserul, transformat în rug aprins, aruncă „lumini fantastice peste catedrala neagră”, Irina, „inundată de o lumină a unei imense bucurii”, își ține copilul nou-născut deasupra apelor care-i ajung la creștet, iar Vlad se trage singur în țeapă, făcând „plecăciuni acestui pământ” pentru „urcuș” și „apoteoză”, reabilitează umanitatea firească, confirmă credința și nădejdea în forța omului de a se reinventa, dar nu clamează efuziuni și certitudini ale unui nou antropocentrism, ale unei lumi complet eliberate de artificialitatea celei vechi. Întocmai

ca în cazul poeziei, scepticul scriitor neomodernist reformează manifest dramaturgia clasică (inventează teatrul cu un singur personaj, parodiază speciile canonice, mixează retorici și formule dramatice tradiționale, conferă didascalilor funcții derutante etc.) cu scopul de a susține și, totodată, de a se îndoi că literatura poate izbăvi criza identității/rostului existențial al omului modern. O sinteză a acestei concepții despre artă și lume este *Vărul Shakespeare*, ultima piesă de teatru încheiată a lui S. (1987–1988). În *Poeme* marele dramaturg englez apărea în ipostaza de creator superior modelului divin, căci ființele care îi populează universul au acces la cunoașterea deplină datorită contribuției unor apostoli „de hârtie”: „Shakespeare a creat lumea în șapte zile// În prima zi a făcut cerul, munții și prăpăstiile sufletești./ În ziua a doua a făcut râurile, mările, oceanele/ Și celelalte sentimente –/ Și le-a dat lui Hamlet, lui Iulius Caesar, lui Antoniu, Cleopatrei și Ofeliei,/ Lui Othello și altora,/ Să le stăpânească, ei și urmașii lor,/ În vecii vecilor./ În ziua a treia a strâns toți oamenii/ Și i-a învățat gusturile:/ Gustul fericirii, al iubirii, al deznădejdiei,/ Gustul geloziei, al gloriei și așa mai departe,/ Până s-au terminat toate

gusturile". În *Vărul Shakespeare*, dimpotrivă, „marele Will” „e-n criză de timp și de creație”, se simte „secă-tuit”, cu „răul încuibat în biata-i pană”, convins că „e ceva putred azi în toată lumea”. Hărțuit de rivalii delatori și de mecanismele cenzuratoare ale puterii politice, dramaturgul își recuză întreaga creație, considerând-o superficială filosofic și lipsită de substanță autentic umană. Șansa reabilitării i-ar putea fi oferită de „re-scriere”, începând cu *Hamlet de-al doilea*, mai ales că S., „un danez”, intermediază comunicarea directă cu propriile personaje. Rezultă un borgesian palimpsest livresc, în care replici, personaje, personalități, evenimente și epoci istorice se aglutinează confirmând sentințele „prologului” jucat, în lipsa oamenilor, de Idele lui Marte: „Toți de-a valma/ Ne-mpleticim parcă-n aceeași piesă,/ Pe care încercăm s-o tot rescriem,/ Dar replicile ni-s mereu suflate/ Și trase-n piept de-apuse generații/ Și vântul ce rotește-n veci pământul/ Ne suflă sufletele... și le-ncurcă...”. Previzibil, *Hamlet de-al doilea* va rămâne în stadiu de proiect, dar cooperarea dintre autorii-personaje, care pot fi numiți la fel de bine personaje-autori, S. și Shakespeare, conturează o metaforă memorabilă a faptului că „pre-facerile” oricât de agonice ale literaturii dau întotdeauna seama de predispoziția umană pentru redefinirea de sine. Metamorfoze insolite care declanșează revelații ratate, dar absolut necesare atenuării absurdului vieții, caracterizează și proza lui S. Arborescente narativ, digresive până în pragul improvizației și redundanței retorice, romanele *Trei dinți din față* (1977, republicat într-o ediție necenzurată abia în 2009) și *Japița* (1999, scris între 1978 și 1987) doar mimează convențiile realiste, incluzând ample fragmente de farsă tragică ori de distopie. Personajele, majoritatea tineri idealști, energici și aventurieri, nu dobândesc mai deloc statutul de protagoniști, existența lor fiind controlată și pulverizată de un regim politic dictatorial în plină expansiune. Acestei opresiuni actanții lui S. îi răspund – la fel ca ființele alegorice din „romanul într-o doară” *Viziunea viziunii* (1982) – prin deghizări imprevizibile și paradoxale, prin decizii și acțiuni haotice sau numai divagante, prin atitudini bufonești care ascund o ingenuitate interioară inepuizabilă. Astfel, în pofida multiplelor delimitări de creația congenerilor, S. rămâne, fundamental, un neomodernist care obligă viitoarele teoretizări ale mutației estetice șaizeciste să admită că revigorarea entuziastă a literaturii române postbelice presupune și o

intensă problematizare sceptică a limitelor/blocajelor artei ori a apocalipsei umanului. Totodată, poezia și dramaturgia lui S. provoacă o revizuire de substanță a postmodernismului autohton. Faptul că importanți reprezentanți ai generației optzeciste îi refuză recunoașterea calității de precursor se explică exclusiv printr-o statornică anxietate a influenței.

În realitate, poezia lui Marin Sorescu e tragică, iar transparența ei excesivă e desprinsă dintr-o luminozitate cutremurată. Miturile nu sunt nici ele prea departe de universul liric al lui Marin Sorescu. Se confundă fantezia cu umorul. Și cu râsul. Marin Sorescu nu râde, nu face literatură umoristică. Are însă umor. Negru. Acela care dezvăluie insolitul, care împletește raporturile dintre lucruri pentru a le scoate în evidență absurditatea, acela care înlesnește distanța privirii, luciditatea amară, care lasă să treacă țipătul. Dacă avem nevoie, neapărat, de referințe la literatura universală, trebuie să dăm la o parte pe Jacques Prévert – poet de fantezii facile – și să ne oprim la Henri Michaux. Același tip de decalaj între realitatea lucrului văzut și privirea celui care vede, aceiași ochelari răsturnați, aceiași surâs binecrescut ca pentru a te scuza că superi obiceiuri, lucruri și oameni, vorbindu-le alături sau în răspăr.

MONICA LOVINESCU

Poezia modernă are două structuri, nu una, cum apare (exemplar descrisă, dar ignorând-o pe cealaltă) în celebra carte a lui Hugo Friedrich (Structura liricii moderne). Cea analizată de el, anticipată încă din secolul al XVIII-lea, își are punctul nodal în opera lui Baudelaire. Dar există o a doua structură, la fel de importantă, a poeziei moderne, ce pleacă de la Walt Whitman. Sunt structuri complementare, presupunându-se și incitându-se reciproc. Fără cea de-a doua cale imaginea despre poezia modernă ar fi mult falsificată: căci aici se încadrează „inventarele”, „prozaismul” poetic, altfel spus: tocmai ceea ce a adus realmente nou poezia secolului nostru! Baudelaire inaugurează direcția ce lărgește sfera poeticului prin „poetizare” (a „urâtului” chiar) – Mallarmé, Rimbaud, Valéry ș.a. –, în timp ce Whitman se află la originea direcției vitaliste, depoetizante (Ernst Stadler, poezie „prozaică”, discursivitate șocantă, „inventare”, cultivarea arbitrariului ș.a.m.d.), în care se înscrie și Marin Sorescu; viața este preferată artei, vitalismul atenuând estetismul, fără a se renunța – evident – la o estetică.

MIRCEA SCARLAT

Sorescu a apărut, de la început, pieziș (adică altfel) în generația noastră și așa a rămas până la sfârșit. A încercat, mai întâi, un stil care lua în răspăr stilurile poetice existente, apoi stilul și-a construit propria mitologie și retorică. L-a schimbat în mai multe rânduri și cine compară Moartea ceasului cu ciclul La Liliaci observă numaidecât deosebirea de substanță și de structură. Discursul său liric din ultimii ani primește și ceea ce părea imposibil de acceptat

și valorificat în poezia modernă și postmodernă... Chiar și temele tocite, epuizate, calomniate... Poemele din ciclul *La Liliaci constituie un exemplu. Mulți nu și-au dat seama de miza și originalitatea acestor poeme pe care n-aș putea să le numesc decât cu o formulă luată din Eliot: poeme cu coastele goale. Par a nu fi mai mult decât niște istorii pline de haz, pilde cu morală la suprafață și cu o încheiere invariabil comică. Impresie înșelătoare, poemul are un fond tragic și are, repet, o metafizică ascunsă. Este, cum am precizat mai înainte, mitologia unei lumi care moare și este, negreșit, simbolul unui sat în care nu se mai naște de mult eternitatea.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Singur printre poeți*, pref. Marcel Breslașu, București, 1964; *Poeme*, București, 1965; *Moartea ceasului*, București, 1966; *Unde fugim de-acasă? (Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești)*, cu ilustrații de Sabin Bălașa, București, 1966; *Poeme*, București, 1967; *Iona*, București, 1968; *Tinerețea lui Don Quijote*, București, 1968; *Teoria sferelor de influență*, București, 1969; *O aripă și-un picior (Despre cum era să zbor)*, București, 1970; *Paracliserul*, București, 1970; *Tușiți*, București, 1970; *Unghi*, București, 1970; *Insomnii*, București, 1971; *Suflete, bun la toate*, București, 1972; *Astfel*, Iași, 1973; *La Liliaci*, cartea I–V, București, 1973–1995, cartea VI, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea și Virginia Sorescu, postfață Jana Morărescu, București, 1998; ed. îngr. Sorina Sorescu, București, 2009; *Ocolul infinitului mic, pornind de la nimic*, București, 1973; *Setea muntelui de sare*, București, 1974; *Norii*, Craiova, 1975; *Descântoteca*, Craiova, 1976; *Matca*, București, 1976; *Poeme*, pref. Cornel Regman, București, 1976; *Starea de destin*, Iași, 1976; *Trei dinți din față*, București, 1977; ed. pref. Sorina Sorescu, București, 2009; *Sărbători itinerante*, București, 1978; *Ceramică*, București, 1979; *Teatru*, Craiova, 1980; *Fântâni în mare*, București, 1982; *Viziunea vizuinii*, București, 1982; *Drumul*, pref. Mircea Scarlat, București, 1984; *Ieșirea prin cer*, București, 1984; *Tratat de inspirație*, Craiova, 1985; *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985; *Apă vie, apă moartă*, Craiova, 1987; *Cocostârcul Gât-Sucit*, București, 1987; *Ecuatorul și polii*, Timișoara, 1989; *Poezii*, I–II, Craiova, 1990–1993; *Poezii alese de cenzură*, București, 1991; *Vărul Shakespeare și alte piese*, București, 1992; *Iona. A treia țeapă. Vărul Shakespeare*, pref. Dumitru Micu, București, 1993; *Traversarea*, București, 1994; *Desfacerea gunoaielor*, București, 1995; *Lulu și Gulu-Gulu*, București, 1995; *Poezii*, București, 1996; *Bibliotecă de poezie românească*, îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1997; *Puntea (Ultimele)*, București, 1997; *Efectul de piramidă*, îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1998; *Diligența cu păpuși*, Cluj-Napoca, 1998; *Japița*, București, 1999; *Scrânteala vremii*, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea și Virginia Sorescu, București, 1999; *Jurnal. Romanul călătoriilor*, [vol. I], îngr. Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, București, 1999, vol. II–V, îngr.

George Sorescu, 2006–2012; *Încoronare*, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea și Virginia Sorescu, București, 2000; *Versuri inedite*, îngr. și introd. George Sorescu, Craiova, 2001; *Opere*, I–VII, îngr. Mihaela Constantinescu-Podocea, pref. Eugen Simion, București, 2002–2007; *Săgeți postume*, îngr. și introd. George Sorescu, București, 2002; *Parodii. Fabule. Epigrame*, îngr. și pref. George Sorescu, Craiova, 2003; *Proză scurtă (1955–1963)*, îngr. și introd. George Sorescu, Craiova, 2003; *Cronici literare*, îngr. și pref. George Sorescu, Craiova, 2004; *Cronici dramatice*, îngr. și pref. George Sorescu, postfață Florea Firan, Craiova, 2005; *Iona și alte două piese*, postfață Mircea Ghițulescu, Iași, 2005; *Sonete inedite*, îngr. și pref. George Sorescu, Craiova, 2005; *Poezii inedite*, îngr. George Sorescu, pref. Florea Firan, Craiova, 2006; *Teatru*, pref. Nicolae Manolescu, București, 2006; *Configurări grafice*, I–II, îngr. George Sorescu și Alexandru Manda, Craiova, 2009–2012. **Ediții:** Vasile Cârlova, *Ruinurile Târgoviștii*, pref. edit., Craiova, 1975; George Magheru, *Cântece la marginea nopții*, pref. edit., Craiova, 1982. **Traduceri:** Lisandro Otero, *Situația*, pref. Nestor Ignat, București, 1966 (în colaborare cu Alexandru Samharadze); Boris Pasternak, *Lirice*, pref. trad., București, 1969; Vasko Popa, *Sare de lup*, pref. trad., București, 1983 (în colaborare cu Slavomir Popovici); Justo Jorge Padrón, *Gazela de apă*, București, 1987 (în colaborare cu Omar Lara); Tan Swie Hian, *Flori de prun*, București, 1996.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, XI, 456, 464–469; Streinu, *Pagini*, III, 41–48; Simion, *Orientări*, 196–211; Negoițescu, *Scriitori*, 472–473; Martin, *Poeți*, I, 205–211, II, 204–216; Martin, *Generație*, 36–42; Doinaș, *Diogene*, 222–227; Felea, *Poezie*, 115–126, 235–239; Doinaș, *Poezie*, 195–197, 202, 204, *passim*; Grigurcu, *Teritoriu*, 198–203; Nițescu, *Scylla*, 87–101; Călinescu, *Fragmentarium*, 124–131; Pop, *Poezia*, 299–323; Raicu, *Structuri*, 352–357; Andriescu, *Relief*, 40–50; Petroveanu, *Traietorii*, 286–292; Edgar Papu, în *Caietul-program al Teatrului*, „Lucia Sturza Bulandra”, stagiunea 1976–1977; Simion, *Scriitori*, I (1978), 269–313; Mincu, *Poezie*, 35–40; Piru, *Poezia*, II, 172–190; Raicu, *Critica*, 317–319; Ștefănescu, *Preludiu*, 89–96; Dimisianu, *Opinii*, 116–121; Dimitriu, *Ares*, 150–158; Iorgulescu, *Scriitori*, 142–147; Negrici, *Figura*, 136–164; Nițescu, *Poeți*, 181–196; Regman, *Explorări*, 106–120, 258–271; Băileșteanu, *Abside*, 129–195; Grigurcu, *Poeți*, 344–353; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 75–81; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 100–106, III, 7–15; Grigurcu, *Critici*, 566–571; Iorgulescu, *Critică*, 155–160; Mihaela Andreescu, *Marin Sorescu. Instantaneu critic*, București, 1983; Faifer, *Dramaturgia*, 115–128; Flămând, *Intimitatea*, 39–52; Iorgulescu, *Prezent*, 96–105; Negrici, *Introducere*, 54–63; Pop, *Jocul*, 296–329; Simion, *Sfidarea*, 365–368; Grigurcu, *Existența*, 281–293; Micu, *Limbașe*, 112–129; Marian Popescu, *Chei pentru labirint. Eseu despre teatrul lui Marin Sorescu și D.R. Popescu*, București, 1986; Ștefănescu, *Prim-plan*, 234–253; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 197–216; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 250–266; Spiridon, *Melancolia*,

100–148; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 208–209, 254–257, 313–316; Maria Vodă Căpușan, *Marin Sorescu sau Despre tânjirea spre cerc*, Craiova, 1993; Cristian Stamatoiu, *Cariul din „limba de lemn”*, Târgu Mureș, 1995; Maria-Ana Tupan, *Marin Sorescu și deconstructivismul*, Craiova, 1995; Fănuș Băileșteanu, *Marin Sorescu*, București, 1998; *Dict. analitic*, I, 64–65, II, 182–184, 335–338, III, 38–39, 77–79, 361–363, IV, 15–17, 298–300, 346–348; Simion, *Fragmente*, I, 193–197, II, 194–203, III, 249–276, V, 277–280, 302–304, VI, 187–188; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 323–327, *passim*; *Marin Sorescu în scrisori de familie*, îngr. și introd. George Sorescu, Târgu Jiu, 1999; Cistelean, *Top ten*, 99–101; *Dict. esențial*, 772–777; Dimisianu, *Lumea*, 186–190; Ghiulescu, *Istoria*, 307–314; Micu, *Ist. lit.*, 408–410, 496–497, 686–689; Mincu, *Poeticitate*, 172–181; Simuț, *Arena*, 169–173; Cristea-Enache, *Concert*, 44–46; Diaconescu, *Condiția*, 127–210; Manolescu, *Lista*, I, 162–172, II, 341–344, III, 262–265; Voncu, *Secvențe*, I, 36–43; George Chirilă, *Între ironic și imaginar*, București, 2002; Gheorghe Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne*, Pitești, 2002, 278; Crenguța Gânsă, *Opera lui Marin Sorescu*, Pitești, 2002; Istrate, *Portrete*, II, 248–251, IV, 228–244; Simion, *Genurile*, 197–210; Maria-Ana Tupan, *Discursul postmodern*, București, 2002, *passim*; Gheorghe Boris Lungu, *Marin Sorescu. Biobibliografie*, pref. Dan Mănuță, Craiova, 2003; Bărna, *Prozastice*, 66–75; Ciopraga, *Partituri*, 72–82; Ilarie Hino-veanu, *Marin Sorescu*, I–II, Craiova, 2004–2006; Iulian Boldea, *Poezia neomodernistă*, Brașov, 2005, 154–182; Ștefănescu, *Istoria*, 405–418; Holban, *Ist. lit.*, II, 64–66; Daniela Petroșel, *Retorica parodiei*, București, 2006, 197–229; Catrinel Popa, *Labirintul de oglinzi. Repere pentru o poetică a metatranzitivității*, București, 2007, 223–240; Manolescu, *Istoria*, 1029–1037; Popa, *Ist. lit.*, II, 433–441; Marian Barbu, *La Lilieci. Șase cărți în căutarea lui Marin Sorescu*, Craiova, 2010; Alex. Ștefănescu, *Ultimul Marin Sorescu*, CLT, 2010, 266; Cosmin Borza, *Marin Sorescu. Între două „nopți” poetice*, CLT, 2011, 338; Borbély, *Existența*, 115–130; George Sorescu, *Marin Sorescu în documente și scrisori inedite*, postfață Florea Firan, Craiova, 2011. **Cs.B.**

SORESCU, Radu (20.VIII.1964, Craiova), poet, dramaturg, eseist. Este fiul Constantinei Sorescu (n. Avram) și al scriitorului George Sorescu, profesori universitari. Învăță la Liceul de Filologie – Istorie din Craiova, perioadă în care scrie versuri, poeme dramatice și debutează cu poezii în revista liceului. Participă, la Craiova, la lucrările cenaclului literar „Tudor Arghezi”, unele din textele sale dramatice fiind prezentate în acest cadru. **S.** urmează cursurile Facultății de Filologie, secția română–engleză, în cadrul Universității din București (1986–1990). În anul 2000 susține, la Facultatea de Litere a Universității bucureștene, teza de doctorat *Petre Țuțea. Viața și opera*. Debutul editorial se produce în 1986,

în volumul colectiv *Cântec pentru zori de zi*. Primul volum personal, *Terapia pietrelor*, avea să-i apară în 1992. Ulterior a publicat mai multe cărți de teatru și de versuri, un eseu și o monografie. Colaborează cu versuri, eseuri, fragmente dramatice, articole la „Ramuri”, „Transilvania”, „Steaua”, „Amfiteatru”, „România literară”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare” ș.a. Temporar, după absolvirea facultății, fiind profesor de liceu și asistent universitar, se afirmă cu eseuri și articole politice apărute în „Paradox”, „Expres magazin”, „Viitorul românesc”, „Baricada” și „România liberă”. În 1992 întemeiază Partidul Dreapta Națională (PDN), care scoate la începutul anului 1993 revista „Noua Dreaptă”; în 1994 demisionează din funcția de președinte al partidului. Este ales, în 1998, prim-vicepreședinte al Societății Ziariștilor din România.

Deși **S.** a debutat editorial cu poezie, se poate considera că ar fi debutat, de fapt, ca dramaturg în octombrie 1982, când un fragment din piesa *Dincolo de Columnă* a fost citit la Radio București. De altfel, activitatea de dramaturg i-a interesat mai mult pe comentatori. Piese publicate într-un prim volum, *Nepotul lui Sisif* (1994), vor fi reluate în *Buzunarul cu măști* (1997), în care sunt adăugate și altele. Scrisă la vârsta adolescenței, drama în trei acte *Dincolo de Columnă* încearcă să resusciteze epoca lui Burebista și să prezinte într-o manieră concisă soarta acestuia. Celelalte piese sunt de altă factură: unele pun în scenă eroi din mitologia antică greco-latină (Sisif, Ixion, Tantal, Vulcan, Athena, Charon ș.a.) sau filosofi din Antichitate (Gorgias, Empedocle), altele mobilizează personaje din lumea contemporană ori cu situare temporală și social-istorică mai degrabă vagă, însă toate cu statut de figuri simbolice, pentru că autorul nu-și propune o reconstituire realistă, ci vizează acreditarea dezbaterii de idei și a mesajului moral. Uneori „poveștile” excesiv construite sunt construcții alegorice fățiș asumate de autor. De pildă, în *Trei coșciuge, vă rog!*, un personaj care-și amintise că a citit *Peter Schlemihl*, comandă să-i fie livrate trei coșciuge, dorind să închidă în ele cele trei umbre, diferite, ale sale, trei alter ego-uri de care voia să se despartă. Comedia *Consensu’ de la Aga* prezintă, în registru burlesc și satiric, manevra de „adaptare” a unor directori decizi să-și păstreze poziția privilegiată și în condițiile de după Revoluția din decembrie 1989. În altă comedie Empedocle caută să-și asigure nemurirea și manevrează în acest

scop, interacționând cu varii personaje mitologice, dar și cu personaje din zilele noastre, precum Bianca (iubita lui), Țăranul, Un cetățean ș.a. Prin *Nepotul lui Sisif* S. oferă, tot în registru burlesc, o rescriere a motivului sisific, convergentă în semnificații cu alte reinterpretări moderne ale mitului. E adevărat că uneori comediile lui aduc mai degrabă cu o înlănțuire de „poante” decât cu depănarea unui „fir” consistent, dar nu mai puțin adevărat este că principalele lor atuuri țin de verva și ingeniozitatea dramaturgului. După cum remarca Dumitru Micu, „dacă în latura expresivă dominantă acestor piese e verva, o vervă facețioasă, deosebit de productivă, în sfera umorului absurd, factorul generativ al conținutului lor (bogat și el în resurse comice, tot de speța absurdului) este imaginația. [...] Debordantă, imaginația lui Radu Sorescu se realizează [...] pe teritoriul burlescului”. S. face însă și trecerea de la comedie la dramă. De pildă, *Colocvii între statui* (piesă inspirată, s-a observat, din filosofia upanișadelor), *Ornicul sfârșâmat* sunt „drame de idei”, după cum le-a subintitulat uneori autorul. Ca poet, la începuturile sale S. se arăta mai modern, mai „sorescian” în exprimare decât în etape mai târzii ale evoluției sale: utiliza versul liber, opera ingenioase piruete pe interfața idee–expresie, vădea abilitate în depistarea unor asocieri inedite și a unor exprimări frapante. Un poem precum *Uitare* este reprezentativ pentru acea primă manieră poetică: „Nu mai știu/ Unde mi-am pus/ Stelele;/ Am uitat/ Unde mi-am așezat/ Luna;/ Gândul s-a rătăcit/ Printre nori;/ Bâjbâi în amintiri/ După un soare;/ Unde mi-am ascuns/ Pădurile ?/ Nu mai țin minte/ Unde mi-am așezat/ Munții./ Uite:/ Le dusesem pe toate/ În mine,/ În fântâna cuvântului”. Mai târziu, recurgând la versuri cu rimă, la formule prozodice obișnuite, monotone, S. pare să negligeze percutanța, cizelarea exprimării în favoarea explicitării textului poetic, așezat îndeobște sub semnul revoltei, mâniei, tensiunii și conflictului, vitregiei, ostilității, regretului, mâhnirii, dezamăgirii etc. Este mereu în răspăr, mereu răzvrătit, mergând până la hotarul nihilismului. În unele texte panoramează critic, cu sarcasm, peisajul social-politic al unei lumi desacralizate. Din aceste vituperante atitudini lirice decurg firesc fuga de lume, însingurarea, nonconformismul. S. a publicat și scrieri care țin de critica și istoria literară, precum eseul *Opera lui Octavian Paler* (1996, reluat, în ediție definitivă în 2011) și monografia *Petre Țuțea. Viața*

și opera (1999). Aceste lucrări sunt superioare valoric poeziei și teatrului, ambele frecventate constant de S. Eseul privitor la opera lui Octavian Paler prezintă, în capitole relativ succinte, universul tematic, particularitățile expresive și, mai ales, sensurile și semnificațiile paginilor examinate. Scris cu evidentă simpatie și prețuire, demersul hermeneutic al lui S. nu devine apologie, rostire necondiționat encomiastică, eseistul aducând în discuție chestiuni față de care are rezerve, chiar o poziție complet diferită, mai cu seamă în ceea ce ține de ideologie. Monografia despre Petre Țuțea examinează, în aceeași manieră care îmbină relevanța informativă cu concizia și percutanța, biografia, gândirea și activitatea autorului, contextualizându-le prin referiri judicioase la ambianța intelectuală și la împrejurările istorice care au contat în configurarea unui profil inedit în galeria Tinerei Generații interbelice.

SCRIERI: *Terapia pietrelor*, București, 1992; *Nepotul lui Sisif*, pref. Dumitru Micu, Craiova, 1994; *Opera lui Octavian Paler*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1996; ed. 2, Craiova, 2012; *Buzunarul cu măști*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 1997; ed. 2, pref. Dumitru Micu, postfață Ovidiu Ghidirmic, Craiova, 2012; *Ieșirea din labirint*, pref. Ovidiu Ghidirmic, Târgu Jiu, 1997; *Petre Țuțea. Viața și opera*, București, 1999; *Descornorare*, pref. Ovidiu Ghidirmic, București, 2010; *Poezii*, Craiova, 2010; *Sfârșitul se amână...*, pref. Radu George Serafim, București, 2011.

Repere bibliografice: Nicolae Diaconu, *Cartea de debut*, R, 1987, 12; Traian Coșovei, *Ciudad spital mi-am ridicat*, CNT, 1993, 6; Mircea Moisa, *Personajul Petre Țuțea*, R, 2000, 3; Mihail Mihăilescu, „*Petre Țuțea. Viața și opera*”, RMB, 2000, 26 iunie; Cornelius Popa, „*Numai cerul conțenează*”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 2002, 30 octombrie; Firan, *Profiluri*, II, 263–264; Ovidiu Ghidirmic, [Radu Sorescu], „*Scrisul românesc*”, 2005, 11–12, 2012, 5.

M.P.-C., N.Br.

SORESCU, Roxana (16.IX.1943, București – 12.III.2019, București), critic și istoric literar, editoare. Este fiica Virginiei (n. Șoltuz) și a lui Octavian Sorescu, profesor. Urmează în București școala elementară și liceul, absolvit în 1961, ulterior Facultatea de Limba și Literatura Română (1961–1966) și Facultatea de Limbi Germanice, pe care o încheie în 1972. Obține doctoratul în 1983 cu teza *Liricul și tragicul*. Din 1966 este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” și, o perioadă, secretar de redacție la „Revista de istorie și teorie literară”. Debutează la „Contemporanul” în 1963, iar editorial cu volumul *Interpretări* (1979;

Premiul Uniunii Scriitorilor). A participat la elaborarea unor importante lucrări colective, precum *Dicționar de termeni literari* (1976), *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)* (1976), redactând articole și pentru *Dicționarul general al literaturii române*. De asemenea, a contribuit la realizarea unui volum din seria *Documente și manuscrise literare* (III, 1976). S-a ocupat de editarea integralei operei lui V. Voiculescu. E prezentă cu studii și articole și la „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Tomis” ș.a.

Volumul *Interpretări* reunește o suită de texte critice dedicate de S. unor scriitori precum Ion Barbu, Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Ion Pillat, Hortensia Papadat-Bengescu – favoriți ai exegezelor autoarei, alături de M. Eminescu, Ion Creangă, Mateiu I. Caragiale – și un grupaj de comentarii teoretice despre lectură, critica literară, sociologia literaturii, fenomenul modei literare etc. Se remarcă aici câteva interpretări ale unor poezii de Barbu, Arghezi, Voiculescu (unele reproduse *in extenso*, cu dorința, mărturisită în prefață, de a-l apropia pe cititor de text) și substanțialul studiu despre proza Hortensiei Papadat-Bengescu, centrat pe tipologia personajelor și pe analiza psihologiei lor. S. operează cu diverse metodologii ale anilor '60–'70 din secolul trecut, totuși se conturează o manieră personală, axată pe investigarea structurii de adâncime a textului, pe discernerea rețelelor și a structurilor simbolice, într-o abordare hermeneutică și comparatistă. Problematice, temele și motivele asupra cărora se insistă ar fi eul (inițierea în sine), erosul și conjuncția sa cu tanaticul ori cu esteticul, antinomiile cunoașterii sau ale ființei, rezolvate tot prin „soluția morții”. Lucrarea *Liricul și tragicul* (1983) pornește de la premisa întâlnirii, în modernitate, dintre liric și tragic, dincolo de limita categoriei literare stricte. Plecând de la Kant (un alt „favorit”) și trecând prin Aristotel, Goethe, Friedrich Nietzsche, Johannes Volkelt, Georg Lukács, Søren Kierkegaard, Martin Heidegger, Albert Camus, Lucian Blaga, Constantin Noica, Gabriel Liiceanu ș.a., S. face un fel de inventariere a opiniilor filosofice (din perspectivă ontologică, estetică sau gnoseologică) despre variantele și posibilitățile de realizare ale tragicului modern. Partea originală a cărții o constituie exegeza propriu-zisă a operelor, într-o scurtă istorie a liricii tragice românești (înțelegând prin „tragic” ceea ce provine dintr-o tensiune ori antinomie ireconciliabilă): de la

poeziile eminesciene, în care se percepe „starea agonală a eului liric” (*Odă în metru antic, Melancolie, Luceafărul*), la „spaima de neant” a lui Bacovia și Blaga sau la neliniștea de tip *accidia* a lui Arghezi. Tocmai de aceea, în urmărirea uneia din temele „lirice tragice” predilecte în poezia română, și anume întâlnirea dintre Hypnos și Thanatos, autoarea vede „suspendarea antinomiilor”. Poate cel mai provocator capitol este cel dedicat unei hermeneutici a „spiritului” poeziei argheziene, înțeles ca unul daimonic (în sens goethean), dar și dedublat, sfâșiat de tragicul unei tensiuni „fără deznodământ”. În *Lumea, repovestită* (2000) sunt reluate temele predilecte de cercetare, într-o scriitură critică alertă, mobilă, care implică și cititorul, uneori prin ironie sau prin trimiterea la realități social-politice contemporane (în eseu *Politica burții sau Un scenariu arhetipal*, interpretare a *Soacrei cu trei nurori* de Ion Creangă). Se impun atenției studiul amplu despre romanul *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale, privit din perspectiva unei mistici *via negativa*, articolele despre Ion Creangă, textul despre „scenariile justițiere” veterotestamentare din literatura română (cu o comparație între *Miorița*, *Baltagul* de Mihail Sadoveanu și *Capra cu trei iezi* de Ion Creangă), „ciclul” dedicat lui M. Eminescu (tema „irealitatea existenței”) și capitolul *Lumea și oglinda*, unde sunt analizați prozatorii George Bălăiță, Mircea Cărtărescu, Adrian Oțoiu și Mariana Ionescu. „Lectura asociativă” (și comparatistă) practică de S. presupune o perspectivă critică multiplă asupra operei-„hipertext”, care așază în lumină tipologia personajelor (mai ales personajele în oglindă, cuplurile), tematica (imaginile-cheie), nivelurile și structura – „nodurile” din rețeaua simbolică a operei. Critica arhetipală, simbolismul numelui, al culorii sau al numerelor, semiotica simbolurilor antropologice sau literare se împletesc într-o complexă întreprindere hermeneutică, purtând pecetea unei gândiri fecunde.

SCRIERI: *Dicționar de termeni literari* (în colaborare), București, 1976; *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)* (în colaborare), îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976; *Interpretări*, București, 1979; *Liricul și tragicul*, București, 1983; *Reinventând Europa*, pref. și postfața autoarei, București, 1998; *Lumea, repovestită*, București, 2000. **Ediții, antologii:** *Documente și manuscrise literare*, III, introd. Paul Cornea, București, 1976 (în colaborare cu Paul Cornea și Elena Piru); V. Voiculescu, *Integrala prozei literare*, pref. edit.,

București, 1998, *Integrala operei poetice*, pref. edit., București, 1999, *Opera literară*, I–III, introd. edit., București, 2004; Tudor Argezi, *Printre psalmi*, București, 2010. **Traduceri:** William Kluback, Michael Finkenthal, *Clovnul în agora. Convorbiri despre Eugen Ionescu*, București, 1998.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „Interpretări”, RL, 1979, 44; Doina Uricariu, *Interpretări și analize*, LCF, 1979, 50; Nicolae Manolescu, *Vocația interpretării*, RL, 1980, 2; Mihai Dinu Gheorghiu, „Interpretări”, CL, 1980, 2; Dan C. Mihăilescu, „Interpretări”, ST, 1980, 2; Moraru, *Textul*, 55–59; Piru, *Critici*, 179–180; Daniel Cristea-Enache, [Roxana Sorescu], ALA, 1999, 495, 497; Gheorghe Grigurcu, *O aventură a vitalismului*, VR, 2000, 10–11; Sultana Craia, *Un spectacol al lumii (literare)*, „Universul cărții”, 2001, 3; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 304–305; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2002, 132–134; Grigurcu, *În pădurea*, 143–150; Petraș, *Cărțile*, 370–373; Al. Ruja, *Voiculescu – integrala operei*, O, 2004, 9; Irina Petraș, *Desenul „ascuns”*, ATN, 2005, 9.

R.D.

SORIANU, Vlad (pseudonim al lui Vasile Sporici; 14.I.1931, Comănești – 31.VIII.2004, Bacău), critic literar, prozator, traducător. Este fiul Mariei (n. David) și al lui Zaharia Sporici, miner. Urmează școala primară la Bacău și Comănești (1938–1943), Liceul „Ferdinand I” și Liceul Teoretic din Bacău (1943–1950) și Facultatea de Biologie la Universitatea din București (1950–1954), ulterior fiind, scurtă vreme, asistent la facultatea absolvită. În 1955, după ce făcuse o școală de lectori în științe sociale, devine doctorand la Universitatea „M. V. Lomonosov” din Moscova. Din cauza atitudinii pe care o adoptă în 1956 față de mișcările anticomuniste din Ungaria, e nevoit să se întoarcă în țară, iar ulterior, în 1958, se vede exclus din învățământul universitar. Va fi profesor de științe naturale și chimie mai întâi la Siretu și Mărgineni, apoi în orașul Bacău. În 1977 își ia doctoratul în filosofie la Universitatea din București cu teza *Determinare și structură în genetica modernă*. La Bacău se numără printre inițiatorii revistei „Ateneu”. Aici publică proză și susține rubrica „Cronica literară”. Supus, pentru început, interdicției de semnătură, recurge la pseudonimul ce îi va însoți cariera scriitoricească. În 1966, după reabilitarea politică, va figura ca redactor-șef adjunct al publicației băcăuane, iar între 1969 și 1977 va fi desemnat director al Teatrului „George Bacovia” din Bacău, ulterior întorcându-se în redacția de la „Ateneu”. Debutează cu versuri în ziarul băcăuan „Luptătorul” (1947), unde va face parte și din redacție (1948–1950). Colaborează la „Contemporanul”,

„Tribuna”, „Era socialistă”, „Revista de filosofie”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Luceafărul”, „Vatra” ș.a. Va înființa săptămânalul politic „Eveniment” (1990–1993) și va contribui la editarea revistelor „Argus” (1993–1994) și „Teatrul românesc” (1997–1998). Mai semnează S. Vlad, Ioana Parava și cu numele real.

Paginile din volumele *Glose critice* (1968, debut editorial), din *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale* (1971) și din *Literatura noastră cea de toate zilele...* (2001) dovedesc interesul precumpănitor al lui S. pentru actualitatea literară, înclinația spre definirea relației dintre o scriere și ansamblul operei, spre încadrarea în contextul unei problematice, cât și deschideri eseistice către estetică și orizonturi filosofice. Poziția inițială a criticului e definită, cu un conformism care este mai mult al epocii decât al lui S., în *Argument pentru un profil* din fruntea celei de-a doua cărți: „critica literar-artistică trebuie să fie o critică marxistă”. Dar efectele acestei opțiuni semiimpuse sunt în bună măsură surclasate de ceea ce decurge din altă idee, care abandonează încatenarea și proclamă libertatea artei: „Să creăm liber, imaginația să cutureiere nestingerită timpul și spațiul, fie că aparțin lumii exterioare sau celei intime”. Fără intuiții extraordinare, dar cu multe contribuții personale, sunt comentate, în exercițiul curent al cronicarului, întins pe o perioadă neobișnuit de mare, și cărțile unor autori ca Marin Preda, A. E. Baconsky, Augustin Buzura, Petre Stoica, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Sorin Titel, Ioan Moldovan, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Petre Cimpoeșu, Viorel Savin, Zaharia Stancu, Edgar Papu, Adrian Marino, Al. Husar ș.a. S., care depășește statutul unui critic de întâmpinare, scrie și despre M. Eminescu, G. Bacovia sau Eugen Ionescu, realizează tablouri sinoptice (privind poezia tânără a deceniului al șaptelea al secolului trecut ș.a.), e preocupat de chestiuni cu caracter teoretic, ca în considerațiile asupra criticii literare, privită din diverse unghiuri, ori în interpretările referitoare la sensurile accesibilității artei, raporturile poeziei cu spiritul contemporan, cele dintre semantica operei și stilul ei, condiția poeziei moderne ș.a. A publicat și un roman, *Timpul dezmoșteniților* (1983), care, într-o manieră apăsătoare, plătește tribut conformismului politic. Acțiunea are loc într-o colonie de mineri, în preajma și în timpul rebeliunii legionare, elogiindu-se, conform rețetei oficiale, activitatea

comuniștilor. Pe de altă parte, pregătirea filosofică l-a impulsionat pe S. să traducă din limba franceză câteva lucrări. Spirit supus parțial vicisitudinilor ideologice ale epocii și concomitent receptiv și apt să promoveze valoarea, modernitatea, el se oprește la scrierile lui Henri Bergson, Benjamin Fondane, Basarab Nicolescu, dar mai cu seamă la Stéphanie Lupasco, efortul de repunere în circulație a operei acestuia fiind unul de durată și cu rezultate meritorii; în 2000 e, de altfel, distins cu Premiul Fundației Internaționale „Stéphanie Lupasco”.

SCRIERI: *Glose critice*, București, 1968; *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971; *Timpul dezmoșteniților*, Iași, 1983; *Literatura noastră cea de toate zilele...*, Bacău, 2001. **Traduceri:** Stéphanie Lupasco, *Logica dinamică a contradictoriului*, îngr. și postfața trad., pref. Constantin Noica, București, 1982, *Omul și cele trei etice ale sale*, postfața trad., Iași, 1999 (în colaborare cu Solange Maillly-Nesle și Basarab Nicolescu), *Principiul antagonismului și logica energiei*, postfața trad., Iași, 2000, *Universul psihic. Sfârșitul psihanalizei*, postfața trad., Iași, 2000; Henri Bergson, *Evoluția creatoare*, introd. trad., Iași, 1998; Benjamin Fondane, *Ființa și cunoașterea. Încercare asupra lui Lupașcu*, pref. Michael Finkenthal, postfața trad., Iași, 2000; Basarab Nicolescu, *Noi, particula și lumina*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, „*Glose critice*”, RL, 1968, 2; Constantin Călin, „*Glose critice*”, ATN, 1968, 9; Teodor Tihan, „*Glose critice*”, ST, 1968, 11; Magda Ursache, „*Glose critice*”, CRC, 1969, 20; Mircea Iorgulescu, „*Contrapunct critic*”, RL, 1972, 3; Al. Dobrescu, „*Contrapunct critic*”, CL, 1972, 13; Radu Cărneci, *Vlad Sorianu la 50 de ani*, ATN, 1981, 1; Nicolae Georgescu, „*Timpul dezmoșteniților*”, LCF, 1984, 10; Ioan Neacșu, *Un „roman pentru tineret”*, CRC, 1984, 48; Adriana Iliescu, „*Timpul dezmoșteniților*”, CL, 1984, 12; Petras, *Panorama*, 581–583; Ion Beldeanu, „*Literatura noastră cea de toate zilele...*”, „*Bucovina literară*”, 2002, 7–8; Petru Scutelnicu, „*Literatura noastră cea de toate zilele...*”, ATN, 2002, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 305–306; [Vlad Sorianu], ATN, 2004, 9 (grupaj special); Budău, *Bacău lit.*, 401–402; Liliana Cioroianu, *Vlad Sorianu (Vasile Sporici). Biobibliografie*, pref. Al. Husar, Bacău, 2004.

E.O.

SORICU, I.U. [Ion U.] (16.VI.1882, Săcele, j. Brașov – 11.I.1957, București), poet, publicist, traducător. Este fiul Anei și al lui Urs Soricu, mic proprietar. După absolvirea în 1903 a Gimnaziului Greco-Oriental din Brașov (numit mai târziu Liceul „Andrei Șaguna”), frecventează cursurile Facultății de Drept din Cluj și, ulterior, cu burse acordate de Casa Școalelor și de Societatea Transilvania, pe cele ale Facultății de Litere din București (1907–1910). Între 1912

și 1916 este profesor de limba română la Gimnaziul Comercial „Carol II” din Câmpulung (Muscel). Începând din toamna anului 1903, când debutează aproape concomitent, cu poezii între care predomină sonetul, la „Familia” și la „Răvașul” (din Cluj), este o prezență foarte activă în presa românească. În 1905 scoate cu Ioan Adam și cu N. Dașcovici „Tribuna dobrogeană”, apoi colaborează la reviste și ziare din Regat – „Viața literară”, „Sămănătorul” (sub direcția lui N. Iorga), „Revista noastră”, „Ramuri”, „Neamul românesc” și „Neamul românesc literar”, „Noi pagini literare”, „Viitorul”, „Flacăra” – și din Transilvania – „Luceafărul”, „Foaia interesantă”, „Cosinzeana”, „Tribuna”, „Gazeta Transilvaniei” (la acestea din urmă și cu „scrisori din București”) etc. Relativ târziu, în 1912, debutează editorial cu placheta *Florile dalbe*. Făcând parte, în conflictul din anii 1910–1912, din tabăra „tinerilor oțeliți”, tovarăș cu Octavian Goga, Oct. C. Tăzlăuanu, Ion Agârbiceanu, Ioan Lupaș și Onisifor Ghibu, S. devine, alături de ei, un propagandist foarte activ al intervenției României în conflagrația mondială împotriva Puterilor Centrale: este redactor la „România Mare” și semnează frecvent în alte publicații „antantiste”. La intrarea țării în război e mobilizat și, până la încheierea Păcii de la Bufta, scrie la ziarele „România”, „Neamul românesc”, „Drum drept” și „Ardealul” – „România nouă” (Chișinău). Strânge și folclor ostășesc, alcătuiind culegerea *Cântece de război (1916–1918)*, lăsată în manuscris. În ianuarie 1918 trece în Basarabia, unde se alătură celor ce se străduiau să reformeze învățământul și presa: ține cursuri pentru învățători, conferențiază la Universitatea Populară din Chișinău, e redactor la „Răsăritul”, colaborează la „Sfatul Țării”, „Glas moldovenesc”, „Tighina”, „Moldova de peste Nistru”. După proclamarea unirii Transilvaniei cu România, se întoarce pe meleagurile natale. Reprezentant al publiciștilor în Marele Sfat Național Român (1919), scoate la Sibiu mai multe periodice: „Renașterea română”, „Carpații”, „Crai nou”, „Cuvântul liber”. Apoi își reia și activitatea didactică, predând la Gimnaziul „Principesa Ileana” și la Liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu. În anii 1927 și 1928 este senator liberal, iar din 1931 funcționează la liceele bucureștene „Sf. Sava” și „Mihai Viteazul”. Continuă să publice versuri proprii și numeroase traduceri (în special din germană, maghiară, cehă etc., dar și din latină), articole pe teme diverse la „Transilvania”, „Catedra”, „Ramuri”, „Cele trei

Crișuri”, „Lumea copiilor”, noua serie a „Familiei”, „Universul”, „Propilee literare”, „Luceafărul literar” etc. În 1924 Teatrul Național din Cluj îi reprezintă piesa în versuri *Doamna Munților*, publicată inițial în 1914 în revista „Ramuri”. Pentru scenă traducea în 1925 și *Faust* de Goethe, jucată la Teatrul Național din București în 1941, și scria libretul „poemei dramatice” *Pasărea măiastră*, a cărei muzică este compusă de Ion Borgovan. În 1939, în contextul disputei dintre Lucian Blaga și Dan Botta în jurul conceptului „spațiul mioritic”, S. îl acuză pe cel dintâi că ar fi plagiat, de asemenea, din poezia cehă. Pe fondul evenimentelor, în anii 1940–1944 își reia rolul de poet militant, dând la iveală *Cântece de bărbăție* (1941), *Moartea vitează* (1941), *Credința, sprijinul neamului* (1943). Încredințează totodată tiparului o dramă, *Mirică* (1943). A fost membru al Societății Scriitorilor Români începând din 1911. De-a lungul carierei a semnat și cu pseudonimele Iancu Corvinul, Iancu Sibianu, I. U. Soreanu, Ion Oargă, Laokoon, Nepomuk, Ler, Lerui-Ler, Despina, Mihnea, Teodor Miron, M. Justin, Al. Dafin, R. Silviu ș.a.

Eticheta „sămănătorist minor”, care a fixat figura lui S. în istoriile literaturii române, s-a datorat volumului de debut, *Florile dalbe*. Caracterizată de E. Lovinescu drept „amalgam de rămășiți verbale ale poeziei eminesciene și ale poeziei populare”, această primă culegere de versuri este compromisă de tonalitatea epigonică. Nota dominantă e aceea a literaturii ardelen de revendicare naționalistă, cu amestecul de recuzită religioasă și de lamentație colectivă. Poemele evocă „robia grea”, „plânsul”, „ruga” etc. și, nu întâmplător, textul cu caracter programatic care deschide volumul amintește de Goga: „Grozavul cânt, în care geme/ Suspînul celor fără stele” (*Chemare*). Trăind experiența Primului Război Mondial, S. va scrie o poezie dedicată eroizării sacrificiului pentru țară. Fără să evolueze la nivelul formei lirice, el recurge la soluția versificării populare, simplificând și aplatizând teme ale jertfei, vitejiei și biruinței într-o manieră apropiată de lirica de propagandă. „Veacurile-ți poartă hramul/ Că ne-ai unit iarăși Neamul”, astfel sună o rimă din *Colindul lui Vodă*. De la *Doine din zile de luptă* (1917) până la ultimele plachete, *Cântece de bărbăție* sau *Moartea vitează*, poetul perpetuează acest model, caracterizat nu atât de sămănătorism, cât de dorința de a da tineretului „hrană sufletească”. *Popești din patru unghiuri* (1936), subintitulat *Satire și scrisori*,

reprezintă pandantul acestei poezii, exprimând, cu mijloacele pamfletului, o dezamăgire în fața realității politice și culturale a zilei, într-un discurs căruia nu îi lipsește imaginația verbală: „Ajută-mă să las și eu duioșilor urmași/ Vreo câteva modele din liota de lași,/ Din roiul de lichele, din hoarda de lingăi,/ Din spuza de reptile și mentori nătărăi” (*Argumentum*). Chiar dacă mai toată critica nu i-a mai acordat atenție după ce l-a înscris în siajul curentelor tradiționaliste, versul lui S. s-a bucurat de circulație. Autor „de manual”, cu numeroase poezii intrate în uz didactic și educativ, cu versuri adaptate pentru coruri sau piese vocal-simfonice, alimentând timp de decenii serbările școlare, S. a supraviețuit epocii interbelice datorită variatelor funcții sociale pe care le-a îndeplinit literatura sa, rămânând unul dintre acei poeți „folclorizați” a căror posteritate se desfășoară la limita anonimatului, în absența aprecierii critice și în afara modelelor estetice.

SCRIERI: *Florile dalbe*, Craiova, 1912; *Doine din zile de luptă*, Iași, 1917; ed. 2, București – Orăștie, 1919; *Când pleacă regimentul*, București, f.a.; *Influențe românești în poezia și folklorul unguresc*, Sibiu, 1929; *Ziua mamei*, Sibiu, 1929; *Nicolae Iorga*, Sibiu, 1931; *Îngerul a strigat...* *Poezii naționale*, Sibiu, 1931; ed. București, 1939; *Pasărea măiastră. Carte pentru cei mici și buni*, București, 1936; *Popești din patru unghiuri. Satire și scrisori*, București, 1936; *Pânea neagră*, București, 1939; *Cântece de bărbăție*, București, 1941; *Moartea vitează*, București, 1941; *Credința, sprijinul neamului*, București, 1943; *Mirică*, București, 1943. **Antologii:** *Noul dor de neam. Cântece de lume*, București, [1918] (în colaborare cu V. Drăgușanu). **Traduceri:** Leonid Andreev, *Viața omului*, București, 1909 (în colaborare cu A. Zaborowsky); Gustav Meyrink, *Golem*, București, [1915] (în colaborare cu Jul. Giurgea și V. Munteanu); Goethe, *Faust*, București, [1925].

Repere bibliografice: Radu S. Dragnea, *Poetul I. U. Soricu*, LU, 1912, 27; I. U. Soricu, „Almanahul scriitorilor de la noi”, 1912, 61–62; Honoriu Boicescu, *Piesa d-lui I. U. Soricu, „Românul”* (Arad), 1914, 137; Petronius [Gr. Tăușan], *Doinele lui Soricu, „Mișcarea”*, 1917, 166; D. Nanu, [„Doine din zile de luptă”], SB, 1921, 35; Isaiia Răcăciuni, „Doamna Munților”, „Clipa”, 1924, 66; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 52–54; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 132; Eug. V. Popa, „Popești din patru unghiuri”, PRV, 1936, 604; Constantin Micu, *Cu privire la poetul I. Soricu*, MMN, 1940, 4–7; Lucian Blaga, *Opere*, I, București, 1982, 531–532; Predescu, *Encicl.*, 796; N. O.[N. Olt], „Cântece de bărbăție”, PRV, 1942, 2166; Ciopraga, *Lit. rom.*, 217; Straje, *Dict. pseud.*, 661; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 25–38; Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeșeni*, Golești, 1991,

128–131; Eug. Șt. Holban, *Figuri basarabene*, „Basarabia”, 1992, 2; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 306–307; Simona Cioculescu, *Poezia cehă și Lucian Blaga*, RL, 2005, 20; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 812–813; Dan Zamfir, *Să nu uităm*, „Plaiuri săcelene”, 2009, 62.

A.Td.

SORKIN, Adam J. (9.VIII.1943, New York), traducător american. Este fiul învățătoarei Anna Sorkin (n. Carch) și al lui Samson Z. Sorkin, avocat. În New Rochelle, NY, a urmat școala primară și liceul, absolvit în 1961, continuându-și studiile la Cornell University, Ithaca, NY (1961–1964). În 1970 își susține teza de doctorat în limba și literatura engleză. Va lucra la University of Illinois, la University of North Carolina, la Stockton State College, Pomona, NJ, Bluefield State College, WV, Penn State University, Delaware County, Media, PA, din 1994 fiind profesor universitar. În 1980–1981 beneficiază de o bursă Fulbright ca *visiting senior lecturer* în literatură americană la Universitatea din București, ulterior acordându-i-se mai multe granturi și suport din partea unor instituții academice din Marea Britanie și din Statele Unite. Pentru activitatea de traducător a obținut premii și distincții în România și în câteva țări de limbă engleză.

S. și-a consacrat o bună parte din activitate traducerilor din limba română în engleză. Cu un ritm puțin obișnuit, publicând în peste patru sute de reviste literare americane, canadiene și europene, apoi și în volum, el a făcut cunoscute numele a numeroși poeți români și a facilitat dialogul dintre culturi. Spirit rafinat, erudit, înțelege subtilitățile limbii române și știe să valorizeze timbrul fiecărui poet sau prozator pe care îl transpune. A devenit un „clasic” al traducerilor, calitate recunoscută atât peste Ocean, cât și în România. Se oprește cu precădere asupra poeziei contemporane românești, despre care declară că „l-a uimit prin forța și diversitatea ei”, precizând că a descoperit „voci pregnante și sensibile, excelente modele de avangardă, stiluri și perspective intertextuale transnaționale și transoceanice”. Traducerea presupune la **S.** selectarea acelor texte care se potrivesc și cu tradiția poetică americană, pentru a comunica cititorului emoția, imagistica, volutele spirituale din versurile românești. „Naturalețea traducerii, felul în care se păstrează nealterat sound-ul specific fiecăruia dintre poeții selectați sunt de remarcate” (Cristina Ionică). Între autorii aleși se află Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Liliana Ursu, Mircea Cărtărescu, Magda Cârneci, Ioana Ieronim, Ioan

Flora, Saviana Stănescu, Ruxandra Cesereanu, Traian T. Coșovei, Mircea Dinescu, Grete Tartler, Lucian Vasiliu, Radu Andriescu, Mihai Ursachi, Ioan Es. Pop, Ion Mureșan, Dan Sociu ș.a. La versiunile separate, din fiecare poet (sau prozator) la care se oprește **S.**, implicând frecvent în realizarea acestora și pe autorul român, se adaugă numeroase și consistente antologii, pe care le alcătuiește, adesea în colaborare, organizarea lor fiind îndeobște tematică sau pe arii geografice (scriitori din Sibiu, Cluj-Napoca, Iași, Republica Moldova).

Traduceri: *An Anthology of Romanian Women Poets*, îngr. Kurt W. Treptow, Iași, 1994; Mircea Cărtărescu, *Bebop Baby*, Brooklyn, NY, 1999 (în colaborare); Magda Cârneci, *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, Pitești, 1999 (în colaborare cu autoarea), *Chaosmos*, pref. Richard Jackson, postfața trad., Buffalo, Brooklyn, NY, 2006; Marin Sorescu, *The Bridge*, Tarsset, Northumberland (Marea Britanie), 2000 (în colaborare cu Lidia Vianu), *The Past Perfect of Flight*, pref. trad., București, 2004 (în colaborare); Grete Tartler, *Materia signata*, postfața Dan C. Mihăilescu, București, 2004 (în colaborare); *Born in Utopia. An Anthology of Modern and Contemporary Romanian Poetry*, îngr. Carmen Firan, Paul Doru Mugar și Edward Foster, pref. Andrei Codrescu, Jersey City, NY, 2006 (în colaborare); Mihai Ursachi, *The March to the Stars*, pref. trad., București–New York, 2006 (în colaborare); Mariana Marin, *Paper Children*, pref. Nina Cassian, introd. trad., Brooklyn, NY, 2006 (în colaborare), *The Factory of the Past*, Claremont, CA, 2008 (în colaborare cu Daniela Hurezanu); *Memory Glyphs: Three Prose Poets from Romania – Radu Andriescu, Iustin Panța, Cristian Popescu*, pref. trad., Praga, 2009 (în colaborare); Mircea Ivănescu, *lines poems poetry*, introd. trad., Plymouth (Marea Britanie), 2009 (în colaborare cu Lidia Vianu); Ioan Es. Pop, *No Way Out of Hadesburg and Other Poems*, introd. trad., Plymouth, 2010 (în colaborare cu Lidia Vianu); Ion Mureșan, *The Book of Winter and Other Poems*, introd. trad., Plymouth, 2011 (în colaborare cu Lidia Vianu); Dan Sociu, *Mouths Dry with Hatred*, Fayetteville, NC, 2012 (în colaborare).

Repere bibliografice: Thomas C. Carlson, „*Dragoste și iarnă*”, ALA, 1993, 189; Delia Verdeș, *Adam Sorkin – un yankeu la porțile dorului*, DM, 1996, 4; Ruxandra Cesereanu, *Orașul viselor și al șoaptelor*, ST, 1998, 10; Radu Andriescu, *Parfumul altei literaturi*, AUI, limbi și literaturi străine, 1998, 1; Catrinel Popa, [Adam Sorkin, traducător], OC, 2000, 1, RL, 2006, 43; Olimpia Iacob, *Poeți români în haină englezească*, CL, 2001, 4; Cristina Ionică, *Poeme în proză „transferate” în limba română*, OC, 2002, 16; Corina Anghel, *Sub semnul aproapelui, departe*, ST, 2004, 1–2; Ioana Ieronim, „*Born in Utopia*”, CLT, 2006, 47; Marius Chelaru, *Mihai Ursachi*, „*The March to the Stars*”, CL, 2008, 7; Petrișor Militaru, *Poezia română contemporană la îndemâna cititorilor americani*, „Mozaicul”, 2012, 4. **O.I.**

SOROHAN, Elvira
(21.VIII.1934, Vaslui),
istoric și critic literar.

Este fiica Elenei (n. Bârcă) și a lui Petru Vieru, maestru în mecanică fină. După absolvirea Liceului Pedagogic din Vaslui în 1952, urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din Iași, pe care le încheie în 1956; își susține doctoratul în 1972 cu o lucrare despre Miron Costin. Inițial asistent universitar al profesorului I.D. Lăudat, are o carieră prestigioasă la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie (Litere) din Iași, unde urcă toate treptele până la gradul de profesor și predă decenii la rând cursul de literatură veche și pașoptistă, precum și cursuri despre ironie și grotesc. Debutază publicistic în 1961, la „Iașul literar”, cu un articol despre reeditarea operei lui Ion Pillat, iar editorial în 1978 cu volumul *Cantemir în Cartea ieroglifelor*, distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași, după ce în 1974 tipărise un curs universitar intitulat *Iluminismul transilvan*. Deși cărțile sale se vor concentra asupra autorilor medievali sau clasici, va publica articole, eseuri, studii, prefețe despre toate vârstele literaturii române, colaborând la „Analele științifice ale Universității «Al.I. Cuza» din Iași”, „Revista de istorie și teorie literară” ș.a, fiind prezentă constant în reviste precum „Convorbiri literare”, „Cronica”, „România literară”, „Jurnalul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Dialog” (Montpellier) ș.a. I s-au acordat mai multe premii, între care Premiul Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor (1997), Premiul Opera Omnia al Uniunii Scriitorilor (2007).

Prima carte publicată de S., *Cantemir în Cartea ieroglifelor*, este o interpretare erudită a alegoriei animaliere din *Istoria ieroglifică*, scriere căreia i se verifică sursele, apoi i se analizează, cu mijloacele naratologiei, strategiile literare. *Istoria ieroglifică* este văzută ca primul text ficțional românesc, „roman în travesti”, „autobiografie polemică”, având

o intenție literară vădită, din această perspectivă Cantemir marcând un moment de ruptură față de ceea ce tradiția narativă autohtonă îi putea pune la îndemână. Preferința autorului pentru alegorie se explică mai degrabă prin potențialul sugestiv al acesteia decât prin prudența în plan social. Textul este analizat de exegetă și ca document psihologic, „născut din fantezia unui om care gustase puterea, era frustrat de ea și o dorea încă”. Identificarea autorului cu Inorogul, personajul eminamente pozitiv al cărții, provine și din faptul că romanul este „gândit ca o replică la agresiunea mediocrității față de omul superior, purtător de valori”. În urma unui extins studiu comparativ, S. sesizează pentru prima oară în exegeza cantemiriană abaterea autorului de la modelul mitologic medieval: Inorogul refuză să se lase capturat de eros, ființa fiindu-i „dedicată altei cauze, năzuind spre absolut”. Raportarea lui Cantemir la tradiția simbolică e una modernă. Analizând, într-un dens capitol, strategiile narative, precum inversarea ordinii cronologice, discursurile personajelor din primele două părți, ceea ce imprimă un caracter dramatic alegoriei, povestirea în povestire, visul Hamelionului, cu funcție premonitoare, cu efect *de mise en abîme*, documentele fictive din a doua jumătate a textului, S. demonstrează caracterul modern al compoziției romanului. *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu* (1982) este un studiu comparativ axat pe modul în care motivul romantic al revoltei apare în opera celor doi poeți români: în ipostaza de „geniu legiuitor, vizionar conducător de popoare”, completată de aceea a poetului care, cu lira în mână, pășește „în avangarda mișcării sociale”, la Heliade, apoi în aceea idealizată a „insurgentului activ”, concretizat sub forma „titanului poet și filosof revoluționar”, la Eminescu. Dens, erudit, mergând permanent la sursele occidentale, excursul nu e lipsit de numeroase considerații subversive în epocă. *Introducere în opera lui Ion Budai-Deleanu* (1984), tot un studiu comparativ, verifică felul în care ideile iluministe au fost valorificate de autorul *Țiganiadei*. Originalitatea alegoriei din opera sa provine atât din îndrăzneala literară a scriitorului, ca replică la modelele asumate ale eposului eroic-comic, cât și din curajul de a atrage atenția, cu mijloacele satirei și ale ironiei, asupra imposibilității transplantării unei ideologii culturale nobile, cea iluministă, pe teren românesc: „adevărul pe

care îl iubește Budai vizează nu istoria nudă, ci esența ei utopică susținută de o umanitate inconștientă, gata să-i ia în serios utopia”. *Țiganiada* ar viza, cu mijloace ironice, tocmai această neconcordanță, „morală” sa fiind că „utopia ridicării popoului la nivelul de conștiință al filosofilor își arată, finalmente, gratuitatea”. Citită în această cheie, epopeea lui Budai-Deleanu e o operă polemică, de o modernitate inactuală în epocă. Un interludiu, *Cartea cronicilor* (1986), o antologie din principalele cronici, de la legende despre Vlad Țepeș la *Anonimul brâncovenesc*, trecând prin Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce, prilejuiește o lectură specială a textelor: S. citește începuturile narațiunii în limba română pledând pentru integrarea acestora în „istoria internă” a literaturii, ca tradiție asumată de prozatorii de secol XIX. *Miron Costin. Permanențe ale mentalității românești* (1995), o versiune redusă a tezei de doctorat, își propune să documenteze contribuția cronicarului „la determinarea morfologiei culturii românești pe niște coordonate spirituale permanente, deci clasice, moștenite, susținute elevat individual și transmise posterității.” Caracterul acestor scrieri este moralismul, trăsătură specifică întregii literaturi autohtone. Cu intenția modelării cititorului, Costin regizează momentele narațiunii, supunând istoria unui „adevărat proces de reelaborare și revitalizare”, verificând valabilitatea codului moral care are în centru ideea destinului orb. Structurată în jurul acestei idei, opera lui Costin capătă un caracter demonstrativ. Sinteza *Introducere în istoria literaturii române* (1997) este mai mult decât o lucrare didactică adresată studenților. Mai întâi S. face o pledoarie pentru o „istorie internă a literaturii” (concept constant în cercetările autoarei), ceea ce ar presupune integrarea în tradiție a acelor texte lipsite de intenție estetică, dar importante pentru modelul discursiv pe care îl oferă: „Retorul, naratorul moralist, reflexiv sau ironic și primii poeți culți de limbă română sunt tripticul creator de tradiție. Fără ei n-ar fi avut de ce să se despartă primul romanicer, autor de ficțiune alegorică”. Astfel, problema istoricului literar ar trebui să fie „devenirea interioară” a literaturii, în evoluția ei „de la valori simple la valori complexe”. Un capitol este dedicat, în tradiție călinesciană, legăturilor dintre etnotip și literatură. Vechile texte, în slavonă și în română, din secolele al XV-lea–al XVI-lea, precum cronicile

despre Ștefan cel Mare, despre Mihai Viteazul, cartea de morală princiară atribuită (sau nu) lui Neagoe Basarab, cărțile populare sunt analizate din perspectivă narativă, dar mai ales mentalitară. Discutând despre umanismul culturii vechi, S. păstrează un ton temperat, preferând studiul comparatist și notând, în special în cazul cărturarilor cu deschidere către cultura occidentală, influențele umaniste, sporadice la început, sistematice odată cu Miron Costin și mai ales cu Dimitrie Cantemir, considerat „*summa* umanismului românesc”. *Didahiile* lui Antim Ivireanul sunt comentate din unghiul retoricii sacre, aici prezența literarității fiind un mijloc, nu un scop în sine. Cronicarii, considerați „întemeietorii prozei”, sunt citați și interpretați naratologic, cu relevarea momentelor de subiectivitate din letopisețe. Studiile dedicate lui Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce sunt analize subtile, care demonstrează actualitatea textelor vechi, datorată în special caracterului moralizator. Comparativ cu aceste tipuri de discurs narativ, *Istoria ieroglifică* are poziția unei capodopere literare, cu o intenție expresivă erudit elaborată. Încheiată cu studii asupra începuturilor poeziei culte, reprezentate de Dosoftei și de Miron Costin, *Introducere în istoria literaturii române* este o foarte bună panoramă a textelor cu potențial literar din perioada numită „veche”, de la formele narative primitive la capodopera alegorică cantemiriană. În acest fel, se întărește ideea că există o preistorie a literaturii ca artă de sine stătătoare, că „literatura veche” reprezintă o etapă fără de care secolul al XIX-lea nu ar fi putut crea forme moderne. Volumul *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească* (2000, în colaborare cu Constantin Pricop și Valeriu P. Stancu) reînnoiește, cu ajutorul unor sugestii, metode de analiză naratologică și pragmatică, ideea că textele cronicilor nu sunt simple narațiuni dispuse cronologic, ci construcții epice atent înscenate, care dau naștere unei dimensiuni artistice din ce în ce mai vizibile. Din nou se urmărește nașterea textului narativ, apoi modul în care discursul este construit pragmatic pentru a-și îndeplini scopul prim, acela de modelare a cititorului și, în fine, geneza personajului istoric în cronici. Este un alt demers care ține să convingă de necesitatea integrării acestor opere în corpusul istoriei literare: „Poate nici o altă literatură narativă europeană n-a fost vestită de cronicile medievale,

cum e povestirea românească, în componentele ei interne, de atmosferă, care o particularizează”. Pășind spre altă vârstă a scrisului literar, eseu *Ion D. Sîrbu sau Suferința spiritului captiv* (1999) se concentrează în special asupra jurnalului acestui autor, scriere de sertar în care **S.** descoperă „centrul de unde se despletesc cauzal, cu motivații grave, direcțiile autorului de literatură”. Jurnalul e comentat din multiple perspective, tematice, naratologice, stilistice etc., e raportat la întreaga operă a scriitorului sau la modelele sale, studiul contribuind decisiv la proiectarea în prim-plan a figurii tragico-histrionice a lui I.D. Sîrbu. Dacă *Singurătatea scriitorului* (2004) adună studii ample, subtile despre autori diferiți, dar care au marcat o ruptură în tradiția literaturii române (Cantemir, Creangă, Urmuz, Geo Dumitrescu), eseu *G. Călinescu în autoportret* (2007) propune „câteva lecturi în palimpsest” care caută să reabiliteze imaginea marelui critic într-un context de contestare pripită, când „se constată o preeminență a politicului asupra culturii”. Pentru a-și susține ideea, **S.** citește în cheie parabolică sau ironică multe eseuri și „cronici optimiste” ale scriitorului, căutând mesajul subversiv: „se poate vorbi de o compromitere în ordine politică a lui Călinescu, dar nicidecum în ordine culturală”. Analizându-i eseistica, dar și teatrul, **S.** reconstituie o figură auctorială care e oficială, nu total angajată ideologic. „Fără Călinescu, hiatusul 1945–1965 în critică ar fi fost total”, constată autoarea. De fapt, toată opera călinesciană de după 1944 e un joc echivoc, o construcție de sine, un autoportret care caută să transmită, mai mult ori mai puțin obscur, dar mereu subversiv, că scriitorul nu se identifică fără rest cu mesajele formale ale epocii. Ironia e mereu prezentă sau cel puțin insinuată de Călinescu chiar și în textele rebarbativ conjuncturale.

SCRIERI: *Cantemir în Cartea ieroglifelor*, București, 1978; *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu*, București, 1982; *Introducere în opera lui Budai-Deleanu*, București, 1984; *Miron Costin. Permanențe ale mentalității românești*, Iași, 1995; *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997; *Ion D. Sîrbu sau Suferința spiritului captiv*, Iași, 1999; *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească* (în colaborare cu Constantin Pricop și Valeriu P. Stancu), Iași, 2000; *Singurătatea scriitorului: Geo Dumitrescu, Urmuz, Creangă, Cantemir*, Iași, 2004; *G. Călinescu în autoportret. Câteva lecturi în palimpsest*, Iași, 2007. **EDIȚII:** *Cartea cronicilor*, București, 1986; *Măștile puterii*, tr. Nina Façon și Lăcrămioara Petrescu, pref. edit.,

Iași, 1996; Nicolae Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, pref. edit., Iași, 2004.

Repere bibliografice: Sorin Titel, *O lectură nouă a „Cărții ieroglifelor”*, RL, 1978, 39; Al. Piru, *Istoria ieroglică*, LCF, 1978, 40; Al. Dobrescu, *Noua față a literaturii vechi*, CL, 1978, 11; Al. Protopopescu, *Un nou Cantemir*, VR, 1978, 12; Mihai Dinu Gheorghiu, *Revoltă și frustrare*, CRC, 1982, 38; Elena Tacciu, *Insurgența romantică*, RL, 1983, 8; Cornel Regman, *„Introducere în opera lui Ion Budai-Deleanu”*, RITL, 1984, 2; Emil Manu, *Exegeza operei unui „erudit rafinat”*, CNT, 1985, 24; Șerban Cioculescu, *Mihai Viteazul văzut de Miron Costin*, RL, 1986, 51; Constantin Coroiu, *Originile literaturii române*, ALA, 1997, 379; Antonio Patraș, [*Elvira Sorohan*], ALA, 2000, 513, 2001, 555, 2004, 733; Doina Curticăpeanu, *Urcarea „muntelui alb”*, F, 2000, 3; Gheorghe Grigurcu, *Un spirit captiv*, RL, 2000, 27; Alexandra Olivotto, *Un jurnal, o stare, o metodă*, RL, 2000, 30; Marian Barbu, [*Elvira Sorohan*], CNT, 2000, 46, DL, 2001, 41, 2004, 57; Daniel Cristea-Enache, *Ion D. Sîrbu: jurnalul libertății*, ALA, 2000, 544; Florin Faifer, *Elvira Sorohan – seducția spiritului efervescent*, CRC, 2004, 9; Lăcrămioara Petrescu, *Sub semnul inorogului*, CL, 2004, 8; Bogdan Crețu, *Singurătatea fertilă a scriitorului*, AUJ, literatură, t. XLVIII–L, 2002–2004; Andrei Terian, *Blestematul limbaj esopic*, CLT, 2008, 4; Ștefan Munteanu, *Elvira Sorohan despre kantianismul lui Eminescu (I–II)*, ATN, 2011, 11, 2012, 1. **B.C.**

SOTIRIOVICI, Duca (începutul sec. XVIII – c. 1777), traducător, stihuitor, tipograf. Originar din insula grecească Thassos, dascăl instruit, cunoscător a mai multe limbi străine, **S.** s-a format, probabil, într-un mediu cultural slav. Pledează pentru aceasta existența sufixului patronimic -ovici adăugat la numele tatălui său, Sotir, modalitate uzitată însă în onomastica documentelor românești ale vremii. De altfel, în unele lucrări pe care le va publica mai târziu în greacă, numele său apare scris sub forma Duca Sotiriu. El este chemat la Iași de Constantin Mavrocordat, în timpul celei de-a doua domnii din Moldova (septembrie 1741 – 29 iunie 1743). Domnitorul, care își încheiase cea de-a treia domnie în Țara Românească, își propusese să încurajeze înființarea unor tipografii și imprimarea unor cărți „pe înțales”, după modelul celor muntenești. Acesta îi conferă lui **S.** o serie de drepturi și de scutiri fiscale pentru tipărirea unor cărți de cult și de învățătură, privilegii care vor fi reînnoite și întărite de către cei care îi vor urma la tron. Se presupune că meșterul a venit în Moldova din Țara Românească, unde ar fi frecventat Academia Domnească din București, a învățat limba română și s-a inițiat în arta și tehnica tipografică. În

unele documente interne moldovenești el este numit atât tipograf, cât și dascăl, datorită faptului că, la un moment dat, a fost preceptor al copiilor domnitorului Grigore Ghica al II-lea. Tipograful se va instala la Iași, împreună cu propria tiparniță, „cu cheltuiala lui făcută”, iar facilitățile care i se aduc aveau menirea, așa cum se specifică într-un hrisov din 1750, să-i asigure „odihna lui, nebântuit de către nimene și să poată lucra neconținut lucrul tipografiei, ca să se îndestuleze țara de cărți, lipsită fiind”. Astfel, tipografia sa particulară va căpăta, din 1749, statutul unei tipografii domnești. Dacă primele cărți erau scoase pe banii lui, va fi primit apoi leafă de la „cămara” domnească și sprijin pentru procurarea materialelor de tipar. Nu au lipsit nici mecenajii unora dintre tipărituri, menționați pe foaia de titlu, printre aceștia figurând vornicul Constantin Razul, logofătul Ștefan Bosie, „cămăraș de izvoade”, boierul grămatic Iliașcu sau chiar mitropolitul Iacob Putneanul.

În prefața uneia din primele cărți publicate la Iași, *Psaltire cu tâlc*, din 1743, în care se autointitulează „tipograful de la Thassos”, S. face o adevărată mărturisire de credință privind menirea sa de a-și pune „meșterșugul tipografiei” în slujba noilor compatrioți, singura modalitate de a-i ajuta fiind aceea de a scoate la lumină „cărți folositoare și de suflute mântuitoare”. În cea de-a doua predoslovie, adresată către cititori, el își expune amănunțit contribuția la alcătuirea cărții, „tălmăcită chiar în limba moldovinească, și la fieștecă psalm am pus și tâlcurile lui, care tâlcuri s-au tălmăcit de pre limba jidovască și elinească”. Tot în psaltirea din 1743, el dedică un grupaj de opt versuri inaugurale la „prea luminata stemă a Țărâi Moldovinești”, în care îi elogiază pe „vechii Mavrocordățești”, protectorii săi fanarioți față de care își va arăta recunoștința ori de câte ori i se va ivi prilejul. Pe lângă stihurile la stemă, concepute după o schemă prestabilită a poeziei emblematice din epocă, prezente în multe dintre tipăriturile sale, el mai compune, în 20 august 1749, un *Epitalamion* la nunta domniței Smaranda, fiica voievodului Constantin Mavrocordat, eveniment celebrat, în viziunea autorului, de întreaga natură: „Râde câmpul și foarti să minunează / De roada sa secerătoriul se încununează” (ms. rom. 298 BAR). Difuzarea cărților lui S. a cunoscut o anumită amploare, din moment ce un exemplar al *Psaltirii* din 1748 a ajuns în colecția papei

Benedict al XIV-lea, fiind descoperit de Carlo Tagliavini în Biblioteca Universității din Bologna. În timp ce calitățile de tipograf și de stihuitor ocazional ale lui S. nu pot fi puse la îndoială, cea de traducător, pe care și-a asumat-o sau care i-a fost atribuită, comportă discuții. În hrisoavele de întărire pe care diverși domnitori i le-au conferit pe rând se recunoaște înzestrarea sa de a fi „împodobit cu învățătură elinească și latinească”. În prefața unei scrieri juridice din 1754, *Vactiria, adecă Cârja arhierască* (ms. rom. 1468 BAR), traducătorul Cozma Vlahul, ieromonah la Mitropolia din Iași, ajuns mai târziu înalt ierarh în Țara Românească, îi mulțumește mitropolitului Iacob Putneanul pentru faptul de a-i fi recomandat „diortositori bărbat înțelept și întru aceste trei limbi, elinești, latinești și moldovenești, bine învățat, dumnealui Duca dascălul, de patrie fiind grec de la Thasos, cu carele dimpreună, de zi și de noapte ostenind, am procitit, luând sama lexurilor, din cuvânt în cuvânt, până la sfârșitul cărții”. Cărturarul de la Thassos pare să fi executat, în primul rând, operațiile de colajonare cu originalul și de corectură, lucru posibil și în alte cărți traduse și publicate în acest răstimp. În cazul altor tipărituri (*Sinopsisul* din 1746, *Liturghierul*, *Triodul*, *Psaltirea*, *Octoiul*, *Ceaslovul*), particularitățile de limbă poartă amprenta, de necontestat, a graiului muntean, așa cum a demonstrat I. Gheție, ceea ce înseamnă că edițiile moldovenești au urmat cu fidelitate textele procurate din Țara Românească, nefiind traduceri noi. Nu este exclus ca ieromonahul Cozma Vlahul să se fi ocupat de revizia și pregătirea pentru tipar și a altor cărți, așa cum s-a implicat în „diortosirea” *Psaltirii* din 1748. O tipăritură de mici dimensiuni din 1750, *Canonul Sfântului Spiridon* (exemplar existent la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca), a cărei traducere a fost pusă pe seama lui S., prezintă, de asemenea, trăsături lingvistice sudice, ceea ce ar proba faptul că acesta și-a perfectat cunoștințele de limbă într-un mediu muntenesc sau că originalul are această proveniență. Alte tipărituri, precum *Sinopsisul* din 1751 și *Târnosania* din 1752, au fost traduse, probabil, după cum se poate deduce din foaia de titlu, chiar de mitropolitul Iacob Putneanul, recunoscut ca elenist. Fiind mai mult decât un simplu antreprenor sau „negustor de tipar” (N. Iorga), S. rămâne primul tipograf particular, cu un atelier propriu,

acreditat prin ordin domnesc, care a activat în Țările Române la mijlocul secolului al XVIII-lea și ale cărui tipărituri au contribuit la unificarea limbii române literare.

Tipărituri: Constantin Mavrocordat, *Hrisov pentru locuitorii de pe moșiile mănăstirești*, Iași, 1742 (foaie volantă); *Psaltire cu tâlc*, Iași, 1743; *Sinopsis*, Iași, 1746; *Dumnezeieștile și sfintele liturghii*, Iași, 1747; *Triod*, Iași, 1747; *Psaltire*, Iași, 1748; *Paraclitichi*, Iași, 1749; *Rânduiala osfeștaniei cei mici*, Iași, 1749; *Ceaslov*, Iași, 1749–1750; *Canonul Sfântului Spiridon*, Iași, 1750; *Sinopsis, adecă adunarea a celor șapte taini*, Iași, 1751; *Adunare de rugăciuni*, Iași, 1751; [*Slujba Sf. Timotei*], Iași, 1752 (în grecește); Iacob Putneanul, *Carte sobornicească a clerului Moldovei*, Iași, 1752, *Pastorală*, Iași, 1752 (foaie volantă); *Târnosanie*, Iași, 1752.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.*, II, 498–499; Iorga, *Ist. Bis.*, ed. 2, II, 87, 114–115; Iorga, *Istoria românilor*, vol. VII: *Reformatorii*, București, 1938, 144, 157; Constantin Turcu, *Cărți, tipografi și tipografii din Moldova în secolul al XVI-II-lea*, MM, 1960, 1–2; T. G. Bulat, *Tiparnițele moldovenești de carte bisericească de la mitropolitul Varlaam la mitropolitul Veniamin Costachi (1641–1803)*, MM, 1971, 5–6; Rodica Popescu, *Contribuție la Bibliografia românească veche (1746)*, în *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național*, II, București, 1983, 273–278; Const. A. Stoide, *Duca, tipograful de la Thasos*, AIX, 1984; Ion Gheție, *Cea dintâi carte moldovenească scrisă în grai muntean*, LR, 1990, 2; Elena Melinte, *Duca Sotiriovici, tipograful de la Thassos – primul editor particular din Țările Române*, „Cercetări istorice”, 1997; Ursu, *Contribuții ist. culturii*, 44–73; Elena Chiaburu, *Carte și tipar în Țara Moldovei până la 1829*, Iași, 2005, 224–228; Aurel Florin Țurcanu, *Un dascăl tipograf grec în slujba culturii românești, la jumătatea secolului al XVIII-lea: Duca Sotiriovici, „Theologos”* (Roman), 2006, 1–6.

E.P.

SOVIANY, Octavian
(23.IV.1954, Brașov),
poet, prozator, critic
literar, dramaturg.

Este fiul Rozaliei (n. Ráduly), și al lui Vasile Soviany, funcționar. În orașul natal urmează Liceul „Andrei Șaguna” (1969–1973), la Cluj-Napoca Facultatea de

Filologie, secția română–spaniolă, a Universității „Babeș–Bolyai”, absolvită în 1979, iar doctoratul îl obține la Universitatea din București în 2008 cu teza *Textualismul românesc*. De-a lungul anilor lucrează succesiv (uneori și simultan) în învățământ și în presa culturală: profesor de limba română la Școala Generală nr. 127 din București (1979–1990), redactor la „Universul cărții” (1990–1992) și la „Contemporanul–Ideea europeană” (1992–1994), revistă al cărei principal cronicar literar a fost mai mulți ani, iar din 1994 profesor la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Capitală. A mai fost redactor la „Apostrof” și „Viața românească”, muzeograf la Muzeul Literaturii Române. Debutează în 1975, cu versuri, la „Echinox”. A activat în cenaclul revistei „Astra” (1969–1973), apoi în cenaclul de la „Echinox” (1975–1979), devenind el însuși, după decenii, unul dintre principalii animatori ai dezbaterilor din cadrul unor importante cenacluri bucureștene: din 1998 la cenaclul Asociației Scriitorilor (condus de Nora Iuga), din 2002 la cenaclul „Euridice” al Uniunii Scriitorilor (condus de Marin Mincu). Îndrumă la Colegiul Național „Mihai Eminescu” un cenaclu unde s-au format tineri poeți precum Claudiu Komartin, Miruna Vlada, Iulia T. Stoian ș.a. Debutul editorial al lui S. se produce în 1983, cu apariția cărții de versuri *Ucenicia bătrânului alchimist*. Ulterior publică mai multe volume de poezie, teatru, critică literară și proză. Este de asemenea autor sau coautor al unor manuale școlare de literatură română ori al unor volume de uz didactic. A mai colaborat la „România literară”, „Contemporanul” (înainte de decembrie 1989), „Luceafărul”, „Viața românească”, „Ziua literară”, „Cuvântul”, „Paradigma”, „Amfiteatru”, „Familia”, „Tomis”, „Seine et Danube” (Paris), „Contrafort” ș.a. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru placheta *Cântecele desăvârșirii interioare* (1994), pentru *Textualism, postmodernism, apocaliptic* (I–II, 2000–2001) și pentru volumul *Apocaliptica textului* (2008), cu premii oferite de mai multe reviste etc. În 2004 i s-a acordat Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler.

O sumă de etichetări, de caracterizări descriptive și de situare, formulate de critică ar părea să epuizeze definirea poeziei lui S., identificat ca optzecist netipic sau „disident”, echinoxist, menestrel, autor livresc, erudit, manierist, cunoscător și utilizator riguros al prozodiei clasice, posesor al unei imaginații luxuriante etc. Nu spune însă ceva despre

valoarea lui, care nu derivă automat din aceste însușiri, ci decurge din măiestria complexă a „textualizării”, din talentul ireductibil al autorului, din anvergura personalității sale. Într-adevăr pertinentă e semnalarea faptului că **S.** e posesorul unei impresi-onante erudiții, o erudiție specializat-poetică, vizând tezaurul de forme și procedee ale poeziei clasice. Caracteristică pentru poet este și imaginația luxuriantă, susținând în chip fericit vocația fantasticului. Sub raportul atmosferei, al imageriei și al tonalității afective, **S.** ar putea fi clasat alături de Emil Brumar, Constantin Abăluță și George Almosnino, cu care împărtășește o anumită duioșie austeră, o anumită exultare intimist domestică, celebrată cu măsură, însă afilierea e valabilă doar în parte, el fiind dotat cu o mai viguroasă (deși bine drapată în ludic) antenă metafizică și cu un dramatism existențial cu atât mai frapant, cu cât e drastic reprimat la nivelul retoricii, sever expurgate de grandilocvența convențională și în general mascat sub aparențele jocului. Poemele lui par a fi „de modă veche” (însușire asumată, ostentativ, de poet, prin menționarea ei în titlul unui volum) și date fiind afinitățile autorului, care, de pildă, omagiază, într-un ciclu de poeme intitulat *Cartea pomelnicelor. Simple colaje*, poeți precum Villon, Baudelaire, Verlaine, Esenin ș.a. De fapt, specificitatea lui **S.** rezidă în apartenența liricii sale la estetica proprie onirismului, ca un reprezentant așa-zicând „întârziat”, dar nu epigonic. Ralierea lui la onirism este structurală. El produce o imagerie elaborată – organizată în „narațiuni” – care prezintă afinități mai degrabă cu suprealismul pictural (Magritte, De Chirico, Dalí, Victor Brauner), acționând în descendență dimoviană, lucru remarcat și subliniat de critică, omologia strategiei scripturale fiind evidențiată de o similitudine de manieră. Asemănarea cu versurile lui Leonid Dimov este uneori atât de mare încât se pot cita versuri care deseori frizează pastșa: „La ora șapte cântă un ceainic poleit/ Chemând la cină tații și unchi de afară/ Așa că pe măsuta de fildeș s-a ivit/ În sunetul mazurcii marina militară// Din urne cad mici inimi de candel străveziu/ Soldați de plumb trec marea oblongă ca o blană/ În timp ce luna pare pe rând un pardesiu/ O pălărie tare o bonă belgiană// Și-un unchi matern ne-nvață la cărți cutare truc/ Noi însă stăm deoparte suflăm în linguri știrbe/ Neliniștiți că unchiul în macferlan caduc/ Furiându-ne soldați declină silva silvae” sau: „Privind

cum trec sobolii rânduri-rânduri/ În travestiul lor de retori greci/ Tu stai la masă învelit cu scânduri/ Și apăsă pe piept de bibliotecă”. Poetul e departe de a fi un simplu imitator: el este un adevărat succes, iar nu un epigon sau pastșor al lui Dimov. Datele fenomenului au fost deslușite de Al. Cistelean: „Umbra lui Dimov e o umbră prea groasă pentru a nu fi luată ca reper polemic premeditat și pentru ca Soviany să nu încerce o emancipare pe calea mai ascunsă a chiar fidelității”. Poemele lui **S.** se înfățișează cel mai adesea ca, uneori ample, alcătuirii narrative, ca texte epice, propulsate de principiul ludic, combinând fantasticul (sau, în orice caz, bizareria tulburătoare) cu concretețea și alura familiară a tablourilor, colorate de o duioșie absurdă, de o sentimentalitate opacă, cumva autotelică. E adevărat că, după cum releva Marin Mincu, discursul e „înțesat de motive și motiveme mitice reactualizate și retrăite subtil”, dar important este că poetul este un creator de lumi ficționale fascinante, un „arhitect de paradisuri”, cum sună titlul unui ciclu de poeme din *Provincia pedagogică* (1996), mănuiitor dibaci al unei minunate „mașini de miraje” de patentă personală („Iar o mașină veche de miraje, / Ce altădată nu mergea defel/ Ne proiecta acum reportaje/ Din spațiul și din timpul paralel” – *Cartea lui Benedict*, 2002). Poemele oferă perspectiva simultaneității, a ubicuității și levitației – componente specific onirice – și eufemizează moartea prin celebrarea eternității himerice sau, preluând o sintagmă dimoviană, a „eternității iterative”: „Și spre deliciul țăncilor cu fes/ Care țineau moriști ciudate-n mână/ Sfârșitul lumii cum ați înțeles/ Se amăna cu încă o săptămână”. Ca și la Dimov, etalarea bogăției lexicale, a iscusinței prozodice și a imaginației luxuriante e instrumentul unei mize majore, iar nu inofensiv exercițiu de atelier. În afilierea la onirism o schimbare – și încă violentă la prima vedere – aduce volumul *Scrisori din Arcadia* (2005), impresionantă transfigurare a unui episod biografic dureros, un fel de jurnal al unui sejur la „spitalul de creiere”, înrudit, sub raportul împrejurărilor genezei sale, cu „jurnalele de ospiciu” ale poetului Paul Daian. Afiliabile mai degrabă unui expresionism răscolitor și încărcat cu tragicism, versurile se caracterizează prin renunțarea la prozodia clasică, renunțare rarisimă, însă nu inedită la **S.**, respirând uneori patosul încrâncenat-deprimist propriu lui Liviu Ioan Stoiciu. Împletind tema suferinței și tema erotică, subsumate chestionării

ontologice, *Scrisori din Arcadia* atestă modificarea diapazonului poetului, o puternică și genuină disponibilitate la Teodoru Mazilu, confirmând totodată identitatea personalității sale. Alt volum, *Dilecta* (2006), ce marchează o așa-numită întoarcere la maniera livrescă și manieristă, reiterează angajarea existențială din *Scrisori din Arcadia*, celebrând somptuos erotismul în versuri măiestrite, cu o recuzită împrumutată unui orientalism cărturăresc și vetust, aparent convențional. *Pulberea, praful și revoluția* (2012) învederează din nou capacitatea poetului de a se reinventa periodic, reînnoadă cu frustetea și despuierea stilistică, precum și, într-o versiune mai potolită, cu violența și patosul deprimist din *Scrisori din Arcadia*. După cum remarca Daniel Cristea-Enache, autorul renunță acum „complet la versul muzical, perfect ritmat și rimat, de un ludic convenționalism manierist, pentru o lirică «realistă» și autenticistă, cu rănila la vedere”. Concomitent cu afirmarea ca poet, S. s-a distins și printr-o asiduă activitate de critic literar. Cele două fațete ale scriitorului se află în raporturi de paritate, el fiind și un poet important, și un critic important, care și-a câștigat o incontestabilă autoritate în special în calitate de critic de poezie. El are opțiuni ferme, o perfect articulată platformă teoretică, înzestrat fiind cu vocație și perspicacitate hermeneutică. Erudiția își spune cuvântul și la nivelul prestației critice, anume prin largimea perspectivelor, prin apelul la filosofie, culturologie și la alte discipline umaniste. Are, în același timp, de afirmat și apărut un anumit crez estetic, structurat în esență pe coordonatele unei transavangarde proteice, definite drept „apocaliptice”. Este un susținător – alături de Marin Mincu și în consens cu acesta, totuși cu modulații diferențiatore – al locului central al textualismului în literatura contemporană, precum și unul din principalii înfăptuitori ai recuperării critice a onirismului estetic în epoca postdecembristă. Principala lui contribuție la dezbateră de idei vizând identificarea bazelor filosofice ale literaturii de azi constă în introducerea și argumentarea categoriei „apocalipticului”, pe care o socotește preferabilă postmodernismului în versiunea propovăduită, de pildă, de Mircea Cărtărescu sau de Ion Bogdan Lefter, cu toate că o consideră în parte identică sau în orice caz necontradictorie cu textualismul. În *Textualism, postmodernism, apocaliptic* criticul regroupează texte care se articulează într-o amplă panoramă a

producției literare a ultimului deceniu al secolului al XX-lea, fiind selectate cronici, studii și eseuri vizând scrieri ale unor poeți și prozatori ca Angela Marinescu, Marta Petreu, Aura Christi, Adela Greceanu, Marin Mincu, Liviu Ioan Stoiciu, Gheorghe Izbășescu, Dora Pavel, Bogdan Ghiu, Horia Gârbea, Ion Mureșan, Cristian Popescu, Ionel Ciupureanu, Ion Mureșan, Daniel Bănulescu, George Cușnărenco, Dumitru Țepeneag, Nora Iuga, Nicolae Breban, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Ion D. Sîrbu și mulți alții. Criticul operează „carotaje” bine țintite, reținând pentru comentariu opere considerate reprezentative pentru literatura extrem-contemporană. Importante sunt eseurile introductive și concluzive ale celor două volume, în care S. își expune cu claritate viziunea despre „apocaliptic” ca matrice a segmentului de literatură pe care o valorizează, considerând că ar corespunde modelului existențial prevalent în lumea de azi. Un model postulat a fi nu antropocentric, ci nihilocentric, nihilocentrism ce, observă criticul, nu trebuie confundat cu nihilismul modernității târzii. Apocalipticul ar include atât textualismul, cât și postmodernismul, acestea „nefiind decât niște forme particulare ale ultimei faze a culturii «burgheze», care este cultura dorinței de moarte”. Apocalipticul procedează la „adulația morții și a Nimicului”, iar modelul apocaliptic s-ar defini „ca o reprezentare de Nimic, ca un balet iluzionist ce își propune să-i confere Nimicului aparențele Ființei”, ca o „producție de miraje ce conferă legitimitate Nimicului, peste care suprapune aparența realului”. Asumarea apocalipticului este propusă ca o pedagogie a responsabilității, ca o paradoxală cale către reinventarea speranței prin neliniște, preferabilă, de aceea, ideologiei postmodernismului. De fapt, pledoaria lui S. transgresează domeniul strict al criticii literare, devenind o profesiune de credință existențială: „Doar asumându-ne condiția de ființe apocaliptice putem nutri nădejdea că nu ne vom rata în plan ontologic”. Altă contribuție notabilă a criticului este reprezentată de sinteza critică *Cinci decenii de experimentalism* (volumul I: *Lirica ultimelor decenii de comunism*, volumul II: *Lirica epocii postcomuniste*), publicată în 2011. Lucrarea, consistentă, dotată cu o solidă secțiune teoretică, afirmă convingător existența unui experimentalism literar românesc și a unor autori experimentalisti sau neoavangardiști: „Modelele acestora (Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Sorin

Titel, Mircea Ivănescu, Nora Iuga, George Almosnino, Constantin Abăluță, Grupul de la Târgoviște etc.) trebuie căutate pe de o parte în avangarda interbelică și mai ales în viguroasa mișcare românească suprarealistă [...], iar pe de altă parte în experiențele artistice europene cu caracter experimentalist (Noul Roman francez) sau situate în descendența avangardei istorice (teatrul absurdului, cu rădăcinile în Jarry sau în dramaturgia lui Apollinaire și Cocteau). El identifică „direcții și linii de evoluție” (este titlul unei secțiuni care include capitolele *Poezia obiectelor. Epicul, Onirism și Vizionarism, Tentația deriziunii, Poezia confesivă, Poezia de limbaj. Textualismul*), procedând apoi la prezentarea analitică și sistematică (*Lirica marginii. Autenticității, Deprimiștii, Starea de cvasi. Lirica extrauterinității* etc.) a unui foarte mare număr de poeți contemporani importanți, activi până în anii 2000, de la Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu, Leonid Dimov ș.a. până la Marius Ianuș, Elena Vlădăreanu, Zvera Ion, Claudiu Komartin, Răzvan Țupa ș.a., oferind astfel o panoramare substanțială asupra unei direcții importante de dezvoltare a poeziei românești contemporane.

Debutul lui S. în dramaturgie a avut loc în 1991, cu o piesă elaborată în 1986–1988 și intitulată *Strălucirea și suferințele filosofilor*. Autorul a recurs, într-un mod oarecum pirandellian, la procedeul teatrului în teatru, piesa înfățișând reprezentarea unui spectacol imaginar (având drept subiect vinderea lui Platon ca sclav, după moartea lui Socrate), desfășurată pe scena teatrului de la Cișmeaua Roșie, în vremea lui Caragea, „hospodar la Kara Iflak”, domnitorul fiind prezent la reprezentație, însoțit de dragători. O lovitură de stat pusă la cale de Marele Agă este dejucată în final, prin vigilența slugarnică a Poetului Curții. Piesa-cadru are aspectul unei savuroase farse satirice, cu viguros mesaj democratic și, în contextul vremurilor în care a fost scrisă, antitotalitar, anticeaușist, amintind, poate și prin recursul la recuzita de epocă, de *Cântul al unsprezecelea* (variantă) al *Levantului* lui Mircea Cărtărescu, scris cam în aceiași ani. Piesa din piesă abordează o problemă moral-filosofică perfect omologă, în registru grav, celei din farsa în care e inserată. În alte piese, adunate în volumul *Cinci poeme dramatice* (2005), autorul se înfățișează ca un dramaturg neo-ionescian, totuși nu epigonic, izbutind să nu fie strivit de ponderea uriașă a modelului. Și activitatea lui de prozator se situează într-un raport de

continuitate cu cea de poet, cele două modalități de scriitură fiind consubstanțiale. Proza poetică din *Cartea mirajelor*, ciclu component al volumului *Textele de la Montsalvat* (1998), anunța textele din care se articulează alt volum de proză, *Textele de la Monte Negro* (2003), un mic roman (care poate fi considerat și un amplu poem) cu compoziție fragmentară, alcătuit ca o „culegere” de texte – scurte secvențe de text, separate prin câte un rând de puncte de suspensie și grupate în unsprezece „cărți”. Acest roman poetic și oniric vădește din nou vocația de făuritor de „lumi posibile” a autorului, mobilizând totodată un substanțial patrimoniu cultural, de opere literare, dar și de arhetipuri și miteme, de mituri și mitologii, de cutume, bestiare și tipologii, în esență un adevărat festin de intertextualitate. Localizată într-un fel de Kakania imaginară, transistorică și eternizată, construită cu recuzită central-europeană din interbelicul timpuriu și cu inserții dostoevskiene etc., Monte Negro e un fel de falanster concentraționar cu triplu statut, erotic, religios și politic, totul fiind plasat sub semnul suferinței, umilirii, decăderii. Cartea e o distopie cu adresă antitotalitară, dar și cu un mesaj mai general, îndreptat împotriva înjosirii și suferinței omului, alăturându-se relativ numeroaselor romane apocaliptice, postapocaliptice, catastrofice, postmodern-eschatologice, soteriologice, carnavalesc-grave, cu sugestii de model mundan alternativ etc. ale deceniului literar românesc 1993–2003, între care se distinge prin marea deschidere către trecut, prin poeticitate și prin textualismul definitoriu. *Textele de la Monte Negro* poartă de asemenea o mare încărcătură culturală, și, în același timp, își revelează autenticitatea. Livresc și autenticitate, textualism și angajare existențială ar fi termenii subtilei ecuații a personalității lui S. O nouă versiune a romanului, întrucâtva modificată, a fost publicată în 2012 sub titlul *Arhivele de la Monte Negro*. Între timp autorul publicase alt roman, *Viața lui Kostas Venetis* (2011), mai puțin răscolitor decât precedentul, însă mai accesibil, captivant la modul tradițional. Textul este o sărbătoare a povestirii, etalând o proliferare de narațiuni compatibile cu percepția prozei realiste, dar ilustrând totodată, ostensiv, și modalitatea literară a apocalipticului. În formulă picarescă sunt înfățișate peripețiile și tribulațiile protagonistului, un aventurier grec de origine umilă, cu un destin puțin comun, care se mișcă prin Europa sfârșitului de veac XIX. E

un personaj memorabil: Kostas Venetis, păcătosul absolut, e omologul unui ascet. Agent, din propriu imbold ori manipulat sau constrâns de alții, al cruzimii și ticăloșiei extreme, el e de fapt un martir. Un picaro, dar nu unul oarecare, ci depozitarul unei adevărate teologii negative, al unei filosofii și etici alternative, un antierou absolut, dar de fapt un erou care aspiră la o paradoxală mântuire prin supralicitarea abjecției.

SCRIERI: *Ucenicia bătrânului alchimist*, Cluj-Napoca, 1983; *Strălucirea și suferințele filosofilor*, București, 1991; *Cântecele desăvârșirii interioare*, București, 1994; *Turnul lui Casanova*, pref. Marin Mincu, Constanța, 1997; *Provincia pedagogică*, București, 1996; *Textele de la Montsalvat*, Botoșani, 1998; *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, I–II, Constanța, 2000–2001; *Cartea lui Benedict*, pref. Nora Iuga, postfață Nicolae Tzone, București, 2002; *Experiment și angajare ontologică*, București, 2002; *Textele de la Monte Negro*, Constanța, 2003; ed. (*Arhivele de la Monte Negro*), București, 2012; *Alte poeme de modă veche*, București, 2004; *Scrisori din Arcadia*, postfață Elena Vlădăreanu, București, 2005; *Cinci poeme dramatice*, pref. Ion Cocora, București, 2005; *Dilecta*, București, 2006; *Apocaliptica textului*, București, 2008; *Cinci decenii de experimentalism*, I–II, București, 2011; *Viața lui Kostas Venetis*, București, 2011; *Pulberea, praful și revoluția*, Bistrița, 2012.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, „*Ucenicia bătrânului alchimist*”, RL, 1984, 22; Țeposu, *Istoria*, 96–98; Borbély, *Xenogramme*, 84–87; Mircea A. Diaconu, *Cărți de peste... ani*, CL, 1999, 1; Cistelean, *Top ten*, 47–48; Grigurcu, *Poezie*, II, 384–388; Mincu, *Poeticitate*, 428–429; Florin Mihăilescu, *Poetica spațiului apocaliptic*, VR, 2001, 5–6; Bogdan-Alexandru Stănescu, [*Octavian Soviany*], LCF, 2002, 37, ALA, 2005, 772; Raluca Dună, *Dostoievski textualizat*, LCF, 2004, 5; Mihai Iovănel, *Acesta este infernul*, ALA, 2004, 731; Bârna, *Prozastice*, 208–221; Dicț. *Echinox*, 370–373; Viorel Mureșan, *Poeme din epoca albă*, PSS, 2006, 3; Cosmin Ciotloș, [*Octavian Soviany*], RL, 2006, 31, 2012, 6; Bogdan Crețu, [*Octavian Soviany*], OC, 2006, 82, 2011, 305, 306; Alina Purcaru, *Despre demoni, în răspăr*, OC, 2011, 305; Ștefan Baghiu, *Experimentalism fără ieșire*, CLT, 2012, 10; Adina Dinițoiu, *Un roman inițiatic și decadent*, OC, 2012, 377.

N.Br.

SPAȚIUL MIORITIC, publicație apărută la Milano în iunie 1989 (un număr), cu subtitlul „Supliment al revistei «Biserica românească» a Comunității Ortodoxe Române din Italia”. Director responsabil: M. A. Balasiu. **S.m.** își propune să fie o „publicație de cultură și spiritualitate” și „să dea glas” cântecului „de dor și jale al fiilor neamului românesc de pe meleagurile italiice”. Revista „așteaptă contribuții menite

să ducă la mai buna cunoaștere a valorilor spirituale ale latinității orientale și eventual la înscrierea dorului și a doinei în structura sufletească a europeanului de mâine” (Traian Valdman, *Spațiul mioritic*). Numărul este dedicat integral lui Eminescu. Sunt reproduse șapte poezii: *O, mamă...*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Scrisoarea III* (fragment), *Doină, Rugăciune*, *Răsai asupra mea*, *Dumnezeu și om*. Cu scurte articole despre poet, nu lipsite de amprentă festivistă, au colaborat Liviu Papadima, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alexandru Balaci, Dumitru Almaș, Bartolomeu Anania, Traian Filip, I. D. Bălan, George Macovescu, N. Neagu-Contel, Mihaela Stăncioiu, Traian Valdman.

A.P.

SPĂRIOSU, Mihai
(24.III.1944, Deta),
teoretician literar,
comparatist,
traducător.

Este fiul Anei și al lui Cornel Spăriosu, avocat. Face școala elementară și cursul liceal la Timișoara (1950–1961). Urmează Facultatea de Limbi Străine a Universității din București, secția engleză, absolvită în 1966, rămânând asistent la aceeași facultate. În 1971 părăsește România și se stabilește în Statele Unite ale Americii. Obține titlul Master of Arts la Tulane University în 1973 și pe cel de doctor în literatură comparată și anglo-americană modernă la Stanford University în 1976. După o suită de specializări postdoctorale și de poziții temporare – *visiting assistant*, *visiting assistant professor* ș.a. – în instituții academice din Europa (Universitatea din Konstanz, ca bursier Humboldt) și din SUA (University of California – San Diego, Ohio State University, State University of New York–Birghamton, Cornell University), se fixează la University of Georgia din Athens (1982), unde ajunge profesor titular de literatură comparată (1990) și *research professor* (1994). Este director al prestigioasei serii editoriale de teorie literară și studii culturale „The Margins of Literature” de la State University of New York Press, Albany, iar între 1982 și 1992 editor (cu Giuseppe Mazzotta) al

seriei „Cultura ludens” de la John Benjamins Publ. Co., Philadelphia/Amsterdam; membru fondator, e și codirector la International School of Advanced Study in the Humanities de la Santiago de Compostela (Spania), inaugurată în 1996, ș.a. Coordonează mai multe proiecte colective, între care *Istoria comparată a literaturilor din Europa de Est și Centrală*. Literatura română a fost pentru S. un obiect de interes permanent, în special în cadrul unor cursuri despre ficțiunea est- și central-europeană, susținute la centrele interuniversitare de studii avansate de la Dubrovnik (*Aspects of Romanian Postmodernist Fiction*, 1989, *History, Ethnicity and Inner Being: Rebrenu's Forest of the Hanged*, 1990) și Praga (*Exile and Utopia in Romanian Fiction*, 1991). În 1969 se afirmă ca traducător cu o versiune la *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* de Laurence Sterne, realizată în colaborare cu Mihai Miroiu. Este și autorul unei versiuni românești a *Panciaturanței*, repovestită pentru copii (1970). Peste Ocean va rescrie în limba engleză, împreună cu Dezso Benedek, un volum de basme din Transilvania: *Ghosts, Vampires, and Werewolves. Eerie Tales from Transylvania Retold* (1994). Debutul în „Studii de literatură universală” din 1969, urmat de câteva articole în „Analele Universității București”, anunță cariera de comparatist a lui S., prezent cu numeroase studii și cărți, cu zeci de conferințe în Europa și dincolo de Ocean. Publică în „South-Eastern Europe”, „Comparative Literature”, „Degres”, „Nouvelle Europe”, „Modern Language Notes”, „Boletín de literatura comparada”, „Boletín del Grupo de Estudios de Crítica Literaria”, „Canadian Review of Comparative Literature”, „New Literary History” ș.a.

S. este un interpret pe cât de erudit, pe atât de sagace al discursului intelectual, pe toate palierele sale – onto-epistemologic, psihosocial, lingvistic, artistic, politic. *Literature, Mimesis, and Play* (1982) inaugurează seria în care jocul este un concept-cheie al sistemului de repere considerat de S. relevant pentru devenirea discursului intelectual european (științific, filosofic, artistic). Îi urmează două cărți plasate programatic sub semnul lui Dionysos, a cărui efigie țintuiește simbolic dimensiuni esențiale ale reflexiei și creativității: *Dionysus Reborn. Play and the Aesthetic Dimension in Modern Philosophical and Scientific Discourse* (1989), *God of Many Names. Play, Poetry, and Power in Hellenic Thought from Homer to Aristotle* (1991). Drumul conduce de

la literatură către aderențele sale multiple în sfera culturală și, mai departe, spre proximitățile ei epistemice, într-un sistem de referință unde o serie de opțiuni valorice eterogene definesc o mentalitate. Dionysos, zeul lunecător cu mai multe înfățișări și nume, patronează două părți ale acestui proiect ambițios, căruia S. i se consacră începând din anii '80 ai secolului trecut. În *Dionysus Reborn* ludicul este vizorul prin care se citesc, într-o masă eteroclită de texte, oscilațiile mentalității occidentale între valori polare numite raționale și preraționale. Mentalitatea prerațională implică devenirea cosmică neîndiguită, generatoare de conflicte violente și mizând pe interacțiunea liberă a șanseii și a hazardului. Cea de tip rațional tinde mai curând spre temperanță și abstractizare, dând prioritate necesității în fața șanseii și punând accentul pe norme și pe o ordine reglementată cultural. Punctul din care demarează analizele este sfârșitul veacului al XVIII-lea, epocă de mare efervescență intelectuală. Autorul își definește și metoda de lucru, numind-o interpretativ-configurativă. Se oferă, așadar, o analiză a sistemelor de termeni constituite prin asemănări de familie (cu o formulă împrumutată de la Ludwig Wittgenstein) și gravitând în jurul unor termeni-pivot: puterea, jocul, mimesis-ul, poezia ș.a.m.d. Datorită tensiunilor inevitabile dintre variante, astfel de configurații se transformă în veritabile câmpuri de forță. Conform lui S., responsabilă pentru o asemenea stare etern-conflictuală de lucruri este natura mentalității occidentale, oscilând între alternative polare și antrenând revizuirii periodice ale opțiunilor valorice sau modificarea modurilor consacrate de expresie și de creație. În *Dionysus Reborn* se insistă asupra acelor momente ale modernității în care jocul și iluzia lipsită de constrângeri, anterior reprimată și redusă la statutul de simplă literatură, revin spectacular în prim-plan, afirmându-și accesul la adevăr și chiar dreptul la dominație culturală. Cea de-a doua carte, *God of Many Names*, coboară în timp până la matca gândirii grecești, la sursele culturii europene canonice. Scrutând trecutul din orizontul revelator al prezentului, S. aduce probe în favoarea unei ipoteze abia schițate anterior. Anume că mentalitatea occidentală este dominată, în ultimă instanță, de ideea de putere, care își lasă amprenta asupra destinului unor concepte precum jocul, educația, reprezentarea, imitația, religia, conștiința, libertatea, necesitatea ș.a. Autorul caută și

interpretează aceste urme în texte dintre cele mai diverse ale culturii grecești, de la Homer și Hesiod la Platon și Aristotel, de la presocratici la Sofocle, Euripide sau Aristofan. Literatura (sau ceea ce este astăzi identificat ca atare) nu ocupă un loc privilegiat în jocul de texte corespunzătoare fiecărei constelații culturale particulare. **S.** identifică prompt funcțiile care îi revin în procesul perpetuării sau al eroziunii anumitor structuri ale puterii culturale. Privită astfel, gândirea grecească devine teatrul unei competiții nedecise între două serii de valori, numite de autor arhaice și mediane. Arbitrajul revine unui principiu polar al puterii: de o parte, o accepție agonică, violentă, iar de cealaltă, una mediată rațional, abstractizată în diferite grade și parțial metaforizată. Folosit ca o hârtie de turnesol, jocul și diversele sale modele operează ca o curea de transmisie, mediind relațiile dintre putere, rațiune și creație, marcând concepțiile despre realitate și iluzie, adevăr și fals și cele despre natura și menirea poeziei. Se insistă asupra rădăcinii conflictuale a gândirii grecești, duplicitatea rafinată a conceptelor sale cheie fiind văzută ca o cauză esențială a ambiguității funciare a discursului occidental contemporan. Plasându-și întreprinderea sub un acoperiș simbolic, în *The Wreath of Wild Olive. Play, Liminality, and the Study of Literature* (1997) **S.** rotește subit perspectiva. Oferită, potrivit legendei, învingătorilor olimpici de Zeus, ramura de măsline sălbatic invocată în titlu devine o emblemă a transmutării de semnificații. Îmblânzit prin intervenția divinității, principiul uman al competiției și al beligeranței (agonicul) se convertește în fertilitatea spiritului pașnic, nonantagonic (irenicul). Dincolo de orice variații spectrale, scena intelectuală a anilor '70-'90 ai secolului al XX-lea a fost dominată de o filosofie agresivă a diferirii și a alterității, ilustrată, printre alții, de Michel Foucault, Jacques Lacan sau Jacques Derrida, de Hans Georg Gadamer și Jürgen Habermas, de formalismul rus, lingviștii praghezi și Mihail Bahtin – aceștia din urmă cu tentacule peste Ocean. Genul ei proxim este sistemul de valori agonice, cu sursele în cultura elenistică timpurie. Pragul este locul care face posibilă trecerea – nonviolentă, adică irenică – de la tiparele centrale, autoritare, spre un număr virtual infinit de variante. În secțiunea teoretică a cărții se insistă asupra condiției liminale a literaturii ca premisă fundamentală a capacității sale de a proiecta lumi posibile. Interesul polemic al lui **S.** merge

spre implicațiile esențialiste atribuite relației real – posibil de filosofia europeană. Și, mai ales, spre evaluarea ei tradițională într-un sistem având ca antipodi centralul și perifericul, tipologie care camuflează în fapt o rețea complicată de relații. Eficiența îi poate fi testată în studiul unor universuri reputat conflictuale ale lumii contemporane: culturale, sociale, politice, etnice, religioase. Următoarele două secțiuni ale lucrării au un caracter mai curând analitic și aplicativ. Una privește textul literar în planul lui tematist. În vizor intră în special prozatori moderni: F.M. Dostoievski și André Gide, Vladimir Nabokov, George Orwell și Malcolm Lowry, Liviu Rebreanu și Mircea Eliade. La nivel semantic, literatura ca fenomen liminal pune în cauză și amendează în spirit irenic valorile mentalității și culturii dominante, deschizându-le spre alternative fictiv-imaginative. În *Pădurea spânzuraților*, de pildă, protagonistul e victima sistemului de referințe agonice, în care se definesc conceptele socioculturale de identitate etnică și rasială. O dialectică a identității și a diferenței, transgresând conflictele de sex, rasă, mentalitate, este înscenată și de Mircea Eliade în *Maitreyi*, prin manipularea tehnicilor narative. Nu numai ficțiunea, ci și interpretarea literară este văzută de **S.** ca o formă ludică și liminală de reprezentare, bazată pe „ca și cum”, un joc cognitiv ipotetic, cunoscut de la Xenofon încoace și botezat de Hans Vaihinger principiul lui *als ob*. Autorul trece în revistă discursul critic al veacului al XX-lea, dominat de agende ideologice de dreapta sau de stânga și implicat direct în competiția pentru putere. Modelele unei hermeneutici alternative de orientare irenică nu trebuie inventate *ab nihilo*. **S.** le redescoperă în critica culturală din veacul al XIX-lea: Matthew Arnold, John Ruskin, Oscar Wilde, cărora le dedică unele din cele mai subtile pagini. Întorcând cu dexteritate discursul intelectual modern pe celălalt sens, teoreticianul descoperă în potențialul ludic al literaturii cheia depășirii schizoidiei ereditare a psihicului colectiv occidental, marcat de o diferire agresivă perpetuă: între spirit și corp, între iubire și ură, între artist și filosof, între savant și preot, între ordine și transgresarea ei, între competiție și cooperare. **S.** se situează înăuntrul unei vârste anumite a culturii occidentale, iar cărțile sale sunt produsul unui drum *à rebours*, citind trecutul cu ochii prezentului și căutând la sursă determinările genetice ale modernității. **S.** a semnat și un roman polițist în

maniera intelectuală din *Numele trandafirului* de Umberto Eco, intitulat *A șaptea scrisoare. O enigmă filosofică la Academia lui Platon* (2010) și inspirat din apocrifa a șaptea scrisoare a lui Platon.

SCRIERI: *Panciaturantra* (povestită de ...), București, 1970; *Literature, Mimesis, and Play*, Tübingen, 1982; *Dionysus Reborn. Play and the Aesthetic Dimension in Modern Philosophical and Scientific Discourse*, Ithaca (New York), 1989; ed. (*Resurecția lui Dionysos. Jocul și dimensiunea estetică în discursul filosofic și științific modern*), tr. și postfață Ovidiu Verdeș, București, 1997; *God of Many Names. Play, Poetry, and Power in Hellenic Thought from Homer to Aristotle*, Durham–London, 1991; *Ghosts, Vampires, and Werewolves. Eerie Tales from Transylvania Retold* (în colaborare cu Dezso Benedek), New York, 1994; *The Wreath of Wild Olive. Play, Liminality, and the Study of Literature*, Albany, NY, 1997; *Global Intelligence and Human Development: Toward an Ecology of Global Learning*, Cambridge, MA, 2004; *Remapping Knowledge: Intercultural Studies for a Global Age*, New York–Oxford, 2006; *A șaptea scrisoare. O enigmă filosofică la Academia lui Platon*, tr. Virgil Stanciu, București, 2010. **Ediții:** *Mimesis in Contemporary Theory. An Interdisciplinary Approach*, I–II, Philadelphia, 1984–1990 (în colaborare cu Ronald Bogue); *Building a Profession. Autobiographical Perspectives on the History of Comparative Literature in the United States*, Albany, NY, 1994 (în colaborare cu Lionel Gossman); *The Play of the Self*, Albany, NY, 1994 (în colaborare cu Ronald Bogue).

Traduceri: Walt Disney, *Miki Maus și câinele Pluto*, București, 1966; *Miki Maus și nava cosmică*, București, 1966; Laurence Sterne, *Viața și opiniunile lui Tristram Shandy, Gentleman*, pref. trad., București, 1969 (în colaborare cu Mihai Miroiu); Northrop Frye, *Anatomia criticii*, pref. Vera Călin, București, 1972 (în colaborare cu Domnica Sterian).

Repere bibliografice: Bryan Sutton-Smith, *Playfull Yours*, „TASP Newsletter”, 1989, 1; Gerald Gillespie, „Dionysus Reborn. Play and the Aesthetic Dimension in Modern Philosophical and Scientific Discourse”, *Comparative Literature*, 1989; Virgil Nemoianu, [Mihai Spăriosu], RL, 1990, 21, „The Review of Metaphysics”, 1990, decembrie; Monica Spiridon, [Mihai Spăriosu], RL, 1991, 14, 1992, 19; Aura Taras-Sibișan, „Postmodernismul nu mă entuziasmează” (interviu cu Mihai Spăriosu), LCF, 1992, 7; Robert S.J. Garland, „God of Many Names”, „Ancient Philosophy”, 1994, 14; Marcel Corniș-Pop, *Contest vs. Mediation: Innovative Discursive Modes in Postmodern Fiction*, în *Violence and Mediation in Contemporary Culture*, îngr. Ronald Bogue și Marcel Corniș-Pop, Albany, NY, 1996, 181–200; Andrei Marga, *Două sinteze majore*, APF, 1997, 1–2; Andreea Deciu, *Miza cea mare și o miză mai mică*, RL, 1998, 43; Spiridon, *Interpretarea*, 158–161; Oțoiu, *Proza*, I, 44–46; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 262–266; Manolescu, *Enciclopedia*,

654–655; Alexander Baumgarten, *Platon apicultorul*, DM, 2010, 353. **M.S.**

SPĂTARU, Gheorghe (9.IV.1933, Horbova–Herța – 5.IV.1997, Chișinău), folclorist. Urmează școala primară și pe cea medie în localitățile Humăria și Horbova. Deportat în Siberia împreună cu familia, în 1947 se întoarce clandestin în satul natal. Mai târziu a făcut studii la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1956–1961) și a funcționat apoi în calitate de cercetător la Institutul de Istorie, la Institutul de Etnografie și Folclor, la Institutul de Istoria și Teoria Artei, precum și la Institutul de Stat al Artelor.

Preocupat îndeosebi de teatrul folcloric, **S.** a stabilit tipologia și zonele de răspândire ale manifestărilor teatrale populare, a cercetat apariția, evoluția și perioadele istorice de prezență a dramatizării populare în strânsă legătură cu sistemul lor poetic. Pe baza culegerilor proprii efectuate în sate din Bucovina, Basarabia și Transnistria, a realizat lucrările *Drama populară moldovenească* (1976) și *Teatrul folcloric cu tematică istorică în Moldova* (1980, în limba rusă). A editat, în colaborare, volumul *Teatrul popular* (1981), însoțit de un studiu introductiv în care abordează probleme de istorie a studierii genului, legate de manifestarea lui în timp, conținutul de idei, limbajul poetic ș.a., și cuprinzând melodii, comentarii, glosar și fotografii. În *lumea teatrului popular* (1984) este o lucrare de popularizare.

SCRIERI: *Drama populară moldovenească*, Chișinău, 1976; *Istoriceskaia moldavskaia narodnaia drama*, Chișinău, 1980; *În lumea teatrului popular*, Chișinău, 1984. **Ediții:** *Teatrul popular*, introd. edit., Chișinău, 1981 (în colaborare).

Repere bibliografice: Iulian Filip, *Teatrul popular într-o apariție monografică*, „Nistru”, 1977, 4; Alexandru Donos, *Un pasionat cercetător al dramei populare*, LA, 1997, 15 mai; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 290; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 813; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 413. **Gr.B.**

SPĂTARU, Indira (24.I.1971, Iași), poetă. Este fiica Anei Spătaru (n. Călin) și a lui Constantin Spătaru, operatori chimiști. Urmează școala generală și liceul la Iași. Devine studentă la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza”, secția rusă–română (1991–1992), dar ulterior frecventează și Facultatea de Filosofie de la aceeași universitate, absolvită în 1997. Va lucra ca supraveghetor la Casa „Vasile Pogor” din Iași (1990–1992), iar din 1997 ca muzeograf la Casa Memorială „Vasile Alecsandri” din Mircești, apoi la

Casa Memorială „Otilia Cazimir” din Iași. În 2001 face o specializare în muzeologie la București. Debutează în 1986, cu versuri, la „Convorbiri literare”, iar editorial cu volumul *Poeme*, apărut în 1995. Colaborează, de asemenea, la „Cronica”, „Poezia”, „Dacia literară”, „Poesis”, „Ateneu”, „Luceafărul” ș.a. I s-au acordat premii din partea revistelor „Poesis” (1990), „Luceafărul” (1992), „Ateneu” (1993), a fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1995), cu Premiul „M. Eminescu” (2005).

S. propune o poezie în care livrescul, apropiat de paradigma modernistă, câteodată chiar de sorginte suprarealistă, se combină cu radiografii fruste ale îndoielilor existențiale. Pe fondul unor sonorități aparte, care însoțesc o vizualizare antropomorfică a naturii („Brazilii din cer au aripi de barzi”), poeta meditează la menirea cărților, la miturile esențiale: „Să te înconjuri de sunetele cărților/ cum altădată celții migrau în stejari” (*Audiție*). În muzeul de la Mircești, unde amintirea poetului Vasile Alecsandri reverberează în versuri și lumină – un volum din 1999 se intitulează afin *Serile la Mircești* –, spațiul capătă parcă puteri protectoare, amintind de liniștea și pacea din adâncul mării. Trăind într-o lume aproape paralelă cu cea reală, **S.** își metamorfozează frustrările în ludic, susține multiple roluri, precum „sluta femeie cu măturoiul după ea”, care curăță tot ce poate, și scenă, și spectatori, dispărând în cele din urmă „în măneca dramaturgului” (*Figuranta*). Într-o manieră ironică ce tinde spre grotesc și absurd, Picasso e imaginat a-și alege modelele asemenea unui zeu atotputernic și rău: „Văzu trei domnișoare/ ce vreascuri-brațe aveau/ ouă de papagali/ năsururile lor cloceau/ / Mulțumit de așa înzestrări ale naturii/ le luă sub braț/ pentru câteva schițe viitoare”. Între real și livresc, viață și visare, mereu în răspăr cu sentimentalismul și cu pornirile nostalgice, **S.** reușește îndeosebi în câteva miniaturi lirice, unde detaliul își impune tenta insolită. Întoarsă mult mai mult spre sine, privirea interioară a poetei descoperă, odată cu placheta *Marele albastru* (2001), „mișunarea prin viață/ termite suntem, ne terminăm/ lecție după lecție/ sărăm așteptările, roadem tot de la un capăt la altul” (*Dans*). Dincolo de banalitatea vieții, trăirea întru poezie devine realitatea supremă: „ștreangul l-aș agăța ca pe-un imens trofeu/ rostindu-te cu fosforul oaselor – Poezie/ în matca ta aș arde ca-n arenă – torță vie” (*Marele albastru*). O poezie a absurdului, a grotescului,

a haosului oniric definește volumul *Sălbaticul anotimp* (2004): „Intrați, atenție la drujba agățată deasupra ușii/ iepurele epileptic veghează copca/ doarme pe furiș ochiul roșu treaz stă ca o gheară de urs/ în sânul clarvăzător al stâncii...” (*Devoțiune*) etc. Scenariile încărcate de absurd continuă și în placheta *În bucătăria Sylviei Plath* (2008), dar cu o tonalitate mai rezonantă, transpunând neliniștea, interogația asupra temeliiilor, nu o dată surpate, ale existenței: „Costumul călătoreia fără mască/ spre odaia cu pătrățele de șah,/ târziu striga numele meu/ înspăimântat, ca un ultim apel sinucigașului/ înainte de gestul fatal” (*Coregrafie*). Conotații ancorate în experiența existențială a poetei Sylvia Plath, emblema a lucidității înecate în dezamăgire, se întâlnesc în poemul *Sylvia*: „Astfel a făcut pace în viața ei:/ a culcat copiii, le-a pregătit dejunul,/ apoi a dat drumul la gaz/ dorind să probeze definitiv costumul de apicultor/ al morții/ – Ted își refula inspirația în brațele altei femei...// Mare doză de splin,/ să plutești cu barca pe cer/ fluturând picioarele în Styx/ – unii dispar inopinat,/ când te gândeai să-i cunoști mai bine,/ alții plutesc ani mulți/ în derivă”.

SCRIERI: *Poeme*, Iași, 1995; *Seninătatea lemnului*, pref. Adrian Dinu Rachieru, Iași, 1997; *Serile la Mircești*, Iași, 1999; *Marele albastru*, pref. Emil Iordache, Iași, 2001; *Sălbaticul anotimp*, pref. Ioan Holban, Botoșani, 2004; *În bucătăria Sylviei Plath*, București, 2008.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Vise de egretă*, CRC, 1995, 15–16; Edith Horváth, „*Poeme*”, ST, 1996, 1–2; Gellu Dorian, *Indira Spătaru*, CL, 1999, 5; Adrian Dinu Rachieru, *Iubirea „cu poezia”*, LCF, 1999, 15; Adrian Alui Gheorghe, *Poezia începutului de mileniu*, CL, 2001, 8; Al. Cistelean, *Feminități și feminisme (I)*, „Piața literară”, 2002, 2; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 386–387; Ion Dumbravă, *O carte într-un poem*, DL, 2003, 48; Alex. Ștefănescu, *Ea modelează realitatea capricios, ca pe o plastilină colorată*, RL, 2005, 1; Cristian Livescu, *Poezia feminității*, CL, 2005, 3; Emilian Marcu, „*În bucătăria Sylviei Plath*”, CL, 2008, 9; George Bădărău, „*În bucătăria Sylviei Plath*”, DL, 2009, 1; Ilie, *Dicț. poeziei ieșene*, 260–262.

O.I.

SPĂTARU, Nicolae (13.I.1961, Horbova–Herța), poet. Este fiul Mariei (n. Buzduga) și al lui Ilie Spătaru, țărani. Urmează cursurile școlii generale în comuna natală și Facultatea de Filologie la Cernăuți, absolvită în 1983. Va funcționa până în 1986 ca metodist la Universitatea de Stat din Chișinău, apoi ca muzeograf la Muzeul Republican de Literatură până în 1991, director al unei companii editoriale (1993–1998) iar din 2001 ca redactor la „Contrafort”.

Debutază cu versuri în 1979 la ziarul „Zorile Bucovinei”, iar editorial cu placheta *Întoarcerea zeilor*, apărută în 1992.

Sursa inspirației lui S. este cotidianul văzut prin prisma absurdului. Una din ipostazele poetului în *Întoarcerea zeilor* este revoltatul, luptătorul, cetățeanul responsabil de „ani de restriște pentru Țară”: „Poetul, ca un zeu venit din mit, / Este chemat luminii-n ajutor” (*Chemarea*). Tonul solemn, patetic, rima corectă, dar și temele abordate în maniera lui Lucian Blaga (satul, liniștea mormintelor) asigură un echilibru între tradiționalism și modernism. Zeii (strămoșii) se vor întoarce, vor salva oamenii de „ciuma ce vrea să ne-nghită”, versul emană optimism și vitalitate, chiar dacă „deocamdată/ doar cu gândul și privirea/ ne mai ținem de Europa. / Gândurile și privirea/ nu pot fi ținute sub arest!./... Sângele meu anunță protest după protest...” (*Se anunță clipa*). În volumul următor, *Ion și alte revoluții* (1996), autorul evoluează spre „o poezie a spectacolului cotidian, cu implicații social-existențiale, cu viziuni oniric-expresioniste în care simbolurile mari poartă măștile grotești ale absurdului și derizoriului” (Arcadie Suceveanu). Noile nuclee tematice, care vor domina textele de acum înainte (golul, rugina, dezamăgirea, ratarea, tristețea, inutilitatea), se impun într-un univers saturat de „frig/ tăceri terifiante/ lucruri ieftine/ fețe bătrâne/ case de nebuni cu porțile vraște/ gesturi fluctuante/ erori/ trădare/ ruine/ zei prăfuiți...” (*telegramă trimisă nicăieri*). Există un amestec halucinant al planurilor, când printre versuri suave și metaforice se poate strecura amenințător o „armată a 14-a” dintr-o realitate „imediată”. Poemele din *Noaptea când soclurile își recrutează noile glorii* (1998; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul Fundației Culturale Române) și din *Tristețea recită din Rilke* (2000) reiau cele mai reușite motive și selectează multe versuri publicate anterior. S. scrie și cărți pentru copii: *Cifrele în spectacol* (2005), *O zi de surprize* (2006), *Reportaje în culori* (2008), *Pisicul informatician* (2012).

SCRIERI: *Întoarcerea zeilor*, pref. Arcadie Suceveanu, Chișinău, 1992; *Ion și alte revoluții*, Chișinău, 1996; *Noaptea când soclurile își recrutează noile glorii*, postfață Adrian Dinu Rachieru, Iași, 1998; *Tristețea recită din Rilke*, Timișoara, 2000; *Cifrele în spectacol*, Chișinău, 2005; *O zi de surprize*, Chișinău, 2006; *Reportaje în culori*, Chișinău, 2008; *Pisicul informatician*, Chișinău, 2012.

Repere bibliografice: George Muntean, *Zei unui poet tânăr*, LA, 1994, 18 august; Vasile Gârnet, „*Întoarcerea*

zeilor”, CF, 1995, 8; Dan-Silviu Boerescu, „*Ion și alte revoluții*”, LCF, 1996, 28; Arcadie Suceveanu, *Revoluția ca obiect de uz casnic*, CF, 1996, 8; Constantin Dram, *Strălucitoarea iluzie a lui Don Quijote*, CL, 1996, 9; Emilian Galaicu-Păun, *Revoluție cu voie de la...*, VTRA, 1996, 11–12; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 404–408; Horea Poenar, „*Ion și alte revoluții*”, ST, 1997, 8; Florin Lazăr, „*Noaptea când soclurile își recrutează noile glorii*”, ST, 1998, 6; Mircea A. Diaconu, *Vârstele poeziei*, CL, 2000, 12; Bostan–Bostan, *Bucovina*, 580–583; Nicolae Motoc, *Ce face „poemul singur”*, TMS, 2002, 6–8; *Dicț. Chișinău*, 487–488. **L.Cr.**

SPĂTARU, Nicolae Gh. (1.VIII.1898, Toceni–Cahul – 11.I.1986, București), prozator, poet. Este fiul Eugeniei și al lui Gheorghe Spătaru, notar. Urmează liceul la Chișinău și Școala Politehnică din București (1918–1922). Este inginer constructor în cadrul Regiei Monopolurilor Statului, apoi la depozitele de fermentare a tutunului din Șoldănești, Soroca, Orhei și director al fabricii de tutun din Chișinău, despre care a editat o monografie (1930). În 1956 se pensionează de la Institutul de Proiectări al Ministerului Industriei Alimentare. Este membru al Comitetului Central al Astei basarabene, începând din 1937 participă la acțiunile care vor duce la crearea Societății Scriitorilor din Basarabia, iar în 1940 devine vicepreședinte în comitetul de conducere. Debutază cu versuri în ziarul „Cuvânt moldovenesc”, iar editorial cu romanul *Dar anii trec...* (1930). Este redactor la „Viața Basarabiei”, mai publică în „Pagini basarabene”, „Poetul” ș.a.

În romanul *Dar anii trec...* S. integrează fragmente cu un accentuat conținut autobiografic într-o amplă meditație despre trecerea timpului și perisabilitatea vieții. Deși înrămează acțiunea pe fondul unor schimbări de ordin social și mentalitar produse în spațiul basarabean după Primul Război Mondial, autorul urmărește mai puțin efectele timpului istoric, valorificând răsfrângerea lui asupra tragediilor și năzuințelor omenești, ruina sentimentelor sau absurdul morții. Memoria se mișcă între trecut și prezent și comprimă astfel distanțele dintre evenimente și timp, conducând la retrăirea intensă a vieții trecute. Totuși detaliul biografic este mai valoros decât țesutul romanesc, S. nereușind să dea individualitate personajelor sau să creeze structuri narative viabile. Romanul *În drumul nostru* (1933) este radiografia generației de după Primul Război Mondial, generație formată din copii de țărani care, scoși din mediul lor pentru a fi trimiși să învețe, devin niște ființe dezorientate, intelectuali mediocri.

Aceștia fie se adaptează la noul mers al vremii, fie dezvoltă o atitudine pesimistă față de viață. În același timp romanul se situează polemic față de literatura „decadentă”, figurată printr-o epistolă ficțională a unui scriitor, Moira, care critică romanul abia încheiat. Este vorba de o încercare de singularizare față de literatura Centrului, prin instituirea satului ca simbol identitar în detrimentul intelectualismului și al erotismului excesiv, ceea ce duce în cele din urmă la cultivarea accentelor neosămănătoriste în plin modernism. *Înapoi* (1935), roman care ilustrează cel mai bine tendințele sămănătoriste ale autorului, urmărește aceeași temă a intelectualului dezrădăcinat, vinovat față de lumea din care provine, și introduce, pe de altă parte, tema revenirii în satul natal. Dislocările în societatea de după război sunt privite, de data aceasta, și ca posibilitate de a schimba raportul de forțe prin ridicarea din mizerie a satelor românești. Tensiunile sufletești din romanele anterioare sunt dezamorsate prin propunerea unor soluții practice izbăvitoare, romanul intrând astfel în categoria literaturii teziste. Se poate observa și aici aceeași tendință de configurare a unui specific basarabean, a unui „made in Basarabia”, identificabil în viața și psihologia țărănească. *În fuga anilor* (1936), un volum de versuri, e structurat pe metafora mării, simbol al trecerii și al sortii vagante. Fără calități deosebite, poezia cultivă un ton elegiac prin care S. caută să circumscrie fondul emoțional al spațiului basarabean, caracterizat prin tristețe mută, năzuințe uitate, nostalgie. A lăsat în manuscris mai multe lucrări: *Omagiu ție, George Topîrceanu* (un final imaginar al romanului *Minunile Sfântului Sisoie*), două caiete de schițe, romanul *Spre viață nouă* și câteva piese de teatru (*Putregaiul, Căutări, Vreau mașină, Valul lui Zaharia și Furtună locală*).

SCRIERI: *Dar anii trec...*, Chișinău, 1931; *În drumul nostru*, Chișinău, 1933; *Înapoi*, Chișinău, 1935; *În fuga anilor*, Chișinău, 1936; *Fără cuvinte*, Chișinău, 1940.

Repere bibliografice: *Figuri contemporane din Basarabia*, Chișinău, 1939, 124; Nic. Pândaru, *Marile perspective ale literaturii basarabene*, VBA, 1941, 1; Colesnic, *Basarabia*, II, 138–143; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 104–105; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, 183; Suceveanu, *Emisferele*, 210–212; *Dicț. Chișinău*, 488.

Mr.M.

SPÂNU, Petruța (3.X.1943, Câmpulung Moldovenesc), critic și istoric literar, traducătoare. Este fiica Oltei (n. Păsăilă) și a lui Ioan Spânu, jurist. Urmează școala elementară și liceul la Gura Humorului

(1949–1960) și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția franceză–română (1960–1965). În 1978 își susține doctoratul cu o teză despre Albert Thibaudet. Preparador (1965), asistent (1968), lector (1976), conferențiar (1990) la Catedra de franceză a facultății absolvite, devine profesor în 2000; fondează în 1993 Centrul de Studii Belgiene. Este profesor invitat la Universitatea Dunărea de Jos din Galați (1994–1999) și la Universitatea „Marie Curie-Sklodowska” din Lublin, Polonia (1990–1993). Participă la numeroase colocvii naționale și internaționale, efectuează mai multe stagii de specializare în străinătate. Publică articole, studii în volume colective – *Direcții în critica și poetica franceză contemporană* (1983), *Terminologie poetică și retorică* (1994), *Prelegeri de literatură franceză* (1985), *Actes des Journées de la francophonie* (1997–2007), *Franța – model cultural și politic* (2003), *Visages de la vieillesse dans les littératures française et francophone* (2012) ș.a. – și în reviste din țară sau de peste hotare: „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași”, „Buletinul Universității „Al. I. Cuza””, „Anuar de lingvistică, istorie literară și folclor”, „Acta Iassyensia comparationis”, „Studia Universitatis „Babeș-Bolyai””, „Iașul literar”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Timpul”, „Dialogues francophones” (Timișoara), „Oeuvres et critiques” (Paris), „Cahiers francophones de l’Europe Centre-Orientale” (Pécs-Viena), „Revista de pedagogie” ș.a. Face parte din Fundația Voltaire (Oxford), Asociația de Studii Francofone din Europa Centrală și de Est (Pécs-Viena), din Asociația Scriitorilor de Limbă Română din Québec ș.a. Activitatea de traducătoare i-a fost răsplătită cu mai multe premii, între care Premiul acordat de Ministerul Comunității Franceze din Belgia și de Colegiul European al Traducătorilor Literari din Seneffe (2005), Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași (2010). De asemenea, a primit două mari distincții: Chevalier de l’Ordre des Palmes Académiques (Franța, 2005) și Officier de l’Ordre de Léopold (Belgia, 2006).

În lucrarea *Albert Thibaudet ou Le Sens de l’autre*, apărută în 1997, S. are în atenție opera criticului francez, dar și ecoul ei în posteritate. Demersul lui Thibaudet, interpretat în raport cu contextul francez și european, e înscris într-o scară de valori care își află rădăcinile în tradiția secolului al XIX-lea. La acest studiu se adaugă analiza romanelor din secolul al XVIII-lea în *Rățiune și sentiment* (1999) și a

unor opere ale literaturii de limbă franceză din Belgia în volumele *Prințul și poezii* (1999) și *Prozatori belgieni* (1999). Ele reprezintă rezultatul unui impresionant efort de documentare, reflectat în consultarea unor surse de mare autoritate, devenite clasice, precum și a exegezelor din ultimele decenii, cu o extensie spre domeniul poeziei și al istoriei mentalităților. Se îmbină, astfel, judicios achizițiile cercetărilor actuale cu elemente consacrate de critica și istoria literară mai veche. Exegeta dezvoltă însă și un punct de vedere personal, care se reliefează de fiecare dată, cadrul fiind o schemă cvasiidentică, aplicată în investigarea fiecărei opere: date biobibliografice, geneză, receptare, arhitectură generală (simetrii, opoziții, polifonie), organizare tematică, personaje, modalități epice și dramatice, descriere, dialog, temporalitate și spațialitate, probleme estetice, etice și filosofice incluse în text. În funcție de particularitățile unei scrieri, structura comentariului se modifică, secvențele își schimbă ordinea și ponderea sau atrag interpretări cu privire, bunăoară, la focalizare, tipuri de viziune, relația dintre autor și cititor etc. Echilibrat, lipsit de rigiditate, întotdeauna nuanțat, acest mod de analiză este susținut de comentarii ce se disting prin discernământ, într-o expunere clară și elegantă. Conectată la mișcarea literară contemporană a zonelor francofone, luând numeroase interviuri scriitorilor din această arie, **S.** este și o traducătoare prodigioasă. A transpus mai bine de șaiszeci de cărți din literaturile franceză, belgiană, elvețiană, fie că este vorba de poezie, proză, teatru sau eseistică, dar și despre pagini pentru lectura celor mici. Între autorii selectați se află Jean-Jacques Rousseau, Maurice Maeterlinck, Émile Verhaeren, precum și Maurice Carême, Henri Cornélus ori Jacques De Decker, Jean-Luc Outers, Thierry Debroux ș.a., preferințele ei mergând în mod evident către scriitorii belgieni. **S.** traduce cu talent și din limba polonă. Nu pierde din vedere în nici o situație principiul adecvării, al recreării semantismului original în limba în care este transpus textul. Versiuni în limba română a mai dat la două scrieri cu caracter memorialistic, evocator: Nicolae Suțu, *Amintiri de călătorie (1839–1847)* și Ion Mihai Cantacuzino, *O viață în România. De la „Belle Époque” la Republica Populară. 1899–1960.*

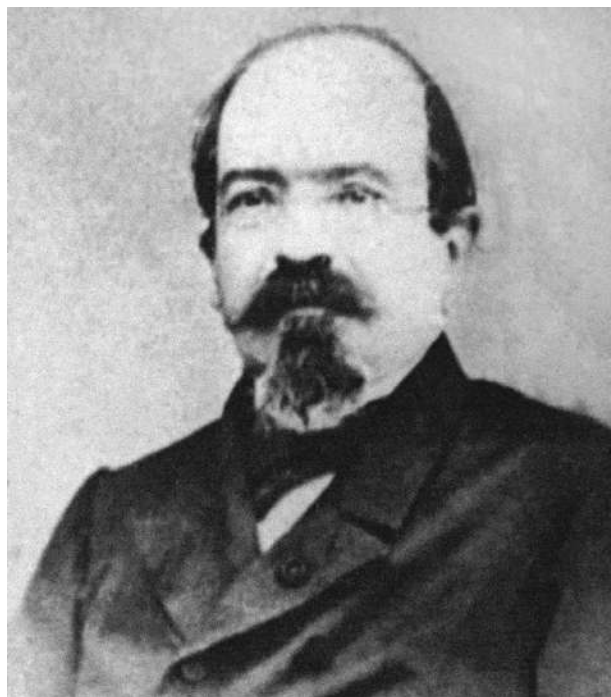
SCRIERI: Albert Thibaudet ou *Le Sens de l'autre*, Iași, 1997; *Rațiune și sentiment. Romane franceze din secolul al XVI-II-lea*, Iași, 1999; *Prințul și poezii. Scriitori belgieni de limbă franceză*, Iași, 1999; *Prozatori belgieni*, Iași, 1999.

Traduceri: Jerzy Falicki, *Istoria literaturii belgiene de limbă franceză*, îngr. și pref. trad., Iași, 1995; Jean-Luc Outers, *Ordinea de zi*, Iași, 2000, *Corp de meseriași*, Iași, 2003, *Ora de vară*, Iași, 2005, *Voiajul lui Luca*, Iași, 2009; Nicolae Suțu, *Amintiri de călătorie (1839–1847)*, Iași, 2000; Jacques De Decker, *Cartea cărților belgiene. Literatura belgiană de azi*, Iași, 2001, *Joc de interior și alte piese*, Iași, 2003, *Nu ai văzut nimic la Waterloo și alte nuvele*, Iași, 2005, *Filosofii amatori*, Iași, 2006; Marcel Pagnol, *Gloria tatălui meu*, Iași, 2002, *Castelul mamei mele*, Iași, 2007, *Apa de pe coline*, I–II, Iași, 2011; Maurice Maeterlinck, *Pelléas și Mélisande*, Iași, 2003; Paul Émond, *Teatru*, postfață Adriana Obreja, Iași, 2003, *Vizita plenipotențiarului cultural la bazilica de pe colină*, Iași, 2007; Jacqueline Harpman, *Lucarna*, Iași, 2006, *Orlanda*, Iași, 2010; Christian Libens, *Pădurea lui Apollinaire*, Iași, 2006; Bluma Finkelstein, *Moștenirea Babelului. Elogiu diversității*, Iași, 2007, *Fetița din grădină*, Iași, 2012; Camille Lemonnier, *Cornul de vânătoare*, Iași, 2008, *Bărbatul îndrăgostit*, Iași, 2010; Émile Verhaeren, *Mănăstirea*, Iași, 2008; Jean-Jacques Rousseau, *Julie sau Noua Eloiză*, I–II, îngr. și pref. trad., Iași, 2009–2011; Thierry Debroux, *Teatru*, I–IV, Iași, 2011; Ion Mihai Cantacuzino, *O viață în România. De la „Belle Époque” la Republica Populară. 1899–1960*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 387–388; Cornelia Ștefănescu, *Seduția manuscriselor*, RL, 2002, 30; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 413–414; Valeriu Stancu, *Premiul pentru traducere literară. Seneffe 2005* (interviu cu Petruța Spânu), CRC, 2005, 10. **Ș.A.**

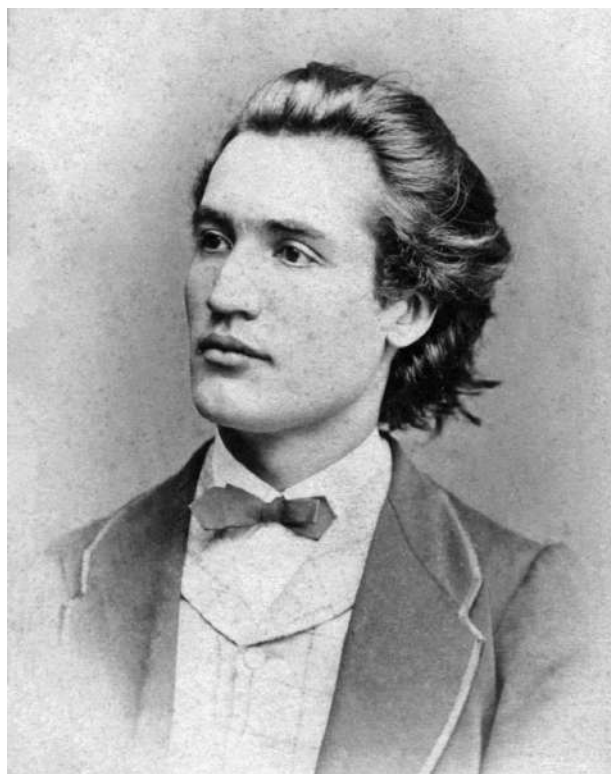
SPECIFIC NAȚIONAL. Concept dominant al culturii și literaturii române din secolele al XIX-lea și al XX-lea, **s.n.** are o apariție determinată de postulatele luminate privind drepturile și libertățile indivizilor și ale popoarelor, ca și de estetica romantică a particularului, cu originea în mișcarea *Sturm und Drang* și în special în scrierile lui J. G. Herder. În ultimul pătrar al secolului al XVIII-lea, prin culegerea *Cântece populare* (cunoscută sub titlul, dat ulterior, *Voci ale popoarelor în cântece*), gânditorul german atrage atenția asupra folclorului națiunilor, punând totodată bazele conceptului de cultură națională, întemeiată pe o tradiție proprie și pe un stil specific, care cer împlinirea în particularul lor și aducerea la lumină: „Nici un om, nici o țară, nici un popor, nici o istorie a unui popor, nici un stat nu e la fel ca altul, așadar nici ce e adevărat, frumos și bun în ele nu este la fel. Dacă nu căutăm acest lucru, dacă luăm orbește ca model o altă națiune, totul e înăbușit”. Evoluția conceptului este legată de devenirea modernă a națiunilor europene în veacul al XIX-lea și a căpătat o configurație și o pondere

speciale în dezbaterile de idei din culturile tinere ale continentului, care, odată cu euforia deschiderii către noile modele, își simt amenințată identitatea. Această dublă față a fenomenului a produs excесе contrare: pe de o parte o autominimalizare generatoare de complexe, pe de alta exagerarea specificului, fie prin înțelegerea lui exclusivistă și lipsită de validitate, fie prin prezumția unei întâietăți la fel de nefondate (cazul protocronismului și al tuturor anticipărilor și prelungerilor lui). În dialectica fenomenului aceste extreme au fost corectate prin intervenția salubrizantă a spiritului critic, menită să așeze judecățile în limitele verosimilului și ale bunului simț. În cultura română destinul prodigios al conceptului a fost întrevăzut de Titu Maiorescu în preambulul studiului din 1866 *Despre scrierea limbei române*: „Secolul XIX se va numi în istorie cu drept cuvânt secolul naționalităților. În el s-a lămurit și se realizează ideea că popoarele sunt chemate a se consolida în cercuri etnografice, specializându-și fiecare misiunea istorică după *propria-i natură*”. Dacă intenția cronicarilor și a Școlii Ardelene fusese recuperarea genului proxim (recunoașterea apartenenței noastre la romanitate / latinitate) și integrarea într-o familie altminteri firească, secolului al XIX-lea i se datorează inițierea operației complementare, de căutare a diferenței specifice și a relației dintre național și universal. Preistoria conceptului, chiar dacă acesta nu este numit ca atare, concide cu începuturile literaturii române pașoptiste, și nu e un exces de interpretare a afirma că prefața la *Gramatica românească* (1828) a lui Ion Heliade-Rădulescu îl prefigurează: „Vorbele streine trebuie să se îmfațoseze în haine rumânești...”, „trebuie a se cerceta și a se învăța limba rumânească și geniul său...”. Dezideratul capătă pregnanță în *Introducția* lui Mihail Kogălniceanu la „Dacia literară” (1840), în care redactorul publicației pledează cauza autohtonizării inspirației și a încurajării „gustului original, însușirea cea mai de preț a unei literaturi”, cerând promovarea, ca valoare prioritară, a ceea ce apoi se va numi **s.n.** Doi ani mai târziu, în „Almanah de învățătură și petrecere”, Mihail Kogălniceanu îl elogia pe Vasile Alecsandri pentru faptul că în versurile lui a urmat „numai gustul său și tradițiile naționale” și îi descuraja încă o dată pe „poetii și poetașii” imitatori. În aceiași ani Alecu Russo apără cauza dramaturgiei originale (*Critica criticii*, 1846), căreia îi concede misia „de a introduce pe ștenua națională

Mihail Kogălniceanu

Mihai Eminescu

naționalitate”, adică piese de teatru „îmbrăcate în caracterul pământului, vorbind cum vorbim cu toții când sîntem între noi, *fieștecare după treapta lui*, iară nu nemți, franțuji îmbrăcați în haine moldovinești și mărîind o limbă care nu-i nici a lor, nici a noastră”. Totodată Alecu Russo viza, în manieră polemică, și excesul contrar, anticipând astfel una dintre coordonatele viitoarelor dezbateri: „de mult ce ne vom lăuda, de mult ce vom huli celelalte neamuri, românii vor socoti că sunt buni și mari din naștere, și se vor acufunda iarăși în somnul lor adânc” (*Cugetări*, 1848). Junimea și mentorul ei adâncesc și diversifică acest spirit, în latura lui igienizantă, pe fundamentul a ceea ce M. Eminescu numește „naționalitatea în marginile adevărului”, paralel cu încurajarea creației originale. Textul capital rămîne articolul lui Titu Maiorescu *Literatura română și străinătatea* (1882): „Ceea ce a trebuit să placă străinilor în poeziile lui Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu și Șerbănescu și novelele lui Slavici, Negruzzi și Gane este, pe lângă măsura lor estetică, originalitatea lor națională. Toți autorii aceștia, părăsind oarba imitare a concepțiunilor străine, s-au inspirat de viața proprie a poporului lor și ne-au înfățișat ceea ce este, ceea ce gîndește și ceea ce simte românul în partea cea mai aleasă a firei lui etnice. Acest element original al materiei, îmbrăcat în forma estetică a artei universale, păstrînd și în această formă ca o rămășiță din pământul său primitiv, a trebuit să încînte pe tot omul luminat și să atragă simpatia luare-aminte asupra poporului nostru. Căci orice individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întîmpină un răsunset de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei”. Articolul conturează câteva mari teme ale viitoarelor dezbateri: raportul dintre etnic și estetic (Maiorescu afirmînd primatul esteticului: diferențiere etnică a operelor „pe lângă măsura lor estetică”) și dintre național și universal, identificarea celei mai reprezentative categorii sociale („partea cea mai aleasă a firei lui etnice”). Relativ simultan cu articolul lui Maiorescu, recenzînd volumul lui Ioan Slavici *Novele din popor*, Eminescu recunoștea în „geniul național” certificatul de valoare al literaturii: „...nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul aceluia popor, întemeiată adecă pe baza largă a geniului

național”. Dincolo însă de această observație, opera eminesciană în întregul ei a jucat un rol covârșitor în impunerea ideii de **s.n.** Prin marile teme ea a consolidat mitul național, iar prin valoare a stimulat major încrederea în posibilitățile românești de creație originală.

În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și în primele două ale celui următor evoluția conceptului este catalizată de momentul istoric, caracterizat în plan politic și larg cultural prin intensificarea luptei pentru emanciparea teritoriilor românești înstrăinate și pentru unitatea națională, ca și prin interesul crescut față de țărînice și față de tezaurul folcloric. În plan strict literar opera marilor scriitori ai Junimii se instituie în dovadă palpabilă de existență a unui specific literar românesc, iar editarea publicisticii politice eminesciene oferă un argument de autoritate întru susținerea ideii naționale. În acest context, în competiția dintre „tradiționalismul” sămănătorist și cel poporanist, pe de o parte, și „modernismul” simbolist, pe de alta, resimțită și ca o confruntare între spiritul particularist, „etnocentric”, și cel universalist, „cosmopolit”, prevalența aparține celui dintîi. În același timp, interesul pentru specific depășește sfera literaturii. Stimulate de preocupările europene de la confluența veacurilor pentru etnopsihologie, apar și la noi primele încercări sistematice de definire a psihologiei naționale românești, datorate lui C. Rădulescu-Motru și lui Dumitru Drăghicescu. Dincolo de gradul de validitate a „calităților bune” și a cusurilor identificate de cei doi, aceste lucrări rămîn valabile prin faptul că instituie cadrul deontologic al cercetării. Astfel, în dreaptă tradiție maioreșciană, C. Rădulescu-Motru scrie: „Intenția bună de a-ți preamări neamul nu are ce căuta aici. Cu atît mai puțin are ce căuta aici și intenția cealaltă, de a-ți micșora neamul. După ce cunoștința obiectivă este stabilită, patriotismul poate să intervină; căci el ajută să se traducă în fapte aceea ce rațiunea ți-a impus ca o concluziune logică. Întîi lumina minții și pe urmă focul aprins al patriotismului”. Cît privește trăsăturile specifice – primatul „părerii de grup asupra celei individuale”, de unde religiozitate și patriotism „de ochii altora”, inconsecvență în ducerea la capăt a lucrului început și celelalte –, acestea sunt derivate din ceea ce etnopsihologul numește „sufletul gregar”, caracteristică a „tuturor popoarelor tinere, necultivate”, deosebită de „solidaritate” (fapt cultural, fiind „asumată

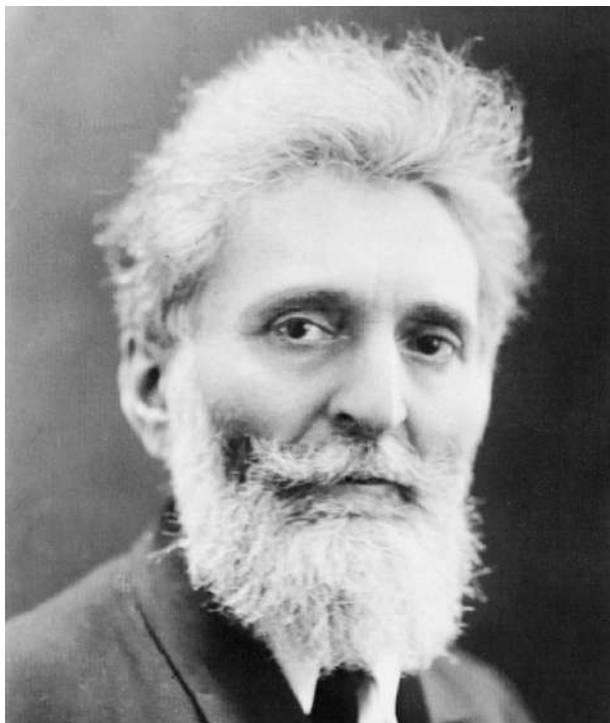
conștient”), prin aceea că e „anterioară culturii”. O caracteristică totuși paradoxal fastă pentru istoria noastră, întrucât ea a dus la menținerea în timp a limbii și a Bisericii: „Am avut virtuțile grupului, și nu pe acelea ale personalității, dar pentru trecutul nostru așa era și bine”; „Am trăit ca grup. Judecând greutățile prin care am trecut, este bine să ne mulțumim și cu atât”, conchide filosoful. Observațiile lui D. Drăghicescu, care converg în multe privințe cu ale lui C. Rădulescu-Motru, sunt încă mai aspre: ne-ar caracteriza „pecetea neisprăvitului”, fatalism, pasivitate, „rezistență defensivă”, lipsa unui stil propriu, iar mai presus de toate „neprevăderea, nepăsarea”. Virtuțile nu lipsesc totuși: „nevoia adâncă de neatârănare”, „spirit de libertate”, inteligență, simț al umorului și al satirei, folclor de pregnantă originalitate. Aceste trăsături îl duc pe etnopsiholog la încheierea că românii ar fi o „rasă occidentală cu obiceiuri orientale” și că „mentalitatea și caracterul românesc” ar fi „lipsite de trăsături proprii distinctive, bine pronunțate, cari să constituie pecetea unei personalități deosebite”. La începutul veacului conceptul de specific etnic este indisolubil legat de mișcarea culturală de la „Sămănătorul”, îndeosebi în anii când la cârma revistei se află N. Iorga (1905–1906), care face din ea, ca și din conexa „Neamul românesc literar” (prima serie), un centru de iradiere a spiritului național și de pregătire culturală a Marii Uniri. Doctrinarul sămănătorismului vede realizarea acestor idealuri prin răspândirea și asumarea depozitului de „cultură națională”, ca și prin încurajarea unei literaturi moralmente „sănătoase” și implicit specifice („o literatură trebuie să afirme sufletul unui popor”), adică țărănești, de unde și ofensiva împotriva a tot ceea ce ar impurifica-o: literatura modernă și „decadentă”, de obediență occidentală și urbană. Termenul **s.n.** este însă formulat ca atare și impus de o ideologie literară tangentă cu sămănătorismul, și anume poporanismul, în așa măsură încât se poate afirma că acest curent deține paternitatea conceptului. Cu atât mai mult cu cât pagina liminară a „Vieții românești”, și anume articolul de directivă *Cătră cititori* (martie 1906), reia articolul lui C. Stere *Poporanismul* din 1894, așadar dintr-un an sensibil anterior publicației sămănătoriste. Articolul așeza specificul drept valoare supraordonată a programului poporanist, recte al revistei. Publicația ieșeană își propunea să militeze pentru „o cultură națională, de un caracter specific”, de

vreme ce „un popor nu-și poate justifica dreptul la existența distinctă în sânul popoarelor civilizate, decât dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dându-i nota specifică a geniului său”. Dezideratul este reluat de G. Ibrăileanu în articolul *Scriitori și curente* din același număr al revistei, apoi în concluzia cărții *Spiritul critic în cultura românească* (1909), precum și în desele lui reveniri asupra ideologiei curentului. Totuși, în această etapă a poporanismului miza dezbaterilor o formează alte teme, adevăratele dispute în materie urmând să aibă loc după 1920. Sentimentul general de descătușare a energiilor colective și de încredere în creativitatea națională produs prin înfăptuirea Marii Uniri de la 1918 a propulsat problema **s.n.** în centrul ideologiei literare și culturale. Impactul acestui concept a fost atât de mare, încât fără el nu pot fi nici imaginate și nici înțelese principalele ciocniri de ideologie culturală și literară ale epocii interbelice: autohtonism versus europenism, tradiționalism versus modernism și sincronism, îndrumarea spre Orient versus apărarea Occidentului, tracism / dacism versus apărarea latinității, în fine fenomenul generaționist, mutațiile propuse de generația războiului etc. Idealul unei culturi naționale originale și distincte este acum resimțit ultimativ: înfăptuirea României Mari cerea în chip obligatoriu făurirea unei culturi de anvergură europeană. Ideea animă toate generațiile, și în 1934 va fi rezumată paradigmatic de Mihai Ralea într-o propoziție-sențință: „Nu mai avem nici o scuză de a întârzia aportul nostru specific la cultura lumii”. Naționalismul însuși, ca motor al năzuinței către eflorescența culturală, comportă mutații majore, care unesc intelectuali din generații altfel sensibil diferite, și este semnificativ faptul că, spre exemplu, tinerii din generația lui Mircea Eliade se întâlnesc cu C. Rădulescu-Motru în ideea că dacă în secolul al XIX-lea naționalismul se axa cvasiexclusiv pe idealul neatârării și al Unirii, acum el trebuie să însemne perfecționare moral-spirituală și creație culturală majoră. Complexitatea disputelor în jurul **s.n.** provine din diversitatea centrilor lui de iradiere ideologică, constând în personalități, grupări, școli, reviste-pilot: N. Iorga, „Neamul românesc” și revistele-anexă; Vasile Pârvan; C. Rădulescu-Motru și „Ideea europeană”; G. Ibrăileanu, Mihai Ralea, G. Călinescu și „Viața românească”; E. Lovinescu și „Sburătorul” (cenaclul și revista), grupul criticilor din cea de-a treia generație

postmaioresciană; Nichifor Crainic și „Gândirea”; Lucian Blaga; Dimitrie Gusti și școala lui sociologică, în cadrul căreia conceptul de națiune joacă un rol fundamental, de cadru obligatoriu al vieții sociale; Nae Ionescu și revista „Cuvântul”, cu grupul de intelectuali ce vor alcătui gruparea Criterion. Aceeași diversitate caracterizează unghiul din care este abordată problematica specificului. N. Iorga își continuă programul de la „Sămănătorul”, de promovare a unei literaturi întemeiate pe principiul etic și pe cel al specificității, în linia unui tradiționalism refractar la curentele moderne din epocă. Fără să fie preocupat în mod special de **s.n.**, în lucrările sale de arheologie și de istorie românească veche Vasile Pârvan identifică și definește fundamentul traco-getic al specificului etnic românesc, stimulând prin ele și prin personalitatea lui exemplară curentul interbelic al „tracismului”, devenit curând „tracomanie”, după expresia lui Șerban Cioculescu, dar care, dincolo de veleități ridicoli, a fost ilustrat de intelectuali autentici, ca Dan Botta, cel care avea să vorbească despre „pantheismul concepției thracice” în *Miorița*, în opera poetică a lui Eminescu ș. a. m. d. În ce-l privește, Pârvan pretinde o înțelegere înaltă a

conceptului de specific, care este una spirituală, de natură a depăși naționalismul izolaționist și apropiindu-se în unele puncte de viziunea Iovinesciană: „Naționalul nu e ținta supremă a spiritualizării, ci e materialul brut, care are a fi înnobilit prin gândirea general-umană, astfel încât creațiunile lui să devie pretutindeni și etern valabile. Ești național în orice creațiune a culturii superioare nu conștient, voit, ci inconștient, fatal”, „diferențialul” nu poate fi „accentuat” decât „intensificând genericul”, universalul. Pe de altă parte, specificul etnic nu stă în etnografic, drept care „nu românizarea noastră feroce întru vegetativul etnografic, ci continua noastră umanizare întru sublimul uman va crea suprema splendoare a culturai creatoare românești”. Este un punct de vedere regăsit, între alții, la Camil Petrescu, pentru care specificul românesc nu se măsoară după „lungimea cămășii” și „opincile lui Dincă Priboi”. În vederea unei atari creații culturale și atrăgându-și dezacordul naționalismului extrem, Pârvan invocă „suprema despersonalizare, deznaționalizare, deztenđenționalizare” ca „act de purificare precursor creării”. La rândul său, propunând conceptul „românism”, C. Rădulescu-Motru are în vedere

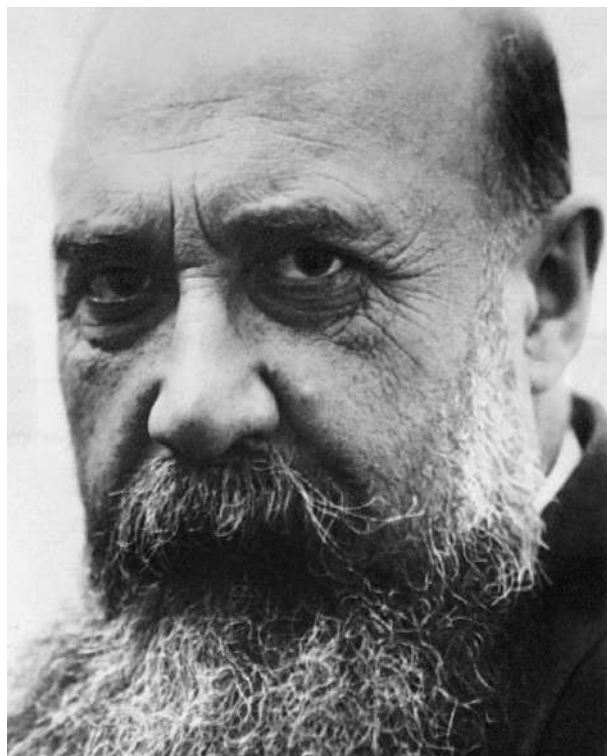
G. Ibrăileanu

C. Rădulescu-Motru

corectarea vechiului naționalism, precum și a exceselor naționalismelor interbelice. Filosoful pune accentul pe eliminarea „scăderilor” sufletului românesc și cultivarea virtuților lui reale prin intermediul unei noi politici a educației. Astfel „românismul”, termen asemănător cu ceea ce azi se înțelege prin „naționalism civic” sau „liberal”, are menirea de a deveni „școala energiei românești” și „catehismul unei noi spiritualități”. Pe teren strict literar dezbaterele teoretice interbelice vizează de asemenea o pluralitate de aspecte: definirea fenomenologică, istorică sau pur și simplu empirică a conceptului, interogația privind existența reală a unui specific românesc și analiza constituenților lui. Dincolo de această varietate, se impun ca suprateme binomurile tradiție versus modernitate (care prin rescriere ar da cuplul autohtonism versus sincronism) și etnic versus estetic. La începutul anilor '20 purtătorul de stindard al pledoariei pentru specific în literatură este revista „Viața românească”, cu programul ei poporanist. Amplul articol teoretic din 1922 al lui G. Ibrăileanu *Caracterul specific național în literatura română* definește descriptiv și istoric termenul, reciclând la vedere ideile de bază ale studiului *Spiritul critic în cultura românească*: „Muntenia este mai politică decât Moldova”, poezia lirică, în Muntenia mai influențată de literatura occidentală, e din principiu mai puțin specifică decât proza, aceasta din urmă fiind mult mai bine reprezentată în conservatoarea Moldova, unde și înrăurirea folclorului s-a resimțit mai adânc. Inspirația autohtonă („realitățile naționale”) și influența străină devin pentru criticul „Vieții românești” categorii de axiologie literară: muntenii Grigore Alexandrescu și Dimitrie Bolintineanu ar fi fost mai mari poeți dacă s-ar fi lăsat influențați mai mult de folclorul românesc decât de lirica occidentală; dar și invers, A.I. Odobescu a asumat modelul popular, devenind *ipso facto* „cel mai bun prozator artist muntean al vremurilor sale”; I. L. Caragiale și I. Al. Brătescu-Voinești sunt declarați în absolut „cei mai însemnați prozatori munteni” deoarece „au zugrăvit lucruri numai ale noastre și văzute prin propriii lor ochi, nu prin cărțile cetite”. În concluzie, scriitorii „cei mai talentați” coincid în majoritatea cazurilor cu „cei naționali” și „dintre doi scriitori cu un egal talent nativ, acela va fi mare în opera căruia se va simți mai puternic sufletul poporului și se vor oglindi mai bogat și mai bine realitățile vieții naționale”. În cercul „Vieții românești”

Nicolae Iorga

Vasile Pârvan

abordarea teoretică a **s.n.** îl preocupă intens pe tânărul Mihai Ralea. Beneficiind de o formație complexă (psihologie, filosofie, estetică), pe un fond de gândire raționalist și determinist, eseistul este interesat, mai larg, de coordonatele generice ale „sufletului românesc”, care „nu e încă lămurit”, ci „în curs de precizare”. Totuși el îl descrie, găsind, ca facultăți dominante, supraordonatoare, „adaptabilitatea” (o „săbie cu două tăișuri”) și „spiritul tranzacțional, de compromis”, pe care le pune în relație nu cu „imitația” (act de „parazit” care „trăiește pe invenția altora”), ci cu „adaptarea”, tradusă prin „prefacere, ajustare, localizare”, „treccrea printr-un temperament special al unui sistem de viață”. Ca însușiri subsecvente și derivate, eseistul identifică un puternic spirit de observație, „înțelegerea exactă și clară, percepția iute”, ascendentul emotivității asupra pasiunii, absența imaginației și a vieții interioare, ca și a religiozității – toate acestea explicând rezistența noastră etnică în timp. Trecând la literatură, după ce plasează „Viața românească” pe o poziție „intermediară între tradiționalism și europeism”, Ralea apreciază specificul drept un concept dinamic / istoric și-l definește prin epistema deterministă. Într-un chip care îl apropie de adepții dihotomiei cultură – civilizație, totuși fără a pune termenii într-o opoziție valorică, teoreticianul disociază între „politică, știință și tehnică”, în a căror propășire „contactul cu Occidentul” îi apare ca obligatoriu, și creația artistică, deținătoare a unui cu totul alt statut: „Artistul, pentru o mie de motive, nu poate fi decât național. Produs al unei societăți, el scrie pentru o societate dată. Marea lui calitate e specificitatea. Și aceasta nu poate fi decât națională.[...] Arta unui popor e cea mai bună diagnoză pentru psihologia sa etnică. Și invers, stilul unei arte nu poate fi perceput fără adâncirea mentalității naționale a cărei expresie este” (*Europeism și tradiționalism*, 1924). „Spiritul național”, continuă Mihai Ralea, face diferența nu numai între creatorii diferitelor popoare, dar și între cei mari și cei mărunți, așadar el devine criteriu de valorizare literară: „Când introducem «specificul național» nu facem altceva decât să completăm definiția talentului. [...] Un scriitor care n-are decât stilul individual [...] nu poate fi decât minor. Talentul său e mai mic, adică mai puțin. Artistul național are și stilul individual, *plus* pe celălalt, social. E deci mai bogat”. Ulterior, esteticianul vine cu precizări menite a disocia criteriile și a nuanța

demonstrația: „Când afirmăm că o literatură nu poate fi decât specific națională, nu facem o *judecată de valoare, nu cerem sau dorim ceva*. Din contra, facem o simplă *judecată de realitate*, de constatare, care ne duce la concluzia că lucrurile *nu se pot întâmpla altfel*”. Totuși, în percepția criticii estetice a epocii poporanismul rămâne o ideologie care subordonează esteticul etnicului. Replica majoră vine de la reprezentantul cel mai autorizat al posterității maioreștiene, E. Lovinescu, iar principalul cap de acuzare vizează confuzia valorilor: „Problema specificului național e cu atât mai rău pusă cu cât poporanismul a strămutat-o din planul etnicului în cel al esteticului”. Este de altfel obiecția pe care doctrinarul modernismului nu va înceta să o aducă ori de câte ori va considera că, în încercarea de a se recunoaște literaturii române un specific etnic, se încalcă principiul separației valorilor și al autonomiei esteticului. Disocierea celor două dimensiuni, raportul dintre ele, dialectica relației dintre imitație și creație originală, precum și teza „conformismului etnic” sunt reluate de Lovinescu în capitolul despre poporanism din *Istoria literaturii române contemporane*, volumul I (1926), de unde vor fi transplantate ca atare în compendiul din 1937. Formulările din cele două sinteze au greutatea și tranșanța concluziilor definitive: „Literatura cultă este rezultatul refracției ideologiei străine prin individualitatea etnică a poporului român” (care astfel „naționalizează” influența), „esteticul este o valoare autonomă realizată prin limbă și fond sufletesc într-un material etnic”, și a „pune problema specificului național în sens poporanist” este cu totul anacronic și „reacționar”. Un moment semnificativ al confruntărilor – de data aceasta *întra muros*, în chiar cetatea modernismului – este iscat de prefața lui B. Fundoianu la cartea sa *Imagini și cărți din Franța* (1922) și de considerațiile lui N. Davidescu despre simbolismul românesc. Autorul *Priveștiștilor* tăgăduiește literaturii române orice aport original, ea apărându-i ca „o colonie a culturii franțuzești”. Cauza imediată a acestei vasalități ar sta în absența „talentelor remarcabile, capabile să facă dintr-o nutriție străină ceva ordonat și propriu”. Cauza cauzelor ar fi însă mai adâncă: ca popor, „n-avem un suflet – un suflet diferit și personal”. Celălalt contestatar, N. Davidescu, nu neagă aportul de originalitate al literaturii naționale în întregul ei, însă îl reduce drastic la simbolism, declarat „începutul literaturii noastre”, căci

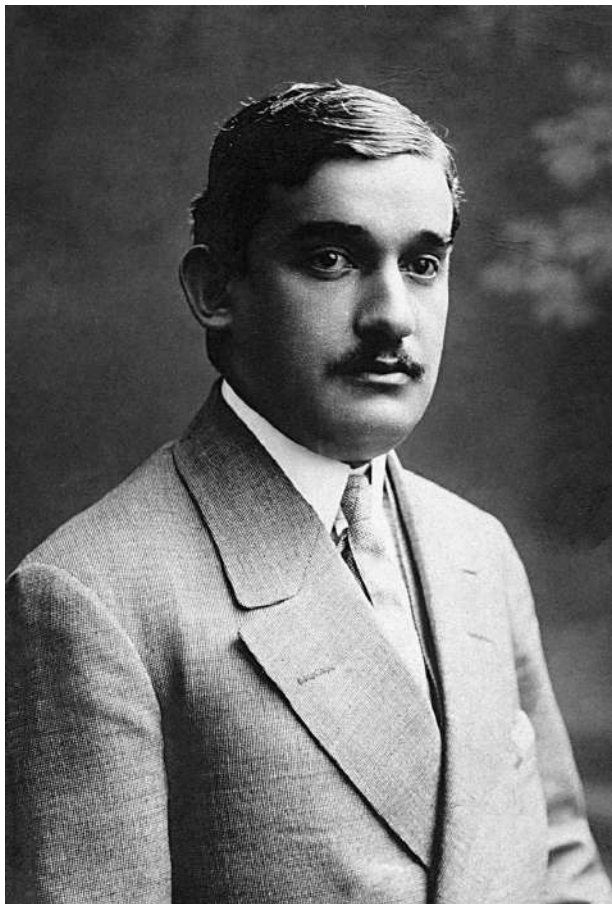
până la simbolism n-am fi avut o „literatură românească”, ci „doar numai scriitori-accidente”. Cea mai prestigioasă replică vine și în acest caz tot de la E. Lovinescu, prin răsunătorul articol *Există o literatură română?* (1922, reluat în *Caracterele esențiale ale literaturii române*, 1923). Doctrinarul sincronismului acceptă ideea de reprezentativitate („pentru a se integra într-o cultură, talentul trebuie să fie reprezentativ”) și recunoaște literaturii române existența unor trăsături specifice de „fond”, ca fatalismul, duioșia și umorul, precum și de „expresie”: limba „plastică și plină de resurse”. Contrar aserțiunii lui N. Davidescu, „literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualități, ci ca o sumă, ca o totalitate organică și armonioasă de însușiri etnice, virtuale în producțiunea populară și realizate în literatura cultă prin artiști de un talent incontestabil. Între cei patru pilaștri (Eminescu, Creangă, Coșbuc, Caragiale) ai expresiei artistice a sufletului românesc se întinde rețeaua unei întregi literaturi reprezentative. [...] Departe de a păși în pragul Europei cu mâinile goale, pășim nu numai cu posibilitățile unui suflet original, și ca fond, și ca formă, ci și cu afirmații categorice, solidare între ele, dar diferențiate în cromatica literaturii universale”. Cum B. Fundoianu își reia ideile în cronica la ediția a doua a cărții lui Ibrăileanu despre „spiritul critic” din 1922, Lovinescu revine, reiterând la rândul său argumentele din prima sa replică. Cu un punct de vedere insolit intervine în dezbatere un alt susținător al primatului esteticului, Camil Petrescu. El inversează raportul îndeobște acceptat dintre tradiția colectivă și creația individuală, afirmând că „sufletul unui scriitor mare este sinteza sufletească a unui popor la un moment dat. Nu tradițiile sunt sufletul unui popor, ci scriitorii, gânditorii și artiștii lui, oricum ar fi ei, cu condiția să fie mari. Nici Goethe, nici Eminescu nu sunt mari prin arta lor națională, națiunile sunt mari prin arta acestor artiști”, astfel că „Eminescu singur, cu *Luceafărul*, *Scrisorile* și *Călin* al lui, poate e mai mult decât poezia populară românească la un loc”. Tema **s.n.** angajează treptat toate spiritele în acest al treilea deceniu. Confruntările asupra ei ating apogeul odată cu intrarea în arenă a doctrinei ortodoxiste. Încă din 1924, în articolul *Parsifal*, Nichifor Crainic deosebea, pe urmele lui Oswald Spengler, între civilizația nivelatoare, sfârșind în „orașul mondial”, și cultură, creatoare și păstrătoare de identitate. Disocierea nu întârzie să

ia chipul opoziției între Orient și Occident, autohtonism și europeism. Specificul nostru rezidă, potrivit directorului revistei „Gândirea”, în credința ortodoxă, prin care ideologia gândiristă pretinde a fi depășit etnicismul sămănătorist: curentul creat de N. Iorga „a avut viziunea magnifică a pământului românesc, dar n-a văzut cerul spiritualității românești”, așa încât „peste pământul pe care am învățat să-l iubim din «Sămănătorul», noi vedem arcuindu-se coviltirul de azur al Bisericii Ortodoxe. Noi vedem substanța Bisericii amestecată pretutindeni cu substanța etnică”, „factorul creștin” fiind „tradiția eternă a Spiritului care, în ordinea omenească, se suprapune tradiției autohtone” (*Sensul tradiției*). Pe aceeași baricadă, însă mai puțin reducăționist decât Crainic, se află Radu Dragnea, care admite că sămănătorismul a încheiat „procesul secular al naționalizării”, însă apreciază că „spiritul românesc creator” nu se rezumă la tradiția ortodoxă. E o sinteză: „Dacismul [...], ortodoxia și latinitatea – iată cele trei elemente constitutive cari vor da culturii românești omogenizarea națională”. Mai clar spus, România ar avea menirea de a „turna în formele limpezi ale Occidentului latin turburea adâncime umană a Orientului ortodox”. În schimb, ortodoxismul lui Nae Ionescu nu admite compromisuri: „A fi român, nu «bun român», ci român pur și simplu, înseamnă a fi și ortodox. În același fel în care, de pildă, animalul «cal» este și «patruped»”. De aici respingerea latinității și a catolicismului, deoarece, susține directorul ziarului „Cuvântul”, nu poți fi român dacă te-ai născut catolic, după cum nu poți deveni catolic dacă te-ai născut român. Opoziția față de asemenea teorii restrictive și exclusiviste nu putea întârzia, și ea vine din toate părțile. Inclusiv din tabăra tradiționaliștilor moderați, ca Al. Dima. Teoreticianul de la „Dati-na” analizează critic demersul lui Nichifor Crainic aducând argumente din istoria mentalităților. O poziție diferită adoptă și Tudor Vianu, pe atunci colaborator al revistei „Gândirea”, în ale cărei pagini își și face public punctul de vedere. Potrivit tânărului filosof al culturii, etnocentrismul reflectă stadiul patriarhal al unei societăți, fiind doar un „accident de creștere, o criză de pubertate, un conflict care s-a produs cu mai multă putere acolo unde, ca la germani și la ruși, o pornire înăscută de grupare socială tindea să menție vreme îndelungată patriarhalitatea”. Prin trecerea societății românești la „faza de stat”, fenomenul va fi eliminat de la sine. Articolul

se încheie cu un avertisment și totodată cu schițarea unei alternative, a statului „ca îndreptar”: „Dacă totuși printr-o ciudățenie oarecare programul culturalismului etnic ar ajunge să se impună de aci înainte, cultura română ar descinde hotărât în subdemnitatea unei provincii. Aci stau motivele generației noastre răzvrătite, inovatoare, progresiste și optimiste. În locul «sufletului etnic» ea vrea să-și scoată un îndreptar din ideea statului”. La rândul său, Mihai Ralea, care în *Fenomenul românesc* (1927) demonstrează lipsa vocației religioase la români, nu obosește să denunțe „misticismul” vociferant al unor publiciști, neconcordanți cu psihologia noastră etnică, dar mai ales ortodoxismul de la „Gândirea” și derivațiile lui teribiliste, de genul *Manifestului Crinului Alb*, redactat de Sorin Pavel, Ion Nistor și Petre Marcu-Balș (Petre Pandrea). Dacă Al. Dima, Tudor Vianu și Mihai Ralea privesc fenomenul ortodoxist dintr-un unghi mai ales cultural, E. Lovinescu

și critica estetică îl vor amenda pe motive strict literare. Mentorul „Sburătorului” ironizează subțire pretenția lui Nichifor Crainic de a fi descoperit o literatură-„reflex artistic al Logosului mistic”, amendându-l scurt: „Bucuroși să admirăm această literatură ieșită din logosul mistic, îi constatăm inexistența”. Concluzia criticului, asemănătoare celei la care va ajunge și Mihai Ralea, este că „literatura românească – ca și sufletul românesc – nu se recunoaște în acest misticism”. În spirit lovinescian, Vladimir Streinu apreciază că specificul etnic este un produs și un proces natural, „ca umbletul sau ca respirația”, „act de viață” / „mod de existență”. În același timp, o entitate „în mișcare continuă” ca și tradiția, avându-și originea în formarea limbii și în creația populară, dar evoluând mereu, așa încât ar fi absurd și ridicol să-l reducem la „plugul de lemn” și în genere la existența rurală primitivă și la mizeria țăranului român. În ordinea reacțiilor criticii estetice la

E. Lovinescu

Mihai Ralea

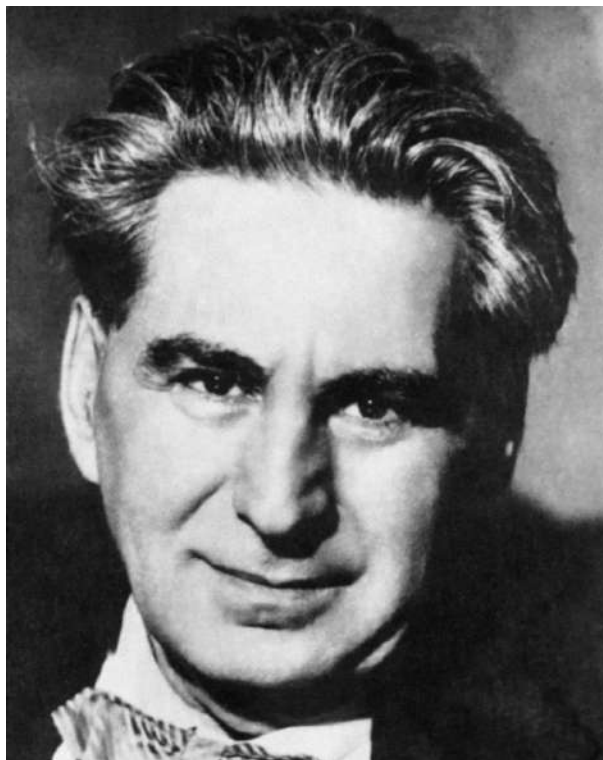

gândirism se înscrie și ipoteza lui Pompiliu Constantinescu de la începutul anilor '40 potrivit căreia doctrina specifist-ortodoxistă a prejudiciat imaginea lui Eminescu: „...de când «Gândirea» a identificat ideea de specific cu ortodoxia – Eminescu pare și mai înstrăinat de specificul național, fiindcă a fost, prin excelență, un poet păgân sau, în cel mai bun caz, un contemplativ budist”; Eminescu e un creator care „derutează pe amatorii de specific prin însăși marea capacitate de absorbție și convertire a tuturor elementelor din lirica lui”. Același pericol l-ar pânde și pe Lucian Blaga, cel care dintre toți poeții „Gândirii” „a mers mai adânc în spiritul etnic, dincolo de ortodoxie și teme folclorice”. Abstracție făcând de exagerările doctrinare ale directorului „Gândirii” (pe care de altfel nu le-a impus colaboratorilor) și, poate mai ales, de exacerbarea și trivializarea lor de către epigoni, trebuie subliniat că revista are însemnatul merit de a fi stimulat orientarea creatorilor către **s.n.**, în manifestările lui încorporate nu numai în creațiile religioase canonice, dar mai ales în puternicul fond apocrif sau păgân al culturii populare. Este ceea ce realizează scriitori de talia lui Lucian Blaga, Ion Pillat, V. Voiculescu sau Adrian Maniu, precum și o seamă de artiști plastici. În ce-l privește pe Blaga, care în creația lirică și în cea dramatică își ia libertăți de veritabil disident și eretic, el aduce o contribuție majoră și la teoretizarea și descrierea **s.n.** din perspectiva unei filosofii a culturii de mare originalitate, considerată apostatică și „anticreștină” din perspectivă teologică (Nichifor Crainic, Dumitru Stăniloae). Lucian Blaga se distinge în acest context prin dimensiunea arhetipală pe care o conferă specificului în general și celui românesc în particular. În 1936, utilizând propriile-i concepte elaborate în *Orizont și stil*, primă secțiune din *Trilogia culturii*, în următoarea lucrare, *Spațiul mioritic*, filosoful construiește un model al „matricei stilistice” românești. Structură abisală, constând dintr-un „orizont spațial al înconștientului”, „înalt și indefinit ondulat, și înzestrat cu specificele accente ale unui anume sentiment al destinului”, această matrice determină prin „personare” stilul tuturor creațiilor culturale românești, de la cea populară (exemplul absolut: doina) la vârfurile creației culte (Eminescu, încorporare supremă a „ideii românești”). „Perspectiva sofianică” („transcendentul care coboară”) și certitudinea salvării, atașamentul de „profilurile «organicului»”, „colorile stinse” (în

Lucian Blaga

G. Călinescu

ornamentică), sentimentul indefinibil al dorului etc. sunt, după Blaga, caracteristicile diferențiatore ale matricei stilistice românești. Tema specificului ocupă un loc important și în opera unui filosof al culturii de o cu totul altă formație și orientare, P. P. Negulescu, reprezentant – potrivit clasificării lui E. Lovinescu – al primei generații postmaioresciene. În *Geneza formelor culturii* (1934) el examinează cu aparat erudit diversele perspective din care a fost definit **s.n.** (etnică, antropologică, etnopsihologică), subliniind că din explicativ conceptul a devenit normativ. În iarna – primăvara lui 1927 Petru Comarnescu inițiază în ziarul său „Politica” o „anchetă asupra artei românești”, vizând exclusiv arhitectura, sculptura și pictura, artele decorative și muzica. Majoritatea repondenților – în genere creatori de primă mână sau critici de artă – recunosc existența unui specific în arta populară și mult mai puțin în cea cultă, unde împlinirea lui ar rămâne o chestiune de viitor. Cel mai radical în negație este Marin Simionescu-Râmnicianu, spirit polemic, care contestă specificul artei culte, precum și orice element de continuitate dintre aceasta și tradiția populară. Cât despre literatură, „am putea spune că avem roman specific românesc numai când, subiectul petrecându-se în Camboge, toți am spune că-i românesc”. Cu alte cuvinte, „specificul nu este în conținut, ci în concepție”. Pe lângă valoarea în sine a aserțiunilor, ancheta din „Politica” s-a dovedit productivă prin ecoul ei. Pornind de la constatarea că majoritatea artiștilor chestionați n-au dat „o definiție cuprinzătoare a tuturor elementelor specificului național” și mai ales că n-au putut dovedi „necesitatea lui absolută în valorificarea operei de artă ca atare”, F. Aderca neagă specificului orice relevanță estetică, veștejind „hipertrofia anormală a ideii”, declarată un „cancer” al culturii române moderne, un „morb” de care ea „va trebui să se lepede”. Articolul, publicat de revista „Sburătorul”, primește neîntârziat replica lui Lovinescu. Dar aceasta vine după ce, cu altă ocazie, criticul lămurise chestiunea compatibilității dintre sincronism și diferențiere, pusă de F. Aderca sub semnul întrebării: „diferențierea nu se opune sincronismului, ci tradiționalului”, ea fiind un „agent al progresului și singurul reactiv împotriva multiplicării în serie a continuității vegetative”. În intervenția următoare, care îl vizează direct pe F. Aderca, E. Lovinescu își prelungește argumentarea din *Istoria literaturii...*: „Esteticul este o categorie specială a

sensibilității omenești, ce se dezvoltă în cadre și în material etnic, dar se conduce după legi proprii”, în vreme ce etnicul formează o categorie psihologică, el nu determină valoarea artistică a operei, dar poate conduce la crearea, ca „termen ultim”, a unui „stil național”. Începându-și lunga și contradictoria polemică cu E. Lovinescu, tânărul G. Călinescu intervine în dezbateri proclamând de pe acum relevanța specificului pentru istoricul și criticul literar, dar mută discuția într-o direcție inedită: „Preocuparea noastră nu poate fi căutarea *specificului* spre a putea crea, ci invers, stimularea *creației* spre a ne defini specificul”. Un sens distinct acordă conceptului „noua generație”, ai cărei reprezentanți de marcă ridică problema **s.n.** ca pe o urgență. Ceea ce îi deosebește de majoritatea comentatorilor interbelici, apropiindu-i doar de Blaga, este nu numai patosul pledoariilor, propriu oricărei manifestări generaționiste, dar și unghiul abordării, care este de regulă unul filosofic. Toți caută în mod declarat să depășească limitarea discuției la literatură și artă, cantonarea ei în fenomenalitatea particularului sau, dimpotrivă, într-o generalitate abstractă, precum și abordarea etnopsihologică și sociologică. În optica lor specificitatea deține o dimensiune arhetipală și este integrabilă filosofiei existenței, a ființei. Încă de la ciclul de eseuri *Itinerariu spiritual* din 1927, care propunea ca ideal al generației făurirea unei culturi românești cu personalitate distinctă și de anvergură europeană, Mircea Eliade așeza la baza noii construcții culturale coordonata spirituală, cea ortodoxă. Pentru viitorul filosof și istoric al religiilor specificul înseamnă un fenomen de natură și consistență metafizică: „Până acum – va scrie el în 1933 – s-a crezut că dacă folosești un mediu rural, un vocabular rural și culori câmpenești, realizezi o operă românească. Dar toate acestea sunt ele înșile manifestări ale unei realități românești – și nu mai pot sluji de model unor manifestări nouă artistice. Trebuie, peste forme, să ajungi la acel izvor care a creat în decursul veacurilor înseși aceste forme specifice”. Este motivul pentru care tânărul Eliade apreciază la superlativ filosofia blagiană a culturii. Pe de altă parte, el optează pentru un concept de naționalism care, în materializarea sa, ar parcurge două etape. Prima ar consta în „întărirea, purificarea și organizarea forțelor naționale” prin ofensiva contra „formelor împrumutate”, „noțiunilor străine”, „creațiilor false”. Cea de-a doua – faza decisivă – ar cuprinde

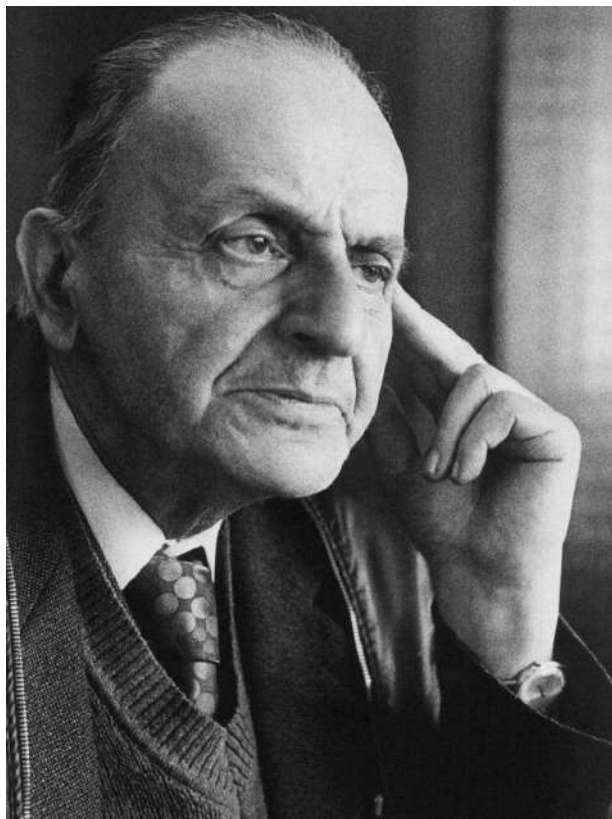
creația de „valori spirituale ecumenice”: „Lupta cea mai grea, și în care se verifică forțele de creație ale unui neam, se dă după victoria naționalismului. Adică în ceasul în care el încearcă să devină universal”. Și devine universal „nu renunțând la formele lui specifice”, ci „când izbutește să valorifice într-un mod propriu viața, creând un sens nou al existenței”. Condiția liminară a unei atari împliniri, subliniază autorul cu sobrul lui patos, este pornirea de la o „experiență specifică, dintr-o profundă trăire a realităților locului, dintr-o epuizare totală a unui sentiment «etnic»; ca să ajungă, prin transfigurarea geniului, la o valorificare nouă a vieții”. Asemenea glose amintesc de meditațiile lui Vasile Pârvan și de concepția despre românism a lui C. Rădulescu-Motru, despre care eseistul nu întâmplător scrie, salutând-o. Idealul culturii naționale de performanță se traduce la tânărul Emil Cioran, un alt „generaționist”, într-un gest iconoclastic fără egal în epocă, dat fiind și marele talent expresiv al autorului. *Schimbară la față a României* (1936) este documentul disperării absolute. El face praf și pulbere din ortodoxie și în genere din valorile tradiționale. Tradiția însăși, ca termen generic, este complet discreditată: „a voi să determini viitorul unei culturi pe o tradiție infinit rușinoasă, ne semnificativă, grea de compromisuri, este a te descompune într-un putregai istoric a cărei permanență este moartea noastră sigură”. Cartea este neconcesivă cu păcate naționale pentru care comentatorii de până la el găsiseră explicații și scuze ori chiar le întorseseră în pozitiv: „pasivitatea”, „scepticismul”, „autodisprețul”, „contemplația domoală”, „religiozitatea minoră”; chiar și faimoasa „înțelepciune” populară nu-i spune nimic. Eseistul dezavuează decis civilizația rurală, căreia îi sunt contrapuse incontroversabil urbanizarea și industrializarea. Satul este făcut răspunzător de „golul istoric” în care s-au complăcut românii. Naționaliștii, își continuă Cioran diatriba, „suferind de obsesia specificului românesc, au uitat de România” și „în loc să-și pună întrebarea: *ce trebuie să devină România*, ei nu s-au întrebat decât *ce trebuie să rămână*”. Păcat mortal, fiindcă „orice naționalism care de dragul constantelor unui popor renunță la căile de lansare în lume ratează sensul unui neam vrând să-l salveze”. Cât despre ortodoxie, „toată cultura bizantină n-a fost decât un vâl negru care ne-a ascuns lumina, un doliu sinistru al mizeriei noastre naționale”. Într-o cu totul altă lumină văd lucrurile alți

doi generaționiști, Mircea Vulcănescu și Constantin Noica, ambii preocupați la rândul lor să definească filosofic **s.n.** Cel dintâi o face printr-o „descriere fenomenologică a ideii de existență în gândirea românească”. „Ideea” este desprinsă din ziceri specifice, din care cugetătorul scoate înțelesuri caracteristice, precum „sentimentul unei vaste solidarități universale”, „ideea că toate lucrurile au sens” și că „trecearea” este un „proces immanent”, că nu există neant, apoi „supremația virtualului asupra actualului”, așa încât „optativul devine în românește modul privilegiat al verbului”. „Sentimentul românesc al ființei” îl preocupă încă de pe acum și pe Constantin Noica. Deocamdată el tatonează metoda în capitolul *Cum gândește poporul român* din *Pagini despre sufletul românesc* (1944). Calea sa este analiza limbajului din unghi filosofic. Cugetătorul se oprește bunăoară asupra formei verbale „o fi”, din care derivă, între altele, insolit-specifica vocabulă „noimă”. Speculând asupra unor asemenea exprimări care, în accepția lui, sunt veritabile noduri semiotice cu încărcătură metafizică, tânărul Noica ajunge să desprindă trăsături de specific majore, cum ar fi „o dulce continuitate între fire și spirit”, „intuiția armoniei cosmice” sau, cu termenul lui Vasile Băncilă dintr-un studiu din 1938 despre Blaga, „cosmicismul”. **S.n.** l-a preocupat intens și pe un alt reprezentant al generației, Petru Comarnescu, care, după ampla anchetă din „Politica”, promitea în 1930 o întreagă carte în domeniu. Din proiect au fost realizate două capitole, publicate în „caietele semestriale” „Acțiune și reacțiune”. Eseistul trece în revistă teoriile asupra conceptului și formulează concluziile: „seninătatea”, „cumințenia” și „echilibrul” sunt considerate trăsăturile fundamentale ale spiritului național, chei ale „rezistenței românești în fața intemperiilor” și ale „păstrării unității spirituale românești”. În sfârșit, o perspectivă filosofică adoptă și Petre Pandrea. Nepotolitul și greu încadrabilul insurgent recurge acum la materialismul istoric marxist: „specificul național» s-a dovedit numai un moment istoric: momentul burghez. În loc de «specific» ar trebui să se vorbească de «treaptă istorică»”. Reluate mai târziu într-un eseu despre Constantin Brâncuși, aceste idei vor fi complinite de considerațiile despre specificul oltenesc, într-o demonstrație plină de viteză sudică și de nerv, agresivă și totodată pitorească, revendicativă și totodată vindicativă: Brâncuși a propulsat în universalitate „localismul oltean”,

„spiritul cobilițar”, prin care triumfă „fuziunea” dintre „arhaismul țărănesc” și „modernismul artistic revoluționar”, combinație proprie etosului oltean, care i-ar caracteriza și pe Al. Macedonski, Tudor Arghezi ș. a. Abstracție făcând de marca ideatică și stilistică inconfundabilă a „mandarinului valah”, teza lui se întâlnește cu pledoaria lui Al. Dima și a revistei „Datina” în favoarea „localismului creator”. Opera care, prin amploarea și anvergura probelor, ca și prin suportul teoretic, conferă conceptului **s.n.** o autoritate nemaîntâlnită până atunci este *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941) de G. Călinescu. Lucrarea se prezintă ca o sinteză impunătoare și în sensul că ea încheie o epocă de febrile dispute asupra **s.n.**, pe care le filtrează personal, urmărind compatibilizarea etnicului cu esteticul. Acesta din urmă este prioritar, pentru că, așa cum însuși o declară, autorul a scris o „istorie de valori” (estetice). Dacă în capitolul *Teoria specificului național*. *Momentul 1906* istoricul literar este mai puțin convingător, dată fiind modicitatea valorică a

celor mai mulți dintre scriitorii reuniți sub această titulatură, ultimul capitol, *Specificul național*, rezumă definitoriu sensul întregii construcții. Afirmarea specificității se confundă aici cu însăși rațiunea de existență a unei istorii a literaturii naționale, care „nu poate să fie decât o demonstrație a puterii de creație române, cu notele ei specifice, arătarea contribuției naționale la literatura universală”. Călinescu stabilește un nucleu tare, alcătuit din scriitori „consultabili pentru nota specifică primordială” („Eminescu, Maiorescu, Creangă, Coșbuc, Goga, Rebreanu, Sadoveanu, Blaga etc.”), notă ce s-ar revendica de la „substratul nostru traco-getic”, care ne plasează „printre vechile popoare ale Europei”. Specificul este ilustrat în primul rând de acești scriitori și se îmbogățește cu nuanțele aduse de opera celorlalți, dispuși în cercuri concentrice tot mai largi de specificitate. Ansamblul are un aspect de *complexio oppositorum*, reunind armonios vechimea, „ritualitatea” și „fatalismul energetic” cu un „simț politic miraculos”, „muțenia” cu sociabilitatea, gravitatea

Constantin Noica

Edgar Papu

și elementaritatea cu umorul și rafinamentul epicu-reic ș. a. m. d. În împrejurările tragice pentru țară în care a fost finalizată, cartea s-a dorit „cea mai clară hartă a poporului român”, jalonată de mari scriitori, care sunt și cei mai specifici: „Eminescu în Bucovina, Hasdeu în Basarabia, Bolintineanu în Macedonia, Slavici la granița de vest, Coșbuc și Rebreanu în preajma Năsăudului, Maiorescu și Goga pe lângă Oltul ardelean sunt eternii noștri păzitori ai solului veșnic”.

Din cauza exacerbării ei anterioare și dată fiind impunerea tot mai accentuată a ideologiei „ internaționalismului” marxist, în atmosfera de așteptare, tatonare și suspiciune ideologică din anii 1945 – 1947 tema națională devine un subiect din ce în ce mai delicat, simpla ei punere în termeni pozitivi fiind pasibilă de a fi amendată, cu un termen actual, ca „incorectă politic”. Din aceste motive, remarcabilă în context apare includerea în „Revista Fundațiilor Regale” din 1946 a unui amplu articol scris de Petru Comarnescu, unde ideile susținute provin *per a contrario* din glosele la un articol al lui Marin Simionescu-Râmnicăneanu din anii '20, corectate din perspectiva fazei „umaniste” a culturii române, etapă pe care, cu duios optimism, eseistul o preconiza ca succedându-i celei a centrării pe natură. În anii postbelici conceptul **s.n.** devine tabu, și numai scriitorii din exil îl mai pot discuta, însă într-o manieră influențată în chip evident de situația României sovietizate. Acesta este și spiritul amplului articol publicat în 1953 de Mircea Eliade în revista „Destin” de la Madrid, în care, reluându-și o idee mai veche, filosoful culturii arată că „teroarea istoriei” a împiedicat pătrunderea în universalitate a valorilor românești, definite prin prisma „miturilor românești ale morții” („liturghia cosmică”, materializată exemplar în *Miorița* și în *Meșterul Manole*). O temă frecvent întâlnită în mai toate revistele exilului este aceea a legăturii indisolubile dintre specificul etnic și limba română. Vintilă Horia, dar și alții sunt de părere că o literatură de valoare și care să se înscrie în sfera **s.n.**, larg înțeles, nu ar putea fi creată dacă se pierde legătura cu limba vorbită, pierdere resimțită de numeroși scriitori din exil. După 1947 „ internaționalismul proletar” surclasează până la asfixiere specificitatea, asimilată propagandist-polemic „naționalismului burghez”, chiar dacă în același timp se face caz de periculosul „cosmopolitism”, propriu unui trecut cultural de asemenea

„burghez”. Despre o revenire semnificativă a problematicei **s.n.** nu se poate vorbi decât în momentul relativului „dezgheț ideologic” de după 1962–1963. În contextul de până la această dată, refractar specificității, reține cu atât mai mult atenția comunicarea lui Tudor Vianu la o reuniune a romaniștilor din 1959. Teza lui este că trăsătura cardinală a literaturii române stă în „echilibru”, din care decurge formula specifică a unui „clasicism realist”, colorat de „înclinarea spre ironie și umor”. Câțiva ani mai târziu logicianul și filosoful Athanase Joja descrie un „profil spiritual al poporului român”, găsit – nu fără coincidențe cu cercetările anterioare – în puternicul sentiment al naturii, realism, raționalism, toleranță, simț al concretului. După 1965 revenirea în actualitatea literară a discuțiilor în jurul termenului **s.n.** a fost facilitată și chiar întreținută de orientarea naționalistă a regimului comunist ceaușist, ceea ce nu înseamnă că tot ce s-a scris în domeniu este debitor programului preconizat de acesta. Dimpotrivă, se poate observa o separație – din ce în ce mai netă pe măsura adâncirii ideologiei naționaliste oficiale – între susținătorii regimului și spiritele care încearcă, în condițiile date, să-și păstreze libertatea de opinie și obiectivitatea judecății. În această a doua categorie se înscrie masa rotundă organizată în câteva numere succesive din 1966 de „Gazeta literară”, reunind critici și istorici literari din toate generațiile. Eugen Simion schițează istoricul problemei, menționând între altele și aportul specifist al simbolismului, Adrian Marino subliniază că specificul rezultă nu din temele naționale valorificate de literatură, ci din „viziune”, iar Vladimir Streinu, trecând în revistă accepțiile istorice ale conceptului, observă că „ideea de «specific național» a fost grevată de atâtea confuzii și false interpretări [...], încât parcă ar trebui rebotezată”, ceea ce îl determină să propună în contrapartidă termenul „aesthis carpato-dunărean” – „nume ferit de asociații automate sau numai simpliste”. Noua denumire va fi fost inventată și în intenția de a exorciza și oculta prin ea exacerbările interbelice ale termenului **s.n.** și de a face posibilă o nouă dezbatere de idei în jurul unuia, iată, inedit, golit de reziduurile venerabilului său polisemantism. Pe aceeași linie a criticii estetice, Alexandru Paleologu repune în discuție statutul teoretic al termenului, analizându-l în conexiune cu cel de tradiție. Comparatistul Edgar Papu caută identitatea „tipului

creativ românesc în context universal”, tip care s-ar diferenția prin consubstanțialitatea cu natura (și nu prin situarea în afara ei). Apare, sub semnătura lui Constantin Ciopraga, chiar o sinteză de istorie literară axată pe ideea de specific, *Personalitatea literaturii române* (1973), în care tradiția și specificul sunt întrebuițate ca niște entități dinamice. Un loc aparte în contextul anilor '70-'80 îl ocupă scrierile lui Constantin Noica. Continuându-și direcția filosofiei existenței începută prin cartea *Pagini despre sufletul românesc* din 1944, el ajunge acum să definească „seninătatea ființei din perspectivă românească” prin conspectarea filosofică a unor forme de limbă pe care le valorizează ca purtătoare maxime de semnificații ireductibile (așa, expresia „a fi întru” exprimă deschiderea către adevăr), prin apel la opera lui Eminescu (Luceafărul – un „hyper-ion” – este un „arheu”, „ființă a lucrurilor”), la basmul atipic *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* (ilustrare a „devenirii întru devenire”) și la sculptura lui Brâncuși (expresie a „ființei ca ființă”). Țelul ultim al meditațiilor lui Noica nu pare a fi însă gloriificarea etnocentristă a acestor concentrate de maximă specificitate, ci, cum observă Katherine Verdery, restituirea sensurilor individualului, pe care filosoful român îl înțelege ca integrând generalul (un individual „investit de puterea generalului”). Cu toate acestea, manipulată și distorsionată, această filosofie a ființei a fost revendicată de naționalisme extreme, de tipul celui protocronist. Cartea lui Edgar Papu apărută în 1977, *Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc*, deschide o nouă epocă a disputelor în jurul **s.n.**, întemeind doctrinar ceea ce autorul însuși numise, în articole anterioare, „protocronism”. Acesta ar consta în identificarea unor „anticipări pe plan universal, care au avut loc de-a lungul secolelor în literatura românească”. În același timp, protocronismul este gândit (în momentul 1977, fiindcă ulterior autorul își va nuanța opinia) „în opoziție cu ideea sincronismului, adică a năzuinței ce alimentează o conștiință retardată”, cum formulează autorul, răstălmăcind adevăratul înțeles al teoriei sincroniste lovinesciene. Eseurile strânse în carte încearcă să ateste prioritatea românească a unor idei și direcții literare sau să stabilească raporturi înnobilitoare pentru cultura română: Neagoe Basarab – superior lui Machiavelli și precursor al lui Baltasar Gracián în motivul baroc *hombre secreto*,

Vasile Alecsandri – „primul mare poet impresionist european”, Camil Petrescu – precursor al Noului Roman ș.a.m.d. În demonstrațiile intelectualului de bună-credință Edgar Papu protocronismul nu comportă implicații de ideologie politică. Totuși, folosindu-se de inițiativa lui, regimul ceaușist a manipulat conceptul, făcând din el suportul teoretic al unei politici culturale de megalomanie națională și de izolare față de Occident. Lumea literară se desparte în două tabere: de o parte zelatorii de diferite grade și limbaje ai protocronismului (Dan Zamfirescu, Paul Anghel, Mihai Ungheanu, Mihail Diaconescu, sociologul Ilie Bădescu ș. a.), grupați în jurul revistei „Luceafărul”, iar de cealaltă critica estetică din toate generațiile, de la Adrian Marino, Ov. S. Crohmălniceanu și Nicolae Balotă la Mircea Zăciu, Eugen Simion și la Petru Poantă, acesta din urmă supunând cartea lui Edgar Papu unei analize pe cât de urbane în ton, tot pe atât de severe în raționament, obiectându-i că „reducțiile fenomenologice, scoaterea operelor din cauzalitățile istorice și analiza lor în absolut alterează în bună parte specificul național”. După ce, în 1986, Gheorghe (Gogu) Rădulescu, lider politic mai puțin dogmatic, denunță izolaționismul cultural la care poate duce această „teorie”, ofensiva protocronistă slăbește în intensitate, însă nu se predă, astfel că prin Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu, Mihail Diaconescu ș. a. ea își reafirmă prezența, de-a dreptul anacronică, și după 1989. Paralel cu protocronismul și în conexiune cu el, politica regimului ceaușist încurajează curentul tracist, care se revendică în primul rând de la fantezista lucrare a lui Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, și de la tracismul interbelic, apoi, prin exacerbări și distorsionări, de la *Getica* lui Vasile Pârvan și de la *Istoria...* lui G. Călinescu din 1941, pe care nu întâmplător o reeditează la Milano Iosif Constantin Drăgan, cu ale cărui finanțe apare și o revistă cu difuzare misterioasă, „Noi tracii”. În perioada postdecembristă chestiunea **s.n.** comportă modulări determinate de schimbările de paradigmă culturală survenite odată cu dispariția cenzurii și cu intrarea României în structurile europene. Ca și în alte țări ale continentului, fenomenul globalizării și al integrării europene este resimțit ca o periclitare a identității naționale. Dincolo de echilibrul intervențiilor care caută acomodarea celor două tendințe, se poate descifra la nivelul extremei conflictul între europeismul *à outrance* și

protocronismul rezidual. Între puținele cercetări postdecembriste dedicate conceptului sunt de reținut în primul rând două cărți din 2002: *Specificul național. Perspective teoretico-metodologice*, o abordare preponderent filosofică semnată de Silviu Coposescu, și mai ales *De la proletcultism la post-modernism* de Florin Mihăilescu, precum și câteva dezbateri găzduite în pagini de presă etc.

Repere bibliografice: Mihail Kogălniceanu, *Opere*, I, îngr. și pref. Dan Simonescu, București, 1974, 221–225; Alecu Russo, *Scrieri alese*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967, 3–28, 39–121; Maiorescu, *Opere*, I, 277, II, 9–38; C. Rădulescu-Motru, *Cultura română și politicianismul*, București, 1904; D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român (Introducere)*, București, 1907; C. Rădulescu-Motru, *Sufletul neamului nostru. Calități bune și defecte*, București, 1910; Radu Dragnea, *Supunerea la tradiție*, îngr. Emil Pinte, pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1998, 84–98, *passim*; Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice*, București, 1920, 6–42, 45–125; Lucian Blaga, *Revolta fondului nostru nelatin*, G, 1921, 10; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 3–5, V, 92–94, 171–177, 272–277, 302–306; Fundoianu, *Imagini*, 5–20, 194–202; Davidescu, *Aspecte*, 135–138, 178–180, 310–317; E. Lovinescu, *Există o literatură română?*, SBR, 1922, 41–45; [Lucian Blaga], *Discuții inutile*, „Patria”, 1922, 226; E. Lovinescu, *Critice*, IX, București, 1923, *passim*; Vasile Pârvan, *Memoriale*, București, 1923, 159–194; Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, București, 1936, 75–146, 187–216; Vianu, *Opere*, VIII, 430–438, IX, 481–487; Ralea, *Scrieri*, II, 51–63, 359–361, VII, 99–104, 160–165, 168–181, 192–194, 214–217; Pamfil Șeicaru, *Neobonjurism și autohtonism în cultură*, G, 1924, 12; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, 77–114, III, 98–103, *passim*; Marin Simionescu-Râmnicăneanu, *Necesitatea frumuseții*, București, 1925, 27–41; Camil Petrescu, *Sufletul național*, „Cetatea literară”, 1926, 5–6; E. Lovinescu, *Poporanismul anacronic*, SBR, 1926, 2; Tudor Vianu, *Masca timpului*, Arad, 1926, 33–45; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 10–59, 80–119, 171–222, II, 5–148, 193–197, 214–216, 292–295, IV, 108–161; Petru Comarnescu, *Ancheta noastră asupra artei românești*, „Politica”, 1927, 190, 197, 200, 202, 208, 224, 226, 229, 232, 233, 235, 239, 244, 249, 254, 254; Constantinescu, *Scrieri*, VI, 368–372, 429–436, 442–447, 481–485; E. Lovinescu, *Sincronism și diferențiere*, SBR, 1927, 10; E. Lovinescu, *Etnicul*, SBR, 1927, 11–12; G. Călinescu, *Cauze imperceptibile... în strânsă interdependență*, „Sin-teza”, 1927, 2; Mihai Ralea, *Fenomenul românesc*, îngr. și pref. Constantin Schifirneț, București, 1997, 5–20, 51–91, 125–131, 150–153, 169–171, 211–215, 234–235; Ion Pillat, *Generația nouă față de tradiție și modernism*, UVR, 1927, 12, 13; Aderca, *Contribuții*, II, 24–29, 55–57; Mircea Eliade, *Itinerariu spiritual*, îngr. Mircea Handoca, București, 2003; Sorin Pavel, Ion Nistor, Petre Marcu-Balș, *Manifestul Crinului Alb*, G, 1928, 8–9; Mircea Eliade,

Spiritualitate și ortodoxie, VL, 1928, 93; Șerban Cioculescu, *Între ortodoxie și spiritualitate*, VL, 1928, 94; Dima, *Aspecte*, 7–71; Petru Comarnescu, *Specificul românesc în cultură și artă*, „Acțiune și reacțiune”, 1930, 2; Nae Ionescu, *Roza vânturilor. 1926–1933*, îngr. și postfață Mircea Eliade, București, 1937, *passim*; Nichifor Crainic, *Gândire și ortodoxie*, G, 1931, 1; Petre Pandrea, *Specific național și moment istoric*, ALA, 1931, 561; Mircea Eliade, *Creație etnică și gândire politică*, CU, 1933, 304; Mircea Eliade, *Compromiterea românismului?*, VRA, 1934, 329; Mircea Eliade, *Oceanografie*, București, 1934, 193–200; P. P. Negulescu, *Geneza formelor culturii*, București, 1934, 221–472; Lucian Blaga, *Temele sacrale și spiritul etnic*, G, 1935, 1; Mircea Eliade, *Profetism românesc*, îngr. Alexandru V. Diță și Nicolae Georgescu, pref. Dan Zamfirescu și Nicolae Georgescu, I, București, 1990, 139–151, II, București, 1990, 97–107, 116–120, 127–129, 193–197; Nichifor Crainic, *Mistificarea românismului*, G, 1936, 7; Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, București, 1936; Dan Botta, *Limite*, București, 1936, 15–46; Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, București, 1936; C. Rădulescu-Motru, *Românismul. Catehismul unei noi spiritualități*, București, 1936; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 30–31, *passim*; Vasile Băncilă, *Lucian Blaga, energie românească*, Cluj, 1938; N. Iorga, *Originea, firea și destinul neamului românesc*, în *Enciclopedia României*, I, 1939, 33–41; G. Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 885–888, *Ist. lit.* (1982), 974–976; Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii*, ed. 2, îngr. și postfață I. Oprișan, București, 1995; Bazil Munteanu, *Literatura românească în perspectivă europeană*, T, 1942, 6; Dumitru Stăniloae, *Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, București, 1942; Pillat, *Tradiție*, 43–54; Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, I–III, îngr. Marin Diaconu și Zaharia Balinca, pref. Constantin Noica, București, 1992–1996; G. Călinescu, *Rasă, rasism și literatură*, „Tribuna poporului”, 1944, 82, 83; Constantin Noica, *Pagini despre sufletul românesc*, București, 1944; Petre Pandrea, *Portrete și controverse*, I, București, 1945, 5–43, *passim*; Petru Comarnescu, *Discuții despre caracterul artei românești*, RFR, 1946, 12; Eliade, *Împotriva*, 28–37, 164–176; Vianu, *Studii*, 545–559, 560–565; [*Specificul național*], GL, 1966, 14–16, 19 (grupe speciale); Athanase Joja, *Logos și ethos*, București, 1967, 274–292; Streinu, *Pagini*, II, 406–411, IV, 347–350, 355–358; Paleologu, *Spiritul*, 213–220; Edgar Papu, *Protocronismul românesc*, SXX, 1974, 5–6; Ciopraga, *Personalitatea*, 263–278, *passim*; *Național și universal*, îngr. și introd. Pompiliu Marcea, București, 1975; *Tradiție și inovație*, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1975; *Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului*, îngr. Ioan Șerb și Florica Șerb, pref. Dan Grigorescu, București, 1977; Papu, *Clasicii*, *passim*; Petru Poantă, *Protocronism sau sincronism?*, ST, 1977, 10; Titu Popescu, *Specificul național în doctrinele estetice românești*, Cluj-Napoca, 1977; Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, București,

1978; Paul Cornea, *Romantismul pașoptist – în căutarea specificului național*, în *Istoria literaturii române*, coordonator Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1979, 99–125; Ornea, *Tradiționalism*, 363–468; Andrei Pleșu, *Rigorile ideii naționale și legitimitatea universalului*, SXX, 1981, 1–3; *Aesthesis carpato-dunărean*, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1981; Papu, *Motive, passim*; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, 387–477; Constantin Noica, *Prefață la modelul european. Scrișoare către un intelectual din Occident*, VR, 1987, 3; Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, 1987; Achim Mihu, *Maestrul și iedera*, Cluj-Napoca, 1988, 224–254; Vasile, *Conceptul*, 7–42, *passim*; Dumitru Stăniloae, *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, Craiova, 1992; *Dreptul la memorie*, III–IV, îngr. Iordan Chimet, Cluj-Napoca, 1992–1993; Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, tr. Mona și Sorin Antohi, București, 1994, 152–204, 248–300; Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1995, 87–145, *passim*; Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, București, 1998, *passim*; *Literatura diasporei*, îngr. Georgeta Filitti, 1998, *passim*; Silviu Coposescu, *Specificul național. Perspective teoretico-metodologice*, Brașov, 2002; Florin Mihăilescu, *De la proletcultism la postmodernism*, Constanța, 2002, 113–212; Doru George Burlacu, *Glose la „neșezare”. Ipostaze literare ale ethosului românesc*, I–II, Cluj-Napoca, 2002–2010; Mihai Zamfir, *Specificul național românesc*, DL, 2005, 60; Monica Spiridon, *„Cum poți să fii român?”*. *Variațiuni pe teme identitare*, Craiova, 2006; Gabriel Stănescu, *Pentru o definiție a specificului românesc*, București, 2006; G. Călinescu – *Specificul național & Co*, CLT, 2007, 13 (grupaj special); *Conferințele „Cuvântul”. Identitate românească – identitate europeană*, I–II, coordonator Mircea Martin, București, 2008; *Specificul național vs. Identitate culturală*, CLT, 2009, 25 (grupaj special); Mircea Malița, *Cumințenia pământului. Strategii de supraviețuire în istoria poporului român*, București, 2010. **N.M.**

SPECTACOLUL, publicație apărută la București, bilunar, din 20 noiembrie 1927 până în 20 februarie 1928, având subtitlul „Magazin teatral, literar, muzical, sportiv, cinematografic și monden”. Director: I. Lakner, redactor responsabil: A. Schützer. În editorialul *În loc de „un cuvânt înainte”* se arată că **S.** „vrea – și pe dată ce vrea va fi – să fie oglindă a tuturor spectacolelor Capitalei”, maniera de prezentare a articolelor fiind una inedită: „Scurt, concis, sinteză. Acestea sunt câteva din principiile noastre”. Încă din primul număr se organizează ancheta *Ce este teatrul?*, la care răspund actorii Marioara Voiculescu, Mișu Fotino, Maria Giurgea. Numeroase pagini de album sunt consacrate altor mari actori ai scenei românești: Marietta Sadova, G. Storin,

Maria Filotti, George Calboreanu, Maria Ventura ș.a. Corneliu Moldovanu, directorul general al teatrelor, semnează articolul *Între Biblie și teatru*. A doua preocupare importantă a revistei o constituie literatura. Dar, cu excepția unei poezii de Ion Pribeagu, sunt inserate numai versuri reproduse din volume recent apărute: *Clopote peste adâncuri* de A. Dominic, *Poeme simple* de Zaharia Stancu. Proza e susținută de Ion Pas cu fragmente din romanul *Povestea unei fete*. La rubrica intitulată „Carnet cultural” se consemnează noutăți literare „a căror apariție în librărie e socotită ca un eveniment”: *Cuvinte potrivite* de Tudor Arghezi și *Noul Testament*, în traducerea lui Gala Galaction, precum și două cărți „care obțin actualmente cel mai mare succes de librărie” – *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu și *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu. **S.** mai publică informații referitoare la film, muzică, sport, o cronică a expozițiilor, reportaje, articole despre modă și cosmetică, sfaturi practice, respectându-și în bună măsură programul: „Tot ce se va întâmpla și realiza pe tărâmul teatral, muzical, literar, sportiv, cinematografic etc. – cetitorul va găsi în paginile revistei noastre”. **I.R.**

SPECTACOLUL, publicație apărută la București de la 19 martie până în 28 mai 1939, fără precizarea periodicității (nouă numere), și din 29 septembrie până în 22 decembrie 1940. După primele două numere subtitlul „Revistă de artă” devine „Revista omului grăbit”, iar în 1940 „Săptămânal de artă”. Director-proprietar: Ion Anestin. Apariția acestui periodic e determinată de suprimarea de către autorități a săptămânalului „Vremea”. **S.** își propune să fie „oglină fidelă a tuturor manifestărilor de teatru și cultură din țară”. Într-adevăr, pe lângă o cronică teatrală, inaugurată și semnată în mod obișnuit de Ion Anestin, în structura periodicului intră o cronică muzicală (susținută de Paul Constantinescu și Virgil Gheorghiu), cronică plastică (asigurată de I. Iliu și Ion Frunzetti), cronică cinematografică (Vladimir Tudor, Radu Stanciu ș.a.), un „curier extern” și un „curier intern”, o cronică a expozițiilor și conferințelor publice, precum și numeroase interviuri. Cea mai reprezentativă secțiune este cea teatrală, nu numai prin spațiul amplu, ci și prin colaborarea unor scriitori prestigioși. Astfel, Mircea Ștefănescu semnează o tabletă în care pledează pentru actualitatea piesei într-un act și pentru cultivarea acesteia în repertoriul teatral

românesc, precum și comentariile *Seara „câinilor”*, *Sfârșit de stagiune* ș.a., în timp ce Ion Anestin trece în revistă comedia în trei acte *Zile vesele după război*, localizare după Eugène Labiche de Mihail Sadoveanu. Foarte activ este Pompiliu Constantinescu, cu recenzii și cronici la cărți nou-apărute, inițial în cadrul rubricii „Spectacolul vitrinei”: Hortensia Papadat-Bengescu, *Rădăcini*, Octavian Goga, *Din larg*, Lucian Blaga, *La curțile dorului*, Mircea Eliade, *Nuntă în cer*, Dan Petrașincu, *Miracolul*, G. Călinescu, *Principii de estetică*, Sabin Velican, *Pământ viu* ș.a. Același critic semnează eseurile *Macedonski reabilitat*, *Variații la tehnica argheziană* și *Poezia laureată*. Scurte prezentări de cărți scriu Costin I. Murgescu și Mircea Bărbulescu. Editoriale, tablete și profiluri aparțin lui Mircea Eliade (*Luna cărții*), Ion Frunzetti (despre pictorul P. Iorgulescu-Yor sau *Între Mestrovici și noi*), Ștefan Baciuc (despre Maria Tănase), Victor Ion Popa. Momente și figuri din istoria teatrului românesc sunt evocate de Ștefan Olteanu (probabil Ștefan Voitec). O serie de „portrete romanțate” conține texte de Eugen Mirela (despre Sacha Guitry, Mistinguett, Cécile Sorel), Tudor Șoimaru (despre Elvira Popescu), N. Carandino (despre G. Ciprian), Ion Anestin (despre Charlie Chaplin), Costin I. Murgescu (despre Charles Boyer), iar Tudor Mușatescu este prezent cu însemnările *Din carnetul unui cabotin*. **S.** mai inserează recenzii la cărți străine, mai ales din literaturile franceză, engleză și germană.

I.R.

SPECTATOR, revistă apărută la București, bisăptămânal de la 21 octombrie până la 1 noiembrie 1943, apoi săptămânal de la 4 noiembrie 1943 până la 15 aprilie 1947. La început a avut subtitlul „Teatru, sport, literatură, cinema”, modificat ulterior în câteva rânduri. Din 1946 poartă titlul „Cațavencu” și subtitlul „Jurnalul patriotului național”; editează și almanahul „Spectator”. Prim-redactori: C. Panaitescu (până în decembrie 1944), Sergiu Massler (până în august 1945), Mihail Vulpeș (până în decembrie 1945), Mircea Pavelescu (1946). În acord cu titlul, publicația își propune să aducă „mărturia sinceră și luminoasă”, „din stalul nostru la teatru, din prezența noastră pe turf, pe ring sau pe arenă, din pasiunea noastră pentru ecran” (*În loc de program*, 1/1943). Printre rubricile mai importante se numără „Film și cinema”, „Panopticum”, „Cronica teatrală”, „Cartea și oamenii ei”, „De joi până joi” și „Teatrele și oamenii lor”. **S.** conține îndeosebi

publicistică, informații și reportaje din actualitatea culturală, mai ales teatrală și cinematografică, semnate de Camil Petrescu (*Criza în teatrul românesc*), Vasile Netea (*Pentru o istorie a teatrului românesc din Ardeal*), Victor Eftimiu, Victor Ion Popa, Petru Manoliu, Petru Comarnescu, Dem. Theodorescu, Dragoș Protopopescu, Pericle Martinescu, Ion Marin Sadoveanu și Zaharia Stancu. Sub titlul *O piesă excepțională și un autor misterios*, se dau informații în legătură cu reprezentarea, în martie 1944, la Teatrul Alhambra din București, a piesei *Steaua fără nume* de Victor Mincu, pseudonim sub care Mihail Sebastian fusese nevoit, din cauza legilor rasiale, să-și dea la iveală piesa. Sporadic apar și articole literare, în cadrul rubricii „Cartea și oamenii ei”, cronici și recenzii, mai consistente după 1945, precum și articole-medalion despre scriitori români și străini, scrise de Ștefan Baciuc (*„Iluminările” lui Arthur Rimbaud*), N. Carandino, C. Panaitescu, N. Papatanasiu ș.a. Se traduce proză de Maxim Gorki, Jack London, Jerome K. Jerome și versuri de Serghei Esenin. **S.** găzduiește, de asemenea, interviuri cu Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Ion Marin Sadoveanu și Gala Galaction, o cronică teatrală susținută de C. Panaitescu, Mihail Băișoiu ș.a., una muzicală și una mondenă, informații despre repertoriul spectacolelor bucureștene, proiecte editoriale și numeroase ilustrații și fotografii. Alți colaboratori: George Demetru Pan (care folosește și pseudonimul Andrei Pietraru), I. Peltz.

M.W.

SPECTATORUL, revistă apărută la București în 17 și în 24 decembrie 1925, având subtitlul „Publicație săptămânală de critică și informație artistică”. Redactor: Sergiu Milorian. **S.** intenționează să fie „un monitor cinstit și cărturăresc” al interesului general pentru arta dramatică, militând „pentru culturalizarea nevoii de teatru a marelui public” (*Părerile „Spectatorului”*, 1/1925). Mai multe articole se referă la viața literară („Cronica literară”, susținută de Dem. Theodorescu), teatrală („Cronica teatrală”), muzicală, plastică („Cronica plastică”), cinematografică. Se publică un fragment din piesa *Danton* de Camil Petrescu. Cu eseuri colaborează E. Lovinescu (*Fundamentul sociologic al protecționismului cultural*) și Ion Vineanu (*Suprarealismul*). Alți colaboratori: Ion Marin Sadoveanu, Otilia Ghibu, Ion Pas, Victor Ion Popa, Alfred Hefter, Emanoil Cerbu, Traian Marcu, George Silviu.

M.V.

SPECTATORUL, publicație apărută la Cernăuți, săptămânal, de la 29 octombrie 1927 până la 21 aprilie 1928, și, ca revistă-program, la fiecare premieră a Teatrului Național din localitate în anii 1929–1930. În primii doi ani are subtitlul „Revistă săptămânală pentru propagandă artistică și literară”. Considerându-se „liberi de orice angajament”, redactorii afirmă că nu au „de satisfăcut ambițiuni sau de apărat vreun curent de idei” și că urmăresc un singur țel: să croiască „o cale mai netedă culturii românești, care pătrunde atât de greu în aceste părți încă înstrăinate ale României” (*Cuvânt înainte*, 1/1927). Rubricile permanente sunt: „Cum se va înscena, monta și juca...”, „De vorbă cu...”, „Însemnări”. Colaborează cu versuri Radu Boureanu, Dragoș Vitencu, George Voevidca, Vasile Gherasim, Theodor D. Păunescu, At. Mitric, Traian Chelariu, Gina Sandri, A. Pop-Marțian, Mihail Celarianu, Eugen Liteanu, Cristofor Vitencu, Mircea Streinul (care folosește și pseudonimul V. Lunaru), Neculai Roșca, Nello Bucevski, Teodor Ulmanu, V. D. Cudla. Proza este reprezentată de Traian Chelariu. Semnatarii articolelor de critică literară și dramatică sunt Constantin Loghin, Vasile Gherasim, Zaharie Crițan, Grigore Nandriș, Ernest Kallós, Valeriu I. Grecu, Georg Drozdowski, Iosif Nădejde, Em. Cososchi, Grigore Pallă, Alfred Klug ș.a. G.M. Zamfirescu publică eseu intitulat *Probleme de regie*. Sunt comentate spectacolele cu piesele *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale, *Vișorul* de Barbu Delavrancea, *Manechinul sentimental* de Ion Minulescu, *Vlaicu Vodă* de Al. Davila, *Curcanii* de Grigore Ventura, *Săptămâna luminată* de Mihail Săulescu, *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare, *Ifigenia în Taurida* de Goethe, *Avarul* de Molière, *Pygmalion* de G.B. Shaw, *Unchiul Vanja* de Anton Cehov, *Azilul de noapte* de Maxim Gorki, *Așa e dacă ți se pare* de Luigi Pirandello, *Strigoii* de Henrik Ibsen, *Colportaj* de Georg Kaiser, *Dragoste* de Paul Géraudy, *În larg de Sutton Vane*, *Fracul* de Draghely Gábor, *Legea iertării* de Henri Lavedan ș.a. Traduceri din poezia lui Charles Baudelaire, Théophile Gautier, Émile Verhaeren, Jules Lemaitre realizează Neculai Roșca, Dragoș Vitencu, A. Pop-Marțian. Revista mai include rezumatele pieselor din repertoriul Teatrului Național din Cernăuți, interviuri, succinte informații teatrale și culturale, epigrame. Alți colaboratori: Otilia Cazimir, Adrian Pascu, Al. Varvara, S. Bejan, N. Paulovici.

M.V.

SPERANTIA, Eugeniu

(18.V.1888, București
– 11.I.1972, București),
poet, prozator, estetician,
memorialist.

Este fiul Elenei (n. Cruceanu) și al scriitorului Theodor D. Speranția. Face școala primară și liceul la București, absolvindu-l în 1906. După încercări literare în revistele vremii – în 1896 era premiat de societatea Tinerimea Română, în 1897 îi apăreau versuri în „Revista școlarilor”, iar în 1898 „Revista literară” îi publica o mică proză –, în timpul liceului redacta suplimentul „Pentru copii” al ziarului „Adevărul” (1902–1903), la care trimitea și el proză și versuri, era prezent cu poezii la „Revista literară” în 1904, dar se va „lansa” cu o lungă parabolă în versuri, însoțită de entuziasta prezentare a lui Al. Macedonski, la „Liga conservatoare” din 1905. În 1906 începe o colaborare de două decenii la „Vieața nouă” a lui Ovid Densusianu, în paralel cu alte apariții consistente – în „Revista idealistă”, „Revista celorlalți”, „Îndreptar” – sau sporadice, în multe alte periodice. Între 1906 și 1910 va urma cursurile Facultății de Litere și Filosofie, concomitent și pe cele ale Facultății de Drept, iar doctoratul și-l va da cu o teză de filosofie, *Apriorismul pragmatic*, cu care și debutează editorial în 1912. Profesor de liceu în Capitală, e și redactor la „Sărbătoarea eroilor” (aprilie 1913 – aprilie 1914), apoi pleacă la Berlin să își continue studiile, dar izbucnirea războiului îl silește să se întoarcă în țară, unde își reia preocupările didactice. După 1916 îndeplinește câteva funcții pasagere în diferite localități, până ce, în 1921, este numit conferențiar de filosofia dreptului la Academia de Drept din Oradea, unde va deține și Catedra de pedagogie la Școala Normală și va preda filosofia la Academia Teologică. Contribuie la susținerea revistei „Cele trei Crișuri”, în care publică diverse articole și studii, ca și în „Gând românesc” sau în „Transilvania”. Din 1934 până în 1949 va preda la Universitatea din Cluj. Activitatea didactică a fost dublată, încă din 1910, de susținerea a numeroase conferințe, în cadrul

Universității Populare din Capitală, apoi în mai toate localitățile importante din Transilvania. Devenite secundare, preocupările literare sunt concretizate în câteva plachete de versuri și opuscul de proză, **S.** fiind în primul rând autorul a numeroase lucrări de filosofie, filosofia dreptului, de psihologie–pedagogie și sociologie, apărute în periodice din țară și de peste hotare, ca și în volume sau broșuri, și participând la congrese internaționale, ca membru al mai multor societăți și institute de profil. E, de asemenea, din 1916, și membru al Societății Scriitorilor Români. Între scrierile lui cele mai importante sunt *Introducere în sociologie* (1938), *Système de métaphysique implicite dans les postulats de toute connaissance possible* (1943), *Introducere în filosofia dreptului* (1944), *Resorturile psihologice ale evoluției umane* (1947), aceasta din urmă ca primă parte a unei proiectate antropologii filosofice de anvergură. El este întâiul gânditor român care încearcă să definească o „metafizică vitalistă”, într-o teorie generală a existenței umane. S-ar putea observa și o axă a unei filosofii morale și practice, constituită, în principal, din *Cartea omului practic (douăsprezece scrisori filosofice)* (1916), *Supremația credinței pure în viața sufletească și socială* (1939), *Cartea despre carte sau Eflorescența spirituală* (editată postum, în 1984). Spirit plurivalent, cu o formație intelectuală foarte solidă, el și-a întemeiat afirmațiile și teoriile pe cunoștințe științifice și nu pe speculații abstracte, având o gândire constructivă originală, dublată de sensibilitate și talent artistic. După un deceniu de tăcere impusă în anii imediat postbelici, **S.** revine în publicistică, reprofilându-se pe popularizarea unor realități culturale naționale și mondiale, prin articole și studii apărute cu precădere în „Steaua” (1956) și „Tribuna”. Între numeroasele reviste și gazete la care a colaborat, unele moderniste, se numără „Aurora” (Oradea, 1921–1923), „Capitala”, „Farul”, „Flacăra”, „Gândirea”, „Liga conservatoare”, „Plaiuri românești”, „România viitoare”, „Românul literar”, „Salonul literar”, „Simbolul”, „Universul”, iar după 1950 „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Familia” ș.a. A semnat și Cercez, Eugenius, Genică, Radios de Cerynthia, Victor Olimp, Carina Lazzariny, Victor Spoială, Victor Talpă.

Primele manifestări poetice mature ale lui **S.**, adunate în volumul *Zvonuri din necunoscut* (1921), sunt marcate de influențele parnasiano-simboliste specifice cercurilor frecventate (Macedonski,

„Vieața nouă”). Unele par mici colecții de recuzită, mizând mai mult pe forța de iradiere a unor cuvinte și sugestii. Mirificul „departe” invocat de simbolisti este localizat prin Saturn, în alte fantezii câmpul poetic e traversat de figuri himerice, fiecare rostindu-și monologul într-un ton de sfârșeală armonioasă și parfumată. Apar metafore revelatoare, iar muzicii i se recunoaște o putere divină. Poetul compune chiar un ciclu numit *Sonate*, cu scene misterioase, în penumbră, vizionate ca într-o lentoare onirică, un fel de imagini fulgurante dintr-o altă existență, demoniacă, sau din adâncurile istoriei. În *Pasul umbrelor și al veciei* (1930; Premiul Societății Scriitorilor Români) și în *Sus...* (1939) contemplația poetică tinde spre gnoseologie. **S.** imaginează un fel de alegorie a genezei, invocând originea cosmică a pământului și a vieții, forța de atracție a luminii, ca aspirație perpetuă și ferment al visării și speranței, truda omului „în crâncenă luptă cu lutul”. *Sonata IV (Nictemerion)*, bunăoară, devine un fel de parabolă a dramei individului obsedat de întrebări. Distilându-se permanent, „huma” se va metamorfoza în „lumină”, păstrând din ipostaza materială trei simboluri de maximă valoare și semnificație – „stelele, florile, cărțile”. Opusculul *Sub nimbul familiar* (1925) cuprinde câteva „schite și priveliști lăuntrice” transpuse într-un fel de poeme în proză. Romanul *Casa cu nalbă* (1915–1916) (1926) urmărește schimbarea radicală pe care o suferă atitudinea unui tânăr artist și cugetător în contact cu realitatea. Inițial succesele, meditația senină în ambianța unui eden rural, dragostea veneau să îi confirme justetea lui *carpe diem*. Dar trădarea iubitei, izbucnirea războiului, distrugerea „casei cu nalbă”, din care nu îi va rămâne decât un crucifix, îl silesc să conchidă că suferința nu este „negația vieții”, ci chiar adevăratul conținut și sens al ei. Stilul alert, lapidar, doar sugerează, fără a se recurge la descriere și la narațiunea propriu-zisă. Respins de unii comentatori ca fiind o povestire sincopată a unor lucruri comune, lipsit de substanță epică și grevat de un exces de reflexivitate, romanul a fost văzut de alții ca un text modern, în care povestea de dragoste e „un pretext literar” pentru a medita, cu subtilitate psihologică și filosofică, asupra meandrelor sufletești. Mai vie este proza nonficțională a lui **S.** *Amintiri din lumea literară* (1967) implică prim-planuri cu protagoniști de marcă, „filmați” din exterior sau din interior, „montajul” având,

printre altele, și scopul, polemic, de a corecta erori de apreciere, de a-i apăra de afirmații nedrepte sau de acuzații. De-a dreptul mișcătoare sunt rememorările despre B. P. Hasdeu, spiritul tutelar al lui S., bine cunoscut în copilărie. Tot pe apărare e construită și evocarea lui Macedonski, unde intră multe amănunte interesante și bine povestite despre comportamentul său, unele atestând spiritul fantasmagoric al poetului, mistificarea pe care o cultiva. Despre Ovid Densusianu, căruia îi face un delicat portret, completat și cu relatările din capitolul *Revista „Vieața nouă” și cercul ei*, memorialistul vorbește cu devoțiune. Simpatetică este și evocarea lui Ion Minulescu, pe când alte apariții – Titu Maiorescu, B. Delavrancea, Emil Isac, Lucian Blaga – sunt mai palide. Și *Figuri universitare* (1967) este o culegere de portrete, inserate pe fond memorialistic, mai pregnante fiind „personajele” G. Bogdan-Duică, C. Rădulescu-Motru, Vasile Bogrea, Victor Papilian, Ștefan Bezdechi. Firesc, transparent și multe lucruri despre autorul amintirilor, despre precocitatea, cuminența, predispoziția sa spre lectură și meditație, despre propria activitate și relațiile cu cei evocați. Între acțiunea de popularizare și eseul se situează *Medalioane muzicale* (1966), pagini cu caracter preeminent informativ, dar și cu paranteze exegetice. Se fac multe referințe la opere literare sau se încearcă unele paralele: Mozart–Rafael, Goethe–Beethoven, Debussy–impresioniștii. S-a afirmat că S. „are față de subiectele sale o atitudine de artist”, fiind preocupat de ilustrarea propriilor idei filosofice și estetice, pe când opera lui literară e proiectată pe un vast fundal teoretic, psihologic, filosofic și estetic, constituit dintr-o serie de lucrări de specialitate sau de referințe care privesc literatura ca ilustrare a tendinței vitale a omului de a căuta și crea valori („axiotropism”). Eseul *Inițiere în poetică* (1968) probează, de asemenea, erudiție și sensibilitate. După încadrarea poeziei în estetica generală sunt trecute în revistă conceptele, între ele unul numit „dezmierdarea”, preluat poate prin filieră germană și definit ca atitudine primară de admirare și imitare a frumosului, care generează actul artistic, deoarece într-o etapă ulterioară „dezmierdarea” devine ea însăși obiect de artă/valoare. Autorul tratează într-un mod aparte aspectele teoretice, distingând, între altele, șase genuri sau vorbind de „lirismul immanent”. Recenzenții au remarcat aici o viziune originală asupra genezei artei,

clasificările și definițiile personale, analiza atractivă, ilustrată cu exemple potrivite. Necesitatea acestor precizări venea din preocuparea lui S. de a desluși temeiurile și sensul demersului estetic. Între altele, el „orchestrează” un amplu eseu cu variațiuni pe această temă – „*Papillons*” de Schumann (1934; Premiul Academiei Române), ca replică la ideile lui Lessing din *Laokoon*. Se pleacă de la etimologia comparată a cuvintelor din limbile vechi care desemnau noțiunea „fluture”, dar și „suflet”, de unde se deduc o serie de sugestii și conotații care vor servi la descifrarea sensurilor adânci ale piesei muzicale a lui Schumann: drama existențelor mărunte (fluturi, suflute) de a fi atât de efemere, fragile, neînsemnate. Este demonstrat caracterul relativ și reciproc convertibil al dramaticului, tragicului și comicului. Analizând filosofia și arta romantică, a căror influență este evidentă, S. constată dramatismul „literar” al compoziției lui Schumann, apoi evidențiază legăturile organice dintre muzică și poezie, făcând paralele între unele versuri și diferite fraze muzicale, menite să confirme simetria ca esență a frumosului, voința creatoare și posibilitatea de a exprima același lucru prin forme diferite. Critica a observat că scrierea lui S. este comparabilă doar cu eseul *Pseudo-cynegeticos* al lui A.I. Odobescu. Pornind de la concluziile unor cercetători și gânditori germani, în paginile, editate postum, din *Contemplație și creație estetică* (1997), S. încearcă să dea o fundamentare științifică teoriei sale. Ipothesizează evoluată a tendinței generale a ființei de a detecta elementele purtătoare de semnificație și valoare, contemplația estetică începe cu perceperea entităților simetrice, ritmate ca unități semnificante, dar care nu declanșează reacții imediate, pragmatice. Prin imitație, comparație ș.a. sunt create mental simetrii, forme ideale, care au un caracter ludic și devin ele însele obiecte ale receptării estetice. La acest nivel percepția senzorială este înlocuită de „transpoziția eului”, adică de „atitudinea care constă în a proiecta stările de conștiință subiective asupra unui obiect exterior și a le atribui acestuia”, o manifestare a afinității spiritului pentru spirit, grație căreia există înțelegere, comunicare, societate, cultură. Este un termen mai aplicat, menit să completeze, să înnoiască conceptul „intropatie”, „baza psihologică a oricărei contemplări a frumosului”, ambele fiind componente ale imaginativului, care conduc la „activitatea constructivă a

fantasiei". Altă treaptă a evadării din real e cea a „contemplării transcendenței”, prin care se poate ajunge la intuirea lumilor de dincolo de simțuri, a principiului unic, etern, generator, iar prin aceasta la sentimentul contopirii eului cu transcendentul, când „ființa noastră subiectivă se revelează sieși ca inclusă într-o grandioasă simetrie cu principiul suprem și absolut”. Creația estetică este strâns legată de geneza și nivelurile contemplației, din care derivă și momentul inspirației, act ce configurează în întregime un proiect unic al operei, irepetabil, așa cum e un embrion, care conține în întregime proiectul viitoarei ființe. Procesul complex prin care se trece de la percepție la operă are ca agent cristalizator afectul („conștiința afectivă, sentimentul, emoția, pasiunea ne apar introspectiv ca adevăratele făuritoare și călăuzitoare atât ale inspirației, cât și ale înfăptuirilor artistice”), adică lirismul, înțeles ca trăire puternică, singura aptă să nască opera. Analogia dintre aceasta și organismul viu merge mai departe: „operele de artă își au existența ca atare în procesele mintale ale celor ce le creează și ale celor ce le contemplă”, prin ele trăiesc ca „gesturi complexe ale vieții noastre interioare”, ale elanului vital general, completând ceea ce S. numește „o concepție vitalistă a frumosului”. Iar întregul proces estetic se datorează faptului că eul, „unitate sintetică decupată dintr-un total masiv și continuu”, are tendința permanentă de a se reintegra în acel tot prin imitație, afectivitate, prin comunicare verbală, gestuală, grafică.

SCRIERI: *Cartea omului practic (douăsprezece scrisori filosofice)*, București, 1916; ed. București, 1925; *Contribuțiuni la filosofia magiei*, București, 1916; *Frumosul ca înaltă suferință*, Oradea, 1921; *Zvonuri din necunoscut*, București, 1921; *Sub nimbul familiar*, Arad, 1925; *Casa cu nalbă (1915–1916)*, București, 1926; ed. pref. Teodor Tanco, Cluj-Napoca, 2003; *Tradiția și rolul ei social*, Oradea, 1929; *Pasul umbrelor și al veciei*, București, 1930; „*Papillons*” de Schumann, București, 1934; ed. pref. Al. Dima, București, 1971; *Sus...*, București, 1939; *Mic tratat despre valori*, Sibiu, 1942; *Système de métaphysique implicite dans les postulats de toute connaissance possible*, Sibiu, 1943; *Medalioane muzicale*, pref. Romeo Ghircoiașiu, București, 1966; *Poezii*, pref. Perpessicius, București, 1966; *Amintiri din lumea literară*, București, 1967; *Figuri universitare*, București, 1967; *Inițiere în poetică*, București, 1968; *Cartea despre carte sau Eflorescența spirituală*, îngr. și pref. Octavian Chețan, București, 1984; *Contemplație și creație estetică*, îngr. și introd. Mircea Muthu, postfață Ion Maxim Danciu, Cluj-Napoca, 1997; *Contribuții la filosofia*

religiei, magiei și mitologiei, îngr. și introd. Codruța Liana Cuceu, Cluj-Napoca, 2011; *Scriseri socio-pedagogice*, îngr. și introd. Codruța Liana Cuceu, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Zetta, [*Un talent precoce*], „Revista literară”, 1898, 21; Luciliu [Al. Macedonski], *O treime de poezi*, „Liga conservatoare”, 1905, 6; Caracostea, *Scriseri*, I, 58–59; Perpessicius, *Opere*, II, 354–359, IV, 144–148, VII, 54–57, VIII, 254–260, XII, 283–284; G. Bogdan-Duică, „*Casa cu nalbă*”, „Națiunea”, 1927, 178; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 298–299; Izabela Sadoveanu, [*Eugeniu Sperantia*], ALA, 1929, 469, 1930, 480; Călinescu, *Opere*, I, 476–477; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 150; Al. Piru, „*Sus...*”, JL, 1939, 22; N. Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, București, 1941, 194–204, 253–256, 311–318; Al. Dima, *Gândirea românească în estetică*, Sibiu, 1943, 115–121; Grigore Popa, „*Système de métaphysique implicite dans les postulats de toute connaissance possible*”, LU, 1944, 10; C. Ionescu-Gulian, *D. Eugen Sperantia și materialismul istoric*, CNT, 1946, I, 4; N. Barbu, „*Poezii*”, CRC, 1966, 24; Oarcăsu, *Oglinzi*, 231–236; George Sârcea, „*Medalioane muzicale*”, ST, 1967, 4; Mircea Popa, [*Eugeniu Sperantia*], ST, 1967, 8, TR, 1968, 20; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Inițiere în poetică*”, RL, 1968, 12; Teodor Tihan, „*Figuri universitare*”, ST, 1968, 5; Ciopraga, *Lit. rom.*, 442–444; Micu, *Început*, 484–486; Alexandrescu, *Confesiuni*, 209–221; Perpessicius, *Lecturi*, 242–248; Zăciu, *Ordinea*, 196–201; Al. Dima, *Un pasionat al ideilor: Eugeniu Sperantia*, CRC, 1972, 9; Gheorghe Iancovici, [*Eugeniu Sperantia*], ST, 1972, 13, O, 1973, 10, MS, 1988, 1; *Eugeniu Sperantia. Memoriu*, „Revista de filosofie”, 1972, 3; Cioculescu, *Itinerar*, I, 278–280; George, *Sfârșitul*, I, 324–328; Barbu Solacolu, *Evocări. Confesiuni. Portrete*, București, postfață Mihai Gafița, 1974, 309–315; Micu, *Scritori*, 95–100; Adrian Marino, [„*Cartea despre carte*”], TR, 1986, 7; Vasile Muscă, Ion Maxim Danciu, Constantin Grecu, *Eugeniu Sperantia*, în *Cunoaștere și acțiune. Profiluri de gânditori români*, coordonator Andrei Marga, Cluj-Napoca, 1986, 137–178; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Iosif Sava, *Muzica și literatura*, II, București, 1987, 244–260; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 121; Teodor Tanco, *Sociologul Eugeniu Sperantia*, pref. Tudor Drăganu, postfață Achim Mihu, Cluj-Napoca, 1993; Muthu, *Cântecul*, 126–128; [*Eugeniu Sperantia*], TR, 1997, 28–29 (grupaj special); Rusan-da Mureșan, „*Contemplație și creație estetică*”, ECH, 1998, 1–3; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 307–311; Mircea Muthu, *Studii de estetică românească*, Cluj-Napoca, 2005, 29–39; Ion Maxim Danciu, *Filosofia lui Eugeniu Sperantia*, Cluj-Napoca, 2010. **C.T.**

SPERANȚA, publicație apărută la Buda într-un singur număr în martie 1863. Această „făscioară beletristică-științifică”, despre care s-a afirmat că premerge apariției revistei „Familia”, era „proprietatea și edițiunea” lui Emeric Basiliu Stănescu (Mircea V. Stănescu-Arădeanul) și ale lui Iulian Grozescu și

avea ca motto versuri ale lui G. Sion: „Dar vorbiți, scrieți românește/ Pentru Dumnezeu”. În articolul-program, intitulat *Onorabilului public cititor, salute!*, se afirmă că scopul urmărit de redactori este acela „de a deștepta în întreaga națiune dorința culturii, spre a-și putea împlini misiunea, spre a-și împlini dorințele sale față cu umanitatea”. Oferta literară, care aparține în întregime celor doi redactori, studenți la Facultatea de Drept a Universității din Buda, este însă modestă: câteva poezii, simple încercări ale acestora, o schiță satirică a lui Iulian Grozescu, articolul *O scurtă meditațiune asupra culturii spiritului*, aparținând tot lui Iulian Grozescu, precum și o traducere nesemnăată a unui text de James Fordyce, *Fragmente de predice pentru damicele*. Efortul financiar pare să fi fost peste puterile celor doi studenți, care se văd obligați să renunțe după numai un număr la scoaterea revistei. **R.Z.**

SPERANȚA, revistă apărută la Arad, de două ori pe lună, de la 1 februarie la 15 decembrie 1869 și de la 10 ianuarie 1871 la 15 iunie 1872. Publicație a Societății de Lectură a Teologilor Români, **S.** era destinată tipăririi lucrărilor teologice sau beletristice prezentate în cadrul ședințelor asociației. Puțina literatură inclusă în sumar aparține lui Iulian Grozescu (versuri) și lui G. Morariu (câteva încercări în proză). Cu articolul *Despre creștere și mai cu seamă despre creșterea junelor române* a colaborat Ioan Slavici. Se republică poezia *Adio la Bolintineanu* a lui G. Sion. Unul dintre redactori, Gherasim Șerb, era prieten cu Ioan Slavici, iar din corespondența lor, așa cum informează G. Bogdan-Duică, rezultă că Eminescu citea revista și aprecia eforturile tinerilor seminaști. **R.Z.**

SPERANȚA, revistă apărută la București, bilunar, între 24 decembrie 1904 și 5 februarie 1905, cu subtitlul „Artă, literatură și știință”. Editor: N. Ghermănescu. Publicația, scoasă de Victor Eftimiu, își propune să promoveze tineri autori și să lupte „contra acelora care nu sunt făcuți pentru literatură”. Sunt găzduite versuri juvenile, îndeobște mediocre, de Mihail Cunesco, Pascal Petrescu, D. Ionescu-Morel ș.a. Colaborează cu proză Silviu Marian, Vasile D. Chiru Tejol, E. Antonescu-Sen. În **S.** Victor Eftimiu este prezent cu articole, versuri și proză, semnând frecvent cu pseudonime (Ionică Chiriașul, Cleon ș.a.). **L.C.**

SPERANȚA, publicație apărută la Timișoara în aprilie-mai 1990, cu subtitlul „Săptămânal social-politic și cultural al Partidului Uniunea Creștin-Democrată din România”. Redactori responsabili: Ion Dumitru Teodorescu și Emil Florin Grama. Revista se vrea „un element de echilibru unificator-creștin între tendințele contradictorii ale forțelor politice existente”, „un mijloc de înțelegere, prietenie și frățietate al tuturor locuitorilor din Banat” (*Expunere de motive*). Poezie publică Anghel Dumbrăveanu și Ioan Cartan, în timp ce proză semnează I.D. Teodorescu, iar Cornel Ungureanu colaborează cu articolul *V. Voiculescu sau Misticul mântuit*. Se mai includ în sumar fragmente din *Jurnalul filosofic* al lui Constantin Noica, un articol al lui Aleksandr Soljenițin (*Să nu trăim prin minciună*), materiale cu caracter politic și religios, interviuri, știri, caricaturi. Alți colaboratori: Mircea Ciceu, Maria Marinescu, A.B. Costin, Paul Kun, Gheorghe Secheșan. **M.V.**

SPERANȚA, Vasile (26.X.1941, Arad – 15.III.1996, București), poet. Este fiul Anei (n. Oros) și al lui Vasile Cordoș; își schimbă numele de familie la împlinirea vârstei de paisprezece ani. Urmează școala generală la Arad și Liceul de Muzică la Cluj și la București. Devine student la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din Capitală, secția canto clasic, al cărei absolvent este în 1970. Activează ca solist în Ansamblul Doina al Armatei (1970–1972) și la Filarmonica „George Enescu” (1972–1996). Timp de două decenii a fost solistul Catedralei „Sf. Iosif” din București. Specializat în muzica vocal-simfonică și sacră, susține concerte în toată Europa. Talentul muzical i-a fost recunoscut de mari artiști de operă, precum Mario Del Monaco, Gino Becchi și Giuseppe Di Stefano, cu care, de altfel, a susținut și câteva recitaluri. Din 1992 a fost și conferențiar la Facultatea de Teatru din cadrul Universității Hyperion, specialitatea canto clasic. După vârsta de cincizeci de ani se înscrie la Academia de Teologie Greco-Catolică de la Blaj. Moartea neașteptată l-a surprins ca doctorand la Academia de Diplomatie Ecleziastică de sub egida UNESCO din București. Debutează la revista „Amfiteatru” în 1968, colaborând apoi la „România literară”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Familia”, „Viața studentescă” ș.a. Prima carte, *Sunt ultimul poet romantic*, i-a apărut în 1973.

S. construiește un spațiu liric senin, cu influențe folclorice, în tradiția poeziei transilvănene. Două cărți, *Polifonie albastră* (1979) și *Dorurile cântului*

de cuc (1987), i-au fost însoțite de texte critice semnate de Al. Ivasiuc și de Ovidiu Papadima, cel dintâi remarcând, între altele, că **S.** „este un poet al corespondențelor în sensul baudelairian al cuvântului și mai ales al corespondențelor dintre sunet și o realitate interioară a lucrurilor”, iar cel de-al doilea fiind impresionat de „cascada sclipitoare de imagini ale dorului”, de unde și impresia că întreaga carte ar fi o „singulară explozie lirică”, originală prin acumularea de metafore și ritmurile amintind de cadențele versului popular. Versurile din *Divina călăuză* (I–II, 1997–2002), înscrise în ciclul *Sonete fără umbră*, reprezintă o revelație în ce privește poezia lui **S.**, un liric aspirând spre spiritul viguroasei creații religioase românești, în linia Nichifor Crainic – V. Voiculescu, cu acesta din urmă având și afinități tematice. **S.** își concepe textele ca pe o nesfârșită rugă către Dumnezeu, simțindu-se chemat să sporească și el „corola de minuni a lumii”, de care vorbea Lucian Blaga. Realizarea sonetelor este bine supravegheată și include trimiteri la mari gânditori ai lumii, a căror operă pare să îi fi fost familiară.

SCRIERI: *Sunt ultimul poet romantic*, București, 1973; *Polifonie albastră*, pref. Al. Ivasiuc, București, 1979; *Dor de dor*, București, 1984; *Dorurile cântului de cuc*, postfață Ovidiu Papadima, București, 1987; *Divina călăuză*, I–II, îngr. Amalia Spălățelu, București, 1997–2002.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 137–138; Fănuș Băileșteanu, „*Polifonie albastră*”, CNT, 1979, 27; Al. Ruja, „*Dorurile cântului de cuc*”, O, 1988, 8; Traian T. Coșovei, [Vasile Speranța], CNT, 1992, 4, „Curentul”, 1998, 14–15 martie; Luis Leon Barreto, *Visión mística de Gran Canaria para un poeta rumano*, „La Provincia”, 1993, 50; J. M. Balbuena, *V. Speranza, un poeta y músico rumano enamorado de Canarias*, „La Provincia”, 1994, 24; Ion Buzași, *O carte de versuri dedicată Blajului și Bisericii sale*, „Unirea”, 1998, 1; Mircea N. Stoian, „*Divina călăuză*”, „Ziua”, 1998, 1 097; Nicolae Prelipceanu, *Poemele cântărețului dispărut prematur*, RMB, 1999, 2 874; Florentin Popescu, [Vasile Speranța], MS, 2003, 1–4, TMS, 2003, 7.

F.P.

SPERANȚIA, Theodor D. (4.V.1856, Onești, j. Iași – 9.III.1929, București), poet, prozator, autor dramatic, folclorist. Fiu al Anei (n. Rugescu) și al diaconului Dimitrie Nădejde, **S.** învață mai întâi la Târgu Frumos, unde învățătorul îi schimbă numele, prin latinizare, în Speranția. Tatăl îl destinase carierei ecleziastice, de aceea îl trimite la Seminarul „Veniamin Costache” din Iași. **S.** va alege însă – după ce își ia bacalaureatul și obține, prin concurs, postul de institutor la Școala Trei Ierarhi – înscrierea la

Facultatea de Științe și la Facultatea de Litere și Filosofie din cadrul Universității ieșene. Alături de frații Ioan și Gheorghe Nădejde, cu care se înrudea, și de doctorul N. Russel, face să apară primul ziar socialist din Iași, „Basarabia” (1879). Se numără printre întemeietorii și primii colaboratori ai „Contemporanului” (1881–1888), trecând apoi la „Revista nouă” a lui B. P. Hasdeu. Împreună cu Zamfir C. Arbore și Șt. Basarabeanu (V. Crășescu) va scoate „Amicul copiilor” (1891), iar singur va edita „Revista copiilor” (1896–1897), precum și o revistă umoristică, „Tămâia” (1902). În 1884 era în Belgia, la Universitatea din Liège, unde în 1887 obține diploma de doctor în filosofie și litere. Aici vine în contact cu mișcarea folcloristică europeană și se inițiază în studiul comparativ al literaturilor. Întors în țară, se stabilește la București, unde e profesor la Liceul „Matei Basarab”, ține la Universitate, timp de un an, un curs de istoria teatrului, iar la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică predă literatura dramatică. Cursul *Istoria comparată a literaturii dramatice la popoarele europene (Timpul modern)* a fost publicat parțial. Mai e profesor la Liceul „Gh. Lazăr”, precum și la o școală de institutori (1890–1900). Pentru uzul elevilor de liceu și de școală normală, a scris zeci de manuale de gramatică, de „compozițiuni” și de lectură, iar pentru cei din prima clasă a redactat un abecedar care a cunoscut mai multe ediții. În câteva rânduri a fost inspector școlar și director al învățământului primar și normal, precum și, o perioadă, director al liceului particular „Sf. Gheorghe”. Versuri, proză, articole și studii i-au mai apărut în „Familia”, „Drepturile omului”, „Noua revistă română”, „Convorbiri literare”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Literatură și artă română”, „Munca literară și științifică”, „Rampa” ș.a. În 1891 este ales membru corespondent al Academiei Române. După spusele fiului său, scriitorul Eugeniu Speranția, ar fi pus în 1901 bazele unui prim muzeu românesc de etnografie.

În publicistica literară **S.** s-a afirmat de timpuriu. Ca elev, trimite versuri la „Perdaful” (1873). Cea dintâi scriere semnată este anecdota *Trei surzi*, apărută în 1881 la „Contemporanul”. Folclorul l-a atras din copilărie, dar nu a făcut operă de culegător. Conștient de valoarea psihologică deosebită a literaturii populare, el a versificat, din ce în ce mai prolific, pe teme folclorice, scriind anecdote. Acestea, impropriu numite „populare”, au cunoscut o rapidă

difuzare și s-au bucurat de aprecieri favorabile din partea lui B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol, Al. Vlahuță, N. Iorga. Succesul obținut cu primul volum din seria *Anecdote populare* (1888) îl determină să folosească, în continuare, resursele acestei specii, fără a mai porni de la texte populare, ci inventându-și singur subiectele. Ies, astfel, la intervale scurte, aproape douăzeci de volume, unele recenzate sever de G. Ibrăileanu și Ilarie Chendi. Chiar titlurile indică devalorizarea anecdotelor lui S., din „populare” devenite „botezate”, „sărate”, „afumate”, „piperate”, „împănate”, „de post”, „marine”, „cu noroc” etc. Intenția moralizatoare, o constantă a scrisului său, se manifestă și în piesele de teatru, sâtesc sau pentru școlari – *Teatru* (I, 1894), *Ce face beția* (1900), *De necaz* (1900), *Lângă pământ* (1901), *Ce poate lenevia* (1908), *Teatru de familie* (1912), *Curcanii* (1922), *Neamul nostru* (1927) ș.a. S. este și autorul a numeroase cărți de proză – schițe, nuvele, romane, povestiri: *Proza* (I–II, 1893–1894), *Feigheală* (1902), *Fete de azi* (I–II, 1908), *Sar și Ionel* (1920), *Mă-nșală* (1921) ș.a. Productiv, a întreprins și cercetări asupra lui Antioh Cantemir, Ienăchiță Văcărescu, Veniamin Costache, Anton Pann și Costache Negruzzi, adunate în *Scriitori vechi* (1909), și a teoretizat asupra fabulei într-o prezentare asupra evoluției genului la noi – *Fabula în genere și fabuliștii români în specie* (1892) și asupra originii versificației române – *Versificațiunea română și originea ei* (1906). A avut și preocupări de teoretician al folclorului. Lucrările *Introducere în literatura populară română* (1904), *Lămuriri asupra literaturii române culte și populare* (1906) și *Miorița și călușarii. Urme de la daci și alte studii de folclor* (1914) sunt expuneri didactice, cu unele exagerări și inadvertențe privitoare la câteva specii populare sau la unele probleme legate de originea și vechimea poeziei populare. Din producția literară a lui S. rezistă numai un număr restrâns de anecdote din primii ani ai activității sale. În manuscris s-a păstrat, la Biblioteca Academiei Române, lucrarea *Folclor și etnografie*. Poligraful intenționa realizarea unei colecții cuprinzătoare de anecdote populare și a unui studiu extins despre valorile noastre spirituale.

SCRIERI: *Anecdote populare*, I–III, București, [1888]–1893; *Fabula în genere și fabuliștii români în specie*, București, 1892; *Omer întinerit*, București, 1893; *Proza*, I–II, București, 1893–1894; *Vorba de acasă*, București, 1893; *Teatru*, I, București, 1894; *Anecdote afumate*, București, 1898; *Predoslavia lui Ureche*, București, 1898; *Icoane vii*, București,

[1898]; *Ce face beția*, București, 1900; *Ce face dracu*, București, 1900; *De necaz*, București, 1900; *Lângă pământ*, București, 1901; *Feigheală*, București, [1902]; ed. (*Vinovată?*), București, 1922; *Minunea vieții și cheia lumii*, București, 1902; *Anecdote botezate*, pref. Al. Vlahuță, București, 1903; *Anecdote împănate*, București, 1903; *Anecdote piperate*, București, 1903; *Călătoriile lui Enache Cocoloș*, București, 1903; *Anecdote de post*, București, 1904; *Introducere în literatura populară română*, București, 1904; *Pentru toți copiii*, București, 1904; *Lămuriri asupra literaturii române culte și populare*, București, 1906; *Versificațiunea română și originea ei*, București, 1906; *Ce poate lenevia*, București, 1908; *Fete de azi*, I–II, București, 1908; *Mireasa*, București, 1908; *Anecdote nouă*, București, 1909; *Scriitori vechi*, București, 1909; *Anecdote marine*, București, [1911]; *Teatru de familie*, București, 1912; *Miorița și călușarii. Urme de la daci și alte studii de folclor*, București, 1914; *Anecdote cu minuni*, București, 1918; *Anecdote cu noroc*, București, 1918; *Sar și Ionel*, București, 1920; *Mă-nșală*, București, 1921; *Curcanii*, ed. 2, București, 1922; *Din joc de cărți*, București, 1925; *Amintiri despre Ion Creangă*, București, [1927]; *Neamul nostru*, București, [1927]; *Început de viață*, București, 1929; *Chițibuș cel drăguț*, București, [1930]; *Din lumea lui Spulberă-vânt*, București, [1944]; *Icoane vii*, București, f.a.

Repere bibliografice: V. A. Urechia, „*Anecdote populare*”, AAR, partea administrativă, t. XI, 1888–1889; Demetrescu, *Profile*, 59–62; V. A. Urechia, *Alte anecdote populare*, AAR, partea administrativă, t. XV, 1892–1893; M. Schwarzfeld, *O ochire asupra anecdotelor populare române*, „Șezătoarea”, 1892, 5; Titu Maiorescu, „*Mama soacră*”, „*Popa cel de treabă*”, AAR, partea administrativă, t. XVII, 1894–1895; A. D. Xenopol, „*Anecdote afumate*”, F, 1889, 49; Chendi, *Scrieri*, III, 116–123, IV, 52–55; Nicolae Ch. Quintescu, „*Anecdote populare*”, AAR, partea administrativă, t. XXV, 1902–1903; S. Fl. Marian, „*Minunea vieții și cheia lumii*”, AAR, partea administrativă, t. XXV, 1902–1903; Ioan Bianu, „*Introducere în literatura populară română*”, AAR, partea administrativă, t. XXVII, 1904–1905, fasc. 2; Th. D. Speranția, *Memoriu de calități, titluri și lucrări științifice*, București, 1906; Tudor Pamfile, „*Studiile*” d-lui Th. D. Speranția, „*Ion Creangă*”, 1915, 2, 3; Ibrăileanu, *Opere*, III, 374–375; Bârlea, *Ist. folc.*, 335–338; *Dict. lit.* 1900, 802–803; Iordan Datcu, *Th. D. Speranția și sărbătorile păgâne ale poporului român*, ST, 1993, 12; Mircea Popa, *The Jewish World in the Romanian Novel*, „*Studia judaica*”, 1993; Datcu, *Repere*, 118–126; *Dict. scriit. rom.*, IV, 311–313; Datcu, *Dict. etnol.*, 813–814. **L.Bd.**

SPICUIRI LITERARE, supliment al publicației „*Bunul econom*” apărut la Orăștie, neregulat, cu excepția primului an, între 1 ianuarie 1901 și 23 iulie 1905. Redactor și editor este Ioan Moța, care mărturisește intenția de a reproduce, în primul rând, articole și

scrieri literare din alte periodice. Astfel, sunt puse la îndemâna cititorilor versuri, nuvele, povești, poezii populare, cugetări, maxime, glume, snoave, literatură „aleasă” și accesibilă deopotrivă. Redactorul se străduiește să păstreze un echilibru între genurile literare. Optează pentru versurile lui V. Alecsandri, George Coșbuc, St. O. Iosif și ale Veronicăi Micle. Apreciată este, de asemenea, poezia lui Traian Demetrescu, Radu D. Rosetti, Artur Stavri, Ioan N. Roman, Ion Minulescu, mai sunt incluse versuri de Cornelia din Moldova, Gheorghe din Moldova, Iuliu Cezar Săvescu, G. Demetrescu-Mugur, Nicolae Condrescu ș.a. Alături de numele unor prozatori consacrați, ca Al. Vlahuță, B. Delavrancea, Ion Creangă, V.A. Urechia, pot fi întâlnite și numele lui Artur Gorovei, Traian Demetrescu, N. Vulovici, Emil Grigorevici. Se reproduc legenda mitologică *Piatra de opal* de Carmen Sylva și alte scrieri moralizatoare. Rețin atenția și seria de legende privitoare la lunile anului sau cele câteva articole nesemnate, dar bine documentate, cu informații de amănunt din mitologia antică. Semnificativă este reluarea unui apel al lui D. Stăncescu vizând păstrarea valorilor și obiceiurilor civilizației tradiționale. **S.I.** preia poezii populare din colecțiile lui Enea Hodoș și Nicolae Mateescu, snoave din culegerile lui D. Stăncescu, Gheorghe Crăciunescu și Andrei Bârseanu. Se oferă cititorilor și literatură străină, adaptată sau tălmăcită (Schelley, Heine, Sully Prudhomme), în primul caz rareori indicându-se sursa și autorul. **A.Gf.**

SPICUIITORUL MOLDO-ROMÂN, publicație apărută la Iași, trimestrial, din ianuarie până în decembrie 1841. Gazetă bilingvă, **S.m.-r.** avea pentru ediția franceză titlul „Le Glaneur moldo-valaque”, dar se păstrează și exemplare intitulate „Le Glaneur moldo-roumain”. Primul număr, pentru lunile ianuarie și februarie, iese de sub tipar în martie 1841. Deși se menționa că **S.m.-r.** este „rediguit de o societate de literați”, publicația îi aparține lui Gh. Asachi. Sarcina de a o redacta îi revine însă lui A. Gallice, secretar de redacție, autor al primului articol editorial și cel mai activ dintre semnatari. **S.m.-r.** ilustrează astfel mai curând punctul de vedere al lui Gallice, decât pe cel al lui Asachi. Într-un prospect tipărit în „Albina românească” și redactat de Asachi, se anunța un program promițător, subliniindu-se preocuparea redacției pentru „literatura națională” și pentru „productele cele mai însemnătoare a literaturilor străine”, precum și intenția de

a face cunoscute „descoperirile științelor, a frumozelor arte și a industriei”. Asachi ar fi vrut ca noua gazetă să înlocuiască „Dacia literară”, de curând suspendată, dar, din motive necunoscute, el lasă în seama lui Gallice grijile redacției. **S.m.-r.** republică în primul număr *Prospectul* apărut în „Albina românească”, însă Gallice dă și un confuz articol introductiv care, în bună parte, era plagiat după *Histoire de la Valachie* de Mihail Kogălniceanu. Cele mai multe texte sunt reproduse fie după reviste și gazete străine, fie din „Albina românească” sau din „Curierul românesc”. Gallice este autorul unui articol în care scoate în evidență meritele directorilor teatrului românesc din Iași (C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri și P. M. Câmpăneanu) și al unor cronici dramatice referitoare la spectacolele teatrului francez din Iași. Tot el are și câteva slabe încercări literare. Colaborează însă și Costache Negruzzi cu o traducere a poemului byronic *Oscar d'Alva*, făcută după versiunea franceză a lui Amédée Pichot, apoi cu versiunea românească a poeziei *Șalul negru* de A. S. Pușkin. Lui V. Alecsandri i se republică traducerea odei pe care Lamartine o dedicase unei tinere moldovence. Gh. Asachi dă câteva articole de istorie, între care *Viața prințului Dimitrie Cantemir scoasă din cronicile Moldovei*. Mai figurează în sumar o transpunere în limba franceză a poeziei *Câinele soldatului* de Grigore Alexandrescu (realizată de V. Alecsandri), un articol despre Basarabia al inginerului Hommaire de Hell, o traducere din Benjamin Franklin, articole de Al. Fotino, Teodor Codrescu, tălmăcirii din franceză de Gh. Săulescu, notițe și recenzii, știri în legătură cu dezvoltarea industrială a Moldovei ș.a. **R.Z.**

SPICUL, revistă apărută la București, ca bilunar, la 4 și la 31 octombrie 1918, sub direcția lui Gala Galaction și a lui L. Algazi. Editorialul *Din prag*, semnat de Gala Galaction, definește momentul apariției ca fiind anul „unor noi germinări literare în câmpul răvășit și răscolit cu fierul al vieții noastre românești”, când menirea unui scriitor este de a fi „un generos dascăl de istorie și sociologie”. Pe aceeași linie, L. Algazi va pleda în *Profeții* pentru „militantismul cultural”, împotriva diletantismului și a artei pentru artă. H. Sanielevici susține teoretic această orientare prin studiile *Despre stil și Literatură viitorului*, afirmând că simbolismul și decadentismul sunt expresia unei „bolnăvicioase hipertrofii a senzației”, iar naturalismul, ca falsificator al

adevărului, e „mărginit, vulgar ori nevropat”. Constat. Graur dă câteva articole direcționate sociologic, precum *Bacșișul presei* și *Învățământul rural*. În numărul 2 Gala Galaction îl omagiază, la moartea acestuia, pe A. Steuerman-Rodion, autor al volumului de versuri *Spini*, din care e reprodusă poezia *Mai sus de cer!*. Se publică versuri de Nichifor Crainic, Ștefan I. Nenițescu și B. Lăzăreanu, iar L. Algazi semnează împreună cu Șt. I. Nenițescu o traducere din ebraică, *Psalmii lui David*. I. C. Vissarion și V. Demetrius sunt autorii unor scurte povestiri. În ultimul număr A. L. Zissu adresează o scrisoare deschisă lui Tudor Arghezi, cu supratitlul *În chestiunea evreiască*, unde încearcă să polemizeze pe tema iudaismului ca directivă spirituală. Este anunțat și răspunsul lui Arghezi, dar revista își încetează apariția.

M.Ș.

SPINEANU, Dorin (21.X.1954, Timișoara – 1.XII.2015, Iași), prozator, jurnalist. Este fiul Mariei Spineanu (n. Periade), asistentă medicală, și al lui Mihai Spineanu, colonel. După încheierea școlii generale la Iași, va absolvi în 1972 Liceul „Mihai Eminescu” din același oraș. Angajat inițial în câteva fabrici ieșene, apoi ca operator al Centrului de Calcul al Universității „Al. I. Cuza”, după 1989 a avut o carieră de gazetar și de editor. A fost redactor și secretar general de redacție la revista „Timpul” (1990–1991), director literar-artistic la Editura Boema, director de marketing la Editura Polirom (1995–1996), redactor al cotidianului „Obiectiv”, realizator la Radio Hit Iași, colaborator la „Monitorul”. S-a format ca scriitor în cercul revistelor ieșene „Dialog” și „Opinia studențească”. Debutează în 1975 în „Opinia studențească” cu un grupaj de poeme, iar editorial cu romanul *Zile sălbatice* (1992). Mai colaborează cu fragmente de proză și poezie, articole la revistele „Convorbiri literare”, „Familia”, „Steaua”, „Observator cultural”, „22”, „Dacia literară” ș.a. A obținut Premiul Asociației Scriitorilor din Republica Moldova (1992).

Cartea de debut a lui S., *Zile sălbatice*, reprezintă o meditație cu privire la raporturile complexe dintre ficțiune și realitate, dintre text și metatext, cel mai adesea previzibilă și lipsită de motivație epică. În absența unei trame propriu-zise – romanul are aspect de eboșă și apelează la o retorică diaristică –, textul eșuează adesea în improvizație. Mai încheiat narativ, în măsura în care o reclamă însăși convenția genului, e romanul polițist

Răfuială în oraș (1992), apărut sub pseudonimul Michael Despineano. Cartea respectă rețeta narațiunii de consum, de la senzaționalismul pronunțat până la cultivarea unor ecuații amoroase programatice și previzibile. Personajul central, un gazetar blazat și lipsit de orizont, se descoperă angrenat într-o poveste periculoasă legată de identitatea unui politician influent. Scenariului aventuros, de policier, i se adaugă, pe de o parte, o dimensiune pronunțat textualistă, manifestă în toate ficțiunile lui S.: naratorul nu e doar investigatorul cazului enigmatic, ci și descoperitorul unui manuscris literar („opera postumă a lui Toni barmanul”) care funcționează ca o punere în abis a narațiunii. Pe de altă parte, coincidențele dintre realitate și ficțiune se petrec pe fundalul contextului românesc imediat postrevoluționar, implicând dosare informative și personaje din fosta Securitate. Singurul „merit” al cărții constă în a umple o formulă de consum cu materie imaginară extrasă din mediile autohtone. În schimb, romanul *Orașul de lângă Abator* (2011) renunță la rețetarele de succes și vizează o arheologie subiectivă a lumii comuniste din ultimele sale două decenii. Narațiunea surprinde odiseea lui Nicolae Acsinia în relațiile cu totalitarismul, de la primele încercări de a lua calea exilului, la finalul anilor '60, până în 1988, când reușește să emigreze cu familia în Suedia. Cartea se înscrie în tipologia „romanului-document” (Liviu Antonesei), plecând de la destinul unei persoane reale supuse regimului represiv ceaușist. La fel ca în construcțiile anterioare ale lui S., metanarațiunea completează și corectează permanentele lacunele realității. Episoadele despre atrocitățile regimului, cu toate mecanismele specifice unui univers concentraționar, sunt redată sub forma retorică a unei confesiuni în fața unei instanțe judecătorești. Interesul romanului – lipsit de imaginație epică și de culoare stilistică – rămâne, cu toate acestea, mai degrabă documentar decât estetic. S. a scris și proză scurtă care servește, în general, drept anticameră sau prelungire a dezvoltărilor romanești și care confirmă statutul de optzecist întârziat și epigonic al scriitorului. În *Natașa blues* (1998) tema supraordonată e aceea a scriiturii aflate într-o concurență permanentă cu datele realului: fragmentul *Vrăjeli d'amour* nu e decât o reluare a problematicilor din *Zile sălbatice*, întrucât protagonistul, un autor care își pierde deopotrivă mobilurile existențiale și

motivația scrisului, se lasă înghițit de propria ficțiune, precum „un acvariu în ocean”. *Marea Monstrului* reconstruiește, într-o manieră eseistică și livrescă, imaginea Iașului ca o oglindă a ratării și a deziluziei, prefigurând parabola „orașului de lângă abator” instrumentată în romanul ulterior. Condiționarea realității de către ficțiune e cel mai ingenios figurată în *Natașa blues*, proza scurtă care dă titlul culegerii, unde un scenariu erotic e prescris întocmai de textul unui personaj proaspăt decedat. În textele noi din volumul *Iulia* (2002), care reia și o parte consistentă a romanului *Răfuială în oraș*, S. renunță parțial la jocurile metatextuale și la maniera punerii în abis în favoarea unei scriituri care adoptă convențiile stilului memorialistic. Narațiunea cea mai amplă, *Iulia*, reprezintă o incursiune în lumea unei copilării contaminate de primii fiori ai pulsionilor erotice, stârnite de personajul feminin central. Notabile prin sporul de autenticitate și prin redarea limbajului colorat al microcomunității infantile, prozele scurte au aspectul unor construcții neterminate, care ar fi reclamat dezvoltări epice mai ample.

SCRIERI: *Zile sălbatice*, postfață Liviu Antonesei, Iași, 1992; ed. Chișinău, 2007; *Răfuială în oraș*, Iași, 1992; *Natașa blues*, Iași, 1998; *Iulia*, Iași, 2002; *Orașul de lângă Abator*, pref. Liviu Antonesei, Iași, 2011.

Repere bibliografice: Andreea Deciu, *Diletantismul la profesioniști*, RL, 1992, 18; Ștefania Bejan, „*Zile sălbatice*”, „Opinia”, 1992, 570; Holban, *Salonul*, 235–237; Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei: 1987–1989*, Iași, 1995, 135; Alex. Ștefănescu, „*Natașa blues*”, RL, 1999, 1; Sorin Radu Cucu, *Un top al atrocității*, O, 1999, 2; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 147–148; Iulia Alexa, *Viața și non-literatura*, RL, 2002, 16; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 388–389.

A.L.G.

SPINEI, Vasile (15.X.1948, Bădiceni–Soroca), poet, publicist. Este fiul Cristinei și al lui Leon Spinei. A absolvit Facultatea de Filologie, secția ziaristică, la Universitatea de Stat din Chișinău (1971). Redactor-șef la „Tinerimea Moldovei”, din 1988 deține funcția de redactor-șef al revistei „Viața satului”. În perioada 1998–2001 e deputat în Parlamentul Republicii Moldova, ulterior e vicepreședinte al Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova, director al Centrului de Promovare a Libertății de Exprimare și a Accesului la Informație (Acces – Info). I s-a acordat Premiul revistei „Ateneu”, iar în 1996 a fost distins cu titlul Om Emerit.

În cărțile sale de publicistică – *Credință* (1975), *Dreptul la fericire* (1976), *Popasuri cubaneze* (1977), *Balada spicului de grâu* (1982) ș.a. – S. abordează predilect teme de morală, manifestând, ca un prozator, interes pentru sondajul psihologic. Textele foiletonistice sunt întemeiate pe situații-limită, în care personajele pe care le aduce în atenția cititorului își dezvăluie particularități psihologice și intelectuale distincte. Ca poet, S. este autorul volumelor *Teamă de semn rău* (1993), *Scut de zăpadă* (1994) ș.a., în care abordează miniatura, mizează pe sugestie și pe un imagism mai elaborat, dând cuvintelor „o materialitate apăsată” (Mihai Cimpoi). Începând cu versurile din *Surâsul călugărului – The Monk's Smile* (1996), continuând cu alte câteva culegeri bilingve, cu versiuni în română și în engleză, miniatura, cultivată inspirat, e transpusă în formă de haiku. Astfel, poeziile sale au circulat în reviste din SUA, Marea Britanie, Austria, Japonia, Grecia, Slovenia ș.a., fiind incluse și în antologia *Haiku International* (Londra, 2000).

SCRIERI: *Credință*, Chișinău, 1975; *Dreptul la fericire*, Chișinău, 1976; *Popasuri cubaneze*, Chișinău, 1977; *Balada spicului de grâu*, Chișinău, 1982; *Momente de răscruce*, Chișinău, 1984; *Nu împușcați în curcubeu*, Chișinău, 1986; *Teamă de semn rău*, Chișinău, 1993; *Scut de zăpadă*, pref. Dan Mănucă, Iași, 1994; *Surâsul călugărului – The Monk's Smile*, ed. bilingvă, tr. Mihaela Codrescu, îngr. și pref. Ion Codrescu, Constanța, 1996; *Nu-mă-uita – Forget-me-not*, ed. bilingvă, tr. Mihaela și Ion Codrescu, Chișinău, 2000; *Vadul cu siguranțele arse*, Chișinău, 2000; *Blândețea tăcerii*, Chișinău, 2003; *Poeze în alb-negru – Poems in Black and White* (în colaborare cu Vasile Botnaru), ed. bilingvă, tr. Mihaela și Ion Codrescu, Chișinău, 2003; *Păsări și stânci – Birds and Cliffs* (în colaborare cu Vasile Botnaru), ed. bilingvă, tr. Mihaela și Ion Codrescu, Chișinău, 2005; *Nimic despre iarnă – Nothing about Winter*, ed. bilingvă, tr. Mihaela și Ion Codrescu, Chișinău, 2010; *Fratele meu, fluturele – My Brother, the Butterfly*, ed. bilingvă, tr. Mihaela și Ion Codrescu, Chișinău, 2011.

Repere bibliografice: Gheorghe Ciocoi, *Trăind sub bagheta poeziei*, LA, 1994, 14 iulie; Alexandra Codreanu, *Farmecul laconismului poetic*, LRC, 1995, 3; Mihai Morăraș, *Un surprinzător și rezistent „scut de zăpadă”*, „Viața satului”, 1995, 5; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 252–253; Ion Manolache, *Vânătorul de clipe*, CF, 1997, 1; Vladimir Ciubucciu, *Pan Spinei ot Bădiceni*, LA, 1998, 15 octombrie; Mihai Morăraș, *În doi cu tăcerea străbat toate podurile*, LA, 2005, 23 iunie; *Dicț. Chișinău*, 489–490. **I.C.**

SPIRIDON,
Cassian Maria
(9.IV.1950, Iași), poet,
eseist.

Este fiul Mariei Spiridon, învățătoare. Urmează liceul la Negrești, județul Vaslui (1965–1969) și Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic din București (1969–1975). Va lucra, până în decembrie 1989, ca inginer mecanic și cercetător științific în diverse întreprinderi și institute. În decembrie 1989 e arestat deoarece organizase, împreună cu alții, o mișcare împotriva dictaturii comuniste. În ianuarie 1990 se află între fondatorii revistei ieșene „Timpul”, la care e redactor-șef până la sfârșitul lui octombrie 1991, iar în noiembrie 1991 înființează Editura Timpul. Redactor la „Cronica” (1991–1992), apoi la ziarul „Evenimentul zilei” (1992–1994), va întemeia în 1994 revista „Poezia”, iar în 1995 „Caietele de la Durău”, din decembrie 1995 fiind redactor-șef la „Convorbiri literare”, publicație căreia îi dă un profil distinct. Debutează în 1970, cu versuri, la „Amfiteatru”. Va mai colabora la „România literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Ateneu”, „Familia” ș.a. Prima carte, *Porcînd de la zero*, îi apare în 1985. Îi urmează, după o lungă pauză, alte volume de poezie, culegerea de eseuri *Atitudini literare* (I–V, 1999–2010) ș.a. Din 2000 este membru al Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor, iar din 2009 președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor. A fost distins cu premii ale Uniunii Scriitorilor (1995, 1997, 1998, 2005, 2011) și ale altor asociații și reviste din România și din Republica Moldova.

S. este un poet al singurătății și al oboselii metafizice, particularități care îl apropie de generația optzecistă. Deosebirea e dată de o notă ușor clasicizantă, venită și din nostalgia după chietudine ontologică: „albesc din ce în ce mai tare/noaptea/zilele/trec/am capul foarte limpede în dimineața aceasta/în liniște și singurătate/port arma melancoliei” (*Despre antropos*). Fiind „armă”, melancolia devine curând și „artă”. Un volum se intitulează

chiar *Arta nostalgiei* (1997) și cuprinde „poeme cuantice”, numite astfel pentru a se sublinia o aparentă lipsă de implicare. Lucid, discret și solitar, poetul contemplă lumea cu teamă și, totodată, cu sentimentul participării la un act fără orizont. Omul, „o biată clonă dereglată”, este asemenea unui „robot melancolic”, oscilând între „programul înscris de la începuturi” și satisfacțiile simple (căderea frunzelor, „susurul apelor / și mișcările vântului”). Nocturnul, care marchează nu puține versuri, subliniază gravitatea atitudinii. Destinul ființei poetice stă sub „zodia nopții”, apăsător de spaime contradictorii, fie comune, fie metafizice. Ființa și cuvântul poetic („un cuvânt sinucigaș”) se identifică, trupul și textul având aceeași soartă. De unde, simularea unei dorite imparțialități: „mă locuiesc oarecum cu indiferență / îmi ocup trupul / îmi ocup carnea / trec prin spațiu / fără adieri sau valuri de frig / în urma mea / nicio hârtie nu se ridică-n picioare / pipăi golul / sau trec prin el” (*Glăsuirea bufonului*). Poetul se mișcă în sfere înrudite cu ale existențialismului, de care se desparte însă radical prin absența dezgustului de a trăi. Dimpotrivă, este dominat de propensiunea spre ironie și autoironie, ceea ce subminează absurditatea gesturilor sisifice, prezente mereu în lirica lui. Frecventă, metafora ploii are menirea de a reliefa o coexistență stranie, a dăinuirii și a extincției, sentimente perpetue, consolidate de convingerea, inspirată de Parmenide, după care ființa umană este constrânsă să accepte imuabilitatea universului și să renunțe la confortul relativității: „eșafodul / proaspăt adunat în cuie / cu scândura însetată / se înalță / pieziș pus cu lumea / pasul saltă / preamărind Gloria // întotdeauna ploaia spală eșafodul”. Adept al unei lirici în care termenii programatici se referă la realități cotidiene și plate, S. folosește uneori antilirismul ca armă împotriva căderii în deznădejde. Spiritualizarea se împlinește prin înfruntarea dintre iminența dispariției și năzuințele trupului (*Ars moriendi*). De aici rezultă un acut simț al tragismului condiției umane, care s-ar afla mereu în preajma „intrării în apocalipsă”. Consolarea vine din partea transmutațiilor eterne ale ființei și nu dinspre divinitate, percepută ca o absență: „am viață spre-a înghiți cenușă / seara / la prânz și dimineața / și-n tot lungul nopții / ca o pedeapsă binecuvântată” (*Rămâi viu și egal*). Purtător de cruce („Răstignitul”) este omul comun, care circulă „pe străzi civilizate” și care „știe să

monteze mașini”. În astfel de momente poezia dobândește un spor de substanță printr-un umor apăsător de plictis simulat și stoicism („am auzit că în lume sunt oameni / care nu știu să monteze mașini”). Versul îmbracă uneori haină paremiologică, pentru a se pune în lumină caracterul totuși ceremonios al înfruntărilor lăuntrice. Acestea sunt angajate într-o tentativă de descifrare a sensului vieții („nimic nu tulbură ca viața”), poetul trăind, după tipicul romanticilor, între două lumi antagonice. Este un dat acceptat, ceea ce îl distanțează de „barbarul” care trăiește în lumea platitudinilor. Ca eseist, S. scrie de preferință despre scriitorii pe care îi prețuiește: Eminescu, Al. Macedonski, G. Bacovia, Mihai Ursachi, Laurențiu Ulici, Geo Dumitrescu, Petre Țuțea. Concomitent, alcătuiește ediții din scrierile politice ale lui Eminescu și din textele lui Petre Țuțea. Venit în literatură dintr-un domeniu în care proprietatea termenilor este obligatorie, eseistul își creează, mai întâi, un preambul teoretic consistent, prin invocarea unui consens semantic, urmat de rezumarea imparțială a opiniilor celorlalți. Expunerea părerilor proprii se bazează pe o atitudine tolerantă cu privire la libertatea de opinie și pe respectul față de cuvântul tipărit. În mod constant sunt analizate probleme precum legăturile poeziei cu arhitectura, muzica, drama, tragedia, teologia, relația dintre vers și poezie.

SCRIERI: *Pornind de la zero*, Iași, 1985; *Zodia nopții*, București, 1994; *Iași, 14 decembrie 1989. Începutul Revoluției Române*, Iași, 1994; *Piatră de încercare*, Iași, 1995; *De dragoste și moarte*, Timișoara, 1996; *Arta nostalgiei*, București, 1997; *Întotdeauna ploaia spală eșafodul*, pref. Emil Iordache, Botoșani, 1997; *Atitudini literare*, I–V, București, Cluj-Napoca, 1999–2010; *Clipa zboară c-un zâmbet ironic*, Craiova, 1999; *Dintr-o haltă părăsită*, Timișoara, 2000; *Pornind de la zero*, postfață Emil Iordache, București, 2000; *Aries*, Iași, 2004; *Eminescu azi*, Iași, 2004; *Între două lumi*, Iași, 2004; *Nimic nu tulbură ca viața*, Cluj-Napoca, 2004; *Petre Țuțea între filosofie și teologie*, Oradea, 2004; *Aventurile terțului*, Iași, 2006; *Marea înfățișare a lui Mihai Ursachi*, Iași, 2006; *Noduri pe linia vieții*, Pitești, 2007; *101 dialoguri în libertate*, I–III, București, 2007–2011; *O săgeată îmbrăcată în roșu*, Pitești, 2008; *Vieți controlate*, Iași, 2009; *Gânduri despre poezie*, Cluj-Napoca, 2010; *Cumpăna*, Iași, 2011; *Despre barbari sau Imaginea omului plat*, București, 2011. **Ediții, antologii:** Petre Țuțea, *Omul (tratat de antropologie creștină)*, I–IV, postfața edit., Iași, 1992–2001; M. Eminescu, *Opere politice*, I–III, introd. edit., Iași, 1997–1999; „*Convorbiri literare*”. *Corpus de texte ilustrative*, I, partea I, Iași, 2009 (în colaborare).

Repere bibliografice: Cristian Livescu, *Zodia lucidității*, CNT, 1995, 23; George Bădărău, *Armonii ale tragicului*, CNP, 1995, 11; Dan Stanca, *Melancolie și combustie*, VR, 1996, 3–4; Grigore Scarlat, *Cassian Maria Spiridon*, PSS, 1998, 9; Diaconu, *Instantanee*, 230–234; Munteanu, *Jurnal*, VII, 288–293; Adrian Dinu Rachieru, *Cassian Maria Spiridon*, CNT, 2000, 12; Mircea A. Diaconu, [Cassian Maria Spiridon], VR, 2000, 3–4, VR, 2005, 6–7; Dan Mănucă, [Cassian Maria Spiridon], CL, 2000, 10, LCF, 2003, 1; Ioan Moldovan, *Oboseală existențială, sfială poetică*, F, 2000, 11–12; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, 84–87; Grigurcu, *Poezie*, I, 427–428, II, 389–394; Emil Iordache, *Cărțile de pe masă*, Iași, 2000, 139–148; Holban, *Portrete*, I, 97–101; Grigurcu, *De la un critic*, 330–337; Holban, *Ist. lit.*, I, 195–200; Ciopraga, *Efigii*, 149–156; Vasile, *Mărci*, 103–107; Ilie, *Dict. poeziei ieșene*, 265–272; Magda Ursache, *Viețile poezilor cărțari după Magda U.*, Cluj-Napoca, 2012, 232–253.

D.M.

SPIRIDON, Monica

(5.II.1952, Craiova),
critic și teoretician
literar, eseist.

Este fiica Lucreției Dumitrescu (n. Enculescu-Voina), profesoară de română și italiană, și a lui Ion Dumitrescu, profesor universitar, specialist în științe sociale. Urmează școala în orașul natal, după absolvirea liceului fiind admisă la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, secția română-franceză. Obține licența în domeniul lingvisticii, în primul an după absolvire lucrând ca asistent la Laboratorul de Psiholingvistică al Universității din București, apoi la Laboratorul de Cercetare Interdisciplinară (1974–1976). În 1978 devine doctor în științele educației cu teza *Un model modular de învățământ superior umanist*. Între 1976 și 2003 este cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române. Concomitent, din 1992 este conferențiar, ulterior profesor la Universitatea „Ovidius” din Constanța (până în 1994), la Facultatea de Litere a Universității din București ocupând din 2001 postul de profesor. Debutează în 1978, cu articolul *Conceptul de metodă în știința literaturii*, în „Revista de istorie și teorie

literară”, iar editorial în 1982 cu studiul Sadoveanu. *Divanul înțeleptului cu lumea*. Mai publică în „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Caiete critice”, „Caietele Echinox”, „Euresis”, „Limbă și literatură”, „Synthesis” ș.a., deține și rubrici la „Ramuri” (1990–2000) și la „Scrisul românesc” (din 2003). După 1989 colaborează constant și la publicații internaționale notorii – „World Literature Studies”, „Interliteraria”, „Neohelicon”, „Literary Research–Recherche littéraire”, „Primerjalna književnost” ș.a., precum și la numeroase proiecte colective prestigioase, între care *History of the Literary Cultures of East-Central Europe: Junctions and Disjunctions in the 19th and 20th Centuries* (2004). Beneficiază de câteva stagii de studii (Statele Unite ale Americii, Franța, Olanda ș.a.), este membră a unor asociații profesionale românești și de peste hotare, în unele având și funcții de conducere, susține conferințe în țară și în străinătate. A fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova (1993), cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1994), cu premii ale unor reviste etc. În 2000 i se acordă Ordinul Serviciul Credincios în grad de Ofițer.

Studiile întreprinse de S. sunt reprezentative pentru mutațiile criticii și teoriei literare românești din anii '80 ai secolului trecut. Deși se arată reticentă față de angajarea în polemici generaționiste și contestă adeseori existența unei literaturi postmoderniste românești, exegeta contribuie la schimbarea de paradigmă culturală a perioadei, dezvoltând un amplu demers de revizuire a concepțiilor clasicizate despre poetică, retorică, semiotică, naratologie, estetică a receptării etc. Reconfigurările „mirajului” lingvistic-științific structuralist sub presiunea tot mai influentelor metodologii deconstruivistice beneficiază în cărțile lui S. de exemplificări ori de problematizări și mai diverse, și mai substanțiale decât cele elaborate de majoritatea congenerilor optzeciști. În volumul de debut imaginea unui Sadoveanu „livresc” și „intertextual”, consacrată doar cu câțiva ani înainte de Nicolae Manolescu, este revizitată prin interpretarea gramaticii narative dintr-o perspectivă culturalistă. Prin analiza structurii de tip „bildung” a prozelor, S. demonstrează că relația maestru–discipol tutelează universul ficțional, așa încât, pe de o parte, lumea sadoveniană apare ca o carte ce necesită multiple descifrări și adnotări, pe de altă parte, naratorii și personajele exprimă o inepuizabilă vocație hermeneutică. Prin

urmare, în loc să elogieze desprinderea universului imaginar al cărții de existența mediocră, literatura lui Sadoveanu înscenează fuziunea viață–text. Legitimarea teoretică a grilei de lectură din Sadoveanu. *Divanul înțeleptului cu lumea*, dar și din următoarele cărți ale lui S., este oferită în *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii* (1984), cuprinzând o radiografie amănunțită a epuizării criticii imanentiste. Autoarea pornește de la demonstrația provocatoare (pentru acea vreme în cultura română) că „esteticul” nu e intrinsec „naturii” literaturii, ci exclusiv un posibil, deloc privilegiat, unghi de abordare, continuă cu microistorii polemice despre instaurarea „autotelismului” literar (poezia post-1850, panlingvismul formalist, textualismul structuralist), pentru a-și fundamenta pledoaria pentru renunțarea la interpretarea „pur ontologică” și pentru deschiderea analizei spre problematici larg culturale și sociale. Plasându-se în siajul poststructuralismului francez/nord-american și al teoriilor receptării formulate de Școala de la Konstanz, S. nu ezită să le remarce vulnerabilitățile: tentația obscurității și exacerbarea relativismului. Depășirea aporiilor structuralismului nu implică îmbrățișarea necritică a deconstrucției, actul critic identificându-se cu „o veritabilă antropologie culturală” care „se întemeiază ferm în structurile lingvistice ale textului”. Tocmai aceasta e viziunea teoretică fondatoare din cel mai important studiu al lui S., *Melancolia descendenței* (1989), motivând o definire de factură postmodernistă a literaturii ca „metaliteratură”. Înainte de a putea fi sau chiar în loc să fie „mimetic”, textul literar este „anamnezic”, de vreme ce manifestă un „complex succesoral” acut, o persistentă „memorie a deja-creatului, a scriselor și a spuselor”, idee prezentă și în subtitlul care se referă la „memoria generică în literatură”. Astfel ia naștere ceea ce autoarea numește „cratilismul”, mai precis nostalgia originarului/primordialului, marcată de resentimentul „ascendenței literare” autoritare. Propunându-și să reliefeze configurațiile nu doar literare, ci și culturale, sociale ori existențiale ale „melancoliei descendenței”, demers precizat în ediția a doua a cărții, din 2000, prin subtitlul *O fenomenologie a memoriei generice în literatură*, S. îi stabilește un contur conceptual mai strâns, mai funcțional. Pentru analizele propriu-zise sunt selectate câteva cazuri care se deosebesc atât de „palimpsestele” lui Gérard Genette, cât și de

„anxietatea influenței” a lui Harold Bloom prin tematizarea (teatralizarea, ficționalizarea, mitologizarea) „conștiinței «cratiliste»”. Rezultă, așadar, nu un studiu comparatist clasic, vizând circulația temelor, a motivelor sau a personajelor, ci o „excavare a filonului metaliterar, ascuns în stratul «figurativ» al literaturii”. Această lectură cu adevărat inovatoare, care arată nu doar că viața este determinată de literatură, ci și că ficțiunea garantează coduri hermeneutice privilegiate pentru înțelegerea ori pentru construcția realului și a umanului, deschide piste interpretative remarcabile chiar și în cazul operei unor scriitori care au beneficiat de o receptare critică bogată: de la Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Nicolae Breban și Marin Sorescu până la Thomas Mann, Jorge Luis Borges sau Mihail Bulgakov. Înruddit metodologic cu *Melancolia descendenței* este *Omul supt vremi. Eseu despre Marin Preda, romancierul* (1993). **S.** amplifică relevanța unei dimensiuni cunoscute, dar puțin discutate – caracterul de replică al creației romancierului postbelic – și impune o grilă analitică atât de fertilă, încât devine repede parte a bibliografiei școlare. **S.** nu infirmă „realismul” prozelor lui Preda, ci, dimpotrivă, demonstrează că efectul lor de verosimilitate ori de autenticitate este tributari tocmai strategiilor compoziționale derivate în raport cu formule narative influente, adică „simetriile inverse”/„corespondențele negative” stabilite cu scrierile lui Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Albert Camus, Voltaire sau Jean-Jacques Rousseau. Polemica intertextuală denotă nu doar o conștiință a presiunii precedentei literare, ci și alegerea perspectivismului ca principiu major de creație. Tocmai de aceea, pentru **S.**, supratema operei lui Preda este „democrația hermeneutică”, lupta împotriva instituționalizării sensurilor și a tiraniei interpretărilor unice. Indiferent de (sub)genul romanesc abordat, prozatorul susține jocul interpretărilor și al coniecturilor sau atitudinile dubitativ-interogative și sancționează „delirul”, anume „dilatarea monstruoasă, autoritară a unei versiuni umane, care își proclamă abuziv sinonimia cu Istoria”. Scrutând aceste constante și formale, și de imaginar, exegeta explică antinihilismul, antiiluminismul, antiutopismul viziunii existențiale promovate de Preda, precum și preferința scriitorului pentru transformarea istoriei în „pățanie”, în „procesiune carnavalescă” sau în „farsă tragică”, pentru

teatralizarea personajelor ori pentru comportamentism (mai ales verbal, în detrimentul analizei psihologice). Reeditat în 2009 cu titlul *Marin Preda. Paradoxul despre actor*, dar trimis spre publicare încă din 1989, studiul dedicat autorului *Moromeților* încheie etapa cea mai omogenă metodologic din ceea ce scrie **S.** Odată cu *Eminescu. O anatomie a elocvenței* (1994), volum reorganizat în edițiile din 2003 (*Eminescu. Proza jurnalistică*) și din 2009 (*Eminescu sau Despre convergență*), se îndreaptă împotriva modelului de critică literară dezvoltat în anii '80 și susține o analiză formalist-imanentistă. Justificându-și opțiunea interpretativă prin urgența eliberării de mitul „poetului național” și, implicit, de prelucrările ideologice reduționiste, **S.** recitește jurnalistica eminesciană exclusiv ca proză retorică. Neglijate sunt nu doar conjuncturile social-politice ori receptarea textelor de-a lungul timpului, ci inclusiv fondul lor ideatic. Acest tip de abordare prilejuiește delimitări stilistice și retorice dintre cele mai diverse (în raport cu Antim Ivireanu, Titu Maiorescu, Cezar Bolliac, N. Iorga, Tudor Arghezi ș.a.), precum și structurarea unui profil creator complex al ziaristului Eminescu, pentru care, în mod paradoxal, „a dovedi” înseamnă „a povesti”, argumentarea presupunând deschiderea unor „ferestre fabulatorii”, implicarea unor „grefe epice ilustrative” ori „transmutarea istoriei în plan fictiv, de nu mitic”. În schimb, scopul central al demersului critic nu are cum să fie atins de **S.**, fiindcă literaturizarea jurnalisticii eminesciene constituie doar o altă fațetă a mitologizării. Lipsite de unitatea compozițională a studiilor scrise înainte de 1989 sunt și *Apărarea și ilustrarea criticii* (1996) și *Interpretarea fără frontiere* (1998), colecții de eseuri și cronici apărute inițial în reviste culturale din anii '80 și '90. În majoritatea textelor autoarea reiterează adevărul la demersurile interpretative care își conștientizează caracterul „heteroglosic”, afișând convergențe cu discursul istoriografic, filosofic sau antropologic. Exemplară în acest sens este „metoda hermeneutică” întemeiată în exegeza românească de Mircea Eliade și restructurată de Adrian Marino, dar autoarea consacră comentarii empatice și celor pe care îi numește (într-un capitol al cărții din 1998) „mai-mult-decât-criticii”: Toma Pavel, Mihai Spăriosu, Virgil Nemoianu, Marcel Corniș-Pop, Liviu Petrescu, Ioana Em. Petrescu ș.a. Un alt subiect major de reflecție, la care **S.** va reveni constant în studiile de după

2000, este constituit de provocările postmodernismului, în special pentru culturile periferice. Aparent abordarea este „conservatoare” (cum o și etichetează Mircea Cărtărescu), deoarece insistă cu precădere asupra „vidului speculativ” generat de utilizarea abuzivă a acestei noțiuni extrem de „flexibile” și de „extensive”. Redus la statutul de „mit cultural” al sfârșitului de mileniu, postmodernismului i se impută ecumenismul artificial (nihilism radical și nostalgie fetișizată, elogiul fragmentarismului și utopia totalității, consumerism și elitism arogant, transparență și obscuritate), ce compromite tocmai valorile pe care promite să le profeseze: pluralismul, relaționismul, incluziunea. În *Cultura: modele, repere, perspective* (2002) ori în *Cultural Frameworks: Real and Made-up Patterns* (2004) S. evaluează polemic multiculturalismul și așa-numita *popular culture* (ba chiar implică note satirice când discută diseminarea lor est-central europeană), după cum critice sunt și analizele despre cei mai influenți teoreticieni ai postmodernismului și poststructuralismului (Linda Hutcheon, Umberto Eco, Jacques Derrida, Roland Barthes, Michel Foucault, Jean Baudrillard, Paul de Man ș.a.). Dincolo de prudența și, uneori, scepticismul cu care sunt întâmpinate, temele și direcțiile de cercetare promovate de „moda” postmodernistă au ecouri însemnate, fapt dovedit atât de „*Cum poți să fii român?*”. *Variațiuni pe teme identitare* (2006), transpunere în limba română a volumului *Les Dilemmes de l'identité aux confins de l'Europe. Le cas roumain* (publicat în 2004 la Editura L'Harmattan), cât și de *Europa Centrală de peste Ocean. Exil și construcție identitară* (2011), colecție de eseuri despre Virgil Nemoianu, completată de o antologie de texte. Exegeta mizează, în spiritul principiului „tertium datur” al noii paradigme culturale, pe conceptualizarea unei identități naționale românești multiple, plurale, hibride, transculturale, transteritoriale și translingvistice. Din aceeași perspectivă sunt definite și „balcanismul”, „europenismul”, „occidentalismul”, adică noțiunile cu valențe identitare care, în cultura română de după 1989, au stârnit cele mai aprinse dezbateri. Nu întâmplător, S. se află între criticii și teoreticienii români invitați constant să colaboreze la volume colective internaționale și între foarte puținii care în anii '90 și 2000 proiectează studierea literaturii române în context regional și global.

SCRIERI: Sadoveanu. *Divanul înțeleptului cu lumea*, București, 1982; *Despre „aparență” și „realitatea” literaturii*, București, 1984; *Melancolia descendenței. Figuri și forme ale memoriei generice în literatură*, București, 1989; ed. (*Melancolia descendenței. O perspectivă fenomenologică asupra memoriei generice a literaturii*), Iași, 2000; *Omul supt vremi. Eșeu despre Marin Preda, romancierul*, București, 1993; ed. (*Marin Preda. Paradoxul despre actor*), Craiova, 2009; *Eminescu. O anatomie a elocvenței*, București, 1994; ed. (*Eminescu. Proza jurnalistică*), București, 2003; ed. (*Eminescu sau Despre convergență*), Craiova, 2009; *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, 1996; *Experimentul literar românesc postbelic* (în colaborare cu Gheorghe Crăciun și Ion Bogdan Lefter), Pitești, 1998; ed. (*Experiment in Post-war Romanian Literature*), Pitești, 1999; *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998; *Principii de semiotică a culturii*, București, 2000; Ștefan Bănuțescu, Brașov, 2000; *Cultura: modele, repere, perspective*, București, 2002; *Cultural Frameworks: Real and Made-up Patterns*, București, 2004; *Les Dilemmes de l'identité aux confins de l'Europe. Le cas roumain*, Paris, 2004; ed. („Cum poți să fii român?”. *Variațiuni pe teme identitare*), Craiova, 2006; *Europa centrală de peste Ocean. Exil și construcție identitară*, Craiova, 2011. **Antologii:** *Comunicarea și schimbarea culturală*, pref. edit., București, 2001; (*Multiple Europe: Multiple Identity, Multiple Modernity – Europes (multiples): identités multiples, modernités multiples*, pref. edit., București, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Negrici, *Didactica sadoveniană*, R, 1983, 3; Adrian Marino, *Spre definiția literaturii*, TR, 1985, 9; Eugen Simion, *Mitologia „cratelistă”*, RL, 1989, 22; Liviu Petrescu, *Dialectica noului și a vechiului*, ST, 1989, 8; Gheorghe Grigurcu, „*Melancolia descendenței*”, E, 1990, 26; Țeposu, *Istoria*, 168–170; Liviu Petrescu, *Marin Preda și principiul dialogic*, ST, 1994, 7–8; Nicolae Mecu, *Marin Preda sau Despre dialog*, VR, 1994, 11–12; Dan C. Mihăilescu, „*Eminescu. O anatomie a elocvenței*”, LAI, 1995, 34; Adrian Marino, *Noi perspective ale criticii românești actuale: un exemplu al mutațiilor*, „*Cotidianul*”, 1996, 9; Laurențiu Hanganu, *Critică și estetism*, LCF, 1996, 48; Florin Mihăilescu, *Starea de postmodernitate*, VR, 1997, 7–8; Grigurcu, *Peisaj*, II, 319–322; Ioan Stanomir, *Critică și alteritate*, LCF, 1998, 44; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 175–178; Mihaela Ursa, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Pitești, 1999, 28–29; Marin Mincu, *Un reductibil critic și teoretician literar: Monica Spiridon*, LCF, 2000, 25; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 313–316; Borbély, *Cercul*, 106–110; Holban, *Portrete*, I, 451–453; Teodora Dumitru, *Anturaje retorice*, ALA, 2005, 14; Nicolae Oprea, *Noaptea de insomnie: opțiuni livrești*, Pitești, 2005, 300–302; Holban, *Ist. lit.*, III, 212–214; Gelu Ionescu, *Identitate, identități*, APF, 2007, 11; Gabriela Gheorghisor, *Temele identitare*, RL, 2007, 29; Cosmin Ciotloș, *Convergență și divergențe*, *CS.B.*, 2010, 10.

SPIRIDON, Vasile (14.II.1958, Căciulești, j. Neamț), critic literar, eseist. Este fiul Mariei Spiridon (n. Pâslariu), muncitoare, și al lui Constantin Spiridon, pompier. Cursurile primare le-a urmat la Verșești și Căciulești, județul Neamț (1965–1973), apoi a absolvit Liceul Industrial de Chimie din Piatra Neamț (1978) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția franceză-română, a Universității din București (1989). Până în 1991 a fost profesor la o școală din Piatra Neamț, ulterior devenind cadru didactic la Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, unde predă istoria literaturii române contemporane și un curs de studii culturale, în timp avansând la gradul de profesor. Este și redactor-șef la „Studii și cercetări științifice”, publicația Universității băcăuane. În intervalul 1996–1999 funcționează ca lector de limba și literatura română la Universitatea „Michel de Montaigne” din Bordeaux. În 2003 își susține doctoratul la Universitatea din București cu teza *Viziune cosmologică în lirica lui Nichita Stănescu*. Din 2010 conduce doctorate la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Debutază în 1989, la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, cu eseu *Heliotropul soarelui negru la Eminescu și Nerval*, și editorial cu volumul *Cuprinderi*, apărut în 1993. În două rânduri, în anii 1990–1996 și din 2000, este titularul rubricii de cronică literară la „Ateneu”, intitulată „Perna cu ace”. Note critice, articole, unele incluse în rubrici permanente, mai semnează în „Luceafărul”, „Familia”, „Poesis”, „Porto-Franco”, „Caiete critice”, „Cronica”, „România literară”, „Viața românească”, „Antiteze”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Vatra” ș.a. A obținut premii acordate de revistele „Luceafărul” (1992), „Poesis” (1992, 1993), „Convorbiri literare” (2005), „Ateneu” (2006), „Porto-Franco” (2008).

S. adoptă în *Cuprinderi* un demers de tip eclectic, desfășurând exerciții de lectură în registre diferite, preponderent fiind cel eseistic și analitic pe marginea unor subiecte extrase din interpretarea clasicii, din domeniul teoriei literare și din acela al literaturii universale ori din aparițiile editoriale la zi. Scrierile clasicii sunt abordate din perspectiva unor concepte ale teoriei și criticii actuale, urmărindu-se identificarea miturilor și arhetipurilor recurente. Bunăoară, lectura *Poveștii lui Harap Alb* de Ion Creangă se face pe baza teoriei arhetipurilor și a alchimiei, iar motivul *Ondinei* eminesciene este

apropiat de mitul creației. Pastelurilor lui Vasile Alecsandri li se valorifică semnificațiile date de „calorismul” extremelor nord-sud (ger-căldură), de diferențierile între parnasianismul pastelurilor hibernale și impresionismul celorlalte, punându-se în evidență imagismul descriptiv relaționat cu natura afectivă a poetului. Și „conștiința simbolică” bacoviană îi relevă criticului contrastul dintre imaginar și text, ordonarea rostirii lirice prin ritm și rimă trădând alienarea ființei poetice. **S.** nu aglomerează discursul critic cu pedante disecări de text, ci doar înlesnește o „cuprindere” a operelor cu ajutorul „figurilor”, detectate folosindu-se îndeosebi de teoria literară franceză postbelică. Interesat mai ales de condiția scripturală, el se mișcă dezinvolt printre concepte și citate și își distribuie eseurile oarecum tematic în jurul discuțiilor ce țin de starea creatoare. Astfel, memorialistica este văzută, în contextul anilor '90 ai secolului al XX-lea, ca o formă de ieșire din criză a demersului literar românesc. Recitirea textelor se face prin succesive mutări de perspectivă, susținute de citate și de o argumentație convingătoare. Materialul analitic și bibliografic din teza de doctorat este dublu valorizat, prin strategia recombinației capitolelor, în monografia *Nichita Stănescu și în Viziunile „învinsului de profesie” Nichita (Cosmicitate în lirica stănesciană)*, ambele apărute în 2003. **S.** pare să aibă în atenție, aici, mai mult decât anterior, exercițiul diversității metodelor de interpretare – de la decriptarea simbolurilor imaginarului, în linia Bachelard – Durand, până la fenomenologie, fără să omită referiri la alchimie, cosmologie, ontologie etc. Pe de altă parte, criticul dialoghează polemic cu detractorii lui Nichita Stănescu, încercând să explice mecanismele „clasicizării premature” și ale „mitizării” poetului. *Perna cu ace* (I, 2004) reprezintă un excurs dedicat perioadei anilor '50 („din vremea «obsedantului deceniu»”), cu analiza modului în care ideologia arestează literatura și revalorifică tendențios tradiția, incluzând câteva studii de caz: Titu Maiorescu, Eminescu, Bacovia, I.L. Caragiale. Un amplu capitol îi este dedicat lui Marin Preda, iar altul aduce în prim-plan alți autori exponențiali ai epocii, Petru Dumitriu și Eugen Barbu, pentru ca o secțiune finală să se ocupe de poezie. **S.** practică o critică expozitivă, fără mari riscuri hermeneutice. Și scrierile următoare folosesc aceeași metodă expozitivă, însoțind cu prudență textele. *Înscrierea pe orbită. O*

cronică a prozei contemporane (2008), cât și *Apărarea și ilustrarea Poeziei* (2008) sunt culegeri de cronici literare, prima dedicată unor prozatori din epoci diferite și mai ales de calibru diferit, de la Mihail Sadoveanu, Gellu Naum, I. D. Sîrbu, D. Țepeneag, Nicolae Breban, George Bălăiță, Marin Mincu, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, Petru Cimpoeșu la Constantin Parascan, Gheorghe Izbășescu, Cristian George Brebenel, Bogdan Mihai Dascălu, iar a doua ocupându-se de poeți precum Nichita Stănescu, Petre Stoica, Gheorghe Putuț, Florin Mugur, Dan Laurențiu, Ioan Alexandru, Mihai Ursachi, Ioanid Romanescu ori Daniel Corbu, Gellu Dorian, George Vulturescu. Când se ocupă de contemporani critica lui S. este solidară, empatică sau indulgentă.

SCRIERI: *Cuprinderi*, București, 1993; *Nichita Stănescu*, Brașov, 2003; *Viziunile „învinșului de profesie” Nichita (Cosmicitate în lirica stănesciană)*, Iași, 2003; *Perna cu ace*, vol. I: *Din vremea „obsedantului deceniu”*, Iași, 2004; *Gellu Naum*, Brașov, 2005; *Înscrierea pe orbită. O cronică a prozei contemporane*, Iași, 2008; *Apărarea și ilustrarea Poeziei*, Iași, 2008; *„La mijloc de Rău și Bun”. Identitate spirituală românească în diacronie*, Iași, 2009.

Repere bibliografice: Anton Horvath, „*Cuprinderi*”, ST, 1993, 12; Ioana Bot, *Schimbare de voce*, TR, 1994, 10; Dan-Silviu Boerescu, *Modelul Eugen Simion*, LCF, 1994, 13; Emil Manu, „*Cuprinderi*” *critice*, VR, 1995, 3–4; Lefter, *Scrit. rom. ’80–’90*, III, 154–156; Constantin Călin, *Critică și atletism*, ATN, 2003, 10; Cristian Măgură, *Din nou despre Nichita*, RL, 2003, 41; Constantin Trandafir, *O monografie Nichita Stănescu*, „Porto-Franco”, 2003, 10–12; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Statuile geniale și canonizatorii lor*, LCF, 2004, 13; Alex Goldiș, *Viziunile criticului*, ST, 2004, 7–8; Budău, *Bacăul literar*, 746–748; Mircea Popa, *Vasile Spiridon și tentația „cuprinderii”*, „Caligraf”, 2005, 6; George Vulturescu, „*Perna cu ace*”, PSS, 2005, 6–7; Florin Mihăilescu, *Complicațiile unei epoci*, VR, 2006, 8–9; Adrian Jicu, *Critica restitutorie*, ATN, 2006, 5; Dan Stanca, *Amintind de vremuri grele... Perna cu ace a proletcultismului*, RL, 2006, 37; Adrian Alui Gheorghe, *Avatarurile criticului de poezie*, CL, 2009, 3; Mihai Ene, *Condiția cronicii literare*, R, 2009, 9; George Bădărău, „*Înscrierea pe orbită*”, DL, 2010, 3.

I.D., B.C.

SPIRIDONICĂ, V. [Vasile] (12.VIII.1909, Cristești, j. Iași – 12.II.1988, București), poet, prozator, publicist. Este fiul Ilenei și al lui Gheorghe Spiridonică, țărani. Studiile liceale le face la Fălticeni și București, iar pe cele universitare la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași. În 1933 se stabilește la Brașov ca funcționar CFR, având mai târziu și alte ocupații:

inspector în Ministerul Comunicațiilor, subdirector al Oficiului de Presă, inspector al teatrelor (1942–1946). Desfășoară concomitent o rodnică activitate literară, colaborând cu versuri, proză, eseu, cronici la numeroase publicații din țară, implicându-se în editarea unor reviste. În 1933–1934 e în redacție la „Buletinul CFR”, iar în martie 1936 înființează și conduce „Front literar”, revistă de orientare modernistă, deschisă mai ales scriitorilor tineri, ce apare până în martie 1939 și pe care o susține cu eforturi materiale deosebite. În perioada mai 1941–aprilie 1943 este secretar de redacție al revistei de poezie „Claviaturi”; la „Curentul”, „Ardealul”, „Tribuna” și „Tribuna literară” a fost redactor. Debutase în 1928, cu o poezie, la ziarul „Orașul nostru” din Iași, iar în volum în 1935 cu *Oglinzi de vis*, dedicat lui Mircea Eliade. Mai publică, semnând uneori cu pseudonimele Dan Sil Varu, V. S. Maximilian, Styx, V. Nichifor, Toma Răcoare ș.a., în „Convorbiri literare”, „Curentul literar”, „Cuvântul liber”, „Frize”, „Jurnalul literar”, „Pagini basarabene”, „Pământul”, „Prepoem”, „România literară”, „Șantier”, „Universul literar”, „Zodiac” ș.a. După război, tot la Brașov, face parte din inițiatorii grupării Scriitorii din Țara Bârsei. În 1946 se mută la București, dar activitatea sa literară intră într-un con de umbră până în anii ’60, când reîncepe să scrie, sporadic, la „Astra”, „Manuscriptum”, „Ramuri”, „România literară”, „Steaua”, „Tomis”, „Tribuna” și i se editează volumul de proză *Idoli cu mască* (1982).

Versurile lui S., incluse în *Oglinzi de vis* și în *Mări de fum* (1938), trec de la note suprarealiste spre clasicism, având ca teme predilecte viața în uzină, acceptată cu resemnare, nostalgia vremii aurale, desprinderea de copilărie și de locurile natale, atmosfera melancolică a peisajului citadin etc. De asemenea, în nuvele și în povestiri acțiunea e plasată, cu implicații constante în psihologia personajelor, în medii muncitorești sau intelectuale. Din romanul *Feroviariei*, care se voia o prezentare a luptelor și grevelor muncitorești, needitat în volum, au apărut fragmente în diverse publicații interbelice, ulterior unele pagini trecând în nuvelele din *Idoli cu mască*. Stilul este însă ștres, opac, previzibil, în ciuda tensiunilor, conflictelor și a intrigii cvasipolițiste.

SCRIERI: *Oglinzi de vis*, Călărași, 1935; *Mări de fum*, Brașov, 1938; *Idoli cu mască*, Iași, 1982.

Repere bibliografice: Dimitrie Danciu, „*Mări de fum*”, „*Ardealul*”, 1938, 115; Octav Șuluțiu, *Provincia literară*, „*Front literar*”, 1938, 2–3; Ilea, *Mărturisirile*, 59–61, 303; Nae An-tonescu, „*Idoli cu mască*”, AST, 1982, 9; Radu Ciobanu, „*Idoli cu mască*”, T, 1983, 1; Lucian Valea, „*Idoli cu mască*”, ATN, 1983, 10; Nicolae Scurtu, *Un solitar și un mare timid*, RL, 1988, 8; Vasile Gionea, *Oameni pentru care mi-a bătut inima*, Ploiești, 1990, 208–209; *Dict. scriit. rom.*, IV, 316–317. **L.D.**

SPIRIDUȘ, periodic apărut la București, săptămânal, de la 23 iunie la 14 iulie 1859. Plecând de la „*Țânțarul*”, revistă pe care o redacta împreună cu C.A. Rosetti, și înainte de a înființa, la 23 iulie 1859, „*Nichipercea*”, N.T. Orășanu scoate de unul singur, vreme de câteva săptămâni, prima sa gazetă satirică. În editorialul *Profesiunea de credință a lui „Spiriduș”* redactorul enumeră „țintele” pe care nu le va scăpa din vedere: Camera Deputaților, „faptele ministeriale”, partidele politice, dar și starea jurnalisticii, evenimentele artistice, teatrale etc. În ofensivă contra guvernului și a grupărilor liberale care îl sprijineau, S. face front comun cu „*Țânțarul*”, combătând, de asemenea, pe „boieri”, adică pe „retrograzi” și conservatori, precum și puterile străine care încercau să se amestece în afacerile interne ale Principatelor Unite. Orășanu avea de acum un stil; modelul său este, în parte, Pierre-Jean de Béranger, din care traduce (*Bunul Dumnezeu*), dar se inspiră și din tradiția satirică autohtonă. O pornire către violența de limbaj există în proza și versurile lui din S., deși nu cu amploarea din scrisul său de mai târziu. După doar patru numere gazeta va fi suspendată de autorități. **R.Z.**

SPIRITUL VREMII, publicație apărută la Băneasa, în județul Teleorman, trimestrial, din noiembrie 1934 până în ianuarie 1937, cu subtitlul „Revistă politico-socială, economică”. Director: Lucian Bildelescu. Într-un text declarativ, mai mult o notiță privind motivarea apariției revistei, se afirmă că S.v. „nu are nici o culoare politică. E o publicație democratică în adevăratul sens al cuvântului: liberă și independentă [...]. Scopul revistei, în acest colț al provinciei, este mai întâi o încercare, și anume încercarea formării unui curent de opinie. Concepția specific românească constă în a accepta totul cu egală resemnare: jafuri, abuzuri, incurie și fărâdelețe. Toate acestea le vom semnală cu curaj, dar nu numai atât, ci vom merge pe însăși albia lor în sus, până vom da de adevăratul lor izvor”.

Tipărită în condiții grafice superioare, S.v. publică sporadic proză scurtă semnată de Ion Pas (*Adăpostul*), Neagu Rădulescu (*Tanti Zoe* – „nuvelă inedită”), Ștefan Ivanovici-Terențiu (*Un donjuan*) și mai consecvent poezii originale de Octavian Goga (*Jianu*, localizată și datată „Paris, noiembrie 1918”, însoțită de adaosul că este „inedită și provine din albumul prințesei C.B.”), George Voevidca (*Mine-rul*), Al. Iacobescu (*Noaptea în temniță*), George Anghel (*Ogor pustiu*), Eugen Constant (*Psihoză proletară*), Constantin Salcia (*Toamnă în cartier*) și traduse (Carl Sandburg, *Ucigașii*, Gyoni Geza, *Numai pentru o noapte*, tălmăcită de Iustin Ilie-șiu). Câteva fragmente traduse din proza scriitorilor Ernst Toller, Charles Vidrac (*Primăvara războiului*) – unul dintre militanții grupului francez Clarté, din cea semnată de prozatoarea sovietică Vera Inber (*Interesele Lalei*) etc. indică orientarea de stânga a revistei. Secțiunea social-politică este ocupată de articole, eseuri și scurte analize economice, politice și sociale – în conformitate cu direcția ideologică a redacției – ale evenimentelor la zi, semnate de Constantin-Titel Petrescu (*O lume nouă, Finanțarea agriculturii*), Lothar Rădăceanu (*Social democrația și țărănimea, Perspectivele socialismului în țările agrare*), Nicolae Deleanu (*Istoria socialistă a Teleormanului, Falansterul de la moșia Scăeni*). Aproape în fiecare număr directorul Lucian Bildelescu este prezent cu articole similare (*Școala Răsăritului* – elogiu adus Rusiei sovietice și noii orânduirii sociale de acolo aflată sub semnul egalității („societate socialistă organizată în spirit marxist”), cu un lung memorial de călătorie pe Mediterana ilustrat cu vederi din Asia Mică, Malta, Alger, Cipru, Smirna, cu nuvela *Ajunul* (ascuns sub criptonimul Cian Lu) și cu o analiză paralelă între proza lui Anatole France și a lui Mihail Șolohov. O varietate de rubrici efemere, „Punctul pe i”, „Arena publicațiilor”, „Pe maidanul cu trandafiri”, „Polemici”, „Comentarii-fapte-evenimente” etc., sunt miscelanece ce adună notițe, informații, opinii, vechi întâmplări din Primul Război Mondial, semnalări de reviste și noutăți editoriale, ecouri în presă provocate de intrarea în peisajul revuistic al S.v. (*E. Lovinescu despre revista noastră*). La „Cronica literară” Florea Călin recenzează plachetele *Socluri devastate* de Eugen Constant și *Manifest* de Liviu Bratoloveanu, o semnalare mai amplă a romanului *Cazul doamnei Predescu* de Petre Bellu e

nesemnată, iar la împlinirea a doi ani de la dispariția lui Panait Istrati, sub genericul *Rânduri despre Panait Istrati*, sunt reunite un text de Petre Bellu (*Panait Istrati trădătorul*) și altul de C. Zilot (*Umanitatea lui Panait Istrati*). Ilustrația este asigurată de Neagu Rădulescu și de Ion Anestin – desene, șarje amicale, caricaturi antirăzboinice, completate de crochiuri și viniete color. Alți colaboratori: Alexis Nour, Alice Gabrielescu, Scarlat Callimachi, Petre Frânculescu.

R.P.

SPOIALĂ, Vasile (3.IX.1935, Bistrița – 7.VIII.1993, Oradea), prozator, traducător. Este fiul Anei (n. Paraschiv) și al lui Theodor Spoială, medic. Învăță la Timișoara, Bistrița, Beiuș și la Oradea, unde va absolvi în 1953 liceul. Se înscrie la Facultatea de Medicină din Cluj, dar în 1957 își întrerupe studiile și lucrează un an ca maseur într-un dispensar clujean. Din 1959 este student al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai”, încheiată în 1963. Va fi profesor de limba română la Miercurea Nirajului, metodic la Casa Regională a Creației Populare din Târgu Mureș și Oradea, iar din 1968 redactor la „Familia”. Debutază cu versuri la „Tribuna” în 1957. Mai colaborează la „Scrișul bănățean” („Orizont”), „Steaua”, „Utunk”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” ș.a. Va traduce din Stefan George, Bertolt Brecht și din poezia germană din România, iar printr-un intermediar german, va tălmăci *Kyoto sau Tinerii îndrăgostiți din străvechiul oraș imperial* de Yasunari Kawabata.

Deși cuprinde texte inegale valoric, singurul volum al lui S., culegerea de povestiri și nuvele *Ploaia de atunci*, apărută în 1967, reușește să contureze profilul unui prozator nu lipsit de interes. Ca mulți scriitori ai promoțiilor '60-'70 din secolul trecut, el cultivă personajul „sucitului” și motivul general al lumii pe dos, dar nu într-o narațiune cu derivații fantastice, ci într-una aflată în contiguitate cu literatura absurdului. Formula folosită este elipsa, privilegiind notația seacă de tip comportamentist, actele bizare ale oamenilor și lăsând suspendată motivația lor obscură. Cel mai bine îi reușește lui S. surprinderea cu o placiditate trucată a dramelor care izbutesc să întrerupă circuitul sufletesc monoton al unor inși mecanizați, aplatizați de viața de provincie. Astfel, în povestirea *Într-un oraș*, cea mai realizată, gestul simbolic al unui tată care recuperează rămășițele fiului său căzut pe front este prezentat ca actul unui dement abulic. Atmosfera cenușie a târgului de provincie se recompune prin

alipirea de instantanee fără legătură între ele, oamenii nu au identitate, veștile par a se transmite sincopat, haotic. Tragicul situației este accentuat de adoptarea tonalității indifferente, apatice, S. configurând o atmosferă de plictis și stereotipii și izbutind să creeze un personaj – tatăl, ins cu mintea obnubilată, pe de o parte, de abstracte idealuri eroice, iar pe de alta, de inerția existenței cotidiene. Mai puțin percutante, din cauza tonului pedant-moralizator, sunt câteva schițe care mizează pe comicul absurdului (*Un om ca mine și un câine ca Pip*, *Cum a vândut Mache sufletul măgarului lui Silvestru Găman*). Maniera e adecvată totuși când, sub acoperișul tragicomediei absurde, mocnesc reacții violente ale subconștientului, ca în povestirea *Cum a spart un cizmar vioara lui Paraschiv și s-a preschimbat în cățel*.

SCRIERI: *Ploaia de atunci*, București, 1967. **Traduceri:** Yasunari Kawabata, *Kyoto sau Tinerii îndrăgostiți din străvechiul oraș imperial*, București, 1970, ed. (*Țara zăpezilor. Kyoto sau Tinerii îndrăgostiți din străvechiul oraș imperial*), București, 1995 (în colaborare cu Stanca Cionca); Franz Werfel, *Povestiri din două lumi*, București, 1971.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Proza scurtă*, CNT, 1967, 11; Z.S. [Zaharia Sângeorzan], „*Ploaia de atunci*”, CRC, 1967, 15; Valeriu Cristea, „*Ploaia de atunci*”, AFT, 1967, 17; Magdalena Popescu, „*Ploaia de atunci*”, GL, 1967, 17; Gheorghe Grigurcu, „*Ploaia de atunci*”, F, 1967, 4; Ion Arieșanu, *Trei debuturi*, O, 1967, 6; Mincu, *Critice*, I, 199–200; Beke, *Fără interpret*, 560, 570; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 317–319; Traian Ștef, *În căutarea Cărții*, F, 2005, 10. **O.S.**

SPRE IDEAL, publicație apărută la București, săptămânal, de la 3 octombrie 1904 la 2 ianuarie 1905, cu subtitlul „Mică revistă pentru literatură, știință și artă”. În primul număr redacția precizează: „Ceea ce dorim, însă, e ca revista noastră să poată deveni o cârtică populară, menită a procura publicului cititor și tineretului idealist o distracțiune plăcută, dezvoltându-i totodată și cunoștințele literare, științifice și artistice”. Sunt incluse în sumar versuri de H. Coșoi, Lazăr Spiridon Bădescu (sub pseudonimul Delacăscioare), Al. Gherghel, Const. Nutzescu, M. Rusu, I. Apostolescu, G. Tutoveanu, Constantin Muche, Leontin Iliescu și proză de Artur Gorovei (nuvela *Bilet de bal*), G. T. Niculescu-Varone, D. Ionescu-Morel, Ioan M. Russu. În ultimul număr este semnalată vizita la redacție a lui Badea Cârțan. Cronica plastică, consacrată unei expoziții a lui Ștefan Popescu, este semnată cu pseudonimul P. Lucullus.

P.Ct.

SPRE ZIUĂ, revistă apărută la București, săptămânal, de la 11 martie până la 29 aprilie 1923, având subtitlul „Politică–literatură–artă”. Redactor: F. Aderca. Programul, prezentat în articolul *Prima verba*, vorbește despre o literatură sincronă cu spiritul european, idee argumentată ambițios: „intenția noastră este să interesăm și pe marii scriitori europeni ai celorlalte neamuri”. În sumar, pe lângă articole de politică sau economie (C. Modrescu, *Conștiința generației noastre*, Aurel Paraschivescu, *Naționalism economic*, *Socializarea mijloacelor de producție*), intră rubrici de poezie, proză, „Teatrale”, „Clepsidra cu venin”, „Însemnări–fapte–idei–oameni”. Într-o altă rubrică, realizată de F. Aderca și intitulată „De vorbă cu intelectualii noștri”, sunt consemnate dialoguri cu Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, E. Lovinescu, Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu ș.a., regăsindu-se în cartea *Mărturia unei generații*, editată în 1929. Cu versuri sunt prezenți Sanda Movilă, Vladimir Streinu, Camil Baltazar, Mihail Celarianu, F. Aderca, Emil Dorian, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Bacovia, George Silviu, Perpessicius, iar la sectorul proză pot fi întâlnite numele lui Gh. Brăescu, Aurel Savela, Ion Călugăru, cel al Sandei Movilă. Cronica literară este susținută de Perpessicius, la rubrica „Cărțile românești”, și de F. Aderca. Mai multe portrete de scriitori francezi sunt realizate de B. Fundoianu, F. Aderca, Perpessicius, în timp ce cronicile muzicale sunt semnate de Marcel Gheorghiu. Camil Petrescu dă un fragment din piesa *Act venețian* în unicul supliment teatral al revistei. Se fac transpuneri din Giovanni Pascoli (traducător: Giuseppe Cifarelli), Giosuè Carducci, Théodore de Banville, Gabriele D'Annunzio și se prezintă scrieri de Ernest Renan, John Ruskin, Théodore de Banville, Walt Whitman. Unele note de la „Clepsidra cu venin” sunt scrise de F. Aderca, obiceiul redactor al revistei, întâlnit și sub pseudonimul Ghiță Pristanda.

M.Pp.

SPUHN, Herta (5.I.1933, Cernăuți – 27.XII.2016, București), traducătoare. Este fiica Karlei (n. Goldstein) și a lui Adolf Spuhn, arhitect. În 1946 părăsește orașul natal și se stabilește, împreună cu părinții, prin opțiunea de cetățenie a acestora, la Bacău. Urmează aici liceul (1947–1951), apoi la București Facultatea de Filologie, secția română (1951–1955). Va funcționa ca redactor la Editura Tineretului (1955–1969), unde se ocupă cu precădere de literatura SF, în

sectorul condus de Ion Hobana, iar după reorganizarea sistemului, din 1969, la Editura Albatros, până la pensionarea survenită în decembrie 1988. Are în atribuții editarea scriitorilor germani din România, în original și în românește, precum și apariția unor versiuni germane ale clasicilor români în colecția „Cele mai frumoase poezii”. Își face debutul la „Ateneu”, în 1965, cu un articol despre literatura SF, iar editorial în 1972 cu traducerea în germană a povestirii *Ciudatele migrații* de Victor Kernbach, inclusă în antologia de proză SF românească *Planet im Raum*, editată la Berlin. E prezentă în „Rumänische Rundschau” cu versiuni la scrierile unor prozatori români contemporani, între care Petru Popescu și Paul Georgescu, iar din 2001 în „Lettre internationale” cu transpuneri din memorialistică și din texte eseistice contemporane de mare varietate. A prefătat sau comentat scrieri de Heinrich von Kleist, Hermann Sudermann ș.a. Mai folosește pseudonimul Maria Spacu.

Deși începe să publice relativ târziu, apropiindu-se cu precauție de text, cu o anume meticulozitate care nu lasă nici un aspect neelucidat indiferent de natura acestuia, S. se remarcă îndeosebi prin versiunea la o carte a lui Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură*, scriere dificilă, nedreptățită de cenzură în 1977, la prima ediție românească, restituită însă integral în 1998. Preocuparea pentru nuanțe, recrearea atmosferei psihologice sau de epocă, echivalarea subtilităților stilistice și decodarea mecanismelor narative se întrevăd și în traduceri din proza germană contemporană, printre care se numără și cele din Bernhard Schlink.

Traduceri: Victor Kernbach, *Die seltsamen Wanderungen*, în *Planet im Raum. Wissenschaftlich-phantastische Erzählungen aus Rumänien*, Berlin, 1972; Rudolf Kurtz, *Expressionism și film*, în Petre Rado, *Labirintul umbrelor. Expressionismul în cinema*, București, 1975; Gustav René Hocke, *Manierismul în literatură*, București, 1977; Martin Bocian, *Dicționar enciclopedic de personaje biblice*, pref. trad., București, 1996 (în colaborare cu Gabriela Danțiș); Bernhard Schlink, *Evadări din iubire*, Iași, 2003, *Crima lui Selb*, Iași, 2005, *Întoarcerea acasă*, Iași, 2007; Sigmund Freud, *Opere*, XIV, pref. Vasile Dem. Zamfirescu, București, 2006 (în colaborare cu Daniela Ștefănescu); Martin Suter, *Small World*, București, 2012.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Gustav René Hocke, „Manierismul în literatură”*, LCF, 1977, 43, 44, 46; Călin Căliman, *Perechi celebre*, CC, 2005, 4.

M.In.

STAHL, H. [Henric (Henri)] (29.IV.1877, București – 18.II.1942, București), prozator. Este fiul Irinei și al lui Joseph Stahl, pedagog din Bavaria, care, adus de prințul Știrbei pe la 1850, întemeiază la București un pension și alcătuiește un dicționar german-român, precum și manuale de limba franceză. Absolvent al Liceului „Dimitrie Cantemir” din Capitală (1893), **S.** urmează cursurile Facultății de Drept, fără a-și încheia studiile odată cu colegii săi de an, cauza fiind interesul tot mai mare pentru stenografie, în care inovează, ajungând la un sistem propriu. Pentru a-l verifica și a-l face cunoscut, pleacă în Franța, unde se și căsătorește. Acolo i se naște, în 1900, și primul copil, viitoarea romancieră Henriette Yvonne Stahl, cel de-al doilea, Henri H. Stahl, ilustru sociolog peste decenii, venind pe lume după un an, la București. În 1901 debutează la „Moftul român” cu sceneta *Furtună conjugală*, iscălită Stahl. Tot atunci se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, licența luându-și-o în istorie, probabil în 1907. Între timp intrase în corpul stenografilor de la Parlament, al cărui subdirector va deveni în 1919. Scoate revista „Stenograful” (1906–1907), unde inserează și pertinente caracterizări ale oamenilor politici ai vremii, plecând de la discursurile rostite în Camere, dar și de la înscrisurile lor. Se ocupă de problemele stenografiei, abordând și domenii limitrofe, precum expertiza documentelor olografe, grafologia, paleografia și arheologia. Profesor la Școala Superioară de Război și la alte școli militare, ține cursuri despre metodele de scriere rapidă, despre „cum se vorbește”, precum și despre istoria Țărilor Românești ori despre cea universală. Concomitent, face loc și preocupărilor publicistico-literare. Însemnări de călătorie, schițe, „reportaje” având în centrul lor monumente și zone bucureștene mai puțin cunoscute îi apar în „Revista politică și literară”, „Lupta” (Budapesta), „Neamul românesc”, „Neamul românesc literar”, „Ramuri”, „Drum drept”, „Cosinzeana”, „Drapelul” (Lugoj), „Convorbiri literare”, „Lumina literară” ș.a. Cele mai multe texte sunt strânse în volumele *Bucureștii ce se duc* (1910), *De la manevre și alte schițe vesele* (1912), *Macabre și viceversa* (1915). În 1913 „Ziarul călătoriilor și al științelor populare” începe să îi publice „romanul astronomic” *Un român în Lună*, ce va fi tipărit în 1914. Participă la campania din Bulgaria și, cu gradul de căpitan, la prima conflagrație mondială, în timpul

căreia este rănit, **S.** va transpune experiența în cărțile *Spion* (1925; Premiul Editurii Cartea Românească) și *Cu Parlamentul în URSS (1916–1918)* (1941). „Expert judiciar” în probleme de scriere, profesor la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie (1925–1940), mai dă la iveală, pe lângă manuale de franceză și engleză, ghidul turistic *Covasna* (1924), lucrarea *Grafologia și expertizele în scrieri. Anonimul – falsul* (1926; Premiul Academiei Române), volumul *Schițe parlamentare* (1932), un *Manual de paleografie slavo-română* (1936, în colaborare cu Damian P. Bogdan) și *Roma văzută – fără Baedeker – de un bucureștean în 1938* (1939). În ultimele două decenii de viață colaborează sporadic și la periodice precum „Bucovina”, „Gazeta Transilvaniei”, „Adevărul literar și artistic”, „Gazeta municipală”, „Cuget clar”, „Evenimentul zilei” ș.a.

Prima carte a lui **S.**, *Bucureștii ce se duc*, năzuiește să perpetueze în memoria colectivă monumente dărmate sau pe cale de a fi dărmate, dar și „fizionomia” de la începutul secolului al XX-lea a unor cartiere bucureștene. Demersul pornește atât din spiritul pozitivist al vremii, cât și dintr-o înclinație romantică, manifestată prin pietatea față de trecut și prin gustul pitorescului. În acest sens, descrierea monumentelor ascultă, fără pedanterie, canonul scientist, în timp ce imaginea orașului rezultă din tablouri cu virtuți evocatoare. Darurile autorului, mai cu seamă spiritul de observație, exersat în sesizarea laturilor comice, se întrevăd îndeosebi în zugrăvirea aglomerațiilor urbane – băile, șoseaua, „paradisul slujnicilor”, Calea Văcărești, sălile de întruniri politice. Profund înduioșat când evocă urmele de odinioară, cu un umor indulgent față de reminiscențele unei civilizații specifice, **S.** e ironic și sarcastic cu politicienii și cu edilii indiferenți față de tradiție, preocupați doar de imitarea Occidentului. Puțin întrebuințată aici, înzestrarea de portretist a autorului se reliefează mai târziu în galeria de crochiuri din *Schițe parlamentare*. Sunt de reținut, de asemenea, cele aproape două sute cincizeci de „caracterizări” cuprinse în lucrarea *Grafologia...*, întrucâtva „mecanice” (G. Călinescu), de o exactitate adeseori greu de controlat, dar mai totdeauna coerente, verosimile. Și în alte cărți sunt cuprinse texte ce focalizează lucruri demne de văzut din diverse zone și orașe românești sau străine, precum și întâmplări vesele la care autorul a fost martor – un „tren mortuar” așteptat la Râmnicu

Vâlcea, episoade „de la manevre” ori „de la mobilizare”. Cu o compoziție de „schiță veselă”, într-un registru mai mult sau mai puțin impersonal, dar nutrite de o experiență biografică, uneori deloc comună, sunt și multe pagini din volumul *Spion* ori din povestirea *Cu Parlamentul în URSS (1916–1918)*. Urmându-l pe Victor Anestin, S. abordează și epica de anticipație. În *Lămuriri*, text așezat în fruntea „romanului astronomic” pe care îl compune, își mărturisește intenția de a da noțiuni științifice folositoare, îndeosebi de astronomie, „într-o formă literară cât mai îngrijită” și „fără aberațiunile de imaginație în căutarea senzaționalului ale imitatorilor lui E. A. Poe”. Dacă noțiunile transmise cititorilor sunt relativ neînsemnate, dacă latura SF e de o naivitate patentă, în schimb acuratețea stilului, ritmica povestirii, coerența psihologică a personajului fac din *Un român în Lună* „primul nostru roman clasic SF” (Florin Manolescu).

SCRIERI: *Bucureștii ce se duc*, Vălenii de Munte, 1910; ed. București, 1935; ed. Iași, 2002; ed. București, 2006; *De la manevre și alte schițe vesele*, Vălenii de Munte, 1912; *Un român în Lună*, București, 1914; ed. pref. I. M. Ștefan, București, 1966; *Macabre și viceversa*, Craiova, 1915; *Covasna*, București, 1924; *Spion*, București, [1925]; *Grafologia și expertizele în scrieri. Anonimul – falsul*, București, [1926]; *Schițe parlamentare*, București, [1932]; *Manual de paleografie slavo-română* (în colaborare cu Damian P. Bogdan), București, 1936; *Roma văzută – fără Baedeker – de un bucureștean în 1938*, București, 1939; *Cu Parlamentul în URSS (1916–1918)*, București, [1941]; *13 schițe vesele*, București, f.a.

Repere bibliografice: N. Iorga, [H. Stahl], NRL, 1911, 2, 1912, 2; Petre Locusteanu, „*Bucureștii ce se duc*”, *Viitorul*, 1911, 1 243; Izabela Sadoveanu, „*Bucureștii ce se duc*”, VR, 1911, 9; R. F., „*De la manevre și alte schițe vesele*”, VR, 1912, 2; S. B. [S. Bornemisa], „*Bucureștii ce se duc*”, „*De la manevre și alte schițe vesele*”, CZ, 1912, 26; [Victor Anestin], „*Un român în Lună*”, *Ziarul călătoriilor și al științelor populare*, 1913, 31; I. S. [Ion Simionescu], „*Un român în Lună*”, *Revista științifică «V. Adamachi»*, 1914, 4; Perpessicius, *Opere*, V, 367–368, XII, 236–237, 294–295; Ralea, *Scrieri*, II, 434–435, VII, 266–267; Cezar Petrescu, *Pe marginea unui tratat de grafologie*, CU, 1926, 443; B. Iova [Ion Vineal], „*Schițe parlamentare*”, FCL, 1932, 445; Călinescu, *Opere*, III, 473–474; Mircea Opriță, „*Un român în Lună*”, TR, 1966, 21; Cristina Felea, *Un început*, ECH, 1979, 7; Manolescu, *Literatura SF*, 230–233; Dorin-Liviu Bâțfoi, *București, orașul dispărut*, RL, 2003, 34; Opriță, *Anticipația*, 40–44, 465–466. **V.D.**

STAHL, Henriette

Yvonne (9.I.1900, Saint-Avold, Franța – 25.V.1984, București),
prozatoare,
traducătoare.

Este fiica Alexandrinei Blanche Boeue, profesoară, și a lui Henric Stahl, profesor și literat; sociologii Henri H. Stahl și Șerban Voinea sunt frații ei (cel deal doilea doar prin mamă). Familia venind în țară în 1901, S. va face cursul primar și liceul în particular, iar între 1921 și 1925 va urma Conservatorul de Artă Dramatică din București, la clasa Ioan I. Livescu. Debutează cu poeme în proză la „Flacăra”, în 1921. În 1924 participă la un concurs de proză al ziarului „Dimineața”, unde prezintă romanul *Voica*. Recomandat de G. Ibrăileanu, acesta apare în „Viața românească”, fiind întâmpinat favorabil și de N. Iorga. La propunerea lui Ibrăileanu, romanul, editat în volum tot în 1924, obține Premiul Societății Scriitorilor Români, iar Iosif Igrișianu îl traduce în franceză. În 1931 scriitoarea se căsătorește cu Ion Vineal. După paisprezece ani divorțează; devine, în 1952, soția lui Petru Dumitriu. Este și autoarea unui roman redactat în limba franceză, *Le Témoin de l'éternité* (1975), precum și a numeroase traduceri (Eugène Sue, Marcel Brion, André Maurois, John Galsworthy, I.S. Turgheniev, Emily Brontë, Rabindranath Tagore ș.a.). În 1981 i s-a decernat Premiul Special al Uniunii Scriitorilor.

Pe drept cuvânt prețuit de critică, romanul *Voica* – mai propriu spus o „schiță de roman”, cum precizează Pompiliu Constantinescu – e cronică a unei familii țărănești dintr-un sat situat la confluența Neajlovului cu Argeșul, pe locul celui în care S. fusese găzduită în 1918. Aceleași cu ale gazdelor de atunci sunt și numele personajelor centrale. Meritul esențial al cărții e realismul necruțător. Prezintă fapte cotidiene în ordinea succesiunii lor, cu obiectivitatea unei camere de luat vederi, naratoarea dezvăluie un mod de viață primitiv până la sălbăticie, crâncen, abrutizant. Sătenii nu numai că nu au nimic din puritatea morală a țăranilor sămănătoriști, dar sunt răi,

cruzi până la ferocitate, suflete dure, insensibile, neîncercate de milă, dominate de instincte. Unicul mobil al comportamentului lor e calculul economic. Voica, protagonista romanului, nu-i poate dărui moștenitori lui Dumitru, dar el are, la București, un băiat dintr-o aventură în timpul războiului cu o „țigancă”, pe care vrea să îl integreze familiei. Nevasta rezistă, dar acceptă, în cele din urmă, condiționându-și acordul de trecerea pe numele ei a două pogoane. Altfel, bărbatul ar putea să o alunge oricând. Dumitru refuză, sub cuvânt că, dacă i-ar satisface pretenția, femeia, independentă material, nu ar mai avea grijă de copil. De aici, tot timpul, certuri și bătaii. Dumitru o bate pe Voica întocmai ca Ion, personajul lui Liviu Rebreanu, pe Ana. Își bate și soacra, atunci când nevasta se refugiază la aceasta. La rândul ei, Voica, întoarsă acasă și găsind în rol de gospodină o cumnată, îi administrează acesteia o bătaie de poamină. Nu e singura situație în care dovedește o duritate de fier, o voință ce o plasează în galeria celor mai aprige femei din literatura română. Făcând o fixație pentru petecul de pământ râvnit, se luptă pentru obținerea lui cu o patimă dementială. Setea atavică de pământ nu-i atrofiază cu desăvârșire instinctul maternității și, auzindu-se numită „mamă”, îngrijește copilul lui Dumitru ca și cum ar fi al ei. La cea de-a doua reeditare, în 1966, romanul se dublează. S. cedează conjuncturii ideologice a momentului și găsește cu cale să facă din Ion, fiul lui Dumitru, un „om nou”. Înapoiat din război cu idei revoluționare, el acționează ca factor al transformării din temelii a satului. Voica, mama adoptivă, i se opune cu obstinație pentru că nu concepe să se despartă de pământul abia dobândit prin moartea soțului. E obligată, totuși, să o facă. Procesul mutației sufletești a lui Ion nu e nicidecum plauzibil, însă traiectul acestuia până la deznodământul convențional evoluează în cadre veridice. Cu a doua carte, culegerea de nuvele *Mătușa Matilda* (1931), prozatoarea trece din lumea satului în spațiul citadin și interesul ei se deplasează de la social la psihologic. Centrul de greutate al narațiunilor e dat de dramele și procesele interioare ale unor personaje, mai cu seamă feminine. În nuvela titulară o adolescentă, privind fotografii din tinerețe ale mătușii sale și citind, în pod, scrisori ale celor doi soți pe care femeia îi avusese, primul decedat în închisoare, se minunează cum putuse cel de-al doilea să o bată adeseori și se întreabă, confuză, pe cine bătuse: pe bătrâna ruinată sau pe

tânăra fermecătoare din poză, pentru că acum cele două imagini refuză să se suprapună. Dacă psihologia fetei înduioșează prin candoare, cea a bătrânei învederează deprimant ravagiile vârstei. Chestionată asupra celor doi soți, mătușa Matilda nu e în stare să îi deosebească. Personajul central al nuvelei *La bătaia de la Port Arthur*, Evridichi, sora grecului care ține cârciuma astfel botezată, o fetișcană prostuță, „greșește” și rămâne însărcinată. Alungată, reprimită după un timp, împreună cu seducătorul devenit soț și cu odrasla lor, biata Evridichi, ori de câte ori apare singură, e întâmpinată de copii cu strigăte în cor: „Domnișoara Ridiche a făcut un Ridic”. O experiență bizară e cea parcursă de o pictoriță, Olga, protagonista din *Table d'hôte*, fascinată, ca toate femeile tinere din pensiunea berlineză în care locuiește, de un colocatar enigmatic. Acesta îi propune, într-o seară, să devină mama adoptivă a băiatului său, născut de o soție de care a divorțat, fata urmând să primească drept compensație o mare colecție de bijuterii. Dar Olga află că insul e arestat și că bijuteriile îi fuseseră confiscate. Nu reușește să-l mai vadă. Află însă, cu timpul, că a fost eliberat, întrucât bijuteriile îi aparțineau realmente și că băiatul i-a murit. Zbuciumările pictoriței sunt transcrise convingător, enigma bărbatului necunoscut e întreținută, cu un meșteșug subtil, de prelungirea suspansului. În *Nu poate fi...* personajul principal e un bărbat. Îndrăgostit nebușește, în a treia noapte de Crăciun, de iubita prietenului la care petrece, el se străduiește, cu exasperare, dar fără succes, să o cucerească. În cele din urmă o ucide: nu e clar dacă în mod real sau numai în cuget, dat fiind că fluxul narativ e un melanj indiscernabil de realitate, vis și halucinație. A treia carte a scriitoarei, romanul *Steaua robilor* (1934), apologetic recenizat de Mihail Sebastian, judecat aspru de G. Călinescu, mărturisește frecventarea lui Dostoievski. Protagonista, Maria Maneanu, e o femeie insațiabilă erotic. Dezamăgită de primul iubit, Alexandru Veleșcu (Sașa), care, influențat de mama lui, nu o cere în căsătorie, cedează, în scârbă, logodnicului surorii ei, un individ plat, apoi unui pictor, pe care, de asemenea, nu îl iubește. Se mărită cu el, pentru a descoperi, abia ca soție, că e vulgar, mediocr și pe deasupra că îi este și infidel. Divorțează, încearcă să se sinucidă, e salvată de un admirator neagreat, doctorul Panu, dar nu e deloc sigură că prin el va obține mult jinduita fericire statornică. Erosul e văzut aici ca o forță irațională a naturii. Principala realizare a

romancierei rămâne *Între zi și noapte* (1941), cel mai substanțial, mai adânc dostoevskian dintre romanele ei: exemplificare tulburătoare a fatalității unor determinisme interioare decise de factori abisali. Ana Stavri, o adolescentă, elevă, se simte, într-o zi de primăvară a anului 1916, la dentist, irezistibil atrasă de altă pacientă cam de vârsta ei, de o frumusețe stranie. Abordând-o, află că se numește Zoe Mihalcea Vrânceanu și că este și ea liceană, dar cu studiile întrerupte. Decide să învețe împreună. Prima vizită a Anei îi prilejuiește romancierei o descriere de ambianță vrednică de o pictură balzaciană călinescianizată. Locuința din pod a Hangerlioaiței, în romanul călinescian *Scrinul negru*, nu e mai bizară decât cea a familiei Mihalcea Vrânceanu. Proprietari de zeci de imobile rentabile, nu numai din București, părinții Zoei locuiesc într-o casă ciudată, o clădire asimetrică, întunecoasă, pe ale cărei scări și culoare ar fi posibilă apariția în orice clipă a unor stafii. Și, de altminteri, chiar se ivesc ființe ce par să fie arătări din altă lume. Nu duhuri, ci făpturi teratologice. Pe o treaptă a scării de la intrare șade un zdrahon fioros, de fapt un oligofren care, asumându-și funcția de cerber, îi spune fetei să îl sărute, ca preț al permisiunii de a intra. La etaj o ia în primire o femeie obeză, cu buze groase, cu ochi enormi, congestionati, cu părul vâlvoi, vulgară, agresivă, cu limbaj de rânđaș. E ca în basmele în care feți-frumoși sau cosânzene

ajung în bârloguri de zmei. Ana ajunge și într-un pod labirintic imens, depozit de mobile și felurite obiecte vechi, dărăpănate, acoperite de praf – spațiu de coșmar. În infernul casei părintești Zoe pare un înger captiv, demonizat. Cei doi monștri întâlniți de Ana, unul masculin, altul feminin, sunt fratele și mama Zoei. Liantul întregii materii romanești este afinitatea misterioasă care sudează sufletele fetelor. Toată lumea o consiliază, de la început, pe Ana să se despartă de Zoe, dar ea nu își poate concepe altfel existența. Iubită cu fervoare de un depravat inteligent, personaj de tip matein care năzuiește să se purifice prin această relație, îi propune bărbatului o căsătorie de formă, la al cărei adăpost să se poată consacra total Zoei, exclusiv în virtutea unei incoruptibile afecțiuni sufletești. Hotărârea e potențată, probabil, de sensibilitatea Anei la tragic, fiindcă destinul tragic dimensionează viața prietenei sale. Destin trasat de o traumă a copilăriei: propriul tată o violase pe Zoe și același părinte denaturat va face, cu complicitatea nu mai puțin abjectei sale soții, ca fiica lor să fie închisă, timp de doi ani, în balamuc, la München. Anormală erotic de pe urma traumei suferite, Zoe devine treptat o epavă umană: nu își încheie cursul liceal, abandonează familia, locuind la o rudă, apoi într-un chioșc, se droghează. Ana își face o unică preocupare din demersurile riscante de a-i procura, pe ascuns, morfină. Cu toate că era fiică a unor oameni bogați, Zoe ajunge, spre a se putea întreține, să cânte la pian într-un restaurant de cartier și, până la urmă, moare sordid. Ducându-se în căutarea unui medic profesor, Ana vede trupul Zoei într-o sală de cursuri. Roman psihologic, *Între zi și noapte* include tragedia unui destin pecetluit de blestem. Ana Stavri devine personajul feminin central și în *Pontiful* (1972), și în *Drum de foc* (1981). În *Pontiful* ea traversează, la maturitate, experiența pustiitoare a unei iubiri tot atât de irațională precum cea din adolescență, stârnită însă de un bărbat. Asistând la conferința unui psihiatru cu faimă incipientă de taumaturg, Ana e atât de fascinată, încât dorința de a fi cu el îi mobilizează toate resursele sufletești. Puterea ei de a iubi, cumplit zdruncinată de pierderea soțului mult mai tânăr, care își luase o altă femeie (generos, continuă, totuși, să o întrețină pe Ana în lux), resuscită incendiar și, identificând în doctorul Ara Surenian pe un presupus iubit din vieți anterioare, i se devotează ca o preoteasă păgână zeului adorat. O motivație cât de cât rațională a acestei sclavii

sentimentale liber asumate lipsește. În afara profesiei, medicul e un ins *terre-à-terre*. Departe de a fi atractivă, înfățișarea lui e mai curând repugnantă, comportamentul se dovedește primitiv, uneori de-a dreptul grobian, iar caracterul e dubios. Ana vede în Ara un avatar al perechii ei ideale eterne, o reîncarnare a Marelui Preot, a Pontifului, cunoscut undeva în Africa, ori a Marelui Vrajitor din Tibet și crede că, neputându-se uni în trecutele lor vieți, aveau să devină soți în cea de acum, cu șanse de a accede, prin iubire, la absolut. Cu o nevastă în America, Ara își exercită nestingherit calitatea de amant, obținută spontan, iar în privința căsătoriei o duce pe Ana cu vorba. Tot romanul e rememorarea dintr-o perspectivă feminină fantasmagorică a unei aventuri amoroase cu aspecte patologice. Puterea miraculoasă a medicului, prin care Ana Stavri spera să-și recapete darul pierdut de a scrie, explică fascinația, nu și nedomolita, bolnăvicioasă atracție sexuală. Dezamăgitoare literar e semnificația limitată a supliciilor sufletești ale Anei, cu efecte fiziologice dezastruoase, dar ducând la o succesiune banală de certuri și împăcări, separări „definitive” și recuperări disperate. Inundat de eseism, *Drum de foc* dezvăluie experiența conjugală a Anei Stavri cu alt soț, Filip Nazarie, anterioară cu un deceniu celei din *Pontiful*, nu fără evocarea primei căsătorii, cea cu Ion, ori deconspirarea câtorva amoruri paralele, „ocasionale”. Dar personajul care suscită mai mult interesul e rabinul Emanuel Reich, cabalist și, asemenea Pontifului, taumaturg, smuls sacralității la care năzuiește, coborât în erosul profan de o femeie fatală, Verona. Mult diluat prin inserții speculative, romanul rămâne inferior și celui anterior, *Lena, fata lui Anghel Mărgărit* (1977), care rezistă doar prin câteva episoade izbutite, teza speranței oferite de „viața nouă” de după 1944 fiind de un conformism de-a dreptul strident. Dintre celelalte cărți, *Marea bucurie* (1947), meritorie prin pictura de mediu (o pensiune berlineză) și prin schițarea unui portret de personaj balzacian (Luisa Schulze, patroana pensiunii), e precară prin irelevanța situațiilor erotice și inconsistența speculațiilor misticoide. *Fratele meu, omul* (1965), roman care răspunde comenzilor momentului înfățișând dezagregarea lumii burgheze în condițiile socialismului, e dezavantajat și de complicarea narației prin acte și evoluții cu iz senzational. Conține totuși pagini de observație pertinente și mai ales de investigație psihologică lucidă, scriitoarea

surprinzând fără trac manifestări de imoralism gidian și traume psihice de tip dostoevskian. *Nu mă călca pe umbră* (1969), cu subtitlul *Fragmente din memoriile lui Onofrei, scrise de el însuși, deși din pudoare, la persoana a treia, de altcineva*, amuză prin relatarea devenirilor uluitoare ale unui personaj proteic. Un volum de poeme publicat în 1970, *Orizont, linie severă* (1940–1967), păstrează doar un interes psihologic și bibliografic.

Prima carte a d-rei Stahl, Voica, dovedea un simț precis al observației, o luciditate de obicei neobișnuită la un debutant și mai ales la o scriitoare. Calități prețioase, pe care le-am remarcat la timp. Un al doilea volum, de astă dată de nuvele, intitulat Mătușa Matilda, pe lângă o admirabilă schiță, La bătălia de la Port Arthur, unde realismul lucid al scriitoarei a realizat o mică dramă de familie, aducea câteva bucăți de o nouă factură, cu vădite preocupări pentru proza analistă. Era și aci prezentă luciditatea sa obișnuită, dar ne aflam de fapt în fața unei căutări de sine. Adevărata afirmare, fără oscilări și aproape fără rezerve, a d-rei Stahl o găsim în romanul Steaua robilor, carte de nemiloasă, de extrem de lucidă analiză a unei experiențe umane – evident din domeniul iubirii.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Voica*, București, 1924; ed. București, 1957; ed. București, 1966; *Mătușa Matilda*, cu un portret de Lucia Dem. Bălăcescu, București, 1931; *Steaua robilor*, București, 1934; ed. București, 1979; *Între zi și noapte*, București, 1941; ed. pref. I. Negoiescu, București, 1968; ed. îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1999; *Marea bucurie*, București, 1947; ed. București, 1970; *Fratele meu, omul*, București, 1965; *Mătușa Matilda*, București, 1967; *Nu mă călca pe umbră. Fragmente din memoriile lui Onofrei, scrise de el însuși, deși din pudoare, la persoana a treia, de altcineva*, București, 1969; *Orizont, linie severă* (1940–1967), București, 1970; *Pontiful*, București, 1972; *Le Témoin de l'éternité*, Paris, 1975; ed. (Martorul eternității), tr. Viorica D. Ciorbagiu, pref. Jean Herbert, București, 1995; *Lena, fata lui Anghel Mărgărit*, București, 1977; *Mătușa Matilda*, București, 1977; *Drum de foc*, București, 1981. **Traduceri:** Eugène Sue, *Misterele Parisului*, București, 1942; André Maurois, *Drămuitorul de suflare*, București, 1946; John Galsworthy, *Forsyte Saga*, I–III, pref. Edgar Papu, București, 1958–1959, *Comedia modernă*, I–III, pref. Ion Ianoși, București, 1963; Ivan Turgheniev, *Opere*, IX, București, 1958 (în colaborare cu Miron Tarasov); Emily Brontë, *La răscruce de vânturi*, pref. Ana Cartianu, București, 1959; Rabindranath Tagore, *Gora*, București, 1965; Shikibu Murasaki, *Genji*, București, 1969.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, III, 298–300; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 606–620; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 160–161; Perpessicius, *Opere*, V, 31–35, VII, 84–85, IX, 304–307, XII, 259; Sebastian, *Eseuri*, 290–294;

Cioculescu, *Aspecte*, 303–304; Papadima, *Creatorii*, 359–361; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 310–311; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 658, *Ist. lit.* (1982), 742; Nicolae Manolescu, *Profilul unei prozatoare*, CNT, 1966, 15; Negoîtescu, *Scriitori*, 290–295; Piru, *Panorama*, 310–313; Valeriu Cristea, „Nu mă călca pe umbră”, RL, 1969, 14; Negoîtescu, *Însemnări*, 113–123; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 429–432; Balotă, *Universul*, 93–98; Dana Dumitriu, *Un roman patetic*, RL, 1981, 38; Cristian Moraru, „Adâncul” și „culmea”, RL, 1989, 11; Negoîtescu, *Ist. lit.*, I, 254–256; Zaharia-Filipaș, *Retică*, 75–95; Cozea, *Prozatoare*, 212–254; Mihaela Cristea, *Despre realitatea iluziei. De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl*, București, 1996; Daniel Cristea-Enache, *Povara și răsplata lucidității*, ALA, 1997, 358; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 319–322; *Dicț. analitic*, IV, 418–420; Marian Victor Buciu, *Proza Henriettei Yvonne Stahl*, RL, 2008, 7; Burța-Cernat, *Fotografie*, 160–193; Maria Platon, *Un destin existențial și literar: Henriette Yvonne Stahl*, Iași, 2011; Antonia Cun, *Criza de identitate în proza Henriettei Yvonne Stahl*, Cluj-Napoca, 2012.

D.Mc.

STAMATE, Mihail D. (1.XI.1895, Târgu Neamț – 7.V.1978, București), poet, prozator. Este fiul Elenei (n. Possa) și al lui Dimitrie Stamate, funcționar. Va absolvi în 1916 Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași. Participă la războiul din 1916–1918, apoi este învățător în diferite localități nemțene. În 1939 se transferă la București, unde va fi o vreme și inspector școlar județean, iar după 1948 inspector general în Ministerul Învățământului, până la pensionare, în 1955. Câteva culegeri de texte sunt strict legate de școală – *Izvorul tămăduirii* (1942), *Școala și formarea caracterului* (1944) – ori au o intenție de moralizare mai largă, prin reflecții asupra vieții sociale – *Inscripții pe frontispiciul unui secol...* (1935). S. debutează cu versuri în 1913 la revista „Telegrama” (Brăila), ulterior fiind prezent cu poezii și proză în „Duminica (literară)”, „Școlarii”, „România de mâine”, „Săptămâna războiului”, „Luceafărul literar și critic” și în alte câteva zeci de publicații. La „Săptămâna” (Târgu Neamț, 1934–1935) scrie număr de număr articole politice. În 1915, când îi apare primul opuscul de versuri, *E ceasul din urmă* (semnat Marie de Remmy), edita și conducea la Brăila revista literară „Zări senine”. A mai făcut parte din comitetele de redacție ale periodicelor „Zori de zi”, „Petrodava”, „Apostolul”, „Glasul poporului”, semnând și cu pseudonimele M. S. Cyrus, Mihai/Natalia Ramură, Stamillo ș.a.

S. este un autor modest, sensibil la suferința umană, mărturisind că iubește deopotrivă frumusețea morală și splendoarea naturii. Cu sufletul luminat de „razele divinității”, de „sclipirile din univers”,

versificatorul vrea să se lase cuprins de „ideea desăvârșirii” și să o „plămădească-n vers”. Considerându-se predestinat să caute idealul „în frumusețe și toată fericirea-n poezie”, el încearcă transpunerea trăirilor în plachetele *Tăcere* (1916), *Murmur de izvoare...* (1931), *Spre lumină* (1932), *Pe altarele patriei ard candeli...* (1942), *Litanii de seară...* (1946), unde versurile se grupează în cicluri tematice. Credința și patriotismul constituie fundamentul inițial, dar, în fapt, se porcede la declamații filosofarde ca într-un poem masiv, *Omul și creațiunea sa*, care repovestește geneza, vorbește despre omul creat la hotarul dintre lumină și întuneric, încorporând atât scânteia divină, cât „și-a răului esență”, spre veșnica lui nefericire. Poetul va oscila, de aceea, între îngroșarea tușelor negre ale existenței – ciclurile *Din durerile vieții*, *Scânței prin noapte*, *Stâlpi de piatră*, *Ironii sentimentale*, *Sbucium sufletesc* – și alegerea unor imagini „luminoase” – cer, alb, stări sufletești diafane, idei morale înalte, patriotism, trecut glorios, flori, păsări etc., ca în ciclurile *Eroilor neamului*, *Reînvieri istorice*, *Patriei*, *Strămoșilor*, *Pasteluri*, *Tablouri fără ramă*. În spațiul celest e plasată și „zeița visurilor”, iubita eterică, văzută ca o apariție miraculoasă. Nuclee și formulări convenționale sunt risipite într-o masă de textualizări improprii și confuze, într-un limbaj sărac, cu construcții uzate sau plate. După două cărți insignifiante de proză scurtă: *Din vremuri depărtate...* (1918) și *Virtuți strămoșești* („legende și istorisiri morale”, 1934), S. trece la roman. *Moartea locotenentului Fulga* (I–II, 1937) încearcă o reconstituire parțială a întâmplărilor din perioada august 1916–august 1917. Pe fondul reacției generale de entuziasm la intrarea României în război, apar și unele situații contrastante – suferința femeilor, manevrele celor care voiau să scape de front etc. Protagonistului, care ar simboliza comportamentul exemplar în acest moment istoric, i se opune, maniheist, un antierou. Deși câteva scene de luptă sunt bine prinse, în general se vorbește mult, fără rost. *Păcatul domniței Irina* (roman publicat parțial în 1937), *Ramuri de stejar* (teatru școlar, 1937), *Cântecul mamei* (povestiri pentru copii, 1943), dar și sute de pagini lăsate în manuscris completează imaginea unui autor plin de osârdie, dar fără vocație.

SCRIERI: *E ceasul din urmă*, Iași, 1915; *Tăcere*, pref. V. De-metrius, Iași, 1916; *Din vremuri depărtate...*, Siliștea-Neamț, 1918; *Murmur de izvoare...*, Târgu Neamț, 1931; *Spre lumină*, Târgu Neamț, 1932; *Virtuți strămoșești*, Piatra Neamț, 1934; *Inscripții pe frontispiciul unui secol...*,

Piatra Neamț, 1935; *Moartea locotenentului Fulga*, I–II, Piatra Neamț, 1937; ed. București, 1946; *Păcatul domniței Irina*, I, București, 1937; *Ramuri de stejar*, Târgu Neamț, 1937; *Pe altarele patriei ard candeli...*, București, 1942; ed. (*Inscripții pe morminte*), București, 1947; *Cântecul mamei*, București, 1943; *Litanii de seară...*, București, 1946; *Calea Victoriei...*, București, [1948].

Repere bibliografice: Paul Popescu [Constantin Crișan], [*Mihail D. Stamate*], „Orientări” (Moinești), 1932, 4, 8, 1940, 10; Stanciu Stoian, „Murmur de izvoare...”, „Școala și viața”, 1932, 4–6; Elena Graur, „Spre lumină”, „Luceafărul literar și critic”, 1937, 6; Stelian Popescu-Segarcea, [*Mihail D. Stamate*], „Progresul”, 1938, 56, 1939, 65; N. Graur, „Ramuri de stejar”, „Luceafărul literar și critic”, 1938, 2; George D. Râncu, „Moartea locotenentului Fulga”, „Chemarea” (Iași), 1938, 189; Emil Nistru, „Pe altarele patriei ard candeli...”, „Slova noastră”, 1941, 1; Const. Gh. Popescu, „Pe altarele patriei ard candeli...”, „Îndrumătorul nostru”, 1942, 1–2; *Scrisoare de la Elena Stamate*. 1980, ADLTR, S-57; *Scrisoare de la Mihail D. Havriș*. 1980, ADLTR, H-14. C.T.

**STAMATI, Constantin
(Costache)**

(1786, Huși sau Iași
– 12.IX.1869, Ocnița–
Hotin), poet,
traducător.

Nepot de frate al mitropolitului Iacov Stamati, tatăl lui S., paharnicul Toma, căsătorit cu Smaranda, s-a stabilit în 1812 cu familia la Chișinău. S. învață la Iași (probabil la Academia Domnească) și ocupă unele slujbe în cancelaria vistieriei Moldovei, apoi este funcționar în administrația rusească a Basarabiei, cavaler, din 1826, al Ordinului „Sf. Ana”. Era un bun cunoscător al limbilor franceză, rusă și greacă, cu lecturi din clasici și romantici. L-a întâlnit în 1821 pe A.S. Pușkin, exilat o vreme la Chișinău. P. Svinin, unul din apropiații poetului rus V. A. Jukovski, i-a fost sfătuitor. Era prieten (și rudă) cu Alexandru Hâjdeu, avea legături cu Gh. Asachi, Neculai Dimachi, Costache Conachi și Mihail Kogălniceanu. Câteva poezii îi apar „desțărutului din Moldova” în revistele și almanahurile vremii: „Albina românească” (1830), „Dacia literară” (unde a inaugurat rubrica de poezie), „Almanah pentru români”, „Foiletonul Zimbru-lui”, de sub tipar ieșindu-i volumele *Povestea*

povestelor (1843) și *Muza românească. Compuneri originale și imitații din autorii Europei* (1868). În 1866, când se constituie Societatea Literară Română (viitoarea Academie Română), S. va fi membru fondator. Bolnav, se retrage în anul următor, în 1870 fiind declarat membru onorific. Scriitorul Constantin Stamati-Ciurea era fiul său.

S. scria dintr-un imbold patriotic („întorc talentul vechei mele patrii”) și credea cu însuflețire în ridicarea și luminarea neamului prin literatură. Creația originală autohtonă, dar și popularizarea „autorilor Europei” prin tălmăciri – pe care le voia „mai aproape de simțirile românilor” – duc, după S., la același țel. El vedea în „limba rustică a vechilor români”, în folclor și în trecutul istoric fundamentul idealurilor naționale, de aceea făcea critica boierimii ultraliberale, franțuzite. Începe prin a traduce, în 1808, din Florian (*Galateea*, lăsată în manuscris), apoi încearcă versiuni, care nu s-au păstrat, din Racine (*Fedra*) și din Voltaire, ca mai târziu să transpună pe romanticii apuseni și ruși, uneori chiar fără a indica autorul, adaptând liber sau localizând. În *Fiica lui Deceval și Armin cântărețul*, după *Harfa eoliană* a lui V. A. Jukovski, iubirea nefericită, trecută în alegorie, dintre Minvana și „cântărețul de soi, înjosit” are firea ca decor o pierdută Dacie legendară; *Păgânul și ficele sale*, localizare a poemului *Gromoboi* al aceluiași poet rus, păstrează în puternicele lui pasaje de descriție fantastic-tenebroasă multe din inflexiunile byroniene ale originalului; *Le Sylphe* al lui Victor Hugo, dezvoltat în spiritul credințelor autohtone, devine *Zburătorul la zăbră*. Primul traducător român din Alfred de Vigny este S., care, fără a pierde nota grațioasă a originalului, a dat o versiune reușită pentru *Le Bain d'une dame romaine*, plasând-o în ambianța moldovenească – *Scăldătoarea unei cucoane române*. În culegerea *Muza românească* intră traduceri din Lamartine, Hugo, o „melodie irlandeză” de Thomas Moore (sub titlul *Luntrea pe uscat*), transpunerea poemului lui Pușkin *Prizonierul din Caucaz* (1830), *Lauda lui Dumnezeu*, versiune la o odă lui G. R. Derjavin, ce fusese tradusă și de Costache Negruzzi, poezii din M.I. Lermontov, cât și numeroase fabule adaptate după I. A. Krîlov și I. I. Hemnițer. A imitat într-un dialog o satiră a polonezului Ignacy Krasicki, folosită și de Gh. Asachi în *Soția la modă*, în timp ce *Pompoasa audiență la Satana a miniștrilor guvernământului din iad* era o adaptare după *Satira universală* de Osip Senkowski. Cele câteva

poezii originale ale lui **S.** nu au fost, firește, lipsite de ecouri ale lecturilor sale. Gh. Asachi îl influențează în lirica ocazională și patriotică (*Imnul lăutei românești*, *Sentinela taberii de la Copou la 1834*), Pușkin în balada *Dragoș*, iar Ariosto, cu *Orlando furioso*, în unele cadre din *Povestea povestelor*, intitulată și *Eroul Ciubăr-Vodă. Fabula fabulelor vechi populare sau Rolando furios moldovenesc*. Amprenta personală apare în eposul eroic, căci **S.** este un poet cu un dezvoltat simț al fabulosului și arhaicului, în întrepătrundere neașteptată cu umorul. „Povestea” și descripția, mai ales tablourile fantastice, întunecate, cu un aer de vechime și legendă, dar și cele feerice vor da măsura talentului său, care nu e numai frust și naiv („sălbăticită” muză de care vorbea cel ce se intitula „autor popular”), ci are deschideri către revelație și mit. Astfel, Dragoș, eroul poemei simbolice cu același nume, pornește în căutarea tricolorului Vronța, care i-a răpit-o pe frumoasa Dochia (întruchipând „scumpa noastră țară Daco-România”). Prin noaptea și furtuna potrivnice, el ajunge la poarta unei cetăți luminate de văpăi vinete, rău prevestitoare, asistă la sarabanda duhurilor – sugerată auditiv cu o artă superioară celei din Dimitrie Bolintineanu – și îl înfruntă pe Vronța, apariție de un relief teratologic deosebit, obținut prin confuzia voită a regnurilor („A lui cătătură, ca cometul noaptea, / Platoșa pe dânsul, platoșa și coiful / Erau învăscute de mucegai verde / Iar pletele, barba sta țapăn ca stuțul”). Reprezentativă pentru scriitor este *Povestea povestelor*, încercare de a fixa în epopee (cu multe episoade și apariții de basm, iar altele avându-și punctul de plecare în Ariosto) întemeierea Moldovei, prin împlinirea ursitei lui Bogdan, cel plecat în căutarea Cosânzenei. Bogdan este fiul lui Ciubăr-Vodă, simbol, după Vasile Lovinescu, al Monarhului ascuns, un *restaurator mundi*, iar Ileana este văzută – ca în poema eminesciană *Miron și frumoasa fără corp* – drept latura nepieritoare, sacră, pe care omul este chemat să o descopere în sine. Amănuntul pitoresc sau burlesc, ineditul unor imagini, „videnii” suprafirești cu valențe inițiatice ori sugerând deșertăciunea lumii („stahia” călare pe „lup turbat” păzind la pod trecerea spre altă lume, șirul de îndrăzneți în zalele lor de fier „risipiți” și înghițiți de nisip, dracul Benga și scena de magie neagră a țigăncii, Bogdan vrăjit și făcut „muieratic”, „genia” cu puterea de a desface pe românii fermecați), umorul de esență populară, limbajul neaoș, savuros compun imaginea

unui poet a cărui individualitate și originalitate sunt de netăgăduit. **S.** rămâne, așa cum și-a propus, unul din primii poeți ce au utilizat posibilitățile oferite de fructificarea fondului arhaic, mitic și legendar, al folclorului: „Să descopăr uzurile vechi și eresurile poporului”. Și, cu toate că nu l-a citat în *Epigonii*, se pare că Eminescu i-a cunoscut scrierile. Câteva satire (*Dialogul unui holtei cu un boiernaș avut, însoțit cu o cucoană de înalt neam, Cum era educația nobililor români în secolul trecut, când domnea fanarioții în țară*) sunt de fapt mici comedii („dialoguri”), bazate pe observația și pictura de moravuri, în manieră clasică, urmărind să surprindă „demoralizația poporului român”. Rezistent față de modă, poetul credea în viabilitatea tradiției ca normă de viață și oferea contemporanilor modelul ideal al epocii de glorie a Moldovei lui Ștefan cel Mare, criticând decăderea morală a boierimii din vremea sa. Pe urmele lui Asachi și înainte de Eminescu, el evoca mitul dacic (*Geniul vechi al românilor și românii de azi*). Deși legat de epoca premergătoare generației pașoptiste prin tendința moralizatoare și elemente clasice, **S.** se alătură generației „Daciei literare” în elogiul înălțat patriei și trecutului eroic, prezent în poezie și în câteva articole (*Suceava și Alessandru cel Bun în secolul al XV, Domnul Moldovei, marele Ștefan al VI și bravul său hatman Arbore*), ca și în critica latinismului (*Științi filologice și istorice*), dar, mai presus, prin accentul pus pe sensul patriotic al literaturii.

SCRIERI: *Povestea povestelor*, Iași, 1843; *Muza românească. Compuneri originale și imitații din autorii Europei*, I, îngr. Teodor Codrescu, Iași, 1868; ed. îngr. Ion Rotaru și Rodica Rotaru, introd. Ion Rotaru, București, 1967; ed. I–II, Iași, [1996]; *Poezii și proză*, îngr. și pref. G. Bogdan-Duică, București, 1906; *Ce pagube fac banii*, îngr. Petre V. Haneș, Chișinău, 1918; *Opere alese*, îngr. Isac Grecul, Chișinău, 1953; *Opere*, îngr. Vasile Ciocanu, Chișinău, 1975; *Scrieri*, îngr. și introd. Vasile Ciocanu, Chișinău, 1993; *Imnul lăutei românești*, Chișinău, 1997. **Traduceri:** [*Poezii*], în *Muza românească*, București, 1967.

Repere bibliografice: P.V. Haneș, *Scriitori basarabeni*, București, 1920, 192–253; Densusianu, *Lit. rom.*, II, 40–51; Eufrosina Dvoicenco, *Viața și opera lui C. Stamati*, București, 1933; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 229–232, *Ist. lit.* (1982), 242–245; G. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, pref. Artur Gorovei, Iași, 1942; Popovici, *Romant. rom.*, 444–446; Călinescu, *Opere*, VI, 909–913; Isac Grecul, *Constantin Stamati*, Chișinău, 1957; *Ist. lit.*, II, 372–376; Cornea, *Originile, passim*; Piru, *Varia*, I, 61–63; Marin Beștelu, *Originalitatea poeziei lui C. Stamati*, AUC, 1973; *Dict. lit.* 1900, 804–805; Piru, *Ist. lit.*, 52–53; Vasile Ciocanu,

Constantin Stamati. *Viața și opera*, Chișinău, 1981; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 337–339; [Constantin Stamati], LA, 1986, 4 (grupaj special); Negoîtescu, *Ist. lit.*, I, 13–14; Micu, *Scurtă ist.*, I, 156–158; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 36–40; Sorescu, *Biblioteca*, 133–145; Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*, îngr. Alexandrina Lovinescu și Petru Bejan, pref. Ștefan S. Gorovei, Iași, 1999, 113–146; Vasile Ciocanu, *Contribuții istorico-literare*, București, 2001, 7–52; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 322–323; Liviu Papuc, „Lebăda Basarabiei” și „cântecul” său, CL, 2003, 9; Rusu, *Membrii Academiei*, 784. S.C.

STAMATI, Iacov (24.VI.1749 – 9.III.1803, Iași), cărturar. Ardelean din ținutul Bistriței, S. trece în Moldova pentru a se dedica vieții monahale. Călugărit, în 1765, la mănăstirea Neamț, este adus în 1774, de mitropolitul Gavriil Callimachi, la Iași ca protosinghel (administrator) al Mitropoliei. Cariera ecleziastică pare asigurată după alegerea sa, în 1782, ca episcop de Huși. Fidel turcilor în războiul ruso-austro-turc (1787–1791), sprijinit apoi de domnitorul Alexandru Moruzi, S. va fi noul mitropolit al Moldovei (1792–1803). Într-un raport asupra situației școlilor din Moldova S. avansează idei inspirate de „adâncul Montesquieu”, ca unul ce cunoștea bine limba franceză, ca și pe cea greacă. Fapt remarcabil pentru un cleric, el recomandă, din rațiuni practice, studiul „științelor” la Academia Domnească, pentru pregătirea inginerilor hotarnici. La Tipografia Mitropoliei, reorganizată prin grija sa, face lucrare de îndrumător al cărților imprimate. În 1794 adaugă la *Psaltirea prorocului și împărat David* o cronologie a domnitorilor moldoveni, *Însemnare de domnii Moldaviei*. Din îndemnul și cu cheltuiala mitropolitului s-au tipărit cărți didactice și scrierile lui Amfilohie Hotiniul (în 1795), după ce, în 1787, nepotul său Toma Stamati realizase o nouă traducere din *Cer nou* de Ioanichie Galeatovski. Cea mai importantă tipăritură prefăcută și patronată de S. este *Critil și Andronius* (1794), traducere după romanul *El Criticón* de Baltasar Gracián y Morales, făcută, după un intermediar grecesc, de arhimandritul Gherasim de la Mitropolia din Iași. În prefață S. consideră această nouă formă de „divan”, ce amintește de Dimitrie Cantemir, o scriere simbolică în care Critil semnifică judecata, în timp ce Andronius reprezintă bărbăția. Cucerit de Critil, care îi dezvoltă rațiunea, tânărul are revelația divinității. Tipărind cartea, S. împărtășea gustul epocii pentru romanul baroc, alegoric și satiric, ce relua tema inițierii unui ingenuu de către un înțelept.

Repere bibliografice: Melchisedec, *Chronica Hușilor și a Episcopiei de Roman*, București, I, 1874, 342–371; Mihail

Mihăileanu, *Viața și activitatea mitropolitului Moldaviei și Sucevei Iacob II Stamate*, București, 1895; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 311–314; Al. I. Ciurea, *Iacov Stamati (1749–1803)*, Iași, 1946; Ioan Lupaș, *Cum înfățișează o carte tipărită la Sibiu în anul 1805 personalitatea mitropolitului Iacob Stamati*, MA, 1959, 11–12; Dușu, *Coordonate*, 219–220, 244–253; *Dicț. lit. 1900, 805–806*; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, 450–455, 462–463; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 410–411; Ursu, *Contribuții ist. culturii*, 278–283.

A.Sm.

STAMATI, Teodor (1812 – 13.XII.1852, Iași), publicist, folclorist. Fiu de preot, S. învață, între 1828 și 1832, la Gimnaziul Vasilian de la Trei Ierarhi, unde va fi, în anul următor, institutor. La Viena urmează, între 1834 și 1837, studii în științe și filosofie. Își dă doctoratul în filosofie în 1838 și călătorește în Franța și Germania. Întors la Iași, S. va fi, prin pregătirea sa multilaterală, membru în Comitetul academic, desfășurând o bogată activitate didactică la Academia Mihăileană, ceea ce i-a adus, în 1843, rangul de paharnic. Între 1847 și 1850 ocupă postul de conservator al colecțiilor de la Societatea de Medici și Naturaliști, al cărei membru era. Își reia ulterior activitatea didactică, ca director al școlii de fete de la Sf. Spiridon și ca profesor de științele naturii la gimnaziul internat de băieți (1851–1852). A condus trupa românească de teatru din Iași în stagiunea decembrie 1839–martie 1840. Reprezentațiile modeste, oferite în condițiile dificile ale vremii, au constituit obiectul unei polemici violente între S. (în „Albina românească”) și Mihail Kogălniceanu (în „Dacia literară”).

Pătruns de spiritul vremii și luându-l ca model pe Gh. Asachi, S. avea preocupări variate – profesor, autor de cursuri și manuale, om de știință și publicist –, fiind interesat totodată de literatură, teatru, folclor. Dintre preocupările literare, nesemnificative sunt poeziile ocazional-omagiare (dedicate lui Grigore Al. Ghica, Lascăr Rosetti), apărute în „Albina românească”, „Zimbrul”, „Jurnalul de Galați”. Povestirea *Un vis: cine de ce se teme nu scapă* („Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 1849) este o satiră la adresa justiției corupte. Pentru repertoriul de teatru, traduce comedia *Nepotul răposat* de August von Kotzebue, reprezentată la Iași, în decembrie 1845. Buna cunoaștere a unor limbi străine stă la baza preocupărilor sale lexicografice. În 1833 tipărea *Abețedarul franțezoromânesc*, dând în precuvântare și informații autobiografice, mai târziu redactează *Vocabulariu de limba germană și română* (1852), bine primit, mai ales în Transilvania. S. a făcut parte din grupul de redactare a primului dicționar

enciclopedic românesc, *Lexicon de conversație*, din care a apărut o fasciculă în 1842. Dar principala sa lucrare lexicografică rămâne *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles* (1851), unde siguranța și simțul limbii se reflectă în ideile referitoare la adaptarea neologismelor. Definițiile date unor termeni (roman, romantic ș.a.) oferă indicii despre stadiul de început al teoriei literaturii la noi. Contribuția de folclorist a lui S. este o broșură din 1851, *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești*. Influențat de direcția pașoptistă, autorul consideră „tradițiile” drept mărturii pentru „întregul caracter al unui popor”. El modifică, în manieră cultă, povestirea populară despre Păcală, dând narațiunii un caracter biografic. Inserează alte importante elemente folclorice: credințe despre curcubeu, despre belciugari (ființe fantastice), jocuri de copii și cimilituri – S. dă aici prima colecție de acest gen în folcloristica românească –, obiceiuri de Crăciun și de Anul Nou.

Culegeri: *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești*, Iași, 1851.

Repere bibliografice: Urechia, *Ist. șc.*, I, 201, 245, 267, II, 52, 54, 292, 320; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 238, 241, 545; Seche, *Schiță*, I, 36–38, 77, 86–87, 89–94, 96; Bârlea, *Ist. folc.*, 122–124; *Dicț. lit.* 1900, 806–807.

A.Sm.

STAMATI-CIUREA,
Constantin (4.V.1828,
Chișinău – 22.II.1898,
Caracușeni-Hotin),
prozator, poet, autor
dramatic, publicist.

Este fiul Ecaterinei (fata căminarului Tudorache Ciurea) și al poetului Costache Stamati. Și-a făcut studiile liceale și universitare la Paris, urmând cursuri de drept, filosofie și științele naturii. A fost secretar al ambasadelor rusești din Paris, Berlin, Londra. După 1854 va trăi retras la moșia sa, Caracușeni, unde dădea îngrijiri medicale țăranilor, se ocupa de pictură și fotografie, redacta studii de botanică și istorie, era interesat atât de agricultură, cât și de astronomie (instalase chiar un observator meteorologic și astronomic pe moșie). A lăsat imaginea unui

om de cultură, cu preocupări întinse și variate, științifice și literare. Coresponda cu Alexander von Humboldt și scria în patru limbi, semnând Basarabeanu, Din Caracușeni, K.S.-Ciurea. Studiile *Despre Basarabia și cetățile ei vechi* și *Antichitatea Orheiului* au apărut, în 1848, în „Memoriile Societății de Istorie și Antichități” din Odessa, iar *Schiță asupra puterii florei basarabene* i-a fost publicată în 1864. Alte articole au ca subiect religia, superstițiile (*Creștinătatea și mănăstirile din Basarabia, Privire asupra demonologiei*), dar și problema țărănească (*Câte ceva din existența țăranilor basarabeni și despre pauperism*, în „Buletinul regional basarabean”). Din 1863 a fost membru în Comitetul Basarabean de Statistică. Prima sa scriere literară, comedia *Cometa*, reia o temă a lui Costache Stamati și datează din 1853, an în care S.-C. traduce în rusește din Vasile Alecsandri (*Piatra din casă*), iar un volum de proză, *Amintiri despre o vânătoare în Basarabia*, îi apare la Odessa în 1854. S.-C. a scris mai întâi în rusește, pentru că „în toată Rusia nu există – spunea – o tipografie română”, dar operele sale – vodeviluri, farse, comedii: *Pariurile sau Femeia coace, iar dracul face* și *Creditorii*, prelucrări după V. Alecsandri: *Parvenitul, Mademoiselle Méphistophélès, Singurătatea unui holtei, Logodnicul superstițios sau Rotirea meselor*, drame: *Scotofil sau Victima pasiunii, Jocul sorții, Copiii condamnatului, Silven*, legende: *Zâna din Nipru*, nuvele: *Doamna brună, Omul enigmatic, Scene din viața provincială* ș.a. – nu au avut răsunet, deși, după apariția piesei *Moartea lui Lermontoff* (1885), a fost numit membru al unei societăți literare din Moscova. În limba germană i s-au tipărit la Viena, unde, din 1879, lucra, *Tamar. Trauerspiel in vier Aufzügen* (1880), iar la Cernăuți *Traum und Wirklichkeit* (1894). În prefața volumului *Răsunete din Basarabia*, din 1898, enumera și titluri în limba franceză. Gazetele „Le Danube” și „Neue Freie Presse” i-au comentat scrierile. S.-C. și-a tradus în românește cea mai mare parte a lucrărilor elaborate în limba rusă, aducându-le la forma definitivă. Împreună cu altele, concepute în graiul natal, le-a tipărit la Cernăuți cu ajutorul cuscruului său, Silvestru Morariu-Andrievici, străduindu-se, după pilda tatălui, să continue tradiția culturii românești („Eu cercai cu lira mea poetică să vorbesc limba patriei, să dezmiard acel odor scump, cum mama română mă dezmiarda...”). I s-a conferit, în 1895, Medalia Bene Merenti.

Parvenitismul social ori contradicția dintre generația vârstnicilor, apărători ai datinei, conducându-se după norma bunului-simț, și un tineret superficial, interesat numai de avere și de modă, sunt la **S.-C.** – ca la părintele său, Costache Stamati – ținta atacurilor în comedie (*Parvenitul, Un unchi și trei nepoate, Trei bunici și un nepot*). Farsa și vodevilul ridiculizează snobismul, ca și manii, absurdități ori metehne (*Fricosul, Bacilul amorului, Cănoșul*). Cam silite, artificial demonstrative, situațiile nu sunt lipsite de încărcătură comică, ca de altfel și limbajul când nu e prea căutat și scriitorul reușește să intre în pielea personajelor sale. Numele sunt în mod evident alese pentru a sugera caractere. Temele, țințele ridicolului au putut fi văzute ca trepte ale unui „studiu dramatic” extins, dominat de o viziune a lumii în care „prădăciunea” și spectacolul ei sunt legea supremă (Mihai Cimpoi). La polul opus se află fatalitatea alienantă a pasiunii din drame și tragedii (*Magdalina păcătoasa, Răzbunarea unei nebune, Logodnica țarului*), susținută în planul construcției de contrastul și de situațiile limită specifice romanțismului, dar minată de convenționalul constantei tendințe moralizatoare. Unele piese au fost interpretate la Cernăuți de Societatea Armonia. Povestirile din volumele *Trei suveniri* (1890), *Caleidoscop literar* (1895) și *Răsunete din Basarabia*, fantezii, amintiri, episoade din viața românilor basarabeni, sunt scrise într-un stil elegant și erudit. Autorul favorizează digresia cu trimiteri intertextuale, arătându-se mereu interesat de etnografie, istorie, religii, filosofie. *O vânătoare în Basarabia*, cu modele declarate în proza lui N. V. Gogol și I. S. Turgheniev, începe cu o amănunțită descriere etnografică a regiunii. Astfel de întarsii informative sunt specifice lui **S.-C.**, apropiindu-l de proza lui Ion Ghica ori de A. I. Odobescu, cel din *Pseudo-cynegeticos*. Scriitorul era totodată un descriptiv și un liric de suflu ossianic: lui îi reușește reconstituirea elementarului în cadre ale unei naturi sălbatice sau dezlănțuite. Iar viforul, lupii, singurătățile albe ale ținuturilor basarabene, buțile de catran arzând în fața curții boierești, pentru a alunga fiarele, compun tablouri ale meleagurilor natale puternic evocatoare. În povestiri, pendulând între satiră și fascinanta căutare a idealului intangibil, **S.-C.** amestecă realitatea cu visul, legenda, imaginarul, dând compoziții romantice asupra destinului omenesc. Demoniaci, nebuni, damnați, sunt toți fațete ale veacului, iar „omul

enigmatic”, personajul său central, se află într-o confruntare continuă cu suprarealul: odată cu ieșirea din timp (*O năplăire literară sau Fantasia*) sau prin cufundarea în zonele întunecate ale somnului și ale bolii (*În ajunul Anului Nou, Testamentul și memorialul unui nebun*), în viziunea „corpului subtil” din magnetism, în metamorfozele karmice (*În vis și aievea*), în explorarea credințelor budiste (*Îngerul verde*). Ironică și fantezistă, *Istoria unui țăntar* (1891) obține efecte deosebite în parodiarea relațiilor umane prin atribuirea acestora unor insecte. Romanul *Insula Sagalin, țara misterioasă a exilaților* (1894) ține să atragă atenția atât asupra poeziei aspre a ținuturilor sălbatice ale Siberiei și ale Amurului, cât și asupra barbariei regimului autocratic țarist și să trezească compasiune pentru cei surghinuți, zugrăviți în omenia, dar în ticăloșia lor. Istoria fetei seduse de guvernator și a luptătorului politic exilat în Siberia este construită pentru a ilustra astfel de idei, iar dialogurile forțate, lipsa de preocupare pentru psihologia personajelor, maniera aproape polițistă a narațiunii accentuează schematismul romanului. Pentru „acuratețea” poveștii romantice și senzaționale, romanul *Aglaiia*, scris în românește între 1859 și 1862, descoperit într-o arhivă rusească și publicat de Pavel Balmuș în 1996, i-a putut fi atribuit. În ciuda numeroaselor naivități și stângăcii, **S.-C.** rămâne o interesantă figură de idealist.

SCRIERI: *Opuri dramatice*, I-II, Cernăuți, 1888–1893; *Magdalina păcătoasa*, Cernăuți, 1889; *Trei suveniri*, Cernăuți, 1890; *Istoria unui țăntar*, Cernăuți, 1891; *Contrabandistul*, Cernăuți, 1892; *Insula Sagalin, țara misterioasă a exilaților*, Cernăuți, 1894; *Caleidoscop literar*, Cernăuți, 1895; *Răsunete din Basarabia*, Cernăuți, 1898; *Opere*, îngr. și pref. Leonid Curuci și Vasile Ciocanu, Chișinău, 1978; *Zagadocinai celovec*, îngr. și pref. Vasile Ciocanu și Sava Pânzaru, Chișinău, 1991; *Răsunete din Basarabia*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: Iacob Negruzzi, „*Opuri dramatice*”, AAR, partea administrativă, t. XI, 1888–1889; Mihai Teli-man, *Constandin de Stamati-Ciurea*, Cernăuți, 1897; Eufrosina Dvoicenco, *Viața și opera lui C. Stamati*, București, 1933, 51–53; V. Șt. Ciobanu, *Un scriitor român din Basarabia: C. Stamati-Ciurea*, RFR, 1941, 8–9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 568, *Ist. lit.* (1982), 640, 1012; G. Bezviconi, *Costache Stamati. Familia și contemporanii săi*, pref. Artur Gorovei, Iași, 1942, 81–100; Haneș, *Scriitorii*, 455–477; Bezviconi, *Profiluri*, 262–270; *Dicț. lit.* 1900, 807–808; Gheorghe Bobănă, *Constantin Stamati-Ciurea*, Chișinău, 1983; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 57–60; Vasile Ciocanu, *Contribuții istorico-literare*, București, 2001, 243–254; Angela

Sângereanu, [Constantin Stamati-Ciurea], „Metaliteratură”, 2001, 3, 4, 2002, 5; Ion Ciocanu, *Literatura română*, Chișinău, 2003, 206–208; Datcu, *Dicț. etnol.,* 818–819; Manolescu, *Istoria*, 355. S.C.

STAMATIAD, AL. T.
[Alexandru T.]
(9.V.1885, București
– 1956, București),
poet, prozator,
publicist, traducător.

Este fiul Mariei Stamatiade și al lui Theodor Pallady, locotenent colonel, un Ghica prin ramura maternă. Poetul era astfel văr cu pictorul Theodor Pallady și cu actrița Lucia Sturdza Bulandra și frate al Alexandrinei Pallady, căsătorită cu fiul lui Gheorghe Grigore Cantacuzino (Nababul), prim-ministru în două rânduri. După ce urmează la București Liceul „Matei Basarab” și Liceul „Sf. Gheorghe”, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, pe care o va abandona în 1914. Mobilizat în 1916, va activa în redacția ziarului „România”. După încheierea păcii va fi profesor de limba franceză la Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1918–1928) și în continuare la București. Preferat al lui Al. Macedonski din ultima generație de discipoli, S. intră în cenacul acestuia. Debutase, sub pseudonimul Adrian Alexandru, în 1904 la „Pleiada”, aflată sub auspiciile marelui poet, pe care îl cunoscuse în 1903. La reapariția „Literatorului”, în 1918, S. devine prim-redactor al revistei. Alcătuiește unicul număr (4 aprilie 1912) al publicației „Grădina Hesperidelor”, iar la Arad înființează și conduce revista „Salonul literar” (15 martie 1925–15 mai 1926). Mai colaborează la „Versuri” („Versuri și proză”), „Românul”, „Românul literar”, „Vieța nouă”, „Revista idealistă”, „Viața literară și artistică”, „Convorbiri critice”, „Seara”, „Minerva literară ilustrată”, „Rampa”, „Noua revistă română”, „Scena”, „Ilustrațiunea română”, „Flacăra”, „Sburătorul”, „Societatea de mâine”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Ritmii vremii”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul literar și artistic”, „Litere”, „Însemnări ieșene”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Prima carte, *Din trâmbițe de aur*, îi apare în 1910. A fost distins cu Premiul Societății

Scriitorilor Români pentru volumul *Cetatea cu porțile închise* (1921), cu Premiul Ministerului Artelor (1923) și cu Premiul Academiei Române pentru volumele *Pe drumul Damascului* (1923), *Poezii* (1925) și *Peisagii sentimentale* (1935), în 1938 acordându-i-se și Premiul Național pentru Poezie.

Lirica lui S. se situează, începând cu versurile care compun placheta *Din trâmbițe de aur*, în atmosfera simbolistă, cu o înclinație accentuată spre decorul baroc. Se întâlnesc aici toate elementele recuzitei simboliste: vis, senzualitate, erotism, muzicalitate, dar din cauza discursivității, greu de evitat și ulterior, estetica proprie orientării este trădată în spiritul ei. Poetul adoptă strategia retorică obișnuită – numerele mistice: șapte balcoane, șapte cupole, apoi culorile ermetice: etajera neagră, noaptea violetă, arbori albaștri etc. – și imaginează decoruri exaltante, diferite de discreția simbolistă, compromise de teatralism, emfază, de aplecarea spre fastuosul excesiv. Ambianța este întotdeauna somptuoasă: edificii cu statui de alabastru și trepte de agată, sanctuare înconjurare de livezi cu fructe ca „sori de diademe”, podoabe de aur și pietre prețioase, iar peste toate îngerii care cântă din flaute de aur. Ansamblul se configurează baroc, cu o scenografie epatantă, însă aglomerarea de obiecte strălucitoare cade într-un soi de platitudine. Exagerarea repetitivă pare de-a dreptul sufocantă, mai cu seamă atunci când pedalează pe termeni superlativi („superb”, „colosal”, „suprem”, „supraomenești”, „nesfârșit”, „fără hotare”). Partizan al noului, S. s-a vrut un reformator al poeziei, dar ambițiile nu-i sunt susținute de un talent pe măsură. Printre puținele elemente autentice simboliste, cu siguranță cele mai interesante, se numără naturile statice în culori savant combinate: roz, alb, negru, galben, violet. Maestru al violetului impresionist, poetul se situează în zona simbolismului decorativ, unde linia are traseul arabescului, iar culorile sunt voit artificiale, un fel de pictură ostentativ naivă și bizară. La nivel cromatic, ca în pictura lui Gustav Klimt, totul pendulează între elementul simbolic și decorativismul gratuit. Erotica lui S. este mai puțin realizată, închisă în formule cel mai frecvent banale, aproape antipoetice. Iubirea înseamnă „o luptă pe viață și pe moarte”, o nebunie sălbatică și amară, iar femeia va fi posedată „din tălpi și până în creștet”. Îndrăzelile imagistice sunt minate și ele de banalitate și alunecă uneori în vulgaritate. Despărțirea îndrăgostiților este imaginată

într-o emfatică poză athletică: „În ultimă forțare, / Fantastica ta fugă se va schimba în goană, / Sandalele s-or rupe...”. Iubirea fiind „singura putere profundă și supremă/ ce-ntr-adevăr există”, pierderea ei aduce ploaia, întunericul și solitudinea, stare de spirit cenușie care ucide bucuria de a trăi. Alteori **S.** compune, livresc, cadre baroce, iubiri încântătoare prin armonia culorilor, mișcărilor și formelor, purificate până la a deveni umbre, plutind ca într-o oglindă: „Pe-alei șerpuitoare se pierd ca două umbre, / Fazanii și păunii, mirați, înalță capul, / Pe magica oglindă alunecă o barcă, / În ea sunt două umbre/ Și lebede în șiruri se pierd în depărtare”. În rest, se repetă până la saturație culori, miresme și sunete, urmărind confuzia senzațiilor în manieră simbolistă. Parabolele în proză din *Cetatea cu porțile închise*, în mare parte relecturi biblice, sunt totuși prea vizibile pastişe după poemele în proză ale lui Oscar Wilde. Traducerile lui **S.** din poezia lui Charles Baudelaire sunt frecvent superficiale, mai semnificative, prin deschiderea spre spații exotice, fiind antologiile de poezie persană, japoneză și chineză, tălmăcite, desigur, prin intermediar. În aceeași categorie intră și *Pagini din literatura arabă*, o carte-manuscris de peste două sute de file, datând din 1942.

SCRIERI: *Din trâmbețe de aur*, București, 1910; ed. București, 1930; *Femeile ciudate* (în colaborare cu Const. Rîuleț), pref. Emil Gârleanu, București, 1911; *Doi dispăruți: Iuliu Săvescu – Ștefan Petică*, București, 1915; *Mărgăritare negre*, cu un desen de Iser, București, 1918; ed. cu un portret de Constantin Artachino, Arad, 1920; *Cetatea cu porțile închise*, cu un portret de Camil Ressu, București, 1921; ed. 3, București, 1938; *Pe drumul Damascului*, București, 1923; *Câțiva scriitori*, Arad, 1925; *Poezii*, București, 1925; *Peisagii sentimentale*, București, 1935; *Cortegiul amintirilor*, București, 1942. **Traduceri:** Charles Baudelaire, *Poezele în proză ale lui...*, București, 1912, *Sufletul lui...*, Arad, 1927, *Pagini din... Cugetări și impresii. Poeme în proză. Desenuri, manuscrise, autografe*, București, [1934]; Maurice Maeterlinck, *Oaspele nepoftit*, București, 1912, *Interior*, București, 1913, *Orbii*, București, 1913, *Ciclul morții*, București, 1914; Oscar Wilde, *Poeze în proză*, București, 1919, *Balada temniței din Reading*, București, 1936, *Pagini din ...*, București, 1937, *Cântecul din urmă*, București, 1946; Omar Khayyam, *Catrene*, introd. trad., București, 1932; ed. 3, București, 1945; Li Tai Pe, *Din poeziile lui...*, București, 1933; *Din flautul de jad. Antologie chineză*, București, 1939; *Din cântecele curtezanelor japoneze*, București, 1942; *Eșarfe de mătase. Antologie japoneză*, București, 1943; *Din poezia americană*, pref. Perpessicius, București, 1947.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, [Al. T. Stamatiad], CVC, 1907, 3, 1910, 8; Chendi, *Schițe*, 128–130, 148–150; Liviu Reboreanu, „Femeile ciudate”, „Biblioteca modernă”, 1911, 1; Trivale, *Cronici*, 238–239; Dragoș Protopopescu, [Al. T. Stamatiad], „Vremea nouă”, 1915, 17–20, PRV, 1935, 135; Al. Macedonski, *Un foarte mare poet*, L, 1918, 1; Tudor Vianu, „Mărgăritare negre”, L, 1918, 15; Claudia Millian, [Al. T. Stamatiad], ALA, 1923, 149, 1934, 15518; Perpessicius, *Opere*, II, 174–177, III, 141–144, IV, 16–19, V, 299–301, VI, 371–372, VII, 67–69, 120–124, VIII, 14–15, 213–219, IX, 343–347, X, 57–62, XI, 451–452, XII, 534–535, 545, 563–564; Aderca, *Contribuții*, I, 559–560; Anton Holban, *Figurină*, SBR, 1926, 6; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 284–287, IV, 234–235; Al. A. Philippide, [Al. T. Stamatiad], ALA, 1930, 509, 1932, 598; Lovinescu, *Memorii*, I, 246–255; Călinescu, *Opere*, II, 435–436, 871–877, 959–966, III, 654–658, IV, 1015–1020; Octav Șuluțiu, „Mărgăritare negre”, F, 1935, 9; Constantinescu, *Scrieri*, VI, 96–97; Dem. Bassarabeanu, *Poezia lui Al. T. Stamatiad*, București, 1937; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 147–148, 268–269; Streinu, *Pagini*, II, 156–158, III, 81, 85–86; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 622–623, *Ist. lit.* (1982), 701–702; Bote, *Simbolismul*, 343, *passim*; Ciopraga, *Lit. rom.* 413–416; Micu, *Început*, 469–470; Șerban Cioculescu, *Albumul lui Al. T. Stamatiad*, RL, 1973, 36; Ungureanu, *Contextul*, 107–115; Micu, *Modernismul*, I, *passim*; Mihai Zamfir, *Eternitatea ratată*, RL, 1985, 22; Nae Antonescu, *Al. T. Stamatiad*, ST, 1985, 6; Iliescu, *Poezia*, 77–78, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 39–40; Mihai Apostol, *Din arhiva Al. T. Stamatiad*, Cerașu, 2000; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 323–325. **C.Pp.**

STAMATIADI, Dimitrie (21.V.1943, București – 17.I.2004, București), editor, traducător. Este fiul Elenei Stamatiadi, fiica Hortensiei Papadat-Bengescu, și al lui Dimitrie Stamatiadi, avocat. Absolvent în 1967 al Facultății de Filologie, secția română-italiană, de la Universitatea din București, **S.** a evitat să se încadreze în sistemul de stat până în decembrie 1989, trăind din drepturile de autor moștenite prin valorificarea operei literare a bunicii sale. Între 1991 și 1998 a fost redactor la „Jurnalul literar”, de unde s-a pensionat pe motive de sănătate. Debutează la „Manuscriptum”, în 1979, prin comunicarea unui text inedit din arhiva Hortensiei Papadat-Bengescu, aflată în administrarea sa. A mai colaborat cu articole, prezentări, note editoriale, traduceri la „Cronica”.

În 1986 **S.** editează „romanul memorialistic” *Arabescul amintirii* în colecția „Capricorn” a „Revistei de istorie și teorie literară”, reconstituire a unui proiect epic din care Hortensia Papadat-Bengescu publicase unele fragmente sub formă de nuvele și pe care editorul le assemblează cu alte

fragmente inedite, lăsate în manuscris. Prefața relevă pentru prima oară felul în care scria marea prozatoare, legătura intimă dintre literatura și viața ei. Altă carte va fi restituită în 1991, sub titlul *Omul care a trecut*. Aici sunt incluse trei nuvele având ca subiect evenimente din trecutul familiei Hallipa și necuprinse în forma definitivă a ciclului romanesc, dar revizuite în vederea tipăririi. Prefața, intitulată *Eros și psihologie*, se remarcă prin disocieri pertinente, fiind un studiu de „caz” ilustrat cu textele antologate. În ultimii ani de viață S. era preocupat de editarea celor mai importante romane ale Hortensiei Papadat-Bengescu în versiuni definitive de autoare. Publică astfel, în 1997, o ediție din *Logodnicul*, iar în 2001–2002 reunește sub titlul de editor *Ciclul familiei Hallipa* ultima variantă revizuită de prozatoare a romanelor seriei: *Omul care a trecut*, *Fecioarele despletite*, *Concert din muzică de Bach*, *Drumul ascuns* (volumul I) și *Rădăcini* (volumul II). Avea un plan amănunțit de reconstituire, în scopul recuperării vastei materii dispersate, conținând numeroase copii-variante, a romanului *Străina*, manuscris rătăcit prin edituri în 1947–1948; dificila reconstituire a romanului va fi asumată și dusă la capăt de Gabriela Omăt. Restituirea textului ce reprezintă scenariul cinematografic *Adria* („Jurnalul literar”, 2006) îi aparține în exclusivitate. S. devenise cu timpul un bun editor, evidențiindu-se prin acuratețea transcrierii filologice, prin precizia afirmației istoriografice și, câteodată, prin demersuri temerare de rețuș amplu argumentat privind deficiențe de stabilire a textului în edițiile de până la el. Ca traducător, realizează în 1997, în colaborare cu Sanda Diaconescu, transpunerea din limba franceză a unui eseu istorico-juridic al lui Leontin Jean Constantinescu, *Chestiunea Transilvaniei*. Alte texte, tălmăcite din *Caietele* lui Emil Cioran, s-au publicat în „Jurnalul literar”.

Ediții: Hortensia Papadat-Bengescu, *Arabescul amintirii*, pref. edit., București, 1986, *Omul care a trecut*, pref. edit., București, 1991, *Logodnicul*, pref. Dan-Silviu Boerescu, București, 1997, *Ciclul familiei Hallipa*, I–II, pref. Valeriu Râpeanu, București, 2001–2002.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Frica, viermele și seara*, CRC, 1990, 45–46; Teodor Vărgolici, *O versiune revăzută a romanului „Rădăcini” de Hortensia Papadat-Bengescu*, ALA, 2000, 529; Dimitrie Stamatiadi. *In memoriam*, JL, 2004, 7–12; Florescu, *Aristarc*, II, 203–227. **N.F.**

STAMATU, Horia
(9.IX.1912, Vălenii de Munte – 8.VII.1989, Freiburg im Breisgau, Germania), poet, eselist, traducător.

Este fiul Gherghinei și al lui Ștefan Stamatopol, tipograf. Învăță mai întâi la Vălenii de Munte, urmează Liceul Militar și își ia licența în filosofie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1937); a fost student și la Facultatea de Drept, dar a renunțat după doi ani. E profesor suplinitor de limba română și filosofie la Liceul „Cantemir Vodă” din Capitală (1936–1937), apoi redactor la *Enciclopedia României* (1938–1940). Debutează în 1932, cu versuri, la „Floarea de foc”, iar editorial în 1934 cu *Memnon*, pentru care obține, alături de Eugen Ionescu, Emil Cioran și Constantin Noica, Premiul Scriitorilor Tineri, oferit de Fundația Regală pentru Literatură și Artă. Colaborator, din 1938, al ziarului „Buna Vestire”, ajunge, sub dictatura legionară, prim-redactor, scriind și la „Axa” lui Paul Costin Deleanu. După înfrângerea, în ianuarie 1941, a rebeliunii legionare, se refugiază în Germania. Parcurge anii 1942–1944 în lagărele de muncă de la Rostock și Buchenwald. În timpul detenției ar fi scos revista „Ev nou”. Împreună cu Paul Costin Deleanu și cu Crișu Axente activează, din august 1944 până în 1945, la postul de radio Donau, organ al așa-zisului „guvern național de la Viena”, prezidat de Horia Sima. În România va fi judecat și condamnat în contumacie la închisoare pe viață și dat în urmărire pe țară. Lector de limba și literatura română la Universitatea din Freiburg im Breisgau (1946–1948), își continuă studiile de filosofie cu Max Müller, succesorul lui Martin Heidegger. Strămutat, în 1948, la Paris, se va număra printre fondatorii Centrului Român de Cercetări, spre a se stabili ulterior la Madrid, unde dirijează publicațiile „Scrisori din Spania” (iulie 1950–iulie 1951), „Libertatea românească” și „Fapta” (1956–1958), fiind și redactor la „Orient Europeo”. Înapoiat, în 1961, la Freiburg, lucrează, între 1962 și 1966, la Forschungsstelle für

Weltzivilisation, înființat de profesorul Arnold Bergsträsser. E prezent în periodice precum „Punta Europa” din Madrid și „Arena” din Londra, trimite versuri și eseuri la reviste ale exilului românesc – „Luceafărul”, „Înșir’te mărgărite”, „Caete de dor”, „Destin”, „Revista scriitorilor români”, „Prodromos”, „Limite”, „Ethos”, „Drum” ș.a. Figurează cu douăsprezece poeme în antologia *Poezia românească nouă* (1956), întocmită de Vintilă Horia. În 1988 i se va acorda Premiul pentru Literatură al Academiei Româno–Americane de Arte și Științe.

Apariție reprezentativă pentru momentul primului impact al poeziei lui Ion Barbu asupra liricii tinere românești, *Memnon*, întâiul volum al lui S., nu preia din *Joc secund*, precum *Eulaliile* lui Dan Botta, năzuința spre „poezia pură”, orfismul, ci, asemenea majorității cărților de debut din anii 1934–1936, tehnica formulărilor ermetizante. Procedeele nu sunt neapărat barbiene, mai curând s-ar putea spune că nu sunt deloc, însă, indiferent de proveniență, funcționarea lor duce la obscurizarea expresiei. Propriu-zis, e vorba nu atât de procedee, cât de licențe: de la raritatea, dacă nu chiar absența semnelor de punctuație la construirea de propoziții eliptice de predicat. Prozodic, demuzicalizarea versului amintește într-un fel de Adrian Maniu („Ceas cu articulații moarte / Orele păsări arse de lut / Izbind chei oarbe fără toarte / În inima somnului mut”), pe alocuri rime sărace, asonanțe, versuri rimate diferit (încrucișat sau îmbrățișat) sau când rimate, când nerimate, în aceeași poezie. Ceea ce îl particularizează însă de acum și îl impune interesului estetic e un nonconformism specific. Cartea are drept motto un citat din Gide: „Je parie que vous voyagez sans billet”. Într-adevăr, poetul „călătorește fără bilet”, sfidează, altfel spus, normele dicțiunii lirice. „Înger ascuns într-o piele de drac”, el formulează adesea provocator, recurge la asociații șocante. Asumându-și „logica absurdului”, flagelează sensibilitatea cititorului: „Păsările din cap zboară pe rând / Cu aripi crăpate de sticlă sunând”; „Văd inima odăii / Cum iese de sub pat / Și-mi roade versurile din caietul pătrat / Inima odăii e un ceas fără limbi”; „peștii sorb luna în fundul mării, curățind-o de coaje ca pe portocală”. În fundul mării stau inimi „ca bureții”. Inimile unor „fete frivole” sunt „parfumate fiole” care „îți aruncă în obraz vârfuri de ac”, „Sânii copți la soare se sparg / Explodând o avalanșe de nuferi”. Modelul acestui exhibiționism imagistic, prompt

identificat de critică (Eugen Ionescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu), e Jean Cocteau. Călinescu semnalează, plauzibil, și influența lui Pierre Reverdy. S-ar putea ca acest precursor al suprarealismului să îi fi sugerat poetului analogizarea unor existențe total disanalogice, uneori din domenii ce se exclud reciproc, precum poeticul și apoeticul, sacrul și profanul cel mai prozaic: inima cuiva, „vast Montgolfier, / Se odihnea într-un copac de aer colorat”; „[...] anotimpul / Zbenguirilor cerești / Strica harta stelelor ca pe un sac de arșice”; „Dumnezeu inimă de miere / Albine mușcă din ochii mei”, un tramvai e așteptat de „îngeri scuturați de ploaie”. După E. Lovinescu, excentricitățile sunt un mod de ascundere a unei afectivități străpunse de „sfredelul morții”. Directe indicii în acest sens apar, de altfel, destul de frecvent: „serul morții”, „moartea ca o baie de clor”, „Îngerii mei sunt lilioci orbi. / Fiecare vers e o cursă a morții [...] / Ne sunăm oasele ca pe niște chei/ cari vor deschide iadul odată”, „moartea o vom vedea doar o dată / dar nu vom mai avea timp s-o uităm”. Prin obsesia tanatică, lirismul lui S. răspunde celui traklian. Există, de altminteri, în *Memnon* și un motto din Georg Trakl, ce invocă „sufletul lui Helian”, numit și în textul unui poem. Chiar titlul volumului sugerează, probabil, moartea, poetul autoproiectându-se nu în războinicul troian, ci în eroul ucis sau, mai degrabă, identificându-se cu statuia lui, care cântă din „rana interioară”. Un poem de mai târziu, *Memnon* 1946, aparținând unui ciclu tutelat de altă poetică decât cea a volumului de debut, evocă, de altfel, explicit „statuia vorbitoare”. Sub titlul *Ritmuri între aici și dincolo*, culegerea *Kairos* (1974) însumează piese ce comunică stări lirice fără disimulări. Fondul afectiv e o tristețe grea, un sentiment al damnării, exprimat fie nemijlocit, adesea în cadențe ce trimit la Lucian Blaga, uneori într-un melos cu inflexiuni folclorice, inclusiv de colindă, fie prin insinuarea lui în notații descriptive și meditative, intermitent cu tușe de „creion” arghezian. Laitmotivul acestui lamento continuu, bine temperat, derivă din condiția de exilat: „Aici sunt oaspete nu stăpân / din tot nimic nu e al meu / nici locu-n care nu rămân / nici bobul sec nici rodul greu” (*Ens*). Aruncat de soartă „în țara străină Amurg”, „argonautul” valah încearcă sentimentul devastator al singurătății într-un cosmos ostil prin indiferență: „Nici un strop de har nu pică / din vreo inimă de sus / cerurile se despică / într-o rană de apus”. Totul pare

un pustiu nemărginit: „Târziu era, pluteam în fum / în scăpătatul cenușiu / se spulberase orice drum / în cer și pe pământ: pustiu!”. Ce îl animă e mișcarea stihilor, care transformă pustiu în haos: „Vântul în valuri / șiroaie de ploaie / învăluie dealuri / codrii despoaie”. Haosul e cutreierat de „un dor fără sațiu” („În haos se plimbă / un dor fără sațiu / ce soarbe și schimbă / spațiu cu spațiu”), însă obiectul dorului, absolutul, rămâne cufundat în tenebre: „În tot mai rotund / se-nvăluie totul / și nopți fără fund / ascund Sabaotul”. În viziunea poetului, omenirea străbate un timp în care „istoria moare de lingoare”, pe cer răsare „soarele cel negru” al păsărilor de pradă, generatorul frigului, și în locul Duhului Sfânt zboară peste ape „Duhul cel Strâmb”: „Trei cioroi la o viroa-gă / în potopul de ninsoare / ori așteaptă ori se roagă / să răsară Negru-Soare [...] Duhul care peste ape / a zburat pe ceruri sfânt / au venit să îl îngroape / cioclii Duhului cel Strâmb”. Nu toate priveliștile derulate pe ecranul sufletesc sunt sumbre, apar și peisaje idilice, ca în grupajul *Im Schwarzwald*: „S-a trezit Pădurea Neagră / salbă țarinei mireasă / fum scot satele din salvă / casele în cer acasă”, dar asemenea imagini sunt contrapunctate imediat de celelalte, covârșitoare, unele cu aspecte de apocalips: „La amiază într-o zi / se făcu pe cer o pată / întâi un zid se prăvăli / apoi țaria toată. // Și mai noapte se făcu / fulgere tăiau în ea / a carne și a pietre arse / tot mai tare mirosea. // Fugarii orbi se-mpiedicau / în sânge îmbrăcați / mitraliere țăcăneau / frații se rupeau de frați” (*Lagăr IV*). Un ciclu singular, în *Kairos*, e cel intitulat *Peisagiu*, format din texte în versuri albe aritmice, fără punctuație, fără majuscule, cu propoziții nediferențiate: un singur text, de fapt un discurs continuu, produs al dicteului automat parcă, nestructurat, doar fracturat în segmente cu titluri arbitrar, unele deplin incoerente prin elipsă și absența punctuației: *Peisagiu firul de vânt o piatră*, *Peisagiu soldații vântul*, *Peisagiu arbore genealogic*, *Peisagiu oră epsilon*. În *Peisagiu nostalgie*, dedicat „celui cu plete Romanticul”, e introdus un acrostih compunând numele Perpessicius. Cel puțin un text include sensuri sociale, vorbind în titlu de „mulțimi” și „pâine”, iar apoi de „mulțimile mugind / cu vântul rău adună știrile / din subștiri bătute de grindini”. Priveliștea din *Peisagiu epifanie* e de „iarnă fimbul”: „La copcă vidrele se strâng să prindă peștii grași / cu ghearele sticlite-n duh făcură gaură / în cer gerul taie felii de carne vie stele picură

/ în copcă lacrimi de focul rece din copca cerului curge / beteală un pește a înghițit un înger soarbe greierii”. Apocalipticul se află, surprinzător, în simbioză cu ludicul. Alături de piese lirice scurte, S. a publicat poeme ample fie în românește, ulterior în spaniolă, franceză, germană, fie invers. *Râule* o cântare a Dunării, cu inserții confesive, cu incursiuni istorice și mai cu seamă mitologice, cu menționarea și a „râului frate”, Rinul: „La Zähringen pe dealul bătrân / mai dăinuie în ceață de cetini / un turn cenușiu cu un singur ochi / Din el se vede ca din altă lume / albia Rinului în aburi albăstrui. / Nu departe în inima Pădurii Negre / picură izvorul Dunării. Râul frate / Coboară pe rotund pământul către / Miază Noapte”. În încheiere e celebrată Insula Șerpilor: „Insula albă cu albele din valuri / mereu renăscută Leuke veghează / un ochi a rămas în nopțile corăbierilor / dar în piatră la rădăcini de stânci doarme abia adormitul fiu al Telidei”. Construite în același stil whitmanian de orație, celelalte poeme relativ întinse din *Kairos* variază tematic la extrem, unul exaltând comunitatea de suflet a „fiilor Craiului Amurg” din Punta Europa cu adoratorii lui Zalmoxis (*Pendul ibero-dacic*, 1967), altul evocându-l pe Lumânărică al lui Costache Negruzzi (*Lux Caucaniae*), câteva bucolice dezvoltând reflecții pe teme ca elementele, infinitul, veșnicia etc., și tot astfel *Solilocvii*, în timp ce două compuneri, *Twist 1963* și *Computer 1967*, semnalează critic aspecte ale lumii contemporane. Curios este că verva sarcastică denunță situații caracteristice mai ales modului de existență occidental, categorii umane degradate aparținând acelei societăți. Cei pecetluiți sunt, între mulți alții, „băieți de bani gata”, „pezevenghi ai tuturor puterilor instituite”, „chibiți ai tuturor bordelurilor / din concernul Realpolitik”, „idealiști ai vitaminelor în pilule”, „humanitariști ai pilulelor anti-viață”, „încântători sexy-boys”, „burghezi din toate straturile sociale / de toate confesiunile de toate sexele și culorile” ș.a.m.d. Implicat e cabotinismul grafic și lingvistic. Apar fraze întrerupte, citate în alte limbi, sigle, interjecții, vorbe ciuntite („frunz...”, „frun...”, „fru...”) sau rupte în două, vorbe stălcite: „o tot logogim / o logovărim și logongorim”, „foaie cu foaie foifăleau foisocoteau foigălbinau”, „foilofoaile”, „pără kâr oichii ciobi-se-vor”, „tot o ciupearcă pe-o ciupearcioaică / de la micro- la macrociupercioaie / pără la a cea de-a opta zi / kâr toate goalele plezneau”. Nu lipsesc rimele interioare hazlii: „pe-un

mărar de armăsar pe un ciot de svântă tot / pe-un arcuș de corcoduș pe-o găoace de rădăce / de trei ori moartă / odată la poartă odată la toartă și mai odată / la nunta spartă”. Cel mai întins poem al lui S., *Imperiul* (1981), revărsat pe paginile unui întreg volum, e un discurs religios în trei secvențe autonome. În prima, *Cuvinte și zile*, poetul se dă drept vocea lui Hristos, consternat că nu e înțeles de cei pentru care s-a crucificat, în a doua, *Imperiul*, dezvoltă sensurile cuvintelor din *Tatăl nostru*, iar în a treia, *Istru*, încifrează în simboluri năpastele istorice abătute peste lume, văzută ca un „istm” între „Continental de Sus”, al lui Dumnezeu, și „Continental de Jos”, al Satanei. Devenită, în exil, stare permanentă de conștiință, religiozitatea lui S. s-a exprimat și în traducerea și comentarea poeziilor lui San Juan de la Cruz.

Horia Stamatu este, deci, ucenicul lui Cocteau. Un ucenic care se eliberează de maestrul lui în primul rând prin faptul că nu scrie în aceeași limbă. Poezia este intraductibilă. Tainele primite de la Cocteau (îi e rudă spirituală, de aceea a putut să le vadă, să le primească, să i se integreze) sunt, deci, simple procedee tehnice. Adică, a învățat și sparge după aceleași metode casele de fier: dar casele de fier și valorile interioare sunt diferite. Dar pentru criticii români ai lui Horia Stamatu este suficient să știe acest lucru mai simplu: deoarece se recunoaște, în mod curent, că poezia este intraductibilă, nu trebuia să-i preocupe problema influenței lui Cocteau. Trebuiau să constate dacă era realizată sau nu. Dacă da, era și originală. Dacă nu, trebuiau să caute motivele: influența lui Cocteau. Poezia lui Horia Stamatu este însă originală și intraductibilă. E un poet eterizat. O poezie ce se imaterializează. Nu are canoane, nu are construcție, nu are greutate: e o asimetrie a spiritului. Cred că este cel mai autentic poet metafizic al nostru.

EUGEN IONESCU

SCRIERI: *Memnon*, București, 1934; *Acatistul Moța-Marin*, București, 1937; *Moartea lui Pan*, București, 1940; *Por las calzadas de Punta Europa*, Madrid, 1956; *La juventud hoy*, Madrid, 1959; *Recitativ*, Madrid, 1963; *Twist* 1963, Madrid, 1963; *Dialoguri*, Madrid, 1964; ed. (*Dialoge*), tr. Marianne Stamatu-Reinke, postfață Paul Miron, Frankfurt am Main, 1968; ed. (*Diálogos*), tr. Aureliu Răuță, Salamanca, 1971; *Probleme der Kulturwandels im 20. Jahrhundert* (în colaborare), Freiburg im Breisgau, 1965; *Pendul ibero-dacic*, München, 1967; *Ion Budai-Deleanu, poet-gânditor al vremurilor noi*, Madrid, 1968; *Punta Europa*, Madrid, 1970; *Șase poeme din ciclul „Peisagiu”, un bocet în trei hipostaze și trei aniversări din istorie și după*, Roma, 1970; *Trei peisagii, alte poeme și parapoezie*, Roma, 1971; *Kairos*, Madrid, 1974; ed. postfață Gheorghe Grigurcu, București, 1995; *Jurnal*, Salamanca, 1976; *Timp și literatură*, München, 1977;

Între utopia orfică și hieraticul mioritic, München, 1979; *Imperiul*, Paris, 1981; ed. București, 1996; *Ego Zenovius*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „*Memnon*”, F, 1934, 4; Eugen Ionescu, [*Horia Stamatu*], „*Credința*”, 1934, 190, VRA, 1937, 508, „*Lupta*”, 1989, 125; Șerban Cioculescu, *Doi poeți tineri: Eugen Jebeleanu și Horia Stamatu*, ADV, 1934, 15 467; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 621–625; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 176; Streinu, *Pagini*, I, 77–81; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 818, *Ist. lit.* (1982), 903; Manolescu, *Metamorfozele*, 107–108; Basarab Nicolescu, *Horia Stamatu și imperiul liniștii*, „*Cuvântul românesc*”, 1982, 70; Cicero Poghir, *In memoriam. Horia Stamatu*, „*Kurier*” (Bocum), 1990, 15; *Horia Stamatu – o realitate crudă, violentă, distructivă, anticreatoare...*, publ. Alin-Mihai Gherman, APF, 1991, 12; Vintilă Horia, [*Horia Stamatu*], APF, 1991, 12, 1994, 13–16; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 334–337; Titu Popescu, *Poetul Horia Stamatu*, München, 1993; ed. 2 (*Horia Stamatu*), București, 2006; L. M. Arcade, *Un mare poet*, JL, 1994, 13–16; Alex. Ștefănescu, *Horia Stamatu*, RL, 1994, 26; *O viață în exil. Monografie Horia Stamatu*, îngr. Matei Albastru [Gavril Matei], București, 1998; Popa, *Reîntoarcerea*, 80–88; [*Horia Stamatu*], JL, 1994, 13–16, VTRA, 1999, 10 (grupaje speciale); *Dicț. analitic*, II, 155–157; *Dicț. esențial*, 779–781; Micu, *Ist. lit.*, 236–237; Grigurcu, *În pădurea*, 303–315; Culianu, *Studii rom.*, II, 98–119; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*, II, 353–362, *passim*; Manolescu, *Enciclopedia*, 655–658; Neagu Basarab, *Conferințe*, I, 116–136.

D.Mc.

STAMBOLIEV, Ognean (22.VII.1947, Ruse, Bulgaria), traducător, eseist bulgar. Este fiul Stefei Stambolieva (n. Maskova), contabilă, și al lui Todor Stamboliev, inspector financiar. Face școala elementară și Liceul de Arhitectură (absolvit în 1967) la Ruse și studiază limbile bulgară și italiană la Facultatea de Litere a Universității din Sofia (1969–1973). Frecventează un lectorat de limba română la Sofia, apoi cursuri de vară la București, Brașov, Sinaia. A lucrat ca secretar literar-muzical la Opera de Stat din Ruse, remarcându-se și ca un bun critic muzical, a fost șef de secție la Biblioteca Municipală, secretar și președinte al Asociației Traducătorilor din Ruse, profesor de liceu, ziarist, redactor la Televiziunea Bulgară. Debutează în 1974, în revista „Nord” din orașul natal, cu un grupaj de traduceri din poeți români contemporani (Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu), iar editorial în 1979 cu un volum de poeme transpuse din Nichita Stănescu. Colaborează la numeroase publicații din țara sa, din România și din Republica Moldova („Vatra veche”, „Vorba noastră”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Poesis”,

„Literatura și arta”) ori din SUA („Poetry International”) cu traduceri sau prezentări ale scriitorilor români. Din 1980 este membru al Uniunii Traducătorilor din Bulgaria, făcând parte din consiliul acesteia timp de trei mandate, precum și al PEN-Clubului Bulgar. A fost distins cu numeroase premii acordate de Ministerul Culturii din Bulgaria și de cel din România, Uniunea Traducătorilor din Bulgaria (1995, 2009), Uniunea Scriitorilor din România, Academia Română (1997) ș.a., precum și de festivaluri și publicații prestigioase din România și din Republica Moldova.

Pentru S. actul traducerii este o artă bazată pe afinitate electivă, mai cu seamă în cazul liricii românești, a cărei muzicalitate internă e rezultatul unei limbi „bogate, variate și armonioase”. Exigențele impuse traducătorului pretind fidelitate față de original, echivalarea lui, pe cât posibil la toate nivelurile, însemnând creație. Cum s-a remarcat în critica bulgară, în cazul lui S. perceperea adecvată a textelor lasă impresia recreării lor desăvârșite în limba țintă. El este unul din traducătorii renumiți ai literaturii române, cu contribuții însemnate în toate genurile. Atras de la început de lirica anilor '60, a alcătuit o antologie a poezilor din a doua jumătate a veacului trecut, de la Nichita Stănescu la Mircea Dinescu și la Matei Vișniec, propusă spre publicare în 1988, dar oprită de cenzură. Asupra acelorași poezi s-a oprit și în volume autonome, dar și la Lucian Blaga (*Nebănuitele trepte*, *Poeemele luminii*) ori la Grigore Vieru, pentru care are o specială apreciere. De altfel, în reviste literare și de cultură sau în *Antologia poeziei balcanice Haemus*, apărută la Atena în 2007, a tălmăcit texte din Ion Barbu, Ilarie Voronca, Ion Vineanu, Tristan Tzara, Gellu Naum ș.a. De remarcă însă că eforturile sale s-au îndreptat precumpănitor spre dramaturgia românească, din care a dat versiuni la peste șaiszeci de piese, reprezentate pe scenele teatrelor din Bulgaria, între autorii selectați aflându-se I.L. Caragiale, Mihail Sebastian, Aurel Baranga, Paul Everac, Dumitru Solomon, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, D.R. Popescu, Ion Băieșu, dar și Eugen Ionescu și, mai ales, Matei Vișniec. De asemenea, e de menționat transpunerea libretului operei *Motanul încălțat* de Cornel Trăilescu, prezentată cu succes în 1976 la Opera de Stat din Ruse. A alcătuit și un libret după piesa *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, pe muzica semnată de compozitorul Paraskev Hadjiev, care s-a reprezentat în 1985

la Opera Națională din Sofia. Un deosebit interes a manifestat pentru proza, memorialistica și eseistica românească, mai întâi pentru scriitori contemporani ca Zaharia Stancu (romanul *Ce mult te-am iubit*) sau Titus Popovici (nuvela *Moartea lui Ipu*), apoi pentru marii exilați Mircea Eliade (*În curte la Dionis*, *Tinerețe fără tinerețe*, *Memorii*) și Emil Cioran, din care a tălmăcit în 2005 o substanțială antologie. În ultima vreme încearcă să recupereze scrieri reprezentative din literatura clasică, precum și din cea contemporană recentă (de pildă, I.D. Sîrbu). Nu în ultimul rând, se impune a fi amintită bogata sa activitate fie de comentator al traducerilor, fie de prezentator al literaturii române în presă, act de susținută promovare a valorilor culturii noastre în spațiul spiritual bulgar.

Traduceri: Nichita Stănescu, *Basorelief s vliubeni* [*Basorelief cu îndrăgostiți*], Sofia, 1979, *Videnie na ciuvstvata* [*O viziune a sentimentelor*], Sofia, 2001; *Evropeiska liubovna lirika XX vek* [*Lirica europeană de dragoste. Secolul XX*], Sofia, 1981; I.L. Caragiale, *Razplata* [*Năpasta*], Sofia, 1982; *Dokosvam tiho pak rākata* [*Iar îți ating mâna în liniște...*], Sofia, 1982; Lucian Blaga, *Nepodozirani stāpala* [*Nebănuitele trepte*], Sofia, 1983, *Poemi na svetlinata* [*Poeemele luminii*], Sofia, 2012; Zaharia Stancu, *Kolko mnogo te obiciah!* [*Ce mult te-am iubit*], Sofia, 1983; Mircea Eliade, *V dvora na Dionis* [*În curte la Dionis*], Sofia, 1985, *Mladost bez mladost* [*Tinerețe fără tinerețe*], Sofia, 2009, *Spomeni* [*Memorii*], I-II, Sofia, 2011; Titus Popovici, *Smārt na Ipu* [*Moartea lui Ipu*], Sofia, 1986; *Stihove za maikata* [*Versuri pentru mama*], Sofia, 1989; Grigore Vieru, *Sini metafori* [*Metafore albastre*], Sofia, 1989, *Jal mi e za kamika* [*Mi-e dor de piatră...*], pref. trad., Sofia, 2010; Mircea Dinescu, *Demokraciia na prirodata* [*Democrația naturii*], pref. trad., Sofia, 1995; *Poeziia i proza ot Balkanite* [*Poezie și proză din Balcani*], Sofia, 1996; Emil Cioran, *Sālți i svetți* [*Lacrimi și sfinți*], Sofia, 2005; *Antologhiia na balkanskata poeziia Hemus* [*Antologia poeziei balcanice Haemus*], Atena, 2007; Eugen Ionescu, *Vāzdušniat pešehodeț* [*Pietonul din văzduh*], Sofia, 2007; Matei Vișniec, *Grad edin – edinstven jitel* [*Orașul cu un singur locuitor*], Sofia, 2009, *Teatār* [*Teatru*], Sofia, 2009, *Panika v Grada na Svetlinite* [*Sindromul de panică în Orașul Luminilor*], Sofia, 2011; Ion Băieșu, *Ravnovesie* [*Balanța*], Sofia, 2011; I.D. Sîrbu, *Dnevnikāt na edin jurnalist bez jurnal* [*Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*], Sofia, 2011; Marin Sorescu, *Stālba za nebeto. 133 stihotvoreniia. Drakula ili Tre-tiia kol. 5 piesi* [*Scară la cer. 133 poezii. Dracula sau Apelul al treilea. 5 piese*], pref. trad., Ruse, 2011.

Repere bibliografice: Aleksander Șurbanov, *Poeziiata i dramaturghiiata na Marin Sorescu na bālgarski*, LiterNet Journal, 2011, 11; Ognean Stamboliev, *Ce înseamnă să traduci poezie*, RL, 2012, 14; Ognean Stamboliev, *Rudenie prin alegere*, CL, 2012, 5.

M.In.

STAN, Constantin
(28.VII.1951, București
– 9. VIII. 2011, Volun-
tari), prozator, gazetar.

Este fiul Sofiei și al lui Ionel Stan, funcționar. Urmează la București Liceul „George Coșbuc” (1966–1970) și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română–franceză (1970–1974). În perioada studenției frecventează cenaclul Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu (prima proză citită fiind *Luna, un drac albit de spaimă*), și participă la redactarea revistei-afiș „Noii”, alături de alți viitori scriitori optzeciști. Va fi profesor de limba franceză în comuna Brazii, județul Ilfov (1974–1978), redactor la „Scântea tineretului” (1978–1988) și la „România pitorească” (1988–1989), ulterior redactor-șef adjunct la cotidianul „Expres”, director la „Expresul de marți” și secretar general de redacție la „București match”. De asemenea, predă la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București și la Universitatea „Virgil Madgearu” din Craiova. Debutează la „Luceafărul”, în 1972, cu nuvela *De parte, acolo, dincolo, la noi*, iar editorial cu romanul *Carapacea*, apărut în 1979. În 1975 publică primul text critic – prefața la romanul *Leul Flandrei* de H. Conscience (Editura Univers). Mai colaborează, cu o publicistică eterogenă, la „România literară”, „Cronica”, „Tribuna”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Amfiteatru” ș.a. Este prezent în antologiile *Desant '83* (îngrijită de Ov. S. Crohmălniceanu) și *Generația '80 în proză scurtă* (alcătuită de Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa, 1998).

În spirit optzecist, S. dramatizează în scrierile sale conflictul dintre realism și textualism, dintre autenticitate și procesarea ficțională a existenței. De regulă, preferințele autorului se îndreaptă către primul taler al balanței, de vreme ce povestirea e principal suspectă de trucaj și contrafacere. Și totuși, relația autorului cu materia narativă seamănă întrucâtva cu celebra aporie a lui Zenon: deși povestitorul cel „repede de picior” gonește fără întrerupere spre

a prinde din urmă realul, acesta e mereu cu un pas înaintea lui. O atare situație se întâlnește în toate cărțile lui S., care configurează un univers epic atât de omogen, încât unii comentatori au vorbit de „impresia de autopastișare” (Radu G. Țeposu). Senzația de redundanță e însă considerabil atenuată de diversitatea tehnică a prozelor și de firescul situațiilor. Astfel, romanul *Carapacea* urmărește o poveste de dragoste petrecută pe fundalul perioadei comuniste. Uzând de prerogativele confesiunii, personajul-narator visează o pliere perfectă a transcrierii pe trăire. Nu alta e semnificația titlului, căci povestea „te prinde și te protejează cam în felul carapacei de la broasca țestoasă”. Dezideratul conservării realului în imaginar se perpetuează și în următorul roman, *Nopti de trecere* (1984), unde protagonist este „un om care a trăit o experiență și acum caută povestea experienței lui”. Dimensiunea experimentală a scriiturii este însă aici mai pronunțată: păstrând trama erotică, autorul recurge cu mai mult aplomb la procedurile optzecismului. Descărcând cotidianul în ficțiune, S. îl bruiază, totodată, prin diverse artificii autoreferențiale, creând un dispozitiv de reflectare reciprocă a textului în lume și a lumii în text și sugerând astfel ipoteza unui continuum „texistențial”. Coloana vertebrală a narațiunii romanești – intriga amoroasă – rămâne neschimbată în *Vară târzie* (1985), un text „despre iubiri în vremuri de pace și război”, dar subiectul se desfășoară acum pe mai multe paliere temporale și scripturale. Scoțând la înaintare artileria grea a textualismului – distorsionarea fabulei, metatextul, punerea în abis, proliferarea centripetă a semnificațiilor etc., S. compune o epică arborescentă în care geometria discursului își subordonează iarăși anarhia vieții. Deși relevă o modificare a perspectivei, cărțile de după 1989 rămân ancorate în același univers al comunismului acaparant. Apărute cu o întârziere de un deceniu, povestirile din *Provizoriu, Sud (Libertate supravegheată)* (2000) evocă, de data aceasta cu o ironie dusă uneori până la sarcasm, lumea comunistă din faza terminală. Sentimentul dominant este acela al unui clopot de sticlă care nu protejează, ci constrânge. Protagonistii sunt niște inadaptați incurabili, fie plutind în apatie, fie așteptând deziluzia care va surveni implacabil. Altfel spus, ceea ce miră nu este revolta (prospectivă sau retrospectivă) împotriva regimului, ci dezangajarea totală a individului, care pare să fi lăsat orice speranță odată intrat pe acest

tărâm. *Viața ca literatură* (2001) reunește reportaje și cronici publicate timp de un an în „Ziua literară”. În timp ce cronicile și analizele literare suferă de pe urma sentimentalismului, decupajele seci rămân captivante: micii meseriași, anticarii sau cerșetorii care recită din Eminescu sunt prinși în câteva „figurine” sugestive. De altfel, specialitatea lui S. – atât în proză, cât și în publicistică – se dovedește a fi instantaneul cu atât mai reușit cu cât autorul se abține să îngroașe tușele prin intervenție directă. *Deadline* (2003) este un roman autobiografic ale cărui nuclee sunt copilăria petrecută în Colentina, munca în redacții și experiența de navetist. În fond, cartea însăși este o „navetă” între trecut și prezent, construindu-se după principiul reflectărilor concomitente, pe care prozatorul îl utilizase încă din primele sale scrieri. Început din 1981 și compus din secvențe la persoana a doua, pe un model brevetat de Nouveau Roman, dar pe o canava mai curând „clasică”, alternând cu fotograme confesive la persoana întâi (unele secvențe se autodefinesc drept „imagini”), *Gerda* (2004; Premiul Academiei Române, Premiul Asociației Scriitorilor din București) are drept cadru simbolic pensiunea unei bătrâne, pretext pentru retrospectivii autoreferențiale și reconstituiri biografice ale naratorului Mihai Abrudeanu. Atmosfera primelor decenii de comunism e recompusă, cu delicatețe retro, din detalii cotidiene; debutând în „obsedantul deceniu”, narațiunea se ramifică arborescent la nivelul unui roman de familie, de formare, psihologizant-erotic (figura Elenei, prezență continuă în viața protagonistului, este una dintre cele mai reușite ale cărții) și obsesional. Apărut la o editură piteșteană obscură, microromanul *Trăiește și mergi mai departe* (2007) are în centru poveste de dragoste exotică dintre un jurnalist aflat la bordul motonavei Breaza („o navă românească în derivă”) și prostituata Silvana dintr-un port de pe țărmul Braziliei; depășind barierele lingvistice, care fac comunicarea verbală aproape imposibilă, iubirea „interculturală” a celor doi (ea – genuină, naturală, el – jurnalist infestat de cultură) e bântuită și bruiată însă de o alta, defunctă, cu himerica Maya. Tot o narațiune de mici dimensiuni este și *Gde Buharest* (2010), dar cu o densitate superioară și cu mize foarte diferite. Formula e, de data asta, a unui roman rusesc înrudit cu narațiunile distopice ale lui Andrei Kurkov sau cu cele ale lui Vladimir Sorokin. În prim-plan se află un personaj gogolian, Ivan Mihailovici Saproșkinov, arhivar de

dosare în lagărul sovietic de la Liubianka; soldat credincios al Partidului Comunist, acesta își denunță cu candoare, în interminabile rapoarte, binefăcătorul și superiorul ierarhic (Tovkolea), o relație de subordonare și dependență vicioasă având și cu soția sa, Marfa Stanilova. Autorității partinice (fantasmă a tatălui castrator) și universului kafkian al instituției i se opune spațiul de evaziune și libertate vitală al cârciumii, unde crâșmărița Nina și bătrâna Varvara Profirovna asigură comunicarea vie a funcționarului robotizat cu amintirea copilăriei și a tinereții pierdute. Narațiunea îmbină fără ostentații tehnice planul realist și cel psihanalitic, iar călătoria lui Ivan spre un Buharest neliniștitor reformulează teme recurente ale prozei autorului: deriva identitară, alienarea socială, căutarea autenticității pierdute. *Confesiuni fără glorie* (2011) reunește secvențe memorialistice despre formarea literar-afectivă a autorului, despre parcursul său scriitoricesc și contextul generaționist, scrise pe un ton dezabuzat, dar cu empatie evocatoare și finețe a observației.

SCRIERI: *Carapacea*, București, 1979; *Nopți de trecere*, București, 1984; *Vară târzie (despre iubiri în vremuri de pace și război)*, București, 1985; *Provizoriu, Sud (Libertate supraviețuită)*, Pitești, 2000; *Viața ca literatură*, București, 2001; *Deadline*, București, 2003; *Gerda*, București, 2004; *Trăiește și mergi mai departe*, Pitești, 2007; *Gde Buharest*, Bistrița, 2010; *Confesiuni fără glorie*, București, 2011.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Însemne*, II, 276–282; Mircea Scarlat, „*Carapacea*”, CNT, 1980, 7; Paul Dugneanu, [Constantin Stan], LCF, 1980, 10, 1985, 11, 1988, 26; Sorin Pârvu, „*Carapacea*”, CL, 1980, 4; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 293–296; Nicolae Georgescu, [Constantin Stan], LCF, 1984, 30, 35; Petre Răileanu, „*Nopți de trecere*”, TR, 1984, 45; Radu Săplăcan, *Poziția și... expoziția unui roman*, AST, 1985, 3; Ion Bogdan Lefter, *Formele romanului și „esența vieții”*, RL, 1987, 15; Doina Jela, *Capacitatea de a povesti*, TMS, 1987, 4; Holban, *Profiluri*, 389–391; Cristea, *A scrie*, 215–218; Țeposu, *Istoria*, 117–119; Cristina Ionică, *Carte cu tinere personale*, OC, 2001, 61; C. Rogozanu, *Viața la mare*, OC, 2001, 68; Lefter, *Scriit. rom.* '80–'90, III, 204–205; Daniel Cristea-Enache, *File de dicționar*, ALA, 2002, 626; Iulia Alexa, *Literatura ca viață*, RL, 2002, 43; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 328–330; Alex. Ștefănescu, „*Gerda*”, RL, 2005, 9; Ștefan Vlăduțescu, *Mai departe și... mai încet*, R, 2010, 3; Carmen Mușat, *Un romancier de cursă lungă*, OC, 2011, 305; Ioan Groșan, *O carte-document*, LCF, 2012, 1. **A.T., P.C.**

STAN, Elena (21.V.1930, Câmpeni, j. Alba – 13.XI.1985, Cluj-Napoca), istoric literar. Este fiica Sofiei (n. Popovici, prin adopție Veress) și a lui Traian

Stan, magistrat. Urmează școala primară la Turda (1937–1941), unde începe și liceul, pe care îl va absolvi în 1948 la Cluj. Studentă mai întâi la filosofie (1948–1949), va obține însă licența în filologie în 1953, la Universitatea clujeană. Din același an devine cercetător la Institutul de Lingvistică din Cluj, în colectivul de lexicografie, trecând apoi la secția de literatură, de unde se va pensiona în 1985. Este doctor în filologie al Universității din Iași cu teza *Poezia lui Eminescu în Transilvania* (1969). Debutează în 1956, la „Scrișul bănațean”, cu articolul *Limba și stilul lui Liviu Rebreanu în romanul „Ion”*. Studii și articole de istorie literară îi mai apar în „Cercetări de lingvistică”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Tribuna”, „Iașul literar”, „Nyelvés irodalomtudományi közlemények” ș.a. Participă la elaborarea unor lucrări colective, precum *Dicționar român-maghiar* (1957), *Dicționar maghiar-român* (1964), este redactor responsabil la „Studii de istorie literară și folclor” (1964, împreună cu Iosif Pervain). A fost căsătorită cu criticul Radu Enescu.

Cercetare de istorie literară, *Poezia lui Eminescu în Transilvania* (1969) este cea mai rezistentă lucrare semnată de S. Studiul, structurat în patru capitole, își propune să demonstreze că între cele două momente de sincronism cultural dintre Transilvania și Principate până la Unire, primul fiind „epoca Alexandri”, prin Andrei Mureșanu, și cel de-al doilea „epoca Sadoveanu”, cu Octavian Goga și Ion Agârbiceanu, a mai existat o verigă de legătură, și anume opera eminesciană. Sunt analizate, într-un tablou documentat cu acribie, căile de acces ale poeziei lui Eminescu în Transilvania, atât în timpul vieții acestuia, odată cu publicarea versurilor în reviste ardelene, cât și post-mortem, prin introducerea poetului în manuale școlare, prin revitalizarea interesului cu prilejuri aniversare sau comemorative etc. În capitolul *Opinii critice*, unde urmează îndeaproape ideea că în interpretarea operei eminesciene critica din Transilvania a oscilat între părerile lui Titu Maiorescu și cele ale lui C. Dobrogeanu-Gherea, S. împarte criticii lui Eminescu în apologeti și detractori, urmărind notele caracteristice ale fiecăruia. Ultimul capitol supune analizei înrăurirea pe care a avut-o lirica lui Eminescu în Transilvania. Studiul, scris cu claritate și articulat cu o deosebită coerență și, mai ales, cu o mare atenție pentru exactitatea informației, rămâne și azi un punct de referință pentru eminescologi. De la S. s-au păstrat în manuscris un

studiu monografic despre Ion Agârbiceanu și o lucrare, realizată în colaborare cu Ion Istrate, despre Societatea Academică „Petru Maior” (înființată în 1862 la Pesta), alături de materialul redactat pentru *Dicționarul cronologic al romanului românesc*.

SCRIERI: *Poezia lui Eminescu în Transilvania*, București, 1969; *Momentul „Tribunei” sibiene (1884–1903)*, București, 1985.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *Drepturile editoriale ale cercetării bibliografice*, „Scânteia tineretului”, 1969, 6 403; Grațian Jucan, „*Poezia lui Eminescu în Transilvania*”, IL, 1970, 1.

C.B.

STAN, Nicolae (2.I.1953, Crăsani, j. Ialomița), prozator. Este fiul Mariei și al lui Niță Stan, agricultori. Absolvent al Facultății de Filosofie de la Universitatea din București, va fi din 1979 profesor și din 1999 director la Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Slobozia, iar din 2008 profesor la Școala Centrală din București, îndeplinind și alte funcții: consilier-șef al Inspectoratului Județean pentru Cultură Ialomița (1990–1995), președinte al Comisiei de Cultură a Consiliului Județean Ialomița (1996–2000). Obține doctoratul în filosofie cu teza *Măștile lui Nietzsche*, susținută în 2007. A frecventat Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu, și cenaclul Junimea al lui Ov. S. Crohmălniceanu. Debutează în 1981 cu povestirea *Un taifas obișnuit*, prezentată de Constantin Țoiu, la „România literară”, iar editorial în 1984 cu o culegere de proză scurtă, *Boare de Waterloo*. Scoate, în calitate de codirector, revista „Provincia” (1990–1993). Mai colaborează la „Luceafărul”, „Arcadia”, „ArtPanorama”, „Sinteze”, „Tomis”, „Ialomița literar-artistică”. Este și autorul unor volume de filosofie (despre Nietzsche), de filosofie politică (despre sfera publică în România) și al câtorva manuale și auxiliare de filosofie pentru liceu. A fost distins în 2000 cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Volumul *Boare de Waterloo* cuprinde opt proze încadrate de o prefață a autorului și un epilog, scrise într-un stil constatativ și concis. Mediul predilect al lui S. este cel rural sau cel al închisorii. Se remarcă pasiunea pentru faptul brut, caracterul documentar, perspectiva narativă detașată, exterioară. Povestirea *Un taifas obișnuit*, dedicată lui Marin Preda, are ceva din atmosfera stranie a nuvelor acestuia: moartea unui țăran primește conotații tragice, simbolice – „cel mai slab dintre toți” e strivit de „matahala” formată din ceilalți. *După rotire*, o poveste

despre singurătate și uitare, permite trimiterea la teoria lui Mircea Eliade despre camuflarea sacrului în profan: o mănăstire e transformată în crescătorie de pui și păzitoarea ei petrece o după-amiază ciudată sub cupola pe pereții căreia foșnesc ușor sfinții pictați. *De veghe în coridor*, de dimensiunile unei nuvele, surprinde incompatibilitatea a două tipuri de gândire: a unui paznic de închisoare, venit de la țară, și a deținuților comuniști care se află sub supravegherea lui și care încearcă să îl convertească ideologic. Se remarcă alternanța planurilor narative, construcția elaborată, combinarea realului cu miraculosul basmelor. Romanul *Așezarea* (1989) se situează în prima parte sub semnul *Muntelui vrăjit* al lui Thomas Mann prin destinul protagonistului, un tânăr profesor de filosofie, Șerban Ghika, trimis într-un preventoriu pentru tratarea unei boli nenumite. Autoanaliza personajului este întreruptă de mai multe pasaje narative ce se intersectează, în centrul lor aflându-se un croitor, un avocat, un actor și un grup de tineri. Titlul cărții sugerează confruntarea cu lipsa de idealuri, cu meschinăria locuitorilor din satul unde profesorul predă. Totodată *Așezarea* spune ceva și despre condiția de înfrânt a personajului. Perspectiva adusă de scrisorile din *Epilog* asupra relațiilor cu lumea condusă de cei cu care acesta intră în conflict vrea să exprime raportul autorului cu societatea vremii, guvernată de ideologia comunistă. Romanul, respins de mai multe ori de cenzură, dezvăluie o atitudine negatoare, satiric corozivă prin chiar idilismul fals și excesul de zel afirmativ din final. În romanul *Apă neagră* (1999), narațiunea, care proiectează epic viața unei comunități rurale din Bărăgan pe fundalul ultimilor cincizeci de ani, poartă însemne ale postmodernismului: neașteptate schimbări de perspectivă, întretăierea planurilor temporale, amalgamarea stilurilor – științific (propriu studiului socioantropologic), ironic (practicat de președintele comisiei culturale), cronicăresc fabulos, cu accente biblice, oral (specific lumii rurale evocate). Generat prin îmbinarea a două fire epice: prezentul – Moise Constantin, un șef al forului cultural județean, organizează o acțiune de cercetare a tradiției în satul Crăsani – și istoria violentă ce trece peste această localitate între 1949 și 1989, textul are drept cheie o fotografie veche ce le reunește pe cele șapte personaje prin intermediul cărora este reconstituit universul fantastic, imemorial al satului. Totul vorbește despre moarte,

corupție, păcat, de aici vine și semnul bifat pe fruntea celor din fotografie, marcând dispariția lor. Apa neagră simbolizează apocalipsa, căderea, distrugerea și autodistrugerea, ce duc această lume către un proces al resorbției în sine, invers facerii. Ambițios ca proiect, „romanul mozaicat” *Evelyn* (2003), aducând în pagină, cu dexteritate caustică, „oameni din Slobozia”, se dorește o replică la *Oameni din Dublin* de James Joyce. Volumul cuprinde nouă proze despre „slobozeni”, între care se disting *Vis*, *Drumul*, *O ciorbă pe cinste*, *Evelyn*, alcătuiind o panoramă din multiple perspective ale vieții postdecembriste într-un oraș provincial de câmpie. Amestec de realism și realism magic, volumul dă contur unei lumi aflate la porțile Orientului, dincolo de bine și de rău, unde prostituția, inocența, mizeria și sfințenia, nebunia și realitatea își șterg granițele și își pierd semnificația. Simbolul acestei lumi este protagonista ultimei proze, Evelyn, prostituata schizofrenică, deopotrivă ninfomană și mistică.

SCRIERI: *Boare de Waterloo*, București, 1984; *Așezarea*, București, 1989; *Apă neagră*, București, 1999; *Clepsidra vie*, Călărași, 2001; *Evelyn*, București, 2003; *Nietzsche, ermitul vesel*, București, 2011; *Incursiune în sfera publică românească. Modele europene*, Cluj, 2011.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Povestitorii III*, RL, 1985, 19; Val Condurache, „*Boare de Waterloo*”, CL, 1985, 10; Radu Comănescu, *Limite depășite*, LCF, 1988, 20; Mihai Ungheanu, „*Așezarea*”, LCF, 1989, 38; Cristea, *A scrie*, 230–234; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 213–217; Dan-Silviu Boerescu, *Fotografia cu cruciulițe*, CU, 2000, 1; Gheorghe Dobre, *Lumea ca text, textul ca lume*, TMS, 2000, 4; Ion Roșioru, „*Apă neagră*”, TMS, 2000, 8; Constantin Dram, [Nicolae Stan], CL, 2001, 9, 2003, 12; Lefter, *Scrit. rom.* '80-'90, III, 253–255; Vasile, *Proza*, 253–255; Șerban Codrin, *Personalita. Dicționar al personalităților ialomițene*, Constanța, 2002, 138–139; Tudorel Urian, *Oameni din Slobozia*, RL, 2003, 36; Radu Voinescu, *Sfera publică în România. Între filosofia politică și practica socială*, LCF, 2012, 3.

D.Mr.

STAN, T.C. (1.II.1907, Târgu Neamț – 19.V.1940, București), prozator, traducător, publicist. Este fiul Eleonorei și al lui Constantin Stan, învățător. Frecventează școala primară în orașul natal, iar ciclul secundar în Piatra Neamț, Cahul și Sibiu. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie și concomitent la cea de Drept din cadrul Universității din București, pe care le-ar fi absolvit cu succes; numele nu i se regăsește totuși în listele licențiaților din anualele instituției. După câteva articole publicate în

1928–1929 în gazetele nemțene „Avântul” și „Năzuința”, dă scurte proze în „Bilete de papagal” și în „Radical”. Mai colaborează la „Omul liber”, „Excelsior”, „Viața literară”, „Viața românească” și „România literară” (la ultimele trei în 1933, cu fragmente de roman), apoi la „Azi”, „Convorbiri literare”, „Vitri-na literară”, „Credința”, „Reporter”, „România literară” (1939) ș.a. Corector la unele dintre acestea, mai târziu devine redactor la ziarul „România” și la Agenția de Știri Rador. A mai folosit pseudonimele Corado (în colaborare cu Radu Costăchescu), Tudor Nemțeanu și Tristan. Editorial, debutează în 1934 cu romanul *Cei șapte frați siamezi*, distins cu Premiul „I. E. Torouțiu” de Societatea Scriitorilor Români, în care va fi admis în aprilie 1935. Au urmat la scurt interval *Eu, Tina și Adam* (1935) și *Femeia de la miezul nopții* (1935, în colaborare cu Galia Faressova). Erau anunțate, de asemenea, *Gara de Nord*, *Coiful de aur* (roman pentru copii) și *Orașul cu 3 000 de statui*, care nu au mai apărut. Până la sfârșitul prematur i s-au mai tipărit trei traduceri: *Cei trei muschetari* de Al. Dumas, *Danton* de Hermann Wendel și *Maria Tereza* de Karl Tschuppik. Alta – *Contele de Monte Cristo* de Al. Dumas – a rămas needitată.

Așa cum prevăzuseră G. Călinescu (în „Viața românească”) și Eugen Jebeleanu (în „România literară”), care recomandă tipărirea romanului *Cei șapte frați siamezi*, cartea lui S. va avea un mare succes de librărie, cât și numeroase întâmpinări critice favorabile. Nu au lipsit unele rezerve voalate și chiar observații negative. Orgolios, S. își va apăra lucrarea făcând publice, în 1935, un crez artistic contradictoriu, în care „idealismul” (orientarea spre exterior, către ceilalți, cărora opera trebuie să le aducă o fărâamă de dreptate ori numai o consolare, și aceea spre interior, concretizată în confesiune sau, dimpotrivă, în mascarea eului odios) stă alături de „materialism” (scrisul fiind socotit și un mijloc de existență, a cărui valoare o indică numărul de exemplare vândute), precum și o mare admirație (compromițătoare în ochii multora) pentru Cezar Petrescu și o atitudine negativă față de criticii momentului. Disparitatea intențiilor se reflectă bine în construcția romanului. Acesta debutează cu un tablou realist al boemei studențești în Bucureștii anilor '30 ai secolului trecut. Cadrul ei, o casă de raport din strada Belvedere, cu locatari amintind mai curând de lumea lui Charles Dickens decât de cea a lui Honoré

de Balzac, sugerează starea de extremă mizerie a unei întregi societăți. Formă elementară de subzistență, grupul „siamezilor” devine pe neobservate club de dezbatere a problemelor ce frământă tânăra generație. Năzuința spre o cuprindere largă e rezolvată de autor întrucâtva prea schematic, membrii grupului diferențiindu-se după locul de origine și mediul din care provin, după tipul de activitate intelectuală, prin temperament și printr-o sumă de incidente biografice. Exponent este, în cele din urmă, Isaia Scurtu, student la Litere și Filosofie și ucenic în ale gazetăriei. Din analiza lucidă a propriilor trăiri (probabil, în mare proporție, cu suport autobiografic) – cadrul familial, dragostea infantilă pentru soția unui moșier și deputat, experiența „dezrădăcinării” și, paralel, a „standardizării” în școală etc. –, ca și a celor traversate de prieteni, protagonistul formulează un aspru rechizitoriu la adresa *establishment*-ului de după Primul Război Mondial. Nutrind credința că pentru el și pentru congenerii săi țelul este deplina realizare intelectuală, Isaia Scurtu participă totuși, împreună cu „fratele său siamez” Jack Văraru, la disputele din sânul generației, prilej mai mult pentru autor de a satiriza caustic cele trei tabere în luptă – „antoniștii”, „spartachiștii” și „acționiștii”. Cum sub tușele groțești, caricaturale, se recunosc ușor protagoniștii adevărați, romanul e în această secvență unul „cu cheie”. Modalitatea e abandonată ulterior în favoarea înfățișării peripețiilor prin care trec „siamezii” în tentativa lor de a se integra sistemului social. Intenția prozatorului de a documenta o perspectivă sumbră e justificată epic numai în parte de compromisurile făcute de unii (bunăoară, de actrița Nina Bonciu și de sculptorița Ioana Smeu), de ratarea ce îi pândește pe alții (pe matematicianul Bazil Antohie ori pe inginerul Anton Șetraru), susținându-se mai ales prin oarecum aleatoria îmbolnăvire de tuberculoză și moartea lui Isaia Scurtu. Cel de-al doilea roman, *Eu, Tina și Adam*, a părut mai puțin „făcut”, lipsit de schematismul și de cvasitendenționismul primului, dar și mai puțin original. Familiare le erau cititorilor atât tabloul mediului provincial, cel al târgului moldav, cu apele sale stagnante, cât și personajele principale – judecătorul Sandu Arbore, tip pasiv, incapabil de rezistență la acțiunea nefastă din afară, ale cărei efecte le discerne însă lucid, cu detașare, și bovarica Tina, fascinată de „lumea bună” care își petrece timpul pe transatlantice, în marile

restaurante ori cazinouri, „lume” descoperită în romanele senzaționale ale lui Adam Adam. Reține atenția înregistrarea plină de finețe, din perspectiva naratorului-personaj Sandu Arbore, a progresiei sentimentului față de Tina, de la camaraderia protectoare la iubirea fierbinte, înfrângând inhibiții firești (legate de marea diferență de vârstă, de relațiile vechi, amicale cu familia ori de opinia lumii), dar pusă tocmai atunci în imposibilitatea de a se împlini. Remarcabil este faptul că motivul profund al neîmplinirii rămâne nedeterminat, în egală măsură putând fi vorba de un sentiment neîmpărtășit, de un accident fatal (întâlnirea Tinei cu cinicul scriitor Adam Adam), de un contratimp ori de o neînțelegere. Dacă Sandu Arbore are astfel unele afinități cu Sandu, personajul lui Anton Holban, Tina o anticipează destul de mult pe Otilia lui G. Călinescu. Romanul se resimte însă din cauza precipitării autorului, a neaprofundării analizei, ceea ce ar explica și schimbarea registrului de la o carte la alta. O metamorfoză aduce și romanul *Femeia de la miezul nopții*, din care apăruseră câteva fragmente în revista „Reporter” numai sub semnătura Galiei Faressova. Asupra existenței reale a acesteia S. insistă în prefața volumului, unde neagă și orice similitudine cu Doamna T., eroina lui Camil Petrescu. Autoarea-protagonistă se numea Galea Tecesova, prin căsătorie Unchiașu. Dar, ca și în *Patul lui Procust*, sfaturile date colaboratoarei sale, reproduse în prefață, dezvăluie păreriile lui S. despre romanul subiectiv. Pentru a interesa, romancierul de acest tip ar trebui să facă o selecție severă a trăirilor proprii, să relateze „fără prejudecăți”, „cu ochii unui străin”, „cu bestialitate” chiar, ceea ce are comun cu cititorii, și anume nu ce e bun în el, fiindcă ar fi convențional. Relatarea autobiografică a Galiei, cântăreața de la restaurantul bucureștean „Rai”, se conformează acestor precepte. O Moll Flanders, în fond, ea își povestește viața marcată de o sexualitate precoce, frenetică, multă vreme la limita maladivului, izvor de suferințe fizice și morale nesfârșite. Romanul nu alunecă totuși în pornografie, ci mai degrabă în epical senzațional, înglobând întâmplări din revoluția bolșevică, episoade cu agenți de Siguranță, comuniști și teroriști străini, consum de droguri, cu personaje de fapt divers, precum un mare ziarist cunoscut ca mare șantajist ori acela ce o iubește cu pasiune pe Maria Bașkirțeva, o celebritate defunctă de peste trei decenii.

SCRIERI: *Cei șapte frați siamezi*, București, [1934]; *Eu, Tina și Adam*, București, [1935]; *Femeia de la miezul nopții* (în colaborare cu Galia Faressova), București, [1935]. **Traduceri:** Alexandre Dumas, *Cei trei muschetari*, București, [1935]; Hermann Wendel, *Danton*, București, 1936 (în colaborare); Karl Tschuppik, *Maria Tereza*, București, [1939] (în colaborare cu I. Hanu).

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, 233; George Demetru Pan, „*Cei șapte frați siamezi*”, „Naționalul nou”, 1934, 164; Nicolae Roșu, [T. C. Stan], „Azi”, 1935, 1, CL, 1935, 3–5, U, 1940, 143; Papadima, *Creatorii*, 361–364; C. I. Șiclovanu, [T. C. Stan], FCL, 1935, 1 233, 1472; N. S. [N. Steinhardt], „*Cei șapte frați siamezi*”, „Revista burgheză”, 1935, 4–5; Pericle Martinescu, „*Eu, Tina și Adam*”, „Reporter”, 1935, 70; N. Pătrașcu, *Un scriitor al micii burghezii*, „Reporter”, 1935, 71; Victor Valeriu Martinescu, *Galia Faressova*, „Reporter”, 1935, 73–74; Teodor Scarlat, „*Femeia de la miezul nopții*”, „Naționalul nou”, 1936, 505; M.R.P. [Miron Radu Paraschivescu], *T. C. Stan*, TIL, 1940, 1 096; Ștefan B. [Ștefan Baciuc], *T. C. Stan*, UVR, 1940, 22; Radu Gyr, *La despărțirea de T. C. Stan*, CML, 1940, 61; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 880, *Ist. lit.* (1982), 967; Const. Virgil Gheorghiu, *T. C. Stan*, „Basarabia literară”, 1942, 13; N. Ladmiss-Andreescu, *T. C. Stan*, „Basarabia literară”, 1943, 46; [T. C. Stan], VAA, 1943, 752 (grupaj special); Tudor Argezi, *T. C. Stan*, „Informația zilei”, 1943, 494; Antonescu, *Scritori*, 84–92; *T. C. Stan*, RRI, III, partea II, 535–549; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 331–332; Simuț, *Vămile*, 436–437. **V.D.**

STANCA, Dan
(30.IX.1955, București),
prozator, eseuist.

Este fiul Virginiei Stanca (n. Giugaru), medic stomatolog, și al lui Gheorghe Stanca, ofițer; prenumele la naștere: Dan Horia. Urmează la București cursurile Școlii Generale nr. 152 (1962–1970), apoi Liceul nr. 33 (1970–1974) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, secția engleză-română (1974–1978). Profesor la Școala Generală nr. 4 din Giurgiu, părăsește în 1982 învățământul pentru a se angaja ca muncitor necalificat pe un șantier de la periferia Capitalei. Corector la „România liberă” din 1983, este mutat în 1988 la secția de politică

internațională a „Scânteii tineretului”, unde rămâne până în 1989. Va fi ulterior redactor la suplimentul literar al cotidianului „Tineretul liber” (1990–1992), în intervalul 1992–1993 îndeplinind funcția de redactor-șef adjunct al ziarului; în aceiași ani colaborează la postul de radio Europa Liberă cu comentarii politice. Din 1994 până în 2008 lucrează ca redactor la secția culturală a „României libere”. Debutează în 1986 cu proză scurtă la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, debutul editorial urmând să se producă în 1992 cu romanul *Vântul sau țipătul altuia*. A mai colaborat la „Adevărul literar și artistic”, „Apostrof”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Litere, arte & idei”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „România literară”, „Tomis”, „Vatra”, „Viața românească” ș.a. I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor (1997, 2002), Premiul Asociației Scriitorilor din București (2000, 2008) ș.a.

Pentru eseistul din *Simbol sau vedenie* (1995) literatura înseamnă „propunerea unei religii”, „șoc transformator sau demolator”. Între literatura „prilej de virtuozitate” și cea scrisă „prost”, dar animată de „o credință mistuitoare în fantasmеle închipuite”, S. o preferă pe cea de-a doua. Ceea ce afirmă despre marea poezie se poate extinde și asupra prozei: mijloc de a „dezvălui chipul cel mai ascuns al divinității” și de a pătrunde în miezul original unde „Ființa se întrepătrunde cu Non-ființa”, opera exercită asupra cititorului, prin lectura ei repetată, un efect de „învăluire” care îl conduce „spre o înțelegere superioară”, deoarece „învăluirea presupune participare, comuniune, consens liturgic”. Atât în eseuri cât și în proza de imaginație, S. redescoperă tipul romantic al creatorului vizionar (în romanul din 2008, *Cei calzi și cei reci*, construiește chiar un personaj cu numele Edgar Nour, pe care nu va ezita să îl califice drept „geniu pustiu”), ceea ce îl opune direct, polemic chiar, autorilor textualiști. Încă de la romanul *Vântul sau țipătul altuia* scriitorul contestă statutul și finalitatea literaturii ca pură „aventură a limbajului”: „tehnologia textului” – spune un personaj – „e la fel de rece și de precisă ca și cea a mașinii. Sunt mii și mii de autori care-și fac un titlu de glorie din a se proclama «producători» de text. Nu contează ce scrii, ce finalitate dai acestui act. Contează să scrii bine”, iar aceasta înseamnă „a decădea în tehnică și virtuozitate”. Ideea revine de altfel, scriitorul denunțând, de pildă, „scălâmbăielile textualiste”. În locul unei lumi insulare, fragmentată și lipsită de transcendență, S. propune o lume coerentă și o

perspectivă unificatoare, accentul fiind pus pe substanța textului. Și referințele culturale îl diferențiază pe S. de congenerii săi optzeciști. Între modelele sale se numără Gogol, Dostoievski și Mihail Bulgakov, gânditorii ezoterici René Guénon și Vasile Lovinescu (al cărui editor devine și căruia îi consacră în 1997 și un eseu, *Contemplatorul solitar*) sau generația Criterion, de la care preia strategii și modalități de raportare la realitate. Împrumută, bunăoară, de la Emil Cioran luciditatea dureroasă cu care „scepticul de serviciu” scrutează tradiția și identitatea culturală a românilor, dar și iluziile omului occidental și ale omului în genere, iar de la Mircea Eliade dialectica sacrului, lectura „semnelor” și soteriologia, propuse omului secularizat pentru a-și depăși paupertatea ontologică. Romanele lui S. se structurează pe mai multe niveluri, angajând simultan mijloace ale realismului social și planuri ale transcendentului, explorate din perspectivă mistică sau fantastică. Pe un prim palier se află radiografia societății românești din comunism și din postcomunism, dar și lumea occidentală contemporană (*Noaptea lui Iuda*, 2007). O asemenea frescă socială de amploare, schițată în primul roman și chiar în nuvelele fantastice din *Eu și iadul* (1993), va fi desăvârșită în romanele *Apocalips amânat* (1997), *Morminte străvezii* (1999), *Domnul clipei* (2000), *Craii și morții* (2012), dar și în romane care sondează un viitor previzibil, precum *Pasărea orbilor* (2001), imagine distopică a unei Românii virtuale din jurul anului 2030. Scriitorul se oprește cu predilecție asupra fenomenelor politice care au condus la decadența morală și spirituală caracteristică „vârstei de fier”: strategii represive în comunism, manipulative în perioada de tranziție. Ficțiunile surprind suprimarea libertăților, ascensiunea canalelor, delațiunea și teroarea și, pentru perioada postdecembristă, răsturnarea valorilor, dezeroizarea și desacralizarea. Astfel, într-un roman e resuscitată figura torționarului Țurcanu din închisoarea piteșteană de „reeducare”, altele evocă masacrul din Piața Tien An Men sau reprezintă, prin figura de gangster a lui Gigi Trușcă, un personaj implicat în afacerea Caritas etc. În distopia prospectivă degenerescența va lua forma „postreligiei”, a „contrainițierii”, proiectate în destine „necoagulate” și lipsite de orice „racord ontologic”. E o lume văzută ca o „mare cacealma” (sintagma devine caracteristică pentru proza lui S.), înțeleasă ca invenție a „celor mai perfecționate mijloace

de comunicare, apoi date pe mâna unor ființe care nu au ce să comunice”, totul pus sub semnul unui „realism apocaliptic” (Dan C. Mihăilescu). Fresca socială e dublată de un strat eseistic constituit din comentarii disertative și colocvial-teoretice, în care personajele apar ca simple încarnări ale temelor reprezentate ficțional. Inspirată de experiența de jurnalist și eseist a autorului, această organizare digresivă a narațiunii, desfășurată aproape socratic, ca o încercare de înțelegere a realității prin dezbatere, conferă prozei lui S. un aspect de roman-eseu, mobilizând atât elemente de ideologie și doctrină, cât și înfruntarea unor puncte de vedere diferite asupra lumii. Cel de al doilea filon important e constituit prin implicarea în romane a unor elemente de factură spirituală și ezoterică. Scriitorul promovează în textele sale un radicalism spiritualist și metafizic, evocând idei și personaje inspirate din mișcarea legionară sau din viața și practica religioasă a grupului Rugul Apus de la Antim. Nu întâmplător, figura misterioasă a „Pelerinului rus” traversează mai multe romane. Prozele adună mărturii despre figurile și evenimentele care au marcat viața religioasă a epocii postbelice, precum detenția monseniorului Vladimir Ghika, condamnarea părintelui Gabriel de la mănăstirea Grădiștea, sinuciderea mitropolitului ortodox al Aradului la Budapesta etc., de asemenea biografii ale unor foști deținuți politici, urmărite și după Revoluția din 1989, cum sunt Teofil Pascal și Iustin Hristea din *Mila frunzelor* (2004) ori vieți anodine, realcătuite după arhetipuri biblice, asemeni lui Petru Bota și Pavel Apostol din *A doua zi după moarte* (2011), care reîncarnează, transparent, cuplul Petru și Pavel. Edificate după model hagiografic, aceste destine ilustrează capacitatea omului de a realiza o mutație la nivelul ființei, o „trecere de nivel” ontologic. Este un fenomen de metanoia, care apare de timpuriu în proza lui S.. Individul cunoaște la un moment dat o fază de iluminare – povestitorul din narațiunea titulară din *Eu și iadul*, profesorul din romanul *Muntele viu* (1998) – sau trece prin experiențe transpersonale – preotul Matei Zarna, maestrul Isac Luria, Sorin Fieraru, Leon Templea, Horațiu Ionescu, studenta Camelia, Horia Cantacuzino ș.a. Sunt cu toții vizionari, apărători ai spiritului, iar revelațiile lor vizează refacerea unității pierdute a individului și a lumii, recuperarea arhetipalului, a originarului. În *Domnul clipei* (2000), contemplând un șir de crucificați, Sorin Fieraru are viziunea unei

uniuni mistice, iar savantul Luria – un mag și maestru spiritual, a cărui „sectă” e investită cu misiunea de „a recupera condiția primordială a omului” – descoperă că pomii înfloriți fac parte din același regn cu oamenii și că din cartea sa îngropată crește arborele primordial. Aceste viziuni și revelații au ca finalitate dobândirea libertății și a salvării – temele ultime ale scriitorului, care angajează și o lectură anagogică a romanelor. Pe un al treilea palier al literaturii lui S. se află intruziuni și deformări supranaturale ale realității, romancierul împletind elementele ezoterice și fantastice într-o formulă care îi devine proprie. De altfel, într-un interviu din 2009, scriitorul nu ezită să își califice textele ca aparținând „literaturii fantastice”. E o componentă edificată pe un solid fundament teoretic și simbolic, care vine să adauge dimensiunii eseistic-metafizice o materie vie care proliferază, aparent necontrolat și mirific, din miezul realului. Debordante, unele imagini fabuloase se impun ca tablouri în sine: un personaj se trezește într-o bună dimineață fără degetele de la o mână, dar nu simte nici o durere; altuia, bătut sălbatic de huligani, îi apare, în locul urechii, o miraculoasă floare prin care primește „mesaje de la strămoși”; pomii înfloriți dintr-o livadă încep să se miște angrenând în „pulsăția” lor deopotrivă regnul vegetal și pe cel uman etc. Romanele se specializează, de fapt, într-un soi de fantastic spiritual, a cărui efervescență imaginativă amintește de căutările suprealiste și a cărui țintă, formulată în *Domnul clipei*, o constituie „drumul spre spirit”, salvarea individului de damnarea sa. Dar, la fel cum se întâmplă în exploatarea parabolei (pe model biblic), ce atinge adesea blasfemia, formula fantasticului paradisiac și soteriologic e, și ea, dublată de cea a unui fantastic dizolvant, sumbru și terifiant: un măgar pătrunde în biserică și preotul vede în asta semnul că „biserica va deveni, dacă nu a și devenit, un coșmar pentru lume”; apa unei ploi, care de fapt se dovedește a fi vin euharistic, cuprinde pământul ca un „giulgiu, martor al cosmosului înjunghiat”; o somptuoasă catedrală se refuză credincioșilor și se metamorfozează într-un munte inexpugnabil; râsul unui personaj demonic născut din smârcuri provoacă un teribil cutremur de pământ ș.a.m.d. Narațiunile devin astfel teatrul unei înfruntări, mereu reluate, între spirit și materie, benefic și malefic, paradisiac și infernal. Ele expun, în ultimă instanță, o luptă a autorului cu sine însuși, oscilând între un

scepticism împins până la nihilism, chiar la absurd și încrederea, mistică, în posibilitatea salvării. De altfel, Horia, reminiscență a prenumelui complet al scriitorului, identifică mai multe personaje (ratați, vagabonzi, artiști paria, dezabuzăți dostoevskieni), construite ca alter ego, semn că ficțiunile se înscriu în vastul teritoriu al autoficțiunii. O prăbușire interioară, un nucleu familial ostil, o relație dificilă cu paternitatea structurează la un nivel profund, fantasmatic, proiectul romanesc și contribuie atât la prelucrarea realității sociale, cât și la proiecția ei vizionară.

Romanele, multe, pe care „nouăzecistul” Dan Stanca le-a scris în ultimul deceniu au ceva (important) în comun: un anume tip de adversitate, acutizată în conflict. De o parte sunt purtătorii, rari, excepționali, de har divin; de cealaltă restul ostil al lumii înconjurătoare. Între cele două tabere glisează totuși, făcând naveta și colportajul de rigoare, două-trei personaje cărora autorul le încredințează rolul narației; ele se achită bine de sarcina lor, căci epica rezultată e fluentă, alertă, de multe ori palpitantă. Aceste câteva personaje constituie, apoi, o verigă de legătură nu doar pe orizontala faptelor, a întâmplărilor și evenimentelor, ci și pe verticala înălțată în planul realului de către niște profeți iluminați. Cu alte cuvinte, rolul acestor personaje-tampon este și acela de a face legătura – și totodată distincția – între planul realității cuminți, „normale” și cel al extazelor mistice.

DANIEL CRISTEA-ENACHE

SCRIERI: *Vântul sau țipătul altuia*, București, 1992; *Eu și iadul*, pref. Vasile Andru, București, 1993; *Simbol sau vedenie*, București, 1995; *Aripile arhanghelului Mihail*, București, 1996; *Apocalips amânat*, București, 1997; ed. 2, București, 1999; *Cer iertare*, București, 1997; *Contemplatorul solitar. Introducere în opera lui Vasile Lovinescu*, Iași, 1997; *Ultima biserică*, București, 1997; *Muntele viu*, Iași, 1998; *Ritualul nopții*, pref. Dan-Silviu Boerescu, București, 1998; *Veninul metafizic*, Iași, 1998; *Morminte străvezii*, București, 1999; ed. pref. Alex. Ștefănescu, București, 2006; *Ultimul om*, Iași, 1999; *Domnul clipei*, București, 2000; *Pasărea orbilor*, București, 2001; *Drumul spre piatră*, București, 2002; *A doua zi după moarte*, Cluj-Napoca, 2003; ed. 2, București, 2011; *Mila frunzelor*, București, 2004; *Mut*, București, 2006; *Noaptea lui Iuda*, București, 2007; *Cei calzi și cei reci*, București, 2008; *Mutilare*, București, 2010; *Craii și morții*, București, 2012. **Ediții:** Vasile Lovinescu, *Steaua fără nume*, București, 1994 (în colaborare cu Roxana Cristian și Florin Mihăescu), *O icoană creștină pe Columna Traiană*, București, 1996 (în colaborare cu Roxana Cristian și Florin Mihăescu). **Traduceri:** René Guénon, *Domnia cantităților și semnele vremurilor*, București, 1995 (în colaborare cu Florin Mihăescu).

Repere bibliografice: Romanița Constantinescu, *Un autor cu un singur cititor*, RL, 1992, 39; Eugen Simion, *Calea spirituală*, L, 1993, 4; Irina Egli, „Vântul sau țipătul altuia”, CC, 1993, 5–6; Radu Cernătescu, *Scriitor sau profet?*, LCF, 1995, 27; Alexandru Condeescu, *Un infern al mizeriei*, ALA, 1996, 315; Marius Tupan, „Cel mai cumplit lucru este să mori în viață...” (interviu cu Dan Stanca), LCF, 1999, 17; Tudorel Urian, [Dan Stanca], CU, 1999, 7, 9, RL, 2003, 13, 2004, 5, 2005, 40, 2007, 5, 24, ALA, 2005, 788; [Dan Stanca], CNP, 2000, 6–9 (grupaj special); Regman, *Ultime explorări*, 111–112, 117–119; Cristian Bădiliță, *Despre optzecismul spiritual*, CU, 2001, 5; Vasile, *Proza*, 255–260; Elisabeta Lăsceni, *Revoluții și mutații metafizice*, ALA, 2002, 634; Ion Simuț, [Dan Stanca], „Ziua literară”, 2002, 23, RL, 2007, 2; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Fuga în piatră*, LCF, 2003, 30; Radu Paraschivescu, *Osama din cuvinte*, ALA, 2005, 788; Cristea-Enache, *București*, 115–125; Ștefănescu, *Istoria*, 1113–1114; Andrei Terian, *Jocul cu piticii*, CLT, 2006, 16; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, II, 79–107; Bianca Burța-Cernat, *Teribilele fantasmă ale unui sceptic guénonist*, OC, 2007, 126; Ion Zubașcu, „Rolul nostru de scriitori este de-a remitiza lumea atât de demitizată și desacralizată” (interviu cu Dan Stanca), VR, 2008, 8–9; Doru Pop, [Dan Stanca], ST, 2008, 10, 2010, 6.

N.M., L.Td.

STANCA, Dominic

(31.I.1926, Cluj – 26.VII.1976, București), poet, prozator.

Este fiul Corneliiei Stanca (n. Vlad) și al lui Dominic Stanca, medici. Părinții aveau notabile înzestrări artistice: mama, absolventă a Conservatorului din Budapesta, era o bună pianistă, tatăl a publicat romanul memorialistic *Între două fronturi* (1935). S. urmează primele clase de liceu la Seminarul Pedagogic al Universității din Cluj (1936–1940), iar ciclul superior la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie (1940–1944), unde se afla în refugiu. Înscriș, la insistența părinților, la Facultatea de Medicină a Universității „Ferdinand I” (Cluj-Sibiu), o abandonează însă curând, frecventând Facultatea de Drept a aceleiași universități (1944–1948), iar în 1946 este admis în anul al doilea la secția de actorie a Academiei de Muzică și Artă Dramatică din Cluj, pe care o va

absolvi în 1949. Va juca repertoriu clasic la Teatrul Național din Cluj (1948–1953), cu o scurtă detașare la Reșița (1952–1953), apoi, la chemarea Mariettei Sadova, la Teatrul „Constantin I. Nottara” din București (1954–1960), evoluând ulterior la Teatrul Giulești (1960–1961), iar din 1961 la Teatrul „Barbu Delavrancea”, de unde se pensionează medical în 1971. Talent precoce, dotat și pentru desen (caricatură) și muzică, a publicat la zece ani versuri în ziarul clujean „Patria” (1936), însă va considera adevăratul său debut apariția poeziei *Crengi* în „Revista Fundațiilor Regale” (1944). Debutul editorial se produce în plină maturitate, cu volumul de scurte povestiri *Roata cu șapte spițe* (1957), care evocă, din perspectiva unor personaje secundare, răcoala lui Horea. A colaborat sporadic cu versuri și povestiri în presa literară, precum și la radio și televiziune cu monologuri și piese de teatru (*Meci la Chițaoani*, *Aurică 2*, *Cenușăreasa și Anul Nou* ș.a.), unele jucate și la teatre de profesioniști sau amatori. Răpus înainte de vreme de o boală de inimă severă, S. nu a apucat să își vadă scrierile tipărite decât parțial, ele fiind adunate postum, prin grija soției sale, regizoarea Sorana Coroamă-Stanca, în masivele tomuri *Timp scufundat* (1981) și *Un ceas de hârtie* (1984).

Prin apartenența la „generația pierdută și regăsită” (Cornel Regman) a celui de-al doilea val al Cercului Literar de la Sibiu, creația lui S. apare astăzi ca o restituire, datorată publicării oarecum întâmplătoare a scrierilor antume, ținând seama nu de cronologia lor reală, ci de contextul istoric al momentului. Receptarea îndeosebi postumă a poeziei sale – *O sălbatică floare* iese de sub tipar în 1976, dar cu câteva săptămâni înaintea săvârșirii din viață a scriitorului, urmându-i *Strada care urcă la cer* (1977) și cuprinzătoarea ediție *Un ceas de hârtie* – a dezvăluit o literatură preponderent lirică și baladescă. În contrast cu firea sa jovială de actor, poemele lui S. se înscriu în linia tradiției interbelice, figurile tutelare fiind Lucian Blaga, G. Bacovia, Ion Pillat. S-a afirmat că el „restaurează mai mult o sensibilitate decât traiecul unui singur autor” (Gheorghe Grigurcu). Poetul percepe cosmosul printr-un peisaj de obicei autumnal și vespéral, ce rezonază ca o stare de spirit: „Amurguri cu coțofene și vânt/ între plopilor mari, amari ca de toamnă,/ când umbrele sunt nesigure pe pământ/ și la plecare orișice cuvânt te îndeamnă// și stăruie stins în penumbra din lunci/ cuibul de-o vară,/ scrum leneș acum, peste margini

prelins/ c-o tristețe amară// și numai eu neștiut mai răsar/ între goale ținuturi,/ ca un amiaz timpuriu, fugar,/ plin de mirări și de fluturi” (*Amurguri cu coțofene și vânt*). La ceas crepuscular înfiorările, neliștile ființei capătă o notă gravă, meditativă, elegiacă, stăpânită însă de un anumit echilibru lăuntric: „O fereastră cu licăr anemic/ își reazemă fruntea de-un singur copac.// Amurgul revine. Cuvintele tale/ îngheață pe arbori. Disperarea lor mută/ fulgeră aerul ca o sârmă ghimpată.// Cuvintele mele, mereu mai puține,/ se opresc între azi, între mâine...// Ruine reci, orașul curge-n ceață,/ pe când această piatră seamănă cu mine” (*Ruine reci*). Notația laconică, fără patetism, în jurul aceluiași motive – ireversibilitatea timpului, presentimentul morții, iubirea, tăcerea, cuvântul, toamna, înserarea, sentimentul fragilității –, variate mereu, ca într-o structură rafinat muzicală, din cele trei cicluri ale *Vesperalelor* mai cu seamă, restituie imaginea unui poet al stărilor difuze și evanescente: „Vine o zi când pădurile, calme, nu mai dau glas,/ pasărea nu zboară mai sus de crengile tinere,/ nici iarba nu mai foșnește la fiecă pas.// O zi, când, din sfere străine, din diafane palori/ peste inimi înfierbântate coboară/ o rază difuză de seară/ și multe, multe petale de flori.// O zi – vespérală” (*Vine o zi*). În prelungirea *Vesperalelor* se situează scurtele poeme de rezonanță blagiană din *Itinerar dacic* (1972), care nu sunt nici evocări, nici descrieri, nici reconstituiri istorice, ci căutări încărcate de emoție ale specificului originar în peisajul actual. O cu totul altă dispoziție vădesc *Baladele* din 1971, de fapt un fel de poeme epico-dramatice în stil folcloric, dar de invenție liberă, pe alocuri suprarealistă, creații cu totul originale în planul ficțiunii, valorificând fabulosul eroic, unele din ele fiind chiar puse în scenă. Dacă *Fata de apă* e mai curând o legendă din vremea arhaico-mitică, în care un leneș „Dănilaș cel poznaș” (un anti-erou aproape) alungă spre Bosfor leul care ucidea turmele bătrânei Vineri, apoi, vrând să se însoare cu „fata de apă”, zâna Dunării, dispăre înghițit de valuri, iar *Pentr-o puică de hangiu* relatează, într-un limbaj plin de regionalisme, povestea unei trădări și a unei răzbunări haiducești, *Sân Gheorghe Nou* debordează de o imaginație hâtră, demitizantă, enormă. Plictisit să își joace rolul sacru-eroic, Sfântul Gheorghe coboară în lume, „la făgădău”, ca să bea „trascău” cu notabilitățile rurale, în timp ce țara, bântuită de „zauru-balauru”, e izbăvită de o câtană

slobozită de la oaste, Gheorghe din Boiabârz (numele pare coborât din *Țiganiada* lui Budai-Deleanu), care devine astfel, prin „remitizare ironică” (Ion Vartic), noul sfânt. Sunt valorificate eroi-comicul grotesc, situațiile hilare, savuroase, susținute de o oralitate neoaș arhaică. Socotit al patrulea baladist al Cercului Literar la apariția *Străzii care urcă la cer* (în echivalență proprie, *Himmelsberggasse* sau *La Rue qui monte au ciel*), S. se deosebește însă de tonul solemn hieratic, neoromantic în fond, caracteristic lui Ștefan Aug. Doinaș sau vărului său Radu Stanca. Evocând Strada Dealului și Orăștia copilăriei, emblemă, de fapt, a provinciei patriarhale interbelice, poetul se apropie mai curând, prin prozismul intenționat, de Ioanichie Olteanu. Acest spațiu sacralizat al amintirii este populat de o galerie de figuri burlești, portretizate prin îngroșarea trăsăturilor distinctive, prin bizareria lor comportamental-maniacală. În fond, e o tandră recuperare lirică a trecutului proiectat fabulos, la care concură deopotrivă umorul și fantezia, anecdoticul și ludicul, tragicul și grotescul, macabrul și ironia distanțatoare. Banalul cotidian, omenesc-firescul iau o turnură carnavalescă, explicit epică prin derularea meseriilor și profesiilor sub semnul baladescului pitoresc. O amplă desfășurare de personaje originale configurează atmosfera de epocă, perspectiva fiind a unui umorism superior, a anecdoticii dezvăluit cu voluptate, la modul hilar, în secvențe narativ-reportericești: Coșobea are mustați atât de lungi, încât acestea îi sunt scurtate ca să îi încapă în sicriu (*Coșobea*); un colonel xenofob își lasă averea celui mai pauper localnic din urbe, care se nimereste a fi chiar „o evreică – surdă și mută” (*Norii*); un preot de țară își achiziționează crucea de veci, care, însă, îl răpune, prăvălindu-se peste el (*Amilcar Barca*); unui ceasornicar numeroasele orologii din prăvălia „La Țanc” nu îi mergeau după ora exactă, ci după „infailibilul său auz muzical” („Astfel bătaile lor decalate-ntre ele/ cu diferențe de clipe, de minute sau ore,/ se completau,/ se intercalau,/ se suprapuneau inegale,/ mai scurte,/ mai lungi,/ mai repezi,/ mai rare,/ pe tonuri diverse,/ cristaline sau grave...”); croitorul posedă un degetar miraculos care coase singur; pălărierul cu o ureche retezată de o schijă se țicnește; savantul entomolog aplică pedagogia propriilor săi copii ignoranți, obligându-i cu sadism să savureze insectele pe care nu le (re)cunosc; un mitoman se închipuie Regele Soare; învâțătorul

necromant „peripatetiza cu Aristot din Stagira/ sau flecărea cu Erasm Rotterdamus,/ iar o dată pe an,/ într-a patrusprezecea zi din decembrie,/ îl găzduia la sine pe messer Nostradamus”, conlucrând totodată cu duhurile necurate, de care nu poate scăpa nici după ce le alungă, fatal urmărit de o notă din pianul unde se oploșise Satan; în fine, farmacistul alchimist se dedă practicilor sale ocult medievale, într-un text memorabil (*Farmacistul*). Scrise în ultimii ani de viață, aceste balade dau măsura deplină a imaginarului insolit al poetului. Afirmat mai întâi ca prozator, cu *Roata cu șapte spițe*, ce alcătuiește apoi, împreună cu ciclul *Tulnicele Iancului*, volumul *Pentr-un hoț de împărat* (1968), S. se consacră povestirii de ambianță istorică. Nu e vorba însă de reconstituire ca atare, în pofida personajelor eroice invocate (Horea, Avram Iancu), acestea rămânând în fundal, definite *in absentia*, ci de percepția evenimentelor la nivel popular, dintr-o perspectivă cvasianonimă și naivă, prin intermediul unor întâmplări episodice banale. În ciclul *Roata cu șapte spițe* o țarancă face tot posibilul, riscându-și viața, ca pușca ascunsă de bărbatul ei, fost gornic, să ajungă la răzvrățiți (*Flinta lui Dămian*); jertfindu-se, un țaran beteag vestește, buciurnând, izbucnirea răzmeriței (*Tulnicul lui Gădălin*); alt țaran izbutește să ia, în ziua zdrobirii pe roată a lui Horea, opincile acestuia, obiecte devenite sacre pentru el, pe care apoi, după îndelungi șovăieli, le va încălța, pentru a porni la Viena să îi spună împăratului păsurile iobagilor (*Opincile*). În ciclul *Tulnicele Iancului* un lemnar ce își vinde singur obiectele confecționate face fapte de eroism (*Mărian din Poșaga*); spânzurat în turnul clopotniței, un clopotar mut se zbate cu ultimele puteri pentru a le vesti sătenilor prezența cătanelor, iar aceștia reușesc să le pună pe fugă (*Clopotarul din Rovine*). Un aer tragic-elegiac învăluie aceste mici narațiuni din care speranța dreptății dispăre, eroii Transilvaniei murind „pentr-un hoț de împărat”. Atent la amănunte, S. schițează lapidar atmosfera, din câteva detalii, insistând pe culoarea locală, inclusiv lingvistică, pe lexicul popular regional vechi și rar, pe alocuri poate prea căutat. O viziune carnavalescă asupra lumii (Doina Uricariu) domină pseudocronicile moldovenești din *Hurmuzul jupâniței* (1968), pastişe ale literaturii cronicești la toate nivelele, de la cel narativ la cel stilistic. Povestirea care împrumută titlul volumului este însă o nuvelă gen Boccaccio, unde o jupâniță de-a doua,

ajutată de o dădacă inventivă, își înșeală fără pic de căință bărbatul, până ce îl lovește damblaua. O parodie a instabilității firii femeiești, în căutarea unui străin ales și de neam, care se dovedește a fi în cele din urmă doar un biet cântăreț ce dă bir cu fugiții, dezvoltă *Săptămâna Tudorîței*. În *Piua lui Istrate Nan* un sătean își mută utilajul când pe un mal, când pe celălalt al apei ce desparte Țara de Sus de cea de Jos, în funcție de birurile poruncite de urmașii voievodului, pierind din cauza unor pedepse nedrepte, ca și păstorul din *Oile Ducăi-vodă*, acesta din zel de a-i face pe plac domnitorului. Tot rău se sfârșește povestea și pentru fiul nelegitim al unui domn, călugărit cu sila (*Boii lui Ionașcu*). File de cronică apocaliptică (război, ciumă, cutremur, secetă, potop, lăcuste) se succedă în *Adevăratul letopiseț al lui Enaki vâtaful*, în timp ce *Jalba lui Paramon*, care deschide volumul, sau relatarea intrigilor de curte în *Sărbătorile boierului Melentie* se susțin prin imitarea stilului biblic în prima și a viziunii cronicărești în cealaltă. Livrescul răzbate la fiecare pagină, din plăcerea enormă de a combina situații, de a prelucra în mod superior stilistic, din umorismul parodic al viziunii. Postum, în 1981, apare microromanul *Moara lui Veselin*, replică și totodată prelungire în proză a ciclului baladesc *Strada care urcă la cer*, în care evoluează o galerie de personaje din toate stările sociale și etniile burgului transilvan de pe la 1900, în aceeași viziune carnavalescă asupra lumii, cultivând senzaționalul de factură populară. **S.** intenționa (prin 1969) să elaboreze un ciclu livresc în douăsprezece „cânturi”, *Walderoda*, de povestiri fantastico-ludice, pe urmele romanticilor germani, într-o proză poetică ritmată, din care a realizat câteva până la șlefuire stilistică. A mai lăsat un jurnal și o sumă de aforisme.

SCRIERI: *Roata cu șapte spițe*, București, 1957; *Aurică 2*, București, 1963; *Hurmuzul jupâniței*, București, 1968; *Pentr-un hoț de împărat*, București, 1968; *Cenușăreasa*, Oradea, 1969; *Gri-ru-gri*, București, 1970; *Balade*, București, 1971; *Itinerar dacic*, București, 1972; *O sălbatică floare*, București, 1976; *Strada care urcă la cer*, postfață Nicolae Balotă, București, 1977; *Timp scufundat*, îngr. Sorana Coroamă-Stanca și Mariana Vartic, pref. Ion Vartic, București, 1981; ed. București, 1999; *Un ceas de hârtie*, îngr. Sorana Coroamă-Stanca și Doina Uricariu, pref. Doina Uricariu, București, 1984; [*Opera omnia*], vol. I: *Timp scufundat*, îngr. și pref. Sorana Coroamă-Stanca și Mariana Vartic, pref. Ion Vartic, vol. II: *Un ceas de hârtie*, îngr. Doina Uricariu și Sorana Coroamă-Stanca, introd. Doina Uricariu, București, 1999.

Repere bibliografice: Radu Enescu, „*Roata cu șapte spițe*”, TR, 1957, 14; Valeriu Râpeanu, „*Roata cu șapte spițe*”, GL, 1957, 23; Mihai Ungheanu, „*Hurmuzul jupâniței*”, R, 1968, 5; Magdalena Popescu, „*Hurmuzul jupâniței*”, GL, 1968, 31; Negoțescu, *Policromia realismului*, CRC, 1971, 16; Al. Piru, *Spețe revoluate*, RL, 1971, 37; Balotă, *Universul*, 125–129; Ioanichie Olteanu, *Dominic Stanca*, RL, 1976, 31; Ștefan Aug. Doinaș, [*Dominic Stanca*], RL, 1976, 31, 1986, 5, 2001, 44; Al. Cistelean, „*O sălbatică floare*”, F, 1976, 12; Octavian Soviany, „*O sălbatică floare*”, ECH, 1977, 1; Eugen Simion, *Dominic Stanca*, LCE, 1977, 47; Regman, *Explorări*, 302–308; Cornel Ungureanu, „*Strada care urcă la cer*”, O, 1978, 5; Doinaș, *Lectura*, 175–181; Felea, *Aspecte*, II, 20–27; Nicolae Balotă, *Timp scufundat și revelat*, RL, 1981, 39; Doina Uricariu, *Utopia lui Dominic Stanca*, RL, 1981, 45; Vartic, *Modelul*, 152–163; Valentin Tașcu, „*Un ceas de hârtie*”, ST, 1984, 9; Cristian Moraru, „*Un ceas de hârtie*”, RL, 1984, 42; N. Steinhardt, „*Un ceas de hârtie*”, RL, 1985, 12; Regman, *De la imperfect*, 213–215; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 396–405; Negoțescu, *Scriptori contemporani*, 405–407; Ioan Holban, „*Un ceas de hârtie*”, RL, 2000, 28; Regman, *Ultime explorări*, 177–180; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 331–334; Ștefan Aug. Doinaș, *Evocări*, București, 2003, 96–103; Livia Ciupercă, *Dominic Stanca*, pref. Doina Uricariu, București, 2011. **G.Dn.**

STANCA, George (7.V.1947, Bufta – 4.II. 2019, București), poet, jurnalist. Este fiul Anișoarei (n. Crăciun) și al lui Nicolae Stanca, economist. Urmează la București Liceul nr. 25, încheiat în 1965, și Facultatea de Construcții Civile, absolvită în 1973, precum și un curs postuniversitar de sistematizare în 1983. A profesat ca inginer de execuție în investiții, sistematizare teritoriu (ca arhitect-șef al Sectorului 6 din București) și în proiectare. Se dedică pentru o vreme și muzicii, între 1969 și 1971 fiind solist vocal al unei formații rock. Pe lângă organizarea de spectacole, realizează emisiuni radiofonice, fiind angajat ulterior la revista „Flacăra”, ca redactor al paginii de „muzică tânără”. Devine secretar al cenaclului Flacăra, pe care îl va părăsi în 1975, când revine la profesia de inginer. Continuă să scrie în special despre fenomenul rock în „România literară”, „Scânteia tineretului”, „Contemporanul”. După 1989 este redactor-șef la „Independentul” (Deva, 1990), „Fair Play” (1990–1991), „Politichia și România” (1991), „Expres magazin” (1991–1992), „Telegraful de Prahova” (1997–1998), „Obiectiv” (Brașov, 2003). Înființează revista „Viața mondenă” și este director al publicației „VIP”, după care va fonda revista „Super-vip”. Este și director la „Vocea Valahiei” (din 2000) și la publicația „Ro-Coop”. Colaborează, de asemenea, la „Zig-zag”,

„Cotidianul”, „Jurnal de Transilvania”, „Curierul zilei”, „Gazeta de Sud”, „Oglinda literară” ș.a. Din 2001 devine lector la secția de jurnalism din cadrul Universității „Constantin Brâncoveanu” din București. Participă la turnee prin țară ale unor formații, recitând pe scenă texte proprii, face parte din jurii naționale la diverse festivaluri muzicale. Scrie versuri pentru interpreți pop și folk, realizează emisiuni de profil la Radio Contact, Canalul 38, Antena 1. Din 1994 are propria editură, care îi poartă „porecla”, Giuleștino. Începând din 2003, este director al Asociației de Promovare a Turismului Românesc Infotur. A debutat ca jurnalist în „Săptămâna”, unde va fi prezent până în 1973, iar ca poet la „Luceafărul” în 1976, semnând G. G. Crăciun. Prima carte de versuri, *Tandrețe maximă*, îi apare în 1981.

S. este un liric manierist americanizant. De fapt, poetul reciclează în cheie ironică oftaturi și declarații siropoase romantice: „Și iar verde de susai / cheile din quai d'orsay/ ba le ai/ ba nu le dai! Mândro/ vână de curvet / te prind eu pe internet”. Și titlurile volumelor sunt simptomatice pentru baladistul boem, nonconformist, câteodată și subtil, sensibil, sentimental: *Tandrețe maximă*, *Poeme pricinose* (1983), *Excursie cu liftul* (1988), *Angel radios* (1994). Oscilând între periferia caragialescă a Bucureștilor și un spațiu ficțional generic, atemporal, **S.** îl aduce pe Urmuz în prezent (poemul *Bărăgan în Bărăgan* devine simbolic prin repetițiile sale). Se vrea un poet ludic diferit cumva de colegii săi de generație, „melanholia” fiind starea de „gr(e)afie” a versurilor sale, care merg pe tradiția cântecelor de lume și a romanțelor. În volumul de debut poetul trece printr-o serie de stări și atitudini – bufonerie, sarcasm, agitație furibundă, satiră, ironie blândă sau caustică etc. El nu se sfiește să se lupte și cu șabloanele, demontând clișeele „epocii de aur”: „vă ordon, predați polenul la/ centrul de colectare/ [...] avem de realizat un proiect mobilizator/ pe geniu de creator” (*Împotriva lepidopterelor*). Fronda este ingenios jucată, între nevrotic și derizoriu, disimulându-se în poeme „de nuanță ecologistă”, „descrieri în doi peri”, „tandrețe perfidă”, prozaism (Radu G. Țeposu). **S.** are talentul mixării arhaismelor și neologismelor, prinse în combinații ciudate, dar pare a se opri mereu, inexplicabil, la granița dintre poezia minoră și cea de viziune. Croșetând printre calambururi, perifraze, inovații lexicale, jocuri lingvistice, el merge către același registru

senzual-duios ori violent. Între greață și grație, poemele sale „pricinose”, experimentale, se compun în jurul unei singure teme, considerată importantă: erotismul. „Dar zău uitai cum miroseai/ vanilie, cafea sau ceai/ enibahar, șerbet sau/ Vai!/ Exotică ce mai erai/ coloniala mea de mai!” (*Colonială*). De la pasteluri sau madrigaluri formulate ambiguu, trecerea pare cumva bruscă spre publicistica polemică din *Un an sub Ciorbea* (1998) sau spre paginile din *De la marea schimbare la marea dezamăgire* (2001), spre cronicile și pamfletele referitoare la fotbal și fotbaliști din *Giuleștina și ai mei* (2003) și spre textele din *Epistolar* (2012), unde jurnalistul vizează „prostioare, imbecilități mai mari sau mai mici”. Volumul *Eu vă sfidez pe toți* (2006), subintitulat „eseuri comsumculturale”, reunește cronici de televiziune din intervalul 1985–2004. O culegere de colinde și poezii populare din satul natal al lui Simion Bărnuțiu (*Ești mică, Bocșă!*, 2001, în colaborare cu Lena Stanca), o ediție Pamfil Șeicaru, *Istoria presei* (2007), o serie Vintilă Corbul, dar și o carte despre Pamfil Șeicaru (2012), prezentată inițial ca teză de doctorat, ilustrează și ele alte registre decât cel poetic.

SCRIERI: *Tandrețe maximă*, București, 1981; *Poeme pricinose*, București, 1983; *Excursie cu liftul*, București, 1988; *Angel radios*, îngr. Radu G. Țeposu, pref. Ion Cristoiu, București, 1994; *Un an sub Ciorbea*, București, 1998; *De la marea schimbare la marea dezamăgire*, București, 2001; *Stare de gr(e)afie*, pref. Eugen Simion, postfață Ion Rotaru, București, 2001; *Giuleștina și ai mei*, București, 2003; *Piese neterminate pentru o vioară dezacordată*, pref. Dan Cristea, București, 2004; *Eu vă sfidez pe toți*, îngr. Lucian Pricop, pref. Bogdan Ghiu, Pitești, 2007; *Erotikon*, pref. Al. Cistelean, București, 2011; *Epistolar*, București, 2012; „Șantajul și etajul”. *Pamfil Șeicaru între legendă și adevăr*, București, 2012.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, „*Tandrețe maximă*”, LCF, 1981, 50; Valentin F. Mihăescu, „*Poeme pricinose*”, LCF, 1984, 17; Radu Călin Cristea, „*Poeme pricinose*”, VR, 1984, 9; Gheorghe Grigurcu, „*Excursie cu liftul*”, ST, 1988, 11; Coșovei, *Pornind*, 217–220; Traian T. Coșovei, *George Stanca sau Excesul de tandrețe*, CNT, 1993, 19; Țeposu, *Istoria*, 58–59; Alex. Ștefănescu, *Jocul de-a dragostea*, RL, 1994, 47; Radu G. Țeposu, *George Stanca*, în *Dicț. scriit. rom.*, IV, 334–335; Corina Sandu, *Starea de felație*, LCF, 2003, 9; Paul Aretzu, *Un ludic incorigibil*, PSS, 2004, 10–12; Aureliu Goci, *Un prozator al personajelor și spațiilor marginale (I–II)*, „Renașterea civilizației rurale românești”, 2005, 1–2, 12; Dan Ionescu, *George Stanca – portret spiritual la 65 de ani*, „Scrișul românesc”, 2012, 5. **A.ML.**

STANCA, Horia
(26.IX.1909, Vulcan
– 13.VI.2002, Bucu-
rești), cronicar drama-
tic, memorialist,
traducător.

Este fiul Mariei (n. Munteanu) și al lui Sebastian Stanca, preot, consilier eparhial, colaborator al revistei „Luceafărul”; scriitorul Radu Stanca e fratele lui, iar actorul, poetul și prozatorul Dominic Stanca îi este văr. Urmează școala primară și gimnaziul la Sebeș-Alba (1916–1922), Liceul „Gh. Barițiu” la Cluj (1922–1928) și tot aici cursurile Facultății de Drept (1928–1932), obținând și doctoratul în 1935. Profesează ca avocat și, începând din 1930, desfășoară o susținută activitate jurnalistică, mai întâi la „Națiunea”, apoi la „Națiunea română” și „Tribuna” din Cluj. Din 1938 scrie cronică literară la „Symposion”. După cedarea Ardealului de Nord se refugiază la București, unde e jurisconsult și colaborează la ziarul „Ardealul” și la „Sfarmă-Piatră”. Mobilizat și trimis pe front, participă la campania din Crimeea și la luptele de la Odessa. În ultimii doi ani de război va fi atașat de presă la Legația Română din Berlin. Reținut în lagăr (1944–1945), e rănit din greșeală și internat în câteva spitale din Italia. Întors în țară, va fi angajat funcționar în Ministerul de Externe și în Ministerul Informațiilor. Este epurat în 1946 și se vede nevoit să lucreze în contabilitate. Arestat și condamnat la trei ani de muncă silnică, trece prin închisorile de la Jilava, Poarta Albă și de la Canal (1952–1954). Ulterior e traducător la o cooperativă de dactilografieri din București, șef de secție la Biblioteca Centrală Universitară (1957–1958) și din nou traducător, la cooperativele Deservirea și Prestarea. Scrie la „Comentar”, „Atelier literar”, participând și la cenaclul „Tudor Vianu”, mai e prezent sporadic în „Transilvania”, „Luceafărul”, „Dacia literară”, „Jurnalul literar” „Revista de filosofie” ș.a. Între 1972 și 1975 funcționează ca redactor la „Secolul 20”. Editorial, cu excepția unui *tirage à part* al unei sinteze de mici dimensiuni, *Poziții actuale în cultura românească*, apărută în colecția „Problemele

timpului” în 1947, abia în 1959 îi apare monografia *Giuseppe Verdi*, publicată sub pseudonimul Dan Vulcan din cauza interdicției de semnătură ca fost deținut politic. Cunoștințele în domeniul dramatic și muzical le-a valorificat în numeroase cronici publicate în reviste clujene, iar interesul pentru limba și cultura germană i s-a materializat în traduceri (Friedrich Nietzsche, Wolf von Aichelburg ș.a.). A mai semnat Utopius și Modestin.

Ca scriitor, S. are un destin marcat – și deturnat – de circumstanțele istorice. Cronicar asiduu, apropiat de membrii Cercului Literar de la Sibiu și de preocupările acestora, avizat asupra actualității literare, el revine în spațiul publicistic după o lungă perioadă de absență și de interdicție, cu traduceri, scrieri ocazionale apărute sub pseudonim sau cu memorialistică. Eseul *Poziții actuale în cultura românească*, una din puținele lucrări pe care le-a publicat înainte de schimbarea regimului politic, conține o dezbatere axată pe relația dialectică dintre cultură și civilizație. Cu o premisă referitoare la dezechilibrul cauzat de război între cele două forme de manifestare ale spiritului uman, S. radiografiază starea culturii românești, analizând în mod special anii 1920–1940 și făcând proiecții pentru perioada postbelică. Caracteristicile perioadei interbelice însumează, ca direcții, orientarea scriitorului asupra propriei conștiințe, asociată romanului psihologic și lirismului pur, dilema autenticității și a specificului autohton, ca reacție la excesul de împrumuturi din culturile străine, efortul constant de realizare în spirit citadin a culturii și tendința de a renunța la superficialitatea balcanică, denumită de eseist „spirit de bodegă”. Cât privește perioada postbelică, într-un exercițiu de anticipație literară infirmat de mersul istoriei, eseistul examinează trei posibile dispoziții ilustrate, într-o manieră simbolică, în figura sfântului, a eroului și a artistului. Ca în cazul multor autori interbelici al căror traseu intelectual a fost frânt de schimbarea regimului politic din România, reluarea scrisului stă și la S. sub semnul improvizăției sau al întoarcerii nostalgice spre trecut. Nu e întâmplător faptul că mare parte din prezența lui editorială coincide aproape cu vârsta evocărilor și că profilul său se cristalizează în jurul actului memorialistic. Materialul autobiografic e exploatat în trei scrieri, dintre care cea mai importantă rămâne *Fragmentarium clujean* (1987), alcătuită ca un bildungsroman care restituie și imaginea Clujului de

altădată. Textul se oprește asupra anilor de școală și de inițiere în meseria de gazetar, de cronicar dramatic și muzical, căpătând astfel și o importantă valoare documentară despre teatrul și presa clujeană interbelică. Formația clasică a memorialistului este evidentă în stilul echilibrat, senin, în decența confesiunii, în așezarea atent cronologică a evenimentelor. Harul de portretist transpare din conturarea figurilor de dascăli, actori, regizori, înfăptuită cu farmec și lirism, dar și cu știința selectării detaliului semnificativ. Rememorarea se încarcă de emoție odată cu relatarea momentelor dramatice legate de cedarea Clujului, împletite cu istoria agitată a familiei Stanca. Reticența față de modernism și față de inovație, o vizibilă înclinație autohtonizantă, menținerea tonalității decente, fără aprecieri aluvionare care să depășească relatarea întâmplărilor și a împrejurărilor istorice, sunt constante ale memorialisticii lui S., prezente și în volumul *Așa a fost să fie...* (1994). Înregistrând evenimentele trăite după cel de-al Doilea Război Mondial, însemnările vin în continuarea celor din *Fragmentarium clujean*. În *Așa a fost să fie...* evocarea se oprește asupra destinului lui S. după întoarcerea în România, la 23 noiembrie 1945. „Retina memoriei” înregistrează episoade din perioada de convalescență după un accident din lagăr, apoi supliciile detenției politice, evenimente tragice din viața de familie, un traseu marcat de slujbe întâmplătoare și de neajunsuri financiare, experiențe legate de viața culturală a timpului – toate decantate printr-un filtru moral ce caracterizează perspectiva lui S. asupra existenței, perspectivă sintetizată în autoportretul din ultimul capitol al cărții: „Am fost soldat în rândurile unei armate fără alte arme decât cele ale cuvintelor, minite să convingă și nu să impună. În rândurile acestea mi-am simțit chemarea de jurnalist practică cu o devoțiune apostolică, fără să fac concesii când credințele s-au definitivat în convingeri”. Apărut mai târziu, în 2000, *Fragmentarium berlinez (1942–1945)* rememorează perioada petrecută în calitate de corespondent de presă pe lângă Legația Română din Berlin și în lagărele de așa-zis „schimb diplomatic”, rezervate celor care refuzaseră să rămână angajați în statul german. Jurnalul conține și notații documentare legate de Legația Română ori de bombardarea Berlinului în noiembrie 1943, comentarii și reflecții despre artiști și spectacole de pe scenele berlineze, portrete ale unor prieteni și ale unor

personalități, consemnări ale prezenței culturale românești la Berlin sau impresii de călătorie. Seria scrierilor confesive ale lui S. e întregită de corespondența cu Ion D. Sîrbu, volumul *Printr-un tunel* (1997) cuprinzând scrisori din intervalul 1976–1989. Epistolarul se referă în principal la suportul moral al unei prietenii în care afinitățile se nasc inițial din originea comună în Valea Jiului, ulterior din prețuirea pentru Radu Stanca sau din împărtășirea aceluiași idei, atitudini și opinii față de realitățile sociale și culturale ale vremii. Conduc de un spirit pătrunzător, de (auto)ironie debordantă ori de sinceritate totală, dialogul conturează drama unor destine prinse între viață și scris: condițiile ingrate de trai, programul de lucru autoimpus, zbuciumul referitor la publicarea propriilor texte, relația cu prieteni și cunoscuți, scepticismul născut din analiza lucidă a scenei culturale contemporane, deznădejdea în fața morții etc. Simptomatic este schimbul de scrisori din februarie–martie 1985, în care Ion D. Sîrbu notează „lupta cu îngerul meu negru, lupta mea iacobină cu un secol și un loc geografic în care m-am născut greșit, pieziș, aiurea și inutil”, iar S., marcat de dispariția soției sale, mărturisește: „Mi-am pierdut ultimul rest de entuziasm literar [...] mă văd înotând într-un ocean de nonsensuri și lipsa de orizont îmi dă adevărate stări de disperare”. Mai apropiate de jurnalismul muzical al lui S. sunt și două monografii, una consacrată lui Giuseppe Verdi, cealaltă lui Ciprian Porumbescu (1975). Mizând pe o combinație între mărturia documentară și ficțiune, în cartea despre Ciprian Porumbescu scriitorul alege formula biografiei romanțate, prezentându-l pe compozitor sub înfățișarea unui personaj romantic, marcat de tragism.

SCRIERI: *Poziții actuale în cultura românească*, București, 1947; *Giuseppe Verdi*, București, 1959; *Ciprian Porumbescu*, Cluj-Napoca, 1975; *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987; *Așa a fost să fie...*, Cluj-Napoca, 1994; *Printr-un tunel (corespondență I.D. Sîrbu – Horia Stanca)*, îngr. și postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1997; *Fragmentarium berlinez (1942–1945)*, București, 2000. **TRADUCERI:** Hermann Kesten, *Maurul din Castilia*, pref. Tudor Olteanu, București, 1974; Wolf von Aichelburg, *Poeme – Gedichte*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1975 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș); Inge Borde Klein, *Teatrul de păpuși*, București, 1980; Klaus Kessler, *Cronică târzie*, București, 1984; Otto Flake, *Castelul Ortenau*, București, 1986; Friedrich Nietzsche, *Despre genealogia moralei*, postfață Ion Ianoși, Cluj-Napoca, 1993 (în colaborare cu Janina Ianoși); *Goethe despre „Faust”*, în

Goethe, *Faust*, tr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1996.

Repere bibliografice: Ardeleanu, *Opinii*, 113–116; Gabriel Țepelea, „*Fragmentarium clujean*”, RL, 1988, 16; Nae An-tonescu, „*Fragmentarium clujean*”, ST, 1988, 5; Zaharia Sângeorzan, „*Așa a fost să fie...*”, ST, 1995, 1–2; Carmen Varfalvi-Berinde, *Repere pentru un spațiu armonic*, APE, 1995, 3–4; Adrian Țion, *Tunelul corespondenței*, TR, 1997, 39–40; Mircea Tomuș, *Un portret pe lună: Horia Stanca*, T, 2001, 1; Mircea Platon, *Amintiri pe perete*, CL, 2002, 3; Virginia Șerbănescu, *In memoriam Horia Stanca*, CL, 2002, 9; Nicolae Florescu, *Încă un reprezentant...*, JL, 2002, 11–12; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 335–337.

D.Mr., I.T.

STANCA, Radu
(5.III.1920, Sebeș
– 26.XII.1962, Cluj),
poet, dramaturg, eseist.

Este fiul Mariei (n. Munteanu) și al lui Sebastian Stanca, preot, consilier eparhial și colaborator al „*Lu-ceafărului*”; scriitorul Horia Stanca îi este frate, iar actorul și poetul Dominic Stanca văr. Face cursurile primare și Liceul „Gh. Barițiu” la Cluj (1927–1938). Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Uni-versității clujene, mutată după Dictatul de la Viena la Sibiu, unde obține licența în 1942 cu teza *Proble-ma cititului*, care va fi și prima sa carte, apărută în 1943. Debutul în presă se înregistrează foarte devre-me, la doar doisprezece ani, cu proza *Legenda pești-lor*, trimisă la „*Universul copiilor*” (1932). Elev și ul-terior student, participă la viața publicistică clujeană scriind la cotidianul „*Națiunea română*”, la „*Măine*” (1935), publicație pe care o conduce împreună cu Vladimir Zlătaru, și făcând parte din grupul de la re-vista „*Symposion*”. La Sibiu devine, în 1941, redactor responsabil al revistei „*Curțile dorului*”, în 1942 e membru al Cercului Literar „*Octavian Goga*”, iar în 1944–1945 secretar de redacție la „*Națiunea*”. Tot acum e asistent al lui Lucian Blaga la Catedra de fi-losofie a culturii (1943–1945). Cea mai importantă participare a lui S. la viața culturală a vremii este în cadrul Cercului Literar de la Sibiu, el numărându-se printre inițiatorii și semnatarii scrisorii-manifest

adresate de grupare lui E. Lovinescu în 1943. Dar pa-siunea vieții sale a fost teatrul. La Sibiu, unde rămâne după ce Universitatea va reveni la Cluj, va preda es-tetica teatrului la Conservatorul Popular (1945–1949), fiind totodată actor (1947–1948) și regizor la teatrul din localitate (1949–1961) și la Teatrul Națio-nal din Cluj (1961–1962). În 1953, pentru activitatea teatrală, i se decernează Premiul de Stat. Cu excepția tezei de licență, întreaga operă a lui S. va fi tipărită postum, îngrijită de prieteni sau de admiratori: I. Negoîtescu, Al. Căprariu (ca editor și comentator), Mircea Tomuș, Ioana Lipovanu, Monica Lazăr, Mir-cea Muthu, Ion Vartic, Marta Petreu, Petru Poantă.

S. a trăit fulgerător și a intrat direct în legendă, devenind un simbol al Sibiului teatral (scena din localitate îi poartă acum numele). Că nu a avut pre-sentimentul sfârșitului prematur o dovedește faptul că, deși a scris mult, nu și-a adunat scrierile în vreo carte. Cu înclinație către speculația teoretică, a lăsat în manuscris un volum de eseuri intitulat *Aqua-rium*, din care o serie de texte vor intra în *Acvariu* (1971) și vor fi publicate integral, cu titlul original, abia în 2000. Analizând aceste pagini consistente și „revoluționare”, Ion Vartic crede chiar că S. a fost „liderul Cercului Literar de la Sibiu”. Afirmția poate fi acceptată, dar numai în direcție poetică, eseul *Re-surecția baladei* („*Revista Cercului Literar*”, 1945) fiind într-adevăr fundamental pentru definirea at-mosferei poetice din anturajul „*cerchiștilor*”. Balada, în optica eseistului, se opune „*poeziei pure*” nu cu violență, ci bazându-se pe elemente de valoare tra-dițională, fiind „concepută de astă dată ca un «mij-loc» poetic și considerată în sensul absolut contem-poran al poeziei”. Neîndoielnic, mai toți poeții de la Cercul Literar au fructificat această teorie, tonul lor fiind preponderent baladesc până târziu: Ștefan Aug. Doinaș, Eta Boeriu, Ioanichie Olteanu, Domi-nic Stanca ori mai puțin cunoscutul Al. T. Țion. Cât despre S., a fost în exclusivitate baladist. Tot Ion Var-tic susține că el „a ilustrat cu strălucire lamentația baladescă”. În aceeași linie intră romantismul, pa-tetismul, atitudinea trubadurescă, vocația tragicu-lui, care nu cad în desuetudine, ci izbutesc să păs-treze aparențele modernității. Poate că reușita vine din faptul că toate producțiile sale poetice au o anu-me conotație scenică, tragicul fiind mai degrabă „jucat” decât resimțit ca destin, cum mărturisesc poemele *Trubadurul mincinos*, *Lamentația poetului pentru iubita sa*, *A doua odă a lui Lactanțiu pentru*

iubita sa, *Invitație la o artistă, Baladă studențească, Regele visător* și mai ales *Corydon*, din care faimoase vor deveni versurile „Sunt cel mai frumos din orașul acesta, / Pe străzile pline când ies n-am pereche, / Atât de grațios port inelu-n ureche, / Și-atât de-n-florite cravata și vesta. / Sunt cel mai frumos din orașul acesta”. Eugen Simion îl definește pe S., la care, de la un moment dat, viața și opera se identifică, drept „salcia plângătoare a acestei generații, oglindită în râul propriei conștiințe tragice”. Lucrurile nu stau altfel nici în ceea ce privește teatrul lui S. Enunțurile teoretice din capitolul *Histrionee – Despre teatrul literar, Metafora în arta regiei, Interiorizare și exteriorizare în arta actorului* – sunt puse în operă atât în propriile realizări actricești, în numeroasele puneri în scenă, dar mai ales în teatrul scris. Regia spectacolelor se va fi păstrat mai cu seamă în amintirea publicului și cel mult consemnate în cronicile momentului, în schimb piesele scrise, unele interpretate pe diverse scene, sunt pretexte de analize. În materie de regie, imaginația lui era atrasă de registrul grav, semnificațiile profunde fiind încifrate în metafore scenice memorabile. Tot astfel sunt și propriile texte dramatice: profunde, simbolizatoare, oarecum romantice, trimițând mai degrabă la Schiller decât la moderni. *Hora domnițelor* (compusă în 1945, reprezentată în 1968) este tot un fel de baladă, de legendă, în care patosul iubirii este esențial și deviază cursul normal al acțiunii. Ceea ce urma să fie aventura unor italieni căutători de comori se metamorfozează într-o revelație a frumuseții femeilor de la noi, sfârșită tragic. Iar cântecul și dansurile (hora) prințeselor autohtone (iele) sunt de sorginte folclorică, dar în coloratură romantică, pe alocuri expresionistă. S. urmărește să creeze altceva, chiar dacă pornește de la modele clasice: un Oedip altfel, care nu se confundă cu cel mitologic (*Oedip salvat*, 1947), o replică feminină a lui Don Juan (*Dona Juana*, distinsă în manuscris cu Premiul „E. Lovinescu” în 1947, jucată în 1968) ș.a. De altfel, autorul pune în scenă de regulă doi parteneri, ca în oglindă, unul fiind replica subtilă a celuilalt. Scris pentru scenă, acest teatru rămâne totuși poetic, cu o tensiune ce vine din filonul lui tragic. În poezie acesta e triumfal, înalt, în vreme ce în teatru este profund, adânc. S. a mai lăsat câteva texte intitulate *Aforisme pentru un actor tânăr*, câteva percutante indicații de regie și *Alte aforisme*, a realizat, de asemenea, o monografie închinată actorului Ștefan

Braborescu (tipărită în 1965). Singular prin ardența ideilor este schimbul de scrisori cu I. Negoitescu, din care s-a născut volumul *Un roman epistolar* (1978). Prin opera lui, S. rămâne, cum afirma Ștefan Aug. Doinaș, „una din acele personalități fascinante care însumează în ele splendoarea și tragicul logosului creator; înzestrat deopotrivă pentru poezie, eseistică și teatru (dramaturg, actor și regizor), volubil și însetat de tot ceea ce poate să ofere clipa unui om care trăiește din plin și, totodată, o domină prin luciditatea sa, el s-a grăbit să ne dea, în toate aceste domenii, măsura talentului său genuin, presimțind parcă zgârcenia Parcelor neîndurate, care ne taie firul vieții cu foarfecele”.

Surprinzătoare e, la Radu Stanca, sinceritatea poemelor, deși punerea în scenă nu lipsește. Balada erotică, începută în chip tradițional cu o notă fantastică, galopantă, e întoarsă spre motive intime, încât Pierrot-ul care se prefăce că plânge pentru a ne amuza plânge la sfârșit cu adevărat. Convertirea lirismului trubaduresc, fantastic până la macabru, în lirism intim, terorizat de ideea morții, e, aici, actul poetic hotărâtor.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Problema cititului. Contribuții la estetica fenomenului literar*, Sibiu, 1943; ed. îngr. și pref. Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 1997; *Ștefan Braborescu*, București, 1965; *Versuri*, pref. I. Negoieșcu, București, 1966; *Teatru*, București, 1968; *Acvariu*, îngr. și pref. Mircea Tomuș, Cluj, 1971; ed. (*Aquarium*), îngr. Ion Vartic și Marta Petreu, pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 2000; *Poezii*, îngr. și pref. Ioana Lipovanu-Theodorescu, București, 1973; I. Negoieșcu – Radu Stanca, *Un roman epistolar*, București, 1978; ed. Cluj-Napoca, 1998; *Versuri*, îngr. și pref. Monica Lazăr, Cluj-Napoca, 1980; *Teatru*, îngr. și introd. Ioana Lipovanu, București, 1985; *Turnul Babel*, îngr. și pref. Irina Petraș, Pitești, 2000; *Doti*, îngr. și pref. Petru Poantă, Pitești, 2001; ed. îngr. și pref. Ioana Lipovanu, București, 2011; *Ars Doloris*, pref. Monica Lazăr, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, *Sublinieri*, TIA, 1943, 10; Căprariu, *Jurnal*, 193–198; Martin, *Poeți*, I, 126–133; Regman, *Cărți*, 142–152; Manolescu, *Metamorfozele*, 125–128; Balotă, *Labirint*, 297–303; Doinaș, *Diogene*, 79–85; Negoieșcu, *Însemnări*, 187–195; Negoieșcu, *Lampa*, 44–50; Doinaș, *Poezie*, 106–112; Grigurcu, *Teritoriul*, 23–27; Sasu, *Progresii*, 39–45; Vlad, *Convergențe*, 262–268; Balotă, *Umanități*, 390–394; Tomuș, *Istorie*, 131–144; Negoieșcu, *Engrame*, 112–118; Piru, *Poezia*, I, 292–303; Tașcu, *Incidențe*, 123–126; Balotă, *Arte*, 195–213; Nițescu, *Poeți*, 21–31; Simion, *Scriitori*, I (1978), 136–140; Ion Vartic, *Radu Stanca. Poezie și teatru*, București, 1978; Anca Sîrghie, *Radu Stanca*, Cluj-Napoca, 1980; Ciocârlie, *Mari corespondențe*, 241–272; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 45–51, 382–387; Zăciu, *Cu cărțile*, 48–54; Vartic, *Modelul*, 16–17, 140–151, 295; Pop, *Jocul*, 219–230; Grigurcu, *Eminescu – Labiș*, 385–395; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 85–89; Ada D. Cruceanu, *Radu Stanca – dramaturgul*, Timișoara, 1992; Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, 407–409; Dosar *Radu Stanca*, îngr. Ion Vartic, APE, 1995, 9; Poantă, *Cercul Literar, passim*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 7–18; Ovidiu Cotruș, *Medalion: Radu Stanca*, O, 1999, 6; Mariana Brandi-Gherga, *Radu Stanca: simboluri poetice*, pref. G. I. Tohăneanu, Timișoara, 1999; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 301–303; *Dicț. esențial*, 781–783; Ghițulescu, *Istoria*, 124–127; Micu, *Ist. lit.*, 341–342, 660–661; Mincu, *Poeticitate*, 84–92; Manolescu, *Lista*, I, 47–48, II, 329–333; *Dicț. analitic*, IV, 371–373, 501–503; Gavril, *Cercul Literar, passim*; Alina Felea, *Radu Stanca. Elemente ale unei biografii interioare*, Brașov, 2004; Mircea Muthu, *Studii de estetică românească*, Cluj-Napoca, 2005, 67–75; Ștefănescu, *Istoria*, 223–228; Ciopraga, *Efigii*, 11–16; Manolescu, *Istoria*, 913–918; Popa, *Ist. lit.*, I, 1054–1058; Dragoș Varga, *Radu Stanca. Sentimentul estetic al ființei*, ed. 2, pref. Radu Vancu, Iași, 2010; George Neagoe, *Antologicul Radu Stanca*, CLT, 2012, 16; Simuț, *Vămile*, 321–324.

V.T.

STANCIU, Dan (28.VII.1952, Lugoj), poet. Este fiul Maricelei (n. Constantinescu) și al lui Aurel Stanciu, ofițer. Urmează la București școala elementară și liceul, apoi Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” (1972–1976). De-a lungul timpului a lucrat ca librar, corector și ca grafician, realizând numeroase ilustrații de carte. În 1972 debutează la „Luceafărul”, iar editorial în 1990 cu volumul *Imperiul simpatiei*. Mai colaborează la „Orizont”, „Viața românească”, „Echinox”, „Dilema veche”, „Academia Cațavencu”, „Poesis” ș.a.

Critica l-a privit pe S. ca pe un continuator al suprarerealismului, în linia lui Gellu Naum. El se îndepărtează însă de unele principii ale curentului, cum ar fi dicteul automat, visele sale sunt adesea lucrate din nevoia de a evita clișeul, de a găsi alte căi sensurilor și cuvintelor. *Imperiul simpatiei* se deschide cu o artă poetică: „Aveam de spus un lucru nespuse de simplu două-trei silabe în jurul unui inel de agonii volatile și arderi caligrafiate poate nici atât” (*Scindare – Scintilație*). Efortul celui care încearcă să transmită lucruri, poate mărunte, pe cale rațională rămâne fără rezultat: „Mintea mea accepta să înțeleagă asemenea fenomene (îi erau dragi) însă făciile acestei înțelegeri mureau repede”. Se va întoarce, prin urmare, spre sine, printr-o atentă explorare a trăirilor interioare, căutând o realitate secundă proprie: „într-o zi s-a mărit a devenit peste noapte apt. Nu se mai lovea de sine” (*Munca unei familii*). Versul, cu aparențe narative, e de un ludism provocator, etalând posibilități combinatorii imprevizibile și descrieri minuțioase obținute prin asocieri neașteptate, frizând absurdul. Fantezismul e întrerupt când și când de câte o formulare mai transparentă: „Pierzi podul Nivelul de înțelegere unde erai te gătuie Nu mai ai centru te miști cu un călcâi pe inimă dansezi împresurat de perne putrede și apa are puterea să te ia” (*Du-te-vino liniștit*). Dar călătorul-poet nu poate decât aproxima inexprimabilul, iar cititorul este chemat să se asocieze călătoriei (o temă frecventă în poezia lui S.), să lase frâu liber imaginației, jocului neîngrădit de vreo regulă. Visul, amintirea, alegoria creează o realitate fantasmagorică insolit criptată. Poemele din *Simetria fierbinte* (1994) induc impresia de coregrafie, în sensul că oniricul, mijloacele avangardiste par asamblate pentru a da rigoare construcției, chiar dacă adesea într-un stil ce ține de un „suprarerealism de operetă” (Traian T. Coșovei). Uneori versurile cultivă prețiozitatea barochismului, ca în următorul portret poetic: „Aveam mantia ruptă în

trei puncte La brâu îmi atârna un copăcel uns cu sirop de trefle. Ca pălărie purtam pe cap o tufă”. **S.** este un poet lucid în visele sale, care invită la reflecție asupra înțelesurilor, la descifrare, la el componentele lumii reale nu dispar, dar sunt puntea de trecere spre o așa-zisă lume a „simetriei”. Una însă infidelă și imprevizibilă, precum visele. Convins de faptul că „suprerealismul este ce va fi”, deci de valabilitatea perenă a doctrinei suprarealiste, **S.** a participat la mai multe experimente de producție textuală, precum poemul-colaj, publicat în ediție bilingvă, *Înainte/ După*, în colaborare cu Gheorghe Rasovszky, Iulian Tănase și Sasha Vlad (2003), sau creația colectivă, în care proprietatea asupra textului este devălmașă: *Trusa instalatorului de umbre* cu Iulian Tănase (2006), *Parazitul azurului* cu Sasha Vlad (2006), *Dimensiunea „Umbrella”* cu Sebastian Reichmann (2009) ș.a. Poetica unei astfel de întreprinderi vorbește nu atât despre comunitate și despre inconștientul unanim, cât despre puterea „bolboroselii” în comun de a te revela pe tine ție însuși: „niciunul nu aude ce spune acela de alături, dar auzindu-se mai clar pe sine în sporovăiala de nedeslușit a vecinului. Se naște astfel un glas deasupra, care îi poartă pe amicii noștri spre aflare”. Scrierile realizate după acest procedeu au o puternică dimensiune autoreferențială, putându-se citi ca adresări indirecte către un cititor chemat să recreeze sensul „bolboroselii”. În *Trusa instalatorului de umbre* apar și poeme în dialog, compuse din replici paradoxale, care însă uneori, în loc să fie absurde, sunt doar poetice: „Vrei un răgaz pentru a te orienta? – Aleargă în jurul soarelui”. În cartea realizată în colaborare cu Sebastian Reichmann poemul apare ca „un obiect verbal cu multiple funcții (printre care și aceea de ambiguizare a imediatului)”, descris didactic ca fiind alcătuit „dintr-un plan de suprafață și unul adânc, între care vor fi intercalate diverse moduri de exprimare, unele mai lacrimale, altele mai generaliste, dar toate alcătuind împreună un fel de Wikipedia cu peroane amovibile pentru utilizatori începători”. Prin tulburarea exprimării limpezi a certitudinilor poetul urmărește închiderea „porților alterate ale percepției”, definind libertatea rezultată ca fiind poezie. Drept consecință, în majoritatea poemelor se vorbește despre eforturi de eliberare imaginativă de formele canonice, de obicei cenzurate de reflexele didactice ale rațiunii, ceea ce echivalează și cu condiția poemului suprarealist luptând cu opacitatea semantică și sperând

la o lectură care să-l facă transparent. Zbaterea aceasta între ratare și triumf este codificată astfel: „ne ținem cu dinții de linia de plutire dintre faliment și chilipir”. În volumul individual *Acte calde într-un decor negru pe scene separate printr-o linie grea* (2011) **S.** propune texte scurte, realizate nu prin sabotajul sintactic al gramaticii (practicat rar: „3 metri brâncovenesc de zor printre ruine”), ci prin subminarea pertinentei semantice a frazelor-tip, prin brutalizarea inerției de gândire și provocarea imaginației („A înflorit balena, cucii au ieșit din muguri. Prietenos, tov. soare bice-mparte pe obraji”). Poetul se abandonează unei fantezii presupus libere, dar cel mai adesea realizează noi și ingenioase scenarii ale luptei viziunii poetice cu tirania realului. Reveriile sale ascund noi codificări ale raporturilor tensionate dintre poemul anarhic și rațiunea cazonă: „Un grup de balerini militari încearcă să încarce un lac în plasa unui camion [...], niște stele pribege se agață în cute, unde plescăie și puiue”. Poemele evită previzibilitatea prin contrarierea clișeului verbal („Numele epavei: *Grande*. Starea epavei: jale. Pasageri: 0,5. Vii: 0. Morți: 0,5”), prin cenzurarea eternului de către tranzitoriu („în rama ei vor fixa o lespede pe care scrie *Văzut*”), a solemnității de către trivial („al treilea [...] caută numărul de aur într-o troacă”). Apar și scurte alegorii ale eliberării prin hazard, când miracolul, deci și poezia, devin posibile: „Furtuna trecuse, dar mai ploua tare. Când și-a revenit în simțiri, unul dintre cei aruncați de valuri pe țarm a întreat: Unde suntem? Drept răspuns din nisip s-a dezvoltat un cireș înflorit”.

SCRIERI: *Imperiul simpatiei*, București, 1990; *Simetria fierbinte*, București, 1994; *Înainte/ După. 52 de apariții trans-vizuale generate de hazard – Before/ After. 52 Trans-visual Apparitions Generated by Chance* (în colaborare cu Gheorghe Rasovszky, Iulian Tănase și Sasha Vlad), ed. bilingvă, tr. Sasha Vlad, București, 2003; *Trusa instalatorului de umbre* (în colaborare cu Iulian Tănase), București, 2006; *Parazitul azurului* (în colaborare cu Sasha Vlad), București, 2006; *Mergi cu alți pași*, București, 2007; *Dimensiunea „Umbrella”* (în colaborare cu Sebastian Reichmann), București, 2009; *Acte calde într-un decor negru pe scene separate printr-o linie grea*, București, 2011. **Traduceri:** André Boulanger, *Orfeu (legături între orfism și creștinism)*, București, 1992; Max Kaltenmark, *Lao Zi și daoismul*, București, 1994; Jean-Pierre Vernant, *Originile gândirii grecești*, București, 1995 (în colaborare cu Florica Bechet); Henri Michaux, *În țara magiei*, București, 2012.

Repere bibliografice: Ioana Pârvulescu, *De veghe în „imperiul simpatiei”*, CNP, 1990, 3; Eugen Simion, *Prelungirile*

suprarealismului, RL, 1990, 28; Traian T. Coșovei, *Darwin al mângâierilor*, CNT, 1991, 17; Adriana Cean, *Scindarea realității*, ECH, 1991, 7–9; Alexandru Pintescu, „Imperiul simpatiei”, PSS, 1992, 7–8; Virgil Mihaiu, *Între real și surreal*, ST, 1995, 1–2; Bucur, *Poeți optzeciști*, 199–201; *Dict. analitic*, IV, 138–140; Marius Chivu, *Spre Graalul suprarealismului*, RL, 2005, 30; Simona Sora, [Dan Stanciu], DM, 2005, 69, 2006, 119, 124; Cosmin Ciotloș, [Dan Stanciu], RL, 2006, 22, 2009, 40; Adina Dinițoiu, *O nouă colecție de poezie pe piața literară*, OC, 2009, 242; Constantin Abăluță, *Școala Gellu Naum*, LCF, 2011, 24. **A.St., D.Mn.**

STANCIU, Florian (31.VIII.1932, Gruia, j. Olt), prozator, poet. Este fiul Constantinei (n. Vlad) și al lui Dumitru Radu Stanciu, agricultor. Face școala primară în comuna natală, Școala Medie Tehnică la Slatina (1945–1952) și urmează cursurile Facultății de Economie a Institutului de Studii Economice din București (1952–1957). Va lucra în calitate de economist la diverse întreprinderi din Pitești (1957–1983) și la Șcheia Moșoaia (1983–1990). Frecventează cenacul patronat de Editura Tineretului și pe cel al revistei „Viața studențească”, este prezent cu versuri și în „Gazeta literară”, „Scânteia tineretului”, „Argeș”, „Calende” ș.a.; este redactor al revistei piteștene „Cafeneaua literară”. A mai semnat Florea Stanciu Aluniș.

Volumul de proză *Drumețind prin Argeș* (1987), care a constituit debutul editorial, nespectaculos, al lui S., este dominat de candoare, seninătate și entuziasm față de frumusețea naturii. Motivul călătoriei va sta și la baza altei cărți de povestiri, *Căutând iubirea (din însemnările unui licean)* (1994). Impregnat de un lirism în cele din urmă monoton, textul din *Pauza de prânz (fals jurnal de birou)* (1996), a treia culegere de proză cu inserții autobiografice, încearcă să analizeze relațiile între economiștii unei întreprinderi și un șef capricios, în timp ce *Pe căile lui Hypnos* (2006) se îndreaptă spre cu totul alt tărâm. Și versurile din placheta *Recviem la crângul de salcâmi* (1993) se definesc prin nota nostalgică (*Vara pe când mama te trezea dis-de-diminează*), dar și prin cultivarea unor imagini ce conturează o lume absurdă, ușor patetică, aflată „cu nebunia mereu de-a călare”. În schimb, poezia din *Spectacol cu intrare liberă* (1999) e populată de personaje mitologice sau istorice, discursul devenind mai interiorizat decât în lirica de început. În ultima parte, intitulată *Arhidictatorul*, tonul este dur, direct și uneori sarcastic, în nota, altfel destul de facilă, a pamfletului versificat: „Ce era el anume în carne și oase/ din creștet în călcăie/ o tighă de maimuță pe un ciot de

homunculus/ fața pârjolită de gălbeneală și umbrită de crețuri/ gură zvârlind țipete a poruncă și-nfricoșare/ câți îl vedeau în preajmă murmurau în ei înșiși/ ia te uită cine peste noi tronează”. Câteva pagini din *Poemul care își citește cititorul* (2001) sunt compuse în spiritul poeziei optzeciste, S. fiind considerat a-i aparține tocmai „pentru că recurge la acest joc al relației dintre autor și text, dintre text și cititor” (Alex. Ștefănescu). Poezia din volumele ulterioare – *Levițiații și alte zboruri* (2004), *Războiul cu pădurea* (2007) ș.a. – ezită între asumarea subiectivității și metaforismul uneori excesiv, având o recuzită mai degrabă tradiționalistă și fixându-se într-o imagistică egală cu sine, previzibilă, cuminte („Pe maluri de ape cumpănești limpeziri năluciri/ țărături imaculate ce doar cu visul se-ngână”).

SCRIERI: *Drumețind prin Argeș*, București, 1987; *Recviem la crângul de salcâmi*, București, 1993; *Căutând iubirea (din însemnările unui licean)*, București, 1994; *Pauza de prânz (fals jurnal de birou)*, Pitești, 1996; *Spectacol cu intrare liberă*, București, 1999; *Poemul care își citește cititorul*, Pitești, 2001; *Levițiații și alte zboruri*, postfață Petru Mihai Gorcea, București, 2004; *Pe căile lui Hypnos*, București, 2006; *Războiul cu pădurea*, București, 2007; *Ecloga vs. machina vs. nihil*, Pitești, 2011.

Repere bibliografice: Dumitru Anghel, *Un drumeț inspirat*, ARG, 1988, 2; Marian Barbu, *Sensul echilibrului – Florian Stanciu*, „Săgetătorul”, 1997, 34; Alex. Ștefănescu, *Florian Stanciu*, „Săgetătorul”, 2001, 204; Petru Mihai Gorcea, *Florian Stanciu respiră poezie...*, „Săgetătorul”, 2001, 222; Gheorghe Soare, *Spectacol cu intrare liberă*, ARG, 2002, 7; Alexandru Jurcan, [Florian Stanciu], ARG, 2005, 12, „Cafeneaua literară”, 2008, 6; Dumitru Augustin Doorman, *Florian Stanciu – 80*, ARG, 2012, 8. **L.Cr.**

STANCIU, Virgil (4.XI.1941, Blaj), anglist, traducător. Este fiul Margaretei Stanciu (n. Sabău) și al lui Virgil Stanciu, profesori. Tatăl său a fost unul din apropiații revistei „Blajul” (1934–1936), colaborator la *Atlasul lingvistic român*, coordonat de Sever Pop, și la *Dicționarul limbii române literare*, editat de Academia Română. S. urmează la Cluj școala elementară (1948–1952), Liceul „Emil Racoviță” (1952–1959) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai”, secția engleză-română (1959–1964), pe care o va absolvi cu lucrarea *Dramaturgia lui Tennessee Williams*. Preparador la Catedra de engleză a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1964–1965), apoi la Cluj, la Catedra de limbi străine a Institutului Agronomic, din 1966 devine asistent la Catedra de limba engleză a Facultății de Filologie (Litere) clujene, unde parcurge toate

treptele, până la gradul de profesor (1990), fiind și șef de catedră (1990–1991, 2000–2007). În 1974 își susține teza de doctorat cu tema *Thomas Wolfe, romancier american la început de secol*. Ca bursier, studiază în Marea Britanie (1970), la University of North Carolina, Chapel Hill, SUA (1971–1972), din nou în Marea Britanie (1979), iar mai târziu în Irlanda (1999). Va funcționa și ca *visiting professor* la School of Slavonic and East European Studies din Londra (1990–1992) și la University of Nevada, Reno, SUA (2003). Debutază în revista „Steaua” (1966) cu critică literară, continuând să colaboreze, cu eseuri și traduceri, și la „Tribuna”, „Secolul 20”, „Cahiers roumains d’études littéraires”, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, „Echinox”, „Vatra”, „Familia”, „Ateneu”, „România literară”, „Literatorul”, „Apostrof”, „Observator cultural”, „Lettre Internationale” ș.a. Participă la realizarea unor lucrări colective: *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), *Studies in the 18th and 19th century English Novel* (1987), *Studies in the British Novel of the First Half of the 20th Century* (1988), *Studies in the Contemporary British Novel* (1989), *Dicționar de scriitori nord-americani* (2010). A fost distins cu Premiul Consiliului Britanic (2000), cu Premiul Uniunii Scriitorilor (2001) și cu premii ale Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (2003, 2007, 2009).

Prima carte a lui S., *Orientări în literatura Sudului american* (1977), conține o analiză detaliată a factorilor ce determină individualitatea literaturii din acest teritoriu, văzută nu în ideea fragmentării unei mari literaturi naționale, ci în particularitățile date de condițiile istorice și sociale, economice și politice în care s-a dezvoltat zona, cultivând o „viață de tip prin excelență rural” și făurindu-și o „legendă” în legătură cu viața „aristocratică” de aici, pe care literatura nu a încetat să o transpună. „Marii scriitori ai Sudului american – afirmă S. – au avut meritul de a pătrunde dincolo de legendă, de a desprinde fantezia de adevăr, de a intui tragismul vieții trăite în iluzie și, confruntată cu o realitate contradictorie, de a defini și explora sentimentul de culpabilitate care face din sudist un potențial erou de tragedie”. Criticul urmărește modul în care s-a format conștiința unei structuri de clasă și de castă, un spirit marcat de instinctul puternic al posesiei pământului, atitudinea de frondă, de reexaminare a preceptelor și valorilor, adesea în opoziție deschisă față de legi ș.a.m.d., toate alcătuind mentalitatea sudică, unde se raportează mereu prezentul la trecutul idealizat,

unde individul se simte frustrat – ceea ce constituie una din principalele teme ale literaturii Sudului american. Ampla analiză, întreprinsă descriptiv, dar nuanțat, este completată cu câteva profiluri de scriitori – Ellen Glasgow, Thomas Wolfe, William Styron, Flannery O’Connor, Tennessee Williams și William Faulkner –, configurate monografic, cu aplicată metodă interpretativă a principalelor opere ale acestora. Și în alte eseuri și articole S. abordează teme din literatura engleză și americană, făcând demersuri comparatiste pertinente. *Războiul gândului cu literele* (2004) constituie o selecție a eseurilor sale apărute în intervalul 1974–2004, continuând firesc și unitar preocupările unei întregi cariere, animată de pasiunea pentru literatura engleză și americană. Autorii selectați fac parte din „nucleul dur”, canonic, al celor două literaturi, de la Faulkner la Doctorow și de la Graham Greene la Ian McEwan, fiind grupați pe două secțiuni, care susțin concomitent bogata activitate de traducător a lui S. Cartea reflectă dinamica reasezării scriitorilor clasici în orizontul actual de interpretare printr-o implicită meditație cu privire la destinul romanului în ambele literaturi, oferind o perspectivă de ansamblu asupra lor. S. are calitățile unui istoric literar: nu excelează atât în interpretări inedite, cât în precizia încadrărilor și în concizia privirilor de sinteză prin care se reliefează procesele subtile ale istoriei romanului și se păstrează totodată întregul prin componentele sale (autorii analizați individual), având darul de a valorifica detaliile în tabloul general, de a contura portrete complete. *The Transition to Modernism in English Literature* (2007) evidențiază tot valențele de istoric literar ale lui S., miza fiind sistematizarea unei perioade (decadențismul englez *fin de siècle*), dar și circumscrierea axiomelor poetice ale „modernității premodernilor”, de la antemergători ca Walter Pater la „reacționari” ca Joseph Conrad. *Dicționar de angliști și americaniști români* (2008) este un ghid singular și cvasi-complet al traducătorilor și universitarilor români care au menținut un permanent dialog între cele două culturi. Lucrarea se axează pe o informație biobibliografică extrem de utilă, reprezentând o încercare destul de rară de a integra anglistii și americanistii în cultura română și de a le conferi astfel un statut bine definit. Ca traducător, S. optează pentru valorile consacrate ale literaturii engleze și americane, dar și pentru contemporani ca David Lodge, Ian McEwan, E.L. Doctorow, Julian Barnes sau William

Trevor, pe care îi transpune în românește cu o grijă deosebită pentru acuratețea stilului, găsind echivalențe adecvate individualității fiecărui autor.

SCRIERI: *Orientări în literatura Sudului american*, Cluj-Napoca, 1977; *Războiul gândului cu literele*, Cluj-Napoca, 2004; *The Transition to Modernism in English Literature*, Cluj-Napoca, 2007; *Dicționar de angliști și americaniști români*, Cluj-Napoca, 2008. **Traduceri:** Charles Lamb, Mary Lamb, *Povestiri după Shakespeare*, Cluj-Napoca, 1977; Joseph Conrad, *Corsarul. Falk*, Cluj-Napoca, 1988, *Trăsnaia lui Almayer*, Cluj-Napoca, 1992; Iris Murdoch, *Mașina de iubit, cea sacră și profană*, Cluj-Napoca, 1991; *Bani și amenințări. 13 nuvele polițiste din literaturile engleză și americană*, Cluj-Napoca, 1991; William Styron, *Sophie a ales*, postfața trad., București, 1993, *Dați foc acestei case*, București, 2011; David Lodge, *Schimb de dame*, postfața trad., București, 1995, *Gânduri ascunse*, Iași, 2003; Wilfried Bion, *Seminarii brazilieni*, îngr. Florin Vlădescu, Binghamton (SUA)–Cluj-Napoca, 1995; Victor Papilian, *Igor's Mannequin*, Gheorghe Săsărman, *Algernon's Escape*, în *Twelve. A Romanian Science Fiction Anthology*, îngr. Cornel Robu, Timișoara, 1995; Adrian Marino, *The Biography of the Idea of Literature. From the Antiquity to the Baroque*, Albany (SUA), 1996 (în colaborare cu Charles M. Carlton); Julian Barnes, *Papagalul lui Flaubert*, postfața trad., București, 1997, *Arthur & George*, București, 2007; William Trevor, *Călătoria Felicie*, București, 1998, *Tăcerea din grădină*, București, 2008; Ian McEwan, *Câinii negri*, postfața trad., București, 1999, *Amsterdam*, Iași, 2001, *Is-pășire*, Iași, 2003, *Inocentul*, îngr. trad., Iași, 2004; E. L. Doctorow, *Cartea lui Daniel*, postfața trad., București, 2000; Matei Călinescu, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Iași, 2002; George Steiner, *Maestri și discipoli*, București, 2005; F. Scott Fitzgerald, *Dincoace de Paradis*, Iași, 2005, *Un diamant cât Hotelul Ritz și alte povestiri*, îngr. trad., Iași, 2006; Ion Mureșan, *Paharul – Glass*, ed. bilingvă, Baia Mare, 2007; Margaret Atwood, *Ochi-de-pisică*, București, 2007; A. S. Byatt, *Pasiune*, București, 2009, *Cartea copiilor*, București, 2012; Mihai Spărișu, *A șaptea scrisoare. O enigmă filosofică la Academia lui Platon*, București, 2010; Raymond Chandler, *Somnul de veci*, București, 2011.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, *Fețele Sudului*, TR, 1977, 13; Eugen Uricaru, *Lumea nouă a vechii literaturi*, ST, 1977, 5; Mircea Ivănescu, *Literatura Sudului american*, T, 1977, 6; Nicolae Manolescu, *Charles și Mary Lamb*, „*Povestiri după Shakespeare*”, CNT, 1977, 34; Sorin Titel, *Literatura Sudului american*, RL, 1977, 36; Ștefan Avădanei, *Picarescul și noua istorie literară*, CRC, 1988, 30; Ulici, *Prima verba*, III, 270–271; Alexandru Vlad, *Arta traducerii și a lecturii*, TR, 1993, 19; Grete Tartler, *Papagalul în năvod*, RL, 1997, 27; Mihaela Mudure, *Un artizan al traducerii*, RL, 2001, 47; Corin Braga, *Un analist performant*, ST, 2001, 12; Codrin Liviu Cuțitaru, [Virgil Stanciu], OC, 2002, 124, RL, 2005, 29; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 340–342; Sanda Berce,

Războiul gândului cu literele sau caligrafia japoneză, TR, 2005, 58; Radu Paraschivescu, *Julian Barnes. „Arthur & George”*, „*Ideii în dialog*”, 2007, 6; Rodica Grigore, *Ian McEwan. În căutarea ispășirii*, VR, 2008, 8–9; Ovidiu Pecican, *Anglistică și americanistică*, APF, 2008, 12; Lidia Vianu, *Cenușăreasa culturii*, RL, 2009, 4. **Ct.C., Ad.S.**

STANCU, Horia (8.VIII.1926, Salcia, j. Teleorman – 14.X.1983, București), prozator. Este fiul Nicolinei Stancu (n. Păun), învățătoare, și al scriitorului Zaharia Stancu. Își face studiile la București, unde urmează Liceul „Titu Maiorescu” (1937–1945) și Facultatea de Medicină (1945–1951). Profesează ca medic endocrinolog și în calitate de cercetător științific la Spitalul „C. I. Parhon” din Capitală. Debutează cu un fragment de roman (*Spartacus, revolta sclavilor*) în „*Revista familiei*” (1947), scrie articole la „*Studentul român*”, e prezent cu versurile intitulate *Planul ne stă înaintea* în „*Flacăra*” (1949), iar prima carte, studiul *Cezar Petrescu*, îi apare în 1957. Mai publică în 1960 poemul dramatic *Când scapătă luna* și memorialul *Călătorind prin țările Nordului – Finlanda, Suedia, Danemarca și Islanda*, ulterior dedicându-se exclusiv romanului.

Însușindu-și, ca pe un credo, cuvântul lui Plutarh „*Scriem vieți, nu istorie!*”, S. va converti informația aridă furnizată de documentele istorice în ficțiuni romanești pline de culoare. Caracteristică este în-cercarea autorului de a aborda, în concordanță cu perioada investigată, și o istorie paralelă, destinul medicinei, stadiul atins în vindecarea bolilor într-o vreme sau alta. Romanul *Asklepios* (1965) are în centru chiar figura legendară a întemeietorului acestei științe. El devine eroul unor aventuri desfășurate pe trei continente. Pornind din Ahaia natală, traversează marea ajungând în Egipt, unde își îmbogățește cunoștințele medicale învățând, timp de șapte ani, de la magistrul său, atotștiutorul Amu. Deși, prin Asklepios, anticii legau direct mijloacele de tămăduire de forța solară, prozatorul își demitizează personajul și reliefează principiile raționale pe care și le asumă în Egipt. Tot în rândul demitizărilor intră respingerea legendei homerice a calului troian, personajul-narator, martor la invadarea Troiei, mărturisind că acolo a fost vorba despre trădare. Ritmul alert al povestirii, cadrul istorico-geografic conturat în tonuri sigure fac din *Asklepios* și un roman de aventuri cu ținută instructivă și morală. *Fanar* (1968), o amplă frescă istorico-socială plasată în Balcanii de la sfârșit de secol XVIII și început de secol XIX,

aduce o umanitate diversă etnic, ce se profilează în decorurile exotice proprii Stambulului și Bucureștilor. Este o lume a diplomației desăvârșite – memorabil, amintind de Mihail Sadoveanu, e episodul în care vizirul Suleiman și robul său Ismail îndepărtează pericolul iminent ce planează asupra capetelor conducătorilor turci înfățișându-i sultanului mânișos o roabă nouă, Aișa –, unde stăpânesc trădarea, uneltirile și peșcheșurile, iar puterea se dovedește scurtă și iluzorie. Căderea protagoniștilor – fie că e vorba de doctorul Mavru, de cadâna Aișa, de Hangerliu, de negustorul Arapache sau de Constantin Ipsilanti – ilustrează drama individului într-o lume în declin. *Elenco* (1979), alt roman al lui S., așază față în față destinul unui medic și soarta unei întregi generații – tinerii revoluționari de la 1848. Într-o „alegorie a unui ciclu autumnal” (Valeriu Cristea), îmbinând documentul cu ficțiunea și folosind procedeul romantic al găsirii unui manuscris, scriitorul radiografiază, cu instrumentele romanului balzacian, o epocă tumultuoasă, dominată de mari personalități. Nicolae Bălcescu (imaginat ca prieten al naratorului-personaj), generalul Gheorghe Magheru, domnitorul Gheorghe Bibescu sau legendarul haiduc Radu sunt apariții vii, antrenate în conflicte complexe. Romanele istorice ale lui S. se impun ca realizări ale genului în literatura noastră.

SCRIERI: Cezar Petrescu, București, 1957; *Călătorind prin țările Nordului – Finlanda, Suedia, Danemarca și Islanda*, București, 1960; *Când scapătă luna*, București, 1960; *Asklepios*, București, 1965; *Fanar*, București, 1968; ed. București, 2011; *Întoarcerea în deșert*, București, 1969; *Elenco*, București, 1979.

Repere bibliografice: Lucian Raicu, „*Asklepios*”, GL, 1966, 19; Ion Biberi, „*Asklepios*”, R, 1966, 7; Al. I. Ștefănescu, „*Asklepios*”, „*Romanian Review*”, 1966, 3; Marian Popa, *Asklepios de ieri și de azi*, LCF, 1968, 16; Gabriel Dimisianu, „*Fanar*”, GL, 1968, 16; Nicolae Manolescu, „*Fanar*”, CNT, 1968, 18; Gabriel Dimisianu, „*Phanar*”, „*Romanian Review*”, 1968, 4; Cristea, *Interpretări*, 79–81; Dana Dumitriu, *Un roman istoric*, RL, 1980, 9; Valeriu Râpeanu, *Horia Stancu*, RL, 1983, 42; Emil Manu, *Romanul unor cicluri istorice*, RL, 1988, 45; *Dict. scriit. rom.*, IV, 342–344; Ioan Holban, „*Scriu vieți, nu istorie!*”, LCF, 2012, 4. **ALF.**

STANCU, Valeriu (27.VIII.1950, Iași), poet, prozator, eseist, traducător. Este fiul Eugeniei (n. Moisiu-Siminic) și al lui Ioan Stancu, inspector CFR. În orașul natal frecventează școala elementară (1957–1965), apoi cursurile Liceului „Mihail Sadoveanu” (1965–1971). Ulterior practică diverse meserii, precum cea

de sobar, hamal, cantaragiu, zugrav. Din 1976 devine student la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, secția română-franceză, susținându-și examenul de licență în 1980. Până în 1983 este profesor la Pașcani. În ianuarie 1984 se angajează în redacția revistei „Cronica”, unde parcurge toate treptele, în 1997 devenind redactor-șef și, concomitent, director al editurii omonime. Din 2005 până în 2009 a fost președinte al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor, ulterior fiind director adjunct la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” din Iași. Între 1992 și 2002 a fost desemnat corespondent pentru România al Centrului Internațional de Studii Poetice de la Bruxelles. Debutează în 1978 la „Convorbiri literare”. Mai este prezent în „Luceafărul”, „Orizont”, „Ateneu”, „România literară”, „Viața românească”, „Tomis”, „Tribuna”, „Unu”, „Poesis”, „Poezia”, „Ex Ponto”, „Dacia literară” ș.a., sau în „Autre Sud”, „L’Estracelle”, „L’Encrier” (Franța), „*Courrier du Centre International d’Études Poétiques*”, „*Journal des poètes*”, „*Sources*”, (Belgia), „*Nouvelle Europe*” (Luxembourg) ș.a. A fost redactor și la „Opinia studentescă”, „Dialog”, iar în 1991 a fondat, împreună cu Bogdan Mihai Mandache și Alexandru Dan Ciochină, revista „Echidistanțe”. S. a tradus foarte mult din scrierile unor poeți din Belgia, Franța, Canada, Spania, Argentina etc., preocupări care ghidează și interviurile, dialogurile din culegerea *Francofonia – o punte a sincerității* (I–II, 1996, în colaborare cu Georges Diener). Pe de altă parte, numeroase interviuri i-au fost transpuse îndeosebi în franceză, fiind prezente în antologii, dar și ca volume distincte. I s-au acordat mai multe premii, între care Premiul Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor (1997, 2000, 2004), Premiul pentru Promovarea Francofoniei (Prix Wallonie-Bruxelles, 2008) ș.a. A fost distins și cu Ordinul Meritul Cultural în rang de Ofițer (2004).

Cu pronunțate note autobiografice, *Pelerinul de cenușă* (2000), *Conspirația vagabonzilor* (2001) și *Crematoriul de suflete* (2003), alcătuind trilogia romanească a lui S., refac universul sordid și mutilant psihic al unui uriaș combinat de utilaj greu, de fapt un lagăr de reeducare pentru cei care îndrăznesc să cârtească împotriva comunismului, dar și pentru cei care săvârșiseră diverse fărâdelegi. În această cvasitemniță, Radu Șendrea, ultimul descendent al unei familii de viță veche, este azvârlit pentru ispășirea „păcatului” de a fi nepotul unui boier – care s-a sinucis nemaisuportând umilințele din partea comunistilor – și pentru vina de a scrie împotriva

regimului instituit prin crimă și minciună. Ca procedeu narativ, **S.** face apel la tehnica epistolară, pre-textul fiind clasic: medicul psihiatru care l-a îngrijit pe Radu Șendrea încredințează unei edituri, spre publicare, scrisorile primite de la acesta. Totodată, unul din volumele trilogiei conține, alternativ, epistole trimise recent, după anul 2000, de Șendrea, din diferite colțuri ale lumii, aceluiași medic și fragmente narrative care refac sistemul concentraționar din combinat. Roman al zămisirii unui destin, *Respirația umbrei* (2012), subtitrat „amintiri fără copilărie” este o rememorare a dezastrului produs de dictatura comunistă în România. Autorul evocă situații și persoane care i-au marcat copilăria și adolescența, vârste apăsate de grijile zilei de mâine, dar și de amenințarea permanentă a întemnițării părinților, de represaliile știute și neștiute ale Securității. Dominante rămân figura și soarta bunicului, Haralambie Șendrea, boier de viță veche. Osândit la munca de la Canal, apoi silit să renunțe la pământurile sale, el nu acceptă batjocura și se spânzură. Alt roman, *Suflete cu ieșire la mare* (2010), radiografiază atrocități ale regimului totalitar din Cuba. Scene precum cea în care se relatează „asaltul” celor de la periferia Havannei asupra pubelelor de gunoi din cartierele cu hoteluri de lux unde erau cazați străinii au forța unui document ce atestă înfricoșătoarea degradare a omului într-o țară asemenea unui lagăr. În Cuba scriitorul trăiește o poveste de dragoste al cărei deznoământ poartă însă pecetea interzicerii și a năruirii. Dar **S.** este, înainte de toate, poet. Lirica lui se concentrează pe două teme ce se întrepătrund și se metamorfozează printr-un transfer reciproc: somnul și moartea. Cele două stări se potențează, somnul fiind o moarte vremelnică, iar moartea un somn etern: „Astăzi sunt rană și semn/răstălmăcit în oglinzile somnului./ Mă-ncearcă un cancer de vise./ Moarte ucisă de o altă moarte,/nu îngenunchez decât în oglinzile somnului” (*autoportret în oglinzile somnului*). Poezia se trăiește în „exilul interior” (*autoportret cu prăpastie, vis și exil*), unde se pribegeste, cu un „cimitir de rouă sub pleoapă...” (... *un cimitir de rouă*). Doar somnul „rămâne identic cu nașterea”, visul fiind o „catedrală a somnului” (*visul, sfârșământ a propriului mit*). În volumul *Spiritul universal al culturii române* (2002) **S.** adună articole în care adoptă o atitudine combativă față de destinul culturii românești și al celor care o creează. El nu acceptă ideea împărțirii în literaturi mari și mici și nu este

indiferent la ceea ce afectează evoluția unor centre culturale precum Iașul. Gânduri despre situația economică, politică și culturală a României postdecembrie se află și în *Cămașa lui Hristos și Apocalipsa roșie* (2010), unde critica devine corozivă, acerbă.

SCRIERI: *Înfrângerea somnului*, București, 1981; *Soarele-Lup*, București, 1984; *Ființa de vis*, Iași, 1989; *Agenția de eufemisme*, Iași, 1995; *Sinucigași de lux*, Timișoara, 1996; *Orbita melancoliei*, Timișoara, 1997; *Răstălmăcirea jocului*, Iași, 1998; *11 fante, zi-i despre dialogul edenic*, Chișinău, 1999; *Cu siliconul în bandulieră*, Botoșani, 1999; *Pelerinul de cenușă*, Iași–Chișinău, 2000; *Conspirația vagabonzilor*, Iași, 2001; *Spiritul universal al culturii române*, Iași, 2002; *Mexicul – tărâmul de basm al poeziei*, Cluj-Napoca, 2002; *Cantina cu cearcăne*, pref. Luca Pițu, Iași, 2003; *Crematoriul de suflete*, Iași, 2003; *Cultura română în dialog cu universalitatea*, Iași, 2005; *Trei râuri și un ocean de poezie*, Iași, 2007; *Triunghiuri cu pupila albastră*, postfață Horia Ziliu, Iași, 2009; *Balada sărmanului pescar*, Iași, 2010; *Târgul de nopți*, Iași, 2010; *Cămașa lui Hristos și apocalipsa roșie*, Iași, 2010; *Suflete cu ieșire la mare*, București, 2010; *Ceremonia risipirii*, Iași, 2011; *Respirația umbrei (amintiri fără copilărie)*, Iași, 2012. **Antologii:** *Francofonia – o punte a sincerității*, I–II, Iași, 1996 (în colaborare cu Georges Diener); *Metafore românești din Basarabia*, I–II, Iași, 2000 (în colaborare cu Leo Butnaru); *Metafore românești din Bucovina de Nord*, I–II, Iași, 2000; *Metafore românești din Israel*, I–II, Iași, 2000 (în colaborare cu Mihai Bogdan Mandache); *Metafore românești din Iugoslavia*, I–II, Iași, 2000 (în colaborare cu Catinca Agache); *O antologie a poeziei române de astăzi*, I, Iași, 2005; *Minutarele gândului. O antologie a prozei ieșene contemporane*, I–II, Iași, 2008; *Noaptea condeiilor. O antologie a poeziei ieșene contemporane*, I–II, Iași, 2008. **Traduceri:** Michel Camus, *Parafraze eretice*, Iași, 1995; Jean Poncet, *Chemin de lune. Katiouchka – Drum de lună. Katiushka*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; Pierrette Micheloud, *En Amont de l'oubli – Mai presus de uitare*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; Yves Broussard, *Esquisses pour un autre lieu suivi de Pauvreté essentielle – Schițe pentru un alt tărâm. Esențiala sărăcie*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; *Vânătoarea de vise*, Oradea, 1997 (în colaborare cu Jean Poncet și Rodica Bogdan); Pierre-Yves Soucy, *Izbucnirea tăcerii*, Oradea, 1999; Marc Alyn, *Poemul, Golemul, Oradea*, 1999; Yves Namur, *Cartea celor șapte porți*, București, 2004; Roberto Di Pasquale, *Las alusiones – Aluzii*, ed. bilingvă, Iași, 2004; Denis Emorine, *Au détour des ombres*, Paris, 2004; *Poezia de azi – punte lirică. „Poezia” – Autre Sud*, Iași, Marsilia, 2005; Serge Basso de March, *Contra-limite*, Iași, 2011.

Repere bibliografice: Liviu Antonesei, „Înfrângerea somnului”, „Opinia studentescă”, 1981, 2; Lucian Vasiliu, „Înfrângerea somnului”, CL, 1981, 5; Constanța Buzea, „Înfrângerea somnului”, AFT, 1981, 7; George Bădăraș, „Soarele-Lup”, CL, 1986, 1; Cezar Ivănescu, Valeriu Stancu, LCE,

1987, 20; Holban, *Salonul*, 229–233; George Vulturescu, „Agenția de eufemisme”, PSS, 1996, 8; Mircea A. Diaconu, *Devitalizare și livresc*, CL, 1997, 7; Al. Pintescu, *Valeriu Stancu și ceremonialul ludic*, „Poezia”, 1999, 10; Horia Gârbea, *Valeriu Stancu vine de la Paris*, LCF, 2001, 21; Ivonne Gutiérrez Obregón, *Encuentro de poetas*, Mexic, 2001, 236–242; Florin Faifer, *Un roman incitant*, VTRA, 2002, 3–4; Vlad Sorianu, „Conspirația vagabonzilor”, ATN, 2003, 5; Valeria Tăicuțu, „Crematoriul de suflete”, VR, 2005, 6–7; Marius Chelaru, [Valeriu Stancu], CL, 2005, 9, 2009, 3, 4; Leonard Gavrilu, *Judecăți critice*, VI, Iași, 2011, 141–147; Ilie, *Dicț. poeziei ieșene*, 273–280; Ioan Holban, *Literatura română de azi*, Iași, 2012, 581–591. **O.I.**

STANCU, Zaharia

(5.X.1902, Salcia, j. Teleorman – 5.XII.1974, București), poet, prozator, gazetar.

Este fiul Mariei (n. Delcea Bratu) și al lui Tudor Stancu Mitroi, țărani. Urmează cinci clase în satul natal. Din 1915 se întreține singur, fiind ucenic într-o tăbăcărie la Roșiori de Vede, de unde fuge apoi „din stăpân în stăpân”. În 1917 e argat la Lisa, pe moșia lui Nicolae P. Ioanidi (scriitorul Dinu Nicodin). Vara, obligat de ocupanții germani să însoțească, împreună cu alți băieți, un transport de vite spre frontul din Balcani, străbate Serbia timp de trei luni, cu peripecii pe care le va povesti în romanul *Jocul cu moartea* (1962). La București, după înapoierea în țară, este vânzător de ziare și de țigări, piccolo la restaurantul gării Obor, lucrător într-o fabrică de săpun. Citește cu aviditate tot ce își poate procura. Începe să scrie literatură: versuri și un roman, *Fiii Albionului*, pierdut însă. Doi ani (1918–1920) se angajează ajutor de arhivar la Judecătoria de Ocol și la Prefectura din Turnu Măgurele. În mai 1921 debutează cu un articol în săptămânalul local „Victoria”, tot acum trimițând o poezie la „Adevărul literar și artistic”. Începe, la Roșiori de Vede, în particular, cursul liceal, pe care îl va absolvi târziu, în 1928. Urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, obținând licența în 1933. În 1925 se căsătorise cu învățătoarea Nicolina Păun și peste un

an i se naște un băiat, viitorul medic și scriitor Horia Stancu. În iarna lui 1925 și în primăvara anului următor efectuează stagiul militar la Regimentul 6 Roșiori din Bălți. De-a lungul acestor ani își câștigase existența ca slujbaș la diferite instituții, printre care Eforia Spitalelor Civile, Ministerul Agriculturii, Fundația Culturală „Principele Carol”, revista „Gândirea” (administrator), Ministerul de Externe (Direcția Presei). Continuă să facă jurnalistică. Îi apar poezii în „Foaia tinerimii”, „România nouă”, „Săgetătorul” lui Mihail Sorbul, „Universul literar”, „România nouă” ș.a., multe semnate cu pseudonime, dintre care frecvente sunt Z. Tudor și Zaharia Tudor. În 1921, în „Ziarul științelor populare și al călătorilor”, sub semnătura Mitroi Th. Ștefan, îi apar *Note de drum*, în care narează aventura sa balcanică. În iarna 1921–1922 scoate, la Turnu Măgurele, împreună cu Florin Chiru-Nanov, Marin Pârlitu ș.a., o revistă efemeră, „Muguri”. Din 1922 frecventează cenaclurile lui E. Lovinescu și Mihail Dragomirescu, colaborează susținut la „Adevărul literar și artistic”, iar din 1924 la „Gândirea”. E prezent și în ziarul „Țara noastră”, care, în 1926, îi premiază generos un sonet. În 1927 debutează editorial cu volumul *Poeme simple*, distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români. Înfiițează revista „Azi” (martie 1932–septembrie 1940), dă un volum de tălmăciri din Serghei Esenin și *Antologia poezilor tineri* (ambele în 1934), scrie romane, își publică versurile în câteva plachete. Practică intens jurnalismul: e redactor la ziarul „Credința” (1934–1936), secretar de redacție la „Tempo” (1936), e redactor la „Naționalul”, în iunie 1937 editează, împreună cu Constantin Clonaru, gazeta „Lumea românească” (până în februarie 1939), din mai 1941 până în martie 1942 conduce „Revista română”. Pentru atitudinea sa antifascistă, este internat, în 1943, în lagărul de la Târgu Jiu. După august 1944 va fi prezent asiduu în presa vremii („România liberă”, „Ultima oră”, „Scânteia” ș.a.), militând cu fervoare în serviciul Partidului Comunist Român, al cărui membru devine în 1945. Cu *Desculț* (1948) și cu romanele următoare S. se plasează în fruntea scriitorilor ferm angajați politic. Părăsește poezia, la care va reveni abia cu volumele *Cântec șoptit* (1970), *Sabia timpului* (1972) și *Poeme cu lună* (1974). Scrierile sale în proză sunt traduse în zeci de limbi, în special *Desculț*, despre care autorul afirma, exaltat, că „a străbătut lumea în sandale de aur”. Scriitorul, un protejat al noului regim, va îndeplini funcții

Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga și Virgil Teodorescu

importante, beneficiind de onoruri și de influență: director al Teatrului Național din București (1946–1952, 1958), președinte al Societății Scriitorilor (1948–1949) și al Uniunii Scriitorilor (1949–1950, 1966–1974), cofondator, redactor-șef și director al revistei „Gazeta literară” (1954–1962), membru al Academiei RPR (1955), deputat în Marea Adunare Națională (1948–1952, 1960–1974), membru în Consiliul de Stat (1969–1974) ș.a. I se decernează numeroase premii, românești și străine, între care Premiul de Stat (1954) și Premiul Herder (1971).

Cu prima sa culegere de versuri, *Poeme simple*, S. se integrează în curentul promovat de „Gândirea” – revistă în care multe piese componente au apărut inițial – și se anunță ca o voce dintre cele mai caracteristice ale lirismului de inspirație htonică și expresie tradițională. Poetul se autodefineste, în acest sens, memorabil: „Eu am crescut cu macii și strugurii pe câmp/ Și mai păstrez, ca iarba, și-acum, sub pleoape, rouă,/ Străbunii mei vânjoși, cu tulnice și ghi-oage,/ Pe-aicea și-au păscut cirezile blajine”. Patetic în acest credo, el cântă, în celelalte versuri, în tonuri variate, adesea epitalamice, „câmpul, livada, codrul

sur, podgoriile”, cartea fiind în egală măsură o culegere de „bucolice” și o „carte a nunții”, o „cântare a cântărilor” cu figurație autohtonă. Pe parcursul tuturor etapelor, de altfel, universul liricii lui S. rămâne întinderea vastă, mărginită de „munții cu fruntea-n nouri”, „zugrăviți pe zare”, ritmată de „dealuri roșii” pe care „podgoriile ard”, „câmpul simplu pe care-l ar cu boii”, „câmpul plin de mure și de rugi”, muzicalizat „de sprinten țărâit de greieri mulți”, săgetat de „iepuri ce-ți arată cum să fugi”. Acesta mai include „lanuri verzi”, „livezi cu roade mari”, „lunca unde-au ieșit cirezi”, „crânguri negre”, măguri, pâraie zglopii, holde ale căror spice sunt „cu țepi lungi, cum au ari-cii” și din valurile cărora „crește galben soarele”. Sunt aici și bălți cu trestii și cu „șerpi vărgați”, peste care „seara ca o floare cernită se învoaltă”, „plaiuri vechi de basm și de aramă”. Dacă volumul de debut se menține în toate privințele în linia tradiției, următoarele culegeri, păstrând același material, prezintă particularități diferite: concentrarea expresiei, formularea (uneori) eliptică, versul liber, imaginea șocantă. Circumscrie în formula miniaturalului și grațiosului sau revărsate fără îngrădiri, poemele

cuprind când viniete cu motive câmpenești, stilizate subtil, când reprezentări ale unei naturi frenetice, explozive. Catrene abil articulate propun spre contemplație desene delicate: un copac, un râu, o fântână, o stea, soarele, luna, un nor, un porumbel, un miel, evocă amiaza, amurgul, dimineața, surprinse în diverse anotimpuri, cu sugestii adeseori erotice, în virtutea cărora alunecarea în parnasianism este evitată. În poemele mai ample atmosfera se schimbă. Erosul devine impetuos, viforos, sângele clocoțește în trup asemenea sevelor în luturi, carnea se zvârcolește ca șerpini. Asimilată naturii, iubita e proaspătă ca ierburile, „sprintenă ca mânji”, trupul îi este „păduri în veșnică frământare”. Persistă imagini din lumea câmpului, însă proiectate cu o sensibilitate și o tehnică a expresiei ce nu mai pot fi încadrate în tradiționalism. Ciclul *Steaua pe care stăm* din volumul *Albe* (1937) reflectă frământări de ordin social, vestind „ziua de mâine”, menită să alunge „ziua de azi”, „strâmbă și proastă”. Tot astfel, ciclurile *Steaua care nu cade* și *Horia* din *Clopotul de aur* (1939). Adresându-se fiului, ca Tudor Arghezi în *Testament*, poetul enunță lapidar, într-o formulare de inscripție, îndatorirea acestuia de a păstra neștearsă amintirea chinurilor și umilințelor îndurate de străbuni: „Să nu uiți nici o clipă: străbunii au fost șerbi. / Primă-n veacuri aspre sudălmi și bice-n spate. / Să nu uiți nici o clipă: se odihnesc sub ierbi, / Dar țărna lor mai strigă și azi după dreptate”. Lirica de senectute a lui S. se menține în același spațiu rustic, iar expresia încărcăturii procurate de privilegiile câmpului și ale pădurii, de nori și de vânt, de apă, de cai, urși, vulpi, câprioare, păsări, de roadele gliei (grâul copt, poamele) nu e mai puțin exultantă decât în *Poeme simple*: „S-au copt strugurii. S-au copt viile. / Soare de toamnă. Culegem viile. / Lăsați copiii să vină la mine / Cu sutele și cu miile, / Să plece toți cu coșurile pline”. Apare, totuși, și o notă distinctivă, ilustrată de tenta reflexivă a unor solilocvii („De când oamenii umblă pe lună, / Îngerii nu mai vor să zboare”) și mai ales de melancolia insinuată discret în rememorări („Negri erau caii, negri erau, / La mine nici nu s-au uitat”). Exuberanța naturistă e săgetată intermitent de sentimentul efemerității, timpul e simțit acum ca o „sabie”. Titlurile unor volume sau cicluri includ și mai directe sugestii tanatice (*Cântecul lebedei*, *Masa tăcerii*), nu sunt puține versurile ce anunță moartea, aluziv sau explicit: „Am fost nisip. Și-o să mai fiu... / Nisip mai ales o să mai fiu... o să

fiu...”; „Calul morții mele era, – calul morții era”; „Toate cântecele au un sfârșit, / Un sfârșit va avea și cântecul meu”. Prozodic, și structural în genere, nu este nici o deosebire între poemele de tinerețe, de maturitate și cele târzii. Prodigioasă, publicistica scrisă de S. în deceniul al patrulea al secolului trecut este, cum o definește el însuși, „aproape în întregime politică”. Adversar al mișcării legionare și al celei cu ziste încă înainte de angajarea în presă, gazetarul denunță încălcarea principiilor democratice de către autoritățile statului, nu fără a semna în același timp, cu perseverență, o serie de tertipuri murdare de natură economică, afaceri oneroase, jafuri în avut public. Lucrată la temperaturi înalte ale indignării, mâniei și revoltei, proza lui de ziar excelează printr-o polemică dusă frecvent până la maxima virulență pamfletară. S. își valorifică în pamflete resursele, care sunt mai puțin bogate și variate decât cele argheziene, dar efectele caricaturizării extreme, prin asocierea, de pildă, a umanului cu zoologicul, se dovedesc, nu o dată, notabile. Speculând, bunăoară, în jurul expresiei „țară eminentă agricolă”, gazetarul se întreabă, sarcastic, de ce nu am avea, măcar la departamentul agriculturii, miniștri ierbivori și propune premierului să pună în fruntea acelui departament un „bou adevărat” și viței la cele două secretariate. În publicistica postbelică, direcționată masiv de ideologia comunistă și încorsetată tematic, patosul polemic, vehemența fără nuanțe, practicate și acum, îi vizează, de astă dată, pe adversarii noului regim, exponenții capitalismului internațional și pe toți cei care, în opinia oficială, ar servi scopuri ostile progresului țării.

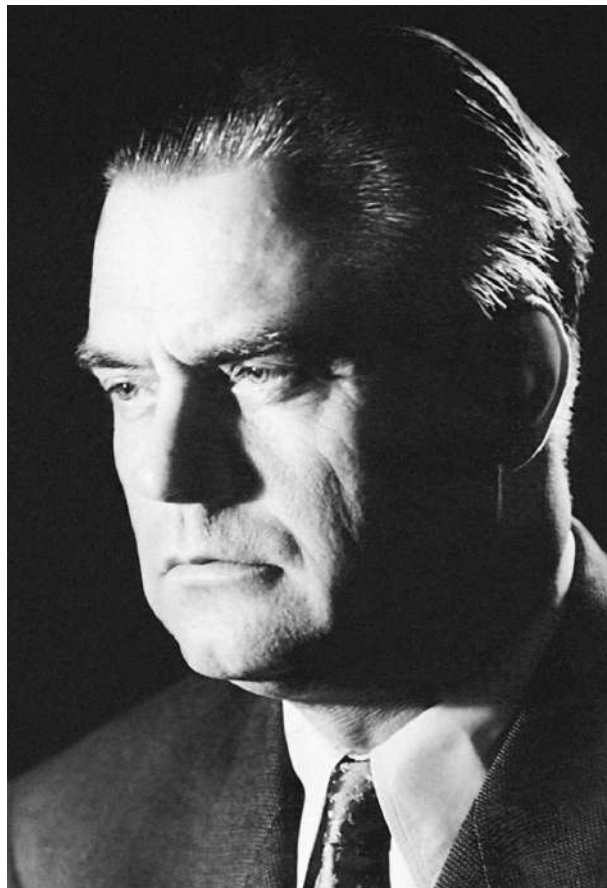
Prin reminiscențele din copilărie incluse în text, prin referirile la existența amară a țăranimii sărace, a dezmoșteniților în general, publicistica prefigurează proza narativă a lui S. Un articol din „Lumea românească” se intitulează *Desculții*. Trecând peste romanele *Taifunul* (1937) și *Oameni cu joben* (1941), narațiuni comerciale, renegate mai târziu de autor, întreaga proză explicit literară e de caracter autobiografic asumat. „Biografia mea – dezvăluie scriitorul – este uriașa ladă din care am scos pe rând și voi scoate și mai departe materialul de viață pe care l-am transformat și îl voi mai transforma în material literar”. Prin definiție autobiografic e volumul *Zile de lagăr* (1945), jurnal al detenției din timpul războiului, literatură prin expresivitatea situațiilor și a portretizărilor prin efuziunile lirice și, înainte de toate,

prin stilul inconfundabil. Dar debutul prozastic care îl impune se produce odată cu tipărirea, în 1948, a romanului *Desculț*, apărut inițial, în bună parte, în „Contemporanul”. Reeditat în numeroase rânduri, tradus și difuzat peste hotare, va ieși în 1960 într-o versiune mult dezvoltată, alcătuită din trei volume: *Clopote și struguri*, *Printre stele*, *Carul de foc*. El deschide un ciclu din care fac parte toate celelalte romane și nuvele ale autorului, afară de *Șatra* (1968). Scris la persoana întâi, *Desculț* încheagă, din imagini trecute prin sensibilitatea copilului Darie, alter ego al naratorului, un tablou amplu al vieții de chin dusă de sărăcimea satelor din câmpia Dunării în primele două decenii ale secolului al XX-lea. Interesul acestei construcții epice stă în viziunea lumii, o lume certificată documentar, necunoscută totuși sub aspectul reflectat în sufletul lui Darie și de aceea de o surprinzătoare noutate, chiar dacă precară sub aspectul autenticității. Darie este un copil cu o sensibilitate de o ascutime neobișnuită, ce vibrează ca o coardă la cea mai superficială atingere, acumulând hiperbolic imaginile care îi trec prin față. Prozatorul relatează cu o durere reprimată, scrâșnind parcă din dinți, neîngăduindu-și siesi și cititorului nici o lacrimă, stârnind o indignare crescândă, o explozie de ură împotriva celor vinovați de suferința „desculților”. Fraza e scurtă, vâjâitoare ca plesnetul de bici, cu insistări și reveniri obsesive asupra unui element esențial al ideii exprimate: „Plouă. Acum plouă. Stau în casă. Fereastra e fumurie. Duzii din fața casei, salcâmi de lângă ulmi, salcia de lângă fântână au rămas fără frunze. Bate ploaia în ziduri, în geamuri, în arbori. Bate ploaia. Mă uit la mâinile mele. Se închid. Se deschid iarăși. [...] Plouă. Acum plouă”; „Tămășoiu a furat trei rațe. Trei rațe a furat nenorocitul”; „Cu latul sabiei a plesnit-o. Peste obraz a plesnit-o”. Scurtimea propoziției, revenirile oarecum naive, gratuite, unele inversiuni pot părea și adesea chiar sunt artificiale. Dar ele corespund tensiunii speciale a emoției și creează impresia exprimării spontane, a relației trepidante, pe nerăsuflăte. Aducerile-aminte năvălesc impetuos și capătă dimensiuni neobișnuite, trecând realității contururile subiectivității, clipele trecute sunt retrăite cu febrilitate, o vibrație intensă, un zguduitor plâns lăuntric se zbuciumă în vorbe, încercând să le stranguleze, cedând până la urmă efortului de a păstra calmul, sobrietatea tonului, ceea ce duce la asociații aparent incoerente, la învălmășiri de idei, la necesitatea întreruperilor, revenirilor,

precizărilor repetate. Procedul e dictat de temperatura prozei lui S. și, împreună cu alte elemente de tehnică literară, precum dese intervenții apreciative, simularea convorbirii cu cititorul, exclamații, interogații, invocarea permisiunii de a întrerupe narațiunea în vederea unei descrieri, produce un stil de un pronunțat romantism, impropriu creației obiective, dar adecvat tensiunii discursului narativ din *Desculț*. Cu tot realismul dur, verosimil sau nu, al scenariului, S. nu e un narator obiectiv, ca Liviu Rebreanu, ci un poet, asemenea lui Mihail Sadoveanu. În fapt, el nu transfigurează o realitate, ci edifică una proprie, ceea ce impune o lectură anume, alta decât lectura apăsătoră a anilor '50. Lumea din *Desculț* pare să aparțină unui tărâm teribil, de altundeva: peisaj arid, climă aspră, trai mai mult decât auster. Chiar denumirile așezărilor reflectă, în multe cazuri, condiții de existență precară, degradantă: Omidă, Belitori, Râioasa. Oamenii acestor locuri poartă și ei nume cu sonorități stranii: Bubulete, Juvete, Uțupăr, Ulmaz, Tutanu, Ududui, Zavera, Ovedenie, Tiță Uie, Trăcălie, Zgămăie, Năbădaie. Având pământ puțin, câte o biată „fâșteică” de arătură sau chiar deloc, cei mai mulți își duc veacul în cocioabe betegoase, umblă desculți, poartă, dacă au, căciula iarna și vara sau umblă pe ger și arșiță cu capul descoperit. Hrana se compune din grăunțe fierte, păsat, lapte de capră sporit cu apă, pâine amestecată cu mălai – aceasta în condiții de „prosperitate” – ori, în vremi de restriște, adică în mod obișnuit, din ștevie, mujdei de usturoi, fiertură de urzici, de fasole, praz, susai, de rădăcini chiar, iar când ghearele foamei scurmă nemilos, se ajunge la ronțăirea unor bucăți de pământ ars. În asemenea condiții copiii mor ca muștele, iar mâinile multora dintre cei în viață, indiferent de vârstă, sunt jupuite de pelagră. Ca urmare, înfățișarea oamenilor pare și ea sumbră, sălbatică. Chipurile apar uscate, „sulegete”, „lingave”, de culoare gălbui-pământie, numai ochii sunt câteodată „zbanghii”, sfredelitori, dar de obicei căutătura e mohorâtă, „împoscată”. Încruntați, închiși în ei, oamenii se exprimă sobru, adesea laconic, vorbirea lor caracterizându-se prin absența culorii, singura notă de pitoresc fiind conținută în termenii regionali aspri, pietroși. Asprimea, brutalitatea ar putea fi arma indispensabilă a supraviețuirii, de aceea oamenii sunt constrânși să zbiere, să suduie, să muște. Sub biciul viscozelor, al arșiței, sub gârbaciul logofeților boierești și sub vâna de bou a jandarmilor, țărani se nasc maturi, lucizi,

îndârjiți. E o atmosferă de coșmar, pictată în tonalități dure, violente, de fiecare dată supradimensionând aproape neverosimil, ostentativ, o stare de fapt. Cu unele elemente de monografie etnografică a satului dunărean, romanul înfățișează și datini de nunță și înmormântare, obiceiul de a striga de pe dealuri, de Lăsatul Secului, făcând publice aventurile erotice petrecute în cursul anului sau acela de a invoca ploaia prin jocul paparudelor și prin îngroparea unei păpuși de pământ ce îl închipuie pe „tata soarelui”. Continuând *Desculț*, romanul *Jocul cu moartea* menține aceleași particularități, dar devine prin anumite note dominante o scriere cu o individualitate proprie, distinctivă. Lirismul acestei cărți consistă în ritmul epic ca de baladă. O bună parte din România, inclusiv Capitala, și aproape întreaga Peninsulă Balcanică se află în 1917 sub ocupație germano-austriacă. Vânzător de ziare la București, Darie este arestat ca vagabond, predat Comandaturii germane, imbarcat cu alți vreo douăzeci de „coate-goale” într-un tren de marfă și dus până tocmai în Macedonia, de unde, scăpat din captivitate, se înapoiază în țară, pe jos, în tovărășia Diplomatului. Trece prin felurite peripecii, traversează o experiență imaginabilă numai în vreme de război, când totul devine posibil, nimic nu mai ține de domeniul surprizei, situațiile teribile, senzaționalul intrând în ordinea faptelor zilnice. *Pădurea nebună* (1963) se vrea o apologie a vieții libere, fremătătoare, reală cândva pe întinderea șesului dunărean, acoperit de codri sălbatici. Și din nou acumulările, densitatea materială dau amprenta inconfundabilă a scrisului lui S. Deliormanul „nebun” este evocat pentru a contrasta cu lăncezeala unui orașel cu străzi prăfoase, pe care trec birje cu cai scheletici neșesălați, cu dughene și frizerii adormite, cu mizere birturi economice, firme decolorate, cerșetori infirmi, bragagii turci cu șalvari peticiți, câini și păsări ce lasă în urmă smocuri de păr și nori de fulgi, cu noroaie exasperante, cu veri toride și toamne ploioase. Contrastul exprimă revoltele unui Darie adolescent, elev de liceu, prizonier în atmosfera sufocantă a unui „loc în care nu se întâmplă nimic”, a unui „târg unde se moare”. E îndrăgostit de Uruma, a cărei făptură îi deșteaptă în sânge vuietul pădurii nebune de altădată și tot clocotul sălbăticiei magnifice din alte timpuri. Sănătoasa primitivitate, lumea arhaică, datinile și rânduielile proprii umanității necorupte, originare, sunt elogiate și în *Șatra*, roman ce urmărește odiseea tragică a unei comunități de

țigani în timpul războiului. *Rădăcinile sunt amare* (I–V, 1958–1959) nu este decât un reportaj propagandistic, dilatat artificial (reduc, în 1969, sub titlul *Vântul și ploaia*), o frescă superficială, tendențioasă, a vieții chinuite în care și-ar fi avut „rădăcinile” regimul instaurat la sfârșitul lui decembrie 1947. În schimb, *Ce mult te-am iubit* (1968) se dezvăluie ca o veritabilă operă de creație. Naratorul e aici un Darie matur, venit în satul natal, la înmormântarea mamei. El se reintegrează pentru câteva ore unei spiritualități arhaice, unei lumi clasice. Voce a acestei lumi, evocarea lui Darie căpătă caracterele unui roman-poem, ale unui tablou de epopee. Străbătând romanul-povestire, cititorul poate avea impresia că asistă la reprezentarea unei tragedii grecești. Totul decurge după datină, totul se încadrează în ritual. Încăperile casei din Omida, curtea, ulița satului, cimitirul par o scenă largă pe care se joacă spectacolul morții. Bocirea răposatei, ceremonia funerară, ospățul, pomenile compun acțiunea vie, în plină desfășurare, iar reflecțiile, amintirile, tânguiriile fără glas

ale povestitorului îndeplinesc rolul corului din teatrul antic. În cimitir lume multă, înghesuală, clopoțele jelesc, preoții cădelnițează, rostesc rugăciuni, un „Doamne miluiește” repetat până la exasperare umple văzduhul, bufnițele din clopotniță zboară speriate dintr-un copac în altul, iar în răstimpuri Ilie gornistul, ținând cu tot dinadinsul să aducă Mariei lui Tudor, mamă a doisprezece copii, omagiul său – altfel rezervat numai veteranilor – sună dintr-o trâmbiță veche, de la 1877, ce vestise atacul la Grivița. Din tot acest vaier se detașează, din timp în timp, bocețele Constandinei, ale Stelei, ale Rîței, ale Evangheliei, ale bătrânului Tudor, soțul rămas văduv, care nu face decât să repete câteva cuvinte, mereu aceleași, acum ca în urmă cu câteva ore, ca în ajun, și care vor continua și după prohod, toată ziua, toată noaptea, toată ziua următoare: „Mario, Mario... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mario, Mario...”. Narratorul e integrat și el în spectacol. Observând, înregistrând, Darie participă la tragedie ca actor mut. Simțămintele lui se consumă fără glas, în plan pur interior. Trăind cu ai săi tristețea pierderii mamei sau retrăind momente de altădată, naratorul devine, în mai multe rânduri, poet, evocarea sa capătă aripi, frazele vibrează. Poematică este însăși structura romanului, iar unele pasaje posedă o încărcătură lirică specială, putând fi izolate, asemenea unor strofe.

Stancu e efectiv un copil al câmpiei Dunării și-și scoate – cum mărturisește – poezia dintr-o biografie expurgată de anecdotică. Se zbate în versurile lui o energie vitală debordantă; vocația poetică e trăită ca o nevoie imperioasă de fapte cu țel nebulos; un neastâmpăr obscur nu-și află cauza și se transformă adesea în tângire dureroasă. Dezrădăcinarea sufletului rural prin cultură capătă o expresie inedită, adecvată epocii și experienței istorice noi, devine o nostalgie existențială a vieții fruste în mijlocul naturii.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

Adevărata carieră a prozatorului Zaharia Stancu începe abia în 1948 cu romanul, cap de serie, Desculț. E un roman liric, o autobiografie imaginară în tonuri realist-barochiste, amestec de tragic și comic, cu sugestii din Foamea și Pan de Knut Hamsun, Copilăria mea și La stăpân de Maxim Gorki.

AL. PIRU

Proza lui arată o imaginație în fierbere. Puțini scriitori români au, ca Zaharia Stancu, un mai mare gust al exotului și al pitorescului social. Un târg de provincie devine la el un spațiu agitat ca o colonie americană. Satul din câmpia Dunării este, prin noutatea tipologiei și cruzimea relațiilor de viață, de un pitoresc nebun. [...] Ca romancier,

Zaharia Stancu nu respectă nici o regulă. Scriitorul însuși mărturisește că nu știe în ce chip își scrie cărțile, ce destin secret conduce narațiunea. E suficient ca o întâmplare să-i vină în minte pentru ca, sub obsesia faptului, spiritul să intre în alertă. Cartea se ordonează, astfel, de la sine, în mers, în cursul unei redactări febrile de câteva săptămâni. Reluările succesive adaugă, elimină, nuanțează, dar nu modifică, în esență, fluxul și tonul primei relatări. Proza este mai întâi trăită în acest chip emoțional și retrăită, a doua oară, în momentul elaborării ei. Alte explicații teoretice prozatorul nu cunoaște.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Poeme simple*, București, 1927; *Moara piticilor* (în colaborare cu Ion Rotaru), București, 1931; *Albe*, București, 1937; *Taifunul*, București, 1937; *Clopotul de aur*, București, 1939; *Pomul roșu*, București, 1940; *Iarba fiarelor*, București, 1941; *Oameni cu joben*, București, 1941; *Anii de fum*, București, 1944; *Zile de lagăr*, București, 1945; *Secolul omului de jos*, București, 1946; *Complotul...*, București, 1947; *Desculț*, cu ilustrații de Perahim, București, 1948; ed. I–III, pref. Radu Popescu, București, 1960; *Brazdă-ngustă și adâncă*, București, 1949; *Pentru apărarea culturii*, București, 1949; *Călătorind prin URSS*, București, 1950; *Pentru viață*, București, 1951; *Primii pași*, București, 1951; *Dulăii*, București, 1952; *Adu-ți aminte. Scrisoare către un prieten din copilărie*, București, 1953; *Florile pământului*, București, 1954; *Însemnările și amintirile unui ziarist*, I–II, București, 1955; *Iarbă*, București, 1957; *Poeme simple (1923–1943)*, postfață Sorin Arghir, București, 1957; *Rădăcinile sunt amare*, I–V, București, 1958–1959; ed. (*Vântul și ploaia*), I–III, București, 1969; *Costandina*, pref. Aurel Baranga, București, 1962; *Jocul cu moartea*, București, 1962; *Versuri*, pref. Radu Popescu, București, 1962; *Pădurea nebună*, București, 1963; *Ce mult te-am iubit*, București, 1968; *Șatra*, București, 1968; *Cântec șoptit*, București, 1970; *Pagini alese*, I–II, îngr. și pref. Adriana Mătescu, București, 1970; *Povestiri de dragoste*, București, 1970; *Pentru oamenii acestui pământ*, București, 1971; *Scrieri*, I–IX, București, 1971–1979; *Sabia timpului*, București, 1972; *Șaptezeci*, București, 1972; *Să nu uiți, Darie*, îngr. și pref. Adriana Mătescu, București, 1973; *Triumful rațiunii...*, București, 1973; *Poeme cu lună*, București, 1974; *Uruma*, București, 1974; *101 poezii*, îngr. Florin Costinescu, București, 2003. **Antologii:** *Ora copiilor*, cu ilustrații de Dem, București, [1931] (în colaborare cu Ioan Roventă); *Antologia poezilor tineri*, cu 55 chipuri de Margareta Sterian, postfață Ion Pillat, București, 1934; ed. pref. Eugen Simion, București, 2009. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Makar Ciudra*, București, 1928; Knut Hamsun, *Zacheu*, Arad, 1928; D. H. Lawrence, *Femei în dragoste*, București, 1933; Serghei Esenin, *Tălmăcirii din...*, București, 1934; ed. pref. Șerban Cioculescu, București, 2002; A. S. Griboedov, *Prea multă minte strică*, București, 1945 (în colaborare cu Sorana Gurian); Lev Tolstoi, *Cornei Vasiliiev*, București, f.a.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 626–630; Perpessicius, *Opere*, III, 100–101, VIII, 352–356, XII, 48–57; Călinescu, *Opere*, I, 80, 136–137, III, 600–603, 980–983, VIII, 331–335; Cioculescu, *Aspecte*, 115–119, 167–177, 358–360, 451–452; Mircea Eliade, *Generația în pulbere*, VRA, 1936, 438; Octav Șuluțiu, „*Taifunul*”, F, 1937, 10; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 103; Streinu, *Pagini*, IV, 59–68; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 786, *Ist. lit.* (1982), 869–870; Ov. S. Crohmăniceanu, „*Desculț*”, CNT, 1948, 116–118; S. Damian, *Încercări de analiză literară*, București, 1956, 53–68; Sorin Arghir, *Zaharia Stancu*, București, 1957; Petroveanu, *Pagini*, 283–293; Felea, *Dialoguri*, 50–61; Micu, *Romanul*, 88–108; Ivașcu, *Confruntări*, III, 115–123, 195–217; Damian, *Direcții*, 223–298; Georgescu, *Păreri*, 251–255; Simion, *Orientări*, 238–249; Piru, *Panorama*, 288–299; Cristea, *Interpretări*, 32–40; Dimisianu, *Prozatori*, 47–59; Caraion, *Duelul*, 216–222; *Zaharia Stancu interpretat de...*, îngr. Zaharia Sângeorzan, București, 1972; Ciopraga, *Personalitatea*, 249–256; Georgescu, *Printre cărți*, 121–127; Raicu, *Structuri*, 135–149; Zăciu, *Ordinea*, 288–293; Andriescu, *Relief*, 148–157; Voicu Bugariu, *Zaharia Stancu*, București, 1974; Crohmăniceanu, *Literatura*, II, 150–162; Felea, *Secțiuni*, 29–35, 114–119, 390–392; Petroveanu, *Traietorii*, 24–34; Zăciu, *Bivuc*, 179–186; Cristea, *Domeniul*, 66–71, 147–154; Micu, „*Gândirea*”, 604–610; Vlad, *Lecturi*, 201–220; Zăciu, *Lecturi*, 164–172; Balotă, *Universul*, 64–92; Pop, *Transcrieri*, 183–188; Raicu, *Critica*, 172–176; Ștefănescu, *Preludiu*, 116–124; Ovidiu Ghidirmic, *Zaharia Stancu sau Interogația nesfârșită*, Craiova, 1977; Baltag, *Polemos*, 93–98, 115–118, 145–150; Nițescu, *Poeți*, 5–20; Simion, *Scriitori*, I (1978), 6–13, 369–397; Ungureanu, *Contextul*, 167–201; Zăciu, *Alte lecturi*, 94–99; Doinaș, *Lectura*, 131–139; Dimitriu, *Singurătatea*, 89–97; Ștefănescu, *Jurnal*, 116–124; Piru, *Ist. lit.*, 378–384; Leonte, *Prozatori*, I, 79–92, II, 10–22; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 118–153; Mariana Ionescu, *Introducere în opera lui Zaharia Stancu*, București, 1985; Grigurcu, *Eminescu–Labiș*, 258–266; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 227–230, II, 110–113; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 69–74; Nițescu, *Proletcultismul*, 209–214; *Dict. analitic*, I, 287–289, II, 284–287, III, 307–309, IV, 191–197; Simion, *Fragmente*, I, 160–163, V, 137–141, VI, 483–486; *Dict. esențial*, 784–787; Micu, *Ist. lit.*, 216–217, 441–444; Manolescu, *Lista*, II, 12–15; Negrici, *Comunism*, *Proza*, 87, 202–205, *passim*; *Zaharia Stancu 100*, CC, 2003, 1–2 (grupaj special); Sultana Craia, *Zaharia Stancu sau Aventura memoriei*, București, 2003; Ștefănescu, *Istoria*, 179–186; Dimisianu, *Oameni*, 44–48; Manolescu, *Istoria*, 946–950; Popa, *Ist. lit.*, I, 616–622, *passim*; Artur Silvestri, *Revolta fondului neconsumat: cazul Zaharia Stancu*, ed. 2, îngr. Mariana Brăescu Silvestri, București, 2010. **D.Mc.**

STARCK, Otto (11.XI.1930, București – 25.XI.2015, Petach Tikva, Israel), traducător, prozator. Este fiul Rebecăi (n. Davidsohn) și al lui Jean Starck, mic negustor, apoi funcționar. Urmează la București liceul

evreiesc „Graur” (1941–1946) și Liceul „Sf. Sava” (1946–1949). În 1950 intră redactor la Editura Tineretului și, paralel, frecventează cursurile Facultății de Filologie, secția franceză, a Universității din București; redactor la Radiodifuziune din 1954, își va întrerupe studiile, finalizându-le abia în 1961. Funcționează ca profesor la diferite școli din Capitală, alternând însă cariera didactică, din timp în timp, cu scrisul liber-profesionist. Debutează editorial cu volumul de schițe satirice *Iedera*, apărut în 1968. În 1984 emigrează în Israel. Este membru al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română (din 1984), acordându-i-se în cadrul acesteia Premiul „Arcadia” (1998), Premiul „Sara și Haim Ianculovici” (1999) și Premiul „Acmeor” (2001) pentru versiunile sale din opera poezilor persani Omar Khayyam, Saadi și Djallal ud-Din Rumi.

Autodidact, cunoscător al unor limbi vechi, „pasionat al unei iubiri intelectuale absolut gratuite”, „mistuit de o benefică monomanie” (Mircea Anghelescu), S. și-a legat numele de restituirea în românește a poeziei clasice persane (Omar Khayyam, Saadi, Hafez și Rumi). O face cu acribie, respectând formele tehnice ale liricii persane (robaiul, gazelul) până la subtilități de rimă precum păstrarea radifului (cuvânt ce se repetă după rimă), redând cu fidelitate prozodia originalului. În prefețe și glose, literatul atrage atenția asupra deosebirilor dintre poezia arabă și cea persană a marilor clasici, aceasta din urmă înclinând spre trăirea sceptic-hedonistă a vieții, și evidențiază motive orientale care vor pătrunde ulterior în lirica europeană. Tălmăcirile sale reușesc să reconstituie, îndeosebi în forma condensată a robaiului, rafinamentele unei poezii de înaltă tensiune emoțională. O preocupare specială a arătat S. operei misticului persan Djallal ud-Din Rumi (secolul al XIII-lea), din al cărui *Poem spiritual*, supranumit „Coranul persan” sau „Coranul lăuntric”, chintesență a reflecției sufite și sintetizează a ideilor filosofice de la neoplatonism la gândirea orientală (chineză, indiană, persană, arabă), comparabil cu *Divina Commedia* dantescă, a transpus întinse pasaje în distihuri.

SCRIERI: *Iedera*, București, 1968. **Traduceri:** Omar Khayyam, Saadi, Hafez, *Catrene persane (Robaiat)*, pref. trad., București, 1974; ed. pref. trad., cuvânt înainte Ahmad Fard Hosseini, [București], 2002; *Trei poeți persani. Omar Khayyam, Saadi, Hafez*, îngr. trad., București, 1982; Hafez, *100 de gazeluri*, București, 1977; Saadi, *Bustan (Livada)*, pref. trad., București, 1978, *100 de învățăminte din*

Golestan (Grădina trandafirilor), ed. bilingvă, pref. trad., f.l., 1998, *15 parabole din Bustan (Livada)*, ed. bilingvă, f.l., 1998; Omar Khayyam, *500 de catrene*, ed. bilingvă, îngr. și pref. trad., f.l., 1993; Djalal ud-Din Rumi, *20 de parabole din Masnavi-ê manavi (Poemul spiritual)*, ed. bilingvă, pref. trad., 1998, *3 parabole din Masnavi-ê manavi (Poemul spiritual)*, ed. bilingvă, pref. trad., f.l., 2000, *15 meditații și parabole din Masnavi-ê manavi (Poemul spiritual)*, ed. bilingvă, f.l., 2000, *Meditații și parabole (Masnavi-ê manavi)*, ed. bilingvă, cuvânt înainte Ahmad Fard Hosseini, introd. George Grigore, București, 2002; Baba Taher, *50 de catrene*, ed. bilingvă, pref. trad., [București], 1998; *Antologie de poezie persană. Hafez, Saadi, Rumi, Khayyam*, îngr. trad., pref. Ali Akbar Farazi, București, 2004.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „*Iedera*”, GL, 1968, 33; Lucian Raicu, *Proza*, GL, 1968, 35; Alexandru Balaci, *Omar Khayyam, Saadi, Hafez, „Catrene persane”*, RMB, 1974, 10 decembrie; Dan Grigorescu, [Otto Starck], CNT, 1975, 16, 1977, 25, 1978, 49; Nicolae Balotă, *Poeți persani*, RMB, 1975, 1 mai; Ion Segărceanu, *Saadi, „Bustan (Le Verger)”*, „Actualités roumaines”, 1978, 24 octombrie; Șerban Cioculescu, *Saadi, „Bustan (Livada)”*, LCF 1978, 49; Al. Andrițoiu, *Saadi în românește*, „Scânteia tineretului”, 1978, 23 decembrie; Grete Tartler, *Privighetorile și... contextul*, RL, 1983, 5; Aurel Dragoș Munteanu, *Poezia persană*, LCF, 1983, 5, 6; Cristina Bârsan, [Otto Starck, traducător], LCF, 1998, 43, 2001, 31; Mircea Anghelescu, *Scrisori persane*, RL, 2001, 7; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 124–127; Marius Chelaru, [Otto Starck], CL, 2003, 3, 2004, 11; Romulus Căpălescu, *O capodoperă a literaturii persane*, ADV, 2003, 30 iunie; Lucian Zeev Herșcovici, *Între trei lumi: valoarea operei lui Otto Starck, „Orient-Express” (Israel)*, 2003, 1 septembrie.

G.Dn.

START, revistă apărută la Brașov în septembrie și în octombrie 1933, cu subtitlul „Mensual de literatură și critică”. Redactor: Ștefan Baciuc. Articolul-program, *Manifest* (– *on publie pour chercher des hommes* –), semnat de Ștefan Baciuc și Adrian Tudor, cu mottouri din Daniel Rops și Philippe Soupault, este incendiar, mărturisind atitudinea unei noi generații: „Am plătit triumfurile noastre estetice cu nevroze, cu febre și cu sânge”. În stil avangardist, este negată orice reușită a literaturii și artei de până atunci: „Ne-am gargarisit cu cuvinte mari: cultură, intelectualitate, specialitate, originalitate, humor”. Cei doi declară ritos: „De ce scriem azi? Scriem ca să ne scuipăm pe noi, pe noi așa cum am fi fost dacă nu ne-ar fi falsificat literatura (ce vreți, am fost oameni comuni), scriem pentru ca să ne cunoaștem. Căci nimeni dintre noi nu știe cine este și ce vrea. Dar știm cu toții ce nu suntem și ce nu vrem”. Alături de Ștefan Baciuc, încă elev de liceu, colaborează cu poezii Mia Moga, Lucian Aреșan, Teodor Scarlat, Felix Baldovin și Horia

Ghiea, acesta din urmă director al revistei „Stilet”, apărută tot atunci la Brăila, unde redactorul de la S. era girant „iresponsabil”, iar grupul de tineri colaboratori cam același. Proză ironistă semnează Adrian Tudor. La rubrica „Mozaic” sunt prezentate revistele „Abecedar”, „Azi” și „Alfa”. Experiență din „preistoria poetului tânăr”, S. este evocată mai târziu de Ștefan Baciuc, alături de „Stilet”, ca o încercare de a schimba fața literaturii: „Țineam cu toții să facem ceva, să rupem vechile cadre, să izbim în plin, fără milă, fără nici un fel de considerație”.

M.Pp.

STATE, A. [Aurel] (29.IV.1921, Godeni, j. Argeș – 20.XI.1983, București), prozator, traducător. Este primul din cei patru copii ai Elisavetei (n. Proca) și ai lui Ion State, tâmplar. Urmează ciclul primar în comuna natală, Școala Normală „Carol I” din Câmpulung, absolvită în 1940, apoi Școala Militară de Ofițeri de Rezervă din același oraș, iar între 1965 și 1970, la București, Facultatea de Limbi Străine, secția germană. Va funcționa ca profesor la Școala Elementară nr. 85 din București. Cu o biografie exemplară pentru condiția și vocația martiriului politic, S. pleacă, la douăzeci de ani, voluntar pe frontul antisovietic, în linia întâi, cu Batalionul Vânători de Munte din Sinaia. Luptă la Sevastopol, în euforia ofensivei pentru eliberarea Basarabiei; se remarcă, e avansat, în 1943, sublocotenent, iar în 1944 decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” și cu Virtutea Militară. Rănit, e trimis în țară, dar cere grabnic Marelui Stat Major întoarcerea în luptă, chiar odată cu începutul retragerii din fața contraofensivei rusești. Combate gherilele de partizani din munți, ceea ce, în 1944, când cade prizonier, îi va aduce condamnarea la moarte, într-un tribunal militar sovietic, pentru crime de război împotriva populației civile. Pedepsa îi va fi comutată în douăzeci și cinci ani de lagăr. Tranzitând, înainte și după proces, numeroase închisori și lagăre de prizonieri, de la Simferopol, Oranki și Mănăstârca la Vorkuta, dincolo de Cercul Polar, în Siberia și Donbas, rezistă peste un deceniu tratamentului de exterminare; protestează repetat prin greva foamei sau în scris către guvernul URSS și către Comitetul Central al PCUS, reclamând respectarea demnității umane și repatrierea promisă prizonierilor de război după ruperea alianței cu Germania. E însă consemnat, ca urmare a sfidării propagandei pentru înrolarea într-una din diviziile românești, „Tudor Vladimirescu” sau „Horia, Cloșca și Crișan”, formate pe teritoriul sovietic. Întors în țară în decembrie 1955, după

trei ani de front și doisprezece de prizonierat, urmărit continuu de Securitate, petrece doi ani în sanatoriile din Moroieni și Brebu. În 1957 e admis la Universitate, dar în februarie 1958 se vede arestat sub acuza de uneltire legionară, câteva zile după participarea la funeraliile poetului George Fonea, camarad de front și de lagăr; condamnat la optsprezece ani de temniță, cunoaște tortura din beciurile Ministerului de Interne, din închisoarea Uranus, mai târziu „reeducarea” din zarca Aiudului. La Uranus ratează o tentativă de sinucidere prin saltul în gol de pe acoperișul închisorii și, după luni de comă, rearticulat cu verigi de metal, este redat, în cârje, calvarului carceral. Va fi eliberat în 1964, când ultimii deținuți politici sunt grațiați. În anii următori scrie proză mai ales „pentru sertar”, între care romanul autobiografic *Drumul crucii*, al cărui manuscris izbutește să îl trimită peste graniță, și traduce, împreună cu Ileana Mălăncioiu, *Sfârșitul bufnițelor* de Hans Magnus Enzensberger (1974), publică, în colaborare, versiunea românească a romanului *Data Tutashia* de georgianul Ciabua Amiredjibi (1981). E denunțat și, pentru ultima oară, arestat și torturat în martie 1983. Moare după câteva luni, în condiții suspecte, la Spitalul Floreasca. În același an *Drumul crucii* e publicat, parțial, de Editura Coresi din Freiburg. În țară revistele „22”, „Viața românească” și „Luceafărul” prezintă abia după 1989 fragmente, cartea apărând integral în 1993. În volumul de poeme *Către Ieronim* Ileana Mălăncioiu a transpus figura de erou tragic a lui S. într-un simbol al etosului suferinței.

Ca mărturie asupra Gulagului – cel sovietic alături de cel al comunismului românesc –, *Drumul crucii* se impune ca o carte singulară în literatura detenției, abundentă mai ales după 1989. S. scrie o proză nonfictivă, dar cu formula compozițională și stilistică saturată de convenții literare, derivând, stângaci și crispat, din romanul interbelic: cartea începe brusc, în cursul unui dialog, alternează studiat secvențele temporale – prezentul războiului sau al detenției și, în amintire, anii recentți de liceu, mustind de idealism și năzuințe –, portretizează livresc, proiectează în simbol peisaje, gesturi și destine, dezvoltă reflecții de eseu politic. Numele și evenimentele sunt însă riguros exacte. Cu reușite inegale, această literaturizare „barocă” a notației relevă însă o tensiune a elevației și un reflex al discreției care dă „haină nobilă” experienței imunde. S. are sobrietatea dicției unui Ion Ioanid, nu însă și

fluența lui narativă. Notabil ca literatură e registrul memorialistic al vocii narative. Într-un gen saturat de scriitură horror, S. preferă, ca și N. Steinhardt, retrospectiva înseninată de spiritualizare. Așa cum titlul cărții evocă parcursul inițiat al suferinței, narațiunea ei focalizează nu fiziologia durerii, ci procesul moral al experiențelor-limită, „eshatologia detenției”, cu întreținerea reflexelor demnității și reedificării interioare în proximitatea morții, sub umilință și tortură. Prozatorul are simțul grandorii și al sacrului, profanat deopotrivă în lumea fizică și în cea morală. Întesată de muniție și cohorte dușmane, frumusețea magică a panoramelor alpine sau marine ale Crimeii se transferă în teatrul de război al unor înclăștări sălbatice, iar stepa rusească sau tundra siberiană, sub geruri, zăpezi, ploii nesfârșite, devin spațiul unei imense rețele concentraționare, strivind sordid sute de mii de destine umane, cu foamea de viață exacerbată insuportabil. Zona vie a cărții e dată de comunicarea acestor trăiri extreme, cu subite glisări între spaimă și eroism, patos al iubirii de viață și furor suicidal, percepție a tragicului și detente comice. Capitole precum *Balul de operă* (denumirea de cod a operațiunii de acoperire a retragerii armatei române din Crimeea), relatând abandonarea Batalionului Vânătorilor de Munte la Chersones, în goana îmbarcării trupelor, și căderea în prizonierat, sau *Asediul cetății fără turnuri*, despre regimul din lagărele Oranki-Mânăstârca și teroarea recrutărilor pentru divizia „Tudor Vladimirescu”, ori *Ultima întoarcere acasă*, *Tărâmul ochelarilor orbi* și *Strașnicul inchișitor* ating cote remarcabile ca proză de război și a lumii penitenciare.

SCRIERI: *Drumul crucii*, pref. Remus Radina, Freiburg, 1983; ed. I-II, București, 1993. **TRADUCERI:** Hans Magnus Enzensberger, *Sfârșitul bufnițelor*, București, 1974 (în colaborare cu Ileana Mălăncioiu); Ciabua Amiredjibi, *Data Tutashia*, Iași, 1981 (în colaborare cu Marcel Petrișor și Adina Nicolescu).

Repere bibliografice: Radu D. Rosetti, *De dincolo de mormânt*, „Memoria”, 1992, 5; Andreea Deciu, *Jurnalul unui proscris*, RL, 1993, 37; Haralambie Țugui, *Aurel State – un prozator pe drumul crucii*, CRC, 1994, 4; Ruxandra Cese-reanu, *Doi stilști*, ST, 1996, 6; Paul Goma, *Jurnalul unui jurnal*, Cluj-Napoca, 1998, 209; Monica Lovinescu, *Jurnal. 1981–1984*, București, 2002, 270; Ileana Mălăncioiu, *Recursul la memorie*, București, 2003, 56, *passim*. **G.O.**

STATI, Petre (8.VIII.1903, Tăutești, j. Iași – 29.XI.1978, Iași), poet, traducător, eseist. Este fiul Elenei (n. Botez) și al lui Petru Stati, mic comerciant. Face studii

secundare la Iași și la Chișinău, apoi urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene, fiind licențiat în 1926. Este profesor la Soroca, la Liceul „Ion Creangă” din Bălți, la Liceul Național din Iași (1938–1943) și la Liceul „Nicolae Bălcescu” din Craiova. Este prim-redactor al revistei „Cuget moldovenesc” (Bălți, 1932–1937, Iași, 1938–1943). Ca delegat al corpului didactic românesc, participă la congrese în Elveția, Italia și Franța. În 1952 este condamnat la închisoare, fiind eliberat după doisprezece ani, în 1964. La întoarcere activează un timp ca profesor la București. Debutează la revista „Vulturul” în 1921, iar editorial cu placheta de versuri *Din timpuri de urgie* (1930). Mai colaborează la „Cuget clar”, „Gând și slovă oltenească”, „Gândul neamului”, „Grai moldovenesc”, „Ion Maiorescu”, „Itinerar”, „Luceafărul literar”, „Prepoem”, „Scânțea” (Gherla), „Statu Palmă Barbă Cot” ș.a.

Cartea de debut, *Din timpuri de urgie*, reeditată ulterior sub titlul *Strofe pentru veac nou* (1937) și reluată aproape integral în volumul *Talaz spre veac nou* (1940), surprinde simpatiile autorului pentru extrema dreaptă, conținând poezii naționaliste și antisemite, unele dedicate liderilor mișcării legionare. Abia în volumul de versuri *Icoane de lumină* (1936) S. caută să-și definească idealul poetic, scriind versuri de esență clasică, în forme fixe și genuri consacrate, care sugerează apetența pentru moderație și spirit ordonator. Rolul artei este de a stiliza realitatea tangibilă în forme durabile, de a trece peste aspectele vizibile și a reține esența lucrurilor, tinzând mereu către perfecțiune: „Dar contemplând profilu-i sculptural, / Transfigurat prin filtru de imagini, / Tu să citești pe locul gol din pagini / Nepotolita-mi sete de ideal”. De aceea poetul își împrumută vocabularul din aria semantică a mineralelor prețioase sau din aceea a luminii și cântecului, embleme ale perenității, dar și ale universabilității artei. Formula poetică este constantă și în volumele *Licăriri de stele* (1938), *Cartea dorurilor mele* (1939), *La poarta visului* (1940) și *Chemarea soarelui* (1943), doar că aici survin câteva nuanțări și mutații care o redefinesc. Poetul este proiectat simbolic prin sfâșierea între contrarii, ca o ființă râvnind către sferile înalte ale spiritului, dar, în același timp, știindu-și limitele: „Și zbuciumul setos s-adapă / Din înălțimea de iris. / Sunt trecător și punte mi-s, / Sunt foc pustiitor și apă”. Dorința de ideal exprimată anterior este astfel substituită de conștiința imposibilității atingerii lui. Arta nu vindecă suferințele, dar este capabilă să întrețină iluzia

idealului, estompând efectele realului care invadează spiritul și promițând repere stabile, durabile. Poezia lui S. caută o formulă prin care să integreze, în sensul sintezei moderniste, durerile „veacului nou” clasicismului disciplinat. Numai că versurile sale sunt lipsite de profunzime, puțin incitante imagistic, ceea ce îl determină pe G. Călinescu să îl catalogheze drept „un poet de tipul clasic cu reverie calmă și cam școlară și desenul timid”. *Poteci albastre* (1940) este o colecție de eseuri, majoritatea consacrate lui M. Eminescu, unde se încearcă o reconstituire a unei tradiții literare eminesciene și o meditație asupra celor mai importante teme ale poetului. În același timp cartea conține câteva reflecții despre raportul dintre artă și societate sau dintre artă și realitate. Pentru eseist, arta se deosebește radical de știință prin aceea că urmărește iluzia în detrimentul adevărului, emoția estetică fiind opusă intelectualismului. S. este și autorul unor traduceri din poezia latină, demonstrând erudiție și o capacitate remarcabilă de a găsi echivalențe expresive familiare cititorului modern: *Interpretări din lirica latină* (1935), *Satirici și epigramiști latini* (1967), *Poeți latini* (I–II, 1973). În manuscris a lăsat alte transpuneri făcând parte dintr-o proiectată integrală Horațiu.

SCRIERI: *Din timpuri de urgie*, Iași, 1930; ed. (*Strofe pentru veac nou*), Iași, 1937; *Spre viitor*, Bălți, 1932; *Icoane de lumină*, Iași, 1936; *Licăriri de stele*, Iași, 1938; *Cartea dorurilor mele*, Iași, 1939; *Arcade peste veac*, Iași, 1940; *La poarta visului*, Iași, 1940; *Poteci albastre*, Iași, 1940; *Talaz spre veac nou*, București, 1940; *Chemarea soarelui*, [Iași], 1943. **Antologii:** *Cartea cântului albastru*, Bălți, 1936 (în colaborare cu Victor Buta). **Traduceri:** *Interpretări din lirica latină*, Bălți, 1935; ed. (*Antologie latină. Poezii lirice*), Iași, 1943; *Satirici și epigramiști latini*, îngr. trad., București, 1967; *Poeți latini*, I–II, îngr. trad., pref. Mihai Nichita, București, 1973.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, II, 934, III, 179–181, IV, 1485–1487; Traian Georgescu, „Icoane de lumină”, „Pagini basarabene”, 1936, 4–5; Predescu, *Encicl.*, 804–805; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858, *Ist. lit.* (1982), 944; Traian Diaconescu, *Poezia latină într-o antologie*, CRC, 1974, 31; Aurel Leon, *Petre Stati*, CRC, 1978, 49; Iosif Naghiu, *Petre Stati*, SC, 1980; Maftai, *Personalități*, V, 244–245; Colesnic, *Basarabia*, I, 140–143; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 123–125; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, 113–117; Busuioc, *Scriitori ieșeni*, 393; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 348–350; *Dicț. Chișinău*, 496–497. **Mr.M.**

STATI, Șerban (25.I.1938, București – 3.IV.2018, București), eseist, traducător. Este fiul Angelei Stati (n. Antonescu) și al lui Nicolae Stati, ingineri. Urmează la București cursul primar la Școala nr. 1

– Mântuleasa, apoi liceul, absolvit în 1954, și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura italiană, luându-și licența în 1959 cu o teză despre revista italiană „Il conciliatore”. Redactor la Editura Tinerețului (1960–1964), ulterior la Redacția publicațiilor pentru străinătate (1964–1990), conduce mai mulți ani, cu competență și cu realizări notabile în pofida contextului social-istoric potrivit, „Revista română”, mensual cultural cu versiuni în franceză, engleză, germană și rusă. În 1968–1969 ține, în calitate de cadru didactic asociat, cursuri și seminarii de istoria prozei italiene în secolul al XX-lea, istoria filosofiei italiene, în cadrul Catedrei de limba italiană a Facultății de Limbi Străine de la Universitatea bucureșteană. A fost bursier, în Italia, la Fundația Ciri (Veneția, 1969) și la Universitatea pentru Străini (Perugia, 1971). Din 1990 va fi, scurtă vreme, secretar executiv la Fundația Culturală Română, devine apoi angajat al Ministerului de Externe: consilier cultural la Ambasada României de la Roma (1991–1997), consilier al ministrului și director general pentru relații culturale (1997–1999), ambasador al României la Roma (1999–2003). Debutează la „Revista română” în 1964, fiind prezent cu eseuri, studii, articole, comentarii critice, cronici, articole etc. mai cu seamă în publicațiile pentru străinătate. Prima carte, *Amiaza fantastică*, îi apare în 1968. Mai semnează traduceri (între care *Poezia* de Benedetto Croce), prefețe (la cărți de Leonardo Sciascia, Tommaso Landolfi ș.a.), participă la alcătuirea unor antologii.

Amiaza fantastică, unicul volum personal al lui S., reunește eseuri focalizate pe recursul la modalitățile fantasticului în proza italiană a primei jumătăți a secolului al XX-lea, făcând referire inclusiv la opere editate în anii '60. Cartea e, în cea mai mare parte, articulată din studii analitice vizând contribuția câte unui scriitor – Aldo Palazzeschi, Alfredo Panzini, Massimo Bontempelli, Alberto Savinio, Alberto Moravia, Curzio Malaparte, G. B. Angioletti, Arturo Loria, Dino Buzzati, Tommaso Landolfi, Italo Calvino, Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Două consistente capitole introductive – unul care precizează și nuanțează chestiunea examinată, altul care trasează, într-o manieră concentrată și totodată oportun detaliată, un tablou de ansamblu al dinamicii ideologiilor și practicilor literare în epoca avută în vedere –, precum și frecventele referiri comparative, observații și concluzii asigură o coerență de ansamblu. Reamintind și formulând cu pregnanță câteva

însușiri definitorii ale culturii italiene – cultură prin excelență luminoasă, „solară”, rațională, fenomen artistic caracterizat prin „refuzul spaimelor iraționalului” –, S. afirmă că, la prima vedere, categoria fantasticului ar părea incompatibilă cu liniile directoare ale creației artistice italiene, explică însă cum, în ce măsură, pe ce coordonate stilistice și de viziune s-a manifestat totuși. Deși există și rare excepții, proza fantastică italiană nu cultivă „atracția spre irațional, spre nebulos, spre stări de opresiune, angoasă sau teroare”, ci se configurează mai degrabă în zona miraculosului de tipul celui propriu basmului, fățiș neverosimil, dar acceptat prin convenție, investit cu o funcție parabolică, eventual burlescă sau satirică, ori în cadrele enigmaticului tulburător, marcat de irupția inexplicabilului în cotidian. În aproape toate cazurile se manifestă ceea ce S. definește ca „italianitate”, adică o „aspirație organică spre luminos, spre claritatea imaginii și echilibrul formelor, care alungă teroarea mistică și irațională”. Examinarea subiectului, efectuată în analize micro-monografice, relevă cu pertinență particularitățile fiecărui prozator: „magiile și miturile solare”, dar și „rezultatele excelente obținute prin utilizarea elementelor de fantastic în romanul psihologic și social” la Bontempelli, „plăsmuirile potențate satiric” din scrierile lui Palazzeschi ori din cele ale lui Savinio (frate al pictorului Giorgio De Chirico și împărtaşind cu acesta opțiunea pentru un modernism extrem, apropiat de avangardă, dar conservând obiective „metafizice” și configurări „solare”), Moravia, Malaparte, fantastic interiorizat și „de atmosferă”, cu „recuzită tenebros-romantică, net opusă facturii fantasticului solar” la Loria etc. Concise și totodată bogate în informații și interpretări, studiile polarizate de avatarurile fantasticului sunt tot atâtea „introduceri” în opera fiecărui scriitor. Cu deosebire remarcabile sunt eseurile consacrate lui Dino Buzzati, maestru al „alegorismului filosofic modern”, a cărui proză e caracterizată și prin comparația cu Franz Kafka și ale cărui modalități de a utiliza alegoria fantastică pentru a „propune contemporanilor teme importante ale meditației existențiale” sunt definite prin referire analitică la scrierile sale, în particular la romanul-alegorie *Il deserto dei Tartari*, ori cele privindu-l pe Italo Calvino, părinte al unei literaturi fantastice de calitate, de fapt tot al unui alegorism cu orientare existențial-filosofică. Abordarea e echilibrată și argumentată, aparent

tradițională, în fond de o modernitate neostentativă, cumpănit eclectică, fără dogmatism metodologic ori aserviri față de grile hermeneutice exclusiviste, iar interpretările și comentariile sunt prezidate de o viziune ideologizată cu moderație. Stilul eseurilor lui S. se distinge prin fluentă și claritate, eleganță sobră, dar și printr-o discretă vibrație afectivă, mărturie a atașamentului față de subiectul tratat. Destinată nu atât specialiștilor în literatură italiană, cât publicului doritor de o informare autorizată, *Amiaza fantastică* a rămas singura lucrare de acest gen a autorului care, probabil absorbit de cariera publicistică, de demnitățile diplomatice, nu a perseverat pe calea deschisă de un debut promițător.

SCRIERI: *Amiaza fantastică*, București, 1968. **Antologii, ediții:** *Trepte de civilizație românească*, București, 1988 (în colaborare cu George G. Potra și Constantin Crișan); A. E. Baconsky, *Itinerarii plastice*, pref. Petre Stoica, București, 1987; *Relațiile româno-sovietice. Documente*, București, 1999 (în colaborare). **Traduceri:** Benedetto Croce, *Poezia*, pref. trad., București, 1972; Eugenio Montale, *Poesie-Poezii*, ed. bilingvă, îngr. trad., București, 2006 (în colaborare); Valerio Evangelisti, *Zgarda de foc*, București, 2008 (în colaborare cu Filofteia Stati); Natale Spineto, *Mircea Eliade, istoric al religiilor*, București, 2009 (în colaborare cu Magdalena Ionescu); Giuseppe Culicchio, *Țara minunilor*, București, 2009 (în colaborare cu Filofteia Stati).

Repere bibliografice: *Dicț. scriit. rom.*, IV, 350–351; Dana Enulescu, „O misiune împlinită” (interviu cu Șerban Stati), OC, 2003, 171; Geo Vasile, *Eugenio Montale, o ediție mozaică*, CNT, 2006, 6; Vasile Spiridon, *O nouă schiță de biografie intelectuală*, ATN, 2011, 7. **N.Br.**

STATU PALMĂ BARBĂ COT, revistă apărută la Iași, săptămânal, de la 18 decembrie 1938 până la 5 februarie 1939. Director: Alexandru Pogonat. Intenția publicației e de a aduce, în spiritul ironic și mușcător al lui G. Topîrceanu, o notă de pitoresc și inedit, dar mai ales de amuzament în viața literară locală, prin șarje amicale și ironii bine direcționate la adresa unor excese și fenomene de „personalism” exagerat ale unor „vedete” ale literaturii momentului. Colaborează cu versuri George Lesnea, Ștefan Ciubotărașu, D. Florea-Rariște, Petre Stati. Proză publică Alexandru Pogonat și Adrian Pascu, acesta din urmă semnând și un fragment din piesa de teatru *Tândală și Păcală*. Articolele de critică literară aparțin lui Alexandru Pogonat și Linettei David, iar V.I. Cataramă semnează la „Cronica literară”. Din „Universul literar” este reprodus un articol polemic al lui Ionel Teodoreanu la adresa lui G. Călinescu (*Jim Fecundatorul și noul*

junimism, 8/1939), iar despre *Spiritul critic în critica lui G. Călinescu* scrie și G. Chirițescu. Sub inițialele D.S. apare eseu *Mircea Eliade* („un caz Papini adecvat însă etnicului românesc”). În sumar George Lesnea intră cu traducerea unui poem din Serghei Esenin. Revista mai cuprinde diferite materiale cu caracter umoristic și satiric, parodii, epigrame. Alți colaboratori: Constantin Nonea, Aurel Leon. **M.V.**

STAVRI, Artur (10.XI.1869, Botoșani – 10.V.1928, București), poet. Provenea dintr-o familie de boieri botoșăneni cu moșii la Starosilța-Stavri, evocată și de N. Iorga, cu care S. a copilărit. Mama se numea Natalia, iar tatăl era Vasile Stavri, „birocrat”. Fratele său, Raul Stavri, autor de versuri apărute în paginile „Vieții românești”, era coleg și prieten cu D. Anghel și cu I. Păun-Pincio. S. a fost, la Iași, elev la Institutele Unite, apoi, din 1888, student la Facultatea de Drept. Începe să scrie din 1886 și colaborează la „Curierul român” din Botoșani, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Literatură și știință” (aflat în redacție, răspundea de partea literară), „Vieața”, „Vatra”, „Revista nouă”, „Lumea ilustrată”, „România literară”, „Povestea vorbeii”, „Adevărul”, „Sămănătorul”, „Noua revistă română” ș.a. Se alătură, la Iași, cercului literar condus de N. Beldiceanu, iar la București conduce din octombrie 1898 până în ianuarie 1899 „Adevărul de joi” și, un timp cu Ion Gorun, în 1899–1900, scoate revista „Pagini literare”, la care a colaborat consecvent și Mihail Sadoveanu. A folosit și pseudonimele Astar, Coresi, A. Coresi, Sfârâiac. O vreme a fost stenograf la Camera Deputaților. Mai târziu, ca om politic liberal și unul din conducătorii organizației locale, va fi deputat și prefect al județului Dorohoi. Din relația cu Elena Didia Odorica Sevastos a avut un băiat, viitorul scriitor Mihail Sevastos.

Începuturile lui S. se raportează la lirica posteminesciană și la atmosfera literară a publicațiilor socialiste. În primul volum, *Poezii* (1894), el amintește melancolia eminesciană în versuri de o armonie corectă și abordează tema socială pe linia unui umanism sentimental. Ulterior – *De demult...* (1897), *Pe același drum* (1900), *Câteva clipe* (1904), *Luminșuri* (1910) – poetul evoluează spre sămănătorism, cultivând pastelul rural și idila. Chiar dacă uneori evocarea poartă amprenta, sinceră, a nostalgiei după copilărie, motivul dorului de căsuța din sat, o anumită figurație (ciobănași, păstori, copile) și atitudini-clișeu (doinind, plângând, la râu, la horă), aerul de voie bună care învăluie tablourile țin de

orientarea sămănătoristă. **S.** face cronică satului (*La țară, În răsărit, Hora, Frumoasa satului*) și merge pe urmele lui G. Coșbuc, evitând confesiunea odată cu trecerea ei în țesătura de basm sau de baladă pe motive folclorice. Pastelist, năzuia să evoce în tablou o stare de suflet. Astfel, pastelurile sale capătă o notă individuală, vorbind, prin delicatețea nuanțelor, de discreția sentimentului, de o tristețe dulce și de un echilibru senin, în firea autorului. Aceste accente sunt totuși rare, impresia generală fiind aceea de lipsă a culorii și de convențional, de sentimentalism și edulcorare a stilului.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1894; *De demult...*, București 1897; *Pe-aceiași drum*, București, [1900]; *Câteva clipe*, București, 1904; *Luminișuri*, Iași, 1910.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 278–279; Sanielevici, *Încercări*, 83–86; Chendi, *Pagini*, 470–474; Anghel-Iosif, *Portrete*, 35–38; Aderca, *Contribuții*, II, 79–80; N. Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, București, 1984, 24, 62, 120, 158, 543–544; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 524, *Ist. lit.* (1982), 591; Sevastos, *Amintiri*, 166–170; *Ist. lit.*, III, 580; *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă*, îngr. Tiberiu Avramescu, București, 1975, *passim*; *Dicț. lit. 1900*, 808; Mihail Sadoveanu, *Scrieri*, II, București, 1982, 139–141; *Dicț. scr. rom.*, IV, 351–352.

S.C.

STAVRINOS (c. 1570, Malsiani, Grecia – c. 1615), cronicar. Venit în Țara Românească probabil în penultimul deceniu al secolului al XVI-lea, ca și, mai înainte, Iani Epirotul, unchiul după mamă al lui Mihai Viteazul, **S.** a fost un „slujitor credincios” (după propriile-i cuvinte) al domnului, ca vistier (fără să fi făcut parte din sfatul boieresc) și având unele însărcinări diplomatice. E posibil să îl fi însoțit pe voievod la Viena și Praga, în primele luni ale anului 1601 (căci dă informații detaliate despre audiența la împăratul Rudolf), și s-a aflat în preajma sa în Transilvania, până la sfârșitul tragic al acestuia. Închis imediat în cetatea Bistriței, în Transilvania, a scris sub impresia încă vie a evenimentelor al căror martor a fost, „la lumină de stea, în prima și a doua zi a lunii februarie”, desigur 1602, poemul său, închinat figurii eroice a lui Mihai Viteazul. Deși cu unele licențe poetice, *Povestea preafrumoasă a lui Mihail Voievod, cum domni în Vlahia, cum tăie pe turcii care se aflară acolo, cum săvârși multe fapte vitejești și pe urmă fu ucis cu pizmă, fără luptă*, cuprinzând 1312 versuri în greaca populară, cu reminiscențe savante, dar și cu neologisme de epocă, se constituie într-o cronică a anilor 1593–1601, structurată în capitole, cu titluri ce jalonează principalele evenimente: campania la

Dunăre și dincolo de fluviu, bătălia de la Călugăreni, eliberarea Transilvaniei și intrarea lui Mihai în Alba Iulia, „unde ca rege se așază în palat și crai era socotit în tot Ardealul”, intrarea voievodului în Moldova, unde „Bogdanii veniră toți să i se închine”, apoi înfrângerile din Transilvania și din Țara Românească, urmate de plecarea lui Mihai la împăratul Rudolf, care îl primește „cu cinste mare și-i dădu iarăși să aibă Ardealul și Vlahia”, victoria, împreună cu „marele căpitan Georgiu Basta”, căci împăratul le zisese să fie „un singur gând și cuget”. Dar – își încheie **S.** evocarea – „pizma s-a făcut cuțit în inima acestuia”, căci zicea: „Ce ne folosim, dacă Mihai va lua coroana? Și un valah ca el să fie cinstit, să aibă și faimă de viteaz?” Drept care trimise în grabă, în zori de zi, un detașament de „uneltitori ca să-i ia viața”. Crezând că aceștia îi vin în ajutor, Mihai le zise: „Bine ați venit, vrednicii mei voinici!” Dar ei, repezindu-se „ca niște fiare sălbătice, pătrund în cortul lui. Și unul din ei a zvârlit cu sulița, și-l atinge în inimă ascuțișul. Un altul în grabă l-a lovit, îi taie capul” Natură și oameni sunt chemați să jelească moartea eroului: „O, pietre, acum crăpați! Copaci, dezrădăcinați-vă! Iar voi, munți, bocșiți! Și voi, câmpii, întristați-vă! Căci au rămas toți voinici, fără acela de care se speriau și balaurii și leii; acela care se ostenea pentru ortodoxie și era sigur că o să i se facă liturghie în Sfânta Sofia, deoarece mult se ostenea ca să unească Biserica Romei și a Constantinoplei, să o facă una singură; care nu-și prețuia niciodată viața și în nici o luptă nu-și cruța trupul”. Difuzată mai întâi în manuscris atât în Țările Române, cât și în lumea greacă (o copie a fost descoperită la Muntele Athos), opera lui **S.** va fi imprimată nu peste mult timp, în 1638, „cu îndemnul și cheltuială” arhiereului grec din Veneția, Panos Pepanós, venit din Țara Românească, originar, ca și Matei al Mirelor, din Epir. Ediția, scoasă de ieromonahul Neofit, în tipografia lui Ioan Antonie Iulian, cuprinde opera poetică a lui Matei al Mirelor (*Istoria celor săvârșite în Ungrovlahia, începând de la Șerban Voievod până la Gavriil Voievod*), urmată de poemul lui **S.** În cele nouă ediții următoare, din 1642 până în 1806, ordinea celor două scrieri consacrate Țării Românești și luptei de eliberare de sub opresiunea otomană a fost inversată. În același timp poemul a fost citit de cărturarii români care știau grecește, fiind folosit în special la redactarea părții finale din *Cronica domniei lui Mihai Viteazul*, ce se încheie asemănător. Spre pildă,

textul „Ca un copac se prăvăli frumosul său trup. Așa îl omorâra, fără ca să știe, fără ca să se nimerească sabia în mâna sa cea iute. Și-i rămase trupușorul în țărână aruncat, fără cămașă, tăvălit în sânge. Acestea le izbuti pizma înverșunată. Și se pierdu așa, pe nedrept, acest viteaz” devine în cronică: „Și căzu ca un copaci trupul lui cel frumos. Într-acest chip l-au omorât, pentru că n-au știut, nici s-au întâmplat sabie în mâna lui cea iute”. Mai mult, „remanierea” pare să fi fost făcută astfel încât să fie o „replică” la textul lui S., concentrat în jurul figurii voievodului, cu ignorarea aproape totală a boierilor și a comandanților din preajma acestuia. Cu atât mai justificat, poemul lui S. a fost pus la contribuție în *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, cronica lui Radu Popescu. Tradus (cu unele prescurtări) în versuri de Teodor M. Eliat și tipărit în 1837, în atmosfera de renaștere națională din anii ce au urmat mișcării lui Tudor Vladimirescu, poemul era însoțit de următorul apel final: „Citește, frate române, și gândește la acest lăudat erou și judecă că cu adevărat au fost al patriei părinte”. Doar un deceniu și ceva desparte această primă ediție românească de Revoluția de la 1848, iar la Nicolae Bălcescu, în *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, figurează printre izvoarele de bază. Scrierea nu a încetat să se afle în atenția cercetătorilor și a unor noi traducători, care au relevat influența directă avută asupra altui versificator grec, Gheorghe Palamed, autor al unei istorii cu titlu și conținut similar, scrisă în 1607, la curtea cneazului Constantin din Ostrog. De asemenea, a fost transpusă, în rezumat, în slavona rusă, în același secol al XVII-lea. Aparținând, în primul rând, literaturii neogrecești din diaspora, poema lui S. face parte și din patrimoniul literar românesc atât prin calitatea de slujbaş domnesc a autorului și prin subiectul ei, cât și prin faptul că foarte curând avea să fie încorporată istoriografiei în limba română.

SCRIERI: *Vestitele vitejii ale lui Mihai Vodă, ce au stăpânit Țara Românească și Ardealul de la anul mântuirii 1588 și până la 1601*, tr. Teodor M. Eliat, [București], 1837; ed. (*Povestea lui Mihai-Vodă Viteazul*), Vălenii de Munte, 1910; *Vitejiele preapiosului și preaviteazului Mihail Voievod*, tr. I. C. Massim, pref. Al. Papiu-Ilarian, în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, I, București, 1862, 273–326; [*Vitejiile preacucernicului și preaviteazului Mihai Voievod*], în Nicolae Simache, Traian Cristescu, *Doi cântăreți greci ai lui Mihai Viteazul: Stavrinos și Palamed*, Ploiești, 1943, 3–56; *Povestea preafrumoasă a lui Mihai Voievod*, tr. Rita și Eugen Dobroiu, LRV, II, 193–225; *Cronica lui Stavrinos*, tr. și pref. Gheorghe Tomozei, București,

1975; *Vitejiile preaeavlaviosului și preaviteazului Mihai-Vodă*, în Stavrinos, Palamed, *Cronici în versuri despre Mihai Viteazul – Rimades ghia ton Mihail Ghennaio*, ed. bilingvă, tr. și pref. Olga Cicanci, introd. Komnini D. Pidonia, București, 2004.

Repere bibliografice: G. Dem. Teodorescu, *Scrieri neogrecești despre români. Vistierul Stavrinos și mitropolitul Matei al Mirelor*, LAR, 1896, 5, 1897, 1; O. Tafrali, *Poema lui Gheorghe Palamide despre viața lui Mihai Vodă Viteazul*, București, 1905; Iulian Ștefănescu, *Epopoea lui Mihai Viteazul în lumea greco-rusească, în secolii XVII și XVIII*, RIR, 1934; Russo, *Studii istorice*, I, 103–144; Cartoian, *Ist. lit.*, I (1940), 85–89; Vasile Grecu, *Stavrinos. Eine gar schöne Erzählung über Michael den Wojewoden*, „Berliner Byzantinische Arbeiten”, 1960, 180–206; Börje Knös, *L'Histoire de la littérature néogrecque. La période jusqu'en 1821*, Stockholm–Göteborg–Uppsala, 1962, 413–416; C. Th. Dimaras, *Istoria literaturii neogrecești*, tr. Mihai Vasiliu, București, 1968, 85–86; Ivașcu, *Ist. lit.*, 120–121; *Ist. lit.*, I, 325–329; Dan Zamfirescu, „*Vitejiile lui Mihai Voievod*”, LRV, II, 186–193; Piru, *Varia*, I, 10–12; *Dicț. lit.* 1900, 808–809; Mazilu, *Recitind*, II, 138–141.

ILM.

STAVSCHI, Irina (5.III.1919, Balan, azi Malinovskoe-Bălți – 20.X.1994, Chișinău), poetă, prozatoare. Este fiica Olgăi Stavski (n. Vertinski-Denisenco), traducătoare, și a lui Teodor Stavski, inginer de drumuri. Urmează cursuri la Academia de Arte Frumoase din Iași (1939–1940) și la Universitatea din Cernăuți (1946–1947) și va absolvi Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1960). Obținuse în anii '40 o bursă în Italia, pe care o ratează din cauza închiderii graniței. Familia este deportată, o parte în Siberia și cealaltă în Kazahstan, aici fiind trimisă și S., care se întoarce acasă în 1946. Debutează în 1935, la revista școlară „Crenguța” din Bălți, colaborând apoi la „Poetul”, revista lui Iorgu Tudor.

Primele poezii publicate de S. sunt marcate de căutări existențiale, de stări depresive și deziluzii. Un loc aparte îl deține *Pescărușul*, o baladă lirică ce mitizează femeia transformată în pasăre. După al Doilea Război Mondial poeta publică la Chișinău câteva culegeri: *Casa cântecelor* (1952), *Vin cocoarele* (1961), *Pasărea măiastră* (1969), *Ancore* (1977), *Înțelepciunea zăpezilor* (1982) ș.a., precum și mai multe cărți adresate copiilor. Versurile sunt puternic marcate de tematica și de clișeele ideologice și stilistice ale timpului. Simptomatic pentru această radicalizare regresivă este comentariul lui Valeriu Senic din prefața volumului *Scrieri alese* (1986), care accentuează politizarea poeziei prin glorificarea „patriei” (sovietice) și a lui Lenin, a omului muncitor

și a limbii lui Pușkin. Totuși, unele versuri sunt dedicate limbii române, lui Eminescu ori strămoșilor, cele cât de cât reprezentative fiind, cum remarcă Mihai Cimpoi, „absolvite de schematism”, aflate „în perimetrul formulei romantice”. Este vorba de formule lirice tradiționale, cu versificație clasică și rime în asonanță, de un romantism cuminte, minor, care valorifică zbuciumul interior, peisajele sufletești. *Atracția depărtărilor* (1984), un volum de însemnări de călătorie prin republicile din URSS, are un conținut puternic ideologizat, intenția mărturisită a autoarei fiind aceea de a descoperi posibilitatea ștergerii diferențelor dintre popoare, ce i se pare că ar putea fi adusă de cultul familiei în care, după un bine cunoscut și primitiv clișeu propagandistic, s-ar produce miracolul: „bucuria unuia e bucuria noastră a tuturor, și durerea vreunui popor e durerea tuturor popoarelor noastre”.

SCRIERI: *Casa cântecelor*, Chișinău, 1952; *Mărioara – copilă într-o zi la grădiniță*, Chișinău, 1954; *Vara furată*, Chișinău, 1957; *Cu mămica împreună*, Chișinău, 1958; *Vin cocoarele*, Chișinău, 1961; *Buciume*, Chișinău, 1964; *În razele inimii*, Chișinău, 1964; *Meditare*, Chișinău, 1966; *Treptele anilor*, Chișinău, 1968; *Pasărea măiastră*, Chișinău, 1969; *Fir roșu*, Chișinău, 1971; *File de destin*, Chișinău, 1974; *Avalanșa*, Chișinău, 1975; *Ancore*, Chișinău, 1977; *Ce vacanță minunată!*, Chișinău, 1977; *Poezii și poeme*, pref. Andrei Lupan, Chișinău, 1979; *Litera „A”*, Chișinău, 1980; *Înțelepciunea zăpezilor*, Chișinău, 1982; *Atracția depărtărilor*, Chișinău, 1984; *Scieri alese*, pref. Valeriu Senic, Chișinău, 1986; *Hai să călătorim*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Petru Comarovschi, *Irina Stavski*, în *Profiluri*, 515–520; Alexandru Cosmescu, *Maiștri și învățăcei*, Chișinău, 1979, 93–101; Valeriu Senic, *Pasărea măiastră și tărâmul înțelepciunii zăpezilor*, LA, 1983, 18 august; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 189; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 264–265; *Dicț. Chișinău*, 497–498.

V.L.C., Mr.M.

STĂNCESCU, Constantin I. (20.X.1837, București – 8.VI.1909, București), prozator, autor dramatic. Născut în mahalaua armenescă a Bucureștilor, **S.** face primele clase la Colegiul „Sf. Sava”. Urmează cursuri de drept, luându-și toate examenele în doi ani, dar se ocupă sistematic de pictură, sub îndrumarea pictorului Gheorghe Tattarescu. Pentru a se perfecționa pleacă la Paris, cu o bursă pe care o câștigase concurând cu Nicolae Grigorescu, apoi la Roma. Paralel cu studiile la Școala de Belle-Arte (1857–1864) frecventează cercurile literare și artistice din capitala Franței. După revenirea la București (1865) este numit

profesor de estetică și istoria artelor la Școala de Arte Frumoase și profesor de caligrafie la Școala Normală, după aceea la Liceul „Sf. Sava” din București. Se află printre fondatorii Ateneului Român, unde va ține numeroase conferințe despre artă, despre formarea gustului artistic sau despre istoria picturii românești. Participă la toate expozițiile de artă plastică din Capitală și organizează saloane oficiale anuale. A făcut parte aproape patru decenii din Comitetul de lectură al Teatrului Național bucureștean, iar din anul 1887 i se încredințează conducerea instituției. Atitudinea conservatoare îi va aduce mulți adversari, care îl vor sili să demisioneze atât de la direcția teatrului, cât și de la Școala de Arte Frumoase, al cărei director era în 1894. Printre elevii săi figurează Camil Ressu, Constantin Brâncuși, Jean Steriadi. Folcloristul Dumitru Stăncescu este nepotul său.

Activitatea literară a lui **S.** e puțin cunoscută. A fost redactor, în 1866, la „Satyrul”, gazeta lui B. P. Hasdeu, a scris câteva comentarii despre viața artistică bucureșteană, prilej, între altele, de a-l elogia pe N. Grigorescu. O schiță, *Costin și Radu*, de fapt povestea redactării unei reviste, îi este găzduită în „Sfârșit de veac” (1897). **S.** s-a bucurat însă de notorietate ca autor de piese de teatru, mult jucate în timpul vieții sale, majoritatea netipărite: *Bunul părinte*, comedie satirică reprezentată în 1853, interzisă apoi pentru insultă la adresa justiției, *Răzbuirea morților*, jucată în 1854, *Banul Craiovei*, dramă istorică, *Treisprezece septembrie 1848* (sau *Santinela română*, 1861), „tablou național”, *Fanarioții*, *Dreptatea lui Mircea Vodă*, pusă în scenă în 1865 de trupa Tardini-Vlădescu. A tradus și localizat un mare număr de piese și vodeviluri, ca *Pălăria de paie de Italia* (Eugène Labiche și Marc-Michel), *Moștenitorii* (Adolphe Belot), *Peticarul din Paris* (Félix Pyat), *Curierul din Lyon* (Adolphe Philippe D’Ennery), *Bertan matelotul*, *Benvenuto Cellini*, *Lady Melville*, *Mama vinovată*, *Cum vine mîntea la copii*, *Fata regimentului*, *Amorurile dracului* și multe altele.

SCRIERI: *Treisprezece septembrie 1848*, București, 1861; *Ce este frumusețea. Artele plastice în România între anii 1848–1878. Cum se judecă operele de artă*, pref. Dumitru Stăncescu, București, 1896.

Repere bibliografice: Rosetti, *Dicț. cont.*, 173; E. D. F. [Emil D. Fagure], [Necrolog], ADV, 1909, 7099; George Oprescu, *Pictura românească în secolul al XIX-lea*, București, 1943, 195–197; Petre Oprea, *Date despre C. I. Stăncescu*, SCIA, 1961, 2; Massoff, *Teatr. rom.*, II, 497, III, 203–204, 514, 523; *Dicț. lit.* 1900, 809.

L.Cș.

STĂNCESCU, Dumitru (20.XII.1866, București – 9.VII.1899, Axenfels, Elveția), prozator, culegător de folclor, traducător. S-a născut într-o familie de intelectuali cu un rol însemnat în viața culturală a Bucureștilor. Atât tatăl său, Alexandru Stăncescu, o vreme secretar al Ateneului Român, cât și unchiul său, Constantin I. Stăncescu, scriitor, director al Teatrului Național, erau printre fondatorii și animatorii Ateneului Român. **S.** învață la Liceul „Sf. Sava” din București, avându-l pe G. Dem. Teodorescu profesor, care, probabil, va fi contribuit la trezirea interesului său pentru folclor. Debutază în „Literatorul” cu schițe sentimentale, moral-educative. Dintre colaboratorii aceleiași reviste s-a simțit atras de Traian Demetrescu, de care l-a legat o prietenie de o viață. Studiile și le-a continuat la Liège, de unde se întoarce, în 1891, cu titlul de doctor în științe politice și administrative. Publică basme, snoave și traduceri, iar din 1895, împreună cu Carol Müller, înființează colecția „Biblioteca pentru toți”, urmărind, prin conținutul scrierilor selectate, răspândirea „frumosului și moralului”. Același imbold îl va călăuzi și în activitatea de director al revistei „Foaia pentru toți”, pe care o va edita și conduce între 1896 și 1899. Mai scrie în „Revista literară”, „Revista olteană”, „Familia”, „Biblioteca familiei”, „Vatra”, „Revista nouă”, „Vieața”, „Adevărul” și „Universul”. În 1885–1886 a făcut parte din comitetul de redacție al revistei „Analele literare”. A murit de ftizie.

Schițele lui **S.** sunt modeste (*Actualități, Memoriile unui cățel, Monologul unui papagal*), chiar dacă uneori imaginile sunt foarte sugestive, ca în *Artă* sau *De teamă*. Încearcă, de data asta cu mai mult succes, și notația satirică (*Cartoful, Popa Cinzeacă*). O parte din proză și-a strâns-o în cărțile *Popa Cinzeacă* (1886) și *Jupân Leibă voinic, puțintichi cam fricos* (1891, în colaborare cu Isac Grünfeld). Dar izbutite cu adevărat rămân însemnările lui **S.**, din care se degajă multă sensibilitate și un elan generos (*Crâmpeie. Păreri și impresii. Notițe biografice. Treizeci de zile în Elveția*, 1897), multe apărute în „Adevărul” sub pseudonimul Radu Prelea. În presa vremii numele lui **S.** se întâlnește foarte des, pentru că basmele și snoavele publicate de el au fost mereu reproduse, peste munți, de pildă, fiind consecvent retipărite de „Gazeta Transilvaniei” și „Luminătorul”. În „Foaia pentru toți” va include mult folclor și traduceri din literatura universală. Paralel cu munca la redacție, continuă să se preocupe de editarea cărților în colecția

„Biblioteca pentru toți”, difuzând literatură română și universală, folclor, știință popularizată, talmăcind el însuși din Bernardin de Saint-Pierre, Hans Christian Andersen, Al. Dumas-fiul, Catulle Mendès, Jules Lemaître, François Coppée, Anatole France, precum și din autori francezi în vogă: Adolphe Philippe D’Ennery, Ernest Legouvé și Jules Janin. Transpușerile vădesc o anumită dexteritate literară și au fost apreciate în epocă. **S.** a scos și un „Calendar ilustrat al «Bibliotecii pentru toți»”, urmărind același program. Ca folclorist, este, la noi, unul din primii culegători de basme, format sub influența lui B. P. Hasdeu și a lui A. I. Odobescu. Textele sunt culese din familie sau de la povestitori munteni și transilvăneni întâlniți în București, ceea ce conduce la pătrunderea în structura acestora, în genul lui Petre Ispirescu, a atmosferei de târg și a unor muntenisme. În prefața la *Basme culese din popor* (1885) M. Gaster remarcă drept calitate principală a culegerii efortul lui **S.** de a se fi integrat spiritului popular, de a nu-l fi denaturat. Urmează, în 1892, o reeditare a primelor șase basme, la care mai adaugă încă nouăsprezece, în 1893 ies *Alte basme culese din gura poporului*, precum și câteva volume de povești și snoave, care îi aduc laude și încurajări din partea lui B. P. Hasdeu, Lazăr Șăineanu, N. Iorga, Ilarie Chendi, Émile Picot. Ele se definesc printr-o accentuată trăsătură realistă și un ton glumeț, caracteristice, de altfel, creațiilor populare. *Înșiră-te mărgărite cu dalbe flori aurite, Împărăția Arăpușchii sau Răsplata Sfintei Sâmbete* sunt câteva basme semnificative, chiar dacă nu dezvoltă motive inedite. Trei i-au fost traduse în franceză de Jules Brun. Snoavele valorizează același ton popular vioi ce le sporește savoarea. **S.** s-a străduit, ca și Al. Vasiliu, I. G. Sbiera sau Ion Pop-Reteganul, să fie cât mai aproape de originalul popular, să nu-l trădeze, conformându-se astfel recomandărilor făcute de B. P. Hasdeu privind introducerea unui spirit științific în culegerea folclorului.

SCRIERI: *Popa Cinzeacă*, București, 1886; *Jupân Leibă voinic, puțintichi cam fricos* (în colaborare cu Isac Grünfeld), București, 1891; *Din biografiile oamenilor celebri*, București, 1895; *Crâmpeie. Păreri și impresii. Notițe biografice. Treizeci de zile în Elveția*, București, 1897. **Culegeri:** *Basme culese din popor*, pref. M. Gaster, București, 1885; *Basme culese din gura poporului*, pref. G. I. Ionnescu-Gion, București, 1892; *Snoave sau glume populare*, București, 1892; *Alte basme culese din gura poporului*, București, 1893; *Cerbul de aur și alte basme pentru copii culese din gura poporului*, București, 1893; *Snoave*,

București, 1893; *Glume și povești*, pref. Al. Vlahuță, Craiova, 1895; *La gura sobei*, pref. edit. București, [1895]; *Povești și snoave noi pentru popor*, București, 1895; *Basme culese din gura poporului*, pref. I. C. Chițimia, București, 1955; *Sora Soarelui. Basme culese din popor*, îngr. Iordan Datcu, pref. I. C. Chițimia, București, 1970; *Cerbul de aur. Basme culese din popor*, îngr. și pref. Iordan Datcu, București, 1985; *Sur-Vultur. Basme culese din gura poporului*, îngr. Iordan Datcu, București, 2000. **Traduceri:** *Povești adevărate (imitații și traduceri)*, București, 1884; A. Gennevraye, *Iubire*, București, [1887], *Ombra*, București, [1895]; Xavier de Montépin, *Maiestatea sa, banul*, București, 1888; Carmen Sylva, *București*, București, 1892; François Coppée, *Poveste tristă*, București, [1894], *Prietene*, București, 1896; Léo Bachelin, *Castelul Peleş*, București, [1895]; Jules Michelet, *România, Roma, Piza și alte opere alese*, București, [1895]; Hans Christian Andersen, *Povești alese*, București, [1895], *Carte de chipuri fără chipuri*, București, 1897 (în colaborare cu X. Z.), *Fetița cu chibrituri. Povești de Crăciun*, București, 1898 (în colaborare); André Theuriet, *Din tinerețe*, București, [1895]; Joséphine Blanche Colomb, *Istorie pentru copii*, pref. trad., București, [1895]; Herbert Spencer, *Despre educație*, I–II, București, [1895]; *Povești de Crăciun*, București, 1895; Paul Bourde, *Patriotul*, București, 1896; Émile Augier, Jules Sandeau, *Ginerele lui Poirier*, București, 1896; *Universul și minunile lui*, I–III, București, 1896; Élie Pécaut, Charles Baude, *Convorbiri despre artă*, I–II, București, 1896; Al. Dumas-fiul, *Denisa*, București, [1896]; Bernardin de Saint-Pierre, *Paul și Virginia*, I–II, București, [1896–1897]; John Lubbock, *Întrebuințarea vieții*, București, [1897]; Gustave-Henri Putlitz, *Ce povestește pădurea*, București, [1897]; Ernest Legouvé, *Părinți și copii în al XIX-lea secol*, București, 1898; Émile Richebourg, *Vrăjitorul alb*, București, [1898].

Repere bibliografice: Traian Demetrescu, *Amintiri literare*, „Revista olteană”, 1888, 11; Iorga, *Pagini*, I, 16–17, 21; Al. Macedonski, *Basme de D. Stăncescu*, L, 1893, 10; Rosetti, *Dicț. cont.*, 173; Ilarie Chendi, *Umanitate și progres*, F, 1898, 9; Ion Achimescu, *În memoria lui D. Stăncescu*, „Carmen”, 1899, 10; Lys [Al. Antemireanu], *Dumitru Stăncescu*, „Epoca”, 1899, 1140; [Șt. Tuțescu], *Dumitru Stăncescu*, „Ovidiu”, 1899, 19–21; Chițimia, *Folcloriști*, 371–387; Tomescu, *Ist. cărții rom.*, 156–157; Vrabie, *Folcloristica*, 277–278; *Ist. lit.*, III, 910–917; Bârlea, *Ist. folc.*, 295–296; Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Timișoara, 1977, 151–155; *Dicț. lit.* 1900, 809–810; Virgiliu Florea, „*Cerbul de aur. Basme culese din popor*”, AAF, 1987; Iordan Datcu, *Un volum necunoscut al lui Dumitru Stăncescu*, REF, 1990, 5–6; Adrian Majuru, *Basme românești culese de Dumitru Stăncescu*, OC, 2003, 162; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 822–824. **L.Cș.**

STĂNCIULESCU, Hanibal (2.III.1955, Posești, j. Prahova – 10.X.2018, București), prozator, dramaturg, eseist, publicist, traducător. Este fiul Paraschivei

Stănciulescu (n. Popescu), profesoară, și al lui Traian Stănciulescu, învățător. În 1979 a absolvit cursurile Facultății de Limbi Străine a Universității din București, cu specialitatea italiană–franceză. A obținut titlul de doctor în filologie în anul 2007, cu calificativul *summa cum laudae*, teza de doctorat, *Repere italiene în romanele lui Umberto Eco*, fiind consacrată postmodernismului italian. Ca student, a activat în cenaclul Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu, și în Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu. După absolvire a lucrat ca profesor de franceză la Liceul Agroindustrial din Armășești, județul Ialomița (1979–1982), ca inspector de învățământ la Cooperativa Prestarea din București (1983–1989), apoi ca angajat al Uniunii Scriitorilor, iar din 1990 a funcționat în calitate de cadru didactic al Universității din București, la Catedra de limbă italiană a Facultății de Limbi și Literaturi Străine, devenită ulterior Departamentul de Lingvistică Romanică, Limbi și Literaturi Iberoromane și Italiană. A debutat în 1976, la „Luceafărul”, cu schița *Vigilența*. Prima prezență editorială o are în antologia *Desant '83*, îngrijită de Ov. S. Crohmălniceanu, unde îi sunt incluse trei povestiri. Debutul editorial cu un volum de autor are loc în 1988 cu proza scurtă din *Casa*. Ulterior a mai publicat o culegere de proză scurtă și un roman, precum și un eseu critic care reia teza de doctorat. A semnat, singur sau în colaborare, traduceri (literatură sau științe umane, din limba italiană). A scris piesa de teatru *Migrena*, pusă în undă de Radio România și apoi montată la Teatrul Mic din București în stagiunea 1992–1993. În calitate de italianist, a publicat diferite articole de istorie literară, literatură comparată, studii de teorie literară, redactate în limba italiană sau în limba română, și a prezentat studii de același gen în cadrul unor colocvii, simpozioane sau conferințe desfășurate în țară și peste hotare. Scriitorul a colaborat, în diferite perioade, cu proză și/sau cu articole de opinie, la „Contemporanul”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Contrapunct”, „Avanpost”, „Viața românească”, „Teatrul azi”, „Neue literatur”, „Euphorion”, „Sfera politicii” ș.a. A beneficiat de câteva burse de studii, în Italia (1978), Franța (1990, 1991) și în Marea Britanie (1993). Scriitoarea Anca Delia Comăneanu a fost soția sa.

Prozele scurte din volumul de debut ale lui S. recomandau un scriitor talentat, deja format, „maturizat” sub raport literar. Eugen Simion considera

Casa „o foarte bună carte de proză”, sesizând și câteva atribute definitorii: „densă, admirabil scrisă, deschisă spre un textualism înțeles ca o formă de realism postmodern”, precum și ingredientele ei: „observație socială și morală, notație acut realistă, mobilitate epică, intertextualitate, ironie” ș.a. Textele sunt plasate în lumea existențelor „mărunte”, a oamenilor comuni și așa-zicând neinteresanți, a locurilor și îndeletnicirilor prozaice, de toată ziua, unghiul de vedere ales de autor și capacitatea lui de „textualizare” dezvăluind nu o dată, din sânul cotidianului tern, fantasticul banalității. Sunt schițe ori povestiri, unele putând duce cu gândul oarecum la antecedente cehoviene sau joyciene, dar înzestrate cu un anumit pitoresc ludic și burlesc caracteristic optzecist. Din optzecismul prozastic – printre ai cărui reprezentanți se prenumără – S. ilustrează preponderent fațeta „umanistă” a mișcării, cea determinată de preocuparea de a obține o nouă transcriere, cât mai adecvată, a realului, și în relativ mai mică măsură fațeta radical textualistă. Câteva componente sau trăsături care particularizează proza lui S. ar fi: umor amărui, cu accente uneori de sarcasm, alteori de absurd; ironie cărturărească, ludic-erudită dar tăioasă (un eșantion edificator ar fi titlul *Kitsch me, tesoro! sau: Trecea transatlanticul, trecea, și hublouri luminate avea*); intertextualitate burlescă (cu, de pildă, trimiteri chiar la I. L. Caragiale, din care, într-o schiță, sunt preluate formulări cunoscute, plasate în alt context); vestejire a kitschului și a filistinismului zilnic. Unele schițe sau povestiri se articulează în mici cicluri, prin continuitatea cronotopului și a personajelor, schițând astfel câte un posibil nucleu pentru un roman. Astfel, ciclul *Viziuni* regroupează șase texte, totalizând vreo patruzeci de pagini, personajul principal fiind un Bartolomeu Albu. Sunt înfățișate episoade din viața unor tineri profesori navetiști, a lucrătorilor dintr-un modest atelier bucureștean, unde ajunge să lucreze și un profesor care evitase repartizarea în provincie, sunt creionate mici cazuri de familie așa-zicând „burgheze”, uneori cu recurge la elemente de tipologie consacrate (seducător de profesie, șef grosolan și vulgar etc.). Pe fundalul pitorescului anecdotic și al zburdălniciei textuale, chestiunile importante ale vieții, privind comunicarea, frustrarea, arabescurile previzibile ori surprinzătoare ale traiectelor psihologice etc., sunt, cum arăta Eugen Simion, trase într-o parabolă, nu cu penderie sistematică, ci rapid, viguros, în acvaforte,

dar și cu distanțare ironică ferită de duioșie. În volumul *Casa* a fost inclus și un jurnal de călătorie redactat de autor cu prilejul participării, în 1978, la bursa de studii în Italia, text mult mai puțin reușit. În *Revoluția din apartamentul 114* (1998) sunt adunate piese de proză scurtă, înrudite ca tehnică, stil și viziune cu cele anterioare, dar diferite de ele prin atmosfera mai puțin patriarhală, marcată de stringența unor amenințări majore, dar și prin gama mai largă a deschiderii către experimentalism sau spre procedări postmoderne, cum e introducerea fantasticului gotic, în cheie burlescă, în povestirea *Fledermaus*.... În centrul atenției se află tot cotidianul, „măruntul”, investigate în perspectivă sarcastică, uneori și cu umor blând. Sunt evocate cu pregnanță trăiri antedecembriste sau imediat postdecembriste, viața intelectualilor tineri în ultimii ani ai regimului ceaușist, tumultul din perioada imediat următoare căderii acestuia. Romanul *Crima din magazinul Harmonia Mundi* (2001) abundă în elemente familiare cititorilor din anii '90 sau de mai târziu, asemănându-se și cu romanele altor scriitori contemporani. Se regăsesc fabulosul și religiosul, recursul la demonologia grav-burlescă, registrul onirico-deli-rant și fantasmagoricul șarjat (ambele, însă, cu bază în observația realistă), parabola grotescă cu substrat din sfera activităților serviciilor secrete etc. Romanul etalează realismul redescoperit, referirea – fidelă și documentată, întemeiată pe atenta ascultare a vocilor cotidianului și pe la fel de atenta observare a peisajului și gesticulației – la realitatea imediată a anilor '80 ori '90 ai secolului trecut, cu consemnarea pregnantă a detaliilor sociologice, a mentalităților, a anecdoticii tipice și recurente. Autorul îmbină meșteșugit realismul (sumbru, decepționist, pesimist etc.), umorul (burlesc, dar deseori împins către sarcasm și grotesc), trama intrigii de acțiune (așa-zis polițistă, împrumutată de la romanul popular contemporan de enigmă, de spionaj, în general de căutare), sexul (destul de „piperat”), fantasticul, miraculosul, delirul controlat (tributar uneori viziunilor onirice ori moștenirii suprarealismului, ca și unui neoexpresionism fantast), grotescul și umorul verbal (cu apel la jocul de cuvinte, la verbigerarea ludic-revelatoare), dar și spiritualul, religiosul, escatologicul, soteriologicul, milenarismul, explicarea ontologică (una alternativă, burlescă, bizară etc.). În Bucureștiul anilor '90 se manifestă un ucigaș în serie, ucigaș de femei. Se mai petrec și dispariții misterioase,

temporare, ale căror victime – tot femei – reapar după o vreme fără să știe unde au fost și ce li s-a întâmplat. E mobilizat ca anchetator principal, deși nu are oficial respectiva calitate, un legist pensionar, Bazil, el fiind protagonistul romanului. Acesta e o nouă ipostază a figurii anchetatorului simpatic, non-aliniat și ne-supus birocrăției care îi supervisează în principiu ancheta, răspunzător numai în fața propriei instanțe morale, figură care era de găsit deja în cărțile lui Petre Sălcudeanu și în cele ale lui Nicolae Breban (bunăoară Mateiaș din *Animale bolnave*). Trama acțiunii se complică, se cuvine menționat un personaj diavolesc „de operetă”, Bruno, rudă bună cu Woland-ul lui Mihail Bulgakov și cu *Ho diábolos* al lui Daniel Bănuțescu, un fel de Mefisto de parodie, care trimite, prin simpla lui apariție, către una din principalele posibile piste ale lecturii: *Faust*, S. recurgând, într-un mod productiv-burlesc, la sugestiile mitului modern. Toate aluziile culturale sunt topite cu discreție în trama aparentă, de roman polițist. Care, însă, e afectată, simulată, e un deghizament al unei cărți cu alte năzuințe, mult mai grave. Lucrul devine vădit în final, când cititorul constată că tocmai concluzia, deznodământul romanului așa-zicând polițist e adevărata enigmă. Ceea ce e de neignorat este sensul moral și chiar spiritual, edificat, al întregii istorisiri. Un sens nu peremptoriu, îngust aluziv-politic ori grosier pamfletar, ci un sens vag, sugerat, identificabil cu o pledoarie pentru necolaborarea cu răul, cu diavolescul, cu imoralul. Cât despre *Repere italiene în romanele lui Umberto Eco* (2007), aceasta este o excelentă lucrare de critică literară, de profil științific, dar și eseistic: nu o monografie propriu-zisă, ci un eseu pe tema enunțată în titlu, care dă seama de isprăvile de prozator ale filologului, teoreticianului, poeticianului și eseistului Umberto Eco, prin raportare oportună la „ghidurile de lectură” reprezentate de chiar operele teoretice ale acestuia.

SCRIERI: *Casa*, București, 1988; *Revoluția din apartamentul 114*, București, 1998; *Crima din magazinul Harmonia Mundi*, pref. Anca Delia Comăneanu, București, 2001; *Repere italiene în romanele lui Umberto Eco*, București, 2007. **Traduceri:** Claudio Moreschini, Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*, I, îngr. Ioan-Florin Florescu, Iași, 2001 (în colaborare cu Gabriela Sauciuc); *Enciclopedia de filosofie și științe umane*, București, 2004 (în colaborare); *Iisus și epoca sa*, București, 2008; *Istoria religiilor*, coordonator Giovanni Filoramo, vol. III: *Religiile dualiste. Islamul*, Iași, 2009.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, „*Desant '83*”, LCE, 1984, 8, 9; Costin Popescu, *O nouă generație de prozatori*, REVR, 1984, 2–3; Marian Papahagi, *Piese ușoare, exerciții epice*, TR, 1988, 32; Liviu Petrescu, *Deschideri postmoderniste*, ST, 1988, 7; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 59–65; Simion, *Scriitori*, IV, 657–662; Cristian Teodorescu, *Un succes la Teatrul Mic*, „Zigzag”, 1993, 24; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 128–132; Simion, *Fragmente*, I, 128–129; Gabriela Inea, *Aripi și revoluții*, TMS, 1999, 11; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 160; Ion Roșioru, *Textum castrator*, CL, 2000, 5; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, 165–168; Roxana Răcaru, *Demonii și harmonia mundi*, RL, 2002, 12; Bârna, *Prozastice*, 222–232. **N.Br.**

STĂNCULESCU, Nina (4.III.1928, București – 13.I.2016, București), prozatoare, eseistă, traducătoare. Este fiica Filoteei Stănculescu (n. Ionescu), profesoară, și a lui Florea Stănculescu, arhitect, profesor universitar. Absolventă a Școlii Centrale de Fete din București (1946), S. a urmat tot aici cursurile Facultății de Litere și Filosofie (1946–1950), lucrarea de licență, susținută în 1957, intitulându-se *Concepțiile estetice ale pașoptiștilor*. Frecventează în aceeași perioadă și cursurile Institutului de Teologie, încheiate în 1956. Își desăvârșește formația filosofică prin elaborarea, în cadrul Universității bucureștene, a tezei de doctorat *Conceptul de natură în arta modernă* (1974), bază a cercetărilor ulterioare despre Constantin Brâncuși, care o vor impune ca pe una din cele mai importante figuri românești în recuperarea moștenirii artistice a marelui sculptor. Cariera sa începe, în condițiile dificile ale epocii, cu un post de traducător-interpret la Mașinimport (1957–1958), continuă cu unul de merceolog-economist la Industrialexport, până în 1964, când se angajează redactor la Editura Meridiane, unde va rămâne până în 1984 și unde va publica o bună parte din lucrările ei de istorie și critică de artă. Colaborează la „Contemporanul”, „Scânteia”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „Cronica”, „Tribuna” ș.a. Este membră a Asociației de Studii Orientale (1970–1989) și a Asociației de Prietenie România–Japonia. A fost căsătorită cu istoricul literar Dan Zamfirescu și a mai semnat Nina Stănculescu-Zamfirescu.

S. debutează ca prozatoare pentru copii cu mica fabulă poetică în stil popular *Cuibul câneparilor* (1954), tradusă în engleză și difuzată la BBC în 1959. Urmează romanul *Ionica* (1961), apoi culegerea de povestiri *Gâze, flori și mulți copii* (1963), în care se regăsește și textul de debut, alte câteva volume de aceeași factură – *Templul scufundat* (1964), *Două*

balade ale vântului de miazăzi (1970), *Miraculoasele întâlniri* (1973), *Poveștile vântului* (1979, premiat cu Trofeul Micului Cititor). Tot acum are și reușite versiuni din literatura universală pentru cei mici, unde sensibilitatea traducătoarei și o delicată pătrundere în inefabilul copilăriei conferă textelor grație și poezie (Carl Sandburg, *Povești din Țara Rutabaga*, J. M. Barrie, *Peter Pan în grădina Kensington* ș.a.). Dar activitatea desfășurată de S. se concentrează ulterior îndeosebi asupra istoriei picturii universale, domeniu în care realizează albume de reproduceri însoțite de aparatul critic specific: *Gauguin* (1969), *Hokusai* (1971), *Pictura chineză clasică* (1973), *Utamaro* (1976), *Stampa japoneză în secolul al XVIII-lea* (1986). Totodată, se dedică studiilor despre Constantin Brâncuși, atât în lucrări personale: *Brâncuși* (1981), *Izvoare și cristalizări în opera lui Brâncuși* (1984), *Brâncuși – frumos și har* (1997), *Brâncuși – rugăciune pentru mileniul III* (2001), cât și prin antologarea, reeditarea sau traducerea unor lucrări fundamentale despre opera sculptorului: *Carte de inimă pentru Brâncuși* (1976), Petru Comarnescu, *Brâncuși, mit și metamorfoză în sculptura contemporană* (1972), Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, *Mărturii despre Brâncuși* (1997), David Lewis, *Brâncuși* (2001). Se adaugă articolele și studiile din presă și prelegerile, toate rod al unui devotament continuu, dublat de competență și cert talent literar.

SCRIERI: *Cuibul câneparilor*, București, 1954; *Ionica*, București, 1961; *Gâze, flori și mulți copii*, București, 1963; *Templul scufundat*, București, 1964; *Două balade ale vântului de miazăzi*, București, 1970; *Miraculoasele întâlniri*, București, 1973; *Poveștile vântului*, București, 1979; *Brâncuși*, București, 1981; *Izvoare și cristalizări în opera lui Brâncuși*, București, 1984; *Brâncuși – frumos și har*, Târgu Jiu, 1997; *Brâncuși – rugăciune pentru mileniul III*, București, 2001; *Templul brâncușian al iubirii*, pref. Doina Uricariu, postfață Ion Pogorilovschi, București, 2010.

Repere bibliografice: Petru Popescu, „*Gâze, flori și mulți copii*”, RL, 1970, 3; Dan Cristea, „*Două balade ale vântului de miazăzi*”, RL, 1971, 23; Andrei Pleșu, „*Hokusai*”, CNT, 1972, 2; Valeriu Cristea, „*Miraculoasele întâlniri*”, RL, 1973, 43; Edgar Papu, „*Miraculoasele întâlniri*”, LCF, 1974, 13; Amelia Pavel, „*Carte de inimă pentru Brâncuși*”, „Scântea”, 1976, 10 585; Dumitru Radu Popa, „*Brâncuși*”, RL, 1982, 18; Titu Popescu, *Interpretări brâncușiene*, ST, 1984, 6; Cândroveanu, *Lit. rom., 183–196*; Victor Bârlădeanu, „*Brâncuși – rugăciune pentru mileniul III*”, „Minimum” (Tel Aviv), 2002, 184–185.

ILM.

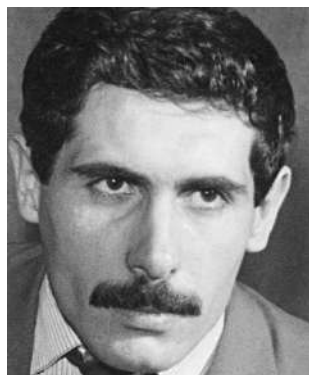
STĂNESCU, Alexandra (24.VIII.1944, Râmnicu Vâlcea – 2011), prozatoare. Este fiica Mariei Victoria Stănescu (n. Ionescu), profesoară, și a lui Marin Stănescu, jurist, poet și publicist în timpul studenției sale interbelice. S. începe școala la Râmnicu Vâlcea și o continuă la Liceul nr. 2 din Pitești. Din 1961 este studentă a Facultății de Filologie a Universității din București. După absolvire, în 1966, va fi profesoară la Titu, apoi bibliotecară la Facultatea de Matematică a Universității bucureștene. Căsătorită cu Șerban Valentin Strătilă, profesor la Facultatea de Matematică, îl însoțește în Statele Unite ale Americii, unde în intervalul 1991–1993 el este *visiting professor*. Debutează în 1981, cu proză scurtă, în „Luceafărul”, colaborează la „Argeș”, unde între 1987 și 1989 susține rubrica „Pretexte”, în cadrul căreia apare și un studiu asupra romanului *Lotte la Weimar* de Thomas Mann, prilej de a-și expune propriile opinii despre literatură. Din 1990 publică editoriale și comentarii politice în cotidianul „România liberă”. Mai scrie la „România literară”, „Viața românească”, „Suplimentul literar-artistic al «Scântei tineretului»”, „Calende” ș.a.

Prima carte, *Trei zile de anchetă* (1982; Premiul Editurii Eminescu), e un roman polițist de factură înrudită cu a scrierilor lui Constantin Chiriță, o narațiune dinamică și antrenantă, dar parazitată de multe clișee ale genului, „naturalizat” în ambianță socialistă. Raționalismul, nevoia de a problematiza, plăcerea analitică, știința construirii suspansului marchează și celelalte romane semnate de S., centrate de obicei pe tema dragostei sau pe aceea a căutării adevărului, aproape toate cu final deschis. Existența unor protagoniste complicate sufletește, chiar ambiguë, este urmărită în circumstanțe care favorizează rememorările și bilanțurile: privegherea și înmormântarea tatălui în *Regula paralelogramului* (1983), momentul dinaintea consimțământului în fața ofițerului de stare civilă în *Nevinovații* (1987) ori o călătorie cu mașina în compania fostului iubit în *Monologuri* (1989). Chiar dacă uneori personajele sunt creionate fără nuanțe, iar intriga alunecă pe panta neverosimilului, ca în romanul *Nu vă aplecați în afară!* (1984; ediție revizuită publicată în 2012), în mod obișnuit S. știe să scrie cu virtuozitate, în maniera modernă sau în cea tradițională, să îmbine cu abilitate planuri narative diferite pentru a restitui sinuozitatea traseelor existențiale. Exerciții de stil se regăsesc în culegerea *Singurătăți* (1985), ce reunește povestiri parabolice cu privire la imposibila

comunicare a oamenilor cu lumea înconjurătoare și schițe despre experiența traumatizantă a singurătății. *Cearta*, un ultim roman, apărut postum, în 2012, reia modalitatea rememorării, de data aceasta protagonista întorcându-se în mod special la zilele tulburi premergătoare lunii decembrie 1989, zile ce au un reflex și în viața de familie: el, un istoric care, prin formație, privește cu scepticism posibilele schimbări; ea, încrezătoare, entuziastă, se mobilizează hotărâtă fiind să acționeze pentru schimbare. Fără să depășească întotdeauna mizele minore, prozatoarea lucrează textul cu fantezie și inteligență, precum și cu o bună observare a faptului cotidian, înzestrare care o apropie întrucâtva de modalitatea de expresie a Gabrielei Adameșteanu. Bună analistă a meandrelor psihologice, capabilă să configureze scene memorabile, în care atmosfera este recompușă prin înregistrarea și acumularea detaliilor semnificative, **S.** se înscrie în tradiția fertilă a prozei feminine românești.

SCRIERI: *Trei zile de anchetă*, București, 1982; *Regula paralelogramului*, București, 1983; *Nu vă aplecați în afară!*, București, 1984; ed. (*Raționamentul*), pref. Valeriu Râpeanu, Onești, [2012]; *Singurătăți*, București, 1985; *Nevinovații*, București, 1987; *Monologuri*, București, 1989; *Cearta*, pref. Valeriu Râpeanu, Onești, 2012.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Lectură de vacanță*, RL, 1983, 23; Mircea Muthu, „Regula paralelogramului”, TR, 1983, 39; Tia Șerbănescu, „Nu vă aplecați în afară!”, RMB, 1985, 12 761; Dan Culcer, *Modelaj*, VTRA, 1986, 4; Ioan Holban, *Parabole și valsuri deloc sentimentale*, CRC, 1986, 26; Val Condurache, *Romanul în oglindă*, CL, 1987, 10; Silvia Urdea, *Oglinzile interioare*, VTRA, 1988, 3; Cristea, *A scrie, 184–189*; Petraș, *Lit. rom.*, 87–89. A.C.

STĂNESCU, C.

[Constantin]

(18.X.1938, Speteni, j. Ialomița), critic literar, gazetar.

Este fiul Tincăi Stănescu (n. Nicolescu) și al lui Constantin Stănescu, învățători. Urmează școala elementară în comuna natală (1946–1952), apoi la București liceul (1952–1955) și Facultatea de Filologie

(1957–1962); în 1971 își susține doctoratul cu teza *Dezvoltarea sonetului în Renașterea italiană*. După absolvirea facultății va fi, succesiv, redactor, șef de secție, redactor-șef adjunct la „Scânteia tineretului” până în 1977, când se transferă la „Scânteia”, unde în 1985 devine șeful secției culturale. După 1989 lucrează la „Adevărul”, unde conduce departamentul cultural, iar din 1990 e redactor-șef și se ocupă până în 2005 de „Adevărul literar și artistic”, publicație printre ai cărei fondatori se numără. Ulterior continuă în „Cultura” rubrica de revista presei, ținută până atunci în „Adevărul literar și artistic”. Debutează la „Scânteia tineretului” în 1962, iar editorial cu volumul *Cronici literare*, apărut în 1971 și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

O bună caracterizare e formulată de Mircea Iorgulescu chiar de la prima culegere de cronici semnată de **S.**, comentatorul văzând aici „un polemism pătimaș, dizolvat adesea în complicate maliții, camuflat alteori în «pure» dezbateri de principii”; „spirit combativ și totuși de un polemism introvertit”, criticul ar fi „interesat mai mult de a pune probleme generale sau de a face strânse analize interpretative decât de a examina rapid și concentrat în vederea stabilirii diagnosticului”. Calitatea de dialectician a lui **S.** își asociază de regulă o retorică flegmatică, el disimulându-și personalitatea în tranșeele acestui dispozitiv din care sunt recrutate deopotrivă incisivitatea și deferența tonului. Deși modul cum susține o idee sau alta e transparent, iar poziția pentru care pledează este clară, va păstra tot timpul o rezervă. Impresia, construită retoric, e că procesul care opune teza antitezei se dovedește mai important decât alegerea unuia din termeni. Faptul de a discuta un subiect sau altul îl crede mai important decât neutralizarea poziției adversarului; dovadă că în unele cazuri adversarul poate fi inventat, din rațiuni mai curând substanțiale decât retorice. Din acest punct de vedere, modul în care criticul citește structura de adâncime a operei lui Camil Petrescu este mai mult decât semnificativ. Pornind de la observația că nu atât „adâncimea ideii” contează la acesta, „cât tensiunea dezbaterii, temperatura pledoariei”, **S.** ajunge să îl definească drept un „creator prin reflex condiționat”, și nu „un spontan, un artist prin vocație”: „Succesul său atârână de autoritatea reacției adverse, iar atunci când aceasta lipsește, el își închipuie cu înverșunare un adversar ideal”. Textul aparține secțiunii care deschide *Cronici literare* și care mai

propune recitirea altor clasici, precum Mihail Sadoveanu sau Ioan Slavici. Sadoveanu este văzut ca autor modern care „participă ori asistă *nu la întâmplări, ci la povestirea întâmplărilor*”, „un ins care «ascultă» ce se spune, care colecționează *variantele* unor istorii, dar nu înseși istoriile”. *Mara* lui Slavici nu ar fi romanul Marei, ci romanul procesului „existențialist” prin care Persida și Națl se sustrag normei și modelului determinat de aceasta. În secțiunea clasicilor figurează și Marin Preda, autor mult prețuit de critic chiar și atunci când o carte (*Intrusul*) nu îl convinge. Cea mai consistentă, din punct de vedere cantitativ, parte a volumului de debut al lui S. e dată de cronici la cărți semnate de Alexandru George, Eugen Barbu, Nicolae Breban, Paul Georgescu, Al. Ivasiuc, D. R. Popescu, Radu Petrescu, Dumitru Țepeneag, Mircea Horia Simionescu ș.a. S. este un rezonator moderat al jocului literar, al formulelor ludice; ceea ce se observă, bunăoară, când scrie despre *Ingeniosul bine temperat*: „Riscurile formulei literare a lui Mircea Horia Simionescu sunt aceleași cu ale jocului; cum orice act serios începe prin a fi joc, rezultă și că *orice* poate fi literatură – un atlas lingvistic sau geografic, nomenclatorul profesiilor, cartea de telefoane...”. Gustul criticului merge către formula realismului, înțeles, e drept, într-un regim maximalist, ca „atitudine fundamental *deschisă* în raport cu orice altă doctrină, cu multe doctrine avangardiste în special, acestea hotărât rigide, închise, restrictive”. Realismul ar fi, în această definiție încăpătoare, „suma tuturor posibilităților pe care un mare scriitor le poate întrevedea pentru propria sa operă”. Activitatea de foiletonist a lui S. continuă să fie reflectată editorial în *Poeți și critici* (1972), carte unde intră cronici la scrieri de Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Mircea Dinescu sau, dintre critici – Matei Călinescu, Eugen Simion, Adrian Marino, Ileana Vrancea, Cornel Regman ș.a. Comentatorul este mult mai verosimil în materie de critică de proză decât de poezie: în cel de-al doilea rol textele sale sunt mai interesante în secvențele care vizează contextul dinamic, nu în cele de analiză propriu-zisă. Ceea ce nu înseamnă că nu există poeți – Ion Gheorghe este exemplul cel mai bun, fiind de altfel valorizat cu entuziasm și urmărit cu atenție – despre care spune lucruri fundamentale. În critica criticii însă, exceptând unele amabilități fără aco-perire, dialecticianul se află pe teritoriul său. Primul

volum din seria *Jurnal de lectură* (I–III, 1978–1988) conține unul din textele cele mai bune ale criticului, o interpretare la romanul *Noaptea de Sânziene* de Mihail Sadoveanu. În contextul în care mitocritica devenise o modă și un furnizor convenabil de scheme interpretative, S. polemizează cu clișeul (databil încă de la G. Călinescu) care vedea în roman o „intrigă mitologică”. Deconstruirea clișeului se face tacticos și exemplar, iar concluziile sunt spectaculoase. Acestea din urmă pot fi extrapolate la alte scrieri sadoveniene, precum *Baltagul*; este vorba, în rezumat, de o strategie coerentă și abil manevrată de deturnare/subminare ironică a intrigii mitologice, care există doar ca pistă falsă, superficial supusă din interior deriziunii: „nicăieri aproape spiritul «demistificator» nu este mai acid, mai dur decât în această așa-numită alegorie”. Trecerea criticului la „Scânteia” (prin excelență un spațiu rigid, ideologizat și controlat) nu rămâne fără urmări. Seria *Jurnal de lectură* marchează pe ansamblu o involuție a scri-sului lui S. Conformismele ideologice, pozitivările unor cărți pe linie sau pledoariile în procese false și dinainte pierdute (al poeziei patriotice, de pildă) dau, dacă nu caracteristica generală, atunci măcar una din dominante. Nu mai puțin adevărat este că după 1989 S. e o prezență exemplar benefică și liberală în câmpul cultural. Criticul nu mai scrie cronică literară propriu-zisă decât pentru scurt timp. Prin publicistica de la „Adevărul” și de la „Adevărul literar și artistic” (revistă pe care în mare măsură o realizează) el participă la ceea ce s-ar putea numi memoria netrucată a trecutului recent sau arhivarea corectă, neresentimentară a literaturii scrise în comunism. *Accente. Jurnal indirect* (2003) cuprinde o selecție a textelor publicate între 1996 și 2003 în „Adevărul” și constituie totodată un jurnal de campanie în măsura în care lumea culturală postrevoluționară a fost câmpul de luptă dintre resentiment și diverse forme de cosmetizare, dintre memorie și memorie selectivă. Sunt prinse aici și refractate prin prisma unui scepticism ironic principalele „afaceri” literar-culturale care au ținut afișul perioadei: rezultă un puzzle cu dialectică încorporată, care nu oferă o versiune „adevărată” asupra lucrurilor, ci doar un mod elegant și deschis de chestionare a lor. O piesă importantă pentru arhiva trecutului recent este și volumul de convorbiri *Interviuri din tranziție* (1996), unde mai toate taberele și vocile semnificative sunt reprezentate, S. fiind un excelent „provocator”.

SCRIERI: *Cronici literare*, București, 1971; *Poeți și critici*, București, 1972; *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988; *Interviuri din tranziție*, București, 1996; *Accente. Jurnal indirect*, București, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, [C. Stănescu], RL, 1971, 18, 1983, 50; Constantin, *Prozatori–critici*, 84–87; Cristea, *Un an*, 289–291; Ungheanu, *Arhipelag*, 379–381; Iorgulescu, *Scriitori*, 345–348; Dana Dumitriu, *Moderația partizană*, RL, 1979, 6; Voicu Bugariu, *Viziune critică unitară*, LCF, 1979, 44; Grigurcu, *Critici*, 367–372; Grigurcu, *Între critici*, 236–241; Corina Popescu, „*Interviuri din tranziție*”, RITL, 1997, 1–2; Grigurcu, *Imposibila*, 329–338; *Dict. scriit. rom.*, IV, 352–353; Ion Vlad, *Cronica unui timp agitat*, APF, 2004, 6; Gabriel Dimisianu, *Foiletonul de sâmbătă*, RL, 2004, 29; Cristea-Enache, *București*, 276–284; Mihai Iovănel, *C. Stănescu* 70, CLT, 2008, 196.

M.I.

STĂNESCU, Gabriel (9.IX.1951, București – 21.XI.2010, București), poet, eseist, editor. Este fiul Elenei Stănescu (n. Mărculescu) și al lui Corneliu Stănescu, funcționari. A urmat, la București, școala elementară și liceul, încheiat în 1971 la „Matei Basarab”. Frecventează cenaclul Săgetătorul, condus de Tudor Oprea, și este prezent în mai multe antologii școlare. Laureat al concursurilor pentru elevi, publică versuri în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, în „Țara visurilor noastre” (Oradea) și în câteva reviste școlare. Îi apar poezii și în „Cronica” (debut în 1969), „Familia”, „Tomis”, „România literară”, „Amfiteatru”, în caietele de poezie ale „Vieții românești”. Între 1972 și 1977 este student al Facultății de Filosofie de la Universitatea din București, unde în primul an de studii înființează, împreună cu alți colegi, cenaclul literar Charmides, ulterior frecventând Cenaclul Universitas și Cenaclul de Luni. Redactor la revista „Universitas”, colaborează și la „Dialog”, „Opinia studențească”, ca și la cele mai importante publicații culturale din țară. Obține premii ale revistelor „Tribuna” (1972), „Viața studențească” și „Amfiteatru” (1977). După absolvire este profesor suplinitor la câteva licee bucureștene și instructor la Casa de Cultură a Studenților. Debutează editorial în 1984 cu volumul de versuri *Exerciții de apărare pasivă*. În 1987 depune actele pentru a pleca în Statele Unite ale Americii. În 1989 își exprimă adevăratele opinii expuse, într-o scrisoare deschisă, de Dan Petrescu și Doina Cornea și semnează apelul scriitorilor tineri în apărarea lui Mircea Dinescu. În 1990 înființează Asociația Noul Criterion și publică, pe cont propriu și în calitate de redactor-șef, o nouă serie a revistei „Criterion”. În septembrie 1991

emigrează în SUA, stabilindu-se la Norcross, un orașel de lângă Atlanta (Georgia), unde înființează Editura Criterion Publishing Co Inc. A doua plachetă de versuri, *Împotriva metodei*, predată spre editare în 1985, apare în 1991 la București. **S.** continuă să scrie în revistele literare din țară și în cele ale exilului românesc – „Cuvântul românesc” (Hamilton, Canada), „Lumină lină – Gracious Leight” și „Lumea liberă românească” (New York), „Mele” (Honolulu, Hawaii) și la „Signal”, publicația editată de University of Georgia (Athens). În ianuarie 1997 devine secretar general al Asociației Internaționale a Scriitorilor și Oamenilor de Artă Români; din vara aceluiași an editează la Norcross „Origini – Romanian Roots”, revistă difuzată și în Europa, la care colaborează multe personalități ale exilului românesc: Sanda Golopenția-Eretescu, Constantin Eretescu, Virgil Nemoianu, George Astaloș, Pavel Chihai, Marcel Corniș-Pop, Titu Popescu, Ștefan Stoenescu ș.a., precum și universitari americani preocupați de opera lui Mircea Eliade (cărui îi este dedicat un supliment în 1997) și de cultura română – Mac Linscott Ricketts, Bryan S. Rennie, Adam J. Sorkin, Sidney Geist, precum și scriitori din țară: Barbu Brezianu, Ștefan Aug. Doinaș, Stelian Tănase, Mihai Ursachi, Mircea Handoca ș.a. Din 2000 **S.** editează „Caiete internaționale de poezie – International Notebook of Poetry”, anuar care cuprinde poezie românească și traduceri din lirica universală, studii critice, eseuri. În 2002 își susține doctoratul cu teza *Particularități etnoculturale ale românilor americani. Contribuții la studiul comparativ al etnosului*, publicată în 2003 sub titlul *Românii din Lumea Nouă: valori native și adaptative la românii americani*.

Versurile din prima carte a lui **S.**, *Exerciții de apărare pasivă*, sunt marcate de poetica generației optzeciste, lirica de aici putând fi definită drept „cerebrală, citadină și concretă” (Laurențiu Ulici). Sub armura poetului se identifică o structură sentimentală, nostalgică, înclinată către plasticizarea imaginii („... vîgurosul trunchi al unei amiezi / Cu pistruii ploii în soare sunând ca bănuții de aur / O procesiune de arbori...” – *Vremea cireșilor*). Sunt caracteristice parafraza, ironia, referințele livrești și biografice, cu mari decupaje de album de familie: „Tatăl meu umil funcționar de birou / Mama mea împărtaşindu-mi neliniștile / Mătușile mele cu frica lui Dumnezeu / Bunica mea supraveghetoare cândva la o fabrică de tutun / Bunicul dinspre mamă căzut

prizonier la Cotul Donului/ Și revenit printre noi ca prin farmec/ Toți dar absolut toți nu încetează să mă iubească/ Și iubindu-mă să repete la nesfârșit/ Să nu osândesc cumva bietul adevăr/ [...] / Să fiu bun și să aștept și să tac/ Căci steaua mea va surâde lumii într-o zi [...] / Dar nu cunosc eu mai bine decât ei/ Tăcerea stelei care ucide?” (*Autobiografie*). Ca urmare, poetul se „apără” cu luciditate, sedus, totodată, de jocul pur al imaginarului: „Să nu știi nimic în afara de faptul conștiinței tale.../ Să ieși ca subiect de diplomă Poezia/ Și să crezi că lucrurile se vor vedea de aici mult mai bine...” *America! America!* (1994) este jurnalul liric al unui emigrant inadaptabil, înregistrând, cu impresii cotidiene și stări depresive, refuzul noii condiții. Percepția lumii libere, diferită de aceea a „autorilor de jurnale comerciale” și a „memorialiștilor de ocazie” („America nu este ceea ce vă închipuiți boieri dumneavoastră”), reflectă perspectiva înstrăinatului. Un lung poem inaugural se încheie cu un strigăt, amintind de Allen Ginsberg: „America! America! strigă colacele de salvare fără supraviețuitori/ America! America! strigă fiica mea nenăscută/ Din burta mamei sale/ America! America! am strigat și noi încordându-ne/ Toate simțurile până când am înțeles/ Că America nu mai este America!” Captiv și dezorientat într-un spațiu străin, poetul recurge la memorie și imaginație, ca unic resort al existenței: „Trăiesc în trecut/ [...] / Pentru că nu pot să-mi amintesc viitorul”. Uneori, ca pentru a sublinia deșertăciunea vieții, discursul liric se refugiază în parafraze biblice: „Unde este Prietenul?/ Unde Înțeleptul care duce cu sine umbra unui copac?/ Unde Rătăcitul/ Pentru care Adevărul nu s-a născut?” În aceeași sferă tematică se înscriu, parțial, versurile din *Identitatea neantului* (1998, cu subtitlul *Țara de vânzare*): „Iarăși am visat biblioteca de-acasă” (*Biblioteca din vis*); „Mai singur cu șase ani/ Nu sunt nimic din ce-am fost” (*Exil*), ca și paginile din *Stress* (1998), *Când acasă nu mai este acasă* (2000), *Despărțirea de frică* (2003), *Păcatele tinereții* (2005), *Manuscrisele unei veri fierbinți – Sultry Summer Jottings* (2008) ș.a. Registrul liric înregistrează mai peste tot mai multe direcții, meditații poetice precum *Sentimentul tragic al existenței*, *Sacrificiu*, *Verdict*, *Înviere* alternând cu poeme narative, de aducere-aminte s-ar zice, unde, evitându-se cu obstinție limbajul tradițional, sunt rememorate evenimente și etape parcurse. Exerciții de autocunoaștere, cărțile de poezie ale lui S., ca și *Jurnal în*

căutarea poeziei (2001), îi transcriu viața și îi evaluează înfrângerile, dar și refugiul în poezie. Eseistul din *Țara și exilul* (1999), *Unde am fugit de acasă?* (2001) sau din *Românii din Lumea Nouă* ș.a. dublează discursul poetic cu analize și reflecții care structurează o obsesivă „interogație asupra exilului”, cum ținea să accentueze autorul într-un subtitlu. Precedată de *Eseu despre ființa românească* (2000), lucrarea *Pentru o definiție a specificului național* (2006) încearcă să recupereze o tipologie a conceptului și să facă o distincție între tradiționalismul transformat în lozincă patriotardă, antieuropeană, și esența reală a specificului național, convocând cele mai importante voci care s-au exprimat de-a lungul timpului în legătură cu această temă. Dar cel mai valoros eseu al lui S. este *Mircea Eliade. Odiseea omului modern în drum spre Itaca* (2009). Comentatorul analizează etapele existențiale ale lui Eliade, fără să ocolească momentele dificile, precum cel al aderării la legionarism, corelându-le cu scrierile, pentru a descoperi esența spirituală implicată într-o operă atât de diversă. Așadar, tema centrală a cărții este identitatea, de fapt căutarea, „încercarea labirintului”, aventura spirituală a lui Eliade, care acordă mitului o valoare existențială prin excelență. Eseistul, care s-a ocupat în câteva rânduri de autorul *Noapții de Sânziene*, îi preia ideea în care afirmă că omul modern se află într-o continuitate inextricabilă cu experiențele mitice, cu istoria lui Ulise în mod special dezvoltând-o într-un comentariu empatic.

SCRIERI: *Exerciții de apărare pasivă*, București, 1984; *Împotriva metodei*, București, 1991; *America! America!*, Sibiu, 1994; *Sfârșitul care începe*, Norcross (SUA) – Piatra Neamț, 1996; *Peisaj cu memorie. Poeme haiku – Landscape with Memory. Haiku Poems*, ed. bilingvă, tr. Daniela și Ștefan Pătru, Norcross–București, 1996; *Identitatea neantului*, Botoșani, 1998; *Stress*, Timișoara, 1998; *Țara și exilul*, Norcross, 1999; *Dincolo de niciunde – At the Back of Beyond*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Stoenescu, Norcross, 1999; *Eseu despre ființa românească*, Norcross, 2000; *Când acasă nu mai este acasă*, pref. Constantin Abăluță, București, 2000; *Ultimele dialoguri cu Petre Țuțea. O scrisoare inedită către Emil Cioran*, București, 2000; *Jurnalul în căutarea poeziei*, Norcross, 2001; *Unde am fugit de acasă? Interogație asupra exilului*, Norcross, 2001; *Memorie clandestină – Illicit Memory*, ed. bilingvă, tr. Olimpia Iacob, postfață Mihaela Albu, Norcross, 2002; *Particularități etno-culturale ale românilor. Contribuții la studiul comparativ al etosului românesc*, București, 2002; *Despărțirea de frică*, postfață Ștefan Stoenescu, București, 2003; *Românii din Lumea Nouă: valori native și adaptative la românii americani*,

Norcross, 2003; *Păcatele tinereții*, București, 2005; *Pentru o definiție a specificului românesc*, București, 2006; *Scriitori de la Tropice*, Pitești, 2006; *Curajul de a sfida moartea. Convorbiri cu Mircea Nicolau*, Norcross, 2007; *Dumnezeu m-a salvat din iad! O mărturie cutremurătoare prin tortură*, Pitești, Gherla, Canal (convorbiri cu Traian Popescu), București, 2008; *Manuscrisele unei veri fierbinți – Sultry Summer Jottings*, ed bilingvă, tr. Elena Nistor, pref. Sanda Golopenția, București, 2008; *O speranță numită Mayflower*, Iași, 2008; *Dumnezeul lui Borges–Borges' God*, ed. bilingvă, Norcross, 2009; *Mircea Eliade. Odiseea omului modern în drum spre Itaca*, București, 2009; *Aventura culturii românești în America*, Norcross, 2010. **Ediții:** *Youth without Old Age and Life without Death*, tr. Mac Linscott Ricketts, Norcross, 1996; *Day after Night (Twenty Romanian Poets for the Twenty-first Century)*, tr. Adam J. Sorkin, introd. edit., Norcross, 1998 (în colaborare cu Adam J. Sorkin); *Nae Ionescu în conștiința contemporanilor săi*, pref. edit., Norcross, 1998; Vasile Posteuca, *Poeme fără țară*, pref. Gheorghe Rădulescu, postfață Ovidiu Vuia, Norcross, 2000; *Mircea Eliade în conștiința contemporanilor săi din exil*, pref. edit., Norcross, 2001; Ștefan Baciuc, *Poemele poetului singur*, pref. Constantin Eretescu, postfață edit., Norcross, 2002; Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului. Dimensiunea românească a existenței*, Norcross, 2002; Mac Linscott Ricketts, *Former Friends and Forgotten Facts*, Norcross, 2003; *Timpul, rană sângerândă. Poeți români în Lumea Nouă*, București, 2006 (în colaborare cu Ștefan Stoenescu); *Emil Cioran în conștiința contemporanilor săi din exil*, Norcross, 2007; *Petre Țuțea în conștiința contemporanilor săi*, Norcross, 2010. **Traduceri:** Bryan S. Rennie, *Reconsiderându-l pe Mircea Eliade*, pref. Mac Linscott Ricketts, Norcross, 1999 (în colaborare cu Mirella Baltă și Ștefan Stoenescu).

Repere bibliografice: Cristian Livescu, „*Exerciții de apărare pasivă*”, CRC, 1984, 35; Laurențiu Ulici, „*Exerciții de apărare pasivă*”, RL, 1984, 36; Sever Avram, *Între invenție și armonie*, VR, 1985, 1; Coșovei, *Pornind, 185–188*; Țeposu, *Istoria*, 57; Dan Stanca, *Dorul de casă. Gabriel Stănescu – Sfârșitul care începe*, RMB, 1997, 7; Tudor Cristea, *Modele și canoane ale simbolismului central-est-european*, CNP, 1999, 11–12; Horia Ion Groza, [Gabriel Stănescu], CNP, 2000, 3–5, CL, 2000, 11, VR, 2001, 7–8; Mirela Roznoveanu, *Partea luminoasă a exilului*, CNP, 2000, 3–5; Constantin Abăluță, *Biograficul ca epură a lumii*, VR, 2001, 3–4; Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 266–269; Maria Mincu, *Un optzecist americanizat*, LCF, 2002, 15; Vasile, *Poezia*, 248–252; Gheorghe Grigurcu, „*Românii din Lumea Nouă*” (I–II), RL, 2003, 13, 14; George Vulturescu, „*Despărțirea de frică*”, PSS, 2004, 4–5; Ion Cristofor, *Gabriel Stănescu*, ST, 2005, 10–11; Lidia Vianu, *America autorilor*, RL, 2007, 1; Adrian Dinu Rachieru, *Între două lumi*, CL, 2008, 11; Petru Ursache, [Gabriel Stănescu] (I–II), CL, 2010, 7, 9; Neagu Basarab, *Conferințe*, I, 183–189.

M.P.-C., Ș.A.

STĂNESCU, Mihai (4.III.1919, Slatina – 2005), poet, traducător, memorialist. Este fiul Elenei Stănescu (n. Voicu-Mincu), profesoară, și al lui Pantelimon Stănescu, militar de carieră. Dată fiind profesiunea tatălui, studiază la liceele „Radu Greceanu” din Slatina, „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești, „Ștefan cel Mare” din Suceava și la Liceul Internat din Iași, unde își susține bacalaureatul în 1937. Tot la Iași urmează Facultatea de Drept, absolvită în 1942. Este, de asemenea, elev la Școala de Artilerie pentru Ofițeri în Rezervă din Craiova. Din 1943 ia parte, ca elev-adjutant, apoi ca sublocotenent, la război, luptând în Crimeea. Întors în țară, va lucra până în 1956 în calitate de jurist, fiind, printre altele, consilier juridic la Cooperăția de Consum. Ulterior intră ca redactor la „Glasul patriei”, revistă a cărei secție culturală o conduce din 1961. Este pensionat provizoriu, pe motiv de invaliditate, în 1965, iar definitiv în 1969. Cu literatură debutează în 1966, la revista „Argeș”, iar prima carte, *Ferestre spre azur*, îi apare în 1970. A mai colaborat la „Albina”, „Îndrumătorul cultural”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „Luceafărul” ș.a.

Consecvent convențională și lipsită de mari pretenții, poezia lui S. rimează marotele unui clasicism de manual. Atemporală încă din momentul publicării, ea oferă totuși, în succesiunea volumelor ce o compun, datele unei perfecționări în abilitatea de a versifica, fiind o lirică în care, din când în când, se potrivesc stihuri frumoase. Șerban Cioculescu, prefațatorul amabil al volumului de debut, *Ferestre spre azur*, vedea, „ca notă particulară a sensibilității poetului, coarda etnografică”. Observația era dedusă din mici clișee ilustrative pentru genul „România pitorească”, presărate de-a lungul plachetei. Poemele sunt construite de regulă pe tensiuni simple și pe o dialectică *prêt-à-porter*, e caracteristică majusculara unor cuvinte („Rațiune”, „Om”, „Inimă”), utilă în mobilarea unor avânturi convenționale. De bună-credință, autorul recurge la manevrele elegiei („Prin văluri fumurii rămase-n zare,/ în vals domol ca-n fiecare an/ se-ntorc duete albe, migratoare...// Nepământestești iviri pe-acest liman –/ tărâm de cui-buri adăstând pe casă/ în revărsări de verde-eolian!”), ale madrigalului („Ai dat deoparte tot ce ne dezbină./ Prin flori te-am căutat mai adâncit:/ privirea ta mă sărută senină,/ iar fruntea, ca o cută de lumină,/ se auri de farmecu-nflorit”) sau ale sapiențialului („Adâncu-și schimbă apa, mereu mai

frământată,/ Și prin aceeași undă voi trece doar o dată”). Într-un sonet cu ambiții de artă poetică este executată conjurarea, în chip de muză convenabilă, a Înțelepciunii: „Înțelepciune,-ndreaptă-mi veșnic pasul/ Din pomul viu să dau la toți drumeții”. Textele din *Poemele amiezii* (1972), carte în prefața căreia Al. A. Philippide laudă „calitățile de trăinicie și de sinceritate în conținut și de stăpânire a formei” ale lui S., aduc un spor de memorabilitate. Dar originalitatea întârzie să apară: „Sub talpa mea nisipul se-ndestula cu alge;/ mi se trezise-auzul de-un vast și amplu cânt,/ ce-neacă veșnic spațiul ori leagănă catarge/ pe limpezimi imense, cu soarele rășfrânt” (*Dezmărginire*); „Cu visul meu, pe trepte de onix,/ cobor acum la albie de Stix./ Oglinzile lui Charon, plutitoare,/ mi-arată-a nopții aspră ne-ndurare,/ iar Cerberul, chiar umbra mea o latră,/ ascunsă-n luciul apelor de piatră/ prin care Hades drept va desluși/ ce-am oglindit și ce voi oglindi” (*Cântarul timpului*). Altfel, inventarul de procedee revelate odată cu primul volum va continua să fie transmis către cele ulterioare. *Cântece pentru timpul meu* (1973) este notabil prin faptul că selecția ilustrează tematizarea patriei și a frumuseților ei, oportune ideologic. S. a scris și în genul memorialistic, un prim rezultat fiind *Cartea cu oglinzi* (1984). Apar aici, într-un stil emoționat, evocări ale unor dascăli sau compuneri de turist entuziast și receptiv. Exercițiul memorialistic va fi reluat în paginile intitulate *Dincolo de efemer* (I–II, 1994). Ca traducător, a oferit echivalări meritorii mai cu seamă din poezia simbolistă.

SCRIERI: *Ferestre spre azur*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1970; *Poemele amiezii*, pref. Al. A. Philippide, București, 1972; *Cântece pentru timpul meu*, București, 1973; *Lăuntrica vioară*, București, 1974; *Hore pe smalț*, București, 1976; *Pavana clipelor*, București, 1979; *Cartea cu oglinzi*, București, 1984; *Argilă și azur*, București, 1987; *Dincolo de efemer*, I–II, postfață Domnica Filimon, București, 1994; *Pagini din arhiva mea*, pref. Domnica Filimon, București, 2003. **Traduceri:** [*Lirică simbolistă*], în *Simbolismul european*, I–III, îngr. și introd. Zina Molcuț, București, 1983; *Poeți străini în românește*, introd. Gh. Bulgăr, București, 1994.

Repere bibliografice: N. Barbu, „*Ferestre spre azur*”, CRC, 1971, 14; Al. Protopopescu, „*Poemele amiezii*”, TMS, 1972, 8; Ion Dinulescu, *Valențe etice ale liricului*, R, 1976, 11; Ion Popescu-Sireteanu, „*Hore pe smalț*”, CRC, 1976, 52; Popa, *Dict. lit.* (1977), 523; Emil Manu, „*Cartea cu oglinzi*”, „România pitorească”, 1984, 8; Rodica Florea, *Cioplitor de vise*, RL, 1989, 10; *Dict. scriit. rom.*, IV, 355–357; Firan, *Profiluri*, II, 268–270.

M.I.

STĂNESCU, Natalia (24.XII.1926, Tighina), traducătoare. Este fiica Verei (n. Zicov) și a lui Boris Florin, inginer. Urmează la Craiova Liceul „Elena Cuza” (1937–1941), iar la București Liceul de Fete „Regina Maria” (1941–1945) și Facultatea de Drept (1945–1949). Scurtă vreme traducătoare la ziarul „Munca” (1949–1951), va fi redactor la Editura Cartea Rusă (1952–1957), la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1957–1961) și la Editura pentru Literatură Universală/Editura Univers (1961–1975), apoi instructor la Direcția Teatrelor din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1975–1976), încheindu-și activitatea ca documentarist principal la Institutul de Informatică din București (1976–1982).

S. a tradus îndeosebi proză din literatura rusă și din spațiul ex-sovietic. Un moment important îl prezintă tălmăcirea, în 1997, a romanului *Casa Pușkin* de Andrei Bitov, editat mai întâi în Occident în 1978. Cartea urmărește destinul unor generații de intelectuali umaniști de origine nobilă confrunțați cu vicisitudinile istoriei, protagonistul refugiindu-se în „turnul de fildeș” al renumitului institut și muzeu dedicat poetului rus. Ambivalența situațiilor, limba aluziv incluzând citate literare, reflecții, jocuri de cuvinte, caracterul deschis al narațiunii constituie dificultăți notabile pentru un traducător. S. a mai tălmăcit, din franceză, romanul lui Georges Bataille *Albastrul cerului* (1996), precum și o masivă carte de memorii ale Ninei Berberova, *Sublinierea îmi aparține* (2000), mărturie a agitatei vieți a scriitorilor ruși în preajma revoluției din 1917, dar și din perioada emigrației, între ai cărei reprezentanți s-au numărat figuri ilustre precum Anna Ahmatova, Aleksandr Blok, Nikolai Gumiliov, Marina Țvetaeva, Andrei Belii, Ivan Bunin, Vladimir Nabokov ș.a.

Traduceri: Frida Vigdorova, *Strada iubirii*, București, 1968; Enn Vetemaa, *Recviem pentru muzicuță*, București, 1976; Iuri Trifonov, *Un lung bun rămas*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1980; Visvaldis Lams, *Traseul*, București, 1982; Alberts Bels, *Cușca. Poligonul*, București, 1986; Zigmunds Skujins, *Memoriile unui tânăr*, București, 1988; Georges Bataille, *Albastrul cerului*, pref. Vasile Zincenco, București, 1996; Andrei Bitov, *Casa Pușkin*, îngr. Mircea Aurel Buiciuc, pref. Lucian Raicu, București, 1997; Nina Berberova, *Sublinierea îmi aparține*, București, 2000.

Repere bibliografice: Grete Tartler, „*Ce-i de făcut?*”, RL, 1997, 38; Luminița Marcu, *Memoriile Ninei Berberova*, RL, 2001, 6; Adina Costin, *Punct și de la capăt*, O 2001, 4; Adriana Bittel, *Exilată în țara literaturii*, RL, 2001, 40; Victoria Luță, *Vocația fericirii*, OC, 2001, 49.

G.Dn.

STĂNESCU, Nichita
(31.III.1933, Ploiești
– 13.XII.1983, Bucu-
rești), poet, eseist.

Este fiul Tatiane (n. Cereaciukina) și al lui Nicolae (Călae) Stănescu. Străbunicul patern, Matei Stănescu, era din părțile localității Filipeștii de Pădure și se stabilise în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în mahalaua Sfânta Vineri din Ploiești, situată lângă Bariera Bucovului și traversată de Calea Oilor. Om întreprinzător, el face un atelier de aba și își dă copiii la școală. Unul dintre ei, Hristea Stănescu, bunicul viitorului poet, continuă afacerile familiei („abageria”) și are nouă copii, ultimul fiind Nicolae, tatăl lui S. Ceilalți frați ajung ofițeri, meseriași, negustori, profesori, funcționari publici. Elisabeta (1889–1969), căsătorită cu șeful gării din Ploiești Sud și, a doua oară, cu șeful gării din Băneasa avea – se spune – voce frumoasă și cânta în corul bisericii din Băneasa; Ioan (1891–1969) intră în afaceri și îi sprijină financiar pe ceilalți frați; Lucreția se căsătorește cu un șef de gară și se stabilește la Curtea de Argeș; Cristea Titu (1895–1979) face carieră militară și participă la cele două războaie mondiale, ca șef de Stat Major al Diviziei a V-a cade prizonier la Cotul Donului, se înrolează mai târziu în Divizia „Horia, Cloșca și Crișan” și ajunge general, comandant al Școlii Militare din Sibiu; Constantin (1899–1975) este căpitan și ia parte, ca și fratele său, la cele două războaie, fiind rănit în luptele din Munții Tatra și declarat mare mutilat de război; Elena (1901–1985), profesoară de științele naturii la liceele din Găești și Ploiești, se căsătorește cu Gheorghe Cărbunescu, conducător al rețelei medicale românești pe Frontul din Est, trecut de noul regim pe lista criminalilor de război, dar salvat în cele din urmă; Gheorghe (zis „scăpătorul”), trăitor la Drajna, județul Prahova; Maria (1905–1989), licențiată în filologie, s-a stabilit la Arad. Mai toți au copii, așa că familia Stănescu formează, cu toate ramificațiile ei, un clan puternic, răspândit peste tot. Unii se stabilesc în Franța și în

Canada. Nicolae, mezinul, urmează o școală de comerț și mai târziu va ține un atelier de croitorie în centrul orașului Ploiești. În 1950 atelierul este naționalizat și proprietarul trebuie să își găsească alte rosturi. Este funcționar mărunț la diverse întreprinderi din Ploiești. La 10 noiembrie 1931 se căsătorește cu Tatiana Cereaciukina, născută la Voronej (Rusia), fiica Mariei Cereaciukina (n. Tiurmorezova) și a generalului Nikita Vasilievici Cereaciukin, absolventă a unei școli comerciale și având preocupări artistice: cânta la pian, desena, îi plăcea să citească. Strămoșii materni ai viitorului poet au origine nobilă și cei mai mulți sunt militari. Bunicul va ajunge la gradul de general-maior. Între 1900 și 1917 este ofițer, profesor de matematică-fizică la Corpul de Cadeți din Voronej. Participă la războiul civil de partea albilor și este distins cu titlul Cavaler al Ordinului „Sfântul Gheorghe”. În 1917 se refugiază cu toată familia întâi în Turcia (1920), apoi în România, la Constanța. Schimbarea domiciliului (în jurul anului 1926) la Ploiești este pusă pe seama climatului marin neprielnic pentru familia generalului alb. Au existat probabil și alte motive, mai practice. Cert este că numeroasa familie Cereaciukin se mută la Ploiești și încearcă să își facă un destin în acest oraș industrializat și cosmopolit. Un frate al generalului, Vasile (1900–1954), cadet în Oastea Donului, ajunge funcționar la rafinăriile Unirea și Vega din Ploiești; înrolat în armata română ca translator, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este luat prizonier și, timp de doisprezece ani, lucrează ca deținut într-o mină de cărbuni din Republica Mordvină, aflându-și sfârșitul la Moscova. Alt frate, Iosif (1901–1947), de asemenea cadet în Oastea Donului, urmează în România aceeași cale: intră funcționar la rafinăriile ploieștene Unirea și Vega. Olga (1902–1993) va fi traducătoare la Institutul de Proiectări Petroliere din Ploiești. Primele fotografii ale lui S. (numele la naștere e Hristea Nichita) arată un copil frumos, blond, cu plete lungi, îmbrăcat ca o fetiță. Un unchi îl duce într-o zi la frizer și îl scapă de povara pletelor lungi și blonde. Tuns chilug, băiatul se privește în oglindă și are sentimentul că a căpătat altă identitate. Îi place să se joace cu copiii din mahală și, după câte spune el mai târziu, iese campion la țurcă. Ajunge chiar un fel de șef peste o ceată de băieți și fete. S. va face un elogiu al mahalalei („mahalaua nu ține de pitorescul vederii, ci ține de pitorescul gândirii; și într-un palat poate exista o mahală, după cum, într-un

bordei poate exista un palat”) și își fabrică o biografie fabuloasă, zicând într-un rând că „poetul, ca și soldatul nu are viață personală”. Nu are, în cazul scriitorului, decât pe aceea a operei sale, cum observă și Balzac. Cum arată biografia poetului care nu are viață particulară? Arată așa cum o imaginează S. ajuns în preajma vârstei de cincizeci de ani. Ploieșteanul întoarce bine lucrurile făcând din aceasta o autoficțiune: „Biografia poetului e opera lui. Eu încerc, în spatele acestei opere, să creez un personaj. Un autor posibil al versurilor mele. Dacă ele au un caracter – ca orice poezie lirică – metafizic, încerc să fac din personajul meu un personaj concret, fizic. Mă bizui foarte mult pe amintirile răzlețe, care, de ce să n-o spunem, nu prea au mare legătură cu opera. Epica cea mare e înlăuntrul, în spirit, iar nu pe stradă, pe caldarâm”. Se rețin câteva fantasme, scene de viață, întâmplări parte adevărate, parte născocite în această autoficțiune. Copilul Nini are, de pildă, o doică, Ana Szilágyi, fata unui meșter sticlar, venită din nordul țării. Ana îi poartă de grijă cu devotament, îi spune povești cu balauri și cu Făt-Frumos și copilul stă cu gălușca în gură atunci când basmul tinde să se simplifice. Pedagog bun și bună prețuitoare a produselor alcoolice locale, Ana îi dă, pe deasupra, zilnic trei degetare de țuică de Văleni. „Ah, zile ferice! – își amintește poetul matur. Atunci să fi văzut onirism”. Altă fantasmă a copilăriei nichitiene: vorbirea care nu se lasă scrisă. Ajuns în clasa întâi, S. nu acceptă ideea că vorbele pot fi scrise. Cum poate să fie scris ceva ce nu există? Viitorul autor al *Necuvintelor* (1969) protestează și, ca urmare, rămâne repetent. Portăreii biografiei (oamenii documentului) au descoperit însă că elevul S. nu a rămas repetent în clasa întâi primară, ci a promovat, chiar cu note remarcabile. Respingerea scrierii e doar o fantasmă de-a lui. Lui S. i se potrivesc și alte fantasme care ies din comun. De pildă, aceea care face din el un campion la fotbal și la planorism. Adolescentul dorește nespuse de mult să strălucească și inventează de-a dreptul: s-a urcat la ceruri, și-a dat drumul, a zburat ca un înger deasupra orașului, a aterizat la punct fix și, la urmă, a câpătat un brevet sau o decorație. În *Antimetafizica* (1985) dă cărțile pe față fără să se căiască prea mult. Autorul declară acum că nevoia de biografie s-a transformat în biografie. „Mi s-a transformat”, adică este pe cale sau chiar a devenit deja biografie. El confirmă astfel că, tot evocând amintiri răzlețe, omul fără viață personală își

inventează o biografie în funcție de stările lui de spirit (din momentul confesiunii) și de așteptările cititorului (receptorului) său. Autobiografia devine, în aceste condiții, o autoficțiune, dictată unui scriitor devotat, un scriitor decis să ducă lucrurile la capăt, cum este Aurelian Titu Dumitrescu. Există, totuși, și o biografie care poate fi, într-o oarecare măsură, reconstituită. Nu în totalitate, pentru că – are dreptate Ortega y Gasset – orice biografie este secretă. Mai ales biografia unui mare poet. În ce mod și cât pot determina faptele din afară (biografia publică, „eul biografic” pe care îl repudiază Marcel Proust) nașterea poemului? Paul Valéry zicea că în nici un fel. Poemul este opera hazardului, nu a autorului. Și, totuși, poemul este scris sau, în cazul lui S., dictat de cineva, și dacă se întâmplă să sugereze altceva (de regulă, mai mult decât vrea autorul), această fatalitate nu înseamnă că poemul este opera neantului. Biografiei nu trebuie să-i dai mai mult decât merită și, în fapt, mai mult decât poate duce, dar nici să i se ia și ceea ce, în mod indiscutabil, are. Fie chiar doar pentru faptul că eul profund (eul creator, eul pur) nu poate trăi în afara eului biografic. Cu alte vorbe, creatorul nu este cu totul independent de autorul de pe copertă și nici invers. Fără creația sa, autorul nu înseamnă decât un nume în evidența stării civile din cartierul său. În termenii lui S., soldatul (poetul) are biografia pe care o merită, și anume biografia faptelor (operei) sale, dar soldatul are și o viață personală ce poate fi notată. Care e viața personală a viitorului autor. Urmează din 1940 primele două clase la școala din Strada Romană din Ploiești, reușind să fie clasat al treilea (media generală 9,32) și ulterior al șaselea în clasă (media 8,62). Începe clasa a treia la aceeași școală și o continuă la Bușteni, unde promovează cu calificativul „eminent”. Revine din refugiu și termină clasa a patra la Ploiești, clasându-se pe locul trei. În decembrie 1944 este elev în clasa întâi gimnazială la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din localitate, după ce dăduse în vară examen de admitere în comuna Izvoarele, acolo unde, de teama bombardamentelor, se refugiase administrația liceului. La reforma din 1948 liceul își schimbă numele și devine „I. L. Caragiale”. După lungi amânări provocate de ravagiile războiului, se deschid cursurile, iar elevul S. se pierde în imensa masă de elevi veniți din toate colțurile județului, împinși din spate de părinții lor, dornici ca urmașii să fie acceptați la o școală de renume. Câțiva ani

mai târziu era un adolescent frumos, blond, cu ochii „parșivi” (va spune chiar el), înalt, cu trupul bine împlinit. Prietenii îi spun Haș sau Grasu. Haș căpătase deja faimă prin caricaturile sale. E bun la desen, cântă bine la pian, fața lui este luminoasă și surâsul e ușor enigmatic, seducător. Este îndrăgostit de o elevă de la fostul liceu „Despina Doamna” (devenit pe la începutul anilor '50 Liceul de Fete). Fata, pe nume Magdalena Petrescu, îi va deveni la nouăsprezece ani soție și îi va fi colegă de facultate. Până atunci tânărul S. are un grup de prieteni cu care umblă tot timpul. Într-o zi apare în clasă cu o sprâncenă rasă. Este modul lui de a se manifesta în spiritul avangardei ploieștene. Apare, apoi, zvonul că S. scrie poezie. Mirarea este mare pentru că, în imaginația junilor ploieșteni, poetul trebuie să aibă geniu și geniul este, se spune în cărți, nefericit prin definiție. Or, colegul lor nu arată deloc a fi nefericit și nici nu lasă impresia că trece prin crize mistice. E, dimpotrivă, vital, zeflemitor, pus pe farse, îi place

să tachineze în buna tradiție caragialiană, este bine hrănit și dovedește un mare apetit pentru bunurile lumești, în fine, în dragoste nu pare a fi o victimă. Mai mult, se poartă tiranic, face exces de autoritatea lui de tânăr frumos, inteligent, fermecător. Este un elev mediu, nu umblă după note mari și nici nu le primește. Se distinge la „română” și, poate, și la alte „umanioare”, dar la un liceu serios unde matematica primează nu îți poți face o bună reputație dacă nu stăpânești bine regulile trigonometriei și nu știi să rezolvi o ecuație cu trei necunoscute. Elevului S. îi umblă prin cap alte fantasme. Mai târziu va declara că la orele de geografie sau de botanică exersa în gând „diferite tipuri de ritmuri și rime”. Se făcea că se uită la tabla plină de nume bizare sau de socoteli și compunea versuri pe care apoi le nota. Obicei, zice el, care i-a rămas până târziu. Printre profesorii care predau la „I. L. Caragiale” se disting profesorul de română Gh. V. Milica, fost elev al lui G. Ibrăileanu, Nicolae Simache, elev al lui Nicolae Iorga, Ion Grigore, matematician și pedagog vestit, Constantin Ienciu, Iancu Ghidu (la franceză). S. nu are mari probleme, se descurcă, este limpede că nu are vocație pentru matematică și fizică, nici pentru științele naturale și geografie. Primele versuri răspândite în cercul său de prieteni sunt niște balade în stilul lui G. Topîrceanu. Un coleg îi împrumutase volumul *Parodii originale* și, citindu-le, tânărul ploieștean este entuziasmat. Le consideră niște capodopere. Începe să compună în stilul lor, întărind nota argotică. O baladă este dedicată vidanjorilor din Ploiești. Balada începe să circule printre elevi și îi aduce autorului primele semne de recunoaștere a talentului. Numai profesorul de română, Gh. V. Milica, rămâne mefient. Nu prea crede în talentul liric al acestui neserios elev care se joacă, improvizează, imită pe alții. O suspiciune care îl va însoți multă vreme pe S. Unii comentatori îl socotesc și azi un „manierist”, nimic mai mult. Admiratorul lui Topîrceanu încerca, în ultimele clase de liceu, și alte modele. Caietele din această epocă, păstrate de Doina Ciurea, a doua soție a lui S., cuprind, în afară de balade (publicate ulterior sub titlul *Argotice*, 1992), parafraze după Tudor Argezi și Ion Barbu. Este vorba de însemnări de atelier din faza pregătitoare. Poetul își face mâna copiind tablourile măestrilor. Parafrazează, de pildă, *Flori de mucigai* și, într-o oarecare măsură, psalmii argezieni. Alt model, în această fază, este G. Băcovia. Lipsește, acum și mai târziu, Lucian Blaga.

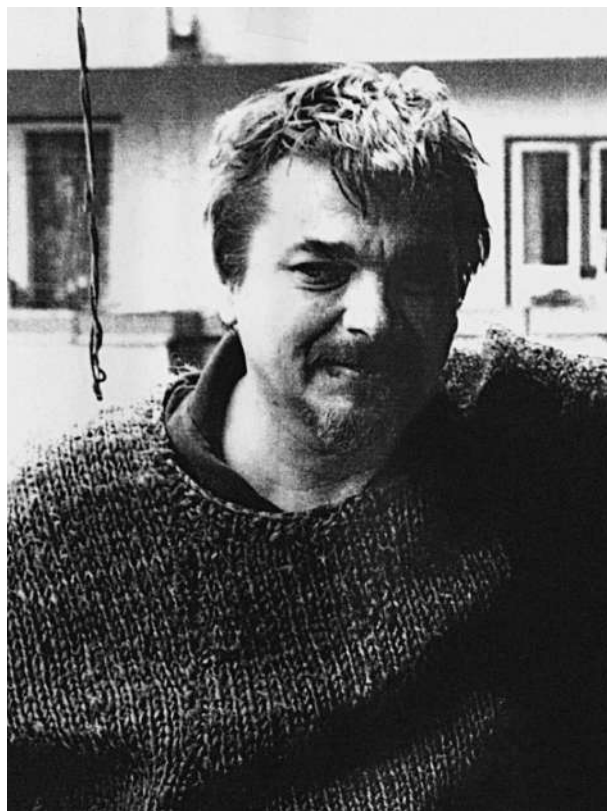
Nichita Stănescu și Eugen Simion

Argoticele (într-o variantă ele se numesc *Cântece la drumul mare*) arată, cu accentele lor tânguitoare și prefăcute, o relație afectivă cu irmoasele lui Anton Pann și cu poemele erotice ale Văcăreștilor, cum se vede și în *Cartea de recitare* (1972). Versurile vorbesc despre un spirit juvenil care încearcă să afle „o vedenie”, cum va zice poetul mai târziu, adică un stil propriu, ce nu are nimic de-a face cu stilul poeziei din epocă (anii '50). Tânărul versificator este când angoasat, când „bășcălios” și sfidător. Cele mai multe sugestii vin din direcția Arghezi și din „cântecele de ibovște” pe o tradiție muntenească. Arghezi în-suși amestecase în pasta din *Florile de mucigai* culorile și jalea irmoaselor. S. alege două modele care în aparență se împacă așa cum se împacă ziua cu noaptea. Unul este grav și trimite la esențele lumii și la jalea metafizică a existenței, altul cultivă limba-jul argotic al periferiei și bocetul erotic prefăcut,

suferințele și orgoliile virile ale tânărului îndrăgostit, cu lecturi bune și imaginație bogată. Sub influența lui Arghezi și a lui Ion Barbu, le încearcă și el, înno-dând și deznodând panglica limbii la gâtul unui vers fluent, colorat și muzical. Argheziană este și „marea de scuipat a urii” și, în genere, în stilul psalmilor sunt toate aceste sugestii de tăceri tencuite de lucruri sau depuse în straturi compacte în ulcioare vechi de lut. Este o veritabilă obsesie a tăcerilor primordiale și a liniștilor ascunse în somn arhaic, versuri care dibuie, cu degete tremurătoare, marile mistere: „prea tare tăcerea nespusă, adâncă”; „pe laviță doarme de mult/ ecoul păstrat în ulcioare/ și surd răsucită-n lacăt/ tăcerea”; „Cuvântul moare în tăcere/ se zbate înjunghiat de vis”; „rănit de liniști, taurul albastru/ a presărat încet iubirii noastre”. De la Arghezi învață și procedeul de a schimba ordinea cuvintelor în frază, introducând o notă de mister

gramatical. El zice: „calda frunzelor neștire” și „făptura umbrelor păgână”, forțează sensurile („în amurg de noapte sură”) și cheamă corespondențele: „Dar oboseala le atârână de pleoape și de nări/ asemenea mirosului de soare întunecat”. Copiind tablourile unui mare maestru, el schimbă din loc în loc culorile și liniile. Stilul „nichitian” începe să se arate. Paralel cu aceste preocupări, S. trece, ca toți din generația sa, printr-o istorie dificilă. Mai întâi un infinit șir de reforme care schimbă destinul familiei. În 1950 proprietățile imobiliare ale părinților sunt naționalizate. Nicolae Stănescu reușește să obțină, la sfârșitul anului 1952, dreptul de a reveni în calitate de chiriaș în propria locuință. S. terminase liceul în acest an și va fi admis la Facultatea de Filologie a Universității din București. Îi are ca profesori pe Tudor Vianu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur, iar printre colegi pe Matei Călinescu și pe Eugen Simion, care îi fusese și coleg de liceu. I-ar fi plăcut să studieze arheologia și filosofia. Face filologie și, în orele monotone de istoria limbii literare, unde se vorbește despre cuvântul „vergură”, improvizează versuri și compune „palindromuri”. Este un răsfăț alexandrin de tânăr poet care, vorba lui Ion Barbu, încearcă ascuțișul custurii și dexteritatea versului. Apare în viața sentimentală a tânărului, înșurat, o colegă, Doina Ciurea, venită de la Școala de Literatură „M. Eminescu”. Începe o idilă care se termină cu un divorț și cu o nouă căsătorie. S. debutează în „Tribuna”, la 17 martie 1957, cu poeziile *Au fost oameni mulți...*, *La lemne, Pământ!*, sub titlul generic *1907*. Versurile fuseseră recomandate de Dumitru Micu, asistent universitar și critic literar. Redactorul-șef al revistei clujene este Ioanichie Olteanu. La 21 martie S. reușește să publice poemul *1907* în „Gazeta literară”, condusă atunci de Zaharia Stancu și, ca redactor-șef adjunct, de Paul Georgescu, un critic literar care îl sprijină pe S. În 1957, când termină facultatea, este angajat aici întâi în calitate de corector, apoi ca redactor cu jumătate de normă, până în 1968; un an mai târziu devine redactor-șef adjunct la „Luceafărul”. Nu are casă și, până în 1960, doarme într-o cămăruță a redacției, locuind împreună cu Nicolae Velea. Debutează editorial în 1959, în volumul colectiv *Sub semnul revoluției: 30 de tineri poeți*, iar individual cu *Sensul iubirii*, carte apărută în 1960, primită bine de criticii tineri, care au sentimentul că se întoarce o pagină nouă în poezia românească. Rezerve, proteste, zeflemeli în

tabăra ideologică oficială, nemulțumită de faptul că S. nu face o poezie suficient de angajată social și politic. Volumul cuprinde și câteva poeme convenționale (tribut plătit cenzurii), însă, în esență, autorul revine, discret, dar sigur, la sursele autentice ale lirismului, înainte de orice la modelele modernității românești. Faptul se observă mai bine în cărțile care urmează: *O viziune a sentimentelor* (1964), *Dreptul la timp* (1965). În 1962 se căsătorește, cu acte în regulă, cu Doina Ciurea. Dar o părăsește în fapt în 1965 și de drept în 1981. Femeie discretă, ea își va accepta fără convulsii destinul. „Cred că am fost două individualități paralele, astfel încât ne-am putut afla la un moment dat în același plan, cum ar zice geometria” – va explica ea această conjugalitate neobișnuită. Viața sentimentală a poetului este agitată, cu multe episoade. În funcție de acest scenariu, poetul își schimbă des muzele și locuințele, abandonând totodată bunurile lui materiale (puține câte erau) și manuscrisele. „Saci de manuscrise”, va mărturisi el unui prieten, critic literar, îngrijorat de soarta lor. S. era un risipitor și, într-o lume plină de interdicții (lumea românească într-un regim totalitar), încearcă să ducă viața unei beizadele. Nu are o

	VIATA	OPERA
1933	martie 31 Se naște la Ploiești Nichita Stănescu, fiul Tatiane (n. Cereaciukina) și al lui Nicolae H. Stănescu, proprietar al unui atelier de croitorie; în certificatul de naștere figurează cu prenumele Hristea Nichita.	
1940–1944	Frecventează cursurile școlii primare la Ploiești, la Bușteni și din nou la Ploiești. Ulterior își va inventa o biografie simbolică, declarând că ar fi rămas repetent în clasa I din pricina spaimei de „transformare în obiect a cuvântului”.	
1944–1948	Face cursul gimnazial la Liceul „Sf. Petru și Pavel” din Ploiești. E un bun desenator și face în particular ore de pian.	
1948–1952	Urmează, tot la „Sf. Petru și Pavel” (devenit Liceul „I.L. Caragiale”), cursurile medii, la secția real. Scrie versuri, deprinzând „diferite tipuri de ritmuri și rime”. Scoate, împreună cu câțiva colegi, o revistă, „Băcăonia”, pe care o multiplică manual.	
1950	Familiei Stănescu îi sunt naționalizate proprietățile și i se impune domiciliu forțat la Surani, în județul Prahova.	
1952	Membrii familiei revin, în calitate de chiriași, în vechea lor locuință din Ploiești. Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limba și literatura română. Se căsătorește cu o colegă de an, Magdalena Petrescu.	
1953	vara Își face stagiul militar la Călărași, Ineu etc.	
1957	iunie Termină facultatea.	martie 17 Debutează în „Tribuna” cu poeziile <i>Au fost oameni mulți...</i> , <i>La lemne, Pământ!</i> , într-un grupaj intitulat 1907. martie 21 Publică în „Gazeta literară” poemul 1907.
1957–1960	Este corector, apoi redactor la „Gazeta literară”, la secția de poezie. Locuiește într-o cămăruță din anexa redacției (împreună cu Nicolae Velea). Sunt vecini, o vreme, și cu Ștefan Bănuțescu, redactor la aceeași revistă.	
1959		ianuarie Își începe colaborarea la „Luceafărul”. februarie Publică poeme și în „Viața românească”. Debutează editorial în volumul colectiv <i>Sub semnul revoluției: 30 de tineri poeți</i> (cu o prefață de Mihai Gafița), în care îi sunt incluse patru poezii: <i>Sirena lui Roaită</i> , <i>Când soarele viu</i> , <i>Dans pe tobe</i> , <i>Sfârșit de iarnă în treizecișitrei</i> .

1959

Sfătuit de Paul Georgescu, poetul confecționează mai multe schițe de poeme urmând rețeta canonică a optimismului factice, pentru a contracara unele zvonuri în privința creației sale. Acest caiet ar fi fost prezentat, preventiv, și lui Leonte Răutu.

1960

Debutează individual cu volumul *Sensul iubirii*, inaugurând colecția „Luceafărul” a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă. În chip excepțional, apariția volumului este precedată de o serie de cronică aparținând lui Matei Călinescu, Paul Georgescu, Eugen Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, Savin Bratu ș.a.

iulie Obține premiul al II-lea la Concursul tinerilor poeți organizat de „Scânteia tineretului”.

1962

iunie Se căsătorește cu altă colegă, prozatoarea Doina Ciurea (de care se va despărți oficial în 1981).

1963

iunie Călătorește în Cehoslovacia.

1964

ianuarie Apare volumul *O viziune a sentimentelor*.

Își începe colaborarea la revista „Orizont”.

vara Participă la colocviile organizate la Helsinki și Lahti (Finlanda), la întâlniri cu scriitorii tineri din Europa.

O cunoaște pe poeta Gabriela Melinescu; vor trăi o agitată poveste de dragoste.

I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *O viziune a sentimentelor*.

1965

Iese de sub tipar *Dreptul la timp*.

martie Este ales membru în Comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor.

mai Împreună cu Cezar Baltag, participă la Festivalul de Poezie de la Struga (Iugoslavia), unde e distins cu „premiul cel mic” pentru poemul *Quadriga*. Îl cunoaște, cu acest prilej, pe Evgheni Evtuşenko.

1966

Publică volumul *11 elegii*.

În traducerea sa, apare o culegere din versurile lui Vasko Popa.

1967

ianuarie-februarie Face o călătorie pe ruta Viena– Monte Carlo–Paris–Avignon. La Paris îi cunoaște pe Jacques Prévert și pe Francis Ponge.

I se tipăresc volumele *Roșu vertical* și *Oul și sfera*.

Îi apare antologia *Alfa (1957–1967)*, unde figurează, alături de poeme din volumele precedente, și ciclul *Obiecte cosmice*.

- 1968** Călătorind în Cehoslovacia, vizitează orașele Brno și Praga.
- E prezent în „România literară”.
- Apare volumul *Laus Ptolemaei*.
- 1969** Publică *Necuvintele* și *Un pământ numit România*.
- noiembrie** Începe să colaboreze la revista „Argeș”.
- I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Necuvintele*.
- 1970** Face o călătorie în Iugoslavia. Dedicate lui Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Adam Puslojić și lui Srba Ignjatović, compune poemele care vor alcătui volumul *Belgradul în cinci prieteni*.
- Iese de sub tipar volumul *În dulcele stil clasic*.
- 1971** Este redactor-șef adjunct la „România literară” (până în 1973).
- aprilie** În Italia, vizitează, între alte orașe, Veneția și Roma.
- aprilie 29** La Ateneul Român are loc audiția cantatei *Soclu pentru timp* de Liviu Glodeanu, pe versurile poetului.
- iulie** Apare ediția bilingvă, româno-sârbă, *Belgradul în cinci prieteni*, la Vârșet (Iugoslavia), în traducerea lui Adam Puslojić.
- august** Participă la Festivalul Poetry International de la Londra.
- Are o rubrică permanentă în revista „Argeș”.
- 1972** **octombrie** Vizitează Parisul.
- iulie** Publică volumul de proză și evocări *Cartea de recitare*.
- noiembrie** Călător în Germania, se oprește la Rottenbach și Freiburg.
- Apare, la Editura Junimea din Iași, volumul *Măreția frigului*.
- Iese, la Editura Dacia din Cluj, versiunea românească a volumului *Belgradul în cinci prieteni*, cu o prefață de Mircea Tomuș.
- 1973** Are loc festivitatea la care i se înmânează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Cartea de recitare*, apărută în anul anterior.
- I se tipărește antologia *Clar de inimă*.
- I se acordă Premiul de onoare al revistei „Argeș”.
- 1974** **martie 31** Suferă un preinfarct și este internat la Spitalul de Urgență Floreasca.
- vara** Călătorește în Germania.

1975

I se acordă Premiul Herder; diploma îi va fi înmănată în mai 1976.

Gabriela Melinescu pleacă în Suedia.

Se înscrie în Societatea de Numismatică din România.

decembrie Primește un apartament în Piața Amzei.

În colecția „Biblioteca pentru toți” iese culegerea de poeme *Starea poeziei*.

1976

aprilie I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul *Starea poeziei*, editat în 1975.

septembrie Călătorește la Chișinău, cu prilejul Zilelor literaturii sovietice.

decembrie Revista „Argeș” îi publică un grupaj de zece poeme (unele reluate din „Familia”, 1973); versurile vor figura în volumul postum *Cărțile sibiline* (1995).

1978

iulie O cunoaște pe Dorina Tudorița (Dora) Tărăță, studentă la Facultatea de Limbi Romanice a Universității din București, secția franceză-engleză.

Se imprimă volumul *Epica magna*.

I se acordă Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru *Epica magna*, ceremonia înmânării premiului având loc în 1980.

1979

Apare volumul *Operele imperfecte*.

Împreună cu Ioana Crăciunescu și Ion Drăgănoiu, inițiază un „teatru de poezie”.

Este nominalizat de Academia Suedeză pentru candidatura la Premiul Nobel pentru Literatură, alături de Odisseas Elytis, Max Frisch, Jorge Luis Borges, Léopold Sédar Senghor.

1980

Este publicist-comentator la „România literară”.

1981

Pasionat de numismatică, va vizita acum și în anii următori siturile arheologice ale cetăților grecești și romane din țară (Tropaeum Traiani, Histria, Păcuiul lui Soare ș.a.).

E distins cu Medalia Meritul Cultural, clasa a II-a.

octombrie-decembrie Apar primele semne ale unei boli hepatice; este internat la Spitalul Fundeni.

1982

La Editura Cartea Românească iese volumul *Noduri și semne*.

iulie Se căsătorește cu Dorina Tudorița Tărăță.

august I se acordă Marele Premiu „Cununa de Aur” în cadrul Serilor de Poezie de la Struga (Iugoslavia); ceremonia de decernare a premiului are loc la Catedrala Sfânta Sofia din Ohrid (Macedonia).

octombrie Alături de Marin Sorescu, ia parte la Festivalul de Poezie de la Belgrad.

octombrie Îi dictează lui Adam Puslojić mai multe poeme, care vor fi publicate în revista „Lumina” și ulterior în volumul *Oase plângând*, editat la Pančevo.

noiembrie Îi dictează lui Aurelian Titu Dumitrescu paginile care vor alcătui volumul *Antimetafizica* (apărut postum, în 1985).

Iese de sub tipar culegerea de publicistică și proză eseistică *Respirări*.

1983

martie 31 Aniversarea poetului este sărbătorită în întreaga țară.

iunie Încheie volumul de versuri intitulat *Scrisori* (titlul inițial *Scrisori către Utopia*), cuprinzând douăzeci și unu de poeme-scrisori, o închidere simbolică a cercului deschis cu *11 elegii*. Câteva fuseseră publicate, în primăvară, în „România literară” și în „Luceafărul”.

vara Participă la un simpozion al poezilor în Bulgaria, unde are o nouă criză hepatică.

octombrie Ia parte la tabăra de creație de la Teremia Mare (județul Timiș) și susține, cu acest prilej, un recital de poezie la Timișoara.

decembrie 9–11 În timpul unei ceremonii de nuntă, la Drobeta-Turnu Severin, are o criză hepatică puternică.

decembrie 12 Se internează, în stare foarte gravă, la Spitalul de Urgență Floreasca.

decembrie 13 Nichita Stănescu încetează din viață.

Este înmormântat la Cimitirul Bellu din București.

1990

iulie 3 Este ales membru post-mortem al Academiei Române.

locuință sigură, se îmbracă modest și, când primește salariul de la „Gazeta literară”, apoi de la „România literară”, își invită generos prietenii la Casa Scriitorilor sau la o cârciumă din cartier. Are mulți prieteni și, pe măsură ce reputația lui literară crește, numărul lor va crește. Când i se acordă, în sfârșit (în decembrie 1975), o locuință, ține ușa casei deschisă. Locuința este, în fapt, un apartament de două camere situat într-un bloc din Piața Amzei. Aici vine cine vrea să îl vadă. Îi cucerește pe toți și se lasă ușor cucerit. „A avea un prieten – zice el – este mai vital decât a avea un înger.” I se spune din ce în ce mai des „Nichita”. Un prenume ce devine un nume care indică o personalitate lirică de prim rang, un stil de viață și un limbaj specific. La sfârșitul anului 1964 o cunoaște pe Gabriela Melinescu, o tânără poetă de care se îndrăgostește fulgerător. Urmează o lungă și agitată istorie sentimentală, ce se va încheia odată cu plecarea Gabrielei Melinescu în Suedia, la mijlocul anilor '70. În iureșul evenimentelor poetul, în stare să abandoneze totul pentru o bucurie simplă, cum ar fi un dejun prelungit cu amicii sau un moment de intimitate cu o femeie, își găsește totdeauna timp să își scrie sau să își dicteze poemele. Scrie relativ ușor, improvizează în toate circumstanțele, dedică poeme femeilor pe care le iubește și prietenilor pe care nu îi trădează niciodată. De aceea, reconstituirea integrală a operei sale este o operație dificilă. Continuă să apară și azi versuri inedite, versuri ocazionale, chiar dosare cu poeme și desene dăruite sau abandonate de S., care nu avea deloc simțul proprietății. Avea preocupări ciudate, în afara poeziei și a plăcerii de a conversa cu prietenii. Într-un rând făcea colecție de ceasuri CFR. A strâns de pe unde a putut un număr mare de ceasuri de acest fel și, pe urmă, le-a împărțit prietenilor. I-au plăcut monedele romane și a adunat o colecție de dinari din vremea cezarilor. S-a înscris chiar în asociația numismaților și a găsit, acolo, prieteni foarte devotați, ca Ion Dinoiu. Mărturisirea în repetate rânduri că bucuria lui cea mai mare ar fi să devină nu președintele Uniunii Scriitorilor, ci președintele Societății de Numismatică din România. Cheltuia toate veniturile pe asemenea piese și, după ce a alcătuit o colecție, se pare prețioasă, a dăruit-o într-o zi unei tinere admiratoare. Avea doar un costum de gală (celebrul costum în dungi) și, în rest, purta zilnic un pulover gri de lână groasă și aceeași pereche de blugi largi, de o culoare nedeterminată și de o formă ce

sugera personalitatea unui șerif rural în preajma pensiei. Un șerif cu trupul mare și gesturi molatice. În 1966 publică *11 elegii* (sunt, în fapt, 12, dar una a fost cenzurată și, când a putut să o tipărească, poetul nu a mai schimbat titlul volumului). O carte esențială în evoluția lirismului stănescian. Tot acum tradusese poemele lui Vasko Popa, poet de origine română, care optase pentru limba sârbă. *11 elegii* anunță o nouă fază în lirica lui S. Este o poezie în care introduce, în chip sistematic, mituri și concepte, o poezie metafizică, reformulând modelele modernității înainte de a le părăsi. Autorul le-a dat o justificare existențială (un conflict sentimental devastator cu Gabriela Melinescu) și o întâlnire, esențială, cu spiritualitatea lui Vasile Pârvan: „Dintre modelele mele existențiale niciodată nu a făcut parte și Eminescu. Opera lui, întotdeauna, ca și în secunda asta, îmi apare ca o operă copleșitoare. Omul, întotdeauna, ca și în clipa asta, îmi apare fără nici o fisură morală. Dar nu știu de ce, nu tipul său existențial m-a atras, după cum nu m-a atras niciodată tipul existențial al unui Blaga, Arghezi sau Barbu. Modelul meu intim și fremătător l-a constituit întotdeauna destinul lui Vasile Pârvan, în care strălucirea, integritatea și patetismul omului, indiferent cât de bănuite ar fi de tragediile lui personale, mi-au apărut a fi de natură sublimă. Nici însuși Bălcescu nu mi-a apărut vreodată având acea natură sacerdotală de *poeta vates* a lui Vasile Pârvan. Am scris de mai multe ori despre această minunată ființă. Niciodată nu am fost mulțumit de cum am scris despre dânsul. Poemul-eseu *Vasile Pârvan – Stâlpul* mi se pare insuficient, iar *Elegia a doua, Getica*, numai o tângire de a înțelege măreția avertismentului său istoric”. Elegiile au mai multe simboluri decât cunoaște autorul lor. Critica literară s-a arătat puțin reticentă, o parte a ei chiar ostilă față de această poezie care renunță la formele tradiționale de seducție. Va trece timp până va fi înțeleasă cum trebuie. În 1967 S. călătorește în Franța, în 1968 în Cehoslovacia. În 1969 scoate *Necuvintele*, urmate în 1970 de volumul *În dulcele stil clasic*. Este semnul despărțirii sale de neomodernitate. Un manifest indirect postmodernist. Poetul face o teorie puțin sofisticată a „necuvintelor”, care ar trebui să fie altceva decât cuvintele obișnuite. Noțiunea ca atare dă și azi bătaie de cap criticilor literari. Între 1971 și 1973 S. este redactor-șef adjunct la „România literară”, condusă de Nicolae Breban. Călătorește în

Iugoslavia și scrie *Belgradul în cinci prieteni* (în 1971 ediție sârbo-română, în 1972 în limba română). În 1975 i se acordă Premiul Herder, în septembrie 1976 merge la Chișinău și, ajungând acolo, pronunță o propoziție memorabilă: „Am venit de acasă acasă”. Vizita la Chișinău va constitui un moment istoric pentru intelectualii români din Basarabia. În 1978 o cunoaște pe Dorina Tudorița (Dora) Tărăță, studentă la secția franceză-engleză, cu care se va căsători oficial în iulie 1982. În 1977 Artur Lundkvist îl propusese la Premiul Nobel. În 1978 apare volumul *Epica magna*, carte esențială, ca și aceea care urmează, *Operele imperfecte* (1979). Ele marchează opțiunea pentru alt tip de limbaj poetic, mai aproape – azi – de limbajul postmodernității. În august 1982 i se conferă Marele Premiu Cununa de Aur la Struga. În noiembrie 1982 suferă un accident (fractura piciorului stâng) și, în convalescență, îi dictează lui Aurelian Titu Dumitrescu *Antimetafizica*, unde, în afara biografiei fabuloase, face o teorie interesantă a poeziei pentru care optează: „poezia metalingvistică”. Se apropie de cincizeci de ani și, într-o convorbire, își face acest autoportret: „Am o voce nici groasă, și nici subțire. Uneori neplăcută, alteori plăcută. Uneori sunt un bun orator. Și atunci vocea dispare brusc ca prezență în fața articulațiilor gâtului și fluxului gândirii. Am un mare talent de a fi căscat și împiedicat. Din această pricină, mai totdeauna din căzături am câte un semn ba pe față, ba la umăr sau chiar câte o ruptură de os. Sunt bolnavicios, dar îmi sperii doctorii cu viteza cu care mă vindec, făcându-i pe toți să declare că sunt de o robustețe ieșită din comun. Dacă ar fi așa cum zic ei, atunci cum se explică faptul că mă îmbolnăvesc atât de des, chiar dacă mă vindec repede? În fine, una peste alta, fac față și, dacă sunt în formă, chiar fețe-fețe. Din pricina timidității mele, pe care, după patruzeci de ani, am reușit să mi-o înfrâng, pot părea uneori insolent, iar defectul unei vagi bâlbâieli native mi-l exagerez uneori atât de mult, încât îl transform într-un stil, dacă nu cumva chiar într-o modă... Nu am măsura lucrurilor decât după ce produc un fenomen”. Când împlinește cincizeci de ani este sărbătorit, de prieteni și admiratori, ca un poet național. Este, în chip evident, bolnav, trupul lui mare pare obosit, se mișcă greu, chipul lui frumos de zeu nordic a căpătat prematur asperități îngrijorătoare. Spiritul lui, deosebit de inventiv și profund, rămâne același. Înainte de a fi un mare

poet, **S.** era un om deosebit de inteligent, cu o putere de creație uluitoare. Prinde repede o idee și, reformulând-o în stilul său, îi dă o strălucire metaforică și o anvergură despre care nu se poate spune decât că detonează inerțiile gândirii. Un om, altminteri, fermecător, iubit de prieteni, între ei Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Gheorghe Tomozei, Constantin Chiriță, Mircea Tomuș, Adam Puslojić, Sorin Dumitrescu ș.a. În jurul lui au apărut legende și, după dispariția lui, legende se înmulțesc atât de mult, încât tind uneori să ia locul creației ca atare. Posteritatea lui nu e însă foarte luminoasă și calmă. Unii nu îi iartă geniul poetic și îl contestă moralmente cu o înverșunare dezamăgitoare. I s-au decernat numeroase premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1964, 1969, 1972) și Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei RSR (1978), iar poezia i-a fost tradusă în foarte multe limbi.

Încercând a pune oarecare ordine în lava acestui vulcan care erupe incontrolabil, se pot stabili în opera lui **S.** câteva faze. Este, mai întâi, faza de pregătire, aceea din anticamera debutului: copii după Argezi, poeme în stil argotic care, stilistic, oscilează între Topîrceanu și Argezi, combinate cu „cântecele de ibovște” ale lui Anton Pann. Debutul propriu-zis este târziu, la douăzeci și șapte de ani, cu *Sensul iubirii*, carte care anunță intrarea în scenă a unei noi generații poetice. Există precedentul Nicolae Labiș, poet de marcă, dar el avusese o dublă neșansă: să scrie (și să publice) într-o istorie imposibilă (anii '50) și să moară la o vârstă, iarăși, imposibilă. Apariție singulară și tragică, **S.** are răbdare sau, mai degrabă, timpul are mai multă răbdare cu el: debutează într-un moment mai favorabil, oricum după ce uriașul val stalinist trecuse și Europa de Est începuse să se miște. Poezia este cea dintâi care încearcă să iasă din schemele înțepenite ale realismului socialist. *Sensul iubirii* aduce, pe lângă unele poeme ocazionale, o notă nouă, mai liberă și mai originală în peisajul liric românesc. Aici și în cărțile următoare – *O viziune a sentimentelor*, *Dreptul la timp* – nu se mai află mohorâtele, răzbătutele teme sociale „revoluționare”, nici „mesianismul” politic de până atunci. Tânărul **S.** scrie cu precădere despre altceva, despre *O călărire în zori*, de pildă, o parafrază modernă pe un motiv eminescian, despre glezna lui cu aripi și, mai ales, despre ceea ce s-ar putea numi „figurile adolescenței” și închipuirile „vederii” sale. „Vedere” este un cuvânt important în

vocabularul său liric. Și vederea cuprinde totul, de la eros la fantasma universului care moare. De mare efect sunt, în *O viziune a sentimentelor* și în volumele ulterioare, poemele de dragoste. S. este un mare poet erotic, printre cei mai originali, mai inspirați și mai inventivi pe care i-a dat limba română. Nu este o necuviință a-l pune, la acest capitol, în vecinătatea lui Eminescu și a lui Blaga, mari poeți ai erosului. Spre deosebire de ei, aduce nuanța de joc și de petrecere, în tradiția poeziei muntenești. Aici se întâlnește el cu spiritul Văcăreștilor și cu „boala” lor incurabilă și măreață, jumătate prefăcută, jumătate o boală cerească. Câteva poeme (*Leoaică tânără, iubirea, Vârsta de aur a dragostei* etc.) au făcut carieră. Ele sunt recitate și azi de tineri. Plac nu numai lor, plac, în genere, din rațiuni estetice, pentru că acest tânăr poet vorbește cu o dezinvoltură extraordinară despre ceea ce el numește, undeva, „o întâmplare a ființei” sale, cu un sentiment de jubație și de melancolie luminoasă. În *Dreptul la timp* S. deschide „vederea” lirică spre alte teme și

concepte, cum este aceea a morții și a prieteniei, într-un poem formidabil (*Enchidu*), de pildă, pornind de la cunoscutul poem sumerian *Ghilgameș*. Un procedeu pe care îl va folosi curent de aici înainte: ia un motiv, un mit, o idee dintr-o scriere veche și le traduce pe toate în „limba poezescă” (o formulă pe care o inventează și care a rămas în limbajul oamenilor de litere). Nu evită să atace (să își asume) mitul orfic, un mit, de altfel, esențial în mitologia lui lirică. Vin la rând mitul creației (*Către Galateea*) și toate celelalte (sunetele, lumina), care alcătuiesc ceea ce s-ar putea numi „vizionarismul” său liric. Primele trei cărți s-ar defini prin acest concept: un vizionarism nu social, nu istoric, ci unul deschis spre lumea obiectelor și spre acele misterioase „întâmplări ale ființei”, un vizionarism ce luminează lumea și îi dă un sens incantatoriu. Exceptând exercițiile din perioada *Argoticelor*, aceasta este, propriu-zis, prima ipostază a lirismului „nichitian” și ține de la *Sensul iubirii* până la *Dreptul la timp* (inclusiv): o poezie de recuperare a subiectivității,

Nichita Stănescu și Adrian Păunescu

încercând să reînnoade relația cu modernitatea (ceea ce nu înseamnă o prelungire automată a stilurilor modernității), o lirică la persoana întâi singular, care recuperează miturile (Orfeu, Amfion, Galateea ș.a.) și inventează altele, legate de tema răsăritului și a luminii, a zborului, a privirii, a timpului suspendat și a aerului, care se populează, sub influența unei imaginații euforice, de fantasmе neînchipuite până atunci. Toate pătrund în poem și prefigurează o poetică a transparenței și a zborului. Nu scapă neobservată extraordinara notă ludică, plăcerea de a combina vorbele, de a suci limbajul și a obține efecte neașteptate, în fine – bucuria de a inventa, esențială și la Arghezi. **S.** are o vocație specială în acest sens, inclusiv știința de a fantaza în jurul silabelor și literelor, atașându-le simboluri variate: își face de cap cu litera „A” și, speriat de atâta joacă, cheamă în ajutor, ca o ispășire, sensurile biblice ale alfabetului. Esențial este acum motivul erotic, în jurul căruia face să deraieze adjectivele limbii române pentru pura plăcere a spectacolului și născocеște o veritabilă mitologie lirică. După Eminescu și Blaga, **S.** este, probabil, poetul erotic cel mai original și mai productiv din literatura noastră. Efectul a fost amplificat, în cazul liricii sale juvenile, și de faptul că fantasmеle erosului reveneau în

poezia românească după o lungă perioadă de austeritate și mistificație, realismul socialist socotind iubirea o temă intimistă și, deci, minoră și dăunătoare; a ocolit-o sau i-a dat, de cele mai multe ori, un caracter epic și moral. **S.** reinventează, s-ar putea spune, acest motiv esențial și etern în poezie, asociindu-i nuanțe trase din lecturi sau imaginând altele. Dominant se arată, în poeme populate de zeițe ale aerului, sentimentul de jubilație, frecventă este frenezia solară. Lumea din afară e văzută în oglinda diafanului, sufletul pare sorbit de „vârtejuri diafane”, vertebrele trupului tânăr luminează ca niște faruri cosmice și, pe aceste câmpii aeriene, îndrăgostiții aleargă cu mâinile transformate în spițe solare. O stare incantatorie și o aglomerare de suavități inefabile, o beție albă a simțurilor caracterizează aceste „jocuri de-a sfiala”: „spune-mi, dacă te-aș prinde-ntr-o zi/ și ți-aș săruta talpa piciorului/ nu-i așa că ai șchiopăta puțin după aceea/ de teamă să nu-mi strivești sărutul?”. Cum se vede, **S.** cultivă, în tradiția lui Eminescu, serafismul și, în consens cu poeții mai noi, redefinescе mitologia orfismului. O populează, înainte de orice, cu vedeniile și cu jubilațiile sale de om tânăr. Cu *11 elegii* lirica lui intră în faza reflexivă, conceptualizantă și intră primejdios în chiar inima metafizicului. O metafizică a poeziei, cum zice Marcel Raymond, nu a filosofiei. O încercare de a asuma totalitatea realului și de a da o justificare existenței. *11 elegii* reprezintă, totodată, și o asumare a existențialului care vrea să înțeleagă totul și ceea ce macină totul, cifra unu și semnul punct, nașterea universului și ființa enigmatică a Creatorului. Stilul este, la început, taoist („El începe cu sine și sfârșește/ cu sine... [...] Totul este inversul totului [...] Spune Nu doar acela/ care-l știe pe Da./ Însă el, care știe totul,/ la Nu și la Da are foile rupte”), apoi poemul se desface spre alte subiecte (criza de contemplare, criza de timp), iar limbajul devine mai puțin solemn și enigmatic. Elegiile se populează, repede și imprevizibil, de simbolurile creației și dramele cunoașterii, apoi de „bolile” celui care gândește cu vederea, dar mai ales de speculațiile unui Orfeu care vrea să înțeleagă chiar și neînțelegerea. O poezie dificilă, provocatoare, pe alocuri ermetică, programatic ermetică, după modelul textelor filosofice vechi. Conceptele lui Hegel stau alături de ideile lui Pârvan și de ideile taoiste în poeme scrise de un spirit care e bolnav de numărul unu și se gândește, în acest timp, la încă ceva, și anume ceva ce este „între auz și

vedere". Poezie cosmogonică? Poezie despre suferința cunoașterii? Poezie despre relația dintre existențial și cosmic? Sau, cum mărturisește poetul, o stare rea de existență care provoacă o criză a contemplației și o dorință, dramatică și impertinentă, de a cuprinde cu mâinile spiritului și cu ochiul imaginației necuprinsul, imperceptibilul, nepipăitul, nevăzutul (vechile fantasmе ale lui Arthur Rimbaud, adică fantasmеle spiritului modern). Punctul de plecare este o criză de natură existențială. Dar fantasmеle ei se ascund printre rânduri, nu sunt la vedere, pe scena poemului. Dacă e vorba, într-adevăr, de o cauzalitate subiectivă, trebuie spus că ea devine o contemplare a subiectivității. *Elegia întâia* este o definiție, în stil taoist, a ceva esențial dar nedeterminat și nenumit. De la punct, cel mai concentrat semn și imaginea cea mai redusă a universului, până la Creatorul absolut, totul poate fi îndreptățit, sugerat de acest enigmatic punct: „El începe cu sine și sfârșește cu sine [...] / Din el nu străbate-n afară nimic; de aceea nu are chip / și nici formă. [...] / El este înlăuntrul-desăvârșit / și / deși fără margini, e profund limitat. / Dar de văzut nu se vede...". Stilul este solemn și ermetic ca în vechile cosmogonii. Stil pregătitor, inițiativ, cu propoziții oraculare din care fiecare înțelege ceea ce poate. *Elegia a doua*, numită și *Getica*, destramă, în stil aproape eseistic, această solemnitate, dă o idee despre popularea universului cu zei. Zeul apare acolo unde se produce o ruptură în coerența materiei, orice rană naște zeul ei, orice suferință este sacralizată. Dar suferința de a scrie (Poezia), dar rupturile în interiorul subiectivității (precum cele sugerate de tăcerile, golurile elegiilor) nu au zei lor? Propozițiile nu merg mai departe și gândul cititorului aleargă în voie. Mai concret lirică este cea de-a treia elegie, divizată în cinci părți, numite cu pedanterie de savant pozitivist: *Contemplare*, *Criză de timp*, iarăși *Contemplare*, *Criză de timp*, *Contemplare*. Conceptele nu se lămuresc prea mult nici aici, în schimb lirismul afirmă, puternic, oroarea de vid, voința de solidaritate cu lucrurile. Charles Baudelaire ura mișcarea, poetul român începe să se teamă de metamorfozele lucrurilor, el care celebrase dislocarea, ruperea lanțurilor gravitaționale: „Mă amestec cu obiectele până la sânge / ca să le opresc din pornire, dar ele izbesc pervazurile și curg mai departe / spre o altă orânduire". El locuiește acum într-o sferă vidă și simte teroarea inconsistenței pe măsură ce simțurile cresc alarmant: ochii se

deschid, unul câte unul, din talpă, din degete etc. Apar păsările, într-o imagine emblematică a înlăuntririi: „Fluviu de păsări înfipite / cu pliscurile una-ntr-alta", și îngerii cu lănci în mână, și ochii („o gârlă de ochi verzi") și, în fine, privirea acaparatoare de care stă suspendată lumea. Viziune teribilă, de un onirism negru: „Suntem fructificați. Atárnăm / de capătul unei priviri care ne sugerează". O elegie, a șaptea, subintitulată *Opțiunea la real*, exprimă în stilul solemn de la început solidaritatea cu pietrele, merele, cărămizile, caii. Versurile, de o suspectă umilință, rupte și, din loc în loc, sacerdotale ca un comunicat al Sfântului Scaun, proclamă abandonarea totală a subiectivității pentru ca, odată instruit în limba necunoscută a materiei concrete, să poată fi îmbrățișat „un posibil gălbenuș al existențelor". Gând îndrăzneț ca acela al lui Dionis care se visează Dumnezeu și se prăbușește. **S.** nu se pedepsește pentru cetezanța lui, și în altă elegie, a opta, una din cele mai frumoase, creează o țară nouă, Hiperboreea, locuită de ideile pure și uriașe, un fel de peșteră platoniciană unde sunt primiți și poezii: „Hiperboreea, zonă mortală / a mai-marilor minții / șoc al nașterilor de copii de piatră / din care sculptați sunt doar sfinții". *Elegia oului*, a noua, aceea ce nu figurează în prima ediție, aduce imaginea barbiană a oului și a sinelui care locuiește în el. Lupta sinelui de a ieși din sine se izbește de dura lege a determinațiunii în univers, văzut, aici, ca o însumare de ouă din ce în ce mai mari. Imagine pur plastică, folosită și de vechea iconografie bizantină, împinsă de **S.** spre simbolismul creației și drama cunoașterii: „Sinele încearcă din sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu. / Dintr-un ou într-un ou într-unul mai mare / la nesfârșit te naști, nezburață / aripă. Numai din somn / se poate trezi fiecare – / din coaja vieții nici unul, niciodată". Temele vin și revin, se diversifică, se deșiră sau se desfiră în această lirică reflexivă, întreruptă din loc în loc de țipătul unei suferințe adânci. Suferința poetului este însă enigmatică, pe el îl doare ceva între auz și vedere, se prăbușește pe dinăuntru pentru că numărul unu nu se mai poate diviza. O teamă ce duce gândul la Rimbaud și la ideea lui că spiritul modern trebuie să inspecteze nepipăitul, nevăzutul, neauzitul. În *Elegia a zecea* se află un splendid cântec de jale metafizică: „Dar eu sunt bolnav. Sunt bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, de un fel de ureche / neinventată de ere. [...]

Sunt bolnav nu de cântece,/ ci de ferestre sparte,/ de numărul unu sunt bolnav,/ că nu se mai poate împarte/ la două țâțe, la două sprâncene,/ la două urechi, la două călcâie,/ la două picioare în alergare...". Temele, fantasmеle din *11 elegii* sunt reluate în ciclul *Obiecte cosmice*, inclus în volumul *Alfa* (1957–1967) (1967), unde mitologia lirică se diversifică. A treia fază a lirismului lui S. este aceea din *În dulcele stil clasic*. Poetul încearcă să se despartă acum de modelele modernității și să rescrie (să recicleze, cum zic teoreticienii postmodernismului, printre ei: Guy Scarpetta) fantasmеle vechi ale poeziei, cu precădere fantasmеle (vederile) și miturile romantismului. Postmodernismul românesc, în latura lirică, debutează probabil cu această carte în care ludicul, vizionaristul, manieristul S. reabilitează un număr de specii corupte de timp (romanța, de pildă, sau mica elegie erotică) și împinge jocurile limbajului foarte departe în timp. În al doilea rând, el destructurează voit discursul liric sau, mai bine zis, îl silește să își lepede, rând pe rând, ca personajul de basm, jocul, năframa, pieptenul (adică formele lui de seducție), până ce poemul rămâne gol și demonstrativ. Stilul din *Epica magna* este încercat, întâi, aici. Pătrund interjecțiile, prozaicul, discursivul, ritmul este rupt și, privit de departe, din punctul de vedere al formelor ideale, poemul arată foarte curios: o suită de notații care nu mai țin de nici o regulă, ca o respirație astmatică. Un exemplu ar fi *Prinderea cunoștinței prin cunoaștere*, un lung poem oniric în care o tipică temă romantică – comunicarea dintre universurile ireductibile – este tratată într-o fabulă fără grandoare și fără simboluri solemne. Fiul care stă de vorbă cu tatăl coborât de „dincolo”, un tată tânăr și suav, „șchiopătând din pricina mării lui singurătăți”, vine însoțit de o turmă de lei străvezii care asistă la acest dialog misterios și se transformă, în final, într-un scut pe care se culcă fiul, adică poetul, cel care imaginează o revenire mitică și un dialog tragic. S. amestecă miturile, aici și pretutindeni în poezia din această fază, le prozaizează în așa chip, încât parcă le pedepsește să străbată deșerturile unui limbaj sărac, fragmentat, invadat de repetiții și paradoxuri: o pușcă transparentă trage urlete transparente, invizibilul este vizibil, prin transparență nu se vede, totuși, nimic etc. Suprarealism tardiv și ironic? O dovadă, în fine, că poemul este o tensiune a limbajului, că o simplă exclamație bine plasată face mai mult decât o

metaforă bine dichisită. Poemul iese cu bine din această complicată probă a limbajului. Stilul și „vederile” lui S. se mai schimbă o dată în *Epica magna*, *Operele imperfecte* și cu *Noduri și semne* (1982). A patra sferă și a patra variantă a mitologiei sale lirice. Oricum, alt stil, alt rând de motive, o mai accentuată destrămare a versului și, în mod cert, un efort de a construi poemul cu alte structuri și după alte principii. *Epica magna* este, după *11 elegii*, cealaltă carte dificilă a lui S., nu atât prin simbolurile ei, nici prin ceea ce criticii lui Ion Barbu numeau ermetismul gramatical. Dificultatea, la lectură, vine din faptul că poemul este, acum, altceva decât e în mod obișnuit poemul. Nu se află aici decât rar elementele tradiționale de incantație lirică. Poemul este desfăcut în părțile lui, este dezmadulat, versurile stau unele lângă altele ca pasagerii într-un autobuz: nu se cunosc și, în consecință, nu comunică între ei. Fiecare vers are înțelesul lui, orgoliul lui, singurătățile lui. Poemul este, în acest caz, o adițiune de aforisme care, voind să lămurească misterele ființei, le adâncește. Este faza în care S. încearcă să definească un concept liric propriu în câteva *Respirări* și în *Antimetafizica*. Într-un eseu, *Cuvintele și necuvintele în poezie*, el identifică trei grupuri genetice ale poeziei: fonetic, morfologic și sintactic. „Poezia fonetică” se sprijină pe melos și caută efecte incantatorii de tipul „prin vulturi vântul viu vuia”. S. o consideră primitivă și o respinge. Cealaltă, „poezia morfologică”, e „o semantică a vederii [care] ne farmecă și ne ștampilează memoria” și este reprezentată de Arghezi, un poet studiat atent de tânărul S., „copiat” în poeme bine articulate, în structuri fixe, cu un limbaj pitoresc și muzical; nici acest tip de poezie nu e pe placul autorului *Necuvintelor*. Ce urmează (tipul „sintactic”) ar fi ilustrat tot de Arghezi (un vers emblematic: „trei sau patru-n mal pescari”), dar, mai cu seamă, de Ion Barbu („desăvârșit în această structură poetică”), alt poet frecventat în aceeași vreme. Nu îl va lua însă ca model liric din pricini pe care le va explica mai târziu. Învățase din *Jocul secund* tehnica poetică, dar nu „vederea” (viziunea) lirică. Îi rămâne recunoscător pentru că îi atrăsese atenția asupra faptului că esențial și cu adevărat înnoitor, modern în poezia lui Eminescu nu este *Luceafărul*, ci *Odă în metru antic*. O idee asumată de S. în teoria lui despre al patrulea tip de poezie, acela pentru care optează în cele din urmă. Este vorba de tipul „metalingvistic” care, fără a le elimina

total pe cele anterioare, deschide poezia spre altă „vedere” și spre alt limbaj liric. E o sinteză a modernității care nu se mai simte bine în spațiul ei de mișcare, mai precis o conștiință a modernității care se gândește pe sine și își pune în discuție conceptele: „Poezia metalingvistică are ca sursă inspirația, suflată la ureche poetului, rând pe rând, de către Apollo sau de către Dionysos. «Nu credeam să-nvăț a muri vreodată», sau «Eu cred că veșnicia s-a născut la sat», sau «E timpul, toți nervii mă dor» ne atestă posibilitatea mării poezii care nu mai folosește nici unul dintre mijloacele poeziei. Versuri situate deasupra metaforei, ignorând orice fel de alambic posibil, acesta îmi pare a fi tipul de tensiune semantică spre un cuvânt din viitor. Necuvintele (ca noțiune) sunt finalitatea scrisă a acestei poezii, superioară ideii de scris”. „Poezia metalingvistică”, aleasă de acest poet care corupe conceptele prin fantezia lui derutantă, ar putea fi astfel definită: o poezie care nu se mai bizuie pe formele tradiționale de seducție (muzicalitate, pitorescul limbajului, ermetismul

gramatical, metafora fastuoasă etc.); o poezie care să apropie versul de „limbajul 0” al expresivității, adică un vers care să fie memorabil, emblematic prin chiar simplificarea maximă a limbajului; o poezie care să vorbească nu numai despre ceea ce este în afara ei sau despre sinele poetului, să dea seama și despre ea însăși, pe scurt, un lirism care transformă tema poeziei în temă de meditație lirică: poezia metalingvistică, așa cum romanul din anii '60–'80 devenise, prioritar, un metaroman; o poezie care să fie, în esență, o „tensiune semantică” și aspiră să prindă nuanțele unui „cuvânt din viitor”; poezia metalingvistică nu se mai folosește de cuvinte pentru a sugera tensiunile ei semantice, ci de „necuvinte”. Care sunt superioare ideii de scris, adică sunt mai presus de scriitură. Ce poate să însemne acest lucru? Cu ce fel de vorbe plânge Dionysos în brațele lui Apollo? Cum se leapădă poezia de cuvintele pe care, în fapt, le folosește din disperare? S. dă unele lămuriri, dar în stilul lui evaziv metaforic – un prim sofism în care cade, căci teoria necuvintelor o

Gheorghe Tomozei, Nichita Stănescu și Gheorghe Pituț

formulează prin cuvinte bine puse în frază. Concluzia: despărțirea de modernitate începe, în cazul lui, prin reciclarea stilurilor tradiționale (*În dulcele stil clasic*) și prin respingerea ideii de poezie ca artă a cuvântului. Se poate reține că poezia așa cum o gândeste tânărul S. nu seamănă, dintre formele modernității, nici cu poezia simbolistă, nici cu ermetismul lui Barbu, nici cu structurile poeziei argheziene, nici cu acelea ce se întâlnesc în poemele lui Blaga. Poezia metalingvistică, bizuită formal pe „dispersarea nodurilor de tensiune”, nu ține seama nici de imagismul suprarealiștilor români (Ilarie Voronca) și, în genere, nu introduce în ecuația ei dicteul automat. Mai aproape de teoria nodurilor de tensiune este, dintre marii poeți moderni, Bacovia, cel care despo-dobise, într-adevăr, versul românesc și avusese curajul să introducă expresia brutal prozaică (de tipul „barbar cânta femeia aceea”) în discursul liric. Rezumând, S. nu este numai un versificator diabolic de abil, un poet inspirat și original, ci și un teoretician al poeziei. A construit un model (poezia metalingvistică), un tip genetic de lirism care reprezintă o sinteză a modernității târzii și, în același timp, o depășire a paradigmelor modernității. Ea operează nu cu cuvinte-vehicule, ci cu necuvinte, altfel zis, cu cuvinte care, odată introduse în discursul liric, sugerează altceva, în primul rând tensiunile, rupturile, facerile și desfacerile limbajului. Discursul poetic nu mai are, în acest caz, o structură fixă, ci o structură mobilă care se întinde și se restrânge, ca un elastic sau ca o armonică, variind ritmurile și, fatal, fluxul emoțional. O idee este clară, cu toate acestea, în teoria lui S., și anume că, studiind modelele lirismului, el încearcă să se despartă de ele, chiar și în plan strict formal. Se va despărți și altfel, prin viziunile și prin curajul de a aduce în poem toate închipuirile sale, chiar și bâlbâielile limbajului, chiar și teoriile despre nașterea universului și teoriile matematicienilor, făcând din conceptele științelor exacte veritabile mituri poetice. S. este, în fond, spiritul cel mai liber pe care l-a dat literatura noastră, spiritul care a îndrăznit cel mai mult pe o plajă imensă de acțiune. A sucit, cum a vrut, vorbele, le-a logodit și le-a divorțat după pofta inimii ușoare, s-a jucat cu cuvintele („haide să ne haidem”) până s-a plictisit de ele și a inventat altele ce au un nume, dar nu au un înțeles precis – necuvintele –, a construit versuri emblematice, memorabile și a scris altele care provoacă brutal logica, dar fletează gustul pentru

paradox: „Foaie verde de albastru/ Mă doare un cal măiastru”. Ludicul, vizionaristul, imprevizibilul și foarte ingeniosul poet avea momentele lui de reverie metafizică și atunci pune la cale programe poetice și construia teorii despre poezie. Unde se situează S. în evoluția poeziei românești și europene? Puțin cunoscută, din păcate, în afara granițelor limbii române, contestată de optzeciști, lirica lui are, în continuare, de învins multe prejudecăți și idiosincrazii, ca și literatura lui Marin Preda sau scrisul lui Marin Sorescu. Debutând într-o istorie dominată de un regim politic totalitar, S. a reușit să își impună, în cele din urmă, temele și stilul, fugind de schemele poeziei „angajate”. A făcut câteva concesii la debut, pentru a-și vedea poemele tipărite. Personalitate puternică, s-a impus repede ca șef al generației '60 și a reușit să tragă după el un număr mare de scriitori tineri care, în două decenii, au schimbat fața literaturii române. A recuperat modelele modernității, reprimite de ideologii realismului socialist, le-a reformulat și le-a introdus într-o nouă sinteză lirică. Nu a fost singurul care a făcut această operație de reabilitare a modernității, dar este cel care dă un sens programatic și strălucitor acestui fenomen. Pentru o bună parte din opera lui, până la *În dulcele stil clasic*, S. poate fi socotit un neomodernist. Nu a rămas însă în interiorul granițelor modernității târzii. Încearcă o nouă formulă (reciclare, între altele, a stilurilor poetice anterioare) și reușește. Preface, apoi, stilul înalt, specific modernității, și renunță în bună măsură la formele tradiționale de seducție lirică. Optează, teoretic, pentru o poezie pe care o numește „metalingvistică”, concept care, tradus în termeni estetici, se identifică prin multe dimensiuni cu postmodernismul. S. este, așadar, un poet de graniță între o modernitate refuzată și în cele din urmă eliminată de ideologii literaturii realist-socialiste, o modernitate reinventată de el și de alți poeți din generația '60, și o postmodernitate pe care, în fapt, o inventează, alături de Marin Sorescu și Leonid Dimov. După Arghezi, Bacovia, Barbu și Blaga, S. este cel care schimbă într-o măsură considerabilă limbajul, temele și miturile lirismului românesc.

Există la Nichita Stănescu un remarcabil farmec al „vorbirii”, al articulării discursului, al transparenței oracular sau al obscurității oracular, o inimitabilă, princiară gesticulație, un ceremonial de zile mari, un mod de „a face ordine” și de a stabili ierarhii printre cuvinte, printre lucruri, un mod de a veni în întâmpinare și în același timp de a sfida așteptările; nu se poate face abstracție de acest

mod de existență al „conținutului” poeziei sale. Cu atât mai izbitor, cu cât poetul însuși pare a face abstracție de el; dar gestul renunțării, vorbele prin care aduce la cunoștință că a renunțat, că a abdicat, îi trădează înalta origine, adevărata natură. Căderea tăioasă, irevocabilă, a fiecărei definiții indică starea explozivă, generatoare de mare tensiune, obligând la opțiuni rapide și de neocolit. Dincolo de cuvinte sau luându-le cu sine, acest flux continuu de propoziții, emanație neîntreruptă de certitudini oraculare, capabile să fascineze auzul, decide totul – și în el, în originara sa puritate, e toată poezia.

LUCIAN RAICU

Nichita Stănescu nu s-a trădat niciodată pe sine: moralitatea lui făcea una cu vocația sa de poet, și știu că singurul lucru pe care îl socotea imoral în lumea literelor era pretenția impostorilor de a se împăuna cu meritele talentului. În același timp, însă, Nichita era un om de o mare îngăduință, un spirit conciliant, fugind de conflicte și de situații-limită. Cei care-l „judecă” azi sunt aceia care, în anii totalitarismului, au fost șocați de refuzul lui (nativ) de a aborda cu gravitate mizeria morală a societății noastre: Nichita se mișca într-adevăr într-o sferă superioară, siderată de valori exclusiv artistice. Cât despre gustul său pentru „compromis”, cred sincer că nu prea știa ce înseamnă acest lucru, tocmai pentru că era prea ingenuu. Dacă nu mi-ar fi teamă că devin prea... doct, aş zice că spiritul său ludic îl făcea să plutească pe deasupra situațiilor, pentru a căror substanță tragică cred că nu avea „organ”: tâlpile lui nu se atingeau nici de flori, nici de mocirlă. Singurul păcat al lui Nichita Stănescu a fost crima săvârșită față de sine însuși: distrugerea sistematică a carcasei care-i asigura superbul exercițiu al spiritului. Nichita Stănescu este cel mai important poet român de după al Doilea Război Mondial. Odată cu el, prin el, logოსul limbii române ia revanșa asupra poezilor ei.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Că ne place sau nu, pe drept sau pe nedrept, Nichita Stănescu și-a umbrit toți contemporanii prin opera ca și prin personalitatea sa, prin viață și prin moarte. De la Eminescu încoace, n-a mai existat o asemenea unică preponderență. Între cele două războaie mondiale l-am avut pe Arghezi, dar și pe Blaga, Barbu, Bacovia. În momentul de față nimeni nu-i poate sta alături, ca poet, lui Nichita Stănescu.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Sensul iubirii*, pref. Silvan Iosifescu, 1960; *O viziune a sentimentelor*, București, 1964; *Dreptul la timp*, cu ilustrații de Mihai Vulcănescu, București, 1965; *11 elegii*, București, 1966; *Alfa* (1957–1967), București, 1967; *Oul și sfera*, București, 1967; *Roșu vertical*, București, 1967; *Laus Ptolemaei*, București, 1968; *Necuvintele*, București, 1969; *Un pământ numit România*, București, 1969; *În dulcele stil clasic*, București, 1970; *Poezii*, București, 1970; *Beograd u pet prijatelja – Belgradul în cinci prieteni*, ed. bilingvă,

tr. Adam Puslojić, Vârșet, 1971; *Belgradul în cinci prieteni*, pref. Mircea Tomuș, Cluj, 1972; *Cartea de recitare*, București, 1972; *Măreția frigului*, Iași, 1972; *Clar de inimă*, Iași, 1973; *Starea poeziei*, pref. Aurel Martin, București, 1975; *Epica magna*, cu ilustrații de Sorin Dumitrescu, Iași, 1978; *Operele imperfecte*, cu desene de Sorin Dumitrescu, București, 1979; *Carte de citire, carte de iubire* (în colaborare cu Gheorghe Tomozei), cu ilustrații de János Bencsik, Timișoara, 1980; *Noduri și semne*, cu ilustrații de Sorin Dumitrescu, București, 1982; *Oase plângând*, Pančevo, 1982; *Respirări*, București, 1982; *Amintiri din prezent*, îngr. și postfață Gheorghe Tomozei, București, 1985; *Antimetafizica. Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu*, București, 1985; ed. 2, pref. Alexandru Paleologu, postfață Dan-Silviu Boerescu, București, 1998; *Ordinea cuvintelor*, I–II, îngr. și pref. Alexandru Condeescu, București, 1985; *Fiziologia poeziei. Proză și versuri* (1957–1983), îngr. Alexandru Condeescu, București, 1990; *Argotice (Cântece la drumul mare)*, îngr. și pref. Doina Ciurea, București, 1992; *Dedicații (Poeme inedite)* (în colaborare cu Gheorghe Tomozei), Ploiești, 1992; *Cărțile sibiline – Poezii inedite*, îngr. și pref. Constantin Crișan, București, 1995; *Fel de scriere. Poeme inedite*, ed. 2, îngr. și postfață Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1998; *Opera poetică*, I–II, îngr. Alexandru Condeescu, București, 1999–2000; *Opere*, I–VI, îngr. Mircea Coloșenco, introd. Eugen Simion, București, 2002–2005; *Cartea vorbită* (în colaborare cu Victor Crăciun), îngr. Cristiana Crăciun, cu fotografii de Vasile Blendea, București, 2003; *Cartea vorbită. Poeme rostite la Radio* (1964–1983), îngr. Alexandru Condeescu, București, 2003; *Opera magna*, I–VI, îngr. și introd. Alexandru Condeescu, București, 2004–2007; *La călătoriile lui Mircea Dumitrescu*, București, 2008. **Traduceri:** Vasko Popa, *Versuri*, pref. trad., București, 1966; Adam Puslojić, *Pasărea dezaripată*, pref. trad., București, 1972, *Apă de băut*, îngr. Ioan Flora, postfață Mircea Tomuș, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București 1986 (în colaborare cu Ioan Flora), *Gradul zero al poeziei – Nulti stepen poezije*, ed. bilingvă, postfață Mircea Tomuș, Timișoara, 1998 (în colaborare cu Ioan Flora).

Repere bibliografice: Georgescu, *Părerii*, 207–215; Călinescu, *Aspecte*, 288–301; Simion, *Orientări*, 154–173; Ion Lotreanu, *Caligrafii critice*, București, 1971, 189–213; Martin, *Poeți*, II, 181–195; Negoiescu, *Lampa*, 131–149; Doinaș, *Poezie*, 151–216, *passim*; Grigurcu, *Teritoriu*, 170–178; Nițescu, *Scylla*, 100–129; Călinescu, *Fragmentarium*, 91–97; Poantă, *Modalități*, 135–154; Pop, *Poezia*, 77–119; Raicu, *Structuri*, 260–270; Barbu, *O ist.*, I, 73–87; Mincu, *Poezie*, 20–29, 48–50; Negoiescu, *Engrame*, 91–103; Piru, *Poezia*, II, 120–136; Laurențiu, *Eseuri*, 192–208; Martin, *Acolade*, 106–126; Baltag, *Polemos*, 181–190; Dimisianu, *Opinii*, 56–65; Dimitriu, *Ares*, 113–139; Negrici, *Figura*, 55–89; Nițescu, *Poeți*, 72–102; Simion, *Scriitori*, I (1978), 164–210; Băileșteanu, *Abside*, 196–274; Mugur, *Profesiunea*, 124–137; Doinaș, *Lectura*, 193–202; Ion Pop, *Nichita*

Stănescu. *Spațiul și măștile poeziei*, București, 1980; ed. 2, București, 2011; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 90–104; Munteanu, *Jurnal*, III, 100–118; Popa, *Competență*, 259–268; Nichita Stănescu, îngr. și introd. Sanda Anghelescu, București, 1983; Raicu, *Fragmente*, 163–191; Nichita Stănescu (*Album memorial*), București, 1984; Flămând, *Intimitatea*, 97–106; Moraru, *Ceremonia*, 200–228; Pop, *Jocul*, 247–295; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 49–58, 372–377; Nichita Stănescu. *Frumos ca umbra unei idei*, îngr. Constantin Crișan, București, 1985; Alex. Ștefănescu, *Introduce în opera lui Nichita Stănescu*, București, 1986; Aurelian Titu Dumitrescu, *Nichita Stănescu, atât cât mai știm noi*, București, 1989; Petrescu, *Eminescu, passim*; Tupan, *Scenarii*, 143–196; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 156–158; Ștefania Mîncu, *Nichita Stănescu. Între poesis și poiein*, București, 1991; Doinaș, *Măștile*, 157–170; Dosar Nichita Stănescu – 60. *Ultimul Nichita*, CC, 1993, 3; Corin Braga, *Nichita Stănescu. Orizontul imaginar*, Sibiu, 1993; *Posteritatea lirică a lui Nichita Stănescu. Colocviu*, CC, 1995, 3–4; Marin Tarangul, *Prin ochiul lui Nichita*, tr. Gabriela Duda și Mihaela Gulea, București, 1996; Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu. Geneza poemului*, Iași, 1997; Simion, *Fragmente*, I, 80–86, II, 95–97, 250–252, III, 277–296; *Amintiri cu Nichita Stănescu*, îngr. Nicolae Mohorea-Corni, pref. Eugen Simion, București, 1999; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 319–323; *Dicț. analitic*, II, 18–21, 223–225, 348–351, III, 122–123, 143–146, 223–225, 235–237, IV, 305–308; Grigurcu, *Amurgul*, 12–15, 34–56; Doina Uricariu, *Nichita Stănescu. Lirismul paradoxal*, București, 1999; *Dicț. esențial*, 787–792; Dimisianu, *Lumea*, 456–460; Micu, *Ist. lit.*, 405–408; Mîncu, *Poeticitate*, 147–165; Manolescu, *Lista*, I, 110–140; Mircea Bârsilă, *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, Pitești, 2001; Marian Chirulescu, Maria Necula, *Biobibliografie Nichita Stănescu*, I–II, pref. Nicolae Boaru, Ploiești, 2001; Carmen Dărăbuș, *Nichita Stănescu – experiment poetic și limbaj*, Cluj-Napoca, 2001; Doina Uricariu, *Ecorșeuri*, ed. 2, București, 2001, 342–377; Horia Avramuț, *Nichita Stănescu în sinele tragic*, Iași, 2002; Anghel Dumbrăveanu, *Fenomenul Nichita Stănescu*, Timișoara, 2003; Jeana Morărescu, *Nichita Stănescu – paradoxul ontologic*, București, 2003; Vasile Spiridon, *Nichita Stănescu*, Brașov, 2003; Vasile Spiridon, *Viziunile „învingătorului de profesie” Nichita (Cosmicitate în lirica stănesciană)*, Iași, 2003; Ciopraga, *Partituri*, 50–71; Ștefănescu, *Istoria*, 360–365, 376–394; Nicolae Băciuț, *Nichita Stănescu – cu colțul inimii*, Târgu Mureș, 2006; Luminița Chiorean, *Eseul stănescian*, Târgu Mureș, 2007; Manolescu, *Istoria*, 1018–1024; Mircea Bârsilă, *Teme și aspecte semnificative în lirica lui Nichita Stănescu și Al. Philippide*, Pitești, 2009; Popa, *Ist. lit.*, II, 363–375; Daniel Cristea-Enache, *Lyrice magna: eseu despre poezia lui Nichita Stănescu*, București, 2010; Terezia Filip, *Nichita Stănescu: o poetică a ființei*, I–III, Târgu Lăpuș, 2010–2011; Adrian Dinu Rachieru, *Nichita Stănescu – un idol fals?*, Iași, 2006; Soviany, *Cinci decenii*,

I, 75–85; *Autografe de la Nichita Stănescu*, îngr. și pref. Nicolae Scurtu, București, 2012. **E.S.**

STĂNESCU, Saviana (22.II.1967, București), poetă, dramaturg. Este fiica Mariane Stănescu (n. Dima), profesoară de limba și literatura română, și a lui Marin Corneliu Mihai Stănescu, profesor de educație fizică. Absolventă a Liceului „Nicolae Bălcescu” din Pitești în 1985, frecventează Facultatea de Automatică a Institutului Politehnic din București (1985–1990). După un curs de specializare în critică de teatru în cadrul UNITER (1993–1994), urmează masterate de *Performance Studies* și *Dramatic Writing* în cadrul New York University, Tisch School of the Arts (2001–2004). Beneficiază de mai multe burse internaționale (Germania, Austria, Statele Unite), după care își susține doctoratul la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” cu teza *Dramaturgia reconfigurării clasiceilor*. În studenție a frecventat Cenaclul Universitas, îndrumat de Mircea Martin. Este redactor cultural la cotidianul „Adevărul” și la suplimentul „Adevărul literar și artistic” (1992–2000). Din 2001 se stabilește la New York, unde este scriitor-rezident al companiei East Coast Artists și predă cursuri de scriere dramatică și teatru contemporan la New York University, iar ulterior la Ithaca College, fiind profesor asociat. A debutat cu poezie în 1992 la revista „Vatra”, iar în 1994 cu volumul de versuri *Amor pe sârmă ghimpată*. Mai colaborează la „Secolul 21”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contrapunct”, „Manuscriptum”, „ArtPanorama”, „Scena”, „Poesis”, „Poetry London”, „Metamorphoses”, „Exquisite Corpse”, „Absinthe”, „Saint Ann’s Review”, „Talisman” etc. Poemul scenic *Proscrisa* s-a jucat la Teatrul „Gérard Philipe” din Paris, în 1998, în cadrul Festivalului Du Monde Entier. Primele sale producții teatrale reprezentate în țară au fost *Infanta. Mod de întrebuințare* în 2005 și *Numărătoarea inversă (Black Milk)* în 2007, ambele în regia lui Radu Afrim. *Apocalipsa gonflabilă* a fost distinsă cu Premiul UNITER pentru cea mai bună piesă a anului 1999. A fost căsătorită cu criticul Dan Alexandru Condeescu.

Asimilată generației nouăzeciste, S. debutează cu o poezie având accente uneori suprarealiste, al-teori (neo)expresioniste, mizând pe o estetică neoavangardistă a șocului, vizibilă încă din titluri precum *Obsesie cu herpes și amanta ta*, *Poem desuet până la greață* sau *O porcărie osoasă de poem*. Odată

cu volumul intitulat ironic *Sfaturi pentru gospodine și muze* (1996), lirica sa cuprinde adeseori formule monologale și dialogale de o teatralitate ostentativă, versurile fiind replici dramatice ale unor personaje-voci care par să solicite mai degrabă o reprezentare scenică iminentă decât o lectură empatică sau doar contemplativă. Amplul poem *Eleada* include cânturi în care personaje anonime, denumite generic El și Ea, ca în teatrul expresionist, sunt acompaniate de replicile unui cor. Tot un reflex parodic al corului de tragedie antică sunt replicile Bocitoarelor din „poemul scenic” *Proscrisa*, în care protagonista comite hybris-ul de a gândi în acord cu propria visceralitate și senzorialitate: „mai nou pântecul meu/ are sertare buzunare gropi/ în care îmi ascund/ gândurile cele mai secrete”. Piese de teatru elaborate de S. au în centru aceeași subiectivitate feminină nonconformistă înclinată spre parodie și spre autotragelare, pentru care poza teatrală devine o modalitate de a denunța adevăruri incomode, iar poziția ludică ia forma tragicomediei grotești. Protagonistele, între care burlesca mumie gonflabilă Labila din *Apocalipsa gonflabilă*, „femeia încă tânără” din *Infanta. Mod de întrebuințare*, suferindă de un straniu masochism psihologic, criminala Zozo din *Numărătoarea inversă*, Eliza cea „amatoare de moarte” din *Moartea fără profesor*, Daniela din *Waxing West – Să epilăm spre vest*, Ioco, Iono, Ioio din *Iocastele* sau imigranta moldoveancă Nadia, femeia-clovn din *Aliens With Extraordinary Skills*, sunt niște „proscrise” aflate în răspăr cu versiunile acceptate sociale ale unei feminități canonice, prescriptive. Există câteva nuclee tematice interdependente, care coagulează imaginarul adeseori grotesc al pieselor: condiția femeii (fie imigranta, neadaptată, fie pur și simplu cea care se confruntă cu statutul de victimă, de marginalizată, de ființă obiectualizată), proiectată din perspectiva unei emancipări în grilă feministă (în *Apocalipsa gonflabilă*, *Moartea fără profesor*, *Să epilăm spre vest*), combinată cu reinterpretarea parodică a miturilor în spiritul „teatrului ambiental” și în maniera dramaturgiei performative, înțeleasă ca proces permanent adaptabil lucrului la scenă, ca în *YokastaS – Iocastele* și în varianta sa ulterioară, *YokastaS Redux*, texte scrise în colaborare cu regizorul newyorkez Richard Schechner. În fine, regândirea critică a istoriei recente, a traumelor identitare postcomuniste, în plan personal și comunitar, din nou în *Waxing West – Să epilăm spre vest*,

dar și în *Lenin's Shoe – Pantoful lui Lenin*, se asociază cu critica viziunii imperialiste din perspectivă postcolonială, ca în piesa *For a Barbarian Woman*. Maniera stilistică specifică scriiturii dramatice este la S. neoexpresionistă, personajele recurgând frecvent la monologuri care ficționalizează parțial chiar traseul biografic al autoarei. Confesiuni debordante, expresii ale disperării duse la paroxism și supuse uneori deriziunii, monologurile personajelor feminine spun „povestea MEA”, cea idiosincratică și acut confesivă, rescriere a unei narațiuni istorice sau mitologice canonice din perspectivă feministă, emancipatoare, militantă chiar. Potențialul critic și politic al acestui teatru constă în chestionarea dramelor identitare, în descrierea parodică a „apocalipsei” vieții cotidiene și în insistenta denunțare a kitsch-ului mediatic extrem contemporan. Farsele tragice expun în grilă parodică o serie de clișee de mentalitate legate de imaginea României postdecembrie, corespunzătoare unor dileme și chiar clivaje identitare acute. În *Waxing West*, text dramatic scris de S. pentru publicul american mai întâi, figurile burlești, de vampiri, ale cuplului Ceaușeștilor apar ca reflexe ale stereotipului mediatic de peste Ocean privind România lui Țepeș-Dracula. Privirea lucidă a autoarei dezvăluie în același timp complexele și iluziile est-europeanului provenit dintr-o țară postcomunistă, ca și așteptările și prejudecățile occidentalului față de el/ea. Dimensiunea politică a teatrului său se exprimă printr-o estetică a cotidianului transcris în stil mizerabilist și poetic totodată.

SCRIERI: *Amor pe sârmă ghimpată*, București, 1994; *Sfaturi pentru gospodine și muze*, București, 1996; *Proscrisa*, București, 1997; *Sfaturi pentru gospodine și muze. Proscrisa*, București, 1998; *Apocalipsa gonflabilă*, București, 2000; *Black Milk*, ed. bilingvă, pref. Alina Nelega, București, 2001; *Diary of a Clone*, tr. Adam J. Sorkin, New York, 2003; *Waxing West – Să epilăm spre Vest*, ed. bilingvă, tr. și pref. Eugen Wohl, postfață Miruna Runcan, Cluj-Napoca, 2004; *Google Me!*, tr. Sean Cotter și Ioana Ieronim, București – New York, 2006; *Aurolac Blues*, New York, 2006; *Aurolac Blues și alte texte scurte*, tr. Ioana Ieronim, pref. Alina Nelega, București, 2008; *Waxing West*, New York, 2008; *Aliens with Extraordinary Skills*, New York, 2009; *Proscrisa*, București, 2010; *The New York Plays*, introd. John Clinton Eisner, New York, 2010. **Antologii, ediții:** *Global Foreigners*, Chicago, 2006 (în colaborare cu Carol Martin); *ROMANIA after 2000*, New York, 2007 (în colaborare cu Daniel Gerould); Richard Schechner, *Performance. Introducere și teorie*, tr. Ioana Ieronim, pref. edit., București, 2009.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Obiectivul numărul unu: șocarea cititorului*, RL, 1994, 47; Dan-Silviu Boerescu, *În căutarea poeziei. Caiete de regie cu carne tocată și senzualitate ireconciliabilă*, LCF, 1995, 28; Daniel Cristea-Enache, *Eros și magie neagră*, ALA, 1998, 426; Dumitru Chirilă, *Teatralitatea poeziei Savianei Stănescu*, F, 1999, 6; Soviany, *Textualism*, I, 51–60; Laurențiu Ulici, *Mitică și Hyperion*, București, 2000, 249–250; Marius Miheț, *Teatrul Savianei Stănescu*, F, 2001, 5; Mircea Ghițulescu, *Apocalipsa după Saviana*, CNT, 2001, 38; Mircea Morariu, „Black Milk”, F, 2001, 9; Alina Nelega, *Întoarcerea dramaturgului: resuscitarea tragicului și deteatralizarea teatrului*, OC, 2005, 296; Wilborn Hampton, *Go West Young Woman (Ceașescu Ghosts Too)* – „Waxing West”, „The New York Times”, 2007, 17 aprilie; Anita Gates, *Wide-Eyed New Arrivals Falling in Love With the City*, „The New York Times”, 2008, 2 octombrie; Mircea Ghițulescu, *Istoria literaturii române. Dramaturgia*, ed. 2, București, 2008, 777–779; Soviany, *Apocaliptica*, 342–344; Soviany, *Cinci decenii*, II, 44–48.

L.P.

STĂNESCU, Ștefan (9.I.1912, Greabănu, j. Buzău – 1956, București), poet, traducător. Este fiul Siței și al lui Ilie Stănescu, fierar. După școala primară urmată în satul natal, orfan de tată de la patru ani, biruind lipsurile, devine elevul – eminent – al Liceului „Sf. Sava” din București, absolvit în 1929. Se înscrie și frecventează Facultatea de Drept (finalizată în 1937) și, în paralel, fără a absolvi, Facultatea de Litere și Filosofie la Universitatea din București. În revista liceului, în 1927–1928, publica *Psalmi*, după ce, cu alte stanțe, fusese prezent, în 1926–1927, în „Universul” și în „Lumea copiilor”. În 1928–1929 va scrie în „Dimineța copiilor” și în „Foaia tinerimii”. În 1929 Tudor Arghezi îi tipărește câteva poeme în „Bilete de papagal”, în același an semnează în „Falanga” și în „Ritmuri” din Brașov. Din 1930 până în 1937 va colabora la „Gândirea” și, fără consecvență, la „Cristalul”, „Luceafărul literar”, „Flori de crâng”, „Raza literară”, „Freemătul vremii”, „Sepia”, „Bobi”, „Discobolul”, „Litere”, „Viața literară”, „Herald”, „Frize” (Brașov), „Luceafărul literar și critic”, „Sfarmă-Piatră”, „Azi”, „Îndreptar”, „Vocea Buzăului”. În 1931, sub pseudonimul Sandu Viroagă și în colaborare cu Nicolae Mihăescu, scoate placheta *Îngerii pământului*. Nichifor Crainic îi oferă un post de corector (1932–1933) la „Calendarul”, ziarul pe care îl conducea; a lucrat apoi în redacția „Universului literar” (dând, și aici, poezie între 1938 și 1944). Nu a profesat avocatura, preferând o slujbă modestă, de funcționar în Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale. Mutat în 1935 la Craiova (fusese numit inspector-șef al PTT), va contribui la editarea revistei

„Condeiful” (1938–1942). În 1937 îi apăruse o carte de poeme, *Arca lui Noe*, distinsă cu Premiul Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă, acordat în același an și lui Emil Botta pentru volumul *Întunecatul April*. Continuă, la intervale mari, să publice versuri și traduceri (poeme din Paul Verlaine, Rainer Maria Rilke, Paul Valéry, Rudyard Kipling, aforisme din Gustave Le Bon) în „Arta” (Brașov), „România literară” (aflându-se, alături de Dimitrie Stelaru, între poeții premiați de revistă în 1939), „Meșterul Manole” (face parte din gruparea revistei), „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața” (semna Ștefan Stănescu-Buzău), „Curentul magazin”, „Claviaturi”, „Bucovina”. Din 1941 era membru al Societății Scriitorilor Români. În 1942 îi iese de sub tipar ultimul volum antum, *Poemul sistemului solar*. Avea în pregătire alte câteva culegeri de versuri (*Plânsul madoanelor*, *Cântărețul amurgurilor*, *Înălțimi de odihnă*) și o dramă (*Izvorul tămăduirii*), pe care le-a lăsat în manuscris. Mort la patruzeci și patru de ani, S. rămâne „poetul tânăr” al generației de lirici în care intrau Andrei Tudor, Simion Stolnicu, Vladimir Cavarnali ș.a.

S. se distinge prin pasiunea cu care a urmat în poezie, „aproape de sine”, dar reducând totul la esențe, drumul către sunetul pur, evocator al unei „necesare Lipse”: hieratica ordine spirituală. El poate fi considerat, în fapt, autorul unei singure cărți, *Arca lui Noe*, un volum concentrat și original prin aliajul de intelectualizare și arhetipal, tendințe mai dificil convergente. Aici o reală „putere de idee” și imaginea rară coexistă cu legenda și mitul. Poetul, el însuși un singuratic – chiar dacă în cadrul grupării Poesis vorbea despre F. M. Dostoievski, chiar dacă a fost prezent la conferințele și întâlnirile inițiate de Criterion și a colaborat ceva mai mult la „Gândirea”, S. s-a menținut în afara cercurilor și a orientărilor literare doctrinare –, își proiectează destinul în cel al lui Noe. Căutător întru sine și întru Dumnezeu, acesta e omul ales care, în luptă cu materia dezlănțuită și năzuind la o lume nouă, mântuită de tină, refăcând formele dintâi, paradisiace, o află în poezie: „O Tâmplă ruginește culcată pe narcise./ (Vrea lumea-I cum a fost nainte de-a o face.)/ Din inima-I, de soare, o rază își desface/ Și Noe-atunci visează măsurile precise” (*Ars poetica*). Visul vieții mântuite prin puritate, conform paradigmei simbolice, mitic-arhetipale a lui Noe, figura arcei, „în întreaga-i neștirbire”, vas al Graalului, ori aspirația (și

abordarea) de tip spiritual și ascensional nu sunt noutăți în poezie, ele suprapunându-se unor imemoriale *patterns*, activate, la noi, succesiv, de Ion Heliade-Rădulescu, Al. Macedonski, Ion Barbu, iar mai târziu de Nichita Stănescu. La S. dramatismul tensiunilor și al luptelor lăuntrice – dincolo de care, prin jertfă și odată cu „ritmurile austere și sărace” („Ca să plutească patruzeci de zile prin lumină”), se ajunge la „clarul” sau pacea desprinderii de materie – atinge uneori o mare forță a expresiei. „Glasul morții”, ca ultimă provocare sortită omului de „Forța fără de cusururi”, pare să întrecă elanul verticalității: „Acum ești-nalt și singur, – ca să m-auzi mai clar. / Cu braț de piatră spânzuri, de picioare... / Toți morții dragi îi chemi. Vin ape. Ape doar. / (Mai mult ca orice treaptă, vârful doare)”. Dar, ca la Panait Cerna – reflexivul sub semnul căruia stau începuturile lui S. – sau, la un alt nivel, ca la Tudor Arghezi, zbaterile sufletului, lupta omului cu destinul se încarcă, prin ele însele, de o noblete inalterabilă. Și atunci când, precum într-o baladă cvasionirică și de apăsată atmosferă dantescă, *Balada lui Silviar și Globu*, poetul, prins în „vorbirea despre otrăvi și moarte”, nu va reuși să răpună un „dulău” funest, devorator, prin vremi, al inimilor („ce-s pentru rugii păstrate” – inima, locul transmutației umanului în divin), efortul conjugat al întregii umanități, reprezentată, alegoric, de Globu, poate alunga obsesia neantului și înfrânge blestemul pierderii de sine, consecință a îndepărtării omului de realul sacru. Dincolo de enunțul, deseori abstrus (ceea ce a dus la situarea lui S., în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu, în capitolul rezervat daiștilor, suprarealiștilor și hermeticilor), poetul este, în esență, un romantic. Definitiv, la el, este înfruntarea contradicțiilor proprii naturii omului, a unui dualism funciar: perechile de animale din arcă arată sufletul și trupul în dezunire (*Talazuri înlăuntru*); cele două „părți” ce nu se cunosc, evocate în poemul *Spațiu viu* („Mă naște/ Lumina ochiului care cunoaște. Mă dezmiardă/ Mai mult ochii care-au să mă piardă”), adevăresc ruptura dintre *intellectus* și trăire. Prăpastia dintre puritatea, dureros de fragilă, a idealului și neliniștile, totuși fertile în planul sensibilității, date de păcat, este prefigurată de chipurile biblice ale solilor lui Noe, porumbelul și corbul, în poezie fețe complementare ale aceleiași realități (*Trimiterea corbului*, *Trimiterea porumbelului*). „Tânguirile frățești” ale impurului și

pământescului ajung la imagini încifrate și puternice ale sacrificiului, demne de Nichita Stănescu: „Să le alung c-un gând? Dar Fiu-Ți va umbla cândva pe ape. / Frunză necăzută-n toamnă! Trunchiu-adânc, fără grămezi/ Verzi, de inimi, la picioare, sângerii. În loc de pleoape, / Două, numai, niciodată veștejind. Ca să nu vezi, / Veșnic, Lumea, Ți-ajutară. Una ți-ai pierdut-o. Poate / Porumbelul s-o aducă ...” (*Viața din arcă*). Rarele recăderi în discursivitatea întâlnită în primele meditații ale lui S. nu știrbesc unitatea acestei cărți, în care propensiunea către idee („aridele poteci ale Duhului”) și dezbateră interioară sunt organic absorbite în mit. Desprins de patosul înfruntărilor, *Poemul sistemului solar*, plachetă alcătuită dintr-un ciclu de unsprezece sonete, se voise o foarte epurată, și fantasmagorică, icoană a sufletului, ghicit, ca în *Paznicii (Preludiu la dansul planetelor exterioare)* de Ion Barbu, prin cheia unei interpretări astrologice („O stea, povară, sta la porți ...”). Poemele sunt organizate cu o anumită voință de a implica în forme – până la cele prozodice, întrucât amplitudinea progresivă a versurilor, de la un sonet la altul, pare modelată în funcție de dominantă planetară – sugestii încețoșat esoterice. Primul sonet, *Culegătorii*, cel mai descărnat, pe măsura esențelor ultime, e o incantație a luminii, a Soarelui. Dar și speculația sinuoasă, și rigoarea, împinsă la extrem, a formelor fixe rămân străine de fervoarea căutărilor de altădată (din *Arca lui Noe*), care, susținute de substanțialul fond arhetipal al miturilor „salvării”, dobândeau o amplitudine a resemantizării lirice în acord cu eternul omenesc, cu șanse reale de a-l reprezenta pe autor și dincolo de îndreptățita mențiune istorico-literară cuvenită numelui său.

SCRIERI: *Îngerii pământului* (în colaborare cu Nicolae Mihăescu), București, 1931; *Arca lui Noe*, București, 1937; *Poemul sistemului solar*, București, 1942; *Arca lui Noe*, îngr. și pref. Ovidiu Cotruș, București, 1974.

Repere bibliografice: Ștefan Stănescu, în *Antologia poezilor tineri*, îngr. Zaharia Stancu, București, 1934, 217–221; Cioculescu, *Aspecte*, 187–189; Călinescu, *Opere*, III, 676–679, IV, 844–845; Edgar Papu, „*Arca lui Noe*”, GR, 1937, 8–9; Ovidiu Papadima, *Scritorii*, 252–257; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 181; [Vintilă Horia], *Medalion liric*, PRV, 1938, 1 071; Vintilă Mihăescu, *Fragmente de critică literară*, București, 1939, 269–273; Dragoș Vrâncănu, „*Arca lui Noe*”, CML, 1940, 40; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 820, *Ist. lit.* (1982), 905; Pompiliu Constantinescu, „*Arca lui Noe*”, „*Poemul sistemului solar*”, VRA, 1942, 673; Ion Șugariu, „*Poemul sistemului solar*”, RFR, 1943, 2; Ovidiu Cotruș, Ștefan Stănescu. *Rememorări*, F, 1969, 2; Ion Caraion, [Ștefan

Stănescu], RL, 1969, 17; Micu, „Gândirea”, 613–615; Regman, *Noi explorări*, 149–153; Stolnicu, *Printre scriitori*, 124–126; Regman, *Nu numai*, 267–268; Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, București, 1998, 12–13; Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat*, II, partea I, 508; Lucian Valea, *Generația amânată*, Cluj-Napoca, 2000, 44, 48, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 364–366.

S.C.

STĂNESCU-ARĂDANUL, Mircea Vasile (23.II.1841, Arad – 30.XI.1888, Arad), publicist, culegător de folclor. Este fiul lui Atanasie Stanu, devenit ulterior Stanovici. Se înscrie în 1851 la liceul maghiar din Arad sub numele Sztánovics Imre Vazul. La Viena, unde în 1858–1859 studiază la Facultatea de Drept, optează definitiv pentru numele Stănescu, având intenția de a-și sublinia naționalitatea. Licența a obținut-o însă în 1864 la Universitatea din Buda. A profesat ca avocat la Arad, având printre stagiați pe Ioan Slavici. La Viena se pare că s-a împrietenit cu At. M. Marienescu, la îndemnul căruia va publica în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” un apel-concurs pentru culegerea literaturii populare. Un moment însemnat al biografiei sale este redactarea, în 1859, a almanahului „Muguri”, care înmănungea producțiile literare ale tinerilor învățăcei din Arad, printre care și Iulian Grozescu, At. M. Marienescu, I. Goldiș, această publicație având rolul declarat de „restatornicire a limbii române între studenți”. Almanahul nu este însă bine primit din cauza calității îndoielnice a versurilor. **S.-A.** a fost un animator al vieții culturale și politice arădene, ales deputat în Dietă. S-a aflat printre delegații trimiși la serbarea de la Putna (1871).

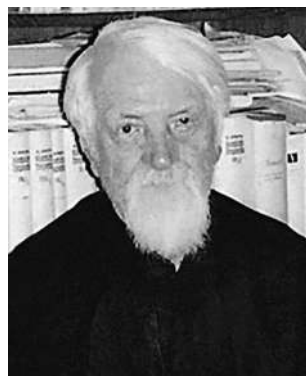
La Pesta **S.-A.** scoate în 1861 prima revistă umoristică pentru românii transilvăneni, „Tutti frutti”, urmată de „Strigoiul” (1862), „Umoristul” (1863) și „Gura satului” (1867), iar în colaborare cu Iulian Grozescu redactează și o „revistă literară și științifică”, efemeră, „Speranța” (1863). Orientarea acestor publicații era militant-națională, de unde și cele câteva procese de presă în care redactorul lor a fost implicat. În 1861 publică în foiletonul ziarului „Concordia” din Budapesta romanul *Zimbrul*. Mai participă la alcătuirea unui calendar umoristic, „Calendarul babelor”, în 1871. Versurile din *Buchet de simțăminte naționale pe anul 1860* sunt, fără excepție, patetice discursuri patriotice. Volumul *Povești culese și corese* (1860), semnat Emeric Basiliu Stănescu Arădanul, reprezintă cea dintâi colecție de proză populară tipărită în limba română, conținând două

basme, tot atâtea snoave, o legendă și două povestiri. Din motto-ul cărții, ca și din „precuvântare”, se poate sesiza rațiunea unui asemenea demers: cunoașterea spiritului popular, publicarea acestor pagini reprezentând un act ce se integra crezului național al lui **S.-A.** Din păcate, culegătorul a modificat textele, alterându-le autenticitatea.

SCRIERI: *Buchet de simțăminte naționale pe anul 1860*, Arad, 1860. **Culegeri:** *Povești culese și corese*, I, Timișoara, 1860; reed. în *Povești din Transilvania*, îngr. Ovidiu Bârlea și Ion Taloș, pref. Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, 1975, 43–74. **Ediții:** Iulian Grozescu, *Poezii*, pref. edit., Arad, 1869.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 188–189; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau Luptele politice naționale ale românilor de sub Coroana ungară*, V–VI, Sibiu, 1910, *passim*; Octavian Lupaș, *Figuri arădane: Mircea Vasile Stănescu*, Arad, 1936; Breazu, *Studii*, I, 59, 76–78; D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968, 137–153; Bârlea, *Ist. folc.*, 129–132; Livia Grămadă, *Presa satirică românească din Transilvania. 1860–1918*, Cluj-Napoca, 1974, 16–17; Ion Cuceu, „*Povești din Transilvania*”, AMET, 1976; *Dicț. lit.* 1900, 810–811; Datcu, *Dicț. etnol.*, 824–826.

L.Cș.

STĂNILOAE, Dumitru
(16.XI.1903, Vlădeni, j. Brașov – 3. X.1993, București), scriitor teolog, traducător.

Este ultimul din cei cinci copii ai Rebecăi și ai lui Irimie Stăniloae. Urmează școala primară în satul natal și face studii secundare la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1914–1922). A frecventat un an Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, îndreptându-se apoi spre Cernăuți pentru a deveni student (cu o bursă procurată de mitropolitul Nicolae Bălan) al Facultății de Teologie (1923–1927). Obține licența în teologie cu teza *Botezul copiilor*. Face un stagiu la Facultatea de Teologie a Universității din Atena (1927–1928), își susține doctoratul la Cernăuți cu teza *Viața și activitatea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești*, la care lucrase la Atena, publicată în 1929 în revista „Candela” a Universității din Cernăuți.

Beneficiază de câteva stagii și călătorii de specializare (avându-l ca inițiator și susținător pe același mitropolit Nicolae Bălan), ce urmăreau perfecționarea sa în teologia dogmatică și în istoria bisericească, la München, Berlin, Paris și Belgrad (1928–1929). Revenit la Sibiu, devine profesor suplinitor, profesor provizoriu și în 1935 profesor titular la Academia Teologică. Predă, până în 1946, teologia dogmatică, istoria Bisericii universale, limba greacă, apologetica, pastorală. Între 1936 și 1946 va fi rector al Academiei Teologice și va lucra ca redactor la „Telegraful român”. A fost hirotonit diacon (1931), preot (1932) și protopop stavrofor (1940). La începutul anului 1947 e mutat la Facultatea de Teologie din București, unde ține cursuri de ascetică și apologetică, din ianuarie 1949 fiind profesor titular de teologie dogmatică și simbolică. Detenția în închisorile comuniste (1958–1963) i-a întrerupt activitatea didactică. Va fi reintegrat în învățământul universitar în 1965 și va funcționa până în 1973, când iese la pensie, ulterior fiind numit profesor consultant, îndrumător, în calitate de conducător științific, al mai multor doctoranzi. S. a luat parte la numeroase întâlniri cu teologi din alte țări. A făcut parte din delegațiile care au purtat discuții în Germania (1970), Grecia (1971), Egipt (1971), la Vatican (1971), a fost prezent la congrese și conferințe internaționale ale teologilor, a fost invitat să țină lecții și conferințe la prestigioase universități din lume (Atena, Salonic, Paris, Strasbourg, Bonn, Heidelberg, Tübingen, Freiburg, Geneva, Oxford, Bossey etc.). A fost distins cu titlul *doctor honoris causa* acordat de Facultatea de Teologie din Salonic (1976), de Institutul Teologic „Saint Serge” din Paris (1981), Facultatea de Teologie din Belgrad (1982) și Atena (1991), de Universitatea din București (1992) ș.a. I s-a acordat Premiul „Dr. Leopold Lucas” al Facultății de Teologie Evanghelică din Tübingen, iar Primatul Angliei l-a decorat, în 1981, cu Crucea „Sf. Augustin de Canterbury” etc. În iulie 1990 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, în septembrie 1991 devenind membru titular.

Nu există temă importantă dezbătută de teologia ortodoxă contemporană în confruntare cu teologiile apusene care să nu fi fost abordată în cercetările lui S., învățat socotit „unul dintre cei mai de seamă teologi și gânditori creștini din lume” (Mircea Păcurariu). Renunțând treptat la tradiția învățământului de teologie dogmatică, fondată în școala românească de Ioan Irineu Mihălcescu, și eliberându-se de

înfrâuririle lui Hristos Andrusos, profesorul său de la Atena (al cărui tratat deschide șirul impresionant al traducerilor pe care S. le-a făcut – *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, 1930), el a orientat cercetarea acestei discipline „spre scrierile patristice și postpatristice, cu apelul la texte, pe care le-a pus la dispoziția învățăcelilor și cititorilor prin tălmăciri în colecția «Părinți și scriitori bisericești»”, „dând prospețime, adâncime și autentic duh teologic expunerilor dogmatice” (Dumitru Radu). În înțelegerea sa, dogmatica ortodoxă își va păstra ecumenismul și va fi deschisă către dezbateri câștigând un temei filosofic. Învățăatul român a știut să descopere încărcătura ontologică prezentă în scrierile patristice fără a depăși primejdios delimitările propuse de dogme: centralitatea lui Hristos (acestui obiectiv fundamental al credinței creștine i-a consacrat, între altele, studiul *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, 1943), semnificațiile Sfintei Treimi, Biserica și rosturile ei, energiile divine increate (abordate încă din monografia *Viața și învățăturile Sfântului Grigorie Palama*, 1938), raționalitatea creației, a firii omenești și a lumii în genere – totul dezvoltându-se în lucrări ce realizează o remarcabilă sinteză de teologie dogmatică a Bisericii Ortodoxe. Preocupat de mersul prin timp al ortodoxiei românești – și, în particular, al credinței strămoșești în Transilvania, ca în paginile intitulate *Din urmările Edictului de toleranță în Ținutul Hațegului*, *O luptă pentru ortodoxie în Țara Hațegului*, *Din urmările Edictului de toleranță în Ținutul Făgărașului*, *Lupta și drama lui Inocențiu Micu Clain*, *Uniatisul din Transilvania*, opera unei întreite silnicii și alte studii din „Biserica Ortodoxă Română”, „Revista teologică”, „Telegraful român”, „Gândirea” –, S. a avut contribuții decisive la consolidarea spiritualității filocalice între români. În urma unor eforturi de călugăr benedictin, el a tălmăcit, începând din 1946, *Filocalia* grecească a lui Nicodim Aghioritul de la Muntele Athos, tipărită la Veneția în 1782. S-a folosit de ediția a doua, scoasă la Atena în 1893, completând-o cu alte texte filocalice și izbutind să imprime douăsprezece volume: *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*. Dă astfel, într-o strădanie comparabilă cu aceea a lui Teofan Zăvorățul, tălmăcitor în rusește al textelor filocalice, cea de-a doua versiune integrală a *Filocaliei* în românește, după cea lucrată, preț de un veac și ceva mai înainte, la Mănăstirea Neamț și la Muntele

Athos. Comentariile care însoțesc aceste texte de edificare spirituală alcătuiesc, în interiorul mării colecții, un tratat aproape independent de dogmatică, dar și de morală și de ascetică, fiind emblematice pentru gândirea lui S., la rândul ei o realizare remarcabilă a teologiei ortodoxe românești din secolul al XX-lea. Instalată, o vreme, între apropiații lui Nichifor Crainic (pentru care Lucian Blaga, „Julian Apostatul”, „renegatul”, era autor al unor construcții filosofice antiortodoxe), S. scrie o carte întreagă, *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie* (1942), unde îl plasează pe poetul de la Lan-crăm „în rândurile filosofilor anticreștini”.

Filocalia este [...] – datorită tălmăcitorului ei – un monument al limbii românești, o limbă curată, nutrită de seva roditoare a arhaismului necesar, o limbă pe care ar trebui s-o consulte și poeții români, chiar și gânditorii, deoarece multe dintre noțiunile de morală depășesc cadrul duhovnicesc pentru a se impune limbajului modern. De la traducerea în românește a Bibliei de către Gala Galaction, rareori ne-a fost dat să gustăm savoarea vechimii unui text, grija pentru cuvântul tărilor inițiale, ca în versiunea românească a Filocaliei, versiune a părintelui Stăniloae. [...] Între limba cronicarilor – primii noștri moralști – și grația pictorilor naivi de icoane, profesorul Dumitru Stăniloae a găsit rezonanța fermecătoare a cuvântului ocultat, prospețimea imaginii ne-mediate, harul însuși al verbului.

VIRGIL IERUNCA

SCRIERI: *Viața și activitatea patriarhului Dosoftei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești*, pref. V. Lochița, Cernăuți, 1929; *Catolicismul de după război*, Sibiu, 1933; *Viața și învățăturile Sfântului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938; ed. 2, București, 1993; ed. București, 2006; *Ortodoxie și românism*, Sibiu, 1939; ed. 2, București, 1993; *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, Sibiu, 1942; ed. 3, îngr. Mihai-Petru Georgescu, București, 1993; *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Sibiu, 1943; ed. 2, București, 1993; *Teologia dogmatică și simbolică* (în colaborare cu Nicolae Chițescu, Isidor Todoran și Ioan Petreună), I-II, București, 1958; *Teologia dogmatică ortodoxă*, I-III, București, 1978; ed. 4, București, 2010; *Teologie morală ortodoxă*, vol. III: *Spiritualitatea ortodoxă*, București, 1981; ed. (Ascetica și mistică creștină sau Teologia vieții spirituale), îngr. și introd. Sandu Frunză, Cluj-Napoca, 1993; *Spiritualitate și comuniune în liturghia ortodoxă*, Craiova, 1986; ed. 2, București, 2004; *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1990; *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Sibiu, 1991; *Din istoria isihasmului în ortodoxia română*, București, 1992; *Comentariu la Evanghelia lui Ioan*, Craiova, 1993; *Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*, București, 1993; *Iisus Hristos, lumina lumii*, îngr. Monica Dumitrescu, București, 1993; *Trăirea lui Dumnezeu în*

ortodoxie, Cluj-Napoca, 1993; *7 dimineți (30 martie – 5 aprilie 1992) cu părintele Stăniloae – convorbiri realizate de Sorin Dumitrescu*, îngr. Răzvan Bucuroiu, București, 1993; *Victoria Crucii. O discuție despre suferință, avută în 1970 la Fairacres*, introd. A. M. Alchin, Cluj-Napoca, 1994; *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, I-II, îngr. Camil Marius Dădărlat, București, 1995; *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, București, 2001; *Bucuria întrebării. Părintele Stăniloae în dialog cu Ioan Pinte, Bistrița*, 2002; *Națiune și creștinism*, îngr. și introd. Constantin Schifirneț, București, 2003; *Opere complete*, I-III, îngr. și introd. Ion-Dragoș Vlădescu, București, 2012. **Traduceri:** *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, I-XII, îngr. și introd. trad., Sibiu, București, 1946–1991; ed. I-VI, București, 2008–2011.

Repere bibliografice: Emilian Vasilescu, *Apologeți creștini*, București, 1942, 76–90; Micu, „Gândirea”, 183–185; Ion Bria, *The Creative Vision of D. Stăniloae. Introduction to his Theological Thought*, „The Ecumenical Review”, 1981, 1; Dumitru Radu, *Părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae la 80 de ani*, „Studii teologice”, 1983, 9–10; Dan Ilie Ciobotea, *O dogmatică pentru omul de azi*, „Studii teologice”, 1986, 6; Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu (1786–1986)*, Sibiu, 1987, 320–325; Octavian Soviany, „Progresul hristologic” al „Filocaliei”, CNT, 1993, 9; Alexander Baumgartner, *Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae*, APF, 1993, 3–4; Sandu Frunză, *Comprehensiunea mistică*, ST, 1993, 8–9; Dan Ciachir, [Dumitru Stăniloae], ST, 1993, 11, „Curierul românesc”, 2003, 6, 7, 11; Gheorghe Angheliescu, *Bibliografia părintelui academician profesor dr. Dumitru Stăniloae*, București, 1993; *Persoană și comuniune. Prinos de cinstire preotului profesor academician Dumitru Stăniloae (1903–1993)*, Sibiu, 1993; Ierunca, *Semnul*, 43–52; Maciej Bielawski, *Părintele Dumitru Stăniloae – o viziune filocalică despre lume*, tr. Ioan Ică jr., Sibiu, 1998; Simion, *Fragmente*, I, 87–91; Nicolae Moșoiu, *Taina prezenței lui Dumnezeu în viața umană. Viziunea creatoare a părintelui profesor Dumitru Stăniloae*, Brașov, 2000; Lidia Stăniloae, „Lumina faptei din lumina cuvântului” (Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae), București, 2000; Ștefan Buchiu, *Cunoașterea apofatică în gândirea părintelui Stăniloae*, București, 2002; [Dumitru Stăniloae], AC, 2003, 20 (grupaj special); *Părintele Dumitru Stăniloae (1903–1983) în conștiința contemporanilor*, Iași, 2003; Gheorghe F. Angheliescu, *Părintele Dumitru Stăniloae, un urmaș vrednic al patristicii clasice*, Craiova, 2008; Marc-Antoine Costa de Beauregard, *Ose comprendre que je t'aime*, Paris, 2008; Florescu, Aristarc, I, 50–62; Vasile, Mărci, 39–42; *Il genio teologico di padre Dumitru Stăniloae*, Assisi, 2010; Radu Bordeianu, *Dumitru Stăniloae*, New York, 2011; *Părintele Dumitru Stăniloae, teolog al profunzimilor*, îngr. Cătălin Pălimaru, Cluj-Napoca, 2012.

D.H.M.

STĂNILOAE, Lidia (8.X.1933, Sibiu – 17.II.2017, Freiburg im Breisgau, Germania), poetă, prozatoare. Este fiica Mariei (n. Miha) și a teologului Dumitru Stăniloae. Urmează la Sibiu școala primară germană (1940–1942), Școala de Aplicație (1942–1944) și Liceul „Domnița Ileana” (1944–1947), apoi la București Școala Centrală de Fete (transformată în Liceul „Zoia Kosmodemianskaia”) (1947–1951) și Facultatea de Matematică și Fizică, secția fizică atomică (1951–1955). Va lucra în calitate de cercetător științific la Institutul de Fizică Atomică din Măgurele, apoi la Institutul de Fizică din București. După arestarea tatălui său, în 1958, va fi profesoară la Centrul Școlar al Ministerului Industriei Alimentare din București. În 1984 pleacă, împreună cu fiul său, în Germania, unde se stabilește, lucrând în cadrul Universității din Freiburg până la pensionare. A debutat în 1968 la „Amfiteatru” și a continuat să publice poezie în „Luceafărul”, „România literară”, „Viața românească”, iar articole sau pagini memorialistice în „Contacts” (Paris), „Orthodoxes Forum” (München), „Sinaxi” (Atena), „Cuvântul”, „Jurnalul literar”, „Convorbiri literare” ș.a. Debutul editorial datează din anul 1971, cu volumul *Versuri*. Semnează și Lidia Ionescu Stăniloae.

S. scrie dintru început o poezie solicitată de acute interogații, lăsându-se fascinată de lumea esențelor, de ideal („locul ce nu-i nicăieri” – *Aerul, frunza, pământul*), de origini (*Vulnerabilul zero*). Poeta tinde spre abstragerea din timp, căruia îi resimte dureros curgerea, spre eliberarea de sub tirania gravitației, vrea să înțeleagă rostul propriei existențe, căutarea fără istov fiind impulsul fundamental, căci neodihna îi apare ca unica șansă de a fugi de moarte. În paralel, trăiește continuu starea ingenuă a uimirii („mirare mi-e setea” – *Cântec pentru mirare*), repudiază ceața, umbra, înghețul, opacul. Versurile îmbină melancolia cu dramatismul și apelează la discrete aluzii biblice și trimiteri spre folclor. Cărțile următoare, *Munții* (1978) și *Locul unde aștepți* (1983), se mențin pe același coordonat. Nostalgia, mai accentuată acum, provocată de trecerea vremii, conștiința apropierei orizontului morții coexistă cu liniștea durerii („Lacrima curăță noaptea de noapte” – *Frunză cu ochii de pasăre*), cu alternanța încrederii și neîncrederii în capacitatea cuvântului de a descifra tainele universului, dar și cu mărturisirea imposibilității de a renunța la poezie. Structură duală, contradictorie, **S.** își declară

preferința pentru „iele dansând/ goale-n pădurea de gânduri” (*Litere, patimi, urgi*), așadar pentru sfera combustiei cerebrale, ca să avanseze pe alocuri, cu inflexiuni blagie, și cerința percepției genuine („Nu rupeți flori –/ Nu sfâșiați catifeaua din nori”; „Fiți blânzi cu raza hăituită, / n-o despicăți în lungime de undă, / frecvență/ și-atâția metri secundă” – *Nu rupeți flori*). Preocuparea pentru proză la **S.** se mărturisește, într-un fel, încă din 1982, prin traducerea cărții de introspecție autobiografică *Însemnările lui Malte Laurids Brigge* de Rainer Maria Rilke. Romanul *Raiul inocenților* (1992) vorbește despre dragostea dintre o doctoriță și un pacient, prilej de a se realiza, prin pendulări temporale, cu o capacitate epică surprinzătoare, o imagine a societății românești din anii anteriori celui de-al Doilea Război Mondial până în perioada de după 1965. Alternând narațiunea la prezent cu rememorările, autoarea conturează o serie de destine în evoluție, nu lipsite de dramatism: doctorița e fata unui torționar și această situație generează în sufletul ei un complex de vinovăție, iar cel pe care îl iubește a trecut prin infernul închisorilor comuniste. Semnificația fundamentală a scrierii e dată de metamorfozarea oamenilor datorită credinței religioase. În schimb, în romanul *Moștenitoarea* (2012), publicat inițial în limba germană sub titlul *Zahringerblutt* (2006), **S.** abordează alt registru, încercând o reconstituire cvasiistorică, sprijinită pe surse puse la dispoziție de o atent cercetată bibliografie, a înființării, în secolul al XII-lea, a orașului Freiburg. O carte autobiografică, *Memoriile unui fugar* (2009), relatează experiența exilului, cu momentele lui de criză, dar și cu descoperirea, plină de uimire, a normalității. După o escală în Grecia, **S.** suportă o vreme provizoriul lagărelor pentru emigranți („Nici odată în viață nu m-am simțit atât de părăsită, de azvârlită la marginea existenței”, scrie ea rememorând experiența din lagărul de la Donaueschingen), dar mai ales indiferența, chiar ostilitatea unor conaționali stabiliți în Germania. În cele din urmă ajunge la Freiburg, unde începe o viață în care are satisfacția unei munci apreciate, respectate și șansa unor excursii în lumea liberă, nostalgia locurilor și oamenilor din țară însoțind-o însă permanent. Atrag atenția și portretele unor personalități ale exilului românesc, precum Mircea Eliade, cunoscut la Chicago, impresionant prin modestie și amabilitate, ori Emil Cioran, vizitat la Paris, între altele

îndemnându-l, mai în glumă, mai în serios, pe Dumitraș, fiul autoarei, să nu-i citească vreo carte: „Cărțile mele nu merită să pierzi timpul cu ele”. E relatată, de asemenea, reîntâlnirea scriitoarei, în mai 1990, cu tatăl ei, părintele Dumitru Stăniloae, venit în vizită la Freiburg. De fapt, figura acestuia este mereu prezentă, e un reper absolut.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1971; *Munții*, București, 1978; *Locul unde aștepți*, București, 1983; *Raiul inocenților*, București, 1992; „*Lumina faptei din lumina cuvântului*” (*Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*), București, 2000; *Întâlnire cu Dumnezeu*, introd. Dumitru Stăniloae, Iași, 2003; *Zahringerblytt*, Freiburg im Breisgau, 2006; ed. (*Moștenitoarea*), București, 2012; *Memoriile unui fugăr*, București, 2009. **Traduceri:** Hilde Domin, *Numai o floare ca sprijin*, pref. Gerhardt Csejka, București, 1978 (în colaborare cu Gheorghe Pituț); Rainer Maria Rilke, *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*, pref. Romul Munteanu, București, 1982.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, „*Versuri*”, LCF, 1971, 27; Sultana Craia, [*Lidia Stăniloae*], LCF, 1978, 27, 1984, 16; Mircea Iorgulescu, *Două poete*, RL, 1978, 31; Maria-Ana Tupan, *Antropologismul liric*, AFT, 1978, 8; Aurel Sasu, *Traiește lirice*, ST, 1978, 8; Mirela Roznoveanu, *Matritatea meditației lirice*, VR, 1979, 5; Ioan Holban, „*Locul unde aștepți*”, CL, 1984, 4; N. Steinhardt, „*Locul unde aștepți*”, AST, 1984, 5; Dan Ciachir, *Teologie și existență*, CU, 2000, 10; Geo Vasile, [*Lidia Stăniloae*], RL, 2001, 2, 2006, 31, LCF, 2003, 16; Crișan V. Mușeteanu, *Poeziile Lidiei Stăniloae (I–II)*, JL, 2004, 21–24, 2005, 1–4; Lucia Toader, „*Întâlnire cu Dumnezeu*”, JL, 2005, 17–20; Nicolae Florescu, *Cu Lidia Stăniloae despre poezie și exil*, JL, 2007, 1–4; *O apariție editorială la Freiburg*, JL, 2007, 13–16; Sorin Lavric, *Gustul vieții în exil*, RL, 2009, 25; Constantin Dram, „*Raiul inocenților*”, CL, 2011, 10.

E.O.

STĂNOIU, Damian
(3.IV.1893, Dobrotinet,
j. Olt – 8.VII.1956,
București), prozator.

Este fiul Radei (n. Oancea) și al lui Dumitru Stănoiu, țărani; la naștere primește prenumele Dumitru. Urmează cinci clase în comuna natală, dar își întrerupe învățătura, având diverse ocupații în aceeași

localitate (telefonist, cântăreț la biserică, secretar la primărie), apoi intră la școala de cântăreți bisericești din Slatina. După o perioadă de peregrinări cu tentă aventuroasă (la un moment dat încearcă să se îmbarce la Hamburg, emigrant clandestin, pe un transatlantic cu destinația SUA), în cursul căreia practică diferite îndeletniciri (vânzător de portocale la Craiova, paracliser la Biserica Amzei din București, muncitor la fabrica de ciment din Sinaia și la cea de hârtie de la Letea, vânzător de jurnale în Iași, expediționar în administrația ziarelor „*Dimineața*” și „*Adevărul*”, muncitor la o fabrică bucureșteană de mobilă, hamal la Constanța, îngrijitor la spitalul Pantelimon), în aprilie 1913 se călugărește la mănăstirea Căldărușani, luându-și numele Daniil. Preot la mănăstirea Sinaia (1919), va fi paroh în câteva localități din Vlașca, Ilfov și Prahova (1920–1922), secretar și membru în Consiliul duhovnicesc al bisericii Udricani din București (1924), conduce tipografia de la mănăstirea Cernica (1925) și slujește la biserica bucureșteană Antim (1926). La îndemnul superiorilor, elaborează monografii ale unor așezăminte monahale aparținând eparhiei București: *Mănăstirea Căldărușani* (1924), *Mănăstirea Pasărea* (1926), *Mănăstirea Sămurcășești (Ciorogârla)* (1926), *Mănăstirea Țigănești* (1926). Ajunge ieromonah, dar în mai 1932, în conflict cu autoritățile bisericești, părăsește rasa călugărească, divergențele părănd să fi fost provocate nu atât de activitatea sa literară, cât mai degrabă de criticile aduse unui înalt ierarh, pentru afacerile acestuia cu vinuri. De acum încolo se va consacra în întregime literaturii. Începuse în 1918, cu versuri, în revista „*Duminica ortodoxă*”, iar placheta *Deșertăciunea deșertăciunilor; toate sunt deșertăciune*, îi apare în același an. Colaborează la „*Viața românească*”, unde din 1927 semnează proză despre viața monahală, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Gândirea*”, „*Scrisul românesc*”, „*Torța*”, „*Universul*”, „*Vremea*” ș.a.

În 1928 lui S. i se editează *Călugări și ispite*, o culegere de nuvele căreia, la ediția a doua, din 1930, i se acordă Premiul „*Ion Heliade-Rădulescu*” al Academiei Române. Tot în 1928 i se tipărește romanul *Necazurile părintelui Ghedeon*, distins cu Premiul Femina. De pe acum se afirmă direcția predilectă și totodată cea mai interesantă a scrisului său: prezentarea vieții monahale, ecleziastice în general, în lumina ușor ironică a unui răs blând, bonom. Linia aceasta e continuată în numeroase alte volume,

proză scurtă sau romane: *Duhovnicul maicilor* (1929), *Pocăința stareșului* (1931), *Ucenicii Sfântului Antonie* (1933), *O zi din viața unui mitropolit* (1934), *Cazul maicii Varvara* (1937), *Jocul satanei* (1947) ș.a. Cel mai bun roman al scriitorului, *Alegere de stareș* (1932), cu o intrigă strânsă, dinamică, schimbări de situație surprinzătoare, personaje vii, excelent individualizate, rămâne scrierea în care originalitatea, savoarea formulei sale se manifestă pe deplin. În celelalte S., devenit chiar industriuos, se autopastează, de unde o anumită impresie de cădere în facil. Mai degrabă „nuvelist, în sensul boccaccian, de foarte mare îndemânare” (G. Călinescu), povestitor prin structură, realizând, ca atare, veritabile modele, decât romancier (îi lipsește darul invenției ample), el apelează, în multe din întreprinderile sale romanești, doar la juxtapunerea de nuclee epice pe o temă comună sau extinde substanța narativă, cu efecte de diluare. Paginile care îl reprezintă cu adevărat se impun, în primul rând, printr-o amprentă stilistică specifică, de virtuozitate: reflectând cultura întemeiată pe *Biblie*, *Viețile Sfinților* ș.a., limbajul dobândește – transpus însă cu vervă în cheie comică, dar fără a avea nimic blasfematoriu, pastişând cu finețe și efecte pitorești – o haină perifrastică proprie, cu patină de arhaicitate și solemnitate, cu dese inserții de referințe religioase și citate bisericești. Pe lângă această calitate și pe lângă abilitatea dialogului, reține atenția capacitatea de a reconstitui, ca într-o frescă, amuzant, colorat, o lume specifică, făcând observații substanțiale asupra ei. Sunt, de asemenea, surprinse cu aplomb figuri caracteristice, personajele cele mai semnificative – chiar dacă minți simple, îndeobște – având o dimensiune interioară. Departe de a fi niște farisei, monahii trăiesc sincer – dar cu efecte ilare din cauza contrastului între aspirațiile nobile și modalitățile derizorii alese spre a le împlini – condiția ascezei, lupta între spirit și trup. Acolo unde prozatorul abandonează asemenea personaje, propice scrisului său, zâmbetul face loc satirei brutale, cinice, cu apel la șarjă, la indiscreție, iar rezultatele sunt modeste, acuză lipsa de gust, vulgaritatea. De valoare mai scăzută se arată și scrierile pe subiecte laice. Spre a-și asigura existența, sub pretextul criticării unor moravuri S. produce în serie cărți superficiale, cultivând comicul ieftin, trivial, cum se întâmplă încă din romanul *Fete și văduve* (1931). Alte asemenea improvizatii romanești sunt *Camere*

mobile (1933), *Parada norocului* (1934), *Căsătorie de probă* (1937), *O partidă de poker* (1938), *Haine vechi...* (1947). Dar și altundeva abandonarea mediului monahal-bisericesc se dovedește păgubitoare, ca în culegerea de nuvele *Oamenii cu sticleți* (1935) sau în romanele *Pensionarii* și *Pe străzile Capitalei* (ambele apărute în 1935), aici scrisul lui S. pierzându-și orice farmec, iar spiritul de observație tocindu-se. Doar îndemânarea în transcrierea cu rezultate comice a vorbirii contaminate de civilizația urbană, atunci când e vorba despre mediul rural învecinat Bucureștiului, cunoscut întrucâtva autorului, mai stă drept vagă mărturie despre calitățile scriitorului, precum în romanul *Luminile satului* (1936). S. s-a încercat și în literatura destinată copiilor și tineretului. Postum, în 1962, apare un volum memorialistic, *Amintiri din mănăstire*, evocând, iarăși, dintr-o perspectivă în mare măsură neschimbată, mediul călugăresc.

SCRIERI: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune*, București, 1918; *Părintele Onufrie*, București, 1919; *Draci cu coarne, draci fără coarne*, București, 1920; *Două ceasuri fericite*, București, 1922; *Azilul sufletelor*, București, 1923; *Mănăstirea Căldărușani*, pref. Miron Cristea, București, 1924; *Pentru vizitatorii mănăstirilor*, București, 1924; *Mănăstirea Pasărea*, București, 1926; *Mănăstirea Sămurcășești (Ciorogârla)*, București, 1926; *Mănăstirea Țigănești*, București, 1926; *Călugări și ispite*, București, 1928; ed. 2, București, 1930; ed. București, 1943; *Necazurile părintelui Ghedeon*, București, 1928; *Duhovnicul maicilor*, București, 1929; *Demonul lui Codin*, București, 1930; *Fete și văduve*, București, 1931; *Pocăința stareșului*, București, 1931; *Alegere de stareș*, București, 1932; *Camere mobile*, București, 1933; *Ucenicii Sfântului Antonie*, București, 1933; *O zi din viața unui mitropolit*, București, 1934; *Parada norocului*, București, 1934; *Cinci prieteni*, București, [1935]; *Eros în mănăstire*, București, 1935; *Oamenii cu sticleți*, București, 1935; *Pensionarii*, București, 1935; *Pe străzile Capitalei*, București, 1935; *Apostoli mincinoși*, București, 1936; *Doi vagabonzi*, București, 1936; *Luminile satului*, București, 1936; *Cazul maicii Varvara*, București, 1937; *Căsătorie de probă*, București, 1937; *În căutarea unei parohii*, București, 1937; *București – Sinaia*, București, [1938]; *O partidă de poker*, București, 1938; *Voiaj de plăcere*, București, 1940; *Dâmbovița, apă dulce...*, București, 1941; *Furtună în iad*, București, 1942; *O noapte cu ghinion*, București, 1942; *Preot fără voie*, București, 1943; *Măgarul ciobanului*, București, 1944; *Cartea pustnicilor*, I–II, București, 1945; *Chimiță R. Ilie, școlar și hoinar*, București, 1947; *Doi colegi*, București, 1947; *Haine vechi...*, București, 1947; *Jocul satanei*, București, 1947; *O anchetă*, București, 1949; *Ucenicii Sfântului Antonie. Necazurile părintelui Ghedeon. În căutarea*

unei parohii. *Dragoste și smerenie. Alegere de stareță*, pref. Dumitru Micu, București, 1958; *Amintiri din mănăstire*, pref. Dumitru Micu, București, 1962; *Nușele și romane*, I–II, îngr. și pref. Ion Nistor, București, 1974; ed. București, 1987; *Cinci prieteni*, îngr. și pref. Ion Nistor, București, 1991; *O noapte cu ghinion*, îngr. și pref. Ion Nistor, București, 1993; *Cazino Victoria sau Parada norocului*, București, 1999. **Traduceri:** N.G. Pomialovski, *Amintiri din seminar*, București, 1951 (în colaborare cu A. Severin).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, IV, 631–650; Iuliu Scriban, *Un scriitor bisericesc în cinstea lumii*, BOR, 1927, 5; Davidescu, *Aspecte*, 450–451; Perpessicius, *Opere*, III, 208–212, IV, 164–167, 336–340, V, 97–101, 223–225, VI, 90–92, 200–201, 335–337, IX, 311–312, XI, 311–312, XII, 388, 419; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, 285–286; Călinescu, *Opere*, I, 427–429, 834–839, 1383–1384, II, 140–143, 462–466, 950–951, III, 1156–1157, V, 64–71; Șerban Cioculescu, [*Damian Stănoiu*], ADV, 1930, 14 158, RFR, 1936, 4, 1936, 11; Const. Șăineanu, *Noui recenzii*, București, 1930, 145–149; Philippide, *Considerații*, I, 66–68; Eugen Ionescu, „*O zi din viața unui mitropolit*”, „Reporter”, 1934, 47; Streinu, *Pagini*, V, 205–208; Sebastian, *Eseuri*, 344–346; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 258–260; Munteanu, *Panorama*, 224–227; Gino Lupi, *Damian Stănoiu*, Milano, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 696–699, *Ist. lit.* (1982), 780–782; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, 203–209; Octav Șuluțiu, „*Preot fără voie*”, RFR, 1943, 11; Negoîtescu, *Scriitori*, 273–276; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 367–373; Piru, *Panorama*, 275–278; Mihail Șerban, *Amintiri*, București, 1969, 237–267; Micu, „*Gândirea*”, 825–829; Piru, *Ist. lit.*, 312–313; Cornel Munteanu, *Un umorist – Damian Stănoiu*, F, 1991, 3; Negoîtescu, *Ist. lit.*, I, 217–218; Mircea Zăciu, *Damian Stănoiu*, F, 1992, 4; *Dicț. analitic*, I, 27–29, IV, 274–275; *Dicț. esențial*, 792–796; Valy Ceia Mocanu, *Damian Stănoiu (I–II)*, „Reflex”, 2006, 1–9. **E.O.**

STĂVĂRUȘ, Ion (18.X.1928, Golești, j. Vâlcea – 1.XII.1988, Urziceni), istoric literar, traducător, editor. Este fiul Mariei (n. Mihai) și al lui Marin Stăvăruș, țărani. Urmează școala primară în satul natal, liceul la Râmnicu Vâlcea (1942–1950) și Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1954; devine doctor în filologie în 1972. Lucrează mai întâi ca reporter la „Scânțea”, din 1961 fiind cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, cu excepția perioadei 1963–1967, când este diplomat UNESCO la Paris și atașat cultural la Ambasada României în Franța, și a perioadei 1982–1986, când este profesor în Finlanda, la universitățile din Turku și Helsinki. Debutează cu versuri în 1953, la „Tânărul scriitor”, iar editorial în 1957 cu volumul de reportaje *Pentru izbânda*

noului, scris în colaborare cu P. Dinescu. Mai e prezent în „Flacăra”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Analele Universității București”, „Steaua”, „Manuscriptum”, „Amfiteatru” ș.a. În 1985–1986 colaborează la revista „Candela” din Suedia, iar între 1982 și 1986 editează în Finlanda publicația „Columna”, tot aici fiind distins cu o medalie pentru promovarea culturii finlandeze.

Lucrările lui **S.** au o strânsă legătură cu activitatea de la catedră. Anii petrecuți la Paris sunt valorificați și în vederea documentării pentru teza de doctorat, o monografie exhaustivă despre viața și opera Elenei Văcărescu, publicată în 1974. Preocupările în această direcție se vor dovedi de lungă durată, dovadă edițiile *Scrieri alese* (1975) și *Memorii* (1989), carte la care asigură, împreună cu Aneta Stăvăruș, și transpunerea din limba franceză. Tot în gen monografic tratează **S.** și legendele despre Vlad Țepeș, abordate într-un volum ce cuprinde un studiu și antologia acestor texte, germane, slave și românești. La Turku îi sunt tipărite *Kanteletar*, o culegere bilingvă de rune tradiționale finlandeze traduse în colaborare cu Lauri Lindgren (1985), și o antologie bilingvă de poezie românească (1987). A mai tradus *Confesiuni* de Paul Verlaine. Postum au apărut însemnările lui **S.** dintr-o călătorie în spațiul finlandez, *Spre Cap Nord pe urmele lui Giuseppe Acerbi* (2008), carte însoțită de o bogată ilustrație revelatoare, precum și secvențe din publicistica desfășurată de-a lungul vieții, intitulată de editorul Nicolae Scurtu *Scrieri. Istorie literară* (I–II, 2010–2011), cuprinzând studii, eseuri, comentarii, recenzii, note. Rețin atenția, în afara personalităților cărora autorul le-a acordat un interes special, ca Elena Văcărescu, și preocupările pentru momentul Vasile Alecsandri și începuturile literaturii moderne, pentru figuri mai puțin cunoscute sau aproape uitate din secolul al XIX-lea sau de la începutul celui următor, pentru aspecte inedite, de pildă paralela între *Kanteletar* și folclorul românesc, ori pentru schimbul reciproc, prin intermediul tălmăcirilor, între literatura finlandeză și cea română.

SCRIERI: *Pentru izbânda noului* (în colaborare cu P. Dinescu), București, 1957; *Elena Văcărescu*, București, 1974; *Spre Cap Nord pe urmele lui Giuseppe Acerbi*, postfață Sanda Anghelescu, București, 2008; *Scrieri. Istorie literară*, I–II, îngr. Nicolae Scurtu, București, 2010–2011. **EDIȚII:** Elena Văcărescu, *Scrieri alese*, ed. bilingvă, pref. edit., București, 1975, *Memorii*, tr. și pref. edit., Cluj-Napoca, 1989

(în colaborare cu Aneta Stăvăruș); *Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Draculea*, introd. edit., București, 1978; ed. București, 1993; *Kanteletar. Culegere de rune tradiționale finlandeze alcătuită de Elias Lönnrot*, ed. bilingvă, tr. edit., introd. Senni Timonen, Turku, 1985 (în colaborare cu Lauri Lindgren); ed. postfața edit., cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 1985; *Antologie de poezie românească – Valikoima romanian runoja*, ed. bilingvă, Turku, 1987. **Traduceri:** Paul Verlaine, *Confesiuni*, București, 1987.

Repere bibliografice: D. Micu, „Elena Văcărescu”, RL, 1974, 44; Zăciu, *Lecturi*, 212–216; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 5–13; Nicolae Scurtu, [Ion Stăvăruș], „Buletinul Societății de Științe Filologice din România”, 1989, 44–46, RL, 2012, 33; Petria, *Vâlcea*, 376; Firan, *Profiluri*, II, 273; Nicolae Scurtu, *Ion Stăvăruș și contemporanii săi*, Târgoviște, 2008; Săluc Horvat, *Restituiri*, „Nord literar”, 2009, 9; Scurtu, *Contribuții*, II, 170–176.

C.B.

STÂNCCEL, Mircea (22.X.1947, Meșcreac, j. Alba), poet, prozator. Se numără printre membrii fondatori și redactorii revistei „Discobolul” din Alba Iulia, serie nouă. Debutază publicistic în „Familia” (1972) și editorial cu placheta de versuri *Cămașa de sare* (1981). Mai colaborează cu poezie, proză, publicistică și eseu la „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tinereții»”, „Ramuri”, „Vatra” ș.a. I s-a decernat Premiul Filialei din Sibiu și al Filialei Alba-Hunedoara a Uniunii Scriitorilor (2001, 2004, 2009).

S. are un profil poetic incert. El își adună relativ târziu versurile în volume, uneori la mare distanță de la momentul scrierii. Plachetele care apar după anul 2000 ilustrează astfel o bogată producție lirică din anii 1970–1980, în care fuzionează, fără să fie întotdeauna ușor de distins, mai multe influențe și modele. Nu întâmplător critica a preferat să vorbească despre o poetică bazată pe amestecul dintre o inspirație neomodernistă, în tradiția sa ardeleană, și una postmodernă (Monica Grosu). Se găsesc aici teme optzeciste și practici intertextuale, dar și căutări formale și reprezentări mistice ale reperelor existenței umane. Se întâlnesc, aproape fără tensiune, o ruralitate care conservă încă amintirea vechiului imperiu și o urbanitate industrială, cenușie și înstrăinată, specifică comunismului. Ambele sunt deopotrivă chemate să ilustreze moduri ale declinului: satul printr-o golire a formelor de existență materială, ce merge de la pustiirea curților și a caselor (din care dispar pe rând oamenii, animalele, obiectele și instrumentele de lucru) până la

secătuirea câmpurilor și uscarea pădurilor; orașul printr-o proliferare a mizeriei. Materia, și cea organică, și cea anorganică, e supusă unui proces de degradare, dar, în loc să dispară, se transformă în deșeu, gunoaie, resturi care se acumulează după principiul grămezii, sporindu-și inutilitatea pe măsură ce crește. O elegie e închinată „balamalelor ruginite”, o alta șurubului („pe toate străzile, pe toate malurile râurilor/ ești aruncat cu fărâșul,/ femeia de serviciu te înjură grăbit/ găleata lor se umple în fiecare secundă/ cu o flegmă metalică”). Situați în această ordine pur obiectuală, oamenii sunt, la rândul lor, alcătuiți din formele inutile de multiplicare a materiei, care trec de marginile spațiilor comunitare (cartierul, blocul, fabrica, strada, cârciuma): „Limbile se îndeasă unele în/ altele, caută locuințele pe toate străzile, stau la gazdă tot/ mai multe limbi pe metru pătrat și nimeni nu/ spune nimic, numai cartierul se îngrașă”. Remarcabilă în această poezie e trecerea, aproape insesizabilă, de la timbrul monoton al optzeciștilor la cel de ostentație al „mizerabilismului”. Păstrându-și legăturile cu viziunea sumbră a cotidianului anilor '80, poezia mizeriei se prelungește la **S.** într-un lirism al periferiei, ecou al unor obsesii geopolitice. Spațiul industrial optzecist se transformă într-o provincie a Europei unite, „landul”, o nouă „țară de cârpe”. Poetul versifică melancolic destinul unei populații lipsite de șanse, încercată de brutalitățile lumii noi după ce le trăise pe cele ale lumii vechi. Literatura lui **S.** cuprinde și câteva încercări în proză. O culegere publicată în 1984, *În căutarea timpului trăit*, experimentează, în patru secvențe distincte, o formulă de „reportaj literar modern”, oscilând între introducerea în aceste cadre ale unor forme mai vechi, precum ficțiunea istorică, și relatări „în direct” din realitatea cotidianului comunist, într-o manieră apropiată celei a lui Geo Bogza. În 2001 mai publică un roman alegoric, *Biblioteca interzisă*.

SCRIERI: *Cămașa de sare*, București, 1981; *În căutarea timpului trăit*, București, 1984; *Neliniștea ordonată*, București, 1987; *Alături de Iuliu Maniu în infernul istoriei*, Alba Iulia, 1993; *Antiorientalia*, Alba Iulia, 2001; *Biblioteca interzisă*, Alba Iulia, 2001; *Antiorientalia 2*, Alba Iulia, 2002; *Omul gândirist*, Alba Iulia, 2003; *Neuralice*, Alba Iulia, 2003; *Cămașa de sare 2*, Alba Iulia, 2004; *Cămașa de sare 3*, Alba Iulia, 2005; *Antiorientalia 3*, Alba Iulia, 2006; *Lucruri și limbaje*, Cluj-Napoca, 2009.

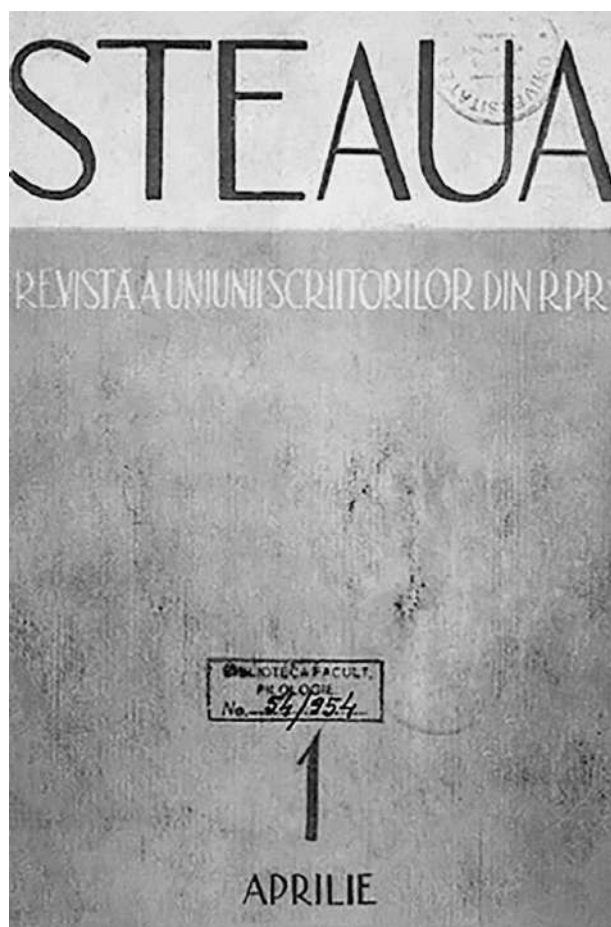
Repere bibliografice: Ion Arieșanu, *Niciodată învins*, O, 1988, 31; Țeposu, *Istoria*, 109; Ioan Nistor, *Litaniile captivului în oglindă*, PSS, 2003, 5–6; Patricia Dumescu, *Șansele și sfidările multiculturalității*, O, 2003, 10; Alexandru Ruja, *Un mușchetar din Câmpia de Vest*, O, 2003, 10; Horia Gârbea, „*Lucruri și limbaje*”, LCF, 2010, 11–12; Monica Grosu, *Poezia cu versuri verzi*, LCF, 2011, 1. **L.Td.**

STEAGUL, cotidian apărut la București de la 16 noiembrie 1914 până la 20 noiembrie 1916 și de la 3 mai 1918 până la 21 decembrie 1922, ca organ al Partidului Conservator. Directori: Const. C. Bacalbașa până în iunie 1915 și A. Corteanu din 17 octombrie 1915. Tribună a grupării de sub conducerea lui Al. Marghiloman, **S.** duce o campanie fermă, dar fără stridențe, nu atât împotriva adversarilor ideologici, liberalii, cât împotriva grupărilor conservatoare disidente, având ca șefi pe N. Filipescu și pe Take Ionescu. Pe măsură ce acestea din urmă își înțelesc acțiunea în favoarea intrării României în război de partea Antantei, formând, mai întâi, „Acțiunea națională”, apoi „Federația unionistă”, **S.** se cantonează tot mai îndărătnic în susținerea neutralității „leale și definitive” și în simpatizarea Puterilor Centrale. (Este și motivul părăsirii direcției lui de către Const. C. Bacalbașa, antantofil convins.) La campania politică participă, iscăbind editoriale, câțiva frunzași rămași fideli lui Marghiloman, printre care Barbu Catargiu, G. Știrbey, Em. Lahovari, Soveja (S. Mehedinți) ș.a. În afara spațiului consacrat politicii și informațiilor, ziarul mai are o „cronică a Bucureștiului” și, din când în când, cronică teatrală iscălită de A. de Herz. Sporadic inițial, dar apoi, de la sfârșitul lui decembrie 1914, aproape în fiecare număr se ivește și rubrica „Literatură”, la care colaborează Th. M. Stoenescu, Ionel St. Dumitrescu, I. B. Demetrescu, N. Mihaescu-Nigrim cu proză scurtă, G. Tutoveanu, A. Mândru, Mihail I. Pricopie, G. Prut (G. Vasiliu), G. Botez-Gordon ș.a. cu versuri. „Pentru încurajarea literaturii” sunt lansate mai multe concursuri, cu premii modice, ai căror câștigători sunt, pe rând, Alfred Moșoiu, Al. Agneze, Constanța Zissu, Eugen Boureanu, lor publicându-li-se pe urmă și alte texte. De la 1 februarie 1915, timp de peste trei luni, numărul de duminică este literar, direcția lui fiindu-i încredințată, pare-se, la început lui Pamfil Șeicaru, care, în afară de câteva editoriale, iscălește mai multe articole de critică literară (*Un observator modest al vieții: I. Chiru-Nanov, Mimetism literar, Primăvara literară, Copilăria în critică,*

Moravuri literare, Învierea d-lui H. Sanielevici). În acest interval mai semnav Nichifor Crainic (*Poetul, Arta și iubirea*), G. Murnu (*Fășii de inimă*), Artur Enășescu (*Elegie*), Alice Călugăru (*Nuferii*), D. Iov (poezii și articole), Eugen Relgis (eseuri), D. Nanu (recenzii), Al. Terziman (versuri), Al. A. Naum și T. A. Naum, Eugen Ciuchi, I. U. Soricu (poemul dramatic *Doamna munților*), Sarina Cassvan (*O scrisoare găsită*), A.L. Zissu (*Aspecte. Nebunul, Prostul, Conștiința*) ș.a. Din toamna anului 1915 N. I. Apostolescu are o rubrică săptămânală – *Însemnări literare*. Articole pe teme de cultură, dar și politice dă relativ frecvent M. Theodorian-Carada, iar I. A. Bassarabescu intră în sumar cu câteva proze scurte. În primăvara anului 1916 redactor sau, poate, chiar prim-redactor devine Ion C. Bacalbașa, care se ocupă cu multă asiduitate de teatru. Tot acum cronici feministe, precum și proză dă Laurenția I. Bacalbașa, care, probabil, folosește și pseudonimul Ioana Brumaru. Cu totul sporadic mai colaborează Liviu Marian (*Crâmpoie din război*), Demostene Botez (o dare de seamă), Th. Râșcanu (o scrisoare), Ilie Bărbulescu (articolul *Un document de imoralitate*), Alexis Nour (articole). În cei doi ani foiletonul ziarului adăpostește romanele *Fantômas* și *Spionii în Franța*, fără să se indice traducătorii. **S.** reappare după încheierea Păcii de la Bufta, când Al. Marghiloman era prim-ministru. În primele luni cele două pagini (cât are gazeta din cauza lipsei hârtiei) sunt consacrate în totalitate războiului și problemelor zilei. De reținut sunt trei necrologuri (*G. Coșbuc, Delavrancea* și *Ion C. Bacalbașa*), primul semnat Tudor Arghezi, ultimele două, cu inițiala –t–. Notă aparte fac și câteva interesante „scrisori ieșene”, precum și inflamate „scrisori parlamentare” ale lui Dem. Theodorescu (care îndeplinea și funcția de șef al cenzurii la Iași). Mai vedeau lumina zilei mici recenzii ale redactorului G. Melicescu, o cronică plastică a lui A. Vereia (la expoziția pictorului Solomon Sanielevici), scurte cronici teatrale și muzicale (iscălite cu pseudonimul Fidelio). În foileton se dă romanul lui D. Merejkovski *Leonardo da Vinci*, tradus de V. Demetrius. În 1919, după ce Dem. Theodorescu este arestat și închis la Văcărești, în redacția **S.** intră N. Davidescu, ce semnează articole, cronici teatrale, recenzii, note („mișcarea culturală”), precum și tălmăciri din proza unor scriitori străini de vază (Remy de Gourmont, Marcel Schwolbe, Guillaume Apollinaire, Han Ryner). Mai colaborau Em. Cerbu (cu cronici

muzicale), R. Orchiș (cronici și reportaje), Emil Cercez (cu interesante „arabescuri și note istorice“). În foileton se dă romanul *O crimă splendidă* al lui V. Bontaș. În 1920 Dem. Theodorescu, grațiat, își reia locul în redacție. Amorsată la sfârșitul anului 1918, degringolada vechii formațiuni politice se precipită și Partidul Conservator-Progresist, cum se numește acum, dispare de pe scena politică. Fenomenul, cu implicațiile lui în viața cotidianului *S.*, l-a inspirat pe N. Davidescu în romanul său *Conservator & comp.* **V.D.**

STEUA, revistă care apare la Cluj, lunar, din aprilie 1954; în perioada 1971–1973 este editată bilunar, din 1974 revenind la frecvența lunară. Primul număr iese fără casetă redacțională, fără precizarea componenței colectivului sau a colegiului de redacție, fără menționarea celor care asigurau conducerea publicației; titlul revistei era însoțit de mențiunile „Revistă a Uniunii Scriitorilor din R. P. R.”, „Literatură – artă – cultură” și „Apare lunar sub conducerea unui comitet de redacție”. Cele înscrise sub titlul publicației s-au modificat în timp; astfel, de la numărul 7/1992 *S.* a apărut o vreme cu subtitlul „Revistă de literatură, cultură și spiritualitate românească, editor: Uniunea Scriitorilor din România în colaborare cu Redacția Publicațiilor pentru Străinătate”. Ultima mențiune avea să dispară după decembrie 2010, fiind înlocuită un timp cu consemnarea altor organisme care ofereau sprijin editării *S.* (Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național). În decembrie 2012 publicația are subtitlul „Literară, artistică și culturală”, completat cu mențiunea „Revistă lunară editată de Uniunea Scriitorilor din România”. Dat fiind că *S.* înlocuiește „Almanahul literar” editat tot la Cluj din 1949, îi continuă numerotarea și îi preia echipa redacțională, mărturii din epocă atestând că la conducere se afla A. E. Baconsky. Revista și-a început existența fără vreun articol-program; s-ar putea considera că poezia *Fulgere și stele* de Mihai Beniuc, primul text din numărul inaugural, va fi fost încărcată, oarecum, cu rolul de document programatic: „Că fulgeri, pana mea, ori scaperi stele / Numi pasă mie, n-are ce să-mi pese. / Pot fi și stele cântecele mele, / Și fulgere ce urme n-o să lese. // Dar de e stea, să fie stea polară / Ce arată drum spre căutatul port; / De-i fulger, să topească-n foc și pară / Tot ce e putred și uscat și mort”. Publicația apărea în 126 de pagini, formatul 26x14 cm, cu aspect de

carte; de-a lungul vremii, avea să-și schimbe în mai multe rânduri formatul, în anii '70–'80 fiind adoptat un format relativ mare, de cca 33x24 cm, care, împreună cu opțiunea pentru caractere tipografice de dimensiuni relativ mici, permitea publicarea unor texte mai numeroase, iar mai târziu, prin anii '90, formatul a devenit 29,5x20,5 cm. În primii doi ani coperta, cu majuscule de formă elegantă, foarte probabil desenate sau gravate, este semnată de pictorul Tassi Demian, nimeni altul decât Anastase Demian, care, cu mai bine de trei decenii în urmă, fusese prezent cu gravurile sale în paginile „Gândirii”; de la numărul 1/1956 se schimbă înfățișarea grafică a copertei, fiind inserate reproduceri după opere de artă plastică, iar semnătura lui Demian dispare. Ulterior *S.* avea să-și schimbe în mai multe rânduri aspectul grafic și concepția artistică a machetei. De pildă, în 1965 noua machetă e semnată de Anamaria Smighelschi, iar din 1970 toate versiunile grafice poartă pecetea lui Octavian Bour. La

numărul 9/1955 apare o casetă redacțională: redactor-șef este A. E. Baconsky, colegiul redacțional fiind alcătuit din Ion Agârbiceanu, Ion Breazu, Teofil Bușecan, C. Daicoviciu, Aurel Gurghianu, Dumitru Isac, Letáy Lajos, Dumitru Mircea, George Munteanu, Liviu Onu, Iosif Pervain, Aurel Rău (secretar general de redacție), Tiberiu Utan. În timp la conducerea revistei s-au succedat câțiva scriitori: A. E. Baconsky a fost redactor-șef până în 1958, părăsind postul odată cu stabilirea lui la București; se pare că a fost, de fapt, obligat să plece de la conducere, dată fiind ostilitatea lui, afirmată public, față de imperativele realismului socialist, în dosarul de urmărire informativă din arhivele CNSAS, deschis în 1961 sub numele „Modernistul”, consemnându-se că a fost destituit „pentru gravele greșeli ideologice comise”; lui Baconsky i-a urmat pentru un răstimp de patru decenii (1959–1999) Aurel Rău, sub conducerea căruia revista și-a păstrat orientarea, liniile directoare constând în precumpănirea criteriilor estetice, susținerea modernității literare, evitarea obedienței față de factorul politic; din 2000 funcția de redactor-șef i-a revenit lui Adrian Popescu. Componenta colegiului de redacție rămâne mai bine de un an cea publicată în caseta din 1955, dar în 1957 din ea dispar numele lui I. Agârbiceanu, Dumitru Isac, Iosif Pervain. La sfârșitul anului 1958 în colegiul redacțional figurau A. E. Baconsky (redactor-șef), Mihai Beniuc, Teofil Bușecan (redactor-șef adjunct), C. Daicoviciu, Aurel Gurghianu, Letáy Lajos, George Munteanu, Aurel Rău (redactor-șef adjunct) și Tudor Vianu, iar în caseta din decembrie figurau, alături de redactorul-șef Aurel Rău și de cei doi redactori-șefi adjuncți Teofil Bușecan și Aurel Gurghianu, C. Daicoviciu și Tudor Vianu, precum și Victor Felea, Letáy Lajos și George Munteanu. În mai 1961 Teofil Bușecan este înlocuit de Dumitru Isac. La sfârșitul anului 1965 componenta comitetului de redacție este următoarea: Aurel Rău (redactor-șef), Radu Enescu, Victor Felea, Aurel Gurghianu (redactor șef-adjunct), Dumitru Radu Popescu. În anul următor alcătuirea comitetului rămâne aceeași, cu excepția lui Radu Enescu (care plecase la Oradea, la revista „Familia”). În 1982 în fruntea colegiului de redacție este menționat Aurel Rău în calitate de redactor-șef, secundat de redactorul-șef adjunct Aurel Gurghianu și de Virgil Ardeleanu, secretar responsabil de redacție. Componenta echipei redacționale avea să cunoască în continuare o

stabilitate pronunțată. Din colegiul și/sau din comitetul de redacție au mai făcut parte, în diferite perioade și pentru diferite răstimpuri, Dumitru Ghișe, Al. Căprariu, Ion Brad, Dumitru Micu, Rusalin Mureșan, Ion Oarcăsu, Mircea Zăciu ș.a. Contextul de după decembrie 1989, în pofida unor tensiuni și a plecării unor redactori, nu avea să determine modificări majore, în orice caz nu unele cu motivație politică, cum consemnează Adrian Popescu într-un text publicat la cea de-a 70-a aniversare a înființării revistei: „Tranziția spre presa normală, adică fără imixtiunea cenzurii ideologice, ne-a găsit pregătiți, deveneam ceea ce dorisem decenii la rând să fim, redactori publicând fără opreliștile cenzurii tot ce consideram mai valoros”. În 2009 redacția era alcătuită din Aurel Rău (menționat ca publicist comentator și membru fondator), Adrian Popescu (redactor-șef), Octavian Bour (secretar general de redacție), Ruxandra Cesereanu, Victor Cubleşan, Ioan Pop-Curșeu, Teodor Tihan (publiciști comentatori), Virgil Mihaiu (redactor asociat); în aceeași perioadă funcționa și un consiliu consultativ: Leon Baconsky, Caius Traian Dragomir, V. Fanache, Gheorghe Grigurcu, Camil Mureșanu, Petru Poantă, Nicolae Prelipceanu, Petre Stoica, Nicolae Șarambei, Ion Vlad. Câțiva ani mai târziu, în decembrie 2012, în casetă se menționa: redactor-șef Adrian Popescu, redactor-șef adjunct Ruxandra Cesereanu, secretar general de redacție Octavian Bour, redactori Victor Cubleşan, Alex Goldiș, Ioan Pop-Curșeu, Vlad Moldovan, redactor asociat Virgil Mihaiu; tot atunci consiliul consultativ era compus din Aurel Rău, Ion Pop, Petru Poantă, Titu Popescu, Nicolae Prelipceanu, Camil Mureșanu și Ion Vlad, fiind menționat și un comitet științific al revistei, din care făceau parte Corin Braga (Universitatea „Babeș-Bolyai”), Miruna Runcan (Universitatea „Babeș-Bolyai”), Călin Andrei Mihăilescu (Universitatea Western Ontario, Canada), Giovanni Magliocco (Universitatea din Bari, Italia), Basarab Nicolescu (președintele Centrului Internațional de Cercetări Transdisciplinare, Paris), Ovidiu Pecican (Universitatea „Babeș-Bolyai”). Încă de la începuturile sale, dar și mai târziu, *S.* s-a distins prin anumite caracteristici care nu se regăseau la alte reviste similare din epocă, câștigându-și renumele de publicație relativ nesupusă (în raport cu cerințele impuse în epocă de autoritățile ideologice ale regimului totalitar), care a izbutit să-și păstreze

o anumită independență și să evite preluarea docilă a comandamentelor propagandistice ale oficialității, în plină epocă a realismului socialist. Evitarea conformismului realist-socialist a fost săvârșită prin procedee așa-zicând simple, dar eficace, ținând de felul în care era conceput sumarul, care cuprindea bogate secțiuni de poezie și proză, apoi studii critice și cronici sau recenzii despre cărți, contribuții de istorie literară, substanțiale traduceri din literatura universală, fără editoriale, articole politice sau de propagandă ideologică, fără intervenții ale „îndrumătorilor”, ale „ideologilor” de genul lui Nicolae Moraru ș.a., prezente în sumarele altor reviste. Procedeele fuseseră, într-o oarecare măsură, aplicate încă din etapa „Almanahului literar”, dar recursul la ele s-a amplificat și radicalizat în **S.** Principalele maniere de acțiune au constat în precumpănirea criteriului estetic față de cel politico-propagandistic în selectarea textelor, în reînnoirea la lirism în poezie, în promovarea prozei de imaginație, ferită de tezism și ilustrativism ideologic, în încurajarea criticii de opinie, în deschiderea către marile valori ale literaturii și culturii universale, concretizată prin publicarea de traduceri (multe editate pentru prima dată la noi) și studii; e interesant de semnalat că, de pildă, în rubrica „Carnet sovietic”, care, impusă de „forurile” epocii, avea să fie prezentă până prin 1964, erau inserate de regulă referiri la opere, autori ori evenimente de valoare, iar nu la cele de propagandă ideologică. Despre identitatea și dinamismul „nesupunerii” revistei în contextul epocii scrie Adrian Popescu într-un text inclus în sumar cu prilejul unei aniversări: „Amintim pe scurt liniile directoare ale «Stelei» – cultivarea «poeziei de notație», un mijloc ingenios de a fugi de retorica patriotardă a zilei, deschiderea spre lirica altor meridiane lirice, prin traduceri, impunerea modernității literare în contrast cu tradiționalismul. Modernismul este conceptul-pivot propus de publicația scriitorilor clujeni în anii '60, concept care a provocat replica revistelor «Flacăra» și «Gazeta literară», angajând polemic redactorii steliști, pe de o parte, și pe cei oficiali, din Capitală, pe de alta. Redactorul-șef A. E. Baconsky, Aurel Rău, George Munteanu, Dumitru Micu forțau deschiderea unei ferestre în zidul ideologic monolitic, opunându-se convențiilor estetice nivelatoare. Li se împotriveau, curios, steliștilor un prozator remarcabil ca Petru Dumitriu, fost colaborator un timp al

revistei, sau alte condeie mai obscure”. Proporția spațiului ocupat de materialele publicate era, în primul număr din 1954, următoarea: din cele 126 de pagini, literatura – poezie și proză – ocupa cca 60, rubrica „Aniversări” 3 pagini, „Cronica literară” acoperea aproximativ 15 pagini, „Carnet sovietic” avea 5 pagini, rubricii „Recenzii” (devenită prin 1957 „Viața cărților”) îi reveneau cca 15 pagini, 7 pagini erau ocupate de „Viața artistică”, iar secțiunea finală, „Note și comentarii” (asemănătoare cu rubrica „Miscellanea” din „Viața românească”), se întindea pe 6 pagini. Structura conținutului și proporționarea secțiunilor aveau să rămână, în esență, aceleași de-a lungul anilor următori. Între rubricile sau secțiunile revistei mai figurau, în epoca de început, cele intitulate „Studii” – o rubrică ce găzduia foarte consistente studii literare, eseuri critice de mai multe zeci de pagini uneori, despre literatura română contemporană, dar și despre opere sau autori din patrimoniul universal, „Opinii”, „Documente”, „Cronica științifică”. Treptat a crescut ponderea criticii și istoriei literare, a eseisticii, a publicisticii de idei, și contribuțiile din domeniul științelor umane sau alte demersuri științifice găsindu-și uneori locul în paginile revistei, a sporit și prezența materialului documentar și/sau memorialistic (scrisori, documente de istorie literară, mărturii diaristice), toate acestea oarecum în defavoarea literaturii beletristice propriu-zise, căreia, în anii 2000, îi revenea un număr mai mic de pagini față de cel din anii începuturilor. De la început existența și înfăptuirile **S.** sunt legate de numele câtorva – pe atunci tineri – poeți valoroși, care au dovedit chemare și în activitatea de făuritori pricepuți de reviste, A. E. Baconsky, Victor Felea, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, desemnați, în epocă și mai târziu, prin sintagma „poetii de la «Steaua»” și considerați ca alcătuitori ai unei grupări literare, deși nu s-ar putea afirma că ei ilustrează un curent sau o mișcare literară unitară. Poziționarea lor în arena literară a epocii și convergența eforturilor pe plan publicistic, dar și în cadrul unor manifestări publice, cum a fost Congresul Scriitorilor din 1956, în care au surprins prin contraatac concertat, decis, dârz și intransigent la adresa exigențelor regimului în materie de literatură, prin pledoaria lor argumentată în favoarea adevăratei poezii, întru promovarea valorii estetice și a libertății de creație. Se cuvine să fie subliniate importanța lui A. E. Baconsky și meritul lui

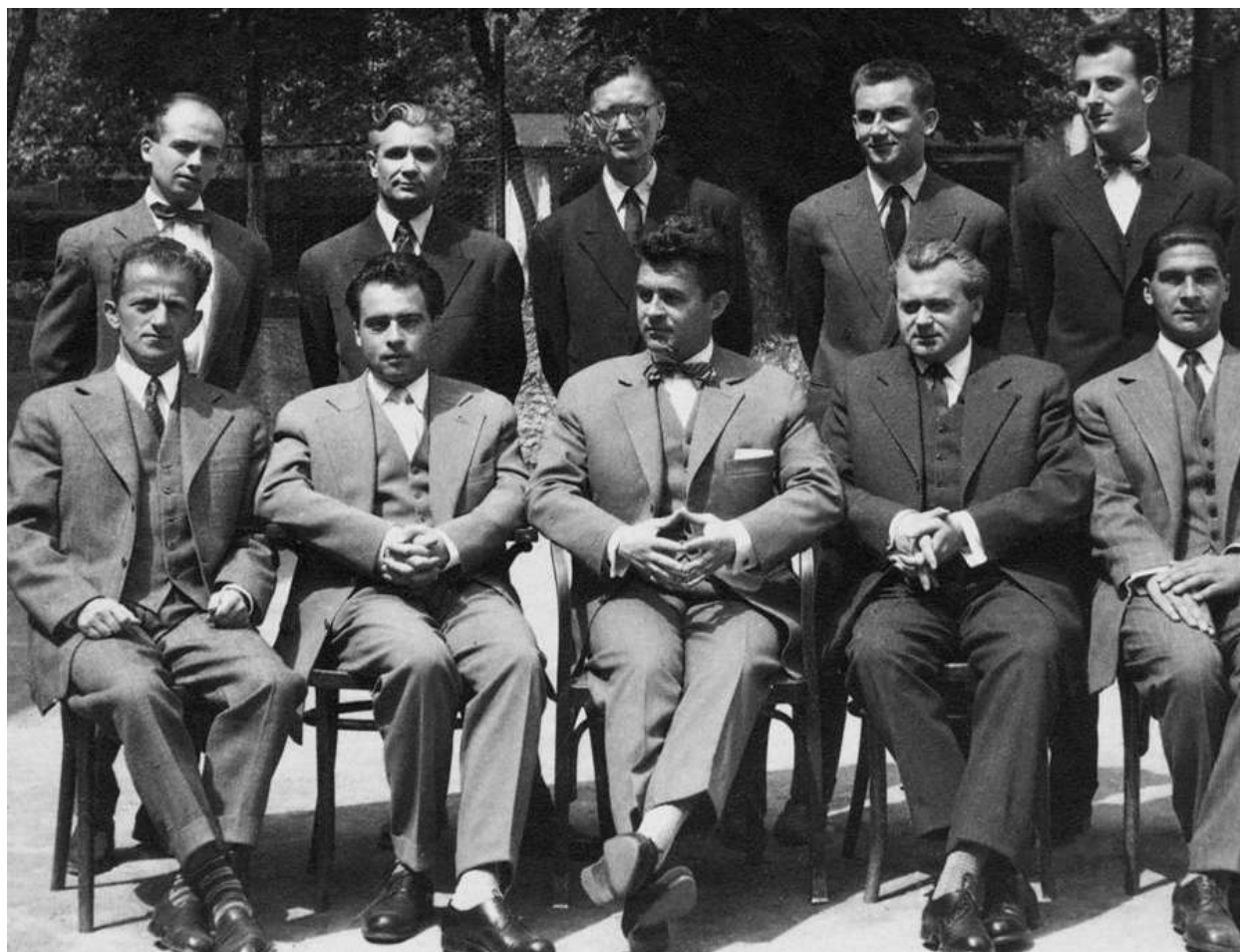
în imprimarea liniei caracteristice urmate de revistă, precum și îndelungata prestație a lui Aurel Rău. În afară de poeții-redactori, o seamă de semnatari fideli, membri ai redacției ori apropiați de cercul acesteia, contribuie la succesul demarajului publicației: Ion Oarcăsu, Dumitru Isac, Cornel Regman (care până în 1957 își semna contribuțiile cu pseudonimul impus Dan Costa), George Munteanu, Leon Baconsky, Liviu Onu, Florian Potra, Mircea Tomuș, Radu Enescu, Geo Șerban, Mircea Braga, Ștefan Cazimir, Romulus Rusan, Negoită Irimie, Mihai Gafița, H. Zalis ș. a. Cu vremea (1959) apar nume noi, precum Modest Morariu, Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu, V. Fanache, Henri Jacquier ș.a. Se înregistrează și colaborări ale unor critici asociați de regulă altor publicații, din alte centre culturale ale țării decât Clujul, precum Ov. S. Crohmălniceanu, Constantin Ciopraga; de altfel trebuie remarcat că, de la început și tot mai mult odată cu trecerea anilor, **S.** nu s-a limitat la un cerc de colaboratori exclusiv clujeni sau ardeleni, ci a reunit semnături ale unor scriitori ori oameni de cultură din toată țara. Încă din primii ei ani revista găzduia texte ale unor mari scriitori, ale unor mari personalități culturale, inclusiv ale unor autori care, în acel moment, erau ostracizați de regimul politic (Lucian Blaga) sau fuseseră într-o astfel de postură până de curând (Tudor Arghezi). Trebuie relevat că între redacție și Lucian Blaga a existat o relație specială, semnătura acestuia, vremelnic proscris, apărând în revistă în primii ani destul de frecvent, în unele perioade aproape în fiecare număr, cu numeroase traduceri din lirica universală, dar și cu articole sau evocări, mai apoi cu frecvență mai mică (se pot presupune presiuni din partea autorităților), înregistrându-se chiar o pauză de doi ani, în 1958 și în 1959, pentru ca apoi publicările să se reia, în 1960 și în 1961, de data aceasta fiindu-i tipărite versuri proprii, poeme inedite, între altele *Mirabila sămânță*. La moartea poetului, în 1961, redacția **S.** îi omagiază printr-un necrolog în care, făcându-se concesii totuși inevitabile în fața controlului ideologic, îi sunt evidențiate valoarea și meritul: „Cum contemplarea peisagiului lumii de ieri, de obicei incapabil să genereze marile entuziasme, a așternut întotdeauna o umbră de singurătate în sufletul artiștilor care n-au reușit să-și apropie tumultul mulțimilor, firea reflexivă, formația și temperamentul lui Lucian Blaga au crezut a-și găsi soluția, pentru

ieșirea din acest gol, într-un colodiviu neîntrerupt cu plămuirile și făpturile, cu natura și întrebările eului cunoscător. Dacă această alegere l-a ținut într-un fel departe de clocotul realității celei mai vii, în lirica sa – adesea contradictorie, datorită unor implicații ale filosofiei sale idealiste – descifrăm totuși și realizări care atestă o aspirație spre viață și creație, o certă prețuire a valorilor omului. O boală necruțătoare l-a răpus tocmai în momentul în care prin versuri și luări de atitudine în problemele cetățenești își manifesta tot mai mult o adeziune la realitatea impetuoasă care ne înconjoară”. În primii ani de existență în **S.** mai publică poezie George Bacovia, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Victor Felea, Aurel Gurghianu, Ion Brad, Ion Horea, Romulus Guga, Anghel Dumbrăveanu, Grigore Hagiu, Nichita Stănescu, Negoită Irimie, Ion Cocora, Nina Cassian, Liviu Călin, Ilie Constantin, Matei Gavril, Francisc Păcurariu, Ion Alexandru, Leonida Neamțu, Dimitrie Stelaru, Miron Radu Paraschivescu, Modest Morariu, Adrian Maniu, Gheorghe Grigurcu, Ana Blandiana, Petre Stoica, Adrian Păunescu ș. a. Cu proză (sau cu reportaj) sunt prezenți Ion Agârbiceanu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, A. E. Baconsky, Ion Istrati, Leonida Neamțu, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Romulus Rusan, Petru Dumitriu, Aurel Mihale, Dumitru Mircea, Ion Marin Sadoveanu, Ion Vineanu, Constantin Cubleşan, Ștefan Bănuțescu, Petru Vintilă, Ion Vlașiu ș.a. Sunt incluse, de asemenea, în traducere, texte de poezie sau de proză din literaturile străine, aparținând atât unor valoroși autori contemporani, cât și unor autori clasicizați, precum și, tot în traducere, scrieri ale autorilor din rândul minorităților naționale din România (de pildă, Kiss Jenő, Létay Lajos, Szemlér Ferenc ș.a.). La rubrica „Cronica literară”, în primii ani, semnatarii sunt de regulă Virgil Ardeleanu, Leon Baconsky, Matei Călinescu, V. Fanache, Victor Felea, Ion Oarcăsu, Mihail Petroveanu, Mircea Tomuș, Adrian Marino (din 1964), Octavian Șchiau, Radu Enescu; în timp unele nume vor dispărea și vor apărea altele noi, de pildă cel al lui Petru Poantă. În cadrul altor rubrici, de critică literară („Studii”, „Viața cărților”) ori cu alt profil, sunt prezenți cu articole, recenzii, studii, eseuri, evocări etc. Șerban Cioculescu, Petru Comarnescu, Constantin Ciopraga, Mircea Croitoru, Gabriel Dimisianu, Domițian Cesereanu, Mircea Ivănescu, Adrian Marino, Ion Vlad, Mircea Zăciu, Ion Bălu,

Gheorghe Bulgăr, Eugen Simion, Pompiliu Marcea, Perpessicius, Al. Piru, Dumitru Ghișe, Monica Lazăr, Mircea Popa, Maria Vodă Căpușan, Nae Antonescu. Articole și comentarii literare, intervenții polemice publică și A. E. Baconsky (uneori sub pseudonimele George Stelea sau Al. Rovinescu). Mai colaborează ocazional personalități de talia lui G. Călinescu și a lui Tudor Vianu. În revistă, în rubrici cu profil definit („Cronica științifică”, „Viața artistică”), dar și în afara acestora, intră texte purtând semnătura unor savanți, cercetători, actori sau regizori, muzicieni etc. Bunăoară, cu pasiune, talent și competență, Virgil Mihaiu a ținut vreme îndelungată o rubrică de muzică de jazz. La prestigiul *S.* au contribuit și debuturile: Mircea Tomuș în 1955, Petre Stoica și Mircea Braga în 1956, Adrian Popescu, Mircea Vaida și Mircea Popa în 1963, Radu Țuculescu în 1965, Mihai

Sin în 1966 și mulți alții. Odată cu trecerea anilor revista și-a sporit calitatea și influența asupra peisajului cultural, și-a consolidat identitatea, fiind mereu în avangarda sustragerii de la obediență politică etc. Date fiind deschiderea de la mijlocul anilor '60 și relaxarea controlului exercitat de forurile politice, s-a estompat relativa ei nesupunere, care o particulariza, acum și alte publicații literar-culturale adaptându-se la contextul mai permisiv nou-creat. Dar calitatea și înrâurirea și le-a păstrat. Având redactori pricepuți și responsabili și beneficiind de colaboratori valoroși, *S.* se distinge printr-o activitate remarcabilă, deși nu prezintă neapărat teme și „linii de acțiune” predilecte, iar catalogarea temelor abordate, a dosarelor sau a grupajelor tematice este practic imposibilă, dată fiind cantitatea materialului și relativa omogenitate valorică a

Redacția revistei „Steaua” în anii '50

acestui. După decembrie 1989, când au căzut toate tabuurile și interdicțiile, iar libertatea exprimării a devenit deplină, și revista și-a putut spori gama de teme și subiecte, întregind-o cu cele până atunci inabordabile din cauza cenzurii. S-a relevat uneori prezența unui așa-zis eclecticism, adică o deschidere amplă către problematica umană, culturală și artistică fără o orientare ideologică sau doctrinară (estetică) fermă ori fără vreo afiliere generaționistă, principala linie directoare rămânând, permanent, afirmarea primatului estetic, cultivarea erudiției și prețuirea literaturii și artei de calitate, în condițiile unui pluralism estetic sau doctrinar, ceea ce poate fi numit un eclecticism luminat, oportun pentru o revistă cu mare suprafață de adresabilitate. Pe de altă parte, se poate spune că în diferite etape, fie regulat sau foarte frecvent, fie mai rar ori sporadic, mai toți scriitorii activi, care s-au ivit și s-au afirmat în timpul editării revistei, în orice caz cei mai importanți dintre aceștia, vor fi fost găzduiți în **S.** Alături de membrii redacției și de colaboratorii statornici, pot fi menționați și alți autori importanți, lista având numai valoare de eșantion ilustrativ: Nicolae Balotă, Constantin Noica, Al. Dima, N. Carandino, Domițian Cesereanu, Teohar Mihadaș, N. Steinhart, Vlaicu Bârna, Emil Manu, Eta Boeriu, Petre Ghelmez, Ion Th. Ilea, Miron Radu Paraschivescu, Ion Lăncrănjan, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Florin Mugur, Ovidiu Genaru, Virgil Mazilescu, Angela Marinescu, Grete Tartler, Ioana Diaconescu, Constantin Abăluță, Cezar Ivănescu, Sergiu Adam, Ion Vlad, Mircea Zăciu, Ion Pop, Mircea Muthu, Virgil Stanciu, Liviu Petrescu, Ioana Em. Petrescu, Marian Papahagi, Vasile Igna, Ion Vianu, Hadrian Daicoviciu, Nicolae Prelipeanu, Horia Bădescu, Dinu Flămând, Cornel Ungureanu, Dan Cristea, Marian Victor Buciu, Daniel Vighi, Ion Buzăși, Florin Mihăilescu, Irina Petraș, Doina Curticăpeanu, Corin Braga, Mihaela Ursa, Sanda Cordoș, Ioana Bot, Sanda Berce, Achim Mihiu, Mircea Popa, Alexandru Vlad, Simona Popescu, Dan Damaschin, Gabriel Chifu, Aurel Pantea, Lucian Vasiliu, Marta Petreu, Ioan Moldovan, Augustin Pop, Mircea Petean, Traian Ștef, George Vulturescu, Ștefan Baghiu, Doris Mironescu, Adriana Stan, Daniel D. Marin, Iulian Boldea, Adrian Jicu, Laurențiu Malomfălean, Vasile Baghiu, Dan-Liviu Boeriu, Adrian Schiop, Lavinia Braniște, Andrei Simuț.

N.Br.

STEUA DUNĂRII, periodic editat la Iași, de trei ori pe săptămână, de la 1 octombrie 1855 până la 11 septembrie 1856 și de la 1 noiembrie 1858 până la 5 noiembrie 1860, cu două întreruperi cauzate de intervenția cenzurii (3 martie 1856–22 mai 1856, 11 septembrie 1856–1 noiembrie 1858); subtitlul era „Jurnal politic literar și comercial”. Între 1856 și 1858 a apărut și o ediție franceză a ziarului, „L’Étoile du Danube”, mai întâi la Iași, apoi la Bruxelles. De la 2 ianuarie 1859 **S.D.** fuzionează cu „Zimbrul și vulturul”, apărând un timp sub titlul „Steaua Dunărei. Zimbrul și vulturul”. Redactori, alături de Mihail Kogălniceanu (în numărul 18 el își spune „redactor principal”: va rămâne la conducere până la 3 mai 1860), au fost V. Mălinescu, V. Alexandrescu-Urechia (până la 17 februarie 1856), I. M. Codrescu și N. Ionescu. Gazeta a fost concepută de Kogălniceanu ca principala tribună pentru susținerea campaniei în favoarea unirii Principatelor Române, inițial fiind chiar proiectată cu titlul „Unirea”: „«Steaua Dunării» este jurnalul «Unirea»”. Programul politic, expus de Kogălniceanu în primul număr, avea în vedere obținerea autonomiei Principatelor și unirea lor, modernizarea și liberalizarea instituțiilor sociale, emanciparea categoriilor sociale de jos, desființarea robiei, răspândirea instrucțiunii școlare (*Iași. 1 octombrie 1855*). În domeniul literaturii programul jurnalului relua principalele obiective ale revistelor „Dacia literară”, „Propășirea” și „România literară”. Se cere scriitorilor să creeze o literatură originală, de inspirație națională, izvorâtă din istoria, moravurile și tradițiile autohtone. **S.D.** se anunță de la început ca o publicație combativă, menită să impună în mișcarea culturală o concepție bine încheată despre căile pe care trebuie să le urmeze literatura și limba literară. În polemică directă sau aluzivă cu filologii ardeleni latinizanți și cu I. Heliade-Rădulescu, gazeta a respins, în articolul-program și în câteva intervenții ulterioare, „direcția falsă” a teoriilor lingvistice care ignorau evoluția firească a limbii

române. Ca și în programul „Daciei literare”, se proclamă necesitatea criticii, exercitată în numele publicului, al schimbului de opinii, se optează pentru aprecierea exigentă a oricărei scrieri, indiferent de poziția socială a autorului ei. Cele mai multe versuri incluse în jurnal (pagini de proză apar cu totul sporadic) sunt ocazionale, mai cu seamă satire politice, fabule, cuplete comice, ode festive, prin care autorii răspund prompt la evenimentele legate de înfăptuirea Unirii și de lupta pentru realizarea unor reforme sociale. Dintre poezii de seamă ai epocii figurează, destul de rar, V. Alecsandri (*Hora Unirei, Păcală și Tândală. Dialog politic, Moldova în 1857*), Gr. Alexandrescu (*Lupul și vulpea*, reproducere din „Patria”) și, cu versuri reproduse din „Dâmbovița”, D. Bolintineanu. Cu poezii militante, care slujesc obiectivele politice ale momentului, sunt prezenți D. Dăscălescu (*Steaua României* ș.a.), Gh. Tăutu, Alecu Donici (*Racul, broasca și o știucă*), G. Crețeanu (*Cântec nou* ș.a.), G. Sion, I. Ianov, I. V. Adrian, C. D. Aricescu (*Unirea*), N. Istrati, Sofia Cocea, Iorgu Caragiali (*Moartea anului 1859*), Gr. Serrurie (*Micșunele*). Alte nume sunt mai puțin cunoscute: E. Cobălcescu, D. Idieriu, D. S. Miclescu, Ioan Pavlov, G. Nichitache, Teodor Porfiriu. O baladă populară (*Ștefan Vodă și Vlădica Ion*) publică viitorul folclorist At. M. Marienescu. În același timp **S.D.** a menținut atenția asupra mișcării literare prin câteva rubrici („Științi și arte”, „Literatură”, „Bibliografie”) și prin câteva articole și recenzii, între colaboratori aflându-se C. A. Rosetti și Alecu Russo, acesta din urmă polemizând cu latinizantii ardeleni (*Iași. 14 ianuarie*). Corespondențe trimit Gr. Alexandrescu (scrisoarea intitulată *București*), Cezar Bolliac (*Scrisori din țară*), Vasile Alecsandri (*Sevastopol. Corespondința particulară*, o scrisoare din Constantinopol), Ion Ianov (*Junimei literare*), Sofia Cocea (*Misia alegătorilor, O spaimă trecută*). Lui Alecu Russo i se republică, din „România literară”, o cronică la cartea de versuri *Ziorile* a lui Dimitrie Dăscălescu, în timp ce I. V. Adrian, semnând Bond., face o cronică săptămânală în mai multe numere, iar *Cronica teatrală*, ținută de M. sau de Sylva, urmărește spectacolele teatrului ieșean. În sumar intră și câteva capitole din *Schițări de literatură română* de V. A. Urechia. De la 6 mai până la 24 octombrie 1882, din inițiativa lui Kogălniceanu, Gr. H. Grandea a scos o nouă serie a jurnalului, care, de la numărul 46, continuă însă și

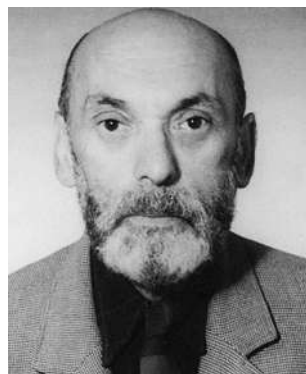
„Resboiul”. În partea literară se află, sporadic și cu producții ne semnificative, V. Alecsandri, Al. Macedonski, B. P. Hasdeu. Dintre traduceri pot fi menționate *Mantaua* de N. V. Gogol și *Ocolul pământului în 80 de zile* de Jules Verne. V. A. Urechia dă mai multe transpuneri din literatura spaniolă, între care și poemul *Canción a las ruinas de Itálica* de Francisco de Rioja. Cu același titlu, „Steaua Dunării”, Vasile M. Kogălniceanu, fiul lui Mihail Kogălniceanu, a editat, la București, între 1897 și 1899, apoi în 1907 un ziar politic. **L.V.**

STEAUA NOASTRĂ – OUR STAR, publicație apărută la New York, bilunar, apoi săptămânal, cu mari întreruperi, din 11 aprilie 1912 până în decembrie 1922 și din februarie 1927 până în decembrie 1929, având subtitlul „Gazeta tuturor românilor – The Romanian People's News”. Redactor-șef: Iulius E. V. Ioanovici (de la numărul 6/1912 semnează Ioanovici), proprietară: Biblioteca Română. În *Cuvânt înainte. Credința noastră. Plan de muncă*, redactorul-șef precizează: „Foaia noastră va fi foaia românilor americani. Ea va lupta pentru interesele, deșteptarea și înaintarea tuturor românilor deopotrivă. Suntem neatârnatari”. Gazetă a emigranților (majoritatea proveniți din Transilvania și Bucovina), **S.n.–O.s.** încearcă să răspundă intereselor acestora cu știri din țară și din lume, informații utile, lecții de limba engleză, catalogul cărților disponibile la Biblioteca Română, literatură. „Rubrica mea”, susținută de redactorul-șef, conține mici proze cu și despre ardeleni. Alte rubrici permanente: „Știri din Ungaria”, „Ellis Island”, „Munca și muncitorii”, „Ocolul Americii”, „Mica publicitate”. În timpul Primului Război Mondial paginile abundă în informații referitoare la front și la problemele românești în conjunctura conflagrației, iar în 1917 se publică *Lista scriitorilor din Patria veche*. Spațiul rezervat literaturii este acoperit cel mai adesea cu versuri și proză populară. În primul număr sunt reproduse poeziile de Octavian Goga, apoi se includ în sumar, sporadic, versuri de Elena din Ardeal, Emil A. Chiffa, Ioan Jivi, Vasile Stoica ș.a., proză de Iulius E. V. Ioanovici. După război, în 1919, publicația are subtitlul „Cea mai răspândită foaie săptămânală” și se îmbogățește cu editoriale și articole despre noua situație internațională. Acum principalele rubrici sunt „Știri din România Mare”, „Scrisori din Bucovina”, „Ultima oră”, „Mica publicitate”, „Însemnări zilnice”

(semnate Laokoon „Renașterea română” sau numai Laokoon), „Litere, arte, științe”, „Convorbiri despre limbă” (susținută de Ion Gorun) ș.a. Numărul din 3 septembrie 1919 se deschide cu o tabletă de Emil Isac, *Budapesta*. Principalul colaborator al rubricii „Litere, arte, științe” este Leon Feraru, cu versuri (*Cântecul de leagăn, Pribegie, Sonete, Poeme*), proză scurtă (scrisă anterior, împreună cu D. Anghel) și mențiuni istorico-literare: *Un manuscris al poetului Dimitrie Anghel, „File uitate” de Dimitrie Anghel și Leon Feraru*. La aceeași rubrică apar texte de Barbu Nemțeanu și Barbu Lăzăreanu, discursul la Academia Română al lui Ovid Densusianu, articole nesemnate (*Mihai Eminescu și greco-bulgărima*). În 1920, între numerele 412 și 417, sunt intercalate patru apariții lunare cu caracter preponderent cultural și literar, în formatul „Gândirii” și având titlul „Steaua noastră și România nouă”. Editorul acestei publicații, Leon Feraru, semnează *Un cuvânt de lămurire*, unde precizează că românii americani au sprijinit apariția acestui „organ de cultură”, menit să arate americanilor „ce a fost în trecutu-i glorios, ce este și mai ales ce va fi România mare și nouă”. Se publică versuri de Leon Feraru, Enric Furtună, Barbu Lăzăreanu, Ludovic Dauș, Matei Rusu, Vasile Al-George, proză, memorialistică și comentarii pe marginea evenimentelor din actualitate, cele mai multe în numărul 415, scris numai în limba română și consacrat „ideilor românești, nouă, sănătoase și educative”. Se reproduc texte de D. Anghel, Radu D. Rosetti, Emil Isac (*Alexandru Vaida, Statui*), N. Iorga, Nichifor Crainic (*Parlamentul și literații*), Al. Vlahuță (*Brăila, În Vrancea*), Constantin Graur, Ovid Densusianu (*Profesorimea, Preoțimea noastră*), Vasile Pop, Constanța Marino-Moscu ș.a. De la numărul 417/1920, când revista revine la formatul, titlul și conținutul anterior, comentariile din primele pagini, inițial nesemnate, abordează două arii problematice: România Mare (*La răspântie, Problema basarabeană, Schimbarea Cabinetului, Starea Bucovinei, Vorbiți românește* etc.) și americanizarea. Principalii colaboratori sunt acum I. Glăvaș, Al. N. Ștefănescu, Ion Simu (correspondent din Arad), Ioan Bănciulescu (correspondent din Banat) ș.a. Rubrici noi: „Scrisori din Bucovina”, „Scrisori din Basarabia”, „Cronica Ardealului”, „Correspondență din Banat”.

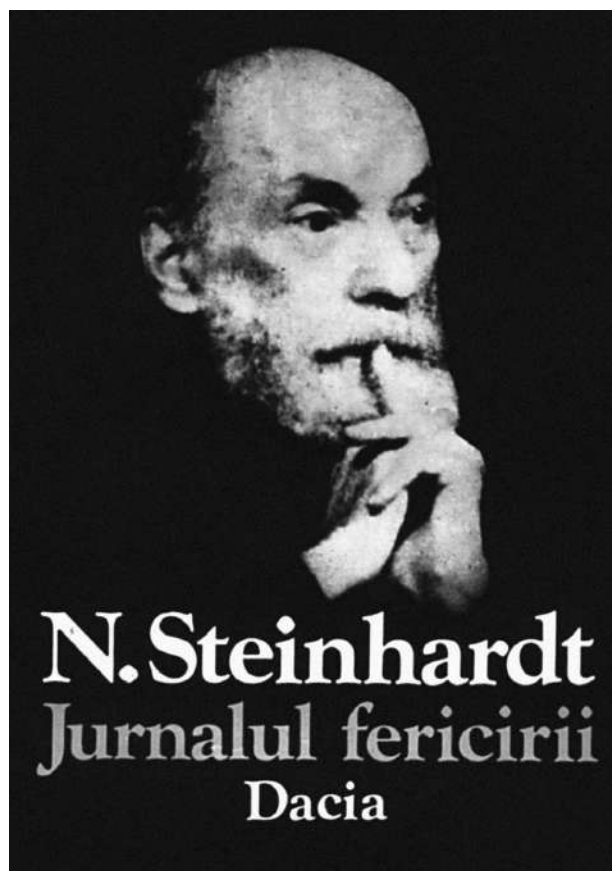
M.P.-C.

STEINHARDT, N. [Nicolae] (29. VII.1912, Pantelimon-București – 30.III.1989, Baia Mare), eseist, memorialist, traducător.

Prenumele la naștere: Nicu-Aurelian. Mama se numea Antoinette (n. Neuman), iar tatăl, inginerul și arhitectul Oscar Steinhardt, conducea o fabrică de cherestea și mobilă în comuna Pantelimon, în vecinătatea Bucureștiului. Luase parte, ca ofițer în rezervă, la Primul Război Mondial, fusese rănit la Mărășești și decorat cu Virtutea Militară. O ramură a familiei se înrudea cu Sigmund Freud, creatorul psihanalizei. S. urmează clasele primare acasă, apoi la Școala Clemența din București (1918–1922), iar cursul secundar îl face la „Spiru Haret”, liceu reputat, care număra printre elevii săi pe Mircea Eliade și pe Constantin Noica. Debutează în „Vlăstarul”, revista liceului (1928). De confesiune mozaică, urmează (singurul din cei patru elevi israeliți) cursurile de religie creștină cu preotul Gheorghe Georgescu de la Biserica Sfântul Silvestru. Printre colegii de liceu se află Alexandru Paleologu, Dinu Pillat, Alexandru Ciorănescu, Marcel Avramescu, Haig și Arșavir Acterian. S. susține examenul de bacalaureat în 1929 și se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o va absolvi în 1934, când intră în Baroul de Ilfov. Adevăratul debut se produce în 1934 în „Revista burgheză”. Tot acum frecventează cenaclul Sburătorul. E. Lovinescu înregistrează în *Agende literare*, la 16 noiembrie 1934, apariția lui „Steinhardt – Antisthius cu cartea lui de parodii”, iar peste două zile prezența lui la ședința de duminică. La 16 decembrie „citește o parodie cu succes”. Antisthius este numele unui personaj din *Caracterele* lui La Bruyère, iar în primul volum al lui S., *În genul... tinerilor*, publicat în 1934 și semnat astfel, este vorba de un număr de pastişe, parodii după Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica. Autorul le va repudia mai târziu, socotindu-le neseurioase. Participarea lui la cenaclu este marcată de Lovinescu și în anii următori, până în 1940–1941.

Tânărul îl vizitează și în afara ședințelor de duminică, de pildă la 18 martie 1937, când vine „cu niște poezii a unuia din Giurgiu”, iar peste oarecare vreme intervine „pentru un rus (scandal politic)”. Amfitrionul are și un mic incident telefonic cu inginerul Oscar Steinhardt și cu avocatul Velescu – „pentru cele cinci volume Maiorescu”, rezolvat cu bine. În septembrie 1939 S., întors de la Paris, îl vizitează pe E. Lovinescu, în octombrie criticul îi oferă romanele *Mili* și *Acord final*. În mai 1940 participă la o discuție în casa lui Lovinescu despre politică, laolaltă cu Hortensia Papadat-Bengescu, Dinu Nicodin, Sanda Movilă, D. Corbea și, cu această ocazie, Dinu Nicodin „se demască filogerman”. Relațiile, cum se vede, sunt cordiale chiar și în această istorie imposibilă. S. este primit prietenește la Sburătorul și el însuși caută compania spiritelor democratice, într-o istorie altminteri plină de discriminări aberante. În *Agende* se consemnează că în noiembrie 1941 Lovinescu îi expediază *Aqua forte*. Colaborează din 1936 la „Revista Fundațiilor Regale” (un articol despre Marcel Proust), apoi la „Libertatea” (1937–1940),

„Universul literar” (1945), „Victoria” (1945–1946), „Viața românească”. Împreună cu prietenul său Emanuel Neuman (evocat, sub numele simbolic Manole, în *Jurnalul fericirii*), publică în 1935 *Essai sur une conception catholique du judaïsme*, iar în 1937 alt eseu, *Illusions et réalités juives*. Își susține teza de doctorat în 1936 cu studiul *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Léon Duguit*. Face călătorii de studii în Elveția, Austria, Franța și Marea Britanie. În 1939 intră, la recomandarea lui Camil Petrescu, în redacția „Revistei Fundațiilor Regale”, dar peste un an va fi „epurat” împreună cu Vladimir Streinu și alți critici. Revine în redacție în 1944. Despre viața lui în timpul războiului va scrie într-o *Autobiografie* din 1987: „Reîntors în țară, nu am avut de suferit ca evreu, tatăl meu, încetățenit prin lege individuală votată de Parlament și ofițer de rezervă, fiind socotit «erou din categoria a doua», care ne pune la adăpost de măsuri vexatorii; ar fi cu toate acestea fățarnicie din partea mea dacă nu aş recunoaște că măsurile luate cu privire la evrei nu m-au întristat, dându-mi seama că guvernul țării – date fiind împrejurările – nu putea proceda altfel și admirând curajul și mărinimia sa în refuzul de a da ascultare ordinelor venite din exterior, care cereau imperios executarea populației evreiești; afecțiunea mea pentru neamul românesc s-a întărit”. Regimul comunist nu se arată deloc blând cu S. E dat afară din casă și din barou; va fi funcționar în mai multe instituții (1949–1959). În 1987 scriitorul mai notează: „Greu m-am împăcat cu regimul introdus în toamna anului 1947. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat destulă voință și destulă luciditate pentru a nu mă lăsa prins în capcană de ademenirile acestui nou regim. Purtarea majorității coreligionarilor mei m-a surprins și m-a supărat, făceau jocul unui partid care, de altfel, avea să se descotorosească repede de ei. Am suferit alături de atâția alții, am fost dat afară din casă și barou și am dus-o foarte greu din punct de vedere material și sufletesc. Am fost și foarte bolnav vreme îndelungată”. Își pune mai acut problema religioasă. Se simte atras din ce în ce mai mult de ortodoxie, grație, între alții, lui Virgil Cândea. Studiază cu atenție literatura patristică și filosofia creștină și, după un timp, se simte apt de convertire: „Eram, în realitate, apt pentru botez – zice el în aceeași confesiune –, îmi lipseau numai curajul și hotărârea de a face pasul final. Șovăiam, mi-era rușine,

diavolul mă ispitea cu frica, smerenia, slăbiciunea; mă păstram în starea aceea confuză dintre dorință și panică, prielnică lenei și tergiversării. Mi-era și teamă, mă știam foarte necurat. Domnul lucrează însă în chip tainic și umblă pe căi misterioase”. Amână, totuși, acest pas hotărâtor pentru viața lui spirituală și morală. În septembrie 1953 îl vizitează pe Constantin Noica la Câmpulung, unde filosoful avea domiciliu obligatoriu. O prietenie strânsă se leagă între cineva care îl caută cu ardoare pe Dumnezeu și un filosof care crede că filosofia poate îndrepta lumea. Au o corespondență intensă și, când S. va fi arestat, se dovedește că scrisorile fuseseră interceptate de Securitate. În 1958 Noica este închis împreună cu V. Voiculescu, Dinu Pillat, Sergiu Al-Gerge, Al. Paleologu, Vladimir Streinu, Theodor Enescu. La 31 decembrie 1959 S. este convocat la Securitate și i se propune: dacă acceptă să fie martor al acuzării în procesul privind „lotul intelectualilor mistico-legionari”, va fi lăsat în libertate; dacă nu acceptă, va avea un loc în boxă alături de prietenii săi. Cere trei zile de gândire. Ce urmează este o frumoasă și emblematică parabolă morală, povestită în *Autobiografia* pe care o scrie „din porunca arhiepiscopului Herineanu și după îndemnul părintelui arhimandrit Serafim Man”, duhovnicul său. În cele trei zile de gândire se duce la tatăl său pentru a-i cere părerea. Tatăl, un bătrân înțelept, îl ascultă cu atenție și îi răspunde că acceptând să fie martorul acuzării va avea zile liniștite și nopți cumplite, iar dacă nu va depune mărturie împotriva prietenilor săi, va avea nopți liniștite și zile teribile, așa că nu are de ales. S. a înțeles numaidecât raționamentul tatălui și îndemnul de a se purta curajos. Refuză propunerea de a fi martorul acuzării și, în consecință, este inclus de Securitate în „lotul mistico-legionar Noica-Pillat”. E judecat și condamnat la doisprezece ani muncă silnică pentru crima de uneltire împotriva orânduirii statului. Trece prin închisorile de la Jilava, Gherla, Aiud, până în august 1964, când este eliberat în urma grațierii generale a deținuților politici. Până atunci are loc în detenție un eveniment esențial pentru biografia lui spirituală: la 15 martie 1960, în închisoarea de la Jilava, primește botezul, devenind creștin ortodox. „Atunci – scrie el mai târziu – n-am mai șovăit și toate aprehensiunile și subtilitățile mele mintale au dispărut ca prin farmec. Eram sigur că nu voi mai rezista 12 ani și că voi muri în pușcărie. Nu voiam să mor nebotezat. Domnul din nou mi-a

venit în ajutor”. A fost botezat în celula 18 „de pe secția a doua” de ieromonahul basarabean Mina Dobzeu, asistat de doi preoți greco-catolici, aflați în celulă. A fost stropit cu apă dintr-un ibric smălțuit. Naș i-a fost Emanuel Vidrașcu, coleg de lot, fost director de cabinet al mareșalului Ion Antonescu. Un botez, așadar, clandestin și cu un caracter ecumenic. Îl primește cu evlavie și, mai târziu, va lăuda în mărturisirile sale pușcăria care i-a permis creștinarea. Un paradox pe care îl va repeta alt fost pușcăriaș politic: Noica. Și el va elogia închisoarea pentru că – spune filosoful – aici a avut timp să își pună ordine în concepte. Trebuie luată din aceste propoziții lauda spiritului care în detenție găsește o justificare pentru a supraviețui și pentru a nu se umili. Spiritul care ajunge fie la conceptele filosofiei, fie la „credințosenie”, după o formulă a lui S. Grațiat, se grăbește să desăvârșească Botezul (diaristul îl scrie totdeauna cu majusculă) prin mirungere la schitul Darvari, unde primește din mâinile preotului Gheorghe Teodorescu sfânta împărtășanie. Duce de atunci o viață creștină, conform regulilor stabilite de Biserică. Despre viața lui în pușcărie circulă multe istorii, cele mai multe, probabil, reale. Se zice că temnicerii, pentru a-l umili și mai mult, îl vor introduce, de pildă, într-o celulă în care se aflau închiși de mulți ani foști studenți legionari. Ideea prigonitorilor era de a-l pune într-o situație imposibilă în mijlocul dușmanilor săi tradiționali. El descoperă însă că și dușmanii potențiali erau niște oameni nenorociți, argășiți, doborâți de suferință. Are revelația milei, sentiment profund creștin. Altă dată se oferă să îngrijească un deținut, fost legionar și acesta, grav bolnav, abandonat de medicii închisorii. Îl curăță, îl hrănește și, în cele din urmă, îl salvează de la moarte. Când bolnavul deschide ochii și observă cine este salvatorul său (nu altul decât un evreu), îi șuieră printre dinți o injură de o maximă vulgaritate. S., netulburat, își duce mai departe misiia, îngrijindu-l pe dușmanul care îl insultase. Scena a fost preluată de Marin Preda în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*. Pentru faptele lui este ținut în carceră, injuriat de paznicii patibulari, bătut, înfometat. Nimic nu îl face să renunțe. Se oferă să care în locul celor slăbiți de detenție hărdăul din celulă, postește două zile pe săptămână, face de serviciu la curățenie peste rând, participă, în fine, la viața intelectuală a celulei, povestind din cărțile pe care le citise. Cei care l-au ascultat în această „Academie de

sub pământ” – cum îi spune Petre Pandrea, alt personaj al rezistenței intelectuale românești – mărturisesc că avea un dar remarcabil de povestitor și analist. Are o minte vioaie, deschide paranteze, știe să folosească termeni colorați, luați din cărți sau din limbajul străzii (fapt ce se observă și în scrierile sale), în fine, are din ce în ce mai mult vocație de duhovnic. Îi încurajează pe cei slabi și îi ajută pe cei neputincioși, deși nici el nu este o stâncă de robustețe. Scăpat de detenție, face muncile cele mai grele și mai puțin potrivite pentru un intelectual cu trupul subrezit de anii de regim penitenciar: devine, de pildă, încărcător-descărcător pe un camion care furnizează marfă pentru „Alimentara”. În 1968 este victima unui accident de circulație și stă în spital multă vreme. La sugestia prietenilor (printre ei se află și Al. Paleologu) reîncepe să publice (traduceri, articole, mici eseuri), în „Secolul 20” și „Viața românească”. Un deceniu de traduceri, spune el mai târziu. A transpus, între alții, din Alain (*Studii și eseuri*, I–II, 1973, în colaborare), Rudyard Kipling (*Stalky și compania* ș.a.). La șaizeci și patru de ani revine cu un volum de eseuri și critică literară, *Între viață și cărți* (1976), urmat de *Incertitudini literare* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor). Un debut așa de târziu reprezintă o performanță în critica literară românească. **S.** continuă să scrie, are succes printre tineri, călătorește în străinătate, viața lui religioasă îi nedumerește pe unii contemporani. El tânjește după o viață creștină mai intensă și, după moartea tatălui, începe să caute o mănăstire pentru a se retrage. Este ajutat de prietenul său Noica, filosoful care căuta și el un loc de refugiu și de meditație, pe care îl află la Păltiniș. **S.** alege mănăstirea Rohia din Maramureș și, la 16 august 1980, este tuns în monahism de episcopul Justinian Chira și de arhiepiscopul Teofil Heringeanu, iar starețul, arhimandritul Serafim Man, îl rânduește în obștea mănăstirii. Devine bibliotecar, cu obligația de a pune ordine și de a întreține cele douăzeci și trei de mii de cărți câte avea mănăstirea. Este mulțumit că a fost învrednicit să devină călugăr: „Dau din tot sufletul slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit de Sfântul Botez și de călugărie, mult mai mult decât putea nădăjdui un ins ca mine. Port din tinerețe o cruce grea și urâtă: o ticăloasă boală de intestine. Ar fi trebuit să deznădăjduiesc, să mă întunec. Credința îmi ajută să o rabd cu destul stoicism și să nu-i îngădui să-mi zdruncine bucuria de a fi creștin și monah – pe măsura darului, foarte

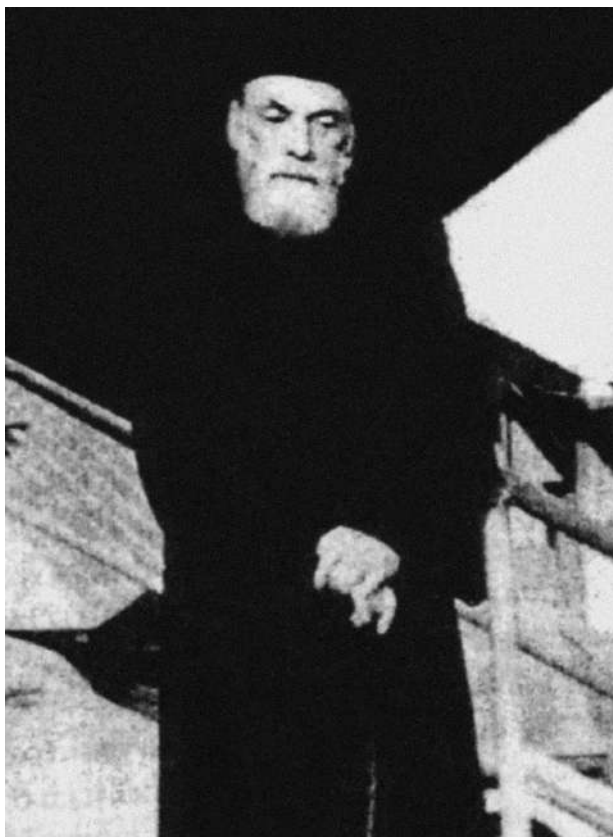
puțin adică, având totuși dreptul de a rosti: *Et in Arcadia ego*”. I se dă voie să țină o cameră la București pentru nevoile lui scriitoricești. Apare aici din când în când, își vizitează prietenii, ia cărți cu împrumut, apoi dispare cu lunile. Își lăsase barbă și chipul lui, slăbit, semăna din ce în ce mai mult cu o icoană bizantină. Mersul îi e zorit și nesigur, glasul e, tot așa, precipitat, cu o tonalitate variabilă. Este în toată ființa lui **S.** un mare neastâmpăr și o mare bunătate. O bunătate activă, ușor agitată, și o voință neascunsă de a se identifica total cu noua lui condiție. Nu își pierde vremea, are rubrici în revistele vremii, ține predici, îndrumă vizitatorii, din când în când călătorește. În 1982 publică un eseu despre Geo Bogza, apoi *Critică la persoana întâi* (1983), *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte* (1987), *Prin alții spre sine* (1988). Eseurile teologice și predicile religioase vor fi publicate după 1990, de ucenicii săi. În martie 1989 angina pectorală de care suferea de multă vreme se agravează și, plecând spre București pentru un consult medical, se oprește la Baia Mare, unde își află sfârșitul. În ajunul morții Ioan Pinteș și Virgil Ciomoș, ucenici și prieteni, reușesc să salveze din chilie o bună parte a textelor sale. Soarta *Jurnalului fericirii* – confiscat de Securitate, rescris, difuzat la Europa Liberă, recuperat de autor în anii '80 – le dăduse de gândit, făcându-i să fie mai vigilenți și să pună din vreme la adăpost manuscrisele călugărului de la Rohia. Biografia lui luminează încetează aici. O viață demnă, exemplară, într-o istorie plină de violență, trădări și tragedii de tot felul.

Nu s-ar putea spune, citindu-i scrierile critice și moralistice, că **S.** nu a avut opera pe care biografia lui o merita. *Între viață și cărți* arată un moralist învâțat și fin care se folosește de literatură pentru a-și ilustra conceptele. I-a citit pe moralistii francezi și urmează, în eseistica românească, linia Paul Zarifopol – Mihai Ralea, nu pe aceea a lui Mircea Eliade – Constantin Noica – Mircea Vulcănescu și, în genere, a criterioniștilor. Este prieten cu ei, dar nu face din filosofie o formă de existență, ca Noica, sau nu își ordonează viața în funcție de conceptele propuse de Mircea Vulcănescu, pe care, altminteri, îl admiră: „activismul disperării”, „istorismul prin resemnare”. E, în generația tânără din anii '30 ai secolului trecut, printre puținii mistici autentici. Îi citește pe André Gide și pe Marcel Proust (modelele generației tinere de prozatori de după război), dar nu face o pasiune

specială pentru ei. De regulă ostil oricărei forme de „terorism literar” (Jean Paulhan), vrea să împace, prin scrisul său, toate tendințele estetice „spre zăpăceala și ciuda exegeților, bucherilor și învățătorilor și întru împlinirea sfintei dreptăți” (*Incertitudini literare*). Temele sunt foarte variate: de la Cezar Petrescu trece la Thomas Mann, Albert Camus, Paul Valéry, William Somerset Maugham, de aici la I. Al. Brătescu-Voinești, Mateiu I. Caragiale, Ioan Alexandru, apoi din nou la Romain Rolland, Jules Romains, André Gide, Céline, Proust, Kipling, Sartre, într-o ordine care contrazice toate cronologiile. Opera literară – cele mai multe eseuri pleacă de la cărți apărute – este un pretext pentru disocieri ingenioase și colorate. Personajele lui François Mauriac „sunt toate pe *grătar* și se frig la foc mic”, „secretul infernului sartrian este zicerea tatălui, a verbului a face, dispariția lui din limbaj, însoțită [...] de suveranitatea nemărginită a lui a fi. Faciosfera cedează pasul ființosferei. *Esse* a izgonit definitiv pe *facere*”. Boema lui Artur Enășescu stimulează o incursiune în mai multe culturi, cu referiri la Eugene O'Neill, Alfred de Musset, G. B. Shaw, A. I. Odobescu, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, G. K. Chesterton, Goethe, Proust, Lev Tolstoi, Gustave Flaubert ș.a., cu încheierea, deloc surprinzătoare, că boema nu e o soluție sigură pentru împlinirea artistică. Fantezia eseistului se consumă în beția asocierilor. În *Incertitudini literare* vorbește de două școli în literatura engleză (școala ceaiului și școala whiskyului), reprezentate de John Galsworthy și de Virginia Woolf. Nu se angajează propriu-zis în judecăți de valoare. Preferă să ia un fapt dintr-o operă și să îl comenteze în stilul său: stilul unui om de carte pentru care arta este o formă de cunoaștere și de comunicare în sens moral. Autorul cel mai des citat (în *Incertitudini literare*, cel puțin) este Dostoievski, iar ideea ce se repetă este aceea de cunoaștere prin suferință. Eseistica lui S. se bazează pe un estetism moral exprimat – și aici este originalitatea sa – într-un limbaj în care se răsfăț vocabulele dâmbovițene. De la „țicneli” și „nădufuri”, „împănosați boieri” și de la craii care s-au „pirguit”, eseistul evadează spre Hegel și spre lumea conceptelor. În studiul despre poezia lui Geo Bogza aplică o retorică neobișnuită, trasă în pseudoconcepte computerizate (ECD, adică: *efect de contrast*, *prin folosirea declamatoriului sau a derizoriului*; ESCG: *efect silogistic de Concluzii Grave* și de *Mare Emoționalitate*; GREX, EP, OȘ, ASBC

etc.). Analiza, în interiorul spațiilor definite în chipul acesta, este normală și pertinentă. S., care l-a osândit pe Bogza la apariția *Poemului invectivă*, îi află acum justificarea estetică în stilul său de excursie livrescă. Stilul criticului, care nu se teme să admire autorii comentați – vorbește, într-un loc de „neteama de admirație” –, continuă în eseurile, editate postum, din *Monologul polifonic* (1991). Se află și aici un moralist care iubește jocurile lingvistice ale spiritului cărturăresc. Zice „cu osebire”, „filotim”, „povățuitor de neatârnamare”, „credințosenie” sau oprește analiza pentru a face un portret, o referință subiectivă, chiar o rugăciune. Criticii literari sunt, de regulă, „răi”. G. Călinescu spune chiar că un critic care „nu latră” în text mănâncă degeaba pâinea literaturii. Dar bucuria lui S. e să laude o carte, să admire un autor, să repare o injustiție. Cere discreție și sentimentalitate. Nu se rușinează să lăcrimeze în timpul lecturii și să reabiliteze personajele năpăstuite, calomniate. De pildă, personajele lui I. L. Caragiale, cărora le descoperă curățenia morală, sinceritatea, complexitatea interioară, adică tot ceea ce contestă critica literară tradițională. El este de părere că opera de artă adevărată este, în chip fatal, morală. Morală, nu moralizatoare. Respectă tradițiile spiritualității românești și face o listă a miturilor esențiale, printre care figurează ospitalitatea, casa (vatra, căminul, loc de sfințenie), cinstea casei (cu „păzitoarea” ei, femeia), concepția netragică a vieții etc. Nu îi place structuralismul și, în genere, e sceptic față de școlile formaliste în critică. Este un tradiționalist, însă unul european, disponibil, permisiv față de fenomenele culturii moderne. Câtă vreme nu se pune problema judecății de valoare, discursul critic astfel gândit și practicat este mai mult decât acceptabil. Dificultatea apare când criticul trebuie să spună da sau nu despre o carte. Spune aproape mereu da și face analogii care stârnesc mirarea cea mai mare. Îi place, de exemplu, o carte a lui Gheorghe Iancovici și, prezentând-o, o raportează la Gide, Malraux, Valéry. Pe Magdalena Ghica o compară cu Shakespeare, deloc cunoscutul Cornel Marandiuc îi pare mai comunicativ decât Truman Capote și, pentru a fi mai convingător, îi cheamă în ajutor pe Plutarh, Jünger și Montherlant. Atâta bunăvoință în critică strică, totuși, scara de valori. Critica lui S. se salvează prin eseistica din interior, care place prin imaginația ideilor și prin finețea portretului moral.

În 1991 Virgil Ciomoș a publicat *Jurnalul fericirii*, o confesiune în care S. se îndepărtează de formele consacrate ale memoriilor și ale autobiografiei. Este un jurnal de detenție scris după ce detenția s-a încheiat. Un jurnal intim care nu respectă clauza simultaneității, nici clauza calendarității sau a confidențialității. *Jurnalul fericirii* este ceea ce autorii din secolul al XIX-lea numeau un memorial. Un memorial care vorbește despre pușcărie în alt chip decât vorbesc, de regulă, cei care trec prin ea. S. o laudă pentru că aici a descoperit „dreapta credință”. A văzut de aproape suferința, a trăit-o nemijlocit, a descoperit bunătatea, frățietatea, buna-cuviință, toleranța și, prin toate acestea, l-a descoperit pe Dumnezeu. *Jurnalul fericirii* este, în esență, jurnalul unei convertiri religioase, și, totodată, confesiunea unui intelectual care judecă lumea în termenii suferinței și ai iubirii. Din acest unghi răul social și demnitatea morală a individului se văd mai bine decât în pamfletele și în confesiunile prezente, de regulă, în literatura carcerală. E suficient ca autorul să înfățișeze într-o jumătate de pagină atmosfera din infirmeria unui penitenciar la începutul anilor '60 ca să înțelegi, cutremurat, cât de jos poate să fie coborât omul în condiții de detenție, cât de activă este suspiciunea, ce ură sălbatică poate provoca umilirea individului. Despre toate acestea S. vorbește însă cu înțelegere și dragoste. El nu îl condamnă pe omul în suferință, îi iartă dinainte slăbiciunile, căderile și gândește, ca Søren Kierkegaard, că libertatea e contrariul păcatului, nu altfel, adăugând sugestia credinței. Omul nu e fericit cu libertatea, cu inteligența și știința lui dacă nu are credință. Și, ca să o aibă, trebuie să știe să o caute, iar când o găsește, să se roage de Dumnezeu să ajute necredinței lui. De aceea, *Jurnalul fericirii*, jurnalul unei convertiri religioase, se deschide cu aceste cuvinte din evanghelistul Marcu: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele”. Este neîndoios cartea cea mai frumoasă a lui S. și, în același timp, una din cărțile de căpătâi ale literaturii confesive românești. Ea impune un destin, în sensul pe care îl dă Malraux acestui concept: destinul unui om care știe să își transforme experiența într-o formă a conștiinței sale. Scriitorul trece printr-o experiență existențială greu de imaginat și iese din ea ca un spirit mistic bucuros, precum Sfântul Francisc d'Assisi, că trăiește printre lucrurile umile și aduce laudă lui Dumnezeu că i-a dat suferința care i-a revelat credința adevărată. După dispariția lui S. au apărut

scrierile sale teologice (*Predicile*), dar și o serie de convorbiri, cum sunt acelea cu Zaharia Sângeorzan, rezultat a „365 de întrebări incomode”, adresate între 11 ianuarie 1988 și 11 martie 1989, însă tipărite în 1992. Monahul a răspuns prompt, cu voioșie chiar, într-o deplină libertate a spiritului la întrebările ce i s-au pus. A ieșit o carte despre asceză, poezie, iubire, păcat, în fine, o carte despre fățărnia și corupția care au pătruns în societatea românească și îi amenință ființa morală. O face în chip colocvial, din loc în loc cu o nebănuită incisivitate. Nu se sfiește să își judece contemporanii (îndeosebi pe scriitori) și să își spună părerea fără ocolișuri despre operele și comportamentul lor social. Nu a renunțat de tot la „neteama de admirație”, dar începe să își nuanțeze bunătatea când e vorba de judecata morală. Călugărul știe și să afurisească atunci când este cazul, nu numai să laude. În sprijin are buna lui credință. Când îi judecă pe alții, nu îi judecă din invidie și cu ură. Și apoi, nu se ocrotește nici pe sine, e chiar mai aspru decât cu ceilalți. Nu se consideră nici scriitor bun, nici bun călugăr. Este doar un om care a descoperit calea adevărată (credința creștină ortodoxă) și încearcă să

meargă pe ea cu păcatele, limitele, neputințele sale. Nu are cum să nu îți fie simpatic acest călugăr instruit, căruia îi ierți micile severități morale și, din când în când, ezitățile gustului estetic. Personajul din aceste replici inteligente, pline de fantezie, cu momente de smerenie, este acela cunoscut din jurnal. Mai ager, parcă, mai malițios, cu judecăți de valoare tranșante, grav când e vorba de lucruri grave, bun psiholog și portretist – în latura morală – foarte dibaci. Are o morală, dar nu se grăbește să construiască un sistem. Este morala „creștin-existențială”, nu „bucherească și ipocrită”, zice el într-un loc. „Creștin existențial” este o definiție care i se potrivește. Când răspunde corespondentului său de la Iași, se simte „bătrân și resemnat”, dar scrie „detașat și voios”, nu are teorii, nu crede în estetică și nu crede nici în idei. Ideile duc la ideologie și ideologiile au devenit, în secolul al XX-lea, primejdioase. Scrie „totodată bătrânește și copilăros”, de aceea e mirat că este luat în serios și e socotit critic literar. Se consideră doar un diletant. Se răsfășă, desigur, nu trebuie crezut întru totul la acest capitol. Scriitorii lui favoriți sunt Thomas Mann, Proust, Dostoievski, Charles Péguy, Jules Verne, Eminescu, Mateiu I. Caragiale, Alphonse Daudet. Eticul și esteticul îi par noțiuni identice și, de când l-a citit pe Wittgenstein, nu mai face nici o deosebire între ele. Morala este, de altminteri, esențială în toate actele spiritului, inclusiv în critica literară. „Doi bani nu face – spune el – în lipsa unei viziuni morale a lumii și a lucrurilor.” Pe Noica, prietenul și maestrul său spiritual („în afara părinților mei, e omul care mi-a influențat cel mai mult viața”), îl iubește, îl consideră un mare scriitor, dar nu îi iartă necredința. Nici pe Cioran nu îl acceptă integral: om bun, sincer, îndatoritor, inteligent, dar, ca scriitor, este „un personaj fabricat” după gustul publicului francez. Zice chiar mai mult decât atât despre prietenul său parizian: „E un mare stilist care a știut să meargă până la capătul obrăzniciei și terorismului verbal, până la capătul deznădejdi și ameteții, potrivit gustului cultural al Occidentului”. Ar fi ceva de obiectat aici și anume că s-a întâmplat, parcă, invers: gustul cultural francez s-a adaptat, mai degrabă, lui Cioran. Monahul de la Rohia nu îi scuză lui Cioran lipsa de religiozitate, nihilismul și, în ultima vreme, faptul că și-a pierdut modestia și discreția adaptându-se moralei occidentale. S. are, în genere, „o bună așezare”, cum ar spune Noica, față de valori. În I.L. Caragiale vede un scriitor „abisal” de talie

mondială, în Mateiu I. Caragiale descoperă fastul și dulceața melancoliei, la Eminescu, Blaga, Iorga, Rebreanu observă ceea ce trebuie. Numește fundamentalismul, de orice fel, o „nebulie logică” și pe Hristos un „mântuitor cosmic”, în sensul dat de Teilhard de Chardin. Îi este dor de oameni ca Paul Zarifopol și Mihai Ralea, relativști sceptici, esești iuți la minte („iuțeala” este un atribut drag lui S.), chiar dacă nu sunt credincioși. Nu îi place în nici un fel „spiritul șmecheresc” și cea mai mare durere a lui este să vadă că lumea merge tocmai spre șmecherie, fariseism, duplicitate. Pune deasupra tuturor valorilor puterea morală, nu sinceritatea. Îl respinge, de aceea, pe Gide, care crede că sinceritatea scuza totul. Consideră sinuciderea o ratare, un păcat. Modelul lui de existență este preotul de țară. Dumnezeu este pretutindeni, de preferință în locurile nebănuite, rugăciunea adresată lui Dumnezeu nu e pentru a primi răsplata raiului, ci „din dragoste pentru un Dumnezeu care s-ar putea să *nu existe*”. Eserile teologice din *Dăruind vei dobândi* (1992), subintitulată *Cuvinte de credință*, vorbesc despre „dulcea taină” a creștinismului sau, mai direct spus, despre ce înseamnă a fi în zilele noastre un bun creștin. De oriunde ar porni, teologul ajunge la această chestiune. Călugărit, el se duce smerit la superiorul mănăstirii și îl întreabă dacă în noua lui condiție mai are dreptul să scrie. Dezlegat, monahul Nicolae ia în serios îndemnul și scrie fără frică aceste „cuvinte de credință” în care amestecă fantasmalele cărturărești cu reprezentările sale religioase. Ele nu pot fi rezumate și nici nu se poate scoate din ele un număr de concepte teologice. S. le acceptă pe acelea care sunt și comunică în marginea lor meditațiile sale morale, temător, mereu, să nu cadă în păcatul trufiei. Mulțumește, întâi, Domnului că i-a îndepărtat solzii care îi acopereau vederea și i-a dat puțința de a-și cunoaște „păcătoșenia, nimicnicia și ticăloșia”. Deschidere bună pentru un credincios smerit. Îi plac și scriitorii minori (cazul I. Al. Brătescu-Voinești) și e de părere că modestia le stă bine tuturor, dar mai cu seamă oamenilor inteligenți, că el s-a retras în singurătatea de la Rohia nu pentru a se sălbătici, ci, cum zice Efreim Sirul despre ultimul proroc al *Vechiului Testament*, pentru „a îndulci în pustie sălbăticia lumii”. În pustie nu uită de obligațiile cărturărești, scrie, citește, primește semnele de simpatie din presa literară, notează impresii despre poezia feminină (un amestec surprinzător de nume și cărți de toată

mâna), meditează la „înduhovnicirea cosmosului” și nu uită să mai spună o dată că a fost fericit în detenție pentru că acolo a cunoscut taina botezului. „Convertirea este un acces la fericire”, explică el. Nu îi acceptă pe habotnici și, la urmă, „descotorosit de ură”, se roagă și pentru evrei, și pentru prigonitorii lor, legionarii asasinați din porunca lui Carol al II-lea, zicând că toți au dreptul la iertare. Această mărturisire va produce multă iritare. S. se apără dinainte, aducând exemplul lui David Ben Gurion care s-a îmbrățișat cu Konrad Adenauer. Preconizează o nouă îngăduință în lume și se roagă încă o dată ca „îndurarea” să îi lege pe oameni. Este și aici recunoșcător poporului român și vorbește, în termeni superlativi, de mărinimia lui. Despre evenimentele tragice de la începutul anilor '40 are un punct de vedere: România a fost „singura țară aflată sub influența germană în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în care evreilor nu li s-a aplicat programul de exterminare conceput de Hitler și de oamenii săi; mărinimiei acesteia, a poporului român, socotesc că trebuie să i se răspundă cu simțăminte de atașament și grațitudine”. Tragedie complexă, pe care S. o judecă și o încheie în spiritul unui umanism creștin.

Vasta activitate publicistică a lui N. Steinhardt, începută încă înainte de război, întreruptă de regimul realismului socialist și condensată apoi în volumele apărute în deceniul al nouălea, poate fi calificată în primul rând drept cea a unui colportor intelectual de elită. [...] Condei harnic și alert, el a vehiculat ideile și operele culturii moderne și contemporane, punând cultura lor la îndemâna oricui a fost dispus să o privească. [...] Calificându-se însuși drept „autor-amator”, recunoscând că îi place mai ales să „hoi-nărească absolut slobod printre idei, imagini, cărți, amintiri și vise”, el mărturisește cât se poate de onest despre sine. [...] Steinhardt discută despre literatură cu pasiune și, în cazurile clasate mai ales, cu pricepere și competență, fără a se dedica totuși profesiunii de critic literar, pe care o condiționează în primul rând, parafrazându-l pe André Gide, de capacitatea de a admira, o capacitate caracterizată de dânsul drept „mărinimoasă și nobilă”.

I. NEGOIȚESCU

Jurnalul fericirii este o carte splendidă, amestec inextricabil de notație cotidiană, amintire, confesiune, hermeneutică [...], humor, tragedie, istorie, universalitate, metafizică, fiziologie, citate de lectură și altele.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *În genul... tinerilor*, București, 1934; ed. (*În genul lui Cioran, Noica, Eliade...*), postfață Dan C. Mihăilescu, București, 1996; ed. (*În genul... tinerilor*) îngr. și introd. George Ardeleanu, Iași, 2008; *Essai sur une*

conception catholique du judaïsme (în colaborare cu Emanuel Neuman), București, 1935; ed. bilingvă, tr. Giuliano Sfichi, îngr. și introd. Ioan Chirilă, Iași, 2011; *Illusions et réalités juives* (în colaborare cu Emanuel Neuman), Paris, 1937; *Între viață și cărți*, București, 1976; ed. îngr. și introd. George Ardeleanu, Iași, 2010; *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980; ed. îngr. și introd. George Ardeleanu, Iași, 2012; *Geo Bogza – un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului*, București, 1982; ed. îngr. și introd. George Ardeleanu, Iași, 2011; *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983; ed. 2, Cluj-Napoca, 2001; *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte*, București, 1987; ed. îngr. și introd. Ștefan Iloaie, Iași, 2010; *Prin alții spre sine*, București, 1988; ed. îngr. și introd. Florian Roatiș, Iași, 2012; *Jurnalul fericirii*, îngr. și postfață Virgil Ciomoș, Cluj-Napoca, 1991; ed. postfață Virgil Bulat, Cluj-Napoca, 1997; ed. îngr. și introd. George Ardeleanu, Iași, 2012; *Monologul polifonic*, îngr. Virgil Bulat, Cluj-Napoca, 1991; ed. îngr. și introd. Ștefan Iloaie, Iași, 2012; *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*, Baia Mare, 1992; ed. 2, îngr. Ioan Pinte, Cluj-Napoca, 1994; *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*, București, 1992; ed. 2, București, 1998; *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinte*, Cluj-Napoca, 1993; ed. Iași, 2009; *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuf*, Târgu Mureș, 1994; *Călătoria unui fiu risipitor*, îngr. și pref. Ioan Pinte, București, 1995; *Cartea împărtășirii*, îngr. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1995; *Drumul către isihie*, îngr. Oana Cătina, Cluj-Napoca, 1999; *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca (1967–1983)*, îngr. Monica Manu, București, 2000; *Is-pita lecturii*, îngr. și introd. Ioan Pinte, Cluj-Napoca, 2000; *Eu însumi și alți câțiva*, îngr. Ioan Pinte, Cluj-Napoca, 2001; *N. Steinhardt în interviuri și corespondență*, îngr. Florian Roatiș, Baia Mare, 2001; *Pledoarie pentru o literatură „nobilă și sentimentală”*, I–II, îngr. Ioan Pinte și Radu Săplăcan, Iași, 2001–2002; *Eseu romanțat asupra neizbânzii*, Iași, 2003; *Opera integrală*, I–II, postfață Virgil Bulat, Rohia, 2005–2006. **Traduceri:** Sherwood Anderson, *Winesburg în Ohio*, pref. Dan Grigorescu, București, 1969; James Barlow, *Personalul de 1 și 6*, București, 1971; Max Olivier-Lacamp, *Focurile mâniei*, pref. Alexandru Paleologu, București, 1972; David Storey, *Viața sportivă*, pref. Mihai Pop, București, 1972; [Maurice Maeterlinck, Jacques Copeau, Guillaume Apollinaire, Firmin Gémier, Antonin Artaud, Louis Jouvet, Jean Giraudoux, Charles Dullin, Max Frisch, Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Eugen Ionescu], în *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX*, I–II, îngr. și postfață B. Elvin, București, 1973; Alain, *Studii și eseuri*, I–II, cuvânt înainte Mihail Sebastian, pref. Ion Pascadi, București, 1973 (în colaborare cu Alexandru Băciuf); Robert Graves, *Claudius zeul*, București, 1974; Leigh Hunt, Thomas Carlyle, Aldous Huxley, în *Eseul englez*, II, îngr. și pref. Virgil Nemoianu, București, 1975; Gaston

Boissier, *Cicero și prietenii săi*, pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1977; Rudyard Kipling, *Stalky și compania*, pref. Dan Grigorescu, București, 1977, *Domnia-sa preacinstitul elefant*, București, 1978, *Three Short Stories – Trei nuvele*, ed. bilingvă, îngr. și pref. Liana Petrescu, București, 1993 (în colaborare cu Micaela Slăvescu).

Repere bibliografice: Vlad, *Lectura*, 51–57; Paleologu, *Alchimia*, 156–162; Raicu, *Fragmente*, 395–401; Simion, *Scriitori*, III, 562–567; Cristea, *Fereastra*, 113–118; *Cartea unui scriitor creștin: „Jurnalul fericirii” de N. Steinhardt*, F, 1991, 9 (grupaj special); Nicolae Mecu, *Portretul înțeleptului la tinerețe*, RITL, 1992, 1–2; Alexandru Paleologu, *A fost cel mai bun prieten al meu*, VR, 1992, 8–9; Toma Pavel, *Jurnalul lui Nicu Steinhardt*, „22”, 1992, 41; Cristea, *A scrie*, 45–53; Alexandru George, *Critica lui N. Steinhardt*, RL, 1993, 4, 5; Valeriu Cristea, *N. Steinhardt – scriitor, monah, profet*, CC, 1993, 4; Grigurcu, *Peisaj*, I, 11–24; Ierunca, *Subiect*, 233–244; Simion, *Mercuțio*, 301–302; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 342–346, IV, 356–361, V, 26–30; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 413–421; Simuț, *Incursiuni*, 306–313; Ierunca, *Semnul*, 159–164; Lovinescu, *Sburătorul*, II, 379, IV, 122, 125, 126, *passim*, V, 66, 69, *passim*, VI, 54, 55, *passim*; *Literatura memorialistică*, îngr. și pref. Ion Manolescu, București, 1996, 185–193; Zăciu, *Depart*, 127–135; *Dicț. analitic*, II, 310–313; Simion, *Fragmente*, III, 213–237, V, 281–283; Grigurcu, *De la un critic*, 32–42; *N. Steinhardt sau Fericirea de a fi creștin*, I–IV, îngr. Florian Roatiș, Baia Mare, 1999–2002; George Ardeleanu, *Nicolae Steinhardt*, Brașov, 2000; *Dicț. esențial*, 796–797; Cristea-Enache, *Concert*, 429–434; Manolescu, *Lista*, II, 316–319; Micu, *Ist. lit.*, 783–784; *N. Steinhardt în amintirea contemporanilor*, îngr. Florian Roatiș, Baia Mare, 2000; Pop, *Viață*, 19–36; Simion, *Ficțiunea*, III, 363–371; Arșavir Acterian, *Amintiri despre N. Steinhardt*, Cluj-Napoca, 2002; *N. Steinhardt prin alții, în postumitate*, îngr. Florian Roatiș, Baia Mare, 2002; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, 143–158; Ștefănescu, *Istoria*, 213–222; Holban, *Ist. lit.*, III, 91–101; Ioan Pinte, *Jurnal discontinuu cu N. Steinhardt*, Pitești, 2007; Liliana Cozea, *Experiența comunismului în jurnale și romane*, în *Valențe europene ale literaturii române contemporane*, coordonator Ion Simuț, Oradea, 2007, 271–287; Manolescu, *Istoria*, 1426–1429; George Ardeleanu, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, București, 2009; Popa, *Ist. lit.*, II, 976–977; Călin Emilian Cira, *Convorbiri despre N. Steinhardt*, I–II, pref. Ioan Pinte, Cluj-Napoca, 2010–2012; Simuț, *Vămile*, 325–328; *N. Steinhardt în evocări*, îngr. Florian Roatiș, Iași, 2012; Teșu Solomovici, *Ce i-a spus evreul Steinhardt călugărului creștin Steinhardt și viceversa*, București, 2012.

E.S.

STELARU, Dimitrie

(pseudonim al lui Dumitru Petrescu;

8.III.1917, Segarcea-Vale, j. Teleorman – 28.XI.1971, Buftea), poet, autor de teatru și proză.

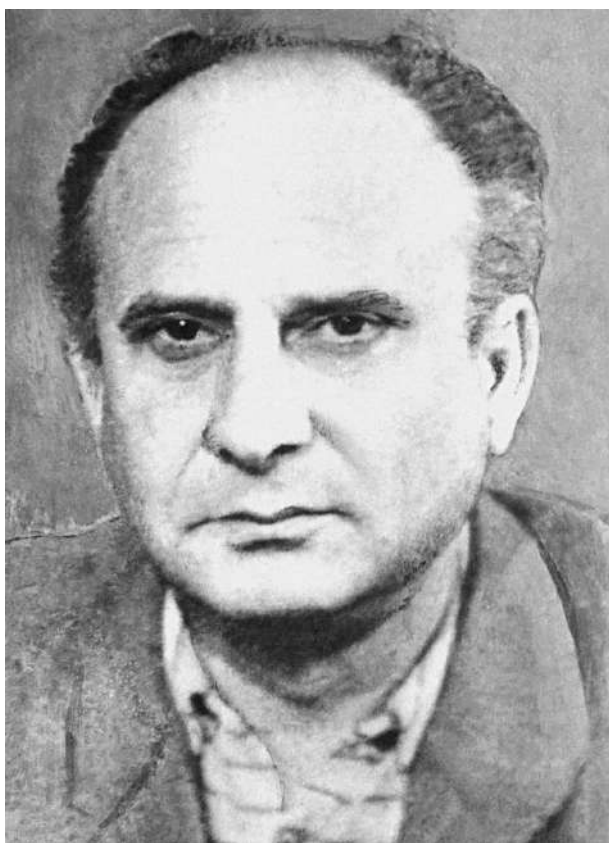
Este fiul Pașcăi (n. Preotu) și al lui Dumitru Petrescu, plugar și cizmar, mort în Primul Război Mondial. Mama recăsătorindu-se în 1924 cu Florea Stoicea, zidar și antreprenor de case din Turnu Măgurele, S. face aici școala primară și trei clase gimnaziale, la Liceul „Sf. Haralambie”. Este trimis de tatăl vitreg, de confesiune adventistă, la Institutul Biblic de Educație Creștină din Stupini, lângă Brașov, unde va învăța între 1931 și 1936. În „Semnele timpului”, revista Institutului Biblic, îi apar în 1936 versuri sub iscălitura Dumitru D. Petrescu. La Brașov scoate, probabil în 1935, volumul *Melancolie*, semnat D. Orfanul. Părăsind institutul, începe o viață de „înger vagabond”. Străbate România ciscarpatică, poposește la Iași, la Bacău și la București. În căutare de lucru, încearcă să facă meseriile de brutar, zidar. În mod sigur e hamal în Gara de Nord. Doarme în ganguri și pe sub scările unor clădiri. Biografia „orfanului” seamănă cu a poetului Francis Thomson, care, bolnav, doarme pe sub podurile Tamisei, și cu aceea a lui Léon Deubel, autor al unui singur volum, *Régner*, apărut în 1913, an în care s-a sinucis, nemaiputând îndura mizeria. Potrivit relatării proprii, S. ar fi încercat să se înece, la Constanța, în timpul războiului. Ducând o asemenea viață, fostul seminarist nu contenește să scrie. Și, cu toate că este dintre acei pe care „nimeni nu i-a primit niciodată, nimeni, nimeni”, reușește să publice. Îi apar versuri în „România literară”, revista lui Cezar Petrescu, în „Gând și faptă”, „Raza literară”. Scoate și noi cărți de versuri, unele consemnate în presă – *Abracadabru* (1937), *Preamăria durerii* (1938) –, altele doar menționate (ulterior) de autor, care și le vindea, inclusiv sub formă de foi volante, pe stradă și în localuri. Sub numele literar definitiv, dat în 1938 de Eugen Jebeleanu, e prezent în „Universul literar”, „Vremea”, „Pan”,

„Basarabia literară”, „Galeria”, „Dacia redivivă”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Teatrul Național”, „Almanahul teatrului românesc”. Constituie, cu Geo Dumitrescu, Dinu Pillat, Al. Cerna-Rădulescu, Marin Sârbulescu ș.a., gruparea Albatros, colaborează la revista omonimă și publică *Noaptea geniului* (1942). Frecventează cenaclul lui E. Lovinescu, care îi oferă medalionul *Planetă de poet nou*, folosit ca prefață la volumul *Ora fantastică* (1944; Premiul Socec). Spre a forța atenția publică, poetul a recurs în 1940 la o farsă: și-a anunțat în presă, cu concursul unor amici, decesul și a lăsat să se descrie ceremonia înhumării. În primii ani postbelici îi sunt găzduite versuri în „Revista Fundațiilor Regale”, „Lumea”, „Democrația”, „Facla”, „Tinerețea”, „Opinia liberă” din Ploiești și i se editează *Cetățile albe* (1946). Se stabilește la Turnu Măgurele, unde publică poeme în săptămânalul local „Drum nou”. Un an mai târziu se mută la Mangalia, apoi, în 1949, la Negru Vodă. Nu rămâne mult timp în mediul rural: merge la Constanța, intră în redacția ziarului „Dobrogea nouă” (1949–1950), devine secretar al Filialei din Dobrogea a Uniunii Scriitorilor și conduce un cenaclu literar. Renunță curând la aceste îndeletniciri, îmbrățișând-o pe cea de funcționar, dar o abandonează, spre a se face hamal în port. Dorul de ducă îl mână din nou la drum și, după ce cutreieră Dobrogea, și nu numai, prestând munci necalificate pe șantiere, ajunge tocmai la Petrila, unde se angajează miner. În 1954 e la București. Va locui succesiv la Sinaia, Turnu Măgurele și Buftea. Reapare în librării în 1955, cu un basm în versuri, *Fata pădurarului*, urmat peste un an de altul, *Gelu*, iar în 1957 de „feeriile” *Șarpele Marao* și *Vrăjitoarele*. Culegerea de poezii *Oameni și flăcări*, tributară orientării realiste-socialiste, datează din 1963. Urmează *Mare incognitum* (1967; Premiul Uniunii Scriitorilor), cuprinzând o selecție din versurile anterioare și un ciclu inedit, intitulat *Antirăzboinice*, apoi *Nemoarte* (1968), *Coloane* (1970), *Înaltă umbră* (1970), *Păsări incandescente* (1971), volumul de povestiri *Fata fără lună* (1967), alt basm în versuri, *Cei din lună* (1969), dar și *Poeme dramatice: Leru. Împăratul Nix* (1970), scrierea autobiografică *Zei prind șoareci* (1968). În acești ani colaborează la „Gazeta literară”, „Iașul literar”, „România literară”, „Steaua”, „Tomis”, „Tribuna”, „Vatra” ș.a. De-a lungul vremii a mai semnat Dumitru D. Petrescu, D. Petrescu-Orfanul,

Anton Olaf. Apariția a trei volume, *Cetatea de marmură* (1939), *Vagabondul* (1941) și *Trecere* (1942), invocate de poet, dar și de Al. Piru, nu este certă.

„Print” zdrențăros al boemei lirice bucureștene, S. a scris cea mai autentică poezie românească a condiției de paria. De paria „genial”, trebuie specificat numaidecât. Atribuind, integral, eului liric propria biografie, poetul îi conferă implicit și calitatea de „stelar”: „Vântură vântul șiroaie,/ Stelaru merge în ploaie./ I-e foame!”. „Stelarul” cară geamantane, cufere, saci de ciment, așa cum Iisus își ducea crucea („Vom porni în Gara de Nord tremurând,/ Strecurându-ne, urmăriți, pe lângă porți./ Alături de hamali vom duce bagaje...”; „Sunt hamal în portul Constanța./ Car saci de ciment,/ Duc lăzi cu geamuri/ Și mănânc ce găsesc”), „caută pâinea în taverne, în șanțuri,/ Ca un lup rățăcit”, „vântură străzile orașelor” și își „aruncă [...] anii tineri în azilurile de noapte”, dar, sub regimul nocturn, devine „geniu”. Noaptea îl restituie patriei lui eterne, incoruptibile, lumii visului: „Țara mea e în vis așezată”. În „cetățile albe” ale visului, ca în folclor, ca în poezia lui Lucian Blaga ori ca în *Cântecul mut* al lui Tudor Arghezi, „coboară transcedentul”. Un transcendent profan, ce ia înfățișarea lunii, multiplicată. E o lună atât de familiară, încât visătorul „o simțea printre degete, în inimă, pe gene” și, intrată în odaia lui, i se răsturna pe masă, desfăcându-și părul și metamorfozându-se continuu: „Prietenă mea luna nu mai era luna –/ Izvorau din ea alte luni, alte luni, un alai”. În vis poetul își recuperează eul profund, acela de „stelar”, de arhanghel al stelelor, de Lucifer: „Ce minunat Lucifer eram/ Lângă șoldurile de lună”, în timp ce în spațiul profan poetul e un „heruvim” suferind, un „înger” damnat, pierdut între declassați, „nedorind decât sărutul bolnav al Morții,/ Sărutul cald al Morții”, și doar Iuda îl identifică sub această mască mortuară pe Mesia: „Doamne, Stelaru Cristoase,/ Sub banca din parc mai e loc/ Și pentru obositele tale oase”. Altfel spus, invarianta particularizantă a lirismului lui S. e un cabotinism ingenuu. Autoportretizându-se ca haimana, ca golan, poetul o face cu un orgoliu suveran și întrebuintează, vorbind despre sine, pluralul majestății: „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea,/ Noi n-am avut alt soare decât Umilița”. Asemenea lui Al. Macedonski, dintre „poetii blestemați” autohtoni, autorul *Orei fantastice* trăiește tot timpul cu

sentimentul valorii sale paradoxale, neînțeleasă de contemporani. Dar atitudinile pe care le afișează nu sunt agresiv trufașe, provocator orgolioase, ofensive. „Îngerul vagabond” nu sfidează „soarta nendurată”, nu se proclamă, cu aroganță, „puternic împărat”, nu se visează mergând spre „cetățile albe” ca emir, ci își asumă condiția singurătății umile: „Am rămas în orașul meu singur/ ca o pasăre ucisă de săgeți”, se simte „atât de singur în lume/ Ca un Dumnezeu fără cer,/ Fără oameni și fără dragoste”, își „aude rădăcinile/ Cum se întorc în pământ,/ În pământ și-n moarte”. Departe de a-și dori, ca autorul *Rondelurilor*, „castele în Spania”, boemul stelelor își alină suferința cu speranța umilă de a avea cândva „pâine, pâine/ Și-un kilogram de ismă pe masă”. Neezetând să își etaleze, ca Macedonski, mizeria materială, și-a creat însă un stil al sincerității diferit de cel macedonskian, ca și de cel, mult mai rafinat, al lui G. Bacovia, care își comunică drama cu detașare. O joacă, o teatralizează, posedând la perfecție arta de a mima auto-detașarea ironică. La el „preamărirea durerii” nu e niciodată „literatură” la vreun mod afișat. Dacă vorbește despre sine autoironic, tonul e atât de ostentativ prezumțios, în derâdere, încât nu încapă nici o îndoială că este expresia deznădejdiei. Cel care a scris *Noptea geniului* – după cum relatează cei apropiați – își trata poemele ca și cum nu erau decât notații pentru el însuși. La cenele refuza să le citească, i le citeau alții, și, pentru a o face, îl percheziționau până la piele, spre a i le smulge din buzunare. Lăsa în redacții unicele exemplare pe care le avea. Căci S. nu își considera poezia un produs artistic, ci, probabil, un simplu jurnal. De aici și adoptarea versului alb, și, în genere, nesupunerea la canoane. Nu lipsesc, totuși, indicii ale preocupării de artă. Cea mai evidentă e majuscularea cuvintelor-obsesie, ca în versurile lui Emil Botta. Luceafărul căzut conviețuiește cu „buna Tristețe”, modelul său uman e „Prințul Noroc”. Neoromantic trecut prin simbolism (variante „decadentă”), S. se exprimă de cele mai multe ori direct, dar și prin autoproiecție în alte fapte, nu numai umane, identificându-se cu toate ființele refractare existenței canonice: bufoni, acrobați, nomazi, animale. Componentii unei șatre, „trista balerină” din Shanghai, „despletită, nebună”, mica vânzătoare de zire, „încovoiată, ca o viperă, pe jos”, „paietele lui Cocteau”, fără mâini și picioare, artiste ale circului

din Turnu Măgurele – și maimuțele de acolo, ce „scânceau între zăbrele” –, orbii, „patru umbre” care „de la Nord la Sud căutau Soarele”, câinele negru de pe maidan sunt tot atâtea alter egouri ale poetului. Deosebite afinități își descoperă cu specia canină și chiar se identifică, asemenea lui Gherasim Luca, explicit cu aceasta: „Noi – îi zice poetul câinelui părtaș la foame – suntem frați și regi/ între nebunii de jos”, iar altă dată se întreabă: „Când o să mă întorc/ La câinele meu Stelaru?”. „Geniul” hoinar face uneori haz de necaz în stilul lui Jean Richépin, altădată e fantast în genul lui E.A. Poe, exemplul cel mai ilustrativ, poate, fiind imaginea proliferării infinite a lunilor. În permanență e depravat, „sărman” și „blestemat”, ca Paul Verlaine. Marele său prototip este însă François Villon. În căutarea Eumenei, personificare în vis, sub numele fiicei sale, a absolutului liric, Hristosul valah redus la condiția de câine se complăce în compania unei Margot, „frumoasă ca o rușine”, cu care împarte un pat „plin de păduchi și de sânge” și „soarbe moartea ca pe o otrăvă”. Precum genialul damnat

medieval, cunoaște și supliciile închisorii, destăinuie într-un lamento: „Dormiți temnicerilor, dormiți,/ Lăsați-ne dracului un ceas./ De chinul lanțurilor ne izbăviți/ Și aruncați-ne pâinea care v-a rămas”. Instrumentul izbăvirii sale, ca și a patronului serafimilor osândiți, e spânzurătoarea: „«Vagabonzi, hoți, nebuni. Lepădații noroadelor./ Casa lor e temnița. Puneți lacăte bune fiarelor»./ Odată-poate cu înfriguratele zori vom sângera/ Și spânzurătorile ne vor ridica la cer”. Cântăreț al propriului martiriu, S. a încercat, în ciclul *Antirăzboinice*, să dea accent liric și unor notații inspirate de tragedia umanității. Pe alocuri a izbutit. Un poem surprinde priveliști sinistre ale câmpului de bătlie, altul exprimă compasiune pentru un caporal muribund ori ironie la adresa fanfaronadei belicoase. În ansamblu, ciclul e străbătut, din păcate, de un patetism factice, minat de sentimentalism. Caracterele definitorii ale originalității lui se găsesc, astfel, aproape toate, doar în versurile editate până în 1946. Producția lirică din anii pauzei de un sfert de secol dintre *Cetățile albe* și *Păsări incandescente* e formată în cea mai mare parte din mici ori chiar minuscule texte ce ar putea fi numite apoeme, deși nu par a fi apoetice la modul insidios, ca acelea ale lui Henri Pichette, ci ca urmare a stingerii vibrației. Rarele zvâcniri de lirism autentic vor face cu greu concurență crâmpeiilor de jurnal prea puțin incitant și abundentelor notații dispartate, multe de o fadoare deplină. Expresie a unei stări de spirit proprii întregii generații a războiului, era în firea lucrurilor ca poezia lui S. să facă școală, exercitând o vădită influență asupra unor debutanți precum Constant Tonegaru, Radu Teculescu, Tudor George, Gheorghe Chivu, George Mărgărit, Teodor Păcă, poate și Geo Dumitrescu. Cât despre poemele lui dramatice, acestea sunt construite, integral sau în parte, din material de basm, fără a versifica însă povești preexistente. Până și insignifiantele basme *Fata pădurarului* și *Gelu* sunt inventate. Printre actanții „feeriilor” *Șarpele Marao* și *Vrăjitoarele* se numără un măgar, Zeița-Crăița, Crai-Cucută, un diavol, un șarpe, un pui de cerb, în realitate fiu de împărat, Nodul Pământului, vrăjitoarea Cârja, iar în piese (nereprezentabile) se petrec, în virtutea unor farmece, întâmplări miraculoase. Artificios construite, întrețesute cu situații naive, versificate adesea greoi și alterate (mai ales *Șarpele Marao*) de un tezism actualizant, cele două poeme dramatice

pot procura o oarecare încântare prin inventivitate epică, prin jongleriile fanteziei. *Leru* e un hibrid literar, în care personaje și situații de basm și mitologie coexistă cu momente din biografia reală a poetului. De aceeași factură, dar alegoric în chip tendențios, forțat, este *Împăratul Nix*. În fine, autobiograficul alimentează cam toate prozele scurte ale lui S., reunite sub titlul unei narațiuni, *Fata fără lună*, și evocând anii războiului. Un fragment de nedisimulată autobiografie romanțată, înscrisă în intervalul 1938–1944, dă substanța volumului *Zeii prind șoareci*. Substantivele din titlu numesc militarii germani („zeii”) din patrulele ce arestau, noaptea, inși fără căpătâi („șoareci”). Subiectivitatea extremă și frecvențele confuzii de date exclud posibilitatea utilizării textului ca sursă documentară, însă atmosfera mediilor descrise (gazetăresc, literar, interlop) și cea de epocă sunt reconstituite, în schiță, autentic.

Tonul poeziei d-lui Stelaru este altul decât al celorlalți poeți. El se păstrează și în volum, sugerând o continuă și patetică spovedanie. Ca și volumele lui Bacovia, cu care poetul nostru nu are altfel nici o legătură, volumul d-lui Dimitrie Stelaru trebuie citit dintr-o dată și în întregime. O atmosferă proprie ca o ceață, în care joacă bizare figuri, se ridică și umblă pe deasupra tuturor poeziilor sale, dacă le citim pe toate în aceeași ședință. Dacă e, totuși, să stabilim o analogie, ceva din E. Poe, un fior și poate mai mult străbate lirismul acestui poet, căruia îi dorim pentru viitor și oarecare disciplină.

VLADIMIR STREINU

Poezia stelariană rămâne, în toată evoluția ei, un elogiu al boemei și al libertății umane, exprimată prin frondă proletariană. [...] Ipostaza boemiană a lui Stelaru e mai îngroșată, cu degradarea de ordin istoric inerentă, ajunsă la limită, la strigăte de disperare și de revoltă. [...] Odată cu evadarea din mediul boem, poezia sa nu mai spune același lucru, nu mai are un sens și fostul inger vagabond nu mai poate inventa nimic, ci își comentează boema anilor trecuți ca pe un paradis pierdut.

EMIL MANU

SCRIERI: *Melancolie*, pref. I. Narcis [I. Gr. Periețeanu], Brașov, [1935]; *Abracadabru*, București, 1937; *Blestem*, București, 1937; *Preamărirea durerii*, București, 1938; *Noaptea geniului*, București, 1942; *Ora fantastică*, pref. (*Planeta de poet nou*) E. Lovinescu, București, 1944; *Cetățile albe*, București, 1946; *Fata pădurarului*, București, 1955; *Gelu*, București, 1956; *Șarpele Marao*. *Vrăjitoarele*, București, 1957; *Oameni și flăcări*, București, 1963; *Fata fără lună*, București, 1967; *Mare incognitum*, pref. Eugen Jebeleanu, București, 1967; *Nemoarte*, București, 1968;

Zei prind șoareci, București, 1968; *Cei din lună*, București, 1969; *Mare incognitum*, pref. Lucian Raicu, București, 1969; *Coloane*, București, 1970; *Înaltă umbră*, București, 1970; *Poeme dramatice: Leru. Împăratul Nix*, București, 1970; *Păsări incandescente*, București, 1971; *Casa veștelor*, București, 1991; *Îngerul vagabond*, îngr. și pref. Victor Corcheș, București, 1999; *Opera poetică*, îngr. și pref. Emil Manu, București, 2002; *Scrieri literare*, îngr. și introd. Victor Corcheș, pref. Nicolae Rotund, vol. VI: *Proza antumă și postumă*, Constanța, 2002, vol. I: *Teatru*, Constanța, 2004.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, V, 151–152; Constantinescu, *Scrieri*, IV, 651–655; Cioculescu, *Aspecte*, 231–233; Perpessicius, *Opere*, XI, 28–30; G. Călinescu, *Istoria literaturii române (compendiu)*, București, 1945, 436–438; Negoșescu, *Scriitori*, 384–387; Felea, *Reflexii*, 122–127; Piru, *Panorama*, 133–138; Caraion, *Duelul*, 148–154; Grigurcu, *Teritoriu*, 42–46; Balotă, *Umanități*, 395–397; George, *Sfârșitul*, I, 243–250, III, 216–217; Raicu, *Structuri*, 168–184; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 570–577, 655–656; Piru, *Poezia*, I, 128–144; Manu, *Eseu*, 18–42; Simion, *Scriitori*, I (1978), 89–100; Grigurcu, *Poeți*, 154–157; Ruja, *Valori*, 11–17; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 945–946; Radu Petrescu, *Meteorologia lecturii*, București, 1982, 229–261; Emil Manu, *Dimitrie Stelaru*, București, 1984; ed. 2, București, 2003; Micu, *Modernismul*, II, 202–211, *passim*; Pop, *Jocul*, 212–218; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 365–368; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 456–459; Constantin Ciopraga, *Poezia – supraordine compensatorie: Dimitrie Stelaru*, L, 1991, 15, 16; Mircea Popa, *Dimitrie Stelaru*, ST, 1997, 2–3; Dumitru Vasile Delceanu, *Dimitrie Stelaru, un înger căzut*, Alexandria, 1998; Lucian Teodosiu, *Dimitrie Stelaru așa cum l-am cunoscut*, Iași, 1998; *Dict. esențial*, 797–799; Manolescu, *Lista*, I, 42–43; *Dict. analitic*, III, 139–143, 225–229; Cornelia Ștefănescu, *Prozatorul-poet*, RL, 2003, 1; Grigurcu, *În pădurea*, 275–282; Popa, *Ist. lit.*, I, 204–208; Marius Nenciușescu, *Dimitrie Stelaru și paradigma poetică a anilor '40*, Cluj-Napoca, 2011; Scurtu, *Contribuții*, I, 79–83; Pavel Chihăia, *Dimitrie Stelaru*, „Ex Ponto”, 2012, 2.

D.Mc.

STELUȚA, revistă apărută la Botoșani, săptămânal, între 21 ianuarie și februarie 1868, între 11 februarie și 13 iulie 1869. Fostul militant unionist I. V. Adrian, gazetar cu experiență, scriitor cu oarecare faimă în epocă și colaborator la revistele și gazetele lui Mihail Kogălniceanu, a editat, în calitate de proprietar, redactor și tipograf, această publicație, probabil primul periodic literar botoșănean. Adrian își publică în **S.** propriile compuneri, versuri (satira *Astăzi, Plutașul, Urechia*, semnată Bondarul, ș.a.), nuvele istorice (*Ștefăniță al VI-lea cel tânăr, Petre Măjearul*), proză satirică (*N-are parale*), traduceri, dar obține

și colaborarea poezilor Gh. Tăutu, N. Nicolescu, N. Roiu, V. Gr. Pop. El reproduce, de asemenea, din versurile lui Dimitrie Petrino, N. Pruncu, fabule de C. Stamati și tipărește scrieri teatrale aparținând lui Teodor Boian (vodevilul *Teatrul la țară*) și Șt. Mihăileanu (tabloul în versuri *Blestemul unui țăran murind*, jucat în 1868 la Teatrul Național din București). N. Nicolescu traduce din Alfred de Musset (poezia *Nu mă uita*), iar I. V. Adrian din Théophile Gautier (poezia *Fuga*) și trei poezii de M. I. Lermontov (*Privesc..., Ah! tristu-î, urât tare!, O! nu, o! nu pe tine*). Tot redactorul revistei este semnatul unor documentate articole de istorie și sociologie (*Construirea primitivă a familiei și societății, Cercetări asupra originii ziarelor*), care par să fie mai curând traduceri. **S.** avea relații de schimb cu „Albina” de la Viena, cu „Familia” și cu „Concordia”, ambele editate la Pesta.

R.Z.

STELUȚA, publicație apărută, ca lunar, la București (primul număr), apoi în comuna Costești-Vale (județul Dâmbovița) de la 1 mai 1932 până în aprilie 1933, având subtitlul „Revistă literară, științifică și sociologică”. Director: I. C. Vissarion. Articolul-program, *Către cititoare și cititori*, semnat de director, arată că **S.** își propune să aibă un caracter mai larg, nelimitându-se la literatură: „Noi n-avem sute de mii de cititori, ca o revistă să poată să reprezinte numai o specialitate...”; „trebuie să facem *politică*, o politică de morală și de știință aplicată”, în vederea sprijinirii frumosului, a dreptății și progresului. Primul număr e scris în întregime de I. C. Vissarion, care publică poezii, nuvele, comentarii politice și sociale, știri artistice, note redacționale. În numerele următoare sunt prezente și alte nume, de învățători, preoți sau militari în rezervă: Aurel Rațiu, Mihail Răstoacă, Radu Brazdă, I. Martac ș.a. Ocazional, Gala Galaction contribuie cu evocări (*Din carnetul unui pelerin, În satul meu natal, după treizeci de ani, Icoana lui Alexandru Vlahuță*) și Al. T. Stamatiad cu poezii. Lui I.C. Vissarion îi mai aparțin articolele *Prin noi înșine ori noi prin alții?*, *Moartea zeilor în sufletul popoarelor*, în care denunță câteva tare sociale, dar și texte despre actualitatea politică internațională (*Adolf Hitler, E cu puțință un război în curând?*), în timp ce Stancu Ștefanov traduce, prin intermediar bulgar, din R.W. Emerson (schita *Thoreau*).

M.Pp.

STERE, C. [Constantin]

(1.VI.1865, Horodiște–
Soroca – 26.VI.1936,
Bucov, j. Prahova),
gazetar, prozator.

Este fiul Pulcheriei (n. Kaciaunov) și al lui Gheorghe (Iorgu) Stere, proprietar al unor întinse moșii în ținutul Soroca. Bunicul patern, Ștefan Stere, era, se pare, grec sau aromân din Grecia, stabilit ca arendaș pe la începutul secolului al XIX-lea în zona Botoșanilor, de unde, în urma căsătoriei cu Maria Catargi, își extinsese interesele până la Nistru. După anexarea Basarabiei de către Rusia, acolo a rămas o parte din copii, printre care și Gheorghe Stere, ceilalți preluând moștenirea din dreapta Prutului. Circumstanțe diverse au făcut ca Pulcheria (Profiria) Stere, fiică și ea de moșier scăpătat, mult mai tânără decât soțul ei, să îl lipsească, probabil, pe cel dintâi vlăstar al său de dragostea maternă și să îl lase cu totul în grija servitorilor, ceea ce îl traumatizează profund pe copil, care va avea o sensibilitate excesivă, dar, în același timp, îl va face să se atașeze de obijduiții de pe moșia părintească. În acest sens a fost influențat și de preceptorul angajat pentru a-i da primele învățături, un student rus câștigat de curentul narodnicist. De prin 1875 **S.** își continuă studiile într-un pension german din capitala Basarabiei, apoi la „gimnaziul nobilimii”. În ultimele două clase se apropie de mișcarea revoluționară, contribuind la înfiriparea „cercurilor de autoinstruire” chișinăuene, implicându-se, se pare, și în alte acțiuni (transport de literatură marxistă). Chiar înaintea examenului de absolvire, în noaptea de 11–12 mai 1884, este arestat și închis în „castelul penitenciar” din Chișinău, de unde este eliberat, după trei săptămâni, pe cauțiune. Eliminat din școală, nu poate să își susțină bacalaureatul. Totuși, toamna se afla la Odessa cu intenția de a frecventa Universitatea. În decembrie, însă, este din nou arestat, într-o altă „afaceră” – a „cercului revoluționar Borzeakov” – și, deși la percheziție nu i se descoperă nimic ilegal, e închis câțva timp. Pus în libertate până la

terminarea anchetei, se căsătorește în primăvara anului 1885 cu Maria Grosu, fiică a unui „consilier agricol” în Zemstva din Bender. Tergiversată mult, ancheta în care e implicat **S.** se încheie în iunie 1886, el fiind deportat, „pe cale administrativă”, pentru trei ani, în Siberia Occidentală, la Kurgan. Aici i se alătură și soția, care, după nașterea primului lor copil, Roman (la sfârșitul lui mai 1887), va trebui să se întoarcă în Basarabia. **S.** este transferat, se pare la cerere, în Turinsk, unde, împreună cu alții, încearcă să scoată o gazetă a deportaților și să lanseze un protest contra abuzurilor administrației siberiene. Până la definitivarea anchetei este expediat în nordul extrem al guberniei, la vărsarea fluviului Obi, apoi adus înapoi și încarcerat în închisoarea din Tobolsk. De aici, în noiembrie 1888, adresează un memoriu conducerii departamentului de resort, în care declara că nu este „dușman” al regimului și că nu împărtășea concepțiile revoluționare ale celorlalți deportați, cerând scoaterea din închisoare și trimiterea într-un loc din care să poată corespunda cu familia. Totuși rămâne în închisoare până în noiembrie 1889, când se dă sentința în „afacerea gazetei exilaților”: trei ani de deportare în Siberia Orientală, mai precis în Iakuția. Va pleca totuși din Tobolsk abia în mai–iunie 1890, dar nu în locul stabilit inițial, ci în satul Serghinsk, gubernia Eniseisk, în drum îngăduindu-i-se o ședere mai îndelungată la Krasnoiarsk. În toate locurile de detenție, dar mai ales în Turinsk, în Tobolsk și în Krasnoiarsk, **S.** se străduiește să se instruiască temeinic, profitând de contactul cu numeroșii intelectuali deportați, dar și de cărțile din Occident pe care și le comandă la o mare librărie moscovită. La Tobolsk începe să redacteze în rusește un fel de tratat de filosofie. Înainte de împlinirea sorocului, în martie 1892, i se aprobă „un concediu de patru luni pentru a-și vedea părintele bolnav”, astfel încât pe la sfârșitul lunii următoare ajunge pe meleagurile natale. La terminarea „concediului” solicită, prin mareșalul nobilimii basarabene, o prelungire de alte patru luni, care acoperă în fapt restul pedepsei. Nutrind îndoieli serioase asupra perspectivelor mișcării revoluționare din Rusia și fiindu-i interzis să urmeze studii universitare, se decide să treacă în România, unde ajunge în decembrie 1892. Se stabilește la Iași, atras de cercul socialist al lui Ioan Nădejde, în care e primit ca un adevărat martir, dar și de Universitate, unde se înscrie la Facultatea de

Drept. Va debuta la „Munca”, în 28 martie 1893, cu articolul *O sinucidere*, semnat C. Minuseanu. Ideile politico-sociale și le afirmă inițial prin înființarea societății studențești Datoria, al cărei scop era „contribuirea la ridicarea nivelului cultural al poporului”, apoi în primele articole publicate, sub pseudonimul C. Sorțescu, în august-septembrie 1893 în ziarul ieșean „Evenimentul”, intitulate *Socialiștii și mișcarea națională*. Pledoaria era continuată, în suplimentul literar al cotidianului „Adevărul”, cu „foiletonul social” în opt părți *Din notițele unui observator ipocondric*, iscălit Observator Ipocondric, și într-o suită de articole și note găzduite de săptămânalul „Evenimentul literar” în 1894, semnate cu pseudonimele C. Șărcăleanu și Verax (utilizat împreună cu G. Ibrăileanu) ori cu inițialele Ș-V (tot cu Ibrăileanu); în „Lumea nouă” iscălea Vișător. În preajma susținerii licenței (teza, tipărită în 1897, se intitulează *Evoluția individualității și noțiunea de persoană în drept*) insera în revista „Arhiva”, sub titlul *Încercări filosofice*, fragmente din tratatul proiectat și scris în surghiunul siberian. Deși nu intră în Partidul Social Democrat al

Muncitorilor din România, S. are un rol important în decizia „tinerilor generoși” care în 1899 aderă la Partidul Liberal. Ales consilier municipal și ajutor de primar încă în 1898, devine deputat în 1901. În același an e numit profesor suplinitor la Catedra de drept administrativ și constituțional a Facultății de Drept din Iași, peste doi ani fiind definitivat prin concurs. Practică intermitent și avocatura, ceea ce îi îngăduie să petreacă mai multe luni, în 1905–1906, în Basarabia, aflată în efervescență revoluționară, unde face să apară, cu fonduri puse la dispoziția lui de guvernul conservator, ziarul „Basarabia”, condus de Em. Gr. Gavriliță. De la Chișinău trimite corespondențe, iscălite C. Șărcăleanu, M. Costea, pr. Onofrei etc., câtorva ziare din țară, printre care și „L'Indépendance roumaine”. Între timp apare, la începutul lui martie 1906, revista „Viața românească”, plănuită mai de mult împreună cu prietenii săi ieșeni – G. Ibrăileanu, Constantin Botez, Ioan Botez, Mihai Carp, Gh. Kernbach (Gheorghe din Moldova) și N. Quinez – pe a cărei copertă apare ca director împreună cu Paul Bujor. În primul deceniu de existență a publicației S. dă la lumină studii, articole și comentarii pe teme economice, sociale și politice (*Social-democratism sau poporanism?*, „*Neoiobăgia*” d-lui Gherea, „*Foamea constantă*” și chestia agrară, *Organizația locală, Fischerland, Țară de latifundii, Piemont românesc?*, *Formarea latifundiilor*, „*Pentru ce s-au răsculat țărani*”, *Pe terenul principiilor...*), câteva eseuri de critică literară (*Cântarea pătimirii noastre...*, *Petroniu veacului al XIX-lea: Oscar Wilde*, apoi *Henrik Ibsen*, *Contele L.N. Tolstoi*, „*Europa*” pentru un călător român din 1825, *H. Taine și Revoluția Franceză*), numeroase note polemice (la rubrica „Miscellanea”, îndeobște semnate cu pseudonimul colectiv Nicanor & comp.), la care se adaugă, în 1906, notele de călătorie *Patru zile în Ardeal* și, în 1912, o amplă proză, *În voia valurilor*, semnată cu pseudonimul C. Nistrul; ambele lucrări vor fi tipărite separat în 1916. Prefect de Iași după izbucnirea răscoalei din 1907, președinte al clubului liberal, cu perspective de a deveni ministru, rector al Universității ieșene (1913–1916), S. cere reforme radicale (largă împroprietărire a țăranilor, vot universal etc.). Odată cu declanșarea conflagrației mondiale, el se plasează pe o poziție diferită de aceea a Partidului Liberal și a opiniei publice, militând de la tribuna Parlamentului și în paginile „*Vieții românești*”

(*România și războiul european, Pentru ce sunt un trădător...*, „Puhoiul”, *Discursul d-lui Take Ionescu*, ultimele trei sub genericul *Din carnetul unui solitar*) pentru intrarea în război de partea Puterilor Centrale, împotriva Imperiului Țarist, întru reintegrarea Basarabiei în statul român. Rămas în București după ocuparea orașului, scoate, între 1 septembrie 1917 (stil nou) și 12 noiembrie 1918, cotidianul „Lumina”, în care dă aproape zilnic un editorial, articole și note, din care multe sunt strânse în volumul *Marele Război și România* (1918). Cu încuviințarea guvernului condus de Al. Marghiloman, va participa la întrunirea Sfatului Țării ținută la Chișinău, discursurile sale contribuind semnificativ la adoptarea hotărârii din 27 martie 1918, de unire a teritoriului dintre Prut și Nistru cu România. Decorat împreună cu principalii făptuitori ai evenimentului, un an mai târziu, în contextul victoriei

Antantei și a tragerii la răspundere a celor ce „colaboraseră” cu armatele de ocupație, este arestat, dar eliberat după o lună din motive medicale. I se îngăduie să plece în Elveția pentru a-și îngriji sănătatea. Suspendat definitiv din învățământ, va fi totuși ales deputat de Cetatea Albă, apoi de Soroca și validat ca atare. Dar acuzațiile de trădare vor fi reiterate la toate inițiativele politice ale lui S. (un anteproiect de constituție, formarea Partidului Țărănesc, fuzionarea acestuia cu Partidul Național din Transilvania etc.), climatul ostil împiedicându-l să le ducă până la capăt și, implicit, să ocupe locul de lider pe care îl merita. În 1929 optează, în virtutea mandatelor avute, pentru locul de senator de drept (pe viață), după un an dându-și demisia din Partidul Național Țărănesc, gest pe care îl va justifica în *Documentări și lămuriri politice. Preludii: Partidul Național Țărănesc și „cazul Stere”* (1930). Părăsind

Al. Șmelț, G. Mârzescu, C. Stere, I. Al. Brătescu-Voinești, C. Penescu, Iancu Botez

prim-planul vieții politice, mai participă totuși la fondarea Partidului Țărănesc Democrat din Basarabia și a gazetei „Zărilor”, apoi a Partidului Radical Țărănesc. De-a lungul celor zece ani de activitate politică postbelică, se manifestă mai rar publicistic, trimițând intermitent texte, sub vechiul generic *Din carnetul unui solitar*, la „Viața românească” și la „Adevărul literar și artistic”, în acesta din urmă dând la iveală, în 1927, și o suită de comentarii asupra câtorva scriitori ruși (Andrei Belii, Vsevolod Ivanov, Isaak Babel). Suferind de cord, retras la moșia Bucov, de lângă Ploiești, după ce își republică, în mai 1930, în ziarul ieșean „Avântul” proza *În voia valurilor*, purcede la elaborarea ciclului romanesc care îl va consacra (inițial dictat stenodactilografilor L. Leoneanu și A. Byck, apoi „stilizat” de G. Topîrceanu și, mai târziu, de Al. A. Philippide). Astfel, tipărește în ritm precipitat opt volume – *Prolog: Smaragda Theodorovna, Copilăria și adolescența lui Vania Răutu și Lutul* (1932), *Hotarul* (1933), *Nostalgii* (1934), *Ciubărești și În ajun* (1935) și *Uraganul* (1936). Moartea neașteptată, grăbită de tensiunea în care trăise după război și de efortul depus, mai cu seamă în ultimii ani, lasă neterminată această operă, care se va bucura de un neobișnuit succes de public și de critică.

Personalitate puternică, nutrind o nestrămutată încredere în propria superioritate morală și intelectuală, în justețea opiniilor sale, impunându-se aproape ca o forță a naturii, nu însă fără o anume abilitate în regizarea aparițiilor publice și, în genere, a actelor sale, S. începe îndată după sosirea în România să-și promoveze convingerile politice și culturale generate de experiențe din Rusia. Primele articole, din „Evenimentul”, avansează deja ideea atitudinii greșite a socialiștilor față de mișcările naționale, precum și pe aceea a inaplicabilității marxismului în țările agrare, în care proletariatul propriu-zis lipsește. În astfel de țări, implicit în România, soluția optimă ar fi fost desăvârșirea revoluției burgheze, prin introducerea, pe cale parlamentară, a reformelor democratice, în special a votului universal, prin împroprietărirea țăranilor, concomitent cu ridicarea nivelului lor cultural, categoria socială fiind desemnată, în virtutea ponderii ei numerice și economice, prin termenul „popor”. Un rol important revenea – în ochii ideologului – intelectualilor, inclusiv artiștilor, îndeosebi celor ieșiți din popor. Programul este numit încă din

acest moment „poporanist”, S. precizând că e vorba de un curent prezent și în Anglia, dar mai ales în Rusia, unde așa-numitul *narodnicestvo* cunoscuse între 1870 și 1885 o amploare extraordinară. O prezentare mai detaliată a acestor mișcări o face în numărul duminical al „Adevărului”, de astă dată în antiteză șarjată cu comportamentul tineretului intelectual român, inclusiv cel socialist, totul culminând într-o expunere vibrantă a crezului propriu. Prioritatea vădită a obiectivului privitor la intelectualitate îl determină să treacă imediat la propovăduirea lui, pentru care găsisse și o tribună adecvată, la nou-apărutul „Evenimentul literar”, unde e secondat de câțiva tovarăși de idei, între care foarte activ se arată G. Ibrăileanu. Cu referire la limba literară, S. observă că aceasta trebuie să fie „un rezultat al lucrării împreună pe terenul social, cultural și intelectual a maselor muncitoare, dintr-o parte, și a păturii culte poporaniste [...] dintr-alta”. Alt articol (*Ce cerem de la artiști?*) vorbește despre „marginile peste care nu se poate trece”, margini „arătate de datoriile morale pe care le are orice om cult crescut și susținut de «economia națională» – față cu masele muncitoare și nenorocite ale poporului nostru (totalitatea claselor muncitoare și producătoare)”, de un „minim” de cereri, desemnat chiar prin termenul „poporanism”, ce cuprinde „iubirea sinceră pentru popor, apărarea intereselor sale, lucrarea cinstită spre a-l ridica la nivelul unui factor social și cultural conștient și neatârnat”. Definiția este completată cu observația că poporanismul „e mai mult un sentiment general, o atmosferă [...] intelectuală și emoțională decât o doctrină și un ideal bine hotărât”. În altă parte formulează și postulatul caracterului național al oricărei literaturi poporaniste. Clarificări sunt aduse apoi în alte articole – „*Omul perfect*”, „*Motivele*” artei, „*Poporul în artă și literatură*”, „*Arta pentru popor*”. Ultimul, cuprinzând un amplu excurs în artele plastice și în dramaturgia europeană, dă seamă și de largul orizont cultural al ideologului. Prin aceste texte, ca și prin acelea datorate lui Ibrăileanu, noul program este conturat destul de pregnant în liniile sale mari. Stadiul nu este însă depășit, cei doi promotori lăsându-se antrenați într-o polemică oarecum laterală cu revista „Vieața” a lui Al. Vlahuță, nu mult după aceea „Evenimentul literar” fiind nevoit să-și înceteze apariția. Nu se produsese nici susținerea prin creații literare valide. Dar, odată lansate, ideile

și-au continuat acțiunea, chiar dacă S., ca și Ibrăileanu, nu mai intervine publicistic, aproape un deceniu, în favoarea lor. Lupta va fi reluată, pe alt plan, în paginile „Vieții românești”. În afară de reiterarea ideilor anterioare, directorul „pentru partea literară” aduce o serie de nuanțări ale conceptului, mai ales prin replici incisive date în polemicile purtate cu revistele „Convorbiri literare” și „Convorbiri critice”, cu „Sămănătorul” și „Neamul românesc literar”, cu „Noua revistă română” etc. Impact major are îndeosebi „cronica” la volumul de debut al lui Octavian Goga, poezia ardeleanului fiind considerată expresia integrală și cea mai valoroasă a poporanismului literar. Distincții subtile operează și comentariile referitoare la scriitori din epoci diferite, ca Oscar Wilde, Henrik Ibsen și Lev Tolstoi. Ideile poporaniste sunt vehiculate și în *Patru zile în Ardeal*, relatare a unei scurte călătorii întreprinse în mai 1906, text ce relevă și un cert dar de povestitor, umor, spirit de observație, capacitate de portretizare în câteva tușe sigure. De altminteri, publicistul S. arătase de la început calități de scriitor. În

„foiletonul social” din 1893 patetica expunere a crezului democratic și naționalist e așezată în rama, literară, a unei scrisori de sinucigaș, în care informațiile autoreferențiale incomplete, generând o aură de mister, alternează cu relatarea unor întâmplări cu personaje apăsate antitetice: meschini, duplicitari studenți, intelectuali și politicieni români, pe de o parte, generoși poporaniști englezi și ruși, pe de alta. Inserții confesive și scrutări meticuloase ale propriei interiorități apar și în pledoariile pro domo ale omului politic – *Spovedanie pentru oamenii cinstiți* (1908), *Pentru ce sunt un trădător...* (1915), discursul *Un caz de conștiință* (1921) ori *Documentări și lămuriri...*, unde se află și un remarcabil portret al „domnului președinte” (Iuliu Maniu). Concomitente cu cele dintâi „spovedanii” sunt și câteva încercări beletristice, alcătuite din „amintiri à la Creangă”, o schiță pe tema unei reîntâlniri târzii, o descriere a Ceahlăului. Astfel, este firească apariția în 1912, în „Viața românească”, a unei proze remarcabile, *În voia valurilor*. Subtitlul *Icoane din Siberia* focalizează atenția asupra suitei de tablouri, unele de un exotism original, „întors” – tărâmul explorat neavând nimic din farmecul obișnuit ale „primitivității” –, altele de un adânc umanitarism, dezvăluind un infern concentraționar, dar toate de un realism halucinant. În profunzime, însă, proza posedă robusta armatură a unui subiect unitar. Coborârea pe fluviul siberian este un itinerar de inițiere, străbătut de personajul central, basarabeianul Ion Răutu, surghiunit la ieșirea din adolescență, o călătorie la capătul căreia se produce revelația, iluminarea supremă. Tânărul își vede semenii (paznicii Feighin și Sinenco, alți deținuți, localnicii siberieni), dedați îndeobște celor mai josnice fapte, ajungând în clipa maximei primejdii la o deplină umanitate. Faptul, repede uitat de cei în cauză, nu e mai puțin dătător de speranță și, ca atare, poate fi convertit în sens al vieții, în ideal de luptă. *În voia valurilor* este astfel mai mult decât o nuvelă, e un roman *in nuce*, condensat, ceea ce se explică și prin caracterul „ocazional”, de operă ținând să marcheze împlinirea unui secol de la răpirea Basarabiei. Sugerată și de unii recenzenți (Pamfil Șeicaru), dezvoltarea subiectului în forma unui Bildungsroman (modele fiind *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister* de Goethe ori *Jean Christophe* de Romain Rolland) pare să-l fi preocupat pe S. chiar de atunci. Întârzierea cu două decenii a realizării propriu-zise a adus

o modificare a intenției, în sensul cuprinderii nu doar a segmentului „formării”, ci a întregii vieți a protagonistului, același Ion Răutu, care se identifică în chip evident cu autorul, și, totodată, a frescei mediilor pe care le traversează. În varianta finală, neterminată, a romanului *În preajma revoluției*, formarea personalității lui Vania Răutu are totuși o pondere mare în primele cinci volume. Cel dintâi, menit să pună în lumină factorii ereditari, precum și circumstanțele familiale care își pun amprenta asupra copilului și să dea icoana vieții basarabene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, e până la un punct de sine stătător (lucru sugerat și de titlu: *Prolog: Smaragda Theodorovna*), apropiindu-se în același timp cel mai mult de canonul tradițional. Canavaua sa e dată de o dramă, inventată în parte de autor, inspirat și de romanele lui Stendhal, Balzac, Flaubert, Turgheniev, Lev Tolstoi. E drama familiilor în care există o prea mare diferență de vârstă și de nivel cultural între soți, cu o rezolvare oarecum inedită: „bovarica” Smaragda sfârșește în ipostaza de cenzor al moralității obștei, dar și în a nutri un persistent resentiment față de fiul ei. Cei doi soți capătă o fizionomie memorabilă, cu toate că pe alocuri naratorul cedează pasul moralistului ce expune „cazul” *ex cathedra*, preocupat să nu lase nimic neexplicat. Și tabloul mediului reține atenția, deși e realizat cu precădere – folosindu-se ca pretext nunți, botezuri, baluri și „sobraniile dvorenilor” – prin aglomerare întrucâtva mecanică de tipuri, multe pitorești, dar care nu contribuie esențial la progresul acțiunii principale, cum sunt cele două „instituții” basarabene Alexandru Ivanovici Brașevan și Anica Mesnicu, „mareșalul gubernial” Ștefan Gheorgheviți Cazara, slavofilul Feodor Feodorovici Carpinski, „moldovenizantul” Alexandru Matveevici Vătruță, „cinicul” Ivan Nicolaevici Telega, „civilizatorul” baron August Milbrey von Pfälzer-Gröner zu Holstrom, hotelierul Gaspar Gasparovici Nazarian, cu rol de gazetă de informații a Capitalei și a provinciei întregi, donjuanul conte Przewicki, popa Vasile Cociorvă, lăutarul evreu Lemeș, cârciumarul Aizic, doica Irina, vechilul Alexandru, vizitiul Dumitru ș.a., dar și prin comentarii sociologice. Carențelor de acest fel li se adaugă altele, din sfera lexicului, unde sunt frecvente rusismele, neologismele tehnice, cu efect de prețiozitate, ca și cuvintele sau formele improprii, rămase în număr mare și după intervenția „stilizatorilor”. Portretele

Smaragdei și al lui Iorgu Răutu, ca și fresca de mediu sunt substanțial completate în volumul al doilea al ciclului, unde locul central îl ocupă rememorarea câtorva dintre primele trăiri ale lui Vania Răutu, în ambianța familială a Năpădenilor, apoi în pensionul germanului Faltin și în „gimnaziul nobilimii” din Chișinău, rememorare dirijată prea vizibil, parcă spre a „documenta” ce putea fi simptom sau cauză a firii insurgente a protagonistului. Abia în partea a III-a, intitulată *Inițierea*, se intră pe făgașul narării cursive a faptelor și întâmplărilor, ce culminează cu arestarea proaspătului bacalaureat admis în „mișcare”. Acest segment, împreună cu volumele *Lutul*, *Hotarul* și *Nostalgii*, formează ceea ce s-ar putea numi „romanul” revoluționarului rus de origine basarabeană Ion Răutu, neîndoindu-se panoul cel mai rezistent din ciclul *În preajma revoluției*. Valoarea lui stă în primul rând în extraordinar de bogata substanță epică: viața de întemnițat a tânărului, peripecile întreitului său „pohod na Sibir” și ale întoarcerii acasă, confruntarea cu „blestematele chestiuni”, evoluția de la marxismul ortodox la poporanism, în aprigă dispută cu diverși ideologi, lupta dintre conștiința sa morală și „lut”. Stă, de asemenea, în puterea de a da relief aparte sutelor de figuri antrenate în magma efervescentă a narațiunii: reprezentanți ai autorităților, surghiuniți de cele mai diverse soiuri, siberieni get-beget ori coloniști de toate națiile, mai fiecare cu o „poveste” a sa, tragică sau grotescă, stranie sau absurdă. În sfârșit, stă într-un progres notabil al procedurilor narative și descriptive – memorabile sunt descrierile Obiului revărsat, a tărâmului arctic cu aurora sa boreală, a taigalei, adevărat poem în proză –, în mânăuirea dialogului, în folosirea altor registre, precum jurnalul intim, scrisoarea, documentul „oficial”. Valoarea panoului e minată, totuși, de o serie de episoade cvasiidentice sau nesemnificative, cu personaje neindividualizate ori pur și simplu „dubluri”, de unele reveniri (precum întâmplările din „obștea plutitoare” pe Volga având în centru pe Fany Perlov și Maria Culiceeva), de exprimări stângace. Nu la fel de rezistentă este secvența ultimă a ciclului, formată din *Ciubărești*, *În ajun* și *Uraganul*, unii critici vorbind chiar de un eșec integral aici. Într-adevăr, transformarea materialului memorialistic în roman, reușită în mare măsură în primele cinci volume, este ratată parțial în ultimele trei, experiența politică recentă a autorului

suscitându-i o pornire pătimașă, resentimentară. Din cauza acesteia, tarele societății, ca și defectele indivizilor, fie adversari, fie colaboratori apropiați și prieteni vechi, sunt șarjate nejustificat, capătă deseori o înfățișare grotescă. Pe acest fond și Vania Răutu, cu moralitatea lui perfectă, devine neverosimil, textul acuzând un flagrant *parti-pris* auctorial, un tezism apăsător. „Egocentrismul”, idealizarea protagonistului-autor fac dificil de acceptat lectura propusă de Nicolae Manolescu volumului *Ciubărești* ca „un roman satiric, pe alocuri memorabil prin sarcasmul corosiv”, cu o „metodă swiftiană la origine”. Dar, pe lângă anumite capitole de „istorie ieroglifică”, îndeosebi volumele *În ajun* și *Uraganul* cuprind episoade romanești de calitate, precum cele care analizează relația lui Vania Răutu cu Eliza Orleanu și cu Ivonna, călătoria în Transilvania și în Europa Occidentală (unde e și întrevederea cu „generalisimul revoluției mondiale”). Pe acest palier se înscriu, de asemenea, amplele tablouri dedicate revoluției ruse din 1905–1906 și răscoalei din 1907, cu scene plastice de acțiune în care sunt angrenate mulțimile, amândouă tributare însă în prea mare măsură documentelor, multe preluate direct din rubricile de fapt divers ale periodicelor vremii. Neîncheiat, cu mari inegalități, *În preajma revoluției* îi asigură totuși lui S. un loc important între romanțierii primei jumătăți a veacului al XX-lea.

Se poate afirma că adevăratul „roman fluviu” al literaturii noastre este În preajma revoluției al d-lui C. Stere. Nicăieri nu vom găsi o narațiune mai susținută, o varietate și un număr de tipuri mai prodigioase și un destin mai senzațional al personajului principal ca în romanele sale ciclice. [...] Liniștea povestirii, oricât ar fi de stăpânită, nu este cea mai caracteristică, fiindcă ne-a obișnuit cu ea suverana detașare de obiect a d-lui Rebreanu. Psihologismul nu este accentul principal al vastelor sale romane, după cum nici o problemă morală nu apare cu persistență în cursul lor. Ce este atunci atât de impresionant în epopeea revoluționarului antițarist Vania Răutu? Este, cu siguranță, mulțimea de fapte și rara precizie a tipurilor. Nu sunt două tipuri care pot fi confundate în opera sa, oricât de episodice ar fi ele.

POMPILIU CONSTANTINESCU

În zgrăvirea aglomerărilor umane siberiene, a coloniilor de surghiuniști, a societății locale, Stere pune ceva din darul lui Gogol de a defini prin câteva trăsături un tip abia întâlnit. Iar aici perindarea de oameni este enormă. Un sentiment imens de straniu cuprinde pe cititorul european în fața unei societăți pierdute în solitudine, mimând însă viața occidentală, având bibliotecă și lachei. [...] Tot ce

privește viața aglomerărilor primitive, cu enigmatică lor orânduială instinctuală este de o mare poezie sociologică. [...] Când însă e vorba de a evoca priveliștea siberiană, C. Stere capătă un patos extraordinar. Fără ca paleta să-i fie bogată și vocabularul afară din comun, el are o înfricoșare religioasă de geologicul pur, care-i dă o percepție halucinatorie a singurătăților virgine.

G. CĂLINESCU

În spiritul interpretării bahtiene a lui Dostoievski, putem spune că autorul, personajul central și numeroase personaje de prim-plan sau de fundal prezintă anumite poziții ideologice, fiind animați irepresibil de o Idee: revoluția mondială. Concepția lor despre lume, univers și despre viață este determinată de această Idee, pe care ei o trăiesc organic cu toată ființa. O au, prin urmare, sădită, ca să zicem așa, protoplasmatic. Orice vorbă, orice acțiune a lor stă sub zodia acestui determinism constrângător, ei fiind, cu un cuvânt al prozatorului, niște ființe rigoriste. Toate manifestările de natură psihică sunt marcate de un atare rigorism determinist. De aici devotamentul, fanatismul, maximalismul, radicalismul, mondialismul, internaționalismul (neacceptat totuși de Vania Răutu) și toate celelalte. Ei gândesc și deopotrivă trăiesc o astfel de Idee ca pe un imperativ categoric, comparația apărând chiar în reflecțiile filosofice ale lui Vania.

MIHAI CIMPOI

SCRIERI: *În voia valurilor*, București, [1916]; *Patru zile în Ardeal*, București, [1916]; *Marele război și România*, București, 1918; *În literatură*, Iași, 1921; *Un caz de conștiință*, București, 1921; *Documentări și lămuriri politice. Preludii: Partidul Național Țărănesc și „cazul Stere”*, București, 1930; *În preajma revoluției*, București, I–VIII, [1932]–1936; ed. I–IV, îngr. și pref. Vasile Badiu, postfață Alexandru Donos, Chișinău, 1990–1991; ed. I–III, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1991–1993; ed., în *Opere*, I–II, îngr. Victor Durnea, pref. Eugen Simion, postfață Mihai Cimpoi, București, 2010; *Scrieri*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1979; *Preludiu. Pagini de presă*, îngr. Vasile Badiu, Chișinău, 1989; *În viață, în literatură...*, îngr. Vasile Badiu, Chișinău, 1991; *Social-democratism sau poporanism?*, îngr. și pref. Mihai Ungheanu, postfață Ilie Bădescu, Galați, 1996; *Singur împotriva tuturor*, îngr. Alina Ciobanu, Chișinău, 1997; *Documentări politice*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, București, 2002; *Publicistică*, îngr. Pavel Balmuș, Chișinău, 2006; *Publicistică*, I–II, îngr. Victor Durnea, Iași, 2010–2012.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Critice*, V, 194–196; Bottez, *Scrieri*, 83–86, 211–217; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 67–71; Ralea, *Scrieri*, II, 463–468, V, 21–28, 312–313, 338–344; Arghezi, *Scrieri*, XXXIII, 118–122, 132–134, 171–176; Călinescu, *Opere*, I, 821–824, 828–831, 1277–1283, 1304–1315, II, 678–680, 914–916, 1135–1138, III, 152–157, 241–242, V, 1013–1019; Aderca, *Contribuții*, II, 298–301,

363–366; Sebastian, *Jurnal*, 401–410; Constantinescu, *Scrieri*, V, 5–31; Perpessicius, *Opere*, XII, 397–407, 411–415, 421–425, 435–437, 443–450; Papadima, *Creatorii*, 365–378; Cioculescu, *Aspecte*, 304–306, 343–349; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 29, 222–226; Munteano, *Panorama*, 76–77, 237–238; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 673–678, *Ist. lit.* (1982), 757–762; Haneș, *Scriitorii*, 387–447; Petre Pandrea, *Portrete și controverse*, București, 1945, 63–94; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, II, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2003, 74–100; Dumitru Micu, *Poporanismul și „Viața românească”*, București, 1961, 96–100, *passim*; Tertulian, *Eseuri*, 129–158; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), 378–390, 614–615; Ornea, *Poporanismul*, *passim*; Nicolae Manolescu, *Romanul lui C. Stere*, RL, 1976, I; Negoîtescu, *Analyze*, 149–156; Ornea, *Confluente*, 73–78, 108–116; Virginia Mușat, *C. Stere, scriitorul*, București, 1978; L. Kalustian, *Simple note*, I, 103–106, II, 24–64, III, 128–129, 161–172; Ornea, *Comentarii*, 82–131; Piru, *Ist. lit.*, 231–234; Zamfir, *Cealaltă față*, 40–63; Ioan Căpreanu, *Eseul unei restituiri. C. Stere, un militant și teoretician al luptei pentru emanciparea socială și națională*, București, 1988; Z. Ornea, *Viața lui C. Stere*, I–II, București, 1989–1991; ed. pref. Mircea Anghelescu, București, 2006; Ciocanu, *Critică*, 124–134; Negoîtescu, *Ist. lit.*, I, 209–213; Alexandru George, [C. Stere], CNP, 1992, 6, LCF, 1999, 38; Pavel Balmuș, [C. Stere], CF, 1995, 3, 5–6, RR, 1998, 1, „Basarabia”, 1999, 1–6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 107–114; Constantin Stere: *victoria unui înfrânt*, îngr. Maria Teodorovici, Chișinău, 1997; *Filosofia lui Constantin Stere în contextul culturii românești*, Chișinău, 1997; Daniel Cristea-Enache, [C. Stere], ALA, 1998, 401, 402, 409; *Dicț. analitic*, II, 250–254; *Dicț. esențial*, 800–803; Micu, *Ist. lit.*, 173, 256–257; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, 162–173; Cimpoi, *Critice*, IV, 167–174; Iurie Colesnic, *Profetul nemuririi noastre: Constantin Stere*, Chișinău, 2004; H. Corbu, *Constantin Stere și timpul său*, Chișinău, 2005; Ion Hadârcă, *Constantin Stere și N. Iorga – antinomiile idealului convergent (I–II)*, CL, 2006, 6, 7; Victor Durnea, [C. Stere], CLT, 2007, 48, 2008, 3, 20, 47, 48, 2012, 6–11, RL, 2007, 45, 2008, 1, 35, T, 2009, 9, 11; Eugen Simion, *Romanul memorialistic: C. Stere (I–IV)*, CLT, 2008, 34–37; Vladimir Caraman, „În preajma revoluției”. *Elemente de poetică a bildungsromanului*, Chișinău, 2008; Manolescu, *Istoria*, 781–784; Alexandru Burlacu, *Bildungsromanul lui C. Stere*, în *Proza basarabeană din sec. al XX-lea*, Chișinău, 2010, 5–17.

V.D.

STERE-CHIRACU, Lola (29.VI.1913, Sarichioi, j. Tulcea – 15.II.1984, București), prozatoare. După absolvirea Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, lucrează ca profesoară de română, franceză și filosofie la Bârlad, Iași și apoi în Capitală. Debutază editorial în 1944, sub numele Lola Sterea-Bărăgan, cu *Povestea celor cinci pitici*.

Carte pentru copii, *Povestea celor cinci pitici* pune în evidență calități care o vor caracteriza pe **S.-C.** ca prozatoare: talent epic, capacitate de portretizare și deschidere spre domeniul istoriei și civilizației unui areal geografic extins. Acestea conlucrează și dau la iveală o poveste educativă despre cele cinci continente, protagoniști fiind cinci pitici (paznici ai pietrelor prețioase): Asiaticus, Africus, Europicus, Americus și Australianus. *Povestiri macedonene* (1961) evocă istoria zbuciumată a aromânilor de acum mai bine de două sute de ani. Spațiul străjuit de culmile sălbatice ale Munților Pind, având în centru orașul-cetate Moscopole, devine scena luptelor acestei comunități dârze împotriva stăpânirii otomane. Și în *Povestiri* (1968) ori în romanele *Apele negre* (1972), *Priveagul* (I–II, 1974–1975) și *Cer înstelat* (1983) autoarea se va concentra asupra trecutului, având ca model proza istorică sadoveniană. Roman „curtenesc și de aventuri”, după cum remarcă Nicolae Balotă, *Priveagul* urmărește traseul voievodului Petru Cercel, fratele lui Mihai Viteazul, mazilit de turci și obligat să rătațească prin Maramureș, apoi prizonier în închisoarea Edicule, până când își va găsi sfârșitul în apele Bosforului. *Cer înstelat*, cel mai izbutit roman publicat de **S.-C.**, prezintă în paralel mai multe destine: Vasile Lupu, cel pe care forța interioară îl face, în pofida vicisitudinilor, un învingător; Simina, una din fiicele sale, ilustrând ideea potrivit căreia cei născuți din os domnesc trebuie să își subordoneze sentimentele intereselor țării și voinței părințești; Ana Movilă, ajunsă cneaghină în suita reginei Poloniei, femeie învățată și fermecătoare, o curteană a secolului al XVII-lea european. Destinul Siminei, evoluția ei de la adolescența petrecută în cămările domnești din Iași la maturitatea femeii lipsite de dragoste conjugală, timpul trăit în casa din Pera și în palatul din Stambul, văzut ca loc al Sodomei și al Gomorei, centru al puterii și al bogăției nemăsurate, dar și iad al delațiunilor și crimelor odioase, și apoi în Polonia, prilejuiesc întâlnirea cititorului cu un personaj care se reține. De altfel, figurile feminine sunt deopotrivă purtătoare ale unei sapiențe străvechi, dar și firi voluntare, capabile de hotărâri curajoase, chiar participante la viața politică a vremii. Așa se întâmplă și cu tătaroaica Azale din nuvela *Prizonierul de la Heracleea* (1974), care își leapădă credința și tradițiile pentru a-și urma iubitul, căpitanul Petru de la Maldăr.

Îndemânarea evocatoare a prozatoarei se confirmă și în două culegeri de legende: *Prin țara marelui Ștefan* (1976) și *Drumuri și legende* (1979).

SCRIERI: *Povestea celor cinci pitici*, București, 1944; *Povestiri macedonene*, București, 1961; *Povestiri*, București, 1968; *Apele negre*, București, 1972; *Pribeagul*, I-II, București, 1974–1975; *Prizonierul de la Heraclea*, București, 1974; *Prin țara marelui Ștefan*, București, 1976; *Drumuri și legende*, București, 1979; *Cer înstelat*, pref. Vasile Netea, București, 1983.

Referințe bibliografice: Constantin Hârlav, „Apele negre”, ST, 1972, 21; Nicolae Balotă, „Pribeagul”, LCE, 1974, 27; Marta Ciubuş, „Pribeagul”, „Romanian Review”, 1977, 2. **ALE.**

STERESCU, Doina (18.I.1944, București), poetă, publicistă. Este fiica Clementei (n. Ștefănescu) și a lui Constantin Sterescu, ofițer. Urmează la București cursurile Liceului nr. 13, încheiate în 1963. Va absolvi tot aici Facultatea de Limba și Literatura Română (1968) și Facultatea de Limba și Literatura Franceză (1995). Repartizată inițial la Lehliu-Gară ca profesoară de română, franceză și literatură universală, se transferă în 1971 la Liceul Pedagogic din Slobozia. În 1973 devine redactor la revista „Tribuna școlii” (din 1990 „Tribuna învățământului”), unde va lucra până în 1995, când trece la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din București, de unde se pensionează în 2001. A debutat, cu versuri, la „Luceafărul” în 1964, iar în volum cu *Ploaia de sămburi*, apărut în 1975. Mai colaborează la „Amfiteatru”, „Gazeta literară”, „România literară” ș.a. cu poezie și sporadic cu eseuri, iar la publicațiile de învățământ cu articole, interviuri etc.

Cele două cărți publicate de S. în a doua jumătate a anilor '70, *Ploaia de sămburi* și *Vânătoare de timp* (1978), se situează în prelungirea liricii primilor neomoderniști. Vitalismul exuberant, ritmurile incantatorii, dorința de a reprezenta o lume animală și vegetală inconștientă de senzualitatea ei, propensiunea pentru rituri și arhetipuri sau alegerea adolescenței ca motiv liric central susțin presupuziția lui Laurențiu Ulici că majoritatea versurilor au fost scrise cu un deceniu în urmă. Sunt ilustrative, astfel, metaforele și alegoriile reluate insistent de poetă pentru a numi sensibilitatea infantilă, o dominantă ludică și o predilecție pentru ritmul voit primitiv al cântecului născocit de copii, cu rime interioare și aliterații. Abia în *Sfera de apă* (1981) S. propune noi tematici și registre poetice. În *Melancolii*, textul care deschide volumul,

exuberanța adolescenței dispare cu totul, lăsând loc unei problematizări a rosturilor poeziei: legile invocate cândva de Orfeu vorbesc despre indicibilul („nici rău, nici bine”) asupra căruia întrebarea poetei („Ființa cui e însăși Poezia?”) se suspendă („Poesis între cifre tace greu”). Discursul liric devine tranzitiv și (auto)ironic, *Istoria întoarsă a Evei*, *Breviar la o rubrică de scandal*, *Napoleon și Șeherezada* sau *Tu* pastîșând stilul lui Marin Sorescu. Din perspectivă tematică, autoarea descoperă figurile maternității, vizibile în textele care compun ciclul *Mater dulcissima*, dar și în *Tablou de gen ori în marea plutire*. Versurile evocă uneori un elan luminos (*Confesiunile unei copile a secolului*), alături o „stare de grație” în care „rotundul” germinației se opune „colțurilor moarte” ale „așchiilor contemporane” (*În căutarea sferei de apă a lui Goethe*). Fericirea este dată de „sincera sălbăticie”, iar rosturile ființei sunt supuse naturii (*Manual de fericire și Ideea*), apa fiind elementul germinativ (marea, lichidul amniotic), liant al omului cu neantul. Imaginarul „binecuvântat” al relației mamă-copil va fi dezvoltat și în partea finală, *Solilocvii pentru mai târziu*, din *Strigăt și șoptă* (1984). Poezia capătă aici solemnitate și o cadență eliptică: „piesa naturii –/ spectacolul ei de lumină, extatic, fierbinte” (*Etica naturii*). În ciuda limbajului îndatorat lui Nichita Stănescu („însomnează-ți iar nesomnul”), starea preferată rămâne inocența, permanent rememorată (*Rumori interioare I*). Sfielile franciscane în fața lucrurilor pământului (*Copacii frați*) caracterizează o subiectivitate poetică ale cărei puseuri melancolice – cu reverberații eminesciene – din poeme precum *Împăcare*, *Învelișul*, *Târzia carapace* și *Retorism* exprimă deopotrivă neputința integrării în ordinea naturală și conștiința simulacrelor care înconjoară ființa.

SCRIERI: *Ploaia de sămburi*, București, 1975; *Vânătoare de timp*, București, 1978; *Sfera de apă*, București, 1981; *Strigăt și șoptă*, București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Piru, „Ploaia de sămburi”, LCE, 1976, 14; Nicolae Manolescu, *Debuturi*: „Ploaia de sămburi”, RL, 1976, 18; Eugen Simion, *Poezia feminină*, LCE, 1978, 12; Valeriu Cristea, *Discreția confesiunii*, RL, 1978, 18; Cornel Moraru, *Lirica feminină*, FLC, 1978, 20; Paul Dugneanu, „Vânătoare de timp”, CNT, 1978, 26; Mircea Doru Lesovici, „Vânătoare de timp”, CL, 1978, 9; Costin Tuchilă, „Strigăt și șoptă”, LCE, 1985, 16; Mircea Vasilescu, „Strigăt și șoptă”, RL, 1985, 33; Ulici, *Lit. rom.*, I, 311–312. **E.M.**

STERIADE, Mihail
(12.IV.1904, Focșani
– 4.X.1993, Louvain,
Belgia), poet,
traducător.

Este fiul Zoei și al lui Gheorghe Steriade, patron al fabricii de teracotă din Focșani. Între 1915 și 1923 urmează cursurile Liceului Unirea din orașul natal, având ca profesor și mentor pe I. M. Rașcu. Este membru al societății literare „Grigore Alexandrescu” a elevilor din cursul superior și debutează în 1921, în anuarul acesteia. În 1923 îi apare primul volum de versuri, *Pajiștile sufletului*. În același an se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, devenind, tot acum, membru al Institutului de Literatură condus de Mihail Dragomirescu. Călăuzit de profesor (în casa căruia locuia), tipărește cartea de poeme *Vremelnicii* (1924), unde cultivă cu stăruință catrenul. În octombrie 1925 imprimă la Focșani o revistă într-un singur număr, „Meduza”, un fel de publicație personală, unde semnează versuri, proză și însemnări literare, pe care o și machează, ilustrează etc. Ultima plachetă tipărită la Focșani poartă titlul *Rumeurs sans aurores* (1926). E prezent cu versuri în „Convorbiri literare”, „Bilete de papagal” și „Falanga”, pe care le va grupa într-un volum reprezentativ: *Ceramică* (1928). După susținerea licenței, luată *magna cum laude* (1928), este numit profesor la Liceul „Matei Basarab”, de unde se transferă la Liceul „Sf. Sava”. Fondează, la 14 februarie 1929, Gruparea Generației Tinere, împreună cu Radu Boureanu, N. Crevedia, Virgil Huzum și Mircea Damian. În toamnă se va înscrie la Sorbona, în vederea obținerii doctoratului în litere, frecventând cursurile lui Mario Roques și Paul Hazard. Îi adresează o scrisoare lui Paul Valéry, la care nu primește răspuns, și traduce din poeziile acestuia. Imprimă la Paris, în 1930, volumul de poeme *Soveja ou Le Retour du coeur*, care include, alternativ, poezii proprii, cât și traduceri din Tudor Arghezi, Ion Barbu și Adrian Maniu. Fără legătură cu sumarul cărții, introduce în *avant-propos* și un text encomiastic

intitulat *Michel Ier ou Le Visage royal de la Roumanie*. Își încearcă talentul și în domeniul picturii, deschizând expoziții la București și Cannes, care stârnesc oarecare interes pentru noul procedeu exploatat, denumit „foto-pictură”. Îi trimite zece tablouri proprii lui Tristan Tzara, dar acesta, într-un elan de negație publicitară, le arde în întregime. În 1932 se convertește la catolicism, ca un act de devotament față de viitoarea soție, de origine franceză. Fondează la Reims Institutul de Civilizație Românească, unde organizează atât simpozioane de promovare a culturii române, cât și festivaluri de poezie și de meditație religioasă, sub patronajul unor fețe bisericești. O poetă, Thérèse Martin, trecută de Biserica Catolică în rândul sfinților și onorată cu titlul Patroană a tuturor misiunilor catolice, aprinde imaginația scriitorului. El redactează o ferventă disertație asupra creației literare a sfintei, susținută, la cererea Vaticanului, în fața enoriașilor în principalele centre religioase din sudul Franței. Ideile conferinței trec în două studii, tipărite în 1938 la Dijon. S. se înrolează în 1939 în armata franceză. După ocuparea Parisului, în 1940, adoptă numele Simon Boissenot, refugiindu-se în provincie, pentru a scăpa de represiunile trupelor germane asupra voluntarilor de război. Sub acest nume de împrumut va semna, în 1941, două plachete – *Aux Ordres du destin* și *Clamondé*. După război se va afla în preajma unor scriitori precum Jean Bouhier, Robert Giraud, Yves Salgues, Jean Rousselot ș.a., cu care scoate revista de poezie „Méduse”, titlul amintind de mai vechea sa foiță de la Focșani, și i se publică câteva pagini în *Couronne de vent*, o antologie a lui Robert Giraud. În 1945 tipărește volumul de versuri *Louange à Marie*. În 1947 i se acordă cetățenia franceză. Peste un an pleacă în Anglia, apoi în Irlanda. Spirit inventiv, S. găsește repede relațiile necesare printre membrii coloniei franceze, pentru a fonda un club France–Irlande, o asociație culturală Lutèce (Irish–French Association for Arts and Cultural Activities) și chiar o revistă culturală bilunară, „Le Courrier du Dublin”. În 1952 se mută în Olanda. Organizează la Flessingue (1953) o expoziție de pictură în ulei, cu peisaje și tipuri de țărani români. Tipărește două plachete: *Des Rêves aux portes de la mer* (1954) și, în neerlandeză, *De muze tussen twee woordenboeken* (1955). Din 1956 se stabilește în Belgia, cu speranța că va putea promova mai ușor cultura română. Fondează societăți, își publică versurile, traduce din literatura

română în franceză și flamandă. Înființează o editură proprie: Soveja. În 1966 inaugurează la Bruxelles L'Institut Privé „Michel Eminescu” de Langue et de Littérature Roumaines. Sub egida noului așezământ, iese peste un an periodicul trilingv „Le Journal roumain des poètes – Roemeens blad van de poezie – Jurnalul român al poezilor”, care va fi editat până în 1972. În iulie 1968 revine în țară, după o absență de câteva decenii, fiind primit cu onoruri și cu o explicabilă simpatie din partea presei și a autorităților române. Scrie cărți elogioase despre Nicolae Ceaușescu, i se conferă ordine și medalii. Florin Manolescu citează, în *Enciclopedia exilului literar românesc* (2010), surse care spun că emisarul care l-a racolat în slujba regimului comunist de la București a fost Șerban Cioculescu. În aceste condiții, S. se vede izolat de către membrii exilului românesc. În 1973 un grup de intelectuali belgieni pun bazele Asociației Prietenii lui Mihail Steriade, dar poetul cere și obține schimbarea denumirii în Asociația Prietenii României. Institutul pe care îl crease se transformă în 1974 în Centrul Cultural Român, cu sediul la Louvain-la-Neuve, sub auspiciile instituției editând în 1977 revista „L'Indépendance roumaine”. În propria editură S. tipărește ghiduri turistice despre România și câteva volume de poezie românească, precum *Anthologie inachevée de la poésie roumaine* (1970), care îi va netezi calea spre postul de *maître de conférences* la Universitatea din Liège. La București îi apare volumul antologic *Poème* (1971). După 1980 este tot mai mult tentat de memorialistică. În 1987–1988 scrie lucrarea *La Monarchie démocratique de Ferdinand et Marie de Roumanie (1914–1927). Recherches et souvenirs*, editată în 1990, la Louvain. În *Avertisment* ține să precizeze că scrierea nu e o probă de oportunism, documentele publicate și relațiile personale cu regina Maria dovedind că „a fost totdeauna un regalist”. În 1991 iese de sub tipar o antologie conținând traduceri din Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, la care S. adaugă un florilegiu de poezii proprii, în limba franceză, ca o încununare a activității sale de „ambasador al culturii române în Occident”. A mai semnat George Poenaru, Michel Steriade-Boissenot.

Critica a fost tentată să eticheteze poezia lui S. ca tradiționalistă, versul fiind, așa cum se scria pe la 1900, sub zodia epigonismului eminescian. Într-adevăr, în lirica de început sunt invocate predilect

plaiurile natale, cu un patetism demn de pana lui Al. Vlahuță, cultivându-se „claritatea” și forma impecabilă tehnic. Dar autorul face parte din generația de după Arghezi și Blaga. De aceea, poezia sa de factură clasică este traversată de întrebări asupra existenței, a morții și a dumnezeirii. Într-un poem antologic, *Ceramică*, elaborat înaintea plecării din țară, S. dă expresie unui sentiment neliniștitor al încarcerării, simbolizat de o „pasăre de smalt”. În emigrație versurile în limba franceză adaugă o nouă coardă, cea a dorului de acasă, poetul încercând, doar exterior, fără vibrație, să asimileze experiența metafizică a unui Paul Claudel sau entuziasmul umanist al lui Saint-Exupéry. Discursul poetic străbate adeseori zone minore, încât remarcabilă rămâne doar cealaltă ipostază a lui S., legată de efortul promovării culturii române peste hotare.

SCRIERI: *Pajiștile sufletului*, Focșani, 1923; *Vremelnicii*, Focșani, 1924; *Rumeurs sans aurores*, Focșani, 1926; *Ceramică*, București, 1928; *Soveja ou Le Retour du coeur*, Paris, 1930; *Aux Ordres du destin*, Pau, 1941; *Clamondé*, Pau, 1941; *Louange à Marie*, Clermont-Ferrand, 1945; *Un Baiser pour Dark Rosaleen*, Dublin, 1949; *Des Rêves aux portes de la mer*, Paris, 1954; *De muze tussen twee woordenboeken* [Muza între două vocabulare], Flessingue, 1955; *Plus surprenante la parole*, Anvers, 1958; *Rupture des ténèbres*, Bruxelles, 1962; *Brève connaissance de la Roumanie*, Bruxelles, 1963; *Destin roumain, voix universelle: Michel Eminescu*, Louvain, 1968; *Mijn roemeens hart in België* [Inima mea românească în Belgia], tr. Jeanne Vandervorst-Buytaert, pref. Karel Jonckheere, Louvain, 1971; *Poème*, îngr. Florin Steriade, pref. Const. Ciopraga, București, 1971; *Approche d'un génie: Eminescu*, Louvain, 1973; *Hommage à la Roumanie*, Louvain, 1974; *L'An XXX d'une destinée exemplaire: Nicolae Ceaușescu*, Louvain-la-Neuve, 1974; *Murs, muses et messages de Louvain-la-Neuve*, Louvain, 1975; *Fragments d'une statue*, Paris, 1975; *La Poésie et la mort réconciliées à Gentinnes*, Louvain, 1976; *Mon Livre d'heures de Louvain*, Louvain, 1977; *D'Helsinki à Belgrade: N. Ceaușescu*, Louvain, 1977; *Hommage à la France*, Louvain, 1978; *Dezmărginire*, Louvain, 1979; *La Poésie pas à pas*, introd. Jehan de Meester, Bruxelles, 1983; *Scrisori către I. M. Rașcu și Florin Steriade*, îngr. Florin Steriade, pref. Gh. Macarie, București, 1984; *Sous le signe de l'aigle à deux têtes*, introd. Jehan de Meester, Louvain, 1987; 1990, *retour à l'histoire: La monarchie démocratique de Ferdinand et Marie de Roumanie (1914–1927). Recherches et souvenirs*, Louvain, 1990; *Prier et rêver à Leuven*, Louvain, 1992; *Cuvinte smulse din adâncuri*, Louvain, 1992. **Traduceri:** *Poèmes deracinés (Pages pour une anthologie de la poésie lyrique roumaine)*, Bruxelles, 1960; [Versuri] în M. Eminescu, *Destin roumain, voix universelle*, Bruxelles, 1966, în *Approche d'un génie: Eminescu*,

Louvain, 1973; *Anthologie inachevée de la poésie roumaine*, Louvain, 1970; Lucian Blaga, *La Lumière de poèmes*, Louvain, 1981; *Roemeensee poezie. Het wonderbare zaad* [Poezie românească. Mirabila sămânță], Louvain-la-Neuve, 1981 (în colaborare cu Jeanne Vandervorst-Buytaert); *Prémises d'une anthologie de la poésie roumaine*, Louvain, 1991.

Repere bibliografice: George Baiculescu, „Vremelnicii”, ALA, 1924, 210; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 437; Perpessicius, *Opere*, III, 219–220; Octav Șuluțiu, *Poeți și poezii*, UVR, 1939, 49; Șerban Cioculescu, [Mihail Steriade], GL, 1968, 12, „Glasul patriei”, 1971, 33; Demostene Botez, „Destin roumain, voix universelle: Michel Eminescu”, VR, 1968, 7; Valentin Tașcu, „Poeme”, TR, 1971, 40; Daniel Dimitriu, „Poeme”, CL, 1971, 12; Eugen Barbu, *Steriade*, RMB, 1972, 8466; Const. Ciopraga, [Mihail Steriade], CRC, 1972, 43, 1974, 5, DL, 1993, 11, „Saeculum”, 2004, 9; Piru, *Varia*, I, 439–442; D.M. [Dumitru Micu], *Eminescu*, CNT, 1974, 9; Mihai Drăgan, [Interviu cu Mihail Steriade], CRC, 1975, 52; Al. Piru, „Approche d'un génie: Eminescu”, CREL, 1975; Marin Mincu, *Mihail Steriade la 75 de ani*, LCF, 1979, 16; Mihai Steriade *văzut de...*, îngr. Florin Steriade, București, 1979; [Mihail Steriade], „Saeculum”, 2004, 9 (grupaj special); Manolescu, *Enciclopedia*, 659–661. **S.I.**

STERIAN, Margareta
(16.III.1897, Buzău
– 9.IX.1991, București),
poetă, prozatoare,
traducătoare.

Este fiica Aureliei (n. Iosif) și a lui Iancu Vainberg, comerciant; o vreme a fost soția poetului Paul Sterian. După absolvirea Școlii Evanghelice din București, unde îl are profesor de limba română pe Ioan Slavici, face studii de artă la Paris, la Academia Ranson și la L'École du Louvre (1926–1929). Are prima expoziție personală la București, în 1929, cu portrete de țărani și copii din Drăguș (Făgăraș), în urma participării la o campanie sociologică condusă de D. Gusti. În 1932 se află printre inițiatorii grupării Criterion, membră fondatoare a secțiunii plastice. Între 1930 și 1937 lucrează frescă și ceramică în colaborare cu Marcel Iancu. Alături de acesta și de Mihaela Petrașcu ori de M. H. Maxy expune în 1933 la Palatul Expoziției Naționale de Artă Futuristă din Roma. În

1937 e prezentă la Expoziția Internațională a Artelor și Industriei de la Paris, unde obține medalia de bronz pentru pictură. În 1962 primește diploma de onoare la Expoziția Internațională de Ceramică organizată de UNESCO la Praga. Din 1930 colaborează cu poezie, studii și traduceri la „Azi”, „Cuvântul”, „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a., iar între 1941 și 1945 prezintă la Radio București poeți anglo-saxoni contemporani. După 1960 scrie la „Ramuri”, „Familia”, „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Contemporanul” ș.a. Debutează editorial în 1945 cu volumul *Poezii*, însoțit de o prezentare elogioasă a lui Perpessicius. Traduce și alcătuiește antologii din poezia americană modernă și contemporană și din lirica irlandeză veche (*Măhnirea e mai grea decât marea*, 1974) ori din cea polonă. Transpune, în colaborare cu Petru Comarnescu, trilogia lui O' Neill *Din jale se întrupează Electra* (1943, ediția a doua, din 1945, fiind de referință), pentru care realizează, în tempera, și schițe de decor și costume. Piesa va fi reprezentată la Teatrul Național din București în 1944 (director: Liviu Rebreanu), dar numele traducătoarei nu apare pe afiș. *Antologie a poeziei americane moderne* apare în 1947, e reluată sub titlul *Aud cântând America* (1973) și figurează printre primele antologii ample din poezia americană publicate sub comunism. În 1969, după mai bine de două decenii, publică un nou volum, *Poeme*. După 1970 scrie mai ales versuri, proză, însemnări de călătorie. Câteva traduceri au fost lăsate în manuscris.

De la versurile de început, care anunță o poetică postromantică minoră, la *Poezii (1945–1986)* (1988), lirica e dominată la S. de tema timpului, de sentimentul perisabilității ființei, contrabalansat de nevoia de a privi intens materia aflată în această trecere-pierdere. Poemele sunt descrieri, mici scene, înrămări ale unor fragmente de realitate în mișcare. Ochiul avid surprinde forme, culori, lumini și umbre. Versul prinde ori evocă o imagine, o emoție trecătoare, într-o plasă la fel de evanescentă precum realul însuși. Nimic stabil, cert, doar privirea care îmbrățișează pentru o clipă segmente ale unui „tablou” estompat încetul cu încetul. Dacă se poate vorbi de o tehnică impresionistă, trebuie adăugat că adesea simplitatea metaforică merge până la notația cea mai banală. Pe de o parte, S. rămâne la o formulă poetică demodată, de album adolescentin impresionist (Nicolae Manolescu afirmă că „într-un sens,

totul este biografie în arta ei”), pe de altă parte, tocmai din acest caracter neprelucrat decurg calitățile, și anume simplitatea și intensitatea imaginii. Reușite sunt acele texte în care se evită abstractizarea, reflecția pe tema timpului și când concretul se transfigurează, devenind stare de spirit. Această viață interioară a poemului a fost cu precădere remarcată de critici: pentru Lucian Raicu poemele au liniștea unui tablou, în ele pulsează o viață secretă; Eugen Simion remarcă „percepția vie”, din care se degajă însă o „reverie intelectuală calmă și luminoasă” și se referă la un „sentiment al matinalului”, provenit dintr-o luminozitate când bogată, rembrandtiană, când aerată, vermeeriană. Luminozitatea picturală dă nota distinctivă a poeziei: „Aceasta este colina raiului negreșit;/ din ea cresc ierburi înalte cu seve bogate,/ flori solitare, heraldice plante/ și frunza de viță ce cântând se zbate,/ smucindu-și zdrențuitul veșmânt, întorcându-l pe dos, ocrotind ciorchinii.../ Și iată, aracii strigoi care se-nmlădie și se pleacă/ spre a iscodi grelele poame ce-și arată sânii/ unde miere și soare se contopesc nesfârșit” (*Colina viei*) sau „Coapsa albă a vazei,/ coloană de lumină,/ se-nalță de pe masa castanie;/ în vază – margarete/ cu șorțuri albe, amidonate,/ de infirmiere/ și inimă de aur/ ca inima ta, soră Ruth” (*Vaza albă*). După 1980 elementul discursiv se accentuează, unele texte apropiindu-se de proza poetică, de un pseudobiografism epic cu tentă suprarrealistă. În *Ecran* (1985) se păstrează formula poemului mai lung, epico-biografic cu inflexiuni livrești (*Gauguin la Ermitaj*) sau se revine, alternativ, la o expresie mai concentrată, în versuri care trădează filiera unui expresionism minor (*Drum prin recoltă*), recognoscibil, de asemenea, în pictură. Antologia din 2005, cu un ciclu de poeme inedite (1986–1987), oferă o imagine de ansamblu asupra creației poetei. Proza semnată de S., în special romanul *Castelul de apă* (1972), reluat și amplificat în *Oblic peste lume* (1979) și în *Viața prin hublou* (1986), ambele scrieri autobiografice compuse dintr-o succesiune de capitole (povestiri) cvasiautonomie, reprezintă adevărata ei realizare literară. Bine lucrate, cu umor și vervă descriptivă sau cu emoție, paginile memorialistice învie personaje (dintre care se distinge Bunica), peisaje și interioare din copilărie și adolescență. Mediul târgului de provincie sau acela al cartierului bucureștean la început de secol XX sunt surprinse cu un ochi proaspăt, atent la detaliul de epocă, în

ceea ce are el savuros, pitoresc. Notația realistă face loc adesea unor „insertii poetice” (Mircea Zăciu), dar se remarcă mai ales deschiderea către fantastic (*Întâlnire în casa veche*) sau apetența pentru surprinderea contururilor grotești ale unor siluete, precum mătușile Nebunei, domnișoara Vinga ș.a. Farmecul retro al acestor amintiri înrămate provine nu neapărat din povestea de tip bildungsroman, deși autoarea dovedește talent de povestitor, ci din recompunerea „impresionistă” a unei atmosfere: broderiile sale narative prind în ochiurile lor tocmai inefabilul unui timp pierdut, cu care autoarea pare să se identifice. Memorialistica din *Evocări de călătorie* (1970) și cea cuprinsă în volumul *Din petece colorate* (1977), inferioară valoric, are aceleași trăsături ca proza autobiografică, alternând notația realistă, minuțioasă și picturală, cu lirismul evocator.

SCRIERI: *Poezii*, pref. Perpessicius, cu un portret de G. Tomaziu, București, 1945; *Poeme*, București, 1969; *Evocări de călătorie*, București, 1970; *Castelul de apă*, București, 1972; ed. pref. Roxana Theodorescu, Mariana Vida, Botoșani–București, 1998; *Soare difuz*, București, 1974; *Din petece colorate*, București, 1977; *Poeme. Imagini. Proze*, pref. Dan Hăulică, București, 1977; ed. București, 2004; *Oblic peste lume*, București, 1979; *Poeme*, București, 1983; *Ecran*, București, 1985; *Viața prin hublou*, Cluj-Napoca, 1986; *Poezii (1945–1986)*, pref. Eugen Simion, București, 1988; *Poezii (1945–1987)*, pref. Ana Blandiana, București, 2005. **Traduceri:** *Poezia poloneză contemporană*, îngr. trad., București, 1934 (în colaborare cu Dusza Czara); Eugene O'Neill, *Din jale se întrupează Electra*, București, 1943 (în colaborare cu Petru Comarnescu); Walt Whitman, *Poeme*, București, 1945; *Antologie a poeziei americane moderne (De la Walt Whitman la contemporani)*, îngr. trad., pref. Petru Comarnescu, București, 1947; ed. (*Aud cântând America*), pref. Dan Grigorescu, postfață Mariana Vida, Cluj, 1973; William Faulkner, *Victorie*, București, 1957; James Aldridge, *Aur și nisip*, București, 1962; *Măhnirea e mai grea decât marea (Tălmăciri din lirica veche a Irlandei)*, îngr. trad., pref. Mihail Stănescu, București, 1974; *Eternă bucurie-i frumusețea (Antologie de poezie britanică)*, îngr. și pref. trad., Cluj-Napoca, 1977; *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginată de V. Voiculescu – Shakespeare's Last Sonnets as Fancied in an Imaginary Romanian Translation by V. Voiculescu*, ed. bilingvă, îngr. și cu ilustrațiile trad., București, 1982.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 202–203; Nicolae Manolescu, [Margareta Sterian], CNT, 1969, 51, RL, 1978, 17; Veronica Porumbacu, „Poeme”, VR, 1970, 4; Mircea Iorgulescu, [Margareta Sterian], RL, 1971, 6, LCE, 1973, 9; Felea, *Secțiuni*, 371–376; Nicolae Balotă, „Aud

cântând America", RL, 1974, 10; Raicu, *Critica*, 215–217; Dan Hăulică, *Margareta Sterian*, CNT, 1977, 39; Felea, *Aspecte*, I, 224–227, II, 42–46; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 158–162; Olga Bușneag, *Margareta Sterian*, București, 1977; Zăciu, *Cu cărțile*, 93–96; Marin Sorescu, *Cu Margareta Sterian*, R, 1983, 1; Ion Cristofor, *Schiță pentru un portret liric: Margareta Sterian*, ST, 1983, 10; Simion, *Scriitori*, III, 88–94; Eugen Simion, [*Margareta Sterian*], RL, 1985, 24, L, 1992, 41, CLT, 2009, 13; *Margareta Sterian*, introd. Marin Sorescu, București, 1985; Ov. S. Crohmălniceanu, *O artistă distinsă*, RL, 1989, 12; Virgil Mocanu, *Margareta Sterian*, București, 1990; Ierunca, *Semnul*, 155–159; Milea, *Sub semnul*, 28–30; *Dict. scriit. rom.*, IV, 381–383; *Margareta Sterian*, îngr. și introd. Mariana Vida, București, 2002; Griurcu, *În pădurea*, 377–383; Jeana Morărescu, *Recuperarea unei mari purități poetice*, CC, 2005, 4; Iordan Chimet, *Indian Woman*, RL, 2006, 1; Mariana Vida, *Între cer și pământ: grădinile de vis ale Margaretei Sterian*, București, 2006; Simona Vasilache, *Acuarele plimbate*, RL, 2007, 23; Marian Victor Buciu, „*Neîntrerupta guerilă cu viața*”, „*Scrisul românesc*”, 2012, 8.

R.D.

STERIAN, Paul

(1.V.1904, București
– 15.IX.1984, București), poet, traducător,
prozator.

Este fiul Alexandrinei (n. Gulimănescu) și al lui Eraclie Sterian, medic, publicist (sub semnătura Ave Caesar), autor de piese de teatru, una (*Tout pour l'enfant!*) fiind pusă în scenă la Paris în 1913. Din familia de obârșie olteană a lui Eraclie Sterian făceau parte actrița Aristizza Romanescu, poetul Mircea C. Demetriade, doctorul Constantin Levaditi ș.a. S. urmează cursul primar la Școala de Aplicații a Societății pentru Învățătura Poporului Român, iar pe cel secundar la Liceul „Gh. Lazăr” din București (1918–1921). Se înscrie tot aici la Facultatea de Litere și Filosofie și, concomitent, la cea de Drept, luându-și licența la ambele în 1924. Își va continua studiile la Paris, între 1926 și 1928, obținând doctoratul în drept și științe economice cu teza *La Roumanie et la réparation des dommages de guerre*. Debutează cu „adaptarea” în foileton *Minunata călătorie a istețului Ionică în „țara de dincolo de neguri”*, în

toamna anului 1918, la „Biblioteca copiilor și a tinerimei”. Semnătura îi mai apare, destul de frecvent, între 1923 și 1928, în „Buletinul Asociației Studenților Creștini”. Întors în țară, va fi prezent în „Gândirea”, unde va da, până în 1933, versuri, cronici literare, dramatice și plastice, precum și în „Convorbiri literare” și „Curentul”. În ianuarie 1929 începe să publice în „Cuvântul”, devenind, probabil, redactor al ziarului condus de Nae Ionescu, unde inserează versuri, proză, eseuri, reportaje, comentarii asupra unor cărți de literatură, de filosofie și de religie, precum și numeroase articole economice. De asemenea, semna un manifest avangardist în revista „unu”, un „pretext teatral”, *Hérode*, în limba franceză, în „Contimporanul”, o proză cu aspect modernist, *D-l Vam Ex-Înger*, și eseuri în „Floarea de foc”. Mai colaborează sporadic la „Vremea”, „Vitrina literară”, „Calendarul”, „Credința” și „Azi”, în ultima dând la iveală ciclul liric *Contingent 1916*. Prieten cu Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian și Petru Comarnescu, căsătorit o vreme cu pictorița și poeta Margareta Sterian, S. participă în 1932 la întemeierea grupării Criterion, în cadrul căreia ține mai multe conferințe, dintre care trei despre „mistica nouă” (Léon Bloy, Jacques Maritain și Paul Tilich), conferințe rostind și la microfonul Societății Române de Radiodifuziune. Tot acum mai participă la campaniile sociologice ale lui Dimitrie Gusti, fiind, împreună cu N. Argintescu-Amza, regizor al filmului *Drăguș* (1929). În 1931 obține o bursă Rockefeller pentru pregătirea unui doctorat în Statele Unite ale Americii, dar, din motive de sănătate, renunță după trei luni. Își va lua al doilea doctorat, în sociologie, la Universitatea din București, în 1933, cu teza *Elemente de metodologie politică*, sub îndrumarea lui D. Gusti. De sub tipar îi ies plachetele *Al Sfintei Cuvioase Paraschiva cea Nouă acatist* (1931), *Pregătiri pentru călătoria din urmă* (1932) și *Poeme arabe. Versuri din O mie de nopți și una* (1933), precum și romanul *Prințesa Dactilo* (1933), iscălit cu pseudonimul Allan Lee. Alt roman, *Fata Morgana*, din care apar fragmente în „Cuvântul”, era anunțat de o editură pentru sfârșitul anului 1933. Ulterior energia lui S. se canalizează preponderent în domeniul economiei. Scoate revista „Index”, scrie pe teme economice la ziarul „Prezentul”, este referent la Oficiul de Studii al Ministerului de Finanțe, administrator al pavilionului românesc de la Expoziția Universală de la Paris (1937), consilier economic și șef al Legației

Române din Washington (1938). În timpul războiului îndeplinește înalte atribuții (până la funcția de secretar general) în Ministerul Economiei Naționale, la Finanțe și la Externe. Anunță totuși, în 1942, un volum de versuri intitulat *Mănăstiri bucureștene*, ilustrat cu șaizeci de heliogravuri proprii, iar în primăvara lui 1944 i se editează volumul *Războiul nevăzut. Vieța de îndumnezeire a Sfântului părintelui nostru Paisie cel Mare*. Cel puțin o vreme neinclus în „loturile criminalilor de război”, S. va fi până la naționalizare director al Societății Textila Română, ulterior câștigându-și existența ca zilier, contabil, inspector de credite, vânzător la Aprozar. În 1957 era șef al relațiilor externe la Uniunea Compozitorilor, mai târziu statistician la Institutul de Geriatrie. În 1958 este arestat și închis la Aiud. Motivul va fi fost legat de cercul Rugul Aprins de la mănăstirea Antim, unde făcuse donații și conferențiasse în 1948–1949, când a și încercat să își editeze albumul *Xilografii*, pe teme religioase. În urma amnistierii i se mai publică când și când cronici, eseuri, comentarii, articole în „Viața românească”, „Luceafărul”, „Steaua” ș.a. După 1989, în „Jurnalul literar” și în „Viața românească”, i se tipăresc câteva conferințe ținute la Radio, precum și poezii din ciclul *Acatiste și madrigale*, datat 1941.

Ajuns la credință în pragul adolescenței, așa cum mărturisea în articolul *Întâlnirea cu zeul* (1929), S. s-a încadrat de timpuriu în grupul „ortodoxist” al generației sale. Dar manifestărilor în această direcție li s-au adăugat, îndeosebi în intervalul 1931–1933, altele, situate într-un câmp diferit, dacă nu la polul contrar. Răspunzând celor care îi reproșau „duplicitatea” sau nesinceritatea (Al. Sahia, G. Călinescu), el declară că întotdeauna a fost mânat de „aceeași nestăvilită sete de aventură spirituală, de neîncetată creștere în duh”, că există o „unitate [a] spiritului modern al poeziei așa-zis futuriste cu tradiția milenară a creștinismului”, ambelor fiindu-le comune „paradoxul liniei simple, primitivismul unui suflet complicat, patriarhalismul și liniștea unui suflet în veșnic război cu lumea, naturaletă prăpastie înfiorătoare, jocul și candoarea unui suflet aspru, tensiunea teribilă dar tăcută metafizică, halucinația obiectivă, apocalipsul, într-un cuvânt, extazul” (*Contra domo*, 1931). Oricum, sub semnul avangardismului nu stau doar manifestul *Poezia agresivă sau Despre poemul-reportaj*, „pretextul teatral” *Hérode*, poemul *Reportaj assirian*, fragmentele

Romanul tânărului Anadam, D-l Vam Ex-Înger, Fata Morgana. Li se poate alătura *Prințesa Dactilo*, text în care totuși jocul cu tot ce e convenție literară se mulează prea mult pe tiparul romanului polițist de serie. De avangardism țin întrucâtva larga întrebuintare a versului liber, precum și violența erotismului, senzualismul potențat al unora din *Poeme arabe*. Un anume spirit modernist se află infuzat și versurilor din placheta de debut a lui S. Pe urmele lui Sandu Tudor, ce „reînnoiește cântarea [...] de exaltare extatică” (*Contra domo*), ținând atingerea stării isihastice, în *Al Sfintei cuvioase Paraschiva cea Nouă acatist* se păstrează forma canonică – succesiunea a trei feluri de imnuri, ca și aceea a „icosurilor” și „condacelor”, în număr de douăsprezece –, dar se recurge și la poliritmie (dactilicul alternează cu trohaicul), la imagistica de o abundență extraordinară, șocând deseori prin noutate sau prin îndrăzneala autohtonizării. Mult mai substanțial este efortul de a fuziona tradiționalismul și modernismul în *Pregătiri pentru călătoria din urmă*. Năzuind să fie un îndreptar de edificare creștină, cartea e structurată – sugestia unei arhitecturi precise venea, poate, și de la Charles Baudelaire, considerat de S. „răscruce a veacului modern” – pe o schemă ascensională, cu patru trepte: „pregătirile și îndoielile”, „ispitele și păcătuirile”, „căirile și rodirile”, „canonurile și fericirile”. Experiența eului liric este una generică, în măsura în care acesta își asumă trăirile semenilor săi din epoci anterioare sau contemporani. Evlavia medievală intră, de pildă, într-un discurs ce transpune un portret de ctitor valah, într-o predică franciscană adresată păsărilor ori în imaginarea „părerilor de rău” ale asinului ce l-a purtat pe Hristos, a „cântării” Pământului sau a „glasului” Crucii pe care a fost răstignit Mântuitorul. Alături stă pietatea însoțită de simț gospodăresc a omului de rând (sursa de inspirație pare să fi fost „diata” lui Anton Pann), pentru ca să vină la rând sfâșierea modernă, alternând negațiile, „demistificările”, anxietățile și freneticele elanuri, aici modele fiind (după cum remarca Mircea Vulcănescu) M. Eminescu, Vasile Pârvan și îndeosebi Tudor Arghezi. Inegal în plan estetic, mizând prea mult pe efectul contrastului, al paradoxalului, volumul *Pregătiri pentru călătoria din urmă* cuprinde și texte ce vexează bunul gust. Țelul duhovnicesc este doar în parte atins, „ispita literarului” determinând abaterile de la dreapta credință (Mircea Vulcănescu). Dar S. ajunge curând să își

renege manifestările avangardiste, să le considere doar o „boală a spiritului”, de care a fost lovit din cauza „coabitării înlăuntrul aceleiași generații” (conferința *Poezia metafizică în poezia românească*, rostită la Radio în septembrie 1933), și să își impună vreme de un deceniu munca în tăcere. Rodul va fi un ciclu lăsat în manuscris (*Acatiste și madrigale*) și cartea intitulată *Războiul nevăzut. Vieța de îndumnezeire a sfântului părintelui nostru Paisie cel Mare*. Operă de maturitate, scrierea este inspirată de viețile sfinților, în care – cum spune S. – „se găsesc atâtea posibilități de poezie cât de pietate”. Aparținând artei, ca și religiei, autorul a voit-o „un răspuns bizantin la *Divina comedie*”. Preia ceva din epopeea dantescă – împărțirea în cânturi (în număr de 31), utilizarea terținei (fiecare cânt are douăsprezece triple terține), cizelarea cu grijă maximă a versurilor (perfectă stăpânire a meșteșugului arătând în special rimele) –, dar îi opune un „itinerar spiritual” ce „nu s-așază ntre erezuri”, anume „vieța de îndumnezeire” a Sfântului Paisie cel Mare, prăznuit de Biserica Răsăriteană la 19 iunie. Cel care a urcat scara desăvârșirii monahale în Egiptul veacului al IV-lea, învingător în „războiul său nevăzut”, potrivit unei viziuni dăruit de Iisus Hristos cu harul împlinirii oricărei rugăminți, este un model de urmat, mai mult („taină neafată”), „călugărul al nostru suflet este”, așa cum „călugăria-i vieța-adevărată”. Epopee sui-generis, *Războiul nevăzut* urmează fidel narațiunea din *Viețile Sfinților*, puțin numeroasele adjuncțiuni fiind inspirate de aceeași sursă. Cât despre viziunea Iadului și a Raiului, punctul de pornire se află, iarăși, într-un text consacrat, *Mântuirea păcătoșilor*, iar în rostirile lui Paisie sunt preluate fraze aparținând Sfinților Părinți Augustin, Ioan Gură de Aur, Clement Alexandrinul ș.a. În sensul acestei fidelități față de scriptură (asupra virtuților căreia insistă cântul XXV, intitulat *Lauda predaniei*), limba din *Războiul nevăzut* are savori arhaice atât cât să nu facă dificilă înțelegerea. Poetul apelează la un lexic mai mult popular („odihnă”, „zintăi”, „mădu-lar”, „tain”, „a se la” etc.), în care se ivesc și unele neologisme. Efectul de vechime îl asigură, de asemenea, sintaxa (infinitivul lung sau folosirea interogativului „au”, de pildă), dar mai ales inversiunile. Încununând creația lui S., *Războiul nevăzut* aduce o contribuție deloc neglijabilă la îmbogățirea poeziei religioase românești.

SCRIERI: *Al Sfintei Cuvioase Paraschiva cea Nouă acatist*, București, 1931; *Pregătiri pentru călătoria din urmă*, București, 1932; *Prințesa Dactilo*, București, 1933; *Războiul nevăzut. Vieța de îndumnezeire a Sfântului părintelui nostru Paisie cel Mare*, București, 1944; *Cântarea treptelor*, pref. Virgil Ierunca, București, 2001. **Traduceri:** *Poeme arabe. Versuri din O mie de nopți și una*, București, 1933.

Repere bibliografice: Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, II, îngr. Marin Diaconu, București, 1996, 135–157, 271–276; Arghezi, *Scrieri*, XXV, 229–230; Al. Sahia, *Scrieri*, îngr. și pref. Valentina Marin Curticeanu, București, 1978, 230–234; Perpessicius, *Mențiuni*, IV, 89–91, 371–376; Emil Gulian, „*Pregătiri pentru călătoria din urmă*”, „România literară”, 1932, 13; Șerban Cioculescu, [Paul Sterian], *ADV*, 1932, 14 853, „Ecoul”, 1944, 135; Călinescu, *Opere*, I, 998–1000, XII, 316–320; Pompiliu Constantinescu, [Paul Sterian], *VRA*, 1932, 241, 1933, 317; Ion Plăeșu [Mircea Eliade], „*Poeme arabe*”, „Credința”, 1933, 4; Al. Robot, *Două volume de poezii*, RP, 1934, 4 801; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 800–801, *Ist. lit.* (1982), 884–885; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 322–327; Micu, „*Gândirea*”, 646–653; Andrei Paleolog, *Gravura lui Paul Sterian*, BOR, 1981, 3–4; Al. Raicu, *Paul Sterian*, RL, 1984, 38; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1991, 145–148, 244–245; Ierunca, *Subiect*, 83–88; Marin Diaconu, [Paul Sterian], *JL*, 1993, 23–26, 45–48, VR, 2001, 5–8; Arșavir Acterian, *Cum am devenit creștin*, București, 1994, 1–9; Noica, *Semnele*, 240–242; Andrei Scriba, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, îngr. Anca Manolescu, pref. Andrei Pleșu, București, 1996, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 383–384; Durnea, *Propuneri*, 199–218. **V.D.**

STERN, Adolphe (14.XI.1848, București – 18.X.1931, București), jurnalist, traducător, memorialist. Se numea Abner Stern și era fiul unui giuvaergiu evreu, Ghebela ben Iehuda Leib Stern. Învăță la liceele „Sf. Sava” și „Matei Basarab” din București. Urmează studii de drept la Berlin, Leipzig și Paris, susținându-și doctoratul în drept roman și științe administrative la Leipzig, în 1869. Un timp a făcut practică pe lângă un avocat parizian. Primul avocat evreu din România, naturalizat în 1880, S. va fi, la întoarcerea în țară, secretar al consulului Statelor Unite ale Americii. Va ține și cursuri de drept internațional și privat la Școala Liberă de Științe Politice și Administrative din București. Se numără printre inițiatorii Uniunii Evreilor Pământeni, fiind o perioadă și președinte al asociației. A fost ales în mai multe rânduri deputat. A făcut parte din Ordinul Masonic Român.

Jurnalist, S. fondează gazeta săptămânală „Rumänische Post” (1871–1873), cu o ediție în limba română, colaborează la „Înfrățirea”, „Curierul israelit”,

„Renașterea noastră”, „Lumea israelită”, „Adevărul literar și artistic”, „Sinai”, „Adam” ș.a. După ce publică o traducere din Schiller, *Clopotul* (1869), se face cunoscut în epocă datorită efortului de a transpune opera lui Shakespeare în limba română. În 1877 traduce *Hamlet, prințul Danemarcei*, în 1879 dă o versiune la *Iuliu Cezar*, în 1881 tălmăcește *Regele Lear*. Titu Maiorescu a prezentat favorabil în „Timpul” versiunea din *Hamlet*, A. D. Xenopol semnală, însă, în „Convorbiri literare”, abaterile față de spiritul limbii române. Transpunerea tragediei *Romeo și Julieta* a fost citită în ședințele Junimii, iar M. Eminescu îi aprecia inițiativele. La rugămintea lui I. L. Caragiale, în 1893 S. a tradus, pentru Teatrul Național din București, *Visul unei nopți de vară*. Totuși, piesa nu s-a jucat. În anii 1922–1923 a publicat, în cinci volume, *Opere alese* de Shakespeare cuprinzând *Hamlet*, *Iuliu Cezar*, *Antoniou și Cleopatra*, *Coriolan*, *Macbeth*, *Neguțătorul din Veneția*. Traducătorul încearcă să transpună originalul cu fidelitate literală, dar prin echivalarea mecanică a cuvântului rezultă pagini adesea forțate. El tălmăcește direct din engleză, ajutându-se și de ediția germană a textelor shakespeariene, realizată de August Wilhelm von Schlegel și de Ludwig și Dorothea Tieck. Structura metrică a versului este păstrată, în schimb limbajul familiar și localizant ori grave inexactități duc, fără intenție, la unele efecte comice și de vulgarizare. S. a transpus în germană scrieri de Vasile Alecsandri, Cezar Bolliac, Ioan Slavici. În manuscris a lăsat și tălmăcirii din Lessing, Giosuè Carducci, Giovanni Pascoli, Gabriele D'Annunzio, precum și din Shakespeare: *Furtuna*, *Nevestele vesele din Windsor*, *Romeo și Julieta*. A publicat și două volume de memorii: *Din viața unui evreu român* (1915) și *Însemnări din viața mea* (1921). Alte pagini de jurnal au fost păstrate în manuscris sau au apărut, fragmentar, în „Sinai”, 1929; ele vor forma materia celui de-al treilea volum al ediției complete, postume, a memoriilor (*Din viața unui evreu român*, I–III, 2001).

SCRIERI: *Din viața unui evreu român*, București, 1915; *Însemnări din viața mea*, București, 1921; *Din viața unui evreu român*, I–III, îngr. și postfață Țicu Goldstein, București, 2001. **Traduceri:** Schiller, *Clopotul*, București, 1869; Shakespeare, *Hamlet, prințul Danemarcei*, București, 1877, *Iuliu Cezar*, București, 1879, *Regele Lear*, București, 1881, *Opere alese*, I–V, București, 1922–1923; Vasile Alecsandri, *Ovid*, Sibiu, 1886.

Repere bibliografice: Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, 1922–1923;

Alexandru Dușu, *Shakespeare în România*, București, 1964, 22; Podoleanu, 60 scriitori, II, 297–302; *Dicț. lit.* 1900, 812; Ov. S. Crohmălniceanu, *Amintiri prețioase*, RCM, 1989, 672; Horia Nestorescu Bălcești, *Ordinul Masonic Român*, București, 1993, 540; *De la Cilibi Moise la Paul Celan*, îngr. Țicu Goldstein, București, 1996, 134–145; Geo Șerban, *Adolphe Stern readus în actualitate*, RCM, 2001, 147. S.C.

STEROM, Victor (pseudonim al lui Ion Vergu Dumitrescu; 14.II.1937, Mizil – 10.VIII.2014, Ploiești), poet, critic literar. Este fiul Mariei Dumitrescu și al lui Terente Filimon, brutar. Urmează școala elementară la Buzău și cursurile liceale la Ploiești (1960–1964). Se înscrie la o școală tehnică postliceală în domeniul petrochimiei și ajunge operator chimist. După 1989 va fi directorul Editurii Universul Cartfil din Ploiești, fondator al revistelor „Sinteze”, „Sinteze literare”, „Esteu” și „Poarta sărutului”, animator al cercului literar cunoscut sub numele Grupul de la Ploiești. Debutează în 1965, cu poezie, în revista „Familia”, fiind prezentat de Gheorghe Grigurcu. Prima carte, *În iarnă cu fluturi albaștri*, îi apare în 1974, fiind semnată, ca și următoarele trei, Ion Vergu Dumitrescu. Mai colaborează cu poezie și texte critice la „Viața românească”, „Ateneu”, „Tomis”, „Luceafărul”, „România literară”, „Orizont”, „Tribuna”, „Steaua”, „Cronica”, „Poezia”, „Apostrof”, „Poesis”, „Oglinda literară” ș.a. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Brașov, pentru volumele *Deasupra tainei* (1999) și *Praguri și trepte* (2003), iar în 2012 cu Premiul Opera Omnia, oferit de aceeași filială.

Autor egal cu sine, S. este un poet aplicat, cu o lirică ce se distinge prin ținuta supraviețuitoare a versurilor. După cum s-a remarcat, îi sunt caracteristice disciplina construcției, echilibrul stilistic, tonalitatea stenică, aspirația către ideal, afectivitatea lucidă. Încă din poezia de început se observă atenția acordată expresiei, tendința calofilă. Ritmul lent și delicatetea strofelor cu accente de incantație lasă loc uneori unei mai puternice vibrații afective, cum se poate observa de la prima carte până la *Geometria fumului* (2011). Totodată, versurile din volumul *În iarnă cu fluturi albaștri*, precum și cele din următoarele sale opuri poetice, dezvăluie înclinația spre poemul reflexiv, mărturie a unei permanente căutări de sine. O obsesie generatoare de tensiune o constituie imposibilitatea comunicării: „mâna mea tremură de ură că n-a putut/ arăta lumii tulburarea totală,/ n-a putut să-i spună prin ce limbă/ se pierde

mai repede: unde se pierde/ de vorbe, de culoare, de piatră” (*Desenul nu spune nimic*). Și în *Rana* (1980) preeminente sunt pendularea, oscilația între posibilități și opțiuni. Eul liric se află suspendat, într-un echilibru fragil, între două spații (*Trecere, Hotar, Lunecă*). Poetul începe să cultive imagini și simboluri viscerele („E vie rana / În sângele ei fierbinte / Eu mai trăiesc prin cântec” – *Rana*). În *Interior* (1991) se accentuează tentativa coborârii în sine, spațiul poemelor fiind dominat de peisaje sufletești. Erotica, prezentă constant, prilejuiește readucerea în prim-plan a temei legate de impasul comunicării și al comuniunii („dar nu ne vedem/ stă între noi un fantastic zid/ de ceață” – *Interior*), dar și a temei așteptării dureroase („cu inima doldora de teama singurătății/ te aștept” – *Aștept*). Meditația se orientează frecvent spre condiția poeziei ca meșteșug laborios și fără istov. *Umbre pe faleză* (1991) accentuează angoasa unei comunicări dificile, frustrante, datorate trăirii într-o poezie: „am și viscol în sânge – descărcări satanice/ am și flacăra poemului ce o să mă ardă de viu/ până la capăt”, creatorul tinzând adesea să își manifeste orgoliul romantic de stăpân al universului. *Poeme fără timp* (1994) se înscriu în altă vârstă poetică, notele sumbre se înmulțesc („acest peisaj e rupt/ e făcut din picăturile/ unui cer/ căzut peste noi” – *Acest gând*), universul situându-se sub semnul destrămării. Și încrederea în „îngroparea în poem” (*Văzduhul surd*) pare că dispare, căci verbul se dovedește „orb” și „mut” (*Febră*), iar cuvintele au „moartea pe ele” (*Roata durerii*). Culegerile *Fumul* (1997) și *Convoiul* (1997) includ poeme ample, unde își fac apariția obiecte comune și personaje enigmatice (domnul K, doamna O, ding). *Sintonia* (1996) și *Destinul umbrei* (1998) au în centru motivul tanatic, umbra, timpul gol, absența, singurătatea. *Esteu* (1998), cu un motto din Ion Caraion, continuă această linie, unele poeme, mai concentrate, cu o punctuație și un ritm mai sacadate, izbutind să surprindă printr-un metaforism percutant: „de departe/ din alte lumi/ omul acela se vedea/ ca o umbră fumegândă./ aerul se umplea/ cu gheață fierbinte./ decorul era ciorchine/ de gânduri./ absența/ se desfăcea în falduri./ un corb peste alt corb/ era tot paradisul...” (*Paradisul*). Antologia *Memoria sferei* (2000) oferă imaginea de ansamblu a unei poezii oscilând între concret și abstract, între metaforismul concentrat și confesiunea reflexivă, între „lirismul tonalității” (Laurențiu Ulici) și „frenezia risipirii și a

reorganizării materiei în spațiu” (Gheorghe Grigurcu). Versurile care vor urma, dispuse într-un șir lung de volume, precizează linii poetice deja prezente; de remarcat *Praguri și trepte* (2003), un volum retrospectiv alcătuit dintr-un fel de autoportret și *Sintoniile* (2007), unde prozele poetice se disting prin frazarea mai aspră și un metaforism supraabundent, dar încadrabil tipologic în lirismul anilor '70, pe care autorul nu îl depășește. În ceea ce privește textele de critică literară ale lui S., precum cele din *Banca de metafore* (2002), acestea rezistă doar în măsura susținerii lor prin intuiții de poet.

SCRIERI: *În iarnă cu fluturi albaștri*, București, 1974; *Rana*, București, 1980; *Durata*, București, 1982; *Semn pe clipă*, București, 1987; *Pauza dintre crime*, București, 1990; *Interior*, București, 1991; *Umbre pe faleză*, Galați, 1991; *Labirintul alb*, Ploiești, 1992; *Nemărginire*, Ploiești, 1992; *Agonia Templului*, Ploiești, 1993; *Culorile sparte*, Ploiești, 1993; *Mac, Ham și Cucurigu*, București, 1993; *Poeme fără timp*, Pitești, 1994; *Roata durerii*, Ploiești, 1995; *Borne*, Ploiești, 1996; *Sintonia*, Brașov, 1996; *Convoiul*, Brașov, 1997; *Fumul*, Brașov, 1997; *Destinul umbrei*, Brașov, 1998; *Esteu*, Brașov, 1998; *Deasupra tainei*, Brașov, 1999; *Memoria sferei*, Ploiești, 2000; *Nimicul ca o cruce*, Brașov, 2000; *Gânduri în oglindă*, Ploiești, 2001; *Banca de metafore*, Ploiești, 2002; *Răscruci*, Ploiești, 2002; *Naufragiul*, Ploiești, 2003; *Praguri și trepte*, București, 2003; *Amurguri*, București, 2006; *Casa cerului*, București, 2006; *Sintoniile*, Ploiești, 2007; *Deasupra tainei*, Ploiești, 2008; *Ispitele clipei*, București, 2009; *Litote*, București, 2009; *Treptele*, București, 2010; *Geometria fumului*, Ploiești, 2011.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 88–90; Ioan Moldovan, „*Interior*”, F, 1992, 4; Lucian Chișu, *Poeme bătute în cuie de opt*, L, 1993, 8; Gheorghe Grigurcu, *Stereofonicul poet Sterom*, CNT, 1995, 5; Horea Poenar, „*Poeme fără timp*”, ST, 1995, 1–2; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureș, 1996, 52–54; Victor Cubleşan, „*Destinul umbrei*”, ST, 1998, 4–5; Constantin Trandafir, *Memoria poetului*, F, 2000, 11–12; Tudor Cristea, *Poezie din Ploiești*, „*Litere*”, 2001, 11; Ioana Dana Nicolae, *Sistem stil puzzle*, „*Litere*”, 2002, 8–9; Dorica Boltașu, „*Memoria sferei*”, VR, 2004, 6–7; Lucian Gruia, [Victor Sterom], PSS, 2005, 10–12, 2006, 3, „*Poezia*”, 2006, 3, „*Cafeneaua literară*”, 2007, 3, „*Meandre*”, 2009, 1–2; Emanuela Ilie, [Victor Sterom], „*Poezia*”, 2006, 1, 2008, 2.

A.St., R.D.

STEUERMAN-RODION, A. [Avram] (1.XII.1871, Iași – 19.IX.1918, Iași), poet, traducător, publicist. Provenind din familia, sărăcită, a unui comerciant evreu de băuturi spirtoase (mărturisea că a avut „o copilărie înăbușitoare”), S.-R. va absolvi Gimnaziul „Ștefan cel Mare”, apoi Liceul Național din Iași în 1892. Va debuta cu versuri, în 1891, la „*Drapelul*” lui

I. N. Roman, semnând De la Iași, pseudonim folosit în continuare câțva timp, intrând în ziaristică. Va mai colabora cu versuri, proză și traduceri la „Ecoul săptămânei”, „Adevărul” și la revistele socialiste „Lumea ilustrată”, „Evenimentul literar”, „Lumea nouă literară și științifică”. Este apreciat de C. Dobrogeanu-Gherea. Student la Facultatea de Medicină din Iași (1892–1896), activează în mișcarea socialistă. În 1893 ia parte la primul congres al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România. Ziarist înzestrat, scrie mai ales pentru gazetele ieșene, semnând Rodion și Steuerman-Rodion. În „Evenimentul” din 1897 face să apară, număr de număr, *Impresiunile unui civilizat și Carnetul unui senzibil*. A condus gazeta „Răsăritul” (1899–1901) și a fost, de la apariție, în 1897, redactor la „Opinia”. A fost corespondentul ieșean al ziarelor bucureștene „Ordinea”, „Seara”, „Lumina” ș.a. După absolvirea facultății (în 1898, la Paris) va practica medicina la Iași. Era căsătorit cu fiica folcloristului Moses Schwartzfeld, directorul ziarului „Egalitatea” (la care a colaborat în 1904–1905), iar poetului B. Fundoianu, care îi era rudă, i-a fost un adevărat îndrumător. Împăământenit în 1913, ia parte la prima conflagrație mondială. În 1918, la puțin timp după întoarcerea din război, cu nervii zdruncinați, se sinucide, administrându-și o doză de morfină. **S.-R.** a publicat câteva cărți de poezie – *Sărăcie* (1897), *Lirice* (1898), *Spini* (1915) – și culegerea *O toamnă la Paris* (1897), care reunește schițe, cronici jurnalistice, amintiri, fantezii, sonete. O parte din scrierile sale gazetărești în problema feminismului intră în volumul intitulat *Ele* (1898). A compus libretul operei *Petru Rareș* (muzica de Eduard Caudella), este autorul unei antologii privitoare la literatura română din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea (I–II, 1893) și, în 1896, după moartea lui Traian Demetrescu, scoate o ediție a versurilor acestuia, sub titlul *Aquarele*. Lasă o autobiografie, tipărită în 1924: *Cartea băiatului meu*. În presă a mai folosit pseudonimele Fișki, Flișki, Leandru, Rodin, Rodion, A. Trestianu, Tristis ș.a.

Versurile lui **S.-R.**, proiecții ale dramei declasării și a rupturii dintre două culturi, oscilează între sentimentalism și cinismul unui decepționat care reia motivele poeziei sociale și se angajează în direcția esteticii urâtului. În lirica erotică îl imită pe Heinrich Heine, dar poanta ironică nu reușește să disimuleze întotdeauna amărăciunea ori melancolia. Influența lui Eminescu este și ea vizibilă. Mai interesantă este

culegerea de „sonete postume” *Frontul roșu* (1920), unde notația nudă și lucidă a senzațiilor încercate în așteptarea morții și demistificarea războiului într-o poezie aspră, document al mizeriei omenești, contrastează cu aspirația spiritualistă a autorului. Mottourile poemelor trimit la Dante, Goethe, Schopenhauer, Nietzsche, Paul Verlaine, Georges Rodenbach, Émile Verhaeren, Oscar Wilde, Albert Samain, Francis Jammes ș.a. **S.** a și tradus, cursiv, din Heine, Lenau și din Sully Prudhomme. A transpus din limba franceză câteva lucrări ale lui Vasile Conta (*Încercări de metafizică materialistă, Teoria fatalismului, Teoria ondulațiunii universale și Bazele metafizicii*) și din germană scrieri dramatice de Carmen Sylva (*Vrăjitoarea, Ullranda, Loiza, Mărioara*). Pentru teatru a mai tălmăcit din P.-E. Hervieu și din Adolphe D’Ennery și Philippe Dumanoir. În traducerea lui **S.** au fost jucate pe scena Teatrului Național din Iași piesele *Cadavrul viu* de Lev Tolstoi (1912) și *Torquemada* de Victor Hugo (1916).

SCRIERI: *Sărăcie*, Iași, 1897; *O toamnă la Paris*, Iași, 1897; *De recitat*, Iași, 1897; *Ele*, Iași, 1898; *Lirice*, Iași, 1898; *Heinrich Heine și Ed. Grenier*, București, 1910; *Complicele lui Heine*, Iași, 1911; *Spini*, București, 1915; *Frontul roșu*, îngr. Eugen Relgis, Iași, 1920; *Cartea băiatului meu*, pref. Enric Furtună, Iași, 1924; *În depărtări. Din tragediile vieții. Din tainele vieții. Glosse. Mărimi dispărute*, București, [1936]. **Antologii, ediții:** *Autori români*, I–II, pref. Nicolae Beldiceanu, Iași, 1893; Traian Demetrescu, *Aquarele*, pref. edit., Iași, 1896. **Traduceri:** Ada Negri, *Enigma*, Craiova, 1896; Paul-Ernest Hervieu, *În lanț...*, Craiova, 1896; Sully Prudhomme, *Poezii*, pref. trad., Craiova, 1896; Heine, *Ierusalim, Pleacă*, în *Sărăcie*, Iași, 1897, *Don Ramiro, Măhnitul*, în *Lirice*, Iași, 1898; Racine, *Fedra* (fragm.), în *De recitat*, Iași, 1897; Adolphe D’Ennery, Philippe Dumanoir, *Don Cezar de Bazan*, Iași, 1897; Carmen Sylva, *Vrăjitoarea*, Craiova, 1897, *Ullranda*, Iași, 1904, *Loiza*, Iași, 1906, *Mărioara*, Iași, 1911; Rudolf von Gottschall, *Rahab*, Iași, [1907]; Victor Hugo, *Torquemada*, [Iași], 1916.

Repere bibliografice: Caragiale, *Opere*, VII, 425–435; Gala Galaction, *Opere alese*, II, îngr. Teodor Vărgolici, București, 1961, 204–206; B. Fundoianu, [A. Steuerman-Rodion], „Scena”, 1918, 273, „Măntuirea”, 1919, 152, 163, 166; Perpessiciu, *Opere*, XII, 505–506; Dafin, *Figuri*, 284–288; Podoleanu, *60 scriitori*, II, 303–306; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 490, *Ist. lit.* (1982), 555; Ciopraga, *Lit. rom.*, 333–334; *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă*, îngr. Tiberiu Avramescu, București, 1975, 244, 430, 577, 626; *Dicț. lit. 1900*, 812–813; Constantin Ostap, Ion Mitican, *Iași între adevăr și legendă*, Iași, 2000, 168–169; Evelin Fonea, A. Steuerman-Rodion – un om întreg...un „civis judaeum”, RCM, 2001, 142–143; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 384–386. **S.C.**

STILET, publicație apărută la Brăila, lunar, în septembrie și în noiembrie 1933, în formatul „Biletelor de papagal”, cu subtitlul „Revistă de descărcat sinceritate refulată”. Director este Horia Ghiea, iar girant „iresponsabil” Descartes (Ștefan Baciuc). Articolul-program e înlocuit, în spirit avangardist, cu o *Tabletă pentru început*, nesemnată, și cu un manifest în versuri al lui Horia Ghiea, intitulat *Oraș natal*: „Nu cred în religie! Nu cred în Dumnezeuul părinților voștri / Care se vinde cu banul vârat în căldărușa cu agheazmă a preotului gras cu ceafa plină de buboai. / Nu cred în democrație, această prostituată, nu cred în oameni, dar am o deosebită stimă pentru porci [...] / O, frații mei! Zece sau douăzeci în România, în Europa sau în lume, / Ascultați strigătul meu, același cu al vostru, să ascultăm sufletele noastre, / Dați-mi mâna să unim adolescențele noastre [...] / Să mergem pe drumul mare, să cântăm pe marginea mării / Cântecul cel nou al lumilor noi, al vastei noastre sincerități refulate”. Sunt prezenți cu versuri Ștefan Baciuc (*Călătorii, Tristeți mici, Interior seral, Amintiri*), Horia Ghiea (*Pan, Moarte ș.a.*), Teodor Constantin, Felix Baldovin și Adrian Tudor, care mai scrie proză (*Carnet*, text unde proclamă: „Vreau să trăiesc prin mine însumi și nu prin alții”), ca și Horia Tudor ș.a., iar cu eseuri și luări de poziție figurează N. Gh. Ciucă, Felix Baldovin ș.a. Publicația își menține spiritul de frondă, de contestație și de epatare și prin *Interview cu Isus Christos (Fragment de idei dintr-un roman imposibil)* de Horia Ghiea sau prin *Monolog la moartea lui Petrescu Cezar* de Dan Vălenaru, note acide unde scriitorul „decedat” e incriminat de reacționarism: „Iată un om care dă cu toporul într-o formă de civilizație fără a o înlocui cu nimic. E singurul care mai crede în balega națională și în Conul Dinu, cu barbă lungă și cu ciubuc [...]. Acuz pe C.P. nu numai de o totală incomprehensiune a mecanismului istoriei contemporane, dar și de un reacționarism acut”.

M.Pp.

STINDARDUL, cotidian apărut la București de la 25 martie până la 30 iunie 1876. Oficios al unei grupări disidente liberale, cu o ușoară nuanță republicană, așa cum rezultă din articolul intitulat *Program*, publicat în numărul 1, **S.** avea ca director pe Pantazi Ghica, iar ca redactori pe Al. Macedonski (până la 23 aprilie), pe Bonifaciu Florescu (până la 3 iunie) și pe G. Fălcoianu. În ceea ce privește viața culturală, se preconiza: „în litere, în arte, în știință vom susține tot ce va părea bun, frumos și onest”. Retrăgându-se

din redacție, Macedonski nu își întrerupe colaborarea, ultima apariție a numelui său datând din 26 iunie, când i se republică poezia *Fluierul ciobanului*, care intrase și în primul număr al gazetei. Poetul tipărește sau retipărește în **S.** mai multe poezii (*Ziua nașterii, Destinul ș.a.*), nuvele (*Cârjaliul, Cânele din Văcărești*), un „proverb original într-un act” (*Gemenii*), precum și două traduceri, din Lamartine (*Lacul*) și N. Gilbert (*Adio la viață al unui june poet*). Sunt prezenți cu versuri și V. D. Păun, N. V. Scurtescu, D. N. Saphir; Pantazi Ghica dă nuvele, Bonifaciu Florescu semnează două traduceri (*Imn către Joe* de Cleante și *Hamlet* de George Sand), iar P. V. Grigoriu publică o tălmăcire din Musset (fragmente din *La Nuit d'octobre*). Informate, cu un registru de idei nou în epocă, sunt contribuțiile privind literatura ale lui B. Florescu (*Adevăr și originalitate în literatură, Călitățile stilului, Despre individualitate în literatură, Imaginea și preciziunea*) sau intervențiile sale privind cartea *Câteva versuri* a adolescentului G. I. Scărișoreanu, decedat la 18 ani, și biografia, însoțită de poezii, a lui Ioan Al. Lapedatu. Într-un articol ne-semnat, *Rolul presei*, se subliniază că menirea ziaristului este aceea de „a lumina cetățeanul”, iar îndatoririle lui sunt „sinceritatea, obiectivitatea, integritatea și consecvența”.

R.Z.

STINDARDUL, gazetă apărută la Ploiești, săptămânal, de la 8 aprilie 1899 până la 30 martie 1900. Director a fost Ion G. Ionescu-Quintus, secondat, de la 2 martie 1900, de Vasile Pop ca redactor-șef. Ionescu-Quintus dă revistei o orientare național-liberală, dar îi dă și o direcție literară, ca în editorialele care cer promovarea unei culturi naționale sau în conferința *Datine și credința naționale*. Publicația adună, la rubrica „Tribuna literară”, câțiva autori cunoscuți: I. A. Bassarabescu, Ion Gorun, V. G. Morțun, alături de redactorul Vasile Pop, prezent și el cu însemnări variate. În foileton apar V. A. Urechia cu evocarea istorică *Logodna prin sărutat*, Virgil Cioflec (nuvela *Culiță*) și foarte tânărul Mihail Sadoveanu (sub pseudonimul M. S. Cobuz) cu povestirile *Fiul pierdut* (49/1900) și *Tatăl* (51/1900). Poeziile sunt mai puțin interesante. Frecvent publică Gh. Scytl (pseudonimul lui Vasile Pop), Gh. Bradul, A. Toader, Maria Popescu. Se mai pot întâlni cronici rimate și parodii, fie pe teme politice, fie vizând, uneori, pe Al. Macedonski. Un articol amplu despre poetul D. N. Saphir scrie Ionescu-Quintus. **S.** a găzduit frecvent versuri populare, cu un caracter mai curând

lăutăresc (fiind culese chiar de la lăutari), decât propriu-zis folcloric.

L.V.

STINDARDUL ȚĂREI, gazetă apărută la București, bisăptămânal, de la 6 martie până la 10 aprilie 1888, sub direcția lui Al. Macedonski. Conformându-se *Manifestului-program* scris de directorul publicației, **S.Ț.** are ca principal obiectiv lupta antimonarhică. Regele este ținta unor atacuri violente în articolele lui Macedonski, autorului fiindu-i caracteristic stilul pamfletar (*Ce vrea regele și ce vrea țara, Germanizarea României*). Alte articole cuprind acuzații politice aduse grupării junimiste. Într-o rubrică de „literatură politică” Macedonski reproduce mai vechile sale poezii antidinastice *Cetățeanul și toboșarul, Mai avem țară?, Visul* ș.a. Poziționarea împotriva tronului provoacă o reacție dură a revistei satirice „Perdaful” din Iași, în care redactorul Vasile Negruz, folosind pseudonimul Carybda, tipărește epigrama *Lui Macedonski* („Până mai ieri erai dinastic, înfocat lingușitor / Ținta visurilor tale era s-admiri pe Rege / Dar acum, cu schimbul vremii, te-ai făcut un trădător” etc.). Macedonski semnează și nuvela *Între cotețe*. Constant colaborator literar al gazetei este Bonifaciu Florescu, prezent cu *Aquarele și Poezii în proză*, scurte poeme, comentarii lirice, instantanee. Într-o cronică literară Mircea C. Demetriade comentează defavorabil piesa *Gaspar Grațiani* a lui Ioan Slavici. Cu pseudonimul Strapontin (I. D. Malla) este iscălit un comentariu asupra repertoriului dramatic al teatrelor bucureștene, iar Polit (Al. Macedonski) discută o conferință a lui G. I. Ionescu-Gion ținută la Ateneul Român. **S.Ț.**, din care au ieșit numai zece numere, a fost o gazetă scrisă cu nerv, cu rubrici dinamice și însemnări de actualitate, confirmând încă o dată calitățile de gazetar ale lui Macedonski.

L.V.

STOENESCU, Alex Mihai (2.X.1953, București), prozator. E fiul Catinei și al lui Ioan Stoenescu, ofițer de aviație. Absolvent al Liceului „Ion Creangă” din București (1972), e admis la Facultatea de Istorie, dar se retrage înainte de începerea cursurilor și se angajează muncitor necalificat într-o întreprindere. Ulterior urmează Facultatea de Utilaj Tehnologic de la Institutul Politehnic din București (1974–1978), apoi Facultatea de Management din Nijerode (Olanda), pe care o va absolvi în 1991. În deceniul al nouălea frecventează cenaclurile optzeciste. Potrivit C.N.S.A.S., a fost colaborator al Securității, în perioada 1984–1987 furnizând peste 70 de note

informative sub numele de cod Adrian Gavrilesu. După 1989 se angajează la Uniunea Scriitorilor, editând primul număr al revistei „Memoria”; lucrează apoi ca secretar general de redacție la revista „Viitorul românesc”. Începând cu 1992 îndeplinește diverse funcții guvernamentale: în Ministerul Apărării Naționale – consilier de presă al ministrului, șef al Biroului de Informare Internațională pe relația NATO, subsecretar de stat, șef al Direcției de Relații Publice a Armatei ș.a. În 1999 intră în politică, fiind membru fondator și vicepreședinte al Uniunii Forțelor de Dreapta, din care se retrage însă în anul următor. În perioada 2003–2004 este director general adjunct al Teatrului Național „I.L. Caragiale” din București. Din 2006 până în 2007 îndeplinește funcțiile de prim-vicepreședinte al Partidului Noua Generație și, totodată, de director al Centrului de Istorie a Românilor „Constantin C. Giurescu”, finanțat de politicianul George Becali. Debutează cu proză în 1989 la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, iar editorial cu romanul *Drumul Olandei*, apărut în 1991. Mai colaborează la „22”, „Dilema”, „Suplimentul literar și artistic al «Tineretului liber»” ș.a. La mijlocul anilor '90 a coordonat colecția „Proză română contemporană” a Editurii RAO. Ca istoric, a scris câteva studii despre România modernă și contemporană – *Armata, mareșalul și evreii: cazurile Dorohoi, București, Iași, Odessa* (1998), *Istoria loviturilor de stat în România (1821–1999)* (I–IV, 2000–2005), *Din culisele luptei pentru putere. 1989–1990. Prima guvernare Roman* (2006), *România postcomunistă. 1989–1991* (2008), *Cronologia evenimentelor din decembrie 1989* (2009) ș.a. –, lucrări care au suscitat numeroase obiecții și controverse în mediile academice, din cauza tendinței autorului de a utiliza ca mecanism explicativ teoria conspirației.

Formula narativă a lui **S.** oscilează între arhivistică și apocrifă, între ficțiune documentară și meta-ficțiune istoriografică. Astfel, în romanul *Drumul Olandei* epicul sucombă sub presiunea factologiei. Miezul cărții îl constituie aventurile lui Ștefan Predescu, care, traversând Europa în timpul ultimului război mondial, ajunge să lupte alături de Rezistența olandeză. Cum tribulațiile protagonistului reprezintă doar un pretext pentru a descrie spiritul vremii, romanul ar putea fi citit, printr-un exces de generozitate, ca o continuare și, totodată, ca o replică la *Delirul* lui Marin Preda. Pe de altă parte, încercarea

unui ziarist de a reconstitui, după patru decenii, biografia lui Ștefan Predescu îndreptățește unele analogii superficiale cu proza optzecistă. Autenticismul documentar e însă etalat cu ostentație și, cu toate că fraza autorului atestă un puls stilistic deloc neglijabil, persistă impresia de insuficientă deschidere a unghiului literar. Același personaj intră în romanul *Prizonier în Europa* (1998), de data aceasta ca instrument de cartografiere a „obsedantului deceniu”, dar la fel de șters. Totuși, textul trezește interesul prin surprinderea relațiilor ambivalente din câmpul puterii comuniste. Romanul care i-a adus lui S. recunoașterea literară este *Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino* (1995; Premiul Academiei Române), despre care s-a spus că bate „spre capodoperă” (Gabriel Liiceanu). Gândită ca parte a *Trilogiei creștine* – alături de *Misiunea dominicană* (1997) și *Noaptea incendiului* (1999) –, cartea imaginează o ipostază demonică a lui *doctor angelicus*, care devine astfel o portavoce a cinismului, a fanatismului și a voinței de putere. Discursul narativ se fundamentează pe un dublu transfer: o deplasare de perspectivă prin care autorul se contaminează de viziunile malefice ale personajului său și un bruij cronologic prin care istoria se vede scurtcircuitată de actualitate, iar reveriile sadice ale eroului își găsesc ecou în abominațiile secolului al XX-lea. Elocventă în acest sens este lunga discuție între Tommaso și Reginald de Piperno, unde maestrul îi ține discipolului o adevărată prelegere despre arta moșirii „revoluției”, a cărei țintă este haosul, „adică starea din care se naște ordinea”. Deși se dezvoltă după aceeași rețetă a deversării contemporaneității în istorie, celelalte romane ale ciclului rămân pe o treaptă literară inferioară, fapt explicabil prin tezism și inflație factologică. De pildă, *Noaptea incendiului*, o „scurtă incursiune în destinul femeii” care, pornind de la modelul lui Liviu Rebreanu din *Adam și Eva*, prezintă în ordine inversă cele șapte vieți pe care protagonista le trăiește din decembrie 1989 până în anul 896, e o disertație stufoasă pe tema „vinovăției” congenitale a femeii. Asemănător este și „romanul-foileton” *Dinastia Brătianu* (1998), în care S. își etalează în voie temele, obsesiile și procedeele predilecte din volumele cu caracter istoriografic: teoria conspirației (România ca simplu pion pe tabla de joc a marilor puteri europene), cinismul inerent al lui *zoon politikon*, istoria privită ca efect al unor intrigi de alcov sau de salon. Desfășurându-și acțiunea în perioada

1856–1891, romanul este, de fapt, o suită de scenete de un dramatism căutat, care, dorindu-se memorabile, eșuează adeseori într-un rizibil convenționalism kitsch, precum finalul ce narează moartea lui Ion C. Brătianu: „Carol îi ia mâna și i-o strânge. Brătianu răspunde cu același gest. Se privesc intens în ochi. Ferdinand salută militărește”.

SCRIERI: *Drumul Olandei*, București, 1991; *Căinii răgușiți*, București, 1993; *Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino*, București, 1995; *Misiunea dominicană*, București, 1997; *Prizonier în Europa*, București, 1998; *Dinastia Brătianu*, București, 1998; *Noaptea incendiului*, București, 1999; *Interviuri despre Revoluție*, București, 2004.

Repere bibliografice: Ioana Părvulescu, *Nebunia puterii*, RL, 1995, 27; Ruxandra Cesereanu, *Tommaso d'Aquino, postmodernul*, ST, 1995, 10–11; C. Stănescu, „Sfințenia” ca mască a tiraniei, ALA, 1995, 280; Florian Baiculescu, *Patimile literare înainte și după Stoenescu*, „Libertatea”, 1996, 16 ianuarie; Dan Perșa, *Dominicanii și comunismul*, TMS, 1998, 2; Horia Gârbea, *Ficțiunea și documentul*, CNT, 1999, 13; Alex. Ștefănescu, *Gheorghe Gheorghiu-Dej ca personaj de roman*, RL, 1999, 17; Ion Simuț, *Inventarea de legionari (I–II)*, RL, 2007, 3, 4; Corina Sandu, *Cum intri cu opincile în literatură*, LCF, 2004, 9; Ioan Suciu, *Rețeta gloriei unor pseudo-istorici*, LCF, 2005, 14; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, II, 54–62; *Nota de constatare C.N.S.A.S.*, „Caietele Revoluției”, 2011, 33. **A.T.**

STOENESCU,
George Virgil
(1.I.1947, Brăila),
poet.

Este fiul Mariei Constanța Stoenescu (n. Barbă-Albă), învățătoare, și al lui Nicolae Stoenescu, agronom. Urmează la București școala elementară (1954–1960), apoi cursurile liceale (1960–1964). Absolvent, în 1969, al Facultății de Comerț, secția comerț exterior, a Institutului de Studii Economice bucureștene, își definitivează studiile în Franța, ca bursier ONU, la Institutul de Comerț Exterior și la Institutul de Înalte Studii Politice din Paris (1971–1972). Obține doctoratul în economie în 1987 cu teza *Teorii actuale cu privire la relațiile economice*

internațională. Cercetător științific la Institutul de Economie Mondială din București (1969–1973), devine ulterior cadru didactic al Institutului (Academiei) de Studii Economice, unde este, din 1995, profesor titular la Catedra de comunicare și istoria gândirii economice. În 1973 a fondat revista „Tribuna studentului economist”, pe care a condus-o ca redactor-șef până în 1978. Este vicepreședinte (din 1993) al Societății Române de Economie, membru în Comisia Consultativă a Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică de pe lângă Guvernul României și Președinția României (1992–1997) și, începând din 2004, membru în Consiliul de administrație al Băncii Naționale a României. Este decorat cu Ordinul Steaua României în grad de Comandor (2010) și cu Ordinul național brazilian Crucea Sudului (2003). Ca scriitor, debutează în 1968, la „Contemporanul”, cu poeziile *Hora păunilor* și *Leul*, colaborând ulterior și la „Luceafărul” (unde a fost remarcat și susținut de Cezar Baltag), „România literară”, „Tribuna”, „Cronica” ș.a. Pentru cartea de debut, *Cercuri la Elsinore*, editată în 1972, a fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București. I s-au mai acordat Premiul Băncii Naționale a României și Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru volumul *Fratele meu* (I, 2000).

Poet de factură filosofico-hermetică, descinzând conceptual și stilistic din Ion Barbu, S. condensează în formele fixe ale tehnicilor prozodice – sonetul, glosa, rondelul, gazelul, pantumul – o viziune a lumii fundamental gnostică, a cărei fervoare intelectuală își proiectează tensiunile și erudiția într-un limbaj liric simbolic și enigmatic, construit în spiritul esoteric al „științelor” tradiționale – astrologia, alchimia, numerologia, pitagoreismul, teosofia. *Cercuri la Elsinore*, volum socotit de Valeriu Cristea cel mai notabil debut poetic al anului 1972, poartă, încă din titlu, pecetea unei duble încifrări: îndoiala („autoreflexivitatea”) hamletiană este suprapusă misticii pitagoreice și „pusă în abis” prin reflexia meditației existențiale în oglinda desăvârșită a ideii de cerc, într-un „joc secund” ce urmărește purificarea spirituală și salvarea sufletului „căzut” în adâncurile tenebroase ale unei lumi corupte și lipsite de orizont, creație a „demiurgului rău”. Poetul se vede pe sine ca pelerin, însă drumul lui nu este nicidecum o călătorie în imanență, ci, în conformitate cu motto-ul axiomatice după care „dreapta este un cerc de rază infinită”, are drept sistem referențial geometria absolută a

transcendenței: „Sunt pelerin pe drumul dublu arcuit, / La două capete ridicat pe ancorele lui...” (*Ger valah*). Coborât fără voie prin „poarta de miază-noapte” – în acord cu accepția gnostică a transmigrației („M-a picurat din cer opusul zeu/ Cu timpul presărat de seu”) –, sufletului, despărțit irevocabil de tărâmul eteric al ideilor, nu îi mai rămâne decât să învețe „să zboare de sus în jos” și să se „joace de-a morții peste vii”, într-o încordare supraumană de a păstra scânteia originii sale celeste în „noaptea înaltă” a închisorii materiei. De aceea, ființarea sa evită să lase urme în istorie („Pietre n-am lăsat și nici lemn, nici cui”), ocolind modelul christic al suferinței și răstignirii și refuzând suveran ispita amestecului cu o lume impură: „Degeaba umbra vrea să mă închege/ Nu simt durerea pietrei de-a fi inger” (*Livada plânse galbena privire*). Motivul central al lirismului lui S. este, firește, cel al exilului, iar figura simbolică tutelară e aceea a lui Ovidiu: „Exilul ai să-l porți amar în Pont/ Sfielnic ți-o prezic ultima oară...” (*Ovidiul*). Și, asemenea ilustrului său predecesor – care, silit să trăiască printre barbarii Sciției, își clamează, odată cu nefericirea, revolta și superioritatea trufașă –, poetul își transpune mândria ascendenței în spirit vituperant, în versuri pătrunse, de astă dată, de ecouri argheziene: „În exaltări pătrunde-te, coboară/ Foc cardinal pe spiritul lor tont!”. Deținerea teribilului secret al inconsistenței istoriei umane și al caracterului iluzoriu al oricărei credințe religioase atrage după sine conștiința responsabilității elitiste a protejării tainei cunoașterii – prin alegorizare, metaforizare și mai ales încifrare – de pericolul contaminării și maculării: „Mă arde tăcutul însemn de sfârșit/ Dictează nebună puterea o limbă, / Te vreau Demostene din nou bălbăit/ Când floarea luminii te schimbă” (*În general se oprește la un diftong*). Poetul se acuză, de altminteri, de a fi spus deja prea mult („Ai spus prea multe, fiule vrăjit!”), cu o formulă care, trimițând la textele adunate sub au(c)toritatea lui Hermes Trismegistul, încheagă elementele retorice ale poemului într-un manifest spiritual apofatic: „Nimeni din partea locului nu mă cunoaște/ [...] Nu mă deschideți, nu mă alintați! / Înțelesul meu să iasă tot pe unde a intrat” (*Înțelepciune*). În această perspectivă, glosa *Cercuri la Elsinore*, constituită în axa de rezistență a volumului, își dezvăluie sensurile deliberat obscure prin comprehensiune hermeneutică și decodare filologică, sugerând folosirea unei chei critice modelate după abordarea călinesciană a

Jocului secund: „Îndoit prealiniștitul/ Numele l-a scris pe apă,/ Cupe pline – asfințitul/ Blestemat model să-nceapă;/ Dorului pierdut în fieruri/ Testament călcat în tropot,/ Cântecul s-a rupt din ceruri –/ Mult mă doare gândul clopot”. Existența paradoxală a poetului, fiind în lume și totuși neapartinându-i („Îndoit prealiniștitul”) refuză să ia parte la istorie („Numele l-a scris pe apă”) întrucât întreaga realitate sublunară este creația imperfectă a unui «demiurg rău» („Blestemat model să-nceapă”); în același timp, «căderea în lume» a sufletului („Cântecul s-a rupt din ceruri”) – poposit în «vârsta de fier» a creației („Dorului pierdut în fieruri”) și oprit de a avea o relație directă cu transcendența („Testament călcat în tropot”) – îi produce celui exilat o durere străină de sensibilitatea mundană („Mult mă doare gândul clopot”). O interpretare postmodernă, demnă de atenție, îi aparține Lidiei Vianu, care, depășind sfera strictă a esteticului, deschide orizontul criticii către complexitatea politicului: în această perspectivă, tensiunea hermetică definitorie pentru întreaga creație a lui S. de până în 1989 este un simptom al împotrivirii poetului față de totalitarismul comunist, figura desăvârșită a cercului îndeplinind aici un rol apotropaic. Spiritul „geometric” al lui S. – a cărui transpunere lirică l-a îndreptățit pe Eugen Negrici să vorbească despre parnasianismul versurilor sale de început – lasă loc, în *Chip similar* (1974), unei sensibilități fundamental romantice, reflectată în fascinația pentru vechi legende bretone („Și țara Ys s-a scufundat în mare”), predilecția pentru lumea visului („Înnebuniseră copacii mei de vis”) și, nu în ultimul rând, în sonoritatea imnică a unei poetici a sentimentului, având în centrul său figura de Ianus a unui personaj feminin în același timp angelic (Lydia) și demonic (Simonie). Frumusețea iubitei devine, în tradiția poeziei italieni ai Școlii toscane, taina perfecțiunii lumii, poarta prin care sunt întrevăzute adevărurile universale: „Prin tine văd acum în întuneric/ Tu te iubești când eu mă strâng aprins/ Ți-e cearcănu din frunte pribeag și necuprins/ Prin tine văd acum în întuneric” (*Către Lydia*). Pe de altă parte, femeia apare malefică („Dark Lady” este titlul unui poem), „trupul de fum” care împiedică ascensiunea poetului către „albastrele altare”. Ecartul temporal dintre cele două etape lirice ale lui S. corespunde distanței ce separă abstracțiunea ideii de concretețea și plasticitatea verbului: descoperind cu uimire o lume căreia îi refuzase cu obstinție dimensiunea

paradigmatică a adevărului și esenței, poetul se regăsește plin de bucurie în corpuri și obiecte, încredințându-se de calitatea ultimă a realului („Nu există alt cuvânt decât cuvântul”) și lăsându-se pradă freneziei dionisiace care stăpânește lumea lui Saturn: „Mă însoțește luna pas cu pas/ La capul meu o am de când mă știu/ Să-i mor pe lume stea și ultim fiu/ Mă însoțește luna pas cu pas./ Puterea-i e acum înțelepciune/ Nu vreau nici nemurire, nici statui/ În saturnalii doar să ard haihui/ Puterea-i e acum înțelepciune./ E sărbătoare-n cercul lui Saturn/ Exilul tot s-a poleit cu aur/ Zeiței aspre să-i închini un taur!/ E sărbătoare-n cercul lui Saturn.” Odată cu *Casa a Noua* (1979), hermetismul de factură modernistă din *Cercuri la Elsinore* și din *Călărețul de aer* (1976) – întemeiat pe contragerea extremă a expresiei, plurivalența semantică, muzicalitatea sugestiv-sinestezică și artificii sintactice – se întoarce către formele tradiționale ale încifrării alchimice și ale simbolisticii astrologice, distilând poetic ecouri din etapele ascensionale presupuse de „Marea Operă” și îndrumând cititorul de-a lungul coridoarelor misterioase ale puterilor zodiacale. Elaborate în spirit baroc – sub patronajul lui Dimitrie Cantemir și al *Istoriei ieroglifice* –, poemele din *Casa a Noua* urmează, cu acuratețe matematică, coordonatele și reprezentările imagistice ale hărților astrologice – „întreruperile”, „casele”, „cuadraturile” și „reducerile”. Ca urmare, trăirea și sentimentul, trecute prin epura gândirii paradigmatică, își pierd contururile mundane și se dezvăluie, esențializate, în proiecții lirice hieratice, guvernate de imaginarul științelor tradiționale: „Eram pe Verigii, noi doi/ Ne priveam unul pe altul/ Tu țineai o balanță de fum/ [...] Eu gustam cardinal opoziția Racului”. Publicate într-o cadență febrilă începând cu anul 2000, volumele din ciclul *Fratele meu*, unsprezece la număr până în 2012, reiau, în forma fixă a rondelului, temele predilecte ale creației lui S., îngemănând complexități prozodice și tensiuni ideatice într-o viziune hermetic-alegorică: „Fugim prin minciuna timpului gunoi/ Cu aripi de înger în clipe sparte/ Un vânt metafizic bate din soarte/ Prin inima caldă în sânge strigoi/ Adevărul e jumătate din noi...” (*Lupta cu Îngerul*, 2002). Chemat să numească, în orizontul inefabil al suprapunerii dintre *nous* și *logos*, simetriile subtile care integrează lucrurile în Marele Tot –, poetul își reconstruiește opera ca pe un act de semnalare și revelare, prin mijlocirea armoniei cuvintelor savant așezate în poeme

(reflexie a „muzicii sferelor”), a acelui Ceva nemărginit și necuprins, situat dincolo de cuvinte și limbaj. Încununând aventura spiritului, ciclurile volumului intitulat *I* (2011), de pildă, desăvârșesc o scară spre cer, ale cărei trepte – *Carcere* (2003), *Lumina umbrei* (2004), *Dublul* (2006), *Geometria hazardului* (2007), *Babel* (2008), *Sol* (2009), *Ex* (2010) – reprezintă etape ale ascensiunii către cunoaștere, văzută, gnostic, drept calea eliberatoare din labirintul mundan al ignoranței și suferinței: „Drumul îl poți reface doar de trei ori/ Îmi spunea Îngerul Păzitor în vis// *Sol*, *Ex*, *Însemnau simple sărbători/ De purificare a sufletului Narcis/ Captiv al oglinzii trupului cuib de orori/ Renăscând pe al clipei devorator abis/ Drumul îl poți reface doar de trei ori...”*

SCRIERI: *Cercuri la Elsinore*, pref. Cezar Baltag, București, 1972; *Chip similar*, București, 1974; *Călărețul de aer*, pref. Fănuș Neagu, București, 1976; *Casa a Noua*, București, 1979; *Măinile uitate pe cer*, București, 1983; *Anatomia melancoliei*, București, 1991; *Fratele meu*, vol. I, pref. Eugen Negrici, postfață Lidia Vianu, București, 2000, vol. II: *Lupta cu Îngerul*, pref. Eugen Negrici, postfață Daniel Cristea-Enache, București, 2002, vol. III: *Carcere*, pref. Lidia Vianu, București, 2003, vol. IV: *Lumina umbrei*, pref. Barbu Cioculescu, București, 2004, vol V: *Dublul*, pref. H.-R. Patapievici, București, 2006, vol VI: *Geometria hazardului*, cuvânt înainte Solomon Marcus, pref. Mihai Neagu Basarab, București, 2007, vol. VII: *Babel*, cuvânt înainte Mihai Neagu Basarab, pref. Barbu Cioculescu, București, 2008, vol. VIII: *Sol*, cuvânt înainte Adrian S. Dăfinei, pref. Barbu Cioculescu, București, 2009, vol. IX: *Ex*, cuvânt înainte Fănuș Neagu, pref. H.-R. Patapievici, București, 2010, vol. X: *I*, cuvânt înainte Constantin Abăluță, pref. Laurențiu Hanganu, București, 2011, vol. XI: *Roata norocului*, cuvânt înainte Solomon Marcus, pref. Adrian S. Dăfinei, București, 2012; *În Crângul Alexandra*, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 2001; *Tânăra Circe*, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „*Cercuri la Elsinore*”, ARG, 1972, 7; Ciobanu, *Critica*, 124–129; Laurențiu Ulici, *Poeți la primul volum*, CNT, 1973, 6; Mincu, *Poezie*, 234–235; Doina Uricariu, „*Călărețul de aer*”, RL, 1977, 20; Iorgulescu, *Scriitori*, 147–148; Radu G. Țeposu, „*Casa a Noua*”, RL, 1979, 36; Lucian Alexiu, „*Casa a Noua*”, O, 1979, 40; *Lit. rom. cont.*, I, 743–744; M.N. Rusu, *Poetica simetriei*, AFT, 1983, 8; Valentin F. Mihăescu, *Poezie și prozodie*, LCF, 1984, 3; Bogdan Mihai Mandache, *Decantări alchimice*, CRC, 2000, 10; Daniel Cristea-Enache, *Accentul enigmatic*, ALA, 2002, 620; *Dict. scrît. rom.*, IV, 386–389; Constantin Cubleşan, „*Lupta cu îngerul*”, „Caligraf”, 2003, 11; Lidia Vianu, [George Virgil Stoenescu], VR, 2003, 11–12, 2006, 1–2, 2007, 3–4; Cioculescu, *Lecturi*, II, 179–183; Popa, *Is. lit.*, II, 471–473.

L.H.

STOENESCU,
Ștefan
(30.I.1936, București),
traducător, eseist.

Este fiul Vioricăi (n. Pascu) și al lui Ștefan Stoenescu, magistrat, președinte la Curtea de Apel din București. Urmează la București școala primară și Gimnaziul „Sf. Iosif”, apoi Liceul nr. 2 (fost „Matei Basarab”, 1948–1951) și Facultatea de Filologie, obținând licența în limba și literatura engleză abia în 1962, deoarece între 1957 și 1960 își întrerupsese studiile, fiind exmatriculat. În perioada studenției lucrează ca laborant (1951–1962), iar ulterior ca traducător și bibliotecar la Institutul Meteorologic din București (1962–1965), bibliograf și documentarist la Biblioteca Centrală Universitară (1965–1966). În 1964 își începe și cariera universitară la Facultatea de Limbi Străine, Catedra de limbă și literatură engleză. Două decenii, din ianuarie 1968 până în septembrie 1987, când pleacă definitiv din țară și se stabilește în Statele Unite ale Americii, va fi lector, ținând cursuri despre literatura victoriană, romanul englezesc și american din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre, poezia engleză modernă, teoria și critica literară de limbă engleză în secolul al XX-lea. În 1990 obține titlul de master în literatură comparată la Cornell University din Ithaca (statul New York), ulterior devenind tot aici doctorand al profesorului Dominick LaCapra. Teza de doctorat, *Modernitatea târzie și exilul lui Ovidiu. (Con)texte ale receptării*, o va susține în 1996. În cadrul programului de doctorat și apoi ca lector, predă cursurile *Aspecte ale simbolismului și modernismului în poezia europeană, Biblia și autorii antici* ș.a. În 1995 devine cetățean american. Debutează în 1966, cu studiul *Exercițiul esențial: Wallace Stevens și George Enescu*, în „Secolul 20”, revistă la care, până la plecarea din țară, va publica constant articole despre modernismul englez și american. De asemenea, a scris la „România literară”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Luceafărul”, „Astra”, „Steaua”, „Tribuna”, „Familia” ș.a.

Din păcate, aceste articole sau eseurile despre Wordsworth, Gerard Manley Hopkins, Joyce, Pound, Auden, F. R. Leavis, John Crowe Ransom, Andrew Marvell, John L. Ashbery, A. R. Ammons, Richard Wright, Voltaire, Rousseau, Victor Hugo, Vladimir Maiakovski ș.a. nu au fost strânse în volum. Între 1978 și 1981 a publicat în „Romanian Review”, unde în 1980 este și redactor, traduceri de poezie, proză și eseistică românească (fragmente din romanul *Ciuleandra* de Liviu Rebreanu, eseuri de Constantin Noica ș.a.). În 1986 editează (împreună cu Monica Spiridon) numărul consacrat postmodernismului de „Caiete critice”, acesta constituind prima dezbatere globală și sistematică a conceptului în presa literară de la noi. Semnează prefața unor traduceri importante precum *Ulise* de James Joyce și *Zgomotul și furia* de William Faulkner.

De la prima traducere, John Ormsbee Simonds, *Arhitectura peisajului*, publicată în 1967 (în colaborare cu Anton Moisescu), S. a transpus din/ în engleză, singur sau în colaborare, a editat și/ sau a scris prefețe la numeroase volume, precumpănitor de poezie, dar și de proză sau teorie literară. În anii '70 ai secolului trecut, împreună cu Constantin Abăluță, traduce, în colecția „Poesis” a Editurii Univers, versuri de Wallace Stevens, Dylan Thomas, Theodore Roethke, W. S. Merwin, Frank O'Hara, unele în ediții bilingve, toate însoțite de studii introductive care, pornind de la o minuțioasă aplecare asupra textelor, în sensul *close reading* promovată de New Criticism, propun direcții fertile în descifrarea diferitelor viziuni lirice, a identităților poetice. De asemenea, S. a prezentat selectiv, în antologii sau în periodice, numeroși autori americani, contribuind la impunerea acestei literaturi în orizontul cititorilor și scriitorilor români. Foarte buna cunoaștere a două mari literaturi de expresie engleză – britanică și americană –, o documentare la zi asupra discursului teoretic și rigurozitatea cercetării au făcut ca vocea lui S. să se distingă printre cele mai avizate în domeniu. Asumându-și cu modestie condiția de mediator al operelor pe care le însoțesc, studiile sale facilitează drumul spre cititorul căruia i se adresează firesc, fără paradă de erudiție, evitând jargonul criticii academice, de multe ori intimidant și ermetic. Între autori se numără Robert Browning, Lewis Carroll, Arnold Bennett, Henry James, T. S. Eliot, D. H. Lawrence, Virginia Woolf, Iris Murdoch, Philip Roth. Lui S. i se datorează și versiunea în limba română a lucrării

Retorica romanului de Wayne C. Booth, cea mai semnificativă contribuție teoretică a orientării neoaristotelice reprezentată de gruparea Chicago Critics. Traducând (împreună cu Alina Clej) în 1976 cartea, și-a asumat și a rezolvat magistral responsabilitatea echivalării în limba română a unor categorii teoretice, a unor termeni specializați, introduși pentru prima oară (imanența auctorială, autorul implicat, credibilitatea auctorială etc.). Prefața discută contextul de idei care a generat cartea, precum și principiile fundamentale pe care este construită teza lui Booth. În paralel cu articolele despre autori englezi ori americani, S. scrie studii despre Constantin Brâncuși, Aron Cotruș, Radu Petrescu, Mircea Ivănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Traian Chelariu. O antologie din versurile lui Mircea Ivănescu, *other poems, other lines* (1983), la care a asigurat selecția, traducerea și prefața, fusese propusă pentru Premiul Uniunii Scriitorilor. După stabilirea în Statele Unite face parte, încă de la înființare, în 1997, din colegiul redacțional al revistei „Origini – Romanian Roots”, editată de poetul Gabriel Stănescu. Aici îi apar eseuri, recenzii și, sub pseudonimul Crazy Horse, susține rubrica „Prima verba”, cu îndrumări pentru tinerii poeți români. În paginile publicației inițiază și rubrica „Texte paralele”, unde, în formulă bilingvă, sunt promovate versuri de poeți români, traducerea în engleză fiind iscălită de asemenea cu un pseudonim, Heathrow O'Hare. Din 2000 este redactor la „Caiete internaționale de poezie – International Notebook of Poetry”, anuar scos tot de Gabriel Stănescu. Interesul de o viață pentru poezie se concentrează asupra editării unei antologii a poezilor români din Statele Unite și Canada. Coordonează împreună cu Gabriel Stănescu antologia *Timpul, rană sângerândă: poeți români în Lumea Nouă* (2006), în a cărei prefață trasează o panoramă și o tipologie (politică, literară) a poezilor români care s-au stabilit (temporar ori definitiv) în America.

SCRIERI: *Dicționar de literatură engleză* (în colaborare), București, 1970; *Romanian Poetry in English Translation. An Annotated Bibliography and Census (1740 – 1996)* (în colaborare cu Charles M. Carlton și Thomas Amherst Perry), Iași, 1997. **Antologii:** *Timpul, rană sângerândă: poeți români în Lumea Nouă*, pref. edit., București, 2006 (în colaborare cu Gabriel Stănescu). **Traduceri:** Wallace Stevens, *Lumea ca meditație*, pref. trad., București, 1970 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Dylan Thomas, *Viziune și rugă – Vision and Prayer*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1970 (în colaborare cu Constantin Abăluță);

Edward Lear, *Rime fără noimă*, pref. trad., postfață Constantin Abăluță, București, 1973 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Theodore Roethke, *Vorbe pentru vânt*, pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Serge Fauchereau, *Introducere în poezia americană modernă*, pref. trad., București, 1974 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Wayne C. Booth, *Retorica romanului*, pref. trad., București, 1976 (în colaborare cu Alina Clej); W. S. Merwin, *Poemele deceniului șapte*, pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Henry James, *Ce știa Maisie*, București, 1977, *Vârstă ingrată*, București, 1978; Frank O'Hara, *Meditații în imponderabil*, pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Constantin Abăluță); Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, pref. Ștefan Gramatopol, București, 1980; Mircea Ivănescu, *other poems, other lines*, îngr. și pref. trad., București, 1983; Bryan S. Rennie, *Reconsiderându-l pe Mircea Eliade*, pref. Mac Linscott Ricketts, Norcross (S.U.A.), 1999 (în colaborare cu Mirella Baltă și Gabriel Stănescu); Varujan Vosganian, *The Queen's Vacant Gaze*, București, 2001 (în colaborare cu Florin Sicoie).

Repere bibliografice: Ștefan Avădanei, *Eminescu și literatura engleză*, Iași, 1982, 20, 22, 23; Mircea Angheliescu, *O versiune în engleză*, T, 1984, 7; Irina Grigorescu, *Mircea Ivănescu în engleză*, VR, 1985, 3; Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*, București, 1998, 275–318; Gheorghe I. Florescu, *Poezia română în traducere engleză*, CL, 2000, 3; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 269–272; Traian T. Coșovei, *Poeți români în lumea nouă*, ALA, 2006, 838; Titu Popescu, *Poezie română în străinătate*, JL, 2007, 1–4; Lidia Vianu, *America autorilor*, RL, 2007, 1; Manolescu, *Enciclopedia*, 663–664.

II.C.

STOENESCU, Theodor M. (23.IX.1860, Cotești, j. Vrancea – 17.III.1919, București), poet, prozator, traducător. Învață la București, unde urmează Liceul „Sf. Sava” și, un timp, cursuri la Facultatea de Litere și la Medicină. În 1882 va absolvi, însă, Conservatorul de Muzică și Declamație. Bonifaciu Florescu, profesorul său din liceu, îl introdusese în cenaclul lui Al. Macedonski. S., care îl sprijină pe Macedonski când acesta scoate, în 1880, revista „Literatorul”, debutează aici cu poezie și cu traduceri din lirica universală. Cum, prin plecarea lui Macedonski la Paris, „Literatorul” își înceta pentru un timp apariția, face să apară, la început pentru a-l suplini, „Revista literară” (1885–1905, 1907). S. nu a ocupat nici o funcție publică până în 1894. Ulterior e funcționar în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, profesor la Conservatorul din București. Înființează primul conservator particular de muzică și artă dramatică și redactează, pentru nevoile școlii, *Curs de dicțiune*, apărut în 1913.

S. scrie mult – poezie, proză, teatru –, publicând regulat în „Literatorul” și în „Revista literară”, dar și în „Analele literare”, „Independentul”, „Lumina ilustrată”, unde semna Ermil, în „Românul”, „Adevărul de joi”, „Lectura”. De o verbozitate goală și, nu rareori, ridicolă este lirica sa atât în încercările de transcriere a elanurilor sentimentale, cât și în reflecțiile pesimiste, trezite de spectacolul curgerii timpului și de moarte. Volum după volum – *Poezii* (1883), cu prefața lui Al. Macedonski, *Nopti albe* (1887, 1898), *Zile negre* (1888), *Poezii* (1892, 1897) –, afișând pasiuni răvășitoare, versurile nu fac decât să capteze, în discursivitate fadă și într-o mecanică sterilă, navități. Un macabru artificios învâluie reprezentările morții. Masca damnării, gesticulația agonică (*Spasm*, *Danțul spânzuratului*, *Așternutul morții*) nu revelă crisparea interioară și atmosfera halucinantă din Maurice Rollinat, modelul lui S., acesta rămânând la nivelul simplei imitații. *Prințul Ral*, fantezie macabră, conduce motivul fantastic spre un nedorit efect aproape parodic. *Cerșetorul*, *Copilul mizeriei* și alte poeme sociale sunt compuneri retoric-patetice, aducând ecouri din François Coppée și Alfred de Musset. În *Zile negre* autorul reia, fără finețe, teme ale pesimismului eminescian și ajunge la un cabotin dezgust față de lume. S. a scris nuvele și schițe – *Nunta neagră* (1883), *Nuvele* (1884, 1894, 1898) –, mai șterse chiar decât versurile, precum și istorii de colportaj – *Corbea* (1892), *Drăgușin haiducul* (1892), *Ștefan cel Mare* (1892), *Aron Vodă cel Cumplit* (1893). Stilul e anacronic, documentarea istorică, atmosfera de epocă lipsesc, în prim-plan trecând aventura erotică și eroică. Diletant, totuși S. a fost un harnic traducător de poezie și de teatru. După versiuni franceze, transpune din Byron poemele *Manfred*, *Corsarul* și *Mazeppa*. Tălmăcește din lirica lui Goethe, din Schiller, Musset, Lamartine, André Chénier, Sully Prudhomme, Leconte de Lisle, Petőfi Sándor. Alături de Macedonski, el este printre primii popularizatori, la noi, ai lui Maurice Rollinat. În „Revista literară”, sub pseudonimul Zetta, traduce, în 1887, poeme în proză de Charles Baudelaire. Cât despre dramaturgie, încearcă transpuneri din Voltaire ș.a. (*Teatru*, 1896), iar din François Coppée, versiunile sale la dramele *Pentru coroană* și *Severo Torelli* s-au jucat, remarcându-se prin ușurința dialogului.

SCRIERI: *Poezii*, pref. Al. Macedonski, București, 1883; *Nunta neagră*, București, 1883; *Nuvele*, București, 1884; *Nopti albe*, București, 1887; *Sofia*, București, 1887; *Zile*

negre, București, 1888; *Corbea*, Brașov, 1892; *Drăgușin haiducul*, București, 1892; *Poezii*, București, 1892; *Ștefan cel Mare*, Brașov, 1892; *Aron Vodă cel Cumplit*, Brașov, 1893; *Nuvele*, București, 1894; *Însurătoare*, București, 1897; *Poezii*, București, 1897; *Nopți albe (1880–1897)*, București, 1898; *Nuvele*, București, 1898. **Traduceri:** [François Coppée, Alfred de Lamartine, Alfred de Musset], în *Poezii*, București, 1883; Charles Aubert, *Pe malul Ivetului*, București, 1886; [Elena Văcărescu, Alphonse Daudet, Maurice Rollinat, Armand Silvestre, Eugène Manuel, Alphonse de Lamartine, Byron, Jean Berge, Paul Deroulède, Bertha Gahleron, André Chénier, Sully Prudhomme, Petőfi Sándor], în *Nopți albe*, București, 1887; Alfred de Musset, *La ce visează fetele*, în *Zile negre*, București, 1888; Carmen Sylva, *Pablo Domerrich*, București, 1889; [Voltaire, J.-Fr. Regnard, Byron, François Ponsard], *Teatru*, București, 1896; Alfred Vacquerie, *Ades bărbatul schimbă*, București, [1896]; [E. A. Poe, Adeline Karr, I. S. Turgheniev, Guy de Maupassant, Humbert de Gallier, Carmen Sylva], în *Nuvele*, București, 1898; Camille Flammarion, *Astronomia populară*, București, 1900.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, *Curs de analiză critică*, L, 1881, 4–5; Demetrescu, *Profile*, 93–100; Chendi, *Fragmente*, 199–206; Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, 1922–1923; Ion Gherghel, *Schiller în literatura română*, București, 1933, 42–48; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 469, *Ist. lit.* (1982), 531–532; Ciorănescu, *Lit. comp.*, 195, 234–236; Bote, *Symbolismul, passim*; *Dicț. lit.* 1900, 815–816. **S.C.**

STOENESCU, Virgil (1.X.1915 – 31.VII.1997, București), dramaturg, traducător. La șaptesprezece ani ajutor de reporter în redacția din Ploiești a ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, S. era în anii '40 ai secolului trecut secretar de redacție la „Cortina”, autor al unor interviuri cu dramaturgi și actori. Mai târziu va fi redactor al emisiunilor radiofonice de teatru pentru copii. Ca dramaturg, debutează în 1954, când îi este reprezentată piesa *Drumul soarelui*.

Genul dramatic abordat de S. este unul minor: comedia cu intenții moralizatoare, altoită pe un scenariu stereotip, cu mesaj ideologic. Problematica, tratată în maniera unui pedagog care se străduiește să aibă umor, o constituie investigarea unor aparente crize sau conflicte interioare socotite specifice tinereții, ca în *Un tânăr cu pretenții* (1978), *Răspântia periculoasă* (1982) ș.a. Spre exemplu, „tânărul cu pretenții” este de fapt un inovator care descoperă greșeala de proiectare a unei piese importate din străinătate. Tendențiozitatea tratării subiectelor este, așadar, frapantă. Alt scenariu care revine este acela al constructorului (încarnat în persoana

directorului de șantier sau a șefului de brigadă) care se luptă să depășească „pragurile submarine” din meseria sa, adică ispitele, conflictele, circumstanțele care îl abat de la buna exercitare a profesiei – *Pragurile submarine* (1968), *O problemă de familie* (1977), *Un om insuportabil* (1984) etc. Piesa cea mai reușită din serie rămâne *Moartea ultimului golan* (1975), și aceasta o satiră destul de facilă a arivismului, însă personajul central, un tânăr snob preocupat și de teoretizarea metodelor inteligenței sociale, se reține. Când scrie teatru pentru copii – *Taina băiatului timid* (1969), *Teză la limba română* (1973) ș.a –, S. dublează accentul moralizator și supapele comice pornind de la pretexte dramatice inconsistente. De pildă, taina băiatului timid e că scrie versuri. Cele mai cunoscute piese din această categorie sunt îndelung jucata *Nota zero la purtare* (1957, scrisă în colaborare cu Octavian Sava) și *Comoara din pădure* (1986). Prin plasarea acțiunii în 1944, ambele au și un substrat ideologic de conjunctură, ca un soi de bombă rămasă, din fericire, neactivată. Mariana Pleșoianu, tânăra din prima piesă, descoperă frumusețea morală în Ștefan Vardia, adolescentul al cărui tată murise pe front, și nu în fiul de industriaș, de care o lega o dragoste împărțită. *Comoara din pădure* este un soi de *Romeo și Julieta* transferat pe motivul unei legende haiducești. Tezaurul ascuns îl constituie armele cu care comuniștii, ajutați de doi tineri, îi vor alunga pe nemți. S. a cochetat și cu teatrul istoric, ca în *Noaptea ultimelor gânduri* (1981), în care sunt surprinse circumstanțele uciderii lui Nicolae Iorga și unde amestecă inflexiunile parabolice cu sursele documentare, dramaturgul folosind în chip naiv tehnica citării din articolele sau din poemele savantului. Ca traducător, S. s-a oprit tot la teatru, în anii '60 ai secolului trecut dând versiuni în limba engleză din piesele lui G. Ciprian, Al. Kirilescu și Camil Petrescu.

SCRIERI: *Nota zero la purtare* (în colaborare cu Octavian Sava), București, 1957; *Pragurile submarine*, [București], 1968; *Taina băiatului timid*, București, 1969; *Teză la limba română*, București, 1973; *Moartea ultimului golan*, București, 1975; *O problemă de familie*, [București, 1977]; *Un băiat de nădejde* (în colaborare cu Nicuță Tănase), București, 1977; *Un tânăr cu pretenții*, București, 1978; *Noaptea ultimelor gânduri*, București, 1981; *Răspântia periculoasă*, București, 1982; *Salonul diplomaților*, București, 1982; „*Un om de milioane*”, București, 1983; *Niciodată nu e prea târziu*, București, 1984; *Un om insuportabil*, București, 1984; *Comoara din pădure*, București, 1986; *Întâlnire peste ani*, în *Tezaurul. 9 piese într-un act*, București, 1986; O

logodnică dificilă, în *Arta dialogului. 9 piese de teatru scurt*, București, 1987; *Pe aici nu se trece*, în *Patru piese într-un act*, București, 1988. **Traduceri:** G. Ciprian, *The Man with the Hack*, București, 1960; Al. Kirîțescu, *The Magpies*, București, 1960; Camil Petrescu, *Those Poor Stout Hearts*, București, 1961.

Repere bibliografice: Ecaterina Oproiu, „*Drumul soarelui*”, „*Tânărul scriitor*”, 1955, 4; Marian Popescu, „*Nota zero la purtare*”, RL, 1984, 44; *Virgil Stoenescu*, DRI, V, 47–64; Titus Vîjeu, *Scripta manent*, București, 2004, 325–326. **O.S.**

STOIA-UDREA, Ion (25.XII.1901, Greoni, j. Caraș-Severin – 14.X.1977, Greoni, j. Caraș-Severin), jurnalist, poet, prozator, traducător. Fiu de țărani, **S.-U.** face clasele primare la Greoni, liceul la Biserica Albă, Brașov și la Lugoj, unde își dă bacalaureatul. Între 1920 și 1924 urmează studii la Politehnică, ne terminate, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. În 1924 se află alături de Vasile Pârvan pe șantierul arheologic de la Caliacra, apoi este profesor la gimnaziul din Balcic. În 1924 o călătorie pe Mediterana îi prilejuiește întâlnirea cu Jim Hayford, care îl pune în contact cu poezia negrilor americani. Trece la liceul din Oravița, iar între 1926 și 1930, beneficiind de o bursă, cercetează istoria Banatului în arhivele din Viena. În aceeași perioadă face studii intermitente de actorie și regie la Berlin și München. În 1930 Sever Bocu îl cheamă la ziarul „*Vestul*” din Timișoara. Înființează însă, în mai 1932, revista „*Vrearea*”, cea mai importantă publicație culturală timișoreană din perioada interbelică. În toamna anului 1932 va fi cercetat pentru activitate subversivă, iar în 1937 revista este suspendată. În același an va fonda Casa de Editură și Corporaj Artistic *Vrearea*, unde îi apare antologia *11 poeți bănățeni* (1942), prima propunere calificată a unei imagini a Banatului literar, care ilustrează, poate cel mai bine, calitățile sale de mentor. În 1945 revine în actualitate cu articole în publicațiile timișorene, dar și cu seria nouă a revistei „*Vrearea*”, desființată însă în septembrie 1947. Arestat în 1949, iese din închisoare în 1950, stabilindu-se întâi la Greoni, apoi la Timișoara și din nou la Greoni. Din 1967 activează în cadrul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor. Debutează în 1914, cu versuri, la „*Foaia Oraviții*”, iar primul volum, *Chemări*, o culegere de versuri, îi apare în 1926. E prezent cu poezii, nuvele, fragmente de roman istoric, studii privind istoria Banatului și în „*Luceafărul*” (Timișoara), „*Înnoirea*” (Arad), „*Societatea de mâine*”, iar după război scrie la

„*Lupta patriotică*” (Timișoara), „*Luptătorul bănățean*”, „*Orizont*”, „*Steaua*”, „*Tribuna*”, „*Semenicul*” (Reșița). A mai semnat Sim, Drumețiu.

S.-U. va pendula între studii istorice și poezie. Activitatea lui este, în primul rând, una de animator. Întemeietor de reviste, de societăți culturale, lider eficient într-o Timișoară cosmopolită, el și-a neglijat propriile scrieri, multe rămânând în faza de fragment, de proiect. Scriitorul nu a finalizat nimic, deși din repetatele lui intervenții publicate în „*Vrearea*” se poate configura imaginea de ansamblu. Om de stânga, prieten cu Ernst Toller (din care traduce în 1935 *Cartea rândunecelor*), **S.-U.** aparține, ca poet, expresionismului „de stânga”. *Cântecul uzinei* (1935), poem ce ar fi trebuit să devină *Cartea uzinei*, stă sub influența poeziei sociale a lui Aron Cotruș. Imaginile uzinei tentaculare, ale orașului muncitoresc ucigător au forță, versurile nu sunt dizolvante, deși uneori curg silnic, dând impresia de producție ocazională. De altfel, nu numai poetul, ci și traducătorul **S.-U.** este subordonat omului de acțiune, jurnalistului înscris într-o acțiune de asanare socială. Proiectele de traducere din Walt Whitman, ca și transpunerile din poezia negrilor americani Claude McKay, Fenton Jonson, Langston Hughes, Waring Cuney, Jean Toomer, Frank Horne (*Negrii sub zgârie-nori*, 1942) evocă, în preajma și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, o solidarizare cu democrațiile amenințate de nazism, fascism și comunism. Poemul dramatic *Veacul de foc* (1945) se hrănește din același spirit utopic care caracteriza stânga românească înainte și după război, fiind o scriere de referință. Element coagulant al mișcării literare, **S.-U.** a stimulat, prin acțiuni decise, din care nu lipsea spiritul critic, ieșirea literaturii bănățene din provincialism. Legat de Virgil Birou și de Romul Ladea printr-o prietenie memorabilă, el a definit, alături de aceștia, un timp al „emancipării” culturii bănățene.

SCRIERI: *Chemări*, Timișoara, 1926; *Pictura Renașterii* (în colaborare cu Ion Miloia), Arad, 1930; *Cântecul uzinei*, Timișoara, 1935; *Ghidul Banatului* (în colaborare cu Emil Grădinariu), Timișoara, 1936; *Marginale la istoria bănățeană*, Timișoara, 1940; *Ghidul orașului Timișoara*, Timișoara, 1941; *Studii și documente bănățene de istorie, artă și etnografie*, I–II, Timișoara, 1943; *Veacul de foc*, Timișoara, 1945. **Antologii:** *11 poeți bănățeni*, cu portrete de Catul Bogdan, Timișoara, 1942; *Lirica timișoreană (1944–1969)*, Timișoara, 1970. **Traduceri:** Ernst Toller, *Cartea*

rândunelelor, Timișoara, 1935; *Negrii sub zgârie-nori*, Timișoara, 1942.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 460–470; Virgil Ierunca, *Negrii, poezia și...*, TIL, 1943, 2 158; Țirioi, *Premise*, 28–61; Ungureanu, *Imediata*, I, 49–68; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, 143–151; Simion Dima, *Momente ale poeziei bănățene: Ion Stoia-Udrea*, O, 1987, 15; Bitte–Chiș–Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș*, 239–240; Mircea Șerbănescu, *Timișoara (Memorie literară. 1919–1947)*, Timișoara, 2000, 39–45; *Dicț. Banat*, 708–710; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, 65–68. **C.U.**

STOIAN, Gh. Tudor (8.II.1911, Chiajna, j. Ilfov – 20.X.1941, Iași), prozator. Este fiul Dumitrei (n. Cristea) și al lui Gheorghe Stoian, grădinar. Face școala primară în comuna natală (1918–1922), apoi urmează Școala de Arte și Meserii „Principele Nicolae” din București. Învăță și tâmplăria, dar ajunge grădinar la Editura Fundațiilor Regale. Mobilizat, se aruncă din trenul care îl ducea pe front și moare peste câteva zile. Debutază în 1934, cu proză, la „Cuvântul liber”, unde va semna și versuri. Mai colaborează la „Adevărul literar și artistic”, „Fapta”, „Universul literar”, „Dimineța”, „Muncă și voie bună”, „Timpul” ș.a.

În 1935 lui S. îi apare singura carte, foarte scurtul „roman” *Hotel Maidan*, prețuit cu exagerare de Miron Radu Paraschivescu și de Ștefan Roll, criticat cu amabilitate pentru pitorescul gratuit și naturalism de G. Călinescu. Scrierea fixează, cu mijloace reportericești, scene din lumea interlopă, asemănătoare celei din literatura lui Maxim Gorki și a lui Panait Istrati, dar și anticipând, uneori izbitor, *Groapa* lui Eugen Barbu. Dărăpănata clădire numită Hotel Maidan e un sălaș de vagabonzi, cerșetori, delincvenți, un azil de noapte constănțean, al cărui „cel mai temut pasager” e un hoț frumos și isteț, „o floare de om”, Lixandru Vasile, supranumit Don Bazil. Acesta e urmat pretutindeni, ca de o umbră, de „anormalul” Pulca, zis Pulca Animănu, întrucât, idiot, nu știe cine l-a adus pe lume și unde s-a născut. În alt așazis „hotel” stă o ibovnică a hoțului, Creața. Într-o cafenea sordidă apare și un personaj dintr-o lume diferită, avocat și scriitor excentric, în căutare de subiecte. După un timp „hotelul” Maidan ajunge în „mâna de fier” a unui ins care deschide aici o „academie de pungășie” și, în calitate de rector și profesor, începe să le predea „academicienilor” „arta de a fura”. Descrierea abjecției și a promiscuității include, în spirit umanitarist, situații învederând în sufletele de clasă licăriri de generozitate, de omenie: Creața, „femeie stricată”, duce, în fiecare zi,

hrană, la închisoare, celor ce o frecventaseră; audiind întâmplător un concert al unei cântărețe pe care o prădase, Lixandru, mișcat de arta acesteia, se autodenunță.

SCRIERI: *Hotel Maidan*, cu desene de Eugen Drăguțescu, București, [1935].

Repere bibliografice: Erasm [Petru Manoliu], „*Hotel Maidan*”, „Credința”, 1935, 599; Ștefan Roll, „*Hotel Maidan*”, DMN, 1935, 10 394; Mihail Sebastian, [Stoian Gh. Tudor], RP, 1935, 5371, RFR, 1936, 3; Miron Radu Paraschivescu, „*Hotel Maidan*”, CLI, 1935, 5; Călinescu, *Opere*, II, 1179–1184; Eugen Jebeleanu, [Stoian Gh. Tudor], ADV, 1935, 15 935, „Basarabia literară”, 1942, 16; Ovidiu Papadima, „*Hotel Maidan*”, G, 1936, 2; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 844, *Ist lit.* (1982), 929; Teodor Al. Munteanu, *Stoian Gh. Tudor*, CL, 1943, 11–12; Tudor Ștefănescu, *Un scriitor uitat*, LCE, 1972, 41; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 329–330; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 390–391. **D.Mc.**

STOIAN, Mihai (25.XII.1927, Galați – 13.IX.2005, București), gazetar, prozator. Este fiul Paulei (n. Schwarzwald) și al lui Heinrich Freiberg, meșteșugar. Urmează liceul la București, susținând examenul de bacalaureat în 1946. Se înscrie la Facultatea de Psihologie și Pedagogie a Universității bucureștene, pe care o va absolvi în 1951. Redactor, încă din perioada studenției (1948–1951), la revistele pentru copii „Licurici”, „Pionierul”, „Pogonici”, între 1963 și 1967 este angajat la „Gazeta literară” și „Luceafărul”. Ulterior devine liber profesionist. Mai colaborează la „România literară” și „Tribuna”. Debutază în 1946 în paginile ziarului „Victoria”, condus de N. D. Cocea, cu *Scenariu pentru un film care nu va fi turnat niciodată*, satiră politică la adresa lui Iuliu Maniu, în contextul alegerilor din acel an. Primul volum, *Eu, Tică și alții...*, incluzând povestiri pentru copii, îi apare în 1954.

Cuprinzătoare, însă mult prea marcată structural și stilistic de gazetărie, activitatea lui S., înainte de toate un pasionat om de presă, însumează scrieri pentru copii și tineret – *Eu, Tică și alții...*, *Mică e vacanța mare* (1956), *Povești de la fereastra mea* (1960) ș.a. –, reportaje și investigații – *Reporter în anchetă* (1965; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Azi* (1966), *Anchetă printre minori și alte anchete* (1967), *21h.22’, seism: 4 martie și după...* (1977), *Drum de luptă, drum de pace* (1981), *Nici cuceritori, nici cucerii* (I–III, 1981–1983), reconstituiri istorice – *Reabilitarea unui haiduc: Pantelimon* (1968), *Dosarul unei crime politice: N. Iorga* (1975), *Moartea unui savant: N. Iorga* (1975), *Procesul unui proces* (1978),

O zi pentru nemurire (1984), *Îngerul morții – exterminatorul dr. Mengele* (1988), *Oamenii uitați, destine fracturate (1944–1989)* (2000), prezentări de cazuri concrete, puse în legătură cu problemele adolescenței și ale familiei, precum *Andra* (1982), sau ale trecerii de la adolescență la maturitate, ca în *Generația '62* (1963), lucrări cu statut de ghiduri practice de interes psiho-pedagogic. Se adaugă o serie de scenarii radiofonice (*Cazul D*) sau pentru filme documentare și artistice, ultimele realizate în colaborare cu regizorii producțiilor artistice *Prea tineri pentru riduri*, *Dreptate în lanțuri*, *Castelul din Carpați*, *Drumeț în calea lupilor*. Într-o perioadă în care în presa cotidiană nu își găseau locul decât evenimentele oficiale, raportările de plan și adeziunile, materialul adunat de S. oferea publicului, în volume atribuite genului proxim al „romanelor” ori al culegerilor de „nuvele”, mărturii asupra unor controverse de ordin social-istoric, acte de arhivă menite să completeze și să ordoneze informațiile referitoare la evenimente politice importante, chiar dacă deseori cu un evident caracter tezist, precum asasinarea lui Nicolae Iorga ori așa-zisa activitate a Partidului Comunist Român în anii celui de-al Doilea Război Mondial sau procesul memorandiștilor (*Procesul unui proces*). „Ce a publicat Mihai Stoian este determinat de toleranțe oficiale, dar dincolo de urgențe, fie și festive”, crede Marian Popa. Mizând pe descrierea faptelor și mai puțin pe căutarea formulelor de transpunere a substanței documentare, obținută direct din cercetarea unor scrieri personale (jurnale, file din corespondență), din studierea fondurilor secrete ale bibliotecilor (citate din *Mein Kampf*, stenograma procesului mareșalului Ion Antonescu, articole din presa interbelică), S. trece cu dificultate frontiera spre literatură. Hibrizi de tipul roman colaj, roman documentar (al cărui statut scriitorul încearcă să îl teoretizeze în articolul *Literatura-document*) nu sunt decât etichete puse unor cărți unde originalitatea auctorială se limitează la schimbarea numelui câtorva personaje și la efortul de a compila informații, extrase și fotografii. Pentru a evita deformarea adevărului, soluția propusă de autor este aducerea, în stare brută, a documentelor în textul epic. Alături de mulțimea scrierilor „de frontieră” ale lui S. există și un mic roman veritabil: *Nimeni nu se naște erou* (1962), care reunește, într-o structură clasică, teme predilecte ale modernității: angoasa vinovăției, obsesia ratării vieții, ca urmare a unei

infirmități fizice. Chiar dacă poartă mărci evidente ale literaturii vremii (cadru sătesc contemporan, iubita personajului principal este șoferiță de autocamion etc.), cartea scapă, fie și parțial, de ideologizarea conjuncturală.

SCRIERI: *Eu, Tică și alții...*, București, 1954; *Găinușa de aur*, București, 1954; *Gemenii*, București, 1955; *Cum a plesnit bostanul de prea mult răs*, București, 1956; *Mică e vacanța mare*, București, 1956; *Străjerul mării*, București, 1956; *Povești de la fereastra mea*, București, 1960; *Păcălici-Păcălici*, în *Teatru de păpuși*, București, 1961; *Nimeni nu se naște erou*, București, 1962; *Generația '62*, București, 1963; *Triumful comandantului și alte povestiri*, București, 1963; *Premiera*, București, [1965]; *Reporter în anchetă*, București, 1965; *Azi*, București, 1966; *Vacanța sentimentelor*, București, 1966; *Anchetă printre minori și alte anchete*, București, 1967; *Dreptul la bătaie?*, București, 1967; *Adolescența, o primejdie?*, București, 1968; *Ha-ra-ba-burici*, București, 1968; *Rămân părinții repetenți?*, București, 1968; *Reabilitarea unui haiduc: Pantelimon*, București, 1968; *Război pentru inimă*, București, 1970; *Vieți interzise*, București, 1970; *Fetele despre băieți, băieții despre fete*, București, 1971; *Abecedarul părinților*, București, 1972; *Minori în derivă*, București, 1972; *5 romane trăite*, București, 1972; *Modele și... „modele” de viață*, București, 1973; *Eroare judiciară*, București, 1974; *Dosarul unei crime politice: N. Iorga*, București, 1975; *Moartea unui savant: N. Iorga*, București, 1975; *Maturitatea, o treaptă, un prag?*, București, 1976; *Meseria mea e viața*, București, 1976; *21h.22', seism: 4 martie și după...*, București, 1977; *Procesul unui proces*, București, 1978; *Soare cu dinți*, București, 1979; *Planeta „Adolescență”*, București, 1980; *Drum de luptă, drum de pace*, București, 1981; *Nici cuceritori, nici cucerțiți*, I–III, București, 1981–1983; *Andra*, București, 1982; *O zi pentru nemurire*, București, 1984; *3 măști pentru Marte*, București, 1987; *Drumeț în calea lupilor* (în colaborare cu Nicolae Dragoș), București, 1987; *Îngerul morții – exterminatorul dr. Mengele*, București, 1988; *Ultima cursă: de la Struma la Mefkure*, București, 1995; *Oamenii uitați, destine fracturate (1944–1989)*, București, 2000. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *O poveste de dragoste la sfârșit de secol* (Yvette), București, 1992; Stefan Zweig, *Dragoste la prima vedere (24 de ore din viața unei femei)*, București, 1992.

Repere bibliografice: Aurel Martin, „Nimeni nu se naște erou”, LCE, 1962, 9; Z. Ornea, „Nimeni nu se naște erou”, GL, 1962, 18; Sânziana Pop, „Vacanța sentimentelor”, LCE, 1966, 14; Lucian Raicu, „Reporter în anchetă”, GL, 1966, 15; Bălan, *Condiția*, 143–154; Dana Dumitriu, „Vieți interzise”, RL, 1970, 16; Eugen Uricaru, „5 romane trăite”, ST, 1973, 12; Nicolae Manolescu, *Cine uită nu merită*, RL, 1975, 41; Ungureanu, *Proză*, 245–248; Vlad, *Lectura*, 187–191; Mircea Iorgulescu, „...unul dintre acele imprimare cu conținut românesc”, RL, 1978, 34; Ardeleanu, *Mențiuni*,

182–190; Ungheanu, *Lecturi*, 352–356; Nicolae Bârna, *Între ficțiune și realitate*, RL, 1980, 5; Nicolae Georgescu, „Nici cuceritori, nici cucerțiți”, LCF, 1983, 6; Mircea Vaida, „Drumeț în calea lupilor”, TR, 1987, 29; Cornel Ungureanu, *Un geniu al locului*, O, 1987, 30; Mihai Ungheanu, „Drumeț în calea lupilor”, LCF, 1987, 32; Vasile, *Proza*, 261–263; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 391–393; Mihai Stoian, RL, 2005, 39; Popa, *Ist. lit.*, II, 950–951.

C.M.B.

STOIAN, Niculae (25.III.1935, Dascălu, j. Ilfov – 14.I.1990, Dascălu, j. Ilfov), gazetar, poet. Este fiul Ioanei (n. Preda) și al lui Ion Stoian, agricultori. Urmează la București școala profesională a uzinei Electromagnetica (1950–1952), apoi Școala de Literatură „M. Eminescu” (1952–1954). În 1968 va absolvi Facultatea de Filologie a Universității bucureștene. Activitatea sa jurnalistică se desfășoară la „Tânărul scriitor” (șef de secție, 1954–1957), „Luceafărul” (redactor, 1958–1966), „Viața studențească” (redactor-șef, 1966–1974), „Flacăra”, „Tribuna României” (redactor-șef adjunct, 1974–1977), „Urzica” (redactor-șef din 1982). Debutază cu versuri la „Albina” în 1950, iar în volum în 1957 cu *Fierul dracului*.

Poezia lui S. răspunde comenzilor ideologice ale momentului, fiind pusă la contribuție formula tradiționalistă, de inspirație rurală. Constante ale volumelor *Fierul dracului* și *Fișă personală* (1963) sunt festivismul, stilul direct, retorica patetică, declamațiile, problematica afișat etică, dar mai cu seamă sloganurile mobilizatoare, preluate de „poetul-ce-tățean”: „Eu sunt poetul lucrurilor categorice,/ Ca munții-n cerul clar după ploaie,/ Poet al zilelor care devin istorice/ chiar de la prima ceasului bătaie”. Deși, în acest context, literaritatea este neglijată, se pot selecta câteva poeme, mai ales cele care evocă într-o manieră eseniană locurile natale. Astfel, ciclul *Mi-s rădăcinile pierdute-n Bărăgan* se deschide spre peisajele agreste, transpuse în versuri cu ecouri folclorice. Volumul următor, *Pietre de râu* (1966), este dedicat mai tinerilor confrăți, cărora li se transmite, cu orgoliu grandilocvent, încrederea în noua poezie, ce va dăinui ca și „pietrele de râu”, imagine din care nu lipsește clișeu omului trudit: „Pietre de râu de o unică perfecțiune,/ Cutii de rezonanță materiei tăcând,/ Pietre de râu pe care în zori de zi să sune,/ Spre muncă, pași siguri ai omului de rând”. Cu un zel militant ce tinde să împrumute ceva din entuziasmul lui Vladimir Maiakovski („Entuziasmul meu este știința/ De-a măsura exact realitatea”), S. se apropie de lirica lui Adrian Păunescu prin

„contrastele puternice și ritmul oracular” (Ion Cristofor), însă fără energia acestuia. În versurile din culegerea *Întoarcerea la lucrurile naturii* (1971) recurența unor teme și motive precum nostalgia copilăriei, evocarea ținuturilor natale asigură un timbru ceva mai firesc, mai puțin convențional și ideologizat, cu toate că declarativismul încă persistă. Câteodată descrierile de peisaje sunt un pretext pentru meditație (*Râurile, iarna, Nisipuri zburătoare*), în jurul motivului omului-copac (*Mari poeți, copaci*) deschizându-se spre zone ale misterului. Poemele din *Fondul principal de sentimente* (1978), *Treizeci și cinci de poeme sub scut* (1979), *Răsunet peste țară* (1985), croite din același „elan” al idealurilor „revoluționare”, au în comun discursul definit prin oralitate, refrene propagandistice, ton familiar, patetic, prezența lozincilor, a exclamațiilor și exortațiilor. Romantismul al cărui adept se declară S. este unul strict retoric: „Sinceritatea mea e-ades tăioasă/ Ca lama unei săbii de Damasc/[...] Nedezmințit romantic viața-ntreagă/ De tânăr sunt profetul acestui crez”. Vrând să fie cel care depune mărturie pentru tot ce se „înfăptuiește” în jurul său, se compară cu un „Soldat neadormit la telegraf/ Primind pe fir direct orișice veste/ Scandând pentru ce-a fost un epitaf/ Și-un marș de drumuri lungi pentru ce este”. Paginile din *Cardioglob sau Pe ce lume trăim* (1982) par niște note de călătorie versificate (privind Africa și Mexicul), unde accentul cade pe pitoresc, pe descrierea unor muzee și pe evocarea unor personalități ale culturii universale. Inima, ca simbol al sentimentelor, este declarată, emfatic, filtrul acestor impresii adunate de pretutindeni: „Inima-mi însă în ovalu-i are/ Pământu-nscris ca un cardioglob”. Mai interesante sunt poemele care încearcă recompunerea unei atmosfere, dezvoltarea câte unui episod anecdotic pornind de la pânzele unor pictori celebri.

SCRIERI: *Fierul dracului*, București, 1957; *Fișă personală*, București, 1963; *Pietre de râu*, București, 1966; *Istorie de veghe*, București, 1970; *Întoarcerea la lucrurile naturii*, București, 1971; *Douăzeci de poezii pentru cei mai mici copii*, București, 1972; *Fondul principal de sentimente*, București, 1978; *Treizeci și cinci de poeme sub scut*, București, 1979; *Cardioglob sau Pe ce lume trăim*, București, 1982; *Răsunet peste țară*, București, 1985; *Tânăr în țara tinereții*, București, 1988. **Antologii:** *Cântare României*, pref. Aurel Martin, București, 1965 (în colaborare cu Victor Tulbure); *Eroica*, București, 1974.

Repere bibliografice: Al. Oprea, „*Fierul dracului*”, VR, 1958, 7; I. D. Bălan, *Delimitări critice*, București, 1964, 170–176; Dragoș Vrâncianu, „*Pietre de râu*”, LCF, 1967, 4; M. N. Rusu, „*Istorie de veghe*”, AFT, 1970, 9; Alex. Ștefănescu, „*Întoarcerea la lucrurile naturii*”, LCF, 1971, 25; Piru, *Poezia*, II, 108–109; Voicu Bugariu, *Poezia patriei*, LCF, 1976, 22; George Arion, „*Fondul principal de sentimente*”, RL, 1978, 18; I.D. Bălan, „*35 de poeme sub scut*”, SPM, 1979, 465; Sultana Craia, *Versul ca mesaj*, LCF, 1979, 35; *Lit. rom. cont.*, I, 308–309; Radu Comănescu, *Spiritul liric militant*, LCF, 1988, 3; Adrian Păunescu, *Meseriașii*, CNT, 1988, 9; Ion Cristofor, *Niculăe Stoian*, în *Dicț. scriit. rom.*, IV, 393–395. ***

STOIAN, Ștefan (5.III.1940, București – 1995, București), prozator. Absolvent, la București, al cursurilor liceale (1957) și al Facultății de Filologie, S. debutează la „*Gazeta literară*”, în 1966, cu o povestire. Mai colaborează la „*Luceafărul*”, făcând parte din grupul scriitorilor tineri susținuți, în anii 1965–1975, de revistă și de cenaclul ei.

Schițele și povestirile din *Pe malul fluviului, departe...* (1968), singurul volum publicat de S., nu reușesc să îi individualizeze profilul și nu conțin premisele unei virtuale reușite ulterioare. Ca mulți colegi de generație, prozatorul este interesat de surprinderea și radiografierea laturii vagi, inefabile a unor situații și stări sufletești aparent insignifiante, personajele încadrându-se, schematic, în seria „su-ciiilor”. Totuși, spre deosebire de congeneri, care mizau pe ineditul caracterelor sau al unghiului de proiectare a lor, S. e lipsit de invenție și, probabil, de capacitatea de sublimare a autobiograficului, astfel încât reușește numai articularea, din mici „scenete”, a unei ne semnificative cronici a cotidianului. Între povestiri se pot stabili conexiuni și textul poate fi socotit și un microroman-puzzle, o monografie fragmentată și sentimentală a periferiei, făcută din perspectiva deliberat naivă a unui personaj aflat în primii ani ai tinereții. *Pe malul fluviului, departe...*, cea mai reușită povestire, este mai mult un exercițiu în care S. încearcă să îmbine motivul autoreferențialității (protagonistul are intenția să scrie o proză cu același titlu) cu transcrierea unor instantanee din viața de zi cu zi. O narațiune interesantă este și *Pământ de flori*, unde sunt „reconstituite”, în manieră comportamentistă, dar și recur-gându-se la imageria de tip oniric, ultimele scene și gânduri ale unui erou mort pe front.

SCRIERI *Pe malul fluviului, departe...*, București, 1968; ed. București, 1997.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, RL, 1968, 3; Cornel Ungureanu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, O, 1968, 12; Nicolae Prelipceanu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, ST, 1969, 1; Sanda Radian, „*Pe malul fluviului, departe...*”, VR, 1969, 2; Ermil Rădulescu, „*Pe malul fluviului, departe...*”, AST, 1969, 5; Vasile, *Proza*, 263–266. O.S.

STOIANOVICI, Voislava (18.IV.1934, Belobreșca, j. Caraș-Severin – 16.VI.1989, București), istoric literar, traducătoare. Este fiica Smiliei (n. Panici) și a lui Gioca Stoianovici, dogar. Un an (1941–1942) studiază la școala primară din localitatea natală, apoi între 1942–1945 continuă cursurile în comuna Radimna. Gimnaziul îl urmează în Serbia, la Biserica Albă. În 1948 este înmatriculată la Școala Pedagogică cu predare în limba sârbă din Timișoara. Se vede obligată să întrerupă, din cauza unei boli, cursurile la zi, trecând la forma „fără frecvență” pe care o va absolvi în 1953. Revine la Belobreșca, unde funcționează pe un post de învățătoare. Devine corespondent (1953–1956), reporter (1956–1957) la gazeta „*Pravda*” din Timișoara. Hotărâtă să dea curs unei vocații tot mai limpede conturate, se înscrie, în 1957, la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Timișoara. În același an se transferă la Universitatea din București, Facultatea de Filologie, secția limba și literatura sârbo-croată, pe care o termină în 1962. Rămâne cadru didactic la Catedra de limbi slave a facultății, unde avansează până la gradul de conferențiar. Și-a susținut doctoratul în 1972, cu teza *Romanul iugoslav contemporan*, sub conducerea științifică a lui I. C. Chițimia.

Cercetător avizat al romantismului sârbesc, precum într-o istorie a literaturilor din fosta Iugoslavie (carte apărută în 1973, dezvoltată din mai multe cursuri universitare), ca și al folclorului sârb (a publicat, în 1987, o monografie despre Vuk Karadžić), S. a semnat câteva zeci de articole de istorie și critică literară, bună parte adunate postum, în 2009, a coordonat volumul *Studii literare româno-slave* (1977), și-a înscris numele în alte tomuri consacrate relațiilor literare dintre români și slavi (*Raporturi literare româno-slave*, în colaborare cu Corneliu Barborică, 1976, ș.a.), a participat cu comunicări științifice la manifestări interne și internaționale. I-a avut întotdeauna aproape de suflet pe condeierii ieșiți dintre conaționali, unii fiindu-i studenți, le-a recenzat cărțile, a scris prefețe, a realizat o antologie pe care a tipărit-o la Valjevo (*Trajanje*, 1986).

Traducerile sunt a doua mare preocupare a acestei scriitoare, pe care nici sintezele și dicționarele literare sârbești nu o ignoră. Cunoșcătoare desăvârșită a celor două limbi, S. și-a făcut un crez din construirea unor punți durabile între literatura română și literaturile din spațiul ex-iugoslav. A participat la realizarea culegerii *Nușele croate* (1969) și a volumului *Laureații Premiului Nobel pentru literatură* (1983), a tradus pentru Teatrul Național din Timișoara o piesă de Ivan Cankar (1980) și a transpus o serie de scrieri din limba sârbă în română și din română în sârbă. I-a tălmăcit, între alții, pe Ivo Andrić (*Povestea cu elefantul vizirului*, 1966, în colaborare cu Gellu Naum) și pe Mesa Selimović (*Dervişul și moartea*, 1971), după cum i-a făcut cunoscuți cititorilor din Iugoslavia pe Mircea Eliade (*Pe strada Mântuleasa*, 1987) și pe Dumitru Radu Popescu (*Duios Anastasia trecea*, 1988, în colaborare cu Adam Puslojić).

SCRIERI: *Istoriia jugoslavenskih knjizevnosti. Epoha srpskog romantizma* [Istoria literaturilor iugoslave. Epoca romantismului sârbesc], București, 1973; *Raporturi literare româno-slave* (în colaborare cu Corneliu Barborică), București, 1976; *Vuk Stefanović Karadžić. Lik i delo u kontaktu sa rumunskom kulturom* [Vuk Stefanović Karadžić. Chipul și fapta în contact cu cultura română], București, 1987; *Dodiri i prožimanja* [Contacte și interferențe], îngr. Stevan Bugarski, Timișoara, 2009. **Antologii:** *Studii literare româno-slave*, București, 1977; *Trajanje* [Dăinuire], pref. edit., Belgrad–Valjevo, 1986. **Traduceri:** Milivoj Matošec, *Pe urmele jurnalului de bord*, București, 1965 (în colaborare cu D. Manu); Ivo Andrić, *Povestea cu elefantul vizirului*, pref. trad., București, 1966 (în colaborare cu Gellu Naum); Mihajlo Lalić, *Nunta*, București, 1967 (în colaborare cu Marcel Gafton); Ranko Marinković, *Măinile și alte povestiri*, București, 1968 (în colaborare cu Remus Luca); *Nușele croate*, București, 1969 (în colaborare); Mesa Selimović, *Dervişul și moartea*, București, 1971; Vladan Desnica, *Primăverile lui Ivan Galeb*, București, 1972 (în colaborare cu Mircea Spiridonceanu); Jovan Hristić, *Formele literaturii moderne*, București, 1973; *Izvor iz savremene rumunske kratke proze* [Culegere din proza scurtă românească contemporană], Niș, 1985; Borislav Pekić, *Pelerinajul lui Arsenie Njegovan*, pref. trad., București, 1985; Mircea Eliade, *Na ulici Mântuleasa* [Pe strada Mântuleasa], Niș, 1987; Sveta Lukić, *Flori de apă*, pref. trad., București, 1988 (în colaborare cu Octavia Nedelcu); Dumitru Radu Popescu, *Anastasija zalan bese hod* [Duios Anastasia trecea], Belgrad, 1988 (în colaborare cu Adam Puslojić).

Repere bibliografice: Cedomir C. Klisurač, [Voislava Stoianovici, traducătoare], „Novi život”, 1967, 1; „Književni

život”, 1968, 2; *Biobibliografski recnik ucsnika medjunarednog naucnog skupa Vuk Karadžić i njegovo delo u svoje vremenu i danas*, Belgrad, 1977; Victor Vescu, *Znacajan trenutak u stvaralastvu književnika srpske narodnosti u SR Rumuniji*, „Književni život”, 1986, 3; Miomir Torov, *O antologie remarcabilă*, O, 1986, 29; Borislav Krstić Velimirov, *Trajanje kroz Vuka*, „Književni život”, 1988, 1; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni*, Timișoara, 2000, 203–204; Dicț. Banat, 710–712; Ivo Muncian, *Scriitori sârbi din România*, Timișoara, 2007, 147–150; Octavia Nedelcu, *Cântecul de lebedă după 20 de ani... Voislava Stoianovici*, RSL, 2010, 2; *Bibliografia traducerilor din literaturile slave (1945–2011)*, coordonator Constantin Geambașu, București, 2011, 77–89. **D.H.M.**

STOICA, Gheorghe (24.VIII.1877, Tohanu Vechi, azi Zărnești – 20.III.1959, Mălin, j. Bistrița-Năsăud), gazetar, prozator, memorialist. Dintr-o familie de țărani de sub Piatra Craiului, S. este fiul Mariei și al lui Gheorghe Stoica. Frecventează cursul primar în localitatea natală, apoi gimnaziul și Școala Comercială la Brașov. Cu înzestrare pentru declamație, cutreieră Transilvania, luând parte la turneele lui Zaharia Bârsan. Își urmează chemarea și se înscrie la Conservatorul de Artă Dramatică din București, dar abandonează curând studiile teatrale. Intră în gazetărie, semnând articole cu caracter naționalist în „Tribuna” (Arad) și „Lupta” (Budapesta), pentru care va fi întemnițat la Budapesta și Seghedin (1908–1909). La ieșirea din închisoare încearcă să își încropească o carieră în domeniul pentru care urmas cursurile Școlii Comerciale, dar optează din nou pentru ziaristică. Persecuția autorităților îl obligă, în 1913, să treacă munții și să se stabilească un timp în Regat, de unde se va întoarce în provincia natală în 1918. Meseria de jurnalist și-o face, după cum mărturisește, la revista „Ovidiu” a lui Petru Vulcan din Constanța, ca redactor la „Foaia poporului” (Sibiu) și la „Vieața nouă” (Cernăuți, Suceava). Mai este prezent în „Luceafărul”, „Sămănătorul”, „Viața literară și artistică”, „Vremuri nouă” și, după 1918, la „Patria” (Cluj), unde e redactor. A semnat și Napoleon Popescu.

Povestirile lui S., publicate inițial în paginile periodicele la care lucrează (debutase cu schițe și scurte povestiri în revista „Luceafărul” de la Budapesta), sunt adunate în volumul *Alte vremuri*, apărut în 1913. Autorul lor se cantonează, previzibil, în zona rurală, pe care o cunoștea cel mai bine, și anume satul ardelean, părănd adeseori el însuși un țăran cu știință de carte care nu se aventurează să

exploreze spații nefamiliare. Discursul narativ, fluent, se organizează în jurul evenimentelor obișnuite ale vieții de la țară: conflicte între săteni (*Alte vremuri*), superstiții (*Farmece*, *Deocheată*), înaintarea pe scara socială (*Domnul mamei*), iubirea care nu ține seamă de starea materială (*Hârca*), războiul (*La gura sobei*), alcoolismul ca pricină a răului social (*Clanța*). Același mediu, surprins într-un moment generator de discuții contradictorii, poate fi identificat în comedia *O ședință comunală* (1907). Volumul *Calvarul unui gazetar* (1930) reunește o suită de amintiri ce descriu amănunțit perioada detenției la Seghedin, colegi de suferință fiindu-i cei care credeau cu tărie în împlinirea visului Unirii, precum Ioan Lupaș sau Octavian Goga. Așternută pe hârtie la o distanță considerabilă de timp față de desfășurarea evenimentelor, evocarea se caracterizează printr-o atitudine obiectivă, lipsită de resentimente. Respectat de românii ardeleni, S. a adoptat în articolele sale un ton mobilizator, nepretențios.

SCRIERI: *O ședință comunală*, Brașov, 1907; *Conferința națională*, Sibiu, 1910; *Alte vremuri*, pref. O.C.T. [Octavian C. Tăslăuanu], Orăștie, 1913; *Calvarul unui gazetar*, Orăștie, 1930; *Cu capra la învățătură și alte povestiri*, Cluj, 1934. **Traduceri:** I. S. Turgheniev, *Prima mea iubire*, Budapesta, 1908; Henri Murger, *Viață de boem*, Budapesta, 1909.

Repere bibliografice: Kalustian, *Simple note*, III, 154; Enache Puiu, *Scriitori și reviste de la Pontul Euxin*, Constanța, 1997, 194; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 397–398; Vasile Șelaru, *Dicționarul scriitorilor brașoveni și al veleitarilor*, Brașov, 2008, 303–304.

N.Bc.

STOICA, Ion (14.I.1936, Amărăștii de Sus, j. Dolj), poet, bibliolog. Este fiul Elisabetei (n. Pârjolescu) și al lui Mihail Stoica, preot. Face școala primară în comuna natală, apoi Liceul „Carol I” din Craiova (1946–1949) și liceul din Caracal, încheiat în 1953. Urmează cursurile Facultății de Filologie la Universitatea din București, secția biblioteconomie, absolvită în 1957. Lucrează la Biblioteca Regională București (1957–1960), apoi ca profesor în județul Teleorman (1960–1964), șef de serviciu la Biblioteca Centrală Universitară din București, unde va deveni director adjunct (1969). Din 1983 e numit director general al Bibliotecii Centrale Universitare, funcție pe care o ocupă până în 2003, revenindu-i dificila sarcină de a reconstrui biblioteca, devastată în timpul evenimentelor din decembrie 1989 și de a o aduce la standardele europene actuale. În 1977 își susține doctoratul în filologie, iar din 1990 este cadru

didactic la Departamentul de bibliologie și știința informării la Facultatea de Litere din București, unde în 1998 e numit profesor. Debutează în 1971, cu un articol la „Revista de istorie și teorie literară” și cu versuri la „România literară”, iar în volum în 1967 cu o biobibliografie a lui Tudor Vianu (redactată în colaborare cu H. Zalis) și în 1981 cu placheta *Casa de vânt*. Mai colaborează la „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Tomis”, „Steaua”, „Astra”, „Vatra”, „Revue roumaine” ș.a., precum și la „Le Journal des poètes”, „Poetry Canada Review” ș.a. I s-au acordat Les Palmes Académiques din partea Republicii Franceze (1988) și Ordinul Serviciul Credincios în rang de Cavaler (2001).

Ca poet, S. ilustrează un neotraditionalism de descendență pillatiană, abordând poezia cu rimă, tema naturii și a timpului, metafore și simboluri tipic moderniste (lumina, cercul, somnul, umbra etc.): „Mă strânge umbra-n ea fără cuvânt,/ De nicăieri nu sunt, ca o părere,/ Mi-e dor de-o înserare pe pământ,/ Când se îmbată câmpul de tăcere/ Și când colind cu ceasul călător,/ Zvâcnind în somnul pietrelor impure,/ De neprihana florilor mi-e dor,/ Ursite ochii lacomi să-i îndure” (*Duh în risipă*). Obsesia pillatiană a destrămării și a trecerii rămâne o constantă a liricii sale, asociată cu sentimentul nostalgiei după un peisaj ori un timp originar: „Era o iarnă blândă și plină de păcate,/ Își măcinase vremea tot grâul din hambar,/ Părea că se deșteaptă o foame veche-n toate,/ O foame de-nceputuri și de iubire iar” (*Aniversare*). Amintesc de Ion Pillat și coloristica intensă (*Culori de toamnă*, *Plopii albi*), muzicalitatea, limbajul arhaizant, predilecția pentru universul rural. Ca și predecesorul său, S. este un poet livresc a cărui formulă se simplifică treptat în cărțile din anii '90, uneori apropiindu-se și de spiritul ludic. Anterior, mai ales în *Casa de vânt* (1981) și în *Porțile clipei* (1982), frecvente sunt artele poetice, meditații de rigoare asupra dublei condiții, de om și de artist, asupra poverii care îl apasă pe cel ce își privește cu frică menirea („Mi-e frică de tăcere, mi-e frică de cuvânt”), asumându-și în cele din urmă natura duală: „Și mă împart/ În humă și-n lumină,/ Cu saț de fiecare și flământ,/ Țărână pentru liniștea de taină,/ O carte pentru fugile din gând” (*Dihotomie*). Într-un limbaj liric oscilând între metaforic și discursiv, pe alocuri împănate de locuri comune, poetul încearcă să surprindă senzația de unicitate a trăirii și a clipei, contemplă „fărăme” de

frumusețe, cercetând totuși în toate „o singură plămadă”. Călătoriile sale în timp și spațiu se întorc spre interior și se cufundă în visare, realitatea înseamnă doar „indecise părți”, „amintirea e doar amurg”, „întregul se refuză”, iar iubirea (temă predilectă) închi-de „doar un ceas, / o fărâamă, o biată fărâamă de ade-văr”. S. este autor a numeroase lucrări de biblioteco-nomie, vademecuri esențiale în domeniu. Astfel, *Alma Mater Librorum* (1979) e unul dintre primele scrieri de la noi dedicate biblioteconomiei moderne și bibliotecilor universitare ca sisteme informațio-nale complexe. S-a dedicat și elaborării unor lucrări bibliografice pe subiecte literare. În afara biobibli-ografiei Tudor Vianu, în colaborare cu H. Zalis a mai repertoriat contribuțiile referitoare la modernism (1968) și la clasicism (1969) în literatura română. Se rețin, de asemenea, câteva incursiuni în istoria lite-rară, susținute de un solid suport documentar, pre-cum studiul intitulat *Biblioteca lui Titu Maiorescu* sau valorizarea unor documente inedite aparținând lui Panait Istrati. O carte târzie, romanul *Facultatea de fluturi* (2011), e o confesiune și concomitent un document, ficționalizând destinele dramatice ale unor intelectuali supuși, în contemporaneitate, pre-siunilor istoriei.

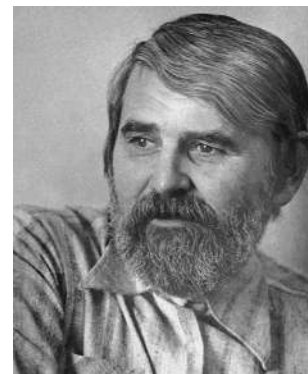
SCRIERI: Tudor Vianu. *Biobibliografie* (în colaborare cu H. Zalis), pref. Mircea Tomescu, București, 1967; „*Modernis-mul*” în *literatura română. Contribuții bibliografice* (în colaborare cu H. Zalis), București, 1968; *Clasicismul în literatura română. Contribuții bibliografice* (în colaborare cu H. Zalis), București, 1969; *Informare, cercetare, dezvoltare* (în colaborare cu Alexa Manea), București, 1972; *Alma Mater Librorum*, București, 1979; *Casa de vânt*, București, 1981; *Porțile clipei*, București, 1982; *Pași peste ierburi*, Bu-curești, 1984; *Dincolo de cercuri*, București, 1986; *Periplu rotund*, București, 1988; *Vorbind cu tine*, București, 1995; *A doua viață*, București, 1996; *Informație și cultură*, Bu-curești, 1997; *Interferențe biblioteconomice*, Constanța, 1997; *Nevoia de semne*, București, 1997; *Maree pe lună*, București, 2000; *În drum spre castel*, Constanța, 2002; *Pu-terea cărții*, Constanța, 2005; *Umbra umbrei*, Constanța, 2005; *Faust XXI*, Constanța, 2007; *Sensul schimbării în universul infodocumentar*, Constanța, 2009; *Facultatea de fluturi*, Cluj-Napoca, 2011. **Ediții:** *Young Poets of a New Romania*, tr. Brenda Walker și Michaela Celea-Leach, in-trod. Alan Brownjohn, Londra-Boston, 1991.

Repere bibliografice: Adriana Iliescu, *Reverii neoclasece*, RL, 1982, 16; Constantin Crișan, „*Casa de vânt*”, ST, 1982, 7; Ion Dodu Bălan, *Din interiorul tradiției*, RL, 1983, 3; Costin Tuchilă, *Melancolie și așteptare*, LCF, 1984, 43; Ion Haineș, „*Pași peste ierburi*”, CNT, 1985, 17; Dan Grigo-rescu, *Ion Stoica's Poems in English*, TBR, 1987, 337; Emil

Vasilescu, [Ion Stoica], „Biblioteca”, 1998, 3, 2003, 2, 4, 2005, 10, 2006, 2, 2007, 7, 2009, 3; Alexandru Ruja, *Imagi-narul protector*, O, 2001, 9; Firan, *Profiluri*, II, 273–275; Mircea Regneală, *Schiță de portret neconvențional*, „Bibli-oteca”, 2006, 1.

M.D., R. D.

STOICA, Petre
(15.II.1931, Peciu Nou,
j. Timiș – 21.III.2009,
Jimbolia),
poet, traducător.

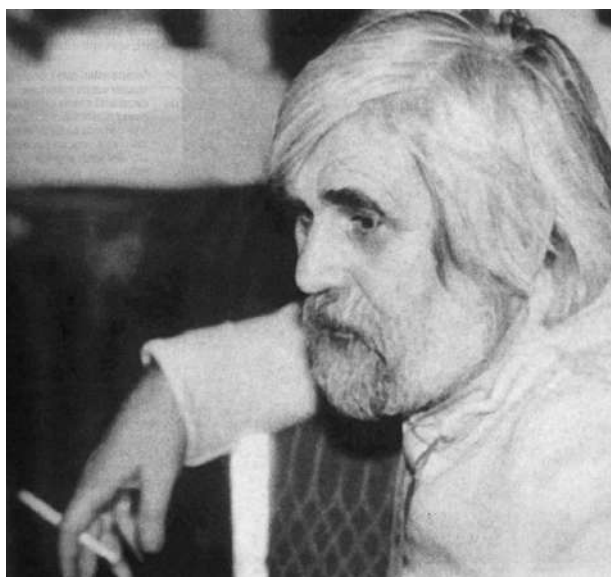
Este fiul Mariei (n. Bertan) și al lui Adam Stoica, funcționar. Urmează școala primară la Banloc (1938–1944), Gimnaziul „Vincențiu Babeș” din Timi-șoara (1941–1944), tot acolo Liceul de Construcții Civile și Edilitare (1945), Liceul „Vincențiu Babeș” (1946) și Liceul „Constantin Diaconovici-Loga” (1947–1950). Devine student la Facultatea de Filo-logie a Universității din București, secția română-germană (1950–1954). Va fi corector la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1955–1958) și la Edi-tura pentru Literatură Universală (1958–1962), iar în perioada 1963–1972 redactor principal la revista „Secolul 20”. În perioada 1990–1991 a întemeiat și a condus, împreună cu Gheorghe Grigurcu și Barbu Cioculescu, „Dreptatea literară”, iar ulterior a fost redactor-șef la „Epoca”. În 1995 părăsește Capitala și se stabilește la Jimbolia, unde înființează o fun-dație culturală româno-germană care îi poartă nu-mele. În 1956 debutează concomitent, cu versuri, la „Steaua” și la „Tânărul scriitor”, iar prima carte, *Po-eme*, îi apare în anul următor. Mai colaborează la „Gazeta literară”, „Viața românească”, „România li-terară”, „Tribuna”, „Orizont”, „Contemporanul”, „Ate-neu”, „Vatra”, „Tomis”, „Familia”, „Cronica”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Poesis”, „Contrapunct” ș.a. De aseme-nea, e prezent în numeroase publicații din Austria, Germania, Iugoslavia, Franța, Spania, Grecia, Sue-dia, Ungaria, Norvegia și Republica Moldova. I se acordă premii ale Asociației Scriitorilor din Bucu-rești (1971, 1974), Sibiu (1985) și Timișoara (1996), Premiul Uniunii Scriitorilor (1976, 1980, 1991), Ma-rele Premiu al Uniunii Scriitorilor (2000), precum și

Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” (1994) și Premiul Național „Tudor Arghezi” – Opera Omnia (2006).

Greu încadrabilă în paradigma poetică a generației '60, poezia scriitorului bănățean legitimează, în schimb, o analogie cu Mircea Ivănescu: traducători rafinați din lirica secolului al XX-lea – S. a tălmăcit numeroase texte din poezia germană și austriacă, dar și din aceea nordică –, amândoi se racordează la alte modele culturale decât acela presupus de francofonia tradițională a culturii române; apoi, ambii autori oferă o alternativă la structura metaforică a neomodernismului românesc, una care, acreditând prozaismul și discreditând metafizicul, ajunge să anticipeze, prin ironie, teatralitate și livresc, experiența generației '80; în fine, cei doi sunt preocupați în egală măsură de regăsirea „timpului pierdut” și de rătăcirea pe coridoarele obscure ale memoriei. Diferențele sunt, însă, la fel de semnificative: dacă la Mircea Ivănescu discursul poetic se răsucește într-o sintaxă labirintică, aici se mizează mai degrabă pe efectele imediate ale coordonării enunțurilor; apoi, la S. livrescul se concretizează rareori sub forma aluziilor intertextuale, rămânând, de regulă, în sfera importului de formule și maniere poetice; nu în ultimul rând, dacă la Mircea Ivănescu compasul memoriei cuprinde doar existența individuală, la congenerul său bănățean amintirea are o rază mai largă de acțiune, înglobând moduri de viață și mentalități colective. S. debutează cu un volum remarcabil în contextul unei epoci sufocate de realismul socialist, dar neconvingător în perspectivă. Defectul principal al poemelor din 1957 constă în metaforismul lor decorativ și facil („Vântul, flăcău viclean / coboară ușor lângă garduri”, „Curcubeul, / Făt-Frumos veșnic tânăr, / veșnic îmbujorat”), în timp ce calitatea de bază este că unele texte prefigurează, totuși, tranzitivitatea pe care poetul o va rafina ulterior: „Vântul trăneste poarta, ferestrele, / copacii se închină în fața omului / noaptea ieșit în bătaură. / Cu palmele întinse numără primii stropi de ploaie / și inima arde: Ieri a făcut arătură, / azi a pus semințe, / mâine semințele vor încolți. // Vântul se potolește, ploaia cade din belșug. / Holdele omului vor rodi” (*Mulțumire*). În cărțile următoare – *Pietre kilometrice* (1963), *Miracole* (1966), *Alte poeme* (1968) și *Arheologie blândă* (1968) – se dezvoltă o poezie nostalgică în care sentimentalitatea deceptivă se susține prin

evocarea lucrurilor mărunte și prin invocarea vremurilor apuse. Stilistic vorbind, această etapă e o sinteză între G. Bacovia și Ion Pillat: atmosfera rămâne aceea de oraș provincial, însă tonalitatea nu e nevrotică, ci doar melancolică, deși nu e exclus ca atitudinea să fie împrumutată direct de la A. E. Baconsky, care l-a sprijinit pe S. la începutul activității literare. În orice caz, trăsăturile definitorii ale formulei se găsesc comprimate în *Vechi târg din Banat*: „Ah, cai furtunoși sau resemnați, cai de plug / mângâiați pe bot, căutați pe-ndelete la dinți, / cai goniți în cerc să se vadă dacă nu sunt bolnavi, / și armăsarul ridicat în două picioare subțiri / arătându-și pântecul argintiu cu pale de foc – / și nebunul lălăia pipăind nevăzute obiecte, / copilul plângea îngrozit, uneori asculta / melodia flașnete, monotonă ca zilele verii / sortite să nu mai revină niciodată – / ah, și planetele papagalului care făgăduia tuturor / căsătorii fericite, averi și viață eternă, / iar la cortul cercului piticului cățarat pe butoi / chema să admiri minunea minunilor: femeia cu barbă”. Preferința pentru simpla juxtapunere a imaginilor, histrionismul latent, denotația sub care se strecoară perfid o licărire miraculoasă, senzația ireparabilului și inevitabilul regret care decurge de aici sunt notele care definesc prima etapă a poeziei lui S. O schimbare radicală se constată însă odată cu *Melancolii inocente* (1969), care probează frecventarea intensă a expresionismului german. Imaginea se desfășoară acum tentacular, discursul devine din liniar bidimensional, iar instantaneele fotografice se transformă în viziuni tenebroase: „se înfiripă zgomote care de-abia înspre zori / au sânge de zgomote Doamne, scrâșnetul ușii / este un geamăt al lumii – / nemărturisit și ascuns în pietre spălate de foc // și când se scoală cu toții iar clopotul anunță nașterea luminoasă a graiului / și satul plutește în aburul laptelui fierț / plec în somn și purificat mă închid / în fluturii rechemăți în unghere” (*De profundis*, II). Impactul expresionist, niciodată anulat, va fi amortizat progresiv în versurile din următoarele două decenii – *O casetă cu șerpi* (1970), *Bunica se așază în fotoliu* (1971), *Sufletul obiectelor* (1972), *Trecătorul de demult* (1975), *Iepuri și anotimpuri* (1976), *O nuntă de cenușă* (1977), *Un potop de simpatii* (1978), *Copleșit de glorie* (1980), *Prognoză meteorologică* (1981), *Întrebare retorică* (1983), *Numai dulceața porumbelor* (1985), *Tango și alte dansuri* (1989), *Visul vine pe scara de servicii* (1992) – pe

măsură ce se fixează formula caracteristică a poetului. Trei sunt elementele specifice acestei faze. Mai întâi, „îmblânzirea” obiectelor, ce nu se mai oferă în alteritatea lor terifiantă, ci ca receptacole ale unei priviri intime, familiare, care le umanizează. Prin urmare, indiferent de natura lor, lucrurile își dezvăluie „sufletul”, alcătuind deopotrivă suportul și substanța unor microarmonii senzoriale: „Crengile sălcilor împreunate ca niște rime elastice / o pisică moartă paie și haine vechi plutesc pe apă / timp străvechi încremenit în scorburi inundațiile / de altădată nisipul lustruiește oasele înecaților / cine a lăsat pe mal o roată de bicicletă ruginită / aerul e dulce răsucesc ușor între degete ismă și spun / e bine că pe aici va trece curând și factorul poștal / vom descifra împreună adresele peștilor și toată semnificația liniștei” (*Timp străvechi și aer dulce*). În al doilea rând, teatralitatea: generalizarea animismului conduce la o ambiguizare a relației privitor–privit; subiectul poetic devine, la rândul-i, obiect, fiind contemplat în netrucata sa materialitate. De aici, acceptarea firească a propriului „rol” și inevitabila exhibare a spectacolului: „Obiectul acela din vitrină te privește / te privește dimineata și seara și noaptea / te vede scâlâmbându-te-n oglindă / te vede dansând de unul singur / te vede cum înfuleci pâine fructe raci țigări vitamine / te vede ieșind din somn cu părul plin de pene / te vede strănutând cu patos / te vede cum te scarpini în nas / te vede căscând melancolic / te vede murind / obiectul acela din vitrină / ființa aceea de ceramică ieftină / scârba aceea / te vede” (*Obiectul din vitrină*). În al treilea rând, ironia: poetul își asumă euforic „masca” și își joacă până la capăt partitura de „bufon”. În fond, el e cel care „se scâlâmbăie”, face năzbâtii, vorbește în dodii. Dar asta nu îl împiedică să rostească uneori „adevăruri pline cu praf de strănutat”. De aceea, unele poeme sunt mici disertații etice în care, sub aparența ludicului inocent și a imagisticii incontinente, S. uzează din plin de resursele subversiunii: „Coboară în fântână nu zăbovi însă prea mult în răcoarea oglinzilor / la secretele întâlniri ale grădinarilor pune-ți mustați de mărar / existența noastră în Balcani are o mulțime de aspecte agreabile / adună cu fârașul acest imens morman de poeme cu elitre uscate / citește calendarul buncii apoi studiază pe îndelete probleme ecologice/ arma ta de apărare să rămână doar asprimea glaspapirului tradițional” (*Sfaturi pentru cel*

invadat de lăcuste). Registrul poetic se schimbă din nou odată cu „antiliricele” din volumul *Piața Tien An Men II* (1991), inspirat de episodul Piața Universității. Acum, ca și în cărțile ulterioare – *Manevrele de toamnă* (1996), *Insomniile bătrânului* (2000), *Vizita maestrului de vânătoare* (2002) –, S. urmărește o fuziune între alegoria morală și pamfletul vitriolant. Suavitatea caligrafică face loc formelor rugoase, microarmonia devine reportaj postapocaliptic, iar seninătatea se lasă inundată de fluide biloase: „Manevrele de toamnă vor arăta / cât de supli suntem în rezolvarea problemelor vitale / vor arăta că știm să extragem esențe subtile din haosul splinei moarte / vom arăta că știm să aducem simetrie în franjurii ignoranței // vom arăta că știm să uităm siluetele crucificaților / acolo sub clopotnița gerului // vom arăta că suntem vameși la granița / dintre somn și nimic” (*Vameși la granița dintre somn și nimic*). O excepție de la această tendință se constată în volumul *Pipa lui Magritte* (2005), unde expresionismul se convertește în suprarealism, iar dilemele morale cedează locul problemelor ontologice. Într-o lume configurată după mecanismul *trompe l'œil*, poetul se oprește asupra formelor infinite ale iluziei, care acoperă trecerea timpului, dedublarea, visul, poezia, iterația cotidiană sau permeabilitatea limitei între viață și moarte: „Din spatele grădinii printre copacii denși / seara se desfoaie o fereastră luminată // mă apropiu tiptil de locul decupat de timp / aud muzică stinsă clinchet de pahare fine / suspine alternând cu mătase

lunecată de pe coapse // tac și ascult mă absoarbe
aromă dulce // de castane coapte iarna // sunt aici
sau într-o veche oglindă? // deodată o draperie ne-
gră / cade peste locul decupat de timp // vin spre
mine valuri de apă sărată inundă / insula pe care
credeam că fericirea mi se cuvine și mie” (*Elegie
pre nocturnă*). Pictate în culori luminoase (rareori
umbrite de câte o notă sarcastică), memorialistica
și eseistica lui S. sunt, de fapt, un appendice al poe-
ziei. Astfel, *Amintirile unui fost corector* (1982), care
atestă o nedisimulată artă a admirației, reconstituie
câteva figuri literare din deceniul al șaselea, emble-
matice atât pentru literatura vremii, cât și pentru
destinul poetului: Tudor Vianu, Dimitrie Stelaru,
„Papa Bac” – A. E. Baconsky, Ion Vinea, Adrian Ma-
niu ș.a. În aceeași manieră sunt trasate și portretele
din *Caligrafie și culori* (1984), unde unele titluri –
Lui Anghel Dumbrăveanu cu dragoste, *O lealea im-
perială pentru prieteni*, *O laudă care se cuvine* – vor-
besc de la sine. Lipsind distanțarea necesară, por-
tretele morale și critice ale autorului sunt adesea
neconvingătoare; ele interesează, însă, tocmai prin
feroarea evocării și prin ingeniozitatea proiecției
ficionale. În schimb, *Viața mea la țară* (1988) e un
document autobiografic în care se amestecă notații
anodine și revelații livrești, bucurii simple și eveni-
mente dramatice, precum cutremurul din 1977.

*A reabilita lucrurile vechi, demodate ale lumii, a repune
în circulație obiectele uzate, rămase de căruța civilizației
moderne. Toată poezia lui Petre Stoica poate fi considerată
un lung război cu faptele vechi ale lumii. O înviere din
morți. Un bal de fantome. Poze vechi, istorii vechi, funcți-
onari de odinioară, profesioniști de demult: o adevărată „în-
viere” a unei lumi. Un cimitir Spoon River regăsit, repus în
drepturi, resacralizat.*

CORNEL UNGUREANU

SCRIERI: *Poeme*, București, 1957; *Pietre kilometrice*, Bu-
curești, 1963; *Miracole*, București, 1966; *Alte poeme*, Bu-
curești, 1968; *Arheologie blândă*, București, 1968; *Melan-
colii inocente*, București, 1969; *O casetă cu șerpi*, Bucu-
rești, 1970; *Orologiul*, București, 1970; *Bunica se așază în
fotoliu*, București, 1971; *Sufletul obiectelor*, București,
1972; *Trecătorul de demult*, București, 1975; *Iepuri și ano-
timpuri*, București, 1976; *O nuntă de cenușă*, București,
1977; *Un potop de simpatii*, București, 1978; *Copleșit de
glorie*, București, 1980; *Prognoză meteorologică*, Bucu-
rești, 1981; *Amintirile unui fost corector*, București, 1982;
Întrebare retorică, București, 1983; *Caligrafie și culori*,
București, 1984; *Numai dulceața porumbelor*, București,
1985; *Suvenir*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 1986;
Viața mea la țară, București, 1988; *Tango și alte dansuri*,

București, 1989; *Piața Tien An Men II*, București, 1991;
Visul vine pe scara de servici, București, 1992; *Fabule și
epigrame*, Timișoara, 1995; *Manevrele de toamnă*, Bucu-
rești, 1996; *Marea pururea marea*, București, 1996; *Zicale
și reflecții actuale*, Timișoara, 1996; *Uitat printre lucruri
uite*, pref. Cornel Ungureanu, București, 1997; *Însem-
nările cultivatorului de mărar*, București, 1998; *Șambelan
la curtea coniacului*, Timișoara, 1999; *La scufundarea
vasului Titanic*, I–II, București, 1999–2000; *Insomniile
bătrânului*, București, 2000; *Veșnic absentă veșnic pre-
zentă*, Timișoara, 2002; *Vizita maestrului de vânătoare*,
București, 2002; *Carnaval prenocturn*, postfață Dan Cris-
tea, București, 2004; *Pipa lui Magritte*, Timișoara, 2005;
Tipologii umane: fabule, catrene, epigrame, Timișoara,
2007; *Ultimul spectacol – 101 poeme*, pref. Cornel Ungu-
reanu, București, 2007; *Polifonia nopții*, postfață Cornel
Ungureanu, Pitești, 2010. **Antologii:** *Efigiile naturii*, Bu-
curești, 1971 (în colaborare cu Mircea Tomuș); *Orașul
furnicar*, pref. Mircea Martin, București, 1982; *Fluturi,
păsări, cai...*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1983. **Tră-
duceri:** *Poezia germană modernă (De la Stefan George la
Enzensberger)*, I–II, îngr. și pref. trad., București, 1967 (în
colaborare); Georg Trakl, *59 poeme*, pref. trad., București,
1967; *Tânguirea mierlei*, pref. trad., Timișoara, 1981; *Se-
bastian im Traum-Sebastian în vis*, ed. bilingvă, Bucu-
rești, 1998; *Metamorfoza râului*, pref. trad., București,
2000; *Poezia nordică modernă*, I–II, îngr. Veronica Porum-
bacu și Tașcu Gheorghiu, pref. Veronica Porumbacu, Bu-
curești, 1968 (în colaborare cu Tașcu Gheorghiu și Vero-
nica Porumbacu); *Poezia austriacă modernă (De la Rai-
ner Maria Rilke până în zilele noastre)*, îngr. trad., pref.
Maria Banuș, București, 1970 (în colaborare cu Maria
Banuș); *Poeți ai expresionismului*, îngr. trad., București,
1971 (în colaborare); Ernst Toller, *Om și masele*, Bucu-
rești, 1972; Yvan Goll, *Noul Orfeu*, îngr. și pref. trad., Bu-
curești, 1972; Johannes Bobrowski, *Poeme*, îngr. și pref.
trad., București, 1974; Ernst Stadler, *Cuvântare solemnă*,
pref. trad., București, 1975; *Cântece africane*, pref. trad.,
București, 1975; *Roza vânturilor. Poeme din lirica seco-
lului XX*, îngr. și postfață trad., București, 1977.

Repere bibliografice: Petroveanu, *Pagini*, 273–276; Felea,
Dialoguri, 226–237; Felea, *Poezie*, 138–144; Caraion, *Du-
elul*, 155–159; Grigurcu, *Teritoriu*, 219–225; Călinescu,
Fragmentarium, 121–123; Raicu, *Structuri*, 358–361; Felea,
Secțiuni, 7–11, 217–222, 412–414; Petroveanu, *Traietorii*,
244–253; Barbu, *O Ist.*, I, 230–238; Piru, *Poezia*, II, 103–107;
Cristea, *Domeniul*, 113–117; Laurențiu, *Eseuri*, 209–215;
Felea, *Aspecte*, I, 127–130, II, 75–84, III, 60–66; Poantă, *Ra-
diografii*, I, 131–137, II, 52–55; Grigurcu, *Poeți*, 464–468;
Negoitescu, *Alte însemnări*, 134–138; Raicu, *Contempo-
rari*, 111–114; Raicu, *Fragmente*, 243–246; Simion, *Scii-
tori*, III, 187–201; Flămând, *Intimitatea*, 107–113; Grigur-
cu, *Existența*, 118–135; Cistelecan, *Poezie*, 100–105; Dimi-
sianu, *Subiecte*, 158–164; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 179–187;
Papahagi, *Cumpănă*, 168–172; Cristea, *A scrie*, 95–99;

Oprea, *Provinciile*, 98–116; Negoîtescu, *Scriitori contemporani*, 421–425; Papahagi, *Interpretări*, 78–80; Zăciu, *Departe*, 25–28; *Dict. esențial*, 803–805; Grigurcu, *Poezie*, II, 395–419; Micu, *Ist. lit.*, 416–417; Mincu, *Poeticitate*, 122–124; Regman, *Ultime explorări*, 96–99; *Dict. analitic*, III, 244–246, IV, 279–282; Manolescu, *Lista*, I, 311–316; Ungureanu, *Mitteuropa*, 210–226; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Sertarul cu fotografii (I–II)*, ALA, 2005, 783, 784; *Dict. Banat*, 716–730; Ștefănescu, *Istoria*, 435–442; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, 163–174; Gheorghe Grigurcu, [*Petre Stoica*], RL, 2006, 39, 2008, 3, 4; Dan Cristea, *Un maestru de azi*, LCF, 2008, 5; Manolescu, *Istoria*, 1009–1011; Ciopraga, *Efigii*, 61–66; Cornel Ungureanu, *Petre Stoica și regăsirea Europei Centrale*, București, 2010; Andrei Terian, *Microarmonii senzoriale*, CLT, 2011, 10; Soviany, *Cinci decenii*, I, 142–147.

A.T.

STOICA, Sorin (27.VII.1978, Bănești, j. Prahova – 6.I.2006, Bănești, j. Prahova), prozator. Este fiul Georgetei Stoica (n. Petre) și al lui Pascu Stoica, profesor. Va absolvi Liceul Teoretic „Nicolae Grigorescu” din Câmpina (1996) și Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării de la Universitatea din București (2000). Își continuă studiile cu un masterat în comunicare la aceeași facultate și altul în antropologie la Școala Națională de Studii Politice și Administrație. În 2002 devine preparator asociat la Catedra de antropologie culturală a facultății pe care o terminase. În paralel, este un timp cercetător la Muzeul Țăranului Român, secția Programe etnologice și acțiune culturală. Colaborează cu proză, tablete, reportaj ș.a. la „Vatra”, „Dilema” („Dilema veche”), „Deci”, „Formula As”, „Ultimul atu”, „Analele Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, „Timpul”, „Cultura”, „Suplimentul de cultură”, (unde susține rubrica „Liberul arbitru”), „Observator cultural”, „Dunărea de Jos” ș.a. O perioadă e redactor la ziarul „Partener”. Moare la nici douăzeci și opt de ani.

Volumul de proză scurtă *Povestiri cu înjurături* (2000) și romanul *Dincolo de frontiere* (2002) recomandă în S. un autor care recompune cu rafinament tocmai lipsa de rafinament a mediilor descrise. Naratorul utilizează limbajul colocvial, dialectal, argotic și reușește să creeze pentru fiecare personaj câte un cadru care îi permite acestuia să se autodefinească drept participant la un dialog. Pe prima filă a cărții sale de debut stă scris: „orice înjurătură condensează o poveste”, formulă percutantă care implică descoperirea lumii din spatele replicilor, ceea ce se spune fiind rezultatul unei întâmplări nepovestite. Aceasta ar putea fi dimensiunea „surdă” a

textului, povestirea ascunsă, care motivează felul de a vorbi al personajului și care dă unitate unei construcții narative aparent sincopate. În acord cu tendința generală din proza românească din preajma anului 2000, de reabilitare a povestirii și de redescoperire a realismului, S., un scriitor cu un spirit extrem de mobil, recuperează o lume vie, cu personaje vii, aflate în situații dintre cele mai diverse, totul fiind înregistrat și oferit cititorului la vedere, fără artificii narative. Autorul face dese referiri autobiografice, își explică gesturile și, în general, elementele mecanismului său retoric. Pot fi întâlnite, astfel, pasaje în care autorul mărturisește, implicit ori explicit, ce înțelege prin a povesti sau prin a scrie. În textul de deschidere, *O zi din viața lui Nae Stabiliment*, protagonistul „exersează” înregistrând sunetele din jurul său, modul de a vorbi al unor navetiști dintr-un compartiment de tren. Are ochii închiși și recrează mental prezențele celor din jur doar după felul lor de a se exprima. Uneori deschide ochii, apoi îi închide la loc și „încearcă să dezvolpeze ce a fotografiat în fracțiunea de secundă cât a avut pleoapele despreunute”. Povestitorul Nae Stabiliment are o tehnică specială: „Alege, nu se știe cum, doar cuvântul potrivit și e, dacă vrei, nonparafrazabil. Se joacă, mângâie cuvintele, le împărtășește în urechile auditorului, ca un țăran care zvârle semințe pe holdă. Nici prea multe într-un loc, să nu fie tulpinile prea apropiate, nici prea departe pentru a înlătura spațiile inutile, pauzele, tăcerile”. Și în *Neînțelesuri* există un personaj care preia ideile autorului despre arta povestirii. Dacă aici S. își dezvoltă tehnicile narative aplicându-le pe spații restrânse, în *Dincolo de frontiere*, romanul unei transformări individuale într-un timp marcat de schimbări sociale alerte, construiește un text amplu dintr-o succesiune de relatări, unele gen reportaj, de povești și profiluri pline de savoare. Sunt aduse în pagină toate detaliile, realitatea de zi cu zi, se observă și macroscopic lumea, fără a fi interpretată, fără judecăți de valoare. Personajele (un pensionar, femei de consum, bișnițari, profesori încuiați la minte etc.), lăsate să se exprime liber, produc însă un comentariu continuu, pentru că se autonorează. Adolescentul Jul, chitarist într-o formație de muzică rock, poate fi considerat un exponent al tinerilor nonconformiști de la începutul anilor '90. Cartea surprinde și o realitate a satului românesc, neexploatarea până la S., o ruralitate în curs de

postmodernizare. Proza din *O limbă comună* (2005) nu părăsește registrul scrierilor anterioare. Biografismul pare, totuși, ceva mai accentuat, iar dorința autorului de a-și înțelege scrisul pentru a se înțelege pe sine devine obsesia ce dă unitate textelor. Mai întâi, în *Rugina*, își explică neputința de a scrie despre sine, minimalizându-și autoironic orice competență, orice tendință de a se lua în serios: într-o lume dominată de securiști și de delațiuni, și scriitorul e văzut ca un turnător, rolul lui fiind „acela de spion”. O temă importantă e scindarea personalității, imposibilitatea individului de a fi o singură unitate pusă în slujba unui obiectiv clar definit. Din acest motiv, *Foarfecă* apare ca una din cele mai bune proze scrise de S. Nedumerirea naratorului în fața naturii sale incerte oferă o cale de interpretare a scrierilor celui care se consideră o ființă contradictorie: „Un critic spunea despre mine ca aș fi un soi de ființă cu o alcătuire bizară. Nici/ nici. Între și între. Și/ și. Un caz”; „În liceu am fost un rocker de țară, un țaran hard & heavy, cum zicea alt critic. Unul care făcea naveta între un sat de orășeni pârliți și un oraș cu destui indivizi urbanizați de mântuială. Toate astea sunt, cum ziceam, între și între”; „Mi se pare incredibil de interesant că medicii mi-au spus ceva fascinant legat de o tumoră pe care mi-au extirpat-o. Cică în ea s-ar fi găsit niște celule nediferențiate. Între și între. Nici măcar celulele corpului meu nu aveau o fixare, o structură clară”. „Antropologie la mișto”, cum își definea S. proza, numește exact și *Aberațiile de bun-simț* (2007), cea de-a doua carte postumă, după *Jurnal* (2006), în care spiritul contradictoriu, contorsionat chiar, al povestitorului stă în orizontul morții, alături de care a mai apărut *Jurnal de cămin* (2008, în colaborare cu Zoltán Rostás). Cartea din 2007 e hibridă, fiecare text e în același timp articol de ziar și proză scurtă, tabletele de aici fiind și ele „între și între”. Numeroasele referințe autobiografice se regăsesc în comentariul faptului divers, cotidian. Deși paginile sunt mai puțin elaborate, destinate unei lecturi în pripă, ele au meritul de a capta atenția încă de la titlu, de a-l introduce imediat pe cititor într-o lume atipică, acolo unde povestirea e un act de supraviețuire a lucidității. Lucrări complementare operei de ficțiune sunt la S. *Televizorul în „micul infern”* (2005), volum de etnografie mass-media, *Istorie la firul ierbii. Documente sociale orale* (I–II, 2003), ambele realizate în colaborare cu Zoltán Rostás, ori

Tur–retur (I–II, 2006, în colaborare), în care sunt reunite interviuri cu români plecați la muncă în străinătate după 1989.

SCRIERI: *Povestiri cu înjurături*, Pitești, 2000; *Dincolo de frontiere*, Pitești, 2002; *Povestiri mici și mijlocii* (în colaborare), pref. Paul Cernat, București, 2004; *Cartea cu euri* (în colaborare), București, 2005; *O limbă comună*, pref. Marius Chivu, Iași, 2005; *Jurnal*, Iași, 2006; *Aberații de bun-simț*, pref. Antonio Patraș, Iași, 2007; *O poveste neobișnuită*, Galați, 2008; *Dincolo de frontiere. Opere*, îngr. Călin Torsan, Victor Jalbă-Șoimaru și un cristian, pref. Cosmin Ciotloș, postfață Marius Chivu, București, 2012.

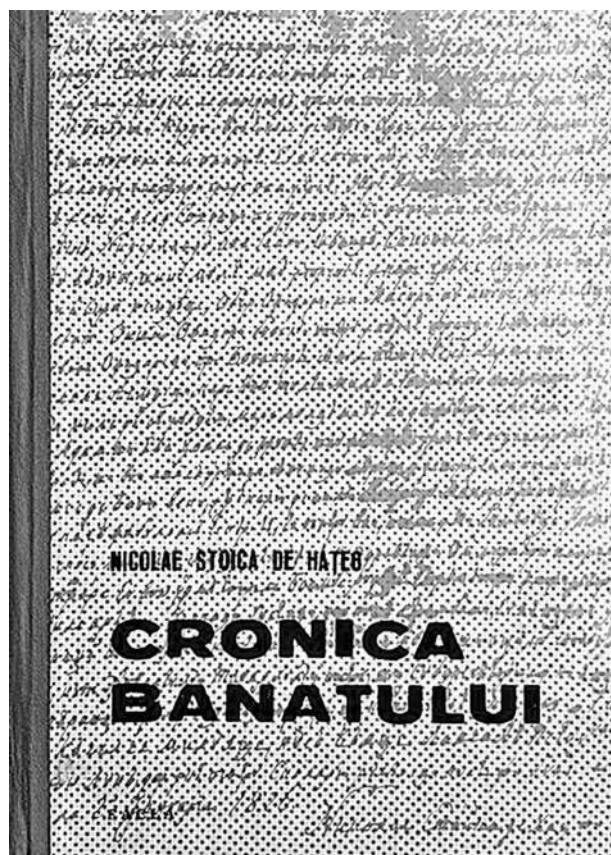
Repere bibliografice: Sorin Preda, *Un vapor care se clatină*, OC, 2000, 39; Paul Cernat, [*Sorin Stoica*], OC, 2000, 42, 2003, 173, 2006, 47; Iulia Alexa, „*Povestiri cu înjurături*”, RL, 2000, 47; Nicolae Savin, *Înjurături*, VTRA, 2001, 6–7; Marius Chivu, [*Sorin Stoica*], „22”, 2003, 708, RL, 2006, 22, OC, 2012, 393, 394; Bogdan-Alexandru Stănescu, [*Sorin Stoica*], ALA, 2005, 775, 776, 2006, 813; Cristea-Enache, *București, 510–518*; Daniel Cristea-Enache, [*Sorin Stoica*], CLT, 2006, 5, 6, 2007, 25, RL, 2006, 10, 2007, 10, 49, 2008, 15, 25; Nicoleta Sălcudeanu, *Despre prezent numai de bine*, VTRA, 2006, 3; Florin Faifer, *Măștile suferinței*, CC, 2006, 8–9; Iulia Popovici, [*Sorin Stoica*], OC, 2006, 45–46, 55; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, II, 339–345; Adina Dinițoiu, *Întemeierea simbolică a poveștii*, OC, 2007, 145; Alex Goldiș, *Poezie pură*, CLT, 2007, 47; Cosmin Ciotloș, [*Sorin Stoica*], RL, 2007, 45, 2012, 46, OC, 2012, 394; Șerban Axinte, [*Sorin Stoica*], OC, 2007, 145, CL, 2012, 6; Antonio Patraș, *Confesiuni deghizate*, CL, 2008, 2; Nicolae Manolescu, *Generația 2000: Sorin Stoica*, RL, 2012, 21. **Ș.A.**

STOICA DE HAȚEG, Nicolae (24.II.1751, Mehadia, j. Caraș-Severin – 6.I.1833, Mehadia, j. Caraș-Severin), istoriograf, traducător. Este al doilea din cei cinci copii ai Varvarei și ai preotului ortodox Athanasie Stoica din Hațeg, refugiat în Banat din cauza persecuțiilor religioase. Trimis, după învățătura elementară de la Mehadia, la Timișoara, frecventează succesiv, între 1763 și 1769, trei școli: sârbească, germană și cea latină a iezuiților. Limbile învățate, mai ales sârba și germana, îi asigură funcția de tâlmaci, mult solicitat de autoritățile imperiale – reprezentate, în primul rând, de colonelul Paul von Papilla, însărcinat cu încheierea militarizării graniței din Banat a Imperiului Habsburgic – și pe lângă împăratul Iosif II, în repetatele sale vizite în regiune. Deși regretă, nu urmează îndemnurile lui Papilla de a intra în armată, ceea ce îi atrage pentru un timp persecuțiile acestuia, și se orientează spre o carieră clericală. Între 1773 și 1775 se află în serviciul episcopului Vichentie Vidac din Timișoara. După o

călătorie la Viena în 1773, împreună cu Teodor Iancovici, secretar episcopal și director școlar, ia parte în 1774 la sinodul de la Karlowitz, unde protectorul său, episcopul Vidac, este ales mitropolit. În 1777 e numit învățător și diacon în satul Cornea, iar spre sfârșitul anului este hirotonit preot. Cel mai însemnat episod al vieții sale, care îi va marca o bună parte a scrierilor, îl reprezintă participarea la războiul ruso-austro-turc din 1788–1791, ca preot militar și tâlmaci al regimentului valaho-iliric. Din 1792 până în 1829, când C. Diaconovici-Loga îl va înlocui, e director al școlilor naționale neunite române și sârbești din satele regimentului și, până la sfârșitul vieții, protopop la Mehadia. Prin școală și biserică duce o susținută activitate de luminător cultural. A fost pasionat mai ales de istorie, de arheologie și numismatică, deschizând la Mehadia un muzeu – apreciat și de Damaschin T. Bojincă –, unde va aduna colecții antice și medievale, descoperite în Banat.

Deși a scris mult și variat – lucrări istorice și didactice – în limba română și în germană, **S. de H.** a rămas un autor puțin cunoscut, deoarece abia târziu i s-au tipărit o serie de lucrări, iar altele s-au pierdut. Dintr-o perioadă mai veche, 1788–1800, datează *Cântecele*, însumând poezii originale, laice – inspirate de circumstanțele vieții grănicerești din zonă – și religioase, dar și culegeri prelucrate, „dise-rese”, de folclor: cântece de stea și fragmente din „irozi”, ca și colindul *De pustietăți*, versificare a unui motiv din romanul popular *Varlaam și Ioasaf*. Cu finalitate instructiv-pedagogică este lucrarea *Povești moșăști, școlarilor rumânești*, redactată între 1830 și 1832, în care sunt prelucrate basme germane și incluse poezii proprii, ce cultivă sentimente morale, varianta versificată a fabulei esopiene „greierele și furnica”, elemente de folclor și etnografie din zona Mehadiiei, dar și cunoștințe „științifice” de geografie și astronomie. *Scurtă cronică a războiului din 1788–1791*, scrisă probabil paralel cu desfășurarea evenimentelor, succint și precis relatate, și completată cu informații până spre anul 1811, a servit și la redactarea cronicii sale principale. Din 1815–1816 dateau două lucrări ce i se comandaseră, azi pierdute, una în germană și cealaltă în sârbă. Prima, o scurtă istorie a Banatului, trebuia, prin informațiile ei, să completeze, după un plan dat, lucrarea unui istoric maghiar, neidentificat. A doua se referea la conviețuirea sârbilor și românilor în

satele bănățene. În limba germană s-a păstrat *Mehadier Chronik*, o vastă prezentare a districtului Mehadiiei destinată străinilor, urmărind istoria românilor, în special a celor din regiune, de la romanizarea Daciei până la sfârșitul războiului ruso-austro-turc. Tot în germană este și *Cronica Mehadiiei și a Băilor Herculane* (1829), o sinteză a istoriei locale, la care **S. de H.** anexează o substanțială autobiografie. A tradus și câteva lucrări didactice cu conținut religios și istorico-literar. Cu ocazia sinodului de la Karlowitz, termină tâlmăcirea, începută de Dimitrie Eustatievici, a unui catehism, urmând versiunea germană făcută de Teodor Iancovici, traducere apărută la Viena, într-o ediție trilingvă (din 1776 sau 1777), intitulată *Catihisis mic sau Scurtată pravoslavnică mărturisire a legii grecești neunite pentru treaba pruncilor celor neuniți*. Împreună cu arhimandritul sârb de la Vârșet, Földvari, transpune, după o ediție bilingvă (sârbă și germană), o lucrare de metodică a lui J. Felbiger, sub numele *Cartea de mână a dascălilor*, apărută la Viena în 1785. Cu scop didactic erau și două prelucrări, azi pierdute,

Faptele lui Hercule (din 1817) și *Viața lui Alexandru cel Mare* (din 1825), traducere rezumativă după Quintus Curtius Rufus. Dar principala lucrare a lui **S. de H.**, scrisă în două variante, în 1826–1827, cu adăugiri până în 1829, este *Cronica Banatului*, sau, după titlul dat de el însuși, *Istoria ultimului război a turcilor și patimile românilor în acel timp, precum și începutul militarizării în granițe*. Cronica cuprinde însă istoria românilor în ansamblul istoriei universale, de la „facerea lumii” până la 1825. Prin prezentarea cronologică a evenimentelor și prin modul de utilizare a izvoarelor, nemenționate și puține la număr în raport cu cele folosite de istoricii Școlii Ardelene, dar recurând la informații din literatura istorică sud-slavă, neglijată de aceștia, autorul rămâne tributari mentalității istoriografiei medievale. El apelează la sinopsisuri și scrieri istorice în latină și germană, în prima parte (până la istoria Bizanțului, în secolul al XI-lea) folosește istoria sârbilor a lui I. Raiă și notele de călătorie în Banat ale italianului Francesco Grisellini, cronologii românești, surse bizantine. În a treia parte, despre istoria Banatului în secolul al XVIII-lea, recurge la mărturiile unor bătrâni localnici, ale tatălui său, la propriile amintiri, utilizează calendarele și presa vremii, poate și jurnale de campanie ale regimentelor grănicerești bănățene. Cronica include și informații oferite de izvoare arheologice, epigrafice, numismatice, de cărțile populare și de folclor. Problema cuceririi și romanizării Daciei, cu referiri mai bogate la Banat („Dația Ripenzi sau Râpărea”), tratată nu foarte diferit în raport cu istoricii Școlii Ardelene, este susținută cu noi argumente, aduse de descoperirile arheologice din regiune. Din Evul Mediu românesc reține, insistând asupra Banatului și Transilvaniei, urmărite în contextul istoriei Europei Centrale, cu referințe mai sărace la Țara Românească și cu totul sumare pentru Moldova, momentele marilor bătălii antiotomane, conduse de Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Iancu de Hunedoara, Matei Corvin și comitele Pavel Chinezul. Se amintește, uneori, situația cultural-religioasă a epocii: avântul cunoscut sub Matei Basarab, activitatea lui Simion Ștefan, conflictele religioase din Ardeal. Mai originală, cu un pronunțat caracter memorialistic, partea a treia a cronicii este valoroasă și sub aspect literar. Se dau numeroase știri despre viața socială a satelor bănățene, despre opoziția locuitorilor la militarizarea regiunii, despre haiduci,

se fac bogate referiri de ordin economic (comerț, prețuri, monede etc.) și cultural, legate de învățământ și biserică, despre activitatea unor prelați (Ioan Inocențiu Micu-Klein, Vichentie Popovici ș.a.) și despre frământările religioase cauzate de „unație”. Știrile cu caracter politic și militar din campania din 1788–1791 constituie cele dintâi memorii de război din literatura română. Respectând principiul obiectivității istorice, deși supus credincios al Habsburgilor, **S. de H.** menționează neînțelegerile dintre generali, lipsa lor de încredere în soldatul de rând și nu ocolește întâmplări personale care îl defavorizează. El este totodată un scriitor de tipul povestitorilor populari, sfântos și iscoditor, plin de vervă și imaginație. Limba cronicii, interesantă sub raport lingvistic, abundă în arhaisme, regionalisme din sud-estul Banatului și în termeni străini, mai ales germani, desemnând noțiuni militare și administrative. Topica frazei, cu predicatul la sfârșit, este proprie și scrierilor Școlii Ardelene. Întemeietor al istoriografiei bănățene, spirit iluminist, **S. de H.** se integrează, dintr-o perspectivă complementară, în ambianța istoriei sud-est europene.

SCRIERI: *Însemnări de cronică de protopopul Nicolae Stoica și alții*, în N. Iorga, *Observații și probleme bănățene*, București, 1940, 97–118; *Cronica Banatului*, îngr. și introd. Damaschin Mioc, București, 1969; ed. Timișoara, 1981; *Mehadier Chronik*, îngr. Damaschin Mioc și Adolf Armbruster, București, 1980; *Scrieri. Cronica Mehadiiei și a Băilor Herculanee. Povești moșăști, școlarilor rumânești. Varia*, îngr. și pref. Damaschin Mioc, tr. Costin Feneșan, Timișoara, 1984; *Protocolul din Protoprezviteratul Mehadiiei*, îngr. și introd. Nicolae Magiar și Vasa Lupulovici, Reșița, 2008.

Repere bibliografice: Ion B. Mureșianu, *Din trecutul slovei bănățene. Despre Nicolae Stoica de Hațeg*, „Luceafărul”, 1940, 4; Suciu, *Lit. băn.*, 266–271; Aurel Bugariu, „*Cronica Banatului*” de N. Stoica de Hațeg (1683–1827), Timișoara, 1947; Bujor Surdu, *Desfășurarea războiului austro-turc din 1788–1790 pe teritoriul Banatului, descrisă de un contemporan*, „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, 1967; Dimitrie Onciulescu, *Protopopul Nicolae Stoica (1751–1833)*, MB, 1972, 10–12; Damaschin Mioc, *Elemente de etnografie și folclor la cronicarul Nicolae Stoica de Hațeg*, REF, 1973, 4; Damaschin Mioc, Adolf Armbruster, Costin Feneșan, H. Jaeger, „*Autobiografia*” lui Nicolae Stoica de Hațeg, MB, 1974, 7–9; Liliana Boiț-Trăpcea, *Considerații de ordin literar și lingvistic asupra „Cronicii Banatului” a lui Nicolae Stoica de Hațeg*, MB, 1975, 4–6; Ion B. Mureșianu, *O afirmare românească: biserica de la Băile Herculanee din 1803, ctitorită de protopopul Nicolae Stoica de Hațeg*, MB, 1977, 7–9; Petru Radu, Dimitrie Onciulescu,

Contribuții la istoria învățământului din Banat până la 1800, București, 1977, 119–124, *passim*; *Dicț. lit.* 1900, 817–818; Damaschin Mioc, *O lucrare inedită a cronicarului bănățean Nicolae Stoica de Hațeg: „Povești moșăști, scolarilor rumânești”*, MB, 1980, 7–9; Nicolae Bocșan, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara, 1986, 192–195, 274–278, 299–300, *passim*; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 423–424; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 395–397; Ungureanu, *Mitteleuropa*, 357–358; *Dicț. Banat*, 712–716; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, 9–13; Nicolae Magiar, *Nicolae Stoica de Hațeg: preocupări istoriografice*, pref. Iacob Mârza, Timișoara, 2008.

A.Sm.

STOICESCU, Passionaria (30.IV.1946, București), poetă, prozatoare, traducătoare. Este fiica Virginiei (n. Constantinescu), învățătoare, și a lui Ștefan Stoicescu, economist. Urmează școala elementară la Râmnicu Sărat, apoi Liceul Pedagogic din Buzău (1961–1965) și Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1970. Este învățătoare (1954–1965), profesor suplinitor (1965–1966), instructor metodist în cadrul Casei de Cultură din Râmnicu Sărat (1966–1967). După terminarea studiilor universitare ocupă un post de redactor la editurile Litera (1970–1984) și Ion Creangă (1984–1987), este lector la Centrala Editorială (1987–1989) și la Editura Minerva (1989–1992). Ulterior lucrează ca expert guvernamental (1992–1993) și redactor de rubrică la ziarul „Mesagerul economic” (1993–2000). Debutază cu poezie în „Luceafărul” (1964), iar editorial cu *Lume mică, lume mare* (1971), cuprinzând versuri pentru copii. Mai colaborează la „Amfiteatru”, „Almanahul copiilor”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Orizont”, „România literară” ș.a. Este autoarea a numeroase volume de poezie și proză pentru copii și tineri, dintre care *Până de gaiță și poveștile ei* (1986) i-a adus Trofeul Micului Cititor, iar *Poveștile primăverii* (1995) Premiul Uniunii Scriitorilor. A tradus (în colaborare) poezie și proză din limbile rusă și polonă, iar în periodice versuri din bielorusă, cehă, georgiană și bulgară. A fost distinsă cu Premiul Asociației UNESCO „Julia Hasdeu” (2002), i s-au acordat Premiul Asociației Scriitorilor din București (2008), Diploma de Merit a Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate (2011) ș.a.

Paginile din *Zăpezile de jertfă* (1974) dezvăluie la S. un discurs poetic în care consistența lirică este dublată de o tensiune intelectuală sesizabilă chiar și în versurile de dragoste. Muzicalitatea versificației, dar mai ales șlefuirea limbajului imagistic în

metafore uneori abstruse, cultivarea sinesteziei combinatorii („Un fir de plumb îngheață/ azurul din vocale;/ miroase a pădure de pini/ cu foșnet frig.../ Cântă păuni în lună/ pe marginea sticloasă/ a celui mai albastru/ și cast concert de Grieg”) înclină uneori spre o modalitate manieristă. Volumele *Fără de pierdere, ca o iubire* (1976) și *Reverberata* (1978) continuă pe linia virtuozității verbale, în cel de-al doilea evidentă fiind magia unei „alchimii a verbului”, dar și un „fel de dadaism al majusculilor, de afectare a vorbirii în transă” (Ion Caraion). Sub semnul filonului liric convertit în confesiune stau și versurile din *Cușca de aer* (1980). Din nou însă ardoarea e cenzurată de luciditate și resemnare, condiția artistei, ca poetă și ca femeie, fiind amenințată chiar de ironica opoziție a cuvintelor („Voi, care m-ați iubit/ cuvinte/ numai o coaje și mai multe/ miezuri/ fugiți prudent din cale/ speriate/ bolnave în adânc de spaima/ silei/ că am să vă constrâng/ împreunarea/ în nupțiul rimei ca o placă/ veche”). Poemele și caligramele din *Interogativul consecvent* (1995) aduc o restructurare a atitudinii lirice, o simplificare și o radicalizare a imaginii. Eul poetic nu mai este atras de implicarea afectivă ori de fervoarea înțelegerii, ci este dornic să împărtășească din înțelepciunea resemnării. Poezia devine mod existențial alternativ, lipsa de echivoc a implicațiilor etice iese tranșant în evidență în raport cu ambiguitatea funciară a poetului ce îngemănează în demersul său curajul „nebunesc/ nebunesc/ nefiresc/ al ieșirii în larguri” cu luciditatea că va fi trădat de natura umană. În proză, cursivă și fără vreun efort vizibil în scriitură, S. „face analize psihologice dintre cele mai subtile într-un limbaj instructiv și precis” (Alex. Ștefănescu), fără să abuzeze de formulările moralizatoare.

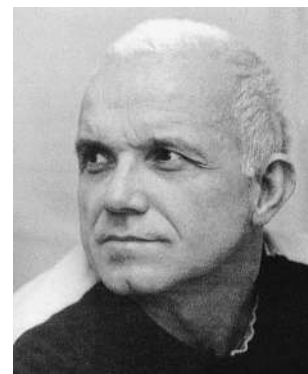
SCRIERI: *Lume mică, lume mare*, București, 1971; *Zăpezile de jertfă*, București, 1974; *Fără de pierdere, ca o iubire*, București, 1976; *Cartea jocurilor*, București, 1978; *Reverberata*, București, 1978; *Cușca de aer*, București, 1980; *Rouă și scrum*, București, 1982; *Cartea pădurii*, București, 1985; *Până de gaiță și poveștile ei*, București, 1986; *Profesorul de iluzie*, București, 1986; *Lecția de logică*, București, 1988; *De-a poveștile*, Timișoara, 1989; *Soare cu dinți*, București, 1989; *Calendarul fermecat*, București, 1990; *Cele mai năstrușnice pățanii cu animale, flori, gângănii*, București, 1991; *Povestea Bufniciorului și Povestea iepurașului*, București, 1994; *Voinicii pământului*, București, 1995; *Interogativul consecvent*, București, 1995; *Poveștile primăverii*, București, 1995; *Limba română avea ochi albaștri*, Buzău, 1995; ed. 2, Buzău, 2005; *Povestea sfântului*

Valentin, București, 1997; *Poveste de Paști*, București, 1997; *Lunile minunile*, București, 1998; *Autoportret cu cap înfrunzit*, București, 1998; *Cercul*, București, 1999; *Trei povești până mai crești*, Timișoara, 1999; *Hai la serbare!*, București, 2001; *Chiriași poznași*, Deva, 2002; *Una e Miruna!*, București, 2002; *Noapte bună, sâmbure de prună!*, București, 2005; *Poveste cu Moș Crăciun*, București, 2006; *Acasă la povești*, Buzău, 2007; *Apa sâmbetei*, Chișinău, 2007; *Trei dolofănei*, București, 2007; *Printre ierburi și gângănii*, Chișinău, 2007; *Sun și... vine Moș Crăciun!*, București, 2007; *Căfel Azorel*, București, 2008; *Pisica Miaunel*, București, 2008; *Povestea Anului*, Petroșani, 2009; *Povestea mărișorului*, Petroșani, 2009; *Celălalt soare*, București, 2010; *Întâmplări dintr-o ogradă și cu pace și cu sfadă*, Petroșani, 2010; *Jocuri – poezii despre ce poți fi*, Petroșani, 2010; *Solitaire*, Buzău, 2010; *Șarpele cu aripi*, București, 2010; *Șoricelul mofturos*, Chișinău, 2010; *Arca lui Noe*, București, 2011; *Călimara fermecată*, Buzău, 2012; *Fluturii mutanți*, Iași, 2012; *Mic dicționar de antonime*, Chișinău, 2012. **Traduceri:** Bella Ahmadulina, *Lumină și ceață*, București, 1983; Bulat Okudjava, *Cântecul esențial*, București, 1987; Vladimir Vișoțki, *Nerv*, București, 1992 (în colaborare cu Andrei Ivanov); *Preafrumoașa Vasilisa (basme rusești)*, București, 1993 (în colaborare cu Andrei Ivanov); Adam Mickiewicz, *Balade și romanțe*, București, 1998; Wisława Szymborska, *Sub o singură stea*, București, 1999 (în colaborare cu Constantin Geambașu); *În râul lui Heraclit*, București, 1999 (în colaborare cu Constantin Geambașu); Jan Kochanowski, *Treny*, Pitești, 2006 (în colaborare cu Constantin Geambașu); Stanisław Wyspiański, *Nunta*, București, 2007 (în colaborare cu Constantin Geambașu); Juliusz Słowacki, *Kordian*, București, 2009 (în colaborare cu Constantin Geambașu); Czesław Miłosz, *Podul de catifea*, București, 2012 (în colaborare cu Constantin Geambașu); Adam Mickiewicz, *Sonete din Crimeea*, București, 2012 (în colaborare cu Constantin Geambașu).

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, 142–145; Gîrgore Mureșan, „*Cartea jocurilor*”, CNT, 1979, 17; Ion Caration, *Jurnal*, I, îngr. și pref. Emil Manu, București, 1980, 205–208; Radu Cârnelci, „*Cușca de aer*”, CNT, 1980, 40; Ioan Holban, [*Passionaria Stoicescu*], CRC, 1987, 11, 1989, 10; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 298–300; Tudor Cristea, *Poezie pentru copii?*, ARG, 1989, 6; Cleopatra Lorințiu, *Între ironie și induioșare*, LCF, 1989, 28; Alex. Ștefănescu, [*Passionaria Stoicescu*], RL, 1990, 7, 1995, 38, 2004, 39; Ulici, *Lit. rom.*, I, 312–313; Ileana Ciocârlie, *Interogativul lucidității*, ALA, 1996, 305; Horia Gârbea, „*Solitaire*”, LCF, 2010, 40; Radu Voinescu, *Pantofi noi pentru Cenușăreasa*, LCF, 2010, 48; Florentin Popescu, *Passionaria Stoicescu*, „Oglindea literară”, 2012, 2.

I.L.C.

STOICIU, Liviu Ioan
(19.II.1950, Dumbrava Roșie, j. Neamț), poet, prozator, gazetar.

Este fiul Ioanei (n. Sandu) și al lui Ioan Milea Stoiciu, șef de echipă la CFR. Urmează școala elementară și liceul la Adjud (1957–1967) și face studii (neterminate) de filologie și filosofie la Baia Mare, București și Cluj (1967–1975). După absolvirea liceului, în câteva etape, fie concomitent, fie când abandonează cursurile facultății, practică diverse meserii: profesor suplinitor la Ruginești, județul Vrancea, contabil și vagonetar la mina Bălan, județul Harghita, corector la ziarul „Informația Harghitei” din Miercurea Ciuc (1972), distribuitor, încărcător-descărcător, miner la Petroșani-Dâlja, controlor de calitate la Uzinele Republica din București, normator auto și zilier, expeditor CFR import-export, magazioner, muncitor necalificat pe șantier, controlor de calitate în siderurgie la București ș.a. În 1975 se stabilește la Focșani, unde este angajat ca pedagog școlar (1976–1980), apoi ca bibliotecar la Biblioteca Județeană Vrancea (1980–1989). După decembrie 1989 este președintele CPUN/CFSN Vrancea și membru al Parlamentului Provizoriu până la 5 martie 1990, când se retrage. Cu începere din 1 ianuarie 1990 conduce câteva luni bilunarul focșănean „Revista V”. Se mută la București; după șase luni de navetă va fi redactor-șef la săptămânalul „Contrapunct” (martie 1990–ianuarie 1991), redactor principal (din 1991) și redactor-șef adjunct (din 2001) la „Viața românească”. Tot din 1991 este, succesiv, redactor, consilier și publicist-comentator la ziarul „Cotidianul”. În 1995 fondează, alături de Adrian Alui Gheorghe, revista literară „Caietele de la Durău”. S. debutează în 1967, cu poezie, în pagina culturală a ziarului băcăuan „Steagul roșu”, iar editorial, după prezența în două antologii colective ale Editurii Albatros (1978, 1979), cu volumul de versuri *La fanion*, apărut în 1980 și distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. A mai colaborat la „Luceafărul”, „Contemporanul – Ideea

europăeană”, „22”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „An-titeze” ș.a.

Privită în ansamblul generației '80, poezia lui S. ocupă o poziție mediană între postmodernismul bucureștean și neoexpresionismul ardelenesc, fără a fi însă tributară vreunei orientări anume. De aripa confrăților din Cenaclul de Luni îl apropie mai ales prozaismul, intertextualitatea și nota oral-colocvială a discursului; de neoexpresioniști – transcripția precisă a angoaselor, infrastructura mitică a universului liric și îndeosebi ambiția de a scrie o poezie „maximală”, fixată pe articulațiile ontologice ale lumii și ale vieții. Cum trăsăturile acestea nu se desfășoară succesiv, ci alternativ, ordinea volumelor nu indică neapărat o evoluție programată, ci mai degrabă o continuă fugă experimentală, indusă de teama autopastișării. De aici, străbaterea întregii scale a discursurilor, de la expresia brută, „bolovănoasă”, la dicțiunea oraculară și de la descătușarea directă a emoției la scriitura mediumnică. În ciuda acestei variații, universul tematic rămâne unitar, relevând o atracție magnetică pentru spațiul rural și, implicit, o influență venind dinspre Marin Sorescu. Developate nostalgic prin supratema memoriei, textele lui S. organizează evocarea în trei straturi concentrice: memoria biografică (evenimentele din „Anii LIS”, notate cu exactitate și fervoare), memoria istorică (avatarurile satului natal în perioada comunistă) și memoria preistorică (regresiunea într-un tărâm arhetipal). Această dispunere a imaginărilor se observă încă din *La fanion*, unde reactivarea copilăriei combină percepția prozaică, anecdotică, imediată cu o perspectivă hierofanică, mitizantă. Cantonul 248 se transformă într-un panteon sui-generis, iar gospodinele și ceferiștii sunt simple măști îndărătul cărora se întrevăd Zeus, Cronos, Hera, Afrodita sau Dionysos: „pe arșiță, sufletul meu, zeu al somnului, zboară, / cu măciulii de mac în mâini, la tine, în prepeleac, la / deal, la Șișcani, unde stai, sperietoare, / cu capul numai viță, învelită în piele de cerb, / cu sulică pe umăr și îți toarnă, din cornul lui, / invizibil, o licoare, în pompa de stropit vie, să / faci un duș și / să strigi în vis: evan, băieți!... evoe!..., alaiului / cu cununi de iederă / mergând pe asini și / cu ciorchini copti în palme, bețivi / cu figuri cunoscute, muncitori / la linie, la întreținere...”. Dimensiunea mitologică se estompează în *Inima de raze* (1982), unde euforia lasă locul depresiei, iar stilizarea viziunii nu se mai face în

direcția euforiei edenice, ci în sensul infernaliilor expresioniste: „dâra asta de sânge dusă până / la maximum va răci, fericitorilor, nisipul să / îl puteți traversa, feriți, cu / parfumurile voastre de mosc în bășici/ ermetice, / închise în vase, fluviu / urmărit de o fiară: în frunte, eu / șiroind, purtând hainele / luate de pe cadavre, ale celor de dinaintea / mea, chircit, cu brizbrizuri // în direcția ochilor: mereu / un fetus, de om îngâmfat, / buzat, / în recipient plin de gelatină: ce / pustiu...”. Mitul nu este irevocabil abandonat, ci doar trecut sub carantină, pentru a fi resuscitat în versurile din *Când memoria va reveni* (1985), unde formează placa turnantă a viziunii. Pivotând în jurul obsesiei labirintului, cartea e o construcție polifonică și inițiatcă unde incursiunea printre filele arhivei personale devine o treaptă necesară revelației purificatoare. Deși grevate uneori de o emfază autoreferențială, versurile impresionează, de regulă, tocmai prin gravitatea lor oraculară. Fără a aduce date substanțial noi, *O lume paralelă* (1989) este o sinteză a tendințelor anterioare: miturile explicite sunt resorbite aici în substanța unui mitologism difuz, iar tulburările survin, de obicei, ca urmare a fisurilor care se strecoară în crusta situațiilor originare. *Poeme aristocrate* (1991; Premiul Uniunii Scriitorilor) deschid o nouă etapă în lirica lui S.: pe de o parte, miturile abundente din scrierile deceniului precedent sunt concurate de o componentă etică atestând implicarea poetului în actualitate; pe de altă parte, discursului sincopat și digresiv i se preferă acum o frază tăioasă, care reduce vizibil ambiguitatea spre folosul denotației. Arboreșcenței retorice i se substituie parabola morală, care spulberă simulacrele printr-o privire „dezvrăjită”, ce intuiește inautenticitatea vieții sociale: „în fața porții grădinii, împodobiți în chip / fantastic, alergând de colo / colo scoși din minți... Unul, reprezentând / cele trei vârste ale vieții omului: își / menține echilibrul deasupra / noastră, invizibil, dincolo de nouri, pe / picioroange, cu / pumnul ridicat împotriva călăreților / nourilor. Altul: bătător la / ochi, amestecând / numerele zilelor câștigătoare în căciulă...” (*Triumful alegoric*). O atare linie tematică este amplificată în *Singurătatea colectivă* (1996; Premiul Academiei Române, Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul ASPRO) și în *Ruinele poemului* (1997; Marele Premiu ASPRO). Efectul dramatic provine acum dintr-o continuă decizie de sine. Alternând enunțurile asertive cu

cele interogative, poetul își potențează sarcasmul: „Azi, parcă mai senin ca ieri, cu / mantaua de pământ trasă pe după umeri pe jumătate, acceptând / indiferența / obiectelor din jur: cuprins deodată de încurajare. Încurajare? Cât / să apuce să se elibereze, așa: se va da iar cu / capul de oglindă, oglindă plină de lumina înșelătoare / a ferestrei din față! Până va obosi. Și / va mai trece o zi...” (*Va mai trece o zi*). Deși cinismul se prelungește în poemele din *Post-ospicii* (1997; Premiul Asociației de Scriitori din București), unde partea secundă a cărții e o utopie negativă livrată într-un limbaj arhaic și regional, primul ciclu anunță deja o nouă etapă. Temele obsedante sunt nebunia, animalitatea și moartea, iar poezia îmbracă un veșmânt funebru. Explorarea zonelor liminare ale umanului continuă în *Poemul animal (crepuscular)* (2000), unde titlurile textelor împrumută numele părților corpului (*Cap, Nas, Ochi, Dinți, Gură* etc.), iar conștiința pierde teren în fața forțelor terifiante ale subconștientului: „fiarele, de după copaci de hârtie, păduri întregi, scabroase, ieșeau / din noi la drumul mare și / atacau: fiecare // din noi, însă, le plăteam gras, cum / eram, numai dinți / și gheare, înfricoșați reciproc, rățăciți prin / necazurile vieții și luptam până la ultimul strop – cu frunțile / încrețite... // fiare ale înaintării spirituale” (*Schelet*). Toate aceste trăsături fuzionează în *La plecare* (2003), poate cea mai bună carte a lui S., care semnalează totodată revenirea la spațiul matricial din primele scrieri. Alcătuit din două secțiuni (*De unul singur – înfățișarea și Dedublarea – mărturie*), volumul indică o dublă „învățare” (mistică și istorică) a morții, într-un traiect ce pornește de la percepția individuală a limitei, continuă cu experiența colectivă, pentru a se finaliza prin contragerea ei într-un etos destinat umanității supraistorice. Astfel, dacă prima parte descrie stările-limită pe care le trăiește sufletul în călătoria sa intermundană, secțiunea secundă sugerează o posibilă „renaștere” în care abundă amintirile din copilărie și reminiscențele arhaice, încât geneza individului reface pe cont propriu experiența civilizatoare a umanității. Fără a fi o anexă a poeziei, proza lui S. își probează apartenența la același repertoriu tematic. Spațiul narativ rămâne, în toate romanele – *Femeia ascunsă* (1997), *Grijania* (1999), *Undeva, la Sud-Est* (2001) și *Romanul-basm (Trup și Suflet)* (2002) –, microuniversul rural în care se petrec o serie de evenimente ieșite din comun. Și totuși, nu insolitul evenimential

alcătuiește miza acestor cărți, de vreme ce autorul nu se sfiește să își rezume, la începutul fiecărui volum, materia epică. Mai mult, narațiunea cedează de fiecare dată locul jurnalului, susținut printr-o cohortă de artificii autenticiste (manuscrisele „găsite” și scrisorile, bunăoară) și deconspirat printr-o pleiadă de inserții metatextuale. De altfel, jurnalul reprezintă structura favorită a autorului, după cum o arată și cele două tomuri diaristice *Jurnalul unui martor. 13–15 iunie 1990, București* (1992) și *Jurnal stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal* (2002), unde sunt comentate avatarurile istoriei recente. Atât în jurnalul-jurnal, cât și în jurnalul-roman, personajul central este un intelectual inadapdat, care refractă faptul brut prin lentila unei conștiințe incomode. În fond, tehnica predilectă a naratorilor – și, nu mai puțin, a autorului – este defamiliarizarea: trăirile curente sunt cernute dintr-o perspectivă „bolnavă”, „iluminată” sau „supranaturală”, în orice caz halucinantă. Faptul se observă pretutindeni: în *Femeia ascunsă* e vorba de obsesia lui Alecu Florea pentru „Femeia din Vis”, care îi acaparează ecranul interior după ce a fost abandonat de soție și după ce și-a ratat chiar și sinuciderea; în *Grijania* de revelațiile, reveriile și coșmarurile pe care le resimte Aristotel Cenușă după ce a fost maltratat de ceilalți călugări de la Schitul Frumoasa; în *Undeva, la Sud-Est* de intensă criză erotică pe care o parcurge Gheorghe Ispas; în *Romanul-basm (Trup și Suflet)* se vorbește despre evenimentele miraculoase care tulbură liniștea unei comunități rurale; astfel, după ce băiatul popii i-a dăruit piatra șerpilor, Tasica Munteanu aude ce vorbesc prunii cu fasolea, câinele cu vaca, precum și vocile morților. Din acest punct de vedere, o carență vizibilă a primelor romane este că informația faptică se vede dublată de un comentariu tautologic, care supralicitează semnificațiile textului. Defectul se estompează însă în ultimele narațiuni, astfel încât „vedeniile” se desfășoară acum în stare genuină, epurate de balastul lor interpretativ.

Conceput și sub forma unui dialog grafico-poetic în jurul unor obsesii comune, cu prietenul său din copilărie, artistul plastic Vasile Anghelache (autor al desenelor și gravurilor), *pam-param-pam (adjudu vechi)* (2006) încorporează, în ordinea inversă a definitivării lor, opt volume poetice „de sertar” ale autorului, elaborate înaintea debutului editorial cu *La fanion*. Cantonul 248 din Adjudu Vechi (care dă și

titlul unei antologii personale din 2005) redevine centru al lumii; poemele recuperează, intens, fantasmele copilăriei și adolescenței: „cu un braț de flori de gheață, învelite în ziar, vin în/întâmpinarea ta, cantoniereaso/și azi: păcat că la peron n-am cu ce coborî din/al treilea cer (coboară cu/caleașca bunicului... escortată de elefanți, nu?/nu, că nu mai există) să-ți iau/mâna dreaptă, cu grație, să o sărut, în văzul satului și/să te duc iar la mine în inimă, la popicărie//unde e așa un labirint: în care eu sunt pur și simplu un/străin, pe dinăuntru/peste, pe dinafară om (adolescent de acum), în vizită la/spital la adjud, în/subsol, venit la tine și stând/stânjenit pe marginea patului...”. *Craterul Platon* (2008) schimbă unghiul biografic de vedere într-unul „cosmic”, metafora-cadru din titlu fiind craterul întunecat de pe fața vizibilă a lunii. O întreagă rețea de referințe „energetice”, cosmice, dar și spirituale, cristice, întrețes poemele componente; ele sunt însă doar un filtru al aceluiași flux narativ – tipic la **S.** – al dicteului conștiinței, cu dibuiri și oralități specifice; un jurnal psihic sumbru, dominat de sentimentul pustiirii, al damnării și de nevoia retragerii dintr-o lume ostilă. *Pe prag (Vale-Deal)* (2010) dezvoltă un puternic filon elegiac, o melancolie incurabilă, mereu dublată de un rictus resemnat: „știi, în străfunduri, că «a sosit vremea» / mai torn în paharele golite vin roșu, cu amuzamentul/că oricum totul e trecător” (*A sosit vremea*). Aluzia din titlu la spațiul mirotic blagian trimite și la un prag-limită al existenței. Din scurtcircuitele discursului programatic destrămat, zdrențuit, psihedelic, se naște un lirism întunecat, de atmosferă, care învăluie reziduurile unei existențe alterate, aplatizând urcușurile (destule) și coborâșurile (nu puține) ale versurilor prin topirea secvențelor componente într-un *continuum* transfigurator. *Substanțe interzise* (2012; Premiul Cartea Anului) reia, în scenarii biografice aluvionare, același dramatism macabru, presărat cu scene grotești și personaje la limita existenței, într-o ruralitate care păstrează vagi puncte de contact cu cea din *La Lili-eci*, cartea lui Marin Sorescu („nimic nu mai e cum a fost, a pierdut și ce n-a avut / acum stă în ogradă cu ochii în gol și/îmbată ciorile cu țuică”). O notă suplimentară o dau, aici, referințele halucinatorii, cheie simbolică a unui volum luxuriant, dominat de scenarii ale alienării. *Cartea zădărniceii (Convorbiri de sfârșit cu Al. Deșliu & „Inspirații” de început)* (2008) oferă, prin intermediul publicistului

Alexandru Deșliu (redactor al revistei „Pro Saeculum” din Focșani), un autoportret nu lipsit de cruzime autoscopică, în răspăr declarat cu lumea; în a doua parte a cărții sunt reproduse fragmente „de atelier” și alte secvențe documentare (inclusiv fotografice) despre începuturile literare ale autorului, până la debutul său editorial. **S.** a scris și câteva piese: volumul *Teatrul uitat* (2005; Premiul Uniunii Scriitorilor) reunește cinci narațiuni dramatice apocaliptice, imagini ale unei societăți postdecembriste în derivă: politicieni cupizi, mutanți ideologici post-totalitari, depravați grotești, tineri debusolați, exaltați obsceni ș.a. Un liant al pieselor, dar și între piese sau în poezia și proza lui **S.**, îl reprezintă spectacolul alienării psiho-sociale, emblematică pentru o umanitate în criză.

Liviu Ioan Stoiciu este un poet original, unul din cei mai înzestrați ai generației sale. El trebuie citit fără prejudecățile puriste de care continuă să fie grevată receptarea poeziei tinere într-o anumită critică. A venit timpul ca «prozaismele» sale (mai ales la debut), scriitura elocventă și celelalte să nu mai fie considerate nepoetice. Literatura se schimbă după cum vrea ea, nu după cum ne închipuim noi.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *La fanion*, București, 1980; *Inima de raze*, București, 1982; *Când memoria va reveni*, București, 1985; *O lume paralelă*, București, 1989; *Poeme aristocrate*, pref. Marin Mincu, Constanța, 1991; *Jurnalul unui martor. 13–15 iunie 1990*, București, București, 1992; *Singurătatea colectivă*, București, 1996; *Femeia ascunsă*, București, 1997; *Post-ospicii*, postfață Ștefan Borbély, Botoșani, 1997; *Ruinele poemului*, pref. Marin Mincu, Constanța, 1997; *Grijania*, Pitești, 1999; *Poemul animal (crepuscular)*, pref. Ion Pop, Deva, 2000; *Undeva, la Sud-Est*, Iași, 2001; *Jurnal stoic din anul Revoluției, urmat de Contrajurnal*, Pitești, 2002; *Romanul-basm (Trup și Suflet)*, Cluj-Napoca, 2002; *La plecare*, București, 2003; *Cantonul 248*, pref. Mircea A. Diaconu, postfață Mihail Vakulovski, București, 2005; *Teatrul uitat*, pref. Matei Vișniec, postfețe Horia Gârbea și Mircea Ghițulescu, București, 2005; *pam-param-pam (adjudu vechi)*, București, 2006; *Craterul Platon*, București, 2008; *Cartea zădărniceii (Convorbiri de sfârșit cu Al. Deșliu & „Inspirații” de început)*, Focșani, 2008; *Pe prag (Vale-Deal)*, București, 2010; *Lanțul*, Iași, 2012; *Substanțe interzise*, București, 2012.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Cantonul mitologic*, RL, 1981, 12; Liviu Antonesei, [Liviu Ioan Stoiciu], CL, 1982, 3, OC, 2011, 309; Nițescu, *Atitudini*, 156–161; Al. Călinescu, *Demonul timpului*, CRC, 1985, 20; Eugen Simion, [Liviu Stoiciu], RL, 1985, 25, 1989, 52; Micu, *Eseu*, 74–78; Micu, *Limbaje*, 129–131; Papahagi, *Cumpănă*, 338–343;

Ierunca, *Subiect*, 145–151; Oprea, *Provinciile*, 167–175; Țeposu, *Istoria*, 49–51; Negoîtescu, *Scriitori contemporani*, 425–428; Ierunca, *Semnul*, 213–218; Mircea A. Diaconu, [Liviu Ioan Stoiciu], LCF, 1997, 18, CL, 1998, 1, 2000, 8, F, 2004, 11–12; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 195–198; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 389–392; *Dicț. analitic*, II, 329–331, IV, 548–549; Andrei Bodiu, *Direcția optzeci în poezia română*, I, Pitești, 2000, 229–272; Cistelecă, *Top ten*, 58–60, 108–110, 123–125; Grigurcu, *Poezie*, II, 420–437; Mincu, *Poeticitate*, 351–357; Soviany, *Textualism*, I, 105–122; Manolescu, *Lista*, I, 317–320; Pop, *Viață*, 182–186; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 402–404; Maria-Ana Tupan, [Liviu Ioan Stoiciu], VR, 2003, 3–4, 2004, 8–9, 2006, 8–9, CNT, 2010, 2, 2012, 12; Mircea Iorgulescu, *Insurgența cronică*, „22”, 2003, 678; Holban, *Portrete*, I, 65–68; Andrei Terian, [Liviu Ioan Stoiciu], PSS, 2004, 1–3, E, 2008, 3–4; Bârna, *Prozastice*, 151–1165; Ciopraga, *Partituri*, 201–210; Cistelecă, *Al doilea top*, 34–36, 129–131; Lefter, *Flashback*, 258–284; Holban, *Ist. lit.*, I, 161–165; Bodiu, *Evadarea*, 42–47; Manolescu, *Istoria*, 1304–1307; Teodora Dumitru, *Ruinologie*, CLT, 2009, 17; Popa, *Ist. lit.* II, 579–581; Răzvan Voncu, *Noul discurs poetic al lui Liviu Ioan Stoiciu*, CNT, 2011, 2; Cristian Livescu, *Liviu Ioan Stoiciu, nou tratat despre frică și „stigmatul obârșiei”*, CL, 2011, 4; Borbély, *Existența*, 150–154; Soviany, *Cinci decenii*, I, 211–214. **A.T., P.C.**

STOIE, Nicolae (29.XI.1940, Sibiu – 23.VIII. 2017, Brașov), poet, prozator. Este fiul Mariei Stoie și al lui Ilie Munteanu, șofer. Urmează școala elementară la Ocna Sibiului, apoi liceul la Sibiu (1955–1959) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, absolvită în 1965. Redactor mai întâi la ziarul „Drum nou” din Brașov, din 1968 la revista „Astra”, unde va deveni redactor-șef, va mai fi bibliotecar la Biblioteca Județeană „George Barițiu”, iar după 1989 redactor-șef la ziarul „Echilibru”, profesor la colegiile Unirea și „Andrei Bârseanu” din Brașov, precum și la Liceul „Petru Rareș” din Feldioara. Debutază în 1960, la „Astra”, cu un grupaj de poezii, iar editorial în 1969 cu placheta *Consemnele necesare*. Mai colaborează la „Argeș”, „Familia”, „Flacăra”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Lucefărul”, „Săptămâna”, „România literară”, „Steaua”, „Transilvania”, „Vatra”, „Tribuna”, „A Hét”, „Utunk”, „Convergențe românești” (Marea Britanie), „Nad Odrze” (Polonia), „Tiszatáj” (Ungaria), „Mele”, „The Passage” (SUA) ș.a. O antologie, *Brașovul în o sută de poezii*, pe care o alcătuiește, apare în 2007.

De la început **S.** se dovedește un poet în spiritul grandilocvent al vremii, invocând întru susținerea sentimentului patriotic atât comuniunea elementelor naturale (umane, vegetale sau minerale), cât și

zeitățile și eroii pământului natal: „Ei au vrut să ne dovedească prin semne/ drumurile pe care-au trecut/ și unii după ce s-au născut/ s-au mutat într-o osie de mașină, într-o sămânță/ sau poate numai într-un singur cuvânt” (*Dinastie de zei*). Situat și în descendența liricii ardelenesti, el proclamă: „Dar știu că e destul în acest anotimp/ să semeni doar un stejar, ca să răsară Iancu” sau: „Pământ românesc legat de roată cu Horia” (*Pământul*). Și mitul Meșterului Manole este, nu o dată, convocat cu aceeași emfază: „O, Doamne, de ce m-am apucat ca Manole/ să-mi zidesc femeia în zid,/ fără să am inima lui Manole?” (*Clopote de vid*). Versurile din *Drumul spre solstițiu* (1970), *O ramură deasupra ierbii* (1975) și din *Zăpada din anul o mie* (1981), ultimele două distinse cu Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov, aduc o diversificare a orizontului poetic. Acum uimirea copilărească, „neseriozitatea” programatică, „revolta cuceritoare împotriva simbolurilor” (Florin Manolescu) configurează portretul unui sceptic: „Ce să facem, domnișoară? Zarurile au fost aruncate,/ nu e Gérard Philipe, nu e Al Capone, ci eu sunt” (*Nu mai plânge...*). Refuzul civilizației robotizate, teama de alienare, de ordinea dezumanizată au ca revers un lirism bucolic, uneori cu oarece tente argheziene: „Fă-mă, Doamne, un urcior/ Să țin apă de izvor/ Să-ntind lumii peste moarte/ Din țărână două toarte”. Dispunerea antinomică a atitudinilor se păstrează și ulterior. În *Pastelurile de la Ocna Sibiului* (2007; Premiul Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor) poetul nu revalorifică – așa cum s-ar putea crede după titlu – specia cultivată de Vasile Alecsandri, George Coșbuc, St. O. Iosif sau Ion Pillat. Demersul reconfigurator al lumii natale este unul tipic postmodern, utilizând nu doar valențele vizuale ale peisajului. Poezia lui **S.** înregistrează, în acest volum, o rafinare, rezultat al unui îndelungat proces evolutiv. Tudor Arghezi, George Bacovia, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, alături de Lucian Blaga își intersectează ecourile: „o imagine voalată ce mai păstrează intact/ doar turnul bisericii evanghelice din Sibiu/ profilându-se-n zare printre foșnetul din aripi/ al îngerilor și al lăstunilor și peste/ fierăstrăul zimțat al munților care/ taie zarea albastră și zborul privirii” (*De pe Dealul Ocnei*). Sarea, element omniprezent, cu diferite semnificații, mediază, între planul fizic și cel textual, acompaniind (re)construcția imaginarii în acorduri bacoviene și rimbaldiene: „cu aripi mari de sare ca niște albatroși/ pe zări vâslesc de

nopti și săptămâni/ și stâlpii caselor se frâng de sare roși/ și tu tristeți de sare cu privirea mâni” (*Ploi de sare*). O antologie inedită, *Poeziile criticilor mei* (2011), reunește poeme ale lui S. remarcate, de-a lungul timpului, de critica literară. Ca prozator, el scrie romane polițiste. În *Asasinul coboară cântând* (1971) acțiunea se desfășoară în ritm alert, iar intrigă este bine condusă, potrivit regulilor genului. Nu lipsesc întâmplările și motivele obișnuite (magnetofonul folosit de criminal pentru a transmite somații și a reda zgomotul produs de o mitralieră), nici demersurile ingenioase privind descoperirea obiectului cu care fusese săvârșită crima. *Acuzatul din camera 13* (1973) are în centru un paricid, vinovatul fiind, și în acest caz, descoperit după multe peripecii.

SCRIERI: *Consemnele necesare*, București, 1969; *Drumul spre solstițiu*, Cluj, 1970; *Asasinul coboară cântând*, Cluj, 1971; *Acuzatul din camera 13*, Cluj, 1973; *O ramură deasupra ierbii*, București, 1975; *Zăpada din anul o mie*, București, 1981; *Veacul de aur*, Cluj-Napoca, 1984; *Cerul senin al limbii române*, București, 1985; *Viața și extraordinarele prevestiri ale neasemuitului astrolog și profet Nostradamus și sfârșitul lumii*, București, 1991; *Harpha noptii*, Brașov, 1997; *Pastelurile de la Ocna Sibiului*, Brașov, 2007; *Poeziile criticilor mei*, Alba Iulia, 2011; *Biblioteca de unică folosință*, Alba Iulia, 2012. **Antologii:** *Inimi sub steaguri*, Brașov, 1975 (în colaborare cu A. I. Brumarul); *Brașovul în o sută de poezii*, pref. George Scripcaru, Brașov, 2007; *From: Andrei Codrescu – To: Nicolae Stoie. Puzzle epistolar cu adnotări și addenda*, Alba Iulia, 2010.

Repere bibliografice: Voicu Bugariu, „*Consemnele necesare*”, AST, 1969, 7; Dumitru Micu, „*Consemnele necesare*”, RL, 1969, 36; Mircea Iorgulescu, „*Drumul spre solstițiu*”, CL, 1970, 3; Florin Manolescu, „*Drumul spre solstițiu*”, RL, 1970, 18; Dana Dumitriu, *Imagini și cuvinte*, RL, 1976, 7; Dumitru Micu, *Îndemnul țării scumpe*, CNT, 1976, 24; Ermil Rădulescu, *Mitologii transilvănene*, VR, 1976, 7; Titu Popescu, [Nicolae Stoie], T, 1982, 3, 1984, 12, 1986, 1, JL, 2011, 7–12; A.I. Brumarul, „*Veacul de aur*”, AST, 1984, 6; Ion Buzași, „*Veacul de aur*”, ST, 1984, 9; Eugen Dorcescu, *Între impuls și conștiință artistică*, O, 1984, 52; Simion Bărbulescu, „*Cerul senin al limbii române*”, AST, 1985, 9; Ulici, *Lit. rom.*, I, 313–315; Traian Podgoreanu, „*Harpha noptii*”, „Universul cărții”, 1998, 4; Adrian Dinu Rachieru, *Anotimpul antologiilor*, CL, 2007, 5; Oana Tinca, *Epistolar*, RL, 2010, 19; Vasile, *Mărci*, 43–46; Paul Aretzu, *Un poet vechi*, E, 2011, 3–4.

ALF

STOIKA, Cezar T. (8.I.1891, București – 21.III.1942, Nijne Amursk, Rusia), poet, publicist, traducător. Este fiul Irenei (n. Canella-Ciorogârleanu) și al lui Titus Stoika, ofițer și ziarist. Urmas al unei familii de militari de carieră, implicați în Unirea de la 1859 și

în Războiul pentru Independență, S. e frate cu poetul Constantin T. Stoika și cu publicistul Titus T. Stoika. După absolvirea Liceului „B. P. Hasdeu” din Buzău, urmează cursurile Facultății de Drept a Universității din Iași. Voluntar în campania din 1913, ia parte apoi, ca sublocotenent de rezervă, la luptele din toamna anului 1916. Rănit, e luat prizonier din Spitalul Militar din București și internat în lagărul Stralsund de pe insula Danholm. Împreună cu camarazii de prizonierat D. Nanu, G. Brăescu, Sandu Teleajen, Titus Hotnog, Horia Furtună ș.a., inițiază o societate de literatură, muzică și artă. Întors în țară, se va stabili, ca avocat, la Orhei, apoi la Chișinău. Debutează în 1907, cu versuri, la „Curierul liceului” (Ploiești), iar editorial în 1912 cu *Fiori de primăvară*. Publică poezie și proză în „Acțiunea”, „Duminica”, „Flacăra”, „Noua revistă română”, „Rampa”, „Revista studențimii”, „Ecoul Oltului”, „Versuri și proză”, „Poezia”, „România viitoare”, „Literaturul”, „Lectura pentru toți”, „Dreptatea” (Chișinău), „Moldova de la Nistru”, „Viitorul Orheiului”, „Viața Basarabiei”, „Pagini basarabene”, „Basarabia”, „Bugeacul” ș.a. Face parte, alături de fratele său Constantin T. Stoika, din comitetul de redacție la „Tinerimea literară și artistică” (Pitești, 1909–1910), se implică în editarea revistei „Văpaia” (1914–1915), iar la „Moldova de Răsărit” (1931–1932) este redactor. A semnat și Alcest, Cesara, Cesto, Cleante, Delacrâng, Don Razec, Luceafărul eterului, Parsifal, Raicica, Tania, Vera. Rămas în Basarabia după ultimatumul sovietic din 28 iunie 1940, la începutul lui august este arestat sub acuzația că „a scris literatură antisovietică” și deportat în lagărul de la Nijne Amursk, unde va și muri.

Deși lipsite de profil definit, versurile lui S. sunt simptomatice pentru perioada de tranziție dinspre tradiționalism către modernism de la începutul secolului al XX-lea, fiind produsul interferenței unor tendințe diferite. Influențată de Cincinat Pavelescu, căruia îi consacră, de altfel, o monografie (1938), lirica sa erotică surprinde mișcările candidă ale sufletului și puritatea sentimentelor, ilustrând iubirea în genul trubaduresc, prin cultivarea romanței, cântilenei sau a serenadei: „Dacă vei arunca vreodată/ O privire de felină/ Peste versurile mele,/ Cântă-le din mandolină!...// Dacă vei presa în carte-mi/ Vreo petală de verbină/ Și vei lăcrima, în treacăt,/ Nu uita că ești de vină...”. Este o poezie naivă, ocazională, care cultivă grațiosul, delicatețea, înduioșarea. Alt

segment al poeziei lui S. ilustrează experiența războiului, elogiind eroismul și sacrificiul soldatului simplu, stoicismul în luptă și dorul de țară al celor aflați în captivitate. Pe de altă parte, însă, tonul grav lasă locul unei atitudini ironice, care remodelează ideea de eroism: „Cozia – fantoma – ce-nviază oști, / Ce-a-înfrățit boierii și-a iubit pe proști / Își plutește duhul peste Oltu-adânc, / Martor vitejiei vremilor cu tâlc. / Și-am trecut tuneluri înecați de fum / N-are-un cap doară orișicare drum? / Plutonier Cazacu strigă: Echiparea! / Unii-și cată arma, altul cingătoarea”. Spirit cultivat, cititor pasionat, frecventând atât pe clasicii latini, cât și pe romanticii din lirica franceză, germană, rusă și pe simbolisții francezi, S. încearcă să încorporeze, paradoxal față de sentimentalismul pe care îl cultivă în producțiile proprii, cerințele poeziei moderne. Se apropie, de pildă, de estetica urâtului, de cultul macabrului, are predilecție pentru spații blestemate precum cripta, cavoul, mormântul, știe să refacă atmosfera pastelurilor simboliste, stările delirante sau imagismul barochizant al decadenței: „Gândiți-vă cu groază la viață și dormiți! / Voi sânge și căldură nici pic n-aveți-n vine, / Prădați de viermii lacomi, oh, morți prea fericiți, / În lumea voastră sunteți ca noi cu mult mai bine”. Din păcate, nu reușește să integreze achizițiile simbolismului unei expresivități proprii, asimilând mai curând câteva idei de lectură și lăsând impresia unui minor romantic care doar experimentează versul simbolist. De multe ori se îndepărtează de model printr-o interpretare inadecvată, ca în cazul traducerilor din Alfred de Musset, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Leconte de Lisle, Jean Richepin, François Coppée, Henri Bataille, Émile Verhaeren, Lermontov, Heine ș.a. Realizează și o versiune a dramei în versuri *Semiramida* de Joséphin Sâr Péladan, care a fost reprezentată în 1914 la București. În colaborare cu fratele său Titus T. Stoika, S. alcătuiește o „culegere de date și documente istorice”, *Basarabia, pământ românesc* (1924), care va constitui pentru oficialitățile sovietice și documentul acuzator în condamnarea sa din 1940. Alte lucrări – versuri, proză, încercări critice sau istorice, culegeri de folclor – au fost lăsate în manuscris.

SCRIERI: *Fiori de primăvară*, cu desene de Nicolae Vermont, București, 1912; *În ritmul vieții*, București, 1913; *Miragiile sufletului (Femeile între ele)*, București, 1913; *Basarabia, pământ românesc* (în colaborare cu Titus T. Stoika), Chișinău, 1924; *Cincinat Pavelescu*, Chișinău, 1938.

Repere bibliografice: „*Fiori de primăvară*”, NRL, 1912, 13; L.R. [Liviu Rebreanu], *La Arenele Romane se joacă „Semiramida”*, RP, 1914, 14 iunie; [Cezar T. Stoika], „Poetul”, 1938, 3; Grigore Scorpan, „*Cincinat Pavelescu*”, „Revista critică”, 1938, 4; Bogdan Istru, „*Cincinat Pavelescu*”, „Gazeta Basarabiei”, 1938, 733; *Scrisoare de la Titus T. Stoika. 1980*, ADLTR, S-56; Colesnic, *Basarabia*, III, 180-185; Geo Călugăru, *Sfinte firi vizionare*, București, 2011, *passim*.
M.C., Mr.M.

STOIKA, Constantin T. (14.II.1892, Buzău – 23.X.1916), poet, traducător. Este fiul Irenei (n. Cannela-Ciorogârleanu) și al lui Titus Stoika, ofițer și ziarist. Și-a făcut liceul la Buzău, Brașov și Pitești, perioadă în care debutează cu versuri la „Curierul liceului” din Ploiești (1909, continuând până în 1912) și redactează, împreună cu fratele său Cezar T. Stoika, revista „Tinerimea literară și artistică” (Pitești, 1909-1910), unde publică poezii, proză, articole literare, semnând cu pseudonimul Delaziliște, folosit și în cazul plachetei de debut, *Licăriri*, apărută în 1910, dar și cu altele, ca o măsură de precauție față de conducerea școlii. Devenit student al Facultății de Litere și Filosofie din București (1912-1916), colaborează la „Vieța nouă”, unde are o prezență notabilă, „Simbolul”, „Noua revistă română”, „Săptămâna politică și culturală”, „Ramuri”, „Versuri și proză”, „Rampa”, „Flacăra”, „Văpaia” ș.a. Folosește și pseudonimele Amor, Ego, Costo, Mocado, Sapiens, Tarmes, Tartar, Troedo. Este redactorul revistei „Poezia” (1 februarie – 1 august 1915), în care, pe lângă versuri, publică, la rubrica „Ecuatii”, dense și entuziaste articole despre scrierile lui D. Anghel, Mihai Codreanu, Gala Galaction, Panait Cerna și, în special, despre profesorul său Ovid Densusianu. Promovând spiritul modernist, el crede că „poezia nouă”, simbolistă, aduce un plus de cunoaștere, printr-o mai profundă intelectualizare (lirica e „tăiată în cristalele fine ale gândirei”) și o maximă energizare a creativității, aptă să facă din vers „o apoteoză a vieții” (*Reflexii în fața poeziei nouă*, „Vieța nouă”, 1922). Din 1913 urmas cursurile Școlii Militare de Artilerie, Geniu și Marină, apoi fiind concentrat, cu scurte pauze, care i-au îngăduit să termine facultatea. A participat ca sublocotenent la luptele din Transilvania (august-octombrie 1916), murind eroic pe un munte din nordul Văii Oltului. Post-mortem i se vor acorda mai multe decorații.

Volumul postum *Poezii* (1928) relevă o individualitate insuficient încheată. Nostalgia vremurilor de odinioară, amintirea celor dispăruți, „gânduri

reci” legate de moarte, asemenea unor „medalii mari de plumb”, creează o atmosferă specific simbolistă. „Fecioare ofilite”, „în giulgiuri diafane de mireasă”, care par un „cernit cortegiu” al „moartelor avânturi”, întregesc un reper ce indică o stare obsesivă. În căutarea unor refugii din fața durerii, nu pot fi descoperite decât „ținuturi nesfârșite de umbră”. Retragera „în odaia moartă” aduce cu sine o contemplare detașată a interiorității. Tristețe, izolare, exil din mijlocul vieții – ceva nenumit care subminează și ucide visurile. În *Acorduri de toamnă*, cu imagini realizate predominant plastic, fundalul e tot dramatic: „apusul se zbate-n văpăi”, în timp ce „în hohote vântul de toamnă scandează/ Poema lui tristă”. Ezitant și fără un timbru adecvat, intervin când și când note mai optimiste: „vreau în versu-mi să-nchid lumina vieții”, „să nu rămână după noi decât parfum de trandafiri” ș.a.m.d. Se află la S. și simple înșirui de imagini, din natură sau cu trimitere la arta greco-romană, întâmplări mărunte, stări de moment, meditații. Toate relevă sensibilitate, o imaginație vie, transpuse, totuși, în texte tributare efortului de compoziție și unui stil încărcat, chiar dacă muzicalitatea, sugestia nu lipsesc atunci când figurația e estompată, ca în vis. Ovid Densusianu văzuse în versurile lui mai întâi un „lirism primăvăratec”, „stăruința de a se ridica la abstracțiuni, la o poezie de gândire”, iar mai târziu un „lirism când grav, când capricios, de reculegeri în singurătăți, de îndurerări și resemnări, dar și de înviorări în zburdălnicia gândurilor, în neastâmpărul aripilor întinse spre viață”, în timp ce Perpessicius găsea că „mai emoționante tocmai prin penumbra în care plutesc toate peisajele și notațiile sunt acele poeme [...] în cari amintirile fantomatice prind viață, coboară din cadre” sau versurile elegiace, „de preludiu funebru”. Volumul, de asemenea postum, *Însemnări din zilele de luptă* (1921) conține, în prima parte, stricte consemnări ale unor situații în timp de război. Trezindu-se „în mijlocul realității ca într-o cameră de tortură”, poetul-soldat simte cum o parte a sufletului său se stinge. Cum luptele sunt tot mai intense, și relatarea devine mai densă, mai accelerată. Pierderile suferite, cruzimea războiului sporesc alarma interioară, aducând însă la suprafață valori precum solidaritatea, voința de a nu ceda, înflăcărea sacrificiului pentru un crez. Destinele individuale se înscriu astfel într-o altă ordine, aptă să atenueze frica sau deznadejdea. Tensiunea fantastică a împrejurărilor

acționează aproape ca un drog: „Scriu aceste însemnări pe genunchi, sub traiectoriile obuzelor, în dansul ritmic al mitralierelor, neștiutor de ziua ce vine și simt o voluptate necunoscută de nimeni”. Alerte, precise, bărbătești, înspicate cu pasaje lirice, pătrunse în egală măsură de măreția faptei și de grozăvia ei, *Însemnările...* constituie un document propriu-zis, dar și un text de literatură scrisă la cald. Convins de necesitatea transpunerii operelor literaturii universale în românește (în facultate i se acordase Premiul „Hillel” pentru lucrarea *Traduceri românești din poezia latină. Istoricul și importanța lor*), S. a realizat mai multe tălmăciri din Lucrețiu, Horațiu, Vergiliu, Pindar, dar și din Baudelaire, Verlaine, Iulia Hasdeu, toate rămase în periodice. Tragedia în versuri *Oedip și Sfinxul* de Joséphin Sâr Péladan, inclusă inițial în sumarul revistei „Vieața nouă”, a fost editată ca volum în 1914, fiind apreciată de Ovid Densusianu pentru „stilul nuanțat, bogăția de expresii și versul armonios”.

SCRIERI: *Licăriri*, Buzău, 1910; *Un profil feminin: Carmen Sylva*, Pitești, 1912; *Însemnări din zilele de luptă*, îngr. Titus T. Stoika, pref. Ovid Densusianu, cu desene de Victor Ion Popa, București, 1921; ed. îngr. și pref. Gheorghe Preda, București, 1977; *Poezii*, pref. Ovid Densusianu, introd. Cezar și Titus T. Stoika, Chișinău, 1928; *Poezii*, îngr. și pref. D. Murărașu, fișă biobibliografică Titus T. Stoika, București, 1973. **Traduceri:** Joséphin Sâr Péladan, *Oedip și Sfinxul*, București, 1914.

Repere bibliografice: I.M.R. [I. M. Rașcu], *Péladan, „Oedip și Sfinxul”*, VRP, 1914, 19–20; Densusianu, *Opere*, VI, 548–549; M.I. [Mihai Iorgulescu], „Însemnări din zilele de luptă”, SBR, 1921, 13; Pompiliu Păltânea, „Însemnări din zilele de luptă”, „Mercure de France”, 1922, 578; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 572; N. Davidescu, „Poezii”, PRL, 1928, 6; Perpessicius, *Opere*, III, 150–153; Ciopraga, *Lit. rom.*, 423–424; Daniel Dimitriu, *Const. T. Stoika*, CL, 1973, 17; Șerban Cioculescu, *Un cântăreț al păcii: poetul-erou Constantin T. Stoika*, RL, 1974, 5; Gheorghe Preda, *Poetul erou Constantin T. Stoika*, București, 1974; *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, 26–27; *Scrisoare de la Titus T. Stoika*, 1980, ADLTR, S–56; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 352; Pop, *Mărturia*, 208–216; Teodor Vârgolici, *Scriitorii clasici și armata română*, București, 1986, 352–356; Nicolescu, *Buzău – Râmnicu Sărat*, II, partea I, 501–503; *Dict. scriit. rom.*, IV, 405–406; Liviu Grăsoiu, *Moment de demnitate națională*, JL, 2007, 13–16; Geo Călugăru, *Sfinte firi viziionare*, București, 2011, *passim*. **C.T.**

STOIȚ, Ionel (5.VII.1952, Torac, Serbia), poet, publicist. Este fiul Măriei (n. Voin), croitoreasă, și al lui Dămian Stoiț, țăran. În satul natal face școala

elementară în limba română, urmează apoi Școala Medie de Tehnică și Școala Superioară de Tehnică la Zrenjanin. E angajat consilier la Conferința Provincială a USPM din Novi Sad (1974–1979), în cadrul căreia e și președinte al Uniunii Tineretului, la Institutul Provincial pentru Statistică (1979–1994) și la Centrul Regional de Calculatoare PTT Novi Sad (1994). Figurează în comitetul de inițiativă al revistei „Tribuna tineretului”. E prezent cu texte umoristice în emisiunile „Evantai distractiv” și „Panorama culturală” la Radio Novi Sad și în emisiunea „Lumea lui Stoiț” la Televiziunea Novi Sad. Participă la activitatea mai multor cenacluri literare din Voivodina, între care Tibiscus, fiind și președinte al societății omonime, președinte al Uniunii Scriitorilor în Grai Bănățean (Banatul Sârbesc) și secretar al Societății de Limba Română din Voivodina. Debutează cu o schiță, în 1970, la „Libertatea” (Pančevo), debutul editorial constituindu-l volumul de versuri în grai bănățean *Zâmbiți, vă rog*, apărut în 1992. Mai colaborează la „Alfabet literar” (Timișoara), „Curcubeul timocian”, „Cuvântul românesc” (Vârșet), „Floare de latinitate”, „Ginta latină” (Iași), „Glasul națiunii” (Chișinău), „Heliopolis” (Timișoara), „La poșmândre” (Caransebeș), „Lumina” (Pančevo), „Nădejdea” (Drobeta-Turnu Severin), „Pro arte” (Galați), „Scărpinau” (Uzdin), „Suflet nou” (Comloșu Mare), „Târgoviște” (Târgoviște), „Tibiscus” (Uzdin), „Tăt Banatu-i fruncea” (Lugoj), „Țeapa”, „Vorba noastră” (Zaječar). I s-au acordat numeroase premii și diplome de excelență la festivaluri de satiră și umor sau de poezie în grai bănățean, în Voivodina și în România, a mai fost distins de câteva societăți, reviste și de instituții locale din Caraș-Severin, Timișoara, Sibiu, Vâlcea.

S. scrie poezii în limba română literară și în grai bănățean. Textele se caracterizează prin simplitate. Când încearcă și lirica de tip modernist, se înfățișează pe sine sufocat de problemele existenței, obsedat de tristețe și întuneric, dar și de ideea înstrăinării de valorile esențiale ale vieții. Cu o vagă influență bacoviană, el pare că rătăcește prin întuneric, într-o atmosferă de plumb, interogându-și eul, meditănd la propriul destin. Totuși, mineralul, teluricul, floralul (flori de crin, sculpturi din flori, câmpia verde) îl înconjoară și reușesc în cele din urmă să aducă speranța unei metamorfoze. În centru se află nostalgia după locurile natale, locuri edenice, în care sămânța pusă sub brazdă înnoiește mereu și

mereu speranța, **S.** fiind un maestru al poeziei tradiționaliste, idilice. Notorietatea i-au adus-o însă, în mod special, versurile satirice și umoristice, epigramele, scrise îndeobște în graiul de acasă, scriitorul folosind, cu simplitate, registre diferite pentru a ironiza sau chiar sancționa vicii, năravuri etc. Textele de acest fel i-au fost selectate într-un număr mare de antologii. **S.** a mai alcătuit, împreună cu Vasile Barbu, antologia dialectală *Când urducați drâmbon în bucfarie* (Uzdin, 2006) și, în colaborare cu Aurel Turcuș și Vasile Barbu, antologia *Poezie în grai bănățean*, apărută în 2009 la Timișoara.

SCRIERI: *Zâmbiți, vă rog*, Uzdin, 1992; *Am venit din nou în sat*, Uzdin, 1993; *Din vremuri uitate*, Uzdin, 1996; *Ochii mei înlăcrimați*, Târgoviște, 2000; *Pentru cine...*, Uzdin, 2002; *Stoițisme*, Uzdin, 2002; *File bănățene*, Uzdin, 2002; *Eu în lumea mea de visuri*, Uzdin, 2002; *Hai cu mine în coșie*, Uzdin, 2002; *Cuvinte de plumb*, Uzdin, 2002; *Eva Dis in action*, postfață Aurel Turcuș, Uzdin, 2006; *Ștroale goale sau Doi într-unu (ca purșei la purcari)* (în colaborare cu Vasile Barbu), Timișoara–Uzdin, 2006.

Repere bibliografice: Baba, *Compendiu*, 80; Florian Copea, Ion Sârbulescu, *Scurtă istorie a poeziei românești din Voivodina*, I, Drobeta-Turnu Severin, 2002, 245–257; Ștefan Pătruț, *Creatori în grai bănățean, condeierii plugari din Banat, personalități care scriu despre graiul bănățean*, Lugoj, 2003, 84–85; Angelica Herac, *Lumea lui Ionel Stoiț, „Tibiscus”*, 2007, 2–3; Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*, Pančevo, 2010, 194–196; Carmen Dărăbuș, Virginia Popović, *Condeierii plugari din Banat – literatura subdialectală bănățeană*, în *Literatura de limba română din Serbia și antropologia culturală*, Cluj-Napoca – Novi Sad, 2012, 215–220. **V.P.**

STOLERU, Victor (15.VI.1932, Bacău–3.III.2017, București), istoric și critic literar. Este fiul Nataliei Stoleru (n. Cocos), învățătoare, și al lui Alexandru Stoleru, profesor. După studii liceale la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din București (1943–1951), va absolvi, în 1957, Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, devenind profesor la Liceul Militar „Dimitrie Cantemir” din Breaza (până în 1960), apoi asistent la Institutul Pedagogic din București, din nou profesor la câteva licee bucureștene (1969–2000) și, înainte de pensionare, conferențiar la Facultatea de Teologie a Universității Valahia din Târgoviște. Este doctor în filologie, cu teza *Fundoianu–Fondane în literatura română și franceză*, susținută în 1974 la Universitatea din Timișoara. Colaborează la „Amurg sentimental”, „Aurora”, „Cercetări de limbă și literatură” (Oradea),

„Interferențe”, „Limbă și literatură”, „Limba și literatura română pentru elevi”, „Logos”, „Luceafărul”, „Oglină literară”, „Paradox”, „Studia bibliologica”, „Studii de literatură universală”, „Studii de teologie” (Târgoviște), „Viața românească” ș.a. Debutază editorial cu volumul *Crochiuri de istorie literară* (1974).

Dintre cărțile publicate de S., B. Fundoianu / Benjamin Fondane (2000) îl reprezintă mai bine, prin tratarea sistematică a operei poetului, prozatorului și eseistului. Critica a remarcat calitățile lucrării, subliniind că textul dovedește rigoare și o adecvare stilistică meritorie. Totuși, unele capitole au o informație sumară, precum cel referitor la opiniile lui Fundoianu despre scriitorii români, din care lipsesc considerațiile despre D. Anghel, Ion Minulescu, G. Bacovia, Adrian Maniu ș.a. La fel, din comentariile despre estetician și filosof lipsesc abordări care i-ar fi întregit portretul, cum ar fi prezentarea ideilor lui despre exportarea în lumea liberă a ideologiei sovietice, despre condiția scriitorului sub regimul dictaturii proletarietului, despre dogmatismul marxist, idei pe care Fundoianu ar fi voit să le facă publice, însă a fost împiedicat să le exprime într-o cuvântare ce urma să o rostească la Congresul pentru Apărarea Culturii, instrumentat de sovietici la Paris în 1935, după cum nu sunt comentate în integralitatea lor relațiile cu Leon Șestov și cu nihilismul șestovian. Un plus de înțelegere a atitudinii lui Fundoianu față de suprarealism ar fi adus discutarea unor articole apărute în „Integral” (1927). *Remember* (2001), cu pagini reluate și amplificate în *Reliefuri dispărute* (2006), adună „evocări, necrologuri, comemorări” în care căldura și sensibilitatea reconfigurării trăsăturilor unei personalități se întâlnesc fericit cu susținerea oferită de materialul istorico-literar. Și celelalte cărți ale lui S. au, în genere, ca linii comune, alături de o controlată expunere didactică, exactitatea informației, la care se adaugă mereu o lectură atentă, sprijinită pe argumente judicioase și pe o interpretare mai mereu corectă a datelor istorice și a condițiilor oferite de stările politice și culturale ale vremii.

SCRIERI: *Crochiuri de istorie literară*, București, 1974; *G. C. Nicolescu (1911–1967). Studiu bibliografic*, București, 1978; *B. Fundoianu/Benjamin Fondane*, București, 2000; *Remember*, pref. Emil Manu, postfață Ion C. Ștefan, București, 2001; ed. 2 (*Reliefuri dispărute*), București, 2006; *Ipostaze de istorie literară*, București, 2002; *Orizonturi de istorie literară*, Târgoviște, 2003; *Fragmente de istorie literară*, București, 2005; *Recenzii de istorie literară*,

București, 2007; *Eseuri de literatură comparată*, București, 2008; *Eseuri de istorie literară*, București, 2010.

Repere bibliografice: Al. Dima, *Amintirea lui G. C. Nicolescu*, CRC, 1978, 17; I. D. Lăudat, „G. C. Nicolescu (1911–1967)”, CL, 1978, 6; Arnold Helman, *Amintirea unui scriitor cu un destin tragic – B. Fundoianu*, „Ultima oră”, 2001, 862; Teodor Vârgolici, *Medalioane istorico-literare*, ALA, 2001, 556; Augustin Macarie, [Victor Stoleru], „Dimineața”, 2001, 37, 2003, 3572; Ioan Mișu, *Ochii lui Argus și Poliphemos*, București, 2002, 112–115; Ioan Mișu, *Singurătatea lui Don Quijote*, București, 2003, 62–67; Alex. Ștefănescu, *Ceva care seamănă cu literatura*, Chișinău, 2003, 34–35; Carmen Focșă, [Victor Stoleru], „Amurg sentimental”, 2005, 9, RL, 2006, 47, „Oglină literară”, 2008, 75; Liviu Grăsoiu, *Un original dicționar afectiv*, CL, 2006, 11. **I.D.**

STOLNICU, Simion

(pseudonim al lui Alexandru Botez; 6.XI.1905, Puchenii-Moșneni, j. Prahova – 29.XI.1966, Gura Beliei, j. Prahova), poet, memorialist.

Este fiul Ecaterinei (n. Ionescu) și al lui Iorgu Al. Botez, impiegat CFR. Urmează școala primară în comuna natală, sub numele Alexandrescu I. Alexandru, și gimnaziul (cu întreruperi) la Liceul „Sf. Sava” din București, sub numele Botez I. Alexandru (1917–1925), apoi în particular, din 1928, clasele liceale la Câmpina și, din nou în Capitală, Facultatea de Litere și Filosofie, specialitatea filologie modernă (1934–1938). Profesor suplinitor (al lui Șerban Cioculescu) la Seminarul Central din București (1939), trece la Liceul „N. Iorga” din Ploiești (1946), apoi la Câmpina (1947) și la Comarnic (1949–1966). Debutază în 1923, cu poezia *În fiecare noapte*, la revista „Cosinzeeana” (Cluj), scrie în „Adevărul literar și artistic” și, după acceptarea lui în cercul lui E. Lovinescu, e prezent în „Sburătorul” (martie 1926) cu poemele *Funerarii de toamnă* și *Faur*, semnate cu pseudonimul care îl va consacra, dat de critic. Primul volum de versuri, *Punct vernal*, îi apare în 1933, prefăcut de E. Lovinescu și distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români. A înființat și a condus (cu V. M. Florea) revista „Rapsodul” (Ploiești, 1927), e redactor la „Câmpina” (1927–1929, unde semnează și Al. Botez). Mai

colaborează la „Strada”, „Universul literar” (în 1938–1940, cu numeroase eseuri), „Bilete de papagal”, „Kalende”, „Strada”, „Vremea”, „Zodiac”, „Ulise”, „Discobolul”, „Abecedar”, „Azi”, „Litere”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Meșterul Manole”, iar mai târziu la „Familia”, „Steaua”, „Tribuna”, „Orizont”, „Cronica”, „Gazeta literară”, „Astra”, „Iașul literar”, „Ateneu”. A lăsat în manuscris romanul autobiografic *Madona Angelicata*, volumul de versuri *La Chanson contre la chanson – géographie sentimentale* (elaborat în perioada iulie – septembrie 1938, când a întreprins o călătorie de studii în Franța), mii de pagini de jurnal (editate selectiv de Simion Bărbulescu), eseuri.

S., acest „romantic nerușinat, ce se reculege sub arcade și săgeți gotice, cu pupila dilatată de răsăritene vedenii, însoțite de armonii corespunzătoare” (Șerban Cioculescu), s-a dovedit, cu cele două volume de versuri publicate în timpul vieții, *Punct vernal* și *Pod eleat* (1935; Premiul Fundațiilor Regale), destul de greu de calificat și, pentru mulți comentatori (printre care și Vladimir Streinu), de neînțeles. Dacă pentru E. Lovinescu el reprezenta „echilibrul între avânt și stabilizare”, pentru alții a rămas un ermetic obscur, atras de viziunile morbide ale romantismului baudelairean. Tema obsedantă, destinul omului și al poetului minat de contradicțiile interioare ale ființei, este tratată cu aplecare spre atitudinile extreme, cu preferință pentru imaginile funebre, pentru înmormântări și viziuni autoscopice. Este probabil cel mai bacovian dintre poeții români care și-au propus, programatic, o intelectualizare a poeziei în sensul lui Ion Barbu. Observându-se lucid în jurnalul său, ținut din tinerețe până la moarte, **S.** nota: „Primele mele defecte la o lucrare neretușată, proaspătă, sunt de obicei: vulgaritatea stringentă, prozaismul vulgar ori facilitatea frivolă, în care eul intim își dă pe față ce are mai rău. După reflexie, retușarea aduce o nobleță a atitudinii și a expresiei”. Cum toate poemele antume sunt rezultatul unei prelucrări intelectuale, reflexive, a primelor impulsuri, morbidețea lor se comunică în forme perfect prelucrate muzical și într-o imagistică bine controlată, adesea obscură. Repri-marea sentimentului, vizibilă pretutindeni, e intensă în poemul *Pod eleat*, unde se impune ca simbol obsedant al viziunii lui **S.** puntea între lumi, formă eliberată, înălțată, smulsă abisului, intrată prin asceză în transcendent. Aluziile livrești, trimiterile culturale fac semnificația destul de greu accesibilă, ținând seama că acestea se alătură unei propensiuni spre

apropierile cele mai insolite între domenii de obicei separate: „Spre zori, podul era unghi spart în infinit/ Ca-n faustiana pentagramă,/ Văzui oțelul cerului, în rouă, descălit/ Și-n cuiburi, nins, lunarul menestrel de scamă”. Ciclurile de poeme postume (*Apollo, Eros, Ianus, Parce, Saturn, Castalii, Serapis*) așază ermetic soarta individuală în matrice arhetipal-culturale. Fragmentele de jurnal și portretele din cartea *Printre scriitori și artiști* (1988) oferă, într-o formulare exactă, supravegheată, adesea apodictică, detalii inedite și observații surprinzătoare legate de cercul de la „Sburătorul” și de unii literați ai vremii, precum Pericle Martinescu, Dan Botta, Virgil Gheorghiu, Geo Bogza ș.a., cărora li se schițează portrete memorabile. Însemnările dezvăluie un intelectual cu vaste și profunde lecturi și sunt o sursă de observații inedite în legătură cu rostul și natura poeziei și a poezilor (Tudor Arghezi, de exemplu, reprezintă una din obsesiile lui **S.**), risipite printre consemnări ale tribulațiilor unei vieți „ciudate” de însingurat profesor de provincie.

SCRIERI: *Punct vernal*, pref. E. Lovinescu, București, 1933; *Pod eleat*, București, 1935; *Șerpuiri între lut și torțele de aur*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, cuvânt înainte Vladimir Streinu, București, 1973; ed. îngr. și postfață Simion Bărbulescu, București, 1998; *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988; *Poezii*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, Cerașu-Prahova, 2003.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, II, 62–64, 931–932, 1191; Constantinescu, *Scrieri*, V, 39–45; Perpessicius, *Opere*, VI, 144–148, VII, 148, 152–154; Șerban Cioculescu, „*Pod eleat*”, RFR, 1935, 9; Eugen Ionescu, *Trei poeți*, VRA, 1937, 508; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 172; Streinu, *Pagini*, I, 94–97, IV, 69–71; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 816, *Ist. lit.* (1982), 901; Laurențiu Ulici, *Fișe de retrospectivă literară: Simion Stolnicu*, CNT, 1966, 34; Bărbulescu, *Comentarii*, 166–201; Emil Manu, „*Șerpuiri între lut și torțele de aur*”, AST, 1973, 8; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 489–493; Ion Bălu, [Simion Stolnicu], RL, 1980, 46, VR, 1999, 10–11; Eugen Simion, *Memorialistică*, RL, 1988, 29; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 339–349; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 157, II, 9, *passim*, III, 45, *passim*, IV, 10, *passim*, V, 35, *passim*; Ciopraga, *Amfiteatru*, 433–437; Micu, *Scurtă ist.*, II, 78–79; George Bădărău, *Poezii postume*, CL, 1999, 8; Simion Bărbulescu, *Simion Stolnicu sau Despre tentația efemerului*, Ploiești, 2002; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 406–408; *Dicț. analitic*, IV, 662–667; Simona Vasilache, *Marea lume mică*, RL, 2007, 2.

R.S.

STOLOJAN, Sanda
(19.II.1919, București
– 2.VIII.2005, Paris),
poetă, eseistă, traducă-
toare, memorialistă.

Este fiica Luciei și a lui Al. Duiliu Zamfirescu, scriitor și diplomat, și nepoată a scriitorului Duiliu Zamfirescu. Și-a petrecut copilăria în diferite capitale ale lumii – Roma, Berlin, Haga, Rio de Janeiro, Lisabona, Varșovia, Copenhaga –, unde tatăl se afla în misiuni diplomatice. Licențiată a Facultății de Litere și Filosofie de la Universitatea din București, a lucrat ca traducătoare la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1948–1958), apoi într-o cooperativă, Dactilografia (1958–1961), suportând urmările arestării și condamnării la opt ani de închisoare a soțului său, inginerul Vlad Stolojan. În ianuarie 1962 ei pleacă definitiv din țară, „răscumpărați” de familia franceză a lui Vlad Stolojan, și se stabilesc la Paris ca refugiați politici. În 1975 S. fondează împreună cu Dumitru Țepeneag revista „Cahiers de l’Est”; colaborează la Europa Liberă. Între 1986 și 1992 conduce Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, cu sediul la Paris, în 1989 fiind distinsă de American Romanian Academy cu Diploma de Onoare pentru această activitate. Interpretă de limba română a președinților Charles de Gaulle, Georges Pompidou, Valéry Giscard d’Estaing, François Mitterrand și Jacques Chirac, a revenit în România însoțindu-l pe Charles de Gaulle în vizita oficială din 14–18 mai 1968, dar și ulterior. A făcut parte din Consiliul de garanție morală al Institutului Național pentru Memoria Exilului Românesc, înființat în 2003. De-a lungul timpului colaborează cu poezii, proză, medaliaoane și cronici literare la reviste românești din exil: „Limite”, „Ethos”, „Ființa românească”, „Revista scriitorilor români”, „România”, „Cuvântul românesc”, „Mele”, „Contrapunct”, „Dialog”, „Lupta” ș.a. Publică versuri în limba franceză la „Revue de Belles-Lettres” (Geneva), „Cahiers de l’Est”, „Création” și „Polyphonies”, iar eseuri și cronici literare în „Journal de Genève”, „Esprit”, „Le Monde”, „Revue

des études roumaines”, „L’Alternative”, „Lettre internationale” ș.a. Debutază editorial în 1980 cu monografia *Duiliu Zamfirescu*, tradusă în limba engleză de Eric D. Tappe și publicată la Boston.

În comentarea aparițiilor editoriale din țară S. se oprește de cele mai multe ori la cărțile ignorate sau minimalizate, relevând aspecte incomode și concluzii ce se pot desprinde din textele în discuție, cum se întâmplă cu romanul *Intrusul*: „Problema pe care o pune cartea lui Marin Preda este problema morală a lumii românești de astăzi. Ce devin relațiile dintre oameni într-o asemenea societate? Cum poți fi un om sincer și liber în ambianța moralei comuniste [...] în care teama de denunț, cu corolarul ei, adică ascunderea gândului, au devenit realități zilnice?”. Obiectivă, susținută de o bogată documentație, cartea consacrată personalității și operei lui Duiliu Zamfirescu relevă cititorului străin, căruia îi este destinată, particularitățile societății românești într-o etapă istorică de mari transformări. „În ritmul acestei «istorii încetinite» – constată S. în concluzia cărții – oamenii se pot adapta la schimbări, în timp ce miezul lor psihologic și spiritual este conservat”. Duiliu Zamfirescu este văzut ca „romancierul unei lumi dispărute a cărei imagine a coborât în subconștient, unde supraviețuiește cu puterea unui mit”. S-a remarcat că profunzimea și valoarea acestei monografii cu structură clasică – viața, opera, analiza corespondenței – vine din „complicitatea, dincolo de timp, dintre scriitor și criticul literar, dintre bunic și nepoată”, care au împărtășit, voluntar sau forțat, soarta exilului: „Comuniunea în amărăciunea exilului a exacerbat, în mod paradoxal, comprehensiunea și autenticitatea dragostei pentru pământul românesc și pentru valorile lui ideale sau reale” (Matei Cazacu). Autoare de versuri în limba franceză – *Dans les brisures* (1982), *Sur les abîmes verts* (1985), *Bruine de nulle part* (1993) – și în limba română – scrise fie în țară, fie risipite în revistele din exil, puține adunate în volumul *Din urzeala ursitei* (2004) –, S. practică o lirie modernă, antidiscursivă, „fără să anuleze conținutul, pentru că dă expresie unui simțământ fundamental de azi, acela al provizoratului istoric, la care s-a ajuns prin pierderea oricărei tradiții” (Horia Stamatu). În fragmentele de realitate din care se alcătuieste universul liric se identifică frecvent trimiteri la condiția de exilat, mereu în căutarea unei înrădăcinări și cu tristețea imposibilității ei. Și *Maison pour un mirage* (2003), carte de proză cu irizări

poetice, e un fel de du-te-vino meditativ, casa fiind centrul, reperul trecerii prin spații, ani, anotimpuri. Trei jurnale (sub titlul generic *Jurnal din exilul parizian*), incitante prin bogăția informației și remarcabile pentru calitățile artistice, au fost editate în țară în 1996, 1999 și în 2007: *Nori peste balcoane* (jurnalul anilor 1975–1989), *Ceruri nomade* (cuprinzând perioada 1990–1996), *Amurg senin* (consemnând intervalul 1997–2001). În primul volum S. înregistrează fidel starea de tensiune trăită de exilul românesc anticomunist de la Paris, evaluând cu luciditate evenimentele – semnarea tratatelor de la Helsinki („această nouă înfrângere a occidentalilor”), Carta ’77 și noua poziție a intelectualității franceze („Filosofi, profesori, normalieni resping acum marxismul, totalitarismul și Uniunea Sovietică, dar rămâne subînțeles că mai toți provin din rândurile stângii. Cu alte cuvinte, refugiații, exilații, emigranții care n-au încetat să denunțe totalitarismul vor rămâne la fel de necunoscuți ca mai înainte, sacrificați pe altarul istoriei care dă dreptate celor puternici și șireți”), venirea lui Paul Goma la Paris, atacul asupra Monicăi Lovinescu, manifestațiile de stradă, conferința disidenților ruși etc. Antrenată în preocupările cotidiene sau mondene ale „vechii emigrații”, S. frecventează ședințele cenaclului lui L. M. Arcade și reține opiniile participanților (de pildă, la tema „Să scrii în franceză sau în română”, Virgil Ierunca „a condamnat fără apel pe poetul român care ar încerca să scrie în franceză”), e prezentă la conferințele de la Sorbona, la întâlnirile prilejuite de venirea lui Mircea Eliade la Paris, face vizite lui Emil Cioran și plimbări cu Monica Lovinescu etc. Distanța aristocratică și comentariul acid caracterizează multe comentarii ale memorialistei. La dineul pentru Eliade, *doctor honoris causa* la Sorbona, diarista remarcă: „Toată seara, nota pariziană s-a pierdut în concertul de adulații în stil românesc, cu care cei prezenți îi înconjoară pe cei mari”, tot atunci sesizează „noua atitudine românofilă” a lui Eugen Ionescu, care, evocând timpul când împreună cu Eliade și Cioran inaugurasă o generație, declara: „Dacă România nu ar fi fost o țară mică, cu limbă necunoscută, s-ar fi știut că ea se afla atunci la avangarda expresionismului și a tot ce a urmat în Occident”. Se poate afla din însemnările scriitoarei că lui Cioran „îi place să readucă pe tapet povești românești, deși pretinde că s-a detașat de ele”, că „s-a desprins de legionari, dar este la curent cu faptele lor” ori că „tot mai expansiv, cutează să vorbească

despre trecutul lui legionar, pentru a restabili adevărul” ș.a. Al. Săndulescu observa pertinent că „Sanda Stolojan relevă o polivalență a talentului, fiind un observator lucid al evenimentelor politice, un poet sensibil, evocator de oameni și locuri și totodată reflexiv, meditănd adesea la destinul omenirii și îndeosebi al Europei”. În *Amurg senin*, al treilea jurnal publicat de S., sunt comentate pe aceeași tonalitate reflexivă și ironică evenimente din jurul anului 2000 petrecute în România și în Franța. Diarista e atentă la tensiunile politice, la ratările pe terenul democrației în țara de origine, la relațiile dintre cele două state, dar și la aerul decadent ce vine dinspre mediile intelectuale pariziene. Consemnează vizita lui Jacques Chirac în România, vizita regelui Mihai la Paris, observă cu umor „manierele” invitaților veniți din țară, încă tributari mentalităților comuniste. Revine în jurnal meditația asupra identității exilatului român, fiind evidențiată, fără complexul rupturii, sacralitatea spiritului românesc. Publicat în 2009, un volum de memorialistică semnat împreună cu Vlad Stolojan și intitulat *Să nu plecăm toți odată*, explică decizia și relatează demersurile făcute pentru plecarea din țară. Numeroasele informații referitoare la destinul familiei celor doi, al românilor în general, configurează tabloul sumbru al României din anii ’50 ai secolului trecut. S. decupează diverse scene din viața cotidiană pentru a relata despre ceea ce ea numește „un amestec al banalității cu oroarea”. Scrie despre prima tentativă de a fugi peste Dunăre, despre primul arest, despre lagărul de muncă de la Canal etc. Sunt evocate zilele trăite sub semnul instabilității, al precarității, momentul plecării din țară, „încununat” cu raptul de la vamă etc. În opoziție cu toate acestea, copilăria e văzută ca un timp magic, spre care autoarea se întoarce fără convenționala încărcătură emoțională, ci mai degrabă prin imagini și notații cu efect vizual. După plecarea din țară S. a tradus în franceză cartea lui Emil Cioran *Lacrimi și sfinți* (1986) și a alcătuit o antologie din versurile lui Lucian Blaga, *L’Étoile la plus triste* (1992).

SCRIERI: *Duiliu Zamfirescu*, tr. Eric D. Tappe, Boston, 1980; *Dans les brisures*, Mortemart, 1982; *Sur les abîmes verts*, Mortemart, 1985; *Avec de Gaulle en Roumanie*, Paris, 1991; ed. (*Cu de Gaulle în România*), tr. Rodica Chiriacescu, București, 1994; *Bruine de nulle part*, Mortemart, 1995; *Nori peste balcoane (Jurnal din exilul parizian)*, tr. Micaela Slăvescu, București, 1996; ed. (*Au Balcon de l'exil roumain à Paris*), Paris–Montréal, 1999; *Ceruri nomade (Jurnal din exilul parizian. 1990–1996)*, tr. Micaela

Slăvescu, București, 1999; ed. (*La Roumanie revisitée. Journal 1990–1996*), Paris, 2001; *Maison pour un mirage*, [Paris], 2003; *Din urzeala ursitei*, pref. și desene Alexandru Lungu, Königsbrunn, 2004; *Sub semnul depărtării (Corespondență Constantin Noica – Sanda Stolojan)*, pref. Matei Cazacu, București, 2006; *Amurg senin (Jurnal din exilul parizian. 1997–2001)*, tr. Sanda Stolojan și Dana Petrișor, București, 2007; *Să nu plecăm toți odată. Amintiri din România anilor '50* (în colaborare cu Vlad Stolojan), tr. Dana Petrișor, postfață Matei Cazacu și Nicolas Stolojan, București, 2009. **Traduceri:** Remus Luca, *Ana Nucu*, București, 1955; Emil Cioran, *Des Larmes et des saints*, Paris, 1986; Lucian Blaga, *L'Étoile la plus triste*, Paris, 1992.

Repere bibliografice: Matei Cazacu, [*Sanda Stolojan*], „Limite”, 1982, 34–35, „Lupta”, 1991, 161, 162; Horia Stamatu, *Poezia franceză a Sandei Stolojan*, „Limite”, 1983, 40–41; Andreea Deciu, „*Cu de Gaulle în România*”, RL, 1994, 31; Annie Bentoïu, *Portret și portrete*, RL, 1996, 33; Marius Vlad, *Farmecul discret al unui jurnal parizian*, APE, 1997, 5; Mariana Sipoș, *De vorbă cu Sanda Stolojan „sub semnul lui Hermes”*, JL, 1999, iunie–iulie; Alex. Ștefănescu, *România, mon amour*, RL, 2000, 19; Elisabeta Lăsceni, *Elegie pentru exilul românesc*, CC, 2000, 2–3; Alexandru Niculescu, *Un jurnal de exil intelectual*, JL, 2000, 19–24; Dimisianu, *Lumea*, 402–406; Pop, *Viață*, 68–74; Săndulescu, *Memorialiști*, 305–311; Mihăilescu, *Lit. rom. postceașism*, I, 211–215; Sorin Lavric, *Arta epistolară*, RL, 2006, 26; Eugen Simion, *Un discurs îndrăgostit și amical. Melancolia fructului oprit*, CC, 2007, 6–7; Gheorghe Glodeanu, *Sanda Stolojan și amurgul exilului parizian (I–III)*, „Nord literar”, 2009, 4–6; Manolescu, *Enciclopedia*, 665–667. **M.P.-C.**

STRADA, revistă apărută la Câmpina, lunar, de la 1 iunie 1932 până la 4 mai 1936, sub conducerea unui comitet. Director: Al. Tudor-Miu. Publicația, subintitulată „Ziar liber, literar, social”, are, după un an de funcționare regulată, apariții sporadice. Primul număr enunță programul minimal al libertății de „a publica politică fără a face politică și de a scrie literatură fără a face literatură”. Semnează articole pe teme sociale H. Hircan, Sandu Alexandru, Zaharia Ilarion, Gh. Mihăilescu, Lucian M. Pandrea. O cronică plastică este ținută de Ștefan Alexiu, Simion Stolnicu și Horia Bottea. Recenzii dau Al. Tudor-Miu (la poezia lui Radu Gyr și o cronică la pictura lui S. Perahim), Tr. Sfetea, Mihai Cornis Panu, care vădesc interes pentru modernismul extrem. Astfel se trasează și orientarea generală a revistei, unde publică proză Al. Tudor-Miu (un fragment de roman, *Anda*), C. Mihăilescu-Conemy și Ștefan Alexiu. Versurile aparțin lui Horia Bottea (*Poem pentru Cocteau*, text cu accente patetice și imagini prea căutate pentru a depăși un simplu exercițiu modernist, ceea ce

definește, în general, producția de la S.), Miron Radu Paraschivescu, Al. Tudor-Miu (în fiecare număr), Simion Stolnicu (*Poem barbar*), Adrian Grigoropol, Toma Negură, Paul Păun ș.a. Geo Bogza figurează, în decembrie 1935, cu un poem dedicat lui S. Perahim (*Prinderea floroșilor asasinii*), iar în februarie 1936 Ștefan Baciuc intră în sumar cu poemul *Patinaj*. Din decembrie 1935 apar rubricile „Cronici” și „Puncte”, adăugate la „Artă” și „Cărți”, când Miron Radu Paraschivescu semnează articolul *Arma literaturii*, un text tezigist care consemnează și susține ideea unei orientări de stânga într-o epocă a „antagonismelor de clasă”, invocând sensul umanist din scrierile lui André Gide, André Malraux, Ernst Bloch, Julien Benda și Jean Guéhenno, orientare prezentată ca obligatorie și astfel autolegitimată axiologic. În ultimul număr Ștefan Roll face un portret lui Lev Tolstoi. Mai sunt inserate fragmente din corespondența pictorului N. Grigorescu cu B. Delavrancea și Al. Vlahuță, precum și traduceri, nesemnate, din Charles Baudelaire și Paul Verlaine. **E.M.**

STRAJA CADRILATERULUI, publicație apărută la Bazargic, bilunar, de la 10 ianuarie 1936 până la 17 mai 1938, cu subtitlul „Ziarul coloniștilor, pus sub conducerea unui comitet”. Director: G. Ionescu-Nica; redactor administrator: Th. Dorobăț. Programul anunțat într-un articol intitulat *Legitimă apărare* vizează o afirmare a românității de pe poziții ofensive, ilustrative pentru pozițiile naționalist-extremiste ale publicației: „Noi, coloniștii Cadrilaterului, scoțând acest ziar, voim să învățăm a ne apăra pământul, neamul și tot ce aparține țării noastre creștine, cucerită și apărată cu munca și sângele neamului românesc, și altfel decât cu arma”. Se reproduc poezii cu accente naționaliste de M. Eminescu (*Doina*), Carmen Sylva (*Mama*), B.P. Hasdeu (*Românismul?*). Sunt prezenți cu versuri C. Dumbravă, Thoma Pascu, Maria Botiș-Ciobanu, Mircea Dem. Rădulescu, Tudor Măinescu, Volbură Poiană-Năsturaș ș. a., iar cu proză Mihail Lungianu. Între semnatari se numără și Octavian Goga (*O viață nouă, o casă nouă*). **M.Pp.**

STRAJANU, Mihail (2.X.1841, Tiur, j. Alba – 16.VII.1918, Râmnicu Vâlcea), estetician, traducător. Fiu de țărani, S. a urmat liceul la Blaj, apoi Academia de Drept din Sibiu, ca bursier al Astrei, al cărei membru devine în 1867 și căreia îi va dona o bună parte din manuscrisele sale. Își întrerupe studiile după numai un an, trece munții și se înscrie la Facultatea

de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care o termină în 1868 cu o teză despre etica lui Aristotel. Bursier al statului, studiază filosofia la Paris și la Berlin, iar doctoratul îl susține la Universitatea din Giessen. Întorcându-se în țară în 1872, va fi profesor la Iași. Membru al Junimii, începe să colaboreze la „Convorbiri literare”, după ce, încă din 1866, tipărise traduceri, poezii, articole de critică literară, cronici în „Reforma”, „Familia”, „Federațiunea” și „Românul”. Activitatea didactică și-o continuă ca profesor la Botoșani și la Liceul „Matei Basarab” din București, iar din 1881 la Liceul „Carol I” din Craiova, unde va rămâne până la pensionare (1902). Participă la viața culturală din acest oraș cu numeroase conferințe și prin activitatea legată de întemeierea Ligii Culturale din localitate. Este redactor, în 1884, la revista „Vocea română”, unde îi apar câteva studii și traduceri. Tot în acest timp a colaborat la alcătuirea *Enciclopediei române* a lui C. Diaconovici, pentru care a scris articole referitoare la istoria literaturii române.

Înzestrat pentru cariera didactică, S. a elaborat numeroase manuale școlare, considerate printre cele mai bune din vremea aceea, autorului revenindu-i și meritul de a fi contribuit la răspândirea ideilor esteticii moderne. De altfel, estetica a fost una din constantele preocupărilor sale, concretizate în volume precum *Principie de literatură* (1892), *Principie de estetică și poetică* (I–II, 1893–1896; Premiul Academiei Române), *Cestiuni literare și pedagogice* (1897), *Cestiuni literare* (1897), *Legătura între filosofie și științele experimentale* (1907) ș.a. S. nu era, cu toate acestea, un gânditor original. Aflat, la început, sub înrăurirea cercurilor adversare Junimii, îmbrățișează curând convingerile estetice ale lui Titu Maiorescu, fiindu-le dator în bună măsură. Ideile lui despre artă au o fundamentare psihologică. Partizan al „simpatiei estetice”, el susține că prin intelect artistul ajunge la o cunoaștere perfectă a realității, prin fantezie își creează o „icoană” adevărată a acesteia, iar prin sentimente și prin identificarea cu fenomenul contemplat îi dă expresia cea mai potrivită. Considerat tributar realității, artistul imită, dar nu copiază raporturile și armonia fenomenelor existente în natură și societate, așezându-le sub zodia unei idei predominante. Ceea ce este difuz în natură se clarifică în opera de artă, care devine un mijloc de a trezi în mintea cititorului imaginea cea mai aproape de adevăr a realității. Funcția ei catarctică se manifestă intermediată de plăcerea

estetică, aptă să producă o „liniște senină”, căci frumosul nu are o finalitate exterioară lui. Deși se poate uni cu binele și adevărul, frumosul nu se confundă cu ele, dar are și el un rol determinant în educația omului. Frumosul înseamnă armonie și, de aceea, e condamnată poezia modernă postromantică, pe care teoreticianul nu o înțelege. A acordat, în studiile sale, o mare însemnătate relației dintre artă și știință, relevându-se ca un adversar al celor care susțineau incompatibilitatea acestora. O importanță deosebită acordă și folclorului, pe care îl consideră fundamentul literaturii culte. Într-un studiu despre basm, specie pe care o socotește rămasă a miturilor primitive, el reliefează, în opoziție cu B. P. Hasdeu, rolul stării de veghe în geneza speciei. Deși S. avea un indiscutabil simț al limbii, numeroasele sale traduceri (multe rămase în presă) din literatura latină (Vergiliu, *Bucolicele* și *Georgicele*), italiană (Giacomo Leopardi, Silvio Pellico), franceză (Victor Hugo) și germană (Goethe, Schiller, Ferdinand Freiligrath) nu au alte calități în afara exactității.

SCRIERI: *Etica sau filosofia practică a lui Aristotel*, București, 1868; *Manual de stilistică*, București, 1880; *Începutul renașterii naționale prin școli sau Despre episcopul Petru Pavel Aron*, Craiova, 1891; *Principie de literatură*, Craiova, 1892; *Epistolar*, Craiova, 1893; *Principie de estetică și poetică*, partea I: *Estetica*, Craiova, 1893, partea II: *Poetica*, Craiova, 1896; *Cestiuni literare și pedagogice*, Craiova, 1897; *Cestiuni literare*, pref. R. Hardouin, Craiova, 1897; *Ioan Eliade Rădulescu*, Craiova, 1902; *Din viața lui Inocențiu Micul, Blaj*, 1903; *Legătura între filosofie și științele experimentale*, București, 1907; *Biblioteca populară Federațiunea „I. V. Socec”*, București, 1907; *Simbolismul. Ch. Baudelaire. Pesimismul d-nei Ackerman sau Influența materialismului asupra literaturii*, Craiova, 1912; *Din cugătările lui Goethe ca filosof și ca om de știință*, Cluj, 1912; *Istoria vieții lui Arthur Schopenhauer, cu o scurtă privire asupra filosofiei lui*, Craiova, f.a. **Traduceri:** Vergiliu, *Bucolicele și Georgicele*, pref. trad., București, 1904; Paul von Heyse, *Nerina*, Craiova, 1909; Silvio Pellico, *Moartea lui Dante Alighieri*, Craiova, 1911; Goethe, *Herman și Dorothea*, pref. trad., Sibiu, 1912.

Repere bibliografice: Dan Smântânescu, *Un uitat: Mihail Strajanu*, AO, 1934, 71–73; C. Ș. Făgețel, *Mihail Strajanu*, R, 1940, 9–11; Bucur, *Istoriografia*, 115–116; Ion Pătrașcu, *Un dascăl ardelean în Oltenia: Mihail Străjan*, „Studii vâlcene”, 1974; *Dicț. lit.* 1900, 818–819; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 412–413; Firan, *Profiluri*, II, 275–277. **D.M.**

STRAJE, Mihail (pseudonim al lui Mihail Stețcu; 30.X.1901, Galbeni, j. Bacău – 1.IV.1978, București), istoric literar, prozator, poet, traducător. Este fiul

Ecaterinei (n. Goga) și al lui Grigore Stețcu, funcționar. Face liceul la Roman. A început Facultatea de Litere la București, fără să își termine studiile. Lucrează ca funcționar la Direcția Generală a PTT. Debutează cu versuri în 1919 la „Moldova de la Nistru” și va fi un colaborator asiduu al multor reviste și ziare, cum sunt „Adevărul literar și artistic”, „Viața literară”, „Cosinzeana”, „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Cronicarul”, „Epoca”, „Facla”, „Familia”, „Gândul nostru”, „Neamul românesc”, „Pământul”, „România literară” (1932–1934), „România literară” (1938–1940) ș.a., iar după al Doilea Război Mondial „Gazeta literară”, „Ateneu”, „Argeș”, „Manuscriptum”, „Tribuna” ș.a.

Volumul de nuvele și schițe *Sora Emilia* (1930) dezvăluie în S. un prozator atent la dramele micului târg de provincie, cultivând uneori pitorescul morbid și excesul de sentimentalitate. Contribuțiile de istorie literară, răspândite în paginile multor publicații, fac dovada unei pronunțate preocupări pentru elucidarea acelor amănunte ale vieții literare care scapă atenției comentatorilor de opere. Din pasiunea pentru asemenea cercetări ia ființă *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români* (1973), un instrument de lucru indispensabil istoriei literare, prima și cea mai cuprinzătoare lucrare de acest fel din spațiul cultural românesc, unde S. are în vedere peste două mii de autori, identificarea și atribuirea pseudonimelor fiind rodul unui efort documentar de trei decenii. O serie de versuri ocazionale sau dedicate unor personalități literare sunt adunate în volumul postum *Balans încremenit* (1979), oferind imaginea unui scriitor în parte de factură clasică și de înclinație manieristă, aflat însă și în sfera de influență a poeziei lui Ion Barbu. Interesul din tinerețe pentru critica plastică își află ecoul într-o prezentare a pictorului dobrogean Stavru Tarasov (1931) și într-o incursiune intitulată *Gheorghe D. Anghel la mănăstirea Pasărea* („Biserica Ortodoxă Română”, 1966). A tradus, uneori în colaborare, scrieri de Jonathan Swift, Edgar Allan Poe, F.M. Dostoievski, Remy de Gourmont, André Gide ș.a.

SCRIERI: *Sora Emilia*, Constanța, 1930; *Un pictor dobrogean: Stavru Tarasov*, Suceava, 1931; *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973; *Balans încremenit*, pref. George Chirilă, cu un portret de Bob Bulgaru, București, 1979. **EDIȚII:** Artur Enășescu, *Poezii*, pref. edit., cuvânt înainte Radu Boureanu, București, 1968.

Traduceri: Joseph Kessel, *Celula nr. 7*, București, 1930 (în colaborare cu Constantin Iliescu); André Gide, *Amintiri despre Oscar Wilde*, București, 1932; Dimitri Șişmanov, *Literatura bulgară*, Oradea, 1936; E.A. Poe, *Sistemul doctorului Catran și al profesorului Puff*, București, f.a. (în colaborare cu Constantin Iliescu); F.M. Dostoievski, *Eternul soț*, București, 1939 (în colaborare cu C. N. Negoită); Émile Dermenghem, *Aspecte din literatura arabă de azi*, București, 1939; *Interpretări din lirica lui Gourmont*, București, 1940 (în colaborare cu Teodor Scarlat); Vicente Blasco Ibáñez, *Regele preriilor*, București, 1943; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, București, 1946.

Repere bibliografice: G. Șt. Cazacu, „Sora Emilia”, „Cronicarul”, 1931, 6; Zoe G. Frasin, „Sora Emilia”, „Scriisul nostru”, 1931, 7–8; Traian Stănescu, „Sora Emilia”, „Dacia”, 1931, 106; Al. Robot, *Literatura de provincie*, RP, 1932, 4 439; Pericle Martinescu, Dimitri Șişmanov, „Literatura bulgară”, SDM, 1936, 4; Traian Georgescu, Dimitri Șişmanov, „Literatura bulgară”, „Pagini basarabene”, 1936, 4–5; Piru, *Varia*, I, 282; Dumitru Micu, „Dicționar de pseudonime”, CNT, 1973, 41; Marin Bucur, „Dicționar de pseudonime”, RITL, 1974, 3; I.H. [Ion Hangiu], „Dicționar de pseudonime”, LL, 1974; Carianopol, *Scriitori*, II, 125–136; *Dict. scriit. rom.*, IV, 408–410.

C.Pp.

STRATAN, Ion
(1.X.1955, Izbiceni, j. Olt – 19.X.2005, Ploiești), poet.

Este fiul Elenei Stratan (n. Aspra), profesoară, și al lui Valeriu Stratan, tehnician, ofițer de aviație. Urmează la Ploiești cursurile școlii generale și Liceul „Al. I. Cuza”, absolvit în 1972, apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1975–1981). În studenție frecventează cenaclul „I.L. Caragiale” (din Ploiești), pe cel de la revista „Amfiteatru” și Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu. Profesor la Ploiești și în comunele prahovene Plopeni și Teișani (până în 1985), apoi bibliograf la Biblioteca „Nicolae Iorga” din Ploiești, este redactor (1990), director adjunct (1996) și redactor-șef adjunct (2000) la revista „Contrapunct”. Debutează în februarie 1973 la „Amfiteatru”, iar editorial în 1981 cu volumul *Ieșirea din apă*. Mai

colaborează cu versuri și articole la „România literară”, „Echinox”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Axioma” ș.a. Este prezent în antologii din țară, dar și din Franța, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, Spania, Germania, Canada etc. Între 1990 și 1993 a beneficiat de burse de creație în Franța. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1993), Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1995), Premiul Asociației Scriitorilor din București (2001), Premiul ASPRO (2002) ș. a.

Prin publicarea în 1982 a volumului colectiv *Aer cu diamante*, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei și S. (fiecare având deja câte un volum personal) au fost lansați ca vârful de lance ale tinerii generații optzeciste. Cu toate acestea, S. este un neomodernist stănescian-barbian, travestit neglijent în postmodern. Distanța sa față de optzecismul de tip postmodern este definită de Mircea Cărtărescu, pentru care fostul său coleg de la Cenaclul de Luni este „structural, un poet modernist care torsionează limbajul la toate nivelurile sale ca să exprime un inexprimabil profund, de natură metafizică și religioasă”. Alți critici (Nicolae Manolescu, Cornel Regman, Radu G. Țeposu) au insistat pe ermetismul poeziei sale, asupra dimensiunii livești sau asupra componentei textualiste (Octavian Soviany ș.a.). În primele cărți – *Ieșirea din apă*, apoi *Cinci cântece pentru eroii civilizației* (1983), *Lumină de la foc* (1990) –, deși vocea poetului se exersează în diverse game și arpegii optzeciste, poate fi recunoscut un stil unitar. S. optează pentru o lirică a metamorfzelor, poemele constituind în genere amalgamuri textuale, construite după o logică absconsă: jumătate barbian-ermetică, jumătate absurd-jucăușă, în spiritul ludicului metafizic din poezia lui Nichita Stănescu. Abia cu versurile din *Lux* (1992) lirismul metafizic, discursiv se mai scutură de măștile fals-jucăușe, se concentrează și se adâncește. Autorul devine mai puțin „optzecist”, e mai proaspăt, renunțând la construcțiile compozite și dinamice de până acum, cărora le preferă poemul eleat, interiorizat, de idei. Teme moderniste – timpul, memoria, moartea, identitatea, ființa (uneori cu majusculă), raportul dintre gândire, cuvinte, simțuri și realitate etc. – sunt abordate însă cu instrumente postmoderne: parodia, jocul lingvistic și intertextual, construcția hibridă a poemului și a imaginii, desfacerea (textualistă) a mecanismelor limbajului. Uneori tocmai această metafizică în registru ludic

constituie farmecul poemelor (*Odă, Prolog*), alături combinarea lor nu se articulează într-un discurs viabil poetic, ca în *Deus ex machina, Ieșirea din apă*, dar și în *Rama de cuvinte I, II*, ce pare o poemă filosofică de Nichita Stănescu pusă pe note, sau în *Pentameronul*, un fel de *Joc secund* rescris în gamă minoră, în genul prozelor poetice pentru copii de Marin Sorescu. În *Kant Orient-Expres* sau în *Odă* se observă cel mai bine amestecul (reușit) de asociații metaforice proaspete și aluzii livești, de limbaj abstract-ermetic și colocvial-discursiv, de imagini suave, romantice și (neo)realiste, tehniciste, șocant-avangardiste. Este un joc aparent aleatoriu, dar care desfășoară, în volutele sale imprevizibile, o semnificație mai mult sau mai puțin obscură: „Să mă scutur de simțuri cum / evadatul adormit în zăpadă / sub seara prinsă în gușă de / pelican ca de cârja aortică, / port sufletul, urmă / cu fulgi / Mânătarcă duioasă, burete-nflorit, / căruia-i cânt să adoarmă. // Sprijinit de Porțile / Orientului. Mă aștept” (*Odă*) sau: „peisajul ca un tablou / electric fără fire / aprins de un nerv / deodată inima ta șterge geamul cu / optzeci de gesturi pe minut / deodată plămânii tăi / mișcă frunzele / un iepure traversând geamul ca punctul / săritor la nevoie al electroencefalogramei // sunt eu sunt eu sunt eu / și gândul despre asta deja gândit / mototolit aruncat undeva...” (*Kant Orient-Expres*). Apar procedee textualiste de tipul „eu acum scriu acest poem / despre acest poem pe care îl scriu”, dar din perspectiva unei temporalități ambigue: „Poemul se va termina și nu apuc să spun nimic” (*Cartagina*), „Numai eu și poemul acesta nu avem amintiri” (*Pământ roșu*). Dacă în *Dueliștii S.* propune o „încartiruire în simțuri” (o autoimpusă limitare la real, „abdicarea” de la viziune), în barbiana *Pământ roșu* „virtualitatea / îmi apare cu mâinile pătate de realitate”, iar poetul își dezvăluie adevăratul model, modernist, religios-metafizic, al limbajului: „Pâinea se frânse în bucăți. / Limba se frânse în cuvinte”. De altfel, tema stănesciană a frângerii cuvântului și a sfâșierii eului liric e prezentă în *Grota, Vers, Locul de trecere*, acesta din urmă fiind unul din cele mai originale poeme ale sale. Cu *Ruleta rusească* (1993) livrescul revine într-o nouă formă: ciclul *Ediție critică* propune imitații și parodii după și cu versuri din lirica românească de pe la 1860 (poate fi aici și o influență a *Levantului* cărtărescian). Acest volum, oarecum de „tranziție”, mai cuprinde poeme textualiste și poezii

(moderniste) pe tema timpului. Odată cu *Desfacerea* (1994), titlu care îl reia pe cel al mai multor poeme din *Lumină de la foc*, se propune o „lirică de semne”, realizată uneori și prin intermediul ludicului de limbaj, dar fără intenția parodică optzecistă. Timpul, trecerea, moartea devin teme obsedante, înscrise în confesiuni discursive (*Locul de trecere*, *Corabia*) sau în false scenarii narativ-alegorice (*Formele interioare*, *Nici o inimă*). Se remarcă tendința spre un limbaj cât mai concret, spre conglomeratele de imagini și desfășurările lingvistice stufoase (*Nici o inimă*, *Et-cetera*), mai ales în versuri despre drama (interioară și cosmică) a trecerii, de parcă spaima de vid se acoperă de cuvinte. În *Cântă, zeiță, mânia...* (1996) și în cărțile următoare se produce o reîntoarcere (pe alocuri) la lirismul concentrat, nu întotdeauna și abstract, precum în „poeme japoneze”, compuse în delicate tușe realiste, sau în poeziile aforistice din *O zi bună pentru a muri* (1996), *Mai mult ca moartea* (1997), *Apa moale* (1998) și în volumul de aforisme *Cafeaua cu sare* (1998). Culegerile sunt compozite, inclusiv valorice: de la cântecele romantice, facile, la versuri optzeciste ludic-livrești, de la poezia realității „ireale” la un fel de baladesc prozaic. Ciclul *Prințesa era bolnavă* din *De partea morților* (1998) pare să imprime o nouă direcție – un neorealism

imagist-simbolic. În antologia *Celebra specie umană* (1999), ca și în *Oameni care merg* (1999), lirismul devine joc (al inimii) între viață și moarte, la limita dintre grav și ludic, multe poeme adoptând formula unui fel de cântec postmodern, spre exemplu în *Cimitirul de mașini de formula unu*. Tema timpului și tema morții (mersul spre moarte fără picioare, călătoria) devin din ce în ce mai frecvente în *Zăpadă noaptea* (2000), *Crucea verbului* (2000), *O lume de cuvinte* (2001), unde se simte însă o acută tendință de simplificare a structurii textelor, de la dimensiune, dispoziție grafică la metaforism și sintaxă. O disperare blândă se citește în jocurile cu moartea (*Jocuri*), în versurile religioase, ludic-ermetice (*Dansuri*). Poezia se zbate între tăcere și țipăt, trece nestingherită din regimul gratuității ludice în cel al tragicului. O anumită influență bacoviană (tristețea, motivul ploii, simplitatea melodioasă), perceptibilă în ultimele două culegeri, se resimte mai pregnant în *Biserica ploii* (2001) sau în *Spălarea apei* (2001), unde moartea e sinonimă cu spaima de vid. Dacă lirismul se concentrase, S. optând pentru un gen de notație impresionistă a unor instantanee (imagini, idei) și mizând mai mult pe sugestie, în *Țara dispărută* (2003) se revine la eteroclitul formulei optzeciste, în poeme lungi, pseudonarative, de tip mozaic

Alexandru George, Dan Laurențiu și Ion Stratan

(combinarea de sfere lexicale, regimuri diferite ale imaginii, juxtapunerea unor fragmente dispartate etc.). Textul se abstractizează, se complică până la barochism, sensul e ocultat de materialitatea opacă a cuvintelor și a imaginilor: este materialitatea pestriță a lumii postmoderne, în spatele căreia poetul presimte, mai rău decât moartea, nimicul. *Cartea ruptă* (2005) e un volum experimental în care forța imprevizibilă a poeziei lui S. irumpe: poeme scurte, explozive, alcătuite din decupaje eteroclitice, în care discursul sare de la poezia cuminte a banalului cotidian la ironie și absurd sau la imagini sticloase, simbolice ori de o concretețe palpabilă, dureroasă: „Timpul nu e decât un orizont, o margine/ de pădure dreaptă de unde așteptăm/ să apară vânatul// Ursul nu va veni, el dansează după/ propria umbră// OCHII TĂI PRIVESC DIRECT ÎN CREIER// Poate vulpea, învârtindu-și șiretenia/ ca pe mățăni/ Vânători și vânați: - se aude un Tunet/ pentru Tine sau pentru Mine?” (*Pe marginea ultimei prelegeri a lui Martin Heidegger*, 5) sau „Nu înțeleg unele cuvinte din traducerea filmului/ pentru că în fața chiar a televizorului stau/ cești, pahare și vederi// - Te iub... - Și eu d... ploaia cade ca o cazarmă/ Unde s-a dus cu steagul acela de învingător?/ Nu trebuia să îl las să plece” (*Durerea ca formă a elipsei*). *Cafeaua cu sare II*, subintitulat *Paradoxuri și parafraze*, apărut în 2005, după tragica sinucidere a poetului (care își anunțase demult limita vieții la 50 de ani), adună panseuri, *mots d'esprit*, aforisme, sintagme paradoxale sau poetice, multe trădând o vocație moralistă și ironistă, dar și efervescența lingvistică, se pare, obișnuită în viața de zi cu zi a poetului, amestecând tragicul și ludicul. „Fotoviziunile” care însoțesc volumul și în care imaginea cuțitului este un leitmotiv sunt revelatoare pentru obsesia macabră a poetului (acesta și-a compus un sinistru ritual de sinucidere, prin împlântarea unui cuțit în inimă). În 2006 e publicat un alt manuscris postum, imposibil de clasat, cel mai vizibil lucrat experimental text al său și unul dintre cele mai semnificative în acest sens din poezia contemporană, intitulat provocator *Nefertiti Eminovici*. Concepută ca o serie de scrisori ale Veronicăi Micle către Eminescu, cu o puternică amprentă vizuală – scrisorile fiind încadrate în chenare, având cuvinte, sintagme, propoziții scrise cu majuscule, mici desene sau semne grafice integrate în text –, formula se subminează și metamorfozează continuu. De la epistole fanteziste, romanțioase, la

fulgurații de poezie expresionistă, de la proza onirică la amestecul de citate și „tăieturi” din cărți sau din cotidian (reclame, anunțuri din publicitate, afișe de magazin), scriitura polimorfă a acestui volum, pusă sub semnul unui ermetism ironic, este un Babel care îmbină autenticismul și intertextualitatea, gravitatea existențială și ludicul, când prețios, când realist, dar cu un clar efect de comic și absurd metatextual.

Ion Stratan face o poezie de cunoaștere (în terminologia veche a criticii) și reia un număr de simboluri, arhetipuri deja trecute prin poezie: oul, oglinda, nunta cosmică, geneza, Cuvântul, apocalipsa... Ele intră, în poem, în combinație cu formele negative ale realului. Tehnica este de a raporta pe cele din urmă la cele dintâi și a fixa liric o stare de spirit în raport cu lumea de obiecte din afară. Poetul refuză tonurile direct confesive, biografismul. El își „moșeste” îndelung gândul înainte de a-l trece pe hârtie. Și moșeala constă în a prinde, în stil mozaic, imagini din universuri diferite într-un discurs care refuză linearitatea, coerența vechii poezii.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Ieșirea din apă*, București, 1981; *Aer cu diamante* (în colaborare cu Mircea Cărtărescu, Florin Iaru și Traian T. Coșovei), pref. Nicolae Manolescu, cu desene de Tudor Jebeleanu, București, 1982; *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*, București, 1983; *Lumină de la foc*, București, 1990; *Lux*, București, 1992; *Ruleta rusească*, București, 1993; *Desfacerea*, București, 1994; *Cântă, zeiță, mânia...*, București, 1996; *O zi bună pentru a muri*, Constanța, 1996; *Mai mult ca moartea*, Botoșani, 1997; *Apa moale*, București, 1998; *Cafeaua cu sare*, Ploiești, 1998; *De partea morților*, Ploiești, 1998; *Celebra specie umană*, Timișoara, 1999; *Oamenii care merg*, Ploiești, 1999; *Crucea verbului*, Pitești, 2000; *Zăpadă noaptea*, Ploiești, 2000; *Biblioteca de dinamită*, pref. Călin-Andrei Mihăilescu, postfață Octavian Soviany, București, 2001; *Biserica ploii*, pref. Al. Cistelecan, Ploiești, 2001; *Jocurile tăcute*, Deva, 2001; *O lume de cuvinte*, Cluj-Napoca, 2001; *Spălarea apei*, București, 2001; *Pământ vinovat*, Ploiești, 2003; *Țara dispărută*, București, 2003; *Cafeaua cu sare II. Cu șase fotoviziuni „Răstigniri” ale autorului*, îngr. și pref. Nicolae Boaru, Ploiești, 2005; *Cartea ruptă*, Ploiești, 2005; *Nefertiti Eminovici*, postfață Traian T. Coșovei, București, 2006; *Pentarombul: Ploieștiul în cinci prieteni*, îngr. Ioan Vintilă Fințiș, pref. Florin Dochia, Ploiești, 2011.

Repere bibliografice: Grigurcu, *Existența*, 474–485, 505–508; Simion, *Scriitori*, IV, 499–507; Ioan Holban, „Trecutul lor e stagnarea / Prezentul e mersul, cascada, marea”, CRC, 1991, 14; Traian T. Coșovei, [Ion Stratan], CNT, 1992, 46, LCF, 2010, 42; Ioana Părvulescu, *La lumina tinerețelor cuvinte în floare*, VR, 1992, 12; Țeposu, *Istoria*, 70–72; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 428–432; Regman, *Dinspre*

Cercul Literar, 120–126; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 149, 153, 156, 311, 382–385, *passim*; Cistelean, *Top ten*, 15–17, 160–162; Grigurcu, *Poezie*, II, 437–452; Mincu, *Poeticitate*, 389–393; Cristea-Enache, *Concert*, 99–103; Lefter, *Scriit. rom.*, 80–90, III, 179–182; Manolescu, *Lista*, I, 369–374; Pop, *Viață*, 234–238; Geo Vasile, *Manualul fugii de lume*, CNT, 2000, 43; Soviany, *Textualism*, II, 84–89; Roxana Sorescu, *Ion Stratan – o lume de cuvinte*, ALA, 2002, 612; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Despre spectre și alți demoni*, LCF, 2002, 12; Gheorghe Grigurcu, *Comedia literaturii*, RL, 2002, 22; Mircea A. Diaconu, *Ion Stratan și metafizicul butaforic*, CNT, 2002, 16; *Dict. scriit. rom.*, IV, 410–412; Raluca Dună, *O bombă cu efect întârziat*, LCF, 2003, 14; *Dict. analitic*, IV, 61–63; Iulian Boldea, [Ion Stratan], VTRA, 2004, 11–12, PSS, 2005, 10–12; Cistelean, *Al doilea top*, 76–78; Teodora Dumitru, *DEX-ul și poezia (I–II)*, ALA, 2004, 736, 738; Bogdan Ghiu, [Ion Stratan], LCF, 2005, 38, RL, 2005, 43; [Ion Stratan], VTRA, 2005, 11–12 (grupaj special); Lefter, *Flashback*, 308–315; Bodiu, *Evadarea*, 73–95; Manolescu, *Istoria*, 1336–1338; Cosmin Ciotloș, *De-a v-ați ascunselea*, RL, 2010, 48; Marius Chivu, *Metafizica în blugi*, ALA, 2010, 1054; Soviany, *Cinci decenii*, I, 237–241.

R.D.

STRATOI, George (1914, Plaiu Cosminului–Cernăuți – 9.XI.1935, Cernăuți), poet, publicist. Urmează școala primară în satul natal, după care își continuă studiile la Liceul Real din Cernăuți, pe care îl va absolvi în 1933. Se înscrie la Universitatea din Cernăuți, urmând cursurile Facultății de Științe, secția matematică și filosofie. Colaborează încă din liceu la „Junimea literară”, „Glasul Bucovinei”, „Iconar” și „Timpul”, scrie la revistele „Izvodiri” și „Plaiul Cosminului”. Se stinge din viață la Spitalul Central din Cernăuți și este înmormântat în cimitirul din satul natal. Singurul lui volum de versuri, *Poeme* (1937), este tipărit postum sub îngrijirea lui Teofil Lianu și a lui Ion Marțian.

Poezia lui S. se încrie în mișcarea generației tinere de la 1930 care încearcă să definească un specific menit să resusciteze identitatea bucovineană printr-o dublă direcție: de sincronizare cu literatura modernistă din Vechiul Regat și de preservare a particularităților locale, căutând să depășească atât mesianismul poeziei naționaliste în genul lui G. Rotică, cât și experimentele poeziei moderne. Deși viziunea artistică este curmată înainte ca generația scriitorilor bucovineni să-și definească mai clar intențiile (inclusiv cele politice), versurile lui S. sunt simptomatice, fiind influențate de un așa-zis fenomen *Sturm und Drang*, dar prezentând similitudini și cu estetica lui Lucian Blaga, scriitor pe care tinerii

bucovineni îl frecventează și îl cultivă. Simbolul care apare în mod repetat, caracterizând cel mai bine lirica lui S., este cel al „sângelui”, ce sugerează când un vitalism nestăvilit în concordanță cu natura orgiastică, când o trăire în proximitatea morții: „Auzi? Rădăcinile/ Sug seva flămânde, din lut./ Graiul lor mut/ De plăcere în lujere-și țipă zveltețea/ Și-și râd frumusețea/ În floare./ Ce negură mai fumuie în tine?/ / Din nebănuite colțare/ Calde culcușuri, copcine/ Gem dobitoacele, clocot de sânge-n căldură./ Aud zvăpăirea-ți din sânge, armură”. Este o poezie exaltată, a energiilor primitive, care surprinde natura dezlănțuită prin tablouri de furtună și ploii abundente contrastând cu perioadele de liniște profundă (*Strofe reci*, *Furtună*), dar, pe de altă parte, o poezie a stărilor liminale, în care viața și moartea se confundă, de obicei figurate prin imaginea trupului drenat de sânge, sugestie a ftiziei de care suferea autorul (*Prezentare*, *Recital*, *La căpătâiul unui muribund*). Altă caracteristică este încercarea de acomodare a elementelor moderne, de esență romantic-expresionistă, cu un imaginar rezonând cu tendințele generaționiste de a configura un „localism creator”, opozabil Centrului. Astfel, omul este „Strâmbă-Fumuri”, amintind de un personaj din basmele populare, poezia este un cântec în care se amestecă „cristale de azur” cu „patru-cinci linguri de moare”, evocarea copilăriei este însoțită de metafore împrumutate din gastronomia locală, iar efemeritatea existenței este sugerată printr-o idilă dintre semințele de porumb și un fir de negară spulberate de o boare de vânt. Elementele moderniste deviază imaginea lui S. de la portretul făcut de Teofil Lianu: un „flacău, strâns în ȋțari, căciulă, brâu frumos, bondiță”, care cântă din „fluiet de alun” versuri „ca frunza plopului” și ca „boabele de rouă”. Poezia lui S., încă nedefinită și insuficientă cantitativ, nu a avut răsunet pentru generația '30 din Bucovina, nefiind cuprinsă nici în antologiile dedicate zonei. A lăsat în manuscris ciclul de versuri *Văpăi lunare* și scrieri în proză așezate sub titlul *Fragmente și schițe*.

SCRIERI: *Poeme*, îngr. și pref. Teofil Lianu și Ion Marțian, Cernăuți, 1937.

Repere bibliografice: M. Niculescu, „*Poeme*”, U, 1937, 294; Traian Chelariu, „*Poeme*”, GBV, 1937, 5 060; E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*, Cernăuți, 1943, 24–25; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Literatura română din Bucovina*, Cernăuți, 1995, 116–117.

Mr.M.

STRATULAT, Mariana (20.VI.1977, Vârșeț, Serbia), poetă, prozatoare, jurnalistă. Este fiica Floricăi și a lui Gheorghe Jivan, țărani. A urmat la Vârșeț cursul primar, apoi Școala Medie de Chimie și Textile (1995–1999) și Școala Superioară de Chimie și Textile din cadrul Universității din Belgrad (1999–2002). După absolvire este colaboratoare și mai târziu angajată la publicațiile Casei de Presă și Editură Libertatea, iar din 2006 e redactor al emisiunilor în limba română la Postul de Televiziune Banat din Vârșeț. Este, de asemenea, corespondentă a Postului de Radio Reșița (2009). Debutează în „Libertatea” (2002) și editorial cu volumul de versuri *Doar copii!* (2002). A colaborat la ziare și reviste din Serbia și din România, precum „Bucuria copiilor”, „Confluente”, „Cuvântul românesc”, „Foaia orăvițeană”, „Libertatea”, „Lumina”, „Mișcarea literară”, „Opinca”, „Revista română”, „Semenicul”, „Tineretea”, „Tradiția”, „Vrșacka Kula”.

Spirit lucid și angajat, **S.** scrie o poezie pasională. Discursul liric alternează cu fragmente eseistice, în care se dezbate probleme dramatice ale lumii contemporane. În proză prioritate are confesiunea, însă nu lipsesc subtile introspecții, dublate de incursiuni în psihologia altor personaje, ori jocul perspectivelor. Nu de puține ori naratoarea se substituie personajelor, încât acestea apar uneori ca tot atâtea ipostaze ale ei sau alter egouri atribuite celor din preajmă. Dialogurile par, în consecință, niște colocvii ale autoarei cu eul său, după trecerea printr-o experiență traumatizantă, ceea ce creează o aureolă de mister. De altfel, suspansul nu lipsește din derularea întâmplărilor narate, tot așa cum mai peste tot se relevă prezența elementelor autobiografice, abia disimulate. Prozatoare cu o voce feminină distinctă în spațiul Voivodinei, **S.** conturează în romane mediul rural multietnic în care trăiește, face deseori trimiteri la istoria lui, o lume fluidă, cufundată parcă în somn. Pe de altă parte, autoarea imaginează acțiuni în câmpul posibilului, într-un viitor care poate fi real sau doar o ficțiune. Bună cunoscătoare a universului copiilor, **S.** scrie și pentru ei, încercând să dea răspuns la unele din miile lor de întrebări. Poeziile sunt crâmpie desprinse din lumea mirifică a celor mici, pură, senină. Labirintul fermecat al copilăriei, visurile copiilor, Țara Piticilor, Ursulică, Moș Crăciun intervin în desfășurarea basmelor, modificându-le.

SCRIERI: *Doar copii!*, Pančevo, 2002; *Masca de aur*, Pančevo, 2004; *Neliniști și speranțe*, Pančevo, 2005; *Fascinația invizibilității*, Pančevo – Cluj-Napoca, 2006; *Mitzi și Puff*, Pančevo, 2008; *Viză pentru șapte zile*, Reșița, 2008; *Aveniturile lui Alex*, Pančevo, 2011; *Monografia Coșteiului: 1361–2011*, Pančevo, 2011; *Nocturne*, Pančevo, 2012; *130 de ani de activitate teatrală la Coștei*, Pančevo, 2012.

Repere bibliografice: Elena Lelea, [Mariana Stratulat], „Libertatea”, 2004, 23, „Tineretea”, 2005, 3; Valentin Mic, *O călătorie printr-o lume posibilă*, „Tineretea”, 2005, 12; Vasile C. Ioniță, *Pe frecvența inimii*, „Libertatea”, 2006, 26; Teodora Ocolișan, *De la fantezie la realitate și invers*, „Tineretea”, 2007, 1; Virgil Rațiu, *Despre cum se scrie poezia*, „Libertatea”, 2008, 13; Doru Dinu Glăvan, *Un roman din categoria prozei feminine*, „Libertatea”, 2008, 41; Vasa Barbu, Nicu Ciobanu, Costa Roșu, *Pe aripile inspirației*, Pančevo, 2008, 157–158; Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*, Pančevo, 2010, 352–355; Brândușa Juică, *Monografia Coșteiului: imagini etnice din Valea Cărașului*, „Libertatea”, 2012, 36. Marina Ancaitan, *Rostirea continuă. Pagini de literatură română din Voivodina*, Pančevo – Sebeș, 2012, 86–90. **V.P.**

STRAVA, Valentin (pseudonim al lui Gavril Popp; 13.XI.1907, Hotoan, j. Satu Mare – 26.III.1984, București), poet, traducător. Învață în satul natal, apoi urmează ciclul secundar la Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare, dar în 1925 optează pentru Școala de Poduri și Șosele din Cluj. În 1927–1928 este salariat al municipalității Clujului, într-o funcție obscură. Face parte din boema literară a tinerilor, audiază cu asiduitate, la Universitate, cursuri de estetică, filosofie, istoria artei etc., iar în 1928 animează, alături de Ion Th. Ilea, Miron Radu Paraschivescu ș.a., un cenaclu literar. Debutează cu versuri la „Societatea de mâine”, în 1931, este prezent în revistele „O lume nouă” și „Caleidoscop”. Editează singur, între 1934 și 1938, „Buletinul oficial al Municipiului Cluj”. Mai colaborează la „Transilvania”, „Gazeta ilustrată”, „Nord-Vestul”, „Patria”, „Ardealul administrativ”, semnând versuri, proză (dintre care se remarcă evocarea lirică, plină de culoare, *Hotoan*, în „Nord-Vestul”, 1940), cronici, articole, note, traduceri, reportaje. Consacrarea e marcată de includerea lui, cu șase poeme, în antologia lui Emil Giurgiuca *Poeți tineri ardeleni* (1940). După Dictatul de la Viena se refugiază mai întâi la Sighișoara, apoi vine la București, unde își va petrece restul vieții. Colaborează la „Ardealul”, „Dacia”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Curentul literar”, „Universul literar”, „Națiunea” (director: G. Călinescu), „Revista româno-maghiară” ș.a. Publică și transpuneri din limba maghiară

(din poezia lui Ady Endre ș.a.). **S.** a rămas în amintirea contemporanilor ca o fire contemplativă și timidă, un om cu existență extrem de discretă, „marginală”, cvasiboemă. A fost funcționar, desenator tehnic, corector etc. la diverse instituții, redactor la „Îndrumătorul cultural” (1955–1960), apoi, spre bătrânețe, paznic la Oficiul Farmaceutic al Capitalei. Trimite sporadic, în special traduceri, la „Flacăra”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”. Debutază editorial târziu, în 1969, cu volumul *Cântec pe zare*.

S-a spus că versurile de început ale lui **S.** conferă un aspect nou peisajului ardelean, „în culori estompate de o tristețe fumurie”, fiind și o poezie a ciclurilor naturii, dominată însă de ezitare, de abstragere din cotidian, rar „luminată de un gând liniștitor” (Emil Giurgiuca). Întrăurit de Ion Barbu, pornind din filonul ilustrat de *Riga Crypto și Iapona Enigel* și de *Uvedenrode*, pare să fie *Poemul Salamandrei* (1971), volum ce cuprinde un unic, lung poem, în trei părți (*Zvon, Salamandra și Bietul dor*), fragmentate tipografic de punerea în pagină în secvențe de câteva strofe fiecare, lectura fiind astfel ritmată, în mod fast, prin pauze obligatorii ce stimulează iscodirea sugestiilor propuse de text. Rezultă un fel de litanie în tonalitatea și cu recuzita descântecului popular, în versuri scurte, cu rimă uneori căutată. Salamandra („Lacerta salamandra salamizah”, precizează, cu ironic-afectată pedanterie, poetul) comportă o valoare simbolică multiplă, reunind contrariile, mediul acvatic și combustia. La **S.** ea revine obsesiv, în imagini de viermuială, conotând teluricul și umidul, tina sau mîlul cleios, pe care le animă cu o feroare colcăitoare. Nuntirea, fecundația și germinația, petrecute la limita dintre elementele neînsuflețite (noroiul etc.) și viață (larvară, dar orgiastică totodată), prilejuiesc imagini poetice alunecoase, uneori șocante, deseori tulburătoare. Modelul barbian nu l-a „sufocat” pe emul, *Poemul Salamandrei* având un sunet propriu: „Din soare curat / Și nedeocheat / De flori și jivine, / De-a nopții stihine. / O, zărilor, zări, / Aprinse chemări, / Rostiți să vină / Din vis și lumină / Cel Mire-nsetat / De-ntâi sărutat / La plaiul de jos / La pieptul duios, / La inima sfântă / Ce geme, pămîntă!”.

SCRIERI: *Cântec pe zare*, pref. Vlaicu Bârna, București, 1969; *Poemul Salamandrei*, București, 1971.

Repere bibliografice: Valentin Strava, în *Poeți tineri ardeleni*, îngr. Emil Giurgiuca, București, 1940, 203; Dumitru Micu, „*Cântec pe zare*”, RL, 1969, 39; Virgil Gheorghiu, „*Cântec pe zare*”, VR, 1970, 4; Camil Baltazar, „*Poemul*

Salamandrei”, VR, 1972, 3; Nae Antonescu, „*Poemul Salamandrei*”, ST, 1972, 4; Vlaicu Bârna, Valentin Strava, RL, 1984, 14; Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994, *passim*; Marcel Marcian, *Cântec pe zare*, APE, 2006, 10.

N.Br.

STRĂBUNII, publicație apărută la București de la 5 decembrie 1926 până la 19 iunie 1927, cu subtitlul „Organ săptămânal al apărării drepturilor românești și creștinești”. Directori: Kostya Rovine (până la numărul 9/1927) și Ioan Verșescu. Revista găzduiește intermitent o pagină culturală (îngrijită la un moment dat de Stelian Constantin și abandonată ulterior, după plecarea lui Kostya Rovine) în care apar știri literare și artistice, cronica plastică, recenzii de carte științifică, literatură populară. Se publică versuri aparținând reginei Maria, lui Ioan N. Polihroniade, Emil Giurgiuca (*Cărând fânul, Duplex*), Al. Tudor-Miu, Kostya Rovine, Pan M. Vizirescu, V. Stoenescu ș.a. Predomină publicistica pe teme naționaliste și elogiul tradiției, într-un registru care configurează ideile dreptei românești. **M.Pp.**

STRĂJERUL, publicație apărută la București, lunar, din mai până în septembrie 1937, cu subtitlul „Revista Falangei Străjerilor”. Redactor: Emanoil Bucuța. Comitetul de conducere este alcătuit din Apostol D. Culea, Costantin Nedelcu, Victor Ion Popa, Șt. Șoimescu, V. Voiculescu. Într-un articol inaugural revista își manifestă dorința de a vorbi despre „tineretul României de azi și despre cea mai nouă și puternică organizare a lui: străjeria”, fiind preocupată de „o mai bună creștere” a acestuia (1/1937). Rubrica permanentă intitulată „Cronica” propune prezentări de cărți, de reviste și personalități. Cele mai multe articole, cu un pregnant caracter educativ, sunt dedicate activității și organizării străjerilor, dar și trecutului istoric, culturii (Emanoil Bucuța, *Orașe-muzee*) sau actualității (G. Țițeica, *Echilibru și armonie*, despre Expoziția Internațională de la Paris). Se publică proză de Ion Dongorozi și comedia într-un act *Plata birului* de Victor Ion Popa. „Cultura caracterului” îl preocupă pe C. Rădulescu-Motru în articolul *Falanga*, Sextil Pușcariu face un echilibrat elogiu muncii intelectuale (3/1937), iar Gala Galaction semnează articolele *Sfânta Scriptură și străjeria* și *Regele și Biserica*. Sunt reproduse numeroase fotografii de epocă, extrem de prețioase, în special pentru istoricul perioadei. Revista este ilustrată cu desene de Lena Constante. Alți colaboratori: George

Breazul, Al. Lascarov-Moldovanu, Simion Mehedinți, Octav Onicescu. **A.P.**

STRĂTESCU, Ion V. (26.VI.1940, Piuța Petrii, j. Ialomița), poet, prozator. Este fiul Floricai (n. Rădulescu) și al lui Vasile Strătescu, ceferist. Învață mai întâi la Călărași, unde urmează și liceul (1954–1957), și face studiile universitare la Facultatea de Construcții Civile, Industriale și Agricole a Institutului Politehnic din București (1957–1963). Inginer constructor, va conduce întreprinderi și grupuri de șantiere din Galați Giurgeni și București. Ca scriitor, debutează în 1974 la „Familia”, iar prima carte, *Ulise, alte întâmplări*, îi apare în 1977. Mai colaborează la „Orizont”, „Poesis” ș.a.

Productiv, S. scrie atât poezie – *Ulise, alte întâmplări*, *Monologul de purpură* (1981), *Jurământ de măr* (1982), *Nedespărțirile* (1990) *Legea apei în deșert* (1998), *Vindecarea prin cuvânt* (2003), *Poker* (2009), *Vizita scorpionului duios* (2012) ș.a., proză scurtă – *Cine trece primul pe pod* (1981), *Dacă privim în ochi privighetoarea* (1989), *Războiul îndrăgostiților* (1999), roman – *Preavizul* (1984), *Dansul iederii* (1987), *Cartea secretelor* (1995), *Darul nebunilor* (1996), *Îngerul venețian* (2000), *Moștenitorii blestemului* (2002), *Cine trage primul* (2010) ș.a., cât și note de călătorie – *Salut, Basarabia!* (1991). Versurile afișează un modernism de marcă interbelică, dar superficial, exprimând o sensibilitate cuminte, de tip contemplativ și elegiac, modelată intermitent de reflecție. Cele mai multe poezii comunică reverii, confesiuni, vagi melancolii, nostalgii, unele fixând, cu grație, scene de idilă clasică. Înotând în râu, o fată devine personaj mitologic: „Tocmai din râu era/ aproape fără vârstă era/ aproape fără vârstă o zeie/ mai luminată ca scoicile mai dulce/ decât lumina soarelui însuși/ ca o înălțare de pasăre/ ne subția văzul/ poate era ceea ce credeam că nu/ există altfel razele soarelui nu s-ar fi târât/ să o privească pe buza valurilor”. Pe alocuri, în *Recviem pentru potcovari*, bunăoară, fondul de modernism al sensibilității poetului se declară franc: „Nu mai există potcovari./ Nu mai există nici cai care să-i caute pe potcovari./ Copiii nu mai descoperă în praf/ potcoave de fulgerătură dură/ pe care să scuipe și să le-arunce-n urmă/ ca să aibă parte de noroc./ Nu mai există caiele, arheologii doar/ de vor descoperi printre dinții ultimului potcovar...// Nu mai există potcovari./ Există numai momentul unei nicovale/ – într-un muzeu, ca o nedumerire, deci –/ Cutreierat de

mistice scânteii./ Există numai poemul acesta ca un cal/ strivit de hulubele de oțel/ ale secolului ce nu uită că e douăzeci”. Cât despre proză, domeniul lui S. e o secțiune de spațiu urban al cărui centru gravitațional e șantierul. Cele mai multe personaje de prim-plan, în frunte cu naratorul însuși, sunt ingineri constructori de vârstă relativ tânără. În povestiri se aleg drept scene ale acțiunii mai ales reuniuni de familie. De pildă, textul titular al volumului *Dacă privim în ochi privighetoarea* descrie o nuntă, iar motivația acțiunii centrale nu e livrată, așa cum se întâmplă și cu alte situații, îndeobște ciudate. Literaritatea constă tocmai în imprecizie, în întreținerea enigmaticului. Nu se urmărește propunerea vreunei semnificații, ci, probabil, exersarea autorului în surprinderea unor jocuri de stări sufletești și în înregistrarea de senzații. Altcândva, în relatarea altei nunți, naratorul, concomitent și personaj, se menține la nivel anecdotic. *Preavizul* e un roman în care întâmplările se desfășoară pe zile. Scris la persoana a treia, el relatează fapte petrecute, timp de douăsprezece zile, de la depunerea de către inginerul Mihai Columban a cererii de demisie până la plecarea efectivă. Relatarea include incursiuni în trecutul personajului, angajat în activitate cu opt-nouă ani înainte. Se află aici o pictură de mediu, cu stereotipiile lui inerente: sarcini de producție, inspecții, promovări, sancțiuni, directori aroganți, bătășani, secretare impertinente, subordonați indolenți etc. Nu și cu entuziasme la comandă, festivisme deșănțate, elanuri muncitorești simulate, depășiri de plan și alte clișee realist-socialiste. Dar un cheag epic lipsește. Tot astfel și în *Dansul iederii*, care continuă acțiunea din *Preavizul*. Aceeași ambianță profesională, aceeași atmosferă în ateliere, în birouri, doar că protagonistul nu mai intră în conflict cu șefii. El apare, de altfel, mai mult în afara întreprinderii, îndeosebi în familie, ca soț și tată. „Evenimentele” parcurse sunt o aniversare (împlinirea vârstei de patruzeci de ani), apoi o deplasare cu mașina în orașul natal, o excursie în Deltă. Aceste momente punctează descripția de tip naturalist a unui climat de existență banală, cu îndatoriri curente, vizite, conversații, îmbolnăviri, spitalizări, decese, căsătorii, nu fără ca naratorul să noteze și stări de conștiință ale personajului, precis circumstanțiate. *Cine trage primul* abandonează romanul de șantier în favoarea romanului istoric și încearcă o reconstituire a regimului Ion Antonescu. Inspirată probabil de *Delirul* lui Marin

Preda, cartea oferă însă o biografie romanțată și o frescă edulcorată.

SCRIERI: *Ulise, alte întâmplări*, București, 1977; *Monologul de purpură*, București, 1981; *Cine trece primul pe pod*, București, 1981; *Jurământ de măr*, București, 1982; *Preavizul*, București, 1984; *Dansul iederii*, București, 1987; *Dacă privim în ochi privighetoarea*, București, 1989; *Nedespărțirile*, București, 1990; *Salut, Basarabia!*, București, 1991; *Cartea secretelor*, București, 1995; *Darul nebunilor*, București, 1996; *Cui îi vine rândul*, București, 1997; *Iubiri interzise*, București, 1998; *Legea apei în deșert*, București, 1998; *Războiul îndrăgostiților*, București, 1999; *Sărutând leoaica pe gură*, București, 1999; *Îngerul venețian*, postfață H. Zalis, București, 2000; *Moștenitorii blestemului*, București, 2002; *Vindecarea prin cuvânt*, București, 2003; *Palme primite, palme date*, București, 2006; *Somațiile*, București, 2006; *Alegere forțată*, București, 2007; *Dansul cocoșului decapitat*, București, 2008; *Anul diavolului*, București, 2009; *Poker*, București, 2009; *Cine trage primul*, București, 2010; *Bordelul zeilor*, București, 2011; *Marșul orb*, București, 2012; *Vizita scorpionului duios*, postfață Octavian Soviany, București, 2012.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, „*Ulise, alte întâmplări*”, ST, 1977, 5; Al. Cistelean, „*Ulise, alte întâmplări*”, F, 1977, 7; Voicu Bugariu, *Povestiri atrăgătoare*, LCF, 1982, 34; Costin Tuchilă, „*Jurământ de măr*”, LCF, 1983, 40; George Pruteanu, *Romane și însăilări*, CL, 1985, 4; Nicoleta Ghinea, *Despre naivitate*, RL, 2000, 25; Henri Zalis, [Ion V. Strătescu], CNT, 2000, 48, 2003, 6, „*Litere*”, 2007, 8, 10, CL, 2009, 7; Șerban Codrin, *Personalita. Dicționar al personalităților ialomițene*, Constanța, 2002, 143; Vasile, *Proza*, 267–271; Vasile, *Poezia*, 261–263; Horia Gârbea, „*Poker*”, LCF, 2010, 5–6; Adrian Jicu, „*Cine trage primul*”, ATN, 2010, 10; Gheorghe Grigurcu, *Un poet oximoronic*, RL, 2011, 8.

D.Mc.

STRĂUȚ, Irimie (28.I.1932, Feneș, j. Alba – 12.III.2017, Deva, j. Hunedoara), poet, prozator, publicist. Aparține unei familii de mineri, tatăl său, Ion, lucrând o vreme la Lupeni, unde locuiește cu familia în colonia Ștefan. **S.** este absolvent al liceului din Petroșani, al Școlii de Literatură „Mihai Eminescu” (1952–1954), unde i-a avut profesori pe Mihai Beniuc și pe Petru Dumitriu, și al Facultății de Istorie–Filosofie de la Universitatea din București (1970), unde va face și studii postuniversitare de limba franceză (1985). După absolvire este redactor la o serie de publicații din Petroșani și Deva. Deține funcția președinte al Comisiei Regionale de Îndrumare a Tinerilor Scriitori, Filiala Hunedoara–Alba a Uniunii Scriitorilor (1959–1962) și pe cea de șef de secție al revistelor pentru copii „Lumița” și „Arici Pogonici” (1962–1989), iar apoi devine redactor la revista în

limba maghiară „Napsugár”. A condus cenaclurile Minerul, redenumit ulterior „Panait Istrati” din Petroșani, cenaclul „Ioan Slavici” din Deva și între 1971 și 2000 este secretar literar al cenaclului „Cezar Petrescu” al Bibliotecii Sectorului 1 din București. După Revoluția din 1989 continuă să scrie literatură pentru copii, înființează în 1990 „Bucuria copiilor” și noua serie a revistei „Licurici”, iar din 1992 face parte din consiliul de conducere al revistelor „Copiii” și „S.O.S. – copiii”. În intervalul 1992–1996 este redactor la revista „Meridian” și în 1994 își asumă funcția de redactor-șef al revistei „Alhambra Star”. Debutază la 16 ani, în revista „Cum vorbim” a Academiei Române, cu un studiu consacrat graiului arhaic și reminiscențelor acestuia în Străuții de Jos, în același an, 1948, apărându-i și un articol despre minerii din Valea Jiului în revista „Veac nou”. A mai colaborat la „Adevărul literar și artistic”, „Anotimpuri literare”, „Ardealul literar”, „Arca”, „Baricada”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Dimineața copiilor”, „Discobolul”, „Familia”, „Luceafărul”, „Munca”, „Național”, „Orizont”, „România literară”, „România Mare”, „Tânărul scriitor”, „Tribuna”, „Totuși iubirea”, „Vremea” etc., precum și în numeroase reviste pentru copii din Republica Moldova, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Germania, China, Grecia, Serbia. Unele scrieri i-au fost traduse în maghiară, engleză, germană, sârbă și chineză.

Structural, **S.** e un poligraf. Autor al câtorva scenarii de film, realizează numeroase emisiuni radiofonice, înregistrează discuri cu povestiri, prelucraza în versuri basme și texte din literatura universală, alcătuiește antologii de literatură pentru copii, precum *Casa fermecată. Culegere de texte literar-artistice pentru copii* (1980), scrie poezie patriotică (grandilocventă, calpă) și întocmește cărți de popularizare (*Cânt etern. Femeia în citate ale marilor bărbați și istorici din Antichitate, până astăzi*, 2005). O constantă a carierei sale rămâne literatura pentru copii, în perimetrul căreia exersează mai multe genuri, de la poezie (*Poezii cu ghici, Poezii din curcubeu*, 2001) și basm versificat (*Iepurașul Botișor*, 2001, *Nemaipomenitele aventuri ale lui Mutulică pe Planeta Zânelor Flori*, 2011) la reușita proză ritmată din seria *Țupa-Țup* (1957), *Țupa-Țup și prietenii săi* (1982) și *Țupa-Țup se întoarce* (1991), unde ludicul generat de polisemie, frazeologie sau onomastică edulcorează mesajul moralizator. O versiune accentuat tezigă a acestui tip de pedagogie ideologizată,

tributară schematismului realist-socialist, domină schițele și povestirile din *Care-i rostul tău...* (1979), *Un milion de mulțumiri* (1985) sau din *Cea mai frumoasă* (1989), narațiuni ale căror personaje sunt pionieri și șoimi ai patriei exemplari, pasionați de știință sau de protejarea naturii, pregătiți să acționeze în chip salvator ori de câte ori este nevoie. Clișeele producțiilor literare realist-socialiste se regăsesc și în povestirile consacrate istoriei convulsive a minerilor din Valea Jiului, adunate în volumele intitulate simbolic *Drumul spre ziuă* (1960) și *Spre ziuă* (1972). Ancorate biografic, orientate ideologic circumstanțial, dar atente la nuanțele vernaculare și de atmosferă, acestea se opresc la greva de la Lupeni din 1929 și la greva generală din 1941, elogiind acțiunile curajoase ale minerilor călăuziți de „comuniștii încercați”. Scrierile lui S. au și un versant memorialistic, constituit din mai multe cărți dedicate destinului lui Nicolae Labiș, *O moarte care dovedește ceva* (2001) și *Ultima graniță a terorii* (2003), oferind reconstituiri compozite ale dispariției poetului, marcate de tot ceea ce ține de conspiraționism. Mai sunt evocate în același registru biografia lui Grigore Vieru și a lui N. Steinhardt – *Fratele lui Eminescu, Grigore Vieru* (2011) și *N. Steinhardt. Sindromul de clausturare în detenție* (2001).

SCRIERI: *Țupa-Țup*, București, 1957; ed. cu ilustrații de Clelia Ottone, Deva, 2003; *Teatrul minerilor, după 10 ani*, Petroșani, f.a.; *Flăcări nestinse* (în colaborare cu Ana Șoit), Deva, 1959; *Drumul spre ziuă*, București, 1960; *Valea Jiului*, București, 1964; *Buzdurucă, cel născut dintr-o nucă*, București, 1966; *Teatrul „Văii Jiului” – 20* (în colaborare cu Victor Fulesi), f.l., 1968; *Ora albă*, Petroșani, 1971; *Spre ziuă*, București, 1972; *Alungarea balaurului*, București, 1973; *Ulciorul nu merge de multe ori la apă...*, București, 1975; *O faptă de un milion*, București, 1975; *Care-i rostul tău...*, București, 1979; *Valea bucuriei*, București, 1979; *Țupa-Țup și prietenii săi*, cu ilustrații de Pompiliu Dumitrescu, București, 1982; *Cavaleri ai meritului pioneresc*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1984; *Un milion de mulțumiri*, București, 1985; *Cea mai frumoasă*, cu ilustrații de E. Draganovici, București, 1989; *Țupa-Țup se întoarce*, București, 1991; *Iepurașii lui Moș Crăciun*, București, 1992; *Noaptea sfântă*, București, 1994; *1 Decembrie, ora astrală a României*, București, 1998; *Vine iepurașul*, București, 2000; *Porumbelii lui Iisus*, Deva, 2000; *De Paști vine iepurașul*, București, 2001; *Iepurașul Botișor*, Alba Iulia, 2001; *Lăcomia se plătește*, București, 2001; *Poveste cu... ghici...*, București, 2001; *Poezii din curcubeu*, Timișoara, 2001; *N. Steinhardt. Sindromul de clausturare în detenție*, București, 2001; *O moarte care dovedește ceva*, Timișoara, 2001; *Pădurarul și Baba Iarna*, Deva, 2002; *Ultima graniță*

a terorii, Târgoviște, 2003; *O poveste pentru fiecare lună*, Deva, 2004; *Albă ca Zăpada și cei doi pitici*, 2009; *Vulpea păcălită*, f.l., 2009; *Nemaipomenitele aventuri ale lui Mutulică pe Planeta Zânelor Flori*, Deva, 2011; *Alfabetul în poeziile și poveștile mele*, Deva, 2011; *Eu, Culiță!*, Deva, 2011; *Prietenii poveștilor mele*, Cluj-Napoca, 2011; *Cum circulăm! Cinci pisici și-un motănel*, f.l., f.a.; *Fratele lui Eminescu, Grigore Vieru*, București, [2011]; *Trei pisoși și-un șoricel*, Deva, 2012.

Repere bibliografice: Cândroveanu, *Lit. rom.*, 199–201; Florin Mugur, *Un revoltat...*, RL, 1991, 41; Anghel Dumbrăveanu, *Ora albă redivivus*, „Meridian”, 1997, 4; Ciorobea Petrișor, *O viață care dovedește ceva – Irimie Străuț la 70 de ani*, CLi, 2002, 3083; Irimie Străuț la 70 de ani. *Bibliografie*, Deva, 2002; Ștefan Nemeček, *Literatura hunedoreană (de la începuturi până în prezent)*, III, Vulcan, 2008, 483–490; Sebastian Bara, *Irimie Străuț, un patriarh al slovei hunedorene*, „Vox Libri”, 2012, 2. **C.R.B.**

STRÂMBEANU, Andrei

(25.VIII.1934, Fântâna Albă–Edineț – 5.VIII.2021), poet, prozator, dramaturg.

Este fiul Alexandrei (n. Damanciuc) și al lui Nicolae Strâmbeanu, țărani. Învăță mai întâi în satul natal, urmând apoi Școala Medie din Pârcova (1949–1954) și Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, ca student la Facultatea de Istorie (1954–1959). Încă din 1958 devine redactor la „Cultura Moldovei”, apoi la diferite edituri. Din 1960 este consilier-traducător la Prezidiul Suprem al RSS Moldovenești, trece la Comitetul de Stat pentru Presă, Edituri și Comerțul cu Cărți, de asemenea în calitate de consilier (1965–1967), de unde e demis. Ulterior va fi redactor la revista „Nistru” (1967–1969), fiind demis și de aici pentru antisovietism, situație care se va repeta și mai târziu. Va mai fi consilier la Uniunea Scriitorilor (1971–1977) și la Comitetul de Stat pentru Cinematografie (1977–1979), redactor la Moldova-Film, secretar literar al Teatrului de Stat „A.S. Pușkin” (1984–1988) etc. Din 1998 până în 2001 e parlamentar. După debutul cu proză din „Nistru” (1962), i se montează în 1971, la Teatrul „Luceafărul” din Chișinău, drama *Minodora*, care este interzisă înainte de ridicarea

cortinei. Prima carte, culegerea de versuri *Fântâna Albă*, îi apare în 1963. Este Cavaler al Medaliei „Mihai Eminescu” (1996) și al Ordinului Republicii (2010), i s-a acordat Premiul Național pentru întreaga operă literară (2012), iar în România a fost distins cu Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei (2008).

Fântâna Albă e o carte despre trăirile unui adolescent dezrădăcinat din mediul rural, de unde și substratul nostalgic al meditațiilor, particularizate prin naturalețe și un sentimentalism discret, pe când *Mireasa* (1967) oferă o suită de nuvele din viața satului. Proza lui S., autor „cu un spirit fin de observație și cu simțul acut al situațiilor de viață paradoxale” (Mihai Cimpoi), conturează psihologii într-o formulă laconică, parabolică, în spirit modern. Ca dramaturg, semnează piesele *Minodora*, *Armăsarul cu dinți de aur* (1989), *Consumatorul de onoruri* (2002), *Oltea* (2004), *Dictatorul sau Clopotul care și-a înghițit limba* (Premiul I la Concursul pentru dramaturgia națională, 2008), *Vin, femei și... tot ce vrei* (2008), majoritatea montate la Teatrul „Vasile Alecsandri” din Bălți, la Teatrul Satiricus „I.L. Caragiale” și Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău. În teatru S. se preocupă, în principal, de teme politice și sociale, reflectând asupra pactului ideologic al scriitorilor în regimul comunist, așezând sub lupă imoralitatea și grotescul omului politic, falsa tranziție și antinomia putere-libertate. Dialogurile, construite în mod dinamic, se pretează jocului scenic, registrul fiind cel al comediei cu ecouri tragice sau mizând pe fantastic, uneori însă exterioare construcției artistice. Piesa istorică *Oltea* reanimă din perspectivă demitizantă legenda mamei lui Ștefan cel Mare, inserând secvențe cu accent realist-psihologic. *Oltea* e descrisă ca o ființă de excepție, contradictorie, în jurul căreia gravitează celelalte personaje. Reușita dramaturgului constă în verbalizarea gândurilor protagonistei, prin crearea unor personaje independente ce ilustrează diversele ei ipostaze, Maria și Sora, de pildă, simbolizând, cum arată Dina Ghimpu, „conștiința Oltei”, în timp ce Călugărița este reversul întunecat, un *Doppelgänger*, al mamei domnitorului. Pe alocuri se simte, fie și stângaci, amprenta lui Shakespeare, *Oltea* împrumutând ceva de la reginele sângeroase ale dramaturgului britanic (tirania, vanitatea, dorința de măreție). Piesa este ghidată însă în mod esențial de resuscitarea patriotismului și a simbolurilor naționale, alegere ce le imprimă un aer de vetustețe. Poemul dramatic *Floare de cais sau Mielul netăiat* a fost pus

în scenă la Karlsruhe, în Germania (2012). S. este și autorul unor scenarii de film artistic și al unor texte pentru cântece.

SCRIERI: *Fântâna Albă*, pref. Valentin Roșca, Chișinău, 1963; *Aruncă-mă în cer*, Chișinău, 1965; *Mireasa*, pref. Vasile Vasilache, Chișinău, 1967; *Contrapunct*, postfață Mihai Cimpoi, Chișinău, 2003; *Oltea*, pref. Dina Ghimpu, Chișinău, 2004; *Floare de cais sau Mielul netăiat*, Chișinău, 2011. **Antologii:** *Și nordica ta liră... Omagiu lui A.S. Pușkin*, Chișinău, 1975.

Repere bibliografice: Vladimir Beșleagă, *Dinamica cunoașterii*, „Nistru”, 1966, 3; Cimpoi, *Alte disocieri*, 93–95; Gheorghe Chira, *Andrei Strâmbeanu*, în *Profiluri*, 525–531; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 198; Nicolae Dabija, *Un nuvelist*, LA, 2002, 17 octombrie; Cimpoi, *Critice*, III, 241–250; *Mică encicl.*, 561–572; Pavel Proca, *Fenomenul Strâmbeanu*, LA, 2005, 22 decembrie; Mihai Cimpoi, *Există momentul Strâmbeanu în literatură*, LA, 2007, 37; [Andrei Strâmbeanu], LRC, 2010, 7–8 (grupaj special); *Dict. Chișinău*, 502–504.

N.BL., Mr.M.

STREIA, Constantin (22.II.1905, Craiova – 10.XI.1977, București), prozator, traducător. Potrivit lui Marin Preda, în 1948 S. era redactor la Editura Cartea Românească. Ar fi avut o oarecare activitate publicistică anterioară anilor celui de-al Doilea Război Mondial. În 1946 îi apare romanul *Zbucium*, iar după 1955 se manifestă ca un foarte productiv traducător.

Romanul *Zbucium*, producție mai mult decât modestă, a fost, într-un fel, „victimă” contextului în care a apărut. Cu un talent precar, S. încerca să reitereze limbajul, rețetele și imageria proprii „romanului popular”, ale foiletonului aventuros, gen paralițar destinat unui public larg, puțin instruit și fără exigență artistică, doritor de evaziune și de anecdotică senzațională, captivantă, cu mesaj pretins justițiar și edificant. Dat fiind momentul istoric, cartea avea să reprezinte un „cântec de lebedă” al unui gen cu o tradiție destul de consistentă, din producția editorială dispărând, odată cu instaurarea regimului comunist, nu numai scrierile de calitate, ci și literatura „de consum”, blamate ca „rămășițe burgheze” și ca mijloace de manipulare a proletariatului. În 1949, într-o cronică din „Contemporanul”, Ov. S. Crohmălniceanu condamnă romanul *Zbucium* din perspectiva politizată pe care criticul se simțea dator să o adopte în acea epocă, însă analiza ce viza aspectele strict literare era pertinentă. Cronicarul diagnostica sagace apartenența cărții la tradiția foiletonistică, în descendența unor Eugène Sue sau Alexandre Dumas, identifica ingredientele sau

procedeele care o învedeau – senzaționalul situațiilor, promovarea surprizei în detrimentul veracității, dramatismul confectionat grosolan și omniprezent al intrigii, lipsa de veridicitate a personajelor, imaginate ca „«supraoameni», monștri de ticăloșie sau model de virtute”, fanteze care „străbat realitatea ca într-un vis miraculos” etc. – și semнала „neosămănătorismul”, constând în idealizarea vieții rurale. Prozatorul, intuind probabil inoportunitatea romanului său în contextul epocii, introdusese în a doua ediție, din 1947, pentru a-l „legitima”, un episod cu o tentativă de organizare socioeconomică original „socialistă”, iar în final câteva considerații filosofic-umanitare de nuanță demofilă. Subterfugiu plin de naivitate, fiindcă elementele de „oportunitate”, de altfel grosolan confectionate, nu au avut darul să facă opul acceptabil în rândul scrierilor realismului socialist în curs de coagulare. După mai bine de două decenii, în 1971, când genul romanului de aventuri va fi chiar recomandat, cu alibiul posibilelor virtuți educative pentru tineret, al exaltării istoriei naționale etc., **S.** publică *Haiducii*, carte de peripecii, neînsemnată valoric, în care reiterează rețetele (para)literare care îi caracterizau și romanul de debut. A tradus, singur sau în colaborare, din scriitori ruși (Dostoievski, Aleksandr Kuprin, Maxim Gorki ș.a.), germani (Wilhelm Raabe, Gerhart Hauptmann), de limbă engleză (Agatha Christie, J. F. Cooper), dar și din alte literaturi.

SCRIERI: *Zbucium*, București, 1946; ed. 2, București, 1947; *Haiducii*, București, 1971. **Traduceri:** F. M. Dostoievski, *Netocika Nezvanova*, București, 1956 (în colaborare cu Maria Bistrițeanu); Maxim Gorki, *Nuvel, povestiri, schițe*, București, 1957; A. I. Kuprin, *Nuvel*, București, 1957 (în colaborare cu V. Rădulescu); Agatha Christie, *Cine l-a ucis pe Roger Ackroyd*, București, 1968 (în colaborare cu Mihai Atanasescu); Gerhart Hauptmann, *Florian Geyer*, în Gerhart Hauptmann, *Teatru*, I, pref. Ileana Berlogea, București, 1968 (în colaborare cu Iustin Morărescu); Andrei Platonov, *Fro*, București, 1968 (în colaborare cu Tatiana Berindei); James Fenimore Cooper, *Călăuza*, București, 1969 (în colaborare cu Mihai Atanasescu); K. Kwasniewski, *Voi pune actorii să repete...*, București, 1972 (în colaborare cu Theodor Holban); Wilhelm Raabe, *Cronica Uliței Vrabiiilor*, pref. Hertha Perez, București, 1973; Sinisa Pavić, *Vremea vișinelor*, București, 1974 (în colaborare cu C. Ghirdă).

Repere bibliografice: Paul Cornea, „*Zbucium*”, „Revista literară”, 1947, 8; Ov. S. Crohmălniceanu, *Pericolul romanului foileton*, CNT, 1949, 71; Micu, *Romanul*, 41–42; Piru, *Panorama*, 388–390; Marin Preda, *Viața ca o pradă*, București, 1977, 73. **N.B.**

STREINU, Vladimir

(pseudonim al lui Nicolae Iordache; 23.V.1902, Teiu, j. Argeș – 26.XI.1970, București), critic și teoretician literar, traducător.

Este fiul Neacșei (n. Dumitrașcu) și al lui Șerban Iordache, țărani avuți, gospodari pricepuți, cu deschidere spre cultură. După absolvirea școlii primare (1907–1912), începe cursurile Liceului „Ion C. Brătianu” din Pitești, continuate în 1917, când se refugiază în Moldova, la Liceul Militar din Iași. Adolescentul argeșean solicită să fie primit în armată și, la încheierea războiului, iese cu gradul de „sergent”. În 1918 „veteranul de război” revine în clasa a VI-a ca elev pregătit în particular la Liceul „Ion C. Brătianu”, unde are ca profesor, între alții, pe N.I. Apostolescu, cu un doctorat la Sorbona, autor de studii de literatură comparată. Între 1920 și 1924 este student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. Aici audiază cursurile lui N. Iorga și Vasile Pârvan și frecventează seminarul lui Mihail Dragomirescu din cadrul Institutului de Literatură, în al cărui buletin publică, în decembrie 1922, primul său articol, dedicat lui Julien Benda și semnat Vladimir Streinu. Tot aici se împrietenește cu Șerban Cioculescu și, după cum notează acesta din urmă în *Amintiri*, vor rămâne, până la sfârșit, prieteni nedespărțiți. Memorialistul îi face un portret idilic comparându-l, prin frumusețea lui virilă, cu Eminescu tânăr. Și, introducând o notă ironic cordială (celebra maliție cioculesciană!), îl numește „Făt-Frumos din Teiu”. Sigur este că tânărul „cu portul mândru, cu capul sus și privirea deasupra noastră”, „peste veac”, participă regulat, împreună cu amicul său, la dezbaterile din seminarul lui Mihail Dragomirescu și-i fac dificultăți prin aroganța și intransigența lor juvenilă. Mai târziu, în „Viața literară” din 1926, **S.** publică un articol (*Molusca miraculoasă*) deloc favorabil, despre dascălul scolastic care încerca să-și convingă studenții că „personalitatea creatoare” a scriitorului nu trebuie confundată cu „personalitatea umană” (în limbajul de mai târziu al lui Marcel

Proust: „eul profund” și „eul biografic”): „are o virtute de moluscă de a se înmulți prin sciziparitate; fiecare parte a ființei sale vrăjitoarești dislocată prin tăiere se reface instantaneu sub ochii călăului și apare iarăși întreg Dl. Dragomirescu; i se schimbă doar numele...”. Va renunța la această notă pamfletară în 1942, când află că profesorul a dispărut biologic, recunoscându-i bunătatea și chiar știința literară: „a fost un critic literar bun la suflet, ceea ce i-a asigurat și un fel original în critica noastră literară”. Deplânge, acum, nu fără un sentiment de remușcare, că unii „au necăjit amarnic bătrânețea” profesorului cu remarcile lor răutăcioase. Printre ei se aflase în junețea lui chiar criticul matur care notează acest fapt. Ce-i curios este că Mihail Dragomirescu a avut parte mereu de asemenea reticențe din partea criticilor literari în ciuda poziției lui maioresciene, inflexibil autonomiste. E. Lovinescu îl ridiculizează, Eugen Ionescu îi face în *Nu* un portret (sub chipul „Criticului Beranbest”) în care vede un simbol al obtuzității critice. S. are cel puțin decența să-și repare agresivitățile de tinerețe. Ca student, traduce din Emerson, Tagore, Gustave le Bon. Între 1922 și 1924 este, la recomandarea lui V. Voiculescu, secretar de redacție la „Cugetul românesc”, revista scoasă de Tudor Arghezi și de Ion Pillat. Aici publică, între altele, un articol despre G. Bacovia (cu observația justă că poetica lui Bacovia se bazează pe o „ocolire din instinct a oricărui artificiu de a ajunge estetică”), iar în „Adevărul literar și artistic” la 13 februarie 1921, debutează ca poet cu *Fântâna sufletului meu*, urmată de alte versuri în „Convorbiri literare”, „Gândirea”, „Sburătorul” (*Înserare*, 22 octombrie 1921). Va publica, mai târziu, și altele, strânse în volumul *Ritm immanent*, apărut în 1971, după moartea autorului. Colaborarea la „Sburătorul” și, în genere, frecventarea cercului Sburătorul este de lungă durată și foarte rodnică sub aspect critic. Lovinescu îl citează deseori în *Agende literare*, nu fără caracterizări oscilatorii. În 1923 semnalează „tăcerea turmentată și congestionată”, mai târziu îl percepe ca pe un intelectual „totdeauna sentimental” și „patetic afectuos” sau, din contră, „definitiv și prezumțios”, „insuportabil”. Colaborează și la „Viața românească”, „Săptămâna muncii intelectuale”, „Cetatea literară”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Facla”, „Mișcarea literară”, „Universul literar” etc. Face și publicistică poetică în „Gazeta” (e și la conducerea publicației) și în „Timpul”, iar după 1945 în ziarele Partidului

Național Țărănesc, „Dreptatea” și „Semnalul”, prezența în acestea din urmă ducându-l, sub regimul comunist, în pușcărie. Până atunci tânărul și promițătorul critic literar primește o bursă din partea Ministerului Instrucțiunii Publice și, la 16 noiembrie 1926, ajunge la Paris cu gândul de a pregăti o teză de doctorat despre simbolismul românesc în comparație cu simbolismul european. A lăsat în manuscris, din etapa acestui proiect, însemnări documentare despre receptarea critică a lui Rimbaud. Va trece un doctorat în țară, în 1947, la Iași, sub conducerea clasicistului Constantin Balmuș, cu o teză despre versul liber, cu intenția de a intra în învățământul universitar; din comisie face parte și Șerban Cioculescu. În 10 noiembrie 1928 scoate, alături de Tudor Șoimaru, Șerban Cioculescu și Pompiliu Constantinescu, revista „Kalende”, cu un program intelectualist asemănător celui al lui Camil Petrescu. Considerând arta „un act de conștiință și de cunoaștere”, revista, care a apărut până în martie 1929, respinge programatic tradiționalismul ortodoxist și, în genere, excesele naționaliste ale diverselor direcții tradiționaliste („un atentat la libertatea și educația generației actuale”). Respinge, de asemenea, penetrația ideilor pragmatice, culturaliste și politicianiste în literatură, militând în favoarea valorilor spirituale și estetice. S. atacă aici, în chip vehement, curentele zise iraționale, cum ar fi, după el, *Manifestul Crinului Alb*, și chiar programul spiritualist al lui Mircea Eliade. Poziția sa, acum și mai târziu, este de partea gândirii raționale și a criticii estetice. Nu-i plac „tremuricii” și arată mari rezerve față de suprarealism. În 1932 este ales deputat sub egida Partidului Național Țărănesc. Încă înainte de plecarea la Paris, fusese profesor suplinitor în București, iar apoi profesor la Găești, din nou în Capitală. Numit profesor definitiv la liceul din Găești, se transferă la Pitești, la liceul în care învățase („I.C. Brătianu”), iar la sfârșitul anilor '30 va preda, până în 1948, în București. Nu-i un critic literar comod, nici chiar cu prietenii. În 1935 publică un articol deloc convențional referitor la studiul lui Tudor Vianu despre Ion Barbu și intervenția sa severă irită atât pe autor (prietenul Vianu), cât și pe cel despre care acesta vorbește; Ion Barbu intervine în discuție cu o replică dură, numindu-i pe S. și pe prietenul său Șerban Cioculescu „găeșteni”. Formulă ce a rămas o vreme în limbajul criticii valahe, amatoare, totdeauna, de asemenea epitete colorate. Mai ponderat, Vianu, vizibil afectat

de acuzațiile aduse de colegul său de generație (cea mai gravă era aceea că interpretul lui Ion Barbu n-ar fi făcut decât să noteze opiniile poetului despre versurile sale ermetizante), se mulțumește să răspundă că **S.** a folosit „un procedeu nedemn” și, din această cauză, „merită toate severitățile”. Se va dovedi ulterior că estetizantul **S.** nu-l menajează, când este să-i judece opera, nici pe amicul Șerban Cioculescu și nici el nu este menajat de alții. **S.** debutează editorial în 1938 cu *Pagini de critică literară*, iar peste un an publică volumul *Recitind pe clasicii noștri*. Ion Creangă. În 1941 prezența în „Revista Fundațiilor Regale”, la care era redactor din 1935, încetează din motive politice. Mai precis, i se interzice să publice. În 1942 este numit director al revistei „Preocupări literare”, continuatoare a publicației „Kalende”; apărând în continuare ideea autonomiei estetice. În 1943 scoate volumul *Clasicii noștri*, iar în 1944 ziarul „Fapta” îl denunță ca beneficiar al bugetelor „muiate în sângele celor ce mureau la Stalingrad”, pe când „Scânteia” îl califică drept un sprijinitor moral al fascismului. Este limpede că articolele criticului din „Dreptatea” și „Semnalul” irită pe partizanii noului regim politic totalitar și, în egală măsură, îi irită punctul lui de vedere inflexibil despre autonomia esteticului. Când **S.** face într-un articol din „Dreptatea” (5 martie 1947) o analogie între cele două tipuri de totalitarism din secolul al XX-lea (bolșevic și fascist) prin atitudinea lor comună față de principiul autonomiei estetice (o atitudine ostilă, programatic partizană), un tânăr publicist, exponent al Partidului Comunist, se grăbește să-l penalizeze în „Scânteia”: „obraznicie neîngăduită până acum [...], incompetența sa se asociază cu reaua voință”. Consecința imediată este că **S.** este scos din învățământul secundar și îndepărtat din Societatea Scriitorilor Români și din Sindicatul Ziariștilor. Fusesse concediat și de la „Revista Fundațiilor Regale”, unde revenise în 1945. Fără alte surse materiale, criticul se întoarce o vreme în satul natal și redevine agricultor, fără mari succese însă. E o epocă de aspre privațiuni. Se îmbolnăvește grav de plămâni, este internat în Spitalul Caritas, suportă o intervenție chirurgicală grea, trece, apoi, prin Sanatoriul Balotești și de aici ajunge, cu sprijinul unor prieteni medici, în Sanatoriul Stejăriș de lângă Brașov. Interesantă este, și în acest caz, atitudinea cordială pe care o are G. Călinescu atunci când află de suferințele colegului de generație: „Am fost pus în curent cu stadiul boalei

– îi scrie el. E plictisitor, dar nu disperant. Ai biciuit organismul [...]. Boala e mai mult morală. O imagine întunecată a ei, și prea romantică, e de natură a demobiliza organismul. Voința de regenerare este capitală și un intelectual ca d-ta trebuie să o aibă. Să facem socoteala lui Pascal: ce pierzi câștigând? Deci o liniște desăvârșită, o eliminare a oricăror zburcături îți vor da victoria. [...] D-rul Giugiuc mi-a atras atenția că ar fi greșită opinia că acum ești *bolnav* și deci sub regim de alimentare dietetică. Nu! dimpotrivă, *acum* trebuie să te hrănești substanțial. Îmi voi permite, dacă îmi dai voie, să-ți trimit din când în când, după chiar avizul doctorului, câteva lucruri de mâncare ce se găsesc greu în oraș. Acestea sunt adevărate *doctorii*. [...] Refacerea cât mai grabnică, cu care ne ești dator, e în mâinile dumitale și trebuie să vindec și pe cei din juru-ți de prejudecata cu care văd unele accidente dramatice formal, în fond însă puțin grave în sine. Unde nu e moral – vorba lui Caragiale – nu-i nici rezistență, de aceea îți urez cu toată prietenia o cât mai repede izbândă asupra indispoziției psihice. Fii senin, te vei face sănătos”. Generozitatea lui G. Călinescu nu se oprește la această încurajare morală. Din mărturiile soției lui **S.**, scriitoarea Elena Iordache-Streinu, autoarea romanului *Păuna și copiii ei*, reiese că imprevizibilul Călinescu îi trimite alimente și bani confratelui aflat, pe lângă boală, și în mari dificultăți existențiale. Însănătoșit, **S.** capătă cu greu câte o slujbă modestă, cum este aceea de a fi – la intervenția lui Mihail Sadoveanu – paznic de zi și ghid al muzeelor și bibliotecilor din Parcul de cultură și odihnă „I.V. Stalin” (Herăstrău). În 1955 este angajat cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei RPR. Colaborează, aici, la *Dicționarul limbii poetice a lui M. Eminescu*, coordonat de Tudor Vianu. În 1958 este suspendat din funcția de cercetător, iar în noaptea de 11–12 septembrie 1959 este arestat și apoi judecat sub acuzația de „crimă de uneltire contra ordinii sociale”, în lotul Constantin Noica. La 1 martie 1960 Tribunalul Militar București îl condamnă pe inculpatul „Nicolae Iordache zis Streinu” la 7 ani închisoare corecțională, 4 ani de interdicție a drepturilor civile și confiscarea totală a averii. Referințele pozitive date de G. Călinescu și Tudor Vianu nu sunt luate în seamă de autoritățile judiciare. Este eliberat din detenție, prin decret de grațiere, la 4 octombrie 1962. După multe și eșuate încercări de a reveni în viața intelectuală, autoritățile politice îi propun să publice în

„Glasul patriei” articole în favoarea regimului care-l trimisese în pușcărie. Din motive ușor de înțeles, fostul deținut acceptă colaborarea, cum fac mai toți intelectualii trecuți prin detenție. În 1964 G. Călinescu reușește să-l angajeze ca documentarist la Institutul de Istorie Literară și Folclor. Este acceptat, apoi, ca traducător (Balzac, Shakespeare, Edgar Poe), iar în 1966 reușește să publice volumul *Versificația modernă*, urmat în 1968 de două volume din *Pagini de critică literară* (alte volume apar postum, în 1974 și 1977) și de studiul despre Calistrat Hogaș. La 25 iulie 1969 i se rejudecă procesul și este găsit, de data aceasta, nevinovat. Este momentul în care S. revine, integral, cu talentul și erudiția sa în viața intelectuală. I se oferă, chiar, în afara dreptului de a scrie și publica, funcția de director al Editurii Univers, este invitat ca profesor la Facultatea de Filologie, unde ține cursuri despre estetica poeziei moderne. Moare la 68 de ani, în urma unui atac de cord.

Dintre criticii din cea de-a treia generație post-maioresciană (numită astfel de E. Lovinescu), S. este, indiscutabil, cel care duce principiul autonomiei esteticului spre limita de sus, acolo unde conceptul se goleşte de sensurile complementare și nu

mai rămâne decât întruchiparea lui pură, inefabilă. Mai direct spus, comentatorul de poezie, el însuși cu antecedente lirice, vrea să analizeze poemul în puritatea lui absolută, fără nici o legătură cu psihologia individuală sau contingentele epocii în care apare. Titu Maiorescu și E. Lovinescu, teoreticieni ai autonomiei, nu ceruseră niciodată izolarea operei de circumstanțele care au produs-o, se împotriveauă doar tendinței de a justifica valoarea creației prin datele din afara ei. S. vrea însă să analizeze opera de artă în sens bergsonian, adică „în intuitivitatea ei, în ceea ce constată ea ireductibil și nedatorit nici rasei, nici epocii, nici psihologiei individuale și nici vreunui alt factor extrinsec, metoda îi germinează în chiar natura obiectului” (*Problema criticii literare*). Cu alte vorbe, tânărul eseist, care îl irita pe E. Lovinescu din pricina aerului lui mereu prezumțios și atitudinii lui pline de susceptibilități tenebroase, caută în operă „concretul necategorial al artei, realitatea ei monadică, misterul ei vibrator cu care să consune”. În limbajul semioticii această propoziție se poate traduce prin literaritate. S. ar putea fi socotit, în acest caz, un precursor teoretic al școlii formaliste în critica literară. Nu poate fi plasat, totuși, în această filiație pentru că el nu examinează structurile goale ale poemului, ci misterul lui metafizic, inefabilul liric, realitatea lui necontingentă. Respinge, de aceea, pe criticii determinați și pe criticii psihologiști, chiar și pe raționaliștii de felul lui Mihail Dragomirescu și, în genere, pe toți cei care încearcă să explice „unicitatea individualităților creatoare” prin elemente ce nu o pot determina. O poziție critică, până la un punct justă, numai că autonomistul *à outrance* care este S. nu o respectă integral în analiza critică propriu-zisă. Și, la drept vorbind, nici nu poate. Unicitatea operei nu apare din neant, concretul necategorial are, sub o formă sau alta, legături cu alte categorii ale individualității, în fine, respingându-i pe criticii determinați, psihologiști, biografiști, criticul literar autentic nu are cum ignora unele determinări, alianțe, legături subterane ale creației. Se va vedea de îndată că, în unele cazuri, S. chiar abuzează de ele (trimite, de pildă, în comentariul cutărui poem la datele socioculturale ale epocii și chiar la biografia autorului). Ideea privind unicitatea operei și autonomia esteticului ca principiu absolut al criticii literare circula în epocă și viza, deopotrivă, poezia și instrumentele de analiză ale poeziei. Abatele Bremond este un nume des citat, pro

sau contra, în critica europeană; E. Lovinescu, G. Călinescu fac referințe la teoria lui S. trimite la Gabriel Marcel (cu îndemnul acestuia: „attention à l'unique”), la Maine de Biran, un filosof și un diarist din vremea lui Stendhal („animalitatea incongnoscibilă”), la Charles du Bos („sonoritatea fundamentală”), iar dintre români găsește un aliat în Camil Petrescu (teoria substanțialității). Putea afla complici și printre suprarealiști (arta ca un zgomot pur), numai că el vede în suprarealism o impostură. Rezumând, se poate spune că, fixat pe poziții maioresciene și lovinesciene, S. leagă autonomia esteticului de o autonomie a actului critic, voind a studia misterul operei sau ceea ce Benedetto Croce numește „individuum ineffabile” cu mijloacele unei „critici pure”. „A studia” este un verb nepotrivit în acest caz. E mai corect a spune „a aproxima” ceea ce e ireductibil, necategorial, misterios, monadic în opera de artă. Practic, aceasta înseamnă a evita în analiză toate ereziile științifice. Ceea ce S. recomandă și promite să facă în discursul său critic: „nici studii istorice, nici vederi rasiste, nici contribuții sociologice, nici neconcludentă psihologie, nici analize tehnice”. Criticului nu i-ar rămâne decât să vâneze acel „mister vibrator” al poemului sau al romanului și să dea seama, în propoziții care să nu aibă contingentă cu nimic din ceea ce există în afară, despre inefabilul, ireductibilul și, până la urmă, indicibilul din creație. Este limpede că, dacă acest autonomism extrem ar fi posibil, critica literară ar trebui să vorbească, la infinit, despre câți îngeri se pot îngrămădi într-un vârful de ac (temă de disertație pe care învățații teologi de la Oxford o propuneau, în Evul Mediu, elevilor lor). Partea bună a acestui apel la unicitatea creației este respingerea, *de plano*, a oricărei forme de dogmatism în critica literară și a încercării de a justifica valoarea estetică prin elemente extrinsece. Partea contestabilă este că opera de artă nu se prezintă niciodată ca obiect estetic pur, necontingent, poemul este scris totdeauna de cineva, o individualitate care nu trăiește în afara determinărilor temporale și spațiale, interioare și exterioare. Paul Valéry – și în sensul lui merge și criticul român – imaginea un poem care să nu fie scris, practic, de nimeni, un poem fără autor, creația unui mecanism lingvistic care pornește și se oprește singur, un poem, în fine, care este creația eului pur. Până la urmă recunoaște însă și el că orice teorie ascunde o istorie individuală, orice idee are o biografie. Cum

pot fi despărțite, atunci, în analiza poemului? Dilemă pe care puriștii o rezolvă, de regulă, prin resemnarea tacită în fața realității estetice. Așa procedează și S., hotărât, în tot ceea ce întreprinde, să intuiască nota unică a operei și să găsească altă cale de acces spre ea fără a folosi mijloacele tradiționale ale criticii: „în formularea unor astfel de deziderate e ușor de văzut că încercăm să tragem din filosofia duratei begsoniene concluzii valabile pentru cercetarea critică a literaturii. A defini ceea ce este original într-o scriere, a-i surprinde unicitatea sau, nefiind cu puțință, a tinde totdeauna la aceasta, înlăturând ca neconcludente toate caracterizările care pot înrăma de-a valma portretele de artiști neasemănători, ni se pare a fi singura menire a criticii literare, deși rezultatele obținute astfel sunt nespuse de modeste față de abundența de viață a operelor cercetate”. E de semnalat faptul că acest critic învățat și cusurgiu respinge, în numele criticii pure, și alte derapaje ale criticii literare curente cum ar fi „cărturărismul coincidențelor”, comparativismul mărunț și obstinat, tendința de a căuta peste tot analogii și influențe; refuză, de asemenea, prejudecata ce se bazează pe ideea de perfecțiune absolută în artă. Curios, esteticianul care nu recunoaște decât acțiunea criticii pure nu acceptă ideea de perfecțiune totală, zicând că opera de artă este un complex de „calități și defecte conexe” și că frumosul nu exclude o sumă de „carențe nutritive ale spiritului”. Ceea ce este adevărat. Și, dacă așa stau lucrurile, sarcina criticii pure devine și mai dificilă. Cu această schemă teoretică este greu de imaginat că poți face critică militantă și că poți întâmpina toate direcțiile literaturii. Cronicarul literar privește lucrurile mai simplu. El caută să justifice estetic opera și, pentru aceasta, se folosește de instrumentele critice care-i stau la îndemână. Nu disprețuiește, aprioric, metodele, dar nici nu mizează integral pe ele. Orice metodă este bună cu condiția să ducă la esența operei și să justifice judecata de valoare a criticului. Sau, cum s-a zis de atâtea ori, metoda are în exercițiul critic valoarea celui care o folosește. Acest aforism se verifică și în cazul puristului, autonomistului S.. Când trece la analiză, el aproape că uită de teoria frumosului necontingent și, bazându-se pe intuiție, caută să ajungă la inima operei. Nu înainte însă de a remarca încă o dată dificultatea demersului său. Spectacolul dificultății intră în scenariul discursului critic. Este ca exercițiul orchestrei dinaintea concertului. Iată cum începe,

de pildă, eseu despre *Cuvinte potrivite*: „Hotărât să-mi apropiu și explicativ poezia dlui Arghezi, mă amân în pragul faptei; ocolul spre a vedea cum voi începe este ezitație și sunt obosit mai înainte de a mă sforța. Complicația provine nu din grija de a nu lovi întâmplător, vrând să-l apuc mai bine, pe d. Arghezi, care cunoaște singur că plimbările și le face deasupra creștetelor noastre, ci dintr-o menajare a fervențelor săi. Civilitatea distantă, în care s-a retras d. Arghezi de câțiva ani, îl face mai puțin de temut. Arghezienii în schimb îl păzesc ca zăvozii. Dar, interpretările date până azi *Cuvintelor potrivite* arată a fi punctul cel mai comod și neutru de plecare”. Acordurile pregătitoare continuă (ce au spus criticii anteriori, ce zice într-o împrejurare asemănătoare Paul Valéry, ce înseamnă tehnica artei – și este bine de știut că înseamnă „locul asupra căruia se convoacă toate tenebrele” –, în ce măsură Arghezi poate fi apropiat de Baudelaire și, o dată deschisă această paranteză, discuția despre autorul *Florilor răului* se prelungește pe încă două-trei pagini) până ce criticul ajunge la ideea „dualismului” poetului. S-ar putea bănui că, la acest punct, protocolul se încheie și criticul intră, masiv, în analiza lirismului. Nu se întâmplă acest lucru. Criticul mai are de pus ceva la punct, mai trebuie să se despartă de un fals idol, în speță de ideea originalității lui Arghezi în abordarea fantasmei dualismului. S. dovedește, cu citate, că haina dualismului îmbracă „de minune” și pe dl George Gregorian. Ceea ce, indiscutabil, este adevărat, îmbracă, desigur, și pe alții. Dar la ce folosește atâta erudiție? Mai trebuie dovedite, în critica literară, evidențele? Trebuie, sugerează criticul estetizant, trebuie pentru a denunța încă o dată „glosa psihologică”, utilizată între alții de prietenul Șerban Cioculescu. Așadar, demersul său (protocolul care cuprinde cam jumătate din eseu) are rost: „Mi-am făgăduit să arăt până aici că a glosa psihologic orice activitate poetică este o operație ce, neapartenând criticii, vădește un viciu de cugetare, o abilitate sau o formulă critică personală, conștientă. Am discutat cazul, oricum cel mai onorabil, din urmă, căutând a reduce limita și lucra neantul acestei critici pe scara de proporție la care însăși planeta, în hărți, devine sinoptică”. Propoziții cvasiermetice, propoziții care nu împing exegeza mai departe, spre „realitatea monadică” a poeziei argheziene. Ele sporesc acest lung exercițiu preliminar pe care, în alte circumstanțe și cu alte scopuri, îl folosea și Maioreșcu pentru a

curăța terenul (confuziile) dinaintea operei de artă. S. face și el, cu alte modele teoretice în față și în alt stil, aceeași operație: îndepărtează pădurea de confuzii care înăbușă poemul lui Arghezi. Articolul se consumă, în bună parte, în aceste prelungite puneri la punct. Când s-ar crede că protocolul s-a încheiat, criticul mai descoperă o temă ce trebuie lămurită: infiltrațiile eminesciene și baudelairene în poezia lui Arghezi. O ia, atunci, de la capăt: ce-a scris E. Lovinescu despre această chestiune și, mai ales, ce n-a scris. O deschidere care-i permite lui S. să-și folosească, pe un teren mai prielnic, instrumentele de analiză. Aici se află și ceea ce s-ar putea numi strategia criticului. El pornește de la vocabular („specificitatea acestui vocabular”) și examinează, apoi, schemele asociative, analogiile, „expresiunile tipice” la cei doi poeți: Arghezi și Baudelaire. Rezultatul este că expresiile antinomice „mișună” (estetizantul S. nu ocolește vorbele mai colorate) în poemele autorilor citați și că ele vădesc „o îmbucare a concretului cu o abstracție”. Ceea ce, de altfel, se vede cu ochiul liber. De ce, atunci, lunga ceremonie critică? Ceremonia intră, repet, în programul critic. Oferă, ea însăși, un spectacol de maliție și amabilități cenzurate, de ocouri și înaintări strategice, bine articulate. Criticul este un calofil, are oroare de dezordinile frazei și nu gustă oralitățile slobode în discursul său. Când utilizează un termen din afara sferei intelectuale, îl pune într-o armură stilistică de gală. Chiar vorbele cele mai simple capătă un galon, „se căftănesc”, vorba lui Ion Barbu, în scrisul seniorial și distant al lui S. Dar elementul cu adevărat nou în demonstrația criticului este fantasma unui Arghezi mallarméean. O apropiere pe care n-o făcuse nimeni până atunci, după cât se pare. S. descoperă sugestii formale din Mallarmé în *Inscripție pe un portret*, în *Inscripție pe un pahar* și în alte poeme argheziene pornind de la unele abateri, repetiții, construcții lexicale. Convingătoare aceste analogii nu prea sunt. Rămâne doar deschiderea critică, intenția (nu lipsită de sens) de a atrage atenția asupra disponibilității lirice a lui Arghezi, poetul blestemelor și al vocabularului gloduros. Criticul e îndreptățit să revendice în Arghezi și un poet al diafanului, un ermetic care desenează pe pahare de cristal, în fine, un spirit care pune marile concepte ale existenței în formule cu mai multe învelișuri lirice. Arghezi nu gândește, totuși, lumea ca o Carte (marea Carte mallarméeană), el este un vizionar, un spirit însetat

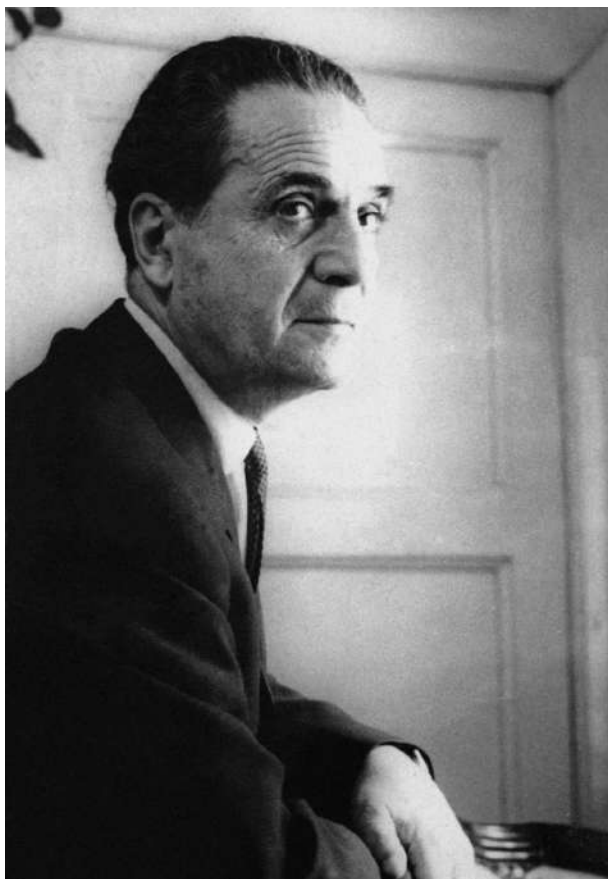
de adevăr și bolnav, în prelungirea romantismului, de ceea ce Friedrich Schlegel numește „simțul pentru totalitatea lumii”. Cartea lui este *Universul* (scris cu majusculă) pe care îl citește și robul lui Dumnezeu, dar și ucenicul răului și urâtului. Incidența mallarmeană rămâne, în acest uriaș discurs liric, marginală, inesențială. Demonstrația își atinge, într-o oarecare măsură, scopul pentru că deschide perspectiva altui Arghezi, ieșit din ramura mai abstractă și mai livrescă a simbolismului, alta decât aceea, acceptată de toți comentatorii, pornită din trunchiul baudelairean al *Florilor răului*. Totuși, ideea de bază a lui S. în privința lui Arghezi se concentrează în cele din urmă în jurul altui element, și anume geniul lui verbal. Poetul *Cuvintelor potrivite* ar fi înainte de orice un geniu verbal, un admirabil făcător de versuri, un profesionist de mare clasă al limbajului: „În *Blesteme*, ce par scrise de un Torquemada intrat în furie inchizitorială, discern indubitabil geniul verbal care pierzând tematica baudelaireană se exercită în și se ia pe sine de obiect”. O opinie pe care criticul n-a mai părăsit-o și pe care au adoptat-o adversarii poetului de ieri și de azi. Ea consună cu opinia lui Ion Barbu, care în celebrul lui articol din 1928 vedea în Arghezi un poet lipsit de Idee, un liric care nu se ridică „la modul intelectual al Lirei” etc. S. trage de aici nuanța, mai acceptabilă, a geniului verbal, o formulă care, întocmai ca mitica lance, cu un capăt rănește, iar cu altul vindecă și fletează. A avea geniu verbal sau a fi un geniu verbal, în traducere pozitivă înseamnă a avea geniul expresiei memorabile, a compune versuri fără cusur, a crea un limbaj nou în poezie. A fi un geniu verbal echivalează, în același timp, în mentalitatea modernă, lipsa de substanță lirică, facultatea de „a exercita în vid”, pe scurt, geniul verbal există un poet care știe să potrivească bine cuvintele, dar nu știe să inspecteze, cum cerea Arthur Rimbaud, neauzitul, nevăzutul, nepipăitul, nemirositul, adică inefabilele lumii. Formulă perfidă, nedreaptă cu Arghezi, un poet care atacă toate temele, mari și mici, un poet care își asumă negativitățile și, în aceeași măsură, aspirațiile și neliniștile spiritului mistic, un poet complex, imprezvizibil. Admirator al poetului, S., îi oferă, laudându-l, un dar otrăvit, scoțându-l din rândul poezilor profunzi și esențiali. Căci cine are geniu verbal are de toate, mai puțin eternitatea de partea lui. Criticul își ia, totuși, o măsură de precauție: după ce demontează mecanismele

limbajului arghezian și alungă cu biciul analizei pe fariseii criticii din templul poeziei, își mărturisește limitele: n-a spus totul, n-a cuprins totul, ceva, important, îi scapă. E umilit, trăiește o dramă intelectuală: „Și în sfârșit acum când mecanismul arghezian îmi stă demontat în față sau cel puțin îmi închipui aceasta, simt că dincolo de teme, procedee, compoziție, ritmică, psihologie și influențe rămâne un duh inanalizabil care mă umilește. Încerc o dramă de inteligență”. Deși pare o scuză protocolară, acest fragment este mai sincer și mai drept, din punctul de vedere al criticii literare, decât altele. El recunoaște că „nota unică” îi scăpase, că „ireductibilul”, „necontingentul”, „monada vibratoare” etc. nu se lăsaseră seduse în cazul lui Arghezi, un geniu al aproximației și ambiguității, cum sunt, în genere, marii poeți moderni. Recunoscând „duhul inanalizabilului” al liricii lui Arghezi, nu trădează, atunci, criticul ideea geniului verbal, fantasma poetului care „exercită în vid”? Din fericire, pentru S., da. Insistența asupra acestuia text critica se justifică prin aceea că el indică, dacă nu o metodă critică, un stil de a aborda un mare poet dificil, dar sunt și alte exemple pentru a trage o primă concluzie asupra strategiei lui S. De remarcat, deocamdată, că el este preocupat, înainte de orice, să elibereze statuia pe care vrea s-o contemple de vegetația parazitară care o acoperă. Demers maiorescian, critică de identificare a operei. Maiorescu oprea articolul în fața statuii zeiței. A restabilit adevărul, a pus pietrele de hotar între artă și fantasmagoriile artei. În fine, a îndepărtat falsele concepțiuni și aberantele judecăți și, la urmă, a lăsat cititorul singur. Urmașul său de peste două generații nu se mulțumește însă cu atât. El vrea să cunoască mecanismele interioare ale operei de artă. Nu-i un critic entuziast, necondiționat în admirația lui. E mai degrabă neîncredător și, pentru a spune până la capăt adevărul, S. este, cel puțin în faza de tinerețe, cu precădere dificil, suspicios, cusurgiu. Caută noduri în papură și le găsește. Sau le inventează pentru ca în cursul analizei să le destrame tacticos și autoritar. Privește de sus și totdeauna cu un ochi bănuitor tertipurile creatorului. Construiește un spectacol destul de interesant, în care intră și o notă de contestație formulată în propoziții solemne, de o politețe rece. El cântărește inefabilul, dar pune în mișcare și „tirizia impurităților” dintr-o operă pe care continuă s-o admira cu o privire bănuitoare. Caută formule norocoase, rare, artistice și

le află. Scribe, de pildă, despre poemul *De-a v-ați ascuns...*: „tabloul acesta edenic de tavan bisericesc al nopții, cu naivitate, coloare vapoasă și sacru dinamism de ritual creștin” sau „Arghezi urcă patetic spre înfrățirea cu toate formele vieții pe o scară aproape franciscană de simțiri”, despre bacovianul *Plumb*: „o încenușare universală”, în legătură cu un poem de Lucian Blaga: „o reală grație și ușoară misticitate ca și gazele dervişului Hafiz”, în fine, coborând puțin stilul spre metafore mai pământesti, despre Adrian Maniu: „descalță versul de coturnii solemnității” etc. Întrebarea este dacă în aceste propoziții frumoase, de multe ori memorabile, se ascund principiile pe care le-a anunțat criticul în reflecțiile lui asupra unicității și purității creației sau dacă e vorba de un impresionism mai erudit și mai fastuos decât altele. Citind aceste glose elegante (criticul și-a ales ca titlu de rubrică o formulă luată din Montaigne: „Distinguo”), ai sentimentul că **S.** dă roată, instalat într-o fregată de lux, unei insule misterioase care este opera de artă. Tehnică impresionistă cunoscută de la Anatole France, Jules Lemaitre și E. Lovinescu, cu deosebire că el nu trece judecata de valoare prin „apa bucuriei”. Aspiră și el să confişte „a zecea muză”, dar nu cu mijloace de seducție obișnuite, nu printr-o simpatie nediferențiată. Are totdeauna ceva de reclamat, de regretat: un enunț nedeslușit, o adâncime neelucidată sau, dimpotrivă, prea marea claritate a limbajului, lipsa de mister a versurilor. Uneori lasă deoparte solemnitățile și exigențele, formulele maiestruose, cultice, prea cultice și se predă, ca în finalul articolului despre *Cuvinte potrivite*, efuziunilor sentimentale. Iată un alt exemplu: după ce comentează, cu mare entuziasm *Cărticica de seară*, promite: „Voi citi copilului meu, în fiecare săptămână, câte una din prozele numite mai sus ale dlui T. Arghezi. Voi avea oare puterea de a hotărî cel puțin încă un cititor să facă la fel ca mine? În cazul fericit, aş avea cu ce să mă recomand lui Dumnezeu”. O schimbare de ton, de atitudine, care dovedește că omul îmbrăcat în armuri livești este un suflet delicat și un sentimental instruit. Eseul despre Bacovia (alt test pentru tânăra critică dintre cele două războaie) începe tot printr-o lungă punere în temă. O deschidere care poate fi bună sau rea pentru arhitectura eseului. Tema în discuție este, și aici, critica psihologică. Un alt prilej pentru criticul estetizant de a vitupera critica primară a poeziei: „Nu știu dacă cititorul consideră folositor și oportun

ceea ce fac, dar critica poeziei se practică la noi [...] cu scopul de a vulgariza o simțire de poet. Cine este vinovatul dacă, în școalele noastre, a formula pesimismul lui Eminescu înseamnă a exprima o judecată literară? Noi credem că numai excesul de critică psihologică”. Enunțul temei continuă pe câteva pagini fără a afla, totuși, ce este critica psihologică și în ce constă excesele ei. Criticul face un excurs prin domeniul Baudelaire (punct permanent de referință), Paul Claudel, Rimbaud, pentru a ajunge la „poezia de scoică bolnavă a dlui Bacovia, de funcționalitate organică și abdicare de la luciditatea conștiinței, de carență a voinței de a trăi, dar și de a muri”. Analiza este reușită, cu unele intuiții ce se țin minte: „poezie lipită pământului, poezie de observație, prozastică și informativă”. Criticul nu evită limbajul „specific”, profesional, puțin bizar pentru cititorul care vrea să cunoască tainele poeziei. Iată, de pildă, cromatica bacoviană care, după vorba exegetului, se disimulează „sub același aspect acromatopric” sau, în altă ordine, sunt consemnate „fenomenele de geotropism ale universului inert”. Asemenea prețiozități lingvistice însângerează fraza care ar trebui să meargă, mai direct și într-o formă mai prozaică, spre inima lirismului. Eseul este însă, judecat în totalitate, remarcabil. Lipsește doar propoziția capitală, aceea care să spună că Bacovia este un mare poet. Dar nu trebuie învinuit numai **S.** de această ezitare. Nici un critic interbelic n-a intuit genialitatea acestei poezii „de scoică bolnavă” (formulă fericită care rivalizează cu aceea a lui E. Lovinescu: „lacrima zidurilor umede”) și n-a descoperit noutatea limbajului liric bacovian. În același stil – un stil de paranteze, nuanțări, precizări, distanțări, de închideri și deschideri, reveniri și evaziuni din temă – sunt construite și celelalte eseuri. Arhitectură de interogații mai mult sau mai puțin legate de obiectul studiului, stil al unui glosator fin, avizat, prețios – cum i-au spus mereu prietenii și dușmanii –, nu o dată prezumțios. Până să fie dată o judecată globală despre poezia lui Blaga e de străbătut o proză bine articulată despre ținutul moral și spiritual pe care îl stăpânește sau nu-l stăpânește poetul. Aici vine vorba și despre înrâuriri, domeniu în care **S.** este expert. Vine vorba, fatal, și de criticii care s-au pronunțat mai înainte despre lirismul lui Blaga. Impresia este că exegetul amână, cu o anumită frivolitate de om învățat și de scriitor îndrăgostit de scriitură, judecata de valoare. Când judecata este, în fine, enunțată,

ea este făcută de cele mai multe ori în stil oracular: „În atitudinea de însumare mistică unei ordini transcendente, lucrurile își estompează contururile, își pierd independența prin care oarecum se individualizează și evocarea lor, din analitică, particularistă și enumerativă, devine legendară, înălțându-se pe un plan propriu”. Lipsește din aceste propoziții pline de o solemnă ambiguitate un „da” sau un „nu”, forme ale criticii judecătorești. Constantă rămâne ostilitatea față de critica biografică, critica psihologică și, în genere, față de orice formă de determinism în critica literară. Când deschide articolul despre Adrian Maniu (un poet pe care „îl prizează”), S. simte nevoia să facă un număr de „raportări”, să facă „revista destinului poetic al autorului”, în esență abateri de la critica pură. Raportările țin mult: pornite de la ultimul volum al lui Maniu, ajung la Arghezi, Bacovia, Vinea, la baudelairianism și de aici la „fanteziști”. Un excurs copios, volumul analizat pierzându-se în acest lung protocol. Protocolul se citește cu plăcere ca o proză somptuoasă de idei, scrisă de un

critic cultivat, care cunoaște viclesugurile poeziei și abilitățile retoricii. El vrea să reabiliteze stilul criticii românești, să-l ridice la etajul superior al meditației și al expresiei; nu-i un deschizător de drum, este un încheietor de pluton, acela însărcinat cu estetica harnașamentului. Un glosator care corectează pe alții, un teoretician care fuge de sistem. De aceea pune mereu în discuție conceptele și chiar sistemul la care în ascuns visează. Scriitorul mare sau mic (Ion Pillat, Mihail Dan) constituie un bun prilej pentru asemenea disocieri de marcă. Cu aceste aspirații și în această manieră S. întâmpină literatura din vremea sa. O întâmpină nu ca un cronicar-pălmaș, nevoit să scrie despre toate cărțile ce se tipăresc, ci ca un aristocrat al profesiei care, din când în când, la ore bune, pleacă în inspecțiune, vrând să afle ce mai este nou, ce se mai întâmplă în domeniul seniorial, cine respectă și cine nu respectă realitatea monadică a operei. Rezultatul acestor inspecțiuni se vede: o literatură eseistică îndelung elaborată, *endimanchée* – cum spun francezii –, croită din stoffe scumpe și executată în atelierele înaltei scriituri. Trecute prin ele, comentariile critice ies sub înfățișări de o frumusețe voievodală. Arghezi, Blaga, Pillat, Ion Vinea, Adrian Maniu, V. Voiculescu, Al. A. Philippide dintre poeții vremii, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu dintre prozatori, aceștia sunt scriitorii pe care își încearcă un pumnal critic bătut cu pietre prețioase. El ridică analiza la modul intelectual al muzei a zecea. Comentează mai toate cărțile lui Arghezi și găsește de fiecare dată o definiție ce se ține minte. Într-un loc vorbește din nou de „o estetică a voinței verbale” (altă variantă pentru geniu verbal), dar acceptă ideea de evoluție spre „divina strălucire simplă”. Formule, totuși, echivoce: „voință verbală”, „confeccionare artistică”, „vagi idei plăcute lui Satan”, „din lepădare în lepădare”. Nu sunt vorbe prea încurajatoare pentru un mare poet. Eseistul drămuiește mental și pune lauda într-o arhitectură de îndoială sau, poate, invers, strecoară îndoiala într-o arhitectură fastuoasă de bucurii bine strunite. Cum zice el într-un loc, coborând pe teren rustic: slăbește rar hăturile pentru ca bidivii criticii s-o ia în galop, de regulă strânge hăturile și strunește caii. Nu este un geniu al directității, nu-i un spirit critic radical ca E. Lovinescu sau G. Călinescu, nu-i un maestru al maliției ca prietenul și comilitonele său, Șerban Cioculescu, este un spirit al nuanței, un

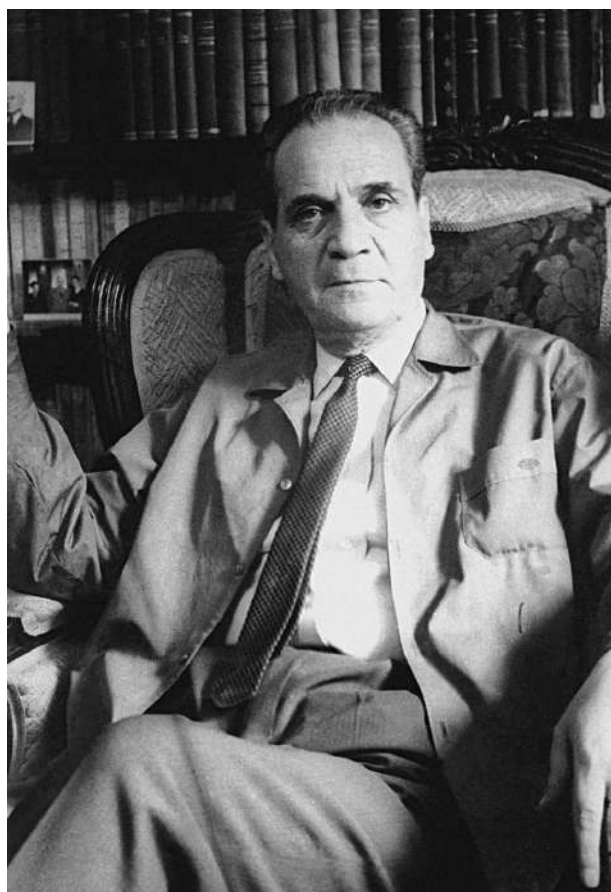
prețuitor de artă și mai ales un prețuitor care nu-și ignoră discursul: cântărește creația pe terezii fine, dar își cântărește și vorbele în așa chip încât, cine-l citește, își dă seama că obiectul analizei se topește într-un discurs critic strălucitor, din care pot fi desprinse judecăți corecte și reflecții fine despre poezie (genul predilect al lui S.). În *Hore* el descoperă la Arghezi un „geniu-creștin” și „o dramă creștină”, în poezia lui Philippide „un valérysm” și „un lirism speculativ”, în poemele misticului Voiculescu depistează un vocabular pietros și un „lirism volitiv” etc., S. având un rol decisiv în impunerea acestuia din urmă ca poet și, mai târziu, ca prozator. Introduce la povestirile lui Voiculescu, admirabilă, atrage atenția asupra unui mare prozator fantastic bazat pe imaginarul folcloric românesc. În comentariul, mai vechi, despre lirismul, altminteri foarte amestecat, al lui Voiculescu, criticul vorbește nu numai de creștinismul poetului, dar și de „experiența poetică valéristă” și chiar de influența lui Mallarmé, ipoteze nu ușor de susținut când încerci să vezi, de pildă, cât de mallarméene sunt aceste versuri: „În mine stă tânjind nemărginirea. / Din țarmurirea clipei de cleștar / Se naște golul și neîmplinirea: / Turnați și beți oricât, e în zadar. // Rămân tot goală, mai mahnită după, / Pe buza mea atâtea guri s-aștern. / Oceane-au curs și s-au vărsat din cupă: / N-ajunge nimeni, nimeni nu astupă / Fără-de-fundul visului etern”. Este limpede că eseistul are predilecție pentru Valéry și Mallarmé și caută în poezia românească afinități cu aceste modele ale modernismului european. Și le află chiar și acolo unde nu par a fi. Lansează provocarea, după care dezvoltă îndoiala asupra provocării: „Am nota că apropierea lui Voiculescu de Valéry poate părea curioasă. Cât de curioasă va trebui să apară concluzia pe care n-o putem totuși eluda? Căci *Întrezăriri* își prezintă autorul ca pe un bogomil, vechi cititor de texte religioase apocrife, ucenicind la școala lui Valéry. Așa încât gustul experiențelor poetice eteroclite conduce încă, sigur de sine, talentul lui V. Voiculescu”. Un spectacol în care comentatorul coboară și urcă de mai multe ori pe scenă, se retrage strategic în sală pentru a privi cu un ochi sever jocul actorilor, revine și la urmă își exprimă cu solemnitate neliniștile, mirările, îndoielile. O ceremonie pe care criticul acesta cu fraza împodobită regește o reia în fiecare articol. Un rol important joacă în acest spectacol Adrian Maniu, în care S. vede iconoclastul care a devenit „iconodul”.

Asta vrea să spună că poetul ironist care dădea cu tifla marilor teme s-a transformat într-un preraphaelit, un liric din familia „sensibilități primitiviste în artă”. Legat de valoarea reală a poeziei, pentru a-i da o notă, criticul are nevoie, în prealabil, de un excurs în poezia europeană. Și îl face cu voluptate, însoțit de fantezmele lui livrești. La urmă strigătul de entuziasm reușește să se elibereze: „O, profetesa Crisis, ce limpede ai văzut în viitorul tânărului! Adrian Maniu este în adevăr cel mai însemnat poet tradiționalist actual, e laureat al unui mare premiu de poezie și e membru corespondent al Academiei: noi îi urăm, spre cinstirea întregă a nobilului său talent, să devină membru plin, cum ai prezis tu, o profetesa!”. Profețiile lui Crisis nu s-au adevărit, totuși, nici în privința Academiei, nici în ceea ce privește eternitatea creației lui Adrian Maniu. Urmașii criticului și ai poetului său s-au dovedit ingrați. Rămâne pagina critică somptuoasă despre aceste zădărnicii lumești și preziceri nedovedite. Exagerată este și opinia despre N. Davidescu, „un poet al culturii”, zice exegetul. Un poet, de data aceasta, completamente uitat. Singurul lucru de care își mai amintesc istoricii literari de azi este articolul împotriva „ultimului ocupant fanariot”, cum e numit I.L. Caragiale. În privința școlilor, curentelor, stilurilor poetice, criticul nu are prejudecăți. Are simpatii pentru modernitate, dar acceptă (și, în câteva cazuri, chiar elogiază) și pe tradiționaliștii mari și mici (D. Ciurezu, de pildă). Într-un singur caz este cu hotărâre ostil: suprarealismul. E socotit într-un articol „o școală neliterară” și-i vituperează disprețul față de ideea de artă. Suprarealiștii români nu i-au iertat niciodată această în Justiție, cum n-au iertat nici rezervele lui G. Călinescu. Refuzul lui S. este mai categoric și, în perspectiva timpului, mai nedrept: „Dar suprarealismul nu este o școală de poezie, fiindcă nu l-a interesat niciodată poemul, ci fișa psihologică [...]; un volum de poezie suprarealistă este tot ce poate fi mai contrazicător cu sine; tinerii noștri candidați la notorietate au de ales așadar între a fi poeți și a fi suprarealiști”. Paul Éluard, Philippe Soupault, Louis Aragon sunt, totuși, poeți autentici în sfera suprarealismului, iar unul dintre ei (românul Tristan Tzara) este, azi, socotit un mare poet care, după vorba inspirată a unui comentator (Serge Fauchereau), a intrat cu motocicletă într-o grădină franceză. Criticii români au fost, de regulă, reticenți, dacă nu de-a dreptul ostili față de mișcările de

avangardă, socotite nesperioase. **S.** merge mai departe și contestă orice posibilitate de artă autentică în dicteul suprarealist. Ceea ce este o injustiție greu de acceptat. Inabil se dovedește criticul și în ceea ce privește „tremuricii”, adică partizanii gândirii și practicii mistice, „trăiriștii”, existențialistii, dervișii (cum le zice el) români. Nu-i numește, îi tratează ca o categorie amorfă și-i strivește cu disprețul său. Pamfletul este abstract și neconvingător. Câteva aluzii trimit la Petre Pandrea și la *Manifestul Crinului Alb*, altele spre filosofii neliniștii, partizani ai autenticității, adversari ai filosofiei de școală, adică spre elevii lui Nae Ionescu. Critica raționalistă a vremii (E. Lovinescu, G. Călinescu, Mihai Ralea, Șerban Cioculescu) are, în genere, o atitudine de rezervă, uneori cu totul ostilă, față de acești tineri suspectați de impostură spiritualistă. **S.** iese, din nou, în față și leapădă manierele aristocratice, lovind dur un fenomen pe care nu-l înțelege. Nu toți tinerii existențialisti sunt derviși ai spiritului, tremurici, atinși de verbozitate mistică, adică niște impostori. Generația pusă aici în discuție a produs creatori excepționali în sfera moralistică și creatori veritabili de limbă, ca Noica și Emil Cioran. Chiar Petre Pandrea, spre care se îndreaptă cu precădere săgețile ironice ale criticului, a dat eseuri și pagini confesive scilicet dramaturgice. Reticent, cu îndreptățire, față de excesele iraționalismului în cultură, el ridică aici prea sus tonul polemic și nu mai intuiește nota unică, creatoare a fenomenului pe care îl respinge ideologic și moral. Critic predilect de poezie, comentatorul face din când în când excursii și în spațiile prozei și ale criticii literare, cu aceleași rezultate. Nu-i un critic de direcție, nu se bate ca E. Lovinescu pentru orientarea romanului spre stilul obiectiv și spre temele citadine sau nu propune, ca G. Călinescu, un balzacianism trecut prin experiența Proust. Este, la acest capitol, mai aproape de Perpessicius (un impresionist fără program), decât de Pompiliu Constantinescu care, pe urmele lui Lovinescu, voia ca proza românească să meargă spre analiza psihologică. Cu alte vorbe, **S.** nu are, în privința epicii, un program. Are însă exigențe și are câteva modele la care trimite. Unul este Proust, alții sunt Roger Martin du Gard sau Jules Romains. Nu-l ignoră nici pe Gide, dar în afara lui Proust, pe care îl citise atent, nu-și leagă preferințele de un model epic. Consultă pe Sadoveanu, comentează pe larg un roman mediu (Amândoi de Rebreanu) și-l laudă („un conținut de

viață remarcabil”) fără nici o justificare estetică, scrie bine despre Hortensia Papadat-Bengescu, fără să uite să-i semnaleze dificultățile stilului, face portrete admirabile lui Camil Petrescu, N. Iorga (ca prozator al istoriei), dar acordă importanță și unor scriitori de raftul al treilea (Ana Luca, Aurel Chirescu, Ion Pogan, Virgil Huzum ș.a.). Căci, omul exigent, criticul estetizant, autonomistul à outrance are, ca orice critic, părțile lui de slăbiciune, amabilitățile, complezențele sale. E de remarcat efuziunea lirică din finalul unui articol despre Mihail Sadoveanu. O atitudine neașteptată în discursul celui care scormonește, cu atâtă zel, măruntaiele liricii lui Arghezi și-i descoperise articulațiile inestetice. Acum el leapădă armura și predă lancea: „Totuși, cititorule de azi, dacă este cu puțință ca autorul să nu audă ce vorbim noi doi, deoarece cu nimenea altul nu mă simt obligat să convorbesc despre literatură, și dacă se poate ca nici să nu afle el nimic, prin indiscreția ta, care cred că ar fi tot atât de vinovată ca și admirația mea, tu, cititor de azi, adică cititor nițel plictisit de polițismul psihologic al prozatorilor vremii tale, care umblă cu un ochi de lanternă prin subteranele ființelor omenești, în nenumărate pagini, după câte o intenție înăbușită mai nainte de a se fi mișcat în obscuritatea ei, ia acest întâi volum din *Operele* retipărite ale lui Mihail Sadoveanu și citește-l sau recitește-l. Te vei simți ieșit din beciuri umede la lumina soarelui, vei crește ascuns contemplând spectacolul epic al virtuților strămoșești, te vei lăsa în jos pe rădăcina ființei tale până la nenumăratele ei guri istorice, vei rătăci în vânturile de demult și pe câmpurile care înverzeau și păleau sub patriarhat, într-o natură sălbatică și ocrotitoare, te vei uimi în sfârșit de puterea unui scriitor care de tânăr a fost mare scriitor, încercând regretul pentru geniul lui că i-a fost dat să se exprime într-o limbă fără circulație europeană, mărginitoare, dacă nu vei observa din timp că aceeași limbă, care îl mărginește în destinul de scriitor, îl și înalță până unde oamenii de alt grai nu vor putea ști niciodată, limba aceasta constituindu-i poate însuși geniul. Dar, încă o dată, discreție absolută! Dacă vei vrea neapărat să-ți împărtășești cuiva entuziasmul, după lectură, îți stau bucuroși la dispoziție”. **S.** a dorit să ia și pulsul vieții literare curente, scriind despre cărțile tinerilor. A făcut-o intermitent și fără convingere. Prin 1945–1946 disponibilitatea se exprimă mai sistematic printr-un șir de cronici despre Constant Tonegaru (un poet pe

care, în fapt, îl lansează), Dimitrie Stelaru, Alexandru Lungu, Mircea Popovici. Nu scrie însă despre Geo Dumitrescu și Ion Caraion, cei mai interesați dintre tinerii poeți ai momentului. Pe exoticul Tonogaru îl fixează mai întâi în „tagma [...] sfintei golărimi”, ceea ce este inspirat spus, surprinde, apoi, în poemele lui de reverie geografică, „intuiția cosmică a primordialității”, ceea ce e mult spus, dar nu în totalitate inexact. Mai înainte semnalase debutul lui Emil Botta, poet cu adevărat important, mai târziu va comenta favorabil cărțile de debut (remarcabile) ale lui Mihai Beniuc. Dintre prozatorii tineri este de reținut entuziasmul criticului, în genere reticent, față de *Accidentul* lui Mihail Sebastian și primirea sărbătorească pe care o face romanului *Zilele nu se întorc niciodată* de Sorana Gurian („prin ascuțimea observației psihologice, Sorana Gurian este urmașa cea mai de aproape și mai bogată a Hortensiei Papadat-Bengescu. Plăcerea și virtutea de a surprinde mișcările vieții în zona placentară a subconștientului conduc acest remarcabil talent la rezultate asemănătoare cu acelea ale biologilor cufundați în studiul celulei vii și la efecte stilistice sau mai bine zis la dezarticulări ale stilului – incoerență înșelătoare și poate metodică, lipsită de punctuație pe alocuri –, care, oricât de necesară ca să sugereze materia neguvernabilă, dezorientează totuși pe cititorul de rând”). Un prozator pe care pariază este și Radu Tudoran, intuiția fiind aici mai bună. Primește bine și pe romancierul Anton Holban, lăudându-i „puterea de siluetare”, ceea ce este puțin, tot așa pe Ticu Archip, prozatoare afirmată în cercul Sburătorul. Fără substanță este cronica la *Vraja Cellei Delavrancea*. Mai târziu, după ce a ieșit din închisoare și a primit dreptul de a publica, S. a scris, în afară de articole de estetică și istorie literară, și câteva foiletoane despre câțiva scriitori postbelici (Ștefan Aug. Doinaș, Marin Preda, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Labiș) sau despre cărțile noi ale scriitorilor consacrați înainte de 1940 (Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu ș.a.). Cele mai multe dintre ele sunt convenționale și chiar conformiste. Articolul despre Preda nu spune, în fapt, nimic („Marin Preda reprezintă pentru literatura română o rezervă asigurătoare a epicii contemporane”). A produs consternare comentariul entuziast despre Ion Lăncrănjan. Recitit, el poate da seamă mai bine de poziția dificilă în care se afla atunci S.: renunțase, sub

presiunea circumstanțelor, la prezumțiile lui estetice și lepădase armurile stilului înalt. Iată în ce mod banal încheie cronica despre *Cordovani*: „Conlocuirea, în aceeași conștiință artistică, a facultății realist epice, care nu ocolește nici înjurătura, cu aceea opusă a celor mai subtile descifrări erotice, a poeziei peisajelor și a cadențării expresiei, alcătuiește întreaga originalitate din care Ion Lăncrănjan și-a înălțat masivul roman”. Și mai greu de înțeles este fervoarea cu care elogiază un roman fals din toate punctele de vedere cum este *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu. Lauda se extinde și asupra altor cărți lamentabile publicate de Sadoveanu în anii '50 (*Aventură în Lunca Dunării*, de pildă). O explicație ar fi că, pentru a putea să reintre în circuitul vieții publice, S. a fost silit să facă anumite concesii. Nu este singurul. Omul care plătea atât de scump dreptul de a publica trecuse prin infernul detenției, el și „o generație de spirite libere” (cum o numește chiar S. într-un articol mai vechi despre Pompiliu Constantinescu), acești intelectuali aflați la mijlocul

vieții lor au fost supuși la umilințe inimaginabile. Revenirea lui **S.** în viața literară românească a fost un fapt important, ca și aceea a lui Șerban Cioculescu, C. Noica, Petre Pandrea, V. Voiculescu, Adrian Marino, Al. Piru. Reveneau, odată cu ei, un număr de concepte și o mitologie literară pe care generațiile mai noi nu le mai foloseau sau erau împiedicate de ideologia oficială să le folosească. Reveneau, mai întâi, câteva personalități proeminente ale literaturii noastre. Raporturile lor cu generațiile apărute între timp n-au fost totdeauna cordiale. Fenomen până la un punct firesc. Nu este o fatalitate ca un critic literar să își piardă îndată ce nu mai este tânăr sensibilitatea estetică și interesul pentru noile promoții literare. Depinde de omul care citește și depinde de voința lui de a rămâne un spirit sincron. E. Lovinescu a rămas până la sfârșit un critic receptiv. Bolnav fiind, spun cei care au trăit în preajma lui, voia să trăiască, între altele, pentru a putea asista la debutul unui poet tânăr. Sunt, desigur, critici și poeți care nu-și depășesc limitele sensibilității în care s-au format și s-au afirmat. Sau nu voiesc să evadeze din ea. G. Călinescu n-a scris nimic esențial despre literatura postbelică. Marin Preda povestește într-un loc faptul că i-a trimis marelui critic primul volum din *Moromeții* și a așteptat multă vreme un semn de la el. Semnul n-a venit niciodată. Când l-a vizitat, G. Călinescu a preferat să discute despre politică în loc de literatură, strategie ce l-a iritat pe Marin Preda. Șerban Cioculescu, care avea în genere un spirit deschis, curios, a primit favorabil poezia lui Leonid Dimov, dar nu și pe aceea a lui Nichita Stănescu. Postmodernitatea nu mai era teritoriul său, se opri la marginea modernității, pe care o slujise în chip strălucit, ca și amicul său, **S.** Acesta din urmă a scris un articol despre ermetismul poeziei tineri, cu referințe speciale la Cezar Baltag și la Nichita Stănescu, și articolul o provocat reacții vehemente în rândul generației tinere de poeți și critici. Aceștia vedeau, aici, un act de manipulare ideologică. Articolul, în sine, e în linia critică mai veche a criticului (ostil, de totdeauna, față de ermetismul gramatical), numai că, apărând în alte circumstanțe, cădea cât se poate de rău. Critica oficială ducea, într-adevăr, o campanie împotriva poeziei tinere (evazionistă, ermetizantă, zis „formalistă”) și intervenția unui critic de o asemenea talie n-a fost de bun augur. Circumstanțe, compromisuri, vremuri tulburi, generații sfărâmate, destine tragice. Eseiul **S.** are și o

importantă operă de interpretare a clasicilor. O carte se cheamă *Clasicii noștri*, iar autorii comentați sunt A.I. Odobescu, Titu Maiorescu, Eminescu, Ion Creangă, George Coșbuc. În *Pagini de critică literară* îi comentează pe I.L. Caragiale, Vasile Alecsandri și Titu Maiorescu. Împreună cu Tudor Vianu și Șerban Cioculescu publică *Istoria literaturii române moderne* (I, 1944), un manual superior ce poate fi consultat și azi cu folos. **S.** este autorul capitolului despre orientarea estetizantă de la sfârșitul secolului al XIX-lea (Al. Macedonski, primii poeți moderni ș.a.). După un sfert de secol a dat un studiu remarcabil despre Calistrat Hogaș, un autor potrivit pentru gustul estetic și stilul său. **S.** urmează în opțiunea pentru istoria literară decizia generației sale, prima generație postlovinesciană, de a extinde critica estetică, rămasă până atunci în spațiul literaturii contemporane, asupra teritoriului clasic. Inițiativa o avusese chiar Lovinescu care, în tinerețe, dăduse câteva monografii critice (despre Gh. Asachi și despre Costache Negruzzi), iar mai târziu se va întoarce la Maiorescu. Cei care dau substanță acestei întoarceri și o fundamentează teoretic sunt tinerii însă din anii '30: G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Tudor Vianu. Chiar Pompiliu Constantinescu, cel mai harnic și mai drept dintre foiletoniștii care fac critică de întâmpinare în epocă, scrie și câteva studii substanțiale despre Eminescu. Este un moment de răscruce în istoria criticii românești: momentul recuperării estetice a fondului clasic. **S.** participă cu mijloacele lui critice la înfăptuirea acestui program. Am văzut care sunt instrumentele lui: examenul estetic minuțios, atenția la unicitate, excursul cărturăresc în amonte și în avalul operei, puțină critică comparatistă (descoperirea analogiilor), portretul, determinarea familiei stilistice în raport cu stilurile literare europene, în fine, analiza structurilor interioare ale poemului sau ale arhitecturii romanului. Critica sa estetizantă nu are o metodă clară (respinge programatic orice idee de metodă), dar are o gamă largă de deschideri, paranteze, strategii ale evaziunii din subiect, expertize lingvistice etc. Fiind vorba de scriitori din trecut, criticul trebuie să facă și puțină istorie, oricât de mult ar disprețui el istorismul. Recurge chiar, acolo unde este cazul, la biografie și chiar la biografism (concept trecut inițial pe lista interdicțiilor). Așa se întâmplă mai totdeauna în critica literară: socoteala teoretică de acasă nu se potrivește cu realitatea din târg. Târgul este aici bazarul imens al literaturii.

Opera face presiuni asupra comentatorului și își impune, în cele din urmă, stilul critic de care are nevoie. Stilul și demersul, calea de acces. Studiile de istorie literară ale lui S. folosesc în continuare stilul rapsodic împodobit sărbătorește. Comentariul în marginea operei lui Odobescu este o dovadă elocventă. Cu Odobescu are, în mod evident, anumite afinități stilistice. Fac parte din aceeași familie de scriitori-cărturari (întră aici și Hogaș), obsedați de anumite fantasme livrești. Hogaș unește erudiția cu umorul, Odobescu visează o sinteză a artelor și fixează reveriile lui livrești în vaste tablouri câmpenești, dovedind un enorm simț plastic. S. nu are umor, nici un simț plastic ieșit din comun, are însă reverii culturale, știe să construiască portrete morale verosimile și, mai ales, observă bine spectacolul personalității artistului. E punctul lui forte în critică. Personalitatea este determinată în funcție de o tipologie literară. Odobescu este văzut ca un romantic cu temperament clasic, un scriitor cu limba spornică și vârtoasă, în fine, un produs al culturalității secolului al XIX-lea, cu o operă eteroclită... Portretul nu e fals, dar el nu acoperă partea pasionat-tragică, foarte complexă, pe care o dezvăluie corespondența lui Odobescu. G. Călinescu a fructificat mai târziu această latură inedită a celui care a scris *Pseudo-cyenetikos* în ediția a doua la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* și în romanele sale (*Scrinul negru*, de pildă). Vine la rând stilul lui Odobescu. Aici S. este, ca și Vianu, un expert. Vede prin stil omul care scrie și, prin omul care scrie, spectacolul unei personalități ireductibile. Comunică toate acestea printr-un discurs critic în care analogiile și metaforele de preț (trase mai ales din lumea artelor) se înlanțuie ordonat. Un exemplu: „Felul acesta, căruia să-i spunem rapsodic, al frazei de a porni dintr-un singur cuvânt, pentru a se dezvolta alături de firul narativ, izvorând din ea însăși, este, atât ca măsură respirativă, cât și ca mișcare internă, tipul stilistic al lui Odobescu. Dacă nu ne-am teme de exagerație, un astfel de scris nu putea ieși decât din atmosfera din care se ridică și intenția unui Dinocrates de a sculpta muntele Athos în chip de om care într-o mână să țină o cetate, iar în cealaltă – un bazin din care apele, strânse din râuri, să cadă în mare; dar, fără nici o teamă, se poate afirma că stilul scriitorului nostru, tăiat mare și în același timp lucrat în amănunt, vine din vremea acelei dispărute Minerve uriașe, de aur și fildeș, căreia pe scut

i se sculptase o luptă de amazoane, pe partea dinăuntrul scutului – bătălia zeilor cu titanii, iar pe tălpi – aceea a Centaurilor cu Lapiții. Odobescu exprima antic, fiindcă fundamental simțea orice după chipul antic”. În același chip sunt scrise și celelalte studii despre clasicii români. Eseistul lansează și el îndemnul „spre Maiorescu” pentru a ieși din confuzia actualității și încearcă, într-o analiză bună a *Însemnărilor zilnice*, să pătrundă secretele intimității criticului junimist. Despre Eminescu nu spune lucruri esențiale, în schimb remarcile lui despre Creangă sunt de luat în seamă. Polemizează, în subtext, cu G. Călinescu pe tema „cărturărismului” sătesc al lui Creangă, aducând în discuție ideea homerismului, idee pe care, înaintea lui, o susținuseră N. Iorga, G. Ibrăileanu și chiar Pompiliu Constantinescu. El dă acestei opinii nota spectaculoasă ce-i lipsea. O plimbă prin discursul său critic bogat în nuanțe și împodobit ca un pom de Crăciun: „Dar Creangă a lucrat în prelungirea sensibilității primitive; oricâte meșteșuguri i s-ar descoperi, condeiul său n-a depășit raza naivă a istorisirii; a dus viața a lor săi oriunde l-a purtat soarta, exprimând-o numai cu mijloacele lor. Noul caz, în mirarea ce stărnește, e mult mai expresiv pentru posibilitățile reduse de înțelegere artistică ale poporului”. Interesul pentru stil, manifestat încă din tinerețe, este cultivat, dezvoltat și tradus mai târziu într-un studiu istoric și teoretic intitulat *Versificația modernă*. Este o cercetare serioasă, sistematică, bazată în esență pe material francez și românesc. Criticul care dețesta, ca orice spirit modern, sistemul, studiază aici evoluția sistemelor metrice, aduce probe, le comentează îndelung, evadează din demonstrație, revine pocăit la tema lui, în fine, își supune stilul unui regim de austeritate. Nu reușește totdeauna, dar, în genere, cartea e mai aproape de stilul lucrărilor academice, decât de eseurile flamboiante din *Pagini de critică literară*. În plus, este silit de subiect să examineze și ceea ce, de regulă, a ocolit în criticele sale. Așa se face că apare aici și Ion Barbu, nu pe spații întinse, dar, oricum, autorul *Jocului secund* are locul lui în studiul versificației moderne. Studiul, în ansamblu, este o operă remarcabilă de erudiție și arguție critică. S. introduce stilul său seniorial într-o aulă universitară și-l silește să facă puțină pedagogie. Fiind, încă de la început, „împotriva spiritului de metodă” în critica literară, el a fost, mai totdeauna, de partea criticii literare

creatoare, chiar dacă de multe ori s-a detașat de judecățile ei. A scris în mai multe rânduri despre Titu Maiorescu și E. Lovinescu, n-a ezitat să se pronunțe despre cărțile lui Pompiliu Constantinescu, Perpessicius și Tudor Vianu, în fine, a publicat un admirabil eseu despre *Adela* lui G. Ibrăileanu, adversarul grupului de la „Sburătorul”. Critica este un teritoriu care convine spiritului său teoretizant. Aici se concentrează conceptele filosofice și estetice, aici se mișcă ideile morale, miturile, aici se înfiripează ideologiile. Elemente care îl interesează pe S. pentru că sprijină apetitul lui pentru speculație. Scrie, în consecință, admirabil despre Maiorescu și E. Lovinescu, doi patroni spirituali, caută prietenia ideatică a lui Albert Thibaudet și, în genere, a criticilor francezi, se confruntă cu Tudor Vianu și cu G. Călinescu în diverse situații. Acesta din urmă, mefient față de aproape toți criticii români, nu-i dă în *Istoria...* din 1941 importanța cuvenită. S. scrie însă despre *Spectacolul personalității* lui G. Călinescu un portret admirabil. Este o pagină antologică în literatura critică românească, în astfel de disocieri văzându-se mai limpede spiritul lui fin și calitatea (excepțională) a scriiturii sale. Este o proză sărbătorească de idei, menită să reziste mai mult chiar decât judecățile de valoare și chiar decât ideile pe care le exprimă. E vorba de creația din interiorul criticii literare. Eseiul definește, în funcție de stilurile cunoscute, pe trei dintre confracții săi: Vianu, Perpessicius și, mai ales, pe G. Călinescu, ereticul, omul contradicțiilor acceptate, biograful care (spusese mai înainte S.) amestecă imprudent călinescianismul cu eminescianismul în *Viața lui Mihai Eminescu*. Vianu ar reprezenta, în această tipologie a criticii românești, spiritul clasic („liniaritatea edificiilor greco-romane”, expresia „netedă și liniștită” etc.). Intuiția este bună, portretul e reușit, cu observația că omul clasic, ordonat și previzibil, ascunde – s-a văzut din scrisorile lui – o melancolie nu totdeauna senină. Al doilea portret, poate cel mai reușit sub raport literar, este acela al lui Perpessicius, exponent al stilului rococo: „La Perpessicius, erudiția urmând linia curbă a frazării, întoarse mai totdeauna asupra-și, pentru a scăpa din nou în mereu alte arcuri și ramificări ornamentale, după estetica parcă a conversației unui vechi salon occidental, erudiția însăși devine podoabă stilistică. Felul de a introduce chiar date bibliografice e grătos ca un pas de menuet. Decalcuri franceze de

limbă în alternanță imediată cu sintagme românești desuete se învecinesc în același gust al prețiozității circumlocute. Criticul, pe lângă o pălărie împodobită de penaje, cu care salută larg, complimentos, are la șold o sabie decorativă, potrivită cu costumul, al cărei mâner lucrat artistic cere o mână fină și gesturi inofensive. În condiția sa internă, acest critic, mai mult sugerând decât afirmând, aparține secolului politeții și este poate ultimul european căruia îi stau bine, mai bine decât multora din epocă, peruca, jaboul, mânecutele de dantelă și fundele de sub genunchi, până unde urcă ciorapii de mătase. E un gentilom al criticii literare. Iar dacă, pe alocurea, costumul lui scump nu este cu totul îndemn și politețea, foarte rareori cedantă, lasă să i se vadă ușoare iritații sau câteodată chiar mânerul săbiei, faptul nu are de ce să ne mire. Ne aflăm doar în fața unui orleanist, care, făcând și critică cetățenească, a trebuit uneori nu numai să evolueze între pereți de oglinzi versaillezi, dar să și răscolească arhive prăfoase și, în ani de revoluție, să se și șteargă pe lângă baricade în flăcări, care i-au afumat și ars parte din dantelărie. Efectul dintâi ca și de pe urmă al conduitei sale critice este însă totdeauna de complicație delicată în stil rococo”. Portret verosimil, de o mare expresivitate. Vine rândul, după această pregătire, unui *homo novus*, un Genghis-Han al criticii românești. Este G. Călinescu, unire – zice portretistul – de asiaticism și aticism, personalitate barocă explozivă. El ar ilustra în chip exemplar „puterea creatoare a contradicției”, „energia primogenă, abundentă, impetuoasă” și, încă o dată, cuceritoare. Un Genghis-Han care are însă nostalgia Acropolei. Desenul este bine făcut, stilistic vorbind, așa arată G. Călinescu, un asiatic cu nostalgii heladice. Lipsește însă din desen modelul omului universal spre care aspiră autorul *Operei lui Mihai Eminescu*. Lipsește și nota tragică din acest spectacol al personalității lui G. Călinescu. Ce nu lipsește în acest eseu excepțional este bucuria scriiturii. Stilul seniorial critic al lui S. atinge aici nivelul maxim de creație. Stil desfătător livresc, uneori puțin scorțos, stil de duminică a spiritului, elegant și exact, de o „civilitate distantă” (o sintagmă potrivită pe care o găsesc într-un comentariu al său), stil metaforic elaborat la focul unei pasiuni bine strunite, stil, în fine, prin care omul care scrie desface ideea în nuanțele ei, inteligența creatoare fiind, așa cum zicea Thibaudet, capacitatea de a vedea nuanțele.

Iubitor al cuvântului, totodată riguros exact, dar și rar, prevăzut cu un vocabular bogat, în care se învecinează seva rurală cu neologismul conceptual, criticul își trage satisfacția scrisului din dibacele izbutiri filologice. E la d-sa o anumită prețiozitate, totdeauna trează, adică trecută prin filtrul reflecției, dar oricum, o căutare, când de cuvinte cu circulație restrânsă, când de folosire a lor foarte personală, când din întorsătura sintactică neobișnuită. De altă parte, poetul abătut de la chemarea sa, mai poruncitoare decât i se păruse, violentat, dar neucis, iese la iveală în compensarea metaforică pe care o aduce scrisului său, mai adesea abstract și teoretizator.

ȘERBAN CIOCULESCU

Credem că poziția lui de mijloc derivă dintr-o mare și directă experiență a artei și mai ales din constatarea nesfârșitei ei varietăți. Criticul de vocație, afirmat încă din epoca studenției, și-a dublat această activitate, care avea să-l consacre în istoria literaturii române, cu una de poet ocazional sau de producție intermitentă, în succesiunea ermetismului mult mai acuzat al lui Ion Barbu, dar și a poziției prețioase, atât de străină de curentele literare moderne. Aceasta nu i-a format cuta „artistică” de speța exclusivismului în opinii și a intoleranței față de alte formule artistice. Vladimir Streinu a fost departe de tipul de critic partizan și subiectivist pe care-l întâlnim încarnat în unele spirite agitate și querulante de felul lui Camil Petrescu sau Ion Barbu. El căuta valoarea și arta oriunde, și o recunoștea numaidecât acolo unde o găsea.

ALEXANDRU GEORGE

SCRIERI: *Pagini de critică literară. Marginalia. Eseuri*, București, 1938; *Recitind pe clasicii noștri. Ion Creangă*, București, 1939; *E. Lovinescu* (în colaborare cu Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius și Tudor Vianu), cu o schiță biobibliografică de Anonymus Notarius [E. Lovinescu], București, 1942; *Clasicii noștri*, București, 1943; ed. București, 1969; *Istoria literaturii române moderne*, I (în colaborare cu Șerban Cioculescu și Tudor Vianu), București, 1944; ed. 2, București, 1971; *Versificația modernă*, București, 1966; ed. îngr. Viorica Florea, postfață George Muntean, București, 1990; *Calistrat Hogaș*, București, 1968; *Pagini de critică literară*, vol. I–II, București, 1968, vol. III–V, îngr. George Muntean, București, 1974–1977; *Ion Creangă*, București, 1971; *Ritm immanent*, București, 1971; *Studii de literatură universală*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1973; *Eminescu. Arhezi*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1976; *Poezii*, îngr. și introd. George Muntean, București, 1982; *Poezie și poeți români*, îngr. și postfață George Muntean, București, 1983; *Eminescu*, îngr. și pref. Mihai Drăgan, Iași, 1989; *Prozatori români*, îngr. George Muntean, București, 2003. **Antologii, ediții:** *Literatura română contemporană*, introd. edit., București, 1943; *Calistrat Hogaș, Pe drumuri de munte*, I–II, introd. edit., București, 1944–1947. **Traduceri:** Ralph Emerson, *Destinul*, București, [1921] (în colaborare cu V. Constantinescu); Gustave Le

Bon, *Psihologia popoarelor*, București, [1921]; Pierre Corneille, *Horațiu*, București, [1943]; Mohammed Dib, *La cafea*, București, 1956; Balzac, *Teatru*, București, 1964; Shakespeare, *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark – Tragedia lui Hamlet, prinț de Danemarca*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., București, 1965; Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut*, I–II, pref. trad., București, 1968.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 429–430; Călinescu, *Opere*, I, 407–411, 421–427, 445–448; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 66–67, 172; Cioculescu, *Aspekte*, 611–614; Barbu, *Opere*, II, 56–81, 85–90; Constantinescu, *Scrieri*, III, 455–459; Șuluțiu, *Scritori*, 379–385; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 816–817, *Ist. lit.* (1982), 901–902; Lovinescu, *Maiorescu post.*, *passim*; Perpessicius, *Opere*, XI, 71–87; Regman, *Cărți*, 94–99, 264–269; Baconsky, *Marginalii*, 78–87; Ion Biberi, *Orizonturi spirituale*, București, 1968, 63–71; Cesereanu, *Ipostaze*, 101–115; Cristea, *Interpretări*, 24–31; Manolescu, *Poezia*, 56–61, 199–207; Zăciu, *Colaie*, 41–45; Bucur, *Istoriografia*, 547–551; George, *Sfârșitul*, I, 251–256; Grigurcu, *Ideii*, 27–36; Raicu, *Structuri*, 126–131; Săndulescu, *Citind*, 197–201; Tomuș, *Răsfrângeri*, 175–180; Nițescu, *Repere*, 16–20; Piru, *Reflexe*, 251–255; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 203–216; Negoiteșcu, *Engrame*, 14–17; Ungheanu, *Arhipelag*, 321–331; Cioculescu, *Itinerar*, II, 382–388, III, 249–253, IV, 391–402; Bălotă, *Arte*, 291–295; Mihăilescu, *Conceptul*, I, 404–411; Regman, *Colocvial*, 42–50; Serafim Duicu, *Vladimir Streinu, critic, istoric literar, estetician al poeziei și poet*, Craiova, 1977; Martin, *Identificări*, 189–191; Dimisianu, *Opinii*, 184–188; Raicu, *Practica scrisului*, 208–212; Grigurcu, *Poeți*, 251–256; Dimitriu, *Singurătatea*, 98–102; Piru, *Ist. lit.*, 476–477; Grigurcu, *Între critici*, 95–102; *Vladimir Streinu*, îngr. și introd. Emil Vasilescu, București, 1984; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 356–360; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 313–316; Edgar Papu, *Vladimir Streinu*, R, 1990, 7; Dimisianu, *Repere*, 107–127; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 193–194; Ștefan Aug. Doinaș, *Vladimir Streinu – un aristocrat al spiritului*, IL, 1992, 15–18; [*Vladimir Streinu*], „Calendar”, 1992, 6–7, RL, 2002, 20, CC, 2002, 5–7 (grupaje speciale); Simuș, *Revizuirii*, 243–256; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 211–220; Săndulescu, *Constelații*, 307–319; Grigurcu, *Peisaj*, III, 44–47; *Diç. esențial*, 805–807; Micu, *Ist. lit.*, 320–321; Manolescu, *Lista*, III, 32–35; Al. Săndulescu, *Vladimir Streinu*, ALA, 2002, 616, 617; Emil Vasilescu, *Vladimir Streinu*, Târgoviște, 2002; Cioculescu, *Lecturi*, I, 134–139, II, 263–275; Vasile R. Fălcescu, *Viața lui Vladimir Streinu*, Pitești, 2005; Scurtu, *Cercetări*, I, 111–147; Vasile R. Fălcescu, *Vladimir Streinu și himera poeziei*, Pitești, 2008; Popa, *Ist. lit.*, II, 1009–1010; Vasile R. Fălcescu, *Vladimir Streinu în imagini foto*, Pitești, 2010; Teodor Pracsin, Daniela Oatu, *Un senior al spiritului*, Iași, 2010; Goldiș, *Critica*, 156–158, *passim*. **E.S.**

STREINUL, Mircea

(2.I.1910, Cuciurul Mare – Cernăuți – 17.IV.1945, București), poet, prozator, traducător, eseist.

Este fiul Olimpiei (n. Șandru) și al lui Gavril Streinul, preot. Urmează școala primară la Cuciurul Mare (1919–1922), Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți (1922–1928) și tot aici Facultatea de Teologie (1928–1932). A funcționat ca ziarist, director de librărie (1933), referent de presă (1939–1940), cenzor (din 1941) la Direcția Presei din Ministerul Propagandei. După ce, elev fiind, scosese, alături de alți colegi, „Ecoul tinerimii”, „Caietul celor patru” și „Speranța”, e prezent cu proză în „Junimea literară” din 1929. La începutul anilor '30 devine animatorul grupării Iconar, al editurii și mai târziu al revistei omonime (1935–1938), toate fiind forme de promovare a tineriei literaturi bucovinene. În 1937 se mută la București, dar un an mai târziu revine la Cernăuți. Este, din 1938, vicepreședinte al Societății Scriitorilor Bucovineni. La „Glasul Bucovinei” e prim-redactor, iar la „Argonaut”, „Fișier”, „Buna Vestire”, „Suceava” face parte din redacție. Primul volum de poeme, *Carte de iconar*, îi apare în 1933, urmat de *Itinerar cu anexe în vis* (1934; Premiul Societății Scriitorilor Români), *Divertisment* (1935), *Tarot sau Călătoria omului* (1935), *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi* (1936), *Comentarii lirice la „Poeme într-un vers” de Ion Pillat* (1936) ș.a. Mai colaborează la „Capricorn”, „Azi”, „Frize”, „Gândirea”, „Universul literar”, „Curentul magazin”, „Meșterul Manole”, „Bucovina”, „Bucovina literară”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Vremea”, „Însemnări sociologice”, „Orion”, „Viața Bucovinei”, „Răboj” ș.a.

S. a publicat, într-un timp scurt și frământat, peste douăzeci de volume. Existența sa și viziunea asupra scrisului îl apropie, prin trăirea acută și violentă a unei crize de identitate, de scriitorii vienezi de la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar și de grupul trăiriștilor. Sentimentul de insecuritate și timiditatea în plan social s-au transformat în opusul lor,

generând dorința de restaurare vehementă a sinelui prin radicalizarea individualismului. Cauzele sunt de ordin biografic (moartea prematură a tatălui), dar și istoric, recenta provincie românească Bucovina, care se considera păstrătoare a valorilor românești nealterate și deținătoare a unei culturi cizelate de contactul cu civilizația austriacă, simțindu-se încă în inferioritate etnică și marginalizată în plan politic de Centrul „vinovat” de aderența la europenism. Tentația modernității și refuzul literaturii de factură tradiționalistă, asociate conștiinței eșecului și neputinței, generează la S. o devoratoare ură de sine care se manifestă și în „experimentele” poetice, și în tematica prozei sale. Risipite în presă, articolele critice și de opinie exprimă nevoia unei estetici proprii locului și momentului istoric, care, nerevendicându-se explicit de la nici una din direcțiile ideologice interbelice, continuă într-o oarecare măsură gândirismul. De factură expresionistă, „goticul moldovenesc”, cum a fost definit specificul literaturii iconariste, își căuta sursele în romantismul german și în fenomenul *Sturm und Drang*-ului, S. mizând pe capacitatea provinciei, concept aproape filosofic, de a resuscita energiile creatoare și de a fixa destinul neamului pe un făgaș istoric, creator. În viziunea lui, poezia este altceva decât literatura, pe care o caracterizează prin artificialitatea și estetismul unei conștiințe căzute, pe când poezia e un mod de existență, o etică a participării la cosmic și la universalele divine. Perspectiva mistică face din sacrificiu o cale de cunoaștere și din poezie soluția identificării cu obiectul liric care este divinitatea. Goticul moldovenesc ar concentra asumarea existenței în proximitatea morții, vitalismul orgiastic, refuzul esteticii de pe o poziție etic-creștină, în fine, exercițiul autoflagelator. De aici decurge o bună parte din specificul paginilor lirice și epice ale lui S. Versurile experimentează diferite formule, autorul lor evoluând de la tematica gândiristă către o lirică mistică și de la stihul în mod deliberat neîngrijit, în afara canoanelor, la proza lirică. Reușitele certe, fragmentare, se găsesc, totuși, nu atât în direcția grotescului, a prozaicului, ci a diafanului și inefabilului. Proza epică, dominantă după 1938 – nuvela *Aventura domnișoarei Zenobia Magheru* (1938), romanele *Ion Aluion* (1938; Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești” al Societății Scriitorilor Români), *Drama Casei Timoteu* (1941), *Lupul din Țara Huțulilor* (1941) ș.a. –, e mai valoroasă decât poezia. Într-un fel de existențialism fără

artă, este răsfrângerea puțin transfigurată a unui eu profund, inaccesibil nici lui însuși, revărsându-se neastâmpărat peste orice intenție artistică, pentru că arta e resimțită dacă nu ca o cenzură propriu-zisă, măcar asemenea unei capcane burghez-mistificatoare în fața transcendenței și a originarului. Alternând reportajul, confesiunea și ficțiunea, romanele și povestirile lui S., prolixе, rar preocupate de construcție, dezvăluie vocația tumultului interior care se transferă în conflicte insolubile, în puternice neliniști ce stărnesc viziuni halucinante, cât și privirea atentă, cu decupaje veriste dintr-o realitate concret istorică. Deși inspirate, în general, din lumea satului, aceste proze par să fie mai degrabă vehicule pentru câteva obsesii tematice, precum copilul, femeia, regresivitatea în primar sau revelația mistică, ceea ce nu le transformă în monografii ale spațiului bucovinean, ci în consecința expresionistă a unei stări de spirit. Chiar și cel mai reușit roman, *Ion Aluion*, ce ar fi permis o dezvoltare realistă, pare să prevestească literatura care cultivă absurdul și existențialismul. Există un duh al satului, o demonie a oamenilor, o atmosferă halucinantă care metamorfozează continuu peisajele și ființele și care transformă posibila monografie a satului bucovinean într-una a sufletelor posedate, tulburate de spectrul misterios al lunii, de taina feminității și de mirajul morții. Apologet al morții – era celebră în epocă o poezie a sa intitulată *Cu moartea la un pahar de vin* –, mordant, grav, febril, tenebrosul scriitor bucovinean, instituind cultul jertfei și aflat în căutarea experienței originare, poate fi asemuit marilor damnați ai lumii și, cum spune Constantin Ciopraga, marilor nefericiți.

Dacă nu și-ar fi umbrit prestigiul cu simpatizarea legionară, destinul tragic al lui Mircea Streinul, frânt prea repede, autorul unei opere impresionante până la numai 35 de ani căți i-a hărăzit soarta, o mare speranță a literaturii interbelice, ar fi putut fi ridicat el însuși de posteritate la rangul unei legende tragice. Foarte adesea coalizările politice fac scriitorilor cele mai penibile feste. Dar trebuie să spun încă o dată răspicat [...] că nu este afectată întreaga operă a lui Mircea Streinul: zona tumorii politice este mult mai restrânsă decât se crede. Cel mai îndepărtat de o asemenea contaminare este tulburătorul roman Ion Aluion, al cărui conflict tragic va persista multă vreme în memoria cititorului.

ION SIMUȚ

SCRIERI: *Carte de iconar*, Cernăuți, 1933; *Itinerar cu anexe în vis*. *Cartea pământului*, Cernăuți, 1934;

Divertisment, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1935; *Tarot sau Călătoria omului*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1935; *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1936; *Comentarii lirice la „Poeme într-un vers” de Ion Pillat*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1936; *Aventura domnișoarei Zenobia Magheru*, București, 1938; *Corbul de aur*, cu o gravură de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1938; *Ion Aluion*, Cernăuți, [1938]; ed. (Semnul negru), București, 1941; ed. îngr. și pref. Ion Simuț, Oradea, 1995; *Opera lirică. 1929–1939*, Cernăuți, 1939; *Viața în pădure*, București, 1939; *Guzli sau Tsu-Tsui*, București, [1940]; *Drama Casei Timoteu*, București, 1941; ed. îngr. și pref. Mircea A. Diaconu, Iași, 2001; *Lupul din Țara Huțulilor*, București, 1941; ed. îngr. și postfață Liviu Papuc, Rădăuți–Chișinău, 1995; *Istoria literaturii române* (în colaborare cu C. Dan Pantazescu), București, 1941; *Oameni de noapte*, București, 1942; *Prăvălia diavolului*, I–II, București, 1942; *Soarele răsare noaptea*, București, 1943; ed. pref. George Muntean, București, 1995; *Băieți de fată*, București, 1944. **Antologii:** *Poeți tineri bucovineni*, cu portrete de Rudolf Rybiczka, București, 1938. **Traduceri:** Georg Trakl, *Cele patru poeme în proză ale lui ...*, cu un semn de Rudolf Rybiczka, Cernăuți, 1939; [Frații Grimm], *Trei povești*, București, 1941; Carlo Collodi, *Pinocchio*, București, 1941 (în colaborare cu Ștefan Georgescu); Richard Llewellyn, *Casa din vale*, I–II, București, 1942 (în colaborare cu Vasile Horai); Robert Graves, *Eu, Claudius, zeu...*, București, 1943 (în colaborare cu Dragoș Luța); Rudyard Kipling, *Se lasă noaptea*, București, 1943 (în colaborare cu Al. Olaru și Vlad Mușatescu); A. J. Cronin, *Doamna cu garoafe*, București, 1943 (în colaborare cu Vlad Mușatescu); Luigi Pirandello, *Deseară se improvizează*, București, f.a.

Repere bibliografice: Liviu Rusu, *Elementul morții în poezia lui Mircea Streinul*, „Glasul Bucovinei”, 1935, 4477; Călinescu, *Opere*, II, 849–852, III, 27–28, 1425–1435; Perpessiciu, *Opere*, VIII, 70–84, 153–157, IX, 195–204, X, 164–167; Pompiliu Constantinescu, [Mircea Streinul], *VRA*, 1941, 609, 610; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 822–823, *Ist. lit.* (1982), 906–907; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 181–182; Ion Simuț, „Iconarul” Mircea Streinul, *JL*, 1990, 28; Ierunca, *Românește*, 220–222; Aurel Petrescu, *Mircea Streinul*, *VR*, 1994, 11–12; Z. Ornea, *Mircea Streinul romancier*, *RL*, 1995, 28; [Mircea Streinul], *JL*, 1995, 13–16 (grupaj special); Constantin Dram, *Cui i-e frică de Mircea Streinul?*, *CL*, 1996, 10; Gheorghe Grigurcu, *Revolta autorului împotriva operei*, *RL*, 1998, 20; Diaconu, *Instantanee*, 121–136, 141–144; Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Viața și opera*, pref. Constantin Ciopraga, Rădăuți, 1998; Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar”. Literatură și politică în Bucovina anilor ’30*, Iași, 1999, 119–137, *passim*; *Dict. esențial*, 807–809; Dragoș Olaru, *Contribuții documentare la biografia lui Mircea Streinul*, „Septentrion literar”, 2002, 1–2; Cornel Ungureanu, *Politica și poetica transgresiunii (I–II)*, *O*, 2006, 10, 11; Nicolae Havriliuc, *Mircea Streinul. Omul și*

opera, pref. Dumitru Micu, București, 2006; Liviu Papuc, [Mircea Streinu], „Bucovina literară”, 2010, 8–12, DL, 2012, 3–4; Diaconu, *Studii*, 123–141, 183–311, 347–357; Simuț, *Vămile*, 376–397. **M.A.D.**

STRIGĂTURĂ, specie a liricii folclorice care însoțește jocurile populare, unele petreceri sătești sau familiale (nunta, cumetria), precum și anumite forme de teatru popular, având o structură concisă, cel mai adesea de catren. Rostită, de obicei, în tactul muzicii, **s.** prezintă un ritm specific de emiter, menit să întărească acompaniamentul instrumental. Termenului consacrat îi corespund, în diferite zone etnofolclorice ale țării, numeroase alte denumiri: *chioțitură*, *chiuitură*, *ciot*, *descântec*, *iuitură*, *horire*, *strigare*, *țipătură*, *țipuritură*. În unele zone, cum ar fi Bihorul, Țara Oașului, Bucovina, **s.** se cântă pe o melodie monotonă, arhaică. Clasificarea se face în funcție de conținutul afectiv, de cadrul ocazional în care este spusă și de funcționalitate. După conținutul afectiv, există două mari categorii: **s.** cu caracter liric-sentimental și **s.** satirică. Prima constituie, în genere, punctul de plecare al multor cântece și cuprinde confesiuni de dragoste, de o discreție deosebită. Dimpotrivă, în cea satirică tonalitatea este incisivă, uneori sarcastică, tematica acestui tip fiind axată pe caracterizarea ironică a celor care se abat de la normele de comportare ale comunității, vizând lenea, zgârcenia, lăcomia, căsătoria din interes și alte tare. După cadrul ocazional în care se produce, **s.** se grupează astfel: la joc, la nuntă, la ospăț, la șezători, la drum ș.a. Se impune aici o demarcație între **s.** la joc, care este aproape exclusiv apanajul bărbatilor, și cea de nuntă, rostită în mare parte de femei. Funcționalitatea acestei specii folclorice determină o compartimentare în **s.-comandă** de joc, care are scopul de a ordona și armoniza mișcările dansatorilor, și **s. de atmosferă** (numită „diversă” în tipologia propusă de Ovidiu Bârlea), destinată să creeze și să întrețină veselia petrecerilor populare. Răspândită pe întreg teritoriul carpato-dunărean, specia apare, cu totul sporadic, și la istroromâni, în timp ce la aromâni și meglenoromâni nu este semnalată. Ariile de mare intensitate a prezenței acesteia (Maramureșul, Munții Apuseni, Țara Hațegului, Țara Bârsei, Bucovina) coincid, în general, cu acelea în care muzica de joc conservă forme arhaice. Aici melodiile jocurilor populare, executate adesea numai la fluier, se cereau întărite de **s.** Atestată documentar de Samuil Micu în 1780, apoi de Dimitrie Țichindeal în 1802,

specia are o vechime mult mai mare. Prima culegere este realizată în 1838 de Nicolae Pauleti, trimisă în 1839 lui G. Barițiu spre a fi tipărită în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, dar editată postum. Ea cuprinde peste trei sute de cântece și **s.** culese dintr-un singur sat, Roșia de Secaș. Vasile Alecsandri nu acordă importanță speciei, considerând-o aceeași cu cântecul de joc. Denumirea „hore”, pe care el o încetățenește în literatura de specialitate, va crea unele confuzii. Începând cu colecția lui Jan Urban Jarník și Andrei Bârseanu, publicată în 1885, în care sunt cuprinse peste o mie de texte lirice, **s.** va intra din ce în ce mai mult în sfera de interes a culegătorilor de folclor. Necesitatea comunicării concise, aproape aforistice, a unor observații determină dezvoltarea unor modalități specifice de exprimare. Enunțul direct este destul de rar: „Te cunoști lele pe frunte/ C-ai pus rumenele multe”. Se folosește mai mult exprimarea aluzivă, falsul monolog („Hora, polca pot juca,/ Dar cămași nu pot spăla”), precum și pseudodialogul („Mândro cu nasul pe sus,/ Poale la cămașă nu-s./ – Ba le am, dar nu le-am pus,/ Că-s la harnica pe fus”). Un procedeu compozițional, specific și altor creații folclorice scurte, este repetiția. Ea susține osatura, căreia îi întregeste imaginea poetică, ajutând-o să se constituie autonom. Repetiția este absolut necesară pentru a întreține ritmul alert, vivace. Respectând o caracteristică a liricii folclorice în general, **s.** are o structură internă construită pe baza paralelismelor. Sunt utilizate frecvent paralelismele de sinonimie, de gradație, de enumerație și, mai ales, paralelismul contrastant. Contrastul poate fi aparent, pentru a sublinia o trăsătură caracterologică („Fata muicăi cea bărbată / Cu cănepa nelucrată / Cu casa nescuturată”), sau poate fi real, reliefând o satiră socială („Are hâda șese boi / Mândra n-are nice doi”). Mai puțin întâlnite, epitele contribuie la marcarea puternică a satirei, ducând-o, în unele portretizări, până la sarcasm. Apar, de asemenea, false epitete laudative, menite să evidențieze contrastul dintre aparență și realitate. Comparată adesea cu epigrama, **s.** are aceeași formă concisă, redusă la câteva versuri, dar este lipsită de poantă, de efectul final de surpriză, specific speciei culte. Nu rareori cântecul și **s.** s-au influențat reciproc, ajungându-se ca unele **s.** să se cânte, iar fragmente de cântece să se strige la joc. Enunțul cu caracter liric-sentimental, spre exemplu, se apropie atât de mult de cântec, încât numai

comprimarea materialului liric și modalitatea de a fi rostite contribuie la diferențierea celor două specii. La fel de labile sunt și granițele dintre **s.** satirică și cântecul satiric. Acesta din urmă pornește adesea de la **s.**, dar dă amploare temei, reușind să realizeze o accentuare, o îngroșare a ironiei. Deși este mult mai spontană decât cântecul propriu-zis, **s.** prezintă o anumită stereotipie formală și de conținut. Improvizarea intervine, ca și în cazul altor specii folclorice, doar pe linia îmbogățirii unor texte elaborate anterior. Prin realismul observației morale și vigoarea imaginilor poetice, prin valoarea ei etică, **s.** se înscrie printre speciile importante, precis conturate, ale creației populare.

Surse: Nicolae Pauleti, *Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și ficiorii jucând*, îngr. și introd. Ion Mușlea, București, 1962; Jan Urban Jarník, Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, I-II, București, 1885; ed. îngr. și introd. Adrian Fochi, București, 1968, 333-371, 447-480; S. Fl. Marian, *Nunta la români*, București, 1890, 614-696; I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, București, 1893; ed. îngr. Maria Croicu, introd. I. C. Chițimia, București, 1970, 165-209; Gr. G. Tocilescu, *Materiale folkloristice*, București, 1900, I, partea I, 415-503, partea II, 881-1055, 1363-1455; Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1908, 45-64; Florian Cristescu, *În mijlocul horelor. Chiuituri sau strigăte la horă adunate din jud. Teleorman*, Craiova, 1910, 7-63; S. Fl. Marian, *Hore și chiuituri din Bucovina*, București, 1910, 30-174; Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, 1915, 91-227; Ion Pop-Reteganul, *1000 doine, strigături și chiuituri ce se obișnuiesc la jocurile și petrecerile noastre populare*, ed. 4, Brașov, 1923; Ion Bârlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, București, 1924; Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureș*, II, îngr. Iordan Datcu, pref. Mihai Pop, București, 1968, 259-332; G. F. Ciușanu, G. Fira, C. M. Popescu, *Culegere de folclor din județul Vâlcea și împrejurimi*, București, 1928, 109-125; Horia Teculescu, *Pe Murăș și pe Târnave. Doine și strigături*, Sighișoara, 1929, 151-206; Andrei Grobei, Vladimir Diaconița-Poiana, *1070 chiuituri ale Chioarului*, Șomcuta Mare, 1931; Vasile Gh. Costin, *Strigături și poezii originale*, București, 1936, 3-70; M. C. Serghi, *Nunta la țară*, Iași, 1937; Ion Marcu Munteanu, *Strigături populare din toată țara românească*, București, 1938; Const. Brăiloiu, *Nuntă în Someș*, București, 1941, 5-17; Gheorghe Cernea, *Strigături de joc din județul Sibiu*, Sibiu, 1941; *Strigături*, îngr. pref. C. Ciuchindel, București, 1958; Gheorghe Alexici, *Texte din literatura poporană română*, II, introd. Ion Mușlea, București, 1966, 111-147; Ion Iliescu, Petru Baci, *Chiuiți pogan, flăcăi. Chiuituri din Orăștie*, București, 1967; *Flori de câmp*, îngr. Ion Mărgineanu, Arad, 1969, 173-248; *Folclor din Moldova*, București, 1969, vol. I, 65-73, 154-179,

364-381, vol. II, 263-396, 626-647; Ioan Meițoiu, *Spectacolul nunților. Monografie folclorică*, București, 1969, 454-456, 495-497, *passim*; Virgil Medan, *1000 chiuituri de pe Someș*, Cluj, 1969; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, 1970, 197-225, 239-319; I. H. Ciubotaru, Silvia Ionescu, *Vânătorii. Monografie folclorică*, Iași, 1971, 83-90, 235-252; *Strigături din Hunedoara*, îngr. Clemente Constandin și Aurelian Sârbu, Deva, 1972; Vasile Oarcea, *Poezii populare din Țara Zarandului*, București, 1972, 212-512; Alexiu Viciu, *Flori de câmp. Doine, strigături, bocete, balade*, îngr. și introd. Romulus Todoran și Ion Taloș, Cluj-Napoca, 1976, 80-180; Silvia Ciubotaru, *Strigături din Moldova. Cercetare monografică*, cu un capitol de etnomuzicologie de Viorel Bârleanu și Florin Bucescu, Iași, 1984; *Proverbe, zicători, ghicitori și strigături*, îngr. Mihail M. Robea, București, 2001; Ion Cuceu, Maria Cuceu, Anamaria Lisovschi, Ion Șeuleanu, *Ritualuri de nuntă în Transilvania*, vol. IV: *Strigături ceremoniale de nuntă*, Cluj-Napoca, 2009.

Repere bibliografice: Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, București, 1967, 271-308; Monica Brătulescu, *Contribuție la cercetarea creației noi de strigături*, REF, 1961, 1-2; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, București, 1968, 142-197; Gheorghe Pavelescu, *Aria satirică a strigăturii în folclorul din sudul Transilvaniei*, LL, 1969; *Ist. lit.*, I (1970), 155-163; Mihai Pop, Pavel Ruxândoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 351-352; *Dicț. lit.* 1900, 819-820; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, II, București, 1983, 269-312; Ion Cuceu, *Strigături de nuntă, în Valea Gurghiului*, coordonatori Ion Mușlea, Dumitru Pop și Ion Taloș, ed. 2, îngr. Ion Cuceu, Cluj-Napoca, 2008, 99-107.

I.H.C.

STRIHAN, Andrei (13.V.1924, Roman), teatrolog. Este fiul Netei și al lui Isac Strih, contabil. Face școala primară și o parte din ciclul secundar la Liceul Comercial din Roman, continuându-și învățătura la Liceul „Cultura” din București, absolvit în 1944. Urmează cursurile Academiei de Științe Economice, Financiare din București, încheiate în 1947. Își susține doctoratul în filosofie, specialitatea estetică, la Universitatea din București, cu teza *Contribuții la studiul problemei comicului* (1964). Este profesor de estetică la Institutul de Teatru și Film „I. L. Caragiale” din București (1950-1976), cronicar teatral la revista „Contemporanul” (1964-1976), colaborator la Radio-Televiziunea Română (1964-1977), coautor la *Dicționar de estetică generală* (1972) și la *Istoria teatrului în România* (volumul III, 1973). În 1977 pleacă în Israel. Până în 1992 predă teoria teatrului la Facultatea de Arte a Universității din Tel Aviv. Devine cronicar teatral la revista „Minimum” și la cotidianul „Ultima oră”. Publică numeroase studii de

teorie și istorie a teatrului în periodice de specialitate din Israel, Franța, Marea Britanie, Italia, Germania, Brazilia, Chile, România. Este membru al Uniunii Asociațiilor de Scriitori din Israel, președinte al Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română, membru al Uniunii Ziariștilor din Israel. În 2003 Asociația Scriitorilor Israelieni de Limbă Română i-a acordat, pentru activitatea de critic teatral, Premiul „Mihail Sebastian”.

În prima sa carte, *O aventură estetică cu Teodor Mazilu*, apărută în 1972, S. dialoghează, consistent, cu autorul *Somnoroasei aventuri*. Sunt abordate teme precum teatrul de idei, comedia satirică, personajul comic, comicul și tragicul, „teatrul comod și metafizica”, „teatrul violenței și violența în teatru”, text și spectacol, teatrul și publicul. Discuția se încheie cu afirmarea convingerii că, în ciuda unor prognoștici pesimiste, teatrul va dăinui atât timp cât va exista specia umană. A doua carte, *Contururi scenice* (1975), reunește cronici teatrale menite să demonstreze „legea unității spectacolului”. Textul dramatic și spectacolul – crede S. – sunt interesate nu doar de „o conviețuire suverană”, ci și de „o intercondiționare și integrare reciproc avantajoasă”. Concepția potrivit căreia teatrul „înseamnă numai sau în primul rând literatură dramatică”, ca și aceea, opusă, ce reduce teatrul la „translarea mecanică a textului în spectacol” sunt respinse. Un spectacol își atinge scopul în măsura în care face cât mai plauzibile sensurile textului, iar dramaturgul cu vocație își adaptează instinctiv textul exigențelor reprezentării scenice. Privitor la critica teatrală, S. subliniază că un comentariu trebuie să fie cât mai puțin împovărat de subiectivism, de arbitrar, spre a putea releva cât mai plauzibil „universul valoric propus de regizor”. Actul critic vrednic de interes nu poate fi decât „precumpănitor științific”, obiectiv, excluzând „poziția favorizantă fie față de text, fie față de alte componente ale spectacolului”. În concordanță cu aceste principii sunt analizate spectacole atât cu piese românești, contemporane și clasice, aparținând lui Titus Popovici, Paul Everac, Horia Lovinescu, D. R. Popescu, Paul Anghel, Aurel Baranga, Teodor Mazilu ori lui I. L. Caragiale, Lucian Blaga ș.a., cât și cu piese de Eugen Ionescu, Friedrich Dürrenmatt, A. P. Cehov, A. N. Ostrovski, Bertolt Brecht, Luigi Pirandello, Arthur Miller ș.a. Cronici ale unor spectacole, integrate însă unui mult mai larg evantai de „radiografii estetice”, include și volumul *Siluate* (1999), unde se

comentează versiuni scenice ale unor piese, românești și străine, reprezentate fie în România, fie în Israel. Primei categorii îi aparțin montările privind trei dramaturgi din tot atâtea generații și epoci: Cehov, Eugen Ionescu și Teodor Mazilu. Piese, văzute la luminile rampei, sunt interpretate din perspectiva unei judecăți globale asupra fiecărui autor. Bunăoară, comicul dramaturgiei cehoviene – afirmă criticul – emană din două surse: atitudinea autorului față de personaje și răsturnarea dramaticului. „O comedie autentică, serioasă, e în fapt o dramă răsturnată”, aserțiune demonstrată în cronicile la *Unchiul Vanja* și la *Trei surori*. Consacrându-i lui Teodor Mazilu și un medalion omagial postum, exegetul relevă că în teatrul său „aproape fiecare replică se transformă miraculos, luând forma tainică a aforismului”. Când consemnează momente ale vieții teatrale din Israel, cronicarul analizează calitatea spectacolelor (în limba țării și în românește) cu piese ale unor dramaturgi evrei, cât și ale unor autori de renume din literatura română și universală. Cartea cuprinde, de asemenea, microsinteze istorice și microeseuri teoretice, în limbile română, engleză și franceză, cum sunt *Gânduri despre teatru, Comic și tragic, The Dialectic of Occurrences in Comedy, Detaliul în opera de artă, Referiri la comedie în „Poetica” lui Aristotel, Le Théâtre Yiddish en Israel, Poezia lui Solo Har Herescu*, medalioane, interviuri. În Israel S. a tipărit, în 1979, un studiu de amploare intitulat *Le Pouvoir du comique*. Altă lucrare, publicată în 1988 la Paris și tradusă în 2001 în română, are în atenție pe Leone De’ Sommi, un regizor evreu italian din secolul al XVI-lea.

SCRIERI: *O aventură estetică cu Teodor Mazilu*, București, 1972; *Contururi scenice*, București, 1975; *Le Pouvoir du comique*, Tel Aviv, 1979; *Siluate*, îngr. Ileana Cudalb, București, 1999; *Leone De’ Sommi, précurseur de la mise en scène moderne*, Paris, 1988; ed. (*Leone De’ Sommi, precursor al regiei moderne*), București, 2001; *The Same Play, Different Masks*, I-II, Tel Aviv, 2010.

Repere bibliografice: Solo Har, *Generația confruntărilor*, București, 1997, 555–561; *Scriitori israelieni de limba română – Israel Writers of Romanian Language*, îngr. George Bălăiță, București, 1998, 491–514; Iulia Deleanu, *Adevărurile (estetice) ale lui Andrei Strihan*, RCM, 1999, 106; Clăudia Lipan, *Leone De’ Sommi sau Dialogul despre omul desăvârșit*, TTR, 2002, 3–5.

D.Mc.

STRIHAN, Petre (pseudonim al lui Petre Constantinescu; 27.V.1899, Mizil – 25.VII.1990, București), poet. Este fiul Steliane (n. Atanasie) și al lui Ioan Constantinescu, avocat. Urmează școala primară în

orașul natal, cursul secundar la Ploiești și Buzău, iar studiile universitare la Facultatea de Drept a Universității din București, unde în 1921 își susține licența, iar în 1927 doctoratul în drept. A profesat avocatura și a fost, concomitent, asistent (1928–1938), conferențiar (1938–1942), profesor (1942–1947) la Catedra de drept constituțional și administrativ de la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Înalț demnitar sub guvernarea antonesciană, e suspendat din barou în 1945. După 1948 va fi contabil la Șantierul TCH-Titu, profesor la Cooperativa Prestarea, controlor de bilete la Grădina Zoologică, muncitor necalificat la Uzinele Chimice Române, arhivar și manipulant la Cooperativa Soarele, iar din 1964 documentarist, apoi, din 1968 până în 1970, cercetător științific principal la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. A debutat în 1921 la „Viața studentescă”, iar din 1922 semnează versuri în „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic” (aici și traduceri din Heine), „Universul literar”, „Convorbiri literare”, „Viața literară”, „Slove”, „Clipa”, „Radical”, „Țara de Jos”, „unu” ș.a., după al Doilea Război Mondial fiind prezent în „Tânărul scriitor” (unde folosește și pseudonimul Radu Condrea), „Luceafărul”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Viața românească” și între 1973 și 1979 la „Almanahul literar” al Uniunii Scriitorilor. Primul volum de versuri, *Penumbre*, îi apare în 1929. Începând din toamna anului 1922, a frecventat, vreme de șapte ani, cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. După mijlocul anilor '60 face parte din cenaclurile „G. Călinescu”, pe care îl și conduce, și „Titu Maiorescu”. Este autorul unor studii de istorie a dreptului, câteva incluse în volume colective (*Istoria dreptului românesc*, 1980, ș.a.), altele sunt elaborate în colaborare cu Valentin Al. Georgescu (*Judecata domnească*, 1979, ș.a.).

Dacă Zoe Dumitrescu-Bușulenga vede în S. o reîntrupare, în timpul nostru, a poetului medieval, a trubadurului, din perspectiva istoriei lirismului autohton poezia lui apare ca prelungire, în expresie modernizată, a „micului romantism” de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Prozodic, și în stilul exterior, versurile sunt de factură clasică, însă temperatura lor, pulsația interioară aparțin sensibilității romantice. Delicate, limpezi, tăiate elegant, concentrate, adesea până la cristal, ele comunică duioșii, nostalgii, reverii, priveliști transfigurate de contemplație. Nu lipsesc formulările sentențioase. Aparent poetul cântă lucruri

obișnuite, obiecte și vietăți: oglinda, covorul, vioara, scrânciobul, fluturele, licuriciul, calendarul, însă acestea sunt doar pretexte, prilejuri de confesiune sau reflecție, uneori termeni de comparație sau material alegoric. La modul minor, în versuri vibrează simțăminte eterne, tristeți autumnale, doruri de ducă, nehotărâri, emoții în doi, nu totdeauna de o foarte personală expresie, ba uneori de o netezime, de o lipsă de accent dezamăgitoare, alteori însă de o prospețime și o candoare cât se poate de autentice. Oglinda e o „apă fără milă, apă fără fund,/ turburul mă muștră, zâmbetul mă cheamă;/ apă care sapi infinit rotund/ și de mine însumi faci să-mi fie teamă”, toamna „lumini târzii se zdrențuie pe crânguri;/ cresc adieri din lanuri cu tăciune,/ și frunze slabe degetele strâng,/ să închircească-n scrum o rugăciune”. Reflexiv elegiac în *Penumbre*, poetul se abandonează contemplației, fără a-și reprima predispoziția meditativă, în *Culori de apă*, ciclul din volumul *Poezie* (1968), ce însumează grațioase stampe și inscripții marine. În câte două strofe sau în una singură, foarte sigur articulate, sunt prinse frânturi de peisaj sau încrustate gânduri prin care trece o simțire vibratilă: „O linie albastră, o suprafață verde/ și-o gamă măiestrită în jocuri de penel;/ un pescăruș apare, un avion se pierde/ și suflul îți zboară în larguri după el” (*Grup*). O izbită meditație asupra mării și asupra iubirii e *Paradox*: „Iubito, vezi tu marea? Iubirea-i mai adâncă./ E aspră, dar te razimi pe dânsa ca pe stâncă./ O port pe pretutindeni, o simt întotdeauna/ și mă închin minunii ce face din doi una”. Impresionează, prin noblețea simțirii, *Post mortem*, pioasă evocare a lui N. Iorga: „Pe hrisoave, odoare, surete, pisanii,/ pretutindeni, pecetea fierbinte strădanii./ Câte vieți ai trăit, mii de tomuri să scrii,/ câte nopți înălbite și câte sihăstirii?”. Clasicizant în permanență, micul romantism al lui S. cedează, în cele din urmă, integral locul clasicismului. Un ciclu din *Lumini târzii* (1984) reunește peste douăzeci de „poeme aforistice”, între care *Legea fierului* („Și fierului, de-i dai numai bătaie,/ mânia-ți dă, surzenie și ură./ De vrei pe plac să ți se încovoie,/ dă-i, înainte de orice, căldură”), și e urmat de aforisme propriu-zise.

SCRIERI: *Penumbre*, București, 1929; *Poezie*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1968; *Moara albastră*, București, 1978; *Lumini târzii*, București, 1984.

Repere bibliografice: Al. Bilciurescu, „*Penumbre*”, UVR, 1929, 36; Perpessicius, *Opere*, IV, 19–22; Dumitru Micu, „*Poezie*”, RL, 1968, 3; Traian Stoica, „*Poezie*”, VR, 1969, 3;

Șerban Cioculescu, *Poetul despre poezie*, LCF, 1978, 43; Dumitru Micu, *O prezență poetică*, RL, 1979, 21; Radu Cârnci, *Nunta de aur*, CNT, 1979, 33; Valeriu Stancu, „Moara albastră”, CL, 1979, 10; *Lit. rom. cont.*, I, 497–498; *Scrisoare de la Petre Strihan*, 1980, ADLTR, S–79; George Muntean, *Scriitorul și cărturarul luminat*, RL, 1989, 21; Ion Dodu Bălan, *Fragmente dintr-o carte de amintiri*, CC, 1992, 10–12; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 421–422.

D.Mc.

STRILBIȚCHI, Mihail (1733, Mirgorod – Poltava, Ucraina – 1807), traducător, editor, tipograf. Provine dintr-o familie de gravori ucraineni de origine poloneză. A absolvit Academia Teologică din Kiev, după care va accede la funcția de protopop. La Iași sosește de la Constantinopol, prin Muntenia, în jurul anului 1750, și va activa la început în cadrul Tipografiei Mitropolitane, în calitate de gravor și legător de cărți. Activitatea sa propriu-zisă de imprimare este inaugurată în 1777, „în stamba tipografiei bisericești”. Spirit întreprinzător, înființează, nu peste multă vreme, o tipografie „politicească”, laică, privată, probabil prin concesionarea unei părți din cea mitropolitană, pe care o va transfera în anii 1792–1796 în Transnistria, la Dubăsari. Un posibil asociat al său, în calitate de proprietar, fusese Gheorghiu Hagi din Trikala, menționat pe pagina de titlu a cărții *Cuvânt contra nicotini* din 1786. Începând din 1796, se stabilește la Movilău (Moghilău), iar după 1800 revine la Iași, dar se retrage la mănăstirea Neamț, dăruind acestui lăcaș teascul său tipografic, împreună cu tot instrumentarul. S-a autointitulat pe rând, în cărțile de care și-a legat numele, „exarh” sau „iconom” din Mitropolia Iașului, „protoierei al Moldavei, a Valahiei și a Basarabiei”, „protopop al Rossiei”, demnități onorifice sau asumate efectiv. Personaj controversat, filorus declarat, jucând un anumit rol diplomatic în timpul războiului ruso–turc din 1768–1774 și al celui ruso–austro–turc din 1787–1791, intrat apoi în grațiile țarinei Ecaterina a II-a, **S.** a fost etichetat drept „spionul muscalilor” (V. A. Urechia), „spion politic” cu „pretenții de nobleță și blazon” (N. Iorga), acțiuni care i-ar fi compromis eforturile de introducere a unui nou curent, de inspirație occidentală, în evoluția tiparului românesc. Însuși refugiul său în stânga Nistrului a fost pus în legătură cu unele presiuni la care ar fi fost supus din cauza așa-zisului colaboraționism de care a fost suspectat.

Activitatea diversă a lui **S.**, desfășurată aproape cinci decenii pe plan editorial, poate fi caracterizată prin inovație, înzestrare artistică și un gust rafinat în promovarea cărții tipărite. Prima sa gravură

cunoscută îl reprezintă pe renumitul predicator Nikolaos Mavroidis, portret inclus în cartea acestuia intitulată *Mreaja apostolică*, publicată în greacă, la Iași, în 1756. Protoiereul artist gravează, în continuare, figurile celor patru evangheliști din *Evanghelia* tipărită tot la Iași, în 1762, unele ilustrații fiind semnate împreună cu monahul Teofan. În *Ceaslovul* apărut la Iași, în 1777, realizează ornamentica foi de titlu și o xilogravură întruchipând-o pe Maica Domnului cu Pruncul (*Glykophilousa*), după care începe seria ilustrațiilor din propriile sale tipăriri, eșalonate până în anul 1800. Dintre gravurile sale se mai detașează compoziția heraldică ce înfățișează monogramul mitropolitului Gavriil Calimachi din *Catavasierul* din 1778, figura sfântului Ioan Damaschin din *Octoihul* apărut în 1786 sau scena care reprezintă punerea lui Iisus în mormânt din *Ceaslovul* și din *Bucvariul* din 1792. Desigur, nu toate gravurile excelează sub aspectul acurateții execuției, unele fiind taxate drept modeste, compuse „în chip stângaci, deși cu o tehnică onestă” (N. Iorga). Multe dintre clișeele în lemn săpate de meșter vor fi utilizate și în anii următori în tipografiile din Iași, Chișinău și de la mănăstirea Neamț. Predilecția sa pentru publicarea unor „cărți ciudate”, după o altă caracterizare a lui N. Iorga, denotă, de fapt, o deschidere fără precedent către valorile culturii europene, față de care publicul românesc părea nepregătit, dar care se impunea fără amânare. Pe lângă cărțile de cult tradiționale, editorul și tipograful reformator lansează câteva titluri notabile, adevărate lucrări de pionierat. În 1784 el publică o „prăvilioară” care cuprinde dispozițiuni canonice și de drept laic cu privire la regimul succesorial și cel matrimonial, precum și reglementări legate de redactarea testamentelor și a foilor de zestre. Volumul este conceput pe linia inaugurată de *Capetele de poruncă* ale lui Antim Ivireanul din 1714. Pe versoul foi de titlu se află o gravură în care este reprezentat Iisus Hristos binecuvântând lumea (*Pantocrator*), înlocuită în unele exemplare cu o altă compoziție, care are în fundal portretul mitropolitului Gavriil Calimachi slujind, flancat de stema sa ecleziastică. Ceea ce se remarcă în această carte este prezența mărcii tipografului, care va fi reluată și în *Cuvânt contra nicotini* din 1786, în *Psaltirea* de la Iași din 1790, în *Psaltirea* de la Movilău din 1796 sau în *Bucvariul* de la Movilău din 1800. Vinieta constă dintr-un ornament de factură barocă cu doi amorași și inițialele M. S., un

semn prin care meșterul își reafirmă apartenența la branșă într-o manieră încetățenită deja în tiparul european. În anul 1785 el propune altă apariție insolită, cu titlul *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din fiziognomie*, volum pe care l-a tălmăcit din rusă. Originalul este lucrarea lui Johann Caspar Lavater, *Von der Physiognomik*, apărută la Leipzig în 1772, altă ediție, *Physionomische Fragmente* (Leipzig & Winterthur, 1775–1778), fiind tradusă imediat după apariție în mai multe limbi, printre care și în rusă. **S.** introduce, prin urmare, în mediile culturale românești câteva dintre principiile la modă ale fizionomiei, făcând cunoscute modalitățile de a intui interiorul ființei umane pe baza trăsăturilor exterioare. Circumspect față de această descoperire, el își îndeamnă la început cititorul nu atât spre „a creade deșărtăciunilor ei”, ci „numai la vremi slobode să-i poată sluji spre oareșcare veselie”. Tot în 1785 tipărește cu litere cursive rusești primul calendar din Moldova, alcătuit de arhimandritul Vartolomei Măzăreanu și ilustrat de **S.** împreună cu fiul său Policarp, care îl va secondă și la alte tipărituri. Un alt colaborator va fi ginerele său, Simeon Isoteschi, și el gravor și tipograf, care îl va însoți în etapa transnistriană. Un loc aparte în opera de editor, traducător și tipograf a lui **S.** îl ocupă prima lucrare lexicografică independentă publicată la noi, și anume dicționarul rus-român alcătuit în 1789, cu titlul *În scurtă adunare numelor...*, care însumează circa 1500 de cuvinte. În același an dicționarul va fi republicat cu titlul *Adunarea cuvintelor rusești și moldovenești*, cu o altă tehnoredactare, în coligat cu gramatica lui Toader Școleriu, *Lectione...*, scoasă tot în tipografia sa. Dicționarul lui **S.** este de fapt un glosar tematic, în care termenii sunt ordonați în 36 de capitole („voarbe”): *Pentru lumea ceriului și stihiiile, Pentru vremi și sărbători, Pentru om și părțile lui, Pentru școală și pentru cărți* etc. În aceeași sferă se înscrie ghidul său de conversație ruso-român, apărut tot în 1789, o suită de dialoguri intitulate *De-ale casii voarbe rusăști și moldovenești, cu priincioasă complementuri*. Subiectele celor 96 de convorbiri „casnice” bilingve au configurația unui cod de conduită atât pentru gazde și oaspeți, cât și pentru raporturile dintre stăpân și slugă. Sunt redată conversații convenționale, spumoase pentru cititorul modern, începând de la „gătitul vizitului” și până ce oaspeții „se rășchiră”, cu „complementuri” și urări de „boierie”, grupate pe „voarbe” cu o

amprentă dialectală evidentă: *Împărțitoriul aduce ceai, De afumare tiutiunului, Bărbatul vra să bea cafe, Păharăle să rădică, Bucătărița ceare zăhar la fată, Sluga șipul îl împle, Poroncă de la stăpână cătră slujnică, O păreche de colțuni, Fata vra să-și spele mânule, A ajuta caftanul a-l îmbrăca*. Textul este o prelucrare după dicționarul de conversații ruso-german *Gespräche von Haussachen*, publicat de Johann Friedrich Hartknoch la Riga, în 1778, reeditat de mai multe ori. Receptiv la mișcarea literară din epocă, **S.** va mai edita, aproximativ între 1795 și 1796, probabil la Dubăsari, primul volum de versuri tipărit în limba română, *Poezii nouo*, semnat de spătarul Ioan Cantacuzino, care conține 23 de creații originale, dar și prelucrări sau traduceri din La Fontaine, Metastasio, François-Joachim de Pierre de Bernis, Thomas Gray, Marmontel sau din *Cântarea Cântărilor*. S-a opinat că în oficina sa a fost tipărită, de asemenea, între 18 februarie și 1 aprilie 1790, gazeta săptămânală de informație, „*Courier de Moldavie*”, apărută în franceză și română cu sprijinul comandamentului trupelor rusești ale feldmareșalului Grigori A. Potemkin. În realitate, prima publicație periodică redactată în Țările Române a fost imprimată în tipografia de campanie de pe lângă cartierul general al armatelor rusești, mutată apoi temporar la Tighina (Bender) și din nou la Iași. Alte lucrări în limba rusă apărute în aceeași perioadă la Iași, precum, în 1790, *Cercetarea creștinismului* a lui Johann Arndt, tradusă din engleză de Luka I. Sička-rev, sau *Eseu despre om*, în 1791, al lui Alexander Pope, tradusă din franceză de Nikolai N. Popovski, ca și unele foi volante emise de arhiepiscopul Ambrosie, sunt imprimate în aceeași tipografie mobilă de campanie, și nu în cea a lui **S.**, lucru vizibil și prin garniturile de litere folosite. Dacă s-ar fi perfectat o relație de colaborare între această tiparniță ambulantă și tipografia sa „volnică”, el nu ar fi pregetat să-și treacă numele pe aceste cărți.

SCRIERI: *În scurtă adunare numelor, după capetele ce s-au așezat cu doao limbi întru folosul celor ce vor vrea a învăța limba rusă și moldovenească*, Iași, 1789. **Traduceri, prelucrări:** [Johann Caspar Lavater], *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din fiziognomie*, Iași, 1785; *De-ale casii voarbe rusăști și moldovenești, cu priincioasă complementuri*, Iași, 1789; *Învățătură creștinească*, ed. bilingvă, Iași, 1790; *Cărticică pentru datoria și stăpânirea blagocinilor și a protopopilor*, ed. bilingvă, Iași, 1791; *Cântec după răposare luminatului cneaz Grigorie Alexandrovici Potemkin-Tavrichescu*, ed. bilingvă,

Iași, 1791; *Trepetic de semnele omenești*, ed. bilingvă, Iași, 1791. **Tipărituri:** *Catehis sau în scurt pravoslavnică mărturisire a legii creștinești*, Iași, 1777; *Catavasier*, Iași, 1778; *Psaltire*, Iași, 1782; *Prăviloară în care cuprinde ceale șapte taine bisericești*, Iași, 1784; *Calendariu pe 112 ani*, Iași, 1785; Alex. I. Mavrocordat, *Sobornicescul hrisov*, Iași, 1785; *Evhologhion, adecă Molitvenic*, Iași, 1785; *Ceaslov*, Iași, 1786; *Octoihos, adecă Osmoglasnic*, Iași, 1786; Nicolae Mavrocordat, *Cuvânt contra nicotini*, Iași, 1786 (în grecește); *Sfânta istorie pentru copiii cei mici, cu scurți întrebări și răspunsuri*, Iași, 1787; *Orânduiala paraclisurilor împărătești*, Iași, 1789; Toader Școleriu, *Lecțione, adecă cuvântare, scoase de la întâie parte a gramaticii*, Iași, 1789; *Ceaslov*, Iași, 1789 (în rusă); *Molitvelnic slavon*, Iași, 1789; *Psaltire*, Iași, 1790; *Catavasier*, Iași, 1792; *Ceaslov*, Iași, 1792; *Bucvar sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*, Dubăsari, 1792; *Bucvar slavon*, Dubăsari, 1794; *Ceaslov*, Dubăsari, 1794; I... C... [Ioan Cantacuzino], *Poezii nouo*, [Dubăsari], [1795–1796]; *Istoriia a Alexandrului celui Mare din Machedoniia*, Movilău, 1796; *Psaltire*, Movilău, 1796; *Ceaslov*, Movilău, 1797; *Bucvar sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*, Movilău, 1800.

Repere bibliografice: V. A. Urechia, *Istoria românilor*, III, București, 1892, 141–151; Émile Picot, *Notice bibliographique sur le protopope Mihail Strêlbichij, graveur et imprimeur à Iassi, à Mogilev de Podolie et à Dubossar*, Paris, 1905; Dimitrie Dan, *Protopopul tipograf Mihail Strilbițchi. Schiță biografică și bibliografică*, Cernăuți, 1912; N. Iorga, *Tipografia la români*, „Almanahul grafice române”, 1931; N. Iorga, *Istoria românilor*, VIII, București, 1938, 13–15; T. Mihăilescu, *Aportul lui Mihail Strilbițchi în orientarea latică a tiparului din Moldova la sfârșitul secolului al XVI-lea*, în *Prima sesiune științifică de bibliologie și documentare*, București, 1957, 152–158; Victor Vasenco, *Influente rusești în limba tipăriturilor lui Mihail Strilbițchi (sfârșitul secolului al XVIII-lea)*, SCL, 1958, 2; T. G. Bulat, *Tipărițele moldovenești de carte bisericească de la mitropolitul Varlaam la mitropolitul Veniamin Costachi (1641–1803)*, MM, 1971, 5–6; Elena Chiaburu, *Un tipograf moldovean din secolul al XVIII-lea: Mihail Strelbițchi*, „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei”, 1996–1997, 2–3; Andrei Eșanu, *O fațetă necunoscută a activității din Moldova a lui Mihail Strilbițchi*, „Revista de istorie a Moldovei” (Chișinău), 1997, 1–2; Andrei Eșanu, *Contribuții la istoria culturii românești (Moldova medievală)*, București, 1997, 142–144; Vasile Malanețchi, *Un (înt)rus la curtea mitropolinată din Iași (Precizări cu privire la activitatea tipografului Mihail Strilbițchi stabilit în Moldova în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea)*, „Cugetul” (Chișinău), 2002, 1; Elena Chiaburu, *Carte și tipar în Țara Moldovei până la 1829*, Iași, 2005, 237–247. **E.P.**

STROCHI, Lucian (23.VII.1950, Petroșani), poet, prozator, eseist. Este fiul Alexandrinei Strochi (n.

Litvinov), telefonistă, și al lui Boris Strochi, tehnician. Urmează la Petroșani cursul elementar și liceul, absolvit în 1969. În 1974 devine licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București, secția română–rusă, absolvind ulterior și un curs postuniversitar de biblioteconomie. În 2003 își susține doctoratul, cu o teză despre fantastic în literatura lui V. Voiculescu și Mircea Eliade, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Lucrează ca profesor la Tazlău, Piatra Neamț și Luminiș (1974–1979), bibliotecar la Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu” din Piatra Neamț (1979–1982, 1989–1991) și la o școală generală (1982–1989). Mai târziu conduce Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural a Județului Neamț (2001–2005) și e director artistic al Teatrului Tineretului din Piatra Neamț (2005–2007). Este și redactor-șef la „Reformatorul” (1993–1999), codirector la „Antiteze” (2002) și director la revista „Asachi”. După încercări poetice publicate în 1966 în ziarul „Steagul roșu” din Petroșani, debutează semnificativ în 1969, cu poezie, la „Amfiteatru”, iar editorial cu volumul *Penultima partidă de zaruri*, apărut în 1985. Mai colaborează la „Luceafărul”, „România literară”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Dacia literară”, „Astra” ș.a. A obținut câteva distincții, între care în 1996 Premiul Asociației din Iași a Uniunii Scriitorilor, iar în 2004 Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler.

În *Penultima partidă de zaruri*, ca și în *Memoria fulgerului* (1999), S. optează pentru proza scurtă de factură clasică, urmărind linia realismului. Pornește de la fapte aparent mărunte, banale, dovedindu-și talentul de povestitor și înclinația spre latura analitică a evenimentului transpus, îmbogățit de o ambiguitate cu tentă parabolică, mergând până în pragul fantasticului. În narațiuni cititorul va descoperi simboluri – istorii ciudate, stranii, fenomene inexplicabile –, fiind de apreciat felul în care neverosimilul trece în firesc: războiul și traumele lui, copilăria (*Păpușa*), depășirea frontierei inocenței (*Progerie, Prințesa*), căutarea absolutului (*Echipa celestă, Iluzia cea mare*), dorința de autentic, ascunsă în spatele măștilor și convențiilor sociale (*Masca*). În același siaj stau și narațiunile din alte volume, precum *Ceasornicul lui Eliade* (2006) sau *Ore suplimentare* (2008). În *Gambit* (1990) se utilizează formula romanului polițist, dar ținta e de a scoate la suprafață dramele unor protagoniști marcați de întâmplări din copilărie sau din adolescență. Romanul

Cicatricea (1996) e mai elaborat și vrea să ofere mai multe chei de lectură. Pe o intrigă aparent simplă – pe patul de moarte o mamă își cheamă cei nouă copii pentru a dăruia fiecăruia odaia sa – se dezvoltă mai multe fire narative, cu tentația unei simbolistici care privilegiază două repere: semnele și cartea. Fiecare fiu își are bildungsul său, fiecare existență trimite la o ipostază mitică, dar textul e hibrid, în po-fida marilor lui ambiții, ca și alt roman, *Emisferele de Brandenburg* (2001). Ca poet, S. aduce în versurile din *Cuvântul cuvânt* (1994), *Purtătorul de cuvânt* (1996) ș.a. variațiuni pe aceeași temă: cuvântul. Încercat cu puteri magice, acesta poate metamorfoza („iată scriu și oasele mâinii mele se lungesc și se / subțiază se golesc de măduvă se umplu cu aer / iată mâna mea se preschimbă în aripă”) sau permite coborârea la origini („dacă zborul e prăbușirea păsării-n sine / atunci cuvântul e prăbușirea mea în sine”). S. alege forma sonetului, atent la rimă, ritm și la muzicalitatea versului. În cartea intitulată *Monere – 50* (2000) se află un singur poem, amară radiografie a prezentului: „eu nu scriu un poem / ci un lung monolog despre mine / despre prietenii mei poezii despre artiști în general [...] / Despre uitarea noastră comună despre indiferență / despre inversarea valorilor despre trădare despre / lipsa de interes față de poezie, artă, act de creație / eu nu scriu un poem ci poate un pamflet”. Confesiuni dezabuzate, rostite pe un ton frecvent ironic, uneori sarcastic, și turnate în vers liber, se vor întâlni în antologia *Versuri* (2002). S. scrie, de-a valma, poezii cu formă fixă: sonete, gazel, haiku, rondel, tanka, pantumuri, rubaiate etc. Disponibilitatea, versatilitatea ies în evidență, dar autorul nu are o amprentă proprie, nu se fixează asupra unei tradiții, a unui model poetic în care să-și afirme personalitatea. Și aforismele lui, numeroase, sunt cuminiți, nu provoacă, nu cultivă paradoxul: „Nu tot ce are aripi este pasăre sau înger”, iar uneori frizează banalul: „Există mai multe specii necunoscute decât cele cunoscute”. Și teatrul lui S. cuprinde texte variate, inegale. *Cicatricea*, reluând tematica romanului omonim, nu e o piesă aptă de a fi pusă în scenă, ci una cu un limbaj metaforic, cu o simbolistică facilă și cu o încercare de a da oniricului un spațiu larg de manifestare, pe când *Dans în negru* îmbină colocvialitatea, replica umoristică și sentențiozitatea, alte piese situându-se, de asemenea, între aceste limite. Aflate dincolo de granițele ficțiunii, eseurile despre fantastic ale lui S. sunt

conspicue corecte, sinteze privitoare la literatura universală, la manifestările genului în literatura universală și în cea românească, mai cu seamă proza lui Mircea Eliade stând în centrul interpretărilor. Autorul a frecventat surse canonice ale domeniului (Roger Caillois, Tzvetan Todorov, Sergiu Pavel Dan ș.a.) și nu riscă teorii sau abordări proprii. Manifestându-se în toate genurile (publică și texte memorialistice, însemnări de călătorie, eseuri despre arta plastică etc., alcătuieste ediții, semnează prefețe, postfețe ș.a.m.d.), S. rămâne un scriitor de fundal, harnic, dar fără multă exigență.

SCRIERI: *Penultima partidă de zaruri*, București, 1985 ; *Gambit*, București, 1990 ; *Cuvântul cuvânt*, Piatra Neamț, 1994; *Cicatricea*, Piatra Neamț, 1996; *Purtătorul de cuvânt*, Piatra Neamț, 1996; *Sonete*, pref. Ion Rotaru, Piatra Neamț, 1998; *Memoria fulgerului*, Iași, 1999; *Monere – 50*, Piatra Neamț, 2000; *Emisferele de Brandenburg*, Piatra Neamț, 2001; CV, Iași, 2002; *Versuri*, Iași, 2002; *Introducere în fantastic. Dimensiuni ale fantasticului în proza lui Mircea Eliade*, Iași, 2004; *Paradoxala Olandă*, pref. Răzvan Theodorescu, Iași, 2004; *Fantasticul în proza românească*, Iași, 2004; *Ceasornicul lui Eliade*, Iași, 2006; *Ore suplimentare*, Piatra Neamț, 2008; *Teatru*, Piatra Neamț, 2008; *Memoria orașului în acuarelă. Iulia Hălăucescu*, 2009; *Funia de nisip*, Piatra Neamț, 2010; *Alfabetul animalelor*, [I–III], Piatra Neamț, 2010–2011; *Despre esențe și tincturi. 1111 aforisme*, Roman, 2011; *Poesii vechi și nouă*, Piatra Neamț, 2012. **Ediții, antologii:** *Antologia muntelui. Poezie cultă românească de la Ion Budai-Deleanu și până azi*, pref. edit., Iași, 2005; Lascăr Vorel, *Jurnal: anul 1916*, I–III, introd. edit., Piatra Neamț, 2009.

Repere bibliografice: Ioanid Romanescu, *Distingem o voce: Lucian Strochi*, SLAST, 1984, 27; Laurențiu Ulici, „*Penultima partidă de zaruri*”, RL, 1986, 6; Mihai Dragolea, „*Fantasticul firescului*” sau „*Imaginația banalului*”, TR, 1986, 14; Ioan Holban, [*Lucian Strochi*], CRC, 1986, 18, VR, 1999, 7; A. I. Brumaru, „*Penultima partidă de zaruri*”, AST, 1986, 6; Mircea Dinutz, *Întoarcerea la povestire*, LCF, 1989, 13; Val Condurache, *Miliția – Poliția*, RL, 1991, 3; Cristian Livescu, *Voluptatea labirintului*, Iași, 1995, 154–156; Constantin Dram, *Între baroc și document*, CL, 1997, 11; Adrian Alui Gheorghe, „*Sonete*”, CL, 1999, 2; Vasile Spiridon, *Infirmități și perfecționiști*, LCF, 2000, 5; Constantin Tomșa, *Lucian Strochi sau ieșirea din Cuvânt*, Piatra Neamț, 2003; Cristian Livescu, *Lucian Strochi sau Poezia din zațul bibliotecii*, CL, 2012, 1.

A.St.

STROESCU, Sabina Cornelia (25.III.1912, Târgoviște – 3.V.1989, București), etnolog. Învăță mai întâi în orașul natal și urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1930–1934), devenind aici asistent suplinitor (1934–1938) la

Catedra de dialectologie și folclor romanic, asistent definitiv (1938–1947) la Catedra de istoria literaturii române vechi, șef de lucrări (1947–1952) la Catedra de literatură română modernă, iar ulterior cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor din București (1953–1970). Rezultatele cercetărilor proprii le publică în „Demos”, „La Roumanie nouvelle”, „Revista de etnografie și folclor” ș.a. În colaborare cu Iordan Datcu, a elaborat un util instrument de lucru, *Dicționarul folcloriștilor* (1979).

Prin câteva lucrări de referință S., elevă a lui I.-A. Candrea și a lui Ovid Densusianu, contribuie la alcătuirea tipologiei și corpusului de texte al snoavelor românești, specie a prozei populare foarte apreciată de români pentru aliajul ei original de satiră și comic, pentru rafinamentul cu care ridiculizează cusururi omenești. *La Typologie bibliographique des facéties roumaines* (I–II, 1969) este fundamentată pe o vastă bibliografie. Imensul material (peste trei mii de tipuri de snoave și aproape două sute de tipuri de anecdote, la care se adaugă peste zece mii de variante) este sistematizat în șase grupe: relații sociale, relații de familie, trăsături psihologice, defecte fizice, snoave privind armata, anecdote. Autoarea consemnează bibliografia fiecărui tip, contaminările cu alte tipuri, repartiția geografică, numărul de variante ordonate cronologic. Sunt comparate unele piese românești cu tipurile internaționale înregistrate în cataloagele importante, constatând că doar aproximativ trei sute sunt asemănătoare cu cele străine. Corpusul de texte *Snoava populară românească*, publicat în patru volume (1984–1989), cuprinde doar primele trei secțiuni tematice ale speciei. Din păcate, lucrarea nu a putut să apară în întregime, ba chiar din paginile tomurilor editate cenzura a eliminat numeroase texte incomode pentru un regim care avea alergie la satiră; altă ediție a fost publicată în 2005.

SCRIERI: *La Typologie bibliographique des facéties roumaines*, I–II, tr. Elena și Anton Marin, București, 1969; *Dicționarul folcloriștilor* (în colaborare cu Iordan Datcu), pref. Ovidiu Bârlea, București, 1979. **EDIȚII:** *Povești și legende*, București, 1958; *Nevasta cea isteată. Snoave populare românești*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1971; *Păcălă. Snoave populare și prelucrări*, București, 1975; *Snoava populară românească*, I–IV, pref. Mihai-Alexandru Canciovici, București, 1984–1989; *Basmele românilor*, I–II, București, 1984–1987; ed. (*Rumänische Märchen*), I, tr. Lotte Berg, Helga Höfer și în Pauline Schneider, București, 1987; *Snoave populare românești*, I, pref. Ovidiu Bârlea, București, 2005.

Repere bibliografice: Iordan Datcu, „*La Typologie bibliographique des facéties roumaines*”, REF, 1971, 2; Florica Dimitrescu, *Pe marginea unei valoroase lucrări despre tipologia snoavelor românești*, LL, 1972, 1; Dusan Nedeljković, *Facețiile populare românești și sârbești*, RITL, 1974, 1; Bârlea, *Ist. folc.*, 554; Ion Taloș, „*La Typologie bibliographique des facéties roumaines*”, CREL, 1975, 3; Ion H. Ciubotaru, *Un prețios instrument de lucru: „Dicționarul folcloriștilor”*, CRC, 1979, 36; I. Opreșan, „*Dicționarul folcloriștilor*”, RL, 1980, 23; Ovidiu Papadima, *O lucrare fundamentală de folcloristică*, RL, 1981, 35; Virgiliu Florea, „*Snoava populară*” (I–II), AAF, 1987; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 835–837; I. Opreșan, *La hotarul dintre lumi*, București, 2006, 403–408; Iordan Datcu, *Sabina Cornelia Stroescu, etnolog*, București, 2011. **I.D.**

STROESCU-STÂNIȘOARĂ, Nicolae (1.XI.1925, Târgu Jiu – 27.VI.2014, München), gazetar, memorialist. Tatăl său, Ion Stroescu, a fost colonel de jandarmi. Absolvent al Liceului „Carol I” din Craiova, S.-S. se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, pe care o termină în 1948. Se implicase, din 1945, în activitatea tineretului din Partidul Național Țărănesc, județul Vâlcea, ceea ce, mai târziu, va determina Securitatea să îl urmărească asiduă. Treisprezece ani, din 1951 până în 1964, când deținuții politici sunt eliberați din închisorile comuniste, trăiește în clandestinitate, așa cum el însuși mărturisește adesea. Spre a intra într-un statut legal, se predă Procuraturii Militare din București în septembrie 1964, iar după o anchetă prelungită câteva luni, este trimis în provincie, într-un fel de domiciliu obligatoriu, de abia în 1966 reușind să revină în Capitală. În 1969 emigrează în Republica Federală Germania, beneficiind de căsătoria cu o etnică germană, și se stabilește la München. Din 1972 devine colaborator permanent la postul de radio Europa Liberă, unde, prin intermediul lui Octavian Vuia, este angajat din 1975 redactor, realizând emisiunea săptămânală „Lumea creștină”. La Universitatea din München obține în 1983 titlul de doctor în filosofie. Numit în 1988 director interimar și apoi definitiv director la Departamentul românesc al Europei Libere, are privilegiul de a coordona comentarea evenimentelor din decembrie 1989 de la Timișoara și de la București. După 1989 este consilier al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord.

În 1991 lui S.-S. îi apare în țară volumul de publicistică *Pe urmele revoluției*, care cuprinde editorialele radiofonice difuzate între 14 octombrie 1989 și 22 februarie 1991, surprinzând aproape ca într-un

jurnal nu numai cursul evenimentelor, dar și ceea ce se întrevădea drept continuitate a oligarhiei comuniste în noile împrejurări istorice. Ulterior, dar mai cu seamă după mai 1994, când părăsește Europa Liberă, jurnalul devine modalitatea de expresie cea mai adecvată a publicistului. În *zodia exilului* (1994), cea de-a doua carte, se compune dintr-o serie de „fragmente de jurnal” ce completează observațiile din editorialele publicate anterior, fixând retrospectiv momentele vieții departe de țară, pe care și-a asumat-o autorul. Întrebuințând același procedeu de valorizare a însemnărilor zilnice, selecția operată pentru *Întrezăriri* (1998) dă naștere la o carte înscrisă tot „în zodia exilului”. La rândul ei, antologia de texte *La răscruce. Gânduri spuse la Radio Europa Liberă și în „Jurnalul literar”* (1996) conservă editorialele ce au urmat evenimentelor consemnate în primul volum, începând cu anii '90. Publicistica lui S.-S. se remarcă prin percutanța observației politice și prin rezonanța ei culturală, editorialistul încercând să găsească semnificații și motivații intelectuale ce surprind sensul actualității sau valențele cotidianului. Stilul este reflexiv și analitic, fără a cădea însă în parabolă moralizatoare, deși nota etică joacă un rol important. „Romanul” *Vremea încercuirii* (I–II, 2001–2002), transpune, cu destul de puțină abilitate literară, experiența biografică a autorului din perioada de „clandestinitate”, volumele subintitulându-se *Urmărirea și Ancheta*. Unele aspecte memorialistice se referă la întâlnirea cu Radu Tudoran, bunăoară, sau la „intervenția” pe lângă Zaharia Stancu – dintre referirile strict scriitoricești), pe când altele sunt episoade autobiografice tensionate, ce privesc și relatează supravegherea de către Securitate și rechizitoriul la care S.-S. a fost supus.

SCRIERI: *Pe urmele revoluției*, București, 1991; *În zodia exilului*, București, 1994; *La răscruce. Gânduri spuse la Radio Europa Liberă și în „Jurnalul literar”*, București, 1996; *În zodia exilului. Întrezăriri*, București, 1998; *Vremea încercuirii*, I–II, București, 2001–2002; *Întrezăriri. Itinerarii istorice și metaistorice*, I–II, București, 2010.

Repere bibliografice: Mircea Muthu, *Exilul unui jurnal*, TR, 1995, 4; Gheorghe Grigurcu, [Nicolae Stroeșcu-Stănișoară], JL, 1995, 1–4, RL, 1997, 7; Alexandru Paleologu, [Dialoguri cu Nicolae Stroeșcu-Stănișoară], JL, 1996, 25–38, CL, 2005, 10; Ruxandra Cesereanu, „Întrezăriri”, ST, 1998, 10; Mircea Platon, „Întrezăriri”, CL, 1999, 9; Dorin Liviu Bățfoi, [„Vremea încercuirii”], RL, 2002, 10, 43; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Convorbiri prin timp*, București, 2003, 178–202; Săndulescu, *Memorialiști*, 277–280; Cioculescu, *Lecturi*, II, 80–83; Pavel Chihaia, *Scrieri din țară și*

din exil, II, București, 2007, 179–184; Manolescu, *Enciclopedia*, 667; Neagu Basarab, *Conferințe*, I, 203–211. N.F.

STRUȚEANU, Scarlat (20.XII.1891, București – 5.II.1947, București), estetician, istoric literar. Este fiul Olimpiei (n. Bitowonsky) și al lui Alexandru Strauss-Struțeanu, funcționar. La București învață la liceele „Sf. Sava” și „Gh. Lazăr”, aici absolvind în 1912 secția modernă, și este student la Facultatea de Litere și Filosofie. În intervalul dintre liceu și facultate e mobilizat, avansând la gradul de căpitan. După ce, în 1919, obține licența, predă, din 1920, la Școala Normală de Învățători din Grădiștea, județul Vlașca. În toamna anului 1921 este detașat la București, ca asistent al lui Mihail Dragomirescu la Facultatea de Litere și Filosofie; obține și transferul la Liceul „Mihai Viteazul” în septembrie 1925, fiind profesor definitiv începând cu anul școlar 1933–1934. O perioadă funcționează și la Liceul „Sf. Andrei”. În 1924 își susține doctoratul cu o lucrare despre comicul lui I.L. Caragiale. În 1918 și în 1919 figurează ca prim-redactor la revista „Letopiseși”, condusă de Dragoș Protopopescu, iar în 1936 îndrumă publicația școlară „Licăriri” a Liceului „Mihai Viteazul”. La „Săgetătorul”, „Omul liber” și „Viitorul” deține rubrici de cronică literară sau dramatică. Comentarii critice, diverse articole, intervenții polemice vor apărea și în „Adevărul literar și artistic”, „Convorbiri literare”, „Excelsior”, „Flacăra”, „Mișcarea literară”, „Mugurul”, „Preocupări literare”, „Ramuri”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Săptămâna literară”, „Universul literar” ș.a. Intră în Societatea Scriitorilor Români în 1923. A fost căsătorit cu una din fiicele scriitorului Ioan Slavici.

S. debutează editorial cu *Încercare critică asupra comicului dramatic la Caragiale* (1924), teza sa de doctorat. Asemenea celorlalte scrieri, cartea e un studiu de factură didactică, redactat într-un stil de tratat științific, prevăzut cu *Introducere* și *Încheiere*, orânduit în „părți” și capitole numerotate. Partea introductivă stabilește premisele teoretice, precizând două atitudini fundamentale față de obiectul reflectării artistice: „ridiculizarea și compătimirea”, apoi definește comicul și tragicul, umorul, ironia și „spiritualul”. Discipolul dragomirescian, urmând spiritul de sistem al maestrului, reliefează, într-o primă secțiune, trăsături caracteristice ale comicului la I.L. Caragiale („expresivitatea dramatică”, „integralitatea”, „puritatea”) și înregistrează receptarea acestuia în critica românească. Ulterior procedează

la ierarhizarea comicului caragialean prin comparare cu acela al unor mari dramaturgi ai lumii: Aristofan, Plaut, Molière, Shakespeare și Kleist. Potrivit estimării concluzive a lui S., comicul scriitorului român ar deține superioritatea prin „integralitate și puritate”, procurând un catharsis neatins anterior, ceea ce s-ar explica prin absența oricărei tendințe, a oricărui didacticism, a menținerii în „emoția dezinteresată”. Dramaturgul „împinge comicul din sfera finalității practice în sfera cauzalității sintetice și de aceea, mai ales, comicul său fiind mai pur, este mai artistic”. Doar intraductibilitatea inefabilului lingvistic – susține criticul – face ca autorul *Scrisorii pierdute* să nu poată deveni un scriitor de circulație planetară. A doua carte a lui S., *Teoria imitațiunii și a clarului confuz în estetică* (1925), reunește două studii. Unul trece în revistă, analitic, concepțiile despre natura artei, despre raporturile dintre frumosul artistic și cel natural, dintre etic și estetic, adevăr, bine și frumos, din Antichitate (Socrate și Platon, Aristotel și succesorii lui, Plotin), trecând prin epoca patristică și estetica medievală, Renaștere, Boileau, Descartes, până în secolul al XVIII-lea (Rousseau, Winckelmann, Lessing), ca și la Victor Cousin, spre a formula o concluzie ușor ambiguă: „Nu vom găsi nimic în artă care să nu fie și în natură”, dar adăugând în felul lui Leibniz: „afară de arta însăși”. Identic structurat, al doilea studiu, *Teoria clarului confuz în estetică*, menționează „rudimentele teoriei” (Abélard, Duns Scotus, Occam, Hobbes, Descartes), disociind între „obscur” și „distinct”, „clar distinctul” și „obscurul confuz”, și semnalează moduri de precizare a conceptului la Leibniz, Baumgarten, Vico, Herder ș.a., pentru ca, în final, să specifice că, de la Baumgarten încoace, „clar confuzul” a devenit „aproape un loc comun în estetică”. S. mai publică studii de istorie literară, în special despre A. I. Odobescu, și unul de folclor, *Supraviețuirea cultului lui Zalmoxis în poezia noastră poporană* (1943). De asemenea, editează din scrierile lui Ioan Slavici, A. I. Odobescu, I. L. Caragiale și Petre Ispirescu.

SCRIERI: *Încercare critică asupra comicului dramatic la Caragiale*, București, 1924; *Teoria imitațiunii și a clarului confuz în estetică*, București, 1925; *Istoria națională romanțată în opera lui Al. Odobescu*, Craiova, 1936; *Al. Odobescu și romantismul franco-englez*, Craiova, 1937; *Supraviețuirea cultului lui Zalmoxis în poezia noastră poporană*, București, 1943. **Ediții:** Ioan Slavici, *Nuvele*, pref. edit., Craiova, [1930]; A.I. Odobescu, *Opere literare*, pref. edit., București, 1938; I.L. Caragiale, *Opere alese*, I–II, pref. edit.,

București, 1940; Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, București, 1942. **Traduceri:** Hoffman Birney, *Ann Carmeny*, București, 1932 (în colaborare cu Alexandru Struțeanu); H. Harvey, *Școala veșniciei*, București, f.a. (în colaborare cu D. Bran).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 410–414, XII, 565; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, 237–241; I.M. Rașcu, *Convingeri literare*, București, 1937, 115–119; Călinescu, *Opere*, III, 1112, X, 433; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 905, *Ist. lit.* (1982), 915; T. Păunescu-Ulmu, *Scarlat Struțeanu*, R, 1947, 5; Bucur, *Istoriografia*, 380–381; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 422–423. **D.Mc.**

STUDENTUL ROMÂN, publicație apărută la București de la 15 mai 1946 până la 19 martie 1949, cu unele întreruperi pe timpul vacanțelor estivale. Inițial are subtitlul „Revista studențimii democrate”, apoi se subintitulează (inexact, în raport cu aparițiile) „Săptămânal de cultură”, iar din noiembrie 1947 „Revistă de cultură și atitudine studențească”, adoptându-se și un ritm de apariție mai regulat. Editată sub conducerea unui comitet, **S.r.** își afirmă filiația cu publicația omonimă, de orientare antifascistă, a Frontului Studențesc Democrat (1935–1936), dorindu-se „o verigă în lanțul tradiției de luptă cărțuriească a Universității românești” și, deopotrivă, „un factor decisiv în democratizarea învățământului superior”, năzuințe reiterate și în salutul adresat în numărul inaugural de Al. Rosetti, rectorul Universității bucureștene. O „serie nouă”, consemnată la 17 noiembrie 1946, debutează cu editorialul *În aurora toamnei*, unde se pune accentul pe ideea participării colective la realizarea actului de cultură și se anunță statornicirea unei „vieți de cenanclu”, deschisă celor ce vor veni să își adauge „mesagiul lor” în „versuri, proză, eseuri și cronici”. Treptat expunerile de principii apar tot mai tranșant dirijate de Frontul Democrat Universitar și de UNSR, politicul își impune prioritățile, colaborările devin tot mai terne, publicația eșuând în cel mai pedestru mod de slujire a orientării oficiale. Este apreciat modul în care execută Sorin Toma un mare scriitor, ca în articolul *Poezia argheziană sub reflectorul actualității*, în timp ce Savin Bratu proclamă virtuțile angajării și vestește individualismul în artă – *Narcisismul, o falsă valoare a poeziei moderne*. Confuzia și deruta noilor promoții de scriitori rezultă edificator din răspunsurile date de Petru Dumitriu, Geo Dumitrescu, Paul Cornea, Ion Mihăileanu, Petre Solomon, Vladimir Colin la ancheta organizată de B. Elvin și adăpostită în numerele 8 și 9 din 1948, pe tema „Cum vedeți

modalitatea de creație a tinerei generații artistice?”. „Lupta” se dă acum „împotriva rămășițelor unei educații reacționare, a unui mediu de cultură viciat și a unei origini sociale predispunând la rătăcire în mlaștina idealismului” (Paul Cornea), iar problema artistului tânăr „e una de eficiență în prezența lui fermă, răspicată, structurală, pe acest șantier care e țara de azi” (Geo Dumitrescu). Revista nu a avut un nucleu redacțional stabil. Dintr-un text retrospectiv, *Amintiri din copilăria „Studentului român”*, rezultă că între cei dintâi redactori s-au numărat Sergiu Fărcășan, Mihail Petroveanu, Nicolae Corbu, Nicolae Tempea, probabil Gh. Brătescu. Temporar li s-au mai alăturat, în anii de început, cu sau fără angajament oficial, Miron Radu Paraschivescu, Nina Cassian, Ov. S. Crohmălniceanu, Valentin Silvestru ș.a. Din redacția literară a ultimei serii fac parte și Cezar Drăgoi, Gica Iuteș. Textele cu un anume interes literar sunt de obicei grupate pe câte o pagină sau două, cu titluri ca „Vitrina”, „Viața și arta”, „Literatură–Artă”, „Prezențe” ș.a. Aici pot fi întâlnite și cronici, note critice sau simple consemnări (*Dicționar*), corespondență (răspund câțva timp M. R. Paraschivescu, M. Petroveanu) etc. Versuri publică (unii, cu totul sporadic) Nina Cassian, Vladimir Colin, Dan Deșliu, Emil Manu, Petre Solomon, Nicolae Corbu, Margareta Dorian, Victor Tulbure, Savin Bratu, Francisc Păcurariu, Ion Gereș Voinescu, Sebastian Agnezia, Ion Serebreanu, Mihai Dumitriu, Cezar Drăgoi, Gica Iuteș, Sanda Radian, Vasile Nicorovici ș.a. În afara poemului satiric *Sfatul Domnului Cumsecade* (2/1946) și a unor traduceri din József Attila și Robert Desnos, Nina Cassian este prezentă un timp și cu diverse note și comentarii critice, în care ironizează, între altele, suprarealismul și lettrismul, opunându-le, parodic, și un poem propriu în „limba spargă”. Marin Preda publică un fragment epic, *Nepotul*, Toma George Maiorescu o năvelă, *Dimineța începe noaptea la 12*. Sub pseudonimul S. Fantezian și sub titlul *Tenebras la Universitatea din Paropamisus*, își exersează verva satirică Sergiu Fărcășan. Mai compun nuvele Mihai Dumitriu, Ștefan Florescu, iar reportaje întocmesc numeroși colaboratori. Paginile intitulate *Amintiri din viața universitară* (14/1948) alătură numele lui N. D. Cocea, Petre Constantinescu-Iași, Al. Voitinovici, dar și pe cel al lui Mihail Dragomirescu, iar cu prilejul celui de-al III-lea Congres Național Studentesc din aceeași primăvară se publică saluturi de la

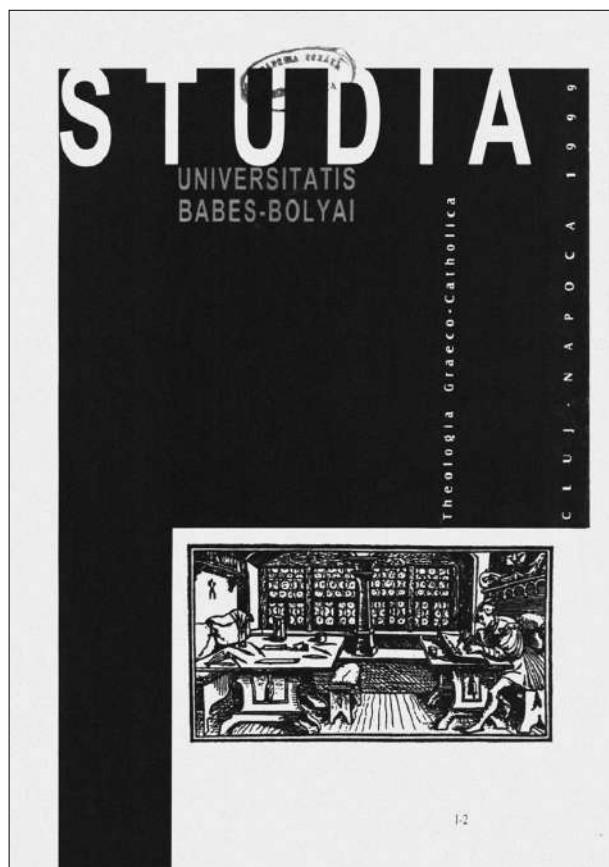
Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Al. Rosetti, Zaharia Stancu, Iorgu Iordan, Marcel Breslașu. Semnificativ este faptul că Radu Miron (M. R. Paraschivescu) îl interviează pe profesorul dr. N. Gh. Lupu, iar matematicianul Dan Barbilian (Ion Barbu) răspunde la câteva întrebări lansate pe tema „Studentimea după război”. În toate registrele publicistice, dar și în versuri, își afirmă aici prezența Enric Constantinescu, semnând constant Babu Ursu. Paul Cornea figurează cu un „portret” satiric al unui naționalist (3/1946), apoi intră în sumar cu diferite articole. Sub numele S. Alexandru se ascunde viitorul scriitor Alexandru Sever, care debutează la **S.r.** în 1948. Leonid Dimov își expune în câteva texte opțiunile oscilante ale studenției (Litere și Filosofie, Teologie, Drept, Biologie), susținând alert, în 1948, o tematică pe măsură: *Un mașino-clast: Berdiaeff, Un proaspăt dialectician: prof. Ion Zamfirescu* (pamflet), *Anton Cehov, M. Șolohov, promotor al realismului socialist, N. G. Cernișevski, Înfăptuiri noi la Institutul Geologic, Triumful principiilor materialismului dialectic în genetica actuală, T. D. Lîsenko și I. P. Pavlov*. Critică literară scriu, în primii ani, Mihail Petroveanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Mirodan (și cronici cinematografice), Henri Wald (semnând uneori și cu pseudonimul Horia Vlad), Maria Veniamin (pseudonimul Ninei Cassian pentru cronici muzicale), Horia Stancu. Alți colaboratori: Theodor Cazaban, Ion Barna, Mihai Gafița, Stanciu Stoian, Sidonia Drăgușanu, I. M. Ștefan (debutează aici în 1946), Corneliu Bogdan, N. Constantinescu, Mircea Malița, Al. Lungu, Bianca Bratu, Eugen Teodoru, Nicolae Nicolae, Nicolae Liu, Mihai Mănciulescu, Paul Ioanid, Virgil Ionescu, Barbu Ungureanu, Edith Stoian, Eugen Phoebus, Sergiu Verona, Nicolae Dumitru, Emanuel Valeriu, Mihai Meria, Mioara Cremene, Eduard Jurist.

L.B.

STUDIA UNIVERSITATIS, „BABEȘ–BOLYAI”, revistă publicată la Cluj, anual, începând din 1956. În primii doi ani titlul este „Buletinul Universităților «Victor Babeș» și «Bolyai»” (seria științe sociale), iar în 1958 „Studia Universitatum «Victor Babeș» et «Bolyai»”. Titulatura „Studia Universitatis «Babeș–Bolyai»” este adoptată în 1959, când, pe lângă seria de istorie și filologie, mai apar cele de fizică și chimie, geologie–geografie și biologie, psihologie–pedagogie și științe juridice, apoi cele de matematică, filosofie, sociologie–politologie, studii europene, teologie ș.a. Din 1962 seria Philologia, trimestrială, este de sine

stătătoare, iar din 2006 apare semestrial și seria Dramatica. Comitetul de redacție inițial e condus de Raluca Ripan și Bányai László, care semnează și un scurt *Cuvânt introductiv*. Potrivit acestuia, rostul buletinului era să valorifice activitatea de cercetare, să „ridice nivelul științific” și să promoveze forțele creatoare din cele două Universități. În 1958 redactori-responsabili sunt C. Daicoviciu și Takács Lajos. Întâiul redactor-responsabil în formula editorială care, din 1959, consacră revista este C. Daicoviciu. Redactori-șefi, unii dintre ei rectori ai Universității, vor mai fi Mircea Zăciu (1965–1971), Dumitru Pop (din 1972), Ion Vlad (din 1977), I. Negucioiu (din 1985), Ionel Haiduc (din 1990), Andrei Marga (din 1993), Ioan-Aurel Pop (2012). Începând cu 1996, redactor-responsabil al seriei Philologia devine Ion Pop, înlocuit în 2000 de Ștefan Olteanu; redactor coordonator: Ioan Șeulean. De la numărul 1/2004 redactor-responsabil este Mircea Muthu, redactor coordonator Mihai Zdrenghea, iar secretar de redacție Ștefan Gencărau. Începând cu numărul 2/2008, redactor-șef este Corin Braga. La secțiunea de

filologie colaborează Henri Jacquier, Liviu Onu (*O contribuție valoroasă la dezvoltarea limbii române literare*), Ion Breazu (*Contribuții la istoria teatrului românesc din Transilvania*), Emil Petrovici. În primii ani mai publică articole de istorie literară și folclor de Iosif Pervain, Dumitru Pop, Livia Grămadă, Maria Protase, Elena Pervain. De-a lungul timpului sunt tipărite și alte studii și articole de istorie și critică literară, stilistică, folclor, estetică, contribuții documentare privind istoria presei și a ideilor literare: Iosif Pervain (*Societatea diletanților teatrali din Cluj. 1870–1875, 1962, Revoluția din Pârlești. 1873, 1967*), Ion Vlad (*Dimitrie Anghel. Restituire critică, 1963*), Dumitru Pop (*Grigore Silași, folclorist, 1964*), Livia Grămadă (*Ideii literare în publicistica lui Andrei Mureșanu, 1964*), Liviu Petrescu (*Nicolae Iorga și estetica geniului, 1965, Nicolae Iorga – critic literar. 1890–1894, 1967*), Ioana Em. Petrescu (*Un discipol pașoptist al lui W.T. Krug: Aron Pumnul, 1968*), Doina Curticăpeanu (*Miron Costin sau Vocația clasică a literaturii române, 1972*), Mircea Muthu (*Dimitrie Cantemir – un Ianus balcanic, 1973, De la „Sindipa” la „Divanul persian”, 1976*), Adrian Marino (*From „Litterae Humanae” to „Literatura” in the Renaissance, 1988*), Mircea Borcilă, Ștefan Borbély (*Correspondența Rilke–Blaga, 1991*), Corin Braga (*Nichita Stănescu și Jean Paul-Sartre, fenomenologia neantului, 1992*) ș.a. Din seria de după 1989 se rețin numărul 4/1992, dedicat lui D. Popovici, cu un substanțial grupaj de articole despre M. Eminescu – Mircea Borcilă, *Eminescu și Humboldt*, Ruxandra Cesereanu, *Cele două fețe ale lui Oneiros*, Ioana Bot, *Aspecte ale instituirii mitului eminescian* –, și numărul 1/1997, consacrat lui Jean Starobinski. Scrieri și manuscrise mai puțin cunoscute sunt valorificate în numărul 2/1995, cu un „dosar” despre literatura română veche: Doina Curticăpeanu, *Simbolismul tetragonului în cosmografia lui Honterus*, Gheorghe Perian, *Dosoftei* ș.a. Din 2000 revista include cu precădere studii interdisciplinare, din domenii precum lingvistica, semiotica presei scrise, discursul politic, artele vizuale, stilistică, specificul cultural (Norvegia, Japonia), traductologie ș.a. De la numerele 1–2/2001 rubrica „Libri” e rezervată recenziilor. Numărul 5/2005 este consacrat lui Marguerite Yourcenar, iar numărul 3/2007 publică actele colocviului internațional „Pierre Corneille”. Numărul 4/2008 cuprinde lucrările a două colocvii: *Les Âges en miroir* (17–18 mai 2007) și *Mémoire familiale, mémoire culturelle*

(18 aprilie 2008), acesta din urmă organizat de Centre d'Études des Lettres Belges de Langue Française din cadrul Universității clujene. Alți colaboratori: Leon Baconsky, Silvia Tomuş, Georgeta Antonescu, Elena Dragoş, V. Fanache, Luisa Valmarin, Angela Tarantino, Virgil Stanciu, Liviu Cotrău, Vistian Goia, Sara Iercoşan, Sanda Cordoş. În cadrul seriei Dramatica sunt publicate studii şi articole de teatrologie, antropologie teatrală, istoria teatrului sau *Performance Theory*, printre autori numărându-se Suzanne Fernandez, Monique Borie, Marian Popescu, Laura Pavel, Miruna Runcan, Ștefana Pop-Curşeu. Numărul 1/2011, intitulat *Rethinking Theatricality. Modes of Performing – On and Beyond Stage*, este un număr tematic dedicat fenomenului teatralității.

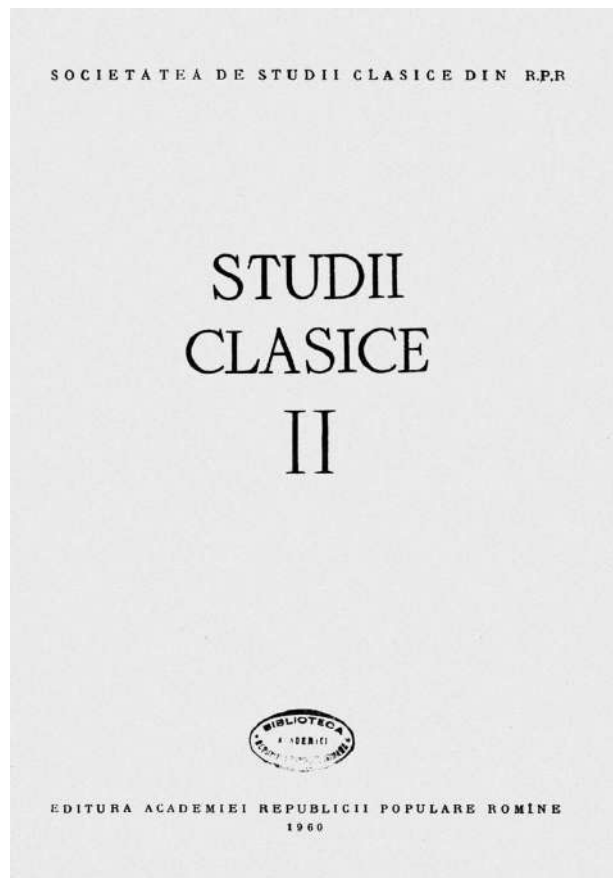
A.S.

STUDII CLASICE, publicație care apare la București, anual, din 1959, editată de Societatea de Studii Clasice din RPR (Societatea de Studii Clasice din România); în anii 1990–2000 periodicitatea se va schimba, revista ieșind cu numere duble sau triple, pe mai mulți ani. Comitetul de redacție este alcătuit inițial din Al. Graur (redactor responsabil), Emil Condurachi, C. Daicoviciu, Gh. Guțu, D.M. Pippidi (redactor responsabil adjunct). Ulterior mai fac parte din comitetul de redacție Cicerone Poghir, Valentin Al. Georgescu, I. Fischer, Zoe Petre, Eugen Cizek, Andrei Avram, A. Barnea, Gheorghe Ceaușescu, Gabriela Creția, Florica Bechet, Ana-Cristina Haliachias, Alexandru Avram, Ioana Costa, Vladimir Iliescu (Universitatea din Aachen), Zlatozara Goceva (Academia Bulgară de Științe din Sofia), Mark Mayer (Asociația Italiană de Epigrafie), Paul Schubert (Universitatea din Geneva). Secretariatul revine succesiv lui Iorgu Stoian, Liviu Stroia, Tudor Dinu, Cristian E. Ghiță, Alexandru Lițu. Revista își propune să publice „lucrări de filologie propriu-zisă, de arheologie, de istorie veche, de filosofie, de istorie a dreptului, de metodica predării limbilor clasice, adresându-se pentru colaborare cadrelor didactice și cercetătorilor Universității și din institutele Academiei RPR” (*Cuvânt înainte*). De-a lungul timpului se păstrează aceleași rubrici: „Comunicări și studii”, „Note și discuții”, „Studii clasice în lume”, „Studii clasice în România”, „Recenzii”, „Cronică”, „In memoriam”. În domeniul literaturii, cele mai multe studii sunt consacrate lui Homer. În *Marea homerică* (1960) Petru Creția analizează denumirile și epitețele homerice ale mării, Florica Bechet scrie

studiul *Marea safică – marea homerică* (1985), D. Marmeliuc face, în *Interpretări homerice* (1963–1965), unele considerații pe marginea traducerii lui G. Murnu din *Iliada*. Studii referitoare la *Iliada* publică Mihai Nasta (*Discursurile din „Iliada” și problema unității de redactare*, 1971) și Lileta Stoianovici-Donat (*Hybris în „Iliada”*, 1966), în timp ce *Odissea* este analizată de Gabriela Creția (*Une Entrave aux voyages d’Ulysse*, 2001–2003) sau de Mariana Băluță-Skultéty (*Strategia narativă în „Odysseia”. Motivul epic al călătoriei. O hermeneutică a timpului călătoriei*, 2006–2008). Metaforele lui Homer sunt examinate de Traian Diaconescu (*Însemnări despre metafora homerică*, 1967) și de Adrian Pârvolescu (*Problema metaforei în „Iliada”*, 1968), Florea Fugariu semnează „*Peisajul anonim*” în *epopeea homerică* (1962), Elisabeta Poghir scrie *Homer și opera sa în „Istoriile” lui Herodot* (1980), C. Săndulescu despre Cicero și Homer (1970), iar Alexandra Trachsel își intitulează studiul *Où Chercher la Troade? Philologie homérique ou revendications locales* (2010). În același context Claudiu Stoian figurează cu studiul *Comunitatea samaritană din Bet Shean (Scythopolis)*, iar Alexandra Ciocârlie urmărește imaginea Cartaginei la Polibiu (*Cartagina privită de Polibiu*), revenind asupra „orașului blestemat” pentru romani, cu articolul *Une Ville composite* (2011). Și operele lui Plaut îi sunt dedicate câteva studii: *Valoarea și funcțiile elementului narativ în comedia plautiană* de Nicolae-Șerban Tanașoca (1962), *Vocabularul parodiilor plautiene ca document al stilurilor parodiate* de Maria Francisca Băltăceanu (1966), *Structuri metaforice și univers saturnalic în comedia lui Plautus* de Traian Diaconescu (1980), *Structura dramatică a comediei plautiene* de Doina Filimon (1983), *Metamorfozele lui Amphitryo* de Alexandra Ciocârlie (2004–2005). Contribuții privitoare la Vergiliu publică Gh. Guțu (*Privire asupra cărții a II-a a „Eneidei”*, 1962), Doina Filimon (*Caracteristici ale comunicării în „Bucolice”*, 1985) sau Gabriela Creția (*La Triple initiation d’Énée*, 1992–1994, „*Les Derniers mots d’amour*”, 2004–2005). Despre Hesiod scriu Adelina Piatkowski (*Hesiod și poemele hesiodice în lumina unor cercetări recente*, 1964, *Concepțiile filosofice ale lui Hesiod și exegeza modernă*, 1965) sau Simina Noica (*Aspecte ale timpului mitic la Hesiod*, 1970), sunt comentați de Sofocle și Euripide – D. Marmeliuc (1966, 1970), Simina Noica (1967) și Florica Bechet (1995–1997). O serie de

observații referitoare la unele traduceri din Aristofan (1963) face Mihai Nasta, iar Simina Noica descrie un prolog pindaric (1972), Maria Pârlog analizează timpul și spațiul în elegia lui Propertiu (1981), Liviu Franga urmărește itinerariul idealului poetic al lui Horațiu (1991), pentru ca alături de Mariana Franga să semneze studiul *Ovidiana Pontica. Sur les deux mondes réels du poète* (2004–2005). Un amplu articol intitulat *Names of Gods and Mythological Characters in Ovid's Poetry of Exile. The Homophonic Procedures* scrie Cristina Popescu (2011). În exegeze dedicate romanului latin Florica Bechet studiază motivul prostiei în *Satiriconul* lui Petroniu (1989) și I. Fischer analizează registrul și intensitatea muzicii în scena banchetului lui Trimalchio din aceeași scriere (1992–1994). Mai mulți interpreți identifică reminiscențe culturale antice în spațiul românesc: Cicerone Poghirac dă articolul *Ecouri clasice în poezia lui Eminescu* (1968), Maria Marinescu-Himu scrie studiile *Romanul grec în literatura română* (1965) și *Plutarh în literatura română* (1969), iar

Gabriela Creția stabilește unele analogii între poezia vergiliană și folclorul românesc (1998–2000). Liviu Stroia semnează *Narrative techniques in Cantemir's „Scientiae sacrae indepingibilis imago”* (2001–2003), Cristina Popescu face o paralelă între Ovidius și Bacovia, descoperind posibile interferențe, pe când Oliviu Felecan, în *Un excurs diacronic în antroponimia spațiului românesc* (2010), urmărește numele romanice din primele secole de după cucerirea Daciei, nu înainte de a sonda în universul antroponimic geto-dac. Tudor Vianu abordează din perspectivă comparatistă subiectul *Începuturile realismului în Antichitate într-o prezentare modernă* (1962) și face unele corelații între manierismul modern și strămoșul lui îndepărtat, asianismul antic (1963). Unele studii interdisciplinare țin deopotrivă de istoria artei și de cea a literaturii. I.I. Russu repune în discuție natura și originea sirenelor în literatura, mitologia și arta plastică a lumii elenice (1962), Mihai Nasta e prezent cu *Tiparele percepției și problema expresiei în tradiția elenică* (1979), Stella Petecel punctează câteva ecouri literare ale plasticii agonistice grecești (1979), Andreea Vlădescu descoperă reminiscențe mitologice în proza lui Simone de Beauvoir (*Mythes du vécu, mythes de l'amour dans le roman « L'Invitée »*). Dintre filosofii antici, cel mai comentat este Aristotel. Constantin Noica semnează articolele *Aristotelismul în Principatele Române în sec. XVII–XVIII* (1967) și *În marginea unei noi ediții a „Topicelor” lui Aristotel* (1970). În studiul *Aristotel și Aristofan* (1959) D.M. Pippidi subliniază incompatibilitatea dintre teoria aristotelică a comediei și comedia atică, reprezentată în special de Aristofan. Alte cercetări despre Aristotel aparțin lui Ignat Bociort (*Dinamica fenomenului literar-artistic în „Poetica” lui Aristotel*, 1972), Felicie Ștef (*Câteva aspecte ale teoriei lingvistice a adevărului la Aristotel și stoici*, 1980) și lui Petre Alexandrescu (*Aristotel despre constituția Histriei*, 1986). Asupra lui Platon se opresc Ion Banu (*Platon în alte veacuri*, 1979) și Constantin Noica (*Înțelesul nepolitic al „Politeii” lui Platon*, 1986). Seneca este examinat de Eugen Cizek (*Despre redactarea scrisorilor lui Seneca*, 1960, *Despre redactarea dialogului „De vita beata”*, 1963) și de Gh. Guțu (*Ideile lui Seneca despre stil*, 1960). Marile curente filosofice ale Antichității fac obiectul unor cercetări aplicate: Felicia Vanț, *Câteva probleme de lingvistică și gnozeologie la filosofii epicurieni* (1960), Zoe Petre, *Teoria sofistă a egalității naturale* (1963),

Ion Banu, *Modelul empiric, epicurian, al dialecticii* (1974). Sunt vizate și unele teme sociale ale lumii antice: Jean Pierre Martin, *Philosophie et réalité à Rome. La pauvreté* (2004–2005), Alexandru Avram, *Inscription funéraire byzantine de Palmyre* (2001–2003) sau Mihaela Marcu-Bogdan, *Les Femmes et le commerce dans l'Athènes antique* (2009), Emanuel Conțac, *Iunia și Nimfa – avatarurile unei identități feminine în manuscrisele grecești, respectiv traducere românești ale „Noului Testament”* (2009). Mai rar sunt abordate subiecte din afara domeniului greco-latin, cum e comunicarea Gabrielei Creția despre mitologia spațiului georgian (*Le Caucase, terre des hommes sans foi ni loi*, 2010). Revistă de ținută, **S.c.** cuprinde numeroase studii în limbile franceză, germană, engleză, rusă și italiană provenind de la profesori și cercetători români și străini. Printre cei din urmă, secțiunea „Comunicări și studii” (2001–2003) găzduiește contribuțiile lui Francisco Oliveira (*Theatre and Society in Greece and Rome*), Fritz Wagner (*Ovid in den Carmina Burana*), Alain Michel (*Baudelaire devant la beauté: tradition antique et modernité*) ș.a. Revista are și dosare omagiale sau comemorative, numărul din 2001–2003 fiind dedicat personalității profesorului I. Fischer (semnează Eugen Cizek, Ana Cristina Halichias, G.I. Tohăneanu, Gabriela Creția, Peter Wülfing), cel din 2006–2008 îi evocă pe Adelina Piatkowski, Mihai Nichita, Gheorghe Ceaușescu și Stella Petecel, iar în 2009 pe Eugen Cizek și Ștefan Bezdechi, tot în 2009, la rubrica „In memoriam” figurând personalitățile lui Constantin Georgescu, Dan Slușanschi și Cicerone Poghir. În 2010 **S.c.** publică *Memoriul justificativ* pentru susținerea limbilor clasice în învățământul liceal, document înaintat Ministerului Educației de către Societatea de Studii Clasice din România și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea București. Alți colaboratori: Carmen Bordea, N.I. Barbu, Marta Guțu, Grigore Tănăsescu, D. Protase, Gabriella Bordenache, N.I. Ștefănescu, Fl. Demetrescu, Maria Iliescu, N. Lascu, G. Brătescu, Liana Lupaș, M. Oprișan, Gh. Ciulei, Frieda Edelstein, E. Dobroiu, Alexandra Ștefan, Dan Slușanschi, Gh. Mușu, Lucia Wald, Andrei Pippidi, Sorin Șerbănescu, Emanuel Vasiliu, Vlad Nistor, Radu Vulpe.

A.P., A.C., D.B.

STUDII DE ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR, publicație editată în 1964 de Institutul de Lingvistică din Cluj, sub egida Academiei. Redactori responsabili: Iosif Pervain și Elena Stan. În *Cuvânt înainte*

Emil Petrovici anunță că vor fi găzduite contribuții privind literatura română și literatura minorităților naționale din Transilvania. Studii de istorie literară publică Elena Stan, Musnai László, Dani János, Engel Károly, G. Abafáy-Öffenberger. De folclor se ocupă Ion Mușlea, Engel Károly și Dumitru Pop. Despre relațiile literaturii culte cu folclorul scriu V. Fanache (*Elemente folclorice în poezia lui M. Beniuc*), Dumitru Pop (*Folclorul literar al „Tribunei”*), Ion Mușlea (*Țimotei Cipariu și literatura populară*), Ion Taloș (*Începuturile interesului pentru folclorul românesc din Banat*). Inițiativa urmărea să resusciteze tradiția revistei „Studii literare” condusă de D. Popovici și publicația să devină purtătorul de cuvânt al forțelor academice din domeniul umanist de la Cluj. Din păcate, nu a apărut decât un singur tom. **M.V.**

STUDII DE LITERATURĂ ROMÂNĂ ȘI COMPARATĂ, revistă apărută la Timișoara, anual, din 1979 până în 2010 (volumul XXV–XXVI), editată de Facultatea de Filologie (Litere) a Universității timișorene. Din 1982 comitetul de redacție este alcătuit din Alfred Heinrich (redactor responsabil), Corneliu Nistor (redactor responsabil adjunct), Simion Mioc, Livius Ciocârlie, Maria Grozav, Victoria Stroescu, Marcel Pop-Corniș (secretar științific de redacție), iar din 1986 redacția are următoarea configurație: Virgil Vintilescu (redactor responsabil), Simion Mioc (redactor responsabil adjunct), Livius Ciocârlie, Iosif Cheie-Pantea, Constantin Chevereșan, Victoria Stroescu, cărora în 1987 li se adaugă Maria Berceanu, pentru ca, începând cu 1989, în comitetul de redacție să fie inclus și Traian Nădăban. În 2008 redacția este formată din Iosif Cheie-Pantea, Mircea Borcilă, Horst Fassel, Ileana Oancea, Alexandru Ruja, Cornel Ungureanu și Florin Oprescu. Coordonarea generală și îngrijirea volumelor din intervalul 2000–2008 a fost realizată de Alexandru Ruja. De literatura română se ocupă Virgil Vintilescu (*Anticiparea tezei formelor fără fond în corespondența lui Titu Maiorescu*, 1983), I. Cheie-Pantea (*Ovid Densusianu și poezia modernă*, 1985, *Ontologia iubirii la Blaga și Eminescu*, 2007), Livius Ciocârlie (*Eminescu și complexul romantismului*, 1989), Daniel Vighi (*Prolegomena la Plictiseala în literatura română*, 2008), Alexandru Ruja, Pompiliu Crăciunescu, Simion Mioc, Ileana Oancea ș.a. Studii și articole de teorie literară semnează Ioan Vultur (*Scena lecturii*, 1982), Corneliu Nistor, Dumitru Vlăduț, Doina Comloșan, Constantin Chevereșan, Rodica Bărbat, Elena Ghiță. Sectorul

de literatură universală și comparată este reprezentat de Livius Ciocârlie (*Funcțiile descrierii în romanul realist francez al secolului al XIX-lea*, 1981), Marcel Pop-Corniș (*Metaromanul american contemporan din perspectiva lecturii*, 1981), Cornel Ungureanu (*Vârstele erotice ale literaturii. Și pornografice*, 2007), Adriana Babeți (*Amazoanele. Despre nume*, 2007), Florin Oprescu (*Reprezentări lirice ale angelicului*, 2007), Clio Mănescu, Margareta Gyurcsik, Alfred Heinrich, Maria Grozav, Galina Cernikova, Tudor Beșuan, Pia Teodorescu-Brânzeu, Rodica Binder ș.a. Revista are structura tipică a publicațiilor universitare, cu ample contribuții tematice și cu un caracter de sinteză.

M.V.

STUDII DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ, publicație apărută la București, anual sau bianual, între 1956 și 1980, editată de Societatea de Științe Filologice din România. În primul număr este menționat un comitet de conducere format din Al. Bistrițianu, Gh. Bulgăr, Valentin Lipatti și Emil Manu, redactori responsabili fiind apoi Tudor Vianu (1962–1964) și Alexandru Balaci (1965–1980). Comitetele de redacție este alcătuit inițial din Alexandru Balaci (redactor responsabil adjunct) și Jean Livescu, Ana Cartianu, Vera Călin, I. C. Chițimia, Ovidiu Drimba, Tamara Gane, Valentin Lipatti, Galina Maievschi, Mircea Brătucu (secretar de redacție), pentru ca mai târziu Zoe Dumitrescu-Bușulenga să devină redactor responsabil adjunct, Yvette Nafta secretar de redacție, iar ca membri să figureze N. N. Condeescu, Ion Brăescu, Alexandru Duțu, Victor Iancu, C. D. Papastate, N. I. Popa, Liviu Rusu, Mariana Țăranu, Victor Theiss, Maria-Luiza Ungureanu, I. Vicol. Sunt publicate îndeobște scurte studii cu caracter monografic și exegeze critice de literatură universală. De-a lungul anilor sunt ilustrate diverse metode comparatiste, trasându-se astfel o veritabilă evoluție: de la încadrarea unor autori în episteme cărora le sunt tributari prin influență, de la difuzare de traduceri, călătorii și întâlniri sau confluențe ale unor culturi antagonice (comparatismul școlilor franceze ale anilor '50 din secolul trecut sau comparatism de gradul 1 și 2) până la accepția teoretică modernă a interpretării tipologice și a diferențelor și asemănarilor în ilustrarea unor teme și motive, a unor idei și concepte ori prin supunerea textelor ce prezintă un denominator comun unei hermeneutici instaurative – prin teoriile germane, începutul acestei orientări în România fiind jalonat de Tudor Vianu, urmat

de cei mai străluciți studenți ai săi și de alți specialiști în modurile receptării valorilor simbolice. Semnează articole Al. Balaci (*Legăturile lui Nicolae Bălcescu cu Giuseppe Mazzini și Italia, Modernitatea poeziei lui Francesco Petrarca*), Ion Brăescu, Ana Cartianu (*Ben Jonson ca exponent al reacțiunii clasicizante*), I. C. Chițimia, N. N. Condeescu, Ovidiu Drimba, Nina Façon (*Leopardi și ideologia Risorgimentului*), Aram Frenkian (*Concepția despre zei a lui Euripide*), Valentin Lipatti, Tatiana Nicolescu, Mihai Novicov (exponent al tezelor oficiale de-a lungul întregii sale colaborări), Adelina Piatkowski (*Sparta, oraș al culturii în sec. VII î.e.n.*), Al. A. Philippide (*Shakespeare*), Sevilla Baer-Tomoșoiu, Tudor Vianu (*Mitul prometeic în literatura română*), Martha Vilag, Gh. Bulgăr (*Ovidiu și peisajul dobrogean*), Silvia Cucu, Alexandru Duțu (*Alegorie și realism în „Divina Comedie” – însemnări inedite ale lui Coșbuc*), Maria Gabrea, Tamara Gane, M. Hubert, Iorgu Iordan (*Despre „perenitatea” limbii literare*), Despina Mladoveanu, Nedda Brin, Liliana Popovici, Hertha Perez, Laura Baz-Fotiade, Corneliu Barborică, Horia Deleanu, A. Kövary, Magdalena László, Mihai Miroiu, Heinz Stănescu, Mariana Șora (*Heinrich Mann. O reconsiderare a operelor din tinerețe*), N. I. Barbu, Simona Drăghici, Vera Călin (*O temă literară: sociologia și psihologia ratării*), Irina Eliade, Valentina Fettingier, Tatiana Slama-Cazacu (*Aspecte realiste în teatrul lui Pirandello*), Irina Bădescu (*În jurul conflictului dramatic: Marivaux și Anouilh*), Cornelia Comorovski, Elena Vianu, Gheorghe Vrabie, Cornel Mihai Ionescu (*Câteva probleme estetice în gândirea lui Dante, Don Quijote, mit modern, Janus bifrons – umorul pirandellian de la retorică la farsa transcendentală*). Din 1966 sumarul se structurează pe secțiuni aniversare sau comemorative, dedicate lui Cervantes, Shakespeare, Dickens, Ronsard, Byron, Gorki, Hugo, Boccaccio, Kleist, dar și lui V. I. Lenin. Există și secțiuni de critică și istorie literară, de recenzii și revista revistelor, de metodică a predării limbilor străine. Alți semnatori frecvenți în paginile publicației: Virginia Cartianu (*Motivul obsesional în romanele lui Henry Green*), Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Don Quijote și Hamlet, eroi ai Renașterii târzii, Umanismul european și umanismul popular românesc – trepte spre umanismul socialist*), Nadia Angheliescu, Venera Antonescu, Virgil Nemoianu (*Orientări inovatoare în cercetarea literară din Anglia și Statele Unite*), Dieter Fuhrman, Al. N. Cizek,

Mircea Anghelescu, Marcel Saraș, Leon Levițchi, Angela Ion, Simina Noica, Anca Giurescu, Mihail Spăriosu (care debutează aici în 1969), Virgil Tepeanu (*Vechi traducători ai poeziei românești*), Al. Dimitriu-Păușești (*Personalitatea poetică a lui René Char*), Rodica Mihăilă, Sorina Bercescu, Ileana Cantuniari, Ovidiu Papadima (*Al. Macedonski și simbolismul francez*), Zamfira Popescu (*Tragedia absenței – García Lorca și Lucian Blaga*), Smaranda Bratu, Mihail Nasta (*Mimesis ca tensiune spirituală la Dionis din Halicarnas*), Mihai Pop, Livius Ciocârlie (*Contradicția ca principiu al structurării textului la Paul Valéry*). **E.M.**

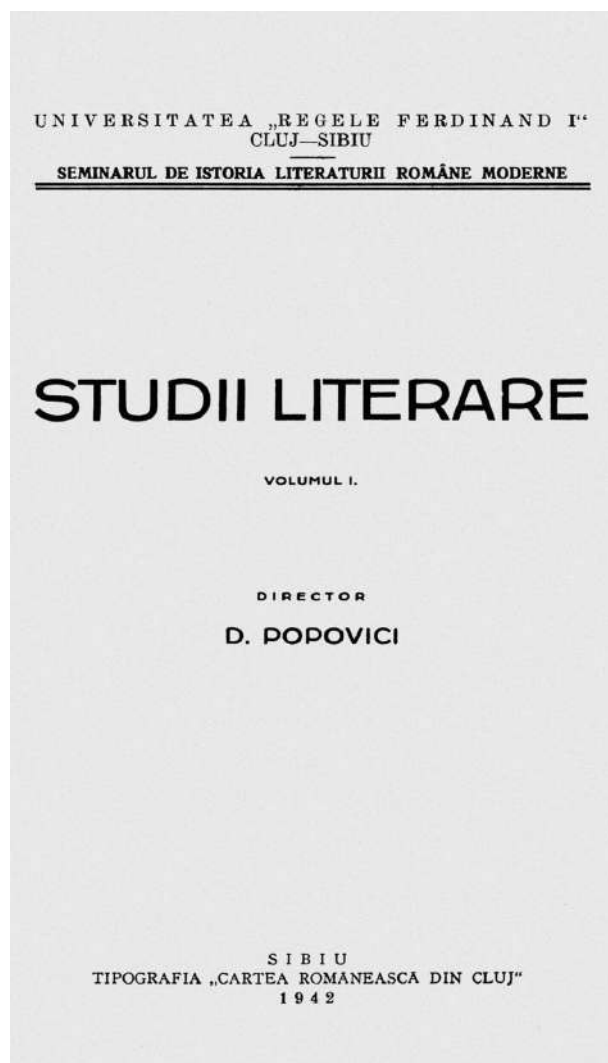
STUDII ITALIENE, publicație apărută la București, anual, din 1934 până în 1943, continuând revista „Roma”, fapt marcat în subtitlu: „Roma” N. S. Director: Alexandru Marcu. Pe lângă grupajul de articole de specialitate, redactate în limbile română, italiană, franceză, fiecare volum conține rubricile „Miscellanea”, „Recenzii”, „Cultura românească în Italia”, „Însemnări bibliografice”. Intenționând, așa cum arată Alexandru Marcu în *Prefața* primului volum, să urmărească atât „influența culturii italiene asupra culturii românești”, cât și ecouri ale culturii românești în Italia, revista pune în evidență perspective de analiză comparatistă, cele mai frecvente fiind studiul receptării fenomenelor literare și tematologia. Între colaboratori se află nume importante în domeniul italianisticii, lingvisticii romanice, literaturii universale și comparate: Al. Ciorănescu (*Teatrul lui Metastasio în România, Machiavel et Saint-Barthélemy*), Mariana Rarincescu (*Duiliu Zamfirescu și Italia*), Nina Façon (*Benedetto Croce în cultura română*), Dan Simonescu (*Cesar Bolliac, traducător din Ariosto*), Alexandrina Mititelu (*Leopardi în critica și literatura română*), Tatiana Slama (*Între Petrarca și Ronsard*), C.H. Niculescu (*Giovanni Papini în România*), Iosif E. Naghiu (*Traducerile din „Stabat Mater” în românește, Limba română în colegiile teologice din Roma, Cărți religioase românești scrise de italieni în Moldova, Manuscrise italiene la Blaj*), Alexandru Balaci (*Giovanni Pascoli, poet al misterului*). Directorul revistei scrie două studii despre influența epopeii *Ierusalimul eliberat* și a poemelor bucolice ale lui Torquato Tasso asupra operelor scriitorilor români: *Un motiv din Tasso în „Țiganiada” lui Budai-Deleanu, O temă comună lui Tasso și Coșbuc*. Al. Ciorănescu figurează cu studiul *Manuscrisele italiene ale Academiei Române*, P.P.

Panaiteescu dă *Doi călători italieni necunoscuți în țările noastre*, iar Aurelian Sacerdoțeanu semnează articolul *Câteva documente din 1860 privind legăturile noastre cu Italia*. De asemenea, publicația găzduiește contribuțiile unor autori italieni, precum Umberto Cianciolo (*Leggenda verseggiata di S. Margherita in dialetto romanesco del secolo XV*), Carlo Tagliavini (*Le traduzioni rumene dello „Stabat Mater” e di altri inni religiosi di Jacopone da Todì*), Giandomenico Serra, Giulio R. Ansaldi, Giovanni Alessio. Sunt incluse și materiale bibliografice. Alți colaboratori: Al. Busuioceanu, Dimitrie Găzdaru, Ștefan Pașca, Edgar Papu, Nestor Camariano, Emil Vîrtosu, N. Geogescu-Tistu, H. Blazian, N.N. Condeescu, F. Dragnea, Șt. Crușu, Ion Schintee, Anita Belciugățeanu, Cornelia Dumitrescu, George Baiculescu, Ecaterina Carp. **M.V.**

STUDII LITERARE, revistă apărută anual, la Sibiu între 1942 și 1944, apoi la Cluj în 1948, ca publicație a Seminarului de istoria literaturii române moderne de la Universitatea „Regele Ferdinand I”. Director: D. Popovici. În *Prefața* primului volum D. Popovici arată că revista a fost concepută ca un instrument de lucru, obiectul preocupărilor constituindu-l literatura română modernă „privită atât în dezvoltarea internă a valorilor ei artistice și ideologice, cât și în raporturile sale cu literaturile străine”. Publicația își propune să acorde atenție problemelor privind metodele de cercetare și să urmărească în mod critic mișcarea științifică de specialitate, editarea ei reprezentând o dovadă că Universitatea clujeană are puterea de a supraviețui și de a-și continua activitatea după Dictatul de la Viena din 1940, când a fost silită să se refugieze la Sibiu. În *Prefața* volumului din 1944, ultimul apărut „în exil”, se anunță încheierea primului ciclu al anuarului și intenția de a continua apariția lui la Cluj, păstrând același program. Materialele sunt grupate în rubricile „Studii”, „Note și documente”, „Recenzii”; ultima rubrică nu mai apare în 1944 și în 1948. Autorii celor mai multe lucrări incluse în sumar sunt cadre didactice de la Facultatea de Litere și Filosofie clujeană: D. Popovici, Iosif Pervain (semnează cu pseudonimul I. Verbină), Ion Breazu, Nicolae Lascu, Umberto Cianciolo, Petre Grimm ș.a. Se consacră studii evoluției literaturii române, cu unele contribuții atât la cunoașterea biografiei unor scriitori români: Ion Breazu, *Contribuții la biografia lui Ion Codru Drăgușanu, Duiliu Zamfirescu și Transilvania*, Olimpiu Boitoș,

Memoriile lui George Barițiu, D. Popovici, *Ienăchiță Văcărescu și cronica mondenă a timpului*, *Din începuturile literare ale lui Duiliu Zamfirescu*, cât și la aprofundarea studierii unor opere literare: D. Popovici, *Doctrina literară a „Țiganiadei” lui I. Budai Deleanu*, Umberto Cianciòlo, *Il simbolismo grottesco di Tudor Arghezi*, I. Verbină (Iosif Pervain), *Vasile Fabian Bob: „Suplement la geografie”*. Alte studii semnaleză diverse preocupări de teorie și istorie literară: D. Popovici, *Primele manifestări de teorie literară în cultura română*, Ion Breazu, *Temeiurile populare ale literaturii române în Transilvania*, Olimpiu Boitoș, *O teorie a romanului datorată lui Ion Ghica*, I. Verbină, *Simeon Marcovici, traducător și teoretician al problemelor sociale și literare*, relevă importanța folclorului ca sursă de inspirație pentru

literatura cultă (I. Breazu, *Izvorul folcloric al baladei „Crăiasa zânelor” de Coșbuc*) sau evocă atmosfera și condițiile în care au apărut și s-au dezvoltat instituții și mișcări culturale (D. M. Pippidi, *În jurul clasicismului*, D. Popovici, *Un precursor al Academiei Române, Difuzarea ideilor „luminării” în Țările Române*). Un spațiu important revine aspectelor legate de activitatea literară a membrilor societății Junimea și de receptarea ideologiei junimiste în Transilvania (I. Verbină, *Aspecte din lupta junimistă în Transilvania*, G. Panu și T. Maiorescu, *Iacob Negruzzi și „Revista contemporană”*, I. Breazu, *Noi contribuții privitoare la pătrunderea junimismului în Transilvania*). Altă categorie de studii și articole examinează raporturile literaturii române cu literaturile străine, fiind vorba fie de traduceri: I. Verbină, *O dare de seamă germană despre traduceri ale lui Iordache Săltineanu*, N. Lascu, *Vasile Aaron și Ovidiu, Alecu Beldiman, traducător al „Odiseei”*, Petre Grimm, *Cele dintâi traduceri englezești din literatura românească*, Umberto Cianciòlo, *Per una traduzione di Eminescu*, I. Breazu, *Turgheniev la românii din Ardeal*, fie de imitații, adaptări, motive preluate din alte literaturi: D. Popovici, *Pope și Conachi, „Buchetiera” lui Alecsandri și „Buchetiera” lui Paul de Kock și Valory*, „*La Double échelle*” a lui Planard și „*Scara mătfei*” a lui Alecsandri, Gr. Pleșoiianu și *La Harpe*, Ion Breazu, *Timotei Cipariu și Italia*, Ion Horia Rădulescu, *Modelul francez al comediei „Cinovnicul și modista” de V. Alecsandri*, Emil Turdeanu, „*Oscar of Alba*” de Lord Byron. *Izvoare apusene și reflexe românești*. Sunt de menționat și lucrările ce se referă la influențe și contribuții străine privind mișcarea culturală românească: D. Popovici, *Studii franco-române*, Ion Horia Rădulescu, *Repertoriul teatrului francez la București în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, I. Breazu, *Slavici și Confuciu, Lamennais la românii din Transilvania în 1848*, Tancred Bănățeanu, *Prosper Mérimée și culegerea de balade a lui V. Alecsandri. Note folclorice pe marginea unei recenzii*. Interesul față de valorile literare și științifice românești și străine se manifestă și în recenzii, între care pot fi citate cele despre cărți precum D. Caracostea, *Semnificația lui Titu Maiorescu*, Ion Petrovici, *La centenarul lui Titu Maiorescu*, Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Mario Ruffini, *La Scuola latinista romena* (toate prezentate de D. Popovici), Aristotel, *Poetica*, traducere de D. M. Pippidi (recenzată de C. Daicoviciu), M. Eminescu, *Opera politică*,

ediția lui Ion Crețu (Eugen Todoran), Ștefan Man-ciulea, *Timotei Cipariu și Academia Română* (carte prezentată de Pia Gradea) ș.a. **L.D.**

STUDII ȘI COMUNICĂRI DE ETNOLOGIE, revistă care apare la Sibiu, ca anuar, din 1978, editată de Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei RSR. Redactor-șef: Ilie Moise. Între 1978 și 1982 iese ca buletin științific al Asociației Folcloriștilor și Etnografilor din Județul Sibiu, sub titlul „Studii și comunicări” și având ca editor Comitetul de Cultură al Județului Sibiu. Volumul din 1990 este scos de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Sibiu și de Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu al Academiei Române. Din 1992 devine publicație a Academiei Române; noua serie continuă cu anul VI, păstrându-și formatul și coperta, pentru ca din 1998 să apară sub patronajul dublu al Academiei Române și al Centrului Județean pentru Conservarea Culturii Tradiționale din Sibiu. Reflectând preocupările cercetătorilor sibieni sau din alte centre universitare, în cele douăzeci și șase de volume apărute în intervalul 1978–2012, revista publică un număr însemnat de studii și articole privind cultura și civilizația tradițională românească, dar și cultura populară a etnicilor germani din spațiul românesc. Între cei prezenți în revistă se numără cercetătorii sibieni Gheorghe Pavelescu, Corneliu Bucur, Anca Goția (secretar de redacție), Ilie Moise, Horst Klusch (redactor-șef adjunct), Amalia Pavelescu, Andreea Buzaș, cei din Cluj-Napoca – Dumitru Pop, Ion Taloș, Ion Șeuleanu, Virgiliu Florea, Nicolae Bot, cei din București – Sabina Ispas, Nicolae Constatinescu, Iordan Datcu, Narcisa Știucă, Ioana Fruntelată, precum și cei din Iași – Vasile Adăscăliței, Petru Ursache, Lucia Berdan ș.a. Chiar din primul volum sunt găzduite trei lucrări de folclor și etnografie săsească, iar cu cel următor se inaugurează o secțiune specială, rezervată exclusiv culturii populare a sașilor din Transilvania, materialele, tipărite în limba germană, fiind însoțite de rezumate în română. Semnează Horst Klusch (*Pomul vieții în ceramica transilvăneană*), Karl Fisi (*Elemente modale în cântecul popular săsesc*), Gerhard Antoni (*Dansul reginelor – un obicei de primăvară din Viștea*), Marie Luise von Hanneenheim (*Portul popular săsesc din Țara Bârsei*), Herbert Hoffmann („*Landlerii*” – *un grup etnic-cultural aparte din sudul Ardealului*), Sigfried Haldenwang (*Privire spre Luxemburg. Dialectul săsesc, un dialect al germanei centrale de vest cu aspecte*

luxemburgheze), Liliane Gudrun-Ittu (*Societatea pentru „revigorare artistică” Sebastian Hann: 1904–1946*) ș.a. Alături de comentariile din rubricile „Efigii contemporane”, „Creatori populari sibieni”, „Materiale documentare”, „Din viața Asociației”, se publică numeroase studii, articole și recenzii privind diferite aspecte ale folcloristicii și etnologiei românești: Gheorghe Pavelescu, *Contribuții la cunoașterea folcloristicii românești din anii 1934–1990* ș.a., Gheorghe Șoima, *Folclorul muzical în confruntarea cu definiția clasică a frumosului*, I. C. Chițimia, *Războiul de Independență în conștiința istorică și folclorică a poporului român*, Dumitru Pop, *Plugusorul – sinteză folclorică românească*, Emilia Comișel, *Metode de cercetare a folclorului*, Ilie Moise, *Cutul-eșantion de cultură și civilizație tradițională românească*, Iordan Datcu, *Reviste de folclor și etnografie*, Ghizela Sulițeanu, *O mărturie antică în folclorul săsesc. Bocetul în sistemul de proză melopeică*, Nicolae Constatinescu, „*Droaia de ciute*” (*Comentarii etnologice la un colind românesc*), Al. Dobre, *Folclorul taberei militare. Motivul lirico-epic „părul meu nu trebe tuns”*, Vasile Adăscăliței, *Jocul și cântecul de priveghi în județul Vaslui*, Maria Bocșe, *Vatra de foc în practicile rituale ale vieții în satul românesc din Transilvania*, Petru Ursache, *Zburător și zmeu*, Corneliu Bucur, *Condiția modernă a muzeului etnografic* ș.a. Deși apărută ca organ de promovare a culturii populare a sașilor transilvăneni și a etnologiei sibiene, seria nouă a publicației dobândește relevanță la nivel național. **V.V.G.**

STUDIO, revistă apărută la București, ca lunar, în 10 ianuarie și în februarie–martie 1935 (două numere), cu subtitlul „Scrisori de literatură”. Colectivul redacțional nu este menționat. Numărul inaugural se deschide cu eseul *Un cuvânt despre platitudine și despre poezie*, semnat de Mihail Sebastian. Autorul acuză literatura „fără dibuiri, fără erori, fără dificultate”, ce de multe ori „este un semn de vid caligrafic”, disociază între stil („expresia organică”) și procedeu („exterior, mecanic, impersonal”), precum și între modernității autentici și „platitudinea poetică modernistă”, afirmând că în timp nu va rezista decât „ceea ce a fost emoție și adevăr”. Opiniile lui Sebastian vor reverbera în câteva luări de poziție ale tinerilor colaboratori de la **S.**, preocupați de situarea lor în peisajul literar al epocii. Versuri publică Ștefan Baciuc, Pericle Martinescu, Horia Ghiea, Virgil Gregor, Geo Pavel, Eugen Teodoru, Iulian Dan, iar proză

semnează Geo Pavel. Cu eseuri sunt prezenți Emil Gulian (*Note despre bunul-simț și imitația realității în artă*) și, din nou, Horia Ghiea și Geo Pavel. Ultimul mai traduce, sub titlul *Crângul prieten*, un poem de Paul Valéry. „Carnet” este rubrica ce găzduiește informație culturală diversă. Alți colaboratori: Alexandru Bucur, Dan Vălenaru, Eugen Voinescu. **M.V.**

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL, revistă apărută la București, lunar, din iulie 1942 până în iulie 1946. Directori: Liviu Rebreanu (iulie 1942 – decembrie 1943), N. Carandino (mai 1945), Tudor Vianu (iunie 1945 – mai 1946), Ion Pas (iunie–iulie 1946). Dintre numeroasele rubrici ale acestei publicații se rețin „Teatrul și lumea lui”, „Regizorii noștri”, „Premiere celebre”, „Ecouri și fapte din trecut”, „Vitrina cărților”. Fenomenul teatral e abordat îndeosebi teoretic: E. Lovinescu (*Eternul și vremelnicul în teatru*, 1942; *Psihologia succesului*, 1943), Dan Petrașincu, Coca Farago, Constantin Noica (*Cartea pe care n-o citea Ioana d'Arc*, 1943), Tudor Arghezi (*Scrisoare unui actor*, 1943), Tudor Mușatescu (*Un personaj care ar putea fi de comedie: bucureșteanul*, 1943), Pompiliu Constantinescu (*Convenții teatrale*, 1944), Gala Galaction (*În jurul teatrului religios*), Al. A. Philippide (*Despre melodramă*), Tudor Vianu (*Pledoarie pentru actor*). Corneliu Moldovanu comentează arta lui I.L. Caragiale, iar Mircea Ștefănescu scrie despre dramaturgia lui Gib I. Mihăescu. Articole privitoare la istoria teatrului românesc semnează George Franga, Ioan I. Livescu, Gabriel Țepelea, Teodor Scarlat. Teatrul universal este comentat de Ernest Verzea, Ion Hodoș, Pericle Martinescu, Florian Nicolau, Ion Biberi, Basil Munteanu, în timp ce Ion Sava este prezent cu *Note din Italia*. Se publică un manuscris al lui Constantin D. Aricescu despre teatrul pe care îl înființase în Câmpulung. Cronica dramatică este, paradoxal, slab reprezentată, numai de însemnările lui Victor Eftimiu și de cele ale lui Mihai Atanasiu. În schimb, se acordă o atenție deosebită evocării unor maeștri ai scenei românești: C. Aristia, Ștefan Iulian, Petre Sturdza, Iancu Niculescu, Aristide Demetriade, Maria Ciucurescu, Tony Bulandra, Iancu Petrescu, Cazimir Belcot, N. Leonard. Al. Raicu face câteva inspirate portrete unor actori contemporani: Alexandru Critico, Lilly Carandino, Ana Luca, Lilly Popovici, Ion Manu, Marietta Sadova, Elvira Godeanu, Mihai Popescu. Sunt, de asemenea, evocate mari figuri ale teatrului european: Jacques Copeau, Aurélien-Marie Lugné-Poe, Gordon Craig, Eleonora Duse, K.S. Stanislavski, V.E.

Meyerhold. Sectorul liric este neașteptat de bogat. Semnează versuri Aurel Tita, Victor George Dumitrescu, D. Gherghinescu-Vania, Ovid Caledoniu, Ion Sofia Manolescu, Traian Lalescu, Ion Potopin, Lucia Demetrius, Dimitrie Stelaru, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, D.N. Teodorescu, Coca Farago, Octav Sargețiu, Ion Molea, Ion Th. Ilea. Alți colaboratori: N. Ladmiss-Andreescu, Aurel Călinescu, N. Papatanasiiu, Ana Luca, Eugen Todie, Vasile Netea, Paul Lahovary, George Acsinteanu, M. Toneghin, G.C. Nicolescu, Anișoara Odeanu, I. Valerian, C.N. Negoită, Ioana Postelnicu, V. Damaschin, G. Ivașcu, Grigore Tăușan, Ioan Massoff, Miron Radu Paraschivescu, Ion Frunzetti, Sandu Eliad, Ovidiu Constantinescu, Mihail Celarianu, Al. Mironescu, Cella Serghi, Traian Cornescu. Revista este ilustrată cu numeroase caricaturi aparținând lui C. Nicol. **M.V.**

STURZU, Corneliu (26.I.1935, Pașcani – 27.VI.1992, Iași), poet, prozator, eseist. Este fiul Aureliei Sturzu (n. Popovici), învățătoare, și al lui Vasile Sturzu, contabil. Urmează liceul la Pașcani (1945–1953), unde îl are profesor pe Constantin Ciopraga. Îl cunoaște

pe Nicolae Labiș, de care îl va lega o frumoasă prietenie. Frecventează cursurile Facultății de Filologie – Istorie – Filosofie, secția limba și literatura română, a Universității din Iași (1953–1957), în ultimii ani de studii fiind și redactor pentru Iași al revistei „Viața studentescă”. După absolvire e reporter, apoi redactor la Studioul de Radio Iași. Din 1960, în paralel cu funcția de șef de redacție culturală la Radio Iași, va fi cooptat la Catedra de literatură a Facultății de Filologie ieșene, unde predă, pe rând, teoria literaturii, estetica, teoria și practica presei. În aceste domenii se specializează în țară și peste hotare (Perugia, Stockholm). Redactor-șef adjunct al revistei „Cronica” (1966–1969), director al Teatrului Național din Iași (1969–1973), se transferă ulterior ca șef de redacție la Editura Junimea, unde inițiază, împreună cu Mircea Radu Iacoban, concursul de debut al tinerilor scriitori, precum și colecția „Eminesciana”. Din 1977 până în 1990, când se pensionează din motive de sănătate, va deține funcția de redactor-șef la „Convorbiri literare”. Debută cu versuri în 1954 la „Iașul nou”, iar în 1964 îi apare prima plachetă, *Arcade peste anotimp*. Mai scrie în „Astra”, „Ateneu”, „Familia”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Steaua”, „Tribuna” ș.a. În 1970 și în 1974 i s-a acordat Premiul Asociației Scriitorilor din Iași.

Poeemele de început ale lui S. sunt puternic marcate de ideologia vremii. Aproape fiecare pagină din *Arcade peste anotimp* conține trimiteri la „glorioasele realizări” ale omului de tip nou. Cartea e plină de „eroi” („primul constructor”, „excavatoristul”, „Ilici”). Poetul crede că e un mesager al poporului, iar versul său ar fi eoul uralelor străzii. Declamator și cu un oportunism la vedere, autorul identifică „scânteia” în învățătura de partid: „Sunt ca o torță jinduind după flacără / Și de aceea trec pragul sediului de partid mereu / Știind că aici voi găsi totdeauna scânteia / ce-mi aprinde ideile până la incandescență”. Acest volum rămâne ca un păcat de tinerețe, ceea ce explică de ce în antologia *Zigurat* (1979) nu figurează nici un text din el. Următoarea culegere, *Autoportret pe nisip* (1966), face sensibil tipul de poeticitate practicat de S., de acum încolo un scriitor fidel lui însuși, fără schimbări radicale de ton și fără cedări conjuncturale importante. Poeemele din *Cantilene* (1970), *Duhul pietrelor* (1970), *Vântul din oglinzi* (1978) sau din *Anotimpul încrederii* (1974), lipsite de granițe tematice, pot fi reorganizate într-o carte unică. În *Restituirea jocului* (1969) și în *Camera de recuzită*

(1973) poetul își modulează versul în funcție de ipotezele încercate și care participă la susținerea unei metafore unificatoare: „Încă mă joc îndoind crengi cu pieptul. / Capătul lemnului îl sprijin de inimă / Acolo se-ndoaie. Atenție, / s-ar putea creanga să dea la o parte / inima, să treacă-nflorindu-mă până la / marginea Căii Lactee”. Pretutindeni se face simțită întrepătrunderea realului cu fantasticul, prin substituirea de roluri și funcții. Pot fi detectate comentarii livrești, treceri spre zone în care se întâlnesc figuri importante ale liricii universale (*Întâlnire cu Rilke*), dar vibrația, ca și delicatețea percepției își construiesc propria autenticitate. Poezii precum *Autoportret pe nisip*, *Femeia de fum*, *Nostalgice nisipuri* trădează obsesia efemerului, încercarea de prindere parcă în fotogramă a existenței aflate în permanentă schimbare. S. tinde să abstractizeze, să înțeleagă altfel firea lucrurilor, după cum există la el și o tentație, nereprimată, a ludicului, o glisare dinspre tonalitățile grave, reflexive spre o repunere în drepturi a jocului (*Joc de fahir*, *Jocuri cu arcuri*, *Joc de cuvinte*). Modul de a vedea poezia, pictura și spectacolul se regăsește în cartea de eseuri *Artă și sensibilitate* (1975). Dar deși încearcă să imprime o notă de originalitate anumitor concepte, autorul nu depășește decât rareori nivelul unor însemnări de lectură. Ca romancier, după *Vatra legendelor* (1970), o narațiune pitorească rememorând pilduitor timpuri legendare, abordează actualitatea în *Ianus* (I–II, 1980–1983). Protagonistul-narator e un inginer a cărui evoluție e surprinsă din momentul îndepărtării sale de la conducerea unei importante întreprinderi ieșene pentru a fi transferat într-o fabrică din Pașcani, de fapt inexistentă. El are astfel un bun prilej atât de reevaluare a etapelor, cât și a greșelilor făcute, segment exploatat destul de convențional de autor, chiar dacă se utilizează dubla perspectivă (alternarea persoanei întâi cu persoana a treia). Alt roman, *Enigma tăblițelor de lut*, scris în primul an postdecembrist, apare postum, în 1995.

SCRIERI: *Arcade peste anotimp*, Iași, 1964; *Autoportret pe nisip*, București, 1966; *Restituirea jocului*, București, 1969; *Cantilene*, Iași, 1970; *Duhul pietrelor*, București, 1970; *Vatra legendelor*, București, 1970; *Camera de recuzită*, Iași, 1973; *Anotimpul încrederii*, București, 1974; *Artă și sensibilitate*, Iași, 1975; *Vântul din oglinzi*, București, 1978; *Zigurat*, Iași, 1979; *Ianus*, I–II, Iași, 1980–1983; *Arhipelagul altor umbre*, Iași, 1985; *Neconținuta veghe*, București, 1989; *Enigma tăblițelor de lut*, Iași, 1995; *Neopaleografii*, Iași, 2006.

Repere bibliografice: Mihai Drăgan, „Arcade peste anotimp”, IL, 1964, 12; Nicolae Manolescu, „Autoportret pe nisip”, CNT, 1966, 25; Constantin Călin, „Autoportret pe nisip”, ATN, 1966, 8; Oarcăsu, *Oglinzi*, 261–264; Zaharia Sângeorzan, „Restituirea jocului”, CRC, 1969, 11; Dumitru Micu, *Poezie*, RL, 1969, 25; Liviu Leonte, „Duhul pietrelor”, CRC, 1970, 45; Constantin Ciopraga, [Corneliu Sturzu], CRC, 1971, 3, 1979, 19, 1985, 5; Daniel Dimitriu, „Camera de recuzită”, CL, 1973, 21; Constantin, *A doua carte*, 242–243; Al. Andriescu, „Anotimpul încrederii”, CRC, 1974, 41; Barbu, *O ist.*, I, 364–365; Mincu, *Poezie*, 197–199; Piru, *Poezia*, II, 206–208; Zalis, *Tensiuni*, 275–280; Căndroveanu, *Poeți*, 156–161; Felea, *Aspecte*, II, 131–133; Grigore Smeu, *Identitatea reală*, RL, 1981, 23; George Popescu, *Vocile memoriei*, R, 1982, 1; Mircea Popa, *Corneliu Sturzu și lumea romanului*, ST, 1983, 12; Adriana Iliescu, *Narațiunea sub semnul lui Ianus*, RL, 1984, 6; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 113–120; Tașcu, *Poezia*, 275–282; Maței, *Personalități*, VIII, 277–279; *Dict. scriit. rom.*, IV, 423–424; Holban, *Ist. lit.*, II, 146–150.

Ș.A.

SUCES, publicație apărută la București, bilunar, de la 10 februarie 1935 până la 9 noiembrie 1939, având subtitlul „Revistă ilustrată de cinematograf”. Directori: B. Cehan, ulterior George Val (1939). În *Puncte de plecare*, cel dintâi anunță intenția revistei de a oglindi, prin text și imagine, activitatea cinematografică românească și internațională, în contextul absenței de pe piața autohtonă a unui „organ de informație și critică, pe care o artă nouă și atât de complexă îl necesită”. Rubricile permanente sunt „Critica premierelor bucureștene”, „Critica premierelor din străinătate”, „Jurnal de actualități”, „Comentariile chenzinei”, „Revista revistelor”. Dorind să stabilească „un contact strâns între intelectualitatea românească și cinematograf”, S. deschide, din primul număr, ancheta „Scriitorii noștri, actorii noștri și cinematograful”, la care răspund E. Lovinescu, Ion Minulescu, Emanoil Bucuța, Camil Petrescu, Anton Holban, N. Davidescu, Claudia Millian, Horia Oprescu, George Vraca, Lilly Popovici. Apar, de asemenea, interviuri semnate de Jack Berariu (cu Dina Cocea și George Timică), precum și articole pe teme noi, de pionierat la acea dată (C. Bogoe, *Televiziunea – pericol pentru cinematograf?*). Mai colaborează Al. Robot, Paul B. Marian, Petre Boldur, Traian Popescu. Unele numere sunt rezervate aproape exclusiv reclamelor. S. are o ilustrație bogată și de bună calitate.

M.V.

SUCEAVĂ, Bogdan (27.IX.1969, Curtea de Argeș), prozator, eseist. Este fiul Elisabetei Suceavă (n. Banu), profesoară, și al lui Ion Suceavă, ofițer.

Urmează primii ani de școală la Pitești, Găești și Târgoviște, ulterior frecventând liceele „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște și „I. L. Caragiale” din București. Între 1989 și 1994 e student al Facultății de Matematică la Universitatea bucureșteană, în anul următor obținând și diploma de studii aprofundate în geometrie. În 1996 își începe pregătirea doctorală și în 2002 își susține doctoratul în matematică, cu profesorul Bang-Yen Chen, la Michigan State University. Se stabilește în Statele Unite ale Americii, unde își desfășoară activitatea didactică în calitate de *assistant professor* la California State University, Fullerton. Fondator și redactor al revistei „Respiro” (2000–2005), face și oficiul de redactor corespondent al lunarului ieșean „Timpul”. În 1990 debutează cu volumul de proză scurtă *Teama de amurg*, urmat de romanul *Sub semnul Orionului* (1992), de cărțile de versuri *Legende și eresuri* (1995), *Năluci și portrete* (2001) și de proza din *Imperiul generalilor târzii și alte istorii* (2002), *Bunicul s-a întors la franceză* (2003), *Venea din timpul diez* (2004), *Miruna, o poveste* (2007) și *Noaptea când cineva a murit pentru tine* (2010), care îl fixează între romancierii importanți de după 1989. Colaborează intens la numeroase reviste din țară, între care „ArtPanorama”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Dilema”, unde în 2001 susține rubrica „Eresuri”, transferată din 2003 până în 2008 la „Timpul”, „România literară”, „Poesis”, „Familia”, „Argeș”, „Observator cultural” ș.a. O selecție din publicistica sa (articole, eseuri, dialoguri) intră în volumul *Distanțe, demoni, aventuri* (2007). Câteva cărți i-au fost traduse în engleză, franceză, italiană, cehă, maghiară etc. I s-au acordat mai multe distincții, între care Premiul Asociației Scriitorilor din București (2007).

Cărțile de proză scurtă ale lui S. sunt culegeri de „istorii” ce nu au aparent legătură unele cu altele. Le unesc însă registrul grav, observația cvasirealistă și modul secvențial, cinematografic prin care sunt definite cadrele narațiunii. Scrierile captează atenția încă de la primele rânduri, autorul intrând, de cele mai multe ori, abrupt în miezul faptelor. Sunt exploatate unele date ale istoriei recente, limita ficțiunii fiind plasată în imediata apropiere a unor întâmplări reale. Schemele narative simple ilustrează, voit sau nu, ideea renunțării la opacizare și ambiguitate semantică; în prim-plan este situat evenimentul, și nu comentarea, analiza acestuia. „Marele efort – crede S. – e să imaginezi la fiecare nouă istorie o

soluție literară distinctă, de o particularitate care să solicite cititorul, să-i dezvăluie un nou mod de comunicare, o nouă descoperire. Și de fiecare dată să ai succes în a fi persuasiv, să ai sens, să interesezi.” În proze își găsesc locul studenți și profesori, militari de toate naționalitățile, foști lideri comuniști îngrijorați de degradarea imaginii lor publice, un combatant din cel de-al Doilea Război Mondial ce vrea să rescrie istoria conflagrației la care a luat parte ș.a.m.d., diversitatea dând un plus de viață „istoriilor”. Un text plin de dramatism este *Descompunerea patriei în particule elementare*, unde tabloul aproape apocaliptic al unei Româнии aflate sub asediul așa-numitei Armate de Eliberare Socială, trăirile unui ziarist care, în așteptarea execuției, încearcă să redacteze documentul propriei drame, deznodământul presimțit de personaj, dar derutant pentru cititor, conferă fiecărei secvențe densitate și tensiune. Lumea recompusă din flashuri intră în rezonanță cu spectacolul umbrelor și al memoriei. Comentariul, atunci când iese din subsidiar, funcționează ca un contrapunct al observației realiste și facilitează întoarcerea la evenimentele petrecute anterior timpului povestirii. Romanul *Venea din timpul diez* este aproape „o enciclopedie a anomaliilor românești”, o comedie-frescă ce împrumută de multe ori mijloacele parodiei, un „tratat” care își dezvoltă solida argumentație undeva pe tărâmul ficțiunii, într-o atmosferă realist-magică, subminată cu bună știință. Resursele situației epice par inepuizabile, însoțite de o voce neutră, incredibil de nepărtinitoare. Relatările par expuneri de date, istorii cu început și sfârșit, ce se desfășoară parcă în așteptarea unui verdict de natură morală, dar care trebuie să vină neapărat de undeva din afara instanței narative. Există un joc al perspectivelor pe care autorul știe foarte bine să-l echilibreze de fiecare dată când ceva pare să ocupe prea mult timp prim-planul scenei. Ficțiunea și fantasticul completează doar câteva zone în care realul nu mai pare a fi de ajuns. Există, așadar, un fel de realism magic deconstruit, care colectează și sortează faptele unui timp în care zgomotul de fond este adevărata muzică, o partitură în gamă minoră, deci cu diez la cheie. Romanul *Noaptea când cineva a murit pentru tine* se dezvoltă pe două planuri foarte apropiate, aproape sudate într-unul singur. Primul derulează evenimentele din timpul Revoluției din 1989, evenimente ce interferează cu acțiunile personajului narator. Cel de-al

doilea plan e reprezentat de rememorările aceluiași personaj. S. sondează permanent realitatea din spațele realității. O face concentrând cele două planuri într-un discurs ce activează mai multe niveluri de percepție a unui anumit eveniment, încât cunoașterea stării de fapt să devină completă. Autorul restabilește coerența și semnificația actelor exterioare prin logica discursului său evaluator, nu numai prin mișcarea ficțională. Dialogurile dintre Față (unul din protagoniști) și personajul narator, discuțiile prilejuite de înființarea unei ligi a studenților și multe alte replici izolate recuperate prin memorie conturează în roman o idee ce va fi potențată spre finalul cărții printr-un episod tragic, el însuși sinteză a dezordinii sau a dezbinării din timpul evenimentelor din decembrie 1989. Ideea centrală ar putea fi aceea că revoluțiile își ratează conținutul (sau cel puțin o parte din el) exact în momentul în care încearcă să-și împlinească definitiv natura: radicalizarea. Superbia haosului naște eroi și dușmani de clasă ce până atunci nu s-au simțit prea incomodați unii de alții. Și lucrurile se petrec astfel pentru că adevărații dușmani ai revoluțiilor au mereu abilitatea de a se deghiza în eroi intangibili, ei au și capacitatea de a reăseza după bunul lor plac și interes pionii pe tabla de șah, de a-i dispune pe unii împotriva celorlalți: pionii kaki, pionii gri-bleu.

SCRIERI: *Teama de amurg*, București, 1990; *Sub semnul Orionului*, București, 1992; *Legende și eresuri*, pref. Alex. Ștefănescu, București, 1995; *Năluci și portrete*, București, 2001; *Imperiul generalilor târzii și alte istorii*, Cluj-Napoca, 2002; *Bunicul s-a întors la franceză*, pref. Liviu Antonesi, Iași, 2003; *Venea din timpul diez*, Iași, 2004; *Bătălii și mesagii*, LiterNet, 2005; *Miruna, o poveste*, pref. Mihail Vakulovski, București, 2007; *Distanțe, demoni, aventuri*, pref. Ovidiu Șimonca, București, 2007; *Vincent nemuritorul*, București, 2008; *Noaptea când cineva a murit pentru tine*, Iași, 2010.

Repere bibliografice: Mona Mamulea, „*Imperiul generalilor târzii*”, „Respiro”, 2002, 9; Simona Sora, [Bogdan Suceavă], DM, 2003, 532, 2004, 40; Marius Chivu, [Bogdan Suceavă], RL, 2003, 6, 2004, 41; Iulia Popovici, „*Bunicul s-a întors la franceză*”, RL, 2003, 50; Horia Gârbea, [Bogdan Suceavă], R, 2003, 12, LCF, 2008, 1, 3, 2009, 2, 2011, 8; Andrei Terian, *Narrare necesă est*, CLT, 2004, 14; Doris Miromnescu, *O satiră cu inima îndoită*, SDC, 2005, 2; Marius Miheț, *Carnavalescul anilor '90*, F, 2005, 3; Paul Cernat, [Bogdan Suceavă], OC, 2005, 38, 2008, 165, 2009, 203; Daniel Cristea-Enache, *Daciada*, RL, 2005, 42; Andrei Simuț, [Bogdan Suceavă], CU, 2008, 1, OC, 2010, 270; Claudiu Turcuș, *Țara în care decid profeții*, VTRA, 2008, 5; Marius Ghilezan, *Nimeni nu va plăti pentru crimele Revoluției*,

LCE, 2010, 50; Șerban Axinte, [*Bogdan Suceavă*], CL, 2010, 8, OC, 2010, 556–557; Liviu Antonesei, [*Bogdan Suceavă*], OC, 2010, 270, 2011, 301; Daniela Firescu, *Noaptea lui Riemann*, LCE, 2011, 20–21; Sanda Cordoș, *Lumi din cuvinte*, 2012, 134–138.

Ș.A.

SUCEVEANU, Arcadie

(16.XI.1952, Șirokaia Poleana–Cernăuți, azi Suceveni), poet, eselist, traducător.

Este fiul Ecaterinei (n. Mandiuc) și al lui Vasile Sucevan, țărani. Învăță în satul natal, apoi la Școala Medie din Carapciu pe Siret. În 1969 se înscrie la Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității de Stat din Cernăuți (1969–1974), avându-i între profesori pe Vasile Levițchi și pe Grigore Bostan. Mai întâi profesor de română în satul Horbova, raionul Herța, în 1979 devine redactor, iar din 1988 redactor-șef al Editurii Literatură Artistică din Chișinău. În 1990 este ales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar în 1996 e numit șef al Departamentului Creație al Uniunii, în 1994 fiind ales și secretar al Filialei Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România, iar din 2005 până în 2012 președinte; din 2010 conduce Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova. Este membru fondator al PEN-Clubului din Republica Moldova (1993). Debutează în 1968, cu versuri, la „Zorile Bucovinei”, iar editorial în 1979 cu volumul *Mă cheamă cuvintele*. Cartea este cenzurată și în cele din urmă o parte din tiraj este scos din circulație. Este anul când, urmărit de KGB, S. se stabilește la Chișinău. Colaborează cu eseuri, cronici, poezii, traduceri la „Nistru”, „Literatură și artă”, „Contrafort”, „Viața Basarabiei”, „Luceafărul”, „Vatra”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Ateneu”, „Tomis”, „Poesis”, „Poezia”, „Dacia literară” ș.a. Poemele i-au apărut în antologii din Belarus, Suedia, Franța, Italia, Macedonia, Rusia, Turcia, Ucraina etc. I s-au acordat mai multe premii, între care Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (1995), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1987, 1995, 1999, 2000, 2001, 2002),

Premiul Național al Republicii Moldova (1998) ș.a. A fost distins cu titlul Maestru al Literaturii (2001), cu Ordinul Gloria Muncii (2010), cu Ordinul de Onoare al Republicii Moldova etc.

În *Mă cheamă cuvintele*, cartea de debut, S. poetizează în stil romantic-panteist, imaginând peisaje populate de cireși, salcâmi și tei (motiv cu reverberații eminesciene), catalizatoare ale fanteziei și imaginației. Poetul își simte ființa ca parte a naturii, într-o osmoză deplină: „Să-ți tragi pe simțuri starea unui tei/ Și să privești prin prisma lui de floare”; „Numai cu plopii te mai pot iubi; Numai cu ramul te mai pot cuprinde”. Poetul e însă un peisagist de naturi statice codificate cultural: „Pe dealuri ninge rar, impersonal,/ Se-nnegurează în arginturi marea,/ Mor înspre seară îngeri de Chagall –/ Li se răcește în priviri culoarea”. În *Țărnuțul de echilibru* (1982) S. își încearcă condeiul în siajul parnasian, fiind atras îndeosebi de miturile Antichității, dar și de eunitria populară (*Nunta graiului*) sau de disponibilitățile limbajului modernist (*Ucenicul lui Homer, Catharsis*). Astfel, metafora din titlu, cu trimitere la echilibrul clasic, sugerează în același timp posibilitatea contopirii dintre intelectul glacial și fantezia luxuriantă. Deși se află în legătură cu miturile fondatoare, poezia modernă e văzută ca o artă a rupturii, „o bălbăială profetică”: „Mărturisesc –/ Sunt în așteptarea poemului.// Un poem care să provoace floare în arbori,/ Să transforme pietrele-n spirit,/ un poem care să se angajeze/ în calitate de iarbă/ la marea deșert”. *Mesaje la sfârșit de mileniu* (1987) insistă tocmai asupra acestei rupturi, propunând o poezie a crizei, fie ea ontologică, socială sau de limbaj. Poziționându-se critic față de lirica de extracție futuristă (seria de poeme *Jurnal de bord, Elegia trandafirului urbanizat, Omul mecanic, Din cronica unui robot*), poetul denunță orașul industrial, dezumanizarea prin tehnologie și ritmurile mecanice ale lumii postmoderne. În contrast, se poate remarca o dorință de a trăi în formele primordiale, în seva naturii, în regnurile cu puteri taumaturgice: „Miroase parcă-a mare putrezită,/ Prin simțuri cade-un măr înjunghiat,/ Încât îmi vine să-mi aștern un pat/ În pasăre, în plantă sau în vită”. *Mesaje la sfârșit de mileniu*, o carte eclectică, dificil de calificat, îl integrează definitiv pe autor optzecismului. Diferit este mesajul din volumul *Arhivele Golgotei* (1990), care se concentrează în special pe dimensiunea social-politică a literaturii. Autorul revendică o arhivă a traumelor naționale,

care, spre deosebire de istorie, operează cu o memorie netrucată politic, de unde și latura etică a poeziei. Tema patriotică este metabolizată livresc, rechizitoriul capătă valențe de alegorie și parabolă, iar drama națională se transformă într-un lamento al întregii umanități, conectată la memoria mitică, apartenența la un anumit spațiu fiind citită, spre exemplu, ca euharistie: „Golgota lor ni-i rană și blazon,/ Iar noi suntem acum semănătură./ Mâncăți și beți – e trupul lui Ion,/ Chiar trupul lui îl duceți înspre gură”. Odată cu *Eterna Danemarcă* (1995) poezia în forme fixe și cu versificație clasică se distilează într-o arhitectură barocă mizând pe jocurile de limbaj, pe reciclarea de texte și pe imagini arborescente. Acum lirica existențială a sfârșitului de veac e dominată de viziuni apocaliptice, cu accent pe stările abisale și pe sentimentul absurdului. Poetul devine o ființă solitară, claustrată, iar arta îi pare, de cele mai multe ori, desuetă și inutilă. Dezolarea omului postmodern este situată însă într-un scenariu ludic-ironic, deseori autopersiflant, poezia fiind, înainte de toate, un act narcisiac alimentat din propria substanță și istorie, regândindu-și neconținut condiția. **S.** crede că poezia devine un spațiu devorator, o „mașină apocaliptică” îngurgitând realități disparate, literaturi, biografii de scriitori și, în cele din urmă, chiar pe cititor: „Și în sfârșit iată-o corabie curtată de tangaj/ după care, iată-te și pe tine, iubit cetitor,/ apărând în peisaj/ prins în mecanismul meu delirant/ Alături de Domnul Abis și Prințul Neant”. *Mărul îndrăgostit de vierme* (1999), *Cavalerul ÎnZadar* (2001) și *Zaruri pictate* (2003) continuă pe linia optzecismului, însușindu-i instrumentarul, dar detașându-se de el printr-o contestare dusă uneori la autodenunț. O temă importantă a acestei perioade este relația dintre poet și poezie, o relație încordată, înțeleasă când ca menire, când ca blestem. Om al timpului său, un „profesionist al himerei” (cum sună titlul unei antologii de autor, 2011), poetul are nostalgia epocilor de aur ale literaturii române, râvnind la naivitatea primilor poeți, aspirație zadarnică, de vreme ce creează sub impresia lui *déjà-écrit*. Spre exemplu, *Poem vetust*, cu subtitlul „găsit sub ruinurile Târgoviștei sufletești”, activează imaginarul lui Grigore Alexandrescu doar ca intertext: „Vocile nopții murmură-n cor:/ Nevermore, nevermore, nevermore”. Arta este văzută ca un act de violență asupra vieții, **S.** apelând deseori la imagini tari, cu efecte-șoc: „personajele pe care le-ai inventat/ te pândesc la orice întorsătură de

frază/ nerăbdătoare să-ți înfigă cuțitul în spate”. În *Ființe, umbre, epifanii* (2011) se poate observa o ușoară deplasare către oniric, către partea ascunsă a realității, explorată în dimensiunea ei metafizică. O atracție specială exercită neobișnuitul cotidianului, fragmentele biografice sau istoriile spațiului natal, în care e posibilă revelația sacralității. Poeme, intitulate generic *Alte viziuni la Cernăuți*, propun o ficțiune a orașului bucovinean imaginat ca un spațiu stratificat temporal: „De pe celălalt versant al memoriei, apar berline/ din care zâmbesc domnișoare cu evantaie, se perindă ferestrele atelierului/ lui Epaminoda Bucevschi/ Orașul îngropat se dezgroapă,/ dinapoia străzilor se deschid alte străzi”. Este un spațiu în palimpsest, în care se sedimentează topografii, arhitectură, istorie, repere culturale, figuri de poeți, fiecare cu o identitate specifică. **S.** scrie și un jurnal parizian, *Frumusețea subversivă* (2012). Imposibil de despărțit de memoria culturală, impregnată de livresc, imaginea Parisului e reconstruită prin cărți, diaristul descoperind la tot pasul intertexte, referințe etc. Totuși, itinerarul, care nu lasă trecute cu vederea clișeele turismului cultural, cedează tentației vizitatorului de a colinda *à pied* străzile și cafenelele; el se oprește la vitrinile luxoase de pe Champs Élysées, cumpără suveniruri, se fotografiază în fața ferestrelor unde Paul Celan obișnuia să-și fumeze țigara ș.a.m.d. Astfel, arta e percepută ca parte a unui stil de viață, Parisul reușind să „naturalizeze” cultura. În *Frumusețea subversivă*, ca și într-un volum anterior, *Emisferele de Magdeburg* (2005), sunt incluse și câteva eseuri și articole de critică literară publicate inițial în presă, în care **S.** își orientează discursul în funcție de afinități, apreciind, spre exemplu, valențele postmoderniste ale liricii lui Aureliu Busuioc, neoavangardismul lui Leo Butnaru, „volutele baroce” ale lui Mircea Dinescu sau tradiționalismul estetic al lui Ion Vatamanu etc. **S.** mai semnează cărți pentru copii și realizează, singur sau în colaborare, traduceri, unele apărute și în volum (L. N. Tolstoi, Maxim Gorki, Cinghiz Aitmatov ș.a.).

SCRIERI: *Mă cheamă cuvintele*, Ujgorod, 1979; *Tărul de echilibru*, pref. George Meniuc, Chișinău, 1982; *A fugit melcul de-acasă*, Chișinău, 1984; *Ora cinci fără doi fulgi*, Chișinău, 1986; *Mesaje la sfârșit de mileniu*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; *În cămașă de cireasă*, Chișinău, 1989; *Arhivele Golgotei*, Chișinău, 1990; *Vacanța Ilenuței*, Chișinău, 1990; *Dincolo de ce văd ochii* (în colaborare cu Ion Severin), Chișinău, 1991; *Secunda care sunt eu*, Chișinău, 1993; *Eterna Danemarcă*, pref. Ștefan Hostiuc,

București, 1995; *Știi să colorezi vacanța?*, Chișinău, 1995; *Înfruntarea lui Heraclit*, Chișinău, 1998; *George Meniuc sau Întoarcerea în Ithaca* (în colaborare cu Nicolae Romanenco), postfață Eugen Lungu, Chișinău, 1999; *Mărul îndrăgostit de Vierme*, Timișoara, 1999; *Rața și Arhimede*, Chișinău, 2000; *Cavalerul Înzadar*, pref. Tudor Palladi, Chișinău, 2001; *Lumea din spatele oglinzii*, Chișinău, 2001; *Dacă vrei să fii Columb*, Chișinău, 2002; *Filmul copilăriei*, Chișinău, 2002; *ȘTIU ca la școală*, Chișinău, 2002; *Corabia de la mansardă*, Chișinău, 2003; *Zaruri pictate*, Chișinău, 2003; *Chește pentru vise*, Chișinău, 2005; *Emisferele de Magdeburg*, Chișinău, 2005; *Arca dies*, Chișinău, 2008; *101 poeme*, București, 2009; *Lumea ca o poveste*, Chișinău, 2010; *Cafeneaua Nevermore*, Chișinău, 2011; *Ființe, umbre, epifanii*, Chișinău, 2011; *Frumusețea subversivă*, Chișinău, 2012; *Profesionist al himerei*, Iași, 2011; *Vremea leului portocaliu*, Chișinău, 2012. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Opere alese*, III–IV, Chișinău, 1981–1982 (în colaborare); L.N. Tolstoi, *Opere alese*, II, Chișinău, 1985 (în colaborare); Cinghiz Aitmatov, *Vaporul alb*, Chișinău, 1990.

Repere bibliografice: Ana Bantoș, *Creație și atitudine*, Chișinău, 1985, 151–160; Alex. Ștefănescu, *În grafie latină*, RL, 1990, 50; Cornel Munteanu, *Meditație asupra sinelui*, ST, 1991, 2–3; Tudor Palladi, „*Eterna Danemarcă*”, LA, 1996, 39; Eugen Lungu, *Arcadie Suceveanu*, CRC, 1997, 6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 228–229; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 435–439; [Arcadie Suceveanu], CRC, 1999, 7, LA, 2002, 46 (grupaje speciale); Galaicu-Păun, *Poezia*, 91–102; Mircea A. Diaconu, *Arcadie Suceveanu – Poezie, lux al deșertăciunii*, CL, 2000, 12; Ion Ciocanu, *Dincolo de literă*, Timișoara, 2002, 145–149; Arcadie Suceveanu, *Biobibliografie*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 2002; Cimpoi, *Critice*, II, 167–170; Vasile, *Poezia*, 263–266; Bostan–Bostan, *Bucovina*, 528–542; Ion Ciocanu, *Literatura română*, Chișinău, 2003, 498–504; Theodor Codreanu, *Basarabia sau Drama sfâșierii*, ed. 2, pref. Mihai Cimpoi, Galați, 2003, 249–256; Octavian Soviany, *Morile veacului*, LCF, 2004, 36; Anatol Moraru, *Un poet îndrăgostit de eseu*, „Semn”, 2005, 3–4; Hostiuc, *Scriitori*, 43–52, 143–160; *Mică encicl.*, 573–590; Burlacu, *Textistențe*, I, 181–187; Ciopraga, *Efigii*, 157–164; *Dicț. Chișinău*, 504–507. **Mr.M., M.C.**

SUCEVEANU, I.O. (pseudonim al lui Ioan Olar; 12.XII.1905, Baineț, j. Suceava – 31.X.1960, Sibiu), poet. Este fiul Marinei și al lui Onufrei Olar, țărani. Își începe învățătura în comuna natală, în 1921 ajunge la Mediaș, unde urmează cursurile Școlii Tehnice de Aviație, secția electromecanică, avându-l coleg pe N. Ladmiss-Andreescu. După absolvire e profesor de meserii la Racovița, județul Sibiu. În 1947 era tehnician la Întreprinderea Regională de Electricitate din Mediaș, din 1948 revine la Școala Tehnică de Aviație ca maestru telegrafist și profesor

de aparatură de bord, iar în ultimii ani ai vieții lucrează la un atelier de reparații radio. Sub pseudonimul pe care îl adoptă, cele dintâi versuri îi apar în 1933 la revista „Lanuri” din Mediaș. Mai colaborează la „Convorbiri literare”, „Crișul negru”, „Jurnalul literar”, „Luceafărul”, „Lumea nouă” (Sighișoara), „Naționalul nou”, „Pagini literare”, „România eroică”, „Transilvania”, „Tribuna Sibiului”, „Universul literar” ș.a.

Biografia puțin spectaculoasă a lui S. îi corespund coordonate previzibile în activitatea sa literară. În noiembrie 1935 – octombrie 1936 scoate la Mediaș, împreună cu poetul Gheorghe Munteanu, revista „Darul”. Editorialul îi exprimă crezul cu privire la sentimentul național, cantonat cam desuet într-un fel de pașoptism declarativ. Publicistul creionează portretul scriitorului „de provincie”, dezavantajat de poziția geografică și de inaccesibilitatea la viața culturală bucureșteană. Transplantat destul de timpuriu în Transilvania, S. rămâne un nostalgic al Bucovinei natale, imaginea codrilor și poveștile de aici persistând în versuri greu de diferențiat de la un volum la altul. Chiar în primul, *De pe dealuri uitate* (1937), trăirile se concentrează în jurul sentimentului de înstrăinare, transpus într-o manieră apropiată de stihuirea populară, cu un timbru dat de sinceritatea blajină: „Răspunde-mi, mamă, / De-ai vreo știre despre mine / Eu mă tot caut prin lumea asta mare / și nu-mi pot da de urmă pe cărare...” (*Noaptea*). Deși continuă în aceeași notă simplist-elegiacă, în *Vibrări* (1938) pot fi evidențiate câteva poezii (*Primăvară mică*, *Sat părăsit*, *Negoiul*) ori versuri precum cele din *Seara târziu*: „Taci, bunico, nu-mi spune povești / că mă-ngână zmeii la ferești, / Balaurii fluieră sub streășină și-n pod / Și șoarecii de aur gândul mi-l rod”. S. nu reușește să treacă de nefericirile biografiei sale modeste nici în *Fântâni pentru popas* (1939), unde construiește câte o imagine mai reușită, dar pe care o devalorizează cu un clișeu final. Ultimul volum, *Desfrunziri* (1945), sugerează chiar din titlu drama inadaptării, motiv „curățat”, din fericire, de influențele sămănătoriste vizibile anterior. S. își încearcă condeiel și în proză, dar romanul *Părintele Nichita*, deși finalizat, rămâne netipărit.

SCRIERI: *De pe dealuri uitate*, Mediaș, 1937; *Vibrări*, Mediaș, 1938; *Fântâni pentru popas*, Mediaș, 1939; *Desfrunziri*, Sibiu, 1945.

Repere bibliografice: Romulus Demetrescu, [I. O. Suceveanu], PLI, 1937, 5, 1938, 4–5, 1940, 1–2; Predescu,

Encicl., 823; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 857, *Ist. lit.* (1982), 943; C. Fântâneru, „*Fântâni pentru popas*”, UVR, 1940, 16; George Popa, *I. O. Suceveanu*, „*Tribuna Sibiului*”, 1972, 1 241; Titus Andronic, *Poetul I. O. Suceveanu (1905–1960)*, T, 1978, 10; Ion A. Moldovan, *I. O. Suceveanu – Pagini monografice*, „*Cercetări de limbă și literatură*” (Sibiu), 1983; Nae Antonescu, *I. O. Suceveanu*, PSS, 1998, 11–12; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 442.

N.Bc.

SUCHIANU, D.I. [Dumitru I.] (2.IX.1895, București – 17.IV.1985, București), eseist, traducător. Este fiul Leliei (n. Nanu-Muscel) și al lui Ion M. Suchianu, profesor. Face cursul secundar la București și la Liceul Internat din Iași, secția modernă, absolvind în 1914. Aici îl are coleg pe Mihai Ralea, care îi va fi și cumnat. Urmează Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie la Universitatea bucureșteană. Își susține doctoratul în drept și științe politice și economice la Paris, în 1927. Magistrat (1926–1948), conferențiar la Catedra de istoria doctrinelor sociale de la Facultatea de Drept bucureșteană, funcționează și ca profesor titular la Școala Superioară de Război, la Academia de Arte Frumoase și la Școala de Științe de Stat, unde a predat cursuri de economie politică și finanțe. Mai bine de un deceniu (1929–1941) e membru în Comisia de cenzură a filmelor. În „*Fapta*” din 1919 îi apar două traduceri din Maurice Maeterlinck, iar în aprilie 1920 începe să publice la „*Viața românească*”, primul text fiind un articol despre Thomas Hardy. La revista ctitorită de G. Ibrăileanu va deveni, din 1940, redactor-șef, în 1944–1946 director, alături de Mihai Ralea. Colaborează la „*Arhiva pentru știință și reformă socială*”, „*Convorbiri literare*”, „*Bilete de papagal*”, „*Clopotul*”, „*Revista literară*”, „*Minerva*”, „*Dimineața*”, „*Adevărul*” și „*Adevărul literar și artistic*”, „*Universul literar*”, „*Cuvântul*” și „*Cuvântul literar*”, „*Realitatea ilustrată*”, „*Cinema*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Națiunea*” lui G. Călinescu ș.a., semnând și Margareta Popescu sau M. Suchianu. Din 1939 este directorul săptămânalului „*Film*”. Arestat în 1948, este închis fără proces până în 1950. În aprilie 1951 G. Călinescu îl numește „colaborator științific” la Institutul de Istorie Literară și Folclor, iar în august e confirmat în postul de „asistent”. Din 1957 deține cronică de film la „*Contemporanul*”, din 1965 la „*Gazeta literară*”, din 1968 la „*România literară*”. A tradus din Voltaire, Thomas Hardy, Alberto Moravia ș.a.; o comedie de Paul Raynal, *Le Maître de son coeur*, s-a jucat, în adaptarea lui, la Teatrul „Maria Ventura” în 1929. Primește Meritul Cultural în 1937 și Legiunea de

Onoare în 1939. Face parte, ca membru fondator, din Asociația Cineaștilor din România.

Personalitate culturală complexă, **S.** debutează editorial în 1928 cu *Aspecte literare*, culegere de eseuri despre autori români – Martha Bibescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Otilia Cazimir, Paul Zarifopol – și francezi – Jean Giraudoux, Contesa de Ségur, André Maurois. Cu siguranța intelectualului înzestrat cu o solidă formație filosofică și cu o metodă critică flexibilă, nu lipsită de eleganță și chiar de umor, sunt abordate, de asemenea, probleme de teorie și estetică literară, precum exotismul în literatură, specii literare noi, feminitate și literatură, psihologia simbolului. Eseul *Iarăși problema fond și formă* pleacă de la articolul lui Mihai Ralea *Saturația fenomenelor sufletești*, care propune o conciliere a teoriilor kantiană și bergsoniană asupra formei. **S.** analizează fondul și forma ca realități estetice relativ distincte și necontemporane și deosebește două metode de creație artistică: clasică și romantică. În volumul următor, *Puncte de vedere* (1930), interesul eseistului se îndreaptă spre fenomenul cultural în ansamblu, într-un demers relaxat, erudit și ironic, fermecător întotdeauna. Astfel, prostul gust este considerat o particularitate a actualității deformate de progresul nevoii de frumos, iar reforma fundamentală ar consta în disocierea între artă și simțul de proprietate, care dăunează frumosului. Altă „categorie relativ recent apărută, odată cu începuturile individualismului pe care îl presupune” este prostia (*Disertație asupra prostiei*), definită ca „rivalitatea dintre ceea ce-i individual și ceea ce-i social în personalitatea umană, cu triumful celui din urmă element

D.I. Suchianu, Vasile Nicolescu și Șerban Cioculescu

[...], victoria lozincilor gregare asupra gândirii proprii”. Racordarea la ceea ce însemna noutate în viața culturală a Europei caracterizează și paginile eseistice din *Amica mea Europa* (1939). În plus, aici sfera de interes este mai diversă, se discută noile teorii despre timp, raportul dintre timpul fizic și cel fiziologic (în spiritul lui Henri Bergson și Pierre Janet), problema memoriei umane, noile curente din fiziologie, psihologie, care reclamă integrarea tuturor cunoștințelor despre viață într-o sinteză (*Gestalt-psychologie*). Fidel însă literaturii, S. stabilește, ori de câte ori are prilejul, legătura dintre aceste teorii și arta narațiunii sau tipologia personajelor, spiritul textului eseistic păstrându-și farmecul, dezinvoltura, atractivitatea. În *Curs de cinematograf* (1930) pune bazele teoretice ale abordării esteticii filmului: definește natura proprie a cinematografiei, discută despre sugestie și simbolism în film, despre relația lui cu alte arte. Conceptul pe care îl introduce este cel al unităților de frumusețe: simboluri concrete, materializate în mișcări, priveliști, expresii fizionomice, peisaje, obiecte aranjate astfel încât să aibă proprietatea de a sugera o idee, de a o evoca instantaneu și integral. Acestei lucrări i s-au adăugat după 1960 numeroase cărți despre actorii de film sau despre filme celebre, precum și studii consacrate cinematografului (1961), toate cu un mare succes de public. S. traduce cartea lui Georges Sadoul consacrată istoriei cinematografului (1961), precum și din literatura franceză, italiană, engleză. Transpune în franceză proză de I. L. Caragiale, versuri de Tudor Arghezi și balada *Miorița*.

SCRIERI: *Aspecte literare*, București, 1928; *Puncte de vedere*, cu un portret de Lucia Demetriade-Bălăcescu, București, 1930; *Curs de cinematograf*, București, [1930]; *Amica mea Europa*, București, 1939; *Marlene Dietrich*, București, 1966; *Vedetele filmului de odinioară*, București, 1968; *Erich von Stroheim*, București, 1970; *Filme de neuitat* (în colaborare cu Constantin Popescu), vol. I, București, 1972, vol. II: *Metamorfoze cinematografice sau Arta ecranizării*, București, 1975, vol. III: *Shakespeare pe ecran*, București, 1976, vol. IV: *Drumuri, destine, climate*, București, 1977; *Cinematograful, acest necunoscut*, vol. I: *Funcțiile cuvântului în film*, Cluj-Napoca, 1973; *Foste adevăruri viitoare*, București, 1978; *Nestemate cinematografice*, București, 1980; *Alte foste adevăruri viitoare*, București, 1983. **Traduceri:** Voltaire, *Plăpumarul chior. Taurul alb*, București, [1926]; Thomas Hardy, *Micile ironii ale vieții*, București, [1927]; Georges Sadoul, *Istoria cinematografului mondial de la origini până în zilele noastre*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1961; Alberto Moravia, *Automatul*,

pref. trad., București, 1965; Tudor Arghezi, *Animaux, petits et grands*, București, 1968; Agatha Christie, *Cinci purceluși. Triumful deducției lui Poirot*, București, 1968; Natalia Ginzburg, *Săgetătorul*, București, 1968 (în colaborare cu Ideea Andreșoiu Comozzi); I. L. Caragiale, *Abou-Hassan*, București, 1971.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „Primul romancier” român, „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”, 1927, 3; Nichifor Crainic, „Puncte de vedere”, G, 1930, 6–7; Pompiliu Constantinescu, „Puncte de vedere”, VRA, 1930, 115; F. Aderca, *Hai să polemizăm*, VRA, 1931, 218; Călinescu, *Opere*, II, 231–232; Biberi, *Études*, 140–141; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 829, *Ist. lit.* (1982), 913; Adrian Marino, „Amica mea Europa”, RFR, 1945, 6; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 217–224; Florian Potra, „Empirismul eretic” al lui D. I. Suchianu, LCF, 1974, 13; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 378–384; Șerban Cioculescu, [D. I. Suchianu], LCF, 1978, 44, RL, 1987, 2; Cornel Ungureanu, [D. I. Suchianu], O, 1978, 49, 1983, 33; Alexandru Balaci, *Pledoaria inteligenței*, CNT, 1979, 16; George, *Sfârșitul*, III, 211–214; Leon, *Umbre*, V, 59–63; Grid Modorcea, *Literatură și cinematograf. Convorbiri cu D. I. Suchianu*, București, 1986; Monica Spiridon, *D. I. Suchianu, un eseist uitat*, VR, 1990, 3; Grid Modorcea, *Tinerețe, amor, prostie. Convorbiri necenzurate cu D. I. Suchianu*, Galați, 1997; Călin Căliman, *D. I. Suchianu după 15 ani*, CNT, 2000, 35; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 425–427. **II.C.**

SUCIU, Adrian (21.XII.1970, Năsăud), poet. Este fiul Iftiniei (n. Sidor) și al lui Andrei Suciu. Urmează Liceul Industrial nr. 2 din Bistrița (1985–1989). În 1995 își ia licența la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și ulterior se înscrie la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, secția regie de teatru. A urmat câteva stagii de perfecționare în presă la Praga, Cracovia, Paris, Copenhaga. De-a lungul timpului a lucrat ca miner, redactor la „Cadran”, redactor-șef la C.D. Radio Napoca, la ziarul „Monitorul de Cluj” și ca expert parlamentar. Debutează în 1990 la „Tribuna”, iar editorial în 1993 cu volumul *E toamnă printre femei și în lume*. Mai colaborează la „Echinoc”, unde, ca student, este redactor, la „Steaua”, „România literară”, „Familia”, „Argeș”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Contrapunct”, „Poesis” ș.a.

Versurile din *E toamnă printre femei și în lume* marchează debutul unui autor egal cu sine, a cărui poezie va urma un traseu ce nu procură surprize. Printre caracteristicile remarcate de critici se află o sensibilitate tensionată și interogativă, note de melancolie captate într-o dicțiune elegiacă. Tema

dominantă la **S.** e erosul, corelat cu sentimentul obsesiv al solitudinii, cu durerea adesea mascată și cu revolta în fața ireversibilului, cu ideea crepusculului. Erotica revelează imposibilitatea comunicării și a comuniunii depline cu o iubită-himeră, întruchipată enigmatic (doamnă, nimfă, fecioară). Poezia, încercare de coborâre în sine („Scriu versuri, de fapt/ lungi întrebări pe care ți le pun în/ răstimpuri...”), instituie nevoia de cunoaștere, privirea trece dincolo de lucruri, într-un efort de a surprinde o esență. Reflexivitatea se accentuează, moartea însoțește adesea erosul, imaginile crude, violente închipuie o iubită la ușa căreia se găsește întotdeauna un cal mort, simbol thanatic, ori a cărei siluetă enigmatică se îndepărtează acompaniată de același animal. *Singur* (1996) dezvăluie aceeași aspirație spre împlinirea erotică. Pasta lirică e definită de senzorialitate, de acaparatorul impuls către trăire: „Poate/ se-ndură și vine mai repede sfârșitul înțelepciunii:/ în înțelepciune nu te cunosc” (*Prin oraș*). Și aici descrierile sunt aparente, neliniștea, frământările se metamorfozează în enunț gnostic: „Purtăm câte-o taină care ne-mpiedică să fim/ muritori” (*Rugăciune*). Versurile din *E bine oriunde*, *Spleen* readuc melancolia, în timp ce *Întrebare* sau *Zei bătrâni* au accente expresioniste. Femeia, asemenea unei zeițe, pare că se îndepărtează: „Doamna/ pleacă din sufletul meu/ călare, încercănată,/ iar calul ei înalt se pierde în dimineața de fosfor” (*În dimineața de fosfor*). În poemele din *Nopti și zile* (1999) convulsiile imaginarului expresionist se înmulțesc: „Tot cetaing e cenușă. Pod năruit. Hăcuire de aripi” (*Ziua VIII*), existența se desfășoară într-o veșnică precaritate: „Trăiesc soarta/ împăraților fără tron: N-am destule cărje pentru/ ziua de mâine. Nici amăgiri nu mai am/ Cum aveam” (*Ziua XI*), predilecte fiind acum nocturnul, locurile umbroase, implicate într-un joc al gravității și deriziunii. Volumul bibliofil *Din anii cu secetă* (2005) cuprinde decupaje metaforice fulgurante, ca niște fotografii înfățișând imagini violente: „Îngeri-s putrezi/ și zac prin vasele mele nimicuri”; „Lupi sângerați atârână-n cuiele porții”. Povești abreviate sunt incluse într-o serie de „scrisori” fără adresant, în volumul cel mai marcat liric al autorului. În *Viața fără urmări* (2010) teribilismul colocvial revine pe un fond confesiv. Dragostea trupească amintește acum de atingerea celor dragi care au murit. Moartea mamei în copilărie este, de altfel, amintită în repetate rânduri.

Erotismul are o conotație exasperată: performanța erotică echivalează cu un „chef la parter”, oglindind degradat „cheful” care are loc în cer. Poezia capătă, din acest motiv, o conștiință vinovată: „Poemul e/ forma de ingenuitate a unei actrițe porno care crede/ în Moș Crăciun”. Prin erotismul impenitent și metaforismul colocvial, lirismul lui **S.** continuă o însemnată linie trubadurescă autohtonă, ceea ce se confirmă și în antologia *Mitologii amânate* (2011). Romanul *Sex cu femei* (2008), „scris la patru mâini”, în colaborare cu Ștefan Doru Dăncuș, conține relatarea unei serii de aventuri sentimentale cosmopolite, în cămine studențești sau la țară, totul într-o derulare cvasicinematografică, în epilog fiind inclusă și povestea scrierii textului, ca urmare a unei provocări a lui Gheorghe Crăciun. Limbajul pendulează între maliție și duioșie, iar ca tehnică se remarcă alternanța vocilor narative, întrepătrunderea sau spargerea narațiunilor și accentuarea convențiilor prin notarea mai multor finaluri posibile ale unor episoade.

SCRIERI: *E toamnă printre femei și în lume*, pref. Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1993; *Singur*, pref. Ion Pop, Sibiu, 1996; *Plus*, Cluj-Napoca, 1997; *Nopti și zile*, pref. Al. Cistelean, Târgu Mureș, 1999; *Din anii cu secetă*, Cluj-Napoca, 2005; *Sex cu femei* (în colaborare cu Ștefan Doru Dăncuș), București, 2008; *Viața fără urmări*, pref. Daniel Cristea-Enache, Timișoara, 2010; *Mitologii amânate*, București, 2011.

Repere bibliografice: [Adrian Suciu], ECH, 1993, 9 (grupaj special); Mihaela Ursa, „E toamnă printre femei și în lume”, ST, 1993, 11; Al. Cistelean, *Primul poet de la Direcția IX*, LCF, 1994, 4; Traian Ștef, „E toamnă printre femei și în lume”, F, 1994, 2; Rareș Moldovan, „E toamnă printre femei și în lume”, ECH, 1995, 6–9; Munteanu, *Jurnal*, VI, 156–159; Horea Poenar, „Singur”, ECH, 1996, 10–12; Al. Florin Țene, *Al cincilea anotimp*, „Oradea”, 1998, august–septembrie; Poantă, *Dicț. poeți*, 190–191; Iulian Boldea, *Tristeți carteziene*, CU, 1999, 10; Mircea Petean, *Adrian Suciu*, CL, 2001, 4; *Dicț. Echinox*, 373–374; Ioan Moldovan, *Poezie natur*, F, 2006, 5; Ștefan Ion Ghilimescu, *Un incunabil prețios și starea de grație a poemului*, ARG, 2007, 9; Robert Moscaliuc, *Dintre bolile făpturilor tale, nebunia e albă*, ECH, 2008, 1–4; Irina Petraș, „Viața fără urmări”, RL, 2011, 2.

A.St., D.Mn.

SUCIU, Gheorghe (1.VIII.1939, Henig, j. Alba – 12.IV.1995, București), prozator, poet. Este fiul Floarei (n. Schitea) și al lui Ion Suciu, țărani. Urmează Școala Medie Tehnică de Cooperatie din Hațeg și Liceul nr. 2 din Alba Iulia, absolvit în 1956, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București

(1958–1963), făcând, de asemenea, o specializare în practica jurnalistică. Va lucra în redacțiile revistelor „Viața studentescă”, „Luceafărul” și la publicațiile pentru străinătate. A debutat în 1958, cu versuri, la „Contemporanul”, iar prima scriere în proză îi este publicată în 1961, la „Luceafărul”. Mai colaborează la „Gazeta literară”, „România literară”, „Ramuri”, „Tribuna” ș.a. Cea dintâi carte, culegerea de schițe și povestiri *Oul*, îi apare în 1968. I s-au acordat premii ale revistelor „Ramuri” și „Luceafărul” (1965), Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist pentru romanul *Botează-mă cu pământ* (1974).

Cum **S.** nu a vrut să asedieze „Troia romanului” prin „șiretlicul unui cal de lemn”, primele trei volume de proză scurtă, *Oul*, apoi *Antrenorul și zeul* (1969) și *Lucrări și zile din viața lui Nick* (1972), sunt asumate ca etape pregătitoare ale unei viitoare opere romanești, „ciorne” în care scriitorul ar învăța detaliile creării unei scene, exerciții pentru încheierea atmosferei ori pentru surprinderea gândurilor vreunui personaj. El apelează la formule hibrid, unde, în lipsa nervului central unificator, propune ca liant pentru o suită de povestiri fie unitatea de atmosferă, fie un personaj central. Aceste două elemente vor constitui, de altfel, axul în jurul căruia se vor coagula scrierile mai importante, care urmăresc să recupereze prin memorie un spațiu matrice, satul tradițional, și să inventeze un protagonist tutelar. În cartea de debut, spre exemplu, e vorba despre o recompunere din perspectivă pseudoinfantilă a universului copilăriei în mediul rural, structurată după momente-cheie, percepute ca rituri (coacerea pâinii, culesul strugurilor, găsirea unui ou etc.), ca în povestirile *Oul*, *Pâinea*, *Struguri storși*, cele mai reușite proze fiind însă acelea care includ momente dramatice, cu apel la motivul crimei neelucidate și la tipologia „suciților” (*Soarele de toamnă*, *Ziua*). În volumul *Oul* se află și câteva încercări dramatice (grupate în secțiunea *Periplu pe apa de jertfă*), parabole prolixoase cu subiect istoric, centrate în jurul figurilor lui Decebal, Horea, Cloșca și Crișan. În nulelele din *Antrenorul și zeul* sau din *Lucrări și zile din viața lui Nick* sunt reconstituite în chip vag moralizator episoade simbolice din biografia unui personaj – existent, neconturat încă, în *Oul* –, prototip, în intenția lui **S.**, al unui alt Cănuță om sucit. Se ajunge, în cele din urmă, la articularea unei trilogii, *Adio, domnilor țărani*, alcătuită din romanele

Botează-mă cu pământ, *De-ar fi pușca iarbă verde* (1976) și *Război și dragoste* (1982). Primul, construit după modelul vieților paralele, aduce în prim-plan personaje din generații diferite: Nick (bunicul), un Moromete mai pișicher călătorit prin America, Aron (tatăl) și Nicky (nepotul). Se amalgamează planurile temporale, punându-se în lumină, rând pe rând, câte un episod semnificativ din viața fiecăruia, încât figurile se intersectează și se configurează treptat. Indirect se conturează și o poetică a indeciziei, sesizabilă în încercarea deliberată a firului epic linear, nu atât în dorința de a crea o tipologie, cât de a o aproxima în chip subiectiv prin revenirea asupra unui episod din mai multe unghiuri. Autorul face greșeala de a transforma romanul într-un soi de căutare a timpului trecut prin analiza resorturilor interioare ale unui personaj (bunicul privit de nepot) și neglijează un punct de interes precum zona obscură a disprețului bătrânului față de fiul său. Textul din *Război și dragoste* reunește două nuvele ample legate între ele printr-o serie de amănunte care focalizează diferit atmosfera și ororile războiului. Prima este o încercare de surprindere a vieții de pe front din perspectiva unui personaj din categoria suciților – Mitru Fântână, protagonist și în romanul anterior, *De-ar fi pușca iarbă verde*. Mai reușită este a doua proză, articulată pe scenariul unei tragedii și în care moromețianul Picu figurează ca personaj. Într-un sat intrat în letargie odată cu izbucnirea războiului și ocupat de o patrulă germană, o stranie poveste de iubire între Suzana și schilodul Samuilă e curmată de uciderea femeii de către nemți. Apărută postum, placheta *Zile de peste an* (2011), ce cuprinde șaizeci de poezii, relevă o ipostază mai puțin cunoscută a lui **S.**, aceea de poet. Scrise mai toate în anii '80 ai secolului trecut, versurile iau pulsul epocii consemnând o serie de trăiri ce stau sub semnul dezamăgirii și al deziluziilor.

SCRIERI: *Oul*, București, 1968; *Antrenorul și zeul*, București, 1969; *Soarele neterminat*, București, 1970; *Lucrări și zile din viața lui Nick*, București, 1972; *Botează-mă cu pământ*, București, 1974; *De-ar fi pușca iarbă verde*, București, 1976; *Război și dragoste*, București, 1982; *Zile de peste an*, postfață Ion Crețu, București, 2011.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, „*Oul*”, GL, 1968, 12; Stere Gulea, „*Oul*”, TMS, 1968, 5; Dana Dumitriu, „*Soarele neterminat*”, RL, 1970, 25; Aurel Sasu, *Experiență și istorie*, TR, 1974, 25; Val Condurache, „*Botează-mă cu pământ*”, CL, 1974, 6; Sorin Titel, *Un roman ambițios*, RL, 1974, 37; Ungheanu, *Arhipelag*, 211–217; Nicolae

Ciobanu, *Realitatea „secundă” a istoriei*, LCF, 1977, 26; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 229–232; Iorgulescu, *Scriitori*, 148–150, 250–252; Ion Dună, *Proză de război*, RL, 1983, 15; Stănescu, *Jurnal*, III, 106–110; *Diçt. scriit. rom.*, IV, 427–429; Ion Andreiță, *Jurnalul unui suflet de poet*, „Oglinda literară”, 2012, 121. **O.S.**

SUCIU, I.D. [Ioan D.] (3.VIII.1917, Lugoj – 3.III.1982, Lugoj), istoric literar. Fiul al unor învățători, **S.** face școala primară la Lugoj, iar cursul secundar la Liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara și la Liceul „Gh. Lazăr” din București (1928–1936). Între 1937 și 1941 este student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, secția istorie, tot aici obținând în 1943 titlul de doctor cu teza *Nicolae Tincu Velia (1816–1867). Viața și opera lui*. Inspector la Direcția Generală a Teatrelor până în 1946, ulterior îndeplinește aceeași funcție la Comisia Monumentelor Istorice. Concomitent, din ianuarie 1943 până în octombrie 1948, va fi asistent, apoi șef de lucrări la Institutul de Istorie Națională. După o perioadă de mari dificultăți, în care este posibil să fi fost și închis, din 1956 predă, doi ani, la o școală din Constanța. Reintegrat în 1964 la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” cu gradul de cercetător științific principal, își va continua preocupările pentru istoria culturii și literaturii până la pensionare, în 1973. Debutează în 1938, cu un articol, la cotidianul „Vestul”, iar prima carte, *Comuna Alioș din punct de vedere istoric, biologic și cultural*, îi apare în 1940. Conduce din noiembrie 1940 revista „Flamura” (inițiată în 1937 de Mihai Dragomir și editată la Brăila), dar după trei numere periodicul va fi suspendat. Între 1941 și 1943 scoate, în calitate de director, seria a doua a revistei „Tineretea”, în care va tipări un vehement articol de condamnare a asasinării lui N. Iorga. Studii și contribuții de istorie și istorie literară i-au apărut și în „Societatea de mâine”, „Revista istorică română”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Voința Banatului”, „Luceafărul” (Timișoara, 1939), „Dacia” (Timișoara, 1940), „Curentul magazin”, „Mitropolia Banatului”, „Revue roumaine d'histoire”, „Revue des études sud-est européennes”. A semnat și Dimitrie Radin.

Istoric specializat în viața politică și culturală sau religioasă a Banatului, **S.** este unul din cei mai avizați cercetători ai acestei zone. Lucrările de istorie – *Revoluția de la 1848–1849 în Banat* (1968), *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene* (1980) – sau cele referitoare la viața

religioasă a comunității românești din Banat – *Monografia Mitropoliei Banatului* (1977), *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului* (I–II, 1980, în colaborare cu Radu Constantinescu) ș.a. – urmăresc, într-o viziune de ansamblu, raporturile dintre evenimente, instituții, mentalități, specific local și unitate națională. Dată fiind perspectiva, este explicabilă preocuparea cercetătorului pentru completarea tabloului cu aspecte aparținând vieții literare a zonei. Unei asemenea exigențe îi răspunde antologia *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*, editată în 1940. Autorul concepe dezvoltarea literaturii bănățene în strânsă corelație cu istoria provinciei, periodizarea provenind de aici: *Vechea literatură bănățeană (1582–1700)*, *Renașterea (1808–1850)*, ce îi cuprinde pe Mihail Roșu, Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal și pe C. Diaconovici-Loga; *Epigonii și Creatorii*: Sever Bocu, Ioan Popovici-Bănățeanul, Victor Vlad Delamarina, Aurel C. Popovici, Cassian R. Munteanu și Mihail Gașpar. Capitolul *Istoriografia bănățeană* încheie antologia. Textele de prezentare conțin un comentariu succint, bibliografia operei, referințele critice și sunt urmate de un corpus de texte reprezentative. Informația este clară, stilul concis, aparatul critic alcătuit cu acribie, lucrarea fiind un instrument de lucru încă util.

SCRIERI: *Comuna Alioș din punct de vedere istoric, biologic și cultural*, București, 1940; *Nicolae Tincu Velia (1816–1867). Viața și opera lui*, București, 1945; *Revoluția de la 1848–1849 în Banat*, București, 1968; *Monografia Mitropoliei Banatului*, pref. Nicolae, mitropolitul Banatului, Timișoara, 1977; *Catedrala Mitropoliei Banatului* (în colaborare), Timișoara, 1979; *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene*, Timișoara, 1980; ed. 2, Timișoara, 2003. **Antologii, ediții:** *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*, Timișoara, 1940; Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, II, partea I, pref. edit., București, 1945; Eftimie Murgu, *Scrieri*, pref. edit., București, 1969; *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului I–II*, pref. Nicolae, mitropolitul Banatului, Timișoara, 1980 (în colaborare cu Radu Constantinescu).

Repere bibliografice: p.p.b. [Pavel P. Bellu], „*Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*”, „Luceafărul” (Timișoara), 1940, 8–10; T.T. [Traian Topliceanu], „*Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*”, „Luceafărul” (Timișoara), 1940, 11–12; Corneliu Crăciun, *Pictura și literatura bănățeană prezentate în evoluția lor istorică*, RFR, 1941, 5; *Encicl. istoriografiei rom.*, 307; *Scrisoare de la I. D. Suciu*, 1981, ADLTR, S–22. **S.I.-J.**

SUCIU, Titus (31.I.1940, Brașov), prozator. Este fiul Anastasiei și al lui Constantin Suciu. Urmează la Timișoara școala elementară, liceul (1954–1957) și cursurile Facultății de Matematică–Fizică, absolvite în 1962. Va fi profesor la școli din județul Caraș-Severin, iar din 1978 în Timișoara. Debutează cu proză scurtă, recomandat de Fănuș Neagu, la „Luceafărul” în 1970. Mai colaborează la „Orizont”, „Tribuna”, „Vatra”, „România literară”, „Astra”, „Familia”, „Semenicul” ș.a. Prima carte, romanul *Drumul*, îi apare în 1979.

Drumul și nuvelele din *Movila albă* (1981) îl situează pe **S.** în tradiția prozei ardelenesti, cu interes pentru social. Autorul imaginează un sistem de conviețuire în colectivitate prin autoreglare, unde cei care tulbură echilibrul sunt pedepsiți sau excluși după legi nescrise. Dintre caracteristici pot fi amintite portretele coerente, scrisul alert, fără complicații, dar și fără simplificări reportericești, limbajul frust. Spațiul urban e prezent în romanele *Ceața* (1984) și *Pragul* (1986). Aici accentul cade pe momentele de criză care intervin în istoriile unor cupluri și pe evoluția psihologică a personajelor. *Pân-da* (1998) descrie înfruntarea dintre lumea arhetipală a țăpinarilor și mentalitatea ofițerului ghidat de forța unei himere. În *Ana* (2001; Premiul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor), roman construit pe motivul singurătății, se reia tematica din primele scrieri, în prim-plan fiind adusă aceeași lume ancestrală, în care acum se desfășoară o stranie poveste de dragoste menită să vorbească despre legitatea obscură a blestemului atavic. *Hamlet la Vama Veche* (2006) dezvăluie o societate scindată, cu personaje care își ordonează existența pe traiectoria imaginărilor visate sau, dimpotrivă, aleg o viață prozaică, marcată de scopuri mercantile. Temele predilecte și personajele exemplare se regăsesc și în piesele de teatru din *Pacienți cu abonament* (2009) sau în scenariile de film reunite în volumul *Ultima bornă* (2010). **S.** a abordat și reportajul, realizând prompt colaje de mărturii ale unor participanți la evenimintele revoluționare din Timișoara sfârșitului de an 1989 în *Reportaj cu sufletul la gură* (1990) sau în *Lumea bună a balconului* (2008). Subiectul, preocupant, revine în documentarul *Candelă împotriva timpului* (2011, în colaborare cu Vasile Bogdan), în *Poeții revoluției. Timișoara, decembrie 1989* (2011) sau în textul polemic din *Revoluția pe înțelesul de tractorilor* (2012).

SCRIERI: *Drumul*, Timișoara, 1979; *Movila albă*, Timișoara, 1981; *Ceața*, Timișoara, 1984; *Pragul*, Timișoara, 1986; *Reportaj cu sufletul la gură*, Timișoara, 1990; *Lumea bună a balconului*, Timișoara, 1995; *Pân-da*, Timișoara, 1998; *Ana*, Timișoara, 2001; *Hamlet la Vama Veche*, București, 2006; *Lumea bună a balconului*, Timișoara, 2008; *Pacienți cu abonament*, București, 2009; *Ultima bornă*, București, 2010; *Candelă împotriva timpului* (în colaborare cu Vasile Bogdan), Timișoara, 2011; *Poeții revoluției. Timișoara, decembrie 1989*, București, 2011; *Revoluția pe înțelesul de tractorilor*, București, 2012.

Repere bibliografice: Marcel Corniș-Pop, „*Drumul*”, O, 1980, 1; Paul Dugneanu, *Un spațiu al tragicului*, LCF, 1980, 7; Laurențiu Ulici, *Realismul privirii*, RL, 1980, 16; Adrian Dinu Rachieru, *Literatura spațiului bănățean*, LCF, 1984, 14; Dorin Murariu, *Ieșirea din ceață*, O, 1985, 12; Tudorel Urian, *Gastropsihologie*, O, 1987, 7; Sultana Craia, *Pe fundalul șantierului*, LCF, 1987, 11; Brândușa Armanca, *Dreptul de-a povesti*, O, 1987, 19; Adrian Dinu Rachieru, „*Pragul*”, AST, 1987, 9; Cornel Ungureanu, *Salimbancii și eroii*, O, 1990, 44; Ruja, *Parte*, I, 126–131, II, 34–36; Ion Arieșanu, *Mitul iubirii*, O, 2002, 6; *Dicț. Banat*, 735–738; Alexandru Ruja, *Lecturi-cărți-zile*, Timișoara, 2012, 167–172. **L.P.B.**

SUCIU-RUDOW, Lucreția (3.IX.1859, Oradea – 5.III.1900, Oradea), poetă. Este fiica poetei Maria Suciu (n. Bosco) și a lui Petre Suciu, referent consistorial la Oradea și protopop în Beliu, stabilit apoi în satul bihorean Ucuriș, unde George Coșbuc, Septimiu Albini, G. Bogdan-Duică, A. C. Popovici se întâlneau în casa familiei Suciu, într-un mic cerc literar. Cultivată, cunoscătoare a limbilor franceză, germană, maghiară, **S.-R.** debutează în 1884, la „Familia”, cu sonetul *Suvenir*. Până în 1895 a publicat regulat versuri în aceeași revistă. Colaborează și la „Tribuna”, unde va semna în 1889 și traducerea studiului *Laokoon sau Despre limitele picturii și ale poeziei* de Lessing. Singurul volum îi apare în 1889. Se căsătorise cu Wilhelm Rudow, doctor în filosofie la Halle, filoromân, autor al unei istorii a literaturii române în limba germană. În 1897 scot împreună la Oradea „Foaie literară”, săptămânal la care colaborează G. Coșbuc, Maria Cunțan, G. Bogdan-Duică, Ilarie Chendi ș.a., **S.-R.** fiind prezentă aici cu versuri și cu o povestire romantică, *Logodnica contelui Stuart*. Revista „Convorbiri literare” o face cunoscută publicându-i mai multe poezii în 1898. Titu Maiorescu credea a recunoaște în lirica ei semnele certe ale unei renașteri culturale ardelenice. A mai scris în „Tribuna poporului” din Arad. Ultimii ani de viață îi sunt măcinați de tuberculoză.

S.-R. cultivă aproape exclusiv lirica erotică. De o sensibilitate ascuțită de boală și de o puternică decepție sentimentală, autoarea este înrăurită de Eminescu, de la care preia motive, imagini și ritmuri. Versurile se detașează totuși de simpla imitație prin încărcătura de sinceritate care se străvede printre rânduri, prin spontaneitate, delicatețe și grație. Poeta a fost influențată și de romanticii germani (Lenau, Heine), pe care îi cunoștea foarte bine, încât melancolia, regretul dureros, umbrele iubirii trecute, resemnarea sunt învăluite uneori în muzica lor. Versul rămâne în tonul sentimentalismului elegiac și romantic, însă limbajul fluent, elegant și discreția confesivă depășesc ceea ce s-a scris în lirica feminină de până atunci în Transilvania. Arareori ritmul atinge o vioiciune tonică, cvasicoșbuciană. *Întunericul* este o alegorie amintind din nou pe Coșbuc din *Vântul* sau din *Prahova*. În pastelluri există dovada unor certe posibilități poetice: naturalețe, picturalitate a imaginii, ritm adecvat (*La drum*). Pornind de la tabloul din *La scaldă*, Titu Maiorescu remarcă la **S.-R.** un „naturalism senin, până aproape de libertatea antică”, iar N. Iorga găsea că acest text poate fi comparat cu *Sara la baigneuse* de Victor Hugo. Câteva poezii au fost puse pe muzică.

SCRIERI: *Versuri*, Sibiu, 1889; *Logodnica contelui Stuart*, îngr. Florian Dudaș, Oradea, 1993.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, III, 200–201; Ioan I. Livescu, *Lucreția Suciuc*, „Biblioteca familiei”, 1891, 15–16; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 368–369; Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, 68–70; Teodor Neș, *Figuri bihorene: Lucreția Suciuc*, F, 1936, 1; Popovici, *La Littérature*, 38–39; Lucia Popovici, *Lucreția Suciuc, scriitoare din Bihor*, RFR, 1943, 11; Netea, *Maior–Goga*, 167–178; Vasile Vartolomei, *Mărturii culturale bihorene*, Cluj, 1944, 241–245; Elena Stan, *Poezia lui Eminescu în Transilvania*, București, 1969, 121–125; Vasile Netea, *Citind poezie*, MS, 1974, 2; *Dicț. lit.* 1900, 821.

S.C.

SUFLET OLTENESC, publicație apărută la Craiova, lunar, din ianuarie până în august 1927, cu subtitlul „Culegeri și cercetări folcloristice”. **S.o.** reprezintă Tovărășia Folcloriștilor Olteni, asociație ai cărei întemeietori sunt Teodor Bălășel, I. I. Buligan, G. F. Ciușianu, C. Ciobanu-Plenița, N. I. Dumitrașcu, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, Gh. Gh. Fierăscu, C. S. Nicolăescu-Plopșor, I. N. Popescu. În articolul-program se afirmă că revista apare „pentru adunarea, rânduirea și darea la iveală a folclorului oltenesc, precum și pentru cercetarea și punerea lui în legătură cu tot ce cunoaște știința folcloristică”. În

consecință, se publică credințe, superstiții, legende, snoave, povești, balade, cântece, ziceri, descântece, vorbe oltenești, folclor țigănesc etc. Materialele care alcătuiesc sumarul sunt asigurate îndeobște de membrii asociației.

I.D.

SUFLET ROMÂNESC, publicație apărută la Craiova de la 15 septembrie până la 15 decembrie 1925, cu subtitlul „Revistă literară bilunară”. Redactori sunt N. Plopșor (C.S. Nicolăescu-Plopșor), N.I. Herescu, T. Păunescu-Ulmu. Ei își propun ca obiectiv „respingerea constantă și răspicată a mediocrității ce încearcă să prindă rădăcini, fie sub forma tradiționalismului rău înțeles, fie sub a modernismului hilarant, urlător, dar subversiv” (*Drumul nostru*, 1/1925). În numărul din decembrie 1925 N. I. Herescu anunță fuziunea cu „Năzuința”, apărută în 1922 și reintitulată din 1926 „Năzuința românească”. Rubrica permanentă „Cronica” adăpostește intervenții consistente în secțiuni precum „Romanul”, „Ideile”, „Revistele”, „Traducerile” și „Viața oltenească”. În sumar intră versuri de Ion Pillat (*Povestea Maicii Domnului, Biserica de altădată, Calendarul viei*), V. Voiculescu (*Pe decindea Dunării, Oboeală*), Radu Gyr (*Șarpele de scorbura*), T. Păunescu-Ulmu, N.I. Herescu. Semnează proză Gib I. Mihăescu (*Ajun de nuntă* – 5/1925), Al. Lascarov-Moldovanu, C.S. Nicolăescu-Plopșor, Ion Dongorozi. Articolele de critică literară aparțin lui T. Păunescu-Ulmu, Ion Rădulescu și lui N.I. Herescu, care traduce și două poezii din Horațiu. Se mai publică un fragment din piesa de teatru *Păcală* de Horia Furtună, versuri populare, strigături. Alți colaboratori: Raul I. Călinescu, Ștefan Tuțescu.

M.V.

SUFLET ROMÂNESC, revistă apărută la București, lunar, din 15 iulie până în decembrie 1935. Are subtitlul „Revistă literară, culturală și socială”. Fondator: G. Georgescu, prim-redactor: Lidia C. Andreescu. În numărul 3, în articolul-program *Vouă, tinerelor generații*, se preconizează orientarea neexclusivistă a publicației. Poetul cultivat este Radu Gyr, din ale cărui versuri se tipăresc *Voievod, Țigara, Domnul de rouă, Moartea poetului*. Alături stau G. Bacovia (*Undeva, Noapte de vară*), dar și Agatha Grigorescu-Bacovia (*Poemă fără zâmbet*), Al. T. Stamatiad (*Peisagiu sentimental*), **S.r.** părănd, până la un punct, o revistă de difuzare a poeziei simboliste. În ciuda unei rubricaturi variate – „Idei. Oamenii. Fapte”, „Cronica literară”, „Cărți. Reviste. Ziare”, „Cronica plastică”, „Cronica teatrală”, „Cronica revistelor” –,

adesea sumarul se dovedește puțin consistent. Romeo Simulescu publică fragmente din romanul *Porți ce nu se deschid*, Paul I. Papadopol recenzează narațiuni românești semnate de Zaharia G. Buruiiană (*Fecioarele orizontale*) și Luca Gheorghiadă (*A doua viață a lui Șerban Varu*) ori comentează plachete de Virginia Gheorghiu, Cristian Sârbu, V. I. Bergheanu. Alți colaboratori: Dem. Bassarabeanu, Teodor Scarlat, G. Murnu, Nicolae Nedelcu, Nicolae Gherculescu, G. Șt. Cazacu, Nicolae Herlea, Al. Șahighian.

I.I.

SUFLETUL NOSTRU, revistă apărută la Giurgiu, bi-lunar, din martie până în decembrie 1924, sub conducerea unui comitet de elevi de la Liceul „Ion Maiorescu” din localitate; ultimele numere, triple (5–7, 8–10), ies cu titlul „Lanuri”. Publicația își propune „sarcina atât de grea, dar și de nobilă de a însănătoși sufletește pe școlarii ce vor fi intelectualii și deci elita cititorilor de mâine, sarcină ce revine în primul rând profesorilor de literatură”. Sunt incluse în sumar articole edificatoare: Dinu Gr. Marinescu, *Poezia filosofică a lui Vlahuță*, Paul Procopiu, *Ceva despre personalitatea artistică a lui Eminescu*, *Aleksandri astăzi* și însemnările intitulate *Literatura neîn-drumată*, în care se deplânge lipsa criticilor, N. Cartojan, *Istoria – disciplină de educație socială*. Versuri publică Victor D. Odobeșteanu, N. Furcă și Zaharia Stancu (*Dragoste*), iar proză A. Albu, Dinu Gr. Marinescu. De semnalat prezența lui Emil Gulian ca debutant (cu patru poezii), dar și cu încercări în proză ori ca semnatar al rubricilor „Recenzii” și „Cronica revistelor”. Între altele, el reliefează „opera de propagandă estetică” a unor publicații (*Revistele și literatura*) și își exprimă admirația pentru poezia lui Ion Barbu. Sunt găzduite și traduceri din Sully Prudhomme sau din literatura flamandă.

M.Ș.

SUFLETUL ROMÂNESC, revistă apărută la Roma, lunar, apoi trimestrial, din ianuarie 1949 până în martie 1952. Este editată, în elegante condiții tipografice, de Collegio Pio-Romeno și reflectă poziția Bisericii Române Unite. Redactorul responsabil este preotul Gheorghe Cosma, dar, cel puțin în primul an, rolul preotului Aloisie L. Tăutu în coordonarea publicației pare să fi fost esențial: în afara articolelor de doctrină creștină, precum *Cine a fost Sf. Niceta Remesianul?* sau *Este necesară o unire a Bisericii?*, el semnează și unele interesante materiale de istorie literară, ca *Nicolae Bălcescu a murit greco-catolic*. Colaborările scriitorilor români din exil apar odată

cu anul al doilea, când ritmicitatea publicației se schimbă, devenind trimestrială, iar numărul de pagini sporește de la șaisprezece la peste șaiszeci. Deschiderea o face Aron Cotruș, al cărui poem *Părintele Damian murind* se tipărește în numărul 1/1950. Dacă în numărul următor se reproduc fragmente din eseurile cu tentă religioasă ale lui Nichifor Crainic (*Roma eternă, Glasul latinătății*) și se oferă o serie de informații despre Centrul Român de Cercetări de la Paris, ulterior în sumar sunt prezenți Alexandru Gregorian (poema *Basilica San Marco*), Basil Munteanu (*Patria românească văzută de Michelet*), Dimitrie Găzdaru (*Atitudinea unor voievozi români în chestiunea unirii Bisericii*) și din nou Aron Cotruș (*Cântec lui Ramón Lull*). În cel de-al treilea an de apariție al **S.r.** se distinge eseu *Reîntâlnirea cu Dumnezeu* al lui Vintilă Horia, articolele *Aron Cotruș, poet al epocii* de Petru Iroaie și *Lingvistica și critica literară* de C. Caragață. În fine, numărul din ianuarie–martie 1952 conține contribuții ale lui Petre Ciureanu (*Aleksandri, Hasdeu și De Gubernatis*) și Petru Iroaie (*Vintilă Horia*).

N.E.

SULACOV, Ioan (10.VIII.1908, Bolgrad – 1941), prozator. Urmează patru clase la liceul din Bolgrad, după care va absolvi Școala Superioară de Arte și Meserii din București. Întors la Bolgrad în iunie 1940, este arestat de NKVD sub acuzația că ar fi colaborat cu Siguranța română pentru denunțarea comuniștilor ilegaliști, ceea ce din perspectiva autorităților sovietice însemna „lupta activă împotriva clasei muncitoare și a mișcării revoluționare”. Pe de altă parte, **S.** fusese el însuși în vizorul Siguranței române, care îl bănuia de activitate ilegală deoarece făcea parte din 1929 dintr-o organizație comunistă de tineret. Sigur e că în 1931 fusese racolat de un agent al Siguranței române și furnizase informații despre 21 de comuniști implicați în revolta de la Tatar Bunar (1924). Ancheta NKVD-ului este finalizată în februarie 1941 la Akkerman, iar procesul are loc la Ismail în aprilie, **S.** fiind condamnat la moarte prin împușcare; execuția va fi fost promptă, de vreme ce din momentul sentinței nu mai există alte informații. **S.** debutează cu versuri, în 1931, la „Lumea nouă”, iar editorial în același an cu nuvela *Re-nașterea*. Editează „Revista științelor psihice” (1935–1936). Statornic preocupat de parapsihologie, mai semnează broșurile *Mnemonică sau Arta de a ne întări memoria* (1933), *Educarea voinței* (1935), *Pri-virea magnetică* (1935), *Spiritismul practic* (1935),

Telepatia (1935) ș.a. Colaborează și la „Bugeacul”, „Viața Basarabiei” ș.a. Este membru al Societății Scriitorilor și Publiciștilor din Basarabia, Filiala Bolgrad.

Romanele lui S. urmăresc lupta pentru existență a individului, pe de o parte prins în angrenajele societății și lovit de sărăcie și degradare, iar pe de altă parte nimicit de propriul temperament și de o voință prea slabă. Un model al scrierilor sale este Panait Istrati, de altfel evocat în *Însemnările unui flămând* (1937), afinitatea constând în încercarea de a radiografia mediile periferice, de a caracteriza indivizii marginali, învinșii și „naufrațiații” societății și de a susține o cauză socială. Frecventând cenacul lui E. Lovinescu și chiar citind aici unele fragmente, S. este influențat și de modelul Camil Petrescu, deși într-un registru minor, reținând, în special în primul său roman, efectul autenticist, introspecția ca mijloc de analiză a personajelor, expresia spontană sau pariul cu autobiograficul. Printre posibilele influențe se numără, de asemenea, Dostoievski, în principal prin reflecția asupra patologiilor psihice și a lapsusurilor conștiinței. Scrisul lui S. are un substrat autobiografic, investigând destinul basarabeanului din Bugeac, care se confruntă cu sărăcia, dar și cu marginalizarea din partea Centrului reprezentat de București. *Însemnările unui flămând*, structurat ca un jurnal, aduce în atenție un intelectual fără studii finalizate, care se zbate la limita subzistenței și care își încearcă de mai multe ori norocul la București, dar care, eșuând, devine alcoolic, hoț și, în cele din urmă, criminal. Fiind o proză la persoana întâi, accentul cade pe trăirile și momentele de autoscopie ale protagonistului, Vania fiind plasat într-o situație-limită a existenței. Până la un punct, intenția scriitorului este de a realiza o frescă a marginalilor, foametea pe care o îndură Vania fiind văzută o tară a societății în care trăiește, însă mediul nu este de ajuns pentru a explica degradarea personajului. În cele din urmă, tema centrală a romanului se vedește a fi eșecul unei conștiințe, societatea injustă fiind doar terenul-limită pe care personajul își joacă patologiile, rățăcirile voinței și impulsurile iraționale. Preocupat, în toate romanele sale, de modalitățile în care reacționează conștiința la situații extreme, S. crede că structurile sociale viciate îl pot revela pe omul care își exersează tăria de caracter. *Studentul din Bugeac* (1938) îl are în centru pe Grigore Canazirschi, personaj ce întruchipează un exemplu de

generozitate și abnegație, o conștiință purificată de orice impuls primitiv, dar care renunță la idealul său pentru femeia iubită. Dacă în primul roman notația spontană imprima o anumită fluiditate textului, aici acțiunea este diluată, unele episoade și personaje rămân fără nici o explicație, iar finalul este mult prea precipitat, fără să dea seama de mobilul conversiunii lui Canazirschi. O explicație, avansată tezist, survine, totuși, în romanul *Fiul poporului* (1939), în care personajul, de data aceasta episodic, apare ca un om degradat, sugerându-se, de fapt, că sacrificarea idealului în interes propriu duce spre decăderea conștiinței. În acest ultim roman intră în scenă personajul-conștiință Vladimir Agura, prin care S. alege să descrie o poveste de succes, îndoilele și patimile fiind învinse în folosul binelui comun. Protagonistul este, astfel, o imagine în oglindă a lui Canazirschi, conștiința eșuată. Romanele, în special *Însemnările unui flămând*, scrise sub influența modernismului care se cultiva în ambianța cenacului Sburătorului, au avut parte pentru publicare de susținerea lui E. Lovinescu, Panait Istrati, Nicolae Pora, Ion Minulescu sau a lui D. V. Barnoschi, care îi semnează și o prefață. Deși considerat în epocă un scriitor surpriză pentru literatura din sudul Basarabiei, S. rămâne totuși un scriitor minor, paginile lui, precare compozițional, având mai cu seamă carențe formale.

SCRIERI: *Renașterea*, Bolgrad, 1931; *Însemnările unui flămând*, pref. D. V. Barnoschi; București, 1937; *Studentul din Bugeac*, București, 1938; *Fiul poporului*, București, 1939.

Repere bibliografice: Iacob Slavov, [Ioan Sulacov], „Bugeacul”, 1937, 5, VBA, 1939, 4, 6; Rafail Radiana [Nicolai Costenco], „Însemnările unui flămând”, VBA, 1937, 1–2; Horia Liman, [Ioan Sulacov], „Lumea românească”, 1938, 227, 1939, 580; Theodor Râșcanu, „Fiul poporului”, „Libertatea”, 1939, 10; Tudor, *Mișcarea*, 22, 182; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 106; Sava Pânzaru, *Dosarul nr. 525012 sau Sfârșitul tragic al scriitorului Ioan Sulacov*, „Metaliteratură”, 2002, 5; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 429–430; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, 191–201; Diana Vrabie, *Urme pe nisip*, Chișinău, 2005, 31–41; Colesnic, *Basarabia*, VII, 344–355; *Dicț. Chișinău*, 507–508.

Mr.M.

SULICĂ, Nicolae (14.I.1877, Brașov – 6.IV.1949, Brașov), publicist. Absolvent în 1895 al Gimnaziului Greco-Oriental din Brașov, va fi student al Facultății de Filosofie la Leipzig și Berlin, luându-și licența în 1899. După cinci ani susține și examenul de „specialitate” la Budapesta, pentru latină, elină și română,

materii pe care le va preda la liceul unde învățase și unde va fi și președinte al societății „Ion Popazu” a elevilor. Din 1918 se transferă la Liceul „Alexandru Papiu Ilarian” din Târgu Mureș, funcționând aici până la pensionare. A redactat suplimentul „Incitamentum” al revistei școlare târgmureșene „Îndemnul” (1924–1927) și s-a implicat în realizarea altei publicații școlare, „Șoimii” (1925–1929). Debutează la „Gazeta de Transilvania”, în 1898, cu cronică literară. Va continua să publice note și recenzii, studii, articole despre limba română și folclor, traduceri și în „Deșteptarea”, „Drum drept” (Târgu Mureș), „Carpații”, „Tribuna literară”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională” ș.a.

Cunoscut în mediile profesionale transilvănene, dar și din restul țării, S. s-a remarcat printr-o susținută activitate publicistică, scriind fie manuale, fie studii pedagogice, istorice, folclorice. Este preocupat în mod deosebit de cultura veche românească, multe lucrări având în atenție atât activitatea diaconului Coresi, cât și trecutul cultural al românilor din Șcheii Brașovului. Ca latinist, a elaborat nu doar manuale, ci și un studiu, *Eminescu și clasicismul latin*, de fapt un fragment dintr-un text mai amplu, *Clasicismul greco-roman și literatura noastră*, inclus, în 1930–1931, în anuarul Liceului „Alexandru Papiu Ilarian”. Aici susține că „nota accesorie a clasicismului” i-a fost impregnată poetului român de Horațiu, Tibul și Propertiu. Chiar dacă nu întotdeauna validate (N. I. Herescu a sancționat afirmația referitoare la aceste filiații în opera lui Eminescu), intervențiile lui S. sunt contribuții la istoria culturii noastre. Câteva traduceri în latină din poezia eminesciană (*Criticilor mei*, un fragment din *Scrisoarea I*, *Glossă* sau *Luceafărul*, transpus în colaborare, ș.a.) au fost recuperate din pagini de revistă și publicate în 1974 în ediția bilingvă M. Eminescu, *Poezii – Carmina*.

SCRIERI: *Antropomorfisme și antiantropomorfisme în limba română*, Brașov, 1900; *Coresi scriitor sau tipograf?*, Brașov, 1901; *Un capitol din activitatea diaconului Coresi*, Brașov, 1902; *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: liturghierul diaconului Coresi tipărit la Brașov, în 1570*, Târgu Mureș, 1927; *Catehisme românești din 1544 (Sibiu) și 1559 (Brașov)*. *Precizări cu privire la izvoarele lor*, Târgu Mureș, 1936; *Minunata cetate a Brașovului. Cărturarii brașoveni ai secolului al XVI-lea ca ctitori ai limbei noastre literare*, Brașov, 1943.

Repere bibliografice: Andrei Bârseanu, *Istoria școalelor centrale române gr. -or. din Brașov*, Brașov, 1902, 597–598;

Ilie Cristea, *Un portret: N. Sulică*, „Mureșul”, 1923, 41; Margareta Ștefănescu, „O nouă publicație românească din sec. 16: Liturghierul diaconului Coresi”, „Arhiva”, 1927, 3–4; N. I. Herescu, „Clasicismul greco-roman și literatura noastră”, RC, 1930, 1; Al. Graur, „Clasicismul greco-roman și literatura noastră”, VR, 1931, 2; Al. Procopovici, „Catehisme românești din 1544 (Sibiu) și 1559 (Brașov)”, DR, 1943, 2; Bucur, *Istoriografia*, 387–388; Vasile Netea, *Folclorul și folcloriștii mureșeni*, Târgu Mureș, 1983, 73–77; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 841–842.

D.Gr.

SUMIYA Haruya (5.II.1931, Kokufu-mura, azi Gunma-mati, Japonia), traducător japonez. Face parte dintr-o familie cu o tradiție intelectuală de generații, tatăl său, Sumiya Saburo, fiind el însuși poet. După ce în 1953 a obținut licența în litere (literatură franceză) la Universitatea din Tokio, teza fiind consacrată lui Paul Éluard, a fost, succesiv, redactor la câteva edituri, redactor-șef la *Gakken Shinseiki Encyclopedic Lexicon* (1964–1968), doctorand (apoi doctor) și lector de limba japoneză la Universitatea din București (1986–1990), lector de limba română la The Foreign Studies Institute al Ministerului Afacerilor Externe din Japonia (1992–1996). Din anul 1975 vine în repetate rânduri în România, unde participă la cursurile de vară organizate de Universitatea din București, predă limba și literatura japoneză în sistemul universitar, iar din 1993 este director al Asociației de Prietenie Japonia–România. La noi i s-au acordat mai multe distincții, între care Premiul Fundației Culturale Române (1999), Premiul „Eminescu” (2011), și a fost decorat cu Meritul Cultural în grad de Comandor (2004). Romanciera Claudia Sumiya (n. Golea) este soția sa.

Constatând că în Japonia puțini se interesează de limba și literatura română, S. a învățat singur românește, folosindu-se inițial de un volum cu traduceri în limbi străine ale *Mioriței*, volum însoțit și de un disc cu două interpretări în limba română ale baladei; textul l-a impresionat prin imaginea cosmică a morții, comparată cu o nuntă. Prima lui carte de traduceri, realizată împreună cu profesorul și prietenul său Atsushi Naono, specialist în limbi est-europene, care a lucrat, de asemenea, la Universitatea din București, cuprinde basme românești și se intitulează *Rumania no minwa* (1978). În Japonia, unde Mircea Eliade era cunoscut și tradus ca istoric al religiilor, S. s-a devotat tălmăcirii prozei fantastice a acestuia, dând la tipar, rând pe rând, versiuni la *Secretul doctorului Honigberger* (1982), *Nouăsprezece trandafiri* (1993), *Domnișoara Christina* (1993),

Noaptea de Sânziene (1996), *Maitreyi* (1999) și la *L'Épreuve du labyrinthe* (2009). L-a atras cu deosebire această proză, pe care o va reuni în trei volume (2003–2005, în colaborare cu Atsushi Naono), pentru că ea „se naște la punctul de convergență dintre Est și Vest, dintre Orient și Occident”. A mai transpus din proza lui Liviu Rebreanu: *Ion*, versiune premiată de Asociația Traducătorilor din Japonia pentru „cea mai bună tălmăcire dintr-o limbă străină apărută în 1985 în Japonia”, și *Pădurea spânzuraților* (1998). În *Ion* l-a impresionat nu atât drama protagonistului, cât cea a învățătorului Herdelea, exclus de la catedră pentru că își apăra limba strămoșească. **S.** s-a îndreptat și spre epica bogată, altfel dificilă pentru cel care o transpune în altă limbă, din romanul *Șatra* de Zaharia Stancu (1997). În diverse periodice și antologii a mai publicat traduceri din scrierile lui Gib I. Mihăescu, Urmuz, D. R. Popescu, Ruxandra Niculescu, Adrian Rogoz, Horia Aramă, Vladimir Colin, Gheorghe Săsărman, Mircea Cărtărescu ș.a.

Traduceri: *Rumania no minwa* [Antologie de basme românești], Tokio, 1978 (în colaborare cu Atsushi Naono); *Barukan no minwa* [Basmе balcanice], Tokio, 1980 (în colaborare cu Atsushi Naono); Mircea Eliade, *Hōnihiberugā hakushi no himitsu* [Secretul doctorului Honigberger], Kyoto, 1982, *Jukyuhon no bara* [Nouăsprezece trandafiri], Tokio, 1993, *Reijō Kurisutina* [Domnișoara Christina], Tokio, 1995, *Yōseitachi tachi no yoru* [Noaptea de Sânziene], Tokio, 1996, *Maitorei* [Maitreyi], Tokio, 1999, *Eriade gensō shōsetsu zenshū* [Proza fantastică], I–III, Tokio, 2003–2005 (în colaborare cu Atsushi Naono), *Eriade jishin o kataru meikyū no shiren* [L'Épreuve du labyrinthe], Tokio, 2009; Liviu Rebreanu, *Daichi a no inori* [Ion], Tokio, 1985, *Shokei no mori* [Pădurea spânzuraților], Tokio, 1998; Zaharia Stancu, *Jipushi no horobasha* [Șatra], Tokio, 1997.

Repere bibliografice: Ioan Adam, „În Japonia, Mircea Eliade este cel mai cunoscut autor din România” (interviu cu Sumiya Haruya), ALA, 2001, 554; George Muntean, *Sumiya Haruya – 25 de ani de activitate*, RL, 2003, 30. **I.D.**

SUNETE ȘI RĂSUNETE, revistă apărută la Viena în mai 1892. S-a păstrat un singur număr (2 din 15 mai) din această publicație subintitulată „literară-socială ilustrată”, redactată de Romulus Boiu și Corneliu Roșiescu, care își propun, așa cum se specifică în articolul *Poporul nostru*, să realizeze „un jurnal de familie” interesat de literatură, teatru și muzică. Ei publică, alături de Eugen Velescu și de Caton Theodorian, versuri, proză (schița *Lelia* din cartea *Petale* a lui Caton Theodorian), articole despre sport, o

cronică a unui spectacol al Operei din Viena (autor e Romulus Boiu), umor și anecdote. **R.Z.**

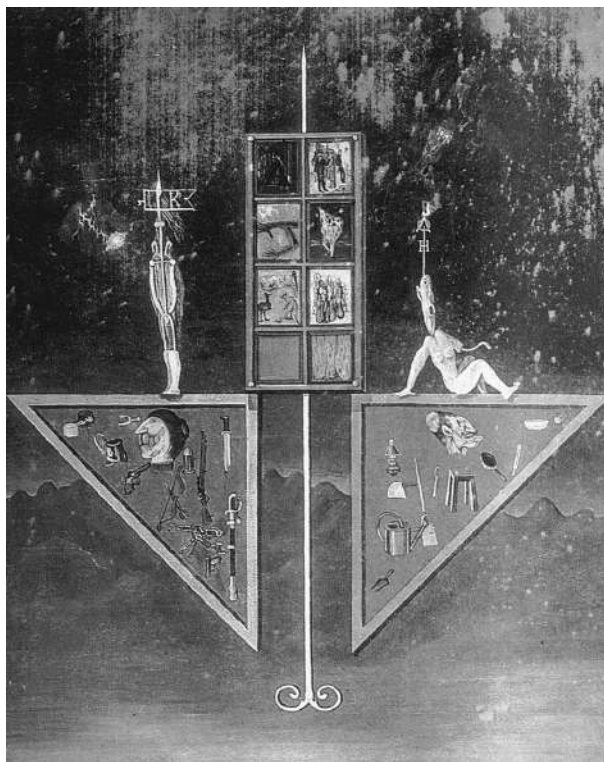
SUPLMENTUL DE CULTURĂ, revistă care apare la Iași, săptămânal, din 2004. Colegiul de redacție inițial este alcătuit din George Onofrei (redactor-șef), Emilia Chiscop, Denisa Comănescu, Florin Lăzărescu și Lucian Dan Teodorovici. Tematica primului număr e structurată pornind de la întrebarea *În ce măsură mecanismele tipice perioadei comuniste mai acționează și astăzi asupra mediului nostru cultural?*, la care răspund Ioan T. Morar, Liviu Antonesei, Mircea Mihăieș, Alexandru Călinescu și Bogdan Suceavă. În cadrul dosarului apare și un extras din *Politică și cultură*, cartea lui Adrian Marino: „Cultura neînregimentată respinge categoric concepția primitivă și profund reacționară conform căreia rolul literaturii și al artei este doar de a face educație și propagandă, redusă numai la un simplu instrument ideologic... Nimic nu dovedește mai bine și mai concret polaritatea celor două culturi din țară – cea oficială și cea care gândește și creează încă liber – decât conflictul tacit și manifest dintre mediocritatea cadrelor de conducere culturală și adevărații creatori și oameni de știință care activează în țară”. „Cronica de carte” este semnată inițial de Luminița Marcu, apoi de Doris Mironescu. Alte rubrici: „Cronică teatrală”, susținută de Luiza Vasiliu, „Ars Coquinaria” (devenită „Secretul Adrianei”), asigurată de Adriana Babeți, „Dumnezeu se uită la noi cu binoclul”, semnată de Emil Brumaru, „Portrete tombale”, ținută de Simona Sora, „Homepage, sweet home” (Florin Lăzărescu), „La loc telecomanda” (Alex Savitescu) și „Voi n-ați întrebat, fără zahăr vă răspunde” (Bobo și Bobi). Al doilea număr din 2004 se distinge prin ancheta *Capitalismul în viziunea sindicatelor artistice*. Își exprimă opiniile Mihai Mălaimare și Ion Caramitru. În același număr Luminița Marcu îl interviează pe Norman Manea, care va mai fi interviuat ulterior și de George Onofrei. Altă anchetă pe care o propune revista este dedicată cercetătorilor români specializați în istoria recentă a României (24/2005), la care sunt prezenți Marius Oprea, Stejărel Olaru, Adrian Cioflâncă. Alex Savitescu îi ia un interviu lui Mircea Martin, intitulat *A fi vedetă culturală nu este neapărat spre binele literaturii*, în alt număr George Onofrei îl interviează pe Sorin Alexandrescu: *Statul nu trebuie să fie lingușit ca să dea bani la cultură*, iar ulterior Constantin Vică îl interviează pe Șerban Foarță:

Versificația îi cam obosește pe cetățenii onorabili. Alex Savitescu mai semnează interviul *M-aș fi bucurat să trăiesc într-o țară în care celebră să fie Oana Pelea, nu Gigi Becali* cu Alex. Leo Șerban. Interesant este interviul luat de Veronica D. Niculescu lui Mircea Cărtărescu, care, întrebat și dacă mai scrie poezie, afirmă: „Nu m-am oprit niciodată din scris poezie [...]. Tot ce scriu e poezie. Dacă un roman este bun, este pentru că are un strop de poezie în el”. Continuând seria interviurilor, frecvente în **S.c.**, mai târziu în sumar figurează un interviu cu Herta Müller realizat de Constantin Vică, altul cu Salman Rushdie luat de Marius Constantinescu; de altfel, în numărul 290/ 2010 romancierului i se va publica în avanpremieră un fragment din volumul *Luka și focul vieții*, în traducerea Danei Crăciun. De remarcat este și dosarul *Șefii instituțiilor de cultură*, la care răspund Adrian Iorgulescu și Eugen Simion. Ținând pasul cu ce e nou în comunicare, dosarul îngrijit de George Onofrei și având genericul *Cartea, între critică literară și blogosferă* primește răspuns de la Corina Sabău, Florin Lăzărescu, Tudor-Călin Zarojanu și Florin Irimia. Se mai disting editorialul lui Lucian Dan Teodorovici, pus sub titlul *Tradiția românească*, și un dosar realizat de Ciprian Marinescu, *Căutăm artist neblazat contra salariu onorabil*. De asemenea cu un caracter permanent, revista realizează la începutul fiecărui an un top al celor mai bune cărți din anii precedenți, top realizat pe baza opiniilor criticilor Codrin Liviu Cuțitaru, C. Rogozanu, Daniel Cristea-Enache, Doris Mironescu și Florin Irimia. În **S.c.** se alocă spații importante publicității privind cărțile de la Editura Polirom, cea care, de altfel, susține apariția săptămânalului. Se mai remarcă articolul lui C. Rogozanu *Anticorupția și intelectualii*, discuția despre volumul *Cutia cu bătrâni*, singura operă de ficțiune a lui Andrei Oișteanu, la care se referă Daniel Cristea-Enache, Cosmin Ciotloș și Paul Cernat. Intră în sumar și rubricile „Cronica de film” (Iulia Blaga), „Teatrul în laborator” (Luiza Vasiliu), „Românii e deștepți” (Radu Pavel Gheo), „Muzica pe litere” (Răzvan Țupa), „Liberul arbitru” (Sorin Stoica), „Arte vizuale” (Matei Bejenaru), „Trimisul nostru special” (Florin Lăzărescu). **S.c.** nu este un „magazin cultural” obișnuit, ci o revistă cu un conținut substanțial, cu o structură bine gândită, frecvente fiind dosarele, interviurile cu oamenii de cultură ai momentului, dezbaterea de idei din numerele

tematice, rubricile variate, abordarea relaxată a unor subiecte serioase etc. **Ș.A.**

SUPRAREALISM. Termen de proveniență franceză, **s.** desemnează într-o primă fază cea mai importantă mișcare artistică a avangardei istorice, devenind în a doua jumătate a secolului al XX-lea un fenomen care depășește militantismul avangardist. Ilustrat plenar în literatură și în pictură, **s.** se manifestă și în film, filosofie socială sau în viața social-politică. Termenul apare în revista „Sic” a lui Pierre-Albert Birot; unanim recunoscută rămâne utilizarea sa – „dramă suprarealistă” – din subtitlul piesei *Les Mamelles de Tirésias* a lui Guillaume Apollinaire, reprezentată în 1916 și numită inițial „dramă supernaturalistă”. Cât privește curentul, **s.** se naște în 1919 ca mutație a dadaismului, avându-l drept inițiator și lider pe medicul psihiatru André Breton; după unul dintre cei mai reputați cercetători ai mișcării Dada, Michel Sanouillet, **s.** ar reprezenta „variantea franceză a dadaismului”, opinie ce contrazice net și afirmațiile lui Breton. Adept al psihanalizei freudiene și format ca poet sub influența lui Paul Valéry, înainte de a se

Victor Brauner, Banchetul

converti la anarhismul Dada, Breton și-l revendică drept „inspirator” pe Jacques Vaché, un prieten mort pe front în 1916. Plasată sub tutela unor maeștri precum Lautréamont, Arthur Rimbaud și Stéphane Mallarmé, revista „Littérature”, pe care o fondează Breton în 1919 împreună cu Louis Aragon și Philippe Soupault, funcționează o vreme ca organ de presă al dadaismului. Dincolo de influența lui Guillaume Apollinaire, Saint-Pol-Roux și a lui Pierre Reverdy (cu teoria sa asupra arbitrariului imaginii poetice înțeleasă drept „creație pură a spiritului”), un rol decisiv în constituirea s. îl au descoperirile lui Breton la nivelul inconștientului pacienților săi și contactele cu diferite personaje bizare, aventurate în zone periculoase ale existenței. Dacă Dada a însemnat – ca simptom cultural – un moment de ruptură radicală și un protest ludic împotriva războiului detonat în Elveția, chiar miezul cel mai „neutru” al acestuia, marea revoltă poetică a s. capătă în context o semnificație terapeutică aplicată unei umanități în schimbare, marcată de trauma conflictului mondial și de marile crize ale modernității tehnologice. Despărțirea totală de anarhia nihilistă a dadaismului se produce în 1922, pe o linie „constructivă” fundamental diferită de abstracționistul constructivist (concretizat îndeosebi în arhitectură și plastică). În 1920 Breton și Soupault publică primul text „pur” suprarealist, *Les Champs magnétiques*. În anii imediat următori li se alătură „adepti” precum poezii Paul Éluard, Robert Desnos, Benjamin Péret, Marcel Duchamp, cinești ca Georges Sadoul sau pictori ca Max Ernst și Francis Picabia. În 1924 Breton întemeiază un „birou de cercetări suprarealiste” care va edita revista „La Révolution surréaliste”, marcată inaugural prin publicarea „primului manifest” al s., acesta fiind definit ca „autonomism psihic pur, prin care o încercare este făcută să exprime, fie oral, în scris sau într-o altă manieră, adevărata funcționare a gândului. Comanda gândului, în absența totală a controlului gândului, excluzând orice preocupare morală sau excentrică”. Influențat decisiv de psihanaliza freudiană și centrat pe captarea și eliberarea subconștientului reprimat, ca și pe valorificarea complexului oedipian, s. afirmă că arta se situează într-o „realitate superioară a unor forme până atunci disprețuite”, fiind bazată pe „omnipotența visului” și pe „jocul dezinteresat al gândirii” eliberate de orice constrângeri raționale exterioare. Caracterul antiacademist, antitraditionalist, antioficial

Perahim, Călăul

propriu atitudinii s. se manifestă prin provocări politice la adresa guvernului francez, pamflete, scandaluri în locuri publice, proteste anticoloniale (cum ar fi cel din 1925 împotriva războiului din Maroc). Mișcării, care ajunge să dețină monopolul avangardei europene, i se alătură nume noi – scriitori și artiști plastici – ca Joseph Delteil, Raymond Queneau, Man Ray, Salvador Dalí, René Char, Giorgio De Chirico, Pablo Picasso, Antonin Artaud, Roger Vitrac, Georges Ribbemont-Dessaignes, André Masson, Henri Michaux, Luis Buñuel, Yves Tanguy, Jacques Prévert ș.a. Printre ei se află și foști dadaști precum Hans Arp și Tristan Tzara sau foști cubiști ca René Magritte. Situate în descendența romantismului negru, preocupările suprarealiștilor pentru „eliberarea eului” de sub opresiunea supraeului „burghez” merg către examinarea și experimentarea unor fenomene psihice necontrolabile, către onirism, ocultism, magnetism, magie, alchimie, divinație sau hipnoză, cu o preocupare specială pentru testarea unor tehnici de captare a misterului existenței. Diferența dintre hazardul obiectiv al s.

– în care eliberarea psihismului individual stimulează identificarea unor coincidențe cvasiepifanice în cele mai anodine evenimente ale cotidianului – și hazardul pur celebrat de Tzara prin metoda „cuvintelor scoase din pălărie” este definitorie. Dacă hazardul dadaist era captat printr-un bricolaj exterior, dicteul automatic teoretizat de Breton implică eliberarea spontană a creativității individuale inconștiente, fără cenzura exercitată de rațiune și de supraeu: „Scrieți repede, fără subiect preconcept, destul de repede pentru a nu reține și a nu fi tentați să vă recitiți. Prima frază va veni singură, dat fiind că, în fiecare secundă, există o frază străină gândirii noastre conștiente, care nu așteaptă decât să fie exteriorizată”. Spre deosebire de fronda mecanicistă a futurismului și a dadaismului, **s.** e centrat pe interioritatea psihică, pe inconștientul personal și colectiv, aducând la suprafață un imaginar „miraculos”, reprimat de raționalismul dominant al culturii occidentale moderne. Dada anunță „noul ev”, în vreme ce **s.** îi reprezintă mentalul revoluționar, convulsiv. La limită, **s.** se definește ca mistică existențială și mod de viață, iar operațiunea de revrăjire a lumii propusă de el se întâlnește – e adevărat, într-o cheie eminamente laică – cu teoriile lui Mircea Eliade despre „sacru și profan” sau *coincidentia oppositorum*. În general (dar nu întotdeauna), suprarealiștii sunt atrași de „sacru negativ” și de tradițiile eretice, vădind un gust particular pentru vrăjitorie și demonologia medievală (îndeosebi cea erotică: incubi, sucubi etc.). De notat, de asemenea, predilecția pentru arta copiilor și pentru cea a alienaților mintal, asimilate libertății absolute. Un rol-cheie îi este atribuit iubirii (inclusiv erotismului) ca modalitate de transgresiune, de eliberare de falsitatea standardizată a contingentului burghez. S-ar putea spune că atât genealogiile culturale pe care Breton & Co le asumă, cât și tradițiile refulate pe care le recuperează sunt ele însele suprarealiste: de la mistici ca Meister Eckhart la blasfemiatori ca marchizul de Sade, de la Hyeronimus Bosch la Rimbaud și Lautréamont. Filosofic, **s.** poate fi aproximat ca o mixtură între gândirea lui Marx și psihanaliza lui Freud. Imperativului schimbării lumii propovăduite de Marx suprarealiștii îi preferă totuși necesitatea „schimbării vieții” (Rimbaud), estetica suprarealistă fiind una atitudinală; pentru Breton „frumusețea va fi convulsivă sau nu va fi deloc”, iar ceea ce este exprimat nu are nevoie de interpretare/decodare (se recunoaște aici

„obiectivitatea” absolută a *ready made*-ului dadaist). Alianța între marxism și freudism, între revoluția socială și eliberarea subconștientului (nevrotic, obsesional, traumatic), reprezintă doar latura diurnă, raționalistă, științifică a **s.**, tehnicile sale „filosofice” de eliberare. Căci există și modalități mai practice, de la cele magico-divinatorii la cele medicale: hipnoză, provocare de paranoia (la Dalí ș.a.), delir sau demență declarată sau extatice: droguri, erotism, menite să realizeze „recuperarea totală a forței noastre psihice”. În *Second manifeste du surréalisme* din 1929 fenomenul capătă o definiție cvasiermetică, legată de căutarea unui punct în care „viața și moartea, realul și imaginarul, comunicabilul și necomunicabilul, înaltul și adâncul încetează de a mai fi simțite în chip contradictoriu”. E vorba de latura nocturnă – iraționalistă, ocultă, magico-ezoterică, în fond antimodernă – a mișcării, care o va bruia mereu pe cea dintâi, generând conflicte interne; printre cei mai fervenți adepți ai acestei orientări se numără Antonin Artaud, „parasuprarealistul” ezoteric René Daumal și gruparea de la revista „Le Grand jeu”. În anii următori activitatea grupării suprarealiste se dezvoltă în două direcții opuse: una anarhistă, doctrinară, a lui Breton (care, deși aderă în 1927 la Partidul Comunist Francez, împreună cu mulți dintre colegii săi, refuză disciplina de partid în artă); alta comunizantă, regrupată în jurul revistei „Claire” a lui Jean Berber, și ilustrată, între alții, de Louis Aragon, Paul Éluard, Georges Sadoul, Pierre Naville sau Pablo Picasso. Chiar dacă „La Révolution surréaliste” se va transforma în 1930 în „Le Surréalisme au service de la révolution”, liderul mișcării – inspirat de „clasici” anarhiști ca Mihail Bakunin și Piotr Kropotkin sau de teoriile asupra amorului liber – se situează pe pozițiile „revoluției permanente” a lui Lev Troțki, în timp ce Aragon, Éluard și ceilalți aderă la ortodoxia comunistă a lui Stalin și la Internaționala a III-a. Conflictul Stalin versus Troțki trece, așadar, prin interiorul **s.** francez și nu numai al lui. În 1933 Breton (împreună cu Roger Vitrac, Robert Desnos, Antonin Artaud, René Char, Salvador Dalí, Luis Buñuel) se delimitează tranșant de stalinism în numele unui **s.** „pur”; în 1938 pleacă în Mexic, pe urmele lui Troțki (urmărit de poliția secretă sovietică și adăpostit în casa pictoriței suprarealiste Frida Kahlo). Aici înființează așa-numita Federație internațională a artei independente și semnează, împreună cu Troțki (autorul de facto) și cu Diego Riviera,

„al treilea manifest al suprarealismului”. În 1940 Breton părăsește Franța ocupată de germani (expunându-se acuzelor unor colegi participanți la Rezistență) pentru Statele Unite, unde lansează, în 1942, *Prolégomènes à un troisième manifeste du surréalisme ou non* și de unde se întoarce în 1946, fără a mai reuși să reactiveze mișcarea suprarealistă franceză. Tendința divergentă are drept pandant fervoarea centralizatoare a lui Breton, autoînstituit drept „papă al suprarealismului”. Veghind la puritatea doctrinei, acesta primește adepți și excomunică eretici, **s.** devenind, tot mai mult, o organizație cu ambiții de biserică universală constituită pe principiile unei secte inițiatice cu centrul la Paris și periferia oriunde, cu filiale și militanți în numeroase țări din Europa și de pe alte continente (Asia, Africa, America Latină și cea de Nord). În Statele Unite **s.** va impulsiona experiențele expresionismului abstract și ale *action painting* (Jackson Pollock, Arshile Gorky, Mark Rothko). În Anglia sculptorul Henry Moore, pictorul Paul Nash, revista „New Verse” și poetul David Gascoyne se vor revendica explicit de la **s.** În cercurile suprarealiste vin și scriitori „erotici” precum Henry Miller sau Anaïs Nin. Dacă în Italia **s.** va fi aclimatizat doar superficial la nivel poetic, îndeosebi prin eforturile lui Curzio Malaparte și ale revistei „Prospective” (fără a uita, în domeniul plasticii, sculpturile lui Alberto Giacometti sau „pictura metafizică” a lui De Chirico), manifestări proeminente se înregistrează în Spania, prin poezii „generației de la 1927” (Rafael Alberti, Vicente Aleixandre, Luis Cernuda, Guillermo de Torre, Vicente Huidobro, Dámaso Alonso, Pedro Salinas, Federico García Lorca ș.a.), prin filmele lui Luis Buñuel sau prin pictura lui Salvador Dalí și Juan Miró. Tot de la **s.** se revendică grecii Odisseas Elytis sau Nikos Engonopoulos și cehul Vítězslav Nezval. Ecouri decisive ale **s.** apar și în formula realismului magic sud-american. În plan muzical **s.** a influențat aleatorismul postserial și *free jazz*-ul, iar un poet *flower power* precum cantautorul Jim Morrison îl va recunoaște drept maestru pe Antonin Artaud. Un rol determinant va juca și în sociologie, filosofie și în critica literară, prin intermediul lui Herbert Read, Susan Sontag sau Georges Bataille. Prin Roland Barthes și mai ales prin Gilles Deleuze (via Gherasim Luca) **s.** va stimula și gândirea poststructuralistă, ca și mișcările de tineret din Occidentul anilor '60 (*beat*, mai '68 etc.). Dispozitivele tehnice de captare a

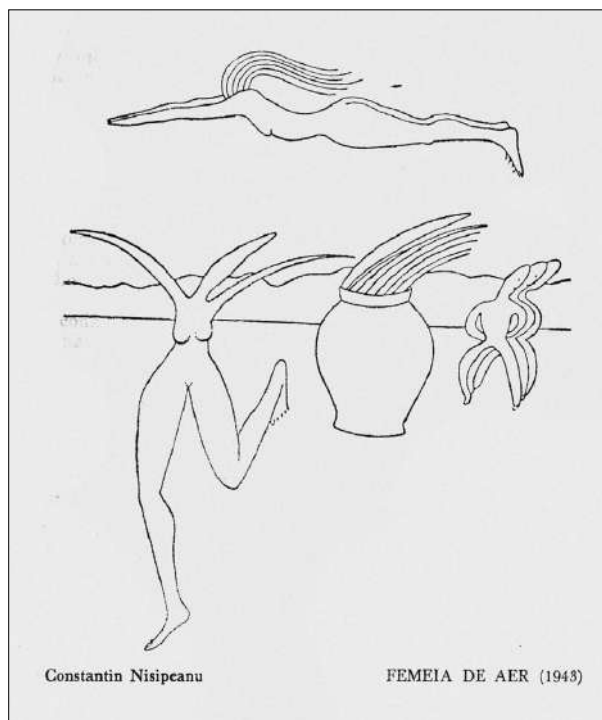
„suprarealității” (de la jocuri de tip „cadavres esquies” la „paranoico-critica” lui Dalí și experimentele narative de tip OuLiPo – acronim pentru *Ouvroir de Littérature Potentielle*) se asociază cu forme de socializare și mitologii specifice. **S.** problematizează deopotrivă realitatea (căreia îi dezvăluie dimensiunile ascunse, inaparente) și reprezentarea (căreia îi denunță convenționalitatea), cultivând o artă obsesională și enigmatică, definită de imprevizibilul asocierilor și de fluiditatea metamorfozelor imaginare. Cel puțin la fel de spectaculoasă ca poezia, pictura reformulează, reinventându-l, alegorismul mistic și ezoteric al artei renascentiste, manieriste sau baroce. În principiu, suprarealiștii refuză literatura și talentul; ei nu „creează opere” ci „produc texte”. Proza lor este eminamente poematică, iar romanele lor sunt poeme-gigant, fluxuri mentale hibride, precum *Le Paysan de Paris* de Louis Aragon, *Nadja* de André Breton, *Roman de dragoste* de Gherasim Luca, *Zenobia* de Gellu Naum.

În România **s.** e receptat inițial cu răceală și curiozitate distantă la „Contemporanul” (1922–1932) și la „Integral” (1925–1928), unde constructivismul și futurismul primează. Elemente suprarealiste apar totuși în imagismul luxuriant al poemelor lui Ilarie Voronca. Situația se schimbă odată cu apariția în 1928 a revistei „Urmuz” (prin Geo Bogza, autor de

M. Blecher, Prințul meu

fragmente suprarealiste în proză) și mai ales a revistei „unu”, care își asumă – în plan estetic și politic – o identitate doctrinară suprarealistă, chiar dacă inconsecvent, superficial și mimetic, cu Sașa Pană erijat în rol de Breton autohton. Declarațiile de intenții au rareori acoperire în realizările efective, oscilând de regulă între mici teribilisme ludic-juvenile și un imagism dezlănțuit, consumat de propriul exces, cum se întâmplă la Ștefan Roll în *Moartea viei a Eleonorei*. Cel mai autentic s. de la „unu” rămâne cel al lui Geo Bogza, atât în versuri (potrivit lui Ion Pop, autorul *Poemului invectivă* ar fi, parafrazându-l pe Breton, „suprarealist în revoltă”), cât și în prozele poetice (*Jurnal de chaise-longue*) sau în manifestele sale incendiare (*Exasperarea creatoare, Reabilitarea visului, În vocabular, divagații și precizări*). În schimb, revista-satelit „alge”, apărută în 1930, și suplimentele sale cu titluri scandaloase vădesc – în ciuda vârstei fragede a realizatorilor – o identitate suprarealistă mai autentică și mai fidelă programului bretonian; sunt publicate, ostentativ, inclusiv versuri ale unor copii de șase ani ca Freddy Goldstein sau ale unor alienați mintal, cum ar fi Petru Poppescu-Poetul. După un experiment „social” trecător alături de maestrul lor Bogza la publicația în număr unic „Viața imediată” (1933, cu manifestul antipurist *Poezia pe care vrem s-o facem*), câțiva dintre militanții ei, poeții Gherasim Luca și Paul Păun, artistul plastic S. Perahim, aprofundează s. Li se alătură câțiva afini din provincie: Șuly-Tașcu Gheorghiu și Cocoli Talaat-Virgil Teodorescu de la revista constănțeană „Liceu”, brăileanul Dolfi Trost, craioveanul Constantin Nisipeanu, pictorul Jacques Herold din Piatra Neamț. Dacă Sașa Pană poate fi considerat „arhivarul” și „managerul” primului val al s. din România, Geo Bogza e, cu siguranță, primul său catalizator. În orbita influenței sale va intra, alături de Luca sau Păun, și francțirorul M. Blecher, aflat într-o corespondență susținută cu suprarealiștii francezi de la „Révolution surréaliste”. Mai mult decât tatonanta plachetă de versuri *Corp transparent* (1934), acest scriitor heterodox e asimilabil în cel mai înalt grad spiritului s. prin straniul roman confesiv *Întâmplări în irealitatea imediată* (1936), în care își atinge idealul de a scrie cu acea „demență la rece, perfect lizibilă și esențială” ce se degajă din pictura lui Salvador Dalí. Personalitatea cea mai puternică a s. românesc este însă, alături de pictorul Victor Brauner și de Gherasim Luca, Gellu Naum,

Constantin Nisipeanu, Femeia de aer

militant social și artist impenitent în anii '30 – '40, când editează, sprijinit și de Virgil Teodorescu, revista de atitudine „Tânără generație” (1935) și volumele *Drumețul incendiar* (1936) și *Vasco da Gama* (1940), antiburgheze și antiacademiste, de o mare violență a limbajului. Student la Filosofie, Naum pleacă la Paris la sfatul prietenului său Victor Brauner (emigrat deja în Franța) și în 1938 devine bursier la Sorbona, unde pregătește o teză de doctorat despre Pierre Abélard și intră în contact cu grupul din jurul lui André Breton, care îi va propune să realizeze, împreună, un număr special din revista „Mino-taure”, centrat pe „demonialitatea obiectului”. Tot atunci Gherasim Luca, ajuns la Paris pe o filieră asemănătoare, intră în contact cu grupul „angajat” al lui Louis Aragon, virând însă și el către troțkism. Omologat astfel mai întâi prin Naum, Luca și Brauner, s. autohton se maturizează deplin în perioada celui de-al Doilea Război Mondial și, după o activitate subterană, cunoaște o remarcabilă înflorire în perioada 1944–1947, fiind apoi inhibat de instaurarea dogmatismului stalinist. După cum s-a afirmat, odată cu epuizarea s. francez, „capitala” mișcării devine Bucureștiul (Breton însuși recunoaște faptul

că „centrul lumii suprarealismului se află la București”). Ca și în cazul romantismului, futurismului și dadaismului, **s.** este, așadar, receptat imediat, perfect sincron cu modelele sale externe, dar asimilat cu întârziere. Constituit în 1943, așa-numitul Grup Suprarealist Român – ultimul grup suprarealist activ din lume, așa cum Eminescu fusese ultimul mare romantic european – îi cuprinde pe Gellu Naum, Gherasim Luca, Paul Păun, D. Trost și pe Virgil Teodorescu, iar activitatea lui s-a tradus prin lansarea de manifeste și „invenții” specifice, expoziții artistice (cubomanii „nonoedipiene”, mișcări „subtaumaturgice”, grafii colorate), edituri și colecții editoriale (Éditions de l'Oubli, Editura Negația Negației, „Colecția suprarealistă”, Colecția „Infranoir”), plachete individuale și colective de poezie sau proză (*Castelul orbilor*, *Medium*, *Marea palidă*, *Quantitativement aimée*, *Le Vampire passif, avec une introduction sur l'objet objectivement offert*, *Inventatorul iubirii*, *Parcurg imposibilul*, *Marea Moartă*, *Le Secret du Vide et du Plein*, *L'infra-noir*, *Éloge de Malombre*, *Blănurile oceanelor*, *La Provocation* ș.a.). „Invențiile” grupării cultivă obsedant litera „o”: „oniromancie obsesională”, „obiect oferit în mod obiectiv” ș.a. Se inventează și „limbi” poetice noi de uz personal („leoparda” lui Virgil Teodorescu într-un poem „tradus” pe coloane, amintind experimentele rusești de tip „zaum” sau „gga”; ulterior „limba spargă” a Ninei Cassian). Cel care va imprima o dimensiune lingvistică particulară **s.** este însă principalul teoretician al grupării, Gherasim Luca, ale cărui poeme deconstruiesc semantic cuvintele până la constituenții lor elementari, eliberând prin alunecări ludic-subversive de semnificanți ceea ce Jacques Lacan va numi „inconștientul lingvistic”. Foarte repede însă disensiunile își fac apariția și grupul (extrem de redus oricum) se scindează. Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu lansează în 1945 manifestul *Critica mizeriei* însoțit de pamfletul *Mizeria criticii*, în care denunță sistemul criticii literare ostile din România și „impotura” pseudosuprarealiștilor de la „unu”. De partea cealaltă, Gherasim Luca și D. Trost lansează, tot în 1945, manifestul „pentru export” *Dialectique de la dialectique. Message adressé au mouvement surréaliste international*, propunere ambițioasă de revitalizare și „purificare” radicală a **s.**, dincolo de unele afirmații așa-zicând hazardate (gen „erotizarea fără limite a proletariatului”). Contribuția teoretică a grupului la **s.** mondial e, oricum,

majoră, încă insuficient reliefată. În anii următori Luca, Păun și Trost se expatriază, în vreme ce, rămași în țară, Naum și Teodorescu se împart între un **s.** secret și amorsarea conformismului oficial (mult mai accentuat în cazul celui de-al doilea). Activitatea grupului român nu rămâne străină lui Roland Barthes, funcționar – după război – la Ambasada Franței de la București. Devenit poet de expresie franceză, Gherasim Luca va impulsiona, la rândul-i, prin „fisiunea” deconstructivă a limbajului său poetic, gândirea lui Gilles Deleuze. Elemente suprarealiste semnificative au fost identificate și în „scenariul” din *Cartea Oltului* (1945) de Geo Bogza. Port-drapelul **s.** subteran din România rămâne în deceniile următoare Gellu Naum; scris în 1948 și tipărit postum, în 2002, *Calea șearpelui* poate fi citit ca un „ghid” inițiativ ocult. În anii '50, dincolo de traduceri și de unele plachete ocazionale, acesta își camuflează imaginația ce ține de **s.** în două cărți de succes pentru copii avându-l în centru pe pinguinul Apolodor. Revenit la vechile unelte și la „suprafața” vieții editoriale ca poet și dramaturg în anii '60, ani ai destinderii poststaliniste, Naum devine maestrul din umbră pentru tineri discipoli neosuprarealiști, de la Nora Iuga și Sebastian Reichmann la Dan Stanciu ș.a. **S.** își pierde, acum, atributele avangardiste directe (agresivitatea, militantismul revoluționar), operând mai discret și mai în profunzime. Exportul de **s.**, de la veteranii Brauner, Herold, Gherasim Luca, Paul Păun la mai tinerii Sebastian Reichmann, Andrei Codrescu și Dan Stanciu, e dublat de influențe oblice interne. Bunăoară, „onirismul estetic” de la finele anilor '60 (Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, Vintilă Ivănceanu, Daniel Turcea, Emil Brumarșu ș.a.) se va defini în opoziție relativă cu „somniașismul” **s.**, reformulând o parte din elementele acestuia. Stimulată de reinventarea lui Gellu Naum, dar și de redescoperirea poeziei agresive a lui Geo Bogza, o vogă târzie a fenomenului și chiar o mitizare a sa se înregistrează în anii 1990–2000, cu efecte notabile asupra unor poeți și artiști plastici din noile generații.

Repere bibliografice: Philippide, *Considerații*, I, 182–185; Streinu, *Pagini*, 144–147; Călinescu, *Principii*, 17–52; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969; Ion Biberi, *Arta suprarealistă*, București, 1973; *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983; ed. Constanța, 2006; Adrian Marino, *Tendances esthétiques*,

în *Les Avant-gardes littéraires de XX-e siècle*, II, Budapesta, 1984; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *passim*; Micu, *Modernismul*, II, *passim*; *Avangarda românească*, MS, 1990, 3–4 (număr special); Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990; *L'Avant-garde roumaine et son contexte européen*, „Euresis”, 1994, 1–2 (număr special); Victor Ivanovici, *Suprarealism și „suprarealisme”*. Grecia, România, țările hispanice, Timișoara, 1996; *Literatura românească de avangardă*, îngr. și pref. Gabriela Duda, București, 1997; Simona Popescu, *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum*, București, 2000; Crohmălniceanu, *Evreii, passim*; *Avangardismul literar*, îngr. și pref. Nicolae Bârna, București, 2003; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, București, 2003; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003; *Despre interior–exterior. Gellu Naum în dialog cu Sanda Roșescu*, Pitești, 2003; *La Réhabilitation du rêve. Une anthologie de l'Avant-garde roumaine*, îngr. Ion Pop, Paris–București, 2006; Paul Cernat, *Avangarda românească și complexul periferiei. Primul „val”*, București, 2007; Dan Gulea, *Domni, tovarăși, camarazi. O evoluție a avangardei române*, Pitești, 2007; Ion Pop, *Introducere în avangarda literară românească*, București, 2007; Ioana Vlasu, *Culorile avangardei. Artă în România 1910–1950*, București, 2007; Stelian Tănase, *Avangarda românească în arhivele Siguranței*, Iași, 2008; Ion Pop, *Din avangardă spre ariergardă*, București, 2010. **P.C.**

SURU, George (16.II.1940, Caransebeș – 30.V.1979, Caransebeș), poet. Înscris în acte cu prenumele Gheorghe-Cornel, **S.** urmează școala primară și liceul în orașul natal, apoi cursurile Facultății de Filologie a Institutului Pedagogic din Timișoara, dar licența și-o ia la Universitatea din Cluj în 1963. Este cadru didactic suplinitor la școlile din satele bănațene Vârciorova și Petroșnița, metodist cultural la Reșița (din 1964) și, începând cu 1970, profesor la Liceul „C. Diaconovici Loga” din Caransebeș. Conduce cenaclul literar „Mihail Halici” de la Casa de Cultură din Caransebeș, fiind și inițiatorul revistei „Jurnal” (1979–1980), subintitulată „caiet literar-artist și social-cultural”. Este recunoscut ca un animator emblematic al vieții literare locale, se bucură de prietenia scriitorilor Sorin Titel, Horia Pătrașcu, Maia Belciu ș.a., reușește să organizeze întâlniri cu poeți de relevanța lui Nichita Stănescu și a lui Petre Stoica. Debutază cu versuri în „Tribuna” din Cluj (1958), iar prima carte, *Pentru a iubi*, îi apare în 1967. Mai colaborează la „Scrișul bănățean” („Orizont”), „Luceafărul”, „Ateneu”, „Ramuri”, „Iașul literar”, „Argeș”, „România literară”. În 1970 i se acordă

Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru volumul de poezii *Așteptarea coralilor*.

Începuturile poetice ale lui **S.**, ingenue, ezitante, stau sub semnul purității și al dragostei. Treptat se produce trecerea spre o lirică în care scenele pastorale interferează cu reveriile livrești, tablourile bucolice ale Banatului montan fiind transferate în zona meditației de sorginte blagiană. Aflate între reflexivitate și exhibarea bucuriei candidă de a fi, poemele investesc elementele cu semnificații simbolice puternic individualizate. Pârâul, izvorul, femeia, drumul, pasărea cântătoare, ceața, iarba, grâul și lacrima sunt câteva indicii de identitate ale poeziei lui **S.**, întoarsă spre un tărâm mitic, legendar: „Veneam din dulcea poveste a basmului,/ ca o mănăstire scufundată într-un iezor,/ ca o lacrimă în ochiul din creștet,/ Înmulțeam peștii din albiile moarte,/ Pâinea din grâul de piatră,/ Și sângeram cu inima sfârtecată prin care trecea,/ Pe gura vântului, câinele pământului” (*Exodul de nourî*). Lirismul conjugă interiorizarea ideilor cu apetența pentru sensurile etice și valorizează atât sursele foclorului, cât și modele poetice moderne. Voce înzestrată cu o anume gravitate, **S.** cartografiază traseele ascunse prin care lirismul epic, cu ecouri din Walt Whitman, transformă realitatea într-o configurație hieratică, după cum mărturisește în *Ipostază*: „Mai pot să mă reîntorc neauzit ca un șarpe,/ Domol ca o arătare lunară plutind peste lanuri de porumb/ Când în lumina cenușie cârțițele își fac rugăciunea”.

SCRIERI: *Pentru a iubi*, București, 1967; *Așteptarea coralilor*, București, 1970; *Semnul de taină*, Timișoara, 1972; *Când dragostea e pasăre cântătoare*, Timișoara, 1976; *Într-un tril de visători, Mihail și Thor*, pref. Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1976; *Noaptea semințelor*, îngr. și pref. Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1989.

Repere bibliografice: Alexandra Indrieș, *George Suru*, O, 1963, 1; Victor Ivanovici, „*Pentru a iubi*”, AFT, 1967, 22; Cornel Ungureanu, [George Suru], O, 1967, 7, 1968, 3, 1970, 7, 21, 1986, 41; Ilie Constantin, „*Așteptarea coralilor*”, RL, 1970, 26; Nicolae Țirioi, *Certitudini lirice*, O, 1971, 22; Al. Protopopescu, „*Semnul de taină*”, TMS, 1973, 9; Eugen Dorcescu, *Prezențe literare: George Suru*, O, 1975, 29; Dorin Tudoran, *Despre poet*, LCE, 1976, 38; Alexiu, *Ideografii, 186-188*; Iorgulescu, *Scriitori, 148-150*; Cornelia Ștefănescu, *George Suru*, LCE, 1979, 23; Anghel Dumbrăveanu, [George Suru], O, 1979, 23, 1989, 30; Sorin Titel, *Cu altfel de vorbe*, O, 1979, 23; Ruja, *Parte, I*, 299–304; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 430–431; *Dicț. Banat*, 738–739; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, 183–184. **O.D.**

SURUCEANU, Trofim (15.IV.1901, Suruceni, Chișinău – 10.VII.1996, Târgu Jiu), poet. Din neam de răzeși, **S.**, fiul lui Nicolae Suruceanu, rămas orfan de tată foarte devreme, urmează școala primară în satul natal, iar la Chișinău Seminarul Teologic și Facultatea de Teologie (1927–1932). Preot mai întâi în Malovata, se impune prin activitatea pastorală și de organizator social. Transferat în 1938 la Chișinău, la biserica „Sf. Gheorghe”, este numit, de asemenea, profesor de religie la Liceul Militar „Regele Ferdinand” și apărător la Consistoriul Eparhial al Mitropoliei Basarabiei. Începuse să publice versuri din 1922 în „Vulturul Basarabiei”. Mai colaborează la „Raza”, „Basarabia literară”, „Luminătorul”, „Școala basarabească”, „Viața Basarabiei”. În 1940, nevoit să plece în refugiu, se oprește la Buzău, unde va sluji la biserica Neguțători. După un an se întoarce la Chișinău, dar în 1944 ia din nou calea pribegiei, stabilindu-se ca preot la biserica „Sf. Împărați” din Târgu Jiu. De la înființare, în 1939, a fost membru al Societății Scriitorilor din Basarabia.

S. își adună poeziile în volumele *Picături de lacrimi* (1932) și *Răspântie* (1944). El compune o poezie de inspirație rurală și religioasă, cu un colorit local, ca în *Mireasa de peste Prut*, care a cunoscut o anume răspândire: „La poarta ta de curcubeu, / În nopți cu umbra diafană, / Răsari și tu, răsar și eu... / Doi morți învie-ntr-o icoană, / Se scurge vremea ca o rouă, / În visul frânt de vagabond, / Tu, peste frământarea nouă, / Te-nalți ca un lucefăr blond”.

SCRIERI: *Picături de lacrimi*, Chișinău, 1932; *Răspântie*, Chișinău, 1944.

Repere bibliografice: Tudor, *Mișcarea*, 196; Sergiu Matei Nica, *Trofim Suruceanu*. 1987, ADLTR, C-161; *Trofim Suruceanu*, în *Mireasa de peste Prut*, îngr. Alexandru Darie, pref. Grigore Vieru, introd. Mihai Cimpoi, București, 1994, 129–133; Valeriu Neaga, *Trofim Suruceanu*, LA, 1995, 33; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 143; Colesnic, *Basarabia*, III, 186–191; *Dicț. Chișinău*, 508. **D.M.**

SUȚU, Alexandru Gr. (14.III.1837, Iași – 24.VIII.1895, Iași), publicist, traducător. Fiu al beizadelei Grigore Suțu, dintr-o veche familie fanariotă din care se ridicase domnitorul Alexandru Suțu, **S.** și-a petrecut tinerețea mai mult prin străinătate. La Paris stă cincisprezece ani, apoi patru ani la Atena, unde urmează Literele. La înapoierea în țară este numit profesor de limba și literatura franceză la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană), de unde va trece la Liceul Central. Acum redactează lucrări

didactice pentru clasele secundare. Membru al secției literare a Societății Științifice și Literare din Iași, fusese, din 1879, și membru al Junimii.

Ca publicist, **S.** e cam risipit (se ocupă de chestiuni de arhitectură, de istorie ș.a.), ceea ce îi dă în vileag diletantismul. A scris și câteva proze (istorisirea naivă *Cuibul cocoveicilor*, înrăurită de N. Gane, și *Cei de pe urmă osândiți la moarte*). Împreună cu H. Tiktin începuse un dicționar român–francez–german. Cunoscător al limbii grecești, tălmăcește în 1879 cartea a patra din *Istoria lui Herodot*, însoțind-o cu o „precuvântare” și cu o schiță biografică și literară. În „precuvântare” profesorul, care recurge la vechea limbă românească, mărturisește că a sacrificat limpezimea textului în favoarea unei cât mai mari fidelități față de original. Tot din grecește traduce, în „Arhiva” (1889), cronica lui Chiparissa. E o versiune vinovată față de original, mai ales sub raportul exactității. O anumită notorietate i-a adus lui **S.** traducerea în franțuzește, cam prea lejeră, a unor poeme de M. Eminescu. Apărute mai întâi în „Arhiva” (1893), acestea vor fi reunite, postum, într-un volum, fiind precedate de o scurtă prezentare aparținând lui A. D. Xenopol. Unele păreri în probleme de artă și literatură sunt cuprinse în conferința, tipărită într-o broșură, *Geniul și talentul în artă* (1881). După o disociere între „geniu” și „talent”, conferențiarul își mărturisește atașamentul pentru arta ca „reprezentare a idealului” deslușit în „formele naturii”, forme care nu trebuie niciodată copiate întocmai. Menirea frumosului este de a-l înălța pe acela care îl contemplă. **S.** este un maioreșcian și un adept al teoriilor schopenhauriene asupra artei. Sprijinit pe autoritatea lui Ferdinand Brunetière, deschide un „proces” romanului „realist” (de fapt, naturalist) în *Studiu asupra romanului realist din zilele noastre* („Convorbiri literare”, 1884). Blamând literatura naturalistă, imitatoare „slugarnică” a naturii, junimistul îl viza pe Émile Zola și romanele „experimentale”, „patologice”. Reluând idei mai vechi, el se arată adeptul unei arte desprinse de contingent, inaccesibilă celor mulți și oferind o „petrecere” rafinată.

SCRIERI: *Geniul și talentul în artă*, Iași, 1881. **Traduceri:** Herodot, *Istoria lui...* (cartea IV), pref. trad., Iași, 1879; M. Eminescu, *Quelques poésies*, pref. A. D. Xenopol, Iași, 1911.

Repere bibliografice: Russo, *Studii istorice*, II, 478–482; Dafin, *Figuri*, III, 67–70; Călinescu, *Opere*, VIII, 366–367; *Dicț. lit.* 1900, 822. **F.F.**

SYMPOSION, publicație apărută la Cluj, bimestrial din octombrie 1938 până în decembrie 1939 și la București, trimestrial din iunie 1943 până în iulie 1944, cu subtitlul „Revistă de cultură”. Redactori: Andrei Pora și Nicolae Găgescu; odată cu seria bucureșteană, grupul redacțional este alcătuit din Nicolae Găgescu, Constantin Micu, Dumitru Isac și Romulus Vulcănescu, pentru ca în numărul 3–4/1944 caseta redacțională să îi mai cuprindă pe Mihai Isbășescu, Viorica Vlădescu și Florian Nicolau (secretar de redacție). Primul număr nu conține vreun articol-program, abia seria din 1943–1944 se deschide prin luarea de poziție a lui Nicolae Găgescu, intitulată *Prolegomena*, care explicitează scopurile publicației, apărută ca reacție la iraționalism și misticism: promovarea unei filosofii care să fie „fundamentată pe spiritul critic, rațiune și realism” ar constitui o premisă „pentru celelalte probleme de cultură”. Domină problematica filosofică, dar sunt abordate și alte domenii. Permanente sunt rubricile „Interior”, „Cronici”, „Însemnări”. Figurează cu versuri Radu Stanca (*Pan, Interior sentimental, Atavism, Noiembrie, Citadină, Oare să fie drept, Invocație*), Ion Moldoveanu, I. Manițiu, V. Copilu Cheatră, C.S. Anderco, George Sfârlea, Constantin Micu, Florian Nicolau, iar cu proză V. Copilu Cheatră, Augustin Tătaru, Zeno Macavei, Petronela Șandru-Negoșanu, Lilica Nacu, Vlad Vecerdeș ș.a. În sumar intră și articole dedicate literaturii române, aparținând lui Titus Livius Valea (*Pavel Dan, Perspectiva eminesciană, Destinul lui Octavian Goga*), Alexandru Ciorănescu (*Mihai Eminescu și teatrul*), Viorică Vlădescu (*Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*). Cronica literară e susținută de Ion Moldoveanu, Victor Iancu (pentru poezie), Horia Stanca (pentru proză). Studiile de estetică au ca autori pe Victor Iancu (*Sensul și actualitatea clasicismului*) și pe Al. Dima (*Problema clasificării artelor*), iar Romulus Vulcănescu e prezent cu eseu *Stilul horal*. Ștefan Bezdechi inițiază un dialog imaginar despre artă, avându-i ca protagoniști pe Homer, Socrate, Platon și Euripide, în timp ce Mihai Isbășescu abordează literatura germană. Ample și docte contribuții de filosofie au Dumitru Isac (*Caracterul dilematic al cunoașterii filosofice, Specificul etnic și cunoașterea filosofică, Lucian Blaga și Marele Anonim*), Traian Morariu (*Teoria adevărului în filosofia lui Kant*), Victor Iancu, Ion Petrovici (*Misiunea filosofului*), Constantin Micu, D.D. Roșca (*Etică*

intelectuală), Nicolae Găgescu, Florian Nicolau. De artele plastice se ocupă Ion Vlasu. Cronica traducerilor îi revine lui Ștefan Bezdechi, care se referă și la cartea de știință. Sectorul traducerilor propriu-zis e mai slab reprezentat: un fragment din Platon (*Elogiul lui Eros*) în transpunerea lui Ștefan Bezdechi, căruia i se datorează și o antologie din lirica neogreacă. Horia Bottea tălmăcește două poeme din Baudelaire. Alți colaboratori: Eugen A. Pora (domeniul științei), Alexandru Tohăneanu, Gheorghe Pavelescu, Tenea Aștiban (care semnează și T.A. Târnavăanu), George Oprescu, George Todoran, Grigore P. Poruțiu, Salvador Cupcea, Alice Botez, Nicolae Corodeanu, Ion Georgescu, Aurel Prodan, George Soreanu.

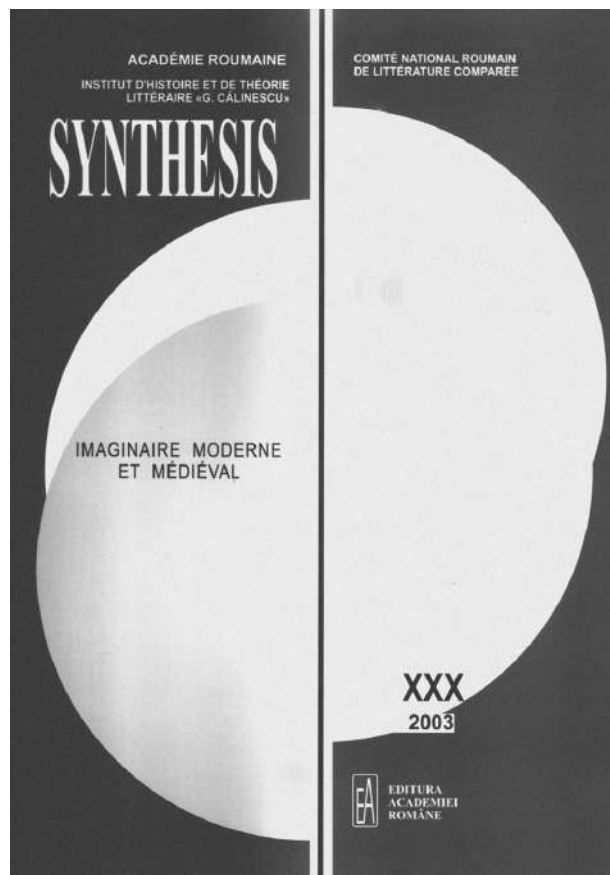
M.V.

SYNTHESIS, publicație care apare la București, anual, din 1974, ca buletin al Comitetului Național de Literatură Comparată. Colegiul de redacție inițial este compus din Zoe Dumitrescu-Bușulenga (redactor-șef), Alexandru Duțu (redactor-șef adjunct), Mihnea Gheorghiu, Ion Zamfirescu, Doina Grecu (secretar de redacție). Ulterior din redacție mai fac parte Mircea Anghelescu, Ileana Verzea, Octavian Barbossa, Adrian Marino, Cătălina Velculescu. Din 1990 până în 2000 Zoe Dumitrescu-Bușulenga conduce revista, Mircea Anghelescu e redactor-șef (până în 1997), iar în comitetul redacțional mai sunt cooptați Sorin Alexandrescu, Alexandru Balaci, Al. Călinescu, Alexandru Ciorănescu, Dan Grigorescu, Eva Kushner, Marian Papahagi, Monica Spiridon, Cornelia Ștefănescu, Ion Zamfirescu. Între 2000 și 2006 Zoe Dumitrescu-Bușulenga figurează ca director onorific, iar Dan Grigorescu este director până în 2008. Din 2003 S. are un comitet consultativ (Al. Călinescu, Livius Ciocârlie, Mihnea Gheorghiu, Adrian Marino), un comitet de redacție format din Sorin Alexandrescu, Mircea Anghelescu, Cătălina Velculescu (membri), Manuela Anton, Alexandra Ciocârlie, Cristina Balinte (secretari). În numărul dublu corespunzător anilor 2007–2008, în comitetul consultativ, internaționalizat, apar Serge Fauchereau și Michael Metzeltin, iar în comitetul de redacție figurează Manuela Anton, Cristina Balinte, Bogdan Dascălu, Magdalena Dragu. Din 2009 director devine Eugen Simion, funcția de redactor-coordonator este îndeplinită de Nicolae Bârna, iar la comitetul consultativ se asociază Dumitru Țepeneag. În comitetul de redacție revine Alexandra Ciocârlie și intră Ana Maria Romișan,

alături de Cristina Deutsch (secretar, în 2012, alături de Manuela Anton). Cu un caracter pronunțat academic, destinată în primul rând specialiștilor în domeniu, **S.** reușește să reflecte contribuțiile din comparatismul literar românesc, dar și din cel străin. Cu toate că nu este exprimată programatic, dorința publicației de a păstra o deschidere internațională și interculturală este evidentă și s-a manifestat chiar și în perioada de severe constrângeri ideologice impuse de regimul comunist, când schimburile de idei și informații deveniseră din ce în ce mai dificile. Redactate în franceză, engleză, spaniolă, germană, italiană, rusă, textele din **S.** aparțin nu doar unor autori români din generații diferite: Paul Cornea, Ileana Mihăilă, Ioana Costa, Manuela Anton, Alexandra Ciocârlie, Georgiana Lungu-Badea, Raluca Dună, Magda Dragu, Cristina Deutsch, Alina-Daniela Marinescu, ci, nu de puține ori, și unor cercetători străini: Pierre Brunel, Yves Chevreil, Marco Cugno, Christel Meier, Leonard Mars, Marco Bussagli ș.a. sau unor specialiști de origine română, aflați în străinătate: Virgil

Nemoianu, Alexandru Cizek, Cristian Gașpar ș.a., accentuându-se dimensiunea internațională a publicației. Sumarul, îndeajuns de variat, e structurat în funcție de un nucleu tematic general: *La Littérature comparée et le projet européen, L'Image et la représentation, Le Dialogue des littératures, Poétique et philosophie, Histoire littéraire et histoire des mentalités, Images et systèmes du roman, Dancing with the Word, De la «structura a cumulo» à la «structura ordinata», Imaginaire moderne et médiéval, Deutungen und Bedeutungen, Penser aux livres, „Moi” spéculaire – „Moi” spectaculaire, Discursive interferences, „Die Sprache ist das Element, in welche unsre abgesonderten Begriffe leben und weben” (Moses Mendelssohn), Language and Literature in the Age of Enlightenment*. Se includ studii, comentarii din perspective epistemologice diverse, oferind un bun prilej pentru reinterpretări și reevaluări, relatări și dări de seamă despre congrese, colocvii, simpozioane (rubrica „Chronique”), recenzii și prezentări de carte („Notes de lecture”, „Comptes-rendus”), pagini documentare și revista revistelor („Notices bibliographiques”, „À travers les périodiques roumains”).

M.S.

SZEMLÉR Ferenc (3.IV.1906, Odorheiu Secuiesc – 9.I.1978, București), traducător. Învață mai întâi în orașul natal, iar între 1917 și 1923 la Brașov. Urmează Facultatea de Drept la Universitatea din București, absolvită în 1930. Se stabilește la Brașov, unde practică avocatura și, în paralel, ziaristica, până în 1948, când se mută la București. În 1953 se reîntoarce la Brașov, iar în 1956 revine definitiv în Capitală, renunțând la avocatură în favoarea literaturii. Este secretar al Uniunii Scriitorilor (până în 1962) și membru al colegiului redacțional al revistelor „Igaz szó”, „Utunk”, „Művelődés”. Încă din primii ani de studenție colaborează cu versuri la „Brassói lapok”, „Pásztortűz”, „Vasárnap”, „Ellenzék”. Tot din această perioadă datează primele sale transpuneri din literatura universală.

El însuși poet, prozator și eseist, **S.** realizează și numeroase traduceri în limba maghiară din literaturile germană, engleză, rusă, chineză și, îndeosebi, din literatura română, care intră în orizontul său prin Vasile Alecsandri și prin Eminescu. Ca traducător, debutează editorial în 1940 cu o antologie a poezilor români moderni și contemporani, *Mai român költők*. Cartea, rezultat al unei munci asidue de un deceniu, cuprinde versuri de Tudor Arghezi, G.

Bacovia, Ion Barbu, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Nichifor Crainic, N. Davidescu, Octavian Goga, George Gregorian, Ion Minulescu, Camil Petrescu, Al. A. Philippide, Ion Pillat, Al. O. Teodoreanu, Tudor Vianu. Selecția semnalează preferințele lui S., care mai târziu va realiza versiuni în limba maghiară în volume de sine stătătoare, oprindu-se la Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Zaharia Stancu. Tălmăcitor laborios, el își rezervă, bunăoară pentru prezentarea cât mai adecvată în maghiară a poeziei lui V. Alecsandri, ani buni de pregătire: scoate în 1958 o culegere de versuri alese și abia în 1975 o selecție din cele mai frumoase poezii ale bardului de la Mircești.

Traduceri: *Mai román költők* [*Poeți români de azi*], Budapesta, 1940; Zaharia Stancu, *Mezítaláb* [*Desculț*], București, 1949, *A föld viragai* [*Florile pământului*], București, 1958, *A piros fa* [*Pomul roșu*], București, 1973; Nina Cassian, *Deli Nika* [*Nică fără frică*], București, 1954; Tudor Arghezi, 1907. *Tájak és emberek* [1907. *Peisaje și oameni*], București, 1956, *Telehold. Válogatott versek* [*Într-un lac. Versuri alese*], București, 1958, *Ének az emberről* [*Cântare omului*], București, 1980; Veronica Porumbacu, *Versek* [*Poezii*], București, 1957; Vasile Alecsandri, *Legszebb versek* [*Cele mai frumoase poezii*], Târgu Mureș, 1958, *Mezei hangverseny* [*Concertul în luncă*], București, 1959, *Legszebb versek* [*Cele mai frumoase poezii*], București, 1975; Eugen Jebeleanu, *Válogatott versek* [*Versuri alese*], Târgu Mureș, 1958; Al. Macedonski, *Decemberi éj* [*Noaptea de decembrie*], București, 1961, *Legszebb versek* [*Cele mai frumoase poezii*], București, 1972; *Versek* [*Versuri*], pref. Fănuș Băileșteanu, București, 2005; Maria Banuș, *Aranycsináló* [*Alchimie*], București, 1963; Mihai Beniuc, *A vén Vezúv szíve. Válogatott versek* [*Inima bătrânului Vezuviu. Versuri alese*], București, 1964; *Változott egek. Válogatott műfordítások* [*În ceruri schimbate. Traduceri alese*], Budapesta, 1969; Ion Minulescu, *Nem az vagyok akinek látszom* [*Nu sunt ce par a fi*], București, 1977.

Repere bibliografice: Toma George Maiorescu, *Despre pasiune. Alecsandri și o prietenie profundă*, CNT, 1957, 5; Márki Zoltán, *Arghezi în ungurește*, TR, 1957, 9; Valeriu Râpeanu, *Interviu cu Szemlér Ferenc despre proiectele sale literare*, GL, 1958, 10; Jánosházy György, [Szemlér Ferenc], UTK, 1958, 28, 1961, 47; Perpessicius, *Contribuții maghiare în literatura română*, LCF, 1960, 3; Deák Tamás, *Arghezi versei-magyarul*, UTK, 1960, 10; Tudor Arghezi, *Traduceri și traducători*, CNT, 1961, 19; Mihail Petroveanu, *Az „aranycsináló” útja*, UTK, 1963, 39; Majtényi Erik, *Szemlér Ferenc*, LCF, 1965, 26; Beke, *Fără interpret*, 150–167; Szávai Géza, *A hűség művészete*, UTK, 1974, 7; Balotă, *Scriitori maghiari*, 195–208; *Új magyar irodalmi lexikon*,

Budapesta, 1994, 1946–1947; *Rom. magy. ir. lex.*, vol. V, partea 1, 483–487. **O.K.**

SZILÁGYI Domokos (2.VII.1938, Șomcuta Mare, j. Maramureș – 27.X.1976, Cluj-Napoca), traducător. Este absolvent al liceului din Satu Mare (1955) și al Facultății de Filologie, secția limba și literatura maghiară, de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj (1960). Ulterior lucrează, la București, în redacția cotidianului „Előre”. În 1970, după ce este pensionat medical, se stabilește la Cluj. Nu peste mult timp se va sinucide.

Alături de lirica proprie, S. e autorul unor valoroase traduceri în limba maghiară din literatura română. Transpune atât poezie contemporană, cât și proză literară și științifică. Debutază în 1962 cu tălmăcirea unor versuri pentru copii din Tiberiu Utan. Afinitatea se dovedește constantă, în 1965 și în 1966 apărându-i alte două traduceri din scrierile aceluiași autor. Realizează, de asemenea, versiuni în maghiară din poezia lui Nichita Stănescu și din cea a lui Ștefan Aug. Doinaș, precum și din proză (Matei Călinescu, *Viața și opiniile lui Zacharias Licher*), critică (monografia *Ion Creangă* de G. Călinescu), studii de poetică (Tudor Vianu, *Despre problemele metaforei*) ori, în colaborare, din aforismele și eseurile lui Lucian Blaga.

Traduceri: Tiberiu Utan, *Rosszcsont* [*Ciopârțilă*], București, 1962, *Hószínű ég* [*Tot ceru-i alb de lună*], București, 1965, *Rosszcsont elviselt dolgai* [*Isprăvile lui Ciopârțilă*], București, 1966; Tudor Vianu, *A metafora kérdéseiről és egyéb tanulmányok* [*Despre problemele metaforei și alte studii*], București, 1967; Matei Călinescu, *Zacharias Licher élete és nézetei* [*Viața și opiniile lui Zacharias Licher*], București, 1971; Nichita Stănescu, *Víziorgona* [*Orga de apă*], București, 1974; Ștefan Aug. Doinaș, *Az én birodalmom* [*Tărâmul meu*], București, 1975; G. Călinescu, *Ion Creangă élete és műve* [*Ion Creangă*], București, 1975; Lucian Blaga, *Egy évszázad arcai. Aforizmak, esszék, tanulmányok* [*Fetele unui veac. Aforisme, eseuri, studii*], București, 1978 (în colaborare cu Molnár Szabolcs).

Repere bibliografice: Bacska László, Tiberiu Utan, „Hószínű ég”, IGZ, 1965, 10; Földes László, *Mi fér az elégiába*, UTK, 1966, 2; Mózes Huba, Tudor Vianu, „A metafora kérdéseiről és egyéb tanulmányok”, UTK, 1967, 18; Kicsi Antal, Matei Călinescu, „Zacharias Licher élete és nézetei”, IGZ, 1972, 1; Beke, *Fără interpret*, 638–643; Ráduly János, Nichita Stănescu, „Viziorgona”, IGZ, 1975, 9; *Új magyar irodalmi lexikon*, Budapesta, 1994, 1989–1990; Kántor Lajos, *Ki vagy te, Szilágyi Domokos?*, Budapesta, 1996; Ștefan Aug. Doinaș, *Măstile poeziei*, SXXI, 2003, 1; Iudit Molnár, *În căutarea generației*, F, 2005, 58;

Paula Rus, Amalia Talpoș, *Szilágyi Domokos* – „omul vers”, „Bibliotheca septentrionalis”, 2008, 2; *Rom. magy. ir. lex.*, vol.V, partea 1, 535–540.

O.K.

SZUPERSKI, Zbigniew (20.I.1923, Lvov, Ucraina – 4.IX.2010, Cracovia, Polonia), traducător polonez. Născut în perioada în care orașul Lvov se afla sub guvernare poloneză, **S.** a absolvit Facultatea de Drept în cadrul Universității Jagiellone din Cracovia. A petrecut o vreme în România. Întors în Polonia, a promovat, atât în articole, cât și prin traduceri, literatura română. Versiunea în polonă a piesei *Năpasta* de I. L. Caragiale a fost pusă în scenă la teatrul din Tarnów (1978) și la televiziune (1979).

S. a dat îndeosebi versiuni din poeți români reprezentativi, moderni (Lucian Blaga) și contemporani (Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Eugen Jebeleanu). Cu egal interes s-a aplecat asupra unor prozatori precum Geo Bogza, Petru Popescu, Sorin Titel, D.R. Popescu sau Laurențiu Fulga, în intenția de a-l familiariza pe cititorul polonez cu problematica și

genurile prozei românești contemporane. În reviste și publicații de specialitate au rămas tălmăciri, dar și eseuri, prezentări, articole despre scriitori și opere literare românești, elaborate cu precădere în anii '70–'80 ai secolului trecut.

Traduceri: Petru Popescu, *Osaczony* [*Prins*], Varșovia, 1973; Sorin Titel, *Długa podróż więźnia* [*Lunga călătorie a prizonierului*], Cracovia, 1975, *Ptak i cień* [*Pasărea și umbra*], Cracovia, 1983; Dumitru Radu Popescu, *Anastazja* [*Duios Anastasia trecea*], Cracovia, 1977; Nichita Stănescu, *Niesłowa i inne wiersze* [*Necuvintele și alte poezii*], Cracovia, 1977; Lucian Blaga, *Poematy światła i inne utwory* [*Poemele luminii și alte creații*], Cracovia, 1978; I.L. Caragiale, *Oszczerstwo* [*Năpasta*], Tarnów, 1979; Eugen Jebeleanu, *Wiersze* [*Poezii*], Cracovia, 1981; Laurențiu Fulga, *Dziwna panna Ruth* [*Strania domnișoară Ruth*]. *Podwójna zbrodnia siostry Diany* [*Dubla crimă a sorei Diana*], Cracovia, 1981; Ana Blandiana, *Pięta Achillesowa i inne wiersze* [*Călcâiul vulnerabil și alte poezii*], Cracovia, 1984; Geo Bogza, *Lata i wieki* [*Ani și secole*], Cracovia, 1986.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe*, 71–73.

S.V.

ȘAGUNA, Andrei
(1.I.1809, Miskolc,
Ungaria – 28.VI.1873,
Sibiu), cărturar.

Pe numele mirean Anastasie, Ș. era fiul Anastasiei (n. Muciu) și al unui negustor macedo-român, Naum Șaguna. Va absolvi în 1826 gimnaziul călugărilor piariști de la Pesta și tot acolo face studii de filosofie și drept (1826–1829). La Vârșeț urmează secția română a Seminarului Teologic (din 1829). În 1833 se călugărește, primind numele Andrei. Va fi profesor de teologie la Karlowitz și, mai târziu, la Vârșeț. În 1846 ajunge vicar general al Episcopiei Sibiului, iar în 1848 se vede confirmat episcop. În mai, același an, împreună cu episcopul unit Ioan Lemeni, se află în fruntea adunării de la Blaj. În 1864, la reînființarea vechii Mitropolii Ortodoxe a Transilvaniei, va fi numit arhiepiscop și mitropolit. În 1850 primește titlul de baron, iar în 1871 este ales membru de onoare al Societății Academice Române (Academia Română).

Meritele lui Ș. țin, în special, de emanciparea și întărirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal. Convinș de rostul înalt al învățaturii, al culturii, cărturarul sprijină, de asemenea, înființarea de școli în comune, precum și a gimnaziilor din Brașov și Brad, a Seminarului Teologic și Pedagogic din Sibiu. Este unul din întemeietorii Astrei (1861), al cărei întâi președinte a fost (până în 1867). În 1850 înființează la Sibiu Tipografia Arhidiecezană, unde îi vor apărea broșuri politico-bisericești, lucrări canonice, studii pastorale, scrieri omiletice. Sub îngrijirea lui, ies de sub teascuri cărți de ritual, traduse din slavonă și sărbă, cărți bisericești, cărora le întocmește prefețe, manuale pedagogice. Între 1856 și 1858, sub privegherea și cu o frumoasă prefață a lui Ș., se tipărește *Biblia*. Va urma, în această chestiune, o înfruntare cu Ion Heliade-Rădulescu, care începuse la Paris o tălmăcire a *Bibliei*, contestată de clericul ardelean pentru incompetență teologică și pentru întrebuițarea unei exprimări

artificiale în locul limbajului bisericesc și a graiului popular. În manuscris lui Ș. i-a rămas o gramatică (*Grammatica valachica*), redactată în latinește (cu echivalențe românești), inspirată din lucrarea similară a lui Constantin Diaconovici Loga. O rostire simplă, fără efecte retorice sau înfloriri de stil, având ca sursă limba vechilor cazonii, însuflețește predicile lui, publicate abia în 1945. Propovăduind învățăturile creștinești, predicile cuprind și povețe laice (privind muncile agricole, starea zidurilor bisericești și școlare, „primejdiile veseliiilor lumești”). Ș. a fost un orator cu autoritate, manifestându-se – în cuvântări ținute în românește, ungurește sau sârbește – în diete, la sinoade, în Parlament (la Viena, Pesta), la dezbaterile Senatului Imperial (în care era membru). Multe discursuri sunt înscrise în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” și în „Gazeta Transilvaniei”. În 1853 el face să apară „Telegraful român”, organ al Mitropoliei Ardealului, dând linia politică și culturală a publicației. Îi sunt găzduite aici articole privind situația românilor transilvăneni, dar și pe teme bisericești ori școlare, cuvântări, scrieri pastorale. Rămase o vreme în manuscris, editate în 1923, memoriile mitropolitului cuprind însemnări de la 1846, anul sosirii lui în Transilvania, până la 1871. Notațiile evocă luptele pe care le-a purtat pentru apărarea Bisericii Ortodoxe de „duhul batjocoritor” și de ingerințele care ar fi putut să îi vatăme autonomia, despre marea adunare din 1848 de la Blaj și strădaniile depuse pentru cauza națională, despre înființarea de școli și imprimarea de cărți, atât de folositoare unui neam trezit din „somnia cel adânc” la conștiința de sine.

SCRIERI: *Adaos de cuvântări bisericești pentru sărbătorile domnești de preste an*, în *Chiriadodromion*, Sibiu, 1855; *Asupra Biblicelor lui Heliade*, Sibiu, 1858; *Memorialul arhiepiscopului și metropolitului Andrei baron de Șaguna sau Luptele naționale-politice ale românilor. 1846–1873*, I, îngr. și pref. Nicolae Popea, Sibiu, 1889; *Memorii din anii 1846–1871*, introd. Ilarion Pușcariu, Sibiu, 1923; *Predici*, introd. Florea Mureșanu, Cluj, 1945; *Cuvântări bisericești pentru sărbătorile domnești*, îngr. Dorel Man, pref. Onufrie Vințeler, Cluj-Napoca, 2003; *Correspondența*, I–III, îngr. și introd. Nicolae Bocșan, Ioan-Vasile Leb și Gabriel Viorel Gărdan, Cluj-Napoca, 2005–2009.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 128–130; Nicolae Popea, *Arhiepiscopul și metropolitul Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, 1879; Petre Gârboviceanu, *Andrei Șaguna*, BOR, 1898–1899, 4, 6, 7, 9, 10, 1899–1900, 9, 1900–1901, 6, 1901–1902, 8, 10; Iorga, *Ist. Bis.*, II, 290–296; Ioan

Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1909; Nicolae Dobrescu, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, București, 1909; Goga, *Precursori*, 181–192; Iorga, *Oameni*, I, 44–48, II, 351–358, III, 140–141; Gh. Tulbure, *Mitropolitul Șaguna*, Sibiu, 1938; *Dicț. lit.* 1900, 821–822; Keith Hitchins, *Ortodoxie și naționalitate*, tr. Aurel Jivi, pref. Pompiliu Teodor, București, 1996, 21–62, *passim*; Aurel Papari, *Andrei Șaguna, contemporanul nostru*, Constanța, 2000; Justin Tambozi, Atena Tambozi, George Justinian Tambozi, *Andrei Șaguna*, Constanța, 2000; Mihai Sofronie, *Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea Transilvană (ASTRA)*, Constanța, 2001; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 432–433; *In memoriam Andrei Șaguna*, coordonator Mircea Păcurariu, Cluj-Napoca, 2003; *Mitropolitul Andrei Șaguna, creator de epocă în istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, coordonator Mircea Păcurariu, Sibiu, 2008; Mircea Păcurariu, *O viață închinată Bisericii și neamului*, Sibiu, 2012.

EE

ȘAHIGHIAN, Alexandru (20.XI.1901, București – 31.III.1965, București), poet, prozator, autor dramatic, traducător. Este fiul Eschimiei și al lui Melcon Șahighian, mic negustor; este frate cu regizorul Ion Șahighian și tatăl scriitorului Alexandru Al. Șahighian. Face cursul primar și gimnaziul la „Sf. Iosif”, dar este nevoit, din cauza falimentului afacerii tatălui, să întrerupă școala. Dă, de foarte devreme, piept cu viața. Lucrător într-o fabrică, funcționar, desenator, corist la Operă, tânărul nu își neglijează totuși studiile, pregătind în particular examenele de liceu. Va ajunge și el să predea ore de desen la o școală din Capitală. Debutează pe la 1920–1921 cu cronică plastică, iar în literatură în 1924, în „Omul liber” (unde revine în 1925), cu versuri pe care mai târziu avea să le renege, ca suferind de ermetism. Cu poezii, proză, cronici plastice, articole de atitudine civică mai colaborează la „Epocă”, „Cronica-rul”, „Linia nouă”, „Șantier”, „Cuvântul liber”, „Drumul femeii”, „Universul literar”, „Reporter”, „Dacia nouă”, „Revista Fundațiilor Regale”. A fost prim-redactor și coeditor la săptămânalul independent „Atlas” (1936), interzis după câteva numere pentru agresivitatea unor intervenții. După război semnătura îi poate fi întâlnită în „Drapelul”, „Orizont”, „Luptătorul bănățean”, „Lupta CFR”, „Flacăra”, „Iașul literar”, „Teatrul”, „Veac nou”, „Gazeta literară”. A fost secretar al Uniunii Scriitorilor (1948–1950), scurtă vreme director al Teatrului Național din Iași (1951), redactor, apoi redactor-șef la „Revue roumaine” (1952–1963). În 1946 a alcătuit antologia *Poezia muncii și a libertății*, care marchează

debutul său editorial. A recurs și la pseudonime (Eliza Balaban, Maria Ranteș, Alexandru Salbă).

Până la plonjările în lozincărie din publicistica scrisă după 1944, unde nu conținește să își manifeste recunoștința față de „înțelepciunea partidului”, de „ideile călăuzitoare” ale noii ideologii, în anii săi de început Ș. părușe un ins rezonabil. Mulțumind celor care i-au arătat calea, el se leapădă hotărât de sonetele din tinerețe, „care se voiau filosofice” și care puteau fi învinuite, cum singur spune, de „individualism”. Pe alocuri, nesocotind pentru o clipă angajamentul, ecouri din folclor, din Vasile Alecsandri și Tudor Arghezi creează senzația unui lirism mai curat, fără poncife. Altfel, mai totul, în versificările frânte, convulsive ale lui Ș. – care și-l luase ca model pe Vladimir Maiakovski – e, între încrețșoare și mânie, discurs agitatoric, cu accese de furie proletară: tonuri de revoltă, gesturi demascatore, îndemnuri la luptă (cu „ură și cuțit”). Și nu ratează nici o temă și nici un subiect dintre cele ce bântuie prin mitologia falacioasă a timpului (titlu elocvent: *Sirena lui Vasile Roaită*). Volumul, în bună parte antologic, *Pasărea măiastră* (1961) exprimă, monocord, acest devotament, într-o autoexcitație a viziunii: „E că-ntrevăd în comunism, curând,/ Măiastra pasăre de aur săgetând” (*Pasărea măiastră*), ici, colo întretăiată de umbra neagră a unui presentiment privind propriul sfârșit. Manifestări propagandistice ajung să compromită și prozele, schițe și nuvele viciate de un maniheism ireductibil – *Măinile* și *Cei șapte* (1949), *Întrunirea* (1963), *O zi de august* (1965). Mai puțin încorsetat în dogmă și într-un asemenea limbaj se arăta a fi Ș. într-o schiță din 1949, *Un autor în căutarea unor personaje*, unde, mișcându-se sub orizontul purpuriu al realismului socialist, încerca să „pirandellizeze”, cu alertețe și cu o mină mai destinsă. Întâmplări mărunte din viața de cazarmă, cu ofițeri mărginiți și cruzi și soldați supuși unor greu de suportat pătîmîri, scene de război, în care imagini apăsate tind să sugereze grozăvia carnagiului, dar și o secvență simbolică, muată în sentimentalism (*Mânzul*), se înscriu în suita narațiunilor din *Viscolul* (1962), din care abia frânturi se salvează. Dacă politizarea abuzivă la adresa „iadului capitalist”, ca și tendința de a moraliza ideologic sunt săcâitoare, unele însușiri ale condeiului nu au cum să fie trecute cu vederea. Prozatorul nu scrie rău, ceea ce a putut să atragă în cărțile lui pentru copii și adolescenți – *Povești*

adevărate (1956), *Coiful de aur* (1962), *Râul fierbinte* (1965) – fiind, desigur, plăcerea de a povesti. Între lumea aievea și plâsmuirile închipuirii trecerea se face cu ușurință, tinerii cu cravate roșii fiind la vârsta când și basmele, dar mai ales literatura de aventuri le incită, naiv, imaginația. De altfel, în *Povești adevărate* fantasticul asigură substanța istorisirilor. Neașteptat este, forțând termenii, un „textualism” sui-generis (naratorul își abordează dezinvolt cititorii, se „dedublează”, schimbă, ușor amuzat, destinele personajelor, anticipând derularea acțiunii, se laudă în glumă, își face spăsit autocritica), abilitate care încurajează, pe anumite porțiuni, lectura. Alte cărțițele, în versuri sau în proză, sunt pentru școlarii mici și preșcolari – *Rici-rici* (1948), *Lacul cu rațe* (1951), *Dacă numeri pân-la zece...* (1953), *Ursul* (1954). Extazul, în nota festivismelor de comandă ale vremii, constituie dominantă reportajului de călătorie *De la Tian-Șan la munții de jasp...* (1958). Uimit de „belșugul” care i se năzare, vizitatorul, executând obișnuitele plecăriuni dinaintea icoanelor ce îl însoțesc pretutindeni – comuniștii, poporul rus –, se regăsește atunci când, cătând la „minunile Kazahstanului”, se lasă impresionat de priveliștile fabuloase ale unei țări unde trecutul se însuflețește cu legenda. Din păcate, artificiile livrești („taina de dincolo de nisipuri”, „grâul sclipește cu raze de smarald”) riscă să sporească impresia de neadevăr. Un tendenționism apăsător se degajă din piesele de teatru ale lui Ș., radiodifuzate sau jucate de unele teatre. Dacă *Gheorghe* (difuzată la radio) vrea să îi lămurească pe unii de binefacerile cooperativizării agriculturii, drama *Prăbușirea* (jucată la Teatrul Armatei în 1954–1955) caută cu dinadinsul să pună în contrast vechiul, ilustrat de figura odioasă a unui mare moșier, și noul, întruchipat de tineri comuniști. Nu lipsite de vioiciune, comediile recurg la șarja pe care o provoacă stâlcelile de rostire și încurcăturile de situații (farsa *Nepotul din Giurgiu*, pusă în scenă la Teatrul Național din București, 1946–1947), dezvoltă o intenție satirică (*Domnul director general*, reprezentată la Teatrul Giulești în 1954–1955, *Calul troian*) sau, ridicând un pic miza, amestecă hazul, atât cât este, cu un fir de dramatism (*Pensiunea doamnei Stamate*, Teatrul Național din București, 1947–1948). Alături de Vasile Timuș și Petre Andreescu, Ș. este coautor al libretului operetei *Ana Lugojana* de Filaret Barbu. Singur sau în colaborare

a tradus, în 1948–1950, și nici nu e de mirare, numai din autori reprezentând spațiul sovietic: Boris Polevoi, D. N. Mamin-Sibiriak, Nikolai Pogodin ș.a.

SCRIERI: *Pensiunea doamnei Stamate*, București, 1947; *Rici-rici*, București, 1948; *Măinile. Cei șapte*, București, 1949; *Un autor în căutarea unor personaje*, București, [1949]; *Lacul cu rațe*, cu ilustrații de Florica Cordescu, București, 1951; *Dacă numeri pân-la zece*, București, 1953; *Ursul*, București, 1954; *Povești adevărate*, București, 1956; *De la Tian-Șan la munții de jasp...*, București, 1958; *Povești dunărene*, București, 1959; *Pasărea măiastră*, pref. I. Vitner, București, 1961; *Coiful de aur*, București, 1962; *Viscolul*, București, 1962; *Întrunirea*, București, 1963; *O zi de august*, București, 1965; *Râul fierbinte*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1965.

Repere bibliografice: Teodor Vărgolici, [Alexandru Șahighian], TR, 1961, 17, RL, 1980, 14, CNT, 1981, 45; Al. Săndulescu, *Poezie cetățenească*, GL, 1961, 36; Mihail Davidoglu, *Alexandru Șahighian*, GL, 1965, 15; George Muntean, *Alexandru Șahighian*, RL, 1971, 49; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 542; Brădățeanu, *Viziune*, 78–79; *Lit. rom. cont.*, I, 459; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 433–435; Florin Faifer, *Militantul*, CL, 2003, 9. **FF**

ȘAHIGHIAN, Alexandru Al. (13.II.1950, București), germanist. Este fiul Mariei Șahighian, redactor și traducătoare, și al scriitorului Alexandru Șahighian. Urmează, la București, Liceul German (1957–1969) și Facultatea de Limbi Germanice (1969–1974). Va fi profesor la Liceul „Dimitrie Cantemir” din Capitală (1974–1977), apoi redactor la revistele „Secolul 20” (1977–1994) și „Lettre internationale”, ediția română (1994–2009), iar din 2003, o vreme în paralel, secretar literar al Teatrului Evreiesc de Stat din București. Debutază cu versiuni din lirica lui Eugen Jebeleanu în revista „Neue Literatur” (1973), continuând să fie prezent cu traduceri de proză și poezie difuzate la radio sau publicate în revistele la care e redactor și în „România literară”, „Allgemeine Deutsche Zeitung”, „Observator cultural”, „22” ș.a. Este coeditor și traducător, alături de Mihail Isbășescu, al unei antologii în limba germană din lirica română contemporană (*Eine Welt wird geboren*, 1974). Prima carte tradusă singur, *Eleșteul* (1976), aparține prozatorului german din România Arnold Hauser. În 2010 și 2011 a fost stipendiat de Fundația S. Fischer din Berlin.

Cunoscător al culturii de expresie germană, Ș. s-a implicat în acțiunea de familiarizare a cititorului român cu ideile, literaturile și personalitățile acestui spațiu. A prefăcut opere de Conrad

Ferdinand Meyer ori Franz Kafka, a redactat articole dedicate multor scriitori contemporani din diferite generații, precum Ernst Jünger, Stefan Heym, Peter Bichsel, Heiner Müller (din care a tălmăcit și piesa *Misiunea*, apărută în „Secolul 20”), Christa Wolf, Adolf Muschg ș.a., a intervievat personalități precum Martin Walser ori Tankred Dorst. Tot în versiunea sa a fost pus în scenă la Teatrul Evreiesc de Stat din Capitală *Jocul regilor*, piesa lui Pavel Kobout (premiera în 2008), iar în 2012, la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, a fost reprezentată piesa *Un loc numit Eden* de Fritz Kater. A tradus scrieri de Gotthold Ephraim Lessing (*Educarea speciei umane*) și Friedrich Nietzsche (*Amurgul idolilor*), Franz Kafka, Joseph Roth, Hermann Hesse, Elias Canetti (*Provincia omului*) și alți contemporani, între care Siegfried Lenz și Marcel Reich-Ranicki, transpuneri sale remarcându-se atât prin claritate și eleganță, cât și prin plasticitate și reconfigurare poetică a textului în românește. Un loc aparte îl ocupă versiunile la dificila proză a Hertei Müller (*Regele se-nclină și ucide, Leagănul respirației, Mereu aceeași nea și mereu același neică*), unde Ș. a recurs exemplar la toate straturile limbajului, de la cel tehnic neologistic la cel neaș regional, într-un efort de recuperare a fiecărei nuanțe expresive, după cum au observat unii din comentatorii săi. De altfel, traducătorul a glosat în note de subsol explicative, asupra rafinamentelor și aproximărilor impuse uneori de limitele inerente ale limbii-țintă.

Traduceri: Franz Kafka, *Pagini de jurnal și corespondență*, pref. trad., București, 1984 (în colaborare cu Mircea Ivănescu); Elias Canetti, *Provincia omului*, București, 1985; Friedrich Nietzsche, *Amurgul idolilor*, în Friedrich Nietzsche, *Opere*, II, București, 1994; Hans Urs von Balthasar, *Mic discurs despre iad*, București, 1994; Gotthold Ephraim Lessing, *Ernst și Falk. Educarea speciei umane*, București, 1996; Siegfried Lenz, *Moștenirea lui Arne*, București, 2004; Marcel Reich-Ranicki, *Viața mea*, îngr. și pref. trad., București, 2004; Herta Müller, *Regele se-nclină și ucide*, Iași, 2005, *Leagănul respirației*, îngr. trad., București, 2010, *Mereu aceeași nea și mereu același neică*, București, 2011, *Ținuturile joase*, București, 2012; Hermann Hesse, *Pe urmele visului. Basmе*, București, 2007; Joseph Roth, *Spovedania unui ucigaș povestită într-o noapte. Legenda sfântului bețiv*, București, 2008; Oskar Pastior, *Jaluzele deschise, jaluzele închise*, antologie și pref. Gabriel H. Decuble, București, 2010 (în colaborare cu Corina Bernic și Gabriel H. Decuble); Jean Améry, *Despre îmbătrânire. Revoltă și resemnare*, București, 2010.

Repere bibliografice: Andrei Corbea, [Alexandru Al. Șahighian, traducător], RL, 1984, 50, 1985, 46; Iulia Popovici, *Cuvinte (insular) trăite*, „22”, 2005, 779; Tudorel Urian, *Întâlnire cu alteritatea*, RL, 2005, 5; Nora Iuga, *O mutație fantomatică – despre regii Hertei Müller*, DM, 2005, 61; Dana Pârvan-Jenaru, [Alexandru Al. Șahighian, traducător], RL, 2007, 34, OC, 2010, 285; Vitalie Sprânceană, *Despre straturile subversive ale limbii*, CF, 2008, 10; Mircea Lăzăroniu, *Un scriitor de neimitat*, RL, 2009, 2; Rodica Grigore, *Joseph Roth. Fascinația psihologiei*, CNT, 2010, 4; Claudiu Constantinescu, *Herta Müller, „Leagănul respirației”*, DM, 2010, 332; Felicia Antip, *O carte cum nu s-a mai scris*, RL, 2010, 26; Marius Chivu, [Alexandru Al. Șahighian, traducător], DM, 2010, 340, 2012, 410, ALA, 2010, 1039; Bedros Horasangian, *Batista Hertei Müller*, OC, 2010, 288; Daniel Cristea-Enache, *Lăgar*, OC, 2010, 293; Grete Tartler, *Cuvintele dictează ce trebuie să se întâmple*, RL, 2012, 2; Daria Dimiu, *Tandrețea unor amintiri respinse*, TTR, 2012, 12. **G.Dn.**

ȘAIZECISM. Termen care desemnează sintetic trăsăturile caracteristice ale literaturii române emergente din anii '60 ai secolului al XX-lea, s. nu a fost elaborat în epocă, ci retrospectiv, în parte pentru a fi opus termenului „optzecism”, dar și pentru a marca, prin intermediul unei borne decenale, fizionomia specifică a generației liberalizării poststaliniste care, după un deceniu și jumătate de dogmatism ideologic, a reluat legăturile cu tradițiile literare din România precomunistă. Finalmente, cuvântul a devenit un bun comun, fiind asumat inclusiv de reprezentanții generației în speță, și folosit ca primă bornă pentru periodizări generaționale ulterioare precum șaptezecism, nouăzecism sau douămiism. Cu toată eterogenitatea fenomenului, o conștiință generaționistă se manifestă totuși de la început; într-un poem din volumul de debut (*Ultrasentimente*, 1965), Adrian Păunescu exclamă: „Ridică-te, salută generație/ Am scris această carte pe care o ador”, Ion Pop publică, în 1971, volumul *Poezia unei generații*, iar în 1969 Mircea Martin își intitulează primul volum, în siajul lui Tudor Vianu, *Generație și creație*, reunind comentarii despre cărțile congenerilor. Mai mult decât o stare de spirit, este vorba însă de o fizionomie și chiar de un ethos comun, reactiv față de traumele a ceea ce Marin Preda va numi „obsedantul deceniu”; există, pe de o parte, o conștiință aurorală, jubilară, a (re)întemeierii, marcată de marile speranțe ale destalinizării; pe de altă parte, o conștiință a recuperării, a reînodării cu tradițiile literare interbelice (naționale sau estetice) puse la index în perioada

internaționalismului sovietizant. S-a vorbit, în epocă, despre o „generație Labiș”, în care Eugen Simion identificase, cu o metaforă împrumutată din basmul popular, „buzduganul unei generații”, adică vestitorul ei; Nicolae Labiș a fost, de altfel, și victima ei sacrificială. Întrădevăr, experiența acestui promotor precoce al unui lirism neoromantic avântat, de mare prospețime și puritate într-o epocă marcată de politizare antilirică, o prefigurează pe cea a viitorilor șaizeciști. Poetul prematur și tragic dispărut apucase să debuteze și să se impună în intervalul de relativă relaxare politică dintre moartea lui Stalin (1953) și Revoluția maghiară (1956). Asemenea lui, mulți reprezentanți ai ș. – născuți, în general, în anii '30-'40 – au fost marcați în copilărie de trauma războiului, în perioada adolescenței de seceta și foamea imediat postbelice, iar prima tinerețe de servituțiile stalinismului (colectivizarea, industrializarea, iar în cazul unora de „formarea” în cadrul Școlii de Literatură „M. Eminescu”), care nu-și pun totuși decât conjunctural și indirect amprenta asupra producției lor. În condițiile

interzicerii literaturii „burgheze” și „decadente”, ei s-au format prin lecturi cvasiclandestine de scriitori moderniști care nu mai aveau cum să publice. Cei care au debutat înainte de 1965 au fost nevoiți să scrie și texte „pe linie”, pentru a trece prin vămile sistemului încă incomplet destalinizat. Însă o dată cu reorientarea națională a liniei Partidului Comunist și schimbarea oficială a politicii culturale, după Congresul al IX-lea din 1965, tinerii reprezentanți ai ș. vor beneficia de această fereastră a liberalizării fiind instituționalizați la vârf; unii dintre ei, precum Nicolae Breban, Ștefan Bănuțescu sau D.R. Popescu, ajung la conducerea unor publicații literare de prim-plan sau, după caz, în organisme de conducere ale PCR; mulți călătoresc și beneficiază de burse în afara țării, fiind rapid omologați de canonul critic și didactic; niciodată până atunci (și nici de atunci încolo) scriitorii unei noi generații nu au mai avut ocazia să pătrundă atât de repede în manualele școlare și să câștige atât de rapid autoritate simbolică în interiorul câmpului cultural. Faptul va genera, în timp, frustrări în rândul

Ștefan Bănuțescu, Cezar Baltag, G. Dimisianu, Nichita Stănescu și Matei Călinescu

Nicolae Breban și Nichita Stănescu

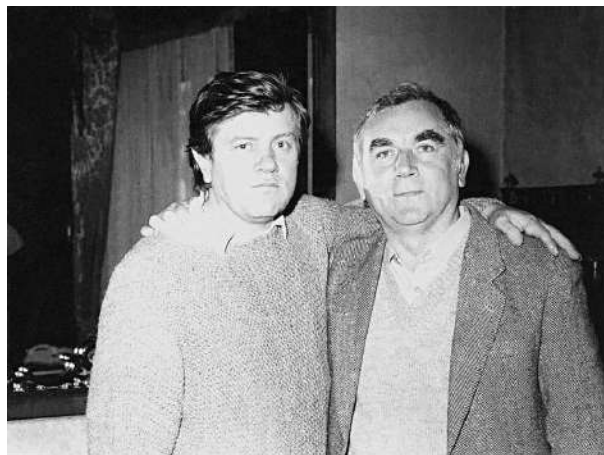
generațiilor care nu vor mai beneficia de aceeași șansă istorică. Experiența candorii sfâșiate, transfigurată în versurile lui Labiș, va resuscita un mit (mitul poetului tânăr) care va alimenta poezia lui Nichita Stănescu și, sub influența lui Serghei Esenin, lirica de început a lui Adrian Păunescu sau cea a lui Mircea Dinescu. Dar, spre deosebire de Labiș, reprezentanții ș. vădesc, în anii poststalinismului, o atitudine jubilară, aurorală, a „întoarcerii acasă”, care conține marile speranțe ale unei epoci posttraumatice ce adoptă cu entuziasm ceea ce îi fusese interzis: lirismul metaforic, purismul metafizic, hermetismul și orfismul folclorizant. În esență, ș. implică o conștiință a regăsirii și a reconcilierii cu implicații psihanalitice (antioedipiene),

tematizată într-un mare roman politic al epocii (*Moromeții*, volumul II, 1967), aparținând unui autor dintr-o generație anterioară (Marin Preda), care ilustrează însă, la fel de bine, ș. Recuperarea lirismului și a autonomiei esteticului merg împreună cu o recuperare a naționalului – în varianta liberalizantă a umanismului socialist din anii „convergenței sistemelor” – și a relației acestuia cu „universalul” resemnificat. Pentru șaizeciști național(ism)ul a avut caracterul unei deschideri emancipatoare, integratoare, nu, ca mai târziu, al închiderii autarhice și represive din anii '80, când sistemul intrase, ireversibil, în colaps. Totodată, modernismul liberalizării nu va mai avea pentru ei un caracter „progresist”, ca în interbelic, ci recuperator, apărarea autonomiei esteticului având, în consecință, un dublu rol: de refuz tacit al dogmatismului ideologic și de patrimonialism defensiv. Fenomenul trebuie pus în relație cu destalinizarea din țările socialiste ale Tratatului de la Varșovia și, în oglindă, cu contracultura de stânga, neoavangardistă, din Occident (mișcarea *flower power*, revoltele studențești din mai '68 etc.), în raport cu care ș. autohton apare ca o reacție conservatoare; dimpotrivă, față de stalinismul anterior ea apare ca o deschidere. Punctul de vârf al „destinderii” îl reprezintă momentul august 1968, când Nicolae Ceaușescu respinsese participarea României alături de țările Tratatului de la Varșovia (sub conducerea URSS) în vederea reprimării mișcării reformiste din Cehoslovacia, cunoscută sub numele Primăvara de la Praga: o afirmare antisovietică a suveranismului național, pe fondul unei politici externe deschise către toate azimuturile. În anii '60 Occidentul ajunge să perceapă România ca pe o breșă în lagărul comunist, cu impact major și asupra vieții literare și culturale; inclusiv cenaclul Flacăra condus de Adrian Păunescu va aclimatiza elemente ale contraculturii hippie de peste Ocean. Ca urmare a unui sistem de burse oferit prin Iowa University, la începutul anilor '70, unor reprezentanți proeminenți ai noii generații: Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ștefan Bănuț, Al. Ivasiuc, Adrian Păunescu, Constanța Buzea ș.a., s-a încercat și recuperarea lui Mircea Eliade. După schimbarea orientării geoculturale impuse în 1948 de realismul socialist, resincronizarea promovată de ș. are totuși un caracter diferit în raport cu cea avută în vedere, cu decenii în urmă, de liberalismul francofil al lui E.

Lovinescu, implicând, măcar în parte, o recuperare a tradiționalismului spiritualist. Dincolo de regăsirea unor filoane autohtone – linia hermetizantă, puristă, orfică și mitică sau htonic-folclorizantă de tip „gândirist” în poezie, iar în proză narațiunea fantastică și mitică a lui Mircea Eliade, proza câmpiei de tip Panait Istrati–Zaharia Stancu etc. – influențele modelatoare ale ș. sunt izomorfe cu multilateralismul noii politici externe: literatura Americii Latine, de pildă, devine un model prin intermediul realismului magic, aclimatizat de ș. în prozele, foarte diferite, ale lui Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu sau Dumitru Radu Popescu, ca și prin romanele labirintice ale „sudistului” nord-american William Faulkner (emulate de D. R. Popescu), prin noua literatură sovietică a reformatorilor Evgheni Evtuşenko, Vladimir Vîsoțki, Andrei Voznesenski (pe urmele lui Esenin) sau prin proza „siberienilor” Valentin Rasputin și Cinghiz Aitmatov. Sunt cultivate, de asemenea, poezia puristă și neoermetică italiană (Eugenio Montale, Giuseppe Ungaretti), existențialismul francez (Sartre, Camus), absurdul ilustrat de Samuel Beckett și Eugen Ionescu, ludicul funambulesc al lui Jacques Prévert sau experimentele Noului Roman. Există și o dimensiune populară, folclorizantă, eventual „folk” a poeziei șaizeciștilor, venită și pe filiera culturii pop americane. În general, ș. refuză din tradiția interbelică ceea ce realismul socialist anexase și adoptă ceea ce acesta repudiasse: cu excepția lui Adrian Păunescu și a lui Marin Sorescu, Tudor Arghezi nu mai e urmat de șaizeciști. În schimb, Ion Barbu și îndeosebi Lucian Blaga devin spirite tutelare; Bacovia este acreditat critic, pentru prima dată, ca mare poet, dar nu pe latura socială recuperată în anii '50, nici prin minimalismul realist din *Stanțe burgheze* ca în anii '80–2000, ci prin tragismul existențial și teatralitatea macabră din *Plumb*. În poezie ș. respinge socialul pedestru în favoarea sublimării realului contingent. Figura caracteristică e metafora „vie” (în termenii lui Paul Ricœur), expresie, prin excelență, a transfigurării. Nu mai puțin, refugiul în reveria conceptuală, în utopiile incomunicabilului, în imaginar, simbol sau mit. Sunt regăsite rădăcinile rurale, reabilitat fondul arhaic, ancestral, originar (Ion Gheorghe), cultivat „expresionismul țărănesc” (Ion Alexandru, George Alboiu, Florența Albu) sau bucolica agrestă (Ion Horea). În forme ironice sau parodice Marin Sorescu recuperează, cu gravitate

subiacentă, marile mituri autohtone și universale, iar Nichita Stănescu sensibilizează vizionar limba-jul și conceptele în termenii unei mistici apofatice. Dominanta ș. în poezie o constituie, prin urmare, lirismul înalt, ceremonial, sublimat metaforic. Nu este vorba de clonarea unor modele istoricizate ale modernității, ci de continuarea lor creatoare; de altfel, anumiți reprezentanți seamănă cu cei incluși în 1934 de Zaharia Stancu în *Antologia poezilor tineri*, unde modernismul devine inseparabil de tradiționalism. Câțiva șaizeciști atipici, precum Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Petre Stoica, vor fi recuperați ulterior ca precursori; alții, precum Nichita Stănescu (după volumul *În dulcele stil clasic*) și Marin Sorescu (în special prin ciclul *La Liliiec*) operează în anii '70 deschideri personale către post-modernism. Reprezentanți caracteristici ai ș. sunt, în planul liricii, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Io(a)n Alexandru, Cezar Baltag, Ion Gheorghe, Ileana Mălăncioiu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ilie Constantin, Gheorghe Tomozei, Dan Laurențiu, Romulus Vulpescu, Gheorghe Pituș, în proză Nicolae Breban, Ștefan Bănuțescu, Sorin Titel, Augustin Buzura, Nicolae Velea, Al. Ivasiuc, Dumitru Țepeneag, Dumitru Radu Popescu, Constantin Țoiu, Fănuș Neagu, George Bălăiță, Mircea Ciobanu, dramaturgia e ilustrată de Marin Sorescu (dramaturgul cel mai reprezentativ), Teodor Mazilu, Dumitru Radu Popescu, Dumitru Solomon, Ion Băieșu, iar critica literară de Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Matei Călinescu, Lucian Raicu, Ion Pop, Mircea Martin, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu și (până la un punct) Mihai

Ioan Alexandru și D.R. Popescu

Scriitori șaizeciști

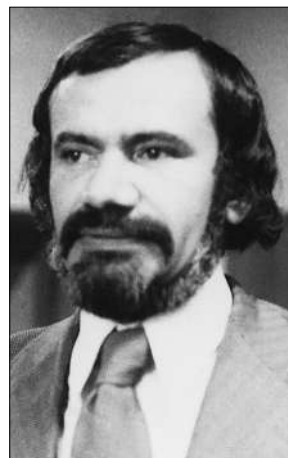
Nicolae Labiș

Ion Băieșu

Mircea Iorgulescu

Dan Laurențiu

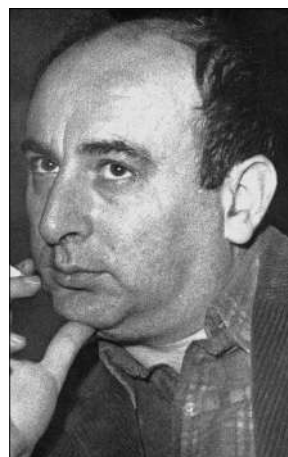
Dumitru Țepeneag

Fănuș Neagu

Leonid Dimov

Lucian Raicu

Dan Hăulică

George Bălăiță

Mircea Zăciu

Octavian Paler

Scriitori șaizeciști

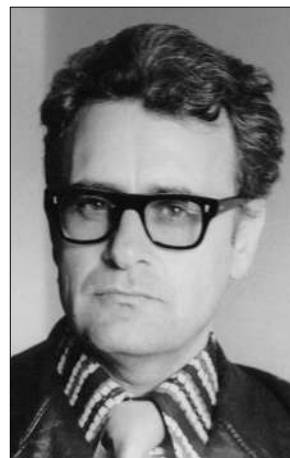
Ana Blandiana

Sorin Titel

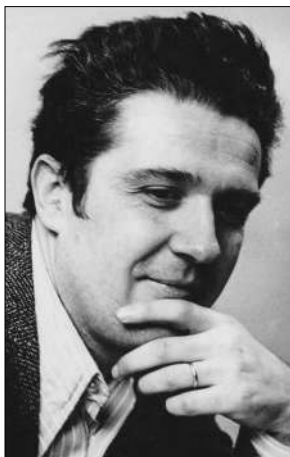
Augustin Buzura

Ion Gheorghe

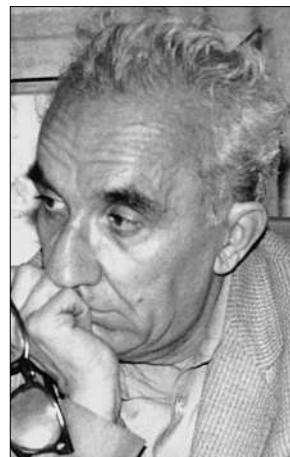
Alexandru Ivasiuc

Valeriu Cristea

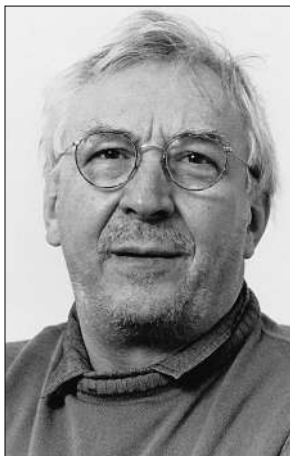
Adrian Păunescu

Mircea Ivănescu

Nicolae Manolescu

Virgil Tănase

Teodor Mazilu

Mircea Martin

Ungheanu. „Vecinătăți” arondabile altor promoții, sunt, între alții, Mircea Dinescu, expresionista Angela Marinescu sau echinoxistii Ion Mircea și Adrian Popescu. Un filon important al ș. liric trece prin rafinamentul livresc al promoției anilor '70 și ajunge la neoexpresionismul generațiilor mai noi. Ș. a marcat nu doar literatura, ci și artele vizuale sau cinematografia, *Reconstituirea* lui Lucian Pintilie fiind un film paradigmatic.

Criteriul vârstei ca indice al apartenenței la ș. este discutabil; pot fi incluse nume precum Ștefan Bănuțescu, Octavian Paler, Leonid Dimov sau Constantin Țoiu (născuți în anii '20), dar nu și membrii Cercului Literar de la Sibiu (Ștefan Aug. Doinaș, I. Negoieșcu, Cornel Regman, Nicolae Balotă, Ion D. Sîrbu), care se afirmaseră în anii '40 și uneori chiar mai înainte, într-un alt climat istoric și cu un alt tip de formație, ceea ce e valabil și pentru reprezentatii livești din Școala de la Târgoviște, dar și pentru scriitori mai vechi, ca Alice Botez. Faptul că toți debutează editorial în anii destalinizării, unii amânându-și, din motive politice, debutul cu mai bine de două decenii, nu reprezintă un motiv suficient pentru încadrarea lor sub semnul ș. Mai aproape de ș. s-ar situa scriitorii lansați de Miron Radu Paraschivescu la suplimentul „Povestea vorbii” al revistei „Ramuri” după 1966: Nora Iuga, Paul Goma, Norman Manea ș.a. sau grupul oniric, alcătuit din Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, Vintilă Ivăncescu, Florin Gabrea, Virgil Tănase, Emil Brumaru ș.a., compatibil mai degrabă cu ipostaza franceză, postavangardistă, a fenomenului. Includerea lor în generația șaizecistă ține de un criteriu istoric: datele sistemului cultural-politic de după destalinizare, când sunt recuperate în sincronie mai multe promoții „înghețate” de dictatura proletariului. Deși criteriul biologic rămâne important în configurarea ș., din punct de vedere literar fenomenul nu poate fi redus decât într-un punct de plecare la ceea ce a Ion Bogdan Lefter a numit, mai târziu, „neomodernism”, particula „neo-” semnificând aici înnoire prin reîntoarcere. Există în cadrul ș. și elemente neoromantice, neotraditionaliste sau neoavangardiste. Există scriitori din generații anterioare care intersectează, tipologic, ș., de la interbelicii Emil Botta, Miron Radu Paraschivescu și Zaharia Stancu la reprezentanți ai „generației războiului” (Marin Preda, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Ben Corlaci, Ion Caraion) și reprezentanți ai literaturii

anilor '50, de la ex-realist-socialiști ca Paul Georgescu, Titus Popovici sau Mihail Petroveanu la Teodor Mazilu, la gruparea reformatoare de la revista clujeană „Steaua” (A. E. Baconsky, Aurel Rău, Aurel Gurghianu), așa cum există membri ai acestei generații biologice care au destul de puțin din profilul estetic dominant al ș. (Mircea Ivănescu, Leonid Dimov). Proza ș. are, și ea, un profil caracteristic: romanele sunt, de multe ori, narațiuni labirintice cu punct de plecare realist, dar cu substrat magic-mitic, parabolic sau alegoric, uneori complicând ițele unor istorii care nu se lasă reduse la adevărul oficial. Ambiția totalizantă nu exclude, ba dimpotrivă, relativismul extrem al perspectivelor. Și aici socialului îi sunt preferate sondajele introspective și anchetele terapeutice ale indivizilor marcați de abuzurile stalinizării, dublate de reflecții eseistice asupra puterii și a adevărului în istorie. Situațiilor clare, tranșante, le sunt preferate clarobscurul, încurcarea nebuloasă a intrigii. Multe narațiuni sunt „romane politice” având ca obiectiv revizuirea trecutului stalinist, cazuri de conștiință sau traume ale războiului și ale consecințelor acestuia. Un element pe care prozatorii ș. îl introduc în romanul autohton – în răspăr cu „colectivismul” literar – e acreditarea unor „provincii imaginare”, având ca modele internaționale Yoknapatawpha faulkneriană sau Macondo-ul lui Gabriel García Márquez. E cazul Metopolisului Ștefan Bănuțescu, a provinciei bănățene la Sorin Titel, a Pătârlagelor lui D. R. Popescu, a Balcaniei lui Fănuș Neagu sau a Platoneștilor lui Paul Georgescu. Pe urmele lui Marin Preda, dar în altă cheie, unii autori, precum Nicolae Velea sau Fănuș Neagu, introduc în proza scurtă rurală, modernizând-o, personaje atipice, „sucite”, în răspăr cu normele, iar Ștefan Bănuțescu, în prima proză a volumului de nuvele *Iarna bărbaților* (1965), oferă o imagine a „dezghețului” cu implicații simbolice, politice și existențiale. La rândul ei, critica literară a ș. are drept principale trăsături caracterul eseistic și cel axiologizant-patrimonial, deopotrivă recuperator, constructiv și defensiv. Modelul „criticii creatoare” de tip călinescian pare dominant măcar în planul audienței și autorității foiletonistice, chiar dacă principalii ei reprezentanți scriu teze de doctorat programatice despre E. Lovinescu (Eugen Simion) și Titu Maiorescu (Nicolae Manolescu), recuperând și reabilitând, pe alte coordonate, ideea autonomiei esteticului. Adevărații maeștri rămân,

totuși, G. Călinescu și Tudor Vianu. Există și un filon existențialist, uneori manifest (în cazul lui Lucian Raicu sau al lui Valeriu Cristea), alteori implicit (Eugen Simion). Sunt practicate, de asemenea, tematismul lui Jean-Pierre Richard, critica fenomenologică și „critica profunzimilor”, în descendența Școlii de la Geneva (prin intermediul unor autori precum Mircea Martin sau Ion Pop). Istorici literari mai recenti ai ș. (Alex Goldiș) au subliniat refuzul criticii „culturale” de tip istoric sau sociologic în această perioadă, ca reflex al refuzului sociologismului din deceniul stalinist. Esențial rămâne primatul acordat individualității și valorii operei asupra a ceea ce Roland Barthes numea „versantul colectiv” al literaturii; o întreagă tradiție a modernității autohtone va fi recuperată și modernizată prin acțiunea convergentă și programatică a acestor critici. Matei Călinescu și Ion Pop recuperează în cheie estetică avangarda istorică interbelică, Eugen Simion evidențiază latențele primilor noștri

poeți prin intermediul tematismului francez, Nicolae Manolescu tipologizează istoria romanului românesc via Albert Thibaudet și Erich Auerbach. Autonomismul estetic are, în toate aceste cazuri, implicații politice indirecte, iar dialectica „național-universal” rămâne determinantă. Chiar dacă modelele călinesciene sau lovinesciene dau tonul, există și o importantă serie de teoreticieni și comparațiști („universalști”) din școala lui Tudor Vianu, prin intermediul cărora sunt importate și aclimatizate metode teoretice aparținând stilisticii moderne, poeziei, structuralismului și semioticii, cu deschideri către istoria ideilor și teoria curentelor. E cazul lui Sorin Alexandrescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel ș.a., cărora li se vor alătura foiletoniști precum Matei Călinescu. Mulți vor emigra în cursul anilor '70, făcând cariere universitare în Occident. Spre deosebire de unii omologi occidentali, și aceștia păstrează axiologia estetică alături de fidelitatea față de marea tradiție a culturii umaniste

Marin Sorescu și Eugen Simion

europene. Indiferent însă dacă e vorba de critica eseistică sau scientistă, apărarea literaturii „înalte” și a valorilor umaniste în fața presiunilor sociologice și, în genere, extraestetice, rămân definitorii pentru *forma mentis* a Ș.

Repere bibliografice: Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969; Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973; Simion, *Scriitori*, I–IV, *passim*; Vasile Pistolea, *Generația '60 și redescoperirea modernității*, Reșița, 2001; Ion Bogdan Lefter, *Neomodernismul*, OC, 2003, 157; Iulian Boldea, *Neomodernismul poetic românesc*, OC, 2004, 223; Liliana Scărlătescu, *[Generația '60]*, CRC, 2005, 2–6; Ștefănescu, *Istoria*, 357–374; Codruța Curteanu, *Pactul ficțional*, F, 2007, 5; Adrian Păunescu, *Generația '60: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru*, București, 2007; Gabriel Dimisianu, *Generația mea în anii '60*, RL, 2008, 13; Manolescu, *Istoria*, 1000–1302; George Bădăraș, *Neomodernismul românesc*, Iași, 2009; Popa, *Ist. lit.*, II, *passim*; Cornel Ungureanu, *Proza generației '60. Despre ruinarea Utopiei*, RL, 2010, 13; Oana Tinca, *Generația '60 și poezia blagiană*, CC, 2010, 10; *Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică*, IX–X, coordonator Eugen Simion, București, 2012; Goldiș, *Critica*, *passim*; Alina Crihană, *Romanul generației '60. Imaginar mitopolitic și ficțiune parabolică*, Galați, 2011. **P.C.**

ȘALARI, Ariadna (27.IX.1923, Cetatea Albă – 3.VIII.2016, București), prozatoare. Este fiica Eulaliei Șalari (n. Dimitriev) și a lui Nicolae Șalari, intelectuali. În 1940 a absolvit liceul din localitatea natală, în urma ultimatumului sovietic din 28 iunie fiind nevoită să se refugieze peste Prut. În 1947 termină Facultatea de Chimie Industrială la Institutul Politehnic din București, iar în 1949 pleacă din România. Își încheie studiile la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1957–1959). A fost un timp inginer chimist în satul Podolsk de lângă Moscova, apoi profesoară de fizică, chimie și limba franceză la Școala Medie din Băcioi. Publică mai întâi nuvele la revista bucureșteană „Flacăra” (1947–1949), semnând Maia Radovan, iar la Chișinău colaborează cu proză la „Scânteia leninistă”, „Nistru” ș.a. Debutază editorial cu proză pentru copii, la București ieșind de sub tipar volumul *Carnetul unui școlar* (1948), urmat de povestirile *Ilie își croiește viață nouă* și *Costea s-a schimbat* (1949). La Chișinău continuă să scrie o vreme pentru cei mici: *Pionierii de la Măgura Nouă* (1953), *Se-ntâlnesc pământurile* (1956), *Fofo este inteligent* (1957) ș.a., trecând după câteva decenii la proza romanescă.

I s-au acordat câteva distincții, între care Medalia Meritul Civic (1996) și Ordinul Gloria Muncii (1998).

În romanele *Oameni și destine* și *Neastâmpăr*, ambele editate în 1961, Ș. preia ideologia comunismului sovietic, axându-se în special pe rezistența țaranului față de trecerea la colhoz, considerată o consecință a dezinformării și a unei mentalități învechite. Instaurarea regimului comunist este văzută ca deschidere către modernizarea satului. Mesajul ideologic este integrat într-o poveste, lupta dintre forțele reacționare și cele progresiste fiind un subiect predilect al realismului socialist, care uneori exploatează, ca aici, indeciziile în plan individual. De remarcat că autoarea se îndepărtează totuși de maniheismul tipic pentru literatura propagandistică a epocii. Acest mod hibrid de abordare poate fi observat și în proza scurtă scrisă de Ș., publicată în diverse reviste din România și din Basarabia și adunate în volumul *Șoapta viorilor* (1977), reeditat în 2004. La început predomină nuvelele cu puternic substrat ideologic, pe diverse teme, precum lupta țăranilor împotriva elementelor reacționare, viața muncitorilor și a comuniștilor ilegaliști din închisori, la care se adaugă narațiunea umoristică și fantastică cu cheie. În *Necazul lui badea Gheorghe* un german negociază cu un țăran să-i vândă capul după moarte pentru un muzeu antropologic din Leipzig și, deși suma este tentantă, acesta refuză, conflictul rezolvându-se, previzibil, prin venirea comuniștilor care îi alungă pe fasciști și distribuie pământ țăranilor. Cum se întâmplă cu multe alte scrieri din această perioadă, și la Ș. textul scapă parțial de tiparele prestabilite, narațiunea este fluentă, fără detalii inutile, intrigă, deși naivă și deseori neverosimilă, suscită curiozitatea etc. O nuvelă psihologică, *Pe dâmbul unde nu se pune vie*, cu o temă impusă, prezintă conflictul dintre un soldat moldovean și unul german, ambii răniți pe câmpul de luptă. Perspectiva narativă se schimbă de la un personaj la altul, ceea ce conduce la întreținerea tensiunii și favorizează investigația stărilor de ezitare, între ură mocnită, până la un punct indusă ideologic, și solidaritate în suferință. Romanele publicate de Ș. după 1990 au un substrat autobiografic, concentrându-se mai cu seamă pe relația intelectualului cu istoria anilor '40–'50 din secolul trecut. Protagonista din romanul *Labirintul* (1990), o basarabeancă pe

nume Maia, studiază la București și este martoră a schimbărilor survenite în urma celui de-al Doilea Război Mondial. Parcursul personajului coincide cu biografia autoarei, însă romanul depășește simpla evocare personală, construind un profil mai complex. Spirit meditativ, cu lecturi consistente, Maia este fascinată de doctrina comunistă, dar în același timp nu acceptă cenzura ideologică impusă scriitorilor, personajul ilustrând, de fapt, iluziile și indeciziile lor. Romanul este astfel și o radiografie a unor medii față în față cu schimbarea regimurilor politice dincolo și dincoace de Prut: elita din Cetatea Albă și deportările în masă după 1940, atmosfera provincială din Alba Iulia sau mediul redacțional al revistei „Flacăra” din București, cu intelectuali care și-au trădat spiritul avangardist pentru a fi pe placul noii orânduiri (este memorabil portretul lui Sașa Pană, reflectat în personajul Alec). Romanul *Venetica* (1998), construit, de asemenea, pe un scenariu autobiografic, surprinde viața din Podolsk, însă și aici se trece de elementul autobiografic, cu toate că în text sunt inserate fragmente de jurnal scrise în timpul „perestroicai” gorbacioviste. Este un prilej pentru lungi reflecții și referințe culturale, care încearcă să explice (și să justifice) lupta dintre o viziune alimentată în special de idealismul filosofic german și doctrina materialismului dialectic. Interesant este interpretat și raportul dintre memorie și țara natală, simptomatic pentru literatura din Basarabia. „*Venetica*” este simbolul nonapartenței, al confiscării patriei de către politic. Numai memoria funcționează ca o conexiune nepervertită cu trecutul.

SCRIERI: *Carnetul unui școlar*, București, 1948; *Costea s-a schimbat*, București, 1949; *Ilie își croiește viață nouă*, București, 1949; *Pionierii de la Măgura Nouă*, Chișinău, 1953; *Se-ntâlnesc pământurile*, Chișinău, 1956; *Fofo este vigilant*, Chișinău, 1957; *Neastâmpăr*, Chișinău, 1961; *Oameni și destine*, Chișinău, 1961; *Povestea copăcelului*, Chișinău, 1962; *De-ale lumii*, Chișinău, 1964; *Ploaie cu covrigi*, Chișinău, 1965; *Echipa noastră*, Chișinău, 1966; *Măsoară-mă, bunelule: eu am un kilometru*, Chișinău, 1968; *Valul lui Traian*, Chișinău, 1968; *Poștașul și alte povestiri*, Chișinău, 1970; *De-a mijatca cu soarele*, Chișinău, 1971; *Pădurea năzdrăvană*, Chișinău, 1973; *Printre oameni*, Chișinău, 1973; *Ștreqarii*, Chișinău, 1974; *Năzdrăvanii*, Chișinău, 1977; *Șoapta viorilor*, Chișinău, 1977; ed. pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 2004; *Năsturel*, Chișinău, 1979; *Alerguș*, Chișinău, 1981; *Tăceri răscolite*, Chișinău, 1982; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Ion Ciocanu,

Chișinău, 1983; *Labirintul*, Chișinău, 1990; *Venetica*, Chișinău, 1998; *Urzitoarele*, Chișinău, 2007.

Repere bibliografice: Eliza Botezatu, *Observații pe marginea formei artistice a prozei Ariadnei Șalari*, RLSL, 1967, 1; Nicolae Bilețchi, *Adriana Șalari*, în *Profiluri*, 597–602; Anatol Gavriloș, *Reflecții asupra romanului*, Chișinău, 1984, 34–44; Ion Ciocanu, *Măsura adevărului*, Chișinău, 1986, 43–49; Tudor Palladi, *Cuvinte lucrătoare de la sine*, „Moldova suverană”, 1998, 3 octombrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 185–186; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Collesnic, Chișinău, 2000, 268–269; Ion Ciocanu, *Dincolo de literă*, Timișoara, 2002, 237–240; Ciocanu, *Vase comunicante*, 234–242; *Dicț. Chișinău*, 510–511. **Mr.M.**

ȘANDRU, Areta (25.VII.1950, Lazuri, j. Satu Mare – 18.V.1991, București), prozatoare. Este fiica Clemanței Șandru (n. Tomescu), educatoare, și a lui Erast Șandru, învățător. La București va absolvi în 1969 Liceul „I.L. Caragiale”, iar în 1973 Facultatea de Filologie, secția română-italiană. Un timp profesoară la școli generale (1975–1979), va intra apoi în presă, ca redactor la „Scânteia tineretului” (1980–1989) și la „Tineretul liber” (1989–1991). Încercări, cu poezie, publică în revista „Funigei” a Liceului „I.L. Caragiale”, însă adevăratul debut se produce cu proză, la „Luceafărul”, în 1970, fiind prezentată de Fănuș Neagu. Va mai colabora la „Amfiteatru”, „România literară”, „Ramuri”, „Cronica”, „Viața românească” ș.a.

Primele volume de povestiri publicate de Ș., *Valiza cu zăpezi* (1977) și *Jurnal de una singură* (1980), anunță o prozatoare înzestrată cu mai toate particularitățile literaturii feminine: lirism, subiectivitate, atenție la detaliu și la semnificațiile faptului aparent banal. Textele configurează o biografie în căutarea unui timp pierdut. Se remarcă însă, încă de pe acum, o inconsistență a suflului epic, o construcție saturată liric, „un artificiu stilistic, în detrimentul naturaleții” (Laurențiu Ulici). Ș. scrie și un volum de reportaje, *Jur că voi spune adevărul* (1983), cumva inovator în cadrul genului, unde notația atentă, participarea afectivă și, mai ales, înregistrarea diverselor puncte de vedere asupra evenimentelor au la bază premisa „Adevărul nu are, nu poate să aibă – așa cum s-ar crede – singular. Există adevărul unui om și adevărul altuia”. Romanul *Glonțul de porțelan* (1984) aduce maturizarea prozatoarei. Influențată de Noul Roman francez, ea deconstruiește conceptele tradiționale „narațiune” și „personaj”. Aflată într-un moment de răscruce al existenței, protagonista încearcă să se regăsească

prin filtrul întâmplărilor trăite și din perspectiva celor din jur, perspectivă la care o împinge profesia de jurnalist. Unitatea romanului e în special stilistică și de atmosferă, evenimentele și figurile fiind estompate, ambigue. Și mai aproape de formula antiromanului este *Podul de vise* (1989), care are în centru un personaj-simbol și o metaforă, aceea a podului de lemn mișcător, șubred și periculos, pe care protagonista reușise să îl traverseze în copilărie fără ajutorul mâinilor. Cartea este un „pod de vise” alcătuit din scrisori, jurnale și fragmente de jurnal, ficțiuni și mărturisiri intercalate în alte narațiuni, din reluarea unei povestiri publicate anterior (*Joc de statui* din volumul *Magazinul de clepsidre*, 1987). Alternarea continuă a planurilor, a perspectivei temporale, aglomerarea halucinantă a detaliilor și caracterul fantomatic al unor personaje dau senzația instabilă, plutitoare, a visului. **Ș.** a lăsat în manuscris un volum de poezie.

SCRIERI: *Valiza cu zăpezi*, Iași, 1977; *Jurnal de una singură*, București, 1980; *Jur că voi spune adevărul*, București, 1983; *Glonțul de porțelan*, București, 1984; *Magazinul de clepsidre*, București, 1987; *Podul de vise*, București, 1989.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Focuri de artificii*, RL, 1977, 23; Radu G. Țeposu, *Proză poetică*, TR, 1977, 23; Constantin Stan, „Jur că voi spune adevărul”, LCE, 1983, 52; Grigore Mureșan, „Glonțul de porțelan”, CNT, 1984, 18; Mihai Ungheanu, „Glonțul de porțelan”, LCE, 1985, 11; Mircea Vasilescu, *Un roman construit prin metaforă*, RL, 1985, 20; Cristian Moraru, *Balistică și narațiune*, AFT, 1985, 8. **ALF.**

ȘANDRU, Dumitru (8.X.1907, Doștat, j. Alba – 29.XI.1972, București), etnograf. Este fiul Parascivei și al lui Dumitru Șandru, țărani. Face studii secundare la Sibiu și universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1928–1931), unde îi are profesori pe Ovid Densusianu, I.-A. Candrea, Tache Papahagi și N. Cartoian. Își susține doctoratul în filologie cu teza *Cercetări dialectale în Țara Oltului* (1941). Funcționează ca asistent la Catedra de limba română a facultății absolvite (1933–1947), profesor secundar (1933–1940, 1950–1960) la București, profesor la Facultatea de Filologie a Universității din Craiova (1968–1972). Colaborează la „Grai și suflet”, „Cercetări folclorice”, „Bulletin linguistique”, „Preocupări literare”, „Revista istorică”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Limba și literatură” ș.a. A fost membru al societății Prietenii Istoriei Literare, al Societății Române de Lingvistică și

al Societății de Științe Istorice și Filologice. Unele contribuții le-a semnat Danu Tudor.

Ș. unește în activitatea sa, în spiritul școlii lui Ovid Densusianu, preocupările de dialectologie cu cele folcloristice și etnografice, subliniind „folloasele pe care filologia le poate aduce folklorului” și importanța creației populare pentru tezaurul limbii (*Între filologie și folklor în concepția școlii Densusianu*, în „Cercetări folclorice”, 1947). A adus contribuții fundamentale la cercetarea vieții și obiceiurilor pastorale în lucrarea *Printre ciobanii din Jina* (publicată în revista „Grai și suflet” în 1931–1934 și scrisă în colaborare cu Felician Brânzeu), în care examinează latura apuseană a „mărginimii” Sibiului, prezentând viața jinarilor, onomastica, toponimia, economia preponderent pastorală, casele, relațiile dintre locuitori, bazate pe bună-cuviință, dărnicie, omenie, ospitalitate. A întreprins anchete dialectalo-folclorice în Țara Moșilor, Lăpușul de Sus, Bihor, Valea Almăjului și în județul Năsăud, investigații publicate postum în volumul *Probleme de dialectologie românească* (2004). A mai realizat o cercetare monografică a păstorilor transilvăneni stabiliți în Dobrogea, analizând, printre alte aspecte, „viața culturală și religioasă” a acestora. Volumul postum *Folclor românesc* (1987) cuprinde creații populare din Banat, Transilvania (cele mai multe), Moldova, Muntenia și Oltenia, culese între anii 1930 și 1968: doine și cântece, strigături, balade, povestiri-relatări, ghicitori, colinde, cântece și obiceiuri de nuntă, bocete și obiceiuri la înmormântare, descântece, folclorul copiilor. **Ș.** a alcătuit și o temeinică ediție critică a studiilor de folcloristică ale lui D. Caracostea.

SCRIERI: *Ovid Densusianu filolog*, București, 1939; *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946; *Probleme de dialectologie românească*, îngr. Tudora Șandru Mehedinți, București, 2004. **Culegeri:** *Folclor românesc*, îngr. Tudora Șandru Olteanu, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1987. **Ediții:** D. Caracostea, *Poezia tradițională română. Balada poporană și doina*, I–II, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1969.

Repere bibliografice: C. Maneca, *D. Șandru*, LR, 1973, 3; Balaciu – Chiriacescu, *Dicționar*, 233–234; Sabina Ispas, „Folclor românesc”, REF, 1988, 2; Marian Barbu, *Permanența folclorului*, R, 1988, 7; Ilie Moise, *Dumitru Șandru – folclorist*, T, 1988, 10; Maria Cuceu, „Folclor românesc”, AAF, 1991; Teofil Teaha, *Urmasul lui Ovid Densusianu*, LCE, 2005, 11; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 846–847. **LD.**

ȘANDRU, Mircea Florin (20.IV.1949, Făgăraș), poet, jurnalist. Este fiul Elenei Șandru (n. Preda) și

al lui Victor Șandru, învățători. Face școala generală la Cârțișoara, județul Sibiu. În 1967 termină liceul în orașul Victoria, în 1972 Facultatea de Electronică a Universității din Brașov, iar între 1972 și 1975 frecventează cursurile Facultății de Filosofie a Universității din București, pe care nu le-a finalizat. Urmează studii postuniversitare la Facultatea de Ziaristică de la Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” din București (1984–1986), primește burse în SUA (1966, 1974, 1977), parcurge și un stagiu de pregătire la Institutul Național de Administrație București (2003). Redactor la revistele „Viața studentescă” și „Amfiteatru” (1972–1983), la ziarele „Scânteia tineretului” (1983–1989) și „Tineretul liber” (1989–1993, unde va fi redactor-șef adjunct), ulterior este consilier la Serviciul de presă, relații publice și imagine al Senatului României (1993–2009). Două masive volume de publicistică, însemnări, opinii, portrete, *Unda de șoc* și *În centrul ciclonului*, ambele apărute în 2012, restituie tumultul a două decenii postdecembriste văzute prin experiența de jurnalist a lui Ș.. În anii studenției brașovene este fondator și redactor-șef al revistei „Sigma”, iar în noiembrie 1990 întemeiază, împreună cu un grup de scriitori, Editura Tudor Arghezi. Debutază în „România literară” (1973) la rubrica „Vă propunem un nou poet”, girată de Geo Dumitrescu. Mai colaborează la „Convorbiri literare”, „Argeș”, „Orizont”, „Ramuri”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Svetova literatura” (Praga), „Literarni mesianic” (Varșovia), „Inostrannaia literatura” (Moscova), „Rumänische Rundschau” (București) ș.a. În 1974 a obținut Premiul Editurii Eminescu pentru placheta *Elegie pentru puterea orașului*, în 1981 Premiul Comitetului Central al UTC pentru cartea *Mașina de scris* și în 1985 Premiul revistei „Luceafărul” pentru volumul *Viața în infraroșu*. E prezent în mai multe antologii apărute în țară și peste hotare.

În prima fază a evoluției sale lirice – *Elegie pentru puterea orașului și Luminile orașului* (1975) – Ș. apare fascinat de peisajul citadin, contemplat firesc, într-o frazare echilibrată, ușor melancolic-elegiacă, imprimând versului un ritm lent. Începând cu *Melancolia* (1977) se infiltrează note expresioniste și accente retorice, poetul lăsându-se impresionat de tumultul marilor aglomerări umane, de vitalitatea lor debordantă. Perspectiva devine panoramică prin acumulări de fragmente

ale cotidianului, tendință predominantă în volumele *Flacăra de magneziu* (1980), *Mașina de scris*, *Trupuri pe ecranul de radar* (1982), *Viața în infraroșu*, *Podul Grant* (1992), ce marchează o schimbare radicală. Orașul nu mai este privit ca un spațiu ideal pentru împlinirea visurilor (inclusiv a celor erotice), ci, dimpotrivă, ca unul devastator, care anulează identitatea insului, condamnându-l la solitudine. Imaginea supertehnicizată, la nivel planetar, a megapolisului sfârșitului de veac agresează individul până la anihilare. Sensibilitatea poetului – „ultrarealistă” (Marian Papahagi) – înregistrează tensiuni paroxistice („simt totul distinct, excitant, dureros”), notația expresionistă atinge apogeul: „Se învârtesc rotative, mii de ziare, cuvinte/ Cad în rigole, ca grindina, ca fructele putrede/ Mari reflectoare, tobe, acrobați, saltimbanci cu zâmbetul calp/ Ziua curge frenetic, gureșă cu paiete, cu zale, cu explozii de-o clipă/ Fire, forme, nervi se nasc, strălucesc, se consumă, se sting/ Porții de viață, de moarte, de glorie se-mpart pe mari galantare/ Dinții le mestecă/ Am trăit! urlă șacalul, femeia, robul, vulturul, câinele/ Am trăit! urlă sângele, ochiul, coapsa, amestecându-și vocile lor/ Târând fiecare clipa aceea de moarte, de viață”. Cu unele reluări, volumele *O fiară desăvârșită* (2001), *Miere neagră* (2002), *Îngerul pe gheața subțire* (2003), *O femeie second-hand* (2004), *Orbul la fereastră* (2006), *Fața ascunsă* (2010), *Ca silabele unui mare pian* (2011) întăresc impresia disoluției individului, confruntat cu haosul existențial, cu sentimentul dezolării și al extincției, de care încearcă să se salveze mai întâi prin iubire, ilustrative fiind poeme precum *Dorință*, *Captivitate*, *Numai torța ta*, *Scufundă-te în depărtarea luminoasă*, *Trupul tău luminează în întuneric*, *Baladă pentru Annemarie* ș.a., dar și prin poezie, ca în *O panglică de sclipici*, *Să stai în lumina orbitoare pe eșafod*, *O umbră pe memorie* ș.a. Uneori versul ritmat păstrează o cezură interioară, o anume muzicalitate, alteori reflexivitatea, insinuată în primele plachete, capătă aspect discursiv, mult mai rar parabolic (*Ce este?*, *Zodie*, *Vine seara*, *Cine ești?* ș.a.). O orientare singulară în poezia lui Ș. se afirmă în *Rugă pentru cei blânzi* (1999). Celui ce a fost „sluga clipei trecătoare” și care s-a bucurat „de lucruri mărunte” pe când era „urlet mort” și „mâzgă plutitoare” i se revelă divinitatea, intens apropiată de a primilor creștini. Confruntat cu singurătatea și moartea (în poeme ca *Pierdut*

în spațiu, Singuri sub cer, Eram gheară înfiptă în mătase, Gol și plin de frică, Un urlet până la cer ș.a.), eul își caută izbăvirea: „Lepădați leșul, veniți în imaculata stratosferă/ Acolo cuvintele levitează și sufletele alcătuiesc un munte trandafiriu/ Purtat de păsări pe aripi./ Urcați cât mai e timp, spălați-vă de carnea muritoare,/ Veniți sub pleoapa lui Dumnezeu/ În lacrima vitroasă care cântă,/ Căci doar aici veți fi mângâiați/ Și doar aici veți odihni fără durere/ Așa cum doar în placenta primordială poate fi,/ Așa cum doar în afara morții poți zdrobi moartea”. Trăirea sacralului nu atinge însă extazul mistic, insul rămâne înfricoșat, orbecăind, prins în magma vanităților omenești: „Încă o zi, încă un an, / Mai lasă-mă, Doamne Dumnezeule!/ Acum în clipa aceasta când poemele se nasc,/ Iar ochii mei sunt o rană deschisă”. În ansamblu, poezia lui Ș. se distinge prin modernismul viziunii și prin calitatea expresivă a versului, contribuind la înnoirea liricii generației șaptezeciste.

SCRIERI: *Elegie pentru puterea orașului*, București, 1974; *Luminile orașului*, București, 1975; *Melancolia*, București, 1977; *Flacăra de magneziu*, București, 1980; *Mașina de scris*, București, 1981; *Trupuri pe ecranul de radar*, București, 1982; *Viața în infraroșu*, București, 1985; *Orașe suprapuse*, București, 1986; *Pași pe acoperișul fierbinte*, București, 1988; *Legătura de sânge*, București, 1989; *Podul Grant*, București, 1992; *Colinele Paradisului*, București, 1993; *Rugă pentru cei blânzi*, București, 1999; *O fîră desăvârșită*, București, 2001; *Miere neagră*, București, 2002; *Îngerul pe gheața subțire*, București, 2003; *O femeie second-hand*, București, 2004; *Orbul la fereastră*, București, 2006; *Fața ascunsă*, București, 2010; *Ca silabele unui mare pian*, București, 2011; *În centrul ciclonului*, București, 2012; *Unda de șoc*, București, 2012.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Cărțile tinerilor*, RL, 1974, 34; Piru, *Poezia*, II, 520–521; Ulici, *Prima verba*, I, 25–27; Regman, *Colocvial*, 38–39; Adrian Popescu, „*Melancolia*”, ST, 1977, 12; Lucian Raicu, „*Melancolia*”, RL, 1977, 52; Iorgulescu, *Scriitori*, 150–151; Stănescu, *Jurnal*, I, 210–213; Ruja, *Valori*, 184–185; Felea, *Aspecte*, II, 256–259; Ciobanu, *Opera*, 204–207; Tartler, *Melopoetica*, 82–85; Dinu Flămând, „*Viața în infraroșu*”, AFT, 1985, 9; Tuchilă, *Privirea*, 212–218; Alex. Ștefănescu, *Poetul și orașul*, RL, 1989, 7; Coșovei, *Pornind*, 29–33; Claudiu Constantinescu, *Poetul de la fereastră*, RL, 1992, 20; Traian T. Coșovei, *Un vânător de capele de metafore*, CNT, 1993, 20; Poantă, *Scriitori*, 55–58; Papahagi, *Interpretări*, 136–139; Dicț. scriit. rom., IV, 435–436; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Minimalismul patetic*, LCE, 2003, 31; Popa, *Ist. lit.*, II, 527. **D.Gr.**

ȘANDRU MEHEDINȚI, Tudora (7.II.1942, București), hispanistă, traducătoare. Este fiica Tarquiniiei (n. Stanciu) și a lui Dumitru Șandru, filolog și etnograf. Urmează în București liceul (1956–1959) și Facultatea de Limbi Romanice, secția limbă și literatură spaniolă (1959–1964), beneficiind ulterior și de câteva specializări în filologia spaniolă (Málaga, 1968, Santander, 1969, Madrid, 1972). Își susține doctoratul în filologie cu o teză de lexicologie spaniolă (1974), sub îndrumarea lui Iorgu Iordan. Va fi cercetător științific la Institutul de Lingvistică din București (din 1964), cadru didactic la Universitatea bucureșteană (1971–1990), conferențiar la Facultatea de Litere și Istorie a Universității „Ovidius” din Constanța (1992–1994), profesor la Facultatea de Litere și Istorie a Universității din Craiova (1994–2002) și la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din Capitală (din 2000). Este autoarea a zeci de studii de lingvistică hispanică, filologie, folclor și literatură comparată. Colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Tribuna”, „Astra”, „Tomis”, „Steaua”, „Lettre internationales” ș.a. cu traduceri și comentarii despre literaturile hispanice. A semnat și Tudora Șandru, Tudora Șandru Olteanu. Face parte din Asociación de Cervantistas (Alcalá de Henares), Asociación Internacional de Hispanistas și din Societatea Română de Lingvistică Romanică, care îi acordă un premiu în 1967. Mai este distinsă cu Premiul Academiei Mexicane (1975), iar pentru traduceri cu Premiul Fundației Hesperus (1995) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1998, 2002).

Remarcându-se încă de la începutul activității sale de traducătoare pentru „păstrarea specificului narațiunii originale” (Dan Grigorescu) și pentru recrearea lor „într-o limbă colorată, sugestivă, dinamică” (Mihai Cantuniari), Ș. a îmbogățit tezaurul tălmăcirilor din literaturile de limbă spaniolă îndeosebi cu opere contemporane. A transpus romane și povestiri ale unor importanți scriitori, precum Adolfo Bioy Casares (*Dormind la soare, Măști venetiene* ș.a.) și Julio Cortázar (*Șotron-Rayuela, Armele secrete, Bestiar, Idolul Cicladelor* ș.a.), Gabriel García Márquez (*Toamna patriarhului, Cronica unei morți anunțate, Despre dragoste și alți demoni, Incredibila și trista poveste a candidei Eréndira și a bunicii sale fără suflet* ș.a.), Arturo Pérez-Reverte (*Tabloul flamand*), Javier Marías (*Inimă atât de albă, Romanul Oxfordului*) și Juan Marsé (*Ultimele*

seri cu Teresa), ori eseuri de Jorge Luis Borges și Luis Cernuda, impunându-se în elita cunoscătorilor și promotorilor literaturii universale. A tradus (uneori în colaborare) scrieri literare ale unor români stabiliți în spații hispanice (Alina Diaconu, Vintilă Horia) sau din opera științifică a lui Alexandru Ciorănescu (*Principii de literatură comparată*, *Dicționarul etimologic al limbii române*).

Ediții: Dumitru Șandru, *Folclor românesc*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1987. **Traduceri:** *Paloma blanca. Basme hispanice*, îngr. și pref. trad., București, 1975; *Povești și legende din America Latină*, I-II, îngr. și pref. trad., București, 1980; Adolfo Bioy Casares, *Dormind la soare*, pref. trad., București, 1984, *Măști venețiene*, București, 1995, *Dintr-o lume în alta*, București, 2007, *După-amiaza unui faun*, București, 2009; Antonio Di Benedetto, *Diego de Zama*, pref. trad., București, 1988; Vintilă Horia, *Un mormânt în cer*, București, 1994 (în colaborare cu Mihai Cantuniari); *Urma sângelui tău pe zăpadă. Proză scurtă hispano-americană*, București, 1995; Gabriel García Márquez, *Toamna patriarhului*, București, 1996, *Cronica unei morți anunțate*, București, 1999, *Despre dragoste și alți demoni*, București, 2000, *Incredibila și trista poveste a candidei Eréndira și a bunicii sale fără suflet*, București, 2002, *Douăsprezece povestiri călătore*, București, 2002, *A trăi pentru a-ți povesti viața*, pref. trad., București, 2004, *Povestea târfelor mele triste*, pref. trad., București, 2005, *Ochi de câine albastru*, pref. trad., București, 2005, *N-am venit să țin un discurs*, București, 2011; Alexandru Ciorănescu, *Principii de literatură comparată*, București, 1997; Javier Marías, *Inimă atât de albă*, București, 1998, *Romanul Oxfordului*, București, 1999; Julio Cortázar, *Șotron – Rayuela*, postfața trad., București, 1998, *Manuscris găsit într-un buzunar*, București, 2004, *Idolul Cicladelor*, București, 2006, *Armele secrete*, București, 2007, *Bestiar*, București, 2009, *Pagini neașteptate*, București, 2010; Jorge Luis Borges, [Discuții], [Nouă eseuri dantești], în Jorge Luis Borges, *Opere*, III, îngr. Andrei Ionescu, București, 2000; Arturo Pérez-Reverte, *Tabloul flamand*, Iași, 2003; Tomás Eloy Martínez, *Zborul reginei*, București, 2005.

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, [Tudora Șandru Mehedinți], CNT, 1975, 23; Mihai Cantuniari, „Povești și legende din America Latină”, LCF, 1980, 47; Domnița Dumitrescu Sârbu, Adolfo Bioy Casares, „Dormind la soare”, RL, 1984, 25; Andreea Deciu, [Tudora Șandru Mehedinți, traducătoare], RL, 1995, 21–22, 28, 1998, 12, 2000, 24; Grete Tartler, *Două sute de ani de singurătate*, RL, 1996, 45; Mariana Sipoș, *De ce să te supui marii obișnuințe?*, LCF, 1999, 14; Elisabeta Lăsconi, *Traducerea – un misterios periplu* (interviu cu Tudora Șandru Mehedinți), ALA, 2003, 666; Leandro Arellano, *Descifrarea universului magic*, LCF, 2004, 25; Radu Paraschivescu, „Povestea târfelor mele triste”, „Idei în dialog”, 2005, 11; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, IV, Craiova, 2005,

259–262, V, Craiova, 2008, 382–390, 395–405; Rodica Gri-gore, [Tudora Șandru Mehedinți, traducătoare], CNT, 2009, 1, 7, CLT, 2010, 21, OC, 2011, 301; Bogdan-Alexandru Stănescu, *În inima fantasticului*, SDC, 2010, 267; Simona Sora, *O justă simetrie*, DM, 2010, 354. **I.D.**

ȘANTIER, publicație apărută la București, bilunar de la 15 septembrie 1933 până la 28 februarie 1934, apoi lunar de la 15 martie 1934 până în decembrie 1937, având subtitlul „Social-literar”. Redactor: Ion Pas. Orientarea de stânga a revistei nu este expusă într-un articol-program propriu, în numărul inaugural fiind reprodus cel din revista „Omul liber” (1923–1925), dar elementul social-politic primează asupra laturii literare. Dintre rubrici, se rețin „De două ori pe lună”, „Galantar: cărți & reviste”, „Cronica”, „Muncitorii scriu”, „Scena și ecranul”. Poezia are pronunțate accente sociale. Publică Eusebiu Camilar, Alexandru Șahighian, Nicolae I. Lazu, Matei Alexandrescu, Eugen Relgis, Stelian Constantin-Stelian, Alex. Popovici, C. Pajură (C. Papacostea), D. Șt. Petropol, S. Cohn-Ștefănești, Teodor Scarlat, V. Flueraș, Virgil Treboniu, Mihail I. Pricopie, Geri Spina, George Demetru Pan, Ștefan Tita, Leon Feraru, Al. Voitin, Liviu Deleanu, V. Spiridonică, Vasile Dobrian, Emilian Băcov, Elefterie Beoca, P. Florențiu, Jean Pascal, Cicerone Theodorescu, Ion Zaharia, Emil Vora, Emil Băicoianu, Constantin Andone. Cu proză sunt prezenți Tudor Teodorescu-Braniște (fragment din romanul *Băia-tul popii*), Virgiliu Monda (fragment din *Testamen-tul domnișoarei Brebu*), I. Șt. Ioachimescu, Eugen Relgis (*Prietenii lui Miron*), Ion Pas (fragment din *Tablouri în cărbune*), M. Tomescu, în timp ce N. Deleanu semnează reportajul *Robii cărbune-lui*, despre minerii din Valea Jiului. Paul B. Marian inserează câteva episoade memorialistice sub titlul *America și americanii* (6/1934). Sectorul de cronici și recenzii este acoperit de Eugen Relgis, I. Bunescu, I. Gruia, Victor Iliu, de Ion Pas (care mai semnează P. Ioanid, Ion Plugaru) ș.a. Sandu Eliad și Em. Rază sunt autorii textului polemic *Pentru un renegat: Panait Istrati* (2/1935), Const. Graur scrie articolul *I.L. Caragiale în timp și spațiu* (6/1937), iar Lothar Rădăceanu comentează foarte critic publicistica lui Aron Cotruș (*Fascismul – dușma-nul națiunii* ș.a.). Scriitorii străini cărora revista le acordă interes și spațiu sunt Heinrich Heine, Ro-main Rolland, Heinrich Mann, André Gide, Tho-mas Mann, Victor Hugo, Maxim Gorki. Lui L.N.

Tolstoi îi este dedicat integral numărul 12/1935, la care contribuie Ion Pas (și sub numele real, Ion Pas-cu), Eugen Relgis, Vasile Christu ș.a. Se traduce din Vladimir Maiakovski (Mihail I. Pricopie) și din Maxim Gorki. Articole cu caracter politic, sociologic sau de sociologia artei dau Al. Claudian (*Socialismul trăiește, Intelectualii și dictatura*), Eugen Relgis (*Între „originalitate” și „arta colectivă”*), Lothar Rădăceanu, Ion Pas, F. Aderca (*Moralitate și delatitudine*), S. Emanuel (*Realism socialist*). Este pe larg dezbătută problema evreiască prin contribuțiile lui Andrei Șerbulescu (Belu Silber), I. Peltz, Lothar Rădăceanu, Al. C. Constantinescu, George Silviu. Alți colaboratori: Liviu Țăranu, Anton Dumitrescu, Șerban Voinea, Al. Terziman, P.P. Stănescu, Bogdan Varvara, Constantin Titel Petrescu, Al. Octavian, M. Levin, Emil Feder, Octav Halunga, V. Ionescu-Brad, I. G. Străjeru (Jean Gerson), Ioan I. Mirescu, Nicolae Fekete, I. Ludo, R.E. Morel, Ioana Negură. Desenele și caricaturile sunt asigurate de Ion Anestin. **M.V.**

ȘARIVARI ROMÂN, publicație apărută la București, săptămânal, între 3 ianuarie și 12 martie 1865, având subtitlul „foaie ilustrată, umoristică și satirică”. După ce la 4 martie primește un avertisment pentru o caricatură ireverențioasă față de marile puteri, o săptămână mai târziu revista lui C. Alexandru (Alessandre), caricaturist cunoscut în epocă, a fost suspendată. Se pare că publicația, replică autohtonă a celebrei gazete satirice franceze „Le Charivari”, ar fi fost redactată, sub pseudonimul Rudolf Ivăncescu, de Radu Ionescu, desenatorul C. Alexandru fiind director doar cu numele. Câteva *Apreciațiuni literare periodice* îl arată, de altfel, pe redactor familiarizat cu viața culturală din Principate și-i oferă prilejul de a discuta, într-o cheie ironică, uneori justificată, scrieri aparținând lui G. Sion, Costache Negruzzi, N. Filimon, B.P. Hasdeu și V. Alecsandri. O cronică trece în revistă evenimentele politice, scoțând în evidență ridicolul și demagogia unor politicieni sau lipsa de independență a presei. Sub semnătura Adeodatus Hosidius, se publică două reușite nuvele, în care umorul și satira vizează moravuri contemporane. Se face, de asemenea, o cronică la câteva spectacole ale Teatrului Național, între care *Călugărița sângerândă*. Un articol semnat H. (probabil B.P. Hasdeu), intitulat *Critica literară și teatrală*, pune sub semnul întrebării, cu argumente consistente, pretențiile anumitor gazetari de a-i compara pe poeții români (pe Gr. H.

Grande, de pildă) cu Schiller și cu Byron sau cenzurează terminologia necorespunzătoare utilizată de unii cronicari dramatici. Nota *O odă tulbură*, consacrată lui D. Bolintineanu, criticat cu violență pentru versurile dedicate împăratului Napoleon al III-lea, se încheie cu constatarea, poate nedreaptă, că poetul „nu mai cântă, ca altădată, libertatea”. **R.Z.**

ȘARJA, publicație apărută la Bârlad, săptămânal, în două serii, de la 26 noiembrie 1922 până la 22 aprilie 1923 și de la 26 martie până la 12 noiembrie 1933. Are subtitlul „Organ de polemică literară, politică și socială”. De la numărul 3/1922 prim-redactor este, sub pseudonimul Polidor, G. Tutoveanu, iar de la numărul 9/1933 A.Z. Volbură. Articolul-program al primei serii, intitulat *De ce apărem*, afirmă: „Vom reda studii din problemele sociale ce agită vremurile noastre și lângă ultimele informații vom lăsa să picure și câțiva stropi din literatură”. Ca urmare, încă din numărul 1/1922, sub semnătura G.D.M., este evocat Victor Ion Popa, în același număr, sub inițialele N.M., apărând și o prezentare romanțios-ironică a urbei moldovene. În seria a doua, mai puțin preocupată de probleme culturale, se publică totuși articole precum cel aparținând lui Irimia Jitaru, intitulat *Bârladul cultural*. De reținut și intervențiile pe teme de actualitate ale lui A.Z. Volbură: *Antisemitismul – o ineptie și Hitlerismul...*. Un amuzant poem satiric, nesemnat, este dedicat în 1922 omului politic Ion Mihalache, atunci aflat în opoziție. **I.I.**

ȘĂINEANU, Constantin (10.I.1869, Ploiești – 1947, București), publicist, traducător, memorialist. Este fiul Mariei (n. Rubin) și al zugravului de biserici Moisi Șain și frate al lingvistului și folcloristului Lazăr Șăineanu. Începe să învețe la Școala „Luca Moise” a comunității evreiești (1876–1878) din Ploiești, la școală publică, întâi în orașul natal, apoi la Școala „Șerban Vodă” din București. Face gimnaziul la „Gh. Lazăr” (1880–1884), iar cursul superior la Liceul „Matei Basarab” (1884–1888) din Capitală. Cu sprijinul și împreună cu fratele său, pleacă, în octombrie 1888, la Paris. Audiază cursuri de filologie modernă și de istorie universală la Sorbona și se înscrie la École des Langues Orientales. În 1892 își susține doctoratul la Leipzig cu teza *L'Abyssinie dans la seconde moitié du XVI-ème siècle ou Le Règne de Sartsa-Deugel (Malak-Sagad) (1563–1594), d'après des annales éthiopiennes inédites*, care constituie și debutul său editorial. Revine în țară și este

profesor de franceză și istorie la Gimnaziul „Ioniță Asan” din Caracal (1892–1894), apoi la Gimnaziul „Alexandru Ghica” din Alexandria. Angajat temporar în redacția ziarului „L'Indépendance roumaine” (1898–1899), revine la catedră în București, la Școala de Ofițeri din Dealul Spirii (1899–1903). În 1904 se mută la Craiova. În 1909–1910 face o călătorie de studii în Germania, Franța și Italia. Detașat la București, din 1914 funcționează la liceele „Matei Basarab”, „Sf. Sava”, „Dimitrie Cantemir” și „Gh. Șincai”. Coleg de cancelarie, din 1924, cu E. Lovinescu, frecventează cenaclul Sburătorul și este recenzent (1924–1931) la ziarul „Adevărul” (rubrica „Buletinul cărții”), la „Adevărul literar și artistic” (rubrica „Mișcarea culturală”), ca și la „Salonul literar” (Arad) ș.a. Se pensionează în 1934. Mai colaborează, adesea pe teme referitoare la învățământ sau la comunitatea evreiască, la „Conservatorul”, „Epoca”, „Voința națională”, „Tinerimea română” (Târgu Jiu), „Noua revistă română”, „Rampa” ș.a. A mai semnat Marius, Marius Șăineanu, Marius-Constantin Șăineanu. Conferențiază la București și în țară, elaborează, uneori în colaborare, manuale de limba franceză, crestomații de literatură franceză, dicționare (francez–român și german–român, cu perechile lor), republicate în numeroase ediții.

Istoria literaturii franceze de la origine până la 1850 și *Romanul francez*, ambele apărute în 1922, au scopul de a face cunoscute scrieri definitorii, mari opere literare. În prima lucrare Ș. prezintă, într-o expunere cronologică simplificată, etapele istorice principale, personalitățile și operele reprezentative, începând cu poemele epice medievale. „Schiță” orientativă, *Romanul francez* urmează aceeași schemă: „voi arăta pe scurt fazele treptate prin care a trecut romanul francez”, „operele de căpetenie cari au ilustrat genul și voi motiva meritele lor”. Autorul se întemeiază pe concepția lui Ferdinand Brunetiere despre evoluția genurilor literare și apelează la opiniile marilor critici despre operele inventariate. Aspectul didactic este dominant și în activitatea de recenzent a lui Ș. El crede în necesitatea unei „critici pur informative”, după modelul celei practicate în publicațiile franceze ale timpului. Scrise pentru cotidianul „Adevărul” și publicate, cu puține excepții, acolo, notele de lectură urmează fluxul editorial la zi. Ș. nu este preocupat de ierarhizarea estetică a operelor, ci de prezentarea temelor și, eventual, de înscrierea lor într-o serie

istorică, de expunerea rezumativă a subiectului. El se numără printre primii comentatori ai lucrărilor lovinesciene fundamentale, *Istoria civilizației române moderne* (I–III, 1924–1925) și *Istoria literaturii române contemporane* (I–VI, 1926–1929). E. Lovinescu a întâmpinat condescendent volumul *Recenzii* (1924–1926) (1926), definindu-i exact și concis conținutul: „origina recenziilor (...) este ziarul” și de aici „a ieșit și necesitatea obiectivității stricte și a clarității”. În schimb, Pompiliu Constantinescu comentează culegerea cu asprimea cerută de sincopel spiritului critic al lui Ș. și de redactarea mediocră. După a doua serie, *Noui recenzii* (1926–1929) (1930), fără ecou critic, Ș. a renunțat la proiectata alcătuire a celei de-a treia serii. Scrise în 1931, apoi completate, paginile din *Amintiri* sunt tipărite abia în 1947, anul morții autorului lor. Fără calități literare deosebite, ele interesează prin amănunte biografice, prin evocarea, uneori anecdotice, a unor mari personalități cunoscute sau doar întâlnite. Scrierile dedicate lui Lazăr Șăineanu nu sunt de ignorat sub aspect documentar.

SCRIERI: *Este viața o povară?*, București, 1903; *Chestiunea feministă*, București, 1905; *Puterea voinței*, București, 1905; *Tudor Vladimirescu și opera sa*, București, 1906; *Plictiseala*, București, 1907; *Inima femeiei*, București, 1909; *Învățământul limbilor străine în liceele din Germania, Franța și Italia*, București, 1911; *Ce îndrumare să dăm fiilor noștri?*, București, 1918; *Istoria literaturii franceze de la origine până la 1850*, București, 1922; *Romanul francez*, București, 1922; *Rostul vieții*, București, f.a.; *Recenzii* (1924–1926), București, 1926; *Noui recenzii* (1926–1929), București, 1930; *Lazăr Șăineanu (1859–1934)*, București, 1935; *Celui à qui on n'a pas rendu justice. Lazare Sainéan, le grand philologue*, Craiova–București, 1946; *Amintiri*, București, 1947. **EDIȚII:** *Lettres de L. Sainéan*, pref. edit., București–Paris, 1936. **TRADUCERI:** Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*, Craiova, 1896; Alphonse Daudet, *Fromont & Risler*, Craiova, 1896; Paul Bourget, *Discipolul*, Craiova, [1897]; Charles Dickens, *O noapte de Crăciun*, București, [1898].

Repere bibliografice: George Oprescu, „Dicționar român–francez”, DR, 1921–1922; x.y.z., „Istoria literaturii franceze”, RP, 1922, 1396; George Baiculescu, „Recenzii”, PRL, 1926, 17; *** [E. Lovinescu], „Recenzii (1927–1926)”, SB, 1926, 5; Const. Georgiade, *Îndrumările și informațiile critice ale dlui C. Șăineanu*, CL, 1926, 12; George Dumitrescu, *Opinii literare*, București, 1927, 75–76; Pompiliu Constantinescu, „Recenzii”, VL, 1927, 34; Scarlat Preajbă, „Lazăr Șăineanu. 1859–1934”, PL, 1936, 1; Marius Pop, *Constantin Șăineanu*, „Flamura Prahovei”, 1970, 5825; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 117, *passim*, II, 7, 35, 172;

Bucur, *Istoriografia*, 69, 265; *Dicționarul personalităților doljene. Restitutio*, coordonator Mariana Leferman, Craiova, 1999, 203; Cristea, *Teleorman*, 473–474. **C.H.**

ȘĂINEANU, Lazăr
(23.IV.1859, Ploiești
– 11.V.1934, Paris),
filolog, folclorist.

Este fiul Mariei (n. Rabin) și al zugravului de biserici Moisi Șain; publicistul Constantin Șăineanu e fratele său. Învață cu un dascăl grec și cu unul evreu, înscriindu-se abia la unsprezece ani la o școală primară din Ploiești. Studiile secundare le începe la Gimnaziul „Sf. Petru și Pavel” din același oraș, continuându-le la Liceul „Matei Basarab” din București. Ultimele două clase de liceu le va pregăti în particular, audiind, în același timp, cursuri la Universitatea din București, ținute de Titu Maiorescu, A. I. Odobescu și B. P. Hasdeu, care îi vor fi mai târziu profesori. Îl cunoscuse pe Moses Gaster, care l-a ajutat mult în acești ani. Ș. face gazetărie, semnând Eliezer ben Moșe, ben Moșe, Lazăr Schein, Lazăr Șain, Lazăr M. Șăineanu, la „Fraternitatea”, „Anuar pentru israeliți” ș.a. Se înscrie în 1881 la Facultatea de Litere a Universității bucureștene, unde este remarcat de Hasdeu. În „Columna lui Traian” își publică cea dintâi lucrare de filologie, *Câteva specimene de etimologie poporană română*. Discipol al lui Hasdeu și admirator al lui Odobescu, preluând culegerile de literatură populară ale lui Petre Ispirescu, Ș. își orientează preocupările spre cercetarea elementului istoric și popular al limbii române. La „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” (1882–1887) semnează studii pe care le va relua mai târziu în cercetări amplificate: *Elemente turcești în limba română*, *Ielele*, *Încercare asupra semasiologiei limbei române*. După absolvirea facultății pleacă în Franța și în Germania. La Paris, în 1888, audiază cursuri la École des Hautes Études, Collège de France, École des Langues Orientales, între profesori fiind Gaston Paris, Michel Bréal, Émile Legrand. Interesul lui merge către cercetările

comparatiste asupra limbilor și literaturilor populare din perimetrul balcanic, ceea ce se reflectă și în subiectul tezei de doctorat, *Les Jours d'emprunt ou Les Jours de la vieille*, susținută la Universitatea din Leipzig și apărută în revista „Romania”, în 1889. Pentru „Convorbiri literare”, unde mai publicase și înaintea plecării, Ș. a trimis de la Paris două studii de folclor comparat: *Zilele babei și legenda Dochiei* și *Legenda Meșterului Manole la grecii moderni*. Întors în țară, îl suplinește pe Hasdeu la Catedra de filologie comparată a Universității din București. Funcționează și ca profesor suplinitor de limba latină la Gimnaziul „Gh. Lazăr” și la Școala Normală Superioară. Numirea în 1890 la o catedră universitară declanșează proteste și inimizități care, alimentate de-a lungul a doisprezece ani, îl vor împiedica să obțină cetățenia română. Îi apăruseră între timp mai multe lucrări. Printre ele erau numeroase cărți didactice: un dicționar român–german, german–român, o gramatică a limbii latine, volumul *Mitologie clasică* (1898), antologia comentată *Autorii români moderni* (1891), precum și *Dicționar universal al limbei române*, tipărit în 1896, care a avut până în 1947 zece ediții, în 1995–1996 fiind actualizat și redimensionat printr-o elaborare modernă. A mai publicat *Istoria filologiei române* (1892; ediția a doua, 1895), un glosar la ediția operei lui Miron Costin, îngrijită de V. A. Urechia, cel mai înverșunat adversar al său, iar în 1895 monografia, solicitată și premiată de Academia Română, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*. În 1896 tipărea culegerea *Studii folklorice*, iar în 1900 lucrarea în două volume (volumul secund cu două părți) *Influența orientală asupra limbei și culturai române*, mai târziu tradusă și premiată de L'Institut de France. Părăsește țara, plecând cu soția sa, fiică a editorului Rălian Samitca, la Paris, unde rămâne din 1901 până la moarte. Aici, susținut de foștii lui profesori din Franța, în ale căror publicații îi mai apăruseră unele studii, colaborează mai întâi la revistele „Mélusine”, „La Tradition”, „Revue des traditions populaires”, „Revue de l'histoire des religions”. Reia, pentru început, cercetările asupra folclorului românesc și balcanic. Predă și un curs liber de folclor balcanic la École des Hautes Études, a cărui lecție de deschidere se numea *L'État actuel des études de folklore*. Dar, după o vreme, considerând sterile și fără

perspectivă științifică studiile de folclor, desigur și din lipsa informației directe, Ș. le abandonează, orientându-se către cercetări de lingvistică franceză. Elaborează, de-a lungul anilor, studii despre argoul francez: *L'Argot ancien (1455–1850)* (1907), *Les Sources de l'argot ancien* (I–II, 1912), *L'Argot des tranchées* (1915), *Le Langage parisien au XIX-e siècle* (1920), o serie de monografii despre limba secolului al XVI-lea și în special despre limba lui Rabelais, la a cărei editare critică a și participat: *La Langue de Rabelais* (I–II, 1922–1923), *Les Problèmes littéraires du XVI-e siècle* (1927), *L'Influence et la réputation de Rabelais* (1930), lucrări de semantică și etimologie comparată: *La Création métaphorique en français et en roman* (I–II, 1905–1907), *Les Sources indigènes de l'étimologie française* (I–III, 1925–1930), *Autour des sources indigènes* (1935).

Format în spiritul școlii neogramaticilor, dar mai cu seamă ca discipol al lui B. P. Hasdeu, Ș. a dat o accepție largă noțiunii „filologie”. Limba, obiectul de studiu al disciplinei, era înțeleasă ca o „cheie” a vieții culturale a unui popor, iar cuvintele – considerate „oglinzi ale spiritului”. Conexiunea între limba și psihologia unui popor s-ar releva mai cu seamă prin intermediul folclorului. Ș. utiliza în lucrările lui orientările mai noi ale lingvisticii și folcloristicii europene (Heyman Steinthal, Archibald Henry Sayce, Wilhelm Wundt), era interesat de etnologie și de etnopsihologie. Credea că faptul de limbă solicită un studiu complet, circular, din perspectivă istorică, psihologică, religioasă, literară (la nivel popular și cult), ceea ce presupune individualizare, dar și integrare prin analiză comparativă. Era de părere că trebuie asigurată o bază științifică studiilor filologice, prin editarea specializată a literaturii vechi, prin culegerea riguroasă a literaturii populare. În acest sens, *Istoria filologiei române* era un bilanț, dar și o deschidere spre cercetările viitoare. Expresia clară, echilibrată caracterizează comentariile din antologia, pentru uz didactic, *Autorii români moderni*, unde selecția este făcută cu spirit critic și gust literar. De altfel, istoricul literar dovedește o bună pătrundere a literaturii române, de la literatura religioasă și cronici până la M. Eminescu și Ion Creangă. În *Încercare asupra semasiologiei limbei române* (1887), făcând pionierat în stilistica românească, autorul definea metafora ca „elementul de viață și de mișcare a limbii”, poezia „adeseori latentă” a ei, în expresiile metaforice

aflându-se originalitatea și geniul unei limbi. În formarea metaforelor el studia fantezia, cu „combinațiunile ei multiple”, imaginația creatoare, „concepția poetică” specifică fiecărei națiuni. Poeziei culte îi era atribuită misiunea de a îmborsă aceste metafore lingvistice ades tocite, „gârbovite” prin îndelungă folosire. Numeroase trimeri la elementul popular se găsesc în monografia *Influența orientală asupra limbei și culturei române*. Cercetările speciale asupra basmelor (*Basmele române...*) ori cele asupra datinilor, credințelor, obiceiurilor, legendelor, teatrului popular, adunate în *Studii folklorice*, sunt monografiile istorico-comparative. Ș. aderă la acea orientare a folcloristicii europene care interpreta creația populară prin recursul la etnopsihologie, curent care avusese ecou și în studiile lui Hasdeu. Considera folclorul generat de un fond psihologic în esență comun. Prin evoluție istorică, dar și datorită imaginației și expresivității limbii, se marchează atât diferențierile, pe tipuri și variante, cât și analogiile. Plecând de la elementul național, prin lărgirea sferei la vecinătatea balcanică și la înrudirea romanică, până la tipurile miturilor antice sau, prin procedeul invers, de la matca universală către fondul specific românesc, Ș. sistematizează materialul folcloric după scheme tematice. Astfel, legenda *Meșterul Manole* este studiată în cadrul literaturii balcanice, stabilindu-se, prin analiză, trei tipuri ale credinței despre construcție (grec, sârb și român), iar în cadrul lor mai multe variante. După ce prezintă critic lucrări similare asupra basmului, apreciind clasificarea basmelor neogrecești făcute de J. G. von Hahn, Ș. expune în prima parte a monografiei *Basmele române...* teoria substratului antropologic și a suprapunerii factorului etnologic în poveștile populare. El grupează basmele românești în patru secțiuni: povești mitico-fantastice, etico-mitice (psihologice), religioase (legende), glumețe (snoave). Clasificarea, ca și cea a lui Hahn, s-a dovedit însă caducă în comparație cu sistemul Aarne–Thompson. Acestor categorii tematico-stilistice li se subsumează cicluri și tipuri, apoi basmul-tip, variantele și versiunile lui paralele. Ș. alcătuiește, cu ajutorul lui I.-A. Candrea, și un indice de motive, personaje, simboluri, locuri și obiecte caracteristice imaginației populare reflectate în basm, lucrare utilă, ce prefigurează indicele de motive al lui St. Thompson. Explică însă limitat geneza poveștilor, evoluția lor și exagerează

punând basmul românesc sub pecetea, cvasiobli-gatorie, a unui mit antic. Nefiind un culegător de folclor, pentru cele cinci sute de basme pe care le prezintă în rezumate (utilizate și în tipologia lui A. Schullerus, în 1928), folosește în bună parte culegeri anterioare. Lucrarea este cea dintâi care sistematizează repertoriul basmelor românești, într-o construcție remarcabilă prin bogăția informației, orizontul și modernitatea interpretării.

Lazăr Șăineanu, cel mai de seamă discipol al lui B. P. Hasdeu, a îmbogățit filologia română cu lucrări durabile ce se consultă mereu cu profit. Erosiunea timpului a știrbit abia pe alocuri opera cu bază atât de solidă, iar sub anumite aspecte ea se vădește neașteptat de modernă, într-o viziune actuală. Durabilitatea ei provine nu atât din formația adâncă pe care Șăineanu a știut-o culege din izvoarele vremii sale, cât din noutatea orizontului cercetat. Căci lucrările sale de căpetenie dezvăluie oarecum lumi noi, necunoscute sau puțin abordate până atunci. Vocația sa pare să fi fost aceea de a deschide părții noi, de a se avânta în terenuri nedeșelente pentru a smulge necunoscutului atâtea taine...

OVIDIU BÂRLEA

SCRIERI: *Ielele, Dânsule, Vântoasele, Frumoasele, Șoimanele, Măiestrele, Milostivele, Zânele*, București, 1886; *Încercare asupra semasiologiei limbei române*, pref. B.P. Hasdeu, București, 1887; ed. îngr. și introd. Livia Vasiliuță, Timișoara, 1999; *Ioan Eliad Rădulescu ca gramatic și filolog*, București, 1892; *O istorie a literaturii române în limba germană*, în Lazăr Șăineanu, G. I. Ionescu-Gion și B.P. Hasdeu, „*Eine Trilogie*”. *O istorie germană a literaturii române*, București, 1892; *Istoria filologiei române*, pref. B.P. Hasdeu, București, 1892; ed. 2 (*Istoria filologiei române, cu o privire retrospectivă asupra ultimelor decenii (1870–1895)*), București, 1895; *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, București, 1895; ed. îngr. Ruxandra Niculescu, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1978; *Studii folklorice*, București, 1896; ed. îngr. și introd. Alexandru Dobres, pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003; *Mitologie clasică*, Craiova, 1898; ed. București, 2011; *Influența orientală asupra limbei și culturii române*, I–III, București, 1900; *L'État actuel des études de folklore*, Paris, 1902; *Les Rites de la construction d'après la poésie populaire de l'Europe Orientale*, Paris, 1902; *La Création métaphorique en français et en roman*, I–II, Halle, 1905–1907; *La Langue de Rabelais*, I–II, Paris, 1922–1923; *Les Problèmes littéraires du XVI-e siècle*, Paris, 1927; *L'Influence et la réputation de Rabelais*, Paris, 1930; *Histoire de mes ouvrages*, Paris, 1930; *Lettres de L. Sainéan*, îngr. și pref. Constantin Șăineanu, București–Paris, 1936; *Ielele sau zânele rele*, tr.

Mihai Popescu, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2012. **Antologii:** *Autorii români moderni*, București, 1891.

Repere bibliografice: Gaston Paris, „*Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*”, „*Romania*”, 1895; Chendi, *Scrieri*, V, 280–281; Iorgu Iordan, *Lazăr Șăineanu*, VR, 1934, 10–12; Constantin Șăineanu, *Lazăr Șăineanu (1859–1934)*, București, 1935; Lovinescu, *Memorii*, III, 252–256; Constantin Șăineanu, *Celui à qui n'a pas rendu justice. Lazare Sainéan, le grand philologue*, Craiova–București, 1946; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 348–385; Dragoș Mocanu, *Lazăr Șăineanu*, Iași, 1972; Bucur, *Istoriografia*, 64–65; Bârlea, *Ist. folc.*, 316–324; D. Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978, 162–183; [„*Basmele române...*”], TR, 1979, 12 (grupaj special); *Dicț. lit. 1900*, 824–825; Alexandru Surdu, *Lazăr Șăineanu despre logică și gramatică (I–II)*, AC, 1999, 9, 10; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 436–438; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 847–849; George Voicu, *Radio-grafia unei expatrieri: cazul Lazăr Șăineanu*, București, 2008; Iordan Datcu, *Lazăr Șăineanu*, RL, 2009, 15. **G.D.**

ȘCHIAU, Octavian (10.III.1930, Coroisânsmărtin, j. Mureș – 22.XI.2013, Cluj-Napoca), istoric literar, editor. Este fiul Emiliei (n. Codoiu) și al lui Teodor Șchiau, învățător. Face școala primară în satul natal, iar în 1941 devine elev al Liceului „Timotei Cipariu” din Dumbrăveni, absolvit în 1949. Urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității clujene, luându-și licența în 1953. În 1971 va obține titlul de doctor în științe filologice cu lucrarea *Circulația vechilor cărți românești*. Reținut, după încheierea studiilor, asistent la Catedra de literatură română, va mai preda ca docent de limba română la Berlin și Leipzig, unde rămâne până în septembrie 1958; din iunie 1969 este lector la Universitatea din Tübingen, funcționând aici în cadrul Institutului de Romanistică, aflat sub conducerea lui Eugeniu Coșeriu. În Germania descoperă și valorifică parțial, împreună cu Flora Șuteu, un bogat fond de manuscrise Mite Kremnitz, între care se afla și un caiet eminescian, denumit de Perpessicius „caietul roșu” și socotit pierdut. A fost prodecan, apoi decan al Facultății de Filologie clujene, iar între 1976 și 1989 a condus Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”. Din februarie 1990 până în decembrie 1994 este profesor invitat la Universitatea din Leipzig. De la 1 octombrie 1995 până în 2007 va fi profesor și șef de catedră la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Selectează pentru seria „Die Welthumor” a Editurii Reclam din Berlin (1960) pagini reprezentative din

literatura umoristică românească, însoțite de note introductive. Colaborează, cu numeroase articole despre scrieri medievale, la *Dicționar analitic de opere literare* (I–IV, 1998–2003), elaborat de colectivul Catedrei de literatură română a Facultății de Litere din Cluj-Napoca.

Ca profesor, Ș. s-a ocupat de literatura română veche și premodernă, o parte din prelegeri intrând în sumarul unui curs (1978, în colaborare cu Georgeta Antonescu). Va realiza, împreună cu Livia Bot, în 1969, o bună ediție critică a lucrării lui Radu Tempea *Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*, iar cu Eugen Pavel republică scrierea lui Nicolae Drăganu *Istoria literaturii române din Transilvania de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, într-o ediție bilingvă (2003). În 1988 se număra printre cei care reeditează *Biblia* din 1688. Volumul *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval* (1978) reia și dezvoltă subiectul din teza de doctorat. Bazată pe o bogată documentație, lucrarea valorifică cercetările anterioare în domeniu, precum și propriile investigații în bibliotecile și depozitele de carte din țară. Reconstituind sistematic itinerariile parcurse de-a lungul veacurilor de tipărituri, istoriograful probează, cu noi argumente și fapte, ideea conștiinței de neam, desprinsă deopotrivă din mereu reluată „referință la unitatea dacică a teritoriului locuit de români” și din „efortul păstrării neștirbite a credinței ortodoxe”. În această privință, Transilvania îi apare ca o „excelentă sursă de informare, deoarece aici s-au păstrat, mai bine decât în oricare altă regiune, sute și mii de exemplare din vechile tipărituri românești”. Rigoarea și probitatea științifică vin în sprijinul unui demers critic care accentuează faptul că între cele trei provincii românești nu a existat niciodată, în plan lingvistic și cultural, vreun zid „despărțitor”.

SCRIERI: *Istoria literaturii române. Epoca veche* (în colaborare cu Georgeta Antonescu), Cluj-Napoca, 1978; *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978. **Ediții:** Ioan Slavici, *Opere*, I, pref. D. Vatamaniuc, București, 1967 (în colaborare cu Dumitru Pop și Ion Șeuleanu); Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*, introd. edit., București, 1969 (în colaborare cu Livia Bot); ed. 2, Cluj-Napoca, 2010; *Biblia adevărată Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, coordonator I.C. Chițimia, București, 1988 (în colaborare); Nicolae Drăganu, *Istoria literaturii române din Transilvania de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea – Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle*, ed. bilingvă,

pref. edit., Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare cu Eugen Pavel).

Repere bibliografice: Mircea Moț, „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval”, O, 1978, 27; Doina Curticăpeanu, *Destinul cărții medievale*, ECH, 1978, 8–9; Irina Petraș, „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval”, ST, 1978, 9; Serafim Duicu, *N-au fost „zid despărțitor” între frați*, VTRA, 1978, 11; I.D. Lăudat, „Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval”, CL, 1978, 11; Gheorghe Buluță, *Permanence et unité. Octavian Șchiou, „Les Érudits et les livres dans l'espace roumain médiéval”*, REVR, 1978, 12; Ion Vlad, *Studii filologice*, TR, 1978, 35; Teodor Tihan, *Octavian Șchiou – microprofil*, ST, 2000, 9–10; Iacob Mârza, *Rigoare și sistem*, ST, 2005, 5. **T.T.**

ȘCHIOPU, Michaela (26.III.1938, București – 14.VII.2018, București), italianistă, traducătoare. Este fiica Mariei (n. Dupont) și a lui Constantin Paraipan, medic. La București urmează școala primară și Liceul de Fete nr. 4, apoi cursurile Facultății de Filologie, secția italiană, absolvite în 1961. Este repartizată ca documentarist la Institutul de Istorie Literară și Folclor (ulterior Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei), începând, sub îndrumarea directă a lui G. Călinescu, cercetările asupra literaturii italiene și a receptării ei în cultura română, cărora le va consacra mai bine de cinci decenii de activitate. În 1979 își susține doctoratul cu teza *Neorealismul italian*, tipărită parțial în „Revista de istorie și teorie literară” (1980). Debutează în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor” în 1963, iar editorial cu monografia *Boccaccio*, apărută în 1969. Mai colaborează cu studii și articole la alte reviste din țară („Synthesis”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Jurnalul literar” etc.), precum și la publicații din străinătate („Forum italicum” din New York ș.a.) sau e prezentă în volumul colectiv *Naturalismo e verismo* (Cattania, 1988).

Activitatea de italianistă desfășurată de Ș. s-a concretizat în studii – incluse în publicații de specialitate – asupra unor scriitori din diferite perioade (Dante, Tommaso Campanella, Jacopo Sannazaro, Vittorio Alfieri, Giacomo Leopardi, Luigi Pirandello, Grazia Deledda, Giovanni Tomasi di Lampedusa, Emilio De Marchi, Claudio Magris ș.a.), a unor curente literare și concepte (neorealism, futurism, „poezie pură”, modernism, verism), aflate adesea în interacțiune și în alte spații culturale (francez, american), precum și a unor aspecte ale receptării acestei literaturi. Monografia *Boccaccio*,

proiectată ca o biografie intelectuală clasică, pune accent îndeosebi pe perspectiva etică și estetică a marelui povestitor, pe schema compozițională a *Decameronului*, relevând situațiile specifice din această capodoperă narativă și diversitatea fără precedent a personajelor, filiația motivelor și a temelor, depășirea erudiției surselor prin integrarea lor într-un discurs umanist dominat de armonie, ilustrând varietatea infinită a vieții în zorile Renașterii. Bazându-se pe tradiția și autoritatea criticii italiene, autoarea discută raportul dintre realism și ficțiune în opera lui Boccaccio, viziunea sa artistică subsumată unei filosofii aparte: descoperirea universului comic în deplinătatea manifestărilor sale. În completarea aceleiași preocupări Ș. a realizat traduceri din scriitori italieni contemporani (Guido Piovene, Sebastiano Vassalli, Alessandro Baricco ș.a.), eseuri de Umberto Eco sau a tălmăcit cărți de interes cultural major, a editat (și a transpus în românește) *Istoria literaturii române* de Mircea Popescu. O contribuție importantă pe care a avut-o Ș. o constituie participarea, în cadrul sectorului de literatură comparată al Institutului „G. Călinescu” la elaborarea a două lucrări fundamentale: *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1859–1918* (I–III, 1980–1985; Premiul Academiei RSR, 1982), sub coordonarea lui Ioan Lupu și a Corneliiei Ștefănescu, și *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1919–1944* (I–X, 1997–2009), a cărei coordonare și-a asumat-o. Radiografie a receptării literaturii universale în spațiul românesc din perspective variate, aceste bibliografii analitice dau măsura reală a evoluției gustului literar în perioada modernă, a formării unei mentalități europene și a unei școli exegetice proprii, reprezentând totodată un punct de plecare eficient în cercetările ulterioare.

SCRIERI: Boccaccio, București, 1969; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1859–1918* (în colaborare), I–III, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1980–1985; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1919–1944* (în colaborare), I–X, pref. Dan Grigorescu, postfață Eugen Simion, București, 1997–2009. **Traduceri:** Libero Bigiaretti, *Reversul medaliei*, București, 1969; Guido Piovene, *Stele reci*, pref. Mircea Ivănescu, București, 1972; Fernando Camon, *Super-Baby*, București, 1996; Sebastiano Vassalli, *Năluca*, postfața trad., București, 1996; Liana Castelfranchi Vegas, *Arta Renașterii: secolul al XV-lea*, București, 1997; Mircea Popescu,

Istoria literaturii române – Storia della letteratura romana, ed. bilingvă, îngr. trad., pref. Nicolae Florescu, București, 2001; Alessandro Baricco, *Novecento: un monolog*, București, 2002; Guido Ceronetti, *Tăcerea trupului*, pref. Emil Cioran, București, 2002; Angelo Palego, *Cum am găsit Arca lui Noe*, București, 2003; Umberto Eco, *Pliculețul Minervei*, București, 2004; Giuseppe Cocchiara, *Istoria folcloristicii europene*, București, 2004; B.P. Hasdeu, *Correspondență inedită*, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2005 (în colaborare).

Repere bibliografice: Dan Zamfirescu, *Accente și profiluri*, București, 1993, 157–162; Teodor Vârgolici, [Michaela Șchiopu], ALA, 1997, 371, 1999, 478, 2001, 555, 2003, 655; Diana Maria Florea, *Prizonieri ai vieții*, CU, 2005, 7. **IL.M.**

ȘCHIOPU, Ursula (30.VII.1918, Mihai Viteazu, j. Cluj – 4.III.2015, București), poetă. Este fiica Olimpiei (n. Braica), nepoată a memorandistului Ioan Rațiu, și a lui Grigore Biji, profesor de liceu la Turda. Face cursul secundar la Turda, iar pe cel universitar la Facultatea de Filosofie și Litere din București, susținându-și licența în psihologie–pedagogie (1940). Urmează și Seminarul Pedagogic (1941–1942). Profesoară la liceele „I. Heliade-Rădulescu” și „Gh. Lazăr”, din 1949 este cadru didactic la Catedra de psihologie–pedagogie, iar din 1980 profesor consultant la Universitatea din București. Beneficiază de o specializare la Paris, la Centrul Internațional de Studiere a Copilului, și obține doctoratul în psihologie la Institutul de Psihologie al Academiei RSR (1963). Încă din perioada interbelică a publicat numeroase studii în periodice românești și străine, precum și lucrări de specialitate (*Curs de psihologia copilului*, 1963, *Introducere în psihodiagnostic*, 1970, *Psihologia artelor*, 1999, iar în colaborare cu Emil Verza *Psihologia vârstelor*, 1981, *Adolescența – personalitate și limbaj*, 1989 ș.a.). Se află între cei care fondează „Revista de psihologie” (1955) și „Revue roumaine de sciences sociales”, seria psihologie (1964). Debutază editorial în 1938 cu placheta de poezie *Drum prin zodii*, urmată în 1943 de *Cer troglodit*, ambele semnate Ursula Biji. În colaborare cu Al. Andrițoiu, a alcătuit *Antologie de poezie canadiană de limbă franceză* (1976).

Precizată de la început, menținută pe parcursul deceniilor, caracteristica poeziei scrise de Ș. e un lirism în care intră intimitate sobră, confidențe cuminți, melancolie discretă și mai ales contemplație interiorizantă. O figurație rurală, în covârșitoare proporție, devine suportul unei sensibilități ușor maladive. Factura versurilor, libere cu moderație,

când albe, când rimate, fluente în permanență, la modul minor, adesea elegiace, produce o tonalitate vag simbolistă: „Puțin dacă în toamnă ar mai tăcea salcâmi/ Și plopii s-ar opri din foșnetul știut/ Și păsările albe de-a pururi migratoare/ În apa nopții somnul cu vaier nu l-ar sparge,/ Ni s-ar părea că timpul sub pragul casei noastre/ S-a rătăcit și-așteaptă să îl poftim în casă,/ Să stăm și noi o dată cu el cuminți de vorbă”. Sunt notate senzații diferențiate în funcție de anotimpuri: iarba își „scormonește”, primăvara, „neliniștite drumuri prin hume cerzionate”, croind „întortocheate răscruci subpământene/ De pădăii și brusturi și lobode uitate”; toamna „zarea fierbe ca mustul/ Și întreaga lume are febre”. Uneori ochiul interior privește în trecut, spre timpuri voievodale, dar și spre altele, mai îndepărtate, în care viețuiau prin Bărăgan sciții, precum și spre veacurile în care strămoșii poetei „plecau [...] în toamnele tăcute,/ Cu turme și ciubare/ Prin burguri cu grofi aprigi și târguieli amare/ La Lipsca și Trieste, la Viena, Amsterdam”. Pe orizontală, adică geografic, contemplația se deplasează de pe meleagurile autohtone tocmai spre Vestul îndepărtat american, încât, într-un ciclu al volumului *Reîntoarcerile* (1973) se regăsesc priveriști de preerii nesfârșite, cu bivoli sălbatici, turme de bizoni, șamani, șerpi, șoimi irochezi și alte păsări exotice, între care se distinge, fioros, Marele Eagle, ce „urcă spre piscuri semețe,/ Ciocul plin de pești și de șerpi să și-l șteargă de stânci”. Cel mai adesea contemplația și confesiunea au ca suport o reflexivitate fără un accent personal și fără relief deosebit.

SCRIERI: *Drum prin zodii*, București, 1938; *Cer troglodit*, București, 1943; *Poeme*, București, 1967; *Poeme*, Cluj, 1970; *Reîntoarcerile*, București, 1973; *Peisaj interior*, București, 1980; *Pendul cosmic*, București, 1984; *Mărturisiri de noapte*, București, 1986; *Psihologia artelor*, București, 1999; *La marginea timpului care-și caută umbra...*, îngr. Matei Alabastru [Gavril Matei], București, 2004. **Traduceri:** *Antologie de poezie canadiană de limbă franceză*, îngr. și pref. trad., București, 1976 (în colaborare cu Al. Andrițoiu).

Repere bibliografice: Emil Vasilescu, „*Poeme*”, „Scân-teia”, 1967, 7 559; Dragoș Vrânceanu, „*Poeme*”, LCF, 1967, 31; D. Constantin, „*Poeme*”, „Scân-teia”, 1971, 8 744; Dan Cristea, „*Poeme*”, RL, 1971, 21; Dana Dumitriu, „*Reîntoarcerile*”, RL, 1973, 32; Viorel Horj, „*Reîntoarcerile*”, F, 1973, 8; Mircea Iorgulescu, „*Reîntoarcerile*”, LCF, 1973, 39; Adrian Popescu, *Pădurile Canadei*, ST, 1977, 7; Al. Andrițoiu, *Poemele Ursulei Șchio-pu*, RL, 1979, 3; Francisc Păcurariu, *Maturitatea unei*

poete autentice, ST, 1979, 2; C. Coșman, *Între psihologie și poezie*, CNT, 1985, 11; Ion Brad, *Dialogul cu timpul*, RL, 1987, 13; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 438–439. **D.Mc.**

ȘCOALA ARDELEANĂ. Mișcare cultural-ideologică afirmată din a doua parte a secolului al XVIII-lea până spre anul 1821, **Ș.A.** a urmărit emanciparea politică, în primul rând prin cultură, a națiunii române din Transilvania. Românii transilvăneni moșteniseră din Evul Mediu o situație de vădită discriminare, accentuată în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. La impunerea dominației austriece (1688), Transilvania era un principat autonom în care funcționa regimul politic al celor trei „națiuni” (maghiarii, sașii și secuii) și patru „religii” (catolică, calvină, luterană și unitariană), regim în cadrul căruia românii (adică circa două treimi din întreaga populație, conform recensămintelor austriece) și confesiunea lor ortodoxă (supusă unor mari presiuni de calvinizare) erau opriți de la exercitarea colectivă a puterii, fiind considerați supuși, locuitori de rang secund. Astfel, în schimbul promisiunilor acordării de drepturi egale cu cele ale națiunilor recunoscute, o parte din românii transilvăneni s-a unit, la 1697–1701, cu Biserica Romei, păstrându-și în totalitate specificul bizantin (răsăritean), inclusiv ritul, sărbătorile, calendarul și tradițiile, și acceptând doar patru elemente care să-i apropie de catolicism. Până la urmă, drepturile promise nu s-au acordat, ceea ce a determinat ca o mare parte din populația transilvăneană românească să rămână ortodoxă. Totuși, la 1754, s-au creat școlile Blajului, de unde o parte din fiii de preoți și de țărani greco-catolici au putut pleca la studii la Viena, la Buda, la Trnava/ Tirnavia, la Roma și în alte centre occidentale, instruindu-se la nivelul cel mai înalt al epocii în teologie, filosofie, filologie, istorie etc. și devenind intelectuali apărători ai intereselor națiunii române. Trezirea sentimentelor naționale moderne a condus la atitudine și la acțiune, puse în serviciul eliberării naționale, al dobândirii de drepturi politice. Se considera, prin tradiție, că au drepturi asupra unor regiuni popoarele cele mai vechi și mai nobile. În acest context reprezentanții **Ș.A.** s-au străduit să demonstreze originea romană a românilor, latinitatea limbii române, vechimea și continuitatea de locuire a românilor în Transilvania (în spațiul Daciei antice), tradițiile și cutumele romane ale românilor, valoarea creației lor materiale și culturale etc. Europa Occidentală – devenită

Grupul statuar Școala Ardeleană (Cluj-Napoca).
Autor: Romul Ladea

modelul principal de cultură și civilizație de prin secolele al XIV-lea și al XV-lea – trecuse prin experiența Renașterii, Reformei și Contrareformei (și a Reformei Catolice), a erudiției individuale (în secolul al XVI-lea), a erudiției colective (în secolul al XVII-lea) și se afirma, începând din preajma anilor 1700, drept o lume a barocului și apoi a Luminilor. Toate aceste orientări au avut ecouri, mai vizibile ori mai timide, și în țările și provinciile care aveau să formeze ulterior România. Modelele apusene devin, pe măsura trecerii timpului, tot mai pregnante, deși ele se aflau în interferență cu vechile influențe bizantino-slave, cu ortodoxia, care-și puseseră amprenta puternică asupra evoluției spirituale a românilor în Evul Mediu. Modernizarea societății românești din secolul al XVIII-lea a avut loc tocmai prin influxurile occidentale, venite pe diverse filiere, acestea conducând la formarea și afirmarea națiunii. Evoluția românilor s-a produs în strânsă legătură cu soarta vecinilor, iar în Transilvania și în Banat cu viața grupurilor privilegiate

de-acolo – maghiari, sași, secui, sârbi, șvabi. Și „națiunile” din Transilvania propriu-zisă au privit cu insistență tot spre modelul apusean, stimulate de vechea lor tradiție medievală catolică și de îmbrățișarea confesiunilor protestante, dar în condiții diferite față de români. În primul rând, ele veneau din postura de grupuri și „religii” recunoscute, pe care austriecii nu au făcut decât să le confirme, să le accepte cum erau. Aceasta înseamnă că ele, prin acest statut preferențial, se aflau la putere, în vreme ce românii erau în postura de supuși. În al doilea rând, accesul la putere se dovedea complet disproportionat, mai ales în acest secol al proporțiilor, din moment ce românii erau conduși de minoritatea privilegiată. Coeziunea națională modernă începe să se facă vădită în cazul tuturor grupurilor etnice ale Transilvaniei, cu accente individualiste și exclusiviste destul de puternice. Încă de pe la 1600 vechea națiune medievală începuse să capete caracteristici moderne grație importanței câștigate de limbă, origine, confesiune, tradiții în conștiința colectivă, datorită urmărilor unirii Țărilor Române, înfăptuită de Mihai Viteazul și în acord cu noile orizonturi europene. Secolul al XVII-lea a dus la acumulări multiple și i-a determinat și pe români să-și pună convingerea unității, vechimii și romanității lor în serviciul luptei pentru emancipare națională. Națiunea modernă intră în scenă prin acțiune, prin mari mișcări care vor contopi până la urmă (la 1848–1849) intelectualitatea și poporul.

Formele luptei naționale erau variate, dar pot fi grupate în politice, religioase, sociale și culturale. În plan confesional se înscriu unirea cu Biserica Romei și mișcarea petiționară condusă de episcopul greco-catolic Ioan Inochentie Micu-Klein (cea din urmă are și vădite conotații politice); în plan politic cert se află mișcarea petiționară din Transilvania, condusă de reprezentanții Școlii Ardelene și numită uneori „mișcarea *Supplex*-ului”; planul social este ilustrat de răscoala lui Horea (și aceasta, presărată de semnificații politico-naționale); planul cultural se identifică prin iluminismul militant, reprezentat mai ales de activitatea erudită și literară a cărturarilor Școlii Ardelene. Însă aceste planuri interferează, se transformă, modelate de marele ideal al libertății de grup, predominant în Europa Centrală și Sud-Estică. Planul confesional și cel cultural sunt, în condițiile speciale ale Transilvaniei, strâns legate între ele. Unirea românilor

transilvăneni cu Biserica Romei a fost în esență sa un act religios și ecleziastic, dar cu variate conotații politice și naționale în funcție de punctele de vedere ale factorilor implicați. Ideea de unire a românilor transilvăneni cu Biserica Romei a fost, din perspectiva Casei de Habsburg, una politică, iar răspunsul unora dintre conducătorii românilor a fost unul național, ceea ce însemna: ne unim dacă ne dați drepturi naționale. De aceea, programul de emancipare națională a românilor a fost formulat de un om al bisericii, anume de Ioan Inochentie Micu-Klein, numit (de împărat) episcop greco-catolic în 1729 și înscăunat în 1732. El a elaborat o serie de memorii, „petiții rugătoare” (*supplex libellus*) către puterea politică austriacă și către foruri locale, în care a arătat că a sosit scadența, fiindcă românii își ținuseră cuvântul, adică se uniseră cu Roma, dar drepturile promise nu fuseseră acordate. El revine pretinzând imperativ ridicarea românilor din starea de supuși și considerarea lor între națiuni, la egalitate cu acestea, dreptul poporului român de a ocupa și funcții publice, inclusiv în guvern și dietă (în dietă era un singur român, episcopul), de a învăța carte și meserii în proporție cu numărul său, ușurarea situației țărănimii și ameliorarea vieții tuturor categoriilor sociale. Argumentele episcopului erau moderne și logice: românii erau cei mai numeroși locuitori ai țării, ei purtau majoritatea sarcinilor publice, dar de foloase beneficiau alții; românii erau și cei mai vechi locuitori ai țării, fiind urmașii romanilor, colonizați acolo de împăratul Traian. Pentru Micu-Klein, condițiile de viață ale națiunii române și moștenirea sa istorică devin arme de luptă politică, iar revendicările pe care el le formulează ajung să fie un program politic al emancipării naționale a românilor din Transilvania. Concluzia era „nimic despre noi fără noi” (*nihil de nobis sine nobis*), adică să nu se hotărască nimic legat de români fără participarea reprezentanților românilor. Aceasta este o altă idee politică modernă (a delegării puterii de către popor către reprezentanții săi), adevărat prolog al teoriilor lui Jean-Jacques Rousseau. Îndârjit de opoziția și disprețul „stărilor” (adică al anumitor categorii sociale) și convins de dreptatea sa, episcopul se transformă în lider politic: el convoacă un sinod la Blaj, unde cheamă pe reprezentanții cei mai de seamă ai românilor, deopotrivă clerici și laici, greco-catolici și ortodocși, spre a se pronunța în marile probleme

ale națiunii. Era, de fapt, o adunare sau reprezentanță națională. Maria Tereza, iritată de mult timp de acțiunile vajnicului episcop, l-a chemat pe acesta la Viena (1744), l-a supus ilegal unei anchete și l-a amenințat; ca urmare, Micu-Klein pleacă pe ascuns la Roma, pentru a se pune sub protecția papei. Acolo a trăit în exil până în 1768, cu interdicția de a reveni în mijlocul poporului său, dar cu gândul mereu la acesta. În acest timp a înaintat zeci de memorii către prelați și capete încoronate, pentru îmbunătățirea sorții națiunii sale. A murit în Italia, după un exil de 24 de ani, cu dorința de a aștepta obșteasca înviere în Transilvania natală, în „mă-năstirea” de el zidită, convins că „nu poți învia cu adevărat decât în pământul patriei”, expresie remarcată și admirată profund de Lucian Blaga. Refuzul stărilor (națiunilor recunoscute) și al Curții vieneze, influențată de stări, de a acorda integral românilor transilvăneni drepturile promise în scris în 1699–1701, desconsiderarea luptei lui Ioan Inochentie Micu-Klein și exilarea sa au creat tulburare și au încurajat tendințe firești de revenire la

Supplex Libellus

Valachorum Transsilvaniae. *Pagină de titlu*

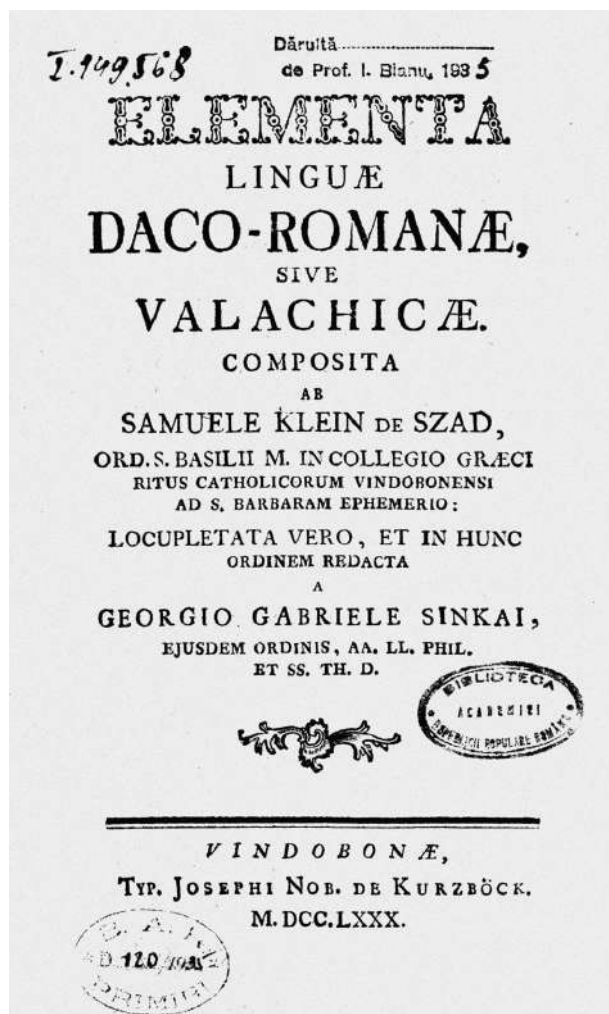
ortodoxie. Între 1744 și 1763 s-au derulat astfel de mișcări, unele violente, în urma cărora, o parte din români au rămas sau au revenit la ortodoxie (act pentru care Curtea Vieneză a acceptat refacerea ierarhiei ortodoxe). Astfel, din 1761 ei aveau oficial două biserici (episcopii), una ortodoxă și alta greco-catolică, ambele de rit bizantin. Prin unirea cu Biserica Romei și perspectiva (iluzorie) de extindere și asupra românilor ortodocși a „privilegiilor ilirice” (acordate sârbilor), s-au creat formal două categorii privilegiate și în societatea românească, cu acces mai mare la cultură și chiar la viața publică. Libertățile au fost însă doar parțiale și limitate, fapt datorat neaplicării celei de-a doua Diplome Leopoldine a unirii (care ar fi trebuit să extindă egalitatea și asupra mirenilor) și refuzului extinderii „privilegiilor ilirice” (care funcționau în Banat) și asupra Transilvaniei. Toate acestea au stârnit reacții, inclusiv în domeniul cultural. Totuși, integrarea Transilvaniei (în 1688/ 1699) și a Banatului (în 1716/ 1718) între țările conduse de Casa de Habsburg a creat condiții favorabile afirmării națiunii române. Casa de Habsburg a găsit la 1700 o Transilvanie ostilă prin atitudinea stărilor, a privilegiaților. Aceștia, care în timpul suzeranității otomane conduseseră țara după bunul lor plac, se vedeau acum tutelați de un regim sever, care exercita un control strict. Autoritățile vieneze aveau o veche experiență de dominare a provinciilor cucerite, unde îmbinau constrângerea cu convingerea, forța militară cu ademenirea. Un mijloc de dominare trebuia să fie Biserica Catolică, element capital pentru promovarea ideologiei dinastice și a fidelității supușilor față de stat. Dar în Transilvania Biserica Catolică era cea mai slabă dintre cele privilegiate, între care domina cea protestantă, născută în urma Reformei. În prim-plan se afla calvinismul nobilimii maghiare. Rapoartele funcționarilor imperiali și ale părinților iezuiți au arătat împăratului că perspectiva întăririi catolicismului transilvan era slabă. Pe de o parte, stările nu ar mai reveni la catolicism, pe de alta, chiar dacă ar fi făcut-o, recăștigarea lor totală ar fi însemnat, la modul ideal, acoperirea doar a unei treimi din populație. Restul, adică majoritatea absolută a populației, era dat de români, iar aceștia erau ortodocși și tradiționaliști. Ca urmare, atenția autorităților s-a îndreptat și spre români, care, dacă ar fi putut fi atrași la credința romană, ar fi contrabalansat situația și ar fi creat un sprijin

serios al Curții vieneze, în contextul unui principiu politic drag Vienei: „Dezbină și stăpânește”. De aceea, pentru prima oară în istorie, românii transilvani au simțit un interes real din partea autorităților pentru soarta lor. Reformele tereziene și jozefine, vizitele împăratului printre români, rostirea de către suveran a unor cuvinte în românește și compasiunea exprimată de acesta față de supușii săi „valahi”, emiterea de acte administrative oficiale în limba română, crearea regimentelor de graniță, loviturile date privilegiilor medievale deținute de stări, edictul de toleranță religioasă sau desființarea iobăgiei au creat printre români impresia că beneficiază de oarecare ocrotire, că nu mai sunt ai nimănui. S-a născut astfel în opinia publică românească un sentiment tonic de încredere în suveran, sentiment numit de istorici „mitul bunului împărat” sau „iluzia monarhică”, care, înainte de a fi perceput ca mit ori iluzie, a condus la îmbunătățirea sorții românilor.

Unii învățați ai secolului al XVIII-lea credeau că viața poporului se poate îmbunătăți prin cultură și învățătură. Această încredere în știința de carte și în lumina învățăturii a dat până la urmă numele „iluminism” și a devenit o caracteristică a sa. (După acest secol zicala medievală „Ai carte, ai parte” – care însemna că cel ce are document de danie, adică scrisoare sau carte, avea drept să stăpânească partea sa de pământ – și-a schimbat sensul, fiind pusă în legătură cu școala și cu învățătura.) Cea mai de seamă mișcare iluministă românească a fost **Ș.A.**, adică o grupare de intelectuali care au transformat cultura și mai ales câteva domenii ale sale (istoria, filologia, literatura, dreptul etc.) în arme de luptă puse în slujba emancipării naționale. Inițial a fost numită de Ovid Densusianu Școala latinistă, N. Iorga dându-i numele **Ș.A.** În secolul al XVIII-lea se făcea mare caz de argumentul istoric în disputele politice: cei mai vechi și mai nobili locuitori ai unei țări se cuvenea să dețină și puterea în acea țară, să se bucure de toate drepturile. Românii se considerau complet nedreptățiți, deoarece, ca urmași ai romanilor, ei erau într-adevăr cei mai vechi și nobili locuitori din Ardeal, dar nu se bucurau de drepturi. Pentru a scoate la lumină cu mijloacele științei originea românilor era nevoie de oameni învățați, cu studii înalte. Un asemenea savant fusese Dimitrie Cantemir, dar vocea sa fusese singulară și el nu crease o școală. Soluția a venit din

sânul românilor uniți cu Roma, care, deși nu au primit toate drepturile promise, au avut posibilitatea să intre în legături culturale, pe anumite canale, cu Europa. Întâi, prin strădania marelui luptător care a fost episcopul greco-catolic Ioan Inochentie Micu-Klein și a unora dintre contemporanii săi, s-au creat, la 1754, școlile înalte ale Blajului, adevărată pepinieră de teologi, profesori și savanți. Cei mai buni elevi de aici, după studiile în străinătate cu rezultate strălucite, reveneau acasă ca preoți, ajungând apoi protopopi, ierarhi, profesori, funcționari etc. Din rândul lor s-a desprins, spre finalul secolului al XVIII-lea, un grup de teologi, savanți și scriitori, între care cei mai importanți au fost

Samuil Micu-Klein, Gheorghe Șincai,
Elementa linguae daco-romanae sive valachicae

Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior și Ion Budai-Deleanu. Ei au scris lucrări erudite de istorie, filologie și teologie, prin care au dovedit originea romană a românilor, continuitatea lor de locuire în spațiul vechii Dacii, unitatea tuturor românilor, indiferent de țările și provinciile în care trăiau, latinitatea limbii române, exprimând și nevoia imperioasă a cultivării limbii naționale. Ei au încurajat publicarea de lucrări de luminare a poporului, de combatere a ignoranței, de stârpire a unor superstiții. Până la urmă, prin uriașa lor activitate, au demonstrat cu argumente științifice originea veche romană a românilor, adică proveniența românilor din cel mai nobil și mai civilizat popor din lume, lăsând la o parte (nu din ignoranță) componenta dacică a formării poporului român, deoarece dacii erau „barbari”, fără creație culturală și deci mai puțin „nobili”. După publicarea lucrărilor lor, ale căror idei au fost, de altfel, combătute de reprezentanții națiunilor de la putere în Transilvania sau de oameni ai Vienei, românii nu au obținut egalitate în drepturi și nici libertate națională, dar au creat bazele ideologice ale mișcării naționale din secolul al XIX-lea. Cele mai de seamă lucrări ale învățaților Ș.A. sunt cele istorice și filologice. Astfel, Samuil Micu a scris *Brevis historica notitia, Istoria românilor cu întrebări și răspunsuri, Scurtă cunoștință a istoriei românilor, Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*, cu evenimente relatate corect, destul de sec, cu mari excerpte din cronici și alte surse scrise, într-o vreme când preluarea de la alți autori era considerată o virtute. Tot lui îi aparține o seamă de lucrări de istorie bisericească, ca și răspunsul polemic dat lui J. C. Eder (unul din criticii memoriului numit *Supplex Libellus Valachorum*) și intitulat *Responsum ad Josephi Caroli Eder*. Influențat de istoriografia italiană, aflată sub autoritatea lui Lodovico Antonio Muratori, Gheorghe Șincai a scris *Memoriile daco-românilor* sau *Magazinul analelor dacice ale românilor*, carte cunoscută și sub titlul de *Rerum Spectantium ad Universam gentem Daco-Romanam seu Valachicam*. Lucrarea sa de bază este însă *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, în care dovedește mai mult spirit critic și o informație mai bogată, bazată inclusiv pe surse documentare. Petru Maior scrie două lucrări fundamentale, anume *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* și *Istoria bisericeii românilor*, ambele remarcabile. Cea dintâi este o carte vădit

polemică, vie, cu pasaje de tip pamflet, în care romanitatea românilor este cuvântul de ordine. Polemice sunt și lucrările *Răspunsul la cârtirea carea s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior, autorul istoriei celei pentru începutul românilor în Dachia* și *Animadversiones in recensionem Historiae De Origine Valachorum in Dacia*, ambele scrise tot de Petru Maior. O operă istorică notabilă, pe nedrept mai puțin cunoscută, are și Ion Budai-Deleanu: *De originibus populorum Transylvaniae, De unione trium nationum et constitutiones approbatae Transylvaniae, Istoria slavilor, Introducere istoricească la Lexiconul românesc-nemțesc* ș.a. Istoricii Ș.A. au susținut romanitatea pură a românilor pentru a impune ideea că românii erau urmașii celui mai nobil popor din lume, care a construit cea mai înfloritoare civilizație și care a lăsat o impresionată moștenire culturală. În domeniul lingvistic savanții Ș.A. au susținut ideea originii pur latine a limbii române, militând pentru scrierea cu alfabet latin și pentru eliminarea slavismelor și a altor elemente străine, ca și pentru abordarea etimologică în gramatică. Astfel, Samuil Micu a scris *Dictionarium valachico-latinum*, Samuil Micu și Gheorghe Șincai au dat la lumină *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, în care se face o paralelă între limbile latină și română. *Lexiconul de la Buda* (denumire încetățenită în istoria filologiei române) este un dicționar colectiv cvadrilingv intitulat *Lexicon românesc-lătinesc-unguresc-nemțesc*, apărut în 1825 la Buda, lucrare ce îmbogățește limba română cu numeroase neologisme romanice, înlocuind termenii de alte origini. Petru Maior, la sfârșitul *Istoriei pentru începutul românilor în Dachia*, plasează *Disertație pentru începutul limbii române*, în care afirmă că limba română provine din latina populară. Tot el are *Ortographia romana sive latino-valachica una cum clavi qua penetralia originationis vocum reserantur*, cu anexa *Dialog pentru începutul limbii române între nepot și unchiu*. În domeniul literar cea mai de seamă creație a Ș.A. este *Țiganiada* de Ion Budai-Deleanu. În anul 1750 a apărut la Blaj prima carte românească întocmită și tipărită de Ș.A. Este vorba de opusculul intitulat *Floarea adevărului*, carte din care se cunosc doar două exemplare: unul la Biblioteca Națională a României și unul la Biblioteca Națională Szécsényi din Budapesta. Ea este opera colectivă a „cuvioșilor ieromonași” de la Blaj, mai exact a călugărilor

Școala de Obște din Blaj, deschisă în 1754

greco-catolici, în frunte cu episcopul Petru Pavel Aaron. Cartea este o explicare foarte doctă a celor patru puncte dogmatice (invocate și la Conciliul de la Florența, din 1439) sub care s-au unit românii cu Roma la 1700, implicând justificarea rațională a evenimentului. Ca mod de exprimare, cartea este un mesager timpuriu al ecumenismului panromânesc, postulat de cele mai luminate minți ale epocii. Este totodată prima carte din cultura noastră cu o bibliografie bogată, conținând titluri de lucrări ce stau la baza tuturor aserțiunilor și la care se fac trimiteri punctuale, autorii sugerând astfel că o scriere temeinică are nevoie de un aparat critic pe măsură. Aparent o tipăritură modestă, reeditată de episcopul Ioan Bob la 1813, *Floarea adevărului* (1750) a apărut și în versiune latină: *Flosculus Veritatis* (1753) și *Doctrina Christiana* (1757). Savanții Ș.A. au avut și preocupări filosofico-teologice de amploare, prin traduceri din literatura europeană sau chiar prin lucrări originale. Astfel, Samuil Micu a scris *Carte de rogacioni, Disertație canonică despre căsătorie, Theologhia moralicească* etc. Samuil Micu a dat la iveală *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, dar s-a ocupat și de popularizarea unor cunoștințe științifice, precum în *Povățuire către economia de câmp, Istoria naturii sau a firei sau Vocabulariu ce se ține de istoria naturii*. Petru Maior a scris *Procanon* (despre canoanele bisericești), *Protopapadichia* (despre drepturile și atribuțiile protopopilor), *Didahii* (învățături pentru creșterea fiilor și îngropăciunea pruncilor morți), *Prediche* (învățături pentru duminicile și sărbătorile de peste an) etc. De mare importanță

este și activitatea reprezentanților Ș.A. de elaborare a unor manuale în limba română, urmând cele mai avansate modele europene ale timpului. În secolul al XVIII-lea s-a modernizat și ortodoxia, cu influxuri venite nu doar dinspre Occident, dar și de la Constantinopol sau dinspre lumea sârbească. Publicarea *Bibliei de la București* (1688), domnia lui Constantin Brâncoveanu (1688–1714), formele fascinante ale barocului românesc (stilul brâncovenesc), cu ecouri atât de vizibile în Transilvania, mișcarea intelectuală din Șcheii Brașovului sunt numai câteva dintre mărturiile evidente în acest sens. Dar unirea cu Biserica Romei a creat cele mai importante premise și condiții favorizante ale acestei mișcări culturale numite Ș.A. Treptat unirea – act teologic și bisericesc – a fost interpretată și ca o reîntoarcere în sânul Romei mame, care le dăduse românilor numele, originea și limba, adică identitatea. Întoarcerea către Roma a fost și o cale de revenire a românilor în lumea occidentală, adică spre modernizarea de care avea atâta nevoie societatea românească. Această cale, străbătută cu sușuri și coborâșuri din secolul al XVIII-lea încolo, s-a dovedit, cu toate dezamăgirile ei, obiectivul fundamental al societății românești. Ș.A. s-a prelungit într-o serie de generații care, de la 1821 până în a doua parte a secolului al XIX-lea, au continuat legatele sale în domeniile istoriei și filologiei. Filologii de acum s-au definit cu precădere prin exagerările lor latiniste, de purificare a limbii române de orice element slav și de introducere a unei scrieri etimologice, care să evidențieze mai bine originea latină a limbii noastre. Ulterior, după 1866, Societatea Literară (devenită Academia Română) a înălțat aceste exagerări, impunând, conform principiului fonetic, un echilibru în vocabular și în scriere. Ș.A. a rămas în istoria culturii drept cea mai importantă formă de manifestare a iluminismului românesc. Acesta a preluat marile idei ale iluminismului european, mai puțin cosmopolitismul și universalismul, din cauza condițiilor locale de discriminare a popoarelor, devenind astfel parte a iluminismului central și sud-est european, axat pe susținerea ideilor de emancipare națională.

Repere bibliografice: Ovid Densusianu, *Școala latinistă în cultura română*, NRR, 1900, 1; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 130–222, 230–261, 377–391; Mario Raffini, *La scuola latinista rumena*, Roma, 1941; D. Popovici, *La Littérature roumaine à l'Époque des Lumières*, Sibiu, 1945; Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al*

XVIII-lea, îngr. George Ivașcu, București, 1966; Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968; *Școala Ardeleană*, I–III, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970; Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971; Pervain, *Studii, passim*; Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist*, Cluj, 1972; Romul Munteanu, *Cultura europeană în Epoca Luminiilor*, București, 1974; Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975; Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978; *La Culture roumaine à l'Époque des Lumières*, I–II, coordonator Romul Munteanu, București, 1982–1985; David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, 1984; Pompiliu Teodor, *Interferențe iluministe europene*, Cluj-Napoca, 1984; Iacob Mârza, *Școală și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, 1987; Romul Munteanu, *Școala Ardeleană*, București, 1997; Mircea Popa, *Aspecte și interferențe iluministe*, Timișoara, 1997; Pompiliu Teodor, *Sub semnul Luminiilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, 2000; Ioan Chindriș, *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, Cluj-Napoca, 2001; Alin-Mihai Gherman, *Literatura română din Transilvania între iluminism și preromantism*, Cluj-Napoca, 2004; Mircea Popa, *De la iluminism la pașoptism*, Cluj-Napoca, 2004; Romul Munteanu, *Școala Ardeleană și problemele culturii*, București, 2007; Ana Ene, *Școala Ardeleană și tipurile ei de discurs*, Brașov, 2008; Petru Maior și iluminismul Europei Centrale, coordonatori Cornel Sigmirean și Corina Teodor, Târgu Mureș, 2011. **I.-A.P.**

ȘCOALA BASARABEANĂ, publicație apărută la Chișinău, lunar, din aprilie 1933 până în octombrie 1938 și apoi, cu întreruperi, până în 1942. Poartă subtitlul „Revistă de cultură pedagogică și apărarea intereselor învățătoresți” și este organ al Asociației Învățătorilor din municipiul Chișinău și județul Lăpușna. Întemeietor și prim-redactor este Ion Cioabă (până în 1937), iar redactori Vl. Neaga, Panait Crihan, Ion Bădărău (Bogdan Istru), Vasile Luțcan, C.V. Roșca, V. Chițu ș.a. Revista publică în fiecare număr poezie și proză originală, folclor, studii, recenzii, critică literară. Rubrici permanente: „Cărți și reviste”, „Cronică culturală”, „Recenzii”, „Revista revistelor”. Sunt prezenți cu versuri Nicolae Spătaru, Bogdan Istru, George Meniuc, Mihail Curicheru, Elena Dobroșinschi-Malai, S. Popescu-Lupu, Sergiu Matei Nica, B. Frunte; cu proză figurează în sumar Gala Galaction; studii, articole, recenzii semnează M. Curicheru, George Meniuc, Ionică Ochișor (V. Luțcan), Theodor Inculeț, Petre V. Ștefănuță ș.a. Alți colaboratori: Grigore Adam, Gh. V. Madan, Vasile Harea, Mihai Spiridonică, Nicolae Corlăteanu. **A.Ch.**

ȘCOALA NOUĂ, revistă apărută la Roman, bilunar, apoi lunar, între 15 iulie 1889 și 1 iunie 1890. Era redactată de câțiva tineri entuziaști, simpatizanți ai mișcării socialiste: G. Ibrăileanu, elev la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, Panait Mușoiu, propagandist socialist, funcționar, care a susținut material periodicul, și Eugen Vaian. Li s-au alăturat Raicu Ionescu-Rion, elev la Bârlad, debutant ca publicist ca și Ibrăileanu, H. Streitman, student la Göttingen, C. Hamangiu, viitor jurist, elev la liceul bărlădean, Izabela Andrei (Izabela Sadoveanu), care debutează aici în 1890, Corneliu V. Botez, Ion Catina. Revista era gândită ca o publicație „socialistă, ateistă, materialistă, realistă – în sfârșit, revoluționară în toate direcțiile”. Modelul, urmat îndeaproape, ca orientare și în organizare, a fost „Contemporanul”. Articolele din **Ș.n.** se referă la ateism, morală, sociologie, filologie, știință popularizată; s-au reluat, după „Contemporanul”, campaniile contra plagiatului și pentru emanciparea femeii. Profilul revistei a fost însă în bună parte literar. Contribuția **Ș.n.** este marcată îndeosebi de prezența lui G. Ibrăileanu. Cu titlul *Note* sau *Din caiet*, el publică (sub pseudonimul Cezar Vraja) bine concepute încercări filosofice-literare: sunt meditații provocate de lecturi, într-o interpretare nuanțată, cu o frază surprinzător de sigură și concisă, apropiată de formula aforismului. Tot sub semnătura Cezar Vraja, el dă și versuri, în care o anume sensibilitate se modelează pe efectele liricii postromantice (*Otiliei*, *Ideal* ș.a), dar și epigrame. Articolul *Naturalism și pornografie*, în care naturalismul este apărat de acuzația de pornografie în numele ideii de adevăr, a apărut sub pseudonimul I. Chilianu și a fost atribuit în mod greșit lui G. Ibrăileanu și lui H. Streitman. (Cu același pseudonim probabil un brăilean semna schița *Andrei*, a cărei acțiune se desfășoară în portul Brăila.) Cunoscător al literaturii germane, Streitman are observații pătrunzătoare asupra personajului în romanul lui Émile Zola (*Zola și Spielhagen*). Raicu Ionescu-Rion (semna și Paul Fortună) face critica civilizației românești, pe care o consideră o imagine a formelor fără fond (*Din civilizația noastră, Împrejurări ușurătoare*), și își manifestă, într-un articol asupra entuziasmului în artă, admirația pentru Eminescu. Panait Mușoiu dă un studiu de psihologie, *Dragostea*. G. Ibrăileanu traduce din Ludwig Büchner (*Forță și materie*) și din Max Nordau (*Minciunile convenționale ale*

civilizației noastre), din Byron, Ossian, Zola (ampla nuvelă *Scoicile d-lui Chabre*, transpunere nesemnată). Alte tălmăciri sunt din Lessing, Uhland, Turgheniev, Vsevolod Garșin. Poezia din **Ș.n.**, romantică și juvenilă, de influență eminesciană, era scrisă nu numai de G. Ibrăileanu, ci și de C. Hamangiu, Panait Mușoiu, Izabela Andrei, Eliza Mustea, Corneliu V. Botez, I. Catina ori de Eugen Vaian, care versifică pe tema inechității sociale (*Avarul, Dreptatea, Între frați, Socialistul*), arătând simpatii proletare. **S.C.**

ȘCOALA PRACTICĂ, revistă apărută la Năsăud, lunar, din aprilie 1882 până în martie 1886, cu subtitlul „Magazin de lecțiuni și materii pentru instrucțiunea primară”. În acest periodic redactat și editat de învățătorul Vasile Petri, autor de manuale școlare, a publicat, în numărul 11–12, din „februar-mărțișor” 1884, G. Coșbuc, elev la gimnaziul din Năsăud, traducerea unei poezii a lui J. Chr. von Zedlitz, *Cuvintele Coranului*. Versurile pot fi considerate debutul (tipărit) al poetului, până atunci colaborator, începând din 1882, doar la „Musa someșană”, publicație manuscrisă a societății literare Virtus Romana Rediviva a elevilor din Năsăud. În **Ș.p.** se mai tipăresc *Sărăcia, Fericirea și Munca* de G. Sion, iar în numărul din 1 noiembrie 1883 o recenzie la volumul *Poesii* de M. Eminescu. **R.Z.**

ȘCOALA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, neregulat, de la 1 mai 1902 până în aprilie 1906, din 16 octombrie 1921 până în martie 1924, din ianuarie 1925 până în decembrie 1941, purtând de-a lungul timpului subtitlurile „Revistă pedagogică și literară”, „Organ al Societății Instituturilor și Institutoarelor din România”. În articolul-program se precizează: „Ne vom face ecoul tuturor vederilor drepte în instrucțiune și educațiunea națională, în cultura morală, în dezvoltarea economică, într-un cuvânt vom căuta să ne luminăm pe noi, învățătorii, pentru ca la rândul nostru să putem înrâuri cum trebuie asupra poporului”. Rubrici: „Educație și învățământ”, „Chestiuni economice”, „Literatură și știință”, „Pagina copilului”, „Pagina mamei și a copilului”. În afara discuțiilor privind învățământul românesc, se manifestă interes pentru învățământul din alte țări, precum cel din Macedonia, Ungaria, Italia. Multe comentarii au în vedere probleme de psihologie a copilului (caracterul, voința, memoria, personalitatea), dar și aspecte vizând deșteptarea gustului pentru lectură, învățarea limbilor străine sau combaterea

analfabetismului. Revista înserează și versuri de G. Tutoveanu (*Cetatea Neamțului, Învins, Decembre, Singur*), Petre Dulfu (*Revedere, Vedenie, Preamăritule Ștefane*), Vasile Militaru ș.a., proză de Radu Popescu, Leon Teodorescu ș.a. Se publică traduceri din Émile Zola, Goethe, Guy de Maupassant, Henryk Sienkiewicz. Sunt realizate portrete de scriitori și oameni de știință (Zola, Balzac, Pierre Curie) și sunt evocate figuri istorice și personalități românești, precum N. Iorga, Spiru Haret, Iacob Negruzzi ș.a. Rețin atenția articolele semnate de B.P. Hasdeu (*Misiunea școlii primare, reluare a unui discurs ținut în 1890*), V. Gr. Borgovan (*Din corespondența mea pedagogică cu A. I. Odobescu*), N. Iorga (*Institutor în România Mare*). Se remarcă dorința redactorilor de a readuce în atenția cititorilor texte literare clasice, de unde și numeroasele republicări, atât de poezie (M. Eminescu, G. Coșbuc, St. O. Iosif), cât și de proză (I.L. Caragiale, Al. Vlahuță ș.a.). **A.St.**

ȘCOALA ȘI FAMILIA, revistă apărută la Brașov, bilingv, de la 4 aprilie 1886 până la 1 iulie 1889 și de la 1 februarie 1903 până în 1904. În primii ani director al publicației a fost profesorul Ștefan Iosif, tatăl lui St. O. Iosif, redactor responsabil fiind Ion Darius, iar redactori Ioan Popea și Andrei Bârseanu. Fondurile necesare erau oferite de Reuniunea învățătorilor români greco-ortodocși din districtul Brașov. Dedicată problemelor de pedagogie, revista a publicat puțină literatură. S-au retipărit din scrierile lui G. Sion poeziile *Butoiul gol, Coșul și rubinul*, Ion Darius și Andrei Bârseanu au colaborat cu versuri, Ioan Popea cu proză. În 1887 G. Coșbuc închina memoriei lui Timotei Cipariu poezia *Non omnis moriar*. S-au reprodus versuri de Anton Pann și de Vasile Alecsandri (versurile intitulate *Țara, Odă*) și s-au tipărit traduceri din Mark Twain, Schopenhauer (făcute de I. C. Panțu), din Lessing (*Asinul și lupul*, fabulă transpusă de I. Darius), Fr. Fröbel (*Moartea și florile* în versiunea lui St. Dragomir), Herbart și Herodot. **R.Z.**

ȘEDRAN, Gavril (pseudonim al lui Gheorghe Gavril Pop; 16.VIII.1941, Turda), poet, traducător, jurnalist. Este fiul Anei Pop (n. Nichita), dactilografă, și al lui Gheorghe Pop, aviator. După absolvirea liceului la Cluj, din 1959 urmează tot aici Facultatea de Fizică, obținând în 1964 licența în fizică teoretică, și devine cadru didactic la Catedra de fizică atomică și nucleară a facultății terminate. Din 1967 lucrează în Cluj, la Centrul de Cercetări pentru Probleme de

Fizica Plasmei din cadrul Academiei RSR, apoi, resimțind lipsa de orizont a unei activități de performanță în domeniu, se orientează spre jurnalism, ca redactor la revistele „Vatra” (1970–1973) și „Contemporanul” (1973–1982). Deopotrivă înzestrat pentru plastică (realizează, ca sculptor, lucrarea *Fântână* la Târgu Mureș, iar ca grafician semnează ilustrație de carte) și literatură, Ș. debutează în 1967 cu versuri la „Cronica”, fiind prezent apoi și în „Tribuna”, „Steaua”, „Echinoc”, iar editorial în 1968 cu placheta *Strigi*. Ca traducător, publică *Efigii în abanos. Din lirica neagră francofonă* (1978, în colaborare cu Mircea Traian Biju; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș) și (prin intermediar francez) din proza finlandeză, *Hiltu și Ragnar. Copiii oamenilor* de Frans Eemil Sillanpää (1982). În 1984 emigrează în Elveția.

Asupra poeziei lui Ș. s-a așternut o uitare explicabilă nu numai prin tăcerea ursuză a autorului, ci și din cauza caracterului textelor, dificil de încadrat în sistemele și grupările de referință succesive ale liricii române postbelice. În *Strigi* deconectează diversitatea poeticilor invocate, trecerea, într-un spațiu restrâns, de la asociația fulgurantă la curgea lină din graiul cronicarilor, de la provocări intelectualiste la lexicul ineluctabil al poeziei populare din culegeri rare. Punerea în pagină, distribuția spațiilor albe și formele ce se constituie mereu altele deplasează centrul de greutate al lecturii asupra expresivității inerente vocabulelor și împinge spre limită destructurarea sensurilor. O imagistică anahoretică, greu de situat într-un timp istoric sau spațiu geografic concret este pusă în slujba unei exprimări trufașe, ce respiră totuși umilitatea și dramatismul auster al interogației asupra propriei condiții. Răspunsul rămâne deschis: vocație minoră, falsă damnare, manierism, destin asumat? În placheta *Lapidare* (1981) se trece de la sentimentul înfrângerii („zăbovesc sub semnul eșecului [...] ascult [...] geamătul/ semințiilor înțepenite în umărul nopții”) la refuzul resemnării („poemul ca înfruntare [...] exprimare sau tescuire”), refuz ce ia uneori accente de pamflet („timp de chiverniseli, înăcrit, dedat la pâră/ în carnea-ți dâmoasă hălăduie strepezi/ scârnavă/ ocări și lătrat/ prigoană prăpăd părăsire// aciuat de neunde intrigi meșteșugite împlinesc turme de feți stârțiți împerechiați cu vază”). *Lapidare* confirmă caracterul inasociabil al poeziei din *Strigi* și, în esență, al poeziei lui Ș.

SCRIERI: *Strigi*, București, 1968; *Lapidare*, București, 1981. **Traduceri:** *Efigii în abanos. Din lirica neagră francofonă*, introd. Mircea Traian Biju, București, 1978 (în colaborare cu Mircea Traian Biju); Frans Eemil Silanpää, *Hiltu și Ragnar. Copiii oamenilor*, introd. George Sbârcea, București, 1982.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, „*Strigi*”, GL, 1968, 38; Ion Pop, „*Strigi*”, ST, 1969, 11; Ion Mușlea, „*Efigii în abanos*”, ST, 1979, 3; Dan Grigorescu, „*Efigii în abanos*”, CNT, 1979, 15; Radu Mareș, *Veghea și riscul*, TR, 1979, 17; Eugen Dorcescu, „*Lapidare*”, O, 1982, 7; Romul Munteanu, *Manierismele creatoare și iluzorii*, LCE, 1982, 13; Liviu Antonesei, *În jurul lui Ion Barbu*, CL, 1982, 6; Popa, *Ist. lit.*, II, 443.

G.O.

ȘEICARU, Pamfil
(6.IV.1894, Beceni, j. Buzău – 21.X.1980, Dachau, Germania),
gazetar, prozator,
memorialist.

Este primul din cei șase copii ai Anei (n. Iliciu) și al lui Haralambie Popescu, proprietar. Urmează gimnaziul la Tecuci și cursul superior la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, absolvit în 1914. Devine student la Facultatea de Drept a Universității din București, dar în 1916, din cauza războiului, își întrerupe studiile, pe care le va termina în cele din urmă la Iași. Debutase în 1911, la revista „Freamătul” din Tecuci, cu o încercare dramatică intitulată *Pe nemâncate*, semnată Pamfil Popescu-Șeicaru. Continuă să publice aici cronici și recenzii literare, cum va face și la „Răsăritul” (unde ține în 1913 rubrica „Săptămâna literară”), la „Junimea literară”, „Lumina literară”, „Văpaia”, „Ramuri”, „Doina”, „Lumina” (Craiova), „Steagul” și „România viitoare” (Ploiești), „Naționalul”, „Versuri și proză”, „Lumea”, „Chemarea”, „Arena” (Iași). Aflat pe front în anii primei conflagrații mondiale, va fi decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a în rang de Cavaler și cu Croix de Guerre din partea Guvernului Francez. Demobilizat, în 1919 scoate la București, apoi la Cernăuți, împreună cu Cezar Petrescu, revista „Hiena” (ianuarie 1919–februarie 1924), iar cu Dimitrie Bucevschi și Cezar Petrescu, ziarul „Bucovina”

(1919–1920). Întors în Capitală, va fi director al cotidianului „Ora” (1921), dar continuă să scrie, cu febrilitate, vehemență, agresivitate, particularizat de acum prin stilul său, articole și comentarii politice, alături de o publicistică literară și culturală variată, la „Gândirea” (unde e redactor din 1923), „Patria” (Cluj), „Îndreptarea”, „Dimineața”, „Țara nouă”, „Adevărul” și „Adevărul literar și artistic”. Cu sprijinul financiar al inginerului și industriașului Titus Enacovici, în noiembrie 1924 apare alt ziar, „Cuvântul”, la care este redactor și pe care îl impune în scurt timp în mediile politice și gazetărești. Dar, după câțiva ani, un conflict cu Nae Ionescu îl obligă să renunțe la conducerea gazetei și, împreună cu majoritatea membrilor redacției, inițiază, în ianuarie 1928, editarea cotidianului „Curentul”, pe care îl va conduce până la evenimentele din 1944. Prin efortul său zilnic „Curentul” și publicațiile satelit ale acestui trust de presă, în primul rând „Curentul magazin”, devenit „Curentul literar”, au impus în jurnalistică românească interbelică o marcă. Mai colaborează la „Brazdă nouă”, „Vremea”, „Epoca”, „Pământul”, „Acțiunea” (Sibiu), „Fapta”, „Evenimentul zilei”, „Facla românească”. A fost ales în trei rânduri (1928, 1931, 1933) deputat independent în Parlamentul României. La 9 august 1944 pleacă din țară cu misiunea, din partea mareșalului Ion Antonescu, de a organiza „o bază de apărare în afara hotarelor țării” și de a tipări o publicație periodică. Se oprește la Viena, apoi la Berlin, iar în 1945 se stabilește în Spania, la Palma de Mallorca (până în 1953) și la Madrid (până în 1974). Scoate revistele „Analele politice” (1952) și „Liberty and Justice” (1953), scrie la „Chemarea”. Colaborează și la „Înșir-te mărgărite”, „Carpații”, „Curierul românesc”, „Buletin de informații al românilor din exil”, „Almanahul pribegilor români”, este prezent cu numeroase articole de politică internațională în ziarul „El Alcázar”. Scrie lucrări de istorie, precum *Istoria partidelor politice în România* (1958), *Unirea națională, ideea forță a României moderne, în perspectiva istorică și în complexul politic european* (1959), *Istoria partidelor Național, Țărănist și Național-Țărănist* (I–II, 1963), *La Roumanie dans la Grande Guerre* (1968), *Construcții pe nisip. Politica aistorică* (1972), reia, în 1965, la Madrid, sub titlul *Însemnări despre români* de Karl Marx, texte manuscrise, însoțindu-le de un amplu comentariu, carte-replică la apariția în România a unor extrase similare aparținând

aceluiași autor. În țară fusese condamnat la moarte în contumacie în procesul criminalilor de război, început la București la 30 mai 1945. Din 1974 până în noiembrie 1977 trăiește la Karlsfeld, apoi la Dachau. La München, din ianuarie 1978, face să apară o nouă serie a „Curentului”. A semnat și B. Scheanu, Arc, P. Arcașu, Scar, Șar, Șaru.

Ș. a scris zilnic, între 1928 și 1944, articolul de fond din „Curentul”, polemizând fără cruțare cu adversari de tot felul, printre altele lăsând sute de articole denunțatoare despre adevărata față a Rusiei sovietice. Cât s-a aflat în țară, ziaristul, laudat și detestat totodată („omul cu o mie de fețe”, „șacalul”, gazetar cinic, ins apt de malversațiuni, celebră în epocă fiind formula „șantajul și etajul”, aluzie la înălțarea clădirii în care se afla sediul ziarului său), devenit personaj în *Gorila* de Liviu Rebreanu, *Ultima oră* de Mihail Sebastian, *Întunecare* de Cezar Petrescu, *Sectarii* de Ion Agârbiceanu, *Sfârșit de mileniu* de Radu Tudoran, *Al optulea păcat* de Tudor Mușatescu și în *Delirul* de Marin Preda, s-a preocupat mai puțin de problemele literaturii. Însemnările sale sunt catalogate a fi ale „ultimului critic sămănătorist”, care a moștenit de la N. Iorga „mesianismul ideii naționale, tonul pamfletar și categoric, dezacordul față de epoca sa, la care s-au adăugat și pasiuni ce n-au nimic cu literatura” (E. Lovinescu). Cunoscuse, în schimb, ambianța interbelică, mulți scriitori și oameni politici. Destărat, încearcă o sumă de acțiuni de mobilizare a exilului, acceptând legături neașteptate, precum cea cu Securitatea română, făcând diverse compromisuri. Astfel, în 1976 ar fi fost „momi” să vină în țară, unde se proiectase o întâlnire cu Nicolae Ceaușescu, dar întrevvedereea e amân timeră *sine die*. Își descoperă înclinația spre memorialistică. Eventualitatea pierderii, odată cu dispariția sa, a acestor mărturii ar fi egalat – scria el – cu pierderea ce a avut loc, în 1821, când a murit ultima vorbitoare a dialectului celt din Cornouailles. Editate postum, cele două volume *Scrieri din exil* (2002), primul intitulat *Figuri din lumea literară*, iar al doilea numit *Portrete politice*, atestă darul lui Ș. de a evoca vremurile și oamenii. Lângă portretele de mici dimensiuni stau câteva asemenea unor micromonografii, precum cele închinat e lui E. Lovinescu și lui N. Iorga. Evocările se întind de la anii studenției sale boeme și ai începuturilor literare (sunt remarcabile secvențele despre Academia Bârlădeană, despre particip anții la întrunirile

ei literare din timpul Primului Război Mondial: Al. Vlahuță, G. Tutoveanu, V. Voiculescu, V. I. Popa) până la prietenii Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, D. Iov și la ziaristii Gheorghe Rădulescu-Archibald, Constantin Xeni. Uneori tonalitatea este compasivă, ca în cazul lui Pompiliu Păltănea, pe care Aron Densușianu și-l dorea, după studiile la Paris, urmaș la catedră, dar care, „intelligență de elită”, s-a ratat, nesuștinându-și doctoratul, fiindcă a cedat „gustului de a lăsa timpul să treacă în reveria plăcută a cafelei”. Pamfletarul incisiv și virulent este prezent în foarte multe pagini, precum în cele despre „năpărlirile” ideologice ale lui Mihai Ralea ori în cele despre N. D. Cocea, pentru care, în lipsa simțului moral, „toate podoabele spiritului au fost în zadar”; C. A. Ionescu-Caion e văzut ca „tip straniu de perversiune intelectuală pusă în slujba unei bolnave ambiții”. Semnificative sunt și accentele dure din *Scrisoare deschisă lui Mihail Sadoveanu* (1954) ori din volumul *Tudor Arghezi: teigheaua cuvintelor* (1958). Dacă la începuturile publicisticii sale Ș. afirma despre Mihail Sadoveanu că „admirabil reprezintă spiritul, sensibilitatea epocii de la «Sămănătorul»”, iar scrierile „au perspective sufletești evocatoare, gândurile, năzuințele ce străbat povestirile lui Sadoveanu introduc în sufletul cititorului spiritul unei întregi societăți”, acum i se adresează cu formula „tovarășe”, îl acuză pentru complicitatea cu comuniștii, îl prezintă ca pe o „parodie ofensatoare” a celui alt Sadoveanu, a operelor sale neperisabile. Însemnările despre Tudor Arghezi insistă asupra volumului de versuri *1907*, a aderenței poetului la politica oficială și omit nedreptățile deceniului în care autorul *Cuvintelor potrivite* a fost scos din literatură. Există aici multe formulări dure, cinice, de rechizitoriu, atitudini tendențioase, afirmații fără acoperire, multe date eronate, depărtarea de țară schimbând perspectiva și deseori nepermițând memorialistului o documentare credibilă. În străinătate Ș. și-a încercat condeiul și în proza propriu-zisă, în romanul *Vulpea roșcată*. Apărută la București în 1996, cartea este o evocare romanțată a Elenei Lupescu, ticsită de comentarii ale autorului, de disertații despre literatură și muzică. Stilul lui Ș., observă Alex. Ștefănescu, comparat cu cel al lui Cezar Petrescu, „nu are totuși fluența, superficialitatea antrenantă, capacitatea de a crea rapid impresia de viață proprii scrisului” întâlnite la autorul romanului *Întunecare*.

SCRIERI: *Imagini și cugetări duminicale*, București, 1930; *La ribellione di un sanzionista*, pref. N. Iorga, București, 1936; *Pax americana – o pax sovietica*, I–II, Madrid, 1947; *Dotla – rien que des cendres*, Paris, 1948; ed. tr. Badea Nicolescu, Alba Iulia–Paris, 1996; *Răspuns „Glasului patriei” robite*, Madrid, 1956; *Un junimist antisemit*: A. C. Cuza, Madrid, 1956; *Un singuratic*: C. Stere, Madrid, 1956; *Poezie și politică – Octavian Goga*, Madrid, 1956; *Nicolae Iorga*, Madrid, 1957; ed. București, 1990; *Tudor Arghezi: teigheaua cuvintelor*, Madrid, 1958; *Articole de fond: ianuarie–august 1944*, München, 1978; *Adevăruri care trebuiesc amintite*, Madrid, 1980; ed. (*Adevărul trebuie amintit*), Iași, 1998; *Scrisori din emigrație*, îngr. Rodica Șerbănescu și Nicolae Copoiu, schiță de portret de Vasile C. Dumitrescu, București, 1992; *Rechizitorii*, îngr. Mihaela Constantinescu, pref. Nicolae Florescu, București, 1996; *Vulpea roșcată*, îngr. Vasile Iliescu și Virginia Șerbănescu, pref. Nicolae Florescu, București, 1996; *Epistolar. Scrisori din exil (1968–1978)*, îngr. Mircea Coloșenco, București, 2001; *Scrieri*, I–IV, îngr. și pref. Victor Frunză, București, 2001–2006; *Politica istorică a României. Eseuri și medalioane*, îngr. Mircea Coloșenco, pref. Cezar Petrescu, București, 2002; *Scrieri din exil*, I–II, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 2002; *Balkanizare asasină. De la naționalism la extremism*, îngr. și pref. Mircea și Sergiu Coloșenco; *Istoria presei*, îngr. și pref. George Stanca, Pitești, 2007.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 161–162, 204–205, II, 62–66; Camil Petrescu, *Pentru Pamfil Șeicaru*, CLI, 1925, 4; Ștefan Florescu, *Domnul Pamfil Șeicaru*, București, 1929; Nichifor Crainic, *O paranteză*, „Calendarul”, 1932, 143; Grigore Tăușan, *Ziaristul literat Pamfil Șeicaru*, RP, 1935, 5 108; Zaharia Stancu, *Zile de lagăr*, MOT, 1945, 68; G. Mihnea [Mihnea Gheorghiu], *Portretul unui intelectual*, „Moldova liberă”, 1945, 206; I. G. Dimitriu, [Pamfil Șeicaru], „Înșir’ te mărgărite”, 1953, 10–11, „Stindardul”, 1963, 74–75, „Revista scriitorilor români”, 1965, 5; Martor [Horia Stamatu], *Bălăriturile d-lui P. Șeicaru*, „Libertatea românească”, 1955, 8–10; Romulus Dianu, *Un simbol al moralei exilarharului. Șeicaru în hidoșenia faptelor sale*, „Glasul patriei”, 1963, 7–9; N.S.G. [N. S. Govora], [Pamfil Șeicaru], „Carpații”, 1978, 14, „Cuvântul românesc” 1979, 36; Ornea, *Tradiționalism*, 104–106, 119, 333–334, 353; Ștefan Baciuc, *Pamfil Șeicaru. București–Rio de Janeiro–Madrid*, „Curentul”, 1982, 5 954; Barbu Cioculescu, *În ceasuri grele, aliați de nădejde*, „Dreptatea”, 1990, 25 aprilie; Ion Simuț, *Trei reeditări*, RL, 1992, 2; Z. Ornea, [Pamfil Șeicaru], RL, 1992, 19, 23; [Pamfil Șeicaru], JL, 1995, 41–44; René Al. de Flers, [Pamfil Șeicaru], JL, 1996, 25–32, 39–46, 1999, 7–10; Alex. Ștefănescu, *Viața romanțată a Elenei Lupescu*, RL, 1996, 16; Diaconu, *Instantanee*, 137–140; Florescu, *Întoarcerea*, 54–64; Popa, *Reîntoarcerea*, 148–162; Cassian Maria Spiridon, *Între ziaristică și literatură*, CL, 1999, 3; Grigurcu, *Amurgul*, 264–267; Paul Alexandru

Georgescu, *Știutul și neștiutul Pamfil Șeicaru*, ALA, 2000, 533; Victor Frunză, *Destinul unui condamnat la moarte – Pamfil Șeicaru*, București, 2001; Grete Tartler, *Din „lupta cu Baal”*, RL, 2002, 14; Cornelia Ștefănescu, [Pamfil Șeicaru], RL, 2002, 42, 43; Ovidiu Vuia, *Sub zodia cărții și a studiului (cu Pamfil Șeicaru în exil)*, I–III, Râmnicu Vâlcea, 2003; Nicola, *Valori*, VI, 304–331; Mircea Coloșenco, *Ziaristul total: Pamfil Șeicaru*, CL, 2005, 11; Popa, *Ist. lit.*, I, 698–700, *passim*; Manolescu, *Enciclopedia*, 671–678; George Stanca, „Șantajul și etajul”. *Pamfil Șeicaru între legendă și adevăr*, București, 2012. **I.D.**

ȘEITAN, Ion (1.XII.1932, Botoșești-Paia, j. Dolj – ?), prozator, dramaturg. Este fiul Elenei (n. Molea) și al lui Constantin Șeitan, notar. După ce urmează Liceul Comercial „Gh. Chițu” din Craiova (1943–1951), va fi doi ani secretar de școală în comuna natală (1951–1952), după care intră la Școala Militară de Intendență și Finanțe din Craiova, absolvită în 1955. Va fi repartizat la Cluj ca ofițer la Brigada de Artilerie Antiaeriană, iar ulterior se transferă la Întreprinderea de Construcții Căi Ferate (1961–1964). În 1965 se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, susținându-și licența în 1970. Din 1968 intrase în redacția ziarului județean „Făclia”, de unde va fi scos în 1970, în urma unui „scandal de presă”; în 1972 se angajează corespondent pentru ziarul „Satul socialist” (București), fiind demis în 1974. În decembrie 1989 înființează ziarul „Clujul liber”, al cărui redactor-șef va fi pentru o scurtă perioadă. A debutat în 1950, la ziarul „Înainte” (Craiova), cu un reportaj. Colaborează cu proză scurtă la „Ramuri”, „Gazeta literară”, „Tribuna”, mai târziu cu scenarii radiofonice și piese într-un act la Radio Cluj, Televiziunea Română etc. I s-a acordat Premiul Special al TVR (1971) pentru *Călătorie în noapte*, e laureat al Festivalului de Teatru de la Slănic Moldova (1984) ș.a.

Prozele din volumul de debut *Micul lustragiu* (1968) amestecă filonul psihologic cu acela vag parabolic. Intenția lui Ș. este de a contura, în manieră realistă, o cronică fragmentară a cazurilor bizare, alegând ca pretext epic motivul războiului, însă, aproape invariabil, povestirile se frâng într-un ton moralizator. Interesantă este *Micul lustragiu*, unde în viața banală a unui băiețel se deschide o breșă onirică: o halucinație al cărei personaj este tatăl său mort. În *Vadul negru* se asistă la o încercare ratată de sinucidere, trăită în transă de protagonist, tematica fiind complicată cu motivul pseudofolcloric al locului rău. Captivantă ar fi putut să fie, prin sugestiile livrești,

Omul care și-a împușcat umbra, unde cazului de alienare i se atribuie o motivație puerilă: un sublocotenent care urma să plece pe front își împușcă, preventiv, umbra. Ș. a scris și câteva piese de teatru scurt, mai toate mediocre. Spre exemplu, *Tulburătorul vis* (1970), supralicitată tematic în indicațiile de regie (motivul central ar fi „vânarea de himere”), prezintă, în fapt, o întâlnire peste ani a unor foști îndrăgostiți, prilej ratat din cauza femeii care dezamăgește. În *Dialog cu sfârșitul* (1970) tentația moralizatoare devine frivolă: condamnarea „căsătoriilor pripite”. *Călătorie în noapte și Măine va fi prea târziu* (publicate împreună în 1971) sunt schițe dramatice cu vagi aspirații poematice, având un subiect de conjunctură: lupta comuniștilor din ilegalitate; mai interesant decât rezolvarea schematică, tezistă a conflictului este liantul dintre cele două piese.

SCRIERI: *Micul lustragiu*, București, 1968; *Tulburătorul vis*, *Dialog cu sfârșitul*, Cluj, 1970; *Călătorie în noapte*, *Măine va fi prea târziu*, Cluj, 1971; *Dosarul 505*, Cluj, 1972.

Repere bibliografice: Petre M. Haș, „*Micul lustragiu*”, ST, 1969, 3; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 543. **Ct.C.**

ȘELMARU, Traian (pseudonim al lui Turner Selmar; 12.I.1914, București – 15.XI.1999, București), cronicar teatral, publicist. Face liceul la București (1927–1931), urmează studii universitare la Academia Comercială (1931–1933), apoi intră în presă ca redactor la „*Vreamea*” (1934–1937), unde și debutase în 1933, și la „*Timpul*” (1937–1939), în ambele ocupându-se de cronica dramatică, iar la prima publicație și de cea muzicală. După 1944 va fi secretar de redacție la „*România liberă*”, redactor-șef adjunct la „*Scânteia*” (1946–1950, 1956–1957), redactor-șef la revista „*Teatrul*” (1959–1969), redactor principal și cronicar teatral la „*Informația Bucureștiului*” (1969–1979). Noul regim l-a propulsat în funcții importante: secretar al Uniunii Scriitorilor încă de la constituire, în 1949, ulterior consilier cultural la Ambasada României de la Moscova (1957–1959).

Confruntat cu ascensiunea hitlerismului și cu pericolul purificării etnice, Ș. este un om de stângă, dar mai târziu, după război, va adera la ideologia comunistă, alegere care îl transformă într-un instrument docil al noii puteri, participant la campaniile de ideologizare a literaturii și de sancționare a indezirabililor. Între cele mai caracteristice intervenții ale sale, cu un ecou special în epocă, se numără amplul articol *Să smulgem din noi înșine pozițiile*

de apărare a capitalismului!, publicat în „*Scânteia*” din luna februarie 1948, care consemnează negativ eforturile, deocamdată stângace, ale poezilor proveniți „din intelectualitatea mic-burgheză educată în spirit antirealist”, precum Nina Cassian în volumul *La scara 1/1*, de a respira „aerul tare al vieții” în „noua atmosferă creată de transformările structurale intervenite în noua societate românească”. Totodată, este sancționată atitudinea criticilor tineri insuficient pătrunși de această atmosferă (precum Ovid S. Crohmălniceanu, recenzent al cărții Ninei Cassian), care sunt acuzați că fac o „critică de laborator, accesibilă numai unui grup de inițiați, într-un amestec de cuvinte pretențioase, a căror alăturare apare de multe ori fără înțeles”. De altfel, prima carte a lui Ș., *Pe drumul culturii noi* (1952), care adună articolele și „studiile critice” publicate începând din 1946 în „*Scânteia*” și în „*Lupta de clasă*”, e o ilustrare a campaniilor de denigrare a scriitorilor neasimilabili noii ideologii, fie ei postbelici ori chiar interbelici, dar mai cu seamă o ilustrare a momentului marcat de „entuziasm” în fața manifestărilor culturii socialiste. Înscriindu-se alături de Mihai Novicov și de Nicolae Moraru printre promotorii realismului socialist, Ș. „s-a evidențiat prin brutalitatea cu care și-a jucat rolul de comisar, procuror, merceolog și metrolog ideologic al scriitorului și textului său” (Marian Popa). Proclamă lupta împotriva decadentismului burghez și a manifestărilor „formaliste”, militează, în litera sociologismului vulgar, a servilismului față de noii stăpâni, pentru o „cultură a maselor”, pentru „revoluția culturală” și pentru instaurarea „criticii științifice”, unele articole purtând titluri ilustrative: *Să luptăm pentru o critică de artă principială, pătrunsă de spirit de partid, I. V. Stalin, teoretician genial și înfăptuitor al revoluției culturale*. În volum intră și cronici laudative la adresa „noii literaturi”, elogiul vizând *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu, *Omul din Ceatal* și *Minerii*, piesele lui Mihail Davidoglu, care și-ar datora succesul îndrumării partidului, sau *Negura* de Eusebiu Camilar. Paginile din *Reportaj din China nouă* (1952) notează, cu același zel propagandistic, vizita făcută în Rusia și China în 1951. Scenariul cinematografic *Turneu în Occident* (1955, în colaborare cu Florica Șelmaru), variațiune pe tema „atașamentului față de țară al unui artist al poporului”, imaginând turneul unei orchestre simfonice dirijate de un muzician notoriu, intră în categoria literaturizărilor

anticosmopolite: ispitit de o fostă iubită, stabilită la Paris, să aleagă calea libertății, muzicianul refuză. În *Fals jurnal* (I–IV, 1975–1984) Ș. renunță la textele primului deceniu al realismului socialist și reia cronicile teatrale apărute în „Informația Bucureștiului”, grupate în seriile: *Premiera de aseară*, *Acte și antracte*, *Scena și oamenii ei*, la care adaugă, în ultimul volum, *Marea frescă văzută de aproape*, unde sunt reunite cronici muzicale publicate cu decenii în urmă în „Vremea”. Perioada de relativă relaxare a regimului totalitar în a doua parte a anilor '60 și în anii '70 transpare din unele cronici, fiind reflectată și de varietatea pieselor de teatru comentate de Ș. El semnalează montările lui Liviu Ciulei din Georg Büchner și din I.L. Caragiale sau scrie despre piesa *Othello* de Shakespeare în regia lui Cornel Todea. În retrospectiva alcătuită din cronicile care aparțin anilor '30 sunt urmărite aspecte ale vieții muzicale, concerte, spectacole de operă: concertele cvartetului Amicii Muzicii, reprezentațiile din Richard Wagner la Opera Română, premiera operei *O noapte furtunoasă* a lui Paul Constantinescu, premiera românească la *Oedip* de George Enescu în 1936 ș.a.

SCRIERI: *Pe drumul culturii noi*, București, 1952; *Reportaj din China nouă*, București, 1952; *Turneu în Occident* (în colaborare cu Florica Șelmaru), București, 1955; *Teatru politic – politica teatrală*, București, 1973; *Fals jurnal*, I–IV, București, 1975–1984.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), 543; Corina Șuteu, *Jurnal de teatru*, TTR, 1978, 8; Marian Popescu, *Scena și oamenii ei*, TTR, 1981, 7–8; Mariana Brăescu, *Marea frescă*, TTR, 1985, 6; Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral*, București, 1992, I, 28, II, 183; Popa, *Ist. lit.*, I, 80–82, 663, *passim*. **M.Dr.**

ȘERB, Ioan
(29.VII.1932, Pescari,
j. Arad – 20.VI.2006,
București), poet,
folclorist, editor.

Este fiul Victoriei (n. Costea) și al lui Vichentie Șerb, țărani. Învăță mai întâi în satul natal (1939–1946), urmează Liceul „Avram Iancu” din Brad (1946–1948), Școala de Administrație Economică din

Timișoara (1948–1949) și Școala Tehnică Comercială din Arad (1949–1952), apoi Facultatea de Filologie a Universității București (1952–1957). Va fi redactor la Radiodifuziunea Română, iar din 1959 redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, în 1963 fiind promovat șef al Redacției de folclor, funcție pe care o îndeplinește până în decembrie 1969, când devine redactor la Editura Minerva, de unde este pensionat în 1992. În 1991 înființează propria sa editură, Grai și Suflet – Cultura Națională, iar în 1992–1993 e director la seria nouă a revistei „Viața nouă”. Debutează în 1957, la „Gazeta literară”, cu poezia *Prometeu*, iar editorial cu placheta *Florile norocului*, apărută în 1970. Mai colaborează la „Luceafărul”, „Săptămâna”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Orizont”, „Ramuri”, „Steaua”, „Transilvania”, „România literară”, „Tribuna” ș.a.

Două sunt orientările poeziei lui Ș. din volumele *Florile norocului*, *Legenda umanității* (1978), *Columnnele neamului* (1982), *Triumful vieții* (1985) și *Doina României* (1989), reunite în ediția definitivă *Metafizica dorului* (2000): lirica de idei, prezentă îndeosebi în *Legenda umanității*, și lirica de inspirație folclorică, diseminată în toate cărțile. Cea dintâi e apreciată de Al. A. Philippide, care remarcă această „poezie de meditație gravă, fără emfază, solemnă cu măsură și cu un accent de sinceră convingere în ce spune”. Semnificativă este la Ș. sorgintea livrescă, versul fiind închinat destinului prometeic, vârstelor omenirii, înălțării omului, unei galerii de figuri mitice, precum Zarathustra, Buddha, Osiris, Prometeu, Oedip, Ulise, Venus, Minerva, Pan, Apollo ș.a., într-o perindare lirică amplă, ce filtrează imnic teme și motive din cultura universală și din folclorul românesc. Artele poetice pe care le-a scris mărturisesc că ipostaza râvnită a fost aceea de Apollo al Transilvaniei, cântăreț care să celebreze dorul, visul, doina, codrul, cetaea, lumina, izvorul, columna, steaua și grădina de rai, invocate, bunăoară, în *Carmen Transilvaniae*, poem dedicat lui Ioan Alexandru. Poetul este un tradiționalist prin sursele de inspirație, prin predilecția pentru lexicul arhaic, regional. Asimilează doina (*Doina lăncului*, *Doina doinei*, *Doina graiului românesc*, *Doina timpului*), cântecul (*Cântec din nai*, *Cântec din fluier*), descântecul (*Descântec de dor*, *Descântecul lui Orfeu*), orația (*Orația vârstelor*), colinda (*Colindul vieții*), preia trama unor basme, ca *În căutarea tinereții fără bătrânețe și a*

vieții fără moarte, pleacă de la balade și legende, ca în *Chemarea firii*, unde valorizează motivul vânătorilor transformați în cerbi. Tonalitatea imnică e caracteristică, în acest mod fiind elogiata personaje emblematice ale Transilvaniei, precum Horea și Avram Iancu, ori preamărită natura Munților Apuseni. Poetul năzuiește neîncetat să descopere și să descifreze „semne/ De pierdute veșnic raiuri”, „umbrele, lumina/ Unor sfinte începuturi”, preocupat însă și de performanțele virtuozității în versificație și lexic. Ca folclorist, Ș. s-a manifestat într-o triplă ipostază: de culegător, precum în *Folclor din Țara Zarandului* (1962, în colaborare cu Domițian Cesereanu, publicată în seria *Folclor din Transilvania*), remarcându-se prin atenția acordată autenticității și valorii, caracterului antologic al textelor; de redactor care a inițiat și îngrijit câteva zeci de volume în seriile *Folclor din Transilvania*, *Folclor din Oltenia și Muntenia*, *Folclor din Moldova*, *Folclor din Dobrogea* și *Folclor din Banat*, în fine în calitate de îngrijitor al unor ediții, între care C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară* (I, 1986, în colaborare cu Florica Șerb), *Antologia basmului cult* (I–II, 1968, în colaborare cu Aurelia Rusu), Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor* (I–II, 1975–1980, în colaborare cu Mihai Pop și Florica Șerb), Ovid Densusianu, *Opere* (I–VI, 1968–1985, în colaborare cu Boris Cazacu, Valeriu Rusu și Florica Șerb), în ultimele două volume excelând bogatul capitol de note și comentarii. Editor cu o formație complexă, Ș. realizează și altă lucrare de un mare profesionalism: *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)* (I–III, 1970, în colaborare cu Al. Piru).

SCRIERI: *Florile norocului*, București, 1970; *Legenda umanității*, pref. Al. Philippide, postfață Mihai Beniuc, București, 1978; *Columnele neamului*, București, 1982; *Triumful vieții*, București, 1985; *Doina României*, București, 1989; *Metafizica dorului*, pref. Al. A. Philippide, cu scrisori inedite de Petru Caraman, București, 2000. **Culegeri:** *Folclor din Țara Zarandului*, în *Folclor din Transilvania*, I, pref. Mihai Beniuc, București, 1962, 1–107 (în colaborare cu Domițian Cesereanu). **Ediții, antologii:** *Flori alese din poezia populară*. *Antologia poeziei lirice*, pref. Mihai Pop, București, 1960; ed. București, 2003; *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. *Basmе populare românești*, pref. Virgiliu Ene, București, 1961; *Basmе populare românești*, I–II, pref. Virgil Ene, București, 1967; *Antologia basmului cult*, I–II, pref. edit., București, 1968 (în colaborare cu Aurelia Rusu); ed. 2, București, 2003; Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, pref. Boris Cazacu,

București, 1968–1985 (în colaborare cu Boris Cazacu, Valeria Rusu și Florica Șerb); *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)*, I–III, pref. Al. Piru, București, 1970 (în colaborare cu Al. Piru); ed. 2, București, 2001; *Horea și Iancu în tradițiile și cântecele poporului*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1972 (în colaborare cu Ovidiu Bârlea); *Novac și zâna*, pref. Marin Sorescu, București 1973; *Toma Alimoș*, pref. Mihai Beniuc, București 1973; *Poveștile lui Făt-Frumos. Basmе fantastice*, pref. Valeriu Filimon, București, 1974 (în colaborare cu Florica Șerb); Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I–II, pref. Mihai Pop, București, 1975–1980 (în colaborare cu Mihai Pop și Florica Șerb); *Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului*, pref. Dan Grigorescu, București, 1977 (în colaborare cu Florica Șerb); C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*, I, pref. Dan Simonescu, București, 1986 (în colaborare cu Florica Șerb); *Legende despre flori și păsări*, pref. Mihai Coman, București, 1990; *Legende populare românești*, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1991; *Basmеle românilor I. Poveștile lui Făt-Frumos*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1991; Al. Tzigara-Samurcaș, *Memorii*, I–II, pref. Dan Grigorescu, București, 1991–1999 (în colaborare cu Florica Șerb); *Fata în grădina de aur*, pref. edit., București, 1992 (în colaborare cu Aurelia Rusu); Simion Florea Marian, *Trilogia vieții*, I–III, București, 1995 (în colaborare cu Teofil Teahă și Ioan Ilișiu); *Flori alese din cântecele poporului – Florilège des chants populaires roumains*, ed. bilingvă, îngr. Ovid Densusianu, București, 1999 (în colaborare cu Florica Șerb); *Octavian Goga în memoria și conștiința critică românească*, pref. Mircea Zăciu, București, 2004 (în colaborare cu Al. Husar); Octavian Goga, *Scrisori memorialistice*, pref. Ion Petrovici, București, 2004; *Ovid Densusianu în amintirea și conștiința critică românească*, București, 2005 (în colaborare cu Ion Diaconu).

Repere bibliografice: Eugen Simion, [Ioan Șerb], GL, 1961, 6, LCF, 1978, 16, CLT, 2006, 33; Pavel Ruxândoiu, *Flori alese din cântecul poporului*, REF, 1961, 1–2; Mihai Pop, *Primele volume ale unui corpus al liricii populare*, LCF, 1962, 14; Valeriu Rusu, „*Flori alese din poezia populară*”, LR, 1962, 3; Ion Taloș, „*Folclor din Transilvania*”, TR, 1962, 47; Perpessicius, *Alte mențiuni*, II, 182–199; Nicolae Bot, „*Antologia basmului cult*”, ST, 1969, 4; I. Oprișan, „*Antologia basmului cult*”, RITL, 1969, 3; I. C. Chițimia, *Folclor românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, 398–399; Bârlea, *Ist. folc.*, 573–574; Șerban Cioculescu, *Lirica de gândire*, FLC, 1978, 23; Ovidiu Papadima, „*Legenda umanității*”, „*Scânteia*”, 1978, 11 242; Silvia Ciubotaru, Romulus Vuia, „*Studii de etnografie și folclor*”, ALIL, t.XXVII, 1979–1980; Nichita Stănescu, *Vouă poeți la 50 de ani!*, RMB, 1982, 11 695; Tudor George, *Redactor, editor, poet*, LCF, 1983, 18; Maria Cuceu, C. Rădulescu-Codin, „*Literatură populară*”, REF, 1987, 2; Nicolae Constantinescu, „*Trilogia vieții*”, LL, 1998, 1; Marcel Duță, *O poezie de dincoace și de dincolo de fire*, CC, 2002, 5–7;

Datcu, *Dicț. etnolog.*, 849–851; Teodor Vârgolici, *Ultimul memorandist*, RL, 2007, 43; Iordan Datcu, *Ioan Șerb, poet, folclorist, editor*, pref. Eugen Simion, București, 2007. **LD.**

ȘERBAN, Alex. [Alexandru] Leo (28.VI.1959, București – 8.IV.2011, București), eseist, poet, prozator, traducător. Este fiul Aureliei Șerban; se pare că a adoptat prenumele Leo ca omagiu pentru cantautorul Leonard Cohen. A absolvit în 1983 Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția engleză-franceză, a Universității din București, unde va fi asistent pentru o scurtă perioadă (1990–1991). Imediat după absolvire, timp de trei ani, predă engleza în Peretu, județul Teleorman, și în Videle. Din 1993 până în 2008 a lucrat ca redactor la „Dilema” (ulterior „Dilema veche”), în 1990–2000 a fost lector la Catedra de comunicare audiovizuală a Academiei Naționale de Teatru și Film, a inițiat și a condus Clubul Cinefililor la Institutul Francez din București. Între martie 2005 și septembrie 2006 a realizat emisiunea „Fotograme” pe TVR Cultural. A conferențiat la Lincoln Center din New York (1996), Universitatea Umea din Suedia (1996), Universitatea Humboldt din Berlin (2000) ș.a. A debutat la „Chicago Review” (SUA) în 1976 cu un poem scris în engleză, *Green Lemon*. A mai publicat în „România literară”, „Secolul 20”, „Luceafărul”, „Caiete critice”, „Contrapunct”, „Euphorion”, „Litere, arte & idei”, „Lettre internationale”, „Vatra”, „Idea”, „Observator cultural”, „Elle”, „Idei în dialog”, „Libertatea”, „Suplimentul de cultură”, „Ziarul de duminică”, „Re:publik”, „Cover Magazine” (SUA). În 2008 i s-a decernat Marele Premiu pentru Jurnalism Cultural, acordat de Fundația Timpul.

Ș., unul dintre eseistii-publiciștii cei mai originali și mai creativi ai primelor două decenii postcomuniste (dincolo de rolul său proeminent de critic de cinema), și-a făcut mult timp un titlu de glorie din a nu publica nici un volum, invocând „un refuz cvasi-nevrotic de a lăsa ceva” și natura sa agnostică, care l-ar împiedica să cedeze religiei Literaturii. Masiva culegere de articole și eseuri *Dietetica lui Robinson* (2006) nu abuzează de fapt această precauție, fiind, conform autorului, „un compromis între un cufăr și-o carte”. Ș. este un modernist radical care se simte acasă în postmodernitatea culturii de masă, un ins care iubește produsele unice, dar jusează (și) în mijlocul celor seriale. Din combinația acestor aparente contradicții provine versatilitatea autorului în termeni de subiecte și

de stilistică. *Dietetica lui Robinson* conține texte frivole sau pedante, bîrfă culturală superficială și meditații extrem de subtile, note de câteva rînduri sau eseuri laborioase în manieră poststructuralistă, destinate inițial unui tabloid sau unui public de nișă. În sumar intră pagini – cu referințe și teme extrem de eterogene – despre vechiul București, despre sinucidere, despre asasinarea lui John F. Kennedy ca spectacol mediatic sau despre *reality show*-uri și *talkshow*-uri, modă, cinema și literatură, despre Apocalipsă, despre Marilyn Monroe, despre fotografiile lui Henri Cartier-Bresson, despre Vladimir Nabokov, Henry James și Marcel Proust (autori fetișizați), despre romanele lui Don DeLillo, despre Andy Warhol (admirat superlativ pentru pop art-ul său complet desubstanțializat), despre virusul milenarist Y2K sau despre pornografia de tip Catherine Millet. Nu lipsesc nenumărate liste și topuri, forma predilectă prin care Ș. asortează compulsiv expunerii autobiografice controlate și actul profesional al judecății de gust. O culegere ulterioară de articole și eseuri, *Mica dietetică* (2011), ilustrată cu fotografii realizate de autor, cultivă de asemenea această fuziune între profesional și autobiografic, între criticul și personajul Ș. care nu încetează să se construiască. Postum, au apărut un volum de poezii scrise între 1984 și 2010, *Alte camere, alte glasuri de ieri* (2011), precum și un scurt roman scris în engleză, *Litera din scrisoarea misterioasă* (2011; titlul original – *The Parlayed Letter*). Poemele, dispuse în cinci cicluri corespunzând perioadei în care au fost scrise, cuprind exerciții caligrafice și nu foarte convinse ale unui poet de duminică, în bună parte mimetice, oricum insuficiente. Superior este grupajul din 2010 *Lispoeme*, dedicat Lisabonei: notații delicate de o natură preponderent vizuală, ce s-ar preta și artei fotografice („aș fi făcut mai degrabă o poză/ decât să povestesc în 154 de cuvinte/ dar, vai, mi s-a terminat bateria în aparat”). În ciuda inevitabilei fluente stilistice, romanul însă este un eșec total într-o literatură de gradul al doilea prelucrată steril, cu o lipsă surprinzătoare de simț autocritic. Fernando Pessoa și Jorge Luis Borges (doi dintre autorii preferați ai lui Ș.) sunt teleportați prin timp și spațiu la inițiativa unui heteronim al primului, care organizează o improbabilă întâlnire. Un alt fir, desfășurat în descendența nuvelor detectiviste ale lui Edgar Allan Poe, cuprinde peripețiile

unui Osberg (anagrama lui Borges) pe urmele descifrării unui șir misterios de litere (un „o” sau „0” repetat de 32 de ori). Rezumarea acestei povești cu aspect de thriller intertextual, „o poveste despre simulacre, identități, dubluri, copii și originale, desfășurată într-o lume a suspiciunii, a conspirațiilor, a speculației numerologice, a combinatoricii matematice și a planurilor secrete” (Horia-Roman Patapieviți), supraevaluează însă enorm realitatea de teren a romanului. Ar fi fost poate preferabil ca aceste exerciții literare să rămână în penumbra manuscrisă, alimentând mitologia lui Ș., autor și personaj.

SCRIERI: *Lars von Trier: filmele, femeile, fantele* (în colaborare cu Mihai Chirilov și Ștefan Bălan), Cluj-Napoca, 2004; *Dietetica lui Robinson*, București, 2006; *Jeu de paume* (în colaborare cu Șerban Foarță), 2006 (e-book); *De ce vedem filme. Et in Arcadia Cinema*, Iași, 2006; *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile cu filmul românesc*, Iași, 2009; *Alte camere, alte glasuri de ieri*, pref. Svetlana Cârsteian, București, 2011; *Mica dietetică*, București, 2011; *Litera din scrisoarea misterioasă*, tr. și introd. Antoaneta Ralian, pref. Horia-Roman Patapieviți, Iași, 2011. **Traduceri:** Paul Bowles, *Cerul ocrotitor*, postfața trad., București, 1996, *Sus, deasupra lumii*, București, 2006.

Repere bibliografice: Valerian Sava, [Alex. Leo Șerban], OC, 2003, 189, 2004, 226, 227, 2006, 50, 66, 2009, 244; Paul Cernat, *Bijuterii discrete și rigori hedoniste*, OC, 2006, 349; Alexandru Matei, [Alex. Leo Șerban], RL, 2007, 30, OC, 2011, 314; Alex Goldiș, *Gradul zero al brand-ului*, CLT, 2007, 25; Mihai Iovănel, *Expertul în sine*, CLT, 2007, 42; Alexandru Budac, [Alex. Leo Șerban], O, 2009, 4, 2011, 10; [Alex. Leo Șerban], RL, 2011, 15 (grupaj special); Adina Dinițoiu, *Alex. Leo Șerban, poetul*, OC, 2011, 320; Cosmin Ciotloș, [Alex. Leo Șerban], RL, 2011, 25, 49; Gabriela Pițurlea, *Alex. Leo Șerban și plăcerile vieții*, „Decât o revistă”, 2011, 7. **M.I.**

ȘERBAN, Corneliu (8.III.1937, Dornești, j. Suceava), poet, traducător. Este fiul Domnicăi și al lui Dumitru Șerban, muncitor feroviar. Învăță mai întâi la Teșani (1944–1948) și la Vălenii de Munte (1948–1950), urmează apoi cursurile Liceului „I. L. Caragiale” din Ploiești (1950–1954), Școala de Literatură „M. Eminescu” (unde e coleg cu Paul Goma, Gheorghe Grigurcu ș.a.) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția de critică literară (1954–1959). În 1975 va absolvi un curs postuniversitar de ziaristică. Este profesor de limba română la Școala Elementară din Uda-Paciurea, județul Teleorman (1959–1961), metodist la Casa Regională a Creației Populare din Ploiești (1961–1966), redactor

la ziarele „Flamura Prahovei” (1966–1989), „Prahova” (1989–1997) și, din 1991, redactor coordonator al revistei „As”, supliment al cotidianului „Prahova”. Din 1998 se stabilește la Sibiu. Debutează în 1950, cu versuri, la „Flamura Prahovei”, iar editorial cu placheta *Cuvinte pentru mâine*, apărută în 1962. Colaborează la „Viața românească”, „Luceafărul”, „România literară”, „Tribuna”, „Contemporanul” ș.a. A realizat traduceri ale unor piese jucate pe scenele teatrelor din Ploiești, Oradea și Bârlad, precum și câteva transpuneri din grecește (Lambros Zogas, Panaiotis Tsutakos). Mai semnează C. Teșanu, C. Tudor.

Lirica lui Ș. urmează același traseu în majoritatea cărților: o tematică „angajată”, răspunzând comenzii ideologice, o viziune optimistă. În *Cuvinte pentru mâine* se văd cu ușurință atitudinile preferate, dar și, în bună parte, caracterul lor conjunctural: angajamentul social-politic, elogiarea ființei umane, exaltarea valorilor etice durabile. Versurile de început, cu o structură simplă, câștigă o oarecare viabilitate prin implicarea și entuziasmul autorului. Atmosfera luminoasă a fost pusă de critică pe seama spontaneității juvenile, Ș. fiind considerat un poet care respinge prețiozitatea, poza și care alege tonalitatea de confesiune. O modificare a discursului, prin nota elegiacă, se întrevăde în *Lirice* (1969), unde elementele împrumutate din poezia populară aduc un plus de culoare și o versificație clară, muzicală (*Dac-ar fi, Șade astru lângă astru..., Cântec de dragoste și dor*), iar tensiunea lirică se amplifică în erotică, extinsă în această carte. În acord cu tendințele promovate oficial, timbrul festiv, convențional, fără nuanțe mai străbate încă numeroase volume – *Om pentru oameni* (1973), *Cu trainică iubire* (1979), *Prin timp suind* (1984), *O carte* (1985), *Creștem în lumină* (1989) –, în timp ce sentimentele umanitariste implică accente exortative sau gnomice. Mai puțin schematic, versurile din *Eu sunt ca viața* (1997) rețin prin atmosfera de împăcare și seninătate cu care este întâmpinată trecerea timpului. Lipsa tragismului intervine ca o consecință a înțelepciunii (*Mă bucur eu, S-ar putea*), centrală fiind preocuparea, exprimată destul de cald, pentru definirea menirii omului: „Totul începe/ și se sfârșește în om” (*Față în față cu tine însuți*). Poetul se autodefineste ca un eu al contrastelor, figurând, antitetic, o dualitate: „Eu sunt ca viața: lacrimă și cânt/ Eu sunt ca viața: nor și însorire/

Eu sunt ca viața: cer sunt și pământ/ Eu sunt ca viața: punct și nesfârșire...". Publicând la sfârșitul anilor 2000 plachetă după plachetă, adunându-și versurile în câteva antologii masive, precum *Carte de identitate* (2011) sau *Punct final* (2012), Ș. își consolidează imaginea de autor productiv, dar în esență inegal, chiar desuet, în pofida repetatelor încercări de actualizare a temelor și a stilisticii poetice.

SCRIERI: *Cuvinte pentru mâine*, pref. Eugen Simion, București, 1962; *Ploiești* (în colaborare), București, 1966; *Lirice*, București, 1969; *Cuvintele inimii*, Ploiești, 1971; *Om pentru oameni*, București, 1973; *Caietul Ancăi*, București, 1977; *Cu trainică iubire*, București, 1979; *Prin timp suind*, București, 1984; *O carte*, București, 1985; *Creștem în lumină*, București, 1989; *Ecoul din tribună*, Ploiești, 1996; *Eu sunt ca viața*, Ploiești, 1997; *Post-scriptum*, I–II, Ploiești, 1998–2001; *Mic și mare*, Ploiești, 2001; *Scrisoare de dragoste*, Ploiești, 2002; *32 de catrene*, Ploiești, 2002; *Un intrus printre epigrafiști*, Sibiu, 2003; *Carte de identitate*, Ploiești, 2011; *Cu dragoste prin ani*, Ploiești, 2011; *La urma urmei*, Ploiești, 2011; *Neasemuitul tărâm*, Ploiești, 2011; *Un intrus printre epigrafiști*, Ploiești, 2011; *Punct final*, Sibiu, 2012.

Repere bibliografice: Marin Bucur, „Cuvinte pentru mâine”, LCF, 1963, 5; Mircea Angheliescu, „Cuvinte pentru mâine”, VR, 1963, 5; Adrian Popescu, „Om pentru oameni”, ST, 1973, 16; *Lit. rom. cont.*, I, 682–683; C. Stănescu, *Sub fald de tricolor*, „Scânteia”, 1984, 13 055; Simion Bărbulescu, „O carte”, RL, 1985, 45; Al. Ruja, *Semnul afectivității*, LCF, 1987, 28; Cristea, *Teleorman*, 475; Nicolae Dumitrescu, *Un destin asumat* – Corneliu Șerban, pref. Ieronim Tătaru, postfață Constantin Hârlav, Ploiești, 2011. **A.St.**

ȘERBAN, Geo (20.V.1930, Iași), istoric și critic literar, editor. Este fiul Domnicăi (n. Melinte) și al lui Radu Șerban, militar. Învăță mai întâi la Școala „I. G. Duca” din București, apoi la Liceul Militar din Curtea de Argeș (1941–1948) și urmează cursurile Facultății de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1949–1953). Elev fiind, colaborează în 1947 la „Glasul armatei”, dar debutul literar propriu-zis are loc în același an în „Revista literară”, condusă de Miron Radu Paraschivescu, iar în volum cu o ediție din scrierile lui Traian Demetrescu (1951). Lucrează ca redactor la „Flacăra” (1949–1968), este corespondent al revistei „Steaua” la București (1953–1955), redactor la „Viața românească” (1955–1958) și la „Secolul 20” (din 1964 până la pensionare). Colaborează, de asemenea, la „Națiunea”, „Tânărul scriitor” (cu cronici literare), „Contemporanul”, „Manuscriptum”,

„Revista de istorie și teorie literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Jurnalul literar”, „Observator cultural” ș.a. Din a doua parte a anilor '90, în cadrul activității de la revista „Realitatea evreiască” se ocupă de editarea seriei „Caiete culturale”, cu volume dedicate lui B. Fundoianu, Paul Celan, Mihail Sebastian, Ov. S. Crohmălniceanu, Z. Ornea ș.a. În 1998 coordonează și o lucrare despre Budapesta literară și artistică.

Cele șase studii din volumul *Exegeze* (1968) completează profilul spiritual al lui Nicolae Bălcescu, Alecu Russo, A.I. Odobescu, Tudor Arghezi, G. Călinescu și Tudor Vianu cu date extrase din scrieri mai puțin cunoscute ale autorilor prezentați, de pildă din publicistică, jurnale sau corespondență. Ș. propune soluții inedite în probleme strict delimitate, cum ar fi paternitatea unui text atribuit multă vreme lui Bălcescu. Totodată istoricul literar știe să degajeze concepția existențială sau artistică a unui autor pornind de la un aspect semnificativ: Alecu Russo este surprins cu exactitate ca spirit în egală măsură vizionar și lucid, tinerețea lui Odobescu e înțeleasă ca mod de îmbrățișare pasionată a vieții și a ideilor epocii. Acumularea informațiilor, verificate riguros, nu devine obositoare și pedantă, căci Ș. scrie expresiv și viu, cu o certă vocație portretistică de sorginte călinesciană, știind să coloreze afectiv constatarea istoriografică și trădându-și simpatia, uneori exagerată, pentru autorii în discuție. În 1980 își reunește intervențiile publicistice de aproape două decenii în volumul *Ispita istoriei*, cuprinzând „investigații, precizări, demersuri metodologice”, în care face utile identificări cu privire la paternitatea sau la izvoarele unor opere clasice și se lansează în interpretări mai ample referitoare la vocația europeană a literaturii române, de la Dimitrie Cantemir la G. Ibrăileanu, ori la interferențele literare româno-daneze sau la viziunea asupra Eladei. La aceste contribuții el adaugă cercetări de factură diferită, regrupate în alte două secțiuni ale cărții. Este vorba, pe de o parte, de fișele în vederea elaborării unui *Dicționar paralel de scriitori români*, în care referințele asupra lui F. Aderca, Ticu Archip, Octav Botez sau despre Igena Floru, Magda Isanos ș.a. sunt preluate din mărturii contemporane acestora. Pe de altă parte, Ș. pune laolaltă mai multe cronici la ediții importante din scrierile lui Alexandru Macedonski și Tudor Vianu, Barbu Delavrancea și Ion Heliade-Rădulescu. Plecând de la

Geo Șerban, Geo Bogza și Ștefan Aug. Doinaș

câteva întâlniri pe care le-a avut cu Marcel Iancu în Israel, în 1976, 1978 și 1980, istoricul literar, în acești ani redactor la „Secolul XX”, publică în 2011 o carte incitantă despre perioada românească a activității artistului, documentând, cu apel la grafică, la texte din presă (*Reflecții și atitudini*), la mărturiile din epocă, multiplele lui ipostaze: artist plastic, arhitect, animator al vieții culturale din București etc. Restitutive sunt și edițiile care refac portretele lui Mihail Sebastian „sub vremi”, Ov. S. Crohmălniceanu (2000), Z. Ornea (2002) sau volumul de convorbiri realizate de Mihail Sebastian cu mai mulți contemporani ai săi (2002). Într-o altă antologie, *Idei trăite* (1968), sunt reunite formulări aforistice extrase din textele unor scriitori români din secolul al XX-lea, de la N. Iorga la Mihail Sadoveanu, de la F. Aderca la Mihai Ralea. Ediții îngrijite, prefăcute și adnotate din scrierile lui Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu, A. I. Odobescu, Mihail Sadoveanu,

G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihail Sebastian, Petru Dumitriu, Ov. S. Crohmălniceanu, Jacques G. Costin ș.a. vin să întregască activitatea de istoric literar a lui Ș.

SCRIERI: *Exegeze*, București, 1968; *Ispita istoriei*, București, 1980; *Întâlniri cu Marcel Iancu*, București, 2011. **Ediții, antologii:** Traian Demetrescu, *Opere alese*, București, 1951; Alecu Russo, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1959, *Piatra Teiului. Scrieri alese*, pref. D. Păcurariu, București, 1963, *Cântarea României*, pref. Cornel Regman, București, 1985; Mihail Kogălniceanu, *Profesie de credință*, pref. edit., București, 1962 (în colaborare cu Dan Simonescu), *Scrieri literare, istorice, politice*, introd. edit., București, 1967; A. I. Odobescu, *Pagini regăsite. Studii și documente*, București, 1965; Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I–II, introd. edit., București, 1966; G. Călinescu, *Ulysse*, pref. edit., București, 1967, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I–II, pref. edit., București, 1973–1974, *Aproape de Elada. Repere pentru o posibilă axiologie*, București, 1985, *Semne de viață în pustiu*, București, 2001; *Idei trăite. Carte de*

înțelepciune, București, 1968; Petru Dumitriu, *Proprietatea și posesiunea*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1991, *Cronică de familie*, I-III, pref. edit., postfață Nicolae Manolescu, București, 1993; *Budapesta literară și artistică*, pref. edit., București, 1998; B. Fundoianu, *Strigăt întru eternitate*, București, 1998; Paul Celan, *Ochiul meu rămâne să vegheze*, pref. edit., București, 2000; Ovid S. Crohmălniceanu, *un om pentru toate dialogurile*, pref. edit., București, 2000; *Sebastian sub vremi. Singurătatea și vulnerabilitatea martorului*, pref. Dorel Dorian, București, 2000; Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, pref. edit., București, 2001; Jacques G. Costin, *Exerciții pentru mâna dreaptă și Don Quichotte*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, postfața edit., Pitești, 2002; *Zigu Ornea – permanența cărturarului*, pref. edit., București, 2002; Mihail Sebastian, *Convorbiri cu Istrate Micescu, Tudor Argezi, Radu D. Rosetti, Constantin Argetoianu, Constantin Stere, Liviu Rebreanu, Leny Caler*, București, 2002.

Repere bibliografice: Lucian Raicu, „*Idei trăite*”, RL, 1968, 9; Nicolae Manolescu, *Pașii pe nisip ai lui G. Călinescu*, AFT, 1968, 28; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Exegeze*”, RL, 1969, 2; Florin Faifer, „*Exegeze*”, IL, 1969, 2; Mircea Muthu, „*Idei trăite*”, ST, 1969, 5; Ioana Crețulescu, „*Exegeze*”, VR, 1969, 10; Piru, *Reflexe*, 145–149; Mircea Popa, *Critica la zi și critica specializată*, ST, 1981, 2; Dana Dumitriu, „*Ispita istoriei*”, RL, 1981, 17; Nicole Manolescu, G. Călinescu (aproape inedit), RL, 1986, 27; Piru, *Critici*, 147–150; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 440–441; Ștefan Borbély, [Geo Șerban], OC, 2010, 525, APF, 2012, 8; Liana Saxone-Horodi, *Despre multiplele înzestrări ale lui Marcel Iancu*, OC, 2012, 352. **A.C.**

ȘERBAN, Ion D. (21.V.1933, București – 8.IX.1986, București), dramaturg. A debutat în 1957, la Teatrul Armatei, cu piesa *Casa liniștită*, salutată de Ion Marin Sadoveanu, Mihnea Gheorghiu și de Ion Șahighian. În anii următori i-au fost reprezentate mai multe piese într-un act, precum *Adevărul din zori* (1977), *Anotimpuri (Niște pramatii de îngerași)* (1977), *Busola* (1979), *Călătorie în doi* (1980), *O chestiune de onoare (Poansonul)* (1981), *Și mulțumesc pentru crizantemă...* (1981), precum și compuneri mai lungi, printre care *Moștenitorii*, *Șoc la mezanin*, *Pragul invizibil*, *Radiografia*, *Un rulment numit Calypso* (1977). A scris și numeroase scenarii de teatru radiofonic și pentru televiziune: *Fericire cu raze X*, *Un tânăr mai puțin furios*, *Bal la minus 13 grade*, *Ideea doctorului Bărăgan*, *Basm modern*, *Fata care a mutat Parângul*, *Labe de leu*, *Cei ce rămân mereu tineri*, *Odisee în gamă majoră*, *Atelierul romantic*, *După al doilea cântec de ciocârlie*, mai toate netipărite; în schimb, unele au fost radiodifuzate și în RD Germană, RS Cehoslovacă, iar câteva

au obținut diverse premii. Culegerea *Pensiunea doamnei Olimpia* (1983; Premiul Asociației Scriitorilor din București), apărută în seria „Teatru comentat” a Editurii Eminescu, reunește, alături de piesa titulară, *Hotelul astenicilor*, *Carambol*, *Curaj de vânzare (51%)*, *Reprezentăția (Regula jocului)*, *Călătorie în doi*.

Autor de un anume succes, bine cotate oficial, Ș. atrăgea publicul anilor '70–'80 îndeosebi prin ponderea comicului. Cele mai multe piese sunt comedii ușoare, de situații, farse, urmărind să stârnească hazul prin subiect, intrigă, prin vivacitatea dialogurilor și replici de efect. În *Carambol*, de pildă, un cuplu conjugal locuiește provizoriu la o tânără familie amică. Sică și Mihaela s-au căsătorit clandestin și, când mama ei apare intempestiv în ascunzătoarea înșurăteilor, aceștia fac tot posibilul ca soacra să nu își identifice ginerele. Farsa ce se creează nu face însă decât să îi acopere pe necurați de ridicul. „Gengis Han”, cum o numește Sică pe mama Mihaelei, le știe taina, îi fusese dezvăluită de găzduitorul idilei lor. Dar totul se sfârșește, desigur, cu bine, conform așteptărilor celor veniți să vadă genul acesta de piesă. În *Călătorie în doi* îndrăgostiții, separați o vreme, se reîntâlnesc întâmplător la mare și „filosofează” pe tema iubirii, încuiați, din greșeală, pe dinafară, într-un magazin de aparate electronice. Comicul nu e întotdeauna gratuit, uneori el îndeplinește funcții satirice. În *Hotelul astenicilor*, piesă cu mare audiență la public, prezintă pe afișul Teatrului „C. I. Nottara” stagiuni în șir, o doctoriță inimoasă are o inițiativă ce deranjează inerția instaurată în spitalul unde își desfășoară activitatea. Doctorița acționează pentru a-și realiza planul cu mijloace normale, parcurgând nu puține situații de-a dreptul comice, până când, exasperată, se îmbolnăvește de nervi. Evoluția intrigii și întreaga construcție a comediei amintesc – cum au remarcat comentatorii – de *Mielul turbat*, piesa lui Aurel Baranga. Un conflict asemănător structurează piesa *Curaj de vânzare (51%)*. Tot o femeie, ingineră Alexandrina, luptă aici cu birocrăția, comoditatea și scleroza, ridicându-i împotriva pe toți neputincioșii și intriganții din întreprindere, care organizează împotriva ei o cabală, dejucată în cele din urmă. *Pensiunea doamnei Olimpia* înfățișează o ambianță feminină bucureșteană în 1944. O patroană se zbate ca pensiunea ei să reziste în tot mai insuportabilele

condiții ale războiului, protagonist fiind imaginată în ultimele scene transportând manifeste și arme pentru forțele patriotice antinaziste etc. Piesele lui Ș., convenționale, imaginate simplist și conformiste ideologic, nu excelează nici prin construcția unor situații și personaje, nici prin tensiunea ideilor, meritul lor, apreciat în momentul reprezentării pe scenă, constând în câteva rezolvări comice insolite și în hazul unor replici.

SCRIERI: *Adevărul din zori*, București, 1977; *Anotimpuri (Niște pramatii de îngerași)*, București, 1977; *Un rulment numit Calypso*, București, 1977; *Busola*, București, 1979; *Călătorie în doi*, București, 1980; *O chestiune de onoare (Poansonul)*, București, 1981; *Și mulțumesc pentru crizantemă...*, București, 1981; *Hotelul astenicilor*, București, 1982; *Salopeta*, București, 1982; *Pensiunea doamnei Olimpia*, pref. Horia Lovinescu, București, 1983; *Până aici, George! (Unde se avântă căprioarele)*, București, 1986.

Repere bibliografice: Mihnea Gheorghiu, „Casa liniștită”, CNT, 1957, 38; Florian Potra, *O victorie a provinciilor*, TTR, 1957, 11; Marius Robescu, „Hotelul astenicilor”, RL, 1973, 26; Valeriu Râpeanu, *Tinerețe și pasiune*, LCE, 1977, 15 februarie; Radu Popescu, „Pensiunea doamnei Olimpia”, RMB, 1981, 31 martie; Viorel Știrbu, „Pensiunea doamnei Olimpia”, LCE, 1984, 36; Ghițulescu, *O panoramă*, 309–310; Mihai Georgescu, *Ion D. Șerban*, TTR, 1986, 11–12; *Ion D. Șerban*, DRI, V, 65–72. **D.Mc.**

ȘERBAN, Ion Vasile (8.VIII.1942, Dumbrăveni – 30.IX.2005, București), teoretician și critic literar. Este fiul Victoriei Șerban (n. Costea) și al lui Vasile Șerban, învățători. Face școala elementară și liceul la Dumbrăveni, apoi urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1960–1965). Obține titlul de doctor cu teza *Critica sociologică, o formă în tipologia criticii literare* (1980). Lucrează ca preparator (1966), asistent (1969), lector (1970) și conferențiar (1990) la Catedra de teoria literaturii, din 2000 devenind profesor la Departamentul de studii culturale europene de la Facultatea de Litere a Universității bucureștene. Între 1991 și 1996 a fost lector de limba și literatura română la Universitatea din Pisa. Debutează cu un studiu despre Tudor Vianu la „Gazeta literară”, în 1963. E prezent ulterior și în „Viața studentescă”, „Limbă și literatură”, „Tribuna”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Viața românească”, „Manuscriptum”, „Caiete critice” ș.a. Publică studii în volumele colective *Analiză și interpretare. Orientări în critica literară contemporană*

(1972) și articole în *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente* (1979, coordonat de Dim. Păcurariu), comentează traduceri din Victor Hugo, Lev Tolstoi, Bulat Okudjava, Alexandr Soljenișin, Mihail Bulgakov ș.a.

În primul său volum, *Literatură și societate. Repere pentru interpretarea sociologică a literaturii* (1982), Ș. analizează raportul dintre literar și social pentru a sublinia deschiderea existențială a operei. Studiază diacronic acest raport și ia în considerare atitudinea realist-positivistă a secolului al XIX-lea, ca și reacția antipositivistă a lui Benedetto Croce, își afirmă opțiunea pentru un act critic cu orientare sociologică explicită, care să aibă în vedere literatura ca modalitate de încorporare a faptului real și să interpreteze opera ca retrăire a experienței umane în lumea socială. Respingând în egală măsură excesele interpretative ale sociologismului vulgar, spre care riscă să alunece chiar personalități marcante ale domeniului, cum ar fi Lucien Goldmann sau Robert Escarpit, precum și pe cele ale noii critici, care absolutizează literatura ca text fără referent exterior, teoreticianul ține seama de dublul caracter al operei literare, autonomă ca esență și heteronomă ca inserție în social. Studiul *Critica sociologică* (1983) completează demonstrația riguroasă și uneori pedantă din lucrarea anterioară printr-o tentativă de a fixa statutul criticii sociologice, disciplină cu obiect și metodologie specifice. Trasând distincțiile necesare în raport cu sociologia literaturii, critica literară sau cu filosofia socială, Ș. postulează legitimitatea unui demers critic ce vizează nu raportarea simplistă a operei la realitatea socială, ci analiza societății intrinseci a literaturii, înțeleasă ca formă esențializată a existenței sociale. Autorul își propune, de asemenea, să ofere un proiect critic din perspectiva socială, dar realizează puține aplicații și acestea nu într-un totu convingătoare, câtă vreme, de pildă, opera lui Al. Ivasiuc este examinată mai degrabă din unghi ideologic decât sociologic. Cercetătorul își pune problema raportului literatură–societate și în paginile de interpretare apărute în presa de dinainte de 1989 și reunite în volumul *Seminarii de teorie literară. Poezie, roman, critică* (2001), unde alătură cronici de carte analizelor privitoare la versurile lui George Coșbuc, Octavian Goga sau Vladimir Maiakovski și studiilor referitoare la sociologia romanului. Volumul de versuri *Oglinzi*

de pământ, apărut postum (2009), cu ecouri din Lucian Blaga și Ion Pillat, reliefează sensibilitatea acestui teoretician al literaturii.

SCRIERI: *Literatură și societate. Repere pentru interpretarea sociologică a literaturii*, București, 1982; *Critica sociologică*, București, 1983; *Seminarii de teorie literară. Poezie, roman, critică*, București, 2001; *Oglinzi de pământ*, București, 2009.

Repere bibliografice: Dumitru Radu Popa, „*Literatură și societate*”, „*Critica sociologică*”, TBR, 1983, 251; Adrian Marino, *Critică și sociologie*, TR, 1984, 5; Nicolae Manolescu, *Posibilitatea criticii sociologice*, RL, 1984, 7; Dumitru Micu, „*Critica sociologică*”, LL, 1984, 1; Dan Culcer, *Despre posibilitatea unei critici sociologice*, VTRA, 1985, 3; Micu, *Ist. lit.*, 775–776; Florin Mihailescu, „*Seminarii de teorie literară*”, LL, 2003, 1–2; Alexandru Tudorică, *In memoriam*, OC, 2005, 39. A.C.

ȘERBAN, Mihail (18.VIII.1911, Fălticeni – 7.VII.1994, București), gazetar, prozator. Este fiul Elenei (n. Verner) și al lui Gheorghe Șerban, funcționar. Urmează școala primară și Liceul „N. Gane” în orașul natal, absolvind în 1930, după care se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Iași. Își întrerupe studiile în 1932 și se dedică jurnalisticii. Se stabilește la București, unde frecventează cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. În agendele criticului, prima vizită a lui Ș. e consemnată la 16 februarie 1933, dar prezențele frecvente la cenaclu sunt atestate începând din septembrie 1934, când, prin intervenția lui E. Lovinescu, este angajat ca bibliotecar la Liceul „Mihai Viteazul”, unde va lucra până în 1937. Va fi redactor la „Adevărul” și „Dimineața”, „România” (1938), codirector al revistei „Veritas” (1939), funcționar la Subsecretariatul de Stat al Propagandei (1938–1947) și la Ministerul Artelor și Informațiilor (1947–1948), redactor la „Călușa bibliotecarului” și „Îndrumătorul cultural” (1948–1957), bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1957–1967). După ce, în 1929, în revista „Zori de zi” a Liceului „N. Gane” din Fălticeni îi apare o schiță, publică, în 1930, versuri și proză în „Gazeta noastră ilustrată”. Prima carte, romanul *Idolii de lut*, îi apare în 1935. A mai colaborat la „Adevărul literar și artistic”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (unde e secretar de redacție), „Muguri literari”, „Meșterul Manole”, „Universul literar”, „Înmuguriri”, „Cuvântul”, „Vremea”, „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Cuvântul liber”, „Reporter” ș.a. Din 1937 devine membru al Societății Scriitorilor Români. I s-au atribuit Premiul

Societății Scriitorilor Tineri pentru *Infirmități* (1936) și pentru *Nunta de argint* (1937), Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești” al Ministerului Artelor pentru *Casa amintirilor* (I–II, 1942). Semnează și V. Crângu, Mihail Șerban-Crângu.

Literatura lui Ș., voit modernă și citadină, rămâne „destul de bogată în reziduuri sămănătoriste” (E. Lovinescu), afișând un realism tendențios, cu accente naturaliste și cu ambiția complicației psihologice, servită însă de mijloace de expresie vizibil precare. Sunt recognoscibile, în romanele și nuvelele lui, procedări, rezolvări „tehnice”, particularități de viziune, dar și de tipologie, recuzită etc. utilizate curent, însă cu mai mult talent, de Ionel Teodoreanu și de Cezar Petrescu ori de alți prozaatori din epocă. Nu e vorba de o pastişă, ci de o înrăurire firească, mai bine zis de ralierea la orizontul prozastic al momentului. Scrierea de debut, *Idolii de lut*, e un roman al provinciei: Fălticeni copilariei scriitorului sunt transfigurați liric în ficțiune. Pitorescul vieții din micile târguri moldovenești, în timpul Primului Război Mondial și în anii imediat următori, e exploatat cu oarecare relief și farmec, fără excese descriptive fastidioase. Paginile cele mai reușite sunt probabil acelea care reconstituie mica lume a cetei de preadolescenți turbulenți, de „hoinari ai mahalalelor”, cu pozne și șotii câteodată deloc inocente, dar și cu momente de candoare și efuziuni de bunătate. Romanul se organizează în jurul unui personaj idealist, și idealizat, tânărul profesor Sava Savel, dedicat cu o devoțiune (aparent) neverosimilă unui țel (aparent) modest: înființarea unui muzeu local de istorie. Atmosfera este plauzibilă, momentele de dramatism sunt fie confecționate, fie interesante sub aspect documentar, precum scena nocturnă a plecării la război a rezerviștilor mobilizați. Alt roman, *Infirmități*, respiră cam aceeași atmosferă, însă reliefează o înclinație, probabil cumva programatică, nu structurală, către sumbru și maladiv, cu încercarea, uneori izbutită, mai adesea trădată de insuficiența talentului, de a urmări meandrele unor suflete tarate ori mutilate de adversități, de a desluși clarobscururi psihologice, obsesii erotice, cu recurs aluziv și la o, difuză, predestinare etc. Finalul e apăsător „dramatic”, senzaționalist: moartea unei tinere în urma unui avort, sinuciderea tânărului medic dublu vinovat de ruina ei etc. Se vădesc, începând de acum, tușele naturaliste, care vor colora parte din prozele

lui Ș., susținute de aplecarea către fiziologic, pulsional, dar devin evidente și duioșia, lirismul, respectul față de cuviință, parametri structural sămănătoriști ai personalității prozatorului, persistenți în pofida citadinismului și tenebrosului, arborate ca intenții. În narațiunile din volumul *Nunta de argint*, modeste, nu foarte diferite de nuvelistica românească de la începutul secolului al XX-lea, dar inferioare stilistic, prozatorul investighează, în medii diferite, drame banale ori aventuri, mai ales erotice, complicate, industriose, neîndemânatic, cu obsesii, pulsuni, procese de conștiință, fatalități obscure motivate etc. Nuvela care se poate, la rigoare, reține, este *Alexe, omul lui Dumnezeu*, posibil vag reflex al faimoasei *Cănuță*, om sucit de I. L. Caragiale, cu un personaj becisnic și abulic, oropsit de bizare fatalități. Registrul narativ merge de la inofensiv-glumeț până la tragic-tenebros. Un roman oarecum izbutit, deși fără mari pretenții, este *Fete bătrâne* (1946), cronică a vieții într-un minister, carte amar-satirică, având o dezvoltare ce frizează grotescul, deschizând drumul, într-un fel, unei literaturi care va explora absurdul vieții de birou. „Fetele bătrâne” sunt mai multe tinere funcționare, încă necăsătorite, obsedate de găsirea unei „partide”. Cititorul află că ministerul în care ele lucrează e o instituție cu activitate vagă și nedefinită. Șefii de diverse grade, dar mai ales demnitarii practică șantajul erotic la adresa tinerelor angajate, ceea ce se soldează, într-un caz, cu sinuciderea celei „asaltate”, eveniment înfățișat însă plat, fără dramatism. Există și un fir epic principal, cam firav, o poveste de dragoste cu evoluție nefericită, însă cartea rezistă prin observația detaliului, prin valoarea documentară și prin vigoarea, moderată, a satirei, mai mult picantă decât acidă. În epoca realismului socialist prozatorul, care acum semnează, în colaborare, și câteva traduceri de conjunctură, se va adapta fără dificultăți la exigențele oficialității, precum în *Pâinea inimii* (I–II, 1949), *Pământ și oameni* (1957), totuși fără excese, inclusiv cantitative, reducându-și ritmul prezențelor editoriale. După relativa liberalizare care a urmat realismului socialist, va mai publica numai romanul *Cercul* în 1972, încât se poate spune că esențialul carierei lui scriitoricești s-a desfășurat în anii de dinaintea instaurării regimului totalitar. Ș. a dat și pagini de memorialistică (*Amintiri*, 1969), interesante prin galeria scriitorilor evocați:

Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Artur Gorovei, I. Dragoslav, F. Aderca, Bogdan Amaru, Ionel Teodoreanu ș.a.

SCRIERI: *Idolii de lut*, București, 1935; *Infirmități*, București, 1936; *Nunta de argint*, București, [1937]; *Căinii*, București, 1939; *Grădina lui Dumnezeu*, București, 1939; *Sanda*, București, 1941; ed. București, 1971; *Casa amintirilor*, I–II, București, 1942; *Cântecul uitat*, București, 1942; *Fete bătrâne*, București, 1946; ed. pref. Mircea Iorgulescu, București, 1976; *Furtuna*, București, 1947; *Când doarme pământul*, București, 1949; *Pâinea inimii*, I–II, București, 1949; *Pământ și oameni*, București, 1957; *Amintiri*, București, 1969; *Cercul*, București, 1972.

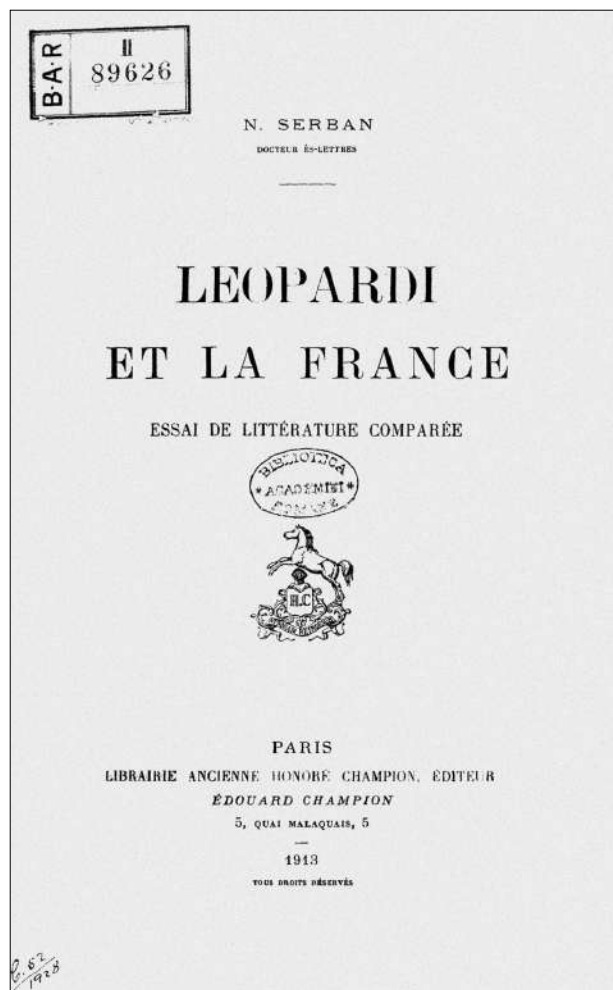
Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, „*Idolii de lut*”, F, 1935, 2; I. Sd. [Izabela Sadoveanu], *Un tânăr scriitor din Fălțiceni*, ALA, 1935, 755; Călinescu, *Opere*, III, 197–198; Papadima, *Creatorii*, 356–359; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 218–219; Perpessicius, *Opere*, IX, 163–165; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 880, *Ist. lit.* (1982), 966; Mihai Niculescu, „*Casa amintirilor*”, UVR, 1942, 39; Mihai Gafița, *Literatura d-lui Mihail Șerban*, „Victoria”, 1946, 419; Paul Georgescu, „*Pâinea inimii*”, CNT, 1949, 145; Romul Munteanu, „*Pământ și oameni*”, VR, 1957, 9; Piru, *Panorama*, 333–338; Nicolae Manolescu, *Amintiri despre scriitori*, CNT, 1969, 42; Alex. Ștefănescu, „*Sanda*”, LCF, 1972, 1; Mihai Minculescu, „*Cercul*”, RL, 1972, 48; Piru, *Varia*, I, 402–404; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 441–442. **N.Br.**

ȘERBAN, N. [Nicolae] (10.IX.1886, București – 1953, București), istoric literar, editor, comparatist. După cursuri liceale la „Matei Basarab” și „Sf. Sava” din Capitală, absolvite în 1906, își continuă studiile la München, Paris și la Florența (Institutul Francez, anexă a Universității din Grenoble). La Paris obține licența în litere, cu specializare în limba italiană (1911) și doctoratul de stat în literatura comparată (1913) cu teza *Leopardi et la France*, publicată în același an, considerată o contribuție valoroasă la studierea poetului în spațiul francez. Debutase în 1908, în țară, cu broșura *Beethoven din scrisorile lui*. Întors acasă, participă ca ofițer la campaniile din 1913 și 1916–1919. Își începe cariera didactică la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad (1913) după ce fusese respins, în același an, la un concurs pentru ocuparea Catedrei de limba italiană la Universitatea din București, în favoarea lui Ramiro Ortiz. Predă o vreme (începând din 1914) limba italiană la Academia de Înalte Studii Comerciale. Din 1918 este angajat suplinitor la Catedra de limba și literatura franceză la Facultatea de Litere a Universității din Iași, pe postul rămas vacant prin transferarea lui Charles Drouhet în Capitală,

fiind titularizat prin concurs în 1922. Din 1944 este transferat la Catedra de literaturi romanice a Universității din București, unde își va încheia cariera didactică. În perioada de la Iași Ș. are o activitate prodigioasă în domeniul relațiilor franco-române. Inițiază în 1921 Cercul Lutetia – care va publica din 1922 o revistă lunară cu același nume – și va fuziona în 1939 cu Centrul universitar franco-român al Institutului Francez din București. Din 1929 înființează Cercul „Jules Michelet” și revista de studii franceze „Gallia” (printre colaboratori: Al. Dimitriu-Păușești, Octav Botez, Dan Bădărău, I.M. Rașcu ș.a.), care, în scurta sa existență (își încetează apariția în 1930), marchează totuși, prin calitatea contribuțiilor, un moment important în evoluția comparatismului românesc. Tot din 1929 Ș. organizează cursuri de vară de limba și literatura franceză la Piatra Neamț, apoi la Brașov, care se

vor reorganiza ca Universitate Liberă în 1936, adăugându-li-se secțiile de italiană, spaniolă, română și latină, frecventate atât de studenți și profesori români, cât și francezi. În 1919 și 1920 inițiasse, cu grupuri de zeci de studenți și profesori ieșeni, călătorii de studii în Franța, apoi, în 1926, în Statele Unite ale Americii. În 1927 este invitat pentru un ciclu de conferințe despre România și literatura franceză în SUA și Canada, fiind numit cetățean de onoare al orașelor New York și Detroit. Scurtă vreme, în 1938, este directorul Teatrului Național din Iași. Va colabora la „Vieța nouă”, „Evenimentul”, „România viitoare”, „Vremea nouă”, „Convorbiri literare”, „Unirea”, „Lupta”, „Opinia”, „Timpul”, „Universul”, „Lumea” ș.a., remarcându-se cu seria de articole din perioada neutralității (1914–1916) contra germanofilismului „Vieții românești” și în favoarea unei alianțe cu Franța. Pentru activitatea sa fost distins cu titlurile Comandor al Coroanei Italiei, Cavaler al Legiunii de Onoare, Ofițer al Instrucțiunii Publice și a primit de trei ori titlul Cavaler al Coroanei României. A fost membru al Societății Oamenilor de Litere din Franța și membru de onoare al Universității din Grenoble.

Contribuțiile de istorie literară ale lui Ș. gravitează în jurul mai multor teme, conjugând atât interesul pentru literatura și cultura franceză, cât și perspectiva comparatistă, la care curând se adaugă subiectele legate de preocupările didactice. Începutul este marcat de monografia despre Leopardi în Franța, studiu care îi oferă și posibilitatea publicării, în același an și tot la Paris, a încă două contribuții, ediția *Lettres inédites relatives à Giacomo Leopardi* și *Leopardi sentimental. Essai de psychologie leopardenne, suivi du Journal d'amour, inédit en français*. Dacă teza de doctorat îl recomandă ca pe un comparatist de excelentă ținută, ultima carte, inovatoare și cu mult înaintea timpului său, este o încercare de interpretare din perspectiva psihocriticii a pesimismului leoparden, în sensul pe care îl vor impune ceva mai târziu cercetările freudiene, așa cum remarcă Al. Dimitriu-Păușești. După 1920 Ș. se va dedica recuperării vieții și operei lui Pierre Loti, această alegere fiind justificată de raporturile afective care îl legau pe scriitorul francez de România. Îi va consacra două monografii, una în 1920, de dimensiuni reduse, doar o introduce în temă, cealaltă în 1924, bine construită, premiată de Academia Franceză. Materialele inedite

consultate pentru această lucrare vor fi valorificate în alte două cărți, o ediție a corespondenței scriitorului (1929, în colaborare cu Nadine Duvignau) și un studiu dedicat lui Gustave Viaud, fratele său, și corespondenței acestuia cu Pierre Loti (1936). Mai puțin bine primită de critică, dar interesantă prin originalitatea abordării, va fi *Alfred de Vigny et Frédéric II* (1920), eseu care va fi urmat de editarea la Iași, în 1925, a textului lui Alfred de Vigny *Servitude et grandeur militaires*. Studiul *Les Comédies de Corneille* (1923), ca și două cursuri de literatură franceză, dedicate secolelor al XVII-lea (1927) și al XVIII-lea (1936), răspund în primul rând intenției de a oferi studenților temeinice materiale de lucru. Impresionează bibliografia bogată și adusă la zi, structurată prin raportarea fenomenelor literare la ansamblul istoriei culturale a epocii, analizele de texte, succinte, clare, prezentările marilor scriitori, făcute cu o mână de istoric literar de nivel european. Studiul *Racine en Roumanie* (1940) debutează cu o panoramă a relațiilor culturale franco-române, documentată impecabil, continuând cu o analiză filologică riguroasă a transpuerilor românești din opera lui Racine și a contextului istoric și cultural al selecțiilor operate de traducătorii români. De mare succes s-au bucurat în epocă antologiile de literatură franceză alcătuite de Ș., mai cu seamă de poezii, precum și manualele de gramatică franceză pentru învățământul preuniversitar, republicate până în 1946. Ultima sa lucrare este un *Dicționar de rime* (1948), care cuprinde în anexă textul inedit al *Dicționarului de rime eminescian*, precedată, în 1947, de ediția M. Eminescu, *Poezii din viață și postume*.

SCRIERI: *Beethoven din scrisorile lui*, București, 1908; *Leopardi et la France. Essai de littérature comparée*, Paris, 1913; *Leopardi sentimental. Essai de psychologie leopardienne, suivi du Journal d'amour, inédit en français*, Paris, 1913; *Pilde din literatura franceză*, Iași, 1919; *Pierre Loti. Sa vie et son œuvre*, Paris, 1920; ed. Iași, 1922; *Alfred de Vigny et Frédéric II*, Paris, 1920; *À propos de quelques publications sur Leopardi*, București, 1920; *O influență franceză asupra lui Eminescu*, Oradea, 1921; *Les Comédies de Corneille*, Iași, 1923; *Pierre Loti. Sa vie et son œuvre*, pref. Louis Barthou, Paris, 1924; *Curs de istoria literaturii franceze. Secolul XVII*, îngr. Al. Polcovnicu, Iași, 1927; *Un Frère de Pierre Loti (Gustave Viaud)*, Paris, 1936; *Histoire de la littérature française. XVIII-e siècle*, îngr. I. Grigoriu, Iași, 1936; *Racine en Roumanie*, Iași, 1940; *Dicționar de rime. Precedat de un studiu asupra rimei, cuprinzând și Dicționarul de rime inedit al lui*

Mihai Eminescu, București, 1948. **Ediții:** *Lettres inédites relatives à Giacomo Leopardi*, I, pref. edit., Paris, 1913; Giacomo Leopardi, *Paradoxes philosophiques*, tr. Challengel-Lacour, introd. edit., pref. Joseph Reinach, Paris, 1914; *Les Plus belles poésies françaises*, Iași, 1922; Alfred de Vigny, *Servitude et grandeur militaires*, I-II, pref. edit., Iași, 1925; Pierre Loti, *Correspondance inédite*, Paris, 1929 (în colaborare cu Nadine Duvignau); M. Eminescu, *Poezii din viață și postume*, pref. edit., București, 1947. **Traduceri:** Pierre Loti, *Cele trei cadâne*, București, 1941.

Repere bibliografice: L. Luchaire, „*Leopardi et la France. Essai de littérature comparée*”, „France-Italie”, 1913; Jean Muller, „*Leopardi et la France*”, „La Renaissance contemporaine”, 1913; François Carez, „*Leopardi et la France*”, „Gazette de Liège”, 1914, 1 februarie; Paolo Savj Lopez, „*Leopardi et la France*”, „Il conciliatore”, 1914, 1; G.T. [G. Topîrceanu], „*Germanofilismul «Vieții românești»*” (*Răspuns d-lui C. Stere*), VR, 1915, 7-9; Al. Dimitriu-Păușești, *Freud și Leopardi*, „Opinia”, 1930, 6 814; Călinescu, *Opere*, V, 447-450, 1089-1093; *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași*, II, București, 1960, 298-299; Bucur, *Istoriografia*, 264-265; Iorgu Iordan, *Articole politice*, București, 1979, 107-111; Constantin Pavel, „*Gallia*” în relațiile culturale româno-franceze, CRC, 1979, 10; *Histoire de la littérature française*, II, coordonator Angela Ion, București, 1981, 183-184; Rodica Anghel, *Cercul de studii franco-române*, „Lutetia” (Iași), 1997, 5; Nicola, *Valori*, VI, 332-336. **ILM.**

ȘERBAN, Radu R. (10.V.1953, București – 10.VI.1991, București), poet, traducător. Este fiul Corneliei-Iosefina Șerban, profesoară, și al compozitorului Radu Șerban. Învăță la Școala Generală nr. 5 și la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București. Se remarcă în cenaclul Săgetătorul, condus de Tudor Opreș. Publică primele versuri în antologiile cenaclului și în revista „Amfiteatru”. Colaborează cu tatăl său la realizarea spectacolului *Groapa*, după romanul lui Eugen Barbu. Din 1972 studiază engleza și româna în cadrul Facultății de Limbi Germanice a Universității bucureștene și conduce cenaclul literar al facultății. Între 1976 și 1978 este profesor de limba engleză la Liceul „Aurel Vlaicu” din Breaza. Până în 1989 va trăi din traduceri și colaborări, unele sistematice, la „Secolul 20”, dar și la „Familia”, „Viața românească” și „Romanian Books”, unde traduce din John Barth (și în volum în 1992), William Golding, Thomas Pynchon, Georges Brassens, Bob Dylan, John Lennon, Paul McCartney și Leonard Cohen. În 1990 devine redactor de anglistică la „Secolul 20”. A semnat cu pseudonimul Gheorghe Vâlcu texte pentru cântece compuse de tatăl său.

Poezia lui Ș. din placheta de debut *Troienii* (1983), urmată de *Lumina și uitarea* (1989), se remarcă printr-o constanță stilistică (eufonie și lexic clasic), neanexabilă însă unei conștiințe ironice de factură livrescă. Situate la intersecția problematică dintre omul blestemat să poarte „memoria lucrurilor” și „omul fără nostalgii”, textele se achită de „marea plimbare” în spațiul mitologiilor consacrate (Troia, Ahile, Ajax, William Blake, Shakespeare etc.) sau personale. Iată modalitatea în care un mit acreditat virează într-unul personal: „William Blake a fost un om bolnav,/ Nebun, lovit de streche și turbare,/ Ciumat, lepros și-n țeastă cu-o tumoare/ De ne-nțeles, cu bube pe picioare,/ În sânge-având cristale mari de sare,/ Ochiul uscat și spatele jilav/ [...] / William Blake o dată s-a trezit/ De dimineată cu un sloi de gheață,/ Cu grijă pus pe pieptu-i și pe față,/ Mulat pe chipul său ce se topea/ Și-a lui topire sloiul o veghea/ Și-apoi, cu fața-n jos când se-ntorcea,/ Un alt sloi dedesubtul său vedea/ William Blake, ce nici nu mai era,/ Însă în sloiuri mii se răsfrângea/ Făptura sa” (*Amintiri despre un poet*). Mitologiile personale extrag poemele din zona clasicismului târziu și îl pilotează către efectele unui insolit moderat. Între „arborul Satanei” și „clonțul lui Dumnezeu”, Ș. invocă „umbre de arbori nemăsurat de înalți”, cheamă „calul cel negru”, „marea pasăre verde” și reușește spații de coabitare nede-fectuoasă pentru imagini („frunzare de păcăuire tot curg și curg”; „trunchiuri de păcate/ Trosnesc din încheieturi reumatice ca babele ce,/ la amurg,/ Își pregătesc mădularele să-l ia pe dracul în spate” – *Maria Magdalena*) sau ficționalizări parabolice ale amintirii, în care pumnalul și pianul execută partituri similare, convergente în linia metalului vibratil (*Pumnalul și pianul*). Poezia nu beneficiază de avantajele unui discurs polifonic și evolutiv, ci se înscrie în paradigma aceluiași tip de discurs, prin manierizarea aceluiași fir („Să nu privești la alții. Să prinzi numai privirea/ celui ce este singur, s-o tragi ca pe un fir,/ fără ca el să știe, s-o înfășori pe deget,/ încet, cu multă grijă” – *Artă poetică*). O probă este lexicul pasibil de anacronie, folosit la limita excesului. Ș. nu evită, într-un context dominat de Florin Iaru și da Mircea Cărtărescu, soluții lirice de tipul „codru”, „colb”, „țărnuț mării”, „palide lumini”, „aripi străvezii”, și nu o face la modul ironic. Poezia lui are toate șansele să pară și, mai mult decât atât, să fie, o mostră de text inaderent la

trendul epocii, dar aderent – în limitele valorii sale – la arhiva poeziei, de la baladescul medieval asumat la baladescul modernist estetizant.

SCRIERI: *Troienii*, București, 1983; *Lumina și uitarea*, București, 1989; *Înmiresmatele prăpastii*, îngr. și introd. Monica Pillat, note biografice Domnica Șerban, Pitești, 2006. **Traduceri:** John Barth, *Varieteu pe apă*, pref. Geta Dumitriu, București, 1992.

Repere bibliografice: Alexandru Condeescu, „*Troienii*”, LCF, 1984, 11; Monica Pillat, „*Troienii*”, ST, 1985, 3; Lidia Vianu, „*Lumina și uitarea*”, R, 1990, 3; Mihaela Mainea, *Vuietul și liniștea*, VR, 1991, 6; Ulici, *Prima verba*, IV, 290–291; Tudorel Urian, *Sinele și lumea*, RL, 2006, 45. **M.I.**

ȘERBAN, Robert (4.X.1970, Drobeta-Turnu Severin), poet, jurnalist. Este fiul Valeriei Drincea (n. Lupulescu), profesoară, și al lui Ion Șerban Drincea, publicist. Este absolvent al Liceului Industrial din Drobeta-Turnu Severin (1989) și al Facultății de Construcții a Universității Politehnice din Timișoara (1995), iar în 2011 va absolvi Facultatea de Arte și Design, secția istoria și teoria artei, la Universitatea de Vest din același oraș. Lucrează la mai multe ziare și reviste timișorene: între 1993 și 1995 e redactor la revista „Forum studențesc”, apoi la ziarul „Renașterea bănățeană” și la „Agenda zilei”, redactor-șef adjunct, apoi redactor-șef al săptămânalului „Focus Vest” (1999–2004), până în 2008 senior-editor la același ziar, editorialist al cotidianului „Ziua de Vest” (2002–2005). Din 1999 e colaborator și din 2006 redactor la „Orizont”. În 2003 e corespondent pentru Radio Europa Liberă, iar din 2000 devine realizator și moderator al emisiunii culturale „A cincea roată”, la Analog TV Timișoara (din 2009 emisiunea se mută la la TVR Timișoara și la TVR 3). Din 2005 e director editorial al Editurii Brumar din Timișoara și din 2011 redactor-șef al cotidianului online oradetimis.ro. Din 1998 până în 2004 este și cadru didactic la Facultatea de Jurnalistică a Universității Banatul. A beneficiat de rezidențe literare în Austria (2005), Elveția (2007, 2009) etc., e prezent în antologii din țară și de peste hotare, fiind tradus în numeroase limbi. Între distincțiile primite se numără Premiul Uniunii Scriitorilor (1994), Premiul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor (1999, 2000 2004, 2006, 2010), premii ale mai multor reviste. În 2004 i s-a acordat Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavalier.

Prima carte a lui Ș., *Firește că exagerez* (1994) oferă o o paletă variată de modalități poetice;

tonalitatea, domoală, este egală și se recunoaște în ea o voce detașată față de ea însăși și față de actul poetic, cu moderație ludică și ironică, mai totdeauna ambiguă. Dacă tehnica – recompunerea imaginii realului din fragmente dispartate – nu aduce noutăți în planul structurii, poemele se disting prin naturalețe. Surprinde trecerea dintr-un registru în altul, de la jocurile de limbaj la imaginea frustă sau la inserția unui detaliu șocant, prin care lirismul scurtcircuitează un poem, altfel discursiv sau evaziv ca semnificație: „lumea se strâmtează/ cu fiecare naștere/ câinii rămân tot mai des în două picioare/ ce oglinzi credeți voi/ ce oglinzi sunt mai fine/ decât pupilele dilatate de mirare sau streang/ a venit moș gerilă gol/ fără daruri/ fără globuri/ cu orbitele neîmpodobite/ a venit moș gerilă/ trupule/ ți-a adus cămașă de forță cu fir de borangic/ pe creierul rozaliu s-a așezat un greier” (*Poemul meu se desfigurează*). În a doua carte, *Odyssex* (1996), se descătușează energiile unui eu poetic adolescentin, animat de dorința de a-și povesti realitatea, întâmplările, unele anodine. Poemul se alcătuiește din decupaje de real, dintr-o juxtapunere dinamică de imagini și cuvinte. Predomină senzația de materialitate, de concretețe, probabil „efectul artistic” pe care mizează poetica lui Ș., potențată de frecvența enumerărilor și de aglomerările de substantive: „aceleași versuri aspre/ mereu în schimbare/ din trenurile goale coboară ienicerii/ puțin mai târziu de ora promisă/ bătrânul tău vin începe tulburarea/ din caldarâmul palid țâșnesc furnici și rude/ viitorii copii/ citesc corespondența/ aleg cravata zilei următoare/ privesc/ riscând/ femeia cu mult mai tânără și altfel/ rămân voit în spate/ prin gara zugrăvită sergentu-și schimbă locul/ boierii de-altădată ne mai trimit/ lalele sau timbre cu valoare scriindu-le povestea/ aceeași/ rămâne bumerangul și rochia de ață/ din noaptea începută mai sus/ se-aud copiii/ cu mâinile asprite în jocuri lungi și grele” (*Ghilotina zburătoare*). Nota autobiografică se accentuează în cheia unui realism al cotidianului propriu, mai ales în poemul mai amplu care dă titlul cărții, trecând, în plus, într-o notă eroic-hiperbolică, în registru buf. Fără nimic propriu-zis șocant, păstrând firescul și degajând un umor moderat, *Odyssex* experimentează poezia cotidianului, o colocvialitate epică amestecată, în care însăilarea din secvențe a „poveștii” autobiografice e întreruptă de puseuri lirice, metaforice ori

aforistice, într-o manieră serioasă ori (auto)ironică. După două cărți scrise în colaborare și după *Cinema la mine-acasă* (2006), un volum oarecum de tranziție, dar apreciat de critică, *Moartea parafină* (2010) surprinde printr-un salt valoric categoric. Deși unii critici îl mai cataloghează încă drept nouăzecist, acesta este momentul în care autorul iese din formula tipic nouăzecistă și ajunge la o marcă stilistică personală. Limbajul se simplifică, viziunea se adâncește, spontaneitatea (aparentă) devine acum cheia versului său. Amestecul de lejeritate și nostalgie suprapuse peste tema timpului și a morții ca apariție cotidiană, chiar casnică, definește un discurs poetic pus sub semnul derizoriului și al ludicului, cu note tragice în cheie minoră: „sub soarele sclifosit de octombrie/ moartea se dezmoștește/ clipește de câteva ori/ apoi/ se ridică/ în/ capul/ oaselor/ și se privește într-o oglinjoară de mână/ a mai îmbătrânit puțin/ i-au apărut câteva puncte negre/ și parcă i-a încolțit nițel mustăcioara/ găscă s-a așezat cu etichete/ la coada ochilor ei/ și n-o să-și mai ia vreodată zborul/ de-acolo// [...] îi vine să râdă/ ce dracu își face atâtea griji/ nicio dată n-a fost altfel/ decât mică și grasă/ o gospodină care nu uită/ să guste/ câte puțin/ din tot ce gătește” (*Buna noastră gospodină*). Poezia sa are aerul unei confesiuni grav-serioase, al unui joc de-a literatura și de-a viața, care probează resursele slăbite, dar totuși neepuizate ale esteticii sincerității și naturaleții postnouăzeciste: „viața-mi pare o vechitură de film rusesc/ cu cadre largi/ monotone/ prin care mai trece câte-un personaj/ ce vorbește în dodii/ se mișcă nefiresc/ și trăsnește a moarte” (*Minunatele replici de după*). După *Piper pe limbă* (1999), ce reunește interviuri luate unor importanți scriitori bănățeni, și după *A cincea roată* (2004), cu legere care valorifică interviurile și convorbirile televizate din cadrul emisiunii omonime, *Ochiul cu streășină* (2007) cuprinde o selecție din articolele publicate de Ș. între 2002 și 2007 în „Focus Vest”, „Ziua de Vest”, „Șapte seri”, „România liberă” și „TM 24 FUN”. Dedicat în primul rând evenimentelor și personajelor vieții politice, volumul include texte spumoase, scrise cu nerv, ironie și umor, atinând probleme românești majore (*Hoția salvează România, Tristețe mare, Nu mai da, frate!*), aspecte ale realităților cotidiene din țară (*Poliția rurală în acțiune*) sau din Timișoara (*Robocop de Timișoara*), pe care ochiul jurnalistului le înregistrează într-un

stil apropiat de cel al unui reportaj-autoportret pe de-a-ntregul literar.

SCRIERI: *Firește că exagerez*, pref. Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1994; *Odyssex*, Timișoara, 1996; *Piper pe limbă*, Timișoara, 1999; *Pe urmele marelui fluviu. Renshi româno-elvețian – Auf den Spuren des grossen Stroms. Schweiz-rumänische Renshi* (în colaborare), ed. bilingvă, tr. Dumitru Hîncu și Franz Hodjak, București, 2002; *Timișoara în trei prieteni* (în colaborare cu Dan Mircea Cipariu și Mihai Zgondoiu), pre/postfață Șerban Foartă, Timișoara, 2003; *A cincea roată*, București, 2004; *Cinema la mine-acasă*, București, 2006; *Athénée Palace Hotel* (în colaborare cu Alexander Hausvater), Timișoara, 2007; *Ochiul cu streășină*, București, 2007; *Moartea parafină*, București, 2010.

Repere bibliografice: Nicolae Ghinea, *Jocul paradoxului, jocul poetului*, RL, 1994, 38; Ruja, *Parte*, I, 325–326, II, 175–178; Daniel Vighi, *Literatura locului*, O, 1995, 1; Ioan Moldovan, [Robert Șerban], F, 1995, 5, 2006, 9; Vasile Popovici, [Robert Șerban], O, 1996, 7, RL, 2006, 46; Cornel Ungureanu, *Avangardele, de la Adrian Derlea la Robert Șerban*, O, 1996, 8; Adriana Babeți, *În familie*, O, 2002, 2; Ioana Cistelean, *Medicul intervievator*, F, 2000, 11–12; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 191–193; Marius Chivu, [Robert Șerban], RL, 2003, 34, 2004, 12, 2005, 46; Tudorel Urian, *Așteptându-l pe Pivot*, RL, 2004–2005, 51–52; *Dict. Banat*, 757–759; Bogdan Crețu, *Jocul serios de-a joaca*, ALA, 2006, 831; Al. Cistelean, *Amantul electric*, CU, 2007, 2; Nicoleta Cliveț, [Robert Șerban], VTRA, 2007, 4–5, 2011, 7; Antonio Patraș, *Ce rămâne din viață*, CL, 2007, 7; Adina Dinițoiu, *Poeme la jumătatea vieții*, OC, 2010, 292; Cosmin Ciotloș, *Polemici cordiale*, RL, 2010, 41; Gheorghe Grigurcu, *Un nou „mal de siècle”*, RL, 2012, 49. **R.D.**

ȘERBĂNESCU, Mircea (14.X.1919, Cernăuți – 21.VII.2012, Timișoara), prozator, publicist. Este fiul Corneliiei (n. Popescu) și al lui Petre Șerbănescu, inspector vamal. Face cursurile preuniversitare la Turnu Severin, Craiova și la Timișoara, unde va absolvi în 1938 Liceul Economic, apoi frecventează până în 1942 Academia de Înalte Studii Comerciale din București. Revine la Timișoara, unde scrisese în „Brazde bănățene” (1938–1940), iar în 1940–1941 la „Vestul”, apoi fiind ziarist la „Românul” (1945), „Făclia” (1945–1948), „Drapelul Roșu” (1948–1950). Din 1951 până în 1979 este secretar al Asociației Scriitorilor și, temporar, secretar de redacție la „Scrișul bănățean”. Începând cu 1993 conduce activitatea cenaclului „Pavel Bellu” și revista „Anotimpuri literare”. Debutază în 1937, cu povestirea *Bătrânul lăutar*, la revista timișoreană „Colț de țară”, iar editorial în același an cu volumul

de proză scurtă *Cadavrul ambulant*. E prezent și în „Orizont”, „Tribuna”, „România literară”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Literatorul” ș.a. A mai semnat M. Șerban. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1972, 1976), cu Premiul Special al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate literară (2000) ș.a. În 2001 i s-a acordat Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Cavaler.

Cartea de debut a lui Ș. cuprinde schițe ce evocă existențe modeste, în tonul sentimental al literaturii minore din epocă. Același convenționalism și aceeași sferă de interes se întâlnesc în volumul de nuvele *Prea târziu* (1942). După război se aliniază tematicii realismului socialist și îi ilustrează schemele ideologice în prozele din *Biruința* (1953), *Ră-tăcire* (1955), *Prețul tăcerii* (1957) și în romanul *O fată din cele multe* (1958). De pildă, însărcinată, părăsită de iubitul ei, protagonista romanului alege să își crească singură copilul, integrându-se „vieții noi” create de procesul de industrializare a orașului. Ulterior Ș. este interesat de literatura pentru copii și adolescenți, în general maniheistă și moralizatoare. Povestirile prezintă modele de comportament și fapte cu implicații etice din lumea elevilor. Tot tineri, dar văzuți ca purtători ai sentimentului iubirii pure sunt și protagoniștii din *Stăpânul soarelui* (1982), unde narațiunea stă sub semnul surprizei, iar idila este, adesea, rezultatul întâmplării, depășind, în ansamblu, schematismul de până atunci. Romanele par să renunțe, într-o oarecare măsură, la convențiile din anii '50-'60, fără a se desprinde de moralizarea explicită și considerând ambientul socialist generator de forțe și înnoire. În *Cerc și dragoste* (1973) revine tema femeii seduse și părăsite, care își ia destinul în propriile mâini, pornind, cu copilul, înspre orașul unde se află tatăl acestuia. Acceptată de colectivitatea muncitorească, uită eșecul sentimental și se integrează în freamătul orașului. În romanul *Fata din tren* (1984) tânărul Zeno, protagonist al unor continue derapaje și eșecuri, decide să își făurească un nou rost prin muncă onestă, dar existența îi e marcată de imaginea unei fete zărite cândva, ceea ce ar vrea să simbolizeze că idealul îl urmărește în continuare. În *Gemenii n-au nevoie de cuvinte* (1999) întâmplări extraordinare îi despart, în ultimul război mondial, pe frații Romi și Remus, primul fiind considerat dispărut. Remus „compensează” pierderea trăind

parcă existența amândurora, iar scriitorul „profita” de această viață în oglindă pentru a recompune personalitatea celui dispărut. Romanul reconstituie evenimentele politice și sociale din perioada interbelică și din cea următoare, alternând tipuri de relatări, planuri temporale, inserând reflecții și invitându-l pe cititor să se implice în receptarea narațiunii. Și după 2000 Ș. publică romane ce păstrează același echilibru între realul ficționalizat și reflecție: *Romanul dragostei dintâi* (2003), *Neîntoarcerile* (2007), *Viața e în altă parte* (2009). Ca publicist, Ș. este un evocator al orașului Timișoara, căruia i-a dedicat câteva volume, interesante fiind comentariile privind viața culturală și literară a Banatului din *Timișoara, memorie literară. Istorie literară și amintiri* (I–II, 2000–2004).

SCRIERI: *Cadavrul ambulant*, București, 1937; *Prea târziu*, Timișoara, 1942; *Biruința*, București, 1953; *Rătăcire*, București, 1955; *Prețul tăcerii*, București, 1957; *O fată din cele multe*, București, 1958; *Timișoara*, București, 1961; *Pagini pentru ochii limpezi*, București, 1965; *Aventură în lumea albastră*, București, 1966; *Uluitoarea transmigrație*, București, 1968; *Privind cinematografic*, București, 1970; *Misterioasa sirenă*, București, 1972; *Cerc și dragoste*, Timișoara, 1973; *Descoperirea de sine*, Timișoara, 1976; *Ghiozdanul cu surprize*, București, 1977; *Povești din degetar*, Timișoara, 1978; *Stăpânul soarelui*, Timișoara, 1982; *Fata din tren*, București, 1984; *Fântâna cu apă vie*, Timișoara, 1985; *Inimi în primejdie*, București, 1985; *O ardere totală*, București, 1988; *Când d'Artagnan a fost să fie fată*, Timișoara, 1990; *Floare și îngheț sau O moarte care dovedește ceva*, Craiova, 1990; *Ieșirea din vis*, Timișoara, 1996; *Competiția*, Timișoara, 1998; *Gemenii n-au nevoie de cuvinte*, Timișoara, 1999; *Timișoara, memorie literară. Istorie literară și amintiri*, I–II, 2000–2004; *Romanul dragostei dintâi*, Timișoara, 2003; *O eternă poveste?*, Timișoara, 2004; *Dincoace de Palia de la Orăștie*, Timișoara, 2004; *Neîntoarcerile*, Timișoara, 2007; *Viața e în altă parte*, Timișoara, 2009.

Repere bibliografice: Ion Istrati, „O fată din cele multe”, IL, 1958, 5; Liviu Petrescu, „O fată din cele multe”, TR, 1958, 24; Al. Săndulescu, „O fată din cele multe”, GL, 1958, 40; Mircea Tomuș, *Incursiuni în noua literatură despre provincie*, TR, 1958, 46; Mircea Iorgulescu, „Privind cinematografic”, CL, 1971, 2; Val Condurache, [Mircea Șerbănescu], CL, 1973, 20, 1977, 2; Marcel Pop-Corniș, „Cerc și dragoste”, O, 1973, 43; Lucian Alexiu, „Descoperirea de sine”, O, 1976, 41; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 544; Anghel Dumbrăveanu, *Mircea Șerbănescu la 60 de ani*, O, 1979, 43; Rodica Ioana Herlea, „Fata din tren”, CL, 1985, 5; Ioan Holban, „Fântâna cu apă vie”, CL, 1987, 1; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 443–444; Opriță, *Anticipația*, 213–216;

Dicț. Banat, 759–764; Lavinia Șerban, *Romanul ca aventură a cunoașterii*, „Bucovina literară”, 2010, 3. **L.P.B.**

ȘERBĂNESCU, Theodor (29.XII.1839, Tecuci – 2.VII.1901, Brăila), poet. Era unul din cei optsprezece copii ai Smarandei (n. Apostol) și ai boier-nașului Eni Șerban, devenit Șerbănescu. A urmat școala primară în orașul natal și Academia Mihăileană din Iași. Elev al Școlii Militare din același oraș, a terminat-o în 1861. Fire boemă, recalcitrantă față de rigorile vieții militare, mai ales din cauza piedicilor pe care aceasta le punea escapadelor sentimentale, poetul demisionează în 1873, când dobândise gradul de căpitan. Retras la Tecuci, duce o viață aproape idilică. În 1876 acceptă funcția de prefect al județului Cahul. Odată cu izbucnirea războiului, în 1877, reîntră în armată cu gradul de maior și participă la asaltul Plevnei. Cu acest prilej compune poezia *Marșul călărașilor*, care, pusă pe note de I. Mețescu, a fost tipărită și răspândită pe foi volante de societatea Junimea. Ajunge colonel, comandant de regiment și de garnizoană la Bacău, Buzău și Brăila. În 1893, ca urmare a unor conflicte cu superiorii, părăsește definitiv armata, puțin timp înainte de a avea dreptul la gradul de general. În 1894 este ales membru corespondent al Academiei Române.

Ș. a fost unul din poezii români cei mai citați în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, deși producțiile i-au fost adunate abia postum în volumele *Poezii* (1902) și *Poezii alese* (1927). Membru al societății Junimea din 1868, s-a bucurat de aprecierea lui Titu Maiorescu. Debutase în 1861 la „Ateneul român”, colaborând ulterior la alte reviste și ziare, precum „Convorbiri literare”, „Albina Pindului”, „Literatură și artă română”. Lirica sa este preponderent erotică. Emoțiile sunt mereu aceleași și derivă din încântarea poetului aflat pururea în fața „amorului”. Dar la Ș. cultul iubirii se degradează din cauza grandilocvenței și a galanteriei stereotipe. El stabilizează în literatura română un gen pe care îl inițiasse Vasile Alecsandri – romanța. Merge însă pe calea lui Costache Conachi și a lui Anton Pann, romanțele lui fiind o continuare a cântecului de lume, trecut prin prisma sentimentalismului lui D. Bolintineanu, căruia, de altfel, i-a dedicat o poezie. Folosește câteva procedee și imagini caracteristice cântecului lăutăresc, precum interjecțiile, hiperbola, metafore tipice, încheieri împrumutate din genul epistolar. Versurile sunt totuși curgătoare,

ceea ce a dat posibilitate lui Grigore Ventura și lui George Cavadia să le folosească în câteva romane ce au cunoscut o mare popularitate. Sub influența simbolismului Ș. a scris câteva poezii intitulate *Sonete decadente*, utilizând procedee și motive proprii acestui curent. A realizat și traduceri din Horațiu, Victor Hugo, Alfred de Musset, Lamartine, Heinrich Heine, Ada Negri, incluse în sumarul volumelor sale de poezii, iar în colaborare cu D. C. Ollănescu-Ascanio a transpus în românește poemul dramatic *Le Rêve de Dochia* de Frédéric Damé.

SCRIERI: *Poezii*, îngr. și pref. T. G. Djuvara și D. C. Ollănescu-Ascanio, București, 1902; *Poezii alese*, pref. E. Lovinescu, București, 1927; *Poezii alese*, pref. I. Petrovici și N. Cartoian, Craiova, f.a.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 189–190; Pop, *Conspect*, II, 104–107; Chendi, *Scrieri*, II, 50–52, III, 279–283; Panu, *Junimea*, II, 73–77; Artur Gorovei, *Theodor Șerbănescu*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 366, *Ist. lit.* (1982), 420–421; Vianu, *Opere*, II, 195–197; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 188–189; *Ist. lit.*, III, 41–42; Negrici, *Expresivitatea*, 127–128; *Dict. lit.* 1900, 826–827; Sorescu, *Biblioteca*, 244–247; *Dict. scriit. rom.*, IV, 444–446; Ioan N. Oprea, *Personalități moldave*, Iași, 2008, 186–209. **D.M.**

ȘERBĂNESCU, Tia (24.X.1945, Sărățeni, j. Ialomița), prozatoare, jurnalistă. După absolvirea Liceului „Mihai Viteazul” și a Facultății de Limba și Literatura Română din București (1968), este repartizată la ziarul „România liberă”, unde desfășoară o susținută activitate publicistică, inclusiv de cronicar și reporter literar, și conduce secția de literatură și artă până în 1988. Excluasă, în acest an, din redacție, ca disidentă, devine corector la Tipografia „13 Decembrie” din București. Înapoiindu-se, după evenimentele din decembrie 1989, la „România liberă”, exercită funcția de redactor-șef până în 1993, când trece la „Cotidianul” în calitate de comentator politic. Din 1998 deține o rubrică permanentă la „Curentul”. Editorial debutează în 1973 cu romanul *Balada celor rău iubiți*.

În romanul de debut se regăsesc toate însușirile publicisticii practicate de Ș.: spontaneitate, suplețe, nerv, darul de a prinde situații și dialoguri. Sub înfățișarea unui flux continuu, fără segmentări și meandre, scrierea derulează instantanee diverse, surprinse în redacții, tipografii, „pe teren”, în căutare de subiecte, în bufete, în cinematografe, pretutindeni unde profesia ori circumstanțe de viață personală îi poartă pe câțiva tineri ziariști. Aceștia discută între ei, se tachinează, își fac foarte sumare

confidențe, unii și declarații de amor, deschise sau disimulate, dar ceea ce îi caracterizează e o anume intelectualitate, o vervă livrescă, o predispoziție de a se referi, indiferent de natura conversațiilor, la opere și personalități din toate domeniile, mai cu seamă din acela al artei. Expansivi, comunicativi, unii dintre ei par a nu fi imuni la o anume neliniște interioară, stârnită de sentimentul apartenenței la o generație cam superficială, care „nu știe să iubească”. Deficitar în privința creației de personaje individualizate, romanul (mai curând o „baladă” prozastică) rezistă lecturii prin crearea de atmosferă. Complet deosebit compozițional de prima carte, *Mai multe inele* (1979) asamblează, în altă ordine decât cea cronologică, secvențe privind mai multe vieți, două aflate în centru: a lui Anton Jina, arhitect nerealizat pe măsura aspirațiilor, resemnat a trăi comod, ca funcționar instalat într-un post bun și de a avea o soție pe care o adoră, și a lui Iosif Moga, prietenul său mai tânăr, cu veleități de scriitor. Atrasă de acesta din urmă, Lucia își abandonează soțul, dar, după un timp, infidela moare, iar seducătorul ei se însoară cu o Elena, care îi dăruiește un băiat. Suportul literarității e realismul minuțios, veracitatea scenelor de existență obișnuită, cotidiană. Cel de-al treilea roman, *Muntele de pietate* (1983), amintește de literatura „micului fapt adevărat” produsă de Nathalie Sarraute. Relatarea este un colaj de „felii de viață”, cam ternă, cu citate și referințe livrești, presărate, de altfel, pe întregul cuprins al cărții. Scrierii, saturată de notații realiste ascuțite, unele semnalând prezența în banal a insolitului, a senzaționalului și absurdului, îi lipsește un cheag, iar titlul rămâne abstrus. Minuția descripției de mediu, ambianță, climat familial, în conjuncție cu înregistrarea meticuloasă de mișcări psihice elementare, de simțăminte embrionare, determină și caracterul romanului *Cumpărătorii* (1985), al cărui titlu, iarăși, nu îi acoperă conținutul și nu îi rezumă sensul. Dorina, personajul feminin principal, e un suflet oarecare, o fată de la țară, cu studii medii, doritoare să ajungă asistentă medicală, dar fiind îngrijitoare până la moarte a unui scriitor în vârstă, Marcel, care îi lasă manuscrisul ultimului său roman. Amantă a altui scriitor, mai tânăr, Cezar, Dorina se mărită și are cu medicul Max o fiică, excelând în ambele ipostaze prin mediocritate. Cartea suscită interes prin observația realistă de amănunt, agrementată pe alocuri

cu notări amuzante. Un „roman indirect”, precum *Șantier de Mircea Eliade*, este și volumul *Femeia din fotografie*, subintitulat *Jurnal 1987–1989* (2002; Premiul ASPRO). Scrierea este un memorial, o reconstituire pe secvențe temporale întinse a ultimilor doi ani trăiți sub comunism. Cu dexteritatea jurnalistului experimentat, nu fără a opera și incursiuni autobiografice, împinse până în copilărie, Ș. evocă fapte, momente, realități caracteristice acestei etape istorice, ceea ce îi inspiră comentarii, reflecții, îi trezesc în minte analogii de natură livrescă, umplând paginile cu personaje literare și citate sau parafrazări de aserțiuni memorabile. „Jurnalul” devine o combinație de reportaj și eseu, modalitate prozastică obișnuită în literatura modernă. Odată cu situații din redacția „României libere”, din secția de corectură a Tipografiei „13 Decembrie” și din medii cunoscute în exercițiul profesiei, memoria-lista recompune aspecte de viață familială, dă contur unor siluete: fiul său, Dana Dumitriu, Gabriela Adameșteanu, Radu Petrescu și alți prieteni din lumea literelor.

SCRIERI: *Balada celor rău iubiți*, București, 1973; *Mai multe inele*, București, 1979; *Muntele de pietate*, București, 1983; *Cumpărătorii*, București, 1985; *Femeia din fotografie. Jurnal 1987–1989*, București, 2002.

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, „*Balada celor rău iubiți*”, CRC, 1973, 18; Ulici, *Prima verba*, I, 202–203; Dana Dumitriu, *Un roman despre imaginație și iubire*, RL, 1980, 24; Florin Manolescu, „*Muntele de pietate*”, CNT, 1983, 27; Paul Georgescu, *Imprevizibila Eva*, RL, 1983, 30; Iorgulescu, *Prezent*, 245–247; Nicolae Manolescu, *Un roman original*, RL, 1986, 1; George Pruteanu, *Kafka–Stahl–Caragiale–Stahl–Kafka*, CRC, 1990, 25; Ulici, *Lit. rom.*, I, 416–417; Luminița Marcu, *Un jurnal ca un spectacol literar*, RL, 2002, 17; Mircea Iorgulescu, *Femeia în fața literaturii*, „22”, 2002, 18; Gabriela Adameșteanu, *Incredibila golire a spațiului*, „22”, 2002, 21; Mariana Codruț, *O carte de zile mari*, RL, 2002, 44; Petraș, *Cărțile*, 230–233; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, 455–457; Cristea-Enache, *București*, 473–480; Liana Cozea, *Confesiunea eului feminin*, București, 2005, 129–154. **D. Mc.**

ȘERBĂNESCU, Virginia (10.VI.1921, Cluj – ?), prozatoare, poetă, autoare dramatică, traducătoare. Este fiica Elenei Șerbănescu (n. Chivulescu), medic, și a lui Virgil Șerbănescu, medic militar, general de aviație, un timp profesor de anatomie patologică la Timișoara. Își începe învățătura la Paris (1928), continuând-o la București, în particular, la Școala Silvestru, urmează Școala Centrală de

Fete (1931–1939) și Facultatea de Litere și Filosofie (1942–1945), întreruptă din cauza războiului, din 1946 frecventând Conservatorul bucureștean, la clasa Marioarei Voiculescu; audiază aici și cursul de istoria literaturii dramatice predat de Alice Voinescu. Din cauza originii „nesănătoase”, este nevoită să accepte diferite slujbe: curier, translator la Comitetul de Stat pentru Muncă și Salarii (1961–1966), secretar-dactilograf, documentarist, corespondent comercial la Prolexport București, dactilografă la Academia de Științe Medicale (1967–1969). Se convertește la catolicism în 1981 și în 1983 se stabilește în RF Germania, la München. Debutază în 1941, la „Curentul literar”, cu proză, sub pseudonimul Doina Rareș, și editorial în 1966 cu traducerea din franceză a *Epopeii lui Ghilgameș*, realizată în colaborare cu Al. Dima. Inițiază sau conduce mai multe cenacluri literare: primul, în locuința proprie, în 1947, cu participarea scriitorilor Ion Vinea, Alice Voinescu, Gala Galaction, N.D. Cocea ș.a.; între 1956 și 1959 face parte din conducerea cenaclului „Theodor Neculuță”; între 1973 și 1977 conduce cenaclul „Tudor Vianu”, aflat sub egida Uniunii Scriitorilor și care edita revista „Atelier literar”. Colaborează la „Ramuri”, „Studii de literatură universală”, „Săptămâna”, „Manuscriptum”, „Contemporanul”, „Tribuna României”, „Poesis”, apoi la periodice ale diasporei din Germania – „Stindardul”, „Stindardul românilor” și „Observator” (München), unde semnează cu pseudonimul Andrei Ozana, sau la revista „Dorul”. De asemenea, participă la ședințele lunare ale cenaclului Apoziția din München. Face parte din Asociația Româno-Germană a Scriitorilor din München și este, din 1999, membru al Academiei Româno-Americane de Arte și Științe.

Fie că aparțin teatrului sau prozei, scrierile publicate de Ș., în majoritate de inspirație istorică, mențin cadența frazei echilibrată, matură, fără ezitări stilistice, având o anumită sonoritate consacrată de literatura noastră istorică. Perioada cuprinsă este relativ amplă – de la epoca lui Decebal până la Mihai Viteazul –, însă autoarea urmărește numai figurile marilor domnitori, concentrându-se asupra imaginii unor eroi. De regulă, aceștia sunt puși într-o situație romantică: în preajma unor prezențe feminine, într-o iubire secretă sau nepotrivită, tragică, chiar dacă atmosfera de epocă diminuează această latură. În privința primului său volum de proză, *La curțile Hârlăului* (1977), trebuie precizat

că Ș. a scris mult înainte de a publica, iar ordinea tipăririi nu a fost neapărat și cea a scrierii. Cartea cuprinde patru nuvele cu istorii romantice despre Decebal, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Iancu de Hunedoara. Tema istorică va fi dezvoltată până la nivelul unei biografii romanțate în romanul *Lunga veghe de la Cozia* (1981), unde protagonist este Mircea cel Bătrân. La o intrigă de o asemenea amplitudine, calitățile prozei rămân aceleași: echilibru, verosimilitate, atmosferă, încercare de a configura un portret interior. Parte din piesele de teatru, reunite în volumul *Fulger în prag de veac* (2002), au aceeași sursă de inspirație ca și nuvelele sau romanul. Drama *Dacia Felix*, pusă în scenă în stagiunea 1969–1970 de Teatrul Național din Iași, are în vedere ultimele zile dinaintea cuceririi Daciei, nelipsind nici aici elementul romantic, întruchipat de preafrumoasa soră a lui Decebal. Există însă și satire contemporane, cum este *Lumina în culise sau Nu avem autori*, în care personajul principal dintr-o piesă istorică refuzată de teatre din cauza lipsei de implicare în actualitate își face apariția în apartamentul autoarei, încercând să susțină piesa în fața unor persoane influente reale, disimulate aici sub alte nume. Ș. mai scrie versuri (*Mirabila povară – Du côté de chez moi*, 1999), eseuri, reflecții, evocări, acestea adunate sub titlul *Lângă tâmpla cerului* (1998), texte elaborate în Germania, între 1987 și 1990, despre condiția diasporei românești, despre câteva figuri culturale importante – Eminescu, Alice Voinescu, Albert Camus. Semnificativă este însă apariția unui volum de memorii, *Scânteii din vatra vremii* (2001), care recompilează creșterea și prăbușirea unei generații: copilăria liniștită, educația, studiile înlocuite, în plină tinerețe, de răsturnarea valorilor, de închisoare, iar mai târziu de un fel de exil în propria țară – meserii marginale, imposibilitatea de a publica, dificultatea de a găsi ambianța potrivită – și, în cele din urmă, autoexilarea. Valoarea acestor pagini este sporită de evocarea unei întregi galerii de români din exil, între care Pamfil Șeicaru, Octavian Bârlea, George Ciorănescu, Constantin Virgil Gheorghiu ș.a. Ș. a mai tradus texte, în genere de limbă franceză, din Fernand Baldensperger, André Maurois, o selecție din *Enciclopedia franceză*, dar și *Epopoea lui Ghilgameș*.

SCRIERI: *La curțile Hârlăului*, București, 1977; ed. (*Ico-nia*), München, 1994; ed. Cluj-Napoca, 2003; *Lunga veghe de la Cozia*, București, 1981; *Lângă tâmpla cerului*, Cluj-Napoca, 1998; *Mirabila povară – Du côté de chez*

moi, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 1999; *Scânteii din vatra vremii*, Iași, 2001; *Fulger în prag de veac*, postfață Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții:** Pamfil Șeicaru, *Vulpea roșcată*, pref. Nicolae Florescu, București, 1996 (în colaborare cu Vasile Iliescu). **Traduceri:** *Epopoea lui Ghilgameș*, introd. Al. Dima, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 1966 (în colaborare cu Al. Dima); *Epopoea lui Ghilgameș. Repovestire în proză*, pref. Al. Dima, București, 1969; Fernand Baldensperger, *Literatura. Creație, succes, durată*, pref. Al. Dima, București, 1974; *Enciclopedia franceză sau Dicționarul rațional al științelor, artelor și meseriilor (Texte alese)*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1976; André Maurois, *Olympio sau Viața lui Victor Hugo*, București, 1983.

Repere bibliografice: Emil Manu, „*Dacia Felix*”, TTR, 1970, 5; N. Barbu, „*Dacia Felix*”, RMB, 1970, 7 922; Radu Naumescu [N. Barbu], *Interviu cu Virginia Șerbănescu*, „Flacara Iașului”, 1970, 7 324; Radu Șt. Mihail, „*Dacia Felix*”, CRC, 1970, 16; Mircea Constantinescu, „*La curțile Hârlăului*”, RL, 1978, 22; Marian Barbu, [Virginia Șerbănescu], LCF, 2002, 18, 2003, 28; Florentin Popescu, *Memorialistica între pragmatism și atmosferă*, CNT, 2002, 20; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 446–448; Ioan Dumitru Denciu, *Memorie, reconstrucție, mărturie*, „Oglinda literară”, 2004, 25; Manolescu, *Enciclopedia*, 678. **C.B.**

ȘERBU, Ieronim (pseudonim al lui Afon Herz Erick; 1.XII.1911, Botoșani – 8.XII.1972, București), prozator. Este fiul Friedei Ruhla (n. Sigal) și al lui Avram Moise Erick. Învață în orașul natal, unde termină gimnaziul, apoi se stabilește în Capitală, absolvind Liceul „Gh. Lazăr”. În septembrie 1932, împreună cu Horia Liman și Dan Petrașincu, fondează revista „Discobolul”. Aici își publică primele fragmente de roman, după ce debutase în același an, cu articole și cronici literare, în revista „Bobi”. Între 1932 și 1943 a frecventat cenaclul Sburătorul, a cărui atmosferă este evocată în volumul de memorialistică *Vitrina cu amintiri* (1973). Alte cronici, articole, reportaje, note polemice îi apar în „Credința”, „Dimineața”, „Viața literară”, „Cuvântul liber”, „Azi”, „Vremea”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (unde semnează, în 1937, rubrica „Puncte”), „Revista Fundațiilor Regale”, „Democrația”, „Dreptatea nouă”, „Unirea” (1945), „Ultima oră”, iar mai târziu în „Contemporanul”, „Veac nou”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” ș.a. A semnat și cu pseudonimul Aron Ciuntu.

Volumul de debut al lui Ș., *Dincolo de tristețe* (1940), cuprinde nuvele notabile prin simțul echilibrului, rafinamentul compoziției și certa propensiune a autorului pentru sondarea abisurilor

subconștientului. *Oamenii visează pâine* (1945), carte total deosebită ca manieră și stil, este alcătuită din câteva zguduitoare reportaje, în tradiția și sensul acordate de Egon Erwin Kisch acestui gen literar. Lupta pentru pâinea cea de toate zilele, pentru supraviețuire impresionează prin nuditatea relatării; fără glazura epicului sau a anecdoticului, senzația de autentic devine mult mai pregnantă. Următoarele scrieri – microromanul *Vișelul de aur* (1949), care continuă cu *Izgonirea din rai* (1956), nuvelele *Cuptorul nr. 3* (1950), *Linia de foc* (1950), *Erupția* (1951), *Mama* (1951), *Poveste de dragoste* (1951) – sunt doar tentative nereușite de a surprinde, în litera realismului socialist, așa-zisele modificări produse în conștiința individului odată cu instaurarea noului regim. Tributare momentului ideologic în care au fost concepute, prozele din această perioadă, în fapt niște literaturizări, nu depășesc stilistic și compozițional nivelul articolelor de ziar. Romanul *Rădăcinile bucuriei* (1954), cu varianta îmbunătățită *Podul amintirilor* (1963), încearcă închegarea fragmentelor anterioare, dar defectul prozelor scurte (conceperea șablonardă a personajelor, abundența clișeelelor) se amplifică la proporțiile unei cărți de mari dimensiuni. Mult mai reușite cel puțin sub raportul introspecției psihologice, amintind de vocația analitică de la debut, nuvelele *Nuntă în stepă* (1955), *Hoțul* (1957), *Urmărirea* (1966) dau măsura prozatorului, ca și *Vitrina cu amintiri*, o interesantă construcție memorialistică.

SCRIERI: *Dincolo de tristețe*, București, 1940; ed. postfață Șerban Cioculescu, București, 1969; *Oamenii visează pâine*, București, 1945; *Vișelul de aur*, București, 1949; *Cuptorul nr. 3*, București, 1950; *Linia de foc*, București, 1950; *Erupția*, București, 1951; *Mama*, București, 1951; *Poveste de dragoste*, București, 1951; *Rădăcinile bucuriei*, București, 1954; ed. (*Podul amintirilor*), București, 1963; *Nuntă în stepă*, București, 1955; *Izgonirea din rai*, București, 1956; *Hoțul*, București, 1957; *Urmărirea*, București, 1966; *Itinerarii critice*, București, 1971; *Vitrina cu amintiri*, București, 1973.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, II, 450–453, VI, 295; Șerban Cioculescu, „*Dincolo de tristețe*”, „Jurnalul”, 1940, 181; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 880, *Ist. lit.* (1982), 966; Al. Piru, „*Oamenii visează pâine*”, VR, 1945, 11–12; Ov. S. Crohmăniceanu, [*Ieronim Șerbu*], CNT, 1949, 146, 147, 1957, 1; Mihai Gafița, „*Rădăcinile bucuriei*”, GL, 1954, 25; Micu, *Romanul*, 316–318; Mircea Angheliescu, *Ieronim Șerbu*, LCF, 1965, 27; Perpessicius, *Alte mențiuni*, III, 137–143; Nicolae Balotă, „*Itinerarii critice*”, LCF, 1972, 51; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, 225–232; Nicolae

Manolescu, „*Vitrina cu amintiri*”, RL, 1974, 3; George, *Sfârșitul*, III, 229–232; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 448–449. **D.Gr.**

ȘERBU, Valentin (20.VII.1934, Tulcea – 29.I.1994, Tulcea), prozator. Este fiul Fevroniei (n. Graciov) și al lui Anton Șerbu, jurisconsult. După școala primară la Tulcea (1940–1944), urmează Liceul „Spiru Haret” din aceeași localitate, de unde este exmatriculat din motive politice în 1951, fiind închis aproape trei ani. Termină liceul abia în 1968, la cursuri fără frecvență. Între timp lucrează ca electrician la Medgidia (1955–1961), Eforie (1961–1964), Constanța (1964–1965), Tulcea (1965–1971), obținând apoi un post la Biblioteca Județeană din Tulcea. Ulterior va fi scriitor profesionist. Debutează cu proză scurtă în revista „Tomis”, iar editorial cu volumul de povestiri *Provinciale*, apărut în 1971. Colaborează îndeosebi la „Tomis”, „Steaua”, „Vatra”.

Proza lui Ș. evoluează tematic pe două coordonate. Mai întâi o radiografiere a anumitor medii populate cu indivizi mediocri, eșuați moral și material, scriitorul reușind performanța de a studia numeroase cazuri legate de viciu, slăbiciuni și ratări în multiplele lor ipostaze, în variantă comico-satirică sau/și picarescă. Povestirile din *Dezacorduri* (1973), *Povestiri senine* (1975), *Satirice* (1982) sau *La iarbă verde* (1985) conturează cu o tușă sigură, dusă până la mecanica stereotipă, înși aflați la marginea societății, neputincioși în a-și adapta conștiința și aspirațiile (în variantă maniacală, ridicolă) realității nemiloase și condiției lor submediocre. Fiecare narațiune are de obicei în centru un personaj definit printr-o trăsătură dominantă de caracter, ceea ce face din aceste volume – cu unele texte trecând chiar dintr-o carte în alta – adevărate sertare cu fișe așteptând să fie organizate ulterior într-o amplă comedie a slăbiciunilor omenești. Caracterizate de o onomastică îngroșată, personajele, descrise pe un ton sobru, doar aparent cu obiectivitate și imparțialitate, de unde și efectul comic, suferă inevitabil eșecuri pe care le primesc cu resemnare. Romanele *Expediția* (1972), *Figuranții* și *Baltazar* (ambele în 1974), *Inocentul* (1980) tratează aceeași lume, dar în contexte mai complexe. Aceleași ființe alienate, în curs inexorabil de prăbușire, precum în „casa cu molii” unde trăiesc membrii clanului Vesper din romanul *Figuranții*, în care Sorin Titel vede o rescriere a *Poveștii unui om leneș* cu procedeele specifice prozei contemporane, sunt urmărite în procesul lor

involutiv; tema este unică, surprizele diegezei sunt excluse. Însă și aici, de la monotonia asumată prin comentariul narativ egal, descriptiv, neimplicat, prozatorul își îndreaptă atenția spre viața interioară a protagoniștilor, oameni incapabili de a trăi autentic, asemănători, însă particularizați prin mobilul fiecărei ratări. În *Expediția* două grupuri rivale caută o comoară în Munții Dobrogei, iar finalul deschis al acestui roman picaresc sugerează – după cum observă Dan Culcer – „posibilitatea unei reluări, în alt timp, a peripețiilor personajelor, caracterul lor ciclic, repetabilitatea experiențelor”. Ș. a exploatat și fantasticul în câteva cărți de proză (*Fantastica Deltă*, 1976, *Fantastice*, 1978, *Tărâm necunoscut*, 1983), unde realitatea capătă o dimensiune mai mult misterioasă decât magică. Acestea sunt axate pe topografia dobrogeană, loc adăpostind taine ce fascinează, dar îi și terorizează pe neinițiații imprudenți care se aventurează în preajma lor.

SCRIERI: *Provinciale*, București, 1971; *Expediția*, București, 1972; *Dezacorduri*, București, 1973; *Figuranții. Baltazar*, București, 1974; *Povestiri senine*, București, 1975; *Fantastica Deltă*, București, 1976; *Fantastice*, București, 1978; *Vizita de adio*, București, 1979; *Inocentul*, București, 1980; *Satirice*, cu desene de Tia Peltz, București, 1982; *Tentative*, București, 1982; *Tărâm necunoscut*, București, 1983; *La iarbă verde*, București, 1985.

Repere bibliografice: Nicolae Balotă, „*Provinciale*”, RL, 1971, 21; Ion Vlad, [Valentin Șerbu], TR, 1971, 24, 1972, 37; Valentin Tașcu, *Ingeniozitate și risc în proza limitativă*, ST, 1976, 7; Ardeleanu, *Opinii*, 91–98; Valentin F. Mihăescu, *Furtună într-un pahar cu apă*, LCE, 1976, 11; Culcer, *Citind*, 223–225; Titel, *Pasiunea*, 122–129; Ardeleanu, *Mențiuni*, 151–156; Sorin Titel, *De la satiră la fantastic*, RL, 1979, 12; Ștefănescu, *Jurnal*, 33–34; Culcer, *Serii*, 246–256; Moraru, *Semnele*, 163–167; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 449–451; Alex. Ștefănescu, *Să nu uităm de Valentin Șerbu*, RL, 2011, 34. **ALF.**

ȘEULEANU, Ion (7.X.1939, Târnăveni – 3.XII.2011, Cluj-Napoca), etnolog. Este fiul Victoriei Șeuleanu (n. Sima), laborant chimist, și al lui Ioan Șeuleanu, pantofar. Învăță la Târnăveni (1946–1956), apoi urmează Facultatea de Filologie–Istorie, secția limba și literatura română, a Universității din Cluj (1956–1961). Angajat preparator la facultatea absolvită, urcă treptele didactice până la gradul de profesor (1993). Din 1990 va fi și șef al Catedrei de literatură română, literatură comparată și teoria literaturii, ulterior conducând Catedra de etnologie. Între

1994 și 1998 este decan al Facultății de Litere a Universității „Dimitrie Cantemir”, Filiala Târgu Mureș, iar din 2000 cercetător la Institutul Arhiva de Folclor al Academiei Române. Bursier Fulbright la University of Washington, Seattle (1976–1978) și la University of California, Los Angeles (1984–1986), va beneficia și de specializări la Budapesta (1981), Roma (1994) și Szeged (2000). Și-a susținut doctoratul cu teza *Poezia de nuntă în folclorul românesc* (1977). A fost secretar de redacție (1971–1976, 1986–1990) și apoi redactor-șef la „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, seria Philologia. Face parte din colegiul de redacție al „Anuarului Arhivei de Folclor”. Debutază în „Steaua” (1961). A mai colaborat la „Tribuna”, „Familia”, „Vatra”, „Revista de etnografie și folclor” ș.a. A participat la alcătuirea *Dicționarului analitic de opere literare românești* (I–IV, 1998–2003).

Prin studiul tematic, tipologic și poetic, lucrarea *Poezia populară de nuntă* (1985, reeditată în 2000 sub titlul *Nunta în Transilvania (în contextul ceremonialului nupțial românesc)*, depășește stadiul literaturii de specialitate anterioare, care a abordat doar unele secvențe ale folclorului nupțial și s-a limitat, cu excepțiile de rigoare, la descrierea lor. Ș. este interesat deopotrivă de poetica și stilistica textelor nupțiale, convingerea sa fiind că în această perspectivă tematică „există o poezie de puternice și adânci rezonanțe, care se cere analizată cu toată atenția”, dar și de semnificațiile arhaice ale ceremonialului, nunta concentrând „atitudini existențiale și convingeri fundamentale ale poporului nostru privitoare la individ și la menirea sa în lume”. Cu precădere sunt examinate cântecul liric, orația și strigătura de nuntă, formulele de chemare, dialogurile, unele teme, motive, structuri. Scenariul nunții este interpretat pertinent, etosul și funcția lui modelatoare prezentate cu acuratețe, iar logoul specific supus unei lecturi moderne, care atestă și cunoașterea unor discipline înrudite, cum sunt sociologia, semiotica, psihologia. Expertiza etnologului dă consistență și selecției din antologia *Ritualurile de nuntă în Transilvania* (I–IV, 2005–2009), alcătuită în colaborare cu Ion Cuceu, Maria Cuceu și Anamaria Lisovschi. Cu volumul *Dincoace de sacru, dincolo de profan* (1994) Ș. se afirmă și mai pronunțat ca teoretician preocupat de definirea deschiderilor metodologice în cercetarea culturii populare, opțiunea sa declarată mergând spre

perspectivarea antropologică a fenomenului cultural. Esențiale sunt, în această privință, „viziunea integratoare asupra fenomenelor, care pleacă de la presupuziția că nimic în sistemul culturii (inclusiv al celei populare) nu e nici întâmplător, nici gratuit”. În ultima secvență a cărții, *Ad maiorem populi gloriam*, se creionează câteva microportrete ale unor preuitori ai folclorului: V. Alecsandri, Lucian Blaga, Perpessicius, Artur Gorovei.

SCRIERI: *Poezia populară de nuntă*, București, 1985; ed. (*Nunta în Transilvania (în contextul ceremonialului nupțial românesc)*, București, 2000; *Dincoace de sacru, dincolo de profan*, Târgu Mureș, 1994; „*Pururea întineritor*”, *izvorul*, București, 2001. **Ediții:** Ioan Slavici, *Opere*, I, pref. D. Vatamaniuc, București, 1967 (în colaborare cu Dumitru Pop și Octavian Șchiau); B.P. Hasdeu, *Duduca Mamuca: din memoriile unui student*, pref. edit., Cluj, 1973. **Antologii:** *Cântecul de cătănie*, I-II, Cluj-Napoca, 1997–2002 (în colaborare); *Ritualurile de nuntă în Transilvania*, I-IV, Cluj-Napoca, 2005–2009 (în colaborare cu Ion Cuceu, Maria Cuceu și Anamaria Lisovschi).

Repere bibliografice: Ion Cuceu, „*Poezia populară de nuntă*”, ST, 1985, 2; Ion Talos, „*Poezia populară de nuntă*”, TR, 1985, 37; Pavel Ruxăndoiu, „*Poezia populară de nuntă*”, REF, 1986, 1; Mihai Coman, „*Poezia populară de nuntă*”, CREL, 1986, 2; Nicolae Bot, „*Poezia populară de nuntă*”, AAF, 1987; Paul H. Stahl, „*Poezia populară de nuntă*”, „*Études et documents balkaniques et méditerranéens*” (Paris), 1989, 14; Joel P. Marrant, „*Poezia populară de nuntă*”, SUB, Philologia, 1991, 2; Iordan Datcu, „*Dincoace de sacru, dincolo de profan*”, ALA, 1994, 247; Mircea Muthu, *Studii de folclor*, TR, 1995, 8; Alexandru Dobre, „*Dincoace de sacru, dincolo de profan*”, REF, 1995, 2; Lionel Roșca, *Dinamica fenomenului folcloric*, APF, 1996, 4; Casandra Cristea, „*Dincoace de sacru, dincolo de profan*”, ECH, 1997, 7–9; Ruxandra Ivăncescu, *O lume într-un ritual*, VTRA, 2001, 9–10; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 852–853; Ilie Moise, *In memoriam*, „*Caietele ASER*”, 2011, 7; Camelia Burghel, *In memoriam*, „*Studii și comunicări de etnologie*”, 2012. **I.D.**

ȘEZĂTOAREA, publicație apărută la Budapesta și apoi la Oradea, mai întâi lunar, ulterior bilunar, de la 1 ianuarie 1875 până la 15 decembrie 1882, sub conducerea lui Iosif Vulcan. Deși revista nu are un articol-program, orientarea ei, sugerată în parte de titlu, se conturează clar de la primele numere. Subintitulată „*Foaia poporului român*”, Ș. cultivă interesul pentru folclor, promovând totodată și literatura originală menită să contribuie la culturalizare. Acestui deziderat încearcă să îi răspundă și succintele prezentări făcute unor cărțurari ca G.

Barițiu, Timotei Cipariu, B. P. Hasdeu, Al. Hurmuzachi, notițele istorice despre Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș, precum și multe din articolele apărute în rubrica „*Sfaturi practice pentru oamenii de la țară*”. Poeziile publicate în Ș., variate ca tematică, dar de un nivel artistic scăzut, sunt semnate, printre alții, de Iosif Vulcan (*Rugăciunea poporului român, Visul lui Iancu*), Petre Dulfu, Ion Pop-Reteganul, Șt. Pârjol și George Cătană. Proza este ilustrată prin câteva povestiri datorate lui At. M. Marienescu, V. Ranta-Buticescu, N. Ștef, iar teatrul cu o scenetă în versuri publicată de Grigore Silași după un manuscris din 1816. Interesul cititorilor era stimulat și de reproducerea, periodică, a unora din poeziile lui V. Alecsandri (*Hora de la Plevna*), Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu (*Căinele soldatului*), G. Sion ș.a. Dintre creațiile folclorice, spațiul cel mai întins îl ocupă doinele și strigăturile culese din părțile Sălajului, din Năsăud, Maramureș și Bucovina, de M. Precup, I. Pop-Reteganul, S. Fl. Marian, E. Pop, Grigore Balint și Dimitrie Dan. De altfel, producțiile populare lirice sunt și cele mai izbutite sub raportul realizării artistice. Cîteva balade tipărite aici, între care două sunt sârbești, iar una din Muntenegru, au proveniență folclorică îndoielnică. Coloanele Ș. mai cuprind anecdote și povești, unele fiind reluate după Petre Ispirescu, legende, orații de nuntă, bocete, colinde etc. În primul număr din mai 1879 a apărut un apel prin care S. Fl. Marian cerea să i se trimită datine și credințe, legende, cântece și ghicitori referitoare la ornitologia populară. Mai ales prin preocupările sale de folclor, Ș. ocupă un loc de frunte între revistele scoase de Iosif Vulcan concomitent cu „*Familia*”. **I.H.C.**

ȘEZĂTOAREA, revistă apărută la Fălticeni, cu întreruperi, de la 1 martie 1892 până în iulie 1916 și din ianuarie 1924 până în decembrie 1929, sub conducerea lui Artur Gorovei. Grupul membrilor fondatori era format din câțiva învățători (N. Vasiliu, C. Pavilescu și T. Daniilescu), susținători entuziaști ai propunerii lui Artur Gorovei și a lui Mihai Lupescu, ei fiind cei care în decembrie 1891 hotărâseră, la Broșteni, apariția Ș. Revista, ale cărei coloane erau deschise colaboratorilor din toate provinciile românești, răspundea nevoii de a salva cât mai multe din valorile culturii populare, amenințate să se piardă pentru totdeauna, și își propunea să îi unească pe toți aceia care aveau astfel de

preocupări. Într-un *Apel* adresat intelectualității satelor, viitorii colaboratori sunt invitați să culegă producțiile folclorice direct de la sursă și să le noteze „întocmai cum le știe poporul”. Respectându-și cu fidelitate programul, Ș. avea să devină o publicație de prestigiu, cea mai valoroasă revistă de folclor care a apărut la noi, spre care nu o dată și-au îndreptat privirile cărturari iluștri, români și străini, precum Titu Maiorescu, A. Philippide, B. Delavrancea, M. Gaster, Jan Urban Jarník, W. Meyer-Lübke, Gustav Weigand, M. Friedwagner ș.a. Directorul publicației a purtat o amplă corespondență cu specialiști de peste hotare, cărora le trimitea revista în schimbul unor periodice similare sau al altor lucrări din domeniul culturii populare, deosebit de utile folcloriștilor români. Personalități ca Angelo De Gubernatis, Arnold Van Gennep, M. Friedwagner, W. Meyer-Lübke, Kristofor Nyrop, E. Györfy, Adam Fischer ș.a. au făcut ca Ș. să fie apreciată în Italia, Franța, Germania, Austria, Elveția, Danemarca, Anglia, Ungaria, Polonia ș.a. Receptivi la ideile promovate de curente folcloristice ale timpului, redactorii au ținut seamă în permanență de tradiția existentă la noi în direcția cercetării folclorului și au atras, încă de la început, un însemnat număr de colaboratori, aparținând tuturor provinciilor românești. Între cei care au

desfășurat o activitate bogată și substanțială se numără moldovenii G. T. Kirileanu (redactor la seria 1924–1929), și S. T. Kirileanu, Teodor T. Burada, Tudor Pamfile, Gh. Ghibănescu, N. Mateescu, Radu Marinescu, V. Radovici, bucovineanul Dimitrie Dan, ardelenii Nicolae Spirlea și Vasile Sala, muntenii Christea N. Țapu, Simion Crainic, M. T. Adameșteanu, I. G. Bibicescu, oltenii Teodor Bălășel, I. N. Popescu, C. N. Mateescu ș.a. Cei mai mulți aveau nevoie de un îndreptar metodologic privind culegerea producțiilor folclorice. În sprijinul lor Artur Gorovei publică, după Paul Sébillot, încă din primele numere, un amplu chestionar, structurat pe mai multe capitole, adaptat la realitățile culturii populare românești. Rubricile Ș. indică o tendință de sistematizare a materialului trimis spre tipărire, dovadă că majoritatea colaboratorilor aveau în vedere problematica îndreptarului propus de Gorovei. Capitolele destinate folclorului propriu-zis includ un material variat: povești, legende, snoave, glume, păcălituri, obiceiuri tradiționale, cimituri, cântece, strigături, bocete, jocuri de copii, mai toate de o certă valoare artistică și documentară. Preocupările de etnografie și artă populară sunt concretizate în comentarii referitoare la port, arhitectură populară, îndeletniciri, instrumente muzicale etc. Se publică, de asemenea, vechi manuscrise laice ori religioase, precum și scrieri de genul *Filosofia babelor* (text din 1847) ori *Pepelea sau Trădiciuni năciunare românești* de Teodor Stamat, editată în 1851. Nu sunt cultivate, în genere, studiile cu caracter teoretic, precum și încercările de interpretare a unor genuri sau specii, altfel bogat reprezentate. Cele câteva articole care apar totuși, semnate nu numai de români, ci și de străini, au un caracter preponderent descriptiv: M. Schwarzfeld, *O ochire asupra anecdotelor populare române*, Artur Gorovei, *Despre descântece, Elementul popular în literatura cultă și Legenda arborilor îmbrățișați*, N. I. Apostolescu, *Frunză verde*, Th. D. Speranția, *Frunză verde în poezia populară* ș.a. Notabile sunt lucrările *Verbul plastic în creațiunile poporane* de B. Delavrancea, *Despre muzica populară românească și culegerea ei* de Tiberiu Brediceanu, *Icoanele pe sticlă la românii din Ardeal* de Ion Mușlea, *Noima variantelor din poezia populară*, *Crăciunul și cei trei crai de la răsărit* de J. Urban Jarník, *Începuturile cântecelor populare românești în relație cu începutul cântecelor populare*

italiene, grecești, portugheze ș.a. de Stanislav Prato. Lipsesc, de asemenea, cercetările asupra producțiilor folclorice coregrafice, iar asupra celor plastice apar numai sporadic. În **Ș.** s-a tipărit o cronică în care erau comentate evenimentele folcloristice mai deosebite, interne și internaționale, alături de medalioanele unor personalități ce au activat pe acest tărâm, după cum a fost asigurată și o rubrică de bibliografie care, cu toate neajunsurile, rămâne printre primele inițiative românești în această privință. Interesul pentru lingvistică se reflectă în articole de istorie a limbii române, glosare regionale din toate provinciile, folosite în bună măsură la elaborarea unor dicționare, în publicarea unui vast material lingvistic și etnografic referitor la îndeletniciri (păstorit, agricultură, pescuit, meșteșuguri), în note și materiale cu caracter onomastic (culese din sate ori extrase din documente) etc. Mai rețin atenția în chip deosebit lucrările lui G. T. Kirileanu, *Notiță asupra manuscriselor lui Ion Creangă* (care marchează debutul, în 1899, al celui care se va ocupa constant de opera humuleșteanului), *O nouă ediție a scrierilor lui Creangă, Cuvinte din amintirile lui I. Creangă*, Jan Urban Jarník, *Comoara de cuvinte și moneta de limbă*, și Vasile Bogrea, *În Cârneleagă și iarăși Cârneleagă*, N. Iorga, *Meșterul Manole în literatura bulgară*. După o întrerupere de șase ani, în 1922 **Ș.** reapare, pe lângă Artur Gorovei în fruntea ei figurând, de astă dată, Mihai Lupescu și G. T. Kirileanu. Dar numărul celor ce o sprijineau se micșorează treptat, astfel că întemeietorii ei hotărâsc, în 1929, după cel de-al douăzeci și cincilea volum, să-i sisteze apariția. Artur Gorovei va mai adăuga un al douăzeci și șaselea tom, reprezentând indicele analitic și alfabetic. Revista de la Fălticeni, care a izbutit să devină o arhivă a creației populare românești, a stimulat, în primele decenii ale veacului al XX-lea, realizarea unor publicații similare: „Ion Creangă” la Bârlad, „Tudor Pamfile” la Dorohoi, „Doina” la Jorăști-Covurlui, „Ghilușul” la Balota-Dolj, „Izvorașul” la Bistrița-Mehedinți, „Suflet oltenesc” la Craiova, „Comoara satelor” la Blaj, „Scânteia” la Gherla ș.a. **I.H.C.**

ȘIADBEI, Ion (16.II.1903, Lespezi, j. Iași – 4.III.1977, București), filolog, istoric literar. Urmează cursul secundar la Fălticeni și la Liceul Internat din Iași, iar studiile superioare la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Iași, unde este elev al lui A. Philippide și al lui G. Ibrăileanu. Între 1923 și 1925

devine asistent la această facultate, apoi pleacă pentru studii de specializare la Paris, susținându-și doctoratul la Sorbona cu tezele *Recherches sur le roumain commun* și *Études sur l'ancien daco-roumain pré littéraire (jusqu'à la fin du XV-e siècle)*. *Introduction. Les systèmes phonétique et morphologique* (1930). Între 1926 și 1929 funcționează ca profesor la Liceul „Mihai Eminescu” din Chișinău, iar între 1929 și 1939 la Liceul Național din Iași, ulterior fiind transferat la Liceul „Mihai Eminescu” din București. În perioada 1942–1946 este conferențiar de filologie romanică la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității bucureștene, apoi cercetător științific la Institutul de Lingvistică al Academiei RSR, unde participă la realizarea unor importante lucrări: *Dicționarul limbii române* și *Dicționarul limbii române moderne* (1958). Publică în „Revista filologică” (Cernăuți), „Arhiva” (Iași), „Romania” (Paris), „Revue internationale des études balkaniques” (Belgrad), „Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales” (Bruxelles), „Revue des études indo-européennes” (București, Cernăuți), „Studii și cercetări lingvistice”, „Viața românească”, „Adevărul literar”, „Anuarul Liceului Național” (Iași), „Preocupări literare” ș.a. I-au apărut, în reviste și în volume, studii de istorie a limbii române, în special despre începuturile acesteia, urmărind inovațiile lingvistice ale latinei din provinciile orientale ale Imperiului Roman, diferite față de cele din provinciile occidentale (*Originile dialectelor române. Starea actuală a cercetărilor*, 1931–1932, *Le Latin dans l'Empire d'Orient*, 1932, *Problemele vocabularului român comun*, 1934, *Albanais et roumain commun*, 1938, *Latin d'Orient et roumain commun*, 1943 ș.a.). **Ș.** analizează evoluția limbii române în perspectivă istorică și lingvistică, atrăgând atenția asupra faptului că tratarea separată – numai din punct de vedere istoric sau numai lingvistic – duce la rezultate inconsistente.

Ca istoric literar, **Ș.** debutează editorial cu studiul *Știință și improvizație. Istoria literaturii române în străinătate* (1925), în care pledează pentru o istorie literară ca *Literaturwissenschaft*, denunțând „imprecizia nelimitată” din sintezele „rapide și dezordonate” de istorie a literaturii române, publicate în străinătate de W. Rudow, M. Gaster, Pompiliu Eliade, G. Alexici, Heinrich Morf ș.a. în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. În opinia lui **Ș.**, pentru a fi cunoscută de

străini, literatura română trebuie mai întâi tradusă. „Emoțiunea estetică” (Titu Maiorescu), pe care „bătrâna Europă” a trăit-o la aflarea veștii că românii au literatură, nu poate fi menținută numai prin antologiile încropite din când în când de la Unirea Principatelor încoace. Rolul istoricului literar e considerat simplu, modest: el sistematizează cunoștințele, evită generalitățile și simplificările, prevenind astfel schimbarea realității istorice, nu intervine niciodată „prin declarații lirice sau cascade de elocvență, atât de puțin convingătoare pentru cetitorul impasibil”. Ca și studiile de lingvistică, contribuțiile lui Ș. la istoria literaturii române vechi denotă rigurozitate metodologică, respect, uneori chiar excesiv de critic, față de ceea ce s-a făcut înainte, prudență în raport cu tendința de a înfățișa literatura română veche numai după influențele străine. Pe de altă parte, începuturile literaturii române însemnând un corpus de texte religioase preluate, prin filieră slavă, din Bizanț, el deplânge faptul că „strălucitele literaturi greacă și bizantină n-au dat mediului slav (și de acolo, literaturii române) decât în mod excepțional opere de un nivel superior”, cărturarii români din primele secole de existență a cuvântului scris în slavonă și mai târziu în română adăpostind în sbornice și manuscrise tot ce a fost superstiție, tipic ori naivitate. Accentuarea, oarecum vehementă, a absenței în literatura română veche a textelor din Antichitatea clasică și din umanismul bizantin îl apropie pe Ș. de orientarea din slavistică (reprezentată de Francis J. Thomson și Victor M. Zivov) potrivit căreia materialul literar slav ortodox premodern reflectă nu cultura bizantină, ci universul monasticismului bizantin, adică un fel de elenism vulgarizat, refractar la cultura laică. Două dintre studiile sale dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial se referă la originea și circulația unui fragment din *Leviticul* românesc de la Bălgrad (1927) și la parcursul vechii istoriografii românești (1939), cel din urmă vizând în special metoda de utilizare de către cronicari a izvoarelor interne și externe. În 1975 apare o lucrare în care Ș. expune rezumativ istoria literaturii române de la Grigore Țamblac până la 1830, ceea ce indică un proiect unde urma să dezvolte multe din opiniile sale anterioare.

SCRIERI: *Știință și improvizație. Istoria literaturii române în străinătate*, Iași, 1925; *Fragmentul Leviticului românesc de la Bălgrad*, Iași, 1927; *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, vol. I: *Eustratie Logofătul*, Grigore

Ureche, Simion Dascăluș, Ion Neculce, Iași, 1939; *Istoria literaturii române vechi*, București, 1975. **Ediții:** A. Lambrior, *Însemnări de drum*, Iași, 1927; N. Gane, *Novele*, I-II, introd. edit., Craiova, 1941, *Amintiri (1848–1891)*, introd. edit., Craiova, [1942].

Repere bibliografice: N. Iorga, „*Cercetări asupra cronicelor moldovene*” RI, 1939, 10–12; Mircea Anghelescu, „*Istoria literaturii române vechi*”, CNT, 1975, 10; Alexandru, Niculescu, *Profesorul*, RL, 1977, 11; Iorgu Iordan, *Ion Țiadbei*, LR, 1977, 3; G. Ivănescu, *I. Țiadbei (1902–1977). In memoriam*, AUI, t. XXIII, 1977; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 237–238; Maței, *Personalități*, IV, 266–267; Ion Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, 37–39, 43–45, 362. **M.A.**

ȘINCAI, Gheorghe

(28.II.1754, Râciu de Câmpie, j. Mureș – 2.XI.1816, Sinea, azi Svinica, Slovacia), istoric, filolog, traducător, autor de versuri.

Ambii părinți, Ana (n. Grecu) și Ioan Șincai, proveneau din familii de mici nobili care se ocupau cu agricultura. La școlile din Târgu Mureș, Cluj, Bistrița sârguinciosul Ș. își însușește limbile greacă, latină, maghiară, germană, precum și cunoștințe solide de literatură clasică antică, de poetică, retorică și gramatică. Remarcat, devine în 1773 profesor de retorică și poetică la Seminarul de la Blaj, de unde pleacă după un an (însoțit de elevul său Petru Maior) la Roma, pentru a studia la Colegiul De Propaganda Fide (1774–1779). Înainte de plecare a trebuit să se călugărească, primind numele Gabriel. Încă din primul an începe o muncă intensă de culegere a informațiilor și atestărilor documentare privind istoria românilor, acțiune favorizată de funcția de bibliotecar al Colegiului, pe care o deținea. Deprinde italiana și franceza, iar mediul roman îi dă șansa unor contacte cu savanți și oameni de cultură. După cinci ani obține titlul de doctor în filosofie și teologie. La întoarcere rămâne încă un an la Viena, pentru a se perfecționa în studiul dreptului, dar mai ales în domeniul metodelor de predare și de conducere a școlilor. Are prilejul să se împrietească și să colaboreze cu Samuil Micu. Continuă

să adune informații, transcrie documente, adăugându-le celor strânse la Roma. În 1780 ajunge la Blaj, fiind numit mai întâi profesor de poetică la gimnaziul românesc, apoi director și catihet al Școlii Normale înființate chiar atunci. În 1784 devine director general al școlilor române unite din Transilvania. Adept fervent al politicii iozefiniste de culturalizare a populației și de laicizare a învățământului, înființează (sau reorganizează) numeroase școli sătești, pregătește cadre didactice, fixează programele de învățământ. Utilizând în special originale germane, traduce și elaborează manuale fundamentale: *ABC sau Alphavit, Prima principia latinae grammatices, Catehismul cel mare cu întrebări și răspunsuri* (toate tipărite în 1783), *Îndreptare către aritmetică* (1785). Adaptând și creând terminologia necesară, Ș. expune noi cunoștințe în forme cât mai adecvate înțelegerii elevilor săi. Această activitate, extrem de benefică pentru întreaga populație românească transilvăneană, a fost curmată în mod brusc de conflictul cu episcopul Ioan Bob, dușman înverșunat al capilor mișcării numite mai târziu Școala Ardeleană. La îndemnul acestuia, în vara anului 1794 Ș. este arestat, umilit, apoi închis la Aiud și judecat abia după câteva luni de detenție. Condamnat la moarte în primă instanță, este salvat doar de recursul bazat pe recunoașterea originii sale nobile. Între timp fusese înlăturat din funcție și depozat de bunuri. Începe o viață de dramatice peregrinări în căutarea dreptății și a unui rost, cu puține momente calme. Astfel, timp de șase ani cunoaște o perioadă de refacere sufletească, fiind preceptorul copiilor și administrator al moșiilor deținute de contele Daniel Vass de Țaga (1796–1802). Ulterior, între 1804 și 1808, va fi corector (și cenzor interimar) al secției românești a Tipografiei Universității din capitala Ungariei. Deși duce o viață foarte modestă, își poate continua preocupările cărturărești, pregătește ediții, scrie prefețe, poartă corespondență. Traduce și editează cărți de popularizare a unor cunoștințe științifice și practice. Începe redactarea istoriei românilor și caută posibilități de editare. După 1808 existența sa mai este atestată doar de încercările de a-și tipări opera, iar după 1814, anul în care cenzura guvernului Transilvaniei îi confiscă manuscrisul cronicii, acuzându-l ca instigator la răscoală, biografia sa intră aproape în legendă.

Pătruns de spiritul european în care s-a format, afin cu ideile filosofiei lui Christian Wolff și ale discipolilor acestuia, raționalistul Ș. se aliniază la gândirea iluministă. Modul și gradul de înțelegere a lumii materiale sunt explicit afirmate în prelucrarea *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului* (rămasă în manuscris până în 1964), după o scriere a lui J. H. Helmuth. Selectând, simplificând, cărturarul român limpezește și adaptează originalul la nivelul și aria de cunoștințe a cititorilor săi. Determinismul, explicarea cauzală a fenomenelor constituie ideea fundamentală de la care pleacă în combaterea superstițiilor și a practicilor magice. Pentru a le „surpa”, el le descrie și le interpretează, devenind și un pionier în folcloristică. *Învățătură firească...* are un stil concis, definiții clare, corespunzătoare unei exprimări științifice, dar nu lipsesc nici pasajele narative despre experiențe personale. În alte prelucrări, *Povățuire către economia de câmp* (1806), *Istoria naturei sau a firei* (lăsată antum în manuscris), iluministul Ș. popularizează învățăături agronomice sau face o descriere a naturii pe regnuri, pentru înțelegerea căreia alcătuiește în final un *Vocabularium pertinens ad tria regna naturae*, urmat de un *Vocabulariu ce se ține de istoria naturei*, ambele cu echivalente în latină, română, maghiară și germană. Preocupările pentru studiul limbii constituie alt aspect al complexei acțiuni de emancipare națională atât prin demonstrarea latinității limbii române, cât și prin expunerea metodică și inteligibilă a modului de învățare și folosire corectă a acesteia. Colaborând la *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae* (1780), lucrare concepută de Samuil Micu, Ș. sistematizează materialul și expunerea, simplifică ortografia etimologizantă. În prefață (scrisă în latinește, acesta fiind și primul său text publicat), el amintește pe scurt procesul formării limbii române, curat latinească la început, dar alterată de influențe străine, în special după impunerea slavonei ca limbă oficială și de cult, pentru a evidenția în concluzie necesitatea trecerii la scrierea cu litere latine. Consecvent cu această din urmă idee, el va scrie toate cuvintele românești folosite ca exemple sau în texte-model doar cu caractere latine. A doua ediție a gramaticii (1805) va fi îngrijită (și îmbunătățită) numai de el. Un scurt rezumat al ideilor sale lingvistice și istorice se găsește în *Epistola...* către Ioan de Lipszky (1804), o broșură în latină. Dar opera vieții lui Ș., la care

a lucrat peste treizeci de ani, este scrierea istoriei integrale a românilor, o amplă sinteză documentară, cu sute de surse variate, de la istoricii antici la cei contemporani. În paralel, el a alcătuit și două variante latinești: o colecție de documente, *Rerum spectantium ad universam pentem daco-romanam seu valachicam summaria collectio ex diversis auctoribus*, păstrată în trei volume manuscrise, și o versiune prescurtată a lucrării sale, pregătită pentru cenzori: *Chronicon daco-romanorum sive valachorum et plurium aliarum nationum*. În timpul vieții a reușit să publice doar două fragmente din istoria sa în „Calendarul de la Buda” pe anii 1807, 1808 și 1809. La Buda, la Iași și la București au apărut între 1844 și 1886 câteva ediții, fie fragmentare, fie după o copie deficitară, originalul fiind editat abia în 1967. Prima noastră istorie științifică, *Hronica românilor și a mai multor neamuri* cuprinde perioada 86–1739, fiind o expunere susținută de citate și reproduceri de documente. Relatările despre primii două sute de ani demonstrează originea romană a poporului român. Între 271 (anul retragerii aureliene) și 1300 se urmărește istoria nediferențiată a sud-estului Europei, cu o atenție specială pentru continuitatea elementului latin la nord și la sud de Dunăre. După întemeierea Țărilor Române este reliefată individualitatea lor politică, punându-se accent pe demonstrarea drepturilor românilor din Transilvania. *Hronica...* este și o scriere de atitudine politică și socială, cu o viziune largă. Comentariul istoric îi prilejuiește lui Ș. reflecții și intervenții directe, îndreptate în special în sensul situării românilor pe același plan cu celelalte popoare europene. Spirit iluminist, cărturarul dă o mare importanță reformelor sociale, criticând, sarcastic și amar, abuzurile potentatilor vremii, ale clerului ahtiat de putere lumească și văzând în politica de unire a Bisericii Ortodoxe cu cea Catolică doar un mod de expansiune, de aservire a românilor. Prezența autorului în text, intervențiile patetice, pasajele cu aspect de pamflet, spiritul polemic și adresarea directă reușesc adesea să învie masa amorfă a documentelor. Când familiar oral, când înalt oratoric, stilul produce expresii lapidare, sentențioase, concentrate, prin utilizarea unor elemente plastice sau lexicale de sorginte populară sau livrescă. Apreciată superlativ de generația pașoptistă românească, *Hronica...* a fost unul din izvoarele ideologiei acesteia. Pe de altă parte,

ca profesor de poetică, Ș. și-a pus în practică abilitățile compunând câteva texte în versuri. Într-un volum omagial alcătuit de poetul Ladislau Nagy, *Orodiad* (tipărit la Oradea, în 1804), apărea și *Elegia Nobilis Transilvani Georgii Sinkai...*, o compunere, în care, după laudele aduse inițiatorilor culegerii, autorul își face autobiografia, cu aluzii la unele realități contemporane. Tradusă în românește de Teodor Naum, a fost publicată postum în „Gând românesc” (1–4/1940). În alt volum colectiv, *Onomasticon*, destinat să celebreze aniversarea principelui moștenitor al tronului habsburgic (Buda, 1804), la capitolul *Valachica* este inserată o poemă pastorală a lui Ș., concepută ca un dialog între niște ciobani români care laudă reformele împăratului, dar nu ocolesc nici neajunsurile vieții sociale. Cu ocazia înscăunării episcopului Samuil Vulcan, în 1806, mai scoate o broșură (*Adplausus*), în care adaugă două compuneri omagiale în versuri românești, cu litere latine și scriere etimologizantă, însoțite de traducerea lor în maghiară și în latină. În întreaga sa activitate didactică, în preocupările sale enciclopedice, în istorie, Ș. preia și sintetizează realizările înaintașilor, se înscrie temerar în spiritul epocii, contribuind decisiv la renașterea românească.

Și totuși, tocmai pentru că nu era un chemat, un istoric poet, tocmai pentru că la zvâcnirile inimii sale nu răspundea o orchestrație complicată a inteligenței, aceea pe cari o au deschizătorii de cale, creatorii de viață, scăpărătorii de idei, de aceea acest martir și acest fanatic a făcut o carte rece, o carte învățată, o carte folositoare, dar moartă. Sângărându-și palmele, adunase din cele patru părți ale lumii pietrele; dar nu știa cântecul tainic prin cari ele se reunesc de la sine și formează templul. Credea, desigur – și-i va fi fost dulce munca cu această mângâiere – că a făcut o carte, și el o pregătise numai pentru acela cari va fi să vie.

NICOLAE IORGA

SCRIERI: *Elementa linguae Daco-Romanae sive Valachicae* (în colaborare cu Samuil Micu), Viena, 1780; ed. 2, Buda, 1805; ed. îngr. și introd. Mircea Zdrenghea, Cluj-Napoca, 1980; *Epistola...ad spectabilem et clarissimum virum Ioannem de Lipszky*, Buda, 1804; reed. în Al. Papiu-Ilarian, *Tezaur de monumente istorice pentru România*, I, București, 1862, 95–105, reed. în *Școala Ardeleană*, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970, 317–328, în *Școala Ardeleană*, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, București, 1983, 572–579; *Adplausus quo illustrissimo ac reverendissimo domino Samueli Vulkán*, Buda, 1806, reed. în *Școala Ardeleană*, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1970, 360–363, în

Scoala Ardeleană, I, îngr. Florea Fugariu, introd. Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, București, 1983, 627–629; *Hronica rumânilor și a mai multor neamuri*, I, îngr. Alexandru Gavra, Buda, 1844; *Hronica românilor și a mai multor neamuri*, I–III, îngr. A. T. Laurian, A. Panu, M. Kogălniceanu, Iași, 1853–1854; ed. I–III, îngr. Gr. G. Tocilescu, București, 1886; *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, îngr. și introd. Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, pref. D. Prodan, București, 1964; *Opere*, I–IV, îngr. Florea Fugariu, pref. Manole Neagoe, București, 1967–1973. **Traduceri:** *Catehismul cel mare cu întrebări și răspunsuri*, Blaj, 1783; *Prima principia latinae grammatices*, latină și română, Blaj, 1783; *ABC sau Alphavit*, Blaj, 1783; ed. Blaj, 1785; *Îndreptare către aritmetică*, Blaj, 1785; ed. (Povățuire către aritmetică sau Învățătura numerilor), îngr. Corina Pipoș și Ion Todor, pref. Ion Buzăși, București, 2005; *Povățuire către economia de câmp*, Buda, 1806.

Repere bibliografice: Al. Papiu-Ilarian, *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincăi din Șinca*, București, 1869; Iacob Radu, *Doi luceferi rătăcitori – Gheorghe Șincăi și Samoil Micu Clain*, București, 1924; Andrei Veress, *Note și scrisori șincaiene*, București, 1927; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 162–191; Zenovie Păclișanu, *Un vechi proces literar (Relațiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Șincăi și P. Maior)*, București, 1935; Ilie Dăianu, *Gheorghe Șincăi de la Șinca-Veche*, Oradea, 1939; Dionis Popa, *Gheorghe Șincăi*, Blaj, 1944; Popovici, *Studii*, I, 209–227, 248–252, 290–294; Mircea Tomuș, *Gheorghe Șincăi. Viața și opera*, București, 1965; ed. București, 1994; Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, București, 1966, 128–133, 170–187; *Ist. lit.*, II, 46–57; Chinezu, *Pagini*, 75–83; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 310–312; Aurel Nicolescu, *Scoala Ardeleană și limba română*, București, 1971, *passim*; Pervain, *Studii*, 73–112; Dumitru Ghișe, Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist*, Cluj, 1972, 101–178; Macrea, *Contribuții*, 22–30; Lungu, *Scoala Ardeleană*, 122–125, *passim*; Constantin Ciuchindel, *Gheorghe Șincăi. Dosarul unei înscenări judiciare*, MS, 1978, 4; *Dicț. lit. 1900*, 829–832; Serafim Duicu, *Pe urmele lui Gheorghe Șincăi*, București, 1983; Mazilu, *Vocația*, 121–131; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 439–372; *Dicț. esențial*, 810–811; Ursu, *Contribuții ist. culturii*, 364–372; Istrate, *Portrete*, V, 24–27; Constantin Mălinaș, *Bicentenarul elegiei lui Gheorghe Șincăi*, pref. Mircea Tomuș, Oradea, 2005; Ana-Maria Roman-Negoi, *Recuperarea unui destin: Gheorghe Șincăi, Hronica românilor*, Cluj-Napoca, 2009; Ursu, *Alte contribuții*, 11–27. **C.T.**

ȘINCAN, Dionisie (18.XII.1929, Constanța – 8.XI.2000, București), jurnalist, prozator. Este fiul Anei (n. Roșca) și al lui Iani Șincan, contabil. Absolvent al Liceului „Mircea cel Bătrân”, pleacă din orașul natal, fiind selectat să urmeze Școala de Literatură „M. Eminescu” (1950–1951), apoi trecând

la Facultatea de Filologie a Universității din București. Entuziasmat de activitatea de reporter, abandonează studiile în 1953 și se angajează la Radiodifuziunea Română. Din 1962 redevine student, reușind să își finalizeze pregătirea universitară cu teza intitulată *Reportajul literar*. Între 1965 și 1968 îndeplinește funcția de redactor-șef al secției culturale din Radiodifuziune. Ulterior este transferat la Televiziunea Română, fiind numit redactor-șef al secției social-educative (1968–1978). Înlocuit din funcție, realizează reportaje pe care le publică în „Scânteia” (1978–1989). În 1990 este reangajat la Radiodifuziunea Română pentru a transmite și a analiza, în cadrul emisiunii „Cronica parlamentară”, dezbaterile din prima instituție legislativă postdecembristă. Director general adjunct al Televiziunii (1993–1996), membru în Consiliul de administrație al Societății Române de Radiodifuziune (1995–1999), pentru Ș. exercitarea vocației jurnalistice s-a dovedit mult mai fructuoasă decât insistența în etalarea cu orice preț a talentului literar. A fost distins în 1994 cu Premiul „Pamfil Șeicaru” pentru întreaga activitate în presă.

Ș. a debutat în 1949 cu o povestire publicată în revista „Albina”, iar prima carte, antologia de articole conjuncturale *Oameni și stânci (Evocare literară a Șantierului Național al Tineretului „Bumbești-Livezeni”)*, i-a apărut în 1956. Reportajul este specia cultivată cu predilecție. Editat în formă brută (*Oameni și stânci, O cursă lungă*, 1964) sau prelucrat în povestiri (*Ceairul lui Ali*, 1957) și microromane (*Drumuri albastre*, 1962, *Lumini de poziție*, 1964), el prezintă „noile realități ale timpului”, așa cum s-ar fi răsfrânt mai ales asupra locuitorilor din Dobrogea. Superficialitatea voluntară a descrierii contextului istoric, dezvoltarea lui convențională salvează de la îndoctrinare „tablouri” pitorești, reflectând specificul regional și mozaicul etnic. Un exemplu relevant se găsește în romanul de formație *Lumini de poziție*, unde, deși accentul fals cade pe o călătorie de specializare a unor marinari, de sub crusta ideologică se întrevăd descrieri reușite și documentate de medii sociale: „Țăranii de la Cara-Omer, neguroși, tăcuți, cu dolmane negre pe umeri, harabagii din Medgidia, sprintări și gureși; olteni dinspre Mangalia, iuți în mișcări, cu căciulile pe o ureche, certăreți și puși pe tocmeală, lipoveni uriași, cu bărbile ca niște mături, liniștiți, blânzi, umblând numai în grup; tătari tăcuți, turci

negustoroși; oameni oacheși și volubili; greci zarzavagii, albanezi cu dulciuri și susanuri; bulgari mărunți de stat, cercetând mărfurile cu ochi severi de gospodari; macedoneni cu oi de vânzare, mocani, călcând rar și apăsător, spătoși, bănuitori”. Speciile jurnalistice de după 1989 – cronici și articole sau tablete radiofonice – au fost reunite, postum, în volumele intitulate generic *Vorbe parlamentare* (2001) și *Noi, latinii Bizanțului* (2003), editate de soția autorului, Sofia Șincan, care este și inițiatora publicării câtorva fragmente autobiografice: *Pagini de jurnal. Pagini literare* (2002).

SCRIERI: *Oameni și stânci* (Evocare literară a Șantierului Național al Tineretului „Bumbești-Livezeni”), București, 1956; *Ceairul lui Ali*, București, 1957; *Drumuri albastre*, București, 1962; *Lumini de poziție*, București, 1964; *O cursă lungă*, București, 1964; *Viaduct în timp*, București, 1967; *Vorbe parlamentare*, îngr. Sofia Șincan, pref. Valeriu Râpeanu, București, 2001; *Pagini de jurnal. Pagini literare*, îngr. Sofia Șincan, București, 2002; *Noi, latinii Bizanțului*, îngr. Sofia Șincan, București, 2003.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), 545–546; Florentin Popescu, *Dionisie Șincan sau Verba non volant*, TMS, 2002, 1; Horia Gârbea, *Postumele reale și inventate*, LCE, 2003, 4; Marina Spalas, *Vorbe, vorbe, vorbe, dar rămâne Omul*, LCE, 2003, 24; Teodor Vârgolici, *Postumele unui slujitor al Radiodifuziunii Române*, ALA, 2004, 706; Titus Vîjeu, *Scripta manent*, București, 2004, 332–335. **C.M.B.**

ȘIREAGU, Octavian (21.III.1901, Potău, j. Satu Mare – 26.XI.1986, Cluj-Napoca), poet, traducător. Este fiul Aureliei (n. Manu) și al lui Petru Șireagu, preot și învățător. Face școala primară în Topa de Jos, județul Bihor (1908–1912), apoi urmează liceul romano-catolic la Șimleu Silvaniei, Liceul „Gh. Șincai” la Baia Mare (bacalaureat în 1920) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, unde în 1925 își susține licența. Va funcționa ca profesor secundar. Debutază în 1919 la „Gazeta de duminică” din Șimleu Silvaniei, iar editorial cu placheta *De vorbă cu mine*, apărută în 1924. Mai colaborează la „Societatea de mâine”, „Familia”, „Patria”, „Brașovul literar”, „România nouă”, „Viața ilustrată”, precum și la reviste și ziare din București: „Viața literară”, „Gândirea”, „Vremea”, „Adevărul literar și artistic”, „Da și nu”, „Viața de azi”, „Floarea de foc”, „Sfarmă-Piatră”, „Rampa”, „Cuvântul”, „Curentul”, „Epoca”, „Universul”, „Semnalul”. În anii '60 e prezent în „Tribuna” și în „Steaua”, unde semnează mai ales traduceri din poezia maghiară, germană, americană, africană. Tălmăcirile din expresionistul

Ernst Toller au apărut și în volum (*Cartea rândunelilor*, 1972). Mai mult decât prin propria operă, Ș. a intrat în atenția publică prin antologia *Noua lirică ardeleană*, editată în 1935.

Cultivator al prozopoemului, Ș. a profesat, pe de altă parte, constant, verslibrismul și nu a recurs la rimă decât incidental. Modelele lui sunt Lucian Blaga, Aron Cotruș și Emil Isac, iar în lirica de peste fruntarii îndeosebi Walt Whitman și Carl Sandburg. Ca atitudine, el se alătură poeziei stăpâniți de elanuri generoase, sensibili la suferințele și năzuințele celor însetați de dreptate. Întrebându-se pentru cine scrie, își răspunde: „Pentru cei ce ar fi preferat să moară/ decât să-i facă pe alții să sufere” și declară că ar vrea să fie „pacea, pâinea, vinul tuturor”. În spiritul unui expresionism pătruns de umanitarism creștin, „pânditorul de lumină” respinge ultramodernismul, refuză exagerările celor „obsedați de modernismul excesiv”. Dar puține poeme ale sale au rezistat eroziunii timpului. Mai toate cele în proză s-au pulverizat, măcinate lăuntric de retorică și sentimentalism. În versuri însă vibrează intermitent, cu unele efecte lirice, simțăminte gingașe precum cel provocat de resurrecția unor imagini din copilărie. Poetul își amintește, cu duioșie, caii familiei, care goneau, „singuri, cu carul gol,/ spre raiul Sălajului”. Evocatorul li se adresează astfel: „Înveliți pe spate cu cergile dichisite/ de dulcea mea Mamă,/ V-ați oprit în fața casei noastre părintești/ din Șimleu Silvaniei, orașelul străjuit de/ Măgura cu mii de ugere de struguri tămâioși –/ ca să-mi duceți la măcinat tot ce-mi mai rămăsese/ din grâul zilelor mele-mpuținate”. Un plop revăzut după treizeci de ani, în jurul căruia se juca la vârsta inocenței, îi inspiră o odă elegiacă: „Salve, populus tremula!/ Aici te pomenisem/ și-acum trei decenii –/ Cine știe, poate suntem chiar de-o vârstă/ și de-o seamă.../ Dar precum văd, încă și azi,/ ești un falnic semn al exclamării –/ ești un mesaj mândru/ al acestei câmpii îmbrăcate-n margarete”.

SCRIERI: *De vorbă cu mine*, Cluj, 1924; *Pe aripa sufletului*, Cluj, 1926; *În umbra lui Crist*, Cluj, 1933; *La pândă de lumină*, îngr. și pref. V. Fanache, Cluj-Napoca, 1977. **Antologii:** *Noua lirică ardeleană*, pref. I. Valerian, cu ilustrații de Ioan Țanțaș, Cluj, 1935. **Traduceri:** Ernst Toller, *Cartea rândunelilor*, Cluj, 1972.

Repere bibliografice: I. Măgură, „De vorbă cu mine”, „Cultura poporului”, 1924, 84; Izabela Sadoveanu, „Pe aripa sufletului”, ALA, 1929, 443; Claudia Millian, „În umbra lui Crist”, ADV, 1933, 15 310; I.A.I.B.L. [I. Al.

Bran-Lemeny], „*În umbra lui Crist*”, „Prometeu”, 1934, 2; Dan Smântănescu, [Octavian Șireagu], ȚA, 1934, 692, „Revista societății Tinerimea Română”, 1935, 8; Marta D. Rădulescu, Octavian Șireagu, „Revista mea”, 1935, 1; V. Copilu Cheatră, „*Noua lirică ardeleană*”, „Ogorul școalei”, 1936, 10; I. Valerian, „*În umbra lui Crist*”, VL, 1944, 144; Beke, *Fără interpret*, 81–90; Micu, „*Gândirea*”, 654–655; Fanache, *Întâlniri*, 143–149; Valentin Tașcu, *Două antologii în fața timpului*, T, 1978, 2; Adrian Popescu, Octavian Șireagu – 80, ST, 1981, 3; Ion Oarcăsu, [Octavian Șireagu], TR, 1981, 13, 1987, 9; Vulturescu, *Cultură*, 228–230; *Dicț. scrîit. rom.*, IV, 453–454. **D.Mc.**

ȘIȘMANIAN, Ara Alexandru (26.I.1951, București), poet. Este fiul Ecaterinei Șișmanian (n. Erițpohanov), traducătoare, și al lui Takor Șișmanian, gazetar. Urmează, la București, Liceul „Gh. Lazăr” și Facultatea de Limbi Orientale, secția hindi, unde îi este profesor Sergiu Al-George; teza de licență are ca obiect sacrificiul vedic. Colaborează cu cronici și studii la „*Lucafăru*” și „*Steaua*”, sub pseudonimul Alexandru Romașcanu. Lucrează la Muzeul Literaturii Române, dar în urma semnării apelului pentru respectarea drepturilor omului în România, inițiat de Paul Goma în 1977, i se desface contractul de muncă. Va fi o vreme corector la Editura Academiei. Din cauza persecuțiilor politice, părăsește în 1983 țara și se stabilește în Franța. Frecventează cursuri de istoria religiilor la École Pratique des Hautes Études din Paris. Publică studii de specialitate și participă la diverse conferințe de istoria religiilor. După 1989 semnează versuri și articole politice în „*Contrapunct*”, „*Viața românească*”, „*Vatra*”, „*Familia*”, „*Ramuri*”, „*Dorul*”, „*Cotidianul*”, „*Lumea liberă românească*”.

În mod ideal, poezia lui Ș. își revendică subvenționarea de către un regim metafizic-modernist, aspirând să vorbească despre lucruri înalte și profunde în linia stilistică a șaizecismului de tip Cezar Baltag sau Ion Gheorghe. Acest portret, conținând liniile unor mari ambiții și proiecte (trilogii, pentalogii, diluvii), are o acoperire cu totul modestă în textele propriu-zise. Dincolo de trama pe care mai curând o forțează didactic decât o construiește, schema invariabilă se rezumă la surfingul dezordonat pe creasta unor metafore în proliferare compulsivă. Simbolistica încărcată, apăsătoare, psihotică, eliberând când și când semnale intertextuale, ar fi trebuit să ofere structura de adâncime, stabilizatoare. Dar o lungă scriere precum *Triptic* (I–III, 1997–1999), alcătuită din *Priviri*, *Ochiul orb*

și *Tireziada*, nu face decât să umple prolix și inutil traseul dintre incipit („privesc un obiect/ obiectul privit i-o foaie de hârtie – un burlan – un ecran – un ce ce se adâncește/ adâncul e înapoi –/ e deci o suprafață înainte?/ obiectul se adâncește/ privire = retragere/ retragere la suprafață/ suprafață = abis”) și exit („scoțându-și sânii tiresias și-a pus ochii cu care neantul vede, sau poate că nu vede”). Maniera nu e alta în *Migrene* (I–V, 2003–2007), ciclul compus, cantitativ, din înmulțirea a 111 calupuri textuale informe cu numărul de volume, iar calitativ sau ca finalitate în chiar sensul identificat în titlu: „migrena îmi deșurubează ochii ca și cum mi-ar crește-n creieri cactuși”.

SCRIERI: *Triptic*, I–III, Târgu Mureș, 1997–1999; ed. pref. Dan Cristea, București, 2001; *Migrene*, vol. I–III, București, 2003–2005, vol. IV, Pitești, 2007, vol. V, Craiova, 2007; *Absențe*, I–II, Craiova, 2009.

Repere bibliografice: Bucur, *Poeți optzeciști*, 209–213; Bogdan-Alexandru Stănescu, [Ara Alexandru Șișmanian], ALA, 2002, 638, LCE, 2003, 35; Eugenia Țarlungă, „*Migrene*” III, VR, 2006, 4–5; Alex.Ștefănescu, *Defulări turbulente*, RL, 2007, 29; Popa, *Ist. lit.*, II, 238–239. **M.I.**

ȘIȘMANIAN, Ecaterina (16.IV.1927, Chișinău – 11.XI.1996, București), traducătoare. Este fiica lui Antaram și a lui Măgărdici Erițpohanov (nume rusificat forțat), proprietar de frizerie; poetul Ara Alexandru Șișmanian e fiul ei. Urmează prima parte a ciclului gimnazial la Chișinău, iar după moartea timpurie a mamei sale pleacă la București. Licențiată a Facultății de Psihologie–Pedagogie și a Facultății de Filologie, secția limba și literatura rusă, de la Universitatea din București, din 1954 devine redactor, apoi șefă a secției de traduceri a Editurii Tineretului, unde promovează literatura de calitate. În urma reorganizării editoriale din 1969 e repartizată la Editura Ion Creangă.

Ș. traduce cu precădere din limba rusă. Spirit intuitiv, cu un deosebit simț al limbii, transpune texte cu diverse grade de dificultate, atentă la structurarea imaginii și atmosferei din original. Imaginația expresivă, un nuanțat gust estetic se articulează în echivalări ce refac sensul poeziei pe care traducătoare o percepe și o respectă cu fidelitate, mai cu seamă în textele tragicomice ale lui Panteleimon Romanov sau în corespondența, memoriile și jurnalele Anastasiei Țvetaeva.

Traduceri: Thomas Mayne Reid, *Călărețul fără cap*, București, 1961 (în colaborare cu Marcel Gafton); V.

Ivanov-Leonov, *Generalul „Africa”*, București, 1962; Martin Wickramasinghe, *Taina Insulei Șerpilor*, București, 1962; Serghei Sartakov, *Crestele Saianilor*, I–III, București, 1967 (în colaborare cu Emil Suter); F.M. Dostoievski, *Jucătorul*, în F.M. Dostoievski, *Opere*, IV, București, 1968 (în colaborare cu Eugen Barbu); Kim Man Cijun, *Visul celor nouă suflete*, București, 1973; Arkadi Adamov, *Cercuri pe apă*, București, 1975; Panteleimon Romanov, [Proză scurtă], în *Romanța samovarului (Proză umoristică)*, pref. Marcel Petrișor, București, 1976, 129–307; Anatoli Toboliak, *Povestea unei iubiri*, București, 1979; Anastasia Țvetaeva, *Amintiri*, București, 1982; ed. București, 1992 (în colaborare cu Steliana Covaci).

Repere bibliografice: Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România. Dicționar*, București, 1998, 332; *Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, 272. *E.M.*

ȘIUGARIU, Ion (6.VI.1914, Băița, j. Maramureș – 1.II.1945, Brezno, Slovacia), poet, critic literar. Este fiul Floarei (n. Griga) și al lui Ion Șugar, miner, ambii de confesiune greco-catolică. În certificatul de naștere numele lui Ș. apare maghiarizat: Sugár János. Prin decizia Ministerului de Justiție din 24 iunie 1936 numele îi este schimbat în Ion Soreanu, dar scriitorul va semna Ion Șiugariu, Ionel Șugar, folosind și pseudonime: Sonia Mugur, Sergiu Băița, Ion Sorescu. După cursul primar urmat la Băița și la Valea Borcutului (1924–1928), face patru clase la Școala Normală din Oradea (1928–1932), apoi trece la Liceul „Emanuil Gojdu” din aceeași localitate, pe care îl va absolvi în 1936. Efectuează stagiul militar la Școala de Ofițeri de Rezervă din Ploiești (1936–1937), de unde iese cu gradul de sublocotenent. Din toamna lui 1937 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, obținând licența în 1942 cu teza *Aspectul jurnalistic în literatura modernă*. După Dictatul de la Viena este ales președinte al Asociației Studenților Refugiați din România. În intervalul 1943 – iulie 1944 funcționează ca șef de cabinet în Ministerul Culturii Naționale, condus de Ion Petrovici. Mobilizat, ia parte la luptele pentru eliberarea Transilvaniei, ajungând până la Brezno, în Slovacia, unde cade eroic. Va fi decorat post-mortem, în 1945, cu Ordinul Coroana României în grad de Cavaler. În 1956 e reînhumat în cimitirul militarilor români de la Zvolen, lângă Banská Bystrica. Debutează în 1934 la „Observatorul”, revista liceului din Beiuș, cu poemul *Imnul tinereții*. Începuturile literare îi sunt patronate de Octav Șuluțiu, profesor la liceul din Oradea. Va mai fi prezent în „Familia”, „Lucefărul”,

„Eu și Europa”, „Sentinela”, „Porunca vremii”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale” (unde în 1942–1944 ține și cronică de poezie), „Decalog”, „Pagini literare” (Turda), „Convorbiri literare”, „Meșterul Manole” (rubrica „Jurnal literar”), „Basarabia literară”, „Vremea”, „Dacia rediviva”, „Bacăul” (unde redactează în 1942–1943 rubrica „Însemnări”) ș.a.

Primul volum de versuri al lui Ș., *Trecere prin alba poartă*, apărut în 1938, vestea un poet vitalist, al extazului solar. În *Cântec de pornire la drum* autorul se recomandă: „Mai plin de soare necunoscut și cald ca o primăvară./ Când mustește viața în suflet și-n pământ [...] Mi-am îmbrăcat gândul în azur și muselină/ Și mi-am scăldat condeiu-n boare cristalină”. „Setea de viață”, dimineța, primăvara, soarele sunt sintagme-temă ale primei secțiuni. Lirica erotică din cea de-a doua parte a cărții păstrează nota extatică, într-o adolescentină „cântare a cântărilor”: metaforele naturiste potențează puritatea versurilor dedicate fetei iubite, poezia se vrea o laudă demnă de idealitatea ei. Elegiile din a treia secțiune conțin reminiscențe simboliste (Ștefan Petică, D. Anghel, G. Bacovia), dar însetatul de lumină solară, stenică, aspiră să depășească starea de *morbidezza* sau de *spleen*, așa încât textele rămân dominate de „țâșnirea vulcanică” și de „clocotul de pasiune” (Octav Șuluțiu). *Paradisul pelerin* (1942) consolidează imaginea poetului frenetic-vitalist chemat, ca perihelicul Al. Macedonski, de zboruri spre luminile celeste: „Aici e numai lupță aspră pentru soare./ În fiecare lacrimă din vis se zbate/ Chemarea înălțimilor nemuritoare”. Unele poeme anticipează patosul vânătorilor de himere din baladele poezilor Cercului Literar de la Sibiu. Poezia – tematizată în câteva piese cu aspect de artă poetică – e transcendere a „umanei făpturi” sau a „omeneștilor ape”, o „sete mai mare, mai pură”, care „ne arde, ne arde, ne arde”. Sau: „O fugă tot mai aspră după cerul pur,/ În suflet ca un roșu trandafir ardea./ Și cântecul nepământean crescut din ea/ Era balsam și hrană pentru trubadur”. Aceeași obsesie străbate, ascendent, *Țara de foc* (1943), amplă compunere scrisă în prozodie tradițională, apărută în colecția revistei „Meșterul Manole”. Poemul, o căutare a înălțimilor inaccesibile, „nu e conceput plastic, ci creat muzical-contrapunctic” (Ovidiu Papadima), folosind cu virtuozitate și eficiență laitmotivul, anticipând tehnica și chiar temele lui

Ștefan Aug. Doinaș: „– Străine, ce vezi peste ape?/ Afară tu singur nu sta,/ Ci vino de noi mai aproape./ Străinul nimic nu zicea”. Versurile din ciclul *Elegii pentru Ardeal* sunt tot niște laude, închinăte de data asta „supremei ființe ardelenе”: evocare nostalgic înflăcărată a „munților mei prieteni”, cu „pădurile, gorunii”, a minerilor, a primelor iubiri, toate acestea filtrate prin ceața luminoasă a amintirii. Cărțile tânărului Ș. anunțau un viguros poet al marilor aspirații și întrebări, care știa să evite prin muzicalitate și rigoare alunecările în retorism. Jurnalul de front – publicat postum (1968) de un bun prieten, Laurențiu Fulga, sub titlul *Carnetele unui poet căzut în război* – conține notații de pe câmpul de luptă, consemnări de lecturi făcute pe apucate, confesiuni vibrante către soție („santa Lucia”), dar mai ales trăiri pendulând între speranțe și aprehensiuni, consemnând o altă „sete”, a „nemuririi” prin operă, dar și spaima la gândul că nu își va mai putea scrie „cărțile pe care le duc sub frunte”. Jurnalul e, la rândul-i, documentul unui spirit superior frenetic: „Vezi de trăiește într-o continuă nebulie pasionată – îl îndeamnă incandescent pe un prieten –. Fii dominat de o pasiune. Numai pasionații sunt în stare să îndeplinească opere cu adevărat durabile și fecunde”. Se adaugă o carte postumă, *Iluzie și destin* (2006), cuprinzând „scrisori, album, jurnal pentru Lucia”, care aduce alte mărturii ce întregesc portretul omului Ș. Cronicile de la rubrica „Viața poeziei” din „Revista Fundațiilor Regale” lasă să se întrevadă „un critic al poeziei generației” (Mioara Apolzan), cu bune lecturi din lirica modernă română și străină, în al cărui examen fervoarea alternează, *le cas échéant*, cu negația neechivocă, într-un limbaj sobru și totdeauna urban. Câteva texte critice pot fi citite într-o culegere postumă (2006). Studiul despre G. Bacovia, editat, de asemenea, postum (2002), indică familiarizarea cu poezia și momentul simbolist, cu temele specific bacoviene (provincia, periferia, cromatica particulară etc.), întregind chipul unei mari promisiuni.

SCRIERI: *Trecere prin alba poartă*, București, 1938; *Paradisul peregrinar*, București, 1942; *Țara de foc*, București, 1943; *Carnetele unui poet căzut în război*, îngr. și postfață Laurențiu Fulga, cuvânt înainte Mihai Beniuc, București, 1968; *Sete de ceruri*, îngr. Jon Dumitru și Lucia Soreanu, München, 1985; *Țara crinilor*, pref. Al. Husar, Iași, 1997; *Viața poeziei*, îngr. Marcel Crihană, Timișoara, 1999; *George Bacovia*, pref. Titu Popescu, București, 2002; *Iluzie și destin. Scrisori, album, jurnal pentru Lucia*,

București, 2006; *Scrieri: poeme, critică literară, varia*, îngr. și postfață Lucia Soreanu, pref. Al. Husar, București, 2006.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, [*Ion Șiugariu*], F, 1938, 4–5, „Națiunea”, 1946, 23; Gh. Bulgăr, [*Ion Șiugariu*], „Cronica” (Baia Mare), 1938, 31, VR, 2000, 10–11; Pompiliu Constantinescu, [*Ion Șiugariu*], VRA, 1942, 647, 1943, 717; Al. Husar, „*Paradisul peregrinar*”, CL, 1942, 11–12; Nichifor Crainic, [*Poetul Ion Șiugariu*], G, 1943, 7; Ovidiu Papadima, „*Țara de foc*”, RFR, 1943, 8; Geo Dumitrescu, [*Ion Șiugariu*], „Victoria”, 1945, 105, ALA, 1998, 423; Perpessicius, *Două semestre de poezie*, RFR, 1946, 2; Ion Vlașiu, *În spațiu și timp*, II, Cluj, 1971, 164–168; Ștefan Bellu, *Ion Șiugariu – un poet căzut în război*, Baia Mare, 1975; ed. 2, Baia Mare, 2004; Eugen Marinescu, *Poetul-ostaș Ion Șiugariu*, București, 1975; Antonescu, *Scritori*, 111–136; Carianopol, *Scritori*, II, 30–35; Apolzan, *Aspecte*, 221–223, 315–316, *passim*; Săluc Horváth, *Ion Șiugariu*, TR, 1996, 42; *Dict. scriit. rom.*, IV, 454–456; Lucian Valea, *Generația amănată*, Cluj-Napoca, 2002, 31, *passim*; Liviu Papuc, „*Scrieri*”, RR, 2006, 3; Gheorghe Naghi, *Ion Șiugariu, poet și critic literar*, „Poezia”, 2006, 4; Ion M. Mihai, *Restituirea scriitorului Ion Șiugariu*, „Nord literar”, 2007, 1; Nadia Aurelia Roman, *Structură arhetipală în lirica lui Ion Șiugariu*, Sibiu, 2011; Scurtu, *Contribuții*, II, 202–205. *N.M.*

ȘIULEA, Ciprian (1.V.1969, Brașov), eseist, traducător. Este fiul Seviei Șiulea, contabilă, și al lui Vio-rel Șiulea, maistru. Urmează Liceul de Informatică din Brașov (1984–1988) și Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1991–1995). Funcționează ca profesor de științe socio-umane la diferite licee din Brașov (1995–1999), colaborator la „Monitorul de Brașov” (1999–2003), consilier al Uniunii pentru Reconstrucția României (2003–2004), apoi, între 2004 și 2007, ca redactor la diverse publicații din Capitală („Evenimentul zilei”, „Banii noștri”, „Prezent” ș.a.). Din 2007 se dedică profesiei de traducător. Debutează editorial cu volumul *Retori, simulacre, imposturi. Cultură și ideologii în România* (2003), pentru care a fost distins cu Premiul revistei „România literară” și cu Premiul ASPRO. E prezent în „Interval”, „Vatra”, „Astra”, „Erată”, „Adevărul literar și artistic”, „Observator cultural”, „Timpul” ș.a.

Cele șase eseuri din *Retori, simulacre, imposturi* dezvăluie un autor format la ceea ce Paul Ricoeur numea „școala suspiciunii”, pentru care tema fundamentală de reflecție este ecartul dintre premisele explicite („raționale”) și presupuzițiile latente ale proiectelor socioculturale. Metoda lui Ș. va consta, așadar, în identificarea articulațiilor ideologice

subterane ce susțin diferitele tipuri de discurs din România comunistă și postcomunistă, urmată de confruntarea acestora cu ceea ce e oferit publicului. Primele două eseuri, *Saivane și piramide* și *Comunismul în texte dramatice*, sunt mai puțin convingătoare: în primul caz din cauza banalității tezei (arhitectura comunistă ca expresie a mecanicii sistemului totalitar), în celălalt pentru că se ignoră ambivalența discursivă a scrierilor dramatice semnate de Teodor Mazilu, D. R. Popescu și D. Solomon, pe care Ș. îi consideră „trei autori poststalinisti”. În consecință, centrul de greutate al cărții se deplasează către celelalte patru texte, care evidențiază situarea autorului de partea unui pragmatism sui-generis. Astfel, eseistul analizează trei mostre de discurs (pseudo)liberal din România postcomunistă (Adrian Marino, Horia-Roman Patapievici și Ion Bogdan Lefter), demonstrând faptul că, fie din resentiment, fie dintr-un optimism utopic, orientările declarat democratice și europene din cultura română recentă sunt adesea parazitare de elemente premoderne, uneori chiar de impulsuri fundamentale. În opoziție cu această proliferare a „simulacrelor” ideologice, Ș. pledează, în eseul central al cărții (*Maiorescu și românii*), pentru o întoarcere la modelul maiorescian, nu înainte de a întreprinde el însuși o amplă reconstrucție/reactualizare a proiectului cultural inițiat de mentorul junimist. Aici comentatorul substituie decupajele conceptuale anterioare ale proiectului maiorescian – polarizate sub forma opoziției dintre „vechi” și „nou” (conservatori/liberali, tradiționaliști/moderniști, naționaliști/europeniști etc.) – prin antagonismul dintre „pragmatism” (Maiorescu) și „ideologie” („forme fără fond”). Din unghiul acestui „pragmatism” sunt evaluate nu numai succesul doctrinei maioresciene, ci și eșecurile „ideologiilor” contemporane. Împreună cu alți colegi de generație, Ș. a coordonat volumul colectiv *Iluzia anticomunismului* (2008), care analizează critic raportul de condamnare a comunismului în România al Comisiei Prezidențiale conduse de politologul Vladimir Tismăneanu. În propria contribuție la volum eseistul conchide că actul de condamnare a comunismului în România este „mărturia eșecului societății civile românești de a pune în practică alt set de valori decât cel care, doar aparent, este condamnat cu atâta fermitate în acest *Raport final*”. A coeditat, de asemenea, o antologie de texte ale grupului de critică socială

CriticAtac (2011). Ș. a tradus în românește opere ale unor autori importanți de limbă engleză – Francis Scott Fitzgerald, Aldous Huxley, George Orwell, Jack Kerouack, John Cheever, Doris Lessing, Irvine Welsh, Alan Sillitoe ș.a.

SCRIERI: *Retori, simulacre, imposturi. Cultură și ideologii în România*, București, 2003. **Ediții, antologii:** *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu*, Chișinău, 2008 (în colaborare cu Vasile Ernu, Costi Rogozanu și Ovidiu Țichindeleanu). **Traduceri:** John Cheever, *Bullet Park*, Iași, 2007; *Povestiri*, Iași, 2011; F. Scott Fitzgerald, *Cei frumoși și blestemați*, Iași, 2008; *Dragostea ultimului magnat*, Iași, 2010; Jack Kerouack, *Și hipopotamii au fiert în bazinul lor*, Iași, 2009; *Oceanul e fratele meu*, Iași, 2012; Irvine Welsh, *Dacă ți-a plăcut școala, munca o să-ți placă și mai mult*, Iași, 2009; *Acid House*, Iași, 2010; *Varză reîncălzită*, Iași, 2010; Aldous Huxley, *Cântec de lebedă*, Iași, 2010; George Orwell, *O gură de aer*, Iași, 2010; Doris Lessing, *Carnetul auriu*, Iași, 2011; Alan Sillitoe, *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*, Iași, 2012; *Sâmbătă seara, duminică dimineața*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Adevărul Maiorescu*, RL, 2003, 22; Nicoleta Cliveț, *Un maiorescian consecvent*, ALA, 2003, 679; Andrei Terian, *Critică și ideologie*, E, 2003, 7–8; Gabriel Andreescu, *Cultură și impostură în România*, TP, 2004, 10; Cistelean, *Al doilea top*, 200–202; Cristea-Enache, *București*, 666–680; Ovidiu Șimonca, „*Iluzia anticomunismului*”, o carte despre Raportul Tismăneanu, OC, 2008, 449; Sorin Adam Matei, *Condamnarea comunismului 2.0*, OC, 2008, 451; Horațiu Pepine, *Despre anti-anticomuniști*, „Idei în dialog”, 2008, 12; Iulia Popovici, *Antologia unei reflecții critice*, OC, 2012, 352. **A.T.**

ȘLAPAC, Florin (13.III.1952, Constanța – 12.III.2014, Constanța), prozator, poet, traducător. Este fiul Filomenei (n. Bardi) și al lui Spiridon Șlapac, contabil. Urmează cursurile școlii elementare și pe cele liceale la Constanța (1959–1971), apoi Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1971–1975), specializându-se în limba și literatura engleză. Va fi profesor la Constanța (1975–1991), ulterior redactor la Editura Pontica (1992), la „Tomis” (1993–1999) și redactor-șef la „Amphion” (din 1999). Debutază cu poezie la revista școlară „Zări albastre” în 1968, iar editorial în 1974, în volumul colectiv *Caiete de poezie*, publicat de Editura Eminescu. Mai e prezent în „Ateneu”, „Cronica”, „Contrapunct”, „Luceafărul”, „Familia”, „Tribuna”, „România literară”, „Contrafort” ș.a. I s-au decernat Premiul revistei „Tribuna” (1986), Premiul Filialei

Dobrogea a Uniunii Scriitorilor (1995, 2006), Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler ș.a.

În romanul de debut al lui Ș., *Matei și Eva*, apărut în 1985, doi adolescenți descoperă lumea labirintică, iar aventurii lor inițiatice îi corespunde aventura stilistică a autorului: compoziția polifonică, distribuția pe mai multe voci a discursului narativ susțin un recital livresc ludic și caricatural, cu numeroase accente parodice, în care se întâlnesc istorisirea sadoveniană cu basmul eroicomic, exuberanța rabelaisiană cu fabulosul arghezian. *Jucăria* (1989), roman despre dictatură, lipsit de determinări spațio-temporale concrete, reconstituie o atmosferă halucinantă, cu origini în proza lui Franz Kafka și în aceea sud-americană. Printr-un experiment textualist, lumea se zămisleşte din jocul întâmplător al cuvintelor, iar dinamica stilului care înregistrează destrămarea universului absurd și grotesc contrabalansează în parte imobilismul oamenilor incapabili de evoluție. Cele unsprezece proze scurte din *Centrul schimbător al atenției* (1990), mai degrabă descriptive decât narrative, acumulează percepții și înregistrează febril detalii ale lumii exterioare, pentru a pune în lumină mecanismul esențial al producerii textului prin notarea ecoului interior al informațiilor despre realitate. Roman al așteptării, *La inima fermecată* (1995), apropiat întrucâtva de scrierile autorilor din Școala de la Târgoviște, în care tehnica narativă reprezintă chiar substanța operei, urmărește existența apăsătoare a două femei marcate de neliniște, singurătate și neîmplinire. Fragmente dispartate de realitate sunt montate discontinuu prin procedeul flashului cinematografic, iar naratorul se mulțumește să consemneze cu precizie ceea ce intră în câmpul său vizual, fără a oferi o percepție unificatoare asupra lucrurilor și fără a urmări sensul de profunzime al evenimentelor. Poemul *Zăpodie* (1996), asamblare de secvențe din povești cunoscute, se singularizează în scrisul lui Ș. ca gen literar, dar nu și ca manieră de a fi, căci o dată în plus epicul se subordonează rostogolirii halucinante a cuvintelor. Creaturile fantastice există prin magia verbului ordonator, capabil să instituie realitatea, peripețiile eroului, care străbate ținuturi fabuloase și înfruntă vrăjitori, zmei și balauri pentru a-i veni în ajutor împăratului amenințat de o făptură malefică, sunt mai degrabă un pretext pentru regizarea, cu inventivitate debordantă și cu plăcere ludică, a

unui spectacol lingvistic asemănător celui oferit de Anton Pann sau de Ion Budai-Deleanu, de Ion Barbu sau de Ștefan Agopian. *Fără pereche* (2000), roman al abandonului și al eșecului existențial, aduce în scenă personaje indecise, debusolate: un pianist bătrân, o femeie trecută, un obișnuit al cafenelelor, un pustnic, care rătăcesc, lipsite de repere, într-o lume absurdă și caută să evadeze în spațiul oniric în încercarea lor zadarnică de a-și alunga singurătatea. Cu o operă textualistă în spiritul, nu doar în litera sa, Ș. se dovedește a fi unul dintre cei mai interesanți autori ai generației '80. Bun cunosător al literaturilor de expresie engleză, a tradus texte de factură diferită, de la romane polițiste la SF, precum și scrieri ale unor autori contemporani (Malcolm Lowry, William Trevor, Charles Bukowski) care se remarcă prin scriitura lor dificilă, dispusă pe mai multe paliere stilistice și narrative, cu limbaj aluziv și ludic, recreate impecabil în românește.

SCRIERI: *Matei și Eva*, Cluj-Napoca, 1985; ed. pref. Evelina Cărligeanu, Constanța, 1999; *Jucăria*, Cluj-Napoca, 1989; ed. Pitești, 2000; *Centrul schimbător al atenției*, București, 1990; *La inima fermecată*, București, 1995; *Zăpodie*, București, 1996; ed. Constanța, 2000; *Salonul refuzaților*, Constanța, 1998; *Fără pereche*, București, 2000. **Traduceri:** Raymond Chandler, *Fereastra de la etaj*, București, 1994, *Femeia din lac*, București, 1994; Isaac Asimov, *Curenții spațiului*, București, 1994; Norman Spinrad, *Copiii din Hamelin*, București, 1997; Nevil Shute, *Ultimul țărnuș*, București, 1997; Malcolm Lowry, *Sub vulcan*, pref. trad., București, 1999; William Trevor, *Citindu-l pe Turgheniev*, Iași, 2002; Charles Bukowski, *Femei*, postfață Călin Andrei Mihăilescu, Iași, 2003; Tim O'Brien, *Vrăjitorul*, Iași, 2004.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Să povestim de luni până duminică*, RL, 1986, 35; Liviu Petrescu, *Universul prozatorului*, TMS, 1986, 10; Bogdan Ghiu, *Mai multe „realisme”*, CNP, 1990, 10; Mircea Vasilescu, *Exerciții și probleme*, CNP, 1990, 29; Florin Berindeanu, *Narațiunea deviată*, CNP, 1991, 10; Doina Jela, *Proza scurtă ca vocație asumată*, TMS, 1991, 5; Petras, *Lit. rom.*, 107–110; Constantin Dram, *Proba de virtuozitate*, CL, 1996, 6; Horia Gârbea, *Arta subtilă a refuzului*, CRC, 1998, 8; Andreia Deciu, *Riscul gazetarului*, RL, 2000, 10; Bucur, *Poeți optzeciști*, 214–215; Dimisianu, *Lumea*, 484–487; Roxana Răcaru, *Cartografii și (re)orientări critice*, RL, 2001, 29; Oțoiu, *Proza*, I, 106–109, *passim*, II, *passim*; Vasile, *Proza*, 272–285; Maria-Ana Tupan, *Un prozator pentru postmodernitate*, VR, 2002, 10–11; Petras, *Cărțile*, 186–188; Vasile, *Lumea*, 202–206, 370–373; Popa, *Ist. lit.*, II, 839–842. **A.C.**

ȘLEAHTIȚCHI, Maria (17.I.1960, Ștefănești–Soro-ca), poetă, critic și istoric literar. Este fiica Zinaidei (n. Moraru) și a lui Neculai Guțanu, agricultori. Urmează școala medie în satul natal (1967–1977) și Institutul Pedagogic „Alec Russo” din Bălți (1977–1981). În 1991 își susține teza de doctorat la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Chișinău. Profesoară de liceu în Bălți (1981–1984), devine, la institutul absolvit, asistent (1984), lector (1986), conferențiar (1996), profesor, șefă a Catedrei de literatură română și universală (2000), decan al Facultății de Filologie (2000–2010), prorector (2010–2012), iar din 2012 director al Departamentului Cercetare și Inovare al Universității de Stat din Chișinău. Din 1986 se implică în conducerea cenaclului social-politic și literar-artistic Vatra. Debutează cu cronică literară, în 1986, la revista „Învățământul public”, iar editorial în 1998 cu volumul de versuri *O săptămână de poeme nescrise*. Împreună cu Nicolae Leahu, scrie „eseul dramatic” *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*, pus în scenă mai întâi la Teatrul Național „V. Alecsandri” din Bălți (2000) și publicat în 2001. Începând din 1995, alături de Mircea V. Ciobanu și de Nicolae Leahu, editează revista „Semn”, la care e redactor-șef adjunct, iar între 2010 și 2012 este redactor-șef la „Noua revistă filologică”. Colaborează cu versuri, studii, articole și cronici la „Literatura și arta”, „Basarabia”, „Timpul” (Chișinău), „Contrafort”, „Metaliteratură” ș.a., precum și la „Convorbiri literare”, „Dacia literară”, „Poesis” ș.a. De asemenea, figurează în antologii de poezie (*Ars amandi*, 2002, *Singular Destinies*, 2003), precum și cu studii în volume colective (*Limbaje și comunicare*, 1997, *Expresie și sens*, 1999, *Orientări artistice și stilistice în literatura contemporană*, 2003, ș.a.). A fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1998, 2002), Premiul Ministerului Culturii din Republica Moldova (2000), Premiul revistei „Convorbiri literare” (2003), Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Chișinău (2008, 2011) ș.a.

Alăturată, în parte justificat, generației '80, Ș. se manifestă liric discret, dar inconfundabil, cu „o mare forță de erupere în metaforele ei condensate până la temperatura critică” (Emilian Galaicu-Păun). *O săptămână de poeme nescrise* propune o regândire a ipostazelor feminității în variantă postmodernistă, aprofundând în special dimensiunea

creativității feminine. Eul existențial se confundă deseori cu eul scriptural, procedeele textuale capătând valențele unor acte ontologice. Relevant este poemul *meta-morfoza*, în care Ș. propune o încercare de reinventare în cheie postmodernistă a mitului păsării Phoenix, aici fiind vorba despre un eu feminin supus unei operații complicate de retușare și machiaj: „în sfârșit le dau culoare/ le aplic farduri/ rimel// am mai lipit pe ici/ am mai boldit pe dincolo/ am mai tras câteva tivuri/ am mai dres am mai tocmit/ sunt gata”. Placheta de versuri *Oleandrii mă strigă roz* (2010) continuă, în parte, pe linia aceleiași poetici, fiind perpetuate unele idei de factură postmodernistă, citite în manieră proprie, precum înțelegerea lumii ca text în care emoția se artificializează („lume de hârtie,/ cu uși ferestre de hârtie, tavan și dușumea/ se fac fișic ideile noastre/ singurătățile/ angoasele crispările/ din care descojim manierat/ aproape aristocratic semințe poetice”), pielea transformată în pergament și poemul devenit palpabil, obiectual („el fumează la geam/ un poem despre timp”) sau tentativa de a reconstrui gradul zero al scriiturii feminine („fac dragoste cu toate personajele mele”). Totul se feminizează („plopoicele hermafrodite” sunt o alternativă la „plopul fără soț” eminescieni), privirea se concentrează asupra intimității casnice, întrevăzând partea ascunsă, de ordin metafizic, a obiectelor înconjurătoare. Astfel, pregătirile de Paști, enumerate prin tehnica bricolajului („miel pus la saramură cu mirodenii frunză de dafin busuioc maghiran”), se transformă într-o rugăciune de iertare a păcatelor lui Iuda: „iartă-i regretul și teama/ și-alegerea/ frânghie trainică copac viguros// îndură-te doamne că doar nu mai ai nevoie de el/ scoate-i din ștreang trupul uscat”. În demersul critic din *Jocurile alterității* (2002) Ș. asociază unor procedee actuale de abordare a textului – critica arhetipală, hermeneutica, psihocritica – un efort propriu de stabilire a identității scriitorului comentat. „Fețele alterității” sunt urmărite de la romantism la postmodernism, în încercarea de descifrare a procesului scrierii, iar „momentele inițiatice” ale unui autor ori „jocurile limbajului” sunt puse în discuție cu acuitate. Eseurile din *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în post-comunism* (2007) investighează fenomenul literar și cultural din stânga Prutului de după căderea comunismului. Adoptând metoda de tip *close reading*

și analiza tematică, Ș. atinge câteva problematice care vascularizează societatea posttotalitară: relația dintre scriitor și ideologie, compromisul intelectual (analizat prin prisma publicisticii lui Ion Druță, interpretată ca un discurs antinațional), problema receptării operei de artă și rolul scriitorului în noul regim politic, de factură democratică, sau provocările culturii în economia de piață. Autoarea analizează, în primă instanță, câțiva scriitori și critici literari din generația '60 care s-au reinventat sau au fost redescoperiți în postcomunism, de remarcat fiind articolul *Brand-ul Guguță*, în care este chestionat un fenomen sociocultural, și anume transformarea unui personaj literar în emblemă identitară sau în marcă comercială. Cea mai mare parte a cărții este dedicată scriitorilor optzeciști, considerați o dovadă a sincronizării literaturii din Basarabia cu literatura română, Ș. continuând cu scriitori și critici literari din „noul val” nouămiist. În ultima parte se preocupă de procesul de integrare și sincronizare a literaturii din Basarabia cu fenomenul cultural românesc și european, subliniind importanța presei culturale, a traducerilor sau aportul colaborărilor editoriale. Alcătuit dintr-o serie de articole, cronici de întâmpinare și anchete publicate în presa literară, demersul critic elaborat de Ș. rămâne, în cele din urmă, unul eterogen, fără mare miză teoretică și fără deosebită capacitate de sinteză. Construcția dramatică din *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele*, ambițioasă, apelând și ea la mijloace postmoderniste, evită trimiterele biografice obișnuite, pentru a configura un portret al lui Eminescu dintr-o perspectivă tensionată, actuală, fidelă până la un punct unui nucleu existențial real.

SCRIERI: *O săptămână de poeme nescrise*, Chișinău, 1998; *Cvartet pentru o voce și toate cuvintele* (în colaborare cu Nicolae Leahu), Chișinău, 2001; *Jocurile alterității*, Chișinău, 2002; *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*, Iași, 2007; *Oleandrii mă strigă roz*, Chișinău, 2010.

Repere bibliografice: Emilian Galaicu-Păun, *O săptămână de poeme citite*, „Flux”, 1998, 20 noiembrie; Alex. Ștefănescu, *Cărți primite la redacție*, RL, 1999, 1; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, III, 198-199; George Bădărau, *Modernism-postmodernism*, CL, 2000, 2; Vladimir Beșleagă, *Literatura într-o zonă a ultraparadoxurilor și într-un timp al supraabsurdului sau Acest nesfârșit tunel al tranziției...*, „Sud-Est”, 2002, 4; Oana Boc, *Ipostazele alterității*, „Piața literară”, 2002, 17; Adrian Ciubotaru, *Identitate și alteritate sau Un alt fel de a face critică*, CF, 2002, 6; Lucian Vasiliu, *Adnotări fulgurante*,

CL, 2002, 8; Vitalie Răileanu, „*Jocurile alterității*”, RLSL, 2003, 5-6; Burlacu, *Textistențe*, I, 215-219; Vitalie Ciobanu, *Noua literatură din Basarabia – exigențe fertile*, CF, 2008, 11-12; Lucia Țurcanu, *Chemarea oleandrilor*, „Jurnal de Chișinău”, 2010, 2 august; *Dicț. Chișinău*, 511-512; Rachieru, *Poeți Basarabia*, 614-617. **R.Z., Mr.M.**

ȘLEAHU, Samson (20.VII.1915, Călărași-Ungheni – 27.III.1993, Chișinău), prozator. Este fiul lui Herșcu Șleizer, negustor. A urmat, la București, Școala de Arte și Meserii. Stabilite la Chișinău, activează în mișcarea comunistă ilegală și, înrolat în armata sovietică, ia parte la al Doilea Război Mondial. La începutul anilor '50 muncește în construcții, iar din 1957 face parte din colegiul de redacție al revistei „Dnester”.

Ș. debutează în 1946 cu articole pe teme de actualitate și cu proză scurtă. Prima carte a lui Ș., *Ziditorii* (1950), este o culegere de nuvele care are ca temă activitatea de pe șantierele postbelice, abordarea conformându-se liniei ideologice a acestei epoci. Și romanul *Mahalaua de jos* (1963) încearcă să literaturizeze, cu toate poncifurile realismului socialist, efectele în plan moral ale muncii de reconstrucție. De asemenea, în alte cărți, precum *Tovarășul Vanea* (1956), *După război* (1957), *Hăul* (1968), *Și luna era ca o gură de tun...* (1970), *Omul de încredere* (1974), autorul vehiculează agresiv clișee tematice și de „reflectare” a realității pe care le impunea politica literară oficială. Ș. este unul din numeroasele cazuri de autori care fie, mai rar, au crezut în noul regim, fie, de obicei, au răspuns prompt, docil, stăruitor comenzilor propagandistice. A scris și literatură pentru copii și tineret: *Cel Ion cu ghinion* (1961), *Dragoste târzie* (1966) ș.a.

SCRIERI: *Ziditorii*, Chișinău, 1950; *Licurici*, Chișinău, 1955; *Tovarășul Vanea*, Chișinău, 1956; *După război*, Chișinău, 1957; *Oameni trecuți prin foc*, Chișinău, 1960; *Cel Ion cu ghinion*, Chișinău, 1961; *Mahalaua de jos*, Chișinău, 1963; *Dragoste târzie*, Chișinău, 1966; *Hăul*, Chișinău, 1968; *Și luna era ca o gură de tun...*, Chișinău, 1970; *Camertonul pierdut*, Chișinău, 1972; *Omul de încredere*, Chișinău, 1974; *Din carnetele scriitorului*, Chișinău, 1977; *Scrieri*, I-II, pref. H. Corbu, Chișinău, 1979.

Repere bibliografice: A. Sadovnic, *Maturitate*, Chișinău, 1967, 315-325; Ion C. Ciobanu, *Tăria slovei măiestrite*, Chișinău, 1971, 196-200; Vasile Coroban, Samson Șleahu, în *Profiluri*, 603-612; Ion Racul, *Literatura și viața poporului*, Chișinău, 1973, 191-211, 275-287; Andrei Hropotinschi, *Revelația slovei artistice*, Chișinău, 1979, 142-159; H. Corbu, *Scriitorul*

și procesul literar, Chișinău, 1980, 395–421; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 284; *Dicț. Chișinău*, 512–513. **N.B.L.**

ȘOAPTE LITERARE, publicație apărută la Craiova, lunar, din aprilie 1931 până în decembrie 1932. Primele nouă numere poartă subtitlul „Revistă eclectică”, numărul 10–11/1932 are titlul „Drumul vremii”, de la numărul următor până la numărul 15–19/1932 subtitlul fiind „Revistă literară, artistică, socială”, iar pentru numărul 20–21/1932 „Revistă de literatură și artă”. Director: Marin I. Bellu. Redactori: Agripina Anastasescu și N. Blagoe. Deși își propun să fie sincroni cu devenirea continuă a artei, deși exaltă „puterea creatoare”, „exuberanta vitalitate”, „entuziasmul creator” și declară că nu sunt nici moderniști, nici tradiționaliști, redactorii, admiratori ai lui Mihail Dragomirescu și ai lui Nicolae Iorga, se situează pe poziții tradiționaliste prin tot ceea ce selectează. Cei mai prestigioși colaboratori sunt Radu Gyr și Mihail Dragomirescu. Radu Gyr publică poeziile *Murea un om în codru*, *Baladă* și *Grădina*, iar Mihail Dragomirescu unele fragmente din romanul *Cumpăna*. Versuri mai semnează Marin I. Bellu, Dem. Bassarabeanu, George Dan, Mihai Novac, George Dumitrescu ș.a. Cu proză figurează N. Blagoe, Marin I. Bellu, Agripina Anastasescu, Dem. Bassarabeanu, Petruș Ionescu, Paul Daniel, Const. Barcaroiu. Lui Camil Petrescu i se republică tabloul VIII din piesa *Danton*. Cronica literară este susținută de Marin I. Bellu, Agripina Anastasescu și Mircea Vlasto. Raul Teodorescu traduce o poezie a lui Carducci. Revista mai publică trei interviuri cu Mihail Dragomirescu, recenzii, epigrame, anecdote. Alți colaboratori: Const. Jaleș, V. Gheorghiu, Const. Nutzescu, V. G. Dimitriu, Florica Obogeanu, Mihail Ilovici. **A.P.**

ȘOIMARU, Tudor (pseudonim al lui Gheorghe Drăgușanu; 29.XII.1898, București – 18.IX.1967, București), dramaturg, gazetar, prozator. Urmează liceul la Pitești, apoi începe studii universitare în Franța (fără a le finaliza). Debutează ca ziarist în 1918, în „Cronica” (Iași). A fost redactor la „Universul”, „Dreptatea” (1937), „Adevărul”, „România literară” (1938), a publicat articole, interviuri cu scriitori români și francezi, reportaje, note de călătorie, cronici dramatice în „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Mișcarea literară”, „Adevărul” (unde semna rubrica intitulată „Cronica evenimentelor externe”) și „Dimineața”, la suplimentul

literar al cotidianului „România nouă”, „Lumea” (1926), „Aurora”, „Dreptatea” (1927), „Viața literară” (rubrica „Cronici franceze”, în 1927), „România”, „Bis”, „Gazeta literară” ș.a. Gazetar cultural harnic și iscusit (E. Lovinescu notează în agendele sale că Ș. tocmai se întorsese de la Paris „cu cincisprezece interviuri de la avantgardisti”), de orientare mai degrabă promodernistă și antigândiristă, a condus, împreună cu Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Pompiliu Constantinescu, revista „Kalende” (noiembrie 1928–martie 1929), iar împreună cu L. G. Legrel a condus un timp revista satirică „Încotro?” (1937–1938). Personaj rafinat, cultivat și informat, cu obișnuința prezentabilității mondene (Șerban Cioculescu și-l amintește ca pe un „tinerel firav, de 30 de ani, grijuliu de fizicul și de garderoba sa, dintre cele mai asortate cu costume de stofă englezească, cu cămăși de poplină și cu o vastă panoplie de cravate de mătase în toate culorile și desenele”, menționând și că „era călătorit și la curent cu scriitorii francezi la modă: Montherlant, Morand, Maurois, Mauriac, Giraudoux, Cocteau și prietenul acestuia, prea curând dispărutul Raymond Radiguet”), publicist priceput, dar nu și posesor al unui talent creator deosebit, Ș. a nutrit și preocupări propriu-zis literare, rămase însă neconcretizate prin realizări concludente. A frecventat cenaclul Sburătorul (cu mai multă asiduitate în anii 1925–1929), iar în agendele lovinesciene e consemnat, de pildă, faptul că Ș. i-a citit criticului fragmente dintr-un roman care ar fi urmat să se intituleze *Stârpitura*. Proză scurtă (*Idilă*, *Tantal*, *Noua Eneidă*) i-a apărut în „Kalende”; sunt piese de un fantezism colorat cu umor, vădind – după cum remarcă tot Șerban Cioculescu – înclinația către pastişă și parodie. Autorul a mai publicat *În halat și papuci* (1933, în colaborare cu Victor Rodan și L. G. Legrel), o carte de divertisment umoristic, cu portrete ale unor politicieni români, apoi, în 1936, un volum de reportaj (*Constanța*), iar în 1938 unul de publicistică, *Istoria vieții publice în România*, lucrarea fiind ilustrată cu reproduceri ale unor caricaturi de presă de la cumpana veacurilor XIX și XX. Adevăratul debut literar al lui Ș. s-a produs însă în ipostaza de dramaturg, cu piesa *Furtună în Olimp* (reprezentată pe scena sălii Studio a Teatrului Național din București în stagiunea 1945–1946 și editată în 1946). (O ipoteză ar fi că piesa aparținea lui I. Anestin, care, proscris fiind, nu mai putea s-o semneze.) În ultimele două

decenii de viață scriitorul a mai dat câteva piese de teatru (antologate, majoritatea, într-un volum din 1966), două biografii documentar-semiromanțate, *Grigore Manolescu* (1959) și *Cezar Bolliac* (1962), și a semnat adaptări, localizări și traduceri de scrieri pentru teatru, din franceză singur (Romain Rolland), iar din limba rusă etc. în colaborare (Aleksii Arbusov, Vsevolod Vișnevschi ș.a.), fiind de presupus că el își asuma doar stilizarea textului. Un roman istoric, *Cântece și flăcări*, a apărut postum, în 1968. I s-a decernat Premiul de Stat pentru piesa *Afaceriștii*.

Volumele de publicistică ale lui Ș., anterioare debutului ca dramaturg, nu sunt cu totul lipsite de interes. *Constanța* este un reportaj parțial liric, în majoritate ironic sau focalizat pe pitorescul „exotic” dobrogean, formulat în registru burlesc, satiric, monden sau intimist, o scriere, în parte, deschizătoare de drum pentru o publicistică turistică. Sunt observate orașul, oamenii (localnicii și vilegiaturişti), comunitățile etnice, mentalitățile, obiceiurile, „folclorul” și tabieturile vilegiaturii, flirtul etc., aseasonate cu anecdote de „culoare”, cu umor și melancolie. Caracteristică pentru dramaturgia lui Ș. este combinarea meșteșugului teatrului bulevardier cu un vizibil compromis față de comandamentele extraliterare, impuse politic, ale artei de propagandă, pe coordonatele realismului socialist. Limitele talentului dramaturgic sunt evidente și, deși recurge la un instrumentar adecvat, rezultatul rămâne modest: un teatru cel mult agreabil, docil-convențional în formulele epocii și care a trecut rapid în uitare. De fapt, plierea la exigențele factorului politic s-a manifestat ceva mai târziu, după 1948. Piesa de debut, *Furtună în Olimp*, dă glas unei poziții anti-războinice, larg răspândită în epocă. Probabil după modelul lui Jean Giraudoux (*La Guerre de Troie n'aura pas lieu*), dar într-un registru mai degrabă burlesc, Ș. a compus o satiră dramatizată, de altfel convențională, cu un dialog spumos și replici ingenioase etc., utilizând personaje și motive împrumutate din mitologia greco-latină. *Când înfloresc anemonele* (1948) este o comedie lirică. Tot conformistă este piesa *Afaceriștii* (reprezentată la Teatrul Municipal din București în stagiunea 1952–1953, publicată în 1953), satiră anticapitalistă vizând corupția, venalitatea și imoralitatea demnitarilor din epoca lui Carol al II-lea. Combinație stângace de teatru de bulevard și de veștejire vehementă a

racilelor societății interbelice, *Afaceriștii* a fost promovată și elogiată în epocă, dovedindu-și însă ulterior perisabilitatea. *Albăstrelele* (editată în 1955) este o „localizare după o schiță de I. Gorelov”. Alte piese ale lui Ș. au ilustrat formula reconstituirii istorice dramatizate, încercând – cu rezultate de asemenea modeste – resuscitarea pilduitoare a unor momente din istoria națională (*Povestea Unirii*, focalizată pe perioada premergătoare unirii Moldovei și Munteniei din 1859 și reprezentată în premieră în contextul centenarului evenimentului) ori universală (*Zorile Parisului*, evocare dramatică a Comunei din 1871). O „dramatizare liberă”, *Ce naște din pisică*, după *Ciocoii vechi și noi* de N. Filimon, redactată cu iscusință și cu oarecare farmec în restituirea atmosferei, a fost reprezentată în 1954 la Iași. Tot atmosfera este punctul forte al ultradocumentatului roman istoric *Cântece și flăcări*, compunere altfel stufoasă și dezlănțată, învederând strădania de a reînvia în chip edificant perioada care a precedat Unirea Principatelor.

SCRIERI: *În halat și papuci* (în colaborare cu Victor Rodan și L. G. Legrel), cu caricaturi de A. Dragoș și I. Anestin, București, [1933]; *Constanța*, cu fotografii de N. Tomescu, București, 1936; *Istoria vieții publice din România*, București, 1938; *Furtună în Olimp*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1946; *Afaceriștii*, București, 1953; *Aranjamentul lui Pangrati*, București, 1953; *Albăstrelele*, București, 1955; *Grigore Manolescu*, București, 1959; *Cezar Bolliac*, București, 1962; *Teatru*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1966; *Cântece și flăcări*, București, 1968.

Repere bibliografice: Dragoș Vrâncanu, „*În halat și papuci*”, CRE, 1933, 1 964; Pompiliu Constantinescu, „*Constanța*”, VRA, 1936, 431; Călinescu, *Opere*, III, 244–246; Șerban Cioculescu, [Tudor Șoimar], ADV, 1936, 16 034, „Semnalul”, 1946, 1332; Streinu, *Pagini*, V, 221–223; Silviu Iosifescu, „*Când înfloresc anemonele*”, CNT, 1948, 85; Radu Beligan, *Teatrul Municipal: „Afaceriștii”*, CNT, 1953, 22; Ecaterina Oproiu, „*Afaceriștii*”, RMB, 1953, 2 675; Virgil Brădățeanu, *Spectacolul cu piesa „Ce naște din pisică”*, CNT, 1955, 24; Vicu Mîndra, „*Zorile Parisului*”, GL, 1956, 1; Radu Popescu, „*Zorile Parisului*”, CNT, 1956, 1; Râpeanu, *Noi*, 179–186; Florin Faifer, „*Teatru*”, IL, 1967, 3; Brădățeanu, *Viziune*, 72–76; Cioculescu, *Amintiri*, 225–229; Alexandru Melian, *Tudor Șoimar*, CNT, 1988, 7; Lovinescu, *Sburătorul*, I, 102, 107, *passim*, II, 11, 12, *passim*, III, 127, 265, 338, 339, V, 306; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 456–457. **N.Br.**

ȘOIMESCU, Ioan N. (1826 – 15.II.1890, București), autor dramatic, publicist. Era fiul Anghelicăi și al lui Nicolae Șoimescu, „polcovnic de județ”, și fratele scriitorului Sava N. Șoimescu. După studii făcute

la București și la Paris, unde își ia licența în drept în 1857, Ș. va fi avocat, procuror general, apoi senator.

Cu preocupări de cercetare a izvoarelor istorice, publicând, între altele, *Istoria generală a românilor din amândouă Daciile* (I–III, 1889), dar fără a dovedi rigoare și spiritul critic necesar, Ș. a ales să caute și subiecte literare în acest domeniu. *Moartea lui Radu VII de la Afumați* (1854), dramatizare în versuri după un roman omonim de H. Buvelot și Ștefan Andronic, are o acțiune axată pe confruntarea a două categorii morale: cei buni, cinstiți, bravi, patrioți (domnitorul și ai săi) și cei răi, urâți la suflet și violenți (conspiratorul Drăgan și complicitii). Personajele țin discursuri emfatiche, sunt facile, confecționate. Prozodia e silită, limba improprie, stilul grandilocvent. În tragedia în versuri *Constantin Basarab Brâncoveanu* (1877) răul (Cantacuzinii) distruge binele (Brâncoveanu), într-o desfășurare barocă, vădind aceeași înclinație către spectaculos. *Diurpaneu, ultimul decebal al Daciei* (1879) este o evocare imaginară a înfrângerii dacilor în ultimul război cu romanii. Ș. a scris și o epopee, *Daciada* (1885), nereușind decât o relatare plată, lipsită de fior poetic, a istoriei până la Mihai Viteazul. *Impresiuni și noțiuni*, un text manuscris din 1864, conține și un capitol de estetică, în care se încearcă o definire nuanțată a frumosului și se fac reflecții sensibile, aplicate asupra simbolului poetic. Mai interesante par a fi manuscrisele sale în limba franceză. *Voyage à Rome*, datând tot din 1864, cuprinde descrieri, impresii și divagații erudite. Ș. a mai publicat câteva traduceri din romanistici francezi (Chateaubriand ș.a.).

SCRIERI: *Moartea lui Radu VII de la Afumați*, București, 1854; *Constantin Basarab Brâncoveanu*, București, 1877; *Diurpaneu, ultimul decebal al Daciei*, București, 1879; *Daciada*, București, 1885; *Domnul B. P. Hășdeu și Radu-Negru, fondatorul Țării Românești*, București, 1886. **Traduceri:** A. Cuvelier și Leopold, *Macabeii sau Luarea Ierusalimului*, București, 1849, *Jertfa lui Avram*, București, 1851; Jules Sandeau, *Damicela de Kerouar*, București, 1852; Chateaubriand, *Aventurile celui din urmă Abenseragiu*, București, 1852, *Natchezii*, I–III, București, 1854.

Repere bibliografice: A. D. Xenopol, „*Istoria generală a românilor din amândouă Daciile*”, „Arhiva”, 1899–1890, 315–349; Ioan N. Șoimescu, „Revista societății Tinerimea Română”, 1896, 2; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 49–52; Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu*, 262–264; Brădăceanu, *Drama*, 121–123; *Dicț. lit.* 1900, 832–833. **C.T.**

ȘOIMESCU, Sava N. (14.XI.1837, Văleni, j. Dâmbovița – 2.V.1899, București), poet, autor dramatic, prozator. Fiu al Anghelicăi și al lui Nicolae Șoimescu, „polcovnic de județ”, era frate cu scriitorul Ioan N. Șoimescu. A urmat liceul la București, plecând apoi, îndată după 1860, în Italia, de unde se va întoarce în țară cu diplomă de doctor în științe politice și administrative. Intrat în ziaristică, a fost o vreme redactor la ziarul „Pressa”, unde, de altfel, și-a tipărit cele mai multe versuri. A debutat, ca poet, la „Naționalul” în 1860, continuând să colaboreze la „Convorbiri literare”, „Amicul familiei”, „Șezătoarea”, „Observatoriul” (Sibiu).

Ș. s-a făcut cunoscut mai ales cu volumul *Virtutea militară*. 1877 (1878), inspirat de Războiul pentru Independență. Culegerea înmănușează o serie de poezii patriotice, printre cele mai răspândite în epocă, animate de un elan îndeobște lipsit de grandilocvență. Tonul este sobru, iar versurile curg adesea armonios. Mai toate folosesc motive din baladele populare, adaptate împrejurărilor: iubirii despărțiti de război (*Dorobanțul*), ostașul muribund vorbind calului (*Călărașul rănit*) ș.a.m.d. Meditațiile, incluse în cel de-al doilea volum, *Poezii lirice* (1883), sunt cu totul terne, dar fluente. Ș. a scris numeroase poezii și în franceză, dovedind nu numai o bună cunoaștere a limbii, ci și o surprinzătoare stăpânire a posibilităților ei prozodice, însușiri evidente cu deosebire în sonete. Când traduce din Petrarca și Byron (în „Pressa”, 1870–1872), selectează tot sonete. Urmând modelul fratelui său – cu care a fost câteodată și confundat –, Ș. a lăsat și o tragedie, *Catilina* (1886), în versuri destul de stângace. Încercându-se în proză, a redactat aproape în întregime romanul *În țară*, lăsat în manuscris, fără a reuși să treacă de o frazeologie searbădă.

SCRIERI: *Virtutea militară*. 1877, București, 1878; *Poezii lirice*, București, 1883; *Biserica Episcopiei Argeșului. Istoria și descrierea ei*, București, 1886; *Catilina*, București, 1886; *Jubileul lui 1848*, București, 1898; *Legende, balade și poezii*, Brașov, 1913.

Repere bibliografice: Constantin Mille, *Săptămâna literară*, LUP, 1887, 166; *Dicț. lit.* 1900, 833. **D.M.**

ȘOIMII, publicație apărută la Târgu Mureș, lunar, din aprilie 1925 până în iunie 1929, cu subtitlul „Revistă literară și științifică”; de la numărul 2/1928 subtitlul se schimbă în „Revistă a liceelor militare”. A fost editată de Liceul Militar „Mihai Viteazul”, sub supravegherea maiorului Vasile Nădejde,

director de studii, a profesorilor de specialitate și sub conducerea unui comitet compus din elevi. Din colegiul de direcție mai fac parte colonelul Petre Dobriceanu, maiorii Gheorghe Urziceanu și Vasile Vasiliu. Adevăratul animator al revistei este însă profesorul Nicolae Sulică. În *Cuvânt înainte* V. Nădejde își exprimă speranța ca revista să devină „o tribună, la care ar concura cât mai multe forțe, o olimpiadă, în care se vor consacra toate talentele și gândurile de mai bine ale micilor șoimi de astăzi”. Dintre rubricile permanente pot fi menționate „Revistele noastre”, „Însemnări literare”, „Supplementum latinum”, „Pagina matematică”, „Pagina franceză”, „Pagina istorică”, „Pagina științifică”, „Partea distractivă”, „Poșta redacției”. Majoritatea textelor apărute în **Ș.** sunt încercări ale elevilor liceelor militare din Târgu Mureș, Craiova, Chișinău și Iași. În numărul 5/1926, sub pseudonimul Al. Mânăstireanu, debutează cu articolul *Sculptorul Boambă*, elevul Alexandru Stănescu (viitorul prozator Al. Sahia), iar în 1927, cu versuri, N. Ladmiss-Andreescu, semnând N. Andreescu. Se publică poezia *Învia-vor voievozii*, inedită atribuită lui Eminescu (7–8/1927), și două variante ale *Mioriței*, culese de Nicolae Sulică. În sumar intră versuri de Victor Eftimiu, Mihail Dragoș, B. B. Cedan, Mihnea Dorin ș.a. Proză semnează Tudor Pamfile, Vasile Nădejde, Marcel Brăescu, Nicolae Iorga fiind prezent cu *Duminica încoronării* (9–10/1929). Lui Nicolae Sulică îi aparțin articolele *Izvoarele de inspirație ale „Strigoilor” lui Eminescu*, *Originea și însemnătatea datinilor noastre de Crăciun și de Anul Nou*, *Cele mai vechi încercări de a fixa în scris versuri românești (1620–1623)*, *Cele dintâi versuri românești în metru antic*. Tot Nicolae Sulică traduce, după intermediar, *Prințul* de Rabindranath Tagore. Apar, de asemenea, transpuneri din proza lui Giovanni Papini, August Strindberg, Jean Montaigne. Se tâlmăcesc în limba latină poezii de Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga, Grigore Alexandrescu, St. O. Iosif. Este reprodus un fragment din *Istoria românilor în chipuri și icoane* de N. Iorga. Revista mai cuprinde recenzii, alte traduceri în limba franceză, versuri populare, chiuituri din Ardeal, strigături, credințe populare, note de călătorie, cugetări, aforisme, articole științifice, diferite materiale umoristice. Alți colaboratori: Maximilian Costin, Yvonne G. Urziceanu, Lucreția Petrescu, Mihail Grigorașcu, George Retezeanu, Mihail A. Bănulescu. **A.P.**

ȘOLEA, Marius Marian (11.X.1974, București), poet, prozator, publicist. Este fiul Mariane Șolea (n. Găină), contabilă, și al lui Victor Șolea, funcționar. Urmează școala elementară la Bumbesti-Jiu, județul Gorj, iar liceul la Târgu Jiu și la Vicovu de Sus, județul Suceava. Din 1994 este student la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași (secția patrimoniu cultural – restaurare – conservare carte), absolvită în 1998. Din 1990 publică articole, însemnări critice și mai ales versuri în „Literatorul” (debut), „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Symposion”, „Viața românească”, „Hyperion”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Timpul”, „Calende”, „Scrișul românesc”, „Poezia”, „Oglinda literară”, „Est”, cât și în „Gorjul de azi”, „Tribuna învățătorului”, „Gazeta de Gorj” (unde din 2001 e redactor-șef), colaborează la mai multe posturi de radio, este redactor la TVR Iași (1995–1996). Organizează câteva festivaluri de poezie (Agigea, Putna) și coordonează volumele *Antologia poezie. ro*, *Ultima generație, primul val* (2005) și *Antologia proza. ro* (2006), editează câteva lucrări privind cultura și civilizația armenilor, scrieri aparținând unor autori aromâni etc. În 2006 participă la redactarea și promovarea manifestului literar *Boierismul*, ca o reacție față de fracturism. În 2004 devine consilier la Ministerul Culturii și Cultelor, experiență amară transpusă abundant în *Ministerul groazei, demnitarul crimei* (2007).

Volumul de debut al lui **Ș.**, *Mereu secunda, mereu și Dumnezeu*, apărut în 1995, evidențiază câteva caracteristici: versuri dedicate Basarabiei și neamului românesc, Bisericii și satului în declin, familiei, solitudinii, călătoriilor, cu referințe autobiografice și figuri eroice naționale, ceea ce în bună parte se va întâlni și în *Blestemul bărbăției și alte imagini sociale* (2002). Autorul este încă de la prima carte un poet mistic, sfâșiat, dramatic, de imposibilitatea comunicării. Prin psalmi și colinde **Ș.** caută „cuvintele de respirație”, situat fiind între „neputința de a da titlu” și „nevoia de definiție”. Cu sugestii poetice venite din acumulări succesive, *Universul din piatră* (1996) continuă ideea unei poeme anterioare: „Nimic nu sărută umbra/ cum o sărută piatra/ parcă ar fi două jumătăți/ ale aceleiași lumi”. În *Pașii de sub simț* (1997) se adâncesc căutările de filieră poststănescienă, aspirând la descoperirea cuvântului pur, nerostit, la „trecerea din liniște”. În *Semantice umbre* (1998) Cezar Ivănescu găsește și un model – Rainer Maria Rilke, fie

și numai pentru înțelegerea poeziei ca asceză și destin. Printre rugă, demitizări, fragmente delirante, scrisori de dragoste sau impresii „metafizice”, poemele devin ciudate, „bucate”, „telefonate” etc., sugerându-se compatibilitatea sacrului cu laicul pe un ton când grav, când libertin, ca în *Cobilița cu furnici și alte proceduri* (1999). Filtrând un vag univers sorescian, cu versuri „populare” despre armată ori cu imagini rurale atipice, poetul se metamorfozează frapant. De la solemnitate trece la demitizări, în secvențe îndrăznețe, nu o dată licențioase cu program. Critica îi va găsi și alt etalon: Arthur Rimbaud, pentru *Lungul poem haiku de o mie de strofe* (2000), un exercițiu stilistic insolit. Sobru sau ludic, metafizic și „popular”, Ș. își consolidează în următoarele cărți temele favorite, fiind prins între doi poli: religios (Dumnezeu) și profan (erosul/„domnișoara”), ca într-un haiku: „Între coapsele / acestei lumi de carne / vine, pleacă, timp”. Astfel, *Un peșchir și o țără dragoste* (2004), scrisă în stilul lui Marin Sorescu din *La Lilieci* și dedicată aromânilor, „însingurării” lor, are în centru viața satului Corșor, o lume cu tradiții, cu o filosofie încapsulată în sentințe și rostiri venite dintr-un fond ancestral. Insolite sunt versurile din *Contemporan cu Dumnezeu* (2005), aducând la suprafață o stare de dezamăgire, refuzul tranșant în fața ignoranței arogante, a „proștilor” care vorbesc despre „lucrurile mari”. Sentimentul de singurătate, obsesiv în *Generația suspendată* (2010), e transmis ca într-o fișă de înregistrare a bolii eului, aflat la pragul incert dintre târâmuri: „eu în moarte trebuie să îl caut / pe cel ce sunt acum viu...” (*Rostirea de seară*). Și ca prozator Ș. exploatează un subiect bine cunoscut lui (și ca experiență personală): Basarabia în anii imediat următori căderii comunismului. Romanul *Crimă și pace bună* (2007), primul dintr-o proiectată trilogie, are structura unui bildungsroman dramatic, protagonist fiind un adolescent, dar în egală măsură și autorul, prezent permanent în paginile eseistice și în pasajele lirice din narațiunea propriu-zisă.

SCRIERI: *Mereu secunda, mereu și Dumnezeu*, Târgu Jiu, 1995; *Universul din piatră*, Iași, 1996; *Pașii de sub simț*, Iași, 1997; *Semantice umbre*, pref. Cezar Ivănescu, Iași, 1998; *Cobilița cu furnici și alte proceduri*, Cluj-Napoca, 1999; *Lungul poem haiku de o mie de strofe*, postfață Valentin Tașcu, București, 2000; *Blestemul bărbăției și alte imagini sociale*, pref. Matilda Caragiu Marioțeanu, București, 2002; *Un peșchir și o țără dragoste*, București, 2004; *Contemporan cu Dumnezeu*, pref. Liviu Ioan Stoiciu,

București, 2005; *Graiul vostru. Viziunea țăranului din Gorj asupra lumii*, Cluj-Napoca, 2006; *Crimă și pace bună*, I, pref. Lucian Chișu, Pitești, 2007; *Ministerul groazei, demnitarii crimei*, pref. Florin Chilian, București, 2007; *Liber*, pref. Marin Stoian, postfață Paul Bogdan, București, 2008; *Generația suspendată*, București, 2010; *Adevărul, pe înțelesul femeilor*, București, 2011; *Scrisori pentru depărtările din voi – Cărță tră dipărtărli dit voi*, postfață Valentin Tașcu, București, 2012.

Repere bibliografice: Ioan Holban, [*Marius Marian Șolea*], „Bucovina literară”, 1997, 9–10, CL, 2005, 10, ATN, 2006, 10; Simion Bărbulescu, *O altfel de viziune a lumii satului și a copilăriei*, „Axioma”, 2004, 12; Andrei Milca, *În rotonda literaturii (De la Mihai Eminescu la Marius Ianuș)*, București, 2004, 155–156; Valentin Tașcu, [*Marius Marian Șolea*], CL, 2006, 3, LCF, 2007, 14; Ioana Bogdan, *Pact cu Dumnezeu*, ALA, 2007, 860; Emilian Marcu, „*Graiul vostru*”, CL, 2007, 2; Constantin Dram, *Romanul „adolescentului sticlos”*, CL, 2007, 12; Răzvan Chiruță, *Șolea de la Cultură între Don Quijote și Gică Contra*, SDC, 2008, 169. **A.M.I.**

ȘONȚU, Alexandru I. (23.IV.1862, Focșani – 23.XI.1941, București), poet, publicist. Probabil din aceeași familie de militari care l-a dat pe maiorul George Șonțu, unul din eroii de la Plevna, Ș. a absolvit la București Liceul „Matei Basarab” și a obținut licența în litere, drept și filosofie. Rămas în Capitală, a fost profesor la Liceul „Cantemir Vodă” și la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român, dar și avocat, membru al Înaltei Curți de Casație. În 1882 i s-a intentat un proces pentru o epigramă la adresa monarhiei și un juriu de profesori l-a suspendat pe trei luni. A fost unul din fondatorii societăților Tinerimea Română și Santinela Românismului (1884) și ai revistelor care au apărut sub patronajul acestora. A mai făcut parte din Societatea pentru Învățătura Poporului Român (1883), Societatea Presei și Societatea Amicii Literaturii și Artei Române. Cunoscut ca un bun orator, ține conferințe pe teme istorice și juridice: *Eroii trecutului* (1879), *Libertate și viitor* (1883), *Teoria rezistenței* (1887), *Naționalism și umanitarism* (1898), dar și literare: *Alecru Russo* (1885), *George Crețeanu* (1888), *Grigore H. Grindea* (1902). În 1879 debutase ca poet în „Femeia română”. Versurile de început i-au apărut și în „Resboiul” lui Gr. H. Grindea. Încurajat de B. Delavrancea, și-a adunat poeziile în volumul *Procesul epocii în versuri*, apărut în 1883. A mai scris la „Poporul”, „Generația viitoare”, unde a fost și redactor, „Doina”, „Binele public”,

„România”, „Universul”, „Revista română” a lui A. I. Odobescu și la „Revista literară” a lui Th. M. Stoenescu. A semnat și Brutus.

Determinate de convingeri politice certe, dar lipsite de „inspirația sfântă” la care râvnea, versurile din cartea de debut a lui Ș. condamnă egoismul și nepăsarea contemporanilor și pledează pentru încrederea într-o renaștere a neamului. Sunt evocați Ștefan cel Mare, Ion Heliade-Rădulescu („nemuritorul”), Nicolae Bălcescu („martirul fără mormânt”), Vasile Alecsandri (poetul „deșteptării”). Stanțele antimonarhice au vigoare protestatară și limpezime, dar aparțin mai mult cronicii politice decât liricii. Volumul *Poeme și maxime* (1885) cuprinde versuri erotice și elegiace, fade ca expresie a sentimentului, precum și declarații de adeziune la o poezie militantă.

SCRIERI: *Procesul epocii în versuri*, București, 1883; *Poeme și maxime*, București, 1885; George Crețeanu, pref. G. Missail, București, 1888; Grigore H. Granda, București, 1902.

Repere bibliografice: *Afacerea Șonțu*, „Poporul”, 1882, 319, 330; Ave, „*Poeme și maxime*”, „Revista literară”, 1885, 15; *Scriitorii și artiștii noștri. Răspunsul domnului Al. I. Șonțu*, „Foia pentru toți”, 1897, 36; *Alexandru Șonțu*, „Independentul”, 1899, 76; *Dicț. lit. 1900*, 834. S.C.

ȘOPTEREANU, Virgil (27.VI.1927, Iclânz, j. Mureș – 18.IV.2019, București), slavist. Este fiul Mariei (n. Bucur) și al lui Zachei Șoptereanu, agricultori. Urmează școala elementară în comuna natală (1934–1941), Școala Normală la Blaj (1941–1949), Facultatea de Filologie, secția română, la Universitatea din Cluj (1949–1953), avându-i ca dascăli și mentori pe D. Popovici, Ion Breazu, Liviu Rusu și Ovidiu Drimba. Ulterior va frecventa Facultatea de Filologie de la Universitatea „M. V. Lomonosov” (1953–1957) din Moscova, unde va susține și doctoratul în filologie (1958) cu teza *Modalități de tipizare artistică în trilogia autobiografică a lui M. Gorki*. Debutează la Moscova, în 1957, cu un articol despre I. L. Caragiale, publicat în „Mariiskaia pravda”. Își începe cariera la Universitatea bucureșteană ca lector la Institutul de Limbi și Literaturi Străine din București (1958–1965), avansând conferențiar (1965), profesor (1991) și șef al Catedrei de limba și literatura rusă (1992–1996); din 1997 va fi profesor consultant. Efectuează specializări la universitățile din Moscova (1971, 1990), Sofia (1968), Zadar (1973) și Sarajevo (1973). Este membru al Comitetului

Asociației Slaviștilor din România, al Asociației Internaționale a Slaviștilor și în colegiul redacțional al revistei „Romanoslavica”. I s-au acordat Medalia Muncii (1964) și Medalia Asociației Internaționale a Profesorilor de Limba și Literatura Rusă (1992), Diploma și Medalia „A. S. Pușkin” a aceleiași asociații (1999). Colaborează la mai multe reviste din țară („Analele Universității din București” ș.a.), din străinătate („Russkaia literatura” ș.a.) și la volume colective, la câteva și în calitate de coordonator.

Specializat în literatura rusă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, una din perioadele cele mai interesante prin multitudinea curentelor și grupărilor artistice, prin efervescența ideilor creatoare și prezența unor personalități de prim rang, Ș. editează cursuri consacrate atât acestei epoci, cât și altora: *Russkaia literatura (1890–1917). Literaturnâe teceniiia. Marina Tsvetaeva. Anna Ahmatova* (1971), *Istoriia russkoi literaturî (konța XIX veka – naceala XX veka). Poeziia* (1982), *Istoriia russkoi sovetskoii literaturî. Vospriiatie eë v Rumânii* (1987), unele elaborate în colaborare: *Russkaia literatura (konța XIX veka – naceala XX veka)* (1967), *A. S. Pușkin în context cultural românesc* (1984). Se adaugă antologiile *Russkaia poeziia konța XIX – naceala XX veka (1890–1917)* (1975) și *Sovremennaia sovetskaia proza* (1978), ambele alcătuite în colaborare, toate acestea fiind subsumate finalității didactice. Este autorul a peste o sută de studii și articole publicate în reviste de specialitate între 1961 și 2008, reunite în *Studii de literatură rusă și comparată* (I–II, 2006–2008), care se referă la întreaga istorie a literaturii ruse, de la A.S. Pușkin și Mihail Lermontov la poetica lui Lev Tolstoi așa cum au relevat-o formalisții ruși, de la poeți ca Nikolai Gumiliov, teoretician și exponent al akmeismului (variantă rusă a parnasianismului), Marina Tsvetaeva și Vladimir Maiakovski la scriitori ca Maxim Gorki și Leonid Andreev sau la proza rusă contemporană ilustrată de F. Abramov, Vasili Șukșin, Valeri Rasputin, precum și la postmoderniști. Dintre lucrările reprezentative ale lui Ș. se remarcă volumul *Filosofsko-esteticeskaia mâsl'i russkaia literatura* (1995), în care analizează gândirea filosofică și estetică la prozatorii „generației vârstnice” a simbolisților ruși, ale căror modele au fost Vladimir Soloviev, Friedrich Nietzsche și Arthur Schopenhauer. De asemenea, *Filosofia mitului în literatura rusă* (1997), carte scrisă în românește, este

o substanțială prezentare a imaginarului mitic în literatura rusă, de la creația romanescă simbolistă a lui Dmitri Merejkovski și a lui Andrei Belii la modelul bulgakovian, generator, la rândul său, al unor continuatori ai viziunii „demoniadei”, precum Vladimir Orlov sau Nikolai Evdokimov. Sumarul mai cuprinde un excurs privitor la utopie și antiutopie (Evgheni Zamiatin, Andrei Platonov ș.a.), precum și un eseu despre structura mitopoetică în lirica lui Serghei Esenin. Expunerea analitică avansează considerații teoretice ilustrative privind semnificațiile și ipostazierile mitului în procesul formalizării artistice. Studiile lui Ș. integrează literatura rusă în context universal din perspectivă comparatistă, vizându-i specificul și diferențele în pagini exegetice dense, cu numeroase observații de finețe. La reluarea cărții, sub titlul *Mituri literare moderne și postmoderne* (2008), Ș. adâncește, pe urmele Fraților Schlegel și a lui Schelling, ideea creării mitologiilor individuale. De asemenea, se va servi de bogata exegeză teozofico-mistică și filosofică, precum și de cea psihanalitică, în plină evoluție îndeosebi la cumpăna secolelor al XIX-lea – al XX-lea, pentru a decela miturile personale (și colective) ale simbolismului, modernismului și postmodernismului rus. Un alt volum, din 2006, abordează relațiile dintre timpul artistic și poetica memoriei la mari scriitori ai secolului al XX-lea (Aleksandr Blok, Anna Ahmatova, Ivan Bunin, Vladimir Nabokov). Amplă lucrare de sinteză, cea mai elaborată a lui Ș., *Modernism. Avangardă. Postmodernism* (2012) demonstrează că „în ciuda tendințelor izolaționiste” din perioada anilor '40–'50 ai secolului trecut, literatura rusă „n-a fost deconectată în întregime de la cursul general al literaturii europene”. Autorul întreprinde o minuțioasă analiză a curentelor și tendințelor din răstimpul unui veac extrem de animat, ținând seama cu precădere de mutațiile survenite în noțiuni și concepte estetice precum comic, fantastic, mitic, ludic, absurd, catharsis, transraționalitatea limbajului, simulacru ș.a. O secțiune consistentă ia în discuție fenomenul postmodernismului rus, contextualizat în paradigma culturală a globalizării, ilustrat de scriitori precum Viktor Erofeev, Vladimir Sorokin, Tatiana Tolstaia, Viktor Pelevin, Vladimir Makanin, Ludmila Ulițkaia ș.a. Proiectate în mai multe volume, *Mărturii peste ani* (2012) inițiază derularea unor amintiri personale, dar într-o formulă oarecum romanescă, rememorările unui

adolescent normalist, alter ego al autorului, la sfârșitul ultimului război, în momentul întoarcerii armelor, fiind scrise cu un notabil dar al evocării și cu înfiripări de scene trăite „pe viu”, într-un stil lipsit de pretenții literaturizante.

SCRIERI: *Russkaia literatura (konța XIX veka – naceala XX veka)* (în colaborare), București, 1967; *Russkaia literatura (1890–1917). Literatură tececiia. Marina Țvetăeva. Anna Ahmatova*, București, 1971; *Istoriia russkoi literaturî (konța XIX veka – naceala XX veka). Poeziia*, București, 1982; *A. S. Pușkin în context cultural românesc* (în colaborare), București, 1984; *Istoriia russkoi sovetskoi literaturî. Vospriiatie eă v Rumânii*, București, 1987; *Filosofsko-esteticeskaia mâsl' i russkaia literatura*, București, 1995; *Filosofia mitului în literatura rusă*, București, 1997; ed. (*Mituri literare moderne și postmoderne*), București, 2008; *Studii de literatură rusă și comparată*, I–II, București, 2006–2008; *Timpul artistic și poetica memoriei*, București, 2006; *Mărturii peste ani*, București, 2012; *Modernism. Avangardă. Postmodernism*, București, 2012.

Repere bibliografice: E. Dvoicenko-Markova, *Rumânskie slavisti i ih sbornik „Romanoslavica”*, în „Voprosi literaturî”, 1964, 12; I.C. Chițimia, *România și „interminabilul” poet Pușkin*, LCF, 1986, 22; Mircea Croitoru, „Istoria literaturii ruse sovietice”, în *Studii de limbă, literatură și metodică*, VI, Cluj-Napoca, 1990, 217–224; Aneta Dobre, *Profesorul Virgil Șoptereanu la 65 de ani*, RSL, 1994, 153–162; Ion Dodu Bălan, *O receptare modernă, creatoare a literaturii ruse*, „Națiunea”, 1998, 51; Ioan Mihuț, *O filosofie a mitului*, „Dimineța”, 2002, 454; *In honorem Virgil Șoptereanu*, coordonator Antoaneta Olteanu, București, 2007.

S.V., G.Dn.

ȘORA, Mariana
(26.V.1917, Budapesta
– 19.XII.2011, München, Germania),
eseistă, prozatoare,
traducătoare.

Este fiica Elisabetei (n. Fischer) și a lui Rudolf Klein, director de bancă la Timișoara, refugiați, în timpul Primului Război Mondial, în capitala Ungariei. Urmează școala primară la Institutul „Notre Dame” din Timișoara, apoi tot aici Liceul „Carmen Sylva”, absolvit în 1934, și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1934–1938). Își susține

licența în sociologie (cu Dimitrie Gusti) și în filologie (germană și franceză). Căsătorită, în 1939, cu Mihai Șora, pleacă împreună la Paris, pentru continuarea studiilor, ca bursieri ai statului francez. În 1940 obține, la Sorbona, diploma în limba și literatura franceză, iar în timpul războiului, la Grenoble, frecventează cursuri și seminarii practice în vederea unei licențe în engleză, pe care o va da în 1944. În 1948 întreprinde o călătorie în România; nu se mai poate înapoia la Paris și întreaga familie se repatriază. Ș. devine, în 1950, asistentă la Catedra de germană a Facultății de Filologie bucureștene, de unde va fi destituită în 1952, apoi lexicograf la Institutul de Lingvistică, calitate în care participă la elaborarea unui dicționar german-român (1957) și a altuia român-german (1963). Desfășoară o prodigioasă activitate de traducere în și din română, precum și dintr-o limbă străină în alta (germană, franceză, maghiară). Întocmește o culegere de texte teoretice goetheene (*Gândirea lui Goethe în texte alese*, I-II, 1973). În 1946 debutase cu însemnări critice în „Cahiers franco-roumains” (Paris). Colaborează, de asemenea, la „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Manuscriptum”, „România literară” ș.a. După mai multe traduceri, unele în colaborare, publicate începând din 1954, prima carte de autor, monografia *Heinrich Mann. Omul și opera*, îi apare în 1966, urmată de culegerea de studii, eseuri și articole *Unde și interferențe* (1969), consacrată unor scriitori români și străini (Ion Creangă, I.L. Caragiale, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Thomas Mann, Robert Musil, Franz Kafka, Eugen Ionescu, Heinrich Böll, Günter Grass, Max Frisch ș.a.), și de volumul *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* (1970). În 1972 se pensionează, iar în 1977 se stabilește în Germania, la Köln, apoi la München. Colaborează la periodice ale exilului românesc („Curentul”, „Limite”, „Dialog”) și la postul de radio BBC. După 1989 își reia colaborarea la reviste din țară („Ramuri”, „Orizont”, „Adevărul literar și artistic”, „Manuscriptum”, „Literare”) și continuă să publice proză și memorialistică.

Monografie clasică, *Heinrich Mann* reconstituie traseul existenței și al creației scriitorului german, integrat în epoca sa. În temeiul unei documentații cvasiexhaustive, Ș. descrie ambianța familială („casa Buddenbrook”) și mediul urban fost hanseatic, identifică lecturile esențiale, menționează actele semnificative de situare civică și politică și

analizează – cu precădere din unghi ideologic – operele. În *Unde și interferențe* ponderea o dețin studiile despre cei mai de seamă scriitori germani și austrieci ai secolului al XX-lea; cartea excelează prin bogăția informației, claritatea expunerii, profunzimea analizelor, pregnanța unor relații și analogii în contextul literaturii universale. De o revelatoare exegeză beneficiază, în *Unde și interferențe*, și opera lui Kafka, în special romanul *Castelul*, transpus de Ș. în românește. Personajul principal, K., e văzut ca un „căutător al adevărului”, care parcurge o „aventură a cunoașterii”. Încercările lui de a pătrunde în castel învederează tot atâtea eforturi de demistificare, identificabile cu „lupta unui raționalist care râvnește să aducă lumină într-o ceață de mistere”. Numeroase observații penetrante structurează mai cu seamă studiile cu caracter micromonografic. Heinrich Böll privește lumea cu ochii „omului de pe stradă”, ai inadaptatului „normal”. El e atras mai ales de „punctele de inserțiune ale realității din afara conștiinței”. Modul literar al lui Günter Grass e „un naturalism trecut prin filtrul experienței existențialiste”. Mircea Eliade e un „intelectual pentru care gândirea e o funcție vitală, ca și respirația”; orice „divagație” a lui este „o excursie aventuroasă pe firul unei reflecții”. *Despre, despre, despre...* (1995) adună pagini critice diverse, ocazionale, apărute inițial în publicații din țară și de peste hotare sau inedite. Două texte ample, *Ne despărțim de Goethe?* și *Scrisoare către Gabriel Liiceanu despre „Jurnalul de la Păltiniș”*, se oferă ca incitante documente de istorie literară românească. Primul contestă opiniile lui Constantin Noica despre Goethe, al doilea e o nouă filipică împotriva singuraticului filosof, o denunțare a „fenomenului Noica” în totalitate. În opinia polemistei, „Noica aduce în cultura română exact ce n-ar trebui sau contrariul a ceea ce ar trebui”. Virtuțile discursului critic cultivat de Ș. își dau măsura în *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*. Debutând cu aserțiunea că, indiferent de natura limbajelor, poetic sau conceptual, opera cercetată exprimă o gândire care „e în esență viziune”, demersul interpretativ își propune să lumineze substratul comun poeziei, dramaturgiei și filosofiei. Găsind neproductiv studiul poeziei pe traiectul evolutiv, Ș. are în vedere invariantele acesteia (parcursând doar volumele editate înainte de 1944), examinează minuțios piesele de teatru *Zamolxe* și *Meșterul Manole*,

analizează deosebit de pătrunzător „trilogiile” și celelalte scrieri filosofice, recurând, pentru aprofundarea unor chestiuni, și la exegeza eliadescă din domeniul istoriei religiilor. Capitolul final relevă similitudini între vizionarismul lui Lucian Blaga și simbolistica prozei lui Kafka. Cea mai substanțială contribuție e cea din capitolele dedicate filosofiei, unde gândirea lui Blaga e considerată din interior, cercetată, cu ochi de expert, în principalele ei articulații. Modul de abordare dezvăluie o vibrație simpatetică, o iubire intelectuală ce nu exclude sesizarea unor contradicții, inconsecvențe, imprecizii și, nu în ultimul rând, rezerva față de terminologia excesiv poetizantă. De altfel, exegeta opinează că Blaga nu a construit un sistem filosofic, integrându-se mai curând categoriei gânditorilor „cu intuiții geniale și cu darul creației verbale cuceritoare”, cum au fost Pascal, Nietzsche, Kierkegaard ș.a. Câteva cărți publicate de Ș. după 1989 aparțin genului memorialistic. În *O viață-n bucăți* (1992), rememorare autobiografică, dar și evocare a unor ambianțe, peisaje, climate de epocă, fiecare reconstituire e însoțită de reflecții, comentarii, digresiuni, discursul având particularitățile unui eseu saturat de intelectualitate. Apar nu doar notații (inevitabil) politice, dar și confesiuni, instructive note de lectură, considerații despre pictură, muzică, teatru. Dar scrierea suscită interes mai cu seamă prin creionarea unor personalități din mediul universitar francez (Paul Valéry, Henri Focillon, Étienne Gilson) sau din cel bucureștean (Nae Ionescu, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica), prin surprinderea unor secvențe pariziene cu Emil Cioran (cărui autoarea îi consacră, în 1988, cartea *Cioran, jadis et naguère*) ori prin prezentarea lui Eugen Ionescu în viața de toate zilele. Alt memorial, *Cenușa zilelor* (2002), acoperă, sub formă de jurnal, perioada 1997–2001, parcursă alternativ la München și la București. În fine, *Două jurnale față în față* (2009) alătură în același volum *Jurnal de tinerețe 1938–1940* și *Jurnal 1991*. Proză propriu-zis narativă, scurtă, de fină penetrație psihologică, cuprinde culegerea *Filigrane* (2000). Foarte scurt, romanul *Rătăcire* (1995) se reduce, în fapt, la un episod de tip kafkian, având asemănări și cu proza lui Alain Robbe-Grillet. Înregistrarea minuțioasă a faptelor în desfășurare, a situațiilor traversate de protagonist, muzeograful T., a percepțiilor și senzațiilor acestuia include și retrairi (la țară, la Praga),

nu fără ca, într-o mică secvență, procedarea autenticistă să fie ruptă de imixtiunea auctorială, ce își asumă atributul omniscienței. Monologul interior al lui T. continuă în romanul *Mărturisirile unui neisprăvit* (1999), în volum fiind reluat și *Rătăcire*. Aici un „prieten” al autoarei, defunct, își anunță repetat intenția de a-și povesti viața, dar în loc să o facă formulează mereu felurite reflecții privind îndeosebi condiția insului neînseriabil. Solilocviul cuprinde și amintiri: din adolescența locutorului și mai ales din perioada terorii naziste, când oamenii erau încărcăți în vagoane ca vitele și duși la moarte. Covârșitoare numeric la Ș. sunt totuși cărțile traduse. Între transpunerile în românește din alte literaturi figurează scrieri de Goethe, Thomas Mann, Franz Kafka, Heinrich Böll, Willi Bredel, Eugen Ionescu, Karl May, Bertolt Brecht, Arnold Hauser, Siegfried Lenz, Jan Petersen, Luise Rinser. Din românește a tălmăcit opere de M. Blecher (în franceză), N. Filimon, I.L. Caragiale, B. Delavrancea, Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Gherasim Luca, V. Voiculescu, Geo Bogza, D.R. Popescu ș.a. (în germană). Scriitori maghiari din România au fost transpuși în germană (Kovács György, Sütő András, Papp Ferenc ș.a.). În germană a mai tradus, pentru Editura Kriterion, și din Jules Verne.

SCRIERI: Heinrich Mann. *Omul și opera*, București, 1966; *Unde și interferențe*, București, 1969; *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, București, 1970; *Cioran, jadis et naguère*, Paris, 1988; *O viață-n bucăți*, București, 1992; ed. (*O viață în bucăți*), București, 2007; *Despre, despre, despre...*, București, 1995; ed. București, 2000; *Rătăcire*, București, 1995; *Mărturisirile unui neisprăvit*, București, 1999; *Filigrane. Scrisori din Paris și alte proze din cinci decenii*, București, 2000; *Cenușa zilelor. Jurnal (1997–2001)*, București, 2002; *Două jurnale față în față*, îngr. și postfață Lia Ghimpu, pref. Cornel Ungureanu, București, 2009. **Traduceri:** Ioan Slavici, *Novellen*, București, 1955, *Novellen aus dem Volk*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1961 (în colaborare cu Thea Constantinidis); Geo Bogza, *Novellen*, București, 1955; Camil Petrescu, *Ein Mensch unter Menschen*, I–IV, pref. Tudor Vianu, București, 1956 (în colaborare cu Paul Manu), *Bălcescu*, București, 1964; Mihail Sebastian, *Der Unfall*, București, 1960; Nicolae Filimon, *Drei Monate im Ausland und andere Schriften*, pref. Domnica Stoicescu, București, 1961; I.L. Caragiale, *Werke*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1962 (în colaborare cu Thea Constantinidis și Paul Manu); Mihail Sadoveanu, *Die in Erdhütten wohnen*, București, 1963; Willi Bredel, *Părinții*, București, 1962, *Fiii*, București, 1963, *Nepoții*, București, 1966; Dumitru

Radu Popescu, *Der Weisse Regen*, București, 1965; Magda Szabó, *Căprioara*, București, 1967; Remus Luca, *Ein Morgen im Mai*, București, 1964; Franz Kafka, *Castelul*, pref. trad., București, 1968; Bertolt Brecht, *1 om = 1 om*, București, 1969 (în colaborare cu Mircea Șeptilici); Eugen Ionescu, *Setea și foamea*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, II, pref. B. Elvin, București, 1968, *Amedeu sau Cum să te descotorosești*, *Improvizație la Alma sau Cameleonul ciobanului*, *Delir în doi, în trei... în câți vrei...*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, I-II, îngr. și pref. Gelu Ionescu, București, 1970; M. Blecher, *Aventures dans l'irréalité immédiate*, Paris, 1973; *Gândirea lui Goethe în texte alese*, I-II, îngr. trad., București, 1973; Thomas Mann, *Scrisori*, pref. trad., București, 1974; Heinrich Böll, *Onoarea pierdută a Katharinei Blum*, București, 1978.

Repere bibliografice: Barbu Dragoman, „Heinrich Mann”, *E*, 1966, 7; Klaus Heitmann, „Germanistik in Rumänien”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 1968, 15 martie; Ov. S. Crohmălniceanu, [*Mariana Șora*], *RL*, 1970, 14, CC, 1993, 1–2, 1994, 4–5, L, 1996, 19; Nicolae Manolescu, „Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga”, *CNT*, 1970, 15; Balotă, *Labirint*, 422–426; Caraion, *Duelul*, 204–209; Piru, *Varia*, I, 330–332; Nemoianu, *Utilul*, 123–124; Tomuș, *Răsfrângerii*, 63–67; Al. Balaci, „Gândirea lui Goethe în texte alese”, *CNT*, 1974, 7; Cornel Ungureanu, [*Mariana Șora*], *O*, 1990, 29, 1993, 3; Simona Sora, „Souvenirs d'égotisme”, *RL*, 1993, 5; Carmen Varfalvi-Berinde, [*Mariana Șora*], *TR*, 1993, 43; Ion Pop, *Asistând la tragicomedia istoriei*, *ST*, 1994, 10–11; Octavian Soviany, [*Mariana Șora*], *APF*, 1995, 1–2, *LCF*, 2000, 27, *VR*, 2004, 8–9; Daniel Cristea-Enache, *Un Oblomov care scrie*, *ALA*, 2001, 550; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 457–460; Tudorel Urian, *Casa cu pereții de sticlă*, *RL*, 2003, 5; Constantin M. Popa, *Brațul de la Lepanto*, Craiova, 2003, 128–131; Săndulescu, *Memorialiști*, 286–297; Grete Tartler, *O diaristă europeană*, *RL*, 2009, 29; Manolescu, *Enciclopedia*, 679–680. **D.Mc.**

ȘORA, Mihai
(7.XI.1916, Ianova,
j. Timiș), eseist,
traducător.

Este fiul Anei (n. Bogdan) și al lui Melentie Șora, preot. Urmează Liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara (1927–1934) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1934–1938),

unde îi sunt profesori preferați Nae Ionescu și Mircea Eliade. Beneficiind de o bursă a Guvernului Francez, își continuă studiile la Paris (Sorbona, 1939–1940), apoi la Grenoble (1940–1945). Susține licența în 1940 cu o teză despre Pascal. Va participa la Rezistență. Din 1945 devine cercetător stagiar la Centre National de la Recherche Scientifique, secția filosofie. În 1948 vine în țară, dar nu se mai poate înapoia la Paris. Lucrează, până în 1951, la Serviciul de presă din Ministerul Afacerilor Externe, fiind apoi șeful redacției de literatură a Editurii pentru limbi străine din Institutul Român pentru Relațiile cu Străinătatea (1951–1954), redactor-șef al compartimentului Moștenirea literară de la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura pentru Literatură (1954–1969), pentru puțin timp șef al redacției Literatură-artă la Editura Enciclopedică Română (1969–1970), șef al serviciului Bibliotecii din Ministerul Învățământului (1970–1977). După evenimentele din decembrie 1989, a fost scurtă vreme ministru al Învățământului în guvernul condus de Petre Roman. Este membru fondator al Grupului de Dialog Social și al Alianței Civice. Prima carte, *Du Dialogue intérieur. Fragment d'une anthropologie métaphysique*, îi apare în 1947 la Editura Gallimard din Paris. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Sarea pământului* (1978) și pentru *Firul ierbii* (1998), iar în 2005 i s-a acordat Premiul Național pentru Literatură. A fost căsătorit cu scriitoarea Mariana Șora.

În anii debutului său Ș. era un gânditor de orientare existențialistă (Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre), dar cu o metodă fenomenologică (Edmund Husserl) ce își are sursa în Descartes. Încălinat spre ateism, se reconsideră, sub influența unor filosofi precum Martin Buber și Emmanuel Levinas, și îmbrățișează creștinismul, argumentat și prin Toma d'Aquino. În 1978 își publică prima scriere în românește, eseul *Sarea pământului*. Subintitulată *Cantată pe două voci despre rostul poetic*, elaborată sub forma unui dialog în douăsprezece trepte („zile”) între un Tânăr Prieten și un Mai Știutor (prescurtat ca MȘ, inițialele autorului), cartea e plină de ecuații, formule algebrice, figuri geometrice și alte desene, de citate latinești și grecești, iar terminologia multor enunțuri e accesibilă doar celor cu o temeinică pregătire filosofică. Lectura procură, totuși, delicii intelectuale cititorului, prins de farmecul „cantatei” de îndată ce intuiește sensul meditației

incluse. Discutând despre rostirea poetică (numită „rost”), cei implicați în dialog depășesc esteticul, chiar gnoseologicul, mergând până la ontic. Ei formulează ultrasavant frământări existențialiste, exprimă algebric coordonate ale experienței cotidiene, exemplificând, bunăoară, noțiuni de teologie tomistă prin comportamente canine (oferite de Zdreanță și Azorică), fac uz de structuralism, semiotică, poetică matematică, persiflând subtil pretențiile acestor discipline de a revoluționa gândirea și toate activitățile spiritului. Abstracte silogisme sunt contrapunctate de secvențe lirice, împrumutate sau create de Mai Știutor, definițiile severe sunt agrementate cu expresii familiare, impersonalitatea aridă suportă constant cenzura omenescului. În ultimă analiză amândoi discută deosebirile dintre „noesă” și „noemă” (în termeni husserlieni), simplu spus între cunoașterea intelectuală și cea artistică, între filosofie și poezie, forme ale spiritului care „prind” același „lucru”: „un unic”, vibrant și, implicit, liric. Poezia o face „prin mijloace unice”: „arătându-se, ea trece cu o grație regească pe lângă toate cârjele medierilor”. Efectul celor două cunoașteri e dobândirea „sării pământului”, înțelepciunea. Înțelepciunea procură „ceea ce, de când lumea, căutăm”, adică bucuria: „bucuria iradiantă, bucuria genuină, bucuria explozivă, bucuria suavă, bucuria intens liniștită, bucuria într-o sine adunată, bucuria glorioasă, peste lume revărsându-se”. Socratic, dialogul devine, precum *symposion*-ul lui Platon, un banchet intelectual. Identici sunt construite următoarele cărți, cu singura deosebire că discuția se poartă în trei, apărând alături de un Mai Știutor și de un Tânăr Prieten, ca un fel de alter ego când al unuia, când al celuilalt, Devotatul Amic. Redus la ultima schemă ideatică și tradus într-un limbaj cât mai uzual, colocviul din *A fi, a face, a avea* (1985) argumentează savant (ultrasofisticat pe alocuri), în limbaj matematic, exemplificat grafic, aserțiunea că „întreaga aventură umană” se consumă între „polii verbelor fundamentale”, adică *a fi* și *a avea*. Primul e verbul total, primordial, „din care răsar toate numele (și toate pronumele) și toate celelalte verbe (și toate adverbele)”, pe scurt: toate cuvintele („pline” și „goale”, în terminologia chineză), „prin care se stabilesc tot felul de legături, [...] în așa fel încât să se poată închea un univers, cu tot ceea ce se vede și ceea ce nu se vede”. Inclus în cogito-ul cartezian și incluzându-l

pe acesta, verbul *a fi* la persoana întâi a prezentului indicativ integrează eul individual în existența universală eternă, pătrunsă și nepătrunsă, îl coboară până la „hypo-nimicul” structurant al „universalei puțințe de a fi”, până la pura virtualitate. Prin definiție, *este* generează *ens*, *a fi* produce *fire*, *ființă*. „Hypo-nimicul” posedă *energeia*, propensiunea spre act. Adică spre facere. Prin *facere*, *a fi* produce o nouă existență, care îi aparține. *A fi* duce, prin *a face*, la *a avea*. De la asemenea speculații metafizice, convorbitorii ajung (cu incitante ocoluri) la teoria textului. Textele (operele), demonstrează Mai Știutorul, sunt de două feluri: „născute” și „făcute”. Primele „se conjugă” cu *a fi*, celelalte cu *a avea*. În ambele cazuri există o „structură pre-textuală”. În primul caz autorul textului (operei) este acea structură. Structura nu preexistă în sens propriu textului, ci se constituie pe măsura făuririi acestuia, dar prefigurează textul în mod virtual, în sensul că îl exprimă pe autor în esențialitatea lui ontologică, în ceea ce are comun cu întreaga fire; îl exprimă adesea fără voia lui, dezvăluind uneori și comunitatea căreia îi aparține. Continuând discuția, în *Eu & tu & el & ea... sau Dialogul generalizat* (1990) cei trei cavaleri ai inteligenței analizează cu maximă acribie „felurile lui *a avea*”. Nu fără multiple digresiuni menite să ducă la deplina clarificare a termenilor operanți. Prin toate reușitele ontologice, ființa umană își creează un „avut ontologic” și, drept consecință, orice actualizare a lui *a fi*, orice realizare a lui în prezent („acum – aici – așa”) e însoțită de apariția lui *a avea* la trecut. Dacă avutul ontologic nu rămâne în trecut, ci debordează prezentul, încălcând domeniul lui *a fi*, el se preschimbă în „avut pseudoontologic”. *A fi* „se sublimează” în *a avea*. Foarte simplu spus, își devine copie palidă, epigon. Insul aflat în această situație a căzut în „lumea lui *pseudo*”. El nu este, ci pare. Unele idei ale ultimelor eseuri se află în nuce în prima carte a lui Ș., editată și în traducere românească în 1995. Un subcapitol se intitulează chiar *A fi, a face, a avea. Fragment dintr-o antropologie metafizică*. Se menționează că studiul *Despre dialogul interior* s-ar integra într-o lucrare amplă, existentă în manuscris, *Unité et pluralité. Notes pour une métaphysique de l'ens creatum*. Redactată în Franța, sub ocupație hitlelistă, lucrarea include respingerea nazismului de pe poziții apropiate celor comuniste. Cum însuși o spune, în *Cuvânt după o jumătate de secol*, autorul,

în oroarea de fascism, a „supradimensionat figura lui Lenin”, care „i-a părut o figură providențială”. În stalinism a văzut tot atunci (cum mărturisește disimulat și în *Eu & tu & el & ea...*) doar o deviere temporară, conjuncturală, de la leninism, apreciere pe care o va corecta. După 2000 Ș. mai publică un dialog cu Sorin Antohi (2001) dedicat problemelor României actuale (tranziția, situația culturii, integrarea europeană, șansa unui viitor viabil în funcție de construcția sistematică a unui prezent etc.), un alt dialog, mai eclectic, cu Leonid Dragomir (2005), volumul de publicistică *Locuri comune* (2004) și reflecțiile din eseu *Clipa și timpul* (2005), dedicat unei ontologii paradoxale a temporalității. Aniversarea a 90 de ani este sărbătorită de apariția în 2006 unei cărți intitulată chiar *Șora*, cuprinzând textele esențiale ale filosofului, însoțite de comentarii pe marginea operei sale, interviuri, iconografie.

SCRIERI: *Du Dialogue intérieur. Fragment d'une anthropologie métaphysique*, Paris, 1947; ed. (*Despre dialogul interior. Fragment dintr-o antropologie metafizică*), tr. Mona Antohi și Sorin Antohi, postfață Virgil Nemoianu, București, 1995; ed. București, 2006; *Sarea pământului. Cantată pe două voci despre rostul poetic*, București, 1978; ed. București, 2006; *A fi, a face, a avea*, București, 1985; ed. București, 2006; *Eu & tu & el & ea... sau Dialogul generalizat*, București, 1990; *Firul ierbii*, Craiova, 1998; *Câteva crochiuri și evocări*, Craiova, 2000; *Filosoficale. Filosofia ca viață*, București, 2000; *Mai avem un viitor? România la început de mileniu. Mihai Șora în dialog cu Sorin Antohi*, pref. Sorin Antohi, Iași, 2001; *Locuri comune*, București, 2004; *Clipa și timpul*, Pitești, 2005; *Despre toate și ceva în plus: de vorbă cu Leonid Dragomir*, Pitești, 2005; *Șora*, îngr. Marius Ghica, Pitești, 2006. **Traduceri:** Jean-Jacques Rousseau, *Visările unui hoinar singuratic*, pref. Vera Călin, București, 1969; Jean-Paul Sartre, *Cu uși-le închise. Diavolul și bunul Dumnezeu*, în Jean-Paul Sartre, *Teatru*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1969.

Repere bibliografice: Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 348–353; Moraru, *Semnele*, 281–288; Steinhardt, *Critică*, 41–45; Mihai Zamfir, [*Mihai Șora*], RL, 1986, 49, 2011, 47; Mircea Mihăieș, [*Mihai Șora*], O, 1990, 1, RL, 2006, 45; Virgil Leon, *Minimalism și mântuire ontologică*, APE, 1991, 1–2; Ruxandra Cesereanu, *De la „dialogul interior” la „dialogul generalizat”*, ST, 1991, 2–3; Sorin Vieru, *Mihai Șora la 75 de ani. Un filosof al dialogului*, „22”, 1991, 45; Andrei Ionescu, *Ajunge să fii atent*, VR, 1992, 5; Virgil Nemoianu, *Mihai Șora și tradițiile filosofiei românești*, LAI, 1993, 48; Ștefan Aug. Doinaș, *Mihai Șora și condiția dialogului interior*, VR, 1997, 1–2; Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, București, 1998, 33–50; *Dicț. esențial*, 810–815; Micu, *Ist. lit.*, 786; *Mihai Șora – sub semnul tinereții fără vârstă*, „22”, 2001, 9 (grupaj special); Corin Braga, *Mihai*

Șora – un existențialist român, APE, 2001, 7–8; Marius Chivu, *Mihai Șora. Filosoficale*, OC, 2001, 55; Gheorghe Grigurcu, *Un naeionescian: Mihai Șora*, VR, 2001, 11; Cătălin Ghiță, *Filosoful și memoria sa afectivă*, APE, 2001, 11; Cristian Preda, *Doi liberali dezamăgiți*, „22”, 2001, 49; Adrian Marino, *România viitoare*, „22”, 2001, 50; Mircea Iorgulescu, *Apocalipsa după Șora și Antohi*, „22”, 2002, 4; Tudorel Urian, *Filosofie și civism*, RL, 2005, 34; Solomon Marcus, *Un reper*, ALA, 2006, 844; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, III, 56–61; Ioan Buduca, *Sfera de rază nulă*, LCF, 2008, 12; Leonid Dragomir, *Mihai Șora. O filosofie a bucuriei și a speranței*, București, 2009; Ion Vianu, *Tăcerile lui Mihai Șora*, RL, 2011, 45; Basarab Nicolescu, *Mihai Șora și bucuria de a trăi*, CL, 2011, 11; Nicolae Prelipceanu, *Mai știutorul și Mai trăitorul*, VR, 2011, 11–12. **D.Mc.**

ȘOROBETEA, Aurel (8.IX.1946, Brașov), poet, prozator. Este fiul Ioanei (n. Flămând) și al lui Ioan Șorobetea, jurist din Josenii Bârgăului, refugiat la Brașov după Dictatul de la Viena. Ș. frecventează școala primară, gimnaziul și Liceul „Gh. Barițiu” la Cluj. Tot aici student, din 1964, al Facultății de Filologie de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, își ia licența în 1969. Face parte din cea dintâi grupare a revistei „Echinox”. Publică primele versuri în 1966 la „Steaua”, unde va fi redactor (1971–1988). Mai colaborează cu poezie, proză și traduceri la „Tribuna”, „Amfiteatru”, „Familia”, „Ateneu”, „Viața românească”, „România literară” ș.a. Debutează editorial în antologia colectivă *Eu port această ființă*, apărută în 1972, iar primul volum de autor îl constituie culegerea de „poeme istorice și alte poeme” *Apărătorii* (1975; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca). La sfârșitul anilor '80 emigrează întâi în Israel, apoi se stabilește în orașul Trelleborg din Suedia.

Poezia lui Ș. a declanșat, în primă instanță, o violentă respingere în paginile ziarului „Scânteia” sub titlul, elocvent pentru acel moment, *Cu mituri de ocazie și tristeți confecționate, aripile poeziei bat în gol*, cu referire la antologia din 1972. Apoi, prin Nicolae Manolescu, Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Dinu Gheorghiu, Laurențiu Ulici ș.a., au urmat lecturi adecvate și o dreaptă evaluare: modalitatea imnică și elegiacă va fi apreciată, iar originalitatea viziunii recunoscută. *Poeme istorice*, primul ciclu din *Apărătorii*, figurează, într-o stilizare subtilă, o mitologie în care eroii naționali obiectivează ipostaze ale umanului. Sentimentul duratei este transpus baladesc, într-o ordine simbolică și evocatoare, într-o tonalitate înalt-elegiacă. Textele (*Mihai, Horia,*

Ioan, Grigore Ghica ș.a.) sunt construite pe două nivele: poemul propriu-zis și „notele de subsol”, care alcătuiesc un „poem” paralel, o proiecție livrescă, decodificând uneori, iar alteori propunând simboluri. Al doilea ciclu, conceput contrapunctic, proiectează sentimentul fragilității ființei, iluziilor și amintirilor pe un fundal biografic. Poetul cultivă „pastelul” intelectualizat, meditația, elegia, incantația, în transcrieri notabile prin finețea imaginilor și simțul limbii. Această direcție a liricii continuă în volumele *Altminteri* (1979) și *Anotimpuri* (1986), unde modul imnic este adaptat la o formulă elegiacă fie suav melancolică, fie liric eroică, sub semnul virtuozității formale. Poemele sunt eclectice tematice și valorice, de multe ori și compozițional ori lexical, elementele livresce, arhaizante etc. alternând cu cele realiste, neologice etc. într-un amestec insolit, dar nu întotdeauna reușit stilistic: „Au prins incubul! / Legat în chingi / și împânzit de senzori, / stă răstignit în fire de paing, / suflarea i se sparge în azot lichid; / ecrane se aprind și se sting, / pe coridoare aleargă ascuțite lumini, / uși grele de oțel se închid / după dictarea unghiilor-cenzori” (*Esența*). Versul teribilist, parodic, uneori gratuit ermetic se întâlnește când și când în discursul ludic al poetului. Reportajele din *Privire de pe Cetățuie* (1978) sunt, de fapt, poeme în proză în care observația, „spectacolul trăit”, recuperat în detaliu, cu umor și autoironie, se îngemănează cu sentimentul duratei și al apartenenței la un topos mitic.

SCRIERI: *Apărătorii*, Cluj-Napoca, 1975; *Privire de pe Cetățuie*, Cluj-Napoca, 1978; *Altminteri*, Cluj-Napoca, 1979; *Anotimpuri*, Cluj-Napoca, 1986. **Traduceri:** Balla Zsófia, *Așa cum trăiești*, pref. Grete Tartler, București, 1983; Kenécz Ferenc, *Zeu cu picior de lemn*, pref. Andrei Roman, București, 1985.

Repere bibliografice: George Cuibuș, *Cu mituri de ocazie și tristeți confecționate, aripile poeziei bat în gol*, „Scânțea”, 1973, 9 602; Petru M. Haș, „Apărătorii”, AST, 1975, 4; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1975, 36; Constantin Țoiu, „Apărătorii”, RL, 1975, 44; Ștefan Aug. Doinaș, *Triptic poetic*, RL, 1975, 45; Mihai Dinu Gheorghiu, *Poezia apocrifelor și poezia gestului*, CL, 1975, 12; Iorgulescu, *Scriptori*, 151–153; Poantă, *Radiografii*, I, 291–294, II, 95–99; Regman, *Explorări*, 5–6, 18–19; Ulici, *Prima verba*, II, 125–127; Lucian Alexiu, „Altminteri”, O, 1979, 44; Constantin Hârlav, *Sentimentul duratei*, TR, 1979, 45; Piru, *Debuturi*, 207–208; Tașcu, *Poezia*, 218–222; Cornel Vâlcu, *Aurel Șorobetea*, ECH, 1994, 1–3; Papahagi, *Interpretări*, 149–152; Ulici, *Literatura*, I, 234–236; Pop, *Pagini*, 196–202; Poantă, *Dicț. poeți*, 193–195;

Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, 343–344; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 465–467; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoxului”*, I, Cluj-Napoca, 2003, 35–40; *Dicț. Echinox*, 379–382. C.H.

ȘOVA, Coman (18.X.1933, București), poet, autor dramatic, gazetar. Este fiul Anei (n. Bogdan), originară din Humulești, și al lui Ioan Șova, muncitor forestier. Face Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț (1945–1948) și Liceul Silvic din Roznov, terminat în 1952. Până în 1955 urmează Institutul de Teatru și Cinematografie din București, iar din 1956 Școala de Literatură „M. Eminescu”, ultimul an de studii absolvindu-l în cadrul Facultății de Filologie a Universității bucureștene. Între 1962 și 1964 este secretar literar la Teatrul „Barbu Delavrancea” din București, apoi intră în presă: secretar general de redacție la revista „Amfiteatru” (1964–1972) și la ziarul „România liberă” (1972–1975), redactor-șef adjunct la „Magazin” (1975–1986), publicist comentator la „România liberă” (1986–1990). Debutează în 1951, cu poemul în proză *Diminețile albastre*, la suplimentul literar al ziarului „Ceahlăul” din Piatra Neamț. Va mai colabora la „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Cronica”, „România literară”, „Tomis” ș.a. În 1965 are loc premiera piesei *Iubesc pe al 7-lea, comedie cu... Petrești*, la Teatrul „Barbu Delavrancea”, iar prima plachetă de versuri, intitulată *Astrul nimănui*, îi apare în 1970.

Ș. se afirmă inițial într-o publicistică ce varia între reportaj și eseu, apoi, în climatul de oarecare deschidere ideologică de la mijlocul anilor '60, e pasionat de teatru. Versurile, pe care le publică rar, acoperă un teritoriu întins, de la genul ocazional al întâmplării cotidiene – cu datări și localizări (casa din strada Labirint, lacul Herăstrău, câteva nume feminine etc.) – la maniera convențională de cântare a patriei (Burebista, Biczaz etc.) și la reinterpretarea unor motive livresce (Goliat, Hamlet, regele David), oscilând între retorismul conjunctural și acordurile reflexive. Tabloul e inundat, atunci când se revine în cadrele impuse poeziei, de culorile anotimpurilor, de ploile toamnei îndeosebi, sau e marcat de obsesia griului ori a albului, proiectând nemișcarea, mecanica trecerii și tristețea timpului: „Și ziua, și ora, și toamna mă doare, / Și ziua e plânsă și ora e mare, / Și toamnă-i în toate, în trup înserare, / Și ziua e miercuri și ora e miercuri, / Și peste rotirea a sute de cercuri, / În liniștea caldă și dulce de roade, / Copila mea-ngână duioase silabe...” (*Silabe*, în *Marival*, 1974). În *Nevoia de alb* (1996)

Ș. își antologhează versurile, revizuind unele poeme pe care le consideră, pe drept cuvânt, databile. Singura lui piesă de teatru reprezentată – *Iubesc pe al 7-lea*, a stârnit, în epocă, interesul criticii. Alte compuneri dramatice i-au rămas în reviste: *Saltul de panteră* („Argeș”, 1968), *Ringul de dans* („România literară”, 1969). A mai compus scenarii de film: *Ora zero* (1979), *Cursa cu obstacole* (1980), ambele ecranizate de Nicolae Corjos.

SCRIERI: *Astrul nimănui*, București, 1970; *Marival*, București, 1974; *Cuvinte de reazem*, București, 1977; *Poeme*, București, 1980; *Unul cu altul*, București, 1983; *Căderea fructului*, București, 1989; *Nevoia de alb*, pref. Nicolae Balotă, București, 1996; *Cuvinte de reazem*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Nicolae Baltag, „*Astrul nimănui*”, *Scânteia tineretului*, 1970, 6 677; Constantin Pricop, „*Astrul nimănui*”, CL, 1971, 1; Constantin, *A doua carte*, 246–247; Dorin Tudoran, „*Marival*”, LCE, 1974, 21; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 547; Tia Șerbănescu, *Coerența mesajului poetic*, TR, 1978, 9; Dan C. Mihăilescu, *Echilibrul poeziei*, LCE, 1978, 16; Fănuș Băileșteanu, „*Cuvinte de reazem*”, RL, 1978, 31; Constantin Sorescu, *Polaritatea albului*, SPM, 1978, 385; *Lit. rom. cont.*, I, 531–534; Dumitru Radu Popa, „*Unul cu altul*”, RL, 1983, 45; Alex. Ștefănescu, [*Coman Șova*], RL, 1989, 28, 1996, 43; Mariana Ionescu, „*Nevoia de alb*”, „*Porto-Franco*”, 1998, 6; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 467–468. **M.D.**

ȘOVU, George (30.I.1931, Țițești, j. Argeș – 29.VIII.2016, București), prozator, publicist. Este fiul Elisabetei (n. Stănescu) și al lui Samson Șovu, țărani. Învăță în satul natal (1937–1941), în comuna Livezeni, județul Argeș (1941–1944) și la Școala Normală din Câmpulung (1944–1951), apoi studiază la Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1951–1955). Lucrează în București, ca redactor și secretar de redacție la Agenția Română de Presă (1955–1961), profesor de limba și literatura română și director al Liceului „Dante Alighieri” (1961–1974), profesor la Liceul „Gheorghe Lazăr” (1974–1992), concomitent fiind, din 1974 până în 1991, șef al inspectorilor de limba și literatura română din Inspectoratul Școlar al Municipiului București, consilier în Ministerul Învățământului, reprezentant al Inspectoratului Școlar în Consiliul profesoral al Facultății de Limba și Literatură Română. Este membru al Biroului consiliului de conducere al Societății de Științe Filologice (1980–1992), realizator de emisiuni radiofonice și de televiziune. Debutază cu versuri în 1951 la „*Scânteia tineretului*”, publicând, în timp, peste o mie de articole,

reportaje, eseuri în „*Contemporanul*”, „*Luceafărul*”, „*Cinema*”, „*Convorbiri literare*”, „*România literară*”, susținând rubrici în „*Pentru patrie*”, „*Limba și literatura pentru elevi*”. Scrie scenariile unor filme de succes în anii '80, în regia lui Nicolae Corjos: *Declarație de dragoste* (1985), *Liceenii* (1986), *Extemporal la dirigenție* (1988), *Liceenii rock'n'roll* (1991), *Liceenii în alertă* (1993). I se atribuie Premiul I și titlul de laureat pentru filmul *Declarație de dragoste* la Festivalul Cântarea României, Premiul I pentru romanul *Furtună de mai* la același festival (1987), Trofeul Micului Cititor pentru volumul *Liliac alb în ianuarie* (1984), Premiul Tinereții pentru filmul *Declarație de dragoste* la Concursul filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești (1985). Filmul *Declarație de dragoste* a mai fost premiat la câteva festivaluri internaționale (Egipt, Franța, Italia ș.a.).

Proza scurtă, dar și romanele lui Ș., alcătuind o producție abundentă, bine cotate comercial, urmăresc tribulațiile erotice ale adolescenței, cu băieți puri, poetici, aflați în situații de impas familial ori, mai ales, între două iubiri, între ispita carnală și prototipul angelic. Protagoniști sunt profesori de filosofie ale căror familii mor la cutremurul din 1977 și care devin etaloane ale perfecțiunii moral-didactice, tinere profesoare precum Andreea din romanul *Tandrețe* (1986), ziariști ca Valeriu Dobresanu din *Dragoste și moarte* (1994) (unde este de bănuț, până la un punct, un alter ego al autorului), inițiat nu doar în artele marțiale, ci și în amara școală politică a vieții duplicitare, pentru el onoarea, cavalerismul compunând un cod existențial menit, inevitabil, ostracizării, nedreptăților, dar și triumfului prin nobilă resemnare. Febre, accidente, spitalizări, neînțelegeri și împăcări siropoase, alături de cenecluri literare la care liceeni (precum Roxana și Ileana din *Căpitanul Rox*, 1991) participă „cu regularitate și însuflețire, ca și la cercul de matematică”, se întâlnesc mai în fiecare pagină în acest gen de literatură facilă, atractivă pentru un public fără mari pretenții legate de calitatea artistică. La fel, siluete liliale, fete cu picioare lungi, fragile nimfete evoluând ingenuu către carnalități lirico-livrești, cu o pudoare etanșă, dar și cazuri malade (o tuberculoză, o surzenie temporară ș.a.) iute recuperate pedagogic prin solidarizarea spontană a forțelor binelui, în redimensionări moralizante, cu prietenii trădate, copii din flori, adultere, bunici înțelepți și ultracomprehensivi, orfani, pațachine

pe post de mame vitrege, virginități pierdute mai mult sau mai puțin fericit, delațiuni absurde (acuzății de spionaj) dar nu mai puțin periculoase, totul împodobit metaforic (Lucian Blaga este adesea citat aici), fără agresivitate, fără conflicte corozive, fără psihologii demonice, excrescențe malefice, adică la antipodul unor practici occidentale în literatura genului. În publicistică poate fi văzută aceeași tentă sentimental-moralizantă, precum în volumul *Martor incomod* (1999), care reunește o sută de articole publicate de Ș. în revista „Pentru patrie”.

SCRIERI: *Cadența generației*, București, 1974; *Scrisori de acreditare*, București, 1976; *Declarație de dragoste*, București, 1978; *Jarul din palmă*, București, 1979; *Dragul nostru Alex...*, București, 1981; *Răspuns la post-restant*, București, 1981; *O vară de dor*, București, 1983; *Liliac alb în ianuarie*, București, 1984; *Dans în foișor*, București, 1984; *Furtună de mai*, București, 1985; ed. (Căpitanul Rox), București, 1991; *Fascinații*, București, 1985; *Tandrețe*, București, 1986; *Dimineața iubirii*, București, 1987; *Ochii timpului*, București, 1988; ed. București, 2003; *Întâlnire-n oglindă*, București, 1989; *Liceenii*, București, 1991; *Liceenii rock'n roll*, București, 1992; *Extemporal la dirigenție*, București, 1992; *Liceenii în alertă*, București, 1993; *Virginitate* (în colaborare cu Mihai Oprea), București, 1994; *Dragoste și moarte*, București, 1994; *Martor incomod*, București, 1999; *Misterele din vila părăsită*, București, 2000; *Dialog tainic*, București, 2000; *Romanticii*, București, 2003; *Iubirea e mereu regină*, București, 2006; *Picătura de viață*, București, 2007; *Lumina neuitării*, București, 2010; *Cântecul destinului*, București, 2012; *Rugăciunea unui înger*, București, 2012. **Antologii:** *De românească învățătură. Antologie de literatură populară și cultă cu conținut religios*, București, 1992 (în colaborare cu Silvestru Boacă).

Repere bibliografice: Artur Silvestri, „*Cadența generației*”, RL, 1974, 31; Ion Băieșu, „*Scrisori de acreditare*”. *De la om la om*, „Scânteia tineretului”, 1976, 8 499; Dan C. Mihăilescu, *Un jar blând și generos*, LCF, 1979, 19; Valeriu Cristea, [George Șovu], RL, 1978, 26, 1981, 22; Pompiliu Marcea, *Un roman despre dascăli*, LCF, 1981, 31; Grigore Smeu, *Paradisul rotund*, RL, 1981, 43; Nicolae Ciobanu, *Povestirea despre și pentru copii*, LCF, 1984, 22; Smaranda Cosmin, *Temele adolescenței*, LCF, 1985, 5; George Muntean, *Cărțile copilăriei și adolescenței*, LCF, 1985, 23; George Chirilă, *Pornind de la adolescență*, CNT, 1986, 40; Liviu Papuc, „*Dimineața iubirii*” ca „*saga*” a adolescenței, CL, 1988, 12; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 204–207; Pavel Pereș, *George Șovu – 80 de ani*, „Curtea de la Argeș”, 2011, 1. **D.C.M.**

ȘTEF, Traian (23.VI.1954, Bunești, j. Bihor), poet, prozator, eseist. Este fiul Antiței și al lui Gheorghe Ștef, muncitori. Urmează Liceul „Mihai Eminescu”

din Oradea (1969–1973), apoi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, secția română-franceză (1975–1979). Ca elev a colaborat la revista liceului („Ritm”), iar în perioada studenției a fost redactor la revista „Echinoc”. Funcționează ca profesor la Liceul Industrial din Popești și la Școala Generală din Cuzap, județul Bihor (1979–1986), metodist la Centrul Județean al Creației Populare (1986–1990) și ca redactor la revista „Familia” (din 1990). A fost, între 1996 și 2000, consilier județean din partea Partidului Alianței Civice și președinte al Comisiei de cultură, ulterior director al Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” din Oradea (2006–2008). Debutează în „Familia” (1974) cu poezie, iar editorial cu placheta *Călătoria de ucenic* (1993). Va mai colabora la „Amfiteatru”, „Vatra”, „Steaua”, „Tribuna”, „Poesis”, „Arca”, „Orizont”, „Ramuri”, „Interval”, „Convorbiri literare”, „Observator cultural”, „Calende”, „Paralela 45”, „22” ș.a.

Scrierile lui Ș. stau sub semnul „modelului odiseic”, desfășurat în toată complexitatea sa: ca mască literară îndărătul căreia se întrevide figura autorului, întoarcere la formula epopeii (și la scriitura „naivă” în genere), etalon de moralitate sau *polytropos* capabil să surprindă diversitatea condiției umane. De altfel, în *Călătoria de ucenic* (Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Arad) personajul lui Homer dă titlul unui întreg ciclu (*Odiseu își cere calul înapoi*), gestul său semnificând o decizie de condiția sa mitică, devenită improprie într-o lume a simulacrelor și a disimulării: „Să-ți dai foc în piața orașului/ Ca să poți striga de durere// Dar să privești ușurat/ Gălețile cu apă/ În care o mână spală/ Pe alta/ Un ochi orbește/ Pe celălalt// Și să-ți dai sufletul/ Ca să poți păstra tăcerea” (*Un ochi orbește pe celălalt*). Dar notele definitorii ale ciclului – figurația mitologică, dimensiunea etică a discursului, expresia sacadat „colțuroasă” și tonalitatea satirică – se regăsesc, la altitudini diferite, în toate piesele volumului. Totuși, următoarele cărți de versuri – *Femeia în roz* (1997; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Arad) și *Tandrețea dintre noi* (1999) – atestă o schimbare treptată a regimului. Căci, dacă inițial imaginarea femeii permitea când și când subminarea encomionului prin inserții sarcastice sau prozaice („E inflație/ Viața își schimbă prețul/ Aș cumpăra un covor mai scump/ Să te înfășor în el după ușă/ În camera alăturată/ Mai întunecată/

Poate fac și eu o investiție/ de durată”), *Tandrețea dintre noi* propagă o poezie „dulceagă jucăușă”, unde ingenuitatea viziunii camuflează o melancolie difuză: „Tata este prima iubire pe care o lași/ Când îl îmbrățișezi nu te mai lipești/ De pieptul lui stai aplecată/ Să nu se vadă sâni insolenți/ care se cred acuma absolvenți/ Înțelege și tu că ai fată mare/ Că de aici înainte nu maimuțarește cuvinte/ Că merge cu altcineva de mână/ Seara mai stă puțin mai amână/ Ora fixă începe să fie/ Din ce în ce mai târzie” (*La ieșirea din poveste*). Ce e drept, reflecția morală nu dispare, ci doar migrează către alte genuri. Astfel, eseistica lui Ș. se dispune pe axa raportului dintre adevăr și mistificare, dintre „calitatea umană” și derapajele conjuncturale. *Despre mistificare* (1998) conține o radiografie a moravurilor de „tranzitie” și, totodată, o critică a mentalităților vechi și noi („colectivizarea iubirii”, „punerea «în slujba», „mentalitatea lui «se dă»” etc.). Mai ambițios este eseul *Ridicolul* (1998), care urmărește o cartografiere sistematică a subiectului: autorul încearcă o așezare teoretică a problemei (ridicolul e privit ca un „fel de a fi”, dar și ca o „experiență estetică” particulară), schițează o evoluție din Antichitate până în romantism și distinge ridicolul de categoriile conexe (absurdul, grotescul, sublimul ș.a.). Cel mai reușit text rămâne însă *Despre calitatea umană* (2000): având în centru figura lui Ulise, împletește analiza textelor homerice cu „filarea” posterității personajului (la James Joyce, Jean Giraudoux sau la Eyvind Johnson, de pildă), comparatismul cu problematizarea etică și erudiția cu decolările ficționale (capitolul final imaginează chiar un ipotetic solilocviu al lui Odiseu). Fascinația homerică se observă și în *Orbul și dintele de aur* (*povestire eseisticopoematică*) (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Arad), un „roman” compus din douăsprezece „cânturi”, unde protagonistul, părintele Gavrilă/ Iosif, este orb și se întoarce acasă după douăzeci de ani. Proiectată pe fundalul dur al regimului comunist, cartea construiește o parabolă despre memorie și scrierea istoriei, în care reflecția politică se vede adesea scurtcircuitată de diverse artificii postmoderne (aluzii livrești, puneri în abis, deschideri metatextuale). Ș. a mai publicat, în colaborare cu Viorel Mureșan, monografia *Leonid Dimov* (2000; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Arad) care, deși suferă pe alocuri de un exces de poetizare, se remarcă prin exactitatea analizelor

de text. *Epistolele către Alexandros* (2004) par a fi fost scrise într-un dialog poetic cu Alexandru Mușina (Alexandros), autor al unui volum de versuri înrudit (*Personae*, 2001), în care e reluată tradiția satirică a poeziei latine, și semnată al unor eseuri „epistolare” acide către diverși confrăți ardeleni. Într-o dicțiune bine controlată Ș. pune în pagină, sub forma unor epistole în metru antic și din perspectiva unui nou Ovidius exilat la Tomis, personaje „cu cheie”, prieteni și apropiați (Pufarinus, Marinidas, Theodorides ș.a.), alături de moravuri politice ale unei urbe de provincie; totul participă la un spectacol politic postmodern scrutat cu ochi de observator moral clasic: „Din Varadinum Felix îți scriu, iubite Alexandros,/ Unde cu toții stăm, oameni liberi și sclavi,/ În marile terme-aburinde, cu nuferi/ Și bivoli în scaldă, ridicând nămolul/ Vindecător pe umerii noștri apăsați de grijile patriei./ Nimic nu ne supără pe noi în Orașul Fericit/ Decât unele artroze sau boala sciatică./ Ni-e tot mai greu apoi să ne plecăm elastic,/ Să-mpingem carele cu grele daruri/ Când vizitează Provincia aleșii de zei,/ Comandanții de oști, oratorii, marele preot./ Și la vorbă am devenit mai domoli,/ Dactilele se unduiesc mai grav peste dealuri,/ Privirea ni se pierde peste puste-n Apus,/ Răsăritu-l privim cu ochi întredeschis”. Plăcerea convenției și retorica măștilor oferă în poezia lui Ș. cadrul unui sentimentalism reflexiv și al unor confesiuni deghezate. Obsesia feminității („femeia în roz/ din creier”) are, la rândul ei, un caracter de proiecție fantasmatică. *Didascalii* (2007) adună, sub semnul indicațiilor de regie ale teatrului antic, principalele linii tematice ale liricii autorului într-unul dintre cele mai substanțiale volume ale sale (ciclurile *Femeia din creier*, *Sufletul patriei* ș.a.) Ceea ce individualizează, aici, poezia lui Ș. este ceremonialul estetic al erosului; senzualitatea e mereu provocată, cu eleganță, de referințele culturale, după cum nostalgia unei autenticități naturale e bruiată de povara referințelor livrești: „Îmi place mult cum un poet/ Își ridică bărbia dintre foile șifonate/ Pe masă printre femei fantasmatică/ Într-o noapte de beție/ Și parcă l-ar aștepta pe înger să-i fluture/ Pe frunte”. Didascalii sunt, de fapt, niște indicații de regie lirică, exerciții de autodefinire prin puneri în scenă caracteristice. *Deficitul de prezent* (2009) reunește eseuri de reflecție morală în marginea politicii românești postdecembriste, publicate îndeosebi în

„Familia”. „Deficitul de prezent” provine, în opinia autorului, dintr-o investiție excesivă a mentalității autohtone într-un trecut compensatoriu sau într-un viitor himeric, cu neglijarea gestionării prezentului. Speculația politic-identitară se aliază aici cea cultural-lingvistică, iar în secvența *Statul*, jocul frivol al omonimiilor și etimologiilor se încarcă de gravitate. Pe un alt palier se situează ingeniosul experiment eseistic din *Povestirea Țiganiadei* (2010; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Arad), unde „repovestirea” pentru uzul contemporanilor a epopeii lui Ion Budai-Deleanu, dramatizată și explicată din interior, se constituie într-un nou spectacol „*en marge des vieux livres*” în care moralistul intelectual și politic dublează, sub alte măști, artistul.

SCRIERI: *Călătoria de ucenic*, Oradea, 1993; *Femeia în roz*, Oradea, 1997; *Despre mistificare*, Oradea, 1998; *Ridicolul*, Pitești, 1998; *Tandreșea dintre noi*, Botoșani, 1999; *Despre calitatea umană*, Pitești, 2000; *Leonid Dimov* (în colaborare cu Viorel Mureșan), Brașov, 2000; *Orbul și dintele de aur (povestire eseistico-poematică)*, Pitești, 2002; *Epistolele către Alexandros*, Pitești, 2004; *Didascalii*, Pitești, 2007; *Deficitul de prezent*, Pitești, 2009; *Povestirea Țiganiadei*, postfețe Al. Cistelean și Ovidiu Pecican, Pitești, 2010; *Poezii*, Cluj-Napoca, 2010; *Ceremoniile*, Iași, 2011.

Repere bibliografice: Ioan Moldovan, [Traian Ștef], F, 1993, 7–8, 1997, 7–8, 1999, 9, 2002, 3, 11–12, 2007, 3, 5; Gheorghe Grigurcu, *Dus și-ntors*, CNT, 1993, 40; [Traian Ștef], VTRA, 1995, 1–2 (grupaj special); Octavian Soviany, *La bălci, cu femeia în roz*, CNT, 1998, 15; Doina Curticăpeanu, *Suprafața lui Moebius*, F, 1999, 11–12; Mircea A. Diaconu, *Traian Ștef: o melodie tandră*, CL, 2000, 5; Iulia Popovici, *Ithaca*, RL, 2000, 33; Cistelean, *Top ten*, 102–104; Grigurcu, *Poezie*, II, 453–461; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 201–202; Pop, *Viață*, 277–281; Constantin Dram, *(Alte) noi aventuri ale textului*, CL, 2003, 4; Borbély, *Cercul*, 131–135; Dicț. *Echinox*, 382–385; Boldea, *Vârstele*, 220–223; Grigurcu, *De la un critic*, 358–366; Bodi, *Evadarea*, 109–111; Ion Bogdan Lefter, *Alonja intelectuală a unui scriitor*, APE, 2010, 1; Ion Urcan, *Țiganiada lui Traian Ștef*, F, 2010, 6; Cristina Timar, *Țiganiada „reloaded”*, VTRA, 2010, 12; Borbély, *Existența*, 190–193; Cistelean, *Diacritice*, II, 169–174. **A.T., P.C.**

ȘTEFAN, I. M. (pseudonim al lui Alexandru Sergiu Srager; 1.II.1922, București – 22.X.1992, București), prozator, traducător. Este fiul Iuliei (n. Mandel) și al lui Henri Sragher, agronom. După ce termină în 1941 Liceul Graur în Capitală, urmează Colegiul „M. Onescu”, apoi frecventează doi ani cursuri la Facultatea de Litere și Filosofie. Își face debutul în

1946, cu un articol despre André Malraux, în „Studentul român” (unde va fi secretar de redacție în 1947–1948), iar editorial cu fantezia pentru copii *Călătoria în Univers* (1953). Activează ca ziarist la „Jurnalul de dimineață” (1946–1947) și la Agerpres (1948–1950), e redactor la Editura Tehnică (1950–1951), șef al Serviciului de presă din Ministerul Construcțiilor (1951–1961), lucrează la Centrul de Documentare pentru Construcții și Arhitectură (1961–1969) și ca redactor la „Magazin istoric” (1969–1973). A mai semnat Sergiu Stănescu, Al. Sergiu, S. Alex., M. Ștefan.

Talentul cu totul modest al lui Ș. a fost disputat (uneori în calitate de coautor) de literatura de aventuri științifico-fantastică – în accepțiunea educativ-sovietică a termenului, de *naucino fantasticeskaia literatura* – și de literatura de popularizare tehnico-științifică și istorică. În deceniul al șaselea din secolul trecut de numele lui a fost atașată eticheta de pionier al unor subgenuri: primul roman științifico-fantastic – *Drum printre aștri* (1954, în colaborare cu Radu Nor), de fapt primul roman de gen doar pentru epoca realist-socialistă – și prima povestire științifico-fantastică pentru copii – *O întâmplare în împărăția zăpezilor* (1959). Romanele *Drum printre aștri*, ca și *Robinsoni pe planeta oceanelor* (1958, în colaborare cu Radu Nor) ilustrează într-o manieră de inspirație sovietică formula *space opera*: se descriu peripețiile unor astronauți civilizatori sau doar curioși, cu propensiuni pentru enciclopedia galactică. Partea de divertisment propriu-zis ia pe bune porțiuni forma unui cofraj în care se toarnă betonul ideologic și cel al științei popularizate. *Sahariana* (1958, în colaborare cu Max Solomon) imaginează, speculând clișeu clasic al personajului care intră în comă profundă pentru a se trezi într-o societate a viitorului, o lume idilizată în sensul utopiei marxiste. Povestirile din *Ultimul alb* (1962) critică apartheidul și colonialismul, în *Lumina purpurie* (I–IV, 1964) umanitatea se mobilizează pentru a riposta unui atentat extraterestru (de fapt un experiment de inginerie planetară produs de o civilizație muribundă de pe un satelit al lui Neptun) asupra Terrei, iar *Cântecul Cibenei* (1966) bifează tema roboților antagonizați oamenilor. *P.G.-7 lup-tă contra cronometru* (1971; publicat în șase fascicule în colecția „Povestiri științifico-fantastice”) ajunge până în 2071, an în care cercetătorii de la

„Complexul de sinteză a albuminei și a alimentelor de tip virotic” din Munții Ciucaș rezolvă problemele de alimentație ale omenirii – dar și ale clidienilor, civilizație extraterestră care întreține cu pământeni relații de prietenie – prin crearea unui aliment revoluționar bazat pe un „virus pozitiv”, pozvirul. O frază simptomatică pentru dimensiunile izbânzii românești, dar și literare, este următoarea: „În această zi Ciucaș a galvanizat simpatia întregii Terre...”. În termeni de caracterologie ideologică se observă antiteza dintre președintele Adam Tiberiu, minte strălucită, dar individualist și pripit, și vicepreședintele Martin Onofrei, care tergiversează lansarea alimentelor pozvirice considerându-le insuficient experimentate. La prima vedere defetist, Onofrei se dovedește în cele din urmă personajul realist: o diferență subtilă față de anii '50, când negativistul ar fi pierdut din principiu în fața spiritului constructiv și cutezător. Nivelul literar al producției lui Ș. nu va crește în scrierile ulterioare. Autorul se va încerca, cu rezultate mai puțin umoristice dar fără ecou, și în literatura non-SF: divertismentul aventurilor maritime pentru adolescenți (*Misiune specială*, I–II, 1966) sau romanul *mainstream* realist având ca temă infracționalitatea juvenilă (*Viața începe la Milogu*, 1980). Complementar manufacturii SF, Ș. a fost și un prolific autor de literatură de popularizare tehnico-științifică și istorică, semnând în această calitate lucrări precum *Vecina noastră*, *Luna* (1957), *Adevărul despre năluciri* (1961), *Focul viu. Pagini din istoria invențiilor și a descoperirilor românești*, lucrare de natură pre-protocronistă (1963, în colaborare cu Dinu Moroianu), „*Semnele cerești*” și *tălmăcirea lor adevărată* (1966), *Sub semnul Minervei. Femei de seamă din trecutul românesc* (1975, în colaborare cu V. Firoiu), *Ghidul Cosmosului* (I–II, 1980, în colaborare cu I. Corvin Sângeorzan) ș.a. În același registru se înscriu *De la Podul Mogoșoaiei la Calea Victoriei: din cronica anilor 1877–1878* (1977), reconstituire cu numeroase citate din presa vremii, montate într-o narațiune de tip ziaristic și festiv, precum și *Eminescu și universul științei* (1989), sinteză descriptivă și modic judicioasă, evitând totuși hipertrofierea acestui aspect al gândirii eminesciene. Ș. a tradus, îndeosebi în colaborare cu Elena Andrei, din literatura de expresie germană – Stefan Zweig, Hermann Kant, Wilhelm Dilthey.

SCRIERI: *Călătorie în Univers*, București, 1953; *Drum printre aștri* (în colaborare cu Radu Nor), București, 1954; *Taina prințului Semempsis* (în colaborare cu Radu Nor), București, 1957; *Robinsoni pe planeta oceanelor* (în colaborare cu Radu Nor), București, 1958; *Sahariana* (în colaborare cu Max Solomon), București, 1958; *O întâmplare în împărăția zăpezilor*, București, 1959; *Ultimul alb*, București, 1962; *Focul viu. Pagini din istoria invențiilor și a descoperirilor românești* (în colaborare cu Dinu Moroianu), București, 1963; *Lumina purpurie*, I–IV, București, 1964; *Cântecul Cibenei*, București, 1966; *Misiune specială*, I–II, București, 1966; *Omul cu o mie de chipuri*, București, 1968; *PG.-7 luptă contra cronometru*, I–VI, București, 1971; *Naufrațiații*, București, 1973; *Sub semnul Minervei. Femei de seamă din trecutul românesc* (în colaborare cu V. Firoiu), București, 1975; *De la Podul Mogoșoaiei la Calea Victoriei: din cronica anilor 1877–1878*, București, 1977; *Ghidul Cosmosului* (în colaborare cu I. Corvin Sângeorzan), I–II, București, 1980; *Viața începe la Milogu*, București, 1980; *Și ei au fost copii*, București, 1981; *Eminescu și universul științei*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Iași, 1989; *Regele Țării de Foc*, București, 1993. **Traduceri:** Hermann Kant, *Nu vreau să fiu ministru!*, îngr. și pref. trad., București, 1973 (în colaborare cu Elena Andrei); Stefan Zweig, *Orele astrale ale omenirii*, pref. trad., București, 1973; Wilhelm Dilthey, *Trăire și poezie*, pref. Marian Popa, București, 1977 (în colaborare cu Elena Andrei).

Repere bibliografice: Mihai Minculescu, „*Naufrațiații*”, RL, 1973, 11; Marius Tupan, „*Naufrațiații*”, VR, 1974, 1; Șerban Cioculescu, „*De la Podul Mogoșoaiei la Calea Victoriei*”. *Efemeridele anilor 1877 și 1878*, RL, 1977, 22; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 547; Manolescu, *Literatura SF*, 256; Mircea Iorgulescu, *Cartea de istorie*, RL, 1980, 8; Horia Aramă, Dorel Dorian, I. M. Ștefan. *Locul lui... rămâne inconfundabil*, RCM, 2002, 157; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 468–471; Oprea, *Anticipația*, 101–106, 469–470. **M.I.**

ȘTEFANACHE, Corneliu (23.VIII.1933, Panciu – 12. I. 2009, Iași), prozator. Este fiul Mariei Ștefanache (n. Vâlcu) și al lui Ion Ștefanache, învățători. Urmează studiile secundare la Liceul Unirea din Focșani și la Liceul „Ioan Slavici” din Panciu, iar între 1952 și 1957 este student al Facultății de Filologie la Universitatea din Iași. Redactor la Studioul de Radio Iași (1956–1962), cursant la Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1962–1964), activist de partid la Iași (1964–1966), devine lector la Conservatorul din același oraș (1964–1966), unde predă estetică. Este redactor-șef adjunct la „Cronica” (1966–1970), redactor-șef la „Convorbiri literare” (1972–1976), director-adjunct (1979–1982) și director (1982–1999) al Bibliotecii Centrale

Universitare „Mihai Eminescu” din Iași. Debutază în 1964, cu o proză, în „Iașul literar”, iar editorial cu volumul de nuvele *Cercul de ochi*, apărut în 1968. Mai colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Vatra”, „Ateneu” ș.a. Cariera prozatorului și maniera în care acesta înțelege actul de creație sunt serios amendate în 1975, când publică *Miezul și coaja*, roman psihologic cu tramă detectivistică (investigarea unei crime), plagiat după un autor italian. I s-au acordat Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1968, 1983) și Premiul Uniunii Scriitorilor (1972, 1981). A mai fost distins cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2002).

În chip nu tocmai ironic, Ș. ar putea fi socotit o variantă a personajului său predilect, insul superior programat, dar care își vede la un moment dat destinul înscris pe o curbă descendentă. Cultivând o proză în genul lui Al. Ivasiuc și Nicolae Breban, Ș. nu speculează până la capăt tematica și cazurile de conștiință înfățișate. Structură autocritică, el își intuiește limitele și revine continuu asupra aceluiași tip de scenariu și personaje, de unde și o posibilă explicație pentru prolificitatea sa. Scrisul îi stă sub semnul acestei întoarceri permanente și al propensiunii spre disecarea minuțioasă, înțesată de detalii, dar și disipată pe mai multe nuclee epice, a cazurilor de conștiință. Autocaracterizarea prozatorului ca structură reflexivă, închisă în magma autobiograficului și orientată psihologic spre investigarea trecutului, explică preferința pentru romanul de analiză, cultivat fie ca atare, fie disimulat sub formula mai laxă a prozei de medii și a romanului de familie. Și evoluția lui Ș. este sinuoasă: scriitorul abordează pe rând romanul citadin și rural, mută aceleași scenarii de la unul la altul, oferă replici ale propriilor scrieri etc. *Cercul de ochi*, *Zei obosiți* (1969) și *Dincolo* (1970) sunt exerciții epice în care este stabilită tematica și se deprinde modelul prozei psihologice. Metafora „zeilor obosiți” e paradigmatică pentru rețeta tipologică a autorului, personajele fiind ființe abulice, strivite de propria interioritate, ratați atipici, amnezici în planul și în „timpul social” (Ioan Holban). În *Zei obosiți* se reține îndeosebi efortul de a scoate din materialul epic descentrat și difuz profilul feminității vulnerabile și orgolioase (Anca K.), iar în *Dincolo* trasarea procesului de autoculpabilizare, realizat sub forma monologului interior (modalitate caracteristică pentru Ș.), pe care și-l face un

tânăr strivit de mortifiantul devotament al mamei sale. În *Paralele* (1970) sondarea cazurilor psihologice este sprijinită și de un scenariu narativ aparte. Romanul sugerează forma unei clepsidre răsturnate, moartea mamei fiind pretextul care antrenează atât consemnarea biografiei acesteia, cât și prezentarea destinelor paralele ale celor patru fii veniți la înmormântare. Protagonștii sunt, de astă dată, inși dezabuzăți, robotizați, reduși la stadiul de marionete. Cu *Speranța care ne rămâne* (I–II, 1974–1977), una din scrierile sale cele mai solide (în special primul volum), Ș. înlocuiește romanul psihologic cu fresca. Se oferă o cronică nelineară a unui orașel de provincie (datorată poliedriei epice și prezenței martorilor derutanți, de la Scrima, „cronicarul”, până la ratatul Mavru sau la nebunul Ieronim). Romanul de atmosferă este dublat de unul de familie și critica (Nicolae Manolescu, Dumitru Micu) a văzut în învățătoarea Teodora, personajul principal, o a doua Vitoria Lipan, doritoare de a ritualiza moartea nefirească a soțului și a fiilor săi, uciși pe front, prin aducerea osemintelor acestora în țară. Începând cu *Ziua uitării* (1972), dar cu cele mai bune rezultate în *Dimineața* (1977) și în *După echinocliul de primăvară* (1981), Ș. cultivă romanul rural, încadrabil seriei de scrieri despre „obsedantul deceniu”. Un fapt interesant: acum se evidențiază cu mai multă forță tiparul narativ și tipologia. Tema privilegiată devine drama familiei tarate, macerată de un rău obscur. Personajele, contorsionate psihologic, sunt însoțite de dubletele lor maligne, de avatarurile lor din diferite ipostaze existențiale; altfel spus, personajul este un fel de păpușă rusească, în dispută cu eurile sale precedente. Scenariul romanului, care revine și în *Când vine umbra* (1979), e declanșat printr-un truc narativ: protagonistul, aflat într-un punct de criză (de regulă, destituit de la locul de muncă), ia cunoștință de sine prin exercițiul cathartic al investigării propriei genealogii, pe care o transformă în poveste, discurs, act creator. Totuși, nu este vorba despre un metaroman sau un roman în roman, ci de o formulă narativă specifică, amestecând confesiunea transpusă în stil indirect liber cu „povestirea indirectă” (Ioan Holban) sau cu documente de tip autenticist, precum scrisorile. Ion Varlam, protagonistul din *Dimineața*, își oblojește ființa rănită prin rememorarea poveștii bunicului și a tatălui său, artiști din lumea satului, inși învinși sau aflați

În prim-plan: Marin Preda, Corneliu Ștefanache și Vasile Rebreanu

în răspăr cu meandrele istoriei (unul ucis, altul închis din motive politice). Dacă prin Cristian Omu din *După echinocliul de primăvară* se reia același profil tipologic, meritul acestui roman îl constituie încercarea de a prezenta crepusculul lumii țărănești. Recviemul atinge momentul culminant atunci când, silit să își schimbe matca, personajul central refuză să își părăsească satul, iar gestul său de a reîngropa osemintele soției în propria grădină pentru a le salva de la pieire capătă conotații simbolice. Amestecând analiza psihologică și proza de medii, *Ruptura* (1983), *Drumuri de fum* (1985) ori *Și mâine și poimâine...* (1988) sunt rezultatul unui triptic tematic: sondarea diferitelor cazuri de rată prin prezentarea schizoidiei dintre aparență și esență, repartizarea dihotomică a realității sociale și, în fine, motivul dublului. Romanele aduc în prim-plan două lumi, a învingătorilor și a celor învinși, iar personajele aflate la granița

dintre ele, conștiințe problematice, sunt, din start, condamnate. E cazul studentului eminent Iustin Gheorghianu din *Ruptura*, descendentul unei familii de academicieni, pornit pe neașteptate într-o călătorie detectivistic-psihologică spre descoperirea adevăratei esențe a mediului său. Drumul spre centru, presărat de martori și deținători ai poveștilor, este jalonat de destinele fracturate ale unor inși aparent nerealizați, victime ale „instinctului priorității” bunicului și tatălui, adevărați importori din mediul științific. Alte cazuri asemănătoare apar în *Drumuri de fum*, unul din cele mai reușite romane ale lui Ș. Dubletul tipologic, încarnat de Matei Hermeziu și Ieronim, se referă la oameni care parcurg, la un moment dat, o metamorfoză derutantă. Cel dintâi, la prima privire un învingător, descoperă straturile reale ale existenței sale odată cu refuzul de a accepta un post de conducere; celălalt, un istoric silit de împrejurări să devină

muzeograf, se salvează proiectând un roman-document despre Marele Cronicar, personaj simbolic conceput ca alter ego.

SCRIERI: *Cercul de ochi*, București, 1968; *Zei obosiți*, București, 1969; *Dincolo*, București, 1970; *Paralele*, Iași, 1970; *Ziua uitării*, București, 1972; *Așteptarea aproape-lui*, Iași, 1974; *Speranța care ne rămâne*, I-II, București, 1974–1977; *Miezul și coaja*, Iași, 1975; *Dimineața*, București, 1977; *Când vine umbra*, Iași, 1979; *Sărutul pământului*, București, 1980; *După echinocșiul de primăvară*, Iași, 1981; *Ruptura*, Iași, 1983; *Drumuri de fum*, Iași, 1985; *Și mâine, și poimâine...*, Iași, 1988; *Spovedania vâtelui*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Damian, *Intrarea*, 120–123; Andriescu, *Disocieri*, 260–270; Mihai Dinu Gheorghiu, „Așteptarea aproape-lui”, „Dialog”, 1974, 4–5; Nicolae Manolescu, *Două romane*, RL, 1974, 37; Andriescu, *Relief*, 203–214; Iorgulescu, *Rondul*, 214–218; Zaharia Sângeorzan, *Evoluția unui romancier*, TR, 1975, 12; Ungheanu, *Arhipelag*, 192–207; Dana Dumitriu, *Convergența unor destine*, RL, 1979, 27; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 116–122; Mircea Iorgulescu, [Corneliu Ștefanache], RL, 1984, 12, 1986, 13; Holban, *Profiluri*, 232–239; George Pruteanu, *Noi drumuri de fum*, CL, 1988, 8; Al. Dobrescu, *Întâlnirea cu literatura*, VTRA, 1988, 9; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 471–473; Ioan Holban, *Glissando* (Corneliu Ștefanache – 70), DL, 2003, 51; *In memoriam. Corneliu Ștefanache*, CL, 2009, 1, DL, 2009, 83 (grupaje speciale); Alex. Ștefănescu, *Aproape uitat...*, CNT, 2010, 9. **O.S.**

ȘTEFANACHI, Aurel (28.VIII.1951, Costuleni, j. Iași), poet, prozator, publicist. Este fiul Anicăi (n. Leordă) și al lui Costachi Ștefanachi, țărani. Urmează clasele primare și gimnaziale (1959–1967) în comuna natală, apoi va absolvi Liceul Industrial nr. 5 din Iași. Din 2000 până în 2005 frecventează cursurile Facultății de Drept din cadrul Universității „Dimitrie Cantemir” din Iași. Între 1975 și 1978 este angajat la Întreprinderea Mecanică Nicolina, apoi, până în 1990, funcționează ca tehnician la Combinatul de Utilaj Greu Fortus. În 1990 se numără printre membrii fondatori ai Casei Editoriale Moldova și ai revistei „Moldova”. De asemenea, contribuie la apariția noii serii a revistei „Timpul”. Începând din 1994 realizează emisiuni de televiziune pe teme politice și economice, iar în 2000 înființează editurile TipoMoldova și Edict Production. Debutază publicistic în „Cronica” (1977) și editorial cu volumul de poezii *Credință și frig* (1990). A mai colaborat la „Convorbiri literare”, „Poezia”, „Dacia literară”, „Caiete botoșănene” ș.a.

Antologia de autor *Amintirile verbului. Poezii. Lângă Dumnezeu* (2002) inventariază, fără a le preciza sursa, poezii scrise de Ș. preponderent în anii '80 și apărute în primul deceniu postcomunist. Excepție făcând câteva rescrieri a căror logică se dovedește dificil de evaluat, aceleași texte sunt reluate în două tomuri intitulate *Lăcomia destinului* (2009, 2011), singura diferență fiind dată de numărul de pagini, ultima culegere cuprinzând versuri din 2004 sau 2005 risipite printre cele mai vechi. Această amalgamare – ce poate lăsa impresia de superficialitate ori de amplificare oțioasă a numărului de scrieri – se justifică totuși și prin registrele tematice ori prin formulele literare abordate de Ș. Scriitorul manifestă o fascinație împovăraătoare pentru textualismul (post)modern, așa încât toate poeziile sale par eboșe ale aceluiași poem interminabil și auto-devorator. Bibliotecarul lui Arcimboldo, „cartea de nisip” borgesiană, „laserul lingvistic” al lui Nichita Stănescu, puzderie de simboluri mitologice sau biblice conlucrează pentru a alcătui o lume-text menită să ofere o alternativă la realitatea materială sordidă. Rezultă un discurs liric dilatat și aluvionar, înțesat de paranteze, ghilimele, majuscule, slash-uri, permutări, retușări etc., ca și când textul s-ar scrie chiar sub ochii cititorului. Previzibil, din cauza dorinței de a reflecta și grafic procesul textualizării, majoritatea poeziilor devin prolix. Deloc mai tranzitive sunt schițele incluse în *Curcubeul din hol. Predispoziție amoroasă* (2004), unde cotidianul e privit sub specia ironiei sau a unui comic învecinat uneori cu absurdul. Abuzând de construcții eliptice, experimentele narative ale lui Ș. încearcă să înfățișeze ambiguitățile, idiosincraziile, nonsensurile, absurdul relațiilor interumane din timpul comunismului sau din anii tranziției la democrație. În schimb, articolele din culegerea *În România concretă* (I–II, 2006) evidențiază, uneori militant, preferințele și animozitățile politice ale autorului.

SCRIERI: *Credință și frig*, București, 1990; *Hierofanie*, Iași, 1991; *Amintirile verbului*, Iași, 1992; *Camera cu magnolii*, pref. Emil Iordache, Iași, 1995; *Lampa lui Aladin*, Iași, 1997; *Amintirile verbului. Poezii. Lângă Dumnezeu*, postfață Ioan Holban, Iași, 2002; *Curcubeul din hol. Predispoziție amoroasă*, Iași, 2004; *Poeme*, Iași, 2004; *Oglindă plutind*, Iași, 2005; *În România concretă*, I–II, Iași, 2006; *Lăcomia destinului*, postfață Ioan Holban, Iași, 2009; *Lăcomia destinului*, Iași, 2011.

Referințe bibliografice: Val Condurache, *O dramă în limbaj*, RL, 1990, 51–52; Vasile Spiridon, „*Hierofanie*”, RL, 1992, 7; Constantin Hușanu, „*Hierofanie*”, „Moldova”, 1992, 2; Liviu Leonte, *Altă față a poetului*, CRC, 1997, 3; Diaconu, *Instantanee, 200–205*; Ion Hurjui, *Titluri și subtitluri*, CRC, 2005, 4; Holban, *Ist. lit.*, I, 201–211; Constantin Dram, *Proze ca exerciții de iubire*, CL, 2007, 7; Liviu Grăsoiu, *Prezența absentului*, LCE, 2007, 46–47; Cristian Livescu, *Agresivitate și resemnare*, CL, 2007, 10; Constantin Butunoi, *Antologiile și moda*, „Arca”, 2011, 10–12. **Cs.B.**

ȘTEFANELLI, Teodor V. (18.VIII.1849, Siret – 23.VII.1920, Fălticeni), prozator, memorialist, dramaturg, traducător. S-a născut în familia negustorului Vasile Ștefăniuc, staroste al breslei jocarilor, adoptând mai întâi numele de Ștefăniu, cu care a și semnat unele scrieri, apoi, definitiv, pe acela de Ștefanelli. A urmat școala primară în orașul natal, apoi liceul la Cernăuți (1861–1869), unde un timp e coleg cu Eminescu. După bacalaureat se înscrie la Facultatea de Drept din Viena (1869), susținându-și doctoratul în 1875. Devine membru al societății România Jună, al cărei secretar a fost un timp și pentru care a alcătuit textele câtorva cântece studențești, fiind și unul din organizatorii serbării de la Putna (1871). A contribuit substanțial la înțemeierea societății Arboroasa a studenților români din Cernăuți, scriind și textul unui imn pe muzică de Ciprian Porumbescu. Între 1876 și 1882 a funcționat ca judecător la Câmpulung Moldovenesc, înființând aici și un teatru de amatori. Magistrat la Suceava între 1882 și 1888, a avut din nou prilejul să își desfășoare aptitudinile de îndrumător, sprijinind fondarea societății Școala Română, a colecției „Biblioteca de petrecere și învățătură pentru tineretul român” și a „Revistei politice” (1886). Din 1889, timp de paisprezece ani, este șef al Judecătoriei din Câmpulung, din 1903 consilier la Curtea de Apel din Lemberg, iar din 1909 consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție din Viena. Deputat în Dieta Bucovinei din partea Partidului Național Român, a militat pentru unirea cu țara. Pensionat în 1910, s-a retras în timpul Primului Război Mondial la Fălticeni. Principala lui preocupare a fost aceea de a contribui la mai buna cunoaștere a istoriei Bucovinei (*Câteva date statistice și istorice din Bucovina*, 1881, *Istoricul luptei pentru drept în ținutul Câmpulungului Moldovenesc*, 1911, *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*, 1915). A fost ales în 1910 membru activ

al Academiei Române, după ce fusese, din 1898, membru corespondent.

Ca scriitor, Ș. debutează în „Foaia Societății pentru Literatură și Cultura Română în Bucovina” (1869), cu descrierea unui obicei popular: *Drăgăița și Papaluga*, după ce, în aceeași revistă, în 1868, semnase o transpunere din germană a povestirii *Menia* de K. E. Franzos. Continuă cu nuvele, amintiri și versuri în calendarele scoase de aceeași societate, apoi în „Convorbiri literare”, „Aurora română”, „Revista politică”, „Arhiva”, „Gazeta Bucovinei”, „Transilvania”, „Junimea literară” ș.a.; semnează și cu pseudonimele Leandru, Truță. Ținând, într-o măsură, de memorialistică, nuvelele și povestirile sale au, de obicei, personaje din mediul rural. Reprezentativă este *Uitutul. Povestire din munții Bucovinei*. Autorul reușește să treacă adesea de simpla relatare, ca în povestirea *Un omor. Din reminiscențele unui criminalist*. Contribuie la aceasta umorul blând și complice, care colorează faptele și așază scrierile în apropierea unor specii folclorice precum snoava. Dar capacitatea de invenție este redusă, ceea ce face ca substanța povestirilor să fie inconsistentă. Cu toate acestea, stilul se remarcă prin fluiditate, iar plasticitatea limbajului e pusă în evidență de rime interioare și întorsături de frază, de cele mai multe ori generate de folosirea expresiilor populare. Două piese într-un act, *După teatru* și *Un trandafir în livrée*, incluse în repertoriul teatrelor de diletanți din Transilvania, sunt comedii de situație. Coleg de gimnaziu și, apoi, de universitate cu Eminescu, Ș. a publicat în 1914 un volum de amintiri, carte dintre cele mai serioase și documentate din câte s-au scris despre marele poet, alături de paginile lui Ioan Slavici. Informații prețioase, fapte și amănunte referitoare la felul de a fi al lui Eminescu, expresii și lecturi preferate – toate participă la conturarea unei imagini verosimile a personalității poetului. Bun cunoscător al limbii germane, Ș. a tradus, fără talent însă, poezii de Heinrich Heine, Emanuel Geibel, precum și scurte povestiri de K. E. Franzos, Carmen Sylva ș.a.

SCRIERI: *Originea câmpulungeană a lui Gavril, mitropolitul Kievului*, București, 1901; *Eudoxiu Hurmuzachi*, Cernăuți, 1913; *Amintiri despre Eminescu*, București, 1914; ed. îngr. Pavel Țugui, Craiova, 1996.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 180–185; Lovinescu, *Critice*, V, 121–124; Iorga, *Oameni*, III, 66–67; Nicolae Ursulescu, *Teodor V. Ștefanelli*, „Suceava. Anuarul

Muzeului Județean”, 1977, 279–287; *Dicț. lit.* 1900, 834–835; Pavel Tușui, *Teodor V. Ștefanelli și alți colegi bucovineni ai lui Mihai Eminescu*, Craiova, 1983; Bostan–Bostan, *Bucovina*, 137–144; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 473–474; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 466–467; Ioan N. Oprea, *Personalități moldave*, Iași, 2008, 130–140; Constantin Coroiu, *Eminescu și contemporanii săi (I)*, CLT, 2010, 23. **D.M.**

ȘTEFANKO, Ondrej (18.III.1949, Timișoara – 20.II.2008, Nădlac), traducător. Urmează liceul cu limba de predare slovacă din Nădlac (1956–1967) și Facultatea de Fizică-Chimie a Institutului Pedagogic din Oradea, absolvită în 1972. Este redactor-șef al revistei „Naše snahy” din Nădlac (1990–1995), al publicației bilingve „Oglinzi paralele – Rovno-bežné zrkadla” (din 1996), al revistei „Dolnozemský slovak” (1996), editată la Nădlac–Budapesta–Novi Sad, precum și director al Editurii „Ivan Krasko” din Nădlac (1993–1996), iar din 1994 președinte al Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko”. Pentru traducerile din poeziile lui A. E. Baconsky și ale lui Ion Mircea a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România.

Poet de limbă slovacă, etnograf, coordonator al unui atlas al culturii populare a slovacilor din România (publicat în 1998) și autor al unor lucrări despre aceeași minoritate, **Ș.** desfășoară și o asiduă activitate de traducător, fiind autorul unor versiuni în slovacă din scrierile lui Nichita Stănescu, A. E. Baconsky, Ion Mircea, Petre Stoica, Ioan Flora ș.a. A semnat, de asemenea, tălmăcirile din *Călătorind în țara făgăduinței. Antologie de poezie slovacă contemporană* (1997), *Taina lui Pavel Hron. O antologie de proză scurtă modernă și contemporană slovacă* (I–II, 1999), *Herbarium pannoniensis. 5 poeți slovaci din Voivodina* (2000), din *Zelené mlieko roviny. 5 rumunských básnikov z Vojvodiny* (2001) ș.a. Numeroase transpuneri au fost realizate în colaborare cu Florin Bănescu. **S.** este, totodată, traducător în limba română al unor cărți din slovacă, selecția oprindu-se la un număr considerabil de autori. A mai tălmăcit mult, singur sau în colaborare, din literatura cehului Bohumil Hrabal.

Traduceri: Ioan Flora, *Telesný svet* [Lume fizică], Novi Sad, 1983, *Oblíhaná skutočnosť* [Realitate asediată], îngr. trad., Nădlac, 2002; Vincent Šikula, *Maistorii*, Timișoara, 1983 (în colaborare cu Florin Bănescu); Dumitru Radu Popescu, *Modrý lev* [Leul albastru], Bratislava, 1988 (în colaborare cu Milan Resutík); Slavco Almăjan, *Otácaový labyrint* [Labirintul rotativ], Novi Sad, 1990; *Călătorind în Țara Făgăduinței. Antologie de poezie*

slovacă contemporană, îngr. trad., Nădlac, 1997; Nichita Stănescu, *Sunt pata de sânge – Som krvavá skvrna*, ed. bilingvă, Nădlac, 1998; *Taina lui Pavel Hron. O antologie de proză scurtă modernă și contemporană slovacă*, I–II, îngr. și postfața trad., Nădlac, 1999; A. E. Baconsky, *Mítvoly vo vzduchoprázdné a Sebastianov koráb* [Cadavre în vid și Corabia lui Sebastian], postfața trad., Nădlac, 2000; Ion Mircea, *Zalesnená pyramída a iné básne* [Piramida împădurită și alte poezii], pref. trad., Nădlac, 2000; Bohumil Hrabal, *Barbarul tandru*, Nădlac, 2000 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Ore de dans pentru vârstnici și avansați*, Nădlac, 2000, *Prea zgomotoasa singurătate*, Nădlac, 2000 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Acest oraș este în grija comună a locuitorilor săi*, Nădlac, 2001 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Mașinuța*, Nădlac, 2002 (în colaborare cu Florin Bănescu), *Anunț pentru casa în care nu mai vreau să locuiesc*, Nădlac, 2006 (în colaborare cu Corneliu Barborică), *Amăgitorii*, Nădlac, 2006 (în colaborare cu Corneliu Barborică și Jean Grosu), *Moritate și legende*, Nădlac, 2006, *Perlă obosită*, Nădlac, 2006 (în colaborare cu Jean Grosu și Corneliu Barborică), *Cuvioasa întristare*, Nădlac, 2007 (în colaborare cu Jean Grosu), *Milioanele arlechinului*, Nădlac, 2007, *Serbările ghiocelor*, Nădlac, 2007 (în colaborare cu Jean Grosu), *Smocuri de păr*, Nădlac, 2007; *Herbarium Pannoniensis. 5 poeți slovaci din Voivodina*, îngr. și postfața trad., Nădlac, 2000; Petre Stoica, *Krotká archeológia* [Arheologie blândă], postfața trad., Nădlac, 2001; *Zelené mlieko roviny. 5 rumunských básnikov z Vojvodiny* [Laptele verde al câmpiei. 5 poeți români din Voivodina], Nădlac, 2001; Miloš Urban, *Lângă moara din deal – Bătrânețe*, Nădlac, 2002 (în colaborare cu Corneliu Barborică și Florin Bănescu).

Repere bibliografice: Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, 73–76; Valeriu Bărgău, *Generația '80. Precursori & urmași*, Deva, 1999, 123–125; Petru M. Ardelean, *Fenomenul nădlăcan*, VTRA, 2000, 10–11; Florin Bănescu, *Mușchetarii Câmpiei de Vest*, Nădlac, 2000, 33–40, 49–52; Gheorghe Mocuța, *Pe aceeași arcă*, Arad, 2001, 86–90; Alexandru Ruja, *Un mușchetar din Câmpia de Vest*, O, 2003, 10; *Dicț. Banat*, 765–773; Vasile Iancu, *Scriitorul slovac și revista sa din Nădlac*, CL, 2006, 2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 827–828; Grațela Benga, *Hrabal, „Banat”* (Lugoj), 2007, 8; Vasile Dan, *Fanko și satul său poetic planetar*, F, 2008, 3. **I.D.**

ȘTEFANOPOL, Al. [Alexandru] (21.XII.1891, Roșiori de Vede – 29.X.1974, București), prozator, gazetar. Este fiul Alexandrinei și al lui Constantin Ștefanopol. Absolvent al Școlii Naționale de Silvicultură de la Brănești-Ilfov, și-a desfășurat activitatea de inspector silvic în zona Horezu. A debutat în 1915 cu o cronică dramatică la „Cronica Moldovei”, continuând cu articole social-politice

și cronici teatrale în aceeași publicație, numită în 1916 „Revista critică”, iar în 1918–1919 editată cu titlul „Cartea vremii”, al cărei director era; semnează și cu pseudonimele Ioachim Movilă, Ion Stânjearu. Sporadic, îi mai apar proză sau articole și în alte periodice, între care „Adevărul literar și artistic”, dar după 1936 devine un gazetar cunoscut prin colaborările de la „Viitorul” (unde iscălea Stephan C. Paul) și îndeosebi ca redactor la ziarul „Semnalul” (1945), în care scrie numeroase articole sociale. Deși debutează editorial în 1937 cu o culegere de crochiuri în proză, *Dintr-un vârful de tufan*, rămâne necunoscut până în 1945, când Tudor Arghezi îi prezintă elogios nuvela *Cilică* în „Revista Fundațiilor Regale”. După pensionare se dedică doar scrisului, dar nu mai reușește să publice decât spre sfârșitul vieții. A folosit și pseudonimele Pădurarul Melinte, Serenus.

În culegerea *Dintr-un vârful de tufan* Ș. observă cu încântare natura, descrisă în secvențe animate antropomorfic, dar fără efuziuni lirice în exces. În proza scurtă – *Regina balului* (1946), *Povestiri pestrițe* (1974) – se poate constata mai degrabă atitudinea naturalistului, a cărui atenție e reținută de anumite cazuri pe care vrea să le prezinte cât mai exact. Critica a relevat o „adâncă înțelegere a sufletului inocent sălbatic”, schițarea unor personaje „fără complicație psihologică” (Al. Piru), darul observației, descrierea cu mijloace simple, sobre. În *Cilică* un tânăr chipeș și interpret talentat la vioară provoacă drame în jurul său și cade victimă propriului farmec. Povestea antrenează mai multe tipuri de săteni, cu ocupațiile și modul lor de a gândi. În altă parte destinul trist al unei slujnicuțe, care cunoaște o scurtă perioadă de umilă fericire după ce fusese aleasă, în glumă, ca regină a balului, este proiectat pe fundalul evocării, destul de aplicată și spirituală, a vieții protipendadei dintr-un orașel oltenesc, tehnică folosită și în *Domnul președinte*, unde un judecător neintegrat în rutina vieții micului târg provincial o sfârșește rău. Subiectele, deși banale, capătă o notă originală, deoarece Ș. este un bun povestitor, are un fel de exactitate neutră în expunere, nu se implică și nu încearcă o structurare a epicului în scop demonstrativ, moralizator sau estetizant. Interesantă este și *Băieții de la grădină*, probabil o reconstituire autobiografică a studenției într-o instituție destul de specială, cu o organizare cvasimilitară: mici drame

și aventuri, câteva tipuri de studenți și profesori, totul sigur, cu bun-simț și umor, agrementat cu dialoguri hazoase. În alte povestiri experiența de silvicultor a autorului servește ca fond al relatării unor întâmplări comune. În *mahalaua Grant* (1971) este romanul unui crâmpiei din viața de la periferia Capitalei, din jurul anului 1900. În primul plan se află istoria unei familii de birtași care, deși prosperă, se destramă din motive amoroase. Autorul surprinde ceva din atmosfera mahalalei, insistând pe urmărirea unor destine, fără lirism, fără compasiune, dar și fără porniri critice sau ironii. Neașteptate sunt romanele istorice ale lui Ș. *Hangița Tudora* (1970) imaginează viața mamei lui Mihai Viteazul, fiică de moșneni olteni ajunsă roabă la turci, răscumpărată de un negustor grec (care o face stăpâna unui han) și devenită „țitoarea” lui Pătrașcu-vodă, tatăl viitorului domn. Femeie vrednică, vitează, pricepută, ea se bucură sau suferă pentru faptele fiului, aflate din relatările unor martori. Apar, astfel, ecouri ale domniei lui Mihai, personaj aprig (moștenind-o pe mamă), neînfricat luptător, dar răpus de propriile slăbiciuni și greșeli. *Măria-sa Burduja-vodă* (1970), succintă relatare a domniei lui Gheorghe Ștefan, dezvoltă dorința de răzbunare a acestuia împotriva lui Vasile Lupu. Ascensiunea i se datorează abilității și sprijinului unor oameni simpli, iar ca domn e stăpânit de o maladivă sete de îmbogățire și mărire. În ambele romane perspectiva naratorului adoptă parca mentalitatea și atitudinea vremii, inclusiv la nivelul reconstituirii lingvistice, el reușind să prindă ceva din felul mai abrupt, mai „sălbatic” al comportamentului și limbajului oamenilor. Romanele nu sunt reconstituiri, ci construcții ficționale slujite de un stil neafectat de clișee, cursiv, uneori ușor ironic.

SCRIERI: *Dintr-un vârful de tufan*, București, 1937; *Regina balului*, București, 1946; *Regina balului*, București, 1968; *Hangița Tudora*, *Măria-sa Burduja-vodă*, București, 1970; *În mahalaua Grant*, București, 1971; *Povestiri pestrițe*, București, 1974.

Repere bibliografice: Tudor Arghezi, *Un nou scriitor*, RFR, 1945, 1; Octav Șuluțiu, „Regina balului”, „Apărarea”, 1946, 21; C. Pajură [C. Papacostea], „Regina balului”, „Severinul liber”, 1947, 116; N. St. [N. Steinhardt], *Nuvelele d-lui Ștefanopol*, RFR, 1947, 5; Piru, *Panorama*, 405–406; Mircea Iorgulescu, „Hangița Tudora”, „Măria-sa Burduja-vodă”, RL, 1970, 33; E. M. [Emil Manu], „În mahalaua Grant”, SPM, 1972, 66; Valentin Chifor, *Caleidoscop*

critic, Oradea, 1996, 183–191; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 474–475; Adrian Majuru, *Prin mahalaua nimănui: Alexandru Ștefanopol*, ALA, 2004, 699; Mihai Sorin Rădulescu, *Un scriitor uitat*, RL, 2005, 23; Cristea, *Teleorman*, 477. C.T.

ȘTEFĂNESCU, Alex.
[Alexandru]
(6.XI.1947, Lugoj),
critic literar, diarist,
prozator.

Este fiul Floricăi Ștefănescu (n. Horga), profesoară, și al lui Alexandru Ștefănescu, inspector financiar. Învăță la Suceava, unde în 1965 termină liceul, și urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română la Universitatea din București (1965–1970). Scurtă vreme va fi profesor, apoi intră în presă, ca redactor la „Tomis” (1971–1974), „Scânteia tineretului” (1975–1982), „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»” (1982–1983), „România liberă” (1984–1986), „Magazin” (1987–1989) și la „România literară” (unde funcționează din 1990, în intervalul 1995–2010 fiind redactor-șef), director la revista „Zig-zag” (1991–1994), redactor-șef la „Flacăra” (1996), membru în Consiliul de Administrație al TVR (1998–2002). În 1994 înființează Editura Mașina de Scris. Debutează în 1965, cu poezie, în ziarul „Zori noi” din Suceava, iar în critică în 1970 cu un articol despre Dimitrie Stelaru, semnat în „Luceafărul”. Prima carte, *Preludiu*, îi apare în 1977. Publică, rar, versuri sub pseudonimul Ioana Matei, precum și schițe – *Întâmplări* (2000), *Bărbat adormit în fotoliu. Întâmplări* (2010) – ori piese de teatru (*Melania și ceilalți*), fiind și autorul unui scenariu pentru serialul de televiziune *Căsătorie imposibilă*, difuzat în 2000, iar din 2004 realizator al unor emisiuni culturale pentru mai multe televiziuni, în 2004 și în 2008 acordându-i-se Premiul APTR pentru această prestație. Mai editează o antologie a referințelor critice la opera lui Tudor Arghezi (1981) și altele din textele unor poeți contemporani (1988) sau din scrierile lui Nichita Stănescu (1999). A fost distins cu Ordinul Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2000).

Volumul *Preludiu*, panoramă selectivă a literaturii române actuale, e alcătuit de Ș. cu înzestrare de comentator și de gazetar: notații fulgurante, spontane, trasate cu o mână sigură, interpretări ce se remarcă mai degrabă prin acuitatea percepției și dezinvoltură decât prin rigoarea construcției sau prin deschidere teoretică. Dacă sinteza finală, oarecum didactică, este mai puțin convingătoare, analizele ce pun uneori în valoare un singur aspect, definitoriu, al textului comentat (sarcasmul la Ion Caraion, independența ca trăsătură a personajului la Marin Preda, tehnica dialogului la D. R. Popescu) atrag prin justetea intuiției, ca și prin pregnanța formulării. Criticul își asumă integral opțiunile și enunță judecăți tranșante: Ioan Alexandru suferă de retorism pleonastic, Marian Popa de enciclopedism mecanic, Adrian Păunescu regizează de multe ori un spectacol lipsit de substanță etc. Ș. recurge la astfel de aprecieri categorice chiar cu riscul simplificării viziunii. Însă imaginea despre poezia lui Nichita Stănescu, redusă aici la efectul de limbaj, devine mai nuanțată ulterior, în *Introducere în opera lui Nichita Stănescu* (1986). Culegerea *Jurnal de critic* (1980; Premiul Uniunii Tineretului Comunist) reunește articole, note, recenzii, comentarii alcătuite sub impulsul momentului și publicate în diferite reviste. Optând pentru fragment în dauna sistemului, criticul are o rostire alertă și surprinde în analize parțiale detalii semnificative din peisajul literaturii contemporane. Într-o carte ce cultivă instantaneul se rețin mai puțin reflecțiile generale privitoare, spre exemplu, la uniformizarea receptării critice, la tabuurile artistice sau la criza umorului, cât portretele concise, realizate cu artă de prozator, de pildă imaginea lui Emil Botta, considerat un Ariel al poeziei. Trăsăturile distinctive ale abordărilor din primele volume se regăsesc și mai târziu: spontaneitatea reacției, în același timp fugară și incisivă, cu unele intuiții de profunzime în comentariile intitulate *Între da și nu* (1982), desacralizarea actului critic prin înlocuirea sentinței solemne cu discuția familiară în *Dialog în bibliotecă* (1984). Textele din *Prim-plan* (1987), unde sunt avuți în vedere 35 de scriitori contemporani, îi îngăduie lui Nicolae Manolescu demontarea scenariului critic al lui Ș.: enunță o formulă spectaculoasă de debut căreia îi corespunde o frază finală de același tip, cu efect de cădere de cortină, înșiră alert date permițând situarea autorului în cauză, fixează

un punct de interes (aspectul mitizant al poeziei lui Marin Sorescu, escamotarea eului în lirica de se-nectute a lui Lucian Blaga, tendința estetizantă la Eugen Barbu etc.), ce focalizează discuția mai curând perceptivă decât riguros analitică și o pigmentează cu formulări percutante și cu portrete vii, malițioase, uneori nedrepte. Aceasta pare să fie rețeta eficace a unei critici nu întotdeauna nuanțate, dar cu putere de seducție și calități literare. În ansamblu, Ș. recitește și adnotează textele clasice ale lui I.L. Caragiale, Tudor Arghezi, E. Lovinescu sau Mihail Sadoveanu și se pronunță asupra majorității figurilor marcante ale literaturii actuale, de la Nicolae Breban și Ștefan Bănuțescu la A.E. Baconsky și Leonid Dimov, dar și asupra ultimilor veniți pe scena culturală românească. În toate cazurile el își exprimă cu aceeași pasiune plină de vervă adevăratele, cum procedează cu scrierile lui Marin Preda sau ale lui Nicolae Manolescu, ca și refuzul unor formule literare, cum ar fi cea optzecistă. În *Gheața din calorifere și gheața din whisky. Jurnal politic 1990–1995* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor),

reunind texte publicate inițial în „Dilema”, „România literară” sau în „Zig-zag”, dar și altele inedite, problematica literară cedează teren în fața celei existențiale, iar criticul apare în ipostaza de moralist și în aceea de comentator politic. El observă atent comportamente postdecembriste, pentru a măsura efectele traversării perioadei comuniste asupra celor din jur, dar și asupra propriei persoane. În *Ceva care seamănă cu literatura* (2003; Premiul Asociației Scriitorilor din București) și în *Cum te poți rata ca scriitor. Câteva metode sigure și 250 de cărți proaste* (2009) criticul regroupează paginile publicate în „Ziarul de duminică” și în „România literară” în cadrul unei insolite campanii purtate împotriva diletantismului literar, în speranța de a contribui la asanarea nonvalorilor din viața artistică autohtonă. Cu amuzament, dar și cu o secretă amărăciune, criticul parcurge cărți submediocre ale unor pseudoscriitori și le scoate în evidență defectele prin succinte, dar savuroase comentarii, susținute de ample extrase din lucrările incriminate. În subsidiar se realizează și o tipologie a celor

Eugen Simion, Dana Dumitriu, Alex. Ștefănescu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu și Nicolae Manolescu

mai uzuale păcate întâlnite în textele veleitarilor, de la vanitatea auctorială la goana după originalitate cu orice preț, de la obscenitatea ostentativă la filosofarea vidă, de la festivism și orgolii localiste la ridicole pretenții teoretizante. Ș. deplânge în același timp statutul ingrat al criticii de întâmpinare, pledând pentru lectura selectivă și pentru descurajarea autorilor de maculatură literară. Considerată una dintre cele mai controversate cărți din ultimii ani, *Istoria literaturii române contemporane. 1941–2000* (2005; Premiul Academiei Române, Premiul Uniunii Scriitorilor) trece în revistă parcursul literaturii române în anii comunismului și în perioada postdecembristă, urmărind, pentru prima etapă, cum au reacționat scriitorii la presiunile politicii. Fără a avea ambiția de a realiza un tablou exhaustiv, preocupat mai ales să atragă atenția asupra scrierilor apte de a supraviețui momentului istoric, Ș. reconstituie contextul politic în prezentarea generală a epocii și în notițele biografice dedicate fiecărui autor în parte, pentru ca apoi să investigheze operele după criteriul estetic. Cu punctul de pornire marcat de granița cronologică a istoriei călinesciene, lucrarea decupează cinci secvențe intitulate sugestiv: *Sfârșitul unei lumi* (1941–1947), *Arta supraviețuirii literare* (1948–1959), *Primăvara de la București* (1960–1971), *Refuzul revoluției culturale* (1972–1989) și *O renaștere confuză* (1990–2000). Optând pentru celebrarea individualității ca reacție împotriva spiritului colectivizat și uniformizator al timpului, Ș. nu ține seama de departajarea generațiilor sau a genurilor și neglijează asocierile în grupări sau școli literare. Prea puțin atras de stabilirea unor eventuale taxonomii, el evită teoretizările pentru a practica, prin opoziție cu metodele științifice și morga criticii universitare, un demers impresionist, adesea cu formulări neacademice și cu atribute jurnalistice. Îi privilegiază pe autorii anilor '60, îi respinge categoric pe optzeciștii considerați minori și operează, în funcție de afinitățile personale, o selecție subiectivă, cu prezențe, dar și cu absențe neașteptate, astfel încât ignoră autori notabili, de la Ștefan Agopian, Gheorghe Crăciun și Alexandru Mușina la Mircea Martin, Norman Manea și Eugen Negrici, și nu numai. La autorii prezenți în sumar, într-o suită de medalioane lucrate în detaliu, surprinde caracteristicile cele mai pregnante, oferă astfel nu atât o istorie literară tradițională, cât o imagine personală asupra formelor de

supraviețuire a literaturii în vremuri tulburi. Atunci când își părăsește genul care l-a consacrat, Ș. scrie proză: volumele *Întâmplări* și *Bărbat adormit în fotoliu. Întâmplări* cuprind istorii nonfictive văzute drept secvențe dintr-o comedie a existenței creată de jocul întâmplării. Într-un stil nepretențios, pe un ton direct și familiar, autorul relatează alert și cu umor întâmplări minore sau senzaționale, cu protagoniști anonimi (bucătăreasa, ziarista, necunoscuta din tren) sau notorii, din lumea politică (Nicolae Ceaușescu, Emil Constantinescu) ori literară (Augustin Buzura, Ana Blandiana, Ștefan Bănuțescu, Marin Preda, Octavian Paler, Mircea Dinescu, Nicolae Manolescu, Nichita Stănescu, Gabriel Dimisianu, George Arion). El caută să desprindă semnificația mai adâncă a „întâmplărilor” prezentate și totodată se autoportretează indirect ca ins bonom și simpatic, capricios și naiv, impulsiv și indolent. Scrise de asemenea antrenant, cu inteligență și umor, paginile din seria diaristică *Jurnal secret* (2005), *Jurnal secret. Noi dezvăluiri* (2007) și *Jurnal secret. Dezvăluiri complete. 2003–2009* (2009) nu cultivă introspecția și confesiunea și nu divulgă, în pofida titlului, decât prea puțin din intimitatea autorului. În schimb, îl arată și aici în calitate sa de observator atent al lumii din jur, capabil să sesizeze bizareriile, anomaliile și absurdul din existența cotidiană și să le înfățișeze pregnant, cu talent de prozator.

Dintre toți comentatorii actualității literare, Alex. Ștefănescu este cel mai departe de didacticismul (oricât de bine ascuns) al cronicii tradiționale și cel mai avansat pe drumul unei întâmpinări de tip jurnalistice, care are alte standarde și se adresează, în principiu, unui public nou.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Preludiu*, București, 1977; *Jurnal de critic*, București, 1980; *Între da și nu*, București, 1982; *Dialog în bibliotecă*, București, 1984; *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, București, 1986; *Prim-plan*, București, 1987; *Gheața din calorifere și gheața din whisky. Jurnal politic 1990–1995*, Iași, 1996; *Întâmplări*, Iași, 2000; *Ceva care seamănă cu literatura*, Chișinău, 2003; *Melania și ceilalți*, București, 2004; *Jurnal secret*, București, 2005; *Istoria literaturii române contemporane. 1941–2000*, București, 2005; *Jurnal secret. Noi dezvăluiri*, București, 2007; *Cum te poți rata ca scriitor. Câteva metode sigure și 250 de cărți proaste*, București, 2009; *Jurnal secret. Dezvăluiri complete. 2003–2009*, București, 2009; *Bărbat adormit în fotoliu. Întâmplări*, București, 2010; *Cum se fabrică o emoție*, București, 2010; *Cum e să fii femeie (convorbiri cu Lia Faur)*, București, 2012.

Repere bibliografice: Dobrescu, *Foiletoane*, II, 261–270, III, 185–191; Piru, *Debuturi*, 56–60; Zăciu, *Cu cărțile*, 204–210; Grigurcu, *Între critici*, 289–293; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 193–205; Piru, *Critici*, 291–294; Regman, *Nu numai*, 183–194; Ulici, *Prima verba*, III, 41–42; Simion, *Mercuțio*, 231–235; Poantă, *Scriitori*, 134–140; Valentin F. Mihăescu, *Viciul nepedepsit*, București, 1994, 193–215; Simuț, *Incursiuni*, 215–220; Marta Petreu, *Alex. Ștefănescu*, APE, 1997, 11; Grigurcu, *Peisaj*, II, 162–174, III, 353–358; Manolescu, *Lista*, III, 386–390; Daniel Cristea-Enache, [Alex. Ștefănescu], ALA, 2002, 637, 2006, 846, RL, 2007, 43, 2008, 51–52; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 475–477; Voncu, *Secvențe*, II, 178–182; Tudorel Urian, [Alex. Ștefănescu], RL, 2003, 10, 2008, 1, CNT, 2006, 2; Ion Simuț, *Ce s-a întâmplat cu literatura română*, RL, 2006, 2; *Istoria lui Alex. Ștefănescu în dezbatere* (dosar realizat de Mihai Iovănel și Andrei Terian), CLT, 2006, 15; Bogdan Crețu, *Istoria literară ca divertisment (I–II)*, CL, 2006, 6, 7; Irina Petraș, *Ziua a opta*, TR, 2006, 83; Paul Cernat, *Istorie literară cu înlocuitori*, OC, 2006, 312; Mircea Muthu, *Istoria literaturii ca mixaj*, OC, 2006, 312; Cistelean, *Diacritice*, I, 141–146; Mihăilescu, *Lit. rom. postceașism*, III, 274–285; Manolescu, *Istoria*, 1298–1301; Sorin Lavric, *Umorul sever*, RL, 2010, 32; Constantin Cubleşan, *Memorialistul Alex. Ștefănescu*, „Acolada”, 2011, 7–8. A.C.

ȘTEFĂNESCU, AL. I. [Alexandru I.] (21.VI.1915, București – 20.VIII.1984, București), gazetar, prozator. Este fiul Josefinei (n. Kraft) și al lui Iancu Z. Ștefănescu, comerciant. A frecventat Liceul „Dimitrie Cantemir” din Capitală și Liceul „Dr. Ioan Meșotă” din Brașov (unde l-a avut coleg pe Gellu Naum), absolvit în 1933. Urmează, din 1934, Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, luându-și licența în filologie romanică și filosofie (1939). După o perioadă de profesorat în învățământul secundar (1940–1947), ajuns un ideolog al momentului, e redactor la „Contemporanul” (1946–1949), unde a semnat și cronică literară, director adjunct la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1951–1957), director al Editurii Tineretului (1957–1960), redactor-șef adjunct la „Luceafărul” (1961–1962), redactor la „Gazeta literară” (1962–1964), redactor-șef adjunct al periodicelor pentru străinătate (1967–1979). Debutează în 1947 la „Contemporanul”, iar editorial în 1949 cu povestirea *Bobocica*, semnată cu pseudonimul Ion Aluzetcu. A fost căsătorit cu Cassian.

„Articler în campania de instaurare a dictaturii partidului unic în literatură” (Marian Popa), Ș. e și autor a numeroase cărți de proză, abordând formule epice diverse, de la schiță și nuvelă la romanul frescă. *Soare de august* (1955) surprinde un

episod din timpul insurecției din 1944, având protagoniști doi muncitori devotați, gata să se sacrifice pentru triumful cauzei. Tonul, atmosfera, limbajul, comune literaturizărilor puternic ideologizate din epocă, sunt artificiale, manieriste, șablonarde. Din culegerea de „povestiri, dialoguri, portrete” *Omul de pe catarg* (1957), eteroclită prin tematică și prin mediile investigate, se reține *Lică Postolache și cei 15 covrigari*, punct de pornire al romanului *Să nu fugi singur prin ploaie* (1958), în care autorul pătrunde în lumea copiilor săraci, majoritatea orfani, constrânși să își părăsească satul natal pentru a-și câștiga traiul la București. În pofida unor tușe îngroșate, romanul reușește să fixeze câteva tipuri caracterologice și să ofere o imagine asupra Capitalei din perspectiva copilului care nu văzuse niciodată altceva decât satul său din Mehedinți. Pe lângă augmentarea unei nuvele la proporțiile romanului, Ș. mai folosește un procedeu: reluarea povestirilor publicate anterior. Așa a luat naștere romanul *Al cincilea anotimp* (1963), ce se vrea o frescă a ultimilor ani din al Doilea Război Mondial. Protagonistul cărții, un profesor de filosofie, face legătura între cele două lumi antagonice, văzute schematic, în maniera ideologizată, propagandistică, a realismului socialist: pe de o parte, muncitorii ce pregătesc insurecția, pe de alta, marii proprietari, decizi să își apere cu violență bunurile. Ș. aglomerează aici tot felul de întâmplări, astfel încât impresia finală este a unui text confecționat la repezeală, prin aglutinare. Un episod secundar din acest roman devine nucleul „suitei cu interludii” *În căutarea Isoldei* (1967), o poveste de dragoste eșuată din cauza modului absolut în care fiecare partener concepe acest sentiment. Oarecum reușite sunt nuvelele cuprinse în *Cubul de aer* (1968), proze analitice care surprind o diversitate de sentimente: spaima, deruta (*În remiză*), panica (*Masca*), dezlănțuirea instincțelor oarbe (*La râu*). În *Omul de duminică* (1974), ca în mai toate scrierile sale, Ș. urmărește să demonstreze necesitatea supunerii individului la o disciplină strictă, chiar rigidă. Acțiunea romanului, plasată în 1946, ilustrează un clișeu tematic, tratat conform unei teze previzibile: pregătirea unei manifestații de stradă în timpul căreia comunistul Pavel Roșu (numele e semnificativ) cade victimă provocatorilor și acționează violent, ignorând indicațiile conducătorilor săi; gestul său necugetat furnizează argumente calomniatorilor și compromite

misiunea. Romanul *Băiat de București* (1976) se înscrie pe linia literaturii de evocare sentimentală a copilăriei. Prozatorul derulează, conformist, scene ce reconstituie primele contacte ale copilului cu lumea: mai întâi cercul restrâns al familiei, apoi acela ceva mai larg al străzii, în sfârșit, o lume în sine – școala. Optica aparține candorii infantile, niciodată seriozității mature și ursuze. În „povestirile de dragoste” din *Fratele meu, femeia* (1976) Ș. revine la o mai veche obsesie și anume aceea că femeia este o ființă superioară, condamnată de realitatea ostilă la nedreptate perpetuă. Monografie a feminității definite în câteva posibile ipostaze – sensibilitate, frivolitate, agresivitate, gingășie –, cartea e alcătuită din mici schițe caracterologice. *Aventură la Brașov* (1980; Premiul Asociației Scriitorilor din București) continuă firul întâmplărilor narate în *Băiat de București*, cu unele reminiscențe autobiografice, acum fiind urmărită adolescența. Obiceiuri brașovene, întâmplări și întrebări iscate de vârsta protagonistului ar fi putut suscita interesul cititorului dacă prozatorul nu le-a dat o exagerată tentă didacticistă. Ș. este și autorul a două piese de teatru nereușite: *Cinstea noastră cea de toate zilele* (1958) și *Camera fierbinte* (1962).

SCRIERI: *Bobocica*, București, 1949; *Soare de august*, București, 1955; *Omul de pe catarg*, București, 1957; *Cinstea noastră cea de toate zilele*, București, 1958; *Să nu fugi singur prin ploaie*, București, 1958; ed. București, 1973; *Camera fierbinte*, București, 1962; *Al cincilea anotimp*, București, 1963; *În căutarea Isoldei*, București, 1967; *Cubul de aer*, București, 1968; *Omul de duminică*, București, 1974; *Băiat de București*, București, 1976; *Fratele meu, femeia*, București, 1976; *Aventură la Brașov*, București, 1980; *10 femei*, București, 1981.

Repere bibliografice: Radu Popescu, „*Omul de pe catarg*”, CNT, 1957, 35; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Să nu fugi singur prin ploaie*”, VR, 1959, 2; S. Damian, „*Al cincilea anotimp*”, GL, 1963, 32; Dumitru Micu, „*Al cincilea anotimp*”, CNT, 1963, 42; Paul Georgescu, *O privire asupra prozei românești contemporane*, VR, 1964, 8; Ardeleanu, *Însemnări*, 105–111; Dumitru Solomon, „*În căutarea Isoldei*”, GL, 1968, 7; Gabriel Dimisianu, „*Cubul de aer*”, RL, 1969, 5; Emil Manu, „*Băiat de București*”, SPM, 1976, 305; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 328–346; Emil Manu, „*Aventură la Brașov*”, SPM, 1980, 487; Sorin Titel, *Aventurile unui adolescent*, RL, 1980, 16; Nicolae Breban, *Portrete literare: Al. I. Ștefănescu – Nina Cassian (I–II)*, CNT, 2000, 24, 25; *Dict. scriit. rom.*, IV, 477–479; Ștefan Aug. Doinaș, *Evocări*, București, 2003, 119–124; Popa, *Ist. lit.*, I, 921. **D.Gr.**

ȘTEFĂNESCU, Cornelia

(11.XI.1928,
Caransebeș –
28.VII.2010, București),
istoric și critic literar,
editoare, traducătoare.

Este fiica Emiliei (n. Pârvu) și a lui Traian Smădescu, ofițer. Urmează școala primară (1935–1939), gimnaziul și liceul (1939–1947) la Caransebeș, apoi Facultatea de Filologie a Universității din București (1947–1951). Lucrează inițial în cadrul Bibliotecii Academiei Române (1951–1953). Debutează în 1951 la „*Viața românească*”, iar editorial în 1968 cu micromonografia *Mihail Sebastian*. Doctor în filologie din 1957 cu o teză despre Spiridon Popescu, realizată sub conducerea lui G. Călinescu, devine în același an cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor (ulterior Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”) al Academiei Române, parcurgând toate treptele carierei. Din 1974 până la pensionare (1994) conduce sectorul de literatură universală și comparată, în cadrul căruia inițiază ampla lucrare *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859–1918)*, coordonată împreună cu Ioan Lupu (I–III, 1980–1985; Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei, 1982); va participa, în calitate de colaborator, și la elaborarea altor zece volume ale lucrării, care privesc perioada 1919–1944 și au apărut în intervalul 1997–2009. Face parte din colegiul redacțional al revistelor „*Synthesis*” și „*Jurnalul literar*”, la cea din urmă fiind și titulara rubricii „*Traietorii*”. Mai colaborează la „*Studii și cercetări de istorie literară și folclor*” / „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*România literară*” (unde din 2002 va susține rubrica „*Cronica edițiilor*”), „*Secolul 20*”, „*Luceafărul*”, „*Manuscriptum*” ș.a.

Ș. se impune atenției cu micromonografia *Mihail Sebastian*, care indica un istoric literar riguros, echilibrat și atent la nuanțe. Relieful operei este schițat în termeni ce vor fi omologați de exegeza ulterioară: romancier și dramaturg onorabil, Sebastian a fost un excepțional eseist și cronicar

literar, publicistica lui fiind apreciată ca un „jurnal intim obiectivat dintr-un spirit de pudoare intelectuală” și ca un document „autenticist”. Ș. va reveni asupra autorului cu o ediție pusă sub genericul *Întâlniri cu teatrul* (1969), cu o amplă culegere de eseuri, cronici literare și pagini memorialistice (1972), cu un volum ce inaugurează ediția critică *Opere* (1994), în care intră o primă tranșă (cuprinzând anii 1926–1928) din publicistica lui literară, cu *Jurnal de epocă* (2002) și cu reluarea selectivă a unor texte în *Itinerar spiritual francez* (2007). A doua carte, *Momente ale romanului. Modele, continuitate, neprevăzut* (1973), este o solidă culegere de studii urmărind destinul romanului european, surprins în ipostaze paradigmatică și din perspectiva reflexelor lui asupra celui românesc, rod al familiarizării cu epica franceză modernă, de la Eugène Sue și Victor Hugo (al cărui roman *Mizerabilii* este definit, cu un călinescian curaj al expresiei, drept o „caricatură genială”) la François Mauriac și Michel Butor. Centrul de greutate îl constituie interpretările referitoare la romanele lui Émile Zola și la curentul naturalist, privite din unghiul receptării lor în Franța și în România, apoi cele despre Marcel Proust și destinul capodoperei sale în literatura română interbelică sau despre relațiile marelui scriitor cu românii. În ce privește receptarea în spațiul românesc, romanul lui Proust va fi caracterizat drept „reactiv pentru definirea unor poziții critice, pentru descifrarea modelului personal al fiecăruia de a gândi în problema romanului modern”. Alte pagini definesc ipostaza rebreniană a epicului (nici aici nu lipsesc formulările care se rețin: „contemporan ca om cu Proust și Gide”, Liviu Rebreanu ar fi, în plan literar, „contemporan cu Tolstoi și Zola”) și cea călinesciană (sunt analizate romanele *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru*, pe fundalul conceptului structurat de criticul și istoricul literar), în fine, un substanțial studiu se referă la jurnal și la romanul diaristic, într-un demers care trece de la Benjamin Constant și C. A. Rosetti la Paul Valéry, André Gide, Anton Holban și M. Blecher. Împinsă până la cult, admirația pentru personalitatea și opera lui G. Călinescu se va materializa și în alte inițiative documentare, exegetice sau memorialistice. Cea mai importantă e un foarte acribios excurs privitor la „dosarul” *Scrinului negru* (I–II, 1977), care alcătuiește, împreună cu materialele de arhivă, un instrument de lucru indispensabil oricui

se interesează de laboratorul romancierului. Ordonaând cronologic și tematic „fișele de lucru” din cele câteva faze / variante ale romanului, Ș. urmărește lungul drum de la documentul brut la absorbirea lui în ficțiune, în termenii înscrisi de G. Călinescu pe coperta dosarului: de la „documentația materială” la „personajele imaginare”. Cercetarea va fi reluată în cartea *G. Călinescu sau „Seriozitatea glumei estetice”* (1996), subintitulată *Între document și realitate ficțională*, unde sunt reunite, pe lângă studiul despre *Scrinul negru*, evocări ale profesorului și directorului de institut, precum și câteva sinteze monografice despre opera lui de romancier, critic și istoric literar și despre călătoriile în Grecia, Franța și Italia. Expozeurile despre aceste călătorii, grupate în ultima secțiune a cărții, se bazează pe cercetări de arhivă, inserând documente inedite, reproduse în original: alocuțiunea rostită pe 23 mai 1961 la Dijon și adresată canonicului Kir, însemnările în italiană din ceea ce Ș. numește „jurnalul florentin”, care consemnează episoade ale călătoriei din 11–15 martie 1962 la Florența, în fine „dosarul” celor două „cronici ale optimistului” din septembrie 1963 despre Pico della Mirandola, care cuprinde și textul comunicării ce urma să fie rostită la congresul de la Modena consacrat umanistului italian. *Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii* (2001) reia în spirală secțiunea despre romancier din *Momente ale romanului*, îmbogățind-o considerabil și diversificând-o. Este riguros investigată corespondența, după ediția întocmită de americanul Philip Kolb (care face obiectul unei veritabile cronici), e aprofundat studiul relațiilor lui Proust cu Anton Bibescu, numit de scriitor „crainicul cărților mele”, cu Emmanuel Bibescu, Anna de Noailles, Hélène de Caraman-Chimay, Constantin Brâncoveanu, Martha Bibescu, Elena Kostacki-Epureanu și se urmărește reflexul acestor legături în roman. Sunt cercetate și alte surse biografice ale operei, documentării de bibliotecă adăugându-i-se bune evocări rezultate din vizite la fața locului (casa mătușii din Illiers, locuința Marthei Bibescu din insula Saint-Louis). Sunt recitite volumul *Pastiches et mélanges*, nuvela *Indiferentul* (până în 1978 inedită) sau cele din „aproape uitata” culegere *Plăceri și zile*, toate abordate din perspectiva capodoperei, ca etape ale ei, și sunt reproduse texte mai puțin comentate, precum prefața lui Anton Bibescu la roman (în versiunea românească

a lui Radu Cioculescu). Cartea, densă documentar, este indispensabilă oricărei abordări pe teren românesc a operei lui Marcel Proust. Paginile din *Traietorii* (2003) preiau selectiv articole din „Jurnalul literar”. Ceea ce le caracterizează este interesul pentru secvențe biobibliografice mai puțin cunoscute (cum ar fi cele legate de ziarul „Cuvântul”, și generația Criterion), precum și pentru literatura exilului românesc: incitante și utile informații și comentarii despre Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Theodor Cazaban, Monica Lovinescu, Pavel Chihaia ș.a. O ultimă secțiune cuprinde comentarii la cărți franțuzești recent apărute. Asemenea lui G. Călinescu, mentorul său, Ș. are vocația călătoriei culturale. *Sub scutul soarelui* (1985) și *Ritmuri în piatră* (1988) asociază în chip fericit încărcătura de noutate și imprevizibil a reportajului în geografia și umanitatea mediteraneană cu voluptatea evocării monumentelor de artă și cu digresiunea eseistică pe varii teme, și aici literatura și raportarea la scriitorii români ocupând un loc privilegiat. Traducerile din franceză (între care *Poésie et profondeur* de Jean-Pierre Richard), precum și versiunile în limba română la memorialistica lui N. I. Herescu și a Soranei Gurian completează profilul unui cercetător complex.

SCRIERI: *Mihail Sebastian*, București, 1968; *Momente ale romanului. Modele, continuitate, neprevăzut*, București, 1973; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1859–1918* (în colaborare), I–III, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1980–1985; *Sub scutul soarelui*, București, 1985; *Ritmuri în piatră*, Timișoara, 1988; *G. Călinescu sau „Seriozitatea glumei estetice”*, între document și realitate ficțională, București, 1996; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1919–1944* (în colaborare), I–X, pref. Dan Grigorescu, postfață Eugen Simion, București, 1997–2009; *Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii*, București, 2001; ed. 2, București, 2008; *Traietorii*, București, 2003. **EDIȚII:** *Mihail Sebastian, Întâlniri cu teatrul*, introd. edit., București, 1969, *Eseuri. Cronici. Memorial*, pref. edit., București, 1972, *Opere*, I, pref. edit., București, 1994, *Jurnal de epocă*, introd. edit., București, 2002, *Itinerar spiritual francez*, selecția textelor Constantin Virgil Bănescu, pref. Matei Călinescu, București, 2007; Ion Călugăru, *Paradisul statistic*, pref. edit., București, 1971; G. Călinescu, *Scrinul negru și Dosarul „Scrinului negru”*, I–II, introd. edit., București, 1977. **TRADUCERI:** Jean-Pierre Richard, *Poezie și profunzime*, pref. Mircea Martin, București, 1974; Alexandre Dumas, *Fiul condamnatului*, postfața trad., București, 1994, *Horoscopul*, postfața trad., București, 1994; N. I. Herescu, *Agonie*

fără moarte, I–II, postfață Nicolae Florescu, București, 1998–1999; Vintilă Horia, *Introducere în istoria filosofiei românești moderne*, pref. Constantin Amărieuței, București, 1999; Sorana Gurian, *Ochiurile rețelei. Jurnalul meu din România*, I–II, pref. Nicolae Florescu, București, 2002–2003; René Eucher, *Hoinar în veac*, postfața trad., București, 2003.

Repere bibliografice: Dinu Pillat, „*Mihail Sebastian*”, RITL, 1969, 1; Șerban Cioculescu, *Mihail Sebastian – criticul*, RL, 1972, 44; Al. Dobrescu, „*Momente ale romanului*”, CL, 1973, 17; Antoaneta Tănăsescu, „*Momente ale romanului*”, RL, 1973, 35; Ion Vlad, „*Momente ale romanului*”, TR, 1973, 48; Manolescu, *Teme*, III, 100–107; Ciobanu, *Opera*, 334–336; Vlad, *Lectura rom.*, 50–60; Al. Săndulescu, [Cornelia Ștefănescu], RL, 1989, 21, JL, 2002, 5–10, RL, 2004, 2, 2008, 17, 44; Teodor Vărgolici, [Cornelia Ștefănescu], ALA, 1996, 348, 2001, 597, 2003, 650, 693; Ion Bălu, G. Călinescu, APF, 1996, 11; Velea, *Universaliști*, 196–205; Gabriel Dimisianu, *Contribuții călinesciene*, RL, 1997, 1; Daniel Cristea-Enache, *Marele alchimist*, ALA, 1997, 364; Carmen Brăgaru, „*G. Călinescu sau «Seriozitatea glumei estetice»*”, RITL, 1997, 1–2; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 479–480. **N.M.**

ȘTEFĂNESCU, Daniela (18.VII.1952, București), prozatoare, traducătoare. Este fiica Mariei-Claire (n. Birmberg) și a dramaturgului Mircea Ștefănescu. Absolventă a Liceului German din București (1971), se înscrie la Facultatea de Limbi Străine, secția germană–engleză, obținând licența în 1975. Profesoară de limba germană la Liceul „23 August” din Capitală (1975–1988), devine redactor la Editura Ion Creangă (1988–1990), Editura Criterion (1990–1993), Editura Humanitas (1993–2002), Editura Trei (2003). A beneficiat de burse și specializări în Germania, Austria și Ungaria. Colaborează cu povestiri, articole și studii, traduceri la „Luminița”, „Astra”, „European Children's Literature” (Marea Britanie), „Secolul 20”, „Neue Literatur”, „România literară”, „Universul cărții”, „22”, „Lettre internationale” ș.a.

Ș. debutează la sfârșitul adolescenței, în 1971, cu povestirea pentru copii *Omul de zăpadă*, publicată de revista „Luminița”. Aceluiasi domeniu îi sunt circumscrise prima carte de proză, *Țara păpușilor* (1988), și volumul *Fetițele poartă rochițe roz* (1995). În interval se inserează romanul de dragoste *Compoziție la patru mâini* (1991), a cărui intrigă este continuată în *Intrarea oprită* (1995). Din exersarea alternativă a genurilor decurge consolidarea tehnicii de compoziție, la început marcată de discrepante frustrante între intenții și

realizări, apoi, treptat, din ce în ce mai organizată. Literatura pentru copii îi dă autoarei posibilitatea de a schița viitoare personaje feminine, majoritatea ajunse la vârste mature, însă naiv-infantile în fața durităților vieții și dependente de familie (în special, de relația cu figura „Tatălui”). În *Compoziție la patru mâini* planurile narative se multiplică exagerat, povestirile intime ale Daitei, Arielei și ale tatălui Arielei nu își găsesc o structură fericită de dispunere (luate separat sunt captivante, dar în ansamblu se dovedesc dezordonate, sincopând prin dezarticulare lectura). Scriitoarea nu își maschează nici ezitățile stilistice, nici ambițiile. În fond, este urmărită folosirea unei tehnici cât mai moderne (polifonice), doar că se încearcă prea mult (cartea tinde să fie deopotrivă roman de dragoste, autobiografie, descriere a vieții „Tatălui”, jurnal și frescă), obținându-se prea puțin (asociere de registre, strict delimitate, în ilustrarea unui caz de iubire eșuată între soți). Axat pe drama sentimentală a personajelor Ariela și Andrei, *Intrarea oprită* anunță efectuarea unui prim pas către atingerea unei coerențe a discursului epic. Fără a ținti mai multe scopuri, romanul se remarcă prin construcția personajului feminin și prin dezvoltarea abilă a conflictului psihologic. *eu sper, tu sperî, el (ea) speră....* (2002) reprezintă fructificarea judicioasă a încercărilor anterioare, a tendințelor tematice și stilistice și a influențelor culturale (literatură de limbă germană și engleză, literatură psihanalitică). De această dată scriitoarea descoperă formula potrivită a îmbinării autoscopiei protagonistei (Ingrid, confruntată cu o maladie cromozomială) cu acțiunea, plasată atât în România, cât și în Austria, și cu fundalul, mereu prezent, al relației cu familia. Sondarea limitelor existenței este o alegere mai reușită decât cantonarea în zona sentimentelor aflate în situații extreme. Complementar cu proza pentru copii și adolescenți, Ș. s-a implicat în traducerea unor povești din spațiul germanic și anglo-saxon (Richard Wagner, Friedrich Wolf, Peter Bichsel), a transpus romane de Robert Schneider (*Frate somn*), Patrick Süskind (*Porumbelul*), Leopold von Sacher-Masoch (*Venus înveșmântată în blănuri*), Arthur Schnitzler (*Cu ochii larg închiși*) ș.a. Are, de asemenea, o importantă contribuție în promovarea seriilor de opere complete ale clasicilor psihanalizei, Sigmund Freud și Carl Gustav Jung.

SCRIERI: *Țara păpușilor*, București, 1988; *Compoziție la patru mâini*, pref. Dumitru Almaș, București, 1991; *Fetițele poartă rochițe roz*, Iași, 1995; *Intrarea oprită*, București, 1995; *eu sper, tu sperî, el (ea) speră....*, București, 2002. **Ediții:** Mircea Ștefănescu, *Amintirile unui dramaturg*, pref. și postfața edit., București, 1998. **Traduceri:** Richard Wagner, *Anna și ceasurile*, București, 1992; Friedrich Wolf, *Povești*, București, 1996; C. G. Jung, *Amintiri, vise, reflecții*, îngr. Aniela Jaffé, București, 1996, *Opere complete*, vol. IX, partea 2: *Aion. Contribuții la simbolistica sinelui*, București, 2005; Patrick Süskind, *Porumbelul*, București, 2001; Sigmund Freud, *Opere*, vol. VIII: *Comicul și umorul*, București, 2002 (în colaborare cu Vasile Dem. Zamfirescu), *Despre vis*, București, 2011; Sacher-Masoch, *Venus înveșmântată în blănuri*, pref. Ion Vianu, cu ilustrații de Horațiu Mălăele, București, 2005; Arthur Schnitzler, *Cu ochii larg închiși*, pref. Jean-Lorin Sterian, București, 2006.

Repere bibliografice: S. Paul, „Țara păpușilor”, CNT, 1989, 23; Raluca Tulbure, „Țara păpușilor”, SPM, 1989, 32; Barbu Cioculescu, „Compoziție la patru mâini”, DEP, 1992, 538; Dan C. Mihăilescu, „Intrarea oprită”, LAI, 1995, 47; Cristina Ionică, *El foarte singur*, RL, 2001, 22; C. Stănculescu, „eu sper, tu sperî, el (ea) speră....”, RMB, 2002, 3 661. **C.M.B.**

ȘTEFĂNESCU, Mariana (3.X.1945, Constanța), publicistă, traducătoare. Este fiica Ioanei (n. Borșan) și a lui Constantin Titu, tehnician medical. Învață la București, unde urmează liceul și Facultatea de Limba și Literatura Română, cu specializare secundară în limba franceză (1964–1969). Va fi profesor suplinitor (1969–1971) și redactor la Biblioteca Centrală de Stat (1971–1992), cu o întrerupere de doi ani, interval în care își urmează soțul la Belgrad, prilej folosit pentru a-și însuși limba sârbă. Din 1995 va fi bibliotecară la Uniunea Scriitorilor, de unde se pensionează în 2010. Colaborează cu publicistică și eseuri la „România literară”, „Luceafărul”, „Lettre internationale”, „Dilema”, „Ziua” ș.a., o parte a acestora fiind incluse în antologia colectivă *Dosare ultrasecrete* (I–II, 1999–2000). Prima carte tradusă, *Maluri neguroase* de Slavko Vesnić, îi apare în 1983. În tălmăcirea sa, o serie de piese, între care *Azilul roșu* de Gordan Mihić și *Tărâmul celălalt* de Dušan Kovacević, au fost jucate la Teatrul Național din București și la teatre din țară, precum și la Televiziunea Română.

Ș. s-a specializat în promovarea literaturilor din spațiul ex-iugoslav, îndeosebi a celei sârbe. După o cuprinzătoare antologie a nuvelei din această literatură (1989), s-a dedicat transpunerii în românește a scrierilor unor autori ai avangardei vieții

literare, afirmați rapid și în plan european, precum Danilo Kiš (*Enciclopedia morților, Suferințe timpurii pentru copii și pentru rafinați*), Miodrag Bulatović (*Amantul morții*), Milos Črnjanski (*Romanul Londrei*) și mai ales dificilul Milorad Pavić (*Dicționarul khazar, Peisaj pictat în ceai, Partea lăuntrică a vântului sau Roman despre Hero și Leandru, Ultima iubire la Țarigrad, Mantia de stele, Celălalt trup*), inovator cvasirevoluționar al formulei românești, prozator a cărui inventivitate narativă, superior livrescă, amintește de Jorge Luis Borges și de Umberto Eco. Ș. a mai realizat versiuni la poeme de Dušan Govedarica și Risto Vasilevski, precum și, în colaborare, o antologie de proză slovenă din anii '90 ai secolului trecut (2004). Pentru transpunerile sale, adevărate izbânzi în privința recreării adecvate a tuturor palierelor lingvistice, de la cel cronicăresc la cel postmodern, a fost distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (2000) și cu Premiul Uniunii Scriitorilor (2002, 2009).

SCRIERI: [Publicistică], în *Dosare ultrasecrete*, I–II, îngr. Mihai Bărbulescu, București, 1999–2000. **Traduceri:** Slavko Vesnić, *Maluri neguroase*, București, 1983; *Vacanță în sud. Nuvela sârbă contemporană*, îngr. trad., pref. Petar Djadjic, București, 1989; Danilo Kiš, *Enciclopedia morților*, pref. Laurențiu Ulici, București, 1995, *Suferințe timpurii pentru copii și pentru rafinați*, Iași, 2008; Françoise Choquard, *Centaurul rănit*, București, 1997; Milorad Pavić, *Dicționarul khazar. Roman-lexic în 100 000 de cuvinte, Exemplar feminin*, București, 1998, *Exemplar masculin*, Pitești, 2004, *Peisaj pictat în ceai*, București, 2000, *Partea lăuntrică a vântului sau Roman despre Hero și Leandru*, București, 2003, *Ultima iubire la Țarigrad. Îndreptar de ghicit*, Pitești, 2006, *Mantia de stele: ghid astrologic de ghicit*, București, 2008, *Celălalt trup*, Pitești, 2009; Miodrag Bulatović, *Amantul morții*, pref. Laurențiu Ulici, postfața trad., București, 2003; Miloš Črnjanski, *Romanul Londrei*, I–II, pref. trad., postfață Cornel Ungureanu, București, 2003; Martori suverani. *Tânăra proză slovenă a anilor nouăzeci*, îngr. și pref. Mitja Čander, Pitești, 2004 (în colaborare cu Aleš Muštar).

Repere bibliografice: Cristian Teodorescu, „*Vacanță în sud*”, RL, 1989, 45; Grete Tartler, *Antropoteca*, RL, 1996, 32; Iulia Popovici, *Cuvinte încrucișate cu peisaje în arhitectură*, RL, 2001, 26; Adriana Bittel, *Milorad Pavić, „Peisaj pictat în ceai”*, „Formula AS”, 2001, 491; Elisabeta Lăsconi, [Mariana Ștefănescu, traducătoare], ALA, 2003, 664, 697, 2005, 755, RL, 2008, 13, 2009, 31; Mircea Muthu, *Pavić și cartea înfinită și Romanul negru*, APF, 2003, 10; Vasile, *Lumea*, 293–297; Doris Mironescu, *Romanul exilului*, TP, 2004, 4; Anca Băicoianu, *Londra, capitala Ithacai*, CU, 2004, 5; Romanița Constantinescu, *Ars memoriae*,

ars combinatoria, CU, 2004, 5; Gabriel Chifu, *Lumea lui Danilo Kiš*, LCF, 2008, 38–39; Andreea Răsuceanu, *Literatura pentru rafinații cultural*, OC, 2009, 224. **G.Dn.**

ȘTEFĂNESCU, Mircea
(11.IV.1898, București
– 22.X.1982, București),
dramaturg, prozator,
cronicar dramatic,
memorialist.

Este fiul Vasilichiei Ștefănescu (n. Scărlătescu), institutoare, și al lui Dumitru Ștefănescu, militar de carieră, avansat până la gradul de general. La București urmează studii liceale la „Gh. Lazăr” (întrerupte în timpul războiului și încheiate în 1918, după întoarcerea din Moldova) și devine student la Facultatea de Drept, abandonată în ultimul an. Debutează în 1920, cu schița *Alarma*, la „Cuvântul liber”. Se dedică gazetăriei și teatrului, fiind angajat redactor în anii '20; ulterior este liber-profesionist. A colaborat la „Epoca”, „Vremea”, „Rampa”, „Îndreptarea”, „Curentul”, „Spectacolul”, „Semnalul”, „Papagalul”, „La zid”, „Ordinea” ș.a. Prima piesă, *Roba albă* (în colaborare cu Ionel Lazaroneanu), i-a fost pusă în scenă în 1924 la Brăila, iar cea dintâi tipărită, *Comedia zorilor*, îi apare în 1930. Din zecile de piese scrise, nu toate au fost reprezentate sau publicate, iar unele au fost tipărite cu mare întârziere, uneori de decenii: *Maestrul* (1925, montată de Victor Ion Popa la Teatrul Popular din București, piesă care îi aduce notorietatea), *Frământări* (1926, regizată de Paul Gusty la Teatrul Național din București), *Veste bună* (1936), *Lupul și sania* (1937), *Acolo, departe...* (1939), *Casa cu două fete* (1946), *Rețeta fericirii* (1946), *Vis de secătură* (1946), *Ave Maria* (1947), *Micul infern* (1948), *Rapsodia țiganilor* (1948), *Nepotul domnului prefect* (în colaborare cu Marie-Claire Ștefănescu, reprezentată în 1950), *Matei Millo (Căruța cu paiațe)* (1951, premiera absolută la Teatrul Național din Iași), *Patriotica română* (1956), *Cuza Vodă* (1959), *Procesul domnului Caragiale* (1962), *Eminescu* (1964), *Romanța* (1967), *Pe urmele lui Demetrian* (1970), *Creangă* (1972), *Esculap și mica lui prietenă* (1973) etc. Ș. a mai

compus „piese scurte” – *Epilogul, Eu vreau un pi-soi, Fapt divers, Semnul particular, Vocea sângelui, Istoria se repetă, Secătura mahalalei, Smărăndița, Reîntâlnire* ș.a., a realizat adaptări și prelucrări (între altele, *Papa Lebonnard* după Jean Aicard, *Zaza* după Pierre Berton și Charles Simon, *Călătoria domnului Perrichon* după Labiche), adaptări radiofonice ori televizate ale propriilor piese, scenarii pentru teatru radiofonic sau de televiziune (serialul *Cosmin, fiul zimbrului*), scenarii cinematografice *Răsună valea, Telegrama* după I.L. Caragiale, *Bădăranii* după Carlo Goldoni (în colaborare cu Sică Alexandrescu) etc., a tradus, în anii '50 ai secolului trecut, din D. N. Mamin-Sibiriak (în colaborare cu Isabella Dumbravă) și din Molière, *Doctorul fără voie* (în colaborare cu Sică Alexandrescu). Pe lângă prodigioasa activitate de dramaturg, s-a distins și în publicistica pe teme teatrale, precum și ca animator, prin dezbateri inițiate sau găzduite în revistele la care a fost redactor. I s-au decernat Premiul Teatrului Național pentru *Veste bună*, Premiul „I.L. Caragiale” al Academiei RPR pentru *Rapsodia Țiganilor*, Premiul de Stat pentru *Căruța cu paiațe*, Premiul Special al Uniunii Scriitorilor (1978). Scriitoarea Daniela Ștefănescu este fiica sa.

Imaginea curentă, în posteritate, a fecundului dramaturg Ș. este cea a unui tehnician stăpân pe inventarul procedeele menite să asigure succes compunerilor destinate reprezentării scenice. Talentul lui e considerat îndeobște a fi fost totuși unul minor, limitat de o viziune fără profunzime, frecventând subiectele facile, „de salon”, ori, în epoca realismului socialist, convențional-oportune, precum glorificarea unor personalități din panteonul cultural ori istoric al națiunii, prin reconstituiri evocatoare desuet-naive, în genul unor „images d'Épinal” dramatizate. Privit cu simpatie de un public deloc neglijabil, Ș. apare ca un reprezentant de elită al teatrului de bulevard. Nu era totuși un confecționar abil, ci un scriitor preocupat deseori de înnoire și chiar de experimentul prudent. Climatul în care și-a desfășurat la început activitatea era stimulat, iar piesele sale cele mai bune au fost alăturate unora similare aparținând lui Tudor Mușatescu, Al. Kirițescu, V.I. Popa, Mihail Sebastian, Camil Petrescu. Teatrul i-a fost clasificat în două mari perioade: bulevardier până în 1948, ulterior alcătuit din evocări și reconstituiri istorice după înstăpânirea noii ideologii culturale.

Din opera lui, neîndoielnic inegală, câteva piese se rețin cu deosebire, fie pentru ecoul mai amplu la premieră, fie pentru că marchează puncte de inflexiune în cariera dramaturgului, fie pentru calitatea construcției și consistența mesajului. *Comedia zorilor*, piesă cu mecanismul invenției perfect rodat, este menționată, de regulă, ca exemplu de transpunere scenică a tatonărilor și șovăirilor sentimental-afective proprii amorului adolescentin. Deși scrisă cu doar câțiva ani mai târziu, *Veste bună* (dramă pasională compusă pentru actrița Maria Ventura) este un text de maturitate, care a suscitad admirația lui E. Lovinescu. Piesă de atmosferă, chiar dacă nu propriu-zis ibseniană, cum s-a afirmat, drama mizează pe fascinația ambiguă stârnită de vitalismul – poate cam șarjat, dar cu umbririle sumbru-extatice ale fatalității etc. – al unui personaj masculin „puternic”, ce ignoră candid constrângerile moralității burgheze comune. Puțin cunoscut, nereluat pe scenă după război și publicat abia în anii '70, textul rezistă la lectură și face o figură mai mult decât onorabilă în contextul dramaturgiei din epocă. Mai des comentată a fost *Acolo, departe...*, pe tema dezrădăcinării intelectualului de origine modestă, autoexilat la Paris în căutarea afirmării, biruitor în proiectul lui, dar măhnit de sentimentul alienării sale iremediabile. Critica a relevat experimentele de construcție, opțiunea pentru „epicizarea” materiei dramatice; subtitlul atribuit de autor, „roman dramatic în două părți (zece tablouri)”, e elocvent în această privință. Mihail Sebastian opina că „autorul procedează ca un romancier, povestește, relatează”, semnalând virtuțile „realiste” ale textului, însă a blamat excesele lacrimogene, înduioșarea ieftină, finalul forțat etc. Oarecare ecou în epocă a avut *Vis de secătură* (o probabilă eboșă fiind reprezentată în 1941 sub titlul *Secătura mahalalei*). Ambianța – după cum relatează într-o cronică Șerban Cioculescu – este cea a unui „colț pitoresc din Bucureștii de după Primul Război Mondial, cu covrigari greci, cu rahagii turci, cu Țigănci florărese și cu lampagii de altădată”. Dudu Zamfirescu, lumpen-intelectual boem și rebel, cinic și „declasat”, e un personaj interesant, nuanțat și contradictoriu, în parte original, înscriindu-se într-o serie tipologică ilustrată în perioada interbelică de Mitică Popescu din piesa omonimă a lui Camil Petrescu sau, în alt registru, de Șbiț din *Patima roșie* de Mihail Sorbul.

„Om fără căpătâi”, el rămâne, în pofida amoralismului scandalos, o secătură simpatică, viziunea dramaturgului – cu unele accente malițioase și acide – fiind definită de trăsături relevate judicios de comentatori: lirism tandru, ironie îngăduitoare, natură luminoasă și solară, idealism moral. Un succes durabil a înregistrat *Micul infern*, comedie amăruie „de salon” despre vicisitudinile vieții conjugale, „o piesă de consum curent, o piesă care poartă pecetea pe vremuri vestitei «école de Paris»”, care „ar fi putut fi semnată de Jean Sarment, de Jacques Deval și mai ales de Marcel Achard”, crede N. Carandino, atractivă prin excelența meșteșugului și strălucirea replicilor. Reprezentată la jumătatea anilor '50, *Patriotica română* e o comedie satirică, oportună în contextul realismului socialist, de omniprezentă virulență, cu recurs la grotesc, la sarcasm și, lucru rar în scrierile dramaturgului, fără accente de înduioșare și „cumsecădenie duioasă”. Sunt puse în scenă conflicte legate de corupția pe scară mare din mediile ministeriale și politicianiste interbelice. Oarecum comparabilă cu *Ultima oră* a lui M. Sebastian, piesa este net superioară, de pildă, textului *Afaceriștii* al lui Tudor Șoimaru, care în epocă ilustra aproximativ aceeași tematică și aceeași optică. *Patriotica română* a fost însă, în pofida supunerii față de conjunctural, un fel de ultimă „sechelă” a iscusinței dobândite în maniera interbelică bulevardieră, fiindcă în 1948 dramaturgul își marcase schimbarea cu *Rapsodia țiganilor*, o reconstituire în registrul unui neoromantism de factură naiv-pitorescă a atmosferei unei Curți boierești din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea, precum și a cvasilegendarei întâlniri dintre Franz Liszt și Barbu Lăutaru. Scriere modestă, cu personaje „de operetă”, cu tablouri vivante colorate clișeistic, pitorescul fiind asigurat, între altele, prin împrumuturi onomastice din *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, piesa deschide seria evocărilor istorice dramatizate. Diferite între ele, mergând de la convenționalismul schematic al abordării „operetistice” la verva inteligent administrată (*Procesul domnului Caragiale*, cu referire la conflictul Caragiale–Caion) ori la evocarea ilustrativă, „cuminte”, meșteșugărească, de popularizare istorică (*Cuza Vodă*, *Eminescu*), acestea rămân inferioare producției de până atunci a lui Ș. Dintre ele, cel mai cunoscut text rămâne *Căruța cu paiațe*, evocare cu o construcție inteligentă – sunt

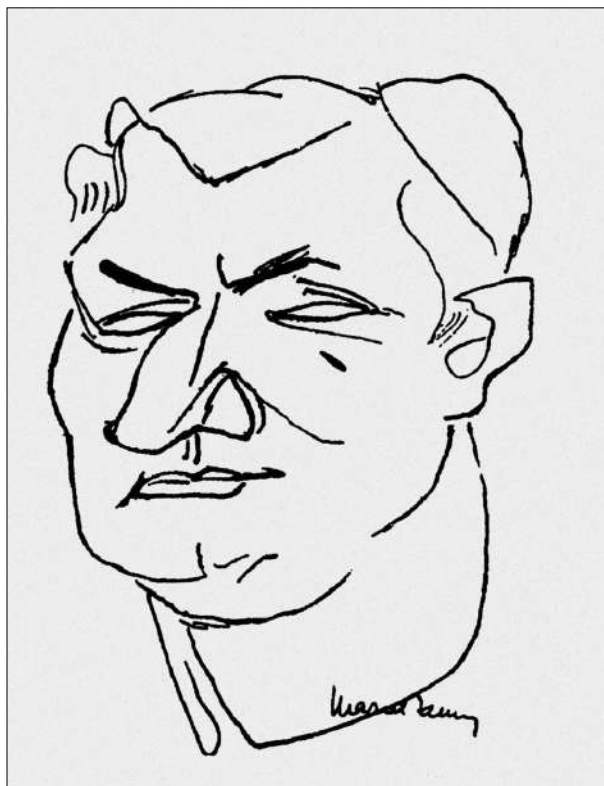
mobilizate zeci de personaje, procedee precum cel al „teatrului în teatru” ș.a., cu importante didascalii și autocomentarii, călăuzitoare pentru regie și interpreți – a traseului biografic și artistic al lui Matei Millo. Pactul de autenticitate factologică al evocării nu este riguros, ci mai degrabă lax, dar efectele acestei licențe sunt benefice, adevărul istoric fiind uneori nesocotit în literă pentru a fi mai bine servit în spirit (N. Carandino). Ș. a scris și proză – *Joc de noapte, joc de zi* (1971), precum și memorialistică – *Un dramaturg își amintește* (I, 1980) și, apărute postum, *Amintirile unui dramaturg* (1998), volume dense, scrise cu atenție la detalii, împănate de confesiuni autobiografice și „poietice”, cu considerații de teatrologie aplicată și mărturisiri de practician al domeniului. Ele constituie o adevărată „mină de aur” pentru cei interesați de istoria vieții teatrale românești din secolul trecut.

SCRIERI: *Comedia zorilor*, București, 1930; *Revelația*, cu ilustrații de Ion Anestin, București, 1932; *Acolo, departe...*, București, 1939; *Secătura mahalalei*, în *Două piese într-un act*, București, 1943; *Casa cu două fete*, București, 1946; *Vis de secătură*, pref. Radu Beligan, București, 1946; *Ave Maria*, București, 1947; *Jos Tudorache!... Sus Tudorache!...*, București, 1952; *Matei Millo (Căruța cu paiațe)*, București, 1953; *Zestrea Ilenutei*, București, 1953; *Patriotica română*, București, 1956; *Teatru*, pref. Mihai Gafița, București, 1959; *Joc de noapte, joc de zi*, București, 1971; *Teatru*, pref. N. Carandino, București, 1973; *Teatru*, București, 1979; *Un dramaturg își amintește*, I, București, 1980; *Amintirile unui dramaturg*, pref. și postfață Daniela Ștefănescu, București, 1998.

Repere bibliografice: Petrescu, *Teze*, 323–324; Perpescius, *Opere*, IV, 254–256, V, 368–369; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 380–381; Sebastian, *Jurnal*, 560–562; Șerban Cioculescu, *Spectacole, spectacole, spectacole*, „Semnalul”, 1946, 1323; Horia Bratu, *Din literatura nouă*, București, 1953, 143–166; Mircea Tomuș, *Teatrul lui Mircea Ștefănescu*, ST, 1959, 7; *Mircea Ștefănescu la 70 de ani*, VR, 1968, 4; N. Carandino, [Mircea Ștefănescu], AST, 1973, 1, TTR, 1979, 1; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 41–48; Ion Zamfirescu, *Mircea Ștefănescu*, RL, 1982, 44; Brădățeanu, *Istoria*, III, 178–185; Faifer, *Dramaturgia*, 129–134; Viorel Cosma, *Mircea Ștefănescu. Între muzică și dramaturgie*, MS, 1986, 2; *Dicț. analitic*, I, 214–215, III, 55–56; Ghițulescu, *Istoria*, 105–109; Adrian Țion, *Centenar Mircea Ștefănescu*, ST, 1998, 6; Alex. Ștefănescu, „Amintirile unui dramaturg”, RL, 1999, 2; Cristina Modreanu, *Survolând dramaturgia românească*, ALA, 2002, 614; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 480–483; Mircea Ghițulescu, [Mircea Ștefănescu], LCE, 2010, 4, TTR, 2010, 3–5. **N.Br.**

ȘTEFĂNESCU-EST, Eugeniu (2.III.1881, Craiova – 12.III.1980, Galați), poet, prozator. Părinți i-au fost Eufrosina Ștefănescu (n. Negoescu), institutoare, și Gheorghe Ștefănescu, profesor de muzică. Urmează școala primară și Liceul „Sf. Petru și Pavel” la Ploiești, continuă la Liceul „Sf. Sava” din București, apoi se înscrie aici la Facultatea de Drept, susținându-și licența în 1904. Va fi judecător în județele Teleorman și Dolj (1906–1909), avocat în Baroul de Prahova (1910) și Ilfov (1923), portărel-șef la tribunalele din Buzău, Brașov și Alba, funcție din care demisionează în 1934, ulterior practicând avocatura la București. În 1947 și-a pierdut vederea. Desenator și poet, debutează în 1897, cu versuri, la „Foaia pentru toți”, în timp ce revista „Moș Teacă” îi publică prima caricatură. În 1903 se afla la Paris, frecventând boema din Montparnasse. O caricatură, iscălită Est (din E de la Eugeniu și st din Ștefănescu), i-a apărut în „L'Assiette au beurre”, importantă revistă umoristică a timpului, iar altele în „L'Indiscret”, „La Chronique amusante” ș.a. La București ziarul „L'Indépendance roumaine” reproduce din caricaturile sale. Ca poet format sub influența lui Al. Macedonski, **Ș.-E.** e prezent în „Carmen”, „Revista ideii”, „Revista literară”, „Noua revistă română”, „Literatorul”, „La Revue blanche” (Geneva, Paris, 1904–1905, 1906). În „Sămănătorul” din 1907 D. Anghel și St. O. Iosif îi publică *Simfonie*, „versuri de o bizară și îndrăzneță frumusețe”. A mai colaborat la „Revista celorlalți”, „Flacăra”, „Simbolul”, „Insula”, „Floare-albastră”, „Seara”, „Facla”, „Mișcarea literară”, „Salonul literar”, „Graiul vremii”, iar în ultimii ani de viață la „Pagini dunărene”, „Cronica”, „Ramuri” ș.a. Poeziile și le-a strâns în volumele *Poeme* (1911), *Grădina Hesperidelor* (1912), *Imperiul efemere* (1925). Avea sub tipar, în 1929, *Armonii lascive*. În 1902 îi apăruse culegerea de caricaturi *Politicienii noștri*. A fost prieten cu Ion Minulescu, care a exercitat o înrăurire asupra liricii sale, l-a cunoscut pe Tudor Arghezi.

Ș.-E. este unul din poeții care, printr-o retorică simbolistă, a exprimat constant înclinarea către ireal și poetic, ce transformă versul într-o revărsare – echivalentă beției, hipnozei sau visului – de „adjective scumpe și valsuri de culori”, un spațiu al minunii, al fluidității poveștii: „Eu mi-am clădit în țara Saharelor de aur.../ Un alcatraz fantastic/ Din piatră de zăpadă”. Aici „sunt flori crescute-n nori”, fantome „de sânge de roze”, ape „de dantele/ și de fluturi

Desen de Marcel Iancu

vii”, „fântâni perverse”. Este și spațiul decorurilor și romanțelor simboliste. Zbuciumul lăuntric, nevroza și viziunea spirituală din estetica simboलिष्टilor lipsesc, substituite de „lungul extaz de oriental” al imaginilor colorate și feerice, cu originea în versul lui D. Bolintineanu sau în cel al lui Al. Macedonski, după cum „balurile albe și lumea de mătase” țin de atmosfera serbărilor galante verlainiene. Totul e transcris într-o aglomerație febrilă și cu o fluentă cvasiminulesciană, care afirmă, prin lux și risipă, o caracteristică a ludicului, dar o și subminează. Cu scânteieri de versuri fantastice („Prințesele din lună/ Cu rochii de pantomimă/ Pătrund printre perdele/ Se-ntind pe canapele/ Se-aștern peste covoare/ Petrec în toată casa/ Și toată casa arde/ De ochii lor albaștri/ De părul lor de foc/ Și toată casa cântă...”), poetul a susținut „propensiunea spre ludic” (Mircea Scarlat), care își va găsi mai târziu împlinirea în lirica lui Radu Stanca și în cea a lui Emil Brumaru. În romane – *Zaza* (1939), *Școala dragostei* (1944), *Femei moderne* (1944) – **Ș.-E.** încearcă, neîndemănat ec și făcând concesii literaturii de consum, să

demistifice refugiul în visul „roz” al unei vieți de desfătări, obținută prin aventuri erotice și droguri. Dimensiunea de fast și de ireal căutată în poezie este cultivată și în basmele pentru copii *Păunașul codrilor* (1929), *Povestea lui Bugeac împărat* (1939), *Abdalah și frumoasa Azad* (1939) ș.a., care au rezistat în timp.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1911; *Grădina Hesperidelor*, București, 1912; *Imperii efemere*, București, 1925; *Păunașul codrilor*, București, 1929; *Zaza*, București, 1939; *Povestea lui Bugeac împărat*, București, 1939; *Pățaniile lui Stan Boroboacă*, București, 1939; *Povestea lui Mitu Sucitu*, București, 1939; *Abdalah și frumoasa Azad*, București, 1939; *Zastra fahirul. Poveste indiană*, [București], 1941; *Școala dragostei*, București, 1944; *Femei moderne*, București, [1944]; *Crăiasa Liana*, București, [1946]. **Traduceri:** H.-J. Magog, *Misterul cufărului roșu*, București, 1936; Honoré de Balzac, *Femeia la 30 de ani*, București, 1939.

Repere bibliografice: [Ovid Densusianu], „*Poeme*”, VAN, 1910, 11; Chendi, *Pagini*, 509, 514; N. Davidescu, „*Poeme*”, FLR, 1922, 39; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 579–580; Perpessicius, *Opere*, II, 183–185; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 622, *Ist. lit.* (1982), 700–701, 1 016; Ciopraga, *Lit. rom.*, 406–407; Micu, *Început*, 180; Firan, *Macedonski–Arghezi*, 418–419; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor: Eugeniu Ștefănescu-Est*, LCF, 1977, 20; D. D. Șoitu, *Eugeniu Ștefănescu-Est, „poetul aproape centenar”*, R, 1980, 1; Piru, *Ist. lit.*, 270–271; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 347–350; Geo Bogza, *Ca să fii om întreg*, București, 1984, 193–194; Iliescu, *Poezia, passim*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 483–485; Firan, *Profiluri*, II, 281–282; Cristea, *Teleorman*, 481–482. S.C.

ȘTEFĂNUȚĂ, Petre V. (1.IX.1906, Ialoveni–Chișinău – 12.VII.1942), etnograf. A absolvit Liceul „Alecu Donici” din Chișinău și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. A fost profesor secundar la Tighina, Cetatea Albă și Chișinău. A colaborat la „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Școala basarabeană”, „Sociologie românească”, „Arhiva pentru știința și reforma socială”, „Viața Basarabiei”, „Cuvânt moldovenesc”, „Moldova nouă” ș.a. În 1934 este ales secretar, iar din 1939 director al Institutului Social Român din Basarabia, în a cărui activitate de promovare a studiilor și culegerilor românești de folclor s-a implicat, fiind și redactor al „Buletinului de cercetări sociale”. Acuzat de „românofilie” și „antisovietism”, este arestat și condamnat în aprilie 1941 la pedeapsa capitală prin împușcare, pedeapsă înlocuită după câțva timp cu zece ani de închisoare. Moare într-un lagăr din RASS Tătară.

În colaborare cu specialiști din diferite domenii, Ș. a efectuat cercetări monografice interdisciplinare în județele Lăpușna, Orhei, Tighina, Cetatea Albă, Ismail, de unde a cules materiale etnografice și folclorice, având conștiința faptului că folclorul de aici reprezintă „un document viu al sufletului românesc din acest colț de țară intrat în lupta de asimilare cu popoarele conlocuitoare”. Între altele, a participat, în 1931, la studierea satului Cornova–Orhei, acțiune condusă de Dimitrie Gusti. A făcut numeroase imprimări pe discuri de fonograf, călăuzit de principii științifice în explorarea tezaurului etnofolcloric al satelor basarabene, păstrând autenticitatea creațiilor culese. Studiile sale – *Folclor din județul Lăpușna* (1933), *Contribuție la bibliografia studiilor și culegerilor de folclor privitoare la românii din Basarabia și popoarele locuitoare, publicate în periodicele rusești* (1935), *Cercetări folclorice în Valea Nistrului de Jos* (1937), incluse în „Anuarul Arhivei de Folclor” se disting prin aspectul metodic al cercetărilor, prin lărgirea câmpului de investigație, ce depășește sfera strictă a creației artistice, vizând totalitatea manifestărilor folclorice din punct de vedere social, etnologic sau din perspectiva receptării. Studiul privitor la folclorul din Valea Nistrului de Jos, deși inclus într-un periodic, are dimensiunile și valoarea unui volum de sine stătător, cuprinzând și o consistentă colecție de texte (doine, ghicitori, legende, povești, credințe ș.a.). Participant și la campania monografică a satului Iurcenii, din 1935, coordonată de Institutul Social Român al Basarabiei, Ș. studiază în detaliu cultura populară din zonă: *Literatura populară a satului Iurcenii*, „Viața Basarabiei”, 1937, *Hora în regiunea Iurcenilor*, „Sociologie românească”, 1938, *O familie de povestitori din Iurcenii–Basarabia*, „Anuarul Arhivei de Folclor”, 1942. A acordat importanță obiceiurilor și riturilor (*Rites magiques pour provoquer et arrêter la pluie, à Popeștii de Sus*, 1943), precum și circulației motivelor (*Două variante basarabene la basmul „Harap Alb” al lui Creangă*, 1937, *Două variante basarabene la basmul „Dănilă Prepeleac” al lui I. Creangă*, 1937).

SCRIERI: *Folclor și tradiții populare*, I–II, îngr. și introd. Grigore Botezatu și Andrei Hâncu, Chișinău, 1991; *Da-tini și creații populare*, Chișinău, 2008.

Repere bibliografice: Șt. Ciobanu, *Petre Ștefănuță*, „Sociologie românească”, 1942, 7–12; Iordan Datcu, [*Petre V. Ștefănuță*], JL, 1990, 43, „Revista de etnologie”, 1995, 1; Ion Sofronie, *Victimă a genocidului stalinist*,

„Luceafărul” (Chișinău), 1996, 36; Grigore Botezatu, *Din corespondența inedită a profesorului Petre V. Ștefănuță*, „Revista de etnologie”, 1997, 2; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 291; Datcu, *Dicț. etnolog.*, 858–860; Sofia Mușat, Larisa Petcu, *Petre Ștefănuță. 1906–1942*, Chișinău, 2006; Petru Ursache, *Un basarabean martirizat pentru limba română*, CL, 2009, 8, 9; Stelu Șerban, *Contribuții la studiul concepției etnice în lucrările sociologului Petre V. Ștefănuță*, în *Cultură și politică în sud-estul Europei*, coordonatori Andrei Eșanu și Constantin Iordan, Chișinău, 2011, 146–157; Dimitrie Gusti și colaboratorii, *Cornova, 1931*, îngr. Marin Diaconu, Zoltán Rostás și Vasile Șoimaru, Chișinău, 2011, 749–782; Doru Scărlătescu, *Roadele toamnei în Ialovenii lui Petre Ștefănuță (I-II)*, RR, 2012, 1, 2. **Gr.B.**

ȘTEFOI, Elena (19 VII. 1954, Boroaia, j. Suceava), poetă, publicistă. Este fiica Zincăi și a lui Petru Ștefai, țărani. Urmează Liceul „N. Gane” din Fălțiceni, încheiat în 1973, și Facultatea de Filosofie a Universității din București (1976–1980), unde în 2005 își va lua și doctoratul. Muncitor distribuitor la Fabrica de Conserve din Popești-Leordeni (1973–1976), după obținerea licenței va fi profesoară în aceeași comună, apoi corector cu jumătate de normă la „Contemporanul” (1987–1989). Ulterior e redactor la „Contrapunct”, membru fondator și redactor-șef la „Dilema” (1993–1998), colaboratoare a posturilor Europa Liberă și Radio France International. Este consul general al României la Montréal (1999–2001), apoi ambasador în Canada (2005–2012). Debutază în 1975 la „Amfiteatru”, prezentată de Constanța Buzea, iar editorial în 1983 cu volumul *Linia de plutire* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Cărțile următoare impun o voce lirică bine precizată, cu toate modulațiile și evoluțiile ei, la granița dintre modernism și postmodernism, realism și expresionism. A fost distinsă cu Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2000), cu Medalia Corpului Diplomatic Canadian (2012) ș.a.

Volumul *Linia de plutire* ilustrează până la un punct paradigma tare a optzecismului. Compus din cinci secțiuni (*Ritm și cauza, Spațiu întârziat, Mici planete pentru adăpostit îndoiala, Schițe și povestiri, Declarație după război*), el conține un număr de poeme cu titluri semi-ironice, voit prozaice (*Poem de dragoste cum o fi, Nici o viziune ca lumea*) și este, în ansamblu, construit într-o manieră demitizantă. Eul liric este circumspect, șovăitor, cu destule ezitări în fața haoticei lumi înconjurătoare și cu o doză de ironie sănătoasă ce filtrează cuvintele și temele mari, reținând numai partea lor

de adevăr existențial: „Temele mari nu s-au îmbătat/ din cauza mea nici măcar o singură dată”; „Întotdeauna/ și s-au potrivit de minune ideile principale”. Diferența specifică față de propria generație Ș. o marchează printr-o cerebralitate ce strânge, la propriu și la figurat, poemul, împiedicându-l să devină un „sandwich de realitate”. Marea și mica istorie sunt făcute să fuzioneze în percepția poetei într-o experiență mereu nouă, unică în felul ei. Mai mult decât senzația, gândul se strecoară în interstițiile existenței, făcând să trăiască, la o temperatură scăzută, intelectuală, secunde albe ale timpului: „Ziua de mâine zdrobește înaltă la cer/ un cazan cu simboluri – consoane/ și vocale gem de mânie. N-o poți/ ajuta: urmărești sclipirea/ unui eveniment costeliv –/ ascunzătoarea duhnește a moarte,/ a sigle stâlcite, a dușmani lipsiți/ de măsură. Printre primejdii/ de primăvară ochiul vede zeei/ mișcându-se. Neamuri întregi –/ fără să înțeleagă ce trebuie –/ se vor închina, mai târziu,/ pe locul acesta” (*Un fragment din vârtej*). Odată destruc-turată imageria poetică, autoarea procedează la o reinvestire a temelor și motivelor cu semnificație proaspătă, netocită încă prin uzul liric. Acest lucru e obținut printr-o decantare atentă, meditativă, a experiențelor, printr-o esențializare cvasimodernistă, ce ia la un moment dat forma extremă a unui fel de „hai-ku” de mare intensitate cerebrală: „Câteodată ar trebui să trag peste cap/ acest punct/ care se încăpățânează să nu mă îmbrace perfect”. Secvențe imagistice de un antropomorfism accentuat indică, dintr-un alt unghi, revitalizarea poeziei, ca o a doua treaptă după aceea a demitizării și relativizării. *Linia de plutire*, imaginea-cheie a volumului, este un rezultat aproape palpabil al căutării și obținerii unui echilibru. Unul precar, fragil, cu atât mai prețios: „Printre drepturi și îndatoriri linia de plutire găfâie/ în straie de sărbătoare”. Sau un echilibru aparent, ascunzând sub desenul lui altceva: „De-afară se vede un pom de Crăciun. Nimic/ nu ne stă împotriva. Tocmai în această clipă hotărâm:/ neînțelegeri, erori, accidente și catastrofe./ Apă de trandafiri. Mari și simple idei. Cine să creadă/ Iadul justificat din acest echilibru?” (*Chiar bătăile inimii*). Poezia scrisă de Ș. glisează fin, aproape imperceptibil secvențial, între „stări” și „climate” foarte diferite, parcurse rapid și tratate intensiv. *Repetiție zilnică* (1986) este o plachetă mai puțin pregnantă, diluată liric și valoric. Ea reia

două din titlurile de secțiune anterioare (*Schițe și povestiri* și *Mici planete pentru adăpostit îndoiala*) și are o tonalitate de ansamblu mai luminoasă, verificabilă inclusiv prin specia lirică practică: oda, pastelul. Ironia a dispărut aproape complet, lăsând sentimentul să coaguleze versurile. Notabilă e, în câteva rînduri, sugestia unui interior devenit vizibil la căldura iubirii: „se vede sufletul meu:/ o bătrână șurubărind/ măruntaiele melodioase/ ale altui abis”. *Schițe și povestiri* (1989) aduce, în schimb, o nouă confirmare a talentului și originalității poetei, optzecistă prin conștiința textuală și expresionistă prin paleta de culori folosită. Pe un fundal „roșietic”, sumbru-contemporan, sunt plasate experiențe umane ori individuale ce devin rapid extreme, la limită. Sub carapacea unei lumi închise, sufocante, proliferază tumoarea malignă, astfel că aproape orice imagine mai realistă are un potențial subversiv: „Fiecare poveste/ are efectul unei țigări/ stinsă pe propria-mi piele,/ fiecare-mprăstie-n aer/ o încrucișare cu nebunia./ Perechea de foarfeci/ îmi sfârtecă vocea în două:/ o parte este aruncată/ în luptă, cealaltă/ (arțăgoasă și infidelă)/ trimisă în carantină/ până în secolul următor” (*Calm*). Volumul este compus tot din secțiuni ce preiau titluri mai vechi (*Schițe și povestiri*, *Mici planete...*, *Scenarii dintr-un punct de vedere*, *Personajul de zi cu zi*), iar trei poeme din sumar sunt reluate, cu mici modificări, din cărțile anterioare (*Odă gândului zilnic* și *Odă aprigei tinereți*, din volumul *Repetiție zilnică*, iar *Înăuntru*, *sub carapace*, din *Linia de plutire*). Simptomatică este, în ultimul caz, epurarea unor cuvinte, considerate probabil prea tari de cenzura vigilentă: de la „femeia aceasta poartă în pântec/ un soare negru și dureros, un fel de tumoră” se ajunge la „femeia aceasta/ poartă în pântec ceva luminos –/ un nod de multiple adâncuri”; iar ultimele două versuri din poemul apărut în 1983 dispar cu totul în volumul din 1989: „O religie/ peste care ziua de mâine/ presară artistic cenușă”. Poezia este, într-adevăr, mai centrată pe realitate și deci mai „periculoasă”. Devine discursivă pentru a prinde cât mai mult(e) din petele lumii înconjurătoare și totodată pentru a deruta, prin schimbarea unghiului compozițional. Față de tabăra adversă, a corectitudinii strâmbe, a normei ideologice intrate în carne și în suflet, deliberările, îndoielile, spaimele și tristețile poetei (discret deghizată în ipostaza eului liric) conturează o zonă de umanitate ce se

restrânge tot mai mult, pe măsura unor „frânturi de urlet trist, fără ecou” și a unor „deliberări chircindu-se-n unghere”. *Utopia* e schițată într-un poem de final, în care Autorul exclude parcă, printr-un gest decis, orice intermediar nedorit dintre el și Cititor: „Hai, concentrează-te:/ vezi cum sub întunericul strivitor/ se zvârcolește, pe părți/ întregul încă neinventat?” (*Aura*). Poezia s-a metamorfozat, așadar, ca o reacție la rigidizarea, apoi la liberalizarea contextului. În *Raport de etapă* (2011) experiența biografică și comunitară va fi retraversată cu tot dramatismul ei. Episoadele traumatice ale viețuirii într-o dictatură sunt puse la trecut: unul actualizat prin rememorări acute și „tradus” pe înțelesul celor care nu l-au cunoscut direct. Canalul anilor '50 revine în memoria cobaiului, până la urmă norocos, al istoriei: „Am crescut trăgând cu urechea/ la poveștile despre Canal, despre teroare,/ muncă silnică, victime și călăi, nimicnicie/ și eroism, dispariție și trădări./ Bunicii trăiseră cu spaima acestui cuvânt,/ fiecare adult tremurând că vreo gorilă străină/ îi va bate într-o noapte la ușă ca să-l trimită/ să sape în stâncă, alături de alți condamnați./ Părinții vorbeau în șoaptă despre vremea aceea,/ dar copiii cărora fără voie le-am fost profesoară/ nu mai știau nici măcar să pună-ntrebări despre lagăr/ și nu păreau să aibă traume de păzit./ Cât despre mine, ca să mă pot lecu, / a trebuit să mă trezesc pe Canalul Rideau,/ aproape la bătrânețe, într-o zi târzie de toamnă,/ mult după ce scăpasem, din întâmplare,/ cobai norocos, de sub lespedeza strivitoare a istoriei” (*Între două canale*). Eul asumă „întreaga istorie”, iar dimensiunea moral-documentară se completează printr-una afectiv-biografică, în poezii, adesea, prea explicite. Intrată în terenul publicisticii după 1989, când dialoghează cu György Frunda, Andrei Pleșu și Petre Roman, provocând „mărturii” despre perioada postdecembristă, Ș. revine totuși, după un interval semnificativ, la poezie, înscriindu-se în tendința generației '80, căreia îi aparține. Paradigma generaționistă nu exclude, ci include, în cazul său, elementul diferențiator de originalitate, Ș. fiind o voce poetică distinctă și imediat recognoscibilă.

SCRIERI: *Linia de plutire*, București, 1983; *Repetiție zilnică*, București, 1986; *Schițe și povestiri*, București, 1989; *Câteva amănunte*, București, 1990; *Alinierea la start*, București, 1996; *Drept minoritar, spaime naționale*. György Frunda în dialog cu Elena Ștefoi, București, 1997; *Transformări, inerții, dezordini*. 22 de luni după 22 decembrie

1989. *Andrei Pleșu și Petre Roman în dialog cu Elena Ștefoi*, Iași, 2002; Petre Roman, *Mărturii provocate. Convorbiri cu Elena Ștefoi*, București, 2002; *În urma învingătorilor*, Pitești, 2005; *Undeva, în alt plan – Somewhere in a Different Realm*, ed. bilingvă, tr. Adam Sorkin și Liana Vrăjitoru, Pitești, 2007; *Raport de etapă*, București, 2011.

Repere bibliografice: Ion Horea, *Întâmpinarea poeziei*, RL, 1979, 8; Mihai Dinu Gheorghiu, *Frumoasa și bestia*, CRC, 1984, 10; Alexandru George, *Fără nici o disimulare*, VR, 1984, 4; Radu Călin Cristea, „Acuarele și gravuri”, F, 1984, 5; Mircea Mihăieș, [Elena Ștefoi], O, 1984, 24, 1987, 1; Radu G. Țeposu, *O față a liricii feminine*, F, 1984, 15; Mincu, *Eseu*, II, 106–109; Nicolae Manolescu, *Antiromantism*, RL, 1987, 2; Marian Papahagi, *Pasteluri fericite și alte poezii*, TR, 1987, 14; Mircea Mihăieș, „Repetiție zilnică”, O, 1987, 11; Simion, *Scritori*, IV, 575–579; Cistelecan, *Top ten*, 85–86; Grigurcu, *Poezie*, II, 462–478; Holban, *Ist. lit.*, I, 212–215; Manolescu, *Istoria*, 1325–1327; Popa, *Ist. lit.*, II, 581–582; Cosmin Ciotloș, *O viziune a sentimentelor*, RL, 2011, 31; Daniel Cristea-Enache, *Libertate plătită*, OC, 2011, 605. **D.C.-E.**

ȘTEFUREA, Ștefan (24.II.1845, Ceahor–Cernăuți – 27.XI.1893, Suceava), prozator. Părinții lui au fost Vasilica și Petre Ștefureac, țărani. Face școala primară în satul natal, urmează gimnaziul la Cernăuți, absolvit în 1868, înscriindu-se apoi la Facultatea de Filosofie din Viena. După obținerea licenței se întoarce în Bucovina, unde e profesor de greacă, latină și română la gimnaziul din Suceava (1874–1893). Desfășoară o rodnică activitate, contribuind la înființarea societății Școala Română și alcătuind cărți de citire, în care dovedește gust artistic, precum și o orientare literară înrudită cu aceea a Junimii. De altfel, și colaborează la „Convorbiri literare” cu câteva studii de gramatică a limbii române. Debutase în 1870 cu o severă critică la o poezie de V. Gr. Pop. Alte articole și note critice îi apar în „Tribuna”, „Gazeta Transilvaniei”, „Revista politică”, „Albina”. În „Convorbiri literare” din 1876 a publicat și povestea *Sfânta Vinere*, prelucrare abilă a unui motiv popular, publicată separat după un deceniu. Ca povestitor, Ș. se remarcă prin concizie, înrudită uneori cu ariditatea, prin firescul limbajului, popular fără excese.

SCRIERI: *Sfânta Vinere*, Suceava, 1886; *Scrierile lui...*, îngr. Gherasim V. Buliga, Suceava, 1896.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 185–187; *Dict. lit. 1900*, 835; Bostan–Bostan, *Bucovina*, 71–73; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 471. **D.M.**

ȘTEFURIUC, Constantin (5.V.1946, Udești, j. Suceava – 7.XII.1994, Suceava), poet. După terminarea unei școli profesionale la Timișoara, va lucra ca muncitor la Suceava (1963–1965), oraș în care în 1967 va absolvi liceul. Între 1975 și 1979 va frecventa cursurile Facultății de Ziaristică de la Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” din București. Funcționează ca redactor la ziarul „Zori noi” din Suceava (1965–1989), precum și la „Tinerii revoluției” (1991), „Curierul național”, „Nord Press” (1993–1994). A debutat în 1965, cu versuri, la „Zori noi”, iar după un an îi apar poezii în „Contemporanul”, beneficiind de prezentarea lui Geo Dumitrescu. A mai colaborat la „Alma mater”, „Convorbiri literare”, „Săptămâna”, „Pagini bucovinene”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Bucovina literară”, „România literară” ș.a. Figurează între primii laureați ai Concursului Național de Poezie „Nicolae Labiș”, organizat, din 1969, de Comitetul Județean de Cultură Suceava.

Poezia lui Ș., reunită în volumele antume *Pe o vârstă de băiat* (1970), *Aripa mea de soare* (1975), *Desculți pe cer* (1976), *Frumosul în piele de tigru* (1983), *Singurătatea de după dragoste* (1985) și în postumele *Structura lacrimii* (1997), *Cineva mi-a împușcat sufletul* (2004), este expresia unui spirit genuin, iscoditor și naiv entuziasmat de miraculosul spectacol al lumii. „Prințul adolescenței”, „regele peste păsări”, „prim-vicepreședintele soarelui”, „aghiotantul lui Dumnezeu” (cum se autoipostaziaza Ș. ca un alt Mihai Ursachi) ia cunoștință parcă sub ochii cititorului de minunile universului, de viața oricărui regn. De un imagism viu, versurile alcătuiesc un tablou antropomorfic care, prin asociațiile neașteptate, îl amintesc uneori pe Ilarie Voronca. Dar lirismul autentic iese la iveală numai atunci când Ș. renunță la excesul de imagini, decantând versul de arabescurile metaforice. Exuberanța, vitalitatea, uimirea, suavitatea, elanul juvenil rămân caracteristice pentru lirica acestui „adolescent pe viață”, cum s-a autodefini.

SCRIERI: *Pe o vârstă de băiat*, București, 1970; *Aripa mea de soare*, București, 1975; *Desculți pe cer*, Iași, 1976; *Frumosul în piele de tigru*, București, 1983; *Singurătatea de după dragoste*, Iași, 1985; *Structura lacrimii*, îngr. Ion Beldeanu, Botoșani, 1997; *Cineva mi-a împușcat sufletul*, Suceava, 2004.

Repere bibliografice: Zaharia Sângerzan, „*Pe o vârstă de băiat*”, CRC, 1970, 52; Constantin, *A doua carte*, 248–249; Dorin Tudoran, *Poezie și ideal*, LCE 1976, 7; Daniel

Dimitriu, *Candoare și rafinament*, CL, 1976, 4; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 550; Iorgulescu, *Scrittori*, 154; Mihail Iordache, „Singurătatea de după dragoste”, CL, 1985, 10; Nicolae Turtureanu, *Ștefuriuc, fecior de cuc*, CRC, 1995, 6; Ulici, *Lit. rom.*, I, 236–237; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 456–461; Nicolae Cărlan, „Structura lacrimii”, ATN, 1998, 3; Carmelia Leonte, *Metafizica solară și „Structura lacrimii”*, DL, 1998, 29; Satco, *Encicl. Bucovinei*, II, 472; Ion Beldeanu, *Constantin Ștefuriuc* 60, „Bucovina literară”, 2006, 5–6. **D.Gr.**

ȘTIINȚE ȘI ARTE, periodic apărut la București, bilunar, de la 15 ianuarie la 1 aprilie 1881. Într-un *Prospect* din primul număr redactorii reliefa necesitatea răspândirii informațiilor științifice, în scopul înlăturării prejudecăților și superstițiilor. De aceea, în revistă au și fost incluse unele articole de popularizare a științei. Influența naturalismului este evidentă în toate colaborările apărute la partea literară. A. Lupu-Antonescu publică schițe după rețete naturaliste, pe care încearcă să le respecte și unii autori de versuri, precum C.C. Pleșoianu. I. Găvănescul scrie meditații ori versuri de dragoste (*Vrei să mori, O nălucă*). Tot el semnează și printre primele pagini teoretice asupra naturalismului (*Scrisori către un amic din Paris*), în care se declară adeptul opiniilor lui Émile Zola și adversar hotărât al „criticii clasice”. Fără a încerca totuși să realizeze un nou tip de critică, întemeiată pe datele științelor, alți colaboratori ai revistei supun unele aspecte ale literaturii române unei critici violente și adesea iconoclaste, cum procedează I. Găvănescul sau A. Lupu-Antonescu. **D.M.**

ȘTIRBEL, Barbu (c. 1753 – 1813, București), memorialist. Descendent din familia Buzeștilor, **Ș.** e fiul Dumitranei și al postelnicului Constantin Știrbei. Vornic înainte de 1790, el mai primise rangurile de serdar, vel paharnic și clucer. Nu prea interesat de viața de la Curte, boierul, fire retrasă, își petrecea timpul citind gazete grecești, franțuzești și italienești. În vara anului 1796, având sănătatea subredă, **Ș.** pleacă în străinătate, pentru cură. După o călătorie prin Timișoara, Pesta – unde merge la „comedie”, adică la teatru –, Viena și Praga, ajunge, în fine, la Karlsbad. Se va întoarce în țară în 1797, dedându-se, iarăși, ocupației preferate, citirea de gazete, de astă dată și nemțești, precum și vânătorii, distracție învățată în Apus. În timpul războiului dintre ruși și turci (1806–1812) se refugiază la Brașov.

Întocmite într-o limbă cu o anume savoare arhică, scrisorile lui **Ș.** către negustorul sibian Hagi Pop, trimise din Karlsbad, sunt interesante și ca document psihologic. În orașul apusean, unde petrecerile se țin lanț, frecventând o societate care i se pare strălucitoare, boierul oltean nu își mai revine din uimire și încântare. Luxul îi ia ochii, civilizația apuseană îl impresionează, atenția cu care se vede înconjurat, poate din simplă curiozitate, îl măgulește. Spiritul de observație nu îi lipsește și el are prilejul să constate, astfel, că portul românesc intrigă, dar și place. Dorul de ai săi începe treptat să îl încerce și se interesează mai des de ceea ce se întâmplă în țară, arătându-se satisfăcut de mazilirea „tiranului” Alexandru Moruzi. **Ș.** e un memorialist ingenuu.

SCRIERI: [*Scrisori*], în N. Iorga, *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către Casa de negoț sibiană Hagi Pop*, București, 1906.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Un boier oltean la Karlsbad în 1796–1797. Călătoria lui Barbu Știrbei în Apus*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXIX, 1906–1907; Ștefan D. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boieresti*, II, București, 1916, 44, 56–58, 429–430; Iorga, *Ist. presei*, 17–18; *Dicț. lit.* 1900, 835–836; Faifer, *Semnele*, 53. **FF**

ȘTIRBU, Titus (3.VII.1942, Cenușa-Soroca), poet. Este fiul lui Grigore Știrbu. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1964), funcționează ca redactor la Televiziune (1966–1976) și la Societatea Prietenii Cărții (1977–1983), apoi este consilier și secretar al Uniunii Scriitorilor (1984–1991), redactor la Departamentul pentru Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți (1991–1995), la Departamentul Relații Interetnice (1999–2001) și la Editura Universul (2002–2008). I s-au acordat mai multe distincții, între care Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2006), titlul Maestru al Literaturii (2010) ș.a.

Chiar de la prima plachetă, *Satelitul* (1973), **Ș.**, poet cu o producție editorială bogată, se arată atras de universul copilăriei, căruia îi va consacra cărțile sale. Valorificând cu eficiență anumite modalități împrumutate din creația folclorică (elemente de basm, parabola, jocul de cuvinte, umorul), poetul reușește să câștige interesul micului cititor prin vizuni proaspete, situații și limbaj atractiv, prin jovialitatea tonalității și prin glume instructive. Concomitent, **Ș.** scrie texte epigramatice și traduce din literatura rusă.

SCRIERI: *Satelitul*, Chișinău, 1973; *Lădița cu cireșe*, Chișinău, 1975; *Poveste despre pâine*, Chișinău, 1978; *Lenea-i*

cucoană prinsă-n capcană, Chișinău, 1982; *Casă din cuvințe*, Chișinău, 1984; *Omul casă-și construiește*, Chișinău, 1986; *Ați văzut așa portar?*, Chișinău, 1993; *Târgul din poiană*, Chișinău, 1996; *Vai, ce litere ghidușe*, Chișinău, 1999; *Motanul poliglot*, Chișinău, 2002; *Zece povești și doar una cu minciuni*, Chișinău, 2004; *Florile se duc la școală...*, Chișinău, 2005; *Unu scriem, doi în minte*, Chișinău, 2005; *Vreau să fiu pasăre*, Chișinău, 2005; *Ce înseamnă a fi om bun...*, Chișinău, 2006; *Bunicuța melcilor*, Chișinău, 2007; *Hai să prietenim*, Chișinău, 2008; *Iepurașul leneș*, Chișinău, 2009; *Pomul cu litere, pomul cu cifre*, Chișinău, 2009; *Sub o geană de pădure*, Chișinău, 2010; *Un băiat cu două fețe și o sută de povețe*, Chișinău, 2010; *A venit un lup la școală*, Chișinău, 2011; *Puiul mamei, puișor*, Chișinău, 2012; *...eram un bob și eu*, Chișinău, 2012; *Unde-alergi, băiete?*, Chișinău, 2012; *101 poeme*, București, 2012.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Sorii și umbrele cărților pentru copii*, „Cultura”, 1977, 8 ianuarie; Tudor Palladi, [Titus Știrbu], „Florile dalbe”, 1999, 14 ianuarie, 2005, 28 aprilie, LA, 2005, 23 iunie; Aurel Ciocanu, *Vesnic vesel și ferice*, LA, 1992, 2 iulie; Ion Bejenaru, *Cel mai harnic cititor*, „Florile dalbe”, 1993, 22 octombrie; Silvia Antufiev, Titus Știrbu (*Ghid bibliografic*), Chișinău, 2002; Ion Ciocanu, *Violența și subtilitatea satirei*, „Florile dalbe”, 2006, 30 aprilie; *Dict. Chișinău*, 516–517. **M.Dg.**

ȘTIRBU, Viorel (2.X.1940, Buciumi, j. Sălaj – 21.IX.2015, București), prozator. Este fiul Anei (n. Aciu) și al lui Ioan Știrb, țărani. Urmează școala elementară în comuna natală (1947–1954), liceul la Zalău, absolvit în 1957, și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, susținându-și licența în 1964. Lucrează la Turda, ca redactor la ziarul „Turda nouă”, secretar al Comitetului de Cultură (1965–1967), director la Teatrul de Stat (1967–1971), apoi este referent la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț (1971). Stabilizat la București, va fi redactor la „Tribuna școlii” (1972), secretar în cadrul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice (1973–1985), redactor principal la „Urzica” (1985–1987), șef al serviciului personal la Uniunea Scriitorilor (1987–1990), redactor la revista „Luceafărul” (1990) și redactor-șef la ziarul „Viitorul românesc” (1991). În 1992 înființează Editura Viitorul românesc, unde este director. Debutază la „Tribuna”, în 1965, cu proză scurtă, iar editorial cu volumul de schițe și povestiri *Un septembrie frumos*, apărut în 1967. Mai colaborează la „Steaua”, „Familia”, „Cronica”, „Tomis”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „România literară” ș.a. A fost distins cu Ordinul Meritul Cultural clasa a III-a (1971).

Sursa prozei lui Ș. e lumea provincială a zilelor noastre. O lume asemănătoare cu aceea a locurilor în care „nu se întâmplă nimic”, „a târgurilor unde se moare” din epica lui Mihail Sadoveanu și a lui Cezar Petrescu, încă și mai asemănătoare cu cea din literatura lui Ion Agârbiceanu, bântuită însă de iraționalități ce par a învedera acțiunea unor puteri oculte, nu atât explicit demonice, cât gratuit malefice, sau de capriciile unui ce inexplicabil, analog absurdului din literatura occidentală postbelică. Personajele de prim-plan sunt suflete măcinate de urât, de sentimentul singurătății, exasperate de monotonia cotidiană, muncite de dorința de a comunica, dar lipsite de puterea de a-și depăși egoismele, predispuse în consecință să plonjeze în imaginar, să nutrească bovarisme. Contrapondere banalului e, în această lume, insolitul exprimat în acte de violență, în crime enigmatice. Inserția în obișnuit a senzaționalului, în real a misterului devine compatibilă cu grotescul, dar și cu deschiderea spre parabolă. Se pot stabili convergențe cu unele romane ale lui Nicolae Breban. În *Oameni singuri* (1968), de pildă, moartea suspectă a unei bătrâne, însingurată sufletește, tulbură adânc viețile celor din jur. Mânați de imboldul de a elucida cazul, câțiva se străduiesc zadarnic, fiecare închis în ipoteza lui. În *Cortegiul* (1969) și în *Canionul* (1975) protagoniștii – Iacob Stan, vădită autopropiecție auctorială, și un povestitor nenumit – își conștientizează singurătățile și le repudiază. Romanele *Însemnările agentului Adam* (1968) și *Anchetă de iarnă* (I–II, 1991) ori nuvela *Urma* (1972) dau curs propensiunii autorului spre intrigile proprii romanului polițist. Tematica, mediile și modalitățile narative caracteristice lui Ș. reapar în spațiul epic lărgit al romanelor de mai târziu, superioare calitativ: *Moara de nisip* (1995), reluat sub titlul *Vămile Damascului sau Moara de nisip* (2003), și *Iisus Tămăduitorul* (2000), într-o nouă ediție numit *Moara de vorbe sau Iisus Tămăduitorul* (2003). Primul debutează cu un spectacol grotesc. Aflați pe un deal ce desparte două sate, parohii acestora se ceartă în prezența enoriașilor, care se încing și ei, pentru o pretinsă icoană făcătoare de minuni a Fecioarei, apărută pe fereastra unei maghernițe, unde un tânăr din asistență, Miron Goia, recent bacalaureat, nu vede decât o pată de mucegai. În bună parte autobiografic, romanul narează viața acestui tânăr care, în cele din urmă, ajunge profesor suplinitor

la țară. După un timp va fi promovat inspector-șef școlar. În ultima vară a regimului ceaușist se vede trimis, ca împluternicit al partidului, în campania de recoltare: prilej de a descoperi indolența, parazitismul și matrapazlăcurile dregătorilor locali. Biografia lui Miron o include și pe aceea a tatălui său, precum și un fel de cronică a familiei lor. *Moara de nisip* devine, în ultima parte, roman politic, preludând *Iisus Tămăduitorul*, carte unde protagonistul, Liță Onacă, exercită funcția de prefect numai în interes personal, agonisind bogății și instituind un regim al puterii personale. Promovează în posturi-cheie escroci servili, acoperă nelegiuiri, facilitează afaceri oneroase, chiar criminale, cumpără tot ce se poate cumpăra, de la fabrici pe care le transformă în fier vechi la periodice și edituri, mută reședința de județ etc. Militant în Frontul Salvării Naționale, fruntaș apoi al PNȚCD, apologet, când găsește cu cale, al fostului regim totalitar, Onacă poartă, nu fără succes, masca ardeleanului bonom, sfătos, curtenitor, lingușitor la nevoie, vorbăreț din calcul, scontând pe efectele unei limbuții colorate de pronunție regională, de ziceri mucalite și înjurături pitorești – mască sub a cărei acoperire își face drum spre orice țintă urmărită. Personajul din romanul anterior, Miron Goia, ajuns ziarist, publică diatribe împotriva profitorilor de pe urma insurecției decembriste, ridicându-se fățiș și împotriva lui Liță Onacă, devenit proprietar al gazetei de la care e nevoit să plece. Cei doi se confruntă decisiv. Nu învinge nici unul, căci, în final, narațiunea ia din nou o întorsătură nebănuită, fantastică. E reluată povestea icoanei miraculoase din *Moara de nisip*, spre a fi instrumentată politic: se atribuie petei de mucegai de pe geam puteri supranaturale. Drept urmare, în obscura localitate din Sălaj, din lumea întreagă se revarsă puhoie de oameni. Icoana generează o adevărată industrie a miracolului: parcă din pământ, răsar hoteluri, restaurante, cazinouri, cinematografe, tripouri, circuri, case de cult, ba chiar un club al miliardarilor. Sfârșitul comediei e un spectacol apocaliptic. Pierde tot ce se construise. Dispare și biserica ce adăpostea icoana. Care e sensul? Cum se integrează poveștile în ansamblu? Unele nu se integrează deloc. Biografia predecembristă a lui Miron Goia compune un mic roman independent. Nu tocmai exemplare, în consecință, sub aspectul compoziției, cele două acțiuni procură o lectură antrenantă prin subiect și mai ales

prin realitatea tipologică a câtorva personaje. La aproximativ același nivel de realizare se găsește romanul *Marele sigiliu* (I–III, 1976–1980), care încorporează biografia politică a lui Nicolae Bălcescu în istoria Revoluției din 1848. În cuprinsul trilogiei (concentrată, la reeditare, în 1987, în două volume) se desfășoară scenariul evenimentelor petrecute în Principate (cu deosebire în Muntenia), de la acțiunea antidespotică a lui Dumitru Filipescu până în 1848, scenariu incluzând o fonogramă edificatoare a discuțiilor ideologico-politice ale revoluționarilor. Ceea ce caracterizează textul e restituirea istorică într-un spirit mult mai riguros decât cel urmat de Camil Petrescu în romanul *Un om între oameni*. Revoluției pașoptiste nu i se mai atribuie un caracter exclusiv antiotoman, ci, în primul rând, antițarist. Rolul și poziția diferitelor personalități (Ion Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti) sunt stabilite cu mai multă exactitate.

SCRIERI: *Un septembrie frumos*, București, 1967; *Oameni singuri*, București, 1968; *Însemnările agentului Adam*, București, 1968; *Cortegiul*, București, 1969; *Urma*, București, 1972; *Canionul*, Cluj-Napoca, 1975; *Marele sigiliu*, pref. Mihai Gafița, București, I–III, 1976–1980; ed. 2, I–II, București, 1987; *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza* (în colaborare cu Dan Bogdan), București, 1985; *Ce departe e dimineața aceea...*, București, 1989; *Anchetă de iarnă*, I–II, București, 1991; *Paznici la drumul mare*, București, 1992; ed. 2, Cluj-Napoca, 2011; *Moara de nisip*, București, 1995; ed. 2 (*Vămile Damascului sau Moara de nisip*), București, 2003; *Iisus Tămăduitorul*, București, 2000; ed. 2 (*Moara de vorbe sau Iisus Tămăduitorul*), București, 2003; *Călătoria sau Moara de vânt*, București, 2004.

Repere bibliografice: Ion Papuc, *Virtuțile ficțiunii epice*, TR, 1968, 27; Magda Ursache, „*Oameni singuri*”, CRC, 1968, 51; Mircea Muthu, „*Cortegiul*”, ST, 1969, 8; Mincu, *Critice*, I, 195–197; Popa, *Modele*, 145–146; Nicolae Prelipceanu, „*Urma*”, TR, 1972, 39; Eugen Uricaru, „*Urma*”, ST, 1973, 21; Constantin Hârlov, *Banala aventură a suflurilor însingurate*, TR, 1974, 39; Dana Dumitriu, [Vioarel Știrbu], RL, 1977, 7, 1979, 4; Mihai Ungheanu, „*Marele sigiliu*”, LCF, 1977, 9; Iorgulescu, *Scritori*, 252–253; Mariana Sipoș, *Cărțile întunericului*, RL, 1991, 15; Miruna Barbu, *Joc în trei minus unu*, RL, 1991, 38; Liviu Grăsoiu, *Despre personaje și întâmplări mediocre*, LCF, 1995, 41; Ulici, *Lit. rom.*, I, 417–418; Micu, *Ist. lit.*, 500–501; Vasile, *Proza*, 285–292; Dicț. scriit. rom., IV, 488–489; Voncu, *Secvențe*, II, 68–69; Dumitru Radu Popescu, *Piramida de carton*, „*Scrișul românesc*”, 2004, 7–8; Roxana Roman, *Romanul de tranziție*, VTRA, 2005, 5–6, **D.Mc.**

ȘTIU-TOT, publicație apărută la București, bilunar de la 1 aprilie până la 15 iunie 1925 și lunar din iulie 1925 până în ianuarie 1928, cu subtitlul „Revisită enciclopedică ilustrată”. Director: Ilie Ighel Deleanu. În articolul-program, intitulat *Prima verba*, revista dezvăluie intenția de a contribui, „prin articole originale de știință, literatură, sport”, alături de traduceri din revistele enciclopedice străine, la instruirea și educarea „prin distractiv – *utile dulci* – a marilor mase”. Dintre rubricile importante sunt de amintit „Cronica filosofică”, „Cronica științifică”, „Cronica filatelică”, „Cronica medicală”, „Jocuri distractive”, iar din aprilie 1926 „Istoria literaturilor”. Poezie publică Radu D. Rosetti și Gabriella Constantin, cu proză colaborează Nestor Urechia. În sumar intră și traduceri din lirica lui Robert Burns, Adam Mickiewicz și Carmen Sylva, realizate de I. U. Soricu, Paul B. Marian și Ilie Ighel Deleanu. Dintre prozatorii străini figurează Giovanni Papini, Jack London, Arthur Conan Doyle, Paul Bourget, Edmond Jaloux ș.a. Mircea Eliade este prezent cu articolele „*Cartea morților*”, „*Isis și Osiris*”, „*Fenicienii*”, „*Ciudățeni și anecdote din viața lui Balzac*”, „*Povestea lui Satni-Khâmois*”, „*Din literatura indiană*”, iar Nicolae Iorga scrie despre orașul Făgăraș. Revista publică în 1925–1926, în foileton, romanele *Casa de bani viețuitoare* de Friederich Mauzens și *O dramă într-un garaj* de Michel Corday, notele de călătorie ale lui Radu D. Rosetti, materiale pe teme științifice și culturale, o *Istorie a literaturii engleze* de Eleonora I. Deleanu, dar și reportaje, aforisme, jocuri, anecdote, sfaturi practice. Alți colaboratori: Victor Eftimiu, Traian Maior, N. Mihăescu. **A.P.**

ȘTREMPEL, Gabriel
(8.IX.1926, Pomi, j. Satu Mare – 1.XII.2020, București), istoric literar, bibliograf, editor.

Este fiul Mariei (n. Crișan) și al lui Ioan Ștrempel, agricultori. Elev al liceelor „Mihai Eminescu” din Satu Mare (1937–1940, 1945–1947) și „I. C. Brătianu” din Pitești (1942–1945, în refugiu), va urma

Facultatea de Istorie a Universității din București (1947–1951). Își susține doctoratul în istorie medievală și paleografie românească în 1967, la Universitatea din Cluj, cu lucrarea *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, apărută ca volum încă din 1959. Întreaga activitate ș. o desfășoară în cadrul Bibliotecii Academiei Române, inițial ca bibliotecar ajutor (1950), apoi ca bibliotecar principal (1953), ca șef al secției de manuscrise și carte rară (1954–1975), director adjunct (1975–1993) și director general (1994–2004). A fost profesor asociat la Facultatea de Litere a Universității din București și președinte executiv al Fundației „N. Iorga” de pe lângă Academia Română. Debutază în 1953 la „Viața Capitalei”. Ulterior e prezent în „Studii și cercetări de bibliologie”, „Revista bibliotecilor”, „Buletinul monumentelor istorice”, „Revue roumaine”, „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, „Magazin istoric”, „Luceafărul”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Manuscriptum”, „România literară”, „Tribuna României”, „Steaua”, „Schéma et schématisation” (publicația Societății de Bibliologie din Paris) ș.a.; a folosit uneori pseudonimul Gabriel Dragomir. Face parte din Societatea Numismatică Română, din American Biographical Institute ș.a. I s-au acordat Premiul revistei „Manuscriptum” (1972), Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei RSR (1976), Premiul „Perpessicius” al revistei „Manuscriptum” (1993), Premiul Uniunii Scriitorilor (1999), Premiul Ministerului Culturii (2001) ș.a. A fost decorat cu Ordinul Meritul Cultural clasa a III-a și cu Ordinul Steaua României în grad de Ofițer. În noiembrie 1993 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Cultura veche românească și-a găsit în Ș. un cercetător de vocație: avizat, perseverent, meticulos, preocupat în primul rând de înzestrarea istoriografiei cu instrumente de lucru esențiale: bibliografii, cataloage, ediții critice. Toate cărțile lui au devenit imediat lucrări de referință, având un loc privilegiat în mediile de specialitate și în așa-numitele „biblioteci uzuale” din sălile de lectură ale marilor biblioteci, ca modele de metodologie și surse de informații sigure. De pildă, studiul cu privire la copiii manuscriselor românești de până la 1800, unde se inventariază, ordonează și clarifică o materie vastă și eterogenă, cu multiple semnificații de ordin istoric și cultural, a contribuit decenii în șir la operațiile de stabilire a paternității, de

date și localizare a vechilor scrieri. Edițiile critice îngrijite de Ș. au ca obiect atât opere fundamentale, cunoscute din ediții anterioare, dar care sunt reexamineate sistematic, din toate punctele de vedere, inclusiv sub raport textologic, cum este cazul scrierilor lui Ion Neculce, Ienăchiță Văcărescu, Antim Ivireanul, cât și alte scrieri semnificative, tipărite pentru prima oară integral, cum sunt *Ceasornicul domnilor* de Antonio de Guevara, tradus din limba latină de Nicolae Costin, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, atribuită lui Axinte Uricariul, sau *Cronograful* tradus din grecește de Pătrașcu Danovici. Textele stabilite pot fi considerate ca „definitive”, întrucât s-a procedat la o transcriere de maximă fidelitate față de original, adoptându-se o redare strict fonetică a semnelor grafice, iar studiile introductive, normele de editare, aparatul critic și indicii constituie, împreună, „dosare” complete ale problemelor dezbătute, de cele mai multe ori controversate, editorul oferind soluții verosimile în toate chestiunile de fond ori de detaliu. Asumându-și continuarea inițiativei lui Ioan Bianu de alcătuire a unui catalog analitic al manuscriselor românești de la Biblioteca Academiei, după ce redactează, în colaborare, un prim volum (al patrulea al seriei începute de reputatul bibliograf), apărut în 1967, Ș. regândește criteriile de întocmire a unui asemenea catalog și le subsumează unui scop realist: realizarea lucrării într-un timp rezonabil, de circa cincisprezece ani, fără a-i știrbi nimic din caracterul riguros științific, ceea ce s-a și confirmat, *Catalogul manuscriselor românești* fiind publicat în patru volume, în intervalul 1978–1992. Metoda de lucru s-a dovedit a fi deosebit de eficace: prin renunțarea la transcrierea prefețelor și postfețelor, extrem de numeroase și de întinse, a însemnărilor fără relevanță, precum și la indicarea capitolelor diverselor scrieri, s-a ajuns la formula, dacă nu ideală, în orice caz perfect acceptabilă, a unui repertoriu în primul rând operativ, în care descrierea a aproape șase mii de manuscrise cuprinde toate elementele esențiale necesare individualizării lor: date privind cota, vechimea, numărul de file, dimensiunile, apoi titlurile, când ele există, ori cele formulate de editor când lipsesc sau se referă la texte fragmentare, de asemenea, însemnările copiştilor, dacă prezintă interes cultural, și, în sfârșit, aprecieri privitoare la particularitățile de scriere, ilustrare, ornamentare,

la legătura și la proveniența manuscrisului. Același spirit metodic, aceeași eficiență transpar din organizarea de principiu și din redactarea propriu-zisă a excepționalului îndreptar de cultură care este *Bibliografia românească modernă (1831–1918)* (I–IV, 1984–1996), ce continuă, în coordonarea generală a lui Ș., opera lui Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu pentru perioada „veche”, cuprinzând anii 1508–1830. Studiile de istorie a Bibliotecii Academiei, de bibliologie și biblioteconomie în general, precum și evocarea unor personalități ca Remus Caracaș ori Ioan Bianu întregesc o activitate remarcabilă.

SCRIERI: *Copiiști de manuscrise românești până la 1800*, București, 1959; *Catalogul manuscriselor românești* (în colaborare cu Florica Moisil și Lileta Stoianovici), vol. IV, București, 1967; *Catalogul manuscriselor românești*, I–IV, București, 1978–1992; *Bibliografia românească modernă (1831–1918)* (în colaborare), I–IV, București, 1984–1996; *Antim Ivireanul*, București, 1997; *Antim Ivireanul. Ion Neculce*, Cluj-Napoca, 2011. **Ediții:** Antim Ivireanul, *Predici*, pref. edit., București, 1962, *Opere*, introd. edit., București, 1972, *Opere*, introd. edit., București, 1997, *Didahii*, București, 2010 (în colaborare cu arhimandrit Mihail Stanciu), *Scrieri*, București, 2011 (în colaborare cu arhimandrit Mihail Stanciu); Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*, tr. Nicolae Costin, introd. edit., București, 1976; Ion Neculce, *Opere*, introd. edit., București, 1982, *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, București, 1986; Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, I–II, introd. edit., București, 1993–1994; *Cronograful tradus din grecește de Pătrașcu Danovici*, I–II, pref. edit., introd. Paul Cernovodeanu, București, 1998–1999; Ienăchiță Văcărescu, *Istoria othomanească*, introd. edit., București, 2001; *Marii cronicari ai Moldovei*, introd. edit., București, 2003; *Manuscrise slavone și românești din Biblioteca Universității din Ujgorod*, ed. bilingvă, Satu Mare, 2012 (în colaborare).

Repere bibliografice: Zamfirescu, *Studii*, 50–65; Dumitru Belu, *O ediție critică a „Predicilor” lui Antim*, MA, 1963, 188–212; Șerban Cioculescu, [Gabriel Ștrempel], RL, 1976, 10, 1982, 52; Aurora Ilieș, „*Catalogul manuscriselor românești*”, I, „Revista de istorie”, 1979, 1; Mircea Angheliescu, [Gabriel Ștrempel], T, 1983, 3, 1985, 6, LCE, 2000, 23; Iorgu Iordan, *Ion Neculce*, „*Opere*”, LR, 1983, 2; Dumitru Velciu, *Ion Neculce*, „*Opere*”, RITL, 1983, 3; Andrei Nestorescu, „*Catalogul manuscriselor românești*”, II, RITL, 1984, 3; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 14–19; N. A. Ursu, [Gabriel Ștrempel], CRC, 1985, 6, 2002, 2; Al. Zub, [Gabriel Ștrempel], ATN, 1985, 4, CL, 2006, 9; Tepelea, *Opțiuni*, 264–267; Teodor Vârgolici, [Gabriel Ștrempel], ALA, 2000, 522, 2002, 618, 2004, 714, RL, 2006, 36; Marin Diaconu, *Dialoguri literare* (interviu cu Gabriel Ștrempel),

„Universul cărții”, 2002, 5–6; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 489–491; Niculae Gheran, [Gabriel Ștrempel], CLT, 2006, 14, 40; *In honorem Gabriel Ștrempel*, coordonatori Ion Lebi, Maria Rafailă și Valeriu Anania, Satu Mare, 2006. A.N.

ȘULUȚIU, Octav
(5.XI.1909, București
– 9.II.1949, București),
critic literar,
prozator, diarist.

Este fiul Victoriei (n. Pigarovsky) și al lui Gheorghe Șuluț, croitor; bunicul din partea tatălui era nepot de frate al mitropolitului Alexandru Sterca-Șuluțiu. Învăță la București, unde în 1925 intră ca bursier la Liceul „Mihai Viteazul”, al cărui premiant de onoare va fi până la bacalaureatul din 1928. Debutează în 1927, cu o cronică, la „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»”. Va absolvi în 1931 Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, specializându-se în română și franceză. Frecventează cenacul Sburătorul și cercul „Vieții literare”. În ianuarie 1929 începe o colaborare susținută la „Ultima oră”. La Brașov, în iunie–decembrie 1941, editează, ca director, lunarul „Tribuna literară”, unde ține rubricile „Fragmente și informații” și „Revistele românești”. A semnat, de asemenea, cronică literară la „Reporter”, în 1934. De-a lungul vremii va mai colabora la „Herald”, „Rampa”, „Zodiac”, „Azi”, „Vremea”, „Familia”, „Meșterul Manole”, „Revista Fundațiilor Regale”, „România literară” (condusă de Cezar Petrescu), „Axa”, „Universul literar”, „Luceafărul” (Sibiu, 1945), „Kalende”, „Saeculum”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Națiunea” ș.a. Va fi profesor suplinitor la licee din Focșani și Oradea, apoi titular la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, unde conduce Societatea de Lectură „Ioan Popazu”. Din 1936 devine membru al Societății Scriitorilor Români; în octombrie al aceluiași an ia ființă, sub președinția lui Perpessicius, Gruparea Criticilor Literari Români, din care Ș. face parte alături de Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Mihail Sebastian și Ion Biberi. Numit în septembrie 1942 inspector la Subsecretariatul de

Stat pentru Educație Școlară al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, se stabilește la București; va funcționa și în calitate de consilier al Editurii Casa Școalelor, apoi ca profesor la liceele „Gh. Șincai” și „Mihai Viteazul”. Debutează editorial cu romanul *Ambigen*, apărut în 1935. Pentru romanul *Mântuire* (1943) a obținut Premiul Societății Scriitorilor Români.

Numărându-se printre reprezentanții ultimei generații de cronicari literari ai perioadei interbelice, Ș. a reușit, în timpul scurtei sale vieți, să își adune între copertele unui singur volum, *Pe margini de cărți* (1938), doar o parte din foiletoanele critice publicate în presă timp de două decenii. Mai toți comentatorii au remarcat ireproșabila lui onestitate intelectuală, imparțialitatea, dar și lipsa proprietății expresiei, neglijențele stilistice, tonul „cu portativ prea sus, atât în tăgăduire, cât și în afirmare”, singurele atitudini fiind „adeziunea debutonată sau *respingerea* netă, neprotocolară” (Șerban Cioculescu). Având ca model nemărturisit „mențiunile critice” ale lui Perpessicius, cronicile lui Ș. nu se articulează ca un edificiu coerent, ci ca o înregistrare promptă, conștiincioasă a producției editoriale curente. Cărțile comentate nu reprezintă totdeauna opțiunile criticului ci, de multe ori, răspunsuri la diverse solicitări redacționale. De altfel, cronicarul crede că are ca merit doar „dorința sinceră de informare obiectivă și clară a cititorului român”. Conștient de riscurile foiletonisticii (devalorizarea în timp a aserțiunilor inițiale, contrazise de producția ulterioară, infirmarea, în unele cazuri, a verdictului critic etc.), el și le asumă cu sentimentul că magistratura sa va folosi cândva. În Gruparea Criticilor Literari Români militează pentru eliminarea recenzenților plătiți, a mercenarilor care, prin reclame deșănțate, corup gustul publicului impunând atenției producții subliterate. Pentru el, probitatea este o condiție fără de care investiția critică nu este de conceput. Alte pericole ce ar putea duce la decăderea spiritului critic ar putea fi, după opinia sa, impresionismul, absolutizarea gustului în defavoarea adevărului, calofilia. Acestora le opune un, iluzoriu, dogmatism, care prin termeni preciși, logici, chiar didactici, să surprindă și să formuleze adevărul operei de artă. „Preconizez o critică dogmatică”, afirma ritos Ș. Din fericire, dogmatismul teoretizat se dovedește destul de elastic, din moment ce se rezuma la „verificarea

operei prin propriile intenții ale autorului și prin acele criterii care au fost găsite valabile pentru orice creație de până astăzi”. Deși frecventase cenaclul Sburătorul, criticul pare a fi, structural, mult mai apropiat de G. Ibrăileanu (pe care nu l-a cunoscut) decât de E. Lovinescu. Nu doar anticalofilia, didacticismul, dar și recunoașterea specificului național ca principiu axiologic în comentarea operei de artă îi apropie pe cei doi. Semnificativ este studiul *Transilvania pe linia constantelor sufletului românesc* („Revista Fundațiilor Regale”, 1940). Condiționarea judecății de valoare de etnic îl deosebește pe Ș. de ceilalți confrăți din Gruparea Criticilor Literari Români. Mobilitatea intelectuală, probitatea, lipsa de rigiditate în aplicarea propriilor precepte teoretice l-au făcut totuși să aibă un câmp de receptivitate larg, critica sa nefiind nici partizană, nici ancorată într-o anume tendință artistică. A intenționat (și a reușit) să fie, în primul rând, cronicarul cărților congenerilor săi, numărându-se printre cei mai comprehensivi comentatori ai scrierilor lui Mircea Eliade, Anton Holban, M. Blecher, Mihail Sebastian, Pavel Dan, Eugen Jebeleanu, Petru Comarnescu, Constantin Noica, Eugen Ionescu, Dan Botta ș.a. E sensibil la literatura „autenticistă”, „confesivă”, „abisală”, dar, în egală măsură, la cea analitică (semnată de Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Gib I. Mihăescu, Anton Holban) sau la cea de tip balzacian (*Enigma Otiliei* de G. Călinescu sau *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu). În ceea ce privește comentariul de poezie, se pare că lirica l-a preocupat în mod deosebit, de vreme ce al doilea volum de foiletoane urma să se intituleze *Poeți și poezie*. Desprinzând trei linii directe, trasate de Tudor Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga (pentru acesta din urmă manifesta un adevărat cult), Ș. a încercat să depisteze reflexele asupra liricii tinerilor, modul în care influențele se regăsesc (sau nu) în textele lor cele mai recente. Statornicia pusă în slujba foiletonisticii l-a împiedicat să se dedice lucrărilor istorico-literare de amploare. Prejudiciul nu a fost însă prea mare, din moment ce singurul studiu mai amplu (și acela neterminat), *Introducere în poezia lui George Coșbuc* (publicat postum, în 1970), se înfățișă „școlăresc, căznit și abundă în locuri comune” (Ov. S. Crohmălniceanu). În schimb, neașteptat de bine scrise sunt cele două romane, *Ambigen* și *Mântuire*, precum și un jurnal (editat postum, în 1975).

Premiat la concursul de roman al Editurii Vremea, *Ambigen* a fost publicat inițial în foileton, provocând scandal sub acuzația de imoralitate, unele voci cerând chiar demiterea autorului din învățământ. La tipărirea în volum, autorul adăugă textului o postfață intitulată *Paragraf pentru o eventuală istorie a gândirii românești*, unde își apără cu vehemență cartea de învinuirile aduse și respinge cu inteligență pudibonderia unor așa-zisi „puritani”, care confundă grosolan morala cu arta. Considerat un roman autenticist, subsumat literaturii analitice de confesiune și alăturat scrierilor lui Anton Holban, Constantin Fântâneru, M. Blecher, *Ambigen* este gândit ca jurnalul unui obscur funcționar, Di, care își mărturisește carențele intime fără nici o reticență, cu o uluitoare, șocantă sinceritate. Protagonistul are în plan psihologic o structură feminină, manifestată prin lipsa inițiativei în actul erotic și atracția către femeile voluntare, posesive. „Caz patologic prin pasivitatea extremă, prin abulie, prin nevirilitate, interesant ca atare mai mult din punct de vedere medical decât literar, Di posedă, totuși, realmente, calitatea de personaj românesc prin aceea că întreaga lui conduită exemplifică inedit psihologia timidului” (Dumitru Mîcu). De o factură cu totul deosebită este romanul *Mântuire*, unde formula confesivă este abandonată în favoarea celei obiective. Proză de tip dostoevskian, cartea încearcă să motiveze actul protagonistului de a-și asuma vinovăția în cazul mai multor crime, în speranța că astfel adevăratul lor autor va înceta să le mai comită, sacrificiul de sine fiind înțeles ca o mântuire a aproapelui. Jurnalul lui Ș. – cuprinzând perioada 1927–1937, cu precizarea că în 1930 și 1931 notațiile diaristice lacunare sunt suplinite de editor cu însemnări extrase dintr-o agendă de buzunar și prin intercalarea unor ciorne ale corespondenței cu Lucian Blaga și I. Valerian – se încadrează în categoria scrierilor alcătuite în scopul despovărat al confesiunii, nicidecum în acela al etalării unor trăiri și considerații subiective. Când a teoretizat problema jurnalului intim, bunăoară în articolul *Autentic și estetic* din 1934, autorul s-a arătat neîncrezător în accepiunea autenticistă a speciei diaristice, subliniindu-i calitatea ficțional-mistificatoare similară cu aceea din romane: „Cine apreciază jurnalele intime pentru motivul că exprimă mai fidel realitatea sufletească dovedește că nu cunoaște înșelăciunea cuvântului. Autorul

unui asemenea jurnal e mințit de cuvânt ca și oricare alt scriitor”. Deși „indiscutabile documente sufletești”, jurnalele sunt „tot literatură”, reprezentând „expresia unei substanțe, a unei realități sufletești”, „confesiuni directe ale autorului, după cum orice operă de artă e o confesiune indirectă”. Salvat parțial de la ardere, așa cum intenționase să facă scriitorul, textul conține scurte observații expresioniste asupra evoluției stărilor malade ale lui Ș. ori ale celor apropiați, autoscopie cu privire la mecanismele transformărilor psihice, majoritatea evenimentelor având drept cadru, în actul descrierii, un ambient obsesiv. Alături de acestea se regăsesc transpuse afirmări paradoxale și exaltate ale vocației de critic („Totul e fad. Scrisul e stupid. [...] Dar critică scriu totuși. Din dispreț pentru mine. O scriu aici ca să se știe: *nu cred în critică. De aceea o fac*”), declarații de atașament față de cariera literară, impresii de lectură și numeroase portrete ale personalităților vremii, realizate prin contrastul aparență-esență (Nichifor Crainic: „Sumbro ca un mistic. Grav aristocratic, deși e un țărănoi oarecare”; E. Lovinescu: „Matahală preistorică cu figură de androgin. Antiteză față de eleganța și finețea scrisului său”; Mihail Sorbul: „Mutră inteligentă. Alură de om de rând. Timiditate”; Camil Petrescu: „Un om mic, adus de umeri și aruncat spre stânga, cu un mers grăbit de ciocârlan, contrastând cu toată făptura lui prizărită ca o apă. De aproape te îmbracă într-o căldură delicată și largă ca într-o cămașă în care amândoi stați bine”). Nu lipsesc avatarurile sentimentale: Lydia Manolovici, *femme fatale* figurând cu „cheie” în *Ambigen*, dar și în romanele de Anton Holban (*Jocurile Daniei*) ori de Zaharia Stancu (*Oamenii cu joben*), apare în jurnal fără travestiul romanesc. De o autenticitate naturală, nu reconstruită, jurnalul este atestatul direct al existenței unui eu angoasat, atent la orice detaliu care ar putea compensa în plan intelectual constituția fragilă a trupului.

Ambigen face cu puțință o întreită discuție. Mai întâi, aflându-ne încă în afară de roman, avem opera de imaginație a unui critic literar [...]. În al doilea rând, de data aceasta așezându-ne în miezul lucrării d-lui Șuluțiu,

Ambigen pune în plin problema romanului-confesiune, atât de răspândit azi; aplecările timpului către analiza sufletească au adus, în literatura noastră, personaje unice în cuprinsul cărților narative, un mod al romanului contemporan, cu rădăcini știute, mod care adesea este numai modă. În cele din urmă romanul analist al criticului ridică în atenția noastră, prin ultimele optzeci de pagini, formula obiectivă a genului; moda, pe care am amintit-o, a dezactualizat, pe nedrept, acea lume de vieți fictive în care un cuvânt, un gest, o atitudine exprima rezumativ psihologii nepulverizate [...]. Ambigen infirmă prejudecata incompatibilității dintre critică și creație, crescând viu din intuiție; participă la o formulă mixtă, ceea ce dovedește nemijlocit superioritatea romanului roman; și, trădând un scriitor, deschide o carieră.

VLADIMIR STREINU

SCRIERI: *Ambigen*, cu gravuri de Ion Anestin, București, 1935; ed. îngr. Mihaela Constantinescu, pref. Nicolae Florescu, București, 1992; *Brașov*, București, 1937; *Pe margini de cărți*, Sighișoara, 1938; *Mântuire*, București, 1943; *Introducere în poezia lui George Coșbuc*, introd. Dumitru Micu, București, 1970; *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974; *Jurnal*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, Cluj-Napoca, 1975.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, II, 80, 137, IV, 1348–1350; Eugen Ionescu, „*Ambigen*”, FCL, 1935, 1374; Mihail Sebastian, [*Octav Șuluțiu*], RP, 1935, 5223, „Reporter”, 1937, 22; Constantinescu, *Scrieri*, V, 45–56; Cioculescu, *Aspecte*, 293–295, 606–611; Streinu, *Pagini*, V, 261–268; Perpessicius, *Opere*, VII, 167–168, VIII, 30–34, X, 201–208; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 67, 300; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 831, *Ist. lit.* (1982), 915; Papadima, *Scriitori*, 12–16, 71–72; Piru, *Varia*, I, 200–202; Zăciu, *Colaie*, 37–40; Popa, *Spații*, 184–203; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, 216–225; Vlad, *Lecturi*, 71–78; Nicolae Manolescu, „*Jurnal*”, RL, 1976, 13; Vlad, *Lectura*, 184–186; Ungheanu, *Lecturi*, 153–157; George, *Sfârșitul*, II, 303–307; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 50–54; Florescu, *Profitabila*, 292–334; Grigurcu, *Între critici*, 87–95; Holban, *Literatura*, I, 135–146; Micu, *În căutarea*, II, 110–115; Ierunca, *Semnul*, 151–155; Faifer, *Faldurile*, 19–21; Ioana Pârvulescu, *Tinerii din secolul trecut*, RL, 2001, 1; Simion, *Ficțiunea*, III, 265–276; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 491–493; Manolescu, *Istoria*, 819–820; Florescu, *Aristarc*, II, 175–180, 365–397; Micu, *Critici prozatori*, 151–156. **D.Gr.**

